In Bartoli Effigiem.

ALEXANDRI GATTI
Carmen.

CVM primùm incubuit nefanda terris
Virùm progenies, cruoreq́; arma
Recenti crepuere tincta, & unum
Essent omnia crimen, atque culpa;
Astraa hinc paribus citata pennis
In nubes penitus recessit altas,
Haud uisura aliàs fugata terras:
Ni lux, Bartolus ille, iuris ingens
Huc illam reuocasset ex Olympo,
Dum leges bonus excitat iacentes.
Da flores igitur pius tabella,
Vultus qua exprimit illius, coronas
Da gratus roseas, benigne lector.
Vultus illa quidem refert seueros,
Dotes ingenij impotens referre.
Quòd si has exprimeret, vel orbe toto,
Nihil pulchrius hac foret tabella.
Da flores iterum, benigne lector,
Vernos, Da roseas pius coronas.
Astraam reuocauit ex Olympo.

BARTOLI
VERA
EFFIGIES
PERVSIA
PISA
SAXO
FERATV
BONONIA
VIXIT
ANNOS
XXXXII
CINVS
PISTORI
ENSIS
IACOBVS
BVTRIGA
RIVS

Ex Pauli Iouij Elogijs.

MYRTEI.

HIc eſt Bartholus ille, iuris ingens
Lux,& commodus explicator, hic eſt,
Quem mors ante diem abſtulit maligna.
Heu mors inuida, & æuo iniqua noſtro,
Quæ leges iterum iacere cogis:

LATOMI.

VNquam ſi poterunt perire leges,
Cum ipſis Barthole legibus peribis:
Aſt ſi harum ſteterit perenne nomen,
Non eſt quod timeas mori perennis.

BARTOLI

à Saxoferrato,

LVCERNAE IVRIS,

OMNIA, QVAE EXTANT, OPERA:

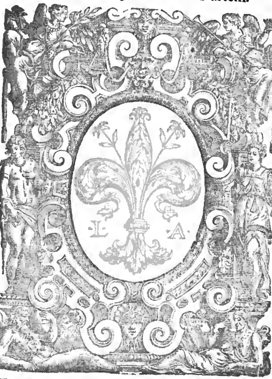
Eaq; profectò non modò eiusdem Delphicis Responsis quàmplurimis, ac Tractatu de Procuratoribus aucta, verum etiam aureis Adnotationibus,
Iacobi Anelli de Bottis, Regij Consiliarij Neapolitani, & Petri Mangrellæ Cauensis, causarum patroni acerrimi, præter cæteras aliorum omnes iam impressas, illustrata.

Vnà cum GEMMA LEGALI, seu Compendio aureo Sententiarum, omniumq; propositionum, quibus tum Bartolus, tum Addentes vsi sunt, studiosissimè elaborata: dilucido præterea nouoq; ordine atque alphabetica serie; INDICIS LOCVPLETISSIMI loco, in studiosorum gratiam exornata: Quorum seriem, nomenclaturamq;, versa pagina indicabit.

Hac sanè Editione accuratissimè omnia recognita, & emendata.

TOMVS PRIMVS

In Primam Digesti Veteris Partem.

VENETIIS, M D CIII.

Septima Editio Iuntarum. *Cum Priuilegijs.*

NOMENCLATVRA SEV ELENCHVS

Eorum, quibus, præter omnes alias Venetas Editiones, hæc BARTOLI Opera XI. distincta Tomis, locupletata sunt.

*Quorum ea, quæ antea impressa fuerunt, hac asterisci * nota: ea verò, quæ nunc recèns adijciuntur, manus ☞ signo indicantur.*

TESTAMENTVM BARTOLI, post eius Vitam, à Thoma Diplouatatio descriptam, atque nunc recèns pulcherrimis Additionibus exornatam, vnà cum vera eius Effigie, & Arbore liberorum, vsque ad annum M D X C. in principio huius Tomi.

* INDEX Generalis omnium Titulorum Iuris Ciuilis, ordine literario ad singulas cuiusque voluminis Bartoli paginas accommodatus, in eod. Tomo.

* LEGES & Glossæ Bartoli singulares & notabiles, In eodem Tomo.

* LEGVM, Paragraphorumque omnium, præter eorum Rubricas, nomenclatura, quas Bartolus interpretatus est, singulis Tomis præfixa.

* RESPONSA, seu Consilia sex eiusdem Bartoli, quæ in criminalium Consiliorum voluminibus extant, in Decimo Tomo.

HACTENVS NON IMPRESSA, SVNT HAEC.

☞ CONSILIA *XXXVIII. eiusdem, nunc primùm collecta, & Summarijs illustrata, in eodem Decimo Tomo.*

☞ TRACTATVS *prætereà de Procuratoribus, in eodem Tomo.*

☞ ADNOTATIONES *eruditissimorum Iurisconsultorum, Iacobi Anelli de Bottis, Regij Consiliarij Neapolitani, & Petri Mangrellæ Cauensis, causarum patroni, in cuiusque Tomi initio.*

☞ ADDITIONES *item aliquot Iacobi Menochij præstantiss. Iurisconsulti, in alijs editionibus incuria omissa, ad Tit. de verb. oblig & ad nonnullos alios sequentes, in initio Sexti Tomi.*

☞ GGEMMA LEGALIS, *seu Compendium aureum, loco* INDICIS *locupletissimi, ex Sententijs quibusq; seu propositionibus, quib. tum Bartolus, tum Addentes usi sunt, nouo ordine alphabeticaq; serie a* LVCIANO BASSANO, *nobili Patauino, legum professore exculta, quæ Vndecimum, seu postremum Tomum sortita est.*

BENIGNIS LECTORIBVS SALVTEM.

NEMO est omnium, qui nesciat, ardentiori nos semper, quos genuimus liberos, quàm qui ab alienis orti parentibus, amore, beneuolentiaq; complecti: Iis quoque in rebus vnumquemque, quas ex animo ordinandas excolendasq; suscipit, multo plus certe operis studijq; nauare, quam in ijs, vel quarum cura leuiter tangitur, vel quas non tanti faciendas existimat, vt in eis aut magnos sumptus faciat, aut totos dies in illustrandis conterat, atq; consumat. Mirum igitur uideri non debet si nos etiã, qui laboriosam hanc, difficilemq; prouinciam sponte suscepimus, vt celebriorum Auctorũ (cum eorum, qui rerũ caducarum principia, causas, & passiones, seu affectiones considerant; tum illorum, quibus diuino splendore collustratis, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, primamq; omnium rerum causam, & Auctorem cognoscere, atque intelligere; deinde, quæ infra ipsum posita sunt, intueri licet, atque perspicere, tum vero, quorum in languoribus, & morbis ex humanis corporibus medica ope expellendis, cura, labor, industriaq; versatur; tum denique illorum præcipue, qui sanctissimarum Legum ænigmata, & nodos explicare totis, quod aiunt, viribus enituntur) volumina nostris prælis ederentur in lucem, quoties ea nobis excudenda fuerunt, sedulam dedimus operam, vt aliquid semper præstaremus, in quo eruditi nostram diligentiam laudare non mediocriter possent. Quale est, accurata vetustorum exemplarium collatione, loca corrupta, si quæ sunt, emendare, & cum res postulauerit, etiam augere, nunquàm alias emissa eorundem Auctorum opera imprimere, & recentibus additamentis, nouis declarationibus, aut tabulis, alijsq; id genus lucubrationibus illustrare quam ob causam, si ipsi etiam reuiuiscerent Auctores, magnam profecto nobis gratiam relaturos, nedum fore existimamus. Atque, vt quod dicimus re ipsa comprobetur, qui in Philosophia Auerroem, in Theologia vetus, nouumque Testamentum, & D. Thomæ Angelici Summam absolutissimam, in Medicina Galeni, Hypocratis, & Excellentissimi D. Hieronimi Mercurialis, opera à nobis excusa perspexerit, de his iure dubitare non poterit. Quid quòd hoc ipsum ex Archidiacono, Abbate antiquo, Abbate Panormitano, Diuersorum Repetitionibus, aliorumq; Canonistarum, quas nunc præ manibus habemus, Lectionibus, vt Francisci Zabarellæ, & Mariani Socini in Iure Canonico; ex Bartolo, Iasone, Paulo de Castro, Alexandro, Baldo, & alijs in Ciuili, longe melius constat, & illustrius. Quare cum supradictus Bartolus, quinquies iam nostra cura, & labore impressus, sexta in lucem vice denuo esset emittendus, maiori, quàm antea, studio, & ardore incubuimus, vehementioriq; animi contentione enixi sumus, vt illum, & ornatiorem, & auctiorem, & quoad fieri posset, ditiorem redderemus. Atque hanc ob causam, vbicunque locorum in Italia publica reperiuntur Gymnasia, ad insignes quosque viros, quos ibidem in ciuilibus florere animaduertere potuimus, literas dedimus, vt si quæ apud ipsos in Bartolum, nunquàm amplius impressa reperientur, ea nobis diuulganda communicarent. Quo sanè factum est, vt ad nos Excellentissimus D. Petrus Arrighius Pistoriensis, (quo nunc veluti lectissimo, suauissimoq; flore Florentia floret,) de Procuratoribus Tractatum, & ad hoc vsque tempus, inuisa Consilia (quæ viri est humanitas) tradiderit perferenda. Alij vero eadem ratione moti, nouas Excellentissimorum D. D. Iacobi Anelli de Bottis, Regij Consiliarij Neapolitani, & Petri Mangrellæ Cauensis Additiones (quas, quoniam non opportune ad nos delatæ sunt, initio cuiusque Tomi collocauimus) nobis impertiuerunt. Excellentissimus autem D. Brunorus à Sole, I. V. D. Venet præter multa, quæ nos hac in editione monuit, prouinciam suscepit, vt Compendium omnium, quæ extant in Bartolo Aditionum contexeret, quas ita (mira præsertim breuitate) digessit, vt eas quiuis in nouo huius impressonis Indice, facile reperire queat. Amicitia vero nobis coniunctissimus, Excellentissimus Doct. Dom Antonius de Amicis Aquilanus, omnium in expurgandis impressionibus diligentissimus, multum suo labore, ac industria nostram hanc iuuit editionem. Plurimum denique studiosos D. Luciano Bassano, nobili Patauino, cuius Legalem Gemmam huic operi attexuimus, debere, & no-

ſtrum etiam ſtudium in ea imprimenda; ad cęlum vſque laudibus euehere neceſſe eſt: Cum præſertim eius editio magni laboris, longi temporis, & incredibilis ſumptus fuerit. Et quanquàm in quibusdam nuper Baſileæ editis Bartolis, aliqua ex parte laborem huic noſtro ſimilem aggreſſi ſunt, tamen eorum mxum effuſum, atque oleum, & operam perditam perſpicuum eſt, atque clariſſimum: quippe cum in Voluminibus illis omnis ſanè perfectio deſiderari poſſe videatur. Quam obrem ſuaſore plurimum Reuerendo D. D. Deſiderio Guidone, Aſculano, Iuriſconſulto integerrimo atq; doctiſſimo, Venetiarum Patriarcali Vicario, ipſe idem D. Lucianus, totum opus denuo agnouit, agnitumq; cum recẽti, venuſtiorig; alphabetico ordine, tum plerisq; alijs laboribus illuſtrauit. Eiuſdem etiam Bartoli è Perusia ad nos miſſam effugiẽ, ære excudendam curauimus: quæ quidem quãtum ab alijs, quæ ad hanc uſq; diem impreſſæ ſunt, differat, quiuis facilè dijudicare poterit. Hãc autẽ ita Bartolo ſimilem eſſe, vt ſibi nec ipſemet tã ſimilis fuerit, dubiũ eſſe nõ poteſt: cum præſertim qui Bartoli ſunt conſanguinei, nos hac de re certiores fecerint. Addita inſuper a nobis eſt ab eodem Bartolo deſcendẽtium Arbor, quam (quod ſciamus) nullibi in eiuſmodi libris licet intueri. Videtur igitur nobis (& fortaſſe merito) neq; ad integritatẽ quicquam, neque ad ornatum etiã & dignitatem in ſexta hac editione poſſe deſiderari. Quæ autem à nobis addita fuerint, ſatis ex prima poſt titulũ pagina perſpicuum eſſe arbitramur. Neque vero cum tot, tantaque nunc in Bartolum, & additamenta, & ornamẽta cumulerimus, dubitare licet, cum opus fuerit illum denuo ſtudioſis offerre, nobis in eo augendo, & externando, maiorem, quàm hoc tempore, induſtriam defuturam, cum præcipue temporis anguſtijs preſſi, plęraque, et ea non contemnenda, omittere, non ſine magna ſtudioſorũ iactura, coacti fuerimus. Quæ quidem omnia ſi læta (quod aiunt) frõte exceperitis, Textus etiam Ciuiles elegantiſsima caracterum forma, nouis additionibus, correctionibus, alijsque laboribus auctos, & caſtigatos, breui uos à nobis accepturos pollicemur. Et quoniam tunc primo ex Officina noſtra proficiſcentur, quantum operæ, & ſtudij in eorum editione collocabimus, cum in minoris emolumenti libris non obſcuram induſtriæ laudem tulerimus, cuius ſanæ mẽtis diuinare facile fuerit: Bartolum igitur interea (ſuauiſſimi lectores) ita excipite, ut noſtris conatibus faueatis: ita legite, ut iis, qui in hoc genere, prouinciam hanc noſtram ſuis laboribus iuuare non defuerunt, ſalutem a Deo Opt. Max. & omnia proſpera precemini. Valete.

BARTOLI SAXOFERRATENSIS

PRÆCLARISSIMI IVRIS VTRIVSQVE INTERPRETIS VITA,

Per D. Thomam Diplouatatium, I. V Doctorem edita.

Ne quis miretur velimus, ſi omiſſa Bartoli vita a doctiſſimis, & eloquentiſſimis Iureconſultis, Ioanne Fichardo, (vt tempus obſeruem, qui primo ſcripſit) & deinde Marco Mantua, eleganti ſtilo compoſita, hanc Thomę Diplouatatii legendam emiſerimus. Id enim egimus, tum quia Iuriſconſultorum vitæ ab ipſis ſcriptę magna cum eorum laude in manus hominum habentur, tum quia copioſius de Bartolo Thomas ipſe verba fecit: idcirco boni quiſque conſulat.

Huic tamen vitæ a Diplouatatio conſcriptæ notulas quaſdam marginales non ſpernendas appoſuimus. Teſtamentum inſuper ipſius Bartoli. Deſcendentium ab ipſo Arborem, inſignique domus ſibi a Carolo IIII. imper. donata, huic noſtræ editioni adiecimus, alijs mortis, qui de ipſo ſcripſere, & præſertim Ioan. Pan. Lancelot. in eius vita, relictis.

Patria. Natiuitas,

Præceptor grammatices.

Bartolus natione Picenus, patria Saxoferratẽſis, vir illa ætate omniũ conſultiſſimus, ac epiſcopiſſimus iuriſque monarcha, natus fuit Saxoferrati ex patre nomine Frãciſco, anno Dñi 1313. audiuit grãmaticam ſub Reuerẽdo Patre Fratre Petro de Aſſiſio viro experto, & miræ ſanctitatis, qui Venetiis erexit domum Pietatis, & ipſum ſua doctrina talẽ reddidit, q. in tertio, & decimo anno ſuæ ætatis ſub Dño Cy. de Piſtorio, Doctore excellentiſſimo in Academia Perusina profitente, iura ciuilia audire incępit, & eius perſeuerante gratia taliter continue ſtudẽdo, profecit, q. in vigeſimo anno Bononiæ repetendo, ac diſputãdo publice de iure reſpondit, prout ipſe Bartolus refert in l. quidã cũ filiũ in ſecunda pe. col. ff. de verb. obl. licet Ang. de Perusio in l. 1. §. quæritur. ff. de poſſi. lando, dicat ſe audiuiſſe, q. Bar. in 17. anno publice de iure reſpondit ad inſtar Neratii iuriſconſulti.

Anno 20. reſpondit de iure.

Auditor Cyni.

Fuit ergo auditor Cy. Perũſ. prout etiam ipſe Bar. refert in l. qui Romæ §. Callimachus, in prin. ff. de verb. oblig. & in l. 1. §. ſuſpectũ. ff. de ſuſpectis tuto. & in l. q. Nerua in 2. col. depoſi & in l. omnes populi, in 9. col. ff. de iuſtitia, & iure. & dicit Cal. in c. vaſallus. ſi de feudo fue. contro. inter dñm, & agna. Bar. ſibi dixiſſe, illud q. ſumme ſibi crediderat ingeniũ ſuũ fuit lectura Cy. debitanter reſpõdi tis, & relinquẽtis cogitandũ.

Iac. Butri gar., Iacobo de Bel-ui.

Fuit etiam auditor Iac. de But. & Iac. de Bel. prout ipſe Bar. pluries in ſuis lecturis refert, & maxime in repe. l. ſi is, qui pro emptore circa fi. ff. de vſuca. & in l. ſub prætexto, in 2. col. C. de tranſa. Audiuit et Old. de Laude, vt ipſe Bar. refert in auth. hoc locum, in 3. col. C. ſi ſecundo nupſ. mulier. & etiã Ray. de Forli, vt ipſe Bar. refert in d. auth. hoc loco, in 4. col. & alibi ſæpe, & poſtea fuit eius concurrens, vt infra dicẽ.

Oldra. Rayn.

Bar. in 21. anno fuit doctoratus, et ipſe refert in d. l. q dã cũ filiũ, in pe. col. & fuit Bononiæ, anno Dñi 1334. & die 27 Septẽb. & habuit in põtificalibus illud, q. mer. can. q. dedit ſibi D. Iac. de Bel. & l. 1. C. quemadm. teſta. aperian. q. ſibi dedit D. Pet. de Ceretis Bonon. prout vidi manu propria Bar. ſcriptum. Exercuit Bar. officium aſſeſſoris, & primo fuit aſſeſſor Tuderti, & poſtea Piſis, vt ipſe refert in l. 1. §. ſi in prin. ff. de verb. oblig. & Bal. in l. 1. in 9. col. C qui accuſ. non poſſunt. & Ioan. de Ana in rub. extra, de deli. pue. Fertur etiã, q. fuit Bar. iudex maleficiorum Bononiæ, & eum tunc male perpendiſſet leges, & reũ quendã male examinaſſet, & furcæ ſupplicio præter meritum cõdẽnaſſet, nõ bene audire cępit: quamobrem in ædibus S. Victoriæ in Appennino duobus millibus paſſuum a Bononia ſitis, vbi nũc etiã eius camera apparet, p ſeipſum remidie libros, vt ipſemet refert in proœmio ſtrũ §. hæc aũt iria licet illa lect. in d. § ſic Cy. Poſtea iuit Piſas, & fuit aſſeſſor Poteſtatis, vt ipſe refert in d. l. 1 §. 5. & 11. ſi re qui. §. q. ſi ſeruus. ff. de acq. rer. do. & ibi in generali ſtudio Piſano legere incępit anno ætatis ſuæ 26. & anno Dñi 1339. & repetiit d. l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuca. prout ipſe Bar. in fi. dictæ ſuæ repet. refert, & Bal. in d. l. 1. in 9. col. & ibi multis annis legit concurrens cum d. Ray. de Forli. vt ipſe Bar. refert in l. interdũ §. ſi. ff. de verb. obl. vbi aſſerit ſe legere Piſis cũ Ray. ſidiſto & Iaſ. in d. l. oẽs populi. in repet. Ticinenſi, dicit, q. Ray. fuit præceptor Bar. & poſtea eius concurrens, & fecit in d. l. vnam repet. contrariã: in qua, vt opinor, ſtudio æmulationis, & inuidiæ ſcripſit, & in omnibus de vno in vnum cõtra Bar. tenet, & dubitat ne eueniret Ray. id, q. præclare ſubdit Io. And. in proœm. Scati, ſo onuella, q. Machabei ſtudio

Doctoratus anno 21. 1334.

Aſſeſſor Tuderti, & Piſis. Iudex maleficiorum Bon.

Camera eius in Appennino.

Legit Piſis anno 26. ætatis per 11. annos.

studio contradicendi perdiderunt sanu in intellectum, & ideo Ray in l. fi. C. de sen. pass. loquendo de Bart. appellat ipsum quendã magistel lum. Fuit etiam collega in ordinaria vespertina cũ dno Signorollo de Homodeis, solenni Doctore ante tempora Bar. fm Card. Alex. in c. 2, in fi. de donat. inter vi. & vxo. & propterea dicit idem Signorellus propter concurrentiam, quã habebat cum ipso in cons. 157. inci. Dicimus, & consulimus, in 4 col. q Bar. habuit opi. fantasticas. Et adde, q Bar. tẽpore suo disputauit plures qõnes, & præcipue anno Dñi 1342. qõnẽ, q incipit, Statuto ciuitatis Lucanæ. & anno Dñi 1345. quæstionẽ, q incipit, An per sententiam. & anno Dñi 1346. qõnẽ, quæ incipit, Iudex maleficiorum. & anno Dñi 1347. qstionẽ, quæ incipit, Mulier habens amplũ patrimoniũ, vt in fi. dictarũ disputationum apparet. Itẽ de anno Dñi 1350. legebat Pisis Infortiatũ, vt ipse Bar. refert i l. Mæuius. §. 1. in fi. ff. de leg. 2. & in l. hoc art. in 3 & vlt. col. in fi. ff. de hæ. inst. & in l. de pupillo. §. qui opus ff. de ope. no. nũciat. & in l. in suis. in prin. ff. de lib. & posth. dicit audiuisse bis Infortiatũ sine alia intermissione. Et cũ legisset Pisis per annos 12. fuit conductus Perusium de anno Dñi 1351. ad legendũ, & effectus fuit ciuis Perusinus, & ibi legẽdo factus est optimus, sm Bal. in l. 1. in 9. col. C. q accu. non poss. & Io. de Ana. in d. Rub. de delictis puerorum. & cum ibi noster legeret, repetiit l. testamento. C. de impub. & alijs subst. & prout ibi refert Pau. de Cast. Bar. tractauit totam materiam iuris accrescendi, q ipse posuerat in l. re coniuncti, ff. de legat. 3. quã ipse repererat Pisis pluribus vltra opiniones, & tunc Perusij acquisiuit magnã famã, & incœpit vocari Cometa, & de tota Italia illuc concurrebant omnes scholares, & dicit hæc audiuisse viua voce Bal. Et adde, q Perusij Bart. composuit Tractatum represaliarum, anno Dñi 1354. & Tractatum Tyberiadis, anno Dñi 1355. vt in dicto tractatu, in prin. refert. Bart. fuit statura mediocri, & habebat oculos veluti fixos, & speculationi diu intentos, & eundem in locum diu directos ad formam cuiusdam cogitabũdi, fm Bapt. Sene. in suo trac. de modo studendi, in 11. col. in fi. vbi dicit, q ita vidit depictam imaginẽ Bart. cogitabũdi in domo recolẽdæ memoriæ D. Ange. de Perusio. & ita ego vidi depictam eius imaginẽ Vrbini in studio Excel. tũc Principis D. Federici de Mõtefeltro, Vrbini Ducis. Et fuit Bart. adeo frugi vita, q comedebat ad pondus, vt haberet intellectum pariter dispositum, & nunq̃ alteratum, fm Lud. Rom. in sing. 719. incipit, Quæro an re. Et didicit etiam litteras Hebraicas, vt ipse Bart. refert in tract. de insignijs, & armis, in vlt. col. in ver. primus declaratione. Fuit etiam Consiliarius Regis Caroli Quarti, Romanorum Imperatoris, q inter cætera sibi cõcessit, vt ipse, & cæteri de agnatione sua Leonem rubrum cũ caudis duab. in cãpo aureo portaret, vt ipse refert in Extrauag. ad reprimẽdũ. in prin. & in tracta. suo de insignijs, & armis, circa prin. & vide Ang. in l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. & vide, quæ scribit Bart. de seipso, in l. 1. §. fi. ff. de dote prælég. vbi nominat se Bar. de Saxoferrato. Bart. fuit Spec. & Lucerna iuris ciuilis, & edidit mirabilia Commenta in iure nostro. fm Bapt. Sene. in d. tract. de modo studendi, 25. col. & idem Bapt. ibi in 6. col. dicit, & proponit scholaribus duorum solidissima ingenia, in quorũ dictis rarius inuenitur error, vt illos eligat tanq̃ principatum tenẽtes inter Cõmentatores iuris, scilicet Io. And. in iure canonico, & Bart. in iure ciuili dicit etiã Ang. de Are. in §. cæteras, in 3. col. Inst. de pup. subst. q creditur magis Bart. in iure ciuili, tanq̃ magistro omnium, & magis experto, q Io. And. iure ciuili, q aliqua opinio Legistarum ita se habeat. De Bartoli vita, & auctoritate plura ponit D. Frãc. de Curte, in l. admonẽdi, in 1. col. ff. de iureiur. in cons. 47. incipit, Super cõtrouersia, in 5. col. & in cons. 86. incipit, Super eo. in 4. col. & Io. Abbas Spanheimensis, in lib. de Scriptoribus ecclesiasticis. fol. 137. & D. Nic. D. Alex. gener Bal. in repet. l. sed si fi. ff. de mune. & hono. D. Tindarus de Peru. in tracta. de test. lib. 1. c. 2. & Bapt. Sene. in tract. de modo studendi, & Ias. in l. quidam cũ filiũ. in 12. col. & seq. vsq; ad finẽ, ff. de verb. oblig. Et addo, q Ang. in l. 1. C. de iudicijs, & in cons. 59 incipit, Factũ tale est, dicit, q Bart. fuit Lucerna iuris. & idem Ang. in cons. 107. incipit, Visa dicta causa, alleg. Bart. virũ excelsum, & præceptorem suũ. & idem Ang. in cons. 166. incipit, Pro decisione quæ ĩforũ, dicit Bart. fuisse virũ recolendæ memoriæ & idem Ang. in cons. 186 incipit super hoc puncto. dicit Bar. virũ excelsum, & præceptorem suum, & summum Doctorem appellat Pet. de Ancha. in cons. 415. incipit, contra heredes, in fi. & Bal. in c. qm cõtra falsam. in 10. col. de proba dicit, q Bar. fuit summus Doctor & præceptor suus, & ipsum longo tempore audiuit, & discẽdi cupiditate ea ro ab eo discessit. & idem Bal. in l. rationem. C. de proba. dicit Bar. fuisse supremũ Doctorem. Et Pau. de Cast. in cons. 188. incipit, præsupposito quodam statuto, in fine, dicit q consulendo temerarium vi recedere a determinatione Bar. Et idem Pau. in l. si aduersus. in fi. C. si aduersus rem iudicatam, dicit, q Bar. generaliter sequitur plus veritatẽ, q̃ Bal. & Alex. de Imo. in cons. 55. in 4. vol. incipit, perspectis his, quæ in thema te. in 16. col dicit, Bart. qualis Doctor fuerit, nemo est, q nesciat fm ipsum, quod in simili dicit versus vulgaris: *Mestro che potea far la lingua nostra.* Et dicit D. And. Barb in cap. cum tibi. in 21. col. de testa. quod opinio Bar. est tanq̃ Apollinis oraculum verissimũ. & idẽ And. Barb. in c. fi. in 11. col. de success. ab intest. dicit, quod Bar. fuit lumen ac ditissimum iuris ciuilis. Et Bap. Sene. in d. l. omnes populi, in 95. col. dicit, q Bart. fuit excellentis ingenij, cui nullum numẽ abfuit, & fuit in eo, vltra aleã scientiã legum, admirabilis prudentia, & Barth. Soc. in cons. 176. incipit, Inter fratres, in 2. col. dicit, q Bart. fuit optimus auriga in hac ciuili scientia, & Pet. de Vbaldis Moder. in c. Ray. in fol. 51. de test. dicit, q Bar. vt plurimum sequitur veritatem æquitatẽ. & omnia vidit, & dicit d. Ias. in Rubr. C. de iure emphyt. q post gl. sequitur ordinem Bar. cuius vestigia semper adorat, & idẽ Ias. in Rubr. ff. de offic. assess. ris, dicit q Bar. fuit lucerna iuris, & idẽ Ias. in l. fi. in 2. col. C. de instit. & substit. dicit, q Bar. fuit vir diuini ingenij, & idẽ Ias. in l. admonendi in reper. Paduana, in 1. col. ff. de iureiur. dicit, ergo ordine Bart. obseruato, cuius vestigia venerari solitus sum, & idem Ias. in d. l. quidã cũ filiũ, in fi. dicit, semper in legib. Bar. ut terrestre numen colui, & eius vestigia quantum licuit obseruaui. meminit etiã Ias. Paduæ cum legeret l. cum mora, de trãsac. dixisse viua voce, q Bar. fuit illuminator iuris, & lux cæcorum, & vbi ponit casũ, vel quãdo dicit casus, vel tex. est, dicit ipsam veritatem, & si aliqui per aliquam reprehendatur, in hoc vere ingenium nostrum non est sufficiẽs inducendo, & speculãdo prout ipse faciebat, & si non fuisset Bar. certe fuissemus i abrupto. dicit et D. Ant. de Prato Doctor sui tẽporis singularis, in suo repertorio Bar. in prin. q auctoritas Bar. tanta ante nos, & his temporib. nostris extitit, vt vere destricte lege, eius opi. pro iure seruetur, de cuius laudibus dicere possumus, q de laudibus Lucij Crassi dicitur quem Cicero lib. officiorum, Iurisconsultorum disertissimum appellat, l. 2. §. etiam ff. de orig. iur. & dicit Bapt. Sene. in d. tract. de modo studẽdi, in 11. col. q in Hispania, & Lusitania decreto regio, & cõmuni illarum partium est sancitum, q in casib. in quib. reperitur contradictio Doctorum, opi. Bar. præualeat tanquã peritissimi, & sic secundum illã iudicetur. Valde et commendatur Bar. per Ab. In cap. non minus in 11. col. de immu. eccle. & in cõsi. 3. in 1. vol. incipit, Casus talis est. vbi dicit, Bart. fuisse iuris ciuilis illuminatorem, & Bal. in l. scriptũ. C. de fide instrumẽ. & Fulg. in cons. 180. incipit, Viso processu in 2. col. & in cons. 206. incipit, pro eius de quo quæritur. in 2. col. & per Archiepisc. Flor. in sua tertia par. historiæ, tit. 21. c. 8. in fi. & Blondũ For. li. 1. de Italia illustrata, in Etruria 1. regione, & in Piceno 5. regione & dicit Bal. in suo tract. de commemorationibus famosissimorum Doctorũ in vtroque iure, in pe. col. q Bart. fuit plusquam excellens, & subtilis. Legit Pisis, sed cõtinuauit semper in Perusio, & ibi domicilium habebat, quo tempore ibi legebat Franc. Tigri. de Pisis, & erant inimici, vt fratres. fuit enim Bart. satis subtilis, sed non memoriosus, in tãtum q quando aliquid cogitabat, & non reperiebat leges ad propositum, ibat ad dictum D. Franciscum, & ille sibi dabat leges. & dicit Ang. & Pau. de Cast. in l. si quis serui. ff. de sol. q Bar. de dictis D. Francisci Tigri. fecit sibi malum honorem, & parum ipsi D. Frãcisco, quia ipsum nunq̃ allegabat, vel raro. Tamen D. Franciscus prædictus in cons. suo, quod incipit, Ego Franciscus, in. 152. inter consilia Bar. dicit Bar. fuisse excellentissimum Doctorem. Composuit Bar. mirabilia Commentaria in iure ciuili, & super ff. Veteri, Infortia. ff. Nouo, & Codi. quæ modo sunt impressa. & quia sunt aliqua, quæ non sunt Bart. in marginibus suis locis sunt notata. Scripsit etiam super tribus lib. Cod. tamẽ aduertendũ puto, q Bart. solummodo scripsit vsque ad tit. C. de periculo eorum, qui pro magi. lib. 11. fm Ang. ibi, concord. de quib. per Ias. in d. l. quidam cum filium, in 14. col & in repe. d. l. omnes populi. in Ticinensi lect. in prin. & adde q idem dicit Alex. cons. 191. incipit, Visa actis causæ, in vlt. col. excepta repetitione l. 1. C. de dignit. lib. 12. quæ vere est Bart. vt apparet ex dictis per Bar. in l. 1. C. de cond. in pu. hor. lib. 10 & in l. fi. C. de inco. & filios, & ordo Bar. ibi bene conuenit. Itẽ quæ modo scripsit super Auth. de quibus refert Bar. in auth. hoc si debitor, in fi. & in l. profectitione. C. de pig. & in l. si cum. ff. de excusatio. scripsisse, hoc etiã attestatur Bal. in auth. cessante. C. de leg. hær. tamen in veritate, licet scripserit Bar. super auth. ista lect. impressa, q attribuitur Bart. non est Bart. secundum Alex. in Rubr. ff. de acq. hæred. & plene Ias. in d. l. quidam cum filium. in pe. col. & vltra alios plenissime per Bapt. Sene. in repet. l. edita. in 50. col. C. de eden. licet Alex. in l. post consanguineos. §. legitima. in additio. natal. ff. de suis, & legit. alleget pro lectu. Barto. Item scripsit secundum aliquos super Instit. & ita affirmat dictus D. Ioan. Ab. in d. lib. de scripi. ecclesiasticis, fol. 177. quæ lectura a paucis annis sub nomine Bar. est impressa, tamẽ ret veritate illa non est Bart. quia non conuenit stilo, quo in lectu. suis vtitur. præterea ibi, in pluribus locis alleg. Bar. & præcipue in §. 1. Instit. de libertin is, circa medium, & in §. 1. Inst. de auth. tut. in prin. & sic per consequens non potest dici esse Bar. lectu. Itẽ scripsit plures Tractatus, qui sunt impressi, & quia sunt aliqui qui attribuuntur Bar. quæ vere non sunt, ibi scripsi in addit. meis, & addidi nonnullos alios Tractatus eius, qui non fuerunt impressi. & ideo dicit Andr. Sicu. in c. cũ sit generale, in 68. col. de constitutionib. q multa attribuuntur eius quæ re vera non sunt & illud accidit ex modica diligentia moderna, qua vigiliis antiquorum apud Canonistas attribuit Io. And. & apud Legistas Bart. & nos cæci secundum ipsum modo sequimur cõmunẽ errorem. Scripsit plura consilia, quæ ex modica diligentia non fuerunt recollecta, de quib. multa sunt impressa, sed non omnia. Habeo plurima consilia eius. manu propria cum eius sigillo, & alias recollegi plusquam 150. quæ cito impressioni dabũtur cũ Additionibus, & locis numerat per Doctores allegantes d. consilia. Vltimo loco Bar. glossauit Extrauagãtes, Ad reprimẽdũ, & qui sunt rebelles, & suæ gl. textui sunt insertæ, quæ omnib. notæ sunt, de quib. dicit Bapt. Sene. in d. tract. de modo studẽdi in 30. col. ver. vidistis vsque nunc, q dicta parti super dictis Extrauagãtib. putat maioris esse authoritatis aliquib. alijs dictis eiusdem: quia magis digeste edidit, & tanq̃ gl. & dicit Bartholomæus Veronen. in auth. sed nouo iure, in 6. col. C. de ser. fugi. q Imperatores dederunt potestatẽ eidem. vt glossaret dictas Extrauagãtes, & sic ipse de voluntate ipsorũ gl. eas habuit fratrẽ noie Bonacursum, cui insignia Doctoratus Perusij dedit, & extat eius. sermo Doctoratus ipsius, qui incipit, nomẽ est nomen suum Accursius, hic fuit Excellentissimus Doctor, extant plura eius consilia, & aliqua originalia ex ipsis cũ sigillis sunt penes me. Habuit eius. duas filias, quarum alteram tradidit nuptui D. Nicolao de Alexand. de Perusio, viro domi nobili, sed scientia legum nobiliori, quem solẽnẽ Doctorẽ, & generũ Bart. appellat Franc. de Curte in cons. 27. in 7. col. incipit, Magnificus vir, hic in iure ciuili plura composuit, & scripsit, de quo scripsi in Trac. meo de præstãtia Doctorum, in lib. 9. de claris Iurisconsultis. Alterã vero nuptui tradidit D. Guil. de Perusio, Excellen. legũ Doctori, quem solẽnẽ Doctorẽ, & generũ Bar. & patrem Dñi Sallustij alle. Ang. de Are. in §. fi. in 1. col. Insti. de Senatuscons. Tertul. & in §. actionũ, in 7. col. Instit. de actionib. & Laurus de Fano. in §. cæterũ. Inst. de leg. agnatorum succes. in 7. col. & vide Pet. de Anchara. in cons. incip. Hæc qõ vulgaris, de quo et in d. Trac. de præstãtia Doctorũ scripsi. Tandẽ mortuus est Perusij anno salutis Dominicæ 1359. & die 13. Iulij, anno ætatis suæ 46 & sepultus in ecclesia Fratrum Minorum, ad latus dextrum altaris maioris, licet D. Tindarus in d. tract. de test. 2. lib. c. 8. attestetur eũ circa obijsse. Nam dicit q eius. 43. annũ suæ ætatis agens, vita functus est, & in illa paucula ætate, tot & tãta, eã obscura, tã obtenebrata, & penitus incognita, mirabili quadam memoria, ac incredibili perspicacia in apertũ duxit. Qua fere ætate cæteri omnes via literarum profunditatis scientiæ nostræ tetigissent. Quid fabricasset, inquit, si 90 aeuum attigisset, sicut fuere multi ciuilis sapientiæ professores? profecto nihil ambiguitatis, aut obscuritatis in iure ciui. relictũ esset, vnde ipsa secula augenda sunt, fm eũ, & Archiepiscopus Florẽt. in d. 3. par. suæ Historiæ, li. 21. cap. 8. & Bapt. Sene. in d. tract. ie 11. col. dicit Bar. obijsse anno Domini 1355. & anno ætatis suæ 46. & Ioã. Ab. prædictus in d. li. de scriptoribus ecclesiasticis, dicit ipsũ obijsse anno Domini 1355. & anno ætatis suæ 56. Indictione octaua, tempore Caroli Imperatoris.

Perusiũ cõductus ad legendum 1351. & factus ciuis.

Statura eius, & effigies.

Comedebat ad pondus.

Consiliarius Caroli IIII Imperat.

Insignia domus, cõcessa illi ab Imp.

Princeps fuit in iure ciuili.

Io. And. in iure canonico.

Vitã eius & auctoritatem tractant Fr. de Curte, & alij.

Lucerna iuris.

Præceptor Bal.

Opinio eius tanq̃ Apollinis oraculum.

Auriga in iure ciuili.

Authoritatis quãtæ sit, præsertim in Hispania, & Lusitania.

Subtilis fuit, sed nõ memoriosus.

Commentaria eius in iure ciuili.

Lectu. sup Auth. qd. nõ sit sua

Consilia multa scripsit, q non extãt impressa.

Glossauit Extrauagant. cum potestate Imperatoris.

Filias duas habuit, & secundum alios quinque, & duos filios vt eius testamẽto patet.

Mors eius & sepultura.

Qua ætate mortuus sit variant Scriptores, vide Plat. in vita Inn. sec. VI. & supplemẽtum Croni. sub Car. IIII. lib. 12. vbi dicit idẽ, quod Io. Abb.

BARTOLI TESTAMENTVM
VNA CVM ARBORE LIBERORVM EIVS,
EX VITA IPSIVS BARTOLI
Per Ioan Paulum Lancelottum descripta.

IN nomine Domini, Amen. Anno Domini Millesimo Tricentesimo quinquagesimo sexto. Indictione nona, tempore Domini Innocentii Papæ Sexti, Die xiiii. Mensis Maii. Actum Perusiæ in loco Sancti Francisci, Ordinis Minorum, Præsentibus Religiosis viris, Fratribus infrascriptis dicti Ordinis, scilicet Magistro Ioanne Iacobo de Spello, Sacræ Theologiæ Magistro, Luca Ioannis de Beneuento, Vgolino Ioannis de Monte, Mateo Ceccoli de Perusio, Cagno Raynaldi de Diruto, Thomasso Ranucoli de Marsciano, Nicolutio Vanii de Fratta, testibus ad hæc vocatis, & ab infrascripto testatore rogatis.

Cum vita hominis sit labilis nimium, & caduca, & nūquam in eodē statu permaneat, sed subito labitur velut vmbra: ideiro sapiens vir Dominus Bartolus Cecchi Bonaeursii de Saxoferrato, legū Doctor, Ciuis Perusinus, habitator Perusii, in Porta Sanctæ Susannæ, & parochia Sanctæ Mariæ de Francolinis, sanus mente, & corpore, cogitans sibi posse mortis periculum imminere, & naturaliter euenire: nolēs decedere intestatus, ne de suis bonis discordia oriatur, præsens testamentum nuncupatiuum facere procurauit in hunc modum.

In primis quidem reliquit corpus suum sepeliri apud Ecclesiā Sancti Francisci portæ Sanctæ Susannæ de Perusio, si ibi decesserit, vel alibi prope per triginta miliaria: si vero decesserit Saxoferrati, apud Ecclesiam Sancti Francisci de Saxoferrato.

Itē reliquit dictæ Ecclesiæ Sancti Francisci de Perusio, & de Saxoferrato, & cuilibet earum pro earum acconcimine vigintiquinque lib. den. Perusin.

Item reliquit Hospitali Sancti Francisci de Perusio portæ Sanctæ Susannæ decem lib. den. Perusin.

Item reliquit expendi pro anima sua inter pauperes Ciuitatis Perusii centum lib. den. Perusin.

Itē reliquit Dominæ Pellinæ Bouarelli, vxori suæ, supra dotes suas centum florenos auri. Item reliquit idem Dominæ Pellinæ omnes pannos lanæ, & lini, & mātellos deputatos ad suū vsum. Itē reliquit eidē Dominæ Pellinæ omnes res, & masaritias, quas apportauit, & apportari fecit in domū dicti testatoris, si quæ reperientur tempore mortis ipsius. Item reliquit eidem Dominæ Pellinæ totā terram, quam ipse Dominus Bartolus emit ab Andreutio Ceccoli de Zampeleriis, posit. in pertinentiis villæ Sancti Cipriani de Beneggio Comitatus Perusini, & hoc in recōpēsationē, & animo recompēsandi cū extract. omniū, & singularū rerū, & fructuum, quas & quos ipsa apportauit, & apportari fecit in domum dicti Domini Bartoli, si quę essent consumptæ, & eodem modo reliquit eidem liberationem ab omnibus expensis vtilibus, & necessariis per ipsum Dominū Bartolū factis in reb. dotalibus ipsius Dominæ Pellinæ.

Item reliquit Sanctæ, suæ filiæ, & vxori Ioannis Nutii, Domini Petri de Saxoferrato supra dotes suas, & in augumentum dotis suæ, centum florenos auri, & in his eam sibi hæredem instituit.

Item reliquit Paulæ suæ filiæ, vxori Domini Nicolai Alexandri de Perusio dotes suas, & supra illas viginti florenos den. Perusin & in his eam sibi hæredem instituit.

Itē reliquit Franciscæ suæ filiæ, sponsæ Domini Guilielmi Celloli de perusio dotes pro ea promissas, scilicet 450. florenos auri, & in his eam sibi hæredem instituit.

Item reliquit Nellæ suę filię ꝑ dotibus suis 450. florenos auri & in his eā sibi hęredem instituit. Item voluit, & iussit quod si contingerit aliquā filiam legitimam ex vxore sua sibi nasci, ꝙ habeat pro suis dotib. 450. florenos auri, pro qualibet, & in his eā sibi hæredē instituit, & voluit, & iussit quod nulla dictarum suarum filiarum possit i bonis suis plus petere occasione matris earū, vel alia: & si aliqua dictarū suarū filiarū natarū, vel nascēdarū decesserit in pupillari ætate, vel postea quādocunq; sine liberis, substituit ei, vel eis infrascriptos suos filios, & hrēdes, & descendētes masculos per lineam masculinam in stirpes.

Item reliquit Nellæ filię quondam Petri Cecchi, fratris dicti testatoris centum florenos auri, de bonis suis. Item voluit quod si dicta Nella decesserit sine filiis, dicta quātitas deueniat in infrascriptos suos filios, & hæredes.

Item voluit, & iussit quod si contigerit aliquam ex dictis suis filiabus, vel dictam Nellam Petri eius Neptem, viduam remanere, vel cum suo viro non posse stare, & vellet ad domum dicti testatoris reuerti, quod possit, & debeat habere alimenta de bonis ipsius testatoris, remittendo in domo dotes suas, vel ius repetendi dictā dotem. Item voluit, & iussit, quod si contigerit quod aliqua ex dictis suis filiabus iterum deberet remaritari, & dotes primo datæ non possent rehaberi, vel non sufficerent ad maritandas eas, secundum consuetudinem Ciuitatis Perusii, quod eo casu dos ei constituatur, vel suppleatur de bonis suis arbitrio boni viri, dummodo maritentur Perusii.

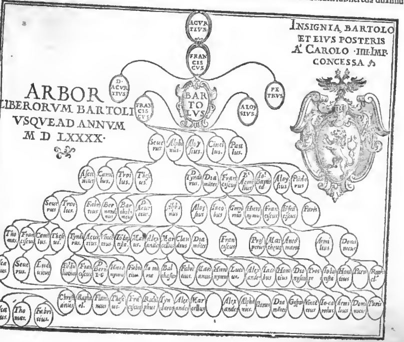
In omnibus aliis suis bonis mobilibus, & immobilibus, iuribus, & actionibus, Franciscum & Aloysium suos filios, & quemlibet alium filium masculum, sibi nasciturū legitimū ex vxore sua, sibi hæredes instituit vniuersales, & si aliquis dictorū suorum filiorum natorum, vel nascēdorum decesserit in pupillari ætate, vel postea quādocunque sine liberis, substituit ei superuiuentes filios masculos, vel eorum filios masculos in stirpes: qui si omnes dicti sui filii decesserint sine liberis masculis & fœminis in pupillari ætate, vel postea quandocunque, voluit quod cuilibet dictarum suarum filiarum detur supra dotem, relictum sibi factum quòd computata dote, & relicto quælibet habeat mille florenos auri: in residuo vero substituit eis dictum Bonacursium fratrem suum: hac conditione quod si ipse Dominus Bonacursius decesserit sine liberis masculis legitimis, ꝙ totum ꝙ ad ipsum peruenerit ex vigore præsentis testamenti, reuertatur ad dictas suas filias, vel earum liberos in stirpes. Si vero dicti sui fi-

lii, vel alter eorum decesserit sine filiis masculis superuiuẽtibus filiabus fœminis ex his voluit, & iussit, ꝙ dictæ suæ filiæ dotentur competenter, secundum consuetudinem Ciuitatis Perusii; residuum deueniat in superuiuentes filios masculos ipsius testatoris, vel eorũ liberos in stirpes: Si vero dicto casu, scilicet, si decesserit sine filiis masculis superuiuẽtibus filiabus fœminis nullus filius masculus dicti testatoris, vel liberi masculi ex eis superessent, eo casu voluit, quod bona talis decedentis diuidantur hoc modo, quod meditas sit filiarum dicti testatoris, & nepotum superuiuentium, & descendentium ab eisdem in stirpes. Alia medietas sit filiæ, vel filiarum alterius filii, qui sic decesserit.

Item dictis suis filiis, vel filiabus reliquit tutores Bonacursium fratrem in omnibus bonis, quæ sunt vbique, & vnà cũ eodẽ Franciscum, & Napolusium Domini Iacobi de Assisio habitatores Perusii, tutores reliquit in bonis, quæ sũt Perusii, & in eius comitatu. Et hæc est sua vltima voluntas, quam valere voluit iure testamẽti, & si iure testamenti non valeret, voluit, & iussit valere iure codicillorũ, & omni modo quo melius valere potest.

Ego Iacobus olim Nelli, auctoritate Imperiali Notarius de Perusio, portæ Sanctæ Susanæ, prædictis omnibus interfui, & vt supra legitur, rogatus scribere a dicto testatore subscripsi, & publicaui.

Ex vniuersali igitur hęredum institutione satis liquido patet, quam sit a veritate deuium id, quod vulgo videtur inualuisse nullis relictis filiis masculis Bartolum decessisse, puto autẽ mendatium hoc irrepsisse, non cuiusque malignitate confictum, sed quod Doctores nostri, quibus de Bartolo cõquirere, & quæ inuenerint annotate cure fuit, compertum habuerint extitisse quosdam egregios iuris peritos, qui socerũ Bartolum habuissent, qualis inter alios fuit Ioan. Baptista Perusinus, qui luculentissimũ in libros tresdecim digestum conscripsit de arbitris Tractatum, & quod gener esset Bartoli in operis ipsius limine scriptũ reliquit: & Guilielmus itidem Perusinus, quẽ acutissimũ Iurisconsultum, & generum Bartoli, testatur Ancharanus Responso suo ducẽtesimo vnde compertum quidam habuerunt illum filias suscepisse, quem generos constaret habuisse, De masculis vero cum iuri operam nõ dedissent, nec aliquid literis mandassent, nihil compertũ habuerũt. Scriptum igitur reliquerunt, filias quidẽ suscepisse, de masculis tacuerunt. Sed illud non est consequens, filios masculos nõ suscepit, quod filias illum suscepisse constat. Floret autem nunc Perusiæ sub Alfanorum nomine, quæ a Bartolo ipso sumpsit originẽ familia, ex qua oriundus est notissimæ vir doctrinæ Bernardus Alfanus, Bartoli trinepos, ꝗ laudatissima edidit in ius ciuile Reportata, atq; in Academia Perusina, non minore sua laude, quam auditorum vtilitate ius ciuile vespertinis horis ꝓfitetur: in quo munere obeũdo eruditio, & ingenium præcellẽs illum ex Bartoli liberis vnum, et clarissimi ex eadẽ Bartoli ꝓsapia Iuriscõsulti Tindari, pronepotẽ satis clare cõprobat vt autẽ huic veritati facilius fidẽ astruamus, arborẽ agnationis ac ab ipso Bartolo recta descẽdẽtium subiici ẽdã duximus.

INDEX GENERALIS

Omnium Titulorum iuris ciuilis, ordine literario.

Ad singulas cuiusque Voluminis BARTOLI *paginas accommodatus.*

PRAEMONITIO AD LECTOREM.

CUM per breuitatem temporis, benigne lector, (solet enim tempus occupatis, opinione citius effluere) multa, quæ in animo erant, pro excolendis Bartoli Commentarijs efficere non licuerit, vtile omnino & necessarium esse duximus, hunc tibi in omnes Bartoli Rubricas vniuersalem Indicem per paginarum singularum numeros collectum, tanquam laboris & studij pro te suscepti corollarium superaddere: Qui tibi decisiones inueniendi, & depromendi facilitatem quàmmoximam allaturus est. Notas autem in Titulorum dispositione has seruanimus p.j. & 2.V partem primam & secundam ff. Veteris: p.j. et 2. I. ff. Infortiati: p.j. & 2. N. ff. Noui: p.j.2.3.C. Codicis primam, secundam & tertiam, quæ tres postremi libri Codicis continentur, partem designant. Item Auth. Authenticas: Instit. Institutiones. His vero notis subiecti numeri cuiusque partis paginas indicant. Vale, Lector, & nostris laboribus fæliciter fruere.

A

B

C

D

Quod

F I N I S.

LEGES ET GLOSSAE BARTOLI,
SINGVLARES, ET NOTABILES.

EX DIGESTO VETERI.

BArt. in l centum.ff.de rerum di.nu.2

Lex 1 in priu.ff.de offi.procon.non est alibi.

Lex si familia ff.de iuri.om.iud.forte non reperitur alibi.

Lex ar. itro.ff.qui satis.cog.nescio eam alibi.

Lex iurisgentium.§ & ideo puto.ff.de pac.no.ex isto tex.singularem.

Lex, si tibi decem §.quædam.ff.de pac.no.istum tex. quia singularis est.

Lex, cum hi §.qui transigit.de transact.est notabilis,& singularis casus.

Lex eligen li.C.de procur.est casus sing.Bar.in l.fin. de procur.

Lex diuus.ff.de in integ.resti.est singularis.ibi.

Lex quod diximus.§.in hæredem.ff quod metus causa.no.istum tex.quia non est alibi.

Lex patri pro filio.ff de mino istud principium fortè alibi non reperitur.

Lex cum miles.ff.de alie.iud mu.cau.fac.sing.est & fortius est ista.

Lex si quis iudicij.ff.de alie.iud mut.cau.fac.nota istam legem,& superiorem, quia nescio alibi.

Lex sicut.§.sed si quæratur.ff.de serui.sing.est,nu.1.

Lex in l Aquilia §.si deletum.ff.ad leg. Aquil. domini est ista lex sing.glo. magna est notab.& sing.in l. Aquilia.§.si deletum.

Lex heredes ff.famil.ercifcun.notabilis est & singularis, si legis a capite vsque ad finem.

Lex si fundum.ff.man.nota finem huius legis, quã nescio alibi.Bar.

Lex operi.ff loca.singularis.ibi.nu.2.

Lex ea lege.§.locati.singu.est.

Lex cum in plures.§.vestimenta.ff.loca nota eam, quam nescio alibi ita bene declaratam.

Lex scimus.§.si verò creditores.C.de iure delibe.casus sing.Bar.in l.si fundus.§.in vendicatione.ff.de pigno.nu.2.

EX INFORTIATO.

LEx, post dotem.ff.sol.mat.secũdum quintam lecturam est singularis, num.6.

Lex quod satis C.de bo.quæ libe. est casus singularis, ita qđ non est alibi.Bar.in l.post dotem.in 6.ff solu.mat.nu.16.

Lex si de dote.ff.de iure do.est sin.i hoc. Bar.i l.3. C.de iu.fis.

Lex 1.§ ex his.ff.de lib agno.singularis est.

Lex siue contra.§.quis Plautianum.ff.de lib.agn.est subtilis.clara & singularis.Bart.ibi.

Gl.in l.quamuis.ff de tute & ra.dist.alibi non reperitur.

Lex 3 § priuilegium.ff.de magi.conue.non reperitur alibi.

Lex proponebatur.ff de magi.non reperitur alibi.

Gl.in l.3 ff.de test.alibi non reperitur.Nicol.de Nea. in l.2. de excu.tuto. ibi.num 7.

Lex scire oportet.§.consequens.ff.de excu.tut.tam notabilis,& singularis, quàm sit in mundo in sua materia.

Lex Nesennius.§.fin.cum l.sequenti.ff.de excu.tu. non reperitur alibi, secundum Nico.de Neap.

Lex amicissimos.§.Lucius Titius.ff.de excu. tut. non reperitur alibi, secundum Nico.de Neap.

Lex; qui filium.ff.vbi pupil.educ.debet, non reperitur alibi, secundum Nico.de Neap.

Lex si tutor.§.si duobus.ff.de tut.& ra.dist., non inuenitur alibi, secundũ Nico de Neap.

Lex non solum.ff.de ritu nuptia.casus singularis. Nico.in l si.ff.de tute.& ra.dist.nu.1.

Gl.in Lex patet.ff.fami.ercis non reperitur alibi casus.Nic.in l.quid.§.sufficit ff.de contra iudi.tute.nu.1.

Lex quidam cum filium.ff.de hære.inst.casus singularis.

Lex Lucius.ff.de hære.insti.& singularis.ibi.

Lex testamento ff.de hære.insti.est singularis cum sua glo.

Lex pacumeius.ff.de hære.insti.est singularis, nec reperitur alibi.

Lex neque eum.§.si.ff de testa.milit.non reperitur alibi. Bart. in l. 3.ff.de vulg.& pup in 4 quæstione.ver.vlterius quæro.

Lex qui cum plures.ff.de vulg.& pup.est casus singularis.

Lex si.C.de repu.hære.est sing Bal.in l.si quis.ff.de iure deli.

Lex cum hæres ff de acqui.hær.est valde sing & non reperitur alibi.

Lex si § similiq; modo C de iure delib casus singularis, Bart in l gerit.ff.de acqui hære.ver.ad primum de ver.

Lex quod fideicommissum de leg.2 non est alibi.

Lex cum ab vno.ff de leg 2.est singula.

Lex sequens quæstio.ff de leg 3 est casus multum singularis.

Lex cum pater § cunctis.ff de leg.2.est casus singularis, secundũ omnes.

Lex cum pater.§.mense.ff de leg 2.habet singularem materiam.

Lex Titia § Seia libertis.ff de leg 5.est singularis casus.

Lex cum filius.ff.de leg.2.ibi est bona,& singularis lex.

Lex nam quod §.si cui, est notabilis,& singularis ff.de pe.leg.

Lex mulieri ff de condi & demon est singularis,& solennis. nu.2.

Lex hæres meus § in fraudem.ff.de condi.& demon. habet notabilem & singularem casum.

Lex si hæres § 3 ff.ad l Fal Dyo.ille § non est alibi.

Lex in l. Falcidia § placuit ff ad l.fal est fal.est singularis.ibi.

Lex cum emptor ff ad l fal.est singularis ibi.

Lex Titia testamento.ff ad l fal est singularis.ibi.

Lex cum ita.§.cum seruo ff.quando dies leg.ce tene menti, quia non est alibi.

Lex si cum præfinitione, est notabilis,& singularis.

Lex rogo ff quando di.leg.ced no istum casum singularem.

Lex qui legatorum ff vt in pos leg ista lex fortè non est alibi.

Lex si filius.ff de colla bo ista singularis,& bona lex.

Lex vbicunque.§ interdum.ff de ventre in poss mit & iste § non reperitur alibi.

Lex non vsque, si quis a pa.fue.ma.est sing lex, cum alibi non reperiatur.

Lex si libertus, de iure pat singularis est multum.

Lex duo fratres § si.ff de nup est notabilis,& singularis.

Lex filij mater.ff ad Tertul est notabilis casus,& singularis.

EX D. NOVO.

LEx cum postulassem ff de dam.infe est singularis.

Lex a quo fundus ff de dam.infe est singularis.

Glo.in l 3 ff de dona est sing ibi.nu 4.

Lex 2 §.si ab igooto ff.de manumis. habet casum multum singularem Bart.ibi.

Lex Lucius.ff de fideic lib est notabilis,& singularis casus ibi.nu 1.

Lex quædam ff.de acq rerum.domi est singularis ibi.nu 1.

Lex si epistolam § Paulus ff de acq rer domi.

Glo.singularis in l 2 in princ.ff de acq.pos.ibi.nu.3.

Glo.est multum singularis in l idem ff.qui.cau.ma Bar in l.naturaliter. ff.de acquir poss.

Lex si quis in §.differentia, allegatur tota die singulariter.

Glos.in l.1.§.non autem ff de vi & vi arma. valde singu. Bar. in l. quod meo, ff de acquiren poss glo.in l.si quis bona.non est alibi.in d.l.quod meo num 2.

Lex a diuo Pio §.si super rebus, est textus singularis,& non est alibi. §.in l Celsus ff de vsuca in d.l. Celsus, nu 14.

Lex cum solus.ff de vsucap.est singularis casus.

Lex duo iudices ff de re iudi ille casus non est alibi ibi.nu 1.

Lex Paulus respondit ff de re iud.est singularis.ibid.

Lex ex contract ff de re iud non habes alibi melius ibi nu 3.

Singularis,& notabilis casus l.qui bonis ff de cess bo.ibi.

Lex Fulcinius § diuus ff qui cau in poss ea.est singularis.ibid.

Lex 1.& § & posse.ff de tab.exhi nescio hunc casum alibi.

Glo in l 1.§.non alij autem.ff.de vi & vi arma.nescio eam alibi.ibi.nu.2.

Glo.in l.si plures.§.deiectum.ff.de vi & vi arma est singularis.

Lex

Lex. prohibete. §. planè quod vi aut clam. ff. valdè singularis.
Lex aut qui aliter. ff. quod vi aut clam. deberet scribi literis aureis.
Lex temper. ff. si in sepulchro. ff. quod vi aut clam, est singularis, & eius distinctionem nescio alibi.
Lex de rebus. ff. de arbi. nescio alibi casum. Bart. in l. & eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iud.
Lex si filiosfamilias. § si in alea. ff. quarum rerum actio non datur.
Lex liber homo. §. dec. m. ff. de ver. obl. casus notabilis, & singularis.
Lex mora. ff. de verb. oblig. singularis, & fortè non est alibi secundum Dyn. ibi. num. 1.
Lex nemo est qui nesciat. ff. de duo. reis. singularis est.
Glo. in l. duos §. 1. ff. de duo. reis, singularis est, nu. 3.
Lex qui duos. ff. de leg. 2. casus singularis. Bar. in l. ex duobus. ff. de duo reis, in 8. q. nu. 3.
Lex si seruus communis. ff. de stip. seruo. est singularis.
Lex Græcè. §. & post casus, qui non bene reperitur alibi. Bart. ibi. ff. de fideiuss. est singularis, nu. 1.
Lex si testamento. §. 1. ff. de fideiuss. is ver. non reperitur alibi, eo. §.
Lex si mandato meo. §. fina. ff. manda. nescio alibi. Barto. in l. 1. ff. de noua. numero 3.
Lex doli. §. diuersum. ff. de nona. non habes alibi. nu. 1.
Glo. in l. 1. ff. de sol. est singularis. Bar. in 3. op. nu. 2.
Lex cum quis. §. si. ff. de sol. notabilis lex est, quam non credo esse alibi, numero 1.
Lex si quis stipulatus. ff. de sol. nescitem dare concordiam.
Lex qui decem. § si cum mihi. ff. de solu. forte non habes alibi.
Lex pupilli. ff. de solu. singularis lex, & menti tenenda, quã nescio alibi.
Lex qui res, in princ. ff. de solu. valde singulare princip. & est singularis casus, nec credo alibi.
Lex eum apud. ff. iudi. sol. habeo hanc l. pro singulari.
Lex procurator. §. 1. ff. rem ra. ha. hæc est multum singularis.
Lex amplius. ff. rem ra. ha. hæc lex debet scribi literis aureis.
Lex si qs vxori §. apud Labeonẽ. ff. de fur. ẽ singularis, nec alibi reperit.
Lex si quis vxori. §. si fugitiuum. ff. de fur. hic est etiam bonus, & singularis casus. Bar. ibi.
Lex si quis ex bonis. ff de fur. est singularis lex, nec habet cõcordãtiam.
Lex cum credimr. ff. de fur. est l. notabilis.
Lex si seruus cõmunis, §. quod vero. ff de fur. nota ꝙ alibi nõ reperies.
Lex si vendidero. §. cum raptor. ff. de fur. bonus, & singularis casus.
Lex item apud Labeonem. §. si quis pulsatus. ff. de iniur. notabilis est, cui nescitem tibi dare fortè concordantiam.
Lex si quis homicidij. C. de accu. est tex. sing. Bar. in l. eum. ff. de accusa.
Glo. in l. ex iudiciorum. ff. de accus. quæ dicit dcennio non est alibi. Bar. ibi. sed falsum dicit nu. 1.
Lex, sine præfinito tempore, notabilis & singularis, & fortè non reperies sibi concordantem. ff. de pœn.
Lex si quis in insulam ff. de cada. puni. not. hanc l. quia fortè non reperies alibi.
Lex reus. ff. de mune. & hon. dicit Cyn. ꝙ iste casus non reperitur alibi.
Lex de vsu. ff. de var. & extraor. cogni. est vna singularis lex.
Lex medicus. ff. de var. & extraor. cogn. est vna singularis. l. j.
Gl in l quo tutela. ff. de reg. iur. Dyn. dicit alibi non reperiri.
Gl. in l. aliud. ff. de reg. iur. non ita clare dicitur aliud.
Gl. in l. pupillus ff. de reg. iur. est melior quam sit alibi.
Gl. in l. Neratius. ff. de reg. iu. tene menti pro pleniori.

EX CODICE.

Lex, si quis. C. de bon. posses contra tabu. no. istum textũ singularem. Bar & gl in l. id quod pauperib. C. de epis. o. & cleri. no. istas gl. nescio eas alibi.
Lex consiliarios. C. de assel. est lex singularis.
Lex prima. C. de dila. nunquam vidi alibi. Bar. in l. bonæ fidei C. de pac. est noua, & sing. lex, nume. 4.
Lex transigere. C. de transact. subtilis, & sing. ibi.
Lex si quis maior. C. de trãsact. hæc est singularis.
Lex exigendi. C. de procu. ista est notab. & sing. lex.
Lex sancimus. C. in quibus causis in integ. resti. non est neces. est singular. & not.
Lex fi. C. vbi & apud quem, & nota. & sing.
Lex petendæ. C. de tem. resti. in integ. tam minor. quàm aliorum, est notabilis, & singularis.
Lex fina. de repud. hæred. casus est singu. Bar in l. a. C. de tempo. in integ. restit. peten. nu. 4.
Lex cum antea. C. de arbi. nota & sing ibi.
Lex de rebus. ff de arbi. casus singularis quo ad hoc. Bar. in l. a. C de iud.
Lex si cum tibi C. de iudi. casus singularis. ibi.
Lex prima. C. qui pro sua iuris est sing. ibi. nu 5.
Lex iuris ordinem, ff. de iuris. om. iudi hæc est bona & sing. nu 1.
Auth. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. plura sing. ponit. ibid.
Lex 2. C. vbi in rem actio. ista est singularis lex, nec est alibi.
Lex si mater. C de inoff. test. est bona lex, & non reperies alibi.
Lex si filiusfam C. de peti. hære. est singu & nescio alibi.
In l. si maiori. C. sam. ercis. tu habes vnam notab glo.
Lex illud. C. commu. vtri. iud. est singularis.
Lex generaliter. §. sed iuramento, C. de reb. cred. non est alibi cum casibus ibi positis.
Lex licet. C. de condi. ex lege, in hac l. habes vnum casum singularem.
Lex fi. C. de testi. hæc est sing. lex Bar.
Lex antiquæ. §. ne autẽ. C. ad Velleia. iste singularissimus casus est quẽ tene menti perpetuo.
Lex acceptam. C. de vsuris, notabilis, & singularis.
Lex cum sine. C. depo nescio alibi.
Lex si quis. C depo. est lex singularis.
Lex per diuersas. C. man. est sing.
Lex post perfectam. C. de peri & commo. rei vendi. habet duo singularia.
Lex multum. C. si quis alte vel sibi, est bona, & sing. lex.
Lex multum, § si verò, istum ver. nescio alibi.
Lex fi. C. de reb. alie. non alie est bona lex & singularis.
Lex cum te. C. de pac. inter empto. & vendi. est sing. ibi.
Lex si cum patruus. C. de rerum permu. nescio eam alibi.
Lex si quis conductionis. C. loca. ista est sing.
Lex cum in te. C. de dona. ante nup. est sing. decisio.
Lex patrem: C. de nup. nota hunc casum sing. ibi.
Lex sancimus. C. de nup est nota. satis & sing. casus iste.
Lex si pro dote. C. de do. promis. notab. est & sing.
Lex prima, de iure dot nota hanc legem singularem.
No. etiam, de iure do. hæc est nota. lex, & habet vnum casum singularẽ.
Lex cum quidam C. de iu do. ista est tota sing.
Glo. in l. etiam. C. de dona. inter virum & vxo. no. glo. multum sing.
Lex sancimus. C. de admi. tuto. est bona & notab. & habet casus multum singulares.
Lex sancimus, § omnes autem. C. de admi. tut. est nouus casus, & singu.
Lex si cum maior. ff. rem ra. ha est sing. lex valdè. ibi nu. 1.
Lex fi. C. de magi. conue. hæc est sing.
Lex fi. §. 1. C. de sur. nota. est, & nescio alibi. nu. 1.
Lex hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. nota, quia singularis esse videtur.
Lex sancimus. C. de testa hæc est notab. & sing. lex. ibi.
Lex quamuis, de impub. & alijs substi. nota quod habeo pro singulari, nescio alibi. nu. 1.
Lex puberem. C. de iure delib. notabilis est, tene menti, quia nescio alibi quàm ibi. nu. 1.
Lex si infans. C. de iure delib. not. lex. in l. si quis. C. de repudian. hæred. casus singularis. ibid.
Lex fi. C. de edi. di. Adri. tol ista est sing. lex.
Lex fi. C. de dona. ista est bona & sing.
Lex prima. C. de fideicom. ista est sing. lex & bona.
Lex eam quã. C. de fideic. est sing. & non est alibi secũdũ lecturã antiq.
Lex 3 §. & si quis Communia de lega. hic est bonus, & sing casus.
Lex fi § de leg. 2. est casus multum sing. secundum Bart. in l. fi. §. sed & quis C. commu de leg.
Lex non iustam. C. ad Treb. habeo illam legem pro singulari.
Lex iubemus C. ad Treb ista est valdè sing.
Lex si mulier § ex asse ff. de iure do. iste § non est alibi secundum Bart. in l. sancimus in prin. C ad Treb.
Lex qui patri C. de acq hær. iste est mirabilis vnus & singularis casus, Bar. in l. 1. § sin autem C de cadu tol.
Lex 1 §. vbi autem C. de cad. tol no. istum. § sing.
Lex 1. C da his, qui ante aper tab. casus sing.
Lex emancipatus. C de legi. hær. in quatuor est sing.
Glo. quædam est sing in l quo tutela ff de reg. iur. & Bart. in l. nutritoribus. C. commu de succes.
Lex si viua matre, de bo. mater. no & sing. est.
Lex fi. §. necessitate C de bon. quæ lib. hic est nota. & sing §.
Lex fi. C de præscr. lon. temp. no. & sing.
Lex fi. C. de præscr. xl an. no. istum ver. sed hoc, quia nescio alibi magis singularem.
Lex fi C de annali except. iste casus sing.
Lex 1. C. de sen. & interl omn iudi notabilis, quia alibi non inuenies.
Lex fin. C de sent. quæ sine certa quantit. nota istam legem, quia nõ reperies alibi.
Lex Titius ff. de actio. emp. continet vnum casum singularem, & mirabilem, Bar. in l 1. C de sen. quæ pro eo, quod interest profer. item opponitur d. l. Titius.
Lex fin. C. de fructi & li. expen est sing.
Lex fin. C de remis pig. est singularis.
Lex 1. C. etiam ob chirographa pecu sing lex.
Lex sancimus. C. de fideiuss. est sing lex.
Lex si delegatio. C. de nouatio hæc lex a de eductionibus est, casus quem nescio alibi Barto.
Lex si vnquam C de reuo dona est nota & sing lex.
Lex si qui adulterij. C de adul sing. lex.
Lex querela C de fal est bona, & sing.
Lex fallaciter. C de abolitio no. hunc tex, qui est sing.
Lex ne diu C de pœn est singularis
Lex fi de sent passis, hic est casus singularis, ibi. &c. nu 2.
Lex si minori. C. de iure fis. continet casum singularem, secundum secundam lecturam, ibi. nu 4.
Lex quæcunque C. de apochis publ. est sing. lex, ibi. nu 3.
Lex si quis. C. de dec. no. hunc casum, quem non vidi alibi. ibi. nu. 3.
Lex vniuersi C de legatio est singu ibi.
Lex domini prædiorum. C. de agri & censi nota singulariter istã legẽ.
Lex si coloni. C. de agrico & censi. nota singulariter istum textum pro opinio Io. And num. 3.
Lex hæredes. C de omni agro deser. est sing. Bar. in l quoties. C. de priui. le. scho no singulariter istum tex. nu 2.
Lex semel C de re mili no istum tex. singu. ibi. nu. 1.
Glo. in l fi. in prin. C. de cro. mil. anno. est singularis, & non est alibi.

FINIS.

F I N I S.

LEGVM ELENCHVS,

Vbi prior numerus Legem, posterior paginam refert:

Extat

Elenchi Legum Finis.

PARAGRAPHORVM INDEX.

Sed

Paragraphorum Index.

Paragraphorum Finis.

ILLVSTRISS.^MO FRANCISCO ALVAREZ DE RIBERA, IVRISCONS. CELEBERRIMO, Regis Catholici in Regno Neapolitano,

CONSILIARIO A LATERE, ET REGENTI Regiam Cancellariam, Domino colendissimo.

Ioannes Persius Riccha Neapolitanus, Legum professor, S. D.

Diu est, Præses optime, quòd nobilibus actionibus, virtutibusq; tuis flagrantissimi amoris vinculo sum alligatus; quinimo suauis, & iucundus est mihi nodus ipse: eo enim quasi ardẽs amator gaudeo, et arctius astringi capio. Dum illas sic amo, cogor & insuper celebrare. Video te sacerdotium, & summum magistratum obtinentem, merito in te colo sociatam iustitiam cum religione, & sapius te praeconizo iustissimum sacerdotem, & religiosissimum iudicem. Dum contemptum diuitiarũ, quasi humanæ fragilitatis compedum in te aspicio ac rei domesticæ frugalitatem laudo maximam animi tui temperantiam: quinimo sumptus, quos erogas in construendis templis, in reparandis monasterijs, & erigendis aris, in te pietatem iunctam maximam cum liberalitate demonstrant. Admiror insuper tuam sapientiam colligatam cum humilitate; grauitatem cum facilitate, prudentiam cum magna prouidentia, & augustam maiestatem summa cum sanctitate. Hi mores, hæ tuæ virtutes, fixerunt cordi meo aculeos, & stimulos, quibus impellor ad tibi aperiendum animi mei conceptum, & dum quæro occasionem, ecce ad manus meas peruenere eximij Iurisc. Ioãnis Petri Mangrellæ additamenta ad Bartolum. quæ cũ sint allatura iuris studiosis vtilitatem non modicam: tuo nomini prius dicanda putaui, tanquam pignus, animique mei in te obsequentis indicem. Fuit Io. Petrus Mangrella nostris proximis temporibus acerrimus, strenuusq; causarum patronus. & in Senatu Neapolitano diu uersatus, in iure peritissimus, ac memoria ita fœlicissimus, ut ad quoscunque casus consultus responderit proprias decisiones ex improuiso in medium afferendo. In dicendo facundus erat, res infimas ad cœlum, altiores ad terram deprimendo. argutus, & promptus exterrebat aduersarios, suaq; dexteritate submouebat. Bartol. de Saxoferrato fuit studiosissimus: & omnes casus causarum in iudicijs nimio studio defatigatos, atque digestos in proprijs Bartoli sedibus addebat; reportans inibi, atque cumulans scribentium Doctorum similitudines, decisiones, contraria, resolutiones, & materiarum maximas ampliationes. in quibus usus est maximopere libris cõsiliorum Decij, quos uersantibus apud forum extollere assolebat multùm necessarios, atque utiles. Eo modo addidit, cumulauit, & illustrauit Bartoli Commentaria, confecitq; laborem non spernendum. Is cum ad ultimam senectam peruenisset, incidit in ægritudinem, ac ex ui morbi in delirium, quod in causa fuit cur Bartoli uolumina, & suas Additiones cum illis cremari iusserit; non, ut aliqui malè autumant, ex liuore animi id effecisse credendum est, ne quis forsan suorum laborum fructus colligeret. Sed quoquomodo id acciderit, laudandus est is, qui furtim exemplauit illas Additiones aliquantò priusquàm fuerint originales combustæ eo modo diligentia præcedens occurrit ad incendium illud sequens. Videbar laborum tanti uiri iacturam facere, ni sub prælo excudendas curassem. Ecce, optime Præses, iam prodit in lucem sub tui nominis fulgore, tuisq; auspicijs Bartolus clarior, hisceq; tanti uiri Additionibus ampliatus, ornatus, atque auctus. maiora meus in te amor non potest: utique si potuisset, ampliora præstitisset. Vale, & me tuo fauore protege. Neapoli die 1. Januarij MDLXXXIX.

ADNO-

ADNOTATIONES

Iacobi Anelli de Bottis, Regii Consiliarii Neapolitani, & Petri Mangrellæ Cauensis, causarum patroni acerrimi, ad Bart. super Primam ff. Veteris partem, nunc primum in lucem prolatæ.

Procemium.

Dominus mundi.] Alta, & antiqua est quæstio, an Imperator sit dominus totius mundi? vide de antiquis late Oldra. cons. 69. qui post multa tenuit non esse vniuersalem dominum, & post eum inter modernos sectatus est Ioannes Igneus in sua disputatione, an Rex Franciæ subsit Imperatori, & nouissime hanc eandem opinionem secutus est Alciat. in l. 1. in 2. glo. C. de summa Trinit. & fide catho. & hanc sententiam in aliquibus Tractatibus secuti sunt Doctores dicêtes, Imperatorem non esse dominum mundi, sed habere imperium occidentale tantum, sed non orientale. & quia communis opinio, & schola Legistarum, & Canonistarum habet opinionem contrariam, quod de iure sit dominus totius mundi. vide propterea omnes authoritates pro, & contra, in tracta. de Imperatore Restau. Castal. q. 52. quæstio vero an possit disponere de rebus particularibus hominum, & subditorum? & an possit tertio auferre ius, post Scribentes hic, & in l. fi. C. si côtra ius, vel vtil. publ. in quibus locis quasi communiter testificantur ex causa posse, vide Dec. in côs. 251. & 269. & 198. & 191. & 209. & quod sine causa, nec vtile dominium posset, Bar. in l. 1. C. de fund. patrim. lib. 11. & Dec. côs. 144. & de hac materia late perquire omnes rationes, & distinctiones per Restaurum Castaldum in tract. de Imperatore, q. 98. & in eodem tracta. habes, quòd tenetur defendere ecclesiam, & per Loffr. cons. 4. *Mangrel.*

Rem meam.] Dec. omnino cons. 268. numero 4. *de Bottis.*

Item quæro] Vide Dec. in cons. 403. nu. 14. & cons. 186 nu. 4. & cons. 357. & ibi ao de causa fletus assertionis rinitatis. *de Bottis.*

Credendum.] Dec. hac materia, vide Affli. in constitut. terminum vitæ, numero 42. *Mangrel.*

Medicorum.] Vide quæ addi. ad primam decis. Afflic. *de Bottis.*

§ *Illud uero.*

Ludere.] Ludus quomodo sit prohibitus, & per quæ iura, vltra Isern. in constitutio. mores dissolutê. & qua pœna veniat receptator ludi puniendus, an pecunia mutuata in ludo possit repeti, & an côtractus facti in ludo valeant, & cognitio, quæ insurgit de delicto in ludo, cuius sit, & potestas emanandi banna ad coritas ad quem spectet, an ad iudicem iurisdictionis ciuilis, an ad iudicem criminalis, & de multis casibus, Par. de Puteo in tracta. de ludo, & contra scholares ludentes, vide Albericum in authê. interdicimus. C. de Episc. & cler. alia, quæ posui de usu alleg. Item Doctor ludens ad scachos est infamis Isern in côst. præalle. ergo quanto magis in alijs ludis, & acquisita in ludo iuste retinentur. Angel. ita in verbo, ludus, & Alex. côs. 77. vol. 5. consuluit contra Barba. 10 cons. 55. vol. 3. & vales promissio pœnæ casu quo ludens inueniatur ludere, per Bar. in l. ea eadê parte. §. 1. per illum tex de verb. oblig. & uide Cagnol. hic *Mangrel.*

De iustitia, & iure. *Rubr.*

L. Iuri operam.

Item educitur.] Quid si plures capiant malefactorem, vide Gul. Bened. in cap. Rainutius. in ver. & vxorem. 5. decisi. numero 47. vide Tiraquel. in l. si vnquam. in ver. donatione largitus, nume. 30. vbi an & quando potestas possit remunerare de mulcta & pœnis, & an valeat hoc bannum, vide omnino hic per Claud. de Sesserlo. *de Bottis.*

Tamen expensa.] Vide Pet. Girardum sing. 14. *de Bottis.*

L. Vt vim.

Defendere.] Facit, quod Princeps non potest tollere alicui defensionê, Afflic. decis 391. & in const. Regni, duram. & diram sed contra diffamatos, & latrones proceditur ex abrupto. Afflic. in constit. si dam na clâdestina, & facit c. Regni, si cum sceleratis. Item illud quod dicitur, vim vi repellere licet statim, procedit in iuria personali, secus autem in reali, hoc est, in bonis, quia eadem die dicitur fieri statim, Glo. in §. recuperandæ. Instit. de interdic. & de personali, Bart. in l. idem est, §. cum igitur ff. de vi, & arma. Item occidens aggressorem, qui se nô defendit, est in culpa, sed mitius punitur. Hippol. sing. 100. & quando licita sit defensio, vide constitut. Regni, & Isern. ibi Pacis cultum, &c. *Mangrel.*

Vt vim] Vide omnino Petr. Duennas in reg. 102. vbi ponit quatuor amplîat. & quatuor limit. & inter alia ponit, quod si occidatur minâs, & ad materiam huius legis, vide Cottam î verbo, testis deponês, ubi quod si testis deponit homicidium commissum ad defensionem alicuius, non probat, nisi dicatur, ad defensionem necessariam, allegat Bal. in l. 1. nu. 45. C. de confessis. & quando quis dicatur, aliquem occidisse ad sui defensionem, vide eundem ibidem Afflic. in constit. pacis cultum, numero 71. cum sequentibus. late de materia huius l. Adde, quod primo insultatus quicquid fecerit, præsumitur fecisse ad sui defensionem Dec. cons. 459 & ibi quòd testes deponentes, quem uulnerasse ad sui defensionem probant, etiam si nô reddant rationem dicti sui & si sint domestici, & si deponunt per uerbum, credo, uel iudico, de quo ultimo uide etiã Bouer. in decis. 164. in fi. Adde, quod occidens aggressorem, etiam non defendendo, tenetur de culpa, non autê de dolo, ideo non punitur pœna mortis Hippol. in sing. 100. cum quis præsumatur occidere ad sui defensionem, vide omnino Aim. in cons. 119. col. fi. *de Bottis.*

Si aliquis offendebat bannitum.] Petr. Duennas in d. reg. 192. in 2. limitatio. *de Bottis.*

Verberaret patrem.] Vide hic Claudium Seisellum in prima lectu numero 17. cum seq. usque 21. vbi ponit quæ personæ possunt corriga. & uide Pet. Duennas ubi supra, in 3. limit. & quid si pater occidat filium se defendentem, an puniatur, uide ibi. *de Bottis.*

Ad tuitionem rerum.] Vide latissime Pet. Duennas in reg. 191. ubi ampl. & 192. *de Bottis.*

Fit patri.] Vide Moder. in c. Regni subditorum, in fi. & Aim in cons. 309. in fi. ubi quòd licitum est patri pro defensione filij occidere aggressorem. *de Bottis.*

Defendere.] Quando quis teneatur alium defêdere, uide Afflic. in constit. omnes nostri, & in constit. rapinas, & c. Regni, ad regale fastigiû. & quando licita sit defensio, uide constit. Regni. pacis cultum, & ibi Iser. & Affli. & quãdo nô est affectio, sed offensus est incognitus, & clamans, sic clamat, ut succuratur, tenetur quis eum defendere. Afflic. in const. rapinas, & hoc ampliatur in meretrice, uociferante, Succurite, succurite: tunc omnes uicini tenentur eam succurrere, & defendere per Const. Regni, omnes nostri. & ibi Isern. & facit, quod si quis patitur naufragium, uicini debent præstare auxilium, & non furari res naufragio immersas, ut in const. Regni, rapinas, & quando sit licita defensio, Abb. in c. significasti, el secondo. extra, de homic. & si quis est in periculo, ut occidatur tunc occiditur, & si præsens, qui potuit præstare auxilium, nô tulit, uidetur illum occidisse. Luca de Penna, in l. prohibitum, C. de iure fisci. lib. 10 uers. & hoc maxime. Item quilibet compatriotam tenetur defêdere, quia est pars patriæ. Isern. in cap. 1. numero 8. de pace tenenda. & ad hoc facit, quia si iudex procedit de facto, & ille contra quem proceditur acclamet, Succurrite. quod omnes teneantur succurrere. Bar. in l. prohibitum. C. de iure fisci lib. 10. Item si quis potuit per se prouidere et non prouidit, est in culpa. Item si aliquis potuisse impedire aliquê delinquentê & non impedit, tenet de iure canonico, Dy. in reg. qui sine culpa. Item si quis est præsens in delicto, pro cuius causa illud est commissum, quamuis non demonstrauerit suum propositum, tamen tenetur, & est author facinoris. sed si seruus præsente domino delinquat, dominus tenetur si non prohibuerit. Dy. in d. reg. & Dec. 10 reg. culpa caret, de reg. iur. ubi habes, an ille, qui sciebat delictû committendû, teneatur de necessitate, uel de conscientia reuelare, ubi quid in criminibus parricidij, læsæ maiestatis, & de alijs, & quando quis tenetur defendere aliquos inter se rixantes. Boer. 10 decis. 108 & ibi an si uulneratus uulnerantem fugientem uulnerauit, an teneatur. Item si quis uerbis iniuriatus iniuriãtem occiderit, mitius punitur. Boer. 10 decis. 169 Item maritus defendens uxorem aggressam, & insultatam occidens non tenetur, cum uideatur seipsum defendere. & ita in patre, fratre, & filio. Boer. decis. 262. & quod iniuriatus uerbis possit iniuriam armis propulsare. Hippol. in l. 1, numero 21. ad l. Cornel. de sicar. Item si quis uocaretur cornutus, potest propulsare iniuriam, nec tenetur adire iudicem quia iudices solent cachinnare, seu irridere, ut dicit Pau. de Cast. in cons. 277. & Boer. decis. 298. & posui in l. 1. ff de iniur. *Mangrel.*

Moderamine.] Adde quod si pogno percussi aliquem in faciem, ob cuius tumorem debet illa leso apperiri, tunc teneor de uulnere Afflic. in const. si quis aliquem, nume. 5. & l. si seruus seruum. §. tulisse. ff. ad l. Aquil. & l. 1. §. occisorum. ad Sillan. *Mangrella.*

Ibidem.] An ille, qui se defendendo excessit modum, debeat puniri pœna contenta in obligatione, uel pœna excessus. præsupposito, quod promiserit non offendere sub pœna, uide late per Afflic. ubi multa in materia excessus, 10 decis. 206. & Cottam omnino in uer. defêsio, quem uide. Et an occidens aliquem ipsum iniuriantem, debeat puniri pœna ordinaria, uide Boer. in decis. 169. & Claud hic. *de Bottis.*

Moderamen.] An excedens modum in se defendendo, puniatur, & qualiter, uide late per Grammat. decis. 5. nu 26. 27. & Claud. hic. & adde

quod

quod non sufficit verificare occidisse hominem ad sui defensionem, sed requiritur, quod sit ad necessariam defensionem. Rom. singu. 38. *de Bottis.*

Fugere.] Pet.Girar.sing 81. *de Bottis*

L.Ex hoc iure.

Ad æmulationem.] Vide per Pet.Duen.in reg.32. *de Bottis.*

Loquitur specialiter in castris nō feodis.] Quādo liceat ædificare castra, vel turrim in loco priuato, vel publico, post Bar. in l.opus, de ope. publi.vide Afflic.in const.regni,castra. *Mangrel.*

An exceptiones.] Vide Soci.in rubr.ff.de exceptio. *de Bottis.*

L.Omnes populi.

Ius statuere permittitur.] Ad istam l.vide Affli. in præludijs const.vbi per plures quæstiones prosequitur hanc materiam. *Mangrel.*

Solus princeps.] Ad huc intellectum facit id quod dicit Dec. in rubr. C.qui admit.dum dat intellectum ad tex.in §. quos autem. Instr.de bon. poss. contra quem est tex. in l. humanum. C.de leg.Sol. vt per Bal.in d.l.humanum,quæ sol.non videtur bona per dictionem,non aliter,appositam in d. l. humanum, de qua dictione vide glo.in l.si quidem.C.de exceptio,seu præscrip. *de Bottis.*

Verbum naturale.] Iste intellectus ad tex.in l.vt vim, videtur confundi per tex.in l.1 §.cum arietes.ff.si quad pauper. vbi etiam animalibus concessa est defensio,ergo l.vt vim,intell.de iure naturali,& ibi non potest intelligi, quod sit aliqua cognitio inter illa animalia, quia diuersimodè processerunt, & ita potest sol.ista appositio facta a. d. B.phalangono ad Bart. *de Bottis.*

Statutu.] An autem vna familia possit condere statutum inter se, circa testamentorum confectionem. Ang.in l.3. ff.de test. dicit,quod sic, Sequitur Curtius in verbo progenies. & an valeat statutum contra certam personam, Afflic.in 12.q. nume 4.sup const.reg. An habens iurisdictionem absq; mero imperio possit condere statuta. Iacobi. in inuest.feu.in ver.& cum mero imperio,numero 7. quis possit concedere priuilegium.Guido Pa.in decis.354. *de Bottis.*

Peno pecuniaria.] Contra hoc est tex in l.1. C.de secun.nup. *de Bottis.*

Dico quod non.] Pro hac opin. Bar. facit tex. in c. decernimus,de sent. excom.in 6. *de Bottis.*

Confirmatione.] Contra istam doctrinam, in quantum vult,quod statutum factum ab excommunicatis non valet sine noua confirmatione, ergo innuit, quod cum confirmatione valeat, contra hoc est tex.in d.c.aduersus.§.quia vero,vbi dicitur,quod nullo vnquàm tempore valent. de quo est & tex. in auth.de alie.& emph. quę dictio, nullo vnquam tpe, multum importat, vt declarat glo.in auth. si qua mulier. C.ad Velle.Vide etiā alleg per Io.Bap.de sancto Seuerino,in add.ad Dictio.Alberici in ver.nullatenus. *de Bottis.*

Iure diuino.] An statutum possit tollere iuramentum,vel ipsum annullare,vide Pet.Bellucam,fol.64.numero 61.cum seq. *de Bottis.*

Dicit si statutum.] Vide Pet.Duen.in reg.sexta. *de Bottis.*

Non valeat.] Vide latissimè per Per.Bellucam,fol.65.nu 84. *de Bottis.*

Per statutum.] Vide letè per Afflic. in 9. quest. sup. const. regni, & Dec.in cons.516.numero 6.vbi da veritate. *de Bottis.*

Causis maioribus.] Vide Dec. in cons.403. post Saly. in l.2. C.de his, qui ven.æt.impet. *de Bottis.*

Circa tertium.] Quid si iusta causa mutandi statutum interueniat, vide Tiraquel.in l.si vnquàm,in princ. nume. 164. Quid si erat iuratum, nō tamen a Principe,qui vult ipsum reuocare. Aimo de antiq.prima parte,fol.6.numero 39 *de Bottis.*

Secundo casu.] Vide Tiraq.in præfatio.trac.de retractatu,nu.57.59.& Couar.in 3.lib.variar.resol.c.6.numero 4. *de Bottis.*

Vigorem.] Vide Afflic.in decis.396. *de Bottis.*

Ecce alia.] Vide Felin.in c.1.col.fi.de sponsal. *de Bottis.*

Appellat a statuto.] Vide Dec. cons. 335. per totum, & ibi quando sit appellandum, & latissimè per Pet. Duen. in reg. 46. per totam, vbi ampliat,& limit.& declarat. *de Bottis.*

Potest appellari.] Vide Dec.cons.361.numero.7. *de Bottis.*

Sexto.] Vide latissimè per Moder. in c. regni, ad hoc, numero 144.& adde, quæ j.not.sunt in seq.addi. *de Bottis.*

Secundo quæro.] An statuta recipiant restitutionem a iure communi, vt intelligantur secūdum ius commune, vide omnino Saly.in l.si serui vestri,3.col.C.de noxa.relat.per Alex. in cons.35. nume.7. vol.6.& Bal.in l.maximum vitium,col.pen.C.de lib. & posthu relatum per Alexand.vbi sup.numero 11.qui optimè declarant istam materiam. & adde,quod recipiunt interpretationem secūdum bonum,& æquum, & potius recipiunt interpretationem ab alio statuto, quàm a iure communi,Aimo,cons.118.numero 4. *de Bottis.*

Quandoque in statuto.] Vide Couar. in 1.lib. variarum resolu. cap.13. folio 219. *de Bottis.*

Aliud appareat.] Vide Tiraq.ī l.unquā,in ver.libertis,nu.44. *de Bott.*

Quarto quæro.] Adde Cottam in verbo,statuta debent.vbi limitat non habere locū in statuto fauorabili,quia tūc largè, & improprie intelligi debet,alleg Ias.in l.qui se partis,col.24 vers ego autem.C.vnde lib.cum alijs,vt ibi.Et vide Aimo.Craue. in cons.118. nume.11.& ibi, quid in statuto facto ad obuiandum fraudibus. *de Bottis.*

Statuta sunt stricti iuris] Vide Bal.in rubr.extra de cōsti, col.fi.& Cottam in ver.statuta.In primo: *de Bottis.*

Aut quæris de alijs.] Adde, quod vbi ex idētitate rationis fit extensio, non procedit in pęnis, Hip.sing.182. Vide multa per Aimo.in trac. de antiq.par.1.fol.6.nu.35. cum seq. vbi de extensione ex identitate rationis. *de Bottis.*

Vltimo quæritur.] Vide omnino Curtium iun.in cons. 6. numero 7.8. vbi multa, *de Bottis.*

L.Ius pluribus.

Quandoque iudex.] Vide Petrum Duennas, in regul. 188. numero sexto. *de Bottis.*

Partes concordant.] Adde Aimo. in cons. 104. numero 4. & ibi quod satis dicitur partem renunciare huic solennitati,si nihil de ea opposuit.de Bottis.

De leg.& Senatusconsul. *Rubr.*

L.Lex est commune.

VLtimo induco.] Vide Tiraquel.in l.1.in princ. numero 77.de legib. connu.Pet.Duen.in reg.310. *de Bottis.*

L.Nam ad ea.

Quod iura non constituuntur.] Quando etiam procedit in statutō. Dec.cons. 334.& illa quæ insolita accidūt iuris.reg.cōprehendūtur. in c.1.§.Istem.hoc autem,in fi de his,qui in feu.da.pos. *Mangrel.*

Vos tenetis.] Vide Gu.Bene.in c.Raiuntius,in ver.mortuo.Io primo, numero 324. *de Bottis.*

L.Non ambigitur.

Senatores possunt.] Vide Barto. in l. omnes populi, in princ. sup. de iusti.& iure. *de Bottis.*

Quæro nunquid. Vide Dec.in cons.403.numero 2. *de Bottis.*

Veniam ætatis.] Adde quod etiā si esset ciuitas non recognoscens superiorem,non transfert reseruata Principi. Are. Insti. de curat. in prin.nu. 4.& nota,quod si princeps legitimat sine causa, Comes Palatinus non. Dec.cōs.192.nu.6.sed officiales perpetui exercent principi reseruata, Dec.cons.403.numero 6.Item in generali concessione non veniunt reseruata. Loffred. in cap.si Titius. si de feudo fuerit controuers. & quando conceduntur oportet, quod fiant cum causæ cognitione, Loffred.cons.2.nume.12.restituti ad famam a Vicario Principis sine speciali mandato,ad huc non sunt idonei testes, Loffred.cons. 23.& vide de concessione reseruatorum, Loffred. cons. 30. sed legitimatio est de reseruatis,Dec.cons.557.nu.12.sic & concessio veniæ ætatis, Aret.de curato.vbi de habilitatione spuriorum ad succedendum, & de reseruatis,an valeat consuetudo? Dec.cons. 197. & 403. nume.6. Item in reseruatis Principi non fit prorogatio.Dec.cons.557. *Mang.*

L.In his.

Nunquid exceptio sit de regula.] Vide ad hanc legem adducta per Dec. in l.1.de reg.iu.nume.20.& ibi Cagnol. & quomodo exceptio sit de reg.declarat Bar.in l.si eum.§.qui iniuriarū,si quis cautioni.*Mangr.*

L.Contra.

Et ista iura.] Adde Bal. in l.2. C.de pericu.& commo.rei vend.*de Bott.*

L.Princeps.

Augusta.] Secus autem in Regina. Vide Par. de sind. in ver. dicitur Et vide Dec.in l.fœminæ,de regu.iu. *Mangrel.*

L.De quibus.

Sicut lex sumit vigorem] An ex consuetudine oriatur actio in factum ex moribus,vel officium iudicis? Bal. in l.ex placito. C.de rerum permut. numero 17. consuetudo contra substantiam actus,an valeat? Dec.cōs. 259. nu.6.Itē quid si ciues sint soliti præstare annuā frumēti quantitatem monasterio, an teneantur. Dec. cons.335. & an vna pars ciuium inter seipsos possint consuetudinem iudicare? & quid differat consuetudo,præscriptio, & priuilegium,vltra Dec.& Ripā in rubr.de const.& Napodanum in prælud.consuetudi.Neapo.adde quod prescripto ad consuetudinem se habet sicuti dispositio ad dispositum,& per præscriptionem priuatus acquirit per cōsuetudinem eos pupili. in subditor, & an æquiparentur cū priuilegio.Dec.cōs.573. nu. 41. Item quęsibile priuilegio etiam cōsuetudine quæritur. Dec. cons.649.Item præscripto est de singulis ad singulos,consuetudo de vniuersis ad vniuersos Bar.in l.si quis ad declinandam. C.de episco: & cle.& melius explicat Imola in c.fin.de consensu capituli. Imola ibi,& plura requisita ad consuetudinem,glo.in c. frustra distin. 8.& Curt.in rubr. de consue. Item consuetudo proprie dicendo applicatur ad materiam,in qua præscripto cadere non potest,ex defectu requisitorum ad præscriptionem. Ant.de Butr.in c.peruenit,col.3. vers. & si dicatur,de censib & tunc dicitur induci consuetudo,quando inducitur a pluribus respectu vniuersalis iuris,nō in præiudicium singulorum.

gulorum. Feli.in c.si deligenti.no 7 de præscript. Item q tempus requiratur ad inducẽdam consuetudinem, dato tacito consensu superioris, & quando est contra ius. Dec.cons.154 & ibi de intellectu c. 1.de præscript in 6 & Dec.cons.588.nume.17. & in quibus casibus est seruanda cõsoetudo, Paris de sindicatu in ver. cõsuetudo. & vide quæ posui ad hunc in l.1.C.quę sit longa consuetudo Item prius est iudicandum secundũ consuetudinem, si est vetustissima. & in viridi obseruantia, postea secundo consti. Regni, postea secundum iura Longobardorum, postea & vltimo secundum ius Romanum. Par. de sindic. in ver. iudicate. & iudex non obseruans consuetudinem, facit litem suam. Paris in d.loco, in fine. *Mangrel.*

Ad simile.] An consuetudo contra ius extendat, uide per Pet.Duen. in reg. 136. *de Bottis.*

Secundo loco] Adde, quod ad hoc vt inducatur consuetudo requiritur scientia superioris. Aim.cõs.96 nu.6. vbi declarat, quando hoc procedit, & vide per Pet.Duen in reg.141. vbi multa. *de Bottis.*

Secundo videamus.] Adde q solitum inducitur ex uno actu. Dec.cons. 4.col.2. vide Pet.Bellu.fol.6.nume. 8. vbi consuetudo probatur ex vno actu. An, requiratur sententia. Aim. cons.55. nu.6 & cons. 118. nu.2. an sit necesse probare, quod vigore consuetudinis sit iudicatũ in contradictorio iudicio. vide Guidonem cons.131. nu.4. vbi dicit, quod non & quid si fuit sententiatum p arbitros, an talis sententia probet cõsuetudinem Cotta in ver sententiæ arbitrorum, & in ver. consuetudo, & de modo probandi consuetudinem, vide per Dec.in cons.215.no.2.& cons. 275. & adde, quod iudex potest ex officio se informare de consuetudine, vt per Curti.in cons.76. & de sententia arbitri, vide per Romanum sing.41. *de Bottis.*

Tertio videamus.] Vide Guid.cons.131.nu.4. & omnino Dec. cons. 47. vbi ponit de cõsuetudine, quę nũ requirit cursum decem annorum, sed minoris temporis & vide omnino Pet.Duen in reg 138. vbi posuit quando requiritur maius, & quando minus tempus decem annorum & quid de tore canonico vide eundem in reg 139. de solito & consueto vide Loffr.cons.36.col.fin. *de Bottis.*

Quarto principaliter.] An sit standum Doctori attestanti de consuetudine, vide Cotta in ver. Francigenæ. & Guid decis 139. & Dec.cõs. 691. & tract. de merca.decoct in 5.parte & de modo probandi consuetudinem, vide omnino Gul Bened.in c.Raynutius.in ver.& uxorem 1. decis.nu. 38. com seq. & quid in notaria consuetudine, vide Dec.cons.575.numero 11. & de modo probandi consuet. per instrumenta antiqua. Dec. in cons. 11.numero 9. *de Bottis.*

Qualiter consuetudo probetur.] Vide Dec.cons.215.vbi tradit sex requisita, vt consuetudo dicatur probata, & de prædictis, seu requisitis, Dec.cons.275.nu.10.& 11. similiter de impugnatione probationis consuetudinis, Dec.cons.482.& ibi de probatione cõsuetudinis habentis causam discontinuam, & de probatione consuetudinis, quæ est notoria, vide Dec.cons.402. *Mangrella.*

Sed quid si testes.] Vide Dec.cons.215.nu.3.& cons.275. *de Bottis.*

Aut ille.] Vide Dec.cons.215.numero 3. *de Bottis.*

Sed pone, quod testes.] Dec.ibid. *de Bottis.*

Item quæro.] Vide Duen.in reg.145. *de Bottis.*

Quæro etiam.] Vide Pet.Duen.in reg.135. *de Bottis.*

De constitutio. Principum. Rubrica.

L.Quod Principi.

P*riuilegium personale.*] Adde quod per mutationem personæ extinguitur priuilegium, hinc est quod si quis conduxerit gabellas fisci, non gaudet priuilegio fisci. Bouer.decis.180. posui in l.cotem ferro. §.qui maximos.ff.de publican. *Mangrel.*

Non transit.] Vide Tiraquel. de retrac.conuentio.§.1.in glo.6. numero 18. *de Bottis.*

Quæ differentia sit inter beneficium, & rescriptum.] Et q beneficiũ late, priuilegium vero stricte interpretetur, Dec. cons.253. Item concessiones l. p functionibus fiscalibus stricte interpretandæ sunt Loffr. cons.74. & ibi habes de concessione immunitatis, & extractionis, an sit late interpretanda, & ibi de iuribus exituræ, & de donatione, seu concessione ciuitatis q veniat etiam districtus tam in mari, quam in terra, & an attendatur regula l.late pactum §.si.supra de pact. in d. cõ.habes. & de iure immunitatis, q sit stricte interp. posui in rubr. ff. de immunitatibus. Item literæ super beneficijs ecclesiasticis stricte interpretantur, Dec.cons. 141. Item priuilegium remuneratorium late interpretatur. Dec.in cons.588. & cons.614. & censetur motu proprio cõcessum, posui in l. Aquilius Regulus.ff. de donatio & in testamentis plenior sit interpretatio. Bart.in l.in testmentis. infra, de reg.iur.& ibi Dec & q masculinom concipiat fœmininum, procedit in testamento, secus in contractibus, vt ibi per Dec. Item quãdo qs habet priuilegiũ exemptionis, & deliquit in territorio alius, a quo est exemptus, quomodo sit conueniendus, vltra Bar. hic vide Abb.in c.1.extra. de offic.ord.iud.& Bart. in auth.qua in prouincia. nu.1.vbi de crimine agi oporteat. Itẽ beneficiũ cõcessũ a Principe, quãdo cẽseatur reale, & quando personale. Bar. in l. qa tale. ff.solu. matrimon.& ibi de materia beneficij concessi, & priuilegiũ verbis generalibus concessum, ad quæ extendatur, vide Par. de sindic. in verbo, est tamen. *Mangrel.*

L.Beneficium.

Perditur.] Vide Gozad.in cons.23. *de Bottis.*

De statu hominum. Rubr.

L.Omne ius.

Q*Varit ciuis.*] Vide Tiraquel.in l. si vnquàm. in verbo, bona. numero 8. *de Bottis.*

L.qui in vtero.

Qui est in vtero.] De priuilegijs, quæ habet vterus, Tiraq. de retrac.fol. 49. & ibi an sit in potestate? & an dicatur homo, vel animal? & an habeat restitutionem in integrum. & an tutor, vel curator dari possit, & ibi an vterus rumpat testmentum? & an vtero legari possit, vel donari? & an vterus subrogari possit in locum decurionis? & quid de conceptis post mortem patris, vel aui? & an veniant in fideicommisso? & an dicantur de familia? & de cõceptis post emancipationẽ, an dicantur agnati? Tiraq de retrac.fol 50. *Mangrel.*

L.Imperator.

Nisi consentiat pars.] Vide Aim.cons.88.numero 5. *de Bottis.*

L.Eum, qui.

Matrimonium a principio] Filius accipiens vxorem sine consensu patris hodie non potest exhæredari, neque alimentis priuari etiam, quòd turpem vxorem duxerit. Dec.in l.nuptias.ff.de reg.iur. sed si seruus accipiat vxorem domino præsente, & non contradicente, dominus amittit seruitutem, vt per Bòer.decis.188. *Mangrel.*

Inducitur hac lex.] Adde Hippol.in sing.121. *de Bottis.*

L.Septimo.

Natus in septimo.] Nota quod natus in sexto, & octauo mense, non dicitur legitime natus, neque rumpit testamentũ. Boer.decis.220. & Afflic. decis.136. *Mangrel.*

L.Imperator.

In ancilla.] Adde Afflic.in constitut. Regni, si quis non dicam rapere. *Mangrella.*

L.Cum legitime.

Legitimè natur.] Adde q non valet consuetudo q quis sequatur nobilitatem, vel ignobilitatem matris. Bar. in l.exemplo.C.de decurio.lib. 10. Item bastardi, & descendentes ex eis non sunt de domo Dec consil.395. quod sunt de linea, & parentela, & eis, an competat ius congrui. Afflic. de iure prothomiseos.fol.195. *Mangrel.*

L.Ingenuum.

Sententia facit ius.] De materia huius legis vide Alexan.in l. sæpe. de re iud.& aliqua vtilia vide per Ioan. Fab.Instit.in tit.de actio.§ præiudiciales. vbi de causa nobilitatis agitata cũ vno fratre, q sit generalis. Item causa filiationis, quo ad vnum facit ius, quo ad omnes. Item ad petendũ se pronunciari legitimũ nõ admittitur quis, nisi subsit ad bonorum commodum, vel diffamationis, Capic.decis.7. in fi.non tamen contra eos, in quos non facit ius, poterit via executiua agi. Alex.cõs.156.nu.6.vol.2. Itẽ quãdo sentẽtia facit ius quo ad omnes Bart.in l.quotiescunque, & l.si sine.C.de decurion. lib.11. Item si est iudicatum in causa consuetudinis, facit ius quo ad omnes. Bart in l. de quibus. C. de legib. de alio casu, vide Dec.cõs.242.nu.7. *Mangrel.*

De his, qui sunt sui, uel alieni iuris. Rubrica.

L.Item in potestate.

A*D id, quod dicitur.*] Adde Doctores relatos p Cottam in ver. Episcopalis dignitas, & ibi de veritate, & Gul. Benedic.in c.Raynutius.in verbo, & uxorem, numero 214.fol.70. *de Bottis.*

L.Filium.

Filiatio.] An solus tractatus filiationis sufficiat. Vide Bart. in l.1.§ ad quæstio.ff.de quæstio.& Dec. latissime in cõs.54.& an fama sufficiat ad probandum filiationem? Vide Pet. Duen.in reg. 399.in 4.limita. & an nominatio sufficiat? & multa alia ad hanc materiam, vide per Pet.Duen. in reg.341.342.343. *de Bottis.*

Qualiter probetur filiatio.] De muliere asserente se esse prægnantem de tali, vel effecisse filium cum tali, q sibi non credatur, Bouer.decis. 299.& posui in l.si quis in graui. §.si quis monreor. ad Sillan. Item si vxor habet rẽ cũ alio quàm cum marito, nascens etiam præsumitur ex viro. fallit tamẽ si nascatur fuscus, vel aliter musilat⁹, vel mutilatus corpore. Hippol.sing 530.& quomodo p obetor filiatio. Bal.consi. 64.in 1.libro. Item filiatio probata nocet patri, sed non tertio, tamẽ facit ius, quo ad omnes, q sit filius. Tiraq. de rets.fol. 106. ubi habes

quomodo

quomodo probetur filiatio.& adde, ꝙ quasi possessio filiationis nõ cadit ĩ vulgo quæsitis, seu bastardis, ita limitat istum tex. Ang. in rõ fil. 191. per l. si uicinis. C. de nupti, sed ꝙ talis possessio cadas in istis, tenet idem Ang cõs. 87 Ancha roos. 225. Corn. rõs. 50. Dec. cõs. 34. & adde, ꝙ filius natus ex meretrice maritata, præsumitur natus ex uiro, non ex adulterio. Hippol. in rub. de fideiussor. & de filio illius, quæ probatur commisisse adulterium, Dec. cõs. 657 & ex cohabitatione uxoris, & uiri, uel eius, quæ coniux se nominari faciebat, Dec. cons. 153. & natus in figura matrimonij putatiui, dicitur uere legitimus & ꝙ natus in domo dicitur filius mariti. Dec. cons. 272. & 288. Item agens ut filius, debet se filium probare. Dec. cons. 343. Item inter coniuges cadit quasi possessio consanguinitatis, Firma. in uer. cõsanguineus, nu. 32. Item probatio, quòd aliquis est in domo natus est melior probatio, quàm probatio testamenti. Dec in c. per tuas. no. 4. de probatio. ubi dat formam articulandi, uidelicet, ꝙ natus fuerit in domo, & de tractatu, & nominatione. Item agens ut filius debet se probare legitimum. Dec. cons. 471. An autem quis præsumatur natus ex legitimo matrimonio. Cagnol. in l. si emancipati. C. de collat. post Galiau in rubr. de uerb. oblig. Item in tantum est præsumptio, quod sit filius mariti, quod si fuerit facta legitimatio ad instantiam adulteri, tanquàm subreptitia non ualet, Dec. cons. 176 *Mangrel.*

Quærunt Doct.] Vide Pet. Duen. in reg. 344. in 4. ampliat. ubi omnino uide, quid in foro conscientiæ, & uide Doctores relatos per Cottam in uer. hæres suus. *de Bottis.*

L. Patre furioso.

Furor superueniens.] Adde, ꝙ ratio illius l. est, ꝙ facilius quæsita retinentur, quàm ut acquirantur de nouo: vnde iurisdictio inde quæsita conseruatur, per vnicum actum, licet sit vninesaliter cõtracta Roma. rõs. 191. vbi allegat multas ll. ꝙ multa facta tenent, quæ fieri nõ debuissent. Afflic. in rub constit. de defen. imponen. & vide quæ possui in simili in l qui autem. ff. quæ in fraudem cred. de captura personæ, & de donatione iosti, vide l si vnquam. C. de reuoc. don. Dec. cons. 165. licet processus agitatus per procuratorem valet cõtra tex. §. ad crimen. de publ. iud. vbi posui ad Bar. *Mangrel.*

L. Inuiti.

Nunquid pater potest legitimare bastardum.] Infans non potest legitimari, Ang. hic, & Soc. in l. quidam, relegatus, de reb. dub. sed si in priuilegio sint uerba ampla, ꝙ possit, Dec. cons. 316. Item sine consensu patris non legitimatur, Dec. cons. 338 & idẽ cons. 334. ubi ꝙ nec post mortem patris in præiudicium testamenti, etiam hærede cõsentiente legitimatur filius & an filius post mortem patris possit ratificare legitimationem, late Dec. cons. 367. nu. 5. & ꝙ legitimatio infantis de per se non sit nulla, sed expectat ratificationem, & ꝙ requiratur consensus legitimati. Dec. Capicius decis. 194. *Mangrel.*

Nisi sit infans.] Vide Dec. cons. 367. & ibi quid si postea infans eatum habuerit. Adde Capic. in decis. 194. numero 9. & Boer. in decis. 160. *de Bottis.*

De adoptionibus. *Rub.*

L. Si consul.

VBi officia non sunt repugnantia.] An quis possit in facto proprio, authorari uide Bar. & ibi apostila in l. 1. § fuit quæsitum. ff. ad Trebel. Soc. cons. 80. col. 3. & 4. Item si pater præstat consensum filio donare uolenti in genere, ualet donatio. secus h in specie, & eodem rõtextu. fiat donatio, & tunc generalis pro speciali habetur, quo ad uitiandum actum, Dec. cons. 295. numero 4 & 279. numero 5. Item habens duas uoces, non potest unam alij, aliam alteri donare. Rom. in sing. car. 3. Item quis potest apud se ipsum donationem insinuare. Capic. decis. 503. Aduerta tamen, ꝙ in casibus, ut quis authorizatur facto suo, oportet id exprimi. Isern. in c. 1. col. 3. qui success. teneatur & Lostr. cons. 17. Item si quis habet duas dignitates in ecclesia, non poterit geminatas distributiones quotidianas petere, & consequi. Franchus in c. 1. in fin. de cler. non resid. Item statutum, quod mulier non possit contrahere sine consensu propinquorum, non militat si contrahat cum patre Dec. consilio 911. numero 8. Item quis non potest esse prior, & generalis eremi. Dec. 641. ubi quod quis potest esse Abbas & Episcopus, uel Abbas. & canonicus, quæ omnia iunge cum his, quæ posui in l. si cum filijs. §. si cum pater. de donatio. ad Barto. *Mangrella.*

Donatio vltra quingentas.] Vide Capic. in decis 503. nume. 12. cum seq. & Alexand. cons. 157. uol. 2. & quid si fiat extra territorium. Capic. ubi sup numero 14. *de Bottis.*

Quæro nunquid tabellio.] Adde Doct. relatos per Aim. de antiquita. fol. 59. numero 67. *de Bottis.*

L. Nec ei. §. *Eorum.*

Qualiter tabellio.] Vide Capic. in decis. 73. *de Bottis.*

L. Si arrogator.

Oppono ad hanc.] Vide de hoc per Lotired. in consil. 7. numero 53. & seq. *de Bottis.*

L. Si arrogator. in repet.

Hæc est bona lex.] An hæc repetitio sit Bart. uide Cottam in uer. tanti si. Alexand. in l. cum antiquioribus. C. de iure delibetan. & Cottam in uer. statuto Mediolani. *de Bottis.*

Et est argumentum.] Vide Cottam in ver. dotis commodum, & in ver. statuto Mediolani. *de Bottis.*

L. Post mortem.

Post mortem.] Vide Aret. in § 1. Instit. quib. alien. lic. vel non. Afflic. in decis. 335. nume. 11. & Grammat. in decis. 12. & Tiraquel. de retrac. ligoa. §. 26. glo. 2 numero 13. *de Bottis.*

Secunda casu est licitum contrauenire.] Adde Dec. cons. 142. nume. 4 & cons. 174 10 si. Alex. cons. 22. col. 1. lib. 6 cons. 81. col. 2. lib. 5. & Glo. in const. diuæ memoriæ, in ver. iure proprio. & an casus l. iubemus. § sanè. hic allegatus restituat pretium Fel in c cum causa. de re iud. & ad propositum, Barb. in apostilla ad Bal. in l. de pretio. C. de prædiis minor. & repert. Abb. in verbo, factum. late Abb. in cap. hosti. de elect. Imo in cap. si quis presbyterarum. de reb. eccles. non alienan. numero 17. Alex. cons 109. lib. 4. Firma. in verbo, contrahens. Item ꝙ fecit dare curatorem furioso, vel prodigo, non admittitur ad probandum in fauorem testamenti. Hippol. in l. 1. §. cum quis, nume. 2. de quæstio. Dec. in cons. 274. in princ. *Mangrel.*

§. *Neque.*

Quod si ea.] Adde Fel in c. 2. col. 2 de iud. *de Bottis.*

L. Adoptio.

Citatio requiritur.] Citatio licet non requiratur in actu, tamen debet postea intimari. Bal in l. eos §. postulas. numero 6. de appel. vbi loquitur de prorogatione compromissi, quæ licet partibus absentibus fieri potuit, debet, tamẽ intimari pro quo Dec. cõs. 39. Soc. in tract. citationum, ar. 7. Curt. sen. cons. 31. per totum, vbi est pulchra additio contra Lanfrancum, de arbitris. fol. 55. hic etiam in casibus, in quibus absenti potest statui dilatio, non præiudicat, nisi notificetur. Alexand. cons. 34. numero 8. lib. 1. *Mangrel.*

De rerum diuisione. *Rubr.*

IN Rubr. Et de alluuione plene Curt. senior. cons 56. *Mangrel.*

L. In tantum. §. *Vniuersitatis*

Quòd vnus de collegio potest esse testis.] De hac materia vide etiam Abb. in c. insup. de testibus & Curt. in tract. testium, cas. 1. & vide repertorium Fel. in verbo, testis Item vasallus in causa Baronis, an sit idoneus Afflic. in decis. 30. per totã. & in causa vniuersitatis, an sit idoneus testis ciuis Afflic. decis. 400 & vide Firma. in verbo, testis, vbi ꝙ leue, & quod vasalli non sunt idonei testes pro domino terribili. Loff. cons. 44. numero 10. Item testes de vniuersitate sunt idonei in causa pascui vniuersitatis, si ibi soluitur, & non aliter pasculetur. Capic. decis. 152. nu 6. & quod sit in arbitrio iudicis inspecta qualitate domini, & vasalli, Dec. in c. insuper. de testibus. & an aliqd fuisse factũ nomine vniuersitatis, vel non, vel si fueris erratum possit ꝓbari per illos de vniuersitate. Bar. in l. si librarius in fi. de reg. iur. Itẽ si dominus castri petit aliquos subuentionibus sibi soluendis contribuere, ciuis non admittuntur. Lucas a Penna in l. in filijs. C. de decurionib. lib. 10. Item testes de vniuersitate admittuntur contra officialem in sindicatu, dummodo causa non sit nimis ardua. Par. de sindic. in uer. vniuersitas. Item quando clerici, & alij religiosi de uniuersitate admittuntur. Abb. in d. c. insuper. vbi distinguitur, an in causis criminalibus vel ciuilibus & uide ibi Fel. qui deponit. quando vniuersitas venerit punienda, & quando testes pro vniuersitate possint deponere & quando monaci sunt idonei testes in monasterio ad plenum. Cauet. de antiquit. temp. par. 1. fol. 83 *Mangrel.*

Qua iam sunt.] Vide Rom cons. 7. vbi an familiares eius, qui nõ potest testificari in causa vniuersitatis admittantur, vide late per Afflic. in decis. 400. & Capic. in decis. 152. & Fel. in c. insuper. 5. fall. de testib. & Pet. Girar. in sing. 24. *de Bottis.*

Allegare authoritatem poetarum.] Vide abb. in cap. certificari. de vsur. *Mangrel.*

L. Sanctum.

Si dubitat aliquis offendi.] Adde Afflic. in const. Castellanis. *de Bottis.*

Debitor ali debeat.] Vide Afflic. in decis 71. *de Bottis.*

L. Si quis violauerit.

Non licet transcendere muros.] Muri sunt sancti, quoad violationem, & alienationem quo ad alia sunt ciuium. Capic. decis. 27. nu. 41. vsque ad 46. & quando quis attentauerit muros transcendere, & virginem corrumpere, an puniatur, si non secutum fuit in effectu Dec. in reg. non vult hæres esse, de reg. iur. & de raptu, vt eam corrumperet, & non corrupit, an teneatur. Isern. in constit. si quis rapere. Item si quis cum scalis fuerit inuentus de nocte causa stuprandi. Grammat. decis. 36. nu. 13. & posui in l. si quis non dicam rapere. C. de Episc. & cler. Item violans muros, punitur pœna capitis, sed si sint muri alicuius villæ secus, vel qui perforauerit illos causa exeundi. Boer. decis. 232.

Item

Item si fuerit inuentus quis cum scala causa non stupri, sed causa cognoscendi meretricē, an puniatur eadem pœna. Auge. in §. sanctæ. Instit. de rerum diuis. *Mangrel.*

Et valet ad statuta.] Vide Dec. in l. non vult hæres esse, nu. 2. ff. de reg. iur: Grammat. decis. 2. Cottam in ver. homicidium. *de Bottis*

Tene quòd.] Vide Capic. in decis. 27. numero 9. *de Bottis.*

De Senatoribus. *Rubr.*

L. Fœminæ.

V*Xores coruscant.*] Vide ad plenum Dec. in reg. fœminæ. vbi quòd si vxor est illegitima, efficitur tamen legitima radijs mariti. *Mang.*

De offic præfec. urb. *Rubr.*

L. Omnia.

P*ræfectus vrbis habet commissionem.*] Iurisdictio quando dicatur cōcessa priuatiuè, vel cumulatiuè. Feli. in c. cæterum. de iud. vbi si cōceditur in feudo circa personas, intelligitur priuatiuè. Grammat. in decis. 30. examinat illam materiam. Feli. in cap. pastoralis. de offic. ord. item si sunt duo iudices habentes iurisdictionem ordinariam, inter eos est locus præuentioni. Pau. de Cast in l. si quis postea. infra de iud. & posui in l. 1. C. ubi de crimine agi opor. *Mangrel.*

§. *Cum urbem.*

Statutum, quod viget in ciuitate.] Adde Affli. in constit. si damna clandestina, in Rubr. Bart. in l. sed & reprobatur, ff. de excusat. tut. & in l. 2. ff. de verb. sign. fit. *Mongrella.*

Sicut in concedatur castrū.] Vide Couar. in pract. q. c. 1. nu. 9. 10. de Bat.

§. *Cura carnis.*

Vt victualia iusto pretio vendantur.] Adde Affli. in cōstit. omnes nostri, numero 3. Item Rex vetat extractionem victualium, ne regnum exhauriatur. Loffr. cons. 24. numero 10. Item redemptores victualium possunt prohiberi, q̄ non emant victualia a rusticis qui ea portant in vrbem ad ea vendenda, nec debent emere fruges in herbam. Boer. decis. 206. & est pragmatica in Regno. *Mangrel.*

Nunquid aliquis.] Vide latissime per Tiraq. de retrac. lign. § 8. in glo. 9. per totam. & Couar. in lib. 3. varia. resolut. c. 3. nu. 5. fol. 400. ubi multa, & ibi quid si uendatur maiori pretio, quam impositum sit, ad quid teneatur uēditor. Alex. cōs. 190. uol. 2. nu. 3. de ueritate Barba. in c. 1. in fi. de emptio. & uēditio. & Affl. in præru. cōsti. 3. q. *de Bottis.*

An commune vsū.] Vide Couar. in 3. lib. uar. resol. c. 14. nu. 1. *de Bottis.*

Si quæris de nuncio iurato.] Limita nisi sit aliqua p̄sona fide digna, quæ iurauerit nō fuisse citatam, ut per Abb. in c. cū parati 4. col. de appel. Maran. in prac. in 6. par. uer. uenio ad quartum, nu 46. *de Bottis.*

Si quæris.] Vtrum credatur nuncio q̄ citauerit, uide Abb. & Dec. in c. cum parati. uer. suus nuncius. de appel. sed quid si erat persona circunspecta, & fide digna, qui iurasset se nunquàm fuisse citatum, nō credit̄ nuncio. Maranta in suo Speculo in trac. citationis, in 6. parte. num. 46. Iason. & Ioan. Fab. in §. quadrupli. Instit. de actio. sed uaria fuisse Doctorum sententia legitur, & prima fuit, ut soli nuncio non credatur. Glo. in c. quoniam. de probatio. in uerbo, citationes. ubi dicitur, nuncio & iurato publico esse credendum secundum consuetudinem loci, tamen de iure communi non esse credendū, nisi aliàs legitime constet, & alia Glo. in uerbo, uocatos, in c. quod sicut. de elect. secuta est hanc sententiam aliqua pars Doctor. in l. fin. C de bonis uacant. lib. 10. & in l. 1. C. de decurion. lib. 11. habetur in l. 1. C. de mand. Princ. & facit regula, vnius uox. Alij uero dixerunt nuncio esse credendum, si citatus non inficiauerit, tamen si cum iuramento dixerit se non citatū, non creditur nuncio, in hac opinione fuere antiqui Doctores, Hostien. in d. c. quoniam contra & Spec. in tit. de citatio. §. sequitur. ver. sed nunquid soli nuncio, Alij voluerūt nuncio esse credendum in his, quæ concernunt officium ipsius. Contrariū secuta est Glo. in c. p̄posuisti. in verbo, nō probatur, distinct. 8. & huic opinioni assentit Bonifacius in tract. maleficiorum, in tit. de forma citationis accusati, nu. 16. & alia glo idem voluit 10 c. item testes, in ver. executoribus. 4. q. 3. alij dixerunt nuncio esse credendū in modicis, non in maxime præiudicialibus. Bal. in l. magis puto. §. si iud. ff. de rebus eorum Lucas de Penna in l. 1. C. de decurion. lib. 11. Ioannes de Platea in l. apparitores. C. de exactor. tribut. lib. 11. alij dixerunt in tantum esse credendum in quantum, q̄ non est persona suspecta, & in hac opinione fuit vir laudatissimus, Ang. in l. vt præfectus C. de annali excep. alij dixerunt totū esse in arbitrio iudicis, & ita voluit Hostien. in d. c. cum parati, & ibi etiā Abb. in col. 3. alij dixerunt simpliciter nuncio credendum per hunc tex. vbi hoc voluit Bal. & in l. magis puto. vbi Bart. & Glo. & hanc dicit communē opinione Dec. & Frāch. in c. cū parati. de appel. & vltimo loco, Tiraq. de retrac. fol. 144. hodie aūt in regno, per reg. pragmat. est expeditū, vt relatio nuncij fiat cum descriptione, & nominatione duorū testium, quæ fuit sumpta ex dictis per Isern. in cōstitut. citationis literæ. ita refert Afflic. in constit. edictorum, in 4. not. & late de limitat. & amplia. Tiraq. vbi supra, *Mangrella.*

De officio quæstoris. *Rubr.*

Lex Prima.

Q*Vis dicatur quæstor, & secretus.* Affli. in cōstit. præsenti lege, & in cōstitut. Dohanæ. & q̄ q̄ quærit thesauros, naufragia, & bona decedentium sine hærede, iste dicitur quæstor. *Mangrel.*

De offic. prætoris. *Rub.*

L. Barbarius.

A*Gitata per prætorem minus idoneum.*] Vide Abb. in cap. nihil. col. pe. de electio. & aliquid in c. super literis, col. vlt. de rescript. Item communis error non excusat scientem. Dec. cons. 407. numero 2. Item gesta per eum, qui exercet officium superioris, valent. Dec. cons. 650. numero 12. in eo, qui se gessit, vt administrator. Item si quis fuit assumptus ad aliquod officium, & reperitur inhabilis, punitur de falso, si ipse curauit se assumi, tamen gesta per eum valent. Par. de find. in verbo, habilitas. Item si duobus fuerit concessum officium, ille qui prius fuerit adeptus officij possessionem habebit illud, etiam si fuerit facta resignatio in personam alterius. Boer decis. 150. *Mangrella.*

Opp. immo error.] Adde quod error communis non excūsat scientem de errore, vt per Dec. cons. 406. numero 2. *de Bottis.*

Et sumit argumentum.] Adde, quòd quasi possessio notariatus, sufficit ad conualidandum instrumentum. Dec. in cons. 92. numero 1. & ibi an probatio de fama sufficiat, & vide Boer. in decis. 36. vbi qualiter probetur, quem esse notarium. & vide Aim. in cons. 72. vbi an si negetur quem esse notarium, probet instrumentum. Adde, quod notariatus probatur ex eo, quod quis in iudicio fecit scripturas. Aim. de antiquit. temp. fol. 53. numero 21. *de Bottis.*

L. Barbarius in repetit.

Barbarius.] Hec lectura Baldi est, licet falso Bart. ascribatur, vt refert Fel. in c. cū dilecta. 2. col. de rescrip. & Cotta in verbo, tātū. *de Bottis.*

Quid si diu pro notoria se gessit.] Vide Bal. in auth. quas actiones. nu. 18. C. de sacrosan. eccles. qui loquitur in instrumentis antiquis, & vide Afflic. decis. 251. contra tenet Imo. in clem. 1. de procurat. numero 15. sed dictum Baldi sequitur Dec. cons. 59. numero 3. *Mangrel.*

De offic. præfec. uigil. *Rub.*

L. Apud.

H*Aec. lex primo ponit.*] Boetius decis. 216. & 217. *Mongrella.*

Item in c. s.] Intellige hoc etiam sine indicijs, vt per Dec. consil. 473. numero 6. *de Bottis.*

De offic. procons. & lega. *Rubr.*

L. Proconsul.

T*Abellio potest creari*] Vide Aim. de antiquit. temp. fol. 60. numero 77. & 82. vbi an inter subditos possit cōficere instrumenta extra territorium. *de Bottis.*

Sed ex nunc. Adde Dec. cons. 367. numero 4. *de Bottis.*

L. obseruare.

Defensor ciuitatis.] Vide Capic. decis. 51. numero 7. *Mangrel.*

L. Solent.

Illa glo.] Vide multa per Hippol. in sing. 200. *de Battis.*

§. *Non uero.*

Difformis.] Vide Dec. cons. 215. numero 2 *de Bottis.*

L. Nec quicquam. §. *Vbi decretum.*

Hic est aptimus §.] Quot modis possit fieri decretum, & an pendente appel. possit fieri executio, Afflic. decis. 261. *Mangrel.*

Quid si literæ sunt iustificata per clausulam.] Adde, quod hoc mandato iustificato vtitur magna curia Vicariæ Neapolis. & vide Bart. in l. 1. C. de execut. rei iudic. Soci. de citatio. artic. 6 Bal. in l. 1. C. commitār. epist. vbi dicit, q̄ illud quod præcipitur est validum, & si non comparet, remanet firmum. Itē bannum comparēre bannito, resoluitur in citationem, Hippol. sing 72. in princ. *Mangrel.*

L. Proconsul.

Quia si venient.] Hoc dictū ampliat etiam in magna curia Vicariæ, quæ residet in aliqua terra, capitaneus illius terræ nō amittit iurisdictionē, secus in præside p̄uinciæ. Affl in cōst. statuimus. nu. 23. *Mangrel.*

De offic. præsidis. *Rub.*

L. Preses.

P*Ræses.*] Præses prouinciæ potest cognoscere de omnibus causis criminalibus, & ciuilibus, & de feudis non quaternatis, facit constit. Regni, præsides. & etiam ibi Afflic. tamen si est delegatus in illa prouincia, ad cognoscendum de feudis quaternatis potest cōstituere, procu-

procuratorem fiscalem Afflic.decis 346. sed causa ipsa debet mitti proreg., vt ipse pronunciet. Item in causis ciuilibus intromittunt se baiuli, & non debent molestari a præsidibus, facit constit. Regni, iustitiarijs de cætero. *Mangrel.*

L. Illicitas. §. *Veritas.*

Secundum conscientiam.] Vide Iasonem in l. 2 ff. de in litem iuran nu. 5. vsque ad 11. & reportata per eum ibi. Item adde, quòd Rex potest secundũ cõscientiam iudicare. Vide Affl. in constit. in questionibus. quod secus est in causa criminali, vt dicit Afflic. in constit. poritatẽ. vbi agitur de vita hominis, tunc iudex potest facere, vt Rex faciat alium iudicem in illa causa, & ille iudex deponat, vt testis: in causa vero ciuili potest secundum probata, & allegata iudicare, aliquãdo etiam secundum conscientiam, Pat. de sindic. in verbo, an iudex. Itẽ conscientia cõsideratur tribus modis in iudice, vno modo dicitur ligata legibus seu rationibus legum & secundum istum modum cum iudicis conscientia sit legata legibus, debet iudicare secundum allegata, & probata; alia cõscientia est, quæ dicitur motiua intellectus, & illa non astringit iudicem, & per hoc habes, quando committitur aliquid alicui secundum conscientiam, quomodo intelligitur, vide ad plenum Couar. in cap 1. fol. 1. varia. resolut. *Mangrel.*

§. *Ne potentiores.*

Ad præsidem spectat.] Vide, quæ posui in l. qui bona. §. si quis postea. ff. de dam. infec si timeo vim inferi, possum implorare officium iudicis vt prohibeatur. Alex. in l. si finita. §. eleganter. nume. 29. ff. de dam. infec. & Feli. in c. in præsentia. de probatio. vbi Dec. post Bal. in l. si. C. de edic diui Adria. tollen. Abb. in cap. 1 de tregua, & pace. & facit constit. Regni, iurisgentium, & constit. si quis in posterũ, vbi Iser. & Afflic. & vide Par. de sindic. in verbo, concordia, vbi dicitur, ꝙ potest prohibere officialis aliquem, ne transeat ante domum alicuius, cum ob id dubitatur scandalum. Item iudex potest cogere partes ad faciendam pacem. Bart. in l. congruit. infra eod. Item si petatur cautio a consanguineis offensi, debet ꝓbari gradus cõsanguinitatis. Tiraquel. de retrac. fol. 106. Item salui guardia quantũ duret, Boer. decis. 297. & vide Guid. Papam decis. 56 418. Item si quis promiserit seruare pacem, non tenetur, si ex noua causa superit pacem. Bart. in l. ant facta. § causa ff. de pœnis. *Mangrel.*

Inducitur in argumentum.] Vide per Felin rubr. de tregua, & pace & omnino per Steph. Aufrerium in ad lit. ad decisiones Capellę. decis. 434. vbi an Baro teneatur ad hanc cautionem uasallo, & multa alia. *de Bottis.*

Petitur securitas.] Vide pulchram quæstionem atque cautelam, Specul. in tit. de pignoribus. §. sequitur. versi. cæterum. quod quando domus minatur ruinam personis habitantibus in alia uicina domo, quod tunc non habet locum cautio damni infecti, quia illa præstatur de re ad rem, non ad personam, & ideo cogitur eam reficere, vel diruere, quam secutus est Alexand. in rubr. de damno infecto. *Mangrel.*

Debet promittere.] Vide Affl. in constit. Castellanos. Item promitens non offendere Titium, & offenderit fratrem Titij, non incidit in pœnam, sicut dicimus de uasallo, qui si concubuerit cum vxore domini priuatur feudo, secus si cum vxore fratris domini. Aluaros. in c. 1. §. similiter. in si. quib. mod. feud. amittat. *Mangrella.*

Est quædam alia securitas.] Vide a quibus iudicibus, & officialibus conceditur ista securitas, Afflic. latissimè in decis. quorũa, per totam. *de Bottis.*

§ *Sicuti*

Non imputatur.] Adde notata per Canonistas in c. tua nos. de homicid. & vide hic Albert. qui existimat medicum imperitum teneri de morte infirmi, non pœna ordinaria, sed extraordinaria, allegat l. 3. §. 1. ff. de sicar. & vt medicus excusetur a morte infirmi, aliqua sunt necessaria. primum, ꝙ sit peritus in ea professione, & arte, vt in hoc tex. secundo, ꝙ moneat infirmum se præcauere ab his, quæ sunt sibi futura nocumento, & de alijs vide Couarruuiam in clemẽt. si furiosus, de homicid. in 6. in §. 4. fol. 305. Ripam in tract. de peste, parte vlt. §. medicorum. vide ibi late, & de aduocatis imperitis, vide Guidonem de Suza. in l. 1. C. de aduocatis diuers. iud. & de clerico medico, & chirurgo, vide Couar. vbi supra, & Soci. in c. ad audientiam. nu. 3. & seq. Parisi. in cons. 96. lib. 4 col. si. *Mangrel.*

§. *Qui uniuersas.*

Præses non potest damnare in metallum.] Iustitiarij possunt de omnibus causis cognoscere, præterquam de feudis. constit. Regni, nemen, & normam. quod non possunt deportare in insulam, quia illam non habent in suam iurisdictionem, & regi scribere debent. Afflic. in d. constit. *Mangrel.*

§. *Præses.*

Mulcta.] Fel. in cap. qualiter, & quando. §. ad corrigendos, col. 7. de accusat. *de Bottis.*

Si non potest soluere.] Iudex non potest iniusto offenso castigare in corpus, si postea efficitur soluẽdo, Paris. de sindic. in verbo, quia multa, Bar. in l. si. ff. de in ius vocan. sed multa sunt priuilegia paupertatis, & quæ noceant, ipse Lucas de penna. in l. si. C. de his, q nume. lib. 11. & index. si nõ habet in bonis, an lui debet in corpore. Par. de sindic. in verbo iudex, puras manus, nu. 27. & qui non soluit totam pœnã pecuniariam, sed partem, an debeat lui in corpore. Par. de sindic. in verbo, licet in. Item paupertas excusat a collectis impositis a Rege, Boer. decis. 135. nu. 3. Item pauper litigans cum diuite, debet habere expensas ab illo Par. de sindic. in verbo, paupertas. vbi habes etiam, quòd si non potest soluere collectam, non tenetur. Item executor legatorum in pauperibus, si ipse est pauper, loco ipsorum habetur. Bar. in l. si quis ad declinandam. C. de Epis. & cler. & vide nouissime tractatum editum de paupertate. *Mangrel.*

L. Congruit.

Ad præsidem spectat.] De receptatoribus vide Lucam de Penna in l. 1. C. de desertoribus. lib. 12. & vide constit. Regni patarenorum. & c. Regni, sed contra receptatores, & pragmaticas denuo editas in Regno Neapol. nostro. *Mangrel.*

Aut famu.] Vide latisime per Per. Duennas in reg 298. *de Bottis.*

Item potest inquirere.] De inquisitione facienda adde Afflic. in constit. inconsultem. & vide constit. his præsides debere facere inquisitiones in prouincia, & Isern. in d. constit. hi, qui. Vide Bart. in l. 1. §. de publico, ff. de adulter. & Afflic. in decis. 176. & pulchre Affli. in constit. si damna clandestina, numero 28. *Mangrel.*

L. Plebiscito.

Enim recipere.] Vide late Affl. in constit. Regni, capitaneorum. numero 24. *de Bottis.*

De officio procuratoris Cæsaris. Rubrica.

IN *Rub.*] Quis dicatur procurator Cæsaris? & an in Regno sit locum tenens Regiæ cameræ Summariæ, vide Affl. in constit. officiorum periculosa in rubrica, & ibi etiam an magistri portulani, qui sunt in prouincijs dicantur procuratores Cæsaris. *Mangrel.*

L. Quæ acta.

Gesta per procuratorem Cæsaris tenent.] Procurator Cæsaris cognoscit inter fiscum, & priuatum, & vbi causæ fiscales tractentur. Affl. in cõstit. quæstiones omnes, & addidi in l. 1. C. vbi cau. fisca. Item computa Regiæ cameræ Sũmariæ rationaliũ. Item præceptor a prouinciæ habent executionem paratam, Boer. decis. 295. *Mang.*

Repetit. l. 1.

Posito verbo generali.] Notabile dictum, quare coniunctiua, & ponatur inter genus, & speciem ad denotandum aliquam particularem rationem magis in illa specie quàm in alijs. Vide Pau. de Castr. in cõs. 193. & Oldr. cons. 161. & Rom. 104. *Mangrel.*

Pone quòd ego dedi mandatum Titio de libra vendendo.] Adde ꝙ si est cõstitutus procurator, vt possit administrare patrimonium, & agere in omnibus causis, vt dominus, potest cõcedere, & vendere. Affl. decis. 305. & si dominus erit læsus in magno, habebit restitutionem in integrum Afflic. decis. 340. & per quæ verba videatur concessa libera administratio. Bart. in l. procurator. infra de procur. *Mangrel.*

De offic. eius, cui mand. est iurisdict. Rubrca.

DE *officio eius.*] Adde quod de iure canonico omnes causæ delegantur, cap quod sedes. de offic. ordin. Dec. cons. 147. Item delegatus debet se conformare cum voluntate delegantis. Item delegatus tunc demum censetur alia persona a delegante, si licite procedat; Dec. in dicto cons. nu. 3. Item delegatus reuocatur ad libitum. ibid. numero 4. de quo in l. iudicatum solui. ff. de iudi. sol. Item delegatus ad prouidendum incertę personæ non subdelegat, Card. in clement. 1. de offic. delega. ex eo, quia ad ipsum appellatur. Par. de sindic. in verbo, appellatus, seu delegatus. Item delegatus Principis si protulit sententiam nullam, potest illam corrigere. Boer. decisio. 6. vbi etiam quòd delegatus Principis potest causas criminales delegare. *Mangrel.*

L. Quæcunque.

Argumentum a contrario sensu.] Tunc procedit quando in contrario sensu est diuersa ratio, secus si eadem. Dec. in cons. 232. numero 8. sed in natura verborum limitatorum etiã in materia stricta procedit argumentum a contrario sensu. Dec. cons. 364. numero 2. Item argumentum tale debet colligi ad limites verborum, quod in sensu directo permittitur: & propterea testator si prohibet alienationem ad tempus, a contrario sensu cessat prohibitio post tempus: sed non infertur licentia alienandi, quia remanet postea dispositio iuris communis, & Dec. cons. 414. & tale argumentum procedit etiam in statutis. Dec. in cons. 451. vbi loquitur de fratribus, & de agnatis existentibus quòd non succedant, & idem cons. 407. vide hic per Bolognet. cæteros casus. *Mangrel.*

Quæro

Quaro nunquid delegatus.] Limita istud non habere locum, quando fuisset electa industria personæ. Capic. in decis. 152. numero 6. post Ias. hic, & quando videatur electa industria personæ vide Innoc. in cap. fin. §. 1. de offic. delega. & ibi Feli. 3. colu. & de veritate vide Boer. in decis. 6. *de Bottis.*

L. Et si prætor.

Delegatus licet aliàs.] Intellige, quando alteratur iurisdictio ordinarij, aliter esset excitatio iurisdictionis. Vide Ang. omnino in cons. 214. & Mathesil. in notab. 89. & ibi longam additionem, quid sit excitare iurisdictionem. *de Bottis.*

De officio assessorum. *Rub.*

Assessor non habet iurisdictionem.] Pac. de sind. in verbo, assessor. Itē si potestas emanat banna sine cons. assessoris, non valent, nisi essent bāna vetera, & alias emanata per Potestates præteritos. Par. in d. loco. & bannum emanatum ad instantiam partis, an ipsa pars possit reuocare, vide Barto. in l. curatores, supra de offic. procur. Cæsa. Item assessor tenetur, quando Potestas facit aliquid iniustum, & non contradicit. Par. de sindic. in verbo, appellatio. Itē assessor non tenetur, si in aliqua causa non est eius votum, nec aliter consentit. *Mangrel.*

L. Diem functi.

Uno modo.] Adde, quod in officio respiciente nedum personas, sed & probitatem scientiæ debetur integrum salarium. Capic. decis. 121. & hoc etiam militat in officio ad beneplacitum. Item si est condemnatus in officio perdit salarium, & non potest amplius ad dictum officium redire. Par. de sind. in ver. condemnatus. Item mortuo officiali debetur salarium hæredibus. Pac. in verbo, hæres. vbi habes, quando & quomodo debeatur. Item si officialis fuerit impeditus, quod non potuerit seruire, vel culpa sua, vel sine, & se absentauerit sine licentia superioris, an teneatur complere officium. Pac. de sind. in verbo, impedimentum neque restauratur tempus amissum ad seruiendum, & si officialis infra annum recessit cum licētia superioris, debetur integrū salarium. Pac. in verbo, licentia. Item salariatus a publico nō potest pro uētus, & trigesimas accipere, sed bene potest candelas accipere. Par. in verbo, salariū. Itē si officialis fuerit impeditus casu fortuito, vel recesserit ex iusta causa Item si fuerit mortuus, debetur totum salarium. Item quando quis habet duo officia vnita, an debeat habere duplicatum salarium, Par. in d. loco Item sindicatores officialiū debent habere salarium ab vniuersitate. Par. de sind. in verbo, an sindicatores. & si in vno loco pro salario est solitum dari centum officiali, si vadunt duo, salarium dicitur, vt in dicto loco. *Mangrella.*

Item quaro.] Vide latissime per Capic. in decis. 125. vbi etiam, quid si non sua culpa remotus est. *de Bottis.*

De iurisdictione omnium iudicum. Rubrica.

Vdicare proprie.] Melius probatur in l. quidam existimabant. ff. de reb. cred. *de Bottis.*

fficium nobile est.] Vide omnino Negus. in tract. de pignor. in 4 memb. 2. par. numero 51. *de Bottis.*

si officium mercenarium.] Quotiescunque officium iudicis deseruit, dicitur mercenarium. hoc est verum. quādo deseruit ad eum finem, ad quem fuit intentata actio, secus si ad aliū, vt declarant Doctores in l. iubere cauere. ff. eo vt declarat hic Curt. contrariū videtur sentire Bar. in l. nec quicquam. §. vbi decretū. nu. 6. de offic. procons. *de Bottis.*

Vtrum iurisdictio cabareat territorio.] Vide Capic. in decis. 27. numero 33. *de Bottis.*

L. Imperium.

Iurisdictio diuiditur.] Nota quod cōcesso castro venit merum & mistū imperium cum omnibus iurisdictionibus, tamen non veniunt appellationes, & iura regalia. Boer. decisio. 50. Pac. in verbo, excedit sed quomodo procedit in regno nostro. Afflic. in constit. ea quæ ad decus, numero 13. & Rom. cons. 271. *Mangrella.*

Tertio quæro.] An concessa omni iurisdictione veniat merum imperiū. Bal. in c. quāto. 1. col. de iud. & Feli. in c. quod sedes. col. 2. & Ias. hoc tenet, quod non sequitur Cotta in ver. iurisdictione. & Couar. latissime in practica, 1. numero 9. 10. *de Bottis.*

Quæro exempla] De mero imperio, & quæ dicantur de mero imperio, & quid possit exercere habens merum imperium, vide latissime per Iacobi. in ver. & cum mero, per totum. & etiam de modo probandi merum imperium ex præscriptione, & an erectio furcarū designet merum imperium, & vide Aim. cons. 27. numero 2. de modo probandi ius habens plura An carcer sit meri imperij, vide Barth. de Cap. in sing. ad l. 2. §. exactis. de orig. iur. *de Bottis.*

Vel si membrum abscindatur.] Quid si auricola abscindatur, vide Dec. hic. & Mod. in c. si iuste, nu. 43. & ell c. Regni. *de Bottis.*

Et ideo dica.] Tortura, an sit imperij, vide Hippol. in l. quæstionis habēdæ. colum. 2. versic. & ideo. ff. de quæstio. & vide Bal. in l. si quæstio. C. de his, quib. vt indig. vbi an liceat domino torquere seruū. *de Bottis.*

In sextum imperium minimum.] Pœnæ pecuniariæ, & mulctæ pro delictis impositæ, an sint meri imperij, vide Capic. in decis. 27. nume. 12. Iacobi. vbi sup. in ver. & cum mero, numero 6. *de Bottis.*

Quæro vtrum merum imperium.] Vide omnino Moder. in c. Regni, quia vicarij, fol. 70. *de Bottis.*

Quæro quot sunt.] An declarare sententiam nullam sit maximi imperij, vide Bal. in l. si vt proponis, nume. 20. C. quomodo, & quando iud. & Afflic. in const. baioli locorum. numero 4. *de Bottis.*

L. More maiorum.

Qui habet iurisdictionem.] Vide Capic. decis. 51. *Mangrel.*

Quandoque aliquis confirmat.] Adde, quod in tali confirmatione actus, qui est nullus, requiritur eadem solēnitas, quę primo requirebatur in faciendo. Aret. cons. 127 cōfirmatio enim nil noui transfert, & ad iniusta trahit, Losfre. cons. 4. Item confirmatio superioris supplet defectum formæ, solennitatis, & personæ, non tamen defectum iuris naturalis. Hippol. de Marsil. sing. 79. *Mangrella.*

Et pro hoc dico.] Afflic. in constit. de quæstionibus quas, nume. 3. & aliquid per Alcia. in lege. ff. de verb. sig. *de Bottis.*

Tu dic clarias.] Couar. in c. 11. pract. q. fol. 68. col. 1. *de Bottis.*

Delegatus ad vniuersitatem.] Vide Afflic. in decis. 317. vbi loquitur de notario attestante sibi fuisse commissum a iudice, & quando delegatus ad recipiendum testes possit alium subdelegare. Imo. in clem. 1. de offic. deleg. & Isern. in const. in pecuniarijs. *Mangrel.*

L. Si quis id.

Corporalis.] Quid si post luitionem corporis peruenit ad pinguiorem fortunam, an teneatur soluere. Rom. in sing. 24. *de Bottis.*

§. Serui quoque.

Si quis destrueret.] Nota quod propter proditionem factam quis possit in muro depingi. Item propter contumaciam officialis potest domum diruere, & furcas ante domum fugientis a carceribus affigere. Par. de sind. in verbo, contumacia. & ibi vide alia quæ potest facere iudex, vide omnino Boer. decis. 230. *Mangrel.*

L. Qui iurisdictioni.

In causa sua] Nota, quod Barones possunt cognoscere de eorum officialibus. Item Episcopus de suis seruientibus. Boer. decis. 9. & Baro nō potest esse iudex inter ipsum, & vassallum, nec alteri potest committere litis cognitionem, vt per Bat. solum hic sequitur Capic. in decis. 324. numero 3. vbi allegat Canonistas in c. cum venissent. de iud. & quid Episcopus, vtrum possit eē iudex, vel eius vicarius in causa beneficij. seu ecclesiæ, vide Oldr. cons. 166. & Salic. in l. 1. in fi. C. ne quis in sua cau. vbi tenet, quod sic. & ratio est, quia tunc Episcopus cōsideretur, non vt persona priuata, vt eius vtilitatem sequatur, sed vt persona ecclesiastica, & eius vtilitatem respiciens. & quomodo hoc procedat, vide apostil. ad Salic. in loco præalleg. *Mangrel.*

Repetit. L. qui iurisdictioni.

Contra comites.] Pro hac opinione Bart. fuit iudicatum in sacro consil. in causa Magdalenæ, cum illustri Marchione Oyre, quę furtum fecerat contra d. Marchionem, & relator fuit Magnificus Hector Minutulus, Regius Cōsiliarius, & iudex magnæ Curiæ, qui interposuerat decretū, quod illustris Marchio non possit cognoscere, nec delegare. Actorum magister Ioannes Vincentius Longua, & fuit die 28. Nouembris 1555. Neap. *de Bottis.*

L. Si idem.

Coacernatio.] Adde, quod communis opinio est, quod si petitur minor quantitas de summa maiori, reo opponente, non procedit. Alexand. in l. si mihi, & tibi. § legatis. numer. 6. de leg. 1. & modus opprimendi est, ne distrahatur per diuersa iudicia, secundum Paulum hic. Item si iudex, qui potest iudicare vsque ad decem tantum, & iudicauerit in 20. valet sententia in 10 Gl. in c. ea quæ. de reg. iur. in 6. Ccot. in l. 1. §. sed si mihi. de verb. oblig. de quo post Bar. & Dec. in l. si inf. eōd. Item quādo in eadē ciuitate est iudex minoris, & maioris iurisdictionis, seu sūmæ sentētia non valet in totū. Bal. in l. certa ratione. C. quando prouoc. non est necesse. *Mangrel.*

L. Magistratibus.

Quòd inquisitor.] An iudex, cui fit remissio, debeat stare processui facto per iudicem remittentem, vide Guid. in decis. 202. Affl. in constit. post mundi, in prin. numero 46. *de Bottis.*

L. Si per errorem.

Iurisdictio.] Limita non habere locum in pretio, vt per Alex. in cons. 11. nu. 8 vol. 6 & nu. 9. ponit aliam limitat. *de Bottis.*

Debet intelligi.] Adde Affli. in constit. si quis in posterum, nu. 56 & quādo reus sequitur forum actoris, vide ibi. & Affli. in consti. statuimus. nu. 13. & quando actor sequitur, & quæ personæ possunt declinare, & quando quis habet plura fora tam actor, quàm reus, cuius sit electio, posui in l. 1. C. quando Imperat. inter pupil. & vidu. & ad id, quod dicitur de prorogatione, adde quod clericus non potest prorogare sine consensu sui Episcopi, c. significasti. de foro compet. quod intellige expresse, secus tacite, videlicet contrahendo, vel delinquendo. Imo. in

in d.ca.& in c. dilect. eo tit. Item in reseruatis Principi non fit prorogatio. Dec. in cons. 557. *Mangrel.*

Electio est obtoris.] Limita nisi plures iudices sint ex priuilegio, quia tunc est electio rei. tex. in auth. habita. C. ne fil. pro patre. Bal. in l. cum clericis. C. de Episc. & cler. Maranta in repet. l. si actor, nu. 33. infra, de procur. Afflic. in const. iusti cultores. *de Bottis.*

L. Si conuenerit.

Stare non cogitur.] Vide omnino Guid. decis. 77. *de Bottis.*

Prorogata iurisdictio.] Vide quæ scribit Hippol. de Marsil. in sing. 227. incip. per dationem. *Mangrella.*

L. Cum quædam.

Non potest mutari.] Vide late per Tiraq. in l. 1. nu. 27. de leg. connub. & post leg. connub. nu. 26. vbi quid in sponsa & nu. 84. quid si maritus accedit ad domum vxoris. quid autem in priuilegio concesso marito ratione artis, puta quod non possit conueniri, nisi coram certo iudice, & multa alia. *de Bottis.*

L. Extra territorium.

Quandoque iudex.] Vide Grammat. in decis. 26. & in decis. 103. nu. 178. cum seq. & omnino Afflic. in constit. Capitaneorum, nu. 1 t. *de Bottis.*

Ibidem.] Dispensatio facta circa personam comprehendit etiam res extra territorium. Dec. consi. 703. vbi pro, & contra. Item Papa nō potest purgare merum illatum in alterius territorio. Dec. consi. 219. nume. 10. Item forum sortiri, & statutis ligari, a pari procedunt. Dec. cons. 283. numero 9. Item, potest imponi gabella extra territorium, Socin. consi. 283. volum... & iunge, quæ posui ad hunc in l. 1. C. de summa Trinit. & fide catholica. Itē statutum, quòd filius teneatur pro parte, non extenditur ad contractum extra territorium. Dec. cōs. 359. Item insinuatio donationis, absolutio a parochiano, & delegatio ab Episcopo extra territoriū, valet. Item præses duarum prouinciarum potest negotia vnius prouinciæ expedire in alia prouincia, & ius dicere inter homines alterius prouinciæ propter conexitatem territoriū, est tex. in c. nouit. de offi. deleg. & sentiunt hic Doctores, licet contrarium teneat Bal. in l. 3. de offic. presid. per Glo. ibi loquētem de Vasconibus, qui dicunt se obtinere sub Rege Angliæ, nisi quando est in Vasconia. & quid si ingressus est vnam tantum prouinciam? vide Capic. decis. 15 t. numero 8. & ad cons. Dec. alleg. vide eundem cons. 406. Item Episcopus citat, & carcerat in omni parte suæ diœcesis cap. cum Episcopus. de offic. ordin. in 6. Item Imperator suos subditos extra territorium legitimat. Dec. cons. 557. Item nota, quòd aliud est habere iurisdictionem, aliud habere territoriū, & aliud habere ius pascendi. Soci. cons. 15. lib. 3. qualiter autem probetur aliquem esse de territorio, posui ad hunc in rubr. infra fini. regund. Item quando quis possit citari extra territorium. Barto. in l. 1. § præses ff. de requir. reis. Afflic. in constit. edictorum, pragmatica Regis Ferdinandi, quæ incipit, Ferdinandus. Item officialis persequens delinquētem in suo territorio, potest illum prosequi per sex miliaria fugētē in alieno territorio in illo actu. Par. de sind. in verbo, si iudex, dummodo locus sit eiusdem Regis. Item vendito reddito alicuius castri non videtur vendi ea iurisdictio, nec territoriū illius castri. Boer. decis. 227. vbi iurisdictio videtur concessa personæ, non loco, sed vt plurimum cohæret territorio. Item perscribēt quis territorium, præscribit etiam iurisdictionem. Boer. in d. decis. vbi potest etiam quis habere iurisdictionē sine territorio. Item notarius Apostolicus non potest cōficere instrumentum in terris Imperij, vel alterius Regis. Boer. decis. 242. Item an valeat statutum, quod filia habens hæreditatem, non possit se maritare extra territorium. Calcaneus in cons. 3. & quid de occidente bannitum extra territorium statuentis. Hippol. sing. 174. *Mangrel.*

Si iudex indicaut.] Afflic. in constit. ad officium baiulorum, numero 10. & Hippol. hic. numero 41. *de Bottis.*

Quod quisque iur. in alte. stat. ipse eo. iu. uta. Rubrica.

L. Hoc edictum.

Rectores ciuitatum.] Nota, quod officialis potest facere statutum cū consensu populi, dummodo non sint contraria constitutionibus superioris. Par. de sind. in verbo, arbitrium. Barto. in l. summam de offic. præfer. prætor. Item officialis habens arbitrium liberum de aliquo faciendo, si inest dolus, & culpa, tenetur. Par. de sind. in dicto loco, & in verbo, potestat. & ibi ad plenum videas de arbitrio concesso. Item officialis non potest facere banna cōtra ius, Par. de sind. in verbo, an in causa. *Mangrella.*

Cardinalibus.] Vide Dec. hic, numero 19. *de Bottis.*

Effectum iuris.] Quia fuit condita ab habentibus potestatem faciendi legem, non tamen postulans vsus fuit. *de Bottis.*

L. Si quis iniquum. §. *Si is, pro quo.*

Si post conueniri.] Vide Pet. Duennas in reg. 335. in 8. limit. vbi quid si principalis est clericus. *de Bottis.*

Si quis ius dicen. non obtemper. Rubrica.

L. Omnibus

Licet etiam duumuiris.] Tradit de his pompo. in l. 2. de orig. iur. in l. si quis vxori. §. si. fugitiuum. de furt. Alciat. post Plutarcum, & Titum Liuium sub tit. de priuilegiis eorum, qui in sac. plat. mil. C. lib. 12. nimirum veridice Cæsar in commen. bil. ciuilis. l. de decurion. C. lib. 10. Plin. lib. 4. epist. ad Sempron. *Mangrel.*

Quæro quid de iudice delegato.] Quid in delegato a Principe? vide Guid. decis. 60. *de Bottis.*

Si in præcepto dicatur.] Afflic. in const. pœnam, numero 5. *de Bottis.*

Ibidem.] Vide Afflic. in constit. baiulus si furem. numero 3. & quando sit quis inobediens officiali est in pœna, an sit iterum citandus? & quando quis incurrat ad eam, Afflic. in constitut. edictorum numero 43. *Mangrella.*

Nouo processu.] Vide Barto. in l. 3. C. de procurat. Feli. in c. 1. col. 6. de iudi. vbi limitat & Barto. in l. desertorem. §. si ad diem. ff. de remilit. & Moder. in cap. Regni, grauamina. numero 31. Afflic. in constitut. baiulus si furem, numero 3. *de Bottis.*

§. *Is uidetur ius dicenti.*

Mulctetur.] Qualiter cogatur litigans ad aliquid faciendum, vide per Joan. Lup. in reper. rubr. de donat. inter uir. & vxo. fol. 29. §. 2. numero 2. cum seq. *de Bottis.*

De in ius uocando. Rubr.

L. in ius vocare.

Vtrum iudicium.] Adde Feli. in c. t. 8. col. de iud. *de Bottis.*

Si litigator.] Adde, quòd licet quis sit præsens, nō tamen valet actus, nisi sit certioratus a iudice, quod intendit facere illum actum. Ant. de Butr. in cap. 1. col. 5. de iud. Allegat Barto. in l. qui furioso. infra, de re iudic. qui loquitur in eo, qui non tenetur comparare, vbi declarat ibi Alexand. Dictum autem Ant. sequitur Alexand. in l. de vnoquoque, ff de re iudic. & aduerte, quòd tunc præsentia purgat defectum citationis, si cum effectu sit præsens. & persistat ad illum actum, qui fit. Alexand. in d. l. qui furioso. sentit post Ale. Socinus in tracta. de citatio. articu. 5. quæst. 16. & est. tex. in l. 1. §. sed. si præses. de ferijs. Item destinans nuncium, ipse præsumitur citatus. Imo. in cap. bonæ. numero 18. de electio. Item sententia lata sine citatione, præsente tamen parte valet. Soci. in Reg. 252. Item præsens, & suscipiens iudicium, tenetur de euictione etiam non citatus, posui in l. si dictum. § si præsentem, de euiction. Soci. consi. 29. lib. 3. Item citatio in criminalibus tenet, etiam non expresso crimine, posui in l. libellorum. §. sed si libellis. ff. de quæstion. Afflic. in constit. humanitate. numero 41. Item citatur, licet non legitime, si compareat, validat citationem. Iaf. in l. qui Romæ. de verb. oblig. Apostilla ad Barto. in l. 1. §. denunciari. ff. de ventre inspiciendo. *Mangrel.*

L. In ius.

Non valet.] Vide Tiraq. de retrac. ligna. §. 9. in glo. 2. nu. 39. *de Bottis.*

L. Quique. §. *Prætor ait.*

Qui in ius.] adde, quòd monachus non potest citare Abbatem, siue Priorem, nisi impetrata venia. Vasalli autem possunt citare dominū sine venia. Boer. decis. 271. vbi habes, quæ personæ debent petere veniam. *Mangrel.*

L. Quamuis.

Valet.] Guid. Papæ. in decis. 221. *de Bottis.*

L. Eum, pro quo.

Promisit.] Adde, quòd in his promissionibus, quæ fiunt in iudicio, agitur via executiua, vt per Petrum Bellugam in Spe. fol. 90. ver. sed quid dices., numero 2. *de Bottis.*

Cogitur quis.] Adde Afflic. in decis. 3. quòd si magna Curia Regni Neapol. citat aliquem ad dicendum causam, quare non debeat exequi pro pœna obligationis, præsupponit accusationem factam. Itē obligatio penès acta, dicitur sententia lata de voluntate partium, & nil contra opponi potest, Afflic. in constit. hac l. num. 9. & quòd habeat executionem paratam, idem Afflic. in constit. clementiæ, vbi etiam meminit, quòd habeat vim confessionis. Adde Pau. de Castro hic, & in l. 2. §. in fideiussore, & ibi Soci. infra qui satisda. cog. vbi Bal. dicit idem esse in fideiussore iudicatum solui. sequitur Corneus in consil. 22. litera D & c. lib. 3. & quod habeat vim cōfessionis, Firma. in verbo, promissio, nume. 59. & vide Afflic. loquentem de obligatione penes acta, decis. 287. *Mangrel.*

L. Plerique.

Citari.] Tiraq. de retrac. ligna. in fi. numero 81. *de Bottis.*

L. Neque impuberes.

Ad soluendum.] Adde Doctores relatos per Gottam in verbo, fideiussor, de iu... filli. *de Bottis.*

L. Si fine.

Luat in corpore.] Quid si post pœnam corporalem peruenit ad meliorem fortunam. Bal. hic tenet, quòd non tenetur, sequitur Roma. singul. 24. & adde Didaeum Couar. in 2. lib. variarum relolutio. vbi tenet in cap. 1. numero 8. fol. 379. quòd non solum debitor pœnæ, sed etiam interessa descendens ex delicto, si non habet in ære, debet luere in corpus. hoc autem fit actore volente, & non aliter quo ad interesse, secus quo ad pœnam, vide ibi, & late per Boer. in decis. 394. numero 8. & limita non habere locum in nobili, vt per Didacum in in d. lib. 2. c. 9. numero 4. ver. 8. *de Bottis.*

Si Quis in ius uoca. non ierit.

Rubrica.

L. Si quis.

S*i clericus fideiuberet.*] Adde Pet. B llug. in Spec. Principum, fol. 99. vers. sed quid dices. per totum. & ibi quid in laico se obligante coram Episcopo, vel iudice ecclesiastico. Quid si iudex incompetens pronunciat se iudicem competentem, & procedit, an possit dici processus nullus, vide Afflic. omnino in decis. 354. Feli. in cap. super his, extra, de rescript. *de Bottis.*

L. Ex quacunque.

Si aliqua causa.] Adde Afflic. in decis. 297. vbi ex hac conclus. Bart. dicit fuisse determinatum in sacro Consilio, quòd si in supplicatione narratur qualitas, quæ si vera est, fundat iurisdictionem iudicis, si aduersarius negat illam qualitatem, & petit terminum ad ostendendum, quod illa qualitas non est vera, non debet dari, sed debet dari terminus ad probandum incumbentia, & si facta publicatione constabit de alia qualitate, procedetur in causa, aliter causa remittitur ad iudicem suum, quod nota, & adde Tiraquel. de retrac. lignag. §. 8. in glo. 5. numero 17. *de Bottis.*

Cognoscat.] Vide Ange. hic, & Bart. in l. quidam consulebant. ff. de re iudic. vbi ponunt casus, in quibus iudex non potest cognoscere de eius competentia. & Feli. in c. super litteris. de rescript. *de Bottis*

Faceret ius.] Idem Dec. in l. 1. numero 7. C. de edendo. Limita hoc, nisi a tali pronunciatione esset appellatum, quia tunc non faceret ius, vt declarat Dec. in cons. 306. nume 3. & vide Dec. cons. 18. in princ. & num 5. vbi limit. non habere locum vbi statutum esset, quod iudex non posset excedere limites suæ iurisdictionis. Item vbicunque iurisdictio non potest prorogari, & de veritate vide Hippo. in l. fin. numero 36. infra de iurisdict. omn. iud. *de Bottis.*

Sequitur in glo.] Quando quis citatur ad locum non tutum, non tenetur venire. Bart. in l. eculari, §. fin. infra ad Trebelianum. & Afflic. in constit. Regni, priuilegia, in fin. & quid si est exemptus & allegat priuilegium exēptionis, non debet interim capi, neque citari, si offert priuilegium exemptionis. Abb. in cap. 1. de offic. ord. n. ubi clericus, dicens se exemptum ab Episcopo, & offerens priuilegium nō debet capi, uel citari, & de materia exemptionis, & de causis, quibus non tenetur quis comparere, Afflic. in d. constit. *Mangrella.*

§. Item si.

Citatur a Papa.] Adde Iacobi. in verbo, Princeps. ver. sed an Princeps, numero 5. *de Bottis.*

In ius uocati, ut eant. *Rubr.*

L. Edicto.

F*ideiussor debet dari idoneus*] Adde, quòd quando principalis est idoneus, semper recipitur fideiussor quomodocunque sit. Bald. in l. mulier. ff. de iure dot. & adde alios casus, in quibus fideiussor accipitur pro idoneo in l. fideiussor. § prætor ait. & ibi Ias. in l. a qui satisda. cogan. & ad primū dictū uide Afflic. decis. 171. nu. 3. *Mangrel.*

Ne quis eum, qui in ius uoca. est, ui eximat. *Rubr.*

E*Ximat.*] De eximente carceratum pro casu criminali, posui in l. ius. ad Iul. maiest. & in causa ciuili uide Hippol. singul 127. ubi de eo, qui certiorauit dabitorem, ut fugeretr & uide plene Ias. in l. 1. in fi. cod. tit. nostro, & eundem post Aretinum in §. pœnales. de action. Soci. in tracta. citationum, articulo 34. Item recepians debitorem fallitum, non propterea tenetur. Hippol. sing. 366. Sed Iason contra in l. 1. numero. 18. supra si quis ius dicen. non obtemper. & nota, quod pœnæ huius titu. ugent. etiam si talis excarceratus ad carceret reducatur, Salic. in l. in bonæ fidei, numero 15. C. de eeb. cred. Cato Saccus in l. admonendi. ff. de iureiurando numero 83. ubi Cuer. sen. numero 143. sed contra facit, quia iniquum est hominem possidere, & pœnam exigere. l. apud Cellū. §. Labeo. de doli except. sed pro Salic. facit, quod dicit Bart. in l. quis sit fugitiuus. §. apud Marcellum. ff. de ædil. ædic. & pro opinione. ꝙ si reducatur ad carcerem, non teneatur, Rom. cons. 143. & facit, ꝙ quis non debet petere rem, & pœnam, Ias. in l. si duo. in. fi. ff. si quis cautio. iud. & si quis exemerit carceratum a manu familiæ qui erat iniuste captus, si erat dubium tenetur eximens, Luc. de Pen. in l. prohibitum. C. de iure. fisci, lib 11. & Dy. in reg. ꝙ quis de reg. iur. in 6. & eximēs tenetur propter iniuriam factam iudici, Bart. in l. sed eximendi. § item si qs. infra eo. & quādo quis excarceretur per uim, & post ea reducatur ad carceres, an teneatur ad pœnam. Ias. in l. admonendi, nu. 177. Itē pater eximens filiam a manu familiæ, non tenetur. Corset. in tracta. de protest. excell. Reg. & Barb. in rubr. extra de causa propriet. & poss. Itē non licet eximere carceratū a manu familiæ, nisi in casu irretractabili, Par. de find. in uerbo, appellat. & si de facto fuit captus, an liceat eximere? Par. in uerbo, an si, nu. 1. Item si quis eximerit debitorem captū, an teneatur ad interesse, Par. in d. uerbo. Itē de iure canon frangenti carcerem est pœna depositionis, Abb. in c. a nobis. extra de apost. & uide, quæ posui in l. 1. ff. de effractor. *Mangrel.*

L. Quod si quis.

Non incidit in edictum.] Ad istum tex. uide unum uerbum Alexan. & Pauli in rub. J. de officio eius, nu 4. & nu. 6. ubi intelligunt istū tex. habere locum in delegato, cuius contrarium apparet ex doctrina Bart. hic iūcta doctr. Ang. in Aut. de dec. ciuit. in § audiens, & ibidē Bart. ubi uolunt, ꝙ capere personaliter, & in carcerem ducere, est simplicis iurisdictionis, & ideo potest delegari, ut ibi per eos. quod an sit uerū, uide Bar. in l. 3. nu. 2. & ibi cęt. supra de iurisdi. omn. iud. An autē iste tex. ꝓcedat in delegato Prin. uide Alex. ubi s. *de Bott.*

Qui satisdare cogantur. *Rubr.*

H*Aec cautio.*] Firma, uerbo, de iudicio sisti, & uide Glo. in l. pe. §. pe. infra eo quę sentit, quod possit etiam post litis cōtestationem, statim tamen. Idem sentit Alexand. in l. de die. §. si seruus. 1. notab. infra eo. & uide Neguſ. de pignor. in princ. ubi de multis alijs quæstionibus. Item quando reus teneatur dare fideiussores de iudicio sisti, uide Par. de sindic. in uerbo, si iudex. & ibi etiam quando dicatur idoneus fideiussor, & qui teneatur satisdare, Afflic. in constitu. humanitate, numero 12. *Mangrella.*

L. Satisdatio.

Vt ganus.] An promittens satisfacere, uel soluere liberetur dando pignora, uel fideiussores, uide Neguſ. de pignor. omnino in 1. membro quintæ partis, in princ. An promittens facere quem securum teneatur dare fideiusso. uel pignor. uide Hippol. in rubr. de fideiuſ. numero 300. *de Bottis.*

Pignora.] Nota, quod qui tenetur dare fideiussores, potest dare pignora: quod limita, & declara, ut per Neguſ. in tract. de pignor. in 1. membro quintæ partis, in princ. & Hippol in rubr. de fideiusso. numero 296. cum seq. *de Bottis.*

Intellige tamen.] Vide Neguſ. ubi sup. numero 9. *de Bottis.*

Iuratoriæ cautioni.] Vide Cal. in auth. generaliter. C. de Epi. & cler. & Cottam in uer. iuramentum probat *de Bottis.*

Committitur iuratoriæ cautioni.] Et ꝙ tenetur satisdare, Afflic. in constitu. humanitate, nu. 12. & aduerte, ꝙ duo debent iurare, ut glo. hic, & Bal. in auth. generaliter, in uerbo, iuratoria cautione. C. de Episc. & cler. & Alex. etiam hic. Afflic. decis. 109. & no. ꝙ non iurat se aliqua non possidere, sed ꝙ credit se fideiussorē dare nō posse, pulchre Soci. cons. 231. & ꝙ nō ualens satisdare, admittatur iuratoriæ cautiōi Feder. de satisdat. uol. 1. nu. 7. & si staret statutum, ꝙ teneatur satisdare, adhuc excusabitur cum iuratoria cautione, si non potest satisdare. Bauer. de uirtute iuramen. ti. fol. 150. numero 119. *Mangrel.*

L. Fideiussor.

Fideiussor.] Vide Barba. in c. 1. de fideiuss. & ibi an clericus sit idoneus fideiussor. *de Bottis.*

§. In fideiussorem.

Quando principalis.] Vide Afflic. in consti. humanitate, nu. 2. *Mangrel.*

L. Siue.

Quæra quid si ab initio.] Fideiussor usque ad quod tempus teneatur de iudicio sisti, hic numero 2. & Soci. hic. & de forma huius citationis. Afflic. in constit. humanitate, numero 2. & ultra traditas hic limitationes per Ias. uide Aret. in §. sed hodie. Institu. de satisdan. nu. 1. qui ponit casum, quod etiam post sententiam in causa appellationis tenetur, uide Hippol in rubr. de fideiuſ. nume. 18. an autem teneatur ad pœnam, & interesse, Affli. decis. 234. quid autem si quis cauit de præsentando, dicit Affli. ibi, quod tenetur usque ad minimum actū, quando autem de iudicio sisti, intelligitur vsque ad sententiam. Itē adde, ꝙ cautio de stādo iuri, intelligitur de iudicio sisti, & iudicatū soluendo, Firma. in uerbo, promitto. an promittēs parere mādato curiæ, liberetur per sententiam, Alexan. hic, & in l. cum pro quo, supra si quis in ius vocatus non ierit, decidit, quòd liberetur, vide omnino Bart. in l. quarta ff. de custodia reorum. vbi traditur, quòd si sit promissum præsentare iudici, quandocunque placuerit, non li-

beratur per sententiam & licet Bal. teneat contrarium, Alexand. tamen hic tenet cum Bart. per illud verbum, quandocunque, & fuit distinctio Ange. in l. quòd si nolit. §. si quid ita, de ædil. edic. quem refert Ias. in l. cum pro quo, supra de in ius vocan. Vide omnino Soci. hic, numero 2. qui tradit, quòd quando promissio est respectu litis, indifferenter expirat per sententiam, nisi sit dictum, toties quoties. & aduerte, quod si fuerit in mora in præsentandu ante sententiam, post semper tenetur. Bartn. in l. si quis reum, ff. de custodia reorum. vbi etiam aliqua addidi, & quòd non sufficiant illa verba, toties quoties, etiam vt post sententiam teneatur fideiussor, sa tit, quia illa verba sunt de forma promissionis de iuditio sisti per ea, quę tradit Afflic, in constitut. humanitate. & quòd importet, an sit respectu litis, iuxta dictum Soci. vide Ias. in l. duobus. §. ei qui, numero 19. de iureiuran. & dictio, quoties, secundum subiectam, materiã intelligitur semper Imo, in cap. cognoscentes, n. 3. de consti tutio vide omnino Corset to repert. ad Abb. in verbo, clausula vero. *Mangr.*

L. Si vero pro.

Fideiussor quentitatis.] Vide not. quæstio. per Hipo. in rubr. de fideiuss. numero 346. vbi an fideiubent pro aliquo, cuius bona publicantur, teneatur, & ibi quid si ex alia causa efficiatur non soluendo. *de Bot.*

Fideiussor de iudcio] Adde, quòd si iudex tertius, vel minatus fuit reum, fideiussores liberantur. Par. de sindic. in verbo, subiecto subtilem, & posui in l. & si quis. infra tit. 1. Item si solus est factus reus, non autem condemnatus, non excusatur, l. sed & si quis. §. illod. infra si quis cauti. iud. Item si iudex veller facere saluumconductum pro secundo dilectn. adhur fideiussores non tenẽtur, Gandi. in titu. de aliquibus quæstio. numero 19. & 20. & contra Gandi. tenet Soci. hic. quid autem si sit condemnatus, vel perdident bona, Cuma. cons. 32. & fideiussor de præsentando reum totiens quoties, an liberetur a fideiussione rei per incarcerationem, maxime si propter aliam causam fuerit carceratus, vide Afflic. decis. 130. & fideiussor toties quoties, per binam præsentationem liberatur, Afflic. in decis. 130. *Mangrella.*

§. *Qui pro rei qualitate.*

Notorium est.] Quid sit notorium, quid manifestum, & multa ad materiam notorij, vide latissime per Ioua. Fab. in §. 1. proemio Instit. col. 3. & 4. *de Bottis.*

L. Quoties.

Non refert.] Adde, ꝙ de acto nullo non tenetur facere mentionem Fel. in cap. ex tenore, a numero 2. usque ad 13. de rescript. tamen ex eo declaratur voluntas, & inducitur perpetuatio iurisdictionis, & dicitur aliqualiter qui functus officio suo, posui in l. fin. infra de rebus eorum. Item alienatio nulla non facit incidere in pœnam. Iason in l fin. C. de iure emphyteut. numero 139. Dec. in cons. 166. vbi quòd clericus contrahens nulliter matrimonium, non punitur beneficij amissione. *Mangrel.*

L. Si fideiussor. §. *Si necessaria.*

Qui promitit satisdare.] Adde aliquos casus, in quibus non remittitur ad domicilium, licet prima fronte videatur necessaria satisdatio, Afflic. decis. 137. de eo qui tenetur satisdare, quia præuenit in cassatione instrumenti secundum formam Regiæ pragmaticæ. Item in causa criminali non remittitur, nisi in subsidium, Afflic. in constitut. humanitate, numero 6. Item hæret, qui vendit rem hæreditariam pro sepeliendo defuncto, non tenetur, nec cogitur promittere duplam pro euictione, l. quidam erat, infra famil. erciscun. Item si quis vendidit, & promittit euictionem, & fideiussores, tenetũr illos dare in loco venditionis, non in loco domicilij. Pa. de Cast. hic, in fi. Item si non habet fideiussores in loco, vbi promittit possunt mitti ad iudicem domicilij, vt capiat dictam cautionem, vt possit præsentari in iudicio, Afflic. in decis. in fi. & facit Regia pragmatica, quæ incipit, malitijs, & hoc quando sumitur in voluntaria, vt testatur Pau. hic. Item promittens soluere bladum, seu frumentum in ciuitate, præsumitur facienda solutio in area, in villa vero præsumitur in fundo, & etiam intelligitur in eo loco, vbi commode dari potest creditori. Boer decis. 99. & posui in l. qood si Ephesi. infra de eo, qood certo loc. Item si quis carceratus est condemnatus, & non habet cautionem, admittitur ipse cum iuratoria cautione. Boer. decis. 249. Item si vasallus, vel censuarius tenetur præstare frumentum, vsque ad domum domini asportare tenetur. Par. de reintegrat. feudi, in verbo, fuit. fol. 22. *Mangrel.*

L. De die.

Decisionum.] Vide Curt. iuniorem in l. 1. numero 11. & 2. in fine. C. de edendo. *de Bottis.*

§. *Plane.*

Contumacia facit perdere beneficium.] Adde Afflic. in decis. 133. & quid si purgat contumaciam, an possit declinare forum? dicas, quòd si est persona q̃ põt declinare forũ per renũciationẽ, tũc nõ põt declinare cõtumax. si aũt non põt declinare renunciando, remittitur purgata contumacia. Afflic. in constit. pœnam nouem vnciarum, numero 9. & an per contumaciam quis videatur in iudicem consentire? Vide Apostillam in l. si fideicommissum, §. quoties. infra de iudic. & hic in l non videtur, la prima, eodem titu. de iudic. Bal. in l. 1. C. de iurisdictione omnium iudicum. & in l. si quis ex consensu. C. de Episcopali audien. & quid paciscendo, vel soluendo, an videatur in iudicẽ consentire? vide dic. tex. in §. quoties. Item si quis est contumax alicuius delicti in aliqua curia ordinaria, & ab alia etiam ordinaria fuerit captus, an possit allegare forum primæ curiæ? Vide Bart. in l. sepulcri. ff. de de sepul. viol. vbi quód contumax non allegat litis pendentiam, & posui in l. 1. C. vbi de crimi. agi oport. *Mangrel.*

L. Sciendum.

L. sciendum.] Adde Afflic. in decis. 109. vbi datur limitatio ad hunc tex. & regula est, ꝙ satisdatur de iudicio sisti. ex hoc inferas, quòd conuentus si allegabit possidere immobilia, argumen. l. ab ea parte, C. de probation. Dec. in l. 1. C. de pactis. in 4. not. donec doceat se possidere, debet satisdare. Afflic. decis. 109. sic in simili si est compromittendus articulus, quis teneatur satisdare, interim satisdatur. Afflic. decis. 170. Itẽ habens debitores idoneos non tenetur satisdare, Alexand. cons. 37. nu. 13. libro 2. Item si est idoneus, non satisdat. Dec. in reg. plus cautionis. Item si quis promittit fideiussorem, liberatur dando pignora ibi. Item si datus est fideiussor de iudicio sisti, & factus est pauper, debet dari æque idoneus, secus si est datus in contractu de conuentione pactis, quia tunc non est dandus alius. Par. de sindic. in verbo, si iudex. fol. 121. Item si fideiussor de iudicio sisti, & reus aufugerint propter minas illatas reo a iudice, tunc fideiussor non tenetur. Par. in verbo, subiecto. Item de materia dandi fideiussorem de iudicio sisti, vide Bart. & quæ ibi posui in l. si quis. infra de custodia reorum. Item si quis fuit admissus ad iuratoriam cautionem, & fuit periurus, iterum non debet admitti. Hippo. sing 74. Item possidens annuum redditum, non tenetur satisdare, Tiraquel. de retrac. fol. 21. §. 1 glo. 6. Item quando quis tenetur ad iuratoriam cautionem, & quando sit, arbitrio iudicis committitur. Tiraquel. fol. 112. nume. 45. vsque ad 49. Item si debitum est liquidum, tenetur quis offerre cautionem, si est illiquidum, non tenetur, sed debet promittere soluere. Tiraquel. fol. 118. nu. 2. Item non inueniens fideiussorem, debet liberari iuratoria cautione: fallit in criminalibus, Alex. in l. 1. supra eod. sed procedit, quando est ducendus ad carceres, sed quando est liberandus a carceribus, admittitur iuratoriæ cautioni Bal. in l. sed & si is, supra de in ius vocan. *Mangrella.*

Ex hoc sequitur.] Tiraquel. de retrac. lignag §. 1. in glos. 7. numero 101. cum seq. *de Bottis.*

Satisdationem.] Hanc opinionem Bal. sequitur Bar. in l. 1. §. 1. nume. 5. C. vti possidetis. *de Bottis.*

Quid si ille.] Adde Tiraquel. de retra. lignag. §. 14. gloss. 1. numero 18. *de Bottis.*

Fideiussor.] Pet. Duennas in reg. 328. *de Bottis.*

§. *Tutores.*

Vtrum distinctio.] Adde Ias. in l. filiusfam. supra eod. *de Bottis.*

§. *Si fundum.*

Officium iudicis.] Idem vult Bart. in l. harum, in fine. infra si serui. ven.

Si ex noxali causa agatur.
Rubrica.

L. Sed alio iure. §. *Si absens.*

G*Lo. de confessione serui.*] Creditur vni testi cũ indicijs. Pau. de Cast. hic, numero 4. alios casus vide per Firma. in verbo, testes, numero 339. & cum Paulo hic concordat Affl. decis. 369. ver. fuit conclusum. Soci. in regula 442. nu. 3. & 423. Item deponens supposuisse partũ, vt de facto fuit, asserens, est magis idoneus. Dec. cons. 342. sic etiam eiecisse stuprantem de cubili. Dec cons. 363. nu. 3. *Mangrel.*

§. *Si absens.*

Dato, quod quis sit conuictus] Vide Doctores in prima oppositione Bar. in l. 1. de vulg. & pupil. Hippol. Marsil. in sing. 185 Bal. in cons. 372. 1. vol. Ange. Aret. in rubr. de except. circa finem. Lud. Roma. in singu. 18. *Mangrel.*

De eo, per quem factum erit.
Rubrica.

L. Ex hoc edicto.

H*Abere regressum.*] Adde Curt. in l. 2. in glo. 1. in 1. intellectu. C. de edendo. *de Bottis.*

Si quis

Si quis caution. in iud sist en. causa fac. non obtemper. Rubr.

L. Vicena.

Absenti ad veniendum.] Dies termini qst computetue in termino, tam in contractibus, quàm in iudicijs, & alijs actis, & conuentionibus, ad plenm, Tiraquel. de retrac. fol. 48. numero 16. Item in fauorabilibus in termino si venit bisextus includitur, secus in odiosis, Tiraquel. folio vbi supra. *Mangrella.*

In termino.] Guido Papæ decis. 270. Tiraquel. de retrac. ligna. §. 1. in glo. 11. numero. 16. *de Bottis.*

L. Non exigimus. §. *Si quis in iudicio*

Si quis in iudicio.] An in casu, quo reus non tenetur mittere procuratorem, & sic actor est impeditus agere, possit actor ipse examinare suos testes ad futuram rei memoriam, vide Capic. in decis. 123 numero 6. *de Bottis.*

Si iustum impedimentum.] Quod dicatur impedimentum iustum, vide Afflic. decis. 289. *Mangrel.*

Procurator.] Vide Capic in decis. 123. *de Bottis.*

Ibi loquitur in actore, qui tenetur mittere procuratorem.] Vide Afflic. in decis. 29. in fine. *de Bottis.*

Quid si infirmatur.] Adde Afflic. in decis. 29. & 182. nu. 4. *de Bottis.*

§. *Si non propter.*

Mulier grauida.] Amplia etiam si non habeat bona, in quibus possit exequi contra eam. Gudo. Pa. decis. 256 *de Bottis.*

Ex scholari.] Afflic. in constit. pessimam. *de Bottis.*

§. *Quod diximus.*

Protestatio.] Dec. cons. 356. col. 2. *de Bottis.*

§. *Simili modo.*

Non excusat.] Vide Tiraq. de retrac. ligna. §. 35. glo. 4. nu. 28. *de Bottis.*

L. Sed & si quis.

Capitalis condemnatio.] Adde, quòd citatur ob aliam causam, vel bannitus ob aliam causam non debet præsentari per fideiussores de iudicio sisti. Soci in l. si decesserit. numero 17. supra qui satisd. cogantur. Itē si relaxatus fideiussoribus carceratur, fideiussores liberantur, Afflic. decis. 150. & vide, quæ posui in l. si quis rem. infra de custod. rerum. Item si iudex tenuit inquisitum, vel minatus fuerit, fideiussores liberantur. Par. de sindic. in verbo, subiicio. Specul. in tit. de accusare. §. sequitur. versi. item quæritur, ecce Titius. sed si quis promittit præsentare, postumodum iudex ex alia causa rapit reum, si postea fugit, adhuc tenetur fideiussor. Hippol de fideius. nume. 42. & ad primum dictum Soc. Hippo. late in nu. 150. q. 10. *Mangrella.*

§. *Quæsitum.*

Aut aliqui casus.] Dec. cons. 76. numero 2. dic. quòd isto casu omnia contenta in clausula generali, habentur pro specificatis, ibi vide per totum, & de importantia clausulæ generalis late per Feli. in cap. sedes, numero 31 de rescript. Item renūciatio generalis subsequens post casus enumeratos porrigitur ad omnes alios, saltem non maiores. Capic. decis. 88. numero 5. *Mangrel.*

Casus fortuiti.] An expressio casuum fortuitorum comprehendat casum insolitum? Vide Barba. in cap. 1. col. pen. de commodato, & ibi ponit materiam hanc, & in col. fin. *de Bottis.*

Si renunciatur.] Vide Pet. Duennas in regula 380. & Ripam in tracta. de peste, in cap. de priuilegijs contractuū, n. 67. cū sequen. *de Bottis.*

Intellige de solito.] Hanc opinionem Bar. aprobauit sacrum Cōsil. iunctis duabus aulis, relatore Domino de Franchis, in causa inter Magnificos Hieronymum Montenigro, & Antonium Casellam ex vna, & Illustr. Ioan. Andream de Auena ex altera, die 17. Nouembris 1573. Capua actuarius. *de Bottis.*

Iuramentum] Quid si contrahentes voluerunt etiam de insolito casu teneri? Vide Gozad. cons. 27. numero 5. versic. 3 & de veritate huius opin: Bart. vide Dec. cons. 7. numero 6 versic. non obstat. & Ripam vbi s. numero 97. & Iacobi. hic, & Boss. tit. de remissione mercedis, numero 66. vide Tiraquel de legib. connub. in glo. 5. numero 148. cum sequentibus. *de Bottis.*

Quid si posita.] Vide Baueri. in tracta. de virtute iuramenti, car. 1. versic. secondo principaliter, & Corset. in repetitione Rub de iuream, car. 3. vers. 18. priuilegium, volum. 1. & Alexand. hic, & in l. 1 §. si quis ita, colum. 3. de verb. obligatio. Mar. in tracta. pestis, libro 1. vers. 3. limitatur, numero 60. Ias. hic, totum. fin. Dec. in l omnis. ff. si cert. petat. & in simili Soci. in l. frater a fratre. ff. de condict. indeb. colum. pen & quòd casus incogitatus in generali dispositione non venit, addidi ad hunc in l. fistola, §. si fiumenta. ff. de contrahenda emptione. & est bonus text. in l. Titius. in fine. ff. de actio. empti. Item compromissum ad incognita non extenditur, addidi in l. non distinguemus, §. de officio. ioisa de arbitris. Item si verbo addacta sint, veniunt etiam incognita. Loffre. cons. 95. numero 9. ad quod facit, quòd vbi verba conueneriūt, & dispositio simol, licet mens disponentis absit, vide Feli. in cap. in præsentia, de probationibus. Item pro conductore, qui susceperat omne periculum stipendariorum, & omnium personarum, quòd nō teneatur de his stipendiarijs, de quibus verisimiliter non dubitatur Soci. cons. 123. libro 4 nec sufficit, quòd partes voluerint omnes casus haberi pro specificatis, Ange. hic, sufficit tamen talis clausula in dispositione legali, Dec. cons. 168. vbi secus tradit in priuilegio. Item stante clausula, quòd tenor instrumenti habeatur pro expresso, nulla obstantia obicit. Dec. cons. 341. in princ. & vide Dec. cons 541 nume. 23. *Mangrel.*

L. Si quis.

Exceptio superueniens.] Adde quod si reus principalis discusserit contractum vsurarium, & fuerit inhibitum iudici seculari per iudicem ecclesiasticum, vt non procedatur contra principalem, poterit tamen procedi contra fideiussorem. Hippol. sing. 125. & Bal. in l. s. in fi. C. de diuer. rescript. *Mangrel.*

L. Si seruus §. *Si plurium.*

Quod pluralitas geminat singularitatem.] Adde Afflic. in constitut. multæ leges *Mangrella.*

Pluralitas.] Vide Dec. cons. 50. vbi in eo, qui reliquit Titium, tutorem filiabus, & non habet nisi vnicam filiam. *de Bottis.*

L. Si eum.

Permittitur ratione dubitationis.] Nota, quod si notorie constat non competere actionem, non cogitur sistere. Alexan. hic, numero 1. Item debebat allegare, quod erat male captus, & debebat relaxari. Hippol. in rubr. de fideius. numero 536. vec. quæro. *Mangrella.*

§. *Qui iniuriarum.*

Nota, quod actio.] Vide tex. in l. 1. §. si quis sub conditione. & § fin ff. vt lega. no. caue. & Bar. in l. 3. §. hæc actio. ff. si quis test. liber esse ius. fue. & adde in simili, quod pœna parua, quæ subijcitur loco alterius pœnæ, habet vim totalis pœnæ. Affl. in constitut. constitutionem, numero 10. Item si per statutum seruitium personale possit redimi pecunia, & imponitur propter hoc collecta, Bart. in l. placet. columna. penult. vers. vnde per statutum. C. de sacrosan. eccles. vbi vide aliam consimilem quæstionem, & licet subrogatum aliquo pacto discrepet, in eo tamen quod concernit, sequitur eius naturam. Dec. cons. 90. Item subrogatus censetur inesse a principio, & retro fingitur. Afflic. decis. 393. Itē res permutata cum fructibus feodi erit immunis a collectis, sicut ipsi fructus. Isern. in cap. in verbo, plaustrorum, quæ sint Regalia. Itē subrogatur ad aliquid faciendum tenetur seruare formam eius, qui subrogatur, licet subrogetur a l. Corne. in repet. in verbo, iudex, columna 3. Item si pro feudo detur cambium, non erit feudale. Isern in cap 1. §. si vero, il tertio, vbi Le stre. de controuers. inuestituræ. Item mutuum ex causa dotis gaudet priuilegio dotis, Loffred. cons. 34 in fine. Item si pro feodo, in quo viuitur iure Longobardorum Rex det in permutatione aliud, vt in eo viuatur iure Regni, tamen sapit naturam eius, in cuius loco subrogatur. Lucas de Penna in l. 1. C. de imponen lucrat. descriptio. libro 10. Item subbrogatum per hominem, non habet executionem paratam, sicut primum. Bart. in § hæc actio. *Mongrel.*

Nota, quod actio.] Amplia hanc regulam etiam si subrogatum aliquo respectu discrepet, vt per Dec 10 cons. 90. no. 1. *de Bottis.*

Promisisti.] Quid si ille, cui est facta talis promissio differt emere, vide Guidonem in decis. 569. & per quantum tempus debeat expectare, vide Alexan in l. qui Romæ. §. cohæredes. numero. 9. ff. de verb. oblig. *de Bottis.*

Promittens vendere.] Boer. decis. 49. & Ias in §. 1. de actionib. *Mangrel.*

De ferijs, & dilationibus. Rubrica.

Diebus feriatis.] Par. de sind. in uerbo, feriæ. *Mangrella.*

L. Ne quis. §. *Sed si prator.*

Dicto testium.] Limita, vt per Feli. in cap. cum causam colum 14. versic. fallit secundo, extra, de testi. & Hippol. in singul. 10. *de Bottis.*

Confirmari.] Affl. in 9. q. super constit. Regni. *de Bott.*

L. More Romano.

Dies incipit.] Adde, quod nox intelligitur, quando factæ sunt tenebræ, ita quod homo de facili non dignoscitur, & circa primam horam noctis nox intelligitur. tamen si delictum dicitur commissum die festo, non dicitur commissum illo die, si fit de nocte; & contractus, & testamenta, & alij actus facti de nocte, an illo die dicātur fieri? Tiraq. de retrac. ad plenum, fol. 82. & de die naturali, & de die vulgari, de die beneficiali, de die a statuto præfinito, de die ciuili, de die legali, de die emergenti, de die artificiali, conuentionali, & ecclesiastico, & Babyloniorum, Persarum, Athenensium, Vmbrorum, Hetruscorum, AEgyptiorum, & Romanorum. Tiraq. de retrac. fol. 82 & quod

Bar. super l. ff. Vet. nn 2 dictum

dictum est, quòd claritas noctis pro die habetur, est tex. Euangelicus Lucæ, ca. 2. ubi Angelus nunciauit pastoribus, quòd natus est uobis hodie Saluator, & tamen fuit de nocte, & adeo tam fuit magna claritas, quòd dies ab omnibus indicabatur. Vide expositores Euangelicos in loco alleg. Lucæ Euangel. cap. 2. *Mangrel.*

Incipias dies] De materia dies uide Tiraquel. de retrac. ligna. §. j. in Gl. 1. in princ. *de Bottis.*

L. In pecuniarijs.

Dilatio.] Ad materiam istius tex. uide Capic. in decis. 81. & Tiraq. de retrac. conuentio. §. 1. in gl. 7. nu. 19 cum seq. ubi late. *de Bottis.*

Vna dilatio.] Adde, quòd in regno una tantum datur. dilatio. Capic, decis. 81. nec terminus reintegratur etiam, quòd in eo utraque pars nihil produxerit. Capic. decis. 82. Item si produxit articulos, & citasi fecit testes reintegratur in termino. Capic. decis. 90. in primo dubio. Item si datur secunda dilatio, datur cum causæ cognitione, & parte citata, & quomodo hoc procedat. Boer. decis. 294. & hoc in iudice ordinario, sed in arbitro secus, cum possit prorogare terminum sine partis citatione. Item si quis allegat impedimentum, potest solo iuramento illud probare, Boer. in d. decis. sic etiam inquisitus, si non allegat talia, quæ releuent, potest contra eum procedi, non dato termino ad purgandum indicia. Alexand. cons. 85. numero 5. 7. libro 1. & de reintegratione dilationis, an tota sit reintegranda, Afflic. decis. 50. *Mangre.*

Quæ dilatio.] Ad hanc regulam, quòd quælibet dilatio ad probandum dicitur peremptoria, uide late Pet. Duennas in regula 201. *de Bottis.*

Si in causa appellationis] Vide asperum dictum Afflic. in constitut. lite legitime contestata, notab. 9. *Mangrel.*

Verbum potest.] late per Tiraque in tract. de leg. connub. in glo. 2. in princ. fol. 135. ubi infert. *de Bottis.*

De edendo. *Rubr.*

L. Quia quisque:

P*Etitio debet exhiberi reo.*] Nota, quòd si libellus continet unam causam, quæ non militat, non potest ex alia causa iustificari, sed nouus libelius porrigi debet. Boer. decis. 42. & posui in l. fi. C. de annali exceptione. Item actor producens in libello unam actionem, & ad eam se astringit, non potest in prosecutione causæ uariare: secus si non se astringit, quia tunc potest uariare, uidelicet, dato nouum libellum. Boer. decis 42. numero 14 & Afflic. decis. 50. Item libellus licet generalis, & obscurus, potest tamen declarari ex articulis, Boer. in dicta decis. *Mangrel.*

In electione.] Aufrerius in addit. ad decis Capellæ. 91. *de Bottis.*

Libellus concludere.] Adde Couar in cap. 12. pract. q. col. 1. & seq. ubi etiam ponit quid si petatur hæreditas alicuius. *de Bottis.*

Ex tenemento.] Vide Dec. in cons. 322. numero 3. & Couar. in 2. lib. uariarum resol. cap. 11. *de Bottis.*

Si reus dicit.] adde Philip. Franc. in cap. significantibus, de appell. & Soc. in c. significantibus. 8. col. de libel. ublatio. *de Bottis.*

Non est necesse.] Vide Feli. in cap. dilecti column. penult. de indic. Innocen. & Abb. in cap. fi. de libelli obla. & adde, quòd si libellus continet causam alternatiuam, non uidetur obscurus, quando ex utraque parte alternatiue idem iuris effectus resultat. Aret. in capit. ex parte. post Abb. ibi de foro competenti. & in simili Abb. in cap. literæ, primo notab. de dilatio. & quæ posui in l. 1. infra quorum legat. & de metu debet specificari species metus, & persona metũ inferas, Faber de actionis. in princ Institutir. *Mangrel.*

Non infamat.] Afflic. in decis. 250. & ibi ampliat in executione continente infamiam. *de Bottis.*

Non expressa.] Vide omnino Per. Girardum sing. 4. *de Bottis.*

Inepte expressa.] Adde Doct. relatos per Cottam, in verbo, libellus procedit. ubi infert ad multa. *de Bottis.*

§. *Editiones.*

Instrumenta debent edi sine die.] Idem in testamenti editione, tradit Salic. in l. eius. C. quamadmodum testamen. aperiantur. & hoc intellige in editione, quæ fit ad instructionem, secus ad probationem, Bal. in l. 5. C. de fide instrumant. lib. 11 *Mangrel.*

Verum acta.] Adde quòd ea quæ quis produxit iudici ad ipsius informationem, non sunt de actis, & propterea non sunt edenda parti, ut per Guid. in decis. 241. & 242. & quid si aliquis produxit iudicialiter instrumentum, quod postea vult retinere penes se, an parte petente debeat edi. Guid. Pa. in deci. 243. & quid si dicatur instrumentum de perditum, Idem in decis. 244. & qualiter puniatur nolens edere talia acta, vide eundem in decis. 245. *Mangrel.*

§. *Edenda.*

Non exigetur.] Adde Doct. relatos per Didacum Couar. in 1. lib. varia. resol. c. 18 numero 1. *de Bottis.*

L. Si quis ex argentariis. §. *Cogentur.*

Quandoque notarius.] Testis infamis de facto suppletur per alium integrum, Bal. hic. Fides testis domestici suppletur per alium testem non domesticum. Soci. cons. 130. numero 11. libro primo. Item mulieris per alium suppletur in causa criminali, Alexand. cons. 14. numero 23 libro secundo. & quod suppleatur fides domestici cohabitantis, Soci. cons. 235. numero 9. libro... Item fides omnino inhabilis non suppletur, Firma. in verbo, testium impugnatio, numero 82. Item alter, qui supplet debet esse omni exceptione maior, Dec. cõs. 133. sic & dictum vnius declaratur, & suppletur per alium, posui in l. 2. C. de bonorum possesso. secundum tabulas. Item in causa graui, numerus non supplet defectum, nec unus alterum, posui in l. etiã C. de testib. & Dec. 132. numero 4. & 5. vide Abb. in cap. fraternitatis. de testi. vbi plene. *Mangrella.*

§. *An nec hæredi.*

Ei qui agit.] Adde quòd notarius non edens instrumentum, tenetur pœna falsi, Bal. in l. fin. numero 23. C. eodem tit. Item non statur eius iuramentu, quòd amiserit, nisi coniecturæ, & indicia præcedãt, Alexand. hic, qui legit hunc tex. cum antet edenti. Item hæres iurans, perus se librum defuncti non esse excusatur. Aret. cons. 119. in fine. & vide, quæ posui in l. 1. §. si quis argentum. infra depositi. & dictũ Aretini sequitur Baueria. de virtute iuramenti, volumine 2. fol. 189. numero 79. & quæ posui in l. fin. C. de fide instrument. Alexand. cons. 58. numero 5 libro 1 ponit amissionem probari iuramento, quando quis tenetur officio iudicis cedere, quod quando sit, vide in l. quædam. infra eo. Item iudex, aduocatus, vel procurator casu amitens processum non tenetur ad interesse. Boer. decis. 15. vbi quod si interuenit, statur eorum iuramentu partis de interesse. Item mulioni dicenti se fuisse disrobatum non creditur. Corn. cons. 318 4 volum. *Mangrella.*

Præsumitur amisisse.] Adde Aret. in cons. 120. *de Batt.*

Clandestini.] Vide Grammat. in voto 21. nu. 4 *de Bottis.*

§. *Nec iterum.*

Qui habuit instrumentum.] Adde Aim. cons. 212. nume. 17. Couar. practi. q. c 19. fol. 134. col. 3. *de Bottis.*

L. Vbi exigitur.

Minori non succurritur in dolo.] Minor quando restituitur aduersus dolum præsumptum? vide Affl decis 370. *Mangr.*

In muliere.] Nota, quod in muliere cessat præsumptio doli, de quo per Tiraq in l. 9. nu 40. de legib. connub. *de Bottis.*

L. Quædam. §. *Nummularios.*

An libri.] Vide Decium in l. 1. in notabilibus. C. eod. *de Battis.*

Isti libri.] Adde Doct. relatos per Aim de antiquit. fol. 68. numero 26. cum seq. & ibi quid in scriptura mercatoris non habente formam libri, an probet contra se; & quid si est scriptum manu alterius, & mercator negat fuisse scriptum de voluntate sua. ibi. *de Battis.*

Libris rationum] Nota, quod possum acceptare instrumentum contra me productum in vno capitulo, & in alio non, quando sunt capitula separata, de quo late per Aim. de antiquit. temp fol. 37. nu. 68. cũ seq. vbi ponit tres limitat. & de libro rationum continente capitula, separata, an possit pro parte acceptari, vide Aim. cons. 178. colum. 3. *de Bottis.*

Vltimo nu.] Aim. de antiquit temp. fol. 58. nu. 61. cũ seq. vbi late de lib. officialis. *de Bottis.*

L. Argentarius. § *Edi autem.*

Pertinet.] Boer. in decis. 253. *de Bottis.*

De pactis: *Rubr.*

IN hac materia vide Caccialupum in tractatu de pactis. *Mangrella.*

L. Labeo §. *Sed etiam tacito.*

Nota, quod per redditionem instrumenti videtur fieri quietatio.] Aduerte tamen, quod si quis amiserit instrumentum crediti, & sic non posset reddere, non propterea tamen impeditur petere solutionem, sed faciet instrumentum quietationis, & liberationis, posui in l cum Aquiliana. infra de transactio. & in l. cancellauerat. de his, quæ in testamen. delen. & Bal cons. 305. lib. 4. & de primo dicto posui in l. dissolute. C. de condictio. ex l. & Ias. in l. instrumenta. C. de fideicom. per redditionem, vel per legatum pignoris non censetur liberatum vel legatum debitum, tamen per reditionem vtrunque videtur legatum, sed & per pignus dissolutum debitum, Neguſ. de pignor. fol. 241. numero 19. post Dec. in l. creditor. de reg. iur. vide Feli. in c. accedens, numero 1. vt lite non contestata. *Mangrel.*

L. Item quia.

In domum conductam.] Adde, q̃ nõ erũt hyppothecata bona amici, q̃ ibi custodiẽda inuexit, vt Affli. i decis. 184. Item p receptionẽ fideiussionis

ſtonis videtur receſſum ab hac tacita hypotheca, Neguſant.de pignor fol.200. numero 90. & vbi, quòd inuecta poterit retrahere ,p ulio debito.& plene octo caſus pro limitationibus.& falentijs huius l.ad quod vide Aret.& Iaſ.in §.item Seruiana.de actio. *Mangrel.*

§.*Idem Iuliano.*

Que in præfationibus dicuntur.] Dicta in tractatu contractus repetita cenſentur, vt hic.adde,qꝙ ſi ex interuallo contrahatur, non repetita cenſentur. Afflic.decis.375.columna 2.verſic contrarium Loffre.conſilio 35.facit etiam ratio, quia multa tractantur, que non perficiũtur, Dec. in l.non omnis. infra ſi cert. peta. Item ſi in inſtrumento apponatur iuramentum,ad ſtipulata tantum intelligitur. Soc.conſ. 214.numero 7.lib 2.& quòd ſi in ipſo contractu aliquid dictum ſit, etiam quòd ex interuallo,dicatur repetitum: ſi autem in præfationibus, ita demum , ſi contractus ſequatur incontinenti. Alexand. in conſ.122.numero 2.libro 2.& adde,quæ poſui in l. Titia §.idem reſpondit de verbo.obligat.& aduerte,quòd non eſt curandum,quòd per multum tempus poſt fuerit factum inſtrumentum de cõtractu, & nihil fuerit dictum , quia ſufficit dictum tempore contractus, Alexan. vbi ſupra,numero 8.*Mangrel.*

L.Legitima.

Ex quo no'] Iſtud dictum pro ſing. citat. Roma.ſing. 527.tu audiſti. & Bal.no.in repet.rubr.ff.de verb.oblig.in.19.ver.6.limita. & Cotta in ver.actio de conſtit.de quo vide Iaſ.in l.iuriſgentium.§ ſed cũ nulla,primo notab.14.fall.ff.de pact. & in l.lecta.7.notab.in primo caſu.ff.ſi cert. pet.*de Bottis.*

L.Iuriſgentium.

Pactum nudum.] Nota, quod promiſſio de donando etiam nudo pacto facta ualet,de qua Tiraquel.de retrac.conuentio.in fine,numero 31. & 47. *de Bottis.*

§.*Igitur.*

Vtrum iſta regula.] Limita non habere locum iſtam regulam in pacto nudo duplici,vt per Ioan. Lup.in repet.rubr. de donat.inter virum, & vxorem,folio 33.numero 11. *de Bottis.*

§.*Quinimmo.*

Pacta incontinenti appoſita.] De hac materia ad plenum Tiraquel. de retrac,folio 113.numero.54.*Mangrel.*

Feudum autem.] Adde Gul. Bened.in c. Raynutius.in ver.& vxorem, deciſ.3.numero 8.fol.104. *de Bottis.*

Item eo caſu. Tiraq. de leg.connubial.in glo. 3.nu. 42. *de Bottis.*

§.*Adeo autem.*

Quæro .] Vide Tiraquel.de retrac.conuentio.in fine,numero 164.cum ſequen. *de Bottis.*

L.maiorem.

Maior pars.] Adde Roma.conſ.424. ſeu 434 .per totum,vbi quod non tenetur admiſſus ad concurrentiam ſatiſdare, de quo pro, & contra poſui in l. fin C.qui bonis ced. poſ. Item dilatio aliter data non iuuat fideiuſſoribus debitoris, l. ſi præcedente. §. Lucius. ff.manda. Afflic.deciſ.258.tradit,tribus caſib. cogi creditores ad concurrendũ in remittendo cum maiori parte, videlicet ſi debitore defuncto hæres nolit adire,vel velit cedere bonis, de quo vltimo Roma.in dicto conſ.434.creditor,cuius debitum eſt iuratum, non tenetur concurrere. Bauer. de virt.iuramenti, quæſt. 31.niſi limites ſtante paupertate, per ea,quæ tradit Bal.ĩ cap.quãdã.de iureiurando. *Mang.*

L.Reſcriptum.

Pactum præſentium.] Vide Alexan. in d. §.hodie. Afflic.10.deciſione Neap.288.*Mangrel.*

L.Si cum emptore.

Si ceſſio.] Vide Marantam in repetit.l.ſi actor.numero 93.infra de procurator.vide Neguſant.in tracta.de pignor.3. membro ſecundæ partis,numero 27.*de Bottis.*

§.*Quadam.*

Vltimo quæro.] Vide per Couar.in l.2.lib. variarum reſolutio.cap. 10, numero 6.per totum. *de Bottis.*

§.*ſi pactum.*

Quæro qualiter.] Adde Alexand. in conſ. 31. numero 15.volumine6. *de Bottis.*

L.Si vnus.

Per pactum.] An , & quando pactum vnius ſocij præiudicet alijs, vide Ang hic,& Dec.in conſ 68.*de Bottis.*

§.*Pactus ne peteret.*

Vtrum ſit verum.] Vide quæ non minus doctè, quàm ſubtiliter circa hanc quæſtionem dixit Ozecius in Inſtitu. §.1. de obligatio.numero 15.*Mangrel.*

Ex hoc apparet.] Vide per Tiraquel.de leg.connub.in glo.3.per totã, folio 138 *de Bottis.*

Actor non ſuccumberet.] Vide Bart.in l.1.3. q.ff.de except.& ibi Soci. numero.12.*de Bottis*

Idem ſi conſtaret.] Vide Dec.in regula.non videtur cepiſſe, de regulis iuris.*Mangrel.*

Dominus ligatur.] Nota hoc,quia deſeruit quotidie in remiſſionibus ſub aliqua traditione.*de Bottis.*

Res de facili redit.] Adde,quòd quando receditur a ſtatuto, reditur ad ius commune,& fit lata interpretatio·Dec.conſ. 353.numero. 2. & per priuilegium, per quod reditur ad ius anterius ſi officit tertio, non poteſt de eo conqueri Loffre.conſ.14. numero 63 Item maior pars diſponit reducendo ad priſtinum,etiam vbi alias diſponere nõ poſſet, & inferior tollit ſtatutum ſuperioris redeundo ad ius commune, Loffre.conſ.51.numero 13.vſque ad 17.adducens cõſimilia. Item licet valeat pactum, quòd non fiat diuiſio, valet tamen,quòd ſi petatur diuiſio, communiter, intelligatur non facta, poſui in l.ſi conuenerit.ff pro ſocio. & Dec.conſ.265. Item quis vendens patrimonium,ſi poſtea illud remit,an ſit eadem natura, quando venditur cum pacto de retrouendendo , & poſtea remittitur, ſit eiuſdem qualitatis Tiraquel de retrac.folio 177.numero 2.& ſi ego habebam inſtrumentum debiti contra te,& illud inſtrumentum tibi reddidi, certe contingit liberatio.per notata in l. 2.§. ſed etiam tacito.ſupra eo.ſi poſtea illud idem inſtrumentum mihi reddis , iterum obligaris mihi,quia intentio tua eſt perſiſtere in primæua obligatione, & ſic de facili reuertitur ad primam naturam Bart.ibi nu 6. *Mangrel.*

§.*Illud nulla.*

Dolus autem futurus.] Vide Afflic. deciſ. 22.& Dec.in regula, contractus.de reg. iur. vbi ad plenum. vbi an tenuitatur in generali remiſſione dolus præteritus,an futurus.an pſumptus,vel verus.*Mangrel.*

§.*Ante omnia.*

Quomodo pactum.] Limita notabiliter per tex. in autent.ſed quamuis. C.de rei vxor.actione.vbi conuentio extenditur de vno caſu ad alium, de quo etiam meminit Dec. conſ. 33. column. 3. Item pactum factum inter plures reſpectu vnius, non operatur inter eos, adde in l.2 infra de donatio.Item venditio vnius rei ad aliam nõ porrigitur. Dec.conſ.551.numero 9.vbi adducit notab. conſ. Pauli. diſpoſitio alienandi in certas perſonas ad alias non extenditur. Soci. conſ. 19. libro 1.numero 21.& iunge regulam, quòd limitata regula, limitatum producit effectum.*Mangrel.*

Exceptio.] Tiraq. de retrac.ligna. §.1.in glo. 2. numero 51. Dec.conſ. 302.numero *de Bottis.*

L.Tres fratres.

Soror.] Limita non habere locum in officijs,vnde ſi fratres ſunt relicti executores, non veniunt ſorores . Tiraquel.in l. 1. in princ. numero 75.de leg.connub. & numero 76. *de Bottis.*

Soror appellatione fratres.] Alexand.in conſ.12. volum. 4. Imola in l.ſi ita ſcriptum.de lega.3.Iaſ.in l.veteribus.infra de pactis. & in l.ſi qs id quod, de iuriſdictione omnium iudicum,Roma.conſ.33. Alexan. conſ.9 volum.1.Dec.conſ. 230. numero 4. vbi,quòd propterea renunciatio ſucceſſionis fraternæ non comprehendit ſororinam. Item de fratre patrueli ad carnalem non valet argumentum,Dec.cõſ.517. numero 17. & quod renunciatio ſit ſtricti iuris,& quod de vna hæreditate ad aliam non porrigitur,Dec.cõſ.551.in principio ubi, quod talis renunciato plerumque ſine cauſæ cognitione fieri ſolet, & apponitur ex cõſuetudine notariorum, & ad primum dictum uide, que poſui in l. pactum.C. eodem. Item nota, quod frater decedens ſine liberis, tenetur relinquere partem fratribus, intelligitur etiam de ſororibus.Hippoly.in ſingulari.39.*Mangrel.*

L.Ius publicum.

Ius publicum.] Iuri publico pacto renunciari, nec tolli poteſt, tamen per ſtatutum tolli poteſt. Dec. in reg.nec ex prætorio. ff. de regulis iuris. *Mangrel.*

L.Veteribus.

Ambigua conuentio.] Vide Alexand.conſ. 9. libro 3. vbi quod pactum de retrouendendo infra annos quatuor, an reemere poſſit in principio quarti anni , ſic etiam iuramentum ſtricte interpretatur , vt minus obliget iurantem. Ioannes de Silua in tracta. de virtute iuramenti , folio 176. numero 5. & quomodo procedat iſte tex. an in contractibus,an in vltimis voluntatibus ? poſt Iaſ. hic uide Dec.in reg. ſemper in obſcuris. de regulis iuris. ubi, quòd quando aliquid eſt obſcurum, uel ambigum, attenditur illud, quod eſt uerſimilius, non ſic procedit in iudicio, quia illud interpretatur pro actore, l. ſi quis intentione ambigua. infra de iudic. Item quando uerba fuerunt prolata, non a principalibus litigantibus, ſed a teſtibus & ſunt ambigua , quis debet facere interpretationem ? reus, an actor, uel teſtis? Vide Barto. in lege.inter ſtipulantem. §. ſi rebum ſtipulatus , numero ſexto. de uerborum obligationibus.&

in contractu venditionis, quando verba sunt ambigua, interpretatio fit contra venditorem. Rom. cons. 5. *Mangrella.*

Interpretatio.] Adde Tiraquel. in l. si vnquàm. in libro. nu. 54. *de Bott.*

L. Tale pactum. §. *Pater.*

Vltimo loco.] Vide Doct. relatos per Cottam in ver. hæres suus, qui. Et Gul. Benedic. in repetit. cap. Raynutius. in ver. duas habens filias numero 211. *de Bottis.*

L. Si intra.

Pactum de liberando.] Adde Tiraq. de retrac. conuentio. in fine, numero 28. & 29. *de Bottis.*

L. Pactum.

Non valet Limita tribus modis per Claud. seisel. in l. vt vim. in 1. lectu. ff. de iustit. & iure, col. 1. *de Bottis.*

L. Emptor. §. *Lucius.*

Sibi præiudicat.] Vide Suarez in repetitio. fol. 563. nu. 6. & sequē. *de Bo.*

Clausula generalis.] Curt. iun. in cons. 101 *de Bottis.*

Verum sufficiat.] Vide Tiraquel. post leg. connub. nu. 6. fol. 127 *de Bottis.*

L. Epistola § *Si inter.*

Fructus debent imputari.] Vide Tiraq. de retrac. conuentio. in fine, numero 90. *de Bottis.*

L. Si conuenerit.

Ex causa potest vna pars contractus tolli.] Bal. hic dicit, quòd aut fit pactum per modum recedendi a contractu, aut ex alia causa, primo casu contractus resoluitur in totum. Item pœna stipulationis in contractu ad aliam partem non transfunditur. Dec. in regula, factum. de regul. iuris. numero 4. & cons. 414 numero. 7. sic etiam si in contractu, altero prose, & hæredibus interuenit ex altera, ad hæredes nō porrigitur, Capic. decis. 203. numero 1. Item assensus præstitur pro alio contrahentium, ad alterum non porrigitur, vt bona feudalia intelligantur obligata, Loffre. cons. 11. numero 5. & quæ posui in l. quicquid astringendæ. de verborum obligatio. & eodem titu. in l. Stichum §. stipulatio. Item pœna apposita ex altera parte in contractu emphyteutico ad alium non porrigitur Ias. in l. a. C. de iure emphyteutico. numero 141. & cogita si propter clausulam, pro quibus omnibus, & singulis obseruandis, partes ipsæ se obligauerunt, an ad alterum extendatur. Dec. cons. 512. numero 6. & quòd ad alterum non extendatur, Dec cons. 555. numero 4. *Mangrel.*

L. Ab emptione.

Venditor constituit.] Se emptoris nomine possidere. Aduerte, quòd est necesse probare vendentem tempore constituti possidere. Alexand. cons. 10. numero 2. libro. 4. & Dec. in cons. 247. numero 3. post Ias. in l. quoties. C. de rei vendicatio. Item communis opinio est contra Bart. quòd venditor per constitutum nō liberatur ab onere effectualis consignationis, seu rationis, Dec. cons. 281. præsertim si vltra constitutum promittit tradere vacuam possessionem, vt ibi subdit. Item si in instrumento antiquo sit constitutum, præsumitur constituentem possedisse, Dec. cons. 302. nu 9. & aduerte ad doctrinam Bart. hic. quæ dictat de constituto simplici, quia secus si cum precario, Capic. decis. 14. numero 15. vbi quòd constitutum libertat a corporali traditione, & ad consilium Ange. vide in l. quamuis de acquirenda possessione. §. si conductor. licet vxor constante matrimonio per constitutum non transferret possessionem rei dotalis, quia non possidet, Loffre. cons. 33. & per instrumentum non probatur aliquo modo traditio. posui in l. traditionibus. C. eod. ex Dec. in cons. 300. in fine. Item quando licebat ab emptione discedere, late Boer. decis. 48. & posui in l. 1. C. quando liceat ab emptione discedere. Item si consentiam dispositioni rei mihi donatæ, non dicitur donatio resoluta, nisi actus similis retro interueniat. Dec. cons. 254. numero 1. limita tamen vt ibi in fine. Item venditio perfecta non solum rescripto Principis non retractatur, sed nec etiam si reddatur pretium duplicatum. Dec cons. 358. tamen per retraditionem instrumenti inducitur distractus, posui in l. a. §. 1. supra eodem. *Mangrella.*

Quæro qualiter.] Vide per Tiraq. de leg. conub. in glosa 3. in princ. & numero 28. *de Bottis.*

Vltimo aduertas.] Vide Dec. consilio 302. numero 9. *de Bottis.*

L. Si tons.

Pactum principalis.] Vide ad materiam Tiraquel. de retrac. lign. §. 1. in glo. 18. numero 56. *de Bottis.*

Qui dederat fideiussorē.] Vide Hippol. I rubr. de fideiuss. nu. 212. *de Bot.* Vide singularem casum ab Hipol. de. Marsil. sing. 121. *Mangrel.*

De transactionibus *Rubr.*

L. Qui transigit.

Siue ergo res sit dubia.] Item etiam si partes in transactione asserant litem subesse, vel litis timorem, nisi re vera subsit, nō est transactio, Dec. late cons. 351. numero 2. & 3. Item deferens appellationē intelligitur transigere. Dec. cons 158. numero 6. Item clausula ad infrascriptam transationem cum pacto, quòd actus valeat omni meliori modo, quid operetur. Bart. in l. si causa cognita. in fine. C. de transactio. & ad primam dictum idem Dec. cons. 1. Item transactioni diu obseruatæ standum est, Dec. cons. 564. numero 15. Item similiter compromissum est transactio, Dec. cons. 630. in princ. & vide tractatum de compromissis. *Mangrella.*

L. Cum Aquiliana.

Obligationes tolluntur.] An autem si partes adinuicem promiserunt se ipsos quietare, intelligitur de omnibus. Afflic. decis. 319. & generalis quietatio quando trahatur ad incognita, Alexand cons. 42. vol. 1. & in generali quietatione non veniunt ea quæ possunt vendicari, Alexand cons. 46. numero 3. libro 1. & in simili si quis renūciauerit interesse. & vide Dec. in rub. C. de sententijs, quæ pro eo, numero 57. referent cōsilia Alexand contraria, ad quæ vide Soci. in reg. 150. numero 17. facit. quia nunquàm intelligitur quis contra se promittere. Soci. in l frater a fratre, notab. 12. vbi de eo, qui promittit accommodare turrim. Item in generali mandato non venit, vt quis soluat sibi ipsi. Bart. in l qui proprio. § duobus. infra, de procurator. Item in generali concessione non intelligitur contra concedentem, vel disponentem, Alexand. cons 149. numero 4. libro 2. & vide, quæ addidi in l. si seruus vetitus. de legat. 1. & in l. obligatione generali. infra, de pigno. Item creditor, qui non potest reddere instrumentum, admittitur liberando debitorem, Pau. in l. huiusmodi. § si ita, numero 2. de legat. 1. Item possum agere, vt me liberes, & instrumentum liberationis faciat. Bart. in l si quis fundum. §. si rem. infra locati. Item iuramentum facit trahi actum ad incognita de iure. Bauer. de virtute iuram. fol. 187. numero 29. *Mangrel.*

An possit.] Adde Salic. in l. sicut datam in fi. C. de liber. causa. Ias. in l. si decerta. C de transactio. & an quietatio generalis extendatur ad incognita. Vide Grammat. in decis. 103 numero 54. *de Bottis.*

Præmitto tamen.] Vide Corset. sing. 18. & omnino Curt. iun. in cons. 79. numero 2. & 3. *de Bottis.*

L. De his.

Transactio fit super dubio.] Et quòd transactio non visis verbis testamenti. non præiudicet Dec. cons. 203. in fine. Item soluens legatum, & adimplens voluntatem testatoris, & quilibet hæres post immistionem facti, præsumitur habere notitiam testamenti, Dec. cons. 387. numero 15. & 16. & addidi ad hunc in l. sed & si. infra de institutio. Item iuramentum validat transactionem propter formam huius l. Dec. cons 345. per totum Item nec compromissum extenditur ad litem ex testamento prouenientem, non visis verbis testamenti. posui in l. non distinguemus § de officio, infra de arbitris. & pro dicto cons. Dec 203 Soci late cons. 214. lib. . vbi late, quòd aliud est quærere, an possit renunciari beneficio istius legis, & aliud est quòd præsumatur error, & quòd deficiat consensus, & propterea inualidetur. Item clausula, inspectis, cognitisque uerbis testamenti, præiudicat etiam, quòd re uera non fuerit habita notitia, Cort. iun. in l. sub prætextu C. end. numero 10. Item si renuncietur omni legum auxilio, derogatur huic legi. Capic. decis. 159 numero 43. Item mulieri. in terminis huius leg. oportet uerba testamenti in uulgari declarari sermone, Loffe. cons. 26 numero 32 & uide, quæ notat Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres. numero 26. ubi in præcedentibus, quòd sufficiat intellexisse uerba testamenti, etiam non lecta, & quòd iuramentum excludat dispositionem huius l. Soci. cons. 214. numero 6 lib. 2. & numero 8 & quòd non excludat, quia hæc lex præsumit errorem, qui iuramento non excluditur, ad idem contra transactionem non obstantibus uerbis uniuersalibus, ex quibus uidetur habita notitia testamenti, Calcan. cons. 16. per totum. Item etiam compromissum, & laudum inde secutum ratificationem requirit, & scientiam uerborum testamenti, Dec. cons 630. numero 9. vbi quòd sufficiat scientia testamenti, licet non videantur tempore transactionis, & quòd iuramentum excludat beneficium huius legis, Bauer. de virt. fol. 188. numero 51. *Mangrella.*

Nunquid expresse.] Quid si interuenit iuramentum, vide Tiraquel. in l. si vnquàm in princip. numero 140. vbi etiam si interuenit renunciatio generalis omnium legum. auxilio. *Bottis.*

Quid si paciscentes.] Adde Guli. Bened. in c. Raynutius. i. ver. si absquè lib. fol. 82 nu. 120. cū seq. vbi quid i sententia, & i laudo. *de Bottis.*

L. Cum

L. Cum hi.

Renuntiari.] De veritate vide omnino Dec. in conf. 145 per totum, & Gul. Bened. in cap. Raynutius in ver. si absque lib. fol. 83. num. 134. *de Bottis.*

§. *Eam transactionem.*

Si ecclesia.] Tiraq. de leg. connub. in gl. 5. num. 56. cum seq. de *Bottis.*

§ *Vult igitur.*

Causa cognita.] Vide Bertachi. in trac. de Episcope. in 1. par. nu 9. & ibi qualiter sit probanda causæ cognitio. de *Bottis.*

§. *Si uni.*

Quod plures emphiteuta.] Vide Alex. in consil. 288. incip. viso. 1 vol. in 3. col. quem secutus est Hip. Marsil. in sing. suo 28. sed an possit inuito domino, vel inscio ipsam rem emphyteuticam dare filiæ suæ, vel filio suo in dotem illi, & in donatione propter nuptias isti, dic quod sic, vide eundem Mars. in sing. suis 443. incip. postquam. Vide eundẽ ie sing. 411. 495. Lud. Rom. sing 610. 469. Tiraq in tract. retrac. §. 1. gl. 7. num. 413. Affl. in decis. sua 153. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. vbi Maria. Soci. *Mangrel.*

§. *Transactionibus.*

Ad æternam rei memoriam.] Vide Cotta in verbo, iudex causæ. *de Bot.*

L. Qui cum tutoribus.

Transactio non porrigitur.] Remittens omne ius, an sub ista generali remissione veniat dolus præteritus, vel futurus, Dec. in reg. cõtractus. vbi ad plenum, nume. 40. Item si alicui est remissa liberatio omnium rerum, quod non reddat rationem, & onus alicuius administrationis, non videtur remissus dolus, nec assignatio reliquorum, Paris. de sind. in verbo, electio officialium. numero 121. Item officialium si sit remissus sindicatus, non videtur remissus dolus. Paris. in dicto loco, Boer. decis. 147. vide quæ posui in l. qui Romæ. §. duo fratres. *Mang.*

L. Nulli.

Licet prælati.] Vide Capic. in decis. 156. nu. 15. Tiraq. de retrac. lig. §. 1. in glo. 14. nu. 60. cum plurib. seq. *de Bottis.*

L. Controuersia.

Facta transactione.] Adde Dec. conf 343. colum. 3. in primo. *de Bottis.*
Legata, q. æ.] Adde Gul. Bened. in c. Raynutius. in ver. testamentum, il tertio, nu. 72. de testa. *de Bottis.*

L. Qui fidem.

Exceptio potest obijci.] Aduerte, quod si non esset dicta clausula, rato manente pacto, pœna succedit loco rei principaliter debitæ, Alex. in l. cum proponas, nume. 5. C. de pact. post Bar. in l. petens. C. eod. Itẽ talis clausula solum in fauorem obseruantis operatur. Abb. in c. cum pater, numer. 12. de electio. & posui in l. quamuis. infra de pigneratitia actione. Item de consimili clausula, quod pœna toties committatur, Bar. in l. si duo. §. fi. infra de arbitris. *Mangrel.*

De postulando. *Rubrica.*

L. Hunc titulum. §. *Postulare.*

D[ecer]e.] Adde Dec. in l. lecta, nume. 5. ff. de postulando. *de Bottis.*

§. *Remouet.*

Bestia.] [Vi]de Boer. in addit. ad Dynum in proœmio tit. de reg. iur. fol. 3. lite. a. & ibi quid in asino, an dicatur bestia. *de Bottis.*

§. *De quare.*

Populus li[bere]] Nota, quod ciuitas non recognoscent superiorem, videtur tene[re l]ocum Principis, adde Dec. in cons 403. numero 2. *de Bot.*

L. Qui eorum. §. *Affinitatis.*

Pronurus.] V[ide] Ias. in l. emancipata, in pe. col. C. qui admitti ad bon. possess. & in [...] t. nu. 56. Iosti. de actio. *de Bottis.*
Intelligi de affin[itat]e durante.] Idem obseruatur hodie in Regno, in prædicti magnæ C[uriæ] Neapolitanæ, vt testatur Maran. in suo Specul. in secunda parte, in tractatu compromissi, post Bal. & Cast. nume. 34. *Mangr.*

L. Imperator.

Prohibitum ad tempus.] Adde similiter, quod emphyteusis concessa ad tempus. post prohibita censetur, consilio Dec. 328. Item excommunicatus a Papa ad tempus non videtur absolutus, nisi petat absolui. Apostilla ad Abb. in capitulo. excommunicari, numero 19. in litera c. de rescript. Aduerte tamen, quod post tempus non censetur sublatum impedimẽtum aliud, quod postea subesse potest, posui ad Bart. in l. 1. colum. 2. supra de offi. eius. ad apostillam alleg. vide Fel. idem tenentem in cap. veniẽs. il secondo, nume. 27. de testibus. Itẽ bannitus ad tempus, eo elapso reuertitur sine licentia. Dec. cons 445 colum. 2. concord. l. 1. C. de his, qui in exil. libro 10. vbi, quod non recuperat officium, quod interim est amissum, nec lecturam publicam, ibi ita Lucas de Penna, & vide quæ dicit Aret. cons. 121. in fine. Item si testator prohibet filios vendere, nisi compleuerint viginti quinque annos non propterea postea alienabunt, si per aliud fideicommissum insurgit alia prohibitio. Dec. cons. 186. & cons. 238. num. 6 concessũ ad tempus, post prohibitũ censentur, Soci. cõs. 19. numero 1. libro 2. vbi etiam, quod concessum in vita nõ licebit etiã in morte, & de electione prioris in mense Ianuarij, Abbas cons. 93. lib. 1. *Mangrel.*

De ijs, qui notantur infamia.

Rubrica.

L. Prætoris.

F*Ama bona.*] Condemnatus ad pœnam furti, efficitur infamis, tamẽ iudex ex causa potest infamiam reseruare, Boer. decis. 64. posui in l. 1. C. de senten. passis. *Mangrella.*

L. Quod ait prætor. §. *Exercitum.*

Mitior.] Nota, quod vbi versatur publica vtilitas, fit extẽsio. Adde Capic. in decis. 155. nu. 23. 24. *de Bot.*

§. *Ait Prætor.*

Quærit glo. de istis loculatoribus] Contra mascaras, Luc. a Penna l. 1. C. de maiuma lib. 10. qui allegat Deuteronomium. *Mangrella.*

L. Athletas. §. *Item si quis.*

Pace.] An autem possit peti promissum pro habendo remissionem, Conar. in lib. 2. varia. resolut. cap. 10 nume. 6. versic. secundum, tenet quod sic. *de Bott.*

L. Quoniam.

Videtur fateri, qui paciscitur.] Nam data Pecunia videtur fateri delictũ. Affl. in constit. Regni, citatur pars, nu. 3. *Mangrella.*
Confessio extra iudicium facit indicium.] Nota, quod confessio extra iudicium, facit indicium ad torturam, sed fallit, quando idem reuocabit suam confessionem extraiudicialem & sic impeditur tormentum. notat h. nc Bal. cautelam in l. vnica. in penul colum. C. de cõfes. & post eum H. p. de Marsi. in sing. 310. & vide etiam in sing. 329. Lud. Rom. in sing. 508. ver. 4. *Mangrel.*

L. Furti. §. *Qui iussu.*

Glo. hic determinat, quod iudex non potest iubere transigere.] Adde Affli. decis. 149. *Mangrel.*
Iudex non potest cogere.] Limita secus esse in Principe, quia potest ad prædicta partes cogere, vt per Iacobi. in verbo, Princept. versi. sed an Princept, nu. 7. *de Bottis.*

L. Genero.

Ignorantiam] Ad materiam huius legis, & no. hic per Bar. vide Tiraq. de retrac lig §. 35. gl. 4. per totam *de Bottis.*
Adde Affl. in const. homines, in princ. *Mangrel.*
Allegatur ignorantia.] Adde Doct. relatos per Pet. Duenas in regula 78. *de Bottis.*
Teneo, quod tempus.] Adde idem in tempore apposito in conditione, sub qua quis fuit hæres institutus. vel sibi legatum relictum, vt est tex. in l. si quis in grau. § fin. ff. ad Sillanianum quem dicit ad hoc sing. Rom. cons. 409. & adde Bal. in l. 1. quæstio 9. C. de institutio. & substitut. *de Bottis.*

L. Quid ergo. §. *Ex compromisso.*

Sententia arbitri.] Adde Dec. cons. 11. nu. 2. *de Bottis.*

§. *Pœna grauior.*

Si pœna corporalis.] Infamia non notatur reus, sic & dominus rei furtatæ ducendo furem ad iudicem in periculum pœnæ inferendæ, licet pœna non inferatur, videtur tamen cum furi dispensasse, vt simplo contentus sit, l. interdum. §. qui furem. infra de furtis. Item si iudex habet electionem imponendi pœnam criminalem, & pecuniariam, pecuniam imponere debet. Item si per statutum habet iurisdictionem imponẽdi pœnã. debet tñ imponere pœnã a iure traditã de cõsuetudine apponi. Par. de sind. in ver. an si p statutũ. fol. 237. Itẽ in

Bart. super j. ff. Vet. *** 4 murijs

ininhjs offendenti illatis, mitigatur pœna. Pau. de Cast. cons.277. Item in quibus casibus potest iudex pœnam alleuiare. Par. in verbo, quot sunt fol.231. Item ad pœnam ordinariam tenetur impubes, tamen mitigatur pœna Boer. decis. 254. & posui in l. s. infra. de sicarijs. Item iudex potest minorare pęnam ordinariam, & si minorauerit, an alter iudex possit augere? Boer. decis. 289. Item index potest pœnam pecuniariam debitam remittere, non illam quę debetur parti, nec corporalem. Boer. decis. 349. *Mangr.*

Si pęna corporalis.] De causis ex quibus iudex potest minorare pœnam, vide Grammat. in decis. 33. *de Bottis.*

Potest imponi vtraque pęna] Vide Affl. in constit. si quis aliquem. *Man.*

Conclusio partis.] Vide Aret. in l. improbum. C. eod. & pulchrè per Cagnol. in l. si quis maior. C. de transactio. nume. 117. vbi tradit causas minuendi pœnam, & vide Par. de sindic. in verbo, pęnam versi licet dicatur, nume. 4. & in verbo, quot sunt. Et Innu. in cap. t. de constitutio. Item quando receditur a communi regula, oportet exprimi, & proban causa. Dec. consi. 349. nume. 2. Item quando proceditur ad accusationem, non potest pœna minorari, Hippol. in practica, in §. cōstante, numero 84. & quod possit ex causa augeri, vel minui pęna, Hip. sing. 182. Item confitenti minoratur pœna, Arnald. in cap. quoniam. fol. 143. nu. 9. de hæreti. in 6. Item in omnibus causis, in quibus receditur a principali pœna capitali, non imponitur minor pœna corporalis, sed pecuniaria, Hip. in § quoniam, in pract nu. 95. Itē si quis bene seruiuerit Regi, vel Principi, vel Reipub. est iusta causa remittendi pœnam, Glo. in §. sed quod Principi. Instit. de iure natur. vbi Ange. Item officialis monens pœnam sine causa, incurrit infamiam, Hip. sing. . . fol. 3. & ille, qui caecatos consanguineos veneno occauit, ne suspenderetur, & ignominiam paterentur, mitius punitur. Belusius in pract. fol 246. numero 137. Iustus dolor est causa imminuendi pęnam, posui in l. si adulterium. §. Imperatores, infra de adulter. vbi de puocatio. Rex Carolus primus fecit suspēdi iudicem, qui mutilauit suspendum Iern. in cap. 1. § & bona committentium crimen læsæ maiestatis, adde Aret consil. 103. & Bologni. in consil. 37. col. 6. & quando augetur, vel minuitur pœna, Affl. in proœm. const. nu. 12. *Mangrel.*

L. Lucius Titius.

Si fides attestationibus non est habita, non quia testes falsum dixerint, testes non infamantur.] Quando periurus efficiatur infamis, Ias in l. si duo patroni. §. si qs iurauerit infra de iureiu. Hip. singul. 108. *Mang*

Tu magis scire debes. Vide Gramat. in decis. 34. nume. 45. & decis 103 numero 20. & Didarum Couat. in libro primo variarum resolutio. fol. 12. nom. 7. vbi declarat, hoc procedere, quando ista præsumptio constat iudici, vt iudici. *de Bottis.*

Hoc tamen consulo.] Adde Doct. relatos per Hip in sing t 14. *de Bottis.*

Adde dum glo. dicit.] Idem tenet Alexan consil 94. volum. 6. Adde Ias. in l eleganter, colnm. 1. infra de condict indeb. Item adde, quod propter antiquitatem facti, super quo deponit forte diminuitur eius fides. l. 3 §. duo. & ibi gl in verbo, non eandem fidem, ff. de Carboni. edicto. de quo meminit Soci ni c. quoniam frequenter, nume. 1. vt lite non contest. & adde, quod si testes non deponit plene factū, examinator non caret suspicione. Apost. lla Alexan. in l maritus. de q̄stio. post Bal. in cap. 1. §. sacramentum. nume. 16. de consuet. recti feudi. Idem sequitur Alexan. cons 32. numero 4. li. 5. & ad dictum Bar. hic vide Grammat. uoto 14. numero 20. & ad consil. Alexand. 94. eūdem cons. 33 nume. 18. lib. 2 & adde, quòd cautela est, quod exprimator causa, propter quam non fuit adhibita fides. Par. de sindic. in verbo, arbitrium, nume. 7. post Bar. hic & ad principale dictum Bar. adde Dec. cons. 94. nume. 1. & vide, quę scripsi ad hunc in l. testium, §. 1. infra de testibus. & ex Bar. hic habetur, quod iudex potest non adhibere fidem testibus. Idem dicit Pau. de Castro in l. admonendi, culum. penul. ff. de iureiuran. Bal. in l. testium. C. de testibus. Dec. in cap. 3. numero 3. extra, de probatio. Couar. lib. varia. resolut. Cap. 1. fol. 5. ver. 6. ex coniecturis. *Mangrel.*

L. Ictus fustium.

Dic, quod erant alia indicia.] Confessio criminis extra iudicium non ꝓbat, punitur tamen ex ea, vt maledicus. Vide Innocen. in c. quam sit, de excess. prælat. & quo ad imponendam pęnitentiam in foro animæ, vt notat Apostilla ad Innoc. in c. per inquisitionem. de electio, io verbo, beneterdimus. Adde, quæ posui in l. capite quinto, de adulter. infra. *Mangrel.*

Quia fustigatus.] Nota quod fustigatus est infamis, adde Doct in l. cognitionem. ff. de var. & extraord. cognit. *de Bottis.*

Vtrum exbannitus.] Gul. Bened. in cap. Raynutius. in verbo, mortuo. il primo. nu. 175. *de Bottis.*

De Procuratoribus. Rubrica.

Quanda procurator.] Vtrum officium procuratoris sit gratuitum, & quando non, late Bal in c. vt prætcritæ. de elect. & ibi habes, si ꝓcurator erat necesse quietare. Item si procurator gerit actum, in quo non haberet potestatem, vel in quo eo præsente pronūcietur, se nō habuisse potestatem, an teneatur ad damna. Soci. cons. 29. in ptin. libro 3. Item si in instrumento procurationis nihil est scriptum, neq; numen procuratoris, an teneat mandatum? Boer. decis. 264. vbi etiā habes, quando dicatur falsus procurator Item non sufficit procuratori producere mandatum exemplatum, & quando valeat. Boer. decis 281. Item si fuerit cōstitutus procurator, non dat sibi potestate substituendi, si eum liberat & substitutum, non per hoc intelligitur data potestas substituendi Hippol. sing. 60. *Mangrel.*

L. Filiusfamilias. §. *Inuitus.*

Verum qui tacet, consentire videatur.] Vide Affl. decis. 308. *Mangrel.*

§. *Veterani.*

Quod veterani possunt esse procuratores.] Adde Affli. in constitu. intentionn, nu. 46 *Mangrella.*

Repellere.] Vide Fel. in c. nulli, de accusat. col. 2. *de Bottis.*

L. Si defunctus.

Satisdatio pro procuratore.] Defuncto domino non reuocatur mandatum procuratoris, si procurator erat factus dominus litis, hinc est, q̄ potest condemnari, & absolui procurator mortuo domino, & quomodo sit formanda sententia in personam procuratoris, vide Bal. & Alex. in l. nulla, C. eod. *Mangrella.*

L. Post litem.

Mandatum.] Limita istum tex. non habere locum vbicunque staret statutum, quod causæ essent summariæ, vt in Regno nostro: nam tunc possunt fieri acta, & cum procuratore, & cum principali. ita Ias. in l. furioso. in fi. ff. de re iudicata. cōtrarium videtur sentire Pau. de Cas. in l. procuratoribus. ver. vlt. dicit, C. eod. *de Bottis.*

L. Mutari.

Post litem contest.] Vide Boer. decis. 285. vbi pulchre. *Mang.*

Dominus.] Vide Affl. in decis. 262 in fi. *de Bott.*

Instantia potest fieri per cessionem] Adde Affl. dec. 262. in fine, vbi hoc extendit in ꝓcessu nullo. refert Dec. in cons. 649. in fine. *Mang.*

L. Quæ omnia §. *Sed & si aduersarius.*

Potes dicere, tu mentiris.] Et quod liceat mentiri improperantem aliquod crimen, Dec. cons. 480. num 4. vbi an propterea possit ad duellum peruenire, & prouocari Item si aliam iniuriam vicissim ꝓperet, mitius punitur. Capicius decis. 58 & adde, quod de prouocato posui in l. 1 C. vnde vi, & adde Lucam de Penna in l. erat, C. de castren. pec il m lit. lib. 11. vbi quod vterq; punitur. & quod liceat mentiri iniuriantem Bal. cons. 43 lib. 11. vbi de eo, qui improperauerat dattarii dixisse, illum fraudasse gabellam. Item dicens, mētiris, si hoc dixisti, non dicitur iniuriam inferre, quia non dixit simpliciter, Dec. consi. 487 nume. 5. vbi quod propterea non habet locum duellum. Item si dicatur, mentiris, qui falsum dixisti, non dicitur cecidisse in duellum Dec. cons 686. vbi quod dicenti verum, non licet dicere, mentiris, nec infertur iniuria dicēti mētiris, saluo honore tuo, Farinus in cap. dilecti, nume. 26. de exceptio. vbi Fel. nu. 19. Aduocatus, cui imputatur, quod instruxerit testes falsos, potest dicere, tu mentiris. Iacob. de Belusio in practica, fol 200. nume. 23. *Mangrel.*

L. In causę cognitione. §. *Si ex parte.*

Circa inconstantiam, de qua hic in glo.] Adde, quæ posui in l. cum q̄ certarum, § fin. infra de verbo. obligat. & dominus, qui semel confessus est inuestituram, nō pōt postea ex interuallo dicere eā non fuisse n em, Isern. in c. 1. in princ. qui testes sint necessarij ad prob. inuest. Item qui in causa principali articulauerit emisse a Martino, non potest in causa appellationis articulare emisse ab alio. Innocent. in c. fraternitatis, in prin. de testib. Item qui renunciauit productio instrumenti, non potest iterum postea producere, sic etiam qui egauit instrumentum, & fuit compulsus edere, & in simili vide [illegible] l. 1. C. de furt. Item procurator, qui recusauit acceptare mandatum, potest iterum acceptare, Alex. cons. 81. nu. 3. lib. 5. Item non admittatur quis ad oppugnandum electionem decurionis, vel offic[illegible] iam factam: nam ab initio cōtradicere debebat, & Capic. 178. [illegible] articulauerit rem valere centum quinquaginta in causa appellationis, Bar. in l. cum furti, infra de in litem iur. Item si in vna causa produxit instrumentum manu vnius notarij. & in alia causa aduersarius produxit aliud instrumentum manu eiusdem notarij, non p[illegible]um impugnare, Bal. in l. si quis testibus, C. de testibus. num. 2. H[illegible] in l. si quis ne quoquomodo, nume. 41. infra de quæstion. Abb. in [illegible] cum P. ta belio. de fide instrument. Item si approbo vnum in [illegible] officio, non reprobo in consimili, Ias. in l. 1. §. editiones, supra de [illegible]endo. Vide Paris. in cap. cum venerabilis, de rescript. & vide 19. [illegible] per Affli. in constitu. sancimus, tract. de iure prothomis. fol. 1 [illegible] *Mangrel.*

Sed, quare vtrum.] An eedem teneatur deponere, vt [illegible] principalis? Vide aliqua per Bar. in l. facta. § si hæres, nume 5. ff. ad [Treb]ellia & Tiraquel. de retrac. ligna. §. 2. glo. 2. num. 14. & Maran[illegible] hic, num. 58. & Imo. in d. §. si hæres, col. fi. *de Bottis.*

L. Si

L.Si actor.

Potest quis elegere.] Adverte pro intelligentia, quòd etiam procurator cogiturdep onere. l.non idem, vbi posui, infra eodem. Item cõfessio cedentis nocet cessionario Alexan.consil. 46. numero 4. libro 5. Item quando confessio cedentis nocet cessionario, Tiraqu.fol. 125. numero 14.*Mangrel.*

Item contra istam est.] Addde, quòd licet non nouet actionem, tamen nouat instantiam. Bal.in l.1.D.io rem actio.Item p sententiam, vel decretum fit nouatio, posui in l.1.C.de iudicis.*Mangrel.*

Procurator in rem suam.] Et hoc facit in simili ad illud, quod decidit Afflic. in decisio.177.vbi si examinatur principalis absens, expensis deponentis fieri debet examen. Item si quis habuit facultatem examinandi testes, qui erant præsentes in iudicio, non potest ad illos examinandos examen committit, cũ sibi imputari debet, Pau.de Cast. ãl.de die.§.tutor, & ibi Alexan.& Ange.supra q satisda.cog. *Mang.*

L.Pluribus.

Apponitur in instrumentis.] Adde, quòd non fit melior conditio occupantis, quod diuersum est in pluribus sindicis, quia vnusquisque insolidum capitur. Idem in alijs administratoribus authoritate publica, Decius consil 297.& Adde quòd actor potest constituere plures procuratores insolidum, reus vero non.l.tertia, §. si tamen plures.infra ind.sol. rationem assignat Bald. in cap.non iniustè, de procurat.& si vnus ex procuratoribus experiatur contra alium, Barto.in l.quipro ptio.§.si duobus, infra eodem.Item heredes conuenti vnum tantum procuratorem constituunt, Bald in l.vna.C.si plur.vna senten.Item si fiscus constituit vnum procuratorem generalem ad exigendum a pluribus debitoribus, alterum specialem ad exigendum a quibusdam, generalis non tenetur de negligentia specialis procuratoris, nisi est non soluendo, Roman.in singul.car.9.Fiscus,& respublica, itẽ vniuersitas cogitur constituere sindicum constitutis duobus procuratoribus, an insolidum censeantur, Aret.consil.66. *Mangrel.*

Sed si mandatur negotium vniuersale, tunc secus.] Vide Aret.in consi.66. col.2.versi.vnde restat, tenet contrarium. *Mangrel.*

Duo procuratores.] Vide late et Bal.in l.prima, nume.93. C.confessis.*de Bottis.*

L.Seruum quoque.

§.*Publice.*

Ad crimen publici iudicii.] quando possit comparere procurator ad excusandum, tam in causa ciuili, quàm criminali, vide Afflic. in consti tu.edictorum.numero 49.& si allegatur absentia causa Republi.in seruum non admittitur, quia seruus non potest abesse causa reipub.l. seruum reipub.ff.de reg.iur.& ibi Dec. *Mangrel.*

Admittitur.] Dec.consil 419.seu.423. *de Bottis.*

Prouocatur.] Vide Capic.in decisio.141. & Aret. in tracta.malefic.in verbo, quia iudex videns, quòd inquisiti. 7. colum. & ibi August. vbi limitat habere locum hanc doct. Bartol. dummodo indicia sint contra inquisitum: alias non potest iudex petere, quòd ueniat principalis.an autem prædicta procedant in defensore, vide Cępol.incõ silio 41.tertia columna & Capic.vbi supra. *de Bottis.*

§.*Ait prætor.*

Procurator non tenetur.] Quod si quis promittit defendere, intelligitur arbitrio boni viri, & intelligitur de iure, & de facto, & iuste, Deci. in regu.non videtur, numero 4.de regu. iur.& facit, quòd si qs promittit defendere castrum, intelligitur, quãdo bellum ab hoste infe ratur, & de iure, & de facto quomodo intelligitur, vide ibi latè Dec. & Bart.in l.quidam cum filium, de verbo.obligatio. *Mangrel.*

L.Si quis in rem.

Procurator in rem suam.] Ad materiã vide Marantam in repet.l.si actor. nu..., eo.tit.de procurat. *de Bottis.*

Cedentem. Vide Marantam, vbi supra numero 48. *de Bottis.*

L.Non solum.

Procurator.] Ad materiam istius l. vide decisio.sacri consil.per Mat. nu 92.& Marant.in repet.l.si actor.nu.66.in eodem titu. *de Bottis.*

Non solum.] Nota quòd ille qui est citatus debet mittere procuratorẽ instructum, vel instructum, relinquere debet, si est absuturus. & hic sumitur practica, quòd citatur principalis, quòd compareat per se, vel per procuratorem instructum, est text.in capi.fin.de dolo, & cõtuma. quem text. ad hoc ponderat Socin. in tract. citatio. & vide Barto.in l.prætor ait.§.defendi, ex quibus causis in possess.eat.& in l. secunda.§ sin autem.C.de iur.calumn. Item prima citatio debet fieri contra principalem, si est in ciuitate, sin uero est absens, potest citari procurator ad omnes causas habens generale, vel speciale mandatum ad id. & ipsi impartitur terminus ad denunciandum, de qua pręstita vide Bar.o & Paulum de Cast.in l.3. C.eod tit & Abb.in c.dilectus, extra eodẽ, & an pcurator cõpelli possit ad deponendũ, sicut principalis, Affl.decisio 92. *Mangr.*

Licet sit additum.) Vide Affl.decisio.92.hic Bal.& Ange.*Mangrel.*

L.Qui proprio.§. *Item quæritur.*

Restituit restitutia.] Vide Tiraq.de retra.lig §.1.in gl.14.n.74. *de Bott.*

L.Ignorantis.

Procurator non potest.] Quod non præiudicet, Loff.cõs.20, numero 19. & sequen.vbi quòd nec eius scientia domino nocet.*Mangrella.*

L. Minor.

Idoneus defensor.] Nota, quod minor tenetur actorem in litem constituere, & quando possit sine authoritate tutoris, vel curatoris, Boer. decis.92.vbi an valeat iudicium constitutum cum minore. *Mangrel.*

L. Ad rem mobilem.

Cui committuntur consequentia] Vide omnino Dec. consil.77.numero 2.& 5 pulchrè, & bonum verbum eiusdem consilio 635.nu.4. multa ad limitationem istius regu.Roman.dicit, cons. 330.nu.8.vsque ad 14.& 461.consil.& posui in l.illud, de acquiren.hæred. *Mangrel.*

L.Procurator.

Procurator cum libera.] Ad istam materiam vide Ang.Aret. in §.contra autem. Instit, de donat.& Cottam in verbo, procurator generalis.*de Bottis.*

Quid si conceditur libera.] De clausula, cum libera, quod possit quicqd ipse dominus, Barto.in l.creditor.§.Lucius. ff.mand. Item aut procurator cõstituitur ad causam cum libera, aut ad dandum libellũ, & litem contestãdã: dans in prædictis liberam.& c.isto secundo casu solum ad instantiam dicitur habere liberam. Barto.in l.qui Romæ.§. Callimacus, de verborum oblig. Item clausula, promittens habere ratum, similiter importat liberam, Curt.iuni.in l.transactionis, nu. 5.C.de transactio.licet Ias.ibi contra sentiat, numero 8.*Mangrel.*

Libera.] Vide Affl.in const.si quis in posterum.*Mangrel.*

Dec.cons.493 columna prima, & Didacus Couar. in primo lib.variaresolu.c.6 nu.3.vers.6.fol.110.& nu.4. vbi quando dicatur concessa libera.*de Bottis.*

L. Mandato.

Procurator generalis.] Addc in quantum Barto. hic æquipatat tutorẽ administratori legitimo, inter quos est sindicus, late psequitur Dec. consil.297.& an in iusvocari possint sine de actore coniunctis, not. l. si hanc.§.fina.vbi gloss ff.de in ius vocan.& quod ad transigendum requiratur speciale mandatum, Dec.consilio 493.num. tertio. Item in generali mandato ad confitendum, venit tantum, vt confiteatur, quæ rei veritate recepit, Dec.ibidem, numero 14.vsque ad 16.Item etiam actor ad vnam causam dicitur habere liberum, & speciale mãdatum, Capic.decisio.quarta, & adde, quæ posui in l. si duo.infra de administrat.tuto.Item administratores legitimi, & procuratores cũ libera, præiudicant confitendo recepisse, posui in l. secunda, §.mutui, si cert.petat.Item in dubio, mandatum ad vnam causam intelligitur, Loffr. consil.vigesimo, numero sexto. Item ad opponendum crimina, requiritur speciale mandatum, Firman. in verbo, procurator.Item requirentia speciale mandatum, potest procurator cum libera, posui ad d.l.si si duo.Item quæ dixi de sindico, intellige si sit constitutus a tota vniuersitate, secus si a rectoribus vniuersitatis, vel ab aliquo collegio, Ias.in l.iusiurandum. §.procurator, nume.14.de iureiur.item officialis publicus censetur habere administrationem com libera, Dec.cons.690.num.5. vbi loquitur de vice Rege Neap. *Mangrella.*

L.Si Procuratorem.

Sigillum publicum.] De sigillo, & quam fidem faciat, vide latè per Bertachi in tract.de episcopo.*de Bottis.*

Quia notarius.] Vide Dec.in r tertio loco, de probatio.vbi videtur sensisse oppositum.*Mangrel.*

L.Procurator, qui pro euictione.

Procurator, qui pro euictione promisit, tenetur finito officio.] Vide Socin. cons.154.lib.secundo, vbi ponit quinque casus, vbi procurator ex contractu non afficitur, & decem quibus etiam procurator obligat finito officio. & quod institor absentia non obligetur proprio nomine, Dec.cons 510.secundo dubio, Socin.in.cons.951. lib... & in d.cons.154.Item procurator falsus tenetur ad interesse, & habens sufficient mandatum tenetur ad expensas litis tantum, Loffred.cons. 41.nume.17.Item curator, vel tutor, qui sciens patrimonium nõ sufficere, amplam dotem pro adulta promisit, tenetur de suo. Bal.Nouel.de dolo.fol.394.quæst.41.*Mangrella.*

Quando procurator.] Adde, q si procurator non docet de mandato, tenetur ipse, vt per Alex.in cons.32.nu.5.vol.6.*de Bottis.*

L.Si

in l. post mortem. §. siua insra quando ex fact cur. & omnes casus vide per Bald. in l. prima, C. quando ex facto tut. & latè per Rum. in §. nunciatio, numero 38. vsque ad 51. & adde. quòd idem est in foeio. quòd si non exprimit nomine societatis, nõ obligat societatem, Decius cons. 98. nume. 2. Item etiam si sciente domino contrahat pro se, vel simpliciter non obligat dominum. sentit Dec. cons. 437. si contrahet simpliciter, presumitur pretexto mandati, Alexan. cons. 25 nume. 10. libro secundo. vbi de eo, qui habet mandatum ad emẽdum, & emit simpliciter, & Roman. cons. 91. nu. 9 Fel. in c. cum M. de constitutio. numero secundo. Item possidere præsumitur quis nomine proprio, Socin. cons. 113. lib. 4. numero tertio. & iunge hic q̃ posui in l. & magis, insra de solutio & vide Boer decis. 271. vbi quãdo proprio, & quando procuratorio nomine videatur contrahere, vide ad plenum Socin. cons. 154. libro. 2. *Mangrell.*

Procurator sciat.] Vide Tiraq. de retract. ligẽ. §. 36 1 gl. 2. nu. 15 *de Bott.*

§. *Sed si ego.*

Si negotium potest pertinere.] Vide Lost. ed. cons. 32 numero 1 & ibi loquitur quomodo intelligatur stipulatio de reddenda dote mulieri, vel alteri eius nomine *Ma-grel.*

Quod mea nomine non est gestum ratum habere non possũ.] Adde Barto. in § item quæris, infra eadẽ l. & Capie. in decis. 180. nu 3. 4. *de Bottis.*

Gestum.] Vide Tiraquel. de retract. lign. §. 1 in glo. 9. nu. 244. *de Bottis.*

§ *Videamus.*

Quod sine actione nemo experitur.] Adde tamen, quòd sententia lata sine actione valet. Capic. decis. 1 numero 15. & vide quę posui in l. 2. insra de except. rei iud. & iudex debet expellere carentem actione, Aret. in §. item si fullonis. Instit. de oblig. quę ex deli. nascuntur. & si non expellit tenetur in sindicatu ad interesse partis. Bart. in l. vbi pactum, & ibi Ias. C. de transact. *Mangrel.*

Ista exceptio.] Exceptio, tua non interest, impedit litis ingressum, Dec. cons. 302. numero 4. contra ibi numero 5. *de Bottis.*

L. Si autem. §. *Si quocunque.*

Compensationem.] Dec. cons. 96. *de Bottis.*

L. pomponius.

Partis presentia.] Dec. consilio 251. prima colum. Aimo. de antiquita. tempo. folio 34. numero 46. & seq. vbi latè, & Barto. in l. quo enim. §. 1. ff. rem rat. hab. *de Bottis.*

L. Si negotia.

Ad questio. de equo dimisso in pascuis] Vide Afflic. in decisio. 290. vbi declarauit ad quantum teneatur, qui dimisit animalia in pascuis alienis. *Mangrel.*

L. eum actum.

Vbi mutatur conditio.] Adde, quòd vbi verò infringit aliud, debet tempus probari. & vno, eodemque tempore dicitur actum, quod fit paulo ante, vel post immediate. Afflict. decisio. 287. circa principium. Item dicens appellasse, infra decem dies tenetur probare, Loffred. consilio 30. numero 13. *Mangrel.*

L. At qui natura.

§. *Si cum me absente.*

Scientia est necessaria.] Vide late per Tiraquel. de retract. ligna. §. 1 in glo. 18. numero 63. *de Bottis*

Publica fama.] Quod dominiũ in antiqs p famam probetur, Deci cõs. 418. & posui ĩ l. item. §. idẽ Labeo. infra de aqua plu. arcen. *Mangrel.*

L. Nam & Seruius.

Quod unus pro alio.] Pro fideiubente, vel carcerato ab hostibus. Afflict. decis. 179 per latum tradit, quod recuperat, & de eo, qui transmisit primo res suas, vt alteri comodaret, vel mutuaret, si ab hostibus in itinere depredatur. Capic. decis. 180. in causa poregis, & Marchion. Pisca. Dec. consilio 691. & de eo, qui patitur iniuriam propter aliũ, posui in l. si seruus § quod vero. de iuet.

L. Si ego hac mente.

Soluens.] Albe. hic format quęstio. si tradidi gestori fundom animo trãsferendi possessionem, & dominium in Titium, & aliquis deiecit ipsum gestorem de possessione, an Titius habet interdictum, vide ita & determinat, quod hic. sequitur Afflict. in decisione. 300. *de Bottis.*

L. Cum alicui.

Insolidum.] Pau. & Bald. hic, & Cor. cons. 81. volumine quarto. *de Bott.*

L. Nesennius.

Si per ascendentem.] Vide Dec. consilio 21. numero 7. & quæ posui in l. si patruuo, C. eodem. *Mangrella.*

Quòd liber.] Vide Aimo. in cons. 125. nu. 3 *de Bottis.*

L. Si liber homo.

Qui soluit creditori.] Potest alter soluere pro emphyteuta, ne cadat in commissum, Tiraquel. de retrac. folio 671

L. Soluendo.

Sanitum & ignorantem possum liberare.] Potest quis soluere pro debitore. Item pro emphyteuta ne incidat in commissum, Tiraquel. de retract. folio 67. vbi habes intellectum huius legis. *Mangrel.*

Si soluitur pro inuito.] Vide Alexandri. in consilio 119. *de Bottis.*

L. Mandasti.

Qui contemplatione procuratoris] Adde, quod si dolose quis intercipiat literas mandatum in alterum collati, & ipse gerat, agit tamen pro salario. Bart. in l. Tita, insra ad municip. *Mangrel.*

De in integrum restitutio. *Rub.*

L. Non solum.

Beneficium restitutionis.] Vide Afflict. in decis. 211. *Mangrel.*

Beneficium transire.] Vide Guido. in decisio. 141. *de Bottis.*

L. Inter minores.

Minoris etiam.] Aduerte ad limitationem huius l. quod ita demum denegatur restitutio maioribus, si defensi sunt per eorum procuratores vt clare innuit tex. iste. & ex hoc inferebam ego in facto, quod si quis est impeditus iusto impedimento, puta infirmitatis, iuxta l. si cui in prouincia, infra ex quibus causis maio. licet procuratorẽ habeat si procurator eum non defendat, vel plene non defendat, restituitur, ita Ange. in l. prima. C. ex qbus cau. maiores, in summario. indefensus ad instaurationem iudicij debet restitui. Idem si fuit defensus, sed non plene, vbi autem plene fuit defensus, ad appellãdum tãtum restituitur. Item si procurator in quacunque causa dimissus, non defendit, restitutio locum habet, & vide de omnibus prædictis Salyce. in dicta l. prima. C. ed. Item si procurator non tenebatur defẽdere in aliquibus principalem, circa illa cõpetit restitutio iuxta notatum in l. sed & hæ. §. non solum. supra de procurato. & paria sunt non habere defensorem. & habere, sed absentem, & inhabilem, vel impeditũ, l. prima §. q si nemo supra q cuiusq; vniuers. nomi. *Mangrel.*

Defensus.] An & quando absens restituatur, vide Tiraquel. de retrac. lign§ 35. glo. 1. *de Bottis.*

Quid de expensis.] Vide Dec. in consilio 295. insi. *de Bottis.*

Venia ad tertiam.] Vide Alexan cons. 71. numero sexto. libro secundo, in secunda columna, vers. quo ad secundum, allegat Bart. in l. adulter. in princip. de adulter dicentem. quod bannitus licet possit comparere per procuratorem, iuxta l Papinianus exuli. infra de minor. tamen non habet locum in criminalibus. Vide addita ad l. prædictam. Papinianus *Mangrel.*

Quidam est fictus contumax apparenter, verus existenter.] Contumax verus dicitur, qui noluit venire, vt hic, & l. contumaciæ, infra de re iudi. & Afflic. in const. si quis post litem, numero 14 & hoc accidit in facto in ciuitate Sorrenti in causa quorundum presbyterum, qui fuerunt citati, & vocati, vt comparerent in palatio Archiepiscopi, qui dixerunt, nolle venire, & fuerunt condemnati sine vlla citatione, & de contumace vero, qui dixit, nolo comparere, Ias. in l. qui Romæ, numero 13. de verbo. obligatio. & Barto. in l. ex consensu. §. eum qui, insra de appellat. *Mangrel.*

De eo quod metus causa. *Rubr.*

Metus.] In libello metus, non tenetur quis exprimere personam inferentem metum, Faber in §. quadrupli. num. 3. de actio. *Mangrer.*

L. Metum autem

Debet probari.] Adde, quod iussus simplex superioris, vel iussus cum comminatione indicat iustum metum, Dec. cons. 219 nume. primo, vsque ad 4. vbi ẽt quod excommunicatio inducit iustum metum, & in muliere attenditur metus, qui cadit in constantem mulierem. Roman. in singu. folio 6 columna tertia, incipi. tu scis metus debet esse qui cadat in constantem, Ias. in l. si quis cum dicitur, de verborũ obligatio. numero 9. metus potentis domini dicitur, iustus metus, posui in l. ad iudicem C. quod metus causa, licet ad actionem, quod metus causa requiratur metus, vt hic; tamen ad officium iudicis minor metus consideratur. *Mangrel.*

§. *Sed licet.*

Iuuare] Vide late per Claud. in l. vt vim, in prima lect. numero 86. 87. de iustitia. & iu. *de Bottis.*

§. Sed

§. *Sed quod prætor.*

In negocijs.] Absolutoria habet executionem annexam, posui in auth. quæ supplicatio. C. de precib. imper. offer. sic etiam sententia vltimi supplicij quoad effectum iuris. Bald. in l. & in priuatorum, nu. 12. C. si a non compet. iud. Item sententia excommunicationis trahit secum executionem. c. pastoralis §. verum, de appellat. sic & in corporalibus sententia transfert ius, Capic. decisio. 10. numero 17. *Mangrel.*

L. Extat.

Creditor, qui per vim.] Ista lex extat correcta per constit. regni, violentias, & capitulum regni, subditorum nostrorum. & intellige correctionem, si res stabiles propria authoritate fuerint ingressi, non autem corrigit, si creditor violenter abstulerit bona mobilia *Mang.*

Fallit in debitore fugiente.] Et non solum in debitore fugiente, verum parante fugam. Hip. in sing. suis, nu 43. *Mangrel.*

Vtrum creditor.] Vide Afflic. & Isern. contrarios in constit. violentias. *Mangrel.*

L. Si cum exceptione.

§. *In hac actione.*

Nota positiones.] Adde Dec. in cons 47. nu 6. *de Bottis.*

L. Si res pares.

Si res per metum.] Aliquis præsumitur locupletior eo ipso, quod res peruenit ad ipsum, nec probat in malum vsum consumpsisse, Anrha. cons. 5. Vide tamen Feijn. in c. de quarta. eulu. ti vers. treunda restitutio de præscriptio & vide Dec. in l certi condictio. §. quoniã, infra si cert. peta & Bal. in l. 1. in fi. C si aduers. cred. & qui est liberatus ære alieno, dicitur esse factus locupletior, l. si cum mulier, infra de donat. inter vi & vxo. & vide bonum text. in l. si sponsus. §. concessa, & l. quod autem. §. si mortieus, eod. titu. *Mangrel.*

Locupletior] Ad quem spectat probare, quem esse effectum locupletiorẽ. vide Ange. in l. vtrum. ff. de peti. hæred. & Ias. in l. Nefennius. §. 1. ff de re iud. *de Bottis.*

L. Si mulier. §. *Si dos.*

Contractus dotis] Metus ipso iure annulat contractum dotis, Bal Nouell. de dote, fol. 38 quæstio. 39 Item constitutio procuratoris ad cedendum per metum, est ipso iure nulla. *Mangrel.*

Dotis.] Gramma. in decis 103. nu. 68. *de Bottis.*

L. Non est verisimile.

vbi præsumptio est contra illum.] Præsumptio transfert onus probandi in aduersarium, Dec. cons 505. numero quarto. inuerisimile habet fallitatis imaginem, Bal. in l. 1. C. de ser. fug. Hip. in rub. de probatio. nume 118. & in singu. 396. Item maior verisimilitudo vincit minorem, Dec. cons. 100. nume. 7. Instrumentum attestans ea, quæ non sunt verisimilia interuenisse tempore stipulationis, præsumitur falsum, Affl. decisio. 345. Felin in cap quia verisimile. numero quarto, de præsumptio. Item iuramentum non defertur volenti iurare inuerisimilia, Alexan cons. 71 libro tertio, numero duodecimo. Item confessio inuerisimilis non attenditur, Dec. cons. 597. numero 10. vbi quod iudex non dat fidem probationi inuerisimili. *Mangrel.*

§. *Si quis.*

Exactum per vim.] Vide omnino hic Bal. qui limitat, si prima fuit vtilis, secus si inutilis, Socin. cons. 113. libro tertio, in fine, & vide etiã Dec. in capit. ex ratione, numero 18. de appellat. Caccialup. in quæstio 14. de debitoribus. Hippol. in l. patre, vel marito. ff. de quæstio. de quo tex. Ias. in l. a diuo Pio. § si in venditione, numero 13. 14. de re iud. & ad propositum, Bal. in l. prima, C. de Carboniano edi. & Dec. cons 16. nume. 4. & omnino Innocen. in c. veniens, de præscripe. qui ponit quomodo hic dicta contingat. & Alexan. in l. si finita. §. & eleganter. ff. de dam. insec. & an quis possit petere tenutam confirmari, quando est nulla Aret. in §. quadrupli. de actio. numero 46 & ꝙ non possit confirmari, Anchar. consilio 192. Item quod ex processu inordinatu & non solenni competat retentio, Bal. in l. fundus in 4. notab. C. de rescind. vend. & quod non possit confirmari, Roman. cons. 158. nume. 2. cuius contrarium tenet Dec. cons 449. nume. 16. ad omnia respondendo, vbi late, quod competit retentio, de quo in l. si non sortem. § si centum, infra de conductio. indebi. Item quando valeat captura in causa ciuili, vide Parid. de sindic. in verbo, captura. *Mangrel.*

Si quis.] Vide Gul. Bened. in repe. c. Raynutius. fol. 77. num. 50. secunda parte. *de Bottis.*

De dolo malo. Rub.

L. Eleganter.

Dolus tertij.] Adde, ꝙ tũc dolus dicitur dare causam contractui, qñ ille non erat alias contracturus, nisi cum eo contrahens ei persuasisset, fingẽdo aliquam fallaciam, & quando aliquis inducitur persuasionibus ad cõtrahendum, Loffred. cons. 23. nume. 9 Item si deceptus vult matrimonium dolo contractum probare, nõ annullatur ipso iure, Silua nupti. folio 44. nume. 120 Item promissio dotis, etiã per dolum incidentem vitiatur, Bal. de dote, folio 18. quæstio. 40. & in 41. habes, quo matrimonium contractum sub specie promissionis amplæ dotis non vitiatur: si autem ipsa mulier in ipsa datione rei in dotem datæ decipiatur, est in electione ipsius annullare ipsam donationem. Item verba commendatoria non obligant, posui in l. dominus. C. quod cum eo. *Mangrel.*

Contractus est ipso iure nullus.] Item adde, quod dolosus purgat morã offerendo interesse, Bal. in l. iurisgentium, in princ. supra de pactis. *Mangrelia.*

Nullus.] Adde Tiraquel. de legib. connub. in glo. 6. num. 91. *de Bottis.*

L. Cum a te.

Qui suo dolo est absolutus.] Vide notata per Aret. in §. item si quis. Insti. de except. *Mangrel.*

De minoribus vigintiquinque annis. Rubrica.

Minoribus.] Adde, quod fauor minoris ætatis præualet fauori doris, Dec. consil 348. nume. 5. Item statutum validans actum, vel confessionem minoris, an tollat beneficium restitutionis, Soc cons. 517. vel 57. lib. quarto. vbi in princ dicit duo probari, vt restitutio detur, videlicet, minor ętas, & lęsio. sic etiam ecclesia, vt restituatur, duo probare debet, lesionem, & ꝙ sit manifesta, Dec. cons. 424. nu. 1. Item contrahens præsumitur legitimæ ætatis, Dec. cons 682. nu. 14. 14. vbi quod habilitas personæ præsumitur, vbi actus reperitur in debita forma, de quo adde Dec. in c. in præsentia, num. 2. de probat. Item in regno minor intelligitur vsque ad 18. annum per const. minorum iura, & nobiles feudatarij, vsque ad 14 per const. minoribus, vbi Affl. nume. 13. quod non restituitur aduersus venditionem pro debitis fiscalibus, posui in l. penul. C. de fide instrumen. & iure hastæ fisc. lib. 10. & Alexan. cons. 31. libro 5. nume. 4. si quis petit beneficiũ est medietas primi termini, & an sit arbitrarium iudicis? Affl. decisio. 124. Item non restituitur vltra binas vices, & primum beneficium appellatur prima restitutio, & secundum secunda, Afflic. decis. 210. Item beneficium non prodest aduersario, si læsio fuit causata eius dolo & facto, Alexan in l. 1. § nunciatio, in fine, de operis noui nũc. Item factus maior per statutum, sicuti est per cõstitutionem, petere restitutionem secundum vnam opinionem, Cagnol. in l. si quis maior. C. de trãsactio numero 4. in termino beneficij maior articulat contra probationem minoris, Capic. decis. 170. Feudatarij post quartumdecimum annum dicuntur maiores. Glo. in const. minoribus. in verbo, minor. Item minor contumax restituitur etiam condemnatus per sententiam, post motum factus aduersus delictũ. Boer. decis. 61. & an in beneficio concedendo inspiciatur læsio? Vide consti. minorum iura. & ibi Affl. *Manz.*

L. Denique.

Administratio.] An autem casu quo per statutum minor possit contrahere, si decipiatur, restituatur in integrũ. Gul. Ben. in c. Raynutius, in verbo, adiectæ impuberi, nu. 57. dicit, ꝙ sic. *de Bottis.*

§. *Si quis cum minore.*

Aduerte.] Adde, quod si lite cœpta cum minore publicatur in causa ipse minor factus maior poterit restitui, etiam vltra quadriennium, vide Affl. decisio. 210 nume. 2. licet ex decreto, quod alicui est prouisum de curatore, præsumitur minor ætas, Alexan. consil. 86. nu. 10 libro secundo. & posui in l. illud, infra de acquiren. hæredi. *Mangrel.*

§. *Sed vtrum.*

Filiusfamilias.] No. quod hodie filiusfamil. ex nullo contractu obligatur, vt extat decretum magnæ curiæ lato regio assensu per Gramma. decisio. 12. vbi nec validatur interueniente iuramento, & hoc quando est sine voluntate patris: si autem cum voluntate patris, factus sui iuris tenetur in quãtum facere potest per emancipationem, vel mortem patris, vel si se abstinuerit ab hæreditate paterna. l. 2. C. quod cum eo. & l. a. & sequen. eodem titu. & quæ posui in l. 2. quod cum eo. tit. alleg *Mangrel.*

Quod filiusfam.] Affl. decisio 285. nume. 20. *de Bottis.*

Peculium filii.] Couar. in 2. lib. variar. resol. c. 8. nume. 7. fol. 495 cum sequen. ponit latissime de omni peculio, & multa alia, & econtra publicatis bonis filij, & Pet. Duennas, in regula 275. in septima limita. *de Bottis.*

Induta.] Vide Guil. Ben. late in capitu. Raynutius, in verbo altero die. *de Bottis.*

L. Ait

L.Ait prætor.

Minor.] Vide late per Didarum Couarru. in primo lib. variarum reso, in c.5.*de Bottis.*

Qui soluit iudicis authoritate.] Vide Firmianum in verbo, debitor pupilli. vbi dicit, quod solutum per decretum iudicis præsumitur versum in vtilitatem pupilli. Item si iudex dat creditorem in tutorem, post oppositam exceptionem, quod est creditor, valet datio tutoris, Ange. in auth. minoris debitor. colum. fina. vers. Item adde, quod si iudex. ratio prædictorum est, quia iudex supplet defectum tutoris, Bart. in l. si curatorem habens. C. de in integ. restitu. mino. Item decretum latum ex falsa causa, valet, si super ipsum fuerit disputatum, Capic. decis. 51. num. 6. de quo per Alexan. in l. is cui bonis, de verb. obliga. nume. 15. Item coactus per iudicem soluere procuratori non habenti mandatum sufficiens propter obscuritatem causatam facto constituentis, liberatur. Bal. in l. falsus, nume. 28. cod. de fur. & nu. 29. Idem tradit generaliter in debitore specie, vt soluens coactus etiam iniustè liberetur. Item iudex supplet defectum tutoris in quęrendo bonorum poss. l. bonorum. C. qui admitti. Sic etiam in vniuersitate, quæ pupillo ęquiparatur iudex authoratur loco tutoris, Bar. in l. nulli colum. prima, supra quod cuiusque vniuer. vbi latius Pau. nume. 3. 4. Sed caue, ne dicas posse valere propter prætoris tuitionem, non ipso iure, quia prætor de facto seruari faciat, iuxta tex. in l. prima, §. idem Pomponius, infra quod fal. tuto. & vide quæ posui in l. vbi pactum. C. de transac. & quod sit necesse causam esse cognitam, vt id præcipiatur, & statim post præceptum soluatur, Boer. in tract. de mora. fol. 234. & ibi etiam de procuratore non legitimo, cui ex præcepto iudicis solutum est, & iussus iudicis facit valere actum, qui alias non valeret. Firmian. in verbo, iudex dicitur, nume. 32. & plura similia posui in l. de pupillo. §. qui opus ff. de noui ope. nunciat. *Mangrel.*

Quando ab interlocutoria appellatur, causa debet iustificari.] Vide Afflic. decis. 29. *Mang.*

L.Et si sine dolo malo.

§. *Sed quod Papinianus.*

Qui semel est hæres.] Adde, quod hoc nomen, hæres, simpliciter sumitur, Bal. in l. si fratris, in fi. de in. delibe. *Mangrel.*

§. *Item & in eremodicijs.*

Minor restituitur.] Vide Salyc. in l. properandum, §. fin. qui dicit, quod verus intellectus est quando restituitur ad eandem instantiam, & ad id, quod per impedimentum ex causa perijt. & no. quod tex. in §. fi. l. properandum, non habet locum in causa appellationis, quia ibi est non excusso procuratore restituitur. Socin. cons. 199. prima, & secunda col. vers. circa secundum articulum. & hunc text, allegat idem Soci. cons. 32. col. 4. vers. & similiter steterit. *Mangrel.*

L.Si ex causa. §. *Nunc videndum.*

Minor litigat.] Adde Gul. Bene. in c. Raynutius, in ver. mortuo, lo 1. n. 235. & Boer. in decis. 63. no. 6. *de Bottis.*

L.Verum vel dolo. §. *Sciendum.*

Si est minor.] Et quòd sit necesse probare læsionem manifestam, vide, quæ posui in l. quod si minor, infra eod. §. non semper. Item non restituitur ad probationem omissam in iudicio possessorio, quis sit manutenendus in possessione lite pendente, Capic. decisio. 13. vbi qđ neque in dilatorijs omissis, vide Isee. & Affl. in constit. minorum iura. in prin. *Mangrel.*

L.In causæ.

§. *Causa autem cognita.*

Pars sit præsens.] Vide decis. Rotæ. in nou 58. & 9. & ibi habes etiam quando appellatur a sententia parte præsente, an contestetur lis. *Mangrel.*

L.In causę.

Vtrum officium iudicis.] Adde quod dixit Capic. decis. 96. in fi. *Mang.*

L.Minor. § *Non solum.*

Restitutio transit ad hæredem.] Et quod etiam maior, qui succedit minori, restituitur, Affl. decis. 211. sed econtra si minor succedat maiori, non restituitur, Affl. decis. 212. & multa dicta pro, & econtra, Capic. decis. 109. vbi non meminit de Affl. *Mangrel.*

L. Interdum.

Quod restitutio in integrum.] Vide Affl. in decis. 211. & Capic. in decis. 109. *de Bottis.*

Causa restitutionis.] Facit decis. Affl. 221. *Mangrel.*

Quod tempus datur.] Vide Affl. decis. 124. *Mangrel.*

Quod tempus datur.] Vide omnino Tiraq. de retrac. lig. §. 35. glo. 2. in fin. *de Bottis.*

L.Papinianus.

Absens ex causa.] Adde, quod iure regni bannitus admittitur per procuratorem, vt tollatur materia persueraotiæ, extat ritus mag. cur. rat. 100. Itē si aliquis, vel aliqua sententia contra exulem non valet. Dec. consil. 295. in fine, & posui ad hoc in l. fina. de restitu. in integr. *Mangrel.*

L.Cum mandato.

Quæ minor facit.] Vide aliqua notabilia ad hūc tex. in l. quis, in princ. ff. de acquiren. posses. per Aret. ibi, & quæ posui in l. si pupilli, de neg. gestis. *Mangrel.*

L.Quod si minor. §. *Non semper.*

Gesta cum minoribus.] No. quod aliquando non sufficit probare læsionem, vt restitutio concedatur vt hic. Sic econtra aliquando sufficit læsionem allegare, Card. in clem. prima. de restitu. in integ. Affl. 114. & adde Ang. in l. certo. § si pupillo. ff. de confes. & an sit necesse probari læsionem, Dec. cons. 389. num. 10. & adde, quæ posui in l. verus. §. sciendum, supra. *Mangrel.*

L.Patri pro filio.

Pro minore.] Vide Affli in const. iurisgentium. in fine. *Mangrel.*

L.Si in emptionem.

Minor restituitur.] Affectio, quia fuit maiorum suorum, eadem ratione prohibitus emere, poterit emere rem, quæ fuit sua vel suorum maiorum. Fabian. de emptione, & vend. fol. 110. Item ratione affectionis, quia proximior potest retrahere bona vendita, & offerre pretiū Boer. decis. 76. Item venditor tenetur vendere proximiori venditoria, procedit, si dederit pretium, Boer. decis. 77. Item si quis vēdidit, & postea emit, & postea vendidit nō habet locum retractus, quia dicuntur bona de nouo acquisita. Boer. decis. 78. sicut dicimus in feudo perdito per felloniam, & postea in gratiam concessum, dicitur feudum nouum, non antiquum. Boer. decis. prædicta, & minori an currat tempus retrahendi, Boer decis. 112. *Mangr.*

L.Minor.

Sitis cauti.] Vide Guid. decis. 35. Cappel. decis. 43. Pec. Girar. sing. 66. & Guido. decis 49. & per Iacobi. in auth. sacramenta puberum, nume. 38. & Guid. sing. 50. & Bert. cōs. 53. in prin. vol. 3. Boer. in dec. 92. & Cappel. in decis. 49. *de Bottis.*

L. Auxilium.

Cessat restitutio.] Ad materiam, vide Tiraq. de retrac. lign. §. 35. gl. 2. ibi an restituatur ad lucrum. *de Bottis.*

Aduersus dolum.] An minor aduersus dolum, vel delictum restituatur? Rom. in §. nunciatio. numero 151. vsque ad 179. & vsque ad finem, post Alexan. ibi nume. 32. vsque ad 35. vbi etiam habes, qđ non restituitur ad opponendum criminalia. Item in delictis consistētibus in non faciendo excusatur, Alexan. in l. 1. nume. 6. ff. de verbor. obligat, regula est, quod minor restituitur, nisi expresse contrarium reperiatur, Afflic. decis. 270. columna prima, in fine. Item etiam in actione furti conceditur primum beneficium ecclesiæ, Affl. decisio. 390. vbi multa in materia restitutionis. Item si minor lacerauit instrumentum, iuratur in litem contra eū, nec restituitur, Dec. cons. 521. num. 17 & 18. Item nec in repulsa habet beneficium, Capic. decis. 62. num. 4. vbi an in repulsa repulsæ possit ad ponendum idem restitui. Item fiscus restituitur ad recusādum iudicem in causa criminali, Aret. cōsil. 20. in fi. & quod statutum regulariter comprehendit minores, q tamen in non faciendo excludantur, Dec. in l. prima, de de secund. n. ept. nume. 2. & 3. Item minor in delictis mitius punitur, Gramma. decis 23. Item minor in confessione delicti nō restituitur, Boer. dec. 63. & hoc procedit, si habet alias probationes contra se, sed si nullus habet, vtique restituitur, Alexan. in l. nam & postea. §. si minor. de iureiu. vbi ad plenum de restitutione minorum. Item si minor confitetur in criminalibus authore curatore, valet confessio, cum habeat pro maiore in criminalibus, Par. de find. in versicu. officialis, fol. 316. Item impubes tenetur ex delicto, sed pœna mitigatur, Boer. decisio. 254. minor non restituitur aduersus retractum iuris congrui, ex quo ad lucrum non restituitur, Tiraq. de retrac. fol. 222. *Mangrel.*

L.Æmilius.

Si præscriptio incipiat.] Vide Ias. in l. cum filium §. in hac. de verb. obli. & Cagnol. in l. 2. num. 125. C. de pactis inter empt. & vend. & forte potest dici, quod si minor adhibuit omnem diligentiam, an restituatur? Vide tradita per Rum. in §. nonciatio. num. 121. Vide Ficum in l. post contractum, infra de donat. num. 24. Item minor, qui succedit maiori post pubertatem nō restituitur ad probandum. Item si fuit factum pactum de retrouendendo cum defuncto, currit tempus cū minore, & non restituitur, Cor. inn. in cons. 58. & vide contra Ias. cons. 126. libro secundo. sic etiam hæres ignorantec non soluens rationem, etiam si sit minor, non priuilegio ætatis, sed ex clausula generali contra caducitatem restituitur, Ias. in l. prædicta, 2. n. 184. Itē si cum patre cępta est præscriptio, & succedāt pupilli, vtique currit contra eos, & eis non datur restitutio, Affl. decis. 212. Item si minor succedit maiori, cum quo est factum pactum de retrouendendo, & per emptorem denuntiatur pactum, vtique si minor læditur restituitur, non autem restituitur maior, etiam ex clausula generali, Bart. in l. si quis inficiatus, infra deposit. & Cagnol. in d. l. 2. nu. 125. & de

intel-

intellectu huius legis vltra conf. Cortij 58. vide Pau. de Cast. in l. fin. C. si aduers. vendit. pignor. & late Tiraq. de retrac. fol. 259. nu. 54 & quod minori debeat denunciari pactum de reuendendo, Tiraquel. fol. 286 nu. 5. *Mangrella.*

Mora praecedens.] Nota ad tradita in l. si ex legati caosa. de verb. ob. vbi vide Ias. nume. 18. 19. Alexan. conf. 75. num. lib. 7. Butticella in l. vi num, oumero 22. si cert. pet. tenet contra Bar. Item petens obseruā tiam contractus, videtur remittere resolutionem ipsius, sicuti & recipiens partem, Aret. conf. 150 colum. fin. vbi tam de iudiciali, quam de extraiudiciali petitione residet hic cum Bar. & adde quę posui de petente post incursam moram, in l. post diem, infra de l. commis. & vide Loffred. qui adducit Coeneom consil. 29. no. 19. Item recipiens pensionem post caducitatem, censetur eam remittere, Ias. in l. 2. infra de iure emphyt. nume. 124. & 130. quod etiam in thesaurario ecclesiæ extenditur, Dec. conf. 138. nume. 7. & in massario ecclesiæ, idem Dec. conf. 329. nume. 3. sed quod receptio per prælatum sine cōsensu capituli non præiudicet, Loffre. conf. 37. nume. 3. Dominus recipiens vassallum ad obediētiam, post annum dicitur remittere ingratitudinem, Aret. conf. 150 Inuestiens videtur caducitatem remittere, etiam si dicat, saluis suis iuribus, Dec. conf. 183. nume. 9. & sequētib. Item receptio præiudicet in terminis l. si quis maior, Dec. cōs. 45 a & intellige, si procurator, vel dominus sciuerit caducitatē, Aff. fuc. 126. in 3. dubio, & probatur ignorantia per iuramentum. Hipp. in l. qui falsa. nume. 98. de fals. Item petens pensionem, videtur caducitatem remittere, Ias. in l. 2 alleg & vide Bal. hic, & Aret. *Mangrel.*

Alij dicunt.] Vide Tiraq. de retrac lign. §. 1. in gl. 10. ou. 20. 23. cum sequen. *de Bott.*

L. De ætate.

De ætate.] Adde, quod decretum iudicis interpositum in actu dationis curatoris, facit pręsumere illum esse minorem, cui curator datus est, Bal. in l. cum te minorem. C. de probatio. Corta in verbo, decretum iudicis. *de Bottis.*

Qualiter quæstio de ætate in iudicium deducatur.] Iudex in dubio ex aspectu potest iudicare super ætate, & quando non cognoscitur, recurritur ad probationes, & de his Gramma. decis. 48 Item mater admittitur ad probandum ætatem filij, Salic. in l. si minorem. C. de integ. restitut. *Mangrel.*

Qualiter ætas probetur.] An ætas possit probari per librum patris, vide Docto. per Aimo. allegatos in tract. de antiqui. folio 69. numero 34. *de Bottis.*

Secundo est videndum.] Vide Bal. cōs. 218. & 219. lib. 4. & in l. cum a te. C. de probatio. & Grammat. dec. 48. *Margrel.*

L. Etiam.

Contra minorem.] Ad materiam huius legis, vide Tiraq. de retrac. lign. §. 35 in gol. 1. *de Bottis.*

De capitis diminuti. *Rubrica.*

L. Pertinet. §. *Pertinet.*

C*Apitis diminutio.*] Et quod non liberetur ab actione furti, tenet Odofred in d. §. iniuriarum, hic allegato. vbi Alber. dicit, quod fortior est obligatio descēdens ex delicto, & maleficio, quam ex contractu. facit. quod si concedatur alicui guidaticum contra creditores, non comprehendit eos, qui sunt ex causa delicti, Alexan. ad Bar. in l. Lucius, ad Turpil. & quod actiones competentes contra eum de delicto durent, Azo in summa, Instit. de capi. diminu. nu. 7. facit etiā si ciuiliter de crimine agatur, potest carcerari, Imo. in c. dilectus. primo nor. de appel. &. & ad dictum Alexā. Rom. in sing. car. 5. incip. quid si Titius. *Mangrel.*

L. Amissione. §. *Qui deficiunt.*

Capite minuuntur.] No. quod bannitus perdit ea, quæ sunt ciuitatis, videlicet, immunitatem, statum, & consuetudinem. sed si est bannitus ab Imperatore perdit etiam iura ciuilia, Tiraq. de retr. fol. 43. nu. 17. & 28 Item bannitus perdit ius agnationis, & retractus, idem Tiraquel. nu. 29. & de bannito, qui non potest offendi impune. qui nihil perdit, vide Loffred. conf. 45. nu. 8. *Mangrel.*

L. Tutelas.

Nota quod agnatio.] Vide Affl. in const. pessimam. in fine. *Mangrel.*
Vtrum bastardos.] Gu. do Papæ, in decis. 580. *de Bottis.*

Quibus ex causis maiores. *Rub.*

R*Estituantur.*] Adde, quod læsus ex negligentia procuratoris restituitur ad appellandum, procuratore non soluente, posui in l. a procuratore. C. de procurat. Item in omnibus, in quibus si lex succurrit minori, requiritur restitutio in integrum, similiter in eisdem si succurritur maiori, requiritur idem, Cort. iun. in l. si ex falsis. C. de transactio. in fine. Item quando petitur restitutio in integrum, vel principaliter requiritur contestatio litis, sicut in causa appellationis, Rota in nouis decisio 8. 9. Barto. in l. in causæ. §. causa cognita, vbi dixi, supra de minoribus. *Mangrel.*

L. Ab hostibus. § *Sed quod simpliciter.*

Restitutio debet concedi.] Vide quid per istam doctrinam Bar. fuit decisum in sacro Consilio, vt refert Capic. in decis. 157. *de Bottis.*

Venio ad tertiam.] Vide Affl. in decis. 124. *Mangrel.*

An ecclesia.] An ecclesia habeat quadriennium, vel minus, vide Affl. decis. 170. & istud quadriennium non currit, nisi a die scientiæ, cum vsque ad centum annos petatur restitutio, aliqui vsque ad quadraginta annos, vide Tiraq. de retrac. fol. 227. no. 43. ad plenum Ias. in §. rursus, nu 69. de actio. & quando est læsio tēporis, quomodo detur restitutio, Tiraq. de retr. folio 223. numero 12. *Mang.*

L. Sed & si per pretorem.

§. *Ait prætor.*

Exbannitus.] No. quod bannito non redditur ius, de quo Claud. Sei. in l. vt vim. ff. de iusti. & iure, in prima lect. num. 11. 12. *de Bottis.*

L. Is qui Reipublicæ.

Quædam sunt.] Vide Affl. in const. capitaneorum. nu. 14. *Mang.*

De alienatione iud mut. causa facta. Rubrica.

F*Acta.*] Adde illud ecclesiasticum, ne litiges cum potēte, de quo Lucas in l. 2. C. ne rusticus, lib. 11. vbi, quod nec contendas cum viro locuplete. Item differt a titulo, ne liceat potentior eod. quia ibi de cōuocante ad patrocinium potentius ratione officij, nec licet imperatorem sine causa hæredem instituere. l. penul. de hęred. insti. rationes ponit Lucas de Penna in l. priora, col. 2. C. de apochis publ. lib. 10. *Mangrel.*

De receptis arbitris. *Rub.*

A*Rbitris.*] Adde, quod præsumitur pro laudo, sicut pro sententia, posui in c. quoniam contra. vbi Abb. nu. 19. de probatio. Item licet per sententiam possit terminari vnum ex capitulis deductis in lite, & valeat, secus tamen in laudo. Soci. conf. 56 in princip. lib. primo. Item laudum ex falsa causa redditur nullum, Dec. conf. 430. num. 9. Item sententia arbitri, vel arbitratoris non transfert, nisi pars cedat, Dec. conf. 446. in fine. Item antequam arbiter acceptat compromissum, non dicitur cum effectu factum, Dec. in c. ex ratione, de appel. nu. 8. post Bal. in l. si cum dies colum. prima, infra eod. de quo Alexā. cons. 34. nume 6 libro primo. & hoc intelligitur quoad partes, & arbitros simul, secus autem quo ad partes tantum quo ad suspensionē causę & cursus appellationis, Soci. conf. 39. nu. 38. vsque 47. lib 4. & quod ante acceptationem non dicatur compromissum, Lanfranc. de arbitr. fol. 54. vbi etiam ponit. qualiter probetur acceptatio, vt currat tempus compromissi, necesse est intimari acceptationem arbitrorum ipsius partib. posui in l. adoptio. infra de adoptio. ex conf. Alex. 34. numero 6. lib. primo. & in compromisso semper intelligitur exceptuatus dolos partium, vel arbitrorum. C. eodem. vbi quod clausula doli solet in compromisso apponi, Roma conf. 90. nume. 4 in arbitratore currit tempus etiam ante acceptationem, Soci. in l. si quis arbitratu. nu. 15, verbo. oblig. item compromitti potest per procuratorem. item currit instantia coram arbitris, sicut coram iudice ordinatio. item si est factum compromissum, & non est appositum tempus, infra quod debeat terminari, prædictum factum compromissum infra triennium intelligitur, Boer. decisio. 283. vbi ad plenum de compromisso. Et de materia prorogationis compromissi, Boer. in d. decisio. item facta prorogatione intelligitur cum omnibus qualitatibus primi compromissi, Boer. decis 284. Hinc est, quod si fit cōpromissum secundum formam Regiæ prag. infra duos menses, si fit prorogatio simpliciter, intelligitur infra alios duos mēses, & ita obseruatur de stylo. Item pœna quæ promittitur per partem, si stipulatur per notarium, acquiritur fisco, secus si pacto nodo promittatur, Boer. dec. itē prorogatio compromissi intelligitur secundum primum tempus, Hippol. singu. 52. Item si vnus ex duobus arbitris vult laudum pronunciare, debet consocium citare, & sufficit illū semel citari. Hippol. singu. 53. Item compromissum finitur morte litigantium, & hoc quando compromissum est in arbitris, secus in arbitratore, quia tunc transit in hæredes etiam extraneos. item compromissum factum per Abbatem per eius mortem non expirat, Hippol. singu. 54. item arbitratu boni viri reductio non potest fieri, quando

in

incompromisso est renuntiatum omnibus exceptionibus competentibus contra laudum, Hippol. singu. 62 *Mangrel.*

L. Labeo. §. *Tametsi.*

Arbiter eligitur.] Vide Addi. ad Bar. in l. 1. in fi. ff. de leg. 2. & Rom. in sing. 50. & an liceat ab eo appellare, vide Couar. in 2. lib. variar. reso. c. 12. nu. 3. fol. 555.

L. Sed & si in seruum.

§. *Si quis iudex.*

Non potest compromitti.] Grammat. in decis. 9 *de Bott.*

L. Item si vnus. §. *Idem Pomponius.*

Compromittimus.] Vide latè per Dec. in c. si pro debilitate, num. 11. de offi. de leg. *de Bottis.*

§. *Principaliter.*

Si in duos.] Not. quod si eligatur tertius, non constito de discordia, laudum est nullum, Dec. cons. 475. num. 40 & cons. 340. numero 4. vbi limitat, nisi fuisset tempus limitatum declarationis faciẽdæ per duos primos, quia tunc elapso tempore non oportet cõstare de discordia. & quod non constito de discordia laudum sit nullum, Dec. cõs. 430. nu. 9. *Mangrel.*

L. Dicere autem.

Sententiam magistri.] Intantum, quod si profert sententiam secundum opi. sui magistri, nõ tenetur in sindicatu, de quo per Pet. Gregor. sing. 62. *de Bottis.*

L. Si cum die. §. *Intra quantum:*

Vbi est pœna.] Adda Bart. in l. amplius, col. 2. infra rem ratam habe. & Firthia. in verbo, mitius. *Mang.*

L. Diem proferre. §. *Stari.*

Dixit sententiam.] Vide quæ posui in §. arbitrorum, infra pro socio. Itẽ econtra si fuit dictum, ꝙ pronunciet de facto, & sententiet de iure, erit nulla, Dec. cons. 434. nume. 5. poterit tamen supplicari ad superiorem, Lanfranc. de arbitr. fol. 54. nume. 7. & adde, quæ posui in cubri. infra de appellat. recip. & a sententia arbitri, quando recurritur ad arbitrium boni viri. Item quando dicatur nulla? Feli. in c. causam quæ, extra de re iud. *Mangrel.*

Videtur casus, quod sic.] Contrarium voluit Bald. in cons. 251. Ioannes, & Federicus, 4. col. vers. circa tertium. 5. vol, de quo Cotta ver. compromissum l'vltimo. *de Bottis.*

§. *Si plures.*

Duobus affirmantibus.] Adde, quod si plores extimatores diuersè extimant, colligitur summa omnium, & ea diuisa secundum numerum extimatorum, vna ex partibus dicitur verum pretium, Alex. ad apostil. ad Bar. in l. si fundum, infra pro socio. in testibus tamen ita deponentibus, dic contra, vt per Alexan. cons. 64. num. 9. lib. 2. & potest dici, quod testes probent in minori summa, Affl. decis. 240. in secundo dubio, & hoc limita non habere in contractu oneroso, idem Affl. in decis. 82. allegat Alexan. Item limita, nisi ex diuersitate summarum resultet singularitas testium. Affl. decis. 240. Alexan. in l. prima. §. stipulanti, de verb. oblig. vbi habes, quando testes dicantur cõtestes in minori summa. Item si vna sententia condemnat in viginti, alia in decem, dicuntur conformes in 10. Affl. decis. 362. & ad intellectum istius tex. vide Couar. lib. variar. resol. quæst. 2. num. 6 fol. 35. *Mangrel.*

L. Non distinguemus.

§. *Cum quidam.*

Si arbiter.] Adde Aret. in §. item si in facto. l. 2. ff. de verb. oblig & Cottam in verbo inimicitiæ. *de Bottis.*

§. *De officio.*

Arbiter nihil potest.] Adde, quod arbiter deber seruare fines compromissi, sicut procurator fines mandati, Dec. cons. 11. columna quarta, versic. tertio principaliter. vbi dicit, quod non posset ratificari laudũ, vbi sunt excessi fines compromissi, sed Afflic. decisio. 118. tenet saltem valere in vim pacti, alias est decis. 157. Item si sit dictum, quod intelligatur compromissum de omni eo, quod fuerit iudicatum, tamẽ non nisi super litibus existentibus, vel quæ inde oriri possint, intelligitur compromissum, Dec. cons. 531. & ad dictum Decij, adde ꝙ posui in l. si societatem. §. arbitrorum. & latius Dec. cons. 475. num. 28. vbi quod nec in vim pacti operabitur, nisi stipulatio interuenerit, & ibi habes, quod compromissum non extenditur ad lites prouenientes ex testamento non cognitis verbis ipsius testamẽti, & de laudo, siue compromisso, & de ratificatione per hæredem, an ratificari possit, Anchar. cons. 461. & ibi quando mediante stipulationem ratificatum, & laudum non ratificatum non habet executionem ex forma statuti, Dec. cons. 499. in fine. Item nullitas ex defectu potestatis ouñq intelligitur sublata, Dec. cons. 434. num. 8. & vide Ias. in l. si super possessione. C. de transactio. nu. 3. & ad cons. Dec. adde Socin. cons. 31. numero 2. libro 3. & quod non valeat sententia arbitri etiam emologata, si sit contra formam compromissi, Buttitella in l. 1. §. sed si mihi, nu. 10. de verb. obliga. *Mangrel.*

L. Si duo. §. *Semel.*

Pœna semel commissa.] Sic & pęna semel commissa per emphyteutam in cessatione solutionis, vltra non committitur. l. si sic, ibi glos. vlti. de verborum obligat. vide quæ posui in l. qui fidem, supra de transactio. *Mangrel.*

L. Non est omnibus.

Cogere partem.] Non dabit nomina testium, glos. in l. prima, in verbo, die, in fi. supra de edendo. Lanfranc. de arbitris, fol. 54. nume. 11. sic & non danda esse nomina testium seniom, & valetudinariorum, ad quos mittitur, ita tradit Iser. in cap. primo, colum. 3. si de inuesti. int. dom. & vassal. & in const. impecuniatijs, in verbo, nec coget iudex. *Mangrel.*

L. Si de re sua.

Arbiter.] An possit fieri compromissum in aduersarium, vide per Afflic. in c. 1. §. inter pares. nu. 8. de l. Corr. *de Bottis.*

Nauta, caupo. stabula. vt recepta restitu. Rubrica.

L. Ait prætor. §. *Maxima.*

Quis non cogitur aliquem hospitari.] Adde Affli. in constitu. omnes nostri, nume. 3. Item non possunt prohiberi nautæ, & caupones a dominis suis baronibus de nauigando, & hospitando, aut ne accedant vassalli ad alias tabernas, præterquam ad suas, vel ꝙ accedant ad eius molendinum tantum. Paris de sind. in verbo, excedut, fol. 12. *Mangrel.*

L. debet.

Exercitor non tenetur ex facto nautarum.] Nota, quod dominus, & exercitor nauis, & nautæ omnes tenentur insolidum, de delicto commisso in naui etiam quod dominus sit absens, vel quod probauerit delictum committi, Boer. decis. 56. Afflict. decis. 82. *de Bottis.*

De iudicijs. Rubica.

Lex Prima.

Iurisdictio iudicis potest prorogari.] De materia prorogationis vide latè per Affl. in constitut. statuimus, numero 35. & Afflic. in constitu. iustitiarij nomen & normam, numero 30. & Bart. in l. prima, §. post operis, infra de noui ope. nuncia. Item si aliquis sit contumax, tacitè videtur prorogare: & licet cõtumaciam purgauerit, non propterea habet declinatoriam fori, Affl. decisio. 135. & Barto. in l. si populus. §. primo, infra de priuileg. credito. & hoc limitatur in eo, qui non potest renuntiare suo foro. Affl. in constitu. pęnam nouem vnciarum. Item si sit compromissum de aliqua causa in sacro Cõsilio, illa sententia exequitur, tanquam regia sacri Consilij, non autem arbitratoris, & ideo est, quia attenditur persona eius, cum sit prorogatio, nõ autem arbitramentum & arbitrium, facit tex. in l. episcopalis. C. de episco. audien. & Gramma. decis. 9. Item clericus nullo modo potest consentire in iudicem laicum. Item nec Rex, nec Imperator potest puniri de contumacia, & si clericus consentit in laicum, debet castigari, ex quo est transgressor sacri Canonis. de omnibus vide Grammaticum decis. 65. vbi clericus nõ potest cognosci a iudice laico, nisi in feudalibus Item vassallus in multis causis potest prorogare in alterius iurisdictionem in præiudicium domini, Boer. decis. 114. Item sciente & patiẽte domino, quod vassallus prorogauit iurisdictionẽ, præiudicat sibi dominus, Alexan. in l. 1. § & oper. de noui ope. nuncia. vbi non potest vassallus inuito domino prorogare. Casus autẽ in quibus clericus coram laico conuenitur, per Socin. in cap. primo, num. 25. vsque ad finem, de foro compet. Clericus depositarius cogitur per iudicem sęcularem reddere depositum penes se factum, Affl. decis. 74. & Hippol. sing. 70. & similiter si constet ex confessione partis, Firmian. in verbo, iudex secularis, num. 18. obligatur penes acta, exequitur contra clericum postea factum. Arnal. in c. quoniam, de hæreticis, fol. 149. vers. tertia conclusio. in 6. & cũ Firmiano tenet Dec. cons. 150. & stante statuto, quod si testamentum non valet, nisi insinuetur per capitaneum, clericus legatarius coram capitulo citabitur, an per contumaciam, censeatur consentire in iudicem, vide bonã Apostillam ad Barto. in l. fideicommissum. §. quoties, infra eodem. *Mangrel.*

Verum pęna.] Vide Guid. Papæ, in decis. 170. *de Bottis.*

Quòd iurisdictio delegata.] Adde tamen, quod iurisdictio delegati ad vniuersitatem causarum, & personarum ecclesiasticarũ potest prorogari ad causas similes, puta ciuiles, ita declarat Alex. in cons. 12. nu. 7. volum. 6. *de Bott.*

L. Non

L.Non videtur.

Et ideo officiales.] Quid si est contumax, an teneatur purgare contumaciam ante remissionem, vide Gramma. in voto.27. *de Bottis.*

L. Lis nulla.

Vsusfructus.] Adde Capic. in decis.56. *de Bottis.*

L.Destitisse.

Vt aliquis desistens puniatur.] An autem in causa criminali liceat desistere a causa, vide c.Regni, Carolus secundus, Affl. in const. præsenti, l. la seconda. *Mang.*

L.Hæres absens.

Si clericus succedat laico.] Quod si est incepta instantia cum defuncto, vtrum transeat in clericum successorem? Pau.de Cast.hic, quod transeat, & tenetur stare coram iudice laico. Couar. pract.q.c.8 Boer.decis.59.quod sic practicatur in regno Franciæ, vide Vclill.ad Affl.decisio.... *Mangrel.*

Ex hoc.] cons.fin.num.6.*de Bottis.*

§.*Si quis tutelam.*

Potest quis conueniri.] Quando iudex loci contractus sit iudex competens, vide omnino Couar.in 10.cap. practi q.cap.62. columna prima. *de Bottis.*

Fori.] Couar.vbi supra, cap.62.vers.5.& 7.*de Bottis.*

Quod vitiat.] Reprehenditur, vt per Couar.vbi supra, colum. 4.versic.2.*de Bottis.*

§.*Proinde & si merces.*

Sortitur forum.] Nº.quod si mercatur quis in aliquo loco, & ibi tenet suum factorem, quod ibi debet conueniri, & conuenire de illis rebus ibi gestis, Boer.decis.114 *Mang.*

Quid si debitor.] de Pet.Duen.in reg.278. in 4.limit. & ibi qui dicitur vagabundus *de Bottis.*

L.Si debitoris.

Danda est ei dilatio.] Adde, quod in debito illiquido non potest præfigi terminus ad probandum, alias ad soluendum etiam stante statuto in pet execution posui in l. prima. in fine, infra de leg. 2. & quādo fit præcep tum confesso, vide Afflic.in constit.Regię marestar.s, in fine, & de materia præcepti validi, vel inualidi, vide Parid. de sind ca. in verbo, q pe, fol.221. Item præcepto iniusto iudicis non est obediendum rto. in l. prohibitum. C.de iure fisci. li. 10. & de materia mandati præcepti iudicis, vide quæ addidi in l.1. C. comminat. vel epi item in confessum statim fit executio cum dilatione termini d um decem. & quomodo procedat iste tex Boer. dec 45. vbi declaratur ista materia, & Barto.in l.debitoribus. C. de re iud. Item condemnatus actione personali habet quadrimestre tempus sed cōdemnatus actione reali, vel criminali ad pœnam, vel ad mulctā, statim fit executio, dato aliquo termino, & si elapsus sit terminus debet soluere fructus perceptos. Item condemnatus siue reali, siue personali actione, an debeantur fructus a die executionis? Boer. decisio.45. & vide quæ posui in l.4.§.si quis condemnatus, infra de re iud. & posui in l. prima, C.de fructib. & li.expen. Item præceptum, vt hic, habet executionem paratam, Item apoca recognita. Item testamentum secundum formam l.fina.C.edic.diui Adria.tollen. Item computus finalis recognitus sententia, confessio, iuramentum, instrumētum guarentigiatum secundum formam magnę co. Vicariæ. Computus factus per rationalem Regiæ cameræ summariæ huius Regni. Computus præceptoris prouincię.Boer. decis.295. vide q̄ addidi in l. prima. §.si quis.de verb.oblig.& si debitum non est liquidū, non cogitur satisdare de iudi.sisti. Tiraquel. de retrac. fol. 117.numero 2.*Mangrel.*

Ad hoc vt condemnatus.] Ias.in l.si arrogator.colum. fin. sup. de adopt. Cotta in verbo, debitor non potest. Pet.Duen.in regu. 86. nume.4. *de Bottis.*

L.Sed & si restituatur.

Priuilegium fori non transit ad fideicommissarium.] Facit decisio Affl... vbi priuilegium principalis non datur fideiussori. *Mangrel.*

L.Vbi acceptum.

Limita hanc legem, vt per Feli. in capitu. ex tenore, numero 15. & sequen. de rescrip. & ibi Dec. columna fin. Item etiam in terminis huius legis potest opponi, ne continentia causæ diuidatur. l. nulli. C. eod. & eo casu per processum ad vlteriora, dicitur processus nullus. quod nō est ita in exceptione litis pendentiæ, late Affl. decisio.954. vbi etiam tradit hoc procedere, si iudex, coram quo fuit oppositum pronunciauit se iudicem competentem, & non fuerit appellatum. Item si reus fuit contumax, potest iudex alium iudicem adire accusata contumacia contra reum. Socinus cons.41. num.1.lib.primo. Itē limitatur non procedere, si in vno iudicio fuerit contumax, non allegando beneficium istius l.qualiter pendet iudicium in alio, nisi potius purgauerit contumaciam, Grammat. decis. 26. numero decimo. *Mangrel.*

Poneremus.] Tiraq.de retrac.lign.§ 8.in glo.2.nu.8. *de Bottis.*

L.Non videtur.

Qui petit copiam libelli.] Vide quæ posui in l.de die.§.planè. qui satisda.cog.& in l.fideicommissum.§.quoties.*Mang.*

L.Non quemadmodum.

Quid si promisi.] Saly.in l.1.C.de fideicom.nu.5.& 6.vbi Pau.de Cast. nu.7.& Arer.& Barto.*Mangrel.*

L. Interdum.

Quando moritur consanguineus.] Vide Iacobi.hic, & Gul. Bene.in repe. c.Raynutius.in verbo, mortuo itaque testatore.nu.57. fol.97.secūdo parte.*de Bottis.*

L. Quod ligatur.

Species debet solui.] Quantitas quæ est in certo loco, si promittatur, debetur vbi reperitur, Dec.cons.566.nu.2.*Mangrel.*

L.Si vxor.

Legem istam intellige.] Ad materiam istius l. vide Feli. in c. primo. col. pen.& fin.de spons.*de Bottis.*

L. Non idcirco.

Adde ad materiam, Doc.in l.prima, & secunda. C.de cons. eiusdem litis, & in l.iudicatæ ff.de exceptio.rei iudi.& in cons.295. *de Bot.*

Ad intellectum istius l.vide Felin.in cap.cum M. columna sexta, vers. secundus effectus, de constit. Vide doctrinam Baldi in l.ordo in fine, C.de execut. rei iudicatæ, quam sequitur Alexan.in l. si non fortem, §.si centum.de condi.indeb. Socin.& alij in l.certi condictio.§.quoniam ff si cert.pet.& in l.iuste possidet.de acquiren. posses.& quod valeat sententia contra vnum, Dec cons.295.in fi.*Mangrel.*

L.Venditor.

Qui venit ad alium defendendum.] Clericus author laudatus, an declinet forum? Barto.in l.si minori.C.de iure fisci, lib. decimo, & l.procurator.§.si procurator, infra rem rat.haberi. vbi etiam Alexan. Soci.in c.quoniam frequenter.§ quod si super, numero 32. & 33.vt lite nō contest. Socin.cons 91.libro tertio, colum. penul.& fina.& apostilla ad Socin.in cap.sanè, nume.3.de foro compet. Sic & fideiussor clerici non mutat forum ex persona clerici, Afflic.decisio.216.laudans clericum in eius authorem necesse est in eius foro ipsum conuenire, Afflic.in const·t.si quis in posterum, nume.57 Fiscus author laudatus de iure communi trahit ad suum forum, secus iure regni, Capic. decisio.197.& posui in l.2.C.si aduersus fiscum. potest tamen author laudatus petere beneficium ex sui persona, Affl. decisio.15.Tertius pro suo interesse potest opponere declinatoriam ex persona conuenti, Roman.in fine.fol.17.& ad istam l. vide Anchar.cons.183.& Barbat.in c significasti, de foro comp.& quod venditor clericus author laudatus possit declinare forum, ad plenum, Grammat. decisio. 31. Item clericus in actione reali potest conueniri coram iudice laico, Boer.decis.69. Item si clericus est hæres authoris laudati, si sit hæres emptoris. Item si lis non fuerit cœpta, nec contestata cum clerico authore laudato, vel laico, vtique non debet fieri apud eundem iudicem, Boer.in d.decisio.69.vbi habes, quod si fuerit cœptū possessorium coram vno iudice, petitorium coram eodem experiri debet. Itē sententia lata contra emptorem potest breui manu exequi contra venditorē, Boer.decis.75 & posui in l.prima.C.vbi in rem act.vbi datur cautela, quod si venditor animo nouandi iudicium suscepit, vtiq; nō tenetur sequi forum emptoris, sed nouatio procedit petitore uolente. Bart.in cons.219.clericus author laudatus remittitur ad suum forum, Capic.decisio.197.& quando clericus, author laudatus possit forum declinare. Angc.in rub.de exceptio nu.17.*Mangrel.*

L.Sed & si susceperit. § *Si eares.*

Vtrum possim ab inimico.] Adde Hippol.in fin.nu.120.ff.de iurisdict. iud.*de Bottis.*

L.Licet.

Ratihabitio retrotrahitur.] An post conclusum in causa, vel post sententiam possint ratificari gesta per falsum procuratorem, vide Guid.in decis.320.*de Bottis.*

L.Cum ex contractibus.

Mortuo filio.] Qualiter obligetur filiusfamil. Vide Ias. in l. qui cum se. infra de re iud.& posui in l.filiusfamil.la prima, de actio. & obligat. Item patre mortuo transfertur ad filium. Item in successore beneficij, & hoc si fuit lis contestata cum prædecessore, decisio. Rotæ in antiquis, 3.& non est opus alio libello, alias secus.*Mangrel.*

L.Iudicium soluitur.

Post litem contestatam.] Adde tamen, quod dictum Romani reprobat Feli.in c. ex tenore, nume.5. de rescript. quod actus nullus nōn peruertit iurisdictionem. Item adde, quod actus nullus declarat voluntatem in tantum, quod actus post subsecutus legitimus valet, quia volun-

voluntas præsumitur durare, Dec. conf. 172. Item si auocatio non fit notificata iudici, valet processus, Dec. conf. 295. vbi quòd non valet auocatio si sit subreptũ de meritis causæ, & quòd superior non auocet, vt alteri committat. sic etiam pee actum nullum quis dicitur functus officio suo, Barto. in l. 2. §. data, infra de optio. legata. & vide, quæ posui in l. fi. de reb. eorum. *Maugrel.*

L. Exigere.

In contractu dotis] Ad intellectum istius legis, vide Afflic. decis. 226. vbi concludit. quòd quo ad originem, & ordinem contractus inspicitur locus contractus, quo vero ad resolutionem & restitutionem inspicitur locus restitutionis. Item quo ad ea, quæ pertinet ad litis ordinationem inspicitur locus iudicij, quo vero ad decisionem causæ secus, & pro omnium intellectu, vide Seuerinom in l. prima numero 107. C. de summa Trini. Item hæc lex secundum verum intellectum non inducit speciale in dote, sed propterea est, quia maritus ducens alibi vxorem, videtur cõtrahere quasi iam recessurus. & propterea si cum animo habitandi secus. Vide Dec. conf. 183. numero 7. & 8. & vsque ad finem, vbi etiam limitat in sponso. Item si vir ad restitutionem conueniatur in foro vxoris. Item si sortiebatur forum etiam domicilij vxoris, vel esset etiam ciuis tempore vxoris. Item si bona sint in teritorio vxoris, Item si vxor morietur in suo domicilio. Item si sit actum restitui secũdum formam statuti patriæ vxoris, & quòd in lucro dotis attenditur domicilium viri, Dec. conf. 402. in princ. vbi per 3. col. & conf. Dec. 19. *Maugrel.*

Hic est casus notab. quæst.] Limita non habere locum, vbi mulier ignoraret tale statutum, vt per Bald. in cap. primo. §. fina. de inuest. de reali. fac. de cuius dicti veritate, vide Dec. conf. 19. *de Bottis.*

L. Si quis intentione.

Ambigue.] Adde, quòd libellus semper interpretatur, ne contradicat, etiam verba impropriando, Dec. conf. 212. & vbi loquitur in eo, qui agit ad assecurationem dotis propter inopiam, & ad plenam restitutionem propter adulterium. Item confessio in dubio in fauorem confitentis interpretatur, Dec. conf. 278. numero sexto. Item in dubio iuris libellos in fauorem libellantis interpretatur, secus in dubio facti, quia declaratio requiritur, Dec. in cap. consuluit, nume. quinto. de appella. Item verba libelli in dubio debent interpretari, vt videatur intente illa via, quæ magis pro actore facit, & libellus sustentetur, si eius narratio est ita generalis, quæ possit adduci ad formam agendi, Alexand. conf. 137. lib. 6. & 18. modos interpretandi ad sustentandũ libellũ, tãm in ciuilibus, quàm in criminalib. tradit Felin. in cap. auditis, numero quarto. de præscriptio. Item verba libellantis intelliguntur secundum quòd in probationibus liquidabitur, Alexand. in l. sæpè numero tertio. ff. de re iudi. & confitens potest exponere, & declarare suam confessionem. Soc. in l. prima, de vulga. & pupill. & hoc procedit in iudicijs, vbi dubia interpretatio debet intelligi in fauorem actoris, Dec. in reg. semper in obscuris de regu. iur. & quæ sit differentia inter ambiguum, & obscurum, Dec. in d. regula Barto. in l. veteribus, de pactis & de teste, quando profert testimonium ambigue, an valeat depositio, Barto hic, & in l. inter stipulantem. §. si Stichum, de verbo. obliga. & in l. ea quæ infra de contrahenda emptione. *Maugrel.*

Ambigua petitio.] Vide Alexand. in l. naturaliter. §. nihil commune, numero 51. ff. de acquiren. possess. Alexand. in l. diuortio. numero 13. vers. & primo ff. sol. matr. *de Bottis.*

Quando intentio actoris est certa.] Vide Nicolit. alleg. prima, columna secunda. *de Bottis.*

L. Ad peremptorium.

Citatio quando fit per edictum.] Vide Afflic. in constitu. inconsutilem, numero 56. & quomodo datur illud. peremptorium, Affl. decis. 289. Item quando quis citatur, debet tertia citatio reputari contumax, nisi sit persona illustris, Hippol. singu. 91. *Mangrella.*

L. Ait prætor. § *Marcellus.*

Secunda no.] Adde Isern. in constit. prima, de legib. in verbo a rege regum. Vide Abb. in cap. pastoralis. § quæro, de offi. & potest. iudi. deleg. *Mangrel.*

L. Eum quem temere.

Temerarius actor.] Not. quòd actor, si perdit causam, semper debet condemnari in expensis, quia præsumitur agere temerarie. Grammat. decis. 83. & posui in l. properandum. §. siue autem. C. eodem titulo. *Mangrel.*

Ie actore.] Vide Grammat. omnino in decis. *de Bottis.*

De inofficioso testamento. *Rub.*

L. Papinianus. §. *Si Imperator.*

Relicta ad pias causas.] Adde Ripam in l. quæsitum. § si sponse, numero decimosexto ff. de priuileg. credit. vbi ampliat perdere etiã in dote, quod diminuat legitimam. *de Bottis.*

§. *Sed nec impuberis.*

Variatio admittitur.] Nota quando confessio facta in vna instantia noceat in alia, de quo per Docto. in cap. mulieri, de iureiuran. & per Aimo. de antiq. fol. 35. numero 52.

Simile de creditore.] Adde Gui. Papæ, decis. 31. & Tiraquel. de ll. conub. in glo. 3. numero 156. *de Bottis.*

§. *Quarta.*

Quarta intelligitur.] Libertates minuunt legitimam, facit quod dicit Dec. in reg. quoties, de reg. iur. & adde, quod legata pro male ablatis incertis & vsuris debentur, vt æs alienum. Ange. in l. Titius. numero 5. de libe. & posthu. *Mangrella.*

Etiam si testator dicat.] Dec. conf. 242. colum. fina. & conf. 346. prima columna. *de Bottis.*

§. *Vnde.*

Item puta.] An autem ascendentes computent fructus in legitimam, vide Guido in decis. 478. *de Bottis.*

§. *Meminisse.*

Quarta.] Guido Papæ decis. 42. omnino, & Afflic. decis. 367. Dec. conf. 236. numero 4. *de Bottis.*

L. Pater filium.

Fideicommissi.] Quid si contra vnum est præscriptum iuri petendi legitimam, vide Alexand. in conf. 156. *de Bottis.*

L. Nam & si parentibus. §. *Filius.*

Potest qui testamentum. Vide Afflic. decis. 69. *Mangrella.*

L. Qui repudiantis.

§. *Cum contra testamentum.*

Hæc regula est.] Adde Afflic in decis. 396. numero 3. *de Bottis.*

L. Mater decedens.

Non illam regulam.] Adde Dec. conf. 352. numero 7. & ibi quid si interuenit iuramentum. *de Bottis.*

Item aa.] No. quòd quia eligendo viam incompetentem, non videtur renuntiare viæ competenti, & facit quod agens ex testamento non potest agere ab intestato, in extraneo secus infra in l. fin. C. de codicill. Item ignorantia iuris non obstat in iure quæsito, videlicet in suo in hæreditate consequenda. Item in suo procedit regula, quam ponit hic Barto. Et quando quis agendo ex testamento videatur repudiare ab intestato, Barto. in l. Cod. infra de acquiren. hæredi. & Barto. in l. secunda. infra de posthum. hæred. institu. & facit decis. Afflic. 51. *Mangrel.*

L. Filius.

Quidam dicunt.] Vide Decium. in l. 2. in vltima lect. numero 70. C. qui admitti. *de Bottis.*

L. Si non mortis.

Datum iri ter viuos.] De intellectu istius l. vide Suarez. in repet. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testamen. & ibi quære etiam rationem, quomodo subsistat in hac l. donatio inter patrem & filium, & si est donatio ob causam, vide Ange. hic, qui dicit, quòd per dispositionẽ huius l. potest pater in eius vita assignare legitimam suo filio, de veritate vide Suarez. *Mangrel.*

L. Si instituta. §. *De inofficioso.*

Qui ie querela obtinuit.] Et lege Ange. in l. si qui testium, colum. 3. de testib. sic etiam in paupere litigante cum officiali in sindicatu in verbo, expensæ, folio 110. Afflic. in decis. 10. tract. de petente alimentari a viro, & in 11. trac. de sorore petente legitimam a fratre. Item vide Afflic. decis. 152. de vxore, pro qua fueret lata sententia in fauorem matrimonij in curia seculari, vel ecclesiastica petere alimẽta, & in casibus, in quibus alimenta debentur, non repetuntur in casu succumbentiæ. Item vxor, quæ recusat matrimonium propter impedimentum, vel affinitatis, vel aliquo alio impedimento, habet expensas a viro, Abb. in c. ex parte, in fi. de accusat. Idem sentit Bar. in pupillo, qui petit omnia eius bona a tutore, & nihil proprij habet, in l. imperatorem, ff. de cute. & ratio. distrah. cuius contrarium de directo sentit Bal. ibi, in l. fi. C. de edi. cogn. filius repetens dotem maternam iuxta consuetudinem Neap. petit alia parte. *Mangrel.*

L. Si suspecta.

Ille cuius interest.] Vide ad haec materiam, Couar. in pract. quest. cap. 13. *de Bottis.*

De petitione hæredita. *Rubr.*

Hæreditatis.] Aduerte, quòd petitio hæreditatis nõ datur ei, qui semel apprehendit possessionem, Ias. in §. actiones autem. in fin. Dec. in reg. hæreditas, de reg. iur. Item petens rem iure dominij, vel quasi, tanquàm hæres alicuius, non dicitur intentare petitionem hæreditatis, Ange. in l. domum. numero 2. C. de rei vendi. & conclu-

ſionem libelli in hac actione, per Loffred. conſ. 14. in princip. vbi numero 7. vbi quòd vel ratione dominij, vel poſſeſſionis defuncti datur. & numero 4. habes, quòd communis opinio eſt, quòd poſt adeptam poſſeſſionem non competit, ad quod vltimum Alexand. in conſ. 184. libro 5. & eodem libro conſ. 185. Item qui narrat rem aliquam in bonis defuncti fuiſſe, & petit ſe declarari hæredem, & condemnari aduerſarium ad reſtituendũ res ipſas, dicitur intentaſſe petitionem hæreditatis, ita quod non poſſet obtinere in rei vend. vel publiciana, Alexan. in dicto conſ. vbi etiam quod rei vẽdicatio, & petitio hæreditatis non cumulantur. *Mangrel.*

L. Veluti.

Pars debet petere.] Adde Couar. in c. 12. pract. q. col. 1. & 2. vbi quid ſi peto hæreditatem Titij. *de Bottis.*

L. Si teſtamentum.

Opp. de principio.] Adde Afflic. in conſtitu. ſi quis in poſterum, numero 31. *Mangrel.*

Quid ſi ille.] Vide Bal. in l. fin. C. de fide inſtrum. & in l. ſi quis teſtibus, C. de teſtib. Afflic. deciſ. 101, 229. & Capic. deciſ. 25. & pragmat. regis char, incip. Raymundus. folio 10. *de Bottis.*

L. Si quis libertatem.

Licet duo litigent.] Adde Afflic, in deciſ. 11. *de Bottis.*

Quòd teſtes inducti.] An & quando teſtis deponens extra articulum probet? Vide Grama. in deciſ. 103. numero 80. *de Bottis.*

L. Pro hærede.

Iſta actio non datur.] Adde, quod pulcrè tradit Bal. ad limitationem huius l. & regulæ, quod petitio hæreditatis non datur contra titulo poſſidentem in l. fin. in nona oppoſit. C. de edicto diui Adr. tollen, numero 25. & ibi apoſtilla. & Alexand. conſ. 147. numero 2. lib. 7. & hoc uerum, ſi titulus fuerit quæſitus viuo eo, de cuius hæreditate agitur, ſecus ſi poſt mortẽ. Item ſi titulus talis quæſitus in vita non fuerit nullus, Affli. deciſ. 228. Sed quòd etiam titulus quæſitus poſt mortem ſufficiat ad excludendam hãc actionẽ, latè Iaſ. in §. actionũ, nu. 218. & de titulo inualido, quòd non obſtet, latè Alex. in d. conſ. 147. numero 3. lib. 2. ita intelligatis Glo. hic. in ſtudio vero abſolutè non datur contra eum, qui habet ius detinendi, Loffred. conſ. 14. nu. 6. & nu. 8. habet etiam quòd titulus quæſitus poſt mortem excludit hãc actionem. Item hoc vltimum dictum eſt de mente Pauli, in l. fi. in fine. C. de edicto diui Adri. tollen. & vide Affli. deciſ. 228. ad Bar. hic. & vide Alexan. in d. l. fin. nume. 28. vſque ad 30. & quod petitio hæreditatis non datur contra titulo poſſidentem quæſito poſt mortem, Alexand. conſ. 184. libro 5. Item contra emptorem hæreditatis datur hæc actio, Alexand. conſ. 186. numero 3. lib. 5. *Mangrel.*

L. Item videndum.

§. *Nunc uideamus*

Vtrum feudum] Adde, quòd extraneus agit petitione hæreditatis ad feuda, dummodo cauſam petitionis adducat, Loffred. conſ. 14. numero 7. nec venit in generali venditione feudum, Iſern. in ca. ſi vaſſallus culpam §. in generali, ſi de ſeu. defun. & vide Dec. in l. prima. ff. ſi cert. peta. Afflic. deciſ. 14. & Tiraquel. de retrac. folio 19. in glo. 3. §. 1. *Mangrella.*

Quarti glo.] Quid in bonis emphyteuticis, Vide Alexand. conſ. 91. 1. vol. & conſ. 1. tertio vol. & ad q. Barto. vide Iacobi in verbo, & cum pacto, quod de ipſo feu. numero 7. *de Bottis.*

Limita, hanc deciſionem non procedere, ſi in quietatione eſſet renunciatum bonis, quia tunc veniunt emphyteutica: ſecus tamen in feudalibus, vt per Docto. relatos per Cottam in verbo, emphyteuſis, vbi de veritate omnium prædictorum, & ibi etiam quid ſi in hæreditate non ſit aliud niſi feudum, vel emphyteuſis. *de Bottis.*

L. Item veniunt. §. *Petitam.*

Scientia ſimplex.] Vide Tiraquel. de retrac. lign. §. 36. glo. 2. numero 24. *de Bottis.*

L. Si & rem & pretium.

Precium ſuccedit loco rei.] Vide Alexand. & poſt eum latius, Iaſ. in l. ſi cum ſeruum, infra ſi cer. pet. & extenſiue, Afflic. in conſt. baiuli locorum, vbi tãgit, quod in feudalibus etiam hoc procedit. Item primogenitus ſuccedẽs in feudo empto, pretij partẽ fratribus ſoluit. Iſern. in cap. Imperialem. §. præterea ducatus, in additionibus. de prohib. feu. alie. per Frider. & poſui in l. mater C. de rei vend. Item pretium rei hypothecatæ, non ſuccedit loco rei pignoratæ. Neguſ. de pig. fol. 219. nu. 48. Item glo. in l. Labeo & Sabinus, de verb. obli. enumerat nonnullos caſus, in quibus pretium ſuccedit loco rei in particularibus, & vide Tiraquel. de retrac. fol. 109. num 20. Item pretium fundi venditi conuerſi in emptionem alterius fundi, iudicatur de fundo vendito, Tiraq. vbi ſupra nu. 23. & quando precium ſuccedat loco rei. Afflic. deciſ. 369. Quid in feudo, quod dicitur vniuerſitas, vide Loffr. d. in conſ. 11. numero 10. & ſequen. & maxime, numero 17. & And. in tit. quæ ſint regal. in verbo, & plauſtrorũ, col. fi. *Mangrel.*

Precium ſuccedit loco rei.] In quibus caſibus pretium ſuccedat loco rei, vide gl. in l. Labeo, & Sabinus. ff. de verb. ſignif. & Affl. in deciſ. 369. & omnino Neguſ. in tract. de pigno. & quarto membro ſecundæ partis, numero 57. vbi quid in dote, & Abb. in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ, vt lite pendente, & Negu. in primo membro quintæ partis, numero 38. & an res ſuccedat loco precij, vel loco alterius rei, de cuius precio fuerit empta, vide latè per Tiraquel. de retrac. lig. §. 12. in glo. 1. numero 10. vſq; ad numerum 29. *de Bottis.*

L. Sed & ſi lege. §. *Scire.*

Error iuris non prodeſt in acquirendo.] Ignorantia iuris excuſat à fructibus, Grammat. deciſ. 79. Item in homine ſagaci non præſumitur error, vt ibi. Item ſi venditur res ſine ſolennitate, & venditio corruit, vtique emptor tenetur ad reſtitutionem vna cum fructibus, Grammat. in d. deciſ. *Mangrella.*

Error iuris.] Adde Curt. iun. in conſ. 28. num. 4. & 14. & vide Didacum Couar. in primo lib. variar. reſol. c. 3. fol. 69. num. 8. & Barba. in cap. ad noſtram, de reb. eccleſiæ alie. vel non, cum ibi addi. vbi an ex contractu nullo percipiens fructus facit illos ſuos. *de Bottis*

L. Planè.

Quaero vtrum malæfidei poſſeſſori.] Nota, quòd malæfidei poſſeſſor poteſt expenſas officio iudicis deducere. Item quæ dicantur neceſſariæ, quæ vtiles, & quæ voluntariæ. Boer. deciſ. 44. Vbi habes quomodo quis deducat expenſas neceſſarias, & voluptarias. Item quomodo fiat compenſatio fructuum cum expenſis ibi. Item quis cõſignando pecuniam, vt reemeret, vel alia faceret a die conſignationis facit fructus ſuos, Boer. deciſ 47. & poſui in l. in fundo, infra de rei vend. Itẽ permutans fundum, vel domum, ſi cogitur illum reſtituere, non tenetur permutanti dare fructus. Boer. deciſ 98. vbi etiam quòd donatarius non tenetur ad fructus, ſi reuocatur donatio. Itẽ nec emptor cum pacto de retrouendendo, ſi extinctum eſt pactum. Et vide quæ poſui in l. fina. de reuocan. don. Item clericus ſuſpẽſus per executorem a beneficio. & poſtea abſolutus recuperat fructus interea perceptos, Boer. in d. deciſ. *Mangrella.*

Implorari, Adde Hippol. in ſingu. 88. *de Bottis.*

L. Qui ſe liti.

Qui ſe liti obtulit.] Vide Afflic. deciſ 220. *Mangrel.*

De fideicommiſſaria hæred. petitione. Rubrica.

L. nec intereſt.

I*N petitione.*] Vide Dec. in l. hæreditas, ff. de regulis iuris. *de Bottis.*

De rei uendicat.

L. Idem Pomponius. §. *Si Plures.*

I*Vs declarandi*] Idem Bart. in l. naturaliter. §. nihil commune. in quinta lectura, in fin. de acquirenda poſſeſſione. *de Bottis.*

L. Si in rem.

Petere totam.] Nicontius, alleg. 1. numero 25. *de Bottis.*

Nomen proprium.] Vide Iaſ. in l. 2. C. de bon. poſ. ſecun. tab. & Barto. in l. demonſtratio falſa, 7. q. infra de condi. & demon. & Dec. conſ. 13. numero 5. 9. *de Bottis.*

L. Officium.

Nunquid rei vendicatione conuentus.] Vide latius Barto. in d. l. 2. C. vbi in rem actio. Et an poſſit fieri nominatio poſt lite cõteſtatã pulcrè Maranta in ſuo Speculo in 6. parte, in 6. membro iudicij. *Mangrel.*

L. Si verberatum. §. *Si Quis rem.*

No. quòd princeps.] Ex cauſa poteſt auferre ius meum, & dare alteri. Adde, quòd etiam rem donatã eccleſiæ per Principem ex cauſa auferri poteſt, Afflic. deciſ. 361. Item ſine cauſa poteſt Princeps ex certa ſcientia rem alterius concedere etiam parte non citata, Dec. conſ. 191. & quòd cum cauſa, & ſine cauſa poſſit Princeps, late Dec. conſ. 269. vbi idem tradit poſſe facere ciuitatẽ ex cauſa, & quòd Princeps & ciuitas poſſint auferre dominium, idem conſ 271. & conſ 286 & ibi num. 8. limitat non habere locum, quando res teneretur ex contractu habito cũ Principe, vel uniuerſitate, ſeu ciuitate, & eſt ſingularis limitatio ad hanc l. Item debet dari recompenſa, Dec. conſ. 257. vbi habet, quod debet conſtare de cauſa, propter quam aufertur, & eius aſſertioni nõ creditur, ſed ꝙ non tollat ius quæſitum ſine cauſa. præſertim non ſubdito, Dec. conſ 407. nu. 17. ibi ꝙ in præiudicium iuris tertij, clauſula motu proprio, & aliæ non operantur. Itẽ neceſſe eſt, ꝙ cauſa ſit talis, ꝙ altera pars habere non poſſet. Loffre. in r. l. qui cut. vend. car. 52. vbi tamẽ, ꝙ debet ante ſoluere preciũ, & vide

Loffred,

Laffred.conf.30. & vide Dec. conf 576. quòd præsomitur causa in Principe, & Hippol. sing. 6. Item prærogatiua Principis est si sine causa, potest Dec.conf. 588. vbi de priuilegio testandi, & de laudo in præiudicium agnatorum, numero 13. tacitè videtur assentire, quod stetur assertioni principis. *Mangrel.*

L.Si post.

Si pendente iudicio.] An extincto iure actoris, pendente lite, finiatur iudicium, Vide per Loffred.in conf 6.numoro 10.& seq. *de Bottis.*

L.In rem actio.§. *Tignum.*

Tignum alienum.] Laboratores quando teneatur, si fuot conducti ab alio? Bart.in l.noo folum.§.si mandato,infra de iniur.& ad plaoom, Dec.in reg.velle non creditur, & vide Alex, in l.3. inf.si cer.petat.& Dec.vbi supra.addm si sit protestatum, debeot laboratores desistere, & debeor nunciare domino. Bart. in authen. qua in prouincia. C.vbi de cri.agi opor. *Mangrel.*

L.Is,qui se obtulit.

Non dicitur quis se offerre.] Vide Affl decis.126.*Mangrella.*

L.Fructus.

Possessor tenetur.] Adde, quod fructus percepti ex re facta fructuosa expensis possessoris, noo compensantur cum expeosis, Afflic. decis. 87.vers.item quia fructus, & cuius sint fructus pendente appellatione, vide Afflic.decis. 188 Item possessor bonefidei per annos 30.excusatur a restitutione fructuũ, Affl.decis.240, Item in petitione hæreditatis fructus augent hæreditatem, ibi col.2. vers.in contrario dicebatur, & ad d. decis. 87. vide omnino Bart. & Ange. in l.2. C.de prædijs, & alijs reb.nauiculat.& Affl. vbi sup. tractat si reclametur ab apreno, si fructus sint reclamãtis interim, quid autem si possessor potuisset plus percipere, vide Salic.in l si de possess.numero 5.C. vnde vi.& quod procedit libellus, & sẽteotia incerta super fructibus, quia possunt liquidari, vel in primo processu, vel post. Item fructos cohæreot fundo, & veodito fundo, sunt venditi fructus pendeotes, ita etiam in domo, Bouer.decis.229.& vide Bar.in l. fin.infra de iure fisci. Item si quis condemnatur ad fructus, qui iotelliguntur? Bouer.deci.268.Item depositio loquens de fructibus intelligitur deductis expensis, Tiraquel.de retrac.folio 171. *Mangrel.*

Fructus.] Vide Tiraq.de retrac.lign.§.15.in glo. 1.in fi.nu.28. *de Bot.*

L.Et ex diuerso.

Alij naturales.] Qui dicantur fructus naturales, & qui industriales, vide p Didacum Couar.in 3.lib.variar.resol.fol.64,& seq. *de Bottis.*

Fructuum alij ciuiles.] Adde q licet pensiones dicantur fructus ciuiles, sunt tamen ad similitudinem, & instar naturalium, Affli.decisio.44. vers. dicit Sal. Item prouentus dicuntur fructus iurisdictionis, Bal. in l.fi. infra, folu. matr. Item collectio dicitur fructus beneficij, Capic.decis.1.nu.6.Itẽ obuẽtiones de iure cano.q̃ veniũt ex ecclesia, an dicant fructus ciuiles, & de similibus, vide Boe.decis.a24. *Mangr.*

Quid de lana, & lacte.] Lana est fructus industrialis, adde Bouer. in addi.ad Dy.in proemio tit.de reg.iur.car.4.litera b. *de Bottis*

An possessor.] Ad omnes istas q. vide Didacum Couar. in 1.libr variar. resolu.cap.3.folio 65. *de Bottis.*

Bonæfidei emptor.] opinionem glo.sequitur Aret.in §.si quis a non domino, Insti.de rerum diuis & Salic.in l.certum.C.eod. *Mangrel.*

§. *Vbi autem.*

Et per hoc dicebam.] Alexan. in conf.66.vol.5. *de Bottis.*

L.Qui prætorio.

Possidere.] Vide Afflic,in decis.343.*de Bottis.*

L.In fundo.

Quæ ratio habet locum.] De materia meliorationum, Vide Tiraque de retrac.conuent.§ 7.in glo.1. *de Bottis.*

Quia impensa.] De hac materia, an & quando expensæ deducantur, vide late per Tiraquel. de retrac. lign. §.15. in glo.prima, in princ. & per totum. *de Bottis.*

Nam qui dicit se retinere.] Adde duo conf. Pauli adducta per Neguf. de pigno. in quarto membro quintæ partis, nu.10.& ibi an possit fieri executio prestita cautione de soluendo melioramenta. *de Bott.*

L.Si quis hac lege.

Sed dices tu.] Hic intellectus Bar.reprehenditur a Couar.in 3.lib.var. resol.c.8.in 1.nu.vers a.folio 826. *de Bottis.*

L.Inter officium.

Secus si sciebat.] Vide Tiraquel. de retrac. lign. §. 1.in glo.9. numero 263.cum seq.266. *de Bottis.*

L.Vendicatio.

Vides ergo Adde Bart.in l quod dicitur, la prima, infra de nup. in reb. dot.fa.numero 13. *de Bottis.*

L.Is a quo:

Si duo vendicant.] Vide Didacum Couar.in suo lib. pract. quest. cap. 14.& vide vnam limit.p Affl.in constit.iusti cultores.nu.6. *de Bottis.*

L.Quædam muliet.

Si emis rem. Adde Grammat. in decis. 113. oumero 77. & Dec. conf. 297.numero 2.*de Bottis.*

L.In rem.

Quid si aduersarius.] Vide Afflic.in decis.18.*Mangrel.*

De seruit. vrban præd. *Rub:*

L.Binas.

SI esset seruitus.] Vide Alic.in decis 298. *de Bottis*

L.Seruitutes.§. *Si sublatum.*

Quantum ad iura.] Vide Tiraquel. de retrac. lign. §. 31. glo. 1. numero 55. *de Bottis.*

L.Si domus.

Quando vni competunt.] Dec. conf.266.numero 3.4. *de Bottis.*

Si domus.] Vide Barto.in l. nec is. §.hæres. de acquireu. hæred. & ibi Ias. Areti.§.cum igitur, Inst. de bon.poss. *Mangrel.*

De seruit. rust. præd. *Rubr.*

L.Certo generi.

Adq.de rustico.] Adde Docto .relatos per Cuttam in verbo, locaui. *de Bottis.*

L.Cum esset.§. *Per plurium.*

Hec lex procedit.] Adde Dec.conf.144.numero 5. *de Bottis.*

Communia præd. *Rubr*

L.Venditor.

SI vendo tibi domum.] Adde Pau. de Cast. in l. quoties nec, sup. de seruit. *de Bottis.*

Si seruitus uendicetur. *Rubr.*

L.Harum.

Restitutio rei.] Alexand. in l. naturaliter. §.nihil commune, numero 48.ff.de acq.possess. *de Bottis.*

Quemadmodum seruit. amit. *Rubr.*

L.Seruitutes.

ET sic facit.] Contrarium est verius, ut per Doct. in c.fin. de præscrip.& per Capic.in decis.4.numero 7. *de Bottis.*

Ad legem. Aquiliam. *Rubr.*

L.Legis Aquiliæ.

Dictio, idest, & videlicet.] Aimo,conf.310. *de Bottis.*

L.Item Mela §. *Si plures.*

Sed in actione criminali.] Hec eadem fuit opioio Alexand. in conf. 2. vol.7.& conf.15.vol.1.& Afflic.in constit. terminum vitæ allegans concordantes, numero 40. Si inter istos percussores esset aliquis homo turpis, vitæ, & famæ, potest torqueri ad eruendam veritatem, puta quia erat solitus delinquere, Salyc. in l.fina. de probatio. & Marsil.a16. *Mangrel.*

L.inde Neratius.

Dico, si est actio.] Afflic. in decis.250. vbi ampliat etiam in executione famosa. *de Bottis.*

L.Si ex plagis.§. *Tabernarius.*

Quandoquè quis est prius percussus.] Hoc dictum Barto. procedit, qoando percutiens statim aufugit, secus si adhuc ibi pmaneret, quia tunc percussus potest versimiliter dubitare, ne iterum percutiatur. Aimo in conf.119.num.8.vbi multos allegat, Dec.conf.459 nu.3. *de Bott.*

De his, qui deiecerunt, uel effud. *Rub.*

L:Prætor ait.

PActum.] Aret.in §.his itaque.Inst.de iust.& iu.de Bottis.

§. *Habitare.*

Habitare dicitur quis.] Adde Gramma.in decis.87. & Afflic. in constit. intentionis, numero.57. *de Bottis.*

Familiæ erciscundæ: *Rubrica.*

L.Si pignoris.

S*I res pignori.*] Adde Neguf.de pign.in 2.membro.quintæ partis.nu 35.*de Bottis.*

Cessa personali.] Neguf.in prima parte 3.membri quintæ partis, num. 23.*de Bottis.*

Solutio particularis.] Adde Alex.in l.quidā æstimauerūt.in fin.col.inf. si cert.pet.cum alijs per Cottam in verbo,creditor inhærens,& Neguf.de pignor.in secunda parte 3.memb.5.patris.nu. 20.21.*de Bott.*

Communi diuidundo: *Rubrica.*

L. Vt fundus.

S*Ententia debet esse conformis libello.*] Concordat tex.in l.fin. C.de fideicommiss.libert.vbi Imperator dicit stultum iudicem, qui condēnat vltra petita,vbi Alber.de Ros.& concordat tex.in c. licet Hely. extra de simon.nullo enim pacto iudex debet egredi formam petitionis.Vnde dicebat Azo in summa,C,de auth.tut.ꝙ verba sententiæ debent adaptari ad formam petitionis.inde dicebat Gui. de Suzar,hic,qđ licet in causis summarijs nō sit necessarius libellus in scriptis,sed sufficiat talis qualis petitio verbalis,p c.sæpe,extra de verb. sign.& per c.regni,detestantes,tamen illa verbalis petitio debet in scriptis redigi,vt iudicis sententia possit conformari cum petitione ad instructionem iudicis, dixit Imperator in l. prima. C. de fide instrumentorum. & in. bastæ fisc. libro 10. aspice quod in libello collatum est,& ideo sententia esset nulla. Glo. sing. in l.& puto.ff. famil.ercis.& ratio est,quia sententiam ferret iudex sine instantia ꝑnunciando super eo,quod non est cognitum, & ad quod conuentus citatus non fuit,nisi essemus in Principe, qui poest iudicare vltra petita, vide de omnibus prædictis Ioannem de Amicis in cons.1. Item sententia arbitri debet esse conformis compromisso.l.non distinguemus §.de officio,supra de arbitr.*Mangrel.*

De interrogatorijs actionibus. *Rub.*

L.Toties.

Q*Vi interrogat.*] Adde Dec.cons.310.col.2.*de Bottis.*

L.Si defensor.§. *Illud quaritur.*

Vtrum ille,qui agit.] Ista doctrina non obseruatur in sacro Consil.nam semper in burgensaticis agens debet declarare, si est hæres ita, vel non,vt dicit Anto.de Alex.in l.prima.ff. de peti.hæred.quod limita,nisi pars nō opponere. ita Ias.in l.si aut.§.3. col. C.de succes.edic. Amplia etiam in feudorum successione per tex.in c.1.an agna.hoc autem casu non teneretur declarare, si venit ex testamento, vel ab intestato,per doct.Bal.in cap.1.2.col.de succes.feu.nam sufficit declarare,ꝙ venit vt successor,vt latè per Capic.in decis.97.*de Bottis.*

De interrog actio. *Rubr.*

L.Qui seruum.

N*Ota etiam.*] Adde Boer.in decisio,264.nume.9.*de Bottis.*

De quibus rebus ad eundem iud.eatur.

Rubrica.

L.Si inter plures.

P*Lures licet diuersi fori.*] Vide Guil.Bene.in repet. c. Raynutius, in verbo,& vxorem,secunda decis.nume.47.fol.83.& Soci.cons.120, colum.4.versicu.circa 3.dubitationem,volum.primo.de Bottis.

De seruis fugitiuis. *Rubrica.*

L.Is,qui fugitiuum.

Q*Vodlicet ingredi.*] Contrarium seruatur,ut per Boer.in decis. 174. de Bottis.

Si mensor falsum modum dixerit.

Rubrica.

L.Aduersus.§. *Ideo autem.*

Q*Vi proponit actionem ineptam succumbit.*] Adde, quod iterum potest intentari actio apta,ut per Doct. hic, & per Tiraquell. de retrac.lign.§.8.in glo.7. numero quarto. & adde, quòd potest opponi de ineptitudine libelli etiam post sententiam, Hippolit. singul.119.*de Bottis.*

F I N I S.

BARTOLI À SAXOFERRATO
IN PRIMAM DIGESTI VETERIS
Partem, Commentaria.

1 Inuocatio diuini nominis fieri debet in quolibe principio, & quare. Iudaus aon inuocat nomen Iesu Christi.
2 Notari' Christianus cõficiẽs istrumẽtũ iter Iudæos, iuocat nomẽ Iesu Xpi.
3 Iudæus, qui iurauit per Christum, potest cogi ad iuramenti obseruantiam, & Christianus hoc iuramentum recipiens, non peccat
4 Scriptura priuata nõ requirit ad eius esse, nec diẽ, nec Cõsulẽ, sec' ĩ publica.
5 Scriptura publica requirit signum scribentis, secus in scriptura priuata.
6 Signum Notarij quando apponendum sit instrumento. Instrumentis sunt apponenda consueta.
7 Sigillum solum non sufficit ad probationem.
8 Cognomina debent apponi in scripturis, quando ex appositione solu nominis, incertitudo redditur.
9 Nomina verbalia designantia aliquam dignitatẽ, vel aliquod exercitiũ, ad quod non sufficit solus actus exercentis, sed ab alio dependet, tũ illud exercitium inducit illum effectum.
10 Nomina verbalia sonantia in delictum, quando ex solo actu uerificentur.
11 Mercator non dicitur, qui uno actu mercaturam exercet.
12 Doctor quando dicatur illustris
13 Donatio facta Papæ Syluestro per Constantinum, an valuerit.
14 Frater tenetur dotare sororem.
15 Imperator non dicitur ante coronationem, sed Rex Romanorum.

a RVbrica[a] Hæc simul cũ Constõne, est q̃dã epl'a. & diuidit ĩ tres par. Primo ponit nomẽ mittẽtis eã, cũ noib. & cognominib. & durat vsq; ad verbũ. Theophilo. ibi ẽ a. ps. ĩ qua ponunt noĩa eorũ, qb mittit ista epl'a, cũ cognominib & durat vsq; ad verbũ. Salutẽ. ibi ẽ tertia, ĩ
1 qua ponit salutatio, & durat vsq; ad fi. Et primo no. † φ hic fit ĩuocatio diuini nois, s. Chr̃i. Cõcordat ĩ corpe, de Questor. §. j. & ĩ Aut. de armis post pri. & l. ĩ noie dñi. C. de off. p̃f. Afri. Rõnẽ quare fit ĩuocatio diuini nois, reddit gl. ĩ pe. Inst. & ĩ Auth. de hę. & fal. ĩ rub. coll. j. & ẽ talis, qa q̃ñcũq; & vbicũq; fit ĩuocatio diuini nois, seq̃t bonũ initiũ, meli' mediũ, & optim' finis, vt ĩ cor. q̃ñ oport. epi. ĩ pri. Et circa hoc dubitat de vno, vt ĩ gl. quadã antiqua, q̃ cõtter fi hr̃, q̃rit q̃ño ẽ hoc possibile, φ ĩuocatio Iesu Chr̃i fuerit facta hic, cũ oẽs istę leges fuerint factæ p Paganos? Et r̃ndet. hic, & Insti. in pę. & J. ti. j. sup rub. Et volueriit q̃dã dicere, φ q̃uis hoc sit, nihilo min' ille, q loq̃t, vt ẽ Iustinian', p̃t hoc facere, q fuit hmõi ꝯstõnis ꝯpilator. Itẽ ñ loq̃t hic de legib. sed loq̃t de ꝯpilatione sua. q. d. φ illis nõ licuisset hoc nomẽ inuocare, qa nõ credebãt ĩ eũ. Gl. hoc ñ ꝓbat. Tu ꝓba, qa illis, q nõ credũt ĩ Chr̃m, nõ licet aliqd seq. illi', nec aliquo mõ assumere, ne videat ĩ despectũ ei' hoc facere. l. Iudęos. C. de Iudę. vbi dr̃, φ Iudæi nõ p̃nt accipere crucẽ, ĩ despectũ
2 siue opprobriũ ei', & Chr̃ianę religionis, † & ita nec eius nomẽ ĩuocare. Ex quo optime colligit, φ q̃uis Tabellio faciat ĩstr̃m ĩter
b Iudęos, b p̃t ĩuocare nomẽ dñi nr̃i Iesu Chr̃i, c & valet, & Iustinia-
c n' hic facit. Sed q̃ro qd ĩ iur̃o, d pone φ Iudęus iuret tibi Chr̃iano
d p Chr̃m, † & sic hic q̃ro de duob. Primo cũ iste Iudæus nõ possit
3 hmõi nomẽ assumere, nũqd tñ cogi possit ipsũ iur̃m obseruare. Scd̃o, an ipse Chr̃ian', q hoc sacr̃m recipit, aliquo mõ peccet. Et certe vr̃ Inn. dicere, φ q̃uis ille nõ possit iurare, cogat tñ stare tali iur̃o. Itẽ φ iste Chr̃ianus nõ peccet, qa ĩ sua p̃tate nõ erat, ne iuraret, vt ipse ꝓbat quasi ad tex. & ipse ponit in c. & si Chr̃s, ex de iure iu. p c. monet. a a. q. j. Itẽ no. hic modũ mittẽdarũ lr̃arũ, vl' epl'arũ. Sed tu aduerte, qa hęc scriptura p̃t diuersificari a scriptura publica, ĩ qua req̃rit dies, & Cõsul, vt ĩ corp. vt p̃p. no. Imp. Et tñ in hac
4 scriptura ñ est, & sic vr̃, φ ĩ scriptura priuata e nõ sit necessari' dies,
e & Cõsul. Sed tñ s̃m Pe. hoc vr̃ falsũ, p finẽ hui' ꝯstõnis. Sed salua eius reuerẽtia, in hoc nõ bñ reph̃edit, qa ibi nõ est cert' dies appositus, nec specificat', φ ẽ necessariũ ĩ istr̃o publico, seu scriptura publica, & ñ priuata, vt hic, q̃ opi. teneo. & ꝓbat tex. ĩ l. cũ tabernã. J. de pig. in §. idẽ q̃sijt. hoc ẽt tenet Gul. de Cu. licet nõ examinet in l. j. de iu. & iu. tñ venit examinãdũ pp ꝯrietatẽ legũ, maxime l. scripturas. C. q po. ĩ pi. ha. de qua dicã ĩ l. j. §. editiones. J. de edẽ. Sed circa hoc vide vnã gl. ĩ l. ĩ sũmã. §. idẽ Labeo. de aqua plu. ar. & ibi gl. alle. d. l. cũ tabernã. §. idẽ q̃sijt. J. de pig. Itẽ ẽ alia dr̃ia iter scrip. pub.
5 † & priuatã, qa ĩ scrip. req̃rit signũ scribẽtis, ad suũ eẽ, vt signũ Ta-
f bellioñs, vt ĩ corp. de instr̃. cau. & fide. §. oportet ãt, coll. 6. §. sed & si instr̃a. & Inst. de pu. iu. §. itẽ lex Cor. vbi ponit rõ, quare signũ dẽat apponi. Adq l. fi. §. nec callidis. C. de assel. ibi, signũ, φ solũ ẽ, char-
6 tis iponat. † Scd̃o aduertegad vnã q. mag. q̃ habui ĩ ista ciuitate de
g hoc, & dicebã tũc, φ tex. nõ dñt φ apponat signũ ĩ instr̃o, qa q̃uis dicãt, si apponat, qd facere hẽt, tñ ñ vrgẽt, φ appõat, iñ dixi, φ sũt apponẽda, q̃ ꝯsueta sunt poni, vt no. gl. in ver. auctore. ĩ Auth. vt p̃
h po. no. Imp. coll. 5. & iõ si ꝯsuetũ ẽ signũ apponi, h apponat, al's nõ dẽt de iure apponi, cũ signũ nõ sit de illis, q̃ de iure poni debẽt. Allegabã ea, q̃ no. gl. in l. gñali. C. de tab. li. x. & Iac. de Are. in l. ad testiũ. §. si qs. J. de test. vbi alle. d. l. gñali Et sic ex dictis glo. & Iac. de
7 Are. p̃t instr̃m sustineri, al's sic fieri, vt gl. in p̃all. l. gñali, ponit, φ ẽt ponit Spe. de instr. edi. §. i. ver. ponit ãt. Itẽ q̃ro, si ẽ solũ sigillũ mittẽtis, an sufficiat ad declarationẽ epl'æ, cũ hoc ñ videat hic positũ nec exp̃ssũ, de quo vr̃ hr̃i tex. ĩ l. ad testiũ. §. si qs. J. de test. qa ibi dr̃, φ est necesse, φ testis subscribat se, & tñ dr̃ ibi, φ sigillauit, φ not.
8 † Quæro nũqd sit neceẽ ĩ epl'a, φ hęc cognomia apponãt. Tn hẽs gl. φ

ADDITIONES.

a Paris. Ad Bar. sup rub. proę. Adde φ illa lect. sup hoc 1. lib. non est Bart. sed alterius, q. p eo legit, excepta l. oẽs popul. inf. de iust. & iu. Vide in hoc Ias. q allegat multos ita dicẽtes, in d. l. oẽs pop. inf. de iust. & iu. in 1. lec. in prin. & ẽt in 2. l. c. ad fi Io. Fr. Ruer. Adde tu, φ in isto primo lib. ff. Bar. nõ legit p̃terq̃ in l. oẽs pop. inf. de iust. & iu. & sic lectio huius lib. fuit alterius, qui legitur pro Bar. sec. Imo. in l. is qui reus, col. 36. ff. de pun. iu. & sec. Ale. in rubr. ff. de acq. hær. & in l. diem functo. 12. col. ff. de acq. poss. & in l. Pomponius. §. si iussus. col. 8. ff. co. tit. & in l. quia tale. in 3. col. ff. sol. mat. & in consi. de quib. per D. Ias. qui refert & sequitur Imo. & Ale. in d. l. omnes po. in prin. & in l. si arrogator. in prin. inf. de adopt.

b Inter Iudæos. Notarius quando facit instrumentum inter Iudæos, inuocat nomen Iesu Christi. Bar. & Doct. in rub. de ope. no. nunc.
De hoc etiam tangit Fel. in c. 1. de fi. instru. Hic ponitur, an Iudæus possit iurare. Sed quid in iur̃o Iudæorum, hæreticorum, vel excõicatorũ inter se, puta in casu auth. sacra. C. si adu. ven. & in casu c. cum contingat. de iureiur. an valeat? Vr̃ φ non, quia vincula sacramentalia non cadunt in ipsos, quia nõ sunt de sacro ouili vel dic contra, quia arctat eos Imp. ar. l. q̃ñ. §. inter se. C. de hæret. Bal. in c. 1. §. item sacra. de pa. iu. fir. per Mod. in c. fi. de Iud. Vide Dec. in l. pactũ qđ dotali. §. limi. C. de col. Greg. Naiam in c. quamuis §. 1. de pac. in 6. vbi pulchre.

c Chri. Christi præsidio sp inuocato, eiusq; matris gloriosæ. Adde post Ale. Ias. φ in consilijs Ang. n. 94. est q̃dam copia trans. celebratæ inter Iudæos, in qua non est inuocatio diuini nois, & tñ confecta a Christiano, estque iurata, & ibi Ang. contrariũ vr̃ velle eius, φ voluit Pau. de Ca. cons. mihi c. p Ias. hic all. 17. opi. tñ Pa. de Ca. habuit Ro. cons. 150. in fi. In quantũ ẽt tangit, an Iudęus possit esse tutor adde late And. Si. cõs. 15. Quæ ãt cõmercia possint hre Iudæi cũ Chr̃ianis, Vide Ro. cons. 489. inc. hæc dña Et q̃ sint eis p̃missa, vide in cons. Bal. cõsilium subscriptũ a Io. de Lig. Gasp. Cal. Io. Fab. & quibusdam alijs Doc. n. 266. 3. lib. A quo ẽt iudice debẽt puniri si delinquant, vide per Bal. cons. 266. 2. lib. Cal. cons. 2. de Iudæ. Pet. de Anch. cons. 15. Old. cõs. 33. & 36. & an contra Christianũ possit esse testis? vide Pe. de Ancha. consi. 189. Et an valeat locatio ad longũ tps facta Iudæo de reb. ecclesiasticis? vide Cal. cons. 3. de loc. & an filij Iudæorũ baptizari possint inuitis parentibus, vide eundem consi. 2. Iudæ.

d In iur̃o. Et istud facit, verũ Iudeus possit eẽ testis ꝯ Chr̃ianũ, & in iudicijs. Dic φ nõ, sed in testo. forte sic, l. q̃ñ. C. de hære. Quis erit iudex in cã periurij? vide Pe. de Anch. in regula, ea q̃. in q. 6. de reg. iu. in 6. & an Iudęus possit iurare per Chr̃m, vel Virginẽ, vide gl. no. φ nõ, in Auth. iusiuran. φ p̃st. ab his, & c. in prin. gl. sup ver. Chr̃m. & ibi Ang. p Doct. & maxime Imo. in c. & si Chr̃s. de iurau. Ruer. Adde Ang. de Are. in rub. proce. Insti. col. 2. vbi sequitur Bart. hic.

e Priuata. An scrip. priuata debeat continere diẽ, & Cõsulẽ? glo. in l. in summa. §. idem Labeo. de aqua plu. arc. & ibi Bar. dicit, φ in instr̃is publicis obligõnis, nã requirit dies, & Consul. ãt vide q̃ dixi post Bar. in l. contractus. C. de fi. instrum. Adde vnũ, φ voluit Io. An. in c. cũ nobis. i nouel. de ele. ad fi. φ q̃ñ hora ẽ de cõsuetudine, vel de natura actus, expressio diei hr̃ p expressione horę, seq. Bald. in c. 1. de mil. uasal. qui contu. est, p hoc facit φ dixit Inno. in c. cũ nobis. de elec. φ si in citatione non apponat hora, intelligit de cõsueta, scd̃m eũ in d. c. cũ nobis olim hoc tñ ur̃ limitandum, nisi essẽmus in casu, in quo computaremus tps de momento ad momẽtũ, p id φ no. uoluit Rap. in l. j. §. dies. q̃ñ app. sit. Et dum sup. alleg. Io. An. l. in c. cũ nobis. adde Bal. in l. j. C. q̃uo & q̃ñ iu. & per Bartol. in consi. iudex statuit. Adde an scrip. priua. requirat diem, & Consulem, Aret. cõs. 98. 2. li. Bal. cons. 10. 4. lib. Ale. consi. 20. 3. lib. Fel. c. 1. de fi. instru.
Ruer. Adde circa modum mittẽdarum literarũ, & an requiratur signum & subscriptio mittentis. Io. de Platea. Io. Fab. & Ang. in rub. Inst. & an in scriptura priuata requiratur dies & Cõsul. Vide Abb. in c. 2. col. 4. extra de fi. instr. & Are. in in auth. quod fine. C. de test. Ale. in consil. 70. colum. 5. in j. uol. & cons. 151. col. 3. in 3. vol. & cons. 76. col. 4. eo. uol. & consi. 179. in 2. uol. & consil. 122. in 4. vol. & Corneum consi. 307. in 3. par.

f Signũ. An in scri. priu. Notarij requirat signũ; Adde φ no. glo. sup. ver. delete, et ibi hr̃ in c. inter dilectos. de fi. inst. & de signo p Bal. in l. scriptu. C. qui po. in pi. et φ s. prox. dixi p Io. An. post Spe. in ti. de instr. edi. §. br̃. p Cy. et Bal. in contractus in fi. C. de fi. instr. p Ang. in Auth. de Tab. p Bal. et Ang. i l. Lucius. uer. q̃rũe hic q. dã. ff. de test. mi. et dicit Imo. i l. j. de fi. insti. φ cõtrá tenet, φ nõ sit de substãtia. Adde an signũ sit de substãtia, et alia q̃ requiruntur ad esse instr̃i, Angel. consil. 109. Car. consil. 130. Vide Fel. late tangentem articulum in c. 1. de fi. instr.

g Poma. Aduerte. An in instrumento Notarij requiratur signum; uide per Ale. in rub. ff. de no. op. nun. Bar. in l. ad testium. §. si quis ex test. de test. gl. in l. generali. C. de tab. lib. 10. quæ uult etiam apponi diem, et ciuitatem in qua sit instrumentum, si sit consuetudo, Ale. consi. 37. in 3. vol. in c. 1. de spons. in 3. no.

h Apponi. Signum non est de substantia, sed est autem de consue. ergo apponendum. Adde Bart. in l. ad testium. § si quis ex test. Bald. in l. comparationes. C. de fide instr. & φ an. Specu. in tit. de instr. edi. §. breuiter uer. in fi. autem, etc. et ibi Io. An. gl. et Imo. in l. 2. §. si dubitetur. inf. quemad. test. aper. Mod. rub. i. fi. de no. ope. nun. Imo. in l. si ita stipul. iur. §. Chrysogo. de uerb. ob. per Bal. in l. 1. in princ. sup. de eden. Ang. in § sed et si in teren. in Auth. de instr. cau. et fi.

gl. ꝙ si ex sola noīs ꝯmemoratiōe redditͤ incertitudo, †recurrit ad ista cognomina, vt si sunt duo Titij, & duo Ioānes, tūc dr̄ Ioānes talis, vt hēs gl. in l. hac consultissima. in prin. qui testa. fa. pos. Adde l. ad recognoscendos. C. de ige. ma. Item dr̄ hic, Imp. dicit hic gl. a exponēdo ex ptāte, vt q̄ impetata subditis. Aduerte, quia ex hoc vr̄, ꝙ & pr̄ eīi, vel Abbas. pōt dici Imp. quia pr̄ imperat filijs, dn̄s seruis, Abbas monachis, quia nomina verbalia significant fm̄ nomen verbi. l. i. de iu. & iu. ibi. est aūt ius, &c. & Insti. de tute. in prin. 9 So. dico, ꝙ hæc † noīa verbalia interdum habent designare aliquā dignitatem, vel aliquod exercitium, ad q̄ vel ad ꝙ non sufficit solus actus exercenns, sed hn̄t ab alio dependere, & illud exercitiū illius nominis verbalis, non habet inducere illum effectum, vt dr̄ in Doctore, qui dr̄ a docendo, tn̄ vt possit esse Doctor, oportet ex quodam medio optimorum Doctorum aspirante consensu, ad ī signia doctoratus peruenire. vt probatur in l. magistros. C. de profes. & medi. & ideo si non habet istud præambulum, non dr̄ Doctor. sic in proposito Imp. habet dignitatem, q̄ nō dependet ex solo nomine. sed ēt ex qbusdā pręambulis, vt ex electione, & coronatione, vt in c. venerabilem. extra, de elec. Ita in proposito pr̄, vel dn̄s, vel Abbas non dr̄ Imp. quia ex solo noīe depēdet a seipso. In- 10 terdum ista † nomina verbalia sonant in delictū, b vt calumniator, b & præuaricator, tunc ex vno solo actu verificātur. l. athletas. §. calumniator. ꝭ. d̄ his. qui no. infam. Fallit in sub. nominib. quæ q̄uis sonent in delictum, nihilominus ex vno actu solo non dñr verificari, vt in abigeo, ꝙ est nomen verbale ab abigo abigis, vt l. fi. ꝭ. de abigeis, prope fi. & eo. tit. l. j. ibi, non tenetur, vt abigeus &c. Itē in errone, quia ex vno solo actu non dr̄ erro, sed vbi frequenter sine cā vagatur. l. quis sit fugitiuus. §. erronem, de ædil. edi. Item in plagio l. si abducta cū sua gl. C. de fur. vbi plagium committitur, qn̄ ex consuetudine quis hēt surripere seruos alienos, non vbi semel c tm̄. Itē fall. † ī mercatore. l. j. in gl. in ver. omnes. ꝭ. d̄ trib. vbi mer- d cator proprie ē ille, qui plures facit negociationes, d non vnā tm̄. ꝙ no. Sed r̄r dico committi, fm̄ vulgi opi. licet hoc nō liqueat, & probatur, quia dicimus in artifice, ꝙ ille appellat̄ propre, quē vulgus appellat artificem. Vide pro hoc l. sciendum. §. illud. de ædili. edi. Modo circa vltimā partem opp. & vr̄, ꝙ rubrica hic posita nō procedat, ibi, sp Augustus &c quia verbum, sp, hēt denotare ppetuitatem. l. j. sol. mat. Sed nos videmus ad oculū, ꝙ Imperator minuit Imperium q̄nque, vt qn̄ Constantinus donauit Papæ Syluestro. Glossa soluit, ꝙ hic habuit respectum ad id, quod rationabiliter esse debuit, non autē ad id ꝙ accidit de facto, vt alias diximus, quod matrimonium est indiuiduum, & tn̄ interdum separat. Itē quod dr̄, ꝙ fuit filius Iustini, non vr̄ verum, sed fuit filius Constan 11 tini. 17. q. 2. c. habeo. So. Iustinian⁹ † dr̄ a iustina, e ibi vero d̄ alio Iu e stiniano loquitur, quia plures fuerunt Iustiniani. Item op. quia dr̄ hic, ꝙ illi quib. transmittebatur ista epistola, dicūtur maiores nobis, immo vr̄ ꝙ non. C. d̄ dignit. per totum. Sol. interdum dr̄ quis antecedente aliqua dignitate, vt ibi, interdum respectu scientiæ, vel morum. & tunc loquitur hic. Ita sentit glo. hic, & bene. Item 12 opp dr̄ hic, † ꝙ sunt illustres. Contra, quia Doctores non sunt illu f stres, nisi certo tpe legant, C. de profes. qui in vrbe Cōstan. lib. 12. l. vnica. Sol. Hæc ītelligitur fm̄ illam. Vel dic, ꝙ hic vr̄ loqui de illis illustribus, qui absque doctoratu erāt alias illustres, & vtraque solō est bona, & vera. Item dr̄ hic, ꝙ hæc salutatio transmittit, & sic miscet istam compilationem, & ꝯpilatione Codicis, imo vr̄ ꝙ separatim poni debeant, vt primo ista Codicis, secundo Digest tertio Insti. de quo vide tex. hoc ponentem in l. 2. C. de ve. iu. enu. 13 Item qd̄ dr̄ Augustus, dicit glo. quia semper augeat. Et sic † q̄ro g nunquid donatio g facta per Cōstantinum Papę Syluestro, valeat, h vel non. h Et primo vr̄ ꝙ nō valuerit, q̄a debet augere, vt hic. Sed donatio est dilapidatio quædam, vt l. si iussa, ꝭ. de dona. & l. cum de indebito. ff. de proba. Et sic non valet, ex quo sua interest augere, non minuere. Donare. n. est minuere, vt s̄ probat̄ ergo &c. Pręterea si valeret sequeretur ꝙ Imperium posset annihilari, quia sicut ipse facit, ita successor eius poterit, & tn̄ ei⁹ actus successori p̄iudicare non pōt. l. digna vox. C. de legi. & istam opi. tenet glos. in corpore, quomodo oportet epi. §. j. vbi hanc disputat, & finaliter tenet, ꝙ non valet. quam opi. sequitur hic Ia. de Bel. sed in ꝯtrium facit, quia omnis liberalitas procedens a Principe, habet specialia multa. l. cum multa in prin. C. de bo. quæ lib. & sic ex quadam benignitate, & specificate valet. Item sīt nō est prohibitum Principi dare, seu donare, nec ecclesiæ, præalleg. l. cum multa. Item certū est quod Imperator erat dn̄s, ratione illius iurisdict. eius quod donauit, vt in princi. q. ergo saltem ius illud quod ipse habuit, donauit, quod facere potuit. l. si domus. §. fi. ꝭ. de leg. j. & l. qui tabernas. de ꝯh. emp. Item dicimus quod donando ecclesiæ, omnis immēsitas dr̄ esse mensura. q. d. non potest videri in infinitum ecclesiæ esse donatum, vt est in §. finimus. in corp. de nō ali. & sic donatio valere debet. Pręterea probatur sic. Imperiū, & ecclesia dñr quo- i darū modo fraternizare, i vt ī corp quomodo. op. epi. §. j. Sed alia 14 lege cauetur, † quod frater ne dum possit, sed etiā teneatur dotare sororem, vt l. cum plures. §. fi. tunc, gl. ꝭ. de admi. tu. & l. non omni. C. de admi. tu. & ibi Azo, & gl. in l. 2. C. ad Maced. Ita ergo ī ecclesia, nedum ꝙ possit frater eius, i. Imperiū donare ei, sed tenet̄ k eam dotare, vt dixi. Præterea probo k ēt sic: illud, ꝙ fit in signum l remunerationis, nō dr̄ donatio, l vt l. sed & si lege. §. ꝯsuluit. ꝭ. de pe. her. & l. Aquilius. & l. si pr̄. §. si quis. ff. d̄ do. Si igitur hoc est verum sequitur ꝙ Constantinus donās, fuit ille, qui liberatus fuit a lepra, quare &c Item in cā remunerationis est debitum, in tm̄ ꝙ ēt ex his, q̄ alias prohibentur alienari a iure, ꝯceduntur tn̄ illo casu, vt l. iubemus nullā. C. de sacros. eccl. Sic ergo in ꝓposito. Quid dicendum? Guil. tenet hanc partem, pro cuius opi. vr̄ gl. licet ipse eam non alleget, in l. j. de off. præfe. vrb. Videte, nos sumus ī terris amicis ecclesiæ, & ideo dico, ꝙ ista donatio valeat. Sed si quis vellet tenere opi. ꝙ non valuerit, posset respondere ad ꝯria, & probare opi. suam, per casum d. l. digna vox. Et dico, ꝙ est verum, ꝙ pōt donare ob meritum ī reb. particularib. Item dotare ecclesiam tā quam sororem, sed illa donatio fuit respū iurisd. vt haberet tpalr, & spiritualiter, iurisd. Sed lex alibi dicit, ꝙ imperist istud si millies Imp. vellet a se abdicare, non posset, nisi superiori daret, vt l. legatus. ꝭ. de off. præsi. Modo si hoc est verum, donatio illa non valuit. Ad ꝯria est responsum, vt dixi. Ex quo sequitur, ꝙ Papa n̄ habet † iurisd. aliq̄. sed volēs fauere ecclesiæ, dico, ꝙ illa donatio valuit. † m Et ad d. l. legatus. r̄ndeo, ꝙ Imp. & ecclesia ꝓcesserūt a Deo m tāq̄ a cā efficiente, vt in cor q̄uo opor. ep. §. j. ergo donando ecclesiæ, abdicat a se, & dat in manib. superioris, sicut est ipse Deus, sed Papa est vicarius ei⁹, & sic quasi ipsi Deo donare vr̄, & sic est cōtum 15 ad l. legatus. Itē dr̄ hic, ꝙ Iustinianus est Impator. Quęro, † q̄n̄ q̄s n dicat̄ Impator eē? Et dico, ꝙ añ coronationē, n nō est Imperator, sed Rex Romanorū, vt est tex. in c. venerabilē. ex. de elec. sed post coronatio-

ADDITIONES.

a ¶Quia imperat. Adde oo. per Bar. in l. 1 in fi. de iur. om. iud.

b ¶Sonant in delictum. No. Bal. in rub. C. de consti. pec. in fi.

c ¶Pom. Item fallit. Vide de materia, aliqua per Ale. in l. cętera. §. sed & si quis. ff. de leg. j Et vide tex. & ibi Præp in c. si quis. 18. dist. Pan c. j. de iud. in fi. vers. nē fallit in mercatore. Are. c. clerici e 2. ti. Anch. in c. canonum statuta. de const. & Fel. etiam in d. c. clerici. & Ias. in l. scriniarios C. de test. mil. & Car. in proœ. Cle. in prin. & aliquid per Bal. in l. seruus suus. C. de exerc. Ias. in l. si quis ex argētarijs. ff. de eden Et antequam mercator gaudeat priuilegio mercatorum alicuius ciuitatis, oportet quod habeat maiorem partem suorum bonorum in mercantia, seu in exercitio mercan. iæ. It. Ale. in consi. suo 108. inci. viso themate. in 4. vol. & seq. Ias. in l. scriniarios C. de testa mil. Pau. in c. 1. circa fi. de iud. Et de materia, quis proprie dicatur mercator, artifex, negotiorum gestor, & similes, vide multas remissiones per do. Fel. in proœ. Greg.

¶Vide etiam Ale. consi. 26. diligenter, & mature. 6. dub.

d ¶Negociationes. Mercator non est ille, qui solum vnam mercantiam facit, sed multas. & melius est quē vulgi opi. sic appellat. Idem de artifice. Et de hoc Bar. in l. legatis. de le. 3. & in l. mariti. §. j. inf. de adul. Bar. in rub. C. de cōst. pec. in fi. & ibi vr̄ tenere cū Bar. subdit tn̄ ꝙ eo casu, quo vnā solam negociationē exercet, dr̄ mercator si est professus, vel matricularius. Adde quod voluit Ale. consi. 107. 3. li. An aūt merc. vsurari⁹, gaudeat priuilegio mercatorū, vide Bal. consi. 210. l. 3.

e ¶Iustinianus dicitur a iustina. Et vide Mod. in rub. de ver. obl.

f Quia Doctores. Vtrum Doctor sit illustris, & an dicat̄ hic dignitatē, adde Bar. in tex. en. de test. mile. & in proœ. C. & hic vult allegare l. j. C. de ꝓfes. qui in vrbe Constan. lib. 12. vide Bal. in l. r. C. de aduoc. di. iu. & Sal. i 1. cōll. C. & ꝙ ibi dix.

¶Meno. Bello. lib. j supputat. c. 13. Doct. in l. j. ff. de off. eius cui mand.

g Pom. Nunquid donatio. Vide Pan. consi. 82. vol. 1. consi. 24. & Aret. in rub. ff. de ver. ob. Fel. in proœ. Decr. aliquid per Bar. in l. pe. ff. de offi. præsi. vbi videt tex. facere, ꝙ non valuerit. Vide etiam Ale. remissiue, in rub. ff. de ve. ob. Car. consi. 135. & consi. vlt. Pan. in c. intellecto. de iureiu.

h Pan. ¶Valeat vel non. Vide Are. in rub. ff. de ver. obl. vide Ale. in l. filio quem pater. ff. de li. & post. & paulo post, in ver. Item in cā remunerationis pōt alias prohibita alienari, de quo per Ias. in l. ex hoc. ff. de iust. & iu. An valeat donatio facta per Constantinum Romanæ ecclesiæ, aliquid per Bal. in proœ. Feu. & Bal. ī c. j. §. si quis per ingen. si de feu. fue. contro. & ibi vr̄ tenere ꝙ valuerit, vt dixi, fm̄ eum, post Bar. in l. prohibere. §. plane. quod vi aut clam. Et adde, ꝙ donatio facta Romanę ecclesię, valeat absque insinuationē, vt ī auc. itē a priuatis. & ibi Bal. C. de don. Bal. in l. filio quē pater. inf. de lib. & posth. & ibi Ang. Bal. hic, & ī prin. C. vbi plene de hac q. post Ia. Bu. ibi, & per Imo. in rub. de ver. ob. & Bald. hic in proœ. Ang. no. in l. si certarum. io prio. ff. de test. mil. & ibi Bal. ꝑ gl. in verbo, Cōstantinū. de iureiu. & omnino vide quæ no. Spe. in ti. de instr. edi. §. nunc autem. ver. fi. An si Imperator dotet ecclesias, & priuilegia conferat, successor reuocet, vide Bar. in l. pe. C. de bo. quæ li. & ibi ēt econtra, an Papa possit alienare terras, & ciuitates ecclesiæ? De prędictis etiam vide per Doctores in cle. j. in fi. de iureiu. per do. Io. An. in ti. de pa. Constan. in verbo, successorū. Bar. in l. pe. inf. de off. præsi. Adde ꝙ Abb. cōs. 81. 1. lib. dicit ꝙ nō esset procul ab heresi, reuocare in dubium, an donū facta ꝑ Constantinum valuerit. De quo ēt ꝑ Alex. cōs. 87. 2. lib. Pau. de Ca. consi. 72. Et de alienatione Papæ, vide Bal. consi. 38. 1. li. Pa. de Ca. cōs. 284. & seq. Vide late Fel. in c. solitæ. circa fi. de ma. & obe. in rub. ff. de ver. ob. Ale. consi. 24. ponderatis hic quæ in themate. li. 5.

¶Meno. Latissime Brun. consi. 12. nu. 63. Gozad. consi. j. nu. 37. late disputauit ad partes, Signor. consi. 26.

i Fraternizare. Imperium & ecclesia, dñr fraternizare. Vide Bal. in l. bñ a Zenone, C. de quadr. præsc. ver. I tex. ibi, diuino. Adde pro pdictis, ꝙ voluit Ro. consi. 397. quod si l. quoties. de rei ven. locum habet in ecclesia, eu. modo in Imperatore.

k Pom. Præterea probo. Vide Abb. in rub. de don. Et pro hoc videtur bon. tex. in l. si quis pro vxore. §. fi. ff. de do. inter vir. & vxo. Vide tex. & ibi gl. in l. si pater. § 1. ff. de don. Pan. consi. 27. ad fi. consi. 5. vol.

l Donatio. Vide quod scripsi post Bar. in l. 1. inf. de don.

† Clau. ¶Valuit. in q. an donatio facta per Constantinum Sylnestro Papæ, valuit. Bar. concludit, ꝙ valet. vltra eum. vide remissiones infinitas. Et de hac q. vide ꝑ Alc. in l. filio. in prin. inf. de lib. & posth. & ponit etiam de donatione, quæ fit per Principem nullo sibi iure reseruato. & Fel. in c. solitæ, de maio. & obe. in fi. Rues. ¶Adde Ias. in l. Iulianus. §. j. col. 5. inf. de ver. obl.

m ¶Processerunt a Deo. Papa, & Imperator processerunt a Deo, & Imperator habet Imperium a Deo. c. 1. in prin. de pace tenen. & eius violat. & ibi Bal.

o ¶Coronationem. An ante coronationem sit Imperator, & priuelegia possit concedere? Vide late Fel. in c. cam te. de rescr. Dec. consi. 194. viso tenore, pr...

coronationem, dicitur Imperator siue Princeps, probatur ibi, nā
a Princeps & Imperator, sunt idem, vt in procemio Institutionum.

A D D I T I O.

a Sunt idem. Princeps & Imperator sunt idem. Vide Imo. in rub. de verb. obl.

---

1 *Omne & totum, differunt.*
2 *sanctio pluribus modis accipitur.*
3 *Imperator, an sit dominus rerum particularium.*
4 *Imperator, an possit rem meam alteri dare.*
5 *Ciuitas legem condendo, non potest auferre dominium rei meæ.*
6 *Imperator quando possit mihi auferre dominium rei meæ per rescriptum. Lex, & rescriptum Principis differunt.*
7 *Defensorem seu protectorem aliquem suscipere, quid importet.*
Peritis quando credatur, & an deponant cum sacramento.
8 9 *Et quando vnus solus sufficiat.*

Omnem. Ista constitutio diuidit̃ in quinque partes. Prima vs que ad ver. sed cū vos, tractat in gñe post compilatioñē factam de tradendo modum legendi istam ciuilem sapientiam. Ibi secūda pars, vbi ponit̃ ꝙ Doctores debēt scire quid doceant, & similiter scholares quid eos sit docendum, & durat vsq; ad ver. in tertio aūt anno. Ibi tertia, vbi ponit quid olim legebatur & durat vsq; ad ver. nos vero. Ibi quarta, in qua ponit̃, quid hodie tenendum sit, & durat vsque ad ver. hæc aūt tria. Ibi quinta, quæ diuiditur ĩ plures partes, & ibi dicam. Et sic pone casum, licet male possit poni, quia non est accidentia facti, ꝙ post perfectionē legalis scientiæ Iustinianus alloquitur in suo principio, & tradit modum addiscendi, & approbat illud ꝙ per eloquentissimos viros, quos nominauit in rubrica, factū fuit. Modo oppo. ad principiū, quia certum est ꝙ dictio, omnis, seu omne, est nomen vl'e, ꝙ qdē verificat̃ ex plurib. vt l. si plurib. de leg. a. Sed legislator loquitur d' tota ciuili sapientia purgata, q̃ vnica est, & sic non conuenit ista vniuersalis proposito. Cuius timore glo. exponit oēm, idest totā.
1 Et ita † exponit Iac. de Are. Et pro opi. gl. & Ia. hēm' glo. expressā, † q̃ ponit differentiam inter adiectiuum, totum, & omne, † vt ē gl. Insti. de societa. in prin. & in §. itaque cum. post prin. In gl. ibi, quæ incipit. i. totius scientiæ iuris ciuilis. Vel potes dicere alio modo, qđ iste tex. non loquitur improprie, videlicet ꝙ Iustinianus non habuit tm̄ respectum ad solam ciuilem sapientiam, sed ad multas cōstitutiōnes, & decisiones antiquitus factas, ꝙ voluit sentire gl. Et sic vr̃ posse dici, ꝙ istud nomē, oē, pprie stare possit. Itē ꝙ dr̃ hic, ꝙ sanctio purgata est, & sic vr̃ cōprehendere ēt eas, q̃ pœnam non imponunt, cū tñ sanctiones pœnam imponant, vt §. sanctæ, Instit. de rer. diui. & Institutionib. in procemio. Cuius timore fuit facta gl. q̃ inci
2 pit, sanctionem. † Et appellat̃ sāctio plurib. modis, vno mō stricte, vt illa quæ est pœnalis, & de illa non loqt̃ hic. Alio large, & de illa
a loquitur hic. Quæro, dr̃ hic a oēm sanctionem totius reipublicæ nostræ. i. totius nostri Imperij. Quærit glo. super verbo, sanctionā,
3 nūqd, sm̄ † ꝙ Imperator dr̃ hēre dñium vl'is iurisdōnis, ita & particularium rerum? Quæ q. fuit antiquitus agitata inter Mar. & Bul. Et primo vr̃, quod sm̄ quod ille est dñs vl'is, ita & sit particulariū rerū, vt est tex. in l. deprecatio. ad l. Rho. d' iac. & l. bene a Zenone. in prin. C. de quadr. præscri. Item aduerte, qa gl. hic leges inserit, q̃ faciunt ad illam q. nunquid Princeps posset donare rem meam? Quæ vr̃ idem cum prima, sed tñ sunt omnimodo diuersæ, & allegat gl. hic, l. item si verberatū. § item si forte, ff de rei ven. l. Luci'. ff. de euic. vbi transfert dñium illius rei, q̃ erat sua, quia non sue rei non posset transferre dñium, arg. l. id ꝙ nostrum. ff. de reg. iu. Item p l. q̃ris. ff. de natali. rest. in cōtrarium facit, qa dñium insolidum penes duos esse nō pōt, vt l. si vt certo. §. si duob. vehiculum. ff. cōmo. Sed ego video ꝙ dñia rerum sunt singulorum, vt Insti. de re. diui. §. singulorum. Ergo non principis. Præterea, rei vēdicatio dat̃ dño, vt ff. de rei vend. in rem actio. sed ego video, ꝙ singulares homines pñt res vendicare, vt l. i. de rei ven. & sic sunt dñi. Si ipsi sunt. ergo nō princeps. Quid dicendum? Gl. hic determinat pro opi. Bul. qđ Imperator nō sit dñs particularium rerum. Ad leges cōrias, & ad tex. illum, q̃ dicit, naturæ, & ad l. deprecatio, & ad l. bene a Zenone, rñdetur ꝙ ratione protectionis & iurisdictionis Imperator
b dr̃ dñs mundi, quia tenetur totum mundum defendere, & protegere, & sic appositio verbi naturæ, pōt referri ad dñium, & tūc refertur ad Principem. Interdum rōne protectionis, & tūc refertur, vt hic. Itē probat, qa ego video, ꝙ rōne protectionis, vel administrationis, dr̃ qs esse dñs, vt l. interdum §. qui tutelam. ff. de furt. & l. fundum. §. si tutor. ff. pro emptore. Et hęc opinio est vera, q̃ sequit hic Iac. de Are. Et ad l. item si verberatum. & l. Lucius. §. alleg. rñde sm̄ gl. hic positam in verbo, sanctionem. ad fi. & est vera. & dicit ꝙ pp delictum possessoris, &c. Alia sol. est, ꝙ ibi cōcedebat ĩ fauorem militiæ, cōcedendo in pmium, ex quo bene meruerat. Sed secunda sol. est vera, & cōgruit l. Lucius, & ibi no. in gl. Sed ad l. itē si verberatum. non est cōgrua sol. qa ibi gl. dicit ĩ §. item si forte, ꝙ Imperator aliquid tradiderat possessori, a quo trāsfert ista possessio. sed si esset verum, ꝙ pp delictum possidenos hoc faceret, non esset necesse hoc facere, i. ꝙ daret possessori, sed sufficeret solum, ꝙ auocata esset ab eo, vt d. l. Lucius. & iō dic, ꝙ ibi in fauorem militiæ, sm̄ primam sol. hic positā, q̃ cōgruit illi legi. & scda conuenit l. Lucius, vt s. dixi. Ad l. cōtrariam hic alleg. rñde vt ĩ gl. & bene. Tene primam sol. Ad l. j. hic alleg. rñde, qđ ibi est spale. Quæro, sm̄ Ia.

c d' Are. nunquid † Imperator possit rem meam alij dare. Sed tu di-
4 ces, ꝙ est inculcatio verborum cum q. præceden. Ego dico, ꝙ nō
d est verū, imo est penitus diuersa. Circa ꝙ vr̃ primo dicendum, ꝙ nō possit donare, cum certum est ꝙ id ꝙ nostrum est, &c. l. id, ꝙ nostrum. ff. de reg. iu. sed ista est talis, ergo &c. In cōtrarium faciūt pię allegę ll. item si verberatum. & l. Lucius. Quid dicendum? Iac. de Are. vtitur aliquib. verbis, non tñ perfecte, & dicit ꝙ indistincte non pōt, arg. pallę. l. id ꝙ nostrum. Sed interdum ex cā pōt, vt legē cōdendo, interdum cognoscendo, & tunc spectatur sententia, vt in §. i. in Auth. de ince. nup. & C. de muli. q̃ seruis prop. l. vnica. & ex de hære. c. cū sm̄ lib. 6. Interdū spectatur snīa cōdemnando, vt p totum tit. de bon. damn. C. & ff. & l. si quis id tantā. cum glo. sua. C. vñ vi, in gl. sup. verbo, amittat. Interdum trāsfert iurisdōnē exercēdo, seu extendendo, vt l. fi. C. de iure do. dūmodo nō erret in executione, vt no. in l. eleganter, circa prin. inf. de pig. act. tunc n. nihil transfert, vt ibi no. gl. i. Interdum mediante cōtractu priuat me dñio rei meæ, & hoc dupl'r. qa partē hēt in re q̃ transfert, & tūc recurre ad l. i. C. de vē. re. fisc. lib. 10. Interdū nullā ptē hēt, tūc recurre ad l. i. 2. & 3. de quadr. pscri. Et his dictis vr̃ contētus Ia. d' Are. Sed tu dic, & melius, & sic q̃ro, nunquid legē cōdēdo possit simpl'r auferre dñium rei meæ sine aliqua cā? Et dico ꝙ non, ut dicit Inn. in c.
e
5 q̃ in ecclesiarū. ext. de consti. in c. qa plerique de immu. eccl. † Itē q̃ro, qd de ciuitate. Dico idē multo fortius, ꝙ ēt legē cōdēdo, dñium rei meę sine cā auferre non pōt. Et sic intelligo l. toties. § fin. ff. de polli. cum cā possit & sic intelligo l. si priuatus. ff. q. & a q. q̃ lex nō ē alibi. Sic ĩtelligo l. vēditor. §. si cōstat. ff. cōia præd. q. §. est fin q̃ iā ad hāc māteriam magis q̃ aliqua alia lex, q̃ sit in mūdo. Ad ꝙ facit gl. in l. a. circa fi. magna. gl. C. q̃ sit lō. cōsue. vbi tenet expresse, ꝙ quelibet vniuersitas hoc facere nō posset, & sic ciuitas, vel aliud collegiū, hoc non posset facere, ꝙ aliqd minuat̃ de pr̃imonio meo. Ex quo cōcludo ꝙ ciuitas sine cā nō posset auferre dñiū rei meę. Itē
6 q̃ro, † qd de rescriptis? Et dicimus sm̄ gl. ꝙ nō. vt l. i. ff. de cōst. prin. & l. quoties. C. de pœ. ip. offe. & l. fi. C. si cō ius vel vol. pub. vbi sine cā p rescriptū ñ pt me priuare dñio. Ia. Bu. dicebat ꝙ allegata gl. dicit versū. scꝫ nō possit ex volūtate, qa non vult, sed ex possibilitate sic, qa ex quo Princeps ponit clām derogatoriā, vt ĩ d. l. quoties ēt i eiusdem pt̃ate sit, eādē clām derogatoriā tollere, dicēdo nō ob. tali lege. Quod nitit pbare tali mō, qa q̃ hñt eādē cām pductiuā, hñt eūdem effectum, vt l. de quib. ff. de legi. Sed eadem est cā l. & rescripti, qa a voluntate, & consensu tm̄ cānt, ergo dēnt esse paris potentię. Sed p legem pōt, ergo & p rescriptū, ut s. pbatū ē. Maior ppositio est uera, qa ea q̃ depēdent a cōsensu &c. Sed minor seu scda ppō, sm̄ Logicos, ꝙ eadē sit cā p oīa rescripti & legis, nō est uera, vt pbabo, quare &c. nam l. dicit, ꝙ leges fiunt cum magna delibērōne, ut l. humanū. C. de leg. sed rescripta ex quadā importunitate, & indeliberate conceduntur, ut l. i. C. de pe. bono. sub la. Et hanc rōnē inter leges & rescripta vltra rōnem meam ponit gl. extra de consti. c. i. li. 6. Et si tu iudicare nolles, diceres, ꝙ intelligis in rescripto, quod constat tunc, qñ cum delibērōne fuerit cōcessū.

A D D I T I O N E S.

† Clau. Omne. Habemus etiam gl. quæ ponit differentiam inter totum, & vniuersum, in l. in hac est aliud. inf. de ver. sign.

a Quæro dicitur hic. Vide gl. in cle. sæpe. in ver. constitutione sancimus. de ver. sign. quæ dicit, ꝙ sanctio est cum pœna, & constitutio sine pœna. Vide ibi omnino Ang. Barb. Vide etiam Dec. in rub. de consti. 3. lect.
Menoq. Ripa responsorum lib. 2. cap. 18. nu. 2.

b Dñs mundi. Qualiter Imperator sit dñs mundi, vide late Bar. ĩ l. i. §. per hāc inf. de rei vend. & vide per eundem in l. hostes. in i. q. de captiuis. Bald. hic. Et dum Bar. dicit, ꝙ Imperator non est dominus rerum particularium, idem tenet Alex. consi. 76. in causa & lite. lib. i. & consi. 112. in causa & lite vertente 4. lib.

c Barb. Iac. de Are. Adde quæ dixi in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & vide Ioan. And. in consi. 306. an ciuitas possit donare bona sui ciuis alteri.

d Rem meam. An imperator possit rem meam donare vel auferre, etiam legem cōdendo? Et concludit quod sine causa, non, cum causa sic. Et vide Bart. in l. fi. C. si contra ius vel vti. publ. per Bal. & Ang. in l. 2. in prin. C. de quad. præsc. & singulariter Bal. in l. fi. C. sen. resc. non pos. Adde Bal. consi. 14. & seq. 3. li. & consi. 278. 3. li. Ang. consi. 17. & 129. Abb. consi. 84. i. lib. vbi dicit, quod causa semper præsumitur in Principe. Pau. de Ca. consi. 117.
Pom. Pro hoc vide Bar. in l. i. ver. circa hoc. C. si contra ius. vel vti. pub. & Alex. in consi. 124. 4. volumi. & Præposi. c. quo iure. 8. dist. & Pau. cōsi. vlt. vol. i. Ang. Are. in §. fi. Insti. de offi. iudi. vide Imo. consi. 44. & consi. 146.
Ruer. Adde Ias. in l. fi. C. si contra ius, vel vti. pub.

e Auferre dñium. Vide Bar. in l. am. omnia. de decr. ab. or. facien. & in i. cōst. Codi. §. quib. in fi. & q. no. Bar. in l. fi. de appel. recip. & no. Bar. in 5. q. princi. in fi. in l. oēs populi, & q. dixi post Bar. in l. pubere. §. plane, qđ vi aut cla. dixit th. Bald. p illū tex. cum gl. in l. de latronū. C. qui. ad libertatem procla. non li. quod tenet statutū, quod bannitū etiā liceat capientū, quod dicit alibi nō reperiri. Et pōt ciuitas p pace habeda, res ciuiū priuatorū donare. no. Bal. & Ang. ĩ l. bene a Zenone. Et pōt ciuitas facere statutū quod in causis suis pcedat sūmarie, appellatione remota, & sibimet cōcedere priuilegium, sm̄ Bald. in l. fi. C. quorū appel. Et vide circa no. hic per Bar. qđ no. Ang. in l. 2. C. d' quadr. psc. p illā l. vbi tenet, qđ ēt sine ca princeps pt mihi auferre dñiū. Idē dicit Ang. in l. itē si verberatū. §. i. de rei vend. Qđ at dr̃ qđ ciuitas possit, intelligo scā debita recompensatione, vt p Bal. d. l. itē si verberatū. p Bar. & alios ĩ l. fi. p d' pig. ac. Ang. clare. i cōsi. 136. Et de materia ēt p Ang. in cōs. 61. & i cōsi. 51. & Ang. ĩ l. 3. §. si is. ff. qđ quisq; iur. & Bal. hic, & Ang. in l. a. inf. de his, q sunt sui vel alie. iu. & ibi Bar. & Ang. in l. item si verberatū. §. i. tenet quod de plenitudine potestatis, ēt sine causa, possit Imperator auferre mihi rem meā. Adde vltra allegata in præcedenti mea additione, Ro. consi. 310. inci. omnipotētis. ver. est etia conclusio. Abb. consi. vel. i. lib.

a Sed respondeo, & dico,[a] ꝙ potestatem legis condendæ Princeps hēt a Deo, vt in Auth. quō opor. epi. § 1. Sed possibile est, ꝙ legem cōdendo, vel rescriptū, statuat aliquid quod repugnet legi diuinæ, vel charitati, sed sic cōdendo repugnaret, quare &c. Sed quis lex Dei possit distingui in his q̄ non inducunt peccatum, vt no. in l. 1. de consti. prin. vt in testō requiruntur septem testes, & lex Dei dicit, quod in ore duorum vel trium stat oē verbū, quia tñ in his q̄ peccatū indu cerent, lex non valet, ergo multo minus rescriptum: quia dēt ꝯtinere honestatem, vt 4 dist. erit autem. Item dr̄ hic, ꝙ iura protectionis & defensionis dicuntur spectare ad Principem. Quæro, quid

7 † importēt ista verba, [b] recipio te in protectorem, & defensorem

b meum[c] † Cano. se de hoc expediunt & dicūt, ꝙ si quis reciperet

c sub defensione ecclesię, non debet eū ecclesia defendere cum ar

† mis, sed vr̄ ei magis reuerentia dēri q̄ alteri, probatur ex tex. c. recepimus. extra, de priuileg. cum gl. ibi posita. Sed nos possumus ꝓbare oppositum, per verbum, protegere. vr̄. n. importare, cū armis defendere, vt est tex. & gl. in l. desertorem. §. fi. ꝫ. de re mil. Itē potest probari in l. j. & fi. C. de profess. & med. lib. 10. quicquid isti dicant. Sed si loqueris in mā ꝯctuum, de quorū natura est iudicialis defensio, vt l. fi. C. de act. emp. cum si. tūc intelligit sine armis. Vbi aūt natura ꝯctus nō repugnat, dico ēt ꝙ tenetur ꝯfendere cū

8 armis. ꝙ no. Item no. hic ꝙ illis, † qui periti sunt, est credendū;[d] Et

d sic dicit Odoff. ꝙ si dubitatur de vulnere, an sit mortale, vel non,

e ꝙ sit remittendū iudicio, & testimonio medicorū.[e] Ad ꝙ facit. l. semel. de re mil. lib. 12. & tex. in c. significasti. in fi. extra, de homici. & in huiusmodi pūctis habemus tex. infinitos, vt in allunione, de quo recurrit ad rusticos, ut ē gl. §. præterea. Insti. de re. diu. ver. planc. §. longiori. Sic in simili, si tractatur de domo, recurratur ad magistros, vt in cor. de non alie. §. ꝙ autem, & no. in Spec. in ti. de

f proba. §. fi. circa fi. Sed aduerte, vidimus de istis peritis, ꝙ debet eis credi.[f] Quæro, nunquid creditur eis simpl̄r, an vero cum sacrō, ut dicimus in teste? Certe vr̄ dicendū ꝙ non, vt l. j. §. 1. cum gl. super verbo, vel duæ. ꝫ de ven. inspic & ꝙ in simi hr̄ in l. iurisiurādi. C. de testi. in gl. & ibi dixi. in ꝯtrium vr̄ alia gl. in ver. ab his, in l. comparationes. C. de testi. i gl. & ibi tractatur de ꝯparationis materia, & recurritur ad tabellionem, & sic ꝫ. Quid dicemus? Br̄ credo esse verū, qa si q̄ris, nunquid deponat cū sacrō apposito assertorie. & sic etiam dico ꝙ non. Et sic intelligo primas gl. Rō, quia ius non dēt facere, vt quis incidat in periuriū, vt l. 1. C. de indi. vidui. & l. 1. C. si aduet. ven. & sic est impossibile perfecte scire, quod non constat, quia posset decipi. Pro quo facit tex. præalleg. in l. 1. ff. de ven. insp. quia dicit dēre referri prægnantem videri, vel non. ꝙ quidem in teste nō admittitur, quod in obstetrice admittitur, ut ibi tex. & iō lex admittit ad talem rationem, qualem referre pōt. Sed si tu q̄ris de sacramento probatorio, tunc dico quod sic,[†] quia euitatur periurium, & sic intelligo gl. præalle. l. cōparationes.[†] Præterea ꝓ hoc vr̄ bon. tex. cum gl. in l. hac edictali. § his illud. ver. mobiliū vero. C. de secun. nup. ubi medio iurā per æstimatores, fit æstimatio rerum mobilium donatarum vxori, quæ transiuit ad secunda vota & ꝓ hoc habemus l. nemini. C. de aduo. diuer. iudi. vbi Doctor dꝫ ponit, de peritia sua, & tamē iurat, quod intellige, vt dicam. Item

g potes ex hoc videre, vtrum, & qualiter debeāt iurare Doctores,[g] qñ deponunt in examinatione scholaris apud epm̄, vel Archidiaconum pro ipso ad doctoratus apicem promouendo, quem paucissimi recte attingūt s̄m Cy. hic in lect. Itē † quæro nos dicimus, personæ istæ admittūtur ad deponēdum de arte, & peritia, nūqd

h sufficiat vnus,[h] cum alibi dicatur, Vox vnius, vox nullius, ut l. iurisiurandi. C. de test. nunquid & hoc erit? Solu. Circa hoc dico, qd aut in ciuitate reperiuntur plures periti, aut vnus tm̄. Si vnus tm̄, tunc depositio vnius sufficit. Si plures, & tunc non, ut est text. in

† corp. de nō alienan. § ꝙ aūt. ver. & ut neq;. colla. 2. q § de sacrō † ꝓbat, & est no. & sic est arg. ꝙ si qs est aduocatus illius, q est vulneratus, ꝙ habet tacere in positionib ꝙ si sint plures in ciuitate pe-

i riti, & pars ponit unū, hic habeo tacere,[i] & in conclusione opponere postea, ꝙ reperiantur plures, si unus tm̄ ꝓponitur, quia tunc non sufficiet, & uide ꝙ no. in d. l. decem. & ibi dixi. ꝫ. de ver. obl.

ADDITIONES

a Et dico. In hac materia, utrum princeps possit tollere quæ sunt iur. ciuilis, uide, quod no. in l. 1. in fi. de consti. princ. & dic s̄m Bald. s̄m. in l. fin. C. sen. rescin. non pos. ꝙ poterit auferre mihi dñium acquisitum per s̄riam, cum illud dñium fuerit acquisitum iure ciuili, per ea quæ no. in l. ex hoc iure. inst. de iust. & iure. Et sic cum possit tollere ea, quæ sunt iuris ciuilis, poterit tollere totale dñium. Quod ꝑpetuo tene menti. Vide tñ Bar. in l. fi. C. si contra ius, vel vtilitatem publicam.

b Ista verba, quid importent, accipio te in protectorem ac defensorem. Adde not. ꝑ Bar. in l. stipulatio ista. in prin. de ver. obl. Quid autem importet si quis submittit se protectioni superioris, hr̄ per Cy. & Bal. in l. 1. C. si quæcunque præd. pot. ad fi. & quid si statutum dicat, talis sit extra protectionem cōis, per Cyn. in l. 1. C. de natura. liber. Et hic adde Pet. de Anch. in cons. 93. & per Moder. in c. olim, de accu. vide tex. & gl. in c. ego. in verbo, saluo, de iureiu. per Bart. in l. 1. C. de excu. mun. lib. 10. Adde quid importent illa verba, submitto me protectioni. Dicit Bal. consi. 400. 1. lib. & an per submissionē simplicem, quis videatur dare iurisdictionem in terris suis illi dño? vide Bal. consi. 93. inter tres Marchiones. 2. lib. Meno. Ias. consi. 57. col. 2. Brun. consi. 86.

c Paris. Et defensorem meum, Vide Barb. late in cons. 62. vol. 4. vbi etiam ponit, an taliter recipiens teneatur etiam defendere suis sumptibus. Adde Fel. late in c. proposuisti. extra, de proba. Ale. in consi. 148. vol. 2.

† Claud. Defensorem meum? Et quid importent ista verba prolata a principe, vide per Pan. in c. recepimus. 5. notab. & in c. ex parte. 2. per illum tex. de priuile. & consi. 12.

d Pom. Illis, qui periti sunt est credendum. Vide Ale. in cons. 148. vol. 2. & consi. 26. & cons. 15. in 1. vol. Pan. in cons. 21. vol. j. Fel. in c. ne innitaris. de consti. & in c. proposuisti, de prob. & vnum verbum in c. quoniam contra falsam. in 3. not. de prob. & aliquid. in c. pe. 3. notab. co. ti. & in 8. notab. & in fi. apparatus. & aliqd in c. veniens, ver. 3. inquātum. de test. & in c. fraternitatis. de test, &c. de test. ver. falsit, de testib. in c. nostra. in fi. eo. ti. & in c. cum causam. ver. Tertio tempera, de test. in c. tuis quæstionib. eo. ti. & c. quia iudicante. de præscrip. & Cæp. consi. 28. in 2. dubio. & consi. 52. & Barb. consi. 29. 4. vol. & consi. 46. eo. vol. Ro. cons. 260.

Panor. c. 1. de iud. Bar. in l. j. de ven. inspic.

e Medicorum. Pro vulnerib. recurrit ad medicos, qui testificantur in arte sua. Vide an iurent, & qualiter, & adde Bar. hic, q dixit, ꝙ ubi tales deponunt sup tali facto, cuius veritas perfecte haberi pōt, vt est in agrimensore & similib. tunc debent iurare de veritate, non de credulitate, vt etiam est de mēte Bar. hic. Et tu, ad de Bal. hic. & vide Franciscum de Are. in d. c. proposuisti. de prob. quem sequitur Bar. hic, & vide Ang. de Are. & ibi addit. ad tract. male. in verbo, cicatrix.

Paris. Adde etiam ad istam materiam, q ubi aliquid relinquitur iudicio medicorum, vel similium, sufficit tales esse peritos in illa arte, licet non essent doctorati.

Vide singulariter Ias. in l. 2. prope finem. inf. quod quisque iur. in alium, &c.

Rue. Adde Are. in c. proposuisti. col. 3. & se. vbi dicit d. Bart. hic esse communiter approbatum.

f Eis credi. Qualiter autem debeat procedi ad inuestigationem medicorum pro vulnere, an sit remansura cicatrix, vel an aliquis sit infirmus, dicit Bart. multum no. in l. semel, C. de re mil. lib. 12. quod talis denunciatio facta per medicum nihil operatur, nisi de hoc ꝑcedat diligens iudicis inquisitio. & ideo debet apparere de hoc in actis, quod no. s̄m eum ibi, & idem ibi Ange. de hac materia late per Speculatorem in ti. de probat. §. fi. versi. hoc quoque. in 5. parte, & hic refert Bar. vide gl. in c. fraternitas. de fri. & male. per Canoni. in c. proposuisti, de probationibus. & ibi Bald. dicit, quod non dicuntur proprie testes. late per Modernos in c. significasti. el. 2. de homic. vbi vide. Et de hac materia vide Ang. plene l. si uacantia. C. de bon. vac. lib. 10. & aliquid per Lud. in l. j. §. fi. de verb. ob. per Bar. & Ang. hic.

g Iurare Doctores. quomodo credatur doctori de scholari, vide in d. l. neminem. de aduo. diuer. iu. & late ꝑ Ab. i c. ꝑposuisti, de ꝓb. per Ang. i rep. d. l. si vacantia.

Paris. Vide Fel. in c. ex literis. ad fi. extra, de consti.

h Sufficiat vnus. An vnus vel plures medici requirantur ad deponendum, & quia de similib. vide Bar. in l. 2. C. de ponde. & auri. lib. 10. & in l. fi. ff. ad leg. Corn. de sicar. & in d. c. significasti. Bar. in l. j. §. fi. de ver. obl. Bal. in l. directas. C. de testaman. & vide per Mod. in d. c. significasti. per Lud. in l. 1. §. fi. de ver. obl.

Meno. Placa. li. 2. epito. delict. c. 46. nu. 10.

Paris. Vide Fel. in c. proposuisti. ver. 2. conclusio. extra, de probationib.

† Clau. Sacramento probat. Vide circa hoc, quæ requirant, & quales esse debeant. Ale. cons. 15. vol. 1. circa fi. & cons. 45. & vide Imo. & Are. l. 1. in fi. inf. de ver. ob. qui multa dicit in materia, uide etiam Panor. repetentem omnes istas quæstiones in c. proposuisti. de prob. ubi etiam ponit, an s̄nia istorum possit retractari.

i Habeo tacere. Debet ergo ꝓbari, quod in ciuitate est unus solus, ad hoc, ut unius solius depositio sufficiat. Et hæc est mens Bar. De materia uide in c. proposuisti. de proba. in c. significasti. el. 2. de homi. & mens Bar. hic est dare cautelam aduocato, ut si iudex accipiat unum peritum tantum, quod aduocatus sileat, quia si sententiam habebit pro se, bene est: si autem cōtra, potest appellare quoniam iudex debebat capere duos peritos. Adde ut pulchre Bal. consi. 302. 2. lib. & uide quod uoluit Rom. consi. 10.

§. Sed cū vos. Hic ponit qd scire expedit Doctorib. & scholarib. qd docēdū sit, & quid ꝑ

† Doctores legēdū, vsq; ad § & añā qdē in tex. ibi, necesse sit. i. vtile. alias importaret necessitatē. Sed opp. & video ꝙ etiam non incipientes ab Institutionib. efficiuntur sapientes, sed expone, vt dixi.

ADDITIO.

† Clau. Vtile. Sic sumitur in l. vnica. iuncta. gl. t. de off. præfec. præto.

1 *Lex per non vsum non tollitur, sed deuiando, vel a recto diuertendo.*

§. Et antea, Sicut expedit scire qd sit legēdū, & qd docēdū, tā scholarib. q̄ Doctorib. Ita simpliciter scire expedit qd olim legebat, & tradebat, qm̄ opposita iuxta

2 se posita, clarius elucescūt. † Quæro, nūquid per desuetudinem a

a tollatur lex? Glo. de h. d. hic, & in cor. de hær. & fal. circa prin. sub verbo, neglectas, & Insti. in proœmio. §. igit. in gl. fi. ꝙ debes intel

b ligere tolli per desuetudinem.[b] seu deuiando, seu diuertendo a recto intellectu, sed ex eo ꝙ nō utat, absit a seculo, & vr̄ hic ꝙ tol

† lebat † eodē modo, vt dixi. Pro quo facit tex. hic, & Inst. in ꝓœmio.

ADDITIONES.

a Desuetudinem. Io. An. in c. 1o. de cle. coniu. dicit, ꝙ quoque non vsus, non habet in se aliquem tacitum actum contra ius, & non tollit legem, nec inducit consuetudinem. Secus si haberet in se tacitum actum, & vide etiam quę not. Cy. in l. 2. C. quæ sit lon. consuet. in q. an ex factis negatiuis inducatur consuetudo. & Bal. in l. de quib. in ver. modo quæritur, an ex non actib. inf. de legib. Et hic adde Ia. de Bel. in Auth. de hære. & falci. in prin. Cyn. in l. 2. ver. expediti. C. quæ sit lon. consue. in 2. q. per Doc. in c. fi. in prin. de consuet. in 6.

b Tolli per desuetudinem. An per desuetudinem lex tollatur, adde Cyn. in l. fi. C. de iu. do. impetr. an. vbi dixit nunquam legem, vel statutum tolli per non vsum, sed per contrarium vsum sic. & quod tollatur lex, videtur tex. in l. receptitia. in prin. C. de consti. pecu. ibi, in usitato. ibi Bar. in prin. adde quæ no. in c. 1. de treu. & pace. & quæ dixi in l. de quibus. de legi. Adde Ang. consi. 104. & sequen. Bal. consi. 127. 3. lib.

† Clau. Tollebatur. An lex tollatur per desuetudinem, vide latissime per Fel. vltra omnes, in c. j. extra, de treu. & pace.

1 *Notarius debet ponere in instrumento nomen contrahentium nouum & vetus, item cognomina.*

2 *Nominis mutatio quando permissa.*

§. Nos vero. Reprobatis modis antiquis tradēdę ciuilis sapientiæ, & studio ꝙ scholares faciebāt, tradit modū, quē scholares tenere dēnt in edicēdo, & Doct. in legen-

in legẽdo, siue docẽdo, & hoc vsq; ad ver. hæc autẽ tria. Modo aduerte, φ mutat nomẽ in §. sed qa. ver. discipuli, q facit mẽnonẽ de noĩe antiquo, & ponit nouum. φ † facit ad ar. φ tabelliones dẽnt ponere in instrõ nomẽ ɔ̃henuũ s. nomẽ vetus, & nouum. Ita alias habemus, φ ẽt cognomen, vt l. Lucius Titius testõ facto. ℱ. de fideic. li. quo ẽt vtimur in ɔ̃ctib. & testĩs. Sed adde, † φ interdum fit mutatio noĩs a auctoritate legis, & tunc est licitũ, vt hic. Interdũ fit ab ipso eodẽ, & tunc interdum fit fraudulẽter, & tunc incidit in pœnã falsi, vt l. falsi. in tex. & gl. ℱ. de fal. Interdũ fit gñaliter & ad libitum, vt ab ista hora volo vocari talis. Ista mutatio non nocet, qa nõ in fraudẽ est facta. l. j. C. de mu. no. & no. l. falsi, præal ĩ prin.

A D D I T I O.

a Interdũ fit mutatio noĩs. Verũ liceat sibi nomẽ mutare, adde Bal. & Ia. Bu. i prin. C. & Bal. in l. demõstratio. in fi prin. de cõd. & de. p Ab proce. Decreta. & vide Bal. in l. filiũ. C. de suis, & leg. & de mutãre nomen Guelphum, vel Gibellinum. Pro quo tex. in l. hoc iure. §. fi. inf. de do. & qd Bal. in l. j. C. ad l. Iul. Vi tec. & dicit Bal. in rub. C. de fi. instr. φ q mentitur nomẽ suum in cõtrahendo, vel in instro, dr̃ falsum cõmittere. l. falsi nominis. ff. de fal. Et de mutãdo nomen, uide Bal. ĩ. in prin. Digest. in 12. q. & in l. fi. C de hær. inst. Mod. in c. accedens. de falsis.

1 *Hypothecaria, & pignoratitia, quomodo se habeant.*

§. Tertii. Aduerte ad quandã gl. qua alibi meliorem non habes, & dixi, quod vult dicere, æmulor. i. inuideo vel sequor, vel imitor. Sed prima expositio est verior, sed tamẽ aduerte. Quæro, † quomodo actio hypothecaria, & pignoratitia se hẽant, & qũo cõueniant, & quomodo differant. Dico hoc mõ. Si quidem loquitur de pignoratitia directa, dic quod differt ab hypothecaria natiuitate, vtilitate, & vita. Natiuitate, qa hypothecaria nascitur ex solo consensu, vt l. si tibi decem. §. de pignore. ℱ. de pac. & ibi dixi. & l. j. §. p seruum. ℱ. de acq. pos. & l. 2. C qui pot. in pig. hab. Sed pignoratitia actio, a nascitur rei interuentu, vt Insti. qb. mod. re ɔ̃hi. ob. §. fi. Et ratio differentiæ est, quia cum directa ɔ̃petat debitori, soluta pecunia, ad repetendum pignus, l. si cũ venderet. ibi, recipere. & l. si rẽ. § omnis. ℱ. de pig. act. oportet, φ rei interueniat traditio, alias non posset petere, qd secus est in hypothecaria, qa absolute competit. Item differunt vtilitate, b quia pignoratitia, est actio bonæfidei, hypothecaria vero est stricti iuris, vt in gl. Inst. de act. §. actionum. Item vtilitate differunt in alio, quia pignoratitia competit directa, & vtilis, directa debitori ad repetendum pignus, & creditori vtilis, si fecit expensas in pignore, vt l. si. necessarias. ℱ. de pig. act. sed hypothecaria solũ creditori. Itẽ differũt vtilitate, quia pignoratitia semper est personalis, sed hypothecaria est in rem, vt l. pignoris. ℱ. de pi. & competit ɔ̃ quemcũque possidẽtem, sed pignoratitia solũ debitori, quæ cõpetit ex ɔ̃ctu. Itẽ differunt in vita, c hoc modo, quia actio pignoratitia durat 30. ann. interdictum 40. vt no. in l. cũ notissimi. C. de præscr. 30. an. & C. si aduer. cre. l. j. & 2. Sed tñ aduerte, nũqd illud φ dicimus, φ pignoratitia nascit̃ demũ interueniente re, sit ɔ̃na, vel directa: De directa est certum φ nõ. Sed si q̃ris de illa quæ ɔ̃petit creditori, d tũc secus, quia solo consensu nascitur, vt l. j. de pig. act. quod no.

A D D I T I O N E S.

a Pignoratitia act. Limita per Bar. in l. inquilino. ver. sed pone. de dam. infec.

b Differunt vtilitate. No. hanc drĩam inter pignoratitiam, & hypothecariã. Alias drĩas vide p Bar. in in l. si rem. §. proprie. inf. de pig. act. per Mod. Insti. de act. §. actionum.

c Vita. Pignoratitia est sp personalis, sed verum de iu. can. sit in rem scripta ita φ forte soluta competat contra emptorem pignorum, & contra quemlibet possessorem. In no. i c. cum contest. de pig. dr qd est mera psonalis. Allegat hic no. sub dn tibi Host. φ quomodocunq; actum sit, non est vis, q a quicunque p possessorẽ tenetur, & sic est ambulatoria. ita refert, & latius Bal. in ca. 1. de feu. da. in uicem l. commisso. limita per eundem Bal in l. j. C. de pign. act. & in l. 1. C. de non nu. pec. & uide Bar. in l. pignoris. C. de pignoribus.

d Creditori. Adde Bar. in l. si tibi, §. de pignore, uer. potes dicere, inf. de pact.

1 *Legem offendit, qui facit contra illam.*
2 *Iura in quibus locis doceri possunt.*
3 *Consuetudo longissima inducit priuilegium.*
4 *Expulsio de ciuitate non habetur pro deportatione.*

§. Hæc aũt tria. Supra dictum est, qualiter iura tradũtur, hic autem ponit, in qb locis tradi debeãt ista iura, vz ĩ ciuitate Romana, in ciuitate Athenienẽ si, & in ciuitate Constantinopolitana, prohibens in alijs locis legi, & contrafacientes punit. hoc dicit vsque ad §. illud aũt. a No. pœnam expulsionis de ciuitate. Sic C. de epis. & cle. l. quicunque cum si. † No. quod qui facit contra legem dicitur offendere legẽ & non meretur a lege defendi l. auxilium. §. in delictis. ℱ. de min. Circa hoc reuocatur in dubium, quia sunt aliæ ciuitates a Regib. & Principibus conditæ, vtrum in his possunt iura doceri? Glo. in ver. regiis vrbibus dicit quod sic. Vnde dic, quod in ciuitate Boloniæ possunt iura doceri, quia est ciuitas regia. Nã fecit eã Imperator Theodosius, iussu beati Ambrosij, vt ĩ legẽda beati Ambrosij reperit̃, q̃ est apud sanctũ Victorẽ, locũ religiosum, & amœnũ, ɔ̃stitutum s. sanctũ Michaelẽ de nemore, vbi ego steti p magnũ tps ad studendũ, & reuideodũ libros p meipsum. Sed licet ciuitas aliqua ɔ̃dita fuerit a Principe, nõ ppea pñt ibi doceri iura, nisi hoc habeat ex spãli ɔ̃cessione, vt hic habuit ciuitas Berytensiũ, q̃ dr̃ ciuitas Augustana, qa Augusta fuit priuilegijs p̃ cæteris pdotata, vt ℱ. de cẽl l. j. & l. j. C. de metropo. Beryto. li. xi. tñ vt in possent iura doceri, sup hoc spãle priuilegiũ hẽt. vt hic. Præterea sicut exponendo literam dixi, Alexandria ciuitas fuit condita ab Alexãdro in quo fuit sm Imperium, vt dicam ℱ. ti. j. ex hoc iure. & tñ in ea nõ pñt iura doceri, vt hic patet. Non ob. φ dicitur in vrbib regijs, &c. quia intellr̃ de vrbib. regijs singularib s. Romana, & Constãtinopolitana. q̃ dñr vrbes singulares, vt C. de priuil. eorum q ĩ sa. pal. mil. l. j. li. 12. & in quib. iura nata sunt. C. de fer. l. oẽs in Auc. vt ecc Rom. gau. cẽ. an. præsc. & in Ant. vt præpo. no. impe. Quid ergo b si ciuitas, c hoc priuilegio careat? † Iac. de Are. dicit, φ si hoc habet ex consuetudine longissima sicut hẽt ciuitas Paduæ. pñt ibi iura doceri licite, cũ talis consuetudo sit siĩs priuilegio, & facit, vt licitũ sit priuilegiũ, vt ℱ. de aqua quo. & æsti. l. hoc iure. §. duct. & C. de epi. & cle. l. 3. qsquis. Et ɔ̃suetudo inducit priuilegium. 18. q. vlt. seruitium, & extra, de ver. sig. c. super quibusdã. §. ꝑterea. Itẽ probatur, quod expressum, & tacitũ æquipollent. ℱ. si cer. pe. l. cũ quid. Sed princeps permittẽdo alibi doceri, vr̃ ɔ̃cedere, & suã prohibitionẽ reuocare, vt ℱ. de exerc. l. j. §. magistrum. 2. & ℱ. loc. l. cũ in plures. §. locator Hoc sentit Ia. de Are. dicẽs, φ iura pñt doceri ĩ locis permissis ex priuilegio, vel ɔ̃suetudine antiqua, q̃ p lege seruatur, vel ex permissione eius tacita, vel expressa q est principe, vel loco Principis in territorio suo, & hi, q in talib locis docẽt, & doceñt, dñt hr̃e priuilegia, q̃ tribuit auth. habita. C ne filius pro pr̃e. & q̃ tribuit lex ℱ. de exc tu. l. sed & reꝓbari. §. fi. Plus dñt quidam Mod. vt Rich. Malũ. quod possint hæc iura hodie doceri in qualibet ciuitate, vel castro, vt Mutinæ, Rhegij, Parmæ, Vercellis, & ĩ castris, vt vidimus, maxime in prouincia Marchiæ Anchonitanæ. ꝓbat, quia vbi cessat rõ legis, & lex, vt ℱ. de iure pa. l. adigere. §. quamuis & de re mil. l. milites Itẽ cum rõ vincat legẽ, possumus facere ɔ̃ legẽ rõni adhærendo, vt dicit gl. de acq. re. do. l. qua rõne. §. sfæ. Sed ratio quare prohibitũ fuit iura doceri in alijs locis illa erat olim, ne iura peruerterentur, & falsificarẽtur, cum in illis locis nõ erat copia iurisperitorũ sed cũ hodie vbiq; sint iurisperiti, nec sit locus puersioni, vel falsificationi, sicut olim, cessat ista rõ, & ideo ad hoc obseruandũ non tenemur. Quod mihi nõ placet, qa tpe huius l. multæ erant splendidæ ciuitates, in quib. forte maior erat copia sapientum, q̃ in ciuitate Beritensi. & cũ alibi nõ possint doceri iura neque in Alexandria, neq; in Constantinopolitana ciuitate, dico ergo, φ hr̃e studiũ, vel licentiã docendi, ꝓcedit ex priuilegio tñ, d vel ex ɔ̃suetudine longissima, sicut Paduæ, vbi est studium gñale ex cõsuetudine, & sic eadẽ priuilegia sunt ibi, q̃ sunt Bononiæ vbi est studiũ ex ɔ̃suetudine & priuilegio Lotharij Imperatoris, vt dñt quidã. Quid ergo est φ ĩ publica doctoratus examinatione, dicit eps, vel Archidiaconus, Damus tibi licẽtiã legendi, hic, & vbiq; locorum. Sed dic, φ vbiq; accipitur p os loco idoneo, vt ℱ. de mu. & ho. l. gradatim. §. 1. & ar. ℱ. de his, q sũt sui, vel alie. iu. l. 1. §. qcunque. cũ sua gl. † Vltimo q̃runt hic, quidam, vtrũ hæc pœna expulsionis ciuitatis e habeatur pro deportatione, & dñt quidam, qd nõ, p l. mathematicos. C. de epi. aud. vbi aliud est expellere de ciuitate, aliud deportare, qđ est no. quo ad bannitos nostri tpis, qui de ciuitatib. exbanniunt, vtrum hẽantur loco deportatorum, de quo dicemus ℱ. de off. præsi. l. illicitas. § q vniuersas. & dixi in l. 1. C. de her. inst. Et ista sunt verba Cy.

A D D I T I O N E S.

a Barb. Illud autem. Adde Doc. in c. nũ, de cle non resi vbi late tangunt, an iura possint legi in alijs ciuitatibus non priuilegiatis, vide quæ ibi recollegi.

b Barb Quid ergo. Vt habetur in c. causam quæ. de præscrip. & in c. super quibusdam, §. præterea extra de ver sig.

c Pom. Ciuitas. Vide Ale. cons. 4. in 4. vol. & in cons. 35. fere per totum. in 2. vol. Et ad hoc vide aliquid per Prep. in c. responsa. 2. dist.

† Priu legio careat. Contrarium tenet Bal. in proœ. Dec. ubi dicit, φ oppida non possunt præscribere priuilegia studij.

Roe. Adde Bal. in tract. repræsa. col. 11. ver. ad sextum. ubi dicit, φ cum in ciuitatib. non priuilegiatis doceant iura, φ huic §. hæc aũt per desuetudinem est derogatum. Adde ẽt Bal. in addit. Spec. in ti. de magistris. & Spec. an. ti. ne cle. vel mon. & Ang. de Are. in §. item Romæ. Inst. de excusa. tu & Nico. de Neap. in l. sed & reprobari. §. j. inf. de excusa. tu & Bal. in d. l. sed & reprobari. in 6.

d Priuilegio tñ Et an Doc. dicant hr̃e iurisd. ordinariam, uide Bar. quod sic, in l. 1. in ti. de op. leg. & Bal. in auth. habita. Sed an priuilegia concessa per auth. habita, hẽant locũ in forensib. tñ, an ẽt in ciuib. Bal. ibi uidetur velle, qđ tñ, in forensib. An Doc. & scholares cuiuslibet sciẽtiæ hẽat illa priuilegia. Ad hoc Bal. cons. 26. 1. lib. consuluit, quod gratia non diceretur subreptitia, ex eo, qđ qs supplicauerit summo Pontifici se studere in iure ciuili, non expresso loco, cum studeret Mediolani, quia ex antiqua consuetudine, dicitur habere studium generale, ex quo ibi legitur, & ciuitas regia, metropol.

e Expulsionis ciuitatis. Bene facit c. j. de vsur in 6. & in l. hi, qui sanctam. C. de ap.

1 *Nomen demonstratiuum ad oculum, ponitur intellectiue.*

§. Illud aũt. Hic ponitur quomodo scribentes libros p signa, dẽnt puniri ciuiliter & criminaliter & hoc vsque ad ver. illud vero. Aduerte ad §. hæc autẽ. φ pronomẽ hic, hæc, hoc, est † demõstratiuũ ad oculum, nihilominus ponitur intellectiue, ut l. hæc actio. de cal. de primo patet. Itẽ intelligẽ hic de oĩb. duplicarijs, † secus in pœnis vt est gl. in l. q textrini. C. de murile. lib. 12. φ dico, quod non est verum, a quia lex q̃ allegat

A D D I T I O.

† Clau. Duplicariuis. Et uide de nominib. ꝓprijs. & an sufficiat exprimere primã literam nominis proprij. Fely in c. cum accessisset. 40. 1. de const.

a Quod non est verum. Adde Bar. in l. stipulatio ista. §. cum. qui. de ver. ob.

legat, l. q. ut in casu dubio, hoc est certũ, quare dico, quod ista glo. & non illa bñ loquitur, atq̃ no. de quo habes tex. in l. quicunque. in fi. C. de her. Item aduerte, quod debet puniri scribẽs per sign. Dicit gl. secus si relecatoria per abbreuiaturas. No. glo. quæ incip. no. ergo & c. quæ intelligit, si nõ diceret falsum, quia tunc esset secus, vt ℑ. de eo, quod cer. lo. l. fi. & vide quod no. in l. 3. ℑ. de tri. & l. & elegãter §. non solum. ℑ. de do. & l. exhibitionis. C. ad exhi.

ADDITIO.

a Poma Bene loquitur. Illud tenet Ias. in l. stipulatio ista. §. cum qui. in gl. 1. ff. de ver. obl. in §. hæc autem tria. ver. quid ergo. vide Ale. consi. 74. vol. 4. Barb. consi. 41. vol. 1. & consi. 53. fere per totum, vol. 2. & aliquid per Fely. in c. cum contingat. de foro compe. ver. Secundo inquantum. de Abb.

1 *Ludus est crimen, & uenit criminis appellatione.*

§. Illud vero. Hic habes, quod scholares non debẽt ludere, nec ipsis ludis se immiscere, maxime illi, q. rudes veniũt ad hãc doc. Vltimo loquit̃ de Doctoribus docentib. hanc ciuilẽ sapiẽtiã, & hoc vsq; ad fi. Et sic no. † quod lud⁹ est crimen, a ibi, ex quibus criã. & c. quod valet ad multa, vt in statuto quod dicit, quod bãnitus de crĩe possit ĩpune offendi, & occidi, & cũ qdã fore occisus, qa lusit, nũquid puniat̃ occidẽs? Et fuit ista qõ Pisis, seu Perusii, tpe dñi Nicolai de Armanijs. Et finaľr ipse nullo mõ volebat huic assentire, nisi quod quidã Doctor tũc Boñ. venit, & breuiter dixit per hũc tex. quod talis occidens puniri non debeat.

ADDITIO.

a Ludus est crimen. Si statutum dicit, quod bannitus propter crimen, possit offendi, quidam fuit bannitus pro ludo, & ludus est crimen, ergo potest offendi. Bene faciunt plene no. per Bal. in rub. C. de cond. ob. turpẽ caus. & omnino vide de hoc in c. 1. de sacrileg.

De iustitia, a & iure. *Rubrica.*

ADDITIO.

a Meno. De iustitia. De hac materia Dominicus Sotus in libris de iustitia.

1 *Imperator an debeat esse Christianus, ad hoc ut habeat iurisdict. tẽporale.*

2 *Iudæus hodie non potest esse tutor Christiani.*

¶ RVBRICA nr̃a diuidit̃ in v. par. In 1. ponit Inuocationẽ diuini nois. In 2. ponit denoĩatiõẽ ĩperialis culminis. In 3. enumerõnẽ, siue enucleatiõnẽ noui iuris. In 4. ponit nomẽ libri. In v. ponit id, de quo ad pñs tractare intẽdit. Sc'da ibi, dñi. Tertia ibi, iuris enucleati. Quarta ibi, Digestorũ. Quinta incipit, liber primus. No. gl. q̃ est sup verbo, collectũ, de cuius mã vide in p̃cedẽti qõ. & ibi dixi. No. quod ẽt Impera. ĩuocauit nomẽ dñi, & sic fuit Christianus, vt s. in prin. const. Et ex hoc sequitur, quod si non fuisset Christianus, 1 † non potuisset esse Imperator, nec hrẽt tpalẽ iurisd. alias dñationẽ. Gl. tractat in l. spadonẽ § iã aũt. ℑ. de excu. tu. & in Auc. iusiurãdũ. quod p̃sta. ab his. §. j. in j. r. n. vbi dr̃, quod non põt habere iurisdic. tẽporalẽ, q. nõ est Christianus. Tutor † Christiani, põt aliqs 2 a Iudæus esse, b vt d. l. spadonẽ. § iam aũt. quod põt esse verũ. s̃m illa b iura antiqua, nõ s̃m hodierna, cũ tutor iurare dẽat tactis euãgelijs quod non p̃staret Iudæus, vt in Auth. vt hi, q. obl. §. fi. Sed ɔ̃ ista obstat l. generaliter. §. fi. ℑ. de decu. Sol. ut no. C. de iud. l. fi. & hoc modo intelligo dicta iura. vt s. dixi, & dic, vt d. §. iam autem.

ADDITIONES.

a Pom. Tutor. tñ. Adde quod Iudæus põt ita testari, sicut Christianus. Ita tenet Bal. p illum tex. in l. fideicommissa. in prin. ff. de lega. 3. & nunquid Iudæus ligetur iuramẽto, vide Pan. consi. 39. ad fi. in 1. vol. vide Bal. consi. 15. in 1. vol. Ro. consi. 155. in fi. & aliquid in c. 9. de Iudæis, per Pau. ibi, & per Imo. consi. 10.

b Iudæus esse. Vide Ro. in l. pactum. C. de col. per Bar. in d. l. spadonem, & ibi tenet contrarium eius, quod dicitur hic, per Mod. in c. fi. de iud. in vlt. q.

Ruer. No. illam CONTRARIETATEM, & de illa quæst. vide Ias. hic plenissime disputantem, qui eandem opinionem sequitur Bar.

LEX PRIMA.

1 *Iustitia quomodo dicatur prius fuisse, quam ius.*

2 *Copula, & quando requirat concursum copulatorũ, & quando resoluatur in disiunctiuam.*

3 *Proclamatio facta per potestatem, quod quicunque ceperit talem bannitũ habeat mille, quando valeat.*

4 *Expensa facta in capiendo bannitum, quando possit repeti.*

a IVRI operã. a Hoc principiũ vsq; ad §. huius studij, diuidit̃ ĩ 5. par. s̃m Iac. de Are. In j. ponit, quid oportet facere volẽtẽ studere in iure. In 2. docet illud. In 3. probat p authoritatem Celsi. In 4. ponit, quid habeat quis cõsequi ex hoc studio. In 5. ponit vnde sequit hic honor. Sc'da ibi, est aũt. Tertia ibi, nã vt elegãter. Quarta ibi, cuius merito. Quinta ibi, iustitiã nãq;. No. tex. ibi, bonos. nã duplici de causa quis efficitur bonus, metu pœnarum, & præmiorũ gratia. Op. & vr̃, quod dẽat primo audire Instõnes, vt s. in j. ɔ̃st. §. discipuli. So. verũ est, ut in ɔ̃rio. anteq̃ veniamus ad mãm, seu diuisionẽ, op. dr̃ hic, nosse oportet, & c. verbũ oportet, denotat necessitatẽ, sed ad hoc, ut cognoscã aliqd, est necesse, vt cognoscã principium. Vñ op. de l. neq; natales. C. de prob. & l. fi. C. vñ cog. Huius b timore b gl. hic i ver. prius. exponit, oportet. i. decet. vel melius s̃m Dy. sed dic, quod ad sciendũ aliqd, non est necesse scire principiũ ex quo, & sic ɔ̃ria loquũt̃, sed principiũ pp quod. sic, ut hic. Dr̃ hic 1 quod ius a iustitia dr̃, & sic † prius fuit iustitia, q̃ i. s. Op. de l. iustitia. c in prin. ℑ. eo. So. dicit gl. dẽt exponi ius c suũ. i. meritũ hois. Vel melius s̃m Dy. quod aut cõsideratur ius prout ẽ in habitu hois & tũc iustitia, & ius fuerũt, & sunt ĩ oĩ tpe. Aut ɔ̃sideratũ ius, put ẽ ĩ actu, & tũc iustitia fuit prius, & postea ius, & sic intelligit̃ hic. nã iustitia est virtus, ius ẽ executio ipsius virtutis, vt Inst. e. ĩ prin. Op. cõ gl. dr̃ hic, quod ius est ars boni, & æq. Vr̃ ergo quod ius sp̃ disponat super bono, & æquo, qa nã copulæ est, quod sp̃ faciat ɔcursũ copulatorũ. vt ℑ. de ɔd. ĩst. l. si hrẽdi. Sed tũc instat̃, qñq; ius disponit sup bono, licet nõ sit æquũ, vt in vsucapione, qñq; sup æquo tñ. Rñ. qñq; qualitas vna copulat̃ duob. substãtiuis, & tũc nõ ẽ ver⁹ ɔcursus copulatorũ vt hic, qñq; duob. adiectiuis. & tũc loquũt ɔ̃ria. Op. ad hoc ℑ. de vsuf. le. l. si Titio fund⁹. Sol. ibi copula ponit̃ ĩter duo ĩcõpatibilia, & tũc resoluit̃ ĩ disiũctiuã, vt d. l. si Titio. Sic in l. fi. C. de cod. vñ tũc copula accipit̃, p. vel. Op. ad hoc d̃ l. ea tñ adiectio. ℑ. d. l. 3. 2 Pro quorũ sol. † dic, qñq; copula d pon. ẽ inter duo incõpatibilia, & d tũc resoluit̃ ĩ disiũctiuã, vt ĩ l. si Titio. & ad qđ valet, dic ut ibi, licet gl. aľr dicat, vt ĩ auct. hoc locũ C. si mulier sec. nu. qñq; ponit̃ ĩter ɔsonãtia simul, & tũc aut ɔsonãt simul ĩ vnũ, vt quasi insit vnũ alteri, & tũc dẽpta copula de medio, resoluit̃ ĩ adiectiuũ illius, vt l. j. † §. 1. ℑ. d̃ pac. ibi, placitũ, & c. & arma virũq; cano. † & c. Si sit̃ ɔsonãt in vnũ, vt genus, & spẽs, dic p lene, vt p Dy. c. gñi p spẽm. ex d̃ reg. e iu. l. 6. Qñq; copula ponit̃ ĩter diuersa, e tũc aut inter duo substãtiua, nõ aľr verificata, & reqrit̃ ɔcursus copulatorum f vt ℑ. de le. 1. l. f hmõi. § si Titio, & in oĩb. legib. tractãtib. mãm ɔiũctiorũ. Qñq; cadit inter duo adiectiua, & tũc aut respũ alicuius substãtiui, aut nõ: primo casu reqrit̃ ɔcursus copulatorũ, ut si dicamus. Titius ma- g gnus g & albus, vt ℑ. de leg. 1. l. Titiæ textores. ĩ prin. Qñq; nõ copulat respũ certæ substãtiuæ, & tũc dic vt dicã in seq. mẽbro. Qñq; copula cadit ĩter orõnes, & tũc aut respũ alicuius accidẽtis, aut ñ. Primo casu requiritur cõcursus copulatorũ, vt d. l. si hrẽdi. Sc'do casu nõ, vt l. 1. ad l. Cor. de sica. & l. 1. ℑ. de his qui no. infa. hæc sunt verh ba Iac. Bu. h in q. de mercatoribus, & artificibus artis lanæ. Tãgã 3 in l. si is q. ducẽta. ℑ. de reb. dub. Itẽ inducitur per Gul. ad q. † Potestas ciuitatis facit bannũ, quod quicũque capiet talẽ bãnitũ, hẽat i mille libras, vtrũ valeat i hoc bannum siue proclamatio? Vr̃ quod sic, † C. de stat. & imag. l. & virtutum. & tex. hic. † In ɔ̃trium facit l. vni-

ADDITIONES.

a Meno. Iuri operam. Gouean. lib. 1. lectio. variar. cap. 18. Ioan. Robertus. lib. 3. recept. sen. ca. 12. Forcat. dialog. 37.

b Pom. Huius timore. No. quod verbũ necessitatis, qñq; s̃m subiectã materiã accipitur de honestate, quod amplia p̃cedere etiam vbi adijceret hæc dictio præcise, vel oĩno vt est tex. in c. 1. in ver. debet omnino. cũ gl. de despon. imp. & ibi Pa. Pro quo tex. vide gl. in verbo, dẽant. in cle. 2. de sta. mon. Ias. post Ale. in l. 1. ff. de iu. om. iu. Fel. in c. nam concupiscentiam. de consti. Barb. cons. 24. in 2. vol.

c Ius Quid sit ius. vide gl. & Io. An. in merc. in rub. de reg. iur. in 6.

* Meno. Tiraquel. de retract. consanguinit. § 1. gl. 10. nu. 3. in fine.

d Qñque copula. Vide plenius per Bar. hic, adde post Ale. Ias. de copula, que, Pe. de Anch. consi. 272. Bal. consi. 14. & 61. 44. & 119. 1. lib. & consi. 355. 3. lib. & ibi quid in pœnis. & col. 38. & 67. & 109. & pulchre consi. 255. & 212. 3. lib. & cõsi. 361. & 462. 4. lib. An. consi. 163. & 243. & 28. & 38. Pau. de Castro, cons. 143. p Car. consi. 58. & 109. per Old. consi. 161. per Ang. cons. 61. & Ro. consi. 104. inci. pater. ver. Vltimo aduertendum hic, per Ias. allegatos, qui an sint contrarij, vt ip se dicit, reprehẽdẽdo Rom. tu ipse vide. Et inquantum subdit, quod si dico sẽtam nullam, & si qua sit, appello, quod nullitas vr̃ æque principaliter sententia vide epm Ale. in c. dilecto. extra, de app. Cal. consi. 13. de app. Bal. consi. 463. 4. lib. Ang. consi. 266. In quantum ẽt ponit de teste, deponẽte per verbum, credo, vide quod voluit Ang. cons. 4. & 274. Et de teste, qui dicit, videre suo, qñ probet, vide Bal. consi. 225. 4. lib. Vnum dicit Roma. consi. s. alle. 104. quod ubi testis deponit p uerbum, credo, qui est approbatus per partem producentem, & per illud uerbum deponit aliquid in fauorem alterius partis, quod hoc casu plene probat.

Paris. Illam materiam copulæ, vide omnino latissime per Fely. i c. 2. in uer. copula cum seq. usque ad uers. leges. extra, de resc. & Ias. hic. Et uide unum casum per Roma. consi. 104. de statuto dicente contra debitores cessantes, & fugitiuos, quod non requiritur concursus copulatorum.

† Clau. Vtrumque cano. Idem in coniunctione disiunctiua. Vide tex. in l. si rẽ mobilem. ibi, quæ rõne, uel anima, iuncta glo. super ver. anima. ℑ. de acquir. pos.

e Pom. Ponitur inter diuersa. Aduerte, quod Bar. in isto mẽbro vr̃ cõtrarius his, q̃ dixit s. in solenni l. si hæredi plures. ibi enim uult, quod quoties qualitas una copulatur duobus substantiuis, quod non requiritur concursus copulatorum, hic uero dicit totum contrarium, & uide hic Decium.

Ruer. Adde Abba. & Feli. plene in c. ex parte. el 1. in uerbo, copula. de rescrip. & Ias. hic qui tradit regu. cum octo limitationib.

f Concursus copulatorũ. Hoc tamen fallit, quoties inter illa substantiua caderet ordo charitatis, tunc. n. non requiritur ordo cõcursus copulatorum, per ea quæ uoluit Doct. in l. Gallus. §. 1. post gl. ibi. ℑ. de lib. & posth.

g Titius magnus. Hoc tamen intellige, quãdo adiectiua copulantur respectu certi determinati, & specifici substantiui, ut in exemplo Barto. ut per eundem in l. qui concubinam. in prin. per illum tex. inf. de leg. 3. quod tamen uidetur confundi p l. si Titium, hic alleg. vbi substantiuum, quod est in determinatum, & non requiritur concursus copulatorum, cogita.

g Iac. Bu. De qua q. etiam facit mentionem Bal. in l. 3. ad fi. C. de cond. inser.

i Vtrum valeat. An Potestas possit dare præmium capienti bannitum, adde quod hic in l. non oẽs, ff. de re mili. in fi. & quod ibi dixi, & in l. prætes, C. de tradi. adde Bar. per illum tex. in l. 4. in fi. C. de nau. lib. 11. Vide Bar. in l. si liberum, in fin. de plag. & Bar. in l. pe. C. con. uel epistol. as, vide Ang. in l. interesse, de acqui. pos. & in l. 1. in princ. inf. quod quisq; iu. & vide Ang. & Bal. hic, bene facit qđ no. Gul. & ibi dixi post Bar. in l. 1. ad l. Rho. de iac. & l. mulier, de ca. & postli. reuer. inf. alleg. Bal. in c. domino guerra, hic habetur l. & inci. consue. reg. quod si cepi bannitũ, & expẽdi in ista captura, fiscus tenet mihi restituere expensas, p d. l. qua no.

† Clau. Et tex. hic. Et l. semper, §. negociatio, ff. de iu. immu.

Ruer. Adde Ias. hic col. 5. qui limitat hanc doctrinam quinque modis, & not. qđ Bar. in l. 1. in prin. inf. quod quisque iur. in secundo exemplo, quod ibi ponit, videtur sibi CONTRARIVS, ut etiam no. Alc. ibi.

ca. C.

ca C. de fal. hospi non præst. lib. 12. Solu. sm enim, aut præs hoc facit de voluntate gubernatorũ ciuitatis, & tūc valet, & intelligitur prima pars. Aut facit sua sponte sine aliqua cāe cognitione, & nō requisitis gubernatorib. ciuitatis, & tunc nō valet. Et ita debet intelligi l. vnica, C. de fal. hosp non præst. Aduertēdum est tñ, quod posito, ꝙ in hoc vltimo casu non debeat habere præmium, † tamen expensa facta in illum capiendo, potest repeti. Tex. est de capt. & postl. reuer. l. mulier. & dic vt ibi, & hic per Gul.

1 *Dictio, huius, denotat principium temporis.*
2 *Ius publicum qualiter consistat in sacris.*
Ecclesia vendicatur per parochianum.
Iniuriarum actio cuilibet offenso competit.
3 *Ius priuatum a iure naturali, qualiter discrepat.*
4 *Conuentiones illicitæ quomodo dicantur de iure naturali.*
5 *Matrimonium quo sit iure inductum.*
6 *Parentum educatio, an sit de iure naturali.*
7 *Sacerdos an sit persona publica, & possit alteri stipulari.*

§. Huius studii.

Hic inrecōtul. icipit tractare p modũ diuisionis, & pcedit vsq; ad l. iustitia, J. e. exēpla ponendo. diuidit principaliter in 2. par. In 1. ponit diuisionē iuris. In scda assignat rationē. In 3 ponit substātiā iuris publici. In 4. psequtur sm mēbrũ diuisionis, videlicet de iure priuato, & illud tripartitũ. Scda ibi, sũt n. q̃dā. Tertia ibi, publicũ. Quarta ibi. priuatũ. 1 † No. ꝙ dictio, huius, denotat principiũ tpis, vt ĩ corpore de hær. & fal. §. hinc nobis. & melius ĩ l. placet. C. de sacrosan. ecc. & no. p Iac. Bu. in l. j. si quis cau. & ibi dicam. Op. nā q̃libet villa habet ecclesiā sacrosanctā. non tñ pertinet ad statũ reip. Romanæ, cuius ɔ̃nium dr̃ hic in gl. So. dico, ꝙ hoc etiam spectat ad ciuitatē Ro. & eius statũ, quia alias respub. Roma. non esset pfecta ex suis partibus, vt J. ti. i. l. j. post prin. vbi debet esse, vt ibi dr̃ Oppo. & a vr̃, ꝙ utilitas priuatorum sit publica, anā īterest reipub. locupletes hr̃e subiectos, vt Inst. de his, q sunt sui, vel alie. iu. §. pe. So. Est verũ, ꝙ vtilitas priuatorũ est vtilitas reip. secundario tñ. Op. dr̃ hic, ꝙ ꝓcreatio liberorũ &c. Et dic, vt ĩ gl. & potest dici, ꝙ illa generaliter 2 ex instinctu naturæ procedit, & idem de naturalibus. † Quærit gl. qualiter ius pub. cõsistat in sacris, q̃ no. q̃ inci. consistit ius pub. de quo habes tex. in l. j. in j. tñ. J. de inter seu extraor. act. & plus, qa ecclesia pt vēdicari per parochianũ ecclesiæ, de quo per gl. in l. iubemus. §. sane. de sacros. ecc. Et no. subtiliter, ꝙ quilibet pt conqueri † de iniuria † ipsi ecclesiæ facta. C. de epi. & cle. l. si qs in hoc genus. Item dr̃ hic, ꝙ ius priuatorũ est cõfectũ ex nālib. pceptis, &c. Quæ 3 ro quid discrepat ius priuatũ a iure nāli, dic vt in gl. Gul. de Cu. cā reprehendit, quia cum ius nāle sit cõe oībus aīalibus, & brutis, & cęteris, nõ consideratur de locupletatis, & ideo dñt ipsi in educa- 4 tione filiorum, quæ contingit in brutis, &c. † Quæro quid de illicitis conuentionib. nunquid sint de iure nāli? Et gl. vr̃ velle ꝙ sic. Si intelligas nāli, i. a iure diuino, dic ꝙ nõ. Si vero intelligas de eo de quo loquitur tex. nr̃, dic, ꝙ sic, qa primus animi motus nõ est ĩ ptāte nostra a nā, nõ tñ actu, sm gl. Sed q̃ro, nũqd naturaliter inducā- 5 mur ad peccandum? tex. est in Auth. de testi. §. pen. col. 7. † Quæro † extra gl. nũquid matrimoniũ sit de iure naturali, † vel gēnũ, vel ciuili? Et vr̃ quod sit de iure nāli. Itē de iure gentiũ, quia cõsensus, & coitus, & similia sunt de iure gētiũ, vt l. cõsensu. de act. & obli. Itē vr̃, quod sit de iure vtriusq;, & de iure nāli, & diuino, p ordinationem a iure gentiũ pp ɔfirmationē, & pp formam traditā a iure ciuili, cum ipso iure sint prohibitæ certæ nuptiæ illicitæ, vt J. de ritu 6 nup. & Insti. de nup. in prin. & hoc approbat Gul. de Cu. † Quæro vtrum educatio parentum sit de iure naturali? Et vr̃ quod sic, pp identitatem rationis. Contrariũ determinant Gul. hic, quod in no a liberis. §. si vel parens. Vel potest dici, quod hoc nõ sit de iure naturali, & tñ ius naturale est, vt benefacienti benefaciamus, vt J. de b pet. hæ. l. sed & si lege. §. consuluit. Vlti. inducit Gul. b de Cu. ad q. 7 cum dicit quod ius pub. cõsistit in sacerdotib. &c. quod sacerdos c sit persona publica. c Vnde quæro nũquid sacerdos possit stipula- d ri alteri? d Vr̃ quod sic, quia est psona publica, e vt hic colligitur, & e sicut seruus publicus, vr̃ alteri stipulari posse, ita presbyter. De seruo habes J. de adop. l. nõ aliter. Pro hoc tex. in Auth. quib. mo. na. effi. leg. § quantum. licet qdam dicāt, quod ille §. loquitur de scriptura priuata, tñ non est verũ, quia de publica loquitur, quod patet, qa ponitur in instr̃ is dies, & ɔsul, quod in scriptura priuata nõ requiritur, vt de pig. l. cũ tabernā. §. fi. Itē facit C. de his q ĩ eccl. ma. l. j. In ɔ̃rium vr̃, quia certæ sunt personæ, q̃ pñt alteri stipulari, q̃ ponunt Inst. de inut. stip. § si quis alij. Sed sacerdos nõ est de illis, ergo &c. Sol. dico quod aut sacerdos stipulatur in casu ad eum pertinente, vt si vsuras quis pmittit sacerdoti restituere nomine omniũ, quorum interest, & valet. tex. est in ca. q̃q̃ extra, de vsu. lib. 6. & sic possunt intelligi primo loco alle. Aut stipulatur in casu non pertinēti ad eum, & non valet, vt in secundo loco alleg. & vide Io. An. in d. ca. q̃q̃. Sed nunquid sacerdos possit esse tabellio? f Vide tex. extra, f ne cle. vel mona. c. sicut. & quod ibi no. & in Spec. de fi. instr. §. restat. ver. quid si tabellio. Et ad id, quod dicit, an per tabellionē quę g ratur actio, põt poni exemplum, g si aliquis confitetur sacerdoti, quod habet centum, quæ fuerunt Sempronij, & sacerdos nõ vult alter eum absoluere, nisi pmittat sibi, quod illa centum restituet h Sempronio, an ex promissione quæratur Sēpronio actio. h Et tenet Gul. quod sic, vt dixi, & idē in simili, vt ponitur in seruis, hoc modo tenet Gul. pro hac opi. de hac stipulatione qualiter per publicam personam quæratur, dicam in l. non aliter. J. de adop.

ADDITIONES.

a Sit publica. Et quot modis sumatur ius publicum, vide Bal. in l. j. C. de sacrosan. eccl. & ibi etiam Bar & Bal in l. j. inf. sol. mat.

† Claud. Conqueri de iniuria. Vide ad hoc, quod notabiliter decidit Bal. in c. gratum, ad finem, de offi. deleg.

† Clau. De iure nāli. Vide quot modis dicaĩ ius naturale p Fel. in c. cũ iter de exc.

b Roma. Vltimo inducit Gul. Quod publica vtilitas cõsistit in sacerdotibus, vide ꝙ inferat Old. consi. 47. & consi. 301. & Pan. consi. 81. vlti. dub. & aliquid per Fel. in c. ex parte, de test. & c. cum olim, eo. ti. Bar. consi. 1. sub prima dist.

c Paris. Persona publica. An sacerdos notarius possit ascribere legatum suo monasterio, vide Ro. sing. 347. incip. tu scis, & Bar. consi. 67. vol. 4.

d Pom. Stipulari alteri? Doct. Bar. est cõis, ut hic inquit Dec. cui adde Bal. in c. j. in §. iniuria, de pa. iur. de quo tamen vide Dec & Pan. consi. 67. volu. 2. & d. Prępo. in c. ius publicum. 1. dist. * Meno. Ripa tract. pestis in prio. nu. 106.

e Persona publica. Persona publica põt alteri stipulari, & sic presbyter, si est persona publica, hoc potest. Et quid sit persona publica, uide per Azo. in sum. C. de sacrosan. ecc. & in c. dudum, de conue. cõiug. & Io. Aod. in c. sicut ne cle. uel mo. & hic adde Ant. in prin. decre. per Bal. hic, & per Ang. hic.

f Tabellio? An sacerdos possit esse tabellio. Vide Bar. in l. seruus, inf. de test. & dc Io. An. in d. c. sicut, ꝙ pt facere testñ, facit ꝙ habet in c. relatũ, & in c. cũ esses, de testa. & vide q̃ dixi post Bal. hic. Adde ēt post Ias. dũ ponit, ꝙ sacerdotes sũt partes reip. Old. cõl. 31. & an clericus possit esse tabellio, vide Bal. cõs. 300. 3. lib. vbi voluit ꝙ clericus dānatus d' falso, & priuatus officio tabellionatus, nõ possit restitui per epm, inquantũ ēt tagit, an valeat statutũ, ꝙ mulier nõ possit contrahere mr̃imoniũ sine cõsensu patris, vel fratris. De primo uide Pet. de Anc. cons. 20. de sexto Bal. cõl. 392. 3. li. & vide ꝙ voluit Old. cõl. 16. & quo ad limitationē de sacerdote parochiali, uide quoddam cons. Gasp. de Cal. inter cons. Bal. 25. 3. lib. Rue. Adde ꝙ dist. Bar. est communiter approbata, ut hic no. Ias. col. 2.

g Barb. Potest poni exemplum. Dic quod sic, nisi in causa matrimonij, gl. est singularis in c. ua nos, extra, de sponsa.

h Quæratur Sempronio actio. Adde quod si quis promittat sacerdoti in confessione, restituere vsuras, uel aliud cuidam tertio, illi tertio acqritur actio, facit quod in simili no. Bar. in l. si tibi, §. quędam, inf. de pac. per Gul. de Suz. in l. cum clericis de epi. & cle. & bene facit quod no. Bal. in l. rationes, ad fi. C. de prob. & uide Io. An. ad Spe. de instr. edi. §. nunc aliqua, in uer. item pone, &c.

§. Ius gentiũ.

a Not. ex isto §. & l. seq. quod quis debet siue patrię siue ꝓuinciæ obedire. b vt dicit Cato. Pugna pro patria, & sic cuilibet de patria permissa est defensio patriæ suæ, tanquam ad se pertinens.

ADDITIONES.

a Barb. Ius gentium. Ad illud, quod hic tangit, vide casum in l. minime inf. de reli. & uide gl. ibi. restringentem illum tex. de quo Fulg. hic.

b Pom. Obedire. Vide quid ex isto tex. Inferat Rap. Cum. consi. 82. & Barb. consi. 56. in j. vol. & consi. 44. in 2. vol. uide in l. ciues, C. de incolis, lib. 10. & alle. per Bar. in l. neque. §. j. ff. de test. mil.

LEX II.

1 *Parendum cui sit magis, an parentibus, an patriæ.*

Veluti.

a Op. quod religio erga Deũ ɔsistit ĩ sacris, ergo debuit poni sub iure diuino siue publico, & tñ ponit sub iure priuato, vt hic vides. So. vt ĩ gl. q̃ incipit, sed nonne &c. & vlt. opi. est per gl. approbata, sed prima opi. vr̃ esse melior, qa si uere ius publicũ consistit in sacris. § ius publicũ. in l. j. s̃. eo. ita ius pri b uatũ põt in sacris ɔsistere, qa ius non prohibet, & forma q. b q̃ for 1 mant hic Odof. & Fran. Accur. videlicet cui † sit parēdum potius c an parẽti, an reipublicæ. c Et distingue aut pr̃ ɔmittit illicitũ ɔ̃ rem publicā, aut nõ, & aut sunt in pari necessitate, aut nõ, & forte ista necessitas parētũ dēt differri p ista, q̃ possunt ꝓ ista parte allegari.

ADDITIONES.

a Meno. Veluti. Constant. Laudu. enarrat. in ti. de iusti. & iur. c. 14. 15. 16.

b Barb. Et forma q. Sed quid si pater & patria insimul mandant licitũ, cui magis tenemur parere? Videtur quod patri, sed tex. vr̃ probare ꝙ patriæ, l. militem, C. de proc. Forte põt colligi solutio ex l. postliminium, §. filius. ff. de ca & postl. reuer. Paris. Vide Ias. in l. litem, C. de procu.

c An reipublicæ. Cui debeamus potius parere, an patriæ, an parentib. adde ꝙ Bal. in l. q necessario, C. de aduo. diuer. iu. dicit, ꝙ aduocatus dēat potius aduocare pro patria, q̃ pro patre, per l. postliminium. §. filius, de capti. Tu adde tex. in l pe. & fi. & ibi no. inf. de postu. per Spe. in ti. de aduo. §. j. ver. quid si pater, & ver. sed nunquid clericus, & ver. sed nũquid potest quis, & adde, ꝙ si ciuis derelinquat ciuitatem periclitātem, perdit ius ciuitatis, secundum Bald. per illum tex. in l. 2. C. de infan. expo. & de q. hic formata, vide Ang. in l. prox. §. fi.

Ruer. Adde Bar. in l. diem, C. de procu.

Adde etiam hic & Ange. de Aret. Insti. de iu. na. §. j. col. 2. vbi plene distinguit post Flo. in l. liber homo, ff. ad l. Aqui.

LEX III.

1 *Banniti nostri temporis non possunt de re communi offendi impune.*
2 *Bannitorum in bonis potest damnum impune dari.*
3 *Vim inferri alicui quando liceat, & quando liceat se defendere.*
4 *Bannitus, qui ex forma statuti potest offendi, si se defendendo occidit, punitur, & iterum est banniendus.*
Filius aut seruus nõ possunt percutere patrē, aut dominũ ipsos uerberantē.
Iniuria omnis, quæ fit a parente vsque ad septimum gradum, non præsumitur animo iniuriandi facta.
5 *Defensio quando sit de iure gentium & quando de iure naturali.*
Defendere se non licet contra dormientem, uel mente captum.
Copula, & in dispositionib legalib. ponit ur pro ɔiunctiua orat. uel separata
6 *Offensio quando sit licita pro defensione rerum*

7 *Defensionis alterius causa, quando liceat alium offendere.*
Filius uel seruus non tenetur in atrocioribus obedire patri, uel domino.
8 *Defendere alium, quando quis cogatur.*
Gl. authoritas est maior, quam sit authoritas Dy. & Iac. But.
9 *Defensio moderata, quę dicatur.*
10 *Insultatus, quando teneatur fugere, & se non defendere.*

a **Vt vim.** Quęrit hic, an mihi liceat me defendere? a dr̃ qđ sic: & hoc est ĩ qbusdã aĩalibus, sed lex vult ĩducere quo iure. Dic ꝙ est de iure gẽtiũ, sed in aĩalib. est de iure nãli, & iõ cũ tractatũ sit s. de iure gẽtiũ, nõ ꝯrinuaŕ ab eo. Et rõ est, qa illud est licitũ. cuius ꝯriũ ẽ illicitũ, sed licitũ est ꝑ vt hõ fraternizet cũ alio & alius cũ alio, ergo ꝯriũ est nefas. Et si ꝯriũ nefas esset ergo fas est resistere. Primo no. ꝙ si qs ob tutelã sui corporis qđ fecerit, iure fecisse vr̃. Itẽ no. ꝙ defensio ꝯ iniuriã ꝓpulsandã, vr̃ ĩducta de iure gẽtiũ. s. qa licitũ. ꝙ facit† ad qõ. Nunqđ de iure cõi b liceat nr̃os bãnitos offendere. c Pro hoc facit, qa bãniti nr̃i tpis æqparanŕ deportatis, vt est gl. d in §. relegati. Inst. quib. modis ius pat. pote. soluitur. Sed ego video, ꝙ deportati nõ perdũt ea q̃ sunt iuris gẽtium, licet perdãt ea, q̃ sunt iuris ciuilis, vt l. qdam sunt, ꝗ. de pę & l. j. C. de hę. inst. Sed si hoc est, hic est eis reseruata defensio, ergo est illicita offensio. In ꝯriũ vr̃ facere l. 3. §. trãsfugas. ꝗ. ad l. Cor. de sica. vbi dr̃, ꝙ ille qui transtulit se apud hostes, de iure cõi potest occidi. Item qa induco aliter & extẽsius, vt dixi in l. amissione. § fi. ꝗ. de capi. dimi. quia nil aliud sunt bãniti nisi hostes ciuitatis suæ. Et si nobis licet occidere transfugas ad hostes, multo magis ipsos hostes. Sed ego dico, ꝙ de iure cõi nõ licet, quia sunt duæ qõnes, quia aliud est dicere, nunquid bannitus possit occidi: aliud est dicere, nunquid eo ipso ꝙ est bãnitus, lex possit inducere occisionem, & hæc non est qõ mea, sed prima, & dico ꝙ non ob. §. ille, qa ibi est casus spãlissimus pp maximum præiudiciũ, ꝙ infertur pp reuelationẽ secretorũ & simi. Est †tñ verũ, ꝙ alibi gl. voluit dicere, ꝙ in rebus eorum possit dãnũ impune dari, e vt in gl. in x. col. de pace tenẽ. c. j. §. si qs aliũ, in ti. de mili. vasal. gl. fi. q̃ gl. ad istã q. est valde no. quia gl. illa signãter posuit, ꝙ ĩ bonis eorũ dãnũ dari possit, nõ aũt dixit in psona. Itẽ dr̃ hic f ꝙ vim vi licet repellere. Cõtra, qa dẽt adhiberi cum moderamine, ꝙ culpa careat l. sciẽtiã, §. cũ aliter ad l. Aqui. & l. 1. C. vnde vi. Sol. gl. ego dico ꝙ existente iure gentium anteq̃ superueniret ius ciuile, cõcedebatur ista defensio, superueniens vero ciuile moderauit hoc, & bñ. † Opp. ad hãc l. qa lex dicit, g ꝙ non licet alicui se defendere, imo dẽt ꝙ sibi infertur, ęquo aĩo tolerare, vt l. q restituere. ꝗ. de rei vẽd. & l. si qs iussus. ꝗ. ne vis fiat ei, ꝑ vbi ab executione facta p vim, nõ licet se defendere. So. Interdũ infertur violẽtia a priuato, interdũ a publica psona, vt est executio. Primo casu loqtur hæc lex, si a publica psona, tũc loqtur ꝯria. Sed ad hãc solone aduerte, g qa gl. alibi valde distinguit in l. non vr̃, §. qđ iusta. ꝗ. de reg. iu. Dy. in c. ꝙ qs mãdato. e. ti. in 6. de quo vide ibi p eos, & recita hic illã distinctionẽ, qa nõ addo aliqd. Itẽ opponit, & vr̃ qđ hæc sol. nõ possit stare, qa vr̃ ẽt ꝙ a priuato illata iniuria nõ posset repelli, vt l. extat. ꝗ. ꝙ met. cau. & l. 4. ꝗ. ad l. Aq. Sol. & no. qa aut infertur vis a priuato licite, aut illicite. Si licite, & tũc dico ꝙ nõ liceat vim inferre, & ita loquunŕ ꝯria. Si vero infert illicite, tũc licet defendere, vt hic, & l. j. C. vñ vi. Quę sol. h determinat q. † ꝙ si aliqs offẽderat bannitũ, quẽ licet ex forma statuti offendere, ꝙ si bannitus ad sui defensionẽ occidit ipsum, nunqđ bannitus dẽt puniri. Et dicit ista sol. ꝙ sic, i qa vbi est iusta offensio, ibi reprobata est defensio, vt in hac solutio. & sic est in proposito. Ex quo dico, ꝙ est uerũ bãniendus, vel si capit, iterũ puniẽdus. Qđ voluit sentire gl. in l. 1. C. qñ liĉ sine iu. & ibi gl. licet nõ multũ clare. k Ad hoc facit, a si qrit, si filius verberaret patrẽ, vel seruus dñm q cũ percuteret ex hac eadẽ sol. possumus dicere, ꝙ nõ licet filio, vel seruo recalcitrare in patrem, vel in dñm se defendẽdo, cũ pr̃ possit licite offendere filiũ, vel dñs seruũ, vt in l. 2. & 4. C. de patria pot. & de emẽda. ser. p topin. p totũ. Ad ꝙ ẽt facit, qa licet licita sit illa talis offensio, adeo ꝙ defendi nõ possit qa fit per patrẽ & dñm, q no. glo. in l. vestẽ. de iniu. & ibi gl. sentit, ꝙ oĩs iniuria, q̃ fit a patre vel ĩ, ad l. j. ĩ. primũ gradũ, nõ præsumitur aĩo inferendi iniuriam, ergo nõ potest dici nisi licita. Ad hoc posset induci gl. in l. 3. ꝗ. de sica. in quadã sol. ibi posita, q̃ no. Sed tu op. de toto ti. de par. fi. & C. vbi sunt personæ ita coniunctæ, vt pater, & filius, & tñ ibi non cessat pœna illius, imo atrociori pœna puniũtur. Sol. verũ est in criminalib. atrocissimis, quia cessat illa psũptio, in alijs non cessat præsumptio, vt gl. pe. l. nostræ, & similes. Et sic facit pro qõne primi, ut rgd licet offendere bannitũ impune.

5 Opponitur, qr hic ĩ iure gentium hoc venit, imo iure nãli, vt l. j. §. cum arietes. ꝗ. si quadr. pau. fe. di. gl. videtur voluisse soluere, licet succincte, & non clare, ꝙ aut loquimur de vi iniuriosa, & ista est q̃ licet iure gẽtium propulsare p aliam, vim, vt hac l. Aut loquimur de vi non iniuriosa, & tunc illã talẽ vim posse propulsare, cõpetit ẽt iure naturæ, & sic loqtur d. l. j. §. cum arietes. io primum aĩl e. quasi velit dicere, ꝙ aĩal, ꝙ sensu careat, vt arietes. & similes, nõ dr̃ iniuriã facere, vel recipere, qa nõ hẽt animũ, ex quo animo causat iniuria. l. j. in prin. si quadr. pau. fe. di. Quã so. no. qa per eam vr̃ restringi effectus huius legis, quia & si nõ licet per hanc legẽ propulsare iniuriam & vim, & tñ iolum factũ per illũ, q nõ hẽt animum, ergo sequitur ꝙ si ab eo, q est mẽte captus, vel ab eo q dormit iferatur, l. non poterimus nos defendere, l ut erat quidam Pisanus, qui se armabat de nocte & ibat per ciuitatẽ cãtãdo. Et iõ gl. quãtum ad illud nimis stricte ptrãsiuit. Et iõ dico, ꝙ si qramus, nunqđ ẽt uim iniuriosam licet repellere, & defendere? Dico ꝙ sic, & hoc sentit hic tex coniungendo uim & iniuriam copulatiue, quia uim hẽt propulsare sine iniuria. dic ad ꝯriũ, ꝙ propulsare uim etiam iniuriosam, uel nõ, est de iure nãli, ut d. l. j. §. cũ arietes. Sed propulsare cũ moderamine inculpatæ tutelæ, est de iure gentiũ, & solũ gẽtes humanæ utunŕ. Itẽ si qramus, an iure nãæ possit resistẽtia fieri. dico ꝙ sic, ut d. l. 1. §. cum arietes. Sed ꝙ illud discernat illo iure nãli ꝙ qdẽ ꝯuenit aĩalib. brutis, absit a seculo, qđ hæc aĩalia bruta discernãt. m Sed si tum dicis qđ hic tex. vr̃ facere in oppositũ, qa copulatiua ꝯiũctio reqrit vtrũq; uerũ, ut l. si hr̃di p̃s. ꝗ. de cõd. insti. So. In dispositionib. legalib. illa talis copulatiua ponit pro pũcto oro nis separatæ, ut l. j. ꝗ. de his qui no. infa. & ibi de hac materia dicemus, quia est lõga materia. Ita dico esse in proposito, quod & vim 6 repellere licet, & iniuriam. Ad quod adde quod no. glo. in c. 1. de n hom. in cle. † Quærit glo. n uideo, quod licet me defendere ad tuitionem

ADDITIONES.

a Defendere. Et quando licita sit defensio, & quando in rebus, et in personis, adde bonam gl. in c. significasti. el 2 de homicid.

Paris. Circa istã materiã, an licitũ sit, uim ui repellere, nedum per se, sed p alium, vide tex. in l. cũ fundũ, §. q̃siũ, ff. de vi et vi ar. et generaliter, an vindicta a iure pmissa possit per aliũ expediri, vide Ale. in l. si cum dote, §. transgrediamur, ff. sol. mat. Item uide pro declaratione regulæ, ꝙ defensio tolli non possit, Bart. in l. defensionis facultas, i prin. C. de iure fisci. lib. x. Itẽ ꝙ exceptio innocẽtiæ tolli non possit, uide Io. de Anania, cõs. 19. Itẽ in materia, an et qñ citatio, et defensio tolli possit, uide Fel. in c. cũ olim. de re iu. et in c. dilecti, ex. de excep. et i c. ex parte, el 2. de offi. deleg. et ibi late ponit an, et qñ excedẽs modũ inculpatæ tutelæ, dẽat puniri, et an de toto uel de tãto. Itẽ ꝙ si ex duob. simul rixãtib. unus sit robustior altero, robustior pũmitur incepisse, vide Felin. in c. j. extra, de treuga et pace. Item no. ꝙ nõ dr̃ qs incipere rixã, q aliqd facit p irã, sed q ad alium prouocat. Item Bal. in c. dño guerrã, in prin. hic si. lex Conra. Itẽ circa istã materiam vim vi, etc. et de moderamine inculpatæ tutelæ, uide q̃ hẽs ad Bar. in l. j. C. unde vi. item ꝙ committitur violentia in aliquem lege permittẽte, non sit licita resistentia, uide Paul. de Cast. consil. 194. Item ꝙ propulsio per similis sit licita etiam pro cõseruatione rerũ, dummodo essent possessę, vide Fel. in c. verũ, de foro competenti.

* Meno. Cuiacius, lib. 1 obseruat, c. 18. Antonius Ros. lib. 2. memorab. c. 7.

b Pom. Nunquid de iure communi, etc. Vide aliqua per Pau. de Cast. in l. raptores. C. de epis. et cler. plene per Fel. in c. quia in ecclesiarum, de consti. Pa. de Cas. in l. addictos, C. de epis. audi. et aliqui. l. p Fel. in c. ad nostram, de ꝓbatio, et vide C æ po. consl. 51. et cõs. 50. Bar. cõs 481. Bal cons. 48. vol. 2. Adde ẽt Bal. in l. cũ mulier ff. sol. mat. et in l. j. C. de hære. inst. et utrũ uindicta sit licita, uide Nicolaũ de Lira Mat. 7. in prin. et Barb. cons. 64. 2. vol. et Præpositũ in c. consuetudo. 1. distinctio.

c Bannitos offendere. An liceat bannitos offendere, vide Bal. in l. j. C. de hæred. instit. Adde post Iasã an ualeat statutum, ꝙ bannitus possit impune offendi, Ange. cons. 267. Bal. cons. 19. 1. lib. Bar. in tracta. bannitorum, uers. sed quæro. Et an statutum permittens offendere, uideatur permittere occidere vide Bald. allegato cons. Pau. de Cas. cons. 34. incip. licet ista.

d Barb. Vt est gl. illam gl. non teneas, quia non est uera: vide Io. Andr. in Spe. tit. de cons. act, ubi eam reprehendit.

e Damnum impune dari. Potest dari damnum in bonis bannitorum, ad quod no. gl. in simili, c. vnico, in fi. de mil. ual. qui contu. est, in vers. deprædare. Et ibi sub. dit, ꝙ valet etiam statutum, dans licentiam prædandi, uide quæ dixi in l. 2. de redit, et quod no. Ang. in l. in suis, de lib. et Bal. in l omnes, C. si contra ius, uel qui. reis, et quod no. Ang. in l. in suis, de lib. et Bal. in l. omnes, C. si contra ius, uel util. publ. et Bar. in tract. qui sint rebelles, in ver. rebellando, et est verum ipsis uiuis, non autem mortuis, secũdum Saly. in l. qui sepulchra, C. de sepul. uio. et text. in l. diuus, de bo. dam.

f Barb. Item dicitur hic. An liceat resistere officiali, uide Bald. in l. addictos, C. de episcop. audi. et quod no. in l. prohibitum, C. de iure fisci. lib. 10.

g Aduerte. Vide quæ dixi in l. j. inh C. quo. app. et est tex. et ibi Docto. in l. quoniam iudices, C. de app. Bene facit ẽt, ꝙ no. Bar. in l. vis eius, C. de proba. plene p Pau. de Lea. in cõmento sub. de resti. spo. in antiquis, et ꝙ no. Bal. in l. sed eximẽdi §. itẽ, si quis, ꝗ. ne quis eũ q in ius voc. est, ui exi. et Ang. et Fulg. in l. j. in prin. e. ti. p Cy. in l. j. in fi C. unde ui. et ibi Bal. et Ang. in l. 3. ꝗ. de his qui sunt sui, uel alie. iur.

h Barb. Quæ sol. vide Bal. hic, et tene menti contrarium, uidelicet ꝙ non possit puniri, nisi forte hoc fecisset propter utilitatem publicam, sed si propter odium, nõ uide tu hic, Raph. hoc sequentem, et responde ad l. j. ã. de his qui mor. sibi consc. quia ibi non constabat de delicto.

i Quod sic. Et sic uidetur, ꝙ ualeat statutũ, ꝙ non liceat bannito se defendere. cõtrarium tenuit Bar. in l. cum mulier uni lenocinio. ff. sol. mat. latius Bar. ĩ l. defensionis facultas, B. de iu. fis. li. 10. p Bal. in l. omnes, C. si cõtra ius, uel util. Adde ꝙ Pau. de Cast. dicit cõsi. 192. quod nõ solum licet occidere bannitum, sed affines et amicos, pro eo se defensioni opponentes, et uide Bal consi. 105. lib. 2. Rueren. Adde circa istam q. an bannitus possit se defendere, stante isto statuto per Nellum de Sancto Geminiano, in tractatu de bannitis, secunda parte scđi temporis, q. 49. ubi plene disputat et concludit, ꝙ non potest impune occidere insultantẽ, qualiter aũt sit puniendus, ibi declarat. Etno. CONTRARIETATEM Bar. quam hic no. Ale. in præce. apostil. quam etiam idem no. in d. l. cum mulier uni lenocinio. in lec. 3. vbi dicat, ꝙ Bar. ab ista contrarietate male defendi potest nam licet fiat quædam distinctio inter defensionem naturalem, et ciuilem, ut p Bal. hic no. Ale. in d. l. facultas. et Bar. in l. cum mulier, tamen non potest propter ea saluari, dum hic et ibi loquitur de necessaria defensione.

k Barb. Facit. Et no. unũ, ꝙ si est iniuria illata filiæ, põt pater filiam uindicare, licet hic Cy. ponat duas opi. Io. n. in c. si uero de sen. excom. vide elegantẽ casum in l. j. §. item diuus, inf. de sica. quod est no. dignum secundum Ang. Et adde Host. c. si. extra, de consuet. et Io. And. in Specu. de consti. in addit. * Meno. Adde Alciat. in tract. præsumpt. prima regula. præsump. 3.

l Defendere. An possimus nos defendere aduersus mente captos, uel dormientes nobis uim inferentes, per Bal. in repetitio, l. j. C. unde ui.

m Meno. Sed si tu. Dec. cons. 833. col. 4. circa med.

n Paris. Quærit gl. vide Ale. cons. 283.

tionē corporis, sed an ēt ad tuitionē rerū. Vr̄ dicere, ꝙ sic Cui vr̄ cōcordare, ꝙ habes in l. 3. §. cū igit. inf. de vi & vi arma. & l. cū fundū, eo. ti. qa nedū permittitur resistentia, vt vim repellā, verū etiā violētia ex interuallo, vt ibi no. & l. j. §. vim. eo. tit. Quæ violētia circa rē, pōt multipliciter cōmitti, qa interdū cōmittit violētia turbatiua, & ꝯ illā licet resistere, vt l. si seruus. in fi. inf. de acq. rer. do. Interdū cōmittit violētia ablatiua, & tūc dic, vt l. furē. inf. de sica. & l. 4. ad l. Aquil. Interdū fit violētia ædificādo, vel hmōi, & tunc licet resistere mea authoritate, vt no. in l. quēadmodū. inf. ad l. Aql. & l. si alius. §. j. ꝙ vi, aut clā, & l. de pupillo. §. 7 meminisse, inf. de ope. no. nun. † Quærit gl. qd de offensis alte- a rius, nūqd licet ob defensionē alterius vim inferre? a dicit gl. ꝙ est ꝯsiderādū affectio. Quæ sol. vr̄ valde determinate posita, qa vr̄ ꝙ offensio facta est ꝯsanguineis, vel simılib. qa qn̄ fit iniuria vni ꝯsanguineo, vr̄ facta alteri, vt l. lex Corn. inf. de iniurijs. Ad qđ facit l. j. 2. & 3. inf. de lib. cau. Et hoc est, ꝙ gl. alibi sentire voluit in l. vnica. C. de rap. vir. ꝗ no. vbi loqtur in cognato. Potuit. n. gl. moueri hac ꝯsideratione, qa tex. dicit, ob tutelā sui corporis, sed dū fit iniuria filio, fit pr̄i. l. j. inf. de iniu. Itē si fiat vxori, vr̄ fcā viro, vt ea. l. ergo facit ad tutelā sui corpis, defendēdo vxo- b rē. Itē si fit ꝯsanguineis, vr̄ fcā sibi, b vt d. l. lex Cor. ergo ad suū corpus. Ego teneo, ꝙ ēt in alijs extraneis, qa determinatū est lege, qđ licet ꝑ tutela rerū suarū, ergo multo fortius ꝑ corpore tuēdo, arg. l. sācimus. in fi. C. de sacros. eccl. Itē video, qđ ad tutelā rerū suarū pōt cōuocare vicinos, vt l. 3. & l. cū fundū. de vi & vi arma inf. & qđ hic dr̄, sui corporis, subaudi maxime. Et rōnes q̄ me mouēt s̄. dictæ sūt euidētes, vt s̄. dixi. cui qōni adde ꝙ no. in c. j. extra, de homi. i cle. Ad ꝙ posset ēt īduci l. Gracchus. C. de adul. nisi tu rn̄deas, ꝙ ibi loqtur in filijs: tn̄ nihil valet qa ī c attociorib. nō teneri filij, vel serui obedire parētib. c vel dn̄is. l. liber. hō. ad l. Aql. Sed pōt euadi illa lex, qa q. nr̄a q̄rit, qn̄ sine aliquo mādato posset fieri, sed ibi loqtur cū mādato ꝑꝑ hāc diuersitatē ista gl. nō attētauit dicere, & iō est ꝯsiliū, ut facias tibi mādare ab illo ꝑꝑ opi. euitādas, & hoc, quādo es in practica. Et hāc opi. seqtur Pet. & Iac. in l. j. C. uñ ui. & Gul. hic, licet nō eo mō, 8 qa leges quas allegauit, nō allegāt. † Sed q̄ro nunqd cogat d defendere? Quæ qō satis differta prima, & ita qō mouet ꝑ gl. in l. culpa caret. de re. iu. & Dy. in l. j. §. j. inf. ad Silla. & in c. nō est sine culpa, extra, de reg. iur. in 6. Et vr̄ velle, ꝙ in qbusdā magis cō- e iunctis teneat ōino defendere, e nedū ꝙ posset. nititur firmare hāc opi. argumēto satis pulchro, quo vtebat Ia. But. qa vbicūq; qs tenetur aliqd gratis facere, & ꝑ id faciēdo accipit pecuniā, vr̄ turpiter accipere, & tenet, vt no. in l. itē & l. ij. de ꝯdict. ob turpē cau. Sed alia lex dicit, ꝙ ꝑ defensione alicuius alterius licet accipere pecuniā, ergo nō turpiter facere vr̄, vt l. metum. § sed licet. inf. ꝙ met. cau. & sic nō tenetur facere, qa nō turpiter accipit, & f sic nō tenetur. f Ista opi. vr̄ mulcere aures audientiū. Sed dico ꝙ est gl. q̄ hoc ad lr̄am dicit, & easdem leges allegat, & eius ar. fa g cit ī c. quātę. extra, de sēt. excō. cuius authoritas est maior, g quā ipsorū opi. & facit extra, de sent. excō. c. dilecto. lib. 6. & in hoc 9 Canonistæ loquuntur magis late. † Quæro, qūo versatur h aliqs h cū moderamine? Circa ꝙ gl. in l. j. C. vn̄ vi. & Moderni ibidē, & vbiq; vn̄r velle, ꝙ vbi aliter pertransire nō posset, &c. Et primo gl. dicunt, ꝙ moderamē est, vt qualis est offensio, talē faciat defensionē. sed veritas est ista, qđ posset esse pugillus tuus peior, q̄ pugio, & peius facere, q̄ alius cum ense, vt fuit qdā Pisanus. Et ideo dico, ꝙ veritas est ista, quia tūc dr̄ moderata defensio, quādo aliter non pōt euadi, quin tu recipias offensionē. Itē ad maiorē cautelā debes clamare, Succurrite, vel occurrite, vt docet i gl. in l. 4. inf. ad l. Aql. & in l. furē nocturnū. inf. de sica. Itē q̄ro, i 10 † quid si poteras fugere, & nō fugis. dico, ꝙ si tu es Perusinus, qui times verecundiā, ꝙ optime potes vsq; ad actum occisionis, quia est magna offensa, & est verecundia. sed in illo, qui nō timet verecūdiā, vt est Florentinus, in quo non est verecundia, dico ꝙ si non fugit (quod tarde euenit) punitur. Et hanc op. po- K nit Cy. in l. 1. C. vn̄ vi. Et vide ꝙ ibi no. & in l. j. inf. vnde vi. k Bar.

ADDITIONES.

a Vim inferre. Adde Bal. in l. raptores, C. de Episc. & cler. & in l. j. C. vnde vi. & habes per Guid. de Suza. in d. l. raptores & Flo. de Sanc. Pet. in l. scientiam inf. ad l. Aquil. Ex opposito adde, ꝙ spurius potest defendere patrem, secundum Bal. in l. cū acutissimi, C. de fideicom. vide Moder. in c. suscepimus. de homi. Adde, an spurius possit defendere patrem. Bal. cons. 5.

Ruer. Adde Ias. hic, circa omnia dicta Bar. quæ late prosequitur.

b Facta sibi. Item adde Inn. in c. si vero, de sent. exc. el. j. per Bar. in l. si quis in seruitute, in fi. ff. de fur. & casum in c. dilecto, de sent. exc. in 6. & 24. q. 3. c. non inferenda, & ibi no. & no. in c. quando, de sent. excom.

c Obedire parentibus. Vide qualiter filij, vel serui teneantur parere patri, vel domino, adde quæ dixi in d. l. liber homo, ad l. Aquil.

d Patis. Nunquid cogatur. An autem sciens velle committere maleficium contra aliquem, teneatur et denunciare in foro conscientiæ, vide Pan. in c. j. circa fi. extra, de rest. spol. vide etiam, an quis teneatur aliquem defendere, vel reuelare delictum in alium committendum, & quomodo, late dictum est in c. j. de offic. dele. in fi. d. l. vt vim, in vlt. q. vide Alex. cons. 110. vol. 1.

e Omnino defendere. Adde Bar. & quod ibi dixi in d. l. metus, §. sed licet. Item fallit in filio contra patrem, l. verum, infra de parricid.

f Non tenetur. Et Adde Bar. in l. 1. per illum tex. § sed in eo. ad Sylla.

Io. Franc. Ruer. Adde quod communis opi. est, quod nō teneatur, secundū D. Ant. & alios in d. c. quantæ, vt hic per Ias. col. pe.

g Pom. Cuius authoritas est maior. De authoritate gl. vltra hic allegata per Doct. adde Barba. cons. 10. in 2. vol. vide Alex. cons. 56. in vlt. dub. ad fi. in 2. vol. Raph. Cu. cōs. 4. & cōs. 43. & cōs. 45. & Old. cōs. 49. vol. 4. & 51. eo. vol. & cōs. 55. eo. vol. & Præpo. c. domino sancto, in prin. 50. dist. & in c. in canonicis. in princ. 19. dist. tex. in §. item pretium ibi, validioribus. Insti. de emp. & vend. Abb. cōs. 85. in 1. vol. Fel. in c. j. de cōsti. vbi dicit, quod vbi non est lex, sufficit allegare dicta Doctorū. Fel. in c. fin. de const. Cepo. cōs. 72. Barb. cōs. 1. vbi pulchre de authoritate gl. & cons. 20. in 1. vol. Fel. in c. 1. de re iud. Barb. cons. 3. in 1. vol. & aliquid. cōs. 9. eod. vol. & cōs. 19. & cons. 24. & cons. 52. & cōs. 52. & cōs. 57. & vide Præposi. c. consuetudo. j. dis. & c. responsa prudentum. 2. dist. Pan. in c. cum venissent. de iud. & in c. prudentiam, de offic. deleg. in 3. notab. Imo. cons. 78. & cons. 140. incip. perspectis. in 4. vol. Vide etiam Ferrarium in cautelis suis, vltra Cæpo. in cautela 17. vbi infinitas Doctorum sententias pro glossæ authoritate cōglomerat. Iac. But. in l. j. C. qui pro sua iurisdic. Panor. in c. edocert, de rescr. Pau. de Cast. cōs. 170. incip. cum tempore contractus. Salic. in l. j. C. de pac. Bal. in c. contingit, de dolo, & contum. Franc. de Curte. cons. 42. inci. quia inquit. Bal. cons. 162. incip. antiquissima, & notabilis. in 5. vol.

h Pom. Qūo versatur. Adde, an excedens moderamen, puniatur tunc pœna a lege statuta in totum, vel tantum de excessu, vide Alex. cons. 140. in 2. vol. & 14. in fi. in 3. vol. Cæpo. cons. j. vide multa per Fel. in c. dilecti filij de excep. Cæpo. cons. 29.

i Menoc. Item quæro. Petrasan. sing. 82. quæ sunt, circa medium.

K Vnde vi. Et ibi vr̄ tenere cōtra Bar. sed cū Bar. hic concordat Bal. in c. j. in prin. de pace tenen. allegat Cy. in additio l. si ex plagis & in l. scientiam, ad l. Aql. & Ant. in c. olim. el. j. de rest. spol. per Mod. in c. suscepimus, de homicidio. Aduerte, ꝙ allegantes Bartolum hic in hac l. vt vim sibi contrarium, cum dixerit in l. j. C. vnde vi, persona vilis insultata habens facultatem fugiendi, & non aufugiat, & se defendendo occidat insultorem, ꝙ non debeat puniri, & tamē hic contrarium tenent, tales non bene intellexerunt Bar. eo quia in hac l. vt vim. sa refert ad no. per eū in d. l. j. Vel melius dic, ꝙ in hac l. distinguit in illo, qui timet verecundiam, vt ille non puniatur. Ita intelligatur in d. l. j. Si autem non timet, procedat, quod dixit in hac l. vt vim. Præterea in hac l. vt vim, nō loquitur de persona vili. Pan. ita tenuit in c. olim. el. j. de rest. spol. sed opi. aliā, ꝙ indistincte nō teneatur fugere, tenet Ias. in d. l. vt vim quam probat multis authoritatib. & bene. Adde, quādo aliquid dicatur fieri cū moderamine inculpatæ tutelæ, & an quis teneatur fugere, & qualiter testes debeant deponere, quod aliter occidens euadere non poterat, vide pulchre Bal. in cons. 211. 4. lib. & quando aliquis excedit modum in vindicando, qualiter debeat puniri, vide Pau. de Cast. cons. 142. cum seq.

Ruer. Adde, quod Bar. in decisione huius q. fuit sibi contrarius; nam in d. l. 1. C. vnde vi, tenet indistincte, ꝙ non tenetur fugere, reprobata distinctione, quam hic approbat, & eius opi. ibi est communiter approbata, vt per D. Ias. hic, ꝙ etiam no. hanc contrarietatem Bar. in fi. prout etiam no. Alex. hic, in præced. apostil.

LEX IIII.

1 *Pacto inito, quod res non exeat de manu emptoris, locando rem, non receditur a pacto.*

a **Manumissiones** a Gl. sup hoc verbo, vult dicere, hoc ius nō disponit, vt detr̄ libertas, qa eā hēt de iure nāli, i. e. vt libertas detegatur, & vt remoueat illa offuscatio. & iō gl. exponit dispōnē, i. libertatē, &c. Et no. tex. q dicit, ꝙ manumissio est datio libertatis, qūo hoc ꝑcedit. Aut ego manumissor do seruo libertatē meā, & hoc est falsū, qa remanerē seruus: aut alienā, & sic peius, qa nemo dat, ꝙ n̄ hēt. gl. timore huius ꝯrij dicit. datio, i. detectio. In hac opi. vr̄ fuisse Guar. Gul. remouet opi. gl. & dicit, ꝙ iste tex. stat ꝓprie s. datio, qūia do suam libertatē, ar. l. legatis. §. ornatricib. de leg. 3. vbi per vigilationem exercitū auget, nō minuitur. Et nō ob- b stat b ꝙ gl. dr̄, qa aliqn̄ damus quod non est nr̄m, vt in creditore, qn̄ creditor de volūtate debitoris dat, vt inf. fam. erc. l. rem pignori. Itē dr̄ hic ꝙ erat vnū genus hoīnū, & postea dicit tria gn̄a. Cuius ꝯriū dicit hic tex. qa nō sunt quatuor. Solu. dic, ꝙ illud vnū genus cōputat in numero istorū triū, ꝙ valet ad q. I. cōmodaui tibi duos equos: postea dixi, volo facere ita, quod tu habeas tres equos a me, & ita factum est, quæro quot possis petere? Et vr̄ ꝙ qnq;, qa duo, & tria sūt quinq;. In ꝯriū vr̄, ꝙ tres tm̄, 1 qa primi duo sunt de numero triū, vt no. ī l. 3. de cōd. insti. † Itē c inducit ad q. vendo tibi rē hoc pacto ne exeat c de manu tua. tu locasti alteri, vtrū videatur recedi a pacto? & videtur hic tex. ꝙ sic. In cōtrariū est veritas, locatio nō mutat dominiū, vt inf. locati. l. nō solet, facit inf. de leg. 3. l. codicillis. §. instituto & vide, ut ibi. Et hoc pōt īduci ad similia, q̄ pn̄t formari, & argumētari.

ADDITIONES.

a Menoc. Manumissiones. Ferrar. lib. 2. explicat. cap. 4. Antonius Ross. lib. 2. memorabil. cap. 8.

b Pom. Et non obstat. Vide Imo. cons. 66. in 2. dub. vec. item inducit ad quæstionē. Vide etiam Berba. cons. 51. in 2. vol.

c Ne exeat. No. hic de pacto, ꝙ non exeat manus tuas, quid importet, bene facit l. sed eximendi. inf. ne quis eum, qui in ius voc. est vi exi. in prin. Sed hic Adde Bal. in l. fi. C. de reb. alie. non alie. & in l. 2. in fi. C. de fideicom. Adde post dom. & con patriotam meum, ꝙ non solum per illa verba, relinquo filium in custodia matris suæ, mater est data tutrix, sed nec etiam si dicat, relinquo vxorem meam dominā, & administratricem filio meo, vt voluit Bal. consulendo super testamento cuiusdam Principis, eius cōs. 499. lib. in quantum etiam ponit, quod manus exponatur pro domino. Adde, quod pulchre voluit Bal. cons. 331. 2. lib. quod si testator nullo alio instituto hæde, dicat, pono omnia bona mea in manibus Titii, quod propter hoc censetur hæres institutus. Quo vero ad locationes prælatorum si fiant ad nouennium cum pacto de renouando, an valeat, vide Bal. cons. 332. 3. lib. & ibi quid si Prælatus locauit ad centum annos, an valeat in nouem. & per Bar. cons. 158. vbi etiam stante statu. quod rector ecclesiæ non possit locare vltra quinquennium, & casu aliquo venerit ad compromissum, & arbiter laudauit, quod locauerunt pro sex annis, an saltem valeat in quinque. in quantum etiam in fine ponit, quis sit ascripticolonus, quis ascriptitius, vide an nepotes nati ex filiis ascriptitiis sint ascripticolonus. Rom. consil. 351. Et ad q. B. icto. hic vide Maria. Socin. in capitu. 1. in 4. no. de lib. oblat.

LEX V.

1 *Dictio, ex, denotat principium temporis.*
2 *Bella, quæ oriuntur iure gentium.*
3 *Bella licita, quæ sint.*
4 *Prouinciarum diuisio, & dominiorum, est de iure gentium.*
5 *Dominium vtile est introductum de iure ciuili.*
6 *Dominium, an transferatur per sententiam.*
7 *Collegia regulariter sunt illicita.*
8 *Emptio, & venditio sunt de iure gentium.*
9 *Obligationes quo iure sunt institutæ.*
10 *Ius gentium habet duas partes.*
11 *Obligatio naturalis quotuplex sit, & an omnis obligatio sit naturalis.*
12 *Ciuilis obligatio duplex.*
13 *Actiones sunt de iure ciuili.*
14 *Obligationes sunt de iure ciuili.*
15 *Obligationes ex maleficijs, sunt de iure gentium.*
16 *Obligatio descendens ex quasi maleficio, est de iure ciuili.*
17 *Obligatio ex quasi contractu est de iure ciuili.*
18 *Obligatio ciuilis est, quæ fit in contractibus iuris gentium.*
19 *Exceptio de iure gentium.*
20 *Obligatio ex contractu dotis, est de iure gentium.*
21 *Seruitutes sunt de iure ciuili.*

a 1 Ex hoc iure. a Tex. est clarus. dictio, † ex, pricipiũ tpis denotat, vt l. 2. § dies. de li. ag. & l. 1. § j. de itin. actu. p̄uata. Pōt valere ad dationẽ termini dati p iudicẽ. De quo p lac. de Aret. ĩ d. § dies. Aliqñ adijcit loco, & tũc cuius nãe sit, dic vt ĩ d. l. j. § j. Hẽns ergo notare q̃dã ĩucta de iu. ciu. † Op. dr̃ 2 hic, q̧ bella sũt inducta de iu. gen. Cõtra, bella sunt iniqua, vt in Auth. de armis. ĩ pri. & l. j in prin. & C. de cad. tol. sed iniqtas nõ dẽt oriri de iure, vt l. meminerit. C. vñ vi. ergo, &c. Vñ gl. subaudit, bella, illicita. Et ita tollit ɔ̃riũ, q̧ est verũ ẽm Iac. q̧ bella illicita ñ oriunt ex iu. s. dispositiõe, sed occasionalr̃ sic. Nã eo ipso, q̧ fuit distinctũ meũ a tuo, fuit data mã belli occasionalr̃. Et ita dẽt 3 intelligi ẽm eũ. Quæro, † q̃ sũt bella licita, gl. ponit b duo exẽpla. b Pe. & Vltramon. duo alia Dicit gl. bella licita sunt, q̃ princeps, c vel pop. Rom. Idicit. l. hostes. c & ibi gl. j. de capt. & idẽ dicit Gu. de Cu. in alio populo. p quẽ Resp. gubernatur. immo plus dicit ipse, q̧ bellũ est licitũ a maiore in suos subditos, p c. du. Guerrã. I ii. hic finit lex Cõra. & inter cõsue. in vsib. feu l. Certe dictũ suũ vr̃ ɔ̃ tex. C. vt nins armorũ inscio Principe, &c. lib. 11. & ibi gl. no. quare putarẽ dicẽdũ, q̧ ẽt a maiore in subditos bellũ nõ d est licitũ, nisi cũ licẽtia Principis, d vt ibi. Et hoc intelligo q̃tũ ad offensionẽ, sed ad defensione bellũ eẽt licitũ, vt l. vt vim. s. c. q̧ intelligit Pet. fore verũ, nisi possit hẽri copia Principis, aɫs ẽt ad offensionẽ bellũ pmitteret in subditos rebelles. Allc. ipc l. ait pˉtor § si debitorẽ. inf. q̃ in frau. cre. Ad idẽ l. 4 in prin. inf. ad l. Aql. ponit gl. aliud exẽplũ, p l. vt vim. s. c. Addit Pe. duo exẽpla, vnũ qñ bellũ fit authoritate legis, vt C. qñ lic. se sine iud. l. j Et addit aliud de l. ait pˉtor. § si debitorẽ. Sed certe primũ exẽplũ ñ vr̃ bonũ, qa si ibi fit authoritate legis, ergo fit de iu. ci. nõ gẽtiũ, vt l. ius ciuile. j. eo. Itẽ ẽm exẽplũ pōt includi sub scd̄o exẽplo gl. quare tene gl. Op. dr̃ hic discretæ, i. sepatatæ sũt gẽtes. Cõtra. j. de of. assess. l. si eadẽ. vbi priceps diuidit prouincias, ergo est de 4 iu. ciu. Solo. Dicatis, † q̧ diuisio puinciatũ, est de iure gẽ. vt hic. Nec ob. ɔ̃riũ: nã licet Princeps diuidat, nõ sequit, q̧ sint de iure ciu. Nã si ɔ̃heret princeps, nõ tñ sequit, q̧ ɔ̃ctus ille esset de iure ciu. sed de iure gen. ita si diuidit: Et sicut princeps pōt diuidere puincias, ita & vnire, Auth. vt iu. sine quoquo suff. § illud tñ. & § seq. Sic & Papa vnit ecclesias, vt no. in c. j. extra, ne sede vac. & ad qd valeat, vide. q̧ no. in l. j. C. de metrop. Bery. li. 11. Vlterius e op. e dr̃ hic, regna ɔdita Cõtra, imo vr̃, q̧ hoc sit de iu. ciu. l. 2. §. post origine. s. n. j. Sol. Dic, q̧ ibi loquit de magistratib. iu. ciu. ĩtroductis: secus in regnis, qa regna pp ĩpunitã licẽtiã delinquẽdi ɔdita fuerũt, & princeps ɔstitutus, vt ibi patet. Dicit hic dñia distincta. Cõtra, ĩmo vr̃, q̧ sit de iure nãli, vel diuino. Vnde op. de l j. ĩ fi. j. de furt. ibi, q̧ de iure nãli, &c. Insti. de obl. quæ ex delicto, in prin. Gl. dat duas sol. Prima, q̧ ẽt ante illas l. & ante illã authoritatẽ, Furtũ nõ facies, erat ius gent. ẽm q̧ dñia rerũ erant distincta, & hæc est vera sol. tñ qdã dicũt, q̧ ante ius gentiũ dñia erant in cõi, & erant vnita, sed postea per ius gentiũ, distincta f fuerunt. Et ista est op. falsa, qa si dominia fuissent in cõi ante ius gen. nõ potuisset cõmitti furtũ, qa nemõ p̄sumit, &c. vt in l. me- 5 rito. pro soc. & sic furtũ nõ cõmitit. Aliã sol. † dedit gl. g q̧ hic g sunt distincta dñia directa ab vtilib. Et sic gl. cõcludit, quod vtile dominiũ fuit introductũ de iu. gen. Iac. de Ra. alius de Aret. reprẽhẽdit gl. p l. superficiario. j. de rei vẽd. Pe. tenet gl. p istã rõnẽ, locatio est de iure gen. vt hic, & tñ per locationẽ ad nõ modicu tps trãsfert dñiũ vtile, vt Inst. de loc. § adeo. Patet ergo, qd de iu. gen. est ĩtroductũ vtile dñiũ. Dñs meus solebat tenere opi. Ia. & dicebat, quod vtile dñiũ erat introductũ de iu. ciu. vt pbat tex. in h l. j. in fi. j. si ager vect. vel emph. pe. ibi, placuit, &c. Ad ɔ̃riũ h pōt rñderi, qd non ob. § adeo. qa ibi loqtur de ɔ̃ctu emphyteutico, q est mere de iure ciuili, vt statim videbit. Vlterius op. & dr̃ q̧ i dñia fuerũt introducta de iure ciuili, i nã testm̃ est de iure ciu- k li. l. testi factio. j. de test. & tñ dñiũ acqrit k ex eo. l. a Titio. j. de fur. Itẽ sñia est de iure ciu. ut pbat in l. 2. §. post originẽ. inf. ti. j. & no. Inst. de ob. in prin. & tñ p sñiam trãsfert dñiũ, ut l. sunt & aliæ, inf. de pub. Itẽ per arrogationẽ, ut Inst. de acqui. p arrog. in l prin. Itẽ pmonachationẽ, l vt ĩ auth. ĩgressi. C. de sacros. eccl. & oĩa ista sũt de iu. ci. & nõ gẽt. dicit gl. qd de iu. gẽ. sũt ĩtroducta, vt hic, & de iu. ci. appbata, vt l. ɔ̃ria. Vel meli⁹ ẽm Doc. sunt inpōt dici, dñia introducta de iu. gẽt. vt hic, tñ modi acqrẽdi dñia 6 troducti de iu. ciu. vt in ɔ̃tio. † Aduerte tñ m ad vnũ, q̧ gl. dicit, m q̧ p sñiam trãsfert dñiũ, q̧ intellige cũ tradõne secuta. Idẽ no. in l. 2. & l. suni & aliæ. j. de pub. & Inst. de of. iud. § fi. Ad idẽ, in l. Põp. § si iussu. inf. de acq. pos. Gl. no. ɔ̃riũ in l. exce. rei iu. Dy. tenet primã, idẽ tenet Gul. ĩ l. statulib. a ceteris. § statuliber. inf. de statulib. Et ĩtellige in sñia ɔdẽnatoria. Quid aũt in absolutoria? dic, ut d. l. exce. & uide Cyn. in l. 1. C. cõia utri. iu. Tu dicas, qcqd isti Doc. dicãt, utrãq; gl. posse bñ loq, sic distinguẽdo, qa aut loqmur ĩ actione psonali, aut reali: si loqmur ĩ psonali, dico, q̧ sñia trãsfert dñiũ, d. l. sũt & aliæ. inf. de pub. & qd ibi no. ẽm unã lec. q̧ ẽ uerũ, si sñia cũ actione pposita ad hoc tẽdit, secus si ad hoc nõ tẽdit, ut in cõmodato, deposito, & hmõi. Sin uero loqmur in reali, & sñia sup ea lata sit, tũc dico qd aut sñia fert p reo, ɔ̃ quẽ agebat reali absolutoria simplr̃, & tũc nõ trãsfert dñiũ, l. sed & si possessori, in prin. inf. de rei iu. Et ita ĩtelligo gl. l. exceptio. de excep. rei iud. Si uero sñia fert p reo hoc mõ, qa pnunciat, rẽ ei⁹ eẽ a quo petit, tũc idẽ, qa ñ trãsfert n dñiũ. o Rõ, q̃ me n o mouet, est, q̧ re⁹ petit pnũciari se dñm, & ñ petit dñiũ in se trãsferri. Dico tñ, q̧ inducit q̃dã p̄sumptio dñii, & ad illud pbãdũ, posset induci sñia, q̃ p veritate hr̃, l. res iud. inf. de re iu. Sic ĩtelligo d. l. sed & si possessori. ĩ pri. ubi qa possessor iurauit rẽ eẽ suã, ɔpetit ei utilis. si uero loqmur ĩ reali actiõe, & pnũciat p actore, & tũc aut pnunciatũ est, eum esse dñm q agebat, & in ueritate sic erat, & tũc dico, q̧ impõe est trãsferre dñiũ, qa nã actionis nõ patit trãsferri, sed potius declarari, ut l. & ex diuerso. §. ubi autẽ. ff. de rei uẽd. & l. sitib. in fi. C. de agri. & cens. lib. 11. & l. sicuti. § sed si quæratur. inf. si ser. uend. Tum ẽt, qa nec pars egit in se aliquid trãsferri. Item, quia induceret ɔ̃rietas expressa in actione, si p actore pnũciaret eẽ dñiũ, & in eũ trãsferri. Ista. n. inuicem repugnant. Aut pronũciatur pro ipso actore, & rei ueritas est dñiũ rei petitæ esse aduersarij, & tũc trãsfertur dñiũ, ut est

ADDITIONES.

a Meno. Ex hoc iure. Forcatul. dialog. 30. Ferrandus explicat. lib. 1. cap. 1. Constans Laud. in huoc tit. cap. 25.

b Bella licita. Bellum est licitũ, quod indixit princeps. Quid aũt de duello, vide late per Bal. in c. vnico, de pace tenenda, & eius violator. & ibi de eo q. morit in pugna, an moriat seruus pœnæ? Et dicit, q̧ non, nec suũ testamẽtũ rũpitur, serus si capiatur, & seruet. Et ibi no. per eum, quid de pugna. & in eo c. vnico § si rusticus. & de duello, vide tex. & quod ibi Bar. in l. qua actione. § si qs in colluctatione, ff. ad l. Aql. plene p Bal. & Imo. in l. cũ filius, § si de leg. 2. per Mod. in rub. de cler. pugn. in duello. & in c. 1. & fi. eo. tit. & Bal. in l. is penes quẽ C. depos. & hic in 8. q p Gul. & Bar. in l. Imperator, la 2 inf. de sta. ho. & de bello licito p An. in disp. renouata guerra. in prin. & ɔ̃ra Bal. in l. fi. in fi. C. de pb. quid si probatio in causa capitali cõmittit pugnæ, verũ cõuictus p pugnã debeat mori? Vltra quẽ addo tex. in c. 2. de purg. vu g. quẽ tex. all. ĩ l. libertorũ. C. de test. & qd possim facere l eũ quẽ vici ĩ duello? Vide Bal. ĩ l. j. C. de dedit. liber. & qñ duellũ sit licitũ, ibi vide.

c Paris. Vt in l. hostes. Vide quæ habes ad Bar. in d. l. hostes. ad fi.

d Licẽtia Principis. An sine licentia Principis liceat alicui indicere bellũ, & quãdo sit licitũ indicere bellũ. vide per Inno. in c. q̧ super his. de voto, & in c. sicut, de iurein. & qd ipse singulariter dicit in c. quod sup his. de rest. spol. qd refert post Bar. & ibi Imo. in l. de popillo. § Sextus Pedius. de ope. no. nun. Adde qs possit indicere bellũ, Old. cõs. 70. & an duellũ sit licitũ Bal. cõs. 43. 1. lib. & 210. eo li & quis possit de iu. bellũ indicere, qualiter sit fienda distributio acquisitorũ in bello, & per quem, & multa de bello vide per Cald. cons. 1. de treu. & pa.

e Poma. Vlterius op. Declara dicta per Bar. & gl. in hoc, & per Pau. de Cast. in l. 3. ff. de testa. & vide Alex. cons. 30 Fel. in c. quæ in ecclesiarum. de consti.

f Est falsa. Vide quæ no. Imo. in l. 1. in prin. de acq. poss. per Ang. in repe. l. si quis vi. § differentia. eo. tit.

g

h Paris. Dedit gl. Adde an, & quãdo dominiũ sit de iure ciuili. Aret. in l. 3. ff. de test. Meno. Ad contrarium. Coras. lib. 1. Miscel. c. 6.

i Paris. De iure ciuili. Vide Du. Mart. Laud. in tract. primogenituræ, vide in Ber. in ver. primogeni.

k Acquirit. Ex testamẽto trãsit dñiũ Adde gl. sup verbo, nostræ. ĩ l. 1. ff. de acqr. re. do.

l Monachationẽ. Vide no. in l. 1. inf. de acq. rer. do. & in l. cõstitutionib. inf. ad mun.

m Poma. Aduerte tamen. Limi. & declara, vt per Bal. in l. traditionibus. C. de pact. vide Fel. in c. cum uenerabilis. uers. dicit gl. de excep.

Paris. Vide Fel. in c. uenerabilẽ. extra, de exce. uide in l. Pomponius. § si iussu. post Bart. de acq. pos. an § fin. Inst. de offi. iud. cũ cõcordant. de quib. in dictis locis Vide Ias. hic. Item quod transferatur, quando pronũciatur sup aliqua diuisione, uide Ant. de Bute. cons. 77. circa med. Facit gl. & Bar. in l. & id. inf. de cõd. fur.

n Nõ trãsfert. Imo. cõtra in c. pposuit. de cõces. pben. scripsit post Ro. in d. § si iussu.

o Dominium Per sñiam transfertur dominiũ, & ibi vide de translatione dominij, & uide Bar. in d. § si iussu. & Bal. in l. 2. & 3. inf. de pub. in rem act. ubi dicit, q̧ in petitione hær. sñia sine possessione facit uictorem uerũ dominũ, q̧ no. p Bal. iam in l. traditio. C. de pa. ad fi. Et idẽ dic in sñia arbitri. In. & Doc. in c. Ray. de test. Et de hoc, an per sñiam trãsferatur dominiũ, uide plene Bal. in l. 1. C. com. utr. iu. ubi ẽt ponit, an ex diuisione transferatur dominiũ, & Bal. hic in 1. q. & Imo. in rub. inf. de re iud. dixit gl. in d. § si Inst. de off. iud. esse fin. Sed q̧ p sñiam arbitri transferatur dominiũ, nec per cõpromissum, nec laudum dicatur quis alienare, tenet Bal. in l. fi. in fi. C. com. de leg. & de materia hr̃ per oẽs in c. proposuit, de confess. præben. aliquid in c. 1. & c. cũ nostris. eo. ti. per Pet. de Anch. in clem. auditor. de rescr. Adde, an per sententiam transferatur dominium. Alex. cons. 32. lib. 2.

est tex. notab. in l. 3. §. itē q̄ri pōt. de reb. cr. quē inducit gl. ī l. 3. sup ver. tradita. ꝟ. de pub. in rē act. & in d. §. itē q̄rit. & ibi p̄ Iac. de Are. Op. dr̄ hic, ædificia collata, siue collocata, quasi sint đ iu tegē. † Cōtra, īmo vr̄, ꝙ istud nō sit licitū: nā r̄t collegia sunt illicita, vt l. j. per totum ff. de colleg. illici. Sol. verū est, ꝙ regulariter collegia sunt illicita, tñ cōstructio domorū nō est illicita, īmo est licita. Ita no. hic, & in l. j circa prin. ꝙ cuiusq; vni. no. qđ verū, nisi castrū, vł villa fieret ad ęmulationē a alterius ciuitatis, † quo casu fieri non posset. l. per prouincias. C. de ædifi. priu. & ibi no. in gl. Sed ꝯ hoc op. de l. quicunq; castellorū. C. de fun. lib. li. 10. vbi indistincte nō est licitū. Sed r̄ndeo, qa ibi loquitur spāliter in castris nō fiendis in limitib. Imperii, sine lnīa Principis: in aliis locis sic, vt ibi gl. parua no. Opp. † dr̄ hic, emptiones, venditiones, &c. ꝙ sint de iuregē. Cōtra, imo vr̄ ꝙ sint facti. Vñ vr̄ obstare l. cōsilio. in fi. de cur. fur. dicit gl. facti sunt, tñ ex iure descēdūt. Ita intelligitur hic: nā & alias hr̄ditas est ius, vt l hr̄ditas. de verb. sig. & tñ cōprehēdit res corporales, & incorporales, vt l. j. §. q̄dā. ꝟ. de rer diu. Vel melius s̄m Gul. sūt ꝯsiderāda tria. Primū est ptās ꝯhēdi, & hoc est de iuregētiū, vt hic. Secūdū est ipsū ꝯhere, & hoc est facti, vt d. l. cōsilio. Est tertiū, ꝯsiderare effectus ꝯctus, & hoc est iuris, vt oblo: nā oblo est iuris vinculū, &c. Inst. de obl. in prin. Op. dr̄ hic, ꝙ emptiones sunt de iure gētiū. Cōtra, emptiones nō p̄nt esse sine pecunia, vt l. j. de ꝯhē. emp. in fi. sed pecunia nō pōt cudi sine authoritate Principis, vt l. j. C. de vet. numis pot. lib. 11. si nō pōt cudi sine authoritate Principis, ergo ē de iure ciuili, vt l. ius ciuile. ꝟ. e. Sol. Dicas, b ꝙ licet authoritate Principis fiat pecunia, tñ ꝯctus emptionis, q recipit formā ex p̄tio, est de iure gētiū c ex inuētione: nā si Princeps emeret, est ꝯctus iurisgē. Op. † iterū, dr̄ hic, obligationes institutæ, ūhe tex. ꝯcludit, ꝙ obligationes sunt de iure gētiū. Cōtra, qa d ois obligatio, aut est ciuilis, aut nālis, d l. si fideiussor, ꝟ. de cō. ī. deb. & l. fideiussor. §. fideiussori. ꝟ. de fideiuss. ergo nō est de iure gent. Timore huius gl. dicit, ꝙ oblo, q̄ est de iuregētiū, pōt appellari nālis: nā & iusgentium dr̄ naturale. §. singulorum Insti. de rer. diui. Cōtra istā sol. instat. Ius naturale, & gentiū ponunī, vt spēs separatæ, vt l. j. §. ius priuatū. ꝟ. e. Exponere ergo iusgētiū i naturale, non vr̄ congrua expō l. naturaliter. §. nihil cōe. ꝟ. de acq. pos. & l. Papinianus exuli. de mino. Possumus saluare gl. & r̄ndere, ꝙ ꝯra loquuntur de iure naturali, ꝙ pōt dici gentiū, qa pcedit ex rōne naturali. Sed ꝯ hoc īstat. Si hoc eēt idē (aī's verū) seruus, qui est nihil de iurgen. nō obligaret nāliter, ꝙ est falsū. l. nāliter. inf. de cond indeb. Sol. gl. p̄ interpretationē, q seruus de iure gētiū est aliqd, sed de iure ciuili ē nihil, l. qđ attinet, inf. de reg. iur. Gul. vr̄ velle ꝯnū in l. si id ꝙ, de cōd. ind. Dñs meus, to cui † opiniones pcedūt de mēte iuris, dicit sic, ꝙ iusgētiū hēt duas partes, vnā quę pcedūt ex rōne naturali, ut seruare pmissa, de quo i l. j ī prin. inf. de pac. Et s̄m hāc partē, seruus est aliqd. Et ita dēt intelligi d. l. nāliter. Est & alia pars, quæ pcedit ex vsu gentiū, & tūc habito respectu ad hāc partē, seruus pōt dici nullus, & hoc respectu nō posset obligari. Opp. uerū ꝯ prædicta, † vr̄, ꝙ ois obligatio debeat dici nālis: nā nāliter iū obligatus bene faciēti mihi. Itē nāliter debeo alere filiū. l. j. §. iux nāle. ꝟ. eo. Ergo vr̄ ꝙ sit nālis, nō iurisgētiū, vel ciuilis. Gl. clarius ī l. sed & si §. ꝯsuluit. de pe. hęr. dicit, ꝙ oblo nālis est duplex. Quædā q̄ pcedit ex rōne naturali, q̄ cōuenit solis hoib. & in ista pcedūt s. dicta. Quædā est obligatio nālis, q̄ procedit ex instinctu nāli, & hæc ē modici effectus, qa nō hēt exactionē, hēt tñ vnū effectū, q nō īpedit repetitionē sp, vt l. si nō sortē. §. libert'. ꝟ. de cōd. indeb. q. d. qđ tr̄ posset repeti, sed aliqñ impedit, d. §. libertus. Cōtra hoc dictū gl. op. & vr̄, ꝙ idistīcte hoc debitū nō repetat. Vñ op. de l. si testō. §. j. de fideius. & ꝯad Ia. dicit hic, ꝙ obligatio nālis est quadruplex. Quędā est obl. nālis, q̄ pcedit ex nāli rōne, & est ad obligādū, vt seruare pmissa, & ista nālis iūcta cū ciuili, hēt plenū effectū, vt Inst. de ob ī pri. & l. iuīma. ꝟ. de pac. sed si ñ est iūcta cū ciuili, hēt effectū cōpēsationis, vt l. ēt. de cōpen. Itē, si soluaī, nō pōt repeti, nisi s̄m distinctionē, vt l. j de ꝯd. indeb. Itē inducit nouā oblonē, vt int. de noua. p̄ totū. Quędā oblo est ad liberādū, & de hac no. inf. de pac. l. si vnus. in §. pactus ne peteret. Quædā est oblo, q̄ descēdit ex æqtate nāli, vt bñfacienti bñ faciamus, & ista est duplex: nā q̄dā est redacta in p̄ceptis iuris ciuilis, vt in l. si non sortē. §. libertus. de cōd. ind. ibi, licet libertus nāliter teneatur bñfacere p̄rono suo, tñ hoc est redactū ī p̄ceptis iuris, qa pōt cogi p̄ officiū iudicis, vt l. j. §. cū patron'. ꝟ. de off. p̄fe. vrb. Quædā nō est redacta in p̄ceptis iuris, sed mere stat ī e concordib. laicorū, vt oblo ad antidora, e vt si facis mihi vnū seruitiū, si seruio tibi alia vice, nō possum repetere. Et sic ītelligit hāc gl. la. Sed p̄ hoc nō r̄ndet ad l. si testō. §. j. qa dñs me' dicit, ꝙ q̄dā oblo procedit ex instinctu nāæ, & tunc, aut est redacta ad p̄stādi necessitatē per ius ciuile, & ista habet plenū effectum, vt ī d. §. libertus. & pōt dici quodāmodo ciuilis, licet gl. notauit ꝯtrū, & male, in d. §. libertus. Quædā non est redacta ad p̄stādi necessitatē, & tūc q̄dā ꝯhitur respectu certæ rei, vel facti, & ista hēt hūc effectū, ꝙ si soluatur, nō repetatur, & ita intelligitur d. § libertus, f in alia ogi. Qñq; ꝯhitur non respectu certæ rei, vel facti, & tunc aut redditur indebitū aliud, pp ꝙ dicta nālis oblo est ꝯcta, & tūc nō pōt repeti, & ita ītelligitur l. si testō. § j. Si vero soluit aliud, tūc sp pōt repeti, & ita intelligitur hæc gl. p̄ ipsum. Sed ꝯ dictā gl. pōt instari, qa ꝙ soluit p̄textu huius oblonis, r̄t pōt repeti, vt hac gl. Sed gl. dicit alibi ꝯtriū, qđ non repetitur, vt in l. sed & si l. §. cōsuluit, circa fi. ꝟ. de pe. hęr. Quid dicēdū? Teneo eius opinionē p vera. Et r̄ndeo ad ꝯtriū, ꝙ ista gl. dēt intelligi, qñ istud debitum naturę soluitur ignoranter. Secus si solueret scienter, & de hoc ꝯstaret, qa tunc nō repetitur, qa tunc vr̄ q̄dā remuneratio, & ita intelligo gl. ꝯriā. Si vero dubitaret, vide l. si vero non remunerādi. §. idē Pap. ꝟ. mā. Est et alia oblo, q̄ procedit ex rōne naturali, nō ex instinctu naturę, & ista, aut approbaī a iure, & hēt plenū effectū, vt l. ltīma. ꝟ. de pac. Aut nec reprobaī, nec approbaī, & ista hēt effectū cōpēsationis, vt in d. l. ēt. Itē pro ea p̄t retineri pign', vt l. unica. C. ēt ob chirog. pe. Itē eis accedit fideiussor. l. fideiussor obligari. §. fideiussor ꝟ. de fideiū. Itē non potest repeti si soluatur, nisi scđm no. in l. j. inf. de cond inde. & hoc hēt locum in obligatione naturali, descendente ex rōne naturali ad obligandū. Quædā est ad deliberandū, & tūc qñque approbatur a l. & p̄ hāc omnis obligatio tolliī, ut l. ab emptione inf. de pac. Qñq; ei lex resistit, & tunc hēt locum l. iurisgentium. §. si paciscar. ꝟ. de pact. Qñq; lex ei nō resistit, nec assistit, & tū dic, vt l. si vnus. §. pa 12 a ctus. inf. de pact. † Est & alia ciuilis oblo, & hæc est duplex, qa q̄dā ē ciuilis oblo, effectu, vt in quatuor ꝯctib. ciuilib. q notanē hic. Quædā est ciuilis approbatione, & hæc est r̄r hois oblo: nā illa, q̄ est de iure gentiū, pōt dici nālis in effectu, tñ approbatione pot dici ciuilis. Ita no. gl. Inst. de obl. ī prin. Sed ꝯ, qa s̄m hoc, ciuiles essent multæ, & tñ tex. ñ excipit nisi quatuor. Possumus dicere, ꝙ ciuiles sunt paucæ, vt hic, sed approbatione sunt multæ, & in istis quatuor oblonib ius ciuile est cā immediata, & ex hoc dñt esse oblones ciuiles. Sed in aliis ꝯctib. non est sic: qa ibi causa immediata est cōsensus. Sed ius ciuile ibi oblonī nāli ꝯcomitatur vnā obligationē ciuilem, & per concomitantiā induci tur plenus effectus exactionis, & de hac loquiī diffinitio obligationis. Et ex hoc dñt gl. ꝙ duę sunt radices, vñ substātia vtriusq; obligationis diffiniī. igiī & alibi dicit tex. oblo tota, ī l. si debitori. inf. de fideiu. Mō expeditus de ꝯtriis, q̄io cū gl. q̄ sit dr̄a iter ꝯctū, actionē, & obligationē. De quo Inst. de ob. ī pri. & l. licet. § 13 ea obl. inf. de pc. † Quęrit gl. hic dr̄, ꝙ obligationes sūt de iure f gētiū, qd de actionibus? f Et effectus est magnus, qa hinc cōparemus.

ADDITIONES.

a Aemulationem. Adde Inno in c. Pisanis. de rest. spol & Bar. in l. j inf. quod cuiusq; vni. an. & idē no. in l. 2 inf. de coll. illic & in l. 2 inf. de verb. sig. & in ext. anag. q̄ sine rebel. in verbo, Lombardiæ, & Bal de pace Cōst. circa prin Bald. in l. opus. de oper. pub. & in l. quicunque. hic alleg. j et cum. Vide Bal. hic, & Ang hic ibidem no. ꝙ non licet ædificare ad æmulationem alterius ciuitatis, vel castri, si possee sub spēciem seditionis inducere, alias sic, Bal. de pace Const. in ver. nos. Rom. dicit, quod si ex ploribus castris alicuius ciuitatis fiat vna congregatio, quæ velit se insurgere in nomē ciuitatis, non pōt fieri sine consensu regentium illam ciuitatem, et cuius territorio ædificatur l. j inf. de colle illic arg. ante pe. § pe. inf. de rer. diu. secundum Odof. & C. de fund. li. l. quicunque castellorum. & in Auth. quib. mo. na. ef. sui. §. si quis igitur ex quolibet. Adde ēt post Ias. an liceat ædificare ad æmulationem. Bal. cons. 51. primo lib. Rom. cons. 52. An cons. 1 an.

† Clau. Alterios ciuitatis. Nunquid autem priuato liceat in suo ædificare castrum, vide per Bal in l j. ff. de os. præs. vrb. Sed contrarium tenet Pau. de Cast. in repe. d. l j. Rom. in l. j. §. hoc ait. 2. de ope nu nūc. Sal. in l. prouincias. C. de ędif. priua.

b P. m. Decas. Vide Alc consil. 172. in fi. in 2. vol

c Iure gentium. Et de hoc contractu emptionis, quomodo sit de iure gentium, vide Bal. in rub. de contrah. emp. in princ.

Ruer. Adde Ial hic, col. 2. qui dicit Bart. communiter haberi corruptum in fol. huius cōtrarij, qui vult dicere, ꝙ in contractu emptionis, & venditionis duo sunt cōsideranda, ex quibus hic contractus perficitur, l. cōsensus, & preciū. consensus est de iure gentiū, & quis est quid potentius, quam sit precium, contractus est de iure gentiū, attēto consensu, licet pecunia fiat per principem. Hic tamē sol. ipse reprobat, vt hic per eum, & tenet sol. Cy. Alb & Ang. hic, quod pecunia est de iu gent.

d Naturalis. De obligatione naturali, & quid sit, vide Bar. in l. Iulia. verum debitorem. inf. de cond. indeb.

e Ad antidora. Vide vnū mirabilē effectū huius obligationis ad antidora, quem ponunt Doc. in c. cnam. de gta & qua. Adde post Ias. circa primū effectū obligationis antidoralis, ꝙ valet donatio remuneratoria, sine insinuatione. Rom cōs. 91. Pau. de Cast. cōl. 150. & 103. Bal. cōs. 11. Cal cons. 1. Ang. cons. 179. Et vide per Ro. an sufficiat confessio bene meritorum in instrumento. Circa vero secūdū effectū vbi ponit, an donatio pp ingratitudinem possit reuocari. adde, quia non valet pactū, ꝙ donatio propter ingratitudinem non possit reuocari, vt volunt Bal. cōs. 195. 2 li. & cons. 28 3. li. Et an donatio facta ecclesię reuocet p ingratitudinem prælati, vide Ro. cons. 273. & Old cons. 278. Quo ad tertiū effectū adde ꝙ volunt Pe. de Ancha. cons. 248. 1 ꝙ ibi alias non valet donatio, nec relictū factum per sacerdotem concubinæ, quod tamen vales in recompensationem bene meritorum, si illa probentur. Et dum dicit ēt, ꝙ valet donatio inter patrē, & filium ob merita, quod facit ad hæc dicta per Ias. l. quanta debeant esse merita. Et vnū singulariter no. quod licet cōiter concludatur, quod donatio inter patrem, & filium valeat, cum merita in instrumento sunt specificata, tamen si in instrumento dicentis sanguinis affectio ne, & ob talia merita, potius præsumitur donatio celebrata naturali affectione, q̄ ob merita, ita consuluit Pau de Cast. cons. all. 55. & de donatione vicissim facta inter coniuges, quando valeat, vide Ab. cons 47. quo ad septimum effectum, vide Oldra. cons. 30. circa octauum effectum, vide late Old. cons. 226. cuius verba de eo mi nouem non facsūt, refert Ioan. And in loco hic per compatrinitam all. Et ibi vide quanta debeant esse merita circa 12. effectum, vide Roma. cons. 197. inc. præsens statu, Pau de Cast cons. 192.

f De actionib. An actiones sint de iure ciuili, & quid de actione de dote, vide Bar. in l. eas, de cap. dim, & est contrarius in rubr. C. de pra. dot.

remus bānitū deportato, vt in §. cū aūt. ver pari rōne. Instl. qui: mo. ius pat. sol. siue æquparemus eū trāsfugæ, vt l. amissione. siue relegato, vt no. gl. in l. ad cognitionē, ex qb. cau. in pos. ea. effectū habemus ex h ic q. quia deportatus, & transfuga, pñt acquirere ea, quæ sunt iuris gentiū, non ea, ꝯ sunt iuris ciuilis, vt l. si māda uero. §. is cuius. ff. mand. Vñ si diceremus actiones esse de iure gentiū, deportatus, & bānitus posset sibi quærere, secus si diceremus actiones eē de iure ciui. Et ad primū a quidā dñr, ꝙ sunt de iure gētiū, l. rerū qdē, ff. rer. amo & l. indebiti. ff. de ꝯd. inde. Præterea qñcūq; qd pōt referri ad duo, dēt referri ad antiquius, vt l. in finalib. ff. finiū regun. Sed ius gētiū est antiquius, q̄ ius ciuile, ergo sunt de iure gētiū. Præterea tex. dicit, cōpositæ sunt actiones, & sic ante erāt, l. 2. §. deinde. ff. tit. j. Preterea, ꝙ sūt de iure gētiū, pbat. Certū est, ꝙ deportatus ꝯhit, & sibi actio q̄rit, vt l. si mādauero. §. is cuius. ff. māda. Si q̄rit actionē, ergo sūt de iu. gēt. b aīs ñ q̄reret, l. qdā sūt serui. de pe Cōtrariū determinat gl. b hic, ꝙ sunt de iure ciuili, l. 2. §. deinde, ff. ti. 2 & Inst. de act. §. sed istæ. & §. aliæ, & l. in cōmodato. §. sicut, ff. ꝯmoda. & l. j. post pri. ff. de superficieb. Nō ob. l. īdebiti. & l. rerū qdē. ff. rer. amo. q̄a rñde, vt in eis no. Nō ob. ꝯriū, ꝙ fit de d. l. in finalib. qa pcedit in casu dubio. sed gl. dicit, qd pcedit p leges, vt in §. deinde, s. all. & sic nō est dubiū. Non ob. ar. ꝙ fit de deportato, nā pōt dici, ꝙ ibi, licet actiones sint de iure ciuili, tñ p quādā ꝯñiā, q. cū pmittit deportato ꝯhere, pmittit & actionē sibi q̄rere, al's frustra pmitteret sibi ꝯctus. Quærit gl. † q̄ sunt ista, q̄ sunt de iure ciui. Dicit, ꝙ ver. ob. vt Inst. de act. § de ꝯstituta. alt. in gl. Itē & Ítaru obłones. Probat Inst. de liter. obl. §. post prin. Itē est ꝯctus emphyteuticus, q recipit certā sedē a iure ciuili Inst. de loca. § adeo. Itē sponsalitia largitas, cui ius ciuile dedit certū locū † Dī hic, quod obłones sunt de iure gentiū, &c. qd de obłonib. ex maleficiis? Gl. in verbo, pene. §. ius aūt gentiū. Inst. de iure nat. gen. & ciu. dicit, quod obligationes sunt de iure ciu. Doctores nři reprobāt gl. illam, q. ēt obligationes ex maleficiis, sūt de iure gētiū, vt l. j. ff. de iur. & Inst. de ob. q̄ ex delic. in prin. licet gl. ibi exponat, iure nāli, i. diuino, ꝙ nō credo fuisse de mēte iuris. Vnde ex illo tex. ꝯcludit, ꝙ sint de iure gentiū introductæ. Itē, quia in maleficiis vř nālis obło, vt probat tex. in Authen de non alie. §. quia vero Leonis, col. 2. † Sed q̄ro, c qd de obłonib. ex quasi maleficio? d Gl. in d. §. ius aūt. vř dicere, quod ēt sint de iure ciuili, & nō gētiū. Dico, ꝙ in isto casu glo. bene dicit, ꝙ sint de iure ciuil. Et ro est ista. Ius gentiū cōsiderauit solū hoc, quod culpa propria deberet alicui nocere, & non aliena. Sed per ius ciuile fuit inductū, quod quis teneretur facto alieno, mediante tñ culpa sua, vt in omnibus casibus, Institut. de ob. quæ ex quasi delic. nasc. Sed quæro, † quid de descendentibus e ex quasi contractu. f Videtur ꝙ sint de iure gentiū, vt l. indebi. int. de cōd. inde. in ꝯtiū, quod sint de iure ciuili, no. l. apud Iulianū. in fi. ex quib. cau. in pos. eat. sed testm̄, ex quo defertur hředitas, est de iure ciuili, & sic cōcluditur, ꝙ sit de iure ciuili. Gul. dicit hic, ꝙ regulariter obłones ex quasi cōtractu, sunt de iure ciuili introductæ, † vt probatur in oībus excēplis positis, Inst. de ob. q̄ ex quasi ꝯtrac. pterq̄ in vno casu, s. in obłone, q̄ oritur ex quasi ꝯctu, indebitū recipiēdo, quæ dř de iure gentium l. indebiti. de cōd. indeb. † Quæro iterū, nūqd in ꝯctib. iurisgētiū sit ciuilis obło? Vltramon. tenēt qd nō: nā & ante ius ciuile, ex eis agebatur, l. j. de ꝯhē empt. Sed gl. & Bulg. ꝯ, & bene fm dñm meū. Nā in quolibet ꝯctu iurisgētiū, est ciuile vinculū, vt Inst. de [illegible] obligationib. in prin. Nā si non esset virū que; quō diceret lex, ꝙ tollit ciuilis, & remaneat nālis, vt l. Stichū. § aditio. inf. de sol. maxime cū naturalis non sit per se efficax ad agendū. † Sed q̄ro, an exceptiones sint de iuregētiū. Dico, quod cū exceptio sit actionis exclusio. l. j. inf. de except. sicut actiones sunt de iure ciuili, ita & exceptiones. in quodā veteri Codice ita legitur, sicut actiones sunt de iuregentiū, ita & exceptiones. † Quæro, qd de obligatione ex ꝯctu dotis. Tex. est ꝙ sit de iuregentium, vt l. eas obligationes. inf. de capi. dimi. † Quæro, quid de seruitutibus? Videtur, ꝙ sint de iure ciuili. Nam si essent de iuregentiū, quod potest dici naturale, non posset tolli per ius ciuile, vt Inst. de iure nat. §. fin. & tñ tollitur per capi. dimi. vt Inst. de vsufr. §. morte. & § pe. Dico contrarium, ꝙ sit de iuregentium, vt est tex. Instit. de vsu, & habita §. fi.

24 25 26 17 18 19 20 21

CONCORDIA.

Pro cōcordia Aduerte, ꝙ Bar in hac rep. nō Veretur allegari sibi ꝯriūs, prout a qbusdā. vel. ecce alia, dicit statutū, ꝙ qui per decē annos, &c. tenet nō valere, & hec pp malā fidē, q̄ nutrit peccatū, quasi sit ꝯ ius diuinū, & tñ ꝯriū allegatur idē Barto. tenere in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. si tñ bene inspiciatur Bar nō sibi ꝯdicit, eo quod in d. §. si viam. nō dicit, ꝙ valeat indistincte, immo quasi idē in effectu dicit, ꝙ in hac rep. Et dū dř hic, ꝙ ñ valet, dēt intelligi fm diffinitionē, s. quo ad tollēdā funditus obłonē nālē, q̄ tolli nō pōt, nisi ꝯrio actu nāli, l. nihil, ff. de re iud. Et ita sentit Bar. dū dicit, tollit obłu ciuilis, & læditur effectus nālis, qñ dicit statutū, cadat a iure suo: quantū aūt ad effectū elidit, sed nō valet quātū ad tollēdū ius naturale, multo minus tollit publicū statutū, obligationē naturalē, qñ dicit ī secūdo casu, ñ audiatur, quia nulla tollitur obligatio, sed præcludit via agēdi, & sic nō valet, intellige, vt tollatur obligatio nālis, vt in hac rep. & valet, quo ad effectum. Et ita intelligitur in d. §. si viā. vbi facit differētiā, an statutū dicat, non audiat, elapso aliquo tēpore, & elapso tempore cadat a iure suo. Faciunt quæ dicuntur per ipsum Bar. in l. fi. ff. rem ra. hab. Adde Pau. in c. fi. de præscri. Nico.

ADDITIONES.

a Poma. Quærit gl. in verbo, ad primum. Vide Fel. in cap. quæ in ecclesiarum, de constu. Bar. consi. 1. 2. vol.

b Paris. Determinat gl. Hic cōis conclusio solet esse, ꝙ sint de iure ciuili, & per cōsequens Princeps pōt eas tollere. Sup quo tu no. ꝙ licet princeps possit eas tollere, nō tñ pōt facere, q̄n mihi reddat iustitia. Id fiet executio manu regia. Vide Fel. in c. quæ in ecclesiarum extra, de consti. quod tamē declara, vt ibi per eum.

a Poma. Sed quæro. Vide Mat. no. 42. in 6 art. vel in contrarium. vide itaque Fel. in c. 1 de rescr.

Paris Vide Mat. not. 42. ad fi. in verbo, itaque vide Barb. cons. 1. vol. 2.

d Ex quasi maleficio. Obligationes ex quasi maleficio, sont de iuregentium, vel ciuili. Et hoc vř restringendum in actionib. quæ dantur ad meram pœnā ex parte agētis, & rei, quia dicto iure naturali, gentiū, & diuino, nō tenetur quis ad meram pœnā applicādā aduersario. 12. q. 2. c. fraternitas tua. Sed vbi ex delicto daretur actio ad restitōnem rei iniuste ablatę, vel ad emēdationē damni illati p dolum, vel latam culpam, tunc illa actio videtur oriri ex naturali obligatione tam de iuregētium, q̄ diuino. l. 1. ad fi. inf. de fur. & quod hř Inst. de obl. quæ ex quasi delic. & Bal. in l. post decis. C. de fur. vbi vide, & vide Bal. in authen. ad hæc. C. de vsu. an in obl. ex maleficio insit naturalis, & quæ dixi post Bal. in l. reos de ac.

Ruer. Adde, ꝙ illa gl. quam allegat Bar. hic. quæ est in § ius autem gent. in ver. pene, est sing secundum Mathesilanum sing. 47 incipit, No. ꝙ actiones. & ibi eum limitat, & Bar. hic, de quo vide D. Ias. hic, in fi.

e Sed quæro de descen. Vide Fel. in rubr. de exce.

f Clau. Ciuili introductæ. Vide Bar. l. Iulianus. de condic. indeb. vbi videtur tenere contrarium. Vide Bar. in l. 3. § idem scribit. inf. de pecul.

LEX VI.

1 *Libello si additur, vel detrahitur aliquid, quando dicatur nouus libellus.*

a **Ius ciuile.** a Hic incipit tertia pars iuris priuati. Ius ponit illatiue, sed ordo nō, qa, vidimus quid est ius: vidimus, qd naturale, quid gētium, ergo videamus eorū diuisionē, qa aut ꝯstat ex scripto, aut ex ñ scripto. Et fm ista, dictio, aut, stat proprie, fm gl. alias, aut, p, &. Et exponimus Ius, s. scriptū, & dicit, adiudicādo, s. dādo bo. pos. de quib. infra, & C. de bo. pos. p totum. Primo no. quid sit ius ciuile. Scđo no. ꝙ qñ aliqd addit, vel detrahitur alicui rei, ꝙ tunc sit spēs de per se, & aliqd valet. dicā statim. Tertio no. ꝙ hoc ius est diuisum in duo mēbra, qa aut est scriptū, aut non. Itē no partes iuris scripti, in l. ius aūt. hic b posita Item no. ꝙ ius b p̄torium, qñq; corrigit, qñq; supplet, qñq; 1 iuuat ius ciuile. Inducitur hæc lex in ar. † ad q. ꝙ si formatē libellus, & postea aliqd adijciatē, vel detrahatē, ꝙ dicat eē nouus libelc lus, e arg huius l. fm Gul. Intelligo tñ dictū suū, qñ detrahitē aliqd, vel adijcitur, de his, q̄ hñt substātiare libellū. Hoc modo ponit in l. 1. de eden. & no. in l. edita. C. de eden. vbi de hoc plene.

ADDITIONES.

a Ius ciuile Vide Ro. cons. 45. vide quæ scripsi in l. vni. C. quādā nō pet. par. ad ten. in ver. itaque. vide Barb. cons. 1 vol. 1. Et quādo ius ciuile extendit ius p̄toriū, an in casu extensionis dicatur ciuile, vide Aret in l. 1. in prin. de verb. obl. & Ias. ibi. Quomodo aūt differat ius legale a iure naturali, vide Io. An. in regula possessor. lo. 2 q. in mer. vbi alleg. istam legem. & vide, quæ no. Doc. in rub. de const.

b Barb. Item no ꝙ ius. Idem dicas in tutore in testamen. o inualido, si confirmetur a iudice, dicit ui d. ius, vt hic per An. secus si daretur. vide Bal. in l. edita. & Pau. de Leaz. c. quod Sent. extra, de elect.

a Nouus libellus 2: facit no. I c. 2. de cōst. ī vi. l. 7. §. 1. inf. ad l. Fal. vide Bal. ī l. edita. de eden. bene facit, qd dixit post Bar. in l. talis scriptura. ad fi. de legi. Ang. & Mod. in l. scire dēmus. i prin. de verb. obl. p Bal. I l. edita l rep. Peru. in 6. q. prin. & q̄ sertosi i d. l. scire dēmos, post Io. de Imo. ibidē. vide no. p Ang. & alios in l. 1. § si q̄s simpliciter. l ver. dū adijcitur. de ver. obl. & qd no Bar. in l. q. fundū, inf. de cōtrah. emp. Adde Inn. I c. 2. de lib. obl. & ibi voluit, ꝙ si apponatur aliqd, vel adijcit. qd poterat cōprehēdi sub gñalitate libelli, non dicatē nouus libellus. Et add. Bal. hoc facit I. l. i delictis § si detracta. d nox. Declaratio ātē hñ admittitur post terminū, per an. I l. hideo pals. §. sed & si de test. vide Dy. I regula. i obscuris. adde post cōpatriotā meū, inquātū I tertia eius deci. dixit, ꝙ p illa verba, authoritate nra, ordinarius efficit delegatus, ꝙ pulchre volunt Ro. cons. 256. vbi videbis, an Ale. eū debite reprehēdat, in l. vna, atq; vxore. inf. solu mat. Quo vero ad id, quod tāgit, an reficiens dicatur de nouo facere, vide q̄ posui in l. 1. inf. de ope. no. nunc. Quo vero ad id, quod vltimo tangit, de testō facto apud Barbaros, vide ꝙ Bal. aliter loquitur cons. 163. cū seq in 2. li. inc. cōs in Damasco nō seruatur ius Rom.

Ruer. Adde Bar. sibi CONTRARIVM in l. edita. col. 3. C. de eden. vbi vult, ꝙ quando additur aliquid substantiale, vel detrahitur in libello, non propterea dicitur nouus libellus. vt no. Ias. hic, & ibi.

LEX IX.

1 *Relatiuum quis, vel qui, quando ponitur declaratiue, quādo restrictiue, et quando augmentatiue.*

2 *Princeps solus constituit legem vniuersalem, populus particularem.*

3 *Populus carēs iurisdīone, siue authoritate superioris circa cārū decisionē statuere nō pōt, secus circa administrationē rerū suarū, et nu. 16 & 51.*

4 *Populus habens omnem iurisdictionem, pōt statuta facere sine superiore.*

5 *Populus, qui habet iurisdictionem limitatam, in quibus habet iurisdictionem, potest sine superiore statuere.*

6 *Collegia licita, in pertinentib. ad ipsos collegiatos, possunt statuta facere.*

7 *Ciuitatis pars in pertinentibus ad ipsam partem, potest statuta facere, secus quo ad causarum decisiones, & nu. 28.*

8 *Rex, Legati Sedis Apostolicæ, & alij maiores Iudices, similes prædictis, possunt facere statuta.*

Comites, Barones, Marchiones, Episcopi, & alij habentes dignitatem perpetuam, possunt statuta facere.

Præsides

9 Præsides prouinciarum missi ab ecclesia, non possunt facere statuta sine cõsilio Prouincialium.
10 Maiores iudices dicuntur illustres, vel spectabiles.
11 Potestas, qui habet arbitrium imponendi pœnam, ubi non est expressa a lege, vel statuto, non potest illam declarare in principio sui officij.
12 Magistri grammaticæ possunt facere statuta circa bonos mores, & pœnalia aliquius coertionis, non tamen pœnalia pecuniaria.
13 Excommunicati, & interdicti non possunt facere statuta.
14 Statuentes, & non habentes potestatem si dolo malo causa occupandæ iurisdictionis statuta faciunt incidunt in l. Iuliam maiestatis.
15 Statuta qualiter fiant.
Princeps solus potest condere statuta.
17 Statutum si fiat ab his, qui remanserunt in ciuitate, quod ualeat, quando absentes sunt iuste expulsi: secus si iniuste.
18 Consensus omnium simul requiritur, & non sufficit, quod separatim omnes consentiant, quando statuta conduntur.
19 Populi uoluntas in condendis statutis potest per signa, & nutus explicari.
20 Populus tantum, & non alius iudex, potest alteri demandare, & committere, quod faciat statuta.
21 Statuta facta sup dispositis a nullo iure, ualent, & super dispositis a iure naturali, uel gentium, addendo, vel minuendo, in totum autem tollendo, non.
22 Statut quando possit super dispositis a iure diuino.
23 Statutum, quod bannitus possit impune occidi, valet.
24 Statutum, quod qui per decem annos non petiuit debitum, cadat a iure suo, non ualet, secus si dicit quod instrumentum præsumatur fictitium.
25 Statutum si dicit, quod contractus minoris etiam si fuerit iuratus, non ualeat nisi interuenerit consensus duorum consanguineorum, non ualet: secus si dicit, quod aliter factus, præsumatur dolosus.
26 Statut, quando possit super dispositis, uel prohibitis a iure communi.
Argumentum de pacto ad statutum, quomodo procedat.
27 Statutum factum a ciuitate, ne a sententijs suorum iudicum liceat appellare, an ualeat.
29 Statutum primum præcedens, quando possit per sequens mutari.
30 Statutũ, quod qui uenerit ad habitandum in tali castro, gaudeat immunitate perpetua, non põt reuocari in præiudicium eorum, qui iam uenerunt.
31 Statutum præcedens, habens clausulam derogatoriam ad secundum, quando possit per secundum reuocari.
32 Statutum primum si est iuramento firmatum, qñ possit per secundum tolli.
33 Statuti reuocatio, an eandem solennitatem exigat, quã in condenda.
Iuramentum an habeat vim verborum derogatoriorum.
34 Statutum iuratum, an possit per secundum reuocari.
35 Statuta si sint duo in eodem uolumine contraria, attenditur vltimo loco posito: nisi possint per distinctionem reduci ad concordiam.
36 Statuta quos ligent, remissiue.
37 Statuta a quo tempore ligent.
38 Bannitũ scienter capiẽs debet habere præmiũ statuti, et si statutũ ignorauit.
39 Statutũ postquã habuit vigorem, an liget solũ sequentia, an et præcedẽtia.
40 Statutum, quomodo trahatur ad præterita decisa, & ad non decisa, & dependentia, etiam si in statuto hoc dicatur.
41 Transactione, sententia, solutione, iuramento, quietatione, præscriptione, vel similibus, negocium dicitur decisum.
42 Statutũ, q fœminæ non succedant, & habeat locũ in præteritis, non cõprehendit fœminas, quæ habuerunt partẽ suã, vel cum fratribus diuiserunt.
43 Statutum trahitur solum ad futura, quando hoc expresse cauetur.
44 Statutum simpliciter loquens, quando trahatur ad præterita, & futura.
45 Statutum, quod visa instrumento iudex faciat capi debitorem, nec possit opponi contra instrumentum exceptio, nisi solutionis, quietationis, falsitatis & quomodo habeat locum in instrumentis ante statutum confectis.
46 Statutum, quod possessor bonæ fidei præscribat quinque annis, possessio habita ante statutum non prodest.
47 Statutum quod vxore mortua in matrimonio sine filijs, vir lucretur tertiã partem, habet locum in dote data ante statutum, si vxor post moriatur.
48 Statutum in delictis, quando trahatur ad præterita, uel futura, & nu. 51.
49 Pœna quando est ordinaria, & propria, semper inspicitur tempus delicti. & nu. 50.
51 Appellari non potest a statuto generaliter condito, secus si statutum est factum contra singularem personam.
Statutum ex coniecturis, potest deprehendi etiam per verba generalia loquens quod fuerit factum contra particularem personam.
53 Statuta quam interpretationem recipiant. nu. 54. 55. 56. 58. 60. & 65.
57 Indefinita in statuta, æquipollet uniuersali.
Communis vsus loquendi in interpretandis sermonibus præualet, & derogat omni constitutioni, & dispositioni, ac regulæ.
59 Significatio propria unde sumatur, & qualiter cognoscatur.
61 Argumentum a contrario sensu, quando habeat locum in statutis.
62 Statutum an extendatur ad casum, qui est idem, secundum iuris fictionem, non secundum veritatem.
63 Statutum factum in una persona propria, non extenditur ad alias, secus in alijs dispositionibus.
64 Statutũ loquẽs p verba pteriti, vel psentis tẽporis, an trahatur ad futura.
66 Statuta qualiter in iudicio deducantur, & quando inducant ius agendi, vel quando ius excipiendi.
67 Statutum qualiter habeat produci, sicut producuntur alia instrumenta.
68 Statuta correcta, quando possint allegari.
69 Statuti particula non potest produci, sed totum statutum produci debet.

a **Omnes populi** a Omni populo iurisdictionem hñti ius pprium, statuere pmittit ꝙ ius ciuile uocat. Quod uero ab oĩ gẽte æquał custodit, ius gẽtiũ appellat. h.d. Primo ponit dictũ bimẽbre, usq; ibi, nã qđ. Ibi scda, ubi ponit exẽpliũ primi mẽbri, usq; ibi, ꝙ uero. Ibi tertia, ubi ponit exẽpliũ secũdi mẽbri, usq; ad finẽ legis. Casum in teris pone sic. Dictũ est s. ꝙ uaria sunt iura, qb. utit ppls Romanus. Quæro ergo, an ius quo b quisq; ppls utit, b sit ius ciuile? Rñdeo: Oẽs ppli. &c. Notabilia collige p te. Op. primo. Relatiuũ, qs, uel q, adiectũ certæ gñalitati sine copula, restringit gñs, ut j. de leg. 3. l. ea ĩ'adre ꝰtio. Sed hic dr, oẽs ppli, q legib. &c. Et sic innuit, ꝙ quidã sunt, q nõ regũtur legib. uel morib. qđ est falsũ, cũ oẽs utant iure gẽtiũ, ut hic ĩ fi. ergo, &c. Sol. dt gl. ꝙ hoc dr pp hoĩes syluestres, q nõ utunt morib. nec legib. nec rõne, ut Inst. eo. §. ius aũt ciuile. Hoc non placet, cũ tales hoĩes syluestres nõ faciãt populũ, ergo de istis nõ meminit hæc lex q dt oẽs ppli. Alij dñt, ꝙ hoc dr pp pplos de nouo inchoatos, q nõ hñt certã l. ut j. de orig. iur. l. 2. in prin. & ibi no. sm. Ia. de Are. Sed nec nobis opi. ista placet, qa tales legib. & morib. utunt licet nõ certis. Dic ergo ꝙ hoc relatiuũ nõ ponit restrictiue, sed declaratiue, hoc mõ, oẽs ppli, q, i. oẽs: rõ est, qa qualitas q ponit p relatiuũ, cõpetit cuilibet de gñe. simile hr C. de sum. Trin. & fi. cath. l. j. & ad Treb. c l. iubemus. Aut ergo c qualitas, q p relatiuũ adijcit, ꝑpetit cuilibet 1 de gñe, & ponit declaratiue, ut hic, cũ sim. aut nõ cõpetit cuilibet de gñe, & tunc aut relatiuũ ponit sine copula, & ponit restrictiue, aut ponit cũ copula, & tunc ponitur augmentatiue, d. l. ea ĩ adie- d ctio. Scdo op. d j. & vr ꝙ solus Prĩceps possit facere legẽ, vt C. de le. 2 l. fi. hic aũt dt, oẽs ppl, q legib. &c. ergo male, cũ innat quẽlibet populũ posse legẽ ꝯdere. Sol. uñt qdã, ꝙ hæc p dĩa corrigitur, ꝙ non placet, qa dẽt euitari legũ correctio, quãtũ pt, vt l. vni. C. de inof. do. Vel dt gl. ꝙ loqtur de iure gẽtiũ, hic de iure ꝑprio. Voluit dicere gl. ꝙ illud ius gẽtiũ appellat. Itẽ ius ciuile ꝑprium põt constitui a pplo, vt hic, sed ius ciuile cõe ꝯstituit solus Princeps, vt ĩ ꝯtio. Vel dic ꝙ solus Prĩceps ꝯstituit, & nullus alius solus, ut in ꝯtio no. sed bñ põt constituere ppls, vt hic, & d. l. fi. Tertio opp. & vr ꝙ iste tex. sibi ꝯdicat. dicit. n. qđ vero nãlis rõ, &c. postea dicit, ꝙ uocatur ius gẽtiũ, imo dẽt uocari ius nãle, qa rõ nãlis iducit. Sol. Fateor, ꝙ ius gẽtiũ pt uocari ius nãle, sm uerũ significatũ, ut no. s. e. l. j. §. ius nãle. Insti. de rer. diui. §. singulorũ. Vel solue, pt uocari ius nãle, ut dicis, sed ꝑprius uocat ius gẽtiũ. Nã cũ uerbũ nãle, refert ad rõnẽ, intelligit de iure gẽtiũ. Nã non est cõe oĩb. aĩalib. carentib. rõne, sed solis gẽtibus. & ita loqtur hic. hĩc qñq; uerbũ nãle, refertur ad hominem, & idem, qa intelligitur de iure gentium, ut sup. eod. l. ut uim. ibi, inter nos cognationem quandam natura constituit, &c.

EXPEDITVS de ꝯtijs, qa hæc lex tractat de iure ꝑprio, ꝙ ipsa ciuitas sibi ꝯstituit, hoc est, de statutis, iõ mãm statutorũ tãgamus p qõnes principales, & accessorias. Primo q̃ro, qs possit facere statuta. Scdo quaꝛ. Tertio de qbus. Quarto, quos ligat statutum factũ. Quinto, a quo tpe liget. Sexto, utrũ statuta recipiant interpre 3 tationẽ. Septimo, qualiter statuta in iudicio deducantur. † Primo e ergo q̃ro, qs possit facere statuta. Et primo, an oĩs populus possit facere statuta p se, & sine superioris authoritate? Et ur, ꝙ superioris authoritas reqrat, ut C. de legatio. l. si qđ extraordinariũ. li. x. Facit ĩ Auth. de def. ciui. §. interim. Gl. uero hic tãgit sed inuiius p se f ꝯte, iõ dic. Aut q̃ris f de pplo, q nullã hẽt iurisdõnẽ, ut sunt uillæ, & castra: quæ simplr subiacẽt alicui ciuitati, uel dño, aut de populo, q hẽt oẽm iurisdõnem concessam a Principe, uel pscriptam, ut in Auth. de defen. ciui. § insinuãdũ. in fi. magnæ gl. Aut q̃ris de pplo g q hẽt iurisdictionẽ limitatã, g ut in ciuilibus tm, uel in criminalibus leuib. causis, ut sũt multa castra in Marchia. Primo casu, a ut

talis

ADDITIONES.

a Parif. Omnes populi. Circa materiam istam adde primo, an dispositio huius legis habeat locum in ecclesia, ita vt possit populus sine superioris authoritate sibi facere legem, uide Pan. in c. ꝙ clericis, ver. vlt. no. de foro compet. Item an, & quando statutũ possit fieri in præiudicium personæ particularis, & an, & quando tunc sit opus appellatione, vide late Fel. in c. cum omnes, in princ. extra, de consti. Ias. in l. j. inf. de legi. & ibi etiam ponit, an in beneficium priuati, & particularis personæ fieri possit. Item ibi ponit de modo, & forma condendi statuta. Item ibi ponit, an mulieres interesse possint. Item quod possit appellari a statuto iniquo, & nunquam transeat in rem iudicatam, vide Ias. in l. j. in prin. ff. quod quisque iur. vide eundem in l. 2. post prin. eo. tit. ubi dicit, ꝙ quantumcunque esset dolose factum in odium alicuius non valeat, licet factum esset verbis generalibus, vide quæstionem, quam ponit Ias. in l. quominus, in 25. q. de flu.
Ruer. Omnes populi. Hęc repetitio vere est Bar. Adde, ꝙ ultra Bar. hanc l. solenniter repetijt d. Io. Bapt. de Sancto Seuerino, quę repetitio est utilis, & subtilis, & omnino uidenda, quia secundum ordinem Bar. plene, et eleganter discussit hanc materiam. et hæc repetitio vere est Bar. secundum Ale. in rub. ff. de acq. hær. in princ. et Ias. hic. * Meno. Ant. Ross. li. 2. memorab. c. 8. Constan. Laud. hic. c. 18.
b Pom. Populus vtitur. Adde ꝙ statuta munic. dñr ius cõe in loco, in quo vigent. vide Fel. in c. ius naturale, in prin. j. dist. * Meno. Soc. iun. consi. 134. nu. 83. lib. 3.
c Ruer. Aut ergo. De natura relatiui, adde p Bal. in l. 2. col. 2. C. de sum. Tri. & fide cath. et Ang. de Are. in §. 1. col. 1. Insti. de iu. nat. gen. et ciui. vbi plenius distinguit.
d Secundo op. vide multa per Fel. in c. ad petitionem. extra, de accu. ver. considera.
e Primo ergo. vide Fel. in c. cum omnes. de consti. * Men. Soc. iun. cõs. 30. nu. 11. li. 3.
f Paul. Aut quæris. vide Dec. in c. quę in ecclesiarum. extra, de const.
g Limitatam. Adde quæ dixi in l. fi. C. de iurisd. omn. iud. post Bart. et contra Bar. hic uide Abb. in c. quod clericis, de foro compet.

talis populus vult facere statutũ a pertinens ad causarũ decisionẽ,
a aut ad administ[ra]tionẽ rerũ ipsius ppl̃i. Primo casu aut interuenit au
thoritas superioris illius ppl̃i, & valet, vt C. de test. l. fi. vbi cõsuetudo
rusticorũ nõ ẽ seruãda, qa Priceps, vel ppl̃s, cui illi rustici erant su-
biecti, approbauit, facit extra, de cõst. c. cũ accessissẽt. & c. cũ M. Fer
rar. Sic loqtur dicta lex, si qd extraordinariũ. Aut nõ iteruenit au-
b thoritas superioris, & nõ valet, cũ careat iurisdõne, b qa facere statu-
ta est iurisdõ ĩ gñe sũpta, vt patet ex diffinitione, vt ĩ. de iurisd. om.
iud. l. j. Et cũ qd denegat, & oẽ id, p q puenit ad illud, vt l. oro. ĩ. de
spõs. Si vero qris de his q ptinẽt ad suorũ bonorũ administrõnẽ, vt
de expẽdẽda pecunia cõi: & pñt fieri statuta, nisi essẽt decreta am
4 bitiosa, vt ĩ. d. decr. ab ord. fac. l. j. & l. ambitiosa. † Scdo casu, qñ po
pulus hẽt oẽm iurisd pt facere statutũ, ñ expectata superioris autho
c ritate, c vt hic, & Inst. e. §. ius aũt, & §. sed ius qdẽ & de pri. cred. l. An
tiochẽsiũ, & q isto casu nõ expectet superioris authoritas, patet exẽ-
plo cõsuetudinis, q iducit ex tacito cõsensu ppl̃i, & eqparat statuto,
in qua cõstat q nõ reqrat superioris authoritas, vt ĩ. de leg. l. de qb.
Et q gñalitas istius l. dẽat intelligi de pplo, q habeat iurisd. patet
ex tex. Inst. e. ti. vbi explicat de pplo Ro. & Atheniensi. Nã p istã l.
d & similes vr concedi libera lnia d faciendi statuta, & iõ nõ reqrit a-
lia superioris authoritas, licet p̃sides puinciarũ interris Ecclẽ faciãt
5 ast obseruari. † Tertio casu, qñ hñt iurisd. limitatã, in qbus hñt ad-
ministrationẽ, seu iurisd. pñt facere statuta, in alijs nõ, sine superio
e ris authoritate, p ea quæ dicta sunt. e † Secundo qro, vtrũ collegia
6 possint facere statuta? Vr dicẽdũ, q collegia licita, & approbata in
his, in qb hñt iurisd. & quo ad ea, q ad ipsos collegiatos pertinent
f pñt facere statuta, f vt C. de iuris. om. iud. l. fi. & ibi no. gl. expressi.
7 C. de cõstit. pec. l. 2. in fi. & ibi no. † Tertio qro, nũqd pars aliqua ci-
g uitatis, puta vnũ quarteriũ, g possit facere statuta? Vr q sic, quasi sit
collegiũ quod sit approbatũ, ĩ. de lega. j. l. si qs a filio, §. fin. & C. de
fun. rei priua. lib. 11. l. pe. ibi, vel burgis, &c. Pro hoc vr casus ĩ. ti. j.
l. 2. §. deinde cũ eẽt. Sed cũ iurisdictio nõ resideat in certa parte ci
uitatis, sed in toto pplo, vel cõsilio, qd pplm repsentat, vt ĩ. dicet, &
no. ĩ. de iurisd. om. iud. l. & qa. In hoc dico, q statuta ad cãrũ deci-
siones, nõ pñt facere sine cõfirmatione totius ppl̃i, sed statuta ptinẽ
tia admodũ expediẽdi ea, q incũbũt ipsi parti, seu quarterio pñt fa
cere, vt s. dictũ est. Nec obs. §. deinde cũ eẽt, imo facit, p qa illa ple
biscita valẽt ex cõfirmatione postea subsequuta, ut ibi patet. Et ita
h intelligebat Iac. de Sel. Quarto qro, nunqd iudices h possint face
re statuta? Et vr q sic, vt ĩ. qd qsq; iur. l. j. no. p gl. ĩ. tit. 2. l. nõ ambi
git, C. de of. p̃t. oriẽ. l. normã, & patet in oib. edictis p̃torũ, ut dictũ
est s. in l. pxi. Eõ vr, q nõ pñt, vt C. commi. vel epis. l. pgrãma. ĩ. de
8 decr. ab ord. fac. l. 2. † Distingue tñ, qa aut qris de maiorib. iudicib.
vt senatoribus, & p̃toribus, p̃fectis p̃torio, q æqparant regibus, q
sunt hodie p mũdũ, vt plene solet dici p Doc. ĩ. de of. p̃se. p̃to. l. 1.
Et isti pñt facere statuta, & cõstõnes, vt s. l. px. & d. l. nõ ambigit, &
i d. l. normã. Iđẽ põt dici de legato i Apl̃icæ sedis, vt extra de offi. le.
c. fi. Aut qris de alijs q nõ sunt in tãta dignitate, & tũc aut hñt di-
gnitatẽ ppetuã, seu ad uitã, vt Comites, Marchiones in eorũ terris
& Epi in eorũ diœcesib. & tũc pñt cõdere statuta, vt extra, de ma-
† ior. & obed. c. a † & de cõsti. c. 2. li. 6. hoc vult dicere tex. ĩ c. nos Frid.
§. j. de stat cõ li. eccle. in vsi. seu. vbi dr statuta, q ciuitates, cõsules, vel
qcũq; aliæ psonæ, intelligo de p̃dictis dñis hñtib. iurisdõne ppetuã
nõ ad ips R õ est, ut sicut Priceps, q est dñs totius, facit legẽ vlem,
ita isti q sunt dñi in parte, faciũt statuta in parte. Aut qris de iudici
bus hñtib. iurisd. tpalẽ, ut P̃tãtes & Rectores terrarũ cõiter, & tũc
aut volũt facere statuta, seu cõstõnes cõuocato cõsilio, & procerib.
ciuitatis, & pñt, vt d. l. j. §. j q qsq; iur. Et ita ibi sentit gl. & l. j & 2.
de decr. ab orb. fa. Et ita dẽt intelligi dicta cõstitutio de sta. cõ li. eccl.
Aut vult facere ipse solus, & nõ pt, ut C. cõmi. vel epi. l. programa.
Sed bñ põt facere ordinationẽ siue legẽ, p toto suo tpe spectantẽ
ad exigẽtiã factorũ, q nullus extrahat frumẽtũ de ciuitate, uel por
tet arma, vel nullus vadat ad salariũ, vel stipẽdiũ, vel de nocte, & si
milia, vt ĩ. de offi p̃sec. vrb. l. fi. C. de naui. l. cũ nauicularũ. li. 11. &
9 facit l. j. ĩ. q quisq; iur. Ex his † patet, q p̃sides prouinciarũ missi ab
ecclesia nõ pñt facere statuta, seu constitutiones sine consilio pro
uincialiũ, qa nõ sunt de maioribus iudicibus: sunt. n. clarissimi, vt
10 no. ĩ. de off. p̃si. sup rub. Itẽ hñt iurisd. tpalẽ. Illi † vero, quos appel
lant maiores iudices, sunt illustres, vel spectabiles, ut no. ĩ. de of. p̃-
si. super rub. Sed cõtrũ seruat ex cõsuetudine, vel spãli cõcessione Pa-
11 pæ. † Quinto qro, P̃tãs hẽt k arbitriũ imponẽdi pœnã, vbi non est
k expssa a iure, vel statuto, vt ĩ. de effra. l. j. §. expilatores, & no. ĩ. de
pæ. l. sanctio legũ, an poterit in principio sui regiminis hoc decla-
rare, vt p tali maleficio tanta pœna imponat? Gul. de Cu. dicit, q sic
tñ tale statutũ non valebit, nisi durante suo officio, vt in vsib. feu.
de cler. q inue. sec. c. 2. Contrariũ credo, q illa declaratio, q põt re
cipere varietatẽ in tpe, nõ põt fieri añ tps, &c. ĩ. de leg. 2. l. cũ pr. §.
a filia. Sed hoc pt variari, qa sm uarietatẽ tẽporũ, psonarũ, & loco
rũ põt eẽ æquũ, ut pœna imponat maior, uel minor. l. Pedius, ĩ. de
incẽ. rui. & nau. & l. respiciẽdũ, ergo, &c. Quæ rõ cessat iñ d. c. j de pæ.
12 † Sexto qro, magistri grãmaticæ faciũt statuta ĩter scholares, q q
fecerit tale qd, soluat 12. denarios. An tale statutũ ualeat, ita q di-
cta pœna ĩ iudicio possit exigi? Circa qd br dico, q magñ grãmati
cæ hñt iurisd. ĩ scholares, ut s. ĩ j. cõsti. §. illud uero, & i auth. habita
C. ne filius p patre. Itẽ hñt modicã coectionem, seu leuẽ, ut ĩ. ad l.
Aq. l. sed & si qcũq;. §. fi. de loc. & cõd. l. itẽ qrit, §. itẽ Iul. Aut ergo
magri faciũt statuta ptinẽtia ad decisionẽ cãrũ, in qb. non hñt iu-
risdõnẽ, & nõ pñt, qa nõ sunt maiores iudices, nec hñt iurisd. per-
petuã, & nõ pñt facere talia statuta, nisi sint q habeant iurisd. per-
petuam, ut s. dixi. Aut faciunt statuta circa mores, & hic aduerte,
qa talia statuta hẽre cõsueuerũt duas partes. Prima est, quia prohi
bẽt, uel p̃cipiũt, aliqd fieri sm bonos mores, & hæc statuta ualent
& eis dẽt obediri, sicut p̃cepto patris, ut ĩ. de obseq. a liber. l. liber-
to.

ADDITIONES.

a Statutum. Adde Doct. in c. cũ oẽs, de cõst. & Bal. in tit. de pa. Constã. in ver. in cau
sis, ad fi. Bal. in l. j. C. q sit lõ. cõsue. adde q sipossit statuta cõdere Bal. cõs. 328. in 3.
li. & ibi vide de eo q tãgit hic Ias. an appsone iuris succurrat ius municipale.
Quis possit statuta cõdere, vide Ro. cõs. 118. Ab. cõs. 6. 2. li. Cal. cõs. 10. & 108.
b Careat iurisdictione. Per Bal. in l. nulli, C. de sen. p Inn. in c. cum olim. de cõsti. &
melius in c. cum accessissent, eo ti. Bal. in l. j. ff. de iur. om. iud. & ibi et tangit, an
statuta populi sint cõfirmanda de necessitate. Et vide per Bal. & Ang. hic, Bal. in
addi. Spe. in tit. de iur. om. iud. in prin. Bal. & Sal. in l. fi. de iur. om. iud. Ang. in l.
j. in prin. si quis ius dic. non obtẽp. adde, an inferiores possint condere statuta su-
per administratione rerum suarum, Pau. de Cast. consi. 148. incip super 3. dub.
Ruer. Adde Ang. hic col. 3. & 4. qui nn. Bar. sibi CONTRARIVM, dum primo
dicit, p villæ, & castra, quæ nullam habent iurisdictionem, possunt facere statuta
circa administrationem rerum suarum, ergo facere statuta non est iurisdõnis, qa
si esset iurisdõnis, nõ posse et facere statuta circa administrationem rerum suarũ
quia illa etiam essent iurisdictionis, & tamen dicit, q condere statuta est iurisdõ
nis. Sed Ale. in l. j. in 4. col. in fi. ins. de iurisd om. iu. dicit, p non est sibi contrarius
quia Bar. intentio est, q condere statuta sit iurisd. qñ statuitur super decisione cã
rum, & sic super his, quæ hñt iurisd. alias statuere nõ est iurisdictionis, & ita te-
net Ias. hic, col. 7. an aũt condere statuta sit iurisdõnis, cũ Bar. tenent Bal. Sal. D.
Ant. & Imo. relati hic per Ias. sed ipse tenet contrarium, & Ale. in d. l. j.
c Superioris authoritate. Dicit tñ Bal. in l. humanũ, C. de legi. p illũ tex. quod licet
populus possit condere statuta, tamẽ nõ ualẽt sine confirmatione Principis, si ibi
Princeps est pñs, quod reputat no. ad quod et uide quod in fi. seq. col. scripsi.
d Licentia. Quid si castrum est in possessione eligendi sibi rectorẽ, & præses prouin
ciæ facit statutũ, q nullum castrum possit sibi eligere rectorẽ, & an valeat? Bar. q
sic, in consi. 136. incip. Capitaneus patrimonij, & sequitur Pet. de Anch. in c. ca-
nonum statuta. de consti. in ver. iuxta prædictum quæro de tali q. ubi plene tra-
ctat omnia scripta per Bar. & Doct. hic, an infeudatus de castro cum iurisd. possit
statuere, vide Ang. in l. Imperium, ins. de iurisd. omn. iud.
e Poma. Quæ dicta sunt. Vide Ale. consi. 122. in 4. vol. & cons. seq. Pan. consi. 105.
in 1. vol. Præpo. c. non est, §. ius vero. 6. dist. Rom. cõs. 287. Pan. in c. q in ecclesia-
rum, de consti. Et si faceret statuta contra ius cõe, vel cõtra statuta ciuitatis, tex.
est in l. receptitia, §. fi. C. de cõst. pec. §. fi. in Auth. de fideiuss. Sed an requirat au
thoritas superioris, ut confirmet tale statutũ p oẽs factũ. Et tutius est sic facere,
ita Bal. tenet qd requirat, q confirmetur p superiorẽ, ut ualeat, in l. humanũ, C.
de legi. Sed ibi Bal. sibi contrarius in l. receptitia, C. de consti. pec. tenet, q non re
quiratur consensus superioris, quia tale statutum confirmatur a lege, legib. sup.
all. Sed an habeat locũ in alio foro, uide Bal. in d. l. receptitia. ubi format quæstio
nem, & aliquid per Fel. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. ver. nec obstat.
f Facere statuta. Adde tñ q talia statuta requirũt cõfirmationẽ superioris, sm Bar.
in d. l. fi. de iur. om. iud. Illis adde Bar. in l. fi. C. de colle. illici, vide tñ Bal. in l. hu
manũ, C. de le. an statutũ requirat reformationẽ, & Bal. i l. receptitia, de cõst. pec.
qd i subiectis ecclesiæ, vide gl. & Doc. i c. q clericis, de fo. cõpe. an Eps possit sta
tuere, uel p̃cipere, ne mulieres portẽt ornamẽta, & qd in alio supiore, uide Ioan.
An. i r̃la, ea q sũt, i mercur. An Abbas cũ cõuẽtu possit cũ suo statuere q singu-
lis monachis dẽtur decẽ annua p vestib. & an possit statutũ reuocare p Io. An. i
r̃la, nõ est obscoriũ, in mercur. & adde q canonici pñt facere statuta ecclesiæ, dũ-
modo sint licita, alias secus, c. cũ oẽs, de cõst. p gl. in c. 2. in ver. statutũ, de uer. sig.
li. 6. Et an statutũ Epi liget aliũ Epm vel Arch. uide Io. Cal. i c. d illis, 16. q. d rap.
adde q Priceps cõfirmãdo statuta ñ intellr cõfirmare iniosta, Bal. cõs. 327. 2. lib.
g Paris. Vnum quarterium. Quid autem in una casata, ponunt hic Mod. puta si fa-
ciant intra se constitutionem, q fœminæ non incedant, vel quid simile. Quid au
tem si aliquæ personæ priuatæ facerent tale pactum, an ualeret, uide late Bar. in
consi. 71. uide no. ins. in 2. q. prin. & no. in l. si quis a filio, §. fi. de leg. j. Et quid in
consuetudine partis populi, uide Bar. in l. de quibus ins. de legib.
* Pro intellectu l. 2. §. deinde cum esset, ff. de orig. iur.
h Iudices. Et omnino uide pulchre Bar. in l. j. in princ. q quisq; iur. p Ro. in rub. C. q
admit. Pet. de Anch. in c. canonum statuta. adde Fed. de Sen. cõs. 190. inc. Gul.
i De legato. An delegat[us] possit statuere, uide qd hic tenet Ang. i l. aptissimi, p illũ
tex. C. de iud. ibi, ex gñalib. formis amplissimæ tuæ sedis, vbi loqtur de p̃se. p̃to. q
æqparat Cardinalib. ut ibi p Ang. in ver. formis, adde & post Ias. an legatus pos
sit statuta cõdere & q, et qd ex cã, afferẽt Ro. cõs. 37. & Abb. cõs. 66. 2. li. & ibi an
possit committere cãm summarie, & appellatione remota, & p Io. de Ana. cõs. 83.
[illegible] an possit cõcedere represalias. De Epis, & Archiepis an põt statuta cõdere, vi
de p Cal. cõs. 8. an et antiani possint statuere, vide Ang. cõs. 18. & 270. Ibi in l. fi.
cõdunt q ex ca Eps pt statuere 5 ius. vide notabiliter Ro. cõs. 325. & pxime di
cta Ias. singulariter litat pcedere, dũmodo cã exprimat i actu q gerit, p ea q uo-
cta [illegible] Rom. cõs. 483. ubi all. Old. et cõs. 277. f. qd licet alias ca p̃sumat in Papa re-
scribente, tñ ubi rescribit cõtra vniuersalẽ statũ ecclesiæ, dẽt cã exprimi. Et an le
gatus possit causam summarie cognoscẽdã cõmittere, vide Abb. cõs. 25. 3. lib.
† Clau. Et an isti possint condere statuta cõtra ius cõe, uide Abb. consi. 428. 3. dub.
vet. quemadmodum præfectus, &c. Et nunquid hoc sit bonum arg. de priuilegio
ad statutum, vide Fel. in c. j. de consti. & in c. j. in 2. conclusione, de rescrip.
k P̃tãs hẽt. Sequitur Pet. de Anc. in d. c. canonũ statuta, i ver. qrit Bar. adde Bal. de pa.
Cõst. i ver. scdm mores, & leges illius ciuitatis, dt no. q licitũ est ciuitati hẽre p-
pria statuta cõfirmata p p̃side puinciæ, sed si ciuitas [illegible] sibi ipsi p̃ses, sufficit qd
P̃tãs ciuitatis cũ decurionib. faciat statuta, vel cioes, eius accedente authoritate.
Nã cũ facere statuta sit iurisdõ, & illa quãtũ ad actũ exercitij sit i magistratib. ut ĩ.
de ori. iu. l. 2. § post originẽ, merito requirit magistratus, nisi alia esset cõsuetudo loci, q
possit dare iurisdõnẽ ipsis decurionib. siue magistratui, C. de diuer. offi. l. vtros, lib.
12. uel si ciuitas illa p tpe illo careret magistratu. ins. quod quisque iur. & ibi uide
Iac. But. Bar. & Moder. & per Imo. in l. municipib. ins. de cond. & demon.
Ruer. Comites. Marchiones. Adde Ale. in l. nemo potest col. 1. ins. de leg. j. ubi li
mitat hoc dictum Bar.

to.in gl. q̄ dicit, qđ magistri sunt pr̄es, &c. Ergo sicut pr̄i dēt obediri, vt s. e. veluti. ita & magistro. Scđa pars est, q̄ imponit pœnā ɔ̄fa cētī & tūc aut imponit poena pecuniaria, vt qdā magr̄i faciūt pp lucrū, & n̄ valet: cū ob mores n̄ dēat fieri pecuniæ receptio, vt C. đ rei vxo. act. l. i. §. taceat. Aut iponit pœnā alteri' coercitionis, & n̄ valet ante tp̄s, vt s. dixi. sed cū cas' euenit, hoc dēt facere suo arbitrio, n̄ excedēdo modū. Eadē posset q̄ri, & dici đ statutis, q̄ pr̄fa. faciūt in domo p corrigēdis morib. filiorū, & filiarū. † Sepo ‹i›no q̄ro,
13 ‹…›
a nūqd excōicati a & iterdicti, possint facere statuta? Et dico, q̄ nō, ut extra đ imu. eccl. c. aduers'. § qa vero. nec fcā recōualescūt ipe dimēto cessāte, sine noua ɔ̄firmatione, vt eo. tit. c. j & arg. j. đ leg. j. l. i. § sed si fili'. & j. đ bo. pos. s̄m tab. l. q ex liberis. §. testō. Idē credo đ bānitis Imperij, vt đ sta. ɔ̄ libe. eccl. §. j. cū. n. n̄ obidiūt Principi, pdūt ea, q̄ iuris ciuilis sūt. j. de ca. di. l. amissione. sed statuta sunt
14 iuris ciui. vt hic, ergo, &c. † Octauo q̄ro, qualr̄ puniāt illi, q faciūt statuta, cū n̄ hēant ptātē. b credo, q̄ si faciāt dolo malo cā occupā. iurisdictionis fcidāt i legē Iuliā maiestatis, vt j. ad l. Iuli maie. l. 3. §. fi.
15 Quæro † secūdo ꝓ principalr̄, qualr̄ statuta fiant Et si qdē iudices
c maiores, vl̄ dn̄i hoc faciāt, humanū ē qđ hoc faciāt ɔ̄silio sapiētū, vt C. đ leg. l. humanū Sed si volūt, pn̄t hoc facere ꝓprio motu &
16 hoc subditis diuulgare, vt C. đ legi. l. 3. si vero † statuta fiunt a populo, talis ē ordo, q̄ cōuocet tot' pp̄ls, seu hoīes, q sūt đ cōsilio populi, q repræsētāt populū, vt no. C. q̄ sit lon. cōsuet. sup rub. & hæc
d cōuocatio fiet d authoritate Ptātis. vel alteri' magistratus solenniter, hoc ē sono tubæ, vl̄ pulsata cāpana, vel voce p̄conis. C. đ decu. l. si ‹…› j gl. lib. x. & j. đ reg. iu. l. aliud. §. referi. & ibi no. qđ cōuocent ad curiā, vl̄ ad aliū locū pub. seu cōsuetū, vt d. l. 2. & de legatio. l. si qđ extraordinariū. li. x. Quib. sic ordinatis, seu coadunatis, videat, vtrū sint duæ partes populi, seu cōsilij, qđ regrit, vt C. đ dec. l. nominationū. li. x. & no. j. qđ cuiusq; vniuer. nom. l. nulli. Nec sufficit' vo
e catos esse, nisi duæ partes f sint pn̄tes, vt C. đ prædijs decu. l. si li. x. vbi dr̄, nec ex tabella decretū recitari. q. d. n̄ sufficit sono tabellæ vocatos eē, nisi venerint. Et ita itelligit ibi Odof. licet gl. aliter ex
† ponat, vt no. i d. l. aliud. §. referi. g b. sic coadunatis dēt fieri proposita p vnū alterū đ duob. mod qa pōt fieri gn̄alr̄, Quid placet vobis sup tali facto statuere? & sup tali ꝓposita erūt ɔ̄sultores, & iste mod' colligit j. ad Velleia. l. 2. § j. Ali' mod' ē, qđ fiat ꝓposita certa, & limitata, an placeat pp̄lo, quod sit talis lex, vl̄ statutū, & iste mod' colligit insti. đ iu. na. §. lex. & §. plebiscitū. insti. ad l. Aquil. § et hoc tn̄ capite. tūc qđ placuerit maiori parti, illud erit firmū, vt j. ad municip. l. qđ maior. & đ reg. iur. l. aliud §. referi. & j. qđ cuiusq; vniuer. nom. l. nulli. & d. l. noiationum. C. đ decur. Sunt tn̄
g quidā, q circa hoc distinguunt, q aut fit statutū præter legē, & tūc sufficit cōsens' maioris partis, vt dictis legib'. Aut fit ɔ̄ legem, & tunc oportet q̄ null' dissentiat, vt Auth. đ deten. ciu. §. fi. ibi, nullo reluctante. Et ita no. Cy. C. q̄ sit lō. cōsuet. l. ɔ̄suetudis. i 4. q. circa fi. Sed n̄ placet, qa i d. §. fi. ē cas' spālis. p̄dicta vera đ iure cōi, sed p statuta
17 q ḡnalr̄ ordo dat. † Scđo q̄ro, h dixi s. oēs vocādos, qd sit si vna ps
h expulit aliā i de ciuitate? Distingue, aut aliq absunt de ciuitate uo
i luntarie, tūc remanet tota ptās in pn̄tes, vt arg. j. de tut. & cur. da. ab his. l. vbi absunt. & l. nominationū. C. de decur. Si vero sunt expulsi, tūc aut ad illos expulsos cōpetebat ius ɔ̄dēdi statuta, aut n̄. si scđo casu, v. g. qa nō erant de cōsilio, & tunc non ob. alioꝝ expulsorū absentia, qn̄ illi q remanserūt in ciuitate, pn̄t facere statuta vt j. tit. j. l. a. § deinde cū esset. vbi dr̄ q̄ non est dubiū, q̄ ad partes remanētes remansit ptās cōdendæ legis. Aut ad expulsos ptīebat, sicut ad remanentes ptās cōdēdi legē, quia erāt de cōsi. & tūc aut
k sunt expulsi ex iusta cā, & adhuc iam remanētes remanet ptās cōdendi legē, qa cū non obediāt ciuitati suæ, pdūt oīa iura ꝓpria ciuitatis suæ j. de ca. di. l. amissione. & sic pdunt ius cōdēdi statuta, quare ptās remanet apud pn̄tes. Aut sūt expulsi sine iusta cā p inuidiā forte, & tunc licet statuta facta p remanentes seruent forte, quātū ad eos, p l. p fundū. j. de sa. r. rusti. pd. tn̄ in p̄iudiciū expulsorū nō pn̄t fieri, ne ex sua malignitate, &c. vt j. de fur. l. itaq; fullo.
18 † Tertio dixi, oēs vocādos ad vnū. Quæro, qd si oēs de pp̄lo ɔ̄sen-
l tiūt separatim in domo sua, & hoc ɔ̄stat p publicū instr̄m, an valeat? Vr̄ q̄ sic, vt diximus in ɔ̄suetudine, j. de legi. l. de qb & j. cōia
† prædi. & đ aqua pluare. l. si aūt. Cōtrariū credo p duas r̄as. † Prima est hæc, q̄ ptinēt ad plures, vt vniuersos, regrit simul oīum ɔ̄sen
m sum, arg. d. l. 2. C. de dec. exp̄ssius extra, đ elect. c. ut Genesi. Scđa r̄a
n est, ai hn̄ qb. ɔ̄sensus maioris ptis p̄iudicat minori, ēt si ptineat ad plures, vt singulos, regrit vt fiat simul, vt j. đ pact. l. iuris g. §. fi. ergo hic cū p̄dicta ɔ̄currāt, regrit, q̄ fiat simul. Nec ob. q̄ dr̄ de ɔ̄suetudine, qa ptālitas actuū, & cursus tp̄is, succedit loco talis coadunationis Nec ob. d. l. fi. & d. l. si aūt. qa loquunt̄ in cōi plurib. vt singu
19 lis, nec ɔ̄sensus ptis, alteri p̄iudicat. † Quarto dixi, qd seruat: q̄ro qualr̄ explorabit talis volūtas pp̄li? Et vr̄, q̄ regrat̄ exp̄ssus consensus verbis, vt j. de legi. l. de qb. cū in hoc differat statuta a ɔ̄suetudine, qa vnū venit ex cōsensu expresso, aliud ex cōsēsu tacito. Sed credo sic dicēdū, q̄ reqrant̄ verba ex pte ɔ̄sulis interrogātis, seu ꝓpositā faciētis: ex pte vero pp̄li r̄ndētis, n̄ reqrunt̄ verba, sed sufficiūt signa ɔ̄sensus, s̄m q̄ ꝓpositū fuit in partito, siue de leuādo, vel de sedēdo, siue de fabis albis, vel nigris, arg. j. d. act. & obl. l. ɔ̄sēsu. Et p hoc ipsū fr̄ in l. uco j. ad Treb. l. cerno ‹…› §. si pupillo. ibi, vel interrogati nutu possint r̄ndere, seu significare. Ita et dēt intelligi

20 j. tit. 2. l. j. in fi. gl. & d. l. de qb. Et ita obseruat đ ɔ̄suetudine. † Quin
o to q̄ro, nūqd possit aliqb. cōmitti, o q̄ faciāt statuta? & vr̄ q̄ nō, qa sic testōr nō pt suā volūtatē cōmittere, vt j. de her. inst. l. illa īstō. & l. captatorias. q̄ volūtas est lex particularis, vt in Auth. de nupt. §. disponat. col. 5. & no. C. de vsuc. p emp. l. 2. p̄terea hoc spālr̄ cōmittit, ergo nō pōt demādari, vt j. đ offic. eius, cui man. est iurisd. l. j. Eɔ̄ q̄ possit, vt j. tit. j. l. 2. §. dīde, qa difficile. Tu dic, aut iudices, seu dn̄i, qa hn̄t autoritatē hoc faciēdi, volūt hoc delegare, & nō pn̄t, qa hoc eis, vt maiorib. ē cōcessum, vt j. de offi. ei', cui mā. est iurisdict. l. j. Aut populus vul' hoc cōmittere, & pōt, vt j. ot. 1. l. 2. §. exactis

ADDITIONES.

a Excommunicati. Adde quod no. Bar. in l. actor. ff. rem rat. hab. sed an excommunicati possint inducere consuetudinem, vide Bal. in l. de quibus. đ legi. vbi etiam facit mentionem de Bar.

b Potestatem. Qualiter puniatur qui nō potest facere statuta, & facit, & đ statutis dolo factis, adde quod dixi post. Bar. in l. fi. j. eo. vel saltem pœna arbitraria punitur, per no. per Bal. in l. nemo martires. de sacrosan. eccl. & de reformatione statutorum vide Bar. in l. j. j. de legi. & ibi etiam Ang. de statuto. quod dicit requiri, q̄ consensus præstetur alta voce. sed Bar. inf. proxi. eod. tenet contrarium

c Pom. Quæro secundo. Vide Præpositū in c. lex est 2. dist. & i c. senatuscō. ea. dist.

d Conuocatio fiet. Vide Imo. in l. municipib. de cond. & dem. in l. j. i prin. if. ad leg. Falc. & ibi per Ang. & Pau de Cast. in lect. Pad.

e Pom. Nec sufficit. Contrariū tenet Pan. in c. causis. de elect. sed idē qđ Abb. sequitur Bar. in c. cum omnes & ibi Fel. de const. in cōtrariū facit, qđ no. Bal. & Imo. in l. si qs a filio. §. fi. de le. j. & ibi p. Are. ver. adhuc restat. vide itaq; Imo. cons. ‹…›

f Duæ partes. In conuocatione debēt esse duæ partes. Et qđ si sint citati, & noluerunt cōuenire, an minor pars possit, & quo: vide hic & ‹…› per Pet. de Ancha. in c. canonū statuta. de constit. Vtrum aūt absentes sint specialiter citandi, & de quo loco. vide in c. pn̄tium. de testi. li. 6. & in c. cum in ecclesijs. de præben. eo. li. & in c. corā. de elec. & vide qđ no. Bal. in l. nulli. ver. a no. inf. qđ cuiusq; vni. nom. & Bar. in l. a. inf. de decr. ab ord. fac. Adde qđ no. gl. in ver. ipsorū. in c. s. de ‹…› li. 6. q̄ tenet, q̄ regulariter absentes non sunt vocandi, nisi in trib. casib. ibi no. Q̄ā etiā limita, nisi tractaretur de faciendo aliquid in preiudicium absentiū. ita solet intelligi gl. in c. j. de his, quæ fi. a ma. par. cap. in ver. cōstitutum Sed Abb. Sic. ibi dicit posse dici per gl. in d. c. s. quod in oīb. casib. arduis, & grauib. sunt citandi. Nā casus excepti p. gl. in d. c. s. sunt fauorabiles, iō debent extendi ex identitate rationis ad oēs casus graues. Pro hoc est casus ‹…› in c. dilecti. de constit. vti. & gl. in l. j. inf. de ob. l. & demū. vbi casus exceptos regula extendit ad aliū habentē eandē rationē. Et hoc q̄ in arduis sunt citandi, sentit Inno. in c. a. de no. ope. nunc. & D. Ant. in d. c. j. per Ant. in c. si. de maior. & obed. & Bar. & Mod. in l. rescriptum. in prin. inf. de pac. Adde vt per Cal. consi. 3. de consti.

Paris. Vide Abb. in c. causis. de ele. & i c. cū oēs. de cōsti. vbi reprehēdit Bar. hic

† Clau. Quib. sic coadunatis. Circa hoc vide Fel. in c. in causis. de ele. vbi refert Canon. tenere contrarium. & ipse ibi sequitur.

Ruer. Adde in ver. alius modus est. quid si statutum disponit, q̄ omnes propositæ debeant fieri per priorem, an valeat statutum, non obseruata illa forma, si populus vult statuere. Alex. examinat in l. 4. col. j. inf. ad l. Falc. & con. q̄ non valeat, contra Bal. in l. 1. inf. de legi. allegat no. per Bar. inf. in 6. col. ver. circa primum. & in extrauag. ad reprimen. in ver. nō obstantibus. & Bal. in l. hum. num. C. de legi. cum statutum prohibens fieri propositam, videatur prohibere statutum. & cum habeat clausulam derogatoriam ad sequens, nisi in seq. statuto diceretur, nōn obstante primo statuto derogatorio, quia tunc valeret.

g Distinguunt. Notabile dictum ad limitationem l. quod maior. ad munic. si est verum. ‹…› dixi. adde quod dixit Bar. in d. l. q̄ maior. in fi. vbi videtur velle secundum Dy. q̄ id, quod fieret etiā ab omnibus, non teneret, si fiat cōtra ius, arg. l. ‹…› §. lane. C. de sacrosan. eccl. cogitabis. adde Bal. in l fi. C. de aut. b. pst.

h Pom. Secundo quæro. Vide Pan. et alios in c. cum omnes. de consti. et ibi Fel.

i Alia pars expulit aliā. De istis expulsionib. vide quæ no. Bar. et Imo. in l. si quis a filio. §. fi. de leg. j. & quod no. s. ea. l. in prin. sed nunquid illa pars expulsa, possit facere statuta? Vide Bal. in l. cunctos populos. Et ad Bar. hic vide eundem in l. de quib. ad fi. inf. de legi. & Bal. in l. j. C. de monopo. & in d. l. a. de orig. iur. & Bal. hic & Ant. de Bu. i c. fi. de cōsue. et Bal. in l. cetatrix §. plures. inf. si ser. ven. aduerte, qa licet Bar. hic dicat, q̄ in faciēdis statutis, volūtarie absentes non vocētur, nec et illi q sunt absentes ea iniusta cā, secus si ca sit iusta. hæc ita referūt Can. in c. cū oēs. de cōst. Bar. hic tenet, gl. tn̄ indistincte tenet, q̄ in oib. actib. capitularibus abn̄tes sint vocādi. gl. tn̄ q̄ reputat singularis. i c. pn̄tiū. de testib. i 6. sup ver. ipsorū, dicit q̄ solū i trib. casib. de qb. ibi vocant̄ abn̄tes; sed Inno. in c. a. de no. ope. tenet, q̄ i arduis dēant vocari, in leuib. nō. potes cōcludere maxie s̄m Io. de Imo. i d. c. cū oēs. q̄ i trib. casib. đ qb. in d. c. pn̄tiū. dēt fieri vocatio in alijs dic, q̄ si sūt volūtarie abn̄tes, nō vocant̄; si āt ex iusta cā in arduis vocēt̄. si in leuib. nisi in cōtrarium teptat exp̄ssū. Et hoc mō pn̄t saluari opniones, forte tn̄ in practica seruarei dcn̄ gl. in d. c. pn̄tiū, saltē in foro cano. s̄m D. Io. And. & Doc. i c. cū oēs.

k Pom. Et adhuc. Vide Are in l. si quis a filio. §. fi. ff. đ legat. j. & ibi Bal. vide Pan. in consi 90. a. dub. in a. vol.' Men. Ripa lib. j. respon. cap. 11. & cap. 22. nu. 4.

l Cōsētiūt separatim. An possint illa đ vniuersitate cōsentire separatim, vide ēt qđ no. Bar. in l. a. C. de dec. vbi plene. Et hoc idē vr̄ velle gl. in c. cū oēs đ cōst. sed gl. fi. in c. j. de reb. eccl. nō alie. tenet cōtrariū, videlicet, q̄ spāle sit in ele. afs in oīb. actib' capl̄arib. sufficit singularis cōsēsus, saltē qn̄ tractat' p̄cessū, sed illa cōtrariā tenet p Mod. nec. Ioā. Cal. nec Ant. p c. i Gen. hic all. i rōne sui q̄ ē gn̄alis, & sic amplificat d. l. fi. đ of. pc. Cæs & ita refert Io. đ Imo. in d. c. c oēs. Adde qđ no. Bar. et Io. in l. si qs a filio. §. fi. đ le. j. et p. Bal. in auth. hoc ius porrectū. đ sacros. ec. cle. et vid. Bal. in addi. Spe. in ti. de instr. edi. vbi q̄rit, an executores testi possint eligere separatim. De mā ista vide no. Bal. i l. nō ambigitē. j. de legi. & ibi p Ang.

† Clau. Duas regulas. Idem tenet Pau. de Cast. in l. j. inf. tit. a.

m Omnium consensus. Adde Bal. in l. j. in 6. q. inf. de offic. consul.

n Paris. Secūda regula est Vide Abb. & quæ habes ad eum in c. 3. ad fi. đ iure patr.

• Pro intellectu l. fi. j. commu. præd. & l. si autem. j. de aqua plu arcen.

o Aliquibus committi. An habentes autoritatem condendi statuta possint committere, quod no. pro legato, an possit cōmittere. adde tex. & quod ibi no. Bar. in l. ‹…› ‹…› irem eorum. §. si decur. inf. quod cuiusque vniuer. nomi. & Bar. in q. 5. in cap. abundantia, &c. & Pet. de Anch. in c. canonum statuta.

Poena. Vide Panor. in c. grauemen. de sen. excom.

§.exactis.& §.deinde qa difficile,& apparet rō dñíę.†Vel dic q rō ē,qa ille.cui cōmittitur applō,vr ordinarius,a & nō delegatus,qa pp̄ls pt dare ordinariā iurisd.vt j.de iurisd.om.iud.l.& qa.sed alii iudices nō dāt ordinariam.istud autē non pōt delegari.ergo &c.

TERTIO †quarto pricipalr.de qb.seu sup qb.b possint fieri statuta!Et si qdē statuta fiāt sup his.q̄ nullo iure disposita sunt,valēt vt j.ti.2.l.d qb. Si āt fiāt sup his,q̄ disposita sūt a iure nāli,vl gēnū nō pt,tollēdo in totū,sed in aliquo derogādo,vel addēdo sic,vt l. manumissiones.s.e.de ɔst. Pri.l.1.†Secūdo iuxta p̄dicta q̄ro.c an possit fieri statutū † d his,q̄ disposita sūt a iure diuino?Et vr,q̄ sic,nā aut statuit idē,qd ius diuinū,& vr lıp sūt,sicut cū debitor legat creditori,vt j.de le.j.l.si creditori.fa. & tūc cit s.ad munı.l.1.i fi.& C.de thesau.l.j.li.x. Aut disponit alr,& tūc vr nō posse,ne minor tollat legē maioris,vt j.de arb.l.nā magistratus & qd no.j.de ɔst. Pri.l.1.& C.si ɔ̄ ius,vel vti.pub.l.fi. E.ɔ̄ vr q sic,qa ius ciuile p̄cipit septē testes adhiberi i testō,tñ de iure diuino i ore duorū,vl triū stat oē verbū,ut ex. de iud. c.nouit.& j. de test.l.vbi nnmerus.Itē ius diuinū.d1.Nō occides.& tñ a iure ciuili i plurib.casib.pmittit,vt C.qñ lic.sine iu.se vin.l.j.& a. Et gl.sim pfr se expedit,q ius ciuile pt distinguere,nō tollere ius diuinū.d.l. r.d ɔsti.Pri.C.si ɔ̄ iu.vl vti.pub.l.fi.Cy.lati C.d p̄ci.Imp.off.l.quotiēs.i.4.q.tñ pfecte n̄ loqr. Vn tu distigue,aut ea,q̄ de iure diuino statuta sūt,mere sp̄ualia sūt,& tūc sup his,nec Imperator,nec pp̄ls pt ɔdere legē vt ex.de ɔsti.c Ecclia.S.Marię.facit C.de Epis.& cler.auth.clericus i fi.& i auth.statuimus. Aut sūt tpalia,d & tūc aut d iure diuino n̄ē simplr ɔstitutū,vt i illo p̄cepto,Nō occides. Nā alibi pmittit ex cā,cū dicit,q occidit,occidat,& ex aliis causis tūc ex cā p̄t pmitti e p leges,& statuta,q qs occidat, vt d.l.j. & 2. C.qñ lic si iud.se vin.& j.ad l.Cor.de sica.l.j.in fi. Aut de iure diuino est simplr statutū,tūc aut cā legis excludit pctm̄,& valet lex siue statutū,vt patet i test.,ubi requirūt septē testes,& io nō sufficiūt duo,qa tūc lex p̄sumit dolose,f & fraudulēter fieri,vt C.de test.l.iubemus in fi.& q test.fac.pos.l.hac cōsultissima. in fi. pp q̄ violētā præsūptionē,iuri diuino addit,qd dicit:in ore duorū, vel triū,&c.& illa cā excludit pctm̄,qa si verū ē,q dolosē,& fraudulēter factū eēt,qd ɔstat apud nos iuris p̄sūptione,nō tenet hēs seruare,sed in foro ɔsciētiæ disputēt Theologi:Aut cā legis,vel statuti n̄ excludit pctm̄,& n̄ valet.vel statutū derogās iuri diuino.Exēplū de iure Impiali. Alienatio rei dotalis nō valet,nec cōfirmat p iurm̄,vt C.de legi.l.nō dubiū.cuius cā est fauor dotis.Itē pactū factū a filia ne succedat,nō valet,nec ɔfirmat iur̄o.Rō,qa pactū est de futura successione,vt C.de col.l.pactū.& qd ibi not. istæ leges nō valēt.Rō,qa pp tales cās nō excludit pctm̄,cū pp eas nō sit licitū deierare,vt extra,de iureiu.c.cū cōtingat.de pac.c.2.in 6.de iureiur.c.licet.li.6.Idē in legib.q̄ pmittūt malęfidei possessorē p̄scribere,q̄ leges nō valēt qa nō excludūt pctm̄.extra de p̄sc.c.fi.& ibi no.de reg.iu.c.2.li.6.vbi p Io. An.Ex ista theorica apparet sol.pluriū q̄onū.h Primo,an i valeat statutū,q bānitus possit ipune occidi?Et certe sic,qa ɔ̄triū a iure diuino nō statuit simplr,vt s.dictū est,d.l.1.& 2.qñ lic.sine iu.se vin.Pro hoc dico,q est casus duarū legū simul ɔiūctarū,q ille,q nō est obediēs illi,sub cui est Imperio,hr vt trāsfuga,& hostis,& pdit iura suę ciuitatis.l.amissiōe.j.de ca.di.Sed trāsfuga,& hostis,pōt ex forma legis, seu iuris cōis ipune occidi, ergo & iste ex forma statuti. Casus est j.ad l.Corn.de sic.l.7.†Ecce alia,k dicit statutū,q qui p x.annos debitū suū nō petierit,cadat a iure suo.Certe statutū tale n̄ valet,qa nec lex Imperialis,q̄ hoc diceret,valeret. Sed si statutum diceret quod ɔ̄tus seu istrm fictum p̄sumat,tūc valeret,qa talis cā excludit peccatū per ea, q̄ dicta sunt.l Itē si statutū diceret,q †minoris ɔ̄ctus non valeat ēt si fuerit iuratus,nisi interuenerit ɔsensus duorum cōsanguineorum,non valet.Sed si statutum diceret, q si ɔ̄ctus aliter factus fuerit,p̄sumant minores dolo inducti ad ɔ̄hendū,tūc valeret statutū,quia si dolus inest,nō ualet:sed qa p̄sumit dolus p statutū,p̄t iurm̄ sine pęna ɔtrēi,vt d.c.cū ɔtingat.& de pac.c.2.de iureiu.c.licet.& in eis no.& sic iam vidi iudicari,& quodammō vr sentire Iac.de Bel.i quadā sua disputatione.†Tertio †iuxta p̄dicta q̄rit,vtrū,in p his q̄ disposita, vel phibita sūt a iu.ciu.cōi,possīt fieri statuta alr statuēdo?m Vr qd sic,vt j.ti.2.l.de qb.i fi.de pac.l.paciscī.ɔiūcti l.nō impośe.e.ti.In ɔ̄triū vr,q n̄,vt C.de vsu.l.eos.ver. nec liceat.Circa hoc dic,qñq; lex resistit statuto phibēdo ne fiat & tūc n̄ valet statutū. Nā iō valet statutū,qa Priceps pmisit,ut hic & s.dixi.Secus ergo si phibeat,d.l.eos.C.d vsur.& C.de fur aut. nauigia.& de sacrosa.eccl.auth.cassa.& C.cōia de suc.auth.oēs peregrini.Qñq; lex nō resistit statuto,& tūc quędam glo.vr dare talem

hi cum certis personis. De quo vide Bal.in l.nemini.C.de imp.

Ruer.CONTRARIETAS Bar.hic no.dum decidit,q nō valeat statutū,q q p decē annos nō petierit debitū,cadat a iure suo,nā cōtrariū tenet ipse in l.j.l.fi. inf.de vsuc.& io l.sequitur.§.si qd.ff.eo.ti.& sentit in l.ait ptor.§.plane.inf.ex qb. cau.maio.& in l.codici.inf.de lib.leg.& istā contrarietatē no.Doc.hic.& in §.si viā.& D.Abb.in c.fi.ex.de p̄scri.Pro cuius cōcordia qdā Moderni dicūt, q dū Bar.dicit hic,q statutū nō valet,dēt intelligi,s.quo ad hoc.vt statutū tollat funditus obl̄onem naturalem,quæ per ciuilē prouisionē tolli nō pōt,valet tamē vt tollat effectū naturalis obl̄onis,vt io d.§.fi.viā.Istā solonem nō patiur rō Bar. pp quā mouetur ad impugnandum istud statutum.s.quia cā statuti non excludit peccatum,& sic funditus vult non valere statutum.Male igitur potest saluari ab ista cōtrarietate.Sed eius dictum hic communiter tenetur,vt plene examinat D.Io.Bapt.de Sācto Seuerino in rep.huius l.col.2.ver.2.infert Bar.hic quē omnino vide.& adde Abb.in d.c.fi.col.3.& in ca.q cler.de foro compet.Ale.in consi.185.inci.viso tit.in vlt.col.in 2.vol.& D.Barth.Soc.in consi.203.inci.capiendo pri.col.1.Pet.de Anc.consi.160.Rom.consi.102.Raph.consi.67.& consi.90.& Ful.consi.123.Ang.de Are.Insti.de vsuc.in prin.col.3.& Corneū in consi.265.inci.in hac.in vlt.col.in 3.vol.& Fel.in c.fi.uol.3.de præsc.

e Paris.Permitti.Vide Ale.consi.87.vol.2.

f Poma.Dolose.Vide Ale.consi.20.in j.vol.& consi.27.eo.vol.Pan.consi.124.volu.Fed.de Sen.consi.36.Rom.consi.2.& consi.12.Ale.consi.pe.in 5.vol.Barb.in consi.j.vol.j.aliquid per Præpositum in c.ad eius.5.dist.

g Pom.Lib.6.Vide Ang.io l.sequitur.§.si rē.inf.de vsuc.l.fi.inf quēadm.ser.amit. Vide Ale.consi.59.j.vol.Raph.Com.consi.67.Ale.cōsi.30.in 4.vol.& consi.20.ad fi.eo.vol.Pan.consi.76.ad fi j.vol.Fed.de Sen.cōs.175.& seq.Pau.de Cast.in l.cunctos populos.C.de summa Trin.& fi.cath.Pan.consi.71.3.dub.in 2.vol.& 4.dub.Fel.in c.j.& c.Ecclesia Sāctæ Mariæ de cōsti.& c.ad nostram.de pb.ver.vlt.no Bar.consi.86.Rom.cōsi.90 & consi.101.Imo.consi.26.& consi.44.& cōs.74.in fi.& consi.181.Gem.in c.fi.ver.sed pone debitor.de excep.lib.6.

h Poma.Plurium quæstionum.Vide Fel.in c.quæ in ecclesiarum.de constit. Clau.Io fi.ad l.Corn.de sicar.l.3.Vide ultra hic allegata Ale.consi.63.vol.3. Et vount no.q bannitus,qui toleratur in ciuitate,non potest expelli,licet non sit rebannitus vt dicit Sal.in l.fi.per illum tex.C.de iud.

i Ruer.An valeat statutū,quod bannitus.Adde Nellum in tract.bannitorum,in j.q.secundi temporis.& Albe.in ylt.par.statutorum.q.47.& Iasonem hic,col.10.qui limitat quinque modis.

k Paris.Ecce alia.Adde Pet.de Anch.in rep.c.canonum statuta,de constit.vbi limitat d.Bar.dum allegat l.si ambo.de compensa.vide Abb.in c.Ecclesia.S.Mariæ.de cōsti.vide Com.cōs.61.& Bar.alios,& quo d ibi hēs,in l.sequtur.§.si viā.if.de vsuc.vbi vult contrarium eius quod dicit hic,& ibi ēt hēs multa in simili de eo quod dicit Bar.hic,q licet statutū nō valeret,si n̄ p̄sumat cōtractū esse simulatū,tūc valeret,qa idē dicit ipse in p̄scriptione.vide p eū,& vide Com.q.incip.visa copia.in ver.circa fm vbi tenet valere tale statutū si p̄sumat tāto tpe solutionē,vt ibi ēt singulariter dicit,quod tali p̄sumptioni nō pōt renunciari p partes.pacto expresso.Et ibi ēt dicit,q valet in vim p̄scriptionis,qñ debitor nō eēt in mora.Vide eundem Com.consi.154.ad fi vbi dicit cōiter alia statuta seruari,q pōt moueri bona rōne,q p̄sumit debitum solutū,vel res alienata,vide ēt circa tale statutū,Com.consi.177.inci.p̄suppositis statutis,p totū.Vbi ponit,q d si debitor esset forensis,quō posset gaudere tali statuto.Et q d si aliquo tpe fuit forensis,aliquo tpe ciuis.& multa alia circa hoc uide ibi,p eū.Itē latissime de ista opi.Bar.hic uide Fel.in c.fi.extra,de præscrip ubi cōsulum contra Bar & ponit octo vel decē saluationes ad opi.Bar.quas tñ o s pro maiori parte impugnat.Itē an statutū abbreuians tps p̄scriptionis ualeat,uide aliqd per Ant.de But.in consi.44.Et ibi ēt dicit,q tenendo,q ualeat,non comprehenderet,casu quo qa fuisset absens,uel in iusta ignorantia,quia poterit saltem peti restitu.in integ.ea clausula generali ēt si statutum expresse diceret.q talis præscriptio currat contra absē tē,& ignorantem,ut ēt scripsi ad Bar.in l.j.§.si quis aūt.de in.act.pet.Item q dispō talis statuti,non habeat locum,qñ in instro adest iurm̄,uide Ias.in l.nam postea.§.si q s.in 2.no.ff.de iureiur.aduerte tñ,qa loqui ur in istro decisiuo,fm qd loqtur materia ibi tradita.Idē tñ uī ēt ubi adest in instro iuramentum simpliciter de attendendo promissa,qa statutum prædictū non traheretur ad debita.iurata,p ea q̄ no.in c.cōstitutus.de rescrip.cum simi.Item q licet talia statuta non ualeant,seruant tñ de facto,uide Pau.de Ca.io l.fin.ad fi.rem rat.hab.Itē q opi.Bar.fit cōis,uide Alex.consi.181.in 2.uol.Quod aūt ualeat statutū,qñ eius uerba dirigūt in odiū negligētis,uide Barb.late consi.36.uol.4.in j.dub.Item q ualeat,qñ p̄sumit solutionem factam,uide eundem Barb.consi.59.in 4.uol.

† Clau.Excludit pctm̄.De hoc agit Pa.de Ca.i l.si perę.inf.de cōd.ind & ibi Ale.circa hoc ponit multas remissiōes.Idē Ale.cōs.185.uol.2.i 2.du.& cōs.44.uo.4.

l Poma.Dicta sunt.Vide late Ale.consi.24.in 4.uol.Are.consi 2.Ale.cōsi.138.uol.2.& cōs.18.5.uolu Pan.in consi.71.1.dub.Fed.consi.339.Fel.in c.Ecclesia Sanctæ Mariæ.de const.Barb.consi.9.uol.1.& cons.23.2.uol.& cons.54.uol.2.

† Clau.Sua disputatione.An aūt statutū possit defensionē,uel citationem tollere,uide p Bar.i l.j.j.de mil.test.& i l.silusta.inf.de don.cū cōcor.ibi p Ale.datis;& remissiue p eūdē Ale.post Bar.i l.fi sic.inf.de le.j.& Ale.i l.cū mulier.sol.mat.i Ruer.Itē si statutū dicit,q minoris cōtractus,uide D.Io.Ba.de S.Seuerino hic in rep.e.col.24.uer.3.infert.ubi latissime examinat istā decisionē p sex col.& Ias.i aut sac.pub.circa fi.ubi dt,q op.Bar.ē cōis,& q ab ea i iudicādo n̄ ē recedēdū.

m Aliter statuendo.An æquiparatio pacti ad statutū pcedat,de hoc p Io.An.in c.ult.de cō sue ubi approbat gl.in l.neq; pignus.inf.de reg.reprobata gl.i rub.de decr.ab or d.fac.cui similis est in l.si cō ie.& in l.nō impośe.inf.de pac.ubi dicit idē qd hic Bar.& gl.& Doct.in c.cū dilectus.in uer.cōstitutū.de cōsue.Et uide Bal.in l.si ea cautione.in ult.q.de non num.pec.& latius p eū in l.2.C.q̄ sit lon.consue.& Bal.in l.Titio centū.§.2.de cōn.& dem.& Bal.in l.de qb.inf.de legi.& dici pōt,q gl.in rub.C.de dec.pcedat affirmatiue,nō negatiue.Pro quo est tex.optimus io l.fi.C.de fidein.in fi.dicit Bal.in l.cunctos populos,q q̄cq d pōt fieri p pactū iure uallatū,pt fieri p statutū,qd no.Hic adde Bal in l.pe.C.cōmi.uel epi.& p Ang.hic adde an ualeat æquiparatio pacti ad statutū,unū uerbum,per Bal.cōs.491.4 li:& an ualeat statutū impediens mrimonij,uide Pet.de Anc.consi.21.Ab.cōs.11.Et an ualeat statutū,q n̄ petens debitū p 2.an cadat a iure suo,uide p eūdem cōs.291.Ang.cōs.209.Et an ualeat statutū dispōnens super instro,uide de Cat.cōs.91.Ang.cōs.60.Bal cōs.132.& se.2 li.& cōs.385.3 li.Pau.de Ca.cōs.67.& Pet.de Anc.cōs.275.Ro.cōs.332.& cōs.247 Fed.de Se.cōs.271.Ro.cōs.22.inci.uiso facto,p Ale.consi.59.1.li.& 38.3.li Bal.pulchre in consi.169.5.li.& Cal cōs.14.& seq.dicit an statutum pmittens occidere bānitū,ualeat.Bar.q sic,cōs.188.Pa.de Ca.cōs.94.Bal.cōs 81.5.li.Io.An.i add.ad Spe.i ti.d cōll.i ru.ubi al.B.Th.& tex.di.Hier.ubi clas uolt,q tale statutū ob bonū pub.ualeat ēt d iure can.cōtra id,qd hic vult dicere copatriota meus,forte immemor Io.An.ibi,&c.

ADDITIONES.

† Clau.Ratio differentiæ.Adde Bal.& Pau.de Cast in l.j.s.tit.2.

a Videtur ordinarius.Vide Bar.in l.ambitiosa.de dec.ab ord.fac.

b Super quibus.Super quib.possint fieri statuta,uide Bal.in l.cunctos populos.

c Paris.Prædicta q̄ro.Vide q̄ scripsi in l.adigere.§.fi.de iure pat.Item quū dr hic,qñ statutū præsumit dolum,q ualeat,uide Pet.de Anch.consi.330.Iasan utroq; late in auth.sacramenta puberum.C.si aduer.uen.Ale.consi.6.uol.4.

† Clau.Fieri statutum.Vide Pan.in c.quæ in ecclesiarum.de consti. Ruer.Adde Abb.in c.uenientes,col.2.Ale.in cap.interposita.§.ille denique,de appel.& D.Io.Ba.hic,col 96.

d Temporalia.Et faciunt hæc,an ualeat statutum prohibens,matrimonia contra

lē doctrinā. Aut ꝯ talē l. aut ius, pt veniri p pactū, & poterit p statutū. Aut nō p pactū, & tunc nec p statutū. Ita no. C. de decr. dec. sup rub. li. 10. Aliq gl. vr dicere ꝯriū, q talis æquiparatio pacti ad statutū nō sit bona, vt ꝟ. de reg. iur. l. nec ex ptorio. & l. neq; pignus. §. priuatorū, & no. C. q sit lō. ꝯsue. l. 2. in gl. mag. tāgit ꝟ. ti. 2. l. de qb. a Pro- gb. gl. ꝯcor. b dic, q qñq; phibitū est fieri p pactū, qa ꝯ bonos mores, & tūc pcedit arg. qa tūc nec p statutū. & ita loqtur gl. de dec. sup rub. Rō, qa lex & statutū debēt esse sancta, & honesta, † vt ꝟ. l. pxi. §. j. & C. de legi. l. leges sacratissimæ. ꝟ. ti. 2. l. 3. & 4. d. f. c. erit aūt lex. Ergo si ꝯtinet aliqd inhonestū, nō valēt, aut est phibitū fieri p pactū alia rōne, puta publicæ vtilitatis vel alterius iuris subtilitatis. † Exēplū in §. alteri. Inst. de inut. stip. tūc tale arg. nō pcedit. Ita loquuntur aliæ gl. Ad q facit ꝟ. ti. 2. l. de qb. in fi. Et istis casib. nō dr statutū ꝯ legem, licet disponat aliter q lex, vt ꝟ. de pact. l. pacisci. & C. de pact. l. pacta q ꝯ. & q ibi no. Prædicta vera, qñ fit statutū de his, q c ad ppli iurisdōnē c spectāt. Si vero fieret in causis maiorib. quas sibi soli Princeps reseruauit, vt in venia ætatis ꝯcedēda, vt C. de his, q veniā æta. impe. l. 2. Itē in arrogatione, vt ꝟ. de adop. l. 2. & in simi- lib. tūc statutū nō valet, qa nō ptinet ad populi iurisdōnē, p ea q dicta sūt s. in j. q. ita no. ex de ma. & obe. c. 2. xj. dist. c. catholica. & ibi no. & 8. dis. q ꝯ mores. † Iuxta † pmissa qro an valeat statutū factū a 27 ciuitate, ne a sntijs eorū iudicū liceat appellari. vr q nō, qa solus Princeps pt hoc facere. ꝟ. a qb. app. nō licet. l. j. in fi. ergo, &c. vt mō dixi d In ꝯriū d vr casus ꝟ. ti. j. l. 2. §. exactis. Ego sic dicerē, Aut qris de iure e ciu. fm qd nō pt appellari ad Pricipē omissis medijs, e vt ꝟ. de app. l. j. §. si qs in appōne, & tūc aut ciuitas, q facit tale statutū, hēt iurisdōnē primæ, & scdæ appōnis, & valet: qa de his q ad eius iurisdōnē ptinēt, &c. vt d. §. exactis. Aut hēt solā iurisdōnē primæ appōnis, & nō scdæ, & nō valet. Impediēdo n. primā appōnē impedit secūdā, p q deuenit ad superiorē, q non licet, vt dixi, ar. ꝟ. de ipō. l. oro. & vr tex. & ibi dixi i l. fi. ꝟ. de aqua plu. arc. Aut nullā cām ap. hēt, & idē. d. l. j. ꝟ. a q. app. nō licet. Aut qris de iure cano. fm q pōt appellari ad Papā omissis medijs, vt extra, de app. c. si duob. & c. solicitudinē, & tūc tale statutū, put impedit iurisdōnē superioris, nō valet, vt extra, de ma. & obed. † c. 2. † Quarto qrit, vtrū liceat facere 28 statutū sup his q ab alijs statutis eiusdē ciuitatis sunt disposita? Et hic est aduertēdū, qa qñq; statutū pcedēs ē simplex, qñq; derogatoriū secūdi, qñq; nō derogatoriū, sed iurō firmatū, qñq; sūt duo statuta ꝯria, eodē tpe ꝯfirmata in eodē volumine repta. De quoli- 29 bet est vidēdū. † Circa primū, qñ pcedit statutū simplex, p sequēs f postea mutari vr, vt Insti. e. §. sed nālia. & §. ea vero. In ꝯriū q non possit reuocari, vr ꝟ. de dec. ab ord. fac. l. q semel. Distingue, aut statutū stat in simplici dispōne statuti, aut trāsit in ꝯtū, vel quasi. Primo casu, p sequēs pt statutū simplex reuocari, d. §. ea vero. An aūt in reuocādo reqrat superioris authoritas ꝟ. dicet, circa tertiū articulū. Scdo casu nō pt reuocari g in piudiciū quasi ꝯhētis. ꝟ. q cuiusq; vni. nom. l. itē eorū. §. ex ijsdē. vbi nō pt reuocari actor ꝯstitutus p decretū, postq inde sequutus est quasi ꝯtus, q resultat ex his ꝯstita dēt intelligi l. q semel. & gl. ibi posita, & hoc qa respicit interesse alterius. Et intellige rōne ꝯtus, vel quasi, q ex decreto, vel statuto resultat. Et circa pdicta subijcio vnā qōnē ad intelli- 30 gētiā ipsorū. † Statuto cauet h q q venit ad habitādū in tali castro hēat immunitatē ppetuo: qdā venerūt, nūc ciuitas vult reuocare statutū, & vult ne illi gaudeat immunitate. i Certe in piudiciū eorū q iā venerūt, nō pt reuocari. Secus in his, q nōdū venerūt. Nā, dū statutū trāsiuit in ꝯtū, vel quasi ꝯtū, do vt facias, vel facio vt facias. i. ꝯcedo tibi immunitatē vt venias, si aliq venerūt, ex vtraq; parte pfectus est ꝯtus, & iō nō est locus pœnitentiæ, sed anteq veniāt, sic, vt ꝟ. de ꝯdi. cā da. l. si pecuniā. Sic intelligo d. l. q semel. † & q ibi no. p gl. & Dy. † Circa fm qñ pcedēs statutū est derogatoriū scdi, vt qa phibet aliud fieri. vel dr, q nō possit ꝯriū statui, seu ꝯ ipsū veniri, nisi certa forma, nunqd fm statutū ꝯriū simplr valeat, vr q sine gnali reuocatione ꝯrioi si reqrat spālis reuocatio k primi? Et vr q sequens simplr factū tollat primū, arg. ꝟ. de iure cod. l. diui. §. licet. Præterea eo ipso, q lex facta est, ex sui virtute tollit pcedentē ꝯrā, nec disputandū est de ea, sed est iudicādū fm eā, vt 4. dist. c. erit & C. de emen. sacri. l. 2. Præterea vr casus C. de legib. l. humanū. vbi phibet Imperator, ne leges fiāt, nisi certa forma, & tñ postea plures leges factæ sūt simplr, nulla de ea habita mētione, & valent, ut ibi no. & de emen. Iusti. Co. circa fi. & hoc qdā tenēt. Eꝯ q requirat specialis reuocatio sicut i testis. de leg. j. l. si mihi, & alle. §. in legatis, & de lega. 3. l. si qs in principio testamēti. Præterea hoc patet in rescripto impetrato ꝯ legē, q nō valet, nisi dicat in rescripto, nō obstāte tali lege, vt no. C. si ꝯ ius, vel vti. pub. l. fi. C. de testa authē. hoc inter liberos. Rō, pp pcedentē clausulā derogatoriā, positam in l. nec dānosā, C. de pcib. Imperat. offer. p hoc d. auth. hoc inter liberos, gl. in l. pacta l nouissima, C. de pact. & hoc tenēt alij. Sunt q distinguūt, aut statutū pcedēs est derogatoriū voluntatis, & reqrit expressa reuocatio m p iura scdo allegata. Aut est derogatoriū solēnitatis, qa vult fm nō valere nisi seruata certa forma, & tūc tollit p fm statutū simplex, vt d. l. diui. §. licet. & d. l. humanū. Et hāc opi. seqbat Old. & An. de Pisis. cui ꝯsonat op. Iac. de Are. q ponit in d. l. si

ADDITIONES.

a De quibus. Vide concor. per Ale. consi. 39. 4. vol. Et an procedat istud arg. potest fieri per pactum, ergo per statutum, vide Ale. in rub. ff. solu. matri. in fi. Præpositum in c. quæ contra 8. dist. & c. consuetudinis 11. dist. Pan. consi. 82. in j. vol. Et uide quid ex isto tex. j. memb. dist. Bar. interat Ale. in l. pactum q dotali, C. de col. & consi. j. 4. vol. Rom. consi. 22. Bar. in l. j. §. familia, ff. de pub. Rom. consil. 2. Fel. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de const. & c. 2. de proba. & in rub. de præscri. ver. fallit. Bar. cons. j. in j. vol. & cons. 4. eo. vol. & consi. 37. & cons. 84. eo. vol. Ro. cons. 9. & cons. 142. Franc. Creme. in tract. seq. xj alias 8. in fi.

b Paris. Concordandis. Pro concordia vide Ale. cons. 59. vol. 4.

† Clau. Sancta, & honesta. Vide Bar. consi. j. vol. 2.

† Clau. Iuris subtilitatis. Sufficit, q statutū habeat aliqd motiuū, licet nō contineat æquitatē, sed statuentiū voluntatē, & authoritatē, Bal. in l. lege 12. tab. ver. & iō cū omne, C. de legit. hære. Aliquando tñ aliquid potest fieri per statutum, quod non potest fieri per pactum, Bal. in l. fi. §. illud etia. in fi. C. de temp. app. Ale. in l. 2. de iud. Fel. in c. statutū, de rescr. ibi dixi in l. nō solū, §. morte, ꝟ. de no. ope. nūc.

c Populi iurisdōnem. Nō valet statutū nec pactū in seruatis in reseruatione p Pricipē: vide iō quod no. Bar. in l. j. §. pe. ver. sed quæro an populus, ꝟ. de post. & in l. legati, ꝟ. de pe. & in l. nō ambigitur, de legi. & ideo dicit Bal. de pace Cōst. in ver. fm mores & leges illius ciuitatis, q si statuta tāgerēt Principis iurisdōnem, vt in causis appōnum, talia statuta non valent, p tex. ibi, & in c. venientes, de iureiur.

† Clau. Contra mores. Adde hic regulam, quam ponit Bal. in l. j. circa med. C. de iure aureo, annul. Item an statutū debeat interpretari in dubio fm leges loquentes in materia contractuum, an secundum leges loquētes in materia vltimarum volūtatum, vide gl. & quod ibi no. per Bar. & Doct. in l. 1. C. de his, q b. vt indig.

d Paris. In contrarium. Vide Com. in consi. 136. incip. visis iuribus, in ver. ad secūm.

e Omissis medijs. Adde q immo dicebat Bal. in l. vt vim. ꝟ. e. q cum appō sit defensio, non potest tolli per statutū, d. l. vt vim, vr tamen concludendum vt dixit Bar. in l. fi. de aqua plu. arc. & adde no. in l. ambitiosa, & dixit Bal. in l. præscriptione, C. si contra ius, vel vti. pub. quod licet per statutum non possit tolli appellatio, tamen potest tempus modificari. Adde vt per Rom. cons. 218. Et an per statutum possit tolli appellatio vide per Bar. consi. 127. Bal. cons. 268. 4. lib.

† Clau. De maio. & obed. Vide Bal. & Sal. in l. cum appellatio, C. de appellatio, Bal. Cy. & Ale. in l. si appellationem, C. eo. Ale. in l. 2. ff. de re iud. Præposi. in c. interposita, §. ille denique, extra eod.

f Per sequens. Adde tu, q Card. in c. 2. de præscri. voluit, q per fm statutū non intelligit sublatū primū, nisi apponat clausula spālis, nō obstāte tali statuto, p gl. in c. cum non deceat, de ele. lib. 6 Et adde, q si nouum statutū, seu reformatio non fuit vsu receptū, sed antiquum fuit obseruatū, tunc vr recessum ab ipso nouo. Ita Io. And. in c. ad audientiam, de cler. nō resi. & in c. j. de his, quæ fi. a ma. par. ca. Pau. de Leaz. in cle. j. de regulari, & Pan. in c. cum accessissent, de cōst. Bal. in auth. omnes peregrini, q pulchre loquutus, C. com. de succes. quem sequitur Pet. de Anch. in c. j. de consti. ver. qu[illegible] vlterius, est facta reformatio, & maxime qñ reformatio nō est inserta in volumine statutorū, Bar. in l. j. C. de pet. bo. sub. lib. 10. Et adde qd dixit Io. And. in c. j. de his, q fiūt a ma. par. c. q iurās seruare statutū, intelligitur inquantum sit validū & iustum, per tex. in c. j. de iureiur. lib. 6. & vult gl. in c. cum non deceat, de elec. lib. 6. facit, quia si non tenet contractus, nec iuramentum. Ita Sal. in l. si quis pro redemptione, C. de do. & Roma. cons. 76.

g Parit. Reuocari. Vide multa ad Bar. in l. digna vox C. de legib. aliquid in l. Cæsar. ff. de publican.

Adde q Ant. & Flo. in c. nouit. de iudi. per id q dixit ibi Inno. voluerunt, qd vbi lex, vel statutū transit in priuilegiū nō subditi, nō possit reuocari. Idē si transeat in contractum, per hic no. Secus secundū eos, si transiret in contractū, vel priuilegium subditi, p id q no. Inn. in c. nostra, de iniu. sed forte fm d. Ioā. illud vltimū c i verū, subsistente cā, alias sine cā nōn vr posse tolli ius subditi, per id quod no. Inn. in c. quæ in ecclesiarum, de cōst. & vr tex. in l. qd semel, de decr. ab ord, factē. & melius p Ant. in d. c. nouit. & intellige, q concessum subdito potest reuocari, Clem. pastoralis, de re iudi. & Ion. in d. c. in nostra, hoc intelligit verum, qñ priuilegium habet causam successiuam, vt q non teneatur soluere collectam. Si autē dedit vnā rem, tunc quia trāsiuit in ius gentiū acquirendo dñium, non potest acquirenti tollere. Et ita intelligit Abb. Si. u in d. c. nouit. vide Bal. in l. si cū mihi. ff. de dolo. De materia plene p Pet. de Anch. in cōs. 2. per Dñi. in c. j. du cōsl. li. 6. Sed quid si Princeps concessit ciuitati facere statuta, virtute cuius concessionis ciuitas fecit statuta sua, nūquid poterit reuocare? videtur quod non, quia intelligitur de primo actu, l. bonet, §. hoc sermone, ff. de verb. sig. Cōtrarium est verum, arg. l. omnium, C. de test. & quod no. in c. nō potest, de præbē. in 6, in no. Ex hoc apparet, q statuta potius accedunt vltimæ voluntati, quam contractui. De hoc o. in c. quia diuersitatem, de conces. præben. & quod no. ff. de legi. l. sed & posteriores, & Pet. & Cy. in l. fi. §. j. C. com. de leg. & Bal. in ver. criminalibus de pa. Cōsta. Et ad quæstio. Bar. vide no. per Bal. in l. ex placito, de re. permut. & q dixi in l. 6. inf. de reg. Cat. Et ad intellectum le. qd semel, de decr. ab ord. fac. adde Bald. in pulchra quæstio. in l. 2. C. si seruus expor. ve. per Bal. in add. Spec. in ti. de sen.

h Paris. Statuto cauetur. Adde de hoc, bo. tex. in l. 2. ff. de iure immu. & Bal. in l. si cū mihi, ff. de dolo. concor. de quibus per Ale. in cons. 54. vers. quibus eis non obstantibus vol. 4. & in consi. 126. vol. 2. Menoc. Ias. cons. 55. col. vlt. lib. j.

i Gaudeant immunitate. An dans immunitatē possit reuocare? vide q no. Bar. in l. priuilegia, in fi. de sacrosan. eccle. plene per Bal. in l. qui se patris, C. vnde lib. Et adde qd Cy. in l. nō amplius, §. j. de le. j. dicit, q si ex forma statuti dētur Fratribus Minoribus pro pitātia, nunqd possit reuocari statutū? Et vr, q non, quia vr tractari de damno propter lucrum, quod perderetur, per ibi no. Sed secundum Joan. ibi contrarium tenetur, quia ex quo per vim legis illud lucrum venit quæsitum, pōt tolli contraria lege. Facit quod no. Ion. in c. in nostra de iniu. Nec ob. quod hr in d. l. quod semel, quia ibi statutum transit in cōtractum, p reciproc factum. Adde Bar. in extrauag. ad reprimendum, in ver. nō ob. Adde an immunitas concessa possit reuocari. Abb. cons. 12. 6 li. Pau. de Ca. cons. 295. Pet. de Anch. consi. 2. & in consi. 368. Rom. consi. 252. inci. pro decisione.

† Clau. de l. quod semel. Et adde qd ibi per gl. & Dy. & de hoc plene p Ale. in cō si. 101. vol. j. vbi limitat, & cōsi. j. vol. 2. Rom. consi. 153. in 2. dubio, & cons. 436. vide etiam Fel. limitantem in c. quæ in ecclesiarum, de const. & Barb. consi. 4. vol. j.

k Specialis reuocatio. No. tñ si sublata sunt statuta, videntur & sublatæ reformationes factæ circa statuta. Ita dicit Bal. per illum tex. in prin. C. de lati. lib. tol. Ruer. Adde in tract. q. de eo, qui cepit exbannitum, in 24. q. secundæ partis, secundi temporis, ubi refert & sequitur Bar. hic.

l Gl. in l. pacta. Et p Bal. i l. humanū, & p D. Ant. & Inn. i c. q in ecclesiarū, de cōstit.

m Reuocatio. Vnum no. secundum Bal. in l. fi. C. de lat. lib. tol. qd clausula reuocatoria legis, vel statuti, non reuocat, nisi catenus, quatenus reperiatur repugnantia, & non in alia parte.

l. si qs in principio testā. & Cy. recitat, C. de testā. l. sancimus. Quid
a dicemus?a Dy. circa testm̄ vr̄ dicere, ꝙ reqrat̄ specialis reuocatio. extra, de reg. iur. c. ꝙ semel, li. 6. Sed Cy. hūc articulū disputauit in hac ciuitate me audiēte, & tenuit indistincte, ꝙ p̄m statutū nō valeat, nisi fiat expressa reuocatio primi, p iura alleg. Hoc ēt ꝓbat, qa protestatio ꝑcedēs declarat animū in futurū deesse, vt l. at si qs. §. plerisq;, de reli. & de acq. hær. l. q in aliena §. fi. Si ergo in scd̄o statuto deficit animus, & volūtas, ergo nō est statutū. Nō ob. l. diui. §. licet, & distinctio ꝑdicta, qa intellige ꝙ ibi exp̄sse p̄enituit prioris, vt ibi no. alias deficeret volūtas. Nō ob. qa de ea nō est disputādo, qa verū est q̄ñ est lex; sed hoc ñ est pp defectū volūtatis. Nec obst. d. l. humanū, qa Imp̄rator ibi loqt̄ ex humanitate, nō dicēdo, si aliter fiat nō valeat, qa tūc secus, vt patet p ea, q̄ dixi s̄. in rescripto. Ita dt̄
32 Cy. quē in hoc sequor. Circa tertiū, q̄ñ primū † statutū est iurō fir-
b matū, vr̄ ꝙ per p̄m nō possit tolli, cū nō possit veniri ꝯ sacramētū,b vt C. si aduer. vend. auth. sacramēta, & extra, de iureiu. c. cū ꝯtingat, & e. ti. c. licet li. 6. & de pac. c. q̄uis, lib. 6. E ꝯ ꝙ tollat̄ p sequens: nā si iuro non ꝯhere m̄rimoniū cū Seia, vel ꝯhere cū Titia, & po-
c stea ꝯho cū Seia, vtroq; casu c valet m̄rimon. extra, de sp̄o. duo. c. j. in fi. li. 6. Tu dic, ꝙ aut tale statutū, p ꝙ primū tollit̄, reqrit superioris authoritatē, & tūc ñ p̄t tolli primū, p iura primo allegat. Rō qa ille, q hēt interponere primo authoritatē, nō vult esse author periurij. Aut nō reqrit̄ superioris authoritas, & p̄ot reuocari, licet reuocātes sint periuri p iura secūdo allegata. Iudex. n. suū, nō tuū ti-
33 bi denegat auxiliū, vt no. C. si aduer. vend. l. j. † Iuxta ꝑdicta q̄ro, an
d in reuocando reqrat̄ authoritas superioris?d Dic, aut erat talis populus, q poterat statutū facere sine superioris authoritate, & tunc eadē rōne potest reuocare p ea, q̄ dicta sunt. Aut nō poterat facere sine superioris authoritate, & tūc aut vult statutū primū tollere aliter statuendo, aut vult simpliciter tollere, & ad ius cōe redire. Primo casu nō p̄t nisi interueniat eadē solennitas in destruendo, q̄ interuenit in ꝯstituēdo. Scd̄o casu p̄ot sine superioris authorita-
e te, e ar. j. de inni. testa. l. 2. & C. de test. l. hac ꝯsultissima. §. si qs aūt, vbi primū testm̄ tollit̄ per p̄m minus l̄timē fcm̄, q̄ñ per eū ad ius cōe redit: qa sunt instituti veniētes ab intestato, al̄s secus. Pro hoc vr̄ casus extra, de cōst. c. cū accessissent. Sed an iur̄m hēat vim ver-
f borū derogatoriorū,f ita ꝙ reqrat̄ expressa reuocatio. Ioā. And. in illa quæstio. q̄ disputauit de eo q iurauit nō reuocare testm̄, tenet ꝙ sic, arg. j. de leg. 2. l. cū p̄r, §. filius matrē, & j. de lega. 3. l. cum qs. §. codicillis. Sed istud vr̄ male dictū, qa eadē rōne vr̄ ꝙ iur̄m debeat hēre vim renunciatiois exceptionis nō nume. pec. ꝙ est falsum, vt l. fi. C. de nō num. pec. Sed certe ibi, sicut ꝓmissio fuit facta spe futuræ numerationis, ita iuramentū, vt d̄ t gl. in renunciatione,
34 vt l. si ex cautione, eo. tit. † Quæ rō hic cessat. Item qd si vtrunque interueniat, scilicet, verba derogatoria, & iuramentum? dicebant quidam quod non p̄ot reuocari, vt sic iuramentum aliquid operetur, quod non placet: quia nemo potest sibi legem imponere, a qua non liceat discedere, vt d. l. si quis in princ. testamenti, & iuramentum satis operatur, quod eius rigore non ita de facili ad re-
35 uocationem proceditur. † Circa quartum, quando sunt duo statu-
g ta in eo. vol. contraria, g & eodem tempore cōfirmata, quod prævalet? Istam quæstionem no. Dy. de testa. tu. l. tutores, & Cy. C. de testa. tu. l. 2. & ibi recitat opi. finaliter tenet opinionem Dyn. quod
h illud quod est vltimum h in volumine libri. & sic in compositione prævalcat, & tollat primum, quia tempus compositionis, non
i confirmationis, inspicitur, i d. l. tutores, & d. l. 2. & de testa. milit. l. si certatum. §. fi. & de iure cod. l. cōficiuntur, §. si miles. Quod puto verum. nam totus Codex fuit eodem tempore confirmatus, & tamen in eo sunt quædam leges contrariæ: & vltimæ derogant prioribus: Prædicta vera, nisi per quandam distinctionem reduci pos-
k sent ad concordiam, k quia vtrunque seruaretur, † vt in prima cō-
† stitutione Codicis. §. quibus. ibi, præterquam si alia iuris diuisione adiuuentur. Facit C. de inoffic. do. l. vnica cum similibus.
36 QVARTO † quæro principaliter, quos ligent statuta.l
l an ligent forenses, an minores, an clericos, an ciues extra territorium existentes, & similes, de quibus vide per Cy. C. de summa Trin. l. j. & quæ sit lon. consue. l. j, & 2. circa fi. Hoc omitto, quia esset longa repetitio per se, per Doctores perfecte non tractatur, alia vice dicemus, saltem in l. cunctos populos, in sexta quæstione, C. de summa Trinitate. & in l. si sine hærede §. Lucius. de administratio. tut. j. & l. fi. C. in quibus cau. in integrum restitutio.
37 QVINTO † principaliter m quæro, a quo tempore statuta li-
m gent. † Ista quæstio potest intelligi duob. mod. scilicet a quo tēpo-
† re ista statuta incipiant habere vigorem: secūdo, an post vigorem assumptum ligent facta præcedentia, an solum sequentia. Circa
n primum videtur, quod ligēt post duos menses, n vt in Auth. vt factæ nouæ constitutiones. collat. quinta. Econtra, quod a tempore scientiæ, vt j. de decretis ab ordi. facien. l. fin. Distingue, aut lo-
o queris de scientibus, o & eos ligat statim, vt d. l. fin. aut de ignorantibus, & tunc aut sunt statuta præiudicium afferentia, aut afferentia solum commodum. Primo casu differentia est inter leges communes, quæ ligant post duos menses, & leges municipales, quæ

ADDITIONES.

a Quid dicemus? Adde tamen secundum Bal. in l. j. C. qui bo. ced. pos. quod statutū tollens, non requirit clausulā, nō obstāte: secus in rescripto. Et de his per Bart. in extrauag. ad reprimēdū, in ver. non ob. Sed si scd̄m statū est generale, an tollat primū speciale? vide q̄d no. Bar. in l. de quibus in ver. 3. &c. inf. de legi. facit quod no. Bar. in l. quæsitū, §. si quis fundum, de fun. instr. Adde, an cum statutum sit generale, tollat aliud speciale, Bal. consi. 165. & 496. 3. li. & consi. 228. 1. lib. Pom. Vide. quod in simili no. Bar. in l. qui se patris, C. vnde lib. Ale. consi. 68. in 4. vol. & consi. 98. eo. vol. & cōsi. 122. & seq. eo. vol. Ale. in consi. vlt. in 4. vol.
b Contra sacramentum. Quod tollatur primum statutū factum cū iuro, adde quod dixi in l. quod seruus, j. de condi. cau. data, causa &c. per Guid. de Suz. in l. j. C. de sacrosan. eccl. per eundem in q. inci. quæstio fuit de facto in ciuitate Parmæ.
c Cum Seia vtroq; casu. Adde his scripta in l. si quis pro eo. inf. de fideius. Io. And. c. j. de his, quæ fiunt a maiori parte c. dicit, ꝙ quando personæ de collegio iurant seruare statuta, iuramētū vr̄ præstitū, quod seruabunt singulariter, vel sp̄aliter, nō autem ligat ipsum, quin possint tollere collegialiter statutum, p consequens iuramentum accessorium. Et eandē mentē vr̄ habuisse Pao. de Leaza. in cle. j. de regularibus qui dicit, q̄d aut illi de collegio iurant seruare statuta, & tunc si contraueniunt collegialiter, non incidunt in periurium, quoniam tollitur statutum, & per consequens iur̄m. Aut iurant seruare contenta in statuto, tunc secus, qa incidunt in periurium veniendo contra sine rationabili cā, & hoc si nullam fecerunt relationem ad statutum: alias secus, puta si dixerunt, iuramus non recipere aliquem, qui non sit graduatus sicut continetur in statuto, quia videtur iurare seruare statutū, vt in simili dicit Inno. in c. cum olim. Sed Io. de Lig. in d. cle. j. tenet, q̄d ēt in 1. membro incidunt in periuriū. Facit q̄d in simili no. Inno. in c. ꝑterea, de app. Et hoc etiā vr̄ sentire Ioan. And. in c. pro illorum, de præben, & ibi dicit Abb. Sicut q̄d iste passus semp fuit ei difficilis, & putat p cōcordia, q̄d aut singulares de collegio iurant seruare statuta singulariter, ita q̄d obseruātia statuti hēt verificari semp in singularis, vt si statuto q̄d nullus det vocē, nisi sit matriculatus, & tunc procedit opi. Io. And. in d. c. j. Sed si iur̄m astringit eos ad obseruantiam collegialem, vt quia canonici iurant aliquem non recipere in canonicum, vltra numerum, vel in casu d. c. pro illorum, & procedat alia opi. q̄d sint periuri, nisi iusta cā, etc. Pet. de Anch. in d. cle. 3. vr̄ in effectu tenere opi. Io. And. in d. c. j. et ibi dicit, q̄d q̄ñ iurat collegium non tollere statutū, vel si est, q̄d non p̄ot tollere sine periurio. Sed si iurat, s. seruare statutū continēs, puta q̄d Doct. de collegio aliquē qui non studuerit per 7. ann. nō possint admittere in examine, tūc isto caso possunt sine periurio tollere statutum, & admittere scholarē, qa q̄ñ admittunt, reputant statutum esse sublatū. Ita dicit, quod cōsuluit ipse, et Gasp. de Cal. et Lauren. de Pinu. Omni tñ casu videt̄ tenere Abb. in d. c. pro illorum, in simi. q̄d substēte cā continente fauorē publicū, semper possit tolli impune. Alle. gl. 1 t. dis. ii. his & in ꝑdictis adde gl. de ele. in c. cū non deceat, in 6. q̄ singulariter alleg. Abb. in d. c. j. de his, quæ fi. a maio. par. cap. et all. post Bar. in l. fi. C. si contra ius. Adde q̄d Bal. in l. clari, C. de fi. deic. tenet, q̄d si iuratum fuit non reuocari statutum, nō posit nisi ex causa. Adde vt p Do. de Ro. deci. 294. in nouissimis, de iureiu.
d Superioris? An reuocando statuta, requiratur authoritas superioris, a quo fuerūt confirmata: adde Bar. & Bal. in l. oium, C. de test. & idem Bal. in l. ex placito, de rer. permu. & Imo. in l. ex facto, de uulg. & pup. Ad hoc bn̄ facit, q̄d no. Bart. in l. ꝙ maior ad mu. & ibi dixi, de hoc limi. Adde Abb. consi. 25. 2. lib. Ro. cōs. 146.
e Paris. Authoritate. Vide Frao. cons. 75. Ias. d. l. omnium, & in l. ex facto, in 5. no. ff. de uulg. & pupil. an aūt possit tolli, uel interpretari sine authoritate superioris, uide Dec. in c. cū accessissent, de cōsti. uide Ale. post Bal. in l. oium, C. de test. Ca. maxime Fel. in c. cū accessissent extra, de cōsti. Quid si statutum sit ꝑcisū, an possit reuocari, uide Abb. & Fel. in c. 2. de rescr. Ale. i l. j. ff. si cer. pet. Dicit Abb. Sic. ꝙ illum tex. in c. dilecto, de præb. ꝙ statuta collegij cōfirmata per superiorem, p̄nt p collegiū reuocari, cōfirmatione nō ob. ad idē c. cū accessissent, de cōsti. & refert Abb. hoc intelligēdū cū limitatione, de qua per eum in d. c. cū accessissent.
f Derogatorium. Adde Bar. in l. si quis in principio testamenti, in fi. de leg. 3.
g Cōtraria. Q̄ñ sunt duo statuta cōtraria, quod ꝑualet? Tu dic ultimū, & uide quod no. Bal. in auth. cassa, C. de sacrosan. eccl. in auth. omnes, in fi. C. commu. de suc.
h Pari. Quod est ultimū, Limita, nisi ultimū esset sp̄ale, & primū generale, qa scd̄m non derogat primo. In illa specie, uide Fel. in c. gratum, in prin. de offic. deleg.
i Inspicitur. Bene facit, q̄d no. Bal. in l. impuberē, j. de fal. Et hic adde Ang. & Imo. in l. si miles, inf. ad l. Falc. & Ang. in l. inciuile, inf. de leg. ubi etiā dicit idem, q̄ñ in uno met statuto est contrarietas. Aliter dicit Ang. in l. 2. C. de can. lar. lib. 10.
k Ad concordiam. Ad hoc no. Bar. in l. sed & posteriores, inf. de legibus & in l. scit dum, in princ. qui satisd. cog. per Bar. in uer. non obst. in extrauag. ad reprimendum, & in l. j. §. & parui, quod ui aut clam. Bal. in l. fi. de lib. præt.
† Clau. Vtrunque seruaretur. Quo casu æquius, & iustius seruandum est ex illis, ita no. Bal. in c. cum olim Lon. de consue. * Meno. Paris consi. 47. nu. 26. li. 3.
l Quos ligent statuta. Quos ligant statuta, uide eum in l. cunctos populos, C. de summa Trin. in 6. q. Et ꝙ statuta ligent minores, est casus, & ibi Bar. in l. si sine hærede, §. Lucius, inf. de admi. tut. Bar. & Bal. in quibus cau. in integ. resti. non est necess. & in l. fi. C. de in integ. resti. & quod no. Bar. in j. constit. Codicis. Adde Bald. consi. 306. 2. li. Ale. consi. 36. 4. lib.
m Poma. Quinto princ. Vide confirmationem Bald. in fortioribus terminis in l. contra leges, inf. de leg. & circa hic dicta Bar. vide Ale. consi. 123. in 4. uol. consi. 52. in 1. uol. Bar. in auth. statuimus, C de Epis. & cler. Pan. consi. 35. in 1. vol. Præpositum in c. ꝙ dictis, 16. dist. Fed consi. 111. Pau. de Castro l. leges, C. de legibus. Ro. consi. 59. in 3. dub. Cep. consi. 23. in j. dub. Barb consi. 33. in j. uolu. Ro. consi. 230. Paris. An in constitutione inferioris a Principe ad hoc ut liget, requiratur concursus istorum duo. men. Et q̄ñ quis constitutione edita, & promulgata, præsumatur habere notitiam, & scientiam, uide Pan. consil. 35. uide late de materia Fel. in c. cognoscentes, extra de consti. Item ꝙ non liget, nisi a tempore scientiæ, et quo modo præsumatur scientia, uide Rom. consi. 228
† Clau. Tempore statuta ligent. Vide a quo tempore statuta ligent per Pan. in c. cognoscentes, uer. in gl. fi. de consti.
n Duos menses. Et hoc uidetur esse verum, nisi esset cōstitutio priuilegians, quia assumit naturam priuilegij, et sic non ligat etiam ante publicationem, ut not. in ꝓœ. Cle. et latius Doct. in d. c. 2. de constit.
o De scientibus. Et hanc op. sequitur Io. de Lig. et Io. And. etiā per gl. in c. 5. uer. hactenus, de rebus eccl. non alie. in 6. et melius in data 6. et hoc tenēt plene Doct. in c. 2. de consti. licet Pau. de Leaz. in proœ. cle. tenuerit contrarium in uer. sed e contra, etiam Ant. in d. c. 2 ꝙ solum ligent etiā scientem, post duos men. Sed superior opi. est uerior, quia solum duo menses dantur ad certiorandum. Sed si certus est, certiorari non debet. Et subdunt, ꝙ constitutiones Imperiales debēt primo publicari per totam prouinciā, ut in Auth. ut factæ nouæ cōst. De cōstitutionibus uero Papæ sufficit fieri in curia. Adde an cōstō liget ignorantes, Rom. consil. 341.

quæ lig. āt post modicum ips arbitrio iudicis, ita quod quis possit dicere esse in supina ignorātia, vt d.l. fi & est casus extra, de ɔstitutionib. c. vt animarū. † lib. 6. Secūdo casu, statuta statim suum operātur effectū, † ar. C. de decur l. pe. in fi. lib. 10. Simile ī legato, qđ acq ritur ignorāti: qa ɔtinet solū commodū, est aliud in hērditate, vt Ꝭ. mand. l. si hæreditatem. Et ita sentiunt Doct. † Ex his apparet, † ꝙ ille, qui cepit bānitū,[a] debeat hēre præmiū in statuto ɔtētū licet statutū ignorauerit. Quod intellige, si cepit sciēs cū bānitū, aľs nō vī sua operā captus bānitus. Ꝭ. de acq. rer. do. l. si is qui. § ꝙ si seru⁹ † Secundo † qritur, postq̄ statutū assumpsit vigorem, vtrū liget solū sequētia, an ēt p̄cedentia.[b] Ista qō est dubia, valde vtilis, & quotidiana. Cy. aliquātulū tangit, C. de leg. l. leges sacratissimæ. Iac. de Bel. disputauit de hoc, & suā disputationē ponit in Auth. vt cū de appellatio. cogno. in prin. colla. 8. sꝫ multū obscure. & minus perfecte loqtur. Ideo diuido istā qōnē in tres articulos. Qñq; expresse cauetur in statuto, ꝙ trahatur ad præterita, quandoque expresse, vt trahāt ad futura, qñq; nil dicitur. Circa primum, † vr̄ qđ talis adiectio,[c] quod habeat locū in p̄teritis, valeat, vt C. de legib. l. leges la 2. de transact. l. fi. & de pact. pig. l. fi. Eɔ qđ non valeat, de transa. l. causas in Auth. vt cum de appellat. cogno. in prin. Distingue, aut qñs de p̄teritis decisis seu finitis, & ad p̄dicta statutū nouū nō pōr porrigi cōfirmādo, vt C. de trāsāct. l. fi sed infirmando, vel aliter disponēdo, ad p̄dicta nō porrigit ēt si expresse caueretur, vt C. de transac. l. cās. de sacrosan. eccl. l. pe. in fi. & in Auth. spon. larg. § fi. & p ea, quæ dicā Ꝭ. px. Aut sunt negocia p̄terita pēdētia,[d] & tunc aut sunt in iudicium deducta, & tūc aut pendēt per appellationē & ad ea nō porriguntur, ēt si expresse caueatur, vt in Auth. vt cū de appel. cogno. in princ. Aut pendēt in iudicio cāæ principalis,[e] & idē in Aut. in medio litis. colla. 8. ibi. n. loquitur non solum de rescripto Principis, sed cuiuslibet iurisdictionē habētis, vt patet ī eo. tit. § illud. Item ibi loqtur de omni statuto speciali, per quod iudex prohibetur aliter iudicare, quam s̄m leges gñales p̄cedentes, vt ibi patet.[f] Et hoc senti. gl. in d. ti. vt cū de appel. cogno. ī prin. Et p hoc patet rñsio ad l. sancimus. in fi. & l fi. in fi. de sacro. eccle. & de veteri iure enucl. l. 2. § pe. & fi. Quia verum est, quod lex generalis pōt facere, vt ad præcedētia in iudicium deducta trahantur, sed p legē specialem fieri nō potest, vt d. Aut. in medio litis.[g] Si. n. Imperator sanctissimus, ī quo omnis cessat suspicio, vt Ꝭ. ad leg. Iuliam de ambitu. l. j. nō vult suas sacras formas valere, multominus valebūt statuta, & reformatiōes ciuitatū, quas canes curiarum, & deuoratores omniū cōium, fieri faciunt, pro libito voluntatis, & hoc expresse cautum intelligo, s. quod ad p̄terita porrigatur, ēt qñ statutū per verba p̄teriti temporis est confectum. C. de sacrosan. ecc. l. decernimus. & de quadr. p̄scr. l. bene a Zenone. § quia igitur. † Iuxta prædicta[h] quæro, quæ dicantur negotia præterita decisa, seu finita? Respondeo trāsactione, sententia, iuramēto, solutione, quietatione, præscriptione, & similib. modis, vt prædicta l. causas. C. de sacrosan. eccle. l. pe. in fi. in Auth. vt sponsal. largitas specialis sit contractus, & de diuersis capitulis. §. fi ver. hæc autē Ꝭ. iudic. sol. l. cum quærebatur. § proinde. & de iureiurādo. l. 1. & 2. C. de transactionib. l. transactione finita. Et per hoc dicebam pridie ī qstione de facto. Dicebat statutum, quod filię fœminæ nō succedant,[i] & hoc locum habeat in p̄teritis, & futuris. Dicebam quod si fœminæ habuerunt partem suam, vel cum fratribus diuiserunt, quod ad eas statutum non porrigitur. Sed si ipsæ cum fratribus suis steterant, & partem suam, non petierant, tunc ad eas statutum bene porrigitur. † Circa secundum, s. quādo, hoc exprimitur, vt ad futura trahatur, ad ea sola trahetur: hoc est. n. de natura legis, d. l. leges. C. de legib. & in Auth. de nup. in princ. & §. duo igitur. circa finē, colla 4 extra, de constitutio. c. fi. & in Auth. de hære. ab intest. § fi. collat. 9 † Circa tertium,[k] qñ nihil exprimitur, dic, quod in casibus, in quibus s̄. dixi, quod ad præterita nō trahatur, etiā si expresse sit cautum, ad illa sine dubio simplex statutum non trahitur etiam si expressum sit. In alijs distingue, aut statutum procedit declarando, aut annullando, aut confirmādo, aut aliquid de nouo inducēdo.[l] Primo casu porrigitur ad p̄terita,[m] C. de pactis ɔuentis, tam super dote, quam super donatione propter nuptias, & paraphernis. l. fi. & C. de trāsactionib l. fi. & ī Aut. de filiis ante dota. instrumenta natis. § j. collat. 3. ubi hoc expresse habetur. Secūdo casu, aut cā anoullationis fuberat de p̄terito, & porrigitur ad præterita, vt in Aut. de ali. & emph. § oia vero. & in Auth. de incest. nup. §. & hoc qđē. & C. de incest. nup l. pe. & fi. Aut causa annullationis p legem annullantē introducta est, & nō porrigitur ad præterita. C. de testa. l. iubemus. in fi. de curatore furio. l. fi. in fi. & in Auth. de non ali. § alienationis. Tertio casu, qñ cōfirmando, dicunt quidam, vt Iac. de Bel. quod tunc porrigitur ad p̄terita, per l. bene a Zenone. § qa igitur. C. de quadrien. præscr. & in Auth. de monachis. § ordinatione. Sed certe illud ideo, qa dictæ leges sunt prolatæ p verba præteriti temporis, alias putarem dicēdum, vt dicam Ꝭ. proximo membro. Quis enim diceret, l. si qs argentū. § sin autem. C. de don. quæ confirmat pactū nudum donationis, porrigi ad donationes ante legem illam factas? Certe nullus. Quarto casu, quando lex procedit inducendo, seu statuendo de nouo,[n] tunc aut tale statutū p̄tinet ad litis ordinationem, aut ad causæ decisionem. Primo casu,[o] statutū habet locum in omnibus futuris litibus, quāuīs sit sup p̄teritis negocijs. C. de iurō calūniæ, l. 2. in prin. & § pe. de fide instru. l. comparationes, in fi. Ita tenet Cy. in l. lege. la 2. C. de legi. & Old. Scđo casu, qñ p̄tinet ad decisionem,[p] tunc aut loqueris in delictis, aut in ɔtctibus, & in alijs dispositionib. Si in delictis, tunc aut lex facit aliquē actum esse delictū, q prius nō erat, & nō porrigit ad facta p̄terita. C de test. l. iubemus. in fi & in Aut. de sanct. Episc § fi. Aut lex siue statutū penā impositam auget, vel minuit, tunc dic vt statim dicā. Si in ɔtctibus & alijs dispositionib. distingue: aut lex, siue statutum solennitatē, seu formam inducit, seu exceptionem, seu defensionem parit, aut eam tollit. Primo casu, aut actus est inceptus, sed non perfectus,[q] & ad illud lex non porrigitur, C. de fide instru. l. ɔtctus. q ver. quæ tam. & c. extra, de elect c. cum in cunctis. § hoc sane. aut act⁹ perfectus

ADDITIONES.

† Clau. Vt animarum. Et dicit no. Bal. in c. super e. de appel. ꝙ etiam si officialis iurauit seruare statuta, non ligatur illo iuramento, nisi a die exhibitionis.

† Clau. Operantur effectum. Ad istum multum facit quod no. Ale. & communiter Doct. in l. 1 Ꝭ de consti. in illa quæstione, a quo tempore priuilegium incipiat habere effectum. & vide quod ibi nouiss. mi, & vide Rom. consi 130. ubi limitat.

† Clau. Sentiunt Doct. Limita, nisi statuto caueretur, ꝙ ligaret etiam ignorantem, casus est ibi etiam Bal. in l. diuus. in prin. Ꝭ. de fals.

a Qui cepit bannitum. Capiens bannitum habere debet pretium statuti, quamuis statutum ignoret. vide Bal. in l. inter omnes. § recte. circa fi. Ꝭ de fur.

† Clau. Quid si seruus. Quid si, s. si in secundo statuto est decretum irritans, an statim liget, vide Rom. consi. 130. inci circa primum propositæ. ver. sed certe hanc hoc singulariter decidentem. Meno. Adde Petra sanc. sing. 14. notant.

b Paris. An etiam præcedentia. Vide in materia ista, quæ scripsi in l. leges, & constitutiones. C. de leg. & in l. causas. C. de transa. & adde ꝙ idem est in priuilegijs, qa non trahunt ad p̄terita, vel ad ea, super quibus lis pendet, ēt si motu proprio cōcedant, vide Ias. in l. si quis quenquam. Ꝭ. si quis cau. cōtra Bar. & Pau. de Cas. & Alc. ibi. sic an trahant ad p̄terita, qñ sunt talia quæ habet tractū ī futurum, vt est testm si a lege, vel statuto tribuatur noua forma, & testōr viuat post tale statutum. vide Iac. in l. iubemus. C. de testa. in materia vide late Fel. in c. fi. extra, de test. & ibi vide omnino Decium. An statutum trahat ad præcedētia, vel futura, vide Bar. in l. cū lex. inf. de leg. Et facit quod no. dixit Bar. in l. 2. de cond. & dem. Et no. ꝙ qñ constitutio emanat ad irritandum aliquid, quod sit contra ius diui. vel naturale, hoc casu pōt extendi ad præterita. Ista est doct. Doct. in c. cum ita. de vsu. Quod no. & vide Bal. in l non dubium. in prin. C. de le. vbi dicit, ꝙ declaratio trahit ad p̄terita, non constitutio, s̄m Ioā. And. & de his omnib. hic per Bar. & vide Bal. in l. leges, & constitutiones. C. de leg. & Bar. in l. fi. inf. de fal. Sed an sufficiat, ꝙ superueniat cōfirmatio statuti, li. pēd. vide Bar. in l. ex placito. C. de re. permu. plene p Pe. de Anch in c. canonū statuta, circa med. Et vide no. q. Bal. in l. j. cum l. 2. de inm. tes. & Bal. hic. Et an statutū liget ante publ. vide no. Bal. in l. 2. C. de orig. iur. & Ioā. And. in data 6. lib. in merc. in prin. & quod no. Ang. in Auth. de non elig. sec. nub. in fi. & qñ statutū trahatur ad præcedentia, vide Bal. in l si quis quemquam inf si quis cau. adde an statutum trahatur ad præterita, & futura, adde Ang. in cons 65. & 66. Pau. de Cast. cōs. 291. Abb. 1. lib. cons. 112. lib. 1. Pau. de Cas. consi. 21. Ale. consi 7. & 129. consi. 1. de consti.

c Non porrigitur. Adde tex. & ibi Bar. in l. fi. C. sen. rescin. nō pos. & Guid. de Suza. in l. leges. C. de leg.

d Negotia præterita pendētia. Vnum addit Imo. in c. fi. de cōsti. & ad istud primū membrum Bar. videlicet, ꝙ si est factum de præterito pendens extra iudicialiter quo ad executionem, tunc tale factum bene comprehēditur in statuto. Et sic statutum disponēs ꝙ masculus præferatur fœminę, si adijciat in eo, quod trahatur ad præterita, comprehendet eam, si aliquis fuerit mortuus ante statutum relicto masculo, & fęmina, si fęmina nondum habuerit suam portionem, nec pendeat lis per litigium, alias esset dicendum, vt apparet ex his, quæ hic dicentur.

e In iudicio causæ principalis. Sed hoc intelligit verum Cōp. c. 2. de const. quæ referunt Doct. maxime Imo. si est conclusum in causa, alias secus. Sed vt ipsi dicūt Com. proprie loquitur in constitutione noua, non in statuto loci, in qua constitutione dicit Fl. & Ioan. aut fit motu proprio, & sic loquitur Comp. alias nō. Sed in statuto loci to. tenet contra Bar. hic sub dubio forte. Et vide no. Bal. in l. sancimus. § fi. de sacrosan. eccl. & quod no. Bar. in l. fi. in fi. de iur. cal. & Bal. in rub. de vsu. per Bal. in l. si quis. inf. si quis cautio.

f Bar. Vt ibi patet. Pondera ad substentandam gl. in l. defensionis facultas. C. de iure fis. lib. 10. dixi in c. 1. de pec. cle. Et vide late Ant. Io. de Imo. Abb. & ibi dixi, in cap. fi. de consti. vide Bar. in l. j. § fi. inf. ad Ter. vbi dicit esse casum, & vide Bar. in consi. 77 inci. factum tale est, qui declarat illud, quod hic dicitur.

g Pom. In medio litis. Hoc quidem tenet Bar. in l. sancimus. la 1. in fi. C. de sacros. eccl. Et vide Pan. cōsi. 172. in 2. dub. in 2. vol. & plene Fel. in c. fi. de consti. Ale. in l. 1. in prin. inf. qđ q. sq. iur. Barb. cons. 27. 1. vol. Præpo. in c. erit autem lex. 4. dist.

h Pom. Iuxta prædicta vide Bar. in l. Lucius. § quæ marito. ver. & intelligo. inf. de leg. 2. Alc. cōsi. 98. in 4. vol. Bal. in l. quidam. ff. de iure codi. & Imo. consi. 49.

i Feminę non succedant, No. ad statutum, ꝙ filię fęminę non succedāt. Adde Bar. in l. 1. in fi. inf. ad Ter.

k Meno. Circa tertium. Cacialup. hic. nu. 147.

l Paris. Inducendo. Limita vt per gl. in c. 1. de postu. præla. in 6. per illum tex.

m Paris. Porrigitur ad præterita. Limita vt late per Ias. in l. nō dubium. in 6. no. C. de leg. ubi etiam ponit quædam alia in materia, ut ibi per eum.

n Ad litis ordinationē. Vult ī sūma dicere Bar. ꝙ ī p̄paratorijs tale statutū respiciat p̄terita p d. l. 5. sed hic intellī verū Imo. ī c. fi. d' cōst. qñ lites īchoanē post cōstōnē nouā. Nā ad illas trahetur licet sit super facto de p̄terito, quia tunc illę sunt futurę post ipsam constōnem, secus si essent iam inchoatę, quia tunc non traherentur ad illas, p id ꝙ hr̄ in Aut. ut cum de ap. cog. & in d. Aut. in med. litis, &c. nisi aliud caueatur in constōne. Et ita intelligitur l. 2. p q̄ hic se firmat Bar. Et istis adde Bal. in rub. C. de vsur. & in l. sancimus. in fi. de sacr. eccl.

o Pom. a. Primo casu. Limita tribus modis, ut per Fel. in c. fi. de consti. ver. fallit. no. Et vide Pan. cons. 56. in 2. vol.

p Ad decisionem. Et in hac materia p aliū ordinem loqtur Ant. in c. fi. de const.

q L. contractus. Sed secundum Imo. in c. fi. de const. illud forte ibi cōtigit ex eo, qa illud ita fuit ibi expressum, aliter videtur a contrario sensu ipsius l. quia non cōprehendisset talem actum, sed potius remansisset sub l. antiqua.

perfectus est rōne formæ, sed pendet rōne effectus, & ad illud lex noua non porrigitur, d. l. iubemus, C. de testamentis. & de curato re furio. l. fi. in fi. & de rei vxor. actione. l. j. in fi. & C. de leg. hæred. l. leges duodecim tabul. in fi. & in Authē. de non alien. §. alienationis. Secundo casu, a quū inducit exceptionē, tunc aut exceptio causatur tpe ɔ̄ctæ obligationis, & tunc statutum talem exceptionem ad ɔ̄ctus præteritos nō extendit, vt in Auth. de duob. reis. §. fi. fallit in Auth. de temp. non solutæ pecuniæ super dote. §. fi. quia ibi aliter exprimit. Aut exceptio causat ex aliquo facto, post ɔ̄ctā obligationē, tūc si illud tale factum post statutū cōtingit, porrigitur exceptio ēt ad prætentā obligationem, vt C. de vsur. l. pe. Hoc etiā probat. C. de test. l. testium. Nā in quantitate soluenda tps obligationis inspicit. Sed qualiter ipsa solutio probet? Dr̄ ibi, q̄ si ipsa solutio fuit facta ante illā legem, probat s̄m tps antiquū. Si post, probatur s̄m illā legem, q̄q̄ sit ex veteri obligatione. Tertio casu, quū exceptionē tollit, est idē, quia si quidem exceptio cœperat cōpetere ante statutū, nō tollit. Aut cœpit ɔpetere postea, & tollit per ea b quæ dicta sunt. arg. J. de iure fisci. l. fiscus. Et his pñt solui b multæ 45 quotidianæ q̄ōnes. Pono aliquas. † Dicit statutū, q̄ viso instrō iudex capi faciat debitorem, nec possit opponi ɔ̄ instrm, nisi exceptio quietationis, solutionis, & falsitatis. Quæritur an tale statutum hēat locū in instrumētis ante statutū confectis. Certe inquātum respicit litis ordinationē, q̄ debitor capiat, habebit locū in præteritis. Inquantū respicit decisionē, ex eo q̄ reis adimit exceptionē, tunc si quidē exceptio cœpit cōpetere post statutū, illa nō adimit, 46 alias sic, vt ex prædictis patet. † Ecce alia, dicit statutum, q̄ possessor bonæfidei † præscribat quinq; annis, quæritur an possessio habita ante statutū factū, proficiat. c Et vr̄ casus, q̄ sic, in auth. hæc constitutio innouat ɔ̄stōnem. §. fi. Cōtrarium dico, cum natura legis sit futuris dare formā negocijs, vt dictū est, oportet q̄ ipse actus, ex quo dēt oriri præscriptio. s. cursus 5. ann. currat post statutū, vt d. l. pe. de vsur. de test. l. testium. Nec ob. auth. hæc ɔ̄stō, quia illud 47 ideo, quia sic est actum alias cautū. Ecce alia, † dicit statutum, q̄ d vxore mortua in matrimonio sine filijs, vir lucretur tertiam partē dotis, quæritur vtrū hoc habeat locū in dotibus ante statutum datis? & certe cum tale ius retinendi certā partem dotis cōpetat viro ex isto facto, s. morte vxoris, si hoc cōtingit post statutū, credo e quod habeat locū statutum ēt in dotib. ante datis, e per ea quæ di 48 cta sunt. † Iuxta p̄dicta quæro, q̄d in delictis? Et pro huius declaratione subijcio quādā q̄ōnem disputatā per Richar. Malumb. quæ talis est. In feruore tpe ortæ discordiæ inter cōe Paduanum ex vna parte, occasione salis, & cōe Venetiarum, statuerūt d̄ni Paduani, q̄ quicunq; priuatus fuerit deprehēsus sal vendere priuato, capite puniat. Titius incidit i pœnā statuti, & antēq̄ accusaretur, nouum statutū factū est, q̄ priuatus vēditor salis puniat pœna 30. librarū tantū. Nunc accusatur Titius, quærit, an sit puniendus Titius s̄m formā prioris statuti, an s̄m formā posterioris, & idē Richar. sic determinauit, q̄ in isto delicto duo debemus considerare primo actū obligatorium, & iste est actus præteritus. Secundo actum liberatorium satisfaciēdo obligationi, & iste est actus futurus. Modo si fieret statutū, q̄ liceret vendere sal priuato, vel certo modo vēdere, nō porrigeretur ad p̄teritum, qa respicit actū obligatorium. Sed si fit statutum minorans pœnam, respicit actum liberatoriū, sed talis actus est futurus. ergo statutum eum comprehendit, q̄q̄ pendeat ex actu obligatorio p̄cedēti. C. de test. l. testiū. & in auth. hæc consti. inno. ɔ̄sti. §. fi. Ista sunt verba sua, q̄b. vr̄ ɔ̄sonare C.y. in l. leges, & constōnes. C. de legib. Sed ista nō vīt vera d. l. testiom. non facit, qa fateor quod actus solutionis, qui sequitur post illam legē, dēt probari s̄m formā illius legis: sed ipsa quantitas, seu subā eius, quod debetur, inspicitur s̄m tps obligationis, vt s̄. dixi. Probatur J. de iure do. l. res q̄. & extra, de cēsi. c. olim cām. Ita hic vr̄, q̄ decapitatio hic debeat fieri s̄m formam primæ legis: sed ipse modus decapitandi deberet fieri s̄m formā noui statuti, si super hoc conditum esset. Nec ob. aut. hæc ɔ̄stō, quia ibi ideo, quia expresse f cautum est, vt p̄dixi. Et ibi patet. Quid dicemus? f Mihi vr̄, q̄ hoc pendeat ex lectione duarum legum, q̄ vīr sibi inuicem cōtradicere, vt J. si ex noxa. cā aga. l. pe. q̄ dicit in pœnis tps sñiæ debere inspici. Alia est J. de pœ. l. j. q̄ dicit, q̄ tps delicti. Et istud ɔ̄riū est valde difficile, & gl. in d. l. pe. sup. ver. vindictam. soluit, qa in publicis delictis spectatur tps sñiæ, vt d. l. pe. in priuatis tps delicti, vt d. l. j. Ista sol. est falsa, per l. si quis decurio. C. de fal. Præterea in publicis criminib. non habet locū noxa, vt J. de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. §. quod aiunt ædiles. ver. noxas. de verb. sig. l. hæc stipulatio. & l. pe. si ex nox. cā aga. Alij vt Dy. dicunt, q̄ illa l. pe. considerauit coercitionē, & pœnā vinculorum ad custodiā, quæ aliter fit in seruo, aliter in libero, vt de cust. reo. l. a. Sed in impositione pœnæ inspicit tps delicti. Sed hoc nō procedit, quia d. l. pe. respexit pœnam, vt patet, dum dicit, supplicio, & verberib. Gol. de Cu. dicit ecōuerso ad gl. quod lex pe. loquitur in priuatis tantum, & l. j. in publicis. assignat rōnem, quia in priuatis nō est limitata pœna, vt in l. fi. J. de pri. de lic. Sed in publicis sic. Istud non placet, per l. iniuriarum. la 2. J. de iniu. vbi in priuatis inspicitur tempus cōmissi delicti, vt in Auth. vt iudi. sine quoquo suffrag. §. oportet igitur. circa fi. ite. vbi in pu 49 blicis spectatur tempus sñiæ. † Dicendum est ergo, quod quæda g est pœna ordinaria, g & propria delictorum, & in ista semper inspicitur tēpus delicti, siue sit publicum, siue priuatū, vt l. 1. de pœn. & d. l. si quis decurio. de fal. & d. l. iniuriarum. & quod no. in l. sta 50 tuliberi a cæteris. in prin. J. de statulib. † Quædā est adiectio pœnæ, quæ adijcitur ex aliqua causa, alias cōq; diminoitur, vt l. q. ergo §. pœna grauior & quod ibi no. J. de his, qui no. infa. & in tali adiectione, vel diminutione faciendā inspicitur tps sñiæ. d. l. pe. J. si ex nox. causa aga. Et istud sentit ibi gl. in vlt. sol. & d. §. oportet igitur 51 io Aut. vt iud. sine quoquo suffrag. † In quæstione h ergo proposi h ta, cum primum statutum fuerit factum in feruore ortæ discordiæ, vt prædicitur, in d. causa fuit imposita pœna grauior, quam esset conueniens delicto. s. pœna decapitationis, & ideo sequēs statutum dēt inspici, quod viget tpe sñiæ. Et hoc mō pōt sustineri dicta determinatio Rich. hoc ēt tetigi in quadam q̄ōne. Distingue ergo, aut per statutum imponitur pœna delinquenti, aut iam imposita mitigatur. Primo casu, aut statutum continet pœnam conuenientē delicto, & inspicitur tps delicti. Aut cōtinet pœnā grauiorē vltra quā cōueniat, & inspicit tps sñiæ, vt ex p̄dictis patet. Secūdo casu, quū pœna iam imposita mitigatur. v. g. dicit statutū, quod bannitus liberetur soluendo tm̄, tūc istud porrigitur ēt ad bannitos anterioris tēporis, s̄m quod erat aliud statutum. Ratio, quia talis modus liberationis cōtingit post delictum cōmissum, vt ex 52 prædictis patet. Sic intelligo quod no. p. Cy. in d. l. leges. † Quarto iuxta p̄dicta q̄ro, vsq; ad quod tps statuta ligēt? Dicūt quidā vsq; ad annū, qa tanto tpe cōsueuit durare officiū Prætoris, qui ea iurauerat seruare, arg. J. de pœ. l. fi. Dy. dicit ɔ̄rium, quia statuta sunt iuris ciuilis, vt hic, ergo p̄petua, vt Inst. de perpe. & tēp. ac. i. pri. & hoc i puto verū. Casus est extra, de offi. leg. i c. fi. Vnū tñ credo, quod si k statuta sint facta a populo, tunc actio ex eis descendēs est ciuilis, & perpetua. Si vero sint facta a iudicib. de hoc potestatē habēnb. tunc dicerentur actiones pœnales ex his descēdentes tēporales, & annales ad similitudinē p̄torarū, ut d. tit. de perpe. & temp. act. in 53 prin. & J. de act. & obl. l. in honorarijs. † Vltimo quæro, vtrum ap l pellatio suspendat effectū statuti. v. g. statutū est factum, Titius videns se grauatū appellat a statuto, an possit? Et vr̄ quod non, vt J. ti. 1. l. a §. exactis. ibi, neq; prouocatio ab eis, &c. & J. de verb. sig. l. si qua pœna. in gl. super ver. de pœna. vbi ab iniquitate legis nō appellatur. Pro hoc J. de ap. reci. l. fi. ubi ab eo quod decernitur ex perpetuo edicto, non appellatur. ibi de hoc per Dy. Præterea statutū non est sñia. ergo, &c. vt d. l. fi. in gl. super verbo. vendere. Præterea ius debet esse perpetuum, vt C. de diuer. resc. l. falso. sed si p appellationem suspenderetur, hoc non esset: ergo, &c. Cōtra, quod possit appellari, quia appellatur a decreto decurionum. l. j. §. solēt, quū appellandum sit. Præterea speciale est in Senatu, quod ab eo non appelletur, vt J. a quib. app. non licet. l. j. ergo in ɔ̄rium est ius cōe. Præterea in l. a §. exacti, J. tit. 1. hoc specialiter fuit statutum, ergo m i ɔ̄riū est ius cōe. Sic puto dicēdū. Aut statutū, seu ɔ̄stō fit ɔ̄ certā p̄sonā, & pōt appellari, arg. d. l. 1. §. solent. & C. de agric. & cēsit. l. 1. & l. qui grauatos, lib. 11. Aut fit g̃naliter, & nō potest appellari arg. J. tit. 1. l. 2. §. exactis & J. de ver. sig. l. si qua pœna. & d. l. fi. de appel. recip. Credo tamen, quod licet statutum, seu constitutio verbis g̃nalib. cōcipiatur, q̄ si probari pt̄ aliquib. legitimis coniecturis, in odiū certæ personæ s. aliter esse cōfectū, q̄ tūc a tali iniquitate licita erit appellatio. Pro hoc specialiter induco J. de doli except. l. c. in fi. vbi ɔ̄ dolum cōmissum in l. condēda, succurrit læso n

SEXTO

ADDITIONES.

a Poma. Secundo casu. Ad confirmationem vide Bar. in l. C. de senten. pas. veruntamen Bar. est sibi contrarius in l. fi. J. de cōsti. Prin. dum alleg. l. fi. cum glo. C. de consi. l. 12. & Bar. hic sequitur Bal. in d. l. fi. de constit. Prin. & Are. in l. qui absenti ff. de acq. poss. contrarium tenet Pan. in c. 2. ver. dubito. de constit.

b Barb. Ex his possunt solui. Adde Tāc. in rub. in j. par. in q. j. & plenius in 12. rub. in 2. q. vbi omnino vide.

† Clau. Possessor bonæ fidei. Vide Fel. in c. fi. de rescrip.

c Profici. Et si statutum excludit filiam dotatam, verificatur etiam in dotata ante statutū, quæ semper dicitur dotata, secundū Bar. consi. statuto ciuitatis Assisij cauetur, q̄ si qua mulier, &c. & Bal. in l. illam. in fi. de coll. & ibi quid de statuto excludente filiam dotatam ab hæreditate, an habeat locum in futuris tantum.

d Menoch. Ecce alia. Vide omnino Socinum. consi. 21. nu. 7. li. 1. Ruy. consi. 49. col. lib. 3. Rolan. a Valle de lucro dotis, q. 93.

e Ante datis. Sed Inn. in c. fi. de consti. dicit, q̄ hoc non est sine dubitatione, quia agitur de p̄iudicādo iuri hæredum mulieris, quibus erat quæsitū ius in casu matrimonij dissoluendi, & per consequens vr̄, q̄ non trahitur ad talem casum, sed solū ad cōtrahētes post statutū, & hoc maxime p̄ text. in d. c. fi. & ibi latius per eū.

f Barb. Quid dicemus. Adde D. Bened. d Plumb. in l. statulib. Bar. & alios in l. pe. si ex noxa. causa agatur.

g Pœna ordinaria. Ad intellectum l. 1. de pœ. adde quæ idem dicit in l. pe. si ex noxa. causa aga.

h Poma. In quæstione. Vide Pau. consi. 61. in vol. 2.

i Extra de offi. leg. Idem dicit in l. j. de pœ. hic alle. & in l. 5. de verb. obli. in fi. prin. & ibi quid si sint facta ab antianis. & per Bal. hic.

K Poma. Vnum tamen. Vide Ale. in l. 1. ver. in hac materia. ff. ad leg. Falc.

l Poma. Vltimo quæro. De istis coniecturis, vide Fel. in c. cum omnes, de constit. & in q. quæ in ecclesiarum. ver. tertio no. contra. Pan. in rub. de consti.
Men. Dec. cōs. 335. nu. 4. Ripa li. 1. respo. c. 11. Dec. consi. 361. nu. 7. cōs. 528. nu. 7.

m Meno. Aut statutum. Petrasan. sing. 15 lex. 2.

n Succurritur læso. No. q̄ lex, vel statutum dolo factum, tenet, tamē doli exceptione succurritur, vel appellatione, quod no. adde quod no. oēs Doctores. in l. j. quod quisque iuris. Adde Ang. consi. 270. Alex. consi. 160. 2. lib. & vide Fel. in c. cum omnes. de consti. Ang. in consi. 137. incip. dissolutio. & Alex. con. 17. ad fi.

† SEXTO †prin. quæro, an statuta recipiant interpretationẽ? †Ista
† qõ est difficilis, & antiquis temporibus disputata, Modernis et tẽ
porib⁹ disputauit eã Iaco de Belui. & Ray. de For. Ego tñ tãe di-
dissolum. q̃ ẽt ex mei intellectus modicitate, talẽ trado doctrinã,
quia interpretatio sumitur qñq; p correctione, vt ʒ. ad Tertul. l.
1. §. qui operas. Quandoq; pro arctatione, seu derogatione, vt ʒ. de
verb. sig. l. derogatur, & l. verbis legis, in fi. Qñq; pro verborum
expositione, seu declaratione, vt inf. de verb. obl. l. 1. in fi. Qñque
pro additione, seu ad nouũ casum extẽsione, vt ĩ Auth. quib. mo.
na. effi. legi. in prin. col. 6. & inf. de pa. n. l. sed sciendum, & ibi no.
54 De qualibet ergo interpretatione videndũ est p se. †Primo igĩ
a quæro, vtrum statuta recipiant interpretationem a correctiuam?
Et dic. Aut quis ĩterpretari vult statutũ esse correctũ per l. genera
lem superuenientem, & dic vt ext. de consti. c. 1. lib. 6 per Cy. C. de
test. l. fi. in fi. & tangitur. C. quæ sit lon. consue. l. 2. Aut quis vult in
terpretari statutum esse correctum per sequens statutum, & dic
vt dis. 3. i 3. q. prin. Aut quis vult istã correctionẽ facere ex seipso,
& priuatus non potest, sed ille qui legem tulit, pōt, vt C. de leg. l.
2. & fi. & c. ex parte, el 2 & ibi no. de verb sig. & inf. de leg. l. de qui
55 bus, in fi. & de præt. stipu. l. j. in fi. & l. in prætorijs. †Secundo quæro,
an statuta recipiãt ĩterpretationem arctantẽ, seu restrictiuam? Vĩ
b q non, vt ʒ. qui, & a quib. l. prospexit, & ad Syl. l. si quis igrauescen
te. §. fi. de leg. præst. l. j. §. generaliter. Contra qd facit ʒ. de mun. &
hon. l. vt gradatim. § & si lege. C. de noxa. l. j. de sacros. eccl. l. j. de
ritu nup. l. pen. §. j. Dic, aut statutum plura capita habet, & tu vis
vnum detrahere, & dic idem quod ś. circa correctionem dictum
est. Aut statutũ loquitur generaliter, & vis ipsum restringere ad
certos cas⁹, quia in eis cessat ratio, quę mouit statuentes. Vel resul
taret iniquitas, tunc aut quis vult facere talẽ restrictionẽ, ne dãnũ
quis ĩdebite patiatur, aut ne ab aliquo lucrũ indebite pdatur, aut
ne aliquis ad lucrum indebite perueniat. Primo casu talis restrictio
c faciẽda est, vt ʒ. de in. pat. l. adigere. §. quamuis, & l. quãuis, de in i⁹
voc. Nã nisi ibi fieret restrictio, perderetur i⁹ patr. vt eo. tit. l. de in.
pat. l. qui cõtra. Et sic loquitur l. C. đ noxa. Nã nisi fieret restrictio
d statuti, dñs teneret insolidum. Secundo casu talis restrictio nõ fit,
dvt ʒ. qui, & a quib. l. prospexit. ibi n. seruus perdit lucrũ libertatis,
quod iniquũ est, & ʒ rationem, & tñ propter hoc non recedim⁹
a verbis generalibus legis, nec restringimus, vt l. j. §. generaliter. ʒ.
de leg. pst. Fallit. ʒ. de ritu nup. l. pe. §. j. Sed illud ideo, quia lex vl-
tra procedit, sic statuendo. Tertio casu, talis restrictio fit, l. vt gra-
datim. §. & si lege. de mu. & ho. Fallit ratione publicæ vtilitatis, vt
ʒ. ad Syl. l. si quis ingrauescente, §. vtrum. ver. hic n. Et ista talis re-
e strictio, seu interpretatio fit a iudice,* vt inf. titu. 2. l. nõ possunt, &
l. seq. Ex prędictis possunt solui multę q. Pone vnã. Dicebat statu-
tũ Bono. quod qui fecerit sanguinẽ in palatio, capite puniat Qui-
f dã barberius sphlebotomauit quendam officiale in palatio, quæ-
ritur nunquid veniat puniendus? Fuit magna contentio, finaliter
determinatũ fuit, q nõ debent verba legis captari, vt inf. ad exh. b.
l. pen. debet ergo intelligi; quicunq; fecerit sanguinẽ iniuriose. Et
hoc ne quis indebite perdat personã. Sed si statutũ priuaret facië
tem aliquo lucro, tunc talis restrictio nõ fieret, vt ex pdictis patet.
56 †Tertio quęro, an statuta recipiant interpretationẽ declaratiuã,
g h seu expositiuam? Et vĩ quod non, qa vbi sũt verba legis obscura,
h recurrendũ est ad legislatorem, si præsens est, vt C. de legi. l. leges
sacratissimæ, & no. c. ti. l. cũ đ nouo. & inf. tit. a. l. ñ pũt Sed populi
ciuitatũ semper sũt pręsentes, ergo & c. Eş, q sic, quia sic fit in legi
bus, vt inf. t. 2. l. benignius, sic in beneficijs, vt inf. de cõsti. princ. l. fi.
& in stipulationibus, vt inf. đ verb. ob. l. eũ qui calendis, & in libel-
lis, vt inf. de iud. l. si quis intentione. In vltimis voluntatibus, vt inf.
de leg. 3. l. nõ aliter, & per totum, & istud est verum ẽm Inn. Arc.
i & oẽs, dũ tñ dicta expositio, seu declaratio sit consona iuri. Casus
est, ext. de cõi. c. cũ dilectus. Vbi vero statutum est adeo obscurũ,
q non pōt haberi cõgrua expositio, tũc fateor q recurrit ad statu
entes. Sed an recurrat ad illos hoĩes, quib⁹ cõmissũ fuit a populo,
vt cõderẽt statuta, an ad ipsum populũ? Et vĩ quod ad illos sapien
tes hoĩes cõditores, vt inf. tit. j. l. 2. §. exactis. Veritas est ẽm oẽs, q
popul⁹ seu cõsilium interpretatur, cũ illi sapientes statutarij fun
functi officio suo, nec ampli⁹ hñt Imperium, & sic non hñt i⁹ in-
terpretãdi, vt inf. đ appel. l. ab executore. in prin. & in fi. & ibi no.
Facit inf. de re iud. l. iudex. Nõ ob. §. exactis, qa ibi durabat coni
officiũ. Vñ igiĩ videam⁹, q̃ sit illa cõgrua expo, aliqua pertingam⁹.
Qñq; in statuto sũt verba gñalia, & ista gñalr dbẽt intelligi, nisi re
57 stringãt ex cã, vt ś. dictũ ẽ. Qñque †in statuto sũt verba indefinita, k
k tunc vtrũ æquipolleant vli, in alijs dispositionibus babemus do-
ctrinam traditã per Dy. ext. de reg. iu. li. 6 super rub. & per Pet. inf
de leg. 2. l. si pluribus. Sed an illa doctrina sit seruãda in statutis, est
dubium consistens in hoc, an eo casu, quo indefinita æquipollet
vli, illud sit ex propria significatione vocabuli, an ex illa interpre
tatione. & certe est ex interpretatione,, seu benignitate, vt infra de
ser. vrb pręd. l. si seruitus. ibi, benignius, & c. vbi patet, q est ex beni
gnitate, non ex propria significatione. si sic, ergo non debemus a
propria recedere, nisi aliud appareat de mẽte. Sed tamen dico, q
congrua expositio est, vt ęquipolleat vniuersali in his, in quibus
† est eadem ratio, †licet hoc sit de interpretatione. Et hoc videtur
esse de mente statuẽtium. Nã si aliter diceres ea ratione, qua vnũ
non comprehenderet, eadẽ ratione nec alterũ, & sic esset statu-
tum elusorium. Ergo oĩa ex mente disponentis videtur compre
hendere, vt C. de lib. præte. l. r. in fi. Et differet ab vniuersali, quia
quando vniuersalis restringitur, & non trahitur ad casus non ha-
bentes eandem rationem, illud est ex interpretatione: sed indefi-
58 nita illos casus non cõprehendit ex propria significatione. †Iux-
l ta præmissa quæro, quid si in statuto est aliquod verbum habens
plures significationes, quæ erit congrua expositio? Circa quod
scien-

ADDITIONES.

† Claud. Vide circa hoc nouissimos. i l. j. inf. đ leg. post Bal. & Doct. ibi, vbi plene đ hac materia, maxime per Ias.

† Clau. Interpretationem. Hunc articulum plenissime examinat Bar ĩ l. Cęsar. inf. de publi. & multa bona verba ponit Bal. in c. 1. de const. vbi ponit, quid sit interpretatio, & quot modis sumatur. latius ponit ipse Bal. in l. j. C. de libe. præt. Quotuplex autem sit interpretatio, vide in c. sicut enim. §. ex his omnibus, in glo. ver. sicut enim ille solus. 11. q. 1 item quæ sit interpretatio extensiua, vide Bal. in l. si furiosi. post medium C. de nup.

a Interpretationẽ. An statutum recipiat interpretationẽ, vide aliquid p Compo. & Io. And. in c. cũ clam, quæ, de relegp. & gl in reg. contra eum, lib. 6. vbi quid de interpretatione contractuũ, testamentorum, quid in priuilegijs, vide in c. cum dilectus, de don. & iuxta hic tradita per Bal. in l. nõ dubium. C. de leg. & ibi per Bar. & quod no. Bar. in l. contra inf. de legi. & dicit Bal. in l. 2. C. an. seru⁹ ex suo facto, nunquam statutum interpretatur contra rempub. in eo quod tangit alios. & de hac materia interpretationis, & extensionis, vide per Bald. in l. 1. C. quæ sit lon. consue. & plene per Io. And. in rep. c. pro possessore, in merc.

b Restrictiuã? An statutũ recipiat interpretationẽ restrictiuam, dicit Bal. in l. quicũque. C. de ser. fug. q statutũ nõ punit ignorantes. Quod intellige, vt ibi, & qđ not. no. Bar. in l. j. si quis testa. lib. esse ius. fue. Facit quod no. in l. 1. inf. de leg. Bar. in l. 2. inf. de leg. & Ang. in l. non est omnum. eod. ti. Bar. in l. cunctos populos. C. de sum. tri. & fi. cath. & in hac materia vide no. verba Bal. in l. contractus. C. de fi. instru. & in l. ita nobis. C. de adul. & in l. accepta. C. đ vsu. & hic, & in l. miles C. de test. mil. Adde, an statuta recipiant interpretationem restrictiuam, Bald. cõsi. 175. 4. lib. Alex. consi. 36. 4. lib. Calc. consil. 6. Ang. cons. 112. vbi dicit, q statuta recipiunt interpretationem restrictiuam, & extensiuam ex ratione ipsius.
Paris. Vide Com. consil. 30. post princ. inc. statuto cauetur in effectu, & vide super hoc omnia, quæ scripsi ad Bar. ś. in prin. huius l. adde etiam, quod quantũcũque pręcise loquatur, recipit interpretationem a regula iuris communis ex ratione naturali, vide Soc. in l. 3. per illum tex. ff. de condi. & dem. vide omnino, quæ habes in l. prospexit. ff qui, & a quibus.

s Facienda est. Adde l. Cæsar. & ibi Bart. ff. de pub. & Pau. de Cast. in l. in ambigua. intra de leg.

d Non fit. No. ad l. prospexit, de cuius intellectu per Bart. in l. 2. quæ sit lon. consue. Ibidem alia quæstio deciditur per hoc in d. §. verum, per Bar. vbi vide, & aliã q. no. an statutum recipiat interpretationem, vide Bar. in l. quod a multis, io fi. C. si cer. pet. & no. Adde. Bal. in l. si quis sub cond. inf. de cond. inst. fit dicit no. Bal. in l. 1. C. de fi. instr. post gl. q si statutum dicat, quod qualibet probatio sufficiat, intelligeretur de solemni, & legitima. & Bal. in l. 1. C. qui bon. ced. poss.

e Fit a iudice. Vide Bal. in l. decuriones C. de inf. & Bal. in auth. ingressi. C. de sacro san. eccl. & hic, & in l. benignius, per illum tex. inf. de legib.

f Barberius. An barberius phlebotomans in palatio, puniatur pęna statuti prohibẽtis fieri sanguinem in palatio, & c. Et idem dicit Bar. in l. non dubium. C. de leg. & Doct. per illum tex. in l. quamuis. inf. si in ius voc. quia iniuria non fit volenti, vt i. 1, ad quod bene facit. l. 1. §. adeo. & quod ibi per gl. & Bart. inf. de min. & per Ang. in d. l. quamuis, & Bart. in l. 1. §. hęc stipulatio. inf. si quis test. lib. esse ius. iuc. per Io. in rep. pro possess. per Bar. in l. 2. per illum tex. C. de agri. & censi. lib. 11.

g Potna. Tertio quæro. Vide Raph. Cum. consi. 28. & consil. 48. & consil. 54. & Pan. consi. 48. 2. vol.
Paris. Vide quæ dixit Ang. in l. Gallus, in §. etiam, in 1. no ff. de lib. & posthu.

h Declaratiuam. No. quod statuta recipiunt interpretationem declaratiuam, ne in eodem sit contrarietas, vt no. Bal. & Doc. in l. si 10 fi. C. per quas perso. & quod omnis interpretatio desideret æquitatem, tex. est no. in l. in his. ff. de condit. & demon. Bal. in l. eum allegas, ad fi. C. de vsu & in auth. ad hæc. eo. ti.

i Consona iuri. Et sic no. quod statutum interpretatur ẽm ius cõe, & ẽm illud debet intelligi. Primo limitat hoc Bal. in l. maximũ vitiũ. C. de lib. præt. nisi appareret, quod veniret ad correctionẽ iuris cõis, ex quo infert ad no. q. de qua ibi p eum Secundo limitat hoc Bal. in l. meminimus. C. de leg. hær. & in l. si auũ. C. de su... e dic quod statutum non debet intelligi scđm ius cõe, in eo, quod ius commune disponit extraordinarie, vel per fictionem, quod infert ad sing. q. per eũ, ad hoc facit, quod no. Imo. in c. pastoralis, de cau. poss. & propriet.

* Pro intellectu l. 2. §. exactis. ff. de orig. iu.

k Verba indefinita. Vtrum q indefinita æquipolleat vniuersali, sit de propria significatione, vel interpretatione, & per consequens, an procedat in statutis, adde Bar. in l. j. ff. de reg. iu. & in l. si pluribus, de lega. 2. & glo. no. in c. vt circa. in ver. aliorum, de elec. in 6. & ibi de hoc per Doc. vbi sequitur dicta p Bar. hic. Quid si statutũ requirit haberi pacem ab hæredibus occisi, seu occisi, an sufficiat habere ab o occiso. Bar. q non in l. damni. §. Sabini. de dam. infe. sed Bal. contra l. 2. C. de his. & eorum lib. Et de istis interpretationibus vide no. Ang. in consi. 67. & i consi. 266. inc. statutum cõis Flo. & Bal. hic, vbi tangit quando sint attendenda verba, & qñ mens, & etiam de extensione statuti, statutum inducit ferias, an ea quæ disposita sunt in ferijs iuris cõis, habeant locum in illis, per Bal. in l. j. §. fi. in aut. de fer. statutum interpretatur scđm ius cõmune. c. cum dilectus, de consue. l. si seruũ vestri. C. de nox. Quid in rescriptis, & in priuilegijs? vide Inn. in c. causam, de rescr. in c. licet, de transla. epi. & quæ dixi in princ. huius q. prin. Et ad de no. Bar. in l. si quis sub conditione. inf. de cond. inst. & an & quãdo statutum sit interpretandum scđm ius commune, vide no. Bal. in l. ita nobis. C. de adult. & statuta non sunt interpretanda in dubio, secundum Bal. in l. quicunq;. C. đ ser. fug.
* Meno. Soc. iun. consi. 1. nu. 116. lib. 1.

† Claud. Est eadem ratio. Ad hoc vide omnino quod dicit Bar. in l. eadem, dicens*. §. Cato. in 1. q. ff. de verb. obl. vbi idem tenuit Doct. quod hic dicitur.

l Pont. Iuxta præmissa. Vide Fel. in c. 1. in versi. ampliat de const.
Pari. Vide Ias. l. 1. in 2. no. infra quod quisque iur. *Menoch. Soc. iun. consi. 1. nu. 99. lib. 1.

sciendum est, quòd quandoque verbum habet plures significationes proprias, quandoq; vnam propriam & aliam impropriã. Primo casu accipietur illa significatio, quæ congruit subiectæ materiæ. vt J. loc. l. si vno. & J. de leg. 1. l. si seruus plurium. §. si expressius. de reg. iu. l. quoties idem sermo. & ibidem sont exempla. Pono aliud, in statuto continetur verbum, fuerit, quod reperitur in præterito & futuro subiunctiui, qualiter intelligemus? Et certe cum natura legis, & statuti sit futuris dare formã negotijs, intelligemus in futuris. a Pro hoc. J. de condi. & dem. l. sitta legatum, & l. solemus. Secundo casu, quando habet vnam propriam, aliam impropriã, regula est, quod debet assumi propria, & omitti impropria, vt l. non aliter, J. de lega. 3. & J. de exer. l. j. §. si is qui nauem. ver. in re igitur dubia. Fallit si de mente disponentis aliud b appareat, d. l. non aliter. De mente autem dico apparere, si intelligendo secundum propriam significationem continet iniquitatem, seu absurditatem, c & tunc assumemus impropriam, vt l. in ambigua. J. titu. 1. Vel si qualitas personæ aliud innueret, vt dixi in l. 1. J. ad leg. Falc. Vel si communis vsus loquendi aliter se haberet, d vt l. cum de lanionis. §. a finã, de fun. instru. & instr. leg. Hic enim vsus omni regulæ, omnique constitutioni, in exaudiendis, vel examinandis sermonibus, derogat, vt no. J. de lega. 3. l. librorum. §. quod tamen. † Quarto, e vnde sumatur ista propria significatio, & qualiter cogoscatur? Respõ. Primo ab authoritate, vt si in aliqua lege hoc dicatur, vt infra de verb. sig. l. proprie. l. ferri. & per multas leges illius tit. Item a diffinitione, vt J. de testa. l. 1. de tute. l. 1. & Instit. de obl. in prin. & Insti. de act. in princ. Item quando prædicta deficiunt, sumitur propria significatio ex allusione, † seu deriuatione vocabuli, vt l. pupillus. § territorium, de verb. sig. & l. tugurij, eo. tit. & ibi no. Facit infra. si cer. f peta l. 2. §. appellata. Quod intelligo, nisi allusio, seu deriuatio repugnet diffinitioni, quia tunc statur diffinitioni, vt in testamento, quod dicitur quasi testatio mentis, non tamen omnis testatio mentis est testamentum, sed illud cui cõuenit diffinitio posita, infra de testa. l. j. Et dic idem in simi. Item intelligo verũ, nisi allusio repugnet limitationi, seu qualificationi factæ a iure. Exẽplum in d. § appellata, vbi mutuum dicitur quod de meo fit tuũ. non tamen vbicunq; fit de meo tuum, illud erit mutuum, sed requiruntur aliæ qualitates, quæ ponuntur in d. l. 2. Plura alia exempla possem ponere. † Quarto quæro, vtrum statuta recipiant interpretationem extensiuam? g Et videtur quod non: nam non est nostrum legem extendere, vt l. si vero §. de viro. sol. mat. de test. mil. l. quod constitutum, & ad munic. l. constitutionibus. Præterea, statuta sunt stricti iuris, h † vt d. l. constitutionib. quod patet, quia actio ex eis descendens est stricti iuris, vt Inst. de act. §. actionum. Sed in his, quæ sunt stricti iuris, casus non expressus habetur pro omisso, vt inf. de verb. obl. l. quicquid astringendæ. Et casus omissus iuris communis dispositioni relinquitur, vt inf. sol. mat. l. si cum dotẽ, in prin. de lib. & posth. l. commodissime. Econtra, quod talem interpretationem recipiãt. Nam statuta sunt ius ciuile, ergo extendũtur de simi. ad simi. ia, vt inf. tit. 2. l. non possunt, & ibi no. gl. in cõsue. & est casus. in l. de quibus, circa prin. & C. quæ sit lon. consue. l. 1. Præterea, stipulatio est stricti iuris, & tamen recipit interpretationem extensiuam, vt inf. de verb. obl. l. si ita stipulatus fuero per te non fieri. Dic. aut quæris, vtrum statuta recipiant interpretationem extensiuam actiue, hoc est, vtrum extendantur ad casus in statuto non comprehensos, an passiue, hoc est vtrum leges se extendant ad statuta? Primo casu, aut quæris de casib. sine quibus disposita per statuta non possunt commode sortiri effectum, & ad illos extenditur statutum, k vt d. l. si ita stipulatus fuero per te. & de arbit. l. non distinguemus. §. de officio, & quod ibi no. & de iurisd. om. iud. l. 2. de procu. l. ad rem, & l. ad legatum. Aut quæris de alijs casibus, in quibus est eadem ratio, & tunc aut casus illi per ius cõmune non sunt decisi, & ad illos extẽditur. d. l. de quibus in princ. & C. quæ sit lon. consue. l. 1. Ita debet intelligi. glo. inf. titu. 2. l. nõ possunt. Aut sunt decisi per ius commune, & tunc ad illos statutum non extenditur, sed iuris cõis dispositioni relinquitur. Ita loquuntur omnia iura, per quæ alleg. quod non est nostrum lege vi extẽdere. l. si vero, §. de viro. so. mat. cum si. s. alle. Pro hoc inf. ti. 2. l. quod vero, & l. in his. l Secundo casu, quando passiue, tunc indistincte dico quod sic. Exemplum per statutum alicuius ciuitatis est indictũ aliquod munus personale. Certe omnes. ll. quæ de muneribus personalibus subeundis loquuntur, ad illud extenduntur, vt J. de mune. & hon. l. 1. & ibi tex. Aliud exemplum, statutum confirmat aliquod testamentum, quod de iure cõi non valet, vtrum lex Falc. Senatusc. Treb. & aliæ leges testamentariæ se extendant ad hoc testm̃? Certe sic, vt inf. ad l. Fal. l. j. §. lex Falc. Et hoc modo potest ĩtelligi, quod dr̃ leges priores trahi, seu determinari ad posteriores, vt J. tit. 2. l. non est nouum. † Iuxta m prædicta quæro, vtrum statutum extendatur, vt decidat casus a contrario sensu, sicut dicimus. s. de officeius cui mand. est iuris. l. j. §. huius rei. Ista q. residet ĩ hoc, vtrũ arg. a contrario sensu, n sit ex propria significatione, an ex quadã interpretatione extensiua. Iaco. But. dicebat, aut casus, qui venit a contrario sensu, erat alias decisus, & tunc per cõtrarium sensum non deciditur, sed tãquam casus omissus remanet sub dispositione iuris cõis, vt inf. sol. mat. l. si cum dotem, in princ. Aut non erat alias decisus, & tũc arg. quod sumitur a cõtrario sensu, est magis ex mẽte, seu ex interpretatione, quam ex verbis, quod colligitur, infra si cer. pet. l. si pecuniam. ibi, tanquam sub contraria conditione, &c. No. dictionem, tanquam, quæ est nota improprietatis. facit ĩf. de condi. & dem. l. aliquando, in fi. vbi dicit, intelligitur, quæ est nota intellectus taciti, nõ expressi. Hoc puto verum. Pro hoc do casum. C. de fur. l. apud antiquos, & ibi gl. super ver. coniecturam. Et sic dico, quod ex statuto non sumitur arg. a contrario sensu, quãdo casus, qui a contrario sensu deciditur, est etiam decisus a iure cõi, secundum dist. s. dictam. Sed contra prædicta videtur. inf. de man. test. l. si qs locuples. in fi. ibi, vt apertissime, &c. Vbi innuitur, quod arg. a contrario

ADDITIONES.

† Claud. Subiectæ materiæ. Et si verbum prolatum in statuto aliter accipit de iure ciuili, aliter de iure canonico. inspicitur a quibus statutum sit factum, secundum Bal. in l. si nondum. C. de fur. & ibi Sal. quos refert, & sequitur Ange. in §. sacræ. ver. & subdit, quod sic. Inst. de rer. diuisio.

a In futuris. De natura subiunctiui per Bal. & alios in l. cum secundo, in fi. de iniu. test. & l. cũ tale. §. pen. de condi. & demon. & Do. post glo. in c. fi. de const. lib. 6. Ruer. Adde in ver. iuxta præmissa, ibi primo casu. suppleri posse in hoc membro huius distinctionis, quod procedit dictum Bar. quando omnia significatio non congruit subiectæ materiæ, sed si plures significationes conuenirent, oẽs acciperentur, & ad hoc faciunt no. per Ale. & alios in l. postquam liti. C. de pact.

b Poma. Aliud, Adde do. Ant. in c. cum dilectus, de consue. * Meno. Didac. lib. 2. variar resolut. c. 12. nu. 9. Tiraq. l. si vnquam, verbo, liberis. nu. 54.

c Absurditatem. Vel repugnantiam iuris communis, vel læsionem iuris tertij, secundum Ant. & Imo. in c. cum dilecti, de consue. per Pan. in d. l. in ambigua. Et adde tu, quod hoc etiam est in qualibet dispositione contrahentium, secundum Ale. in consi. 135. in fi. in 5. vol. alle. l. si stipulatus fuero, per te non fieri. inf. de verb. obl. & in l. scire oportet. §. aliud. inf. de excu. tut. Et adde, quod de causa fi. & mente dicitur apparere ex proœmio statuti, secundum Franc. Tig. in l. j. Lap. consulendo, quos refert. Cardi. in c. pen. de cen. conin.

d Se haberet. Hoc per Bar. cum his, quæ ibi dixi in rub. inf. de ope. no. nun.

e Poin. Quæro. Vide plenius per Bal. i. l. fi. C. de here. inst. & i. l. fi. fine. C. de hon. q. lib.

† Clau. Ex allusione. Quid autem, si vnum & idem verbum potest accipi, vt genus, & vt species, quæ erit propria significatio? vide Alex. in rub. inf. sol. mat.

f Vocabuli. Idem dicit in l. j. in prin. de acq. possess. & per Dom. Ant. i. proœ. decre. Ruer. Adde quod dicatur proprium, & quod proprietas attenditur in statutis, per D. Marianum Socinum, in consi. 1. col. 1. vbi no. Bal. hic.

IV Extensiuam. An statuta recipiant interpretationem extensiuam. Et adde quod nodicit Bar. in hac interpretatione, in l. Gallus. §. nunc videndũ, de lib. & posthu. Et hic potest inferri ad no. per Bal. in l. si te. C. de infa. & in l. transigere, de trans. Et de hac interpretatione extensiua in statutis ex identitate, vel maioritate rationis, vide no. Cy. & Bal. in l. 1. C. de inter. Et quando dicatur interpretatio extensiua, no. plene Bal. in l. si furiosi. C. de nup. Et de hac materia, aliquid per Ang. in l. non pñe, de legi. vbi aliqua dicit. Adde an statuta recipiant interpretationem extensiuam, Pau. de Cast. consi. 14. Bal. cons. 22. Alex. consi. 19. 3. lib.

g Claud. Quando dicatur interpretatio extensiua, ad quod vide tex. quem Bal. ibi dicit esse meliorem de iure, in l. si furiosi. C. de nupt.

h Stricti iuris. Vide quod no. Bal. in l. cõtractus. de fide instru. & Pan. in l. benignius. de legi. Et adde quod dicit Bald. in c. 1. §. ad hæc, in ver. æquitas, quod statuta oĩa extensiuam interpretationem recipientia, debent fundari in æquitate, arg. illius no. l. ad rem, & ideo arg. a simili desiderat æquitatem, quæ similes casus iungit.

† Claud. Sunt stricti iuris. Illud singulariter dicit Bal. in rub. de confir. non procedere in statutis, quæ ponunt rem in arbitrio iudicis. nam illa tanquam arbitria dicuntur habere instar bonæ fidei: & ideo possunt extendi.

i Paris. Ad similia. Quomodo de similibus ad similia procedat argumentum, vide Fel. in c. 2. in 4. no. de spon. vbi ponit octo limitationes.

k Extenditur statutum. Vide Bal. no. post Cy. in l. 1. C. si rector prouinciæ. vbi hoc tenet in permissis. secus in prohibitis, quia prohibito aliquod consequenti, non intelligitur prohibitum antecedens.

l Poma. Secundo. Vide Alex. in consi. 92. in 2. vol. & consi. 20. alias 200. vol. 1. Pan. consi. 71. 1. vol. Alex. in l. 1. §. lex Falcidia. ff. ad leg. Fal.

† Claud. Non est nouum. Hoc idem voluit Bar. & Doct. in l. fi. quis seruo. C. de furt.

m Poma. Iuxta. Vide Alex. consi. 115. versi. nam id, in 2. vol. & consil. 65. 4. volu. & consi. 95. eo. vol. Pan. consi. 75. in 1. vol. Rom. consi. 12. Alex. consi. 7. 1. vol. Pan. consi. 92. 2. vol. & consi. 117. eo. vol. Præpo. in c. humanum. 3. dist.

Paris. Ias. in l. 1. ver. sed an ar. & Alex. ibi, uer. stat ergo conclusio, & Rim. ff. de offi. eius cui man. j. vide Ias. in l. non dubium. C. de leg.

n A contrario sensu. Bal. videtur velle quod sic, in l. conuenticulam. C. de epis. & cle. Abb. Sicu. in ca. cum apostolica. de his, quæ fi. a præla. sine consensu cap. refert, quod Bal. in d. l. conuenticulam, videtur tenere cõtra Bar. etiam si resultaret intellectus contra ius commune, quod etiam habet locum in q. quam ibi refert fuisse disputatam per Cy. & cum ipso videtur transire Abb. & vide tex. in d. c. cum apostolica. alleg. ibi Bal. tex. sing. in l. inter, §. cum iter de pac. dot. quod istud arg. habet locum in contractib. facit. c. ex parte. de spons. De hoc arg. a contrario sensu, vide per Io. And. & alios in c. publicato. de elect. & adde Bar. in l. j. C. de inutil. stipu. & limita, vt per Imo. in l. si cum dotem, in fi. princ. sol. mat. & ibi vide per Lud. Rom. adde etiam Bal. in l. apud antiquos. C. de fur. dixit plus Bar. in l. seruo legato. §. 2. de leg. 1. & Bal. in l. properandum, in prin. C. de iudi. per Ben. de Plum. plene in l. si quis locuples, de manu. test. Illud tamen est verum, quod habet locum argum. a contrario sensu in statutis, nisi statuentes inciderent in pœnam ex resultatione talis arg. Glo. est multum no. in cle. 1. de vsu. in ver. facere. Exemplum pone, dicit statutum quod nullus possit accipere nisi solidum pro floreno: nam non potest sumi arg. a contrario sensu, videlicet quod quilibet possit accipere solidum pro floreno, quia sic statuentes inciderent in pœnam excommunicationis, quod no. Quod statim dixi refert Bal. in auth. ad hæc. C. de vsur. & in rescriptis habet locum arg. a contrario sensu, glo. est sing. in l. si procuratorem. §. si ignorantes, in ver. intelligere inf. mand. secũdum Sal. in l. 1. inf. de offi. eius, & in d. l. conuenticulam. Et an valeat statutum, quod vsuræ, sint licitæ, vide Bal. in auth. sed omnino. C. ne vxor pro marito, & dixi in l. cũctos populos, Adde late Pau. de Cast. consi. 326. & per Bal. consi. 171. 3. lib. & consi. 90. & seq. & 143. lib. 2. Ang. consi. 210.

ʒrio sensu, sit sensus apertissimus. No. verbũ, apertissime, in super statuto. Sed verbũ, videaĩ, quod ibi sequitur, tollit ʒrium. Itẽ ʒ p̃dicta vĩ. nã ĩ. dictũ est, quod ar. a ʒrio sensu, fit ex mẽte. Sed illud, qđ est ex mẽte, vĩ esse in ipsa lege, seu statuto, vt ĩ. de ver. sig. l. nõis, & rei. §. verbũ ex legib. Sed certe qñ casus est alias decisus a iure cõi, nunq̃ vĩ esse de mente, ꝙ ab illo iure recedatur, nisi exprimatur, a vt ĩ. ti. 2. l. quod vero. a ¶ Vlterius quæro, an statutũ extendatur ad 62 casum, qui est idem ſm iuris fictionẽ, b non ſm veritatẽ? vĩ ꝙ sic, † b nã libertus, q impetrauit ius annulorũ aureorũ, est ingenuus ficte & imaginarie, vt C. de iure aureo. annu. l. 2. Et sic constituta in ingenuo vero, hñt locũ in isto ingenuo ficto, vt ĩ. de excu. tu. l. cum ex orõne, in prin. Contrariũ dico, qa ad hoc vt illud, qđ est ſm fictionẽ, cõprehendaĩ in statuto, necesse hẽt sp̃aliter exprimi. Casus ẽ ĩ. de neg. ges. l. 3. §. hęc verba. ibi, de quo fuit necessarium edicere, & ecũ glo. sua. & sic statutũ ad talẽ casum non extenditur, nisi ſm a distinctionẽ s. dictã. Non ob. l. cũ ex orõne. * qa illud nõ est ex vi- 63 gore orõnis, sed ex vigore rescripti postea subsequẽtis. Itẽ q̃ro, qd si statutũ prolatum est in vna persona, vt l Titia, nunqd extendeĩ c ad al.? Vĩ quod sic, c vt ĩ. ti. 2. l. iuta. & in 1. ʒsti. C. §. qb. ibi, nullaq; dubitate, &c. & p Dy. de reg. iu. in c. qđ alicui gratiose. li. 6. Sol. in legib. cõib. & in rescriptis Imperialib. dic vt ibi p Dy. in statutis vero, & in alijs dispositionib. factis p nõia propria, dic ꝙ ad aſs personas nunquã extenduntur, vt d. c. qđ alicui, & ĩ. de consti. prin. l. 1. in fi. Pro hoc induco. ĩ. de rest. tu. l. si quis ita dixerit. ĩ j. gl. facit qđ 64 no. p Cy. C. de ser. fug. l. qcũq;. in j. q. † Quid de tpe? statutum est d platũ p verba p̃teriti, uł p̃ſntis tpis, an trahaĩ ad futura? d Vĩ ꝙ sic: qa p̃teritũ cõnnet futurũ, ut ĩ. đ leg. j. l. talis scriptura. ĩ pri. & in fi. đ uer. sig. l. uerbũ, oportebit. Eʒ qa p̃ſns ñ trahiĩ ad futura. l. si ita scripsisset. ĩ. đ leg. 2. & ĩ. đ uer. ob. l. si ita stipulat⁹ fuerĩ. §. cũ stipulamur. Distingue, aut lex siue statutũ cõtinet delictorum indulgẽtiã, ut qcũq; est, uł fuit bãnit⁹ liberetĩ, soluẽdo duos solidos pro libra, & sic restituaĩ, & tale ñ porrigiĩ ad futura. Cas⁹ ẽ. ĩ. tit. 2. l. cũ lex. & C. đ generali aboli. l. 2. Rõ ẽ, ne deĩ mã delinquẽdi, ut l. meminerint. C. unde ui. Si uero cõtinet aliq̃ dispõnẽ, tũc trahiĩ ad futura, si sit eadẽ rõ, qa lex sp̃ loquiĩ. C. đ hęr. l. Ariani. ibi, sp̃ uiridi, &c. Vñ si statutũ dĩ, Quicũq; ẽ, uł fuit p̃ſonaliter obligat⁹ p̃ publicũ istrũm, possit p̃ſonaliter capi, & detineri, hẽt locũ ĩ eo, q ĩcidit ĩ obligatione post statutũ, siue añ. Tunc. n. lex siue statutũ loquitur, & dicit, qcũq; ẽ, uł fuit obligat⁹, &c. Et sic eũ cõprehẽdit. p̃ hoc ĩ. đ ʒd. ex lege. l. 1. ibi, quoties obligatio lege noua ĩtroducta ẽ, &c. Est. n. uerbũ e p̃ſntis tpis, & tñ ʒſtat ꝙ porrigiĩ ad futura, iõ gl. ibi exponit, est, p̃ erit. Itẽ uĩ casus p̃ hoc. ĩ. đ leg. l. legis uirt⁹. Semper. n. lex imperat, uetat, punit, & p̃mitut. Pro hoc. ĩſ. đ pac. l. & suũ. §. fi. q ĩc. hodie tñ &c. & oẽs auth. C. ĩcipiũt, hodie, uł, sed hodie. Nã oĩ die, qua talis e lex legiĩ, põt dici illud hodie, & sic sp̃ loquiĩ. e † Vltimo q̃riĩ, qd si 65 in uolumine statutorũ reperiĩ quoddã statutũ, ꝙ statuta oĩa nõ recipiãt interpretationẽ, f glossationẽ, uel extraneũ intellectũ, qd operabit? Credo ꝙ tale statutũ nil, aut modicũ operabiĩ. Nã p̃ d. uerba solũ friuola interpretatio uĩ remota. C. de uet. iu. enucl. l. j. §. fi. & l. 2. §. pe. qđ intellĩ de friuola. iusta. n. interpretatio bene dẽt, & p̃t fieri, ut C. de leg. l. j. & ibi no. & inf. ti. 2. l. si đ interpretatione. Præterea istæ interpretationes sunt necessariæ nãliter, ut inf. ti. j l. 2. § his legib. latis. Sed illud, qđ est nãliter necessariũ p̃ ll. ciuiles, tolli nõ p̃t, ut Inst. de iu. na. §. sed naturalia. Praeterea oẽs dictæ interpretationes fiunt authoritate legis. Sed statuta nõ p̃ñt facere, ut leges circa ea locũ non hẽant, ut inf. đ leg. j. l. nemo p̃t, ergo &c. Pręterea ex illa gñali prohibitione multæ sequerent absurditates, ergo &c. ut l. sed & si qs. §. q̃siui. inf. si qs cau. Præterea, p̃ hoc facit, qđ dĩ đ iure cano ꝙ si cã committiĩ app̃lone remota, intelligitur. l. friuola, ut † no. in t. a qb. appel. non licet. l. j. §. fi. Dixi in l. j. §. fi. qđ ui, aut cam. †

66 SEPTIMO principaliter q̃ro, † qualiter statuta ĩ iudiciũ deducãtur. g glosa qđ põt intelligi duob. mod. Primo, quam actionem, seu qđ remediũ intentabo ad ʒſequendũ id, quod in statuto comprehẽditur. Secũdo p̃t intelligi, utrũ statuta debeat quis in iudicio producere, sicut alia instrũa. h Circa primũ dic, quod qñq; statutũ tribuit ius agendi: qñq; tribuit ius excipiendi. Primo casu, aut tribuit ius i agendi criminaliter, & tunc nulla oriĩ actio: qa cãæ criminales non expediunĩ p̃ actiones. Insti. de pub. iudi. in prin. Sed erit accusatio ex illo statuto, sicut dicim⁹ accusatio ex l. Cor. uel officiũ iudicis, sic iudex ex suo officio p̃ inquisitionẽ p̃cedit. apparet ergo, quod errant q dñt, ꝙ ʒdemnatus ex forma statuti, sit condẽnatus ʒdõne ex l. qđ falsum est, quia ʒdõ ex lege est actio, q̃ ĩ causis criminalib. non hẽt locũ. Qñq; tribuit ius agendi ciuiliter, & tunc, aut p̃ statutũ i est introducta certa actio: i & nõ est dubiũ, quod illa utemur. Aut non: & tunc, aut est statutũ interpretãs aliquã legẽ cõem, & tũc a k geĩ ea actione, q̃ hẽt locũ de iure cõi. k Rõ, qa illa actio uĩ in statuto ex interpretatione repetita, ut inf. de ʒdi. cũ emã. l. l. nihil. Facit in Auth. de ſi. añ do. instr na. c. j. Aut est statutũ de nouo inducens, uel disponẽs, & tũc aut disponit aliquid formiter, & nõ ageĩ ex illo statuto, sed ex illo iure formato p̃ statutũ. Vñ si statutũ inducere-

ADDITIONES.

a Poma. Quod uero. De illa q. uide Alexan. in l. 1. §. l. Fal. i 10. no. ff. ad l. Falcid. & Alex. consi. 4. in 3. uol. & consil. 65. 3. uol. Panor. consil. 1 1 1. in j. dub. in 2. uol. Alex. in l. j. §. hoc autem, & §. seq. ff. ad Treb.

b Fictionem. An statutum extendatur ad casum, qui est idem scd̃m fictionem, nõ scd̃m veritatẽ, &c. vide Bar. in l. 3. §. hæc verba, & q̃ ibi dixi sup. de neg. gest. hic per Aret. alle. & an statutum loquens in casu ficto, extendatur ad casum verum, vide Bal. in l. si quis seruo. C. de fur. Adde do. Card. consi. 60. Ang. consi. 72.

Parif. Adde, ꝙ licet statutũ non extendatur ad casum fictum, tñ extenditur ad casum p̃sumptũ. vide oino Com. in 3. consil. inci. dña lo. in 2. dub. vbi ponit exemplum in dote, q̃ p̃sumitur data secundo viro, qa maritus eam lucretur, stabitur statuto ꝙ maritus lucretur dotem, vide q̃ habes ad Bar. in l. 3. §. hęc verba. ff. de neg. ge. & circa decisio. consil. de qua sup. de do. præsumpta, ut maritus lucretur eã stãte statuto, de quo ĩ. voluit et Abb. consi. 46. in j p. in 3. dub. Pa. de Ca. cõsi. 285. in discursu. Bartol. in disp. in c. mulier habens amplum patrimonium. idem Bar. in l. mulier bona. ff. de iu. do. in contrarium, vide Cor. consil. 253. in 2. par.

* Pro intellectu l. cum ex oratione. ff. de excus. tut.

c Vĩ, ꝙ sic. Vide Bal. in l. si dñs, de his qui sunt sui, vel alie. iu. & Bal. in j. consti. C. §. quib. & in l. j. §. qui magistratum. ff. qđ quisq; iur. & qđ no. ibi. facit l. 3. & qđ ibi Bal. C. de leg. & vide Bal. auth. habita. C. ne fi. p̃ pa. Et an valeat statutũ p̃ſonale, & ligans vnã personã, vide p̃ Bar. in l. fi. de app. reci. Et an valeat statutum ligãs vnũ quarterũ ciuitatis tñ, vide Ang. ĩ l. j. de leg. j. & ad no. p̃ Bar. vide Ang. in l. iniuria. inf. de leg. j. adde Pa. de Ca. consi. 311. Old. consi. 150. Ale. cõſi. 80. j. li.

Ruer. Adde ibi, vt qcunq; est, vel fuit exbannitus, ꝙ Nellus de S. Gem. tenet contra Bar. in trac. bann. in 3. par. secundi temporis. q. x. ut e oam no. in d. l. cum lex

d Ad futura. Si statutum est prolatum per verba p̃ntis, vel p̃teriti tpis, an trahatur ad futura, adde Bal. & Imo. in l. cum tale §. pe. inf. de cond. & dem. & Bal. in l. leges, la 2. C. de leg. & Bal. Ange. & Imo. in l. cum in secundo, in fi. de inio. testa. & quod no. Bar. in l. illicitas. in prin. inf. de offi præſi. & in d. l. cum lex, et quod ibi scripsi, et uide sup. in hac 5. q. in ver. pono aliud. Et ad dicta Bar. hic vide tu Frã. de Are. in c. 2. de prob. et in c. fi. de const. et ibi vide ipsũ distinguentem.

Ruer. Adde in exẽplo de exbãnito, ꝙ idẽ tenet Bal. et Sal. in l. colliones. C. de legib. Bal. et Imo. in l. cũ tale. §. pen. inf. de cond. et dem. Abb. ĩ c. 2. de cõſt. D. Aur. et Imo. in c. fi. e. ti. Bar. et Bal. in l. cũ lex. inf. de legib. et Sal. in l. 2. C. de gene. abo.

e Poma. Sẽper loquitur. Vide q̃ aggregauit Ale. in l. j. ff. de const. prin. Pa. de Cast. consi. 143. 2. uol. Bal. in l. 1. C. de leg. Ale. consi. 50. j. vol. et consi. 80. 1. uol. et consi. 214. in 1. uol. Are. consi. 190. Bart. consi. 49. 2. uol. Cor. consi. 136. Ale. in l. post adi- tã. C. de impu. et alijs subst. Fel. in p̃ę. decre. et in c. 2. de rescr. Old. consi. 14. Barb. consi. 52. in 1. uol. et consi. 51. et consi. 30. eo. uol. et consi. 70. in 1. uol. et consi. 38. et consi. 39. eo. uol. Præp. in c. cris autem lex 4. di. Car. consi. 71. in 6. et 7. dub.

f Interpretatiõnẽ. Quid operatur si statuto cauetur, ꝙ statuta nõ recipiant ĩterpretationẽ. Adde tex. no. in cle. exiui. de verb. sig. quẽ allegat ad hoc Bald. in auth. si qua mulier. C. de sacros. eccl. in fi. et uide Bal. in l. si qs filium. C. de liber. pręt. et Ang. in l. si ita scriptum, de lib. et posth. facit c. ex parte, de off. dele. et l. 1. et quod ibi Bar. de mu. et ho. et in l. ut gradatim. §. et si lege. eo. tit. Vide Bal. in l. 2. C. de sacr. rei iud. et Bal. in l. non dubiũ. C. de leg. dicit quod si statutum dicit, ꝙ statuta seruentur ad literam, tunc illa verba operãtur, qđ non recipiant interpretationem extensiuam, sec. Bal. in l. 2. C. de patri. qui fil. distr. et uide Bal. hic, et Bal. in l. apud antiquos. C. de fur. et qđ ibi dixi post Bal. et Pet. de Anch. in c. canonum, in fi. et Pau. de Cast. in consi. 444. et qđ si in statuto dicatur, ꝙ tale statutum p̃cise seruetur, vide Abb. in c. 1. de rescr. Pan. in l. 1. iuf. si cer. pet. Adde an aliqd operetur, cũ disponit ꝙ nullam glossationem recipiat. Pet. de Anch. consi. 101. Paul. de Cast. consi. 346. Bal. consi. 12. 4. lib. Et si statutum dicat, quod statutum sit ruditer intelligendum, vide in consiliis Card. * Meno. Fel. in c. 2. de resc. Ale. cõſ. 192. nu. 6. lib. 3. Zuchar. l. vlt. nu. 134. C. de ed. di. Adr. tollen.

Parif. An aũt stante tali statuto recipiant interpretationem a cõi vsu loquendi, vi de Fel. ꝙ fit in proę. decr. In cõtrarium vide Ale. in rub. de no. ope. nun. vide circa p̃dicta, ꝙ recipiant interpretationẽ, Iaſ. in l. q̃uia. ff. de in ius vo. & qđ ipse dicit in l. non dubiũ. C. de leg. & quod dicit ipse in l. q̃uis. C. de impub. & in l. iam hoc iure, de vul. & pup. dum dicit, ꝙ sub vulgari substitutione non cõprehenditur pupillaris, stante statuto, ꝙ testã intelligantur ad literam prout iacent, quod sequitur et Soc. in l. 1. de vulg. & pup. Caccial. in l. p̃cet. C. de impub. Sed Barb. tamen hoc tenet cõtrarium l. cũ acutissimi. C. de fideic. post Imo. qui p̃dicta et allegat. Vide et ꝙ si statutum dicit seruari statuta ad literam, ꝙ nihilominus admittatur interpretatio p̃babilis, Curt. in consi. vt hẽt in tabula sua, in ver. statutum. Vide et de materia Com. consi. 136. inc. visa copia circa mediũ. Et vide multas remissiones per Fel. in c. 2. in versi. verbum p̃cise, ext. de resc. vbi ponit qñ diceretur, debent p̃cise seruari, quia illud verbum, p̃cise, vĩ esse maioris importantiæ, & nẽm exceptionem, & interpretationem reijcere. Tñ in contrarium est veritas, vide Bal. hic Iaſ. meltus. Barb. late de ista materia, vbi et facit mentionem de verbo, præcise, referendo Bal. hic p̃ repet. l. cũ acutissimi. C. de fideicom. & vide Ale. in consi. 80. in 1. vol. inc. opportune animaduerso, licet in contrarium allegentur nõ nulla, vt hic per Iaſ. patet ex remissionib. Fel. vbi sup. & et tenet ex latissime dictis per Barb. vbi sup. & aliquid per eundem ibi, vbi tñ nihil dĩ de verbo, præcise. Sed qñ diceret statutum, quod aliquid debet intelligi ad literam prout iacet, vt dicit Bar. hic, vide et in materia quædam pulchra verba per Ale. in consi. 50. & in consi. 80. de quo sup. Vide etiam Franc. consi. 109. & oino eundem consi. 145. vbi ponit, an valeant talia statuta, & quõ debeant intelligi. Nũquid autem stante tali statuto possit sumi argũ a contrario sensu, vide Pan. consi. 248. Item quod stante tali statuto debeat proprie intelligi etiam ex intellectu verbi ipsum declarantis, vide Bal. in c. vnico. §. Marchio. qui feu. da. poss. Item ꝙ verba in statutis prædictis exponantur prout vulgus exponit, vide Ang. de Are. in §. ius ciuile, in ver. qui l. si statuto. Inst. de iure nat. gen. & ciui.

† Clau. Quod vi, aut clam. Adde quod not. Bal. in auth. si qua mulier. C. de sacros. eccl. & in rub. extra, de rescrip. Are. consi. 104. & plenius consil. 145. vide omnino Fel. in procemio Gregoria. & remissiue in c. 2. de rescript. & vide quod dixit Ale. in l. 1. ff. de vul. & pu. & tetigi aliquid in l. si cum dotem, in princ. ff. sol. mat. vide multa per Barb. in l. cum notissimi. C. de fideicom. tetigi remissiue in l. 3. §. in amittenda. ff. de acq. poss.

g In iudicium deducantur. Qualiter statuta in iudicium deducantur, vide glo. in l. 2. C. quæ sit lon. consuet. & Iaco. Ant. in l. fi. eo. tit. vide Bart. in l. 1. C. de condi. ex lege.

h Pomo. Instrumenta. Vide Ale. consi. 70. 4. vol. & in l. 1. ff. de leg. 1.

i Certa actio. Quæ actio detur ex statuto, adde Bart. in l. 1. inf. de publ. iudi. & qđ no. Bar. in l. de quib. circa fi. inf. de leg. & in l. 1. in prin. inf. ad l. Falc.

k Parif. Iure cõi. Vide Com. consi. 54. facit quod no. Bal. in c. 1. quo tem. miles, vbi dicit quod l. fi. C. in quib. cau. in int. rest. non est necessaria, habet locum etiam hodie in præscriptione statutaria, si talis præscriptio est inducta loco præscriptionis quæ erat olim de iure communi ante illam legem, & ibi vide Bar.

a ret ꝯtrc̃tũ, ageret actione ex illo ꝯtc̃u. a ſi induceret ius ſuccedendi, ageretur petitione hr̃ditatis. Si induceret dñiũ, ageret rei vẽdicatione. Sicut dicimus in iureiu. ꝟ. de iureiu. l. ſi duo patroni. §. ſi qs iurauerit. Aut ſtatutũ diſponit difformiter, ita ꝙ ñ cadit ĩ aliqd ĩ formatũ, vñ poſſit oriri actio de iure cõi, tũc aget ꝯdõne ex illa l.

b municipali, b vt ꝟ. de ꝯd. ex le. l. j. Scd̃o caſu, qñ inducit ius excipiẽdi. & tũc aut reſcindit ius actoris ipſo iure, tũc ſufficit ſolũ ſtatutũ qñcunq; oſtẽdere. nec. n. eſt neceſſe, ꝙ petat a iudice ꝙ reſcindat illud, qđ ius reſcindit, vt ꝟ. de ꝯd inſt. l. q̃ ſub ꝯd. §. fin. Aut tribuit ius excipiendi, ſeu excuſandi, & tũc dẽt ꝑponi exceptio, ſeu excuſatio intra tp̃a debita, vt C. ſen. reſcin. nõ poſ. l. perẽptorias, & ꝟ. de

67 excu. tu. l. ſcire oportet, & C. de app. l. ciuẽs. † Circa fin, vtrũ ſtatu

c ta debeant ꝓduci ſicut alia inſtrã. c die, aut litigo in vna ciuitate, & volo fundare intentionẽ meã ex ſtatuto alterius ciuitatis, aut ex

d ſtatuto eiuſdẽ. Primo caſu, debeo illud ꝓducere, d & allegare iudici. Rõ, qa illud p̃t ꝓbabiliter ignorare, vt ext. de conſtit. c. j. lib. 6. Pro hoc C. ſi ꝯ ius, nr̃ vtil. pub. l. ꝑſcriptione, vbi qs allegabat Principi ius ꝯſuetudinariũ ſuę ciuitatis, vt ibi no. & ibi dixi in fi. Scd̃o caſu, aut ſunt ſtatuta publice no. in vol ſtatutorũ inſerta, & illa nõ

e oportet ꝓduci, e ar. ĩ ad Turp. l. j. §. nã ſi qdẽ ita ꝓnũciauerit, & per gl. ꝟ. de ꝯfeſ. l. 2. q̃ dt ꝙ põni iuris nõ ẽ rñdẽdũ. Nec. n. p̃t iudex eã

f ꝓbabiliter ignorare. Aut ſunt ſtatuta nõ ſic publice nota, ſqa ſunt reformationes factæ a prioꝛib. vel antiquis, ñ inſertæ in uol. ſtatu-

g torũ, g & illę debẽt ꝓduci, cũ qs poſſit ipſas ꝓbabiliter ignorare, ſi

h cut dicimus in cõſue. h q̃ dẽt ꝓbari iudici, vt C. q̃ ſit lon. cõſue. l. j.

68 † Quid de ſtatutis antiquis correctis? Dic aut allegant ad deciſionẽ eorũ, q̃ poſt correctionẽ factã emerſerũt, & ñ licet, & eſt pœna

i falſi, i vt C. de no. Co. confir. l. j. § hunc igit̃, & §. falſi crĩs. Aut ad deciſionẽ eorũ, q̃ ante correctionẽ emerſerunt, & tũc licet, ut in Auth. de nup §. duo igitur. & in Auth. vt cũ de app. cog. in princ.

69 † Quæro, quid ſi k in aliqua ciuitate producitur aliqua particula

K ſtatuti alterius ciuitatis, an ſufficiens ſit productio? Credo ꝙ non, vt ꝟ. ti. 2. l. inciuile. qa poſſet eſſe q̃dã alia particula, q̃ illã determinaret, non ob. ꝙ produceſ particula teſtĩ, vel alterius iuſtrĩ, ut ꝟ. de eden l. argentarius. §. edi. & quod no. ꝑ Cy. C. de ꝑci. impe. off. l. fi. qa inſtrã priuata nõ poſſumus ſic hr̃e, niſi quatenus ad nos pertinẽt, vt l. ſi quis ex argẽtarijs. § pertinere. ꝟ. de eden. ſed ſtatuta quilibet põt hr̃e. Nec ob. ꝟ. ad l. Aq. l. 2. & oẽs decretales, quæ dñr deciſiones, quia illud facit legiſlator, in quo ceſſat omnis ſuſpicio.

* (margin)

ADDITIONES.

a Cõtractu. Et vide Bal. ĩ l. ex placito. ĩ x. q. C. đ ret. pm. & Bar. ĩ l. j. đ cõd. ex lege.

b Municipali. Vide Bar. in d. §. ſi qs iurauerit, & facit qđ no. in l. Arriani. C. de hęr. licet Bar. in l. j. in prin. ad l. Fal. inf. vř velle, ꝙ ſemper detur cõdõ ex ſtatuto in illa q. an ſtatutũ diſpones id, quod ius cõmune, & Bar. in l. de qb. circa fi. inf. tit. 2.

Ruer. Limita quando verba ſtatuti diriguntur ad iudicem, quia tunc oritur off. iu. ita no. Iaſ. in l. ea demum. C. de colla.

c Pom. Circa ſec. Vide Fel. in c. j. de re iud. & Card. cõſ. 71. in fi. in 3. dub. & cõſ. ſe.

d Producere. Adde quod no. Bar. in l. ꝙ Nerua. inf. depoſiti Et qđ no. Pet. de Anc. in cle. j. de re. eccl. nõ alie. & no. Mod. in l. ſi expreſſum. de appella. in intellectu. l. cũ prolatis. ſup. de re iud. & Adde Bal. in l. j. in princ. C. vt quæ deſunt aduo. par.

Pariſ. Limita, niſi contineat idem quod ius commune. Vide Fel. in c. paſt. in prin. & in c. contingit, in prin. extra, de fide inſtru.

e Product. Adde Abb. in c. paſtora. de fi. inſtru. vbi bonus text. & cum Bart. tranſit Pau. de Caſt. in d. l. cum prolatis, de re iud. & ibi Ang. & Imo.

f No. Adde Bal. in l. leges ſacratiſſimæ. C. de leg. & Bald. in auth. omnes peregrini. C. commu. de ſuc.

g Volumine ſtatutorum. Secus ſi eſſent regiſtratæ ĩ volumine, per id quod no. Bal. in auth. habita. in fi. C. ne fi. pro pa. & differentiam inter ſtatutum & reformationem, uide per Bal. in l. j. ad fi. ff. de prob.

h In conſuetudine. Vide Bar. in l. ornamentorum, de au. & arg. leg. & omnino Ia. But. in l. fi. C. quæ ſit lon. conſue. & quod dixi in auth. iubemus. C. de iud.

Ruer. Adde Ale in l. vna. col. 1. C. vt quæ deſunt aduo. par. iu. ſup. vbi refert hoc dictum Bar. & reputat no.

i Pœna falſi. Allegare ſtatuta correcta, aliquando eſt pœna falſi. Adde Bar. in l. fin. inſ. de fal.

Pariſ. Vide Fel. in c. j. in ver. fallit ſecundo. de conſtitutionib.

Ruer. Adde, an & quando liceat allegare ll. vel ſtatuta correcta, plene per Cano. poſt gl. in c. nouit. de iudi. & in c. j. de conſti. & ibi Fel. refert in 5. col. in 2. fall.

k Barb. Quæro quid ſi. Põdera, qa Bar. hoc caſu vř æquiparare ſtatuta priuilegiata, & reſcripta, in rub. de ope. no. nun. hic non dicit contra. idẽ ibi in l. inciuile.

Pom. Quæro, quid ſi. Vide Fel. in c. j. de proba. Aduerte, quia inquantum Bart. hic loquitur in inſtrumento, quod tenet cõtrarium eius, quod hic, in rubr. inf. de no. ope. nun. & late ibi do. Ale. ver. cogitaui concordare, tamen verba Bart. hic non patiuntur iſtam diſtinctionem, ſi recte inſpicias.

* Pro intellectu. l. 2. ad l. Aquil.

LEX X.

Iuſtitia. Hic incipit tractatus de iuſt & iu. & qd ſit, & quare ſit bipartita, dr̃ hic, ꝙ iuſtitia ẽ ꝯſtãs, &c. Contra de eo qđ legit̃ i corpore, dc ñ eligẽ. §. hoc ãt. col. j. & alibi ſcriptũ eſt, Iuſtus ſepties ĩ die peccat. Huius timore gl. ĩtelligit hoc de diuina iuſtitia. Op. ꝯ hoc, & vř qđ fuerit iniuſtus, qa tñ fuit datũ veniẽti in ſero, q̃tũ veniẽti ĩ mane. Sol. illud miſtice vř & figuratiue. Tñ bñ p̃t dici, ꝙ diffinitio, ꝓnt cadere p̃t in hoĩe, qđ nõ ſit ꝯſtãs, ſed in q̃tium eſt poẽ, vt ꝟ. de ędi. edic. l. ſi qd vẽditor. Ad idẽ qd hr̃ ĩ corpore, qño oporteat epiſ. §. j. Vel p̃t dici, ꝙ hic loqr̃ de iuſt. prout ẽ certa iuſtitia, & ſic loquit̃ in Auth. vt oẽs obedi. iudi. ꝓuin. ĩ princ.

LEX XI.

1 *Fieri quod debet, inſpicitur, licet factum ſit contrarium.*

2 *Sententia lata contra ius legis vel partis, quando valeat vel non*
Decretum iudicis interpoſitum per dolum aduerſarij, nõ valet ipſo iure.
Sñia lata per imperitiã tenet, nec reſcinditur per reſtitutionẽ in integrũ.

3 *Iudex poteſt de conſenſu partium iudicare alibi, quam in loco maiorum, etiam extra territorium.*

a **Ius pluribus.** a Ius qñq; ponit̃ pro eo, qđ eſt ars boni, & æqui, qñq; ꝓ loco, qñq; ꝓ ꝯſanguinitate. h. d. iſta lex vſq; ad fi. in qua no. tex. ibi, nec minus &c. Et ibi. ꝑtor,

1 &c. & ibi, ſalua maieſtate, &c. Itẽ no. † ꝙ inſpicit̃, b qđ fieri dẽat, l3

b ſit factũ ꝯrñ. no. gl. q̃ incipit, qđ ſp ẽ bonũ: ꝯdicit tolerari vſurpa-

c tiones, cũ aľr ñ poſſint fere ꝓbari dñia. Op. c dr̃ hic, ꝙ dr̃ reddi ius,

d licet iudex iniq; ꝓnunciet. d Cõtra hoc vř. l. Titiæ. de ꝯd. & de. So. dt gl. ꝙ hic dẽt exponi, iniq;, nõ qđ iudex ꝓnunciauerit ꝯ ius ſcriptũ, ſed ꝯ bonã æquitatẽ. Opp. ꝯ hoc. Nã gl. vult cõcludere, ꝙ ſi ꝯ ius ſcriptũ ſit ꝓnunciatũ, nõ valet. Cõtra de le. 2. C. qñ ꝓuoc. non eſt neceſ. Solo, dt gl. aut ꝓnunciat ꝯ ius legis, aut ꝯ ius partis. Primo caſu, ſñia nõ valet, ſi eſt expreſſus error ĩ ea. Scd̃o valet, vt no. gl. in ꝯrio. Opp. ꝯ hoc, & vř, ꝙ vbi nõ eſt ꝓnũciatũ ꝯ ius legis, ſed partis, ꝙ ſñia ipſo iure nõ teneat, vt C. qñ ꝓuo nõ ẽ neceſ. l. vena-

e les. Solo ibi iudex fuit corrupt9 pecunia, hic alio mõ. Opp. ad hoc e de l. ſi ꝑtor. §. Marcellus. de iud. & de re iud. l. diuus. Sol. ibi fuit corruptus iudex dolo aduerſarij. vñ ſñia nõ ẽ nulla, ſed reſcindit̃ ꝑ

2 reſtõnẽ ĩ iteg. † Et hæc eſt tr̃a. Vñ liẽtis ꝯcludere, ꝙ qñq; iudx ꝓnũciat ꝯ ius legis & tũc aut exprimit error ĩ ſñia, aut nõ. Et dic vt l. a.

f C. qñ ꝓuocare nõ ẽ neceſſe, ꝑ gl. & Doc. Qñq; ꝓnunciat f ꝯ i9 pris, & tũc ꝯtingit aliqñ, ꝙ ẽ corruptus pecunia, & hoc caſu non valet ſñia ipſo iure. d. l. venales. Qñq; eſt corruptus ꝑcib. vel grã, & hoc caſu valet ſñia, ſed reſcindit ꝑ reſtõnẽ ĩ integ. ꝟ. ad Treb. l. ſeruo inuito. § cũ ꝑtor. Qñq; iudex pronũciauit ꝑ dolũ aduerſarij, qa fuit forte deceptus falſis allegationib. & tũc ſñia tenet: ſed reſcindit̃ ꝑ reſtõnẽ, & ſic loqt̃. l ſi ꝑtor. §. Marcell9. & l. diuus. Sed aduerte, qa hoc ẽ verũ ĩ caſib. vbi fert̃ ſñia diffinitiua. Sed vbi deberet interponi decretũ iudicis, & eẽt iudici obreptũ ꝑ dolũ aduerſarij, ſi valet

* ipſo iure, vt C. de ꝑd. mi. l. & ſi ꝑſes. Nõ ob. Inſti. q ma. nõ poſ. §. ſemel, qa nõ ẽ falſa cã, ſed iniuſta, vt ibi no. & de fidei. lib. l. cũ vero. §. hoc Senatuſ. Qñq; iudicat ꝑ imperitiã, vt qa nõ bñ nouit negotiũ, & tũc ſñia tenet, nec reſcindit ꝑ reſtõnẽ in integ. ſed p̃t hr̃i remediũ ꝑ app. vt ꝟ. de ap. ꝑ totũ, & ꝟ. de euic. l. ſi ꝑ ĩprudẽtiã Iudex tñ facit litẽ ſuã, vt ꝟ. đ iu. l. ſi fili9, & đ var. & extraor. cog. l. ſi iudex. Et ſic ĩtelligo dictũ §. cũ ꝑtor, & qđ no. ꝟ. de acq. hęr. l. ſi is ad quẽ. in vlti. gl. licet ibi aľr hẽatur ꝑ Dy. ſed qđ hic dico, magis placet.

3 † Quærit hic Gul. gdũ dt, ꝙ dẽt iudicare ĩ loco maiorũ, põe ꝙ par

g tes ꝯcordãt, h ꝙ iudicet alibi, vtrũ valeat ſñia. Et vř ꝙ nõ, vt hic. In

h ꝯrñ facit. ꝟ. de arb. l. ſi cũ dies. §. ſi arbiter. Et hanc vltimã tenet ipſe hic. Nã ſicut partes pñt ꝯcordare de tp̃e, vt C. qñ ꝓuo. nõ eſt ne

i ce. l. eũ nõ eo die. ita pñt ꝯcordare partes i de loco, ar. de tp̃e ad loca. ꝟ. ſi cer. pe. l. vinũ. Et hoc verũ eſt ſi locus ille ẽ intra territoriũ ſuũ. Sed qđ ſi ꝯcordãt partes qđ ꝓnũciet in alieno territorio, vtrũ poſſit fieri? vř qđ nõ, quaſi ex̃ territoriũ ſuũ, &c. vt l. fi. de iur. omn. iud. In ꝯrñ vř, ꝙ ꝑ ꝯſenſum partiũ hoc poſſit, ar. legũ allegatarũ ĩ ꝑcedẽ. Pet. tenet qđ poſſit fieri, niſi ꝓhibeat̃ a iudice alterius territorij. Allegat l. q̃rto. ꝟ. de ſol. De quo vide no. ꝑ Cy. ĩ l. ſi q ex ꝯſenſu, de epi. aud. k & dicã in l. j. de iud. in gl. & qđ no. in c. P. & G. ext.

k de offi. deleg. alias in c. nouit. extra, de offi. deleg. per Bern. & Inn.

ADDITIONES.

a Menoc. Ius plurib. Conſtant. Laud. enarrat. in hunc tit. cap. 30. 31.

b Poma. Quod inſpicitur. Vide Præpoſitum in c. omnes leges. j. diſt.

c Poma. Oppo. Limita per Ale. conſi. 79. in 2. vol.

d Pronunciet. Sed quid de le. dolo facta, vtrum teneat? Dic ꝙ ſic. Probatur in l. j. §. j. iuncta l. 2. & vtrobiq; no. inf. quod quiſq; iur. vř tñ, ꝙ poſſit vti exceptione doli, per tex. no. in l. 1. in fi. de do. exce. Vide quæ no. Barto. in l. omnes populi, in fi. primæ q. principalis, & per eundem Bar. in l. fi. 10 fi. prin. de appell. reci.

e And. Barb. Op. ad hoc. Adde Lud. Ro. in l. ſi is ad quẽ. inf. de acq. hær. vbi plene allegat. Ang. in d. §. Marcellus, & no. illud qđ hic dicit Bald. ꝙ ſi iudex iudicauit ſcd̃m vnã opi. demũ ſuperuenit diſpoſitio declarãs illã opi. fore falſam, ꝙ ſñia non dr̃ falſa c. fi. de conſt. in 6. in nouel. quod bene no. Et limita hoc, vbi ſtatutũ diceret, ꝙ non poterit opponi de incompetẽtia. gl. in c. ſi inf. de ſeq. poſ. & fru.

f Poma. Qñq; pronunciat. Limita iſtã l. venales, vt per Archid. c. qui recte. 11. q. 3.

* Pro intellectu. §. ſemel. Inſti. qui ma. non poſ.

g Poma. Quærit hic Gul. Adde an iudex poſſit iudicare in alio loco, q̃ in loco maiorũ. tex. c. cũ eꝑs, de offi. ord. li. 6. Card. Flo. conſ. 2. poſito. ſub tit. de offi. vicarij. cap. an ſit vicarius, & quid ſi partes concordant. Ale. in l. fi. inf. de iur. om. iud.

Pariſ. In quo loco aũt debeant ſedere arbitri, electi in locũ iudicis recuſati, vide Bal. i c. j. circa fi. de ꝓhi. feu. ali. ꝑ Fed. Quid aũt in delegato, & arbitris, vide hic ꝑ Iaſ. poſt alios. ſed cõtra cõclu. q̃ ipſi faciunt, ꝙ delegatus poſſit ſibi eligere locũ, uide tex. expreſſum in l. ſi locus. inf. de iud. & ibi gl. ponit ibi Paul. de Caſt. & Bal. quia Pau. de Caſt. vř intelligere illum tex. contra cõem concl. de qua hic.

Ruer. Adde in ver. ſed aduerte, dum Barto. facit differentiam inter ſententiam, & decretum. Ang. de Are. in d. §. ſemel. vbi plene loquitur.

h Partes concordant. An iudex poſſit iudicare alibi q̃ in loco maiorũ cõſenſu partiũ? ad hoc no. vide Bar. in l. j. C. đ ſen. ex bre. rec. & ſol. l. ſi vt ꝓponis. la 2. C. quo, & qñ iudex, & qđ dixi in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi ꝑtori. inf. de no. ope. nun. & i c. cum eꝑs, de offi. ord. lib. 6. Et vide quod no. Spec. in tit. de reſcrip. præſen. §. fin.

i Pariſ. Concordare partes. Adde quod eſt tex. in l. 2. §. ſed ſi iudea. inf. de iud.

k De epi. au. Bal. indiſtincte in l. ſi qui ex conſenſu. C. de epi. aud. tenet ꝙ non poſſit. Et de iſta materia vide aliquid per Bal. hic.

Ruer. Adde, ꝙ cum opi. Pet. tenent Doc. communiter tam Legiſtæ, quam Canoniſtæ, vt refert Iaſ. hic.

De leg. & senatusc. & lon. consue. Rub.

L E X PRIMA.

1 *Mulieres non debent vocari ad statuta facienda, & nu. 6.*
2 *Ignorantia qua puniri debeat.*
3 *In qualibet casu lata culpa dolo nõ æquiparatur. Et quõ quis ob culpã puniat.*
4 *Pœna quando venit applicanda fisco, dicitur criminaliter agi.*
5 *Reformationibus in fiendis propositio debet ab vno fieri, & interrogari, an placeat aliis.*
7 *Consuetudo non inducitur vsu mulierum.*

Ex est commune. a† No. tex. ibi, virorũ. qa mulieres non põt adesse ad faciẽda statuta. qđ tene mẽti. De ignorãtia de qua hic dicit, †scias ꝙ q̃dã est, q̃ hẽt culpã in se, & de hac loquit̃ hic. Quædã est, q̃ non hẽt culpã in se, & tunc nõ est puniẽda, vt ĩ. de pę. l. respiciendũ. §. fi. Cõtra hoc est ĩ. ad l. Cor. de sica. l. in lege Cornelia. Sol. ibi loquitur de lata culpa, †q̃ venit 3 puniẽda, non tñ hoc casu punit, vt dolus, qa in maleficiis nõ æquiparatur dolo, vt no. ibi, & l. in actionibus, de in litẽ iur. Cõtra hoc est l. quicquid calore. ĩ. de reg. iu. Pro quorum sol. dic ꝙ qñq; aliquis delinquit ex casu, qñq; ex culpa, qñq; ex dolo. Primo casu, aut culpa p̃cedit casum, aut non. Primo casu delinquens tenetur, ar. l. fluminũ. §. hæc stipulatio. ĩ. de dam. inf. & ĩ. de act. & obl. l. 1. §. is quoq;. Si vero culpa non p̃cedit casum, tunc delinquens nõ b tenetur, vt l. §. si eo tpe, inf. de adm. re. ad ciui. ptĩ. De hoc membro dic vt solet notari, inf. ad l. Aquil. l. itẽ Mela. in prin. Verũ est, ꝙ Decretistæ dñt, quod aut deliquẽs dabat causam rei licitæ, aut illicitæ. Et de hoc no. in c. sussci tata. ex. de rest. in integ. Et vr̃ com̃ opi. approbari, inf. ad l. Aquil. l. scientiã. §. q cum aliter. in secundo casu principali, aut est culpa lata, & punitur, non tñ ita acriter, vt ex dolo, vt inf. ad l. Cor. de sica. l. in lege. Aut est culpa leuis, & minus punitur, vt l. quicqd calore, ĩf. de reg. iu. Aut leuissima, & tũc & minus, vt d. §. qui cum aliter. In tertio mẽbro prin. aut stat ĩ finibus cognationis, aut peruenit ad actum. De quo plene per gl. & Cy. C. de epi. & cle. l. si quis non dicam rapere, & C. ad l. Iul. de vi. pub. l. si qs ad se fundũ. Et ideo vide quod notat d. l. si qs nõ dic cam rapere. Et no. hic gl. †quæ ĩcip. hæc descriptio quatuor, qño 4 culpa venit puniẽda ad mẽsam, alias bursam fisci, & sic criminaliter. Nam criminaliter dicitur agi qñcunq; pœna uenit fisco applicanda, vt in l. si qua. C. de epi. & cle. & l. 3. inf. de sepul. vio. Et sic habes, ꝙ delictum quacunq; culpa commissum, venit criminali d ter puniendũ. Nã hic dicit ignoranter, & sic commissum culpa leuissima, & tñ hic punitur. Et gl. alle. l. q̃ de criminali accusatione loqtur. De hac q. no. Cy. in l. si quis non dicam rapere, & ibi p Doc. C. de epi. & cle. & gl. in l. fi. de priua. deli. & in l. q ædes, inf. de incen. rui. nau. & l. j. §. diuus, inf. ad l. Cor. de sica & ĩ de rel. l. ossa. 5 in fi. †Item no. pro reformationibus, & consĩonib. quæ quotidie e fiunt, ꝙ vnus proponit in ꝯsilio, & interrogat an placeat aliis hęc reformatio, & ita postea constituitur, & reformatur, prout placet consilio, & sic interrogat a potestate vel alio consiliario. Et vide quod no. in l. pen. inf. quod quisq; iur. & l. nulli. eo. tit. qño dẽr fieri 6 cum authoritate superioris. †Vltimo induco in ar. f hoc verbum, f virorũ, ꝙ mulieres non possunt esse de consilio, vnde in ꝯ lendis g legib. vel senatusconsultis, vel ꝯstõnib. mulieres non debẽt inter 7 uenire, vt s. dixi. Et est arg. †quod vsus mulierum non inducat ꝯ h suetudinem, qa lex & ꝯsuetudo æquipollent, l. de qbus, inf. eodẽ.

A D D I T I O N E S.

1 Meno. Lex est commune. Io. Rober. li. 3. recept. senten. c. 31. Forcat. dialog 2.
[a] Claud. De ignorantia. Vide Pan. in c. 2. de consti, in ver. sed decla. 1. &c.
b Non tenetur. Adde ꝙ Bal. in c. 1. q. b. mod. feu. amit. dicit, ꝙ vbi sciẽtia est de forma seu diffinitione delicti, (quia omnis diffinitio est formalis,) ibi ignorãtia nõ punitur, nisi cadat in dolo præsumpto. C. de fal. l. nec exemplum, & C. de his, q. b. vt indig. l. fin. Ideo dicit lex, qđ mitius agitur in dolo præsumpto, quam in dolo vero, in pœnis corporalib. inf. de sica. l. in l. Corn. & dicit Inno. ꝙ mitius agitur contra eum qui punitur ex præsumptione. Adde quod dicit post Bar. in l. item apud Labeo. §. si quis virgines, de iniur. Et an scientia in delictis sit de essentia delicti, an vero sit qualitas, vide Bal. in l. 1. C. qui accu. non poss.
c Pom. Rapere. Vide Fel. in c. 2. de constitutionibus.
Rus. Scientia. Adde, ꝙ corrupte allegatur ille tex. sed debet allegari tex. in c. continebatur & c. lator. de homic.
d Ignoranter. Vide Bal. in l. quicunque. C. de ser. fug. Et quãdo ignorantia releuet eum, vide Laurentium in l. ex maleficiis. § longe minus, de act. & obli. quam allegat Bal. in l. qui accu. & per Bar. in l. respiciendum. §. delinquunt. inf. de poe.
e Reformationibus. Adde Bal. in l. 2. C. de probat. & vide in l. omnes populi, & § ibi dict. sup. de iust. & iu.
f Induco in arg. Vide Imo. in l. 2. §. fi. de verb. ob. & quid in Comitissa, vide Angelum, adde etiam post Ias. quod Ang. consi. 181. voluit quod licet sit lubricum consilium mulierum, quod tamen statuto prohibente rem alienari sine consensu consanguineorum, vel proximorum, quod consensus mulieris maioris 14. annis potest requiri. Et inquantum idem concludit, quod in maleficiis dolus est ponderandus, adde Bal. consi. 318. 2. lib. Ang. consi. 12.
Rus. Adde Abba. in c. fin. in 7. col. de consue. & no. uerbum Bal. in l. scripturas, per illum tex. C. qui po. in pigno. hab.
g Pom. est argu. Vide tex. in l. item ueniunt. §. pridie. ff. de peti. hære. & in l. 1. §. sed per Doct. ff. ad l. Fal. Bar. in l. 2. C. de probat.
h Pom. Lex & consuetudo. Vide Præpositum in c. frustra. 8. dist. & uide quod dicit Fel. consi. 65. Pan. consi. 53 in 2. vol. Fel. in c. quoniam, de testi.

L E X III.

1 *Raro fieri dicitur, quod fit bis.*
2 *Lazarus resuscitatus, an recuperabit eius bona.*

Iura. Lex ista cum duabus seq. quas secum continuat, dicit in summa, ꝙ lex debet constitui de his q̃ sæpe. & non raro contingunt. Casus potest sic poni. Quærit scholaris studiosus a iure consulto. Dñe, bene vidi descriptionẽ legis in latino, & in græco, sed d catis mihi, de quibus rebus debent leges ꝯstitui. Iurisconsultus respõdet, ꝙ debent leges ꝯstitui de his, q̃ sæpe accidunt, nõ de his q̃ raro. Nam de his q̃ semel accidunt, non contendunt legislatores, vel autores. Hicq; græcum exponit glo. duob. mo. sed secunda expõ melior est, non constituuntur. i. ꝯstitui non debẽt. 1 Contemnunt. i. despiciunt. ita ꝙ super eis iura nõ ꝯduntur. † No. a rarũ dici, ꝙ bis fit. Et sic colligebat hic Iac. Butr. ꝯtra eos qui dñt, ex bino actu consuetudinẽ induci, cum ex frequentib. inducatur. C. quæ sit lon. ꝯsue. l. j. De quo dicemus, inf. e. in l. de qb. Modo ante oĩa videnda sunt exempla harũ legũ. Et qdem gl. ponit tria exempla. Primum est de Lazaro, vtrum resuscitatus a mortuis, ab heredib. q suã adierunt hr̃ditatẽ, possit auferre bona? Et dicit qđ sup hoc non est lex, subaudi, nec est condenda s de hoc, qa est ꝯ nãm. vt inf. videbimus. Secundum exemplum est in l. iam condita, vt 1 in Auth. vt sine prohi. mat. debi. & cred. §. quia vero dñs, ꝙ pp bonas fœminas seruantes iusiurãm de non perueniendo ad secun. nup. non debuit l. noua fieri, qa paucæ sunt, sed pp malas fœminas deierantes, q̃ sunt multæ. Vnde qa non solet euenire frequenter, & de facili p̃uaricatur: merito illud, quod p̃bet cãm p̃uaricandi, mutatur, vt ibi. Et sic p raro contingens, & sæpe eueniens receditur a iure antiquo. Et no. per legem, ꝙ mulieres tutelã suscipientes, nõ p̃stant iusiurãm. Tertium exemplum sumitur ex l. iusto, in prin. inf. d 1 vsuc. Sed certe ibi vr̃, ꝙ vtrunq; casum contineat. Nã in casu frequenti, s. de libero hoĩe possesso pro seruo, statuit ꝙ acquiratur p eũ. In casu de libero hoĩe pro filio arrogato, statuit, qđ non acquiratur, & sic nõ in frequenti casu, sed in vtroq; ait lex. dñt qdam, ꝙ in frequenti casu statuit p affirmatiuam: in casu raro statuit p negatiuã. Alij dñt, ꝙ licet ibi vtrunq; casum ꝯtineat, tñ in casu, q sæpe contingit, statutũ est ius nouum. s. vt p liberum hoĩem arrogatum vt filiũ, non q̃ratur, quia raro cõtingit. Vel põt dici, ꝙ vtrũq; casum non comprehendit. Nã in casu raro ꝯtingenti, statuit q̃nq; quod bonũ, & æquũ suadet, vt C. de cõsul. l. vlt. lib. 12. Itẽ & de raro contingentibus fiunt iura, vt de filio mulieris sexagenariæ, vt C. de leg. hęr. l. si maior. & đ muliere q̃ parit tres, vel plures filios, vt inf. si pars hær. pe. l. antiqui, & inf. de sol. l. pater. & in casu de insula, Inst. de rer. diu. §. insula. Ideo gl. dicit, ꝙ nõ ꝯstituunt̃ iura de raro ꝯtingentibus regl̃r, sed qñq; sic, vt in casib. prædictis. Tu vero plenius dicas, ꝙ quædam sunt facta q̃ sæpe tñ, & non raro accidunt, q̃dam sunt q̃ aliqñ sæpe, aliqñ raro ꝯtingũt. In factis q̃ tñ raro contingunt. refert, aut non p̃nt euenire s̃m nãm, vt in Lazaro, q surrexit miraculose, & tunc non debet fieri lex. Aut possunt naturalr̃ euenire, sed raro, & tũc nõ fit super his lex noua, sed lex vetus super aliis facta seruatur, vt sic illa naturaliter, licet raro contingentia, regulentur s̃m iura cõia. Et sic intelliguntur prædicta iura C. de leg. hær. l. maior, & si pars hær. pe. l. antiqui. cum si. & d. §. insula. Aut euenire possunt accidentaliter, & tunc licet raro cõtingant, statuitur lex super eis, vt d. l. iusto, & d. l. vlt. Secundo casu qñ loquimur in his, q̃ sæpe, & raro accidunt circa idem, tunc lex fit super sæpe contingentibus, nõ super his, q̃ raro fiunt, vt d. Auth. 2 vt si. prohi. ma. debi. & cred. §. quia vero. †His intellectis, reuertamur ad exemplum de Lazaro. Pone, ꝙ Lazarus habuit bona, q̃ hr̃des sui hr̃ditario noĩe possidebant, nũquid postea resuscitatus recuperabit ea? Glo. dicit ꝙ sic: probat primo, qa nõ vr̃ mortuus, tam q cito surrexit, sic non vr̃ diuertisse vxor, quæ cito reuertitur. vt inf. de diuor. l. 3. quia non vr̃ versum, quod non durat versum, vt inf. de in rem ver. l. si pro parte. §. versum. Cum ergo nõ videatur decessisse recuperabit bona sua, tãquam idem ipse homo, cũ viuus nõ possit habere hęreditatem, vt inf. de hęr. ven. l. j. Secundo probatur sic. Posito quod Lazarus resurgens a mortuis, nõ sit idẽ homo, tñ admittitur ut posthumus, quia posthumus rum pit testñ, vt inf. de iniu. te. l. 3. & Inst. de exhær. li. t. §. Ergo multo fortius ille qui mortuus est, si resurgat. Et per illa arg. determinat gl. & etiam Odof. ꝙ bona recuperet. Sed in ꝯtrarium vr̃, ꝙ nõ sit idem homo, sed alius. Et hoc probatur sic. Seruitus comparat̃ morti, vt inf. de reg. iu. l. seruitutem. Sed lex dicit, ꝙ manumissus est alius, vt ĩ. de adim. leg. l. si seruus. §. fi. Et p hoc inf. de sta. ho. l. homo li. & Inst. de ca. di. §. fi. & inf. de ver. ob. l. inter stipulantem. §. sacram. circa fi. cũ sim. ergo si est alius homo, non admittitur, vt ipse iuc, & per hoc tollitur primum arg gl. Item non potest admitti tanq̃ posthumus, quia posthumus tunc admittitur, qñ est ꝯceptus ante mortem defuncti, vt inf. de iniu. test. l. si quis filio exhæredato, §. j. Sed Lazarus vr̃ esse posthumus post mortem cõceptus, ergo arg. s̃m gl. non valet. Restat ergo, ꝙ hæres eius non debet priuari hæreditate, quam legitime acquisiuit, quia qui semel est hęres, &c. vt infra, de hær. insti. l. ei qui soluendo non est aliquo casu. Et de hoc dic vt hic per dom. Cy. in lect. quam omnino vide.

A D D I T I O.

a Pom. Contra, uide Ale. in l. si constante. §. S. ff. sol. mat.

LEX V.

a **Nam ad ea.** Op. de l. antiqui. ℨ. si pars hęr. pe. Sol. verũ est, quod iura nõ cõstituunt de oĩbus casibus, qñq; tñ de aliqb. constituunt, vt in ℨrio. Gul. de Cu. reprehẽdit gl. q̃ dicit, quod Lazarus possit rũpere testm̃, qa rõ est, quod posthumus natus, & cõceptus post mortẽ testatoris, non rũpit testm̃, vt ℨ. de inius. l. si qs filio exhæredato. §. 2. Vos teneatis opi. gl. Et rõ est, qa sicut mors priuauit eũ istis bonis, ita restitutio p Deũ facta operat̃, quod videatur sibi bona restituta, qa si hoc est in restitutione Principis, multo magis in restitutione Dei, vt C. de sen. pas. l. fin. & restõ Principis hoc facit. Gl. p casu huius l. ponit multa alia exẽpla rã pp bonas fęminas, nõ dẽt fieri lex, qa rarę sunt, Itẽ pp legẽ scriptã, vt in Auth. vt si. proxi. ma. debi. §. qa vero. Et pone. vt dixi in casu. Circa id quod dixi. ℨ. de Lazaro, q̃rit hic p̃dictus Gul. qd de vxore Lazari, b nunqd eã recuperet? Et vr̃ quod sic p eandẽ rõnem. In ℨrium vr̃ quod matrimoniũ sit solutũ morte. Quid dicemus? Dic quod vltima pars est vera, vt est tex. ℨ. de cap. l. cũ duæ. ibi nõ vr p̃r, &c. Ideo vide d. l. cũ duæ q̃ hoc clare dt. Sed qd de filijs, nũqd eos recuperet? Et dic quod de hoc nullũ est dubiũ, qa est tex. in d. l. cũ duæ, & hoc sẽ tit hic Gul. de Cu. q hoc tetigit, & alle. d. l. cũ duæ. q̃ optime ad hoc facit, & iõ non curo alia dicere extra eũ, quare dic quod ipse hic no.

ADDITIONES.

a Paris. Nam ad ea. Regulam huius l. limita, vt per Bar. in l. si maior. C. de legi. hęr. Adde pro declaratione huius l. Bar. in l. si maior. C. de legi. hær.

b Vxore Lazari. An Lazarus potuerit recuperare vxorẽ, & bona? adde gl. & Doc. in l. seruus effectus, de act. & obl. & Bald. in l. 1. circa fi. C. de sacros. eccle. & glo. & Doc. in l. ea quæ raro de reg. iu. Sed Ang. in l. si marito, in prin. sol. ma. dixit, quod vr̃ quod cum fuerit sola vita restituta, non vr̃ quod recuperauerit bona, atq. eorum, q scripsi post Bar. in l. fi. C. de sen. pas. sed. to. de Imo. ibi transit cum cõi opi. quod recuperet bona. Vide omnino per Bar. in l. 1. C. de sacros. eccl. per Doct. in c. fraternitatis, de fri. & male. & plura hic Ang. Et de omnib. est glo. no. 22. q. 7. licite. Adde an Lazarus recuperauerit vxorem, & Bona, Bal. consi. 213. 3. dub.

LEX VI.

1 *Aduocatus torquẽdi nõ dẽt interesse eius tortura, nec quãdo interrogatur.*

Legis virtus. No. hic q̃ sint legis virtutes, exempla ponuntur in gl. Opp. ad hãc l. & vr̃ quod dẽt sit alia virtus legis. nã lex qñq; cõsulit, vt ℨ. de rei vend. l. is qui. & Lage. C. de trans. Sol. vt in gl. Vel dic ẜm Cy. quod cõsulere, ñ est virtus. l. qa lex est p̃ceptorũ collectio, & ars, vt dixi in l. 1. ℨ. de iusti. & iu. Opp. & vr̃, quod hic p̃supponat qd non sint leges, q̃ nõ ɔtineantur sub vno istorũ quatuor. Contra, imo sint multę leges, q̃ non ɔtinent̃ sub aliquo istorũ quatuor. Sol. licet non ɔtincant aliquod istorũ quatuor, ɔtinent tñ ius æquipollens. No. vnũ ex ista gl. qd qñ aliquis torquetur aduocatus eius dẽt esse p̃ns torturæ, vt hic. 2 †Tu dic, & melius qd aduocati non dẽnt esse p̃ñtes torturæ, nec interrogationi, vel examinationi, licet examinari debeat, & ideo glo. no. & melius, in corpore, de testibus. § quia vero sępe. Et hoc mõ intellige quod hic dicitur, quia gl. præalleg. melius loquitur.

LEX VII.

1 *Statutum loquens de vna persona non trahitur ad aliam.*

2 *Statutum, quod nullus vadat de nocte sine lumine comprehendit fęminã.*

a **Iura.** Op. de l. neq; Dorotheum. C. de decur. li. 10. Sol. lex illa fuit sp̃aliter ɔdita in eius p̃sonã, & iõ ad aliũ nõ porrigeť. Op. de l. j. §. plane. ℨ. ti. j. Sol. ibi loquit̃ de priuilegio ñ redacto in corpore iuris, & sp̃aľr alicui ɔcesso ob grãm, quod nõ est ad alios. siue in ɔñam trahendũ, vt in c. quod ob grãm, ext. de reg. iu. li. 6. Op. dr̃ hic quod trahet̃ ad similia, & sic oĩs l. erit rña, quod est falsum Sol. oĩs rña trahit̃ p verba affirmatiua, vel negatiua rña, quod nõ cõtingit in alijs legib. q̃ non trahuntur per rñas. ℨ. de reg. iur. l. j. & 1 i sing. ll. per. totũ. †Quęro, dr̃ hic quod ad similia trahitur. Et qd b de statutis, an trahantur ad aliam personam? b Et vr̃ quod sic quia ea. est rõ, & identitas rõnis, vt l. j. & ibi p la. de Are. C. q̃ sit lon. cõsue. Gul. de Cun. in proę. ffor. tenet quod in statutis cõsiderat̃ rõ In ℨrium est veritas, quod si statutum facit mẽtionem de vna persona, non trahatur ad aliam, vt ℨ. tit. j. l. j. §. plane. Item pactum personale non egreditur personas, vt ℨ. de pac. l. item. §. j. Idẽ in statutis, q̃ pacto æquiparant̃, vt no. in rub. de decr. decur. li. 10 & no. in 2 l. j. & l. si qs ita. ℨ. de rest. tut. & no. C. de ser. fug. l. qcunq; †Quęro, qd si statutũ non facit mentionẽ de certa persona, sed de certo genere, vt si loquat̃ in masculino, quod nullus de nocte vadat sine lu c mine, an comprehendat fęminam? c & Dy. tenet quod nõ, vt ipse no ℨ. de ver. sig. l. j. qa esset quędam extẽsio. Tamen credo statutũ prædicto modo loquens, cõprehendere fœminã, si eadem rõnis identitas fuerit in fęminis, vt not. Iac. in l. j. C. q̃ sit lon. consue. & no. ẽt Cy. in l. quicunq; de ser. fug. & in d. l. j. in antepe. q.

ADDITIONES.

a Meno. Iura. Cotta, in voce lex. Ale. lib. 2. disp. c. 8.

b Ad aliam personam? An statutum loquens de vna p̃sona trahatur ad aliam? vide eundem in l. oẽs pop. 5. q. Et adde quod dicit Bal. p illam gl. in l. si qs id quod inf. de iu. om. iu. quod etiam in criminalibus, p̃ceditur de sim. ad similia, per Dyn. in reg. in arg. in 6. & quod dixi in criminalibus, vide post Bar. in l. si qs seruo. C. de fur. & adde, quod potest iudex ex officio procedere de simi. ad similia, & ex officio, ẜm no. in l. j. C. vt quæ de sim. aduo. adeo quod no. dixit Spe. in tit. de disp. & alleg. §. post hæc, in ver. mrib. etiam, & in ver. sen quod si qs alleget dissimilitudinem, illam debet p̃bare. Quod refert Lud. in l. 4. §. hoc aut iudicium, de dam. inf. Adde quod idem tenet Host. in c. 2. de transla. & Can. maxime Io. And. in c. 2. de consti. Et nunquam procedit hoc arg. quando induceret extensionem contra iuris natura-le, vt post Bar scripsi in l. 2. §. fi. ad Tert. & per Bar. in l. 1. C. quæ sit lon. consue. vbi dicit, quod si statutum est, quod de vino soluatur gabella, non extenditur ad oleum. *Meno. Dec. l. 2. nu. 89. de reg. iu.

c Comprehendat fęminã. An statutũ loquens de masculo, cõprehendat fęminẽ, ad de Cy. & Bal. in l. qcunq;. C. de ser. fug. Et sic punit delatorem armorum, vt no. Bal. & Imo in l. si constante. §. si. solu. mat. Adde an masculinum comprehendat fęmininum, Abb. consi. 36. 1. vol. Bal. consi. 171. & 287. Ale. cons. 24. 2. lib.

LEX VIII.

1 *Populus Roman° põt potestatẽ Imperatoris reuocare, & et eũ degradare.*

2 *Senatores non concedunt veniam ætatis.*

3 *Statuto non potest concedi venia ætatis.*

4 *Spurius non potest per statutum legitimari.*

Non ambigitur. Op. & vr̃, quod soli Principi sit licitũ ɔdere legẽ, vt l. fi. C. e. tit. a Timore a huius ɔ̃rij fuit reuocatũ in dubiũ, utrũ hodie isti possint condere l. Quidã quod sic, per hanc l. nõ ob. l. fi. C. eo, qa verum est, quod solus Princeps põt, non tñ alius solus, sed simul. Vñ Senatores p̃nt condere l. & populus Rom. idẽ poterit, cũ popu. Rom. posset Principis potestatẽ reuocare, sed tñ hoc gl. nõ tenet, sed tenet qd populus non posset hodie. Vñ Gul. hic bene dicit, quod est dr̃ia inter legẽ, & senatusc. Nã legẽ nullus põt facere, nisi Princeps, sed senatuscõ. 1 possunt facere senatores. †Quęro, nunqd b populus Rom possit re b uocare potestatem Imperatoris. c Et vr̃ quod sic, p l. j. §. fi. de offi. c eius cui man. est iur. In ɔ̃riũ vr̃ l. quod semel. de decre. ab ord. fac. Gul. de Cu. tenet, quod populus Ro. posset reuocare.. Pro primo alle. maxime, cũ primus Imperator, cui fuit data illa potestas, non potuit quærere successori. Nã creatio Imperatoris, non est ex successione, sed ex electione. Nã iste nõ est de casibus, in quib. quæritur p alium ius, vt no Insti. de inut. stipu. §. alteri. Imo dicit plus, quod d possit eũ degradere, ut est gl. in c. j. si de inuesti. d facta inter do. & e vas. quã ita alleg. hic ẽt Cy. Item dr̃, qd hic æquiparatur Imperatori. Quid si † corã senatorib. est impetrata venia ętatis, an ipsi hoc p̃ñt? Odof. tenet hic, & bene, quod non, quia concessionẽ veniæ ætatis Princeps specialiter sibi reseruauit, vt l. 2. C. de his, q ve. æta. im 3 pe. Idem in arrogatione, vt Insti. de adop. §. j. †Quæro, nunqnid p f statutum venia ætatis f concedi possit? Et tenet, qd non, quia, tunc ius municipale derogat iuri ciuili, qñ ius ciuile continet ius cõe. Sed si contineret ius speciale, puta in venia ætatis, & in arrogatione, quæ non permittitur nisi Principi, tũc secus. Et hoc probatur per ar. ab absurdo. quia alias quęlibet ciuitas posset cõstituere Imperatorem, & auferre, quod sibi reseruauit, quod est valde absurdum, vt in c. a. ext. de maio. & obe. & hoc est valde no. dictum, vt 4 l. deniq;. in prin. ℨ. de mino. Et faciunt ad q. nũquid † statutũ possit legitimare spurium? & ideo fuit disputata ista q. p filium Ia. But. Et vr̃ p prædicta quod nõ, qa legitimatio est de his, quæ Princeps specialiter reseruauit sibi, vt Princeps, & hoc ɔcedi posset, vt no. in §. fi in Auth. quib. mo. nat. effi. sui. & in auth. ex complexu. C. de incest. nup. Vnde statutum hoc non posset ar. d. c. 2. Itẽ statutum fit pe. populum siue cõsilium, quod populum repręsentat, vt no. in glo. rub. C. quæ sit lon. consue. & ℨ. de do. l. sed & si ex dolo. Itẽ consiliarij æquiparantur decurionib. vt gl. rubr. C. de decur. & l. 2. eo. ti. Et ordo decurionum non potest restituere natalibus. l. 1. C. de iure aur. ann. ergo nec consiliarij, & sic nec statutum.

ADDITIONES.

a Poma. Timore huius. Vide Præpositum in c. lex est. 2. dist. aliquid in c. senatuscõ. ead. distin.

b Barb. Quæro nũquid. Pro hoc vide gl. fi. in c. j. si de inuest. inter do. & vasllis ori. & tex. in l. 2. C. de adopt. vide Ant. in c. a. transla. de consti. vide Raph. in l. digna vox. C. de leg. vbi tenet, quod populus possit hodie priuare Imperatorem. Posna. Vide Ale. consi. 65. vol. 2.

c Imperatoris. An populus Ro possit reuocare Imperatorem, vide omnino q̃ dixi post Bal. in l. 1. in fi. de requi. reis. & Barto. in l. fi. C. de leg. Adde quod consuluit Bal. de quodam Duce Ianuensium deposito, consi. 451. lib. 4.

Ruer. Adde Saly. in l. fin. C. eo. tit. qui tenet, quod hodie populus Romanus hoc non possit, cũ electio Imp. spectet ad Principes Alemaniæ, refert & sequitur Ang. de Are. in §. quod principi. Insti. de iu. na.

d Si de inuest. Et ita alleg. gl. istam, hic Cy. q̃ est sing. ẜm Bal. ibi, sed ibi dicit, quod illa gl. dicit totum contrarium qa vt patet in fi. gl. decidit, plus posse Imperatorem, q̃ populum. Et illa vera ẜm eum, per l. Barbarius. ff. de offi. præto. Olim ergo poterat, hodie non potest alleg. tex. si bene inspiciatur, in l. 2. C. de adop.

e Barb. Item dicitur quod hic Bar. hic tenet, quod non, cuius contrarium apparet de facto in multis ciuitatibus. Dic ergo quod aut per modum priuilegij, & tantum Princeps potest. Aut per modum concessionis generalis, & tñ Papa potest, non ob. hęc doctri. Bar. vide Raph. in l. 2. C. de his, qui ve. æta. Bart. in l. Antiochensium. inf. de priuil. cred. Ang. in l. more. inf. de acq. hær. Et limita nisi esset statutũ ciuitatis, quæ non recognoscit superiorem, vt est gl. sing. de def. ci. §. 1.

Ruer. Adde Ang. de Are. Insti. de cura. in prin.

f Venia ætatis. An venia ætatis possit concedi p statutum, adde Bar. in l. oẽs populi, in 3. q. prin. & oino. Bar in l. 3. inf. de min. in prin. sed Sal. & Mod. cõtra, in l. 2. C. de his, qui ven. æta. impe, & ibi dixi per Bar in c. cum vicesimũ, de off. deleg.

* In contrarium facit, qa a Deo processit, ergo hoc non tollit. in Auth. quomodo opor. epi. in princ. Respondeo, quia per Apostolicum fit confirmatio, & propter hoc fieret degradatio, seu depositio per Apostolicum, vt in c. ad apostolicæ, de re iudic. lib 6.

Poma. Limita singulariter ẜm. Ang. in l. more inf. de iurisd. om. iud. nisi iste potestas esset vsurpata, qa tunc super reseruatis a Principe, põt statui Et Ang. sequuntur oẽs Doct. in l. oẽs populi. ff. de iust. & iu. sed ipse met tenet oppositum in l. vsucapionem inf. de vsucap. quod reseruata Principi, non sunt præscriptibilia.

LEX

L E X IX.

1 *Dispositio loquens de filijs, an de filijs primi matrimonij, vel alterius intelligatur.*
2 *Consuetudine casus dubius si fuit interpretatus, ita debet iudicari.*
3 *Interpretatio si sit varia, seu dubia super aliquo negotio, quid agendum.*

Neque leges. aIn tex. l. sequẽtis. ibi, interpretatione. ſ. iuriscõsultorũ. In tex. ibi, Cõstõne. ſ. Imperatoris. Opp. & vr, qđ nõ sit procedendũ de similib. ad siãa. Vñ ob. l. non pñt. J e. Sol. vt ibi dicã, & iõ continua cũ ista, & cõtinua simul oẽs leges seq. No. ex gl. l. seq. in med. vbi de subst. facta filius loquit, †vtrũ intelligat de filijs pn mi matrimonij, vel alterius. Et gl. est in l. mantũ, & l. ẽt. in prin. ff. sol. ma. & l. sciẽdũ, de re iud. Dic p Cy. in l. fi. C q po in pig. hab. Op. de l. minime, & l. si de interpretatione. J. e. Sol. † si casus dubius fuit p ꝯsuetudinẽ interpretatus, b ſm eam dẽt iudicari, alś hẽt locũ l. nr̃a. Opp. imo ad Principem dẽt recurri, vt in l. pxi. & C. e. l. cũ de nouo. Sol. vna dẽt ĩtelligi ſm aliã. Nã vbi siẽe nõ hẽmus, debemus recurrere ad Principẽ Opp. de l. benignius. J e. Pro cuius sol. gl. hic, & in d. l. cũ de nouo. distinguit aut multũ distat, aut nõ, & ista distinctio est ꝯ l. fi. C. de tẽp. in integ. rest. qa ex varietate loci, ñ variat iũs. Sol. † Dic aut sup nego no nouo ẽ varietas, seu dubietas, aut sup veteri. Primo casu recurrimus ad iudicis interpretationẽ, vt J. ead. l. & iõ iudex inspiciat, si ꝯsuetudo vnq̃ ĩ siñ casu fuit interpretata, vt J. e. l. minime. Si hoc nõ appareat, ad Principẽ recurret, vt hic dr̃, siue sit đ propinquo, siue đ lõginquo. Si aut emergit dubiũ sup legẽ, tũc sequimur interpretationẽ ꝯsuetudinis, vt J. e. l. minime. Et si de interp̃tatione ꝯsuetudinis nõ appareat, tũc aut appatet vna sigñatio verborũ & certa, aut multiplex, & incerta. Primo casu stamus sign. verborũ, si ñ apparet de mẽte ꝯdẽtis l. vlt. C. de legi. l. nõ dubiũ. Scđo casu, aut apparet qs sit benignior intelłs, aut ñ. primo casu illũ seqmur, vt J. e. l. benigni⁹. Scđo casu, aut apparet aliqd siẽe hñs idẽtitatẽ rõnis, aut nõ. Primo casu pcedimus de si. ad siãa, vt d. l. ñ pñt. Scđo casu recurrimus ad Principẽ, vt l. humanũ, & l. cũ de nouo. & ibi no. C. eo. Et hoc obtinet, qñ emergũt dubietates ĩ iudicio. Alś si eẽt dubiẽtas ĩ aliquo casu ñ deciso, & tractaret̃ đ aliqua lege ꝯdẽda, indistĩcte ad Principẽ recurrimus, vt ĩ corpore, đ hæ. & sal. §. j.

A D D I T I O N E S.

a Paris. Neque leges. De hac materia, an & qñ sit procedẽdũ de si. ad similia, vide late Fel. in c. translato, ext. de const. & in c. s. in 4. no. de spons. Dec. in d. c. trãsla.
* Item no. in l. quod vero, φ in priuilegijs non proceditur de si. ad similia, ideo priuilegium datum mulieri, & eius hæredi, vt præferatur omnibus alijs, non datur nisi filio, l. fi. C. qui pot. in pig. ha.
b Paris. Interpretatus. Quo illud procedat φ consuetudo interpretans sit attendẽda, vide Aret. in cons. 114. in ver. secunda responsio. vbi inter cætera dicit hoc solũ procedere, si verba sunt dubia. secus si sunt clara, quia tunc diceretur extensio, non interpretatio. vide ẽt Abb. in ca. cum dilectus, de consuet. φ standum sit intellectui dato a cõsuetudine, ẽt si ex post appareret quod non esset bonus intellectus. Et vide doctrinã quam ipse ponit in c. ad audien. de deci. Quo aũt sie da sit interpretatio l. & qñ recurrendum sit ad condentem legem pro interpretatione, & ad regulam. l. minime mutanda sunt, vide Ba. cons. 3 4. vol. 4.

L E X XIII.

1 *Exceptio quomodo sit de regula.*

In his. Quæro, †nũqd excep. sit de rła. a Vr̃ φ ñ, imo ꝯ rłam, vt hic, & J. đ reg. Ca. l. j. & 2 & hoc tenet Io. ꝯtrũ tenet Plac. b qa excep. rłam ꝯfirmat, vt in corpo. de nõ alie. §. vt aũt, & l. nã qđ liquide. §. fi. J. de pe. le. Quid dicendũ? Dy. in rub. de reg. iur. li. 6. saluat opi. vtriusq;, nã dt φ excep. nõ ẽ de rła. i. nõ determinat̃ ſm rłam, & hoc mõ tenet Io. Itẽ φ exceptio sit de rła. i. de ꝯtẽtis sub rła, & obtinet opi. Plac. Nã bona excep. est, qñ dico, Oẽs libri sunt mei, excepto tali libro. Sed nõ ẽ bona exceptio, qñ dico, Oẽs libri sunt mei, excepta domo: qa exceptio nõ est de ꝯtẽtis sub rła.

A D D I T I O N E S.

a De regula. Verum exceptio sit de regula, vide Bar. in l. 1. de reg. iur. adde Pau. de Cast. consi. 313.
Paris. Circa istam materiam exceptionis, vide quæ scripsi ad Bart. in l. nam quod liquide. §. fi. inf. de pe. leg.
Ruer. Adde Bal. hic, & φ exceptio licet firmet reg. in non exceptuatis, tamen ea non dilatat, vt faciat sub eid. comprehendi, quæ de sui natura non comprehenduntur, de quo vide Bar. Soc. in consi. 47. col. 2. ver. sed ad hanc. Aret. in consilio 113. incip. causa consultationis.
b Pom. Contrarium tenet Plac. Vide Ias. post Pau. de Cast. in l. nummis. versic. nisi forte ad. de rulat. tur.

L E X XVII.

a Benignius. aHęc lex legit̃ duob. mod. Vno modo, qđ benignius, ponat̃ ꝑprie. Alio mõ, φ ponat̃ impropriẽ, vt benignius pro benigne, & pone casum, vt in gl. Nã dr̃ scias quod hr̃s tenet̃ pet. hær. qcqd ad eũ peruenit, vt J. de pet. hær. l. vtrũ. Nã dẽt intelligi, peruenit, & durauit. Hæc lec. reprobatur, quia de tutore dr̃ in l. non oium. Ideo pone aliã lec. in glo. qđ de vsucap. dicit, cuius ratio reddi non potest, & ideo vide eam.

A D D I T I O.

a Pom. Benignius. Vide quid per istam l. dicat Rom. consi. 52.

L E X XXI.

1 *Statutum quod bannitus in pecunia, soluendo quinque pro centenario rebãniatur, non comprehendit bannitum post statutum.*
2 *Statutum loquens per verba præteriti, vel præsentis temporis, vbi non datur materia delinquendi, trah tur ad futura.*

Cum lex. Hic ponit gl. tripliciter casum, postea ponit casum conuertendo literam. Vñ pone casum, & melius p l. 2. C. de gñali aboli. Nã conuertere tex. vbi nõ est opus est fatuum. † Allegatur a hæc lex ad q dicit statutũ, † φ qlibet bannitus in pecunia soluẽdo qnq; pro centenario, dẽt rebãniri. b Post statutũ factũ qs cõmisit delictũ, vult soluere q̃titatẽ ſm formam illius statuti, an possit, vt de banno extrahat̃? c Vr̃ φ sic, qa de nã l. est ad futura trahi, vt l. leges, in fi. C. e. In ꝯtrũ est veritas ſm dñm meũ, p hãc l. & est casus in pall. l. 2. C. de gñali abo. Et est rõ ĩ isto casu, qa statutũ trahit̃ ad p̃terita, ñ ad futura: qa si traheret̃ ad futura, daretur materia delinquendi. † Sed nunquid statutũ loquẽs per verbũ præsens, vel præteritũ, trahatur ad futura, d ẽt vbi non daretur materia delinquendi, vt si statutum dicit. Quicunq; fuit, vel est obligatus p instrm̃, liquidato instr̃o possit capi ad peti. creditoris? Modo quidam est obligatus post statutum per instrm̃, an possit capi liquidato instr̃o: Vr̃ quod non per hanc l. In ꝯtrũ est veritas, qa natura l. est, vt ad futura trahat̃, vt l. leges. C. e. Itẽ lex semper loquitur, vt C. de hær. l. Ariani. ibi, semper pro viridi, &c. Et est gl. inf. de cond. ex lege. l. j. vbi gl. exponit. i. erit: vel fit. i. erit.

A D D I T I O N E S.

a Ruer. Allegatur. Adde circa hanc q. Nellum de S. Gem. in tract. bann. in 3. par. secundi temporis, q. 10. vbi plene examinat istam q. & tenet contra Bar. in exemplo hic posito per eum.
† Clau. Dicit statutum. Vide Pan. in c. 2. in prin. de const.
b Pom. Rebanniri. Vide multa aggregata per Fel. in c. fi. de const. Pan. in ca. 2. de consti. Rom. consi. 333. Et hoc dictum reputat sing. Pan. in 1. & 2. no. de const. & ibidem omnino, vide Dec. qui arguit post alios.
Paris. Sequitur Pan. in c. cognoscentes, & ibi Dec. ext. de const. & Fel. in c. fi. in 7. Fallen. eo. tit.
c Extrahatur. Si per statutum fit rebannitio, an banniti post statutum comprehendantur. Idem dicit allegando istam in l. oẽs populi, in 6. q. prin. sup. ti. 2. & adde Cy. & Bal. & Ias. in l. cum tale. §. pe. inf. de cond. & dem. qui cõcordant cũ Bart. & no. Bal. in l. leges. la 2. C. eo. ti. & Bar. in l. 2. in fi. de cõd. & dem. & Bal. in l. cũ in secundo, de iniu. test. Et vide Pau. de Ca. hic, adde quod voluit Ang. cõsi. 67.
d Ad futura. An statuta loquẽtia per verbum præsens, vel præteritum, trahantur ad futura, vide hic Cy. de quo etiam facit mentionem Bal. in l. si talis scriptura, de leg. j. per Bar. in l. si ita, de au. & arg. leg. & Doc. post glo. in cap. vt animarum, de const. in 6. & per Doc. in c. fi. de const. & adde Bal. hic, per Bartol. in l. illicitas, in prin. de off. præsi. & in l. qui fundum. § fi. ad fi. & ibi per Imo. inf. ad leg. Fal.
Paris. Ad futura. Vide Ias. in l. si quis id quod, post Bar. & alios. inf. de iurisd. om. iu. & in l. j. inf. de cond. ex lege.

L E X XXIII.

1 *Statutum cum producitur, debet totum produci.*

a In ciuile. aQuæro, † qd in statuto, an totũ debeat extrahi, an illa particula q̃ pro me facit? Et vr̃ quod particula tñ, vt l. argẽtarius. §. edi. ãt. J. de eden. & l. fi. C. de p̃ci. imp. of. & ibi Cy. In ꝯtrũ est veritas per hãc l. ſm dñm meũ. Nõ ob. ꝯtrũ, quia loquitur de instr̃is, de quibus nõ pñt petere aliquid, nisi qđ ad eos pertinet, d. §. edi. autem. Sed statuta sunt toti ciuitati cõia, ergo tota sunt producẽda. Et hæc est vera opi. quicqd in alijs sit.

A D D I T I O N E S.

a In ciuile. Extrahi. Statutum debet totum produci; secus in instrumento. plene in rub. de ope. no. nun. vbi in vno contradicit hic dictis.
† Clau. In statuto. Vide eũdẽ Bar. in ru. inf. de op. no. nũ. & ibi Ale. tenet cõtrarũ.
Pom. Vide aliquid ad istam l. in proœ. decr. & in c. vltra tertiam, de testib.
c Ruer. Adde quod opin. Bart. hic, & in d. rubr. sequuntur Doc. communiter, vtioi no. d. Ias. col. pen. vbi dicit, φ omnes indifferenter tenent opin. Bart. & Legistæ, & Canonistæ.

L E X XXIIII.

t *Pupillus, quæ possit facere sine tutoris authoritate.*

Nulla. Dr̃ hic, φ illud, qđ est ĩ fauore, nõ retorquet̃ in odiũ. Cõtra de l. j. §. i. J. qđ q̃sq; iu. Dic vt no. ĩ ꝯtio, vt hic, & l. qđ fauore. C. e. Et hoc tenet Dy. ĩ c. qđ ob grãm. ext. de re. iu. li. 6. ibi, qđ si ꝯcessum fuerit ad postulationẽ, &c. Op. a Inst. đ auth. tu. §. neq;. vbi pupillus nõ p̃t adire hr̃ditatẽ, ẽt si sit lucrosa: qa pupilli interest, nõ vexari litib. & expẽsis, vt hic, & l. qđ fauore. C. e. Sol. hæc rõ ñ est bona, nã si p̃supponit̃ hic, φ est lucrosa, nõ vexatet̃. Vñ Dy. in d. c. qđ ob grãm. † dicit φ q̃dã sũt, q̃ afferũt vtilitatẽ pupillo, & hoc ẽ certũ, & tũc p̃t hoc facere pupillus sine tutoris authoritate, vt Inst. de auth. tu. in prin. Quædã sunt q̃ certa sunt eẽ dãnosa, & tunc nõ p̃t, vt in d. prin. Quædã sunt, in qb. est dubiũ, & tũc non p̃t, vt in ꝯtio. Hæc solu. est J. d. §. neq;. nã ibi dr̃, ẽt si sit lucrosa. Vñ Iac. de Are. & Cy. post eũ dñt in d. l. qđ hoc cõtingit pp repugnantiã regularũ. Nã si diceres, φ pupillus posset adire sine auth. tut. iam ꝯcederemus, φ pupillus posset obligari sine autho. b tut. Si aũt b ꝯcederem⁹ φ adiret, & nõ obligaret̃ creditorib. locupletaret̃ cũ aliena iactura. Per hoc nõ r̃ñsum ad l. qđ fauore. Itẽ nõ r̃ñdet̃ ad §. neq;. Itẽ pupillus obligatur sine auth. tut. vbi est locupletior, vt J. de po. l. j. §. an in pupillũ. Quare ergo nõ p̃mit tutor pupillum

A D D I T I O N E S.

a Opp. Aliam rationem assignat Bal. in l. quod fauore. C. de leg.
b Barb. Si autem. No. φ Bar. æquiparat contractum, & quasi contractum. vide eũdem in auth. sacramenta. C. si adu. ven. & in l. pupillus. inf. de acq. hær. Old. in l. si mora. sol. mat. & ibi late reinth. Ange. in consi. vit. gl. in c. fin. de fo. comp. & in c. le. auditor de rescr. Alb. in trac. stat. Sed in contrarium facit glos. in l. 2. ff. de accept. Vide quæ ibi remisi ad tex.

pupillum lucrosam hæreditatem adire, nisi dicas, quod ibi loquitur in pactu, hic in quasi ꝯtractu. Hoc est peius, quia idē esset in quasi ꝯtractu, vt ℑ. de neg. ge. l. si pupilli. Quid dicendum? credo quod sol. glo. sit melior, & quod conditio personæ hoc faciat, quia quātumcunq; hæreditas sit lucrosa, pupillus tñ non pōt adire siue tutoris auth. ne posset lib. vexari. & ideo lex hoc non concessit, ar. l. minorib. ℑ. de mino. Opp. de l. si quis vina. de peri. & comm. rei ven. Sol. dñt quidā, φ illa lex loquitur de fauore introducto per ꝯtractum, alias, tractatum, seu per pactum, per hāc l. Hæc sol. est ꝯ l. ea lege. ℑ. loc. Quare gl. & Dy. senent vlt. sol. φ lex illa non loquatur de fauore, vel priuilegio, extra ius cōe, sed sm̄ ius commune. Nam priuilegium est ꝯ ius commune, vel præter, vt l. j. C. de thesau. lib. 10. Vel dic sm̄ Iac. de Rau. quod aut fauor, qui introducitur per pactum, est adiectus ad non ꝯhendum, aut ad ꝯtractum resoluēdum. Primo casu loquitur illa lex, quod etiam si vellet illi fauori renūciare, nō posset, secundum Iac. quia tunc contractus ex suo arbitrio pēderet, contra l. in vendentis. C. de contrah. emph. Secundo casu pōt procedere regula, vt l. 2. de in diem addi. Oppo. de l. die sabbat. C. de iudæ. Sol. in gl. Vel melius secundum Dy. ibi priuilegium non stetit in finib. concessionis, sed vltra processit. Opp. de l. pridem. C. de ꝗō. Sol. illud contingit ratione necessitatis, vel cōnexitatis, quia si pro me testificarentur, & ꝯ me deberent, vt in auth. sed iudex. C. de epi. & cle. Op. ℑ. de excu. tut. l. cum ex oratione Solu. ibi priuilegium, quod libertus habebat, nō habebat a seipso, sed a patrono. Vnde non obstat huic legi, quæ loquitur de eo, qui suo iure haber priuilegium. Pro hac l. vide quod plene no. Dyn. in d. c. quod ob grat. ā, ext. d reg. iu. lib. 6. & per Cy. C. eo. l. quod fauore.

LEX XXV.

† **Non est nouum.** Lex pcedens determinatur † per sequentem. b. d. cū duab. seq. Et pone casum, vt in gl. φ lex interdum ponitur correctiue, interdū declaratiue, interdum suppletiue. Correctiue, vt patet in auth. ingressi, hic alleg. & ī alleg. l. sciendum. Item declaratiue, & suppletiue, vt in epist. diui Adr. de quo no. Cy. in l. 3. C. de fideiuss.

ADDITIO.

† Clau. Determinatur. Et illud habet locum etiam in dictis Doctorum, vt sit potius vlti. dicto standum, Rom. in l. 1. inf. de dam. inf. Facit quod no. gl. in l. qui filium. §. fi. *Meno. Ruer. ad l. 12. tab. c. 12.

LEX XXVI.

a **Ideo.** a No. quod ubi aliquid supplet per legem nouā, illud vr̄ esse in antiqua, ut hic. ibi, semp quasi hoc legib. &c.

ADDITIO.

a †Ideo. Sed quid si fiat l. noua, qua caueat quod ipsa habeat locum nulla alia obstante, quæ in contrarium faciat, etiam prius edita, vtrum hoc nō obstāte, noua declarabitur per primā. Doc. hic, quod sic. Facit gl. in verbo, vacātib. & ibi Iac. de Bel. in Auth. de hær. ab intest. in prin. qui etiam ad hoc alle. Bar. post. gl. ibi in l. sciendum, in prin. inf. qui satisd. cog. & in extrau. ad reprim. in ver. non ob.

LEX XXVII.

Sed & posteriores. Inducitur in arg. ad q. p Gul. video φ trahit lex noua ad l. antiquam interdum, vt dixi s. Modo pone, quod statutum est in ciuitate, quod si furtum est de nocte commissum, emēdet p custodes loci, postea est factum statutum, quod si furtum est de nocte commissum, & nō reperitur fur, quod emēdetur per omnes

a de ciuitate. Quæro, qualiter a ultimum statutum intelligatur. Quidam dicunt, quod corrigitur primum per ultimum, ar. l. non est

b nouum. s. eo Gul. tenet b hic, quod ultimum statutum intelligat secundum primum, & quod illa generalitas quod emendetur p omnes de ciuitate, intelligatur per omnes. s. de ciuitate custodes, non solum custodes illius uicinitæ, ubi factum est furtum, arg. huius l. maxime, cum istud statutum sit generale, & primum sit speciale, & speciei per genus non derogatur, sed contra, ut l. alimenta. §. basilicæ. ℑ. de ali. & cib. leg. & ibi per Doc. & gl. est in l. decurionib. in prin. C. de silentiarijs. lib. 12. & no. Dy. de leg. 1. l. talis scriptura, & in c. generi per speciem, de reg. iu. lib 6. Pro hoc no. ℑ. de leg. 2. l. legatorum. §. qui plures, & C. fam. erc. l. quoties, cum si. Et

† in hanc partem inclinant quidam Mod. quod satis placet. †

ADDITIONES.

a Poma. Quæro qualiter. Vide Alex. consi. 142. in 2. vol. & quæ scripsi ad Bald. in l. omnes populi, in vlt. q. 3. q. s. de iust. & iu. Vide Pan. consi. 5. vol. 1. Rom. consi. 57. Bar. consi. 49. vol. 1. & consi. 26. vol. 2. & consi. 31. & consi. 51. vol. 2. consi. 88. eo. vol. Rom. consi. 332. Imo, consi. 131. Anch. in c. canonū statuta, d' cōsti. Alex. consi. 135. vol. 1. De illa tamen q. vide plene Ange. in l. non est nouum. s. eo. vbi tenet contra Bar. vide tamen per Bal. & Pan. in c. fi. de rescr. & ibi polui. Et vide etiam quid in simili Capra, consi. 62.

Meno. Soc. iun. consi. 30. nu. 4. 6. lib. 1. & Ruy. consi. 203. nu. 10. lib. 2.

Paris. Vide latissime Ale. in consi. 62.

b Barb. Gul. tenet. Adde Barto. in l. quæsitum. §. si quis fundum. inf. de fun. instr. Vide quę remisi plene ad Bar. in l. 1. §. denique. inf. quod vi aut clam. Vide Bal. in c. studuisti. de off. leg. vbi aliter videtur sentire, vide quę ibi dixi, vide pulchrum, & elegans consilium Lud. Rom. consi. 318. vbi multa allegauit.

† Clau. Satis placet. Vide etiam ad hoc quod no. Pan. in c. fi. de rescr.

LEX XXVIII.

1 *Legis mens, quando attendatur potius quam verba, & quid in statuto.*
2 *Vendens frumentum [illegible] maiori pretio, quam quod taxandum erat de proximo, si id sciebat, tenetur de hoc emptori.*

a **Contra.** a Exempla huius l. ponuntur in glo. quę sunt bona. Nam qñq; fit fraus de psona ad personā, qñq; de contractu ad contractum, qñque de re ad rem, quandoque fit fraus sm̄ Gul. de mensura ad mēsuram, vt ℑ. de do. l. arbitrio. §. dolo, & ℑ. de contrahen. emp. l. Imperatores, & Dy. in c. fi. ext. d' reg. iu. lib. 6. Aliquando de verbis ad sniam. l. nam. non oportet verba, sed sniam. l. inspici. Et vide quod no. in l. non dubium. Cœc. & hic habes quot modis fit contra l. & per Dy. in d. c. fin. Quæro, dr̄ hic, quod ꝯ legem facit, q facit, quod lex probibet. Quid si lex dicit

b vnum expresse, & quidā vult verba offendere, & sniam seruare, b an possit? Videtur quod non, quia a verbis non est recedēdum, vt ℑ. de le. 3. l. non aliter, & ℑ. de exer. l. j. §. si is qui nauem. In contrarium vr̄: nā si seruat mens, satis est, quia lex. nihil aliud est, quam ipsa mens, vt ℑ. de iu. pat. l. adigere. §. quamuis. Quid dicendū? Bre-

a uiter dic, † aut sñia, & mens legis est clara, & tunc seruando mentem possunt offendi verba, pro vltimo allegata. Aut mens legis

c non est clara, c & certa, & tunc non est licitum offendere verba, vt ℑ. de leg. 3. l. non aliter, & no. in d. §. si is qui nauem. Sed quid in statuto? vr̄ quod sint consideranda verba, vt l. constitutionibus. ℑ. ad municipa. & quia stricti iuris sunt facit quod no. Dy. in l. 1. de verb. sig. & C. quæ sit lon. consue. l. j. & no. Gul. in l. constit. In contrarium vr̄ quod licet offendantur verba statuti, si tamen mens seruatur, quod sufficiat, Nam ratio in statutis & in consuetudine, est seruanda, vt no. Iac. de Are. & ibi per Cyn. secundum eum in l.

a quicunq; C. de ser. fug. Et ista † iura inducuntur per Gul. de Cu. d

d ad q. Pone, quod ego etiam magnus in communi, sciebam quod consilium, & commune huius ciuitatis, seu homines debebant taxare corbem, & mensuram frumenti, ita quod non possit vendi corbis, vel mensura nisi decem, antequam esset notum omnibus, uendidi tibi magnam quātitatem frumenti, pro ualde maiori pretio, & non notificaui id, quod erat statutum: quæritur, an tenear in aliquo? Gul. per d. iura dicit quod sic, quia debui te cer-

† tiorare, † ut l. 1. in fi. ℑ. de act. emp. melius. ℑ. de peri. & com. rei uē.

† l. si quis uina. facit. l. 3. §. si quis minor. ℑ. de min. †

ADDITIONES.

a Contra. Vide quæ dicit Are. in l. si mihi & tibi. in prin. ff. de leg. 1.

b Paris. Sententiam seruare. Vide quod verba legis, vel statutorum sunt intelligenda secundum bonum sensum non implicitum ad corticem. Barb. i c. ad nostram. de empt. & vend. in prin. & etiam ibi refert. dicta Ang. de eo, qui non poterat ponere in territorio, & fecit se portare in curiā.

c Non est clara. Et de istis plene per Bal. in l. non dubium. C. eod. & vide i materia lo. And. in regu. certum, in mercu.

d Gul. de Cu. Adde Bar. in l. quæro, de act. emp. Vide Ang. & Pau. de Cast. in l. 1. §. fi. inf. de act. emp.

Poma. Vide Rom. singu. 287. Fel. in c. 1. arg. collecto ibi per Pan. extra gl. in fi. de constit. Barb. consi. 56. 2. vol. & consi. 66. eo vol. *Menoc. Coras. lib. 2. Miscel. cap 25. Gueuarra. lib. 4. ad lib. 2. de iust. & iure.

† Clau. Vide in simili quæstionem, quam ponit Bal. in c. constitutis, de rescrip. per cuius dicta potes hoc limitare.

† Clau. De minor. ad hoc bene facit, quod no. Bar. in l. 2. in prin. per illum tex. inf. si quis test. lib.

LEX XXX.

a **Princeps.** a No. quæ priuilegia habet Augusta. Et dico, φ habet ea, quæ habet fiscus, vt inf de iu. fis. l. fiscus. Opp. de l. quod Principi, & quod ibi no. ℑ. de leg. 2. Gl. facit differentiam inter caduca & non scripta. Tu dic melius, quod Princeps tribuit priuilegia, quæ habet, vt hic. Sed non omnia, vt in contrario. Nam ei non concedit ius condendi legem. Et dic, a vt no. gl. in l. contraria, & per Dyn. & alios Doct. ea. l.

ADDITIO.

a Princeps. Et an statutum liget Imperatorem, vide Bal. in l. & in lege. C. ad legem Falcidiam.

Meno. Bar. in l. quæro, infra de act. emp.

LEX XXXI.

1 *Et, pro idest.*
2 *Consuetudo dicitur, quæ fit contra legem per consuetudinem, dissuetudo quando non vtimur aliqua lege.*
3 *Consuetudinis ad esse requiritur actuum frequentia, & lōgum tempus, quæ dicitur decem annorum, nu 9. & binus actus sufficit. nu. 10.*
4 *Consensus tacitus & expressus, æquiparantur.*
5 *Consuetudo quomodo tollat legem.*
6 *Consuetudo quid sit. & in repe. nu. 9.*
7 *Consuetudo est ius.*
8 *Scriptura quomodo requiratur ad esse consuetudinis, & in repe. nu. 10.*
10 *Consilium repræsentat mentem populi.*
11 *Consuetudinem non inducit vnicus actus multum notorius.*
12 *Consuetudinē non inducunt actus tres, eadem die introducti contra legem.*
13 *Consuetudinem inducunt actus extraiudiciales. & in repe. nu. 3.*
14 *Consuetudo inducitur, si iudex pluries contra l. iudicauit, & decennium præteriuit.*
15 *Consuetudinem vna pars populi potest inducere.*
16 *Consuetudo quomodo in iudicium deducatur, & per modum actionis & exceptionis. & in repe. nu. 19.*
17 *Consuetudo quomodo probetur, late in repe. nu. 21.*

Con-

21 Consuetudo ab usu & moribus, qualiter differat.
29 Libellus, quomodo formetur in consuetudine.

1 **De quibus.** a Ista lex est optima, & tractat de tertia parte rubricæ, & lex ista.h.d.i sũma. Occurrẽte casu lege non deciso, recurrit ad consuetudinem vrbis Romæ: & diuturna consuetudo pro lege seruatur. Nam sicut lex sumit vigorem ex expresso ꝯsensu populi, ita consuetudo ex tacito, & est tantæ authoritatis, quod legem tollit.h.d. vsq; ad fi. diuidit i quatuor partes, nam primo ponit vnum effectũ ꝯsuetudinis, qualiter negotia iure nõ decisa, per ꝯsuetudinem dirimant. In secunda parte assignatur rõ dicti. In 3. assignatur rõ rationis. In 4. & vltima ponitur alius effectus consuetudinis, & qualiter l. p cõsuetudinem tollitur. Secũda ibi, inueterata enim ꝯsuetudo. Tertia ibi, nam. Quarta ibi, quare. Gl.mag.quæ incipit, vt de feudis, ponit casum in terminis. Feuda autem nil aliud sunt, nisi ꝯsuetudo redacta in scriptis 2 hodie. Et no † ꝗ dictio, & ponit pro idest, sic alias io l.r.in princ. ℐ. de pol.& de hoc dixi in le.1.§. de inst.& iu.l omnes pop. Et infra dic. suffragio.i.consensu in scriptis redacto.q.d.nihil.& no. hic tex. 2 Et no. de consuetudine, † nam est dña inter actum consuetudinis & desuetudinis. Nam ꝯsuetudo est, qñ fit contra l. per consuetudinem, & desuetudo est, qñ non vtimur aliqua lege in iure posita, an per hoc tollatur?. De hoc no. Insti.de iu.nat.§ pen.& habet gl.hic. Itẽ no. † quod ad esse consuetudinis, requiritur lõgum 3 tempus vt hic, & tacitus cõsensus populi, vt inf.in ver. nam cum ipse. Item requiritur frequentia actuum, vt l.1.quæ sit lon.ꝯsue. & 4 l.si in totum, de ædifi. pri. & glo.hic no. Et not. † ꝗ hic tacitus, & b expressus b consensus æquiparantur, & sunt paris potentiæ. Item no. ꝗ generalis ꝯsuetudo generalem tollit.vt in fi.huius l.dicitur. Op.ad hanc leg.posui casum in feudis quę sunt scripta. Et sic non vt cõsuetudo, sed vt lex. Sol.vt dixi, licet consuetudo feudorum sit in scriptis redacta, hoc fuit ad consuetudinis memoriam. Opp.ad id, qđ posui de debilitato, nam hoc nõ esset procedere de similib. ad similia. Nam debilitatus est mãcus, & sic est idẽ, vt ℐ. deposi.l. quod Nerua. Et ibi no. vnde hoc nõ procedit. Sol. per interpretationem, peius est esse mancum, ꝗ̃ habere manum debilitatam, vt dixi. Opp.dr̃ hic, ꝗ scripta lege non vtimur, immo vr̃ quod vti ea debemus, vt C.de leg.l.leges. Timore huius contrarij, est facta gl. quæ incipit, *quia* nõ habemus, q.d.si eã haberemus, ea vteremur. *Et sic tollitur ꝯtrium* Opp.ad hanc sol.de fi.l.vbi dicitur, ꝗ consue*tudo tollit* legem, & sic magis obseruatur, quam lex. Sol. Aut lex non est abrogata per cõsuetudinem, & lege vtimur, vt hic in prin. Aut lex est per consuetudinem abrogata, & consuetudinem obseruamus, vt hic in fin. Oppo. dr̃ hic seruari, vt lex, hoc est contra tex.ibi, quare &c. Nam concludit, quod ius non sit consuetudo, contra §.ex nõ scripto. Inst.de iu.na.gen.& ciui. Sol. Dicit Iac.Bu. Quandoque consuetudo sonat io merum factum, ex quo ius non resultat, & de hoc loquitur l.2.C.quæ sit lõ.consu.& l.vel vniuersorum, de pig.act.& huic etiam congruit Inst.de rer.diu.§.apium. Quandoq; consuetudo sonat in factum, ex quo ius resultat, & de hoc loquit prin.huius l.& secundum hoc, mores, vsus, & ꝯsuetudo, sunt idem. Quandoque consuetudo sonat in nomẽ iuris, quia descendit ex moribus, & tacito cõsensu populi, & ista consuetudo dicitur esse ius non scriptum, & ita loquitur §. ex non scripto, Oppo. ad hoc prin, quod licet nõ habemus casum lege determinatum, tamen debemus recurrere ad similem legem, vt l. nõ possunt.§.eo. Sol. Hæc lex debet intelligi in casu, in quo scriptum nõ loquitur, neq; simile iuri scripto, vt in feudo, & homagio, & ita loquitur contrarium. Oppo. dr̃ hic, non interest, an suffragio, &c. cõtra de l.1.in prin. ℐ.de verb.obl. Sol. Quædam sunt, in quib. non sufficit solus consensus, sed sunt necessaria verba, & ibi loquit contrarium. Quædam sunt, in quibus sufficit consensus, etiam verbis non expressus, & loquitur hic. Vel dic vt in contrario. Opp.ad 5 fi.huius l.dr̃ hic, † quod consuetudo tollit legem, c Contra de l.3, 6 §.diuus, de sepul.viol. Et pro solut. Gui.hic dicit, ꝗ lex quandoque præcedit, & consuetudo sequitur, & tunc legem tollit vt hic, qñque econtra, & loquitur contrarium. Verum est, quod Decretistæ aliter intelligunt vt c.1.extra, de cõsti.lib.6.& Dy. in ca.generi per ipsum de reg.iu.lib.6.& dic, vt per Io. And.in d.c.j. Op. imo consuetudo non tollit legem, vt l.2.C, quæ sit lon. consue. Gl.hic & in l.contraria, dedit multas & varias sol. & finaliter tenet quod ista est verus, quod aut lex est generalis, & ꝯsuetudo sequens generalis, & consuetudo tollit, l.si est contra, l.vt hic. Aut ꝯsuetudo est specialis, vt hic Perusij, & tunc generalem l.non tollit, vt in cõtrario, sed specialem tollit in loco vbi est, vt l.vẽditor, §. si constat, ℐ.commun.præd. Tamen aliqui intelligunt d.l. 2. quia respondẽt ibi, non vilis, &c.i.magnæ autoritatis est.ideo, &c. & sic ꝯcordat. Oppo.dicitur hic quod specialiter tollitur, cõtra in auth.nauigia, C.de fur.& in auth.omnes peregrini, C.communia de success.le. cõ.§.1.C.de viu. Sol. Ibi lex erat derogatoria cõsuetudini futuræ & ideo non tollitur per consuetudinẽ, O p.quod indistincte non tollat lex, vt in auth.cassa & irrita, C.de sacros.eccle. Sol. Ibi cõsuetudo erat cõtra libertatem Ecclesiæ. Et ideo cum quæritur de effectu consuetudinis, dic, aut cõsuetudo est secundum le.aut præter legem, aut cõtra l. Primo casu, quãdoq; legem interpretatur; quandoque eam cõfirmat, & dicitur potius confirmatio l. quam cõsuetudinis, vt ℐ.eo.l.si de interpretatione, & l.seq.& l. minime. §.eo. Secundo casu quando est præter legem, indistincte seruanda d est, d vt in feud. Ita loquitur principium.l.nostrę. Tertio casu qñ est contra l.subdistingue, quia aut contra legem diuinã, & eã abrogare non potest, quia par in parem non habet imperium.l.nam & magistratus, de arb.multo minus, minor in maiorem. Ad hoc l.minor.la 2. ℐ.de mino.distinguere tamẽ eam potes, vt no.in gl.fi. ℐ.tit.1.l.1.& l.fi C.si contra ius vel vtili.publ. Si vero est contra le. naturalem, & tũc cõsuetudo non potest eam tollere, quia est ius naturale & immutabile, vt Inst.de iu.nat.gen.& ciui §.ex nõ scripto. Et an debita iure naturę, possint tolli per statutum, vide Dyn. in c.indultum.ext.de reg.iur.in 6. & eo modo non põt tollere ius gentium, quod est iure naturali inductum, vt le.omnes, §.tit.2.& parificantur inter se, vt Insti.de rer.diui.§.singulorum. Si vero est e cõtra ius ciuile, & tunc aut contra libertatem ecclesię e & non va f let, vt in auth.cassa f & irrita. Aut contra publi. vtilitatem, & adhuc non valet contra legem, sicut nec lex, vt C. de precib. Imper. offeren.l.nec damnosa, & ibi per Doctor.& l.fina.C. si contra ius vel vtil. Si vero est contra vtilitatem priuatam, & tunc aut lex est deroga-

ADDITIONES.

a Menoch. De quibus Reuard.de author.prud.ca.16.scripsi de arbitr.iudic. lib.2; cap.83.

b Tacitus & expressus. Vnum scias in materia, quod est singulare, quod vbicunque fit mentio de consuetudine, debet intelligi de lõga & præscripta, Casus est singularis apud Canonistas, ext.de elec.c.Cumana, sedm Ang.in l.diuturna, ℐ.eod. & Bal.hic, & in c.1, in prin.de feu.co.& Bal in l.binos, C.de aduo. diuersõ. iud. & in materia huius l.no.sing.gl.in c.non putamus, de consuet.in 6.& quod no Bal. in auth.hoc ius porrectum, C.de sacros.eccl.
Adde Bal.in c.1.in prin.de feu.cog.vbi dicit, quod consuetudo excusat a falsitate commissa, si sic erat consuetudo. Sed quæro, nunquid si consuetudo præscripta tollatur per legem superuenientem possit iterato præscribi? Respondeo, aut illa consuetudo continebat olim ius commune, & potest præscribi, tanquam ius municipale. Aut continebat ius municipale, & tunc secus, inf. de sepul. viol. l.3.§. diuus, & ibi Bal.C.de testa.& ratio diuersitatis est, quia in vno casu erat potius [illegible] antia iuris communis tunc vigentis, quam mera consuetudo, vt eleganter no in c.1.de const.in 6.Bal.in l.1.C.quæ sit lon.consue.& in c. 1. in princ. de capitaneo qui curiam vendidit, &c.& scias, quod in pscribenda consuetudine, non est necesse allegare titulum, vt no.in ca.j. de præscr.in 6.in nouella, quod reassumpsit Bal. in c.1.§.nos Romanorũ, de pace Constan.in versi.sicut ab antiquo.& Ang.hic, & Bal.hic. Sed an p desuetudinem lex tollat, vide Bart.in proœ. Digest.in §.& antea, & no.quod valeret cõsuetudo contra legem, quod testator possit in testã dare curatorem adulto, absq; aliqua confirmatione. Item quod qs possit substituere filio directo, & post hæreditatem aditam, vsq; ad 20. ann. Item quod quis decedat pro parte testatus & pro parte intestatus, & cum pluribus testamentis, secundum Imo.in l.a.in prin., per illum tex. ℐ.de vulga.& pup.& vnum adde quod no.in materia, nam dicit tex.in c.auaritiæ, de elect.in 6.quod si Episcopus ante confirmationem Papæ, administrat bona Episcopatus, priuatur beneficio, pone consuetudo est, quod Episcopus electus ante confirmationem administret an talis consuetudo excuset a pœn.? videtur quod non, quia nulla consuetudo excusat a pœnæ euasione. Dic quod ibi no.in c.quanto, de consue. & intellige de pœna temporali, in infernali secus, per glo.ordin.3.dist.canone, denique, & an valeat consuetudo permittens clericos 1.itari de fructibus præbendarum percipiendis post mortem infra annum, per Io. And.in reg.nemo potest plus, & an consuetudo, quæ ligat Principem, possit tolli per Principem? vide Bal.in auth. omnes, C.comm.de success. & ibi etiam dicit, quod longo tempore potest præscribi consuetudo in ecclesia, quod prior canonicus possit petere maiorem præbendam, ibi etiam dicit, quod vbi prohibitio iuris communis importat necessitatem, non valet consuetudo contraria. Et an consuetudo possit circa negatiua, quæ regulariter probari non possunt, vide per Io.n. And. & per Anto. nium in c. Ioannes, de cler.coniug. Adde etiam post Ias.an mala consuetudo excuset a pœna. Pet.de Anch, consi.59.vbi consuluit quod electus administrans ante confirmationem, excusatur a pœna canonis, & idem voluit Old.consi.9.ancip. posito sine præiudicio,

c Tollit legem. An & quando consuetudo tollat legem, & no.q. gl.in l.rem non nouam, C.de iud.in verbo, tacitus, videtur tenere quod valeat consuetudo contra legem, licet Canonistæ teneant contrarium. Sed potest intelligi, vt hic plene per Bar.& Bal.in d.l.2.C.quæ sit lon.consuet. Et vide Bal.in d.l. rem non nouam. in fi.& in auth.omnes peregrini, C.commu.de success.per Bernardum, & Inno. & Doct.in c.2.de treu.& pa.& quod no, Barto.in l.1.in fi.princ. de reg.iur.& quod tollat legem, tenet no. Bal.in l.1.inf.ad Velle. Et circa no.in d.c.1.de treu. & pa. vide no.per Pet.de Anch.in cle.j.de reb.eccl.non alien.& Moder. in l. si expressim, inf.de appell.& quæ habetur in proœmio, §.§.& antea. Adde latius per Ale. consi.132.lib.1.

d Seruanda est. Nota tamen quod plus operatur statutum, quam consuetudo. Textus est nota.in cap.ex parte, vbi Doctores, maxime Abb. Sicul. de concess. præben.

e Libertatem ecclesiæ. No.quod statutum seu consuetudo non valet contra libertatem ecclesiæ, ex quo deducitur, quod conuentus, vel capitulum, vel collegium, nõ possunt eligere prælatum de voluntate laici, nec talis cõsuetudo valet, tex. est no. in c.cum terra, de elect. Sed vtrum valeat consuetudo, quod capitulum debeat significare mortem prælati populo. Item quod debeat ab alio habere licentiam antequam procedatur ad electionem, dic quod sic, vt in cap. sicut, de elect.& ibi per Inn. Ego tamen non inueni.
Adde quod late posui in l.cunctos populos, C.de sum.tri.& inquantum Ias.tangit, an si statutum disponat, quod instrumenta mandentur executioni, nisi sint elapsi decem anni, an lapso decennio clericus possit petere executionem? Vide pulchre quod voluit Pet.de Anch.consi.258.

f Auth.cassa. Videtur tamen velle Bal.in auth.quas actiones, C.de sacros. eccle.ꝗ valeat, si est consuetudo 30.ann. Et vide quę no.in l.iubemus, & in auth.ibi posita, eo.tit.

derogatoria consuetudini, aut non. Primo casu, consuetudo non operatur ɔ legem, vt in auth. nauigia, C. de fur. & l. eos. §. cæteros. C. de vsu. In secūdo casu, aut lex præcedit, & ɔsuetudo sequtur, aut cɔ. Primo casu, aut ɔsuetudo est generalis, & gñaliter vincit legē, vt hic in fin. Aut est specialis, & tunc non vincit legem generaliter, vt l. 2. C. quæ sit lon. consue. sed specialiter sic, vt ɉ. com. præd. l. venditor. §. si constat. Et hoc obtinet, nisi consuetudo esset erro- a nea, quia tunc non habet effectum, vt seruetur in similibus a casibus, vt ɉ. eo. l. qđ non rōne. Si vero præcedit consuetudo, & lex se- b quitur, tunc non tollit legem, b vt l. 3. §. diuus, s̄m vnum intellectū, ɉ. de sepul. vio. licet Decret istæ a nobis varient, vt dicunt in ca. 1. ext. de const. lib. 6. & ibi per Io. And. Nam dicunt quod generalis lex sequens, non tollit statutum ciuitatis. Rō est, quia lex Principis, non extenditur ad ea quæ Princeps præsumitur ignorare, sed statuta Princeps præsumitur ignorare, quia consistunt in facto, de quo dic, vt ibi per eos, & per Dyn. in d. cap. generi. Expeditus de 6 ɔrijs, venio ad quæstiones. † Primo quæro, qđ sit consuetudo? Dicunt quidam quod est ius non scriptum, morib. & vsib. comprobatum. Hæc diffinitio non est bona, qa non habet substantiale: nā ad ɔfirmandum consuetudinem, requiritur tacitus cōsensus populi, vt hic. Vnde dicunt alij, vt Mar. consuetudo est ius non scriptum, morib. & vsib. populi constitutum. Et hæc bona, tamē plenius pōt dici. Consuetudo est ius nō scriptum, morib. & vsib. populi, vel a maiori parte ipsius, rōne inuaratum, & continuatum, & introductum habens vim legis. Primum quod dixi, ius non scriptum, probatur per §. ex non scripto. Insti. de iure nat. gen. & ciu. Secundum quod dixi, morib. & vsib. populi, probatur hic, qa per mores populi cōprehēditur tacitus consensus. Vel a maiori parte, ideo dixi, qa quod maior, & c. ɉ. ad munic. l. quod maior. Recte inuatum, iō dixi, quia si esset per errorem introducta, non obseruaretur, vt l. quod non rōne. ɉ. eo. Et continuatum, iō dixi, quia si abesset diuturnitas tpis, in conseruatione cōsuetudinis, non valeret, vt hic, & l. seq. & C. eo. in rubro, & nigro. Habens vim legis, iō dixi qa est paris potentiæ cum lege, vt probatur in medio huius 7 le. † Quæro iñ, nunquid cōsuetudo sit ius? c Et vr̄ quod sic, vt hic, c & in §. ex non scripto. s̄. alle. In ɔrium vr̄ d quod non sit ius, quia iu- d re non probatur, vt l. ab ea parte. ɉ. de prob. & iō non admittunt probationes iuris, sicut nec positiones iuris. l. 2. §. quod obseruari, & ibi not. C. de iuro cal. sed consuetudo probatur, vt l. 2. C. quæ sit lō. ɔsue. ergo, &c. Quid dicendum? Prima pars vera est, p iura primo alleg. Non obst. ɔrium, qa verum est, quod iura cōia non probantur, quia sunt scripta, & ab oīb. sciri debent, vt l. leges, C. eo. sed cōsuetudo consistit in facto, quod sæpe prudentissimos fallit, & iō 8 probari debet. † Quæro, nunquid e ad esse consuetudinis, sit non e esse scriptum? Vr̄ φ sic, l. ius aūt ciuile. s̄. tit. 2. § ex non scripto, s̄. alle. In ɔrium vr̄ tex. ɉ. eo. l. imo. ibi, non fuerit necesse, & c. q. d. quod si aliquis vellet, bene posset consuetudinem redigere in scriptis. f Bī, aut q̄ris de cōsuetudine f introducenda, & in eius introductione non requiritur scriptura. Nam non differt a statuto, si adsit tacitus consensus populi. Circa eius tamen obseruantiam, & vt melius possit teneri menti, potest redigi in scriptis ad memoriā eius, vt videmus in vsib. feud. ar. l. ɔctus, C. de fide inst. Quæro, quæ requirant ad esse ɔsuetudinis? Gl. dicit, quod requiritur diuturnitas 9 tpis. † Quæro circa hoc, quantum tp̄s requiratur? glo. hic, & in l. g diuturna. ɉ. eod. dicit φ requiritur tp̄s decē, vel viginti annorum. Hoc reprobatur per Vltram. qa tp̄s ɔsuetudinis est vniforme, vt l. 2. C. quæ sit lon. consue. Vnde dicunt alij, φ requirit tp̄s, cuius ɔtrij memoria non existit. Sed hoc est falsum, quia lex dicit diuturna, & c. Et qđ est diuturnum tp̄s. habes, C. de præscr. lon. temp. per h totum. hoc est tp̄s x. annorum, h vt ibi. Teneas ergo, quod sufficit tp̄s x. ann. requirit̄ ēt frequentia actuum, vt l. 1. C. quæ sit lon. con- 10 sue. & de ædifi. priua. l. an in totum. † Quæro, quot actus sufficiāt? Gl. hic, & vbique dicit, quod sufficit binus actus, puta si fuit bis iudicatum conuocato consilio. Et no. eam in fi. dum dicit, conuocato cōsilio. Adde quod ɔsilium repræsentat mētem ppl̄i, vt not. in rub. quæ sit lon. consue. & in l. sed si ex dolo. ɉ. de dolo. & glos. alle. l. 2. C. quæ sit lon. consue. Sed illa l. non facit, quia loquitur de quadam consuetudine facti, melius facit pro glo. in Auth. de defen. ciui. §. fi. Pet. & Cy. post eum reprobant glo. & dicunt, quod si appareat de tacito consensu populi, non requirit binus actus, sed sufficit vnus, nam tacitus consensus populi, est causa proxima cōsuetudinis. Gui. de Cu. hic saluat gl. quod habuit intellectum bonum, videlicet quod actus sunt quandoque adeo notorij ppl̄o, φ sufficerent duo: nam vt scitis, super via pub. non licet facere pontem, vt l. 2. §. tractatum, ne quid in lo. pub. & infra, de flum. l. e. fina. Modo quidam facit pontem in platea communi ab vna domo ad aliam, alius similr̄ fecit, & petijt decemi, an est introducta consuetudo? Gui. qđ sic, quia isti duo actus sunt adeo notorij toti populo, qđ comprehendit tacitus ɔsensus populi, s̄m quod requirit l. ista. Secus si pons fieret in loco non pub. seu in loco non cōuersabili. Nam ea, quæ palam fiunt, dicuntur frequēter fieri, vt ɉ. 11 de ri. nup. l. palam. & ita potest saluari glo. secundū eum. † Quæro, iuxta hoc, nunquid actus multum notorius toti populo sufficiat ad consuetudinem inducendam? Pet. dicit quod sic. Contra hoc videtur, quod consuetudo requirit frequentiam actuum, vt le. 1. & 2. C. quæ sit lon. consue. & per all. l. an in totum. Sed ea, quæ vno casu contingunt, non dicuntur frequenter fieri, vt l. ex his, & le. 12 nam ad ea. s̄. eod. Et hoc tenet Gui. & bene. † Quæro quid si eadē die fiunt tres, vel quatuor actus ɔ l an sit introducta consuetudo? i Et vr̄ quod sic, i quia sufficit semel fieri pro omnib vicibus, vt ɉ. de iud. l. nonnunquam, & l. consentaneum, C. quomodo, & quando iud. In contrarium videtur, quia ea quæ fiunt de ꝓximo, licet plura sint, tamen præsumuntur esse idem, vt l. 1. de iud. Præterea sicut populus potuisset errare circa vnum actum, si non contigisset pluries, ita potuisset errasse, quando plures actus fuissent eodem die facti, ar. l. antiquæ. & l. si mulier, C. ad Velleia. Et hæc est veritas, secundum Gui. Et pro eius opin. facit quod no. ɉ. de pign. actio. l. si 13 conuenerit. † Quæro, nunquid ad introducendam consuetudinem requiratur actus iudicialis? Et videtur quod sic, vt infra eodem, l. cum de consue. In contrarium videtur, quod sufficiat vnus actus extraiudicialis, vt hic. ibi, morib. & c. C. eo. per totum. Quid dicemus? veritas est φ sufficit actus extraiudiciales. Nō ob. ɔtrium, qa verum est φ actus iudiciales inducunt ɔsuetudinem, nō qa iudiciū sit cā ɔsuetudinis, sed qa ex illis actib. facilr̄ ɔprehendit tacitus

ADDITIONES.

a Vt seruetur in similibus. Consuetudo erronea nil valet, vt trahatur ad casus similes. Vide gl. & Bar. in l. 3. quæ sit lon. consue.

b Non tollit legem. An generalis lex sequens, tollat statutum, vel consuetudinem præcedentem, vide Bal. in l. 2. C. quæ sit lon. consue. & no. Bar. in d. §. diuus. Sed dubitatī, vtrum vna consuetudo tollat alteram. Gl. in l. nemo alieno nomine, §. temporalis, inf. de reg. iu. vult, quod prima cōsuetudo tollat per secundā contrariam, nisi secunda esset ꝓscripta: alias autem prima præscripta, non tollitur per secundam non præscriptam. Hoc verum in consuetudine concernente cām petitorij, sed in consuetudine concernente cām possessorij, secunda consuetudo etiam nō præscripta tollit primam. Ita dicit no. Bal. in c. 1. de cogn. feu. Et est dictum Ioā. An. in c. ecclesia de elec. vide tex. in c. Abbate, de verb. sig. Vtrum aūt vna forma tollat aliam: vide Bar. & Bal. in l. 1. pōt, de acq. hær. & dixi in l. de minore, §. tormenta, inf. de quæst. Vltra quæ vide Inn. in c. tua nos, de cohabi. cler. & mulie. & Ang. in d. §. tormenta, & Bal. in l. 3. C. de test. Et ad id quod dixi de consuetudine adde quæ dixi in d. l. nemo alieno nomine, §. temporalis, post Bar.

c Poma. Nunquid consuetudo sit ius. Et an sit prætorium, vel ciuile? vide Bal. in l. fi. C. vnde legit. & quid sit stilus, vide Cyn. in l. 2. C. quæ sit lon. consue. & Bal. in l. fi. eo. tit. Vide Alc. in l. si mihi, & tibi, §. fi. de leg. 1. eundem consi. 102. & 196. in 2. volum.

d In contrarium videtur. Adde φ cōsuetudines cōfirmatæ sub certo modo vel forma, non valent, nisi sub illo modo, & forma, l. fin. C. de testa. quas Princeps videtur tacite confirmare, eo ipso quod sint tolerabiles, C. de re mil. l. tam collatores, lib. 12. de agri. & censi. l. domini prædiorum, C. de fundis limitrophis, l. 1. & l. quicunque, & l. fi. C. de iure fisci. l. super creandis, C. de vendit. rer. ciui. l. 11. Econtra malæ consuetudines tanquam abortiuæ, non conualescunt tempore, in Authe. vt nulli iud. §. nulli vero, & in Auth. de vsuris naut. §. fi. & ibi no. Et ideo contra concilia generalia, quæ sunt seruanda, vt Euangelia, non tenet consuetudo, vel contraria constō, no. in c. cum laicis, de reb. eccl. non alie. in nouel. §. nulli eo. tit. in nouella. Vnde non valet statutum, vel consuetudo de præstandis vsuris, quia est contra concilium, vt no. C. de vsur. auth. ad hæc. Vide Bal. in l. humanum, C. eo. nunquid autem valeat sñia lata contra consuetudinem? vr̄ quod sic, quasi contra factum lata: nam consuetudines sunt facti, tamen potest appellari. Ille vr̄ casus no. in c. cum venissent, de eo qui mit. in poss. causa rei seruandæ, vbi etiam probatur, quod locales consuetudines dicuntur, quo ad locum ipsum, ius commune. Vide Bal. in l. 2. C. quando prouoc.

Item cum de sñia non constet sine prohibitionibus merito dr̄ in facto consistere articuli vero iuris dicuntur illi, sine quibus super probationibus facti, statim pōt ꝓnunciari, vt no. in c. ad decimas, de rest. spol. in nouel. Sed sup facto non potest pronunciari, nisi examinetur factum, C. de har. inst. l. cum proponas, Bal. de pace Constan. in ver. & hoc ergo, §. nos Romanorū ergo, &c. & not. quod consuetudo excusat notatum a falso, secundum Bal. in c. 1. de cogn. feu.

* Pro intellectu l. ab ea parte, ff. de proba.

e Poma. Quæro, nunquid. Vide Fel. in rub. de constitu. Præpositum in c. lex, & c. consuetudo dist. 1.

f De consuetudine. Et qualiter consuetudo sit seruanda in actu. Vide Spec. de instrumentorum editione, §. hi, parum post principium, glos. not. in Authen. vt præ. pon. nomen Imperator. quæ incipit, puta, & quæ no. Bar. sup. in principio lib. & Ioan. And. & Canonistæ, in cap. nulli, de rebus eccl. non alien. vide etiam habetur, an consuetudo tollere, vel augere possit solennitatem. Vide quæ dixi post Bart. in l. antiquæ, §. sin autem ad Velleia. vbi dicit Bald. quod consuetudo contra naturam, vel substantiam actus, non valet. Et tenet glo. in cap. 2. de consuetudine, lib. 6. Et quod consuetudo non differat a statuto, vide late per Alex. referentem Bar. hic, & ponentem concordan. in consil. 51. in 5. volu. Et vide Ang. in consi. 51. lib. 3. incip. In Dei nomine, vbi quod plus authoritatis est consuetudo, quam statutum.

g Tempus requirat. Quantum tp̄s sufficiat ad consuetudinem, adde Bal. in c. 1. in prin. qualiter feu. alie. pos. gl. & Bal. in rub. C. quæ sit lon. consue.
Poma. De ista q. vide Rom. singu. 203. Alc. consi. 5. 5. volum. Panor. consil. 53. in 3. volum. & consi. 73. in 2. dubio, volum. 2. Aliquid per Felyn. in cap. cum accessissent, de constit. & in c. ad audientiam, de præscript. in antiq. Barto. consil. 62. 5. dubio.

h Decem annorum. No. quod consuetudo inueterata, dr̄ decennalis. Ita vr̄ hic dicere gl. sed antiqua dr̄, si lex vel statutum vult eam valere, etiam iuri contrariam per tm̄ tempus, de cuius contrario memoria non existat, ita dicit no. Arch. in c. generali, in ver. antiqua consuetudine, de elect. in 6. & ita intelligas gl. & quæ hic dicitur de consuetudine quæ est præterlegem, non autem iuri contraria, quod nota si statutum, vel lex requirat consuetudinem antiquam. Item prædictam hanc gl. limita, vt singulariter Inn. in cap. cum dilectus, ad fi. extra, de consue. prædictis adde Bal. in rub. quæ sit lon. consue.

i Et videtur φ sic. Vide Bal. in l. 3. de episcopali audientia, qui dicit φ statut iudicis arbitrio, per gl. & Bal. in rub. quæ sit lon. consue.

4 tus consensus popu. † Quæro, qd si iudex pluries iudicauit contra l. & decẽ nouem pteriuit, an ex hoc inducatur consuetudo? Vr quod sic, vt j. eo. l. cũ de consuetudine. In contrariũ vr. qa iudex vr errare. Et sic vr quod ex errore pcedat consuetudo contra l. qd nõ valet. vt l. quod nõ rõne. Præterea snia lata contra ius nõ hẽt effectum, vt j. q snie sin appel. rescin. l. j. §. j. ergo nõ pt inducere consuetudinẽ. Præterea res inter alios acta, &c. qd dicemus? Prima pars est vera. Nõ ob. contrariũ licet. n snia sit nulla, & ex ea nõ inducatur consuetudo, tanq ex snia, inducit tñ tanq ex actu, ex quo cõprehendit tacitus consensus popu. Nõ ob. quod res inter alios acta, &c. Nã intelligẽdo eodẽ mõ quo s. dr hic, quod requiri tacitus consensus populi. † Quæro, nunqd p vnã partẽ populi induci possit consuetudo? Et vr quod nõ. nã dr hic quod requiritur tacitus consensus popli, & nõ partis eius, vt hic. In contrariũ vr, nã ea rõ, q hic est de toto quo ad totũ, eadẽ est de parte quo ad partẽ, vt j. de rei ven. l. q de tota. Quid dicendũ? Gui. de Cu. tenet hãc partẽ. Et p hoc facit. l. si qs a filio. §. fi. & ibi p Dy. j. de leg. j. vbi quærit, an pars ciuitatis possit cõdere statuta. † Quæro, 16 qualiter consuetudo in iudiciũ pponatur? Rñdeo quod proponitur p modũ exceptionis, vt puta, est consuetudo contra legẽ in ciuitate, quod vẽditor animalis nõ teneat de vitijs, & morbis: mõ vẽditor cõuenit ab emptore: certe vẽditor pot opponere consuetudinẽ in modũ exceptionis. l. pacisci. j. de pac. Pot et p modum officij proponi, vt si restitutionẽ quod minor xx. annis, possit restitui: certe si ostẽdit se deceptũ, & minorẽ xx. annis, habebit restõnẽ, & proponet cõsuetudinẽ p offic. iud. p l. qd si minor. §. fi. de minor. Itẽ pot proponi p modũ actionis. Nã aut cõsuetudo emanauit formiter sup aliquo contractu, vt ille q vendidit equũ, est cõsuetudo quod teneat dare sellã emptori: d si vẽditor non vult dare sellã, tenet Gui. quod emptor agat p sella actione ex eo cõtractu, faciat tñ in libello mentionẽ de consuetudine. Secus si consuetudo emanasset informiter, vt puta quod quilibet posset euellere lapides soluendo certũ qd, tũc agit cõdõne ex consuetudine, fm Gui. Hæc sunt vera, ar. eorũ q hñt in l. si duo pro-re. §. si qs iuramẽt. & l. seq. j. de iureiu. & solet dici. C. de reb. cred. l. action. Et hoc est verũ, qñ agit ciuiliter. Qñ autẽ ageret criminaliter, ex consuetudine, nõ cõpeteret actio, sed accusatio, vt arg. Insti. de iust. & iu. in prin. Et idẽ dicit dñs meus in statutis, vt plene dixi 17 in l. oẽs populi. s. tit. † Quæro, qualr probet cõsuetudo. e De quo dic, ut no. in l. 2. C. q sit lon. consue. & p Cy. in 4. q. princ. † Quæro, 18 in quo differt consuetudo f ab vsu & moribus? Dicunt quidam, f quod differunt sicut causatum a sua cã. Hoc nõ est verum, g quia g & vsus, & mores non sunt causa proxima cõsuetudinis, sed tacitus consensus populi, qui resultat fm Pet. Vnde dicit Pet. vsus & mores sonant factũ, ex quo descendit consuetudo. i. ius, vt dixi s. 19 i hac l. † Quæro, forma uili libelli super cõsuetudine, veritas est, quod h non erat consuetudo, sed statutũ in veritate, nunquid procedat libellus, & sequi potent condemnatio? dico, quod uenit absoluenda, quia qui proponit actionem ineptam, cadit a causa, vt l. j. si men. fal. mo. di. Ad idem l. Bebius Marcellus, in fin. j. de pac. do.

ADDITIONES.

a Pom. Pluries iudicauit. An ex snijs inducatur consuetudo, vide gl. & ibi Bal. in l. nemo. C. de sent. & Bal. in rub. C. quæ sit lon. consue. & no. quod licet snia iudicis confirmet consuetudinem, vt hic patet. non tñ confirmatur consuetudo per sententiam arbitri. ita Innoc. & Io. And. in c. Abbate. de ver. signi. refert Bal. in c. j. de feu. cog. & vide per Bal. hic. Vide Panor. consi. 83. volum. 1. & Fel. in ca. causis. de re iudi.

b Partẽ populi. An pars populi possit inducere consuetudinem, & qs possit inducere consuetudinem, vide Bal. in l. 2. C. quæ sit lon. consue. & hic, & Ang. hic.

c Cla. d. Condere statuta. Vide Ale. in l. si non speciali. C. de testa.

e In iudicium proponatur. Qualiter consuetudo proponatur in iudicio, adde Bal. in l. ex placito. in 10. q. C. de rerum permu. & Bar. in l. j. insf. de condi. ex lege. Vide etiam post Ias. quæ requirantur ad esse consuetudinis, Abb. consi. 53. & 57. li. 1. consil. 18. vbi ponit quæ sit differentia inter consuetudinem & præscriptionem per Card. consi. 67. per Bal. consi. 475. 4. li. vbi non audet decidere, an statutum valeat, quod credatur libris mercatorum Ang. consil. 53. & qualiter probetur consuetudo, vide Bal. consi. 239. li. 2. Ale. consil. 135. li. 2. & consi. 85. eod. li. per Old. consi. 143. Ang. 15. consi. Abb. ubi sup. & consi. 26. & 53. vbi dicit, quod difficillimum est probare consuetudinem, & quod multi aberrant, per Card. consi. 72. an autem consuetudo tollat legem, dicit Bal. alle. cons. 400. quod tollit, nisi lex expresse damnaret. & per eundem consil. 128. & consi. 80. 2. li. & consil. 103. 4. li. Abb. consi. 3. q. 22. & an per contrauentionem tollatur consuetudo, vide Card. consi. 131. an etiam consuetudo liget ecclesias. Abb. consi. 72. li. 1. dicit qd consuetudo quæ est contra ecclesiam, est nulla, sed illa tantum, quæ in ecclesijs est damnosa, & quæ nulla ratione fulcitur, non est communis tam clericis, quam laicis. Ius autem consuetudinis est, quod si in contrarium eius memoria non extat, inducit concessionem, & priuilegium æquipollet ueritati, illa est potens ad acquisitionem, & pedagiorum, gabellarum, & aliorum iurium fiscalium, ut per Bal. consi. 317. & consi. 107. li. 1. & consi. 49. & consi. 108. 2. lib. Abb. consi. 7. li. 2. Card. consi. 57. And. Sicu. consi. 26. 1. Item solita cõsuetudine dubietas declaratur. dicit Bal. consi. 31. li. 1. Consuetudo reddit inualidum quod de iure cõi erat validum. Old. cõs. 105. Cõsuetudine declarantur & interpretãtur statuta, ut p Cal. consi. 60. Consuetudine induci põt, ut fœminæ succedant in feudo, ut dicit idem Card. con. 64. & dicit Bal. concludendo cons. 185. li. 1. quod consuetum est, inna tum est, & illa potest inducere alienationem feudi. & illi, sicut matri adhibenda est reuerentia. Illa æquiparatur iuri naturali, quod est a modo immutabile, illa est potentior præscriptione, & iudex non seruans consuetudinem sui palatij, venit puniendus, vt dicit And. Sicu. consi. 47. 3. li. & consuetudo recipit interpretationẽ a iure cõi, ut dicit idẽ And. Sicu. consi. 61. an et consuetudo honorabilis ecclesiæ possit tolli per capitulum solum, & epm solum. uide Abb. consi. 77. li. 2. Car. consi. 108. & an ea consuetudine, quæ seruatur in die purificationis de dando candelas, agi possit contra parochianũ, uide Fed. cons. 115. & an si statutum, & consuetudo concordant, & etiam cum iure cõi, ex quo. uel qua agendum sit vide And. Sicu. consi. 23. & an consuetudo extendatur de simili, ad similia. vide And. Sicu. cons. 6. & an extendatur de vna persona ad aliam de vno casu ad aliũ ex identitate rationis, vide Pan. de Ca. consi. 102. & Bal. consi. 7. li. 2. Ale. consil. 60. 2. li. Oldr. cons. 125. li. 2. & alleganti consuetudinem esse credendum, p And. Sicu. consi. 23.

d Sellam emptori. Et dic quod etiam de iure tenetur dare sellam, vt no. Bar. per illa iura, in l. eum qui. §. nõ solum. de fur. & Bar. post gl. in l. si vt certo. §. vsq; adeo. inf. commodati.

e Probet cõsuetudo. Cõsuetudo notoria non debet probari. Bal. in l. 4. C. ad Velleia. & de modo probandi consuetudinem, p Ant. in c. licet ex quadam. de testi. Io. in l. inter pares. inf. de re iudic. & Bal. hic, & quod dicit de consuetudine notoria, adde Bal. in l. 2. C. quando prouo. non est necess. & an consuetudo debeat allegari, dixi in l. si adulterium. §. idem Pollioni. de adul. & dicit Bal. in l. 4. in 6. C. ut quæ desunt aduoc. par. uide Ale. consi. 131. vol. 2. consi. 136. eo. uol.

f Differt consuetudo. Et in quo differunt ab vsu, generales tamen consuetudines non licet ignorare, vt dixi in l. cunctos populos.

g Pom. Non est verum. Vide Iasi. in l. sed si. §. item si iurauero. ff. de iureiur.

h Ruer. Quæro formam. Adde quod Ias. hic tenet contra Bart. quod imo libellus sustinetur, allegando multa, de quib. hic per eum, in vlt. col.

LEX XXXI.

1 *Declaratio factorum venit ad paritatem effectus,*
2 *Similitudo casus occurrentis, quãdo in lege, vel consuetudine nõ reperitur, ad quid recurrendum.*
3 *Executio alicuius dispositionis, semper est facti.*
4 *Argui a ratione legis correcta per consuetudinem, an possit.*
5 *Consuetudo quando declaret legem, quando illam corroborat, quando illã imitatur, quando tollit, & quando per legem tollatur.*
6 *Consuetudo, sumitur tribus modis.*
8 *Consuetudo postq est redacta in scriptis, an desinat esse cõsuetudo, & nu. 7.*
9 *Libellus, pero secundum statuta & consuetudines, procedit.*
Consuetudo, vsus, mores, stylus, & præscriptio, quomodo differant.
10 *Stylus inducit ab vno, & respicit ordinẽ loquẽdi, pscribendi, vel pcedẽdi.*
11 *Consuetudo per quos inducatur, & qualiter, vsque ad nu. 17.*
18 *Consuetudo quomodo inducitur per sententiam arbitrorum.*
19 *Condemnatus ex forma statuti conditione ex lege, non dicitur condemnatus criminaliter.*
20 *Consuetudo quando sit alleganda in libello.*
21 *Doctori attestanti de consuetudine creditur.*
22 *Iudex de consuetudine circa ordinẽ iudicij potest summarie se informare,*
23 *Testes deponentes super consuetudine, quomodo habeant deponere.*
24 *Testes deponentes super consuetudine, si deponant de diuersis actibus, quomodo probent,*
25 *Consuetudinis effectus quis.*
26 *Consuetudo quomodo liget forenses, & nu. 29.*
27 *Consuetudo in contractibus, quomodo attendatur, qd in testamentis. nu. 28.*
30 *Consuetudo laicorum, an liget clericos.*
31 *Consuetudo locorum quos liget, & si extendatur extra territorium.*

a De quibus. a Subtilis est, & consueuit repeti. Consuetudo in casibus non decisis habet uirtutem mutandi leges: in casibus decisis habet uirtutem corrigendi, & interpretandi, quia cum procedant a consensu, & sic a pari potentia descendant, debent esse æqualis effectus. h. d. cum l. si de

ADDITIO.

a Paris. De quibus. Istam legem, an & quando lex tollatur per consuetudinem, vel contrariam consuetudinem, vel quia non sit recepta ad vsum, vide latissime. Fel. in c. j. extra, de treuga, & pace.

Item duas limitationes ad regulam, q vult, quod in consuetudine inducenda præter ius sufficiant 10. anni, vide per Fel. in c. statuimus. ext. de maior. & obed. Item quinque casus, in quibus per vnum actum tollatur consuetudo, vide per Fely. in c. cum accessissent, de consti. Item vide vnum verbum per Anton. in cons. 3. incip. in nomine Iesu Christi. in facto S. Mariæ. Adde quod ea, q consistunt in simplici velle, non præscribuntur, licetq; non sit vsus suo iure aliquo tempore: quia satis est quod potuit vti, ex quo lex id permittebat. exemplum vide p te ibi per eum. Itẽ quod statuta, quæ sunt contraria iuri, facilius tollantur, vide Ant. cons. 43. ante fi. in 2. dubio. Item quomodo consuetudo contra ius diuinum, vel gentium valeat, & an requiratur cã, vide Are. in c. 1. de præb. qui ponit, an lex derogans consuetudini, censeatur derogasse etiam futuræ, & an per non vsum tollatur statutum, vel lex, vide Ale. in consi. 279. inci. in causa & lite, & in consi. 139. incip. viso testamento, ad fi. & sequuntur Mod. hic. Item circa materiam consuetudinis præscriptæ, vide Rom. sing. 43. & 103. Item quod per non vsum tollatur, si non fuerit continentia vtendi. vide Ias. in l. 2. C. de diuer. rescrip. Item quod lex, vel statutum nõ receptum ad vsum per 10. annos postquam conditum fuit, vide Ias. in l. rem non nouam. in 2. no. vsque ad fi. C. de iudi. Item quod ea, quæ sunt quæsibilia priuilegio, sunt etiam quæsibilia cõsuetudine, regulam & limitationem vide per Fel. in c. cum contingat, de fo. comp. & quod consuetudo etiam mala excuset, vide Dec. consil. 9. vbi ponit de consuetudine ludendi ad pugnos, si quis occidat ludẽdo, non tenetur, vt ibi etiam dicit, quod talis ludus est etiam permissus de iure, & q differentia sit inter consuetudinem præscriptionem, vsum & stilum: & an redacta consuetudo in scriptis, dicatur constitutio, & quomodo, & quædam alia vide per Dec. in rub. de consuetudine.

Ruer. De quib. Adde an hæc sit repetitio Bart. Vide Do. Ias. hic in princ. & videtur inclinare, quod sic Bar. propter coniecturas, de quibus hic per eum. Sed hoc est contra eum & alios, qui tenet, quod lectio huius libri non est Barto. excepta repet. l. omnes po. vt no. sup. in rub. 1. constit. & non habetur hæc repet. in antiq. lectuus.

de interpretatione.& l.seq. Diuidn in duas partes principales. Pri-
mn ponit effectum circa casum a lege non decisum. Secundo ef
fectum circa casum a lege decisum, quia lex per ɔ̃riam consuetu
dinē tolliť. Secunda ibi, quare, Item prima subdiuidiť in tres. Pri-
mn ponit dictum bimembre vsq; ibi, innerctata. Ibi ponitur rō
1 dicti. vsq; ibi, nā cū.ib.1 rōnis, vsq; ad ver. quare. No. †quod declara
tio factorum venit ad paritatem effectus, vt J. rē rat. hab. l. Paulus.
alia nntabilia collige p te. Modn declaremus, quædam textualia,
q̃ in prima glo. ponuntur. Et primn videamus exemplū prin. 1 di-
cti. Et gl. ponit exemplum in feudis quorum cāæ sunt decisę per
cōsuetudinē, nnn p legē. Quidam hoc exēplū reprobant, dicētes
quod libet feudorum sunt leges, non consuetudines, cū sint ten-
ptę. Sed an hoc sit verum, infra patebit. Secūdo videamus exem
plum secundi dicti, vbi est casus, vbi non reperitur lex, nec cōsue-
tudn, sed simile consuetudini. Gl. tenet quod in ɔ̃suetudine feudi
est, quod filius mancus, qui manum non hēt, non succedat, qa nū
pōt seruire feudo. Emergit casus de eo filio, qui manū habet sed
debilitatam, certe sīle est, qa cadē rō est. Sed certe quilibet istorū
casuum expresse est decisus a ɔ̃suetudine, vt in vsib. feudorū, an
a mutus, vel aliter imperfectus, ac. j. Aliud exemplum ponit in nin
naehn & canonico regulari. Sed certe bic vterq; casus est cōsue-
tudine decisus, si de feu fue. ɔ̃trou. ca. 1. §. qui clericus. Tertiū est
exēplū, vt q succedit patri, succedat matri in feudo. sed hic est ex-
presse ɔ̃suetudine decisus, vt de feu. fęm. c. vnico. §. 1. Aliud exem
plum dat gl. de muliere, q̃ non succedit in feudo, an æquiparetur
hermaphrodito, qui in eo sexu incalescit. Quidam hoc reprehē-
dunt, qa est idē, non simile, sed in substantia est similis. quod patet
ex verbo, cōparamus, de statu hnīum. l. quæritur. & hoc sequitur
Cy. Tertio videamus exēplū de casu, qui non est decisus, nec lege
nec cōsuetudine, nec simile, sed per cnnsuetudinē vrbis Romæ.
Hic pone exemplū de illo, q est Rnmanus: sed apud Canonistas,
pōt poni in oib ɔ̃suetudinib. vel opinionib. in quib. dicit Specu.
b sic seruat curia Romana. Primo oppo. b& vr̄, quod† in casu, lege
2 & cōsuetudine non deciso, sit recurrendū ad simile legis, ut s̄. eo.
l. non pñt. Hic dr̄ quod ad sīle cōsuetudinis: quare male. Sol. Dñt
quidam q hic obtinet, qñ sīle legis non reperiť. Certe hoc nō pos
set accidere, vel raro, vt dixi in l. ɔ̃ria. Alij dicunt q illa determine
tur p istam, vel recurratur ad sīle legis, quando deficit sīle cōsue-
tudinis. ad hoc assignant rōnē, sicut fortior est ɔ̃suetudo q̃ lex, vt
hac l. in prin. ita fortius est sīle consuetudinis, q̃ sīle legis, & iō po
sterius spectamus. Quod non placet, qa ɔ̃suetudo tollit legem pp
tacitū ɔ̃sensum populi, qa rō cessat in sīl cōsuetudinis, in quo nō
est talis ɔ̃sensus, iō nō tollit legē, vt l. non pñt. s̄. eo. vbi expreste ca
c uetur q trahatur ad sīlia. Dic, c aut non reperitur sīle legis, & re-
curriť ad sīle ɔ̃suetudinis si hr̄, ut hic s̄m verā solonem. Aut repe
riť sīle legis & consuetudinis, & tūc aut casus emergit circa ea, de
quib non tractať in lege, vt in feudis: & tunc recurritur ad sīle cō-
suetudinis, vt hic, & de cognitione feudi, c. i. in fi. & ibi no. Aut ca
sus nouus emergit circa ea, de quib. i lege tractať, sed talis casus n̄
est expressus, tunc recurriť ad sīle legis, omisso simili consuetudi
nis, ut s̄. eo. l. non pñt. Exemplum, q̃rť an emphyteutæ cedat icre
mētum alluuionis? Hnc non reperitur expresse, sed habemus sīle
ɔ̃suetudinis in feudis, vt in tit. si de inuestitura feudi. c. j. §. si qs de
manso, vt ibi patet. Itē habemus sīle legis, quia fructuario cedit
tale incrementum. J. de usufructu. l. itē si fundi. §. huic uicinus. &
istud inspiciť, ut bic gl. q̃ dicit an feudatari⁹ sit magis sīlis emphy-
teutę, eo q hēt vtile dñium. Prædicta vera nisi consuetudo vl lex
sit ɔ̃ rōnē, qa tunc non trahiť ad sīlia, s̄. eod l. qd vero, & J. eo. l. qd
d non rōne. Rō p̄dictorū est, d qa consuetudo procedit ex quodam
usu p̄scripto. Sicut ergo ille p̄scribit fundū, p̄scribit oīa accessoria,
ut seruitutes, J. de usuc. l. si aliena. § hnc iure. ita nīa emergentia
circa factū ɔ̃suetudine decisum, p sīle ɔ̃suetudinis decidetur: se-
cus in his q̃ emergunt circa casus lege d cisos. Sic ergo patet qd
ius non scriptū trahiť ad non scriptū. Itē scriptū ad nō scriptum, vt
in exēplo emphyteutæ. Itē scriptū ad scriptū, vt qñ Princeps uel
Iurisconsultus interpretať, ut s̄. eod. l. & ideo. & l. non pñt. Qñque
non scriptum ad scriptū, ut qñ p cōsuetudinē lex est certo mō in-
tellecta. s̄. e. l. minime. C. d epi. aud. l. si lenones. Secundn op. si pri⁹
ē iudicandū secūdū simile legis, ergn prius recurrēdū erit ad con
suetudinē urbis Rnmę, q̃ hēt ptātē legis gñalis: hic autē dr̄ q pri⁹
recurriť ad sīle consuetudinis, ergn male. Solu. Dicn s̄m Gui &
Cy qñ populus fecit legē gñaliter oīb. tunc ad eā prius recurriť,
q̃ ad sīle ɔ̃suetudinis. Secus si faceret legē spālē sibi. s. Romę, cum
ita ē in cōsuetudine. Et licet sit inducta a populo Rnmano, tñ tā-
quā gñalis, nō est diuulgata nīb. & iō ad eā non recurritur nisi in
subsidium, ut hic. Ex hoc patet q arg. qd bic colligitur in fi. 1. gl.
licet uerū sit in se, p l. uēditor. §. si cōstat. J. cōia p̄dio. non tñ p istā
legē. Tertio opp. hic dr̄, de qb. causis scripta lege nō utimur. q. d.
secus si haberemus legē. Sed ɔ̃tra, d hac eadē l. in fi. Sol. ut hic in
3. gl. Quarto npp. qa non d̄bemus iudicare exēplis. l. nemo C. de
sent. Sol ut bic in fin. glo. quæ est sup uerbo inueterata, ut no. C.
e quæ sit lon. ɔ̃sue. super rub. Quinto opp. e quia multum interest,
utrū declareť uoluntas uerbis uel factis, nā sunt qdā q declarant
uerbis & nō factis, ut magistratus municipales, arbitri, & iudices,
qui ferunt sniam, nec eam exequunť, ut J. de iur. om. iud. l. magi-
stratib. de re iud. l. a diuo Pio. in prin. ad municip. l. ea q̃. Sol. gl. Fa
teor, q qñq; multum interest. quidā n. sunt, &c. Ista gl. licet sit in
se vera, non tñ ɔ̃gruit huic legi. Appellat n. declaratiōnē fieri ver-
bis & factis, qñ sit executio. Sed certe de hoc nullū est dubium,
3 †q executio alicuius dispōnis, semp est facti, siue sit executio sen
tentiæ, vt C. de exec. rei iud. l. executorē. siue sit executio alterius
oblōnis. J. de curato. fur. l. consilio. in fi. no. de sol. super rubr. Sed
istud debemus inspicere hic. An aūt ipsa voluntas posset declara-
ri verbis & factis? Et dic q sic, vt hic, & J. rem ratā hab. l. Paul⁹.
de act. & ob. l. cōsensu. Fallit in his de quorū substātiā sunt verba,
vt J. de verb. obl. l. j. in prin. & C. de sent. ex breui. reci per tot. Sex-
to opp ad secundā partē. bic dr̄ quod l. tolliť per consuetudinem.
Contra. C. e. l. 2. Gl. hic, & ibi tenet sol. Io quod sicut generalis cō
suetudo gñaliter mutat legem, ita spālis specialr̄, vt hic, cum si nō
autem spālis generaliter, nec eɔ̃. Alij dicūt hic, an legi posset dero
gari per pactum? De quo die, vt dixi in l. oēs populi. Alias opi. quæ
sunt in glo. & hic. & in l. ɔ̃tra, nnn recito. Alij, vt, Nicolaus de Ma
tate l. dñt, quod legi derogat, vt hic: nnn aūt rōni nāli, vel legi sibi
resistenti, vt in ɔ̃rin. Vel dic legi derogat, vt hic, non tamen vincit
4 legem, & eius rōnem, quin ex ea possit sumi arg. † Ex quo no. qd.
licet ex lege p aliam correcta possit sumi argm̄, vt C. de lat. liber
tol. l. j. circa prin. & ibi no. tamen ex l. correcta p consuetudinē su-
mitur rō, q cōsuetudn venit ex tacito ɔ̃sensu, & non tollit rōnē s
Minus. n. excludit tacitū, q̃ expressum, vt dicimus in tacita pupil-
lari, q̃ matrē nō excludit. Et boc tenet Gui. Prima solo tenet cōr-
ter, ac ēt duæ vltimæ possunt esse bonæ. Septimo opponiť. J. de se
pul. vio. l. 3. §. diuus. vbi lex tolli consuetudinē ɔ̃riam. Dicit gl hic
loquitur, quando lex pręcedit, consuetudo sequr: secus si p̄cedat
consuetudo, tunc tollitur p sequētē legē. Sed ista solutio est ɔ̃ ca-
sum ext. de const. c. 1. lib. 6. Vnde qdam Modeniores dicūt. Quā
doq; p̄cedit lex, postea sequiť ɔ̃suetudo ɔ̃tria, postea iterum fit lex,
tunc tollit consuetudo. De facili n. redit ad primā. Ita loquiť d. §.
diuus. si aduertat. Sed qñ nulla lex p̄cedit consuetudinē, tunc hēt
locū c. j. de ɔ̃sti. li. 6. Ista soln non placet: nā si rō dicti capituli ad-
uertatur, nullo mō tollit consuetudo, Principe ignorante. Dic er-
go, vt notať in d. c. j. quod hoc voluit gl. in §. diuus. Vel sciebat ɔ̃
suetudinē, licet hoc sapiat diuinationē. De hoc p C. de testa l. fin.
lip. tit. 2 l. ius ciuile. Octauo opp. q non tollit legem, ut J. eod. l.
quod non rōne. Sol. ibi in ɔ̃suetudine erronea, quod intelligitur,
vt ibi dicā. Nono opp. C. de vsu. l. eos. §. si de sacr. eccl. auth. cassa.
de furtis. auth. nauigia. cū si. Sol. q lex ibi importat cōsuetudinē,
hic secus. Decimo opponiť, & vr̄ quod uirtus cōsuetudinis sit in
terpretari, & declarare legē, non corrigere, J. eo. l. si de interpretat.
Sol. Huius finis loquitur, quando consuetudo est contra id quod
lex disponit: sed si s̄m legē, tunc eam interpretatur, si est dubia, ut
l. contraria. Si certa, tunc lex eam confirmat, & corroborat, ut l. fi.
C. e. Et sic ualet ɔ̃suetudo, non ut ex ea agatur, sed ex l. cōi, ut dixi
in l. ius ciuile. Dr̄ aūt ɔ̃firmare, sicut agnitio debiti cōfirmat prio
rē cautionē non patiēdo eā tolli præscriptione, ut l. cū notissimi.
§. fin. & l. si quis. C. de præscrip. 30. annn. & sic dēt intelligi glo. q̃
5 dicit ualere consuetudinē s̄m legē. † Dic ergo ad declarationem
oīum. Aut ɔ̃suetudo est s̄m legē, & eius uirtus est interpretari, si
est dubia: & corroborare, si est certa, ut l. si de interpretatione. sup.
eo. & C. eo. l. fi. Aut est præter legē in casu omisso, & tunc eius uir
tus est legē imitari, ut tm̄ ualeat eo casu, quātū lex scripta, ut hic,
& C. eo. l. fi. Aut ɔ̃ legē, & tūc aut ɔ̃ ius nāle, uel gentium, uel diui
num, dic ut dixi circa statuta, s̄. in l. oēs populi. de iust. & iu. Aut ɔ̃
ius ciuile, & tunc aut a l. improbať consuetudo, & non ualet. d. l.
oēs. in fi. cum sim. Aut a iure ciuili non improbať, sed aīs est ɔ̃ iu-
ris ciuilis dispōnem, & tunc aut consuetudo præcedit, aut sequiť.
Primo casu aut legislator sciebat talē ɔ̃suetudinem, uel expresse
uoluit eam tolli, & tollitur, ut d. §. diuus. & no. in c. 1. Aut ignora-
bat, q in dubio pręsumiť, & non tollitur consuetudo, ut d. c. 1. Se-
cundo, quando consuetudo sequitur, & tunc aut cōsuetudo fuit
inducta errore, nō rōne, & dicas tunc, ut habetur in l. qd nō rōne.
aut fuit inducta ratione, & ex certa scientia, & tunc aut generalis
& generaliter uincit legē, ut hic: aut spālis, & specialiter uincit. d.
l. uēditor. §. si cōstat. J. cōia p̄d. & C. e. l. 2. Veniamus ad q. in quib.
teneboordinem Pet. & Cy. Primo. n. q̃ritur, quid sit cōsuetudo.
Secūdo, qualiter & per quos inducatur? Tertio, qualiter introdu-
cta in iudicium proponať iudici. Quarto, qualiter probeť. Quin-
to, quis sit effectus consuetudinis, & interseram aliquas q. acces-
6 sorias. † Primo igitur q̃ro, quid sit consuetudo? Et ne in ęquiuocū
procedamus, sciendū est, s̄m Doc. q ɔ̃suetudo sumitur trib. mo.
Primo pro assuefactione hominis, & nūc est factū. J. de pig. ac. uel
uniuer-

ADDITIONES

a Poma. Imperfectus. Vide Cęp. consi. 18. in 1. dubio. Fel. in c. auditis. de præscrip. Barb. consi 6. uol. j. & in consi. 19 eo. uol.
b Primo opp. Vide Præpositum in c. consuetudo. dist. j.
c Ruer. Dic aut non reperitur. Adde, quod istam distinct. Barto. sequitur Ias. hic, col. 7.
d Ratio prædictorum est. Vide Fel. in c. auditis. de præscrip.
e Pani. Quinto opponi. Vide quæ scripsi in l. reprehendenda. de insti. & substit.

vniuersorum.l.si seruus plurium.§.fi.de le.j.de pe.leg.l.dñs.§ pe. Quæ ꝯsuetudo accidit ēt in animalib.vt Inst de rer.diu. § apium. & de acq.re.do.l.nãlem.§.in bis. Et ex isto facto oriẽ iuris dispositio,& de hoc non loquimur hic. Secũdo accipiẽ consuetudo pro facto pluriũ personarũ,& istud appellaẽ vsus seu mos,& istud sitr de esse facti,quod debet probari,vt C.eo.l.j.ext.de consti.c.j. Tertio accipit consuetudo pro iure,quod resultat ex vsu,& moribus plurium personarũ,& sic loquiẽ hic.in ver.inueterata & l.sed ea. i.Eo. De hac ergo quæriẽ quid sit. Et Azo in sũm. C.eod.dixit, Consuetudo est ius non scriptum, morib.populi diuturnis inductum,vt hac l.ibi,inueterata.Insti.de iure nat.gen.& ciui.§.ꝯstat. Iac.de Are.reprehendit,quia dicit,ꝙ non scriptũ,nõ sit de esse cõsuetudinis,quod an sit verum,statim dicam. Alij reprehẽdũt alia ratione,q ēt in cõsuetudine,ex morib.vnius hominis resultat ius: & tamen est, ꝙ de eo hic non loquitur, & tñ in diffinitione Azo. comprehendit. Quare ipse Iac.de Are.sic diffinit,Cõsuetudo est ius moribus vel vsib.totius populi, vel maioris partis recte initiatum, & spatium,habens legis authoritatẽ,vt plene per Cy.C eo.l.a.in i.q. Ista diffinitio nõ est bona. Nã ēt capitula ecclesiarũ inducũt ꝯsuetudinem,nec in dicta diffinitione ꝯprehenduntẽ. Tu ergo pone diffinitionẽ,quã ponit text in d.c ꝯsuetudo.dist.j.vbi dẽ, Cõsuetudo est ius quoddã morib.institutũ,qđ pro l.suscipit,cũ deficit lex. Ista est bona diffinitio, in qua verba ista, ius quoddã , ponunẽ ad dñãtionẽ consuetudinis,quæ est facti,vt dixi. Morib institutũ,ponitur ad dñam aliorum partiũ iuris, quæ veniunt ex expresso cõsensu. Quod pro lege suscipitur,ponit ad dñam eius iuris,qđ descendit a consuetudine vnius singularis personæ. illud. n.non seruaẽ pro lege. Est.n.ibi ius dispositũ,seu circa qđ disponatur. Sed istud ius, de quo loquimur,est ius disponens:iõ dẽ,pro lege seruaẽ. Cũ deficit lex,hoc ponitur, vt ostendat non valere cõsuetudinem a lege reprobatã. Nam aut ꝯsuetudo est in casu a lege nõ deciso,& tunc deficit lex. Aut a lege deciso, & tunc si quidẽ lex non resistit consuetudini,valet ꝯsuetudo,tunc improprie dẽ,ꝙ deficiat: quia per consuetudinem derogaẽ, vel generaliter,vel specialiter. Aut lex resistit consuetudini,& tunc lex non deficit,nec consuetudo valet. Sed vtrũ ꝯsistat q̃ro,vtrum sit de esse cõsuetudinis,esse nõ scriptum? Vĩ ꝙ sic,vt Insti.eo.§.constat.§.tit.a.Ius ciuile.in fi. Eꝯ ꝙ non,ꝙ põt esse scripta. J.e.l.anno vbi dẽ, ꝙ non est necesse scribi,ergo animum,ꝙ si scribatẽ,est consuetudo. Præterea lex, & consuetudo differũt,sicut tacitũ,& expressum, vt hic, ſi sicut scriptũ, & non scriptũ. Et hoc tenet Iac.de Ra.C.eo.l.1.& quæ sit lon. cõsue.l.1. a Pro hoc ꝙ vsus feudorum,aq sunt ꝯsuetudines,sunt redactæ in scriptis,tu dic sm Gui.ꝙ ꝯsuetudo põt ꝯsiderari, quo ad sui originẽ,seu introductionẽ, & tũc impẽ esset ꝙ sit scripta, cũ veniat ex tacito consensu populi, vt hic, & d.§.constat. Aut quæris quantum ad sui reformationem, vt ecce, ciuitas est vsa longo tpe aliqua consuetudine, nunc facit eã redigi ĩ scriptis:hoc põt fieri. Et ita sunt de consuetudinib.feu. Lex aũt ex necessitate dẽt scribi, vt C.l.humanũ. Possettñ Princeps,si vult,facere sine scriptis,vt J. b nec.l.j. Sic q̃ vbi vrũ postq̃ est redacta ĩ scriptis,desinat esse ꝯsuetudo? Quod vĩ,qa oĩno non venit ex tacito cõsensu. Eꝯnã licet ꝯtus sit redactus in scriptis, tñ non dẽ ꝯtus celebratus in scriptis, sed sic,cum hoc ab initio sit factũ, vt C.de fi.instru.l.ꝯctas.vbi dẽ quod actus non operatur vltra agentis intẽtionẽ.Qñq; quis facit eam in scriptis redigi, non vt de nouo ius constituat , sed vt iam constitutum probet,& remanet cõsuetudo sicut primo, licet sit scriptũ probando,argu. J.deposi.l. Publia.in fi. & ita sunt in feudo, vt ibi habet sunt ꝯsuetudines. Qñq; redigitur in scriptis, vt ius constituat de nouo,tunc ēt cõsuetudo prima remanet,& ius scriptũ valet,vt ius scriptũ. Exẽplũ de pb.c.a l.6 Et poterit agi ex vtroq; & ex vtriusq; sit auxilium ordinariũ, vel vtrũq; extraordinarium , vnum aliud non excludit,vt J.de dam.inf.l.qui bona § 1. de act.& obl.l.quoties. Sed vĩ quod sequens statutum non valet,cum nil commodi afferat. Sed certe satis magnum commodũ affert, eo quod illam pi.pban, vt J.de leg.3.l.3. §.si rem. Secus ecõuerso, si præcedat lex scripta, & sequaẽ ꝯsuetudo: nam nõ valet, vt cõsuetudo istis dixi. † Sed quid si dicat ĩ libello. Peto sm statuta prædicta, & consuetudines huius ciuitatis. Vĩ ꝙ nõ valet, quia dẽt vnã actionem eligere,vt l.nemo ex his.de re.iur.& l.q.d in hẽdẽ.§.eligere.de edi. Respondeo cũ interpretatio fieri debeat sm ꝓferentẽ,ut J.dẽ [illegible] mentione.dicta verba debẽt intelligi cõiunctim , vt vnã solã actio videaẽ intentata, & exponatur sic sm consuetudinẽ & statuta,sm statuta, ꝑ ꝯsuetudines approbata, vel cꝯ sm cõsuetudines approbatas,seu ꝯfirmatas ꝑ statuta. Sed a simili, si qs in libello proponeret suppõnem, & oĩmeratione, intelligiẽ agere stipulatione impleta,& validata ꝑ numeratione,vt J.de noua. l.si stipulatus fuero. §.j. & l.cũ.n.Item si qs diceret in libello. Peto pdicta de iure gentium,& ciuili,dẽt intelligi,i.de iure ciuili approbante ius gentiũ,ar.J.ret.amot.l.rerum amotarum.ĩ princ. & quod ibi no. Idem credo de eo quod quotidie dẽ in libellis. Petens pdicta sm formã iuris, & statutorum,vt intelligaẽ sm formã statutorũ de iure ꝑmissorũ & approbatorũ. Et vĩ cas.ext. de eo, qui mit.in poss.cã rei ser.c.cũ venissent. Vltra hoc hic q̃ro , ĩ quo differant vsus,mores,ꝯsuetudo,stilus,& præscriptio? Dĩ mores, & ꝯsuetudo sunt idẽ, & sonant in factũ. Cõsuetudo põt accipi ꝑ ipso facto,& erit idem,vt s̃.dixi,& põt accipi pro iure,ut accipiẽ hic,tũc differũt,qa unum est factũ,aliud ius. Nam usus,& mores sunt cã cõsuetudinis,dico cã remota. Nã cã ꝓxima,est tacitus c cõsensus,qui colligiẽ ex vsu,& morib ut hic. Silus licet sitr d ĩ usu quẽdi,tñ non bene declaraẽ a iure,& de eo fit mẽtio. C.de sacro. eccl.l.j. Pet.dicit,ꝙ ab vno hoĩe inducitẽ,vt ab aliquo maiori iudice,qa hẽt ptãtẽ legis condendæ. Vel dic qđ stilus appellatur ꝯsuetudo,q̃ respicit ordinẽ loquẽdi,vel ꝓcedendi. Consuetudo e[st],q̃ respicit decisionẽ. Præscriptio in quo differt a consuetudine. Pet. & Cy.multa loquunẽ,finaliẽ se non intellexe tunt. Dic ꝙ consuetudo est quoddã ius inductũ ex vsu & morib.eorũ, q vnico expresso consensu,hoc poterant inducere, & est ꝓ ipsis vtẽtib. vel ꝯ ipsos:extra eos aũt nõ p̃iudicat,nisi catenus,quatenus expressus cõsensus poterat præiudicare. Hoc patet manifeste in populo inducente cõsuetudinem,ꝙ eorum consensu poterat induci,& populo suo prodest,& nocet. Per præscriptionẽ inducitẽ quædam actio iuris, & vsus alicuius, quod non poterat suo solo consensu inducere.& ꝑ seꝯ alium,vt patet in toto tractatu de præscr.& vsuc. † C.& ff. Vñ ciuitas,q̃ dicit se habere merum Imperium ex longa cõsuetudine,proprius diceret ex præscriptione, inducta ꝑ consuetudinem,nam hoc ex solo vnius expresso consensu non potuisset inducere. Item,est solum pro se ꝯ alium superiorem, apud quem residebat dicta iurisdictio. Idem dico de nobili, qui dicit se habere ius collectandi rusticos ex consuetudine: quia imo debet dicere ex præscriptione,quicquid dicat Petr.

11 Secundo † Loco q̃ro principaliter,qualiter,& ꝑ quos inducaẽ ꝯsuetudo? Et dico,ꝙ per oẽs,quos dixi in e l.oẽs populi.posse facere statuta ꝑ oẽs illos põt induci ꝯsuetudo. Illud.n.possunt per tacitum cõsensum , quod possunt per expressum ,vt hic. Qualiter aũt inducatur? Et leges vĩr ponere tria.i.frequentes actus, vt C.eo.l.j.& C.de ædi.pri.l.an in totũ, & hic, & in rub.s̃.e.ti. Secundo tpis diuturnitatẽ, vt hic in gl. Tertio qđ principium sit rationabile,non erroneum, vt J.eo. l.quod non rõne. f Ista oĩa examinemus. Primo videamus f † quot actus requirãtur, 12 vt dicatur frequens? & gl.vĩ dicere de duob.ar. C.de epi aud.l nemo.in fi & Insti.de n.perso.in fi.dẽ ibi, multas esse conditiones liberorum hominum,& tñ non sunt nisi duæ. Facit J ad Syll.l.j.§. hoc telcriptũ. C.ad leg. Iul.de vi.l.seruos.vbi dẽ,bis,aut sæpius, ergo bis est sæpe.patet ex comparatiuo qui sequiẽ . Alij dicunt hoc esse relinquendum arbitrio iudicis,ar. J.de iu.delib l.j in fi.q hoc indicet ex actuum qualitate. Cum.n.cã proxima consuetudinis, sit tacitus ꝯsensus,si hũc habemus ꝑ vnum actũ,sufficit, si ꝑ plures,& hunc no habemus,non sufficeret. Et hoc tenent quidã Bononienses.alij,vt Gui.dñt,ꝙ vnus actus non sufficit. Nam consuetudo est in his,q̃ frequenter fiunt.C.eo.l. t.de ædi.pri.l.an in totũ. Sed quod fit semel non est frequentet,vt s̃.eo.l.nam ad ea. & pluralitas requirit plura,vt J.dẽ testib.l.vbi numerus. Nec ob.si dicis, sufficit consensus per vnum actum,quia in statutis,expressus consensus particulariter receptus, non sufficit, vt dixi in l.oẽs populi. Ita in consuetudine tacitus consensus ex vno actu nõ sufficit,quia requirit frequens actus,qui æquiualet consensu dato in cõi, non in particulari. Dico ergo,quod ad minus duo actus requirunẽ, & plures qñq; ex qualitate actuũ,vt statim dicã. Secũdo videamus, 13 † qui actus requirantur? gl.vĩ dicere,ꝙ actus sniarum, vt hic dicit gl.in ver.inueterata. Latius tñ loquitur gl.C.eo.super rubr. & J ꝓxima. s.quod actus sniarum. Itẽ quia perpetuo sit obtentum sine ꝯdictione. Itẽ qa libelli quenmonarũ non sunt admissi. Istud cõiter tenent Doc.i.ꝙ ꝑ actũ iudiciorũ, & nõ iudiciorũ , inducaẽ cõsuetudo, vt J.l.cũ de ꝯsuetudine. ibi, an ēt ꝯdicto aliqñ in iudicio,&c.nã dictio,ēt,innuit idẽ,i.extra iudiciũ. Et pro hoc l.nã Imperator. J.eo ibi ponitur diffinitiua,alternatiue. Sic ergo frequẽs actus in actib.inducit consuetudinem ꝯhendi, vt l.quod si nolit. §.qa assidua. J.de ædi.edi.cũ si.ibi no. Sic frequens actus expendendi facit consuetudinem,de qua moneta intelligatur. J. de leg.3.l. 14 nũmis. Sic frequẽs act[us] ducẽdi aquã,vt † de aqua plu.arc.l.si pr[ius]. §.j. Sic vsus loquẽdi ĩducit ꝯsuetudinẽ ĩtelligẽdi il.ã, J.dẽ ver. sig.l. anniculus.la j.& l.vt Alphenus.& de fun.istr.l.cũ de lanionis.§.j. In istis

ADDITIONES.

a Vsus feudorum. Vide Com.in consi.163.ina.dub.

b Item quæritur. Vide Ias. in prælu.feu.in j.q.circa fin.& qđ ibi hẽs in recollect. Vide quæ dicit Are.in l.a.in prin.in 1.no.de vul.& pup. Dec.late in rub.ext.de consue.quã legit in prin.lecturæ de off.dele.vbi ēt ponit de ꝑcedenti doc.Bart.

c Ruet.Stilus. Adde quare dicitur stilus Io.Fa.in §.ex non scripto.Inst.de iu.natu.scilicet a stilo cum quo scribitur.

d Poma.Stilus licet sit. Vide vnum terbum per Are.consi.95.& Ale.consi.10.vol.2.vbi dicit,quot actus requirantur ad inducendũ stilum. Et vide ipsum consi.36.vol.2.vbi dicit,ꝙ iudex bene potest inducere stilum ad declarationem iuris cõis,sed non econtra,quia tunc requiritur consuetudo.& consi.99.vol 3. vbi dicit,ꝙ tantum operaẽ stilus vnius Principis, quantum totius vniuersitatis consuetudo,& Are.consi.101.vbi ponit quantum temporis requiratur ad probandum stilum,& Ang consi.93.vbi ponit quid sit stilus,&c.

† Clau.Merum imperium. Vide circa hoc Are.consi.43. vbi videtur istam doctrinam reprehendere,& idem Ale.in consi.124.vol.4.

e Statuta. Ad Bar.hic adde Fran.de Are.in c.a.[illegible] & proba.

f Primo videamus. Vide Præpositum in c.n.o.[illegible] & aliquid in c.cõsue.ea.dis.

istis m̄ casib. ex traiudicialib. reqrit maior frequentia, q̄ in iudicia
14 lib. vt ī. in 4. q. pri. qualiter ꝯsuetudo ꝓbet. Tertio videamus a †dc
tpe, quātū tp̄s requitat. Quidā dñt, qđ tp̄s, cuius in ꝯ̄riū nō exi-
stat memoria, vt hic, vbi dt, inueterata. & C. eo. l. cōsuetudinis. vbi
† dt lōgęuū. de aqua quot. l. hoc iure. §. ductus aquæ. Pro hoc, quia
actus, ex qb. inducitur ꝯsuetudo, hñt cām discontinuā, ergo, &c.
vt ī. de seru. l. seruitutes. la 3. Io. & Azo & oēs b glo. dñt, ꝙ sufficit
spatium longi tpis s. x. vel xx. ann. †vt hic patet, & C. eo. sup rubri
ca. Docto. nři hic tenent de decem annis inter præsentes. illud qđ
glo. dt, vel viginti annis inter absentes, hic non cadit, cum popul⁹
semper sit pręsens, ēt si aliqui ex populo sint absentes, vt ī. de iud.
b l. proponebatur. Canonistæ vñr dicere, quod requirit tp̄s xl. ann.
vt no. ext. de ꝯsue. in c. fi. Sed illud in ꝯsuetudine inducenda ꝯ̄ ca-
a nones, & loca sp̄ualia, sed hic ꝯ̄ iura ciuilia & tpalia: arg. pro hoc.
C. de sacrosc. ecc. quas actiooes. Non ob. iura, quæ arguunt de tpe,
cuius in ꝯ̄riū non extat memoria, qa si inducit longo tpe, mul
to fortius longissimo. Non ob. quod hēt causam discontinuā; qa
illud est verū in p̄scriptione, quam quis nō posset statim sua spon
te inducere. Secus in ꝯsuetudine. Dico plus, quod cū cōsuetudo
inducat ex tacito ꝯsensu, ad p̄sumēdū tacitū ꝯsensum agentis, nō
c reqrit ꝯtinuus actus, vt ī. de vsuris. l. cū de in rē verso. † Iuxta p̄dt
15 cta q̄ro, a quo tpe incipiat currere istud decenniū? Dñt quidam,
a die secundi actus, tunc. n. populus incipit cōsentire. Ante. n. non
p̄t p̄scribi ꝯsensus, q nō est, ar. C. de anna. except. l. j. Sed certe nec
p ſm actū vr̄ populus ꝯsentire, nisi interuenerit cursus tpis. Glo.
& Doc. vñr tenere, quod a die primi actus. Qđ patet ex eo qd hic
dicit, quod sufficiat si intra decennium sit sniatum. Ex cursu n.
tpis & frequentia actuum, inducit tacitus ꝯsensus, q parit consue
tudinē. Ex h. d. Pe. quod Canonistæ quidam dñt, quod ꝯsuetudo
est p̄scripta, vt ext. de consue. c. fi. non bene loquunt, qa ad hoc vt
aliquid p̄scribat, oportet quod sit ius certum formatū, vt dñij, &
pignorū, & similia. Sed in ꝯsuetudine añ ꝯpletū tp̄s, nullū est ius
formatū, ergo non p̄t p̄scribi. Tu dic, quod q̄dam sunt iure indu
cta, & disposita, q̄ præscriptione tollunt, & in aliū transferunt, vt
patet in p̄scriptione alicuius dñij rei. Quædam sunt iure non indu
cta. sed p̄scriptione inducuntur, ut apparet in p̄scriptione seruitu
tis. Ita in cōsuetudine p̄scribenda, īducitur ius, vnde merito p̄t di
16 ci ꝯsuetudo præscripta †Itē q̄ro, qd si īntra decēniū q̄nq; fuit sniā
tū viui, q̄nq; aliud? Dic ergo, aut ꝯsuetudo erat tam perfecte īdu-
cta, & tunc licet al's ꝯ̄rius actus fiat, tñ ñ tollit cōsuetudinem, nisi
tot sint alij actus ꝯ̄rij, & tāti tpis, quod cōsuetudo ꝯ̄ria inducat, vt
ī. de reg. iu. l. nemo. §. tpalis, & ibi no. Aut ꝯsuetudo non erat ad-
huc perfecte inducta. qa intra decēniū: & tūc aut sunt tot actus ꝓ
cōsuetudine, quot ꝯ̄ cōsuetudinē, & non inducit cōsuetudo. Ita
no. gl. ī. e. l. cū de cōsuetudine. in fi gl. & vr̄ tex. in l. ſp instipłonib.
de reg. iu. Pa. hoc, qa non est ꝯtinuatus ꝯsensus, vt ī. de viuca. l. 1.
Pro hoc ī. de fun. instr. l. q̄suū. §. si qs eodē instro. Aut sunt pl'es ꝓ
consuetudine, pauciores ꝯ̄. tunc aut loquimur in ꝯ̄ctibus, & alijs
actib. extraiudicialib. aut in iniijs & alijs actib. iudicialib. Primo ca
su, credo inductā cōsuetudinem. Exemplum collig it. Oēs de po
pulo iudicant totam hēditatē primogenito dari, duo vel tres iu-
dicant æqualit, & hoc totum si fiat intra x. annos inducta erit con
suetudo. Idem si in quolibet ꝯ̄ctu ab oīb. de pp'o apponit obło
pponiū, duo uel tres non apposuerunt, nihilominus erit inducta
ꝯsuetudo ꝯ̄hēdi. de qua loquit §. qa assidua. Rō, qa sicut in statu-
to, qd venit ex expresso cōsensu pp'i, pualet ꝯsensus maioris par
tis, vt ī. ad munic. l. quod maior. & dixi in l. oēs pp'i. ita ēt in con-
suetudine, quæ uenit ex tacito cōsensu. Et sic debet ītelligi quod
no. C. eo. l. 2. in 3 q. princ. circa fi. Et ibi, circa hoc q̄ro, &c. talis ēt
aenis licet uideat cōsuetudini ꝯ̄rius, pōt intelligi, ut inducat ꝯriū
consensum. Consuetudo. n. ꝯ̄hēdi intelligit habere vires, nisi a-
liud intelligatur inter partes, vt ī. de regu. iu. l. tem p in stipłonib.
Igitur isto casu intelligeē a partib. ꝯ̄riū obseruari, 10 qa sic ē actū
inter eos, non iō qa voluerunt cōsuetudini derogari. Secūdo ca-
d su, q̄ñ de actib. iudicialib. tunc aut q̄ñ illi actus ꝯ̄ cōsuetudinem
sunt facti, populus murmurauit, & dicebat intra se, male factum,
& ꝯ̄ iustitiā, tunc non impedit ꝯsuetudinem induci, cū appareat
continuatio voluntatis populi, argu. ī. de leg. 2. l. fideicōmissā. §. si
tē. Dr̄ aūt ꝯ̄dicere pp'ls, q̄ñ decuriones, & alij qui regunt ciuitatē,
ꝯ̄dicunt: Aut populus nō murmurauit, sed tacuit: & nunc aut sūt
actus, qui se ad inuicem compatiunt. Exemplū in qōnib. decem
libratum, ut plurimum ꝓcedit sine libello, & sine litis cont. q̄nq;
ꝓcessum est ordinarie. Illi. n. actus se compatiunt, s. ut valeat pro-
cessus factus summarie, & ēt ualet, si fiat ordinarie ad cautelam,
ut c. sæpe. de uer. sig. in cle. tunc non impedit cōsuetudo īduci, cū
p tales actus non inducatur mutatio uoluntatis, sicut dicimus in
testō, & codicil. Inst. de cod. §. nō tñ. qđ intellige, nisi cōsuetudo
allegaret, & ꝯ̄ cā ꝓnūciaret. Aut sunt actus se inuicē non compa-
tientes, ut qa snia diffinitiua sit lata, ꝙ primogenitus hēat tota hē
ditatē. Alia snia est, quod æqualit diuidatur, & tunc impedit ꝯsue
tudo, qa nāt mutata uoluntas, Sic ēt pōt intelligi gl. quę est ī. eo. l.
cum de cōsuetudine, & ī. de reg. iu. l. nemo. §. tpalis. Rō, qa cū iu
dex authoritate pp'i sit præpositus, qđ facit iudex, totus populus
17 facere uī, ut l. j. §. oia. C. de uet. iu. enu. Sed q̄ro, † qd si plures act⁹
reperiantur facti eo. tpe, puta eo. die, uel duob. & lapsum est decē

nium, vtrum sit inducta consuetudo. Vr̄ quod sic, qa sunt frequē
tes actus, licet eo. die euenerint, arg. inf. de iud. l. nōnunquam. ar.
inf. de re iud. l. cōtumacia. §. cōtumax. de verb. sign. l. ter enixa. vbi
no. Contrariū tenet Gui. Terrisa. Nam q̄ñ emanant eo. tpe, non
pōt ita ꝯstare de cōsensu populi, sicut q̄ñ successiue, arg. pro hoc
ad Velle. l. si mulier. & ad leg. Aqu. l. illud. in fi. Quid si ꝓferantur
plures sniæ intra x. ann. nec apparet, an sint executioni mandatæ,
an sufficiat? Vr̄, quod non. Nā qđ valet mittere in possessionē, ni-
si iudex tueatur eā? vt inf. ne vis fiat ei, qui in pos' mi. l. j. in prin. tit.
j. l. 2. §. post originē. Dic, aut non sunt mandatæ executioni, qa pt
tacuit, & neglexit, tunc sufficit nihilominus ad inducendā cōsue
tudinē, ar. inf. qđ quisq; iur. l. 3. in prin. Facit, quod sola snia inspici
tur. ī. de inu. test. l. si qs filio exhēdato. §. irritum, & ī. de poe. l. qđ
ad statum. Aut nō sunt mādatæ executioni, qa nō potuit, qa snia
nulla, aut rescissa. Primo casu, siue sit nulla pp defectū iurisdōnis,
siue qa lata ꝯ̄ ius expresse, qa parte non citata, & tunc non sufficit
ad cōsuetudinē, qa non dr̄ snia, q̄ nulla est, vt ff. de app. l. si expres-
sim. quæ sen. sine appel. rescin. l. j. Secundo casu, q̄ñ fuit rescissa p
appłonem, & idē qa non vr̄ pronunciatum, vt l. 1. in fi. ī. ad Tur-
pill. Aut p restit. in integ. & tūc aut in restōne venit iniquitas snię,
aut solus fauor personę. Primo casu, idē sicut in appłone: qa eadē
est rō. Secundo casu, q̄ñ fauore personæ restituitur, pone exem-
plum. Volo probare, quod vino vēdito, videatur venditū vas: cō-
suetudo est, inducit inter alia vnā sniam, ꝯ̄ q̄ fuit habita restō iō,
qa minor deceptus in sic vendendo, nō iō, qa non iuste lata sit, &
isto casu nō impedit ꝯsuetudo, qa effectus sniæ, quo ad alia rema
net, arg. C. si vnus ex plur. l. j. & C. si ī vna eademq; cā. l. j. Nam ēt
post restōnem remanet ꝯsens⁹ populi ſm Gui. Sed ꝯ̄ p̄dicta opp.
tu dicis, ꝙ p sniam nullam nō inducit consuetudo, ſm hoc nunq̄
induceret ꝯsuetudo: qa si snia est ſm ius cōe, tūc non q̄rimus de
consuetudine. Si est ꝯ̄ ius, tunc est nulla ipso iure, & sic nunquam
induceretur consuetudo. Ad quod dic ꝙ p̄t ferri snia super eo, qđ
non est lege decisum, & inducitur cōsuetudo. Q̄nq; super eo, qđ
est lege decisum, & tūc pōt ferri snia ſm legē, & inducit cōsuetu-
do interpretatiua, de qua loquit l. si de interpretatione. & l. mini-
me. Q̄nq; fertur snia ꝯ̄ legē, & tunc si quidem non est expressus
error in snia valet, & inducit cōsuetudo. Al's, si ē expressus error
in snia, non valet, nec inducitur consuetudo, vt dixi. Hoc verum,
nisi esset executioni mandata, tunc populus vr̄ cā habere pro va-
lida, & sic tacite consentire, ergo induceret cōsuetudo, vt hic. Itē
posset opponi, ꝙ iudicis sniā redderet in irritum, vt l. inter stipulātē.
§. j. de verb. ob. Non est ergo voluntarius cōsensus, ergo p sniam
nō inducitur ꝯsuetudo, q̄ venit ex tacito ꝯsensu, sed eo qa nō est
appellatum, vr̄ cōsentire. Ex tractu ergo tpis vr̄ ꝯsentire, & appro
bare, quod ab initio non fuit approbatæ factum. Sic C. qđ me. cā
l. 2. Snia ergo & tractus tpis hoc inducunt, ar. C. de test. l. sancim⁹.
posset ēt opponi, quod ille vr̄ tacite consentire, q posset expresse
ꝯ̄dicere, sed alij de populo, quos negotium non tangit, illi non
pñt sententiæ ꝯ̄dicere, nec appellare, vt ī. de appe. l. snia ergo, &c.
Sol. licet alij non habeant beneficiū appellandi, dicit Pet. tñ quia
sciunt vel scire debēt, de facto ꝯ̄dicere dēnt, sicut dr̄ de pr̄e, q̄ñ fi-
lius creat decurio, vt ī. ad muni. l. 2. cum ergo pñt expresse ꝯ̄dice-
re, ergo tacendo vñr ꝯsentire: hoc ēt operatur tractus tpis. Sed ao
18 †p sniam arbitrorū inducat ꝯsuetudo. Quod vr̄: qa ad instar sūt
iudiciorū, vt ī. de arbi. l. j. E ꝯ̄, ꝙ non, qa nō hēt effectū aliarū snia-
rum, sed ei paret metu poenæ. C. de arb. l. j. Itē nō infamat, vt ī. de
his qui no. infa. l. quid ergo. §. ex compromisso. So. dicit Gui. Aut
est arbiter assumptus sine pęna, & sic ex eius sententia homolo-
gata oritur actio, vt C. de arbi. l. cum antea, & tunc inducitur cō
suetudo, licet in hoc plures sniæ requirantur. Aut fuit cum pęna,
& tunc non tenet in expresso, ergo nec in tacito, vt l. 3. §. qui ha-
bet. ī. de seru. rust. prædio. Sed credo quod sicut ex contractibus,
& alijs extraiudicialibus actibus, potest consuetudo induci, vt s.
dixi,

ADDITIONES.

a Tertio videamus. Vide Fel. in c. in causa. de re iud. Barb. consi. . . lib. 2. Prępositū in c. mos est. dist. 1. & eundem in c. frustra. 8. dist. Meno. vide in tract. fallent. posito post illum Soc. reg. 28. & 29.

b Ruet. Et omnes gl. & illa est vera & cōis opin. vt no. Ias. hic col. 11. cum limitationib. & declarationib. de quib. hic per eum.

† Clau. Decem vel 20. annorum. Quasi requiratur spatium 10. annorum ad tollēdam legem, quod habet locum, quando illa lex fuisset recepta a subditis: secus si nondum fuerit recepta, quia tunc sufficit, ꝙ vtamur in communi aliquo tpe, sciente, vel patiente superiore, vt signanter voluit Rich. in c. 1. de tre. & pa. quē ibi sequitur Pan. & But. in c. quia circa. ext. de consan. & affin. & ibi etiam Pan. idem dicit, ver. secundo no. si ab aliquibus fuerit recepta, sed nō a maiore parte subditorum, & sequit Are. consi. 11. inc. procedendum est. Ale. consi. 132. vol. 1. vbi allegat alias duas quotas Bart. ad hoc, s. in l. fi. §. sed cum antiquitas. C. de cur. fur. & consi. 143. vol. 1. inc. iudex cōis Assisij, allegat ēt Bald. in auth. omnes peregrini. C. comm. de succ. quem sequitur in c. 1. vers. quæro vlterius, facta fuit quædam reformatio. Ale. in l. cum prolatis. inf. de re iudic. & consi. 57. in princ. vol. 3. Are. consi. 134. Ale. cons. 6. volum. 1. & consi. 8. vol. 2. & consi. 123. volu. 4. Rom. consi. 111. & pont plenius cæteris Fel. in d. cap. 1. de treu. & pace.

c Ruet. Continuus actus. Adde ꝙ contrarium tenet Anto. de Bur. in rep. c. fi. col. 10. de consuet. & Ias. hic col. 11.

d Menoch. Secundo casu. Dec. consi. 41. nu. 12. in fi.

diri. ita ēt ex sñīa arbitri. Præterea, in quolibet ꝯpromisso cōsueuit apponi cā, rato manēte pacto, & sic pōt homologari, vt no. in l. 2. C. de arbit. Vtrum p abstinētiam vsus, inducat cōsuetudo ꝯtra legi. Dic plene p Cy. C. eo l. 2. in 3. q. Item an requiratur ꝯdictio, dicam ℐ. eo. l. cum de consuetudine.

Tertio. principalr † q̄ritur, qualr consuetudo in iudicio ꝓponatur. Ad quod bř dic, quod inuestigādum est, vtrum ex consuetudine oriať actio, vel aliud ius. Dic ergo ꝙ consuetudo qñq; tribuit ius agēdi, qñq; iꝰ excipiendi. Primo casu, aut tribuit ius agendi criminalr, & tunc nulla orit̄ actio, qa cāæ criminales non expediunť p actiones, sed p accusationes, vt Insti. de publ. iud. in prin. Sed erit accusatio ex illo statuto p cōsuetudinē, sicut dicimus, accusatio ex lege Corn. Vel etiā offm̄ iudicis, si iudex ex offō suo per inquisitionē procedit. Apparet ergo tibi, qđ errant qui dicunt, quod ꝯdemnatus ex forma statuti ꝯdōne ex lege dicať ꝯdemnatus criminalr, quia falsum est. cum ꝯdō ex lege sit actio, q̄ actiones in causis criminalib. nō hñt locum. Aut tribuit ius agendi ciuilr, & tunc aut ꝯsuetudine est introducta certa actio, ex illa agetur sine dubio: Aut non est cautū de actione: tunc aut est ꝯsuetudo, q̄ aliquā legē cōem interp̄tať, & ageť ex ea q̄ hēt locū de iure cōi. Rō, qa illa iō vř in ꝯsuetudine interp̄tāte repetita, vt ℐ. de cōiungen. cum emā. lib. l. nihil. Aut est ꝯsuetudo ď nouo inducens, & tūc nō ageť ex cōsuetudine, & hoc si disponat aliquid formiter vel ex statuto, s. ex illo iure formato a ꝯsuetudine. Vñ si cōsuetudo īducit ꝯtꝰ, ageť ex illo ꝯtu. Si īducit ius accrescēdi, ageť petitione hr̄ditatis. Si īducit dñiū, ageť rei vēdicatione, sicut dicimꝰ in iureiurādo. l. si duo patro. §. si qs iurauerit. ℐ. ď iureiur. Aut disponit difformiter, ita quod nō cadit in aliquod iꝰ formatū, ita quod possit oriri actio ď iure cōi, & tūc ageť ex lege, seu cōsuetudine, vt ℐ. de ꝯd. ex lege. l. j. Exempla sunt facilia. Secūdo casu, qñ inducit ius excipiēdi, tunc aut rescindit ius actoris ipso iure, & tunc nō est necesse ꝙ aliqua ꝓponať exceptio, sed sufficit ꝙ ꝯsuetudo probeť, vt dicam ℐ. ꝓxi. q̄st. Non est necesse, ꝙ petať a iudice, ꝙ rescidat id, qđ a iure rescinditur, vt ℐ. de ꝯdi. inst. l. q̄ sub ꝯdōne. §. fi. Aut tribuit iꝰ excipiēdi, seu excusandi, tunc dēt ꝓponi ꝯtra tp̄s statutū. Exēplū ℐ. ď excus. tu. l. scire oportet. §. j. & C. ď appel. l. ciues. Ex his satis † apparet, vtrū cōsuetudo debeat allegari ī libello. Nā cōsidera, quā actionē īentas, vt ex p̄dictis patet, & sic an ꝓxima, vľ remota sit allegāda in libello, vel nō, s̄m ea quę no. ℐ. ď eden. l. j. Et ista licet tangantur per Doct. nō tamen ita plene.

Quarto. ᵃ prin bř q̄ritur, qualiter ꝯsuetudo ꝓbetur, in hoc multū pēdet vis istiꝰ materię. Qñq; & primo, cōsuetudo est redacta in scriptis, quod ꝯtingit qñque ex authoritate superioris ppl̄i, vt in vsi. feu. & ꝯsuetudine ciuitatis vrbis Romę, & ciuitatis Mediolani, & tunc ꝓbatur p libri apertionem, sicut ī alio iure scripto. Qñq; redigitur in scriptis a Doctore. Exēplū gl. quæ est in l. dos a p̄re C. sol. mat. & in gl. quæ est C. de pac. cōuen. auth. æqualitas. Idem in gl. quæ est Inst. de act. §. aliæ, in prin. magnæ gl. q̄ dicit, quod de ꝯsuetudine procedit libellus, si peto rem iure dñij vel quasi. De hoc an talis scriptura sufficiat, vel requirať alia ꝓbatio, p̄t dubitari. Et vř ꝙ nō sufficiat, sed requiratur alia ꝓbatio, qa dictum vnius nō sufficit, vt C. de testi. l. iurisiurandi. Ecōtra credo, ꝙ sufficiat, ᵈ nisi ꝓbeť ꝯtrium. Nā authoritas poetæ, vel alterius excellentis viri, probat in arte sua, vt ℐ. de sta. hom. l. septimo. & inf. si ps hr̄d pet. l. antiqui. de solo. l. si p̄r. Ergo & authoritas ᵉ excellentis Doctoris. Præterea credit̄ libro argentariorū cuius offm̄ est commissum ex publico, vt l. quidam. §. nummularios. & ibi notať ℐ. de eden. ergo & Doctori, quia ei cū tanta examinatione offm̄ doctoratus publica authoritate decernitur. Præterea di. Doctorū interpretatio est probabilis, nō necessaria, nec in scriptis redigenda, vt C. de profess. q in vrbe Constan. l. vnica. lib. 12. & no. C. de leg. l. j. & ℐ. eo. l. si de interp̄tatione. Ideo aūt dř non necessaria, qa ei non statur, si probať ꝯtrium. Nec ob. d. l. iurisiurādi, quia loquiť in simplici teste, hic in Doctore, cui hoc incūbit rōne officij, vt dicimus in tabellione, vt in l. si qs decurio. C. de fal. Qñq; redigiť in scriptis in actis publicis, qa iudex pronunciauit inter duos, talem esse ꝯsuetudinē, an hæc pronūciatio faciat fidē inter oēs. Azo in summa. C. eo. vř tenere quod sic. Iac. de Are. Pet. & Cy. sequēdo eos ꝯ. quia iřa est ꝙ res inter alios acta, alijs nō p̄iudicat, vt C. res inter alios acta, ergo, &c. Nico. Mat. & Marti. de Fano, tenebant opi. Azo. vt ista sñīa faciat ius apud oēs, sicut in publicis iudicijs, t. popularib. ℐ. de iuretur. l. eum qui. §. in popularib. Ideo vř sic distinguēdum, Aut iudex hoc sentētiauit diffinitiue, cā cognita, & probat apud oēs. Aut interlocutorie, & tunc secus, vt. C. de legi. l. fi. in prin. & l. 2. & 3. & ibi no. eo. tit. Diceres tu, Istæ leges loquunť in Principe. Rñ. verū est, ꝙ aliud est in alio iudice, quantū ad hoc, vt hæc lex sit g̃nalis, sed quantū ad hoc vt ꝓbet ꝯsuetudinem sp̄alē, sufficit sñīa iudicis sp̄alis, q q̄tū ad illā ciuitatē pōt dici Princeps, vt ℐ. de excus. tut. l. spadonē. §. in ciuitatis, cū oīs ciuitas indici p̄tāte iudicādi p̄mittat: cū iudex iudicat, ipsa ciuitas vř hoc iudicare, & declarare. C. de vet. iu. enu. l. j. §. oīa. Nō obst. ꝙ res inter alios acta, &c. Quia verū est in his q̄ respiciūt ius priuatū, vt ꝙ talis fundus sit Titij, vel non: sed in his, q̄ respiciunt ius publicum, ꝙ talis sit ꝯsuetudo, tunc oib. præiudicat, p ea q̄ dicta sunt. Credo tñ, ꝙ si ille, ꝯ quē talis sñīa producit̄, vult probare ꝯtrium, ꝙ audiať, cum ad eum mō negotiū spectet, vt. l. si cui. §. ijsdē. ℐ. de accus. Et ꝓ ista opi. casus est ℐ l. cū de ꝯsuetudine, s̄m scdam lect. Qñque reperit̄ scriptum, non ꝯsuetudo, sed illud ex quo resultat ꝯsuetudo. v. g. Producunť duæ sñīæ latæ intra x. ann: in qbus tota hr̄ditas primogenito est adiudicata: non tñ est scriptū ī sñīa, ꝙ talis sit ꝯsuetudo, tunc si qris, an ex istis sñīs tm̄ probetur consuetudo. Doc. Vltram. circa hoc inhærent fantasijs eorū magis, q̄ rōni, & dñt, ꝙ hoc non sufficit: sed dñt ꝙ si ciuitas hēt mille homines, ꝙ dēt probari, ꝙ sunt latæ tot sñīæ, & coram tot hominib. ꝙ faciant maiorem partem populi: alias in dubio præsumitur cuilibet sñīæ interfuisse xx. homines, istæ sunt truffæ, licet Cyn. in hoc resideat. ᵉ Tu dic audacter, eꝙ probata est ꝯsuetudo. Casus est in l. j. C. eo. & de ædifi. priua. l. an in totum. & inf. eo. l. cum de cōsuetudine, s̄m primā lect. Nec est ponis quod probetur maiorē partem populi sciuisse, nam cum sñīa diffinitiua fertur cum magno ꝯflictu, vt l. fi. C. cōmi. vel episto. lex præsumit ꝙ sciat maior pars populi, vel saltem maior pars cōsiliariorū, qui repræsentant populū, vt no. C. e. super rub. Nam rōe istius officij, qa p̄sumptio ē ꝙ ꝯsiliarij sciāt ea, q̄ fiunt in cōi, & in palatiis, in qb. cōuersanť. C. de in integ. rest. l. de tutela. Eadē rōne dico de interlocutoriis hoc casu. Idem dico si reperiť in actis, hoc obseruatum esse sine ꝯdictione. Ad hoc hic est casus, ℐ. e. l. cum ď ꝯsuetudine. prout ibi est litera negatiue. Qñq; ad ꝓbōnem ꝯsuetudinis, inducuntur acta extraiudicialia. vt qñ tractať q̄ sit ꝯsuetudo ꝯhendi. Credo etiam tunc, quod per instr̄a ꝓbať, vt l. quod si nolit. §. qa assidua. ℐ. de ædi. edic. cū fi. & ď reg. iu. l. semper in stipulationib. Credo tñ quod tunc requirantur tot actus, ex qb. verisilr colligiť tacitus ꝯsensus populi. Acta. n. extraiudicialia, nō ita innotescūt sicut iudicialia, vt l. in donationib. C. de do. & C. de test. l. omnium. Scdo ꝓbať ꝯsuetudo p testes. Et 22 hic aduertatis. Qñq; tractamus de ꝯsuetudīe, q̄ respicit ordinē ᶠ iudicij, & cum ista sint modici præiudicij, sufficit ꝙ probeť summarie; & sine scriptis: ᵍ qa iudex vocabit ad se aduocatos, & ꝓcuratores palatij, & explorabit ď ꝯsuetudine, arg. C. de sen. ex breui. reci. auth. nisi breuiores. Et ꝓ hoc tex. ℐ. ď test. l. 3. § fi. ibi, diligētiæ iudicātis est explorare, &c. Qñq; tractamꝰ de ꝯsuetudine, quæ respicit litis decisionem, & tunc de hoc debet plene ꝯstare, sicut ď 23 alijs, vt C. ď iud. l. iudices. † Sed quid debent deponere testes. Modus certus & indubitatus est, quod debent deponere de frequentia actuum, & cursu temporis, s̄m ea quæ dicta sūt: Quod autem fuerit

ADDITIONES.

a Poma. Quarto principaliter. Allegať istud dictū Bar. quod Doctori, vel glo. attestanti de consuetudine est credendū, cōtra Bar. tenet Alex. in l. post dotē ff. sol. mat. Are. cōsi. 133. inci. in cā quæ vertit̄. Barb. cons. 13. inci. præclare in 3. volu. Et idem Bal. in l. si quis, in lect. antiq. de pig. Idē in procem. feu. Idē in l. cōsentaneū in 6. op. C. quō. & qñ iud. Idem in l. fi. C. de fideicom. & in l. cū quidā. §. scientia. ff. de acq. her. & in l. fi. ff. de compens. & ꝓ ista opi. facit quod dicit ipsemet Bal. in l. tam scriptura. ff. de leg. 3. Ang. consi. 2. inci. statutum excludēs matrem. Imo. in l. centurio. ff. de vulg. Idem Ang. in consi. 71. inci. petens, quas authoritates cumulauit Franc. de Curte Senior in ꝓœ. feu. vbi subdit posse seruari opi. Bar. qñ gl. ordi. attestatur de consue. Et dicit ista esse verba aurea Bal. c. cum dilectus. de consuet. & dicit procedere, si gl. sit communiter approbata. Ita seruat dicta Bar. Imo. in l. j. §. nunciatio. inf. de ope. no. nunc. sed bene considerando fundamenta reprobantium, militant cōtra gl. ord. sicut cōtra alios Doct. & ideo posses sequi dictum Bar. quod sequitur Lanfr. in rep. c. qm̄ contra falsam. de ꝓb. & sequitur Alex. sibi contrarius cons. 51. inci. illud afferam, in 4. vol. sequitur Barba. sibi contrarius consi. 23. inci. sapientissimna. vol. 2. Et pro ista opi. Bar. facias vnum fundamentū, per quod tolluntur oīa contraria. nā si est conclusio, quod licet testis sine iuramento non faciat probōnem, inducit tñ præsumptionē. glo. est cōiter approbata in c. nuper. de testib. Solet. n. dici, quod dictum probabilis viri inducit credulitatē. Gl. in l. Titio fundus. inf. de cond. & dem. quam gl. affirmat. Ale. in l. de pupillo. §. si quis ipsi pretori. de ope. no. nun. in cōs. 15. late Fel. in c. cum contingat. de præscri. Et rōnes, quas Doctor. attestanť de consued. dant istam cām credulitatis iudici, donec contrariū probetur. Et ex hoc solutum est fundamentū Alex. d. l. post dotē. Et ista oia aggregat do. Fran. Iun. in sua rep. l. Paulus. ff. de sol. Vide etiam Barb. cons. 8. vol. 3. & consi. 22. vol. 3.

* Quod stetur Doctori attestanti de consue. Vide Bal. in c. cum dilectus. dē consue. Imo. in l. j. §. nunciare. de ope. no nun. Lanfr. in c. quoniam contra falsam. de ꝓbat. Vide Alex. in l. post dotem. inf. sol. mat. Barb. consi. 14. Vide Ias. hic. Et ꝙ stetur Doctori ita attestanti, tenet Decius, vbi dicit hanc rationem i cōsi. 684. Ant. Rubeus Alexandrinus.

b Ruer. Quarto. Adde Sal. hic & Ang. de Are. in §. ex non scripto. col. 7. Insti. de iu. na. gen. & ciui.

c Paul. Quod sufficiat. Sequitur Comen. consi. 57. circa fi. incip. monasterium. Bal. in c. cum dilectus. in prin. de consue. Imo. in l. j. §. nūciatio. de ope. no. nū. Lāfr. in repe. c. quoniam contra falsam. de ꝓba. ex. Vide late Mod. in prælu. feu. & latissime ibi Cur. Quod autem credatur, ēt si plures hoc attestanť, vide Alex. in l. post dotem. inf. sol. mat. Bar. in consi. 12. in 3. vol. vide Ias. hic.

d Poma. Ergo authoritas. Contrarium videtur voluisse Are. consi. 133. incip. in cā quæ vertitur inter homines. Et Alexan. post multa in l. post dotem. ver. ex hoc quæri posset. inf. sol. mat.

Pro intellectu l. iurisiurandi. C. de testib.

Ruer. Doctoris. Adde Ias. hic. col. pen. vbi tenet contra Bart. post Alex. & alios per eum relatos.

e Tu dic audacter. Adde ad istam materiam quod ponit Ro. sing. 41. incip. an sicut sententia iud. & vide Præpositum in c. consue. 3 dist.

f Sufficit quod probentur. Vide Fel. in c. 2. de testa.

* Menoch. Socin. Ien. consi. 36. num. 11. lib. 4.

g Ruer. Quia iudex. Adde Alex. in consi. 14. in princ. in 5. vol.

fuerit in lucta ea certa scientia, qs debet probare [1] dicam ℨ.e.l.qđ non tõne. Et ex his habes modum faciendi articulos, vt p Spec. rit.de cõsuet.ponitur. Sed quid si testes dicũt quod ita est ꝯsuetudo, nec sunt interrogati vltra, an hoc sufficiat? Dicũt quidã quod non, quia testis debet deponere de his, quæ percepit p sensum, vt l.testium.C. de testib. Sed ꝯsuetudo est quoddã ius incorporale, vt s.dixi, qđ non percipitur sensualiter. Dēt ergo deponere de tali facto, quod ea eo ꝯsuetudo resultet. Ego sic dicerem, aut ille qui sic deponit, est homo peritus, vt aduocatus, vel bonus ꝓcurator, & tunc valet tale dictum, quia peritis in arte est credendũ de eo, ꝙ intelligunt, & cognoscunt ſm eorum doctrinam, vt ℨ. de vent. insp.l.j.§.j.C.de re mil l.semel.li.12.Dixi s.in proœ.Digest. Aut est homo imperitus, & tũc vr̃ dixisse de facto, quod talis est vsus, arg. eius quod no.ℨ.de verb.obl.l.stipło ista.§.hi quoque. vtrum tñ ex tali vsu resultet ꝯsuetudo, prout est ad propositũ, remanet in examinatione iudicis, consideratis his, quæ s.dicta sunt: Et est arg.ad hãc distõnem, quod no.C.de vsu.l.j.solet dici.ℨ.de ver.ob.l.sciendum.

24 †Sed pone, quod testes deponunt de diuersis actib. vtrũ ꝓbent? Circa hoc Cy. se innoluit, nec vr̃ hr̃e intellectum eius, qđ ip se ponit. Br̃ dic, aut duo testes concordant de vno actu, alij duo de alio actu, & tunc sufficit in iudicialib. In alijs requiruntur plures actus, vt dixi. Non.n.testis habet necesse deponere de frequentia actuũ: sed eo ipso quod probata est pluralitas actuũ, resultat ꝓbõ frequentię, vt l.2.in fi.C.de episc.aud. Vix.n.posset reperiri, quod testificaret de diuersis actibus, & ꝓbationes non sunt angustandæ.l.qm̃.C.de hęr. Quod intellige, si ꝯstat de cursu tpis. Aut vnus testis deponit de vno actu, alius de alio actu, & sic de singulis, hic pōt esse dubiũ: nam vr̃ quod non probent, cum sint singulares, vt l.iurisiurandi.C.de testi. Et vr̃ quod sic, per ea quę no.in l.ob carmen.in fi.ℨ.de testib. Sed dicas. Aut vnus testis deponit de frequẽtia actuum: alius idem: tñ in cã scientię discordant, quia vnus dicit quod vidit quosdam actus, alius dicit de alijs. isti ꝓbãt: quia de frequentia, ad qd inducunt, cõcordant. Nõ.n.inducuntur ad probõnem alicuius actus singularis. Ita loquitur glo.in l.ob carmen. Aut qlibet testis deponit de actu singulari tm̃, & isti nõ probãt. Nullus.n.actus est probatus, quia singularis.d.l.iurisiurandi. De frequẽtia aũt non deponunt, ergo, &c. sic debet intelligi dictum Pet.no.per Cy.C.eo.l.consuetudinis.

25 **Quinto.** Principalr̃ q̃ro, Quis sit effectus ꝯsuetudinis? Pōt intelligi primo, an tollat legẽ? Et hic distingue, vt s.dixi circa ꝯria. Secundo, an habeat virtutẽ extensiuã, & recipiat interpretationem? Hoc tetigi in primo ꝯrio, & latius circa statuta, i l.oẽs populi. Tertio pōt intelligi ad quas ꝑsonas, & ad q̃ loca suam virtutem extendat, & de hoc agendũ est, primo de ꝑsonis, & omnia q̃ dicã i cõsuetudine, intelligunt in statutis, & econuerso. Primo ergo quæro, an consuetudines ligẽt minores, & furiosos? Casus est quod sic.ℨ.de admin.tut.l.si sine hr̃de.§.Lucius. ꝙ tenent oẽs. Itẽ quæro nunquid ligẽt † forenses? Istud tangitur p

26 a Cy.C.de sum.Trin.l.j.& C.eo.l.j.& Spec.in rit.de ꝯsti. Tu dic, ꝙ aut circa delicta, & tunc aut illud quod cõmissum est in hac ciuitate, erat alias delictũ de iure cõi, & punit ſm statuta & consuetudinẽ huiꝰ ciuitatis, vt C.vbi de crim.agi opor.auth.qua in prouincia.ℨ.de extraord.crimi.l.sacularij. Et hoc tenent Dy.ℨ.de accus.l.si cui.§.fi.Ia.de Are.& oẽs. Nec ob.l.j.C.vbi sena.vel clari.quia rñde vt ibi no.p Cy. Aut non erat delictum de iure cõi, & tũc aut ille forensis ibi tantã moram ꝯsit, quod verisimilr̃ deberet scire, & tunc idẽ. Pro hoc C.vbi de crim.agi opor.l.2.& idẽ ibi no.i vlt. gl. Aut non ꝯsit ibi tantã morã, & tunc aut illud erat cõiter p oẽs ciuitates, seu p totã prouinciã prohibitum, vt puta ne extrahatur † frumẽtum de territorio, † qđ est cõiter prohibitũ p totam Italiã, & isto casu nõ licet ignorantiam allegare ad totalẽ excusationẽ, vt ℨ.de pub.& vect.& cõm.l.fi.§.licet. Aut non est totaliter sic ꝓhibitum, & tenet, nisi fuerit sciens, vt l.fin.ℨ.de decre.ab ordi.fac.

27 Sed q̃ro, † quid in ꝯctib. dic latius q̃ Doct. Aut q̃ris de statuto vel ꝯsuetudine, quæ respiciunt ipsius ꝯctus ordinationẽ, aut de his q̃ ptinent ad ius, ex ipso ꝯctu oriẽs. Primo casu inspicit̃ locus ꝯctus, vt l.si fundus.ℨ.de euic.arg.C.quẽad.test.ape.l.2. Secũdo casu, aut quæris de his quæ ptinet ad litis ordinationẽ, & inspicit̃ locus iudicij, vt ℨ.de test.l.3.in fi. Aut de his q̃ ptinẽt ad decisionẽ, & tũc aut de his q̃ oriunt̃ ſm ipsius nãm, aut de his quæ oriunt̃ ex post facto pp negligentiam, seu morã. Primo casu inspicit̃ locus ꝯctꝰ, vbi est celebratus, nõ locus in quẽ collata est solo, ſm l.ꝯraxiste.ℨ.de act.& obl.in hoc ꝯsenuit gl.& Dy. fallit in dote, vt l.exigere.inf.de iud.p rõnẽ positã in tex. Secundo casu inspicit̃ cõsuetudo loci, in quem collata erat solo, vt inf.si cer.pet.l.vinũ.vt ℨ.de tritica.l.fin. Rõ patet, qa ibi vr̃ esse ꝯcta negligentia seu mora, & ista faciũt ad multa. Primo, si diuersa est ꝯsuetudo lucri dotalis in ciuitate viri, & diuersa in ciuitate vxoris, ꝙ inspiciat̃ ciuitas viri, per d.l.exigere, & rõnem ibi positã. Item in ciuitate ista est statutũ, ꝙ q nõ petit debitum per x. ann. cadat a iure suo. Modo Florẽtinus mutuauit mihi centum reddenda sibi in hac ciuitate, tacuit per x.ann. p̃scribet̃ ꝯctus, qa vr̃ hic ꝯcta negligentia: & iõ ꝯsuetudo huius ciuitatis inspiciat.

28 Itẽ q̃ro, † quid in testis. Pone, ꝯsuetudo est Venetijs, ꝙ valeat testm̃ coram trib.testib. mõ qdam mercator aduena ibi fecit testm̃ corã trib. an valeat? Primo vidẽdum est, an valeat cõsuetudo. Iac.de Are. disputauit hanc q̃õnem, & declarauit sic. Aut ista cõsuetudo est expresse reprobata, cũ ad minus debeãt esse quinq; testes in loco, vbi nõ est legũ peritia, vt C.đ test.l.fi. Præterea ista ꝯsuetudo vr̃ nulla & temeraria. Nã pp timorẽ falsitatis est inuentũ, vt septem sint testes, vt C.de testa.l.iubemus.C.de fideic.l.fi. Sed ex tali obseruantia talis consuetudinis falsitas facilr̃ poterit perpetrari, vt C.dẽ indic.vidui.l.2.in fi.ℨ.de eden.l.j.§.diẽ. & male inuentæ cõsuetudines, non sunt seruandę, vt in Auth. ut nulli iud.§.1. Aut talis ꝯsuetudo est de consensu Principis, & ualet, qa vr̃ hoc induxisse, eo ꝙ patitur, vt inf.de his qui sui.vel al.l. qđ ergo.§.j.ℨ.loc.l.cum in p̃es §.locator.ℨ.de exercit.l.j.§.magistrũ. & constat Principẽ indulgere ea spãli priuilegio potuisse, vt C.de test.l.si nõ spãli. Et ea tali ꝯsuetudine inducit̃ priuilegiũ, vt 9.q.3. c.cõquestus, & 63.dist.c.mos antiquus. Et ita credo ꝙ statutum, & ꝯsuetudo valeat ẽt Pr̃cipe ignorãte. Nã ad hoc, vt ualeat testm̃ factũ in scriptis, requirit̃ publicatio, vt C.de test.l.publicati.ℨ.quẽ ad.test ape.l.sed si quis ex signatorib.& ibi no. Sed ista solennitas publicationis p statuta, & cõsuetudines minuit̃, & mutat̃, eadem rõne solẽnitas testiũ.C.quemad.test.ape.l.3.& ibi vr̃ casus. Non ob l.vlt.C.de test quia ibi consuetudo limitatur, futura aũt nõ ꝓhibetur. Et istud vr̃ ibi sentire Cy.& in l.dudum.de ꝯh.empt. Nec ob.qđ dr̃, qđ est temeraria, & mala cõsuetudo, quia imo bona, ne pereant vltimæ voluntates, cum in ciuitate Venetiarũ, pp occupationes mercantiarum, fere non possint haberi testes. Idẽ i alijs ciuitatibus pp multas causas, quas ibi ipsi ciues cognoscunt, sicut dicimus in militib.& in patre inter liberos. Secundo est vidẽdũ,

29 † an talis consuetudo trahatur ad forenses. Ia.de Are. determinauit ꝙ non, p l.si non spãli.C.de test.& ℨ.de iu.fis.l.sed si accepto. Præterea licet cõcessum sit rusticis, vt possint facere testamentũ coram quinque testib. tñ ciuib. illuc euntibus, hoc non conceditur, ar.inf.de iu.cod.l.conficiuntur.§.1. Præterea statuta dicuntur ius proprium ciuitatis, vt s.de iust.& iu.l.omnes populi, ergo nõ porrigunt̃ ad extraneos. Mihi aũt sic vr̃. Aut statutum loqt̃ limitate inter ꝑsonas ciuium, & non porrigitur ad forenses. ita intelligo l.fi.C.de testa. coniuncta l.conficiuntur.§.j. ibi.n. concedit̃ spãlr̃ rusticanis, & sic limitate. Et rõnes quæ ponunt̃ in princ. legis, nõ hñt locum in ciue. Et posito, ꝙ esset eadẽ rõ in ciue ruri habitante, esset dubiũ, & cũ ex identitate rationis non inducat̃ correctio iuris, vt no.C.de sacrosf.eccl.auth.quas actiones. Aut loquitur statutum simplr̃ & idefinite, & porrigit̃ ad forenses ibi testantes, ar.d.l.2.C.quemad.test.aper. Præterea circa ea, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, statutũ ciuitatis ꝯprehẽdit forẽses, vt l.j.C.de emãn.li. Pro hoc optime facit de mil.test.l.fi. Pręterea ita est in ꝯctib.l.si fundus.if.de eui.& s.dictũ est. ergo, &c. cũ at de ꝯctib ad vltimas voluntates ꝓcedat.l.seruũ filij §.cũ q.if de leg.j. Nec ob.l.si ñ ipãli, qa eã intelligo ſm p̃dictã distinctionẽ. Nec ob.l.sed si accepto, in fin. qa ibi loqtur in obsidib. q non sunt ciues Romani, nec hñt testamẽti factionẽ, vt l.obsides.inf.de tes.& iõ oportet ꝙ accepto vsu rogę, habeant̃ vt ciues Romani, vt eorũ testm̃ valeat. Sed i q. ille q est ciuis Romanus, in oĩ solo Romano p̃t testari ſm ꝯsuetudinẽ locorũ, vt dictũ est: an valeat tale testm̃, & extendat̃ ad bona alibi posita inf.dicã. Vlterius q̃rit, qd i alijs, q̃ nõ sunt delicta, nec ꝯctus, nec vltimę voluntates? Pone, ꝙ forẽsis habeat domũ hic, & est q. an possit altius leuare? Br̃ cũ est q. de aliquo iure descendẽte ex re ipsa, seruat̃ ꝯsuetudo loci, vbi est res.l.an in totũ.C.de ędi.pri. Et sic intelligit̃ l.venditor.§.si constat.inf.cõm.p̃di. Quæro ẽt,

30 † vtrũ ista statuta & consuetudines sęculariũ ligẽt clericos, & debeant seruari in curia epi? Et vr̃ ꝙ non, ex l.de consit c. q̃ in ecclesiarũ.& c. Ecclesia S. Mariæ. qđ tenet Cy.C.q̃ sit lon.cõsue.l.2.circa fi. In hoc puncto libẽter audirẽ Doc. Mod. iuris Canonici. Mihi vr̃ tñ sic dicẽdum, ꝙ nos habemus auth.cassa.C.đ sacrosf.eccl. ex cuius intellectu ista mã declarabitur. Dicit.n. ꝙ non valeãt statuta laicorum ꝯ libertatẽ ecclesiarũ.& earũ personas. A ꝯrio sensu innuit, ꝙ ea q̃ non sunt ꝯ libertatẽ ecclesię.i.q̃ non sunt ꝯ priuilegia ecclesiæ, & clericis cõcessa a Papa vel Imperatore, valeant, vt plene no.p Inn.ext.de sent.excõ.c.nouerit.uer.sed si quis. Hoc pręmisso, sic dist. Aut statuta sunt facta directe super clericis, & rebus ecclesiasticis, & non ualent, qa non pertinent ad iurisdõnem condentis, ut ext.de consiit.c.cum ecclesia S.Marię. Aut statuta sunt facta simpliciter, & si redundant ꝯ ea q̃ cõcessa sunt ecclesię, & clericis in priuilegium, nõ ualent tanq̃ ꝯ libertatem, ut i auth. cassa, & c.nouerit. Aut ꝯ ea, quæ competunt ecclesiis, uel clericis, non in priuilegiũ, sed ut cuilibet, & tunc ligãt clericos, & sunt seruanda ẽt in foro epi, si tñ sint honesta, ut ext.de eo q mit.in poss.cã rei ser.c.cũ uenissent.& no.per gl.ℨ.de postu.l.ex ea, in fi. Subijcio exẽpla. Cauetur statuto huius ciuitatis, ꝙ nisi testã insinuentur coram iudice, non ualeãt: modo quidam clericus fecit testm̃ nõ insinuatum,

ADDITIONES.

a Tu dic quod. Vide Præpositum in c. quæ contra. S. dist.

Pro intellectu l.sed si accepto.ff.de iure fisci.

Claud. Frumentum de territorio. Sed si extante dicto statuto, vel de consuetudine daretur licentia extrahendi, quanto tpe durabit. vide Bart. in l.vni.de tract.& stati.lib.11.C.ver.no.ex hac lege.

insinuatũ, an valeat? Sic dico. Aut ĩ illo testõ ꝯtinẽt legata ad pias cãs, & q̃tũ ad ea, talis dispõ nõ infirmat, qa ꝯcessum est in priuilegiũ, vt valeat ẽt cũ duob. testib. vt ext. de test. c. relatũ. Quantũ vero ad alia nõ valet, qa clericis ex priuilegio non est ꝯcessum posse facere testm̃, sed ipsi pñt ipso iure, quo pñt alii hoẽs, & statutũ, seu ꝯsuetudo est honesta, vt obuiet fraudib. Mõ videam⁹, † quos liget ꝯsuetudo locorũ. Circa q̃ est sciendũ, q̃ q̃dã sunt prohibitiua rõne pęnę, q̃dã pmissiua, q̃dã punitiua. Circa primũ dic. Aut statuta sunt ꝓhibitiua respũ solẽnitatis, vt puta, nõ posset qs facere testm̃, vel instr̃m, nisi sunt duo notarij, & siĩa. & tũc subiectos nõ ligat extra territoriũ, qa in solẽnitate actus, sẽp dẽt inspici loc⁹ vbi agit, vt s. dictũ est. Aut est prohibitiuũ in rẽ. i. respũ rei, vt puta ꝓhibet rẽ alienare, & tũc si ꝯctus fiat extra territoriũ, talis alienatio nõ valet: qa talis prohibitio legis tũc afficit rẽ, q̃ est in eius territorio, vt no. in l. ea l. C. de ꝯd. ob cau. Aut prohibitio respicit psonã, seu actũ psonæ, vt qd minor 20. ann. nõ possit facere testm̃, vel vt nõ possit legare vxori, & siĩa: & tũc credo, q̃ homo illius ciuitatis, ẽt extra territoriũ, non possit facere testm̃, vel similẽ actum: quia video, q̃ in eo cui a iudice suo est bonis interdictũ gñaliter, illa interdictio extendit effectũ suũ vbique, vt ĩ. de verb. ob. l. is cui bonis. ĩ. de test. l. is cui. & de cura. furio. l. Iulianus. Eadem ratione illa interdictio specialis. Et ista ęquiparatio interdictionis specialis, & generalis probatur inf. de const. prin. l. 1.

L E X XXXII.

Diuturna. Lõga ꝯsuetudo hẽt vim legis, maxime si ĩ ꝯdictorio iudicio sit opposita: & sumit vigorẽ ex tacita populi ꝯuẽtione, & nõ est necesse, q̃ redigat ĩ scriptis, & l. interpretat, cũ de legis ĩtellectu dubitat, & oĩa ꝑdicta obtinẽt, nisi ꝯsuetudo sit erronea. h. d. vsq; ad l. ergo. Et vide glossel. q̃ inc. s. 10. vel 20 ann. qa est tps lõgũ, sm Pet. q̃ dixi ĩ l. de qb. & q̃ dicit l. sed ea. ibi, plurimos. nõ intelligas, q̃ sint pauciores 10. ann. Et no. tex. ĩ d. l. sed ea. ibi, tacita ciuiũ ꝯuentione, &c. & hoc, qd dicit in l. imo hoc ius. s. nõ scriptũ, vt dixi s. in l. de qb. Et quot modis sumat interptatio, vide gl. bo. in l. 2. §. deinde. s. de orig. iur. Itẽ no. tex. in l. si de interpreta. ibi q̃ est optima legũ interpres. & no ex hac l. q̃ dixi † in l. de qb. & ad esse ꝯsuetudinis, requiritur diuturnitas tpis, & ꝯsuetudo firmat ĩ ꝯdictorio iudicio obtẽto, nõ tñ ẽ necesse, qa ẽt sine iudicio ꝯsuetudo induciẽ, vt dixi in l. de qb. Et ponit exẽplũ ĩ gl. j. C. q̃ sit lõ. ꝯsue. Itẽ differt a statuto, qa statutũ induciẽ ab expsso ꝯsensu populi: hic ex tacito. Itẽ no. q̃ cũ dubitat de legis intellectu, recurrit ad ꝯsuetudine, q̃ si nõ appareat, recurret ad siĩa, vt l. nõ pñt. & ibi no. s. e. Itẽ no. q̃ q̃dã est interpretatio necessaria, & ꝓbabilis, vt in Principis interpretatione. Quædã necessaria tñ, q̃dã ꝓbabilis tñ. De quo p glo. & Doc. in d. l. si de interpretatione. Itẽ no. in tex. l. q̃ nõ rõne. q̃ erronea consuetudo, nõ trahitur ad ꝯsequentiã. b Hic ponit glo. exemplũ in eo, qui duxit plaustrum quæ consuetudo est Bononię per errorem introducta, vt hic.

ADDITIONES.

Paris. No. tex. in l. si de interpretatione. ibi. Itẽ vide, q̃ hẽs ad Bar. ĩ. eo. in l. neq;. Claud. Quod dixi. Intellige secundum quod declarat Are. consi. 115. in prin. Ad consequentiam. No. gl. in l. j. C. quę sit lon. consue. ubi plene per Sal. & p Cy. in l. 2. eo. tit. in ver. 4. quæritur circa hoc. & ibi Bal. post glo. per Ant. in c. fi. de cõsue. per Bal. post gl. in l. de quibus. sup. eo.

L E X XXXIX

Ergo. Hæc lex continuatur in gl. In tex. ibi, consensus, scilicet expressus.

L E X XL.

Totum autem. In tex ibi, alienet. De ista alienatione vide in l. a. C. de fun. dot.

De constitutionibus Principum.

L E X PRIMA.

Principis interlocutio redacta in corpore iuris, habet vim legis.
Priuilegiũ cõcessũ psonæ, quãdo egreditur personã, et ad hæredes trãseat.
Rescriptũ contra ius diuinum, vel naturale, quando valeat.
Rescriptum contra ius gentium, quando valeat.
Princeps contra ius ciuile, quando rescribat, remissiue.

QVod Principi. a Lex ista diuidiẽ ĩ quatuor ptes. In prima ponit dictũ. In 2. rõ dicti. In 3. ponit q̃dã illatio. In 4 ponit quoddã exẽplũ. Secũda ibi, vt pote. Tertia ibi, qdcũq;. Quarta ibi, plane. Et in summa hoc intẽdit. Principũ placita aĩo ius condendi facta, hñt vim legis gñalis: nisi sint facta ad certas personas qa tũc psonas nõ egrediunt. h. d. vsq; ad fi. In tex. ibi, placuit. i. aĩo legẽ ꝯdẽdi. Op. ad hãc l. Dr̃ hic, q̃ Princeps interloquit, q̃ est ꝯ l. 3. in fi. C. de legi. Sol. Dicit glo. interlocutio Principis nõ hr̃ pro l. gñali. vt in ꝯrio, nisi hoc expresse dicat, vt hic. Op. ad sol. istã, de l. metũ. §. sed q̃ prætor. in fi. q̃ met. cau. Sol. † Aut principis interlocutio est redacta in corpore iuris, aut nõ. Primo casu obseruatur pro l. gñali, vt in ꝯrio: scđo casu nõ, vt dixi. Et circa hoc dic, vt plene no. per Cy. in d. l. leges. Op. iterũ, dr̃ hic, † q̃ priuilegiũ psonale nõ egredit psonã, ꝯ l. j. & quasi p totũ. ĩ. q̃ quisq; iuris. Sol. Aut priuilegiũ est ꝯcessum ad postulationẽ alicuius, aut nõ. Primo casu personã egrediẽ, vt in ꝯrio. Secundo casu non, vt hic. Opp. ad hoc de l. fi. C. de fruc. & lit. expen. Sol. ibi cõtingit propter æqualitatẽ iudiciorũ seruandã, vt ibi notari solet. Opp. dr̃ hic, q̃ priuilegium personale personã non egreditur. ꝯ l. 1. in fi. de iu. immu. Solu. Ibi fuit concessum priuilegiũ sub noĩe posterorũ, vt ibi, posterisque datæ. Vnde nõ mirũ si personã egrediẽ, vt in ꝯrio. Op. ad hãc sol. de l. 3. de censi. & l. sordidorum. C. de excu. mu. li. 10. Sol. Aut priuilegiũ ꝯceditur psonę, & hẽt locũ id quod dixi. Aut ꝯcediẽ rei, & tunc ad quemcunque res transeat, transit priuilegium, vt in ꝯrio. Op. ad hãc solutionẽ, & vr̃ quod ẽt si priuilegium ꝯcedat personę q̃ personã egrediat, vt ĩ. de in integ. rest. l. nõ solũ. ĩ. de mino. l. minor. §. fi. Sol. sm Dy. qñq; psona est cã immediata priuilegium ꝯcedendi, & tunc personale priuilegium nõ egreditur personã, vt hic. qñq; persona non est cã immadiata, sed mediata, vt in minore: quia proxima cã restõnis est læsio, vt ĩ. de iureiu. l. nam & postea. §. si minor. & isto casu priuilegiũ transit in hæredem, b vt d. l. minor. & l. non solũ. Ista sol. Dy. reprehendiẽ per Doc. quosdã. nã qñcunq; hẽmus cãm remotã, & proximã, inspicimus remotam magis quam proximã, vt in vsucapione, cuius cã proxima, est dominiũ, & tñ magis inspicitur possessio, q̃ est remota: vtrũ sit iust⁹ tit. vel non, vel vtrũ possessio sit continuata, vel non, quia sine ea vsucapio non procedit, vt ĩ. de vsu. l. sine possessione, & c. 3. de reg. iur. li. 6. Vnde dñr ipsi, q̃ qñq; priuilegiũ ꝯcediẽ personæ qñq; rei, qñq; loco, vel ciuitati, qñque gñi, vel posteris. Primo casu, sm Vltramon. aut quæritur de priuilegio concesso à l. scripta, aut de priuilegio concesso a Principe viuo. Primo casu, aut priuilegiũ est concessum inspecta naturali, & sufficienti rõne, vt in restitutione minori ꝓp naturalem rõnem, & læsionem, & tunc priuilegium cõcessum personæ, egrediẽ psonã, & trãsfert in hr̃dem, c vt l. non.

ADDITIONES.

a Paris. Quod Principi. Adde circa istã materiã, q̃ constitutio Principis est fortior q̃ lex. Vide Barb. in consi. j. in j. par. vt hic, vide Bar. de nouo Cod. cõpo. in fi.

* Menoch. Duaren. lib. 2. disput. c. 19. Eman. Soar. lib. 1. obseru. c. 37. Coras. lib. 6. Miscella. ca. 8.

b In hæredem. Quid in priuilegio ciuitatis. Bar. relinquit cogitãdũ in l. assumptio §. filius. ad municip. Sed ipse decidit in l libertus. §. patria. ver. simile in hac. eo. tit. Et vide quod ibi dixi. Et vide Bar. tangentem in l. 1. C. de patr. qui fi. distr.

c Transfertur in hæredẽ. An priuilegiũ transeat in hæredẽ. p Cy. notat in l. fi. & ibi Ang. ĩ. eo. Vide late Bar. & q̃ no. ibi in l. qa tale. ĩ. sol. mat. Sed Bal. ibi in hac materia cõsiderat quatuor modos pricipales, quos vide ibi p eũ. Sed Io. And. aliu⁹ exordiẽdo dicit, q̃ tu potes sic cõcludere, q̃ aut priuilegiũ conceditur vniuersitati, vel loco, & tunc transit ad successorẽ, q̃ a eadem vr̃ vniuersitas, licet hoĩes remouẽantur, vt no. Bar. & gl. in l. sordidorum per illum tex. C. de excu. mu. li. 10. aut cõcessum ẽ rei, & tũc similiter transit ad quẽcunq; transit res, l. ætatem. inf. de censi & l. si aquæductus, inf. de contrahen. emp. Facit, q̃ no. in c. ex literis. de pig. aut fuit cõcessum psonæ, & tũc aut concedit beneficiũ, & similiter intelligitur cõcessio realis, vt transeat ad hæredẽ, arg. l. fi. inf. e. q̃ sp intelligas, nisi natura rei aliud inducat, arg. in l. stipulatio ista. §. si quis ita. de verb. ob. Aut conceditur priuilegiũ, q̃ est proprie contra ius cõe. 3. dis. c. priuilegia. & facit, qd no. p gl. in l. qd fauore. C. de legi. & Io. And. in c. olim. de ver. sig. tũc sm gl. in dubio sñr intelligitur cõcessio realis, vt no. gl. in l. forma. §. q̃ q̃. inf. de censi. & idẽ gl. 5. q. 2. in sum. Sed contrariũ voluit gl. in d. c. cũ venissent. & illud vr̃ verius per tex. in d. l. qa tale. & l. priuilegia. de reg. iu. Qd est clarũ, si priuilegium inducit exceptionẽ dilatoriã, vt voluit Bar. in l. qa tale Si aũt inducit exceptionem peremptoriam, tunc scđm Bar. in dubio transit ad hr̃dem. p l. nõ solũ. de resti. in integr. & in l. ẽt C. ad Velleia. Si aũt sit dubiũ, an voluerit inducere exceptionem perẽptoriã, vel dilatoriã; potes dicere, licet Bar. non tangat, q̃ si versat priuilegiũ circa vnũ debitũ particulare, tunc videat inducere dilatoriam. Sic pñt intelligi, qd no. gl. & Bar. in l. 3. §. q̃ aũt. inf. quod quisque iur. Nam si conceditur alicui priuilegiũ q̃ nõ teneat r̃n. creditorib vel q̃ nõ teneat r̃n. donec viuat, in dubio intelligitur inducere exceptionem dilatoriam. Et ita intelligitur d. §. q̃ aũt. scđm gl. & Bar. ibi, licet Bar. aliter intellexerit in d. l. qa tale, & male, quia ibi contrarium no. & hoc maxime, qa priuilegia, q̃ tendunt ad læsionem tertij, dñt restringi, vt lædant quanto minus pñt, ar. l. nec auus. C. de eman. lib. & l. 2. §. merito. & §. si qs a Principe. inf. ne, q̃d in lo. pub. c. cum dilectus. de consue. Si aũt priuilegium concernit ius vniuersale, sub quo pñt esse multa particularia: puta alicui conceditur priuilegium immunitatis, vt nõ teneatur ad collectas, vel ad munera, tunc satis vr̃ q̃ ad particularia, q̃ uiuo defuncto habuissent ortũ, & consequenter contra quẽ exceptio fuisset a defuncto q̃sita, & tunc transeat ad hr̃dem, sed nõ quo ad aliud l. fi. de iure immu. Et hoc vr̃ qñ fit mentio de hær. In alijs aũt, q̃ in priuilegijs, recurritur ad no. in l. si sic. la. 2. de ver. ob. Adde q̃ in materia dñr vltra Salle. in l. in oib. inf. de reg. iur. in l. 4. §. fi. inf. de censi. Et de materia, qñ priuilegium transeat ad alios, vide per Ant. post alios, in c. quia. de iud. Et vtrũ in dubio præsumatur priuilegium reale, vel personale, tangit Bal. in l. fi. inf. eod. per Io. And. in mercu. in regula, priuilegium, in Spe. de inst. edi. §. nunc aũt. in ver. itẽ q̃ fuit. cũ seq. Adde q̃ in personalissimis actibus, psonę inseparabiles includuntur. l. si stipulatus fuero, p te non fieri. de ver. ob. l. & hr̃di. de pac. In rescriptis aũt dic, in c. qñ Abbas. de ele. Prædictis adde Bal. post Cy. in l. 2. C. de epis. & cle. & tex. & Bal. in l. oia. eo. tit. & l. si non speciali. C. de testa. Et adde, q̃ ubi conceditur priuilegium mixta rõne loci, & psonæ, non in alio loco exercen. scđm Inn. in c. bonæ. de postu. præla. & Bal. in l. 2. in 17. q. C. de serui. Et qñ beneficiũ transeat ad hæredẽ, vide duo verba Ba in rub. C. de priui. do. Quid aũt in rescriptis, an trãseat ad successorem, & contra successorem, uide plene in c. significauit. de rescr. & Io. And in regula, in ius. de reg. iur. in 6. & in c. quia. de iud. & in c. dilecti. de fo. cõp. Cy. & Bald. in l. j. C. qñ libel. prin. da. &c. ¶ Adde qñ priuilegium transeat an hęredẽ & successorem, Bal. consi. 100. 1. li. & melius consi. 405. 2. lib. Old. consi. 30. Fel. consi. 66. Pet. de Ancha. cons. 338. Ale. consi. 27. 1 li. Cal. consi. 1. & inquantum Ias. tangit, an contractus Principis obliget Principem successorem, vide pro ciue opi. Bal. cons. 264. 3. li. Et inquantum ẽt ponitur clausula derogatoria, uide pulchre Rom. consi. 436. & 497.

Ruer. Adde Ang. de Are. in §. sed quod principi. Insti. de iu. nat. & Ale. in l. quia tale. post Bal. & Imo. inf. solu. matri.

l.non solum.& l.minor.præall. Aut nõ est ꝯcessum inspecta nãli, & sufficienti rõne,qa nõ est defectus magis in eo,cui conceditur q̃ in alijs hoĩb tunc rẽr ad hæredẽ nõ trãsit, vt inf.de re.iu di.l.& l. si fideiussor.in fi & l.si cum ꝓcuratore.eo.tit. Fallit in l.ẽt.inf.sol. mat.l.fi C.q.pot.in pig hab. Et rõ ponitur ibi per Cy Si vero q̃ritur de priuilegio cõcesso a Principe viuo,& tũc personã nõ egreditur,vt hic,nisi de hæredib.esset facta mentio,vt ↄ.de verb.sig.l. hærediciendum. Et intelliges per verbũ pluralis numeri, vt ibi, hæredibusq; suis. Secus si tibi hærediq; tuo,tũc nõ trãsit,nisi ad primum hrẽdẽ,vt l.antiquitas.C.de vsufru.q̃ ad hoc no.facit,& ibi est ratio in tex. Si vero priuilegiũ ꝯceditur rei,tunc ad quẽcunq; trãsit res & priuilegiũ,d.l.fordidorũ.C.de excu.mu.li.10. Et hoc ponit Dy. in c.priuilegium,ext.de reg.iur.in 6.& ↄ.de excu.tut.l.non tñ. Si vero conceditur ciuitati,vel loco,ꝓ trãsit successiue, cum semper sit eadem ciuitas,vt ↄ.de iudi.l.proponebatur. Si vero cõceditur generi,vel posteris,& tunc recurritur ad l.1.ↄ.de iu.immu. †Quęro,nunquid rescriptũ ꝯ ius diuinũ,[b] vel ꝯ ius naturale valeat? Dic vt in gl.& l.fi.C.si ꝯ ius. Vĩ tñ,ꝙ ꝯ ius diuinum non possit rescribi vt ↄ.de arb l.nam magistratus,& ↄ. de mino. l.minor. In ꝯtrium vr̃ ꝙ sic.qa sicut se hẽt Princeps quo ad Deum,ita iudex quo ad Principem: sed iudex põt proferre s̃niam ꝯ ius Principis, errore non expresso in s̃nia,& valet,vt l.2.C.qñ prouo. non est neces. Ita dẽt esse in rescripto Principis,ꝯ ius diuinum. Solu. Aut Princeps vult in parte derogare iuri diuino, interpretando, & derogando, vt in testis dicimus,& tũc põt.aut vult iuri diuino abrogare,tunc aut hoc facit nulla cã subsistente,ut puta,ꝙ frater ꝯhat cum germana,& non põt fieri,arg.legum pro pri.parte alleg. Aut rescribit aliqua cã subsistente,vt puta,ꝙ talis decapitetur.quia forte fecit maleficium,& hoc põt fieri,[c] licet de iure diuino dicatur: Nõ occides. Et pro eius s̃nia præsumitur,adeo ꝙ ab eius s̃nia non appellatur,vt ↄ.a quib.app.nõ licet,l.1.§.1. Idem habes ↄ.ad l. Cor. de sic.l.1.§.transfugas. An ꝯ ius naturale[d] possit? gl. tenet,ꝙ non. Contra eam facit:nam s̃nia iudicis tollit libertatem, quæ est de iure naturali,vt ↄ.de pę.l.ꝙ ad statutum.& l.qui vltimo. Et dic, ꝙ cã subsistente valet rescriptum,vt dixi. Sed an possit †rescribere ꝯ ius gentium. Gl. hic,& in l.rescripta.C.de preci.impe.offe.dicit,ꝙ non,qa dominium rei meę mihi auferri non potest,gl.no.ꝯtrium in l.causas.C.de transa.& Insti.de iure nat.gen.& ciui.§ pen.& licet ius gentium,vel naturale in totum mutari non possit, tamen in parte põt. Dic fm Pet.quod causa subsistente,valet tale rescriptum,vt inf.de rei vendi.l.item si verberatum.§.pen.dixi in proęmio. †Sed nunquid ꝯ ius ciuile possit Princeps rescribere? vide ꝑ Cy.in l.fi.C. si ꝯ ius,vel vtili.publi.& ibi plene per Doct.de hac q. dixi sup.in prima constitutione.

ADDITIONES.

a Poena. Et intellige. Vide Fel.in c.in præsentia.de probat. Menoch. Tiraq. de retrac.conuen.§.1.gl.6.nu.18.& trac. le mort a saisit de vin. in 2.par.declarat.5. nu 6. Aret.consi.130.nu.3.4.

b Diuinum. An rescriptum contra ius diuinum, vel naturale valeat,vide in l.de q.bus.cir.med.ↄ nu.1.

c Potest fieri. Ex causa ẽt potest tolli ius diuinum per Principem. Et ad no.hic per Bal vide Inno.in c.innotuit.de elect.& vide Bal.in auth.ad hæc.C.de vsur.

d Ius naturale. Vide Inn.in c.quia plerique.de immu.eccl.

LEX III.

1 *Interpretatio,quando fiat late,quando latius, & quando latissime,*
2 *Beneficium principis latissime interpretatur,si non respicit ius alterius.*
3 *Beneficium,priuilegium, & rescriptum,quomodo differant.*
4 *Beneficium impetranti quaritur ius a tempore scientia beneficij concessi.*
5 *Priuilegiatus non tenetur respondere corã Epõ si delinquit,an,& quãdo il lud priuilegium ei proderit,ne possit coram Episcopo conueniri.*
6 *Priuilegium Principis,vel rescriptum, vel aliud beneficium, quanto tempore tollatur.*

a **Beneficium.** Bona lex est,& gl.ponit casum in terminis duob.mod.primo p l.3.in fi. de penu leg.& l.ii fi.C. de bon.vac. Et ista lec.nõ vr̃ procedere,fm Gul. de Cu.& vr̃ ꝯ l.si q̃s.C.de ope.pu.l.a ↄ.vbi licet Imperator ꝯcedat alicui opus publicũ,nõ veniunt adiacentia. Pro hoc facit l.prędia, § pe.de fun.instr.& instru.leg.& in præal.l.si qñ. de ope.pub. Pet. cuius opi.puto verã,tenet opin.lo.per l.Seiæ.§.fi.ↄ.de fun.instr.& expresse dicit tex.in d.l.si q̃s. Et hac opin.vr̃ hic approbare ẽt Iac. But. Gl.ponit alio mõ casum,per l.1.ad muni. Hæc lec.nõ placet ea rõne qa illud ibi non contingit ea rõne,quia beneficium Principis latissime est interpretandũ,[b] imo si sic non interpretaretur, esset nullũ:& sic ad legitimum non extenderetur. De iure.n. cõi filius nãlis sequitur matrẽ,vt l.si qua.C.ad Orfi. Vnde tene primã Vel pone,vt l j.§.cum vrbem.inf.de of.præfe.vrbis. Op.dr̃ hic, ꝙ latissime interpretatur. Contra,imo ẽt ꝯctus dẽt latissime interpretari.l.fi.C.quę res pig.obli.poss. Sol. †Qñq; interpretatur aliqd late,vt in ꝯctu,& tunc loquitur ꝯriũ.Qñq; latius,vt in vltimis voluntatib.vt l.quæsitũ.§.idem respõdit.& l.Seiæ.§. fi. de fun.instr. Qñq; aliquid interpretatur latissime,vt hic. Op.ad hanc sol.de l.si qñ.C.de inof test. Sol.ibi loquitur de priuilegio,ꝙ erat ꝯ ius cõe, & ideo non est late interpretandum,imo fm ius cõe. Op.ad hoc de l.2.§.merito.& §.si quis a Principe,ↄ.ne quid in lo.pub. Solu. [c] Ibi tamen priuilegium late non interpretatur,quia tangit ius alte[d]rius. Vel dic,ꝙ aut beneficiũ respicit ius concedentis, aut ius alterius,pura tertiæ personæ. Primo casu,latissime dẽt interpretari, vt hic.in secundo casu nõ,ut in ꝯrio. Op.de §.qa vero sic.e.in Anthẽ.de non alie. Sol.dicit gl.[2] †beneficium Principis dẽt latissime interpretari,vt hic.non tñ,vt tollatur ius cõe,imo facilius tollitur ius speciale.[e] † Op.de l.sæpe.ↄ.de offi.præsid. Glo.nõ soluit. Adde ꝙ ibi no.& ibi soluitur:nã ibi si interpretatur late beneficiũ, posset esse inutile,& ideo tunc beneficia non sunt latissime interpretanda. Quęro,quæ differẽtia sit inter beneficium,& rescriptum? [3] †Doc.& Pet.hic,& Cy.post eum dicunt,ꝙ beneficium est genus comprehendens priuilegium. Rescriptum autem comprehẽdit bñficium stricte sumptum. Priuilegium est lex scripta cõtra ius cõe,vt in l.j.su.eo.& l.quod fauore.C.de legi.& ibi notatur,& in l.nullam.ↄ.tit prox.& in l.1.C.de thesauris. Nam rescriptum est ad obseruationem iuris cõis,vt l.falso.C.de diuer.rescrip. Beneficium vero,aut tangit ius concedentis,& tunc latissime interpretatur,vt hic:aut tãgit ius alterius,& tunc non,vt l.2.§.merito.inf. si qd in loco pub. Priuilegium vero nõ interpretatur late,quia cõtra ius commune,vt l.si quando. C. de inoffi.test.& idem in dispensatione, vt c.quod dilectio tua. & ibi no.ext.de consanguini. & affini. Tertium videlicet rescriptum,stricte interpretatur,vt in c.causam quæ.& ibi no.per Decretistas.ext.de rescrip.& ibi bona [f] glo. Quæro,quando fiat [f]interpretatio beneficij,& quando acqui[4]ratur [g] ius priuilegiato,an tempore scientiæ,an tempore concessionis? Et videtur quod a tempore scientiæ, vt inf.de acquiren. poss.l.qui absens. In cõtrarium videtur l.licet.C.de repud. Pet.videtur tenere,ꝙ acquiratur ius priuilegiato ẽt ignoranti a tempore

ADDITIONES.

a Beneficium. Vide per Pet.de Anch.in regu.beneficium de reg.iur.in 6.& ibi no.per Inn.in c.cum dilecti.de do.& gl in c.causam quæ.de rescri.& Dy.in c.quæ a iure.& dicta per Arch.11.dist.per Bar.l.si qñ.C.de bon.vac.li.10. habetur in c.olim ibi.de verb.sig.per Io.And.in c.quamuis.de præb.in 6. Et adde quod priuilegium Principis non est astute,nec absurde interpretandum.l.2.& ibi Bald. C.de legib.sed benigne,vt hic,& l.ex facto.de vulg.& pup.

Poena. Vide ad istam l.Bar.in l.1.C.de iu.& fac.igno.Ale.& Are.in l.qui duos.ff. de leg.j.Ale.consi.160.in 2.vol.Pan.consi.37.1.vol.& consi.87.eod.vol.Fed.consi.165.Pan.consi.36.2.vol.Barb.consi.33.in 1.vol.Aret,in cons.53.in fi.in 1.vol. Barb.consi.35.2.vol.& consi.56.eo.vol.& consi.seq.

Paris. Circa regula huius legis adde,ꝙ si Princeps cõcedat alicui simpliciter iurisdictionem in aliquo castro,censetur concessum merum,& mixtum imperium. Et si militer si cõceditur simpliciter,vide q̃ scripsi ad Bar.in l.1.inf.de iurisd.omn.iud. cir.fi.j.apost.magn. Licet l.quem ibi habes,dicat contrarium, ideo vide ibi. Et,vide de hac materia,& limita per Barb.in c.cum dilecti.ext.de do.

b Interpretaretur. Dicit Bal.in l.2.C.an seruus ex suo facto,ꝙ statutũ ciuitatis nũquam interpretatur contra rempub.in eo,ꝙ põt tangere alios,ligatur tñ respublica a statuto,secdm Bal.in l si mater.C.ne de sta.defun.& ad dicta per Bar.hic vide Bar.in d.l.si quando.in prin.de inof.test.ubi rescripta interpretantur secdm ius cõe,secdm Bal.ibi,& est tex.in c.cum dilecta de rescri.& intellige secundum ius municipale,non ciuile,secdm Bal.in l.si quando.ibi ẽt dicit,quod rescriptum Papæ interpretatur secdm ius canonicum,non secundum ius ciuile. Adde no.per Bal.in l 3.C.quomodo,& quando iudex.Bar.in l.sæpe.in fi.de offi.præsi.

c Priuilegium. Quid in dispensatione,vtrum interpretetur sicut beneficium, vide in c.1.de fil.presby Inno.in c.duduum.de elec.& in c.quod dilectio. de consan: & affi.per Doc in l.ex facto de vulg.& pup.aliquid per Bar.hic. Adde Bal. in l. nec auus.de emanc.lib.

d Paril. Aut beneficium. Vide,& pondera Ant.de But.in cons.10.vbi vult,ꝙ si primo præcedat dispositio circa ius alterius, postea sequatur concessio generalis Principis,ꝙ est latissime interpretanda,quia non dicitur concedere in præiudicium tertij,cui iam erat expresse derogatum. Dicit tamen postea in discursu, quod per quæcunque generalia verba intelligatur concessum illud, quod solet cum maxima difficultate concedi.

† Clau. Ius speciale. Et no.quod consuetudo regulatur per priuilegium,nõ econtra,vt no.Bal.in l.cum clerici.C.de episc.& cler.

e Differentia. Adde Bar.in l.si finita,§.ex hoc edicto.de dam.infe.& Ioan.And.in c.olim tibi.de verb.sig.per Pet.de Anch.in rub.de rescri.in 6. Et vide Bal.in l. q̃ ex relationib.C.de legi.vbi dicit,quod priuilegium est lex priuata,& æquiparatur statuto,ꝙ no. Bar.in l.si qñ.in prin.C.de inof.testa.& Bald.vide in l.1.C.de pet.hær.vbi quærit,pone quod aliquid conceditur fisco præter legem,an præsumatur concessum,vt priuilegium,vel ut ius commune. Dicit Bal.in l.gesta.C.de re iud.quod omne priuilegium est rescriptum,sed non econtra, Vide bonam gl. in ca.1.in ver.nascatur.de consti.in 6.per Arch.in ca. gratia. de rescr.in 6. Pau. de Cast.in l.maritus.inf.sol.mat. Cy.in l.rescripta.in prin.de preci. imp.off. Et qñ dicatur aliquid concessum in priuilegium,vide Bal.in l.1.sup.eod.& Bal.hic. Et no.quod priuilegium generaliter indultum,non includit casum publicæ vtilitati contrarium,& si includeret,non valeret,l.iubemus nullã,& ibi Bal.in pri. C.de sacros.eccl.

f Poena. Quæro,quando. Vide Fel.in c.2. in 4.limitatione,de consti. Barb.in consi. 34.volum.2.

g Quando acquiratur. An interpretatio beneficij fiat a tempore concessionis,an a tempore scientiæ:dic late per Ioã. And.in cap.1.de concess.præb.in nouis. Facit quod not.in ca.ex conquestione.de rest.spo. Vide Bar.in l.fi.de sen.pas. Cy. Bal. & Ang hic.adde,an ignoranti acquiratur beneficium. Pet.de Anch. consi. 389. & Bal.consi.289.3.lib. Et inquantum Ias.tangit, quid veniat concesso Castro cum pertinentijs,vide Bal.consi.436. Et an in donatione facta per Principem in ecclesiam de aliquo Castro,veniat merum,& mixtum imperium? vide Old.consi.252. Et an alienata ciuitate,veniat territorium,vide Bal.consi.481. Et an vendito fortilitio,& tradito,videatur venditum Castrum,& traditum, & an vendito Castro,videatur vendita iurisdictio,vide Roma.consi.454.& in quantum tangit,an restituto bannito,videatur restitutus ad bona medio tempore alienata,vide Bal.consi.213.3.lib.

re concessionis per leges vltimo allegatas. Item, quia voluntas Principis, & testatoris æquiparantur, vt in corpore, de nup. §. disponat. collat. 4. & ignorantı per testatorem quæritur ius, vt ℐ. de leg. 2. l. cum pater. §. surdo. Et hoc verum, si continet fauorẽ priuilegiati, secus si odium eius, sicut dicimus in socio, vt ℐ. pro socio, l. sed & socius. §. 4. & l. adeo. §. 1. & ista fuit opi. Pet. tamen mihi vr̃ ꝙ a tpe scientiæ a ei quæratur, vt est tex. & gl. C. de consulib. l. si li. 12. & no. per Dy. in l. 1. circa fi. ℐ. de bo. pos. ex test. mil. & no. in l. ex eo. de test. mil. Dixi tibi, † qualiter interpretatur circa tempus: q̃ro qualiter interpretatur circa locum,[b] vt † Abb. Sancti Petri hẽt vnã exceptionem ne teneatur respon. coram Episcopo, vel aliquo ordinario: modo Abbas delinquit: an ei hoc priuilegium proderit, vt non cogatur coram Episcopo, vel ordinario iudice respon. Et vi. ꝙ non, vt in authẽ. qua in prouincia, C. vbi de crimi. agi opor. In ↄ̃trium vr̃ l. magisteriæ. C. de iurisd. om. iud. Item si posset cõueniri coram ordinario, priuilegium non haberet effectum, ↄtra l. si quando. inf. de leg. 1. Quid dicendum est? Et dicit Pet. Aut quæritur de casu, quo specialiter est exemptus, aut non. Primo casu pp delictum, vel ↄ̃ctum non potest coram ordinario conueniri, vt l. 2. C. vbi quis decu. vel cohor. post prin. Secundo casu,[c] aut conuenitur ratione publicarum functionum, nec exceptio sibi non prodest, d. l. 2 in fi. & l. vnica med. C. in qbus cau. mil. fo. præscri. non tran. ad idem in Auth. vt iud. sine quoquo suffra. §. volumus. Si vero conueniantur alia ratione, & tunc, aut est data exẽptio loco, & personæ, aut personæ tãtum. Primo casu, aut exemptus deliquit in territorio ordinario, & exemptio sibi non prodest, vt in d. auth. qua in prouincia. Si vero deliquit in loco exempto, vel in alio loco, qui non sit de iurisdictione ordinarij, tunc coram ordinario non potest conueniri, vt in c. volentes. ext. de priui. lib. 6 Dic plene, vt ibi. Si vero exemptio est data personæ tm̃, tunc aut est data ratione dignitatis, aut præeminentiæ, & tunc recurre ad l. 2. C. vbi sena. vel cla. Circa hoc distingue, vt ibi: aut est data rõne publicæ vtilitatis, vt militibus, & tunc, aut loquitur in ciuili, aut in criminali. Primo casu, priuilegiatus non potest coram ordinario cõueniri, d. l. magisteriæ. C. de iuris. om. iud. Secundo casu delictum est cõe, & ext rme, & tunc coram ordinario põt conueniri, vt in auth. qua in prouincia. Aut delictũ est singulare, vt rẽdere arma, & tunc dic, vt no. in l. pen. C. de iuris. om. iu. Solet dici in l. 1. & 2. de re mil. & hæc sunt verba Pet. Quæro, † quanto tpe duret hoc beneficium?[d] respon. si loquimur in rescriptis ad obseruationem iuris cõis, tunc sunt perpetua, l. falso, C. de diuer. rescrip. Si vero de priuilegio: an tollatur tpe, dico, ꝙ sic, per l. quoties, C. de pr. ci. in pe. offer. Et si quæratur, quanto tpe tollatur: aut q̃tis pp nõ vsum, aut pp actum ↄ̃rium. Primo casu, aut cõceditur aliquod ius, vt actio, & tunc tantum durat, quantum durat illa actio, & perdit per tps quo actio, arg. l. 2. C. de const. pecu. coniuncta l. oẽs, C. de præscri. 30. ann. Aut conceditur facultas,[e] puta nundinatum, & tunc tollitur 10. ann. l. 1. inf. de nundi. Et quæ sit rõ, dic, vt ibi no. & in d. l. falso. Si vero quæratur qualiter tollatur per actum ↄ̃rium, tũc aut hẽt effectum momentaneum, aut successiuum. Primo casu priuilegium vnico actu emisso in ↄ̃rium perditur,[f] vt l. 2. C. de iure do. impe. Si vero habet effectum successiuum, tunc per vnicum actum non perditur, C. de execu. tuto l. voluntariæ, & ibi per Cyn. & de hoc vlt. no. Cano. in c. cum accessissent.[g] ext. de consti. & in eo habes optimam gl. licet ipsi alijs verbis vtantur, & ideo dic, vt dixi, aut momentaneum, aut successiuum.

ADDITIONES.

a Ruer. A tempore scientiæ. Adde Ias. hic col. 9. qui ponderat Bar. velle contrariũ in l. omnes po. in q. 5. p iu. cir. prin. & saluat eum duobus mod. ut hic per eum.

b Circa locum. Pet. Anch. in c. fi. de fo. cõpe. & vide in l. si ex parte, §. quanquam, & ꝙ dixi, inf. quod cum eo. vide multos casus speciales in cle. 1. de sup. negl. prælati.

c Secundo casu. Vide multos casus, in quibus exempti conueniuntur coram ordinario, in cle. 1. de sup. negl. præla. Vide quod no. Bar. in auth. item nulla, C. de epis. & cler. post gl. & quod dixi post Bar. in auth. habita. ne fil. pro patre. p Bald. in l. veteranus. inf. quando prouo. Et ad dicta in hoc ver. bene facit l. iubemus nullam, C. de sacros. eccl.

d Duret hoc beneficium. Quanto tpe duret beneficium, vel rescriptum, adde quod no. Bar. in l. licitatio. alias locatio. §. earum rerum, inf. de publica. vide Specu. de rescri. §. nunc autem. ver. item opponitur, ubi ponit omnes casus, in quibus priuilegium perdatur, & Inno. in ca. cæterum, de rescrip. Adde, an per non vsum perdatur priuilegium, de. Card. consi. 36.

e Puta facultas. Vide Ias. in l. 2. C. de diuers. rescrip. vbi limitat non procedere, quando non contigisset opportunitas faciendi, & illud late confirmat, ut ibi late per eum.

f Contrarium perditur. An priuilegium per actum contrarium tollatur, adde qđ no. Bar. per illum tex. l. 1. C. de his, q sponte mune. pub. sub. lib. 10. & in l. vsum aquæ. C. de aquæducto. lib. 11. per glo. & Arch. 25. q. 2. in summa, per Mod. in ca. fi. de consti. in 6. Io. And. in c. 2. de immu. eccle. & quod habetur in c. suggestum, de decimis. Adde, an contrauenîendo priuilegio, quis amittat priuilegium, do. Card. consi. 153.

g Poma. Cum accessissent. Vide ibi latius Fel.

De statu hominum. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 *Hominum gratia omnia sunt constituta.*

2 *Arguere ex ordine titulorum possumus, licet aliqui interserantur.*

3 *Donando se dicatur, dono tibi omnes res meas, nõ ueniunt iura, & actiones.*

OMnes ius.[a] No. quod est tripartitum. no. ex l. proxime sequenti, ꝙ † omnia sunt hominum gratia constituta, vt ℐ. de vsur. l. in pecudum. No. ex l. cum igitur. † quod licet arguere ex ordine titulorum, licet quandoq; quidam extranei tituli interserantur no. glo. in rubr. de eo, per quem factum erit. Contra de l. proxi. Solu. Hic loquitur quantum ad tractatum. lex sequens quantum ad vtilitatem hominum. Oppo.[b] dicitur hic, quod ad ista tria pertinet omne ius, imo sunt quædam iura, quæ sub isto non continentur, vt bon. poss. & similia. Sol. Prædicta possunt nomine rei contineri, quod est nomen generale, vt ℐ. de verb. signific. l. rei & l. 1. si cert. pet. Opp. in contrarium, & videtur, quod non sit necessarium poni de actione, quia appellatione rei, continetur actio, vt §. dixi, & no. in gl. huius l. 1. ubi videas, vbi hoc declaratur. † Quærit Gul.[c] nũquid si dono tibi res meas, contineantur iura, quæ habeo contra Titium, & actiones? Glo. videtur hic velle, quod sic. ipse tenet contrarium, quia gl. ista procedit, quando denotarẽtur res: sed in quæstione proposita sunt dictiones, res meas, & meas, denotant dominium, vt l. seruos, in princip. de lega. 3. & l. solum, § meum. ℐ. de rei vendi. quod non potest in actione contineri, quia actiones meæ non dicuntur, vt l. rei. in prin. de verbo. sign. & hoc tenet Gul.[d] no. in l. si legatus, §. si quis bona. ad Treb. & ibi dixi, & de bon. poss. l. 2. & dic, vt ibi no. in glo.

ADDITIONES.

a Paris. Omne ius. Circa istam materiam, an sit necessarium continuare Rubricas & eas semper ad proxima situare cõmode, vide Barb. quod non, sed sedm ꝙ reperiuntur, in rub. C. qui admit. Vide late de materia cõtinuationis Ias. in rub. Inst. de actio. & Barb. vbi sup. ponit etiam alia in materia continuationis. Et an Imperator sequatur ordinem Iurisconsultorum, in rubricis situandis? Et postea in discursu, an rubricæ generales præmittedæ sint, & postea speciales, vel contra, & an continuatio sit fienda de l. ad legem, & de §. ad §. & quo, & quædam alia ponit And. Sicu. in c. prudentiam, in §. sexta de off. deleg. & ibi Dec. ponit in t. no. rub. Menoch. Duaren. li. 1. dispu. c. 55. Vac. hic.

Ruer. Adde Ang. hic, qui post Cy. tenet contra Gul.

b Poma. Opp. Vide Alc. consi. 73. vol. 4. & in consi. 99. eod. vol. & de significa. huius verbi, res, vide remissiue per Fel. in c. peruenit 2. de testi. cogen.

c Quærit Gul. Vide Bar. in l. Quintus, §. argento. ff. de au. & arg. leg. Barb. consi. 36. in 2. volum.

d Et hoc tenet Gul. Vide quod no. Bar. in l. vxorem, §. locauerat, de le. 3. Adde quæ dixi in l. cum. inf. de reb. dub. Sed Bal. tenet contra Gul. in l. 3. in prin. C. de vsufr. Adde Bal. consi. 8. 1. lib. & consi. 218.

LEX III.

1 *Statuliberi sunt serui.*

2 *Ascriptitij sunt liberi.*

3 *Monachi, & Canonici regulares, sunt liberi.*

Summa. Primo ponitur diuisio personarum, secũdo diffinitio libertatis, tertio diffinitio seruitutis, quarto ponitur etymologia huius vocabuli. Secunda ibi, libertas. Tertia ibi, seruitus. Quarta ibi, serui. Vbi etymologia ponitur, & durat vsque ad finem legis. Quærit gl. † nunquid statuliberi sint serui, vel liberi? Respondetur, quod sunt serui, vt ℐ. de statulib. per totum. Nec obst. l. fin. ℐ. si ex noxa. cau. aga. vt ibi not. Quid † de ascriptitijs? Dico, quod sunt liberi, ut in §. ascriptitios. in corpore, de sanctiss. Episcop. Quid de † monachis, & canonicis regularibus? Dic, quod sunt liberi, & vide meliorem gl. Insti. de iure personarum.

LEX V.

Et seruorum. Diuiditur in quatuor partes. In prima ponitur alia diuisio personarum. In secunda dicitur qualiter fiant serui. In tertia ponitur, qui sunt ingenui. In quarta ponitur, qui sunt libertini. Secunda ibi, serui autẽ. Tertia ibi, ingenui. Quarta ibi, libertini. In summa h. d. Seruorum vna est conditio, liberorum duplex. Hoc primo, & serui sunt dupliciter, aut de iure gentium, aut de iure ciuili. Hoc secundo. Et siue mater sit libera tempore conceptionis, siue tempore partus, siue medio tempore inter conceptionem, & partum, partus est liber. h. d. Opp. de l. fi. de ædil. edic. vbi sunt plures conditiones seruorum, quia quidam sunt serui ordinarij, quidam sunt serui vicarij. Sol. vna est conditio, sed officia, & ministeria possunt esse plura, vt in contrario: tamen eorum conditio vna est: vnus enim plusquam alter seruus esse non potest. Quæro, quæ[a] requirantur ad hoc, vt homo liber efficiatur seruus? Dic, vt in gl. vt Insti. de iure perso. §. pen.

ADDITIO.

a Quæro, quæ. Et no. illud mirabile hic, sm Aug. ꝙ licet minor 25. & major 20. nõ possit alienare sua bona, potest tamen alienare se. Et vide Cy. in auth. ingressi, C. de sacros. eccl. & vide Inno. in c. in præsentia, de proba.

LEL VII.

1 *Statutum, quod qui ceperit lupum, habeat decem, si aliquis capit lupam prægnantem, num debebit pro quolibet lupatino habere decem.*

Qui

a **Qui in vtero.** a Qui est in vtero, pro nato hr̄ quo ad sui ꝯmodū.h.d. Opp. ad hanc l. hic dr̄, ꝙ hr̄ pro nato, vt sibi prosit, non autem, vt alij prosit, ꝯ l. Imperator. J. eo. quia matri etiam prodest, quia interim nō pōt puniri si faciat maleficium. Sol. Illa dēt intelligi fm istam, quia fallit, & prodest sibi, quia etiam ipse pateretur, si ipsa occideretur. Opp. de l. 1. §. 1. de ven. in pos. mit. hic autem dicitur ꝯrium. Sol. dico etiam quod illo casu fall. 1. Op. de l. fi. de coll. bon. glo. nō soluit, dic quod ideo ibi non fit collatio, quia ille, qui est in ventre, non pōt dici, quod sit in potestate patris, vt ibi in tex. dic, vt ibi per Doc. Inducit hæc
1 lex in arg. ad q. per Gul. statim dicit, † quod si quis ceperit lupū habeat decem: modo quidam cepit lupam prægnantem, an pro quolibet lupatino debeat habere decem? Et videtur, quod sic, vt
b hic. Contrarium tenet Gul. b & facit l. sed addes. §. si quis mulierem. J. loc. Nec ob. hæc lex, quia loquitur quando tractatur de commodo ipsius partus: hic autem in quæstione nostra non esset commodum suum, vt patet in contrario.

ADDITIONES.

a Qui in utero. vide l. cum inter. & quod ibi no. Bal. C. de fideicom. lib. & in l. fi. C. de lib. cau. & in l. fi. C. de bo. proscri. & in l. quod dicitur inf. de lib. & postho. & casum no. in quo talis non habetur pro nato, uide per Ang. in l. Arethusa. inf. eo. & ad limitationem huius legis, qui in vtero, vide Ale. in l. in suis. inf. de lib. & posthum.
Paris. vide de materia ista tex. in l. 2. §. quæ autem, & ibi Bal. inf. de excu. tut. Itē no. quod posthumus non habetur pro nato, quo ad ætatem habilitandam. exemplum si mandat Papa prouideri Titio de beneficio si est maior pupillo, non computabitur tempus quo fuit in otero, etiam quod illud esset ei utile, quia 1 illius consequeretur beneficium. Vide Bal. singu. in cap. cum in cunctis. ext. de elec. & fa. Item vide in materia Fran. consi. 49. Item cit l. nō est pupillus, inf. de verb. sig. Item vide in materia Fran. consi. 49. Item quod appellatione hominis in statuto, non veniant existentes in vtero. vide Bar. in trac. de gabellis in 1. par. 8 partis principalis, & ibi quædam alia in materia partus. Item an posthumus antequam nascatur, dicatur homo? vide Bart. in l. cum acutissimi, C. de fideicom. Bal. in l. quod dicit, ff. de libe. & posth. in l. cum inter, C. de fideicom. liber. Item an contra existentem in utero currat præscriptio? vide Fel. in c. 1. ext. de præscrip. Item an antequam nascatur posthumus, sit suus hæres, uide Ias. in l. 2. C. de bon. poss. contratab. in leg. qui se patris, C. unde liberi.
• Pro intellectu huius legis, qui in vtero.
b Contrarium tenet Gul. Adde Bal. sing. l. fi. C. de lib. cau. Et quid si habet lupatinos ad vbera, uide Imo. in l. in lege Fal. placuit, inf. ad leg. Fal.
Ruer. Adde Ang. de Are. in §. cum autem. Insti. de tutelis.

LEX VIII.

1 *Grammatica mala non uitiat instrumentum.*
2 *Tabellio quando possit corrigere errorem suum, post publicationem instrumenti, & nu 4.*
3 *Notarius si ih confectione instrumenti omisit diem, & consulem, quando illud possit apponere.*
4 *Notarius, quando non possit corrigere errorem suum, tenetur parti læsæ.*

a **Imperator.** a No. quod error tabellionis parti non nocet. Et gl. exemplificat in mala grammatica: nū
1 quid propter † malam grammaticam vitietur instrumentum tabellionis? Et videtur, quod non, vt hic in glos. de hoc est bona gl.
2 de rescrip. cap audientiam. Quæro, nunquid tabellio † possit suum errorem corrigere post publicationem instrumenti? Et videtur quod sic, vt hic. Præterea melius esset suum errorem corrigere, quam &c. vt in Auth. vt fratrum filij in prin. In contrarium videtur ꝙ non, cum tabellio æquiparetur testi, vt inf. de test. l. Dominus, sed testis non potest suum errorem corrigere post publicationem attestationum, ergo &c. vt in corpore de testib. §. quia vero. Sol. Dicunt quidam, ꝙ si vult corrigere errorem in grammatica, potest, arg. inf. de re iud. l. actorum verba. Si vero aliquid vult addere, uel minuere, tunc non potest, quia nouum instrm̄ facere videretur, vt ꝯ. de iust. & iu. l. ius ciuile. nisi consentiat pars, vt in corpore, de tabel. §. 1. Declarase autem potest, arg. l. hæredes
b palam. §. sed & si notam. inf. de test. Tu dic secundum Gul. b de Cu. quod post instrumentum publicatum, & postquam esset facta copia parti de eo, tabellio suum errorem corrigere nō potest, arg. eius quod dicimus de teste, in d. §. quia vero, & ibi not. nec ēt potest ibi declarare, quia præsumeretur suspectus, sicut in teste. Non ob. §. sed si notam. quia sine consensu alterius condere poterat testm̄, sed tabellio non potest facere instrumentum sine consensu partium, ut d. §. 1. de tabel. Gul. in Spe de instr. edi. § postre-
3 mo. uer. sed nunquid † subijcit talem quæstionem. nunquid tabellio, qui fecit instrumentum sine die, & consule, hoc poterit refice-
c re: & ea apponere, si bene recordetur? c Dicit, quod sic, ext. de suppl. negli. præla. c. 1. & Insti. de uerb. obli. in princip. Creditur. n. ei de his, quæ gessit, in C. de fal. l. si quis decur. & J. ad leg. Iul. de adult. l. accusatorum. Distingue, aut incontinenti, seu ex interuallo mod. co, aut ex interuallo magno. primo casu poterit, & ualet, ut in Authen. de æqualitate dotis, § illud. & J. de uerbo. oblig. leg. 1. in princip. ext. de elect. cap. officij. & de test. cogen. cap. prætetea. ue sic, quorum testimonia. Alij, quod nullo modo potest, etiam incontinenti postquam est facta copia parti, cum functus sit officio suo, nec etiam sibi tabellioni creditur, in Authen. de hære. & fal. §. si uero absunt. Dicit tamen Specu. quod multi sapientes ab eo consulti cōcordauerunt, & bene, ꝙ si tabellio potest ostendere se per errorem, & non ex certa scientia hoc omisisse, bene potest ita facere, & prædicta apponere, & valet instrumentum, aliter non. Consulo tamen sibi, quod de licentia iudicis illud faciat. Per prædicta apparet, quod male faciūt notarij quidam, qui
d aliquid in instrumento omittunt, d & postea cum in margine adijciunt illud in fine dicūt. s. quod supra per errorem omisi, &c.
e non enim potest corrigi error ita inconsulte. Consulo tamen e ꝙ
f de authoritate iudicis f illam correctionem faciat. Quæro † nun-
4 quid tabellio tenetur g parti læsæ, si non potest corrigere suum er-
g rorem. Tex. est, quod sic, in l. fi. C. de mag. conue. & l. fi. si mensor fal. mod. dixe.

CONCORDIA.

Pro concordia. Aduerte, ꝙ Alex. in l. si vnus, C. de testib. alleg. Bart ꝯrium sibi, eo, qa in hac l. Imperator dr̄t, quod tabellio possit corrigere post publicatum instrm̄, &c. & quod tamen contrarium tenuerit in l. cancellauerat ff. de his, quæ in testa. delen. Sed Bar. non meretur allegari ꝯrius: nam alia est qō, an notarius possit corrigere errorem suum, de qua in prima opin. Alia est qō, an apostillæ appositæ per notarium, faciant fidem quasi sine die, & consule, & sic alio tempore factæ, quam tempore contractus. Et ita loquitur 2. opi. quod non valeant. Adde Pan. in c. cum venerabilis, de relig. do. in fi. cum concor. ibidem. Aduerte tamen, quod in d. l. cancellauerat. illa cancellatio valet, licet non trahatur ad omnes, quia de absolutione constabat forte per aliud instrumentum, l. fi. C. de sent. ex breui. reci.

ADDITIONES.

a Menoch. Imperator. Soc. sen. cons. 98. col. 6. cir. fi. lib. 3.
b Tu dic secundum Gul. Vide per Bal. in rub. C. de fide instru. in versi. sed pone, si tabellio. Et dum Bar. dicit, ꝙ notarius non potest declarare, adde Bar. in l. Gallus, §. idem credendum. de lib. & posthu. & plene per Ang. hic.
c Recordetur. Notarius facit instrumentum sine die, quid iuris? an possit diē apponere, si recordetur? Adde, quod no. Bar. & quæ ibi dixi, in l. fi. de tab. exhiben. & no. Bal. de pace Constan. in ver. mihi autem, in versi. pacta. Et not. ꝙ notarius sine licentia iudicis corrigens errorem suum, est puniendus de falso, vt sentit Bald. in l. cum proponeretur de leg. 2. & Io. And. in addi. Spe. de instr. edi. §. instrm̄, super vers. sed nunquid confectio, dum alleg. l. eos. inf. de fal. Et videtur sic probare, quia testis, & tabellio æquiparantur, vt hic per Doc. sed testis varians punitur de falso, d. l. eos, & expresse Ioan. And. in data 6. lib. Decret. & Bald. in l. fin. C. de eden. versi. 4. quæritur. ergo &c.
d In instrumento omittunt. No. contra cōem consuetudinem tabellionum. Sed credo hoc intelligendum, quando in protocollo esset omissum. Sed si esset in protocollo, & in publico postea facit hoc, credo quod possit, & quotidie fit, ad quod vide Bar. in l. 1. in prin. de his, quæ in testa. delen. Adde quæ dixi post Bart. in l. in fraudem, §. sicut, d. test. mil. Adde, an notarius possit errorem suum corrigere, Ang. cons. 81. Bal. consi. 127. 5. lib. Bar. consi. 97.
Poma. Consulo tamen. Vide Raph. Cum. consi. 29.
e Iudicis. Illa est necessaria secundum Bal. in l. si quis. §. nec iterum, in fi. per illum
f tex. inf. de eden.
Poma. Tabellio tenetur. vide Barb. cons. 47. in 1. vol. ubi ponit quid in testib.
g

LEX IX.

1 *Mulier potest esse arbitratrix, procuratrix pro patre, & coniunctis personis, testis in testamento inter liberos, & codicillis.*

a **In multis.** a Pone casum, vt in gl. † Quæro nūquid mulier
1 possit esse arbitratrix. Et vī dicendum, ꝙ sic, cū non sit prohibitum, vt J. qbus ex cau. maio. l. nec non. §. ꝙ eis, & idem tenet Cy. in l. fi. C. de arb. Item non potest esse procuratrix, nisi pro patre, vel coniunctis personis, vt J. de procu. l. feminæ. Itē nō potest esse in testis testis, nisi in codicillis, vt l. q testamento. §. mulier. J. de test. & l. fi. in gl. in ver. quinque. C. de codic.

ADDITIO.

a Claud. In multis. Adde ad hanc l. 38. casus per Spe. in tit. de procu. §. 1. versi. item tit. cum seq. & adde quod no. idem Bar. in l. 1. C. de mulie. & in quo loco.

LEX X.

1 *Dispositio, quæ potest referri ad duo, ad vnum per prius, & ad aliud per posterius, refertur ad id, quod est prius.*

a **Quæritur hermaphroditum.** a Quādo aliqd potest iudicari secundum minus potens, & maius potens, attendi-
1 tur maius potens. hoc dicit. No. quod † quoties aliquid refert ad duo, ad vnum per prius, & ad aliud per posterius, refertur ad id, quod

ADDITIO.

a Quæritur hermaphroditū. De hermaphrodito vide Bal. in l. fi. de suis, & legi. & ibi etiā, an imponatur ei nomen masculi. Et ad hanc l. vide Ang. in l. de quibus, §. de legi. & Ant. de But. in c. omnis, de pœn. & remis. Adde de hermaphrodito, an succedat in feudo, consi. 438. 4. lib.
Poma. Facit, quod dicit Abb. in c. 1. de iure patro. quod compositum assumat naturam dignioris, & vide quod per hanc l. dicit Matthe. notab. 397. incip. Nota, quod ab interlocutore. vide etiam Barb. cons. 1. in 2. vol. Et ad hanc l. faciunt no. per Ias. in l. Imperium, inf. de iurisd. omn. iud. & quod no. Bald. in l. fi. inf. de offic. procons.
Paris. Pro corroboratione tex. quod ubi aliquid participat de duobus quod attenditur magis dignum, vide Ias. in l. Imperium, inf. de iurisd. omn. iud. vide quæ habes ad Bar. in l. solet, inf. de alim. & cib. in illo articulo, quando duo sunt, quorum unus est clericus, alius laicus, licet ista non sint propria de regula huius legis. Item quod denominatio fiat a digniori, uide Ias. in l. 1. de verb. obli.
• Menoch. Forcatul. dialog. 68. in fi. Aul. Gel. li. 9. c. 4.

quod est p prius, vt l. 1. ℥. si ager vecti. vel emphy. pe. Inducit hæc lex ad qōnē. Aliquis tanq̃ mercator vocatur ad aliquod munus, & tanq̃ tabellio vocat ad mun⁹ tabellionū, & peritus est in vtraq; arte, cui magis debet obedire? Dic, q̄ illi arti, aseu officio, cui magis adhæret, seu obedit, vt ℥. de leg. 3. l. legatis. §. si vnus.

ADDITIO.

Dic, q̄ illi arti. Aliter vr dicere Bal. i l. pe. de cōst. pri. vide Bar. ℥ l. fi. de colle. illic.

LEX XI.

Matrimonium si est contractū inter gradus phibitos, & superueniat dispēsatio Papæ, an filii nati ante habitam dispensationem sint legitimi.

Eum qui. Alias, Paulus. Matrimoniū a principio illicitū nō validat p ius superueniēs, q̃tū ad legitimationē filiorū iā natorū. h. d. No. hūc casum. Op. ad hāc lege. dr hic q̄ licet cesset cā matrimoniū impediēs, q̄ tñ nō sunt filij legitimi, ℥ de l. nuper. & l. cū qs. C. de nat. libe. Sol. Ibi ille coitus erat licitus de iure nro, vt ℥. de ɔcub. l. in ɔcubinatu. hic vero iste coitus erat omnino illicitus de iure nro, & iō cessante cā impediēte, nō ɔualidat matrimoniū. Op. de l. qnta. & l. etsi ɔ. C. de nup. Sol. Aut superuenit ɔsēsus plus expssus post ɔctū matrimoniū, & tūc ɔualidat, vt i ɔrio. Aut tacitus, & tūc matrimoniū nō ɔualidat, vt hic. Hæc sol. reprobat p Doc. qa est ɔ. tex. illi⁹ legis. Quare dic, & melius, vt ibi no. qa nō ɔualidat, vt retrotrahit. sed ex tūc incipit valere. hæc vera, ſm lic. de But. Op. d̄ §. fi. b Inst. de nup. Gl. nō soluit. Dic, q̄ ille coitus fuit legitimus, nō aūt reprobatus. Istā legē intellige, q̄ loqt de iure nro, nō de iure canonico, vt dr hic. Inducit hæc lex. in arg. † ad q. q̄ si matrimoniū est ɔctū inter gradus prohibitos, licet superueniat dispēsatio Papæ, c tñ filij ante nati nō sunt legitimi, ſm Gul. p hāc l. Ego puto opin. Gul. pcedere, nisi ɔiuges hoc ignorauerint, qa tūc ɔiuges excusarēt. & filij essent legitimi, vt no. in l. qui ɔ C. de incest. nup. Itē dicit gl. hic, lege nō cauet. Nā error hr pro tit. ℥. de vsuc. l. Celsus. Et sicut iustus error dat iustū tī. ita in matrimonio facit isti filij eē legitimi. Et qd si vnus ignorabat? Dic, vt in c. 2. ext. q. fi. sint legit. & ibi hēs, q sint legitimi. Quæro, qd si superueniret cā dirimens matrimoniū, vt quia est patefacta consanguinitas, & diuortium est secutum, an sint legitimi? de hoc dic, vt d. c. 2.

ADDITIONES.

Ad hanc. Vide Bar. Bal. & Doc. in l. & si contra. C. de nup. & Bal. in l. si qua illustris. C. ad Orfi. Adde Anch. consi. 1 2. 2. lib.

§. fi. Sed an valeat statutum, quod non possit contrahi matrimonium sine consensu patris, vide Bal. in l. omnem. C. ad Tertu. cum concordan.

Dispensatio Papæ. Si matrimoniū est contractū in gradu prohibito, licet superueniat dispensatio, tamen filij ante nati, non sunt legitimi, Et ita refert Bal. in c. vni. in §. naturales. si de feu. fue. contro. tenet Cy. hic, nisi fiat mētio de ipsis filijs. Et secundum Cy. fuit de facto i quibusdā de Vbaldis, vide Bal. in l. & si contra. C. de nup. faciunt ad no. per Bar. in l. bonorū. inf. rem rat. habe. & hic adde Bal. in l. ex libera. C. de suis, & legi. adde, q̄ Pet. de Anch. consuluit, q̄ Papa legitimat filios natos in figura matrimonij in gradu prohibito, etiam altero coniugum mortuo, ratificando matrimonium, vt videre poteris eius consi. 2 a o.

Rue. Adde ibi, ego puto opinionē Gul. gl. & alle. C. de inces. & Ant. Ros. trac. d legi. t d cessic. lt. 1. fo. 3. vbi limitat nu. & Ang. de Are. i §. si aduer. Inst. de nup.

LEX XII.

Nasci in sexto mense, & vno die, qui potest.

Item natus vltra duos dies post decimum.

Septimo. Natus i septimo a mēse dr legitimus. h. d. Et no. gl. † q̄ io sex mēsib. & in vno die pōt nasci. item natus in nono est legitimus, & si nascat intra decimū, vel p duos dies vltra, est legitimus, vt in §. mulier. in Auth. de resti. & ea, quæ pa. Et vide gl. no. in l. fi. C. de posthu. hære. & ibi per Doct. in l. Gallus. in prin. & §. 1. & ibi per me, de lib. & posthu. Et hæc sunt notā da pro materia successionis, an sint legitimi, vel non.

ADDITIO.

Menoch. Septimo. Ferrat. lib. 1. explicat. c. 6. Aul. Gel. lib. 3. c. 10. Vac. hic.

LEX XIII.

Statutum, quod amputanti membrum alicui, amputetur simile membrum, non comprehendit amputantem digitum.

Digitus non est membrum, sed officium membri.

Non sunt. a Partus mōstrosi. i. ɔ nām, seu formā hominū, nō dñr esse legitimi. h. d. cū glo. Et no. gl. q̃ dicit quatū ad hoc institui debeāt. Opp. imo est filius, vt ℥. de ver. sig. l. qet. Sol. q̃tū ad hoc, vt ɔdō mri apposita, videat impleta, dr filius, nō q̃tū ad successionē prnā, vt hac l. Inducit hæc lex b in ar. ad q̄o. Statuto cauet, † q̄ si aliquis aliquod mēbrum alicui amputauit, quidem membrum sibi amputetur: modo quidam amputauit alicui digitū, an puniri possit ex forma statuti? Et dic, q̄ nō, tex. est hic cum gl. Nam digitus non est membrum, sed officiū membri, vt ℥. de ædil. edic. l. item Othlius. & hoc iam consului.

ADDITIONES.

Non sunt. Et facit iste tex. an occidēs hominem mōstruosum, puniatur pęna homicidij, vide Bal. Ang. & Imo. in l. quod dicitur. de liber. & posthu.

Pœna. Inducitur hæc l. Vide Bar. consi. 101. incip. quæritur.

Digitum. An incidens digitum puniatur pęna statuti punientis incidentem mēbrum, &c. Digitus non est membrum, sed officium membri Idem Mar. Sil. hac quod Odof. & Bal. latissime, & pulchre per Bar. in l. 2. de publi. iud. adde melius per Bar. consi. 201. quæritur, nunquid digitus

LEX XIIII.

Conditio in dando, potest per alium impleri.

Natus primo, quis præsumetur, an masculus, an fœmina, in natis vno partu si ignoratur quis fuerit vltimus.

3 *Seruo si dicatur, vade ad pōtem, & si obuiaueris seruo, liber esto: & alius dicat seruo, vade ad pontem, & si obuiaueris libero, liber esto: si serui inuicē se obuiauerunt, quis ipsorum erit liber.*

4 *Natus, an dicatur extractus ex ventre.*

a **Arethusa.** a In prima parte ponit themā. In scđa parte ponit duplex qō. in tertia rñsio ad primā. in quarta ponit determinationē scđæ qōnis. in quinta ponit determinationē suā p fi. in sexta ponit q̃dā diuiso. in septima ponit. Tertia ibi, & hæc ɔdō. Quarta ibi sed dubitari nō. Quinta ibi, veluti. Sexta io prin. l. seq. Septima, & vlt. in fi. ibi, qō ergo facti. &c. Et in summa h. d. Conditio ancillæ apposita circa libertatē, si tres filios peperit, impletur tres filios pariendo, adeo q̄ quartus partus dr esse liber, cū mater sit libera: ɔdō in dando apposita, pōt impleri per aliū. h. d. † No. tex ibi, nec. n. &c. Et no. q̄ ɔdō in dando pōt impleri per alium, vt l. fi. de condi. insti. Item no. q̄ Iuris c. non interrogatur de facto, sed de iure. Op. ad hanc l. dr hic, q̄ potest ɔdō impleri per alium. Contra l. 1. §. ne aūt. de cad. tol. Sol. ibi loquitur de cōditione in faciendo. Opp. ad hanc sol. de eadem l. versi. si vero talis. in § quid. n. Sol. Aut conditio consistit in dando, & obtinet, q̄ hic, cū si. Si in faciendo, tunc si requiritur industria personæ, non potest impleri per aliū, vt in secundo casu, alias per quēcunq; , in d. §. dr in alio casu. Op. dr hic, q̄ conditio impletur eodē momento. imo vr ɔ de l. qui hæredi. §. fi. inf. de condi. & demon. Sol. non est ɔ, qa hæc conditio fuit impleta eo modo quo fuit apposita, qa
a data fuerunt decem, anteq̃ pareret, vt in ɔrio. † Quærit b gl. inf. l. p
b xi. quid sit præsumendum in dubio, si ignoratur quis sit vltimus, & sic liber? Sol. Aut peperit masculū, aut fœminam, aut tres fœminas. Primo casu præsumitur prius natus masculus, quam fœmina, & sic fœmina erit libera, vt de reb. dub. l. si fuerit. §. fin. Hoc reprobatur per Doc. nec facit lex allegata ad hoc, quia est fauor
c ibi libertatis, vt mater iudicetur libera, & per ɔñs partus. sed in casu nostro non est sic, si diceremus masculum primo natum, non erit libera fœmina. Glo. vadit vlterius, q̄ in dubio oēs sunt liberi,
d nec potest sorte dirimi, & ita pōt responderi d ad hoc, arg. l. cum inter. C. de fideicom. lib. Pet. reprobat hanc opi. primo per hunc tex. in l. idem erit. ibi, non posse dici vtrumq;. & hoc etiam tenet Gul. de Cu. hic, quod nullus sit liber. Nec obst. l. cum inter. alleg. qa aut ɔstat testatorē nullū excludere voluisse a libertate, & tunc
e oēs sunt liberi, vt in ɔrio. Aut ɔstat aliquem voluisse peruenire ad libertatem, & alios excludere, vt in casu legis nræ, & tunc nullus erit liber, arg. l. duo sunt Titij. de testa. tut. Nam hic dicit, si tres peperit. patet ergo, q̄ nullus istorum ex voluntate testatoris est liber, cum ipsa ante tres non sit libera: hoc tenent Gul. Pet. & Cyn. Quæro nunqd tertius sit liber. De quarto nō est dubium, q̄ est liber, & dico, q̄ & tertius est liber, per ver. incipien. nam aut intelligitur incipiēte quarto partu, & nō hēt locum tex. qui sequitur ibi q̄ postea nascitur, qa post quartū partū, nullus nascitur postea. Aut intelligis incipiēte tertio partu, & tunc habeo propositum. Dñi qdā, q̄ & tertius est liber. Itē in ver. veluti. eo momēto cū implet ɔdō, Arethusa sit libera. Pro hoc l. fi. de ɔdi. insti. vbi eodē momēto implet ɔdō. In ɔrium determinat hic Pet. & Gul. per tex. in l. idē erit. inf. eo Nā si tertius esset liber, ergo & quartus, q̄ esset cōtra tex. alleg. ibi, vtrunq;, &c. Itē ɔdō dēt impleri in forma specifica, vt l. Mæuius. de cōdi. & demon. Nō ob. ɔrium prealleg. in ver. incip. quia ibi dēt exponi partu. s. quarto. Item ibi, qui postea nascit, intelligit de eodem quarto partu. Nō ob. ver. veluti, qa cōdō fuit plene impleta, & data fuerunt decem ipsa parturiente, & antequam pareret: q̄ non est in q. nra. Ad hoc. n. vt illa conditio sit impleta, oportet quod tres filij sint perfecte editi. Et per prædicta
3 † pōt rñdere ad q. de ponte, vt si dico seruo meo, Vade ad pontē,
e & si obuiaueris seruo, liber isto, & tu dicis seruo tuo, Vade ad pōtē, & si obuiaueris libero, liber esto: nunc serui isti inuicem obuiauerūt, qs erit liber? Et ſm opi. illorū, qui dñt eodē momēto impleri, & esse liberū, vterq; erit liber. ſm illā opi. quā tenet dñs meus, erit liber meus, & non tuus, qa in eo est impleta condō, qa seruo obuiauit, quia tui serui conditio est in fieri, q̄ non sufficit, vt d. l. q
4 hæredi. §. fi. † Quæro, f quid si Arethusa, nō peperit, sed fuerint ex
f tracti de ventre, an obtineat hæc lex? Et vr, q̄ nō, qa nō est impleta con-

ADDITIONES.

a Paris. Arethusa. Circa materiam huius l. qñ plures nascūtur in eo. partu, vide q̄ scribit Are. in l. ex duob. de vulg. & pup. in qōne, qñ primogenitus præferatur alijs, quid si in primo partu plures nascuntur. Et distinguit tres casus, vt per eum in prin. legis. a Menoch. Io. Robert. lib. 4. senten. recept. c. 5.

b Menoch. Quærit gl. Tiraq. de iure primogen. q. 17. opin. 7. & opin. 18. nu. 6.

c Ruer. Qui est fauor ibi. Adde Bart. qui tenet contrarium in d. l. si fuerit. §. 1. in fi. & ibi no. Alc. & l. si extraneus. inf. de cond. ob causam.

d Paris. Potest responderi. Quid si primogenitus debeat præcedere, & ignoraretur quis sit primogenitus. Bal. in l. in quibus. C. de secun. nup. dicit, quod pater potest eligere.

e Ruer. Et per prædicta. Adde Bal. hic, qui dicit, q̄ hoc est problema & Doct. dicunt, q̄ est quęstio de pūcto. de qua plene per Bar. Ang. Raph. & Imo. in l. si post mortem, in prin. ff. de leg. 1.

f Menoch. Quæro. Adde Ias. l. quod dicitur. de lib. & posthu.

ta cōditio, qa nō peperit. In ꝯtrium est l. etiā ea mulier. inf. de ver. sig. Sol. Aut fuit dictū, si tres peperit, & nō vr̄ impleta ꝯditio, cum mortua sit ante ꝯdōnē impletam, & per ꝯn̄s ex legato ꝯdōnali, mortuæ hæredib. nullum ius quæritur, vt C. de cad. tol. §. si naūt. li cet secus sit in ꝯtu, vt Insti. de ver. ob. §. ex conditionali. & ibi ponunt Doc. Si vero fuerit dictum, si tres habuerit filios, tunc videtur impleta, vt l. etiam ea mulier. inf. de verb. sign.

LEX XVIII.

1 *Adiuncti inseparabilis ratione permittitur, quod alias non permitteretur.*
2 *Pater potest occidere filiam, etiam prægnantem, inuentam in actu venereo.*
3 *Duello prouocatus licet sit accusatus, & condemnatus, tamen executio ad mortem debet differri, donec pugnauerit.*
4 *Mulier prægnans damnata vltimo supplicio potest confinari.*
5 *Mulier damnata in amputatione membri, si est prægnans, executio differt.*
6 *Mulier prægnans damnata, & conseruata postquam pepererit, erit etiam conseruanda, si partus alio modo commode nutriri non possit, alias non.*

Imperator. Mulier prægnans nō pōt dari vltimo suppli cio, donec pariat. h. d. No. ꝙ mulier damnata ꝯsequitur p̄ partū qd̄ nō pōt ꝯsequi p̄ seipsam. Itē rōne adiūcti 1 †permittitur aliqd, qd̄ alias nō p̄mitteretur. Ad primū op. d l. si p̄ impressionē. C. quod met. cau. Sol. hoc ꝯtingit rōne necessitatis, ne patiat̄ partus detrimentū p̄p delictū m̄ris. Opp. ad f̄m de l. j. C. si in cōi eadēq; ca. re. po. gl. non soluit. Sol. ꝙ aut est adiunctū separabile, aut non. Primo casu loquit̄ ꝯriū, scdo casu loquit̄ lex illa. Quærit gl. hic loquit̄ in muliere libera, nunqd idē ī ancilla? Et dic ꝙ sic quātū ad hoc, vt seruari debeat, nō quantū ad hoc vt liberū pariat: qa in ancilla est eadē rō, & sic idē ius, vt l. illud. J. ad l. Aqu. 2 †Quæro, an filiā ī actu veneris inuētā existētē p̄gnātē pater possit a occidere.ᵃ Et tenet Guli. ꝙ sic, qa impetus, seu dolor acerrim⁹ patris eū excusat, licet filia sit p̄ægnās. Hic. n. solū factū attenditur, & nō iuris ordo, siue effectus, vt J. de cōdi. & demō. l. Mœuius & J. de his q̄ no. infa. l. qd ergo. §. cū aūt factū. & J. de acq. re. do. l. bonę fidei. §. pen. ibi dum dicit, ad factū illud p̄tinere &c. Itē inducitur 3 ad †q. de eo, qui est prouocatus ad duellū ab aliquo, q̄ dicit ipsum interfecisse fratrē suū. & q̄ tenet̄ bellare ex cōsuetudine illius prouinciæ, si supponat vnū pro se, & postea ille est accusat⁹ & eōdem na⁹, vt illa de cā executio mortis ei⁹ debeat differri, sed Fuli. ꝯtra, b vt hic videtur. Quærit hic gl. qd si mulier ista dēt deportari † vel 4 cōfinari hodie, an possit nō obstante partu. Et vr̄ ꝙ sic: qa lex ista, loquit̄ in vltimo supplicio. In ꝯtrariū tenet Guli. ꝙ mulier ista nō deportet̄, si partus ex hoc hēt detrimentū, qa est eadē rō in hoc, q̄ in vltimo supplicio. Si vero partus non habet detrimentū: qa pōt nutriri alibi sicut hic, tūc dico ꝙ posset, vt l. ex facto. §. ex facto. J. ad Treb. Nec ob. ꝙ hic dicit̄ de vltimo supplicio: quia ponitur ad 5 maiorem exacerbationē. †Quæro, qd si damnata est in mēbro, an seruet̄ donec pariet. Et vr̄, ꝙ non, vt hic: quia dr̄ hic de vltimo supplicio. In ꝯrium est veritas, vt in corpore de collato. §. ad hoc p̄hibemus. vbi ꝯparant̄ mutilatio mēbri, & vltimū suppliciū. Itē quo ad iurisdictionē æquiparant̄, vt J. de iuris. om. iud. l. imperiū. & ista est veritas. Sed nunquid dēt examinari interim: Dic, ꝙ sic, non tn̄ 6 torqueri, vt inf. de pœn. l. p̄gnantem. Quæro. †mulier p̄gnās est cōseruata, peperit, officialis vult ea tradere vltimo supplicio, dicit ipsa, si tradis me vltimo supplicio, periculū est an infantulus pereat, an debeat ꝯseruari? Gul. tenet, ꝙ nō ꝯseruet̄ amplius, & p̄ tex. ibi, donec partū edat, &c. In ꝯrū vr̄, ꝙ eadē rō est ī illo casu, sicut qn̄ p̄gnans est: ergo idē ius est. Præterea in mora modici tp̄is non est periculū, vt inf. de iud. l. si debitori. & l. vniuersa. C. de p̄cib. imper. offer. Idē in seruo videmus, vt d. l. 1. d bon. proscri. C. & l. si dom⁹. §. in pecuniā. J. d leg. j. & ibi p̄ Dy. Vn̄ ꝯclude, ꝙ si cōmode p̄ aliū † non possit nutriri partus, mater dēt conseruari, vt præal. iurib. †

ADDITIONES.

a Occidere. Ampliatio ad l. nec in ea. inf. de adul.
b Quid si mulier. Ex hac ratione dicunt Doc. prægnantē non cōpelli testificari si ex hoc partus incōmodaretur, arg. huius l. Item scdo Doct. hic. Item in hac l. infertur ad duas alias pulchras quæst. maxime per Cy. Bal. & Ang.
† Claud. Præalleg. iurib. Adde eundē Bar. in l. sed si ii. §. an aūt. inf. de Carb. edic. Ruer. Adde ibi, sed Gui. contra, ꝙ idem tenent Cy. & Bal. hic, quia potest subrogari alius loco mortui, & in alijs q. de quib. per Bar. hic, vide eundem Bal. hic, vbi ponit plures similes quæst.

LEX XIX.

ᵃ **Cum legitime.** ᵃ Legitime natus, quo ad conditionem, & originem patrem sequitur, matrem vero sequitur non legitime natus. h. d.

ADDITIO.

a Poma. Cum legitime. Vide Bar consi. 57. in 2. vol.
Paris. Circa istā regulā, ꝙ regulariter partus sequatur coditionem ventris, vide non nullas limitationes per Bar. in l. ne diutius. C. de agr. & censi. li. 11. Men. Mercer. lib. 2. opin. cap. 9.

LEX XX.

1 *Iurisdictio, & dominium æquiparantur.*

a **Qui furere.** Superueniens furor non mutat dignitatē,ᵃ siue dn̄ium. h. d. Allegat̄ ᵇhæc lex p̄ Gul. de Cu. 1 †ꝙ iurisdictio, & dn̄ium æquiparant̄, videlicet, ꝙ si aliquis delegat alicui aliq̄ cām delegabilē, mō ille cui facta est delegatio, non erat capax eius, an delegatus amiserit iurisdictionē? Et Gul. c ꝯcludit, ꝙ non, æquiparando dn̄ium iurisdictioni, qa dn̄ium in non perdit̄, si ille, cui debebat acq̄ri, nō est capax; licet secus sit ī possessiōe, vt J. d. acq. poss. l. ꝙ meo. §. si furioso. dicā ī l. si ego. d neg. gest.

ADDITIONES.

a Non mutat dignitatem. Vide Bar. in l. 1. in fi. d iurisd. om. iud. Item allegatur hęc in l. sed nec legatarius. de cond. furt.
b Poma. Allegatur. Vide Fel. in c. ex officij. de præscrip.
c Et Gul. concludit. Delegatio facta non capaci, non priuat delegantem. Vide tamē quod idem dicit in l. si quis vi. §. differentia. de acq. poss.
Ruer. Adde, ꝙ idem tenent Cy. & Bal. hic.

LEX XXV.

1 *Sententia quando faciat ius quo ad omnes.*

a b **Ingenuum.** ᵃ No. qd̄ sn̄ia facit ius inter oēs. Opp. d l. q̄ repudiātis. §. fi. J. d inoffi. test. Sol. ᵇ Aut aduersarius est p̄sens tp̄e sentētiæ, aut absens. Primo casu facit ius inter oēs, vt hic. Secūdo nō, vt in ꝯrio. Opp. ad hāc sol. imo ēt si est p̄ns, nō facit ius, vt J. de collu. dete. l. eum nō iusto. Sol. Aut interuenit aliqs legitimus ꝯdictor, aut nō. Primo casu, hēt locū lex ista. Scdo c casu, hēt locū lex ꝯria. Op ᶜad hāc sol. de l. diui fratres d §. 1. de lib. d causa. Sol. aut qs p̄ sentētiā pronunciat̄ ingenuus,ᵉ & cū legitimo e cōtradictore, & facit ius, vt hic. Secus si p̄nunciaret̄ nō esse seruū 1 alteri⁹, vel nō esse liberū, vt in ꝯtrario. Vnde dic, † aut iudiciū agit̄ cū iusto ꝯdictore, aut non. Primo casu, aut sn̄ia declarauit eū esse ingenuū, & tunc facit ius inter oēs, vt hic: nisi detegat̄ collusio, vt infra de collu. deteg. l. 2. & quasi p̄ totū. Aut sn̄ia declarauit n̄ esse liberū, vel seruū. & tūc nō facit ius inter oēs, vt d. l. diui. §. 1. Secundo casu principali, qn̄ in iudicio non interuenit iustus ꝯtradictor, & tūc sn̄ia nō facit ius, vt l. qui tej udiantis. in fi. & d. l. cū nō iusto.

ADDITIONES.

a Paris. Ingenuum. De materia huius legis, vide Alex. ī l. sępe. inf. de re iu. Itē quādo sn̄ia sit præsumptio iuris, & de iure, nec contra eā admittat̄ probatio, etiam si notorie cōstaret, vel confessione partis deberet tractari, vide Ant. in consi. 27. Item vide eundē Ant. consi. 28. quod qn̄ sentētia est notoria, admittatur contra præsumptionē resultantem ex re iud. Abb. in c. iuborta. d re iud. & ponit Ant. in d. consi. 27. ex cuius verbis potes elicere alias limitationes.
b Poma. Sol. Vide Alex. in l. seru. filijs. §. si statuliberū. ff. d le. j. Fel. c. sup eo. d test.
c Poma. Opp. Vide Ang. Are. §. præiudiciales. Insti. de actionib.
d Diui fratres. Vide Bar. in l. 1. C. quo. bono. & vide Bar. in l. Iulianus. inf. d condi. ī deb. Et an sententia lata super feau, faciat ius quo ad omnes. Vide Bal. in l. fi. in fi. C. de suis & legit.
e Paris. Ingenuus. Item si prononcier aliquē esse bonæ vocis, famæ, & cōditionis, vide Cuma. in consi. 74. post prin. incip. quia superius. vbi alleg. Bar. in l. 1. C. qb. res iud. non nocet. Itē limitat̄ rām huius legis, ingeonū, ꝙ præsumatur pro sn̄ia, & ꝙ est præsumptio iuris, & de iure, contra quam regula non admittetur probatio, vide multos casus, in quib. pōt opponi contra sententiā, licet transierit ī rem iudicatam, quos ponit Fel. in c. qm̄ contra. ext. de proba. Item post quā sn̄ia transiuit in rem iudicatā, si aliquis petat eā corā superiori confirmari, p̄sumitur pro ea, quo ad certitudinē, vt non sit opus aliud probare. Vide Fel. in c. cum venisset. ext. de testi. in prin. Item quid si sn̄ia esset notorie iniqua, vel iniusta, an transire posset in rem iudicatam, & an reddatur nulla. vide omnino, quę scripsi ad Bart. in l. 1. C. quando prouo. non est necel. Item ad regulam, quod habeatur pro veritate, & faciat ius, vide Pau. de Eleaz. in 14. q.

De ijs, qui sunt sui, vel alie. iur. Rub.

LEX PRIMA.

1 *Papa cōfirmās priuilegia, vel statuta alicui ciuitati, ītelligitur cōfirmasse (iusta.*
2 *Consuetudo potest auferre de iure alterius ex causa.*
3 *Dominus quibus casibus possit seruum delinquentem punire.*
4 *Iudex ab nimiam seueritatem. potest ab officio remoueri.*

a **De iure.** ᵃ Hæc lex vsq; ad legē, item in p̄tāte n̄ra, h. d. Personarū q̄dā sunt sui iuris, quædam alieni, vt seruus: & id qd per seruū acquirit̄, dn̄o acquiritur, & dn̄s inhumaniter ꝯ seruos sæuiēs puniunt, & seruū vendere iubetur. h. d. Diuiditur in duas partes: qa primo cōtinuat se ad præcedentia, & ponit diuisionē p̄sonarū, q̄ est bimēbris. In scda p̄sequit̄ f̄m mēbrū diuisionis. scda ibi itaq;, &c. No. b tex. h ibi, nā si cognouerimus, &c. ꝙ cognito vno ꝯrioꝝ, cognoscit̄, & reliquū. Op. ad hāc legē, hic dr̄, p̄sonarū q̄dā sunt sui iuris, q̄dā alieni: mō quædā sunt personæ, q̄ non sunt sui iuris, vel alieni, vt in §. si ab hostibus. Insti. quib. mod. ius pa. po. sol. Captus ab hostib. est seruus, de quo in ꝯrio, sed si reuertat̄, iure postliminij dr̄ esse liber, & isto respectu status vr̄ fuisse in pendenti. Et ita intelligitur, ꝙ sequit̄ in gl. q̄ h. d. & glo. hic posita dicit, ꝙ hæc distinctio tota est de iure ciuili, sed præcedēs posita in tit. proxi. in l. 3. est partim de iure n̄ali, & partim d iure gē. Et ista gl. posset reprehēdi: qa vr̄, ꝙ hæc diuisio sit partī de iure n̄ali, & parti de iure ciuili. s. si qs sit iuris sui, vel alieni, & sic liber: quare gl. non vr̄ bene loq: tn̄ salua glo. ꝙ ēt ista pars, ꝙ quid sit sui iuris, est de iure ciuili: qa p̄ria p̄tās est de iure ciuili, vt l. nā ciuiū. J. e. Et nō sequitur, ꝙ licet sit filius in potestate

ADDITIONES.

a Poma. De iure. Iste tex. sec. Bald. hic, de quo Ale, consi. suo 70. uol. 3. pręstat arg. quod testis nesciens, & non cognoscens id, super quo deponit, non probat. Menoch. Consil. Laud. enarrat. in tit. de iust. & iu. cap. 29.
b Pom. No. tex. An cognito vno contrariorū, &c. vide late per Mod. Ias. præsertim in l. 2. C. de bon. poss. contra tab. ꝙ est quo ad cognoscendum, ꝙ cognito vno cōtrariorū, cognoscitur alterum, sed quo ad cognitionem iuris, secus: quia cognito vno, non cognoscitur alterum, nisi eadem militet ratio in vno, quę in alio; alias secus esset, l. sed & cum aliquis negotia. ff. de neg. gest. vbi late.

potestate patris, ꝙ non sit liber. imo liber est. Op. ꝙ dr̃ hic, ꝙ quicquid seruus quærit, dño quærit. ꝯ l. ꝙ seruus. inf. de acq. pos. Sol. Illud quod acquirit, dño acquirit, si iuste acquirit, vt hic. secus si iniuste acquirit, vt in ꝯrio, † ꝙ valet si Papa cõfirmat omnia priuilegia
1 alicui ecclesię, vel collegio, seu ciuitati, q̃ statuit, ꝙ vr̃ ꝯfirmare, q̃
a sunt iusta, b ar. l. i § i. de his, q̃ in testa delen. & est casus, ext. de re-
b script. c. j. lib. 6. † Op. & vr̃ ẽt, ꝙ seruus acquirat non dño, vt Inst. per
† quas pers. no acq. §. de his. Sol. dic. ꝙ seruus acquirit dño, vt hic. Itẽ quasi dño, vt in ꝯrio. Op. ꝙ imo sibi acquirit, vt Inst. de stipul. ser. §. sed cum factũ. Sol. licet ibi dño principalr̃ nõ acquirat: q̃it tñ secundario: quia cõmodum ex eo proueniẽs est dñi. Opp. imo, ꝙ seruus acquirit, est in pendenti, vt inf. de vsufr. l. sed & si quis. §. interdum. Sol. licet aliquo tpe sit in pendenti: tñ ex solutione postea facta de pecunia fructuarij, p̃sumitur res retro fuisse fructuarij, & ei fuisse acquisita, & sic nõ ob. Opp. iterum, nam seruus pu-
c blicus c nõ acquirit reipub. sed alij, vt pupillo, vt j. rem pupill. sal. fore. l. 2. & l. non aliter. j. ti. proxi. Sol. ibi loquitur in tabellione, nõ in seruo, & qualiter tabellio acquirat, ibi dicã. Opp. de l. si seruus. j. de acq. her. do. Sol. vt ibi no. Op. ad id qđ dr̃, dño nõ est licitum in seruos sęuire. Contra de l. qui seruum. j. de verb. obl. Sol. ex iusta cã pt dñs seruum occidere, vt in ꝯrio, sine cã nõ, vt hic dr̃. Op. ad hoc. C. de emen. ser. l. 1. Solu. sine cã non est licitũ sęuire in eũ, vt hic, tñ castigare eum pt, & ẽt sine cã eum verberare, & ita loqr̃ hoc contrarium. De quo dic, vt ibi no. imo pt eum vinculare, vt ibi. Op. dr̃ hic, ꝙ dñs occidens seruum tenetur: imo non tenetur, quia ꝯ dñm non datur actio Aquiliana, sed ꝯ alium eidem sic, l. item Mela. §. legis Aquiliæ. j. ad l. Aqui. Sol. verum est, ꝙ dñs nõ tenetur ciuilr̃, cum illa actio detur dño, vt in ꝯrio, sed bene tenetur criminalr̃, vt hic. Op. dr̃ hic, ꝙ ius suum non dẽt alicui auferri. Cõtra l. si venditor. §. si constat. inf. com. pręd. Solu. ꝙ hic dr̃ est verũ, nisi consuetudo aliud inducat ꝙ est valde notab. Ex quo habetis,
2 † ꝙ consuetudo põt auferre de iure alterius, ꝙ intelligitur ex iu-
d sta causa, d aliter non: quia nec Princeps hoc posset, vt dixi in l. 1. ꝯ. de const. prin. ꝙ no. per gl. & Doc. in l. quoties. de precib. impe. offe. Itẽ dr̃ hic, ꝙ cogit vendere. Cõtra. C. de iu. deli. l. nec emere. Sol. Hoc speciale ꝯ illam regulam, vt dicã in l. 1. §. cura carnis. j.
3 de of. præf. vrb. Quærit hic Gul. † nunquid seruus si cõmittat maleficium possit eum punire dñs. Et vr̃ ꝙ sic, vt j. ad Syl. l. & si certus sit percussor. & j. de ver. ob. l. qui seruum. & l. si quis forte. §. si quos, j. de pę. In ꝯrium vr̃ tex. iste. Quid dicendum? Dic sm Gul. ꝙ aut dñs vult punire seruum, qui adulterium cũ vxore sua cõmisit, vel qui ei nõ succurrit, cũ offendebatur, & tũc potest eum punire, vt d. l. qui seruum. & d. l. & si certus sit percussor. Ex alijs aũt causis non posset, vt hic. Posset ẽt pro delicto in vinculis eum tenere, vt d. l. j. C. de emen. ser. tñ postea oportet eũ puniendũ iudici p̃stare, vt est tex. no. inf. ad leg. Cor. de sic. l. circumcidere. §. fi.
e Vltimo e lex † ista inducit f ad quæstionem, ꝙ sicut dñs propter ni-
4 miam seueritatem repellitur a dño serui, ita iudex propter ni-
f miam seueritatem repellitur ab officio.

ADDITIONES.

a Si Papa confirmat. Late ponit Bal. in l. 1. C. de mono. & Gui. de Suz. in l. priuilegia. C. de sacrosa. eccl. & ibi Bar. & Bald. in l. 1. C. de preci. imp. offe. ex opposito, & in c. si gratiose. de rescrip. in 6. & Cy. & Bal. in l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. in prin. & quod ibi dixi.

Poma. Vide Fel. in c. 2. de rescr. Bal. in l. omnes populi. de iust. & iu. & ibi per Ias. & per Bal. in c. 1. per quos fiat inuesti. Ro. consi. 218. inc. præsens casus, vt duplicem habet dubitationem. Alc. consi. 59. incip. viso instrumento, in 1. volu. & in consi. 125. 2. vol. & consi. 393. in 3. vol.

b Paris. Sunt iusta. Vide Are. in l. quod Seruius. de acq. poss.

† Claud. Cap. 1. li. 6. Ad hoc vide alia duo iura per Ro. in consi. 218.

c Seruus publicus. Sed hic dicit Bald. ꝙ per tabellionem non acquirit, sed per legem. & idem Ang. hic per istam gl.

d Iusta causa. Si Papa confirmat omnia priuilegia sua, intelligitur de his, quæ sũt iuridica. Et de his aliquid no. in l. 1. §. fin. de his, q̃ in testa. delen. & per Bart. in l. diuus. in §. nec generalem. inf. de fal. & vide hic per Gul. idem in materia feudorum, vt si confirmantur possessiones, intelligetur facta confirmatio de iustis, in c. 1. in tit. per quos fi. inuest. per Auge. hic. & idem dicit Bal. in d. c. 1. & ibi dicit, ꝙ ẽt non intelliguntur confirmata priuilegia iuri contraria. Et ibi dicit etiam, ꝙ si aliqua priuilegia confirmentur, non intelliguntur confirmari, vt aliquod ius tertio deneg, nisi constaret de intentione, sec. Can. & ibi latius vide, & Bart. in l. 1. in fin. de appel. adde Bal. consi. 317. 3. lib.

e Pom. Vlt. Vide Bal. in c. 1. §. 1. de pace iura. firman. p illũ tex. Barb. cõsi. 36. 2. vol.

f Iudicium. Vide quæ dixi post Bar. in l. illicitas. §. veritas. inf. de off. præsi. & vide Gul. & Cy. hic. & Ang. hic. Item remouetur propter negligentiam l. mancipia. & ibi Bal. C. de ser. fug. Item propter longam infirmitatem, l. si quis vitium. C. de offic. præfec. præto.

LEX III.

1 *Dictio, item, est repetitiua.*
2 *Naturalis non est in potestate patris, nec etiam spurius, & ipsis pupillariter non substituitur.*
3 *Pater non dat filio naturali tutorem, nisi confirmetur.*
4 *Statutum, quod qui ceperit aliquem de Petra mala, vel eius filium, habeat mille, non comprehendit bastardum.*
5 *Patria potestas, quot modis inducatur.*
6 *Consuetudine stante, quod patre decedente sine filio in potestate, fiscus occupet bona, fiscus non habebit bona patre mortuo habente filium episcopum.*

Item in potestate. Hic ꝓsequitur primũ mẽbrũ vsq; ad l. filiũ. & hr̃ hoc intẽdit. Filius ex legitimo matrimonio natus, & descẽdẽtes ex eo sunt in ptãte parẽtum, & nepos ex filio post mortẽ aui reincidit in potestatem patris, si pater suus fuit in potestate aui, quousq; auus vixe-
1 rit. h. d. † No. ꝙ dictio, item, a est dictio repetitiua, vt j. de leg. 3. l.
a in repeten. his. & hoc est, quod dicit, nõ est recasurus. valet ad substitutionem pupillarem, quæ eis fieri non posset, vt no. in l. 2. C. de
2 impub. & alijs substi. Item no. ꝙ † ad hoc, vt sit in potestate patris, oportet, ꝙ sit natus ex iustis nuptijs. Vñ naturalis tñ nõ est in ptãte patris, multominus spurius, vt in corpore, quib. mod. nat. effic. sui. §. fi. adeo ꝙ istis non põt fieri pupillaris substi. ut l. Lucius. j. de
3 vulg. & pup. subst. Item no. † ꝙ pater non pt ei dare tutorem, nisi confirmet, vt l. fi. C. de confir. tut. Itẽ in spurio, vt no. in l. 2. io prin.
b inf. de testa. tut. quia non dr̃ filius, vt d. §. fi. Et hoc b allegabat † ad
4 q. de facto: dicebat statutum hic, ꝙ si quis caperet aliquem de illis de Petra mala, vel de eorum filijs, ꝙ habeat mille, captus fuit quidam bastardus, an capiens debeat hr̃e præmium. Et certe non,
c qa spurius nõ dr̃ filius, c vt d. §. fi. & no. Dyn. in l. cũ pater. §. mf. de leg. 2. Item no. qũo patria potestas est introducta a iure ciuili. Ex hoc posset reddi rõ, quare filius non obligetur patri ciuiliter: quia cũ patria potestas fuerit introducta a iure ciuili, sm quod quicquid filius q̃rebat, patri q̃rebat, si obligaret̃ ciuilr̃, illa q̃rerentur patri, & idẽ apud eundẽ inueniret̃ obligatus, ꝙ esse nõ põt. Oppo. & vr̃, ꝙ
d alij sint modi, quib. patria potestas d constituitur, q̃ iustæ nuptiæ, vt in §. si quis igitur. in corpo. quib. mod. nat. effi. sui. & tit. pxi. per to-
5 tum. Sol. hic † est vnus modus patriæ ptãtis inducendæ, alius per adoptionem, ut j. tit. pa. & alii sunt per legitimationẽ, ut hic not. & est bo. gl. Inst. de nup. §. fi. & no. hanc gl. Op. dr̃ hic, ꝙ recidit in ptãtẽ, nisi exmerit, &c. Contra de §. illud. in Auth. const. q̃ de dig. Sol. ibi pater eximerat de ptãte patris sui, p dignitatẽ, quo casu filij recidunt in ptãtẽ suã, vt in ꝯrio, secus si per emancipationem,
e & hoc no quia e valet ad q. Consuetudo est in multis partib. † ꝙ
6 si pr̃ decesserit, & aliquẽ filiũ mortis tpe in ptãte nõ habuit, ꝙ cu-
f ria, vel Baro f possit oĩa bona sua occupare. Modo quidam decessit, & nullũ filiũ tpe mortis hẽbat, nisi quendã clericũ positũ in dignitate: puta, qa erat eps, modo curia petit bona, opp. ꝯ eũ, qđ iste, qui decessit tpe mortis hẽbat filiũ, replicabatur, ꝙ non erat in potestate, quia exuerat per dignitatẽ, qd iuris. dic quod curia nihil dẽt hr̃e, imo dẽt succedere filius. Ad id quod dr̃, ꝙ filius exiuit de patria potestate per dignitatem, verum est, sinquantum faceret ꝯ eũ, ꝙ esset in patria potestate. Sed si esset ei fauor, adhuc
† in potestate patris iudicaretur, † vt patet in d. §. in gl. præter. & est gl. 1. in l. nepotes. inf. eo. & inf. ad Maced. l. 1. §. 1.

ADDITIONES.

a Dictio, item. Vide per eundem in l. 1. in prin. de publica. versi. quandoque.

b Pom. Et hoc. Vide Fel. in c. in præsentia. de prob. versic. quid iuris. Barb. consi. 10. vol. 1. Bal. in l. apud hostes. C. de suis, & legit.

c Non dicitur filius. Contrarium videtur, quia ratione publicæ vtilitatis vr̃ etiam hoc casu habere locum statutum, vt in simili in l. si quis ingrauescente. §. vtrum. ad Syl. & ibi Bar. ad hoc no. vide gl. no. in cle. 1. de baptis. & no. l. 1. C. de accu.

d Patria potestas. Sed an Iudęi habeant filios i potestate? vr̃ ꝙ nõ: qa nõ cõtrahũt scđm morẽ ecclę. Cõtrariũ dicit Bal. hic, si cõtrahũt scđm consuetudinẽ eorũ. Adde no. p Iac. de Are. & Lud. in l. mutuũ. inf. de ver. ob. Quid ãr in filijs Iudæorũ assumẽtib. sanctũ baptisma. gl. in ver. Iudęorũ. in fi. 28. q. 1. can. Iudęorum. vr̃ velle, ꝙ liberent. Et ad primũ adde, ꝙ idem dixit ibi Bald. in Paganis: quia mrĩmoniũ fuit de iure naturali, & hoc dũmodo sint sub iperio Ro. scđm Bald. hic. Sed certe cũ nõ sit verũ mrĩmoniũ apud eos, c. q̃ 10. & c. gaudemus. de diuor. nõ obstat pp hanc legẽ, q̃ dixit ex iustis nuptijs. vñ de sec. Pet. de Anch. p l. die sabbati. C. de Iudę. in ver. ex tolerãtia. Et ꝙ Iudęi dicant hr̃e filios in ptãte, vide q̃ scripsi post Bar. in l. apud Iulianũ §. 1. de leg. 1. Adde an Iudæi habeant filios in ptãte, ꝙ voluit Cal. cõsi. 3. vbi ponit, an filij Iudęorũ possint eis inuitis baptizari.

e Barb. Et hoc no. q. Adde Cy. in auth. sed episcopalis dignitas. Et Nic. de Neap. hic, quid in Iudæo effecto Christiano habente patrem.

f Curia, vel Baro. Et sic no. ꝙ monachus est in pria ptãte, quo ad fauores, vt no. gl. in l. si ex cã. §. Papinianus. inf. de mino. Ibidẽ quo itelligat p dignitatẽ solui pria ptãs, ꝙ verum q̃tum ad cõmodũ filij. Adde tñ, ꝙ per militiã, & doctoratum nõ liberat qs a patria ptãte. l. si maritus. & ibi Bal. C. de patr. pot. & hic adde Bal. in l. apud hostes. in fi. C. de suis, & legit. & Bal. in l. nepotes. eo. tit. & ibi ẽt Ang.

† Claud. Iudicaretur. Ad hoc facit, quod in simili idem Bart. dicit in l. hostes. ff. de capti. & postlim. reuer.

LEX VI.

1 *Filiatio quomodo probetur.*
2 *Patris, vel matris assertio super filiatione, non præiudicat filijs.*

a Filium. a Notabilis lex est, & hoc intendit, ille dr̃ filius legitimus, q ex viro, & vxore, ad matrimoniũ contrahendum, & gñandũ, habilib. simul cohabitantibus cõstante ma-
1 trimonio nascitur. h. d. † Not. quẽ præsumi habilẽ ad ꝯhendũ, seu gñandum, nisi probetur oppositum, vt ibi, si ꝯter matrũ, &c. Et no.

ADDITIO.

a Filium. Ad hanc l. vide quæ dixi in l. miles. §. defuncto. inf. de adul.

Poma. Vide Ale. cõs. 2. vol. 3. & ibi ponit hic, qd de adgnosc. & aliqd p Ro. consi. 34. Ale. cõs. vlt. vol. 5. & cõs. pe. vers. 2. ẽt. eo. vol. Et aliqd p Fel. in c. 2. in princ. de pb. & aliqd in c. p tuas. in 1. & 2. no. de pb. & c. veniens. de test. & aliqd ad materiã, c. series. de testi. Bar. cõs. 117. Bar. cõs. 27. & cõs. 5. & cons. 18. 2. vol. latissime Ias. l. si is q p emp. de vsuc. Fel. in c. i pñtia. de pb. Ias. in l. 1. in pri. de cõn. ãtab. Menoch. No. Soc. iun. cons. 86. nu. 40. lib. 2.

no. practicã ex hac l. qualr probet filiatio. Primo, q inter Titium, & Seiã fuit ɔtr̃ m̃rimoniũ licitũ me, & q isti erãt habiles ad m̃rimoniũ ɔhẽdũ. Itẽ q Titius, & Seia, † vt vir, & vxor insimul habitabãt, & sic adinuicẽ se tractabant. ibi, assi due, &c. Et q talis eorũ filius fuit natus ex dicta Seia. & q dictus filius fuit, & est in quasi possessione filiationis, & q dicti Titius, & Seia eũ tractauerũt, & tractãt vt filiũ suũ. Et ita tenẽt, & reputãt ab eis, & ab aliis eũ cognoscẽtibus, vt hic vr̃ probari. & in l. nõ ignorat. C. q accu. nõ pos. & l. nõ nudis. & l. nõ epistolis. C. de proba. & l. 1. & ibi dici. J. quo bo. & nodis. & l. nõ epistolis. C. de proba. & l. 1. & ibi dici. J. quo bo. & no. Cy. in l. si vicinis. C. de nup. Op. ad hãc l. c dr̃ hic, q absens p x. ann. nõ tenet eũ quẽ inuenerit, pro filio cognoscere. ɔ. l. 1. §. si quis. J. de lib. agn. Sol. vt hic, & ibi. † Quærũt Doc. est qõ inter aliquos, de aliquo filio, & negat esse filius ab aliqb. ɔsanguineis eius, cuius dr̃ se filiũ eẽ: pr̃, quẽ asserit, dr̃: certe tu nõ es meus filius, an filio noceat? Et tenẽt Doc. q nõ, qa dcm̃ pr̃is pdesse põt, & nõ obesse, vt l. j. §. si gs. J. de Carb. edi. Et ibi refert Cy. & Ia. de Are. q fuit q̃dã mulier, q̃ erat Regina, & habuit unũ filiũ d̃ quodã milite, postea ille filius, qa credebat filius d̃ primo genitus Regis, successit in regno, demũ m̃r veniẽs ad mortẽ, dixit, licet sit filius meus, tñ nõ ẽ filius Regis, sed cuiusdã militis, & sic filius postea sciẽs renũciauit regno. Credo, q filius, q renunciauit regno, nõ bene fecit, qa hoc sibi nõ preiudicabat. Et dicit Iac. hoc nõ fecisse ego, qa nõ renunciasse regno. Pro hoc ẽ gl. i l. vlt. ɔiũcta gl. cũ tex. J. de pba. † Qualr ãt probat, quẽ eẽ d̃ tali gñe, vl d̃ tali natiõe, & familia. vide gl. i l. j. circa fi. de pb.

ADDITIONES.

Poma. Et no. Vide Pet. de Anch. cõs. 227. inc. vr̃ prima facie. Et modũ probãdi filiationẽ, vide p Ale. cõs. 55. in 4. vol. & cõs. 106. alias 206. 2. vol. c. 1. de sum. Trilliationẽ, vide p Ange. §. & in c. illud, de psum. p illũ tex. Modũ vero pbandi cõcubinatũ, vide p Ange. §. considerem̃us. in Auth. de trien. & semis. & modũ pbãdi filiationẽ in spurio. vide p Inn. in c. Michael. de filijs presbyt. q refert Bal. in l. 3. ff. de libe. & posth.

Probet filiatio. Practica pbãdi filiationẽ. Adde no. p Can. i c. p tuas. de pb. & Ia. But. i l. q̃dã. ff. de pb. & qd̃ no. i l. neq; pfessio. C. de test. & dicit Bal. hic p hanc l. q ad pbãdũ lgimationẽ filij, dẽt pbari de m̃rimonio parentũ. Qd̃ qualr pbat, vide Bar. i l. si qs vxor. d̃ adult. Et istis adde alios modos p Bal. in l. neq; natales. C. de pro. Adde qualr pbet filiatio, Bal. cõs. 59 & 119. 2. li. Pet. de Anc. cõs. 226.

Claud. Titius, & Seia. Et nunquid illa omnia debeant simul articulari, & probari, ponit Ale. cons. 53. vol. 1. & aliquid consi. 26. uol. 4. & consi. 30.

Ruer. Adde D. Abb. & Fel. in c. per tuas. de prob. cum concor. de quib. ibi per eũ, & per Soc. in consi. 39. col. 3. & in consi. 89. col. 2. ver. 2. principaliter. & in consi. 320. col. 6. in fi. in quib. consi. ponit, an probet p testẽ, & an p instrũ, & quot requirantur ad probandum filiationẽ, & an pbet psumptiue p solam famã, uide Are. in d. c. p tuas. col. 1. & col. 3. et quo probetur filiationis possessio, vel quasi, Ale. in consi. 41. inci. viso, & discusso. in 1. uol. cum multis concord. de quib. ibi per eum, quñ per famã probari habeat, per eundẽ in consi. 24. inci. in causa vertente. in 4. vol. in quib. locis hr̃ copiosissime de isto artic.

Op. ad hac l. An stetur dicto patris, & matris, &c. Adde gl. in l. j. §. si mulier. & §. idem per contrarium. de lib. agno. et vid. quæ no. Bar. & Bal. in l. Gallus. in prin. de lib. & posth. vide gl. in c. per tuas. qui fil. sint legi. & per Bald. in l. non nudis. C. de prob. & in d. c. per tuas. de proba.

Credebat filius. Vide no. i c. trãsmissa, q fil. sint legi. p Bal. i l. neq; pfessio. de test. plene tac. But. in l. q̃dã. inf. de pb. p Bar. & Doc. in l. si posthu. prima. §. fi. de lib. & posth. Cy. in l. si uicinis. C. de nup. * Men. Neu. li. 1. Syluę nup. nu. 50. non multum dissimile est illud Celestini, qui Papatui renunciauit, ob id quod vocem audierit, q si cuperet saluari, pontificatum remitteret. Plati. in vita Bonifac. 8.

Poma. Quia hoc. Limita, vt per Imo. in c. officij. de pę. & remiss. & ibi per Can.

Claud. De proba. Qualiter quis probet filium spurium, vide Inn. & Can. in cap. Michel. de fil. presb.

LEX VII.

1 *Bãnito existẽte aliquo, cuius bona sunt cõfiscata, si aliquis ei cõiunctus decedit, & sic ad bãnitũ defert hæreditas, filius bãniti, & nõ fiscus succedit.*

2 *Bannitus nostri temporis, non æquiparatur deportato.*

Si qua. Hãc legẽ pp̃etuo tene mẽti eo maxĩe respectu quo dicit, q filio sublato de medio, nepos succedit loco pr̃is sui. h. d. & hãc l. multũ no. nã facit ad qõnẽ arduã. † Aliqs cõmisit maleficiũ, ex quo ẽ bãnit̃, & oĩa sua bona sunt publicata fisco. Cõtigit, q pr̃ isti bãniti morit̃. Vel pone, q aliqua psona pxĩma bãnito, cui bãnitus posset succedere, morit̃: mõ fiscus, vl cõe, petit hãc hr̃ditatẽ, q̃ ẽ delata isti bãnito tãq̃ pximiori, filius bãniti asserit, q dẽat succedere, & nõ fiscus. Quærit, qd iuris? Et vr̃ q fisc̃, vl cõe dẽat succedere, vt l. j. C. de hr̃. insti. maxime cũ fisc̃ i oĩa bona dẽat succedere, & põt dici hr̃s, vt C. ad l. Iul. de vi publi. l. t. in ɔ̃rũ determinat Gul. & facit l. si necẽ. §. si deportatus. J. d̃ bo. lib. Nõ obs. gl. l. i. alle. qa est falsa s̃m Old. maxime cũ † bãnitus hodie nõ æqparet̃ deportato, s̃m Iac. de Are. & ita ibi p Cy. Vel ibi i successione, q̃ defert̃ ex testõ, & iõ in odiũ testatoris, q instituit psonã inhabilẽ, defertur fisco, & quæstio nostra loquitur in successione, quæ defertur ab intestato, & hoc secundum Gul. & Old.

ADDITIONES.

Publicata fisco. An bona obuenientia ex bãnito post bannum, debeant esse sua, vel fisci, per Bar. in l. amissione. §. qui deficiunt. de cap. dim. per Bald. in l. 1. C. de hær. insti. Menoch. Ruy. consi. 123. lib. 4.

Per istam legem. Quia cum bannitus dicatur sublatus de medio, d. l. j. ergo filius eius loco succedit.

LEX VIII.

1 *Arguere a sufficienti partium enumeratione possumus.*

2 *Furiosus non potest vxorem ducere, licet iam ductam retineat.*

3 *Legitime factum non retractatur ex facto superuenienti.*

4 *Patria potestas soluitur patre effecto monacho.*

5 *Filius effectus sacerdos liberatur a patria potestate.*

Patre furioso. Furor superueniẽs nõ põt facere, quo min̄ filij ex vltimo m̃rimonio nati, ante, vel postea dicantur esse in patris potestate. h. d. Et per hãc legẽ arguit̃ a sufficiẽti partium enumeratione, † nã si iste nõ est de modis excundi de ptãte: ergo remanet in ptãte, p hoc arg. Item no. q † furiosus nõ põt vxorẽ ducere, licet iã ductã retinere non impediat. Itẽ † q legitime factũ est, nõ retractat ex facto superueniẽti. Op. de l. sunt personæ. inf. de rel. gl. nõ soluit. Iac. But. dicit, q illa l. ɔcor. Op. de l. non distinguemus. §. sacerdotio. J. de arb. gl. non sol. Iac. But. dicit, q qñq; cã impediens respicit cãm finalẽ, & tunc sicut impedit a principio faciendũ, ita impedit iam factũ, vt § sacerdotio. Qñq; respicit cãm efficientẽ ut cõsensum, qui est cã efficiẽs m̃rimonij, & licet ab initio aliqd impediat faciendũ, non tñ tollit iam factũ, ut hic, s̃m But. Et dic, ut no. per Dy. in c. factũ legitime. ext. de reg. iur. li. 6. Quærit hic Gul. multi sunt modi, qb. soluitur patria ptãs. † Quid si pr̃ efficiat̃ monachus, an filij efficiant̃ sui iuris, & utrũ possint facere testm̃? Et ur̃, q nõ, qa nõ ẽ d̃ modis, qb. soluit̃ pat. pot. ut hic. In ɔ̃riũ ur̃, nam iste mutat statũ, sicut deportatus, per q soluitur pat. pot. ut Inst. quib. mod. ius pat. pot. sol. §. relegati. Itẽ hr̃ pro mortuo, ut l. Deo nobis. C. de epis. & cler. idẽ tenet hic Gul. & Dy. in l. ergo. inf. de acq. rer. do. Itẽ quia transit in potestatẽ alterius, ut Abbatis: iõ nõ põt hr̃e aliũ in ptãte, ut inf. ad l. Iul. de adul. l. sic eueniet. Quarto, † quid si filius est fact̃ clericus, vel alias est consequutus dignitatẽ, an efficiatur sui iuris? In dignitate epali nõ est dubiũ; quia efficitur sui iuris, ut in corpo. constit. q̃ de digni. §. illud. In alia dignitate hẽs gl. J. de min. l. si ex cã. §. Papinianus. Quid si filius efficiatur sacerdos, an liberet̃ a patria ptãte. Et ur̃ quod sic, c. indecorũ. ext. de æta. & quali. dic, ut ibi.

ADDITIONES.

Poma. Patre furioso. Vide Pet. de Anch. consi. 403. inc. tria dubia. in fi. ver. 2. hoc prob. & Barb. cons. 64. in 1. vol. & Barb. in c. consuluit. in gl. in ver. tenebras. de offic. deleg. Pan. in c. ab excõicato. de rescrip. Ale. in l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. Menoch. Putheus in no. ad fragmenta. c. pag. 26.

Sacerdotio. Vide late Bar. in l. pen. §. fi. inf. de verb. ob.

Ruer. Adde, q communis opi. est cum Bar. vt no. Ias. hic col. penult.

Mutat statum. Sed quid si pater efficiatur hæreticus? Dicas, q filius liberatur a patria potestate, sec. gl. no. in c. 2. de hær. in 6. iuncto tex.

Ruer. Quid si filius. Adde, q to. Fa. Inst. qb. mo. ius pa. po. sol. tenet, q nõ sol. cõtra gl. in d. c. indecorũ. vbi idẽ tenet Inn. & vide Ang. in §. filiusfa. Insti. eo. tit. & Ias. hic col. pen. * Meno. Alcia. trac. præsump. reg. 3. præsump. 37. nu. 6.

LEX IX.

1 *Filiusfamilias in causa publici iudicij potest esse sine patris consensu.*

Filius. Quantũ ad ius publicũ, pr̃ia ptãs nõ curat. h. d. Oppo. q immo curat, qa testi factio de publico iure ẽ, vt J. de testa. l. 3. & tñ filiusf. nõ põt facere testm̃, vt l. tam is. §. j. J. de do. cã mor. Sol. Quod hic dr̃, non curatur. i. in publicis officijs authoritate, & vtilitate. De hoc dic, vt per Cyn. C. qui test. fac. poss. l. senium. Allegatur hæc lex per Doc. q filiusfam. possit esse i cã publici iudicij sine consensu patris, licet contrarium no. & male, in l. cum non solum. § t. C. de bo. quæ lib. in fi. mag. gl. & est ɔ̃ eam. l. inter. §. pen. & ibi per Dy. inf. ad l. Iul. de adult. quod no.

LEX X.

1 *Sententia lata in causa principali, quando præiudicet in incidenti.*

Si iudex. Hanc l. no. & h. d. in summa. Sñia lata in principali, nõ præiudicat in incidenti, de quo summarie est cognitũ. h. d. Op. dr̃ hic, q sñia lata in principali in incidẽti nõ præiudicat, ɔ̃ l. 2. C. de ord. cog. Gl. sol. duob. mod. uno, q in l. ɔ̃ria nõ põt esse hr̃s, quin sit liber, & ideo sñia lata super hr̃ditate in libertate præiudicat: sed hic possunt alimenta dari, licet nõ sit filius, ut puta qñ pr̃ ɔtẽpsit Plautianum, qa eius nõ seruauit solennitatẽ. Alr gl. † sol. i fi. & melius, & hoc ponũt Doc. qd̃ no. Nã aut ẽ de incidẽti sũmarie cognitũ, aut plene. Prĩo casu sñia lata i principali

ADDITIONES.

Pom. Si iudex. Vide Ang. in §. præiudiciales. Insti. de actio. Pan. consi. 5. in 1. vol. Imo. consi. 130. & cons. 145. & cons. seq. * Men. Reuard. li. 2. de præiud. cap. 8. Adde Bar. in d. l. 2. C. de ord. iud. & ibi gl. & Doc. & Bar. & Ang. Raph. Imo. in l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iud. & plene per Ang. de Are. & do. Iason §. præiudiciales. Insti. de actio.

Paris. Sñia lata. An aũt sñia lata in istis sũmarijs, dicat̃ mere diffinitiua. vide Ias. quod non, in l. Imperiũ. J. de iurisd. om. iud. licet Pau. de Cast. teneat contrariũ, vt ibi per eum, quia aliqua addit postea in fi. illius l. Itẽ q sñia, & pbationes factæ in summario iudicio prosint, & fidem faciant in iudicio plenario, qñ in summario fuisset plene cognitum, uide Ant. in consi. 36. post prin. iuncto fi. & decisione, & per Ale. in l. a diuo Pio. §. si super reb. inf. de re iud. & in l. sæpe. e. ti. & Fel. in c. causam quæ. el. 2. ext. de test. Pau. de Cast. in cons. 27. vide Cur. & Mod. in l. 2. C. de eden. vbi concludit, q vbi in iudicio summario fierent plenæ probationes, tunc pıudicat in plenario, licet Bar. voluerit contrariũ in d. l. 2. & Angel. hic, vide p eos, qa ista regula s̃cd̃m cõem sñiam dẽt intelligi, qñ iudiciũ est summarium respectu pbationũ. uide Doc. cons. 96. qa in eo sufficiat semiplena, & summaria pbatio. Secus vbi plenæ pbationes fuerint, & requirantur, licet respectu processus esset summariũ. Itẽ adde, q cõfessio facta in summario pıudicat in plenario. uide Fel. in c. veniens. el. 2. ext. de testib. & in d. c. causam quæ. & ibi et dici, q si testis in iudicio summario verum dicat, licet illud non faciat fidem i plenario, tñ si in plenario contrarium diceret, repelleretur tanq̃ periurus. Itẽ illud quod dictum est, qn in plenario iudicio plene cognitum fuit, in contrarium facit, quod dicit Bar. in extrauag. ad repri. in ver. summarie, prope fi. uide propria opin. Dec. cons. 95. uide quæ scripsi ad Bar. in l. iubemus. hic alleg.

cipali icidēti ñ ꝑiudicat,a vt hic. In scđo casu qñ est plene cognitū: tūc ꝑiudicat īcidēn. Accedat l.2 C.ad l.Cor.đ fal. Oppo. ad glosā đ l qui diē.§.j.đ scōpē.& l.si aūt.§.i.đ neg.ge. Quare Gul.de Cug.đt & hñ,ꝙ si q̃ns,an sn̄ia lata sup principali noceat incidenti, dic aut sn̄ia nō pt ferri i principali,qñ incidēti ꝑiudicet,& tūc ꝑiudicat, vt l.2.& ibi no.C.đ ordine iudici. Et ꝑ hoc.j.đ excep.rei iud.l.duob. Aut pt sup principali ferri sn̄ia,ꝙ sup incidēti nō ꝑiudicet, tūc si đ ca ē cognitū,& fuerit ꝑ iudicē fcā mētio sup reprobatione incidētis,tūc ꝑiudicat incidēti. Aut tacite fuit reiecta,& tūc nō ꝑiudicat vt als dr,qñ iudex reprobat cōpelationē,vł nō,vt d.l.siaūt,§.j.& l. qd i diē.§.fi.ꝑall. In scđo casu principali,qñ sup principali ē sūmarie cognitū,vt i cā alimētorū,đ qua sūmarie cognoscit, tūc sn̄ia lata i principali ñ ꝑiudicat icidēti,& ita dēt itelligi hęc lex,q̃ ē no.& sta gl.& alibi ñ ē plenior. De hoc ēt dic ut ꝑ Doc.i l.1.C.de or.iu.

ADDITIO.

a Non præiudicat. Quando sententia lata super principali præiudicet incidenti,ad de hoc in l.a duo,§.si super,de re iud.

LEX XI.

1 *Pater non legitimat bastardum,nec naturalem inuitum,nisi sit infans.*

Inuiti. Opinio redigunt i ꝑtātē,vt l.j.C.de dignitatib. lib.12. Sol.fallit ibi Quæro,si filiꝰ bastardus nō ē i ꝑtāte pr̄is, a nūqd pr̄ pōt eū lītimare † si filius nō vult.b Et dic ꝙ nō, vt đ tex. in b Auth.qb.mod.nat.eff.sui.§ gñalr,qa ñ sunt i ꝑtāte,vt l.itē.§.eo.iō nō pt cogi inuitus,at.hinis l.& gl.idē dico đ nālibus ex ꝯcubinis, et cā vero hoc ē verū. Itē si sit īfans vt l.iubemus,C.đ emāci.lib.†

ADDITIONES.

Bastardus. Limita,vt in l.iubemus,C.de eman.libe. Vide per Gul.& Bal.in l.beneficium.ff.de legi.

Roma. Vide Barb.plene in consi,24.in 1.vol.& in consi.58.eo.vol.Roma.consil. 193.incip.in proposita,ver.aduertendum,

Non vult. An pr̄ possit legitimare filium inuitum,& idem in filio ignorante secūdum Pet.de Anch.& hic uide tex.& ibi Inn.in c.quia cunctis,de concess. præbē. in 6.

An infans possit legitimari,vide pulchre Roma.consi.194.

Clau. Eman.libe. Circa hoc uide Rom.consi.144.in 3.dub.

*De adoptionibus,*a *&c.* *Rubr.*

ADDITIO.

Paris. De adoptionibus No.ꝙ naturales,& spurij,nō pnt adoptari,nec arrogari ꝑ patrē,l.in l.C.de nat.lib.§.& nos nō latuit,i Auth.qūo nat.eff.leg. Itē no. ꝙ statutū loquēs de filio,nō hēt locū in adoptato,qa nō est vere filius,sed fictus. Glo. est notab.in l.filio quē pr̄,ff.de lib.& posth.facit ꝙ no.Cy.in l.gñalr,§.cū autem, C.de inst.& subst.sub cōdi.factis,quē sequit Ang.i l.cū i adoptiuis,C. de adop. facit ꝙ no.Imo.in l.seruus,j.de lib.& posth.& Bal.in l.si arrogator,j.eod.facit ꝙ no.Bal.in auth.nisi rogati,C.ad Treb.& in l.si ita.§.fi.de le.2.ꝙ recipiens emphyteusim pro se,& filijs suis,nō cōprehēdunt adoptiui,vide Ale.in d.l.e. filio quem pr̄,& vide Imo.in l.1.§.lex Falcidia,j.ad Fal.ꝙ statutū cōtra ius cōe loquēs de filio,non verificatur in adoptiuo. An clericus possit adoptari , vide Are.in l.si quis posthumos,eo.ti.de lib.& posth.& Ale.in l.Gallus.§.qd si is,ad fi. vide q̃ hēs ad Bar.in l.cū in adoptiuis,C.de adop.ubi aūt fieret mētio de adoptione,intelligeretur prout, sumit in speciē,nō aūt in gñre,uide Barto.in l.pediculis,§.argen.de au.& arg.leg.facit ꝙ no.Bal.in l.hoc legatū,de leg.3. Ale.in l.certi condictio,j.si cer.pet.Bal.in l.ubi pactum,in prin.cum quo transit Ang.& alij,C.de transa.

LEX PRIMA.

Sponsus primo est interrogandus,quam sponsa,nec aliter factum uitiat.
Proprium 1 *illud est,quod alieni non communicatur.*

Filiosam. a Per adoptionē qs trāsit i ꝑtātē adoptantis,& adoptio in gñe ꝯtinet; sub se adoptionē in spē,& arrogatio fit de eo,q ē sui iuris authoritate principis,sed adoptio in spē fit de eo q est alieni iuris authoritate magistratus,h.d. No.b primo,ꝙ † tañ dēat interrogari spōsus,q̃ spōsa,& hoc dēt seruari s̄m gl. Vel dic s̄m Mar. Sil.ꝙ nō est vis,si alr̄ fiat, q̃ hic not. nec omissio ordinis hēt hoc vitiare, cū nō sit de substantia,vt j.de spo l.nec.n. Sed hoc c fit ad effugiendū verecūdiā,qđ ēt glo.hic no.q̃ est bona,& no. tex.† qa illud est propriū,ꝙ alicui non cōicatur,s̄m Iac.de Are.ꝙ valet ad multa.

ADDITIONES.

a Pom. Filiosam. Vide Ale consi.126.vol.4. Et an filius adoptiuus dicatur vere legitimus,uide Ale.consi.2.vol.1.

Authoritate Principis. Nec sufficeret authoritas senatorum,vel populi etiam per mutuū statuto,vt per Bar.in l.nō ambigitur,j.de legi.& uide Io.Fab.Inst.eod.

b Pom.No. Vide Are.l.serui electione,§.1.de leg.1.

c Menoc. Sed hoc.Soc.iun.consi.98.nu.34.lib.1.Ruyn.consi.41.nu.33.lib.1.

LEX III.

Persona unaquando possit sustinere vicem plurium.
Legatum si factum fuit prioribus ciuitatis de centum , & Titio,qui erat ex prioribus de quinquaginta: Titius admittitur ad vtrunque legatum.
Iudex non potest insinuare coram se donationem per se factam.
Tabellio non potest conficere instrumentum de suo facto proprio.
Electi si plures sunt ad eligendū rectorē, an poterunt unum ex ipsis eligere.

Si Consul. a Vbi officia nō sunt repugnātia,vnus pōt vicē duorū sustinere,h.d. Ad hoc allegatur ista l.& hāc l.no.qa bona ē. Op.ad hāc l.qa emācipatio i ꝯsule nō ē necessaria,imō cōsulatus eximit a patria ꝑtāte, vt C.de dec.l.fi.li.x.& in auth.ꝯsu q̃ de digni.§.j.Sol. Olim dignitas ꝯsulatus nō liberabat a ꝑtāte patria,vt hic:hodie secus,vt i ꝯtrio.& ibi sunt casus,in qb.eximit.Op.de l.ille a quo.§.tēpestiuū,ad Tre. Sol.; Dr̄ia est inter mā dōnē ꝯtētiosam,& volūtariā. Primo casu loquit ꝯtriū,scđo loquitur hic. b Opp.b de l.si plures.j.đ pac.gl.nō sol. Tu dic.ꝙ ibi nō sustinet vicē duarū personarū, vł pluriū, imò vt vna ꝑsona reputat rōne vnius officij,licet sit tutor pluriū ꝑsonarū,vt in ꝯ.o,vel melius 1 s̄m Gul.de Cu.sic dicas.† Aut ꝯsiderat ꝑsona,& tūc vna ꝑsona nō pt sustinere vicē pluriū ꝑsonarū.j.de pac.l.si plures. Aut ꝯsiderat ꝑsona respectu alicuius qualitatis,vel officij:& tūc aut officia inuicē se ꝯpatiunt,aut nō.primo casu pt sustinere vicē plurium , vt hic c alsh,vt d.§.tēpestiuū,& j.de offi.ꝯsu.l.j.§.fi. Et c ex ꝑdictis † arguit 2 ad qōnē,testor reliqt prioribus d istius ciuitatis,centū distribuēda d inter eos. Itē reliqt qnquaginta Titio q erat đ priorib.nunqd potest petere Titius qnquagīta,& admitti ad partē illorū centū?& vł ꝙ sic,ꝑ hāc l.in ꝯtrū vł,ꝙ i gñali legato de cētū,sit derogatū ꝑ spāle,qa gñi ꝑ spēm derogat,vt j.đ ali.& cib.leg.l.alimēta.§.basilicæ, & in c.gñi ꝑ spēm,ext.de reg.iu.li.6. Quid dicēdū? Dico ꝙ nō pōt admitti ad vtrūq;.& vł tex.in l.Titia.§.q Marco.& ibi ꝑ Dyn.j.de ann.leg. Nō ob.§.basilicę qa tūdetur,vt ibi no.ꝑ eundē Dy. Itē est e arg.e ad q.† Donatio vltra qngentos aureos nō valet sine insinua-3 tione,vt l.sancimus.C. de do.mō Titius iudex facit maiorē dona-f tionē,& eā insinuat corā se,f an possit? Vł ꝙ sic,ꝑ hanc l. maxime g cū magistratus possit filios suos emācipare g coram se, vt hic & l.seq.sed in emācipatione solita est fieri donō,vt C.de co l.vt liberis.ꝯcludit ergo,ꝙ corā se possit fieri.† Io ꝯtrū determinat Gul. de Cu. Nā donō ibi reqrit insinuationē; ne forte donās decipiat , sed sicut errore posset induci ad donandū, ita errore posset induci ad insinuandū,arg.l.antiquæ,& l.si mulier, ad Vellei. Vñ corā seipso nō posset fieri,ꝯ cuius opi.facit l.si pr̄.§.fi.j.eo. Nā causæ cognitionē reqrit emancipatio sicut insinuatio,vt hic,& tñ pōt fieri coh rā se,vt ibi dr̄. Quæro,h nunqd tabellio h de facto suo pro se posset 4 ꝯficere instrm.† Et vł ꝙ sic.ut hic,qa est tāquam officialis,& eius vicē sustinet,vt hic. Item est ēt tanquā priuata ꝑsona,vñ posset vii cē duorū sustinere,vt hic,& l.seq. In ꝯtrū tenet Gul i Nā tabellio æquiparat testi,ut le.Domitius,j.de test. sed in facto proprio nullus

ADDITIONES.

a Pom. Si consul. Vide Pet.de Anch.consi.423.& seq.ubi multa pulchra ponit,uide Fel.in c.3.de proba.post Panor.in 3.opp.vide Ale.in l.lecta,ff.si cer.pet.

Paris. Vide de hac materia Fel.in c.ex literis,ext.de prob. An autē Comes Palatinus possit filiū suū legitimare,ponit Bald.hic in 4.qō.vide Ias.in l.q iurisdōni, in uer.4.fallit,inf.de iurisd.om.iud.qui vł concordare cōtrarium,vide ibi per eū q allegat Io.de Dama.consi.29.tenentē cū Bal.imo adde fortius in casu illo, quod si talis Comes legitimauerit filiū suum , & faceret interponere ab alio habente similem potestatē,non valeret legitimatio.vide Ias. post Ale.in l.est receptum , j.de iurisd.om.iu.in nepote aūt ex filio secus esset,s̄m Io.de Dama.in d.consil.29. quia posset eū legitimare,imo ēt filiū secundū Bolog.in additione illius cōsilij. Ad hanc materiā quando quis se possit in duobus exercere,uide per Bal.in ꝑœ. C.§.ideoq; & per Iac.de Bel.in 2.consti.C.per Cy.Ray.& Imo.in l.ille a quo,§. tempestiuum,inf.ad Treb.per gl.& Doc.in ca.3. de proba.per Pau. de Leaza.in q.incip.primo quæritur vtrum electio,& c.in 2.dubio,in lib.disputa.q.69.

b Pom. Oppo. vide Bal.ibi,& Moder.in l.j.de seruis fugitiuis,& Doct.in l.fi.C.qui testa.face. poss.* Meno.Dec.consi.64.nu.6.

c Et vide Ale.in l.lecta.inf.si cer.pe.Cā.in c.olim.de re iu.& ibi ꝑ Fel.[illegible]

d Reliquit prioribus. Si legantur prioribus ciuitatis cētum,et Titio,qui est ex prioribus decem,an possit vtrunque petere,uide in simili Bar.in l.3.de [illegible]

Adde,ꝙ decisio Bar.est cōiter approbata,vt no.Ias.i l.doli clausula,ff. de ver.ob.

e Poma Item est arg.Ale.consi.47.2.vol.

f Corā se. An iudex possit isinuare donōnē suā,uide qđ no.Bal.i l.sancimꝰ,C.đ do.

g Pom. Emancipare. Ex hoc infertur,quod habēs priuilegium legitimandi potest filium sum legitimare,vt hic per Bal.quem sequitur Ale.cons.pen.in 2.vol. Fely. [illegible] de proba.et in c.insuper,de testi.Ale.in l filiosa.de leg.3 Ias.l.qui iurisd. ver. [illegible] ista regula,inf.de iuris.om.iudi. Sed contrarium visus est tenere Io.le. [illegible] partm,eo.tit.vide Cardi.Ale.in c.per venerabilem,qui filij sint legi.

Adde Bal.hic qui tenet opi.Guil.de Cu.in 3.q.et an et qñ notarius possit conficere instrm pro pro se,vel de pertinētibus aliquo modo ad seipsum,uide Bal.hic,et in l.fodices,C.de fi.instr.et Bar.in l.pup.ff.de auth.tut.et in l.filiusfa.§.sequens, qō.ff.de fal.et in l.impuberem,§.fi.e.tit.et in l.quamquam,C.de his qui sibi asc. in test.et in l.postulas,§.1.ff.de contrahen.emp.et Bal.in c.2.de fi.instru.et dn̄s Ant.et Abbas et Fel.in c.1.ext.eo.ti.et Bal.in auth.qui propriam,in 2.col. C. de non nu.pec.et Bar.in l.seruus cōis,ff.de stip.seruo. Ang.in repe.l.sciendum,et ibi Ale.post eum,ff.de ver.ob.et Bar.et Pau.de Cast.in l.seruus,ff.de test.et D. Bal in in d l.sciendum,col.2. Adde dū Bar.loquitur de insinuatione , ꝙ requirat causæ cognitionem,est improprie dictum,per id ꝙ ipse no.in l.Modesti,inf.de do.

f Clau. Possit fieri. Pro hoc facit gl.in l.j.in prin.quam ibi sequitur Bar.inf.de offi. consu.et uide etiam Bal.in c.cum in iure peritus,de elect.

h Paris Quæro nunquid tabellio. vide Fely.in c.1.ext.de fi.instr. Ioan.Dama.consi. 49.in 2.dub.et uide eundem Bar.in l.2.inf.de stipu. seruo, Clau.

i Tenet Gul. Itē faciūt ad ea,q̃ no.dixi post Bar.in l.si cōuenerit,§.si nuda,j.de pig. act. Et ista faciunt,an si vnus recedat ab vno collegio,et trāseat ad aliud,an possit ꝑ illos de primo collegio ibi reseruari,vt ēt i posterū dare possit vocē in collegio a quo recessit?et dixi ꝙ nō,vt est casus s̄m vnū intellectū in c.cōstitutus,ext. de elec.ꝙ no.Bar facit ꝙ no. hic,ꝙ nō pōt sustinere officiū duorū. Et vide ꝙ no.in materia Bar in l.fi.j.de colle.illici. Itē adde casū no.in quo pōt qs sustinere officium duorū,j.de ope.lib.l.duorum,qui tex.est no.et adde tex.no.in l.qui duob.de cōdi.et demon,et no.plene Bal.in Doctore utriusq; collegij,et vtriusq. iuris,ut in l.si ad scribatum,circa fi. C.de appe.et in l.si binos,C.de aduo.diuer.iu. Itē hæc regula vera,qñ officia sunt prorsus diuersa,secus si circa idē tendūt,s̄m. Bart. no. l.comperimus.C.de prox.sac.scri.lib.12.ex quo infertur ad q.de qua ibi per eū. Et adde,quod ex necessitate quis potest fungi duplici officio,vsque ad triennium , l.fi.C.de exac.lib.12.facit quod no.in l.iubemus,§.sane.C.de sacrosan.eccl. de iudice et tabellione,ibidem ex opposito,et cum Bar.contra Gul.inclinat Io.in leg. Aquilius.de do in fi.maxime per no.per Bar.in l.Modesti. de don.

lis pt esse testis, vt l.oib. C.de test. & l.nullus. ff. de test. Itē diceret authore in re ppria, qđ esse nō dēt, vt ff. de bo.auib.iu.l.qđ dicimus eū sit ad eius vtilitatē, maxime cū ad eū recurrat pro fide sui instrī vt l.si qs decurio. C.de fur. Nā inqnātū facit instrm p se, ei nō stat, si aūt ꝯ se, ei stat, vt ff. de ꝯtab.l.ñ putauit.§.si qs fin. Idē tenet Dy.ī l.j.§.j.ad l.Cor.de fal. hoc tenet Pet. in l.Publia.in fi. ff. depo. tñ gl.ī

a fi. facit ꝯ opi. Dy.a & Gul. in gl.parua. Nā ibi dr̄, qđ in totum dēt approbari, nō tñ pt approbari īquātū facit p se, & inquātū facit ꝯ se, nō, nisi velles opinionē istorū defendere, quod aliud sit in tabellionē ne offīm gerēte, q̃ in alijs psonis, cū ei maior fides adhibeat, q̃ priuatis. Nā cū aduersarius nō hēat aliā probationē pro se, nisi illā adiuersarij cōfessionē, sicut eā pro se approbat, ita & ꝯ se. Facit ad p dicta quod no.in l.2.& quod ibi no.per Cyn. C.de do.an.nup. & p

5 eūdem in l.j.in 12.q. C.de confe.& ibi plene. Quæro, plures † sunt facti electores ad eligendū vnū rectorē, an possint vnum ex se eli-

b gere:b vide gl.in l.plane. ff. quod cuiusq.vni.no.q ꝑ sit. Secus si vni esset cōmissa electio, qa seipsū eligere nō pt, vt no. p gl.& Doct. ibi.

ADDITIONES.

a Contra opi. Dy. Vide Bar.in l.filius, §.sequens, de fal.

b Ex se eligere? An plures electi possint eligere vnum ex se. Adde quæ scripsi in hac materia in l.j.inf.de auth.tu..& quod no. Bar.in l. omnibus, §. 2. ff. de leg. 1.

LEX V.

1 *Tacens quando habeatur pro consentiente.*

In adoptionibus. In arrogationibus requirit voluntas arrogatoris, & illius, q dēt arrogari, & in adoptione reqrit voluntas adoptātis, & eius q adoptat, & pris sui, & nō aliorū ꝯsanguineorū, & si in loco nepotis qs adoptat, reqrit filij volūtas, q loco pris esse dēt, q̃ si nō adesset, nō reciperet in ptātē ipsius, mortuo patre suo. h.d. cū l.seq.& l.si is q. ff. eo. Op. dr̄ hic, q sufficit nō ꝯdicere, & sic tacēs vr̄ ꝯsentire. Cōtra, l.fi. iussa. §. inuitus. ff. de pcu. gl. nō soluit, tu solue, vt ibi no p Dy. ī c.q tacet, ext. de reg. iu. li. 6. Vel dic sm Vltramō nō ꝯsentire, ē vnū extremū p se, ꝯdicere est aliud extremū, taciturnitas est mediū. Mō

2 si q̃ris, † nūqd tacēs videat ꝯsentire. dic quod qn̄q; est vna via intca

a dispositā, vt l.j.§.sciētiā. ff. de tributo. Qn̄q; nō ē via a iure disposita, tūc aut loquimur de taciturnitate furiosi, aut sanæ mentis. Primo casu, aut est tale negociū in quo ꝯsensus nō requirit, aut requirit: si non requirit, nō hr̄ pro dissentiēte, imo ipse obligat, vt l.3.§.si furiosi, de neg.gest. si vero reqrit ꝯsensus, nō hr̄ p cōsentiēte, vt ff. locati.l.q ad certū. Si vero in hoīe sanæ mētis tacēte loquimur, tunc rła est, q q tacet ꝯsentire non vr̄, vt d.§.inuitus, & ff. de fur.l.q vas. §.vetare. Fallit rōne ꝯiunctionis, & affectionis psonæ, vt hic. De hoc no.per Cy. C.de procu.l.inuitus, & ibi sunt opiniones.

ADDITIO.

a Vna via. An tacens uideatur consentire per Bar.in l.quæ dotis, sol.matr. Adde an tacens habeatur pro consentiente. Ang.de Are.in §.sed si pater. Instit. quib.mo.ius pa po.sol.& plenissime per Fel post D. Abba.in c.nomine, extra de præsum.ubi dicit, q est difficile dare certam & solidam doct.cum sit materia brocardica, tamen ponit plures regulas cum suis fallen. & ibi per eum.

LEX X.

Si quis nepotem. Adoptatus in locum nepotis, tāquam ex filio natus, nō fit hæres suus, auo viuente, h.d.

LEX XII.

Qui liberatus. Op.de l.j C.de ingr.li. Sol. verbū honeste hic positū tollit ꝯriū: qa honeste ñ pōt, sed in honeste pōt, vt in ꝯrio. Sed q̃ro, an ille nepos hēat saltē quartā, de qua dr̄ ff. eo.l. si arrogator. Gul. de Cu. tenet q sic, quē vide. Sed nūqd emācipatus ab auo mortuo pp ingratitudinem pt reuocari p patrē suū in ptātē sui patris? Dic q non, arg. C. de reuo. don.l.fi.in fi. ff. qui, & a quibus, l.si quis, in prin.§.1. videtur probari per tex, d.l. vnicæ, C.de ingra.lib. vbi dicit, rescissa, &c.

LEX XIII.

In omni. Finita adoptione finiunt oīa iura prouenientia ex ea. h.d. vsq; ad fi. Op. dr̄ hic, q finita adoptione finiunt oīa iura alia, & sic cessante cā, cessat effectus. Ad hoc, opp. d l.j §.sexū. ff. de postu. gl. nō soluit. Tu dic, q ibi loquit in cā impulsiua, hic ī fi.qua cessāte cessat effectus. De hoc no. Cy. ī l.gn̄alr, C. de epis.& cle.& p Dy. in c.decet eē ꝯcessum. ext. đ reg.iu.li.6. & p Doc. ī l.si pecunia. ff. de ꝯdi.ob cau. Sed an finiat dignitas, sicut alia iura. gl.a. ff. e.ti.l.si pr̄ filiū, tenet q sic, q ñ est verū, vt ibi dicemus.

LEX XV.

Si paterfa. Ad patrē arrogantē trāseūt oīa iura, seu bona arrogati ēt filij in cuius ptāte efficiuntur, h. d. Quæritur gl. filius arrogatus vult pro se aliqd sibi retinere, an possit. Et vr̄ qđ sic: qa in traditione pactū, quod apponit dēt obseruari, vt ff. de pac.l. ī traditionib. In ꝯriū facit in corpore de mona. in §.iubemus, & no.in auth. ingressi, de sac.ecc.& iō nō curo hic dicere.

1 *Possit ne quis per alium, quod pro se non potest.*

a **§. Qui duos** Id q qs nō pt facere tāquā ipse, pōt tāquā alius. a h.d. & ad hoc quotidie allegat Op. ad hunc § dr̄ q qs, &c. Cōtra le.si proponas.§.pen. ff. de moffi.test. Gl. non soluit. Tu dic, q ibi erat ꝯrietas, & iō qđ non pōt tāquam ipse, nō pōt tāquam alius, & ita loquit ꝯriū. Op. ꝯ hoc de l.j. C.de

1 dolo.& l.fi.§ quatuor ff. de leg. 2. de hoc sic dicas, † q aut est ī hoc aliqua ꝯrietas, aut nō. Primo casu, q qs nō pōt tāquā ipse, nō pōt tanq̃ alius, d.l.si pponas. Scdo casu, q qs nō pt tanq̃ ipse, pōt tanq̃

b alius, b vt hic, & hoc est verū, nisi veniat ꝯ fidē debitā iure ꝯctus, vel ꝯ fidē debitā iure ꝯiunctionis psonæ, qbus casibus, q quis nō pōt tanquā ipse, nec tanquā alius. d.§ quatuor, in d.l.1. C.de dolo.

ADDITIONES.

a Tanquā alius. No. hic de dictione, sicut, & tāq. Adde l.j. C.de her.inst. & ibi Bal. in prin de pa. Const. in ver. sicut, & Bar.in l.j. inf.de off.eius cui man.est iuri. & p istum tex. dat hic Bal. mirabilē cautelā in successione intestati, quā vide, & not.

b Aliud. Limita illud procedere in notario, qui est a partib. rogatus, & sic in exercente actum notariatus, §. nos autem, in Authen.de tabel. Ita Ang consi.73. uide Ias.in l.stipulatio ista, §.si stipuler. de ver.obl. Ant. Rub. Alexandrinus.

§. In arrogationibus. In adoptione ꝯsiderātur cāæ īfrascriptæ, & ars imitar nām inquātū pōt, & tutor durāte tutela, & curator durāte cura nō pōt adoptare pupillū, vel adultū, h.d. vsq; ad § eorū ī l.seq. Op. hic dr̄, q libert9 alienus nō pt adoptari, ꝯ l.fi. C.de adop. Sol. Arrogari pt authoritate Principis, vt ī ꝯrio, adoptari ñ pt, vt hic. Opp. dr̄ hic ī l.seq. q potius ad nālitatē q̃ ad arrogationē, &c. ꝯ leg. 3. C.de nat. lib. Sol. Sicut reip. interest filios pcreari, vt l.j. ff. sol. mat. ita interest eos ꝯseruari: & hoc mō adoptio & arrogatio sunt pmissæ.

LEX XVII.

a **Nec ei.** a Adultus, vel pupillus nō pōt adoptari per tutorē, vel curatorē, h.d. Opp de l.nōnunq in fi. Sol. durante tutela, vel cura non pōt fieri, vt hic, ea finita sic, vt in contrario.

ADDITIO.

a Meno. Nec ei. Cuiaci.lib.2.obseruat.cap.38.

1 *Notarius recipiens stipulationem pro alio debet dicere, mihi notario stipulanti pro Titio, & nu.3.*

2 *Notarius stipulando alteri, obligationem acquirit, & etiam ex contractu de iure gentium, nu.4.*

5 *Notarius q stipulatus est alteri si ille sibi nō uult acqri, nec ipse agere poterit*

6 *Tabelliones creat Princeps, & etiam magistratus.*

7 *Notarius creatus ex forma statuti ciuitatis, extra territorium illius ciuitatis non conficit instrumenta.*

8 *Instrumentū factū in territorio ex forma statuti, ualet ēt extra territorium.*

a **§. Eorum** a Arrogatio pupilli dēt fieri cū cāæ cognitione q̃ ff. sequit, & arrogans pupillum, dēt satisdare se restituturū bona ipsa arrogatione finita p mortē impuberis, illis, ad quos bona puenire dēnt, vt puta substitutis, vel alijs hr̄dib. q̃ satisdatio si ñ fuerit apposita, dat eisdē vtilis actio ꝯ ipsum arrogātē, h.d. vsq; ad l.si arrogator. Et qđ hic dr̄, interdū, denotat casualitatē, & verū est, vt l.interdū, d ꝯdi.inde. sic ī dictione, qdā, vt l.cū q̃ dā. ff. de iuris.om.iud. In tex.l.seq. ibi, seruo publico.i.tabellioni, &

1 no. † hūc tex. quāſr tabellio dēat ꝯcipere verba instīi qn̄ recipit stipulationē p alio. Et est tex. q dēat dicere. mihi recipiēti p alio. Et ad hoc eū alle. Gul.de Cu. Prædicta no.p Mar. Sil. iol.si arrogator. q̃ sūt difficillima, & subtilia. Quærit gl. qd si ī oib. hmōi casib. ñ est q̃sitū, an valebit. Et dt, q nō, p l.cum hi.§.si ptor. ff. de trāsa. Cōtra

b hoc facit.l.j.in fi. de vent.inspi. Dic q b ibi loquit de modica solennitate, q̃ nō est de substātia negocij, & pt omitti, hic aūt de substātiali solēnitate. Sed qd si vnus iudex q̃siuit. m̄ nō bn̄ pronūciauit, an hoc dictū valeat? De hoc est gl.no. ī l.cū hi.§.si ptor. ff. de transa. Quæro, qs sit seruus publicus? Dic q est tabellio, vt est tex.& glo.

a Instit.§. cū aūt. Quæro nunqd † tabellio possit alteri acqrere oblo-

c nē? c Et vr̄ q ñ, qa alteri p alterū, &c. vt Inst.de inut.stip.§.alteri. Gl. tenet hic, & in §.si quis alij. Inst.de inut.stip.& ī auth. mři & auiæ. & ibi p Doct. C. qn̄ mu. tut. offic. fungi pt, & per l.3. ff. rē pupil. sal. fore.& l.1.§ exigere. infra de magi.conue.& hac l. Alij, vt Gui. de Suza. reprobāt gl. palleg. legum. dicētes in ptorijs stiplonib. illas leges loqui, quasi in alijs non sit iure cautū. Tu dic sm Gul. q pōt q̃rere vbicūq;. Nō ob. q Gui. de Suz. dicit hic. nā si hoc esset, q non posset hr̄e locū, nisi in pto. stip. nulla esset spālitas in tabellione: qa qlibet in eis hoc pt, vt l.in oib. ff. de pto. stip. tñ in eo est spālitas, vt

3 no.in §.si qs alij. Quæro, † quāſr tabellio ꝯcipiat verba? Dn̄i qdā,

d q dēt ꝯcipere in persona eius cui vult acqrere, vt l eū q.§.1. de cōsti.pec. sic ī l.stiplō ista.§.j. de verb.obl.& inf.de adm.tut.l.quoties in prin. Tu dic, q dēt cōcipere in psona sua, nomine eius cui vult

4 acquirere. Sic est tex. hic sm Gui.de Cug. Quæro, nunquid † tabellio possit acquirere oblonē ex ꝯctu iurisgētiū. Et vr̄, q nō, qa eius offīn est de iure ciuili, sicut & magistratus, vt l.2.§ post originem ff. de ori.iu.& nō extēdit ad ea q̃ sunt iurisgentiū. Item tabellio pōt

e q̃rere oblonem, e nō aliū obligare: & si esset ꝯctus iurisgentium, clau-

ADDITIONES.

a Paris. Eorū. Facit decisio Bal. ī rub. C.de fi.istr. & ī l.nec exēplo, C.de pba. q stante statuto, vel cōsuetudine q credat schedulæ priuatæ facit fidē ēt extra ciuitatem. Instit.

b Dic q. Adde Ang.de Are.in §.cum autem impub. Insti.eo.ti. vbi idem tenet.

c Obligationem. Et adde quod Bal.in l.j.ff. de his qui sunt sui vel alie.iu. dixit, q quando notarius stipulatur mihi, non quæritur mihi per ipsum, sed per legem. Et adde etiam Bar.in l.j.su.de iusti.& iure. Adde Bal.consi.13.3.lib.

d Quæro qualiter. Adde qualiter tabellio concipiat verba. Ang.de Are. Instit.de adopt.§.cum autem, & ibi etiam not. quæ actio acquiratur per stipulationem factam a notario, & quid si non apposuit illa verba, vt pub.persona, & vide in proposita q. Bar.in l.2.§.fi.ff.rem pup.sal.fore.

e Obligationem. Adde hic quæ no. Bar.in l.constitutionibus inf.ad munici.

iudicaret, quod esse non debet. In contrarium vr per hanc l. vt patet in §. si quis alteri, & dixi tibi in 1. q. Nec ob. quod dr quod eius potestas est de iure ciuili: nam & tutor est de iure ciuili, vt Insti. de tute. in princ. & tamen quaerit pupillo ex quocunque contractu. ideo vr hic, q tabellio emit nomine meo, & volo mihi ex isto contractu acquiri obligationem, agendo ex eo sum obligatus ad pretium, arg. l. Iulia. §. offerri. ff. de act. emp. alias sequeretur absurditas. Vnde eo ipso quod approbas, te obligas. Sed nunquid † si tabellio fuit stipulatus[a] nomine alterius, & ille non vult sibi acquiri, an tabellio poterit exigere pro se. Et vr q sic, vt l. si absentis. C. si cert. peta. Vos dicatis contrarium, quia cum ipse sit nudus minister, nihil debet penes eum remanere, arg. ff. de leg. 2. l. si quis Titio. Item quia non habebat voluntatem sibi acquirendi, nec contrahens cum eod. Quaero,[b] † quis possit istos tabelliones creare? Et vr q solus princeps, vt l. actuarios. C. de nume. & actuar. lib. 12. In contrarium facit, q imo etiam magistratus vt in corpore, de defen. ciui. §. ex prouinciali, & eius est creatio, eius est remotio: sed magistratus pot removere propter eorum delictum vt in Auth. de armis in fi. & in Auth. de tabellio. §. pe. ergo & creare habes. C. de magi. conue. l. fi. & est expressum. C. de suscep. & arca. l. duos. lib. 11. & hoc tenet Guil. No ob. l. actuarios, quia ibi est speciale in his, qui exigebant publicam pecuniam & ciuitas hoc non potest allegare. Sed tunc quaero, † tabellio fuit creatus in aliqua ciuitate ex forma alicuius statuti, an extra territorium illius ciuitatis possit conficere instrm? Vr quod sic: quia est actus voluntarius, vt l. emancipari. ff. e. & l. fi. ff. de iu. om. iud. In contrarium vr l. cum vnus. §. fi. de bon. auth. iud. poss. & l. hac parte. C. de prox. sacr. scrin. lib. 12. hoc tenent Gul. & dns meus in l. cunctos populos. C. de sum. Trini. † Quaero nunquid † instrumentum factum in territorio ex forma statuti, valeat extra territorium? Et vr quod sic, sicut emancipatio, vt l. 1. C. de eman. lib. quod solet ibi notari.

ADDITIONES.

Fuit stipulatus. Vide Bart. in l. possessorem, alias possideri. §. 1. de acquir. poss. & ibi omnino Bal. in l. certi condictio. §. si nummos. ins. si cer. pet.

Posita Quaero Vide Ale. cons. 75.

Creare. Quis possit creare tabelliones, p Inn. in c. cum P. tabellio. de fi. instr. Spec. tit. de instr. edi. §. restat. ver. sed quis possit, & ibi Io. An. & quod no. Bal. in rub. de fi. instr. Adde Old. cons. 75 Pro intellectu l. actuarios. C. de num. & actu. li. 12.

No potest. Vetusti codices habent, & ciuitas hoc pot, &c. sed magistratus potest remouere propter eorum delictum, quae hic apposui. tex. quoq; in l. iubemus, corrupte allegatur, credo Bar. voluisse adducere l. iubemus. C. de defen. ciui. quae clare in proposito loquitur. Ale. Lose. Auilianus.

Cunctos populos. Et est tex. secundum Bar. ibi. inf. de offi. procons. l. 3. in fi.

Pro intellectu l. qui ex liberis §. testam. inf. de secun. tab.

Pro intellectu §. cum autem. Insti. de adop.

Sum. Trin. Adde quod dicit Bar. in l. 1. ff. de off. procons. & leg.

LEX XXII.

Si arrogator [a] Haec lex est bona, & difficillima & subtilis, & ad euidentiam scias, & teneas, q habuisti in l. nec ei. & l. seq. s. eo. Item scias, q si pupillus cui est facta substitutio pupillaris det se in arrogationem, substitutio euanescit, vt Inst. quib. mo. test. infir. §. non tamen. Item scias quod satisdatio, de qua fit mentio in l. non aliter, s. e. fuit inuenta, quia per arrogationem pupillaris substitutio euanescit, vt s. dixi, & hr in l. nec ei. s. eod. & arrogator incidens in potestatem adoptiui, non het haereditatem ab intestato, licet hodie sic, in Aut. de haer. ab intest. §. 1. & ideo fuit eis consultum p dictam satisdationem, & non extendit ad quartam debitam ex constitutione diui Pii, vt Inst. eo. §. cum aut, & §. 1. Item scias, quod praedicta satisdatio het locum cum impubes decedit in pupillari aetate, vt l. haec aut. s. eo. Et pro euidentia legis, vide l. qui ex liberis. §. testo. de bon. poss. secundum tab. Et lex nostra diuiditur in quatuor partes. In prima ponit vnam qonem, & eam determinat. In secunda ponit aliam qonem, & eius responsionem. In tertia ponit quandam limitationem, & annectit ratio. In quarta & vltima extendit dicta in filio ad nepotem. Secunda ibi, sed an impuberi. Tertia ibi, caeterum. Quarta ibi, haec autem omnia, vsque ad fi. Et in summa hoc intendit. Mortuo arrogatore, & deinde impubere arrogato, bona q peruenerunt ad arrogatorem, ab arrogato sunt restituenda, & insuper quarta pars est relinquenda, in qua pr & arrogator pot facere substitutionem directam, vsque ad tps pubertatis, & no vltra, nisi per fideicommissum. Et glo. in ver. restituere, hic tenet quod per tabellionem acquiritur directa, quod est contra tex. l. 1. §. exigere, infra de magist. conue. Et no. tex. quod non potest vltra tempus pubertatis substituere quia hoc non het ex legis prouidentia: & quod verbum, substituere, trahatur ad directam, & illa potest dici quarta legitima, & io fideicommissariam substitutionem non facit. Op. ad hanc l. dr hic, quod arrogator potest in sola quarta substituere, imo vr quod trahatur ad bona pupilli, vt l. sed si plures. §. ad substitutos. ff. de vul. & pup. So. Substitutio facta filio arrogato non trahit nisi ad solam quartam, vt hic. facta vero filio nali, & legitimo ad oia porrigitur, vt in contrario. Et ratio differentiae colligitur in l. nec ei. §. 1. s. eo. qd non det alij nocere. Oppo. dr hic, quod hic vsque ad tps pubertatis potest substituere. Contra: nam quem no honoro, no onero, vt l. ab eo. & l. fi. C. de fideicom. sed arrogator non honorat arrogatum in aliquo, cum istam quartam habeat a lege, vt hic, non ab alio, & sic vr q in eo non possit substituere. So lu. Pupillaris substitutio de qua hic dicitur, non est onus, imo prouisio: cum pupillus non possit testari. Oppo. ad praedicta. & vr q non solum directo, sed et per fideicommissum possit substituere, vt no. C. de inoffi. test. l. ex trib. & l. 1. de vul. & pup. Sol. vt ibi & tenet ibi gl. quod possit, & de ho variant gl. Nam glo. in l. quoniam in prioribus. C. de inof. test. tenet contrarium, quod non possit, & melius. Et vide et quod no. per Cy. in d. l. ex tribus, & de vulg. & pup. subst. l. 1. Venio ad glossam, & est sciendum, quod in ista gl. consistit totus itellectus huius legis, & ponit tres, aut quatuor qones, & 1. qo est ista, quam ponit tex. in prin. Quaero, arrogator no facta aliqua substitutione filio arrogato decessit, & demum decessit filius arrogatus. dicit tex. q bona arrogati debeant restitui, sed no dicit cui, & qua actione. Vn cui restituantur, & qua actione, est dubium. Et gl. in prin. dicit, q si filio arrogato fuit facta substitutio a patre naturali, illi substituto debent bona[b] restitui, alias venientib. ab intestato, tn ista glo. vr dicere contra §. non tn. Insti. quib. mo. test. infir. & contra legem, nec ei. §. 1. s. eo. quia per arrogationem substitutio euanuit, vt dictis iurib. Quomodo ergo substitutus admittetur ad petitionem istorum bonorum? Certe vr glo. bene posse defendi: nam licet p arrogationem pupillaris substitutio euanuerit, tamen quia tempore mortis pupilli, pupillus est sui iuris inuentus, testm pupilli est validum, vt d. §. non tn, & hoc modo glo. procedit. Hanc rnsionem infringit Mar. Sil. per l. ex liberis. §. testo. ff. de secun. tab. quia per arrogationem ruptu testm nunquam conualidatur, nisi arrogatione finita declaret se velle istud testm valere, vt ibi. Vnde huius timore dicit ipse, q substituti non admittuntur vt substituti, sed agunt ex stipulatione, vel vtili actione. Tu dic sm Iac. But. q substitutus admittitur ad bonorum petitionem, vt gl. dicit. Nec obst. §. testo. nam ille §. loquitur in persona, q possit confirmare & declarare testm, quod non contingit in hoc casu, quia pupilli no pnt velle, vel nolle, vt ff. de regu. iu. l. pupillus. maxime, qa testm non fuit factu ab eo, sed a patre suo. Et ita potest sustineri gl. sm Lappum, & hoc est verum sm Pe. nisi pupillus factus sit adultus, quia tunc requiritur declaratio, vel confirmatio testamenti, tn hoc est impossibile, q requiratur declaratio, vel confirmatio testamenti facti ab alio. Vnde d. §. testo. loquitur qn ab eodem arrogato fuit factum testm. quare indistincte teneo gl. Quaero vlterius, qua actione restituantur bona arrogati? Quidam dnt, q agent isti substituti bon. post. haereditatis petitione praetoria, quasi confirmatum sit testm de iure ptorio, & vires assumpserit, vt d. §. non tn, & l. 1. ff. de bon. possess. haer. peti. per totum, & tenet hoc Iac. Bu. licet Mar. Sil. contra. Quaero, quid si decesserit prius pupillus arrogatus[a] arrogator, & veniunt bona restituenda, quaero cui, & qua actione, & sic econtra. Ad primum dicit glo. q admittentur substituti dati a patre nali, si sunt, alias venientes ab intestato, & agunt ex stipulatione expressa, vel tacite itellecta, & sic ac si fuerit expressa, vt l. his verbis, s. eo. Dicit glo. q substituti a patre nali admittantur, est contra dictum §. non tn quia substitutio pupillaris euanuit, nec pot dici confirmata, vt in praecedenti q. quia hic pupillus arrogatus decessit, existens in potestate arrogatoris. Ad hoc potest rnderi, saluando gl. q ibi substituti non admittantur ex substitutione facta a patre nali, sed agent ad ista bona ex stipulatione, vt l. non aliter, & l. his verbis, s. eod. Ad hoc opp. & vr, q cum pater arrogator teneatur ad restituenda bona obligatione legali, vt Insti. eo. §. cum autem, non vr fuisse necessaria stipulatio tacita vel expressa, cuius contrarium gl. dicit. Nam illa legalis oblio, qua tenetur ad restituenda bona, fuit quaesita pupillo, & per cons haeredib. pupilli, & sic glo. male loquitur, maxime cum ad istam vtilem actionem, quae datur in subsidium, no debeat perueniri. l. non aliter. s. eo. cum hrdes pupilli habeant actionem contra arrogatorem ex legis dispositione, vt d. §. cum aut. Quid dicemus? Teneo gl. sm Iac. Butr. Et ad contrarium rnde, nam ex stipulatione tacita, vel expressa agunt. Nec ob. q de oblone legali dicit. §. cum aut, quia illud obtinet, qn arrogator decedit viuo pupillo, quod tn non est nostra qo, imo econtra. Et potest dici, quod substitutis datis a patre nali, vel venientibus ab intestato, possit alio modo, q per istam stipulationem succurri: nam substitutus vigore substitutionis no potest agere, quia fuit extincta. d. §. non tamen. l. nec ei. §. 1. s. e. Item nec ab intestato venientes possent agere, quia cum decesserit pupillus viuo arrogatore, no habebat sm haec iura hrdes, hodie sm iura noua sic, vt in Auth. de haere. ab intest. §. 1. Vn cum substituti, vel ab intestato venientes sint omni iure exclusi in nra qo. merito fuit per satisdationem subuentum, vt l. non aliter. s. eo. & pnt agere ex stipulatione tacita, vel expressa. Et haec verba refert gl. Insti. eo. §. cum autem. Vnde concludemus, q substituti agent ex stipulatione tacita, vel expressa, vigore substitutionis, et si non essent substituti venientes ab intestato. Quaerit gl. magna ibi, sed pone, &c. Pater arrogator decessit, & filio arrogato quartam reliquit, & ei dedit substitutum in ea, pater nalis primo decesserat, & dederat filio substitutum in oib. bonis, decessit postea pupillus arrogatus, bona quae ad arrogatorem deuenerunt, sine dubio debent restitui. Sed quaerit, cui, an substituto dato a patre nali, ao substituto dato ab arrogatore, vel si non sunt substituti, restituantur venientib. ab intestato.

ADDITIONES.

a Meno. Si arrogator Reuard. de autho. prudent. cap. 6.

b Bona restitui. Adde quod ita tenent Doct. communiter, vt no. Ias. hic, col. 13. Bart. super 1 ff. Vet.

intestato. Dubiũ huius q̃õnis est, ne quis decedat ꝓ parte testatus, & ꝓ parte intestatus, ꝯ l. ius nostrũ. ĵ. de reg. iu. Gl. ad hanc qõ. di cit, ꝙ nõ audet r̃ndere hic final̃r gl. residet in hoc, qa substitutus in quarta a patre arrogatore, capiet oĩa bona, & restituet substituto dato a patre nãli, bona q̃ fuerũt arrogati. Pro hac gl & eius r̃nsione facit, ꝙ dũ quis primo fecit vnum testm̃, & postea fecit ſm, & vult ꝙ primũ valeat, licet ꝑ ſm ipso iure tollatur primũ, tñ in effectu remanet testm̃ primũ, quia institutus in secundo, restituit bona instituto in ı.ar. l. si quis priore. ĵ. ad Treb. & Insti. quib. mod. testa. infir. §. sed & si qs priore, & l. posthumus ꝑteritus, §. fi. de inof. test. vbi casus. Sed ista r̃nsio gl. impugnatur ꝑ Doc. Nã aut dicis, ꝙ substitutus a pr̃e nãli, aget ex testõ pr̃is nãlis, vt sibi restituãtur bona iure fideicõmissi, & hoc est falsum, qa nãlis nullam facit fideicommissariã. Aut dicis, ꝙ aget ex testõ arrogatoris, & hoc est falsum, quia arrogator substituendo in quartã, nõ rogauit aliquem de bonis restituẽdis. Aut dicis, ꝙ substitutus a pr̃e nãli aget cõtra substitutum ab arrogatore, ex stip̃one expressa, vel tacita, & hoc est falsum, quia nõ põt agi ꝯ substitutũ ab arrogatore, sed ꝯ ipsius arrogatoris hr̃des, quia ista obl̃one, qua tenebatur arrogator hæredes tenent pro hr̃ditarijs portionib. vt l. 2. C. de hær. act. & l. j. C. si cer. pet. Gl. huius timore, in vltima op. dicit. Vel dic, ꝙ hr̃des arrogatoris tenent, tñ ista r̃nsio laborat eodẽ morbo, quo prima, qa nullus fuit de restituendo rogatus, & sic non hẽt locũ ista restitutio, vl̃ ius fideicõmissi. Vñ Iac. de Are. dicit ꝙ substituti dati a pr̃e nãli capiant oĩa bona, & restituant quartã substituto ab arrogatore, iure fideicommissi, & sic pupillus arrogatus nõ dicetur decessisse duob. cõditis testamẽtis. Pro hoc facit, ꝙ substituti a pr̃e nãli vñt hr̃des in vniuerso, sed substituti ab arrogatore in quarta, & sic in re certa, vnde loco legatarii, vel fideicõmissarij dẽnt haberi, vt C. de hær. inst. l. quoties, & l. j. §. si ex fundo. ĵ. de hęr. inst. Præterea cũ substõ facta ab isto arrogatore, non valuerit directo, ne qs decedat duob. cõditis testamẽtis, non est mirum si trahitur ad fideicommissariã, ar. l. ex facto. ĵ. ad Treb. & l. cũ quis decedens. §. Seiã ĵ. de leg. 3. hæc fuit opi. Iaco. de Are. alias de Rauen. cuius opin. tenet hic Iac. Bu. Petr. aliter dicit, ꝙ substitutus ab arrogatore admittit ad quartã, sed substitutus a pr̃e nãli admittet ad oĩa bona. Et istã opi. ponit gl. hic in fi. Ad ꝯrium r̃ndet. Non ob. ꝙ non põt decedere duob. conditis testamentis: nã eo ipso ꝙ ponitur vnum inconueniens, statim sequitur aliud, vt l. tatas. C. de resc. ven. Sed inconueniens est, quod quis hẽat duos patres, vt l. vulgo. s̃. de sta. hom. & tñ hic est ita, & sic sequitur aliud incõueniens, quod possit decedere duob. cõditis testis. Et eodẽ modo r̃ndet ad aliud, ꝙ a venientibus ab intestato accipiant, & eisdem bona restituantur. Et hæc opi. satis placet, & valet ad qõ.[a] In ciuitate Perusij est statutũ ꝙ ĩ testõ interueniãt septẽ testes, In ciuitate Florentię est aliud statutũ quod interueniant decẽ testes. modo Perusij est cõditum testm̃, hr̃s pent bona sita in ciuitate Perusij, & ĩ ciuitate Florẽtię. Modo opponitur Florẽtiæ, ꝙ testm̃ non hẽt decẽ testes, an hẽbit bona q̃ sunt in ciuitate Florentiæ, & Perusij? Dico ꝙ hr̃des habebunt bona q̃ sunt in ciuitate Perusij solũ, & veniẽtes ab intestato habebunt ea q̃ sunt in ciuitate Florentiæ. Et de hoc melius ꝑ Cy. ĵ l. j. C. de sum. Trini. & fide cath. Quæro, q̃ quarta sit hæc, de qua hic loquitur: an oĩum bonorũ, vel eorum quæ habiturus erat ab intestato? Et vr̃ ꝙ oĩum bonorũ, cũ lex indistincte loquatur, vt l. fi. si quid in frau. pat. Insti. e. §. cũ aũt. In ꝯrium est veritas ſm gl. ꝙ sit solũmodo quarta eorũ, quã erat habiturus ab intestato, sicut in nãlib. est, vt ĵ. de inof. test. l. Pap. § qm̃ aũt quarta, maxime cũ isti filij æquiparentur, vt Inst. de acq. per arro. §. j. Et ita tenet gl. in d. §. cũ aũt, & hoc tenet Gul. ď Cu. & Iac. Butr. Nõ obstãt iura hic alle. quia dẽt distingui per illa iura. Quæro, qua actione petat̃ ista quarta.[b] Dicit glo. ꝙ aget̃ cõdõne ex cõstitutione diui Pij, vt hic in glo. super verbo, quartam. quod no. Quæro arrogator reliquit quartam intestõ, qua actione petitur? Et vr̃, ꝙ actione ex testõ nõ possit peti, cum illa quarta sit debita, & debitor legando debitũ non affert aliquod cõmodum, vt ĵ. de lega. 3. l. si deportati seruo. §. fi. & Inst. de le. §. si debitori. Item ꝙ ex constitutione diui Pij nõ agatur, facit: quia cõdõ ex cõstitutione diui Pij competit, quãdo quarta non esset relicta, vt hic: sed in qõ. nostra est relicta. Vide de hoc gl. in l. j. §. si impuberi. de colla. bon. Quæro, nunquid sit augmentata hæc quarta per Auth. de trien. & semi. sicut in liberis naturalibus: Breuiter vr̃ ꝙ sic, sed in ꝯrium tenet gl. in Auth. de triẽ. & semi. §. j. & hoc tenet Iac. Bu. quicquid Pet. dicat. Nã si non corrigitur, quare stare prohibetur. Circa hoc vide ꝑ Cy. C. de adop. l. 1. vel 2. Inducitur hæc lex in ar. ad qõnem. Actori fuit data dilatio, in qua nihil ꝓbauit: postea fuit datus terminus reo, actor vult probare: reus ad huc, vt actor non probat, renunciauit dilationi sibi datæ, an possit? Et allegatur hæc lex ꝙ non, quia illud beneficium quod conceditur aduersario, ꝙ possit probare intra terminum datum, est ex prouidentia legis, ideo non potest pars renunciare, altera parte inuita. Ad hoc l. si post mortẽ. §. fi. de bon. poss. ꝯ tab. & ibi no. ꝑ Di. Inducitur ẽt in ar. ad qõ. cõdemnati hñt quadrimestre tempus a lege, vt l. fi. C. de vsu. rei iudic. modo iudex facta condemnatione assignauit condemnato terminum quatuor mẽsium, an iste terminus dicatur iudicialis, vl̃ legalis? Et effectus est, quia si dr̃ esse legalis, & intra terminum nõ esset facta solutio, [c] posset vsq; ad li. cont. mora purgari, l. si cum dies §. fi. & l. Celsus ĵ. de arbit. Secus si est iudicialis. Sed ad q̃uęst. dico, quod est legalis, per hanc l. ꝑ hoc optime l. 4. §. si quis ꝯdemnatus. ĵ. de iud. vbi glo. tangit. Sed quid in arbitro statuente tempus legale: dicitur ꝑ Dy. in l. 3. infra de leg. 1. & ibi vide in pen. quæstio. & vide etiam vltimam quæst. quæ facit ad hanc l.

ADDITIONES.

a Ad quæstio. Vide Bal. hic in 2. q. cum seq. & contra hanc determinationem facit quod no. Bar. su eo l. non aliter, lecta cum §. nec n. & in l. 2. de offi. procon. vbi instrumentum factum in territorio vnius castri, secundum formam statuti illius loci, valet in alio territorio. Et ita quotidie seruari videmus, & hoc idem Bar. videtur velle in l. qui a latronibus. inf. de testa.

b Quarta. Pro hoc facit, ꝙ sicut supplementum legitimæ, petitur condictione ex l. omnimodo. C. de inoff. testa. & est ibi gl. parua no. ita in casu nostro. quod not.

c §. fi. Illud quod datur a iure, puta terminus iudici lis, licet etiam a iudice detur, tamen legalis, nõ iudicialis dicitur. Et vide effectum, & adde Bal. in c. eos. §. apostolos. de app. & per Bal. hic, in vlt. opp.

LEX XXII.

1 *Actio directa non acquiritur per tabellionem.*
2 *Quarta, de qua hic, ẽt non acquisita transmittitur ad hæredes arrogati.*
3 *Arrogatur nõ substituit in ista quarta impuberi ꝑ fideicommissum, quia illã non habet ex prouisione testatoris, & nu. 7. an ad suum incommodũ.*
4 *Arrogatus impubes institutus ab arrogatore in legitimã, illam non capit beneficio testatoris, sed legis.*
Expressio eius, quod tacite inest ꝑ legẽ, facta a priuato nihil operatur.
5 *Substĩ pupillaris facta ab arrogatore arrogato, nõ trahit̃ ad oĩa bõa pupilli.*
6 *Pupillaris facta ab arrogatore ĩ quartã, trahitur ad nĩa bona arrogatoris.*
8 *Quarta, de qua hic, nõ est totius hæreditatis, sed eius, quod quis esset habiturus ab intestato.*
Filius non potest defraudari quarta per alienationem.
9 *Maritus, qui ex forma statuti lucratur partem dotis, an illam transmittat sine agnitione.*
10 *Arrogatus aget ad quartã, ẽt cõtra filios lĩtĩmos, et naturales arrogatoris*
11 *Quælibet substitutio directa potest fieri in legitima.*
Vulgaris tacita non impedit existentiam sui hæredis.
12 *Impuberi arrogato quo iure bona restituãtur, mortuo arrogatore, & hęredi impuberis arrogati quo iure succurratur.*
13 *Impubes arrogatus decedens, an possit habere hæredẽ ab ĩtestato, & n. 17.*
14 *Impubes arrogatus, quo iure petat quartam, de qua hic.*
15 *Hæres impuberis arrogati, quo iure petat quartam, de qua hic.*
16 *Arrogatus decedẽs in pupillari ætate, potest habere hæredem ex testamento patris naturalis, non arrogatoris.*
18 *Filius arrogatus, an transmittat ius stipulationis.*
19 *Filius decedens ante patrem, non transmittit legitimam.*
20 *Impubes arrogatus decedens, an possit habere hæredem ex testamẽto, vel ab intesta. simul.*
21 *Impubes arrogatus, an possit decedere cum duabus tabulis pupillaribus, patris naturalis, & arrogatoris.*
22 *Si statuto Perusino caueatur, quod testamẽtũ fiat corã septẽ testib. & Florentino quod corã decem: si hæres ex testamento facto Perusij petat Perusij, & Florentiæ, an habebit bona existentia in vtroque loco.*
23 *Reus dilatione sibi data ad probandum, non põt renunciare, quin actor, nõ possit probare.*
24 *Iudex si assignat condemnato tẽpus quadrimestre ad soluendũ, an talis dilatio dicetur legalis, quid in dilatione assignata ab arbitro.*
Impubes factus monachus, & decedens in pupillari ætate, substitutus admittitur. Impuberi possunt fieri codicilli.
25 *Impubes arrogatus, si solus instituatur, & grauetur de restituendo, non detrahit duas quartas.*
26 *Hæredi impuberis arrogati si relinquatur, de quo hærede intelligatur.*
27 *Testator duobus filijs impuberibus institutis, si dicat ꝙ si vterque decesserit sine liberis, substituo pauperes Christi, qua substitutio dicatur, an cõpendiosa, an vero directa.*

[a] Si arrogator.[a] Hæc ẽ bona lex, difficilis, & subtilis. Et ad euidẽtiam istius scias & teneas quod habuisti in l. nec ei, & l. seq. s̃. eo. Itẽ scias ꝙ si pupillus, cui est facta substitutio pupillaris, det se in arrogationem, pupillaris substitutio euanescit, vt Insti. quib. mod. test. infi. §. non tñ. Item scias, qđ satisdatio de qua fit mentio in l. non aliter. s̃. eo. fuit inuenta, quia cum per arrogationem pupillaris substitutio euanescit, vt s̃. eo. & arrogatus decedens in potestate adoptantis, non habet hæredẽ ab intestato, licet hodie sic, vt in Auth. de hær. ab intesta. §. j. & ideo fuit eis consultũ per dictam satisdationem, & dicta satisdatio hẽt locum, cum impubes decedit in pupillari ætate. l. hæc autẽ. s̃. eo. Itẽ pro euidẽtia huius l. vide l. qui ex liberis. §. testõ. ĵ. de bo. poss. ſm tab. Et lex nostra diuiditur in quatuor partes. In 1. parte ponitur vna qõ, & eius determinatio. In 2. ponitur alia qõ, & eius r̃nsio. In 3 ponit quandam limitationem, & annectitur ratio. In 4. & vlt. ostendit dicta in filio trahi ad nepotem. Secunda ibi, sed an in impubere. Tertia ibi, cæterum. Quarta ibi, hæc autem omnia,

vsque

ADDITIO.

a Pari. Si arrogator. Quod ista non sit repetitio Bar. attestatur Ale. in l. Centurio. de vulg. & pup. & latius Ias. hic.
Adde quod ista repetitio non est Bar. vt hic per d. Ias. in prin.

vsq; ad fi. Tertia glo. hic, q̃ est super verbo, restituere, sentit ꝙ ꝑ tabellionem acquirat directa, qđ est ꝯ l. primam. §. exigere, ver. j. ƺ. đ mag. ꝯue. Et no. tex. ꝙ nõ põt vltra tps pupillaris ætatis substituere, quia hoc hẽt ex legis prouidentia, & ꝙ verbum restituere, trahitur ad directam, & ista põt dici quarta legitima, & iõ fideicommissariam substõnem non facit. Lex ista bŕ hoc intendit. Arrogato impubere, si primo decedat arrogans, deinde arrogatus impubes, hr̃des arrogatoris tenentur restituere bona, q̃ ab arrogato in arrogatorẽ peruenerãt, & postea quartam partem. Scđo dicit, ꝙ in hac quarta non substituit arrogator impuberi directo, nisi vsq; ad pubertatem, & non postea. h. d. ſm Iac. Bnt. No. ꝙ præmortuo 1 arrogato, bona ꝑ arrogatorem q̃sita debẽt restitui. † No. ꝙ debetur quarta ex ꝯstitutione diui Pij, & ꝙ ista quarta ẽt non acquisita, transmittitur ad hæredes arrogati. No ꝙ impubes transmittit legitimam. No. ꝙ in ista quarta † non põt arrogator substituere impuberi ꝑ fideicommissum. No. ꝙ iõ non põt grauare eũ in ista quarta, qa non hẽt ex prouisione arrogatoris. No. ꝙ in hac quarta põt fieri directa substõ vsq; ad pubertatem, non post. No. ꝙ si arrogator relinquit vltra quartam, p̃t ei quemlibet substituere in isto, ꝙ vltra relinquit. No. ꝙ iura loquẽtia in filijs, porrigunĩ ad nepotem 4 No. ꝙ si pŕ † arrogator instituat impuberem in legitima, nõ dŕ cã capere bñficio testatoris, sed legis, & sic no. ꝙ expssio eius qđ tacite inest, ꝑ legem facta a priuato nihil operatur. Et ex hoc colligitur, & colligere licebit, ꝙ non p̃stat beneficium, q debitũ impẽdit. Sic ƺ. de ritu nup. l. proxi. & de hær. insti. l. si seruo. & de leg. 2. l. vnum ex familia. Contra non dŕ grauare, q exequitur, vt extra, de app. c. non it. Opp. primo ad hanc l. dŕ hic, ꝙ arrogator põt in sola quarta substituere, imò vŕ ꝙ trahaĩ ad bona pupilli, vt ƺ. de vul. & 5 pu. l. sed si plures. §. ad substitutos. Sol. † Substõ arrogatoris nõ trahitur nisi ad solam quartã, vt hic: facta vero filio nãli & legitimo, ad eam porrigĩ, vt in ꝯrio. Rõ colligiĩ in l. nec ei. §. 1. ſ. c. qđ nõ debet alijs nocere. Op. secũdo,[a] dŕ hic † ꝙ ad solã quartã tenet substi6 tutio. Contra, imò in oĩb. bonis q̃ ab arrogatore, vel eius principali ꝯtemplatione deuenerũt, vt l. sed si plures § in arrogato. ƺ. đ vul. & pu. Solu. ꝙ ista suppleĩ ꝑ illam. vel dic, ꝙ ista dŕ idẽ, si certo mõ punctuareĩ, & suppleretĩ lr̃a, vñ nõ ob. gl. prima verior. Opp. tertio, 7 dŕ hic, † non capit hanc quartam iudicio testatoris. Contra, nam si testator eũ instituit in quartam, istam ẽt capit iudicio testatoris, vt in Auth. vt cum, de app. cog. §. aliud quoq; capitulum. Dŕ. n. capere iudicio testatoris, qa titulo institutionis. Solu. Quantũ ad suũ commodum, vŕ capere iudicio testatoris, vt habeat ius accrescẽdi, sed non quantum ad suũ incommodum, & onus, vt possit grauari, vt hic, qa debitor nõ debet imponere onus rei debitæ inuito creditore, vel quasi creditore, vt ƺ. de ac. emp. l. si tibi libiũ. Oppo. 8 quarto, hic dŕ ꝙ ista quarta debeĩ sine onere. Cõtra, qa † quarta nõ dẽtur totius hr̃ditatis, sed eius partis, q̃ qs esset habiturus ab intestato, vt C. de inof. test. l. cũ q̃ritur. Sol. ibi in quarta debita iure naturæ, hic in quarta debita iure arrogationis. Et est rõ diuersitatis, quia hæc quarta debetur in quandam recompẽsationem cõmodi, qđ interim arrogator ꝑcepit ex bonis arrogati. Simile C. de sacrosã eccle. auth. si qua mulier. Ista sol. non vŕ vera, qa ſm hoc esset melior ꝯdõ adoptiui, q̃ veri filij. ꝯ mentem l. nec. n. §. p̃terea. ſ. eo. Sol. Concedo, nam & in alio video, ꝙ efficacior est ista q̃ illa, quæ debetur filijs veris, nam ꝑp alienationẽ, arrogatus non dẽt defraudari hac quarta, sed verus filius sic, vt l. fi. si quid in fraudem patro- b ni. b & l. non vsque adeo. ƺ. si quis a paren. fuerit ma. & l. hæreditatium. ƺ. de bonis auth. iud. possi. Cyn. in l. j. C. de inof. dona. nõ cõcedit ꝙ filius possit defraudari, vt ext. de testa. c. Raynaldus. Nam ius naturale dẽt esse irreuocabile plus q̃ ius accidentale. Facit ꝙ no. ƺ. de fal. l. si quis legatum. in fi. ver. debitum iure naturæ, & iõ ad instar alterius regulaĩ, ſm gl. & bene. Quinto opp. ꝙ hæc litera ꝯdicat sibiipsi Primo dicit, ꝙ valet substitutio vsq; ad pubertatem. Scđo dicit fideicommissum nõ valere. Sol. directa substitutio valet vsq; ad pubertatem, fideicommissaria vero non, & est rõ dr̃iæ qa substõ directa non est onus, fideicommissaria sic. Rõ rõnis, qa substõ directa ꝯcernit pupillum, tanq̃ cãm efficiẽtem, sed fideicommissaria concernit eum tanq̃ grauatum, & patientẽ. Dixi de hoc in l. ex inb. C. de inoffi. testa. Vnde quæ subiacet substõni c pupillari, possunt efficaciter alienari. c Secus in reb. subiacentibus substitutioni fideicommissariæ, quia substõ pupillaris non afficit d pupillum, nec obligat eum, fideicommissaria sic. Sexto oppo. dŕ hic, ꝙ quarta non agnita trãsmittitur, ꝯ C. de cad. tol. l. vnica. §. in nouissimo. Solu. hic in suo, ibi in extraneo, vt l. apud hostes, C. de e suis & leg. & ƺ. de mili. test. l. ex militari. §. fi. cũ l. seq. Vel solue melius, hic nõ est successio. Et est arg. † ꝙ maritus, qui lucraĩ certam 9 partem dotis, eam trãsmittat sine agnitione. Quod est verum ꝑp acquisitionẽ ipso iure factam: qa titulo singulari acquiritur, vel vñ fuit q̃situm incommutabiliter: sed neutro mõ q̃sitũ, non recipiat trãsmissionem, sicut alibi patet. Opp. 7. extra glo. substitutio pupillaris, & quælibet directa facta in re certa, trahiĩ ad vniuersum, vt l. cohæredi. § cum filiæ. ƺ. de vul. & pu. ergo nõ limitaĩ ad solã quartam, ut hic. Glo. fateĩ oppositũ. Sed tu dic, ꝙ hic est speciale, vt nõ porrigaĩ ad bona arrogati, quia est limitata ꝑtãs substituentis a iutore, vt ƺ. declarabo. Opp. 8. † & vŕ quod sit licitum arrogato, & eius hr̃edib. agere ẽt ꝯ filios nãles, & legitimos arrogatoris ad quartã. Sed ꝯ ſm Pet. quia duæ rõnes vincunt vnã. ergo cum ciuilis, & nãlis ꝯsistãt, nãlis dẽt p̃cedere, & excludere arrogatũ, vt in Authẽ. de ꝯsan. & vte. fra. §. j. Sol. dicit Iaco. de Are. ꝙ duæ rõnes vincunt vnã, qñ vtraq; operaĩ ad id, de quo quæriĩ. Sed in successione non consideraĩ nisi ciuilis rõ & lĩa. ſm eum, quæ pariter adest nãli, & arrogato. Pet. reprehẽdit Iac. de Are. dicens, ꝙ in debito iure nãæ vŕ ponderanda nãlis. l. cũ rõ. ƺ. de bo. dani. Sed reprehẽde hoc, qa filio nãli tñ, q non est lĩimus, nõ debetur aliqua portio iure nãæ, ergo non consideraĩ aliqua nãlitas abstracta a ciuilitate. Facit qđ no. in l. j. ƺ. de ꝯtab. Sed adhuc opp. de filio emancipato, qui succedit sola nãli cã inspecta. Sed sustinendo dic sic, ꝙ ibi concurrit ciuilis rõ & legitimitas, licet patria ꝑtãs sit sublata, vel qñ in eodẽ subiecto subsistũt, inspicit sola ciuilitas, sed qñ non est certũ, nãlitas inspiciĩ, & sic non ob. Iac. de Are. Sed Pet. soluit ꝯrium alŕ, qa dicit, ꝙ in filio arrogato ꝯcurrit ciuilis rõ & nãlis ficte, q̃ fictio idẽ qđ veritas operaĩ, & sic tã in filio arrogato, quã in cæteris concurrunt duæ rõnes pares, ſm Pet. Sed iste p̃supponit falsum, qa nulla lex fingit arrogatũ esse nãlem, vt ƺ. de ꝯd. & demõ. l. fideicõmissũ & ƺ. de lib. & posth. l. filio quẽ pŕ. Et ideo Iac. dicit melius, sed ꝯ eũ facit. l. hac parte. ƺ. vñ cog. Sed ꝯrũ procedit in successione materna. Vel dic, ꝙ q̃nq; vna rõ tñ operaĩ, quantũ duæ. vñ p̃tendens ciuilẽ oblĩonẽ ex lr̃ia, nõ est deterioris ꝯdõnis, quã p̃tendens nãlẽ, & ciuilẽ ex mutuo, vt ƺ. de re iudi. l. inter eos. Sed ꝯ eũ est ratio, in Auth. đ ꝯsan. & vte. fra. §. j. nã ex duab. rõnib. augeĩ effectus: & duo vincula fortiora sunt q̃ vnũ. Sed tñ. licet ꝙ ibi loquiĩ in illis, qb. nõ debeĩ hr̃ditas, sed hic loquimur in illis qb. debetur lĩa, vt ĩ Auth. de hær. & falc. §. 1. & no. ꝑ Cy. fam. erc. l. filium. Sed oppo. & vŕ, ꝙ alia substõ fieri possit in quarta, quã pupillaris. s. vulgaris tacita, q̃ ꝯtineĩ in pupillari expressa, vt l. iã hoc iure. ƺ. đ vul. & pup. Sed ista pupillaris substõ, ꝯtinet onus & grauamen: nã si non haberet vulgarẽ substõnẽ, transmittereĩ hr̃ditas ẽt non agnita: sed nunc cum hr̃et, non trãsmittereĩ, vt de li. & posth. l. filius hr̃s. Sed ista opi. nõ placet, qa cõcludit, ꝙ pŕ filio non possit substituere vulgariter in lĩa: nã imo p̃t, vt d. l. si filius hr̃s, sed forte non impedit trãsmissionẽ, nã istud esset grauamẽ, & ideo tolliĩ inquantũ esset grauamẽ. † l. qñ in p̃nonb. C. de inof. test. & facit ſ. ad Treb. l. qđã ita. † Ad l. si filius hr̃s, dic, ꝙ ibi filius non erat institutus pure, sed sub ꝯdõne p̃itatiua, & iõ interim non transmittit. Simile. ƺ. de le. 2. l. fi. & adde qđ not. C. de bo. q̃ lib. l. cũ non solũ. in princ. Concludendo fateor 11 ꝯrium, ꝙ q̃libet directa substõ † p̃t fieri in lĩa, qa non est grauamẽ. Præterea esto ꝙ vulgaris expressa impediret transmissionẽ, secus est in vulgari tacita, qa non facit cessare extrãnã sui hr̃dis. ƺ. de vul. & pu. l. si filius q pŕi. Facit qđ no. C. de iu. delib. l. qdã. Nono opp. & vŕ qđ fieri possit substõ in lĩa, ergo & in vniuerso, qa bẽt ius accrescendi lĩa portio, vt no. ꝑ Cy. in l. j. in l. communium, C. de nat. lib. Sol. gl. ꝯcedit ꝯrũ. Sed Doct. dñt, qd reputanĩ diuersæ hr̃ditates. & ideo non est locus iuri accrescendi, vt ƺ. de mil. testã. l. si certarũ. & qđ no. C. de mil. test. l. j. Pet. dicit quod rõ ꝯsistiĩ patrib. nõ in p̃rimonijs, cũ sit paganus. Decimo opp. qa si non trahit ad oĩa, ergo ꝑ parte testatus, & pro parte intestatus, quod est impossibile quia ius testati, & intestati est vŕe, & indiuisibile, vt l. si ego. de inof. test. Sed tu dic, ꝙ non vna, sed p̃es finguntur personæ, & iõ ut vna ꝑsona decedat testatus, & alia intestatus, procedit, ſm Pet. Vndecimo opp. dŕ hic, ꝙ p̃t substituere ĩ quarta, & tñ in ea nõ dŕ honoratus a pr̃e, sed a lege, & sic est ꝯ C de fidei. l. ab e. Sol. ibi grauãdo, hic prouidẽdo. Opp. ꝯ in bonis aduentitijs non p̃t substituere arrogator, ergo nec in hac 4 q̃ est propriũ p̃rimoniũ impuberis. Rñ. nõ est ita ꝑpriũ qa nõ est q̃sitũ filio in vita arrogatoris, sed q̃ritur ꝑ mortẽ eius, ad instar lĩæ, & iõ pŕ hẽt quoddã ius ad instar lĩæ, donec viuit, cũ possit de ea testari dũmodo non aggrauet arrogatũ. Duodecimo opp. dŕ hic, qd si pater prouideat filio arrogato de eodem,

ADDITIONES.

a Po. n. Opp. secundo. Istud late examinat Ias. in l. si a substituto, in j. no. de le. j. vbi dicit istam opi. esse communem, & Pau. de Cast. in auth. res quæ, C. commo. de leg. Ale. in l. Marcellus, §. res, quæ inf. ad Treb. Are. in l. 2. de vulg. in prin.

b Paris. in fraudem patro. Ista l. habet locum siue alienatio fuerit facta titulo lucratiuo, siue oneroso. vide Ale. in consi. 55.

c Efficaciter alienari. Et idẽ tenet hic in gl. & istud plene examinat Ias. in l. si a substituto, in prin. no. primo, inf. de le. j. ubi dicit istam correctionem esse opin. Pau. de Cast. in auth. res quæ, C. commu. de lega. Et de hoc est tex. & ibi no. Fely. & Bal. in l. Marcellus, §. res quæ, ad fi. inf. ad Treb. Are. in l. 2. in prin. inf. de vulg. & pup. Et pro ista opi. facit ratio, quia substitutio pupillaris dŕ merus fauor & pro utilitate pupilli institui. Insti. de pup. substi. in prin. nam si per pupillarem substitutionem prohiberetur alienare, istud verteretur in odium eius, contra l. quod fauore, C. de legi. nisi dicas q illud odium est annexum fauori, vers. 6. opponitur, in versiculo, & est argumento. Vide Ang. consi. 135. in 3. dubio.

d Poma. Sexto. Vide Ale. consi. 160. vol. 2.

e Vel solue melius. Adde, qđ in hac solutione cõtinetur quicquid boni dŕ in hac re. Sed diminute & corrupte loquitur secundom Ias. hic. col. 7 qui declarat, qđ vult dicere, qđ regula d. §. in nouissimo, procedit quando hæreditas, vel quota defertur ex dispositione testatoris, & in vniuersali, secus quando defertur ex prouidentia l. ut in hac quarta, quæ defertur impuberi arrogato.

f Clau. Quidam ita. Vel potest responderi prout in simili respondet Bart. quando datus est cohæres extraneus. in l. licet, C. de iure delib.

eodem, qđ prouidet lex: ista prouisio dř legalis, non paterna. Contra. ou a expressio corũ, quæ tacite insunt, multum operatur. Vnde datu quod tacite insit, tñ dēt aliquid operari, vt infra ad l. Fal. l. Titia nã tacite inest ex legali prouisione, & prouidentia quod detrahitur Falcidia: tñ si testator hoc expresse permittit, multũ operatur, vt ibi patet. Pet. dicit, ꝙ in fauorē pōt aliquid operari, vt ibi no. in odiũ non, vt hic. Vel dic, ꝙ vbi rōne expressionis nominaī, actio legis tunc operatur, ꝙ per expressionem augetur effectus, ?secus si per æquipollentiam, vt hic. Præterea hic erat ex necessitate præcedentis causæ, ibi non. de hoc latius infra dicam.

Nunc venio ad quæstiones.

Et sciēdum ē, ꝙ iste tex. tractat de restōne bonorũ arrogati, & de quarta, nec đt cui, nec dicit quo iure. Et primo capiamus casum lřæ, qñ př arrogator decedit, q̃ro quo iure restituuntur bona impubeo arrogato? Secundo quæro, quo iure restituuntur hřdi impuberis. Tertio quæro, quo iure impubes petat quartam. Quarto, quęro, quo iure hæres eius

12 petat. † Venio ad primum, ꝙ qñ impubes arrogatur, interponitur stipulatio quædam sũ p restitutione, cuius forma vř ista: Ego talis arrogator ꝓmitto tali publicæ personæ recipienti, & stipulãti pro omnibus consanguineis, ad quos bona impuberis pertinēt, si arrogatus nō vixerit. me post mortem impuberis restiturum. Ista forma vř ꝓbari Insti. e. § cum aũt, & s̃. e. l. non aliter. Cũ ergo forma stipulationis sit ponderanda, & in ista stipulatione non possit agere vigore stipulationis, nec ergo sibi habebit obligatos fideiussores validantes stipulationem nec pignora, & si dicatur, plus conceditur hæredi eius, ꝗ pei. Rñ. non est ita nam qñ arrogatio soluitur morte arrogatoris, tunc incipit ius ad impuberem spectare. & sic ius incipit ab impubere, & quale competit, tale transmittat, & si ius stipulationis no habet, ergo nec transmittit. Sed qñ soluitur morte arrogati, tunc eius hæredibus est opus remedio stipulationis, quæ non incipit ab impubere, quo ad comissionem. Quo ergo iure c ñ superest impubes aget? Rñ. ꝙ in eum tũc reuertetur dñium recta via. Vnde existentia sui hřdis, alias ēi bona ipso iure recuperat, vt ꝟ. de secun. tab. l. qui ex liberis. §. testō, non tñ recuperat possessionem, nisi res tradaī. l. dotis, C. solu. matr. Sed hodie vř quod ēt possessionem recuperet, nam cum dni et proprietarius, ciuiliter possidet & mortuo patre q nō possidet, nisi solum vsum fru. vt Insti. de acq. per arro. ipso iure ignorans incipit naturaliter possidere, vt ꝟ. de acq. poss. l. clam possidere. §. fi. & l. seq. si autem sunt res q̃ rōne vsusf. inducunt dñium, vt pecunia quæ in qualitate vsusf. non distinguitur a dñio, & aliæ res in quib. vsusf. abdicat dñium, vt quæ vsu consumunī, tunc non possidet filius vllo mō, & iō opus est retraditione. & facit, C. de secun. nup. l. hac edictali. §. mobilium. Sed tu dic, ꝙ in forma stipulationis dēt fieri mentio de persona pupilli: qa permittitur pupillo si superuiuat, & vbi nō superuiueret, arrogator tenetur illis, ad quos statu nō mutato bona peruenissent, quia in omnibus quorum interest, stipulatio ista dēt interponi. s̃. e. l. his verbis, & l. nec ei. §. eorum. alias, ijs. Conclu dn ergo, ꝙ ipse impubes potest agere ex stipulatione, interposita actione datiua, & si non fuit stipulatio interposita, habetur pro interposita, & datur vtilis actio ipsi impuberi, vt l. his verbis. Opp. ꝙ dicitur actio datiua, quia ex fictione legis datur actio directa. C. de rei vxo. act. l. vni. in prin. & dico dic, ꝙ ibi non dicitur, ꝙ stipulatio fingatur. Dic ergo ꝙ est datiua ex suppletione legis, & non ex fictione stipulationis, & hoc de prima quæst.

13 **De secunda,** † Quãt succurrat hřdi impuberis. j. occurrit videre, si pt hře hřdē ab intestato. Certũ est ꝙ sic, qa decedit sui iuris, sed ex testō non vř, nã ex testō arrogatoris non nisi in quarta, vt hic, non in bonis arrogati, vt ex testō patris nãlis, qa corrupta vř substō prius facta in testō patris ve n. l. nec ei. §. eorũ, s̃. eod. Gl. sol. hoc ꝙ de iure ciuili non vocet substitutus, sed de iure prætorio per bon. pos. succurritur, & est casus, in quo bon. pos. est necessaria, vt C. vnde leg. l. certum. Sed ꝯ istud vř, qa ex quo est rupta per capi. diminutionem, non reconualescit p seipsum, sed dēt cōfirmari nouo iudicio, vt l. qui ex liberis. §. testō. ꝟ. de sec. tab. In ꝯrium soluunt Doc. ꝙ noua volũtas requiritur in eo, q potest velle. Secus si non hēt velle, vt impubes, vt hic fm Pet. Sed hac rōne idem in furioso, quod non vř verũ. quia est intestabilis facto suo, qui se in arrogationem dedit, & iō postea mortē re arrogatore nō cōualescit testm̃, quod fecerat, secus in eo, q fit intestabilis sine facto suo, vt no. in l. 1. §. exigit. ꝟ. de bono. poss. fm tab. Et theorica ibi data est necessaria ad intellectũ huius qō. & iō dico, ꝙ spãle est in substōne pupillari, quia non absurbet in totum patriã ptãtem, dũmō tpe, quo substō cōfirmaī, sit habilis, sic infra de vul. & pu. l. 2. §. sed si extraneũ. Nec ob. §. eorum. vbi vř ꝙ extinguaī substō, qa verũ est de iure ciuili, sed postea cōualescit de iure ptorio. Sic ꝟ. de inin. test. l. posthu mus. & alibi testm̃, qđ non valuit, casu ꝯfirmaī, vt ꝟ. de hær. inst. l. qui soluendo. ibi tñ non erat defectus in substantialib. nec in ꝑsona, qa hō non ꝓhibebat testari, sed alienare in ꝑiudicium creditorum. Dic, ꝙ qñ pubes dat se in arrogationē, vř tacite suũ testm̃ reuocare ipso facto, & iō arrogatione finita requiritur noua volũtas. Secus est in impubere arrogato, qa nō pendet ex sua voluntate, sed pris, & iō cessante capitis dimi. ipso iure reconualescit substō, ergo qñ ꝑcedit arrogatio, ꝓ ōt impubes hře hęredē ex substōne primi pris, quã ptor tueī, & est necessaria bo. pos. Et ita đt glo. quo ergo iure aget? Vř ꝙ iure ptorio, cum sit bon. poss. Sed tu dic, ꝙ ad vniuersitatē admittiī de iure ptorio, sed ad istã actionē intētãdã admittiī de iure ciuili cã remota insp ecta, qa oriī ex stipłone vera, vł ꝑsumpta, vt no. ꝟ. đ bo. pos. her. pe l. 2. & Inst. đ ac. §. sed istę. p gl. & Dy. Qualis. n. ē actio testōris talis est actio successionis. ar. ꝟ. de acq. hęr. l. 1. §. 1. dicere ꝙ sit necessaria bo. pos. est valde alterare ius substituti a pře naturali, & hoc de 2. qō.

14 **De tertia,** † Quo iure impubes petat quartã, nã sũp quarta nō interponitur cautio. Rñd. p ꝯclũsionem ex l. si arrogator, & hoc si arrogator non reliquit eam arrogato, sed si eam ei reliqt per actionem ex testō, vt l. j. §. si impuberi. de colla. bon. Nam tenet testm̃, vbi lřa relinqtur filio: non. n. est verus creditor filius in lřa, sed quasi creditor vt no. in l. 3. C. de in. & fac. ign. Et sic non ob. ꝟ. de lega. 1. l. si creditori, & sic alias per se arrogator non tenetur ad quartam, sed ad relinquendum partē, & sic ad factum. Si ergo reliquit, valet, qa facit quod debet: Sed hoc non vř bene dictum, qa si arrogator esset intestabilis, ergo arrogato non deberetur vera quarta. Item factum nō, quia impossibile, vt ꝟ. ad l. Rho. l. si vehenda. in princ. Item præuenit arrogator, assignando ei quartã inter viuos. ꝟ. ad l. Fale. l. cum quo de peculio. §. fin. & est debitur in quarta, non in facto, nec succedit, vt dicunt, noua oblō ad interesse ꝯ non relinquentem, sed ad quartam formari debet petitio, non ad quantitatem, vt ꝟ. de leg. 2. l. non amplius. §. fin.

15 **De quarta,** † Quo iure petat hæres impuberis? Dico qđ eodē iure sicut defunctus qui transmittit, vt hic, & d. §. si impuberi. Nã ista legitimatio transmittiī ad quēlibet successorem sine aliqua acceptatione, quia est in obligatione, qđ no. & hoc qñ arrogatio soluitur morte arrogatoris: sed qa qñque soluitur pp obitũ impuberis: Quęro in hoc themate de infrascriptis qō. & primo si moriī impubes in pupillari ætate, vtrum possit hře hæredem ex testō? Sedo, vtrum possit habere hęredē ab intestatu, & vtrũ transmiserit ius stipulationis, & vtrum transmise

16 rit quartã. † In primo non est dubium, ꝙ ex testō arrogatoris non pōt habere hæredem, quia est capite minutus: & hæreditas, velut patr. s. alii q̃n possit, vt ꝟ. de capt. l. ꝙ si filius. ꝟ. de vul. & pup. subst. l. lex Cornelia, & l. pen. ꝟ. de ventre inspi. Sed dubiũ est, an ex testō pris nãlis? Et vř ꝙ non, qa decedit filiusfa. qa non pōt testari vere, nec interpretatiue, vt l. 2. §. j. de vul. & pup. Item qa non hēt bona, vt in auth. ingressi, C. de sacros. eccl. Itē qa rupta substitutione non ꝯualuit, vt s̃. eo. l. nec ei. §. eorũ, & hoc tenet glo. Inst. eo. §. cũ autē, & facit cũ dicit, ꝙ caueī de restituendo eis, qui successuri essent, si adoptio facta non esset. No. ꝙ dicit, tunc essent successuri. q. d. non nunc, alias nō ꝯciperent verba illo mō, sed ꝑmitteret simplr illis successio. Nec pōt dici ꝙ ꝯualescat iure ꝑtorio, qa filiusfa. nō hēt hæredem testamentariũ. Præterea, př arrogator est ꝑteritus, ergo testm̃ filij est nullum. In ꝯrium sentit ista glo. quæ đt, ꝙ lex fingit testm̃ non rumpi, qa non vult ius eorũ deterius fieri p arrogationē. Sed certũ est ꝙ fictio pōt ꝯfirmare testm̃, vt ꝟ. de vul. & pup. l. lex Cor. Præterea libertates directæ ꝯpetunt, ergo ex testō. Itē legata debenī iure legatorũ p rei vendicationē, & hypothecam, ergo valet testm̃. Itē impubes non potest testari, ergo nec rũpere testamentũ, p arg. a potentia potiori ꝯtriorũ. Ad ꝯria rñdendũ, ꝙ est hic spãle, ꝙ filiusfa. hēat hřdem. Et p hoc vř ꝟ. de vulg. & pup. l. cã cognita. Sol. de rigore iuris testm̃ est irritũ, sed de æqtate tenet, & competit substitutio bo. pos. vñ lřm in extraordinaria, vt ff. de legi. & senatusc. l. 1. simile Insti. de eo cui libe. cã bo. adi. in fi. Et hoc di

17 ctũ sit de 1. qō. De secunda † vtrũ possit hře hřdē ab intestato: Dic ꝙ sic olim p bo. pos. vt dixi. iure ciuili refragante, hodie ꝯ de iure ciuili filius pt hře hřdē ab itestato, vt ī Auth. vt liceat mři, & auię,

18 & hoc verũ si decedat impubes, & hoc de 2. q. De tertia, † vtrũ filius transmittat ius stipłonis: aut decedit pubes, & non trãsmittit, qa finit stipło pubertate, vt s̃. eo. l. hoc aũt, & Inst. eo. §. cũ aũt. Aut decedit impubes, & tunc pēdet ex ꝑmissis. Nã si non hēt successorē, tũc non transmittit, sed aget substitutus ex sua ꝑsona sine instōne hřdis. nec ageret, nec ꝯueniteī a creditorib. bonorũ, ut hřs, si ñ hřt, qd est verius. nã venit in transmissionē, & hř p hřde quoad onera, & emolumēta q̃ vniuersitatē sequunī. facit qđ no. ꝟ. de pecu. l. pecul. fi. in princ. C. ad l. Iuliã, de vel. tutoris. De 4. qōne dico,

19 † ꝙ nunq filius trãsmittit lřam, si decedit prius q̃ př, qa non dētur ei nisi mortuo patre. Facit C. de sacros. eccl. auth. si qua mulier, & p Dy. in l. fi. de lib. agn. & l. 1. §. si impuberi. ꝟ. de coll. bo. Nō. n. trãsmittit oblō, cuius ꝯdō deficit. † Vlterius dictũ est ꝙ altero iure. 1.

20 ex testō vel ab intestato, pōt impubes hřdē hře. Sed an vtroq; iure simul? v. g. decedit impubes mortuo arrogatore, cui impuberi př nãlis non dederat substitutũ, sed arrogator sic. dicit gl. ꝙ iste in totũ testatus decedit, qa substitutio trahit ad vniuersum, qđ est no. ꝙ substō directa facta in līma trahitur ad oĩa bona. Ita tenet hic gl. Facit, qa ne decedat pro parte testatus cã est indiuisibilis, & ista duo ꝯria in eo. subiecto. i. in ea. ꝑsona, non cadũt, ut inf. de reg. iur. l. ius nřm, & ar. ꝟ. de test. l. si is q Item facit pro glo. C. de secũ. nup. l. j. ad Treb. l. cogi. § hi qui solidum. licet qui venirent alias ab intestato, nunc non venirent ab intestato: tñ agerēt ꝯ substitutum, cũ non sit hæres ꝓmissoris, nisi de iure legitimæ, quia non sequũtur debite legitima, vt l. Pap. §. quarta. ꝟ. de inoff. test. Et qa actio ꝑsonalis

nalis, non sequitur fundũ. l. j. §. si hr̃s. ff. ad Treb. Si vero tu dicis nõ venire substitutũ, sed hr̃dem arrogatoris, tũc substitutus ibit cãtando, quia habebit bona & restituet: hr̃s vero nil deplorabit. Iste 21 sunt truffæ, iõ dicetur in seq. q. † Quæro, nunqd iste impubes possit decedere cũ duab. tabulis pupillarib. s. primi testõris, & secũdi? Et vr̃ q non potest quis decedere testamentis valentib. iure directo, vt ff. ad Treb. l. si quis priore, & ideo substitut' ab arrogatore, nunquam substitutus vltimo testõ totum capiet, sed restituet, vt s. proxi. qõ. vel tenebuntur hæredes vel fes arrogatoris. Gl. nescit se firmare, qa loquit̃ male in eo qd̃ dicit substõnẽ patris nãlis cessare, & ẽt in eo qd̃ dicit s. in cã testati. Et ideo dicit Iac. de Are. alias de Rau. qñ ɔcurrũt substituti præfertur substitutus vr̃ substituto in quarta, cũ sufficiat substõnẽ in quarta obliquari, & trahi ad restitutionẽ. C. de hær. inst. l. quoties. Sed illa loquit̃ qñ io eadẽ uoluntate est substitutus in re certa, & alius in vñ hoc iure fm̃ Gul. Sed opp. qa qñ ẽt in eodẽ testõ est substitutio in re certa, & vñ, quælibet valet suo iure: ergo multo fortius in diuersis testis. Nec debet quis dicere obliquari, qa substõ in re certa vel quantitate, in suis si nibus nunquã est directa: qd̃ sic probo. Directa substitutio est qñ substitutus non capit ab alio, sed manu sua media capit, ergo substitutus in legitima, nõ ẽ substitutus pupillariter, sed quidã legatarius, vt no. ff. de hær. inst. l. his verbis gl. nr̃a peruenit ordinẽ. Nã facit successorẽ in lr̃a vl̃em, & successorẽ vl̃em directum obliquari, & sic est ɔ veritatem fm̃ Iac. de Rau. Sed ista opi. ẽ ɔ q. rã si qõ dicit, q de re certa impuberi in lr̃a non põt p fideicõmissum substitui, &c. Sed si obliquaret̃, esset fideicommissaria, ergo impossibile est obliquari. Item substitutio est directa, & sic restituere nemini rogauit. Sed r̃ideo, qa ex quo vigore substõnis pupillaris, nõ potest aliquid aliud ɔsequi quam quartã, oportet q ipsam petat ab obligato. sed certe nõ teneni ad hoc hr̃des. s. impuberis, sed patris. Et iõ dicit Pet. vtranq; substitutionẽ valere, iure directo, in eo in quo facta est, & eundẽ pp diuersitatẽ patrum posse hr̃e plura testamenta. Itẽ in eodẽ potest esse cã testati. & ĩtestati, siue per repudiationẽ, qd̃ credo verũ. Non obs. q non p̃t decedere duob. testis factus. Nã r̃ndeo, q posito vno inconueniẽti, sequitur aliud. C. de rescin. vend. l. rẽtas. Sed inconueniẽs est, qd̃ qs hẽat duos patres. l. vulgo. s. de sta. hom. & tñ hic secus, ergo sequit̃ aliud inconueniens, qd̃ quis possit decedere cũ duob. testis, & eo. mõ qd̃ põt 22 testatus, & intestatus, &c. Et hęc valẽt ad q. † ĩ ciuitate Perusij est statutũ, qd̃ in testõ interueniãt septẽ testes. In ciuitate Florẽtiæ statutum est qd̃ interueniant decẽ. Modo testm̃ est conditũ Perusij, hr̃s petit in ciuitate Perusij, & in ciuitate Florentiæ, obijcitur sibi q testm̃ non valet, qa non habet decẽ testes. Dico qd̃ hæres habebit illa bona q̃ sunt Perusij, & venientes ab intestatu quę sunt Florentiæ. Dic de hoc per Cy. melius, & latius in l. j. C. d̃ sum. tri. &c, & ẽt per me in repetitione mea d. l. j. quia ad vnam pluralitatẽ sequitur aliquid, pp quod in pplexis fallunt illæ regulæ, vt ff. de her. inst. l. si patre, & no. ff. de ver. ob. l. ita stipulatus, & quia in diuersis hæreditatib. separatis, non hẽt locũ ius accrescẽdi, sed in ɔiunctis hæreditatib. sic, vt dixi in l. fi. ff. de acq. hær. impossibile est, qd̃ vna hæreditas accrescat alteri. l. si sub ɔdõne. quib. mod. vsusf. amit. qa testator in alium non potest facere accrescere, vide Cy. in l. j. C. de 23 adop. Ista lex inducitur † in argũ ad qõnem. reo fuit data dilatio, vult actor probare: reus ad hoc, vt actor non probet, renunciauit dilationi sibi datæ, an possit? Et allegatur hæc lex quod nõ, quia id beneficium, quod conceditur aduersario, vt possit probare intra terminũ datum, est ex prouidentia legis, & ideo non potest p partem renunciari. Ad hoc allegatur. l. si post mortem. §. fi. ff. de bon. poss. ɔ tab. & per Dy. ibi Extra no. argumentum ad quæstionẽ de 24 tpe † quadrimestri, vt intelligatur legale, non iudiciale. Sed dices ɔ quia est dilatio iudicis. Sed dic quod est legale, vt d̃ quarta arrogatoris: & ideo arrogator non est aliquis agens, sed merus executor. Sed certe iudex vr̃ legis exequutor, vt ff. d̃ re iudi. l. 4. §. si quis. in fi. forte secus in arbitro, quia arbiter non est minister legis: sed priuatus, qui ẽt habet liberum arbitrium, & non potest ab eius facto appellari. Et faciunt prædicta ad quæstionem de impubere filio monacho facto. Nam si decedat in pupillari ætate venit substitutus pupillariter, alias non. & nota impuberi posse fieri codicillos sicut testm̃, vt ff. de leg. 2. l. si Titio. § fin. & ibi glo. fi. p illũ tex, † in illa l. quod fideicommissum. † eo. ti. Vnde post pupillarẽ substitutionem possunt addi codicilli pupillares, & hoc non habes alibi. Extra no. quod ista litera facit differentiam inter substitutionem directam, & fideicommissariã: sed quę dicatur fideicõmissaria, respon. Qñ testator fidem alterius interponit, sed qñ nõ interponit inter se, & substitutum aliquem, tunc est directa, vt no. C. de fideic. l. eam quam. & ideo qñ dubitatur, an voluerit fideicommissarium, vel hæredem facere, in directã substitutionem interpretabit, quia media manet inter substitotos directa, vt ff. de acq. hære. l. ex parte. Sed q̃uo cognoscimr in hoc voluntas testatoris? R̃n. per formam verborũ, & qñq; in verbo dispositiuo consistit ius, qñq; in ɔdõne, quia conditio qñq; imponat directam substitutionem, qñq; obliquam. Materia est in l. precibus. C. de impub. 25 & alijs substitutionib. Quærtu extra gl. † Quid si impubes arrogatus instituatur solus, & de restituendo rogetur, an detrahat duas quartas: Et vr̃ q sic, quia ad duo iura prætendit. In ɔtrarium facit de inof. test. l. Pap. §. si quis impuberi. Et hoc est verius, quia compẽsatio fit. C. vnde vir & vxor. auth. præterea, & inf. sol. mat. l. si cum dotẽ. § si pr̃. Sed in alio legiomo. & nãli distinguit̃, vtrum sit rogatus pure, vel sub ɔdõne, ext. de test. c. Rayn. & l. Pap. § meminisse. 26 ff. de inoff. testa. & ibi dicam. † Extra quæro, ex quo arrogans põt decedere cũ duob. testamentis, quid si relinquat̃ hæredi eius, de quo hr̃de istorũ intelligitur. R̃n. interdũ fit mentio hæredis respectu, siue rõne coniunctionis, vt inf. ad Treb. l. ex facto. §. fin. interdũ respectu successionis, tũc intelligitur de hr̃de vl̃, quia est iste hæres proprie. l. quædã. §. i. inf. de eden. In gl. hæc lex, &c. Ista gl diuiditur in tres partes. Primo loquit̃, qñ arrogator præobijt. Scdo qñ præobijt arrogatus. Tertio redit ad primũ thema. Secunda ibi, sed quid. Tertia ibi, sed pone. Et tertia subdiuiditur in dua partes. Prima loquit̃ qñ est qõ inter venientes ab intestato. & substitutũ. In i. qõ. gl. firmat q causa testati trahat ad se cãm ĩtestati. Io 2 qõ. gl. ponit duas opi. Vna est, q substitutus ab arrogatore directa via succedat in oĩbus bonis, & teneat̃ alijs substitutis ex stipũone. Secunda, q vterq; succedat prout substitutus est, & qui possidet teneatur non possideon, vtili petitione hęreditatis, q̃ est in rẽ actio, & sequit̃ possessorẽ, & tunc sequitur q quis cũ duplici testõ decedat, qd̃ alibi non reperitur in Pagano, fm̃ glo. In e. a. glo. ibi, per bonorũ possessoriã, quia id qd̃ est nullũ, non recõualescit, nisi de iure prætorio. l. posthumus. inf. de iniu. rup. test. Sed hic fit deterior ɔdõ primi substituti per arrogationem, quare non potest succedere de iure ciuili. Vel dic, q homo hoc casu dispensat, nisi possit succedere de ęquitate iuris prętorij, & est speciale, vt inf. de vul. & pup. l. cã cognita. Pro hoc, quia legata, & libertates vr̃ posse peti per vtilẽ actionẽ, d. l. his verbis, fm̃ Doc. Iste ver. sed an impuberi. 27 indicitur in argũ ad qõnem talẽ, quæ fuit disputata hic. † Testator facit testm̃, & filios suos pupillos hr̃des instituit, & post mortẽ eorum substituit pauperes, si vterq; eorũ moriens sine liberis ĩ hac forma: & si ambo filij mei sine liberis decesserint, substituo pauperes Christi. Modo quæritur, nunqd ista substõ sit directa cõpẽdiosa, intra tpa pubertatis: & postea sit fideicommissaria, & maxime matre ĩ medio existẽte? Et vr̃, q dicta substõ sit ĩ omni tpe fideicommissaria. Primo, qa eadẽ res non debet diuerso iure censeri, vt l. eum qui. inf. de vinca. Scdo, quia vna est ratio, quæ importat vnũ intellectum testatoris, ar. l. vnicæ. §. his ita. ver. hoc ita tam varie. C. de cad. tol. Ergo repugnant sibi diuersi modi intelligẽdi. Tertio, qa vbi vna determinatio sequitur multa determinabilia, respectu personarũ, pariter ergo & eo. modo, ea determinate debet. l. iam hoc iure. inf. d̃ vulg. & pup. & C. eo. l. quãuis. si est ita circa personas, idẽ debet esse circa tpa: quia sic arguit homo de personis ad tps. io ista mã, vt inf. de vulga. & pup. l. q plures liberos, in prin. sed hoc verbũ, substituunt, habet se per modũ determinationis, ergo si est relatũ diffinitiue ad multa tpa, determinat tpa eo. modo, sed eo. modo non potest determinare, nisi in fideicõmisso, ergo &c. Et pro hoc vr̃ no. in lr̃a: qa si testator impuberi arrogato substituit, qñcunq; decedat, dr̃ qd̃ non potest admitti nisi p fideicommissum. ergo est fideicommissaria. Pro hoc vr̃ alibi tex. C. de inst. & subst. l. generaliter, in prin. vbi dicit, si testator filium substituit sub duplici ɔdõne, dicendo, si decesserit sine liberis, & vxorẽ non habuerit, talem substituo, vtraq; ɔdõ dẽt fm̃ verba testamenti intelligi: Ergo est fideicommissaria. Hoc tenet AZo in summa, C. de impub. & alijs subst. Hoc tenet AZo ĩ legib. p̃alleg. Idẽ ibi tenebat Cy. in lectura anteq̃ faceret additiones. Idẽ Dy. in mã substitutionis, & Gul. d̃ Cu. & p̃dicta concludunt, ẽt si mater non esset in medio: sed q matre existente in medio, p̃dicta procedant sine dubio, probatur. primo ratione fauoris, quæ matri adhibẽt in successione filij, homo p̃sumit successionem mr̃e exñte in medio esse fideicommissariã. Vñ in vulgari expressa, non ɔtinet̃ tacita pupillaris, qñ mr̃ est in medio: & ideo non excludit mr̃em: qa nõ vr̃ ita excludere tacita substitutio mr̃em, sicut expressa, no. in l. p̃cib. C. de impub. & alijs substit. & in l. fi. C. de inst. & substi. & in l. in testõ. C. de mil. test. & ĩnst. de pub. subst. § qua ratione. in gl. Secundo prabatur, qa si hæc substitutio traheretur ad pupillarẽ, esset per interpretationẽ: qa verba non sonant in pupillarẽ; cum non sint ita concepta, sicut concipitur vera pupillaris, vt Insti. de pup. subst. in prinç. Sed ista interpretatio est odiosa, quia continet odiũ irrationabile, cũ excludat matrẽ sine suo facto a successione filij, ergo ista interpretatio est restringenda, & non ampliãda, nę ptineat pupillare. Et ad hoc facit. C. d̃ impu. & alijs subst. l. humanitatis, vbi per exemplarẽ non posset mr̃ excludi, p d. rationẽ, qa eã excludere, esset odiosum, licet contineret fauorẽ, & prouisionẽ filij furiosi, cui fecit testm̃. præterea lex quæ dicit, p̃rem filij pupilli posse excludere mr̃em a successione filij, d. §. sed nec impuberis. ex quadã ratione de rigore iuris valet: quia quodã respectu est testm̃ p̃rium. l. quo ad ordinationẽ, non tõ potest negari, quin de iure illa ratio subsistat, vt l. nã & si parẽtib. de inoff. test. Sicut n. filius non possit excludere matrem, ita nec minister filij, io testãdo pro filio, cum fauore filij hoc ministerium ei cõcesserit lex, q ipsi

ADDITIO.

† Clau. Quod fideicommissum. Alias est gl. in l. si fundum per fideicommissum. §. fi. ff. de leg. 1. vbi etiam Bar.

ipsi filio remota est impediente, ætate non liceret, non dēt ergo de æquitate licere patri. Et hac ratione æquitatis, & humanitatis fundatur l. humanitatis. & præall. & ibi tangitur per Iac. de Rau. Si igitur materna exclusio procedit de rigore, maxime de bonis filij, ita ꝙ nunquam fuerunt patris, dicta exclusio non debet trahi an ꝯñam, nec debet intelligi fieri in dubio, vt l. quoties idem ser- mo. ℨ. de reg. iu. In ꝯñnm quod mater oīno excludatur, & ꝙ sub- stitutionem oīno iure directo succedat substitutus, probatur le- gib. & rōnib. Et primo hoc tenet gl. Inst. de pup. subst. §. qua rōne in gl. mag. in fi. vbi dicit, quod intra tempora pubertatis est dire- cta, postea trahit ad fideicommissariam, nec distinguit sit mater i medio, vel in substitutione facta a pagano, sed sentire vr̃, ꝙ illa di- stinctio habeat locum in substitutione facta a milite, & vbi filius non succedat in pupillari ætate, sed post. Ratio dr̃iæ potest esse, qđ si miles substituat directo filio post pupillarem ætatem, istud est introductum specialiter ꝯ ius cōe, in priuilegium militis: & ideo nō debet trahi ad ꝯñam. i. ad exclusionem maternam, & per hoc patet, quare sit secus in pupillari ætate, quia intra id tp̃s potest sub stitutio valere de iure cōi, vnde matrem excludit, vt l. precib. C. d impub. & alijs substi. Ratio. n. est, quia fortius est ius cōe, quā pri- uilegium ad excludēdū, vt l. eius militis. §. j. ℨ. de mili. test. & hoc casu loquitur. l. in testō. C. de testa. mili. Præterea in dubio non est credendum, patrem velle grauare filium, immo consilium capit pro filijs suis, & non ꝯ eos, vt l. nihil de bon. quæ lib. & l. scripto. ℨ. vnde liberi. Sed ita est, ꝙ pupillaris substitutio continet prouisio- nem filij, fideicommissaria continet onus, vt hac l. si arrogator. ver. sed an impuben. & C. de inof. test. l. ex trib. Ergo in dubio pa ter non intelligitur substituere filio per fideicommissum, sed pu- pillariter. Et hanc rōnem vr̃ sequi tex. ext. de testa. c. si pater ver. cum in substitutionib. li. 6. Nec obst. ꝙ ex isto fauore sequaẽ odiū respectu matris: nam hoc nō est verisimile, ꝙ pater voluerit, quia ex ordinata charitate, & affectione magis tenetur ad filium, quē etiam diligit vltra seipsum, vt l. isti quidem ℨ. qđ metũ cau. Vnde si sequitur ex hoc odium respectu matris, non est curandum, quia venit per quandam ꝯñam. Sicut dicimus in simili, ꝙ exceptio dr̃ fauorabilis, quæ principaliter continet fauorē, licet per ꝯñam cō tineat odium, vt patet in exceptione Velleiani, vt ℨ. de cond. ind. l. qui exceptionem, & ℨ. ad Macedo. l. tametsi. ita ī proposito, ista interpretatio debet dici fauorabilis, considerato principali respe- ctu, & intentione testatoris: & non odiosa ratione consequentiæ suç. hoc etiam gl. vr̃ dicere quæ dicit, ꝙ in dubio recipit interpre- tationem directæ, vt no. in l. verbis ciuilibus. ℨ. de vulg. & pup. sed non potest negari, quin ista substitutio sit dubia, cum verba ipsa non exprimant speciem substōnis. Præterea, qñ dubitatur super aliquo, cui extremorum applicetur, debet applicari digniori: sed substitutio pupillaris est dignior fideicommissaria, vt l. quod per manus. de iure codicil. ergo substitutio dubia, applicatur tāquam media ad illud extremum, quod est dignius. i. ad pupillarem sub stitutionem, nō ad fideicommissariam. Præterea dicta substō est compendiose facta. i. indefinite quo ad casus, & tp̃a, quam substi- tutionē iura vocant compendiosam, vt d. l. precib. §. si vero substi tutio. Sed compendiosa substō applicatur s̄m casus, & tp̃a, vel ad pupillarē, vel ad fideicommissariā, vt si moriatur pupillus, ad pu- pillarē; si postea, ad fideicommissariam, vt d. §. si vero substituno. ergo liquet aperte, quod erit pupillaris. Præterea duæ sunt species substitutionum, directa & fideicommissaria. Itē duæ sunt species directæ. s. vulgaris, & pupillaris, ad quas reducuntur compendio- sa, breuiloqua, & exemplaris, vt no. in l. j. de vulg. & pup. substi. sed illa est compendiosa. ergo ad vulgarem, & pupillarem. Præterea substitutio debet variari s̄m tp̃a, vt ℨ. de lega. 2. l. Titia Seio. §. vsu ras. ℨ. de hære. insti. l. 3. qui fideicommissariam, & l. pater Seueri- nam. §. conditionum verba. ℨ. de cond. & demō. Item verba, quæ diriguntur ad aliquem, intelligunẽ s̄m ꝯdōnem eius, vt ℨ. de iud. l. sed & si susceperit. §. si libertus, & ℨ. de vsu, & habita. l. plenum. §. equitij. Ex quib. concluditur, ꝙ debet intelligi pupillaris, in pupil lari ætate, vr̃ de hoc l. Centuno. ℨ. de vulg. & pup. & hac l. si arroga tor. in ver. sed an impuberi, ꝗ. respon. vbi dr̃, ꝙ vsque ad pupillarem ætatem valet iure directo, si pater substituat arrogato. ergo idem in patre naturali, vt s̄. eo. l. in adop. Et istam partem vĩr in hoc te- nere Canonistæ in d. c. si pater. Prædicta qō magis est facti, quam iuris. Ius. n. potestatem permittit patri substituēdi pupillariter & fideicommissarie, & sic valet ipsi per fideicommissum substitue re, nihil repugnat ne substō discernatur, a substōne, quæ sita patre sed ideo dr̃, ꝙ facti est quæstio, quia de intentione testatoris dubi tatur, qui non satis exprimit suam intentionē, sicut dicit illa lex s̄. de sta. hom. l. idem erit. ver. qō. In isto igitur dubio oportet veni- re ad interpretationē voluntatis ex verbis testamenti præcedenti- bus, & sequentib. vt l. si seruus plurisi. in fi. ℨ. de leg. j. & de testis. l. hæredes palam. §. sed si notā. de le. 2. l. cū ꝓponebatur. ibi, ꝯiectu ra potuit admitti, & c. Itē debet sic intelligi, vt adhæreat æquitati & nāli rationi, inquātum magis potest. Ista est. n. melius iuridica, cū ars sit boni, & æqui. l. j. ī prin. de iust. & iu. His igitur præmissis, si ꝯstat aliquo iudicio, testatorem voluisse suam vxorem certa re fore contētam, ꝓ omni successione, quæ cōpeteret, dicerem ma trē excludi, l. quoties. §. si duo. de hære. insti. & ꝙ ibi no. per mc. Di co, ꝙ hoc est verū, qñ constat, ꝙ voluit eam excludere post mor tem filij. nam illa verba, iubeo eam esse contentam, in propria ip sorum verborū significatione, de æquitate non intelligētur eam excludere post mortem filij, vt ℨ. de leg. 3. l. Paulo Callimacho. §. j. & de verb. obl. l. qui Romæ. §. fi. Itē diligenter est considerandū, si ista substitutio est determinata ad certa bona paterna, quia etiā intelligitur fideicommissaria, nec. n. tūc fit larga interpretatio, vt l. cogi. § & generaliter. & ibi per Dy. ℨ. ad Tre. & intelligo factā ī certis reb. ēt si est facta in bonis immobilib. Nā hęc appellatio stri cte intelligit: quia si trahere eam ad bona maxime hr̃dis, esset ꝯ rationē; & magis esset ꝯ rationē trahere ipsam ad pupillarē substi tutionē, quam ad bona propria filij, de quib. nihil testator dixerit vñ in tali vinculo censent bona hr̃dis, ar. ℨ. de pig. l. Pau. Quod au- tē appłō mobiliū, & immobiliū non trahatur ad hr̃ditatem, patet ꝙ mobilia, & immobilia sunt corporea: sed hæreditas est quid in corporale: sed corporale & incorporale sunt species distinctę: er- go vnum non infertur ad alterū. Itē talis significatio nō pertinet ad noīa debitorū, cum amplius sint quā mobilia, & immobilia, vt l. q̄ Tuberonis. §. in peculio, de peculio. & l. 3. C. de quadrien. ꝑ scr. & no. Spe. ī ti. de fructib. & interesse, & per Gul. in l. j. s̄. de sta. hom. Item non veniunt nomina passiue, vt patet Inst. de acqui. ꝑ arroga. in fi. & de pec. leg. l. si peculium. §. j. maxime qñ mater est in medio, quia trahere dictam substōnē ad exclusionē matris, eēt interpretari beneficium large ꝯ ius tertij. i. ꝯ ius matris, sed nedū in testis quæ plenius interpretanẽ, sed ēt in beneficijs q̄ plenissime interpretant, nūquam in præiudiciō tertij fit larga interpretatio, imo stricta & strictissima, vt l. beneficiū. s̄. de cōsti. prin. & est mā l. princeps bona, & l. mouentium. ℨ. de verb. sign. Præterea pona- mus, quod dictus testōr decesserit nihil habens in bonis, nec mo bilia, nec stabilia, nec noīa debitorum, hæc verba testatoris defi- ciunt, & eius intentio est intelligenda, s̄m quod verba sonant. l. il le aut ille. § cum in verbis. ℨ. de leg. 3. & tñ hr̃ditas est. l. hr̃ditatis. in prin. ℨ. de pet. hær. Pōt continere vtilitatē rōne bonorum im- puberis. si trahatur ad pupillarem: ergo non trahiẽ, quia hoc non vult testator. Sed si filiꝰ decederet impubes, ista substō esset fidei commissaria, & sit tūc traheretur ad bona ad quæ venit substitu- tus: nūquid sit fideicommissarius vł̃is? Dicemus ꝙ non. l. cogi. §. & gñaliter. ad Treb. & ibi per Dyn. sed singularis fideicommissariꝰ reputaretur, in quem recta via trāsit dñium. l. a Titio. ℨ. de fur. Est igitur hoc nunc respectu rerum testatori, vt nō varierur hæc sub- stitutio omni tp̃e per fideicommissarium particularē. Et hoc te- net Iac. de Are. in d. l. mouentium. facit. l. quod dr̃. cum gl. sua. ℨ. de impēsis in rebus dotalibus factis, facit quia alia est significatio hæreditatis, alia rerum quæ sunt hæreditatis, ut ibi no. & c.

Reuertendo. Ad principalē qōnem, quæ est multū dubia, & ardua, in omni volūtate testō- ris non valendo aliquo modo colligere eā ex contentis in testō. Fran. de P. sis, Hu. Pello. Paulus Simonis, & ego cōsulimus, ꝙ s̄m ius ciuile dicta substō fideicommissaria cēseatur: Et tunc rñdetur ad c. si pater. ext. de test. lib. 6. qa substōnes filiorum, quæ fiunt per verbū, moriatur, dirigūtur ab instituto in substitutum reciproce: & reciproca substō est species directa. Itē verbum, moriatur, im- mediate vr̃ significare, alias non orietur substō pupillaris, sed ali- ter directa, igitur sunt verba, qa testator sic dirigit, ꝙ institutio vult succedere substitutum, vt no. C. de fideicom missis. l. eam quam, super ver. directis. Itē illa substitutio facta de pauperibus in c. si pa ter: fuit facta per verbum, instituo, quod est verbum directum, si testōr dicit, instituo hæredē filio meo, vel simpliciter, instituo h rēdē. qa intelligitur filio meo. Et idē si dicat, succedat filio meç. nam aperte exprimit, ꝙ vult hæredē facere filio: ideo est pupilla- ris. Idē si testōr dicit, sit hæres mihi. hoc. n. non potest nisi median te filio, qui adita hæreditate decessit: non. n. potest habere duos hæredes directe insolidum, nisi habeat vnum mediāte altero. C. de hær. inst. l. fi. inf. de sec. tab l. si ita. §. j. Ergo est necesse dicere, ꝙ videatur fecisse testm̃ ipsi filio: sed qui vult vnū, vult omne illud, per quod peruenitur directo ad ipsum, vt l. illud, de acqu. hær. sed tñ rōne illius c. si pater, ubi dicit, ꝙ in dubio est interpretāda dire- cta, ēt si mater sit in medio. s. intra tempora pubertatis, non vr̃ re sponsum, nec datū, nec dari posse: nisi dicamus, ꝙ illa rō restringa tur ad dictum illius. l. qñ verba substōnis sonant magis in directā quam in fideicōmissariā, vt quia est verbū, moriat, vel verbū, in- stituo, uel verbum, succedet filio, vt in c. Ray. ext. de test. vel simi lia verba. Verbum aūt substituo, simplr̃ prolatū, exponit proprie, t. substituo, s̄m primā expositionē proprie adaptatur ad obliquā, vt inf de vul. substōne. l. 1. & eo. ti. l. cohæredi. §. cū filiæ. Vnde non eligit sibi aliquod extremorum, de suo significatu. Vel dic, ꝙ ibi loquiẽ, qñ dubitatio non est ratione verbi prolati: sed rōne perso- næ q̄ est in medio: licet qñq; alias obliquetur, ut ibi dicit. Itē nō ob. gl. quæ est in l. verbis, quia ibi non loquit, qñ dubitatio erat in qualitate verborum, s. in gradu, quia iudicat ꝙ vnus gradus trahi tur ad alterum. s. institutio ad substōnem. Item vna substō directa ad aliam substitutionē directā: nā hæc substō, Titius Plotij hæres esto, sonat in testm̃ hęredis, & sic in substitutionē similem pupil- lari, vel exemplari. in iura interpretantur istam substitutionem vulgarē, ad hoc vt valeat, & sic non facit pro parte ꝯria. Itē nō ob

§. con-

§. pdõnũ.& §.vsufruc.qa ibi res ñ poterat cẽseri vniformiter oi tpe & sic nõ ob.l.plenũ.§.equi.& ibi loqtur, vbi ɔdõ psonæ cõuenit vtriq;.qa ibi ita bñ põt substitui,vel p fideicõmissũ,sicut pupillariter.Et p hoc ĩducẽ ad hãc legẽ,si arrogator.vel ĩ.sed an impuberi, qa ibi ñ poterat substituere arrogator p fideicõmissũ,sed pupillariter tñ.Et ita intellr̃ de pupillari,ad hoc vt valeat,& non pereat. Itẽ nõ ob.q cõpẽdiosa est ipsẽ directa,qa hoc est verũ,si cõuenit verbis cõpẽdiosæ.nec n.seqtur.substõ est sub cõpendio tpis,ergo directa,qa ẽt fideicõmissaria cõtinet in cõpẽdiosa.quod patet fm oẽs.post tpa pubertatis.Itẽ no obst.q in dubio pr̃ videat pũidere filio,nõ grauare:qa istud grauamẽ de restituẽdo post mortẽ filij, si decesserit sine liberis,nõ est tale grauamẽ,q pr̃ videat nolle imponere,vt l.Lucius.ĵ.de hær.inst.Et hoc expsse patet filio dcedẽte post tpa pubertatis sine filijs.Sed quare reciproca simplr̃ facta p verbũ,substituo,est directa fm oẽs,vt l.Lucius.& l.iã hoc iure.ĵ.de vulg.& pup nõ cõpẽdiosa,cum nulla rõ posse videat assignari nõ adiceretur.q reciproca fit plurib.& cõpẽdiosa põt fieri vni.Difficile est,tenendo dictã opi.reddere rõnẽ:nisi dicat,q qñ reciproca inter duas pupillares,sit duplex fauor,q ex pupillari succedunt,qa fit pũisio filio,cui succedei,& pũisio filij succedẽtis,& sic duplex fauor vincat vnũ.l.fauorẽ,q deberet adhiberi,vt l.j. C.de his,q ante apert.tab.Ia.de Are.fuit in mirabili opi.dixit.n.qd si est adiectũ verbũ,qñcunq; intra pubertatẽ,censet directa,& postea cẽset fideicõmissaria:& h.d.iõ qa dictũ aduerbiũ,qñcũq;.est distributiuũ.vñ tot vir̃ substõnes,quot tpa,& qualitates tẽpor̃,vt l.sicut in annos.ĵ.qb.mo.vsusfr.amit.& iõ sicut si facta esset distinctio,& p distincta tpa cẽset ĩ pupillari ætate pupillaris:ita hic ɔ rõnẽ istã facit:qa in cõpẽdiosa intellr̃ istud verbũ.qñcunq;.& iõ dr̃ cõpẽdiosa,qa cõplectit plura tpa,& diuersa,ergo talis expssio nihil operat.Itẽ qa indefinita æqpollet vli.p hoc ĵ.de hære.inst.l.hoc articulo.Itẽ q tot sunt substõnes,quot sunt tpa,pbari vr̃ in l.j.§.fi.de vsufr.accresc.ibi,oẽs.n.authores,&c.Et tñ cũ est simplr̃ facta nõ cõtinet pupillarẽ.& iõ teneo cũ gl.q illud verbũ,qñcunq;.nihil operat:qa licet distribuat tpa,nõ tñ distinguit qualitatẽ tporũ,si talis ẽ qualis diceret si decesserit hodie vel cras,q distinctio nõ iducit pupillarẽ substõnẽ,licet gl q̃ est in d.§.qua rõne.teneat cũ op.Ia.Et pdicta clarius pcedũt,si apparet q pr̃ in substituẽdo voluit pũidere sibi,& non filio puta qa dicat p aia sua:qd n.caperet,ex pupillari testõ caperet,vt a filio meo,nõ dixit post mortem filij,sed simplr̃,iõ est vulgaris,& nullã aliã continet,vt l.q plures.ĵ.de vulg.& pup.Sed Cy.in l.pcib.tenet ɔtrã.Itẽ vr̃ pbari argumẽto reciproce,q si ita fit,Vos inuicẽ substituo,cõtinet pupillarẽ,nisi repugnet ɔdõ psonarũ,uel iæqualitate.Pro hoc facit ĵ.d vulg.& pup.l.iã hoc iure.§.j.Et ita credo,q cõtineat vulgarẽ simplr̃ ad ætatẽ in vita filij,& pupillarẽ in suo casu.facit d lib.& posth.l.Gallus.§.j.Itẽ qro,pr̃ substituit filio pupillariter,hęc continet vulgarẽ post mortẽ filij,ita q si filius vult repudiare ex testõ,adire ab itestato põt.Quid ergo si repudiat ex testamento,& adijt ab intestato,& habuit cohæredẽ extraneũ,q repudiat,& demũ decessit filius in pupillari ætate,nunqd admittatur substitutus? Et vr̃ q non,nã ex vulgari nõ,quia adijt ab intestato:ex pupillari non qa fuit repudiata ex testõ:nam existentia sui hęredis,nõ habuit locum pp dationẽ cohęredis:propterea pone,qd in casu prædicto repudiat ex testõ,vel ab intestato,nunqd substitutus possit admitti ex pupillari.dico quod sic,quia veniendo ex vulgari,testatori succedendo confirmat tabulas paternas,& pupillares:Et sic est casus,in quo ipse idẽ succedit patri ex vulgari:& filio ex pupillari:nec aliquid sibi repugnat,quia etiam exhęredato potest substitui.& facit infra,de vulg.l.j.§.fi.C.de iure delib.l.quidam cnlogio.

LEX XXV.

Facto proprio quando quis contrauenire potest.

§.Post mortem. [a] Pater ɔ emãcipationẽ a se factã,diuturnitate tpis roboratã,venire nõ põt.h.d.No.qd qs ɔ factũ suũ venire nõ põt.Opp.dr̃ hic,quod nõ põt ɔuenire,&c.immo põt,vt C.de agric.& censit.l.quemadmodũ.lib.11.ibi fuit factũ ɔ legẽ,hic aũt pter. [b] Oppo.& vr̃ quod licet sit factũ ppnum,q liceat ɔuenire,vt l.j.C.de sacrosan.eccl. Sol.ibi erat actus de sui natura reuocabilis,vt testm̃.Op.ad solu.istam,& vr̃ quod ẽt licet nõ sit reuocabilis,tñ possit venire ɔ.Vn de ob.l.si pecuniã in prin.de cond.cau.da.Solu.ibi loquitur in ɔtractu nominato,secus in alijs,vt l.fi.C.de act.& obl.Et iõ ibi ponit in glo.Circa hoc dic,q aut factũ est fm legem,aut pter legẽ,aut ɔ legem.Primo casu.aut est actus,q de sui natura est reuocabilis,vt don.cau.mor.& testm̃,& põt qs venire ɔ factum propriũ,vt l.si omnis.in prin.ĵ.si cer.pet.& d.l.j.C.de sacrosan.eccl.sic in pcario,& cõmodato,vt ĵ.de prec.l.cũ precario.& ĵ.cõmodati.l.in commodato.§.sicut.Si vero est actus de sui nã irreuocabilis,tũc regulr̃ nõ põt ɔuenire,vt C.de act.& obl.l.sicut.Fallit ĩ casibus ibi no.& hoc in ɔtcibus nominatis.Quid aũt in innominatis? vide ibi p gl.& Doct.Et no plene per Dy.in c.q semel.extra,de reg.iur.li.6.Si vero est factũ pter legẽ,tũc hẽt locũ lex nr̃a:qa aut est roboratum diuturnitate tpis,aut nõ.Si vero est factũ ɔ legẽ,[c] & tũc aut est nullũ in preiudiciũ tertię psonæ,aut pp fauorẽ publicũ,aut fauorem volentis ɔuenire.Primo casu hẽt locũ l.si creditorib.C.de ser.pignori dato manu.Scdo casu est licitũ ɔuenire.Ita loqur l.quẽadmodũ.C.d agr.& cẽsi.li.11.& ita põt intelligi,qd no.Inst.qb.alie.lic.vel nõ.§.j.Tertio casu licitũ est ɔuenire,vt l.j,& per totum.C.de præd.min.maxime si veniat ɔ noĩe alieno,vt C.de sacrosan.eccle.l.sancimus.§.sane.†ibi no.& bene.Opp.dr̃ hic,q nõ põt ɔuenire:ɔ d.l.si cũ pr̃.C.si aduer.rẽ ind.Solu.Hic ob.pr̃i factũ suũ,acẽt diuturnitas tpis.ibi solummodo factum suum.Oppo.ad hanc sol.de l.quod est cõstitutũ.C.ne de sta.[d] defun.& l.decessit.ad Carbo.Pro quarum solutione dic fm Iac.de Are.pater vult ɔ emancipationẽ a se factam venire viuo filio emancipato,aut post mortem.Primo casu,aut filius legitimo tempore existente sui iuris pscripsit,aut non.Primo casu pater non potest cõtrauenire,vt hic.Secundo sic,d.l.cum pater.Secundo casu principali,qñ pr̃ vult ɔ venire post mortem,& tunc aut principaliter,aut non principaliter,sed vult eam mutare.Primo casu non põt ɔuenire,vt hic,si emancipatio est longo tempore roborata,alias contrauenire potest.C.ne de sta.defun.l.quod est cõstitutum.In secundo casu habet locum l.decessit.ad Carb.ĵ fm Iac.de Are.& hoc ipse no.in d.l.si cum pater.Et hoc modo concorda illas bonas leges.

ADDITIONES.

a Paris. Post mortem.Vide aliquid in l.transactionem.vbi scripsi.C.de transa.Itẽ no.q quis potest venire contra factum proprium,quando est contra legem,etiã si sit iuratum,secundum Fed.de Sen.consi.172.quem refert Imo.in c.cum contingat,extra,de iureiur.Ias.in l.si donatione.C.de coll.vide Fel.in c.alator de re iud.in prin.*Men.Vac.hic in hoc tit.

Adde in illa materia Imo.plene in l.qui superstitis.inf.de acq.hær.& ibi Are.col.pen.aliqua addit.

b Hic autem præter Dicitur hic q quando est factum præter legem,potest contrauenire.Adde Bar.in l.cum a matre.C.de rei ven.& vide in l.cum proficiaris.C.de reu.don.Bene facit c.ex tenore.de conces.preb.& quod no.Bal.in l.fin.C.de peric.& commodo rei vend.& Fede.de Sen.consil.172.dicit,q immo quis potest venire contra factum suum etiam iuratum,quando factum est a lege reprobatum.Pone exemplum in donatore,vt possit venire contra donationem factam etiam iuratam,si tamen non fuit insinuata:quia contrauenienda,facit ex authoritate legis impugnantis cõtractum.facit l.Modestinus.de donat.& quod ibi no.& per Bar.in l.si quis pro eo.de fideiuss.Et de materia vide Imo.in cap.cum contingat.de iureiur.& de hac materia,quando qs possit venire contra factum suũ,vide per Bal.in l.si creditorib.C.de ser.pig.da.ma.per Cano.in c.diuersis fallacijs.de cler.coniu.& in c.si quis presbyterorum.de reb.eccl.non alien.per Bald.in l.j.C.de li.cau.per Can.in c.nostri.de elec.quod no.Adde quando aliquis possit venire contra factum suum,Pet.de Anch.consi.215.

c C contra legem.Vide gl.sing.in c.j.ne sede vac.tex.& Doct.in c.si quis presbyterorum,de reb.eccl.non alie.& no.in c.diuersis fallacijs.de cler.coniug.

† Clau.§.sane.Vide aliam decisionem Io.de Imo.in l.q superstitis.inf.de acq.hę.

d C.ne de sta.In antiquissimis exemplaribus post verbum,de fun.ita legimus.So ibi non vigit diu sui iuris,hic sic.Demum op.de l.decessit.q q.dem sol.fuit Accur.in ipsa l.q est constitutum.dũ dicit ad hunc tex.vel ibi steterat sic diu.Ale.Losr.

1 *Legitimatio,adoptio,& emancipatio,an possint fieri per procuratorem.*

a §.Neque. [a] Dr̃ hic,q id quod per me possum,ñ possum per alium:ɔ l.ita tamẽ.§.gessisse.de admi.tut.& l.j.§.fi.ĵ.de pcur.gl.hic se refert ad §.ne autem.C.de cad.toll.qui tex.soluit brocardum hoc.Tu dic melius per Dy.in ca.quod qs,extra de reg.iu.li.6.†Quæro dr̃ hic,q adoptio non põt fieri per [b] procuratorem,quid in emancipatione,[b] an possit pater filiũ emãcipare per procuratorem? Et videtur q sic,p l.j.in fi.ĵ.de pcurat.In cõtrarium videtur hęc lex,& l.nec mulierem.C.de manu.vindic.Quid dicendum? De hoc videtur tex.no q non,C.de emanc.lib.l.iubemus.in medio.ibi,precib.a semet oblatis,&c.Sed hoc dixit plene in l.Gallus.§.forsitã.de libe.& posthu.ĵ.Quæro,quid in legitimatione,an possit fieri legitimatio per procuratorem.Et vr̃ q non,vt d.l.nec mulierem.& hac l.In contrarium videtur,q ẽt per alium fieri possit,cum rescriptum per alium possit impetrari [c] vt l.j.iũcta.l.vniuersis.C.de preci.Impero offer.& hoc tenuit gl.in corpore,quib.mod.natur.effic.sui.§.si quis ergo.ver.ligime licẽtia.Et vide no.in d.l.uniuersis.& no.multum illam gl & q ibi habes.vbi tenet glo.q si ea,quæ[d] non possunt fieri per procuratores fiant,valent si non opponatur.

ADDITIONES.

a Paris.Neque.Circa materiam huius §.vide Ale.consi.62.vide Rom.consi.195.vide quæ scripsi in l.si emancipati.in vna oppositione glos.mag.C.de col.& ibi vide Ias.*Meno.Soc.iun.consi.93.li.2.Ruy.consi.78.nu.5.li.4.

b Emancipatione.Sed de hoc,& similib.de legitimatione,adoptione,& emancipatione,vide per Bar.in l.Gallus.§.forsitan.de lib.& posth.vbi tenet,q absens adoptari potest per rescriptum,isto tex.non ob.Quid autem in petitione absolutionis ab excommunicatione,an peti possit per procuratorem,uide in c.cum desideres,de senten.excom.in 6.Bal.hic,quæ latissime scripsi in d.§.forsitan.& vide in c.venerabilem.de elect.Adde an legitimatio possit peti per procuratorem.Bal.consi.131.Et an emancipatio possit fieri per procuratorem,& quæ sequntur,vide Ange.consi.44.& inquantum Bar.hic,in fi.dicit,q ea quæ non possunt fieri per procuratorem ualent,si nõ opponatur,unde quod pulchre uoluit Rom.consi.215.incip.duo sunt.uer.2.ad idem.*Menoc.Afflict.decis.385.nu.2.Vant.in tract.nullit.tit.quoties,& inf.quod tempus,nu.5.152.

c Pom.Seruit glo.Adde quod istam glo.sequitur Aro in c.ueniens.in fi.de accus.& Ro.l.uulgo.de in li.iuran.*Menoc.Soci.iun.consi.108.nu.41.42.li.2.qui rationem assignat.

d Quod si ea quæ.Adde Lud.Roma.in consi.212.ubi alle.istud dictum Bar.& ponit multa,quæ tenent si non opponatur.Idem dicit si actus fiat ex intervallo.Idem dicit in excõicato.uide ibi And.Barb.adde ea ad Bar.hũc Are.13.de ob Paris.Vide omnino Ro.multa similia adducentem in consil.215.& in consi.49.circa medium.Sequitur Ias.in l.patre furioso.sup.de his,qui sunt sui,vel alie.iur.uide quæ scripsit Felin simili proposito,in c.fi.extra,de constit.

LEX XXVIII.

Liberum. Hec est bona l. & no. & euenit multoties de facto in adoptione, & arrogatione, nec est ei similis.

LEX XXIX.

Si pater. No. ꝙ in adoptione, verborum expressio non requiritur, & no. ibi, si iure. & glos. exponit, ꝙ alle. g Vltram. dicentes, ꝙ actio non est ius. ꝫ Inst. de act. in prin. De hoc per Dy. & Vltram C. de eden. l. edita. & ibi tex. qui no. facit.

LEX XXXI.

Non potest. Op. ꝺ l si lenones. C de Episc. aud. So. hęc regula fallit in casib. hic no. & no. Inst. q. bus mo. ius pat. pot. sol. §. fi. sed quid eꝫ? vide gl. in l. nec auus. C. de eman. lib. nam beneficiũ nõ cõfertur in inuitũ, vt hic no. & benc.

LEX XXXII.

a **Nonnunquam.** a No. vitricũ posse esse tutorẽ priuigni, licet apud eũ ali nõ debeat. Et facit pro eo quod dicimus, nunquid mulier transiens ad secũda vota, amittat tutelam si est testamẽtaria. De quo per Doct. C. ad Tertul. l. omnem. Na vr ꝙ nõ, cũ sic ẽt uitricus possit esse tutor priuigni, & tñ ꝯhit nuptias plures. Ad hoc posset inderi, ꝙ masculus est alterius ꝯdõnis, quã fœmina, & de eo magis confidit lex, ꝙ de fœmina, cum fœmina sit fragilioris naturę, quam masculus: iõ nõ est comparatio vnius ad alium. Non curo hic dicere. vide p Doct. in auth. matri, & auię. C. quando mulier tu. offi. fun. potest.

ADDITIO.

a Nonnunquam. Adde l. fi. & ibi Bar. C. de contra. iud. tut.* Meno. Cuiac. lib. 2. obseruat. c. 38.

LEX XXXVI.

a **Emancipari.** a Emancipatio, & adoptio, quæ de voluntaria iurisdictione sũt, possunt fieri quocunque loco, dũm tamen idoneo. b. d. Op. immo extra territo. non debet iudici pateri, vt l. fi ꝫ. de iurisdict. omn. iud. Sol. Hic loquitur in iurisdictione uoluntaria, ibi contentiosã.

ADDITIO.

a Emancipari. Et ad materiam gl. hic uide gl. in l. ab ea. in fi. inf. de prob. Poma. Limita duobus modis, ut colligitur ex dictis Pet de Ancha. in cons. 32. incip. primum dubium. uer. non ob. quod legi.

LEX XXXVIII.

1 *Aduersarius citandus, cum vbicumque potest lædi.*
2 *In interpretatione rescripti pars, quæ ex eo lædi potest, citari debet.*
3 *Citari debet pars, quando instrumentum antiquum petitur, vt renouetur, exempletur, vel quod amissum reficiatur, quæ ex eo lædi possit.*

a **Adoptio.** a Hæc lex cũ l. seq. est bona, & quotidie allegatur. In confirmatione adoptionis non iure satæ requiritur citatio † filiorum, qui ex cõfirmatione pñt lædi. h. d. Et signa hãc legẽ, & l. nã ita diuus. & adde. C. si p vim. vł alio mõ. † ꝙ ad 1 l. j. in tex. ibi, læderetur cõfirmatione adoptionis. all. iste tex. quemlibet actum, ex quo aduersarius posset lædi, debet fieri citatio. Ad idem d. l. j. Quærit glo. b nunquid agnati sunt citandi? Et vr ꝙ non, vt s. eo l. adoptio. gl. tenet contrarium, ꝙ requiratur citatio. 2 † Inducitur hæc l in arg. ad quæst. per gl. ꝙ quando interpretatur c rescriptum a Papa, c vel a Principe, debent citari illi, qui læderentur ex eo: per hãc l. & in l. in causæ. §. eã. ꝫ. d min. ut hic. & hoc notur. 3 Item inducitur in arg. † vos scitis, ꝙ quãdo instrumẽtum est adeo antiquatum, ꝙ nõ possit legi, potest peti ut reficiatur, in Auth. de hær. & Falc. §. j. & isto modo qñ debet fieri renouatio, debet citari aduersarius, ut hic. Itẽ si instrumentũ amissum sit, & peto vt reficiatur. C. de disc. l. a. li. 10 & ꝫ. de admĩ. tut. l. chirographis. Certe ad istã refectionẽ dẽt citari aduersarius, qui posset lędi, & qualiter amissio ꝑbetur, uide extra, ꝑ priuil. c. cũ olim. & per Cy. in auth. si quis in aliquo. C. de eden. & in d. c. cum olim. vbi plena gl. est, quę incipit, hoc est. no. & c. tex. est. cum gl. in l. vlt. C. de fide instru.

ADDITIONES.

a Paris. Adoptio. An quando Princeps aliquid disponit, uel rescribit in præiudicium tertij requiratur citatio ipsius, uide omnino quæ habes ad Bar. in l. itẽ si uerberatũ. inf. de rei uen. uide alia ad Bar. in l. de unoquoq;. inf. de re iud. & gñaliter qñ aliquid potest fieri, eo non citato, uide infinita p Fel. de quo scripsi ad Bar. in d. l. de unoquoq;. & an possit tolli citatio, uide ad Bar. in l. ut uim. s. de iust. & iu.

† Clau. Citatio. An requiratur citatio eorum, quos res secundario tangit, gl. in l. de unoquoque. in uer. quos casus. inf. de re iud. & ibi Doct. & Ale. & ibi scripsi. Poma. Vide Ale. consi. 132. & consi. 106. uol. 5.

b Barb. Quærit gl. Adde Flo. in c. inter quatuor. de maior. & obed.

c A Papa. Vide per gl. & Doct. in c. cum olim. el j. de re iud. per Pau. de Cast. cõsi. 169. Et de materia uide per Iaco. de Are. hic in apostil. & quod no. Bar. in l. Gallus. §. & quid si tantum. de lib. & posth. Et uide tex. in c. ex insinuatione. & in c. ex literis. de rescri. & per Bar. in l. 2. C. de temp. ap. Do. in c. cum olim, de re iud. & Spec. in tit. de rescr. præsen. §. fi. in uer. item quod ad rescriptum. & per Ant. in c. cum dilecta. de confir. uti. uel inuti & ibi per Io. de Imo. per Inno. in c. ex parte uestra. et in c. olim. de uerb. sig. Adde Abb. in d. c. cum olim. col. 5.

LEX XL.

Arrogator. In potestatem arrogatoris non solum transit arrogatus, sed filij eius h. d.

§. Non tantum. No. glos. quæ incipit, no. plena, & c. quæ dicatur plena pubertas, qa aliquando de 14. aliquando de 17. & aliquando de 18. annis. dicitur Et dic vt in glos.

LEX XLI.

1 *Ei, qui non est in patris potestatem recasurus, fit substitutio pupillaris.*

a **Si pater.** a No. hanc l. pro materia pupillaris substitutionis, & in summa. h. d. Emãcipato filio, vel in adoptionem dato, nepos ex eo post mortem aui, non reincidit in potestatem ipsius. h. d. † No. hanc legem, nam substitutio pupillaris fit ei, qui non est in potestatem patris recasurus, & ad hoc allegatur in l. 2. §. fi. de vulg. & pupil. substi. Quæro, quę sit ratio huius legis, assignat duas rationes. Vna ratio gl. est ista, qa si filius a patre emãcipatur, & postea in adoptionem datur, nihil consequitur, nisi tãquam extraneus finita adoptione morte adoptantis, omnia iura perdit. l. in omni. s. eod. ti. Hæc ratio non videtur bona per l. j. in fi. ꝫ. de suis, & legit. & ideo tene primam rationem glo. quę fundatur ex l. qui liberatus. s. eod. tit.

ADDITIO.

a Poma. Si pater. Vide Are in l. 3. quib. mod. ius pat. pot. sol.

LEX XLII.

Etiam. Sed an infans possit fieri monachus. Dic ꝙ non, ut in c. 2. extra, de regularibus, & transad reli, lib. 6. no. per Cy. in authent ingressi. C. de sacrosanct. eccle. & hic, & ibi fit æquiparatio arrogati, & transeuntis ad ordinem, ut Institu. de acqui. per arroga. §. fina.

LEX XLIIII.

a **Si is qui nepotem.** a Lex ista legitur duob. modis. Vno modo secundum Guar. qđ lex ista ponit duos casus. Primus est, quod aliquis sit adoptatus loco nepotis, tanquam nati ex filio non nominando aliquem filiũ, cũ plures habeat. & hoc casu non contrahuntur iura consanguinitatis inter adoptatum, & alium naturalem. immo nõ valet, secundum Guar. vt innuit gl. j. huius l, in fi. Secundus casus est, secundum tex. ꝙ aliqs fuit loco nepotis adoptatus, tanquã nati ex filio certo, puta Titio, & incipit ibi, sed sic. Et ſm eũ, pone casum I terminis, & ista lex est multũ difficilis. Et cõcludit Guar. ꝙ nõ valet adoptio, nisi nominatus sit filius. Sed hoc vr falsum, qa adoptio valet etiam si filium nõ habeat, vt l. emancipari. s. eo. ti. Vnde la legit hac legẽ, ꝙ ponat duos casus Primus, ꝙ aliquis sit loco nepotis adoptatus, tanquã natus ex filio mortuo. Secundus ꝙ aliquis sit adoptatus loco nepotis, tanquam natus ex filio uiuẽte. & incipit ibi, sed si sic. Certe ista lect laborat eodẽ morbo, quo prima, vt d. l. emancipari. in fi. tñ salua eam, ꝙ hæc iura cõsanguinitatis, & fraternitatis cum nepote legitimo, & nãli, nõ ꝯhuntur inter nepotem adoptatum, & ipsum auum sic, vt d. l. emancipari. Et hoc modo loquitur. aliter legit Cy. & bene, quę lex fuit a multis male intellecta, vt ipse refert. Et ita intellige hanc legem.

ADDITIO.

a Si is qui nepotem. Facit iste tex. cum hic no. per glo. ad q. Bal. in l. cum in adoptiuis. §. fin autem. C. eod. quam non decidit, & ad no. per Bart. in l. Gallus. §. nunc de lege. inf. de lib. & posthu. ad fi.

LEX XLV.

a **Onera.** a Ista lex facit pro monacho, ꝙ onera transeunt ad monasterium, vt no. in auth. ingressi. C. de sacros. eccl. in auth. cassa. C. de Episc. & cler.

ADDITIO.

a Poma. Onera. Vide Fel. in præsentia. de probat.

De rerum diuisione, & qualitate *Rub.*

LEX PRIMA.

SVmma. Lex ista ordinate procedit, ꝙ quædã sunt diuini iuris quędã humani: quædam sunt res publicę, quædam priuatæ: quędam sunt corporales, & quędam incorporales. Et signa gl. quæ incip. s. priuati, quæ ponit res, quæ in nullius bonis sunt.

LEX II.

Quædam. Hic ponitur quarta diuiso, quoniam quędã sunt communia vniuersitatis, quędam sunt singulorum, & hic tex. per exempla omnes ponit. & no. gl. in l. p. xi. & seq. quę incipit, gemmæ, & signa eam, quæ ponit differẽtiã inter publicum, & cõmune. Queritur, quid si vnus vult retia siccare, & alius incidere arborem, quis preferatur? Dic vt gl. quę incipit, id est flumine. & ibi est bona ratio, quam gl. assignat.

LEX VI.

1 *Testis de collegio, vel vniuersitate, quãdo possit esse testis in causa collegij, vel vniuersitatis.*
2 *Poetarum authoritas potest in causis allegari.*

a **In tãtum. §. Vniuersitatis.** a No. tex. & gl. eius, & no. ibi, tan-

ADDITIO.

a Vniuersitatis. Facit iste text. an si unus de uniuersitate est condemnatus, possit fieri executio in bonis uniuersitatis, vide Bal. in l. etiam. C. de exec. rei iud. Paris. Vide Fel. in c. eam te. et in uer. aliquid singulare. de resc. Ideo immunitas cõcessa hominibus alicuius loci, non trahitur ad singulos. uide Dec. in consi. 61.

tangit, &c. Et sic no. signa gl. quæ incipit, an ergo testimonium possit ferre, &c. Et sic no. q ea quæ sunt vniuersitatis non sunt singulorũ, vt ĵ. de in ius voc. l. sed & si hac §. qui manumittitur. Et idu citut iste tex. ad qõnẽ, q vnus de collegio põt esse testis in cã collegij. a Vnde tenet gl. q vnus ciuis p̃t eẽ testis, p ciuitate sua. † Opp. 9 illud, q nullus põt esse testis ĩ cã sua, ppria, vt ĵ. de test. l. nulla & l. oĩb. C. eo. sed cã vniuersitatis vr̃ propria, qa quilibet de vniuersitate tenet eã defendere, & ei obedire, vt l. 2. §. d iuſ. & iu. & ñ est idoneus testis, cui p̃t imperari per illũ, q hẽt cãm, ut ĵ. de test. l. idonei. ubi est ea glo. quæ est hic. Sed quilibet est subiectus collegio suo: & sibi p maiorẽ de collegio suo p̃t imperari, ergo, &c. Quid dicendũ? b Secundũ Gulielmũ dicas: Quædã sunt, c quæ non p̃nt pbari nisi p illos de collegio, ut electiones q̃ fiũt in secreto, & isto casu, ille q est de collegio, ẽ idoneus testis, arg. l. ꝯsensu. in medio. C. de repudijs. Quędã sunt q̃ p̃nt pbari p alios, quã p illos de collegio: & tunc aut cã, sup qua dẽt ferri testimonium, spectat ad collegiũ, uel ad uniuersitatem principaliter, qtum ad honorem, & commodũ collegij, & tunc uuus de collegio p̃t eẽ in cã collegij, & vniuersitatis testis, qa dr̃ causa oĩum, non aũt ppria, ut hic. Aut ñ spectat principaliter ad honorẽ, & ꝯmodũ collegij, uel uniuersitatis, sed ad ꝯmodũ singularũ psonarũ d collegij. & tũc un9 de collegio non vr̃ idoneus in cã collegij, ut ĵ. de test. l. idonei. & l. nullus. C. e. l. oĩb. Et q̃ dicantur spectare ad ꝯmodũ vniuersitatis, e uel collegij, uel ad cõmodũ singulorum, unde notabiliter tex. in l. ciuitatib. in prin. ĵ. de leg. j. Vñ cũ tractaĩ de donatione facta fratr. b. minorib. p fabrica ecclesiæ, qlibet de cõuentu p̃t esse testis, si donatio reuocaret ĩ dubiũ. Secus si donatio esset facta, ut quilibet de conuentu pciperet cõmodũ: ut puta si esset facta, ut qlibet de cõuentu pciperet tunicam, tunc n illi de conuentu nõ essent idonei testes. † Et hoc no. & adde ad hanc gl. quod no. in Authen. de mon. §. cogitandũ. vbi multę qõnes fiunt, an unus monachus possit esse testis. Item signa glo. in §. sacræ. quæ opponit de l. Sabinus. ĵ. communi diuid. & dic ut no. per Dy. ĩ c. in re communi. extra, de reg. iur. lib. 6. & no. † quod in causis licet allegare authoritates Poetarũ. f licet gl. dicat, & bene, quod ĩ hoc fuit falsus testis, ut ibi.

ADDITIONES.

a In cã collegij. Et faciũt in terminis no. per Bal. in l. sed & si hac. §. qui manumittitur. inf. de in ius voc. per Cy. & Bal. ĩ l. parẽtes. C. de test. Adde an testis de vniuersitate possit esse testis in causa vniuersitatis. Bal. cõs. 339. & 212. & 370. 2. li. Adde, an testis de vniuersitate, vel collegio possit testificari in causa collegij, vel vniuersitatis, per Fel. late in c. insuper. de testi. vbi ponit regulam cum octo fallen. vide etiam Ale. in cons. 110. inc. viso, & dudum discusso, in 2. vol. col. 3. & col. 3. & d. Ias. in l. sed si hac. §. qui manumittitur. inf. de in ius uoc. & Aret. in c. cum nuncius. in prin. extra, de test. & Ale. cons. 99. col. 3. in 5. vol. Angel. de Are. in §. vniuersitatis. in prin. Insti. eo. tit.

b Paris. Quid dicendũ? Vide circa istam materiam, an in causa vniuersitatis, & cõmunitatis, possit vnus de populo esse testis. Cor. in consi. 69. inci. in dubium uertitur. & ibi non ponit quid si testis dicat ad se pertinere commodum ex victoria illius causæ, cum re vera non spectet, an r. pellatur? vnde etiam in fi. dicit, q ĩ casu in quo admittitur, nõ est tñ omni exceptione maior. nota tamen q in casib. in quibus illi de vniuersitate repelluntur, domestici tamen ipsorum in vniuersitate admitterentur, si sunt alias bonæ vocis, & famæ. vide Rom. in cons. 7. Item de materia vide late Fel. in c. super. extra, de test. vide Ias. in l. sed & si hac. §. patronum. el 2. in 6. no. vsque ad fi. inf. de in ius voc.

c Quædam sunt. Et adde gl. no. in ca. veniens. el 2. de test. cum ibi no. q canonicus compellitur testificari contra ecclesiam super contractu inito cum capitulo, non tamen ex hoc perdit beneficium: secus in procuratore, vel aduocato, quia perdit beneficium, extra de postu. c. fi.

d Commodum singularum personarum. Adde quæ no. Bal. in l. licet. & l. sed & si hac. §. qui manumittit. & ibi dixi inf. de in ius voc. & no. Ange. in l. omnib. C. de test. & si per alios quam per illos de veritate probari non potest, admittuntur illi de collegio simpliciter. de quo in c. etsi Christus. in fi. de iureiuran. Circa hanc legem no. vnũ, quod singulariter dicebat Bar. in l. potest, de auth. tut. q procurator constitutus a capitulo cum authoritate superioris, & syndicus constitutus a populo cum authoritate Potestatis, non erit sufficiens ad agendũ in causis motis inter prælatum, & cap. & inter populum, & Potestatem.

e Pom. Vniuersitatis. Vide Fel. in c. cam te. de rescri. Ale. cons. 1. vol. 4. & cõsi. 127. in vol. Pan. cons. 8. vol. 1. Ro. cons. 7. Fel. in c. cum accessissent. de constit. & in c. tertio loco. de pba. & in c. insuper. de test. Bar. cons. 16. vol. 1. & cons. 51. 12. vol.

† Clau. Idonei testes. Vide in hac materia omnino Ale. cons. 65. vol. 2. & eundem consi. 186. eo. vol. vbi ponit, an dicatur tangere singulos, si agatur contra prætendentem se exemptum, & vide infinita per Fel. in c. cam te, de rescri.

f Authoritates Poetarum. Adde, q authoritates diuinæ possunt alleg. in causis decidendis, tanqm ĩm leges. gl. Auth. ut iud. sine quoquo suffr. §. j. ver. & omnino. Bal. in auth. ad hæc C. de vsu. plene per Bar. in l. j. sup. si cer. pet.

LEX VII.

1 Offendi qui dubitat ab inimicis, potest petere signum a iudice. Itẽ custodes.
2 Custodia q petit a iudice ne offendatur ab inimicis, dẽt illã hẽre suis expẽsis.
3 Debitor captus ob debitum, ali debet suis expensis.

Sanctum. a Gul. alleg. hanc l. † quod si aliquis dubitat offendi ab inimicis suis, põt a iudice impetrare, ut sibi cõcedatur aliqđ signũ, p qđ appareat de uolũtate iudicis, licet nemo dẽat signũ apponere, ut in Authẽ. de mand. Prin. §. titulos. & l. 2. C. vt nemo pri. Item si dubitat aliquis offendi, potest petere custodes a iudice, uel familiares, qui eũ custodiãt, arg. l. fi. in prin. C. de erog. mili. anno. lib. 12. Sed cuius expensis? gl. est ibi, q̃ non est alibi, & no. ut dicam in l. illicitas. §. 2. de offi. præsid. Et dicit illa gl. q suis expensis. Et sic in debitore capto b pp̃ter debitũ, q suis expensis debitor debeat ali non iudicis, quod tene menti.

ADDITIONES.

a Dubitat offendi. Adde l. denunciamus. et ibi per Bar. C. de his, qui ad eccl. cõfu. et in l. illicitas. §. ne potentiores. inf. de offi. præsi. bene facit gl. no. in versi. transitu. Insti. de libertinis. §. serui vero, et quod no. Bart. in l. ait prętor. §. debitorem. inf. quæ in fraud. cred.

b Debitore capto. Adde, q si debitor non habet unde se alat, debet ali expensis creditorum. et alias si creditor eum non alat, iudex potest eum relaxare, secundum glo. no. et menti tenendam in l. fi. in ver. agnoscere. C. de erog. mi. an. Et de materia vide per Mod. Insti. de act. §. fi. in fi. et Bar. in l. illicitas. §. 2. in uer. potest tamen dici, q ex ea causa. ff. de offic. præsi.

Adde, q debitor captus et carceratus debet ali expensis creditoris, si non habet vnde se alat. idem quod Bart. hic, per illam glo. tenet Ang. in l. minime. ff. de appel. refert, et sequitur Fel. in c. fi. extra, de iureiur.

LEX IX.

Sacra. a No. muros municipales non licere reficere sine authoritate iudicis, uel Principis. Sed nunquid licet facere de nouo? Vr̃ q sic, l. ex hoc iure. sup. de iustitia, & iu. & ibi dr̃.

ADDITIO.

a Menoch. Sacra. Constat. l. aud. prætermiss. c. 9.

LEX XI.

1 Statutum, q qui voluerit aliquam corrumpere, puniatur capite, intelligitur de eo qui corrupit.
2 Muros ciuitatis Romę violantis pęna est capitalis, in aliis est arbitraria.
3 Delinquens vnus ex dominis, an puniatur ab altero.

Siquis violauerit. a No. tex. q non licet trãscẽdere muros. Op. dr̃ hic, q uoluit. Cõtra, sola uoluntas nõ punitur, ut ĵ. de pœ. l. cogitationis. Solu. hic peruenit ad actũ, & iõ punit. De hoc plene p gl. & Doc. in l. si quis nõ dicã rapere. C. de Episc. & cler. Sol. gl. alio modo, q hic dr̃ trãscendere uoluit, i. uoluntarie trãscẽdit. b qđ no. & ualet ad statuta quæ dñr, q si qs uoluerit aliq̃ cõrrũpere, puniaĩ capite. mõ qdã ẽ accusatus, q uoluit corrũpere aliq̃, an puniatur si eã nõ corrupit, licet uoluerit corrũpere? Et ur̃ q sic, p formã statuti. In ꝯtrũ c est ueritas, † qa intelligitur statutum, uoluit corrũpere, i. uoluntarie corrupit, d qđ est no. Opp. q ñ debuit hic Remus occidi, cũ esset magnus, & nobilis, ut l. Pedius. ĵ. de incend. rui. nauf. Sol. hic erat taxata pęna ĩ quẽlibet trãscẽdẽtẽ muros, uel hic p̃textu nobilitatis fuit motus ad đlinquẽdũ, iõ sic puniri dẽt, arg. C. de con. & pedo. an. l. 1. li. 11. & de dignitatib. l. quoties. lib. 12. Vel dicẽdũ est, q tpe punitionis istius, nõ erãt istæ leges, qa habuimus eas post legẽ 12. tab. q̃ fuerũt post mortẽ Romuli, & reges expulsos, ut ŝ. de orig. iu. l. 2. §. exactis. Et sic p̃t tñderi ad oĩa p̃cedẽtia. Iuxta hoc q̃ro, † qua pœna puniaĩ, q muros uiolauerit? Dñt qdã, q si uiolent muri ciuitatis Romanæ, est pœna capitalis, ut hic: in aliis est pœna iudicis arbitrio, ut ĵ ne qđ in loco sacro l. 2. & de pœ. l. sanctio. f Vltimo colli. p l. istã ar. ad qst. Pone, q † duo sunt dñi unius ciuitatis, g uel castri, quib. ꝯpetit iurisdõ, unus ex eis cõmittit delictũ, alter uult eũ punire, q̃rit an possit? & arg. huius l. ur̃ q possit. Itẽ qlibet ipsorũ hẽt iurisdõnẽ insolidum, ergo &c ut ĵ. de offi. consu. l. j. ĵ. ad municip. l. qđ ergo. & l. magistratus. Item qa p̃ses punit sibi æqualẽ, ut C. ne lic. poten. l. j. in fi. Ecõtra q non, qa par in parem non hẽt Imperiũ. l. nã magistratus. ĵ. de arbit. h Præterea cũ duo pares sũt ꝯtedẽtes ad inuicẽ, recurrunt ad Principẽ, ut ĵ. de re iu. l. duo. & l. in offerendis. C. de app. Sol. q non possit, p iura allegata pxime: & hoc tenet Gul. de Cu. Nõ ob. hęc l. quia hic Romulus obtinuit in sorte, ut in gl. dr̃. Item non obst. quod præses punit parem, i. clarissimũ, quia non erat par in administratione, sed in dignitate, ut in Auth. ut iud. sine quoquo suffra. §. quod aũt. Itẽ qa quis haberet parem dignitatem: tñ quia erat in præsentia præsidis, debebat illi obedire. C. de pala. sacra. larg. l. omnino. lib. 12. †

ADDITIONES.

a Paris. Si quis uiolauerit. Quid autem in transcendente valuas vel foueam, vide tex. in l. desertorem §. nec non. ff. de re mil.

b Transcendit. Sed quando cognoscitur, & quando dicitur quem velle, et nolle, vide Bal. in l. si prædium. C. de adi. edic.

c Pom. In contrarium. Adde, q de hoc est gl. in l. q si ab initio. inf. si cer. peta. quã allegat Fran. C. re. singul. 94. et idem uoluit Bal. et Imo. in l. si quis Sempronium. de hære. insti. adde meliorem tex. in l. j. ver. an si uoluerit. ff. de legat. 2. quem ad hoc ibi ponderat Pau. adde tex. in l. j. in princ. C. de codici. et ibi per Mod. in l. si confiterit. C. si reg. et per Ale. in l. j. inf. de leg. 2. et l. 3. et ibi gl. l. si is qui. inf. de re mil. Bar. in l. j. §. diuus. inf. ad leg. Corn. Cæp. in l. si fugitiui. C. de ser. fugi. Bart. consi. 21. et consil. 33. 2. uol.

† Clau. Est veritas. Quod est no. Ad idem tex. iuncta gl. in uer. purgare. de fo. compet. et in l. si confiterit. de fo. compet. Alias exponatur, i. facere debuit, in l. 3. §. j. de adi. leg. alias fecerit, i. facere uoluit, ut in l. stipulatus sum Damam. inf. de uerbor. oblig. et in l. 2. in prin. iuncta gl. in uer. contradicat. inf. solut. matrim. et uide melius huiusmodi expositiones per Barb. in l. qui iurisdictioni pręest. in 2. lect. inf. de iurisd. omn. iud. et in consil. 12. uol. 2. uide tex. cum gl. in l. j. inf. de vulg. et pup. et in c. Diaconus. 27. dist.

d Paril. Corrupit. Id est voluntarie corrupit, vide Ias. in l. fi. C. de codi.

e Pœna puniatur. Et no. q fodiens iuxta murum castri, ut muri cadãt, punitur hac pœna, secundum Bal. in l. pergit. C. de sepul. viol.

f Paris. Vltimo colligitur. Vide Fel. in c. prudentiam. de offi. deleg. in prin. Dec. ibi. vbi ponit, quid si sit diuisa administratio Iurisd. ver.

g Vnius ciuitatis. Adde Bar. in l. inter tutorem. ĵ. de adm. tut. uide Bal. in l. cætera. § si duob. de leg. j. Ang. in l. receptũ. inf. de iurisd. om. iudi. et ibi p Paul. de Cast.

h Pœn. De arb. Limita singulari et per Bald. in c. 1. ad fi. quib. cau. debeat vas. iura.

i Clau. Lib. 12. Adde quod de hac quæstione no. Bart. l. 2. in fi. inf. de iurisd. om. iu.

De

De Senatoribus. Rub.

1 *Senatus æquiparatur Imperatori, & quandoque concedit aquam duci ex flumine, & ab eius sententia non appellatur.*
2 *Senatus dicitur ab assentiendo.*

Sup Rub. de Senatoribus, opp. quod hoc non videtur verum, quia præfectus prætorio est maior, & dignior. Certe est verum, quod præfectus est maior quam vnus de Senatoribus, licet totus ordo senatorum, qui erant centum numero. l. fi. C. de pet. hær. erat maior, quam præfectus. Præterea quisque 1 † senatus in aliquibus æquiparatur Imperatori. nam pôt restituere a sñia. ff. de postul. l. j. §. de qua aũt. Itē pôt cōcedere aquā duci ex flumine. ff. de postul. l. quo minus. ff. de flum. Itē fert sñiam sine metu appellationis, vt l. j. §. j. a quib. appe. nō lic vel dicendũ est, quod maxime incipit a senatore, non vt a maioribus, sed tanquam ab illis, de quorum corpore Imperator eligebatur, quia sunt pars corporis eius, vt l. quisquis. C. ad leg. Iul. maie. Vel tanquam ab illis de quorum numero summi magistratus eligebantur, sicut de numero decurionũ, tanquam magistratus municipij, vt ff. de mune. & hon. l. honores. §. de his honorib. 2 † Pôt hic quæri, vnde dr̃ Senatus? Dixit Hug. quod pôt dici ab assentiendo, nam Senatores facultates dabant agendi. Nam sine licētia eorum nulli magistratui licebat aliquid facere. Dicēdum est etiam quod Senatus dicitur ille locus in quo conueniunt ipsi Senatores: Senator autem dicitur sm̃ eum, qui habet dignitatem Senatus.

LEX PRIMA.

1 *Dignitas maior est in masculo, quàm in fœmina.*
2 *Dignitas descendit, & non ascendit regulariter.*
3 *Persona loquentis in generali sermone non intelligitur*
4 *Promittens commodare domum contra quamcunque personam, non intelligitur promisisse contra seipsum.*

a **Consulari.** Vir in dignitate positus, præfertur in dignitate vxori, & dignitas non transit de inferiorib' ad superiores. h. d. No. quod in masculo est 1 maior dignitas, quam in fœmina. † No. etiā, quod dignitas nō 2 ascendit, sed descēdit. Opp. ad hoc, quod dr̃ hic, quod ad maiores non transit, ꝯ in l. in sacris. in prin. de prox. sac. scri. & l. fi. in prin. C. de me. li. 11. So. Verum est, quod ad inferiores descendit, nō ad superiores. Fallit in dignitatibus, de quibus fit mentio in ꝯrio, vt ibi no. Opp. dicitur hic, quod nunquam fuit auditum, immo fuit auditum, vt hic, a Saturnino. & sic est ꝯ seipsum. Hui' timore dicit gl. præterquam a 3 Saturnino. & sic no. quod in † generali sermone nō continetur persona loquētis. Ad hoc opp. de l. Paulus in fi. ff. de pig. Gl. non soluit. Tu dic, vt no. C. de sol. l. inquisitio. Vel dic sm̃ Iac. But. rō est, quod persona loquentis continetur, vt in d. l. Pau. nisi alia cā impedit, pt ꝯ l. inquisitio, quæ sunt barg. ad q. b promisi † commodare tibi domũ meā 4 ꝯ quācunque personam, postea altercor tecũ, an tenear cōmodare ꝯ meipsum? Rñdeo quod nō, p hāc l. & l. inquisitio. Dic vt ibi per Cy. quod non cōtinetur psona loquentis in generali sermone, quod est verũ sm̃ Pet. si hoc est titulo lucratiuo, secus si ratione præambuli ꝯctus, quia tunc verba intelligerentur sm̃ verba ꝯctus, per l. inter stipulantē. in prin. ff. de verb. obl. & l. vendicantē. ff. de euict. & hoc modo inducitur, & facit multũ ad alias quæstiones, quas tu ipse potes ponere.

ADDITIONES.

a Meno. Consulari. Ferrati. lib. 1. explicat. c. 8.
b Quæ sunt. Adde tex. in l. petitiones. de aduoc. diuer. iud. Bal. in c. j. de no. for. fid. And. Barb.
Poma. Vide Ale. in l. frater. ff. de cond. indeb. & ibi etiam ponit, an teneatur commodare contra patrem, & filium, & similes, & an contra patrem, & Principem, & aliquid per eum, consi. 44. in 2. uol.

LEX II.

1 *Infamis quando possit esse testis.*
Et an remotus ob crimen ab officio possit habere aliud officium. nu. 2.

a **Cassius.** a Remotus a senatu tanquam infamis non pôt esse iudex, nec testimoniũ perhibere. h. d. hæc lex, quā no. quia optima est. Itē no. quod infamis nō pôt eē testis, vt hic sm̃ glo. 1 † Op. nā hæretici sunt infames, vt l. j. in fi. C. de sum. Tri. & fi. cath. & b tñ pñt ferre testimoniũ, vt C. de hæ. l. quicunque. ergo infamis b pôt eē testis. Cōtrariũ eius dr̃ hic. Quid dicendũ? Gl. nō hic, sed in illo ꝯrio dat plures so. & dicit inter alia, quod infamis de fcō nō repellitur a testimonio. Et ita intelligitur illa lex: sed infamis infamia iuris repellitur, vt l. 3. §. l. Iul. ff. de test. Tñ hæc gl. no. ꝯriũ, quod testis infamis, et de facto nō c ferat testimoniũ. Tu dic, quod aut est infamatus infamia iuris, aut infamia facti: & dñā hanc no. Dy. in c. infamib. extra, de re. iu. li. 6. si infamia iuris, nō pôt eē testis. l. 3. §. l. Iulia. ff. de testi. Si vero ē infamatus infamia facti, & tūc aut quæris, vtrũ possit ferre testimoniũ in cā ciuili, aut criali. Si in cā ciuili, pôt ferre testimoniũ, vt no. in d. l. j. C. de sũ. Tri. & fi. cath. sm̃ vnā sol. tñ minor fides ei adhibetur, vt hic not. & gl. ponit in l. 3. §. duæ āt sunt cāç. ff. ad Car. Si vero quæris, an in criali possit eē testis, dic, quod nō, vt hic no. quia in cā criali, lucidę debēt eē pbōnes, vt l. sciāt, C. de pb. & infamia facit vacillare dictũ testis: nō mirũ si hoc casu repellitur, sm̃ dñm meũ. Vel dic, quod ista gl. nō ꝯ nat gl. d. l. quia hæc gl. se refert ad hoc, quod ille remotus a Senatu nō pôt eē iudex, & iste intellectus pbatur p leges, quas gl. all. tñ gl. ꝯ ria loquitur in testimonio. & sic non est contra. Et de hac materia no. in c. testimonium, extra, de testi. in d. l. j. per Cy. & Iac. But. a dicit hic in princ. l. † quod propter delictum remotus fuit iudex, sed de hoc delicto nō apparet. sed dic, quod de delicto loquitur cōmisso in of- d ficio, d p finē huius legis. nam lex Iulia repetundarum punit delinquentē in officio. Secus si quis pp aliud remotus sit, vt l. si quis ex grege. C. de cohorta. li. 12. vel pp negligen. vt in §. suspectus. Insti. e de suspe. tut. Sed nunquid aliud offm̃ poterit hēre? e vr̃ quod non, quia semel malus, &c. vt Insti. de suspe. tut. §. sed anteq. Iac. de Are. dicit quod qui semel est malus in vna re, semper psumitur male facere in alia re simili: sed nō psumitur in alia penitus dissimili. Vñ in alio offō dissimili posset eē, nisi et phiberetur pp infamiā. Et de hac mā no. in c. testimoniũ. ext. de testi. & in d. l. j. p Cy. & Iac. But. C. de sum. Tri.

ADDITIONES.

a Cassius. Circa regulam huius legis vide Ang. in §. hinc nobis in Auth. de hære. & Fal. Bal. & alios in l. non ignorabit. circa fi. C. ad exhib. sequitur Fel. in c. scribam. de præsump. nunquid mercator semper præsumitur mercator. Vide Franc. de Are. l. cætera. §. sed si quis. ins. de leg. j. Fel. i proœmio Decr. Mod. in l. si prius. 3. q. & 5. opp. de ope. noui nunc.
Clau. Adde Fel. in c. cum venerabilis. de excep.
b Ergo infamis An infamis possit esse testis, vide plane per Fel. in c. testimonium. col. 4. ver. 2. concl. extra, de testi. & an admittatur in testem contra infamem, vide, eundem ibi in vlt. col. Adde etiam Are. ibi, col. 7. ver. 2. principa. & per D. Ias. plenissime poit Bar. & alios, in l. cunctos pop. in 1. lect. col. pe. cum seq. & in repe. col. 3. ver. ex ista 1. solut. Ang. de Are. in §. quib. Insti. de cap. dimin.
c Paris. Infamatus. Vide Ias. in l. j. C. de summa Trinit. & fid. cath. in j. & 2. lect. vbi etiam declarat, quæ sit infamia facti, & quæ iuris.
d In officio. No. quod remotus propter culpam ab officio, nūquā ad illud potest aspirare. l. j. C. si qua prędi. pote. dixi in l. j. C. si rect. prouin.
e Poterit habere? Vide ad hæc quæ scripsi in l. si cui: §. idem. de acc.
Poma. Ale. l. si fideiussor. §. fi. ff. qui sat. cog. & consil. 5. vol. j. Fel. c. pręsentium, de test. & in c. testimonium, Barb. consi. 169.

LEX III.

Senatorem. Remotus a senatu, nō pp infamiā retinet dignitatē, & filius senatoris appellatur non solũ naturalis, & legitimus, sed et legitimus tm̃, & fili' a senatore adoptatus, & postea emancipatus, per emancipationē dignitatē perdit, & per adoptionem dignitas non minuitur. h. d. cum l. seq.

LEX IIII.

a **Qui indignus.** a Ad euidentiam est sciēdũ, quod multi sunt ordines magistratus, de quib. dicam ff. de offi. eius, cui mand. est iurisd. l. j. Dicit ergo lex ista, quod qui indignus est minori ordine, multo magis indignus ē maiori. Expone literam, qui indignus est, s. pp malum suum, & per hoc cessat expositio gl. Nā gl. facit vnũ ar. sophisticũ hoc modo. Imperator nō est dignus, quod sit pses, vel iudex, ergo nec Imperator. Dicit gl. quod bene est dignus, sed inferior gradus nō ē dignus eo: sed Ioannes soluit aliter, l. quod Imperator non sit dignus minori gradu, non sequitur, quod sit indignus maiori. Dicit Iac. de Ra. ego nescio quod voluerit dicere Io. quia immo sequitur ista ꝯña subiecti, non est dignus, ergo est indignus. Vnde dicit, quod habet duas significationes. Vnā q̃ sonat in malũ, vt iste oīno est indignus pp delictũ, & pcm̃ suũ, tali pœna. & ita hic accipitur. Aliā significationē hēt, q̃ sonat in bonũ, vt iste est dignus oī honore. Modo ad ppositũ cũ dicat, Imperator non est dignus inferiori ordine, verũ est in mala significatione, & tūc loqtur ꝯcł̃o prædicta: sed dignus est in bona, & ideo inferiori honore, & etiā quolibet alio maiore dignus est.

ADDITIO.

a Men. Qui indignus, Duaren. lib. 2. disput. c. 19. Hotoma. Illust. q. 42.

LEX VII.

Emancipatum. Filius ltĩmus, & nālis emācipatus a patre, nihilominus filius Senatoris dr̃, & ꝯceptus, vel natus ante mortem Senatoris patris, senatoris filius dr̃, & ꝯceptus ante remotionē patris a Senatu, licet post remotionem natus, Senatoris filius dr̃. h. d. vsq; ad fi. §. si qs. Not. tex. hic, quod tps cōceptionis inspicitur. Op. de l. j. §. proxi. in prin. vbi pp emācipationē amittitur filij nomē. Sol. Filius ltĩmus, & nālis pp emancipationē, non amittit, vt hic: secus in ltĩmo tm̃, vt in ꝯrio. Et est rō, quia in legitimo, & nāli sunt duo iura: secus i ltĩmo tm̃, quia vnum, & sicut duæ rōnes vincunt vnam, & c. in Auth. de cōsan. & vteri. fra. §. j. Quærit gl. pr̃ emancipauit filiũ, & postea factus est Senator, an dicatur ille filius Senatoris? Et tenet quod sic, per hanc l. & respon. Tu dic sm̃ Mat. Sil. contra per eandem legem in ver. sed cum, &c. & vide quod no. in l. Imperialis. C. de nup.

1 *Filio quando noceat casus patris, ne vti possit priuilegio aui, vel patris.*
2 *Filius si commisit culpam, ob quā debet feudum perdere, nepos ex persona aui illud retinere potest.*

a **§. Si quis.** a Macula patris non nocet filio, quo minus ipse filius vti possit priuilegio, & dignitate ex persona aui. h. d. vsq; ad fi. Et no. istum §. quia est mirabilis ad hoc. Op. dr̃ hic, quod casus patris non nocet filio. ꝯ de l. duo Marco. C. de q̃ō. Gul. dat plures solu. finaliter tenet, quod aut filius est conceptus post mortem patris, aut non. Primo casu nocet filio, vt in ꝯrio. secũdo b casu non, vt hic. Vel secundum Per. b & Cyn. in d. l. duo Marco.
circa

ADDITIONES.

a Si quis. An, & quando delictum patris noceat filio, vide Bar. in l. 3. inf. de interd. & releg. & per Bal. in l. 2. C. de ingra. lib. Vide Io. Fab. in §. pe. Insti. de inge. An. Rubeus Alexandrinus.
b Secundum Pe. Vide circa hoc Dy. in c. non debet aliquis. de reg. iu. Cy. in d. l. duo Marco, C. de quæst.

circa hoc, † quod aut quęris, nunquid filij filius, nepos quo ad auum possit vti priuilegio, vel dignitate ex persona aui, aut patris? Primo casu aut est conceptus, vel natus ante mortem aui, vel post. Primo casu pōt vti priuilegio ex persona aui: maxime in his, quę a iure procedūt, vt j. de interdi. & rele. l. 3. Scdo casu, nō, vt l. j. §. si qs. j. vn̄ cog. Si vero quaeris, an ex persona patris sui hoc possit: tunc aut fuit conceptus ante maculam patris, aut post. Primo casu non nocet filio casus patris, ut s. pxi. §. scdo casu nocet, vt d. l. diuo. sm Pet. Quod est verū sm gl. quantū ad hoc, vt non possit vti priuilegio ex persona patris, sed aui sic, ut hic. † Et valet ad qōnem de feudo, aqd si filius cōmisit culpā, nepos non debet pp hoc amittere feudum, sed id posset dici ex psona aui retinere. De hoc no. j. de in ius uoc. l. ado pnnū. §. j. & ibi est similis gl. no. j. de iu. pa. l. diuus. & ibi gl. opt.

ADDITIO.

De feudo. Vide plene per Bar. in l. j. inf. de interdi. & rele.

LEX VIII.

Negationes dua faciunt vnam affirmationem.

Feminae. Vxores coruscāt radijs maritorum. & eorum dignitate, & priuilegio gaudēt ēt post mortem ipsorum, donec nubant alteri inferioris gradus, quo casu dignitatem amittēt. h. d. vsque ad fi. Et no † de dictionibus negatiuis, quo duae negationes faciunt vnam affirmationem, vt l. j. C. de ser. fug.

ADDITIO.

Femina. Feminae. Vide Fel. in c. super eo. el. 2. de testi.
De hac l. dixi plenius in l. filij §. uiduae. in f. ad muni.
Clau. Nunquid mariti coruscent radijs vxorem, vt si est Regina, vel aliam superiorem dignitatem habens, ponit Bal. in c. significauit. de rescri.

LEX IX.

Filiam. Sicut casus patris non nocet filio ita nec debet prodesse, ne illicite facta sumant uigorem. h. d.

LEX X.

Priuilegium concessum sub nomine liberorū, non extēditur vltra nepotes.

Liberos. Appellatione liberorum, continentur omnes descendentes p lineam masculinam, siue sint naturales, & legitimi, siue legitimi tantum. h. d. † No. gl. quę dicit, quod priuilegium concessum sub appellatione liberorum, non extenditur ultra pronepotes.

LEX XI.

1 *Domicilium originale propter dignitatem non mutatur, sed propter matrimonium sic.*

2 *Promittentes dare scachum mattum cum pedona, an verificatur si pedona effecta sit Regina, & detur cum ea.*

Senatores. Dignitas senatoria non mutat propriū domicilium, sed aliud adiungit. h. d. quod no. † qa propter dignitatem quaeritur nouum domicilium, & ñ mutat originale, sed aliud domicilium iūgitur, vt sic propria origine qs nō possit spoliari, vt hic, & j. ad muni. l. assumptio. & C. de munici & orig. l. origine. lib. x. Et hoc nisi quantū ad matrimoniū, ut ibi no & in l. unica, de mulierib. & in qūo loco. l. fin. de inco. lib. x. Vnde Perusina nupta Florentiae, dr̄ Florentina, non Perusina. Et † est arg. a quod si pedona, quae uadit recte efficitur donna, cum promitto tibi dare scachum mattū cum pedona, & do cū donna, an uidear dare cum pedona? Et hic est casus quod sic, & hoc per hāc l. fuit determinatum. Iac. de Rau. determinat ɔ̄rium, qa mutatum est eius artificiū, nā mutatum est officium pedonae in donnā, arg. l. legatis seruis. §. j. j. de leg. 3 & p illum §. hoc determinatur, & tāgitur per Doct. & Cy. C. de suspe. tut. l. 2. & dixi in d. l. seruis legatis.

ADDITIO.

a Rect. Est arg. Adde Bald. hic, et Abb. in cap. quoniam Abbas, in ult. col. de offic. deleg. et Fel. ibi, col. 4.

LEX XII.

Nuptae. a Priuilegiū pōt Princeps facere, ut cōsularis femina nupta plebeio, ɔsularē retineat dignitatē. h. d.

ADDITIO.

a Vers. Nuptae. Bello. li. 4. suppu. c. 10. Hotoma. li. j. obseruat. c. 15.

De officio Consulis. Rub.

LEX VNICA.

1 *Administrationem plures habentes, quādo illam dicantur habere insolidū.*
2 *Consul habet iurisdictionem contentiosam.*
3 *Iudex, si corā quo causa est mota, infirmatur, an poterit corā alio agitari.*
4 *Tabellio rogatus de scriptura, potest eam alteri mandare publicandam.*
5 *Nūcius q primo citauit ī causa, ipse id ē debet ī tota cā citare, & nō alius.*
6 *Nuncius deputatus ad vnum banchum, non debet apud alium citare.*
7 *Causa īcepta corā uno ex vicarijs Episcopi, nō potest corā alio illā ɔsequi.*
8 *Confessio facta corā uno iudice, quādo possit corā alio executioni mādari.*

Officium. a Cōsulatus officium circa manumissiones uersatur, & cōsules habēt administrationem insolidum, & causa coram uno ex consulibus cępta, non potest per alium explicari, nisi in casu necessitatis, & consules apud seipsos, possunt suos seruos manumittere, b nisi sit minor. h. d. No. hāc l. mirabilem & bonā. No. tex. ibi qui apud alterum nomina ediderit. &c. No. quod quādo aliquis tenetur aliquid facere causa mediante, examinatio causę sibi non per mittitur, vt in minore dr̄, q sine cā nō pōt manumittere. Op. dr̄ hic, quod singuli pn̄t authoritatem interponere, cɔ̄ l. duo ex tribus. j. de re iu. Sol. vt hic, & ibi no. gl. quod hic erant ordinarij, q hn̄t a l. administrationem: ibi delegati. Op. dr̄ d hic quod hn̄t administrationem insolidum, ɔ̄ l. plurib. j. de procur. Sol. q̄dam sunt officia publica authoritate, & vtilitate, q̄ a l. dant, & tunc qlibet habet administratonē insolidum, vt hic: q̄dam sunt authoritate publica, sed vtilitate priuata, vt tutelae, & tunc idem, vt j. de admi. tut. l. plures. & l. tut. §. cura. co. tit. q̄dam sunt officia priuata, vt procurato ris, & tunc si plures sunt dati procuratores, nō vr̄ qlibet datus insolidum, sed p parte, & uo. in d. l. plurib. de procu. & hoc verū sm Gul. de Cu. nisi esset pcurator generalis, & certę negociationis, vt l. 2. §. si plures. j. de exer. & ibi dicā plene. Opp. dr̄ hic, quod minor nō pōt apud seipsum manumittere. ɔ̄ l. si rogatus. §. fin. de manu. vind. Gl. dat plures sol. sed haec est vera, quod aut minor, q ē ɔsul, vult causam probare, & approbare corā se, & nō pōt, vt hic. Aut vult cām corā collega suo probare, & tunc corā se pōt manumittere, vt l. ɔ̄ria. qa cum manumissio nō pōt fieri, nisi ex cā, vt Inst. qb. ex ca. manu. non licet. §. pe. & iō dēt ɔmitti examinatio illius causae, ut hic. Opp. dr̄ hic, quod minor manumittere nō pōt apud collegam ɔ̄ l. apud eum. §. j. j. de manu. Dic ut punctuaui in tex. quod in fi. legis dr̄ cā probata, debet fieri pūctus i quod cā manumissionis debet coram collega fieri, m̄ coram se potest fieri manumissio, vt in ɔ̄rio. Opp ad hoc de uer. sed nō pōt s. ea. l. Solutio, hoc cōtingit hic rōne minoris aetatis. Op. de l. apud eū. § j. j. de manumissio. Solue, vt in praecedenti contrario dixi, ut in punctuatione. † Quaero nunquid consul habeat iurisdictionem contentiosam c † Et tenet gl. quod non. In cōtrarium ur̄ tex. in l. j. § pe. de ap. & l. a. de in ius uo. & hoc tenet Gul. Item est arg. hic, quod causa incępta corā uno iudice, non potest coram alio agitari. † Quaero, quid si ille coram quo causa incaepta est īfirmatur, an poterit coram alio agitari. Et ur̄ quod sic, ut hic dr̄. in ɔtrariū est l. si lōgius. j. de iud. qa loco impediti, debet alius subrogari. Quid dicēdum? Certe dicere potes, quod aut impedimentum est longum, uel speratur esse longū, & tunc loco impedimenti, alius est subrogādus. Aut est breue, & de facili cessans, & f sic potest collega cognoscere, ut hic. Item inducitur † ad quaestionē: scitis, quod tabellio rogatus de scriptura, nō potest alij committere scribendum, ut in Auth. de tabel. §. j. & ibi no. & §. si. eo. tit. Modo tabellio est impeditus, quod uult cām cōmittere alteri per alium, uel suam scripturā publicari, an possit? Dicit Fran. Accu. quod sic per hanc l † Item inducit ad q. quod si baiulus, seu nūcius unius fuit inceptor in cā, quod ipse idem debet esse in tota causa, g & non alius, ut hic. ad idem l. j. C. de spor. Et ex hoc † cōcludit aliud, quod si unus baiulus est ad unū banchū deputatus, non debet apud alium citari, ut in corpore de iudi. §. nullo. ubi de hoc dr̄. † Et hoc potest induci ad multas q. similes, & maxime ad q. quā uidi de facto: Episcopus Clusinus habebat duos uicarios, h cā cuiusdam erat incępta coram uno, uolebat postea pars ɔ̄ prosequi coram alio. Certe non potest, nisi ex cā, ut hic. † Inducitur ista l per Iac. de Are. ad q. quod confessio facta corā iudice unius ciuitatis, non potest mādari executioni p iudicem alterius ciuitatis. Quod probatur sic, quia hic dicitur quod si coram vno iudice fuit pbatum, alius nō potest manumittere. Sed cōfessio est species k probationis, ut probatur in l. sed & si possessori. §. pe. j. de iureiurā. ergo, &c. Quod intellige uerum, nisi forte fieret ad requisitionē primi iudicis, secundum ea, quae no. in l. cum. quaedam puella. j. de iurisd. omn. iud. De hoc no. per Cy. in l. j. C. de confe. in 10. q.

ADDITIONES.

a Menoc. Officium. Cuiac. li. 7. obseruat. c. 17. Cap. in reg. conclus. 87.

b Manumittere. De iuramento cōsulis, vide omnino in c. ueniens, de iureiur. & in Spec. de iureiur. sed quid si intrauerunt consulatum praetermisso iuramento? Dic quod quia malo ordine intrarunt sunt extra mittendi, & puniendi, nec dicuntur in canonica possessione consulatus, vt concludit Bal. de pa. Constan. in ver. vasal li. lo. j. vbi tamen dicit, quod in dubio ex quo sunt publice in poss. consulatus, praesumuntur canonice consules, arg. inf. de offi praef. l. Barbarius.

c Authoritatem interponere. No. quod ista lex, etiam extenditur ad contentiosam iurisd. est no. gl. in l. Pomponius. alias inci. si vni. §. de re iudic. & ibi etiam est tex. sing. secūdum Imo. quod illud quod hic dicitur, vnum ex collegis habere iurisd. insolidum, est verum, ubi ambo simul in eadem causa fuerunt aditi.

d Menoc. Dicitur hic. Sebast. Vant in tracta. nullit. tit. de nullita. ex defectu iurisd. ord. nu. 176.

e Iurisdictionem contentiosam. Et dicit quod sic. facit l. 2. §. exactis. de orig. iur. & quod habetur in l. 3. de arb. est tex. & ibi Imo. in l. si cui libertas. de cōd. & demon. Ang. in l. 2. de in ius uoc.

† Clau. Vnum no. quod causa, quae est voluntariae iurisdictionis per citationem partis efficitur contentiosa, ita dicit sing. Bal. in c. de causis. de offic. deleg.

f Committere scribēdum. Adde Bar. & ibi dixi in l. quaedam. §. nihil. de eden. vide Imo. in c. quoniam contra. de prob. & in c. cum super. de re iud. sed quid in notario actorum si sit absens, an possit alijs committere? Bald. in l. Imper. aor. sup. de sta. ho. dicit, quod non, licet iudex bene pōt, per id quod habetur hic, & in l. j. & 2. C. de spor. ibi vide Bal. & quod dixi in l. ait praetor. in fi. inf. quib. ex cau. maio.

g In tota causa. Et vide omnino no. per Bar. in l. j. §. si plures. inf. de exer. et Inst. de act. §. quadru. sed Ant. in c. cum dilecti. de dolo, et contra tenet quod sic, et ita dicit tenere Dom. de Rota, sua conclu. 290. et sic uidetur contra Bar. hic, quem ipse Ant. non alleg. Et uide Bal. hic, in 15. q.

h Paris. Habebat duos uicarios. Vide late Dec. in c. prudentiam. de offi. deleg.

i Poena. Inducitur ista l. Vide Bar. in l. diuus. inf. de cust. reo.

k Est species. Et Bal. in l. a diuo Pio. §. sententiam. j. de re iud. Ant. in c. fi. de confess.

De officio præfecti prætorio. *Rub.*

LEX VNICA.

Breuiter. Diuiditur i duas partes. Primo ponit, vnde sumpsit originem offic. præfecti prætorio. Secundo tractat de priuilegijs quibusdã eidem concessis. Secũda ibi, his cunabulis. & bẽ hoc intendit. A sententia præfecti prætorio non appellat̃ licet possit peti
† in inte. rest. † h.d. Scias, q quatuor sunt istæ dignitates, vt no. in l. j. §. j. j. d offi. eius, cui man. est iurisd. & ideo gl. in huiusmodi titulis semper venit exponenda, qui sunt isti qui habent has dignitates
a No. hic optimam gl. q isti præfecti æquiparantur a Cardinalibus,
b & Episcopis: b quod est no. propter multa, & ideo no. eam.

ADDITIONES.

† Clau. Restitutio. Pœna autem appellãtis est amissio causæ. tex. est, quem ad hoc dicit Abb. sing. in l. a proconsulib. C. de appel.

a Aequiparat. Adde gl. in l. speciale. C. de Episc. aud. Et facit q a snia Epi, vel Cardinalis, nõ possit appellari. crederem hoc verum in Cardinalib. legatis de latere, cum illis hoc præcipuum sit, vt credatur eorum simplici verbo, & viuæ vocis oraculo, vt no. gl. in c. sicut nobis. de sent. exc. Spec. in tit. de leg. §. superest. ver. q. si leg. iurisd. & c. Bar. in l. vnica. C. de superindi. lib. 10. Bal. in l. si qua p calũniã. C. de Episc. & cler. in l. 1. C. de man. Prin. & in l. exẽplo. C. de pba. Ant in c. q super his. de fi. instru. & de hoc oino no. Mod. io l. constitutiones. inf. de appe. & in l. ex consensu. in prin. eo. tit. & vide no. in l. j. a qui. ap. non li. Bal. in l. ad similitudinẽ. C. de Episc. & cler. quid autem in regib. vide Gul. & Bal. oic. & Bartol. in l. 1. in prin. inf. quod quisque iur. & adde q credatur legatis de eorum commissione. Adde, an credatur dicto, vel assertioni Cardinalis, plene per Fel. in capitu. q super his. col. 3. extra, de fide instr. & per d. Ias. in rep. l. admonendi. col. 76. versi. Adde etiam, q dicto Cardinalis. ff. de iureiur.

b Episcopis. Adde Ias. in l. stipulationum. in prin. col. vlt. inf. de verbo. obl. vbi no. Bar. sibi CONTRARIVM.

De Officio præfecti vrbis. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 *Donatio facta a Costantino Papa Siluestro, an valuerit, remissiue.*
2 *Dictio. intra, comprehendit terminum cui apponitur.*

a Omnia. a Præfectus vrbi, habet cõmissionem, seu cognitionem de omnib. intra vrbẽ, & centesimum miliarium, & cõmissi delicti hẽt cognitionẽ, & põt cognoscere de q̃relis pro seruis, ɔ̃ suos dominos, & de q̃relis porrectis per patronos ɔ̃ libertos, & põt relegare, & i insulã deportare, & cognoscit, & punit tutores male administrãtes negocia pupillorũ, & hẽt cognitionem circa nũmularios, & libertos, & magistratus, & p modo culpę põt corrigere, & castigare. h.d. vsq; ad § cura carnis. Et no. quãtum vadit Italia.
b Et no. gl. quæ dicit, q Roma est sub Papa, b & sic cõcludit ista gl.
1 † q donatio facta a Cõstãtino valuit, licet ɔ̃ no. i Auth. quõ opor-
2 tet Epi. §. j. s dixi in procemio. † De natura huius dictionis, intra, an comprehendat vltimum diem, dic quod cõprehendit terminũ cui apponitur. Pro hoc est tex. q vltimus dies cõprehenditur. in l. j. §. si intra. j. de succes. edi. No. gl. q est turpitudo accipere pecuniã. Itẽ gñalr isti tutores puniũtur. Dic. l. extraordinarie, vt in l. eos. j. de tute. Itẽ põt poni in compedib. vt l. a §. pe. j. de susp. tut.

ADDITIONES.

a Men. Omnia. Brison. lib. 4. select. c. 8. Cuiac. lib. 8. obseruat. c. 9.

b Roma. est sub Papa. Hanc gl. alleg. Bal. in rub. constitutionum feudalium, q statuta specialia ab Imperatore facta in ciuitate Romæ, quo ad illam non valent, sed legem generalem facere possunt, vt ibi dicitur.

---

1 *Verba enunciatiua prolata per Principem, faciunt fidem.*
2 *Vrbis appellatione continetur comitatus, non districtus.*
3 *Comitatus probatur per terminos designatos.*
4 *Donatio facta per Constantinum Papa Siluestro, quod valuerit.*
Marchia, & Ferraria sunt in patrimonio Beati Petri.
5 *Castro concesso in feudum, intelligitur concessa omnis iurisdictio, & nu. 7.*
6 *Iudex non potest se intromittere de delicto, quod constat fuisse commissum extra territorium.*
8 *Statutum quod viget in ciuitate, intelligitur in villis, & castris, & nu. 9.*
10 *Vicarius Episcopi si non potest cognoscere de crimine, non cognoscit etiam si Episcopus dixit, committo tibi curam, & regimen Episcopatus.*
11 *Legato grano quod est Perusij, venit granum quod est in comitatu.*
12 *Concedo tibi quicquid habeo intra talem arborem, an ipsa arbor veniat. Dictio, intra, ponitur inclusiue, vbi sit latissima interpretatio.*

1 §. Cum vrbem. In tex. ibi, cõmisimus. Ista tsunt verba enunciatiua, tamen quia prolata sunt a Principe, plenam fidem faciunt, vt hic, & in c. 1. de pb. incle. Secundo no. q per ista verba, committo talem locũ tibi, libe-
2 ra, & plena dicitur potestas iurisdictionis. Tertio no. † q licet verba epistolę dicãt, vrbẽ nostram, & non comitatum, tñ comitatus vrbis appellatione continetur, vt j. ea. l. ver. si vltra. sed district⁹, q est vltra comitatum, nõ cõtinetur, quia vrbs Roma distringebat quasi totum mundum, & tamen nõ venit nisi comitatus eius, vt
3 j. ea. l. ver. si vltra. † Et quomodo a probet comitatus, dico quod
a probatur per terminos designatos infra ab eo, qui habuerat potestatem terminãdi inter comitatum, & comitatum, vt patet hic, & quia terminus ciuitatis vrbis Romæ terminatur ad centũ mi-
† liaria, vt hic, & j. e. l. si. ibi, cum terminos vrbis, † & c. Et de hac ma-
4 teria no. per Inn. in c. cum ad sedem. extra. de rest. spol. † In gl. quæ est super verbo, pertinere. hæc gl. præsupponit donationem factã per Constantinum tenuisse, quod verum est secundum Richar. Malumb. quia donatio Principis habet vim legis, quæ durat etiã mortuo Principe condente, vt l. pe. C. de don. inter vir. & vxor. Itẽ præsupponit gl. alibi io Auth. vt Eccl. Ro. cen. an. gaudeat præscri. vbi dicit, q in patrimonio Beati Petri est Marchia, & Ferraria. In
5 tex. ibi 100. lapidẽ. Ex hoc collige, † q si Papa, Imperator, vel Comes, concedunt castrum, vel villam in feudum, quod omnis iu-
b risdictio sit eis concessa, arg. s. de consti. Prin. l. fi. Item omnis villa, vel castrum, quod sit in comitatu alicuius ciuitatis, sub ea ciuitate esse videat̃, nisi habeat speciale priuilegium, arg. C. de Episc. & cler. l. nulli. ver. q si in vico. In tex. ibi. p̃fecti vrbi nono. Ex hoc no. q quando constat delictum esse commissum extra territoriũ
6 iudicis, † q iudex non potest de ipso cognoscere, nec se intromittere, & ex hoc colligitur forma excipiendi: excipiam enim con-
7 tra iudicem, q ad eum non pertinet. Sed quid † si dubitatur de loco delicti, an fuerit intra territorium, vel extra, vel quid si dubitatur de qualitate loci, quia bene constat delictũ esse commissum, temen dubitatur an ille locus sit sub vna iurisdictione, vel sub altera, quis potest cognoscere. itẽ qd si vnus incepit cognoscere de isto dubio, an alter põt se intromittere, siue excipiat, siue nõ? Dic, quod subtiliter no. p Inn. extra, de rescr. c. super literis. ver. itẽ non valet. In tex. ibi, notio non est. dic ratione territorij. Sed bene potest esse rõne domicilij, vel ratione originis, vt si sit oriũdus de his, vbi speciale domiciliũ habet, vel deliquisset, vt C. vbi d crim. agi
8 opor. l. j. & aut. h qua in prouincia. † & iste §. allegatur ad q. q si statutum viget in ciuitate, intelligatur vigere i villis, & castris. Facit ad idem s. de leg. j. l. t. & est gl. ordinaria. j. de post. l. ex ea. Facit C.
9 de restam. l. fi. † Item allegatur ein arg. q si cui concedatur castrũ,
c intelligitur etiam concessa iurisdictio castro adhærens, & est iurisdictio adhærens territorio omnis iurisdictio ordinaria, vt l. fin. C. vbi & apud quem. ita tenet Guli. hic. Dy. hoc no. in l. ergo. de
10 acq. ret. do. & hic per Cy. † Item allegatur ad q. Vicarius Episcopi non potest cogoscere de crimine sine speciali mandato. Pone, q Episcopus dicit, committo tibi curam, vel regimen Episcopatus, an videatur specialiter demãdare, vt possit cognoscere de crimine? Videtur q sic, arg. huius §. sed dic ɔ̃, vt hic, & arg. de peculio. l. quam Tuberonis §. alia. Ad hoc facit j. d offi. procõ. & leg. l. a. in fi. vbi si legatus proconsulis habet a proconsule administrationẽ, vel commissionem generalem in prouincia decreta pconsuli, tamen de causis meri Imperij nõ cognoscat sine speciali mãdato. j de offi procõ. l. solent. in prin. vbi videas. Licet enim indefinita æquipolleat vniuersali, tñ illud est verum si omniũ particularũ eadẽ est rõ: alias non † itẽ allegat iste §. ad qõnem, q si legat granũ, quod est Perusij, sub isto legato venit granũ, quod est i comitatu. qd dic. vt hic, p Gul. & alleg. j. de penu. leg. l. nã qd liquide, §. si cui. Itẽ allegat̃ p Cy. † ad q. cõcedo tibi qcqd habeo itra talem arborẽ, an contineat̃ arbor? Gul. vr̃ dicere q sic, per l. j. §. quod dicimus. j. de succe. edi. & de verb obli. l. qui ante kalendas. Et ad hoc facit iste §. io istis verbis, intra centesimũ miliare, & ipsum cẽtesimũ miliare ɔ̃tinetur. Breuiter ego dico, & pręmitto, q iste sermo est dubius, qa illa dictio, intra, põt poni inclusiue, & exclusiue: Si ponit̃ inclusiue, tũc cõtinet̃ arbor, vt d. iurib. all. p Gul. Si exclusiue, & tũc secus. Vel dic, quod aut loquitur in actu concessionis beneficij, quod est latissime interpretandũ, & tũc dictio, intra, ponit̃ inclusiue, & ɔ̃tinetur arbor, vt d. iurib. aut loquimur in his, in qb. fit stricta interpretatio ɔ̃ illũ, qui vult aliũ obligare, tunc ponitur exclusiue, & non continetur arbor, vt l. veteribus. j. de pact.

ADDITIONES.

a Meno. Et quomodo. Brun. consi. 54. nu. 4.

† Claud. Terminos vrbis. Et reformatores ciuitatis, vide Pau. de Cast. in l. j. §. hui⁹ studij. & ibi gl. sup. de iust. & iure. & vide quod ad propositum dicit Bal. in rubr. de offic. deleg in fi.

b Poma. Item omnis. Vide Oldr. consi. 121. in j. & vlt. q.

c Menoc. Item. Didac. prati, quæst. c. 1. nu. 10.

---

1 *Prælatus remotus a plătura ob eius delictũ, poterit vlterius i bonis puniri.*
2 *Tutor qui non posuit in inuentario omnia apponẽda, accusari potest, & vt suspectus remoueri, & criminaliter puniri.*
3 *Tutor qui non ponit omnes res in inuentario, an præsumatur esse in dolo.*
4 *Clausula in inuentario, q si aliqua apponenda non apposuerit, q voluit haberi pro appositis, quid operetur.*
5 *Cognitio suspecti tutoris, quando pertineat ad iudicem causarum criminalium, & quando ciuilium.*
6 *Inuentarium quod vitietur, si tutor quid modicum non apposuit in eo.*
7 *Tutor a tutela remouetur ratione doli commissi in inuentario.*
8 *Clausula, quod si qua apposuit non apponenda, vel econuerso, apposita in inuentario, quid operetur.*

1 §. Item solent. Iste tex. facit ad quæstionem de prælato, vt licet sit remot⁹ a prælatura sua ratione delicti, tñ poterit vlterius puniri in bonis, & in persona. no.
2 per Inn. in c. qualiter. extra, de accus. † In tex. ibi, quos pbare poterit, dicit duo. Primo quod tutores isti, q nõ ponũt i inuentario oĩa ponenda, sunt accusandi, & vt suspecti remouendi cum infamia.

Secundo

Secundo sunt criminaliter puniẽdi. Et cũ isto concordat ℑ. de tutore l.in cos. Sed primum non videtur verũ, quia si tutor non facit legitime inuentarium, nõ põt ei decerni administratio, & decretu non tenet, quia est obreptum prætori, vt C.de adm. tut.l.minor. l.si.C.arbi.tu. Quomodo potest ergo remoueri ab administratione, et quo iure non potest administrare? Dico, ꝙ remouetur a tutela, & non ab administratione, vt l.j.de suspe.tu.& effectus est remotionis, quia ante remotionem poterat inuentariũ conficiẽdo suscipere iterum administrationem rerum per decretũ iudicis, sed modo si potent, & sic nõ ob.ꝯrium. Potest ẽt intelligi, quod si ab initio tutor fecit inuẽtarium legitimum, & sibi legitime decernit administratio, tamẽ si postea augentur bona pupilli, q̃ ipse consulto nõ addidit in inuentario, certe ista erit iusta cã remouendi a tutela, vel ab administratione. † Iuxta hoc quæro, an tutor q̃ ñ posuit oẽs res in inuẽtario p̃sumatur esse ĩ dolo? Circa hoc rñdeo, ꝙ si tutor nullo modo fecit inuẽtariũ, & se ingerit administrationi, tunc præsumitur eẽ in dolo, vt l. tutor qui repertoriũ. ℑ. de adm.tut. Sed si aliquid omiserit, tũc oportet probari, quod ipse fuerit in dolo. Et ita est casus hic. Sed †, quid si in fine inuentarij est facta protestatio, quod si aliqua ponenda nõ posuerit, ꝙ voluit habere pro appositis, an hoc sufficiat? Respondeo nõ, si sciuerit aliquid esse in bonis, secus si ignorauerit. Vbi autem sciuerit, ista ꝓtestatio est facta mala fide, cum habeat ponere res sigillatim in inuentario, vt l.si.C.arbi.tu.& de administ.tut. l.chirographis de bon.vac.l.j.lib.x.& l.aut qui aliter.a.respon. quod vi aut clã. Sed † an cognitio suspecti tutoris pertineat ad iudicẽ causarum ciuilium, vel criminalium? Dic quod aut agitur cõtra tutorem, vt puniatur criminaliter ratione doli, & pertinet ad iudicem criminalium causarum: aut agitur, vt remoueatur a tutela, & põt dici, qđ pertineat ad iudicem ciuiliũ causarum. Et hoc videtur satis colligi hic, vbi remotio a tutela fit per vnũ iudicẽ, & remittitur puniendus ad alterum. potest ẽt dici, quod ista causa remotionis intelligitur sapere de criminali, & hac ratione posset etiam agitari coram iudice causarũ criminalium, & facit ℑ.ad Tur.l.j. §.suspecti. † Item pone, quod tutor in inuentario nõ ponit aliquid quod est valde modicum, an habeat vitiare? Ego non credo, quia defectus qui est in modica re, non habet vitiare, vt ℑ.de ędil.edic.l.cui dens, cum si. † Item vos videtis, ꝙ nulla sit differentia, an tutor sit de coniunctis, vel extraneis omnino, ideo quod dicitur in l.si tutor aliquot. ℑ.de suspe.tut. ꝙ ratione doli quis nõ remouetur a tutela, est verum, nisi dolus sit commissus in cõficiẽdo inuentariũ, vel sit dolus manifestus, vt ℑ. prox.respon. † Vlterius quæro, tutor in inuẽtario protestatur, quod si aliqua posuit non ponẽda, quod vult habere pro non appositis, & ecõtra. Modo tutor cõuenit, vt rõnẽ reddat, & posuerat in inuentario, ꝙ ipse recepit talmas lib. x. & c.iõ reddat illas. replicat tutor, ꝙ licet ipse tutor posuerit, non tamen fuit verum. Replicatur sibi, ꝙ ipse non põt hoc dicere, q̃a tenetur de his, quæ scripsit in inuẽtario, per l.si.C.arbit.tut. Iste replicat ꝙ d.l.si.habet locum, quando assertiue posuit, sed hic non posuit assertiue, quæritur modo an ꝓtestatio hoc operetur. Ego credo, quod non: quia in inuentario nitoris, lex respicit illud qđ specialiter est expressum. Vnde illa verba nihil operãtur. Ad hoc facit d.l.si.C.arb.tut.& C.de bo.proscri.l.si quis intra.

Vendere rem suam etiam minus iusto pretio, quando quis cogatur.

Nuncio iurato quomodo, & quando credatur.

§.Cura carnis.[a] Hic est bonus §.& brẽ h.d.vt victualia iusto p̃tio vẽdantur, spectat ad p̃fectum vrbi.h.d.No.quod dixi in summario. Opp.nemo cogitur rem suã vẽdere. C.de iud.l.nemo.[b] & l nõ n. ℑ.rerum amo. Sol. Pro reb.competentib.ad victum quis põt cogi vẽdere, vt hic, sed alias res nõ cogitur vẽdere, vt in ꝯrio. Opp.de l.j. ℑ.ad l. Iuliam de anno.glo dat plures sol.vltima ẽ melior. Vel dic ſm Mat. Silim. † Aut quæritur, an aliquis cogatur rem suam vendere, & dic ꝙ ñ cogitur, ut C.de iu.deli.l.nec emere.& de ꝯb.emp.l.inuitus. Fallit in casib.ibi no. Aut quæritur[c] nũquid aliquis minus iusto pretio cogatur rem suam uendere, & tũc dic, aut est tp̃s necessitatis, & caristiæ, & tunc cogitur vẽdere minus iusto pretio, ut l.a. §.in de agatum est. ℑ.ad l. Rhod.de iac.& ibi no. Aut nõ ẽ tp̃s necessitatis, & tunc aut quæritur de his reb. quæ sũt ad cõem vsum hominum, ut carnes, frumentum, & similia, & tũc cogitur uẽdere iusto pretio, ut hic, alias nõ, ut d.l.nec emere. Sed contra hoc ob. l.j.§.si. ℑ.sut aduer.nau. Vbi no. ꝙ hospes hospitem expellere non põt. Sol.vt ibi. † Et no.ibi, ad referendum sibi, quid ubiq; agatur, & sic ut tex.quod nũcio credatur.& no.per Cy.C.qui acc.nõ pos. l.ea quidem.& alle.gl.ĩ l.magis puto §.nc iñ. ℑ.de re.co & ibi no. Oppo.ad hoc l.diuus. ℑ.de cust.reo.& l.j. C.de decurio.lib.1a. sol † Dico, ꝙ si quæris de nuncio iurato,[d] an debeat ei credi de facto suo quod aliquem citauerit, & tũc debet ei credi, ut hic, & l.magis puto.§.ne tamen.de reb.eorum.dũmodo de cõmissione appareat, ſm Cy.alias ñ, ut l.si.C.de exhi.re. Ad idẽ l.a.quemadmodũ test.ape. Si uero quæris, an debeat credi de facto alieno. f. qđ talis cõmisit homicidium, tũc nõ dẽt credi nuncio, nisi alias offerat ꝓbõnes, ut d.l.j.C.de decurio.lib.12.& hoc quãtum ad maleficiu puniendũ. creditur tamen ei quãm ad hoc, ut ad illi relationem possit ĩquisitio formari, vt d.l.diuus. de cust.reo. & l.ea qdẽ, C.qui accus.non pos. Et hoc modo intelligas, ubi de hoc nuncio † habes, & eius relatione, uide inf.de iurisd.omn.iud.l.si. †

CONCORDIA.

¶ Pro concordia. Aduerte quod Bart. allegatur in hac l.j. §.cura carnis, sibi ꝯriari, eo ꝙ in l.diuus. ℑ.de re.co. uoluit, ꝙ iudex procedẽs ex offõ possit recipere denũciamẽ in testẽ, & sic prosit ad cõdemnandum, & tñ in hac l.j.§ cura carnis. uoluit ꝙ sit potẽs eius dictum ad inquirendum, non ad cõdemnandum: non tñ merẽt argui de ꝯrietate Bar.nã in hoc §.dicit, ꝙ nõ creditur nũcio extra suũ offm̃: nã si erat nũcius de citãdo, non credit̃ de homicidio, extra suũ offm̃, sentiẽs ꝙ si fuisset cõstitutus ad denũciandũ, ꝙ in leuib.nõ in grauib.crederet, & sic nõ ꝯdicit. p̃terea dũ dicit in hoc §.ꝙ non credetur ad condẽnandũ, dẽt intelligi. f.vt nõ faciat plenã ꝓbõnem, ut uoluit in d.l.diuus. aliter dici põt, q̃a dato qđ Bar. hoc diceret in hoc §.ut loquatur etiam in deputato ad denũciandũ, ut colligi põt in eius gñalitate, dico ꝙ dẽt intelligi ſm dist. q̃ ponit in d.l.diuus. f. in leuib non in grauibus, ut in deportato, &c.

ADDITIONES.

a Cura Carnis. In j.opp.vide quæ habes ad Bar.in l.nec emere. C.de iure delib.

b L.nemo. Adde Bal.in l.j C.de Epis.aud.vide Bar.& qđ ibi scripsi in l.annonã. ff. de extraor.cri.& Bal.in l.itẽ si verberatũ. §.j.inf.de rei ven. Bal.& Ang. in l.si pẽdentes.§.si quid cloacarij de vsuf.& ibi tex.& Bart.in l.venditor.§.si cõstat.inf. comu.prę́d. Doct.in c.j de emp.& vend.no. Bar.in l.j.C.de fru.vr.Const.lib.12.

c Paris. Aut quæritur. Vide an quis cogatur vendere etiam viliori pretio, Barba.in c.j.extra, de emp.& ven.& ibi ponit de pęna illorum, qui falsificant merces, quę venduntur, vt frumentum, & similia.

† Cl.a.Sol.vt ibi. Adde, ꝙ materia huius §.hr̃ p gl.Cy. & Bal.in l.j.C.de Epis.aud.

d Nuncio iurato. An credatur nũcio iurato, dicẽti se citasse aliquẽ, & qualiter, vide Cy.in l.j.C.de dil.& qđ dixit late Bart.in trac.de cit.& videq̃ dixi in l.j. de i * ius vo.oĩno vide Bar.& qđ post eũ dixi in l.si.C.de exhi.re.& in l.eum qui. §.si. inf.com.& ibi dixi. vide Inn.c.nouit.& Io.Andr.de offi.deleg. in rep. l.si vacantia.in prin.de bo.vac.lib.10.Bar.in extrauã.ad reprimẽ.in ver. ꝑ nũciũ. & ibi ẽt q̃rit qđ si nõ est iurãs. Et vide Bar.in l.præses.de offi.præsi.& qđ si sit infamis, & quando credatur nuncio citanti, & sine scriptura, vide no.Barto.in l.si palatinos.C.de col.fun.fis.li.11.& ad Bar.hic adde Bal.& Ang. in l.2.de anna.exce. & an nũcio credat̃ de cõmissione sibi facta a iudice, vide Bald.in l.si. C.de exhi.re.Bar.hic per Ange.in l.hęc aũt.§.j.q.b.ex cau.in pos.ea.adde an credat̃ nuncio iurato, Ro.cons.497.Pau.de Ca.cõs.a25. Et ad Bar.hic dũ dicit, ꝙ de cõmissione iudicis dẽt apparere in actis, adde Are.in c.j.extra de iud. *Meno.Mod.Paris. trac.de vsur.nu.304.circa med.late Tiraq.de retract.consan.in proę.nu.48.

Adde, ꝙ nuncio creditur dicenti se citasse, sed non dicenti iudicem cõmisisse, vt per Fel.in c.j.col.6.ver.quarta conclusio.& in c.ad petitionem.col.penul.ext. de accusatorib.vbi no.an credatur nuncio.ibi adducit quam plures remissiones.

Limita, nisi recipiatur in testem, quando non procedit iudex super denuncia, sed propter illam format inquisitionem, vt per Bar.in l.diuus.q.pe.inf.de cust.re.

e Poma. De commissione. Vide Fel.c.proposuit l.de probat.& c.post remissionẽ.e. cit.Cæp.cons.4.in j.dub.Pan.in c.j.4.no.de iud.& ibi Aret. Meno.Ripa in c.1. de iud.Alc trac.ꝓsump.reg.3.p̃sump.14.nu.8.Are.cons.33.nu.3.ver 4.ꝑmitto.

† Clau.l.si. Adde etiam multa bona, quæ ponunt Panor.Imo.& Præpos.in c.cum parati, post gl.de app.

LEX III.

Præfectus. Intelligas, quod nec citare, nec iudicare extra territorium potest, sed potest delegare extra territorium, & hæc est vera lect.

De officio quæstoris. Rub.

LEX VNICA.

ERigo. Primo ponit vnde sumpsit quæstor originẽ. Secundo dicit, quod sit eius officium, & vnde fuit. Secunda ibi, ex quæstoribus.

De officio prætoris. Rub.

LEX III.

1 *Dignitatem petere, quando quis possit, & pro ea pecuniam promittere, & in repe.nu.2.*
2 *Error cõis, quãdo faciat ius. & in rep.nu.7.& q̃uo hoc colligatur, nu.9.*
3 *Barbarius in casu huius l.fuit liber, & in rep.nu.6 quod non.*
4 *Barbarius in casu huius legis, quod fuerit prætor, & in repe.ẽt n.3.qđ non.*
5 *Acta facta coram iudice minus idoneo, an valeant, & nu.6.*
7 *Instrumenta confecta ab eo, qui diu se gessit pro tabellione, an valeant. & in repe.nu.8.*
8 *[illegible]esta per iudicẽ qui postea apparet excõicatus, an valeant, & in rep.nu.9.*

BArbarius.[a] Hæc ẽ bõa, subtilis, & solẽnis lex,[b] & legitur dupliciter. Vno mõ ſm gl.alio modo ſm Vltra & ſm gl.diuiditur in 4.p. Primo ponit thema. Scdo ponit vnã q. & rñsionẽ ad eã. Tertio ponit aliam q.& eius sol. Quarto ponit aliã q.& eius solutionẽ. Scda ibi, & tñ videamus. Tertia ibi, quid dicemus. Quarta ibi, sed & si sciuisset.[c] Et ſm gl.brẽ h.d. Agitata c̃p p̃torẽ minus idoneum, vt puta seruili macula aspersum, tenent, & valent ob publicã vtilitatẽ: immo plus, q̃a si seruus electus fuerit p̃tor, liber & p̃tor dr̃ fuisse.h.d.ſm gl.legitur.& alio modo ſm Vltramõ.vt dicã. Et no.ſm hanc lec.quod Barbarius olim seruus, & prætor creat[e] fuerit vere prætor, & quod error cõmunis[d] facit ius propter publicam vtilitatem, & agitata coram iudice incompetẽti valẽt, & hoc

hoc propter publicam vtilitatem, de æquitate iste liber fuit. Et sic no. quod ex iusta causa potest Imperator, vel ciuitas seruum alienum manumittere. Venio ad gl. & opp. ad lect. glo. dicitur hic, quod Barbarius petiit prætoriam dignitatem, & prætor fuit, immo incidit in l. Iuliã ambitus, vnde obstat totum ff. ad l. Iuliam ambitus, & C. ad l. Iuliam ambit. per l. j. per totum. Glo. soluit multis modis. Vna solu. est, quod licet non debuerit peti, tamen petita ualeat, & teneat, ar. l. j. §. j. quando appel. sit. Hæc solu. videtur contra l. si quenquã. C. de Episc. & cler. Vel dic, dicit gl. quod hic Barbarius petijt officium publice, & palam, non tacite vel simoniace, & ideo tenet, & non incidit in l. Iuliam ambitus, argu. l. primæ. §. j. de polli. Hæc videtur bona, licet gl. eam non teneat. Vnde dicit, quod officium fuit petitum in ciuitate Rom. in qua lex Iulia ambitus, non habet locum, vt l. j. ff. ad l. Iuliam de amb. Tu dic, quod hæc sol. obtinet, quãdo

1 Princeps esset in vrbe, & officium peteretur ab eo, quia in eo nulla cadit suspicio. Ita debet intelligi l. j. secũdum Iaco. But. Secus si peteretur a populo, vt ibi, quia tunc obtineret secunda sol. huius glo. quæ est Ioan. Opp. dicitur hic, quod nõ incidit in l. Iuliam ambitus, si a Principe petatur immo a quolibet petere non licet, vt l. si quenquam. C. de Episc. & cler. Sol. Ibi loquitur de dignitate spirituali, prædicta in tẽporali. Op. ad hoc de §. cogitatio igitur. & §. j. in cor

1 po vt iu. sine quoquo suffr. Et ideo dicas, quod † aut petitur publice, & bona fide, & sine pecunia, tunc est licitum, vt hac l. Aut petitur dignitas, & pecunia promittitur, & tunc aut quæris de dignitates spirituali, aut de dignitate temporali. Primo casu non est licitum, vt d. l. si quenquam. & in corpore, quomodo opor. Episc. §. j. Secundo casu, aut dignitas habet secum iurisdictionem annexam, aut non: Primo casu, non est licitum petere, neq; pecuniam promittere, vt d. §. j. & d. §. sed neque. Secũdo casu dignitas peti potest, & pro ea pecunia dari, vt ff. de pollic. l. j. §. j. & ideo inter hos casus videtur, quod quãdo dignitas habet iurisdictionem in se annexã, præsumitur quod propter pecuniam promissam grauaret subiectos suos, quod non est in alio casu, vt colligitur in d. §. j. secundũ Pet. Opp. dicitur hic, quod agitata coram eo valent. immo videtur quod nõ, & error communis non facit ius, vt s. de legi. l. quod nõ ratione. Solu.

2 hoc contingit propter pub. vtilitatem, vt colligitur hic. † Op. im-
e mo error[e] facit ius etiam si non sit communis error, vt ff. ad Maced. l. 3. in prin. Pro cuius sol. dic secundum Ia. But. quod aut publica vtilitas suadet, quod error communis habeatur pro veritate, & tunc facit ius, vt hic. Aut publica vtilitas suadet, quod error cõis non habeatur pro veritate, & tunc non facit ius, vt d. l. quod non ratione. Aut publica vtilitas non suadet pro, vel contra, tunc aut errans vult damnum euitare prætextu erroris, & tunc communis error facit ius, & pro veritate hr, vt d. l. 3. in princ. ad Maced. Ad idem l. Zenodo. C. ad Macedo. aut illius, qui errat, interest potius, quod error non hr pro veritate, & tunc pro veritate non hr, vt l. 1. §. fi. quãdo actio de peculio est annalis. & l. fi. de hær. insti. & hæc sunt no. verba. Opp. quod immo acta coram eo non valeant, vt l. qui aliena. § qq. ff. de ne. gest. Sol. hic fuit legitime factũ. secundum gl. & ideo facta coram eo valent: ibi nõ erat legitime factum, quia ibi non erat tutor. Opp. dr hic, quod non retractatur, licet postea seruus appareat, immo ex casu superueniẽ-

t tet retractari, cũ ad eũ casum peruenerint a quo incipere non
p potuissent, vt ff. de arbit. l. non distinguemus. §. sacerdotio. Solu. vt dixi s. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. l. patre furioso. Opponitur, dr hic in fi. multo magis. immo pariter, vt l. 2. in fin. C. de ado. Sol. dicit gl. iõ h. d. quia Princeps facilius hoc concedit, quam pop. Rom. nõ quod hẽat maiorem potestatem, licet alia sol. sit secundũ Doct. & hæc est bona. Opponit de l. si priuatus. ff. qui & a quib. vbi non pt alienum seruum manumittere populus. Sol. Ex iusta causa pt populus alieno seruo dare libertatem, vt hic, & in l. j. & 2. C. qb. ex cau. serui pro præmio liber. acc. sed ad pretium tenetur. Opponitur, dicitur hic, quod fuit liber, & sic prætor, secundum gl. tamen ob. l. Herẽnius. de decur. & l. moueor. C. de seruis expor. quia cũ Barbarius sit inuentus seruus, præsumitur tempore retro acto fuisse seruus. Timore huius cõtrarij Vltramõtani recesserũt a lect. glo. & intelligunt, quod ista lex ponat vnam q. tantum. s. an agitata coram Barbario teneant. Et secũdum hoc diuiditur hæc lex in quinq; partes. Nam prima ponit quoddam thema. In 2. quædam circũferentia ad q. mouendam. In 3. ponitur q. In 4. qõnis solutio. In 5. ponuntur duæ rationes. Secunda ibi, sed nihil. Tertia ibi, qd dicemus. Quarta ibi, & verũ puto. Quinta ibi, hoc enim. In summa h. d. secundum hanc lect. Agitata corã prætore minus idoneo pp publicã vtilitatẽ, & propter authoritatẽ creantium eũ in prætorem, tenent, & valent. h. d. Et sic differt a lec. gl. quia hic nõ dicit, quod fuit liber, vel prætor. Tñ pro huius declaratione, vt sciamus quæ sit verior

3 lec. † Quæro nunquid iste fuerit liber. Et tenet glo quod sic, maxime ne homines decipiãtur legis authoritate, vt l. j. C. de his, qui ve. ætã impetra. Vltram. vt Pet. & Iac. de Rauen. Cy. & Gul. de Cu. tenẽt contra gl. primo per l. j. & 2. C. si ser. aut liber ad decu. aspi. li. 11. Præterea dicunt, quod est casus de hoc in l. nõ mutant. C. de lib. cau. Itẽ & si seruus militat, non est liber. l. super seruis. C. qui mil. pos. lib. 12. Præterea si fuisset iste liber, fuisset verus prætor, & acta corã eo de rigore iuris valerẽt, & tñ tex. hic dicit, quod de æquitate valeant. Et ex hoc ipsi cõcludũt, quod nõ fuerit liber. & hoc est fortius contrariũ. Quid dicendũ? Dico quod gl. bene dicit, & Ia. But. tenet eam hic. Nõ ob. l. j. & 2. C. si ser. aut liber ad decu. aspi. Et est ratiõ quia hic fuit liber pp authoritatẽ pop. Roma. vel Principis, qui hoc ex cã potuit facere, vt dixi in contrario, sed in l. contraria seruus aspirauit ad dignitatẽ sine authoritate alicuius superioris, & in l. infra hoc operatur publica vtilitas, & superioris authoritas. Et eodẽ modo rñde ad l. nõ mutant, & d. l. super seruis. Nõ ob quod ipsi dicunt, quia si fuisset liber, de rigore iuris agitata valuissent, secundum Iac. quia de æquitate dicitur liber, & prætor fuisse, & eadem æquitate, agitata corã

4 eo valent, vt in gl. & tex. † Quæro, vtrum Barbarius fuerit prætor? Et determinat gl. quod sic. Vltram. contra per l. Herẽnius. ff. de decur. quia in eo statu quo te inuenero, te iudicabo, vt l. moueor C. de ser. ex por. Sed Barbarius fuit detectus seruus. ergo vr fuisse seru[9], & sic non prætor Præterea dicit tex. eũ functũ prætura, nõ dicit quod fuerit prætor Præterea, si fuisset prætor, nõ eẽt necesse qd de æquitate valerent acta, quia de rigore valerent. Et ex his concludunt contra glo. Dico tñ, quod gl. bene loquitur Non ob. contrariũ primũ l. Herennius quia solue, vt in gl. Ad l. moueor, rñde vt gl. Non ob. tex. dũ dicit, eum functum prætura, quia secundum Do. Iac. est quædam decisio, quia bene sciebamus, quod ipse erat functus prætura, vt in tex. Dicere. n. quod non iure fuit vsus prætura, esset stultitia, immo fuit creatus prætor, & iurisconsultus rñdet ad ius, non ad factum, & dicit quod fuit prætor. Non ob. quod ipsi dicunt, quod acta de rigore valerẽt, nedum de æquitate si fuisset prætor, quia rñdeo, vt in præcedẽti qõne. Quæro, nũquid acta corã eo valeant? Ista qõ non est dubia, quia acta valent,

5 vt hic vr pro tex. Et in hoc oẽs cõcordãt. † Quæro, quæ est rõ quod acta per iudicem minus idoneum, valẽt? Iac. de Rau. & Gul. dñr, quod hic est duplex rõ. Prima, authoritas Principis, vel populi creantis hunc prætorẽ, vt in ver. cum etiam. Secũda ratio fuit publica vtilitas, ne tot acta coram eo pereãt. Et hæc secunda rõ probatur ibi, an fore, &c. Pet. & Cy. post eum tenent, quod fuerit vna rõ. s. publica vtilitas, ne actorum multitudo periret. Et huic opinioni ap-

6 plaudit Dy. vt in c. j. in 7. q. extra, de reg. iur. lib. 6. † Et sumit arg. ad
f qõnẽ. Pone, aliqs gessit se diu pro tabellione, [f] & multa instrã, & acta confecit, postea apparet ipsum non fuisse tabellionem, quia
g non habebat priuilegium, an facta per eum valeant? [g] Dic secundum Iacob. de Rauen. & Gul. de Cu. hic, qui dicũt, quod hic fuit duplex rõ, quare instrumenta facta, & acta per eum nõ valent: quia licet fuerit vna ratio. s. publica vtilitas, tñ alia cessat, vt authoritas eius, qui potuit hunc creare tabellionem Pro hoc allegat Gul. l. actuarios. C. de numer. lib. 12. Tu dic. quod instrumenta valeant tenendo opi. Pet. quam in simili tenet Cyn. in c. j. Pro hoc videtur text. in Auth. de tabellio. §. pe. in fi. ibi, documẽtis propter vtilitatem contrahentium non infirmandis, vt in Authen. de tabel. collat. 4. Non ob. d. l. actuarios. quia loquitur in certis exactorib. pecuniæ publicæ, qui sine licentia Principis hoc non possent. Et ita eã intellexit Gul s. de adop. l. non aliter. & ibi dixi, & in l. nec ei. §. eorũ.

h Item prædicta [h] sunt in arg. ad q. † quod si corã iudice sunt multa agitata, licet postea appareat excommunicatus, acta valent. Et idem in prælato, qui multa administrat, vt valeant, quæ facit: licet appareat postea ipsum non fuisse idoneum. Vide quæ dixi in l. 2. C. de senten. & no. in c. sciscitatus. de rescr.

ADDITIONES.

a Pom. Barbarius. Vide de materia Fel. in c. cũ dilecta. de rescrip. Fed. in cons. 202. Pan. in c. dilectus. de præb. in c. sciscitatus. ibi Fel. eo. tit. & Ale. cons. 76. vol. 2. vbi inquit, quod non habet locũ in iudice delegato, & aliquid notandum per Alex. cons. 88. eo. vol. Men. Ant. Augusti. lib. 2. emen. c. 1. Cuisc. in prat. pag. 9. 10. Paris. Quod ista non sit lectu. Bar. tenet Ale. cons. 138. vide de materia quam habes ad Bar. ins. in seq. apost.

b Solennis lex. Hanc l. limitat Inn. in c. nihil. de ele. in gl. 1. in ver. administrẽt, &c. quia intelligit hanc l. qñ iste Barbarius Philippus fuit electus prætor, & confirmatus, dato quod inualide, quia per ipsum gesta valẽt, tñ secus si propria authoritate intrasset præturam. faciunt no. per Bar. in suo trac. represa. in 5. q. 2. q. principalis. Item ad hãc l. vide Inn. in c. cũ sup. de offi. dele. Io. And. in cap. mora. de reg. iu. li. 6 in nouel. & quod dixi post Bar. in l. Herennius. inf. de decu. Itẽ limita, vt per Doc. in c. ad probandũ. de re iud. & quod no. Bald. in auth. habita. C. ne fil. pro pa. uer. sequitur in tex. dignitate, &c. Itẽ singularissime limita hanc l. ut per Bal. in l. nihil. de manu. vin. & de hac l. not. Bal. in l. non mutant. C. de lib. cau. tñ ibi all. Imo. in c. nihil. de ele. & ẽt all. & limitat Bald. in l. 2. C. de sen. & de materia huius l. uide late per Iac. de Bel. in disp. quã ponit in l. 2. C. quõ, & qñ iudex. adde quod Inn. & Ant. in c. cũ dilecta. de rescri. facit differẽtiam, an vna cã cõmittat, an multæ: primo casu nõ hẽt locũ lex, Barbarius Philippus, sed Io. de Imo. ibi vr tenere contrarium, per l. 2. C. de sen. cum quo Bal in l. non dubium. de leg. & vide Bal. in d. l. 2. in princ. & Imo. & in l. quidam. de re iud. cum d. l. 2. concordat tex. 3. q. 7. §. tria. ver. uerum. Item ad materiã huius l. uide ẽt Bar. in trac. de tyrannide, in 11. q. per to. Cal. q. incip. ex cõi. vbi cõcordat cũ cõi opi. Io. And. in regula, beneficium. de reg. iur. in merc. & in regula, mora. in merc. Io. Andr. de instru. edi. §. restat. ver. & scias. Pet. de Anch. in regula, accessorium. 5. opp. Bal. in l. non dubium. de leg. Guido de Suza in l. decernimus, & ibi Cy. C. de sacrosã. eccle. & no. Bald. in l. 1. ad fi. C. qui & aduer. quos & limita, nisi semel Barbarius Philippus fuisset depositus, quia postea in possessione tolerari nõ dr qui est intrusus. Vide Bal. in l. pe. de pig. act. Imo. in c. qualiter, & quando. de accu. Bald. in l. nihil. de manu. vin. Et quid si Barbarius fuisset a superiore confirmatus, alii tñ non reputant ipsum pro tali, vide Bald. in l. 1. ver. nunc de quinto puncto. C. de ser. & aqua. vbi dicit, quod hic concurrunt tria, authoritas superioris, cõis error, vtilitas pub. l. 2. C. de ser. & aqua. Idẽ dicit si cõcurrat cõis error, & publica utilitas, vt patet in occulte ex authorato, iuxta no. in Auth. de tabel. § pe. Vide ibi late. vbi ẽt dicit, quod licet cõis opi. firmet gesta per Barbarium, non tñ firmat eius personã, quin detecta veritate sit amouendus, & ibi ipse allegat Inn. in c. nihil. de elect.

ς Barba-

c Barb. Agitata. Quid in delegato. Vide Inn. in c. cum dilecta. de rescrip. vbi dicit, quod non habet locum in delegato. contra tenenten̄ ibi, per l. 2. C. de sen. & i. tecto. om in. vide Car. ibi, qui allegauit Bar. in rep. huius l. vide ibi Doc. Bar. tenet contra Inno. vide ibi Ant. & pondera, quia hic erat error communis, & ita erat in d. l. 1. sed in d. c. cum dilecta. non erat error communis.

d Error communis. Vide per Bar. in l. 2. de sup. leg. & in l. 1. C. de testib.

e Opinio error. An, & qn̄ cōis error excuset, limita, vt per Bal. in l. nihil. C. de magistr. & qn̄ cōis error habeatur pro veritate, vide Bal. in l. j. in 4. q. C. de testa. omnino Bal. in l. 2. C. de sen. Iac. But. in l. 1. de test. & ibi per Fulg. qui transit cū Iac. Bar. & Cy. in d. l. decernimus. C. de sacros. eccl.

Pona. Et sumit argumentum. Vide Card. consi. 74. Alex. cons. 138. vol. 1. & in l. 1. C. de test. & ibi Pau. de Cast. Ale. consi. 1. vol. 2. vbi inquit, ꝙ bannitus, diu solutus in ciuitate, nō poterit offendi, stāte statuto, ꝙ bānitus possit impune offendi, q̄a talis tolerātia vr̄ ei securitatē p̄bere, & si q̄s gessit se pro locū tenente alicuius superioris, eo sciente, & patiente, ꝙ superior dr̄ tacite sibi hoc mandare, & q̄ requirantur ad hoc, vt qui gessit se pro tabellione, &c. vide ēt Ale. cons. 80. vol. 1. & 113. e. lib. vbi ponit, quæ requirantur ad hoc, vt ille, qui se gessit pro tali, habeatur talis in aliquo officio, & de ista q. Bar. hic vide Anch. consi. 203.

Ad q. de eo, qui reputatur tabellio, vide Bal. hic, & in l. 1. C. de eman. lib. & in l. C. de fideicom. & Ang. in Auth. de hæred. & fal. §. si vero expressim. Ant. & Abb. in c. 1. de fi. instr. vbi referunt doctrinam Inn. vide quæ dixi in com ment. de fi. instr. vide Bal. in d. l. actuarios.

Bar. Adde, an, & qn̄ error cōis facit ius, ꝙ plene no. Do. Ias. hic post alios, col. 5. in prin. reg. & fal. & vide Ale. in consi. 128. incip. opportune considerans. col. 4. in 1. vol. & no. p Car. in cle. j. in §. j. q. 13. de reg. & Soc. in consi. 59. inc. viso ele gantissimo. col. 2. ver. circa quartam, Ang. de Are. in §. sed c aliq̄s. Insti. de test.

f Tabellione. Vide Bal. in l. j. C. de test. & in l. 2. C. de sen. & hic, vide q̄ hr̄ i l. Herennius. de decur. & ibi dixi, vide in l. actuarios. C. de num. & act. li. 12. Bal. in l. 1. C. de fideic. Adde tu, & vide Ale. in consi. 138. versi. ex quib. apparet, in 1. vol. & ibi dicit communem opin. esse contra Bart. hic, & quod in ista parte, ista non est lec. Bar. Pro intellectu l. actuarios. C. de num. lib. 12.

g Pars. An facta per eum valeant. Vide in fini Cum. consi. 62. inc. In Christi nomine amē. Visa copia. vbi loquitur de quodam notario, qui fuit priuatus officio tabellionatus, & postea perseuerauit per multos annos, conficiendo instr̄a, & publice tenebatur pro notario legali, an instr̄a ab eo cōfecta post tale tp̄s valeant? vide eundē consi. 153. dū loquitur de eo, qui ut princeps reputabat, ꝙ oīa p eū gesta valerent, de quo vltimo vide eundem cons. 258. 1. dub. in ver. at si primū. & circa notarios, qui diu exercuerunt se pro notarijs, & Comites Palatinos, vide Ale. in consi. 138. quasi per totum. Itē, ꝙ r̄a huius l. ꝙ sn̄ia sustineatur pp cōem errorem, limita non procedere, qn̄ illi inter quos lata esset sn̄ia, significassent veritatem aliter esse. Ia Roma. sing. 70. incip. l. Barbarius. Pan. in c. dilectus. ext. de proba. Item ꝙ ista r̄a procedat solum fauore publicæ vtilitatis, non autē in actib. priuatis, Ro. consi. 56. Item, ꝙ sicut cōis error facit ius, idem fit in errore Principis, vide Bald. in c. 1. de feu. guar. An āt si cōis sit opinio, Titium esse mortuum, & filius eius facit testm̄, an valeat tale testm̄, vide Ale. consi. 227. & ibi ēt ponit, qd si aliquis cōi opi. reputetur sanæ mentis, & sit furiosus, ex cōi opin. ꝙ inducat iustam cām credendi, vide Bar. in l. fi. inf. de hær. inst. Ite circa ea, q̄ dixi sup. de notario, q̄ diu se exercuit, vide latissime Barb. in rep. rub. de fi. instr. vide etiā de materia huius l. Fel. in c. sciscitatus. ext. de rescr. & ibi in versi. valet potius, ponit an ista hēat locum in iudice delegato, & latius de materia vide eundem in c. cum dilecta. in ver. l. Barbarius. ext. de rescrip. an aūt procederet ista l. si iste Barbarius potuisset esse pretor, sed nulliter aut minus legitime fuisset electus. vide Bar. & ibi Ale. in apostil. in l. actuarios. C. de numerarijs. li. 12. Item materia huius l. vide omnino per Pau. de Eleaz. in consi. 498. inc. in qō. vbi ponit, si aliq̄s paganus, vel Iudæus reputabatur Christianus, & erat publicus vsurarius, an testamentum ab eo factum valeat? Vide ēt in materia Aegidium. 2. q. inc. Titius. vbi ponit de Archidiacono electo, & confirmato, qui positus fuit in possessionem, & administrauit, sed postea in cā appellationis fuit confirmatio reuocata, an per eum gesta anterius valere debeāt. vide de materia notarij, qui se exercuit diu, Ias. hic latissime, & Fel. in c. 1. de fide instrum.

h Item prædicta. Adde no. in c. sciscitatus. de rescr. Bar. in l. 2. C. de sen.

Adde an instr̄ facta ab eo, qui non est notarius, sed cōiter reputabatur, valeant, & teneant, per Fel. in c. j. col. 1. ver. item requiritur. ext. de fi. instr. vbi sequitur opi. Bar. & adducit plures concor. sed contrarium tenet dom. Ias. hic. vbi plenissi. examinat istam q. 9. col. ver. extra gl. vbi concludit, ꝙ cōis opi. est contra Bar. & seq. huius tamen istam communem opin. plurib. mod. vt hic per eum.

Hæc repetitio non est Bar. sed Bal. vt cuilibet intuenti Cōmētaria Bal. hic, apparere potest, & testatur Iason.

LEX XXIIII.

1 *Simonia non habet locum in curia Romana.*
4 *Acta per Barbarium, an valuerint, & quare.*
Quasi possessio in temporalibus, quando valeat.
5 *Iurisdictio delegata potest tripliciter considerari.*
10 *Contractus facti a prælato non legitimo, quando valeant.*
Gesta a tutore non legitimo, non præiudicant domino.
11 *Apostata facta promotio per Papam, non valet.*
12 *Papa promouens scienter apostatam, vel aliter inhabilem, videtur dispēsare, secus inferior.*
13 *A prælato putatiuo ordinata per modum legis, quando valeant. & nu. 15.*
14 *Sententia spiritualis episcoporum putatiuorum, quomodo liget.*
16 *Notarius remotus ab officio, potest vetera instrumenta ante remotionem per eum confecta, publicare, & perficere.*
17 *Notarius pendente iudicio de falso, poterit instrumenta conficere, licet honestius faciat si se abstineat.*
18 *Acta facta coram episcopo translato de vno episcopatu ad alium ignoran ter, quando valeant.*
20 *Opinio quando præferatur veritati.*
21 *Legitime factum ex superuenienti casu non retractatur.*
22 *Dignus ex fama quis præsumitur, item innocens.*

a **Barbarius.** a Hæc lex diuidit in tres partes. Primo ponit thema. Scdo eliciunt ex eo tres qōnes fm gl. Tertio iura in creato a populo extendunt ad increatum ab Imperatore. Scda ibi, sed nihil ei. Tertia ibi. ꝙ ius. Et hr̄ hoc in tēdu. Propter publicā vtilitatē, & cōem errorē, p̄tura seruo decreta cū p̄torē efficit, gesta tenēt, & seruū in libertatē deducūt. Et hæc sūt vera in prætore creato a populo Rom. multo magis si ab Imperatore. Hinc dicit fm Gul. Casus, Barbatius Philippus seruus fugitiuus a dño Romā aufugit, ibiq; se p libero gerebat, & talis erat ī apparētia, & habitu exteriori, vt dū p̄turā peteret a populo, dign̄ p̄tura iudicaret̄. & p̄tor decretus est, & in sua p̄tura multa statuit, & decreuit. Quæro de trib. Primo, an fuerit prætor? Et vr̄, ꝙ sic. Scdo, an gesta in officio valuerint. Determinat̄. ꝙ valuerint de æquitate, q̄a pp̄s Ro. pt ēt seruo pferre iurisdiōnē, offm, & eius exercitium. Tertio, an fuerit liber? & vr̄ ꝙ sic, ex p̄sumpta voluntate populi, q̄a præsumitur fuisse liber a principio, & ante oīa fecisse ipsū liberū. Cōiunge has rōnes simul, non est defectus ex parte ptātis, nec ex parte volūtatis, ergo &c. fm Iac. q tenet glo. Et ꝙ no. ī. de pac. l. tale pactū. in fi. postea dicit. si Imperator decerneret seruo p̄turā, multo magis p̄dicta forēt vera. No primo, ꝙ offm publ. p̄t decerni petenti. Scdo no. ꝙ pp publicā vtilitatē, superioris autho ritatē, & errorē cōem, Barbarius fuit prætor. Tertio no. ꝙ eisdem rōnib. gesta valent q̄cunq; in prætura gesta, ēt ex officio, ēt legē i. edicta ꝯdēdo. Quarto no. ꝙ eisdē rōnib. in libertatē erigit̄. Quinto no. ꝙ hoc, qd̄ facit princeps, multo fortius iura tuētur, q̄ id ꝙ facit populus. Opponitur ad primum notabile, nā petit officiū icidit ī legē Iul. ambit, vt l. inf. ad leg. Iul. de ambitu. Ergo nō dēt creari, sed repelli, tanq̄ criminosus, & susp. ctus. l. q̄ oīa. §. nec ferendus. inf. de proc. Solu. illud verū est ante factū, sed post factū tenet. In creatione ergo futura procedit oppositū, sed hic loquit̄ facta creatione, & approbatione. Nā superioris approbatio oēm malitiam excludit, oēm maculam diluit. Non obst. l. q̄ oīa. §. nec ferendus, q̄a ibi ingerebat se ꝯ voluntatē dñi: hic fm dñi voluntatem. Facit inf. de test. mi. l. ex inīa. Et est sil., q̄a facilius dispēsatur in tolerando, q̄ in promouendo, vt no. Arch. 50 dist. c. non confidat. Secūda sol. est ꝙ priuatum, & clā nō licet petere honorē, sed palā sic: q̄a ex clādestina petitione p̄sumitur fraus, & vitiū animi, vt ī. de admi. tut. l. nō existimo & facit ꝙ no. in l. 1. C. de ꝯtra. iud. Tertia sol. est, ꝙ hic loquitur in ciuitate Rom. vbi cessat lex Iulia ambitus, fm glo. sic ergo qñq; petitur honor licite, quia publice. qñq; licite, quia in vrbe Romana, fm Iac. Sed ꝯ hoc oppo. de l. si quenquā. vel in hac. C. de epi. & cler. Sol. Ibi est ī episcopatu, hic in prætura, fm gl. Tu melius dic, † quia idē vtrobiq;. Nam petenti potest Papa episcopatū conferre, maxime si petat non per viam gr̄æ, sed per viam iuris scripti, alias Spiritus sancti, vt q̄a petat electionē suā confirmari, dū tñ a simonia cōmittenda abstineat. Tñ fm quosdam simonia non hēt locū in curia Romana. Illud est verum, quia Papa nō committit simoniam, quia Papatus est Apostolatus, quia aut sanctum facit, aut sanctum recipit: sed promouendi committunt infinitas simonias in curia Roma. in scio apostolico, quapropter illicite, & impune sua beneficia retinent, & sicut beneficia emunt, sic & beneficia alijs vēdunt, & deteriora faciunt in eorū dānationem, ꝯpalia p̄ferentes aīæ, quæ diabolo quotidie deteriorib. cōfirmat actib. for nām peccati. Nā vt dicit Greg. Peccatum, ꝙ per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Quarta sol. ad ꝯtrium est, quia hoc nō petit verbis, sed rebus ipsis, & factis taliter se habendo, quod præturam petijt eū magis, quā ipse præturam, secundum Iac. Nam oportet volētem, & nolentem principari, qui dignus est principatu. Dixit Aristo. Vir dignus

ADDITIO.

2 Barbarius. Adde post Ias. an hæc lex hēat locū ī delegato, vide Fel. ī c. cū dilecta. ext. de resc. & in q̄tum Ias. hic tenet cū Bar. in l. more. in illa q. an stante statuto, ꝙ mulier non possit ꝯhere sine consensu ꝓpinquorū, ꝙ nec possit adire hēditatē adire, limitat nisi hēditas esset lucrosa. Adde ꝙ fuit de mente Ang. eius consi. vlt. licet ipse non alleget eū, vbi dr̄, finge. n. nullos esse legatarios, nec creditores, q. b. obligari possit. Et ibi refert ita obtinuisse. Et p hoc facit, qd̄ cōsuluit Rom cons. 413. ꝙ stante statuto, ꝙ minor non possit cōtrahere, nisi certa solennitate seruata, ꝙ si contrahit in eius vtilitatē, valet, nō obstante statuto. Et idē voluit consi. 316. in q̄tum ēt distinguit inter Principē, & inferiorē conferentes dignitatē inhabili, vide de ueritate in q. Old. 325. usq. ad 332. Pet. de Anch. consi. 405. In q̄tum ēt ponit, an Princeps possit sine cā auferre rē alterius, adde Ro. consil. 310. Et dū tangit de ptāte Papæ in beneficialib. adde Cal. cons. 1. de translatione prælatorum. Abb. in cons. inc. Archieps Spirensis. & in q̄tum ēt examinat, an ex eo, ꝙ q̄a plura instr̄a confecit p̄sumatur notarius, adde Pet. de Anch. consil. 214. Bald. cons. 409. q. aliter loquit̄. 1. lib. & consi. 330. Et in quantum facit pro magno fundamento, ꝙ creare notarios sit de reseruatis Principi, dic ꝙ Oldr. cons. 75. dicit, ꝙ quilibet ordinarius pt̄ tabellionem creare, q̄a nō est dignitas, sed ciuile offm: nec est p̄sumendū, ꝙ tale vile offm̄ Princeps reseruauerit sibi. Et uerba Oldr. de ipso mentionē non faciens, sequit̄ Io. And. in add. in Spe. de inst. editio. §. restat. uer. sed q̄s pt̄. Et ꝙ notariatus sit uile offm̄, tenuit Ang. cōs. 283. & p ipsum ēt uide, ꝙ instr̄a cōfecta a notario Imperiali, in terris eccl̄iæ tolerant̄ pp publica utilitatē. Et ꝙ nō sit dignitas, nisi sit notarius magni Principis, tenet Bar. cōs. 184. Ser. Io. de Cast. Duranti, uol. 1. uer. fateor tñ. Et ad materia huius l. uide Aret. in c. post cessione. de prob. p intellectu legis, quæ oīa. §. 1. de procu. * Menoc. Gouean. lib. 1. lect. c. 6. Brison. lib. 4. select. c. 10. Io. Rober. lib. 1. recep. lec. c. 38.

Ruer. Adde, ꝙ ista repetitio allegatur p repetitione Bar. p D. Abb. in c. cum dilecta. de rescr. & per Ale. in l. si quis ex argentarijs. §. cogenē. in ult. col. ff. de edendo. sed D. Ias. hic i prin. dicit, ꝙ nō est repetitio Bar. sed Bal. in cuius lec. est inserta.

dignus bñ agit. Vñ actus, qui ſm virtutẽ fiunt, necessario laudẽ pa riũt. nõ. n. ſunt inanes, & ſteriles. Laus n. parit honorẽ, honor bonã fortunã. Ars. ſ. dilexit fortunã, & fortuna bona dilexit artẽ. i. induſtriã, & bonos mores, & raro ſeorſum conſiſtunt: Laus eſt ſermo illucidans magnitudinem virtutis, ſm Ariſt. in Rhet. & virtus alia petit, quia diuinum quid eſt, & ſemper ſorſum eius fama per aſtra volat, ſicut ait Virg. Tu † autem ex oib. conclude, Vtrũ qs poſſit publicũ, officiũ, vel dignitatem petere, ſic diſtingue. Aut petit per modũ iuſtitiæ, aut p modũ virtutis, aut per modũ ambitionis, aut dubitatẽ qua mente petat. Primo caſu licet petere. Vñ licet electo, & poſtulato petere confirmationem, vt ext. de elect. c. cupientes. lib. 6 Nam ipſe prouocari, nõ prouocare vr̃. Scd'o caſu concedi, nõ impetrari ꝯſueuit, vt ſ. de orig. iur. l. 2. in fi. Tertio caſu, nec impetrari, nec ꝯcedi ꝯſueuit, imo tanq̃ temerarius repellitur. qui de ſe præſumit, vt ſ. j. ad l. Iul. ambitus. Quarto caſu, aut loquimur in dignitatib. ſpiritualib. & non licet petere. Tñ ſi abſq; prauitate cõcedatur, valet cõceſſio, qa ſuperioris decretum inducit præſumptionẽ iuſtitię petitionis, argumẽto hic ſm primã lec. nec tñ põt appellari ſi denegatur, & bñ merito, quia de grã petit, ar. j. de aqua quo. & æſti. l. j. §. permittitur, qa ſuperior ſuũ, nõ tuũ denegat tibi beneficium. Aut in officijs tplib. & in dubio pſumit ꝯ eũ, qui inuerecunde petit: tñ ſi ꝯcedatᷣ, licet retinere, vt hic. Palã aũt & bona fide peti licet, vt hic ſm Io. And. no. inf. ꝙ cuiuſq; vniuer. no. l. item eorũ. §. j. & hęc vera, niſi petat p ſimoniã. Na iuriſd. venales eſſe nõ debent, vt in Auth. vt iu. ſine quoquo ſuffr. §. ſed neq; Non. n. dẽt iuſtitia eſſe venalis. Si aũt eſt dignitas, quæ imperio, quidã ꝯcedunt, ꝙ pecunia dari põt, vt inf. de polli. l. j. §. ſed & ſi qdã. ſed publice, non priuate. Nã pſumit ꝯ illũ, q ex mala conſcientia timet exire in publicũ. l. j. C. de fam. lib. Nã ex mala ꝯſcĩa, digna timere nãle eſt, & qui furtiue, & clã nititur, malam, & iniu ſtã cãm hr̃e pręſumit, & mala res agit, cũ quod virtute fieri dẽt, id pecunia tentatᷣ, ſm Tulliũ. Iẽ cauẽdũ eſt ne quis ſupra fortunã animũ gerat. Nã nõ oib. oĩa cupienda ſunt, vt ait Salluſt. Nã ab illicitis, & noxiis abſtinendũ eſt, & oportet prudentẽ magis regulare ꝯcupiſcẽtiã ſuã, q̃ ſubſtantiã, ſicut ait Ariſt. j. Polit. Iſtis ad ſolatiũ præmiſſis, veniamus ad factũ, & ſecũdũ nota. Et primo opponitur, & vr̃, † ꝙ Barbarius nõ fuit p̄tor verus, ſed ſolũ putatiuus, qa dicit lex, ꝙ ille, qui nõ iure decretus eſt decurio, ẽt ſi ſalariũ percepit, non efficitur decurio, vt inf. de decu. l. Hærennius Modeſtinus. Sed ſeruus de iure nõ põt creari prætor, vt inf. de iu. l. cũ prætor. §. fi. ergo &c. Sol. gl. Aut loquimur, vtrũ receptio ſalarij cõferat offĩm, vel dignitatẽ, & dico, ꝙ non ꝯfert, vt in ꝯtrio. Aut, vtrum error cõis habiliter, & dico, ꝙ habilitat, vt hic. Nã error populi p veritate hr̃, vt hic, & ius facit, vt inf. de ſup. le. l. 3. in fi. Scd'o opp. & vr̃, ꝙ Barbarius nõ fuerit prætor, quia talis medio tpe aliquis eſſe pſumitᷣ, qualis poſtea declaratᷣ. C. de ſetu. expor. l. moueor. ſed hic Barbarius poſtea declaratᷣ inhabilis: ergo & iterim fuit. Sol. glo. ꝙ iſte Barbari⁹ poſtea non declaratᷣ inhabilis, qa liberatᷣ in hora ſuæ creationis, & ſic nõ ob. ꝯ. Tertio opponiᷣ, qa ſeruo nõ ꝯpetit publicũ offĩm, vt inf. ſi qs cau. l. ſi qs ſeruũ. Sol. Iſte nõ eſt ſeruus. Concludit ergo gl. ꝙ Barbarius fuit p̄tor. Pro hoc facit, qa vbi de publica vtilitate agiᷣ, pſonæ inhabilitas nõ curatᷣ, vt inf. ad Syll. l. ſi qs in graui. §. is quoq;. & ar. C. de p̄ci. imp. offe. l. j. Sed ꝯ ᵃhoc opp. de tex. qa licet Põponius hoc dixerit, tñ author. l. hoc non dicit, imo vr̃ dicere ꝯtrũ, qa dicit, ꝙ ſeruitus in Barbario latuit, ergo erat talis, alias nõ lateret, vt inf. de acq. poſſ. l. peregre. in princ. Sol. Latuit præambula horæ ſuæ creationis. Vel dic ẽt tpe officij geſtionis latuit ſeruitus ſ. pambula, nõ aũt tunc erat ſeruus, ſed liber, ergo prætor. Itẽ opponitᷣ ẽt ꝯ hoc, ꝙ ſeruus, & libertus ad dignitatẽ aſpirare nõ pñt, vt C. ſi ſeruus, aut liber ad decu. aſpi. l. 1. & 2. Sol. Dic ſpeciale pp publicã vtilitatẽ. & cõem errorẽ. Item opponitur ſi Barbarius fuit prætor, ergo geſta per eũ valẽt de rigore, litera autem dicit de æquitate, non de rigore. Sol. Eadem æquita. qua eſt prætor in habitu, exercet in actu, quia ab vna cauſa, & ratione procedit, & eſſe, & operari, ſm Iac. Itẽ op. Barbarius eſt per obreptionẽ promotus, ergo promotio nulla, vt inf. de in ius vocan. l. ſed & ſi hac. §. patronum. & de nata. reſt. l. 1. & de excu. tu. l. qui teſtõ. & de tut. & cur. datis ab his. l. tutor ſi petitus. Sol. Ibi loquũtur in factis priuatorum: iſta lex loquitur in facto publico, & vbi verſatur ius pub. authoritate, & vtilitate. Præterea hic error communis facit fingi nõ fuiſſe obreptũ. Itẽ opponiᷣ, ꝙ Barbarius illicite inſignijs vſus eſt. Vñ nõ debet dolus ſuus ei patrocinari, ſed dẽt puniri, vt inf. de fal. l. eos. §. qui ſe. Sol. Hic nõ eſt vſus illicite inſignijs, ex quo eſt prætor, ergo ei iure licet ſe talẽ vocare, qualis eſt, & ſic cõualeſcit dignitas in eo, qui eſt vitioſe electus, vt no. Arch. 50. diſt. c. qcunq;. Item oppo. quare Barbarius eſt prætor, rõ tex. eſt publica vtilitas. Sed iſta rõ eſt falſa. Nam quo ad ſtatum Barbarij, non verſatur publica vtilitas, ſed quo ad litigantes, ergo rõ non eſt vera. Sol. Geſta dependent a ſtatu: quia ſi non eſt prætor, & liber, non valerent acta per eum, vt ergo valeãt, ideo eſt prætor, & liber. Iſta ſolutio non eſt vera, quia licet non eſſet prætor de iure, ſufficit quo ad litigantes, ꝙ erat prætor de facto, vt C. de ſent. l. ſi arbiter. & arg. l. 1. de teſti. Si ergo dicis, Barbariũ eſſe prætorem, & creationem ſuam habere valentiam in ſeipſa, hoc redundat ad priuatam vtilitatẽ Barbarij, non ad bonũ pub. Barbario aũt fauere, q decepit populum, peccatũ eſt, & maxime, quia criminoſus, & infamis non habuit canonicum ingreſſum. Præterea, ſi Barbarius fuit prætor, quare formatur qõ de actib. geſtis, vel exercitio, an valeant? Quis dubitat valere, cũ ſint facta a iuſto prætore? Præterea, aut Barbarius eſt prętor de iure cõi, aut diſpenſatiue. Primo modo non, quia non capax: nec ſecundo, quia ſuper defectu pſumpto non intelligitur diſpenſatum, vt inf. de te iu. l. quidam cõſolebant. & de excu. tu. l. idẽ Vlpianus. & de nata. reſt. l. j. & inf. de pec. leg. l. cum dñs. Præterea nil debemus præſupponere fruſtra: ſed præſupponere Barbarium non fuiſſet p̄torem, eſt fruſtra, reſpũ publicę vtilitatis, quia licet ſit oppoſitum, geſta valent, & ſeruatur vtilitas pub. Itẽ non debemus implicare tot incõuenientia. Quid dices? Gul. & Cy. dicunt, quod hic Barbarius non fuit verus p̄tor, ſed putatiuus, & ſm hoc hæc lex h. d. Propter pub. vtilitatẽ, & ſuperioris auctoritatẽ, & errorem cõem, valent geſta a minus legitimo prætore. Et hoc ſolũ determinat hæc lex ſ. ex valentia actuũ exercitorum, quandiu latuit ĩhabilitas Barbarij, & alia, q̃ dicit ex cunſeventia ſunt. vel rõnes ad probandũ geſta valere ſm eos. Sed pro gl. facit, qa Pomponius dicit Barbario non obeſſe ſeruitutẽ. Vnde expreſſe decidit qõnẽ quo ad perſonã Barbarij. Nec. n. eſt dicendum, non obſtitit ſ. de facto, ſed de iure ſic. Nam factũ præſupponitur, vnde de eo non eſt opus diſputare, ſm Iac. Item pro glo. facit, ſi Barbarius eſſet minus legitima perſona, ergo pro nulla deberet reputari, vt j. quod cuiuſq; vniuer. l. j. §. quod ſi nemo. Et confirmo gl. tali rõne, vbi eſt defectus ſolum in perſona electi confirmatio ſuperioris tribuit ei ius. Et idem eſt in promotione. Vnde ſi homicida, qui eſt irregularis, vel ſimoniacus, ꝯfirmatur in epm, vel prælatum, valet confirmatio ſuperioris, arg. inf. quod falſo tu. authore. l. 1. §. idem Pomponius. Facit quod no. Arch. 8. q. 1. c. in ſcripturis. Nam in eum hoc ius cadere põt virtute ꝯfirmationis, vt no. Inn. ext. de ꝯceſ. pb. c. cum in noſtris. in prin. Sed certum eſt, quod promotio Barbarij habuit vim electionis, & cõfirmationis. Facit quod no. Arch. 63. diſt. c. in ſynodo. cum aliũ actũ non requirat, ſed trahat ſecum ſuum effectum, ſicut cõfirmatio, vt inf. de ꝯdi. & de. l. Publius. quod no. per Innoc. in c. nihil. ext. de elec. & c. cum inter canonicos. & c. cum dilectus. eo. tit. p. Inn. Et hoc verũ in confirmatione Principis, ſed confirmatio inferioris non valet, ſi in electione ſit vitium intolerabile. Ita intelligas Inn. in d. c. cum dilectus. & adde quod no. Inno. ext. de dolo, & contu. c. cum olim. facit j. d' excu. tut. l. qui teſtõ. Et quod iſtud ius cadat in ſeruo, ſaltem diſpenſatiue, dicit litera aperte ibi, cum pop. Ro. ẽt ſeruo, &c. nam & tenet iudicium vbi ſeruus iudicat, ſi nõ opponatur exceptio, vt no. Inn. ext. de reſcr. c. ſollicitarus. ergo in eo cadit iſtud ius quodammodo, ſed in d. c. nihil eſt. Inno. vr̃ dicere, ꝙ error cõis non profit huic, qui de ſtatu ſuo non errabat, ſed bene profit litigãtib. errantib. Et ita poſt multa verba vr̃ ꝯcludere Inn. in fi d. c. quod verum credo quia furtiuũ ingreſſum habuit obtinẽs, vt l. fi. C. de primic. li. 12. & iõ Barbarij detecto ſtatu, nõ oportet ipſum ſnĩaliter priuari p̄tura, ſed declarari non eſſe. Quod oo. Et hãc partem ꝯ Barbarium p̄cile tenet Inn. ĩ c. cum dilectus. ext. de elec. & quod dico in ſeruo, idem in excõicato, qa non recepit tit. dignitatis maxime ſpiritualem, vt no. Arch 6x. diſtin. c. nullus.

4 Venio ad tertium not. † de valentia actuũ exercitorum. Et vr̃ primo, ꝙ non valeant. Nam Barbarius non fuit prætor quantum ad veritatem, ergo falſus prætor, ergo acta nõ valent, vt l. a. C. de eo, qui pro tut. & C. de ſacroſ. eccl. decernimus. Si vera eſſet opi. gl. non eſſet opus laborare, quia Barbarius fuiſſet verus, & legitimus p̄tor. Sed tenendo, quod quantum ad ſe nõ fuerit uerus p̄tor, ſed quãtum ad alios, dẽt uerus p̄tor reputari, tũc oportet ſcire, quod alia eſt exceptio, tu nõ es creatus, alias, tu non potes eſſe. nam ibi in primo abeſt factum, i ſecũdo ius, & eius executio. & ubi abeſt factum, eſt exceptio falſi. hoc non eſt hic, qa non erat defectus in facto, ſed in iure: ubi uero adeſt ueritas facti, ſed nõ iuris, iſte nõ vr̃ falſus, ſed inhabilis, vt no. inf. de proc. l. q̃ oĩa. §. fi. Ad l. decernim⁹, rñdeo quod ibi nunq̃ fuerat creatus, ſed ſe intruſerat, & inuaſerat ſicut Tyrannus. Scd'o opponiᷣ, ſi Barbarius nõ fuit p̄tor, ergo detecta veritate, pcediᷣ p modũ declarationis, & non per modũ priuationis, ergo retro geſta apparent infirma, qa declaratio retrotrahitur. l. pe. inf. de re mil. & l. furti. §. 1. j. de iuſa. Sol. obiectio eſt vera p modũ rę, fallit hic in his, q̃ pertinẽt ad inſtãtiã, & iuriſdictionẽ. ita no. inf. de acqu. hære. l. quoties. Tertio opponiᷣ, & vr̃, ꝙ acta ualeant de rigore iuris, ex quo Barbarius erat in quaſi poſſeſſione officij: nam ſola quaſi poſſeſſio ſufficit ĩ temporalib. vt ext. de iure pat c. cõſultationib. Sol. dicit Inn. quod illud eſt verum in his quaſi poſſeſſionib. in quibus non requiritur decretum ſuperioris, ut quaſi poſſeſſio iuris eligendi, & præſentandi. Secus vbi requiritur auctoritas ſuperioris: nã ſi ibi eſt interpoſitum decretum de iure, ualet quod fit de rigore iuris; ſin autem de facto, loquitur hæc lex, & Innoc. ext. de elec. c. nihil. Oppo. quod acta non valeant,

A D D I T I O.

a Pari. Sed econtra. Vt dicit Hieronymus, & quando pars ſciret defectum iudicis in terminis illius legis, ꝙ non valeret, vide Fel. in c. Rodulphus. de reſcrip.

* Pro intellectu huius l. Barbarius.

valentiam Barbarius sciebat se non procedere legitime, vt inf. de proc.l. si procuratorem absentem. Sol. nego, quod non legitime procedit, ex quo creatus erat. † Venio ad rõnem, dr̄ hic. acta valēt propter pub. vtilitatem. ꝯ. imo idem in priuata, vt C. de sent.l. a. Sol. Iurisdictio delegata potest considerari tripliciter. Vno modo respectu delegantis. Alio modo in seipsa. Tertio modo respectu actus exerciti. Respectu delegantis iurisdictio delegata est ordinaria, sicut in dominio vsusfructus formalis, & causalis: sed ordinaria iurisdictio est publica auctoritate, & vtilitate. respectu iurisdictionis in seipsa est idem inf. de mun. & hon. l. munerum. § iudicãdi. Respectu vero actus exerciti inter Titium, & Seium, non attendi tur qualitas iurisdictionis, quia non denominatur a priuato, vt l. i. §. ius publicum ff. de iust. & iu. Cyn. dicit, quod lex ꝯria loquitur in libero, sed in seruo: quod nihil est, quia si id, quod non est iurisdictionis, valet propter errorem communem, vt l. 3. C. d̄ testa. multo magis id quod est iurisdictionis, quia est magis fauorabilius. Itē oppo. hic, in alia ratione literæ, quod error habetur pro cõsensu, imo ꝯtrarium tenet glo. quod pro dissensu, vt l. si per errorem. de iur. omn. iud. Sol. Ibi error vnius personæ, hic populi, sm̄ glo. Vel ibi error dat causam actui exercito, hic est error incidens, quem habebat populus in latenti qualitate personæ, non autem fuit dolo inductus ad eligendum. Tu dic, error non hr̄ pro cõsensu quo ad Barbariũ, sed quo ad acta, imo nec acta indigent fictione, sed valent ex æquitate, quam habent in seipsis. Item oppo. ꝯ ternam rationem. de auctoritate superioris, & vr̄, quod non requiratur auctoritas superioris. l. 1. C. de test. Sol. ibi in actu testis, qui de sui natura non desiderat auctoritatem superioris, vt no. Inno. d. c. nihil. Venio ad aliam partem. Dicitur hic secundum gl. quod Barbarius fuit liber effectus: ꝯ. quia populus non potest mihi auferre dominium rei meæ, vt inf. qui, & a quib. l. si priuatus. Sol. Illud verum in alio populo, quam Romano, in quo olim summa potestas & absoluta residebat. Vel hic speciale fauore libertatis, vt l. quatis. inf. de nata. rest. Nam in seruo quædam vestigia iuris naturalis remanserant, vt sup. de iust. & iu. l. manumissiones. Vnde de facili ad talem naturam reuertitur, vt inf. de pac. l. si vnus. § pactus vet. quod in specie. Simile in restitutione natalium per viam legitimationis. Vnde sæpe videmus, quod Princeps restituit filiũ ad successionem, alteri agnato quæsitam: quod tamen in dubio non vr̄ velle, vt ext. de rescrip. c. quamuis. lib. 6. & no per gl. inf. de lib. & posthu. l. Gallus §. & quid si tantum. Secundo oppo actus agentium, non debent vltra eorum intentionem operari, vt l. Neratius. inf. de re iud. sed hic non fuit verus animus dandæ libertatis, vt C. de do. l. nec ignorans. sol. Imo præsumptione huius l. secundum Iac. But. animus intercessit verus. Vel dic, quod non operatur vltra, nisi in his, sine quib. voluntas suum effectum non haberet, vt inf. de procu. l. ad rem mobilē. & l. ad legatum. inf. d̄ acquirẽ hære. l. illud. Tertio opp. C. de lib. causa. l. non mutant. vbi dicitur, quod dignitas, & honores ciuiles, nõ liberant a potestate, & ideo dico, quod † Barbarius non fuit liber, sed solum in possessione libertatis, & hoc vult litera ibi, quandiu latuit, & c. & ibi, si sciuisset. Nam omnia quæ animo concipiuntur, non possunt perfici sine vera, & certa scientia, vt inf. de re iu. l. in totum. §. omnia. Facit ad hoc C. de his, qui a non dño manu. l. fi. & de fideicom. liber. l. generaliter. §. si quis tutorem. & inf. de mil. test. l. neq;. §. si seruum. Quia non creditur, quod Princeps velit alicui præiudicare, vt extra de auctoritate, & vsu pal. c. ex tuarum. Item quod non fuerit liber, tex. in l. pe. C. de præpo. sa. cubi. Concludamus ergo tres singulares conclusiones. Prima est de Barbario, quod non fuerit p̄tor. Secunda de actibus exercitis, quod valuerint. Tertia, qd Barbarius nil fuit quo ad se, sed quo ad litigantes aliquid fuit. Et sic casu, & fortuna, pop. Rom. fuit subiectus seruo. Fortuna enim omnibus dominatur. Et si dicatur, si Barba. non fuit liber, nec prætor, ergo fuit iudex incompetens, quomodo acta valent? Sol. Quo ad subditos iudex competens fuisse videtur, vt sup. dixi, sed in seipso non potest habere dominium, nec iurisdictionem, argu. sup. de statu homi. l. qui furere. † Modo quærere restat, an communis error, & publica auctoritas superioris, & error populi, & omnia ista tria essentialiter requirantur ad validationem actorum. Et videtur, quod sufficit superioris auctoritas cum quasi possessiõe libertatis, vt C. de sent. l. si arbiter. E contra videtur, quod propter periculum multorum dispenset hæc lex, & sic sit finalis ratio, publica vtilitas, vel quasi. E contra videtur, quod sufficit solus error communis, qui facit ius, & maxime in iudice ordinario, cui subditus nil potest opponere, ex quo est in pacifica quasi possessione iurisdictionis auctoritate superioris, vt no. Inn. ext. de offic. delega. c. cũ super. per Archid. 8. q. 4. c. nonne. vbi omnino vide. Nam quasi possessio, non debet esse sterilis. Pari ergo visum quendam, qui vult exercere iurisdictionem, vt no. Innoc. ext. de rest. spo. cap. in literis. Sol. Credo quod potissima ratio sit error cõmunis, & superioris auctoritas, vt d. l. si arbiter. Nam ita debet illa lex intelligi, quod hic communi errore, pro libero habebatur. Item ibi interuenit superioris auctoritas, idest, delegatio superioris. & si est illud in iurisdictione delegata, quæ est extraordinaria, & odiosa, vt C. de dila. l. si quando. ergo idem in ordinaria, quę est fauorabilis, & necessaria, & ampliãda, vt l. 1. §. cum vrbem. sup. de offic. p. f.

vrb. Et pro hoc puto, quod si Barba. non exercuisset, nisi vnicum actum, ille actus valeret, & de æquitate, ita valuit primus actus quem fecit, sicut & vltimus. Ponamus, quod deficiat auctoritas superioris, nunquid error communis sufficiat. Exempla † in eo qui diu se pro notario gessit, an valeãt instrumenta. semper. n. falsum commisit, dum se in notarium subscripsit. Et videtur. quod non valeant de rigore, sed de æquitate, argumen. l. nostræ. & l. 1. C. de testa. Nam notarius est testis approbatus a iure, vt l. hac cõsultissima. §. fin. C. de testa. Azo dicit contrarium in Authen. de instrumentorum fi. & cau. vbi dicit non valere. & idem tenet hic Gul. per l. actuarios. C. de num. & actua. Non obst. hæc lex, quia hic non erat aliquis defectus, nisi in persona Barba. qui defectus est defectus materiæ. Sed in quæstione proposita est defectus formæ, imo est funditus falsitas, vt inf. de fal. l. cos. § qui se. Vnde suæ scripturæ non debet credi, vt inf. de edeu. l. si quis ex argẽtariis. §. 1. & C. de probatio. l. iubemus. tenetur tamen iste scriba partibus ad interesse, vt l. fi. C. de magi. conue. Nec obst. l. 1. C. d̄ testib. quia ibi in officio testis in quo non requiritur superioris auctoritas, sed nemo est tabellio, nisi creetur tabellio a superiore, vt no. per Innocen. ext. de fide instrumen. c. cum P. tabellio. Nec iuuat quasi possessio, quia in ea fuit mala fide versatus. Facit quod no. per Doc. C. de fide instru. l. solennibus. † Sed quid dices de iudice vero, qui tamen erat excommunicatus, & iurisdictionem exercuit, an teneat processus suus? Et videtur, quod non, vt no. in l. 1. C. de iu. & fac. igno. Tu dic contrarium, quod occulte excommunicatus, partib. obesse non debet, arg. l. nostræ. nam iste excommunicatus est verus iudex in seipso, ergo multo fortius valent in eo gesta, vel acta, q̄ in Barbario. Facit quod no. Inn. in c. consulti. ext. de procu. † Sed quid dicemus in his, quæ non fiunt per modum iurisdictionis, vt in ꝯctibus. an de æquitate valebũt ꝯctus stricti iuris facta a non legitimo prætore? Si quidem est intrusus de facto, non valent. 12. q. 2. alienationes. Si vero auctoritate superioris, tamen illa auctoritas non valet, vt quia confirmatus erat excommunicatus, qui habetur pro mortuo, quo ad spiritualia, vt no. per Inn. in d. c. nihil. ext. d̄ elec. Et tunc subdistinguo. Aut actus est necessarius, & valeat, arg. inf. de minorib. l. ait prætor. § permittitur, & de procu. l. procurator totorum. in fi. arg. huius l. quia iurisdictio est necessaria, & dēt subditis impartiri, in Auth. de quæst. § sũ per hæc. Aut est voluntarius, & tunc aut cõcernit proprietatem rerum, aut fructus. Primo casu non valet contractus, vt C. de eo, qui pro tuto. l. a. & de iureiu. l. iusiurandum. §. 1. Secundo casu valet, si erat in bona fide, quia administrationem facti habet, licet non habeat ius plenum, arg. ext. de elec. c. querelam. & ext. ne p̄la. vices suas c. fi. & hoc in prælat. s. Secus in tutoribus non legitimis, qui nihil possunt, nec in iudicio, nec extra, in præiudicium domini, vt l. qui neq;. inf. de reb. eorum. Nam dominus in eorum administratione non succedit, nec cogitur tantum habere. l. filiæ. inf. de solu. † Sed quid de seruo religionis, qui fugit a claustro, vt sunt apostatæ, an si Papa ignorans promoueat eos, valeat promotio, vt puta ad episcopatum? Et dic, quod non sunt episcopi, sed tamen valet id, quod faciunt, ex quo communi errore pro episcopis reputantur, vt hic, & iste casus frequenter contingere potest. Ratio autem quare non est episcopus, quia hoc ius, ipso iure non cadit in apostatam. Secus in homicida in quo cadit ius ipso iure, & ideo est verus episcopus, vt no per Inno. ext. de conces. præb. c. cum in nostris. donec remoueatur. Nam remouendus est tanq̃ criminosus, & indignus. Sed quandiu non priuetur, verus prælatus est. Nec obst. inf. de fideicom. liber. l. cum vero. §. subuentum. quia ibi agitur de præiudicio tertij: hic vero de iure solius concedentis, puta Papæ. Simile, si dolus dat causam cõtractui, & sequatur traditio, dominium transfertur, vt l. eleganter in prin. ff. de do lo. † Sed quid si Papa ex certa scientia tales promouet? dico, quod dispensare vr̄, vt inf. de iu. quidam consulebant, & no. in l. a. C. de di. offi. iu. ta. Inferiores autem non dispensant, nisi causa cognita, & in casib. permissis, vt ĩ c. at si clerici. ext. de iud. & per Bernardum, & Inn. ext. de fil. presby. c. veniens, vbi dicit, quod non potest haberi pro legitima dispensatione temerarium factum inferiorum, qđ est valde no. † Sed quid d̄ his, quos isti prelati putatiui ordinant per modum legis condendæ, vt in c. vt animarum. §. statuto. ext. de const. li. 6. an valeant? Br̄ est casus hic, quod sic. Tñ dicit Inn. quod licet processus exerciti per modum iurisdictionis inter partes, nõ veniant cassendi, vt hic: secus in legibus, quia sunt cassandæ quo ad futura, damnata authoritate, vt no. Inn. ext. de elec. in c. nihil. tamen ista cassatio non trahit suum effectum retro. Conclude ergo ex premissis sic: quod quidam sunt actus per modum legis, quidam per modum iurisdictionis contentiosę, quidam per modum contentionis, quidam per modum liberationis. Et facit inf. de ꝯtrahẽd. l. si vrbana. & ff. de pac. l. si tibi. §. cum possessor. † Sed qd de sñis spiritualib. eporum putatiuorum, an ligent? Vr̄ quod non, q̃ma cum Deus liget, nõ ligat ꝯ veritatē, ar. ff. de ꝯd. ob cau. l. si pe cuniã. § si. tertiũ. Vñ in sñia excõicationis, plus ꝯsideratur veritas q̃ opinio, vt Arch. 11. q. 3. c. sñia pastoris. Ego credo ꝯrium quo ad necessitatem huius mundi, q̃a hēt administratione iurisdictionis merũ, & mixti imperii, tam in ciuilib. q̃ in criminalib. ẽt p inquisitionem, & citationem, vt hic. Et hoc est verũ in sp̄ualib. q̃ fiũt rõne publicæ

blicę utilitatis, & publici officij. Secus in alijs, ut no. Innoc. ext. de conuic. c. cũ dilectus. Et de hoc no. Arch. 11. q. 1. nos in hominē. 15 ubi omnino vide per eum. † Sed quid de actib. gestis a non iusto prælato, uel ab eo, qui postea remotus est ab actu, uel officio, vel dignitate, uel ab administratione, an teneat iudicium? Videtur, φ sic, arg. no. inf. de tu. l. non idcirco. § cum postea. & inf. rem ra. ha. l. procurator. §. fin. In cõtrarium facit, inf. de sol. l. dispensatorem, & l. eius qui. J. si cer. pet. & de admi. tut. l. vulgo. & l. actor. rem ra. ha. Tu dic, quod prima pars est uera in prælatis, ex quo sunt in pacifica possessione, arg. l. nřę. & ext. de cle. c. querelam. Scđa pars est uera in tutorib. & simplicib. administratorib. de quib. etiam loquitur glo. in l. quę omnia. inf. de procu. Et adde quod no. per Dy. in c. 1. ext. de reg. iur. lib. 6. in 8. q. ubi sentit, quod lex nostra loquitur, & hēt locum in officijs publicis authoritate, & utilitate. Secus si utilitate priuatis, uel priuatis vtilitate, & authoritate, sm Dy. Et offm prælatorum censetur publicum authoritate, & utilitate, arg. š. de 16 iust. & iu. l. j. §. publicum ius in sacris. † Quid de notario ab officio priuato: an vetera instr̃a publicare, & pficere poterit? Et vř, φ non, quia deficit in fide. in cõtrarium vř, quia fides illa sm prætentũ æstimatur. Nam ista pars est uera, quia alijs non debet nocere, cõ nota rium lata sententia, ut inf. de infamib. l. Lucius. cum simi. Et facit, quod no. Innocē. ext. de hæret. c. fraternitatis. Ex quo. n. sententia amotionis sortitur suum effectum, ex tunc non valent scripturæ postea inchoatæ, sed retro uetera consummare potest, quia sñia 17 non mutat vim retro, arg. C. ut cau. post pub. adi. tu. l. 1. † Quid si notarius non est adhuc damnatus de falso, sed pendet processus, an interim possit instrumenta conficere? Et vř, φ non, vt C. de curatorib. l. reum criminis. arg. inf. de excu. tut. l. diximus. quia idē operatur processus pendens, quod sententia. inf. de exceptionib. l. fundum. & l. fin. ff. Ad idem facit inf. de libe. causa. l. qui liberta te. & inf. de sol. l. quod si forte. §. 1. de admi. tu. l. chirographis. §. pe. Econtra vř, quia pendentia processus operatur idem qđ sñia absolutoria, quia dubium, & certum parib. passib. ambulant pro reo, sed operatur idem quod condemnatoria. Vnde, ex quo interim est in quasi possessione officij, uidet quod possit offm exercere, nisi expresse interdicatur, ut l. mons. inf. de pen. & d. l. chirographis. §. fi. cum si. Ad idem facit quod no. inf. de infamib. l. furti. §. 1. Nam & miles, antequam sit exauthoratus, p milite est tractandus. Facit ad hoc, quod no. inf. de infam. §. miles. & de eden. l. si quis. § j. & ibi per Odo. Credo, φ hæc pars sit uerior: quia licet interim ad nouum honorem non possit aspirare, tñ executio officij prioris non denegatur: quia est in quasi possessione, quod iterum sibi competit iure proprio. Nam etiam interim notarius est. Non ob. C. de susp. tu. l. enim. quia officium tutelæ est gratia alterius tantum introductum, & non interest tutoris. Secus in officio tabellionis. Nam honor est sibi credi, & sua interest, & est officium publicum authoritate, & utilitate priuatum. Et facit, quia in dubio constitutus põt licite possidere, & in possessione, ut J. de no. ope. nun. l. si prius cum si. Et sicut non auferuntur bona interim, ita non dēt auferri officium, nec status, arg. u. š. de li. ing. ho. l. qui furere nec etiam fama. C. de inf. l. nullam. [illegible] facit, si interim abstineat a nouis instr̃is, & imo vř quod sit omnino prohibitũ sicut ferre testimoniũ, ut l. 4. §. l. Iul. & l. 2. de testi. & no. l. j. C. de reis postu. l. 10. nisi dicas aliud in teste simplici, aliud in tabellione. Nam infamis nõ põt esse testis, tñ põt exercere tabellionatũ, nisi in offõ deliquerit, & sit amotus ab eo. Item dictũ tabellionis, est magis authenticum, q̃ dictum testis, ut no. insti. de inut. stip. §. item uerborum. Item quidam non pñt esse testes in iudicio, sed in cõtrib. sic. C. de hæt. l. q m. Non credo totaliter fidē an 18 nihilari, sed diminui, si postea culpabiles esse iudicentur. † Quid si Papa transtulit epm de uno epatu in aliũ epatum, ignorans ille a tanq̃ primus eps aliqua gessit, an valeant. a Et vř, φ sic, quia Papa non vř executionem officii adimere ignoranti, ut ext. de restitutione spol. c. audita. nisi ex eo, quod sit plene translatum a iure, arg. u. inf. de offi. pręsi. l. si forte. argu. inf. de manu. uind. l. si př. & l. 1. ř ex prouincia. & arg. inf. de iu. l. 2. §. 1. ubi nõ requiritur scientia, sed ibi fauore iudiciorum, sic autem est oppositum, alia non ob. & ideo iudicium, quod fecerunt litigantes coram eo, ualet. & quia in l. ra tractabatur de lucro captando, hic de damno uitãdo, saltem de damno expēditum in lite facit, quod no. inf. de proc. l. Pomponius. §. sed & his. Conclude tres casus, qñq; quis nunquam fuit in offõ de iure, sed de facto, tñ in colorata possessione, & loquitur lex nřa. Qñq; fuit de iure, & de facto, tñ erat priuationi subiectus, ut quia dolo obtinuerat offm, uel dignitatē, & tunc ualent interim gesta, ēt quoad scientes, quia uere est talis, p quali se gerit, donec per superiorem remoueatur. Qñq; qa tam fuit in offõ, sed hodie nõ est, an tunc ualeant gesta: si quidem per sñiam sit amotus, non ualēt. Nã si in l. nřa essent gesta postq̃ depõnis sñia esset lata cõtra Barb. & tunc gesta non ualerēt, ut no. Inn. ext. de accu. c. quałr. in gl. magna. Si autē est sibi alias adēpta iurisdõ pp errorē ipsius, ad huc acta tolerant, ut ext. de rest. spo. ca. audita. Et de hoc tangit J. si cer. pet. l. eius. in princ. Et facit, J. de cond. ind. l. si non fortē. § q filio. Licet. n. absenti, & ignoranti, iurisdõ conferatur, tamen nec exercitiũ cõfert, nec adimit ignorãti, ut no. Inn. & Hosł. ext. de rest. spo. c. ex cõquestione. Arch. in ca. 3. ext. de proc. l. 6. Sed qũo tñdet ad l. 2. §. j. J. de iud. ubi ignorãs hēt exercitium iurisdõnis proroga re? R. ibi in iurisdõne prorogatã ea. est rõ in substantia cũ iurisdõne principali. Et ideo sufficit scientia circa iurisdõnem principalē, licet circa accessoriã non sit sciētia, nam accrescit ignorantia. & facit ad prædicta, quod interdum quid ex una authoritate pcedit, & ualet ex alia processus, ut no. Inn. ext. de præscrip. c. cum ex offi cij. Secus si in eo a quo princip. ř conferi iurisdõ, crret, arg. inf. iu. dic sol. l. 3. §. sed & si qdem. & J. de acq. hær. l. sed & si de sua. Sed qd si non est ignorantia circa factum superioris, sed circa qualita b tem suæ personæ labitur, ut quia credit se excõicatum b cum non sit, an ualeat processus? Credo, φ sic, vt J. de cõd. & dem. l. mulũ, qa circa impedimenta iuris inspicit ueritas, non sua opinio singu- 19 laris. & est ar. inf. đ iu. & fac. igno. l. rfa. §. qui ignorauit. † Deinum q̃ro, qũo colligitur hic, φ cõis error faciat ius, nam si non interue nisset hic factum superioris, nedum error populi, sed ēt error totius mundi, non pareret ius aliquod. Sol esse habilē, uel inhabilē in iuris dispõne consistit, vt inf. de probationib. l. ab ea parte. sed error communis ihabilem habilitat, ergo ius facit. Ve l dic φ ius facit valere gesta, q̃ alias non ualerent de iure. Sed oppo. & vř, quod non solum in facto cõi, & gñali, sed ēt i facto, & cõtu spãli, cõis error facit ius inter partes, ut J. ad Maced. l. 3. & C. ad Macedo. l. Menodorus. Sol. Istud est speciale in exceptione Macedoniani, nam ille q credit eum cui mutuat esse patrem familias, non cõtemnit Macedonianum, tõ damnificandus non est in amissione pecuniæ mutuatæ; qa agit de damno uitãdo, vbi error facti nõ nocet, & maxime error communis, vt J. qñ actio de peculio est anna. l. quæsitum. nisi sit lata sñia, qa tunc error singulis nocet, sed error communis in effectu non nocet, ut d. l. q̃situm alias est § & § §. com 20 muniter allegatur. † Deinde apparet in litera nřa, φ opinio communis præualet veritati. Alibi uero nihil ualet, nisi cum veritate concurrat, ut J. de acq. hær. l. cum qdam. §. quod dř. Alibi dř, ueritas opinio. præfertur, vt J. de mutijs. l. cum q. §. fi. gl. j. de hær. inst. & hoc Tyberius Cęsar dicit, φ ubi ignoramus certitudinem voluntatis, veritas præferenda est. Inn. dicit, φ ueritas rẽ est præferenda salui qñq;, ut hic, cum si. ut no. per eum. ext. de bigamis. c. nu 21 per. In isto generali non insisto ad pñs. Deinde no. gl. † φ legitime actum ex superueniente casu non tractatur, & colligitur illud notabile, quo ad acta, quæ legitime processerunt, nõ quo ad effectũ Barb. qa non processit legitime sm uerum intellectum, nec possumus arguere in contrarium ex litera condõnali, quæ dicit, si sciuisset, &c. qa uerum si sciuisset, & creasset, sed præsumitur nõ creatum esse si sciuisset indignum, qa psumitur id factum esse, quod fieri non debebat. Venio ad ultimam partem; dř hic, quod multo magis in Impetatore, cõtrario pari rõne, quia pari potestate: & fi cut in natura pari unus alio maior non est, ut notatur de manum. in l. apud eum. ita nec hic, præsertim quia a populo processit, vt l. r. š. de consl. prin. & de origine iuris. l. 2. §. nouissime. Sol. Verum est ex parte potestatis, sed ex parte consensus facilius, & uerius cõsentit unus q̃ plures, ut l. j. in fi. J. de acq. pos. facit quod no. Inn. ext. de sen. exc. c. graue. Secũdo opponitur, si errat Princeps errat vnus & non erat error communis, ergo multo minus deberet dici, nõ multo magis. Sol. Dic, quod nõ attenditur error respectu creatis, sed respectu substitutorum, uel dic multo magis, q̃ i Barbario, ut sit sensus, φ si Barbarius fuisset creatus Imperator, multo min⁹ nocere t seruitus Imperio, q̃ præturæ, qa Imperatori nihil opponi potest, dummodo sit catholicus, sicut nec Papæ. Expositiones glossę loquũtur de Imperatore creante, ergo idem etiam in Impera 22 tore creato, quod no. † Vlt. ista. lex allegatur, quod qs præsumitur dignus ex fama. De hoc no. Arch. 8. q. 2. dilectissimi item præsumitur innocēs ex fama, nisi suo conatu sumpsent originem cõ existentiam ueritatis, ut inf. de adul. l. miles. §. pen. & illa, q̃ per famã sciuntur præsumuntur ab omnib. sciri, ut no. in l. j. J. de receptatorib. In tex. ibi, pp utilitatem ista rõ tangit effectum, & causam efficientem. In tex. ibi, sed & si. Ista ratio tangit intentionem creantis, cuius summum Imperium demonstratur, quia potest dispensare de officio in statu seruitutis, & libertatis.

ADDITIONES.

a Valeant. Adde Card. c. 1. de transl. præla.

b Excommunicatum. Adde qñ gesta ab excõmunicato valeant. Car. cõsi. 40. et facit pro dicto Bar. hic, φ uoluit Fed. consi. 13. φ percutiens laicũ incedentē in habitu clericali, putans illũ clericũ, esse excõmunicandũ, et si celebrat, similiter irregularē, quando tamen re uera non est, & si promoueatur ad beneficium, φ ualet promotio. Et an ualeant instrumenta excommunicati, vide Fel. cons. 71. et 146.

De officio præfecti vigilum. Rub.

LEX PRIMA.

1 *Incendia sępius fiunt culpa habitantium.*
2 *Custodes de negligentia puniuntur.*
3 *Custodes possunt torqueri, quãdo est factum furtũ de nocte, vt indicēt furē.*
4 *Capitaneus guardiæ potest fustigare, & delinquentem, qui seuerius puniri debet, remittere.*
5 *Incendiarius qua pęna plectatur.*

Apud.

a **APud.** a Hęc lex primo ponit qualr isti fuerũt a principio inuẽti, & creati, & a quo. Scđo dr, q̃ sit eorũ offiñ, & circa q̃ habeãt iurisdõnẽ, & h. d. toi⁹ tit Scđa ibi, in l. 3 §. cognoscit. & no. tex. ibi, & qa plerunque, &c. & no. tex. † q̃ icẽdia sępi⁹ fiũt culpa eorũ, q ĩ c̃ mo habi- b tãt. ib No. q̃ custodes puniunt de negligẽtia, & dĩr eẽ i culpa p̃p c malã custodiã. Itẽ no. q̃ iste p̃fect⁹ ẽ spectabilis, & no. de pęna eo 3 rũ. † Itẽ no. q̃ si de nocte fieret d aliqđ furtũ, posset custodes torq̃ri, 2 vt fure iudicẽ, vt ibi, & de suis custodiẽtib. & c. Vid q̃ dixi ĩ l. j. ĩ fi. j̃. d fur. aduer. nau. No. th̃ũc tit. p̃ capitaneo guardię, cui data ẽ modica coercitio. l. fustigare. Vbi at seuen⁹ dẽt puniri, e dẽt ipsũ remittere ad p̃sidẽ, vel capitaneũ. Op. dr hic, q̃ plerũq;, imo sp̃, vt j̃. de pe e n. & como. rei ven. l. si vẽdita. Sol. illa lex dẽt limitari fm hanc l. f Op. dr hic, q̃ iterdũ flagellis cedit, & q̃ eius pęna sit ict⁹ fustiũ. ɔ̃ imo dẽt ɔburi, vt inf. de icẽ. rui. nau. l. q ædes. Sol. aut icẽdiũ ɔmit titur p̃ culpã, & loq̃t hęc, aut p̃ dolũ, & loq̃t ɔ̃riũ. Oppo. ad hãc sol. imo & vbi ɔmittit p̃ dulũ, ñ ẽ pęna ignis, sed dẽt decapitari, vt l. ca 5 pitaliũ. §. q ob inimicitias. j̃. de pę. & l. fi. j̃. d incẽ. rui. nau. p̃ q̃uo- g rũ sol. dic fm lac de Are. q̃ aut ɔmittit incẽdiũ g dolo, aut culpa, aut casu fortuito. Primo casu, aut fit incẽdiũ ĩ ciuitate, aut ĩ villa. Primo casu, aut icẽdiari⁹ ẽ vilis p̃sona, aut in dignitate posit⁹. Primo casu, si icẽdiũ ẽ magnũ, dẽt tradi bestiis, & p̃t ɔburi, vt ĩ d. l. fi. §. q data, ɔiũcta l. q ędes. d icẽ. rui. nau. Sec⁹ si eẽt paruũ icẽdiũ, qa tũc dẽt decapitari, vt d. §. q ob inimicitias. Si vero ẽ p̃sona i dignitate posita, tũc si est magnũ incẽdiũ, decapitat: si ẽ paruũ incẽdiũ, deportatur, vt d. l. fi. §. fi. de incẽ. rui. nau. Si vero icẽdiũ ẽ ɔmissũ ĩ villa, tũc ẽ min⁹ p̃iculũ: & iõ si ẽ p̃sona vilis, & icẽdiũ magnũ, dẽt decapitari, vt d. l. capitaliũ. §. j. & §. icẽdiariis. Si at paruũ, tũc dẽt deportari, vt d. l. capitaliũ. i pri. Si vero ẽ ĩ dignitate posit⁹, & ẽ ĩ villa, si ẽ icẽdiũ magnũ deportat, si paruũ, relegat, vt d. l. capitaliũ. ĩ pri. §. q ob inimicitias, ɔiũcta l. fi. j. fi. d icẽ. rui. nau. & oĩb. hmõi casib. dẽt dãnũ emẽdari, vt l. q ędes. §. j. ɔiũcta l. fi. i fi. j̃ de icẽ. rui. nau. Si vero p̃ culpã, tũc min⁹ puniat, q̃ si dolo, vt inf. ad l. Cor. de si. l. in l. Cor. Et hoc ẽ verũ, si ẽ i lata culpa. Si vero ẽ leuis culpa, tũc punit pecuniariter, ñ corporalr: & si ñ p̃t soluere, punit ĩ corpore, vt d. l. q ędes. Tertio casu, qñ ẽ icẽdiũ ɔmissũ casu fortuito, nõ tenet ad aliqd, sed putat casu, d. l. pe. de incen. rui. nau. & hoc mõ ĩtelligas vbicũq; de isto tractat, q igni cãm præstat qũo, & qualr puniatur.

ADDITIONES

Menoch. Apud. Brisonius, lib. 5. sent. cap. 23.

b Pari. Quod incendia sępius fiunt. Circa istã materiã, vide Ale. cõsi. 50. in 5. vo. vbi ponit inter cetera, q̃ si duo inhabitãt, vnus inferius, alter superius, qs teneat de incẽdio, & ibi in fi. ponit quoddã singulare dictum, in materia vide Mod. in l. dñs horreorũ. inf. loc. Itẽ si duo inhabitat, qs teneat? vide Ro. consi. 401. & vide oino de materia Bal in consi. 13. inc. factũ quõis tale est, in 1. vol. vide Ale. in l. si quis ex argentariis. §. p̃tor ait. inf. de edendo. Ang. in consi. 213. inc. incẽdiũ est ortũ & in cõsi. seq. inc. in q. p̃terita. Item ẽt q̃ si conductor exprimat se nolle tene ri de casu fortuito, & postea vnus ex suis domesticis cõburat domũ, eo non tenea tur. est tex. in l. q insula. §. fi. inf. loca. quẽ multũ no. Ro. in l. sed & si quis. § q̃situ. inf. si quis cau. facit tex. in l. si tibi domũ. i prin. inf. loc. Quæ ãt sit pęna incendiariis, vide distincte Cy. in l. data. C. q accusare nõ pos. & refert Richar. fuisse interrogatus in facto de pęna, de qua loquit l. si ædes. inf. de incen. rui. & nau. & in l. si qs fumo. §. q̃ dr, inf. ad l. Aq. vide ẽt in l. qui occidit. §. in hac quoq; actione. eo. t. Itẽ adde q̃ licet incẽdiũ p̃sumat factũ culpa inhabitãtiũ, tñ talis culpa p̃sumpta, nõ est nisi leuissima. Ideo in casib. in qb. nõ tenet qs de leuissima culpa, non tenet nõ p̃bata alio mõ culpa, imo q̃ si p̃baret ipsum eẽ solitu esse vigilẽ & solertẽ, tolleret illa p̃sumptio culpæ leuissimę, q̃ a iure cõtra eum oritur. vide Ia. in l. sed & si qs. §. q̃situ. inf. si qs cauti. vide de p̃dictis, & qbusda aliis Ia. i l. si qs ex argetariis. §. p̃tor ait. inf. de eden. vbi dat aliã notabilẽ cautelã, q̃ saluaco inhabitãte Ita p̃ defensione inhabitantis, vide no Io. de Dama. i cõs. 11. vbi ponit, q̃ licet p̃sumat culpa habitãtiũ, nõ tñ p̃sumit culpa dñi, & sic certę p̃louę, atq; talis culpa p̃sumpta, est leuissima. Et qũo dñs teneat de culpa alicuius de sua familia sibi cõmissis circa icẽdiũ, vide. inf. Et circa materiã, an icẽdiũ p̃sumat factũ culpa inhabitãtiũ, & absq. eo, qđ aliqd p̃bet cõtra eũ taliter q̃ teneat dño domus ad resarciẽdũ dãnũ, vide Ale. cõs. 52. i 1. vol. q̃ ẽ repetitũ i cõs. 217. Ad illđ p̃po situ, vide Bal. in cõs. 148. i 2. vol. inc. visis, & opportune cõsideratis, p̃ totũ. vbi cõ cludit signãter, q̃ illud, qđ dr hic, verũ est, si culpa sit leuissima i cõmittẽdo, & iõ nõ tenet dño, nisi hẽat re ex tali cõtractu, ex quo teneat ẽt de leuissima culpa i cõmittẽdo, vt i cõmodato vel aliis, q̃ fiũt gr̃a vnius tm̃, tex. i l. si vt certo. §. nunc videndũ. inf. cõmoda. Iõ cõcludit, q̃ nõ teneat actione aliqua, licet teneatur ex culpa leuissima, q a itelligit d culpa i faciẽdo cõmissa, vt ibi p eũ, q multa alia ponit ad defensionẽ habitantũ, vt ñ teneant ex ista sola p̃sumptione, & i fi. dat cautelã, q̃ nũq̃ tenebit, si p̃baret q̃ nõ erat solitus talia facere: quẽ sequit ẽt Curti⁹ i l. dñs horreorũ. circa fi. inf. loc. & multa alia. Ale. ĩ dictis cõsiliis, q̃ oino vide. Idẽ tenet Ale. i l. si qs ex argẽtariis. §. p̃tor ait. inf. de edẽ. & idẽ repetit i l. dom⁹ hæditaria. inf. de leg. 1. cõtrariã tñ sentit q̃ nno fine alia p̃bõne teneat habitas, puta cõductor dño, q a p̃sumat talis culpa, q̃ sit obligat⁹, sic velle Bar. i l. si qs ex argẽtariis. §. an vero, nec his d. l. inf. de edẽ. & vr casus in l. si vẽdita. inf. de pic. & cõ. rei vẽ. sed rñdet Ale. i dictis cõsiliis. Ide q̃ Bar. tenet Bal. i cõs. 13. inc. Factũ quõis tale ẽ, ĩ prima p̃te, & aliq Mod. vt refert Ang. i l. dñs horreorũ. Item adde circa ista materiã qũo p̃sumat icẽdiũ culpa habitantũ, Ang. i cõs. 213. inc. icẽdiũ ẽ actũ. & i cõs. seq. i qõne p̃posita, & ex supradictis cõsiliis poteris colligere, qñ cõnumeret inter casus fortuitos icẽdiũ, d quo p Ang. ĩ trac. maleficiorũ, in verbo icẽdiario, & i §. p̃terea. Inst. q b. mo. re cotrah. ob. faciũt ẽt ad p̃dicta, q̃ scripsi ad Bar. i l. 1. C. d iure empb. an si dom⁹ sit cõbusta, liberet emphyteuta a solone canonis. De quo ponũt Moderni i rep. l. quoniam⁹, i 14. q. ff. d libi. sed ad istud p̃posi tũ parũ faciũt si videbis q a nihil dr an culpa p̃sumat, sed i alia rõne fundat illa defensio, vt ibi p̃ eos. qũo ãt teneat dñs d icẽdio cõmisso p̃ seruos i domo conducta, vide q̃ dixit Sal. i l. q̃ fortuitis. C. d pig. act. vide tex. i l. videamus. §. fi. il. loc.
† Cla. Habitat. Et si plures inhabitat, cuius culpa p̃sumat, & qũo teneat ad dãnũ, & multa alia in materia incẽdii, vide apud Ale. consi. 5. volu. 1. Et qđ si agat de incendiis, tanq̃ de delicto puniẽdo. vide Ro. consi. 401. incip. eo. præsupposito.
c Poma. Item no. Vide Bal. in l. j. in rep. C. de sum. Trin.
d Nocte fieret, vide Bar. in l. 1. ad fi. fur. aduer. nautas, cau. sta.
e Debet puniri. Vide Pan. consi. 104. vol. 2.
f Plerũq;. Dictio, plerũq;, facit regulã. adde gl. & ibi Io. de Imo. ĩ l. nõ dubitam⁹. d cõd. & dem. & tex. cũ gl. in l. si plures, & ibi Ray. Nic. de Neap. inf. de vul. & pu.
g Cõmitat incẽdiũ. Qua pęna sit puniẽdus, q dolo ponit incẽdiũ i aliqua domo, vide plene p Cy. i l. data opera. C. q ac. Quid ãt si incẽdiũ est cõmissum negligentia vel leuissima culpa, vide p Bar. Sal. i cõs. inci. Saluatoris noie inuocato ad q. p̃posita, & c. vbi dicit, q̃ immittẽs tenet ad emẽdationẽ, dãni passo, non ãt ad aliq̃ pęnã, p d. §. q ob inimicitias. facit l. si vendita. de peri. & cõm. rei vendi. Vide ẽt Sal. i l. q̃ fortuitis. C. de pig. act. & i d. cos. ponit plene, q d si aliqs de familia immisisset incẽdiũ, an dñs teneat? vide text. & Bart. in l. si seruus. §. Proculus, inf. ad l. Aql. Si ãt sit ignoratis in dubio p̃sumit a dño & habitãtib. ut hic & d. l. si vẽdita, & iõ tũc tenet dãnũ passo, & c. d. l. si seru⁹. §. si seruũ. & §. si qa insula, & l. q occidit §. in hac. & l. capitaliũ. §. incẽdiarii, d pę. Et vide Bal. in l. pignus. C. d pig. act. vbi, a quo p̃sumat ignis immissus. & Ang. Are. i trac. malefi. i ver. incendiario. & an incẽdiũ sit casus fortuitus. Vide Bal. in l. 1. C. deposi. Bal. hic & in l. si creditor. C. de pig. act. & ad superius dicta, vide Sal. i d. l. data ope. & in d. l. si venditor. Adde an incẽdiũ p̃sumat culpa inhabitãtiũ. Bal. cõs. 25. & 79. & 330 lib. 4. & consi. 373. lib. 2. & consi. 13. & 37. 275. & seq. lib. 1. Ange. consi. 197.
Ruer. Adde qua pęna puniant incendiarii, & an ipso iure sint excõicari p glo. in c. cũ deuotissima, 12. q. 2. i ver. icẽdiũ. & gl. in c. oẽs. 47. q. 4. & Host. in summa. in ti. de rapto. sub rub. de incen. in ver. qua pęna. & gl in c. in lite, de rap. Io. An. in c. cõquest. extra de fo. cõp. Ant. de But. & Abb. in c. tua nos. extra. de sent. excõ. gl. Cy. & Bal. & Sal. in l. data opa. C. q accusare. Inn. in c. sicut dignũ. d homici. & an illi de vicinia teneant resarcire dãnũ passo p̃p domũ destructã pro extinguẽdo incẽdio, per Spe. in tit. de accusato. §. & est casus in l. 3. ff. ad l. Rhod. de iac. & Albe. in 2. par. statuto. q. 94. dicit, q̃ sic, licet aliter senserit Bart. in l. 2. limita nisi p̃baret, q̃ oino illa domus fuisset cõbusta. casus est in l. si aliis. §. est & alia. ff. qđ vi aut clã. secus si domus fuisset destructa ad abundãtẽ cautelã, quia tũc tenet vt no. Fel. in d. c. tua nos. de sent. excom. & an incẽdiũ p̃sumat factũ culpa inhabitãtiũ, & qua culpa. & vt qs teneat de incẽdio qđ oportet p̃bare vide Ias. in l. p̃tor ait. §. ait prætor. in fi. ff. de eden. & oino vide in materia Ioann. de Anns. in cons. 71. incipit, visis & diligenter põderatis. & qualiter incendiarius teneatur ciuiliter, no. Sal. i l. q̃ fortuitis. C. de pig. act. & in l. si vẽditor. ff. de peric. & commo. rei vẽditæ. & plene Ang. de Are. in trac. malefi. i gl. in ver. incẽdiario. fo. 35.

De officio proconsulis, & legati. *Rub.*

LEX III.

1 *Iurisdõnẽ habẽs ab inferiore a Principe, illã non exercet extra territoriũ*
2 *Notarius creatus ab alio quam a Principe, non potest extra territorium conficere instrumenta, tamen in territorio confecta vbiq; ualent.*

PRocõsul. a Procõsul añquã ĩgrediat p̃uĩciã sibi deputatã iurisdõnẽ volũtariã exercere p̃t, nõ ɔ̃tetiosã, sed legat⁹ p̃cõsulis nullã. h. d. vsq; ad a l. obseruare. intelligo fm Gul. q̃ respũ iudicis ẽ necessaria, licet respũ p̃nũ sit volũtaria. Op. dr hic, q̃ extra p̃uinciã ñ habet iurisdõnẽ ẽt volũtariã legat⁹ p̃cõsulis, ɔ̃ l. apud p̃cõsulẽ, de ma 1 nu. vin. Sol. ibi ẽ egressus p̃uĩciã, hic nõ. Et † allegat hæc lex, q̃ si b aliqs p̃tẽdit iurisdõnẽ ab aliquo, q sit inferior a Principe, q̃ extra territoriũ nõ p̃t exercere iurisdõnẽ volũtariã, secus si a Principe di 2 gnitatẽ p̃tẽderet, vt hac l. ĩ fi. † Dixi i l. nõ alr de adop. quã lego cũ l. nec ei. §. j. q̃ tabellio põt creari ab alio, q̃ a Prĩcipe, vt ibi, fm Gul. de Cu. Mõ tabellio ẽ creat⁹ fm formã huius ciuitatis, & ipsius sta c tuti, an poterit extra territoriũ ciuitatis illi⁹ ɔdere ĩstrã? Et vr tex. d d hic, q̃ nõ, cũ talis tabellio hoc hẽat ab ĩferiore a Prĩcipe licet hoc sit de iurisdõne volũtaria. Dico tñ, q̃ instrã in illo loco tacta vbiq; valẽr, vt l. j. C. de emã. li. secus si tabellio p̃tẽderet offiñ a Papa, vel a Principe, vel Comitib. qui faciũt Principis authoritate, & tunc vbicunq; p̃nt. pro hoc est gl. j̃. de execu. tu. l. nõ solũ. §. & q in testõ, vt no. Spec. in tit. de instr. edi. §. restat. ver. quid de hmõi. & ver. & no. q̃ tabellio. & dixi in d. l. non aliter. §. de adop. alias est in l. nec ei. §. eorũ. eo. tit. Et hoc modo potest intelligi, quod hic dicitur.

ADDITIONES.

a Menoch. Proconsul. Brison. li. 3. select. c. 14. Iac. Reuar. de auth. pruden. c. 6.
b Po. n. 1. Allegatur. Vide Bar. in l. 1. in rep. de sum. Trin.
c Extra territorium. Vide Pan. consi. 4. vol. 2.
d And. Barb. Et videtur tex. Adde Bald. in l. non aliter. sup. de adopt. Pet. & ibi Io. de Imo. in c. cum olim. de cler. coniu.
Ruer. Adde an instra facta in loco subiecto creanti tabellionem probent vbiq. & cõis cõclusio Doctorũ ẽ, q̃ sic, in c. cũ P. tabellio. extra de fi. instr. ibi vero Abb. & alii. & hoc p̃cedit nõ solũ inter hoies loci, in quo confecta sunt, sed inter quoscunque. ut ibi no. D. Fel. col. pe. vers. 14. q̃rit. vbi vide plures quęstio. in p̃posito.

LEX IIII.

1 *Officialis non debet ducere vxorem secum, & ducens tenetur pro ea.*
2 *Dictio, debet, ponitur pro, potest.*
3 *Officialis vadens aliquõ, potest pro se dimittere vicarium, & quando, n. 5.*
4 *Ratihabitio quomodo æquiparetur mandato.*
5 *Rector, vel Potestas ante ingressum officii, an possit constituere vicarium.*
6 *Acta facta coram aliquo tãquam delegato, qui non erat, etiam sequuta ratificatione delegare debentis sunt nulla.*
7 *Partes nõ possunt ratificare processum, factum corã incompetenti iudice.*

1 **Obseruare.** No. 1 q̃ officialis secũ ducere vxorẽ ñ dẽt, alias pro ea tenetur. Itẽ no. q̃ dẽt notificare aduentũ suum. Pro ɔtinuatione huius dixit sup. qđ faciat ante ingressum: nũc ponit qđ post ingressum. & h. d. in summa. Proconsul post ingressum suũ põt facere legatũ, & eãdẽ iurisdõnẽ ɔmittere, & legatus p̃cõsulis. ñ quã p̃consul p̃uinciã ingrediat, iuris-

dónẽ nõ hẽt, & ratihabitio ꝓcõsulis nõ confirmat acta p legatũ, nisi ex nũc, & ꝓcõsul si sit ĩpeditus ex cã necessaria añ ingressũ legatũ p̃t mittere ĩ ꝓuinciã. h. d. vsq; ad legẽ, solẽt. † No. ꝗ ponit̃, dẽt, a ꝓ, p̃t, vt j. tit. 2. l. sępe. & inf. de proc. l. Plautius. dixi late in l. creditores. C. de pig. No. ꝗ officialis anteq̃ sit ingressus ꝓuinciã, nõ hẽt b in ea iurisdõnẽ. Itẽ no. ᵇꝗ qs nõ p̃t dare, ꝗ nõ hẽt. Itẽ no. ex l seq. 3 † ꝗ cũ officialis q̃ ꝯtinuat̃, & gl. eius, dum dicit, hodie vicariũ, &c. † ꝗ cũ officialis Principis vadit aliquo, ꝗ p̃t ꝑ se dimittere vicariũ, & hoc hodie fit multoties, & oĩa p̃t facere, q̃ p̃t principalis officialis, nisi mẽbro rũ abscissionẽ, ꝗ ꝑpetuo no. Itẽ no. ꝗ interdũ legatus a ꝓconsule hẽt iurisdõnẽ ẽt anteq̃ delegatus recedat, & ꝓcõsul ingrediat̃ ꝓuinciã. Itẽ no in fi. ꝗ ratihabitio nõ æquiparat mandato. ᶜAd hoc c opp. ᵈde l. fi. C. ad Maced. Sol. s̃m Iac. But. si q̃ris, † an ratihabitio d æquiparet̃ mandato, sic dicas. Aut illud, ꝗ fuit factũ ante manda 4 tum, potuisset aliquo iure valere, & tunc ratihabitio retrotrahit̃, & mãdato ꝯparat̃, vt in ꝯrio. Aut nõ potuisset aliquo iure valere, & tũc ratihabitio nõ ꝯpatar mandato, nec facit retro acta valere, vt ex nũc ĩa tpe, quo fuerũt facta, sed vt ex nũc sic. Et ita dẽt intelligi hæc lex, & est bona sol. Op. ad hãc eleg aliqñ dr̃, ꝗ legatũ suũ e p̃t mittere anteq̃ ingrediat̃ ꝓuinciã, ꝯ. §. nulla. in Auth. de defen. ciui. vbi defensor ciuitatis nõ p̃t facere vicariũ. Sol. hic suberat iusta cã, ibi nõ. Op. ad hanc sol. imo & vbi subest iusta cã impedimẽti, nõ p̃t facere vicariũ, imo loco eius alius subrogat, vt l. si lõgius. f in prin j. de iud. & ĩõ dic, † ꝗ aut q̃ris, an rector ciuitatis, vel alius officialis possit vicariũ facere ante ĩgressum officij, aut post. Si an te, aut est iusta cã impedimẽti, aut nõ. Primo casu p̃t vicariũ facere, vt hic, & l. alia. ñ. scdo casu nõ, vt s̃ l. ꝓxi. §. fi. cũ determinatione ibi posita. Si vero q̃ris, an postq̃ ẽ ĩ officio, possit facere vicariũ, g ᵍ& ei ꝯmittere iurisdõnẽ: & vicẽ suã, & tunc aut subest nulla cã, aut nõ. Si iusta cã subest, vt infirmitas, q̃ est iustũ impedimẽtũ, & tunc aut est longũ tp̃s ĩpedimẽti, & ñ p̃t vicariũ facere. Sed eo remoto dẽt alius subrogari loco eius, vt d. l. si longius. in princ. j. de iud. Aut nõ est longũ impedimẽtũ, & tunc vicariũ p̃t facere, arg. l. j. §. j. s̃. eo. & hr̃ in Auth de col. §. ad hæc ꝓhibemus col. 9. Si vero ñ subest iusta cã, tũc vicariũ nõ p̃t facere. Ita dẽt intelligi §. nulla. in Auth. de defen. ciui. col. 3. & vide gl. q̃ est hic, & nõ inuenies ĩ multis locis, & tñ est ea. gl. in l. vlti. C. de offi. eius, q vicẽ alic. ge.

6 † Quæro, aliqs cognouit de aliqua cã, tanq̃ delegatus, ʰq non erat, h postea ille, q delegare p̃t ratificauit, an valebit ꝓcessus, & sñia? Et vr̃, ꝗ sic, p l. licet. inf de iu. & quia ratihabitio retrotrahit, vt C. ad Mac. l. fi. ĩ ꝯriũ determinat gl. ĩ d. l. licet, & bñ s̃m Doc. & idẽ no ĩ l. instar. C. de iu. fis. li. 10. in fi. gl. mag. Nã cũ agitata p hũc fuerũt nulla, nõ p̃st ratificari. De hoc no. in l. vnica. C. q pro sua iur. id. & in 8 l. j. & ibi p Cy. C. vbi de cri. agi opor. † Quæro, nũqd partes p̃nt ei' i ꝓcessũ ratificare, ⁱ cũ fuerit iudex incõpetes? Et vr̃, ꝗ sic, vt l. 2. C. cõia vtriusq; iud. Ita no. in d. l. j. C. q pro sua iuri. Doc. dñt ꝯriũ, qa k ratihabitio nõ cõfirmat, ᵏq̃ sunt nulla, & q̃ ñ habuerũt sua essentialia. Nec ob. d. l. 2. quia ibi non valet vt sñia, sed magis ex consensu partiũ. & hoc mõ intelligit̃, qđ ibi dr̃, & no. in l. 1. C. de ped. iud. & ibi gl. videtur contrariari, quæ hoc modo debet intelligi.

ADDITIONES.

a Obseruare debet. Vide Bar in l. creditores. C. de pig.
Parif. Adde ꝗ illud rõne subiectę materiæ, quo casu si adiiceret̃ dictio ꝓcisa, putà, oino dẽt, resoluitur ĩ pot, vide Ias. ĩ l. 1. in prin. p illũ tex. de iust. & iu. & eundẽ in l. 1. inf. de iurif. om. iu. ubi ẽt ponit, ꝗ verbum, põt, aliqñ necessitat, maxime qñ est geminatũ, possit, & dẽat. Menoch. Dec. consi. 367. nu. 4. & consil. 644. in fi. Ias. conf. 100. nu. 66. li. 1. Dec. l. semper, qui non ꝓhibet, num. 24. de reg. iur.
b Item no. Vide Pan in c. Pastoralis de rescr. in §. quoniam.
c Mãdato. De materia vide no. i l. 2. inf. rẽ ra. ha. adde ꝗ ratihabitio ñ retrotrahit̃, nisi ad id, ꝗ a prin c. fuit inualidũ. gl. no. in l. Iul. ait. inf. q satis. cog. & ibi p Doc.
d Parif. Ad hoc opp. An ratihabitio æquiparetur mãdato: vide Fel. in c. sicut iuris. de simo. vbi limi. 10. modis & Ale. cõs. 78. vbi limitat quinq; modis, vol. 5. in vlt. q. alius legis, in verbo, non infirmat, q̃ sint nulla. Vide Ale. conf. 78. sup. alleg.
e Parif. Op. ad hanc. Sol. ibi possit vicarium facere, vide Bar. in c. 1. de off. deleg.
f Poma. Et ideo. Vide Ale. conf. 134. 2. uol. Ale. c. 1. de iud.
g Facere vicariũ. Vide tex. in l. nullus, qui. C. de decu. li. 10. & in l. scien. ꝯũ §. legati. if. de leg. Bal. i l. fi. j. de exe. tut. & i c. vnico. §. si qs decesserit. si de feu. fue. contro.
h Tanquam delegatus. Vide Inn. in c. 2. de confir. vti. vel inuti.
i Ratificare. Facit, quod no. in l. instar. C. de iu. fis. cõtra Inn. in c. prudentiã. de offi. deleg. Et adde qđ Io. And. in c. aduersus. de im. ec. dicit, ꝗ in sñia lata ab excõicato ratificari non põt. Sequitur Bal. in c. dño guerram. in prin. in titu. hic fi. lex, deinde inci. consue. Et adde quę no. Doc. cap. significasti de fo. comp. Et adde, ꝗ vbi iurisdictio iudicis potest elidi per exceptionem, si non opponitur ab initio, processus habitus tenet. c. fi. & ibi Inn. de fo. comp. facit glo. in cle. 2. ut lite pen. Et adde Io. And. in c. cum consuetud inis. de consue.
Poma. Vide Ale. l. eius qui. ver. placebat. inf. si cer. pet.
k Non confirmat. Vide Bal. in l. cum antea. C. de arbit. per Bart. in l. 1. C. vbi de cri. agi opor. & ibi no Menoch. Dec. consi. 645. Parif. consi. 9. nu. 13. li. 1.

LEX VI.

1 *Voluntate factum non debet fieri ex necessitate.*
2 *Statutum quod Potestas vltimo mense sui regiminis non possit aliquem absoluere, non prohibet pronunciare aliquem absoluendum.*

a **Solent.** ᵃProcõsul põt q̃tum ad cognõnẽ cãs meri Imperij suo legato ꝯmittere, nõ q̃tũ ad decisionẽ, & ꝓcõsul nõ dẽt passim enxenia recipere, licet quęq; possit, nõ tñ ea, q̃ ĩ munus trãseunt. h. d. vsq; ađ fin. No. ꝗ auatissimũ est oĩa enxenia recib pere. ᵇ† No. gl. illud ꝗ fit ex volũtate, ñ dẽt fieri ex necessitate. Et 1 pro hac mã vide quod no. in l. cum de in rẽ verso. inf. de vsur. & p Doc. in l. si certis annis. C. de pac. Dr̃ hic, ꝗ nõ põt absoluere, vel cõdẽnare, sed an põt ꝓnunciare eũ esse liberãdũ, vel cõdẽnandũ? c Et põt dici, ꝗ sic, p d. gl. vide in gl in l. j. C. si aduer. li. ᶜ& in l. fi. C. q x & aduer. quos. q̃ sunt notanda, & hñ. illę gl. faciunt ad multa, † & sunt argumenta ad qõnem. Statuto cauet, ꝗ Potestas in vltimo tpe, vel mẽse sui regiminis, non posset aliquẽ absoluere, an possit d ꝓnunciare eũ esse absoluendũ? Et põt dici, ꝗ sic, ᵈ per d. gl. & no. per Iac. de Are. in l. j. C. si aduer. lib. & ibi per Cy. & hæc faciũt ad multas q. quæ possunt exemplificari, quas dicere non curo, &c.

ADDITIONES.

a Parif. Solent. Adde loquantũ in isto prin. dr̃, ꝗ qui non potest cõdẽnare, non põt absoluere, ꝗ ide est econtra, vide Fel. in c. cũ inferior. ext. de maio. & obed. Habes ad Bar. in l. j. inf. de iurif. om. iud. seu in rub. prope fi. apostillę magnæ, & vide quæ dixit Soc. in rub. inf. de aeq. poss. post Are. ibidem.
b Enxenia recipere. De istis vide Bar. in l. lex Iul. §. apparet. inf. ad leg. Iul. repet.
c Poma. L. j. C. si aduer. lib. Vide Barb. in not. ad Bal. ĩ l. nec quicquam. §. vbi decretũ. cr. fi. inf. eo. tit. Bal. & Ale. in l. 1. inf. de iurisd. om. iu. & Bal. post Cyn. in d. l. 1. C. si aduer. lib. Et facit tex. in fi. in l. si quis filio exhæredato. in § eius. ibi Bar. & Bal. in l. de inius. rup. test. & ibi ẽt gl. & in c. super e. in ver. ordinet ecclesia, de off. deleg. in c 2. de accu. Imo. & Ro. in l. 1. inf de ver. ob. Io. And. in c. transmissa. de elec. Ang. in §. fi. in Auth. de exhib. reis. & Fel. in c. de re iud.
d Dicit, ꝗ sic. Idẽ dicit Bal. & Io. de Imo. in l. si quis filio. §. eius, qui. maxime p illũ tex. de inosso testa. vbi dicit, ꝗ successor officii p̃t approbare id, si iustũ repertet. & referunt Mod. in l. 1. in prin inf. qñ ap p. fit. Et adde gl. & Bal i l. fi. C. vbi & apud quem. Et adde Bal. in l. 1. C. si aduer. li. Arg. in Auth. de exhi. reis. §. fi. in fi. Io. And. in c. trãsmissam de ele. Imo. in l. 1. § si quis ita. de ver. ob. & dicit Bal. in l. 1. inf. de iurif. om. iu p gl. ibi, ꝗ si iudex vltimo mẽte executionẽ facere non põt ex forma statuti, p̃t tñ pronunciare faciendam. Vide Bald. hic, & Fulg. in l. 1. C. si aduer. li. p Cy. in l. 1. & 5. q. inf. de iurif. om. iu. per Rom. in l. cogni io. §. vt possessi in inf. de offic. eius. &c. per Bal. in l. si non fortem. §. adeo inf. de cond. ind.

1 *Emere prohibitus in aliquo loco, non prohibitur emere victualia.*
2 *Verba generalia, seu indefinita, sunt intelligenda, ne contradicant alteri legi, & ita in dictis testium.*
3 *Officialis, an possit contrahere in loco, vbi gerit officium, remissiue.*
4 *Soluens aliquid annuatim, an possit compelli in futurum?*
5 *Præstatio annua, vt debeatur in futurum etiam ratione alimentorum, requiritur quod fuerit præstita per decennium.*
6 *Actio, per quam agitur ad quod solitum est præstari, oritur ex cõsensu vero, & promissione facta.*
7 *Pactum de non petẽdo nõ uideor fecisse, si cessaui x. ann. a petitione debiti.*
8 *Obligatio, quæ acquiritur, seu acquisita probatur ex aliqua pręstatione, an causet præscriptionem.*
9 *Vasallus, an conueniri possit tanquam talis, ex seruitio diuturno.*

1 **§. Non vero.** Iste ẽ bonus § & hẽt bonã mãm. In tex. ibi, victus quotidiani cã. † No. ꝗ prohibitus emere aliquo loco, intelligitur posse emere victualia sibi necessaria, per istũ tex. s̃m Gul. facit inf de pig. l. in quorũ. In tex. ibi, non pertinet. s. non intelligitur de enxeniis, ne ꝯdiceret his, q̃ sup. 2 dixi. † Et sic no. ꝗ verba gñalia, vel indefinita sic sunt intelligẽda, ne ꝯdicant alteri legi. Sic in dictis testiũ, vt ext. de testi. c. cum tu. ĩ gl. In tex. ibi, ad munerum qualitatem. i. ad præstationis necessitatem in posterum. Gul. de Cun. examinat hic duas qõnes. Vna ẽ 2 de ꝯctib. iudicum, † vtrum iudices tpales, vel perpetui possint inire ꝯctum in loco quẽ regunt, qa hic lra vr̃ ꝯdicere, nisi victus cã. q̃ qõnem hic examinat Gul plenissime, & vide q̃ dixi j. si cer. pe. 4 l. principalib. Item q̃rit hic Gul. an qui soluit aliquid annuatim, a ᵃpossit in posterũ cõpelli? Et vr̃ ꝗ sic, vt inf. de vsur. l. cum de ĩ rẽ verso. In ꝯrium vr̃ p hũc tex. & per l. si certis annis. C. de pac. & de vsur. l. creditor. & inf. de oper. lib. l. operis non impositis. Glo. dist. Aut creditor vult fundare intentionem suam ex sola præstatione diuturna inducẽdo ipsã p̃statiõnẽ, tanq̃ modũ, & cãm obligãdi, & ñ p̃t. Rõ est, qa aut nos dicimus, ꝗ p̃t rõne tpis, & istud ẽ falsũ, qa tp̃s ñ est modus tollẽdi, seu inducẽdi obligationẽ, vt in l. obligationũ fere §. pe. inf. de ac. & obl. Aut nos dicimus, ꝗ p̃t rõne p̃statio nis, & hoc ẽ falsũ: qa cũ p̃statio sit ordinata ad destructionẽ obligationis, ñ p̃t operari suũ oppositũ, vt l. q hoiem, in fi. & l. in numerationib. j. de solu. Sic intelligitur l. creditor. de vsuris. & l. operis. de ope. lib. Aut agẽs ñ fundat intẽtionẽ suã ex p̃statione, sed ex ꝓmissione, & ad ꝓbõnẽ promissionis inducit p̃statiõnẽ diuturnã, & tũc aut allegat cãm efficacem & solemnẽ ꝓmissionẽ, & cogi dẽt in posterũ, vt d. l. cum de in rem verso. Aut ñ allegat cãm efficacẽ ad agẽdũ, & tũc secus, vt d. l. cũ de in rẽ verso. Intelligit Gul. qñ p̃statio vniformis fuit, qa rusticus oĩ anno portabat æqualem portionẽ. Sed si fuerit difformis, qa vno anno portabat capones, alio anno ĩpallã porci, & tunc secus, qa tunc nunquam potuit colligi. Alle. l. Seio. § medico j. de annu. leg. & de set. vrb. pręd. l. quod aĩt. & de fundo instructo. l. quæsitũ. §. si qs eo. vbi ex difformi vsu testatoris non põt colligi intentio testatoris. Simile vidistis in l. de quibus. sup. de legibus. vbi ex difformi vsu populi non colligit̃ intentio volendi inducere consuetudinem, vt l. nemo. §. temporalis. inf. de re iu. Ego credo, ꝗ distinctio gl. procedat qñ de cã ex qua fit p̃statio, non apparet: sed qñ apparet cã, ex qua fit p̃statio, tunc

ADDITIO.

a Ruer. Adde, an qui soluit aliquid annuatim longo tpe, possit cõpelli in posterũ ad soluendum, plene de hoc per Bart. in l. cum de in rem verso. ff. de vsu. & per Doc. in l. si certis annis. C. de pac. vbi do. Ias. plenissime.

ille nō hēt locū distinctio gl. Vt puta si pmisi tibi nudo pcō oī an no soluere decē,& solui p ann. 10. simpl̄r. sine exp̄ssione cāæ, ad hoc vt qō hēat dubiū: mō tu, cui solui, agis ɔ̄ me, et dicis, q̄ pmisi tibi p stip̄lonē,& ad hoc pbādū inducis p̄stationē, an cogar? gl. di cit q̄ sic. Ego dico ɔ̄riū, qa cū ɔstet d̄ cā p̄cedēti apparet solutum ex ea cā, licet ihabili. Iste vr̄ tex. ī l. si certis annis. C. d̄ pac. & d̄ acq. poss. ℑ. Insti. de rer. diui. §. interdū. Hoc mō ītelligo p̄alleg. l. opis. Nā ibi tenet pronū libert⁹ ad antidora, vt l. si nō sortē. §. libertus. ℑ. de ɔd. ind. & iō vr̄ p̄textu illius obl̄onis soluisse. Mō cū illa oblō nō sit inefficax, nō p̄ōt cogi vi illius obl̄onis, nec vi alterius, qa nō p̄sumit initā obl̄o hoc casu, cū ɔstet de cā p̄cedenti. † Quæro, q̄to 5 tpe reqrā p̄stō. Dn̄i Doc. q̄ decēniū sufficit, nisi ex cā alimētorū, vbi sufficit triēniū, vt l. 1. C. de fideic. Ego dico, q̄ in cā alimētorū, vbi sufficit triēniū, cū ɔstat, q̄ alimēta sunt relicta, aīs requirit decēniū, & in cā alimentorū. Rō, qa ubi alimēta sunt relicta, ɔstat d̄ cāā obl̄one, q̄ orit ex testō nō solēni, maxime circa alimēta, ut l. 6 ex testō. d̄ fidei. li. hīc q̄ro † vñ orit̄ ista actio. Gl. dn̄t, q̄ orit ex ɔ̄ctu, q̄ allega. Vñ s̄m gl. si ego dicerē, q̄ debet ex ɔ̄ctu venditionis, vl̄ locationis, ex ɔ̄ctu p̄sumpto orit. i. orta p̄sumet̄ p p̄stationē, unde multiplicatione cāæ non est vis s̄m Doc. qa oēm cām allegare p̄ōt. Obstat in l. cū de in rē ver. dicit, q̄ nō p̄ōt aliā cām allegare, q̄ stip̄lō. Sed tenet rō. qa cū ex facta ɔuētione agit, nūq̄ fingit lex aliq. cām, nisi stip̄lonē, vt C. de rei uxo. ac. §. j. Demū p̄t dici, q̄ ista actio orit ex duob. i. ex ɔ̄sensu vero,& ex pmissione ficta,& p̄sumpta. Ex ɔsensu vero. qa si p̄stō tibi aliqd singulis annis, vere ɔsentio, qa uolo te hr̄e singulis annis, ex pmissione p̄sumpta, qa p̄sumit̄, qd̄ idē 7 ɔsensus verus fuerit in stip̄lone,& solennitate deduct⁹. † Itē pone, debas mihi decē, siue decē ann. q̄ nō petii, post 10. ann. dicis, tu fecisti mihi pactū de n̄ petēdo,& hoc uis pbare, qa ego passus sum te sic esse isto tpe. Et vr̄ dicēdū, q̄ p cursum tpis pbet istud, qa si p cursū tpis pbat̄ pactū obligatoriū, p istud tp̄s multo fortius libe ratoriū, ut ℑ. de ac. & ob. l. Arrian⁹. & l. fauorabiliores ℑ. d̄ re. iu. & hoc vr̄ exp̄sse. ℑ. de pb. l. Procula. de usuris. l. q. semistes. Et q̄ cōnē tio liberatoria pbet isto mō, ē gl. ord. in d. l. cū de in rē uerso,& C. cōi diui. l. pe. Et q̄ ex sola patiētia p̄sumat̄ titulus, seu factū, vr̄ cāl⁹ ī l. si filius. C. de pe. hær. & l. q. in aliena. §. j. de ac. hęre. In ɔ̄riū vr̄ lex exp̄ssa. qa s̄m hoc pœnales actiones tollent̄ spaño 10. an. ɔ̄ l. sicut. & l. oēs. C. de p̄scr. 30. uel 40. ann. l. j. de p̄scr. lō. tēp. & Inst. de ppe. & tēp. ac. in s. Pro hoc facit, q̄ ex sola negligētia qs nō pdit iº iuū nisi cū reperiē exp̄ssum in iure, ut l. in filius. C. de decu. li. 10. d̄ agri. cēsi. l. cū scimus. § illud. sed illud nō vr̄ iure cautum, ergo &c. & hāc partem tenēt Doc. & inidēt ad l. cū de in rē uerso. q̄ ibi interuenerit factū soluētis. p q̄ intelligit̄ intētio exprimi, ut l. de qb. in. de legib. Sed qō n̄ra loqtur in omittente, nō ī faciēte, p hoc repre hendit̄ gl. l. si qs diuturno. ℑ. si ser. vē. Ego credo, q̄ isti optime dicāt, saluo ī eo, q̄ ip̄rehēdūt opi. dicētiū, q̄ ī seruitute, q̄ n̄ hēt cām ɔtinuā, sufficit lōgū tp̄s cū allegatione tituli, ut d. l. si qs diuturno. Ego credo, q̄ isti optime dicāt, saluo ī eu, q̄ rep̄hēdūt hos p l. pe. C. cōi diui. qa ibi p̄sumit diuisio, qa p̄cedebat obl̄o ad diuidēdū, vñ merito si lōgo tpe possidet̄ p diuiso, intelligit facta diuisio, virtute p̄ambulæ obl̄onis. Sed ubi est patiētia sola, & n̄ p̄cedit cā uera oblō, nō p̄iudicat, p istū modū. R̄n̄. ad l. si filius. C. d̄ pet. hær. & ad l. 6. d̄ acq. hær qa ibi p̄cedebat cā, ex qua poterat adiri hēditas, qua re merito operat patiētia uirtute cāę p̄cedētis. Et adde ad hoc, q̄ d̄ 8 no. 10 q. j. c. qa cognouim⁹. & 18. q. 2. seruitiū. † Iuxta hoc q̄ro, an oblō, q̄ acqrit, seu acqsita pbatur ex aliqua p̄statione, causet p̄scriptionē. Et vr̄. q̄ sic, qa si mi p̄stas mihi aliqd annuatim, ego sum ī possessione illius iuris, vt C. de agri. & cen. l. litib. ext. d elec. c. q̄relā. ergo p̄scriptio est ista, q̄ pcedit mediātē possessione. In ɔ̄riū facit, qa ubi nulla est possessio, nō est p̄scriptio, sed hic nulla est possessio, ut l. ult. ℑ. quorū bon. Veritas est, q̄ cū per cursum illius tpis nō creat ius nouū. sed pbat̄ acqsitum, q̄ nulla est p̄scriptio. Ex p̄scriptione n. sumit ius nouū, ut ℑ. de vsuc. l. sequut. §. lana. Nec dicō, q̄ iste q recipit aliqd annuatim, sit in possessione p hoc, q̄n recipit respū psonæ, seu psonalis obl̄onis. Sic ītelligit̄ l. fi. ℑ. quor. bon. Sed q̄n recipit respū rei, ut cēsū respū fundi tunc intelligit̄ reperiens esse in possessione istius iuris. Sic intelligit̄ ca. q̄relā. & l. litib. C. de agri. & cēsi. Posset tn̄ dici subtilius, q̄ sic intelligit̄ istū esse in possessione respectu rei cēsualis, p qua p̄stat̄ cēsus, n̄ istius obligationis, seu actionis psonalis, q̄ patet ad sensum. Nullū n. mere incorporale p̄ōt poni determinate, qa act⁹ corporalis nō cadit in incorporalib. Possessio aūt exigit actū corporis, ut l. 1. inf. vti pos. Iō actiones, q̄ sunt mere incorporales, & obl̄ones, nō possidētur. Item gates, q̄ nō est p̄ns, nec in ɔspectu, nō p̄ōt incipi possideri, sed actio ubiq; est, vñ nō est ī ɔspectu, ut l. fi. C. de p̄scr. lō. tē. ergo, &c. Vñ ɔcedo, q̄ iura corporib. adhęrentia possident, ut in l. fi. inf. uti pos. & l. sicuti. § Aristo. inf. si ser. uen. Iō si quis diceret actione cō fessoriā possideri,& si qs dicere seruiturē possideri, male diceret. 9 † Quid in eo, q̄ mihi seruiuit longo tpe tanq̄ uasallus meus, nunquid potero petere ipsum ad me pertinere tanq̄ uasallū? Et loquor ubi assumo mihi partes agētis. Dic, q̄ nō, imo requiritur tp̄s longissimū, ut l. cū satis. C. de agri. & cēsi. Et hoc examinat. An. d̄ Barti. in d. l. litib. & Odof. in d. l. cū de in rē uerso. & per l. fi. C. d̄ p̄scr. lon. tēpo. q̄ pro liber. Et per rōnē, qa causæ status æquiparant cāæ criminali, in qua non sufficiunt p̄sumptiones, seu requirunt̄ pbationes luce clariores. Et est rō: qa iste cursus decēnii, nō p̄ōt operari, nisi vbi operat̄ confessio sola, vel promissio, sed confessio sola non operatur, quia iste non est modus inducēdi seruitutis materiam. vt l. in seruorū. § 1. ℑ. de sta. hom. & l. cū satis. §. 1. C. de agr. & censi. Facit ℑ. quemad. ser. ami. l. nam satis. §. 1. de aqua plu. arc. l. 2.

LEX VIII.

Si in aliqua. Procōsul debet obseruare ea, q̄ inferius describunt̄, & in prouincia sibi deputata habet pleniorē potestatē oīb. præter Principē. de causa tn̄ q̄ vertit̄ inter fiscum,& priuatū, nō cognoscit, licet cognoscere possit. h. d. vsq; ad §. vbi decretū, in l. nec qcq̄. Et no. de ɔsuetudine,& ei⁹ materia.

LEX IX.

Nec quicquam.

1. *Sententia interlocutoria, quando ferri possit sine causæ cognitione.*
2. *Sententia interlocutoria debet in scriptis ferri.*
3. *Libellus i officio iudicis nō ē necessarius, q̄n implorat̄ p decreto īterponēdo.*
4. *Litis contestatio, quando requiratur in officio iudicis.*
5. *Delegari quæ possunt, & in repetitione nu. 7.*
6. *Sententia, & decretum differant.*

§. vbi decretum. Hic ē optim⁹. §. & legit̄ quatuor modis in gl, & q̄nque modis s̄m Iac. de Are. de cuius lec. ℑ. dicet̄. Et primo mō legit̄ s̄m gl. qd hic ponat̄ decretū pro s̄nīa diffinitiua,& libellus ponit̄ pro quadā scriptura partib. missa. & s̄m hāc lec. hoc intēdit. S̄nīa diffinitiua dēt a ferri p̄n̄tib. partib⁹ nō p scripturā partib. trāsmissam h. d. Opp. ad hāc lec. dixi, q̄ s̄nīa diffinitiua dēt partib. p̄n̄tib ferri,& nō p̄ōt per scripturā expediri. Cōtra de l. diē pferre. in prin. de arb. Sol. diffinitiua dēt ferri partib. p̄n̄tib. vt hic: sed īterlocutoria, eis absentib. potest ferri, vt in ɔ̄trario. qd no. Opp. hic de l. a pcedente. C. de dila. Sol. ibi erat talis interlocutoria, ex qua pars poterat lędi,& ideo parte p̄n̄te & legitime citata dēt ferri, ut ibi: secus in alia interlocutoria, 1 vt dixi. Opp. ad hoc de l. qd̄ iussit. ℑ. d̄ re iud. † Pro cuius so. dic s̄m Ia. Bu. q̄ q̄dā est s̄nīa interlocutoria, q̄ continet aliqd dari uel fieri a parte,& ista æquiparat̄ diffinitiuæ, ut in d. l. qd̄ iussit. & l. qualē. & l. dicere. ℑ. de arb. Et hoc no. nā sicut diffinitiua dēt ferri cū causæ cognitione, p̄n̄tib. ptib. & legitime citatis, d. l. de unoquoq. ℑ. de re iu. & l. ad peremptoriū. inf. de iud. & ita fit. ēt in hac interlocutoria. Quædā est interlocutoria, q̄ nō cōtinet aliqd dari, vel fieri, sed ex ea aduersa pars posset lędi,& tunc ēt debet ista ferri p̄n̄te parte,& citata, ut l. a procedēte. præal. Quædā est interlocutoria, ex qua aduersarius nō lędītur, ut in citatione, q̄ est interlocutoria, vt l. cū clericis. C. de ep. & cle. Idē p̄ōt in prorogatione dici, quā facit arbiter,& tūc ista p̄ōt ferri parte absente, ut d. l. diē proferre. in prin. & qd ibi no. & ita intelligo, qd̄ hic no. in glo. de diffinitiua 2 nō est dubiū, qd̄ debet ferri parte p̄n̄te, d. l. de unoquoq;. Sed tan ī b scriptis debet ferri interlocutoria: gl. est qd̄ non, in l. 2. de ap. q̄ est ɔtra tex. C. de prin. schol. l. fi. l. si. li. 12. Si uis saluare illā gl. dic, q̄ ibi est casus specialis. Et hæc ēt lec. licet sit uera ī se nō tn̄ ɔgruit literæ,& ideo ponit gl. alia lec. q̄ hic loquit in decreto alimētorū, vel eorum transactione, ubi requirit officiū iudicis. Et s̄m hanc lec. 3 h c. §. dicit, † qd vbi implorat̄ offīm iudicis, in quo eius decretū uenit interponēdū, nō requirit̄ libellus. Et hoc modo expone d̄cretu. l. offīm iudicis. Op. imo porrigo libellū. ℑ. d excu. tu. l. scire oportet. §. oportet. gl. huius timore recedit ab hac lec. Vel dic s̄m Iac. Bu. hic, qd̄ ibi libell⁹ porrigit̄ uoluntarie,& nō necessarie,& sic salc uat̄ hæc lec. Quęro pro hoc, nunquidem officio iudicis sit necessad rius libellus? gl. dicit qd̄ nō, in rub. de interro. ac. alia in l. de submersis. C. de nau. lib. 11. q̄ no. ɔ̄riū. & idē tenet in l. 2. §. dies. inf. qs or. in bo. pu. ser. & in l. 1. in prin. ℑ. de eden. Quid dicēdum? Dic, p quoddam est offīm iudicis, qd̄ dat̄ loco deficientis actionis,& in isto dic, q̄ aut a parte petitur aliqd dari, vel fieri, licet ɔcludatur in dici, ut in salario aduocatorū, quod petitur iudicis officio,& tunc in hoc necessarius est libellus: nam deliberatio partis requirit ne vtrum velit cedere, vel cōtendere. Item causæ cognitio,& datur sentēa

ADDITIONES.

a Præsentibus partib. Vide no. in l. adoptio. alias in l. nā ita diuus. ℑ. de adop. & ī l. si opus. de ope. no. nun. Et uide q̄ ibi post Doc. & de materia vide Dy. Bar. Ang. & Imo. in l. recusare. ℑ. ad Treb. & in l. q̄ iussit. ℑ. de re iu. Arch. in c. 2. de cōfes. in 6. Inn. in c. ad petitionē, de ac. Inn. in c. a. de dolo & cōtu. in 6. & q̄ no. in c. cō. sulum. de of. dele. & in c. sæpe de uer. sig. per Io. And. ubi dicit in oīb. actionibus iudiciariis esse necessariā citationē,& Bal. in l. tres denūciationes. C. q̄ūo, & q̄n iudex ubi dicit ad absolutoriā ab obseruatione iudicij, necessariā esse citationē, & tex. in l. properandū. §. & si q̄dem. C. de iud. Barto. in l. Titia, de acc. vide oīno Bal. in rub. C. commi. uel opi. & quid de taxatiua expensarū, vide per Inn. in ca. si q̄ me. cau. & Bal. in l. terminato. C. de fru. & li. expen. Bal. in l. 2. C. q̄ūo, & q̄n iu. & quod dixi post Bar. in l. consentaneum. C. eo. ti. Et adde Bal. in l. diffamari. C. de ing. man. & in l. j. C. quibus non obst. longi. temp. pręscri.

b Glo. in q̄ non. Vide Bar. ī l. j. C. de sen. ex breui. reci. & in l. 3. de app. re. & no. Bal. in l. fin. de sen. ex breui. ubi dicit, q̄ potest fieri sine scriptis, & satis est, q̄ postea redigatur in scriptis, & potest probari per testes. l. quoniam. C. de hæret. Ruer. Adde q̄ communis opinio est, q̄ sententia interlocutoria non est necessario in scriptis proferenda, ut no. Ias. hic col. 12.

c Poena. Nunquid. Vide Bal. consi. 36. inc. ut clarius. 3. uol. Ale. consi. 16. in 1. uol. Rue. Adde an libell⁹ sit necessari⁹ i offi. iudicis, plene p D. Ias. i §. tripli. Inst. d̄ act.

d Necessarius libellus. Adde Bar. in l. 4. §. hoc autem, inf. de da. inf. in c. 4. & 7. quęst.

sententia diffinitiua, vñ nõ mirũ si libellus requiratur, & hoc pp generalia verba. vt in auth. offeratur. C. de li. cont. maxime cũ actionis verbo, officium iudicis cõtineatur & ꝭ. de act. & obli. l. actionis verbo, & Inst. de act. in prin. Aut non petitur dari, vel fieri a parte iudicis, tñ concluditur, vt in officio, per quod petitur restitutio, & a in cautione de dam infe. & in illo requiritur etiam libellus, aquia restitutio plenam cãæ cognitionem desiderat, vt inf. de minor. l. in causæ. §. causa cognita. & ꝺ iu. eiu. l. nã postea, §. si minor. & ibi no. in gl. Quoddam est officium, in quo requiritur cãę cognitio, non tñ ex parte implorantis illud, vt cũ implorator iud. officium, vt tutor detur pupillo, ex parte illius non requirit causę cognitio, sed ex parte tutoris sic, & in isto non requiritur libellus, ſm Gul. de Cu. ꝭ. qui pet tu. l. diuus. §. 2. Quoddam est officium, in quo nõ requiritur cãę cognitio, nec ex parte implorantis illud, nec alterius. & in hoc non requiritur libellus, nec causæ cognitio, vt inf. ea. l. §. de plano. Quoddam est officium, quod competit loco exceptionis, & in isto nõ requiritur libellus, vt l. plane. de pet. hæred. de voluntate tamen potest porrigi. l. scire oportet. § oportet ꝺ excu. tut. Et hoc tenet ibi Gul quod de necessitate ibi non teneatur offerre b libellum, quod no. Quoddam est officiũ iud. non nobile, b& non principale, sed deseruit actioni, vt in officio, per quod petitur executio sententię interlocutoriæ fieri, de qua executione habes. inf. de mino. l. minor. vel per quod petuntur fructus, vel aliæ accessiones post lit. cont. & tunc in isto officio nõ est necessarius libellus. Et de hoc debet intelligi, quod no. ꝭ. de inter. act. i rub & in l. ædiles. §. item sciendum est. inf. de ædil. edi. & no. ꝭ. de damn. inf. l. si quis. § fi. & ibi bo. gl. Et ista no. qa sunt dicta Gul. ꝺ Cu. & Ia. But.

4 ¶Quæro, nunquid in officio iudicis requiratur lit. cont. vide, quod no. in c. fi. & ibi p Ber. ext de offic. iud. & per. Cy. C. si ut se ab hęre. 5 absti. auth. si oẽs. & ideo non curo hic dicere. Legitur † & alio modo ſm gl. ꝙ si vnus iudex de causa cognoscit, & sñiam vult proferre, ꝙ nõ dẽt alij cõmittere scribendã, vel legendã. Et hęc lec. non placet, qa nullo mõ applaudet literę. & ideo gl. legit alio mõ, qui est in ordine tertius, & ſm eam hoc intẽdit. Ea quæ requirũt causæ cognitionẽ, & decreti interpositionẽ non delegant: & hęc est vera, & cõiter approbatur, & intelligo libellum. i. iudicẽ delegari. Op. dr hic, ꝙ ea q̃ requirunt causæ cognitionẽ. non pñt delegari, ꝯ l. j. C. vbi, & apud quos. Sol. dicit gl. ꝙ ibi est spãle, & iõ spãlitatis dicit ꝙ est in fauore minoris. Hæc est falsa, qa lex illa ẽt in restõne minoris hẽt locũ. Et iõ dic. ꝙ rõ spãlitatis est pp restõnẽ in int. q̃ est fauorabilis. Op. dr hic, ꝙ non potest delegari, ꝯ l. cognitio §. fi. de offi. eius cui man. est iurisd. Sol. quædam sunt, quæ requirũt plenam causæ cognitionem, & decreti interpositionẽ, & illa non delegantur, vt hic. Quædam requirunt semiplenam cãę cognitionem, & ista sic, vt in ꝯrio, & ibi no. Op. ad hanc sol. de l. j. C. qui ꝓ c sua iurisd. iuncta. l. j. §. quę vero. c ꝭ. de of. eius cui man. est iurisd. Sol. hic loquitur de his, quæ expediuntur officio iudicis, & sic pp suũ decretum: ibi de his, quæ iure actionis. Opp. & vr, ꝙ ista possunt delegari. Vnde ob. l. suggerente. C de of. eius, qui vicem alter. ge. Sol. & hoc no. ibi loquitur in substituto loco iudicis mortui, uel loco absentis, qui non dr delegatus, sed hẽt ordinariam iurisdictionem. Et hanc sol. no. quod substitutus loco absentis, vel uicarij, q dimittitur ab eo. qui se absentat, uel qui ponitur loco mortui hẽt ordinariam iurisdictionem, ꝙ est no. Op. ꝯ oĩa, & vr, ꝙ nullo casu sit permissa delegatio, ut inf. de off. eius, cui mã. est iur. l. j. in prin. Sol. hic loquitur in causis meri Imperij, & mixti, quæ non sunt delegabiles. Op. ad hanc sol. de ead. l. §. huius. Sol. hic q̃tũ ad cognitionẽ. Vel aliter, q̃dam requirunt cãę cognitionẽ, & decreti interpositionem, & ista non delegantur, vt hic. Quædam requirunt semiplenã causę cognitionem, & loqtur ibi. Ad hanc sol. opp. de l. magistratib. inf de iurisd. om. iu. pro quorum sol. dic ſm Iac. de Are. ꝙ q̃dã sunt, q̃ requirunt cãę cognitionẽ, & sñiarũ prolationẽ. Quædã sunt q̃ requirunt cognitionẽ cãæ, & decreti interpositionem. rã d dĩa est † inter sñiam, & decretum, qa sñia est deliberatio iudicis 6 ꝯtinens in se cãę decisionẽ, & absolutionẽ, vel cõdẽnationem, ut ꝭ. de re iu. l. j. Decretũ vero est ꝯsiderata, seu deliberata pronũtiatio iudicis: quasi decretũ cũ deliberatione verbũ certũ. Et hoc ſm Iac. de Are. in primo casu, aut est cã ciuilis, & pecuniaria, aut ẽ criminalis, aut status. Primo casu, aut est ꝭ. cẽtum aureos, aut s̃. Si ꝭ. delegari põt: nam qlibet magistratus potest de hoc cognoscere, ut i §. & iudicare. in Auth. de defen. ciui. Si s̃. cẽtum aureos: & tunc, aut delegans est impeditus, & nõ est dubium, ꝙ talis cã põt delegari, ut C. de peda. iu. l. placet. la. j. in 2. rñ, Aut non est impeditus, tunc si vult sibi reseruare sñiam, committere põt, ut d. l. placet. in prin. ꝯiuncto § ꝙ vig; adeo. in ea l. q dat intelligere illã legẽ difficilẽ, ſm Iac dũ tñ ter audiat cãm, ut in auth. ad hæc. C. de iud. & i 7 corpore vnde sumit: & hoc i ordinario. Delegatus † aũt si vult cõmittere oĩa põt, sed si vult sibi reseruare sñiam, non põt aliquid cõmittere, ut no. in d. auth. ad hęc. & hoc de iure ciuili, de iure canonico secus, vt ext. de of. deleg. c. sup q̃õnum. & ibi plene p Ber. Si vero est cã crĩalis, tunc aut continet modicã coerctionẽ, & põt delegari, ut ꝭ. de iurisd. om. iu. l. magistratib. Aut continet magnã coerctiõẽ, ut mẽbri abscissionẽ, vl mutilationẽ, & finalr oĩa, q sũt meri Imperij, & tũc aut ꝺlegãs ẽ impeditus, aut nõ. Si ipeditus ẽ, & pt delegare, q̃tũ ad executionẽ, ut l. j. §. hui9 rei. & ibi no. ꝭ. ꝺ of. eius, cui mã. est iuri. Si vero nõ est impeditus, tũc rr delegare non põt. Fallit i legato ꝓcõsulis, vt l. solẽt. if. c. qa lex de eo multũ ꝯsidit, ſm nños Doc. Et idẽ si delegãs magnã morã pateretur, vt i §. ad hęc ꝓhibem9, i corpe. de col. coll. 9. Si vero ẽ cã stat9, & tũc aut igenuitatis, & libertinitatis, & ista ñ põt delegari, vt C. de peda. iu. l. placet i fi. Aut ẽ cã libertatis, & seruitutis, & ista põt dlegari, vt C. vbi cãæ status, l. iãdudũ. In scdo casu principali, q9 requi cãæ cognitio, & decreti interpositio: tũc, aut reqrĩt cognitio plena, aut semiplena. Primo casu rr nõ põt delegari, vt inf. de of. eius cui mã. est iurisd. l. 2. in pri. & i § j fallit i restõne. C. vbi, & apud quẽ. l. fin. & l ius dandi. inf. de tu. & cu. da. ab his. Scdo casu, qñ semiplena cãę cognitio requirit, tũc posset delegari q̃tũ ad cognitionẽ, vt puta, ꝙ delegat9 cognoscat, vtrũ bo. possessio sit dãda, vel nõ, & vtrũ sit mittẽd9 aliqs e i possessionẽ, vl ñ: ñ tñ ꝙ i rẽ ipm imittat, e vt l. cognitio. §. vt possessio. ꝭ. de of. eius cui mã. ẽ iuri. & ibi plene no. & hęc sunt bona, q̃ approbat Ia. Bu. Quĩta lec. Ia. ꝺ Are. ẽ, ꝙ iste tex. plane loquatur, ꝙ si aliqs ad iudicẽ vadat, & ꝯqueratur ꝺ aliquo, & dẽr aliqd recipere, dicit iudex, faciã tibi lrã p quã statim tibi soluet, qa pcipiã ei tibi solui, hoc fieri nõ põt. Opinio hæc est conformis textui multũ, q̃ approbãt Cy. & Pet. & melius locutus fuit, q̃ aliquis Doc. de mũdo in hac materia. & verba Iac. de Are. sunt multum notanda.

ADDITIONES.

a Requiritur etiam libellus. De ista materia vide Bal. plene in rep. l. incerti. C. de interdi. per Can in c. fi. de of. iu. d. Bal. in l. 1. inf. de iurisd. om. iu. ibi plene per Cy. in pe. q. Bar. in rep. l. 3 in fi. C. de pig. & adde Bal. in auct. offeratur. de lit. cont.

b Non nobile. Cõtrarium sentit Bar. in l. iubere cauere. inf. de iurisd. om. iud. sed ibi de diffinitiua loquitur.

c §. quæro. Vide omnino Bar. post gl. in l. arbitro. inf. qui sat. cog.

d Nam differentia. Adde Bal. & alios in l. iuste. de acq. pos. per Cy. in l. cum proponas. C. de bo. auth. pos. Cy. in l. placet. C. de pæ. iu.

e Ruer. Ipsum immittat. Adde dum Bar. vult, ꝙ ea, q̃ requirunt semiplenam cognitioné, & modicum præiudicium, non possunt delegari quantum ad realem missionem, ꝙ ipse tenet contrarium, in l. iubere cauere. inf. de iurisd. om. iud. vbi no.

1 *Interlocutoria, q̃, & qñ possit ferri, parte nõ citata, & sine cãę cognitione.*
2 *Facto a iudice, partibus præsentibus, & non contradicentibus, altera pars non potest postea contrauenire.*
3 *Iudex non potest etiam quando constat de confessione debitoris, ipsum debitorem absentem, & non citatum condemnare.*
Exceptiones legitima parti competentes, non tolluntur per sententiam, in cuius prolatione non requiritur partis citatio.
4 *Decretum secundum non interponitur parte incitata, etiam quando cõstat ipsum in causa esse interponendum.*
Decretum primum, quando interponitur, pars non debet citari, si apparet eius contumacia.
5 *Dispositio loquens de summaria cognitione, intelligitur quo ad ordinẽ processus, non quo ad probationem.*
6 *Libellus in officio iudicis quando requiratur.*
7 *Nuncius, an possit interuenire in iudicijs.*
8 *Sententia sola non potest delegari.*
9 *Clausula in delegatione apposita, sententiã proferas, nisi reuocauero, an importet, quod sententiæ prolatio videatur delegata.*
10 *Clausula, & si senseris te granatum compareas, quid importet.*
Præceptũ potest fieri absenti cum clausula, & si senseris te granatũ. &c.
11 *Citanda in executione sententiæ quando pars sit.*

a §. Vbi decretum.

a Cãæ, i qb. plena cãæ cognitio, & decreti iterpositio reqrĩt, nõ sũt ꝺlegabiles. h. d. iste §. Si vis oĩa hẽre plana, ſm primã lec. iste §. ponit duas rlas. Vna, vbi sñia diffinitiua desiderat, ñ põt ferri parte absente non citata, & alr lata sñia non tenet. Scda rla, ꝙ vbi causæ cognitio desideratur, licet non desideretur diffinitiua sñia, idẽ erit. Et ſm hec intimatio diffinitiuæ, vel interlocutoria præiudicialis, non iustificat interlocutionẽ, sed est necesse, ꝙ citatio præcesserit. Et ꝙ gl. subdit de interlocutoria, † q̃ absentib. partib. fert, b patet intellexisse ꝺ ea, q̃ modicũ pjudiciũ b affert. Ideo alia gl. q̃ est in

ADDITIONES.

a Ruer. Vbi decretũ. Adde, ꝙ ista nõ est repetitio Bart. nec hr in scitutis antiqs.
b modicũ pjudicium. Adde post Ias. Ang. consi. 107. ad quartam eius limita. vide Old. cons. 44. & 45. & quo ad sextam limit. 10. And. dicit melius esse, ꝙ citent i tit. de sent. §. vt aũt. ver & no. quo ad septimã. Bal. consi. 156. li. 2. dicit, ꝙ sententia Principis nõ valet parte non citata. Et dum subdit, ꝙ fallit, nisi Princeps lacerer ex certa scientia, adde ꝙ Ro. consi. 386. dicit, ꝙ vbi Princeps facit ex certa scientia, non requiritur citatio. Quo ad octauam limit. vide Cal. c. 1. ꝺ ferijs. & c. 7. de iureiu. Old. cõs. 120. & 176. quo ad nonam, vide verbũ p Bal. cõs. alle. 156. & cons. 244. in fi. e. li. Quo ad decimam vide omnino Bal. cons. 138. li. 3. Pau. de Cast. cons. l. ubi, qñ valeat talis citatio, Fed. cons. 171. Quo ad quartam decimam, adde vt per Cal. consi. 4. de citatio. & Old. cons. 42. Quo ad decimam sextã, q̃ dẽt esse 15. adde ut per Pa. de Ca. cons. 217. Pet. de Anch. cons. 430. vbi habebis aliam limit. D Old. cons. 61. Quo ad decim. mo octauam limit. vide de directo contrarium Ro. cons. 344. ubi alle. Fed. in cons. & q̃ plura, q̃ breuitatis causa omitto. Quo vero ad t. l. ꝙ tangit idem Ias. in ucr. iuxta. an arbitri debeant citare, sicut iudices, vide Bal. consi. 262. li. 1. & an cũ arbitri ꝓpalant partib. absentib. debeat progitio intimari, & de illa causa Mediolani agitata, uide late per eund. consil. 298. & seq li. 1. Et inquantum ponit, an sñia interlocutoria sit ferenda in scrip. uide per oramuem, q̃ necessaria sunt in sñia interlocutoria, Ro. cons. 401. Quo ẽt ad aliud, an sñia absolutoria ab obseruatione iudicij sit diffinitiua, uel interlocutoria, vide Pau. Cast. cons. 393. inquantum etiam ponit, an præsumatur pro decreto iudicis, vide pul. hre Bal. consi. 28. li. 4. & cons. 244. li. 3.

in l.omnia quęcunq; de reg. iu. nõ eſt locuta indiſtincte, ſed dixit quandoq;, de quo in gl. l. diẽ proferre, de arb. dr̃ indiſtincte. Et iſtã gl. huius §. intellige in dilatione expectatoria, hoc põt eſſe, donec q̃s ẽn abſens, q̃a talis dilatio, de ſui natura nõ ↄpetit p̃nti, ſed abſenti, q̃ſ. n. u. m cõparit. Secus. n. in dilatione probatoria, & alijs interlocutorijs, q̃n cognitio ſuper hoc præceſſit ipſam interlocutoriam. Vnde eſt ↄſiderãdum ſm Iac. But. ꝙ in cauſis, q̃dam eſt cognitio cauſæ, q̃ pertinet ad cãæ inſtructionẽ, & iſta vbicunq; requiritur, dẽr citatio p̃cedere interlocutoriã, vel diffinitiuã. C. de ſent. & interl. om. iud. l. plãtã. & de dilat l. a procedẽre. & l. fi. ſi p vim, vel alio mõ. Alia eſt cãæ cognitio, q̃ p̃tinet ad expediendum, vel pronunciandum, & ita in ſn̄ijs diffinitiuis, vel interlocutorijs habentib. vim diffinitiuarũ, dẽt interuenire citatio ad ſn̄ãm audiendam, vt no. ext. de teſt. c. cum olim. in gl. fi. ſed in alijs interlocutorijs non eſt neceſſe. Verbi gratia, ſi iudex p probata, & actitata a partib cognoſcit dilationem ad probandum eſſe dandam, põt date abſente parte cui dat. Et ſic intell. ge. d. l. diẽ proferre, de arbit. ſm Ia. Bu. Sed ſi non ↄſtaret ſibi de cã dandi, non poſſet dare, vt d. l. a procedente, & tñ eſt verum, ꝙ vbi daĩ dilatio abſenti, dẽr intimari p nunciũ, vel epl̃am, vt d. l. diẽ proferre. & l. ſed interpellaĩ. §. 1. 2 3 de const. † Sed q̃ro a circa hoc. Iudex facit aliquid partib p̃ntib. & non ↄ̃ſentib. an poſſit aliqua ex partib. poſtea ↄ̃dicere? Inn. dixit, ꝙ ſic in c. q̃m ↄ fallam, ext. de probat. Pro hoc J. de fideiuſ. tu. l. cũ attendimus. § fi. & l. vni. §. accedit. C. de rei vxo actio. vbi de hoc. † Sed pone, peto a te centum ex mutuo apparet de debito per cõfeſſionem tuam, nunq̃d iudex poterit te abſentẽ & non citatum condemnare? Et certe non, quia eſt diffinitiua. l. de vnoquoque. J. de re iu. Sed in ↄ̃rium facit J. de admi rer. ad ciui. peru. l. a. §. ꝙ ſ. tumentaria. So. ꝙ ibi non eſt contra, ſed pro, quia ibi eſt ſpeciale. ergo in ↄ̃rium eſt ius cõe, quod eſt no. pro intellectu illius §. & p illũ §. dixit Dy. ꝙ vbicunq; nõ exigiĩ partis citatio ad audiendam ſn̄ãm, ꝙ exceptiones ltime ↄpetẽtes parti, non tolluntĩ per talem ſn̄ãm ſed oẽs legitimę defenſiones ſoſonis, & inhabilitationis, & ſimiles reſeruãtur, vt ibi expreſſe dicit, qd eſt no. † Item pone ꝙ ↄ̃ non citatum apparet, ꝙ in cã eſt interponendum ſm decretum, nunquid iudex poterit interponere iſtud decretum parte non citata? Dico ꝙ non, quia hẽt vim diffinitiuæ. Pone ꝙ ex actitatis ex aliqua parte apparet interponendum primum decretum, quia apparet de contumacia, an erit neceſſe ꝙ citeĩ pars ad audiendum interpoſitionẽ primi decreti? Rñ. ꝙ non, quia non hẽt vim diffinitiuæ, ſm Ia. Bu. Modo ſequitur in gl. in his quæ plenam, &c. illa eſt rõ, nam cãæ cognitio ſemiplena, eſt imperfecta, ad inſtar pſonæ humanæ, quæ non eſt perfecta, arg. de ſta. ho. l. nõ ſunt liberi. No. tu, ꝙ cauſæ cognitio aliq̃n eſt de ſummaria iuriſdõne, quia p̃cedi tur extra ordinem. Aliq̃n ex probationis neceſſitate, ſeu ex inſtructione cãæ, q̃a ſufficiunt ſemiplenæ probationes. Et iſtud eſt ex paruitate cauſæ generantis modicum præiudicium, ideo nõ prohibetur delegatio. tũc. n. per libellum ſunt delegabiles. † Sed q̃ro, vbi lex loqui r de ſummaria cognitione, an intelligatur quo ad ordinẽ proceſſus? an quo ad probationẽ? Rñ. quo ad ordinẽ proceſſus. Sed p̃bõnes debẽt eſſe ſm qualitatẽ cãæ. Nã ſi eſt talis cã põſt q̃ ſpetet aĩa q̃õ requirens altiorẽ indiginẽ, cum prima ſit præparatoria, vel ſi de modico p̃iudicio agiĩ, ſufficit aliqualis fides, quæ animum iudicis inclinet, vt l. 3. §. eſt aũt, & l. theſaurus. ad exhib. Sin aũt de magno p̃iudicio agiĩ, & non reparabili in alio iudicio, tunc ſecus, quia requiritur plena probatio ex parte petẽtis in iudicio, & plena ẽt ex altera parte, ſeu ſemiplena ex nã cãæ, cum illa pars actus, ex cuius parte nil induciĩ, probationem nõ reqrat, q̃a cauſarum merita p̃iũ aſſertione p̃dnnĩ. q̃ tñ licet ſit ſummaria & ſemiplenam ſubtilis tñ dĩ iſta cognitio, vt in Aut. de exh. reis. §. igĩ ne latente. ſuper ver. declarati. in gl. & C. q̃uo, & q̃n in auth. qui ſemel. & in corpore vnde ſumiĩ. Et hanc etiam no. Inn. in c. i. de accuſ. Sequitur in gl. alij aũt ſm hoc exemplum decretum dĩ. i. iudicis authoritas. † Sequitur in gl. ibi, hãc reproba. nã in excuſatione tutela eſt creditor pupillus: vñ amici, cognati, & agnati tutoris, quoꝝ intereſt, ſunt citandi. l. q filiũ, & l. fi. J. vbi pupillus, & ex qb. cau in poſſ. ea. l. hæc aũt. ſed in trãſactione alimentorũ, & ĩ decreto tranſactionis non eſt creditor, imo partes vadunt ad iudicem, de cõe ↄ̃ſenſu. Vnde dicas ſm Ia. Bu. ꝙ vbi proponiĩ officium iudicis, & ip ↄteſtaĩ, vtrum dẽt offerri libellus de neceſſitate iudicis, & vtrum poſſit offerri ſpõte? Si q̃ris vtrũ ſit neceſſarius, aut loquimur in offõ mercenario, quod cognoſciĩ ex eo, quia deſeruit alicui emergenti, vel incidẽti q̃oni. & tunc non eſt neceſſarius libellus, vt l. ædiles. §. itẽ ſciendum. de ædi. & l. item ſi ſerui. §. fi. Et ita intelligiĩ gl. Inſt. de act. in prin. Aut loquimur in iudicis offõ nobili, & tunc ſi proponiĩ in modum actionis, vt plenum p̃iudiciũ aduerſario generet, libellus eſt neceſſarius. l. quod ſi minor. in ſ fi. § o. & l. in cauſæ. §. cã cognita. de mino. l. j. § & poſt operis. de no. ope. nun. facit ext. de off. iu. c. fi. Aut modicum præiudicium generatur alteri, & ſemiplena cauſæ cognitio requiritur, & libellus non eſt neceſſarius, vt J. ead. l. §. de plano. Vtile tñ eſt, ꝙ aliqualis petitio ſeu narratio offeratur, licet non in modũ libelli, ad hoc, vt iudex ſciat ſuper quo pronunciet, vt C. de fideic. lib. l. fi. & l. de ſubmerſis. C. de nautic. intelligo autem qualẽqualem narrõnẽ. ſ. ſi non habet petitionem annexam, vt puta ſi patronus dicat: Cõqueror de tali liberto, q me non alit, vt d. §. de plano, q̃a nõ ſubijcit, peto me ali, vt ibi no. Q̃ñq; officium iudicis nobile imploraĩ, & cauſæ cognitio reqritur, & aliquid non petitur ab implorante. ipſum. vt quia partes de cõi concordia petunt interponi decretũ tranſactionis alimentorum, & tunc non offeratur libellus, q̃a non eſt cui offeratur, qui ad iudicem vocetur. Si vero quæris, an ſpõte poſſit offerri, & ſponte actor poſſit ſeruare iudiciarium ordinem. Dico, ꝙ ſic, vbi habeat aduerſarium, cui poſſit offerri libellus, vt 7 d. l. de ſubmerſis & facit Inſt. de liber. §. in multis, ſm Iac. Bu. † Sequitur ĩ gl. vt abſens p epiſtolam, & per libellum, &c. vel nuncium. Nunquid in iudicijs poſſit interuenire nuncius? Et vĩ ꝙ ſic, p̃ter eos actus, in quibus per acta ſtipulatio fit, vt in conteſtatione litis. Nam talis actus non poteſt expediri per nũcium, vt l. 1. J. de ver. obl. In ↄ̃rium facit l. cetum. §. ſi quis abſente. J. de conf. item facit, ꝙ a cõteſtatione dependet quicquid fit in iudicio. Pone, ego volebam te defendere & compatui, & p̃duxi aliqua, an p hoc ſuſtineatur p̃ductio talis facta per eum, q erat ↄſtitutus lator domini. Dicas ꝙ videatur produci tanquam per nuncium, qui concepit verba in perſona dñi. Item ſuſtinebam alia ratione, q̃a eſto ꝙ prout procurator produxerit, tamẽ habes perſonam dñi rep̃ſentatam, vt C. de ↄ̃h. & cõ ſtip. l. ſi pecuniam. Vnde non videbatur abeſſe dñs, vt Inſt. de ſatiſd. tu. §. ſi vero & l. peto. § mĩ. de leg. 2. & l. eum. §. ſi actori de conſti. pecu. & l. ſed ſi plures. §. in arrogato. de vul. & pu. Sequitur in gl. de tutore, & curatore, & no. per Inno. in c. tua. ext. de off. vic. & adde quod dixi in l. j. ſ. de off. conſu. Et ut ple 8 ne ſcias † quæ cauſæ p̃ñt delegari, & q̃ non, dic ꝙ quædã ſunt cãæ determinandæ p diffinitiuam ſn̄ãm. ↄ̃tinẽtem abſolutionem, vel ↄdemnationẽ: quædam ſunt determinandæ p decretum ↄ̃tinens miſſionem. Primum membrum diſtingue in tria mẽbra principalia: q̃a aut nos loquimur in cauſis criminalib. aut ſtatus, aut in pecuniarijs: Si in pecuniarijs, aut a trecentis aureis, ĩ. & tunc quia cõpetit iure magiſtratus, poteſt delegare, vt in Auth. de defenſo. ciui. §. & iudicare coll. 4. Aut a trecẽtis aureis ſ. & tũc aut q̃ris, an poſſit delegari in totum, & dico ꝙ non, niſi ex cã iuſti impedimẽti. Aut q̃ris an poſſit delegari, quo ad p̃ceſſum, & dico ꝙ ſic, quia põt ſubſiſtente cã ex mera voluntate delegãtis, vt C. de peda. iud. l. placet. in prin. dẽt tñ delegans audire cãm in prin. ſemel, in medio ſemel, & ſemel in fi. vt in auth. ad hæc. C. de iud. Sed q̃ eſt rõ, quare cãæ pecuniariæ a trecẽtis aureis ſ. non p̃ñt delegari interdum, niſi ex cã? Aliquę gl. dñt, ꝙ ſunt mixti imperij: ſed veritas eſt ꝙ oĩs cã pecuniaria eſt iuriſdõnis, vt no. p gl. J. ad muni. l. inter cõuenientes, vbi dr qd non põt fieri prorogatio iuriſdõnis ad imperium, ſed ſolum de iuriſdõne ad iuriſdõnem, per quam gl. determinatur, ꝙ cã pecuniaria cuiuſcunque quantitatis, ſit iuriſdõnis, q̃ eſt ſatis ſing. gl. Quæ ergo eſt rõ, ꝙ iſtæ cãæ non poſſunt delegari? Veritas eſt ꝙ p p ſui arduitatem. Cum. n. de maximo damno agatur, iura cõmiſerãt maiorib. magiſtratib. iõ non p̃ñt delegari, vt l. j. de offi. eius. Aut loquimur in cauſis ſtatus, & tũc ſi loquimur in ingenuitate & libertinitate, non põt delegari, vt l. placet. in fin. C. de peda. iu. Aut loquimur in cauſis ſeruitutis, & libertatis, & p̃t delegari, cũ ↄpetat iure magĩatus, vt l. iã dudum C. ubi cau. ſtat. Sed q̃ eſt rõ? Nã iſta cã ſeruitutis eſt magis ardua, q̃ cã p̃ronatus, & ſic vĩ delegabilis. Rõ vero eſt, q̃a ex parte eius q agit, iſta eſt pecuniaria, ſicut ſi peteret bouem, vel aſinũ. iõ ad inſtar cãrũ pecuniariarũ, p̃cedit delegatio, ſed vbi agit de cã p̃ronatus, hoc nõ ↄ̃tinet intereſſe pecuniarium, vt l. 2. J. qb. ad lib. pro. non licet. & in l. nãlis. in fi. de p̃ſcr. verb. Aut loquimur in cauſis criminalib. & tũc aut venit imponẽda modica coercitio, & ſunt delegabiles. Qd patet, q̃a competunt omnib. magĩatib. iure magĩatus, & apparet ꝙ p̃ñt ſic delegari, vt l. ſi quid. J. e. & l. fi. de off. præfc. vigi. Aut venit imponenda magna coercitio, vt amiſſionis vitæ, vel membri, tunc non ſunt delegabiles. Fallit in p̃conſule, q̃a p̃t delegare ex p̃miſſione, & inia legis. l. ſolẽt ſ. e. Item fallit rõne abſentiæ, vbi permittitur quod delegetur. nõ tñ in toto, ſed quo ad proceſſum tm̃, vt l. 1. §. huius rei. J. de off. eius. Secus dicemus in ſubſtituto in locũ mortui, vel abſentis, ab eo qui habet p̃tãtem ſubſtituendi, quia cum ille ſit ordinarius, & habeat iuriſdõnem vel imperium, ſicut ille, in cuius locum ſubſtitutus eſt, poterit procedere ad impoſitionem dictarum pœnarum. Facit l. quęſitum, J. de tut. Aut loquimur in cauſis mediocribus in quibus coercitio venit imponenda, & tunc non poteſt delegare ſine cauſa, ſed cauſa ſubſiſtente, poteſt in totum delegare, vt in Authẽ. de coll. §. ad hæc prohibemus, & facit ſ. eo. l. aliquando. In ſecundo genere cauſarum, quæ expediuntur per modum decreti, recurritur ad hãc, gl. quia aut exigunt plenã cauſæ cognitionem, & non p̃ñt delegari. Fallit in reſtitutione in integ. Item fallit in datione tutoris, quæ delegatur alias habenti iuriſdõnem, vt l. ius dandi. J. de tu. & cu. da. ab his. Aut exigunt ſemiplenam cãæ cognitionem, & tunc p̃ñt delegari, vt l. a. §. 1. de off. eius. Nam miſſio ex primo decreto, poteſt demãdari. Sed miſſio ex ſecundo non, vt tranſeat iuriſdictio in delegatum. Ratio eſt ex ↄ̃miſſis, q̃a ad miſſionẽ ex primo decreto, deueniĩ ex ſummaria cognitione, & ſemiplena, nõ ad ſm, vt l. iubere cauere. J. de iu.

om.

ADDITIO.

a Pone. Sed quaro. Vide Bar. Ang. & Pau. in l. a. C. de ſer. fug.

em.in.& l.1.& 4.§.duas.ff.de dam.inf. Vnum modum vide, quare vbi proceditur per officiũ iudicis, magis prohibetur delegatio, quam per vbi iure actionis. Istud non soluunt Doc. Sed ego dico ꝙ quãdo per officium iudicis procedit, electa vr industria ordinarij: sed vbi procedit per viam actionis, non est sic. Et hoc probo per id quod dr alibi, ꝙ si pt delegat alicui a Papa, vel Imperatore cognitio inter partes, ꝙ pt delegare: quia est delegatus a Principe. Sed vbi committit, vt cognoscat per officium, vbi pars non est promptor, tunc sua industria vr electa, vt teneat locum partis: quod ideo est nũc, qñ nũc non est actor, & ideo non pt subdelegare. Iste est casus in c. fi. ext. de offi. deleg. Et vide quod no. hic Ia. But. & Iac. de Are. in l placet. C. de pe. iud. & no. ext. de off. vica. in c. licet, lib. 6. & no. ff. de pb. l. ab ea parte. in fi. Item adde ꝙ de iure canon. cãæ imperij sunt delegabiles, ext. de off. ord c. ꝙ sedem de rapto. c. in Archiepiscopatu. & hæc vera in mediocrib causis, secus in magnis. Dic vt no. a 1. q. 4. in c. illud. in gl. in versi. sed ad iudices, vbi omnino videas. Sequit in gl. de senten. ex breui. re. l. 1. Vel dic ꝙ si apparet ꝙ snia est scripta, & non apparet lata, ꝙ non valet, vt gl. & Iac de Are. in l. fideicõmissa. ff. de leg. 3. & Inn. in c. cum in iure. ext. † de off. deleg. & dixi in l. 9 alias. ff. de iureiu. Modo sequit in gl. vel vt ipse cogoscat, &c. Dic ordinarie. Et sic no. ꝙ sola snia non põt delegari, cũ sit necesse, ꝙ ille qui fert sniam, cognoscat & audiat cãm, vt C. de iud. auth. ad hæc. tñ licet de hoc iure ciu. non possit, vt s. de off. consul. l. 1. de iure vero can. non procedit, quia põt dele. sola snia, vt in c. super qõnum. ext. de off deleg. Aliæ gl. legunt illud c. secũdo modo, vt ordinarius non possit committere totum processum, vsque ad sniam ferendam, tñ de suo consi. põt delegare duntaxat, vt dicat, delegamus tibi talem cãm vt pronuncies, & proferas de nostro consilio. Et dic, ꝙ sic, quia hoc non est ꝯ substantiam cõmissiõis. Ita no. ext. de off. deleg. c. si pro debilitate facit. ff. de off. præsi. l. di-
10 nus. circa med. † Quæro circa prædicta, quid si in delegatione est adiecta cla, sniam proferas, nisi reuocauero, an videatur delegata sniæ prolatio. Inn. ext. de offic. deleg. c. si. pro debilitate. vr dicere ꝙ non, in prin. gl. sed finaliter dicit, quod sic, nisi ordinarius reuocauerit. Contrarium videbatur, quia dictio. nisi, importat ꝯdõnem, ideoq; nihil videbantur actitata valere. Sed canonistæ dñt ꝯtrium, ꝙ valent actitata ante reuocationẽ, per dictum Innocentij, Iac. de Are. & Cyn. legunt istum. §. septimo modo, iudex non põt alicui mandare per literas suas, quod aliquid det, vel faciat alteri in his, quæ requirunt cãæ cognitionem, vt quia relaxet Titio possessionem suam, vel quod soluat Titio certum quid. Istud n. mandatũ, & istæ literæ nullæ sunt vt C. vnde vi. l. meminerint. & C. si p vim, vel alio modo. l. fi. & adde ad hoc qõnem no. in l. fi. §. fi. quod me.
11 cau. † iuxta prædicta aquæro, quod si literę sunt iustificatę per clam,
a & si senseris te grauatum, compareas corã nobis, recepturus iustitiæ complementum. Dico, quod quædam sunt quæ ex sui nã extra ordinem præcipiuntur, & ad extraiudicialia pertinent, & in his q ptinent ad suum officium i debet parere suis literis, vt ff. de publ. l. si publicatus. §. j. Quædam sunt quæ causa cognita debent expediri, & in omnibus istis si constat de cognitione, valẽt: quia ante non habet iustificare præceptum, vt in nro. §. Aut non constat de cognitione, & tunc quo ad ea, de quibus non constat, non habet iustificare factum in iudicio. Dico tñ, ꝙ sola cõparitio sufficit ad impediendum tale factum, seu actitatum iudicis. statim. n. cum comparet, apparet de ꝯdictione. Si aũt non comparet, stare tenetur, quod factũ est per iudicem. Quod probo p l. ergo. §. si bona, de fidei. li. & l. fi. de edi. diui Adri. toll. Et omnino videas no. p Inn. ext. de coha. cle. & mulie. c. tua in gl. mag. in ver. item monitio iudicis. & videas optimam gl. in l. de pupillo. §. meminisse, ff. de no. oper. nun. in gl. in ver. cum dr. ibi, quod pceptum põt fieri absenti, & iustificari per illam clausulam, & si senseris te grauatũ,
12 quod no. perpetuo. † Vltimo quæro circa hoc, an in executione sniæ sit pars citanda. Dic aut mera est executio, & non debet pars citari, vt l. qui restituere, ff. de rei vendi. aut mixta, & tunc debet pars citari, & adde in l. præl. C. de senten.

ADDITIO.

a Ioan. Fran. Ru. Iuxta prædicta. Adde de literis. siue præceptis iudicum iustificatiuis, cum clausula, & si senseris, &c. plene per Ang. de Are. in §. curare. Instit. de actio.

---

1 *Clausula, de plano, in rescripto apposita, quid importet.*
2 *Litis contestatio, requiritur in causis summarijs.*

a **§. De plano.** a Proconsul de plano cognoscit inter parẽtes & liberos, patronos & libertos, obicqa
1 nõ pstantes. h. d. † No. glo. quæ est hic, ꝙ de plano est dicere, sine
b processu, & causæ cognitione. Oppo. de l. miles. §. sexaginta, ff. ad leg. Iul. de adulterijs. vbi dicit tex. de plano, & tamen libellus ibi requiritur. Idem sentit glo. in l. 2. §. dies. ff. quis ordo in bonorum possessi. serue. Quid dicemus? Dicas secũdum Gui. de Cug. ꝙ quandoque causa est leuissima, & tunc si statutum, vel lex vtr hoc verbo, de plano, &c. non requiritur libellus, vt hic. Aut qõ nõ est leuis, sed grauis, & tunc requiritur libellus. Ita debet intelligi dictus §. sexaginta. & quod no. ff. de fer. l. 1. post prin. Si dicas quid ergo operabuntur hęc verba, de plano, &c. dic ꝙ p hæc verba, de plano, &c. poterit dilationes abbreuiare, & alia, non tamẽ substãtialia omittere. Sic alias videmus i sermo, cui remittit rõnũ reddi tio, quia hoc operatur, ne scrupulosa fiat exactio, vt ff. de lega. j. l. si seruus vetitus. Et licet iudex alias non potuisset procedere tpe feriato, isto casu poterit procedere. non tñ introducto in honorem Dei. Et ita dẽt intelligi dictus §. sexaginta. Facit ad hoc, quod no. ff. de fer. l. si feriatis. Itẽ operabunt, quia posito ꝙ iudex teneat secundum morem maiorum, & in loco ꝯsueto iudicare, hoc casu poterit alibi iudicare, at. l. voluit. §. j. & ibi no. ff. de interroga. act. de quib. oĩb. ibi plene dicet: & iõ vide, quia oĩa ista, & plura alia bona circa hãc mãm, ponunt in c. sæpe, ext. de ver. sig. in cle. Quæro, si in rescripto ꝯtinet ꝙ procedat de plano, sine strepitu & figura iudicij, nunquid hoc casu erit necessarius libellus? br sm Gui. dico ꝙ nõ? Rõ quia figura iudicij denotabat hoc, s. ꝙ ea quę partes dñt corã iudice, redigant in actis, & ẽt in scriptura, vt est tex. no. in §. similiq: mõ. in l. j. C. de la. l ber. tol. Vnde cũ remittit figura iudicij, vr esse remissa porrectio libelli. argu. d. l. & dic vt in d. c. sæpe.
2 † Quæro, nunquid in summarijs requirat litis ꝯtestatio. † Et vr ꝙ
c sic, nam in actione ad exhibendum, summarie cognoscitur, vt ff.
† ad exhi. l. 3. §. sciendũ, & tamen lis in ea contestatur, vt l. tigni. §. fi. eo. tit. ideo requiritur litis contest. & de hoc no. Spe. in ti. de off. iudi. § fi. sm Ioa. Fab. cuius tractatus est positus illic.

ADDITIONES.

a Ruer. Adde quod importẽt illa uerba, De plano, per Bar. in extraua. ad reprimendum in uerbo, de plano. Inn. & Host. in c. olim. ext. de accu. & in. An. in eo tit. de hære. in 6. & Spe in tit. de inquis. in §. nunc tractemus uer. quid igit. p Doct. maxime modernos, in cle. sæpe. de uer. sig. & Fel. in c. olim. in 5. col. in uersi. in gl. in uerbo, de plano, ext. de accus. Are. & Alexan. in l. coheredi. §. cohæres. inf. de uul. & pup. cum multis concordantijs, de quibus ibi per eos.
b §. Sexaginta. Et aduerte, quia cõcedo ꝙ p. §. sexaginta. uelit ꝙ tali tempore libellus possit dari iudici, non autem produci parti, nec super eo procedi, de quo uide Mo in l. j. §. nunciatio. inf. de ope. no. nun. & sic Bar. hic non uidetur bene intellexisse illum tex.
c In summarijs. Vide Bar. in l. si constãte. in 4. q. 3. pri. inf. solu. mat. Adde quod, no. Bar. in l. 3. in 4. q. C. de pig. uide Bal. in auth. offerat. C. de li. contes. in auth. quĩ semel. C. quõ, & quando iud. dum. alle. gl. in c. per uenerabilem. qui filij sunt legi. Bal. in l. iudices. C. de iu. & de materia huius §. uide Bar. in l. si in l. in princ. inf. loc. & in l. filiusf. in prin. inf. de dona. Et quis possit causam hoc modo cõmittere, uide gl. in c. fi. de hęr. in 6. de cuius intellectu per Imo. in l. nemo põt. de leg. 3. Et illam refert Ang. in q. sua, Astensis miles. post medium, per Bal. in hac l. in §. fi. & an in cã de plano, requiratur libellus, litis cont. & alia, uide no. Bal. in d. §. similiq; mo. & uide omnino, quæ dixi in l. 1. §. fi. de præto. stip. & quid in causa alimentorum, vide Gui. de Suza. in l. de alimentis. C. de transa.
† Clau. Contestatio. De hoc est tex. expressus in cle. sæpe. §. nos autem. de verb. sig. qui vult, ꝙ non sit necessaria litis contestatio, qñ proceditur summarie, simpliciter, & de plano. Illud tamen limita notabiliter. nisi pars esset præsens. Bal. in rub. ext. de appel. quem sequitur ibidem Præpositus, & allegat Bal. glo. in c. per uenerabilem, qui fil. sint legit. quam dicit singularẽ: et quot modis dicatur causa summaria, Bal. ponit in l. 1. inf. sol. mat.

---

1 *Iudex exercet officium suum, licet non petatur.*
Iudex petit legata ad pias causas, etiam nemine petente.
a *Iudex ex officio suo pro relictis factis fratribus minoribus, etiam ad petitionem alterius coget hæredem.*

§ Obseruare. Procõsul ordinẽ seruare dbet, circa aduocatos audiendos, & non habẽtib. aduocatos dare debet, & curare dẽt ne imbecilles a potentib. oppri-
a mantur a. h. d. vsq; ad fi. Plerunq: idest maxime. No ꝙ iudex exer-
b cet officium suum licet non petat, sicut alias in appellatione, vt C.
1 de appel. l. eos. §. fi. Itẽ alias iudex c curare debet, vt relicta ad pias
c cãs præstentur, si hæres est negligens in soluẽdo, vel eps sit in hoc negligens, & non petant ab aliquo. De hoc est tex. in Auth. de ce
a cle. tit § si autem. col. 9. quod no. & valet, † ꝙ licet fratres mino-
d res d non sunt capaces relictorum, vt in c. exiui de paradiso ext. de ver. sign. in cle. & si non possunt petere, consulitur eis officio. iudicis, vel ad petitionem cuiuscunque petentis. vel ex officio. Ad idem facit l. Quintus in fi. ff. de annu. le. & c. de pe. hęr. l. hęreditas.

ADDITIONES

a Adde Anch. in c. j. de probatio.
Opprimantur. Sed quæ dicantur miserabiles personæ, dic relinqui arbitrio iudi. sec. Pe. de Bel. pert. in l. j. C. de col. & Mar. in trac. de carcere. et in l. j. C. quando Imper. inter pupil. et uid. ibidem Pau de Cast.
b No. ꝙ iudex. Adde Bald. in l. nulli licere. C. de epis. et cl. ri. Ange. in d. §. si autem Lud. Ro. in auth. similiter. C. ad l. fal. dixi in c. nos quidem, de testa. dixi in c. sed tres. de test. ibi uide plane Host. Io. And. Pe. et Bal. in auth. hoc amplius. C. de fideicõ. Lud. Ro. consi. 117. facit l. ciuitatibus. et ibi Bal. post Bar. de leg. 1. uide Lud. Ro. in consi. 68. inci. uiso qõnis themate. ubi dicit, quod põt quilibet de populo agere, uide Bar. in consi. 16. alias a 18. ubi dicit, ꝙ legatum ad pias cãs, non recipit dilationem, nec requirit interpellationem: uide ibi.
Parti, Vide Bar. in c. nos quidem. ext. de testa. et in cosi. 1. uol. 4. in 2. dub. ubi sit ꝙ spectat ad utrunque iudicem, tam ecclesiasticum, quam secularem executio ad pias causas.
c Poma. Alias iudex. Vide Bar. consi. 8. in 1. uol. et consi. 12. eo. uol.
d Fratres minores. Adde omnino Bar. in l. ciuitatib. inf. de leg. 1.

LEX X.

1 *Dictio, vsque, denotat coharentiam, & quomodo ponatur. 6.*
2 *Officialibus mutatis, non mutatur officium.*
3 *Arbitrium datum officiali, an duret eo in officio confirmato.*
4 *Statutum puniens aggredientem aliquem in domo comprehendit aggredientem coram ostio, vel portico, aut apotheca. & nu. 5.*

Meminisse

1 **Meminisse.** a Hoc princip. fi est optimũ, & dr̃ ĩ fumma q̃ pcõful dẽr de caufis cognofcere, & oĩa agere vſq; ad aduẽtũ fucceſſorũ. Et no. † de dictione, vſq;, q̃ denotat feparatõnem, abs cohærẽtiã, ficut abs dictio, a, vel, ab, denotat feparationẽ, vt ꝭ. de act. emp. l. rõ. §. fi. ꝭ. de duob. re. l. ex duo. not. tex. ibi, cũ fit vnus p confulatus, &c. Opp ꝓ ad hãc l. dr̃ hic, q̃ vſq; ad aduentum iudicat, imo expirat offm̃ p aduentũ fucceſſoris, b vt ꝭ. ti. pxi. l. j. ergo a modo nihil poterit facere, & dr̃ priuata pſona, vt ꝭ. d c iu. om. iu. l. eum q. tñ der gl. e no. q̃ hoc eft, q̃a non dr̃ offm̃ finitum nec dr̃ priuatus, donec fucceſſor venerit. Vñ ꝯnium dt glo. q̃ licet 2 fit finitum tp̃s, tñ nõ eft priuata pſona. Item no. † q̃ licet mutent̃ officiales, tñ offm̃ dr̃ effe idẽ: & multo magis fi non mutent̃ pſonæ, fed idẽ officialis recõfirmet̃ in offõ, ar. ꝭ. de pca. l. fed & fi manente. Et valet ad qõnẽ, d q̃ fi circa q̃dã † fuit datũ arbitriũ Ptãn hu 3 ius ciuitatis, nunqd eo ꝯfirmato in offõ, p fequenti tpe illud arbitriũ hẽat? Et vr̃ q̃ nõ. Iſta pars vr̃ vera per rões, quas ponit Cyn. in q̃. quia illud offm̃ & arbitriũ expirauit, vt d l. cũ qui. In ꝯrium facit tex. in d. l. fed & fi manẽte. ꝭ. de pca. & l. fi donatæ. §. fi. ꝭ. d donatio. & vxo. † Itẽ inducit in ar. ad q. dicit ftatutũ, e q̃ fi q̃s ag- 4 greſſus aliquẽ in domo fua puniat in tm̃, mõ q̃dã aggreſſus fuit eũ extra oſtio, vel portien, an incidat in pœnã ftatuti? Et all. ibi Rec. f Mala q̃ fic, ibi, vſq; ad aduẽtũ fucceſſoris, q̃a dictio, ad, f denotat cohærentiã, adeo vt oĩs locus domui cohærẽs, dr̃ de domo. Pro hoc facit l. pdijs. § pe. & fi. ꝭ. de leg. 3. Ad idẽ l. itẽ apud Labeonẽ, §. ꝯueniret. pinde. ꝭ. de iniu. Vide gl. & q̃d ibi fcripfi in l. q̃uã liberis. ꝭ. de fer. vrb pd. † Quæro, q̃d fi ftatutũ dt, ad domũ affalierit, g & c. ipfe g affalitum cum ad apothecã an incidat in pœnã? Pro hoc vide l. lege Cor. §. fi. de iniu. Et vide dictũ §. ꝯuitiũ, & ver. pinde, q facere vr̃ 6 ꝯ gl. † Quæro, qualiter hæc dictio, vſq;, h hic ponat̃? Et vr̃ q̃ ponat̃ h inclufiue. Sed ꝯ ̃mo vr̃ q̃ ponat̃ exclufiue hic, vt ꝭ. an p aliũ cãæ app. l. j § finaũt. Quid dicendũ? Cũ in l. a caligato, C. de nup. dicit hæc verba, q̃ aut profcit̃ a l. aut ab hoie: fi ab hoie, tũc aut fi poneret inclufiue, ꝯtineret odiũ, & tũc ponit̃ exclufiue: Secus fi contineret fauorẽ, vt ibi, p eũ no. Et p hoc eft gl. ꝭ. de do. l. idẽ eft. Et p declaratione huius dic fm̃ Gui. q̃ q̃ñq; ponit̃ abfolute, vt l. fi. C. de reuo. do. Q̃ñq; ponit̃ refpectiue, & tũc aliq̃ñ adijcit tp̃s, vt puta ad calẽdas. Q̃ñq; locus, vt vſq; ad talẽ locũ. Q̃ñq; annus, vt vſq; ad 14. ann. Q̃ñq; gradus, vt a pñcipijs vſq; ad ꝯfules, & tales. Si tp̃s, tũc ponit̃ inclufiue, vt l. eũ q calendis, de ver. obl. nifi alia rõ fuaderet ꝯrũ, vt puta, do tibi x. pro carnib. vſque ad diem veneris, iſto cafu rõ fuaderet q̃ poneret exclufiue. Sicut ẽt in fimilib. q̃ñ dico, do tuto rẽ filio meo vſq; ad pubertatẽ, tunc, vſq;, non poneret̃ inclufiue, q̃a p pubertatẽ finit tutela, vt Inft. qui. mo. tu. finit. in prin. Si vero adijciat locus, tunc dictio, vſq;, ponit̃ inclufiue, vt ꝭ. de leg. 3. l. pronus, & l. pe. de fin. nifi alia rõ fuaderet ꝯrũ, q̃ poneret̃ exclufiue. vt vt puta, vendo tibi fundũ meũ vſq; ad talẽ domũ, an domus cõprehendat? Certe non, fm̃ Guil. Quod intellige fm̃ determinationẽ Dy. puta, q̃ habeat̃ refpũs ad ptiũ rei, vt ipfe no. in d. l. pronus, §. j. ꝭ. de le. 3. & l. filiusf. §. j. de le. 3. Et idẽ in alijs q̃ñ adijceret gradus, vt l. fi. §. de fena. Sile no. in numero, vt l. fi cũ pfinitione, ꝭ. q̃ñ di. leg. ce. q̃a fp poneret̃ inclufiue, licet rõ fuadeat, q̃ ponat̃ exclufiue, & ita pt intelligi d. l. j. §. añ. ꝭ. an p alium cau. ap. & l. j. in prin. ꝭ. ad l. Falc.

ADDITIONES.

a Parif. Meminiffe. vide Ro. fin. 382. inc. in l. meminiffe, vbi dicit, q̃ debet habere falarium pro toto tempore, pro quo exercent officium nõ aduenient e fucceffore.

b Aduentum fucceſſoris. Rector põt exercere vſq; ad aduentum fui fucceſſoris. Vide quæ fcripfi in l. eum, inf. de iur. om. iu.

c Pœna. Rñdet gl. Idem tenet Ang. in §. item fi in iudicio. Inft. de act. Card. in repe. n. l. nec quicquam, §. proxi. fup. eo.

d Ad q. Vide pro decifione Bar. hic, & quæ ipfe no. in l. 3. in prin. de dam. infe.

e Dicit ftatutũ. vide p Bar. & Doc. in l. cætera, §. hoc fenatufcõfultũ, cũ feq. de le. j. Adde in criminib. dicti ftatuti, quid fi aggreſſus fuerit aliquẽ in domo cõt cum vulnere, an ftatutum in eo habeat locum, & concludunt Bal. Ang. & Sal. q̃ fic, ut referunt & feq. d. Alc. & Iaf. in l. 3. C. qui teft. fa. poff.

f Pœna. Dictio, ad. vide Alc. & Are. in l. fi cui, in prin. poft Bar. ibi. ff. de leg. 1. Alc. in l. cætera, §. hoc fenatuf. de leg. 1.

g Domum affalierit. Vide Mod. in l. plerique, inf. de in ius uoc. Alex. Socin. iun. confi. 6. nu. 28. lib. 1.

h Dictio, vſque. Vide omnino de alijs dictionibus & in his dictis in l. a caligato, C. de nup. adde Old. confi. 69.

Bar. Adde, q̃ dictio, vſq;, excludit, ne fequat̃ abfurdũ; fecm̃ Bar. in l. pronus, §. j. ff. de legatum concor. de quibus p Fel. in c. quod ad confultationẽ, col. 2. ext. de re iud. & q̃ quis pmitti foluere vſq; ad nundinas, q̃ teneat in principio nundinarum, & ſic dictio, vſque, ftet exclufiue, eſt gl. Inft. de inu. ftipu. qu. in ibi fequitur Ang. de Are. & Ang. reputat fing. & illã fequitur in l. eũ qui certarum. in princ. ff. de ver. ob. quã ẽt ibi feq̃tur, fed Bar. Raph. & Ar. illam gl. ibi reprobant, de qua dictione, vſque, q̃ñ ftet inclufiue vel exclufiue, vide Soc. in conf. 25. inc. D. Fran. Sind. col. 2. & Ale. in conf. 15. incl. attentis verbis, in 5. vol. & in conf. 114. inci. vifa fcripturarum, col. 2. eo. vol. vbi dat multas remiſſiones.

2 **§. Legatum.** a Procõful nõ dẽt remittere legatũ fuum ante, q̃ de puincia recedat. h. d. Et fic not. q̃ ante fyndicatum nõ debet officialis fuos officiales remittere.

ADDITIO.

a §. Legatum. De materia iftius §. vide in l. j. C. vt omnes iudices tam ciuiles, quam criminales.

LEX X.

Si quid. Cã, quæ aĩaduerfionẽ reqrit, rõ fpectat ad legatum pcõfulis, h. d. & hoc modo intellig... [illegible]

LEX XI.

Legatus Hæc l. hẽt duplicem intellectũ, & literã vnã negatiuam, aliã affirmatiuam. Si negatiua eſt, op. de l. cũ ptor. §. j. de iu. Dic q̃ fi eſt legatus ad pl̃es cãs, tunc vnã cãm pt delegare, vt in ꝯrio. Secus fi ad vnã cãm tm̃ eſſet delegatus, q̃a tunc illam non pt delegare, & hoc mõ loquit̃ hic. Pro hoc l. a iudice, C. de iu. Alij habent l̃ram affirmatiuam, & tunc opp. de l. a iudice. C. de iud. Sol. r̃r delegatus non delegat, vt ibi. Fallit in delegato a principe, & in delegato proconfulis, vt hic dr̃. Si habes literam affirmatiuam, & fic vtraque procedit.

LEX XII.

1 *Cardinales legati tenent locum proconfulis.*
2 *Delegatus principis, uel Cardinalium legatorũ, quomodo poſſit fubdelegari.*
3 *Argumentum de iudice ad procuratorem, non procedit.*
4 *Delegatus ad vniuerfitatem caufarum, quis dicatur.*
5 *Delegatus fubdelegans, quando poſſit reuocare.*
6 *Delegatus ad vnam caufam, non poteſt delegare certum articulum, nifi fit delegatus principis.*
7 *Delegatus ab inferiore a principe in cafu impedimenti, ẽt non fubdelegat.*

Legatus. Duob. mod legit̃, q̃a hẽt duas literas, vna eſt negatiua, alia eſt affirmatiua. In gl. j. ibi r̃ cæteris, nõ reperit̃ delegato q̃cq̃, dñr ergo illi, q̃ legatus pcõfulis, cũ fit delegatus, facit ſj ãli permiſſione principis, q̃a intelligatur delegatus a principe, iõ fubdelegat, pro hoc facit alia rõ, q̃a iurifdõ delegata q̃ eſt in legato pconfulis, eſt fortior, q̃ iurifdõ delegata, q̃ eſt in legatis aliorũ, vt l. folent §. ficut. ꝭ. e. Et ex iſta fecunda opi. no q̃ legati r Cardinales, f qui mittunt̃ ab eccleſia Romana, tenẽt locũ pcõfulis, ergo delegatus Cardinalium pt aliẽ fubdelegare. Idẽ no. ꝭ. d 2 iur. om. iu. l. more maiorũ. Sed iſta opi. † vr̃ ꝯ rõnem. Nã cũ delegatus cognofcat authoritate aliena: Aut ergo vult fubdelegare authoritate aliena, & hoc ñ pt. q̃a eſt rad cata ĩ ordinario. Aut authoritate ppria, & hoc ẽt non pt, q̃a eam non hẽt. Iſta rõ ponit̃. ꝭ. de off. eius, cui man. eſt iurif. l. j. §. q mãdatã, & ꝭ. de iur. om. iu. l. & q̃a, & l. more. Quæ rõ ita hẽt locũ in legato pconfulis, ficut in alio legato. Et cũ iſta rõ habeat locũ in delegato ad vniuerfitatẽ cãrũ, vr̃ q̃d nec ipfe delegare poſſet, & q̃a idẽ operat̃ gñale ad genus ficut fpãle ad fpẽm, & hoc tenet Per. ĩ l. imperiũ. ꝭ. de iu. om. iu. Rñ. ĩmo pt, q̃a cũ ei gñalr iurifdõ fit ꝯceſſa, ẽt hoc vr̃ ꝯceſſum, vt poſſit delegare. Nã & hæc eſt fpẽs iurifdõnis, vt d. l. imperiũ, in fi. Ergo ꝯceſſo vr̃, hoc ꝯceſſum vr̃. No. Azo. in fum. de iur. om. iu. §. delegata. ergo ordinarius fpãlr poſſet concedere delegato, vt fubdeleget: q̃d eſt verum, ar. no. in l. cũ eſſent, de fer. ru. pd. ꝭ. fequtur gl. in l. & q̃a. idẽ tenet ibi glo. & in l. j. §. j. ꝭ. q̃s & a quo app. Odo. reprobat iſtã opi. p l. iudiciũ foluit̃. ꝭ. de iu. & Cy. in l. a iudice, C. de iud. Nec 3 † ẽ bona ꝯparõ de iudice ad pcuratorẽ, q̃a pcurator per ꝯteſtationẽ efficit̃ dñs litis, q̃a obligat fe inſtãtię, & fi nõ adeſſet in iudicio, poſſet puniri ex hoc, vt l. j. C. de pc. & l. j. ꝭ. de pc. l. fi defunctus, & l. vni. §. fi pcurator. ꝭ. fi q̃s iufd. non obtemp. Sed non eſt ita in iudice. Vñ cum iudex nihil fibi approprìet p ꝯteſtationẽ, ita modicũ pt poſt ꝯteſtatonẽ, ficut ante. Seq̃t ĩ gl. de mãdat vnã, vel hic loqtur cõis rõ, quare vnã delegare pt, q̃a hẽt iſtar ordinarij. Vel dic, vt ꝭ. de off pſi. l. ſæpe. in glo. q̃ incipit, nã non in fi. vbi vr̃ colligi alia rõ. 4 Et adde, † q̃ ille intelligit̃ ad vniuerfitatẽ cãrum delegat⁹, q̃ñ gen⁹ cãrum ꝯmittit̃ fub vno noĩe collectiuo, nec ẽ neceſſe, q̃ iſtud genus fit gñaliſſimũ, fed fufficit q̃ fit fubalternũ, & reſtrictiuum, vel tpe, vel quãtitate, vt ꝯmitto tibi cãs a x. lib. Perufinorum ꝭ. Vel loco, vt cõmitto tibi oẽs cãs talis loci. Si aũt eſſet coarctata refpũ pfonatũ enarratarũ, vt puta, ꝯmitto tibi cãs inter Titiũ, & Seium, inter Marcũ, & Conradũ, & inter Bal. & Ang. & Chriſtophorũ, tũc iſta delegatio non eſſet ĩ vniuerfitate cãrum, fed ad pl̃es numeratas fpẽs, vt ꝭ. fi q̃s cau. l. fed & fi q̃s. §. q̃ſitũ, fm̃ Gui. q̃ ita not. C. de iud. l. a iudice. In hoc vltimo ego dubito, q̃ fi oẽs cãæ inter Titiũ, & Martinũ ꝯmittant̃, iſta ꝯmiſſio ẽt eſt gñalis, in gñe fubalterno, & pt ſtare interueniẽte augmẽto, vel diminutione, q̃ eſt inter cãs, p q̃d dat̃ intelligi q̃ eſt vl̃is, ex quo pt recipere augmentũ, & diminutionẽ, ſtãte fignato vl̃is ꝯmiſſionis. Iſtud no. Doc. in fimili, ꝭ. de 5 fun. inſtr. l. Lucius. † Sed pone, q̃ delegat⁹ fubdelegat, nũq̃d poſſit reuocare ficut ordinarius pt. Rñ. aut fubdelegat in totũ, & non pt reuocare. Aut aliqua fibi referuat de iurifdõne, vel pure, vl̃ fub ꝯdõne, & tũc pt, fm̃ Inn. q ita no. ext. de off. del. c. fi p debilitate. Tñ no. q̃ duo fũt delegati, q pñt fubdelegare. f. fubdelegatus principis & ĩ iſto pcedit iſta diſtictio: & delegatus ad uniuerfitatẽ, & in iſto nõ pcedit iſta diſtõ, q̃a ille nõ fp manet iudex fubdelegatus in totũ fed quo ad certã fpẽm, vt hic no. Et iõ fi totã vnã cãm ꝯmiferit, libere reuocat, q̃a ei⁹ delegatio pcedit authoritate fui delegãtis ad 6 vniuerfitatẽ cãrũ. Sed an delegatus † ad vnã cãm poſſit fubdelegare certũ articulũ cãæ? Et dico q̃ ñ, nifi fit delegatus a pñcipe, vbi diſtinguit̃, q̃ aut ꝯmiſſio fuit ita facta, q̃ trãſit iurifdõ delegata, & pt fubdelegar̃. Aut merũ factũ fuit fibi ꝯmiſſũ, & ñ pt alteri fubdelegare, q̃a nõ ẽ iudex delegatus fed nudus miniſter. Si aũt uno refpũ eſſet merus miniſter, alio refpũ hẽt iurifdõnẽ delegatã, quatenus hẽt iurifdõnẽ delegatã, pt delegare, fm̃ Inn. q ita no. ĩ c. fi. ext. d off. dele. & ext. de re iu. c. eũ Ber. Dicit ẽt Inn. in d. ca. q̃ vbi ꝯmittit aliq̃d factũ explicãdũ extra iudiciũ, q̃d non pt alteri ꝯmittere, maxime fi eſt electa induſtria pfonę, q̃a tale miniſteriũ cohæret pfonæ,

vt l. vnica. §. ne aūt. C. de cad. tol. Et scias, quod iō delegatus a principe subdelegat, qa cum hēt iurisdōnem immediate ab eo q̄ dat ordinariam, ista iurisdō sapit de vi ordinariæ. vt d. le. a iudice. † Sed
7 q̄ro, an in casu impedimēt delegatus ab alio, q̄ a principe, poterit subdelegare. Dic q̄ non, sed reuertit̄ ad ordinariū, vt in Authen. vt defun. seu fun. §. illud. Et est casus in l. prætor. §. si post cām, de vac. mu. Et hic adde, quod plene no. per Inno. in c. allegato. Seqtur in gl. fm aliam lec. dic, put hēs literam negatiuā, q̄ intellige, non sub delegat vniuersitatē cārū. Vel intellige, vt non subdeleget cām, s. noiatī sibi demādatā iter cęteras, quasi ī ea sit delegatus, vt ad certā cām, nō ad vniuersitatē cārum, vt ꝟ. de ver. ob. l. doli clausula.

L E X XIII.

Legati. a No. pro eo, quod dixi in l. meminisse. §. eo. q̄ nō dī̄ offin finitū, nisi aduenerit successor, & hoc ēt si nō sit ꝯfirmatus. Opp. ad hoc quod dī̄, q̄ non hēt proprium, ꝯ l. j. §. q mandatā. ꝟ. de off. eius cui mand. est iurisd. Sol. vt ibi no. quia ꝑpriū non habet ordinarium, vt hic, sed delegatum habet, vt ibi dicitur.

L E X XVI.

1 *Archipresbyter, qui ex consuetudine habet oblationes factas in die dominica, & sacrista in die S. Laurentij, si dies S. Laurentij venerit in die dominica, habebit archipresbyter oblationes, non sacrista.*
2 *Iurisdictionem minor propter aduentum maioris, non amittit*
3 *Episcopus propter aduentum legati Cardinalis, non amittit iurisdictionem.*

a b **Proconsul.** a Allegatur hęc lex ad q̄onem. b Cōsuetudo † est i ecclesia S. Laurētij, q̄ Archipresbyter
1 hēat oblōnes dn̄icales, & sacrista eas q̄ fiunt in festo S. Laurentij. Contigit q̄ festum S. Laurentij venit in die dn̄ico, & ꝯcludit̄ q̄ oblationes sunt archipresbyteri. Nam maior est dn̄ica q̄ aliud festum, & inspicit potius qd est nāle, q̄ quod est accidētale, ar. l. 5. §. j. ꝟ. de tut. & sic potius inspicit̄ dies dn̄ica, q̄ festum S. Laurētij. Facit ad idem l. dies festos. C. de fer. Item inducit̄ cin ar. ad q̄onem,
c d † q̄ minor iudex ꝑ p̄n̄tiam maioris, amittat suam iurisdōnem.
2 Cōtra tn̄ est in Auth. de defen. ciui. §. nulla. vbi defensor nō amittit iurisdōnem, ꝑ p̄n̄tiam præsidis. Ad idem l. cunctos, C. de me.
3 lib. 12. Et valent, † qa si veniunt hic Cardinales legati, q̄ eps nihilominus non amittat iurisdōnem suam, vt not. in d. l. cunctos. Dici
e ēt in l. 4. §. si tam vicinum. ꝟ. de dam. inf. Quid autē e de iure canonico, vide in c. volentes. ext. de off. d ele. Et dic vt ibi dicitur.

A D D I T I O N E S.

a Poma. Proconsul. vide Are. in l. si seruus plurium, §. fi. inf. de leg. j. Ale. leg. si quis posthumos, in prin. de lib. & posth.
b Ad q. Sed Bal. post Cy. in l. 3. §. j. inf. de tut. vf tenere, q̄ debeat diuidi illud lucrū, vide Cy. in d. l. dies festos, & Cy. & Imo. in d. l. qui solidum, §. cum post. de le. 2. latissime, quæ scripsi in l. si ita scriptum, de lib. & posth.
Menoch. Soc. sen. consi. 116. nu. 8. lib. 4.
c Item inducitur. Adde Card. in c. fi. de fer. vbi aliter loquitur. Ego contra Bal. allegaui Gui. & Bal. hic, & Ro. quia si perest vti iurisdictione p̄n̄ti die, & sic cōsequi commodum, eodem modo pot colligere oblationes. Et uide gl. in ca. denique. 33. dist. in l. nihil, C. de pala. sac. lar. li. 12. & uide quæ ibi remisi. gl. in l. cunctos, hic allegata. And. Barb.
d Paris. Item inducitur in ar. ad q̄oem Vide Bar. in c. volentes. de off. deleg.
e Poma. Quid autem. Vide Barb. consi. 45. 2. vol.

De officio præfecti Augustalis. *Rubr.*

L E X V N I C A.

PRæfectus. Præfectus augustalis, eo ipso imperiū amittit, q̄ successor intrauit Alexandriam. h. d. vsque ad fi.

De officio Præsidis. *Rub.*

L E X P R I M A.

NOmen. Appellatione præsidis continetur quicūque rector prouinciæ, & apud se talis præses potest manumittere, h. d cum l. seq.

L E X III.

1 *Forum quis sortitur ratione delicti.*
2 *Iudex extra prouinciam, non habet iurisdictionem.*
3 *Lex vbi non distinguit, quando distinguamus.*
4 *Iudex subditum de delicto per eū cōmisso extra prouinciam puniri potest.*

Præses. Præses prouinciæ cognoscit de criminib. in sua ꝓuincia per quoscunq; cōmissis & eos punit, donec est ī prouincia. h. d. vsq; ad fi. In tex. ibi, priuatus est, q̄tū ad exercitium.
1 † No. qđ dixi in summario, q̄ rōne delicti qs sortitur forū, vt l. j. & in auth. qua in prouincia, C. vbi de cri. agi opot. & q̄ vbi l. non di-
2 stinguit, nec nos distinguemus. Dī̄ hic, q̄ t hī̄ pro persona priuata, qn̄ est extra suam prouinciam. Contra de leg. a. §. de off. procō. Sol. q̄tū ad iurisdōnem ꝯtentiosam hī̄ pro priuata, vt hic, non q̄tū ad voluntariā, vt in ꝯ̄rio. Opp. ad hanc sol de l. lin. §. de off. ꝑfe. vrb. Sol. ēt in ꝯtētiosa, licet sit extra ꝓuinciā p̄t inhibere vel iubere aliū iudicare, vt in ꝯ̄rio, nō tn̄ hēt exercitiū iurisdōnis ꝯtētiosę, ut hic, & allegat̄ ꝓ q̄one, q̄ iudex maleficiorū, licet sit extra ꝓuinciā hēt
a iurisdōnē, non tn̄ eius exercitiū. Oppo. a † dī̄ hic, quod nos non di-
3 stinguemus vbi l. non distinguit. ꝯ l. q̄situm. ꝟ. de t. fl. Sol. dico qđ lex indistincte loquens distinguitur p aliā legē, & tunc p eā distin
4 guemus, nō aīr, vt hic. † Quæro hic dī̄, q̄ hēt cognitionē in hoīes suæ prouinciæ, qđ si subiectus istius prouinciæ non delinqt in sua ꝓuincia, sed alibi, an poterit in sua ꝓuincia puniri. Et vī̄ q̄ non: qa dēt puniri in loco delicti, vt in d. auth. ē. qua in ꝓuincia. Vn̄ in loco domicilij non dēt puniri, ne ꝓ eodem delicto bis puniat̄, vt ꝟ. nau. cau. sta. l. j. In ꝯ̄rium est veritas: Nam & accusari pōt coram iudice suo de suo delicto & puniri, vt ꝟ de interdi. & rele. l. relegatorum. §. interdicere: & ibi no. & est tex. in l. j. C. vbi de cri. agi opor. Sed nūquid iudex poterit de hoc inquirere, licet sit alibi ꝯmissum. De hoc dicā ꝟ. de iu. om. iu. l. extra territoriū. Et an fm statutū eius loci puniatur, hanc q̄onem disputauit Cyn. in ciuitate Senarum.

A D D I T I O.

a Poma. Op. Vide Ias. in l. quamuis, inf. de in ius voc.

L E X VI.

a **Illicitas.** a No. q̄ ꝑtinēt ad p̄sidē. Quæro dt statutū, q̄ iudex de facto dēt rescindere vēditiones factas p minores. post hoc statutū factæ sunt multæ vēditiones, & ēt post ingressum officij sui, an eas poterit de facto rescindere? Et vī̄ q̄ non, qa hic dicit factas, non faciendas. In ꝯ̄riū est veritas, qa intelligit̄ etiā de factis post statutum. Aīs lex est modici effectus. Nā legis est ad futura trahi, non ad præterita, vt l. leges, de legib. & no. in l. vnica, ꝟ. de condi. ex lege, vbi exponit, sit, idest, erit, & quia semper lex loqtur secundum dominum meum, vt l. Arriani, C. de hæret.

A D D I T I O.

a Poma Illicitas. Vide Fel. in simili in c. a. ver. amplia. 3. de constitu.

a b **§. Veritas.** a Allegat̄, q̄ iudex dēt iudicare fm allegata, & ꝓbata, b no aūt s fm ꝯscientiā. Opp. ad hoc de
c l. ii irruptione. ꝟ. i. regū. & l. a. in fi. ꝟ. de fer. Sol. Aut id quod iudex hēt in ꝯscientia, est notū sibi vt iudici, aut tanq̄ priu. personæ. Primo casu, fm ꝯscientiā suā iudicat informatus ex actis corā eo. Et ita pōt intelligi hic. Aīs si ut priuatæ personę est sibi notum, tunc
† non potest iudicare scđm ꝯscientiam, † sed scđm probōnes sibi factas. Et de hoc no. in c. a. ext. de off. ordi. ubi si iudex iudicauit secūdū legem, non peccat, licet ꝯ̄trium cognoscat, vt no. per Cy. in l. 2. C. vt quæ desunt aduo. Et signa hanc gl. & tene menti.

A D D I T I O N E S.

a Poma. Veritas. vide Ias. in †. si minus. Insti. de act. vbi ponit etiam quid in criminalibus, vide per Mo. l. j. vt quæ desunt aduocatis, & Imo. consi. 23.
Paris. No. tn̄, q̄ iudex p̄t se fundare ad iudicādū, ēt ex cōfessione facta corā se o uiua uoce, licet nō sit redacta i scriptis, Bal. in l. j. C. de manum. vin. quem refert Fel. in c. cum venerabilis, ext. de exce. Ale. in l. si is ad quem, inf. de acq. hæ. & Fel. in c. pastoralis, in §. qa vero, de of. del. vide aliqua per Ias. in l. 2. inf. de in litem iuran.
b Allegata & ꝓbata. vide Ant. & Imo. in d. c. j. p Io. Cal. in c. pastoralis, de of. dele. Adde Bal. in l. j. C. de vindi. li. & apud cons. manu. & oino q̄ dixi post Bar, §. j. C. vt quæ desunt aduo. & Spe. in titu. de sen. §. qualiter, ver. 2. Et ista faciunt ad pulchram q̄onem, capitaneus vidit duos rixantes a fenestra, si non mittit familiam pōt priuari offō. Et hæc est iusta cā priuationis, ut no. Bal. in l. j. §. qui es, ꝟ. de off. præf. vrb. alle. dictum Cy. in l. si seruus, C. de nox. qđ dictum loquit̄ in patre in ꝑtāte habente filium rixosum, quo casu si non prouideat, pōt liute ab officio repelli, quod satis est no. authoritate Bal. qđ tene menti perpetuo, facit, quod not. Bar. in l. j. in fi. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Et vtrum ex hoc possit puniri, uide omnino Gui. de Suz. in l. 1. C. vt quæ desunt aduo. Bal. in l. nullus, C. de sum. Tri. & fi. cath. Ang. in l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.
Ruer. Adde an & quando iudex possit iudicare fm conscientiam per Fel. in cap. pastoralis, §. quia vero, ext. de off dele. plene per Ang. de Are. in §. fi. Insti. quibus mo. test. infi. & in §. si minus, Insti. de act. & ibi Ias.
c Non autem. Ad illud, an iudex teneat̄ iudicare fm conscientiā. vide Flor. in l. si irruptione, ad fi. inf. fi. reg. vide q̄ no. in l. ea. ꝟ. de fer. C. de adm. tu. l. tutores. 1. q. 7. c. iudicet. 2. q. 1. c. si peccauerit, §. qn̄ vero. Et illud procedit in iurisd. contentiosa, in voluntaria autem pōt. Ita intelligit gl. l. bonorum, C. qui admit. vide Io. An. in in. disp. & alle. §. fi. vide Ang. & Io. in l. a diuo Pio. §. j. inf. de reg. iu. Et uide quod no. in c. si sacerdos, de off. ord. & adde Io. Cald. c. pastoralis, §. quia vero, de off. dele. quomodo respondet ad istum tex. A. B.
† Claud. Conscientiam. Et quotuplex sit conscientia, ponit Bal. in l. fi. ver. no. tn̄ q̄ triplex, C. de pœ. iudi. qui ma. iud. & quid sit conscientia, tradit in c. nisi cum pridem, de renun. & ibi etiam ponit, quid si iudex dicat, secutus meam conscientiā ita pronuncio, quod non valet. Et idem dicit in teste ita deponente.

1 *Officiū iudicis, timēs ab alio offendi, p̄t implorare, ut sibi ꝑstetur securitas.*
2 *Securitas quid sit, & legitimum præstatum.*
3 *Securitas quotupliciter præstetur.*
4 *Securitas debet præstari, & cum fideiussoribus, & sine inspecta qualitate præstare debentis.*
5 *Securitatem præstare debēs de nō me offendendo, debet etiam præstare pro amicis & complicib. meis, & quando ipse, nec complices sui me offendent.*
6 *Promitens non offendere, si offendit extra territorium, tenetur.*
7 *Securitas præstita de me non offendendo, durat arbitrio iudicis.*
8 *Iudex pōt cōcedere licētiam timenti, ut secū ducat familiares & seruientes.*
9 *Securitatis præstitæ alicui de nō offendēdo effectus, est q̄ actus puniatur.*

a 1 **§. Ne potentiores.** a † Ad p̄sidē spectat, ne īpotentes a potētib. opprimant. h. d. Iste

A D D I T I O.

a Paris. Ne potentiores. Vide Fel. in rubr. de tre. & pa. Are. in l. s. §. q. si in patris, inf. so. ma. Ite an ille, q timet ne offendat ex culpa sua, possit petere istā cautionem? vide Ale. post Bar. in l. q bona, §. si quis iuxta, inf. de dam. inf. & ēt eundē in §. si q̄s iuxta, vbi ponit aliam decisionē, quam vide, & de eo quod dictū est qn̄ ex culpa sua, vide Pan. in c. j. ext. de li. confess. Itē q̄ ca suspicionis, allegata probari debeat antequā quis possit cogi ad præstandum hanc cautionem, vide Ale. in consil. 78. i i. vol. & de eo quod dictum est, quando quis teneatur ex culpa sua, & de quibusdam aliis, vide Ias. in l si super in 4. no. C. de transac.

Iste §. inducitur in ar.a ad q̃onem, quod si aliquis timeat offendi ab aliquo magnate q̃ põt officium iudicis implorare, pp quod ille magnas cogitur præstare securitatem de non offendẽdo illũ. Ad idem l. denunciamus. C. de his qui ad ecc. cõfu. & ibi p Doc. & Cy. & quæ dixi in l. sanctum. ṡ. de rer. diui. † Quæro, quid sit securitas. Et dico quod est ltimum præsidium, quod p offm p̃sidẽtis iuste timenti datur, s̃m Gui. de Cu. Quod sit ltimum præsidiũ probat in d. l. denunciamus. Quod deẽ iuste timẽti, & cã cognita, probat j̃. quod met. cã. l. metum. cum l. seq. Quod hoc postuleẽ p officium iudicis, tex. est hic. Et scias, quod † qñq; petitur securitas præstari a re rei, vt per totum tit. de dam. inf. Et de illa nihil ad p̃ns. Qñq; a re personæ, & de ista præstatione nõ cauteẽ iure s̃m Gui. vt si domus tua minatur ruinam, non debet inde per me transiri vel quid bona. § j. j̃. de dam. infe. implorari iñ põt officium iudicis vt eam refici, si est vicinus, vt j̃. l. proxi. & pẽt Spe. de satis. e. § sive. circa. Qñq; petitur præstari a persona rei [d] & ista est licita, vt l. sin. prin & fi. C. de ero. milita. annonæ, lib. 12. Facit l. si fideiussor. § huius. j̃. qui satis cog. Qñq; petit p̃stari a persona personæ & ante loquitur mã huius §. quia est licita & officio iudicis præstatur causa cognita, an sit iusta vel nõ, vt d. l. metum, & p Doc. in l. denunciamus. † Quæro, nunqde in tali securitate debẽt fideiussores præstari. Et vĩ q̃ sic, quia per eos est magis cautum, vt l. j. j̃. qui satisd. cogantur. In c̃rium vĩ, q̃a lex de nuda cautione intelligit, quia cautionis appellatione non continetur fideiussoris præstatio, vt C. de ver. sig. l. sancimus. Bñ dic, s̃m Gui. quod dẽt cõsiderari qualitas personæ a qua hoc petitur, quia si sit persona locuples, & immobilia possidẽs, non erit necesse, quod præstetur fideiussor, arg. l. si aute(?) l. faciendum, in prin. qui satis. cog. † Quæro circa hoc, volo q̃ ille de quo timeo, non solum pro me præstet fideiussorem siue securitatem, quod me non offendat, sed etiam de amicis meis, & vĩ quod hæc possum petere, vt j̃. de preca. l. cum precario. Ad idem l. si stipulatus fuero per te non fieri, j̃. de verb. obl. & l. 1. & l. non solum. j̃. de vsu & hab. Sed nunquid debet dare securitatem pro se, & suis familiarib. & alijs suis, quod non offẽdet: Gui. q̃ sic, per l. vni. C. si rec. prouin. & infra. locati. l. qui insulam. § si. quod intelligo nõ ita indistincte, quia si offenderetur ab alio suo inimico, non esset conueniens quod iste teneatur, arg. l. si merces. § culpæ, infra locati. vnde debet promittere pro se, & familiarib. & complicibus suis. Quæro, si Titius, [f] de quo timebam, præstitit mihi securitatem coram iudice istius ciuitatis, de non offendendo me, ipse offendit me, sed nõ in isto territorio, an teneatur. & vĩ quod non, quia hoc officium non extendit vltra territorium suum, vt j̃. de iuris. om. iud. l. extra territorium, & de bonis authorit. iu. possiden. l. cum vnus. §. si. In c̃rium tenet Gui. Quod teneatur. Nam sicut exemptus hic posset ex sua promissione cõueniri, vt l. 1. j̃. si quis in ius vocatus non ierit. ita & multo magis iste debeat ex sua promissione conueniri. Nam qui promittit nõ offendere, generaliter loquitur, & sic generaliter debet eius promissio intelligi, & sic ex sua persona poterit conueniri, rõne pẽt, & ratione domicilij, sicut ciuis vel incola, vt de iu. l. hęres absens. & l. omnem. immo poterit conueniri coram iudice, in cuius territorio sint commissum delictum, vt l. 3. ṡ. eo. † Quæro quãto tẽpore durer ista securitas. [g] Quidã dñt triginta dieb. per §. sed neq; [h] in Auth. de mand. principum. Tu dic s̃m Gui. q̃ cum hoc non sit in iure determinatum, relinquitur arbitrio iudicis, † arg. l. ratũ. inf. de sol. & l. j. j̃. de iure delibet. & l. si finita, j̃. de dam. infec. & j̃. de appellationi. l. nonnunquam. esset. n. inconueniens, q̃ ita cito me posset offendere post triginta dies, & esset inconueniens qd̃ ita sæpe renouaretur securitas, vt l. bene a Zenone. C. de quadri. pr. Non obstat §. sed neque. quia loquitur de quadam securitate, q̃ præstatur p iudicẽ, vt dr̃ in gl. † Quæro, peto a iudice, vt sit mihi licitũ ducere familiares, vel seruientes, an hoc debeat mihi cõcedere? Et vĩ q̃ non, quasi sufficiat cautio. vt ṡ. dixi. Põt tñ dici, qd̃ bene põt hoc iudex concedere, ar. l. fi. in prin. C. de erog. mili. annonæ lib. 12. & ibi plene no. cuius expensis fit. Vide ad prædicta, quæ dixi in l. sanctum. ṡ. de rerum diuisi. Not. c̃ homines de Castro Plebis, qui volebant concedere licentiam dño Matthæo de Monte Polmi. [k] † Quæro quis sit effectus huius securitatis: Dicũt quidam, quod est iste, quia si post securitatem offenderet, tanq̃ fractor pacis tenetur lege Iulia maiestatis, vt j̃. ad legem Iuliã maiestatis. l. §. j. Hæc opinio est falsa, quia ibi loquitur quando aliqd committitur cõtra Principem, vel rempublicam, non c̃ singularem personam. Quare dicũt alij, q̃ qui postea offendit, debet tradi puniendus offenso, argu. l. fin. de leg. j. hoc non est verum, quia est casus specialis in legato, qui nullo modo debet offendi, argu. l. sanctum. ṡ. de rer. diuisi. Et ideo dic [l] s̃m Gui. quod effectus erit q̃ iudex acrius puniat eum, quia hoc potest iudicis officio considerata conditione, argu. l. quid ergo. §. pœna grauior. inf. de his qui notantur infam. Est etiam quædam alia securitas, quæ petitur a iudice, & eam potest ex causa concedere, de qua in §. sed neque. in corpore, de mandatis principum. Et ex cã fẽr bannito põt dari sicut in relegato, j. d. §. sed neque. & l. is qui reus. j̃. de publ. iud. Sed quæro, nunquid iudex teneatur eam seruare: Et gl. in d. §. sed neque dicit quod non. Tu dic vt no. per Cyn. C. de his qui ad ecclesias confugi. l. prin. vbi de hac securitate nota. & no. i l. a. c. t. vide ibi.

ADDITIONES.

a Inducitur in arg. Adde no. in l. sanctum. de re. diui. su.
* Vide Ias. in l. si super possessione. C. de trans. Ant. Ale.
† Clau. Timeat offendi. Et an hoc habeat locum, quando ille, qui timet, prius aliũ offenderat. Vide Bar. in l. qui bona. § qui damni. inf. de dam. inf. Bal. Ang. & alij in d. l. qui bona. § si quis. quia vterq; potest sibi petere caueri. & vide ad materiam Bal. post Inn. in c. j. de off. deleg. & plene Fel. in rub. de treg. & pa.
b Poma. Quandoque. Vide Ale. in rub. inf. de dam. inf.
c De satisd. Vide Ale. in l. 1. sol. mat.
d A p̃sona rei. Adde, q̃ si timeo vim fieri in possessione mea, possum implorare officium iud. ne mihi vis fiat. l. si super possessione. & ibi Bal. C. de trãs. Bar. in l. qui bona. § qui damni. de dam. inf. & in § si quis iuxta. per Spe. in ti. de satis. § fi. versic. area. Et de ea quæ præstatur a persona personæ, vltra Bar. hic, vide etiã per Ale. in consi. 78. 5. vol.
e And. Barb. Quero nunquid. Limita nisi fuisset data ad consilium sapientis. Glo. est sing. in l. si mandato. tuij. § fi. inf. mandati.
f Quæro si Titius. Vide Bar. in l. qui bona. § si quis iuxta. inf. de dam. infe. & quæ ibi dixi in l. capitalium. § statas de pœn.
Poma. Vide Ang. consi. 3 incipi. magnifice do. Alb. hic, Ias. i l. extra territoriũ, in 6. limitatione. Sed tu vide contrarium sing per Bal. in l. j. § huius studij. ff. de iusti. & iu. & Cur. in d. l. extra territorium. in 4. 6. limit.
g Paris. Quæro quanto tempore. Vide Ale. in l. dies cautionis. inf. de dam. inf. ¶
h Duret ista securitas. Dixi post Bar. in d. l. qui bona. § si quis iuxta. inf. de dã. inf.
† Clau. Arbitrio iudicis. Idem tenet Ang. & Ale. in l. dies cautionis. inf. de dam. if. & remissiue per eundem in l 1. sol. mat.
Pro intellectu §. sed neque. in Auth. de mand. prin.
i Pom. Quæro, peto. Vide Ias. l. prætor. § etiam is. inf. de eden.
k Poma. Matthæo de Monte Polmi. Vide R. ph. Cu. consi. 32.
l Paris. Et ideo dic. Vide Corn. cõs. 32. inci. Inculpatus quod cõtra Principem post principium. vbi dicit consilium esse, q̃ apponatur certa pœna.

a **§. Sicuti** Casus humanæ fragilitatis, medico non imputatur, [a] sed imperitia. h. d. Ex hoc cõcludit aliud de iure canonico, quod sicut imperitia nocet, ita casus non nocet sibi, quatum ad irregularitatem, quominus ad alios ordines possit ascendere, vt in c. tua nos, ext. de homic.

ADDITIO.

a Non imputatur. Sed quid in aduocatis & alijs, vide Guido. de Suza. in l. j. C. de adun. diuer. iud.

a **§. Qui vniuersas.** No. q̃ præses potest damnare in metallum, non tamen deportare, vt l. j. §. hi q. j̃. de leg. 3. Ad hoc op. plus est damnare in metallũ q̃ deportare in insulam, quia etiam ex damnatione in metallum amittit libertas, vt Inst. de capitis dim. §. maxima. & §. media. Mõ arguo, cui licet qd̃ est plus, licet qd̃ est minus, ut r̃a iuris, cui licet. Sed præses non potest in insulã deportare, vt d. l. j. §. hi qb. sed hic dr̃, q̃ potest facere quod est maius, vt dixi Solu. damnare in metallum potest, vt hic, non tñ in insulam deportare sine Principe, vt in c̃rio. Rõ, quia insulæ sunt in dominio Principis, nõ ipsius, & licẽtia nõ extẽdit ad ea, nisi ex permissione Principis. De hoc no. Dy. in c. cui licet. ext. de regu. iu. lib. 6. Et per prædicta reprobatur gl. quæ est in §. relegati. Inst. quib. mo. ius pat. pote. solu. vbi fit cõparatio bannii, & deportati: quia præses non põt in insulam deportare, vt d. §. hi quibus. Certe nec bannire, [b] ergo multominus [c] potest rector ciuitatis, q̃ est minor: & hoc dictũ fuit Iac. de Are. in l. 1. & ibi per Cy. C. de hæt. inst.

ADDITIONES.

a Potest damnare. Sed quid si alicui committitur prouincia, seu ciuitas sub protectione, & regimine, an p hoc videat concessum merum, & mixtũ imperium? dic vt p Bar. in l. j. C. de excus. mu. li. 10. vide quæ no. Bar. in l. interdum. ... vt p Bar. in l. j. C. de excus. ... dixi in l. 2. C. de pedan. iud. ... alias est in l. cum inter eos, de acq. rer. do. ... Ruet. Adde an illa gl. sit vera, q̃ banniti nostri temporis æquiparentur deportatis per Alc. & d. Ias. in l. 1. C. de hær. insti. & per Doct. in l. ex facto. ... & plene per An. de Are. ad Tre. Fel. in c. 1. de off. dele. Ale. in consi. 1 7. in 2. vol. & plene per An. de Are. in d. § relegati.
b Nec bannire. Sed hoc non videtur verum, quia in bannimento non assignatur certa insula, sed interdĩ sibi aditus ad patriam, ideo non vĩ sequi, non põt deportare, ergo nec bannire.
c Rector ciuitatis. Rector ciuitatis non potest bannire. Vide quod dixi post Bar. in d. l. imperium.

1 *Bannum & mulcta, æquiparantur.*
2 *Paupertas, quando prosit.*

a **§. Præses.** Mulcta ex causa necessitatis & paupertatis, remitti põt. Et licet ille, cui est facta remissio efficiatur soluẽdo, nõ tñ pp hoc tenet. h. d. vsq; ad fi. & signa gl. Et no a [b] q̃ propter paupertatem & inopiam absolutus, seu remissus licet [c] fiat

ADDITIONES.

a Præses. Vide Bar. in l. 1. in prin. inf. si quis ius d. non obtem.
b Poma. Et no. Vide in simili Bar. in l. si constante. ad fi. inf. sol. mat.
c Quod propter. An autem possit remittere pœnam quæ venit applicãda parti: dic q̃ non. gl. est no. in l. 2. C. de in ius vo. & vide Bal. & gl. in l. rescripta. de preci. im. per. off. unde bonum tex. in c. nisi. de off. dele g. & ibi tex. q̃ iudex amore potest remittere pœnam. Vide Pan. in d. c. clerico. l. dist. & ibi dicit Ant. q. si venit applicanda fisco Principis, indistincte põt remittere pœnã, si applicat parti non, nisi cum cã ante sñiam. post sñiam non potest, nisi pœna sit arbitraria: etiam sine causa potest ante sñiam post autem non. Ita no. Inn. in c. cognoscentes. de const. & no. in c. licet, de pœn. vide ibi per Pet. & alios. Et an iudex possit incontinenti pœnam excommunicationis imponere, vide gl. sing. in l. sing. in l. an actionis. inf. de in litem. And. Bar.

fiat soluendo, non debet exigi, & hoc no. † Et hoc potest valere, nam bannum idem est qđ mulcta & ei æquiparatur, qa sicut mulcta imponitur pp contumaciam, ita & bannū imponitur pp contumaciam & inobedientiā. Pro hoc l. si ideo. ꝟ. de cu. no. Dyn. ꝟ. de custo. reo. l. diuus. & ideo bannitus nō debet haberi pro cōfesso, vt ibi, per Dy. & vr ꝙ magis pp contumaciam q̄ pp delictū. Et qđ bannū mulctæ æquiparetur, est gl. in l. 1. § ex hoc rescripto. ꝟ. de ven. inspi. vbi gl. exponit mulcta. i. bannum. Et idem no. in l. 1. post prin. de adm. tut. Et ex hoc conclude, ꝙ sicut mulcta pp paupertatē potest remitti, ita bannū, quod no. † Itē no. quod paupertas prodest,ª contra l. §. sancimus, in corpore, de testib. collat. 7. Sol. Quantum ad fidem habendam circa testimonium non prodest, imo nocet, quia magis creditur diuiti, quā pauperi. Dic prodest, quantum ad remissionem pœnæ. Op. ad hoc. quia imo quātū ad remissionem pœnæ nocet, vt ꝟ. de incen. rui. nau. l. Pedius. & l. nemo. in fi. C. de sum. tri. & fi. cath. Sol. ibi loquitur in pęna corporali, circa quam nocet paupertas, secus in pœna pecuniaria, vt hic. Opp. ad hancᵇ sol. de l. 1. in fi. de pęnis. & l. quicunq;. C. de ser. fug. Vnde dic, ꝙ quantum ad fidem habendam non prodest, imo nocet, vt §. sancimus. Quantum autem ad remissionē pęnæ, an prosit paupertas, hic subdistingue, aut quæris de pęna corporali, aut pecuniaria. Primo casu nocet, q̄a magis punitur pauper, quā diues, vt d. l. nemo. Secundo casu aut est pęna pecuniaria, seu ordinaria, aut extraordinaria. Primo casu nō prodest paupertas, quia si nō potest soluere pecuniam, luat ī corpore, vt l. quicunque. C. de ser. fug. & l. a. in fi. ꝟ. de pę. Secundo casu prodest paupertas, vt hic & quātum ad dignitatem prosunt diuitiæ, vt C. de decu. l. ad subeunda. lib. 10. Et hoc modo intelligas de paupertate, ꝙ interdum prodest, interdum non, distinguendo vt dixi in l. si quis ad declinādam. C. de epi. & cle. &c.

ADDITIONES

a Paupertas prodest. Vide Bal. in l. l. quis ad declinandam. C. de epis. & cle. & quādo prosit paupertas, & quando diuitiæ, vide per Arch. in c. statutum. de rescr. in 6. & in c. pauper. 11. q. 2. & 31. dist. hoc autem.

Ruer. Adde an paupertas prosit, pulchram distinctionem, quam ponit Ang. de Are. Inst. quib. ea ca. man. non lic. §. 1. & de priuile. paupertatis, vide Fel. in c. significantib. col. 1. extra de offi. deleg.

b Op. ad hanc. Sed quid si ille peruenit ad pinguiorem fortunam, an teneatur soluere pecuniā? Dic ꝙ non, per tex. meliorem in iure, secundum Bal. in l. sed si vnus. §. si ante. ꝟ. de iniu. facit gl. no. in c. sicut dignū. extra de homic. And. Barb. Meno. Boer. q. 349. num. 4.

c Primo casu nocet. De materia vide Bal. in l. quicunque. C. de ser. fu. vbi dicit, ꝙ pro minima pecuniaria pœna ei qui soluendo non est, non potest subrogari in pœnam corporalē. Et adde etiam Bar. ad hoc in d. l. 1. in fi. prin. ꝟ. si quis ius. nō ob. Bal. in l. certa ratione. C. quando prouo. & Bar. in l. quædam. infra de pę. Bal. post Cy. in l. fi. C. de sum. tri. & fi. cath.

LEX VII.

Præses. Ad iudicis officium spectat, facere ædificia refici. h. d. quam l. allegaui, supra l. prox. §. 2. & ibi p Gul. de Cun. &c.

LEX VIII.

a **Sæpe.** ªVerba necessitatiua a principe prolata. ad impetrantē rescripta directa, nō imponunt necessitatem iudici. h. d. No. s. humanū. Item no. ꝙ beneficia principis non interpretātur latissime. Op. ad id,ᵇ quod sub istis verbis, potest adire, nō imponitur necessitas iudici iudicare: ꝯ de §. coges autem. ī corpore. de mand. pr. Sol. ibi fuerunt prolata per principem verba, q̄ necessitatem important, hic vero non. Opp. & vr ꝙ inter verba non est fienda differētia, an dico, præcipio vel iubeo, &c vt l. oē uerbum. C. commu. de leg. & l. peto. in prin. l. vnū ex familia. §. fi. ꝟ. de le. 2. Sol. ibi loquitur in vltima voluntate, hic ī ꝯtractu, alias rescripto. Opp. ad hāc sol. de l. 1. in prin. ꝟ. mand. Pro quorum sol. dic, quod quādoq; hæc verba proferuntur in contractibus, quandoque in vltimis uoluntatibus, quandoq; in rescriptis. Primo casu non est differentia inter hæc verba, nec importāt necessitatem. l. 1. inf. mād. nisi post susceptum mandatum, ut in cōtrario, & in l. in commodato. §. fi. ꝟ. comm. Secundo casu aut sunt verba præceptiua, aut deprecatiua. Primo casu, imponunt necessitatē hæredi, & de hoc non est dubium. Si deprecatiua, tūc aut diriguntur ad hęredem, aut ad legatarium. De quo dic ut no. in d. l. peto. Tertio casu in rescripto, tunc aut dirigitur ad impetrantem rescriptum, aut ad iudicem. Primo casu imponūt necessitatem, ut hic, & l. seq. Si ad iudicem, tunc distingue, vt in gl. quia aut rescriptum dicit, mandamusᶠ vt cognoscas, tunc per hoc non imponitur necessitas cognoscendi, per se, sed potest alij delegare, ut hic. Secus si diceret, p̄cipimus, uel iubemus. Nam uerbum, iubemus, necessitatē importat, vt infra quod iussu, l. 1. secus in uerbo, mandamus, ut l. 1. infra mand. Opp. dicitur hic, ꝙ iudici nō imponit hæc necessitas p hoc, & sic principis rescriptum non interpretatur late, contra l. fi. sup. de const. prin. Sol. ut hic in glo. facit quod no. in l. cum qui calendis, in prin. infra de verb. ob. Quæro nunquid si rescriptum dicat, adire debes iudicem,ᵍ an p hoc sit iudici imposita necessitas? Et videtur ꝙ sic, vt hic, à contrario sensu, tamen hæc gl. tenet contrarium, & melius: quia si hoc diceremus, imponeretur actori necessitas agendi, contra l. 1. C. vt nemo inuit. in rubro & nigro.

ADDITIONES.

a Menoch. Sæpe Ioan. Robert. lib. 4. Senten. c. 23.

b Iom. Op. ad id. Vide Ale. in l. more. ꝟ. de iurisd. om. iud. ubi dicit ꝙ totus mundus approbat istā gl. licet aliqui tenuerint contrariū, vt refert Fel. c. eam te. de rescr. & ibi p mod. in apost. do. Pan. in apost. mandatū & p̄ceptū. Idē tenet Ro. l. 2. ꝟ. de offi. eius & eē sin. appellat Ro. cle. & sæpe. de ver. sig. & Fed. c. procurator. de proc. in 6. & sentit hoc tex. & gl. in l. & qa in ver. aneq̄, in 2. sol. vlt. contrarij. infra de iu. om. iu. Bal. in l. 2. C. cōmu. de le. Fel. c. nam cōcupiscentiā. de constit.

c Imponitur necessitas. Quæ verba in rescriptis importent necessitatē, & q̄ consilium, & qd in cōtractibus & vltimis voluntatibus, vide Ant. in c. nam concupiscentiā, de const. & ibi Imo. & uide tex. cum gl. in l. tutor, inf. de suspe. tut. Io. in l. cum pater. §. mandato, de leg. 2. quæ aūt sit differentia inter mandatū, & præceptū, vide gl. & Arch. 14. q. 1. §. q̄ præcipitur: per aliquos in c. quoniā abb. de offi. dele. gl. no. in c. cum aliquib. de resc. in 6. post gl. hic. & ad ista vide Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iu. & differentiam inter mando, & iubeo. vide per. Bar. in l. 2. C. commu. de le. & Ro. in l. 1. §. 1. inf. de offi. eius, cui mand. est iurisd.

d Primo casu. Vide Arc. in c. ꝙ p̄cipit. 14. q. 1. ubi refert Ro. tenere cōtra istā distinctionē, ꝙ imo verbū, mando, prolatum a superiore, importat necessitatē. Barb. Ruer. Adde de differentia inter præceptum & mandatum, Fel. in c. nam concupiscentiam. extra de const. & in c. eam te col. 7. ver. inter mandatū & præcep. extra de resc. vbi latissime.

e Paris. Quia aut rescriptū. De ista gl. & quæ sit differētia inter verbū mando, & præcipio, seu iubeo, vide Fel. in c. eam te, extra de rescr. in ver. inter mandatum & præceptum, vide Cor. in c. grandi. de sup. neg. præl. in 6. ubi ponit de veritate huius gl. quod quando committitur causa per verbum, præcipio, vel iubeo, non potest alteri delegare, secus si per verbum, mando, vide Bar. in l. omne verbum. C. commu. de leg. vbi Ias. Itero vide Ale. in l. more. inf. de iurisd. om. iud.

Menoch. Dec. in rub. C. de mand. prin. nu. 4. 5.

f Dicit mandamus. Adde Bal. in l. 1. C. quomodo, & quan. iud.

g Adire debes iudicem. Late per Bar. in l. creditores. C. de pig. Adde Bald. in c. 2. apud quem vel quos contro. feu. dixi per illum tex. quod verbum, debet, non importat necessitatem. Et est ratio, quia refertur ad creditorem.

LEX X.

Ex omnibus. Præsidis prouinciæ cognitio est ampla, & cognoscit in prouincia sua de oībus de q̄b. alii magistratus Romæ cognoscunt. h. d. No. tex. quod dēt potius inspici quod fieri debet, quam quod fit. Et gl. colligit arg. ꝯtra illos, qui in defectum legum allegant gl. vt hic.

LEX XIII.

1 *Furiosus satis furore punitur.*
2 *Epistola seu scriptura officialis, quomodo probet.*
3 *Inquisitio quæ sit permissa.*
4 *Potestas potest cogere subditos ad faciendam pacem.*

Congruit. Ad p̄sides spectat generaliter ꝯ latrones inquirere, & hoīes malæ ꝯdōnis & vitæ, & eos punire atq; eorū receptatores; & ad p̄sidis offīn spectat, vt furiosiª in carcere detineant, si alias cōmode retineri nō pñt, & delictū p furiosum tpe furoris cōmissum puniri nō debet. secus si fuisset cōmissum tpe sanæ mentis.ᵇ & ad custodiā furiosorū dēt aliquis deputari, q si sit negligēs, punit. h. d. vsq; ad fi. † No. tex. qđ receptatores puniunt. No. † qđ furiosus satis punit ipso furore, & sic nō debet afflictio addi afflicto. No. † qđ epistola seu scriptura officialis facit pbationē. Dic contra de pcu. d. l. si pcurator. & ꝟ. de pac. l. epistola. Et no. q̄ño debet pcurare circa paces faciēdas. Itē qđ custodes puniunt de negligentia, vt s. de offi. præfe. vigi. l. 3. §. 1. & vr † quod inquisitio de qua hic dr, sit prohibita, cq̄a nemo sine accusatore punit, vt l. rescripto. §. si quis, ꝟ. de mun. & hon. sm Iac. But. dic, qđ quædā est inquisitio facti, q̄ fit generaliter, & ista est pmissa, vt hic. Nā præses debet generaliter inquirere, vt malis hoībus prouincia purget. Et hæc est practica, quā in prin. sui regiminis rectores faciūt, generalē. s. inquisitionē, per hāc l. Quædā est inquisitio spālis, ꝯ certam personā, & ista tr̄ est prohibita, quia nemo sine accusatore punit, vt d. l. rescripto. §. si qs, de mun. & hon. nisi in casib. no. in l. 2. §. si publico, ꝟ. ad l. Iuliā. de adul. no. in l. nullum. C. de rest. Et aduerte,ᵈ quia etiam in casibus permissis,ᵉ iudex non debet inquirere, nisi indicijs præcedentibus, aut fama publica referente, vt l. iustissimos. C. de off. recto. prouin. quam no. & probatur ext. de accu. c. qualiter & quando. Itē potest inquirere secundum Iac. ad relationem nuncij iurati. Pro hoc l. diuus, inf. de cust. reo. no. Doct. in l. ea quidem, C. de accu. dixi in l. j. s. de off. præfe. vib.

ADDITIONES.

a Vt furiosi in carcere. Furiosi debēt incarcerari, adde Bal. in c. 1. an ille qui interfecit fratrem dñi sui, dicit quod vasallus qui est effectus furiosus potest ex culpis præcedentibus ciuiliter condemnari, nō criminaliter. De hac materia vide Imo. in repe. c. Raynutius. de testa. no. in c. cum percussio. 7. q. 1.

b Paris. Tempore sanæ metis. Vide Ias. in l. ex facto. ff. de vulg. & pupil.

f Clan. Ad fi. præses prouinciæ non solum debet prouincia malis hominib. purgare, sed etiam mare, ut no. idem Bar. in l. 1. ver. & sic patet. de classic. lib. 11. C.

c Sit prohibita. In inquisitione generali & speciali, & vide Bart. in l. 2. §. si publico de adul.ª Meno. Dec. consi. 175. col. 2. Marsil. practi. crimin. §. constante. nu. 89. cō si. 35. nu. 5. Seno. l. admonendi. nu. 124. ff de iureiuran.

d Poma. Et aduerte. Vide Arc. in c. cum oporteat. de accu.

e Casibus permissis. Verum est si opponatur, aliter nō, c. fi. de accu. in 6. quem tex. allc. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in ver. denunciationē. & dum Bar. dicit quod sufficiat fama. adde Bal. in l. 1. C. qui accu. & id quod dicit hic Bart. dicit quod sufficiat fama. adde Bal. in l. 1. C. qui accu. & id quod dicit hic Bar. fallit in inquisitione generali, & in alijs multis casib. secundum Ang. in l. si vacantia. lib. 10. C. de bo. vac. Item fallit in inquisitione formata consulto principe. l. nullus. & ibi Bal. C. ec. ad l. Iul. maie. & Inno. in c. cum oporteat. in fi. de accu.

† Et inducitur in argum. ad quæst. quod potestates prouinciarum siue terrarum non possunt cogere ciues, & prouinciales suos ad faciendam pacem, quod non in corpore de mand. prin. §. deinde. & no. ff. de vsufr. l. si vsusfructus. §. inter duos ass. est l. æquissimum. Contra hoc facit in Auth. vt iud. sine quoquo suff. §. fi. colla. 9. & ideo dic, quod interdum quæritur de pace fienda inter vnam ciuitatem & aliam, & hoc casu præses siue potestas debet se interponere vt fiat, vt est tex. in §. deinde, per all. Quandoque quæritur de pace facienda inter singulares personas, & tunc, aut quod vertitur criminalis, aut ciuilis. Primo casu debet interponere se, & eos cogere, vt ff. de vsuf. l. si vsusfructus, §. si inter duos, secundo casu debet monere partes ad concordiam, maxime vbi iura primum consent illam, alias non, & ita intellige d. §. fi. in fi. vt liti. iurent.

ADDITIONES.

a Pom. Et inducitur. Vide Ale. in l. j. §. & post operis, ff. de no. ope. nun. in 3. no. Fel. in rubr. de tre. & pa. Pan. consi. 108. in 2. vol.

b Ad quæst. Vide Ang. in Auth. vt liti. iurent §. fi. & Bal. in l. 1. §. quies, de offi. præf. vrbi. & in l. quidam existimauerunt, ff. si cer. pet. Adde Abb. consi. 108. 3. lib.

c Bar. Cogere ciues. Adde an iudex possit cogere ciues ad faciendum pacem, transactionem ad compromissum, per Bar. & alios in l. æquissimum, ff. de vsufru. & ibi Ale. & per Alex. in l. j. §. & post operis, col. 3. versic. 8. no. de ope nou. nunc. vbi dat plures rationes, & in l. quidam existimauerunt, ff. si cer. pet. plene per Fely. in rub. de treu. & pa.

d Pom. Si per. vide quo nos r. per Mod. in l. j. C. qui desunt aduo. & vide Bart. in d. §. si inter duos, hoc alle. vide Bal. in c. cum ecclesia Sutrina. Ant. de But. Imo, & Doc. quidam pe. P. n. Ale. & Mod. l. quidam existimauerunt, inf. si cer. pet.

LEX XV.

Aud. Ibi, & pernoctare. i. per totam noctem stare, vt l. vrbana, §. pernoctare, ff. de ver. sig. Nam dictio, per, perfectionem denotat, & ideo per totam noctem intelligitur.

LEX XVI.

1 Lis quare in delictis contestari debeat.
2 Præscriptio quando currat non valenti agere, & nu. 3.
4 Præses de iniuria sibi facta non cognoscit.
5 Præses de delicto commisso per eius familiam quando poterit cognoscere.
6 Præses de lite vertente inter eius familiares cognoscere poterit.

Senatusconsulto. a Primo ponit de actionib. competentib. præsidi, vel eius familiæ, ex contractibus, vtrum durante officio possint intentari, & quare ei consulatur si non possint intentari. Secundo ponit de actionib. competentib. ex maleficio. Secunda ibi, si quid in. Et prima subdiuidit in duas, quia primo prohibet, secundo remedium adhibet. Secunda ibi, ita vt actiones. Et breuiter h. d. Actiones præsidi vel eius familiæ competentes, non possunt intentari efficaciter, durante officio, sed si tempore amissæ forent, daretur eis restitutio, & hoc in actionib. competentib. ex contractib. Competentes autem ex delicto possunt intentari, vt lis in eis contestetur, h. d. parcissime ius dicatur, i. eis ius non dicatur, secundum gl. Et no. secundum Ia. hic, quia potest mittere executorem. i. baiulum. Quæro, quare † magis in delictis contestatur lis, quam in aliis? Rndeo, quia actio ex delicto potest perire, adeo quod restitutio non habet locum, vt quia erat mortuus delinquens, quo casu non possit agi contra hæredem, vt l. j. C. ex deli. defun. Vnde necessaria est litis contestatio: secus in aliis ciuilibus actionib. quæ transeunt ad hæredem sine contestatione. Et no. ex isto tex. quod hic b præstantur duæ cautiones, b secundum Iac. Bu. Nam satisdat per fideiussores, vt l. si fideiussor, qui satisdare cog. & tamen hic dicitur, quod debet satisdare de iudicio sisti, & de re non baratanda. Et hunc tex. all. glos. in l. si fideiussor, c §. fi. ff. alle. † Opp. ad hanc legem, dicitur hic, antequam in prouinciam venerint, ergo a contrario sensu vr. quod debeat eis dici ius postquam in prouinciam venerint. Sed contra hoc op. ff. de iu. l. pars literarum, & ff. de iniu. l. nec magistratib. Sol. quod hic dicitur antequam in prouinciam veniat, debet subaudiri, multo minus quam post. & arg. a contrario sensu, non est licitum, vt l. consentiula, C. de epis. & cle. Dicitur hic, quod actio restituitur, & restitutio præsupponit amissionem. Contra hoc vr. quod hoc casu actiones non amittuntur, vt l. 2. §. sed & fiagam, ff. de iu. Sol. Actiones non amittuntur, vt ibi, quia restituuntur, vt hic. Op. dicitur hic, quod istis officialib. restituuntur actiones per rescriptum si sunt peremptæ. Sed contra hoc: nam non valenti agere non currit præscriptio, vt C. de anna. exce. l. 1. in fi. ergo non sunt actiones amissæ. Sol. Hic amittuntur actiones, quia illi poterant præscriptionem per executionem interrumpere. Opp. ad hoc, si id potuerunt, fuerunt in negligentia, ergo non debet restitui, vt ff. e. qui. ex cau. maio. l. non negligentib. & ff. de reg. iur. l. quod quis. Sol. Licet hoc possent, non tamen commode, propter multa negocia quæ habebant expedire. Op. ad hoc: nam licet per se ipsos commode non poterant agere, tamen per procuratorem poterant, vt ff. de muner. l. Papinianus exuli. Huius timore, quidam retinent primam expositionem gl. quod parcissime, ponatur pro non, q. d. quod durante officio non 3 possit agere, & sic restitutio debeat dari, vt hic innuit in tex. † Op. imo indistincte non valenti agere non currit præscriptio, d vt ff. de ser. rusti. præ. l. & Attilicinus. Pro quorum sol. dic. secundum Gui. quod aut quis est impeditus impedimento iuris, aut facti. † Primo casu, aut impedimentum superuenit ante actionem competentem, aut post. Si ante, non valenti agere non currit præscriptio, vt l. j. in fi. de ann. exc. Si vero post actionem competentem, venit impedimentum, tunc currit præscriptio, tamen datur restitutio, vt hic. Secundo casu principali quando est impeditus impedimento facti, & tunc aut impedimentum est iustum, & præscriptio currit, & datur restitutio, vt d. l. & Attilicinus. Si vero non est iustum impedimentum, e tunc præscriptio currit, & non datur restitutio, vt ff. si quis ca. l. 2. §. si quis. tamen Iac. Bu. eum reprehendit in primis duob. casib. dum dicit, quod non currit præscriptio, quando est impedimentum ante actionem competentem, hoc est falsum per hanc l. Nam si præsides isti extitissent postquam in prouinciam venerunt, multo minus debet eis ius dici vt hic no. in gl. magna ergo multo magis debet ei restitutio concedi. Item in 2. memb. reprehendit, vbi dicit Gui. quod si impedimentum superuenit post actionem competentem, currit præscriptio, sed datur restitutio, vt hic. Sed hoc secundum Iac. est falsum per l. sancimus. §. donec, C. de iu. del. Quæro f hic secundum Ia. Bu. † nunquid impedito currat 4 præscriptio, & nunquid impedimentum tollat præscriptionem inchoatam, vel inchoandam. Sic dicas, aut est impedimentum ratione rei, quia non præscriptibilis, & tunc tale impedimentum superueniens non tollit præscriptionem inchoatam, sed impedit inchoandam, vt l. si fundum, ff. de fun. do. Si vero impedimentum est ex parte agentis, seu agere debentis, & tunc aut omnino impedit agere, & tunc tale impedimentum impedit præscriptionem inchoatam, & inchoandam, vt l. 1. §. fi. C. de ann. exce. Aut non impedit omnino agere, sed commode non potest agere, & tunc currit præscriptio sed datur re- g stitutio. Et ita intelligit hanc l. Ia. Bu. vel si vis defendere gl. tamen ad primum quod iste tex. nihil dicit de eo quod dixit Iac. quod si impedimentum superueniat ante actionem competentem, quod currit præscriptio, & detur restitutio. nec glo. h. d. sed breuiter dicit quod non debet eis ius dici, nec dicit quod currat præscriptio, & detur restitutio. Imo h. d. no. tex. de his qui antequam ad prouinciam venerint, contraxerunt. ideo dico, quod non currit præscriptio ipso iure, & sic non sit necessaria restitutio. Et hanc opi. tenet Cy. hic, & ideo teneas distinctionem Gui. Non ob. §. donec, quia ibi potest dici quod impedimentum superuenit etiam ante actionem competentem contra hæredem, inuentarium facientem, vt d. §. donec, fit mentio. Opp. dicitur hic, quod debet sequestrari contra l. j. C. de prohi. sequest. Sol. Ibi est regulare, hic est casus specialis, quando esset 5 persona suspecta. Dic vt no. in d. l. si fideiussor. §. fi. † Quæro, quid si est facta iniuria non familiari, sed præsidi, an habeat locum finis huius legis? Et tenet gl. quod non, vt de hoc coram se possit cognosci, vt l. fi. C. ne quis in sua cau. sed coram superiori potest lis contestari. De hoc disputauit Iac. de Are. q. quam recitat Cyn. in l. fi. C. ne quis in sua ca. Quæro, dicitur hic, quod recipit, sed quid si aliquis familiaris facit alicui iniuriam, an de hoc præses poterit cognoscere? Et tenet gl. quod non. Tamen contra eam vr. tex. ff. de pe. l. si quid forte. §. si quos & no. ibi in gl. Puto quod præses vel potestas de delicto commisso per familiam suam, circa suum officium, possit cognoscere, & punire. Et ita intelligo hanc l. si autem in aliam personam, tunc habet locum quod ibi not. Contra facit multum in l. nulli, C. 6 quorum appella. non reci. Quæro, † quod versatur inter familiares h præsidis, an de hoc præses poterit cognoscere? h Et tenent Doc. nostri, quod cessat ratio suspicionis. Secus si verteretur inter prouinciales

ADDITIONES.

a Senatus. De materia per Ia. de Bel. in Auth. vt iud. sine quoquo suff. §. si quis autem præter, & an possint criminaliter puniri Bart. in l. hos accusare, inf. de ac. & vide Ang. in l. qui iurisdictioni, ff. de iu. om. iu. & vide Pau. de Ca. in l. pe. inf. de off. asses.

b Duæ cautiones. Facit quod no. in d. l. diuortio, §. interdum, fol. ma. & quod ibi Bal. & Imo. in §. fi. post gl. ibi.

c Poma. Si fideiussor. Vide Bal. in l. j. in 13. opp. C. qui admi. & de materia per Cyn. in l. quoties, C. de preci. imp. off.

d Præscriptio. Adde Bal. in l. quoties, C. de prec. imp. off. & in l. j. in 21. opp. cum trib. seq. C. qui admi. Meno. Balb. de præscr. 3. par. 6. par. prin. ver. 22. casus.

Pau. Etiam in terminis statutorum quantumcunque generaliter loquentium, vide Soc. in l. si in diem in 4. no. inf. de cod. & dem. Bal. in auth. nisi triennale, C. de bon. ma. & adde quod etiam si quis esset impeditus ex sua culpa, & de facto, non currit sibi præscriptio, vide Ale. consi. 58. in 5. volu. circa fi. & eundem in apost. magna ad Bar. in l. j. §. si quis autem propter inundationem, de iti. actuque pri. Item vide Bar. in l. Aristo, §. fi. inf. de do. quod actioni ratione euictionis non currit præscriptio, nisi a tempore quo euincitur res, non a prin. contractus, quia actio de euictione non oritur. Item quod volens se excusare propter impedimentum debet omnia possibilia facere, vt remoueat impedimentum vide Soc. in l. quibus dieb. in 3. no. inf. de cod. & dem. uide Co. consi. 74. Fel. in c. transmissa. ext. de præscr. Quomodo autem contra iuste impeditum committatur pœna, uide in l. quis, inf. de cod. & dem. Mo. in l. 2. C. de iu. emph. ponunt de hærede ignorante. Et de illa gl. & de hoc impedimento, quando iudex multitudine causarum impedit, uide Fel. in c. cum olim. ext. de re iu. & ibi generaliter vult quod multitudo negociorum, præbeat iustum impedimentum, uide Bart. in rep. rub. de fi. instr. Item de materia quod habeat facere impeditus, ad probandum impedimentum, quod sit necesse quod expresse protestetur de impedimento, vide Fel. in c. ex transmissa, in prin. ext. de p. & ibi etiam ponit multa de modo probandi impedimentum, & quod debeat fieri protestatio, quod ubi impediretur ex facto iudicis, debet fieri requisitio a iudice cum instantia, uide Ias. in l. properandum, §. sin autem vtraque, C. de iu. & vide etiam quod debeat fieri protestatio per impeditum, Cors. in c. grandi, in ver. no. ibi pro hoc autem, de sup. neg. prel. in 6. vide Ale. in l. de pupillo, §. si quis ipsi pretori, de ope. no. nun. vbi etiam Ias. in 2. no. An autem credatur iudici asserenti se fuisse absentem, vel aliter impeditum, vide in l. si forte, inf. de cast. pec. ad Bar. Item de materia ista impedimenti in causa appellationis, vide quæ habes in auth. ei qui, C. de temp. app. & in auth. item si e. Et generaliter ad materiam impedimenti, uide Ias. in l. fi. inf. de fer. Peru. in c. ex ratione, de app. Fel. in c. venerabilis, de iud. Ias. in d. l. de pupillo, § si quis ipsi pretori, vbi limitat.

† Cla. Aut facti. Vide Fel. in c. ex transmissa, de præs. & Pa. de Ca. in consi. 190.

e Impedimentum. Limitano ad regulam, non ualenti agere, &c. & no. Ang. hanc glo. in ver. restituerent, quod concurrit præscriptionis tempus, si iudex propter multitudinem negociorum impeditus est, adeo quod eum non possim adire, & quod impedimento iuris non currat præscriptio, est tex. & gl. ibi, Bar. in l. j. §. si quis propter, de iti. actuq. pri. & ibi dixi.

f Poma. Quæro, vide Pan. consi. 3. in 2. vol. & consi. 22. eo. volu. & per Fel. in ca. ex transmissa, de præscr.

g Rnde ad primum. Vide Bal. & Ang. in l. j. C. de ann. exce. & Bal. in l. naturaliter, inf. de vsuc. Imo. in c. quia propter de concess. preb. & ibi dicit quod de iure can. impedito impedimento facti, non currit præscriptio, quid autem si agere ualenti obstet exceptio compensationis, per Pet. de Anch. in consi. 5.

Pro intellectu l. sancimus, §. donec, C. de iure delib.

Ruer. Adde an & quando impedito agere currat vel non currat præscriptio per D. Abbatem in c. ex transmissa. ext. de præscr. cum concord. de quibus per D. Fel. ibi, & per D. Ias. Inst. de ac. §. rursus.

h Cognoscere. vide in d. l. si quis forte, hic all.

ciales & familiares, quia est suspicio, quod magis faueret familiari, quam prouinciali, & hoc non est, quando vertitur inter familiares, vnde cessat arg. l. adigere. §. quamuis, de iure pat. &c.

L E X XVII.

Si forte. Not. quod ignorans potest id, quod nō posset sciēs contra l. Labeo. ff. de supel. leg. Solu. Ibi scientia vel ignorantia non est de substantia.

L E X XVIII.

Plebiscito. a No. gl. quę dicit, quod non debent aliqua exenia recipere, tñ reprehenditur per Gui. quia inhumanū esset, non recipere interdū aliqua exenia, per l. solēt, §. de of. procu. & leg. Nec ob. §. hic alleg. in gl. qui dicit, quod auaritia debet refrenari, quia non est auaritia, aliqua recipere. †

A D D I T I O N E S.

a Plebiscito. Vide Ang. in l. iurisgen. §. prætor inf. de pac.
Parif. Circa illud quod non possunt officiales munera accipere, uide quæ dicit Deutero, c. 10. quod munera excęcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum, secundum Ang. in l. non dubium, C. de test. & ibi fis circa prin. vide quæ dicit Bar in l. Aquilius. inf. de don. ubi dicit, an possit habitans gratis accipere ab alio, vide Ale. consi. 206 uol. 1.
† Clau. recipere Vide omnino Ale. consi. 206. in 4. dub.

L E X XIX.

a **Obseruandum.** a Magistratus non dēt lenis esse suis officialib. seu subditis, ne aūs contemnat, h. d. No. tex. quod ex conuersatione ęquali, nascitur contemptus, &c. Et no. ibi, non est constantis, &c. Et hoc faciunt Bono.

A D D I T I O.

a Poma. Obseruandum. Vide pro hoc, Cap. consi. 49.

L E X XIX.

Legatus. a No. istā legē b optimam, & hic est casus fm Ia. Bu. quod donatio facta a Cōstātino nihil valuit, qa a seipso nō potuit abdicare, nisi in manib. pop. Ro. Et signa. gl. dixi ꝯ in proœ. Contrarium not. in l. i. §. cum vrbē. ff. de of. præf. vrb. Vide Inn. in c. quod in duob. & c. fi. de renun. & c. fi. de resti. in īte. vbi per eum, & multa pulchra circa istam legem vide.

A D D I T I O N E S.

a Paris. Legatus. An valeat renunciatio officij, vel beneficij, absq; eo quod fecit in manibus superioris, vide Ale. in l. si quis vi, §. differentia, in fi. inf. de acq. poss.
b Barb. Istā l. Bar. in consi. 99. inc. ciuitati Cam[illegible], vbi consuluit, quod si rector prouinciæ disit, dum legationis officio fungeretur, an videtur cum esset rector, consuluit, quod sic, quia rector dicitur legatus.
c A Constantino. Vide omnino Bar. in l. si quis, §. differentia, in fi. inf. de acq. pos. & per Doc. in c. ex ore. de his quæ fi. a maio. par. ca. Ro. in l. is qui hæres, in princ. de acq. hær. Bal. in l. Barbarius Phil. ad fi. su. de off. præt. & quæ no. in c. de regularib. & in c. ex insinuatione, de simo. & ibi per Doc.

L E X XXI.

Præses. No. quod si hic loqr, quod agat ciuiliter de ser. cor. probat fm Gui. quod acta in cā ciuili probent in cā criminali, quia in fine dicit de criminali, dum dt, seuerissime. gl. est l. si qs ad se fundum, C. ad leg. Iul. de vi. & no. in l. is apud quē, de edē & per Cyn. in l. i. C. quā ciui. ac cri. [illegible] in & in d. l. si quis. Facit tex. in Auth. de mand. prin. §. quod si delinquentes, & alle. l. interdum, §. qui furem. ff. de fur. facit l. pen. ff. de cal. &c.

a *De officio procuratoris Cæsaris.* a *Rubr.*

A D D I T I O.

a Parif. Super rub. de procu. Cæsaris. Adde quod de materia ista ponit Iaf. hic in lect.

L E X P R I M A.

1 *Acta & gesta, quomodo differant, & in rep. nu. 1,*
2 *Libellus an procedat si dicatur, quia alias in iudicio gessi negocia tua, & in repet. num. 2.*
3 *Error quando impediat translationem dominij, & in rep. nu 8.*
4 *Procurator Cæsaris, an possit vendere & habere fidem de pretio.*
5 *Procurator priuati an possit uendere & habere fidem de pretio,*
6 *Clausula, promittens ratum & firmum habere in mandato procuratoris, an importet liberam administrationem, & in rep. nu. 9,*
7 *Procurator constitutus ad uendendum, an possit facere alium procuratorem, & in rep. nu. 11.*

a **Quæ acta.** a Gesta per procuratorē Cæsaris tenēt, & valent, dūmodo diligenter, & nō contra cōmodum Cæsaris sint gesta: & per procuratorē Cæsaris quærit hęreditas Cæsari, quæ si appareat postea nō soluēdo, hr pro nō adita, h. d. vsq; ad l. curatores. Et diuidit in quatuor partes, qa in prima ponit vnum dictum gñale. In scda ponit aliud dictū cū quadā limitatione primi dicti. In tertia ponit vnū spāle circa procuratorē Cæsaris. In quarta ponit aliud spāle. Scda ibi, si rē Cæsaris. Tertia ibi, est hoc pcipuū. Quarta est in l. seq. quod si ea. Not. hic qd procurator simplr constitutus, videat hēre liberā administrationem fm la. sed spāle est in hoc procuratore. No. quod error in dñio impedit translationem dñij. Itē no. quod per procuratorē hęreditas Cæsari qritur, qd non est in alio tacite, vt hic, vel expsse, vt l. per procuratorē, de b acq. hær. Item no. quod interdum hęreditas adita hr pro nō adita, b quod c nō est alibi, nisi in minore, vt le. i. C. si ser. ab hær. absti. Op. oī hic, c 1 acta, † & gesta, quę vīr idem, sed de nā copulę est inter diuersa copulare, vt no. de iu. & fac. ign. in rub. l. fin. C. per quas personas no. acqui. hic vr copulari idem. ergo, &c. Huius timore dicit gl. quod acta: est nomen gñale, & cōprehēdit acta in iudicio, & ext. Sed verbum, gesta, cōprehēdit tm ea, quæ fiūt extra iudiciū. p. l. Labeo in fi. d de ver. sig. & illa lex nihil de h. d. Vñ dicas, d qd hic est quidam icul cario verborū ad maiorem expssionem, sicut aīs in l. certi cōdō. in a pri. ff. si cer. pet. Et pro pdicta fm gl. qdā † reprehendunt talē libellū. Ago contra te, qa alias gessi in iudicio negocia tua, & c. quare peto, &c. Vnde dñt qdā, quod libellus non procedit, qa nō trahit verbum, gerer, ad ea, quæ in iudicio fiūt. Tu dic contrarium fm Doc. qa vtrunq; est gñale, vt dixi, nā posito quod esset dubium verbum, gerere in pacto re debet interpretari, vt ff. de iud. l. si quis intētione ambigua. Oppo. dr hic, quod acta per procuratorē valent. postea in ver. deniq; dt contrarium. Sol. Gesta per procuratorem Cæsaris valent, vt in prin. dummodo tñ non sint contra cōmodū eius, vt in contrario. Opp. dr hic, quod si alienat rem Cæsaris vt propriā, non transfert dñium, contra l. seruum Titij. 2. rñ. ff. man. vbi procurator alienat rem dñi, tanq suā propriā, & tamen dñium trāsfert. Sol. dicit gl. ibi interuenit mādatū dñi, licet ignoraret rem esse suam: hic interuenit mandatum Cæsaris. Vel dic fm Doct. nros. quod ibi fuit error in cā dñij, quia ibi dñs bene sciebat, ad se rem pertinere, uel spectare, sed ignorabat ex qua cā, & sic errabat in cā qui error non impedit translationem dñij, ut ibi, plus qa ibi fuit error in psona dñi, cuius res erat: hic in persona procuratoris. Opp. dr hic, quod procurator tradēdo rē Cæsaris, non trāsfert dñiū, quasi error hoc impediat, ff. l. Iulianus. § i. ff. de cur. fur. Sol. Ibi curator tradebat rem suā, vt rem dñi, & sciebat rē esse suam. Vnde licet tradat eam tanq dñi sui, transfert dñium, vt hic. Oppo. ad hanc sol. de l. si procurator, la 2. ff. de acq. re. do. Sol. Ibi procurator tradit rem uere suam, quā ignorat esset suā, & iō nō transfert dñium, vt ibi. Opp. & vr, quod procurator indistincte transfert dñium alienando, ff. de procu. l. procurator cui libera. Solu. ibi tradebat rem dñi scienter, & libera administratio erat ei concessa. Et ideo dñium 3 transfert, alias nō. Op. immo vr, † quod indistincte error impedit translationē dñij, vt ff. de fur. l. si quis vxori. §. cū Titio. Solu. ibi errabat in persona, qui error impedit translationem dñij. Opp. de l. si quis vxori. §. cum Titio. & §. seruus qui. Sol. ibi fuit error in qualitate personæ, quia persona non erat habilis ad recipiendum, & ideo non transfert dñium. Oppo. ad prædicta, quod indistincte error e non impediat e dominij translationem, vt ff. de acq. rer. do. l. cum in corpus. Sol. ibi errabatur in cā traditionis, q error non impedit ut ibi. Op. ad hāc sol. de l. si ego. ff. si cer. pet. Sol. ibi vnica cā tātum erat habilis ad translationem dñij, & apparet, quod tradens nolebat dñium transferre, nisi ex unica cā, vnde non transfert dñium, ut ibi, Secus si ambæ erant habiles ad dñium transferendum, vt d. l. cum in corpus, nisi appareret tradentē ex una cā tm, se velle dñium transferre, qa tunc non transfert dñium, vt d. l. si ego, in princ. Pro f quonim Sol. sic distingue: f nam quandoq; errat circa personam, qñq; circa rem. qñq; circa dñium, qñq; circa cām dñij, quandoq; circa cām traditionis dñij. Primo casu, quando circa personā erratur, aut errat circa substantiā ipsius psonæ, & tunc talis error impedit translationem dñij, vt d. l. si quis vxori. §. cum Titio, & § seruus qui. ff. de fur. Aut errat in qualitate personæ, ut si puto talem liberū, cum sit seruus, vel patremfa. cum sit filiusf. tunc non impeditur translatio dñij, vt d. l. si quis vxori. §. cum Titio, & §. seruus. Aut putabam te diuitem, cum tu esses pauper, nā talis error non impedit translationem dñij, nisi circa hoc sit cōmissa falsitas, vel dolus, vt l. si is qui. §. si in Titium, ff. de fur. & l. quod si cum scires ff. de dolo. Aut est erratum, qa credebā te procuratorem Titij, cū nō eras, & tunc, aut nunquā habuisti mandatum, aut habuisti, sed fuit reuocatum. In Primo casu sit furtum. Secūdo non, ut no. per gl. & Doct. in l. falsus, de fur. & ibi per Cy. & in l. si procurator, de cō g di. ob cau. Si uero putabam te sanę mentis, g cum sis furiosus, tūc ēt impedit dominij translationem, vt l. quod meo. §. si furioso, ff. de acq. poss. & hoc de primo membro. In secundo membro princ h cipali, quando erratur circa rem, h tūc aut erratur in corpore rei, ut quando volo dare equum, dedi hoīem, tunc impedit translationem dñij, vt ff. de contrah. emp. in l. in venditionibus. Si vero erratur in substātia rei, vt qñ volo dare massam argētcā. & ipsa est de ære, & tūc vitiat dñij trāslationē, nec contractus vēditionis ualet, vt in d. l. in venditio-

A D D I T I O N E S.

a Quæ acta. Vide Barb. consi. 20. alias 10. in 2. vol.
b Non adita. Idem in ecclesia secundum Bal. in l. 1. C. qui admi. in 3. oppo.
c Barb. Opp. dr hic. No. de materia copulæ, uide Bar. in l. 2. in prin. de uult. ,& in.
d Menoch. Vnde dicas. Deci. l. quę dubitationis, nu. 2. de reg. iu.
e Non impediat. Et adde quod quemadmodum error in ca dationis vel dñij non impedit dñij translationē, si fiat solutio per principalē, ita nec ēt si fiat p procuratorem, gl. est sing. scdm Ang. ibi in l. seruus initio, inf. de fideiuf. sed pro illa glo. vr tex. in l. cum indebitum, inf. de cond. ind. facit tex. in l. si procurator. eo. tit.
f Sic distingue. Adde illis Item si cum putaui. de neg. gest. ubi error in persona videtur quod impediat quasi contractum.
Ruer. Adde circa istam descriptionem D. Iaf. hic in 3. col. ubi plene.
g Sanæ mentis. An autem si putabam te seruum, qui es liber, & tecum contraxi impediatur actio? tex. est quod non in l. si is qui 9. si liber, inf. commo.
h Quando erratur circa rem. Fac uni no. in l. si rem aliquā, de acq. pos. per Bart. & quod no. in l. cū falsa, C. de iur. & fac. igno. Bal. in rub. C. de contrah. emp. in 14. q.

ditionib. in fi. & l. se. licet stipso valeat vt ꝟ de verb. oblig. l. si id ꝙ. Et ratio ibi reddit de hoc ꝑ gl. Si añt errat in noîe rei ꝓprio, aut appellatiuo, de quo dic, vt no. i l. si qs i fundi vocabulo, ꝟ de le. i. Qñque errat in pondere, vel mensura rei, & tunc impedit dñij träslatio in eo, in quo est erratum. vt d. l. si qs vxori. §. si maiora & no. in l. arbitrio. § de eo. ꝟ. de dolo. Tertio casu pricipali, qñ errat i dñio, a tūc intro gl q̃ est hic melior, q̃ sit alibi. Dic, aut errās tradidit rem suam, aut alienam. Si suam, aut ipse scit ipsam esse suam, sed tradidit eam tanq̃ alienam, tūc transfert dñium, vt l. Iulia. §. fi. ꝟ. de cur. fur. Aut ignorabat rem esse suā, & tunc aut tradidit eam, tanq̃ eēt eius cui tradidit, & impedit dñij translatio, vt l. 3. §. subtilius, ꝟ. de cōdi. cau. da. fallit fm gl. qñ traderet authoritate rei iudicatæ, quo casu ꝑ sñiam mediante traditione transfert dñium, vt dixi in le. ex hoc iure. §. de iusti. & iu. & no. Insti. de offi. iud. §. fi. & l. Pōponius. §. iussu. ꝟ. de acq. poss. Aut tradidit rē, non tanq̃ eius cui tradidit, & tunc aut tradidit eā, tanq̃ alterius, a quo cām hēt, & tūc nō impedit träslationē dñij, vt l. eius q in ꝓuincia, §. quas vero, ꝟ. si cer. pet. & ibi no. in gl magistra. in verbo. alienatas esse, & ibi latissime per Gul. de Cu. Aut tradidit eam tanq̃ alterius, a quo cām non hēt, & tunc talis traditio impedit träslationem dñij, vt l. si procurator, ꝟ. de acq. rer. do. Si vero tradit rem alienam, tunc aut tradit vt suā, & dñium nō transfert, ut hac l. nec pōt hēri rata a dño rei hæc translatio, nisi i subsidiū, perempta re, vel ꝑscripta, vt l. mi. C. de rei vē. Dic vt ibi. Si vero tradit rem alienā, non ut suam, sed tanq̃ dñi, tūc aut non hēt mandatum ad hoc, & dñium non transfert, ut l. j. C. de re. alie. non alie. & ꝑ totum. Aut hēt mandatum, & tūc alienat in dub. casib. si hēt mādatū spāle, vel gñale cū libera, vt in rem suā sit ꝓcurator, & non in alio casu. no. hic in fi. gl. magnæ, vt l. ꝓcurator cui libera. ꝟ. de ꝓc. & hāc gl. signa, & tene mēti. In quarto mēbro, qñ errat in cā dñij, vt credo me dñm ex vna cā, & sum ex alia tunc impedit dñij translatio, vt l. seruū Titij. ꝟ. man. fm nr̄os Doc.

b In quinto mēbro, qñ errat in cā b traditionis, tūc aut ambo ꝯhentes in eandē cām cōsenserunt, licet errent, & tūc nō impedit dñij translatio, sed hñt locū remedia iuris, vt cōdictio indebiti, vel ob cām, vt ꝑ totū tit. de cōd. inde. vel ob cām. Aut nō cōcordāt in eādē cām, & tunc aut vtraq; est habilis ad dñium transferendū, aut altera tm̄: si altera tm̄, non transfert dñium, vt ꝟ. si cer pet. l. si ego. in fi. Si vero vtraq; erat habilis ad dñium transferendū, & tūc aut apparet ꝙ tradens ex una cā tm̄, volebat dñium transferre, nō ex alia, & hoc casu impeditur dñij träslatio, d. l. si ego. in prin. Aut nō apparet, ꝙ voluerit tm̄ ex una cā tradere, tunc talis error in cā traditionis non impedit dñij translationem, d. l. cum in corpus. ꝟ. de acq. rer. do. Opp. dr̄ hic, ꝙ transfert qñ consensu Cæsaris facit, immo ēt sine eius ꝯsēsu, vt l. mulier. §. sed etenim. ver. sed si cū distrahere. ꝟ. ad Treb. Sol. faciēdo cōmodū pōt indistincte: alias nō pōt, ut hic. Oppo. dr̄ hic, quod ꝑ ꝓcuratorē q̃ritur hr̄ditas, ꝯ l. Paulus ꝑ ꝓcuratorem, ꝟ. de acq. hær. Sol. hic est casus specialis in isto ꝓcuratore, vt patet manifeste in tex.

4 † Quæro dr̄ hic, c ꝙ pōt alienare gerendo cōmodum Cæsaris, sed nunqd possit vendere, & hēre fidē de ꝑtio? d hēs in l. ꝓcuratoris. in §. pe. vbi bona gl. ꝟ. de trib. & ꝑ gl. i l. cum vēdēre. C. vbi cāæ fiscales.

5 † Quid in alio ꝓcuratore, an hoc possit? Tex. vr̄ ꝙ sic, ar. l. cuicunq;. §. itē si institor. ꝟ. de insti. In ꝯtrariū vr̄ l. a diuo Pio. §. si post addictū. in fi. de re iu. & ibi no. Quid dicēdū? Iac. de Are. dicit, ꝙ aut a dño est prohibitum, ne hēat fidem de pretio, aut non. Primo casu non pōt fidē hēre de ꝑtio. Scdo sic, ut in d. l. cuicunq;. Et hoc intelligit ipse in ꝓcuratore gñali, vel vñ ad quandā negotiationem. In procuratore singulari, dicit Iac. ꝙ nō pōt hēre fidē de ꝑtio, vt l. a diuo Pio. de re iud. & ꝟ. de excep. rei vend. §. j. Ia. de Are. & Cy. fm eum dñt in l. inciuile, C. de rei vēd. & ibi recitat, & quotidie fit hoc practicando.

6 † Quæro e fm Pet. & Cy. in instro dr̄, fecit & ordinauit ꝓcuratorē ad ista, & ista, & postea in fine instri dr̄, ꝓmittens dictus cōstituēs hēre ratū, & firmū q̄cquid ꝑ eum ageret. Quærit Pet. nunqd ꝑ hæc verba videatur libera administratio ꝯcessa? f Et facit hæc l. i ꝑin. ꝙ sic. Præterea verba debent aliquid operari, vt l. si qñ ꝟ. de le. 1. alias si nō operarent liberam administrationem, nihil operarent: nam ea q̃ dñs mādauit, nō est necesse, ꝙ ea hēat rata. In ꝯtrium est veritas, fm Pet. nā ꝑ ista verba gñalia nō vr̄ libera administrō cōcessa, nec dēt ꝯcedi ꝑ uerba gñalia, sed spālia, & exꝑssā, ut ꝟ. de pecu l. q̃ Tuberonis. 1 respon. & §. alia, in gl. q̃ ita exponit, & verba illa apponunt ad maiorem cautelā, nō quod aliud ꝯcedat, fm Pet. & Gul. dicit in l. q̃ Tuberonis, & ego i l. creditor. §. Lucius. ꝟ. man. q̃ vīr facere ꝯ.

7 † Quæro, cōstituo te ꝓcuratorē ad vendendū librū g tu ꝯstituisti aliū, vt venderet, & ille vēdidit, an ego possim retractare venditionem? Et vr̄ ꝙ non, qa si feci te ꝓcuratorē ad negocia, potuisti alium facere, vt l. si ꝓcuratorē §. si qs. ꝟ. man. In ꝯtrū vr̄ tex. i l. in vsucapionē. §. itē adijciendo. de diuer. & tēp. ꝑscr. Præterea gl. in d. §. itē adijciendū, vr̄ dicere, quod procurator ad vēdendū possit alij cōmittere, qa ꝑsumit dñū rei ꝑmittere. Hoc vr̄ Mar. Si. ait itelligere, qa aut est factus ꝓcurator gñalis, & tūc pōt alteri cōmittere. Secus si ulet spāliter cōstitutus ad vēdēdū, tūc nō posset alteri cōmittere, arg. l. j. §. j. if. u. j. Alij dicūt, & melius. Aut est electa industria primi procuratoris, & tunc alij cōmittere non potest, nisi dñs ꝑmisisset hoc, & ita loquitur tex. in §. item adijciendū. Secus si non esset electa industria personæ, ut d. §. adijciendum. Ita saluatur illa glo.

ADDITIONES.

a Qñando erratur in dominio. Item error in dñio, qñ dñium venit trāsferendū legis ptāte nūquā impedit, casus est sing. & ibi oino ꝑ Bal. in l. si is cui, inf. de le. 2. Et adde Bal. in l. error, C. de iu. & fac. ign. de ista materia uide ēt Bal. in l. cū fundus, §. 1. if. si cer. pet. & ibi ꝑ Sal. post gl. ibi in ver. traditus. Et ista loquunt i errore tradentis, q d si recipiēs errauit uide l. regula, §. q ignorauit, inf. de iu. & fac. ign.

b Quando erratur in cā. Adde ad hoc, quod no. Bar. post Pet. in l. j. C. de erro. calc. Ruer. Adde Io. Fab. & Angel. in §. per traditionem. Inst. de rerum diuis.

c Paris. Quæro dicitur hic. vide Bal. & Sal. in l. inciuile, C. de rei vendic. Bar. in le. si procurator. §. j. inf. de iure fisci, per illum tex.

d Fidē de precio. An procurator uendens, possit hēre fidē de ꝑtio, ꝑ Bar. in l. a diuo Pio. §. sed si emptor. de re iu. & ibi latius, & uide gl. i l. cū vēdēre, C. ubi cāæ fis. &c.

e Pom. Quæro. Vide Ias. l. si procurator, inf. de cond. indeb. Ale. consi. 41. vol. 3. Ro. consi. 99. in 3. q.
Ruer. Adde, quod communis opi. est, quod procurator Cæsaris non possit habere fidem de pretio, ut no. Ias. hic, col. 4.

f Administratio cōcessa. Si facio procuratorem ad aliquid, & promitto ratum habere quicquid, &c. an videatur cōcessa libera administratio, vide Bart. in l. ꝓcurator cui libera, inf. de procur. & quod no. gl. in c. per tuas, de arb. in c. cum dilectus, de rel. do. & remissiones quas dixi in d. l. procurator cui libera. Sed aduerte, quia Spec. in ti. de procu. ver. rōne aūt formæ, dubitat an valeat procuratio, qñ dicitur, promitto me ratū habiturum quicquid per te legitime factū fuerit. Et adde Cy. & Bal. in l si procu. C. de procur. & ibi etiam, quid si promitto ratificare quicquid erit legitime factum, adde quod non ualeat, tenet Abb. consi. 90.

g Vendendum librum. Vide Bar. latius in d. §. sed uidendum.

REPETITIO L. I.

1 *Facta ab alio de mandato iudicis reputantur facta ab eo. 2. & 3.*
4 *Procurator tunc quis reputatur, cum bene & fideliter gerit.*
5 *Procurator, non iubet seruo, ut adeat hæreditatem.*
6 *Aditio hæreditatis consistit in animo, per extrinseca declarato. uide nu. 13.*
7 *Fisco, quæ iura acquiruntur sine apprehensione, & aditione.*
10 *Procurator habens generalem, & liberam, an possit conferre.*
12 *Scholaris recedens de studio, si mandauit socio, ut uenderet libros, & cum fuit domi, pœnituit, & misit nuncium reuocando mandatum, sed antequā nuncius peruenisset, libri fuerunt uenditi, an uenditio retractetur.*

a Quæ acta. a In lectura huius legis tenebo hunc ordinē. Primo diuidam, ponam casum, & literalia expediā. Secundo extraham de litera quædā notabilia. Tertio opponā. Quarto q̃ram. Venio ad primū. Lex ista cū l. seq. q̃ cōtinuatur ad eā, diuiditur in sex partes. In prima parte ponit regulā, siue dictū suū sub regula. In secunda parte rl̄am siue dictū suū verificat, & restringit. In tertia parte cōcludit. In quarta parte ponit vnū spāle in procuratore Cæsaris. In quinta ponit aliud speciale. In sexta parte præmissa spālia verificat & restringit. Secunda pars incipit ibi, si rem Cæsaris. Tertia ibi, denique. Quarta ibi, & hoc est ꝑcipuum. Quinta incipit ibi, & si Cæsar. Sexta incipit in l. seq. quod si ea bona, &c. Casus satis patet intelligēti. Litera est plana per inf. dicta, quæ declarabitur secundū quod poteris interlineare tex. Venio ad secundum.

1 No. † pri mo ex lista quod inter ista verba, acta, gestaque, est differentia, quia ponuntur copulatiue, vt C. per quas ꝑsonas nobis acquiri. l. a. Quidā tamen volunt dicere, quod hæc verba sunt synonima, sicut ensis, mucro, gladius, & similia, tn̄ hoc non approbat glo. dicens, quod verbū istud, acta, gñaliorē significationē hēt, q̃ gesta, qa comprehēdit ea, quæ fiūt in iudicio, & extra: sed hoc nomen, gesta, nō ptinet nisi ad ea, q̃ extra iudiciū fiūt, vt if. de verb. sig. l. Labeo. Aditer tatus: immo hoc est iculcatio verborū. Nā posito verbo gñali, ponit verbū spāle. hoc fit ad denotandū aliquā rōnem specialem, vt patet C. de hæret. & mani. Nam ibi propter aliqua, quæ statuuntur in Manichæis, quæ nō pertinent alij heretico, fit spālis mentio. Sic ēt dicimus C. de seru. & aqua. in rub. Sed istud nō cōtingit hic, & ideo dicēdum est, ꝙ legislator cōfundit, seu cōculcat uerba, vt facit alias inf. si cer. pet. l. certi ꝯdō. in prin. Vel possumus dicere, qđ verbum, gesta, hic accipiatur large, vt cōprehēdat rem in iudicio gestam, ut patet hic dum dicit, atq; si a Cæsare gesta essent, & tn̄ quo ad istud verbū, acta, semper erit inculcatio verborum. Et per

2 ista † patet, quod quidam pessime reprobabant quendā libellum in quo quidā qui fuerat procurator, petebat aliquid dicēs sic. Dico contra talem ꝙ gessi negociū eius in iudicio, quare, &c. Dicebat gestam rē extra iudiciū. Sed certe immo libellus est bonus, qa istud verbū, gesta, largo modo sumit, vt hic. ꝑterea posito, quod proprie verbū, gesta, significat rē extra iudiciū actam, tn̄ ad ea. q̃ in iudicio agūtur, potest extendi, cum per adiuncta pateat de proponentis intentione, & verba æquiuoca per adiuncta intelligunt & determinātur. ergo cum hic dicat, in iudicio, &c. ut if. de pe. le. l. nam quod. §. fin. Item ex vsu loquendi dicimus gesta, quæ aguntur in iudicio, vel extra, & verba ex communi vsu debent exaudi-

3 ti, ut inf. de sup. le. l. Labeo. in fi. Secūdo no. hic † in prin. quod ea q̃ facta sunt ab alio de mandato iudicis, perinde reputantur, ac si ab eo facta forent. Concor. inf. ne qs eum, qui in ius uoc. l. si per aliū.

4 §. j. & de admi. tut. l. ita autem. §. gessisse. Tertio no. ꝙ † tunc reputatur quis procurator, cum bene, & fideliter gerit, non autē tunc cum spoliat dominum suum, vt hic, & infra pro empt. l. qui fundum. §. si tutor. Et ad hoc facit, quod habens quantumcunque liberam

ADDITIO.

a Ruer. Quæ acta. Adde ꝙ sequens repetitio nō est Bar. nec ht in lect. in l. quis. *Bar. super. j. §. Vea.*

beram administrationem, donare non potest, vt ⁊. de pac. l. ꝯ iuris
5 ciuilis. §. si filius, & ⁊. de do. l. filius fa. † Quarto no. ꝙ sit procurator
non potest iubere seruum adire, si sr ipsemet non potest adire hæ-
reditatem in qua seruus dñi, uel ipsemet dñs sit institutus hæres.
Et hoc ita probatur. illud est spāle, cuius ꝯtrarium est ius cōe, vt s̄. de
legi. l. ius singulare. & ⁊ ad muuic. l. -in fi. sed speciale est in procu
ratore Cæsaris, vt possit iubere, vel adire, ergo &c. vt hic, & ⁊. de
6 acquir. hær. l. si qs mihi bona. §. iussum. & l. per ꝓcuratorē. † Quin-
to, & vltimo no. ꝙ hæreditatis aditio cōsistit in animo, quod intel
ligit la de Ra. in animo per extrinseca declarato. Alij ꝯtra, vt dicā
in quæstionib. ⁊. circa fi. Expediti sumus de secundo veniamus ad
tertium, s. ad oppositiones. Primo ad legem istam opp. dr̄ in prin.
quod acta, gestaq; per procuratorem Cæsaris perinde rata debent
haberi, &c. Sed ꝯtra, qa dt lex, ꝙ si debes mihi dare certo loco, &
quia non das, recipio alibi, quod videor interesse remittere, sed si
hoc facit procurator meus, interesse non est remissum, & sic per-
inde nō habeatur, ac si sunt gesta a domino. Vnde opp. de eo, qd̄
certo loco. l. 3. §. item Iulianus. coniuncta l. ult. in fi. eo. tit. Sol. Ra-
ta debēt haberi perinde, &c. Verum est si mandatū ad illa extēdi-
tur, sed si non extendatur ad ea, & sr procurator facit præter man-
datum, non sunt rata habenda, sicut si p dñm gesta forent. Modo
ita est, quod in le. ꝯtraria procurator gessit ꝑter mādatum, nā talis
ꝓmissio est donatio, & procuratori non vr̄ esse mādatum, ut do-
net, ut ⁊. de pac. l. ꝯtra iuris ciuilis. §. si filius. ergo, &c. Scd̄o opp. cir
ca hoc, dr̄ hic ꝙ gesta p procuratorē Cæsaris perinde debent fieri
rata, sicut si per ipsum Cæsarem gesta forent, & postea statim dr̄,
ꝙ si rē Cæsaris tradat, non transfertur dñium. Et sic opponitur de
lr̄a sequenti immediate. Sol. br̄, q̄ acta, gestaq; &c. verū est si ad ꝯ
modum Cæsaris acta sint. Secus si ad incōmodū, vt ⁊. de iure fi. l.
aufertur, §. actores. Tertio opponitur, dr̄ hic ꝙ procurator nō pōt
vēdere, nec trāsigere, nisi ex speciali concessione. Sed ꝯtra, qa iste
hēt liberā, & ꝓcurator hñs liberā administrationē, vēdere, & trāsi
gere pōt, ut ⁊. de procur. l. ꝓcurator. & ad Trebel. l. mulier. § sed &
eius. ver. sed si cum distrahere. Sol. dr̄ gl. quod hoc est spāle, quod
iste hñs liberam administrationem pōt uēdere, & transigere. Ve-
rum est, dummodo faciat bona fide ad cōmodum Cæsaris, alias
non. Dicas tu, quod ista non est bona rñsio, quia litera simplr̄ di-
cit, quod non potest vendere, nec transigere, nō distinguit, bona
a fide, vel non, ergo &c. Sed rñdeo, quod debet exponi hic, vēditio-
nis, vel transactionis si qd agat, s. mala fide, & ad incōmodū Cæsa
ris: alias non potest. Et quod sit ista cōueniens expositio probatur
sic, quotiescunque ponitur una dictio cum aliqua alia, & dubita-
tur de intellectu alternis, ex eis debet fieri interpretatio pro illa se-
cundum ꝙ magis conuenit cū alia. v. g. testator habebat fundum
Seianum valentem decem. Item habebat duos fundos Titianos,
quorum unus ualebat quindecim, & alius mille, & dicit sic, Seia-
num, vel Titianum lego. non apparet de quo Titiano senserit, de
quo fit interpretatio? Certe fiet de fundo Titiano valēte quinde-
cim, ꝑꝑ maiorē cōuenientiā eius cum Seiano: ergo hic sīr, cū in
lr̄a legis nr̄æ fiat denominatio inter donōnē, uendōnem, & tran-
sactionē, & donare sit perdere, vt ⁊. de don. l. filiusfa. per ꝯñs debet
fieri interpretatio in donōne, uendōne, & transactione, s̄m quod
magis conueniunt, & ideo sic exponendum est, ut prædixi, arg. ⁊.
de reb. dub l. j. s̄m Pet. Quarto op. dr̄ hic, quod procurator Cæsaris
potest adire, & adeundo acquirit. Contra, quia sine aliqua aditio-
ne, ipso iure acquirūtur hmōi hr̄ditates Cæsari, ut ⁊. de iu. fis. l. j. §.
7 an bona. Sol. † Quædam sunt, quæ deferūtur in fiscum de iure cōi
quædam quæ deferuntur iure priuilegiato, & iō aut quæritur de
his, quæ iure cōi deferuntur, & ista non acquiruntur sine appre-
hensione, & sine aditione, ut hic. Aut quæritur de his, quæ acqui
runtur iure spāli, vt patet in bonis delinquentiū & dānatorum, &
bona uacantia, & ista quæruntur ipso iure. Et ita loquitur ꝯtrariū
s̄m Doct. Sed ꝯtra istā solonem facit, quia ista specialia citius tol-
luntur, q̄ iura communia, & iō difficilius debēt quæri, ut in Auth.
de non alie. §. quia vero verisile. Quinto opponitur, aduertatis, qa
ista oppositio nō fit ꝯtra tex. sed ꝯtra rōnē, q̄ glo. ponit. Dr̄ hic ꝙ si
procurator Cæsaris uendit rem quasi propriā, non trāsfert dñium
Dicit gl. Rō est, qa errans non transfert dominium. Ad istā rōnē
opp. de lege, q̄ ponit talem casum. Titius emit rem meam a non
dño bona fide, deinde Titius me hr̄dē instituit: ego credēs rē istā
meā ex cā hæreditatis delatam mihi p Titium, cum nō esset s̄m
veritatem, mandaui alicui rem vendēdam, & s̄m mandatum est
vendita. Dicit lex, ꝙ est translatū dñium, sed tñ errabam, ergo &c.
Et sic opp. ⁊. mand. l. seruum Titij. secūdo respon. Sol. Dicit gl. ibi
mandauit dñs suam rē uendi, licet ignoraret rē suam: hic non sic.
Sed br̄ gl ista in prin. nescit quid loquatur, male opponit, & peius
soluit: nam hic non loquitur ꝙ errans non transfert dominium,
sed dicit ꝙ procurator Cæsaris vendendo rem Cæsaris tanquam
suam mala fide, non transfert dñiū, & sic nullus fuit error. Et hoc
sentit gl. ibi in fi. Quid ergo ad rumbū? Præterea sol. est nulla, qa di
cit, ꝙ in l. ꝯtraria dñs ignorabat rē suā, hoc est falsum, imò sciebat
suā, sed ex qua cā esset sua, ignorabat, & iō debuit dicere, supposi-
to, ꝙ hic errasset, quod errans in dñio rei suæ non transfert illud
secus si in causa dominij erraret, ut ibi. Sed tunc vr̄ ꝙ hæc solutio
non sit vera, quia errans in dominio non transfert dominium rei,

vt ⁊. si cer. pet. l. eius. §. quos vero. Solu. ibi errabat in dñio, credens
esse illius a quo cām habebat. Secus si alterius, vt ⁊. de acq. rer. do.
l. si ꝓcurator. licet secus si repellatr̄ ille, q tradit p excepcionē, qa te
neť de euictione, vt ⁊. man. l. seruum Titij. primo resp. Ita dicit hic
glo. & ita intelligit p. allegata lex, si ꝓcurator. Sed Dy. hic in fi. dt
quod nulla est alienatio, & quod nemo errās rē suam amittit. Sed
si repelleretr̄ a uendicando p exceptionem, amitteret rē suā, quod
est ꝯtra legē illā, qm̄ non refert vtrū qs ipso iure, an p exceptionē
excludatr̄, vt in rr̄a iuris. Vnde ipse dicebat ꝙ error in dñio rei suæ, q
tradidit eam, credens alterius, q̄ eius, a quo habebat cām, nec trās-
fert dñium, nec exceptione repellitur, cum nō teneatr̄ de euictio-
ne, qa non valet ꝯctus ipso iure, & iō nō competit euictio, cum si-
cut non valet expressum, ita nō valet tacitū, quod sequitur illud. Nō
ob. l. seruum Titij. primo rñso, quia ibi loquitur qñ habebat ꝓcu-
rator mandatū de vendendo rem certam, quo casu repellitur per
exceptionē de euictione, qa habebat egressum p actionem man-
dati ꝯ mandantē, sed in l. si procurator, non habebat mandatū de
vendendo rem certam, nec sub gñali mandato cōprehēditur, vt
vendat rem suam, & iō non tenet ꝯctus ipso iure, nec hēt actionē
mandati, nec de euictione tenetur, vt dictum est supra s̄m eum.

8 Et ad plenam notitiam, † quia solet q̄ri vtrum errans transferat dñium, & ut oīa tollantur ꝯ
ria sic distinguo, & aduertatis quod Frāc. Accursius tradit de hoc
suam doctrinam, ꝑut hr̄ in additione sua. ⁊. si cer. pet. l. cū fundus.
§. seruum tuum imprudens. & Dy. post eum in d. l. si procurator.
Sed ego melius, & plenius ꝓsequor hoc, & incipio sic, Aut erratr̄
circa psonam eius cui tradidit, aut circa rem, aut circa cām, & sic
facio tria membra principalia, sed prædicti faciunt quinque. Re-
deo ad primum, Cum erratur circa personam eius cui traditr̄, sub
distinguo. Aut erratur circa substantiam personæ, aut circa quali-
tatem, seu cōditionem. Si erratur circa substantiam psonæ, vt v. g.
volebam tradere rem Titio, credo ꝙ Seius sit Titius, & ei trado;
& tunc non transfertur dñium, & si quidem bona fide accepit, te
netr̄ rei vendicatione sola. Si mala fide, tunc tenetur ēt furti, & ꝯdi
ctione furtiua, vt ⁊. de fur. l. si qs vxori. §. cum Titio. & l. si is cui. §.
si tu Titium. Si vero erratur circa qualitatem, seu conditionē pso
næ, aut erat inhabilis ad dñium acquirendum, aut habilis. Si inha
bilis, quia furiosus, tunc non transfertur dominiū, sed qñ erat ha-
bilis ad acquirendum, refert aut recepit nomine suo, aut alieno.
Primo casu transfertr̄ dñium, v. g. qa credebam eum diuitem, cū
erat pauper, tunc bene trāsfertr̄ dñium, sed tenetr̄ de dolo, si animo
decipiēdi, vt ⁊. de fur. l. falsus. §. sr quis. & l. si quis vxori. §. si seruus.
Si aūt recipit noīe alieno, v. g. quia credebam eum ꝓcuratorē Ti-
tij creditoris mei, cū non esset, tunc refert, aut qualitas fuit semel
vera, aut nunquam fuit vera. Si fuit semel vera, tūc si quidem ma
la fide recipit, nō transfertur, si bona fide, sic. Si nunquam fuit ue-
ra, non transfertur. Pet. dicit indistincte, & bene, quod si bona fi-
de recipit, dominium transfertur, ⁊. de sol. l. cum quis. §. j.

Expeditum est primum membrū principale. Venio ad s̄m, qñ erratr̄ circa rē, aut erratur circa
substantiam rei, aut circa nomen, aut circa pondus, vel mensurā,
aut qualitatem rei. Si erratr̄ circa substantiā, ut qa trado bouē cre-
dens equum, trado Digestum credens Codicem, tūc nō transfertr̄
dñium, vt ⁊. de ꝯhē. emp. l. in vēditionib. in prin. de acq. pos. l. si me
in vacuam, in prin. & C. de ꝓb. l. cū ꝑcib. Si erratr̄ circa nomen, aut
est error in noīe, ꝓprio, aut in noīe appellatiuo. Si in proprio & tūc
transfertur, si de corpore cōstat, sed si in appellatiuo, tunc talis er-
ror impedit translationem dñij, vt ⁊. de le. j. l. si qs in fundi vocabu
lo, nisi illa noīa secū hēant magnā cōuenientiā, vt chartæ habēt cū
libris, vt ⁊. de le. 3. l. librorū, §. quod tñ. Si erratr̄ circa pōdus, uel mē
surā, transfertr̄ dñium in eo, in quo non erratr̄, vt ⁊. de fur. l. si qs uxo
ris. §. si maiora. ⁊. de do. l. arbitrio. §. de eo. Aut erratr̄ circa aliā qua-
litatē rei, tunc nō transfertr̄. Qñque aūt erratr̄ in cā dñij, qñq; in ipso
dñio. Si est error in cā dñij, v. g. qa credebā ꝙ esset meus, ex hr̄dita
te pr̄na, vel alterius, & tunc non impeditr̄ trāslatio dñij, vt ⁊. mād.
l. seruū Titij. primo rñso. & sic intelligo eā. Si autē est error in ipso
dñio, tunc aut ille q tradidit, tradebat rem suā, aut alienā, sr trade-
bat rem suam, refert, aut sciebat rem suā, aut ignorabat, si sciebat,
tunc siue nomine suo, siue alieno tradidit, & trāsfertr̄ dñium, ut ⁊.
de cura. furio. l. Iulia. §. curator. Si ignorabat rē suā tradens, tūc aut
credebat rem suā tradēs esse illius cui credebat, aut cuiusdam ter-
tij: si credebat eius, cui tradebat, non transfertr̄ dñium, ut ⁊. de ꝯd.
ob cām. l. 3. §. subtilius, nisi tradat authoritate rei iudicatæ, s̄m glo.
quod est uerum s̄m Petrū, vt plene de hōc scripsi C. cōia utriusq;
iudicij, l. j. Si credebat esse cuiusdam tertij, tunc aut credebat eius
a quo cām habuit, aut alterius. Si eius a quo cām habuit, trāsfertr̄
dñium, vt ⁊. si cer. pet. l. eius q in prouincia. §. quas uero. Si alterius
q̄ eius a quo cām habuit, tunc nō transfertur dñium, vt ⁊. de acq.
rer. do. l. si procurator. repellitur tñ p exceptionē, quia tenetur de
euictione, ut hic no. qđ nō est verum s̄m Dy. vt s̄. dixi. Et iō circa
istū articulum subdistingue, cum credit alterius esse, q̄ eius, a quo
causam

ADDITIO.

a Meno. Sed resp. Nota istam regulam, ꝙ vna pars legis, per alteram declaratur. l. j. de duobus reis.

causam habuit, refert aut erat negociū volūtariū, aut necessariū. Si erat voluntarium, refert aut tradit cū mandato illius, cuius esse credebat spāliter ad rē illā intercedente, & tūc nō trāsfertur dominium, nī p exceptionem repellitur, a vendicando. sed ꝯ mandātē regressum hēt p actionem mandati, vt d. l. seruum Titij. primo responso. & isto casu pōt glo. ista procedere. Aut tradidit sine huius mādato: & tunc nō transfert dñium, nec p exceptionē repellitur a vendicando, vt d. l. si procurator. ͮ. de ꝯhē. emp. l. & consensu. Si negociū erat necessarium, tunc transfert dñium, vt teneat tradēs de euictione, vt C. de euic. l. exceptione. & at C. de ne. gest. l. tutor. Scdo casu, qñ ille qui errabat in dñio, tradebat rem alienam, & tunc aut tradit rē, vt suam, & suo noīe, & tunc non transfertur, vt d. l. Iul. §. vlt. qa nemo plus iuris, &c. vt l. traditio. ͮ. de acq. rerū do. nec pōt hēri ratū a dño, vt puta nō suo noīe gestū, vt ͮ. de neg. gest. l. si pupilli. §. sed si ego. nisi in subsidium re perempta, vt C. de rei ven. l. mī. vbi plene de hoc scripsi. Aut tradit vt alienam, & alieno noīe, vt puta gerēdo negociū dñi, & tūc aut sine mādato, & tunc nō transfert dñium, vt C. de reb. alie. l. j. nisi habeat ratū p dñm, qa tunc perinde est, ac si mādasset a prin. vt C. ad Maced. l. vlt. Aut cū mādato, & tūc tūc non trāsfert dñium, nisi in trib. casibus. Primus est, si hēt spāle mādatū. Secūd' est, si hēt gñale cū libera. fallit fm gl. in procuratore Cæsaris, q nō trāsfert, quātuncunq; liberā hēat, si talis translatio cederet ad incōmodū Cæsaris, vt hic. Tertius casus, si hēt tm̄ gñale mādatū, & tūc nō trāsfert, tusi ea q̄ seruādo seruari non pñt ͮ. de procu. l. procurator cui. & l. pcurator totorū. & ͮ. de iureiur. l. iusiurandum, quod ex cōuentione. §. vlti. & l. seq.

Expeditum est secūdū principale

memoriam. De tertio vidēdum est. Restat in tertio casu, qñ erratur in cā, tunc distingue fm nños Modernos, aut vterq;, s. dās, & accipiēs cōsensit in eadē cā, q̄ credebat subesse, & tunc bene transfert dñium, & hēt locū tit de cōdi. inde. C. & ff. Aut vnus credit cām subesse, s. dans, & accipiens scit cām non subesse, & tunc non trāsfertur dñium, & hēt locum isto casu rei vēdicatio, ꝯdō furtiua, indebiti, & sine cā, vt ͮ. de fur. l. si vēdidero. §. Titius. & l. si iussu. §. si rē, licet gl. notet ꝯtrium, ar. de cōd. fur. l. qm̄. sed male, vt plene scripsi. C. de procur. l. falsus. Aut nō consentiunt in eadem cā, & tunc refert, aut vtraq; est apta ad dñium transferendum, aut altera tm̄. Si vtraq; est habilis ad dñiū transferēdū, & tunc refert, aut vtraq; cōtinet verum debitum, tunc est in electione debitoris, in quam cām velit soluere, eo non eligente, transfertur electio ad creditorem: creditore non eligente, transfertur ad legis potestatem, quę legis potestas est, vt videat solutum in duriorem cām, vt l. j. 3. & 4. vsq; ad l. stipulatus. inf. de sol. & C. de sol. l. j. & ibi plene dixi. Si aūt altera tm̄ cōtinet verū, pcedēs debitum intelligitur esse solutum in causa, ex qua vere debetur, vt l. cum corpus. j. rñ. ͮ. de acq. rerū domi. Si autem nulla, locum habet distinctio, quę ponitur in gl. r. si cer. pet l. si ego quia refert, aut quis erat traditurus ex ea cā, quā subesse existimabat, & tunc transfertur dominium, vt d. l. si ego. in prin. Secundo casu, quando altera tm̄ est habilis ad dominium transferendum, tunc non transfertur. Et si extat pecunia, vēdicat vt d. l. si ego. in fi. fm Dy. Sed Pe. dr̄ cum erratur in causis diuersis distingui, aut vtraq; ca est obligatoria, & tūc non transfertur dominiū, vt l. si dominiū. Aut est vna obligatoria, alia liberatoria, & tunc fauore liberationis, cedit in liberatoriam, vt d. l. cum in corpus. & ͮ. de sol. l. qui hominem. § debitore, secūdum eum. & hoc idem sen. tit Iac. de Are. argumē. l. Arrianus. & l. cum quidam.

Expediti sumus de tertio articulo,

Veniamus ad quartum. Primo quęritur circa l. istā, qa dicit, quod acta, gestaque, &c. Nūquid per ista verba, pmittēs hēre ratum, & gratum, videatur procuratori libera potestas concessa? & vr̄, quod non, quia libera potestas specialiter est cōcedenda, vt inf. de pecu. l. quum Tuberonis. §. alia. Et illud dr̄ speciale, quod est a generalitate verborum abstractum, vt inf. de pcu. l. Pōponius. in princ. Eꝯ vr̄, quod sic, qa verba debent aliquid operari, sed nisi operarentur istam liberam administrationem, nihil importarent, quia & sine his dñs cogit ratū hēre, ergo, &c. vt inf. de leg. j. l. si qñ. in prin. Præterea hoc vr̄ per hanc legem. Nam pcurator Cæsaris habet liberam administrationē, qa vendit bona fide, sed nunc ita est, quod liberam administrationem hēt p ista verba, rata. & gesta. i prin. & hoc tenet hic gl. fm quoidam. Et magister Bernardus tenet in apparatu suo. Quidā distīguūt, aut aliqua sunt specialiter expressa, q̄ ad liberam administrationem pertinent. v. g. qa dixit, do tibi ptāte vendendi, promittens ratum, firmumq;, &c. Tūc vr̄ omnibus data libera ptās. Aut non sunt aliqua specialiter expressa, & tunc nō vr̄ libera concessa ptās, vt inf. mand. l. creditor. §. Lucius. Istæ sniæ pdictorum sunt valde periculosæ, quia si per ista verba generalia vr̄ dñs concedere liberam administrationem, periculum esset, cū magnum sit hēre liberam, qa talis pt oīa q̄ dominus, excepto qd̄ nō pōt donare, vt ͮ. de dona. l. filiusfa. cū si. Quid ergo dicemus? † Certe credo dicendum esse, fm Pet. quod per verba pdicta nunquam cōcedatur libera potestas, quia specialiter est ꝯcedēda, specialiter. i. expresse. Sic exponit gl. d. §. alia. Præterea no ē verisile, q generalia verba velit quis inferre sibi pniudiciū magnū, ergo &c. eū p hmōi verba magnū posset generari pniudiciū. Dicēdū est, q nō vr̄ cōcessa libera ptās. pbat. Ecce lex dicit, quod si aliqs renunciat casibus fortuitis, quia ad hoc vr̄ renunciare quoquo modo, necesse est quod spāliter enumerentur casus, vt in l. sed & si qs. §. quæsitum. inf. si qs cautio. Præterea verba generalia, q̄ sequuntur aliquem actum, non operātur nisi declarationem illius præcedētis actus. sic in proposito verba, ratum. gratum, &c. nō referuntur nisi ad actum determinare cōcessum. Probo, Lex dixit, Pr̄ diuisit hēditatē inter hēdes dicēdo: Tu hēbis illā rē, & tu illā, &c. Deinde dicit generaliter: Vobis cōmēdo seruos meos. Propter hoc non vr̄ primā diuisionem destruere, & nouam facere: quia verba ista restringuuntur ad diuisionē in præcedentib. factam, ergo, &c. vt C. fam. erci. l. quoties. Ista est veritas, si recte cōsideret. Nō ob. hæc lex, in prin. qa hæc nō sunt verba cōstituēdi pcuratorē. Itē nō ob. q verba debēt aliquid operari. d. l. si quādo. qa illa lex loqtur in vltima volūtate, vbi faciēda est lata interpretatio: sed in ꝯctib. inter viuos, vbi verba sequūtur actū pcedentē determinatū, nō operātur vltra illud, sed ē inculcatio verborū nō necessaria. q̄ n̄ operantur, vt inf. de auro, & arg. leg. l. pediculis § Labeo. † Secundo q̄rit

10 † nūquid iste pcurator habens generalē, & liberā, possit beneficia cōferre, spectātia ad coīōnē domini? Vr̄ nō: qa nō pōt donare q̄tumcunq; liberā hēat, vt ͮ. de pac. l. ꝯ iuris ciuilis. §. si filiusfa. & ͮ. de dona. l. filiusfa. Eꝯ vr̄ qd̄ possit, qa ēt habēs generale tm̄. pōt alienare ea, q̄ & seruādo seruari n̄ pñt, ergo, &c. vt inf de pc. l. pcurator totorū. Sol. Dici Pet. q ea bñficia, q̄ dñs sibi retinere n̄ pt, sed necessario hēt dare, pcurator solū gñale hñs pōt ꝯferre. Nō ob. q nō pōt ꝯferre, & donare, qa cū hēat necesse ꝯferre, nō vr̄ liberalitas, immo necessitas, vt ͮ. de le. 2 l. vnū ex familia. §. d. Falcidia. & de adi. leg. l. rē legatā. Præterea sicut dcm̄ ē, q hēt gñale, pt alienare q̄ seruādo seruari n̄ pñt, sed ista bñficia ītra certa tpa ꝯferēda sūt

11 & sic nō pñt seruari, ergo &c. † Tertio q̄rit circa istā māam, pone q ego dedi mādatum Titio, de libro meo vēdēdo, ipse Titius mādauit alteri vendēdum, & sic substituit alterum loco sui, ille pcurator substitutus vendidit: ego venio, & volo retractare venditionem factā a pcuratore substituto, quæritur, nūquid hoc possim? vr̄ q nō, qa pcurator pōt ad negocia q̄n̄q; aliū substituere, sed ad iudiciū n̄, nisi post li. ꝯte. vt inf. mā. l. si pcuratorē. §. si qs. & C. de pc. l. neq;. Eꝯ vr̄ q sic, qa hoc mādaui Titio, ut venderet. Titius vero nō vēdidit, sed mādauit vendendū alteri: ergo &c. vt inf. mād. l. diligēter. in prin. Præterea vr̄ casus, nisi caueretur lra, inf. de diuer. & tēp. pīc. l. j. in vsucapione. §. itē adijciēdum est. ver. q sīs, &c. Quid dicemus? In ista qōne sunt variæ sniæ Doctorū. Prima est snia gl. q̄ dicit, quod venditio valet, nec retractari pōt ob hoc. vt no. in d. §. itē adiciēdū. Scda est snia quorundā, vt Mart. Sil. distinguentis inter pcuratorē gñalē ad negocia cōstitutū, & spālē ad rē vendendam. In primo dicit posse per substitutum negociū geri, vt d. §. si qs. in secundo non, quia ea quæ spāliter cōmittuntur, non pñt alij demādari, vt inf. ut. a. l. j. & sic intelligunt d. §. item adijciendū. alij dicūt, aut est electa industria personæ, & nō pōt. Et sic fuit in pall. §. item adijciēdum, arg. inf. mand. l. mādatum distrahendo, & de sol. l. inter artifices. Aut nō est electa, & potest, vt §. si quis. Alij, vt Ia. de Ra. dicunt, q nō valet venditio facta per substitutū, quia ibi exigitur specialis concessio pp magnitudinem rei cōmissæ, & iō nō pōt alij demandari, vt inf. ut. a. l. j. Mō ita est, q vēdōnis ptās requirit speciale mandatum, nec sufficit gñale ad ita magnū negocium, ergo &c vt inf. de pcu l. pcurator totorū. Aduertas, prædictæ tres sniæ satis recidūt i idem: nam quia mādatum spāle requirit vendō, vr̄ magnum negocium, & quia magnum est negociū, ex eius cōmissione psumitur electa industria psonæ, vt C. de summa Tri. & fi. ca. l. i epla, liquet, ad fi. Sed certe, qa hoc fit ex arduitate, vel magnitudine rei cōmissæ, est falsum i casu nræ qōnis: nā licet vēdēdi ptās reqrat spāle mādatū, nō ppea est arduū negociū, alias hic pcurator n̄ posset vēdere vnū cultellū sine spālī mādato, & iō q hoc sit arduū negociū, truffa est. Dicas ergo, q pcurator cōstitutus ad vēdēdū, nō pt aliū substituere, qa fines mādati excedit. Nā vos dēbetis scire, q ē dña inter nunciū, & pcuratorē. Nūcius n. verba ꝯct' ꝯfert ī psonā dñi tm̄. & nō se obligat, vt ͮ. de ꝯst. pec. l. q aūt. §. fi. & l. seq. Procurator vero cōfert verba ꝯctus in se, & suā psonā obligat, vt ͮ. de ꝯsti. pec. l. eū q. §. Iul. & C. si qs alteri vel sibi. l. multū. Mō ita est, q si mādo tibi, vt vēdas librū meū, ego mādo q vēdas tu, aūquā pcurator, tuā psonā obligas. Si tu mādas alij, mpbes solū nudū ministeriū, & nō seruas finē mādati, & iō nō pnt icar mihi, vt pall. l. diligenter. & ista ē rō illius §. item adijciendum fm Pet. Et hoc puto verū. Snīa ergo Iacobi pfati, & suorū sequaciū, vera est, nō p rōnes quas ipsi assignāt, sed per rōnem prædictā.

12 † Quarto q̄rit circa māam huius le. Pone, ego volens repatriare, & nō hñs pecuniā, tibi socio meo mādaui, q venderes libros meos, postmodū cū essem i patria mea, qa profecerā in hac scia, inueni multos amicos, q mutuauerunt mihi pecuniam, sic accidit mihi. Vñ pęnitui de cōmissione fcā sup vēdōne librorū, & misi nūciu pro

ADDITIONES

† C. Iu. Ergo dicemus? Vide ad huius confirmationem aliqua per Fel. in cap. licet in corrigendis de offic. ord.

† C. Iu. §. Labeo. Istud, videtur esse contra doctrin. m... ar in rub. de contrah. emp.

pro certiorādo sociū meū, ne venderet: sed anteq̃ nuncius venisset, erant libri mei vēditi: ego dolēs veni Bononiam: volo reuocare vēditionē dicēs, quod postquam pęnitui, dñium nō erat translatum, q̃ritur qd iuris? Et primo vr̃, quod non sit trāslatum dñium vt ℑ. de man. vin. l. si pr̃, in prin. vr̃ ꝯ, vt ℑ. mād. l. si mādassem, & in ista q. sunt variæ sniæ simil̃r. Nā quidā distinguunt. Aut erat talis procurator, in quem fuit translatum dñium, & tūc valet. Aut nō & tunc nō valet, vt ℑ. de do. l. hoc iure. §. si quis. & l. a. §. si qs dona & tunc nō valet, vt ℑ. de cōd. ob cau. l. si pecuniā. §. si seruū. Pet. vero simpliciter dicit in casu q̃onis nr̄ę dñium nō esse trāslatum, qa deficit substantiale ꝯctus, vt d. l. si pr̄, arg. ℨ. de orig. iur. l. j. Sed ita est, quod ad translationem dñij requiritur cōsensus mei dñi, vt ℑ. de reg. iu. l. id quod nostrū. Ergo cū ꝯsensus mei dñi deficiat per reuocationem, licet ꝓcurator dñi ignoret, nō trāsfert dñium rei meæ, quia essentiale deficit. Sed ꝯ istam sniam instatur. ad esse iudicij requirit̃ consensus dñi. super cuius re litigatur, & tñ reuocatio mandati facta partibus ignorantib. non præiudicat, vt ℑ. de proc. l. si ꝓcuratorē, & C. de satisd. l. vnica. præterea, vt debitor liberetur, requirit̄ consensus creditoris, & tñ si fuerit reuocatus procurator, nihilominus ꝯtingit liberatio, vt ℑ. de sol. l. cū qs. §. i. Ergo, vr̄, q̄ ista snīa Pet. nō sit ꝓbabilis. Ad hoc r̄ndetur. & primo, ad id, quod dr̄ de iudicio, quod non est verum, q̄ ad esse iudicij requiratur cōsensus dñi: nā licet nō ꝯsentiret, valet, vt ℑ. de proc. l. Plautius. Sed ista nō est bona r̄nsio. Nā verum est, quod ad esse iudicij, vt teneatur, i. ō requiritur cōsensus dñi, sed vt dño ꝓiudicet, bñ requirit eius consensus, sicut nec ad esse vēditionis requirit consensus dñi rei, quia rē alienam qs vēdere pōt, non tñ in ꝓiudic. dñi, ita est in iudicio, vt ℑ. de ꝓcu. l. in causę. §. sed hoc ita. & l. sed & hę in princ & ℑ. iu. iu. l. 3. Quid ergo dicemus? Dico s̄m cū, q̄ sp̄ āle est in hoc casu, quia de liberatione agit̄ hic. Sr̄ r̄ndeant ad id, q̄d dr̄ de le. & re, ubi ad eius esse requiritur volūtas creditoris, q̄ ibi fallit fauore liberationis, cuius grā est sp̄āle. & sic est in alio casu fauore liberationis. Et qñ erratur in diuersis causis, quarū vna est obligatoria, altera liberatoria, ibi cedit in liberatoria, fauore liberationis ℑ. de solut. l. qui hominem. §. si debitorē. & ℑ. si cer. peta. l. eius qui Romæ. §. quas vero. Secus vbi est vtraq; obligatoria, vt dixi ℨ. in distinctione, circa fi. De articulo huius q̄onis plenissime dixi C. man. l. mandatū.

13 de vt ibi. † Quinto, & vlt. q̃ritur, qa hic dr̄. q̄ aditio hr̄ditatis cōsistit in animo. nunq̄d solus animus sine aliquo actu extrinseco, faciat aliquē hæredē, vel cū aīo requiratur actus extrinsecus. Dicit Ia. de Rau. q̄ requiritur, q̄ aīus declaretur per aliquem actū extrinsecū, qa res de qua cōstare nō pōt, dēt per adminicula sua ꝓbari, vt ℑ. de condi. cau. da. l. dedi. la. r. §. sed si seruus. & ℑ. de pe. l. cogitationis. Et sic intellige de acq. hęr. l. pro hęrede. cum sim. Hinc est, s̄m eū, qd̄ mētalis ratihabitio, de qua nō ꝯstat nō obligat, vt dicit ℑ. de neg. gest. l. Pōp. Sed ꝯ eū vr̄ ℑ. de test. tut. l. duo sunt Titij Sed ipse intelligit ꝓdicta vera, vbi ius n̄ deficit, i. iuris ꝓsūptio, vt si s̄cm esset certum, quia esset tutor, de quo testator censuit, tñ quādo non apparet, neuter est tutor. Idem est, quando duo sunt Titij legatarij, & non apparet de quo testator senseri, vt ℑ. de le. j. l. si quis a filio. §. 1. de re. dub. l. si fuerint neuter est legatari⁹, qui deficit ius, i. iuris præsumptio si factum cōstaret, arg. ℑ. ad l. Aquil. si ex plagis. §. in cliuo Capitolino. Pet. tamē tenet ꝯtrium. Dicit. n. quod solus animus facit quem hæredem, & sola mentalis ratihabitio obligat etiam, de qua non constat probatio. Exemplum dicit, si dedi tibi seruum, vt manumitteres intra pasca, & pęnituit, quod potui, nec te certioraui, quod si manumittas, non erit liber, quia lex est contra. Sic est in proposito, vt ℑ. de cō. ob. cā. l. si pecuniā. §. si seruum. Illa lex nō dicit hoc, s̄m glo. quæ est ibi, sed facit l. si pr̄. de mann. vind. Tamen lex dicit, quod si pr̄ decedit filio iam nato, & relicta vxore, de qua dubitatur vtrum esset prægnās, cum in veritate nō esset, q̄ filius natus in totū est hæres, lege q̄ certa est, hoc faciente vt ℑ. de acq. hære. l. vētre. §. j. Sic ille est tutor, ille est legatarius, de quo testator sensit. Facit. n. hoc ipsa lex, q̄ de omnib. certa est. Verumtamē quia nō apparet, licet sit tutor, & legatarius s̄m veritatē lex eū nō admittit, vt d. ll. Et licet sit in veritate acq̄situ dñiū, habetur ꝓ nō aq̄sito, & ꝓ ꝓns ꝓ nō recesso, vt ℑ. qb ex cau. maio. l. nec vtilem, &c. Ex ijs habes finem huius solēnis l. repetitæ per D. Cy.

LEX II.

Quod si ea. No. hic gl. super ver. hmōi hr̄ditatib. q̄ vr̄ velle, q̄ sicut procurator adire hæreditatē

a non possit, vt l. Paulus r̄ndit. alias ꝑ ꝓcuratorē. de acq. hær. sic ꝑ ꝓ

b curatorēa repudiari nō possit, b qd̄ no. cum legibus, quas allegat.

ADDITIONES.

a Pom. Sic per procuratorem. Idem tenet Barb. consi. 18. vol. 2. Idem tenet An. & Imo. in l. apud Iulianum. §. vtrum. inf. ad Treb. & Bar. in l. recusare. eo. tit.

q Repudiari non possit. Contrarium sentit gl. in l. apud Iulia. §. vtrum. in verbo, restituere. ad Treb. & ibi ꝑ Imo. & Bal. in l. recusare. eo. tit. in prin.

LEX III.

1 *Testis ratio debet esse diuersa a dicto, & si eadē non valet dictum.*

2 *Bannū datum ad instantiam partis, an possit per ipsam partem, reuocari.*

Curatores. Procurator Cæsaris non pōt imponere pœnā deportationis, sed colonos improbos pt a colonia remouere, neque ad eandem iterū reuerti ꝑm̄. h. d. No.

a q̄ rō i. ō dēt esse eadē cū dicto. a Sic no. in l j. de exerc. Et sic est ar.

a † ad dictū testis, q̄ si interrogatur de cā, & assignat cām b eandem

b cū dicto, nihil valet eius testimonium, vt hic. Gul. allegat hūc tex.

a ad q̄onem, † q̄ si ad petitionē partis est datū bannū ꝑ iudicē ꝯ alteram partē, modo partes veniūt ad cōcordiā, pars ad cuius petitionem fuit datū bannū, vult hoc bannū remittere, vr̄ q̄ bannū non possit remitti sine iudice, vt hic. In ꝯtrū, qa in fauorē partis fuit datū bannū, ergo ei pōt renūciari, vt l. si qs in cōscribendo. C. de pac. Item ꝑtor dēt partes cōcordare, ut l. 1. §. & post. ℑ. de ope. no. nūc. tamē est ꝯ hunc tex. facit l. a. in fi. C. de liber. & eorum libe. Item quia non potest sine iudice, vt in Auth. de nup. §. ideoque.

ADDITIONES.

a Cum dicto. An si dictū testis sit idē qd̄ ratio, valeat, vide Bar. per illū tex. in l. qui interrogatus. inf. de pet. hær. vide Bar. in l. inter oēs. §. recte. de fur. vide Bal. in l. nō omnium. ℨ. de legi. Adde tñ s̄m Bal. in l. 2. i 6. q. C. de testi. q̄ si testis simul annectit rōnem, & dictū, quia dicat, q̄ vidit talem cōmittentem homicidiū, interrogatus postea de cā scientiæ, non teneī respondere. Sed si idē r̄ndeat, bene valet eius dictū. Et idem Inn. in c. cum cām. de testib. & Ale. de Imo. in consi. 136. in j. vol.

b Parif. Assignat causam. Vide ad Bar. in l. qui interrogatus. inf. de pet. hær.

a *De offi. eius, cui mand. est iurisd.* a *Rub.*

Rubrica nr̄a ꝯtinuatur hoc mō, di ℑ̄ū est ℨ. de offic. iu. ord. nūc videamus de officio delegatorum. Et videndū qs possit delegare, & dicam in l. more maiorū. ℑ. tit. 2. Et cui possit fieri delegatio, dicam in l. cū q. ℑ. tit. 2. & l. 1. C. q. ꝑ sua iurisd. Et q̄ pñi delegari, videbitis statim, & dixi ℨ. de offi. procōs. & le. l. nec q̄cq̄ §. vbi decretū.

ADDITIO.

a De officio eius, cui mand. est iurisd. Adde post d. Ias. inquantum ponit an laico possit delegari causa clericorum, quod pulchre voluit Abb. consi. 62. i lib. Paris. Vide an delegatus sit maior, vel dignior ordinario, & quomodo. vide Fely. in c. consolationib. §. sane. in prin. de offi. deleg. & Decium in rub. eo. tit. Rue. Adde D. Ias. hic, vbi q̄dā pulchra no. in proposito, & vltra ipsum, adde, q̄ rō testis, q. indirecte cōcludit, est sufficiens l. optimā, cū materia. C. de contrahē. & cōmu. stip. & in cle. testib. de test. no. Soc. in cōs. 56. inc. in cā Cōitatis Castri mōtis. Adde ēt q̄ rō testis mutauit eius dictū, qñ hēt in se plusq̄ rō testis, & si rō est friuola, & nō cōcludens, trahit ad se dictū, & in suam naturā cōuertit, & destruit dictū, s̄cdm Bal. in l. conuenticulam. C. de Episc. & cler. quod dictum refert & sequitur Soc. in cons. 41. inci. tn cā restōnis in integrū. col. 3 pro quo all. tex. i l. cum pr. §. dulcissimis. ff. de le. 2. & no. ꝑ Bal. in l. data opa. C. q. acc. nō pos.

LEX PRIMA.

1 *Magistratus municipales cognoscunt tantum de vilibus causis.*

2 *Causarum quatuor genera.*

3 *Causæ meri, & mixti Imperij delegantur in casu absentiæ, quo ad cognitionem. & nu. 5. & quando est infirmus ordinarius, nu. 11.*

4 *Argumentum a contrario sensu est licitum. & nu. 7. & quando, nu. 6.*

5 *Delegatus potest insignem latronem punire, quando esset periculosum eius pœnam differre.*

6 *Substitutus in locum iudicis absentis, vel mortui dicitur ordinarius, & nō delegatus,*

8 *Causa vna meri Imperij, vel mixti, non potest per ordinarium delegari.*

9 *Imperator, vel Princeps potest delegare causam meri Imperij.*

10 *Delegatus Principis potest delegare causam meri Imperij.*

12 *Præses etiam multum occupatus non delegat causam meri Imperij.*

13 *Præses multū occupatus in causis meri Imperij pōt vnā ex ipsis delegare.*

14 *Ordinarius qui propter absentiā delegauit, si reuersus est, iurisdictio delegati statim expirat, & ad eum reuertitur.*

15 *Substitutus loco absentis, vel mortui, cognoscit de causis meri Imperij.*

a **Quæcunque.** a Ad euidentiam huius tit. scias quod magistratuum plures sūt ordines. Nam quidam sunt illustres, quidam spectabiles, quidam clarissimi, quidam infimi, vt magistrat⁹ municipales. Qui sunt isti, vidistis per ordinem in glo. rub. a u. de senatorib. hucusque. & glo. est plana in Authen. vt ab illustri. & q super eos sunt, in prin. in ver. post magnificentissimos. col. 5. & ibi enumeratur quintus gradus superillustrium, vt Papa, & Impera-

b tor: b hic vero quatuor enumerāuit. Itē sicut duo sunt, soluere, & ad diem soluere, vt l. Celsus. §. idem ait. il 1. ℑ. de arbi. ita sunt duo, esse magistratū, & esse de maiorib. Item scias, q̄ trib. primis gradibus magistratuū cōmittūtur causæ meri, & mixti Imperij, tāquā de maiorib. & sp̄āliter priuilegium, & ita eis q̄ nō alijs r̄r, vt in l. illicitas. § qui vniuersas. ℨ. de offi. præsid. vbi causæ meri Imperij ꝓsidi cōmittunī, q est clarissimus: quanto magis cōmittūtur illu

1 strib. q sunt maiores. Itē no. q̄ † magistratus municipales cognoscunt de vilib. tm̄ causis, vt in Aut. de defen. ciuit. §. audient. & §. & iudicare. Itē scias, q̄ s̄m gl. nostras, est iurisdō in genere, q̄ sub se comprehēdit cās meri, & mixti Imperij, & cās iurisdōnis infimæ,

a & cās viles a trecētis solidis ℑ. Et sic sunt † quatuor genera cāsarum Vel melius, vt notaui i l. Imperiū, ℑ. tit 1. Et quid sit merū, & mixtū Imperiū, & q̄ sunt eius cāæ, ibi dicā. His ꝑmissis lex nr̄a diuidit̄ princi-

ADDITIONES.

a Menoch. Quæcunque. Alcia. lib. 2. paradox. c. 1. Bello. lib. 1 supputat. c. 1. Ioā. Ro lib. 4. recept. senten. c. 22. Cuiac. parat. pag. 14.

b Et Imperator. Vide Ange. in rub. inf. a. & spec. de iurisd. omn. iud. in prin. Adde omnino quod pulchre voluit Rom. consi. 59.

Io. Fr. Ru. Adde gl. quot sunt ordines magistratuū, & exēpla de quolibet, plene Ias. hic. Adde gl. & ibi Ang. de Are. in proœ. Insti. in §. cūq; hoc. in ver. illustrib.

principaliter in quinque partes. Nam in prima ponit una ratio. In secunda ponit alia ratio. In tertia ponit quaedam illatio ex i. ratione. In quarta ponit probatio illius illationis. In quinta, & ult. ponit exemplum primae rationis, & eius illationis. Secunda ibi, quae vero. Tertia ibi, & ideo, Quarta ibi, huius rei. Quinta ibi, & si a familia & in summa h.d. Causae meri, & mixti Imperij conceduntur maioribus iudicibus specialiter & expresse, & in priuilegium, & ideo non possunt delegari, nisi in casu absentiae. Causae vero iurisdictionis infimae committuntur, & competunt cuilibet magistratui, & delegari possunt. h.d. Pone exemplum per l. placet. de peda. iud. non autem ponas, vt gl. dicit per l. j. C. ne lic. potest. quia illa lex est noua: haec autem est antiqua. In tex. ibi, tribuuntur specialiter in priuilegium, non transferuntur: ideo non delegantur. Delegata, i. concessam. No. ibi, non aliter itaque, ibi dicet: & verum sit. No. primo, 3 † quod causae meri, & mixti Imperij, non delegantur, nisi in casu absentiae. & causae, quae iure magistratus competunt, delegantur. No. in ver. huius rei. quod arg. 4 † a contrario sensu est licitum, & multa permittuntur causa necessitatis, quae aliter non permitterentur. Item no. quod ea, quae in uno casu conceduntur, in 5 alio prohibita esse videntur, in quo non est eadem ratio. Opp. dicitur hic, quaecunque causae a lege tribuuntur, non delegantur. Contra, immo ea quae lege tribuuntur, possunt delegari. Et dicit lex, quod demandantur quae lege tribuuntur, vt j. ti. 2. l. & quia Sol. ista dictio, quaecunque, licet sit vniuersalis: non tamen comprehendit causas iurisdictionis: quia illae delegantur, sed comprehendit causas meri, & mixti Imperij, vt hic in prin. Opp. dicitur hic. quod causae meri & mixti Imperij non delegantur contra ver. huius rei. j. ea. l. Sol. Regulariter non delegantur, vt hic: fallit in casu absen-

a tiae, vt ibi. † Opp. contra hanc sol. immo & in casu absentiae non delegantur, vt in Auth. de colla. §. ad hoc id prohibemus, coll. 9. Sol. Causae meri imperij in casu absentiae delegantur: b vt hic, quod est verum, quantum ad cognitionem, non quantum ad executionem, vt in contrario, secundum gl. verum est quod Gul. de Cu. hic dicit, quod in casu absentiae delegantur, quantum ad cognitionem, & ad executionem, per hanc eandem l. quae indistincte loquitur, vt l. fi. C. vbi sena. vel clarissimi. Tamen ista opinio est satis dubia, & iura per eum allegata male hoc probant, quia illa loquuntur in delegato Principis: Vnde puto opi. gl. veram, quae communiter approbatur. i. quantum ad cognitionem tamen in casu absentiae possunt delegari. Vnum tamen scias secundum Pet. & Cy. in d. op. quod in casu delegatus habet executionem, non solum cognitionem in causa meri Imperij, vt si est insignis latro, cuius poenam differre esset periculosum: quia etiam tunc delegatus potest talem latronem punire propter maius periculum euitandum, per hanc l. & l. si quis. §. hi autem. j. de iniust. rup. test. & arg. l. de pupillo. l. §. si quis riuos. j. de no. ope. nunct.

c Opp. & videtur etiam quod causae meri Imperij delegantur, vt l. 2. C. de offi. eius, q 6 vicem alte ge. Sol. † ibi non loquitur in delegato sed loquitur in substituto in locum iudicis mortui, vel absentis, & non dicitur delegatus, immo ordinarius, & ita debet intelligi illa lex. Et ita no. s. de offi. procons. & leg. l. nec quicquam. §. vbi decretum. in fi. mag. gl. Opp. ad hanc solutionem, & videtur quod etiam delegatus cognoscat de causis meri Imperij, vnde obstat l. solent. s. de offic. procons. & leg. Sol. Ibi loquitur in delegato proconsulis, vbi est speciale. Op. contra secundam rationem. Dicitur hic quod ea, quae iure magistratus competunt, delegantur contra l. mandata, in prin. j. e. vbi interponere authoritatem manumissionibus competit iure magistratus, & tamen non delegatur, vt ibi. Sol. ibi loquitur de manumissione, quae plenam causae cognitionem requirit, & ideo non est delegabilis, ut ibi no. Op. datio tutoris competit iure magistratus, vt l. ius dandi. de tut. & cur. da. ab his, & tamen non delegatur, vt l. mandata. j. e. ti. Sol. Non demandatur. i. non habenti aliam iurisdictionem, vel dic, vt no. Insti. de auth. tut. §. pe. Opp. dicitur hic, quod causae possunt delegari si praeses proficiscatur. contra §. eos in Auth. de mand. Princ. coll. 3. & in Auth. vt nulli iudi. in j. nn. col. 9. Sol. ibi loquitur de quibusdam latronibus qui ibant per prouinciam spoliando, & illud est prohibitum, hic permissum in alio. Vel dic secundum Pet. quod ibi loquitur in casu, quando praeses sine causa volebat prouinciam exire & in ciuitate vnum relinquere, qui generaliter hoc faceret. Certe non est permissum vt hoc faciat in perpetuum, sed delegare causam donec reuertatur, est permissum 7 vt hic. † Oppo. & dicitur hic, quod argumentum a contrario sensu, d est validum, contra l. cum pa d trem. C. de condi. inser. & l. conuenticulam, C. de Episc. & cler. & de iurisd. om. iud. l. nemo So. Quando monosyllaba, si, ponit casum, & tunc est licitum argumentum a contrario sensu, vt hic, & quasi idem cum argumento causa cessante. Quando monosyllaba, si, ponit conditionaliter, & tunc non est licitum argumentum a contrario sensu, vt in contrario. Intellige tamen hoc vlt. quod obtineat, nisi resultaret absonus intellectus, seu prauus, secundum Odof. de hoc no. per Doc. & Cy. in d. l. conuenticulam. Expeditus de contrarijs veniamus ad quaestiones. Quaero, dicitur hic, quod mandatum iurisdictionis non valet, & sic concludit hic tex. quod hoc sit verum, quando 8 iurisdictio generaliter demandatur. Sed quid si specialiter, vna causa demandatur, an possit? Et videtur quod sic, vt hic. In contrarium determinat gl. hic in verbo, iurisdictione & Cy. hic in 3. q. & bene secundum Doc. per l. nemo potest j. de reg. iu. & vere illa lex loquitur in mero imperio: tamen idem est in mixto. Nam si concedit merum imperium istis maioribus iudicibus & in priuilegium propter industriam personae, multo ma-9 gis videtur concedi mistum, & ideo dices idem in mixto † Quaero, nunquid Imperator possit delegare causam meri imperij? Et arguitur quod non, quia lex prohibet delegationem talis causae, & digna vox est, &c. In contrarium determinat Doc. nostri. Nam Princeps est legibus solutus. Pro hoc l. fi. vbi sena. vel clarissi 10 vbi est tex & l. j. C. de precib. Impe. offe. † Quaero, nunquid delegatus e Principis possit delegare causam meri imperij? Gl. hic tenet quod non, sed in l. j. C. qui pro iurisdictione tenet quod sic, per illam legem. Pe. & Cy. hic, & in d. l. j. tenent contrarium. Nam non debet plus delegatus posse, quam ordinarius: sed ordinarius sine causa non posset, ut hic, ergo nec delegatus Principis. Gul. fal. in gl. dicit ipse, quod postquam Princeps merum imperium committit delegato, quod potest vt dixi in praecedenti quaestione: ista causa mutauit naturam suam. Vnde monitum, cum semel naturam suam mutauit, statim modo est delegabilis arg. l. j. in fi. uer. res vero. & ver. 2. C. de impo. lucra. descrip. Ad idem l. pri. §. quin 11 decem. j. de leg. 3. † Quaero dicitur hic, quod causa meri imperij potest delega-

f ri, si praeses vadit extra prouinciam: sed quid si ipse est infirmus, an eodem g modo potest delegare? & videtur quod non per hunc tex. ibi, non aliter, &c. In contrarium est veritas secundum nostros Doct. & Cy. hic in 6. q. arg. l. primae. in secundo resp. s. de offi. consu. Praeterea eadem est ratio in infirmitate, quae est in recessu praesidis, & sic idem ius, vt l. illud ad l. Aql. & l. milites agrum. in prin. j. de 12 re milit. † Quaero, praeses est multis occupationibus impeditus, nunquid ob hoc poterit causam meri imperij delegare? Et videtur quod sic, vt j. de proc. l. filiusfa. in fi. & l. seq. in contrarium est veritas, vt hic in tex. de peda. iud. l. 13 placet. infi. uer. dum tamen. † Quaero, quid si praeses, vel alius ordinarius est h occupatus h tot, & varijs causis criminalibus ad merum imperium spectantibus quod non potest intendere, ita quod vult unam delegare, an possit. Et videtur quod non, ut hic. In contrarium determinat Gul. de Cu. propter identitatem rationis quaestionis propositae, sicut in causa absentiae, de qua hic, facit l. 2. C. de his 14 qui latro. §. j. Quaero, † praeses, vel ordinarius de prouincia recessit, modo redit, nunquid iurisdictio iudicis, quam ipse delegauit, statim expiret eo reuerso, vel oportet, quod aliter reuocet? Ista quaestio est similis quaestioni propositae per gl. in l. quae mutuam. §. 2. j. mand. Tu dic secundum Petrum, quod statim quod reuersus est praeses, reuocatur iurisdictio. Nam cessante causa, cessat iurisdictio delegati, arg. 15 huius legis. † Quaero, quid si non est delegatus, sed quidam est substitutus i i loco absentis, uel mortui iudicis, an de causis meri imperij, vel mixti possit cognoscere? Et dic quod sic, ut j. de le. 3. l. j. §. a praefecto. Contrarium tamen videtur tenere gl. & male in l. 2. in fi. C. de offi. eius, qui vicem alterius ge. & melius dicit gl. hic, quae incipit, s. cognitionem, quae indistincte loquitur. 16 † Quaero, hic dicitur quod argumentum a contrario sensu est licitum, & hoc est ex l. communi, k quid in statutis, k an habeat locum? la. But. hic dicit, quod aut casus qui apparet a contrario sensu, est alias de iure communi decisus, & tunc non valet argumentum a contrario sensu ex statuto sumptum, ut l. si cum dotem in pri. j. sol. matr. Aut non est alias de

ADDITIONES.

a Ruer. Opp. dicitur. Adde quae causae delegari possint, plene per Fel. in rubr. extra, de offi. deleg. in fi. vbi dicit, quod omnis causa quae est cognoscibilis, est delegabilis, per no. in l. iubere cauere. in tit. 2. & in c. quod sedes, de offi. ord.

b In casu absentiae delegantur. Causae meri, & misti imperij, in casu absentiae delegari possunt, quo ad cognitionem tantum. Sequitur Bal. in l. 2. C. de ped. iud. Sed gl. quam sequitur Ang. ibi tenet, quod etiam hodie quo ad sententiam possunt delegari causae magnae iurisdictionis, vt causae ingenuitatis, & libertinitatis, de quo per Bar. in l. nec quicquam, §. vbi decretum, inf. de offi. procons. per Ang. in l. Imperium, inf. de iurisd. om. iu. Rayn. hic tenet idem quod Bar. per l. solent, de offic. procons. per Saly. in d. l. 2. & ibi Cy. in quarta opp.

c Meri imperij. Vide per Doct. in c. nouit, de offi. deleg. & Cy. hic.

d A contrario sensu. Quod habeat locum argumentum a contrario sensu, vide j. circa fi. & habet locum etiam in contractibus, secundum Bal. in l. venditi actio, C. de ac. emp. Adde Ale. cons. 5. & 95. 4. lib. Rue. Adde de arg. a contrario sensu, quando habeat locum, per D. Ale. & Ias. hic, plene per D. Fel. in c. significasti, col. 5. ver. de arg. a contrario sensu extra de foro compet. vbi quid in contractibus refe. vlt. vol. & sen. & quid in legibus & statu. idem in c. nullus, circa prin. e. ti. de qua materia uide plures cocor. & decisan consilijs inf. scr. Ale. in cons. 185 inc. In Christi Saluatoris nomine, & in cons. 159. inci. visis, & opportune, & in cons. 188. inc. ponderatis uerbis, & 251. inc. puto de iure, & 273. inci. attentis, & 355. inc. ponderatis his, in 2. vol. Pau. de Cas. in cons. 171. & in cons. 334. Fran. Are. in cons. 193. inc. visa consultatione, col. 3. ver. praeterea illa. Soc. in cons. 38. col. j. in fi. inc. pro decisione praedictae consultationis, & in cons. 63. col. fin. ver. praeterea dictum statutum, & 81. col. 4. & 165. col. pe. & 278. col. 2. & 266. col. 5. & 206. col. 6. 19. col. j. & 150. col. 23. ver. quarta est, & 67. col. pe. & in cons. 10. col. pe. vbi quando sumitur in vlt. voluntate, & quando in priuilegijs, & feudis, vel statutis, late ponit dictis cons. Fulgos. in cons. 5. in 2. col. & 6. post principium, & 12. col. 2. & 59. & 63. col. vlti. & 107. col. 4. & Cuma. consi. 62. col. 4. vide etiam Soc. in reg. sua. 32. ubi ponit reg. cum sex fal.

e Delegatus Principis. De delegato Principis per Bal. in l. 1. C. ne lic. poten. per Io. And. ad Spe. de offi. deleg. §. fi. ver. item quod est delegatus, sed quid si est delegatus a lege praetoria, non Imperiali? dic, quod non potest. Ita Bar. in l. 4. §. duas, de dam. infe. Adde Ang. in consi. 199. per Bal. in d. l. imperium, dixi post Ang. in l. a iudice, C. de iud. Ruer. Adde an delegatus Principis possit causam meri imperij delegare. Ias. hic plene examinat, qui tenet opinionem Bar. & trib. modis limitat.

f Potest delegari. Vide l. quaesitum, de re iud. Idem tenet Sal. in l. placet, C. de poe. su. vide Ang. in l. praetor, inf. ti. 2. Bal. in l. imperium, inf. ti. a. Ruer. Adde Fel. in c. qui sedes, de offi. ord. ubi ponit quid de iure ciuili, & quid de iure cano. & Ias. hic, qui no. opi. Bar. esse communiter approbatam, quam limitat quatuor modis.

g Parif. Potest delegare. Circa istam materiam, an praeses possit cognitionem causarum capitalium, nulla necessaria causa existente, alteri delegare. Item an in casu necessariae absentiae, possit delegari nedum cognitio, sed etiam executio, uide in quadam disputatione, quam habes in quarto libro, circa medium, incip. Rex Aragonum, in primo, & secundo dubio, & ibi etiam quaedam alia. Item vide in materia delegationis, quam habes per Dom. Bapt. Caccialup. vt addidi ad Bar. in l. more, de iurisd. om. iudi. disputatione de qua s. in 4. dub. habes etiam ibi in causa mixti imperij quae requirunt magnam causae cognitionem, & etiam coercitionem posse delegari interueniente aliquo impedimento, de quibus in l. pe. C. de pedaneis iudi. An autem credatur iudici attestanti de impedimento? vide Fel. in c. si pro debilitate, de offic. del. & ponit Ias. hic, & vide Fel. in c. pastoralis, e. ti. Deciu in d. c. si pro debilitate. An qui alicui committit causam, vt per ipsum cognoscat, an possit alteri delegari, vide Ias. in l. j. §. 4. in j. no. de acq. poss. An autem ea quae sunt voluntariae iurisdictionis possint alteri delegari? uide Fel. in c. cum P. tabellio. ver. 11. quaeritur de fide instru.

h Est occupatus. Vide clarius per Gul. hic. Sal. tenet contra in l. placet, C. de peda. iud. per illam legem, in vers. qui non ita indistincte loquitur, & illud placet, quia rationes hic alleg. per Gul. sunt fragiles. Ruer. Adde Ias. hic in fi. qui tenet contra Bar.

i Et substitutus. Gul. hic tenet idem quod Bar. tamen dicit, quod quidam contra per §. ad hoc prohibemus. in Auth. de colla. Vide ibi Iac. de Bell. per Spe. in ti. de offi. dele. §. fi. ver. item quod est delegatus. Ad hoc bene facit quod Bar. in l. filiusfa. inf. de leg.

k Quid in statutis. Dic quod cum sit ex mente legis, non est opus dicere, an habeat locum, vide in l. omnes populi, ubi dixi, quod etiam procedit in contractibus, & uide de hoc articulo quae dixi post Imo. in l. si cum dotem, in fi. princ. sol. matrim. per Cy. hic in 6. opp. & in vlt. q. per Bened. in le. si quis locuples, de manumiss. testa. Adde Pau. de Cast. consi. 336. & 346.

pro certiorãdo sociũ meũ, ne venderet: sed anteq̃ noncius venisset, erant libri mei vẽditi: ego dolẽs veni Bononiam: volo reuocare vẽditionẽ dicẽs, quod postquam penitui, dñium nõ erat translatum, q̃ritur qd iuris? Et primo vr, quod non sit trãslatum dñium vt ⁊.de man.vin.l.si pr̃.in prin.vr̃ ⁊.vt ⁊.mãd.l.si mãdassem, & in ista q. sunt variæ sñiæ similr. Nã quidã distinguunt. Aut erat talis procurator, in quem fuit translatum dñium, & tũc valet. Aut nõ & tunc nõ valet, vt ⁊.de do.l.hoc iure.§.si quis.& l.2.§.si qs donaturus, qđ no.⁊.de cõd.ob cau.l.si pecuniã.§.si seruũ. Pet. vero simpliciter dicit in casu qõnis nr̃ę dñium nõ esse trãslatum, qa deficit substantiale ⁊ctus, vt d.l.si pr̃, arg.⁊.de orig.iur.l.j. Sed ita est, quod ad translationem dñij requiritur cõsensus mei dñi, vt ⁊.de reg.iu. l.id quod nostrũ. Ergo cũ ⁊sensus mei dñi deficiat per reuocationem, licet ꝓcurator dñi ignoret, nõ trãsfert dñium rei meæ, quia essentiale deficit. Sed ⁊ istam sñiam instatur. ad esse iudicij requirit consensus dñi, super cuius re litigatur, & tñ reuocatio mandati facta partibus ignorantib. non præiudicat, vt ⁊.de proc.l.si ꝓcuratorẽ, & C. de sãctd.l.vnica. præterea, vt debitor liberetur, requirit consensus creditoris, & tñ si fuerit reuocatus procurator, nihilominus ꝓringit liberatio, vt ⁊.de sol.l.cũ qs.§.1. Ergo, vr̃, q̃ ista sñia Pet. nõ sit ꝓbabilis. Ad hoc rñdetur. & primo, ad id, quod dr̃ de iudicio, quod non est verum. q̃ ad esse iudicij requiratur cõsensus dñi: nã licet nõ ⁊sentiret, valet, vt ⁊.de proc.l.Plautius. Sed ista nõ est bona rñsio. Nã verum est, quod ad esse iudicij, vt teneatur, nõ requiritur cõsensus dñi, sed vt dño ꝓiudicet, bñ reqritur eius consensus, sicut nec ad esse vẽditionis reqritur consẽsus dñi rei, quia rẽ alienam qs vẽdere põt, non tñ in ꝓiudic. dñi, ita est in iudicio, vt ⁊.de ꝓcu.l.in causę.§.sed hoc ita.& l.sed & hę in princ & ⁊.iu.si.l. l.3. Quid ergo dicemus? Dico sm̃ eũ, q̃ sp̃ãle est in hoc casu, quia de liberatione agit hic. Sed rñdetur ad id, qđ dr̃ de lib.ere, ubi ad eius esse requirimur volũtas creditoris, q̃ ibi fallit fauore liberationis, cuius gr̃a est sp̃ãle, & sic est in alio casu fauore liberationis Et qñ erratur in diuersis causis, quarũ vna est obligatoria, altera liberatoria, ibi ceditur liberatorię, fauore liberationis ⁊.de solut.l.qui hominem.§.si debitorĩ.& ⁊.si cer.peta.l.eius qui Romæ.§.quas vero. Secus vbi est vtraq; obligatoria, vt dixi ⁊.in distinctione, circa fi. De articulo huius q̃õnis plenissime dixi C.man.l.mandatũ.

13 dic vt ibi.† Quinto, & vlt. q̃ritur, qa hic dr̃. q̃ aditio hẽditatis cõsistit in animo, nunqđ solus animus sine aliquo actu extrinseco, faciat aliquẽ hæredẽ, vel cũ aĩo reqratur actus extrinsecus. Dicit Io. de Rau. q̃ requiritur, q̃ aĩus declaretur per aliquem actũ extrinsecũ, qa res de qua cõstare nõ põt, dẽt per adminicula sua ꝓbari, vt ⁊.de condi.cau.da.l.dedi.la.1.§.sed si seruus & ⁊.de pe.i cogniationis. Et sic intellige de acq.hęr.l.pro hęrede.eum sm̃. Hoc est, sm̃ eũ, qđ mẽtalis ratihabitio, de qua nõ ⁊stat nõ obligat, vt d.e.l ⁊.de neg.gest.l.Põp. Sed ⁊ eũ vr̃ ⁊.de test.tut.l.duo sunt Titij. Sed ipse intelligit ꝓdicta vera, vbi iuris ñ deficit, a iuris ꝓsũptio, vt si sciñ esset certum, quia esset tutor, de quo testator censuit, tñ quãdo non apparet, neuter est tutor. Idem est, quando duo sunt Titij legatarij, & non apparet de quo testator sensit, vt ⁊.de le.j.l.si quis a filio.§. 1.de re.dub.l.si fuerint neuter est legatari⁹, quia deficit iuris, a iuris ꝓsũptio si factum cõstaret, arg.⁊.ad l.Aquil.l.si ex plagis.§.in cliuo Capitolino. Pet. tamẽ tenet ⁊trium. Dicit. n. quod solus animus facit quem hæredem, & sola mentalis ratihabitio obligat etiam, de qua non constat probatio. Exemplum dicit, si dedi tibi seruum, vt manumitteres intra pasca, & pœnituit, quod potui, nec te certiorari, quod si manumittas, non erit liber, quia lex est contra. Sic est in proposito, vt ⁊.de cõ.ob.cã.l.si pecuniã.§.si seruum. Illa lex nõ dicit hoc, sm̃ glo.quæ est ibi, sed facit l.si pr̃.de manu. vind. Tamen lex dicit, quod si pr̃ decedit filio iam nato, & relicta vxore, de qua dubitatur vtrum esset prægnãs, cum in veritate nõ esset, q̃ filius natus in totũ est hæres, lege q̃ certa est. hoc faciente vt ⁊.de acq.hære.l.vẽtre.§.j. Sic ille est tutor, ille est legatarius, de quo testator sensit. Facit. n. hoc ipsa lex, q̃ de omnib. certa est. Veruntamẽ quia nõ apparet, licet sit tutor, & legatarius sm̃ veritatẽ lex eũ nõ admittit, vt d.ll. Et licet sit in veritate acqsitũ dñiũ, habetur ꝓ nõ aqsito, & p ⁊ñs ꝓ nõ recesso, vt ⁊.qb ex cau. maio. l. nec vtilem, &c. Ex ijs habes finem huius solẽnis l. repetitæ per D. Cy.

LEX II.

Quod si ea. No. hic gl. super ver. hmõi hẽditatib. q̃ vt velle, q̃ sicut procurator adire hæreditatẽ a nõ possit, vt l. Paulus rñdit. alias p ꝓcuratorẽ. de acq. hær. sic p ꝓ b curatorẽ a repudiari nõ possit, b qđ no. cum legibus, quas allegat.

ADDITIONES.

a Pom. Sic per procuratorem. Idem tenet Bar. b. consi. 18. vol. 2. Idem tenet An. & Imo. in l. apud Julianum.§. vtrum. inf. ad Treb. & Bar in l. recusare, eo. tit.

q Repudiari non possit. Contrarium tenuit gl. in l. apud Iulia.§. vtrum. in verbo, restituere, ad Treb. & ibi p. Imo. & Bal. in l. recusare, eo. tit. in prin.

LEX III.

1 *Testis ratio debet esse diuersa a dicto, & si eadẽ non valet dictum.*
2 *Bannũ datum ad instantiam partis, an possit per ipsam partem, vtru...*

Curatores. Procurator Cæsaris non põt imp... nã deportationis, sed colonos ... a colonia rei ... nere, neque ad eandem iterũ reuerti ...

a ꝓ rõ nõ dẽt esse eadẽ cũ dicto. a Sic se no. in l.j. de ex ...

a †ad dictũ testis, q̃ si interrogatur de cã, & assignat cãm b eandem b cũ dicto, nihil valet eius testimonium, vt hic. Gul. allegat hũc tex. a ad qõnem, † q̃ si ad petitionẽ partis est datũ bannũ p iudicẽ ⁊ alteram partẽ, modo partes venirũt ad cõcordiã, pars ad cuius petitionem fuit datũ bannũ, vult hoc bannũ remittere, vr̃ q̃ bannũ non possit remitti sine iudice, vt hic. In ⁊riũ, qa in fauorẽ partis fuit datũ bannũ, ergo ei põt renũciari, vt l. si qs in cõscribendo. C. de pac. Item p̃tor dẽt partes cõcordare, vt l.1.§.& post. ⁊ de ope. no. nũc. tamẽ est ⁊ hunc tex. facit l.2. in fi. C. de liber. & eorum libe. Item quia non potest sine iudice, vt in Auth. de nup.§. ideoque.

ADDITIONES.

a Cum dicto. An si dictũ testis sit idẽ qđ ratio, valeat, vide Bar. per illũ tex. in l. qui interrogatus. inf. de pet. hær. vide Bar. in l. inter oẽs.§. recte. de fur. vide Bal. in l. omnium.⁊. de legi. Adde in sm̃ Bal. in l.2. i 6. q. C. de testi. q̃ si testis simul annectit rõnem, & dictũ, quia dicat, q̃ vidi talem cõmittentem homicidiũ, interrogatus postea de cã scientiæ, non tenet respondere. Sed si idẽ rñdeat, bene valet eius dictũ. Et idem tau. in c. cum cãm. de testib. & Ale. de imo. 10 cons. 136. in j. vol.

b Pari. Assignat causam. Vide ad Bar. in l. qui interrogatus. inf. de pet. hær.

a *De offi. eius, cui mand. est iurisd.* a *Rub.*

Rubrica nr̃a ⁊tinuatur hoc mõ, di ⁊ũt est ⁊. de offic. iu. ord. nũc videamus de officio delegatorum. Et videndũ qs possit delegare, & dicam in l. more maiorũ. ⁊. tit. 2. Et cui possit fieri delegatio, dicam in l. cũ q. ⁊. tit. 2. & l. 1. C. q ꝓ iba iurisd. Et q̃ pñt delegari, videbitis statim. & dixi ⁊. de offi. procõs. & le. l. nec q̃cq̃ §. vbi decretũ.

ADDITIO.

a De officio eius, cui mand. est iurisd. Adde post d. Ias. inquantum ponit an laico possit delegari causa clericorum, quod pulchre voluit Abb. consi. 62. 1. lib. Paris. Vide an delegatus sit maior, vel dignior ordinario, & quomodo. vide Fely. in c. consultationib.§. sane. in prin. de offi. deleg. & Decium in rub. eo. tit. Rue. Adde D. Ias. hic, vbi q̃dã pulchra no. in proposito, & vltra ipsum, adde, q̃ rõ testis, q indirecte cõcludit, est sufficiens l. optimã, cũ materia. C. de contrahẽ. & cõmit. stip. & in cle. testib. de test. no. Soc. in cõs. 86. 10c in cã Cõitatis Castri mẽtis. Adde ẽt q̃ rõ testis mutauit eius dictũ, qñ hẽc in se plusq̃ 10 testis, & si rõ esset friuola, & nõ cõcludens, trahit ad se dictũ, & in suam naturã cõuertit, & destruit dictũ, sedm Bal. in l. conuenticulam. C. de Epis. & cler. quod dictum refert & sequitur Soc. in cons. 42. inci. In cã restõnis in integrũ. vol. 3 pro quo all. tex. l cum pr̃ §. dulcissimis. ff. de le. 2. & no p Bal. in l. data opa. C. q acc. nõ pos.

LEX PRIMA.

1 *Magistratus municipales cognoscunt tantum de vilibus causis.*
2 *Causarum quatuor genera.*
3 *Causæ meri, & mixti Imperij delegantur in casu absentiæ, quo ad cognitionem. & nu. 5. & quando est infirmus ordinarius, nu. 11.*
4 *Argumentum a contrario sensu est licitum. & nu. 7. & quando, nu. 6*
5 *Delegatus potest insignem latronem punire, quando esset periculosum pœnam differre.*
6 *Substitutus in locum iudicis absentis, vel mortui dicitur ordinar... delegatus.*
8 *Causa vna meri Imperij, vel mixti, non potest per ordinari...*
9 *Imperator, vel Princeps potest delegare causam meri Im...*
10 *Delegatus Principis potest delegare causam meri Imp...*
12 *Præses etiam multum occupatus non delegat causam...*
13 *Præses multũ occupatus in causis meri Imperij põ...*
14 *Ordinarius qui propter absentiã delegauit. si rev... gati statim expirat, & ad eum reuertitur.*
15 *Substitutus loco absentis, vel mortui, cognosc...*

a Quæcunque. a Ad ... qu... ordines. Nam quidam ... biles, quidam clarissi... municipales. Qui sunt isti, vide... senatorib. hucusque. & glo. c... super eos sunt, in prin. ... enumerat quintus gr... b to... hic vero quatuor ... ad diem ... esse magistrati, & ... bus magistratuũ ... de maiorib. & ... dicit. ... 1 illub ... leum ... & ...

principi in quinq; partes. Nã in prima ponit una rñ. In secunda ponit ... In tertia ponit ... In quarta ponit ... In quinta, & vlt. ponit exẽplũ primæ rñe. & eius illationis.

...

quia §. posuit de cuiusl.bet iu... ...ater: hic simul tractat commu... ...u. Simile C. communia utriusq; ...gatis, & communia prædiorum, ...pus. Ex hac continuatione habes q̃d ...om.in & de officio iudicum Quod au ...j. in l.j. Quærit gl. quę est differentia in... ...s. de officio eius cui mand. est iurisdictio. ...bet est bona, & clara, & ideo nõ curo eam

LEX PRIMA.

... dixit, ius dicentis officium, & non, iudicis dicentis quia sibi ...
... iudicis non habet corporalem longitudinem, ideo iurisconsultus ... dixit latissimum.
... erat multum longus.
... isdictio est potestas de iure publico introducta, cum necessitate iuris di... ...cendi, & æquitatis statuenda, tanquam a persona publica.
Pater in filium, dominus in seruum, & tutor in pupillum, quam iurisdictio... ...nem habeant.
4 Bonorum possessionem dare, hodie est mixti imperij, sicut olim.
5 Missio in possessionem, non potest demandari.
6 Tutoris datio semper est mixti imperij.
7 Mixti imperij causa etiam in fauore pupillorum non delegantur.
8 Delegare iudicem est iurisdictionis.
9 Iurisdictio, & officium iudicis quando sint idem.
10 Officium iudicis, & actio, an sint idem, & quomodo differant.
11 Officium iudicis, misericorditer imploratur.
12 Officium est triplex, nobile, mercenarium, & aduersarium.
13 Iudex quando eius officium exerceat parte non petente, vtro sine.
14 Libellus in officio iudicis, & litis contestatio, an requiratur, remissiue.

Iurisdictio

de iure cõi decisus: & tunc dicit Iac. q argumentũ a ɔ̃rio sensu vr̃ potius interpretatiuũ ex mente, quã ex significatione verborũ, vt l. pecuniam. ĵ. si cer. pet. ibi, tanq̃ sub ɔ̃tia ꝯdõne, &c. No. dictionem, tanquam, a quæ est nota improprietatis, ſm eum. Ex hoc cõcludit, quod argumentum a contrario sensu, non habeat locũ in statutis, quid dicendum? Recidit in illam q̃õnem, vtrum argũ a contrario sensu sit propriũ, uel interpretatiuum. Iac. But. allegat in hac q̃õne pro casu, l. apud antiquos, C. de fur. ibi, per coniecturã, &c & ibi gl. vr̃ consentire. De hoc vide per Dy. in c. q ob gratiam in fi. extra, de reg. iur. lib. 6. vbi dicit Dy. q argumentum a contrario sensu, fit ex sensu, & mente ipsius l. & hoc teneas †

ADDITIONES.

a Tanquã. De hac dictione adde l. si pater, §. j. ff. de adopt. Bal. in l. apud antiquos, C. de fur. gl. in c. solitæ, de maior. & obed. in verbo, tanquam.

† Cl. Et hoc teneas. Idẽ tenet Bar. in l. oẽs populi, ĵ. de iurisd. om. iud, & in l. iurisgẽtiũ, §. dolo malo, ĵ. de pac. & in l. apud antiquos, vbi ẽt Bal. & alij, C. de fur. Et q nõ dicat interpretatiua, sed in l. expssa, est gl. in ver. argumẽto est lex, l. q. testã, §. mulier, ĵ. de testa. quã ibi no. Bal. & alij, & eam dicit sing. Bal. in c. j. de constitu.

§. Qui mandatam.

Delegatus nõ habet iurisdictionẽ propriã, a sed vice fungitur delegantis: habet tamẽ modicam coërtionem. h. d. Opp. de ſcipso ad seipsum, dicitur in princ. q nõ habet propriam iurisdictionẽ delegatus, & in ver. verius, dr̃ q iurisdictio transfertur. Solu. In hoc versi verius, dr̃ q iurisdictio transfertur, i. cõcedit, vel permittitur. Transfertur. n. q̃si vere permittit, tñ ficte propriã iurisdõnẽ † hẽre nõ dr̃: & ideo dr̃ q statim põt delegatio reuocari. Opp. dr̃ hic, b q delegatus nõ hẽat propriam iurisdõnem: contra ĵ. eo. l. cognitio. ver. cum propriã. Solu. nõ hẽt propriã, vt hic, verũ est, ordinariam, delegatam vero sic, vt in ɔ̃rio proximo dixi, quia nõ fingitur propriam habere, eo quod statim potest reuocari, vere tamen habet eam, vt d. l. cognitio. Et hoc modo intelligo quod dicitur hic.

ADDITIONES.

a Propriam. An delegatus dicatur habere iurisdictionem, dic ut per gl. & Bar. l. at prætor in prin. vide quæ dixi in l. fi. C. eod.

† Claud. Propriam iurisdictionem. Quinimmo non dicitur esse in possessione officij, nisi dum mouet labia, sed hẽre est quadam aptitudine, vt dicit Bal. in l. a. in j. q. ver. aduerte, C. de sent. & interlo. om. iud.

b Paris. Opp. dicitur hic. An hẽat locum in instituto, uide Alc. in cons. 17. in 2. vol. vide etiam Ro. ibi multa ponit in omni fere alia materia, in cons. 399. An autem in contractibus etiam stricti iuris, vide Ias. in l. si pecuniam quam, si cer. pe. Item quod hoc modo habet locum vbi induceretur legum correctio nisi alias statutum nihil operaretur, vide Arc. in l. nec furiosus, de test. Item in materia vide late Fel. in c. significasti, de foro compet. ver. dicitur hic, sic contrarium uide Fel. in c. si pro debilitate, de offic. deleg. & in c. quod sedem. de offic. ord.

LEX II.

Mandata.

Manumissio dẽt fieri cum causæ cognitione. Itẽ venditio rerum minoris nõ põt delegari. a h. d. Ratio colligitur ex l. nec quicquam. §. vbi decretũ ĵ. de offic. procõs. & leg. quia in causa, quæ requirit causæ cognitionem, decretum interponitur, ſm Iac. de Are. & dixi in §. vbi decretum.

ADDITIO.

1 Delegari. Et hic habes vnam gl. cui est gl. cõtraria in l. ob æs. vbi dixi, C. de prædi. mino. Adde post Ias. anquantum ponit quod tutor potest vendere fine decreto rẽ minoris, cum testatore per nuls est alienatio. Ang. consi. 175.

LEX III.

Et si prætor.

a Delegatus licet alias sit ordinarius: tñ vice delegantis fungitur in causa delegata. h. d. & si, i. quamuis. Hãc l. nota, & intellige quod delegatio fiat nolenti. Nam ad hoc vt delegatio ualeat, tria requiruntur, ut no. ĵ. titu. 2. l. cum qui. inter quæ requirur, quod sit de eius iurisdictione.

ADDITIO.

a Et si prætor. Hanc l. intelligas, qñ alteratur iurisdictio ordinarij, aliter esset potius excitatio iurisdictionis, quam delegatio, vt dixit Gul. de Cu. in l. ius ciuile, ff. de iust. & iu. per ea quæ ibi habẽtur Iac. But. in l. sæpe, ff. de offi. præs. & no. in c. licet, de offi. ord. per Inn. adde tex. cũ gl. in c. cũ aliqbus de rescr. in 6. ad no. Doc. hic. Paris. Quid autẽ si pronunciasset, vt delegatus, & sententia non valuit, an si potuit valere ui vim ordinariæ, valebit, uide Com. q nõ, in consi. 120. in 2. dubio.

LEX IIII.

Cognitio.

a Cognitio de suspecto tutore potest delegari. h. d. Opp. de l. j, ŝ. eo. in. Sol. vt ibi, &c.

ADDITIO.

a Cognitio. Dic latissime per Bal. in l. j. §. suspecti, ĵ. ad Turpillianum. *Menoc. Cuiac. in parat. pagi 12. Rober. lib. 4. recept. senten. c. 12.

§. Vt possessio.

Ea quæ semiplenã causæ cognitionẽ requirũt, & in qb. decretũ interponitur, delegari, h. d. Et scias, q q̃dã sunt bonorũ possess. q̃ tribuũt ius, vt l. si & ibi gl. C. vnde legiti. & de illis nihil dr̃. Quædam sunt quæ non tribuunt ius, vt Carb. de dam. inse. & de his loquitur hic, q̃ dant sine cãæ cognitione, & hæc gl. innuit. Op. dr̃ hic, a q si qs ĩ possessionẽ mittat, põt delegari. Cõtra mittere ĩ possessionẽ ẽ mixti imperij, vt in l. iubere cauere. ĵ. ti. 2. sed quæ sunt mixti imperij, nõ delegãtur, vt in l. j. ĩ prin. ŝ. eo. Sol. & hãc sol. no. qa cognoscere vtrũ sic mittendus in possessionẽ, vel non, hoc põt delegari, sed mittere in possessionẽ reipsa, istud delegari nõ põt: qa ẽ mixti imperij, vt d. l. iubere cauere. ĵ. tit. 2. Et hoc mõ intelligas q hic dr̃ in gl. nostra.

ADDITIO.

a Opponitur, dicitur hic. Aliter dicit Bar. in l. iubere. ĵ. tit. 2.

LEX V.

Mandatam.

a Iudex delegatus non delegat, modicam tñ coërtionem hẽt. h. d. & dicã in l. more maiorũ. ĵ. tit. 2. ibi, imperiũ, quod non est merũ, intelligas de modica coërtione, vt ĵ. no. non autẽ intelligas de mero imperio, ut no. tex. in fi. Opp. dr̃ hic. quod delegatus non delegat, immo delegat, vt C. de iud. l. a iudice. Sol. Regulariter nõ delegat, vt hic. Fallit in delegato Principis, vt in ɔ̃rio. Opp. de l. cũ prætor. §. j. ĵ. de iud. Sol. ibi fallit, qa loqtur in legato proconsulis, de quo lex multum confidit ſm nostros Doct. Opp. de l. j. §. j. ĵ. qs, & a quo app. vbi delegatus delegat. Sol. ibi erat delegatus ad vniuersitatem causarũ, hic ad vnam causam. Et hoc dic ut plene notatur in glos. hic.

ADDITIO.

a Mandatam. De materia huius legis, vide gl. in c. ex literis, de offic. deleg. & Ange. in l. magistratibus, inf. tit. 2. vbi ponitur, in quo non consistat modica castigatio. Paris. Circa materiam huius legis, q iurisdictio sine modica coërtione nulla est ad eius declarationem, vide Pan. in c. cum contingat extra, de foro compe.

De officio aßeßorum. a Rubr.

ADDITIO.

a Paris. Super rub. de offic. assessorum, vide late Ias. hic.

LEX III.

1 *Iudex interrogare potest partem, uel testem, an sit infamis, & quid teneatur respondere? Iudex ex officio infamem repellit, etiam si nihil opponatur.*

2 *Iudex libellum male conceptum ex officio lacerare debet.*

3 *Assessor in causa in qua assidet iudicare non potest, nisi sibi delegetur.*

OMne.

a Not. in qbus offm̃ assessoris consistat. Quæro, quæ sunt illa, quæ debet ingrere assessor. Ista gl. hic, q̃ incipit, vt videat, &c. dicit, quod dẽt videre, b an ille q postulat, sit infamis, qa talis postulare nõ põt, vt l. quos ꝓhibet. ĵ. de postu. Et sic no. † q tenetr rñdere, c & iudex põt de eius infamia q̃rere, & si nõ teneret rñdere, frustra pmitteret ei hęc interrogatio. s. iudici. Et hoc facit ꝓ teste. s. quod iudex possit eũ interrogare de suo statu, an sit infamis, vel nõ, licet gl. teneat ɔ̃riũ ĩ c. j. extra, de exce. & reddit ibi rõ, qa qs suã infamiã nõ dẽt patefacere, vñ rñdere nõ tenet. Pro hoc l. j. §. si pses. de magist. cõue. Vnde vr̃. q non cogit ad talẽ interrogationẽ rñdere. Dic, ut ĵ. de iureiur. l. si duo patroni. §. idẽ Iul. & qd ibi plene no. Põt ergo ex suo officio infamẽ repellere, licet nõ opponat. Quæro, nunqd versetr offm̃ eius circa aliud? † Rñ. sic: qa si libellus cõuẽtionalis est male cõceptus, q producit corã eo, ipse dẽt eũ lacerare, d & respuere, e ut hic no. Pro hoc l. fin. C. ut nemo priu. &c. & quotidie fit in practica. Itẽ dicit gl. q mittit bannũ cõsilio assessorũ, vt ibi. tu dic, immo banna mittunt authoritate decurionũ, vt no. in rub. de decur. in quorũ loco successerũt nostri consiliarij hodie, vt no. C. de dec. in rub. & in l. nulli, ĵ. q cuiusq; vniuer. no. & ĵ. de dolo, l. e. sed & si ex dolo. & ibi gl. de hoc no. & bene. Item di. gl. q decreta interponunt ꝑiet q̃nã in alienationib. rerũ minoris, ut l. 2. C. eo. dicit tamen gl. ibi, quod hoc de cõsuetudine non seruatur. Idem dicit gl. in epistolis. s. mittendis iudicib. alterius prouinciæ pro exequendis sententijs. Quod dic, ut l. cum quædam puella. in princ. ĵ. ut. t. † Quærit gl. f nunquid iudicare possunt in cã, † in qua assidere dicuntur. g Dicit gl. q non, nisi delegaretur cã: & iõ est de cautela, q ubi alias per statuta terrarum nõ est prouisum, q assessores pñt iudicare, fiat in principio officij delegatio gñaliter oĩum cãrũ, & dico cãrũ. s. ciuiliũ, criminaliũ nõ, h qa criminalia siue ea, q̃ sũt meri imperij.

ADDITIONES.

a Menoc. Omne. Cuiac. lib. 7. obseruat. c. 25.

b Videre. vide Bar. in l. si duo patroni, §. idem Iulianus in fi. inf. de iureiurando.

c Poma. Respondere. Idem Cy. l. j. vt quę desunt aduoc. Bal. c. domino guerram, in ti. hic finitur lex Conradi, gl. c. bonæ de postu. prę la. Fel. in c. cum causa, de test.

d Eum lacerare. Iudex debet lacerare libellum, male conceptum, facit gl. in l. j. ff. si mensor falsum modũ dixe. Idẽ dicas in libello calumnioso, vel qui notorie dicebat contra veritatem, ſm Inn. in c. fi. de offi. vic. Mod. in l. Titius, de verb. obl. Probat quo tex. no. in l. licet, in fi. C. de sacrifi. Paga. & eorum templ. alias est de paganis, & templis, & eorum sacrificijs, notat Cy. in l. j. C. vt q̃ desunt aduo, post gl. ibi, & Inn. in c. examinata, de iud. post gl. ibi, & hic vnum bene nota, q si porrigo libellum in cã, in qua non requirebatur libellus, & libellus sit ineptus, omnia tenent, & procedunt, gl. fi. in l. venum, in fi. gl. mag. inf. si cer. pe. Adde q libellũ ineptum iudex possit lacerare, Bal. consi. 106. & consi. 182. j. lib. & dum dr in apostilla, q vbi libellus non requirit, q alias ineptus non vitiat, vide pulchre Ro. cõsi. 497. & post Ias. q exceptio ineptitudinis, q̃cũq; opponi pt. Adde Pa. de Ca. cons. 261. Et an libellus ineptus possit suppleri ex ꝓõnibus vide quod voluit Ro. cõs. 167. Ruer. Adde, q libellus ineptus dẽt per iudicem lacerari, et parte non opponente, Soc. cõs. 147. inci. viso ꝓcessu, colu. 5. Abb. & Fel. in c. dilecti. in prin. extra, de re iud. & per Doc. in c. examinata, de iud. & plene per d. Ias. hic, col. j. cum dub. seq.

e Paris. Et respuere. Vide quæ habes in Bertachino, in ver. snia super inepto libello.

f Quærit gl. Vide Bar. in tract. iurisd. in 9 q. vbi tamẽ dicit, quod de consuetudine contra obseruatur, uide Dec. consi. 8. & 10 c. si pro debilitate, de offic. deleg.

† Clau. In causa. Vide Panor. in c. decernimus, ver. sed aduerte. extra, de iud. ubi dicit, quod non.

g Assidere dicuntur. No. quod assessor in causa in qua assidet, non posset iudicare, nisi ei delegetur a pręside, vel statuto. adde Bal. in auth. ad hęc, C. de iudic. & ibi Bar. in l. præcipimus, §. j, & ibi dixi, C. de appel. Spec. & Io. And. in tit. de asses. §. officium, & hic per Ang.

h Criminaliũ nõ. Vide Bal. in l. j. C. qui accus. in q. qñ dr̃ nomen receptũ inter reos

imperij, non delegatur. s. quo ad executionem, sed quo ad cognitionem sic, vt ff. de offi. eius, cui mand. est iurisd. l. j. & l. fi. de offi. pconsul. & leg. & l. j. de tut. & cur. da. ab his. & l. obseruare. de offi. proconsulis. Et dicit glo. quod hodie obseruatur, quod ipsi assessores cognoscant: Potestates vero, & Capitanei ferunt sententias.

LEX IIII.

1 *Potestate defuncto ante finem officij, totum salarium debetur hæredibus ipsius, & nu. 7.*
2 *Potestati, qui non fuit ingressus officium, nec per se, nec per alium, licet fecerit præparamenta, & mortuus sit, non debetur salarium.*
3 *Salarium pro tempore, quo seruiuit remotus ab officio sua culpa, consequitur. & nu 8.*
4 *Assessor non poterit petere salarium totum ab officiali, remoto ab officio.*
5 *Hæredib⁹ aduocati mortui, an debeatur salarium toti⁹ temporis, vel pro rata.*
6 *Assessoris officiū non durat mortuo præside, vsque ad euentum successoris.*
7 *Hæredis officialis mortui debentis salarium, illud debēt integrum, nisi talis ante finitum, aliud officium acceperit.*

a Diem functo. a Hæc lex diuiditur in duas partes. Primo loquitur in præside mortuo, durāte officio. Secundo loquitur in præside fm vnam lect. vel in assessore fm aliam, vel vtroq; remoto durante officio fm nos. Secunda ibi, diuersum. Et princ. legit trib. modis. Vno modo, b quod loquatur in salario præstādo assessori & soli. Alio modo, quod loquatur in salario pstādo assessori. & hæredibus defuncti præsidis. Tertio modo, quod loquatur in salario præstito ipsi præsidi, & eo mortuo per hæredem præsidis, præstando ipsi assessori, Item alia pars habet duas lecturas, quia vno modo intelligitur in assessore remoto ab officio. Alio modo intelligitur in præside. prout in pside remoto, & intelligit duob. mo. Vno modo quod fuit remotus præses ob culpam assessoris. Alio modo pp suam culpam, & qñr tractatur de salario assessoris Et allegatur lex ista in ar. ad qōnem, quod licet Potestas in aliqua ciuitate decedat ante completum officium, hæredes eius nihilominus petere possunt totū salarium, qa per eum non stat, quo minus seruiat toto tpe fm Guli. c ibi, cum per eum, &c. Credo quod bene dicat, sed hæc lex nō facit. Nam loquitur qñ moritur ille, qui dēt dare: Qō autem nostra est, qñ moritur ille cui debetur. Vnde dico, quod hæc lex nihil facit. Sed est verum per aliam legem, s. per l. j. §. diuus. ff. d var. & ex- d traord. cog. quæ hoc expresse dicit, io tene quod ibi dixi. Et no. d tex & quod hic dicit, debetur, &c. Intelligo p hæredem præsidis, qui assessores conduxit. Et quod dr in tex. fuerint. intellige, quod vacuum tps prodest assessoribus, & cōtinuatur cum tpe quo seruierunt, quia lex fingit eos seruiuisse, cū per eos non steterit. Sed vbi operas suas alteri locauerunt, per eos stetisse vr, cum se obligauerunt alteri, nec possunt simul esse assessores, & seruire duobus, ergo non fingit tex eos seruire duobus, quia est impossibile. Similis rō no. in l. talis scriptura. in fi. ff. d le. j. Et quod dicit ante tēpus accipit, dic ipso remoto pp culpā, vel dolū. nam nec sibi debetur integrum salarium, nec assessorib. a se, quia in dubio pŝumitur remot⁹ pp culpam assessorum. & sic per assessores stetisse vr. Alij hic dicūt cō, & ista lectura pōt ēt sustineri, qa si pses pp propriū delictum sine culpa assessorum est remotus ab officio, quod totum 1 salariū assessorib. dbeat, ēt si a lijs locauerit operas suas. † Ego autē reuoco in dubium vnam lec. huius legis hoc mō, ptās offō durāte decessit, an hēdes eius petere pñt totum salariū? Et loquor vbi nō apparet cōuentio inter partes, vt l. j §. si conueniat. ff. depositi. Quid ergo erit, an hæredes petant salarium tot⁹ tpis: Gul. dicit, q sic nam cū ptās, vel pses non eligat, nisi pro sem estri, vel anno. ad instar aduocati, hēdib. eius debetur p anno illo, quo decessit. Allegat gl. l. post duos. C. de adu. diuer. iu. Ita itelligit hic fm vnā lectu. Alij Doc. reprobāt istā gl. & in hac opi. est d. Bertran. de mōte Faue tino, quod nō debeat nisi pro rata tpis. Allegat rōnem, quia salarium, & tps diuisibilia sūt, vt l. Seio. § 1. ff. de ann. leg. Scdo per illā rōnem, qa casus cōtingēs in psona vnius, nō nocet alteri, vt l. si vno. §. item cū qdā. & d. l. si qs fundū. §. Imperator. ff. locati. Tertio p casum l. j. C. de re mil. lib. 12 vbi dr, quod hēdib. stipendiarij, qui decessit, nō dētur stipēdiū, nisi p rata tpis quo seruiuit ipse stipendiarius. Item p aliam rōnem, qa spāle est in domesticis, & defensorib. quod istud transmittat ad hēdes, vt l. fi. C. de dome. & ptec. l. 12. ergo in ɔ̄riū est ius cōe, vt l. petitionē §. qñ autē, C. de aduoc. diuer. iu. Quid dicemus? Gl. hic, & i l. j §. diuus. de va. & extraor. cog. tenet ɔ̄rium opi. p rōnes pdictas. ego addueo aliā rōnē, qa pmiū, quod petit, non debet añ, sed post operā. qa opa futura nō est in rerū nā, ergo pmissum pro ea, ɔdōnē hēt, vt l. interdū, & l. si a colono. ff. de verb. obl. & ēt quo ad acqsitionē, vt l. sed & si qs. ais l. adhuc §. si opas. ff. de vsufr. & l. si seru⁹ cōis. §. fi. de stip. ser. Si igitur ɔdōnale est, non transmittitur ad hēdem. sed vnū facit me dubitare pro opi. gl. q vr magis ęquia p illā legē, nam cum pśeș teneaī soluere ipsis assessorib. & familiarib. integrū salarium, ergo ipsi psides debent integrum recipere. Esset. n. inconueniens, quod ipsi tenerent insolidū, & reciperent partem. Ad ɔ̄rium rñdeo, quod qñq; debet salariū intuitu suæ psonę, & aliorū, vt in salario quod debet Præsidi, & Potestati, quod debeī sibi intuitu sui, & officialiū suorum, in quorū psona nō superuenit impedimētum, & ita loqtur 2 ista glo. † Sed quæro de potestate qui nō est ingressus officiū, sed se parauerat ad veniēdum. Videtur quod idem dici debeat, quod in ingresso, vt l. cū vero. in fi primi rñsi. ibi, q n. &c. ff. de fideicō. liber. Et dic, aut ille fuit ingressus offm p aliū, quē misit p necessitate astāre. fm no. in Auth. de coll. §. ad hoc id phibemus, & hr perinde ac si fuisset ingressus. Aut nō fuit ingressus p aliū. & tūc nullo mō debet ei salariū. Hoc pbo. Primo p l. si pecuniā. ff. de ɔdōne cā da. Scdo p rōnē, qa reqrit q aliquo tpe seruiat, vt l. q cōcubinā 3 § vxori. ff. de leg. 3. sed iste nullo tpe seruiuit. ergo &c. † Itē qro, qd in remoto ab offō rōne suę culpę, an dēat hēre salariū? Dic bñ, aut qris, an dēat hēre salariū totius tpis. Et dico, qd nō. Aut qris p eo tpe quo seruiuit. Et dico qd sic: qa, vt dixi, pecunia, & tps sūt diuisibilia, l. Seio amico, ꝑall. † Itē pone, quod remotus est ptās ab of- 4 e ficio, an assessor poterit petere salariū totius tpis? dic aut est remotus expsse cū tota familia, & assessore, & tūc assessor nō dēt hēre salarium, qa ista remotio expressa culpæ eorū annumerat, vt l. si merces. §. culpæ, locati. & l. pe. ff. sol. mat Aut solus Potestas est re- f motus, & tunc distingue. Aut est remotus pp delictū suum proprium, vt pp furtum, & barattariam, & tunc debetur assessori salarium. Aut pp culpam assessoris, & tunc non debetur. Aut dubitatur, & præsumitur assessorem fuisse culpabilem, quia eius officiū consistit in asserendo, seu assidendo sibi Vnde omne factum, vel negocium itelligitur factum ab assessoribus, fm Cy & est glo. fi. 5 hic. † Quid in aduocato? Dicit gl. debetur salarium illius anni, vt l. post duos. C. d aduocatis diuersorum iudi. Sed posito, quod esset verum in aduocato, cui debetur salarium annuum, quid si nō annuum, sed certæ litis tātum? Videtur quod admittatur ad totum, & quod eius hæredi competat petitio. & retentio. Et hoc sequendo opi. gl. sed sequendo opi. aliorum, nō debetur, nisi pro rata tēporis. Et loquor d salario promisso a parte, nō a publico. De quo in d. l. post duos. Et sic dicunt, quod salarium debetur pro rata tēporis, nisi pro labore debeatur salarium, ita quod pro rata laborū, 6 vbi labor debetur, cum labor recipiat diuisionē, vt d. l. Seio. † Sed an assessores durent mortuo præside vsq; ad aduentum successoris? Dic quod non; immo oportet quod alius subrogetur, vt C. de officio eius, q vicē alterius gerit. l. j. Et est rō, qa si durarent assessores, deberet eis salarium, nec procederet, quod hic dr de locatione operarū, qa non posset assidere in alio præsidatu, durante officio eodem, vt no. C. eo. tit. l. nemo. la. 1. & ibi gl. No. ex hac lege, quod si moritur ille, qui salarium dare tenetur ante expletū officium eius, cui dare debet, nihilominus integrum debet, nisi post mortē talis ante expletū officium acceperit aliud officiū, & sala- 7 rium. † Allegat hæc lex in argumētum ad qōnem, quod licet Potestas salariatus in aliqua ciuitate decedat ante expletum officiū, quod nihilominus hēdes pñt petere totū salarium, quia p defunctum non stetit quo minus seruiuerit toto tpe. fm Gul. hic, & be- g ne dicit. g Sed hæc lex loquitur qñ moritur ille cui debetur. Vnde dicas, quod hęc lex nihil facit, sed quod dixi tibi, est verū per l. quę hoc expresse dicit, vt l. j. §. diuus, & ibi est optima gl. ff. de var. & ex 8 traor. cog & ideo tene quod dixi, & ibi no. dicit glo. † quod si ille, qui debet salarium officialib. suis. remouetur ante cōpletum officium, & alius vocatur loco eius, quod nō debet dare salarium officialibus suis. Ratio est secundum glo, quia præsumitur remotus pp culpam officialium, n si forte probaret quod Potestas, vel Capitaneus pp suam euidentem culpam foret remotus: tunc. n. deberet officialibus suis de suo proprio totum salariū soluere. Idem dicit gl. q si assessor fuit remotus, Ptās non dēt ei dare salariū, &c

ADDITIONES.

a Roma. Diem functo. Vide Roma. consi. 81.
Paris. Hanc legem, & eius materiam ad quæstiones multas pertinentes, repetit d. Bapt. de Caccialup. Item vide circa materiam illam Bar. in l. fi. C. de domest. & protec. lib. 12. quod speciale est in domesticis, & protectoribus, vt vno mortuo, hæres suus habere debeat salarium, nedum illius anni, sed etiam anni sequentis. Item no. quod vbi hæres officialis mortui debet habere salarium, non est alius subrogandus, ne resp. duplici salario fatigetur, vide Bar. in l. matriculam. C. de agentib. in reb. lib. 12. Item de materia salarij, vide quæ habes in Bertachino, in ver. salarium. vide quod dixit Alex. consi. 149. in prin. vbi ponit, quod censetur officialis conductus cum salario soluto. Et ibi etiam quod si vicarius, vel ali⁹ officialis, nolit redire domum, sed alio proficisci, non tamen tenebitur longius potestas facere expensas itineris, quas tenebatur facere, si voluisset ire domum, & de vtroque vide etiam Cur. hic, circa medium.
Menoc. Forçatedialo. 62. scripsi de arbit. iudic. c. 254.
b Vno modo. Adde Bar. i consi. 136. incip. quidam capitaneus. si officialis moritur in officio, si debet habere salarium totius temporis, an debeatur salarium iudici, si non ferat sententiam, si per eum non stat. & vide Lud. Roma. in consi. 53. incip. euidenter. And. Barq.
c Ruer. Credo, quod bene dicat. Adde, quod opinio Barb. est communiter approbata, vt hic plene per Ias, qui etiam limitat duobus modis.
d Ruer. Et no. Aduerte, quod lec. Bar. extenditur vsque ibi. ideo tene quod ibi dixi. Cætera fuerunt addita ab isto ver. & no. tex. vsque ad fi. quod patet ex antiquis lecturis, & comprobatur ex pluribus contrarietatib. & inculcationib. quod nō est de stilo Bar. & ita dicebat hic insignis preceptor meus D. Io. de Campeg.
e Remotus est potestas. Vide quod dixi secundum hanc gl. i fi. huius l. & adde Bar in l. Mæuia. in prin. de annu. leg. & Bar. in l. j. §. diuus. de var. & extraor. cog. Bal. in l. eadem. C. loc.
f Roma. Remotus propter delictum. Dic quod etiam potest remoueri propter crudelitatem, ita Bal. in l. 2. § 3. de his, qui sunt sui, vel alie. iur.
Ruer. Et bene dicit. Adde, quod hæc est communis opinio, quam tenent hic Doctores, & alios, vt no. Alex. & Ias. hic, col. 4.

L E X VII.

a **In consilio.** Alias, In cōsilium. a Ratio quare curator potest assidere, quia publicum salarium nō habet. & est vna ratio: Alia ratio est, quia iste non est assessor inter conciues, sed inter fiscum, & priuatum, vnde cōciues ei inuidere nō poterunt. Nam ratio quare quis non potest in sua prouincia assidere, est propter suspicionē, ne quid gratiose faciat, &c. Itē nemo Propheta acceptus in patria sua ut not. ex quibus cau. ma. l. hi q. Mat. 13. in fi. & no. sup. eo. l. si eadem. Alias debet puniri, ut l. in cō siliariis. C. de asse. Vnde hæc suspicio, quam is habet de ipsis, facit ne ipsi in sua ciuitate possint assidere, & eos punit si assident sine Principis permissu, vel. si cui, & l. hi qui. præall. Aliā ratio assignatur per alios. Et ideo hoc casu potest in prouincia assidere, quia gratis seruit. & sine damno Reipublicę, & ideo admittatur, ut hic dicitur. Prima tamen opini est melior, quam glo h. c assignat.

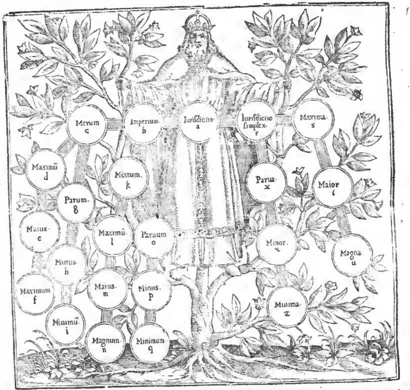
A D D I T I O.

a In consilium. Adde Lud. Roma. in consi. 213. vbi disputat, qui potest reddere ius in propria patria, idem in consi. 225. And. Bar.
Et adde quod voluit no. gl. in Auth. de defen. ciui. §. iusiurandum. in vet. nulla.

Finis libri primi.

L I B E R   S E C V N D V S.

Arbor Iurisdictionum.

Diuisiones, & declarationes Iurisdictionum.

a **IVrisdictio.** In genere sumpta diuiditur sm Pet. & Bar i duas species (reiectis opinionib. gl. in l. Imperiū. ff de iurisdic. om. iud. & Doct. aliorū.) s. in Imperiū, & iurisdictionē simplr sumptā. Ideo operę pretiū duxi, nō nullas hic subijcere declarationes, seu potius diffinitiones ad huius arboris, vel diuisionis iurisdictionum notitiā. Et primo quid sit iurisdictio? Est aūt iurisdictio in genere sumpta, potestas de publico introducta, cum necessitate iuris dicēdi, & æquitatis statuendę gl & ibi Bar. in l. 1. j. eo. gl. in Auth. de defens ciui. §. iusiurādum. i gl. magna, circa medium. Idē Bar. in d. l. Imperiū. & ibi Ias Dic quod si verba dictæ diffinitionis proprie intelligantur, non est opus ad dictam diffinitionem aliqua suppletione, prout facit Bar. immo verissima, & perfecta, ut ibidē late per eundē. Et dicitur iurisdictio a iuris, & ditio, quod est potestas, ut Instit. in proœ. §. quorum. in ver. ditioni. & in l. 2. C. de liber. & eorū lib. sic dicitur iurisdictio, quasi iuris potestas. Circa ista quæro de quæstione vtili. Princeps concessit alicui iurisdictionē, nihil aliud addendo, vtrū per hoc videatur concessisse merū, & mixtum imperium, an tantummodo iurisdictionē in specie sumptam. Ang. & Ias. in d. l. Imperium. dicunt (licet communiter Doct. teneāt contrarium) quod Princeps concedēdo iurisdictionē, concedit tantum simplicem iurisdictionē, & non merum, & mixtum imperium, nisi Princeps concessisset plenissimam iurisdictionē, quia in tali superlatiuo censet concessisse merū, & mixtū imperiū. l. si in aliquā. § cum plenissimam. j. de offi. procons. & leg. Idē, & si p verbum, omnimodam. in gl in Cle. j in verbo, omnimodā. de foro cōpet.

b Imperium, est iurisdictio, quæ officio iudicis nobili exercetur, & ponitur in diffinitione iurisdictionis pro genere, & verba officio iudicis nobili, ponuntur ad differētiam iurisdictionis simplicis, quæ exercetur officio iudicis mercenario. Et quia hæc diffinitio constat ex genere, & differentia, ideo est bona. Barto. in l. 1. intra, de test. Et dicitur Imperium, quia ex imperio, & authoritate iudicis procedit, & non ex aliquo iure, quod residat apud partem.

tem Bart.in d.l.Imperium, & diuiditur imperium in merum & mixtum.

c Merũ imperium, est iurisdictio, quæ officio iudicis nobili, vel per accusationem exercetur, publicam vtilitatem respiciẽs, & dicitur merum, quod est purum, & simplex. & cum nullo alio mixtum.l.qui res.§.mihi Romę in parua gl.in ver.merum.ℑ.de solu. & Inst.de diui.stipu.§.prætoriæ. Et diuidit ſm Bart.in sex gradus, vt in hac figura patet inuenti, licet Ias.ponat tãtum quatuor gradus & melius, quia secundum eundem maius & magnum constituunt tantum vnum gradum, & paruum & minus constituũt tantum vnum.

d Maximum, est cõdere legem, secũdum Bar.& alios.in d.l.imperium. Aliud exemplum, congregare concilium generale secũdum Inn.in c.transmissam, de elec. Patet, quia solus Papa potest congregare.gl.in c.translationem, de offi.leg.& in c.sicut vnire, de excel.prǽla.& deficiẽte Papa, potest collegium Cardinalium secundum Glo.in c.si duo.81.distin. Bal.in c.olim ex literis, de rescrip.vbi subdit, quod nec Imperator, nec Rex Frãciæ possunt facere congregare concilium. Aliud exemplum, publicare bona delinquentis.auth. bona damnatorum, C.de bo.dam.quia est de reseruatis principi, & sic meri imperij maximi. Bal.in c.j.in princ. de pa.tenen.in vsib.feud.

e Maius, est adimere uitã corporalẽ, & particularem, habeteq; gladii, prãtem in animalib. ratione pollentibus gl.in d.l.imperiũ. & etiã in irrationalibus.tex.est in c.mulier.15 q.j.& etiã animaduertere in corpus inanimatum.gl.est magistratis Inst.de hær.quę ab intest.defe §.per contrarium. Plenior gl in l.ex iudiciorum.ℑ. de accu.& in casu, quem ponit gl.singularis in l 2.ℑ.arb.fur.cęsa.

f Magnum, est imponere pęnam, per quã amittatur ciuitas, vel deportatio constituatur, gl.& Bar.in d.l.imperium. Sed secũdum Ias.ibi iste gradus continetur sub prǽcedenti, & ambo non cõstituunt nisi vnum gradum.

g Paruum, est relegare, gl.in l.nulli.C.de sen. & inter.om.iu.& relegare, Insti.quib.mo.ius pat.pote.sol.& flagellare, immo omnis pœna corporis afflictiua est istius gradus, l.si quid erit §.de offic proconsulis.

h Minus, est modica coerctio, quę competit omnibus magistratibus, vt in l.magistratibus.ℑ.hoc tit.& cognoscere de leuibus criminibus.l.leuia.inf. de accu.& istud membrum cum precedenti vnum tantum faciunt membrum, & sic proprie non faciunt nisi quatuor species meri Imperij, secundum Ias.in d.l.Imperium.

i Minimum, est per quod mulcta pecuniaria imponitur. l.fi.C. de modo mulcta.in l.j.cum ibi no.§. si quis iusdicenti non obtẽperauerit.l 2.C.de sportu.

k Mixtum imperium est, quod officio iudicis notabili exercetũ, priuatam respiciens vtilitatem. Ita Bar.in d.l.imperium, & cõiter Moder.approbant. Et dicitur mixtum, quasi ex diuersis constitutum, s.ex imperio & iurisdictione.glo.l. d.l.Imperium. Capit enim ab Imperio partem, eo quod officio iudicis nobili expeditur. Capit autem a iurisdictione partem, quia priuatam vtilitatem respicit. Et no.quod illud dicitur mixtum, quod participat de duobus vel plurib. Et quæ sit differentia inter mixtum & confusum, vide per gl.in l.idem Pomponius.§. sed si plumbũ. in uer.vtraq;.ℑ.de rei ven.& diuiditur etiam ſm Bar.in sex gradus, ut in figura arboris. Sed dic melius ſm Ias.quod tãtum diuiditur in tres, vt ℑ. patebit.

l Maximum est, quod soli Principi competit, actus uoluntarios cõcernens, de quo in l.3.C.de his qui ve.æta.impe.l.2 ℑ.de adop. l.a.de eman.lib Auth.quib.mod.nat.effi.sui.colla 7. Et istud cũ sequenti gradu debet simul adiungi.

m Maius, est cognoscere de supplicatione aduersus sententiam latam ab eo, a quo non potest appellari quod soli Principi, & pręfecto pratorio cõuenit.l.j.C.de ten.præfe.pretorio.auth.quæ supplicatio, C.de precibus Imperatori offerendis.

n Magnum, est cognitio earum causarum, quæ importãt plenam cognitionem, & coerctionem realem, uel personalem, ut mittere in possessionem ex secũdo decreto, restituere in integrũ, expellere aliquẽ de possessione re ipsa. Hæc probatur in l.ea quæ. §.magistratus ad municip.& istud membrum cum sequenti, debet simul iungi, secundum Ias in d.l.imperium.

o Paruum, est cognoscere de causis, quæ habent plenam cognitionem, licet non habeãt coerctionem realem, uel personalem, vt dare bonorum possessionem quæ tribuit ius, pronunciare aliquem mittendum in possessionem ex secundo decreto, interponere authoritatem in alienationibus, & transactionibus alimentorum. Et ista quatuor membra mixti imperij, non possunt delegari.l.3.§.duas.ℑ.de dam.infe.l.nec quicquam.§.ubi decretum.sup. de offi.procons.

p Minus, est dare bonorũ possessionem ex edicto Carboniano, in possessionem mittere, summarie cognoscendo, & sic omnia requirentia causæ cognitionem tantum summariam, sunt istius gradus, & possunt delegari.l.cognitio.§.vt possessio.su.de of.eius cui mand.est iurisd. Et iste gradus cum sequẽti, sub eodem comprehenduntur, & sic proprie non sunt nisi tres gradus mixti imperij, secundum Ias.in d.l.imperium.

q Minimũ est, quod expeditur absq; causæ cognitione, vt interponere authoritatem manumissioni, & emancipationi, competuntq; ista iure magistratus, & sic sunt delegabilia.l.j. in prin sup. de offi.eius cui mand.est iurisd.

r Iurisdictio simplex est, q̃ officio iudicis mercenario expeditur, priuatam utilitatẽ respiciens. Bart.in d.l. imperiũ. Et diuiditur ẽt in sex gradus. Sed melius ſm Ias.in tres, vt patet per ea q̃ ℑ.dicenf.

s Maxima, in qua vertitur res magni pręiudicij, ut causę status, ingenuitatis, & libertinitatis.l.placet.C.de ped.iu. Vide Bal.in c, edocen.de rescri.quod negotium arduum dicitur, in quo agitur de statu, & idem in c.ex ratione, de app.quod omnis causa famosa est, quando agitur de fama hominis, & tunc dicitur ardua.

t Maior, est quando ex causa descendente ex delicto, quis fuit condemnatus ciuiliter, & quia non habet in bonis, luat in corpore.l quicunque.C.de seru.fug. Et cum quædam executio, non potest delegari, secundum Bar.in l.placet.C.de ped.iud.ubi dicit hos duos primos gradus proprie facere unum, quamuis in l.imperium, dicat duos esse gradus distinctos.

u Magna, vt ultra trecẽtos aureos, & non potest delegari.§.& iudicare.in Auth.de defensor.ciui.nisi propter occupationes, vel lõgam absẽntiam, in l placet.& ibi Bar.C.de peda.iud. & Ange. in lege, imperium.

x Parua, a trecentis aureis.ℑ.& illa põt delegari indistincte, tex.in l. imperiũ.in fi.& iste gradus cum pręcedenti, possunt simul iungi.

y Minor, & minima, quæ dicantur, remittendum est arbitrio iudicis, cum nõ sit a iure determinatum, per regulam.l.j.§.fi.de iu.delib ℑ. Et hęc duo computari debent pro vno, & sic proprie nõ sunt nisi tres gradus iurisdictionis simplicis, secundum Bart & in d.l.placet, & Ias.in d.l.imperium, quamuis Barto.hos sex gradus hic prosequatur.

z Quædam sunt, quæ possunt esse meri imperij, & iurisdictionis simplicis, diuersis tamen respectibus. Primo tortura, quando aliquis torquetur ad pęnam, est meri imperij, & si in criminalibus imponatur ad ueritatem eruendam, est etiam meri imperij, secũdum Bar.in l.interdum.§.qui fur. em.ℑ.de fur.si imponatur in ciuilibus, quia testes uacillãt, est iurisdictionis, in Auth de testibus.§.si uero ignoti colla 7. Secundo, quando legis coerctio imponitur pro leui delicto, est meri imperij. Si in ciuilibus, contra contumacem est simplicis iurisdictionis, & secundum Ange.& Ias.in l. imperium. Tertio incarceratio, quę fit de iure canonico, ad puniẽdum delictum est meri imperij, alias est simplicis iurisdictionis, secundũ Gul.Abb.Bal.Sal.Alex.& Ias.in d.l imperium. licet aliter Bar.in secunda specie meri imperij. Quarto excommunicatio, quę ex publica causa imponitur contra rebelles, vel contumaces, ex meri imperij, sed ad instantiam partis concessa, est simplicis iurisdictionis secundum Pan.in c.cum contingat.de foro compe. Quinto appellatio in causa criminali, est meri imperij, in ciuili est iurisdictionis, uel mixti imperij. Hæc; sufficiant ad materiam pręcedentis figurę.

De Iurisdictione omnium bonorum. **Rub.**

Glo continuat hanc Rubricam, quia §.posuit de cuiuslibet iudicis officio, singulariter & specialiter: hic simul tractat communiter siue in genere, de iurisd.om.iu. Simile C.communia utriusque iudicij, & communia de legatis, & communia prædiorum, & communia de successionibus. Ex hac continuatione habes q̃d idem est dicere, de iurisd.om.iu & de officio iudicum. Quod an sit verum, dicam statim.ℑ.in l.j. Quærit gl. quę est differentia inter hunc titulum, & tit.§.de officio eius cui mand. est iurisdictio. Solue vt in gl.& quęlibet est bona, & clara, & ideo nõ curo eam aliter declarare.

LEX PRIMA.

1 *Iurisconsultus dixit, iur dicentis officium, & non, iudicis dicentis quia sibi sic placuit.*

2 *Officium iudicis non habet corporalem longitudinem, ideo iurisconsultus hic dixit latissimum.*

Cynus erat multum longus.

3 *Iurisdictio est potestas de iure publico introducta, cum necessitate iuris dicendi, & æquitatis statuenda, tanquam a persona publica.*

Pater in filium, dominus in seruum, & tutor in pupillum, quam iurisdictionem habeant.

4 *Bonorum possessionem dare, hodie est mixti imperij, sicut olim.*

5 *Missio in possessionem, non potest demandari.*

6 *Tutoris datio semper est mixti imperij.*

7 *Mixti imperij causa etiam in fauore pupillorum non delegantur.*

8 *Delegare iudicem est iurisdictionis.*

9 *Iurisdictio, & officium iudicis quando sint idem.*

10 *Officium iudicis, & actio, an sint idem, & quomodo differant.*

11 *Officium iudicis, misericorditer imploratur.*

12 *Officium est triplex, nobile, mercenarium, & aduersarium.*

13 *Iudex quando eius officium exerceat parte non petente, vel sine.*

14 *Libellus in officio iudicis, & litis contestatio, an requiratur, remissiue.*

Iurisconsulto

25 Iurisdictio an cohæreat territorio, & potest esse sine territorio, & territorium sine iurisdictione.

26 Pr[ince]ps concedẽdo territoriũ vniuersaliter, dicit cõcedere iurisdictionẽ.

1 IVs dicentis. a Primo ponit dictum in genere. Secundo illud declarat per species: hoc est cõis diuisio. Vel aliter potes dicere, qđ primo ponitur dictum, secundo eius probatio. Scẽ. Officium iudicis est genus generalissimum continens oĩa quę p̃nt expediri per iudicem. h.d. vsq; ad §. Ibi, latissimum est. i. quoddam genus generalissimum. Ibi, nam & bonorum. Ad euidẽtiã huius partis scias, quod genus generalissimum est, quod oĩa continet, & nullum genus habet supra se, probatur in l. cum post. § gener, ĩ. de iure dotiũ. & l. legaro generaliter, & ibi no. ĩ. de leg. 1. hoc p̃misso, casus est clarus. Dicit tex. nã & expone, &. pro, ẽt. q.d. nõ solum ista quę hic enumerantur, sed ẽt oĩa alia potest facere iudex merito cõcluditur, quod est latissimum, hoc est genus generalissimum. Notabilia sunt clara. Et no. pro iuuenibus, primo quod ex officio iudicis datur tutor, mittitur in possessionem bonorum, delegatur iudex & similia, quæ hic ponuntur. Venio ad primum dictũ, & op. nam illud, quod est latissimum, oĩa p̃tinet: quia vltra illud nil reperitur, vt ĩ. de ver. ob. l. vbi aũt non apparet. in fi. prin. ibi, at cum optimũ. Sed hic enumerãtur solũ ea quæ sunt mixti imperii, & iurisdictionis, non ea quæ sunt meri, ergo non est latissimum. Solu. Illa dictio, &, quæ præmittitur, ponitur implicatiue, vt oĩa illa cõprehendat quæ possent per iudicẽ expediri, vt dixi. Item oppo. dĩ hic quod potest dare bonorum possessionem, ꝯ. imò b habet necesse, vt l. munerũ. §. iudicandi. ĩ. de muner. & hon. Sol. Dicit glo. põt. i. dẽt. Fateor tamen quod sunt quædam, quæ in libera iudicis potestate ponuntur, & necessitati non subiacent, vt l. 1. C. quõ & q̃n iudex. & l. non quicquid. ĩ. de iudi. Venio ad q̃ones, & primo ad ea, quæ tãguntur in gl. hac. Et quæro † quare dicit ius dicẽtis, & non iudicis. Rñd glo. hoc ideo, q̃a non de omni iudice, sed tm̃ de eo, q hẽt merum & mixtum imperiũ, ita hic iurisconsultus intelligit, quod tenet Gul. per l. 3. §. 1. ĩ. ne quis eum qui in ius voc. est, vt ext. & no. ĩ. ti. 2. super rubr. dum dicit, si quis ius dicenti non obtemperauerit. Nam loquitur de maiori iudice, vt ibi dicã ꝑ hoc: quia dĩa est inter notionẽ & iurisdictionem, vt ĩ. de ver. sig. l. notionem. in prin. & ĩ. de re iud. l. a dt [illegible] in prin. Idem dicit Iac. Bu. hoc declarãs latius sic. Iudicare proprie est dirimere litẽ, q̃ est inter partes, vt l. 1. ĩ. de re iudi. Ius dicere potest fieri ẽt ubi nullũ est litigiũ, vt q̃n interponitur decretũ super alienatione rerum minorũ, vel super transactione alimentorũ, q̃ sunt mixti imperii. Quibusdã aliis, videlicet Iac. de Are. & Cy. & Rayn. hic hoc displicet. Nõ idẽ est dicere, iudex, qđ, ius dicẽs, vt ext. de ver. sig. c. forus. qđ placet, quia hic syncopatur: q̃a detrahitur litera, de medio. Item quia appellatio iudicis refertur ad maiores, vt in corpore de iud. & vt oẽs obe. iu. promin. [illegible] dicit, iudicantis, & non iudicis, q̃a sic placuit sibi. Et si instares, ergo vĩ quod hic loquatur de quolibet iudice, quod vĩ falsum per exẽpla quæ hic ponũtur, quæ sunt mixti imperii, & non pertinent ad magistratus. l. 1. ĩ. ut [illegible] & l. ea quæ, munici. Sol. hic loquitur de officio iudicis in genere, nõ illius vel illius, & hoc mõ sumendo cõtinet oĩa q̃ p̃nt expediri per quemcunq; iudicẽ de mundo, non q̃ possit vnusquisq; omnia, sed hæc appõ, officium iudicis, continet oĩa, quæ p̃nt pertinere ad unumquemq; iudicem, cũ sit genus generalissimum. Quæro extra gl.

2 † quare dixit latissimum, & non, longissimum? Rñ. Pet. quia sapiẽtia consistit in latitudine, & non in longitudine. Nam raro lõgus inuenitur sapiens. sed hæc sol. displicebat Cy. quia ipse multũ longus erat, & ideo dicit Cy. quod ideo sic dixit, quia sibi placuit. Tu dic quod ideo dicit latissimum: quia officium iudicis non habet longitudinem corporalem: quia est incorporale, & quantã longitudinẽ habeat in tpe, vel in vita, hic iurisconsultus nõ intendit tractare, sed tm̃ intendit tractare de latitudine, quod comprehẽdit. s. quid & quantum contineat cum sit genus generalissimum, vt di

c xi. Itẽ quæro, quid sit iurisdictio? Gl. hic diffinit, quod iurisdictio † est

3 potestas de iure publico introducta, cum necessitate iuris dicendi, & æquitatis statuendæ. Similẽ glo. habemus in §. iusiurãdum, in corpore, [illegible] Cl. primo dicit, quod est potestas. hoc probatur in l. potestatis verbo. ĩ. de ver. sig. Sequitur, de iure publico introducta. hoc probatur in l. 1. §. huius studii. ĩ. de inst. & iu. & de orig. iu. l. 2. § post originem, & quasi p totum. Sequitur, cum necessitate iuris dicẽdi. hoc probatur in l. munerũ. §. iudicãdi, inf. de mune. & ho. & l. de qua re. inf. de iudi. Sequitur, & æquitatis statuẽdæ hoc probatur. C. de iudi. l. placuit, & inf. quod certo loco. l. quod si Ephesi. in fi. Sed hoc opponitur, quia s̃m hoc pater in filios, dñs in seruos, tutor in pupillos habẽt iurisdictionem. Est. n. eorum potestas introducta de publico. Nã potestas patris est introducta a iure ciuili, vt l. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & Inst. de patria potestate, Itẽ simile in tutela, vt l. 1. inf. de tutelis. Est. n. munus publicum authoritate, licet vtilitate priuatum, vt l. ĩ. de mune. & hon. l. athletæ, vers. tutela. ĩ. de excusa. tut. & Insti. de excusat. tut. iuxta principium. Potestas dñi est de iure gẽtiũ, vt l. manumissiones. ĩ. de iust. & iu. Item habet necesse tenere ius, hoc est dare, & facere eis illud quod ius præcipit, vt inst. de lib. agn. per totũ, & C. de lib. alen. p totum. In tutore est planum. Itẽ debet statuere æquũ in eos, non iniquum. l. 2. ĩ. de his q sunt sui, vel alie. iu. horũ occasione addas in diffinitione vnum verbũ, & dicas. Iurisdiõ est potestas de iure publico introducta cũ necessitate iuris dicendi, & æquitatis statuẽdæ tanq̃ a persona publica. Hoc, quod dico, quod tanq̃ a persona publica, perficit diffinitionem, quia in ꝯtis facit tanquam priuatus, hoc prout iurisdiõ sumitur, & diffinitur in genere, quę subdiuiditur in tres alias species, dicam, & not. in l. imperium. inf. eo. Et si dicas, quid ad ꝓpositũ, cum hic tractetur de officio iudicis, & non de iurisdiõne? Respõ. vt dicam statim. Item quæro, vtrum dare bonorum possessionẽ sit mixti imperii? Gl. dicit quod sic, vt in ea & declarabo, inf. eo. l. iubere cauere. ad finem, vbi ꝓprie est ista materia. Quæro, an hodie

d die d † dare bonorum possessionem sit mixti imperii? gl. dicit, qđ

3 non. C. qui ad bonorum possessionem admit. l. fi. & Insti. de bon. pos. in fi. Tu dicas, quod hoc s. bonorum possessionẽ agnosci coram iudice cõpetente iure magistratus, nihil est. nihil. n. facit iudex, nisi quod exhibet præsentiam sui. Sed si quis vellet quod iudex decerneret bonorum possessionem, tũc esset mixti imperii hodie, sicut olim, nec reperimus aliquid immutatũ. Itẽ quæro in tertia glo. vtrum mittere in possessiom sit mixti imperii. Gl. distingit. Dic vt in ex. Et hoc qualiter debeat intelligi, declarabo in

6 l. iubere cauere, inf. eo. Sed vĩ † quod missio in possessionem posit demandari, quia uidemus quotidie quod iudex mandat nuncijs, vt mittant quem in possessionem, vt l. is cui. §. missus, inf. vt ĩ posse. le. Sol. Non committit vt transeat iurisdiõ, q.d. quod nunciu faciat

ADDITIONES.

a Paris. Ius dicentis. Circa materiam istam iurisdictionum adde multa primo, an domini castrorum siue ciuitatis, de iure communi habeant merum & mixtũ imperium. Item quot modis possit habere iurisdictionem in suis castris, & quomodo probetur in dubio, an iurisdictio censeat personalis, vel realis, Item si sunt multi hęr. vnius Comitis mortui, an omnes habeant iurisdictionem insolidum, & de quibusdam aliis vide Bar. late consil. 182. an autem tollatur iurisdictio alicui generaliter concessa sibi propter hoc, quod in certis causis detur alicui iurisdictio specialis, vide Rom. consi. 413. incip. præsens consultatio. Bal. in c. pastoralis, de offi. ord. ponentem octo limitationes ad communem conclusionem, q̃ non tollitur iurisdictio generalis. vide ibi omnino per eum, vide etiã quæ habes omnino ad Bar. in l. 1. C. de offi. præf. vrb. Item an in [illegible] appellatione iurisdictionis intelligatur de ordinaria, an de delegata vide Ale. [illegible] in rub. istius titu. ubi Ias. tenet contra Alex. ideo considera. Ite qu[od] iurisdictio probetur per correctionem filiorum, vide Bertach. in trac. de ga. [illegible] in prima parte. Item quod per alia exercita probetur iurisdictio, vide Bal. in tit. de pace Constan. in uer. amplius. nunquid autem iurisdictio uni concessa, possit alteri vendi, vide Bertachi. lo præallegato loco. nunquid autem in iurisdictione ordinaria, siue delegata vel inter arbitros, habeat locum ius accrescendi, vide eundẽ, & ibi p̃ onus de diuisione iurisdictionum, & quod iurisdictio teneatur insolidum e qualibet parte territorij diuisi. Item no. quod quan[do] causa aliqua est fundamentum iurisdictionis, debet esse uera, & decisa iurisdictio, alias iudicium esset nullum ipso iure, secundum Bal. in tit. de pace Constan. in uers. in nomine Christi. Item nota quod iurisdictio, est quid [illegible], secundum Bal. in proœmio feudo. Item quã[do] reparauit castrum, uel de nouo ædificat locum, ubi se congregant homines, & populus, an habeat iurisdictionem super illo populo, vide Bal. in c. 1. §. Marchio q̃ feu. date pos. nunquid autem acquiritur quasi possessio p processum factum contra contumacem vide Bal. in c. sacramentum, de consue. recti feu. Item nota qđ de iure communi iurisdictio uenai non possit, licet secus sit de consuetudine approbata secundum Bal. in ca. 1. §. ex eadem. de lege Conradi. Item an & quando iurisdictio sit indiuidua, vide Bal. in c. 1. in prin. de alie. feu. Quid autem si q̃s vendat omnes possessiones suas quas habet in castro, an videatur uendere iurisdictionem, uide Bal. in c. 1. de Capitaneo q[ui] cur. uendi. & vide multa de materia per Bal. in c. 1. §. ad hæc, de pace iura. fir. Item q̃ quasi possessio iurisdictionis acquiratur per unum actum, qui non solet de gratia concedi. vide Panor. in consil. 61. Item an consuetudo tribuat iurisdictio. uide Fely. in cap. ex parte Decani circa prin. de rescrip. Item si in ciuitate sunt duo iudices, unus superior, alius inferior, an iurisdictio inferioris dicatur stare cumulatiue, an priuatiue, uide in c. pastoralis. ext. de offi. ord. de quo uide. sup. in princ. huius apostillæ. Item quod ille, cui est concessa iurisdictio de condemnando, intelligatur etiam cõcessa iurisdictio absoluendi, vide Fel. in c. cum inferior. ext. de maio. & obed. Item an creditor in castro sibi assignato, possit exercere iurisdictionem, uide Rom. sing. 578. incip. q̃ [illegible]. Item quod concessio iurisdictionis simpliciter facta, comprehendit sub se merum, & mixtum imperium, uide Ale. cõs. 524. Item an concesso castro, [illegible] gatur concessa iurisdictio, vide Roma. consi. 464. [illegible] aliosto l. fi. sup. de con[illegible]. Item de eo quod dictum est sup. quod concessa iurisdictione, intelligatur concessum merum & mixtum imperium, in contrarium uide [illegible] in l. imperium [illegible] ubi etiam facit mentionem de decisione præcedenti, quod concesso castro, [illegible] concessum merum, & mixtum imperium.

a Meno. Durã. lib. 1. disputat. c. 53. Vacon. li. 6. declarat. 78.

b Barb. Contra, imo. Et hic no. istam necessitatem impoõi sibi per legem, nam potest cogi per superiorem, cum iurisdictio subalternatur. in Auth. de quęst. §. super hæc [illegible] opinatores. de exacto. tributo.

c Barb. Item, quæro. No. per illud uerbum, æquitatis statuendæ, dicũt Doctores, q̃ facere statuta est iurisdictionis, uid. Bal. & Bart. in l. omnes popul. de iusti. & iu. & Ang. [illegible], qui concordat opiniones, quod no.

Ruet. Adde quid sit iurisdictio per Azo. in summa. C. eo. titu. in prin. & Spec. eo. tit. in princ. Pau. de Cast. in consi. 131. incip. notandum est, quod ista imperialis concessio.

d Pom. Quæro, an hodie. idem tenet Ang. in l. 1. inf. de bono. posses. & per Bart in l. 1. ad fi. C. de inmodo posses.

e Bar. Sed si quis. Quod non credo verum, quod illud decretum esset nullum, nec conferret aliquo ius etiam in bono. posses. contra ea. ut no. in l. fi. §. fi. de cura. fu[riosi] [illegible].

faciat tanq̃ nudus minister, hoc est, ꝙ p nunciũ faciat iudex.l.qui
6 aũt.§.fi.& l.seq.ĩ.de ꝯst.pecu.†Item q̃ro, vtrum dare tutorem sit mixti imperij? Gl.distinguit hic,& alibi melius.ĩ.d tu.& cura.da. ab his.l.ius dandi. Aut substantia pupilli est vltra quingentos solidos,& tunc est mixti Imperij, nec põt demãdari nisi habẽti iurisdõnẽ,vt ĩ.de tutelis.l.muto.§.tutoris,& ĩ.d tu.& cur.datis ab his.l.nec mãdãte. Aut est ĩ.quingẽtos solidos,& est iurisdõnis,Inst.d Atti.tut.circa fi. Tu dicas, ꝙ est species mixti imperij, ĩñ q̃nq; est
7 mixti imperij maioris,q̃nq; minoris, vt dicã.ĩ.eo.l.imperiũ†.Itẽ q̃ro,an aliæ cãæ q̃ sunt mixti imperij, possint delegari habenti iurisdõnẽ,sicut tutoris datio? Rñdet gl.ꝙ nõ,vt hic not & in tutore est speciale pupillorũ fauore. Sed an aliæ causæ mixti imperij possint delegari fauore pupillorũ? Rñdet gl.ꝙ nõ,qa in eis non vertit tñ periculũ. Qđ ẽt no.fallit forte si p hoc pupillus cogeret litiga
8 re extra ꝓuinciã,vt l.j.C.q̃n impe.inter pup.& uid †Vltimo q̃rit gl.utrũ iudicẽ delegare sit iurisdõnis? Et đt gl.ꝙ sic,& bene,ut l.
a imperiũ.ĩ.e.ᵃExpeditis gl.venio ad mãm. Et †q̃ro vtrum offĩn iu
9 dicis,& iurisdõ sint idẽ. Et vr̃ ꝙ sic. Nã in rub.dr̃ de iurisd. om.iu.& in nigro dr̃,ius dicentis offĩn. Nã si aliud esset, ista lex non cõgrue poneret hic. Et hoc vr̃ sentire gl.rubricæ,vt dixi sup ea. In ꝯ nũ vr̃. Nã ex eo,qđ đr,offĩn iudicis,p̃supponit, ꝙ ante sit iudex,q̃ hẽat offĩn,& iudex non est nisi q hẽt iurisdõnẽ,vt l.j. de iud.ergo iurisdõ est aliud. Pet.dicebat aliter.s.ꝙ iurisdõ est ius,offĩn ẽ exercitiũ ipsius iuris. Gul.dicebat aliter, qđ referre tibi non curo. Tu
b clarius sic dicas, ᵇqa offĩn iudicis põt ꝯsiderari. Primo simpl̃r & absolute,put ñ cohæret p̃sonę,vt offĩn Potestatię,offĩn Capitaneatꝰ offĩn Regis,vł Principis.illud.n.offĩn potest esse, & ẽ ẽt,si ñ sit p̃sona,q̃ subeat illud:& isto modo offĩn iudicis, & iurisdõ quasi idẽ significãt, sed diuersimode. Nã cũ dico offĩn iudicis,denoto principał̃r ipsam personã cui inest administratio,seu honor iurisdõnis,secũdario ipsam iurisdictionẽ,vt ĩ.de mun. & ho.l.honor.& C.vbi & apud quem.l.fi. Cum dico iurisdõ,denoto principał̃r iurisdõnem,& per ꝯns offĩn,cui inhæret iurisdõ,vt dictis legi. Et hoc mõ sumendo tale officium,oĩ tp̃e est vnũ,licet personæ mutentur,vt ĩ.de iu.l.proponebatur,& ext de rescr.c.ĩ gratiose.li.6. Scđo modo põt ꝯsiderari offĩn prout cohæret personæ.& tunc si quidẽ acciperet offĩn pro tali administratione,differt offĩn a iurisdõne,quia iurisdõ est ius & potestas,&c.vt s̃.dixi.Officiũ est exercitium illius iurisdõnis, vt de administratione rerum ad ciuitatẽ pertinen.l.4.§.in eum. Et hoc modo sumendo in persona cuiuslibet iudicis est vnum offĩn,vt l.cum apud.ĩ.iud.solu.in d.c.gratiosę. Tertio modo p̃t considerari offĩn iudicis prout particulariter exhibetur in quibuslibet causis non pro administratione totali, & tunc loquitur hęc lex,qa officium iud.est quoddã genus generalissimum continens oẽs species officij.s.nobile, mercenariũ, vł aduersarij,per quas põt aliquid facere,vt hic. Et quid sit & ĩ quo
10 differat a iurisdõne,statim dicam.†Quæro tñ vtrũ iudicisᶜ offĩnᵈ
c & actio sint idem.hoc tangunt hic Doc.& Dy.Inst. de act.ĩ prin.
d vbi glos.tangit.bñ prout officiũ iudicis cohæret personæ iudicis, de quo hic loquitur,stultum est quærere, an sit idẽ,qđ actio. Nã actio cõpetit parti,qđ est ius petẽdi ĩ iudicio, & sibi a parte debetur,vt Inst.de ac.in prin.sed offĩn iudicis est ius cõpetens ipsi iudici,& est ius faciẽdi ea q̃ sibi,vt iudici, facienda incumbũt. Qđ sit
e iusᵉprobat,ĩ.de tut & cur.da.ab his.l.ius dãdi.s̃.de offi.p̃si.l.illicitas.§.q vniuersas,& l.fi.in prin.s̃.de offi.procu. Cæsaris,& differt a iurisdõne,sicut actio ab obł̃one. Nã sicut p actionẽ ꝯsequit̃ qs qđ in obł̃one deuenit,ita per offĩn iudicis ad effectũ ꝑducit qđ venit in iurisdõne,vt hic probat̃,& in oib.legib.p̃cedentiũ titulorũ,q̃ đ officijs tractant. Sicut.n.aliud est humanitas nr̃a,seu locutio nr̃a, aliud est potentia loquendi,q̃ locutionẽ deducit in actũ:sic aliud est iurisdõ,& aliud est iudicis officium, qđ iurisdõnem deducit ĩ actũ. Et licet q̃nq; leges dicãt ꝙ iudicis offĩn est ipsum facere, vt l.j.s̃ de offi. proconł.impropria tñ locutio est, hoc ẽ ius faciendi illud,vt s̃.dixi. Itẽ quæro, vtrũ officium iudicis prout cõpetit parti,sit idẽ qđ actio,& ad hoc tẽdit disputatio Doctorũ,& Dy.Inst. de ac.in prin. Sed aduertendũ:nam cum dicimus, ꝙ offĩn iudicis cõpetit parti, impropria, & improprijssima locutio ẽ.Cõtinet.n.repugnantiam in seipsa.s.ꝙ sit offĩn iudicis,& sic partis,vel ĩ partẽ. Et iõ sciendũ est,ꝙ offĩn iudicis prout parti ꝯpetit, ał̃r deberet nominari de iure.q̃nq;.n.nominat proprio noĩe, vt de in inte.restit.l.ꝙ si minor.in l.fi.de min.& p totum tit.de in integ.rest.vt est excusatio,vt ĩ.de excu.tut.l.scire.§.oportet.& ibi no. Est.n.ius impetrandi offĩn iudicis super excusatione, & tñ appellat̃ excusatio, vt l.p̃fecti,de min. Dixi plene,ĩ.de app.l.j.in prin. vbi aũt nõ reperitur proprium nomen,appellat̃ persecutio,vt ĩ.de ver.sig.l.pecuniæ.§.persecutionis. Ista aũt p̃secutio,hoc est ius impetrãdi offĩn iudicis,vtrũ sit idẽ qđ actio,determinat glo.& Dyn.Inst.de ac.in prin.qđ non,sed hẽt similitudinẽ cum actione,vt ĩ.de act.& obl.l.actionis verbo. Et est dĩa in hoc, quia actio oritur ex obligatione rei,vt l.licet.§.ea obligatio.ĩ.de procura. Officium iudicis non præsupponit obligationẽ,vt de act.empt.l.qui per collusionẽ.§.j.
f & de ann.lega.l.Quintus. Ex ᶠhoc sequitur ᵍquod q̃n libellus for-
g matur super actione,dẽt quis narrare ea,per quæ ꝯcludit̃, ꝙ pars tenetur ad aliqđ dandũ,vel faciendũ,vt videbius plene.ĩ.de edẽ.l.j.in prin.sed q̃n formatur sup officio iudicis,debet qs narrare ea p q̃ ꝯcludat̃,ꝙ iudex dẽat facere,vł possit id qđ petit, ñ qđ pars teneat. Exẽplũ est ĩ ti.de min.& de ĩ integ.re.& q pe.tutores.& ĩ mul
h tis similib. Itẽ ex p̃dictisʰ apparet alia dĩa,vt dñt Doc.& bñ,ꝙ per interpellationẽ factã parti,q̃n solũ p̃t cogi officio iudicis,nõ cõstituitur in mora,vt ĩ.de dã.inf.l.cũ postulassent. in prin. & no.ĩ.de eden.l vbi.ĩ fi. Et est rõ,qa iudex cogit partẽ hoc facere, ñ ãt pars ẽ obligata ad hoc faciendum,qa pars nihil dẽt. Est ergo a iudice postulãdum,seu impetrãdũ, ñ a parte. Secus in eo,qđ venit iure
11 actionis,vt ĩ.de vsur.l.mora.†Itẽ ex hoc ꝯcludit̃,ꝙ off iu.dr̃ misericorditer implorari,vt no.ĩ.de inter.ac.sup rub. Quia illđ qđ ꝑs petit,sibi nõ debet̃,sed iudex ex officio suo p̃t facere,vt sibi det,licet q̃nq; eẽt iniuria †si denegaret.l.j.§ pe.ĩ.de aq.quo & est.& iõ est introducta appellatio a s̃nia lata sup officio iudicis,si deneget.
12 a l.j.C.an sẽp.ĩ integ.resp.postu. Itẽ q̃ro,quotuplex sit† offĩn iudicis? gl.Inst. de act.§ p̃terea.& gl.C.depo.l 4.dicit,qđ est triplex, quoddã mercenariũ,qđ deseruit actioni ex natura ipsius actionis,vt in bonæfidei iudicijs, quoddã qđ deseruit actioni ꝯ naturã ipsius vt ĩ arbitrarijs. Pet.& Gul.& alij faciunt ał̃s diuisiones,dicẽtes ꝙ qđdam est officiũ qđ residet ĩ parte.quoddã qđ residet ĩ iudice. Sed certe nullũ offĩn residet in parte, iõ istã partẽ omitto, & omissis eorum verbis,ał̃r q̃ ipsi,& gl.sic dicas,ꝙ ẽ triplex spẽs. Offĩn iudicis quoddã est nobile, quoddã mercenariũ, quoddã aduersariũ. Offĩn nobile est, qđ p se stat, siue hoc iudex suo motu exerceat, siuẽ ad postulationẽ alterius, vt ingrendo, ꝯcedẽdo restitutionẽ in integrũ,dãdo tutores, interponẽdo decreta, ꝯstituendo salaria aduocatis,& medicis, & sĩa. Quoddã ẽ offĩn mercenariũ, qđ p se nõ stat,licet deseruiat actioni,& hoc p̃t esse multiplex,qa q̃nq; deseruit actioni ꝓponẽdæ, vt in citationib.& interrogationib. & in oib.q̃ fiunt ante lit.cont. Q̃nq; deseruit actioni ꝓpositę exercẽdæ,vt in dandis dilationib.recipiendis testib.& probationib & in oib.alijs post lit.cont occurrentibus, vsq; ad diffinitiuam s̃niam. Q̃nq; deseruit actioni propositæ terminãdæ, & hoc tripl̃r, aut ex natura actionis,vt cũ ꝯdemnat in vsuris,fructib. & interesse ĩ bonæfidei iudicijs. Aut ꝯ naturã actionis ꝑ aliqđ extrinsecum accidens,vt in arbitrarijs,vel ꝑ naturã iudicij,vel instantię, nõ attento quæ sit actio,vt in condemnatione expensarum,vt C.de fruc.& liti.expen.per totum. Q̃nq; deseruit actioni propositę & determinatæ exequẽdæ,vt officium iudicis,ꝙ est in executione exercenda,ut infra de re iu.l.a diuo Pio,per totum. Tñ vtrum sit illud officium nobile,vel mercenarium,dicam infra eo.l.iubere in fi. Quoddam est offĩn iudicis aduersarium,quod nõ deseruit actioni,sed imo sibi aduersatur,& ꝯdicit inquantum põt.& hoc dupliciter. Primo q̃n officium iudicis loco exceptionis directę proponitur,vt infra de per.hær.l.plane, & l.fi.& l.item si verberauit. §.1. infra de rei ven.vel q̃n deseruit exceptioni ꝓpositæ, vt in toto tit. de excep. Ista diuisione oẽ offĩn iudicis cõprehenditur. Alia pulchra exẽpla possent dari,de quib.vide Spe.de off.iud. vbi ponunt plura

ADDITIONES.

a Pom. Infra eo. Vide Fel.in c.post cessionem.de prob.

b Pom. Sic dicas. Vide Rom. consi.260.Bal.consi.12.Ale.consi.6.

c Pan. Quæro tñ vtrum iudicis officium. Adde ꝙ ea quæ debẽtur iudicis officio, non transeunt contra hæredes obligati. Bal.in l.si socer.inf.sol. mat.& ibi sequitur Ale.sed Pau.de Cast.tenet cõtrariũ.Et istud puto verius, pro quo facit tex. in l.si quis ex argentarijs.§.j.iuncto §.ex hoc edicto.inf. de eden. Itẽ facit, quia maior restituitur officio iudicis.l.quod si minor.§.fin.inf.de mino.tñ certum est, quod nedum contra principalẽ sic contrahentem,sed ẽt cõtra hæredẽ restitueretur.l.si intra.C.de in integ.resti. facit l.si quis a liberis.§.item rescriptum. inf. de lib.agn.tñ aduerte,ꝙ in primo dicto faceret pro opin.Bald.& Ale. an aũt in officio iud.nobili requiratur libellus,& iudiciarius ordo regulariter sic.fallit,de quo per Bar.in l.iubere cauere.inf.eo.Item fallit in casu l.pen. §.qđ si sit. quem ibi ponderat Pau.de Cast,pro sing.inf.de pręt.stip. Itẽ an requirat̃ libellus,vide remissiue Ias.in l.nec quicquã.§.vbi decretum.sup.de off.proconsu. An aũt si iudex non faciat id pro quo competit off.iudi.possit appellari. vide Fel.in c.exceptionem.extra de excep. aliquas differẽtias,quę sunt, an alicui competat actio, an off.iud,vide per Ias.in d.§.vbi decretum. Item pulchram doct. ad cognoscendum an aliquid expediatur off.iud.mercenario, vide per Ias. in l.iubere cauere. inf.eo collectum ex doct.Bar.ibi.item an vbi imploratur officium iudicis, requiratur libellus. Vide Are.Inst.de act.in prin.Bart. Paul.de Ca.& alios in l.requirendi C.de ser.fug. *Menoc.Vacon.lib.1 declar.iuris.c.37.

d Ruer. Officium. Adde,an officium iudicis, & actio sint idem. Ang.de Are.Inst. de act.in pr in col.4.vbi late examinat.& Fel.in c.1.extra de off.iud.

e Men. Quod sit ius Gomes.Inst.de act.in prin.num.43.

f Barb. Ex hoc sequitur. Adde tex.in l.defendere.de auth.tu.

g Ruer. Ex hoc. Adde circa istas differentias inter officium iudicis & actionem, no.per Imo.Abb.& Fel.in d.c.2.de off.iud.& D.Ias.hic col 4.

h Baro. Itẽ ex p̃dictis. Qđ intellige offõ nobili,nõ aũt mercenario,p no.per Cy.in l.j. C.de alt.tu.circa med. Et tu põdera,qa Inn.ĩ c.j.đ off.iud.tenet ꝙ si iudex nõ vult ex offõ suo ꝓcedere,nõ tenet,& ita trãsit Ant.& Io.And.sed Bar. hic dicit ꝙ sit iniuria,& p cõsequens põt appellari. Io.de Imo.ibi dicit, ꝙ si committatur ptati iudicis,põt decretũ interponere;secus si committatur suo officio mero.vide ibi.& no.ꝙ officiũ iudicis est nobile.vide Card.in c.2.de off.iud. vbi dicit,ꝙ est potestas.& Bern.in proœm.loquitur aliter in c.j.de off.ord.vide ibi.

Ruer. Adde quotuplex sit off.iud.Spe.in tit.de off.iud. Abb.in d.c.2.de off.iud.& quot modis sumit offĩn,no.Fel.ĩ c.post cessionẽ.in prin.extra de ꝓb, & de multiplici off.iud.plene Spe.in ti.de act.seu pet.& D.Pet.Phil.Corn.in consi 184 3.p.

† Cla. Esset iniuria. Vide in simili Pan.in c.at si clerici.§.de adul.de iud. & an possit appellari,si denegetur,Fel.in c.exceptionem.de excep.

beram administrationem, donare non potest, vt ȷ. de pac. l. ꝯ iuris
ciuilis. §. si filius, & ȷ. de do. l. filiusfa. † Quarto no. ꝙ rlr procurator
5 non potest iubere seruum adire, sicut ipsemet non potest adire hæ-
reditatem in qua seruus dñi, uel ipsemet dñs sit institutus hæres.
Et hoc ita probatur. illud est spãle, cuius ꝯtrariũ est ius cõe, vt s. de
legi. l. ius singulare. & ȷ ad muuic. l. -. in fi. sed speciale est in procu
ratore Cæsaris, vt possit iubere, vel adire, ergo &c. vt hic, & ȷ. de
acquir. hær. l. si qs mihi bona. §. iussum. & l. per ꝑcuratorẽ. † Quin-
6 to, & vltimo no. ꝙ hæreditatis aditio cõsistit in animo, quod intel
ligit la de Ra. in animo per extrinseca declarato. Alij ꝯtra, vt dicã
in quæstionib. ȷ. circa fi. Expeditis sumus de secundo veniamus ad
terium, s. ad oppositiones. Primo ad legem istam opp. dr̃ in prin.
quod acta, gestaq; per procuratorem Cæsaris perinde rata debent
haberi, &c. Sed ꝯtra, qa dt lex, ꝙ si debes mihi dare certo loco, &
quia non das, recipio alibi, quod videor interesse remittere, sed si
hoc facit procurator meus, interesse non est remissum, & sic per-
inde nõ habeatur, ac si sunt gesta a domino. Vnde opp. de eo, qđ
certo loco. l. 3. §. item Iulianus. coniuncta l. ult. in fi. eo. tit. Sol. Ra-
ta debẽt haberi perinde, &c. Verum est si mandatũ ad illa extẽdi-
tur, sed si non extendatur ad ea, & si procurator facit præter man-
datum, non fiunt rata habenda, sicut si p dñm gesta forent. Modo
ita est, quod in le. ꝯtraria procurator gessit pter mãdatum, nã talis
ꝑmissio est donatio, & procuratori non vr̃ esse mãdatum, ut co-
net, ut ȷ. de pac. l. ꝯtra iuris ciuilis. §. si filius. ergo, &c. Scđo opp. cir
ca hoc, dr̃ hic ꝙ gesta p procuratorẽ Cæsaris perinde debent hẽri
rata, sicut si per ipsum Cæsarem gesta forent, & postea statim dr̃,
ꝙ si rẽ Cæsaris tradat, non transfertur dñium. Et sic opponitur de
lra sequenti immediate. Sol. br̃, q̃ acta, gestaq; &c. verũ est si ad ꝯ
modum Cæsaris acta sint. Secus si ad incõmõdũ, vt ȷ. de iure fi. l.
aufertur, §. actores. Tertio opponitur, dr̃ hic ꝙ procurator nõ põt
vẽdere, nec trãsigere, nisi ex speciali concessione. Sed ꝯtra, qa ille
hẽt liberã, & ꝑcurator hñs liberã administrationẽ, vẽdere, & trãsi
gere põt, ut ȷ. de procur. l. ꝑcurator. & ad Trebel. l. mulier. § sed &
eius. ver. sed si eum distrahere. Sol. dt gl. quod hoc est spãle, quod
iste hñs liberam administrationem põt uẽdere, & transigere, Ve-
rum est, dummodo faciat bona fide ad cõmodum Cæsaris, alias
non. Dicas tu, quod ista non est bona rñsio, quia litera simplr di-
cit, quod non potest vendere, nec transigere, nõ distinguit, bona
8 fide, vel non, ergo &c. Sed rñdeo, quod debet exponi hic, vẽditio-
nis, vel transactionis si qđ agat, s. mala fide, & ad incõmodũ Cæsa
ris: alias non potest. Et quod sit ista cõueniens expositio probatur
sic, quotiescunque ponitur una dictio cum aliqua alia, & dubita-
tur de intellectu alterius, ex eis debet fieri interpretatio pro illa se-
cundum ꝙ magis conuenit cũ alia. v. g. testator habebat fundum
Seianum valentem decem. Item habebat duos fundos Titianos,
quorum unus ualebat quindecim, & alius mille, & dicit sic, Seia-
num, vel Titianum lego. non apparet de quo Titiano sensetit, de
quo fit interpretatio! Certe fiet de fundo Titiano valẽte quinde-
cim, pp maiorẽ cõuenientiã eius cum Seiano: ergo hic sicr, cũ in
lra legis nr̃æ fiat denominatio inter donõnẽ, uendõnem, & tran-
sactionẽ, & donare sit perdere, vt ȷ. de don. l. filiusfa per ꝯñs debet
fieri interpretatio in donõne, uendõne, & transactione, sm̃ quod
magis conueniunt, & ideo sic exponendum est, ut prædixi, arg. ȷ.
de reb. dub l. j. sm̃ Pet. Quarto op. dr̃ hic, quod procurator Cæsaris
potest adire, & adeundo acquirit. Contra, quia sine aliqua aditio-
ne, ipso iure acquirũtur hmõi hẽditates Cæsari, ut ȷ. de iu. fis. l. j. §.
7 an bona. Sol. † Quædam sunt, quæ deferũtur in fiscum de iure cõi
quædam quæ deferuntur iure priuilegiato, & iõ aut quæritur de
his, quæ iure cõi deferuntur, & ista non acquiruntur sine appre-
hensione, & sine aditione, ut hic. Aut quæritur de his, quæ acqui
runtur iure spãli, vt patet in bonis delinquentiũ & dãnatorum, &
bona uacantia, & ista quæruntur ipso iure. Et ita loquitur ꝯtrariũ
sm̃ Doct. Sed ꝯtra istã solonem facit, quia ista specialia citius tol-
luntur, q̃ iura communia, & iõ difficilius debẽt quæri, ut in Auth.
de non alie. §. quia vero verisile. Quinto opponitur, aduertatis, qa
ista oppositio nõ fit ꝯtra tex. sed ꝯtra rõnẽ, q̃ glo. ponit. Dr̃ hic ꝙ si
procurator Cæsaris uendit rem quasi propriã, non trãsfert dñium
Dicit gl. Rõ est, qa errans non transfert dominium. Ad istã rõnẽ
opp. de lege, q̃ ponit talem casum. Titius emit rem meam a non
dño bona fide, deinde Titius me hẽdẽ instituit: ego credẽs rẽ istã
meã ex cã hæreditaria delatam mihi p Titium, cum nõ esset sm̃
veritatem, mandaui alicui rem vendẽdam, & sm̃ mandatum est
vendita. Dicit lex, ꝙ est translatũ dñium, sed tñ errabam, ergo &c.
Et sic opp. ȷ. mand. l. seruum Titij. secũdo respon. Sol. Dicit gl. ibi
mandauit dñs suam rẽ uendi, licet ignoraret rẽ suam: hic non sic.
Sed br̃ gl ista in prin. nescit quid loquatur, male opponit, & peius
soluit: nam hic non loquitur ꝙ errans non transfert dominium,
sed dicit ꝙ procurator Cæsaris vendendo rem Cæsaris tanquam
suam mala fide, non transferr dñ. ũ, & sic nullus fuit error. Et hoc
sentit gl. ibi in fi. Quid ergo ad rumbũ? Præterea sol. est nulla, qa di
cit, ꝙ in l. ꝯtraria dñs ignorabat rẽ suã, hoc est falsum, imò sciebat
suã, sed ex qua cã esset sua, ignorabat, & iõ debuit dicere, suppoli-
to, ꝙ hic errasset, quod errans in dñio rei suæ non transfert illud
secus si in causa dominij erraret, ut ibi. Sed tunc vr̃ ꝙ hæc solutio
non sit vera, quia errans in dominio non transfert dominium rei,
vt ȷ. si cer. pet. l. eius. §. quos vero. Solu. ibi errebat in dñio, credens
esse illius a quo cãm habebat. Secus si alterius, vt ȷ. de acq. rer. do.
l. si ꝑcurator. licet secus si repellat̃ ille, q tradit p exceptionẽ, qa te
net̃ de euictione, vt ȷ. man. l. seruum Titij. primo resp. Ita dicit hic
glo. & ita intelligit præallegata lex, si ꝑcurator. Sed Dy. hic in fi. dt
quod nulla est alienatio, & quod nemo errãs rẽ suam amittit. Sed
si repelleret̃ a uendicando p exceptionem, amitteret rẽ suã, quod
est ꝯtra legẽ illã, qm̃ non refert vtrũ qs ipso iure, an p exceptionẽ
excludat̃, vt in rła iuris. Vnde ipse dicebat ꝙ error in dñio rei suæ, q
tradidit eam, credens alterius, q̃ eius, a quo habebat cãm, nec trãs-
fert dñium, nec exceptione repellitur, cum nõ teneat̃ de euictio-
ne, qa non valet ꝯctus ipso iure, & iõ nõ competit euictio, cum si-
cut non valet expressum, ita nõ valet tacitũ, quod sequr illud. Nõ
ob. l. seruum Titij. primo rñso, quia ibi loquitur qñ habebat ꝑcu-
rator mandatũ de vendendo rem certam, quo casu repellitur per
exceptionẽ de euictione, qa habebat egressum p actionem man-
dati ꝯ mandantẽ, sed in l. si procurator, non babebat mandatũ de
vendendo rem certam, nec sub gñali mandato cõprehẽditur, vt
vendat rem suam, & iõ non tenet ꝯctus ipso iure, nec hẽt actionẽ
mandati, nec de euictione tenetur, vt dictum est supra sm̃ eum.

8 Et ad plenam notitiam, † quia solet q̃ri vtrum errans transferat dñium, & ut oĩa tollantur ꝯ
ria sic distinguo, & aduertatis quod Frãc. Accursius tradit de hoc
suam doctrinam, put hr̃ in additione sua. ȷ. si cer. pet. l. cũ fundus.
§. seruum tuum imprudens. & Dy. post eum in d. l. si procurator.
Sed ego melius, & plenius ꝑsequor hoc, & incipio sic, Aut errat̃
circa ꝑsonam eius cui tradidit, aut circa rem, aut circa cãm, & sic
faeio tria membra principalia, sed prædicti faciunt quinque. Re-
deo ad primum, Cum erratur circa personam eius cui tradit̃, sub
distinguo. Aut erratur circa substantiam personæ, aut circa quali-
tatem, seu cõditionem. Si erratur circa substantiam ꝑsonæ, vt v. g.
volebam tradere rem Titio, credo ꝙ Seius sit Titius, & ei trado;
& tunc non transfertur dñium, & si quidem bona fide accepit, te
net̃ rei vendicatione sola. Si mala fide, tunc tenetur ẽt furti, & ꝯdi
ctione furtiua, vt ȷ. de fur. l. si qs vxori. §. cum Titio. & l. si is cui. §.
si tu Titium. Si vero erratur circa qualitatem, seu conditionẽ ꝑso
næ, aut erat inhabilis ad dñium acquirendum, aut habilis. Si inha
bilis, quia furiosus, tunc non transfertur dominiũ, sed qñ erat ha-
bilis ad acquirendum, refert aut recepit nomine suo, aut alieno.
Primo casu transfert̃ dñium, v. g. qa credebam eum diuitem, cũ
erat pauper, tunc bene trãsfert̃ dñium, sed tenet̃ de dolo, si animo
decipiẽdi, vt ȷ. de fur. l. falsus. § si quis. & l. si quis vxori. §. si seruus.
Si aũt recipit noĩe alieno, v. g. quia credebam eum ꝑcuratorẽ Ti-
tij creditoris mei, cũ non esset, nunc refert, aut qualitas fuit semel
vera, aut nunquam fuit vera. Si fuit semel vera, tũc si quidem ma
la fide recipit, nõ transfertur, si bona fide, sic. Si nunquam fuit ue-
ra, non transfertur. Pet. dicit indistincte, & bene, quod si bona fi-
de recipit, dominium transfertur, ȷ. de sol. l. cum quis. §. j.

Expeditum est primum membrũ principale. Venio ad sm̃, qñ errat̃ circa rẽ, aut erratur circa
substantiam rei, aut circa nomen, aut circa pondus, vel mensurã,
aut qualitatem rei. Si errat̃ circa substantiã, ut qa trado bouẽ cre-
dens equum, trado Digestum credens Codicem, tũc nõ transfert̃
dñium, vt ȷ. de ꝯhẽ. emp. l. in vẽditionib. in prin. de acq. poss. l. si me
in vacuam, in prin. & C. de ꝑb. l. cũ ꝑcib. Si errat̃ circa nomen, aut
est error in noĩe, ꝑprio, aut in noĩe appellatiuo. Si in proprio & tũc
transfertur, si de corpore cõstat, sed si in appellatiuo, tunc talis er-
ror impedit translationem dñij, vt ȷ. de le. j. l. si qs in fundi vocabu
lo, nisi illa noĩa secũ hẽant magnã cõueniẽtiã, vt chartæ habẽt cũ
libris, vt ȷ. de le. 3. l. librorũ, §. quod tñ. Si errat̃ circa põdus, uel mẽ
surã, transfert̃ dñium in eo, in quo non errat̃, vt ȷ. de fur. l. si qs uxo
ris. §. si maiora. ȷ. de do. l. arbitrio. §. de eo. Aut errat̃ circa aliã qua-
litatẽ rei, tunc nõ transfert. Qñque aũt errat in cã dñij, qñq; in ipso
dñio, Si est error in cã dñij, v. g. qa credebã ꝙ esset meus, ex hẽdita
te pña, vel alterius, & tunc non impedit trãslatio dñij, vt ȷ. mãd.
l. seruũ Titij. primo rñso. & sic intelligo eã. Si autẽ est error in ipso
dñio, tunc aut ille q tradidit, tradebat rem suã, aut alienã, si trade-
bat rem suam, refert, aut sciebat rem suã, aut ignorabat, si sciebat,
tunc siue nomine suo, siue alieno tradidit, & trãsfert̃ dñium, ut ȷ.
de cura. furio. l. Iulia. §. curator. Si ignorabat rẽ suã tradens, tũc aut
credebat rem suã tradẽs esse illius cui credebat, aut cuiusdam ter-
tij: si credebat eius, cui tradebat, non transfert̃ dñium, ut ȷ. de ꝯd.
ob cãm. l. 3. §. subtilius, nisi tradat authoritate rei iudicatæ, sm̃ glo.
quod est uerum sm̃ Petrũ, vt plene de hoc scripsi C. cõia utriusq;
iudicij, l. j. Si credebat esse cuiusdam tertij, tunc aut credebat eius
a quo cãm habuit, aut alterius. Si eius a quo cãm habuit, trãsfert̃
dñium, vt ȷ. si cer. pet. l. eius q in prouincia. §. quas uero. Si alterius
q̃ eius a quo cãm habuit, tunc nõ transfertur dñium, vt ȷ. de acq.
rer. do. l. si procurator. repellitur tñ p exceptionẽ, quia tenetur de
euictione, ut hic no. qđ nõ est verum sm̃ Dy. vt s. dixi. Et iõ circa
istũ articulum subdistingue, cum credit alterius esse, q̃ eius, a quo
causam

ADDITIO.

a Meno, Sed resp. Nota istam regulam, ꝙ vna pars legis, per alteram declaratur. l. de duobus reis.

causam habuit, refert aut erat negociũ volũtariũ, aut necessariũ. Si erat voluntarium, refert aut tradit cũ mandato illius, cuius esse credebat spẽaliter ad rẽ illã intercedente, & tũc nõ trãsfertur dominium, nõ p exceptionem repellitur, a vendicando. sed ꝯ mandantẽ regressum hẽt p actionem mandati, vt d. l. seruum Titii. primo responso. & isto casu põt glo. ista procedere. Aut tradidit sine huius mãdato: & tunc nõ transfert dñium, nec p exceptionẽ repellitur a vendicando, vt d. l. si procurator. ɉ. de ꝯtrã. emp. l. & consensu. Si negociũ erat necessarium, tunc transfert dñium, vt teneat tradẽs de euictione, vt C. de euic. l. exceptione. & ar. C. de ne. gest. l. tutor n. Scdo casu, qñ ille qui errabat in dño, tradebat rem alienam, & tunc aut tradit rẽ, vt suam, & suo noĩe, & tunc non transfertur, vt d. l. Iul. §. vlt. qa nemo plus iuris, &c. vt l. traditio. ɉ. de acq. rerũ do. nec põt hẽre ratũ a dño, vt pnta nõ suo noĩe gestũ, vt ɉ. de neg. gest. l. si pupilli. §. sed si ego. nisi in subsidium re perempta, vt C. de rei ven. l. mr. vbi plene de hoc scripsi. Aut tradit vt alienam, & alieno noĩe, vt puta gerẽdo negociũ dñi, & tũc aut sine mãdato, & tunc nõ transfert dñium, vt C. de reb. alie. l. j. nisi habeat ratũ p dñm, qa tunc perinde est, ac si mãdasset a prin. vt C. ad Maced. l. vlt. Aut cũ mãdato, & tũc etiã non trãsfert dñium, nisi in trib. casibus. Primus est, si hẽt spẽale mãdatũ. Secũd' est, si hẽt gñale cũ libera. fallit sm gl. in procuratore Cæsaris, q nõ trãsfert, quãtuncunq; liberã hẽat, si talis translatio cederet ad incõmodũ Cæsaris, vt hic. Tertius casus, si hẽt tm gñale mãdatũ, & tũc nõ trãsfert, nisi ea q̃ sctã ... sce ... non pñt ɉ. de procu. l. procurator cui. & l. pcurator totorũ. & ɉ. de iureiur. l. iusiurandum, quod ex cõuentione. §. vlti. & l. seq.

Expeditum est secũdũ principale

memorium. De tertio vidẽdum est. Restat in tertio casu, qñ errat in cã, tunc distingue sm nr̃os Modernos, aut vterq;, s. dãs, & accipiẽs cõsensit in eadẽ cã, q̃ credebat subesse, & tunc bene transfert dñium, & hẽt locũ tit. de cõdi. inde. C. & ff. Aut vnus credit cãm subesse, s. dans, & accipiens scit cãm non subesse, & tunc non trãsfertur dñium, & hẽt locum isto casu rei vẽdicatio, ꝯdõ furtiua, indebiti, & sine cã, vt ɉ. de fur. l. si vẽdidero. §. Titius. & l. si iussu. §. si rẽ, licet gl. notet ꝯrium, ar. de cõd. fur. l. qm. sed male, vt plene scripsi. C. de procur. l. falsus. Aut nõ consentiunt in eadem cã, & tunc refert, aut vtraq; est apta ad dñium transferendum, aut altera tm. Si vtraq; est habilis ad dñiũ transferẽdũ, & tunc refert, aut vtraq; cõtinet verum debitum, tunc est in electione debitoris, in quam cãm velit soluere, eo non eligente, transfertur electio ad creditorem: creditore non eligente, transfertur ad legis potestatem, quę legis potestas est, vt videat̃ solutum in duriorem cãm, vt l. j. 3. & 4. vsq; ad l. stipulatus. inf. de sol. & C. de sol. l. j. & ibi plene dixi. Si aũt altera tm cotinet verũ. pcedẽs debitum intelligitur esse solutum in causa, ex qua vere debetur, vt l. cum corpus. j. rñ. ɉ. de acq. rerũ domi. Si autem nulla, locum habet distinctio, quę ponitur in gl. 1. si cer. pet. l. si ego. quia refert, aut quis erat traditurus ex ea cã, quã subesse existimabat, & tunc transfertur dominium, vt d. l. si ego. in prin. Secundo casu, quando altera tm est habilis ad dominium transferendum, tunc non transfertur. Et si extat pecunia, vẽdicat̃ vt d. l. si ego. in fi. sm Dy. Sed Pe. bñ cum erratur in causis diuersis distinguit, aut vtraq; cã est obligatoria, & tũc non transfertur dominiũ, vt l. si dominiũ. Aut est vna obligatoria, alia liberatoria, & tunc fauore liberationis, cedit in liberatoriam, vt d. l. cum in corpus. & ɉ. de sol. l. qui hominem. § debitore, secũdum eum. & hoc idem sen. it Iac. de Are. argumẽ. l. Arrianus. & l. cum quidam.

Expediti sumus de tertio articulo,

Veniamus ad quartum. Primo quęritur circa l. istã, qa dicit, quod acta, gestaque, &c. Nũquid per ista verba, pmittẽs hẽre ratum, & gratum, videatur procuratori libera potestas concessa? & vr̃, quod non, quia libera potestas specialiter est cõcedenda, vt inf. de pecu. l. quam Tuberonis. §. alia. Et illud dr̃ speciale, quod est a generalitate verborum abstractum, vt inf. de pcu. l. Põponius. in princ. Eꝯ vr̃, quod sic, qa verba debent aliquid operari, sed nisi operarentur istam liberam administrationem, nihil importarent, quia & sine his dñs cogit̃ ratũ hẽre, ergo, &c. vt inf. de leg. j. l. si qñ. in prin. Præterea hoc vr̃ per hanc legem. Nam pcurator Cæsaris habet liberam administrationẽ, qa vendit bona fide, sed nunc ita est, quod liberam administrationem hẽt p ista verba, rata, & gesta. ĩ princ. & hoc tenet hic gl. sm quosdam. Et magister Bernardus tenet in apparatu suo. Quidã distinguũt, aut aliqua sunt specialiter expressa, q̃ ad liberam administrationem pertinent. v. g. qa dixit, do tibi ptãte vendendi, promittens ratum, firmumq;, &c. Tũc vr̃ omnibus data libera ptãs. Aut non sunt aliqua specialiter expressa, & tunc nõ vr̃ libera concessa ptãs, vt inf. mand. l. creditor. §. Lucius. Istæ sñiæ pdictorum sunt valde periculosæ, quia si per ista verba generalia vr̃ dñs concedere liberam administrationem, periculum esset, cũ magnum sit hẽre liberam, qa talis pt oĩa q̃ dominus, excepto qd nõ põt donare, vt ɉ. de dona. l. filiusfa. cũ si. Quid ergo dicemus? † Certe credo dicendum esse, sm Pet. quod per verba pdicta nunquam cõcedatur libera potestas, quia specialiter est ꝯcedẽda, specialiter. i. expresse. Sic exponit gl. d. §. alia. Præterea no ẽ verisile, q generalia verba velit quis inferre sibi pĩudiciũ magnũ, ergo &c. cũ p hmõi verba magnũ posset generari pĩudiciũ. Dicẽdũ est, q nõ vr̃ cõcessa libera ptãs. pbat̃. Ecce lex dicit, quod si aliqs renunciat casibus fortuitis, quia ad hoc vr̃ renunciare quoquo modo, necesse est quod spẽaliter enumerentur casus, vt in l. sed & si qs. §. quæsitum. inf. si qs cautio. Præterea verba generalia, q̃ sequuntur aliquem actum, non operãtur nisi declarationem illius præcedẽtis actus. sic in proposito verba, ratum, gratum, &c. nõ referuntur nisi ad actum determinate cõcessum. Probo, Lex dixit, Pr̃ diuisit hr̃ditatẽ inter hr̃des dicẽdo: Tu hẽbis illã rẽ, & tu illã, &c. Deinde dicit generaliter: Vobis cõmẽdo seruos meos. Propter hoc non vr̃ primã diuisionem destruere, & nouam facere: quia verba ista restringuuntur ad diuisionẽ in præcedentib. factam, ergo, &c. vt C. fam. erci. l. quoties. Ista est veritas, si recte cõsideret̃. Nõ ob. hęc lex, in prin. qa hæc nõ sunt verba cõstituẽdi pcuratorẽ. Itẽ nõ ob. q verba debẽt aliquid operari. d. l. si quãdo. qa illa lex loqtur in vltima volũtate, vbi faciẽda est lata interpretatio: sed in ꝯctib. inter viuos, vbi verba sequũtur actũ pcedente determinatũ, nõ operãtur vltra illud, sed ẽ inculcatio verborũ nõ necessaria. q̃ ñ operantur, vt inf. de auro, & arg. leg. l. pediculis § Labeo. † Secundo q̃rit

10 † nũquid iste pcurator habens generalẽ, & liberã, possit beneficia cõferre, spectãtia ad collõnẽ domini? Vr̃ nõ: qa nõ põt donare q̃tumcunq; liberã hẽat, vt ɉ. de pac. l. ꝯ iuris ciuilis. §. si filiusfa. & ɉ. de dona. l. filiusfa. Eꝯ vr̃ qd possit, qa ẽt habẽs generale tm. põt alienare ea, q̃ & seruãdo seruari ñ pñt, ergo, &c. vt inf. de pc. l. pcurator totorũ. Sol. Dicit Pet. q ea bñficia, q̃ dñs sibi retinere ñ pt, sed necessario hẽt dare, pcurator solũ gñale hñs põt ꝯferre. Nõ ob. q nõ põt ꝯferre, & donare, qa cũ hẽat necesse ꝯferre, nõ vr̃ liberalitas, immo necessitas, vt ɉ. de le. 2. l. vnũ ex familia. §. d. Falcidia. & de adi. leg. l. rẽ legatã. Præterea sicut dcm̃ ẽ, q hẽt gñale, pt alienare q̃ seruãdo seruari ñ pñt, sed ista bñficia ĩtra certa tpa ꝯferẽda sũt & sic nõ pñt seruari, ergo &c. † Tertio q̃rit circa istã mãm, pone

11 q ego dedi mãdatum Titio, de libro meo vẽdẽdo, ipse Titius mãdauit alteri vendẽdum, & sic substituit alterum loco sui, ille pcurator substitutus vendidit: ego venio, & volo retractare venditionem factã a pcuratore substituto, quærit, nũquid hoc possim? vr̃ q nõ, qa pcurator põt ad negocia q̃ñq; aliũ substituere, sed ad iudiciũ ñ, nisi post li. ꝯte. vt inf. mã. l. si pcuratorẽ. §. si qs. & C. de pc. l. neq;. Eꝯ vr̃ q sic, qa hoc mãdaui Titio, ut venderet. Titius vero nõ vẽdidit, sed mãdauit vendendũ alteri: ergo &c. vt inf. mãd. l. diligẽter. in prin. Præterea vr̃ casus, nisi cauilletur lra, inf. de diuer. & tẽp. pśc. l. l. in vsucapione. §. itẽ adiiciẽdum est. ver. q sus, &c. Quid dicemus? In ista qõne sunt variæ sñiæ Doctorũ. Prima est sñia gl. q̃ dicit, quod venditio valet, nec retractari põt ob hoc. vt no. in d. §. itẽ adiiciẽdũ. Scda est sñia quorundã, vt Mart. Sil. distinguentis inter pcuratorẽ gñalẽ ad negocia cõstitutũ, & spãlẽ ad rẽ vendendam. In primo dicit posse per substitutum negociũ geri, vt d. §. si qs. In secundo non, quia ea quæ spẽaliter cõmittuntur, non pñt alij demãdari, vt inf. iit. 2. l. j. & sic intelligunt d. §. item adiiciendũ. alij dicũt, aut est electa industria personæ, & nõ põt. Et sic fuit in pall. §. item adiiciẽdum, arg. inf. mand. l. mãdatum distrahendo, & de sol. l. inter artifices. Aut nõ est electa, & potest, vt §. si quis. Alij, vt Ia. de Ra. dicunt, q nõ valet venditio facta per substitutũ, quia ibi exigitur specialis concessio pp magnitudinem rei cõmissæ, & iõ nõ pot alij demandari, vt inf. tit. a. l. j. Mõ ita est, q vẽdõnis ptãs requirit speciale mandatum, nec sufficit gñale ad ita magnũ negocium, ergo &c vt inf. de pcu. l. pcurator totorũ. Aduertas, prædictæ tres sñiæ satis recidũt i idem: nam quia mãdatum spãle requirit vendõ, vr̃ magnum negocium, & quia magnum est negociũ, ex eius cõmissione pũmitur electa industria psonæ, vt C. de sum. tri. l. j. & si. cat. i epla, liquet, ad fi. Sed certe, qa hoc fit ex arduitate, vel magnitudine rei cõmissæ, est falsum ĩ casu nr̃æ qõnis: nã licet vẽdẽdi ptãs reqrat spãle mãdatũ, nõ ppea est arduũ negociũ, als hic pcurator ñ posset vẽdere vnũ cultellũ sine spãli mãdato, & tñ q hoc sit arduũ negociũ, trufa est. Dicas ergo, q pcurator cõstitutus ad vẽdẽdũ, nõ pt aliũ substituere, qa fines mãdati excedit. Nã vos dẽtis scire, q ẽ dñia inter nunciũ, & pcuratorẽ. Nũcius .n. verba ꝯct' ꝯfert ĩ psonã dñi tm. & nõ se obligat, vt ɉ. de ꝯst. pec. l. q aũt. §. fi. & l. seq. Procurator vero cõfert verba ꝯctus in se, & suã psonã obligat, vt ɉ. de ꝯsti. pec. l. eũ q. §. Iul. & C. si qs alteri vr̃ sibi. l. mutuũ. Mõ ita est, q si mãdo tibi, vt vẽdas librũ meũ, ego mãdo q vẽdas tu, añquã pcurator, tuã psonã obligas. Si tu mãdas alij, tu pbes tuũ nudũ ministeriũ, & nõ seruas finẽ mãdati, & iõ nõ pĩudicat mihi, vt pall. l. diligenter. & ista ẽ rõ illius §. item adiiciendum sm Pet. Et hoc puto verũ. Sñia ergo Iacobi pfati, & suorũ sequaciũ, vera est, nõ p rõnes quas ipsi assignãt, sed per rõnem prędictã.

12 † Quarto q̃rit circa mãm huius le. Pone, ego volens repatriare, & nõ hñs pecuniã, tibi socio meo mãdaui, q venderes libros meos, postmodũ cũ essem ĩ patria meis, qa profecerã in hac sciã, inueni multos amicos, q mutuauerunt mihi pecuniam, sic accidit mihi. Vñ pęnituit de cõmissione fcã sup vẽdõne librorũ, & nisi nũc, n

pro

ADDITIONES

† Clau. Ergo dicemus? Vide ad huius confirmationem aliqua per Fel. in cap. licet in corrigendis. de offic. ord.

| Clau. §. Labeo. Istud, videtur esse contra doctri. m. ar in rub. de contrah. emp.

pro certiorãdo sociũ meũ, ne venderet: sed anteq̃ nuncius venisset, erant libri mei vẽditi: ego dolẽs veni Bononiam: volo reuocare vẽditionẽ dicẽs, quod postquam pœnitui, dñium nõ erat transla tum, q̃ritur qd iuris? Et primo vr̃, quod non sit trãslatum dñium vt ꝟ. de man. vin. l. si pr̃, in prin. vr̃ ꝯ, vt ꝟ. mãd. l. si mãdassem, & in ista q. sunt variæ sñiæ simtr̃. Nã qnidã distinguunt. Aut erat talis procurator, in quem fuit translatum dñium, & tũc valet. Aut nõ & tunc nõ valet, vt ꝟ. de do. l. hoc iure. §. si quis. & l. 2. §. si qs dona tionis, qd no. ꝟ. de cõd. ob can. l. si pecuniã. §. si seruũ. Pet. vero simpliciter dicit in casu q̃onis nr̃ę dñium nõ esse trãslatum, qa deficit substantiale ꝯctus, vt d. l. si pr̃, arg. ꝟ. de orig. iur. l. j. Sed ita est, quod ad translationem dñii requiritur cõsensus mei dñi, vt ꝟ. de reg. iu. l. id quod nostrũ. Ergo cũ ꝯsensus mei dñi deficiat per reuocationem, licet ꝑcurator dñi ignoret, nõ trãsfert dñium rei meæ, quia essentiale deficit. Sed ꝯ istam sñiam instatur. ad esse iudicii requirit consensus dñi. super cuius re litigatur, & tñ reuocatio mandati facta partibus ignorantib. non præiudicat, vt ꝟ. de proc. l. si ꝑcuratorẽ, & C. de satisd. l. vnica. præterea, vt debitor liberetur, requirit consensus creditoris, & tñ si fuerit reuocatus procurator, nihilominus, ꝯtingit liberatio, vt ꝟ. de sol. l. cũ qs. §. 1. Ergo, vr̃, ꝙ ista sñia Pet. nõ sit ꝓbabilis. Ad hoc rñdetur. & primo, ad id, quod dr̃ de iudicio, quod non est verum, ꝙ ad esse iudicij requiratur cõsensus dñi: nã licet nõ ꝯsentiret, valet, vt ꝟ. de proc. l. Plautius. Sed ista nõ est bona rñsio. Nã verum est, quod ad esse iudicij, vt teneatur, nõ requiritur cõsensus dñi, sed vt dño ꝑiudicet, bñ requirit eius consensus, sicut nec ad esse vẽditionis requirit consus dñi rei, quia rẽ alienam qs vẽdere põt, non tñ in ꝑiudic. dñi, ita est in iudicio, vt ꝟ. de ꝑeu... in causę. §. sed hoc ita. & l. sed & hę in princ. & ꝟ. in. t. l. l. 3. Quid ergo dicemus? Dico fm eũ, ꝙ sp̃ale est in hoc casu, quia de liberatione agit̃ hic. Sic rñdetur ad id, qd dr̃ de secundo, ubi ad eius esse requiritur volũtas creditoris, ꝙ ibi fallit fauore liberationis, cuius grã est sp̃ale. &c. sic est in alio casu fauore liberationis. Et qñ erratur in diuersis causis, quarũ vna est obligatoria, altera liberatoria, ibi cedit in liberatoria, fauore liberationis ꝟ. de solut. l. qui hominem. §. si debitorẽ. & ꝟ. si cer. peta. l. eius qui Romæ. §. quas vero. Secus vbi est vtraq; obligatoria, vt dixi ꝟ. in distinctione, circa fi. De articulo huius q̃onis plenissime dixi C. man. l. mandatũ.

3 dic vt ibi.† Quinto, & vlt. q̃ritur, qa hic dr̃. ꝙ aditio hr̃ditatis cõsistit in animo, nunqd solus animus sine aliquo actu extrinseco, faciat aliquẽ hæredẽ, vel cũ aĩo requiratur actus extrinsecus. Dicit Ia. de Rau. ꝙ requiritur, ꝙ aĩus declaretur per aliquem actũ extrinsecũ, qa res de qua cõstare nõ põt, dẽt per adminicula sua ꝓbari, vt ꝟ. de condi. cau. da. l. dedi. la. 1. §. sed si seruus. & ꝟ. de pe. l. cogitationis. Et sic intellige de acq. hęr. l. pro hęrede. cum sim. Hinc est, fm eũ, qd̃ mẽtalis ratihabitio, de qua nõ ꝯstat nõ obligat, vt dicit ꝟ. de neg. gest. l. Põp. Sed ꝯ eũ vr̃ ꝟ. de test. tut. l. duo sunt Titij. Sed ipse intelligit ꝑdicta vera, vbi ius ñ deficit, i. iuris ꝑsũptio, vt si fcm̃ esset certum, quia esset tutor, de quo testator censuit, tñ quãdo non apparet, neuter est tutor. Idem est, quando duo sunt Titij legatarij, & non apparet de quo testator senseri, vt ꝟ. de le. j. l. si quis a filio. §. 1. de re. dub. l. si fuerint neuter est legatari⁹, qui a deficit ius, i. iuris præsumptio si factum cõstaret, arg. ꝟ. ad l. Aquil. si ex plagis. §. in cliuo Capitolino. Pet. tamẽ tenet ꝯtium. Dicit. n. quod solus animus facit quem hæredem, & sola mentalis ratihabitio obligat etiam, de qua non constat probatio. Exemplum dicit, si dedi tibi seruum, vt manumitteres intra pasca, & pœnituit, quod potui, nec te certioraui, quod si manumittas, non erit liber, quia lex est contra. Sic est in proposito, vt ꝟ. de cõ. ob. cã. l. si pecuniã. §. si seruum. Illa lex nõ dicit hoc, fm glo. quæ est ibi, sed facit l. si pr̃. de manu. vind. Tamen lex dicit, quod si pr̃ decedit filio iam nato, & relicta vxore, de qua dubitatur vtrum esset prægnãs, cum in veritate nõ esset, ꝙ filius natus in totũ est hæres, lege q̃ certa est, hoc faciente vt ꝟ. de acq. hære. l. vẽtre. §. j. Sic ille est tutor, ille est legatarius, de quo testator sensit. Facit. n. hoc ipsa lex, q̃ de omnib. certa est. Veruntamẽ quia nõ apparet, licet sit tutor, & legatarius fm veritatẽ lex eũ nõ admittit, vt d. ll. Et licet sit in veritate acq̃sitũ dñiũ, habetur ꝓ nõ aq̃sito, & ꝓ ꝑñs ꝓ nõ recesso, vt ꝟ. qb. ex cau. maio. l. nec vtilem, &c. Ex ijs habes finem huius solẽnis l. repetitæ per D. Cy.

LEX II.

Quod si ea. No. hic gl. super ver. hmõi hr̃ditatib. q̃ vr̃ velle, ꝙ sicut procurator adire hæreditatẽ
a non possit, vt l. Paulus rñdit. alias ꝑ ꝓcuratorẽ. de acq. hær. sic ꝑ ꝓ
b curatorẽ a repudiari nõ possit, b qd̃ no. cum legibus, quas allegat.

ADDITIONES.

a Pom. Sic per procuratorem. Idem tenet Barb. consi. 18. vol. 2. Idem tenet An. & Imo. in l. apud Iulianum. §. vtrum. inf. ad Treb. & Bar. in l. recusare. eo. tit.

q Repudiari non possit. Contrarium tenuit gl. in l. apud Iulia. §. vtrum. in verbo, retinuere. ad Treb. & ibi p r Imo. & Bal. in l. recusare. eo. tit. in prin.

LEX III.

1 *Testis ratio debet esse diuersa a dicto, & si eadẽ non valet dictum.*
2 *Bannũ datum ad instantiam partis, an possit per ipsam partem, reuocari.*

Curatores. Procurator Cæsaris non põt imponere pœnã deportationis, sed colonos improbos ꝑt a culonia tem... neque ad eandem iterũ reuerti ꝑñ: h. d. No.
a ꝙ rõ t. õ dẽt esse eadẽ cũ dicto, a Sic e no. in l. j. de excęe. Et sic e il ar.
a † ad dictũ testis, ꝙ si interrogatur de cã, & assignat cãm b eandem
b cũ dicto, nihil valet eius testimonium, vt hic. Gul. allegat hũc tex.
2 ad q̃onem, † ꝙ si ad petitionẽ partis est datũ bannũ ꝑ iudicẽ ꝯ alteram partẽ, modo partes venerũt ad cõcordiã, pars ad cuius petitionem fuit datũ bannũ, vult hoc bannũ remittere, vr̃ ꝙ bannũ non possit remitti sine iudice, vt hic. In ꝯriũ, qa in fauorẽ partis fuit datũ bannũ, ergo ei põt renũciari, vt l. si qs in cõscribendo. C. de pac. Item ꝑtor dẽt partes cõcordare, vt l. 1. §. & post. ꝟ. de ope. no. nũc. tamẽ est ꝯ hunc tex. facit l. 2. in fi. C. de liber. & eorum libe. Item quia non potest sine iudice, vt in Auth. de nup. §. ideoque.

ADDITIONES.

a Cum dicto. An si dictũ testis sit idẽ qd̃ ratio, valeat, vide Bar. per illũ tex. in l. q̃ interrogatus. inf. de pet. hær. vide Bar. in l. inter oẽs. §. recte. de fur. vide Bal. in l. 26 oium. ꝟ. de legi. Adde tñ fm Bal. in l. 2. i 6. q. C. de testi. ꝙ si testis simul annectit rõnem, & dictũ, quia dicat, ꝙ vidit talem cõmittentem homicidiũ, interrogatus postea de cã scientiæ, non tenet respondere. Sed si idẽ rñdeat, bene valet eius dictũ. Et idem Inn. in c. cum cãm. de testib. & Ale. de Imo. in consi. 136. in j. vol.

b Paris. Assignat causam. Vide ad Bar. in l. qui interrogatus. inf. de pet. hær.

a *De offi. eius, cui mand. est iurisd.*[a] *Rub.*

Rubrica nr̃a ꝯtinuatur hoc mõ, di. ꝟ. si est ꝟ. de offic. in. ord. nũc videamus de officio delegatorum. Et videndũ qs possit delegare. & dicam in l. more maiorũ. ꝟ. tit. 2. Et cui possit fieri delegatio, dicam in l. cũ q. ꝟ. tit. 2. & l. 1. C. q. ꝑ sua iurisd. Et q̃ pñt delegari, vide bitis statim, & dixi ꝟ. de offi. procõs. & l. e. l. nec q̃cq̃. §. vbi decretũ.

ADDITIO.

a De officio eius, cui mand. est iurisd. Adde post d. Ias. in quantum ponit an laico possit delegari causa clericorum, quod pulchre voluit Abb. consi. 62. 1. lib. Paris. Vide an delegatus sit maior, vel dignior ordinario, & quo modo. vide Fely. in c. consultationib. §. sane. in prin. de offi. deleg. & Decium in rub. eo. tit. Rue. Adde D. Ias. hic, vbi q̃dã pulchra no. in proposito, & vltra ipsum, adde, ꝙ rõ testis, q indirecte cõcludit, est sufficiens l. optimã, cũ materia. C. de contrahẽ. & cõmit. stip. & in cle. testib. de test. no. Soc. in cõs. 86. inc. in cã Cõtratis Castri mõtis. Adde ẽt ꝙ rõ testis mutauit eius dictũ, qñ hẽt in se plusq̃ rõ testis, & si rõ est se friuola, & nõ cõcludens, trahit ad se dictũ, & in suam naturã cõuertit, & destruit dictũ, scdm Bal. in l. conuenticulam. C. de Episc. & cler. quod dictum refert & sequitur Soc. in cons. 42. inci. In cã restõnis in integrũ. col. 3. pro quo all. tex. i l. cum pr. §. dulcissimis. ff. de le. 2. & no ꝑ Bal. in l. data opa. C. q. acc. nõ pos.

LEX PRIMA.

1 *Magistratus municipales cognoscunt tantum de vilibus causis.*
2 *Causarum quatuor genera.*
3 *Causæ meri, & mixti Imperij delegantur in casu absentiæ, quo ad cognitionem. & nu. 5. & quando est infirmus ordinarius, nu. 11.*
4 *Argumentum a contrario sensu est licitum. & nu. 7. & quando, nu. 6.*
5 *Delegatus potest insignem latronem punire, quando esset periculosum eius pœnam differre.*
6 *Substitutus in locum iudicis absentis, vel mortui dicitur ordinarius, & nõ delegatus,*
8 *Causa vna meri Imperij, vel mixti, non potest per ordinarium delegari.*
9 *Imperator, vel Princeps potest delegare causam meri Imperij.*
10 *Delegatus Principis potest delegare causam meri Imperij.*
12 *Præses etiam multum occupatus non delegat causam meri Imperij.*
13 *Præses multũ occupatus in causis meri Imperij põt vnã ex ipsis delegare.*
14 *Ordinarius qui propter absentiã delegauit, si reuersus est, iurisdictio delegati statim expirat, & ad eum reuertitur.*
15 *Substitutus loco absentis, vel mortui, cognoscit de causis meri Imperij.*

a **QVæcunque.** a Ad euidentiam huius tit. scias quod magistratuum plures sũt ordines. Nam quidam sunt illustres, quidam spectabiles, quidam clarissimi, quidam infimi, vt magistrat⁹ municipales. Qui sunt isti, vidistis per ordinem in glo. sub a ti. de senatorib. hucusque. & glo. est plana in Authen. vt ab illustri. & q super eos sunt, in prin. in ver. post magnificentissimos. col. 5. & ibi enumeratur quintus gradus superillustrium, vt Papa, & Impera-
b tor: b hic vero quatuor enumerãtur. Itẽ sicut duo sunt, soluere, & ad diem soluere, vt l. Celsus. §. idem ait. l. 1. ꝟ. de arbi. ita sunt duo, esse magistratũ, & esse de maiorib. Item scias, ꝙ trib. primis gradibus magistratuũ cõmittũtur causæ meri, & mixti Imperij, tãquã de maiorib. & sp̃aliter priuilegium, & ita eis ꝙ nõ alijs rr̃, vt in l. illicitas. §. qui vniuersas. ꝟ. de offi. præsid. vbi causæ meri Imperij ꝑsidi cõmittunt, q est clarissimus: quanto magis cõmittũtur illu
1 strib. q sunt maiores. Itẽ no. ꝙ † magistratus municipales cognoscunt de vilib. tñ causis, vt in Aut. de defen. ciuit. §. audient. & §. & iudicare. Itẽ scias, ꝙ fm gl. nostras, est iurisdõ in genere, q̃ sub se comprehẽdit cãs meri, & mixti Imperij, & cãs iurisdõnis infimæ,
2 & cãs viles a trecẽtis solidis ꝟ. Et sic sunt † quatuor genera cãrum Vel melius, vt notaui i l. Imperiũ, ꝟ. tit. 1. Et quid sit merũ, & mixtũ Imperiũ, & q̃ sunt eius cãæ, ibi dicã. His ꝑmissis lex nr̃a diuidit princi-

ADDITIONES.

a Menoch. Quæcunque. Alcia. lib. 2. paradox. c. 1. Bello. lib. 1. supputat. c. 1. Ioã. Ro lib. 4. recept. senten. c. 28. Cuiac parat. pag. 14.

b Et Imperator. Vide Ange. in rub. inf. 2. & spec. de iurisd. omn. iud. in prin. Adde omnino quod pulchre voluit Rom. consi. 59.

Io. Fr. Ru. Adde gl. quot sunt ordines magistratuũ, & exẽpla de quolibet, plene Ias. hic. Adde gl. & ibi Ang. de Are. in proce. Insti. in §. cũq; hoc. in ver. illustrib.

principiũ in qnq; partes. Nã in prima ponit̃ una rł̃a. In ſcđa ponit̃ alia rł̃a. In tertia ponit̃ q̃dã illatio ex j. rł̃a. In quarta ponit̃ ꝓbõ illi⁹ illationis. In quinta, & vlt. ponit̃ exẽplũ primæ rł̃æ, & eius illationis. Scđa ibi, q̃ vero. Tertia ibi, & iõ, Quarta ibi, huius rei. Quinta ibi, & ſi a familia & in ſumma h.d. Cauſę meri, & mixti Imperij ꝯceduntur maiorib. iudicib. ſpãliter & expſſe, & in priuilegiũ, & iõ ñ pñt delegari, niſi in caſu abſentiæ. Cauſæ vero iuriſdõnis infimæ ꝯmittuntur, & competũt cuilibet magiſtratui, & delegari pñt. h.d. Pone exẽplũ p l. placet. de peda. iud. nõ autẽ ponas, vt gl. dicit p l. j. C. ne lic. potẽ, qa illa lex eſt noua: hæc aũt eſt antiqua. In tex. ibi, tribuunt̃ ſpãliter in priuilegiũ, nõ transferunt̃: iõ nõ delegant̃. Delegatã, i cõceſſam. No. ibi, nõ aſr itaq;. ibi dicet̃: & verum ſit. No. pri 3 mo, † ꝙ cauſę meri, & mixti Imperij, nõ delegant̃, niſi in caſu abſentiæ, & cauſę, q̃ iure magiſtratus cõpetũt, delegant̃. No. i ver. hu 4 ius rei, ꝙ arg. † a ꝯtrio ſenſu eſt licitũ, & multa ꝑmittunt̃ cã neceſſitatis, q̃ aſr nõ ꝑmitterent̃. Itẽ no ꝙ ea, q̃ in uno caſu conceduntur, in a alio ꝓhibita eẽ vñr, in quo nõ eſt eadẽ rõ. Opp. dr̃ hic, q̃cũq; cauſę lege tribuunt̃, nõ delegant̃. Contra, immo ea q̃ lege tribuunt̃, pñt delegari. Et dicit lex, ꝙ demãdant̃ q̃ lege tribuunt̃, vt j. ti. a. l. & qa Sol. iſta dictio, q̃cũq;, licet ſit vñis: nõ tñ cõprehẽdit cãs iuriſdõnis: qa illæ delegant̃. ſed ꝯprehendit cãs meri, & mixti Imperij, vt hic in prin. Opp. dr̃ hic ꝙ cãæ meri & mixti Imperij ñ delegant̃ ꝯ ver. huius rei j. ea. l. Sol. Reguſr nõ delegant̃, vt hic: fallit in caſu abſen 5 tiæ, vt ibi. † Opp. ꝯ hãc ſol. immo & in caſu abſñtiæ nõ delegant̃, vt i Auth. de colla. §. ad hoc id ꝓhibemus, coll. 9. Sol. Cauſæ meri im b perij, i caſu abſñtię delegant̃: b vt hic, ꝙ eſt verũ, quãtũ ad cognitionẽ nõ quãtũ ad executionẽ, vt i ꝯtrio, ſm gl. verũ eſt ꝙ Gul. de Cu. hic đi, ꝙ in caſu abſñtiæ delegant̃, quãtũ ad cognitionẽ, & ad executionẽ, p hãc eadẽ l. q i diſtincte loqt̃, vt l. fi. C. vbi ſena. vł clariſſimi. Tñ iſta opinio eſt ſatis dubia, & iura p eũ allegata male hoc pbãt, qa illa loquunt̃ i delegato Pricipis: Vñ puto opi. gl. verã, q̃ cõiter approbat̃. ſ. quãtũ ad cognitionẽ tm in caſu abſñtia ꝑñt delegari. Vnũ tñ ſcias ſm Pet. & Cy. i d. op. ꝙ in caſu delegatus hẽt executionẽ, nõ ſolũ cognitionẽ i cã meri Imperij, vt ſi eſt inſignis latro, cuius pœnã differre eẽt periculoſũ: qa ẽt tũc delegatus pt talẽ latronẽ punire pp maius periculũ euitãdũ, p hãc l. & l. ſi qs. §. bi aũt. j. q̃ inju ſ. rup. teſt. & arg. l. de pupillo. i §. ſi qs riuos. j. de no. ope. nunct c Opp. & vr̃ ẽt ꝙ cãæ meri Imperij c delegant̃, vt l. x. C. de offi. eius, q 6 vicẽ alię ge. Sol. † ibi nõ loqt̃ i delegato ſed loqt̃ i ſubſtituto i locũ iudicis mortui, vł abſñtis, & nõ dr̃ delegatus, imo ordinarius, & ita dẽt itelligi illa lex. Et ita no. ſ. de offi. ꝓcõ. & leg. l. nec q̃cq̃. §. vbi decretũ. i fi. mag. gl. Opp. ad hãc ſolonẽ, & vr̃ ꝙ ẽt delegatus cognoſcat de cauſis meri Imperij, vñ obſtat l. ſolẽt. ſ. de offic. ꝓcõſ. & leg. Sol. Ibi loqt̃ i delegato ꝓcõſulis, vbi ẽ ſpãle. Op. ꝯ ſcđam rł̃am. Dr̃ hic ꝙ ea, q̃ iure magſtatus cõpetũt, delegant̃ ꝯ l. mãdata. i prin j. e. vbi iterponere authoritatẽ manumiſſionib. cõpetit iure magſtatus, & tñ nõ delegat, vt ibi. Sol. ibi loqt̃ de manumiſſione, q̃ plenã cãæ cognitionẽ reqrit. & iõ nõ ẽ delegabilis, ut ibi no. Op. datio tutoris cõpetit iure magſtatus, vt l. ius dãdi. de tut. & cur. da. ab his. & tñ no delegat̃, vt l. mãdata. j. e. ti Sol. Nõ demãdat̃. ſ nõ hñti aliã iuriſdõnẽ, vel dic, vt no. Inſti. de auth. tut. §. pe. Opp. dr̃ hic, ꝙ cãę pñt delegari ſi pſes ꝓficiſcat̃. ꝯ §. eos in Auth. de mãd. Pric. coll 3. & in Auth. vt nulli iudi in prin. col. 9. Sol. ibi loqt̃ de q̃buſdã latronib. q ibãt p ꝓuinciã ſpoliãdo, & illud ẽ ꝓhibitũ, hic ꝑmiſſũ in alio. Vel dic ſm Pet. ꝙ ibi loqt̃ i caſu, qñ pſes ſine cã volebat ꝓuinciã exire & i ciuitate vnũ relinqre, q generaliter hoc faceret. Certe ñ ẽ ꝑmiſſum vt hoc faciat i ꝑpetuũ, ſed delegare cãm donec reuertat, ẽ ꝑmiſſũ 7 vt hic † Oppo. & dr̃ hic, ꝙ argm̃ a ꝯtrio ſenſu, d eſt validũ, ꝯ l. cũ pa d trem. C. de cõdi. inſer. & l. cõuenticulam, C. de Epiſc. & cler. & de iuriſd. om. iud. l. nemo So. Qñq; monoſyllaba, ſi, ponit̃ cãſr, & tũc eſt licitũ argm̃ a ꝯtrio ſenſu, vt hic, & quaſi idẽ cũ argõ cã ceſſãte. Qñq; monoſyllaba, ſi, ponit̃ ꝯdõnaſr. & tũc ñ ẽ licitũ argm̃ a ꝯtrio ſenſu, vt i ꝯtrio. Itellige tñ hoc vlt. ꝙ obtineat, niſi reſultaret abſonus intellectus, ſeu prauus, ſm Odof. de hoc no. p Doc. & Cy. in d. l. connẽtenciã. Expeditus de ꝯtrijs veniamus ad q̃ones. Quęro, dr̃ hic, ꝙ mãdatũ iuriſdõnis ñ ualet, & ſic ꝯcludit hic tex. ꝙ hoc ſit verũ, qñ 8 iuriſdõ generaliter demãdat̃. Sed qd ſi ſpãliter † vna cã demãdat̃, an poſſit? Et vr̃ ꝙ ſic, vt hic. In ꝯtrũ determinat gl. hic in verbo, iuriſdone & Cy. hic l 3. q. & bñ ſm Doc. p l. nemo pt j. de reg. iu. & vere illa lex loqt̃ i mero imperio: tñ idẽ ẽ i mixto. Nã ſi cõcedit merũ imperiũ iſtis maiorib. iudicib. & i priuilegiũ pp induſtriã pſonę, multo ma 9 gis vr̃ ꝯcedi mixtũ, & iõ dices idẽ i mixto † Quæro, nũq̃d Imperator poſſit delegare cãm meri imperij: Et dñt quidã ꝙ nõ, qa lex ꝓhibet delegationẽ talia cãę, & digna vox ẽ, &c. In ꝯtrũ determinãt Doc. tñ. Nã Princeps eſt legib. ſolutus. Pro hoc l. fi. vbi ſena. vel clariſſi 10 ibi eſt tex & l. j. C. de pcib. Impe. offe. † Quęro, nũquid delegatus e Pricipis e poſſit delegare cãm meri imperij? Gl. hic tenet ꝙ nõ, ſed in l. j. C. q ꝓ iuriſdõ. tenet ꝙ ſic, p illã legẽ. Pe. & Cy. hic, & in d. l. j. tenẽt ꝯtriũ. Nã nõ dẽt plus delegatus poſſe, q̃ ordinarius: ſed ordinarius ſine cã nõ poſſet, ut hic, ergo nec delegatus Principis. Gul. ſaluat gl. đt ipſe, ꝙ poſtq̃ Princeps merũ imperiũ committit delegato, ꝙ põt vt dixi in pcedẽti q̃õ iſta cã mutauit nãm ſuã. Vñ tunitũ, cũ ſemel nãm ſuã mutauit, ſiamodo eſt delegabilis arg. l. j. in fi. uet. res vero. & ver. ꝯ. C. de impo. lucra. deſcrip. Ad idẽ l. pñ. §. quin 11 decim. j. de leg. 3. † Quęro dr̃ hic, ꝙ cã meri imperij poteſt delega f ri, ſſi pſes vadit extra ꝓuinciã: ſed qd ſi ipſe eſt infirmus, an eodem g modo põt delegare? g vr̃ ꝙ nõ p hũc tex. ibi, nõ aſr, &c. In ꝯtrium eſt veritas ſm nr̃os Doct. & Cy. hic in 6. q. arg. l. primæ in ſcđo rñ. ſ. de offi. conſu. Præterea eadẽ eſt rõ in infirmitate, q̃ eſt in receſſu pſidis, & ſic idẽ iura, vt l. illud ad l. Aql. & l. milites agrũ. in prin. j. de 12 re milit. † Quæro, pſes eſt multis occupationib. impeditus, nũqd ob hoc poterit cãm meri imperij delegare? Et vr̃ ꝙ ſic, vt j. de ꝓc. l. filiuſfa. in fi. & l. ſeq. in ꝯtrũ eſt veritas, vt hic in tex. de peda. iud. l. 13 placet. inſi. uer. dum tñ. † Quæro, qd ſi pſes, vel alius ordinarius eſt h occupatus h tot, & varijs cauſis criminalib. ad merũ imperiũ ſpectantib. ꝙ non põt intendere, ita ꝙ vult unã delegare, an poſſit. Et vr̃ ꝙ nõ, ut hic. In ꝯtrũm determinat Gul. de Cu. pp identitatẽ rõnis q̃õnis ꝓpoſitæ, ſicut i cã abſentię, de qua hic, facit l. a C. de his 14 q latro. §. j. Quæro, † pſes, vel ordinarius de ꝓuincia receſſit, modo redit, nũqd iuriſdõ iudicis, quã ipſe delegauit, ſtatim expiret eo reuerſo, vel oportet, ꝙ aſr reuocet? Iſta q̃õ eſt ſimilis q̃õni ꝓpoſitæ p gl in l. q mutuã. §. a. j. mãd. Tu dic ſm Petrũ, ꝙ ſtatim ꝙ reuerſus eſt pſes, reuocat iuriſdõ. Nã ceſſante cã, ceſſat iuriſdõ delegati, arg. 15 huius legis. † Quæro, qd ſi nõ eſt delegatus, ſed qdã eſt ſubſtitut⁹ i i loco abſentis, uel mortui iudicis, an de cauſa meri imperij, vel mixti poſſit cognoſcere? Et dic ꝙ ſic, ut j. de le. 3. l. j. §. a præfecto. Cõtrariũ tñ vr̃ tenere gl. & male in l. a. in fi. C. de offi. eius, q̃ vicẽ alte. ge. & melius đt gl. hic, q̃ incipit, ſ. cognõnem, q̃ idiſtincte loquit. 16 † Quæro, hic dr̃ ꝙ argm̃ a ꝯtrio ſenſu eſt licitũ, & hoc eſt ex l. cõi, k qd in ſtatutis, k an hẽat locũ? Ia. But. hic đi, ꝙ aut caſus q apparet a ꝯtrio ſenſu, eſt aſs de iure cõi deciſus, & tũc no ualet argm̃ a ꝯtrio ſenſu ex ſtatuto ſũptũ, ut l. ſi cũ dotẽ. i pri. j. ſol. matr. Aut ñ eſt aſs de

ADDITIONES.

a Ruer. Opp. dicitur. Adde quę cauſæ delegari poſſint, plene per Fel. in rubr. extra, de offi. deleg. in fi. vbi dicit, ꝙ omnis cauſa quæ eſt cognoſcibilis, eſt delegabilis, per no. in l. iubere cauere. in tit. 2. & in c. quod ſedes, de offi. ord.

b In caſu abſentiæ delegant̃. Cauſę meri, & miſti imperij, in caſu abſentię delegari pñt, quo ad cognitioné tñ. Seq̃t Bal. in l. 2. C. de ped. iud. Sed gl. quã ſeq̃tur Ang. ibi tenet, quod et hodie quo ad ſniam pñt delegari cãę magnæ iuriſdõnis, vt cauſæ ingenuitatis, & libertinitatis, de quo p Bar. in l. nec quicquam, §. vbi decretũ, inf. de offi. procõſ. p Ang. in l. Imperiũ, inf. de iuriſd. om. iu. Rayn. hic tenet idem qđ Bar. per l. ſolent, de offic. proconſ. per Saly. in d. l. 2. & ibi Cy., in quarta opp.

c Meri imperij. Vide per Doct. in c. nouit, de offi. deleg. & Cy. hic.

d A cõtrario ſẽſu. Qđ hẽat locũ argm̃ a cõtrario ſẽſu, vide j. circa fi. & hẽt locũ ẽt i cõtractibus, ſm Bal. in l. vẽditi actio, C. de ac. emp. Adde Ale. cõſ. 5. & 95. 4. lib. Rue. Adde de arg. a cõtrario ſenſu, qñ hẽat locũ, p D. Ale. & Iaſ. hic, plene per D. Fel. in c. ſignificaſti, col. 5. ver. de arg. a cõtrario ſenſu extra de foro cõpet. vbi qd in contractibus reſc. vlt. vol. & ſen. & qd in legibus & ſtatu. idẽ in c. nullus, circa prin. e. ti. de qua materia uide plures cõcor. & deciſ. in cõſilijs inf. ſer. Ale. in cõſ. 185 inc. In Chri Saluatoris noĩe, & in cõſ. 159. inci. viſis, & opportune, & in conſ. 181. inc. ponderatis uerbis, & 251. inc. puto de iure, & 273. inci. attentis, & 355. inc. ponderatis his, in 2. vol. Pau. de Caſ. in conſ. 271. & in conſ. 334. Fran. Are. in cõſ. 193. inc. viſa cõſultatione, col. 3. ver. ꝓterea illa. Soc. in cõſ. 38. col. j. in fi. inc. ꝓ deciſione ꝓdictæ cõſultationis, & in cõſ. 63. col. fin. ver. ꝓterea dictũ ſtatutũ, & 81. col. 4. & 165. col. pe. & 278. col. 2. & 266. col. 5. & 206. col. 6. 59. col. j. & 150. col. 23. ver. quãta eſt, & 67. col. pe. & in cõſ. 10. col. pe. vbi qñ ſumit̃ in vlt. voluntate, & qñ in priuilegijs, & feudis, vel ſtatutis, late ponit dictus cõſ. Fulgoſ. in cõſ. 5. in 2. col. & 6. poſt principium, & 12. col. 2. & 59. & 63. col. vlti. & 107. col. 4. & Cuma. conſ. 161. col. 4. vide etiam Soc. in reg. ſua. 321. ubi ponit reg. cum ſex fal.

e Delegatus Principis. De delegato Principis p Bal. in l. 1. C. ne lic. poten. p Io. And. ad Spe. de offi. deleg. §. fi. ver. item ꝙ eſt delegatus, ſed quid ſi eſt delegatus a lege prætoria, non Imperiali? dic, ꝙ nõ põt. Ita Bar. in l. 4. §. duas, de dam. inſe. Adde Ang. in conſi. 199. per Bal. in d. l. imperium, dixi poſt Ang. in l. 2 iudice, C. de iud. Ruer. Adde an delegatus Principis poſſit cauſam meri imperij delegare. Iaſ. hic plene examinat, qui tenet opinionem Bar. & trib. modis limitat.

f Poteſt delegari. Vide l. quæſitum, de re iud. Idem tenet Sal. in l. placet, C. de pœ. iu. vide Ang. in l. prætor, inf. ti. 2. Bal. in l. imperium, inf. tit. 2.

Ruer. Adde Fel. in c. q ſedes, de offi. ord. ubi ponit qd de iure ciuili, & qd de iure cano. & Iaſ. hic, q no. opi. Bar. eſſe cõiter approbatã, quã limitat quatuor modis.

g Pariſ. Poteſt delegare. Circa iſtam, materiã, an præſes poſſit cognitionem cauſarũ capitalium, nulla neceſſaria cã exiſtẽte, alteri delegare. Itẽ an in caſu neceſſariæ abſentiæ, poſſit delegari nedũ cognitio, ſed ẽt executio, uide in quadã diſputatione, q̃ habes in quarto libro, circa mediũ, incip. Rex Aragonum, in primo, & ſcđo dubio, & ibi ẽt q̃dã alia. Itẽ vide in ma delegationis, q̃ habes p Dñm Bapt. Caccialup. vt addidi ad Bar. in l. more, de iuriſd. om. iudi. diſputatione de qua ſ. in 4. dub. habes ẽt ibi in ca mixti imperij, q̃ reqrunt magnã cãæ cognitioné, & ẽt coerctioné poſſe delegari interueniẽte aliquo impedimẽto, de q̃b. in l. pe. C. de peda. iud. an aũt credat̃ iudici atteſtanti de impedimẽto? vide Fel. in c. ſi p debilitate, de offic. del. & ponit Iaſ. hic, & vide Fel. in c. paſtoralis, e. ti. Deciũ in d. c. ſi p debilitate. Itẽ qñ alicui cõmittit cã, vt p ipſum cognoſcat, an poſſit alteri delegari, vide Bal. in l. j. §. j. in j. no. de acq. poſſ. An aũt ea q̃ ſunt volũtariæ iuriſdictio. poſſunt alteri delegari? uide Fel. in c. cum P. tabellio. ver. 11. quæritur de fide inſtru.

h Eſt occupatus. Vide clarius per Gul. hic. Sal. tenet contra in l. placet, C. de peda. iud. per illam legem, in verſ. qui non ita indiſtincte loquitur, & illud placet, quia rationes hic alleg. per Gul. ſunt fragiles.

Ruer. Adde Iaſ. hic in fi. qui tenet contra Bar.

i Et ſubſtitutus. Gul. hic tenet idem quod Bar. tñ dicit, quod quidã contra p §. ad hoc prohibemus. in Auth. de colla. Vide ibi Iac. de Bel. p. Spe. in ti. de offi. dele. §. fi. ver. itẽ ꝙ eſt delegatus. Ad hoc bene facit quod Bar. in l. filiuſfa. inf. de leg.

k Quid in ſtatutis. Dic ꝙ cum ſit ex mente legis, non eſt opus dicere, an habeat locum, vide in l. omnes populi, ubi dixi, quod ẽt procedit in contractibus, & uide de hoc articulo quæ dixi poſt Imo. in l. ſi cum dotem, in fi. princ. ſol. matrim. per Cy. hic in 6. opp. & in vlt. q. per Bened. in le. ſi quis locuples, de manumiſſ. teſta. Adde Pau. de Caſt. conſi. 336. & 346.

de iure cōi decisus: & tunc dicit Iac. ꝙ argumentū a ɔ̄rio sensu vr̄ potius interpretatiuū ex mente, quā ex significatione verborū, vt l. pecuniam. ȷ̄. si cer. pet. ibi, tanq̄ si sub ɔ̄ria ɔdōne, &c. Nō. dictionem, tanquam,ᵃ quæ est nota impropnetatis, ſm eum. Ex hoc cōcludit, quod argumentum a contrario sensu, non habeat locū in statutis, quid dicendum? Recidit in illam q̄ōnem, vtrum argm̄ a contrario sensu sit propriū, uel interpretatiuum. Iac. But. allegat in hac q̄ōne pro casu, l. apud antiquos, C. de fur. ibi, per coniecturā, &c & ibi gl. vr̄ consentire. De hoc uide per Dy. in c. ꝙ ob gratiam in fi. extra, de reg. iur. lib. 6. vbi dicit Dy. ꝙ argumentum a contrario sensu, fit ex sensu, & mente ipsius l. & hoc teneas †

ADDITIONES.

a Tanquā. De hac dictione adde l. si pater, §. j. ſu. de adopt. Bal. in l. apud antiquos, C. de fur. gl. in c. solitæ, de maior. & obed. in verbo, tanquam.

† Clau. Et hoc teneas. Idē tenet Bar. in l. oēs populi, ſ̄. de iurisd. om. iud, & in l. iurisgētiū, §. dolo malo, ȷ̄. de pac. & i l. apud antiquos, vbi ēt Bal. & alij, C. de fur. Et ꝙ nō dicat interpretatiua, sed in l. expssa, ēt gl. in ver. argumēto est lex, l. q testō, §. mulier, ȷ̄. de testa. quā ibi no. Bal. & alij, & eam dicit sing. Bal. in c. j. de constitu.

§. Qui mandatam.

ᵃ Delegatus si habet iurisdictionē propriā,ᵃ sed vice fungitur delegantis: habet tamē modicam coercitionem. h. d. Opp. de seipso ad seipsum, dicitur in princ. ꝙ nō habet propriam iurisdictionē delegatus, & in ver. verius, dr̄ ꝙ iurisdictio transfertur. Solu. In hoc vers verius, dr̄ ꝙ iurisdictio transfertur, i. cōcedit̄, vel permittitur. † Transfertur. n. q̄ſi vere permittit̄, tn̄ ficte propriā iurisdōnē † hēre ᵇ nō dr̄: & ideo dr̄ ꝙ statim pōt delegatio reuocari. Opp. dr̄ hic,ᵇ ꝙ delegatus nō hēat propriam iurisdōnem: contra ȷ̄. eo. l. cognitio. ver. cum propriā Solu. nō hēt propriā, vt hic, verū est, ordinariam, delegatam vero sic, vt in ɔ̄rio proximo dixi, quia nō fingitur propriam habere, eo quod statim potest reuocari, vere tamen habet eam, vt d. l. cognitio. Et hoc modo intelligo quod dicitur hic.

ADDITIONES.

a Propriam. An delegatus dicatur habere iurisdictionem, dic ut per gl. & Bar. l. ait prætor in prin. vide quæ dixi in l fi. C. eod.

† Claud. Propriam iurisdictionem. Quinimmo non dicitur esse in possessione officij, nisi dum moues labia, sed bene est quadam aptitudine, vt dicit Bal. in l. a. in j. q. ver. aduerte, C. de sent. & interlo. om. iud.

b Paris. Opp. dicitur hic. An hēat locum in instituto, uide Alc. in cons. 17. in 2. vol. vide etiam Ro. ibi multa ponit in omni fere alia materia, in cons. 399. An autem in contractibus etiam stricti iuris, vide Ias. in l. si pecuniam quam, si cer. pe. Item quod hoc modo habet locum vbi induceretur legum correctio nisi alias statutum nihil operaretur, vide Arc. in l. nec furiosus, de test. Item in materia vide late Fel. in c. significasti, de foro compet. ver. dicitur hic. In contrarium uide Fel. in c. si pro debilitate, de offic. deleg. & in c. quod sedem. de offic. ord.

LEX II.

Mandata.

ᵃ Manumissio dēt fieri cum causæ cognitione. Itē venditio rerum minoris nō pōt delegari.ᵃ h. d. Ratio colligitur ex l. nec quicqnam. §. vbi decretū ſ̄. de offic. procōs. & leg. quia in causa, quæ requirit causæ cognitionem, decretum interponitur, ſm Iac. de Arc. & dixi in §. vbi decretum.

ADDITIO.

t Delegari. Et hic habes vnam gl. cui est gl. cōtraria in l. ob æs. vbi dixi, C. de prædimino. Adde post Ias. anquantum ponit quod tutor potest vendere sine decreto rē minoris, cum testatore per. missa est alienatio. Ang. consi. 175.

LEX III.

Et si prætor.

ᵃ Delegatus licet alias sit ordinarius: tn̄ vice delegantis fungitur in causa delegata. h. d. & si, l. quamuis. Hāc l. nota, & intellige quod delegatio fiat uolenti. Nam ad hoc vt delegatio ualeat, tria requiruntur, ut no. ȷ̄. titu. ᵃ l. cum qui. inter quæ requiritur, quod sit de eius iurisdictione.

ADDITIO.

a Et si prætor. Hanc l. intelligas, q̄ſi alteratur iurisdictio ordinarij, aliter esset potius excitatio iurisdictionis, quam delegatio, vt dixit Gul. de Cu. in l. ius ciuile, ſu. de iust. & iu. per ea quæ ibi habētur Iac. But. in l. sæpe, ſu. de offi. præſi. no. in c. licet, de offi. ord. per Inn. adde tex. cū gl. in c. cū aliq̄bus de refer. in 6. q̄d no. Doc. hic. Paris. Quid autē si pronunciasset, vt delegatus, & sententia non valuit, an si poterit valere in vim ordinariæ, valebit, uide Com. ꝙ no, in cons. 120. in 2. dubio.

LEX IIII.

Cognitio.

ᵃ Cognitio de suspecto tutore potest delegari. h. d. Opp. de l. j. ſ̄. eo. tit. Sol. vt ibi, &c.

ADDITIO.

a Cognitio. Dic latissime per Bal. in l. j. §. suspecti. ȷ̄. ad Turpillianum. *Menoc. Cuiac. in parat. pagi. 11. Rober. lib. 4. recept. sentent. c. 12.

§. Vt possessio.

Ea quæ semiplenā causæ cognitionē requirūt, & in q̄b. decretū interponitur, delegant, h. d̄. Et scias, ꝙ q̄dā sunt bonorū possesſ. q̄ tribuūt ius, vt l. si & ibi gl. C. vnde legiti. & de illis nihil dr̄. Quædam sunt quæ non tribuunt ius, vt Carb. de dam. infe. & de his loqtur hic, q̄ dant sine cāæ cognitione, & hæc gl. inuit. Op. dr̄ hic,ᵃ ꝙ si qs ī possessionē mutat̄, pōt delegari. Cōtra mittere ī possessionē ē mixti imperij, vt in l. iubere cauere. ȷ̄. ti. 2. sed quæ sunt mixti imperij, nō delegātur, vt in l. j. ī prin. ſ̄. eo. Sol. & hāc sol. no. q̄a cognoscere vtrū sic mittendus in possessionē, vel non, hoc pōt delegari, sed mittere in possessionē re ipsa, istud delegari nō pōt: q̄a ē mixti imperij, vt d. l. iubere cauere. ȷ̄. tit. 2. Et hoc mō intelligas ꝙ hic dr̄ in gl. nostra.

ADDITIO.

a Opponitur, dicitur hic. Aliter dicit Bar. in l. iubere. ȷ̄. tit. 2.

LEX V.

Mandatam.

ᵃ Iudex delegatus non delegat, modicam tn̄ coercitionem hēt. h. d. & dicā in l. more maiorū. ȷ̄. tit. a. ibi, imperiū, quod non est merū, intelligas de modica coercitione, vt ȷ̄. no. non autē intelligas de mero imperio, ut no. tex. in fi. Opp. dr̄ hic, quod delegatus non delegat, immo delegat, vt C. de iud. l. a iudice. Sol. Regulanter n̄ delegat, vt hic. Fallit in delegato Principis, vt in ɔ̄rio. Opp. de l. cū prætor. §. j. ȷ̄. de iud. Sol. ibi fallit, q̄a loqtur in legato proconsulis, de quo lex multum confidit ſm nostros Doct. Opp. de l. j. §. j. ȷ̄. q̄s, & a quo app. vbi delegatus delegat. Sol. ibi erat delegatus ad vniuersitatem causarū, hic ad vnam causam. Et hoc dic ut plene notatur in glos. hic.

ADDITIO.

a Mandatam. De materia huius legis, vide gl in c. ex literis, de offic. deleg. & Ange. in l. magistratibus, inf. tit. 2. vbi ponitur, in quo non consistat modica castigatio. Baris. Circa materiam huius legis, ꝙ iurisdictio sine modica coercitione nulla est ad eius declarationem, vide Pan. in c. cum contingat extra, de foro compe.

De officio assessorum.ᵃ *Rubr.*

ADDITIO.

a Paris. Super rub. de offic. assessorum, vide late Ias. hic.

LEX III.

1 *Iudex interrogare potest partem, uel testem, an sit infamis, & quid teneatur respondere? Iudex ex officio infamem repellit, etiam si nihil opponatur.*
2 *Iudex libellum male conceptum ex officio lacerare debet.*
3 *Assessor in causa in qua assidet iudicare non potest, nisi sibi delegetur.*

Omne.

ᵃ Not. in q̄bus offm̄ assessoris consistat. Quæro, quæ sunt illa, quæ debet inqrere assessor. Ista gl. hic, q̄ incipit, vt videat, &c. dicit, quod dēt videre,ᵇ an ille q postulat, sit infamis, q̄a talis postulare nō pōt, vt l. qnos ꝓhibet. ȷ̄. de postu. Et sic no. † ꝙ tenet̄ r̄ndere,ᶜ & iudex pt̄ de eius infamia q̄rere. & si nō teneret̄ r̄ndere, frustra ꝑmitteret ei hęc interrogatio. s. iudici. Et hoc facit ꝑ teste. s. quod iudex possit eū interrogare de suo statu, an sit infamis, vel nō, licet gl. teneat ɔ̄riū ī c. j. extra, de exce. & reddit ibi rō, q̄a qs suā infamiā nō dēt palefacere, vñ r̄ndere nō tenet̄. Pro hoc l. j. §. si ꝑses. de magist. cōue. Vnde vr̄, ꝙ non cogit̄ ad talē interrogationē r̄ndere. Dic, ut ȷ̄. de iureiur. l. si duo patroni. §. idē Iul. & q̄d ibi plene no. Pōt ergo ex suo officio infamē repellere, licet nō opponat̄. Quæro, nunqd verset̄ offm̄ eius circa aliud? † R̄n̄. sic: q̄a si libellus cōuētionalis est male cōceptus, q producit̄ corā eo, ipse dēt eū lacerare,ᵈ & respuere,ᵉ ut hic no. Pro hoc l. fin. C. ut nemo priu. &c. & quotidie fit in practica. Itē dicit gl. ꝙ mittit̄ bannū cōsilio assessorū, vt ibi. tu dic, immo banna mittunt̄ authoritate decurionū, vt no. in rub. de decur. in quorū loco successerūt nostri consiliarij hodie, vt no. C. de dec. in rub. & in l. nulli, ȷ̄. ꝙ cuiusq; uniuer. no. & ȷ̄. de dolo, l. e. sed & si ex dolo. & ibi gl. de hoc no. & bene. Item dr̄ gl. ꝙ decreta interponunt̄ ꝑterq̄ā in alienationib. rerū minoris, ut l 2. C. eo. dicit tamen gl. ibi, quod hoc de cōsuetudine non seruatur. Idem dicit gl. in epistolis. s. mittendis iudicib. alterius prouinciæ pro exequendis sententijs. Quod dic, ut l. cum quædam puella. in princ. ȷ̄. ut. 1. † Quærit gl.ᶠ nunquid iudicare possunt in cā, † in qua assidere dicuntur.ᵍ Dicit gl. ꝙ non, nisi delegaretur eā: & iō est de cautela, ꝙ ubi alias per statuta terrarum nō est prouisum, ꝙ assessores pn̄t iudicare, fiat in principio officij delegatio g̃nalitet oīum cārū, & dico cātū. s. ciuiliū, criminaliū nō,ʰ q̄a criminalia sunt ea, q̄ sūt meri imperij

ADDITIONES.

a Menoc. Omne. Cuiac. lib. 7. obseruat c. 25.

b Videre. vide Bar. in l si duo patroni, §. idem Iulianus in fi. inf. de iureiurando.

c Poma. Respondere. Idem Cy. l. j. vt quę desunt aduoc. Bal. c. domino guerram, in tit. hic finitur lex Conradi, gl. c. bonæ de postu prę la. Fel. in c. cum causa, de test.

d Eum lacerare. Iudex debet lacerare libellum, male conceptum, facit gl. in l. j. if. si mensor falsum modū dixe. Idē dicas in libello calumnioso, vel qui notorie dicebas contra veritatem, ſm Inn. in c. fi. de offi. vic. Mod. in l. Titius, de verb. obl. Pro quo tex. no. in l licet, in fi. C. de sacrifi. Paga. & eorum templ. alias est de paganis, & templis, & eorum sacrificijs, notat Cy. in l. j C. vt q̄ desunt aduo. post gl. ibi, & Inn. in c. examinata, de iud. post gl. ibi, & hic vnum bene nota, ꝙ si porrigo libellum in cā, in qua non requirebatur libellus, & libellus sit ineptus, omnia tenent, & procedunt, gl. fi. in l. vinum, in fi. gl. mag. inf. si cer. pe. Adde ꝙ libellū ineptum iudex possit lacerare, Bal. consi. 106. & consi. 182. j. lib. & dum dr̄ in apostilla, ꝙ vbi libellus non requirit, ꝙ alias ineptus non vitiat, vide pulchre Ro. cosi. 497. & post Ias. ꝙ exceptio ineptitudinis, quācūq; opponi pt̄. Adde Pa. de Ca. conf. 162. Et an libellus ineptus possit suppleri ex ꝑpōnibus vide quod voluit Ro. cōs. 167, Ruei. Adde, ꝙ libellus ineptus dēt per iudicem lacerari, et parte non opponente, Soc. cōſi. 147. inci. viso ꝓcessu, colu. 5. Abb. & Fel. in c. dilecti. in prin. extra, de sen. iud. & per Doc. in c. examinata, de iud. & plene per d. Ias. hic, col. j. cum dub. seq.

e Paris. Et respuere. Vide quæ habes in Bertachino, in ver. snia super inepto libello.

f Quærit gl. Vide Bar. in tract. iurisd. in 9 q. vbi tamē dicit, quod de consuetudine contra obseruatur, uide Dec. consi. 8. & in c. si pro debilitate, de offic. deleg.

† Clau. In causa. Vide Panor. in c. decernimus, ver. sed aduerte extra, de iud. ubi dicit, quod non.

g Assidere dicuntur. No. quod assessor in causa in qua assidet, non posset iudicare, nisi ei delegetur a pręside, vel statuto. adde Bal. in auth. ad hęc, C. de iu. dic. & ibi Bar. in l. præcipimus, §. j. & ibi dixi, C. de appel. Spec. & Io. And. in tit. de assel. §. officium, & hic per Ang.

h Criminaliū nō. Vide Bal. in l. j. C. qui accus. in q. q̄ſi dr̄ nomen receptū inter reos

imperii,non delegatur.quo ad executionem. sed quo ad cognitionem sic,vt s.de offi.eius,cui mand.est iurisd.l.j.& l.fi.de offi.procons.& leg.& l.j.de tut.& cur.da.ab his.& l.obseruate.de offi.pro consulis. Et dicit glo.quod hodie obseruatur,quod ipsi assessores cognoscant:Potestates vero,& Capitanei ferunt sententias.

LEX IIII.

1 *Potestate defuncto ante finem officij,totum salarium debetur hæredibus ipsius,& nu.7.*
2 *Potestati,qui non fuit ingressus officium,nec per se,nec per alium,licet fecerit præparamenta,& mortuus sit,non debetur salarium.*
3 *Salarium pro tempore,quo seruiuit remotus ab officio sua culpa,consequitur.& nu 8.*
4 *Assessor non poterit petere salarium totum ab officiali,remoto ab officio.*
5 *Hæredib. aduocati mortui,an debeat salarium toti temporis, vel pro rata.*
6 *Assessoris officium non durat mortuo præside,vsque ad euentum successoris.*
7 *Hæredes officialis mortui debentis salarium,illud debēt integrum,nisi talis ante finitum,aliud officium acceperit.*

a Diem functo. a Hæc lex diuiditur in duas partes. Primo loquitur in præside mortuo, durante officio.Secundo loquitur in præside fm vnam lect. vel in assessore fm aliam,vel vtroq; remoto durante officio fm nos.Secunda ibi, diuersum. Et princ. legit trib.modis. Vno modo, b quod loquatur in salario præstādo assessori & soli. Alio modo,quod loquatur in salario pstādo assessori & hæredibus defuncti præsidis. Tertio modo,quod loquatur in salario præstito ipsi præsidi,& eo mortuo per hæredem præsidis, præstando ipsi assessori, Item alia pars habet duas lecturas , quia vno modo intelligitur in assessore remoto ab officio.Alio modo intelligitur in præside, prout in præside remoto,& intelligit duob. mo. Vno modo quod fuit remotus præses ob culpam assessoris. Alio modo pp suam culpam, & sic tractatur de salario assessoris. Et allegatur lex ista in at ad qōnem, quod licet Potestas in aliqua ciuitate decedat ante completum officium, hæredes eius nihilominus petere possunt totū salarium,qa per eum non stat,quo minus seruiat toto tpe fm Guli. c ibi,cum per eum.&c.Credo quod bene dicat,sed hæc lex nō facit. Nam loquitur qñ moritur ille,qui dēt dare:Qō autem nostra est,qñ moritur ille cui debetur. Vnde di co, quod hæc lex nihil facit.Sed est verum per aliam legem,f per l.j.§.diuus.ꝫ.d var.& extraord.cog.quæ hoc expresse dicit,ideo tene quod ibi dixi. Et no.d d tex.& quod hic dicit,debetur,&c. Intelligo p hæredem præsidis, qui assessores conduxit. Et quod dr in tex.fuerint. intellige, quod vacuum tps prodest assessoribus, & cōtinuatur cum tpe quo seruiuerunt,quia lex fingit eos seruiuisse,cū per eos non steterit.Sed vbi operas suas alteri locauerunt, per eos stetisse vr, cum se obligauerunt alteri, nec possunt simul esse assessores, & seruire duobus, ergo non fingit lex eos seruire duobus, quia est impossibile. Similis no.in l talis scriptura.in fi.ꝫ.d le.j. Et quod dicit ante tē pus accipit,dic ipso remoto pp culpā,vel dolū nam nec sibi debetur integrum salarium,nec assessoribus a se,quia in dubio pñi minus remot pp culpam assessorum,& sic per assessores stetisse vr. Alij hic aliter,& ista lectura pōt & sustineri,qa si pñes pp propriū dilictum sine culpa assessorum est remotus ab officio, quod totum 2 salariū assessorib. dēbeat,et si alijs locauerit operas suas.† Ego autē reuoco in dubium vnam lec.huius legis hoc mō,pñās offō durāte decessit, an hēdes eius petere pñt totum salariū? Et loquor vbi nō apparet cōuentio inter partes,vt l.j §.si conueniat. ꝫ. depositi. Quid ergo erit,an hæredes petant salarium tot⁹ tpis? Gul.dicit,q sic nam cū ptās,vel pses non elegat,nisi pro semestri, vel anno.ad instar aduocati,hēdib.eius debentur p anno illo , quo decessit. Allegat gl.l.post duos.C.de adu.diuer.iu. Ita intelligit hic fm vnā lectu.Alij Doc.reprobāt istā gl.& in hac opi.est d. Bertran.de mōte Faustino,quod nō debeat nisi pro rata tpis. Allegat rōnem,quia salarium,& tps diuidibilia sunt,vt l.Seio.§ i.ꝫ.de ann.leg. Scdo per istā rōnem, qa casus cōtingēs in psona vnius, nō nocet alteri,vt l. fi qs.i.C.de fund. &c d.l.fi qs fundū.§ Imperator.ꝫ.locati. Tertio p casum l.j.C.de re mil.lib. 12 vbi dr,quod hēdib. stipendiarij, qui decessit,nō dētur stipēdiū, nisi p rata tpis quo seruiuit ipse stipendiarius.Item p aliam rōnem, qa spāle est in domesticis,& defensorib.quod ist ud transmittat ad hēdes,vt l.fi.C.de dome.& protec.l.12.ergo in 3riū est ius cōe,vt l.pennonē.§.qñ autē.C.de adnoc.diuer.iu. Quid dicemus? Gl.hic.& l.j §.diuus.de va.& extra or.cog.tenet 3rium opi. prōnes pdictas.ego addico aliā rōnē,qa pnūquod petit,non debēt aū,sed post operā.qa opa futura nō est in terū nā,ergo pmissum pro ea, pdōne hēr,vt l.interdū, & l.si a colono.ꝫ.de verb.obl.& et quo ad acqsitionē,vt l. led & si qs.ass ladhuc.§.si opas.ꝫ.de vsufr.& l.si seru cōis.§.fi.de stip.ser. Sz gl.e pdōnale est,non transmittit ad hēdem,sed vnū facit me dubitate pro opi.gl.q vr magis eqna p illā legē,nam cum pleq teneat solne re ipsis assessorib. & famulib. integrū salarium, ergo ipsi psides debent integrum recipere. Esset.n.inconueniens, quod ipsi tenerent infolidū,& reciperent partem. Ad 3rium rñdeo, quod qfiq; debet salariū intuitu suæ psone,& aliorū,vt in salario quod debet Præsidi,& Potestati,quod debet sibi intuitu sui,& officialiū suorum,n quonr psona no superuenit impedimētum , & ita loqtur a ista glo. † Sed quæro de potestate qui no est ingressus officiū, sed se parauerat ad veniēdum. Videtur quod idem dici debeat,quod in ingresso,vt l.cū vero.in si primi mis.ibi,q n.&c.ꝫ.de fi.leicō,liber. Et dic,aut ille fuit ingressus offm p aliū,quē misit p necessitate astāte,fm no.in Auth.de coll.§.ad hoc id phibemus,& hr per inde ac si fuisset ingressus. Aut nō fuit ingressus p aliū, & tūc nullo mō debet ei salariū. Hoc pbo. Primo p l.si pecuniā.ꝫ.de cōdictione cā da. Scdo p rōnē,qa reqrit q aliquo tpe seruiat,vt l.q cōcubinā 3 § vxori.ꝫ.de leg.2.sed iste nullo tpe seruiuit.ergo &c.† Itē qro,qd in remoto ab offō rōne suę culpe,an dēat hēre salariū? Dic br,aut qris,an dēat hēre salariū totius tpis. Et dico,qd nō. Aut qris p eo tpe quo seruiuit. Et dico qd sic:qa, vt dixi,pecunia, & tps sūt diuisibilia,l.Seio amico,pall.† Itē pone,quod remotus est ptās ab of 4 e ficio,an assessor poterit petere salariū totius tpis? dic aut est remotus expsse cū tota familia, & assessore, & tūc assessor nō dēt hēre salarium, qa ista remotio expressa culpæ eorū annumerat, vt l.si merces.§.culpæ,locati.& l.pe.ꝫ sol.mat Aut solus Potestas est re f motus, & tunc distingue . Aut est remotus pp delictū suum proprium,vt pp furtum,& barattariam,& tunc debetur assessori salarium. Aut pp culpam assessoris,& tunc non debetur. Aut dubitatur,& præsumitur assessorem fuisse culpabilem,quia e us officiū consistit in asserendo,seu assidendo sibi Vnde omne factum,vel negocium itelligitur factum ab assessoribus, fm Cy. & est glo.fi. 5 hic.† Quid in aduocato? Dicit gl debetur salarium illius anni,vt l.post dnos.C.d aduocatis diuersorum iudi. Sed posito, quod esset verum in aduocato,cui debetur salarium annuum,quid si nō annuum,sed certæ litis tātum? Videtur quod admittatur ad totum, & quod eius hæredi competat petitio.& retentio. Et hoc sequendo opi gl sed sequendo opi.aliorum, nō debetur, nisi pro rata temporis. Et loquor d salario promisso a parte,nō a publico. De quo in d.l.post dnos. Et sic dicunt, quod salarium debetur pro rata tēporis,nisi pro labore debeatur salarium,ita quod pro rata laboris, 6 vbi labor debetur,cum labor recipiat diuisionē,vt d.l:Seio.† Sed an assessores durent mortuo præside vsq; ad aduentum successoris? Dic quod non;immo oportet quod alius subrogetur,vt C.de officio eius,q vicē alterius gerit.l.j. Et est rō,qa si durarent assessores,deberet eis salarium,nec procederet, quod hic dr de locatione operarū, qa non posset assidere in alio præsidatu , durante officio eodem,vt no.C.eo.d.tit.l.nemo.la.2. & ibi gl. No.ex hac lege, quod si moritur ille, qui salarium dare tenetur ante expletū officium eius,cui dare debet,nihilominus integrum debet,nisi post mortē talis ante expletū officium acceperit aliud officiū,& ia la- 7 tium.† Allegat hæc lex in argumētum ad qōnem,quod licet Potestas salariatus in aliqua ciuitate decedat ante expletum officiū, quod nihilominus hēdes pñt petere totū salarium, quia p defunctum non stetit quo minus seruiuerit toto tpe,fm Gul.hic,& be g ne dicit.§ Sed hæc lex loquitur qñ moritur ille cui debetur. Vnde dicas,quod hęc lex nihil facit,sed quod dixi tibi,est verū per l.j.que hoc expresse dicit,vt l.j.§.diuus,& ibi est optima gl.ꝫ.de var.& ex 8 traor.cog.& ideo tene quod dixi,& ibi no. dicit glo.† quod si ille, qui debet salarium officialib.suis.remouetur ante copletum officium,& alius vocatur loco eius,quod nō debet dare salarium officialibus suis. Ratio est secundum glo.quia pręsumitur remotus pp culpam officialium,n si forte probaret quod Potestas, vel Capitaneus pp suam euidentem culpam foret remotus: tunc.n.deberet officialibus suis de suo proprio totum salarium soluere. Idem dicit gl.q si assessor fuit remotus, Pñs non dēt ei dare salariū,&c

ADDITIONES.

a Roma. Diem functo.Vide Roma.consi.81.
Paris.Hanc legem, & eius materiam ad quæstiones multas pertinentes, repetit d.Bapt. de Caccialup. Item vide circa materiam illam Bar. in l.fi.C. de domest. & protec.lib.12.quod speciale est in domesticis,& protectoribus,vt vno mortuo, hæres suus habere debeat salarium,nedum illius anni,sed etiam anni sequentis. Item no. quod vbi hæres officialis mortui debet habere salarium, non est alius subrogandus,ne resp. duplici salario fatigetur, vide Bar. in l.matriculam. C. de agentib.in reb.lib.12.Item de materia salarij,et de quæ habes in Bertachino, in ver.salarium.vide quod dixit Alex.conf.349. in prin. vbi ponit, quod cum officialis conductus cum salario solito. Et ibi etiam quod si vicarius, vel ali⁹ officialis, nolit redire domum, sed alio proficisci, non tamen tenebitur longius potestas facere expensas itineris,quas tenebatur facere,si uoluisset ire domum, & de utroque uide etiam Gar.hic,circa medium.
Menoc.Forçat.dialo.62.scripsi de arbit.iudic.c.334.
b Vno modo. Adde Bar.i conf.136.incip.quidam capitaneus. si officialis moritur in officio, si debet ha ere salarium totius temporis, an debeatur salarium iudicis,si non ferat sententiam, si per eum non stat. & uide Lud. Roman.in consi.53, incip.euidenter.And.Barq.
c Ruer.Credo,quod bene dicat. Adde,quod opinio Barb. est communiter approbata,vt hic plene per Ias.qui etiam limitat duobus modis.
d Ruer.Et no. Aduerte,quod lec.Bar, extendit vsque ibi. ideo tene quod ibi dixi. Cætera fuerunt addita ab illo ver.& no.tex. vique ad §. quod patet ex antiquis lecturis,& exemplaribus contrarietatis,& incolcationib;quod nō est de stilo Bar. & ita dicebat hic insignis præceptor meus D. Io. de Campeg.
e Remotus est potestas.Vide quod dixi secundum hanc gl.à s.huius l. & adde Bar. in l.Mauitus.in prin.de annu.leg.& Bar.in l.1.§. diuus.de var.& extraor.cog Bal. in l.eadem.C.loc.
f Roma,Remotus propter delictum.Dic quod etiam potest remoueri propter eius delictum,ita Bal.in l.a.§ j de his,qui sunt sui,vel alie.iur.
Ruer.Et bene dicit.Adde,quod hæc est communis opinio,quam tenent hic Doctores,& alia,vt no Alex.& Ias hic,col.4.
Ba.i.super j ff.Ves.

L E X VII.

a In consilio. Alias. In cōsilium. a Ratio quare curator potest assidere, quia publicum salarium nō ha
bet. & est vna ratio: Alia ratio est, q̄a iste non est assessor inter con
ciues, sed inter fiscum, & priuatum, vnde cōciues ei inuidere nō
poterunt. Nam ratio quare quis non potest in sua prouincia assi-
dere, est propter suspicionē, ne quid gratiose faciat, &c. hīc nemo
Propheta acceptus in patria sua. ut not. ex quibus cau. ma. l. hi q.
Mat. 13. in fi. & no. sup. eo. l. si eadem. Alias debet puniri, ut l. in cō
siliariis. C. de asse. Vnde hæc suspicio, quam is habet de ipsis, facit
ne ipsi in sua ciuitate possint assidere, & eos punit si assident sine
Principis permissu, vt l. si cui, & l. hi qui. præall. Aliā ratio assigna
tur per alios. Et ideo hoc casu potest in prouincia assidere, quia
gratis seruit, & sine damno Reipublicę, & ideo admittatur, vt hīc
dicitur. Prima tamen opini est melior, quam glo hīc assignat.

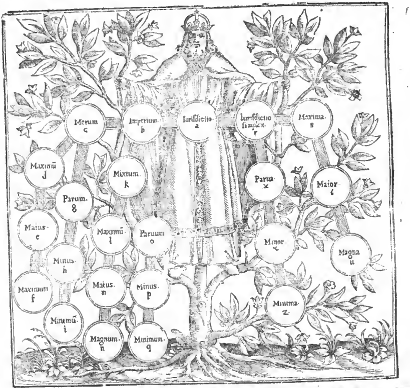
A D D I T I O.

a In consilium. Adde Lud. Roma. in consi. 213. vbi disputat, qui potest reddere ius in propria patria, idem in consi. 225. And. Bar.
Et adde quod voluit no. gl. in Auth. de defen. ciui. §. iusiurandum. in ver. nulli.

Finis libri primi.

L I B E R S E C V N D V S.

Arbor Iurisdictionum.

Diuisiones, & declarationes Iurisdictionum.

a IVrisdictio. In genere sumpta diuiditur sm Pet. & Bar in duas species (reiectis opinionib. gl. in l. Imperiū. ff de iurisdic. om. iud. & Doct. aliorū.) s. in Imperiū, & iurisdictionē simplr sumptā. Ideo operę pretiū duxi, nō nullas hic subiicere declarationes, seu potius diffinitiones ad huius arboris, vel diuisionis iurisdictionum notitiā. Et primo quid sit iurisdictio? Est aūt iurisdictio in genere sumpta, potestas de publico introducta, cum necessitate iuris dicēdi, & æquitatis statuendę. gl. & ibi Bar. in l. 1. ī. eo. gl. in Auth. de defens. ciui. §. iusiurādum. ī gl. magna, circa medium. Idē Bar. in d. l. Imperiū. & ibi Ias. Dic quod si verba dictæ diffinitionis proprie intelligantur, non est opus ad dictam diffinitionem aliqua suppletione, prout facit Bar. immo verissima, & perfecta, vt ibidē Iaic per eundē. Et dicitur iurisdictio a iuris, & ditio, quod est potestas, vt Instit. in proœ. §. quorum. in ver. ditioni. & in l. 2. C. de liber. & eorū lib. sic dicitur iurisdictio, quasi iuris potestas. Circa ista quæro de quæstione vtili. Princeps concessit alicui iurisdictionē, nihil aliud addendo, vtrū per hoc videatur concessisse merū, & mixtum imperium, an tantummodo iurisdictionē in specie sumptam. Ang. & Iasin d. l. Imperium. dicunt (licet communiter Doct. teneāt contrarium) quod Princeps concedēdo iurisdictionē, concedit tantum simplicem iurisdictionē, & non merum, & mixtum imperium, nisi Princeps concessisset plenissimam iurisdictionē, quia in tali suplanuo censet concessisse merū, & mixtū imperiū. l. si in aliquā. §. cum plenissimam. ī. de offi. procons. & leg. Idē, & si p verbum, omnimodam. in gl in Cle. i. in verbo, omnimodā. de foro cōpet.

b Imperium, est iurisdictio, quæ officio iudicis nobili exercetur, & ponitur in diffinitione iurisdictionis pro genere. & verba officio iudicis nobili, ponuntur ad differētiam iurisdictionis simplicis, quæ exercetur officio iudicis mercenario. Et quia hæc diffinino constat ex genere, & differentia, ideo est bona. Barto. in l. 1. infra, de test. Et dicitur Imperium, quia ex imperio, & authoritate iudicis procedit, & non ex aliquo iure, quod resideat apud partem.

tem.Bart.in d l.Imperium, & diuiditur imperium in merum & mixtum.

c Merũ imperium,eſt iuriſdictio, quæ officio iudicis nobili, vel per accuſationem exercetur,publicam vtilitatem reſpiciẽs, & dicitur merum,quod eſt purum,& ſimplex & cum nullo alio mixtum.l.qui res.§.mihi Romę in parua gl.in ver.merum.ff.de ſolu.& Inſt.de diut.ſtipu.§.prætoriæ. Et diuidit ſm Bart.in ſex gradus, vt in hac figura patet intuenti, licet Iaſ.ponat tãtum quatuor gradus & melius, quia ſecundum eundem maius & magnum conſtituunt tantum vnum gradum, & paruum & minus conſtituũt tantum vnum.

d Maximum,eſt cõdere legem,ſecũdum Bar.& alios.in d.l.imperium. Aliud exemplum,congregare concilium generale ſecũdum Inn.in c.tranſmiſſam,de elec. Patet, quia ſolus Papa poteſt congregare gl.in c. tranſlationem, de offi.leg.& in c.ſicut vnire, de exceſ.prała.& deficiẽte Papa, poteſt collegium Cardinalium ſecundum Glo.in c.ſi duo.8 t.diſtin.Bal.in c.olim ex literis,de reſcrip.vbi ſubdit,quod nec Imperator, nec Rex Frãciæ poſſunt ſacere congregare concilium. Aliud exemplum,publicare bona delinquentis.auth. bona damnatorum,C.de bo.dam.quia eſt de reſeruatis principi,& ſic meri imperij maximi.Bal.in c.j in princ. de pa.tenen.in vſib.feud.

e Maius,eſt adimere vitã corporalẽ,& particulatem, habereq; gladij,ptãtem in animalib.ratione pollentibus gl.in d.l.imperiũ. & etiã in irrationalibus.tca.eſt in c.mulier.15 q.j.& etiã animaduertere in corpus inanimatum.gl.eſt magiſtralis Inſt.de hær.quę ab inteſt.defe §.per contrarium. Plenior gl in l.ex iudiciorum.ff. de accu.& in caſu,quem ponit gl.ſingularis in l 2.ff. arb.fur.cęſa.

f Magnum,eſt imponere pęnam, per quã amittatur ciuitas,vel deportatio conſtituatur,gl.& Bar.in d.l.imperium. Sed ſecũdum Iaſ.iſte gradus continetur ſub precedenti,& ambo non cõſtituunt niſi vnum gradum.

g Paruum,eſt relegare, gl.in l.nulli.C.de ſen. & inter.om.iu.& relegare,Inſt.quib mo.ius pat.pote.ſol.& flagellare, immo omnis pęna corporis afflictiua eſt iſtius gradus.l.ſi quid erit ff.de offic proconſulis.

h Minus,eſt modica coerctio,quę competit omnibus magiſtratibus,vt in l.magiſtratibus.ff.hoc tit.& cognoſcere de leuibus criminibus.l.leuia.inf. de accu.& illud membrum cum pręcedenti vnum tantum faciunt membrum,& ſic proprie non faciunt niſi quatuor ſpecies meri Imperij,ſecundum Iaſ.in d.l.Imperium.

i Minimum, eſt per quod mulcta pecuniaria imponitur. l fi.C. de modo mulcta.in l.j.cum ibi no.ff. ſi quis iuſdicenti non obtẽperauerit.l 2.C.de ſportu.

k Mixtum imperium eſt, quod officio iudicis notabili exercet, priuatam reſpiciens vtilitatem. Ita Bar.in d.l.imperium,& cõiter Moder.approbant. Et dicitur mixtum, quaſi ex diuerſis conſtitutum,ſ.ex imperio & iuriſdictione.glo. d.l.Imperium. Capit.n.ab Imperio partem, eo quod officio iudicis nobili expeditur. Capit autem a iuriſdictione partem,quia priuatam vtilitatem reſpicit. Et no.quod illud dicitur mixtum, quod participat de duobus vt plumb. Et quæ ſit differentia inter mixtum & confuſum, vide per gl.in l.idem Pomponius.§. ſed ſi plumbũ. in uer. vtraq;.ff.de rei ven.& diuiditur etiam ſm Bar.in ſex gradus, ut in figura arboris. Sed d.c melius ſm Iaſ.quod tãtum diuiditur in tres,vt ff. patebit.

l Maximum eſt,quod ſoli Principi competit,actus uoluntarios cõcernens,de quo in l.3.C.de his qui ve.ætat.impe.l.2 ff.de adop. l.2.de eman.lib Auth.quib.mod.nat.effi ſui.colla 7. Et iſtud cũ ſequenti gradu debet ſimul adiungi.

m Maius, eſt cognoſcere de ſupplicatione aduerſus ſententiam latam ab eo,a quo non poteſt appellari quod ſoli Principi,& pręfecto prætorio cõuenit.l.j.C.de ſen.præfe.pręrorio.auth.quæ ſupplicatio,C.de precibus Imperatori offerendis.

n Magnum, eſt cognitio cauſarum, quæ important plenam cognitionem,& coerctionem realem, uel perſonalem, ut mittere in poſſeſſionem ex ſecũdo decreto,reſtituere in integrũ, expellere aliquẽ de poſſeſſione re ipſa. Hæc probatur in l.ea quæ. §.magiſtratus ad municip.& iſtud membrum cum ſequenti, debet ſimul iungi,ſecundum Iaſ.in d.l.imperium.

o Paruum,eſt cognoſcere de cauſis, quæ habent plenam cognitionem, licet non habeãt coerctionem realem, uel perſonalem, vt dare bonorum poſſeſſionem quæ tribuit ius, pronunciare aliquem mittendum in poſſeſſionem ex ſecundo decreto,interponere authoritatem in alienationibus,& tranſactionibus alimentorum. Et iſta quatuor membra mixti imperij,non poſſunt delegari.l.3.§.duas.ff.de dato.infe.l.nec quicquam.§.ubi decretum.ſup. de offi.proconſ.

p Minus, eſt dare bonorũ poſſeſſionem ex edicto Carboniano, in poſſeſſionem mittere, ſummarie cognoſcendo, & ſic omnia requirentia cauſæ cognitionem tantum ſummariam, ſunt iſtius gradus,& poſſunt delegari.l.cognitio.§.vt poſſeſſio.ſu.de of.eius cui mand.eſt iuriſd. Et iſte gradus cum ſequẽti,ſub eodem comprehenduntur, & ſic proprie non ſunt niſi tres gradus mixti imperij,ſecundum Iaſ.in d.l.imperium.

q Minimũ eſt,quod expeditur abſq; cauſæ cognitione, vt interponere authoritatem manumiſſioni,& emancipationi, competuntq; iſta iure magiſtratus,& ſic ſunt delegabilia.l.j. in prin ſup. de offi.eius cui mand.eſt iuriſd.

r Iuriſdictio ſimplex eſt,q̃ officio iudicis mercenario expeditur, priuatam utilitatẽ reſpiciens.Bart.in d.l.Imperiũ. Et diuiditur ẽt in ſex gradus. Sed melius ſm Iaſ.in tres,vt patet per ea q̃ ff.dicenĩ.

ſ Maxima,in qua vertitur res magni pręiudicij, ut cauſę ſtatus, ingenuitatis,& libertinitatis.l.placet.C.de ped.iu. Vide Bal.in c, cdoceri.de reſcri.quod negotium arduum dicitur, in quo agitur de ſtatu,& idem in c ex ratione,de app.quod omnis cauſa famoſa eſt, quando agitur de fama hominis,& tunc dicitur ardua.

t Maior,eſt quando ex cauſa deſcendente ex delicto,quis fuit condemnatus ciuiliter,& quia non habet in bonis,luat in corpore.l quicunque.C.de ſeru.fug. Et cum quædam executio,non poteſt delegari,ſecundum Bar in l.placet.C.de ped.iud.ubi dicit hos duos primos gradus proprie facere unum,quamuis in l.imperium, dicat duos eſſe gradus diſtinctos.

u Magna, vt ultra trecẽtos aureos,& non poteſt delegari.§.& iudicare.in Auth.de defenſor.ciui.niſi propter occupationes, vel lõgam abſentiam,in l placet.& ibi Bar.C.de peda.iud. & Ange. in lege,imperium.

x Parua,a trecentis aureis.ff.& illa põt delegari indiſtincte, tex.in l. imperiũ.in fi.& ille gradus cum pręcedenti,poſſunt ſimul iungi.

y Minor,& minima,quæ dicantur,remittendum eſt arbitrio iudicis, cum nõ ſit a iure determinatum,per regulam.l.j.§.fi.de iu. delib ff. Et hęc duo computari debent pro vno, & ſic proprie nõ ſunt niſi tres gradus iuriſdictionis ſimplicis,ſecundum Bar. & in d.l.placet,& Iaſ.in d.l.imperium,quamuis Barto.hos ſex gradus hic proſequatur.

z Quædam ſunt,quæ poſſunt eſſe meri imperij,& iuriſdictionis ſimplicis,diuerſis tamen reſpectibus. Primo tortura, quando aliquis torquetur ad pęnam,eſt meri imperij, & ſi in criminalibus imponatur ad ueritatem eruendam,eſt etiam meri imperij,ſecũdum Bar.in l.interdum.§.qui fur. em.ff.de fur.ſi imponatur in ciuilibus,quia teſtes uacillãt,eſt iuriſdictionis,in Auth de teſtibus. §.ſi uero ignoti colla 7. Secundo,quando legis coerctio imponitur pro leui delicto,eſt meri imperij. Si in ciuilibus,contra contumacem eſt ſimplicis iuriſdictionis,& ſecundum Ange.& Iaſ.in l. imperium. Tertio incarceratio, quę fit de iure canonico,ad puniẽdum delictum eſt meri imperij, alias eſt ſimplicis iuriſdictionis,ſecundũ Gul. Abb.Bal.Sal.Alex.& Iaſ.in d.l imperium. licet aliter Bar.in ſecunda ſpecie meri imperij. Quarto excommunicatio,quę ex publica cauſa imponitur contra rebelles,vel contumaces,ea meri imperij,ſed ad inſtantiam partis conceſſa,eſt ſimplicis iuriſdictionis ſecundum Pan.in c.cum contingat.de foro compe. Quinto appellatio in cauſa criminali,eſt meri imperij,in ciuili eſt iuriſdictionis, uel mixti imperij. Hæc ſufficiant ad materiam pręcedentis figurę.

De Iuriſdictione omnium bonorum. *Rub.*

Glo continuat hanc Rubricam,quia ff.poſuit de cuiuſlibet iudicis officio, ſingulariter & ſpecialiter:hic ſimul tractat communiter ſiue in genere,de iuriſd.om.iu. Simile C.communia utriuſque iudicij,& communia de legatis, & communia prædiorum, & communia de ſucceſſionibus. Ex hac continuatione habes q̃d idem eſt dicere,de iuriſd.om.iu & de officio iudicum. Quod an ſit verum,dicam ſtatim.ff.in l.j. Quærit gl. quę eſt differentia inter hunc titulum,& tit.ff.de officio eius cui mand. eſt iuriſdictio. Solue vt in gl.& quęlibet eſt bona,& clara, & ideo nõ curo eam aliter declarare.

LEX PRIMA.

1 *Iuriſconſultus dixit,ius dicentis officium,& non,iudicis dicentis quia ſibi ſic placuit,*
2 *Officium iudicis non habet corporalem longitudinem, ideo iuriſconſultus hic dixit latiſſimum.*
Cynus erat multum longus.
3 *Iuriſdictio eſt poteſtas de iure publico introducta, cum neceſſitate iuris dicendi,& æquitatis ſtatuendæ,tanquam a perſona publica.*
Pater in filium,dominus in ſeruum,& tutor in pupillum,quam iuriſdictionem habeant.
4 *Bonorum poſſeſſionem dare,hodie eſt mixti imperij,ſicut olim.*
5 *Miſſio in poſſeſſionem,non poteſt demandari.*
6 *Tutoris datio ſemper eſt mixti imperij.*
7 *Mixti imperij cauſa etiam in fauore pupillorum non delegantur.*
8 *Delegare iudicem eſt iuriſdictionis.*
9 *Iuriſdictio,& officium iudicis quando ſint idem.*
10 *Officium iudicis,& actio,an ſint idem,& quomodo differant.*
11 *Officium iudicis,miſericorditer imploratur.*
12 *Officium eſt triplex,nobile,mercenarium,& aduerſorium.*
13 *Iudex quando eius officium exercet parte non preſente,reus ſiue.*
14 *Libellus in officio iudicis,& litis conteſtatio,an requiratur,remiſſiue.*

Iuriſdictio

15 *Iurisdictio an cohaerat territorio, & potest esse sine territorio, & territorium sine iurisdictione.*

16 *Princeps concedendo territorium vniuersaliter, dicitur cōcedere iurisdictionē.*

1 IVs dicentis. aPrimo ponit dictum in generе. Secundo illud declarat per species. hoc est cōis diuisio. Vel aliter potes dicere, qđ primo ponitur dictum, secundo eius probatio. Secūda ibi, nam & bonorum & breuiter h.d. summa. Officium iudicis est genus generalissimum continens oīa quę pñt expediri per iudicem. h.d. vsq; ad fi. Ibi, latissimum est. i. quoddam genus generalissimum. Ibi, nam & bonorum. Ad euidētiā huius partis scias, quod genus generalissimum est, quod oīa continet, & nullum genus habet supra se, probatur in l. cum post. § gener, J. de iure do tiū & l. legato generaliter, & ibi no J. de leg. 1. hoc pmisso, casus est clarus. Dicit tex. nā & expone, &, pro, ēt, q.d. nō solum ista quę hic enumerantur, sed ēt oīa alia potest facere iudex: merito cōcluditur, quod est latissimum, hoc est genus generalissimum. Notabilia sunt clara. Et no. pro iuuenibus, primo quod ex officio iudicis datur tutor, mittitur in possessionem bonorum, delegatur iudex & similia, quae hic ponuntur. Venio ad primum dictū, & op. nam illud, quod est latissimum, oīa ptinet: quia vltra illud nil teperitur, vt J. de ver. ob. l. ubi aūt non apparet. in fi. prin. ibi, at cum optimū Sed hic enumerātur solū ea quae sunt mixti imperij, & iurisdictionis, non ea quae sunt meri, ergo non est latissimum. Solu. Illa dictio, &, quae praemittitur, ponitur implicatiue, vt oīa illa cōprehendat quae possent per iudicē expediri, vt dixi. Item oppo. dr̄ hic quod potest dare bonorum possessionem. ꝯ, imò h habet necesse, vt l. munerū. §. iudicandi. ff. de muneri. & hon. Sol. Dicit glo. b pōt. i. dēt. Fateor tamen quod sunt quaedam, quae in libera iudicis potestate ponuntur, & necessitati non subiacent, vt l. 1. C. qūo & qñ iudex. & l. non quicquid. J. de iudi. Venio ad qōnes, & primo 1 ad ea, quae tāguntur in gl. hac. Et quaero † quare dicit ius dicētis, & non iudicis. Rñd. glo. hoc ideo, qa non de omni iudice, sed tm̄ de eo, q hēt merum & mixtum imperiū, ita hic iurisconsultus intelligit, quod tenet Gul. per l. 3. §. 1. J. ne quis eum qui in ius voc. est, vi exi. & no. J. ri. 2. super titbt. dum dicit, si quis ius dicenti non obtemperauerit. Nam loquitur de maiori iudice, vt ibi dicā p hoc: quia dr̄ia est inter notionē, & iurisdōnem, vt J. de ver. sig. l. notionem. in pein. & J. de re iud. l. ait praetor. in ptin. Idem dicit Iac. Bu. hoc declarās latius sic. Iudicare proprie est dirimere litē, q̄ est inter partes, vt l. 1. J. de re iudi. Ius dicere potest fieri ēt ubi nullū est litigiū, vt qñ interponitur decretū super alienatione rerum minorū, vel super transactione alimentorū, q̄ sunt mixti imperij. Quibusdā alijs, videlicet Iac. de Are. & Cy. & Rayn. hic hoc displicet Nō idē est dicere, iudex, qđ, ius dicēs, vt ext. de ver. sig. c. forus. qđ placet, quia hic syncopatur: qa detrahitur litera, de medio. Item quia appellatio iudicis refertur ad maiores, vt in corpore de iud. & vt oēs obe. iu. prouin. Et dicit, iusdicēns, & non iudicis, qa sic placuit sibi. Et si instares, ergo vr̄ quod hic loquatur de quolibet iudice, quod vr̄ falsum per exēpla quae hic ponūtur, quae sunt mixti imperij, & non pertinent ad magistratus. l. j. J. ut 1. & l. ea quae, munici. Sol. hic loquitur de officio iudicis in genere, nō illius vel illius, & hoc mō sumendo cōtinet oīa q̄ pñt expediri per quemcunq; iudicē de mundo, non qp possit vnusquisq; omnia, sed haec apposo, officium iudicis, continet oīa, quae pñt pertinere ad unumquemq; iudicem, cū sit genus generalissimum. Quaero extra gl. 2 † quare dixit latissimum, & non, longissimum? Rñ. Pet. quia sapiētia consistit in latitudine, & non in longitudine. Nam raro lōgus inuenitur sapiens. sed haec sol. displicebat Cy. quia ipse multū longus erat, & ideo dicit Cy. quod ideo sic dixit, quia sibi placuit. Tu dic quod ideo, dicit latissimum: quia officium iudicis non habet longitudinem corporalem: quia est incorporale, & quantā longitudinē habeat in tpe, vel in uita, hic iurisconsultus nō intendit tractare, sed tm̄ intendit tractare de latitudine, quod comprehēdit. s. quid & quantum contineat. cum sit genus generalissimum, vt dic xi. Itē quaero, equid sit iurisdictio? Gl. hic diffinit, quod iurisdō † est 3 potestas de iure publico introducta, cum necessitate iuris dicendi, & aequitatis statuendae. Similē glo. habemus in §. iusiurādum, in corpore, d. .. ciui. circa med. ū gl. magna. Gl. primo dicit, quod est potestas. hoc probatur in l. potestatis verbo. J. de ver. sig. Sequitur, de iure publico introducta. hoc probatur in l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iu. & de orig. iu. l. 2. §. post originem, & quasi p totum. Sequitur, cum necessitate iuris dicēdi. hoc probatur in l. munerū. §. iudicādi, inf. de mune. & ho. & l. de qua re. inf. de iudi. Sequitur, & aequitatis statuēdae hoc probatur. C. de iudi. l. placuit, & inf. quod certo loco. l. quod si Ephesi. in fi. Sed hoc opponitur, quia s'm hoc pater in filios, dñs in seruos, tutor in pupillos habēt iurisdōnem. Est. n. eorum potestas introducta de publico. Nā potestas patris est introducta a iure ciuili, vt l. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & Inst. de patria potestate, itē simile in tutela, vt l. 1 inf. de tutelis. Est. n. munus publicum authoritate, licet vtilitate priuatum, vt l. J. de mune. & hon. l. athletae, vel l. tutela. J. de excusa. tut. & Insti. de excu. tut. iuxta principium. Potestas dñi est de iure gētiū, vt l. manumissiones. ff. de iust. & iu. Item habet necesse reducere ius, hoc est dare, & tacere eis illud quod ius praecipit, vt inf. de lib. agn. per totū, & C. de lib. alen. p totum. In tutore est planum. Itē debet statuere aequū in eos, non iniquum. l. 2. ff. de his q sunt sui, vel alie. iu. horū occasione addas in diffinitione vnum verbū, & dicas. Iurisdō est, potestas de iure publico introducta cū necessitate iuris dicendi, & aequitatis statuēdae tanq̄ a persona publica. Hoc, quod dico, quod tanq̄ a persona publica, perficit diffinitionem, quia in ꝯtris facit tanquam priuatus, hoc prout iurisdō sumitur, & diffinitur in genere, quę subdiuiditur in tres alias species, dicam, & not. in l. imperium. inf. eo. Et si dicas, quid ad ppositū, cum hic tractetur de officio iudicis, & non de iurisdōne? Respō. vt dicam statim. Item quęro, vtrum dare bonorum possessionē sit mixti imperij? Gl. dicit quod sic, vt in ea & declarabo, inf. eo. l. iubere cauere. ad finem, vbi pprie est ista materia. Quęro, an hod die d† dare bonorum possessionem sit mixti imperij? gl. dicit, qđ 3 non. C. qui ad bonorum possessionem admit. l. fi. & Insti. de bon. pos. in fi. Tu dicas, quod hoc s. bonorum possessionē agnosci coram iudice cōpetente iure magistratus, nihil est. nihil. n. facit iudex, nisi quod exhibet praesentiam sui. Sed si quis vellet quod iudex decerneret bonorum possessionem, tūc esset mixti imperij hodie, sicut olim, nec reperimus aliquid immutatū. Itē quęro in tertia glo. vtrum mittere in possessionem sit mixti imperij. Gl. distingu. Dic vt in ex. Et hoc qualiter debeat intelligi, declarabo in 6 l. iubere cauere, inf. eo. Sed vr̄ † quod missio in possessionem possit demandari, quia uidemus quotidie quod iudex mandat nuncijs, vt mittant quem in possessionem, vt l. is cui. §. missus, inf. vt in posse. le. Sol. Non committit vt transeat iurisdō, q.d. quod nuncia faciat

ADDITIONES.

a Paris. Ius dicentis. Circa materiam istam iurisdictionum adde multa primo, an domini castrorum siue ciuitatis, de iure communi habeant merum & mixtū imperium. Item quot modis possit habere iurisdictionem in suis castris, & quo modo probetur in dubio, an iurisdictio censeatur personalis, vel realis, Item si sunt multi filij vnius Comitis mortui, an omnes habeant iurisdictionem insolidum, & de quibusdam alijs vide Bar. late consil. 181. an autem tollatur iurisdictio alicui generaliter concessa sibi propter hoc, quod in certis causis detur alicui iurisdictio specialis, vide Rom. consi. 413. incip. presens consultatio. Bal. in c. pastoralis, de off. ord. ponentem octo limitationes ad communem conclusionem, qp non tollitur iurisdictio generalis. vide ibi omnino per eum, vide etiā quae habes omnino ad Bar. in l. 1. C. de offi. praefe. vrb. Item an in dubio appellatione iurisdictionis intelligatur de ordinaria, an de delegata. vide Ale. Iaso. in rub. istius titu. ubi Ias. tenet contra Alex. ideo considera. Ite quod iurisdictio probetur per correctionem filiorum, vide Bertach. in trac. de gabel. in prima parte. Item quod per alia exercita probetur iurisdictio, vide Bal. in titu. de pace Constan. in ver. amplius. nunquid autem iurisdictio uni concessa, possit alteri vendi, vide Bertachi. in praeallegato loco. nunquid autem in iurisdictione ordinaria, siue delegata vel inter arbitros, habeat locum ius accrescendi, vide eundē, & ibi p unit de diuisione iurisdictionis, & quod iurisdictio teneatur insolidum c qualibet parte territorij diuisi. Item no. quod quando causa aliqua est fundamentum iurisdictionis, debet esse uera, & decisa iurisdictio, alias iudicium esset nullum ipso iure, secundum Bal. in tit. de pace Constan. in versi. in nomine Christi. Item no. quod iurisdictio, est quid vniuersale, secundum Bal. in proemio feudo. Item quā reparauit castrum, uel de nouo aedificat locum, ubi se congregant homines, & populus, an habeat iurisdictionem super illo populo? vide Bal. in c. 1. §. Marchio q feu. dare pos. nunquid autem acquiritur quasi possessio p processum factum cōtra contumacem? vide Bal. in c. sacramentum, de consue. recti feu. Item nota qđ de iure communi iurisdictio vendi non possit, licet secus sit de consuetudine approbata secundum Bal. in c. 1. §. ex eadem. de lege Conradi. Item an & quando iurisdictio sit indiuidua, vide Bal. in c. 1. in princ. de alie. feu. Quid autem si q. vendat omnes possessiones suas quas habet in castro, an videatur uendere iurisdictionem, uide Bal. in c. 1. de Capita. q cur. uendi. & vide multa de materia per Bal. in c. 1. §. ad haec, de pace iura. fir. Item qp quasi possessio iurisdictionis acquiratur per unum actum, qui non solet de gratia concedi. vide Panor. in consil. 61. Item an consuetudo tribuat iurisdictio. uide Fely. in cap. ex parte Decani circa prin. de rescrip. Item si in ciuitate sunt duo iudices, unus superior, alius inferior, an iurisdictio inferioris dicatur stare cumulatiue, an priuatiue, uide in c. pastoralis. ext. de offi. ordi. de quo uide. sup. in princ. huius apostillae. Item quod ille, cui est concessa iurisdictio de condemnando, intelligatur etiam cōcessa iurisdictio absoluendi? vide Fel. in c. cum inferior. ext. de maio. & obed. Item an creditor in castro sibi assignato, possit exercere iurisdictionem, uide Rom. sing. 178. incip. q ritur. Item quod concessio iurisdictionis simpliciter facta, comprehendit sub se merum, & mixtum imperium, uide Ale. cōs. 524. Item an concesso castro. intelligatur concessa iurisdictio, vide Roma. consi. 464. Ias. post alios in l. fi. sup. de constit. Princ. Item de eo quod dictum est sup. quod concessa iurisdictione, intelligatur concessum merum & mixtum imperium, in contrarium uide Ias. in l. imperium. inf. eo. ubi etiam fecit mentionem de decisione praecedenti, quod concesso castro, uideatur concessum merum, & mixtum imperium.

a Meno. Durat. lib. 1. disputat c. 53. Vacon. li. 6. declarat. 78.

b Barb. Contra, imo. Et hic no. istam necessitatem imponi sibi per legem, nam potest cogi per superiorem, cui iurisdictio subalternatur. in Auth. de quęst. §. super haec l. multi opinatores. de exacto tributo.

c Barb. Item. quaero. No. per illud uerbum, aequitatis statuendae, dicūt Doctores, q facere iustitiam est iurisdictionis, uide Bal. & Barto. in l. omnes populi. de iusti. & iu. & Ang. ibi, qui concordat opiniones, quod no.

Ruer. Adde quid sit iurisdictio per Azo. in summa. C. eo. titu. in prin. & Spec. eo. tit. in princ. Pau. de Cast. in consi. 131. incip. notandum est, quod ista imperialis concessio.

d Pom. Quaero, an hodie idem tenet. Ang. in l. 1. inf. de bono. posses. & per Bart in l. 1. ad fi. C. de momen. possel.

e Bar. Sed si quis. Quod non credo verum, quod illud decretum esset nullum, nec conferret aliquod ius etiam in bono. posses. cōtrarium no. in l. li. §. fi. de cura. in fu. & l. 1 uit gl. fin.

faciat tanq̃ nudus minister, hoc est, ꝙ ꝑ nunciũ faciat iudex.l.qui aũt.§.fi.& l.seq.ff.de cõst.pecu. † Item q̃ro, vtrum dare tutorem sit mixti imperij? Gl.distinguit hic, & alibi melius.ff.d' tu.& cura da. ab his.l.ius dandi. Aut substantia pupilli est vltra quingentos solidos, & tunc est mixti Imperij, nec põt demãdari nisi habẽti iurisdõnẽ, vt ff.de tutelis.l.muto.§.tutoris, & ff.d' tu.& cur.datis ab his.l.nec mãdãte. Aut est ĩ.quingẽtos solidos, & est iurisdõnis. Inst.d' Atti.tu.circa fi. Tu dicas, ꝙ est species mixti imperij, tñ qñq; est mixti imperij maioris, qñq; minoris, vt dicã.ff.eo.l.imperiũ. † Itẽ q̃ro, an aliæ cãæ q̃ sunt mixti imperij, possint delegari habenti iurisdõnẽ, sicut tutoris datio? R̃ñdet gl. ꝙ nõ, vt hic not & in tutore est speciale pupillorũ fauore. Sed an aliæ causæ mixti imperij possint delegari fauore pupillorũ? R̃ñdet gl. ꝙ nõ, qa in eis non vertitur periculũ. Qđ ẽt no. fallit forte si ꝑ hoc pupillus cogeret̃ litigare extra ꝓuinciã, vt l.j.C.qñ impe.inter pup.& uid. † Vltimo q̃rit gl.vtrũ iudicẽ delegare sit iurisdõnis? Et dr̃ gl. ꝙ sic, & bene, vt l. imperiũ.ff.e.ª Expeditis gl.venio ad mãm. Et † q̃ro vtrum offm̃ iudicis, & iurisdõ sint idẽ. Et vr̃ ꝙ sic Nã in rub.dr̃ de iurisd.om.iu. & in nigro dr̃, ius dicentis offm̃. Nã si aliud esset, ista lex non cõgrue poneret̃ hic. Et hoc vr̃ sentire gl.rubricæ, vt dixi sup ea. In cõtrũ vr̃. Nã ex eo, qđ dr̃, offm̃ iudicis, p̃supponit, ꝙ ante sit iudex, q̃ hẽat offm̃, & iudex non est nisi q hẽt iurisdõnẽ, vt l.j. de iud.ergo iurisdõ est aliud. Pet.dicebat aliter.f. ꝙ iurisdõ est ius, offm̃ ẽ exercitiũ ipsius iuris. Gul.dicebat aliter, qđ referre tibi non curo. Tu clarius[b] sic dicas, ꝙ qa offm̃ iudicis põt ꝯsiderari. Primo simplr̃ & absolute put ñ cohæret ꝑsonę, vt offm̃ Potestatię, offm̃ Capitaneat' offm̃ Regis, vl' Principis.illud. n.offm̃ potest esse, & ẽ ẽt, si ñ sit ꝑsona, q̃ subeat illud: & isto modo offm̃ iudicis, & iurisdõ quasi idẽ significãt, sed diuersimode. Nã cũ dico offm̃ iudicis, denoto principalr̃ ipsam personã cui inest administratio, seu honor iurisdõnis, secũdario ipsam iurisdictionẽ, vt ff.de mun.& ho.l.honor. & C.vbi & apud quem.l.fi. Cum dico iurisdõ, denoto principalr̃ iurisdõnem, & per ꝯñs offm̃, cui inhæret iurisdõ, vt dictis legi. Et hoc mõ sumendo tale officium, oĩ tpe est vnũ, licet personæ mutentur, vt ff.de iu.l.proponebatur, & ext de rescr.c.si gratiose.li.6. Scd'o modo põt ꝯsiderari offm̃ prout cohæret personæ, & tunc si quidẽ acciperet̃ offm̃ pro tali administratione, differt offm̃ a iurisdõne, quia iurisdõ est ius & potestas, &c. vt s̃.dixi. Officiũ est exercitium illius iurisdõnis, vt de administratione rerum ad ciuitatẽ pertinen.l.4.§.in eum. Et hoc modo sumendo in persona cuiuslibet iudicis est vnum offm̃, vt l cum apud.ff.iud.solu.in d.c.gratiose. Tertio modo p̃t considerari offm̃ iudicis prout particulariter exhibetur in quibuslibet causis non pro administratione totali, & tunc loquitur hęc lex, qa officium iud.est quoddã genus generalissimum continens oẽs species officij.s.nobile, mercenariũ, vl' aduersariũ, per quas põt aliquid facere, vt hic. Et quid sit & i quo differat a iurisdõne, statim dicam. † Quæro tñ vtrũ iudicis[c] offm̃[d] & actio sint idem. hoc tangunt hic Doc.& Dy. Inst. de act.ĩ prin. vbi glos. tangit. bñ prout officiũ iudicis cohæret personæ iudicis, de quo hic loquitur, stultum est quærere, an sit idẽ, qđ actio. Nã actio cõpetit parti, qđ est ius peẽdi ĩ iudicio, & sibi a parte debetur, vt Inst.de ac.in prin. sed offm̃ iudicis est ius cõpetens ipsi iudici, & est ius faciẽdi ea q̃ sibi, vt iudici, facienda incumbũt. Qđ sit ius, ꝓprobat, ff.de tut & cur.da.ab his.l.ius dãdi.s̃.de offi.ꝓsi.l.illicitas.§.q vniuersas, & l.fi.in prin.s̃.de offi.procu. Cæsaris, & differt a iurisdõne, sicut actio ab oblõne. Nã sicut ꝑ actionẽ ꝯsequit̃ qs qđ in oblõne deuenit, ita per offm̃ iudicis ad effectũ ꝑducit̃ qđ venit in iurisdõne, vt hic probat̃, & in olb legib.p̃cedentiũ titulorũ, q̃ d' officijs tractant. Sicut.n.aliud est humanitas nr̃a, seu locutio nr̃a, aliud est potentia loquendi, q̃ locutionẽ deducit in actũ: sic aliud est iurisdõ, & aliud est iudicis officium, qđ iurisdõnem deducit ĩ actũ. Et licet qñq; leges dicãt ꝙ iudicis offm̃ est ipsum facere, vt l.j.s̃ de offi. procons. impropria tñ locutio est, hoc est ius faciendi illud, vt s̃.dixi. Itẽ quæro, vtrũ officium iudicis prout cõpetit parti, sit idẽ qđ actio, & ad hoc tẽdit disputatio Doctorũ, & Dy. Inst. de ac.in prin. Sed aduertendũ: nam cum dicimus, ꝙ offm̃ iudicis cõpetit parti, impropria, & impropriissima locutio ẽ. Cõtinet.n. repugnantiam in seipsa, s. ꝙ sit offm̃ iudicis, & sic partis, vel ĩ partẽ. Et iõ sciendũ est, ꝙ offm̃ iudicis prout parti ꝯpetit, alr̃ deberet nominari de iure. qñq;.n.nominat proprio noie, vt de in inte.restit.l. ꝙ si minor, in l.fi.de min.& ꝑ totum tit.de in integ.rest. vt est excusatio, vt ff.de excu.tut, l.scire.§.oportet.& ibi no. Est.n.ius impetrandi offm̃ iudicis super excusatione, & tñ appellat̃ excusatio, vt l.ꝑfecti, de min. Dixi plene, ff.de app.l.j.in prin. vbi aũt nõ reperitur proprium nomen, appellat̃ persecutio, vt ff.de ver.sig.l.pecuniæ.§.persecutionis. Ista aũt p̃secutio, hoc est ius impetrãdi offm̃ iudicis, vtrũ sit idẽ qđ actio, determinat glo.& Dyn. Inst. de ac.in prin. qđ non, sed hẽt similitudinẽ cum actione, vt ff.de act.& obl. l.actionis verbo. Et est dr̃ia in hoc, quia actio oritur ex obligatione rr̃, vt l.licet.§.ca obligatio.ff.de procura. Officium iudicis non præsupponit obligationẽ, vt de act.empt.l.qui per collusionẽ.§.i. & de ann.lega.l.Quintus. Ex[f] hinc sequitur[g] quod qñ libellus formatur super actione, dẽt quis narrare ea, per quæ ꝯcludit̃, ꝙ pars tenetur ad aliqd dandũ, vel faciendũ, vt videbitis plene.ff.de edẽ. l.j.in prin. sed qñ formatur sup ꝑ offi.iudicis, debet qs narrare ea ꝑ q̃ ꝯcludat̃, ꝙ iudex dẽat facere, vt possit id qđ petit, ñ qđ pars teneat. Exẽplũ est ĩ ti.de min.& de i integ.re.& q pe.tutores.& ĩ multis simlib. Itẽ ex p̃dictis[h] apparet alia dr̃ia, vt dñi Doc.& bñ, ꝙ per interpellationẽ factã parti, qñ solũ p̃t cogi officio iudicis, nõ cõstituitur in mora, vt ff.de dã inf.l.cũ postulassent. in prin. & no.ff.de eden.l vbi.ĩ fi. Et est rõ, qa iudex cogit partẽ hoc facere, ñ ãt pars ẽ obligata ad hoc faciendum, qa pars nihil dẽt. Est ergo a iudice postulãdum, seu impetrãdũ, ñ a parte. Secus in eo, qđ venit iure actionis, vt ff.de vsur.l.mora. † Itẽ ex hoc ꝯcludit̃, ꝙ off iu.dr̃ misericorditer implorari, vt no.ff.de inter.ac.sup rub. Quia illđ qđ ps petit, sibi nõ debet̃, sed iudex ex officio suo p̃t facere, vt sibi det, licet qñq; eẽt iniuria† si denegaret.l.j.§ pc.ff.de aq.quo.& ę st.& iõ est introducta appellatio a sñia lata sup officio iudicis, si deneget. l.j.C.an sęp.ĩ integ.resp.postu. Itẽ q̃ro, quotuplex sit † offm̃ iudicis? gl.Inst.de act.§ p̃terea.& gl.C.depo.l 4.dicit, qđ est triplex, quoddã mercenariũ, qđ deseruit actioni ex natura ipsius actionis, vt in bonæfidei iudicijs, quoddã qđ deseruit actioni ꝯ naturã ipsius vt ĩ arbitrarijs. Pet.& Gul.& alij faciunt al's diuisiones, dicẽtes ꝙ quoddam est officiũ qđ residet ĩ parte. quoddã qđ residet ĩ iudice. Sed certe nullũ offm̃ residet in parte, iõ istã partẽ omitto, & omissis eorum verbis, alr̃ q̃ ipsi, & gl. sic dicas, ꝙ ẽ triplex spẽs. Offm̃ iudicis quoddã est nobile, quoddã mercenariũ, quoddã aduersariũ. Offm̃ nobile est, qđ ꝑ se stat, siue hoc iudex suo motu exerceat, siue ad postulationẽ alterius, vt in grendo, ꝯcedẽdo restitutionẽ in integrũ, dãdo tutores, interponẽdo decreta, ꝯstituendo salaria aduocatis, & medicis, & similia. Quoddã ẽ offm̃ mercenariũ, qđ ꝑ se nõ stat, licet deseruiat actioni, & hoc p̃t esse multiplex, qa qñq; deseruit actioni ꝓponẽdæ, vt in citationib.& interrogationib. & in oĩb. q̃ fiunt ante lit.cont. Qñq; deseruit actioni ꝓpositę exercẽdæ, vt in dandis dilationib. recipiendis testib.& probationib.& in oĩb.alijs post lit.cont occurrentibus, vsq; ad diffinitiuam sñiam. Qñq; deseruit actioni propositæ terminãdæ, & hoc triplr̃, aut ex natura actionis, vt cũ ꝯdemnat in vsuris, fructib.& interesse ĩ bonæfidei iudicijs. Aut ꝯ naturã actionis ꝑp aliqđ extrinsecum accidens, vt in arbitrarijs, vel ꝑp naturã iudicij, vel instantię, nõ attento quæ sit actio, vt in condemnatione expensarum, vt C.de fruc. & liti.expen.per totum. Qñq; deseruit actioni propositę & determinatæ exequẽdæ, vt officium iudicis, ꝙ est in executione exercenda, ut infra de re iu.l.a diuo Pio, per totum. Tñ vtrum sit illud officium nobile, vel mercenarium, dicam infra eo.l.iubere in fi. Quoddam est offm̃ iudicis aduersarium, quod nõ deseruit actioni, sed imo sibi aduersatur, & ꝯdicit inquantum põt, & hoc dupliciter. Primo qñ officium iudicis loco exceptionis directę proponitur, vt infra de pet.hær.l.plane, & l.fi.& l.item si verberauit.§.1. infra de rei ven.vel qñ deseruit exceptioni ꝓpositæ, vt in toto tit. de excep. Ista diuisione oẽ offm̃ iudicis cõprehenditur. Alia pulchra exẽpla possent dari, de quib.vide Spe.de off.iud. vbi ponunt plura

ADDITIONES.

a Pom. Infra eo. Vide Fel.in c.post cessionem.de prob.

b Pom. Sic dicas. Vide Rom.consi.260.Bal.consi.32.Ale.consi.6.

c Paul. Quæro tñ vtrum iudicis officium. Adde ꝙ ea quæ debẽtur iudicis officio, non transeunt contra hæredes obligati. Bal.in l.si socer.inf.sol.mat.& ibi sequitur Ale. sed Pau.de Cast.tenet cõtrariũ. Et istud puto verius, pro quo facit tex. in l.si quis ex argentarijs.§.j.iuncto §.ex hoc edicto.inf.de eden. Itẽ facit, quia maior restituitur officio iudicis.l.quod si minor.§.fin.inf.de mino.tñ certum est, quod nedum contra principalẽ sic contrahentem, sed ẽt cõtra hæredẽ restitueretur.l.si intra.C.de in integ.resti.facit l.si quis a liberis.§.item rescriptum.inf. de lib.agn.tñ aduerte, ꝙ in primo dicto faceres pro opin.Bald.& Ale. an aũt in officio iud.nobili requiratur libellus, & iudiciarius ordo regulariter sic. fallit, de quo per Bar.in l.iubere cauere.inf.eo. Item fallit in casu l.pen.§.qđ si sit. quem ibi ponderat Pau.de Cast.pro sing.inf.de pręt.stip. Itẽ an requirat libellus, vide remissiue Ias.in l.nec quicquã.§.vbi decretum.sup.de off.proconsu. An aũt si iudex non faciat id pro quo competit off.iudi.possit appellari. vide Fel.in c.exceptionem.extra de excep.aliquas differẽtias, quę fiunt, an alicui competat actio, an off.iud.vide per Ias.in d.§.vbi decretum. Item pulchram doct. ad cognoscendum an aliquid expediatur off.iud.mercenario, vide per Ias. in l.iubere cauere. inf.eo collectum ex doct.Bar.ibi.item an vbi imploratur officium iudicis, requiratur libellus. Vide Are.Inst.de act.in prin.Bart.Paul.de Ca.& alios in l.requirendi.C.de fer.fug. *Menoc.Vacon.lib.1 declar.iuris.c.37.

d Ruer. Officium. Adde, an officium iudicis, & actio sint idem. Ang.de Are.Inst. de act.in prin.col.4.vbi late examinat.& Fel.in c.1.extra de off.iud.

e Men. Quod sit ius Gomes.Inst.de act.in prin.num.43.

f Barb. Ex hoc sequitur. Adde tex.in l.defendente.de auth.tu.

g Ruer. Ex hoc. Adde circa istas differentias inter officium iudicis & actionem, no.per Imo. Abb.& Fel.in d.c.2.de off.iud.& D.Ias.hic col 4.

h Baro. Itẽ ex p̃dictis. Qđ intellige offõ nobili, nõ aũt mercenario, ꝑ no.per Cy.in l.j.C.de alt.iu.circa med. Et tu põdera, qa Inn.ĩ c.j d' off.iud.tenet ꝙ si iudex nõ vult ex offõ suo ꝓcedere, nõ tenet, & ita trãsit Ant.& Io.And.sed Bar. hic dicit ꝙ fit iniuria, & ꝑ cõsequens põt appellari. Io.de Imo.ibi dicit, ꝙ si cõmittatur p̃rati iudicis, p̃tt decretũ interponere: secus si committatur suo officio mero.vide ibi.& no. ꝙ officiũ iudicis est nobile. vide Card.in c.2.de off.iud. vbi dicit, ꝙ est potestas.& Bern.in procem.loquitur aliter in c.j.de off.ord.vide ibi.

Ruer. Adde quotuplex sit off.iud.Spe.in tit de off.iud.Abb.in d.c.2.de off.iud.& quot modis sumit̃ offm̃, no.Fel.ĩ c post cessionẽ.in prin.extra de ꝓb. & de multiplici off.iud.plene Spe.in ti.de act.seu pet.& D.Pet.Phil.Corn.in consi.183.3.p.

† Cla. Esset iniuria. Vide in simili Pan.in c.at si clerici.§.de adul.de iud. Et an possit appellari, si denegetur, Fel.in c.exceptionem.de excep.

13 plur. ius exempla, q̃ alibi. †Item quæro, vtrum a iudex possit officium suum exercere sine petitione partis, de quo vide plenissime in l. 4. §. hoc autem. ff. de dam. inf. † Itē quæro vtrū ī officio b iudicis c debeat libellus dari, & lis contestari gl. tangit in rub. inf. de inter. act. & ī l. nec quicq̃. §. vbi decretum, de offi. procon. & leg. & ibi dicemus. tex. cum gl. in c. fi. ext. de off. iud. † His visis circa officiū iudicis, restat videre vnum circa iurisdōnem. Vtrum iurisdō d cohæreat territorio. Gul. vr dicere qd sic. Est. n. quædā qualitas, sicut seruitutes sunt q̃dā qualitates ꝑdiorum, vt l. quid aliud, de ver. sig. Scien dū primo ꝓ declaratione, quod nō est de necessitate, ꝙ iurisdō cohæreat territorio. Pōt. n. esse iurisdō sine territorio, vt in iudicibus chartulariis, vt no. ff. de iud. l. j. C. vbi & apud quē. l. fi. Item pt esse territorium sine iurisdōne, vt patet in cōitatib, q̃ sunt ī comitatu huius ciuitatis, vel alterius, q̃ nullā hēnt iurisdōnē, sed ciuitas hēt in eos. Vel pone exemplū ī Principe qui priuauit ciuitatē Brixiæ oī iurisdōne, q̃ hēt territoriū: non tñ hēt iurisdōnem. Secundo no ta, qd iurisdō non cohæret territorio, vt sit iurisdō in seipsa actiua. Verbi gr̃a, non pt dici vnum territorium hr̄e iurisdōnem in seipso, sed bene pt dici, vnum territorium hr̄e iurisdōnē in alio, sicut ciuitates ī alio territorio. bene pt iurisdō cohærere territorio passiue: quia alius hēt iurisdōnem in territorio, vt ff. de ver. sig. l. si pupillus. §. territoriū. Tertio dico, quod qñ iurisdō cohæret territorio, siue actiue, siue passiue, non cohæret, sicut qualitas ipsius territorij, sicut dicit Gul. sed aliter, vt apparet ex l. more. ff. eo. vbi dicit, quod ille qui hēt iurisdōnem ordinariā, hēt eam suo iure, hoc est iure residente in persona eius, non in ipso territorio, & text. ī d. e §. territoriū, hoc clarius explanauit. e Ad huius ergo intelligentiā scias, quod q̃dā sunt iura mere realia debita a re rei, vt seruitus, & illæ sunt ꝓpriè qualitates ꝑdiorū. Quædā sunt iure debita ꝑsonæ ī re, vt dñium, pignus & similia. Sicut ergo dñium cohæret ꝑsonæ dñi, tñ est in re, ita iurisdō cohæret officio, & personæ eius qui hēt officiū, tñ est in territorio, & sic non est qualitas territorij, sed magis personæ. Et ista æquiparatio de iurisdōne ad dñium ꝓbat sic. Princeps hēt oēm iurisdōnem, vt s. de const. prin. l. j. & ex hoc dr̄ dñs totius mundi, vt ff. ad l. Rho. de iactu. l. deprecatio. Sicut q̄ habet iudex dr̄ Princeps ciuitatis, vel territorij cui ꝑest, vt ff. de exc. tut. l. ꝑ adonē. §. si ciuitatis. & recte pt dici dñs totius illius territorij vlt cōsiderati, sicut de Principe pluries dixi, & maxime in prima 16 ꝯstōne huius libri. Ex hoc sequit pulchra †ꝯclusio, & vera, ꝙ si Prin f ceps, vel alius concederet tibi vlr vnum territorium, f vr tibi con cedere vlr iurisdōnem, quia sicut ille qui ꝯcedit rem singularē, dr̄ dñium rei singularis ꝯcedere, vt l. si ita. in fi. de ꝯh. emp. ita ille, q concedit vlr territorium vr cōcedere iurisdōnem, q̃ est idē qd dñium alicuius rei particularis. Secus si concederet in vna particula, vel in vna re particulari, vt l. in modicis. ff. de ꝯhē. emp. facit qd no. in l. fi. s. de ꝯst. prin. dixi in l. si qñ. C. de bo. vac. lib. 10. Et ex hoc patet, ꝙ iurisdō non cohæret proprie territorio. Pro tanto dr̄ ꝙ cohæret territorio, q̃a terminatur territorio, vt l. fi. ff. eo. Sed dices tu, imo rei cohæret. Nā videmus, ꝙ ciuitates & castra habēt iurisdōnem. Resp. imo populus eorū, & cōitates eorū, vt in fi. & ē modica coerctio, de qua glo. dicit, q̃a sunt ꝑsonæ repræsentatæ, q̃ hēnt iurisdōnem, & ipsi sunt qui faciunt ꝑtātem, & similia, vnde personis inhæret iurisdictio & personalium est. Et ita intelligitur, quod dr̄ hic. Casus est secundum Gul. in l. qui furere. s. de sta. ho.

ADDITIONES.

a Barb. Item quæro vtrum. Dic aut loquimur in eo, quod in solo officio iudicis residet: & tunc potest parte non implorante: aut in quo non residet, & tunc nō potest. [illegible]

b Barb. Item quæro vtrum in officio. Vide glo. notabilem tenentem contra. in d. l. de submersis. C. de nauf. lib. 11.

c Paris. Item quæro vtrum in officio iudicis. Vide Ale. in consi. 35. vol. 2. Bald. in l. 1. in prin. §. in summo. sup. de offi. præfec. vrb.

d Ruer. Vtrum iurisdictio. Adde an iurisdictio cohæreat territorio, Bart. in consil. 199. incipit, primo quæritur vtrum iurisdictio. in prin. & Soc. in consi. 74. in præsenti consultatione, vbi refert dictum Bal. in l. imperium. inf. eo. ut ꝙ iurisdō insidet territorio tanquam nebula super palude, vide etiam Pau. de Cast. in consil. 32. in fi. & Fel. in c. Rodulph. col. 12. ver. territorio. ext. de re. & Io. An. in c. cum contingat. super gl. ext. de fo. comp. & Ias. hic.

e Pom. Explanauit. Vide Ale. consi. 35. in 4. vol. ver. respondeo.

f Territorium. Adde an concesso castro sit concessa iurisdictio. Ro. cons. 444. & an veniat merum & mixtum imperium. vide Old. consi. 252. & inquantum tangit, quod in præscriptione eorum, quæ sunt reseruata Principi, requiritur eius scientia, & vide Bal. consi. 65. casus talis. 1. lib.

LEX II.

1 *Delegatus Principis potest citare re, & verbo, & quid in delegato ab inferiori a Principe.*
2 *Delegatus quis possit mittere in possessionem ex primo decreto.*
3 *Iurisdōne concessa delegato, vel ordinario, qñ videantur concessa ea, q̃ sunt maioris iurisdictionis, quam ea quæ concessa sunt, vel alterius speciei.*
4 *Iudex secularis quando possit incidenter cognoscere de causa spirituali, matrimoniali, vel vsuraria.*
5 *Concesso aliquo alicui, an videantur concessa oīa quæ ad id sequi possunt.*
6 *Prohibito aliquo, an id quod ex eo est, videatur esse prohibitum.*

a **Cui iurisdictio.** a Clara ē & breuis hæc lex, & seipsam summat, & pt legi duob. mod. sm gl. Primo in iudice delegato, vt cui delegatur iurisdō, videant ei delegari oīa, sine quib. iurisdō expediri non pt, b vt s. tit. 2. l. 2. in fi. & hæc modica est coerctio, de qua gl. dicit. Sed q̄ro, †an delegatus c possit citare verbo & re? d Rñdeo, verbo pt, q̃a ēt arbiter pt, vt ff. de arbi. l. sed & interpellatur. §. j. & l. diē ꝓferre. in prin. Sed an pt re, s. capiēdo ꝑsonā: gl. dicit, aut ē delegatus a Principe, & pt, vt ar. ī Auth. de litigio. §. oēm, hic alle. in gl. & C. qño & qñ iudex. auth. qui semel. no. in l. sed & si is, de in ius voc. Si āt est delegatus alterius, tunc ante litē ꝯtestatā non pt citare, sed postea sic, vt ī Auth. de exhib. & intro. re. §. si vero ēt. Ita dt gl. hoc qd dicit, ꝙ pt re citari post litē cont. reprehēditur per Doct. vt ff. statim dicā. Itē q̄ro, 2 †vtrū delegatus possit mittere in possessionē ex primo decreto? Ex gl. colligitur distinctio. Aut est delegatus Principis, & pt, vt d. §. si vero. Aut alterius, & nō pt, cum sit misti imperij, vt ff. eo. l. iubere. Et vides, quod in missione in possessionē non distinguitur, an sit lis contestata vel non. Nā ēt post litem contestatā non pt in possessionem mittere, sed deberet referri ad maiorem iudicem, vt C. de iud. l. ꝓperandū, §. sinaūt. ibi, ad superiorē, & in Authē. de exhiben. re. §. si vero. Si non pt facere correctionē realem, multo minus ꝑsonalē, & iō non pt citare re ipsa, ēt lite ꝯtestata. Sic reprehenditur ista gl. per Fran. Accur. hic, quod tenet Cyn. in auth. qui semel. C. qño & qñ iudex. Quod vr̄ verum, per tex. in Auth. de testi. §. si vero ignoti. vbi delegatus nō potest testes coercere & eos torquere. Nec obstat tex. in Auth. de exhib. re. §. si vero ēt. vbi dr̄, ꝙ delegatus non potest aliquid facere, quia lis non est contestata. q. d. ergo lite ꝯtestata posset, quia non vult hoc dicere, sed uult hoc dicere ꝙ si lis esset contestata, posset deueniri ad sñiam etiā absente reo, & sic posset aliquid facere. Dices tu. Hoc vr̄ ꝯ legē istam, quia sine hac coerctione iurisdō expediri non pt, q̃a forte reus nunq̃ veniret ad iudiciū. Rñdeo, cui iurisdō ē delegata, oīa mandari uidentur, sine quib ipsa expediri non pt, dum tñ ea non sint maioris iurisdictionis, q̃ quæ principaliter demandatur, ut patet ex præmissis, quia mittere in possessionem re ipsa, capere, uel torquere personam, & similia, sunt maioris iurisdictionis, quam cognitio causæ. Hoc ur̄ contra l. j. in fi. & contra l. fina. s. titū. a. vbi e modica coerctio ur̄ mandata. Solut. Non intelligas ibi de e coerctione reali, uel personali, sed de uerbali tñ, ne contradicat prædictis. Secundo modo lego tibi hanc legem in iurisdictione ordinaria, ut cui data est ordinaria iurisdictio, omnia uideantur mandata-

ADDITIONES.

a Pom. Cui iurisdictio. Vide quæ per istum tex. decidit Barto. in l. solent. in fi. vers. ex hoc. in l. de alimen. & cib. leg.

Paris. Regulam huius legis limita primo procedere qñ antecedens esset maius, vel maioris importantiæ, quam consequens, sec. Rom. in l. illud. inf. de acq. hær. sequitur Ias. in l. fi. inf. de hær. insti. & pondera istud velle expresse Bart. hic, Pan. inf. & duo iura allegantur, vt per Ias. vbi hoc ēt tenet Ro. ibi secundo limita, vt ꝑ Bal. Sal. Ale. & Mod. in d. l. fi. nisi antecedens esset tale ꝙ requireret specificā, & expressam mentionē, de eo habes ibi exemplū, si substituo Semproniū Titio, per hoc non censetur Titius institutus. l. ex facto ēt agitatum. inf. de hær. insti. q̃a hæredis institutio requirit ꝙ hæres ore proprio nominetur, ad quod vide ēt Are. in l. Gallos. §. & quid si tantum inf. de lib. & posth. vbi subtiliter loquitur. Tertio limita dictam regulam non procedere, & in eo sine quo non pt consequens expediri. licet facilius ex eo expediretur. vide de ista limitatione, & alijs duab. Fel. in c. præterea, vsq. ad fi. de offi. dele. & Decium ibi. gl. singularem in c. solet. de sent. excom. in 6. est tex. & ibi Bal. in l. a in fi. inf. si vlusf. pet. Quod tñ sublimitat ibi Bal. nisi sine eo esset tanta incommoditas, quod auferret effectum totius dispositionis, contra istam limitationem ponit Ias. in l. 1. inf. de transa. quem vide omnino. Item an & quando habens mandatum ad præparationē alicuius actus, dicatur habere ad executionem, vide Ro. consi. 37. & consi. 337. vide Fel. in c. a. in 3. nota. de sponsa. Si commissus alicui, vt moueat & inducat aliquem ad aliquid, non poterit ad id eum compellere sine aliqua alia commissione. Item istā regulam ornat, & ampliat Ias. hic, licet prædictas limitationes ñ ponat, sed alias quinque limitationes vt per eum, & de ista limitatione qñ antecedens est maius, vide Ias. in l. si causa cognita. C. de transa. in l. fi. C. de hær. inst. Item ad regulā, quod qui vult consequens, censetur velle & antecedens, & econuerso, vide Ias. in l. plane, cum sequenti. de leg. 1. vbi ponit quasdam limitationes, vide late Decium in consi. 77. incip. Item pro ista regula. vide eundem Decium in cap. præterea, de offi. deleg.

b Non potest. Adde post Ale. & Ias. ꝙ pro hoc facit quod voluit Ro. consi. 344. ꝙ si Papa committat alicui, ꝙ cognoscat de suppressione tituli, ꝙ delegatus poterit cognoscere de omnibus dependentibus ab illa suppressione, & quod idē voluit consi. 14. ꝙ habens mandatum ad capiendum mutuo centum, & obligandum bona constituentis, censetur etiam habere mandatum ad se obligandū pro vsuris, si mos est in ciuitate, ꝙ si pecunia non soluatur in tempore, capiatur sub vsuris nomine creditoris, & inquantum Ias. tangit, ꝙ si causa est commissa per episcopum de petitione hæreditatis, & superueniat quæstio matrimonij, ꝙ de illa quæstione potest cognoscere. vide Rom. consi. 198. An autem cui commissum est consequens, videatur commissum antecedens, vide pulchre Rom. consi. 462. inci. omnipotentis ver. vnde dicimus.

c Paris. Sed quæro an delegatus. Quomodo possit delegatus suam iurisd. tueri. vide Dec. in c. 1. de offi. deleg. in 5. no.

d Et re. Adde inquantum Ias. dicit, ꝙ debitor fugitiuus potest citari re, per delegatum inferiorem, & per iudicem incompetentem, & allegat Pet. de Anch. consi. 182. quia etiam die feriato capi potest. Adde quod idem Pet. consi. 122. in fi. tenet, quod debitor fugitiuus capi possit die dominico, et duci ad iudicem competentem, quod sequitur Rom. consi. 242. ut etiam hic alleg. Ias.

* Pro intellectu §. si vero etiam. in Auth. de exhib. reis.

e Ruer. Coerctione. No. ꝙ Bart. est sibi CONTRARIVS, dum vult, ꝙ modica coerctio non possit delegari. cuius contrarium tenet in l. seq. col. pen. et ibi no.

data, fine qbus iurisdō illa nō potest expediri, ēt si sint maiora, & si coerctionē psonę habeant. Quod hic loquat̄ de ordinaria, probatur dū d̄t, cui iurisdō data est. Nā dare est in aliū trāsferre. l. ubi aūt. §. fi. ℨ. de ver. ob. qđ non fit in delegatis, vt l. j §. q mandatā. ŝ. ti. 2. Et qđ videantur mādata ēt q̄ sunt maioris iurisdōnis, probatur C. de re iud. l. quoties, & ŝ. de orig. iuris. l. j. & in Auth. de testib. §. si vero ignoti. ubi qliber ordinarius, & sic defensor ciuitatis, q nō hēt merū, & mixtū imperiū, p̄t torquere testes. loquitur. n. ibi de administratore. Et administrator exponit̄. i. defensor, ut in Auth. de exhib. re. §. si vero ēt. Sed ꝯ hoc[a] opponi. ꝙ q hēt iurisdōnem, [b] non p̄t mittere in possessionē ex primo decreto, in §. iusiurandū, in fi. in corpore, de dfen. ciui. & l. ea q̄. §. magistratibus. ℨ. ad muni ci. Sol. Vīr mandata ea, q̄ sunt maioris iurisdōnis, ut diri, dum tñ̄ sint eiusdem spēi, ut de iurisdōne. Secus si essent alterius spēi. vt d̄ mero & mixto imperio. Nā tunc illa non vīr mātata, ut in ꝯris. Itē op. extra q fil. sint legi. c. lator. & ext. de ord. cog. ca. tuā. Sol. ibi sunt alterius speciei. i. iurisdōnis spiritualis. Vñ iudex ordinarius, ēt incidenter non potest cognoscere de re spūali. tex. no. C. de sacrosecc. l. omni. Vnde ius canonicū in hoc non discordat a iure ciuili, ut vidistis. Ex his ergo †[3] collige distinctionē, aut ꝯceditur iurisdō delegata, aut ordinaria. Si delegata, aut a Pr̄icipe, aut ab alio. Si ab alio, aut q̄ris vtrū uideantur concessa ea, sine quibus esse nō potest, aut ea q̄ maioris sunt iurisdōnis, aut ea q̄ sūt æqualis, uel minoris. Si uero loqueris in iurisdōne ordinaria, & tunc aut q̄ris, an videantur concessa ea, sine quibus explicari non potest, q̄ sunt alterius speciei, aut ea, quæ sunt eiusdē, ut ex prædictis patet. Iuxta prędicta[c] †[4] quæro. si iudex secularis nō potest incidenter cognoscere de re spirituali, ergo quasi d̄ nulla re cognoscit. Si. n. petis hęreditatē, uel aliam rem tanq̄ patris tui, oportet probare te esse filium legitimū, qđ esse non potest sine matrimonio. Matrimoniū autē est res spiritualis, de quo ergo iudex secularis nō potest cognoscere, & sic nec de principali cognoscit. Solu. dico, ꝙ illa qō, an fuerit matrimonium inter patrē, & matrem alicuius, est super facto, nec est cā spūalis, & ēt potest tunc iudex secularis expedire. Potest esse ēt qō super iure, ut posito facto pro constanti, est qō, an inter eos poterat esse matrimoniū, tunc est qō spūalis, & iudex secularis non potest se intromittere, ut d. c. lator, & d. c. tuā, eodē modo si dubitet̄ de usurario. si est qō sup facto, p̄t iudex secularis cognoscere, qa nō est qō spūalis, sed posito facto p cōstanti, ꝙ sit ꝯtrux, sed dubitatur utrum ꝯtus sit usurarius, uel non, tunc est qō spiritualis, ut in c. j. extra, de vsu. in cle. Et ita audio ꝙ tenet Pau. d̄ Lea. [d] dam in l. Titia. sol. mat. Expedius lec. ex. glo. collige vnū gñale,[d] ad aliud quā ad iurisdōnes, ut cum quid concedit̄, vīr concedi oīa, quæ ad id sequi p̄nt, & allegat concord. Circa hoc †[5] dicas ebr̄, ꝙ q̄ [e] dā sunt q̄ sequūtur ad id, ꝙ conceditur ut significatione uerbi, tūc omnia vīr concessa, ut l. legatis, ℨ. de alim. lega. l. si qd earum. §. inter emptū. ℨ. de leg. 3. & ℨ. de pac. l. iurisgentiū. §. sed si fraudandi. Quædam sequunt ex nā rei: tunc idē, qa tunc illa vīr esse cōcessa, vt l. fundi. ℨ. de actio. emp. vt si concedo fundum deducto vsufructu, videor concedere vt fructuario capite minuto proprietarius habeat ēt vsumfructū, d. l. fundi. q̄dam sunt ꝯñtia, & antecedentia ad rē, n̄ ex nā rei, vł significatione vocabuli, & tūc aut ꝯcedit̄ aliqd quod momento expeditur, vt si cōcederem tibi unam domum vel fundū, ad quā tu non potes ire. Et dubitatur vtrū tibi sit concessum iter, & tunc dic, vt in l. in vendendo, ℨ. de ꝯh. emp. dixi plene in l. j. ℨ. de seruitute legata. Si vero ꝯcedatur aliqd ꝙ hēat cām successiuā, uel tractū ī tpe, vt in vsufructu, vel seruitute & sil. bus, q̄ hñt tractū in tpe, tunc vīr ꝯcedi oīa sine quibus ad illud cōcessum veniri non pōt, vt l. j. ℨ. si vlusfr. pet. & l. j. §. qui hēt, de ser. rust. p̄d. facit. l. ad rē mobilē, & l. ad legatū. de ꝓcu, Scđo ponit gl. aliud [6] gñale, e conuerso ad istud, qñ aliqd prohibetur, & id quod ex eo est, vr̄ esse prohibitum. Qđ potest ītelligi duob. mo. ut patet ex legibus allegatis hic in gl. Primo sic. Quando aliqd prohibetur, & id qđ est eius antecedens, p qđ peruenitur ad illud, vt ℨ. de spon. l. oro. Qđ est uerū, qñ directe ordinatur ad productionem illius, vt sponsalia ad matrimoniū, vt ibi. Alias secus si īocidēter posset euenire, vt l. nō oē. ℨ. de statu. lib. Secūdo mō potest intelligi, ut iacet, vt cū prohibetur aliqd, prohibetur id qđ est ex eo tanquam eius ꝯñs. Quod dic, vt C. de legi. l. nō dubium. ultimo ista lex est multum notabilis ad arbitria, quæ hēnt priores & regimina ciuitatū, vt si ꝯceditur prioribus arbitriū super aliqua guerra, uel abundātia, uel super custodia, qd possint facere ex vigore huius arbitrij quod plene examinaui in l. ambitiosa, de decre. ab ordi. facien.

ADDITIONES.

a Poma. Sed cōtra. Vide Fel. in c. cęterū, de resc. & in simili, in c. licet cām. de ꝓba.

b Ruer. Sed contra hoc. Adde id quod no. Are. in l. Gallus. §. & quid si tātum. col. 3. uersi. tertio modo potest. inf. de lib. & posth.

c Iuxta p̄dicta. Adde oīno no. p Fel. in c. cum sit. col. 3. uer. in quib. collige hoc generaliter, extra de fo. comp. ubi ponit sex notabiles declarationes in ꝓposito.

d Ruer. Generale. Adde circa istud generale, quæ no. Ang. de Are. in §. idemq; iuris. Insti, qui & quib. cau. ma. non poss.

e Poma. Hoc dicas. Vt per Fel. in c. translato, de consti.

LEX III.

1 *Delegatus non potest subdelegare.*

2 *Iurisdictio est potestas de publico introducta.*

3 *Iurisdictio dicitur a ditione, & particula iuris.*

4 *Iurisdictio continet merum, & mixtum imperium, coerctionem modicam, & simplicem iurisdictionem.*

5 *Imperiū simpliciter sumptū, est iurisdictio, q̄ officio iudicis nobili expedit.*

6 *Imperium quare dicatur merum, & quid sit merum imperium.*

7 *Imperium merum, quibus iudicibus competat præsidi Romano, & aliarū ciuitatum habentium hoc ex concessione.*

8 *Gradus sex meri imperij.*

Imperij maximi est leges condere.

Animaduertere in facinorosos homines, est maioris imperij.

Missio in carcerem facta ad pęnam, non ad custodiam, est maioris imperij.

9 *Deportare est maximi imperij.*

Causę liberales non sunt magni imperii, sed iurisdictionis.

10 *Relegare & torquere aliquem ad pęnam, est imperii parui.*

11 *Modica coerctio est imperii.*

12 *Mulcta leuis est minimi imperii.*

13 *Imperii maximi quę sunt maioris, magni, & parui. & causa absentiæ, & minus & minimum, indistincte delegantur,*

14 *Imperium mixtum quare sic dicatur.*

15 *Imperium mixtum est iurisdictio, quæ officio iudicis nobili expeditur, priuatam utilitatem respiciens.*

16 *Imperium mixtum competit, quibus competit, merum.*

17 *Imperii mixti sex sunt gradus.*

Dare veniam ętatis, Legitimare per rescriptum, Interponere authoritatē adoptioni, vel emancipationi, sunt mixti imperii maximi.

18 *Cognoscere circa sententiam ex supplicatione est mixti imperii maioris.*

19 *Causæ cognitionem plenam requirēs coerctionem realem, uel personalem, est mixti imperii magni.*

20 *Imperij mixti, & parui est quod fit cum causæ cognitione, & non continet coerctionem realem, uel personalem.*

21 *Quæ iudicis officio nobili expediuntur, & summariam cognitionem requirunt, sunt mixti imperij minoris.*

22 *Iudicis nobili officio q expediunt̄ cāæ cognitione, sunt mixti īperij minimi.*

23 *Iurisdictio stricte sumpta est, quæ officio mercenario expeditur priuatam utilitatem respiciens.*

24 *Iurisdictionis gradus sunt sex.*

Causæ liberalis status sunt maximæ iurisdictionis, & non delegantur.

25 *Maioris iurisdictionis est, quādo uigore sentētiæ latæ super aliqua actione potest veniri ad cruciationem corporis, & non delegatur.*

26 *Iurisdictionis magnæ dicitur causa, quæ ascendit summā trecentorum aureorum & delegatur propter absētiam, & ꝓpter multas occupationes.*

[a] Imperium.[a] Iurisdictio diuiditur in imperiū, & iurisdictionem. Et imperium diuiditur in merū, & mixtū imperium. h. d. Diuisio patet: qa primo ponit̄ diuisio bimembris imperij: Secundo prosequitur primū mēbrum. Tertio scm Quarto ponit, qd sit iurisdō Partes p se patent in textu. Et pone casum in terminis. Cū dictum sit ŝ. de iurisdōne in genere, quo in quot spēs diuidatur. Et dicit ꝙ in tres. s. in merum, & mixtum imperiū, & simplicem iurisdictionē, quæ sint patet in tex. & hæc est difficilis mā, q̄ non hr̄ cōiter Op. ad primum, ꝙ illa non sit bona diffinitio imperij meri, qa non conuertitur cum suo diffinitio, ergo & c. ut l. oīs diffinitio. ℨ. d̄ re. iu. & l. j. §. doli. ℨ. de dolo. Quod non cōuertat̄, aꝑ patet: qa multa sunt alia, quæ sunt meri imperij, q̄ hic nō ponunt, vt si dānare in metallū, &c. vt l. si qd erit. de of. procon. & l. libertas. § q vniuersas. ŝ. de off præsi. Solu. huius timore dici gl. j. hic, & glo. fi. hic in prin. ꝙ hic nō ponit̄ diffinitio, sed exemplum, & eodem mō posset opponi ad mixtū imperium, & [1] iurisdōnem, & eodē mō soluitur. † Op. ad fi. huius l. nā ex isto tex. vr̄ præsupponi, ꝙ iudex delegatus possit subdelegate: nam iudex delegatus habet iurisdōnem. l. j. §. qui mandatam. ŝ. tit. 3. ergo pōt subdelegare, vt hic, quod est ꝯ l. a iudice. C. de iud. Solu. Dixit glo ꝙ delegatus non habet iurisdictionem generalem, sed quandam speciem iurisdictionis. Vel hic loquitur de iurisdictione ordinaria. Pet. dicit quod delegata causa est delegabilis, & ideo dicitur esse iurisdictionis. Delegatus autem non delegat, non ex defectu causæ, ipsa enim delegabilis est, sed ex defectu personæ. Sic in causa potest constitui procurator a domino, non a procuratore, ut l.

ueque

ADDITIONES.

a Barb. Imperium. Adde Old. in c. consi. 10. ubi disputat, uenditur castrum cum iuribus, & pertinentijs suis, excepto mero & mixto imp. quid comprehendat merum & mixtum imperium.

M eno. Bell. lib. 3. suppii. c. 4. Torne. li. 12. aduers. c. 6. Couarr. li. 3. resol. c. 20.

IO. FR. RVE. Adde in materia huius l. Fely. in cap. 1. uersi. de duplici officio. ext. de off. iud.

a Pau. Hanc l. cum sua materia, reperit do. Bapt. Cac. Item circa istam materiā, & quid sit merum imperium, & quibus competat, tam de iure ciui. quam de iure can. & quæ sint illę causæ quæ sun. meri imperij, & an merū imp. possit p̄scribi aliquo tpe, uide late Ale. an possit pręscribi, & circa alia prędicta in quadam disputa. inci. Sigismundus, in 2. dub. ibi ponit an aliquæ ciuitates. Italia poterunt p̄scribere merum imp. contra imp. Item de materia huius l. vide Fel. in c. quod sedem ext. de off. ord. An autem concessa simpliciter iurisd. censeatur concessum merum & mixtum imperium, uide quę habes ad Bar. in l. j. su. e. Item de quo dictum est, an merum imp. possit præscribi, & quomodo & cuius scientia requiratur, uide tas. hic Item an possit præscribi obedientia contra supremam potestatem Principis, vide Are. in l. is qui putat, de acqui. hær. itē an reseruata Principi præscribantur, uide Fel. in c. cum contingat, de fo. comp.

2 neq;.de proc.qđ satis placet. Nunc venio †ad materiam,& ꝓ eius declaratione quæro, qđ sit iurisdō in genere sumpta? Rñ.iurisdō est ptās de iure publico introducta, &c.vt no.gl.ī l.j. s̄.e.& ibi plene dixi. Secđo quæro,†vnde dicatur iurisdō? Dicit gl.hic ꝙ dr̄ a di-
3 tione,ꝙ est ptās,& iuris,& quasi iuris ptās. Quod autē diti o sit idē qđ ptās, probatur in procem. Inst.ibi,nostræ ditioni,&c. & C.de lib.& eo.libe.l.2.† Tertio quæro, vtrum imperium merū & mix-
4 tū comprehendantur sub hoc genere,qđ est iurisdō. Quidam dīt ꝙ non,per hanc l.ponuntur.n.hic,vt spēs separatæ, iurisdō ab imperio.Gl.tenet ꝯrium,& bene,vt probatur s̄. titu.a l.j.vbi merum imperium appellat iurisdōnem.& in corpore,de defen.ciui.§.iusiurandū,in fi.& hic dum dicit, ꝙ ēt potestas appellatur. Nam potestas & iurisdō idē sūt vt dixi,& est potestas iuris,ergo est iurisdictio.Idem de mero & mixto imperio,per hunc tex.qui dicit,cui ēt iurisdō idest, sicut genus inest spēi suæ, vt l. si quid earū.§ inter emptum.de lega.2.& ibi no.Est ergo iurisdō genus.Itē q̄ro,quot species contineat sub se iurisdō prout est genus? Rñ.glo.quatuor, merum, & mixtum imperiū, coerctionē modicā, & simplicem iurisdō.& sub his oēs comprehendunt,& hoc modo diuidit Iac. de Are.& Gul.de Cu. ponit modicā coerctionē sub mero imperio,& sic ponit tres species tm̄. Certe ista nō v sit vera,nā merū,& mixtū imperiū non sunt spēs iurisdōnis immediate. Non n.iurisdictio diuiditur in merū, & mixtum imperiū.sed imperiū simpl'r sumptum diuiditur in merom & mixtum. Dic ergo s̄m Pe.ꝙ iurisdō in gñe sumpta diuidit̄ in duas spēs.s.in imperiū simpl'r sumptū,& in spēm quod est iurisdō, retinet tñ nomen gñis,vt l. j. ɉ.de adop & l.2.C.eo.ti.Itē imperium subdiuiditur ī merū, & mixtū,
5 vt hic. Videamus ergo †qd sit imperium simpl'r sumptū? Rñ.imperium est iurisdō,quæ officio iudicis nobili expedit: hoc qđ dico iurisdō,ponit̄ in diffinitione tanq̄ genus. Sequitur quæ officio nobili expeditur,hoc ponitur ad dr̄iam iurisdōnis,quę expeditur officio mercenario.qđ hoc sit verum, probat̄ in Auth. de defen.ciui.§.iusiurandū.in fi.dum dicit,de iurisdictione quæ iudicis authoritate expeditur,vt C.de peda.iudi.l.placet,& l.a.circa mediū, & qđ no.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.s̄. de offi.procon.& ideo dr̄ imperium, quia ex imperio & authoritate iudicis procedit,& non ex aliquo iure,quod resideat apud partem,& istud imperiū simpliciter sumptum, diuiditur ī merum, & mixtū,vt hic.

Videamus ergo† de mero.

Circa qđ q̄ro primo, quare dicatur merū? Rñ. vt colligo ex dictis Doct. ꝑp tria, primo merū, quasi liberum. Fuit.n.collocatū in Principē imperiū liberū nulli necessitati subiectum,vt s̄.de legi.l.Princeps.s̄.de cōsti.prin.l.1.ꝙ Imperium per Principē fuit postea communicatum aliis, vt proconsulibus,pręsidibus,& similibus, vt l.si in aliquā. in fi.s̄.de offi. procon.& l. 4. de offi. præsi. & quo ad alios est necessitatis,tñ ꝑp principalem sui originē dr̄ merum,hoc est liberum. Dices tu s̄m hoc merū imperium nō est spēs iurisdictionis : qa iurisdictio hēt necessitatem,vt no.s̄.eo.l.j. Rñ prout refertur ad Principem,non hēt necessitatem pręcisam,sed habet necessitatem honestans,qa princeps profitetur se legib.alligatū, vt l.digna vox. C.de legi. Secundo mō dr̄ merum,hoc est liberū,nō seruum, ad dr̄iam officij mercenarij,qđ seruit actioni. Nā si iudex inqritit ꝯ malefactores, libere inqrit:si accusantur malefactores,ex officio suo nobili procedit iudex,licet sit imploratum illud officium ꝑ partē. Causæ.n. criminales non expediunt̄ ꝑ actionē, sicut ciuiles, sed solū ꝑ officium iudicis imploratū,vel per accusatorem, Inst.de publ.iudi.in prin.& ɉ.videbitis,& patet hic ī tex. Tertio mō dr̄ merum,quasi non mixtū:totum n.qđ fit ex virtute meri imperii, respecit publicā vtilitatē principal'r,vt ɉ.videbitis,& patet in exēplo hic posito.
a Quæro,qd sit a merum imperium? tex.& gl.hic non ponunt diffinitionē,sed exempla. Iac.de Are.fuit ille q primo incœpit ponere diffinitionē,& dicebat sic. Merū imperiū est iurisdō seuenoris vl tionis inferendæ , publicā vtilitatē respiciens. Hæc diffinitio non placet. Nā ꝯstat ꝙ ꝯdere legē est meri imperij,vt l.j.de cōsti.prin. & l. nōn ambigit, de legi. & tñ p̄t condi lex, q̄ nō ꝯtinet seueriorē vltionē,sed aliud qđ ꝯsistit in acqrendo, vel in ꝯseruando, vt l. legis virtus.s̄.de legi. Gul.de Cug.ponit aliā diffinitionē,q̄ eadem rōne dānari posset,& iō eā non refero.Dic ergo sic s̄m Pet. Merū imperiū est iurisdō q̄ offō iudicis nobili expedit,vl' ꝑ accusationē, publicā vtilitatē respicens principal'r. Iurisdō ponit, vt gñs gñalissimum,q̄ offō iudicis nobili expedit Per hoc denotat̄ ꝙ est imperiū. Vel ꝑ accusationē hoc ponit. Pet.dubitās, ne qñ iudex ꝓcedit ꝑ accusationē,ꝓcedat offō nobili: Vñ ponit grā dubitationis tol-
b lēdæ,sed nō est necesse ponere: qa tūc offō nobili b ꝓcedit. Dixi, publicā vtilitatē respiciēs principal'r Hoc dixi ad dr̄iā mixti imperij, qđ principal'r respicit priuatā vtilitatē, vt ɉ. videbitis. Ista secda diffinitio cōprehēdit ptātē legis ꝯdendæ, & oē , qđ officio nobili
c p̄t expediri,qd est meri imperij,vt ɉ.dicā. Quæro, c †qbus iudicib'
7 cōpetat merū imperiū? Rñ qñq; aliqs p̄est alicui vniuersitati,q̄ facit prouinciā,tūc hēt merū imperiū de iure cōi,vt l.illicitas.§,qui vniuersas,s̄.de offi.psi. qñq; qs p̄est alicui vniuersitati, q̄ facit non ꝓuinciā,sed ciuitatē,& tūc de iure cōi rīr non hēt merū imperiū, nꝫ mixtū.§.iusiurandū.in fi.in Auth.de defen.ciui Quod intellige de mero & mixto imperio,vt ɉ.videbitis. Fallit ī ciuitate Romana,vt l j.§ cū vrbē.s̄. de of.p̄fe.vrb. Fallit ēt in multis aliis ciuitatib.q̄ hñt immunitatē ex ꝯcessione facta ꝑ Principē,vt in extra-
d nag.de pace Constā,Itē fallit in multis d aliis,q̄ hoc hñt ex prescriptione,vel ꝯsuetudine,vt videbitis, q̄ p̄scriptio quał'r ꝓcedat dicemus in l.more. ɉ.e.& iō hic non curo dicere qual'r p̄scribat̄. Qñq; qs p̄est alicui vniuersitati.q̄ non facit ciuitatē.sed castrū,seu municipiū,tunc si illud castrū subsit alii ciuitati, nullā iurisdōnē hēt,vt l.q ex vico ad munici & l.4. C.de nani.libe. & d epis & cle. nulli. Si vero nulli ciuitati subesset,tūc hēt eandē iurisdōnē,quā defensor ciuitatis. Hoc apparet ex ordine titulorū positorū in C. nā primo ponit̄ de offō rectoris ꝓuinciæ. Secđo de offō p̄fecti. Tertio de defensore ciuitatis. Quarto d magistratu municipiū,hoc est d rectorib.illorū municipiorū. Et vide, qđ dicit ibi Azo in sum. Qñq; p̄est alicui vniuersitati,q̄ non facit prouinciā, ciuitatē, vel castrū, & tūc non hēt iurisdōnē,seu merū imperiū. C.de iuris.om.iu.i.fi. fallit in Doctore,q hēt merū imperiū ī scholares,vt in auth habita.C.ne fil.ꝑ patre,licet de facto nō seruet̄ †Quæro exēpla de me-
8 ro imperio,an possit de legari? ad hoc videndū, diuido merū imperiū sex modis. Quoddā est imperiū maximū,quoddam maius, quoddā magnū,quoddā paruū, quoddā min', quoddā minimū.
e Imperiū maximū e est hēre ptātē ꝯdendi legē gñalē, qđ ꝯpetit soli Principi, & senatui,vt l.1.de ꝯst. prin.& l.non ambigit. ff.d legi.& ēt p̄fecto ꝑto.vt l.normā.aū formā.C.de of.p̄fe.ꝑto. Secđo est imperiū merū maius , vt hēre ptāte aīaduertēdi in facinorosos hoīes, vt hi.c Quod dicit,aīaduertendi.intelligo de aīaduersione.ꝑ quā vita admittit̄ in totū,vel si membrū abscindat̄.hoc vult dicere hic gl. ʒ.dū dīt,totū corpus,vel partē,ꝑbat̄.C.de of.eius q vi. alte.l.2.in gl.in Auth.de colla.§.ad hoc id prohibemus dixi plene de publi.iudi.l.2. Idē si adimat̄ vita ciuilis,vt qa ꝑdat libertatē,d.§.q vniuersis.hoc ēt tenet gl.hic.Sed iuxta hoc q̄ro, an missio in carcerē sit de illo mero imperio maiori? Rñ. Aut missio ī carcerē fit ad custodiā,donec de maleficio inquirat̄, & non est de mero imperio, qa minorib. magistratib. & defensoribus cōpetit , vt in Auth.de dfen.ciui.§.& indicare,& l.diuus Pius. ɉ.de fer.fug. Si vero fiet ad pœnā, vt si aliquis dānaretur ad perpetuū carcerē , vt fit ꝑ iudices ecclesiasticos, seu spūales de iure canonico, licet de iure ciuili nō dēat fieri.l.aut damnū.§ solēt. ɉ.de pœnis,& tunc esset meri imperij,qa æquiparat̄ damnatio in metallū.d.§.solent. & §.fi.& melius in §.inter,& hoc tenet Inn.in c.qual'r,& qñ.de acc. & tenui in l. 2.
9 ver.q̄ro aliquis. ɉ.de iu. †Tertio est imperiū magnū, vt qñ ꝑditur ciuitas tm̄,vt ꝑ deportationem. Et ita tenet gl.hic.facit l.edicto.§. rei aūt capitalis. ɉ.de bo.pos.facit l.sed & si quis.§.rei capitalis. ɉ.si quis cau.cū simi. Circa hoc q̄ro,vtrū cāæ liberales dicātur de mero imperio. Quod vr̄:quia qñq;ꝑ eas ꝑditur ciuitas & libertas. Facit l.pe.in fi.C.de peda. iu. Cōtrariū dico, qa illæ expediūtur iure actionis cōpetentis parti Itē of.iu.mercenario qđ respicit priuatā
10 vtilitatē. Itē cōmodū partis,& sic est iurisdōnis,vt ɉ.dicā. †Quarto est imperiū paruū,vt relegare aliquē & illud est meri imperij, vt no.gl.C.de sen.l.nulli.& Inst.quib.mod.ius.pa.po.sol.§.relegati.licet qdā de hoc dubet merum, vt Spe. in hoc tit.ver.qd relegatis.& tñ ista est veritas,qa expedimt off.iu.nobili, & respicit publicā vtilitatē. Sed qa nō est meri imperij magni, p̄t sup eo.sniā ferri in absentē,& cā agitati ꝑ procuratorē,vt l.pe.§.ad crimē,de publ.iu.& l.seruū quoq;.§.publice. ɉ.de proc.& l.absentē. ɉ. de pæn. De isto eodē imperio,puto ꝙ sit oīs pæna,ꝑ quā corpus alicuius acriter affligit̄,vt l.si qd erit,s̄.de of.ꝓcō. Et iō dico, ꝙ si aliqs torq̄ret ad pænā,esset istius meri imperij. Sed si torq̄ret ad inuestigationē, tūc eēt possibile,ꝙ eēt de iurisdōne,qa sic expediret iudicis offō mercenario,vt ī Auth.de testibus. §.si vero ignon. facit qđ tetigi s̄.l.prox.& ɉ. dicā.† Quinto est merū imperiū minus, vt modica coerctio corporis,& ista cōpetit oībus magistratibus,vt s̄,e.l. magistratibus,& in Auth.de desen.ciui.§ audient. Habent.n. cognitionem

ADDITIONES.

a Barb. Quæro quid sit. No.diffinitionē meri imp.eñ Ang.fuit hic ī noua opi.vide licet,ꝙ merū imperiū diffinitur hic a iuris̄c.& miratur de antiquis,q ad hoc nō aduerterunt,vide eum oino,licet Rayn.contra teneat: Bald. vero contra,qa imo expedit ponere ꝑ accusationē,cū aliud sit iudicis officium,aliud sit accusatio. Ruer. Adde ꝙ diffinitionem Bar.seq. Doct.communiter,vt no.iaf.hic,col.6.
b Ruer. Quia tunc officio nobili. Aduerte dum Bar. hic vult, ꝙ quādo proceditur in criminalibus ꝑ viā accusationis,adhuc dicitur procedi officio iudicis nobili, ꝙ ipse videtur tenere CONTRARIVM in l.iudex postquam,circa prin. inf.de iud.sed Alc.hic saluat Bar.ab ista contrarietate,ꝙ ibi loquitur de officio iudicis mercenario,quod exercetur in accusationibus criminalibus circa dilationes dādas & si. sed hic loquitur de officio circa institutionem accusationis factæ per accusatorem,in qua petitur ꝙ iudex condemnet.
c Pom. Quęro. Istam doc.posuit Bar.in l.3.inf.de dam.infe.& adde Bar.cons.189. in princ.incip.quæritur.
d Barb. Itē fallit ī multis. An ex cōsuetudine det̄ imperiū,licet det̄ iurisdō, vt l.vi ros. C.de diuer.off.li.12.& l 1.C.de eman.li nō tñ datur imperiū, vide glo.elegantē in Auth.de defen.ci.§.& iudicare,& an præscr.vide Inn.ī c. dilecto.vers. sed opponens.de off. Arch.q elegāter dicit,p̄scripto iure cōdemnādi, non vr̄ p̄scriptū ius absoluendi,licet contra teneant hic Bal.& Ang. Et an ex cōsuetudine detur iurisdictio priuato,vide qđ singulariter dicit Ange.in l.ea lege.de leg.
e Barb. Imperium maximum. Hinc est,quod si datur ciuitas alicui,non videtur data licentia condendi leges, vel statutum,secundum Ang.hic,quod no.& vide casum valde mirabilem in l.ad bestias.inf.de pœ.quod tene menti.

tionē leniū crīnū. Facit de ac.l.lenia.& hoc ꝙ sit meri īperij,appa ret,qa of.iu.nobili expedit,& respicit publicā vtilitatē. Nō ē ergo verū qd dt gl.& Ia.d Are.ꝙ modica coerctio sit spēs p se distīcta a mero īperio. Differūt.n.tm̄ fm plꝰ, & minꝰ, & sic ñ differūt spē. 13 l.fi. J.d fun.īst.† Est sextū īpiū minimū, vt l.leuis mulcta,& l.fi.C. d mo.mulct. J.ti.2.l.j.cū ibi no.& C.de spor.l.2. Cōtra pdicta facit s.ti.2.l.j.ī fi.vbi dr ꝙ modica coerctio ñ ē merū īperiū. Sd rñde,& dic,ꝙ ibi ñ loqr d modica coerctiōe,q̄ fiat ad vindictā maleficij, sed d qdā coerctiōe verbali,q̄ fit of.iu.mercenario, ad expedōnē iudic,vt s.dixi l.pxi. Quæro, vtrū merū īperiū possit delegari? Rñ merū īpiū, maximū, maiꝰ, magnū,& paruū, ñ pñt delegari, nisi ex cā absentiæ,vt l.solēt,ī pri.s.d of.pcō.& s.ti.2.l.j. Minꝰ aūt, & minimū videt posse delegari,qa ǫpetūt iure magratus,ergo &c.vt l.j s.ti.2.

14 **Expeditus de mero.** Venio † ad mixtū īperiū & q̄ro, q̄re dicat mixtū? Gl.i.iubere. J.e.vr̄ dicer ꝙ sicut participiū partē capita noie, ptē a verbo,sic mixtū īperiū partē capit a mero īperio, pte a iurisdō-ne,a mero īperio,vt ñ possit delegari,a iurisdōne,qa ǫsistit ī ǫmō pecuniario. Et fm hūc tex.q dt,mixtū īperiū, cui ēt iurisdō ioest, dicter exponi,ꝙ ei inest iurisdō,hoc est qualitas iurisdōnis, qa ǫsistit in cōmodo pecuniario.& ita exponit Iac.de Are.qd satis pcedit. Tu dic melius,ꝙ iō dr̄ mixtū,qa capit a mero īperio,hoc est, q iudicis offō nobili expedit,& hoc est melius dicere, q̄ illud qd dr gl.ꝙ demādari nō possit. Nā qñq; merū imperiū demandat, vt dixi,qñq; mixtū,vt J dicā: a iurisdōne vero capit, quia respicit priuatā vtilitatē, vt patet in exēplis positis ī text.vt s.e.l.j. Et hoc ē melius dicere, quā ꝙ dicit gl.s.ꝙ ǫsistit ī ǫmodo pecuniario. Nā qñq; ēt merū imperiū ǫsistit in pecuniario ǫmodo,vt in pœnis,& mulctis. Itē qñq; mixtū imperiū ñ ǫsistit ī pecuniario ǫ mō, vt ī datione tutoris q̄ dat psone,nō solū pr̄imonio,seu rebus. Quæro b ergo, qd est mixtū īperiū. Ia.de Are.posuit vnā suā diffinitionē 15 & Gul.aliā,qd nō placet,vt s.e.l.j. Dic †ergo fm Per. mixtū īperiū est iurisdō q̄ off.iu.nobili expedit,priuatā vtilitatē respiciens. Per hoc,ꝙ dico,priuatā vtilitatē respiciēs,differt a mero imperio. Per aliā partē.s.ex eo ꝙ dico.offi.iu.nobili,differt a iurisdōne, vt dixi ī mero imperio.hoc ꝙ dr̄ de priuata vtilitate,pbat exēplo hic posi 16 to,& l.nec qcq̄,§.vbi decretū.s.d of.pcō. †Quæro,qb.ǫpetit mixtū īperiū? Rñ illis,qb.dixi ǫpetere merū īperiū,& ñ alijs, vt d.§.in fi radū,ī fi.d defen.ciui.qd ītellige d mixto īperio magno,d alijs 17 J dicā. Quæro,quot sunt gradus istius mixti īperij? Rñ.sex,sicut ī mero. Est.n.qddā mixtū maximū,qd ñ pt expediri nisi p solū Pricipē,vt dare veniā ætatis īpetrāti,vt C.d his q ve.æta.impe.l.2. Interponere authoritatē arrogationi,vt l.2.d adop. & ī emācipatione infantis,vt l.fin.C.de emā.li. Et in lītimatione p rescriptū,vt in Auth.q.mo.na.effi.sui.§ illud.& §.pen.& ibi no.oīa ista expediūt of.iu.nobili,& respiciūt priuatā vtilitatē,ergo sunt mixti imperij. 18 Scdo ē mixtū imperiū maius,vt cognoscere circa sniam ex supplicatione,q̄ ǫpetit soli Principi,& pfecto ptorio,vt ī auth. q̄ supplicatio.C.de pci.īp.offe.l.j.C.de off.pt. Tertio ē mixtū īperium magnū,vt illud,ꝙ reqrit plenā cāæ cognōnē,& coerctionē realē, vel psonalē,vt in dāda rest.in inte. & in missione ī possessionē ex scdo decreto,& sīli,vt ī expellēdo quē de possessione re ipsa. ista ñ ǫpetūt iure magistratus,vt l.ea q̄.§.magistratib. J.ad Muni.nec pñt d mādari, vt J.e.l.iubere. Fallit fauore minorū,qñ petit restō, 19 vt l.fi.C.vbi & apud quē.† Quarto ē mixtū īperiū paruū,vt illud, qr fit cū plena cāæ cognōne,licet nō hēat coerctionē realē, vel psonalē,vt dare bo.pos.q̄ tribuit ius,pnūciare de mittēdo in possessionē ex j.decr.interponere authoritatē in alienanoib. & transactionib.alimētorū,& ista sīlr ñ ǫpetūt magistra.vt d.l.ea q̄.§.magistrat.nec pñt dlegari,vt J.l.px.& d dā.inf.l.3.§ duas.& s.de off. pcō.l.nec qcq̄ §.vbi d cretū.& J.de re iu.l.oīa q̄cūq;. Fallit ī datio ne tutorū fauore pupilli,vt s.e.l j.cū ibi no. & qiū ad missionē in 20 possessionē,expediā plenius in l.px.† Quinto ē mixtū īperiū minus,vt q̄ iudicis of.nobili expediunt, & sūmariā cognitionē requirūt,& ista pñt dmādari,vt s.ti.2.l.cognitio. §.vt possessio bonorū. 21 †Sexto ē mixtū īperiū minimū,vt q̄ expediunt of.iu.nobili,absq; cāæ cognōne,vt iterponere authoritatē manumissioni, & emancipationi,& ista ǫpetūt cuilibet magratui,vt ī Auth.d defen.ciu. §.nulla.& pñt demādari,vt no.s.ti.2.l.j.ī pri.gl.2. Qd āt dixi,ꝙ nō 2 pñt dmādari īperiū mixtū,ītellige,nisi ī cā absētiæ,vt l.j.s.ti.2.& ni si Pricipe,q est solutꝰ leg. Venio ad tertiū.s.ad iurisdōnē. Et † q̄ro primo,qd ē iurisdō stricte sūpta? Rñdeo ꝙ ē iurisdō q̄ of.iu. mercenario expedit,priuatā vtilitatē respiciēs. Per hoc,ꝙ dico,off.iu. mercenario,differt a mero,& mixto īperio,vt ex pdictis p3. Qd priuatā vtilitatē respiciat,p3,qa qlibet petit iure actiōis,ꝙ sibi de 23 bet. †Quæro,quot sūt gradꝰ iurisdōnis? Rñ.sex,sicut dixi ī mero & mixto īpio. Quedā.n.ē iurisdō maxima, ī qua vertit res maxima pīudicij,vt cāæ liberales,& statꝰ,vt ingenuitatis,& libertinitatis,q iure actiōis expediunt,vt Inst.d act.§.pīudiciales. Iō dñt d iurisdōe,& ē spēs distincta ab alijs,q̄ expediunt off.iu.vt l.placet.C. d peda.iud.& qa maxima ñ pñt dlegari,& p magnos iudices dēt explicari,vt d.l.placet ꝙ itellige,vt ibi no.& dicā J.d pe.hæ. l.si qx 24 libertatē.§.plane.† Scda est iuris.maior,vt ī casib.in qb.ex vigore litigare sup aliqua actiōe,pt veniri ad cruciationē corpis,vt si qs ñ pt soluere,luat ī corpus,vt l.qcūq;.C.d ser.fu.& J.de iniu.l.si qs iniuriā. Et ista puto ēt ꝙ ñ possit delegari,qa coerctio,in corpꝰ nō 25 trāsit in iudicē delegatū,vt s.l.prox.† Tertia est iurisdō magna, vt q̄ ascēdit sūmā trecentorū aureorū, ista ñ ǫpetit nisi ī maioribus magistratib.vt in Auth.d defen.ciu.§.& iudicare,& ista cā ñ pōt delegari nisi ex duab.ca. Primo pp absētiā,ar.eiꝰ qd dixi tibi s.de mero & mixto imp. Scdo pp multas occupationes,vt C. d peda. iud.l.placet.circa prin.qd ñ eēt ī mero & mixto īpe.vt ibi dū loqt d his q̄ expediunt iu.off. Quarta ē iurisdō pua, vt illa q̄ ē J trecentos aureos,vt d.§.& iudicare,& ista īdistincte pt dlegari,ut & hac l.ī fi. Quinta ē iurisdō minor. Sexta ē iurisdō minima, vt illa q̄ ǫsistit ī causis cētū aureorū, & J ī qb.si ordo iudiciariꝰ obseruaret, plꝰ eēt dāni,q̄ emolumēti,& plꝰ expēderet, q̄ hēret, & istæ pñt dlegari,& ī his sūmatī pcedit,vt ī Auth.de man.princ. § si tibi.als eēt dānū cognosci,ut C.d sen.auth.nisi breuiores,& ī Auth.d iu. §.ne āt. Facit de exac.trib.l.mediterraneæ,& qd ibi dixi. Vltimo scias,ꝙ qdā faciūt aliā dist.iurisd. s.ꝙ alia sit volūtaria, alia ǫtētiosa,q̄ pbat ī l.2.d off.pc.sed ī veritate l hac mā ñ ǫgruit,qa volūtaria,& ǫtētiosa dr̄ respectu partiū:nos āt tractamus hic de iurisd.respectu iudicis. Alij,vt Spe.in hoc ti.ī prin.distinguit.iurisd.alia ordinaria, alia delegata. Sed ista ñ ē bona distō, qa iurisdō delegata nō differt ab ordinaria,sed ē una & eadē, licet exercitiū sit diuersum,qa delegatus exercet iuris.delegātis, vt s.ti.2.l.j.§. q mādatā.

ADDITIONES.

a Rue. Minus. Vide ergo Barto.ꝙ modica coerctio corporalis possit delegari, & in hoc Doc.no.ipsum sibimet CONTRARIVM,quia tenet contrariū in l.2.dū vult, ꝙ coerctio corporalis non transit in delegatū,& idem tenet in l.magistratibus. inf.eo.ti. Ale.hic col.5,concordat opin.& dictum Bart.hic procedit quo ad publicam vtilitatem,vt iudex delegatus possit coercere corporaliter. Sed alia opin. procedat quo ad priuatam vtilitatem vt non possit.& sic in eum non transit modica coerctio corporalis.aliam sol. Fulg.in d.l.magistratibus.refert Ale.hic,licet non approbet,& d.Ias.hic col.16 facta mentione de ista contrarietate Bar.simpliciter tenet opi. Bar.hic,ꝙ in delegatum transeat modica coerctio corporalis.

b Barb. Quæro ergo. Tene menti consilium Aug qui dicit ꝙ mixtura transit in diuersam speciem a componentib.vnde si statutum loquitur de interlocutoria, & est data sententia super causa summaria, dicitur sententia mixta, & non mere diffinitiua,nec mere interlocutoria,videas eum omnino.

LEX IIII.

1 *Pronunciatio,& missio in possessionem est mixti Imperij, sed pronūciatio mixti imperij minoris,& delegatur.*
Missio in possessionem est superioris gradus,& non delegatur.
2 *Decretum secundum.i.quod res ipsa, in qua fit missio in possessionem, adiudicatur misso,solum interponitur in causa damni infecti, in alijs causis non adiudicatur,sed venditur.*
3 *Decreti primi interpositio,qualiter sit mixti imperii.*
4 *Bonorum dare possess.est mixti imperii,& quando possit delegari.*
5 *Remedia prætoris circa cautionem dāni infecti,quot sunt,& qualiter prætoria stipulatio cognoscatur, remissiue.*

a **Iubere cauere.** a Iuber ꝙ caueat. Itē mittere ī possessionē,sūt mixti īperij.h.d. Ista lex est diuisibilis ī gl.suis. Ad declōnē huiꝰ l.dētis scire, ꝙ legiī duob.mo. ī gl.pricipali. Primo ꝙ ponātur hæc duo,tanq̄ separata,iubere cauere,hoc ē unū. In possessionē mittere.hoc est aliud. Scdo mō legit,ꝙ hæc duo sī iugant,& ambo sī iūcta sunt mixti īperij. Itē i. lec.subdiuidit ī duas le.qa fm primā,qd hic dr̄ ī possessionē mittere,ītelīr ex j.dec.fm scdam,ītelīr ī possessionē mittere,ex 2.decre. Anteq̄ ueniā ad ǫria,dclaremꝰ tex. Et primo q̄rit,d qua prætoria stiplone hic loqt.gl. hic dr d stiplone dā.if.qd latis placet. Tñ puto,ꝙ gnālr intelligat de qualibet stiplone,q̄ petit off.iu.nobili. Est.n.mixti imperij,cū priuatā utilitatē respiciat. Scdo q̄ro,d qua missione ī possessionē loqtur hic. Rñ gl.de missione in possessionē ex alia cā,q̄ dāni inf. Et h.d.timore cuiusdā ǫrij,ut uidebitis J. Tu ītellige gnālr: vt iacet,ex quacūq;cā fiat missio ex j.& 2.dc.vt J dicā. Tertio q̄ro,qd uult dicere tex.ꝙ magis est īperij,q̄ iurisdictionis. Dicit gl.ꝙ istud,magis,dr̄ cōparatiue, ñ electiue.q.d.q̄dā hēt ab īperio,q̄dā a iurisdōne,ut in gl. Tu potes accipere ēt electiue.q.d.īperij est,nō iurisdōnis,imperij dico.s.mixti,cū imperiū diuidat ī merū,& mixtū,ut dixi s.l.px. Expeditus de j.parte gl.q̄ respicit tex.uenio ad scdā.s.ad ǫria,& op.s.tit.2.l.cognitio.§.ut possessio bonorū. Dicit gl. Solue ut ibi, qa loquit de pnūciatione de mittēdo,q̄ expedit ī summaria cognitione, & sic ē iurisdōnis. Idē sentit gl.s.e.l.j. Habuerūt.n.glossatores nō multū p incōueniēti, q̄ cāæ mixti īperij delegent. Tu dic fm Modernos,ꝙ ēt ibi loquit de mixto īperio,sicut hic,sed est mixti īperij minoris,& iō pt delegari. b Hæc ē mixti īperij,superioris gradꝰ,fm Mod.subaudi,& iō delegat,ut dixi s.l.px. Scdo op.in Auth.de exhi.& ītro.re.§.siue ro.ubi missio ī possessionē,ǫpetit delegato. Soluit gl.ꝙ ibi intelīr in delegato principis & bñ. Tertio op. J.de dā.infe.l.4.§.duas.ubi missio

ADDITIONES.

a Paris. Iubere cauere. Circa materiam huius vide Bapt.Caccialup. qui bene examinat in sua repet.

b Ruer. Potest delegari. Et idem tenet in vlt.col.inf.ead.l. sed CONTRARIVM tenet in l.nec quicquam.§.vbi decretum.in vlt.col.sup.de offi.procons.& in l.3. §.1.inf.de dam.inf & hanc contrarietatem no.Ias.hic,col.4. ad quam dicit nullum hucusque aduertisse,& cum Bar.in iurib.contrarijs tenent Angel.in d.§.duas bonorum,& Ale.hic.

missio in possessionē delegatur, ergo nō est mixti imperij. Huius timore est hic variatio lecturarum, vt s. dixi. Sol. ibi spāle. q d gl. ī illo casu missio in poss. n̄ est mixti imperij, & pp hoc gl intellexit in possessionem mittere ex alia cā, qūam dam. inf. Sed cōtra hoc ista iur. si iubere, q caueat ex cā dā. inf. est mixti imperij, vt ī prin. huius l. & ī prin. gl. multo magis missio ī po. qd̄ est grauius. Ad hoc tn̄ dicit gl. q hic intelligit de tali iussu, q importet, & inferat necessitatem. Concludit ergo s̄m hāc lec. sic. iubere q caueatur ex cā dam inf. ita q inferat necessitas, est mixti imperij; mittere in pos. ex cā dā inf. simplr, non cogendo resistentē remedijs p̄toris, non est mixti imperij, vt in cōtrario: sed mittere in posses. ex alia cā, q̄ dāni infecti, est mixti imperij. Ista lec. nō placet, qa hæc lex simplr loqt de missione ī possessionē ex oī cā, neq; restringit se magis ad vnā, quā ad aliā. Præterea mittere in possessionē ex cā damni infe. est mixti imperij, vt j. dicam. Et iō gl. legit hanc l. secundo modo, vt qd̄ dicit, in possessionē mittere, intelligatur ex scḋo decreto, & ē mixti imperij. Et s̄m istā concludit sic: iubere q caueat ex cā dā. infe. ita q inferatur necessitas, est mixti imperij. Itē mittere in possessionē ex scḋo decreto indistincte, est mixti imperij, vt hic, non aūt mittere in pos. ex primo, vt l. cōtra. Istā lect. reprehendit glo. & bene, per l. ea q̄. §. ex magistratib. j. ad mun. vbi loquit de missione ex primo decreto, & dicit, qd̄ est mixti imperij. Et quod intelligatur in primo decreto, patet, qa s̄m decretū nō interponit nisi in cā damni infecti, vt j. declarabo. Et bene dicit, qa ibi nō potest intelligi in missione ex 2. decreto. Propter hoc glo. recedit ab ista lec. & legit tertio mō. s. q ista duo ponunt in vnum. s. hoc totum, iubere cauere, & mittere in pos. est mixti imperij. Cōtrariū loqt de vno tantū, q non est mixti imperij, & sic transit. Ista lec. nō est vera, qa iussus de cauendo, & missio in poss. expediunt of. iu. nobili, & respiciūt priuatā vtilitatē, ergo quodlibet per se, est mixti imperij. Quali ergo conueniunt? Dic br̄, q missio in poss. re ipsa est mixti imperij, vt hic, & ibi, unde cōcordant in vno: tn̄ est ibi spāle, quia delegatur, licet mixti imperij sit, & hoc qa cā illa celeritatē desiderat. Vn̄ prima sol. gl. q̄ dicit ibi esse spāle, illa est vera intelligendo, vt dixi. † Habes ergo ex p̄dictis q pronunciatio, & missio in pos. ip est mixti imperij, sed pronunciatio est mixti imperij minoris gradus, vn̄ pōt delegari: Missio in pos. est mixti imperij superioris gradus, vnde nō p̄t delegari, nisi in cā dam infe. † Quæro, qd vult adicere gl. qd̄ 2 decretū non interponit in cā dam. inf. † cum videamus quotidie, q in oīb. alijs causis interponat? Rn̄. 2. decretū hoc est, qd̄ res ipsa in qua facta ē missio, adiudicetur misso, nō interponit, nisi in cā damni infecti, & in cā noxali, vt l. 2. si ex nox. cau. aga. j. & l. & generaliter. in fi. j. de nox. & in actione de peculio, vt l. ędium. j. de pecu. In alijs causis non adiudicat res ipsa, sed vendit, vt l. Fulcinius. § 1. qui. ex cau. ī pos. ea. Vnde l. ea q̄. §. magistratib. q̄ loqtur de missione in pos. ex alijs causis, nō p̄ōt intelligi ex 2. decreto, qa in alijs causis non interponit s̄m decretū mittendo in pos. sed vendendo. Quæro extra glo. qn̄o hoc q missio in pos. ex primo decreto est mixti imperij, nōne hoc expedit of. iu. mercenario deseruiente actioni propositæ, vt tædio affectus veniat risurus, vt l. is cui in prin. vt in pos. leg. Præterea ex offō mercenario magr̄atus minores p̄nt mulctare, vt l. 1. j. si 2. & l. fi. s. si a Et p̄ hr̄ psonā capere, vt ī Auth. de exhi. & intr. re. § si vero. & dixi s. e. l. 2. Quare non p̄t mittere ī pos. ex primo decreto? Verius est ista. Primū decretū, qd̄ sit sufficiens præambulū perueniendi ad s̄m, interponit ex of. iu. nobili, & est inductū ex nouo edicto, vt l. Fulcini⁹. §. j. qb. ex cau. in pos. ea. Dicit. n. p̄tor, Bona latitātis possideri iubeo. Vn̄ hoc nō fit ex uirtute primæ actionis, sed ex virtute nouæ cōcessionis factæ p prætorē. Puto tn̄ q si magistratus uellet grauare partē capiēdo pignora, ut ueniret in iudiciū, & sīta, q hoc posset ex offō mercenario. Hoc tn̄ non esset sufficiēs, ut p hoc ueniret ad s̄m decr. Illud. n. oportet, ut expediatur off. iu. nobili, qd̄ non cōpetit magr̄atib. minorib. ut in Auth. de defen. ci ui. § iusiurandū in fi. Dices tu. Si hoc fit ex off. iud. nobili, ergo cū petitur fieri missio ex secundo decreto, debebit dari libellus, sicut cū petitur in int. rest. ut e. ti. de off. iud. c. fi. Rn̄. Istud officium implorat super eo, quod est notū & liquidatū in iudicio, s. pp contumaciā, iō summarie expeditur, nec est necessarius libellus, sicuti cū petitur executio iudicati, quā puto peo ex off. iud. nobili, inducto ex edicto p̄toris, posito in l. 4. § ait. j. de re iud. dum dicit, condemnatū soluere cogā. Et ideo delegatus non exequit suā sniam, qd dic, ut l. a diuo Pio. j. de re iud. † Itē quærit gl. hęc lex loquit de missione in pos. bo. & sic mittitur in pos bo. Quæro, qd qn̄ conceditur bo. pos. Rn̄. Quicquid gl. dicat s. eo. l. j. dare bo. pos. est mixti imperij, qa expedit iu. of. nobili, & respicit priuatā utilitatem, tn̄ qn̄q; potest demandari, qn̄q; non, utputa, qn̄ non tribuit ius, quia expeditur habita summaria cognitione, & non habita plenaria causæ cognitione, qa ē mixti imperij minoris, & iō pōt delegari, alias secus, ut s. eo l. j. † Vltimo, qa ista l. s̄m gl. tractat de cautione damni infecti, & de missione in pos. quæro quot sunt remedia p̄toris circa cautionē damni infecti. Dic, ut l. 4. §. duas. j. d. dam. inf. vbi no. decem remedia. Secundo deberemus uidere qualiter cognoscatur prætoria stip. fo ab alijs. Dic ut l. stipulationū. j. de uerb. obl. Semper tn̄ intelligo hanc. l. in his quæ off. iud. nobili interponuntur, alias non essent mixti imperij, nec procederet hæc lex.

ADDITIONES.

a Ang. Bar. Quæro quid vult. Et non habes text. loquentem de primo decreto sec. Ang. nisi in l. si finita. §. Iul. de dam. inf.

† Clau. Damni infecti. Vide in oppositum tex. quem ad hoc pondera, in l. 3. §. genera. ver. quod autem. ibi, rei seruandæ, & c. inf. de acq. pos.

LEX V.

1 *Mores antiquorum sunt seruandi.*
2 *Qui habet iurisd. suo iure, delegat, qui alieno iure, non delegat, & qualiter quis dicatur habere suo iure. nu. 4.*
3 *Mandatum re integra morte mandantis finitur.*
5 *Confirmans, quando dicatur dare.*
6 *Mandatum factum auncis de mittendo in poss. non extinguitur morte iud.*
7 *Delegatio facta a Principe, morte Principis extinguitur.*
8 *Princeps concedens iurisdictionem, an in dubio videatur concedere ordinariam, vel delegatam.*
9 *Iurisdictionem ordinariam dant lex, Princeps, consuetudo, populus, vniuersitas, & similia.*
10 *Iurisdictionem delegatam, quis concedit.*
11 *Delegatus ad vniuersitatem causarum, vnam delegare potest.*
Delegatus ad vnam causam, potest vnum articulum delegare.
Delegatus ad vnam causam etiam lite contest. illam non delegat.
Ordinarius aduocando causam ad se, potest delegatum reuocare.
12 *Delegatus pōt delegare, quādo in delegatione dicitur, quod possit delegare.*
13 *Licentia dandi iudicem, est iurisdictionis.*
Citatione sola res desinit esse integra, ad hoc vt iurisdictio delegati non extinguatur morte mandantis.
Iudicium incipit a citatione.
14 *Causa si plures sunt commissæ, & in vna incepit delegatus, an morte mandantis extinguatur iurisdictio.*
15 *Delegante remoto, ita extinguitur iurisdictio delegati, sicut eius morte.*
16 *Delegato excommunicato, non extinguitur delegati iurisdictio.*
17 *Morte delegantis extinguitur delegatio, non tanquam reuocata, sed tanquam quod voluntas cesset.*
18 *Delegati acta, ignorantis mortem delegantis non tenent.*
19 *Morte delegati, an extinguat iurisdictio, vel qn̄o transeat in successorem.*

a **More maiorum.** a Qui hēt iurisdictionem ī sua psona residētē, pōt delegare, aīs secus, & morte delegantis in re integra extinguitur delegatio. h. d. cū l. seq. Diuide, quia primo ponit duo dicta, ex qb. cōcludit unū tacite, qd̄ principaliter intēdit probare. Scḋo illud probat alia ratione. Tertio ex prædictis infert unā aliā concl. Quarto illam illationē probat per simile. Secunda in l. & quia. Tertia ibi, ideoque. Quarta ibi, sicut reliquis. Quæritur, utrū delegatus possit subdelegare? Ad hoc respondeo quod de more antiquorum inductū ē, q ille qui habet iurisd. suo iure, possit delegare, nō qui alieno. Sed delegatus habet iurisd. alieno iure, ergo delegatus non subdelegat. Instat quærens, est ne alia ratio ad hoc probandum? Respon. Iurisconsultus, probo a sufficiēti partium enumeratione. ille potest delegare, qui habet iurisd. a Principe, uel a lege, sed delegatus non habet a Principe, uel a lege, ergo delegatus non subdelegat. licet enim l. confirmet iurisd. delegatam, nō tamen dat ita, quod principaliter fundetur ī psona delegati. h. d. Sequitur uer. ideoq;. 1 † No. 1. quod mores antiquorum seruandi sunt, ut C. de test. l. testamenta. 2 † Secundo no. duas regulas, unam affirmatiuam, quod ille potest delegare, qui habet iurisd. suo iure. Aliam negatiuam, quod ille non potest delegare, qui habet iurisd. alieno iure. Item b no. in l. & quia, quod qui confirmat, non dat. Vlt. no. b q. mandatum morte mandantis re integra finitur. c Venio ad apparatum, 3 c & opp. ex primo dicto huius l. more, sequuntur duæ falsæ p̄itiones. Nā Princeps hēt iurisdi. alterius cōcessione. s. bn̄ficio populi, ut l. 1. s. de cōst. prin. Itē quilibet ordinarius hēt bn̄ficio Principis, ergo non

ADDITIONES.

a Paris. More maiorum. Circa hanc l. vide etiam omnino Io. Bapt. Caccialup. vide quæ habes ad Bar. in l. 1. sup. de offi. eius, cui man. est iurisd.

Menoc. Bello. lib. 1. supputat. cap. 15. Vacon. lib. 6. declaratio 14.

b Vltimo no. Adde dum in isto text. traditur regula, quod equiparant mandatum pcuratoris, & mandatū delegati, vide octo casus p Fel. in c. relatum, de off. dele.

c Finitur. Adde inquātū do. Ial. in 4. limita. ponit an mādatū extinguat morte subdelegantis, cū primus delegans est viuus, qd̄ cōsuluit Fed. consi. 203. & cū Papa mādat executori si ita inuenerit, prouideat, mortuo Papa, nō expirat re integra, sec. Rota dec. 419. in nouis, de off. del. & dū in septimo no. parificat mādatū pcuratoris, et delegati, vide qd̄ voluit Rota decis. 412. de pcu. et inq̄tū in 3. p. gl. dicit, quod si format excōicationē latā ab ipso, quod eps p̄t absoluere. vide Cal. consi. 1. de off. dele. vbi voluit qd̄ delegatus non p̄t elapso anno, excōicatum ab ipso absoluere, licet non appellauerit, vel appellationem non sit prosecutus, et inquantū ponit q qui cōfirmat, dat, qn̄ actus est nullus, et apparet de certa scia Principis, adde Abb. consi. 62. 2. lib. Abb. consi. 208. et quod princeps confirmando priuilegia, non censeatur confirmare iniusta, voluit Bal. consi. 336. 2. lib. et inquantum etiam ponit, quod delegatus non possit supplere defectum solennitatus omissæ, adde Abb. consi. 18. Et inquantum ponit, quod si Princeps scribit ordinario, authoritate nostra facias, quod censetur delegatus, adde Rom. cōs. 284. videbitis, quod illa verba non alterant iurisdictionem.

Ruer. Adde, an confirmans videatur dare, vltra Do. tas. hic late per Fel. in c. inter dilectos, col. 9. ver. in gl. in verbo, confirmari, vbi ponit reg. cum fal. et mltas, cōtra dan. extra de fi. instru.

non delegat, quod est falsum, vt l. imperiũ. io fi. ff. eo. Sol. dr gl. qd hic dr, alieno beneficio, intellige. hoĩs, sed princeps hẽt a lege facta p populũ, alij magistratus hñt a principe, q est lex animata. hoc nõ placet, nã lex nullũ hẽt effectũ, nisi ex psona ɔdentis, sed l. ɔdidit popu. Ro. ergo ab hoĩb. princeps habuit iu oĩ. 4 † Dic ergo sm Doc. quod tex. vult dicere, qd ille hẽt iurisd. suo iure, q hẽt eã ex iure, quod principaľr fundaľ, & radicaľ ĩ psona sua, & hoc hẽt qlibet ordinarius, non ergo cohæret territorio, vt dixi ff. eo. l. 1. ille vero hẽt alterius beneficio, q hẽt eã a iure, quod principaľr radicaľ in psona alterius, vt delegatus, vt l. 3. §. qui mãdatã. ff. n. 2. Opp. a ad l. & quia, ĩ prin. si lex cõfirmat, ergo dat, vt in Auth. de defen. ciu. §. interim. gl. soluit duob. mod. finaliter tenet, qd nõ est p oĩa 5 simile, confirmare, & dare † Tu dic clarius sm Gui. & sic, qñque b aliquis confirmat b illud, qd est ipso iure nullũ, & tũc vr dare, vt l. adop. de adop. & l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. Qñque quis cõfirmat illud qd nõ est ipso iure nullũ, sed est imperfectũ, vt qñ superior confirmat electionem, tunc non vr dare qui cõfirmat, sed vr imperfectum pficere, vt in Auth. de def. ci. § interim. Similiter cum ptor iterponit decretum alienationi, emãcipationi, & similibus, nõ vr ipse dare, vel facere illum actũ, sed ɔfirmat, & perficit. Qñq; quis confirmat actum perfectum, & validum, & tunc aut ille actus non erat in sua libera ptãte, quia eũ non poterat tollere, & tunc qui confirmat, non dat, vt l. vnum ex familia. §. si de fal. ff. de leg. 2. Aut erat in sua libera ptãte, & tunc aut ipse cõfirmat, volẽs de nouo inducere, & tunc vr primum reuocare, & de nouo inducere, vt l. posthumus. in fi. ff. de ini. rup. & irr. test. & l. quęrebatur. de test. mi. Aut noluit inducere de nouo, sed voluit cõfirmare prout est, & tunc q confirmat, non dat, vt ext. de confir. vti. vel inu. c. antepen. & fi. Ita hęc lex confirmat iurisdic. delegatam, tamquam delegatam prout est, nõ autem faciẽdo eam ordinariam. Ita debetis intelligere hic. Venio ad fi. l. & quia in gl. opp. ff. de ist. act. l. si quis mancipijs. § si impubes. Sol. intelligit gl. quod ibi nõ erat res integra. Tu dic quod ibi loquitur in mandato vli, qd æqparaľ concessioni ordinariæ iurisdõnis: hic vero in mãdato particulari. Dixi in l. eius qui. ff. si cer. pet. & plene in l. j. §. si plures. ff. de exer. Op. in Auth. vt nul. iud. §. & hoc vero iubemus. Gl. soluit tribus mo. Primo, quod ibi non fuit delegata iurisdõ, sed mandatũ quoddam negocium. Vel ibi fuit præceptum: hic mandatũ. Ista vera. Prima non placet: quia qñ mandaľ negociũ, citius extinguiľ illud mandatum, q̃ qñ mandatur iurisdõ, vt ff. dicam in fin. Ista secunda placet, quam tenet Pet. declaro, ibi fuit mandatum ei, qui aĩs habebat iuris. vel offm in his, q̃ pertinebãt ad suum officium, c meoto est ius c proprie, non aũt delegatio, qa ante sibi competebat. 6 Et per hoc dico, † qd mandatũ factum nuncio de mittendo in possessionem, & similia, ñ extinguunt morte iudicis. Pro hoc d ext. de off. dele. lib. 6 c. si super grat ia. & ff. d acq. poss. l. fundi. & ibi dixi. Tertia solu. est, quod hic loquiľ de morte mandantis, ibi de morte eius, cui mandatum est factum, & ff. dicam in quęstionib.

7 Quæro primo, vtrum morte principis extinguatur delegatio fcã a pricipe? Et vr quod non, qa princeps dedit. Contrarium determinat gl. & bñ, qa hic intelligit qñ princeps dat, transferendo in eum iurisdõnẽ ordinariã, ita quod facit eum ordinariũ. Aľs cum iurisdõ nõ resideat in delegato, idem qd in alio, & hoc tenẽt oẽs. 8 † Iuxta hoc, pro huius declaratione q̃ro, qñ priceps, vel pp̃ls, qui pñt dare iuris. ordinariam, ɔcedunt iurisdõnem, vtrũ vr. ɔcedere ordinariã, vel delegatã? Br sic dico, aut in ɔcessione sic exprimiľ, qd hoc faciat authoritate ɔcedẽtis, & tunc non vr ɔcedere ordie nariam, e vt in proœ. Inst. §. cũque hoc. ibi, auctoritate nra, &c. & C. de vet. iu. enuc. l. j. §. omnia. n. Probaľ ff. e. l. solet. expssius. ext. de ele. ægr. c. 1. li. 6. & ibi gl. Si vero hoc nõ exprimiľ, tũc aut ɔmittiľ vnũ negociũ, vel plura particularia, & nõ vr ɔcedi ordinaria iurisdõ. ar. l. certarũ. ff. de test. tu. & ext. de resc. c. cum aliqd. li. 6. & c. ne aliqui. cũ ibi no. p Io. An. de hær. in 6. Aut ɔmittiľ vniuersitas q̃dã negociorũ, & tũc ĩ dubio vr ɔcedi ordinaria iurisdõ, vt l. j. §. 9 cũ vrbẽ. ff. de of. pf. vrb. & C. vbi & apud quẽ. l. fi. † Quęrit gl. qs dat ordinariã iurisdõnẽ? Rñdet, lex, Princeps, ɔsuetudo, pp̃ls, vniuersitas, & similia, vt in gl. Idẽ Inn. i c. cũ ab ecclesiarũ. de off. or. Hoc qd dr de ɔsuetudine, intelligas de ɔsuetudine illius pp̃li, q posset illam iuris. dare expresse statuendo. Si. n. intelligeres de pscriptione, san. pscriberet iuris. ista esset longa qõ, & ponit eam Cy. C. de emã. li. l. j. & Goi. in l. imperiũ. ff. e. Aľs ubi dicã, nõ possum mõ cogi 10 tare, qa ɔfunda qõ est. † Quærit gl. qs pt dare iurisdõnẽ delegatã? f Dicit gl. qlibet, q pt dare iuris. ordinariã. Itẽ qlibet fordinarius, vt hac l. itẽ qlibet delegatus a principe, vt C. de iu. l. a iudice. Hoc est verũ, qñ delegaľ iurisdõ. Sed si delegat aliud offm, tunc istud nõ põt demandari, vt ext. de off. & po. iud. dele. c. fi. in fi. & ff. de leg. j. 11 l. sciendum. §. legati. & C. d dec. l. nullus. lib. 10. Item dr i gl. † delegatus ad vniuersitatem cãrum pt subdelegare vnam. Et hoc cõiter teneľ, licet quidam ɔ. prout tenet Pet. in l. 1. §. 2. quis & a quo. Pro hoc dico, quod ẽt delegatus ad vnam cãm põt delegare vnũ g articulum g illius cãę, sicut ille q est delegatus ad plures cãs potest vnam de his subdelegare. De hoc est hodie casus de offi. deleg. c. 1. in cle. licet Cyn. contra in l. a iudice. C. de iud. Item dicit gl. q li te contest. delegatus ad vnam cãm, potest eam delegare ad similitudinem procuratoris, vt C. de procu. l. neque. Idem sentit gl. in hac l. more, in solutione ɔrij de l. legatum. ff. de off. procons. Et idem ibi tenet, & in d. l. j. § 1. ff. quis, & a quo. Vltramontani ɔtra, vt Cy. refert. in l. a iudice. C. de iud. Nam procurator per contestationem efficitur dñs litis, non iudex delegatus. ff. de iud. l. iudicium soluitur, quia iudex ordinarius eum põt reuocare qñ vult, vt ibi. Et illud tenet gl. ext. de re iud. c. cum Bertoldus, & de appel. c. cum cãm. & Io. An. ext. de pcu. c. licet. lib. 6. Quod dixi, q iudex ordinarius põt reuocare delegatũ, ẽt post ɔtestationem, intelligit Goi. reuocando ad se. Sed si vellet aliĩ committere, nõ posset, nisi ex causa, vt l. placuit. C. de peda. iud. Sed illa lex ad hoc non viget.

12 Quæro, † quid si in delegatione dictum est q possit alteri delegare? Pet. dicit q nõ potest. Cy. refert in l. a iudice. C. d iud. Gl. hic, & Cy postea in addi. ad. l. a iudice. vbi dicit contra: quia tunc non vr ipse delegatus delegare, sed delegans, vt l. vnum ex familia. §. si de fal. ff. de leg. a. Pro hoc inducit ipse ipãľr l. non distinguemus. §. qsicũ. ff. de arbi. & de ser. rust. præd. l. cum essent. §. fi. facit l. a pusilli. h in fi. & gl. C. de iud. & ff. e. l. solet. & hoc placet.[h] Nam sicut cognitio causæ est iurisdõnis, & ideo delegabilis, ita iudicis dandi licentia est iurisdõnis, vt l. imperium. in fi. ff. eo. & ideo delegabilis.

13 † Venio ad finem legis, & quia dicitur hic quod iurisdictio delei gati extinguitur morte mandãtis re integra, quęro qñ desinit res esse integra. Gui. hic disputat. finaľr tenet, q per litis ɔtest. non. n. k sufficit sola citatio. k Et hoc sequitur Iaco. But. in l. j. & authen. abposita. C. de li. conte. Contra in c. gratum. ext. de offi. dele. Credo q decretalis illa dicat veritatem. Itẽ tex. hic dicit, si res ab eo, cui mandata est iurisdictio, geri cæperit. Quid est illud quod oportet esse cœptum, vt mandatum non extinguatur? Certe illud quod est mandatum: sed iudici non datur iurisdictio. Iurisdictio autem incipit geri per solam citationem, quia commissio citationis est iurisdictionis, & ab ea incipit iudicium, vt ff. de in ius voc. per totum. & Insti. de pę. teme. litigan. §. fi. iu prin. Ergo apparet, q desinit esse res integra. Sed si quidem procuratori mandatur exercitium caosę, vel litis, est secus: quia causa vel lis non erat ante litem contest. vt l. causas. C. de transa. Ergo ante litem contest. non desi14 nit res esse integra, sed dr mandatum integrum. † Quæro, quid si committuntur plures causæ, & incipit in vna, vel contra pleres personas, & incipit contra vnam, an morte mãdantis extinguatur mandatum quo ad alias. Inn. & gl. vñt dicere q sic, extra de offic. deleg. c. licet vndique. quod intellige, quando plures causæ fuerũt nominatum commissæ, & sic fuerũt plures delegationes, vt l. scire

ADDITIONES.

a Opp. Circa istam materiam, an cõfirmans dicaľ de nouo dare, Mod. hic late ponunt. Adde Ale. consi. 268. vbi inter cætera dicit, q cõfirmatio non trahiľ in praeiudicium alterius, & q p derogationẽ factã pactis, vel statutis, non intelligiľ derogatum confirmationi. de quo latius per eum in consil. 238. & vide ẽt de materia eundẽ consi. 611. per totum, in cons. seq. nunquid aũt in confirmatione requiraľ solennitas eadẽ, q̃ in actu primo, & an confirmatio trahaľ retro. vide Aret. consi. inc. Eximie Doct. ver. 2. & hoc ɔbaľ. & consi. seq. Item qd confirmatio nũquam trahatur ad illicita, uide Ro consi. 228. Quid aũt si princeps cõfirmet donationem factam Titio, an per hoc probetur donatio, uide Ro. consil. 336. Item quod confirmatio statutorum trahatur ad pterita, quorũ effectus porrigitur in futurum, uide Bal. in l. Plautius. inf. de iure codi. An aũt confirmatio actus validi, trahatur ad oia contenta in ipso actu, an solũ ad principalem dispõnem, uide Ang. consi. 1 c. inc. Titius. Item quid confirmatio operetur, uide Bal. in c. unico, qui succes. feu. da. ten. Item quod confirmans non uideatur uelle ius de nouo dare, vide Bal. limitationes in c. j. in prin. per quos fiat inuesti. Item q vnusquisq. possit petere actum confirmari, de quo possit esse dubium, an possit infringi, vide in l. si quos. C. de decu. lib. x. de quo uide ibi ad Bart. de materia confirmationis, & quid si alicui sint confirmata priuilegia antiqua, an ea teneatur ostendere, & quid si confirmatum esset falsum, uide Fel. in c. inter dilectos, de fi. instr. & de eo qd dictũ est, an teneaľ ostẽdere, vide Ias. in auth. si qs in aliquo, ponenẽ quatuor limitationes ad regulam, qd confirmans nihil dicatur de nouo dare. C. de eden. vide ibi in materia aliquid dictũ per eum post Imo. Item ad regulam, & quotuplex sit interpretatio, uide Fel. in c. super quonum. de off. deleg. in princ. Itẽ quod confirmans testm primo factum a non habente ptatem faciendi, dicatur de nouo condere. uide Bar. consi. 196. inci. ciuitati Came. in j. dub.

Limita, ut per Pan. cõs. 189, & uide Ale. consi. 120. in 4. uol. & cõs. 123. e. uol. ad fi. & uide multas remissiones p Fel. i c. cũ uenissẽt. d testib. Ro. cõs. 8. & Im. cõs. 74

b Cõfirmat. Adde & uide Ale. de Imo. in consi. 15. uol. & in cõs. 30. e. uol. uin latu. Me. Tiraq. l. si unquam. in uerbo, reuertatur. nu. 418.

c Ruer. Est ius. Adde idem tenent alij communiter, ut no. Ias. hic, col. 13.

d Morte iudicis. Adde inquantum Ias. ponit, quod licentia de capiendo debitorem, duret in ps successoris, si cã cognita, est concessa. Bal. consil. 310. ubi dicit quod a renouatione licentiæ, non põt appellari, quia absq. renouatione durat facultas capiendi. Men. Quæro j. Crau. consi. 274. nu. 2.

e Videtur concedere ordinariam. Vide Abb. in c. fi. de off deleg.

f Poma. Item quilibet. Extende, ut per Pan. in ca. æternum, uer. insuper. de iud. & no. duo in tex. in c. fi. de of. ord. ubi Bal. ad hoc simpliciter ponderauit.

g Ruer. Vnum articulum. Adde, quod oẽs tenẽt in hoc contra Barto, vt no. Ale. & Ias. in l. a iudice. C. de iud. *Men. Dec. consi. 404. col pen. cir. medium.

h Ruer. Et hoc placet. Adde, quod communis opi. tam legistarum, quam canonistarum est cum Bar. ut no. Ias. in l. j. col. 7. sup. tit. a. quam sequitur Ale. hic, licet tenuerit contrarium in l. a iudice. C. de iud.

i Quæro qñ desinit. Circa ista materiã, an p unũ actũ ppetueľ iurisdõ? Vide Ro. sin. 199. Ias. hic, qui tñ non alleg. Rom. n. 21 sup. uide Fel. in c. gratũ. de off. deleg.

k Citatio. Adde post Ia. quod p citationẽ rescriptũ fit cõe, & aduersarius utique põt inuito Imperatore, sec. Fran. de Are. consi. 33. & Rom. consi. 193. & an ante præsentationem rescripti, iudex possit recusari, uide Fed. consi. 24. quod sic.

scire debemus, & l. pluribus. ʒ. de verb. obli. Sed si esset cōmissio vlr facta, vt quia vniuersitas causarū est cōmissa, & sic vna cōmissio, tunc incipiendo in vna perpetuaret quo ad oēs.[a] Facit ad hoc l. ēt. la j. §. j. ʒ. de mino. Eadem. n. est rō quę est in vna. † Quęro vlterius, bdr̄ hic quod morte mandantis extinguitur mādatū delegationis, quid si mādans nō est mortuus, sed alr̄ remotus? Dn̄t Doc. idē, eadē rōne. Facit l. si p epistolā. ʒ. de acq. hær. & ʒ. de suspe. tut. p totū. Quid si excōicatus, † vnde remanet officiū, licet impediat̄ administratio? Inn. tenet ꝙ non reuocat̄ offiīn delegati, in d. c. licet vndiq;. Qđ placet p hoc, qa licet delegans posset recusari, vt suspectus, non tn̄ impediret offiīn, seu iurisdō delegati, vt extra, de offi. del. c. si is cui. lib. 6. † Quæro morte mādātis extinguit̄ mandatū, an extinguat̄ tanq̄ reuocatum, vel qualiter? Rn̄. non extinguitur tanq̄ reuocatū a dn̄o, sed tanq̄ voluntas mādantis cesset, vt ʒ. loc. l. 3. Aliud est. n. reuocare, qa tūc ponit̄ voluntas ꝯria primę. Aliud est, voluntatē cessare, qa tunc ponit n̄ esse volūtatē, vel esse, & cessare. Et p hoc apparet, ꝙ si aliquis delegauerit cām donec duxerit reuocandā, ꝙ eo mortuo nō videatur reuocare, vt in c. si delegatus. de offi. dele. lib. 6. Quæro, † morte mandantis extinguit̄ mādatū, qđ si delegatus ignorat, & pcedit, an valeant acta? Inn. in d. c. licet vndiq;. vr̄ dicere qđ sic, quasi mādatū non extinguat̄ ipso iure, sed ope exceptionis. Gl. ʒ. si cer. pet. l. eiur q in puincia. super verbo, ignorassent, tenet ꝯrium. Idē tenet gl. extra, de test. c. cū venisset. sup uer. egent. Idē Spec. in tit. de of. iu. del. §. restat. ver. qđ si delegatus. qđ mihi satis placet, p istū tex. q simplr̄ dicit, mandatū solui. † Vltimo q̄ro, e vidi ꝙ mandatum delegati soluitur morte mandātis, seu delegantis, an soluatur[d] ēt morte delegati, an vero transeat in successorem? e Gl. hic distinguit, aut cōmittit̄ sub noīe pprio, aut sub noīe dignitatis, q̄ vide & no. Dic br̄: Aut ꝯmittitur aliquod negocium, non iurisdictio, & tunc licet sub noīe dignitatis non transit ad successorē, secundum Inn. extra, de offi. dele. c. si. Aut committitur iurisdictio, & tunc aut sub noīe pprio, & n̄ transit ad successorem, arg. l. si seruus cōis. ʒ. de stipu. ser. Aut sub noīe dignitatis, & tunc gl. vr̄ dicere simpliciter quod trāsit. Doc. dn̄t, aut apponitur nomē dignitatis, q̄ quis hēt beneficio alterius, vt vicarius, vel delegatus, & similes, & tunc non transit in successores, sm̄ Pet. arg. l. quod Principi. & l. si Augustæ. ʒ. de leg. a. Aut sub noīe dignitatis, quam quis hēt iure proprio, & tunc transit in successorem, vt extra, de offic. deleg. c. qm̄ Abbas. & l. seruus. ʒ. de stipul. ser. Aut sub noīe proprio, & appellatiuo, & tunc inspicim⁹, quod præcedit, vt d. l. si seruus. nisi ex aliqua causa, vel aliquib. circunstantijs aliud præsumatur, vt plene dixi in d. l. si seruus, &c.

ADDITIONES.

a Ruer. Perpetuaretur quo ad omnes. Adde, quod contra Bar. tenent Ro. Fel. Ale. & alij relati per Ias. qui sequitur Bar.

b Quæro vlterius. Quid autem in gratia concessa per Papam solo verbo, an expiret morte eius? Vide Dec. in rub. extra, de concess. præben.

c Vltimo quæro. Limita hanc materiā, vt per Bar. in l. terminato. circa fi. C. de fru. & lit. expen. & circa illud, quod hic dicitur, quando committitur nudum negocium aut ministeriū, vide Ale. Are. & Mod. in l. qui liberis. §. hæc verba. de vulg. & pup. post Bart. Item ꝙ quando committitur aliquid conscię alicuius, dicatur factum cohærens personæ: vide quę habes ad Barto. in l. unica. §. ne autem hoc. C. de cad. tol. vide etiam Ale. in apost. ad Bar. in d. §. ne autem hoc. Item quomodo concessio facta sub nomine dignitatis, censeatur realis, vel personalis, vide omnino Pau. de Eleaz. in j. q. sua, inci. Papa scribit, per totam illam q. Item nonnulla ex quibus cognoscitur in deleg. fuisse electa industria personæ, uide p Ias. in l. j. inf. de offi. eius. Item quando committitur aliquid sub nomine officij si mutetur dignitas, non transit in successorem, vide & declara vt per Ioan. de Dam. consi. 19. Item de re ardua, &c. quib. cognoscatur, quod sit electa industria personæ, vide late Fel. & Pan. in c. quoniam. §. j. de offic. deleg.

d Ruer. Soluatur. Adde, an mandatum soluatur morte delegati, plene per D. Abb. & Fel. in c. quoniam Abbas. extra, de offic. deleg.

e In successorem. Adde etiam post Iac. aliam limitationem, quando mandatū sub nomine dignitatis, non transeat in successorem. quam ponit Bal. consi. 418. li. 1. ego puto primam limita. de commissione facta Regi Francorum. & quando mādatum sub nomine dignitatis transeat in successorem, vide Io. de Ana. consi. 19. Card. consi. 98. Abb. consi. 93. An autem mandatum factum Episcopo successor possit exequi ante consecrationem. Vide Rotam, decis. 424.

LEX XVII.

Si quis id. Contra corrumpentem, vel corrumpi facientē album propositū, vel quod in albo proponitur, datur actio popularis in quinquaginta aureos, quæ in defectū est corporalis. h. d. Primo ponit edictū. Scdo eius expōnem. ‖ Secūda ibi, serui quoq;. Ad euidētiam scias, ꝙ olim in ciuitate Romana erat quidam murus dealbatus, in quo ponebantur edicta prætorum. Item citationes cōtinuaeum, & illud si quis destrueret, punit̄ hac l. intellige si edictum prætoris destruitur, quod propositū esset perpetuo. Secus si destrueretur id, quod poneretur ad tempus vt citatio, quia tunc post finitam causam, non interest alicuius, licet destituatur, & destruens, hoc edicto non tenetur, &c.

1 *Corrūpens, vel destruens aliquid in libris existentib. in armario cōi, tenetur hoc edicto. Item destruens imaginē alicuius proditor s, vel falsarij.*
2 *Citationes positas in loco publico destruens, punitur extraordinarie.*
3 *Pœna actionis popularis applicatur parti, non fisco.*
4 *Tempus præteritum non continet præsens ex propria significatione.*
5 *Statutum, quod Capitaneus proponens aliquid contra statum communis, desinat esse capitaneus, intelligitur, quod propositio sit perfecta.*
6 *Soluere qui non potest in ære, luat in corpus.*
7 *Rusticitas, & ignorantia excusant.*
8 *Iussus iudicis, quando excuset, remissiue*
9 *Edictum tollens, licet non corrumpat, tenetur hoc edicto.*
10 *Mandans, & faciens tenetur hoc edicto.*
11 *Mandans quando tenetur, etiam si mandatarius non sit in dolo.*
12 *Delinquentibus pluribus quilibet insolidum tenetur, & vno soluente alter non liberatur.*

§. Serui quoq. Hic incipit exponere verba edicti, l. si qs, qa cōtinetur liber, & seruus masculus, & fœmina. Ver. quod si dum, &c. hic exponit verbum, ppositum erit. Ver. in seruos hic declarat, quod dixit, 50. aureorū. Ver. doli mali. hic exponit verbū, dolo malo. Ver. hoc vero edicto. exponit verbū, corruperit. Examinemus mō partes, & ī prin. q̄ro ex pōnē verborum quorundā, q̄ non sunt exposita a iuriscō. Primo, qđ est hoc dicere, iurisdōnis ppetuæ cā, nō put res incidit. Gl. exponit, perpetua dr̄ edicta, n̄ put res incidit, sicut citationes, Tu dic clarius, quod oīa, q̄ scribunt̄ in albo, vel ī charta, ad hoc, vt ibi sint ppetuo, comprehendunt̄ hoc edicto. Et iō si qs † destruxerit aliqđ in libris armarij a cōis, hoc edicto tenet̄. Hoc tenet Rof. sup tit. de act. in factum, q̄ oritur ex hoc edicto. Et eadem rōne b si qs destrueret figuram alicuius hoīs depicti in aliquo pariete pp̄ falsitatem, vel pditionem, tenet̄ hoc edicto: non loquit̄ de scriptura tm̄, sed si qiud ppositum erit. Quod vero dr̄, nō put res īcidit, intelligit̄ de his, q̄ ibi pponunt̄, vt eleuent̄, vt edicta ꝑnēlia citationes. Dn̄t tn̄ glo. † qđ ēt ille q illa corrūpit, tenet̄ ex huius edicti sn̄ia. quod Doct. non placet, quia est hoc in verbis edicti specialr̄ exceptum: aliter ergo extra ordinē punireteur. † Quæro, cui applicabitur ista pœna 50. aureorū? Gl. dicit, quod applicabitur actori, non fisco. Vide eā, & no. Ista est vera, qn̄q; p actionē populaiē petit̄ pœna applicari parti, vt l. si cau. ʒ. de verb. sig. nisi aliter lege sit expressum, vt l. lege Cornelia. in fi. ʒ. ad Syl. Secus qn̄ pœna īponitur p viam accusationis criminalis. quod plene examina, vt dixi ī l. gratia. de termino mo. † Venio ad ver. 2. No. quod masculinū cōtinet fęmininum. quod dic plene in l. j. ʒ. de verb. sig. & ibi per Dy. & Iac. But. in l. si quis in tantā. C. vnde vi. & Cy. in l. quicunq;. C. de ser. fug. † Venio ad ver. quod si dum. No. quod præteritū nō continet p̄sens ex ppria significatione. quod dic, vt ʒ. de ver. sig. l. verbum erit. Et hoc no. ad multa. Iac. But allegat ad q. q̄ disputauit. Dicebat statutum, qđ si capitaneus pposuit aliquid ꝯ vtilitatē cōis, desinat esse capitaneus, an sit necesse quod ppositio sit pfecta, an sufficiat, cū incępta est ppon? Et sm̄ propriam sign̄ationē requiritur qđ propositio sit perfecta. Venio ad ver. ī seruos. Not. † qđ q non p̄t soluere in ære, luat in corpus, vt l. quicūq;. C. de ser. fug. qđ qualiter intelligat̄, no. Cy. l. non conniti. C. de iniur. dixi ī l. si quis iniuriam. ʒ. de iniu. † Venio ad ver. doli mali. no. quod rusticitas, & ignorātia excusat, & ei parcitur. De quo per Dy. in c. iuris ignorantia. ex, de reg. iu lib. 6. Item † no. quod iussus iudicis excusat. quod dic, vt ʒ. de re. iu. l. nō vi. § q iussu. Venio ad ver. c hoc vero edicto. No. quod qui tollit, † licet nō corrūpat, tenet̄. Rō, qa q album corrumpit, & illud quod ppositum est. Nam cū dico, ppositū est, ꝯprehēdo rem ppositam, & rem, seu locū in quo ponitur. Sed qn̄ eleuat rem ppositam, tūc illud ppositum corrūpit, iō tenet̄ verbis edicti. † Item no quod tenetur ille qui mādat, d & ille qui facit. Hoc intellige ex sententia edicti, non verbis, qa verba sunt scripta in psonā, si qs corrumpit. ʒ. quod vi aut clam. l. aut qui aliter. ī fi. & ʒ. de adul. l. hæc verba. † Itē no. qđ licet mādatarius non sit in dolo, tenet̄ mandans. Cōtra, ʒ. de fur. l. si is q iē, §. si tu Titiū. Glo. soluit, & bn̄. Tu clarius dic. Furtū est quoddā maleficium nominatum: hæc. n. appellatio furti ꝯtinet ꝯtrectationē rei alienæ, factam animo lucrandi inuito dn̄o. Sed si qs cōtrectauit rē, & nō fuit in dolo, nō pōt dici furtū cē cōmissum, ergo mādās non pōt teneri furti, quasi sit factū, qa non est factū furtū. Sed istud maleficium, de quo hic loquimur, est īnominatū, vt hic. Nō. n. hēt aliud nomē, nisi p factū ponat, si qs corrūpit albū. Sed siue corrūpens fuit in dolo, siue nō, album corruptum est: merito pōt qs teneri de eo, qđ mādauit albū corrūpi. Venio ad ver. si vterq;. no. ꝙ † qn̄ sunt plures delinquētes, qlibet tenet̄ insolidum, ꝙ vno soluēte, alter n̄ liberat̄. Op. gl. ʒ. de eo, p quē factū erit. l. j. §. si plēs. Sol. vt in gl. & bn̄. Op. extra gl. de l. si multi. ʒ. de pub. vect. & cō. & ʒ. de iure fis. l. aufertur. in §. fi. Sol. istud est verū in plurib. non officialibus. Nā plures officiales delinquētes in offō non ita tenētur, sed

ADDITIONES.

a Ruer. In libris armarij. Adde, quod Doc. communiter seq. vt hic per Ale. & Ias. licet contrarium teneat Fulg. & Ias. seq. videtur.

b Eadem ratione. Adde post Ale. dum dicit, quod filius potest exhæredari p causas similes expressis. quod Ru. tenet contrarium, consi. 185.

c Barb. Venio ad ver. No. de excusatione rustici, vide Bal. in l. j. C. de inter. ma.

d Mandat. In quantum Ias. hic late prosequitur, an mādas teneatur sicut faciens, & transit cum cōi sn̄ia, vide quod consuluit Bal. super statuto Mediolani, quorum vno cauetur, quod homicida capite puniatur, ita quod statim moriatur altero quod nullus corporaliter puniatur, nisi l. municipali cauetur; an tunc mandans debeat decapitari & consuluit quod non, eius consi. 523. lib.

sed inter oēs sufficit solui vnam penā, vt d.l. ꝓbat. & ꝟ. de ad m. tu. l. tres tutores. Vlmo dī hic, quod si plures mandauerint, qlibet tenetur insolidum. Contra. ꝟ. l. prox. in fi. Sol. vt ibi statim dicam.

L E X IX.

1 *Maleficia plura, plurium facta censentur, quando ď vindicta publica tractat.*
2 *Plurium consilium circa vnum, & idem, vnum consilium censetur.*
3 *Mandantes plures, an teneantur sicut plures consulentes.*
4 *Dominus quomodo teneatur pro delicto a familia commisso.*
5 *Delicta plura quare magis in albo corrumpendo considerant, quā in furto.*

Si familia. Plura facta vnius familiæ puniunt, vt plura si de publica vindicta tractatur: alias vt vnum. h. d. sque ad fi. quam l. no. quod forte nō reperit alibi, nec ista, nec l. superior. Et primo dicit, qđ si familia album corrumpit, dñs tenet pro quolibet seruo. Et qa huic dicto videbat ꝯdicere edictū, si fa. fur. fe. di. illi rñdet, & hoc primo. Scđo huic dicto obstabat authoritas Octauēi iurisc̄ōsulti, cui ēt rñdet. Scđa ibi, vnde Octa uenus, & hæc est bona, vt dixi ꝟ. e. l. proxi. & nō sunt alibi istæ duæ 1 ll. quæ hoc tractent plene, vt istæ faciunt. † No. quod qñ tractatur de vindicta publica, plura maleficia, plurium facta censentur. Itē 2 no. in fi. † quod ꝯsilium plurium circa vnū & idē, vnū censet consilium. Opp. quod imo idem sit in damno dato, quod in furto, vt l. illud. ꝟ. ad leg. Aquil. Gl. soluit duob. mo. & bñ. oēs tenent gl. sed ꝯ op. ꝟ. de iniur. l. si plures. Gl. sol. teneas vltimā sol. quod ibi erant plures serui diuersorum dñorum, & sic non faciebāt vnam fami 3 liam. Op. extra gl. ad fi. & vr̄ quod † plures mandantes, teneant in solidum, sicut plures ꝯsulentes, vt ꝟ. eo. l. si quis id quod. in fi. Sol. Ibi plures mandantes liberi, hic plures mandantes serui, q constituunt vnam familiam. Ita no. ꝟ. de noxa. l. si plurium seruus. Contra hanc sol. vr̄ casus. ꝟ. quod vi aut clam. l. semper. §. j. Sol. ibi qñ agit ad id quod ꝯtinet interesse respectu petentis, licet sit pœna respectu ꝯuenti: hic qñ est simplr̄ pœna. Distingue ergo circa hoc plene, vt ibi per Dy. & ibi dixi. Item aduerte ex hac l. qđ qñ ageret criminalr̄ de damno dato, non haberet locum l. illud, ꝟ. ad l. Aql. quia tunc ageretur de vindicta publica, & plura facta sunt, idem quod ī albo corrupto: Idem tenebat Mar. Sil. hic, & Ia. But. & bene. furtum aūt semꝑ punit̄ vt vnū, qa vnum factū est, vt hic in fi. Sed quid, si pro furto ageret̄ ad vindictam publicam? non est idē 4 quod in dāno, & iniuria. † Et ideo circa familiam seruorū delinquentium, dic. Aut delinquit quilibet ex ꝓprio ꝓposito, nō simul cōicato ꝯsilio, & pro oībus tenetur dñs, non tanq̄ pro vno, vt hic no. in primam sol. facit l. sꝑ. §. 1. quod vi aut clā. Aut delinquunt cōicato consilio, & tunc aut dño sciente, & pro oībus tenet, & lo quit l. i. §. j. ꝟ. si fa. fur. fe. di. Aut dño ignorante, & tunc aut est vnū a maleficium, vt furtum, & mandatum, a & tunc ip tenetur dñs, vt pro vno, vt hic in fi. Aut sunt plura delicta, & tunc aut agit̄ de vindicta publica, vt in albo corrupto, vel iniuria, vel damno dato, & tunc tenetur pro omnib. vt hic. Aut agit̄ pro vindicta priuata, & tunc tenet̄ tanq̄ pro vno, vt l. illud, ad l. Aqui. l. t. si fa. fur. fecil. di. a Quod īellige, si ipe commissi delicti erat vna familia, alias sec, a 5 vt ꝟ. de nox. l. quod ait prætor. in fi. † Quæro, quare hic sunt magis plura delicta, quā in furto. Rñ. vt dixi ꝟ. l. proxi. Furtum est quoddam maleficium noīatum, vt in hac l. appłone furti multa comprehendunt̄. Vnde si plures surripiunt vnā rem, licet facta sint diuersa, qa alia est ꝯtrectatio vnius, alia ꝯtrectatio alterius, tñ furtū est vnum, & ideo punit̄, vt vnū. Sed corrūpere album, est quoddā maleficiū innominatum, & punit̄ ꝯtēplatione facti f. ex eo, qđ corrūpit, Si facta sunt plura, ergo puniunt̄ vt plura. Idē in iniuria. Nam edictū de iniurijs, sonat in factum, & ēt lex Cor. vt siquis ꝑcusserit, ꝑpulsauerit, & c. & eodem modo l. Aquilia, si quis rupit fregerit, & c. l. si seruus seruum. § tertio aūt capite. ꝟ. ad l. Aquil. & ideo Iurisconsultus hic d̄t, qđ hic plura sunt facta. In furto vnum non dr̄. f. factum, sed vnū. f. furtū. Quod aūt dicit in fine, quod plurium seruorum vnum est ꝯsilium, eodē modo ꝓcedit sicut diximus in furto. Nam in eo quod dicit, ꝯsilium, cōprehendit̄ actus ꝯsulentis, & eius cui ꝯsulitur in recipiendo ꝯsilium. Sed istud est verum in omnib. saltem respū recipientis: sed in albo corrupto denotat̄ solus actus prout est in facie. Aduerte tñ quod licet dicant̄ vnum factū, siue plura, tñ plura sunt delicta, quam sunt psonæ delinquentium, vt ꝟ. de nox. l. si plurium seruus. Sed dices tu, si sunt plura delicta, quare non puniunt̄, vt plura delicta? Rñde, quia non puniunt̄, vt delicta in genere, sed vt furtum, & istud est vnum, vel vt consilium, & istud est aliud.

A D D I T I O.

a Alex. Los. Et mandatum. Melius, & damnum, vt aliquis sit sensus iudicio meo, licet antiqui codices ita habeant, nec est inculcatio verborum, vt docet Ias. hic.

Qui iurisdictioni. a Nō dēt esse iudex qs in cā sua, vel liberorum suorū, vel famu † lorum. h. d. Op. ꝟ. de iud. l. in priuatis. Sol. ibi in iudice delegato, b b qui fungit̄ vice delegantis: hic in ordinario, & hoc est verum, qđ quare examinat gl. in l. quinctiam. ꝟ. de arbi. Op. de l. senatusc. ꝟ. ď off. præsi. Sol. vsque ad litem ꝯtest. pōt esse iudex, si res erat perituta, vt ibi: alias secus, vt hic. Quæro quid de alijs consanguineis eius? Tex. vr̄ nominare aliquos, vt l. lex Cornelia. ꝟ. de iniurijs, & ext. de app. c. postremo. Et dicit idem de omnibus, qui sunt ꝟ. al lum gradum, ꝟ. quem possunt inuicē succedere, nisi forte actor, & reus essent eiusdem gradus, arg. in l. non solum. §. j. de ritu nupt. Ad illud quod dicit, quod non potest sibi ius dicere, dic plene ꝑ Doct. in l. j. ne quis in sua cau. & per Inn. in c. ex parte ext. de verb. sign. vbi multum plene notatur.

A D D I T I O N E S.

a Barb. Qui iurisdōni. Vide Old. in consi. 7. vbi consuluit, q. si est iniuria facta potestati, vt priuato, non pōt cognoscere, alle. istam l. ideo si pœna extorsit, tenetur restituere, vide ibi, & limita qđ hic dicit Bar. nisi cā esset summaria l. senatusc. ꝑalle. Scđo, nisi spōte litigaret, qđ intellige in cā ciuili: in cā aūt criali, non, ꝑꝑ fraudem fisci. fallit in casu oſo, quem vide in no. l. nulli. C. quorum appel. non recip. & ibi Bar. scđm Ang. & tene menti, q. i illo casu pr̄ tenetur ire ad alium iudicem, per tex. in l lex Cor. ꝟ. de iniu. gl. in l. quinetiam. de arb. & vide q̄ notaui ꝟ. in l. senatusc. de of. præf. & vide quod no. in c. accedens. vt li. non contest. in c. insinuante. & c. cām quæ, de of. deleg. & in c. postremo, de app. & Mod. in c. cum contingat. de fo. comp. * Meno. Nunquid de materia Brun. consi. 30. & 31.
Ruer. Adde, an per rescriptum Principis possit remoueri suspicio q̄ in iudice præsumitur, ꝑ hanc l. rone affectus, & sic possit derogari huic le. de quo late Imo. in l. quidam consulebat, in 2. col. ff. de re iud. & Ro. cōs. 210. concludūt idē, qđ hic.
† Claud. Famulorum. Fallit in notoriis, vt per Bar. in l. si quis forte. §. si quos comitum, versic. quæro, quid si aliquis. ꝟ. de pœn. cum concord. de quibus ibi, & ꝓbat tex. in c. 1. de pæn. lib. 6.
b Iudice delegato. Adde tu, quod ista sol. non vr̄ vera de iure Can. quia ex ea sequeretur quod sicut ordinarius non posset recusari, ita nec delegatus, quod est contra c. insinuante. de appel. & c. iudex. de off. delex. lib. 6. Et ad materiam huius l. vide Mar. Soc. in c. cum contingat. ext. de fo. comp. art. 3. in prin.

L E X X.

1 *Magister regius quō possit cognoscere de familiarib. suis, & eos punire.*
2 *Barones non possunt cognoscere de causa vertente inter ipsos, & eorum subditos, nec illam delegare.*
3 *Familia vnius ex duobus dominis si delinquit, alius cognoscit, & bona ipsius familiaris diuidentur.*
4 *Pater quando possit esse iudex in causa filij, vel contra.*
5 *Iudex coniunctus inter cōiunctus pari gradu, quis potest esse: secus si dispari.*
6 *Dñs ꝓ iniuria sibi a subdito facta nō cognoscit, sed alius dominus, si ibi est.*
7 *Dominorū vnius castri si vnus delinquat, quando alter possit cognoscere.*

a **Qui iurisdictioni.** a Quæro, nunquid filius possit esse arbiter in cā patris? Dic q̄ sic. l. quinetiam. ꝟ. de arb. Itē hic dr̄, Qui iurisdōni præest, non ꝑdicere 1 ius cæteris, quos secū hēt. † Nunquid ergo Magister regius, qui venit ad partes aliquas regni, poterit cognoscere de suis familiaribus delinquentibus? Dic aut quæris, an possit delinquentes in officio punire? & dic q̄ sic, C. ď off. mag. milit. in l. j. & 2. C. ď ꝑportu. l. 2. aut quæris, ad possit suos familiares delinquētes punire extra offiñ, & tunc aut illi familiares cōueniunt corā isto, & dic q̄ pōt eos punire. ꝟ. de pœ. l. si quis forte. § si quos. Aut isti familiares volunt ꝯuenire alios corā eo, & hoc casu nō pōt cognoscere, arg. huius l. & d. §. item is q. alleg. in gl. hic, & hoc ꝓbat ille. §. i a. rñ. & ꝟ. de iniur. l. lex Cor. in prin. Ista autem lex sic summatur. Nō debet quis esse iudex in cā ꝓpria, liberorū & familiarū. h. d. Habes hic, 2 q qs nō pōt esse iudex in sua cā. Et istud no. † ꝯ Comites, & Barones, q̄ nō ꝑ sit cognoscere de cā, q̄ vertit inter eos, & eorū subditos. Sed nūqd saltē cām alicui poterunt ꝯmittere? Vr̄ q̄ sic, r tbr̄ in vsib. feud. in tit. an apud eū iud. vel curi. dom. qstio feu. term. c. vnico. Cōtrariū credo, cū prohibeat de iure ne detur iudex delegatus ille, quē pars petit dari, ergo multo fortius ipsa pars dari ꝓhibet̄. ꝟ. ď iud. l. obseruan. iū, Et ꝑ hoc eius ꝓhibet postulatio, & eius effect⁹, vt C. ď pet. bo. subla. l. j. lib. x. Et ibi gl. q̄ alleg. ꝯcordāt. 3 No. ex ista l. q̄ si sunt duo dñi, & familia vnius delinquat, ipse nō pōt cognoscere. Quis ergo? Dic q̄ dñs alius, qa cessat ratio huius l. in illo. sed nunquid hoc casu si familiaris sit dānatus ad amissionem bonorū suorū, dñs cuius est familiaris, habebit partem suā de bonis? Et vr̄ q̄ sic, saltem iure retentionis. f. vt retineat dimidiā illorū bonorū illius sui familiaris condēnati, & aliā dimidiā habebit alter dñs, arg. infra de leg. j. l. ab oībus. §. si a Titio. de cōd. & de mon. l. qui hæredi. §. fi. per quas hoc dico. Immo iniuriā sibi, & familiæ suæ factā punire pōt, extra de pœ. in 6. c. Romana. & ꝑ Inn. in c. ex parte intra alle. Opp. de l. in priuatis. inf. de iud. Sol. ibi in iu 4 dice delegato. hic ī ordinario. Rō distinctionis est, † qa delegatus fungitur vice delegantis, nec aliqd ꝓpriū hēt. Secus in ordinario. l. j. §. qui mandata. ꝟ. de offi. eius cui mand. est iurisd. Vel dic q̄ rō est, qa ordinar.⁹ recusari nō pōt de iure ciuili, vt C. eo. tit. l. 4. Licet secus sit de iure can. extra de fo. ꝯp. c. si quis ꝯ clericū. & de app. c. cū ſpāli. Delegatus aūt pōt ante lit. conte. vt. C. de lit. l. apertissimi. de lit. ꝯte. auth. offerat. iō sibi imputet, qa passus est cām agi corā pr̄e, vel filio iudice delegato, cū possit eū recusare. Et ista est dña, quā clare examinat gl. in l. quinetiā. infra de arbi. illud non aperit tex. ille, nec alle, & iō sequens solo magis vr̄ vera, sed illi, qui tenēt eā, assignant ronē. Et dic prout dixit Rof. in ti. qui pñt esse iudices ord. & ibi vide de hoc. Sequēs sol. vr̄ melior, vt imputet sibi actor q̄ corā eo ꝯuenit eū. Op. de l. sena. & vide qđ ibi dixi. ꝟ. de of. pr. Sol. pr̄ esse iudex vsq; ad lit. conte. si res erat peritura, alias secus, vt hic.

Ideo

A D D I T I O.

a Paris. Qui iurisdōni. Octo limitationes ponit Fel. in c. cām quæ, ď off. d. le. & ibi vide Dec. ponentem, an proceat illa regula, etiam non apposita exceptione.

Ideo qd iuris sit de personis hic in tex. enumeratis, & J. de iniu. l. lex Cor. & tex. vr̃ noiare quosdã ĩ c. pastoralis. ext. de ap. & vr̃ dicere idẽ in oib. q sunt J. illũ gradũ, ĩf. quẽ sibi succedere pñt, qñ in-
5 ter illos ꝓhibeẽ ius dicere. nisi forte † actor, & reus essent eiusdem gradus, forte qa sunt duo fratres. Et aduerte, qa notãter dixi, eiusdẽ gradus, qa si eẽnt in dispari gradu cognationis, cognoscere nõ posset. Rõ est, qa iudex est medius inter partes. C. ad le. Cor. ð fal. l. ubr. & no. Insti. de of. iud. in rub. Constat aũt, ꝙ mediũ inter duo extrema positũ, est magis ꝯnexũ, & fauorabile extremo propinquiori, q̃ remotiori, Inst. de rer. diui. §. insula. & de sta ho. l. quęrit. Et iõ nõ esset tũc dare parẽ distantiã inter illa duo extrema, qa iudex, velut mediũ, positus inter illa extrema, est magis ꝯnexus, & fauorabilis extremo propinquori. q̃ remotiori: ergo sequiẽ ꝙ non remouenẽ suspiciones fraudis, ergo iudicare non poterit, ut hac l. Tũc aũt inter illos ius posset dicere, qñ ꝑ parẽ distãnã gradus, suspicionẽ remoueat. ar. J. de ri. nup. l. nõ solũ. §. de vno. & ext. ð ap.
a c. postremo. Ad id aũt qð dt, ꝙ nõ p̃t sibi ius dicere, adie plene per Doct. C. ne qs in sua cã. l. j. & Inn. ext. de ver. sig. c. ex parte. Sed nũ
6 quid † si dñs castri sit iniuriatus ꝑ subditũ suũ, ille poterit cognoscere de tali iniuria, uel an cognoscat cõdñs si ibi sit dñs alius cũ illo? Dic ꝑ Inn. ext. de verb. sig. c. ex parte. Et istam q. vidi de facto. Casus vr̃ esse quod nõ. in Auth. de defen. ci. §. si uero egerunt, &
7 ita dñt ibi aliqui Doc. † Quero circa istam mãm, quid si sunt duo dñi in eodẽ castro, & unus deliquit, ad quẽ deuolueẽ cognitio? Et vr̃, ꝙ ad superiorem solum cognitio ꝑtinet, quia ubi sunt duo habẽtes superiorem rõne alicuius, in quo habeant ius, si unus ꝑdat partẽ suã, illa pars deuoluiẽ ad supiorẽ, iõ non ad ꝯsociũ, sed sic, ẽ hic, ig. &c. Pro quo inf. de usuf. l. dñs. § per fideicommissum. & J. quemad. ser. amit. l. aquã. Io ꝯriũ vr̃, quod condño cognitio ꝯpetat, quia ubi ius indiuiduum competit duob vno perdente, illud ius accrescit alteri ꝯsocio. J. de bo. lib. l. cõmuni lib & de alen. lib. l. vnicũ. Sed dic, aut iste condñs commisit delictum, ex quo ꝑdit iurisdõnem ipso iure, uel ꝑꝑ qð interdr̃ statim sibi administratio. tunc ad condominum spectat cognitio, ut in crimine lęsę maie. Aut committitur delictum, propter quod perdit administrationem suam, sñia lata, & tũc cognoscit superior, arg. ll. ꝯtriarum, q̃ sic ꝯcordantur, C. de digni. l. si gratius. & l. quoties, circa med. li. 12. & facit C. de lle. po. l. j. in fi. de off. Rec. prouin. l. 2. & sic concordantur, ubi uidetur gl.

ADDITIO.

a Sibi ius dicere. Adde inquãtum Iaso. hic ponit de episcopo, qui potest cognoscere de causa ecclesiæ suę, Old. consi. 159.

LEX XII.

1 *Conceruatio summarum fit ubi vertitur fauor.*
2 *Iudiciũ iudicis non ualẽtis cognoscere vsq; ad certã summã, ualet ẽt si pendente iudicio in summa excedit. Idem si summa creuit per inficiatione.*
3 *Annuum debitum si petatur pro toto tempore, etiam pro futuro, an fiat coaceruatio ad impediendam iurisdictionem.*
4 *Vna actio, an plures competant pro debito annuo, remissiue.*

a **Si idem** a Non debet fieri coaceruatio plurium summarum ex diuersis actionib. debitarum, ad iurisdõnem impediendam. h. d. Opp. de l. si qui separatim. §. i inf. de app. Sol. ibi debebant ex una cã continente sub se plures spẽs, vt iure-læ: hic ex diuersis actionib. ita sol. gl. j. Itẽ op. de l. si plures. §. pe. &
1 fi. ĩf. de pac. Glo. non soluit. Tñ dic, † ꝙ ibi admittiẽ coaceruatio in fauorem: hic si admitteretur, ĩduceret odium, & excluderet om-
2 nem iurisdõnem iudicis. Sed q̃ro, qd si tpe, quo agiẽ res. i. summa non excedit iuris. pendente iñ iudicio summa excedit? Rñ. ꝙ ꝓce-
c dit iudiciũ, ut C. de ap. l. ampliorem. in fi. Sed quid si cã creuit ꝑ inficiationem partis? Rñ. idem. ꝙ iudiciũ ꝓcedit, ut l. item veniũt.
3 §. cum prędiximus. inf. de pet. hær. sm Gui. § Quæro, qd si petatur annuum debitum pro præterito tempore, & pro futuro, sm opi. gl. in l. 1. C. de fideic. & l. non queadmodum. J. de iud. an fiat coaceruatio? Vr̃ distinguẽdum secundum formam l. sancimus. in fi.
4 C. de don. Vel † aliter distinguendum est, ao sit una actio pro toto tpe, an sint plures, ut ex prædictis patet. Quid autem sit, dic ut inf. de uer. obl. l. si Stichum. §. stipulatio.

ADDITIONES.

a Si idem. Idem dicas in coadunatione tporum sm Ang. hic de q. per eum hic no. per Gui. & Bal. in proę. digest. & per Bal in quantitate. arg. gl. fi. in l. vbi fideius. sor. inf. de sol. Et vide hic Ang. reprobãtẽ Bar. in d. l. vbi. & no. illud ꝙ dicit Bal. si peto centum cum debeam habere 100. an ualeat libellus. Vide Bar. in l. quidã ex itẽmauerunt. inf. si cer. pet. & in l. commodato. §. duobus. inf com. & in l. si mihi & tibi. inf. de leg. 1. & eundem in l. j. de acq. hęr. inf. & ibi vide Lud. & põdera istud dictum Bar. inquantum alle. l. si qui separatum, quia vr̃ sentire ibi id, qð hic dicit Ang. licet Ang. reprobet Bar. de eo quod dixit in d. l. ubi de solu. vide q dixi in c. pe. de dona. An Barb.

Parif. circa materia coaceruationis, vide late Ale. in cõsi. ult. in prin. in 4. vol. vide et Barb. in c. apostolicę. de don. An autẽ fiat coaceruatio delictorum cõmissorum in alio territorio ad aggrauandũ delictũ? vide Bar. hic, & eũdem in trac. iurisd. in 4. q. vide oino in materia qño fiat coaceruatio cõdẽnationũ, qñ quis est condenatus in diuersis summis, uide Cęp. conf. 14. in dub. vbi consticuit dictum an
b sunt condemnationes omnes ex eodem delicto, an ex diuersis, vt per eum.
Coaceruatio. Adde inquãtum Ale. hic ponit de cumulatione in libellis, Ro. cõs. 140. & 355. & circa dicta Barto. hic vide Ale. cõsi. 50. & in consi. 533. in 1. uol.
c Poma. Sed quid. Vide Fel. in c. 2. de prob. §. si vna, versi. venio ad secundum. vide Fel. ĩ c. cum in cunctis. de elect.

§. Quod si mutuæ. Petitiones motuæ, corã eodẽ iudice debẽt expediri. h. d. Gl. dt ꝙ ĩ lr̃a sunt tres varietates, q̃libet est vera. Secũdũ primã, ille q primo agit ad maiorẽ q̃ntitatẽ, ñ p̃t trahi ad aliũ iudicẽ sup minori, & hoc ꝓut est ĩ lr̃a. minorẽ. Scd̃m aliã lect. q hẽt maiorẽ, dic ꝙ q agit primo ad maiorẽ, non põt trahi ad aliũ iudicẽ sup maiori q̃titate inuitus, sed dẽt ꝯueniri corã primo iudice, siue velit, siue no
a lit aduersario volẽte, q̃libet istarũ est vera. No. ex hac l. cãm, quare ĩtroducta est mã recõuẽtionis. s. ne sit ĩ ꝑtãte aduersarij, & c. ut declarauit in auth. & ꝯsr̃. C. ð sent. & alia cã poniẽ ĩ l. pe. eo. ti. Op. sm hoc, ĩperator in d. l. pe. & auth. & ꝯsr̃, nihil induxit de nouo in mã recõuẽtionis, ꝙ vr̃ falsũ, ut ibi patet. Rñ. ꝙ qñque ꝯuentio & recõuẽtio fit sup eodẽ, & tunc absq; dubio dẽt tractari corã eodẽ iudice, vt J. de qb. reb. ad eundẽ iud. ea. l. 1. Qñq. sup diuersis, tunc si qdẽ iudex, corã quo agit, erat iudex ꝯpetẽs vtriusq; partis, licet nõ forte in tota q̃titate, tũc erit locus recõuẽtioni, ẽt sm ista tpa, vt hic. Si uero iudex corã quo agitur, nõ erat iudex actoris, sed rei tũc est inducta reconuentio, per d. l. pen. & auth. & ꝯsr̃. C. de sentent. & quod ibi plene tractaui in repetitione, quam feci.

ADDITIO.

a Barb. No. ex hac l. Et de materia recõuentionis, vide Ang. i l. 2. §. sed si agãt. de iud. Et an habeat locum, ubi imploraẽ iud. offi. vide gl. sing. in l. sed si restituatur. inf. de iud. & vide Bal. qui eleganter loquitur, in c. j. de comm. apud pares term. & vide hic Bal. qui dicit quod triplex est materia non adeũdi iudice alterius, vide sing. limitat. ad l. nulli. C. de iud. per In. An. in c. fi. de iudi. vide Inn. in c. cum M. Ferra. de consti. & Bal. in d. c. j. & hic, q dixit, ꝙ si sunt duo iudices, & se impediunt, iudicium est nullũ, ꝑ l. si duas. inf. de excu tu. Et qd si in clerico. uide §. reuerendissimi. in Auth. de san. epi. gl. in c. at si clerici. de iud. & in c. j. de sn. cõpe

1 *Euenire quod pot est, quando spectetur.*
2 *Clausula in fine posita, quando referatur ad proxima.*

§. Si vna. Ex pluralitate ꝑsonarũ nõ fit diuisio rerũ ĩ actione ꝯtẽtarum. h. d. vsq; ad fi. No. ꝙ inspiciẽ ꝙ euenire p̃t. Scd̃o no. quod cl̃a in fi. posita, referẽ ad ꝓxima, vt in fi. co-
1 mm. s. proximiori. Cõtra † primum vr̃ l. sciendũ. §. pe. q satisd. cog. Gl. non soluit. Dic quod ibi erat dispõ de p̃nti, cuius effectus non suspendiẽ in futuro, iõ non cõsideraẽ quod euenire põt. Opp. de l. eũ fu. §. fi. de trans. & l. j. J. de in li. iur. Sol. ibi p̃ns status rei, nõ iudicabat exigentiam de futuro, hic sic. Sed ꝯ. J. eo. l. pe. in fi. sol. Non ob. Vel solue, vt in p̃cedenti ꝯtrio. Op. de l. eo tpe. de pec. Solue eodẽ mõ, qa ꝯsiderato p̃senti statu res ibi non tendit ad futurũ euentũ, licet gl. ista non soluat ꝯria, distingue plene, vt no. ꝑ Doct. J. de verb. ob. l. inter stipulãtẽ. §. sacrã. & ibi plene dixi. Venio ad 2. no.
2 & vr̃ † qð cl̃a in fi. apposita, ad oĩa referaẽ, vt l. j. C. ð lib. p̃te. & l. talis
a scriptura. ĩf. de leg. 1. Gl. notãter soluit. quod ad oĩa referẽ simplr̃, si põt, sed si non p̃t, tunc referẽ ad proxima. sed si nõ põt referri ad proxima, tunc ad p̃cedentia, vt s̃. de adop. l. qui in adoptionem. in fi. Et ad huius decl̃onẽ, scias, quod ẽ duplex mã vna repetitionis, alia relaxationis. Mã repetitionis est, qñ aliqd per modum cuiusdam accessorij, poniẽ in uno capitulo, vtrũ itelligatur in alijs capitulis? & hæc nũ est nr̃a mã. Sed uide de ea in l. licet. inf. ð le. 1. Alia est mã relaxationis, qñ in aliqua cã, uel dispõne continente plura capitula, ponitur aliqua cl̃a ꝑ se principalr̃, q̃ põt modificare, vel qualificare alia capitula, & tũc dubitatur ad qd referatur. Et ĩ hoc distinguit Iurisc. aut cl̃a ponitur ante oĩa capitula, aut post oĩa capitula, aut intra ipsa, & his casib. ad oĩa refertur. Si vero ponitur ĩ tra vnum capitulum, tunc ad illud refertur. ut l. 3. §. filius. & §. seq. J. de lib. & posthu. Quod autẽ dixi, quod referatur ad oĩa, debet ĩtelligi cum determinatione huius glo. si põt, ita quod non sit rõ, quare referatur magis ad aliud, vt l. j. C. ð lib. præter. Si non põt ad
b omnia, tunc debet b ad proxima referri, vt hic, & l. j. § deinde. inf. de postu. Si nõ potest ad proxima, tunc ad superiora, vt d. l. qui in adoptionem. sup. de adop.

CONCORDIA.

Pro concordia. Aduerte quod cl̃a in prin. vel fine posita, refertur ad oĩa capl̃a. Casũs dr̃ in l. talis scriptura. in fi. inf. de leg. 1. vbi Bart. & in l. j. C. de libe. præte. alleg. tamen contrarium tenere in hac l. si idem. §. si vna in 2. no. vbi tenet quod tantum refertur ad proxima. Sed non est sibi ꝯrius, quia regula est, quod referatur ad omnia, & ita procedat quod dr̃ in l. 3. §. filius inter medias. J. de libe. & posth. & ibi Doc. & ĩ d. l. talis. in fi. & seq. nouissime de hoc clarius

ADDITIONES.

a Ruer. Adde an & qñ clau. in fine posita referaẽ ad oĩa, plene per Fel. in ca. cum quæ. col. 3. ext. de rescr. vbi ponit reg. & nctõ fal. Aret. in l. j. si seruus. ff. de pr. ac. & in l. qui liberis. §. hæc verba. in 4. col. & in l. si filius qui patri. in 3. col. & in l. centurio. col. 18. inf. de vulg. & pup. & in l. 1. in rub. in princ. inf. comm. & Ale. in cõ si. 11. ici. viso ac vt oportet considerato. col. pe. ĩ 2. vol. & Roma. 71. & 499. Soc. in conf. 214. inci. in cã Honorij. & in consi. 300. incip. in causa interpellationis. & Card. in cle. j. § j. de præben. & D. Ias. in d. l. talis scriptura. col. 6. & Aret. in cõ si. 103. incip. viso. puncto. & Ias. in l. 1. C. de libe. præte. vbi ponit 12. limitationes ad hanc reg. quod clausula in fi. vel in princi. posita refertur ad omnia præcedentia vel sequentia.
b Paris. Referri. Vide Com. in conf. 22. incip. testator legauit. ubi vr̃ velle, quod in dubio non debet referri nisi ad proxima, sed ibi si eum videbitis. se remittẽ ad no per Bar. hic, & pulchra verba dicis, & incidenter loqui tui.

rint loquit Bar. in suo consi. 54. in d. l. talis. dat aliam fallen. posiiã in l. sed & si p ptorem. §. deinde. ff. ex quib. cau. maio. qa nõ t'fert ad id, quod est spãlr prouisum. Et plures aliæ fallen. danť in locis pallle. Præterea aliam limitationem ponit Bar. in l. Seiæ. § Caio ff. de fun. instr. Lqñ pcedẽtia omnia ad quę referri debet, sunt eiusdẽ nãe, & est notandom φ omnis clã magis adaptatur ad sequentia quam ad præcedẽtia, per Bar. in l. auia. in prin. ff. de ɔdi. & dem. & in l. si quis ex argentariis. §. si initium. ff. de eden.

L E X XII.

1 *Coertio modica, aliud ẽ a castigatione modica, & ibi q d sit modica castigatio.*
2 *Coertio modica quæ transit in delegatum quid sit*
3 *Magistratus municipalis dignos maiori pœna icarcerare potest, vt mittat ad maiorem iudicem.*
4 *Confessio facta coram iudice incompetenti non nocet coram competenti.*
5 *Clericus condẽnatus d hęresi, & remissus ad iudicem secularem puniẽdus, vigore talis processus iudex secularis non debet executionem facere.*

a **Magistratibus.** a Magistrat' municipalis non pt ad mortẽ damnare. sed modice casti-
1 gare. h. d. cõcordat i corp d defẽ ci. § audiẽt. †Sed quæro, q̃ sit illa modica castigatio. seu coerctio d qua hic loquit? R ñ glo. qd i'la ẽ modica coerctio, sine qua iurisdõ expediri ñ põt, vt l. 2. ff. e. & l. j §. fi. ff. tit. 2. Illud ñ vr verũ. Nã modica coerctio cõpetit iudicib. delegatis, vt dictis ll. sed iudex delegat' nullo modo potest corp' tangere, vt i corp. d testa. §. si vero ignoti. Dixi ff. eo. l. 2. Et iõ vr dicẽdũ qđ aliud ẽ modica castigatio, d qua hic q̃ est meri imperij Expedit n. offõ iud. nobili pp pub. vtilitatẽ. Ergo est meri, & non mixti imperij, vt dixi in l. imperium. ff. eo. Simile in d. §. audient. & inf.
2 de accus. l. leuia. † Aliud est modica coerctio, de qua in l. illa. & illud pt esse mixti imperij, vel iurisd. vt pnũciare de mittẽdo ex primo decre. ob ɔtumaciã, & hoc transit in iudicẽ delegatũ, vt l. 1. in fi. ff. tit. 2. Vel denegare ɔtumaci suam audientiam. vt l. sed & si p prætorem. §. sed & si cum decreto. ex quib. cau. ma Vel ɔdẽnare in refectionem expensarum, vt l. sancimus, de iudic. Vel hre quẽ pro confesso, quia non rñdet positionib. vt ff. de interroga. act. l. de æta. §. qui tacuit. Vel si nõ iurat de calumnia. l. 2. §. si aũt reus. de iur. cal. Vel deferre iurm in litem, vt l. in actionib. de in litem iuran. Ista est modica coerctio, vt castiget, quæ transit in magistra-
3 tus, vt hic. †Quæro, vtrũ delinquentes maiori pœna dignos possit magistratus municipalis incarcerare, & mittere ad maiorem iudicem? Tex. est quod sic io d. §. audient, in corpore, de desen. ci.
4 †Sed quæro, an tunc confessio facta coram magistratu, sufficiat
b coram iudice ad quem remittiť. Dico quod non, c vt l diuus. la 2.
c ff. de cust. & exhib. re. l. 3. §. idem diuus. de testa. Rõ, qa non fuit fa
d cta coram iud. cõpetenti. d l. si pr. C. ne de sta. defun. & c. at si cle
e ric. ext. de iud Quæro pone quod inquisitor hæreticę prauitatis condemnauerit quendam de hæresi tanq̃ relapsum, eum tradidit curiæ seculari, vtrum secularis debeat de nouo ingrere, vel solum exequi sñiam illius, Et vr quod solum dẽt exequi, vt ff. de cu
f sto. reo. l. non est dubium. & ibi no. & in l. diuus. e. ti. In ɔtm intest tex. in § si vero crimen. in corp. de san. epi. Ad ɔtium rñd. Gui. qđ ibi primus erat iudex competens, & remittebat ad alium, nõ pp defectum iurisd. sed pp priuilegium psonæ eius, ad quẽ remittebat. milite.n remittebat ad magistrum militum, q̃uis remittens
5 esset iudex de iure cõmuni: sed hic erat defectus iurisd †qa remittebat clericus ad iudicem secularem, qa iudex secularis potest
† ad mortem damnare, non ecclesiasticus. †

A D D I T I O N E S.

a Barb. Magistratib. Et hic no. ex isto tex. quod ptas gerrarum non posset capitaliter punire, licet de consuetudine fit secus. vide no. gl. in Authen. de defen. ciu. §. iusiurandum. in fi. super verbo, iurisdictione. in fi.
b Barb. Sed quæro an. sit an valeat, vt confessio extraiudicialis, quando est facta coram iudice incompetenti, vide Ang. in l. 1. C. de confe. super gl. fi. in l. capite, quia ff. de adul.
c Quod non. Adde post Ale. & Ias. φ Bal. consi. 145. 3. lib. tenet quod confessio facta coram iudi. incompetenti, non valet, nec etiam confessio facta coram iudice competenti, vigore inepti libelli parte absente. Et per hoc vr tolli dubitatio Ias. an confessio extraiudicialis in criminalibus, faciat indicium ad torturam, quia vr dicendum quod non, nisi fiat præsente parte, per supradicta, vide Io. And in addi. ad Spe. in tit. de confes. §. sequitur. ver. 5. Et an quod dicit Ias. de confessione facta coram notario, intellige ad hoc deputato, per ea quæ voluit Bal. consil. 129. 1. lib. & Io. de Ana. consi. 12.
Ruer. Adde, an confessio facta coram iudice incompetẽti probet, vltra Mod. hic, vide Fel. & Are. post D. Abb. in c. at si clerici. ext. de iud. Ale. in consi. 13. incipit, vt supra 1. vol. & in consi. 18. 4. vol.
d Paris. Competenti. Vide hic Mod. Fel. in c. at si cleric. de iud. & Dec ibi in 8. no.
e Ruer. Quæro pone. Adde quod contra Bar. tenent Alex. & Ias. cum concord. de quibus hic plene per eos.
f In contrarium. Adde tu & vide Fran. de Are. in c. at si clerici. §. de adult. de iudi. qui dicit dictum Bar. hic falsum. Et vide etiam Pe. de Anch. in c. ea quæ. de reg. iur. lib. 6. q. 10.
† Clau. Non ecclesiasticus. Adde de hac q. gl. Bald. & alios in auth. clericus quoq. C. de episc. & cler.

L E X XIII.

Eum qui. Ille põt delegare, & ẽt delegatũ cogere q iurisdõnẽ hẽt. Item delegatio non dẽt fieri, vt indicetur vitium. die officij. h. d. gl. optime legit. Hãc primã partẽ huius l. examina, vt l gl. Nã dicit quot regrant, vt possit delegare, vel iubere iudicare. Circa secũdam partẽ gl. ponit casum duob. mo. Dic vt in ea. Ber. tñ ext. de iureiu. c. & si Chrs. in gl. in ver. seruãdũ.
a dicit quod licet vltima a die hoc fieri non debeat, factũ tñ tenet, vt l. meminisse. ff. de off procons. & leg. & idem Cyn.

A D D I T I O.

a Paris. Vltima. Vide Pan. cõs. 58. dicẽtẽ hoc nõ procedere in delegato, & arbitro.

L E X XIIII.

1 *Superiorem quilibet non recognoscens potest in propria causa iudicare, & cã alteri demandare.*
2 *Superior quando se submittit iurisdictioni inferioris, coram tali non habet locũ reconuentio.*
Reconuentio non habet locum coram arbitro.

a **Est receptũ.** Iudex maior põt submittere iurisd. minoris, vł ęqualis. h. d. qđ no. p cõmunitatib. quę quotidie cogrunt d maiorib. Sed ɔ. C. d lib. cã. l. cũ affirmes. & l. post certi. Sol. hic p ɔsẽsũ fingiť tolli maioritas, q̃ erat cã ipedimẽti, sed ibi p pactum dñũ nõ tolliť. Sed op. d l. & hoc Tiberi'.
1 ff. de hęr. inst. vbi †Imperator fuit iudex io cã propria. Sol Fateor φ isti iudices q nõ hñt superiores, vt Papa, & Impe. pñt esse iudices i causis suis, & iudicare pse, vł p alios, quos ad hoc depittãt. Idẽ ẽi regib. principib. & ɔmunib. vł ciuitatib. quę ñ recognoscũt superiorẽ, tñ si volũt, pñt se submittere iurisd. minoris, vł ęqualis, vt hic De quo vide per Inn. plenius quam alibi in c. ex parte. ext.
2 de ver. sig. †Sed quæro vtrum coram tali iudice, cui' iurisd. se spoo te submittit, sit locus reconuentioni? Dicit glo. quod sic, quam
b no. quia secus est coram arbitro, b vt ext. de arbi. c. cum dilectus.

A D D I T I O N E S.

a Receptum. An Papa possit se submittere iudicio Imperatoris, vel alterius, vide Rom. sing. 195. inc. lex est. Menoch. Zasius, lib. 2. sing. respons. c. 19.
b Arbitro. Adde post Ias. inquantum subtiliter limitat limitationẽ volentis, φ coram arbitro electo necessitate statuti, habeat locũ recõuẽtio. Et ipse limitat verũ, nisi p rtes de communi consensu eligant arbitrum, q. tunc imputandũ est partibus, si de reconuentione non protestati sunt in compromisso, φ hæc sua limitatio non vr posse procedere, per ea, quæ voluit Pet. de Anc. cons. 158. vbi voluit, quod stante statuto, quod coniuncti teneant compromittere certa forma, & laudum in de latum habeat executionem, quod si partes eligant arbitros, ẽt alterata forma, quod nihilominus laudum dẽt habere executionem ex forma statuti. Et inter multa quæ adducit, hoc est vnum, quod vbi quis scit se posse compelli per iudicem ad gerendum actum, si sponte facit, non minus coacte facere dicatur, quasi non sponte faceret. alle. l. nouissime. §. q. d. n. si compulsus. ff. quod fal. tu. ibi, quid si compulsus, aut metu non compelleretur Latius ibi vide, vnde cõcludendum vr quod licet compromittetes volũtarie elegerint, tamen habeat locum reconuentio, non ob quod non adiecerint, φ volebant habere facultatem reconueniendi, per præstantissime scripta in dicto consilio.
Ruer. Adde casus, in qui. prorogatur iurisdõ, errore litigantium nõ attento, per Fel. in c. p & glo. in vlt. col. ext. de off. deleg. vbi plenissime hæc materia discutitur per Doct. & vide D. Ias. hic.

1 *Errans non consentit.*
Metus non est contrarius consensui.
2 *Imperitia refertur ad imperitiam cuiuslibet artis.*
3 *Error iuris qñ inducat prorogationem iurisdõis, & quid in errore facti.*
4 *Prorogatio iurisdõnis ñ valet, nisi expsse appeat de cõsẽsu actoris, & rei.*

a **Si per errorem.** a Iurisdictio sine consensu non prorogatur, & ille qui errat, non ɔsentit,
b ergo qui errat, iurisdõnẽ b non progat. †No. φ qui errat, non con-
1 sentit. Sed contra: metus vr magis ɔrius consensui, q̃ error, vt ff. quod met. cã, l. j. Sol. gl. Fateor ɔrium, sed hyperbolice loquitur. Certe dico, φ metus non est ɔrius consensui aliquo modo Hic enim homo meticulosus inducitur ad consentium, licet coactum, vt ff. quod met. causa. l. si mulier. §. pe. Sed error est magis contrarius consensui, quia per errorem declaratur, quod nõ consentit, vt c hic. Item op. de l. cum qui. §. si minus. ff. de min. gl. non soluit. Tu dicas φ ibi cõsentit delinquere, licet errauerit in cõdõne psonæ.
c Item op. de l. 1. §. si legatarius. ff. ad l. Fal. Gl. non soluit. Tu dic. φ ibi consensit in soluendo, licet errauerit in quãtitate patrimonij, & sic error ẽt impedit ɔsensum circa id, in quo errat, nõ circa id, in quo ɔsentit, vt in ɔrio. Ita loquiť tit. totus de ɔd. inde. vbi errat in cã solutionis, nõ in soluendo. quia volo transferre dñium, & hoc

A D D I T I O N E S.

a Si per errorem. Adde d. Ale. & Ias. qñ habeat locum prorogatio iurisdõnis de vna spẽ ad aliam, de vniuersitate ad vnam spẽm, de re ad rem, de loco ad locũ, de tepore ad tps, de persona ad personam. Ang. consi. 93. Et an non posita exceptione declinatoria partes videantur prorogare iurisdõnem? Vide Ang. consil. 162. & an ita per scriptum, sicut per hoiem fiat prorogatio, vide Ang. cons. 214. inquantum Ale. dixit, φ non ualet processus factus per ordinarium, cum partes litigant, tanquam coram delegato, adde φ voluit Rom. consi. 447. Quo uero ad tertiam limi. hic positam per Ias. adde Ang. consi. 198.
Paris. Istã reg φ error impediat progationẽ limita, vt p Rom. sin. 715. inc. tu hẽs. Pom. Quod de prorogatio in iudicẽ suũ per errorẽ nõ tenet, est uerũ qñ fit p pso nã quæ in homines nullam hẽt iurisdõnẽ, nec habitu, nec exercitio. Secus si haberet saltem iurisdõnem quo ad oẽs; si duo sagaces per errorẽ consentirent in eum, qui habet in habitu, teneret prorogatio. Ita limitat Inno. in c. prudentiam. in prin. de off deleg. & Ale consi. 162. uol. 1. vbi pulchre declarat.
b Iurisdictionem. Limita vt per Bal. in l. vnica. de confes. refert Ias. §. item si quis in iure. de act.
c Item opp. Ita etiam loquitur Bar. in l. unica. C. de erro. calc.

hoc non erro, & sic dñium transferret. Modo aduerte, qa Guar. antiquus glossator, circa hãc l. ponit tria dicta, q̃ reprobant per gl. Nam primo dicit ipse, qđ hoc debet intelligi de errore facti, non de errore iuris, quia error iuris ante lit.cont. non nocet, postea vero sic, vt l. non fatet. ȷ. de ꝯfes. Hoc reprehẽdit glo. p l. 2. ȷ. de iud. g hanc l. dũ dicit, imperitiam detegit. Et sic no. ꝙ imperitia refert ad iuris errorem quantum ad hoc. De isto verbo, imperitia, dicẽdum est, † qđ p̃t referri ad imperitiã cuiuslibet artis, tã iuris, q̃ facti, vt ȷ loc. l. item quærit. §. si gemma. & ȷ. ad l. Aqu. l. qua actio. † Nunc videamus de principali dicto. Et est sciẽdũ, qđ † quãdoq; erratur super eo qđ in iudicium deducit̃, & tunc procedit distinctio erroris facti vel iuris, vt d. l. non fatetur, hoc sentit gl. super ver. qui errant, & bene. Qñq; errat̃ circa iurisdõnem. Et hic ẽ aduertendum, si erratur i facto, qa oĩ tpe impedit̃ iurisdõ, vt hic, sm oẽs. l dẽ si erratur in iure ante li. conte. Sed si errat̃ in iure post li. conte. est opi. inter. Guar. & gl. Circa qđ est aduertendũ, ꝙ si ab initio nullus fuit error, sed instantia iurisdõnis fuit confirmata p li. cont. tunc vr̃, ꝙ non possit postea error superuenire qui impediat. Sed si diceres forte, ꝙ p li. ꝯtes. ille, corã quo agebatur, desijt esse iudex illius causæ, forte lege lata a populo, vel a superiori, & tunc si erratur, error iuris non dẽt nocere, sicut nec ante li. conte. quia occurrit circa ea, quæ postea emergunt, vt l. 2. C. de consort. eius. lu. & ȷ. de pecu. l. Pomponius. §. tati. & ibi no. Si vero ponas, quod qñ añ li. cont. fuerit error in iure, qui durauit ẽt post lit. ꝯte. tunc eo. mõ non nocet, quia litis cont. non valuit, tanq̃ non facta corã suo iudice, vt C. si a nõ cõpe. iud. p totũ, & l. si p̃r. C. ne de sta. def. Et sic ꝯcludit̃, ꝙ Guar. oĩno male dixit, quia error iuris nullo mõ inducit ꝓrogationem iurisdõnis. Secundo dicit Guar. quod hoc dẽt intelligi qñ errauit reus, non actor, quia actor sequit forum rei. Nõ ergo curatur de sciã, vel ignorantia, seu errore actoris, vt l. iuris ordinem. C. eo. Gl. hoc reprobat, quia l. 2. ȷ. de iud. requirit consensum in vtraq; parte. Ad rõnem Guar. non r̃ndet Dicas ꝙ licet actor sequatur forum rei, tñ si reus hẽt plures iudices, electio est actoris, vt l. 3. § i. ȷ. de eo, quod certo lo. & ideo requiri-
tur consensus actoris, sicut & rei. Tene menti glo. quod † nisi de consensu vtriusq; appareat, non valet prorogatio iurisdictionis, & sic iudicis consensus ᵃ non requiritur, vt d. l. 2. §. i. de iudic. Tertio dicit Guar. quod sicut ex litis contestatio. fit prorogatio iurisdictionis, ita ex solo consensu sine lit. conte. quod glo. reprobat. Dicam statim in l. si conuenerit. inf. eo.

ADDITIO.

a Iudicis consensus. Adde tu hic vt dictum Bart. non procedat in prorogatione q̃ fit de tempore ad tempus, quia tunc requiritur iudicis consensus, sec. Bart. in d. l. 2. § j. Intellige tamen quod sufficit consensus tacitus, sec. Mar. Soc. in c. significasti. ar. 6. q. 10. de fo. comp.

LEX LVI.

1 *Delegata iurisdictio vniuersaliter, & particulariter, differunt.*
2 *Delegari potest causa, vt alteri delegetur.*
3 *Delegare vnam speciem causarum, quid sit.*
4 *Delegatus causa castri vel villæ potest subdelegare eas.*
5 *Delegatus ad vnam causam, potest articulum eius delegare.*

Solet, Iurisdõ licet in totum, vel in partẽ delegeẽ, a delegante non abdicat̃, sed delegatus delegantis vice fungit̃. h.d. Primo ponit dictum. Secũdo r̃ndet tacitæ obiectioni. Secunda ibi, nam & is, & obiectionem tacitã format, vt in gl. ver. nam.
1 Quæro vtrum sit dña inter eum cui delegata est vniuersa iurisdictio, & illũ, cui delegata est spẽs iurisdõnis? Gl. dĩ sic, quia p̃t subdelegare ille, cui vl̃is iurisdõ est delegata, aliquam particularem spẽm ipsius vl̃is: & tñ alias singulares spẽs retinet: sed ille, qui par-
2 ticularẽ spẽm hẽt, si eam a se abdicaret, nihil sibi retineret. † No. & tene menti istam gl. quod expresse põt delegari cã alicui, vt eã
3 deleget alij. de quo dixi in l. more. ȝ. eo. † Item quæro, quid sit delegare vnam speciem causarum? Dicũt quidam, hoc est oẽs cãs, quæ sunt in vna villa vel castro? Alij dñt vnam cãm tñ: quælibet
4 põt esse bona. † Quæro, vtrum ille, cui delegant̃ cãæ castri, vel vil-
a læ, posset eas ᵃ subdelegare? Gl. quod non. Contrarium nor. in l. j. §. j. ȷ. qui & a quo app. Et istud tenetur cõiter, quia sicut ille, cui delegatur vna causa, potest vnum articulum committere, vt in c. 1. ext. de offi. deleg. in clem. Ita ille cui committitur illa pars causarum, vel particularitas vnius loci, potest ex illis vnam delegare.
5 † Quæro, vtrum delegatus dicatur habere aliquam iurisdõnem? Tex. hic sentit quod non. gl. aliter videtur dicere in l. j. §. qui mandatum. ȝ. tit. 2. vbi est hæc materia.

ADDITIO.

a Pom. Eas. Vide Ale. consi. 32. in fi. in 4. vol. ver. quæro vtrũ deleg. Old. consi. 128.

LEX LVII.

1 *Delegatus, qui fuit in causa aduocatus, dicitur suspectus.*
2 *Suspicionis causa qua poterat opponi deleganti, non opponitur delegato.*

a **Prætor.** ᵃ Iudex potest delegare in totum, vel in partẽ, ma-
1 xime vbi causa subest. h.d. † Nu. ex hac l. ᵇ qd iusta
b ca suspicionis est, si iudex fuit aduocatus in cã, vt l. fin. C. de assess.
2 † Secũdo no. quod causa suspicionis, quæ poterat opponi delegãti, non potest opponi delegato. Facit ext. de offi. deleg. c. si is cui. & melius in c. index. lib. 6. & dixi in l. more. ȝ. eo.

ADDITIONES.

a Pom. Prætor. Vide ad hanc l. Pan. c. si quis contra clericum. de fo. compe.
b No. ex hac l. An vero qui semel fuit iudex i eadem causa, possit esse aduocatus? Fran. Tig. & bene, l. quisquis. de postul. tenet ꝙ sic, vide apparatum Ale. in l. apertissimi. C. de iud.

LEX LVIII.

1 *Pactum quod quis possit conueniri corã iudice, quẽ recusare poterat, valet*
2 *Iudex qualiter dicatur adiri.*
3 *Iurisdictio dicitur prorogari per lit. contest. & per oppositionem, & exceptionem dilatoriam.*
Exceptio declinatoria debet proponi ante alias exceptiones.
4 *Pactum quod quis possit ubique conueniri, quid operetur.*
Pactum per quod promittitur soluere in quolibet loco quo placuerit actori, quid operetur.

a **Si conuenerit.** ᵃ Pacto de litigando coram iudice nõ
† suo, quis stare nõ cogitur. † h.d. & hãc l. no. Sed ꝯ hanc l. vr̃. C. de pac. l. si qs in conscribendo. Sol. glo. &
1 tene istam partem qđ † pactũ quod qs ꝯueniat̃ coram iud. ñ suo, quem non astringit, ut hic: sed pactũ quod qs ꝯueniat̃ corã iudice suo, quem poterat ex priuilegio recusare, vt in schol. aut. hoc
† pactũ bñ valet, vt in ꝯrio, & sic loquit̃ c. j. ext. de iud. † Itẽ dĩ, qđ pꝫ mitere p̃t anteq̃ iudex adeat̃. q.d. ꝯuentio non astringit, sed ꝓroga-
2 tio q̃ fit p aditionẽ. † Sed q̃ro, qualr̃ dicat̃ iudex adiri? Et gl. intelligit p li. cont. Gui. dicit hic, & in l. si p errorẽ. qđ p simplicẽ aditionẽ, seu p solã ꝯuentionẽ, vel p solã libelli oblationẽ factã a parte, quod gl. reprobat, qa non dr̃ ꝓrogata iurisdõ, quia vtriusq; cõsensus requirit̃, vt l. 1. ȷ. de iud. p solã ꝯparitionẽ postea factam a reo, si petat copiã petitionis, non vr̃ ꝓrogata iurisdõ, vt ȷ. de iud. l. nõ vr̃, la 2. Illud. n. petit, vt deliberet, vt in auth. offerat. C. de li. ꝯte. & l. j.
b de eden. Item ᵇ si dedit satisdationẽ de iudicio sisti, nõ vr̃ prorogata iurisdõ, qa in illa satisdatione intelligitur nisi ex iusta cã iudex recusaret, vt in auth. offerat̃ vbi post satisdationem dat̃ tps ad deliberandũ. Si vero alias exceptiones ꝓposuerit, licet istã exceptionẽ iudicis incõpetentis omisit, quia ꝓponẽdo istas exceptiones, vr̃ petere, qđ iudex sup eis pronunciet, p hoc vr̃ in eum consenti-
3 re, vt ȷ. de iud. l. sed & si susceperit. in prin. † Et sic duob. mo. ꝯsen-
c titur in iudicem, vel ꝯtestãdo litẽ, ᶜ vel proponẽdo alias exceptiones, quam declinatorias, vt d. l. sed & si susceperit. licet gl. ibi aliter intelligat. Ita no. ext. de sent. & re iud. c. inter monasteriũ. Et hoc est quod dicit tex. in l. si C. de excep. quod exceptio declinatoria debet opponi, antequam alia proponatur. & iõ modus est, quod illa exceptio primo opponat̃, & aliæ proponantur sub cõdõne, si
d prima non obstet. ᵈ † Quæro, qd releuẽt ista pacta q̃ quotidie ap-
4 ponunt̃ in instr̃is, quod quis possit vbique aliquẽ conuenire? Re-
e spon. Aut istud fit simplici pacto, & non releuãt aliquid, vt hac l. Aut fit per stipulationem, & tũc qui promisit, postea recusat cõueniri posse coram iudice non suo, põt conueniri ad pœnam, vel interesse, vt ȷ. de arb. l. diem proferre. in fi. Sed si ista conuentio esset facta per alia verba. s. quod quis promittat soluere in quolibet loco, & tunc est aduertendum: aut promittit soluere in quolibet loco, quo placuerit actori, & istud non releuat: quia debet intelligi, quod actor ñ trahat reum debitorem extra suum domiciliũ, vt l. Mæuia. in fi. de ann. leg. & l. sicut patron ᵉ. ȷ. de ope. lib. & l. qđ nisi §. 1. eo. tit. Aut promittit quis soluere in quocunq; loco fuerit inuentus, & tunc vbicunq; inuenit̃, p̃t ꝯueniri, qa ibi vr̃ ꝯtraxisse, vt l. ꝯtraxisse. ȷ. de ac. & ob. & ȷ. de adm. tut. l. Titium, & Mæuiũ. §. 1. Et sic aduertas dñam, ꝙ aliud est ꝓmittere, ꝙ vbicunq; possit cõ-
ueniri

ADDITIONES.

a Pom. Si conuenerit. Vide ad hanc l. mirabile dictũ Fel. in c. 1. ext. de iud. vbi dr̃ oẽs Mod. tenere indistincte, ꝙ contra mutantẽ voluntatem põt agi ad interesse. Quod dictum redditur multum dubitabile, per dicta hic Ias. Fran. Cur. hic. Paris. Circa materiam huius l. vide Dec. in c. 1. de iud. vbi ponit multas limitationes ad istam l. vide aliqua per Fel. ibi. Item limitatur per Panor. in c. significasti. circa prin. ext. de fo. compe. nisi pactum esset factum in præsentia iudicis acceptantis, per illum tex. * Men. declarat Marsil. sing. 227. per dationem.
* Clau. Non cogitur. Illud nõ habet locum ĩ prorogatione iuris, & de iure, in quo non admittitur pœnitentia. Bal. in l. si abducta. ver. item rem secum. C. de fur.
† Claud. De iud. Adde Bal. in c. Rodulphus. de iud.
b Pom. Item. Vide Fel. in c. inter monasterium. ver. quinta declaratio. de re iudi. Are. in c. 1. de iu. & ibi Panor.
c Litem. Adde videndum Ang. cons. 27. & inquantum Ias. dicit in prima limitatione, ꝙ iurim appositum in testo, nõ impedit reuocationẽ, Old. consi. 26. & quampluribus alijs, Ro. consi. 33. Pa. de Ca. cons. 476. & inquantum dicit, qđ iurim nõ valet rõne defectus consensus, adde Bal. consi. 28. pulchre Cald. consi. 1. de iure iur. vbi de trib. comitibus iuramentu, & inquantum ponit, quid operetur præsentia iudicis, adde Ioan. de Ana. consi. 40.
d Non ob. Vide vnum verbum Ale. in l. cum rem. in prin. ff. de leg. j. Ruer. Adde de istis pactis, ꝙ quis possit vbiq. conueniri Bar. Cep. cau. 20. inc. fre. pissime in instrumentis, vbi late examinat, & docet qualiter cõcipi debeant huiusmodi pacta.
e Non releuat. Adde post Ale. & Ias. quos hic sequitur Pet. de Anchar. consi. 139. vbi ẽt dicit, ꝙ si dñs, qui promisit, vult ꝙ possit vbiq. conueniri, constituat procuratorem ad reuocandum sequestrum, & petẽdum pœnas, quas quis incurrit vigore sequestrationis factæ, ꝙ talis procurator non poterit opponere declinatoriam fori. item ibi tenet, quod quis etiam sortitur ratione rei mobilis.

a ueniri, aliud eſt ꝑmittere ſoluere ubicunq; inueniat. Facit ad ꝓdicta qđ dixi in l. 3. §. ſi qs ita. el. i. ꝟ. de eo quod cer. lo. Sic itellige ꝙ no. Gui. in l. ſi qs ĩ ꝯſcribẽdo, C. đ epi. & cle. Idẽ ſi ꝓmitto ſoluere ubicũq; in Tuſcia me inueneris. Nã ubicũq; in ea ꝓuincia me potes ꝯuenire, ſi ibi me inueneris, vt ꝟ. de iudi. l. hñs abſens. §. fi. & l.
b ſe. Nec ob. §. ꝗſiti. in l. ſed & ſi qs. ꝟ. ſi qs cau. quia bene poſſunt b quælibet ciuitates, & caſtra, quæ ſunt in Tuſcia, cogitari.

ADDITIONES.

a Vbicunque. Adde poſt prędictos dños meos, qđ Bal. conſi. 377. verba dicunt, ꝓmiſit, &c. tenet ꝙ ſi debitor promittat ſoluere Ro. Pan. Venetijs, & ubicunque fuerit inuentus, & ſub quocunq; iudice, vult poſſe cõueniri, ꝙ ſi eius procurator inueniatur in loco contractus, cũ mercibus vendendis per inſpectionem oculorum non poſſit conueniri, licet creditor habeat hypothecam bonorum debitoris. Et ad materiam huius l. vide plene per Dec. in ca. j. de iud. Mar. Soc. in c. dilectis. ar. a. q. 6. & 7. ext. de fo. comp. & in c. ſignificaſti. as. 3. q. 8. co. tit.

b Ruer. Quia bene pñt. Inquit ergo Bar. ꝙ talis ꝓmiſſio ꝓꝑ nimiam incertitudinẽ vitiatur, quã incertitudinẽ dicit nõ eſſe qñ quis ꝓmiſit ſoluere in oib. locis Tuſciæ ciuitatis CONTRARIVM vult ipſe ſup. dum tenet, ꝙ ſi debitor ꝓmiſis ſolue re ubicunque fuerit inuentus, ꝙ talis promiſſio ualet. & iſtam cõtrarietatem põderat Abb. in c. q. col. 12. de iudi. & refert Iaſ. hic.

LEX XIX.

1 *Forum, quod quis ſortitur ratione contractus, non poteſt mutari.*

2 *Domicilium originis in matrimonio mutatur.*

3 *Laicus bannitus, vel cõdemnatus ſi efficitur clericus, ob hoc iuriſdictio primi iudicis non impeditur.*

a **Cum quædam.** a Mutatio fori poſt ſñiam, uel li. ꝯte. prioris iudicis iuriſdõnẽ non impe-
1 dit. h. d. No. ꝙ mulier ſeqĩ forũ uiri. Op. de l. 2. C. e. Sol. Forũ, † qđ qs ſortiĩ rõne ꝯctus, ñ ꝓt mutari, vt ibi, ſed forũ qđ qs alia rõe for-
b tit, bñ ꝓt mutari, b ita loqĩ hic. Itẽ op. Domiciliũ ex origine mutari nõ ꝓt, ut no. in l. ſenatores. ꝟ. de ſena. hic dr̃ ꝯtrium, quare male.
2 So. fallit † in mr̃imonio, ut no. ĩ l. origine. C. đ mu. & orig. li. x. Quęrit gl. Quid ſi nihil hẽat ĩ loco prioris domicilij? Dic ut in gl. & ẽ
4 hæc lar. ad q. † ꝙ ſi qs ſecularis eſt ꝯdẽnat⁹, uel bãnit⁹, q poſtea ef-
c ficiat̃ cleric⁹, eꝙ ĩ mutatiõe fori ñ impediat̃ iuriſdõ primi iudicis, no. Doc. ĩ l. pe. ꝟ. ſi ex nox. cã aga. Dixi ĩ l. j. đ pę. & Io. Ab. ext. đ ob. ad ratioci. c. j. & gl. đt ꝙ tenet̃ exeq ad lr̃as primi iudicis, qũo hoc ꝓcedat, cũ nõ ẽ maior, dic ꝙ lex reputat eũ maiorẽ, quãtũ ad iſtã cãm exercendam, ne pereant effectus ſñiarum. Et hoc tenẽt oẽs Mod. Et uide Cy. plene in l. properandũ, §. ſĩ aũt reus. C. de iud.

ADDITIONES.

a Poma. Quedã. Vide ad hanc l. Pau. de C a. & Arch. ĩ l. ſi ſeruus plurium. §. ſi quis ante. inſ. de leg. j. Pan. cõſi. 81. in 2. dub. 1. uol. Pan. in c. Leñale. C. de epi. aud. Fel. in c. cauſam. de prębẽ.

Parſ. Iſta deciſio non procedit in concubina, niſi ſit concubina clerici. vide dñũ Rom. ſing. 68. inci. licet vxor.

b Bene ꝓt mutari. Vt ergo, ꝙ ante ſñiam uel litis conte. nõ poſſit amplius conueniri. ſed qũo iſtud ꝓcedat, vide omnino Aſe. conſi. 136. ubi ponit late de materia translationis fori, & qualiter probet, quod non obſtante mutatione, poterit qs conueniri in primo foro ubi contraxit, ſi ibi etiam habebat domiciliũ habitationis, & uide etiam in materia mutationis fori, quæ habes ad Barto. in l. j. inſ. de pę. de eo qui efficitur clericus poſtea quam fuerat accuſatus.

c Clericus. Adde poſt Ale. & Iaſ. hic. Old. pulchre conſi. 4. & inquãtũ Iaſ. ponit de ingreſſu religionẽ, an intra annũ debeat haberi pro religioſo, uide late Pet. de Anch. cõſ. 68. Quid aũt de dicatis tertio ordini, uide Cal. de fo. com. conſi. 13.

Ruer. Adde in uer. & eſt hæc lex in arg. in propoſita q. quæ iura debeant attendi, an iura quæ conſiderant primum ſtatum, an illa, quæ conſiderant ſm plures remiſſiones. de quib. per Fel. in c. ſi. col. pe. extra de conſti.

a **§. Quoties.** a No. ꝙ corã iudice minoris ſummæ, poſſũ petere a debitore modicã quãtitatẽ, de maxima sũma. Inſpicit̃. n. illud quod petit̃ ut h. e, & l. ĩ commodato. § pe. ꝟ. ꝯmo Scđo no. ꝙ ſi petĩt magna quãtitas a debitore ĩope, licet illud ius & illa actio ſit modici ualoris, nõ inſpicit̃ eff. ct⁹ ei⁹,
b ſed ſumma q̃ petit̃. Et ſic facit ad q. dicit ſtatutum, b ꝙ actor dẽat ſoluer̃ ſex denarios ꝓ libra, đ tota sũma litis. ut ſic inſpiciat̃, qđ pe
c tit, nõ qđ in effectu debet, c vt hic. Op. ꝟ. e. l. ſi idem. Sol. dic, ut ibi.

ADDITIONES.

a Poma. Quoties. Vide Ale. conſi. 1. in 5. uol.

Parſ. Vide quæ no. dicit Bar. per iſtum tex. in l. 2. uer. quæro aliquis Florentinus. inſ. ſi quis in ius voc. non ieris.

b Parſ. Dicit ſtatutum. De iſto ſtatuto uide Iaſ. in §. tripli. in 3. no. Inſti. de act. ſed qđ ſi petatur aliquid incertum, puta, factum, coram quo iudice debet peti, cum poſſit tale factũ, uel plus, uel minus exiſtimari? credo ꝙ ſi aliquo caſu poſſit ſequi condemnatio in maiori ſumma, q̃ ſit illa, in qua poſſet cognoſcere minor iudex, ꝙ debet agi coram iudice maiore, et, ꝙ poſſit contingere, qđ in maiori ſiet condemnatio, ad quod bene facit quod dicit Com. conſi. 17. inci. Hieron. ante ſin. Item quod inſpiciatur quod petitur, uide Mal. no. 165.

c Debetur. Adde poſt Iaſ. pro confirmatione eorum quæ hic ſcribit, ꝙ ſtante ſtatuto quod hæres teneatur ſoluere gabellam, ſm eſtimationẽ cataſtri, quod debet intelligi deducto ęre alieno, & expenſis, vt uoluit Bal. conſi. 28. 4. lib.

LEX XX.

1 *Iudex de re alterius territorij, inter ſuos ſubditos ius dicere poteſt.*

2 *Statuta ciuitatis, an ligent extra territorium, remiſſiue.*

3 *Iudex ſi iudicat vltra ſommã ſuę iuriſdictionis, an ſentẽtia valeat ĩ ſ ũma.*

a **Extra territorium.** a Vtilis lex eſt & breuis, idõ nõ indiget ſummario, & legitur trib. mod. ut in gl. & ꝟ. parebit. No. ex hac l. duas r̃las in prin. & in §. Quæro exemplũ huius principij. Gloſ. prima ponit tria exẽpla, quia qñq; iudex vult dicere ius in bonẽm alterius territorij, & nõ
b põt, ut hic. qñque vult dicere ius ĩ ſuo, b & de re ſui territorij, vult
1 tñ dicere extra territorium, & non ꝓt, vt hic. † Qñq; vult dicere in ſuo, de re alterius territorij, & tunc põt, & ſñia ualet, tñ non ꝓt facere executionem, vt no. ꝟ. l. ꝓxi. & l. cũ vnus. §. pe. ꝟ. de bo. auth.
2 iud. poſ. † Quæro, c vtrum ſtatuta huius ciuitatis ligẽt extra territo
c rium? De quo dic vt ext. de conſti. c. vt aĩarũ. lib. 6. Dixi plene in l. 1. de ſum. Trin. & fi. catho. Pet. hic diffuſe tractat, ego plenius in
3 l. cũctos populos. Venio ad ſecũdam † partẽ, & quæro ſi iudex iudicauit vltra ſummam ſuæ iuriſdõnis, an valeat ſñia ſaltẽ ĩ ſummã
d Gl. hic tenet ꝙ nõ. ꝯtium no. ĩ l. 2. C. de iud. Bñ dicas, d aut ſñia ꝯtinet diuerſa, & ſeparata capĩa, & tunc ꝓt in vno cap. valere, in alio non, vt l. q̃dam, ſi. etc. & l. Cornelia Pia. de iure pat. Aut continet vnum cap. tm̃. & vnã ſummã tm̃, ꝙ tunc non põt ꝓ parte valere, & pro parte nõ, ut l. ſi. C. qñ ꝓuo. nõ eſt nec. Ita loquit̃ hic, qđ patet per tex. ꝟ. l. proxi. in ſi. Inſpicit̃. n. quod petitur. Et ſi ſummam iuriſdõnis excedat, in nihilum vr̃ ad iudicem pertinere. Pro hoc l. ſi idem. in fi. ꝟ. eo. ubi ad inducendum iuriſdõnem, non fit diuiſio ſummæ, ſeu rei petitæ. Et ſic apparet, quod iſte qui iudicauit, in nullo fuit iudex. Pro hoc l. in hoc iudicio. fam. erc. Non obſt l. ſancimus. in prin. de don. ubi utile per inutile non uitiat̃, quia loquitur de his quæ diuidua ſunt, ſed iudicium eſt indiuiduum, ut d. l. in hoc iudicio. fam. erc. Pro hoc l. ſi idem. in fi. ſup. eo.

ADDITIONES.

a Pariſ. Extra territorium. Adde ꝙ ad hoc ut poſſit extra territoriũ ius dici, in his quæ ſunt contentioſæ iuriſdõnis, requirunt duo copulatiue. ſ. conſenſus partiũ, & iudicis, vide Ro. ſin. 15. inci. item ad hoc. ubi tñ ſingulariter limitat id procedere in ijs quæ competunt de iure. Com. conſi. 152. lib. 2. dub. In contrarium uide Rom. conſi. 66. Io. And. in c. ea quæ, de regu. iu. lib. 6. circa me gl. in tract. iuriſd. 101. q. Item circa iſtam legem adde quod inſignia dignitatis pñt portari extra territorium, vide Bal. in c. excõmunicatus. de offi. deleg. Item potest ea, q̃ ſunt iuriſd. voluntariæ, vide eundem in c. nouit. eo. ti. Itẽ vide Bar. in tract. iuriſd. in ea. q. Item late qũo extra territorium poſſit iudex citare re vel verbo, vide Fel. ponentem regulam, & decem fallen. in c. ſi. de fo. compe.

Ruer. Adde d. Iaſ. hic qui tenet hanc deciſionem Bar. & ex multis comprobat. & in l. non amplius. in princ. inſ. de leg. j. cum vna modificatione quam vtrobique ponit. & Berta. in tract. de gabel. in 4. parte. 8. par. prin. q. 6.

b In ſuo. Adde poſt Iaſ. inquantum ponit, an parochianus poſſit ſuum ſubditum vbiq; abſoluere, qđ conſuluit Old. conſi. 83. ubi uoluit, ꝙ ſi eps concederet indulgentiam eccleſiæ ædificandæ in territorio alterius epiſcopi, illo inſcio, ꝙ illa indulgentia non proſit ſubditis concedentis. Quo ad octauam limitationem, vide Fed. conſi. 13. quo ad 13. limitationem, uide Bal. conſi. 310. in ſi. 1. lib.

c Poma. Quęro. Adde, an epiſcopus poſſit in diœceſi alterius ſubditis indulgẽtias conferre? vs per Old. conſi. 37.

d Ruer. Breuiter dicas. Adde, quod diſtinctio Bart. eſt communiter approbata, vt hic per Ale. & Iaſ. in ſi.

a *Quod quiſque iuris in alterum ſtatuerit, ipſe eodem iure vtatur.* *Rubr.*

ADDITIO.

a Pariſ. Quod quiſq; iuris. Vide in iſta materia Fel. in rub. de reſcr. & eundem in c. ſanctorũ, ext. de præſcr. ubi ponit limitationẽ, ꝙ ſiat retorquatio in his, quæ intuitu Dei aguñ, & concedunt, & uide multa ꝓ eum in c. 2. de mutuis pet. vbi ponit ẽt, qñ conceſſio eſt facta motu ꝓprio, ꝙ ſit retorquatio in multis caſib.

a Dictum eſt. ꝟ. de iur. om. iudi. uel d eo qui habet iuriſdictionẽ, ſed qa interdum ius iniquum ſtatuit, iuſtum, & æquũ eſt eodẽ iure vtat, & iõ ponit̃ hęc Rub. & iſtud ſit ſummariũ totius nigri.

ADDITIO.

a Rue. Dictum eſt. Adde. quod iſte ritulus loquit̃ in executione iuris, non autem in executione facti, vt declarat Barto. in tract. repreſaliarum. in vlt. col. & in ultimis uerbis, quæ omnino uide.

LEX PRIMA.

1 *Rectores Ciuitatum, & Magiſtratus, ſtatuere aliquid poſſunt pro tempore eorum officij, non autem quod perpetuo valeat, Senatus, Præfectus prætorio, Rex, vel Cardinalis poteſt facere legem perpetuam.*

2 *Epiſcopus, vel Comes vel alius habens iuriſdictionem perpetuã, poteſt ſtatutum perpetuum condere.*

2 *Edictum hoc, de quibus ſtatutis intelligatur.*

3 *Statutum factum a Prioribus, quod offendens eos puniatur ad mortem cõprehendit Priorem alium offendentem.*

4 *Statutum factum a præſide cum conſenſu populi, retorquetur contra eundem, non contra quemlibet de populo.*

Rectores faciunt ſtatuta cum conſilio procerum.

Præſes, qui fecit ſtatutum iniquum cum conſenſu populi, non vtitur eo iure, ſi hoc non fecit voluntarie.

5 *Statutum iniquum conditum a præſide cum cõſenſu populi, retorquetur cõtra quemlibet de conſiliarijs, licet non contra quemlibet de populo.*

6 *Si repræſaliæ ſunt conceſſæ iniuſte contra aliam ciuitatem, quilibet de populo capi non poterit, remiſſiue tamen.*

7 *Quilibet de populo an teneatur ex delicto, vniuerſitatis, remiſſiue.*

8 *Edictum hoc, an habeat locum quando ſtatuitur aliquid ſententiando.*

9 *Parti contra quam iniuſte eſt ſententiatum, non imputatur, ſi non appellauit ad hoc ut contra iudicem fiat retorquatio.*

10 *Poteſtas qui puniendum in pecunia pro homicidio decapitari facit, non poterit allegare quod ipſe puniatur in pecunia.*

11 *Iudicans contra legem, quia ſic erat conſuetudo, non tenetur hoc edicto. Bart. ſuper ꝟ. ff. Vet.*

 Hoc

Hoc edictum.

a Primo commẽdat edictum. Scđo ponit verba primi capitis. Tertio ponit verba secundi capitis. Quarto incipit exponere edictum. Secũda ibi, qui magistratum. Tertia ibi, si quis apud. Quarta ibi, hæc autem. hæc rub. summat hãc legẽ, & est difficilis multũ, & subtilis. Notabilia collige p te. No. q rectores ciuitatũ. & magistratus pñt facere statuta. Sed ɔ̃ imo solus princeps pt ɔdere legẽ, vt l. fi. C. de leg. Sol. de gl. verum est, legem vſem, sed legem municipalẽ pñt ẽt facere inferiores magistratus. Ita tenet glos. quam no. & vide eam, & tene menti. Sed hoc vr̃ falsum, ut C. com. vel epi. l. programma. & ĩ. de decre. ab ord. fac. l. a. & C. đ legatio. l. si quid extraordinariam. li. 10. & ibi dixi. 1 Bñ si magistratus vellet facere † unam legem s̃m exigentiã factorum, forte p toto tpe sui officij, vt quod nullus nobilis intret plateã ex aliqua cã, vel pp causam, quicunq; portauerit frumẽ- b tum habeat tñ, & similia: & hoc posset, vt s̃. de off. pfc. vrb. l. i. §. c pe. C. de naui. l. cũ nanicularionm. lib. 11. Sed si vellet facere legem ppetuam, tunc si quidem est de iudicib. sublimiorib. & maiorib. uti Sena. & pfectus ptorio, tunc pt, vt l. nõ ambigiĩ. s̃. de leg. & C. đ off. pfe. pto. Orien. l. formã aſs normã. Idẽ ĩ Regib. & Car- d dinalib. qui æqparantẽ pfecto ptorio, ut no. s̃. de off. pf. pt. l. j. & idẽ in legatis aplicæ sedis, vt ext. de off. leg. c. fi. Si vero nõ est de maiorib. sed de minorib. tunc si qđ hẽt iurisdõnem ppetuam vt Epi, & Comites, qui hñt suos comitatus, pñt facere ɔstõnes, vt ext. de const. c. vt aĩarum, lib. 6. de mai. & obe. c. a. Et sic intelligo de st. ɔ̃ liber. eccl. iuxta prin. in eo, quod đr Ptãtes, & Rectores posse facere statuta. Si vero non sunt de his, tunc non pñt facere statuta p se, vt d. l. programa. & l. 2. ĩ. de decr. ab ord. fac. & C. de legatio. l. si qd extraordinarium. lib. x. Põt tñ hoc facere ex uoluntate ppli, & consilij, vt no. ĩ. prox. §. & s̃. prox. gl. Sed an tunc egeat ɔfirmatione superioris, dixi plene de iusti. & iu. l. omnes p o p uli. Tetigi in d. 2 l. si qd extraordinarium. † Videndum est ergo de quib. statutis loquitur hæc lex? Rñ de necessitate requirit, vt statutũ hẽat effectũ, vt ha. l. in fi. & ideo debet intelligi de statutis, quæ habẽt effectũ iuris quia valent licet sint iniqua, dum tamen sint facta ab habentib. authoritatem s̃m distinctionem prædictam. Item põt intelligi in statutis inualidis, si tamen habuerunt effectum de facto, ut ĩ. eo. l. 1. in prin. ibi, & vlus. ĩ. de minor. l. non solum, la j. & ideo est bonum exemplum, quod ponitur hic in prin. gl. mag. hic positę, si iudex concessit alicui, vt non possit conueniri vsq; ad biẽnium, certe etiam si statutum nõ ualeret, posset habere executionẽ de facto, quia iudex non audiuit partẽ, certe ipse iudex eodem iure 3 tenet. quia usq; ad biennium non poterit alios ɔuenire. Et ista sunt multum vtilia, & notabilia. Pone, e Priores huius ciuitatis statue- e runt, quod si qs offenderit eos, puniatur ad mortem. Certe si offenderint alios, debẽt puniri ea poena, vt hac l. Ex quo ẽt no. quod f statuta ligãt ipsum statuentẽ, de quo plene per Arch. in d. c. vt animarum. ext. đ ɔst. li. 6. Procedo vlterius, & intro gl. mag. post pri. g Quæro, pone. g † Præses cũ ɔsilio populi huius ciuitatis, fecit vnũ 4 statutũ iniquũ, qs cogatũ eo iure uteui? Dicit gl. q ipse rector, nõ quilibet de populo. Vide gl. & no. multum. No. mirabilia ex hac gl. Primo, q rectores faciunt statutũ cũ ɔsilio pcerũ ciuitatis. Secũdo no. q qñ statutũ est iniquum, quod ipse rector dẽt eo iure uti. Quod intellige, si hoc fecit volũtarie, secus si hẽret necesse hoc p ponere ex forma statuti. Tunc. n. careret dolo, & edictũ istud reqrit dolũ, non ẽt q quilibet de pplo teneaẽ vti eo iure. Et sic cũ statutũ hic sit. q si forensis occidat, teneaẽ occidens pena 30. librarũ, si tñ Perusinus alibi occidaẽ occidens non punietẽ illa pena, quia qli- 5 bet de pplo non debet vti eo iure. † No. ẽt diligenter, q gl. dt, qlibet de pplo: non dt, quilibet de pcerib. vel qlibet de ɔsiliarijs. Illi .n. si interfuerint ɔsilio, & cõsenserint, debent uti eo iure. ĩ. de magi. conue. l. j. in prin. 6 † Et ista faciunt, q licet in ciuitate ista sint cõcessæ represaliæ iniustę ɔ̃ aliam ciuitatem, q pp hoc in alia ciuitate non poterit capi quilibet de populo Perusino, vtẽdo eo iure. vigore huius statuti. De hoc dixi in tractatu represaliarum. Vlti- 7 mo facit ista † gl. q ex delicto vniuersitatis, non teneẽ quilibet de h pplo, h quod plene dixi in l. aut facta. § fi. ĩ. de pę. † Vidimus qñ il- 8 le, qui hẽt magistratum, uel ptãtem, aliqd statuit, legẽ ɔdendo, videamus qñ quis statuit sententiando. Et vr̃ q non habeat locum istud dcm̃. Nã aut sñia fuit iniusta, & ñ tenet, qa ñ cessat dolus. Aut fuit iusta, & non hẽt effectum, vt ĩ. proxi. §. Solu. Põt intelligi in sñia interlocutoria iniusta, a qua non põt appellari: itẽ pt intelligi in diffinitiua iniusta, non expresso errore, qñ qs pp paupertatem non potuit appellare. Põt ẽt intelligi in sñia diffinitiua iniusta, ex 9 presso errore: tñ fuit mandata executioni, & sic habuit effectũ de facto, vt dixi s̃. in q. 2. † Quæro, an imputetur parti, ɔ̃ quam est pro i nunciatũ si nõ appellauit: Gl. dicit q non, & bene. Non enim potuit imputari ei. Facit ĩ. de euic. l. vendicantem. cum l. seq. Præterea, iudex est in dolo, & deliquiẽ faciẽdo, pars est in culpa in omittendo, & sic s̃m iudicis pponderat, vt l. si mora. in prin. ĩ. sol. ma. 10 & l. item si obstetrix. § fin. in fi. ĩ. ad l. Aq. Et istud facit ɔ̃ illum Ptãtem, q fecit decapitari vnũ pro homicidio, cũ esset pęna 30. librarũ. Nã tpe syndicatus non poterit ipse dicere, q sibi imponat pę- k na pecuniaria p homicidio, sed dẽt imponi illa, k quã ipse imposuit alij, ut hic. Quæro qd si iudex iudicauit ɔ̃ legẽ, tñ ita erat cõsuetudo? Rñ. q non tenet hoc edicto, quia cessat dolus. Consuetudo. n. vincit legem, vt l. de quibus. s̃ de legi.

ADDITIONES.

a Meno. Hoc edictum. Duaren. li. 1. disput. c. 49. Cuia. in para. pag. 13. & li. 8. obseruat. cap. 12.

b Ruer. Habeat tantum. Adde, q Bar. dr̃ sibi CONTRARIVS in decisione, quã ponit in l. 1. in fi. prin. sup. de iu. vt per Ale. hic, & Ias. ibi.

c Sed si. Vide Lud. Ro. i cõs. 215. vbi dicit, q p hęc dicta pbatur, q cõstõ epi dr̃ ius prętorium. Et vide Pet. de Anch in c. fi. de off. deleg. Vide quæ ibi plene dixi.

d Poma. Cardinalib. Vide Ale. l. nemo potest. inf. de leg. 3. Ale. consi. 144. uol. 4.

e Barb. Pone. Adde Bar. & Bal. in l. digna vox. C. de leg.

f Statuentem. Adde post Ale. Ro. consi. 444. & in quantum Ias. ponit qualiter iudex teneaẽ de eo, qui mortuus est in tortura, uide Bal. cõs. 336. 4. li. & in quantũ Ias. ẽt dicit, q si rei executio contra impetrantẽ ius iniquũ, intellige post præsentationem, & citationem, quia ante potest lacerare, per ea quæ uoluit Fran. de Are. consi. 33. inci consultatio. & ver. & primo.

g Poma. Quæro, pone. Vide remissiue per Ale. l. cætera. §. item quęri, uer. & quãdo. inf. de leg. 1. Fel. in c. 1. de consti.

h Populo. Adde q licet dicatur, quod vniuersitas tota non punitur, nisi cõuocato consilio maleficium commiserit, q illud pcedit in his, quę habẽt tractũ momentaneum, secus si successiuum, ut bellum, quia tunc uniuersitas punitur, licet non non fecerit conuocato consilio, ut voluit Anch. consi. 154.

i Barb. Quæro, an imputetur. Tñ illa non sequitur Inn. in c. pastoralis. de off. deleg.

k Ruer. Sed dẽt imponi illa. Adde q idẽ tenent Ang. Pau. de Ca. Ale. & Ias. hic.

1 *Edicto hoc quæ personæ comprehendantur.*

2 *Ius iniquum potest obtineri, vel per sententiam, vel impetrando rescriptũ, vel priu. legium, vel statuendo.*

§. Si quis apud.

Sum⁹ expediti đ primo capite edicti venio ad s̃m. Hic hẽs, q illi q impetrauit ius iniquum, ɔ̃ ipsum quis utiẽ eo iure. Quæro, vtrũ distinguatur si petierit dolo, uel non, dic vt in glo. Quęro dr̃ hic aduersario postulãte, &c qd si alius hoc petat? gl. sup uerbo, aduersario, ponit opi. dicã ĩ. e. l. 3. §. hæc pęna ibi gl. de hoc tãgit, & dic ut ibi. Quæ- 1 ro, istud edictum loquiẽ de eo q facit cõstitui nouum ius, † quo q psonæ cõprehendunt? Dicit gl. litigator, assessor, ut inf. l. px. Adde pcurator, & tutor, s̃m distinctionem positã ĩ. e. l. 3. §. si pcurator. Et eandem distinctionẽ puto adhibẽdã in aduocato, s̃m Gul. de 2 Cu. Quæro, dr̃ hic de eo q obtinuerit aliquod ius iniquũ † qualr hoc ɔtingat? Rñ trib. mo. uel obtinendo sñiam, qđ no. qa si quis obtinuerit vnam sñiam pro se s̃m vnam opi. in una cã, qđ in alia de necessitate ɔ̃ eundem dẽt sic iudicari, p hunc titulum. Pone ẽt scđo q obtinuit iniquum ius impetrando rescriptũ, uel priuilegium, certe idem eodẽ iure uti dẽt, ut ĩ. eo. l. 3. in prin. Põt ẽt tertio obtinere iniquum ius, si est facta lex, & tũc eodẽ iure uti dẽt, siue fuerit pponens, siue allegans. Facit quod s̃. pxi. dixi. Alia circa expositionem huius edicti dicemus ĩ., prosequendo titulum.

1 *Verba cum effectu sunt intelligenda.*

2 *Affectus non punitur, nisi sequatur effectus, & quando, nu. 4.*

3 *Futurũ subiũctiui formatur a præterito Indicatiui, ideo requirit rẽ pfectã.*

§. Hæc autem.

a Verbũ, statuerit, ẽt futurũ subiũctiui, quod formaẽ a pterito pfecto indicatiui, & sic rẽ cũ effectu pfectã b significat. Signa tex. in fi. legis. † No. 1 q uerba cum effectu sunt accipiẽda, & ad hoc allegaẽ. † No. quod 2 non puniẽ affectus, si non sequaẽ effectus. Opp. quod male arguat c iuri. Dicit. n. nã statuit c Sed uerbum, statuit, qđ † est pteritum in- 3 dicatiui, non reperiẽ in edicto, sed bene reperiẽ uerbum, statuerit, quod est futurum subiunctiui. Rñ futurũ subiũctiui formaẽ a pterito indicatiui, vt no. ĩt. de ɔ̃h. emp. l. hac uẽditio. & ĩs. de ver. obl. l. cæteri. in is. §. fi. ideo requirit rẽ perfectam, sicut pteritum idicatiui, & sic bene arguit. Intro gl. op. de rescin. uend. l. ratas. Solu. vt in gl. Opp. ĩt. de extraor. cri. l. 1. & C. de epi. & cler. l. si quis nõ dicã d rapere. ubi puniẽ affectus, licet non sequaẽ effectus. d Sol. dicit † gl. 4 ibi in criminib. grauiorib. Vel aliter, hic nullum crimẽ est, impetrare ius iniquum, vt no. Doc. in d. l. si quis non dicam rapere. & gl. in l. 3. §. 2. inf. eo. Opp. C. de fur. l. si quis. Sol. vt in gl. Op. inf. de calum. l. & generaliter. Sol. vt in gl. quantum ad hoc edictum.

ADDITIONES.

a Hæc autem. Et hic alle. ille §. quod capiens bannitum, si eum non põt tenere. qa ab eo fugit, non debet habere pręmium ex forma statuti. uide eundem in l. fin. inf. de pet. hær. facit C. de fideiu. l. si Barbarorum. & limita per l. fi. C. de pe. bõ. subl. li. 10. & l. quisquis. C. ad l. Iul. maie.

b Perfectam. Adde post Ia. de inuento in uia, stante statuto, q extrahẽs bladũ puniaẽ. Io. And. in add. ad Spe. in tit. de const. ubi pulchre. Quod uero dr̃ q verba deberit intelligi cum effectu, vide quę potui in l. 4. §. condenatum. inf. de re iu.

c Statuit. Codices nostri habent, statuerit, & sic oppositio superflua redditur, utilis tamẽ est, & notandi ex his quæ tradit Ias. hic.

d Effectus. Adde pulchre Bal. cons. 306. 3. lib. & 106. 4. lib.

LEX II.

Hoc edicto.

Impritia assessoris excusat magistratũ, nõ pluri assessorem. h. d. Op. ĩf. circa fi. gl. In sti. de obl. q ex quasi delic. ĩ pri. & s̃. de var. & extraor. co. l. vlt. Sol. q ĩt ad illud edictũ, impritia assessoris excusat magistratũ, non q̃tũ a ad actionẽ in factum ex quasi maleficio. Tene menti, a qa plures vidi dari sindicationes ɔ̃ magistratus de impritia assessoris tpe sindicatus. Quærit gl. quare ĩ ptare requiẽ dolus, & nõ ĩ assessore. Dic vt in gl. nã assessor aliceat se iurispitũ, qd nõ cõtingit ĩ magistratu.

ADDITIO.

a Meno. l. ne meuti. Ruy. consi. 161. nu. 31. li. 4.

LEX III.

a b **Si quis iniquum.** a Hic incipit exponere verba edicti, secundi capitis. b Quæro quid si non apparet veniri ad postulationem, vel non? Respon. in dubio præsumitur ad postulationem, vt ext de præb. c. si motu proprio. li. 6. dixi C. de pe. bo. sub la. l. j. lib. 10. †

ADDITIONES.

a Parif. Si quis iniquum. Circa distinctionē, quæ hic ponitur, an motu proprio, an ad petitionem alicuius concedatur, vide q in alio proposito singulariter decidit Bar. in l. tutor si petitus. de tu. & cura. dat. ab his refert. & sequitur Ale. in l. iuste possidet. de acqui. poss. Item istud de motu proprio, limita, vt procedat circa decisoria, secus circa præparatoria, & ordinatoria, iudicij, secundum Ro. sing. 274. incip. reg. Alle. Bar. in l. fi. C. de fruc. & li. expen. Fel. in c. 2. de mu. pe. vbi ponit et alias limitationes. an autem in dubio concessio præsumatur facta motu proprio, vide Bar. in l. 1. C. de pe. bo. sub. li. 10. vide in materia Ale. & Mod. hic. Item limita, nisi esset concessio geminata, q a tunc præsumitur motu proprio concessa. Vide Mod. in l. nec damnosa. C. de prec. imp. e. offe. & q̄ hēs ad Bar. in l. Balista. inf. ad Treb. vide Pan. cons. 82. inci. q̄q̄ ijs dubijs. dicentem, q geminatio denotat omnimodam deliberationem, ita faciendi, volendi. Item q clausula motu proprio, & ex certa scientia, æquiparātur. vide in d. l. nec damnosa. per Mod. vide etiam Io. de Dama. in c. j. de exces. præl. Ant. de But. in c. j. ext. de resc. Bal. in c. studuisti. de of. deleg. Ang. in §. ex his vero iubemus. in Auth. vt nulli iudi. vide Bal. no. loquentem in c. eum ordinem. de rescr. in c. eam re. eo. ti. in c. si qñ. per Sal. in l. fi. inf. si contra ius, vel vtil. pub. per Bar. in l. idem Vlpianus. de excu. tut. Crem. sing. 535. vide Felin. c. nonnulli. in prin. versi. fall 6. de rescri. vbi etiam dicit, quod operatur idem quod clausula, non ob. & de plenaria potestate, & de certa scientia, iuncto versi. præcedenti.

b Poma. Secundi capitis. Vide Ale. cons. 25. in 2. dub. 3. vol.

† Lib. 10. Adde ad hoc limitationem, quam idem Bar. ponit in auth. quas actiones in 2. q. C. de sacros. eccl. & quod ibi ponunt Doc. circa hanc materiam.

§. Sed & si impetrauerit. Opp. q verbū impetrauerit, debeat intelligi cum effectu, vt s. eo. l. 1. in fi. Sol. intellige cum effectu. s. iuris, vt hic, vel facti, vt dixi s. eod. l. 1. in prin. Et dic, vel facti, & iuris, vt hic, prout dixit, vsus fuerit. Oppo. de l. qui falsam. inf. de fal. Sol. ibi delictum non erat consummatum: hic sola impetratione, sequuta concessione, ita quod obtinuerit, delictum est consummatum. Et ita habes glo. expeditam.

1 *Mandans quando non videtur proprie facere.*
2 *Statutē puniens excipientē, & non probantē, vel declinantē iurisdōnem iudicis, nō comprehēdit producentem, vel declinantem per procuratorem.*
3 *Mādato gñali nō venit, vt procurator possit facere dominū incidere in penā.*
4 *Mandato generali non venit etiam id, quod potest esse penale.*
5 *Impetrans pro alio ius iniquum, si non habuit mandatum, vel ratihabitio non sit secuta, tenetur hoc edicto.*
6 *Procurator impetrans iniquum ius pro domino, potest contra dominum eodem iure vti.*

a **§. Si procurator.** a Iste est bonus §. & hoc ītēdit. Ex impetratione procuratoris habentis spāle mandatū, vel ratihabitione sequuta, coercetur dñs: secus si hēat gñale, vel si sit in rē suā, tūc coercetur procurator: tutor vero sp. h. d. vsq; ad fi. & hic exponit verbū, si qs. Op. ext. gl. cū verba edicti sint scripta in persona. l. sed & si qui impetrauerit: ergo non coercet illū qui impetrari fecerit, vt l. aut qui aliter. in fi. j. quod vi, aut clam. Sol. Qñ mandatur id, quod est delictū, tunc procedit
1 ɔ̄rium. Rō, † q a tunc mandatarius coacte non facit virtute mandati, cum mandatum rei turpis sit nullū, vt Insti. mand. §. illud quoque, cū concor. sed facit virtute sui arbitrij. Merito ille, qui[b] mandat, non vī proprie facere. Et sic verbis edicti nō cōprehenderet, sed hic mandat illud, quod non est delictū, vt gl. dicit, & statim dicam. Ergo procurator coactus hoc facit virtute mandati, q suscepit, non ex suo arbitrio. Et sic ille, qui mādat, proprie facit, merito verbis edicti cōprehēditur. Sicut qui proiecerit vnū lapidē, cū lapis nō percutiat ex sui virtute, sed virtute proijcientis, proijciens proprie percutit, vt l. itē Mela. in prin. inf. ad l. Aqui. Dixi inf. de in iur. l. sed & si vnius. §. seruus meus. & ibi plene dixi. Et p hoc dico
2 † q statutū, q punit reū, q producit exceptiones, & nō pbat, vel punit eū, qui iurisdōnē iudicis declinauit, hēbit locū in eo, q produxit exceptiones, vel declinat p procuratorem, licet in personam loquat. s. si quis produxerit, vel si quis declinauerit, & sic cū act[o] pro
3 ducendi, vel declinandi, nō sit delictū. Ex hoc ēt sume aliud, † q licet q̄dā sint de se licita, si tñ ex eo sit possibile inferri pęnā, nō ve-
c nit ex virtute gñalis mādati, sed requirit spāle mandatū, c vt hic, &
d ideo qñ per[d] pcuratorē pponuntur aliquæ exceptiones, ex quib. pęna infertur, si nō pbentur, nisi hēat spāle mandatū ad hoc, pōt petere, q dñs approbet, vel reprobet illā productionē, aliter non audiat procurator super eis. Casus est hic, & tene menti. Venio ad gl. dr̄ hic, q tenetur dñs solum, ɔ̄ imo, & procurator, vt l. 1. de vi, & vi ar. Sol. ibi mandatum fuit delictū, & sic procurator parere nō debuit: hic vero non fuit mandatū delictū. Ita dicit gl. tene menti ad id, qd̄ modo dixi s. Quærit gl. quid si pcurator habuit gñale mandatū cū libera? Rñ, l dē, q a hoc nō venit in gñali mādato. Ita dicit
e gl. Ex quo eno. vt modo dicebā, in 1. q. † q sicut illud, q est omni-
4 no prohibitū, non venit in gñali mandato, ita illud qd nō est omnino prohibitum, vel delictū, si potest esse pęnale. Vide gl. Quęro
5 an tunc † cum non habuit mandatum, nec ratihabitio est sequuta, teneatur procurator impetrans? Gl. dicit, quod sic: licet. n. ipse eodē priuilegio vti non posset, quia alij impetrauit: sufficit tñ, q obtinuerit, & q alius vti possit. Item, quia edictū s. eo. l. j. §. si quis apud, dicit, q si quis obtinuerit, sed ipse obtinuit hic. non dñs sed
* qñ hēt mandatū, obtinuit ipse dñs, non alius. Ita dicit glo. * Vide gl. & Bar. in l. si pater filio. inf. quæ in frau. cre. Quærit gl. quare nō
6 procurator, sicut tutor? Dic, vt in gl. quærit glo † verū procurator impetrans posset vti eodem priuilegio ɔ̄ dñm? gl. nō determinat. Rñ quidā q nō: quia fuit particeps criminis, vt l. qm̄ liberi. C. de testib. ɔ̄ l. ait ptor. §. si quis particeps. inf. q̄ in frau. cre. Alij ɔ̄ vt tenebat Rich. Mal. q a offm̄ procuratoris nō dēt sibi esse damnosū, vt l. sed si quis ex signatorib. inf. quemad. test. apet. Item q ñ pcurator facit, dñs facere vī f̄m eum. Tu dic, imo dñs proprie facit, vt dicit s. Idē tenet Iac. But. Nā dñs nō pōt sibi obijcere illā culpam seu hāc exceptionē, ar l. cū in fundo. §. qd si mulier. inf. de iu. do. q
f satis placet. f Forte hoc nō esset verū. Nā f̄m opi. gl. 1. s. eo. vt hēat locū illud edictū, oportet, q teneat de iure istud, q impetratur, licet sit iniquū. Sed si dñs nō hēt ratū non tenet de iure. Nam in psona procuratoris nō: q a sibi non est impetratū in psona dñi ēt nō valet, q a nō habuit ratum. Nec ob. q dñs possit vti, quia reprobauit nō habendo ratū, & sic interim nō valet de iure. Nec obst. qd dicit gl. de tutore, q a forte ipse tutor posset vti absq; consensu pupilli q non esset in procuratore. Quęro, qd si in impetratione tutoris, peruenit commodum ad pupillum? Rñ. Eatenus tenebitur pupillus, quatenus ad eū peruenit de commo. vt in gl. & bene.

ADDITIONES.

a Parif. Si procurator. Ad istam reg quod in generali mandato non venit, vt aliqd faciat indebite, quamobrem possit dominus petere pęnam, vide omnino l. l. 3. §. si procurator. inf. tit. j. de quo ibi scripsi ad Bar.

b Ruer. Ille qui mandat. Adde, quod cū doc. Bar. transeunt Bal. & Pau. de Cast. hic. Sed contra eū tenent Ang. in l. sed si vnius. §. si seruus inf. de iniur. & Sal. in l. nō minus. C. de accu. Ale. & Ias. hic. * Menoch. Barb. consi. 41. col. 2. lib. 4.

c Speciale mandatum. Adde post Ale. & Ias. Bal. pulchre, consi. 94. 3. & consi. 83. 4. lib. Io. de Ana. consi. 12. Ro. consi. 140. & inquantum subdunt præfati Doc. q Pau. de Cast. dicit, q procu. vsurarij teneatur ad vsuras restituendas: adde quod Bal. consi. 205. 3. lib. dicit, q non valet testamentum eius, qui exercuit vsuras nomine alieno, nisi præstita cautione. * Menoch. Alciat. consi. 577 nu. 2.

d Et ideo qñ per. dicas f̄m Bal. in syndico vniuersitatis. facit gl. optime. in l. non potest dolo. & l. aliud. §. refertur. j. de reg. iur. Bar. in l. si procurator. inf. de cond. indeb. Ang. in consi. incip. consultationes mihi. Aug. de Peru.

e Ex quo. Et sic facit f̄m Bal. q habentes generale arbitrium condendi statuta, nō poterunt condere statuta contra libertatem ecclesię, cum illa sint pęnalia. in auth cassa. C. de sacros. eccl. quod est no.

* Dicit gl. Hæc verba addita fuere, nec in antiquis vol. habentur.

f Ruer. Quod satis placet. Adde, quod ista opi. est communiter approbata vt hic p Ale. & Ias.

1 *Impetrans ius iniquum, non tenetur hoc edicto, vltra quam interpretatio se extendit.*

§. Hæc pœna. Hic gñalr dictū ponit, & sic eget summario. Op. dr̄ hic, q alij vtuntur eodē iure aduersus impetrantē. Cōtra C. res inter. ali. acta. p totū. Sol. gl. intelligit qñ fuit impetratū ius iniquū, vel ɔ̄ oēs, vt hic. Secus si ɔ̄ vnū tñ, vt in ɔ̄rio. Quidā tñ fuerūt ī ɔ̄ria opi. vt gl. tāgit hic, & s. eo. l. 1. circa prin. li. p ver. aduersario. Pro istis facit. C. de rescī. vē. l. ratas. Sed opi. gl. ē verior p tex. huius l. in prin. ibi, cęterū si ipso nō postulante, &c. nō. n. extēdit se pœna huius edicti, nisi quatenus extēdit postulatio impetrata, & p hoc s. eo. l. j. ibi, aduersario ei[o] postulāte, &
1 hoc tenēt Iac. de Are. & oēs. Ad l. ratas. tñ. vt ibi no. p Cy. † Quæro qd si aliquis impetrauit ius iniquū, vsq; ad quantitatē 100. lib. an aliqs vtat eodē iure ɔ̄ eū ī maiori quātitate: Vī, q sic, p hāc l. q a ēt ille, ɔ̄ quē nihil impetrauit, pt vti eo iure ɔ̄ impetrantē. Ergo multo magis ille ɔ̄ quē īpetrauit, licet ī minori quātitate. Et hoc pcedit qñ impetratio esset facta simplr̄ nō expressa quātitate. licet impetrās nō teneret forte, nisi ad cētum. Sed si in impetratione esset expssa certa q̄titas, tūc nō tenet vltra q̄ impetratio se extendat, vt hac l. in pri. Vide glo. sup ver. qñq; experit. Innuit. n. q ex hoc edicto oriatur actio, & exceptio, q dicam statim inf. ea. l. §. qd̄ autem.

1 *Fideiussori quando noceat delictum rei.*
2 *Principalis prius conuenitur quam fideiussor, si conueniri potest.*

a **§. Si is pro quo.** a Impetratio pricipalis nocet fideiussori, nō eɔ̄. h. d. & ē subtilis §. Op. C. de precib. imp. o. l. quoties. Huius timore legūt quidā, q hic fuit impetratū, ne aliquis vtat exceptione dilatoria. Hanc reprobat gl. p tex q dicit, mandati actionē non hēbis, postea inf. in gl. paria, sup ver. nō habebis, substinet, vt dicamus nō hēbis mandati actionē. l. interim, q satis pōt pcedere. Vide istā gl. Scd̄o mō[b] pōt intelligi,
b quod impetrauit exceptionē peremptoriā, si fuit dictum p principem, nō ob. l. qualibet. pt esse bona, & vera. Scd̄o op. j. de pac. l. fi. vbi

ADDITIONES.

a Poma. Si is pro quo. Vide Ale. limitantem in l. nis. §. fi. quam legit cum l. & hæredem. de pac. Mod. aliquid in l. fi. inf. si cer. pet.

b Secundo modo. Et sic insurgit ex hoc, q princeps potest auferre ius meum. tex. est in l. item si verberatum. §. 1. ibi, militibus. inf. de rei vend. facit casus fin. in l. vēditor. §. si constat. inf. cōm. pręd. Bal. & Ang. hic, q intellige cū causa, secus sine cā. l. toties. inf. de pollic. l. si priuatos. inf. q. & a quib. l. Antiochensiū. & ibi Bar. inf. de priui. cred. l. non ambigitur. & ibi dicam s. de leg. l. bene a Zenone. C. de. quad. præsc. Ang. in d. l. item si verberatum. §. an autem sufficiat dicere, non obstante l. vide sing. limitationes Sal. in l. fi. C. si contra ius, vel vti. pub.
Pro intell. l. si quis domum. §. 1. inf. loc.

vbi pactũ principalis, fideiussoris exceptionem nõ põt tollere. Hu ius timore dicit gl. intellige, ꝙ quo tpe fideiussit, impetrauerat ius iniquũ, vel impetrauit postea de voluntate fideiussoris. Vide gl. Istã distinctionẽ vr̃ reprobare gl. inf. prox §. sed iustine. eã, vt ibi dicã in j. op. Tertio op. de. l. 1. ꝗ. de alie. iud. mu. cau. fac. Sol. fateor, ꝙ hic factũ vnius noceat alteri, quia hoc debuit, & potuit ab initio prouideri. Dicit gl. sic, mora rei nocet fideiussori, vt l. mora. ꝗ. de verb. ob. Istud aliquantulum vr̃ ꝯdicere superiorib. Nam supe rius dictum est, ꝙ factum rei non nocet fideiussori, si non consen nit. Et iõ circa hoc dicas, si quæris an pactum rei noceat fideiusso ri, dic vt l. si. inf. de pac. Si quæris de delicto rei. Aut † quæris vtrũ 1 noceat, ad inducendam obligationem ꝯ fideiussorẽ, & dic, ꝙ nõ nocet. vt inf. de fideiuss. l. si in pignore. Aut ad actionem iam natã augendã, vt aliquid addat, & dic, vt l. j. de eo per quẽ fac. erit. & l. centum Capuæ. inf. de eo, ꝙ cer. lo. Aut quantũ ad actionẽ cõseruandã, & tunc si quidẽ actio erat iam elisa exceptione, non nocet fideiussori, si nõ consentiat, vt hic, cũ sua gl. si vero actio non erat exceptione elisa, tunc sine dubio nocet, vt l. mora rei. inf. de verb. ob. & l. si seruũ. § nunc videamus, eo. ti. Non ob. ꝙ potuit cogitare, ꝙ potuit, quia sic in l. fi. inf. ꝺ pac. potuit cogitare, ꝙ potuit fieri pactum de petendo, & tñ non nocet fideiussori, vt ibi. Nõ ob. l. si quis domũ. §. j. inf. lo. quia ibi põt euenire rõnabiliter, & ſm naturam præcedentis ꝯtus, hic nõ põt euenire rõnabiliter, ꝙ quis impetret ius iniquum. Facit quod no. Iac. de Bel. in l. si idẽ §. j. sup. tit. j. in gl. super ver. adiudicari põt, &c. Vel dic ad ꝯtrã de l. j. inf. de alie. iud mu. cau. fac. ꝙ hic fideiussor nunq̃ habuit exceptionem efficacem, vt no. s. in gl. prox. & sic factũ rei nõ nocet fideiussori. Extra gl. op. ꝙ nõ possit conueniri fideiussor, nisi prius agatur ꝯ principalẽ, vt l. j. iure nr̃o. C. ꝺ fideiu. cum auth. ibi posita. Sol. illud verũ ſm iura hodierna, licet olim secus, vt d. l. iure nr̃o. Præterea hodie † dẽt intelligi, ꝙ prius cõueniatur principalis, si põt conue- 2 niri, secus si cõueniri nõ posset, vt l. Marcellus. j. de fideiu. & ibi p Dyn. & ibi dixi. Et hoc probatur in hoc tex. in 2. par. vbi reus hẽt exceptionẽ, & nõ fideiussor. peruenit. n. ad fideiussorẽ, qa certum est reũ ꝯueniri nõ posse, facit inf. si cer. pet. l. si. de ver. ob l. decem.

§. Si filius.

Impetratio filij nõ coercet patrẽ. h. d. No. ꝙ per filiũ nõ põt fieri deterior ꝯdõ patris, ĩpetrauit n. vt vsq; ad decẽniũ ꝯueniri nõ possit. Sed op. & vr̃, ꝙ factum filij in ipso ꝯctu, noceat patri, vt l. ꝗ iuris. §. fi. cum l. seq. de pac. Huius timore quidã distinguunt hic, sicut fuit distinctũ s. proxi. Aut filius impetrauit patre sciẽte, aut nõ, vel aut filius impetrauit antẽq̃ esset ius q̃sitũ prĩ, aut postea. Sed gl. reprobat istã dist. simplr̃, & nihil all. Vide eã Quid dicemus? Dico, ꝙ præcedẽs §. loquit in reo, & fideiussore, hic aũt in prẽ, & filio. Rõ diuersitatis est, qa primo acquirit per filiũ directo ex legis dispositione, non ex dispositione filij. ar. l. Paulus. §. Paulus. inf. de bo. li. vel præcedens. §. loquitur in exceptione, quæ facilius transit, quam actio, vt l. ẽj ſtm tẽ. inf. de iureiu. & iõ transit cum suo vitio: hic vero loquitur in actione q̃ non ita trãsit de facili, nisi ex spãli legis dispositione. Ad l. ꝗ iuris. §. fi. cũ l. seq. rñ. ꝙ ibi loquitur in his, q̃ per filiũ fiunt in ipso ꝯctu, sed hæc impetratio iuris iniqui, est totaliter separata ab ipso ꝯctu. Contra prædicta op. itam sicut se habent reus, & fideiussor, ita se habent pr̃, & filius, vt l. cum filius. inf. de ver. ob gl. sol. no. ꝙ ibi loquitur quando patet ex persona filij conuenitur, hic quãdo agit. Et hæc gl. vr̃ tenere illam sol. quam s. dedi in superiori proximo contrario ad glo. præcedentem. s. quod ibi in exceptione, hic in actione Vide eam, & tene menti istã determinationem. Et ita intelligo istum §. & dixi in d. l. cum filius.

1 *Pœna ipsa iure imposita a lege transit ad hæredem.*
2 *Actio, & exceptio, & replicatio ex hoc edicto, oritur.*
3 *Impetraos, vt quilibet de ciuitate det mihi vnum grossum, non potero cogi ego vt alii soluam grossum.*

§. Quod autem.

Pœna huius edicti trãsit ad hæredẽ. a h. d. Op. priuilegiũ nõ trãsit ad hæredem. ... vib inf. de reg. iu. ergo nec pœna. Sol. Intellige hic fuisse actum, ꝙ trãseat ad hæredem, vel priuilegium fuisse cõcessum in rẽ, ita quod ad hr̃dẽ transeat, ſm gl & bñ. Op. pœna non transit 1 ad hr̃dẽ, vt C. ex delic. defun. l. j. ꝗ de priua. del. l. j. Sol. † & hęc ẽ vera, ibi loquitur in pœna imponenda. Sed hæc pœna est a lege ipso iure imposita, vnde sicut si lata esset sñia, teneret hr̃s, ita hic qñ ipso iure infligit, nec expectata sñia trãsit ad hr̃des. Facit inf. de pub. vec. & com. l. cõmissa. & hoc est verũ, prout opponit hr̃di ex persona defuncti, sed prout opponit ex persona sua, tũc non ob. ꝯtriũ, qa hr̃s punitur. ex delicto suo, quia priuilegiũ transit ad eum, vt in præcedentib. dictũ est, & vbicunq; hanc impetrationem appello delicti. improprie loquor, vt dixi s. e. l. si procurator. & ꝙ ibi no. per gl. Vltimo gl. dicit vnũ verbũ hic. s. ꝙ non transit ꝯ hæredẽ, vt det actio, sed vt repellatur exceptione. Vide gl. sic minuit ista glo. ꝙ ex hoc edicto non oriat actio, sed exceptio & hoc vr̃ ẽt de mẽte lo. q in arbore non facit mentionẽ de actione ex hoc edicto, nec Rof. in libel. suis, de actione ista posuit In ꝯtrium facit gl. s. ea. 2 l. §. hæc pœna. super ver. qñq; experit. Dico, † & hoc tenent Doc ꝙ ex hoc edicto orit actio, & exceptio, & ẽt replicatio. Et in actione pono ut exẽplũ, impetraui, quod ex pacto nudo possum agere, certe alius ex pacto nudo poterit agere ꝯ me ex hoc edicto. Vel impetraui, ꝙ vẽditio, q̃ erat inualida, valuerit, certe ita valebit pro aduersa parte, sicut pro me, ar. inf. de act. emp. l. bona fides. & si ex no. cau. ag. l. 2. & C. si aduer. transl. j. & inf. ꝺ iurein. l. si duo patroni. §. si qs iurauerit. & § seq. Tñ isto casu, quo oritur actio ex hoc edicto, nõ dat ꝯ heredẽ, quia executio non est nunc facta ipso iure ꝯ hæredẽ. Et hoc vr̃ velle gl. hic posita, quod no. In exceptione, & replica- 3 tione sunt manifesta. † Quæso pone, ꝙ ego impetraui, ꝙ quilibet de ciuitate ista teneatur mihi dare vnum grossum, an quilibet potent petere a me ex vigore huius edicti, sicut ego ab eis ex vigore huius priuilegij? Doc. dicunt, ꝙ non. Et istud edictũ dẽt intelligi, qñ priuilegiũ ẽt stante hoc edicto aliquod operatur, alias sec⁹, ar. l. j. ad muni. & l. si qñ. inf. de leg. 1. & l. si fundum. ad l. Fal. Sol. hoc nihil operatur, si quis vtatur eodem iure, ergo &c.

ADDITIO.

a Hęredem. Adde post Ias. inquantum ponit, quod pęna iuris requirit sñiam declaratoriam, licet a pœna iuris non possit appellari, quod tñ a sñia pœnæ declaratoria põt appellari, & in alia ferenda non requiritur citatio partis, vt no. explanat Lud. Ro. sing. a 15. facit tex. in c. Romana. §. finaliter. de app. lib. 6.

§. Illud quoq.

Pœna huius edicti porrigitur ad actionem, quæ post impetrationem quæritur. h. d. Gl. intelligit, qñ impetratur generaliter, ita quod impetratio porrigebatur ad futuros creditores. Sed quid si impetrauerit simpliciter: Doc. tenent, ꝙ tantum ad præsentia videtur porrigi, vt l. si ita scripsit inf. de leg. 2. & l. si ita. inf. de au. & arg. lega. Dic, vt ibi. Pro hoc facit gl. in l. omnium. inf. de procu.

1 *Obligationem naturalem actus iuris ciuilis non tollit.*
Præscriptio an tollat naturalem obligationem.

§ Ex hac causa.

Hoc edictũ nãlem obligationẽ nõ tollit, ergo soluti repetitionẽ non inducit. h. d. Et legitur duob. mod. Primo in impetrante, ne creditorib. teneatur. Nam per hoc ipse impetrans nõ liberat. Vel intellige, ꝙ licet alii creditores possent vti eodẽ iure ꝯ impetrantem, tñ non liberatur ab ea naturali obligatione, & ideo in vtroq; casu impediatur soluti repetitio. Nã impetrator põt tollere ius ciuile. Et sic no. ꝙ † per actum iuris ciuilis, non tollit naturalis obliga- a tio. Et sic facit, ꝙ præscriptione nõ tollit nãlis obligatio. Qđ dic, vt plene dixi in l. fi. inf. rem rat. hab. & Cyn. in l. cum quis. C. ꝺ iur. & fac. igno. & no. inf. de neg. gest. l. at qui natura. in prin.

LEX IIII.

a **Illud.** a Qui facit l. permittente, nõ incidit in hoc edictũ. h. d. No. ꝙ illud, ꝙ licite factũ est, pęnã nõ meret. Ista l. indu cit Gul. ad q. quod si impetrasti iudicẽ delegatũ ꝯ me i causa sunt di, possum te conuenire corã eodẽ iudice in alia cã, vt in auth. & ꝯñt. C. de sent. & l. si idem. s. tit. prox. Sed si tu vis me iterũ conuenire corã eodem iudice, in alia causa nõ potes, vt inf. de iureiu. l. iusiurandum & ad pecunias. §. ait prætor. ver. sed nec. & hæc lex multum bene facit ad q. quæ est bona, & pulchra.

ADDITIO.

a Illud. Adde post Alc. & Ias. inquantum examinant, an possim alicui dicere verba iniuriosa ad conseruandum ius meum. Old. plene consi. 53. Bal. consi. 45. 2. li.

Si quis ius dicenti non obtemp. Rub.

¶ Dictum est s. in genere, & in species de iur. om. iud. Verũ, qa qñq; iudices peccant decernendo iniquũ ius, aliquando peccant partes, ius iniquum impetrando, iõ posuit titulũ, quod quisq; iur. Verum, quia quandoq; peccant in non obediendo iudici, ideo po † nit rub. si quis ius dicen. non obtemp. †

ADDITIO.

† Claud. Obtemp. Qua autem pœna puniatur, qui contemnit mandatum principis ponit Ang. in l. vnica. C. de thesau. li. 10.

LEX VNICA.

1 *Dictiones taxatiuæ appositæ orationi affirmatiuæ affirmant illud, quod ponunt, & excludunt, & negant omne aliud, & quid in oratione. nu. 3.*
2 *Testis deponens, quod Titius possedit 10. ann. tantum, non probat.*
4 *Dictio, non tamen, est aduersatiua.*
5 *Duumuiri, an possint mulctare.*
6 *Delegatus quando mulctare possit.*
7 *Iurisdictionis defendendæ remedia.*
8 *Iudex potest alienam iurisdictionem defendere, & pro sua defendenda brachiũ alterius iudicis implorare.*
9 *Iudex per actionem in factũ, & etiã ex suo officio potest mulctã imponere.*
10 *Iudex qualiter exercebit eius officium imponendo mulctam.*
11 *Pœnam impositam in præcepto, iudex potest augere, vel minuere.*
12 *Pœna si est apposita in præcepto arbitrio iudicis, non vitiatur præceptum propter incertitudinem.*
13 *Processus nouus non requiritur ad faciendam condemnationem vigore inobediẽtiæ si iudici cõstat de inobediẽtia, licet ꝺ nouo citet ad defensionẽ.*
14 *Mulctam impositam iudex ob inopiam minuit,*
15 *Appellatur ab impositione mulctæ.*

Omnibus. Hæc lex diuiditur in quatuor partes principales. Primo ponit, qui iudices possunt punire inobedientes Secundo pro qua inobedientia. Tertio quas personas. Quarto quo iure, seu qua actione. Secunda ibi, is videtur. Tertia ibi, si proocu-

pcurator. Quarta ibi, hoc indiciū. Lega ꝑ pticulas. Prima pars ſm cōem lec. bī h. d. Oēs iudices pñt inobedientes punire, videlicet magnus in magnis cauſis, & magnis mulctis: paruus in paruis cauſis, & paruis mulctis. h. d. tex. cū gl. & ī hoc pri. eſt duplex lrā. Vna eſt, non tm̄: alia eſt, nō tm̄. Secundū pri. lec. diuidit, qa primo ponit dictū, ſcdo exceptionē. Secūdū aliā, put eſt nō tm̄, tota ponit vnū dictū, hēs tex. expeditū. Et ante oīa videam⁹, q̄ ē vera lrā. Pro cui⁹ declaratione † ſciendū eſt, ꝙ ſunt q̄dā dictiones, q̄ vocant exclusiuę, vt dictio, tm̄, & dictio tm̄ mō, & ēt dictio ſolūmō, & dūtaxat. Iſtę dictiones ſi q̄dē apponant oroni affirmatiuæ, affirmāt illud ꝙ ponūt, & excludunt, & negāt oē aliud. v. g. Pet. tm̄ currit. q. d. Pet. currit, & nullus alius, vt C. de pa. qui fil. diſtr. l. 2. & ꝙ ibi no. & l. ob æs de pdi. ini. & l. ꝯſtus, de reg. iu. & p Dy. in c. in arg. ext. de reg. iu. li. 6 licet q̄ſq; cā euitādi ꝯrietatē alterius l. aliud ſupplicat, vt d. ll. Ex hoc ſeqt̄, † ſi dicat teſtis, ꝙ Titius poſſedit 10. an. tm̄, inquātū dt, tm̄, nihil operat̄, qa vult excludere oē aliud tps ex illud tps poſitū, vel oēm pſonā ex illā pſonā poſitā. Iſta aūt eſt mera negatiua, iō q̄nō pbabilis, vt l. actor, C. de pb. iō nō valet. Caſus eſt ext. de cā poſ. & ppe. c. cū eccl'a Sutrina. recte intelligēdo. † Qñ ꝗ dictiones excluſiuæ, ſeu taxatiuæ, apponunt̄ oroni negatiuæ, & tūc earū nā eſt, vt poſitū affirment, & implicēt aliud de quo minus videbat̄ in eſſe. Sicut n. iſtæ dictiones excluſiuæ, appoſitæ affirmatiuæ aliud a poſito negāt, ita appoſitę negatiuę, aliud a poſito īplicāt, vt pbat̄ ꝭ. de pe. here. l. & nō tm̄. inf. de dolo. l. & elegāter, §. nō ſolū, de lib. le. l. nō ſolū, & C. de bo. q̄ lib. l. cū nō ſolū. Ex his apparet, ꝙ litera, nō tm̄, hic nō ꝯgrue ponit. Non. n. poterit implorare aliud, cū pceſſerit oro vīs oīa ꝯprehēdēs. ſ. oīb. magiſtratib. &c. Præterea ſi diceres, ꝙ ſi implicaret, nunc implicaret illud de quo plus vr̄ ineſſe. q. d. nō tm̄ duūuiris, ſed ēt maiorib. licet mulctare inobediētes, hęc locutio nimis incōgnita eſſet. Eſt igit̄ melior lrā, nō tm̄. † Nā dictio, tm̄, eſt aduerſatiua, vt ꝭ. de arb. l. qd tm̄ & iud. ſol. l. itā tm̄. & ꝭ. ad Trebell. l. ita tm̄, cū ſi. q. d. Oīb. magiſtratib. licet mulctare, ſed nō duūuiris. Et ꝙ duūuiris nō liceat, tenuit Azo. & al. l. C. de mō mulct. l. eos. & de defen. ciuita. l. defenſores nihil. & de ver. ſig. l. aliud. la 2. & de iu. l. a. §. fi. q̄ leges ꝯcedūt mulctare maiorib. Pro hoc facit iſte tex. dū dt, ſcdm ius prātis ſuæ. Verbū. n. prātis, ad merū imperiū refert, vt l. imperiū. ſ. tit. a. Mō ſum in gl. j. in medio. Contra iſtam lec. op. C. de ſpor. l. fi. §. 1. Sol. qdā dñt aliud de iu Cod. aliud de iure iſto, ꝙ nō eſt verū, vt ſtatim dicā. Op. in Auth. ꝗ de defen. ciui. § audient. Sol. Aliud eſt de iure Authenticorū q̄ de iure iſto. Iſtas ſol. reprobat gl. qa oīb. magrātib ꝯcedit modica coerctio, ſeu leuis. l. magrātib. ſ. tit. 2. & l. cui iuriſdō. Et iō tenendo iſtā lrām, non tm̄ dicendū eſt, ꝙ oīb magrātib. maiorib. liçet mulctare in magnis cauſis, & magnis mulctis, īgb. minorib. magrātib. hoc eſt, duūuiris nō † licet, vt hic, & alijs ll. all. ſ. In cauſis vero paruis, & paruis mulctis, licet ēt duūuiris, & minorib. magrātib mulctare, vt d. l. magrātib. & d. l. a. de ſpor. & d. § audient. Et ita tenet hic gl. & bñ. uel poſſum⁹ dicere ſm alios, ꝙ dixit tex. nō tñ duūuiris, nō loqt̄ de magrātib ſeu de defenſorib. ciuitatū, ſed ſolū de duūuiris, q ſolū hēbant adminiſtrationē & gubernationē rerū intra ciuitatē, de qb. pt intelligi lrā legis vltimæ, C. de iud. & l. a. & 3. C. de mō mulct. ꝙ ſatis placet. Pro † declaratione huius partis, q̄ro qd ī iudice delegato, an poſſit mulctare: Rñd. nō, vt l. 2. §. fi. ꝭ. de iud. Fallit in caſu l. a. de ſpor. Quæro, qd de arbitro? Rñ. vt in l. non ex oīb. ꝭ. de arb. Dr̄ hic, ꝯceſſum, &c. Quæro, an hoc habeant neceſſe facere? Rñd. ex iſto edicto orit̄ duplex actio, ſm gl. vel actio, & accuſatio, vel iudicis offm̄ ſm alios, vt videbitis ꝭ. §. fi. Si igit̄ intentet̄ actio, vel accuſatio, nō eſt dubiū, ꝙ hēt neceſſe facere, hēt n. neceſſe ius reddere poſtulāti, ut no. in l. j. de iur. om. iud. & ſi nō fecerit, punit̄ ut in Authē. vt diffe. iud. §. i. Si vero nō pponit̄ actio, vel accuſatio, ſed eius offm̄ imploraṫ, tūc eſt aduertendū, † qa remedia ꝑtoris ad defendendā iuriſdōnem ſunt multa. Pōt. n. capere pſonā, vt l. ſacrilegij, in fi. & l. 1. inf. ad l. Iul. pec. & C. qūo, & qñ iu. l. ꝯſentaneū. inf. tit. j. l. pleniq;. Pōt intercedere, ſeu iuriſdōnē denegare, vt inf. ex qb. cau. ma. l. ſed & ſi p ꝑtorē, §. ſed & ſi dū. Pōt mittere in poſſ. p tit. qb. ex cau. in poſ. ea. Pōt mulctā imponere, ut hic, & C. de mō mulct. p totū. Dico ergo, ꝙ iudex hēt hic neceſſe facere, ꝙ pars ei obtēperet, & pōt eligere vnū remediū, ꝙ vult, ſi illud non ſufficit. pōt ad aliud redire, donec pareat, ut l. j. § quid ergo. el. ꝭ. de ven. inſp. l. conſentaneū, C. qūo, & qñ iu. Quęro, † dr̄ hic, ſuā iuriſdōnē, an poſſit defendere iuriſdōnē alienā? Rñ. ſic. Pōt. n. vnus iudex implorare ſubſidiū alterius, videlicet iudex eccleſiaſticus, ſubſidiū iudicis ſecularis, & econuerſo, ut C. de epi. audi. l. epale. ext. de of. or. c. j. Pōt ēt vnus iudex implorare auxiliū alterius potēnoris, vt C. de his, q lat. l. 2. cū. n. de iuriſdōne ſit iuuare, & defendere aliū iudicē, apparet, ꝙ p defenſione iuriſdōnis alterius iudicis poterit mulctā imponere. † Quęro, quo iure imponat̄ iſta mulcta, ſeu pęna? Gl. vr̄ dicere, actione in factum ex hoc edicto. Quod qualiter procedat, ut debitus inf. e. l. §. fi. Sed in hoc princip. vr̄ permitti iudici, ꝙ ex ſuo offō poſſit mulctā imponere, dicit. n. ꝙ magrātib. ꝯceſū eſt, & ſic verba referunt̄ ad iudicē, ergo important iudicis offm̄, ut l. ꝑtor. in pri. & l. ꝙ ſi minor, ī fi. ꝭ. de mi. Dixi plene ꝭ. de ꝯd. ex le. l. 1. in 2. q. ī pri. pro hoc, ꝙ dt tex. ſm ius prātis. q. d. ex virtute officij. Pro hoc C. de cal. l. j. & d teſt. l. nullū, de pb. l. iubem⁹. Puto ergo, ꝙ ēt ex ſuo offō poſſit mulctam imponere, ꝙ cōiter tenēt oēs Doc. † Sed quæro, qualr̄ iudex exercebit iſtud offm̄? Rñ. Aut iudex vult imponere mulctā faciēdo legē gnālē. Quicūq; tale qd fecerit, in tm̄ puniatur, & nō pñt niſi maiores iudices ſu l. nō ambig. ſ. §. d legib. & C. de of. pf pt oriētis, & Illyrici. l. formā. alias normā. dixi ſ. tit. t. l. 1. in pri. Qñq; vult īponere mulctā p aliquo ſpāli delicto, & tūc qñq; vult eā imponere ī ꝑcepto, ꝙ fecit, vt puta, ꝑcipio, ꝙ † venias ſub tāta pęna, vr̄ aliud ſiſe, & iſta īpoſitio nihil releuat, poſito, ꝙ pars ī ꝯtumaciā inciderit, & iō iudex poterit illud augere, vel minuere, vt C. cō. vel epi. l. interlocutio. & l. ꝑgrāma. Et ita videtis de ꝯſuetudine obſeruari. Ita tenebat Nic. de Mat. & idē Iac. But. qd puto verū. Puto ēt, † ꝙ ſi in ꝑcepto dicat̄, ꝙ ueniat ad pęnā iudicis arbitrio inferendā, ꝙ pp icertitudinē pęnę, ꝑceptū nō vitiat̄. Caſus eſt in l. 3. §. pe. ꝭ. vbi pu. edu. deb. op⁹ ē ergo noua ꝯdēnatione. Sed quęro, ad faciēdā ꝯdēnationē, vtrū ſit op⁹ nouo pceſſu? Rñ. ſi qdē talis ꝯtumacia, vel inobediētia ſit corā ipſo iudice, & ſic ibi liquet, nō ē neceſſe, ꝙ fiat nouus pceſſ⁹ ordinarie, ſed bñ dēt de nouo citari, & ſibi termin⁹ ſtatui ad faciendā ſuā defenſionē, ſup īpōne h⁹ mulctæ, tex. ē ꝭ. ſi qs ī ius vo. ñ ie. l. 2. §. 1. ſed ſi ꝯtumacia, vr̄ inobediētia eſſet facta corā alio iudice, tūc nouo pceſſu op⁹ eēt, vt ī Authē. de ſan. epi. §. ſi vero criminē. & dixi ī l. magrātib. ſ. ti. a. gl. fi. Quæro, † an poſtq̄ iſta mulcta eſt impoſita poſt inobediētiā ꝯmiſſam iudex poſſit ea minuere? Rñ ſic, ſi ē cā inopiæ, vt l. illicitas ī vi. ſ. de of pt. & l. eos. in fi. C. de mō mulct. p nō cēt in pęna, vt ibi patet ī l. j. ī fi. ꝭ. de pę. † Quæro, an ab īpoſitione h⁹ mulctæ poſſit appellari? Rñ. ſic, vt l. & in multis. C. de appel. & inf. de ver. ſig. l. ſi qua pęna.

ADDITIONES

x Poma. Vera litera. Vide Card. conſi. 60.

b Rue. Excluſiuæ. Adde de natura iſtarū dictionū taxatiuarum, plene per do. Iaſ. hic col. 2. & ultra eū uide Ro. in conſ. 124. ubi ponit, ꝙ dictio taxatiua nunquam excludit penitus ſimilia, & quid importet taxatiua bis repetita. Ale. conſ. 81. incipit illas conſului, in 3. uol. & ꝙ dictio taxatiua poſita in ſtatuto non excludit uerbum omnino ſimile, uel æquipollens. Pau. de Caſt. in conſi. 296. inci. ad primum quæſitum, col. 3. & Old. conſi. 53. * Alex. Soc. iun. conſi. 151. nu. 3. lib. 2.

c Legibus. Vide Alex. conſi. 13. vol. 2. Fel. in c. 3. loco, de proba.

d Rue. Ideo non probabilis. Adde Bar. in conſi. inci. Commune Lucignani.

e L. eos. Vide Old. conſi. 15.

f Dum dicit. Et no. ſm Ang. ꝙ prælati pro tuitione ſuæ iuriſdōnis, poſſunt arma capere, & bellū indicere, ut no. dicit Ino. de teſt. ſpo. c. cum cām, & no ſolum contra ſuos, ſed contra quoſcunq; turbantes, quia per turbationem ſunt ſuæ iuriſdōnis, l. nullum, C. de teſt. in c. j. de of. dele. ꝗ. in Auth. de teſti. §. ſi vero ignoti.

g Pariſ. Opp. in Auth. Pro declaratione, qūo aūt poſſit ſuam iuriſd. defendere. vide Dec. in c. j. in 5. no. de of. del. & an mulctare poſſit vide eun. de. c. de cauſis, eo. tit.

h Rue. Quid de iudice delegato. Adde, ꝙ idem tenent Doc. cōiter. Sed limita quinque modis, vt hic per Ale.

i Poma. Dr. Vide Paul. 4. §. ait prætor, & ibi Ale. §. ex conuentione, inf. de re iud.

k Pariſ. Quæro, dr̄ hic. Circa iſta materiā mulctæ, ꝙ de cōſuetudine nō ſeruet̄ modus, l. fi. C. de mō mult. & an delegatus poſſit mulctare, vide q̄ habes in d. l. fi.

l Imponere mulcta. De hoc, an in primo ꝑcepto poſſit pęna imponi, uide per Fel. in c. a. c. i. prin. ext. de teſt. cog. Iaſ. in l. nec quicqua, §. vbi decretū, ſ. de of. procon. & leg. Fel. in c. j. de iu. vbi dicit requiri noua citationē, & limitat, & ibi uide Dec.

m Poma. Condemnatione. Vide Bar. in l. 3. §. ſi ad diē. inf. de re mil. Imo in l. quidā conſulebant, ad fi. inf. de re iud. Vide remiſſiue per Fel. in c. 2. de treu. & pa.

n Rue. De nouo citari. Adde, ꝙ oēs tenent cum Bar. limita tñ ubi iudex eſſet comminatus, ꝙ eo non comparente, procederet ad mulctæ impoſitionem, ut no. Iaſ. hic poſt Ino. & Ale. in l. ſi ſtatu, §. Iulianus, inf. de dam. infec.

o Citari. Vide Fel. in c. j. ibi, mulcta vero ext. de iud. vbi hunc locum citat.

p Menoch. Quæro. Tiraq. de pæn. legum, cauſa. 32. nu. 23.

---

1 *Inobedientia omnis in quacunque parte iudicij facta, punitur.*

2 *Principium officij, platea, vel loci, qualiter intelligatur, remiſſiue.*

3 *Titulus hic, in quo differat a titulo, ſi quis in ius vocatus non ierit.*

4 *Inobediens quis dicitur ēt ſuꝑ prima citatione, & non requirunt̄ tria edicta.*

5 *Iudex poteſt mulctare teſtes, & aduocatos inobedientes.*

6 *Iudex punit etiam extraneos ſuam iuriſdictionem impedientes.*

7 *Collega vnus non punit alterum collegam, eius iuriſdictionem impedientē.*

§. Is videtur ius dicenti.

Hæc ſcda ps ē, ī qua ponit̄ p qua inobediētia qs mulctet. Et bñ hoc intēdit. Pro qualibet inobedientia, in quacūq; pte iudicij, & in quacūq; ſpē iuriſdōnis adhibita, poterit qs mulctari. h. d. ſm veras opi. & legit̄ multis modis iſte §. ſed lecturæ examinabunt̄ ꝭ. Vt declaremus gl. magnā hic poſitā, pmitto, † ꝙ ſm veritatem oīs inobediētia in quacunq; parte iudicij facta, punit, ſiue in prin. vt inf. ſi qs in ius vo. nō ier. l. 2. ſiue in medio, vt l. j. §. qd ergo. de ven. inſp. & ſ. ti. 2. l. magiſtratib. ſiue in fi. ut l. qui reſtituere, de rei vē. & ꝙ ibi gl. in ver. ꝯdēnādus eſt. l. ſi qs miſſum. inf. ne vis fiat ei. & hanc l. ſm cōem lec. Ex hoc ꝯcludo iſtud, ꝙ oīs lec huius § q ꝯcludit oēm obediētiā puniri, ē bona lec. q̄ ꝯcludit aliud, eſt mala. Quæro ergo, p declarōne tex. qd vult dicere, ꝙ ille nō vr̄ ñ obtēperare, q facit extremū, ꝙ ī iuriſdōne ē. Prima lec. ut exponat extremū. i. minimū, vel viliſſimū. q. d. ñ ſolū ſi in magnis fuerit inobediēs, ſed & ſi in minimis fuerit inobediēs, pōt puniri. Iſtā lec. qdā reprehēdunt, dicētes, ꝙ in iuriſdōne nihil eſt viliſſimū ſed nō curo, qa iſta appellatio, viliſſimū, intelligit. i. minimū reſpū aliorū. Sed qa ꝯcludit id, ꝙ dixi, oēm inobediētiā puniri, ergo eſt bona. Scda lec. eſt Bulg. q̄ dt, extremū. i. vltimum, q. d. ille, qui eſt inobediēs in executione ſniæ, pōt mulctari, & nullus alius. Iſta reprobat p gl. 1. p §. nō ſolū. if. e. ubi dr̄, ꝙ hēt locū ī actore: ſed ī actore non fit executio, quia lata abſolutoria lex ipſa facit, ergo male dicit Bul. ſed poſſet reſponderi, quia actor poſſet condemnari in

expen-

expensis, pôt ẽt sibi fieri p̃ceptũ ne de cętero agat. & in hoc p̃t esse inobediẽs. Itẽ reprobatᷓ gl. p § hoc iudiciũ. ℑ. ea. l. q. i. fin hoc daretᷓ inobediẽs. hoc reprobaᷓ gl. ad totale interesse, ꝙ alleg. tex. negat. Sed ad hoc rñdet, ꝙ non datᷓ ad totale interesse ex hoc edicto, sed ex l. q. restimere. Dic ergo, ꝙ ad totale interesse ex hoc edicto, sed ex l.g restimere. Dic ergo, ꝙ lec. Bel. est mala p l. i. ℑ. si quis in ius vo. nõ ier. & nullus tenet eam. Legitᷓ tertio mõ. ſm Io. vt dicatᷓ extrema, prima, & vltima, pars in dicii, ponit exẽplũ in syllogismo, ꝙ dic, vt in gl. sed tunc q̃rit gl. qd de medijs. Dicit gl. ꝙ nullũ est mediũ, vt si procedit ꝯ cõtumacẽ, prima extremitas est citatio, sc̃da est missio in pos. sed nunc procedit vltra. Quid si procedit ordinarie? Dicit gl. dicas, ꝙ quælibet extremitas vadit vsq; ad mediũ, & sic in medio nihil remanet. Et sic pôt exẽplũ poni in qualibet linea, si ponatᷓ punctus in medio, ut dr̃ in l. in insulam, de acq. re. do. ꝙ no. Quod facit ad † qõ. dicit statutũ, ꝙ potestas debeat facere aliqd in prin. sui officij, quantũ tp̃s dicetur principiũ officij. Itẽ de foro posset q̃ri, eo. mõ de loco. Statuit p̃cepit aliquid fieri in prin. plateæ, vsq; ad quã partẽ dicatur principium. Istud examinatur in l. 3. ℑ. de fur. ver. q̃ro quõ & in l. 3. C. de tẽp. ap. ista lec. est bona, qa ꝯcludit oẽm inobedientiã puniri, tñ p istud syllogizare est obscura, iõ gl. legit quarto mõ, vt dicamus extrema, principiũ, & vltimũ, & hoc ponam in ver. veluti. De medijs ponã in ver. cęterũ, & ista est bona, qa cõcludit oẽm inobedientiã puniri. Quinto gl. legit, ꝙ extremũ dicatᷓ vltimũ, & de inobedientia principij dicetᷓ ibi, veluti de medijs, in ver. cęterũ. Ista est ẽt bona, qa ꝯcludit ẽt oẽm inobedientiã puniri. Iac. de Are. alias de Rana, legit sexto mõ, vt dicamus extremũ. i. primũ, & de hoc ponit exẽplũ ibi, veluti. in ver. cęterũ. & sic sequẽtia ponit de medio, & fine, qa ad principiũ sunt ꝯsequentia, mediũ. & finis. ista est satis bona, & clara, & cõcludit idẽ, ꝙ p̃cedẽs, licet p aliũ modũ. Nic. de Mar. legebat septimo mõ, multum subtiliter, & placet mihi plus, quã aliqua alia. Ad cuius euidentiã dẽs scire, ꝙ iurisdõ diuiditur in merũ. & mixtũ imperiũ. & simplicẽ iurisdõnẽ, vt s. ti. a. l. imperium. posset ergo dubitari, vtrũ mulcta possit imponi tñ. qñ inobedientia cõmittitᷓ in causis meri, & mixti imperij, an puniatᷓ ẽt si cõmittatur in infima iurisdõne. Ad hoc respondet Iuris. ꝙ is dr̃ non obtẽperare iudici, qui id, quod est extremũ in iurisdõne, non facit, ut puta si non est passus a se vendicare rẽ mobilem, cuius est vilis, & abiecta possessio, & sic est infimũ iurisdõnis, iste punietur, licet fuerit inobediens in his, q̃ sunt mixti imperij, ut quia uẽdicari a se passus ñ est, sed qa duci, vł auferri passus est, ꝙ ẽ mixti imperij, ut iubere cauere. Cæterum si & sequentia recusauit. hoc est, inobediẽs fuit in aliquo, ꝙ cõtineatᷓ sub quacũq; spẽ iurisdõnis, iste dicetᷓ inobediẽs, & punietᷓ. Ista est lec. sua, & pulchra, sic oẽs lec. q̃ ñt sustineri, excepta lec. Bul. Visis lec. extra gl. op. & vr̃, ꝙ iste titulus sit superfluus, per tit. j. si quis in ius uoc. nõ ier. Rñ gl. non est, imo differt. † primo, qa hic gñaliter loqtur tam de mulcta, q̃ datᷓ fisco, quã de ea, q̃ datur parti. De hoc tñ est opi. et videbitis in fi. Scdo, qa hic est edictũ, ibi nõ. Certe Io. in arbore, & Ros. in libellis, vñt dicere, ꝙ ẽt ibi fuit edictũ. Tertio, qa ibi continetᷓ de stipulatione, hic nõ. Sed ista nõ est vera. Quarto, qa ibi dr̃ de iudice nõ suo, hic nihil. Certe. & ibi iudex est suus rõne dubitationis. Dic ergo, ꝙ vera dña est, quia ibi loquitur in uno casu tñ. s. de eo, qui est inobediens in vno, nõ veniendo: hic de eo, qui quocunq; modo est inobediens in quacunque parte iudicij, vel iurisdõnis, vt dixi, & hoc tenẽt Doc. Op. s. tit. 2. l. fi. Sol. ibi loquitᷓ, qñ certũ erat iudicem non esse ꝯpetentẽ: hic qñ erat certũ, ꝙ erat cõpetens, vel erat dubium. Quod dic, vt in l. 2. si quis in ius vo. non ier. Opp. ℑ. ne qs eum, qui in ius vo. l. 2. & l. 3. in prin. Sol. ibi certũ erat, ꝙ præceptũ erat iniustũ: hic erat certũ, ꝙ erat iustũ, vel dubitabatᷓ, & sic rõne dubij dẽt parere, vt l. nõ vr̃. §. qui ius suũ. inf. de reg. iur. & in c. ꝙ quis mãdato facit. de reg. iu. li. 6. p Dy. Quæro, an ad hoc, † ꝙ qs dicatᷓ inobediẽs, reqratᷓ, ꝙ ẽt emanauerint tria edicta. Vr̃, ꝙ sic l. consentaneũ. & l. tres denunciationes, C. qño, & qñ iud. & l. ad perẽptoriũ, ℑ. de re iu. In ꝯriũ vr̃ hæc lex in eo, ꝙ dicit extremũ, & ita vr̃ sentire glo. circa lec. Io. p̃terea in expensis ꝯdẽnatur, qui ꝯtumax est in prima citatione, licet aliæ dilationes dentᷓ ad veniendũ. Ita no. Doc. in l. sancimus, C. de iud. & est tex. in auth. qui semel. C. qño, & qñ iud. Ergo ꝑ prima ꝯtumacia poterit mulctare, quasi satisfacere parti, & soluere fisco, pariter ꝑcedunt, vt inf. ea. l. §. fi. Et hoc puto verũ, si inexcutabilis ꝯtumacia fuerit, vt d. l. 2. ℑ. si quis in ius voc. nõ ier. vt dicã inf. ea. l. §. pe. Quæro qd si inobediẽtia † fuerit adhibita per alios, q̃ ꝑlitigãtes, vt ꝑ testes, vel per aduocatos, & sises. Rñ. Idẽ, potent. n. eos mulctare, & cogere remedijs p̃torijs, vt l. iurisiurandi. & l. si qñ. C. de test. & ℑ. de postul. l. j. §. p̃tor ait. & ibi gl. Quæro, vtrũ iudex possit † mulctare alios a iudicio penitus extraneos, suã iurisdõnẽ impediẽtes? Rñ. remedia ciuilia prodita sunt, inf. ne qs eũ, q in ius vo ꝑ totũ, & inf. de eo p quẽ fac. erit per totũ, C. de his, q la. l. j. Itẽ in remedijs criminalib. vt in Authẽ. vt oẽs obe. iu. pun. §. accipiat. Et iõ in casib. vbi remedia criminalia nõ apparẽt ẽxpilla puto iudicẽ posse punire crimine stellionatus, ꝙ hẽt locũ, ubi deficit nomen delicti, vt l. 3. in prin. inf. de cri. stel. De iu. cano pôt puni re ex suo offõ, vt de of. dele. ca. j. & c. sane. el a. Sed quæro, † quid si duo e sunt collegę, & vnus impedit iurisdõnem alterius, an poterit illũ punire? Rñ. non, quia par in parẽ non hẽt imperiũ, ut l. ille a quo. §. tempestiuũ. inf. ad Treb. de quo est gl. ext. de off. deleg. c. prudentiam. 3. i. in gl. quæ incipit, imo puniendus.

ADDITIONES.

a Principium. Adde Pet. de Anch. consi. [illegible] ubi consuluit, ꝙ stãte constitutione alicuius collegij, ꝙ admissus a principio ad unã scientiam, nõ possit variare, ꝙ licet quis vacauerit studio alicuius scientiæ p sex menses, tñ possit uariare, qa illud dicitur principiũ habito respũ tp̃is, quo perficitur studium in aliqua scientia.

b Buer. Rñ. Idem poterit. Adde Bal. hic, qui limitat duobus modis

c Ruer. Quæro, vtrũ. Adde an iudex possit mulctare impedientes iurisdõnem suã, & qualiter, per Fel. in c. j. col. pen. cum seq. ext. de off. deleg.

d Ruer. Sed q̃ro. Adde in ver. sed q̃ro, ꝙ istud dictũ Bar. refert, & cõprobat do. Fel. in c. j. col. 8. ver. prima tñ declaratio, ext. de of. del litando tñ, ut ibi per eum.

e Pari. Sed q̃ro, qd si duo. Facit gl. mag. ad mediũ in c. cũ cã, de of. dele. & tex. in c. sedeat, & ibi Car. Ale. & Arc. 5 o. di. tñ si essẽt duo legati ñ dati simpliciter, sed cũ clausula, ꝙ si nõ oẽs, tũc si reqsitus a collega dixisset se nolle ꝑcedere, & postea impediat collegam, bñ posset puniri. Ita Gem. in c. si contra vnũ. de of. del. in 6.

f Iurisdictionem alterius. Vide Dec. in c. j. de of. deleg. & ibi etiam, quõ delegans possit puniri impediens iurisdictionem, de quo etiam ibi per eum in notab.

1 *Contumacia, vel inobedientia procuratoris, quando noceat domino.*
2 *Dominus potest appellare etiam quando procurator fuit verus contumax, nisi ipse dominus fuerit sciens.*
3 *Contumax, ad hoc, ut dominus dicatur, an sufficiat generaliter fuisse iniunctum procuratori.*
4 *Procuratoris delictũ qñ noceat domino, vt ꝯ eũ detur exceptio, vel actio.*
5 *Procurator, q egit calumniosam litẽ nomine domini, & succubuit ipse, & non dominus, in expensis condemnabitur, nisi habeat speciale mandatum.*
6 *Tutoris contumacia, quando noceat pupillo.*
7 *Tutor, qui egit litem calumniosam, potest solus in expensis condemnari.*

§. Si procurator.

a Hæc est tertia pars, ĩ qua ponũtur ꝑsonę, q̃ p̃nt puniri pp inobediẽtiã & bñ hoc intẽdit. Ille, q est in iudicio noĩe alieno, punietᷓ pp suam inobediẽtiã, nõ dñs. Itẽ hoc edictũ hẽt locũ ꝯ actorẽ. & reum, h. d. No. ꝙ ꝯtumacia, vel inobediẽtia ꝓcuratoris nõ nocet dño. Scdo no. ꝙ ꝯtumacia tutoris, vel curatoris, nõ nocet pupillo, vł adulto. Ad primũ op. & vr̃, ꝙ pp ꝯtumaciã ꝓcuratoris fiat missio in possessionem ꝯ dñm, vt C. de proc. l. cũ q res. & C. de dig. l. quoties. Itẽ culpa ꝓcuratoris nocet dño. vt l. cũ q. in fi. inf. ꝯmo. Itẽ si procurator nõ defendit, ꝯmittitᷓ stip. so ꝯ dñm, vt l. si defunctus. cũ l. nõ cogendũ, §. Sabinus. ℑ. de ꝓcu. Pro huius † sol. dñt qdã, ꝙ ꝯtumacia ꝓcuratoris nocet dño ĩ his, q̃ respiciunt ꝓcessum iudicij, nõ ĩ alijs extrinsecis, vt circa ĩpositionẽ mulctæ, vt hic. Et ita vr̃ sentire Inn. ext. vt li. nõ ꝯt. c. j. & Doc. in d. l. cũ q res. d. ꝓc. Tu pro huius decĩo ne scias, qñ dicatᷓ ꝯtumacia ꝓcuratoris. Ad qd aduertẽdũ est, ꝙ cõtumacia in nõ faciẽdo, de qua loquimur, nihil ponit, sed merã priuationẽ significat. Vñ ꝯtumacia dr̃ radicari in illo, cui incumbebat aliqd facere: & iõ si dñs aliqd dr̃et facere, & ipse mittit ꝓcuratorẽ, q nõ faciat, nõ dr̃ ꝯtumacia ꝓcuratoris, sed dñi, respũ cuius erat faciendum. Tex. est inf. mã. l. si ꝓcuratorẽ, §. si tutores. Pro hoc ꝙ dicimus in l. cum filius. §. in hac, ℑ. de ver. ob. Sed qñ pr̃ promisit ad diẽ, licet dies venerit in ꝑsona pupilli, nõ dr̃ cõtumacia pupilli, sed defuncti, ut ibi de hoc dixi. Dico ergo, c ꝙ si aliqd iniunctũ, vel p̃ceptum est dño, & ipse mittit ꝓcuratorẽ, q nõ facit istud, nocet dño, qa est in cõtumacia dñs, non procurator, ut dictis ll. Et sic loqtᷓ ℑ. de arb. l. non distinguemus. §. si dñi. & ꝙ ibi not. tñ si hic ꝓcurator hoc nõ fecit, pp casum excusaretᷓ dñs, sicut si ĩ personã ipsius dñe casus euenisset vt C. q pe. tu. l. cum a matrib. & ext. de pig. c. significãte. Qñq; d aliquid iniungitᷓ ꝓcuratori, & nõ dño, & ꝓcurator non est obediẽs, tunc qñ cõstat, ꝙ ista inobedientia cadit in delictũ, & tunc in his, q̃ sunt parui p̃iudicij, ut circa missionẽ in possessionem ex primo decreto, contumacia procuratoris nocet dño, ut d. l. cum q res de procu. & C. de digni. l. quoties. Circa ea, q̃ sunt magni præiudicij, vt circa mulctæ impositionẽ, non præiudicat dño, ut hic, nec circa missionem ex secundo decreto, ut ℑ. si ex nox. cã ag. a. l. si cũ vsufructuario, & ℑ. de dam. inf. l. hoc amplius. §. fi. cũ l. seq. vbi ex ꝯtumacia fructuarij, q est procurator dñi ꝓprietatis, non pôt perueniri ad sc̃dm decretũ ꝯ dñm, ut in qualibet casu dixi. Prædicta uera, nisi dñs fuerit sciens, & negligens in purgando

ADDITIONES.

a Si procurator. Circa reg. q̃ colligitur ex isto tex. ꝙ in gñali mandato non venit illud, pp quod dñs posset incidere in pænam, uide late Fel. in c. j. ext. ut li. nõ contest. late etiam ponit, 2 o & qñ contumacia, uel negligentia procuratoris noceat dño, & ibi ponit, an, & qñ confessio procuratoris noceat dño, & per istam reg. vide sing. decisio. quam scripsi in l. ab executione, inf. de app. ꝙ in appellatione ab executione requiritur speciale mandatũ, quia dñs possit incidere in pœnam uide ẽt ibi, pro limitatione tñ huius regulæ uide Pau. de Cast. consi. 2 12. Item quid si sequatᷓ ratihabitio in his, q̃ requirunt spãle mandatũ, an satis sit. vide ad Bar. in l. procurator, inf. de cond. ind. q. a gl. vr̃ voluisse, ꝙ nõ, vide ẽt Fel. de quo su. & Ias. in d. l. si procurator, vt ẽt tangit de reg. p̃dicta, & ponit octo limitationes. Item ꝙ possit e., q̃ sunt solita fieri, uide Fel. vbi sup. Ale. in apost. in l. solutũ. §. fi. inf. de pig. act. Ias. ibi. Item ad reg. ꝙ in gñali mãdato, non ueniat illud quod mandans de iure, uel de honestate non fecisset, uel facere non potuisset, uide Con. consil. 16. Item quod licet non ueniat dolus in generali mandato, tamen tenetur dominus ratificare dolose gesta, uide Ias. in l. si procurator, prope fi. C. de procu.

b Ruer. Contumacia. Adde an contumacia procuratoris noceat dño, plene per Ab. & Fel. in d. c. j. ut li. non cont. ubi late discutitur hæc materia, & per Ale. Ias. & alios in l. 4. inf. de re iud.

c Pari. Dico ergo. Vide Cap. caute. septima.

d Quandoq; Sed si mulcta esset leuis, præiudicaret. Ita tenet Ant. in c. 2. ut li. non cont. & Sal. in l. 3. C. de procu. & sequitur dom. meus præalleg. c. 1.

do ꝯtumaciā illā, vt C.de erog. milit.an.l.a.li.10.C.de fal.mo.l.j.& ext.vt li.nõ ꝯt.c. t.in fi. Sic intell go inf.de ꝓc.l.nõ solū.in prin vbi si ꝓcurator fuerit ꝯtumax in iudicio, teneat ipse, nõ dñs,nisi fuerit sciens,& negligēs. Si vero nõ fuerit certū,cõtumaciā ꝓcuratoris cadere in delictū.tūc nocet dño,vt si omisit appellare intra decē dies. Poterat.n.esse,ꝙ expediebat dño sic fieri,vt l.j.in fi.cū appel.sit.Itē si procurator fuerit negligēs in producēdo testes, & alias ꝓbationes intra terminū. Potuit.n.esse,ꝙ dñs hēbat tunc:tñ si procurator hoc malitiose fecit,succurrit dño,fm formā l.& elegātet.§.pe.& ꝙ ibi no inf de dolo. Ex prædictis† pñt solui multæ q. Primo procurator fuit vere ꝯtumax,an pp hoc dñs repellatur ab appellando? Certe nõ quia constat ab initio ꝯtumaciā esse delictū & esse res magni præiudicij,nisi dñs fuerit sciens,& negligēs,vt ex prædictis patet,& hoc tenet Inn in d.c.1.vt li.nõ cõt.licet non inducatur per istum modum. Sed circa prædicta † dubitatur, vtrum ad hoc,vt dicatur ꝯtumacia dñi,sufficiat procuratori iniunctum esse gñaliter,vt si fuit citatus,vt veniret ad iudiciū,& ad litigādum,misit vnum procuratorē, qui contestatus est litē. Postea in articulo aliquo ipsi procuratori iniuncto,fuit inobediens,an pp hoc condemnabitur dñs in expensis? Inn.vr̄ dicere,ꝙ sic,vt d.c.j vt li.non cõt.licet non possit mulctari,vt hic. Sed istud dictū liū c vr̄ ꝯ istū tex.in fi.l.quia pariter procedit iudicium ad expensas, & interesse partis,siue ad mulctā. Præterea sicut in gñali mandato o'um bonorū non venit aliquod delictū,vt l si procurator. inf. de ꝯd.ind. & l.si pater.inf.quæ in frau.cred ita in mandato vnius cāæ nõ venit ꝯtumacia in vno articulo. Puto igitur,ꝙ bene posset iudex pp cõtumaciā ꝓcuratoris,non audire partē, nisi reficiat expensas,sicut mittere in pos.ex primo decreto,nõ aūt ꝯdemnare partē, vel exigere ab eo. Facit quod inf dicā in procuratore,qui fuit inobediens in male faciendo. In præcedenti vidimus,qñ ꝯtumacia procuratoris noceat dño: verū quia põt esse,ꝙ procurator nõ obtemperat iudici alio modo quā pp ꝯtumaciā,vt faciē do aliud q̄ dēat, vtrū delictū procuratoris noceat dño. Et ista q̄ō est duplex. Primo an dño noceat,vt ꝯ eū ex facto ꝓcuratoris det exceptio. Secundo, an dño noceat,vt ꝯ ipsum ex facto procuratoris possit agi. Ad primum † dic, Aut procurator deliquit anteq̄ esset ꝓcurator, vel in negotio,in quo procurator nõ erat,& dño nõ præiudicat,vt l.si ꝓcurator.la 2.de do.excep. Aut deliquit postq̄ erat procurator vt in negotio,in quo ꝓcurabat,& tūc aut erat ꝓcurator ad iudicia, aut ad negotia. Si ad iudicia,& tunc aut deliqt ante li.ꝯt.& ꝯ dñm nõ põt excipi,aut post li.ꝯt.& tunc ꝯ dñm poterit excipi. Si vero erat procurator ad negotia,& tunc distincte poterit ꝯ dñm agentem excipi de dolo cõmisso p ꝓcuratorem eius, in illo negotio, vt l.apud Celsum.§.q̄situ.& §.seq.ff.de do.excep. vbi hæc distinctio ꝓbatur in tex. Ad scd̄m,vtrū ex delicto ꝓcuratoris possit dñs conueniri? Dic q̄nq; ꝓcurator facit aliqd,ꝙ certū est esse delictū, & tūc dño nõ ꝓiudicat,nisi hēat spāle mandatū,vel ratihabitione sequuta,vt hic,& l.j.§.quoties,& §.deiecisse.ff.de vi,& vi arm. Aut est certū,ꝙ nõ est delictū,sed est alias punibile,& idē vt in l.3.§.si procurator.ff.si.j. Aut est tale factū,ꝙ põt esse delictū,& nõ delictū,vt r̄nsio facta vni positioni,vel interrogationi,in qua põt esse delictū si est mendaciū,& põt nõ esse delictū,si est verū,& tunc dño præiudicat,donec ꝓbet ꝯtrū. vt l.nõ solū in prin.inf.de ꝓcu.& inf. de cōfe.l.certū.§.sed an & ipsos.& ꝙ ibi no. Aut est aliud factū,ꝙ i delictū nõ cadit,& tūc dño ꝓiudicat,si hēt spāle mandatū, vel gñale cū libera,vt l.ꝓcurator.in prin.& ꝙ ibi no.de trib. Ex prædictis † ꝯcludit,ꝙ si procurator noīe dñi egit calumniosam litem,& succubuit,& sic constat,ꝙ est delictū,ipse procurator dēt ꝯdemnari in expensis,non dñs.nisi habeat spāle mandatum,q a dñs in dubio hoc mandasse nõ vr̄,vt l.si procurator,in prin.inf.de cond.indeb. Et ita determinauit Papa Clemēs,vt refert Spe.in ti de exec.sen. § sequitur.ver.sed quid si procurator. Do tibi calum.C.de admi.tu.l.nõ est ignotū. † Vidimus de ꝓcuratore,videndū est de tutore,de quo loquitur tex.iste Circa primū s.an contumacia tutoris noceat pupillo.dicas vt dixi s.in procuratore,p easdē rõnes, & leges. An aūt aliud delictū tutoris noceat pupillo,dicas sic. Aut deliquit ꝯtra negotiā pupilli,& nõ nocet pupillo,vt l.neq; interdicto inf de teg.tut.& ꝙ ibi no. Aut gerendo negotia pupilli,& tūc aut tutor colludebat cū aduersario,& non præiudicat pupillo,vt l.an mu.etiam. C.vñ vi.licet q̄dā gl.ibi posita i verbo, collusio, videatur destruere velle illū tex. Aut nõ colludebat,& tūc aut pœna non põt cadere in tutorē,sicut in pupillū,& ꝓiudicat pupillo,ut l. Polla.C.de his qb.ind.C.de sacros.eccl.l.iubemus nullā nautem. Aut põt æque cadere in tutorē,& in pupillū,& tūc tenetur tutor & pupillus,sed cedendo actionē ꝯ tutorē liberatī,vt inf.de eni.l.illud.§.j.& l.j.§.hoc edicto.ne vis fiat ei,& si quis omis.cau.test.l.si dolo.& inf.de admi.tut.l.si.quæ lex, determinat oēs alias. Et † ex his apparet,ꝙ si tutor egerit litē calumniosā m,ipse põt cõdemnari in expensis suo noīe. Casus est in d.l.non ignotū. Poterat ēt condemnari pupillus,vt l.qui solidū.§.ēt.inf.de leg.2.tñ vr̄ quod pupillus cedendo actionē liberatur,vt d.l.si.de admi.tut.

ADDITIONES.

Paris. Contumaciā procuratoris. Vide oīno,quæ l.ēs ad Bar.in ver. notificatione circa illud dictum,ꝙ possit solita facere,vide late per Ber.in c.ꝙ translatione.de off.le.& alia,q̄ hēs ad Bar.in l.si.C.de fideius.vide aliqua per Bar.in c.1. de proca.& latius in c.1.eo.ti.item circa illud,quod non possit procurator ea facere,pp.quæ posset dominus incidere i pœnam,quomodo intelligatur.vide Ale. in l.de pupillo §.qui procuratorio de ope no.nunc.& Ias.ibi,in fi.

b Pœna Nocet. Vide Barb.cons.45.2.vol.

Rue. Ratihabitione secu. Adde dum Bar.vult in delictis ratihabitionē locum habere,& mandato comparari,plenius in l.1.§.sed & si cum quis in vlt.q. infra de vi,& vi ar.& uide Ang.de Are.in trac.malefi.in ver.mandatorem.

c Rue. Sed istud dictum suum, Adde,quod opi.Inn.cõtra Bar.seq.Host. Ioan.An. & D.Ant.in d.c.1 & seruatur in prac.ut hic per Ias.

d Ad secundum. Quod est verum fm Iac de Are.qui in hoc fuit in sing.opi. quando aliquid ponitur ad ratificandum,puta possessio,sed si nihil peruenit,nō operatur aliquid tunc ratihabitio.patet,quia ꝙ non est aliquid,non potest ratificari,facit gl.sing.in l.1.§.quoties.de ui,& vi arma tamen in contrarium est casus in c.cum quis.de sen.excom.lib.6.quia sufficit satisfactio domini.

e Rue. Ex prædictis concluditur. Adde,quod cum Bar.Imo.& alij in l.cui.in prin. inf.de re iu.& Ang.& Ias.hic.

f Paris. Vidimus de procuratore. Vide q̄ dicit Ale.in l.si ex legati causa.inf de ver. ob.an propter impetrationem tutoris,vel curatoris minor incidat in pœnam,de qua vide ēt in l.Polla.C.de his quib.ut ind.uide Imo.in l.qui Romæ.§. cohæredes.de uer.ob.in l.cum filius.§.in hac.eo.tit.

g Rue. Cum aduersario. Si autem secum colludebat,vide Bar.in d.l.meminerint in ult.col.

---

1 *Expensæ,quæ veniunt ratione contumaciæ debentur actione in factum, & veniunt etiam damna,nu.*

2 *Expensæ,quæ veniunt ratione victoriæ,veniunt officio iudicis.*

4 *Actio ex hoc edicto oritur duplex, vna parti ad interesse,alia fisco ad pœnā*

5 *Actio ex hoc edicto,quæ datur parti,datur propter veram cõtumaciam, nõ propter fictam.*

Et an ex ficta contumacia procedetur ad bannum,nu.6

7 *Actio post sententiam potest intentari ex hoc edicto.*

8 *Iudex ex suo arbitrio taxat expensas,quando ei constat,quod aliqua partiū stetit in curia ad expectandum aduersarium,qui non venit.*

9 *Contumacia est delictum.*

§. Hoc iudicium.

Iste §.est difficilis,& legitur multis modis fm lec.magis cõem,& magis vtile.bī h.d. Ex hoc ædicto oritur actio,ad id,quod interest rõne contumaciæ.i.ad pœnam applicandā fisco, & ista non datur post annū,neq; in hēdē.h.d Et fm hoc iste §. diuidit in duas partes. Primo loquitur in pœna applicanda parti. Scd̄o in pœna applicāda fisco. Scd̄a ibi,& cū merā pœnā. Iste §.vt dixi,difficilis est inultū. Et difficultas procedit a seipso. Vr̄ n.in seipso cõtinere repugnātiam in duobus Primo dicit,ꝙ non detur ad id quod interest,sed quanti ea res est Sed certe quanti ea res est,& interesse,est vnū,& idē,ut in l.inter hæc verba inf.de ver.sig.iuncta l.2.§.fi.inf. qui satisd.cog.& ibi no.& in l.j.cum glo.C.de sen.q̄ pro eo, ꝙ interest. perinde ergo est,ac si diceret,non datī ad interesse,& datī ad interesse. Et huius timore sunt hic in prima gl.mag.tres lec. Secunda ꝯtrietas est,qa in prin.dicit,ꝙ datur quāti ea res est,& postea dicit, cū merā pœnā ꝯtineat,& mera pœna,& interesse sunt oīno diuersa,vt l.pe.§.1.ne qs eū qui in ius vo. Et huius timore in hoc §. sunt duæ lec.q̄ ponunt in gl.sup ver.pœnā. Timore primæ ꝯrietatis,legitur prin §.j.mõ.s.nõ datī ad interesse.s.totius cāæ,sed ad interesse rõne inobediētiæ.s ad sumptus litis,quos fecit in aduocatis, & in alijs. Itē pp dāna rerū suarū, q̄ possent ꝯtingi ex eo,ꝙ aduersarius non paruit,& sic no.duo. Primo,† ꝙ expensæ, q̄ veniunt rõne cõtumaciæ venient in actione in factū,ut hic. Quæ vero veniunt ratione victoriæ,veniunt offõ iudicis,ut no in l.terminato.C.de fru. & li.expē. Alia est in l.seueriter.C.de execu.tu.& in l.2.in fi.C.de decu.li.10.& l.j.C.de exac.trib li.10.† Itē no.ꝙ in expēsis rõne victoriæ,non veniunt nisi expensæ rõne litis tm̄,ut l.oēs.in fi.C. de epi. & cle.l.sancimus.& quod ibi no.C.de iud.& no.in l.j. in fi.inf. de ali.iud.mu.cau.fac.tñ in expensis rõne ꝯtumaciæ ueniū oīa alia damna,ut hic no.in gl.de quo dic,ut dixi s d.l.j.de ali.iud.mu.cau. fac. Ad idē op.de l.qui restituere inf.de rei uend.& inf.de in li.iur. l.in actionib. Sol.gl.ꝙ põt puniri ad totū interesse,pp inobedientiā,non per istam legē,sed per alias.& hæc est bona lec.quam posui uobis in summario. Alij legunt secundo mõ.s.non datī ad interesse sing.sed datur ad interesse cõe totius cāę.gl.dicit, ꝙ ista est fatua expositio,ꝙ pro una contumacia quis puniatur ad interesse cāę. Sed certe non est fatua,quia ille,qui ponebat istam lec.intelligebat istum uer.& uer.ius dicenti,ꝙ per hoc edictum puniatur sola inobedientia,q̄ est in executione sniæ,sed si illa lec. est uera, procederet ista,sed illā reprobaui,& per ꝯns ista nõ est bona. Tertio modo legitur oīno diuersimode a præcedentib.le.s.qd̄ hic nõ dicatur de actione,q̄ datur parti,sed de ea,q̄ fisco datur ad pœnam q̄ no datī ad interesse,sed quanti ea res,est,hoc est inquantū iudex ꝯdēnauerit. Sed certe ista est extranea expō,& ꝯ di.l.inter hæc uerba.ff.de uer.sig. Tutius est ergo tenere primā. Venio ad scd̄am ꝯrietatē,cuius timore qdā legunt istū §.in qualibet sui parte,in pœna applicāda parti,q̄ ꝯtinet interesse,& cū dicit merā pœnā, intelligere respū soluētis,sed est īteresse,respū agentis. Ista expō est ꝯ tex. in eo,ꝙ dicit merā pœn,quod innuit,ꝙ ex utraq; parte sit pœnalis. Vnde Azo legit istū §.ut in prin.loquatur in pœna applicāda parti,in uer.& cū merā,loquitur de ea,q̄ applicatur fisco,& sic non ꝯdicit sibi,qa in diuersis casib.loqtur. Et ista est satis cõis lec.& cõtertenet.& Rof.tenet eā in libel.iuris,sup hoc ti.tñ nõ ur̄ uera. Tex.n. dicit,hoc iudiciū,nõ hæc iudicia,& iō tenij legūt totū §.i pœna applicanda fisco,ut colligit ex 3. lec.q̄ s.proxi. recitaui,timore pred.

contra

prietatis. Sed quia illa nō est l se'vera, iō aliq Mod. vt N. e. d mat, & tāgebat & Iac. Bu. leguntīstū §. alio mō, q totus §. loquatur pena applicāda parti, tū aliter, q gl. legat. Dēs n. scire, q quāq; pena īponi nit inq̄tū interest, & est mera pena, vt dicā j. ne qs eū, q in ius vocanit l. pe. § j. Hoc pmisso, hoc iudiciū nō daf ad id, q interest, sed datur ad pęnā applicandā parti, q ptinet quanti ea res est. & cum sit mera pęna, nō datur post annū, neq; in hrēdē, neq; hrēdi. Illa lec. vrā verior, & magis de mēte lrāe: tū q a lec. Azo. est mitior, & magis vsitata, & approbata, teneam illā, & minime sunt mutāda, & c. vt s. de legi. l. minime. Fm quā lect. hēs † q ex hoc edicto oritur duplex actio, una parti ad interesse alia fisco ad pęnā. Ad primū op. de l. si sq. inf. ut. j. gl. mag. hic io fi. solu. t. q ibi nō venit, nō tñ contemnen. do iudicē. sed ex aliqua cā, licet forte nō iusta: hic ptēndo iudicē. † Vel dicas, q hic fuit psonaliter monitus, ibi vero fuit citatus ad domum. † Et ex hoc dicebat Nic. de Mat. q actio † ex hoc edicto nō datur parti, nisi pp verā ptumaciā, non pp fictam. Et ita no. in rub. inf. tit. proxi. Ex qua sol. pcludo, † q cū bannū dicatur mulcta, vt l. 3. §. qd ergo. de ven. insp. cum gl. q ex ficta cōtumacia nō procedirur ad bannū, de quo banno fit mentio in l. 1. in princ. ant. de adm. tu. C. d susp. tu. l. pres. Ad fm et op. q iste tex. īnuit, q ad illā pœnā agat corā iudice, cui nō est paritū, vt in prin. l. Sed si ageret noie fisci, dīet hoc fieri coram procuratore Cæsaris, vt l. 4. C. si adver. fis. & l. 2. & l. ad fiscū. C. vbi cāę fiscales. Huius timore, oportet te dicere alterū de duob uel q dicamus, q actio daf fisco, hoc est accusatio parti ppetit, ad fisci vtilitatē, & sic potent agi corā iudice, cui nō est paritū, vt d. l. 2. vbi cau. fisc. Vel dicas, q sit actio, & ptagi corā iudice, cui nō est paritū, ex spāli cōcessione facta in prin. huius l. & erit ista actio popularis, sicut in l. si quis id quod s. d iurisd. om. iu. Hēbit aūt hoc plus, q a licet p alias actiones populares, pęna applicet parti, vt l. si cui. inf. de verb. sig. hic applicabitur fisco, q a forte sic erat expressum in edicto, sic possumus sustinere. Alia tñ sol. q hic d accusatione loquat, magis placet. Vltimo q̄ro, † vtrū post iniam poterit intentari actio ex hoc edicto ad interesse, vel ad pęnā? Et vr, q nō, ut C. de fruc. & li. expen. l. terminato. p tū dicas, q a ibi loquit in expensis, q veniūt tm̄ offō iudicis mercenario: hic de his, q pñt peti iure actionis pp inobedientiā. † Quæro, iudicū pstat, q ego steti vno mense in curia ad expectandum aduersariū, q pp contumaciā non uenit, vtrū hēbo necesse probare quantū expendi in curia, vel iudex poterit hoc taxare ex suo officio? Rñ. poterit ex suo arbitrio, seu offō. Casus est in l. nō ignoret. C. de fru. & lit. expen. † Dr in gl. super ver. merā pęnā, q ista actio in hrēdes non daf, q a ex delicto. Ex quo no. q contumacia est delictū. Simile glo. hēs in l. si filius. la j. super ver. succurrendū est, inf. d inter. act. in prin. qui facit ad qōnē de statuto, q dicit, q bānitus ex delicto possit impune offendi, nūquid si sit bānitus ex contumacia, habeat locū statutū? De qua qōne vide vt scripsi in l. 1. vers. itē dicunt de in lit. iur. C. de cri. ste l. l. j. & ibi per Cy.

ADDITIONES.

† Clau. Iudicem. Et istam gl. multum no. & dicit sing. Bal. in l. deberi. C. de fideicō. liber.

a Ruer. Contumacia. Vide Bar. in l. omne delictum. inf. de re mil. vbi distinguit. & vide Fel. in c. super. col. 1. in fi. de testi.

De in ius vocando. Rub.

ADDITIO.

a In rub. Et vide Ang. in l. denūciasse. inf. de adult. ad. qd alle. Bar. in hac rub Barb. adde post Ias. inquantū dicit, q actore non cōparente circūducitur edictum, & actore cōparente, & rei cōtumacia non accusante, vel recedente absq; iudice, circunducitur citatio, p ea, q no. voluit Pet. de Anch. consi. 96. vbi fortius voluit, q stante statuto, q citatus nō cōparens, hēatur pro cōtumace. & bannito, quo ad mit. in poses. inf. decreto, q si actor cōparet, & accusat rei cōtumaciam, & iudice citatus recedat, q reus non dēt haberi pro contumace, nec bannito.

LEX PRIMA.

1 *Iudic. ūi sine citatione nō pcedit, nisi litigatores voluntarie se psentes ī iudicio.*

In ius vocare. a Quæro, vtrū offerre libellū sit vocare in ius? dic vt gl. † Quęro, vtrū b iudicium sine citatione c pcedat? Vr q nō, vt Inst. de pęna teme. li. § fi. Doc. dīt, q si quidē litigator d cū psē, & dvult litigare, nō est necessaria citatio, ar. j. de test. l. hrēdes palā §. pe. & q a spālis est. C. de prox. sac. scrin. l. hac lege. & l. e mul. ius. de prin. agen. in re lib. 12. In pīū est ius cōe, vt j. ad muni. l. j. s de legib. l. ius single. Sed si aliquis esset abiens, & p eū pcede f ret, vel p psentē inuitū, tunc esset necessaria citatio, vel iussus iudicis qui hēt vim citationis. Sic intelligitur §. fi. Insti. de pę. te. li. & l. ea quæ. C. q̄uo, & q̄n iud. & inf. de iud. l. ad peremptorium. †

ADDITIONES.

a Menoch. In ius vocare. Duaren. li. 1. disp. c. 1. Couean. lib. 1. dis. c. 47.

b Ruer. Quæro, vtrum. An iudicium procedat sine citatione, & sit hoc necessariū in oi iudicio, siue in oi cā, uide tex. & ibi Ang. de Are. in §. fi. Insti. de pę. te. liti. & ibi an præsens sit citandus. & idē in §. omnis stipulatio, cōl. 2. Insti. de ver. ob. & Lanf. in rep. c. quoniam contra falsam. in ver. citationes. ext. de prob.

c Sine citatione. Ita Alē. consi. 41. vol. 5. vr velle Bal. in auth. si quis in aliqu. C. de eden. & Dec. ibi, ver. circa materiam, ponit multa singul. Et in materia vide pulchre Bal. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. fu. de off. procon.

d Pñs. Et quod pñs non sit citādus, adde tex. Are. in §. 1. de in. & Lanf. in c. qm̄ cōtra falsā de pb. in ver. citationes. i pri. Mar. Soc. ī rub. de dila. ar. 5. q. 16. & l. cōtra. e Pom. Ius commune. Vide Ale. & Doc. l. de vnoquoq;. de re iud. in pri & nialgd per Fel. in c. 1. ver. 13. limita. de test. Are. c. 1. le iud. Imo. consi. 112.

f Ruer. Contra præsentem inuitum. Vide Ale. hic, & in rub. C. eo & ibi Ias. qui tenent indistincte, q pñs non sit citandus. & Ias. hic, quod limitat trib. mod.

† Claud. Peremptorium. Vide Bal. in c. pleruną. de rescrip.

LEX II.

1 *Consul habet merum, & mixtum imperium.*
2 *Maiores magistratus, an possint ī ius vocare realiter, & quādo verbaliter.*
3 *Episcopus potest citari dum sacra colit, ut compareat finito officio.*
4 *Monachi, & eremitę claustrales nō pñt citari, sed eorū prelatus citabitur.*
5 *Pręco tempore bannimenti non citatur realiter, nec verbaliter, nisi vt cōpareat finito bannimento.*
6 *Vadēs ad funus nō pt in ius vocari, vocat tamē vt finito funere cōpareat.*
7 *Carceratus ex vna causa, an possit ibi per alium iudicem, ex alia causa recommendari, remissiue.*
8 *Existens in carceribus non est cōtumax, & si citatur non valet ipso iure.*

In ius. a Hic enumerant psonæ, q nō pñt in ius vocari, & hæc lex seruat de facto, vt iacet. † No. q hic innuit, q cōsul hēt merū, & mixtū imperiū, vt l. j s. de of. cons. dic. ut ibi. Sedo no. † q maiores magistratus b nō pñt in ius vocari. Quod intellige de citatione reali. Idem in citatione verbali. f. si citaret eo tpe quo gerit magistratū, vt cōpareat in iudicio. Quod no. fm distinctionē l. pars literarū j. de iud. Et hoc tangit gl. Secus si citaretur verbaliter, vt finito offō pparcat reus, q a posset, ut l. in ips. inf. de hær. inst. & no. Doc. in l. fi. de fer. & no. in l. j. §. nūciatio. inf. de ope. no. nun. Itē no. † q eps nō pōt citari, seu vocari, dū sacra colit, q intellige, ut dixi. f. q cōpareat tunc, sed bene pōt citari tūc, ut cōpareat finito offō. Itē no. † q monachi, & eremitæ, q non pñt exire claustra, nō pñt citari. Sed an tunc eorū prælatus citabit? gl. q sic, ut in aut. causa, q̄ sit. C. de epi. & cle. † Itē no. q præco, q uadit præconizādo non pōt citari in ius. Etiā feci liberari quēdam pconē, qui fuit captus pro debito, dū iret pconizando in equo p ciuitatē: non. n. potuit in ius uocari. Quod intelligas, nec realr, nec uerbalr, ut tpe pconizationis pparcat, sed pconizatione finita. † Itē nec ille, q uadit ad funus, pt in ius uocari. Quod intellige eodē mō. Itē no. q ille, q hēt stare in uno loco, nō pōt citari in alio, & sic facit, † q ille, qui c recōmendaf in carcerib. per iudicē in una cā, non possit per aliū iudicē recōmendari ex alia. Quod dic plene, vt dixi inf. de cust. re. l. 2. † Item facit, q ille, qui est in carcerib. si citetur, nō ualet ipso iure. Quod intellige si iudex citans sciret hoc, alias esset necessaria restitutio, ut l. quæsitum. & ibi no. de re iud.

ADDITIONES.

a In ius. Circa istam materiam uocandi in ius magistratum durante officio, adde quod pro furto potest conueniri, vide Ro. sing. 791. incip. iudex. alleg. tex. in §. si quis autem. cum gl. in Auth. ut iud. sine quoquo suffra.

b Magistratus. Limita octo modis, ut hic per Ias.

c In carcerib. Adde, an sit citandus. Ang. con. 65. Pau. de Cast. consi. 61. Bar. consi. 238. Menoch. Parii. consi. 102. nu. 5. 6. lib. 4. Are. consi. 131. nu. 1.

LEX IIII.

Quiq. §. Prætor ait. Supra posui quosdā, q in ius vocari non pñt, pp officium, vel aliā cām simplr: hic ponit edictum, in quo enumerantur personæ, quæ in ius uocari non pñt sine permissu iudicis, hoc est sine petita uenia. a

ADDITIO.

a Paris. Sine petita venia. Vide de ista materia ueniæ, q scripsi in l. uenia. C. de edē.

§. Parentes.

Modo exponit uerbum, parentes, positū in edicto.

LEX V.

1 *Mater in proiectis ad hospitale, est incerta.*
2 *Pater naturalis venit appellatione parentum.*
Statutum contra occidentem patrem, comprehendit occidentem patrem naturalem tantum.

Quia semper. No. illud, q dr, q mater semper ē certa: tñ repeno casum ubi de iure est incerta, † ut in expositis, qui proijciunt ad hospitale, quorum pater, & mater ignorāt, Et an sint municipes ciuitatis, uel cuius sint originis, dic ut l. 1. inf. ad municip. † No. quod appellatione parētū et cōtinetur pater naturalis tm̄. a Quod facit ad qō b q ille qui occidit patrem naturalem tantum teneatur l. Pompeia de parri. uel statuto ciuitatis, quod imponit pęnam patrē occidenti, sicut occi. differ patrē naturalem, & legitimum. Opp. gl. & non solut. C. de adul. l. 4. Sol. ibi aliud a l. exprimitur. Itē ibi tractatur de odio, ideo restringitur: hic hic de fauore tantum, ideo non restringitur sed ampliatur, ut inf. de lib. & posth. l. cum quidam. Et hoc modo intellige hunc tit.

ADDITIONES.

a Naturalis. Ad de post. Ias. inquātū ponit, q statutū de cōpromissis iter affines est fauorabile, cōprehēdat et naturales, Pa. de Ca. cōs. 138. & Pe. de Anch. cōs. 178.

b Pom. Facit ad q. Vide Fel. in c. in præsentia. de proba. & c. cum nuncius de test. Ruer. Adde, q Pau. de Cast. hic no. Bar. sibi ipsi contrariū, dum uult, q non ualet citatio de carcerato facta a iudice sciente, cuius contrariū vr uelle in l. is q reus cir. fi. inf. de pub. iud. dū dicit, q sibi imputetur, quare non misit procuratorem. Idem Pau. concorda, q dictū Bar. ibi procedit duob. concurrentib. q iuste in carcerib. detinetur, & q hēt facultatem mittendi procuratorē. Sed altero istorum deficiente habet locum dictum Bar. hic, prout etiam declarat Are. in consi. 131. incip. consultissime Domine. in prin. & Ias. hic.

LEX

LEX VII.

Patri. ᵃ Opp.in Auth.const.quę de dig.§.illud.Sol.Ibi,quo ad fauorem filij,qui per dignitatem exiuerat pãtem sine venia,& h.d.gl.ꝙ no & bene.Sed ꝯ hoc est,quod no.in l. Senatoris filium.sup.de sena.& de hoc ibi vidistis.

LEX VIII.

ᵃ **Adoptiuum.** ᵃ§.Patronũ Sup.exposuit de parẽtib.,pse qr de expositione huius verbi, pronus.

ADDITIO.

1 Adoptiuum. Facit tex in l.si quis postea,& ibi per Pau.de Cast ff de and Bal.in l.a.in fi.quando lib.prin.da.Adde quod appellatione filiorum in statutis non veniunt adoptiui.Bal.consi.2 4.3.lib.

LEX X.

Sed ũi hac lege.

§.Qui manumittitur. Facit ad qõ,ꝙ singulares personæ ꝑñt ferre testimonium in cã vniuersitatis,ᵃ vt l.in tm̃.§.vniuersitatis.de re.diui & ibi per Gul.& no.Inn.in c.cum nuncius.in fi.& in c.nuper.ext.de test.& Cy.no.in l parentes & l.oĩb.C.eo.ti. Et distinguit, aut respicit cõmodũ singularium personarũ, ut qõ est de quodam nemore,ad quod singuli de vniuersitate ꝑñt ire ad incidendum ligna, & tunc singulę personæ non poterunt esse testes. Aut non respicit cõmodum singularum personarũ,& tunc poterunt esse testes, ut † C.de testib.† l.j.Item facit, quod delictũ vnius ex vniuersitate alij non nocet.Pro hoc l.proxima.in fi.ſ.eo.tit.probatur in l. de pupillo.§.si plurium,ĵ.de ope.no.nunc.& ibi dixi.

ADDITIONES.

1 Vniuersitatis.Adde post Alc.Bal.consi.339.& 312.& 375.3.lib.

† Claud.C.de testib.Adde Bal.in c.cum accessissent de const.

Ruer.Adde Ang.de Are.Insti.de re.diui.in prin.q limitat hanc dist.plene Fel.in c.nuper.de testi.ubi ponit reg.i trac.q.cũ octo limit.& Ias.litat quinque modis.

§.Liberos. Vr̃ dicere hic gl. ꝙ deportatus cõueniri non possit,nec admittẽdus est ad defendendũ se. Sed ego credo istã gl.male dicere,ꝑ gl.q̃ ẽ i §.media.Inst. de capi dimi.ꝯiũcto c.intelleximus.ext,de iu.Vtrũ ãt possit agere, dic, vt ibi.

1 *Iudicis consensus ubi requiritur,quod in dubio intelligitur causa cognita.*

2 *Statuta dicentia aliquid non posse fieri sine iudicis authoritate intelligitur causa cognita,aliter non.*

Protestatio,per quam dicitur aliquid non posse fieri sine iudicis authoritate,intelligitur causa cognita.

3 *Pœna grauissima est cædi flagellis.*

1 **§.Prætor ait.** In dubio †vbi ꝯsensus iudicis reqritur,intelligit cã cognita.h.d.No.ꝙ dixi in summario.nã verba edicti non faciunt mentionẽ de cãæ cognitione, 2 & tñ hoc modo intelliguntr. Facit pro † statutis,q̃ dicũt aliqd non posse fieri sine authoritate iudicis,vt intelligatur ſp cã cognita, vt l.cum hi.in prin.& §.si prætor.ĵ.de transa.Quod intellige de his,q̃ alterius præiudicium possent respicere,alias secus,vt in his,q̃ sunt voluntariæ iurisdictionis,vt l.a.de offi.procon & ibi,quod no. ſu. 3 de off.eius,cui man.est iurisd.l.j.Et no.†ꝙ grauissima pœna est flagellis cædi Concordantiæ sunt in glo.

1 *Priuilegium concessum personę,quod respicit actum conueniendi , non habet locum si per alium conuenitur.*

2 *Statutum de aliquo,intelligitur simpliciter,siue suo,siue alieno nomine, si fauorem respicit.*

ᵃ **§.Semper autem.** In verbis edicti ponitr, ꝙ nõ vocentr certę ꝑsonæ, vt pronus, & miles.Mõ hic exponit, an hoc intelligatr . ꝙ vocentr noĩe suo, aut 1 alieno,ꝙ dic,vt in tex.†Et no.ꝙ priuilegiũ ꝯcessum ꝑsonæ,ꝙ respicit actũ ꝯueniẽdi,nõ hẽt locũ,cũ ꝑ aliũ ꝯuenitr,& hic §.ẽ no. Op. 2 ĵ.c.l.q̃ſuit.Sol.ut in gl.q̃ notabilr dr,vt in ea patet. Ex † qua no. ꝙ qñ aliqd de aliquo statuit,intellr simplr,siue suo nomine , siue alieno cõueniatr,si hoc respicit fauorẽ.sed si respicit odiũ,restringitur in suo noĩe tm̃. Facit rõ huius legis,qa si pronus alieno noĩe cõueniat,põt ꝯueniri ex suo facto,& iõ posset esse aliquid ꝙ eius famã sigillaret,iõ reqritur cãæ cognitio. Et ꝑ hoc apparet sol.sequẽtis ꝯra.lię op.ĵ.de proc.l minor §.qm̃ in̄.Sol.ibi loqtur circa ca.q̃ respiciunt merita cãæ,in qb. defensor repræsentat simplr eũ, quẽ defendit:hic vero in his,q̃ ipsum actũ citationis respiciũt,q æqualiter cadit in ꝑsona citati,siue suo noĩe,siue alieno conueniatur, õ ıdẽ in vtroq; casu statuit. Ad secũdũ op.ſ.ea.l. §.q manumittitur. Sol ut in gl.& bñ.Sed ꝯ.ĵ.de obse.l.honori Sol.ibi ꝯueniebatr per ꝓcuratores,& sic erat possibile,ꝙ actio,q̃ intentabatr sigillaret pudorẽ ꝑroni,hic per tutorẽ,vel curatorẽ, quo tpe nõ est verisile,ꝙ ꝑronus ita intenis,aliqd ꝯmiserit ꝑp quod infamaretur,ideo in citando talem tutorem,vel curatorẽ cãæ cognitio non requiritur.

ADDITIO.

a Poma.Semper aũt.An aũt magistratus possit in ius uocare fiscũ sine venia,dic,ꝙ non gl.& bene a Zenone.in gl.in ver.iussione.de quad.præscr.Rom.si.10.inci.an pœnarius. ᵃ Menoch.Rip.l.1.§.cum autem,ff.ad Treb.

LEX XI.

1 *Pœnitentia in casu huius legis locũ non habet,nisi etiam actionem remittat.*

2 *Processus factus contra patrẽ,& patronũ præsentes,uenia nõ petita ualet.*

3 *Iniuria non fit in nolentem.*

a b **Quamuis.** ᵃ ᵇ Pœnitẽti & actionẽ remittenti vénia cõcedit.h.d.Sed ꝯ.nam vbi lex non distinguit nec nos distinguemus,vt l.3.ſ.de of.pręſi.& l de pretio.ĵ de publi.Sol. non debemus distinguere,nisi illa lex distinguat per aliam. Vnde nisi Iurisc.hanc legẽ fecisset,per magistralẽ interpretationem, nõ deberet dici,ꝙ ꝑpea qs incidit in aliquam pęnam statuti, porrigẽdo petitionẽ, vel exceptionem prohibitam , puto ꝙ ei non detur excusatio ex pęnitentia,qa nõ hẽmus legẽ hoc dicentẽ. Nã verba legis hoc nõ patiuntr,vt ĵ.de fur.l.q ea mente.Sed ꝯ,imo vsque ad ad.li.cõt.põt pænitere,vt ĵ.rem ra.hab.l.amplius,& sic non est necesse actionẽ remitti.Sol.qdã hoc fatentr, & tex.istum intelligunt 1 si remittitr actio.f.pęnalis,vt hic in fi gl. Tu dic,† ꝙ hic erat qs ꝓhibitus in ius uocari. Vñ eo ipso,ꝙ vnũ vocat,est delictũ perfectum vt no.ſ eo.l.j.Vnde nõ datur venia,nisi cũ pęniteat,& actionem remittat,& hoc concludit æqtate huius l.sed ibi erat prohibitus petere,sed ante lit.cont.non dr petere , iõ non est perfectũ delictum cũ non esset lis cõt.merito pęnitẽtia hẽt locũ.Sed an idẽ,ꝙ hic,sit in l.in criminali.C.de iur om.iu.Dic vtrobiq; per Cy.in l.si qs maior.C.de transa est dĩa inter ista verba,vt dixi plene in d.l.amplius 2 ĵ.rem rat.hab.† Vlt.dr e Gul.de Cu. quod si reperitur totus proc cessus factus ꝯ prem,vel pronũ,nec repentur venia impetrata facta citatione,ꝙ processus valet. Quod intellige si pronus comparuit,& prosecutus est vt dr hic tex.Debuit.n.in pti.opponere,alias vr consentire,vt C.de excep.l.fi.Sed secus si processus esset factus ꝯ contumacem,vel inuitum,vel si patronus in ius vocatus non veniat,vt in fi.huius l.& l.2.ĵ.neqs eũ,q in ius voc.& per totum . Facit l.cum vero.§.subuẽtum,de fideic.lib.& l.1.§.hæc verba.ĵ. ne 3 vis fiat ei.† Item no.ꝙ iniuria non fit in volentẽ. Quod dic,vt l.1. ver.vsq; adeo.ĵ.de iniu.& uide gl.in ver.volentem. & ibi dixi.

CONCORDIA.

Aduerte pro concordia dictorũ per Bat.in hac l.quamuis statutum dr quod si aliqs inueniatur declinasse iurisdictionem communis,quod possit impune offendi, an tũc reqratur sententia declinatoria, quod declinauerit , ad hoc ut possit impune offendi ? Bar.dt,quod ante sñiam declinatoriam non poterit offendi.Ita ipse in l.cũ patronum.ad fi.& in l.si libertus.ĵ.de iurepat. Faciũt no. in l.in criminali,C.de in.om.in.ꝯnũ m̃ allegatr in hac l.quãuis,ubi Ang.& Pau.de Ca.Sed pro tollenda ꝯrietate Bar.dat sol.in d.l.cũ patronum,quod ibi loqtur Bar.quando pœna non erat commissa.Et ista sol.vr̃ bona ꝑp dicta Bar.in hac l.quãuis.& per ea,quæ voluit in l.q ea mente.ff.de fut.dum opp.de l. Papin.§. meminisse. ĵ. de inof.test.& de l.alia,C.de ijs,qbus ut ind.in eius sol.ad declarationem eorom,quæ habentur per Bar.in l eius,qui delatorem, & in l.Imperator,ĵ.de iure fis.Ale.suo consi.124.in j.volu. Adde ad Bal in l.si quis in suo.§.legis.C.de inof.test.

ADDITIONES

a Quamuis.Ibi,ꝙ si qs.Adde ꝙ Bar.no.sibi contrarius in l.cum ꝑroni,inf.de iure pa.sol,vt ibi per Ale.& Bar.hic,seq.Ang.Fulg.Pau.de Cast.& Ale.hic.

b Poma.Quamuis.Vide pulchre Ale.l.si quis maior.ver.subdit.& Ias.ibi versic.7.no C.de transac.

Paris.Adde iñ,ꝑ qñ lex,vel statutũ ponit aliquẽ aliũ accusantẽ,vel molestantem iniuste,ꝙ nunquã incidit in pęnã,nisi perseueret vsq.ad sñiam,l.qui cũ maior. §.accusasse,de bo.li.de quo vide Bar.in l.cũ pronũ.§.j.de iu.pat.melius Com.cõs.j.inci.in Christi noie.Bar.iñ in d.l.cũ pronũ,non loquitur de prohibito accusato re iniuste,sed quomodo dicatur quis accusare,melius Com.in d.consi.

c Vltimo dicit.Vide Ale.consi.166.in j.dub.2.vol.Fel.in c.pastoralis,de excep.

LEX XII.

a **Si libertus.** ᵃ Absente pre,pr̃is filius ꝑt agere ꝑ sua iniuria h.d.Op.& sol.vt in gl.qa sm hoc non potest vocari in ius sine venia,intellige verum vocatione verbali, & non reali,quia trahitur inuitus,quia tunc qui faceret contra,puniretur officio iudicis.vt C.de profes.& med.l.medicos.lib.10.

ADDITIO.

a Si libertus.Facit l.filiusf.ĵ.si cer.pet.& l.exigẽdi.C.de ꝓc.facit gl.fi.l.j.C.q admi Ruer.Addr quod Mod.communiter tenentr, quod scholaris potest in ius vocare magistrum,ut no.Ias.hic.

LEX XIIII.

1 *Excommunicatus,licet non audiatur agendo,tamen auditur excipiendo.*

2 *Excommunicatus opponit exceptionem compensationis.*

3 *Actor dicitur,qui primo ad iudicium prouocauit.*

4 *Bannitus qui prohibetur agere,non prohibetur excipere.*

a **Libertus.** ᵃ Hæc est bona l.& h.d. Nõ vr̃ i ius vocari,q offert seipsum paratũ defendere.h.d.Vel afr.Qui se defendit in crimine,accusare non vr̃, licet iudicem interpellet, ut lis fine debito terminetur. Idem si accusatus reaccuset.h.d.tex. & gl.No.modum petẽdi,videlicet, Peto domine iudex, qd de cã cognoscatis,& eã fine debito terminetis gl.q̃rit,qd si petitus patro b nũ puniri de calũnia.Dic,vt in ca. Sequiᵇ in gl.§.si libertus. Ratio est

ADDITIONES.

a Libertus.Et licet gl.dicat cõtra,& male,sedm Ia.Bur.& §.si libertus.intelligit Ia.But.quando patronatus erat in euidenti calumnia,& habetur pro sing.

Poma.Vide pulchre Ias.in l.si quis maior.ver.in tex.ibi,in expellendo,C.de trãsac.& ibi reprobat Ale.consi.4.versi.3.no.

b Paris.Sequitur.Vide ad declarõnẽ huius dicti A re in c intelleximus.ext.de iud.

est, qa pena calũniæ est accessoria ad accusationem pꝛoni, ut l. 1. de adu. diuer. iud. Vñ pꝛonus prouocat, & nõ ꝓuocatus est. Per istam l. dicit † Gul. ꝙ licet lex dicat, ꝙ excõicatus a nõ debeat audiri, intelligitur agendo, sed excipiẽdo sic. Addidit Iac. But. & sic ista exceptio est efficax ad puniendũ, vt est exceptio lenocinij. Ita dicit Iac. hic, & Iac. de Are. in l. seruos. ʒ. de accu. dicit, ꝙ ille non auditur agendo, sed audiunt excipiendo. Quod est verũ, si est vera exceptio, & continet veram exceptionẽ agentis, secus si habeat uim accusationis, ut est exceptio lenocinij. Et dicit, ꝙ est casus in l. q̃m Alexandrũ, C. de adul. Sed qũo r̃ndebitur ad l. nr̃am? Rñd. qa q̃ ꝓmissa loqtur in eo, q non debeat audiri, sed lex nr̃a loqtur in eo, q debebat audiri, tamen venia petita. Ego credo, quod excõicatus uel bannitus, q repellitur ab agendo, repellatur ab excipiendo, si ea exceptio vim actionis hẽt. Verum est, ꝙ̃ exceptio ista est dilatoria, ſm ꝙ est exceptio lenocinij, & non liberat accusatũ a crimine, vt ʒ. de adul. l. si maritus. §. præscriptione. Sed si exceptio compensationis, b & tunc dico, ꝙ cõpetit ẽt excõicato, vel bannito. Rõ qa excõicatio est exceptio peremptoria, & nunquam tollitur, qa excludere quẽ ab exceptione peremptoria, esset tollere ei id, qđ cõpetit de iure nãli, vt ext. de re iud. c. pastoralis. in cle. Induco specialiter pro hoc tex. de excep. c. cum inter priorẽ. Sed pone, quod libertus citari fecit suum patronum, & in ius vocari, ut sibi statuatur certus terminus ad agendũ, vel defendendum, an videatur in ius vocare. Et ista l. facit, ꝙ sic: nam loquitur cum patronus iam fecit libertum reum. Quod puto verum, quantum ad propositum, Nam c ille dr̃ actoris partes sustinere, qui primo ad iudicium prouocat, licet quo ad alia dicatur partes rei sustinere, ut l. de pupillo, §. meminisse, ʒ. de ope. no. nunc. & ibi plene dixi, & no. pro bannitis, qui agere prohibentur, cum non prohibeantur excipere.

ADDITIONES.

a Io. Pe. Rue. Excommunicatus. Adde vtrum excõicatus possit excipere de cõpensatione, plenissime per Fel. in c. cum inter. ver. super dubio ext. de excep.

b Compensationis. Adde ut per Fed. consi. 116.

c Menoch. Nam. Dec. consi. 43. col. 1.

LEX XV.

Libertus aduersus. Libellus vim citationis non habet, h. d. Cõtra hãc legem uidetur l. 1. š. eod. Sol. hic libellus fuit oblatus simpliciter: ibi vero emanauerat citatio. Sed ʒ. C. quando li. prin. da. quantum ad interrumpendum præscriptionem, libellus habet vim citationis, ut ibi secus quantum ad penam huius edicti, vt hic.

LEX XVI.

Quæsitum. Libertus alieno nõle non põt in ius uocare pꝛonũ sine venia. h. d. Contra, C. si tutor non g. l. 1. Sol. gl. ponit duas sol. finaliter dicit, ꝙ ciuiliter agere potest licet eũ accusare nõ possit, põt tñ officium iudicis implorare. Qđ facit ad qõnem: statutum dicit, ꝙ non soluens collectam, non audiatur in ciuili, vel crĩali. Et sic non soluens non põt accusare, põt tñ iudicis officiũ implorare, & iudex ẽt ingrere ex offõ suo. In ꝯrũ a est veritas, vt ʒ. de iniur. l. non solum. §. quamquam. Et ita disputauit Iac. de But. & ita bene dixi in d. §. quamquam. Sed cõtra hanc l. videtur l. sed si in hac §. fi. š. eo. vt ibi no.

ADDITIO.

a In contrarium. Adde pulchre Rom. consi. 213. & 214.
Pom. Vide Ale. l. 1. §. sublata. inf. ad Treb. & Fel. c. 2. ver. excommunicari non potest de excep.

LEX XVII.

Eum pro quo. Cogitur quis adimplendum, ꝙ apud facta promisit. h. d. Not. hanc legẽ, qa quotidie dantur fideiussores de aliquo præsentando. Sed qd differt primus casus a secundo? Rñ. In primo promisit officiali. In secundo simpl̃r, & sic vr̃ promisisse officiali, vel parti. Et probatur in l. stipulatio ista. §. si quis ita, ʒ. de verb. ob. Sed qua actione cogetur ad exhibendũ? Dicit gl. certi cõdictione ad interesse, & bene. Puto etiam, quod possit cogi officio iudicis. Pro hoc quod no. Ia. de Belu. in Auth. de liti. §. ad excludendas. in 1. q. & bene.

LEX XVIII.

1 *Vim pati, qui de domo inuitus extrahitur, dicitur.*
2 *Capitur existens in uinea, balneo, uel theatro.*
3 *Inquilinus in domo induct̃a, non potest capi.*
4 *Latitatio non requiritur quantum ad primum decretum.*
5 *In criminalibus quis capitur, & extrahitur de domo.*
6 *Citatio uerbalis fit uoce, & edicto.*
Edicto citat princeps, delegatus eius, uel ordinarius.
Quilibet ordinarius citat realiter.
7 *Mulier non potest realiter citari.*
8 *Citatur quis uerbaliter in ecclesia, non realiter.*

Plerique. a Inuitus qs de domo non debet extrahi, sed ibi existens põt verbaliter citari, & ꝯ contumacem fit missio in possessionẽ. h. d. † Not. ꝙ q de domo inuitus extrahitur, videtur pati vim, & debet relaxari, & pristinæ libertati restitui. † Item no. quod in vinea sua, vel in balneo, vel theatro, exiſtẽs põt capi, & hoc quotidie contingit. † Circa l. plerique b quæritur quid si aliquis stat in domo non sua, sed conducta? Rñ. idem, qa sua dr̃, vt l. ex Corn. §. domum ʒ. de iniur. Sed opp. de l. 1. š. ut, 1. Sol. ut in gl. Tñ dic melius ut ibi dixi. Item contra, & vr̃ quod latitatio non requiratur ad hoc ut fiat missio, vt ʒ. ex qbus. cau. in poss. ea. l. 2. & ʒ. de bo. auth. iud. poss. l. si minor. So. quantum † ad primũ decretum nõ requiritur, sed quantũ ad ſm sic. Sed contra C. de bo. auth. iudi. poss. in auth. & qui. Sol. Fateor qđ hodie fit missio pro mensura debiti declarati. Sed ꝯ hoc vr̃ in corpore, ut nulli iudi. §. si vero qs comprehensorũ. Sol. ꝓpt̃ criminalem causam c põt qs capi, & extrahi de domo, vt ibi: non in ciuili, vt hic. Item ꝯ, nam hæc lex sibi ꝯdicit. Nã primo prohibet. Secundo permittit. Huius timore distinguitur, ꝙ † quædam est citatio verbalis, quædam realis. Et prima fit dupliciter s. voce. & edicto. uoce potest etiam quilibet inuitus. edicto põt Princeps, vel eius delegatus, vel ordinarius, non alius, vt in authen. q semel. C. qũo, & qñ iud. Citatio realis permittitur cuilibet ordinario, nõ delegato, ut in Auth. de exhi. & intro. reis. §. si uero ẽt qdam. Et qdam intelligũt de citatione, per quã venit ad iudiciũ, non quod ponatur, vel mittatur in carcerem, nisi post cõdemnationẽ, ut l. 1. C. qbo. ced. pos. & ibi no. C. qũo, & qñ iud. l. consentaneũ. Quod dixi in citatione, † fallit in muliere, in reali citatione, ut l. 1. C. de off. diuer. iud. & auth. ibi posita. Fallit etiã rõne loci, ut in hac l. plerique. ibi oẽs ꝑñt introduci ad iudiciũ, ad quamcunque cãm, sed non incarcerari. † Quærit Gul. nunquid in ecclesia possit quis inuitus citari? d Rñ. Aut loquimur ĩ reali, ut extrahatur, ꝙ non potest per ti. de his, qui ad eccle. confu. Si uero uerbaliter, & tunc sic, ut l. ꝑñt. eo. ti. Nec ob ꝙ dr̃ de domo, in qua uerbalis citatio non fit, si sui ꝯspectũ non facit, quia ecclesia est iuris publici, ad quam quilibet habet aditum, ut š. de iust. & iu. l. 1. §. huius studij. Secus est in domo priuati, in qua illud cessat, ut in hac l.

ADDITIONES.

a Paris. Plerique. Quid autem in apotheca. Pau. de Ca. & Mod. hic concludunt, ꝙ possit, vide Pau. de Cast. consi. 211. ubi etiam idem dicit in balneo, & theatro, & loquitur ibi etiam stante statuto, quod possit capi in domo quod fortius est, quia statutum debet aliquid operari, quid aũt si officialis insequebatur aliquem qui aufugit in domum, an possit extrahi? Vide Ale. cõcludentem quod sic, consi. 24. in 2. vol. & circa cautelam quam ponit hic Ang. quod citetur sub pœna applicanda fisco, quia si non compareat, poterit eximi. vide Cap. caute 64.
Poma. Cõtra istã l. uide caut. per Bar. l. fi. ʒ. ad legẽ Iul. pec. & ibi in apost. & Ale.

b Plerique. Et no. ꝙ põt armis resisti, & ibi deductus debet restitui. l. non. & l. quis neq. ʒ. de ver. sig. An aũt quis possit capi in domo affinis ipso affine inuito & ꝓhibẽte, cõsului Parma ꝙ nõ, & adduco rõnẽ huius tex. adduco tex. & Bal. in l. 2. §. 1. ʒ. si qui pau. fe. di. & alle. tex. i l. q domũ, ʒ. de iniu. allego l. 1. C. de pro. & ho. pra. li. 12. Alle. rõnẽ Gul. hic, q dr̃ ꝙ nõ põt citari in Ecclesia, qa nemo põt ꝓhibere, sed dñs dom⁹ põt ꝓhibere, ergo &c. vide i alio cõs. ſm Pau. de Castr. cõs. 41. tenet cõtra, cui respõ. in eo cons. Et an possit qs capi in hospitio vel citari in hospitio, si est forẽsis ꝙ nõ. Et vide Pa. de Ca. in cõs. 41. Sed si statutũ dixerit de domo habitationis, esset secus ſcd̃m Bal. in l. ea q, C. quomodo, & qñ iud. vide Ang. in l. 1. ʒ. fur. aduer. nau. & Bal. in l. 1. §. habitare de his, qui deie. vel effu. And. Barb. Ruer. Adde pro declaratione huius regulæ, qđ quis non debet inuitus de domo sua extrahi, plene ꝑ D. Ias. hic, qui ampliat reg. 12. modis, & limitat quatuordecim, & ultra eum vide Cap. cau. li. incip. reg. est. ubi docet cautelam ad istam leg.

c Paris. Criminalem causam. An autem mulier pro causa criminali possit extrahi de domo, Vide Barb. c. 2. in prin. de pignorib.

d Citari. Adde Old. consi. 45. & consi. 154. & Ro. consi. 127. & consi. 234.
Menoch. Tiraquel. de retract. contanguin. in fine, nu. 81.

LEX XXII.

1 *Impubes, & infans non citantur realiter pro debito.*
2 *Captus ut ueniat ad soluendum, non dimittitur nisi soluat.*
3 *Pars qñ possit facere carceratũ dimitti, uel bannitũ cancellari, remissiue.*

Neque impuberes. a No. ex hac l. quod impuberes † & infantes non sunt citandi realiter, vt capiantur pro debito, ut š. eo l. qque. in fi. sed citatione verbali, citari pñt cũ auth. tut. vt ʒ. de admi. tut. le. 1. §. sufficit. No. casus in qbus captus statim dimittitur, & hoc qñ fuit ductus, vt ueniret ad defendendũ b se, sed si esset ductus vt † veniret ad soluendum, non debet dimitti nisi soluat. ʒ. vt ĩ poss. leg. l. si pecuniæ. in fi. Facit ʒ. fa. erc. l. his consequenter. §. fi. Item not. c ꝙ dr̃ tex. in fi. ibi, dimittẽdus est, seu statim dimitti. i. iudicis arbitrio, & sic † nõ est in ptãte partis, facere carceratũ dimitti, vel bannitũ leuari, uel cancellari de banno. De quo plene dixi in l. 1. §. & post operis. ʒ. de op. no. nun. & Gul. in l. a. in fi. š. de offi. proc. Cæsa. & ibi plene dixi.

ADDITIONES.

a Paris. Neque impuberes. Quid autem in pubere minore. Vide Bar. in trac. de carce. in fi. qui tenet, quod possit capi. vide Barb. i cõtrariũ in c. Raynutius, de test.

b Ad defendendum. Adde post Ias. qđ consuluit Bar. super statuto Tuder. cõs. 19.

c Item no, Vide Bar. in l. cuius bonis, infra de cu. fur.

LEX XXIIII.

In eum qui. a Pœna huius edicti est mera vindicta, ideo nec hæredi, nec contra hæredem datur, ut hic. Vide gl. quæ est clara.

ADDITIO.

a Poma. In eum qui. Pœna applicatur patrono, non fisco, secundum Imo. qui ad hoc inducit istam l. fi. de pu. iud. de quo, vide Dec. in l. e. pen. circa fi. C. eod. qui ad hoc alleg. tex. ad literam.

LEX XXV.

1 *Pœna pecuniaria deficiente, quãdo deuenitur ad corporalem, remittitur ad iudicium maiorem.*
2 *Pœna hac non habet locum nisi in comprehensis in edicto.*
3 *Extensio an habeat locum in penis, remissiue.*

Si sine

a Si sine. a Qui pęnam hic insertam nō pt soluere, luat in corpore.h.d. Cōcor l.si quis id,ff de iur.omn.iud. No. φ quando in defectum pęnæ pecuniariæ deuenitur ad corporalem, remittitur ad maiorem iudicē, vt hic, & dixi in l.imperium,ff. de iur.om.iud. Quæro, de quo auro intelligatū b hic? dic vt in gl. † Quęro, vtrum hęc pęna habeat locum in omnibus, qui citantur indebite? dic quod non, nisi in his qui prohibentur p edictū. Alij puniūtur c officio iudicis, vt l.medicos, C. de profes.& med.li.10. Et sic no. † an in pęnis habeat locum extensio? d De hoc notabiliter dixi C.ad leg.Iul.maiest.l.quisquis,& dic vt ibi dixi.

ADDITIONES.

a Paris.Si sine. No.φ si ille, qui fuit punitus corporaliter pp defectum pecuniæ venit ad pinguiorem fortunam, non tenebitur ad aliquid pecuniarium amplius, sed Ang.in l.j.de ces.bo.alle.Io.And.in c.peccatum,de reg.iur.lib.6.

b Poma.Quæro,de quo auro intelligatur. Vide Pan.consi.61.in 2.uol.

c Alij puniuntur. De hoc dicto gl.& Bar.est sing.doct.Io.And.in c.dispendiosam, de rescr.in 6.quam exclamat Abb.in c.1.de hoc uolens,quod quando lex correctoria extenditur,extendatur quantum ad decisionem,non quantum ad pęnam an puniantur illi,ad quos lex extenditur iudicis officio,vt per gl.ad hoc singula.§.pœnales,in verbo,impetrasset.Inst.de actio.

d Extensio? Adde post Ias.an in pœnalibus fiat extensio.Roma.consil. 150. Card.consi.110.

Siquis in ius uocatus non ierit. Rubr.

Continua, vt in gl. Quærit gl. in quo differt iste titulus a titulo Siquis ius dicenti non obtemperauerit.& dic vt in gl. &c.

LEX PRIMA.

1 *Fideiussio præstita a captis a familia,uel cum armis inuentis,dicitur de eundo,& differt a fideiussione de iudicio sisti,& stando iuri.*

2 *Fideiussor de eundo ad iudicem licet sortiatur forum ratione contractus,nō tamen perdit priuilegium eligendi iudicem.*

Clericus fideiubens pro laico de iudicio sisti coram laico licet obligetur,non debet tamen conueniri.

3 *Remissio in contractibus habet locum,quando in contractu est facta renunciatio priuilegio fori.*

4 *Renunciatum omni priuilegio fori,quando dicitur.*

a SIquis. Non videtur fideiussorem dedisse, qui dedit eum q fori priuilegio tutus est, a nisi ei renūciauerit, h.d. Et lex ista legitur duob.mo. Primo, vt exponatur, dederit, i.dare voluerit. Alio modo, vt ponatur pprie. Et ad euidentiā scias, quod quidam est fideiussor de iudicio sisti, & de stando iuri vsque ad sniam, & de isto loqtur 1 auth.offeratur.C.de li.pte.& l.j.qui satisd.cog. Quidam † est fideiussor, q datur nuncio, vel ministris citantib. aliquem re, vel uerbo & iste est fideiussor de eūdo ad iudicium, & de hoc loquitur hæc lex & ff.tit.j.p tot.& maxime apparet ex tenore rub. Et istud videmus tota die de facto fieri, maxime quando vadit familia scrutando pro armis, quia vel ducūt secum illos, quos inueniunt cum armis, vel illi dant fideiuss. de veniendo. Hoc præmisso, fm primam lect. pone casum, qdam captus ab officiali, cum eum duceret ad palatium, voluit dare fideiussorem quendam scholarem qui hēt priuilegium fori, iudex non vult eum recipere. Certe recte facit, nisi ille scholaris pprio priuilegio renunciauerit spāliter. Secundum secūdam lect. i.quod dederit, non autem tm dare voluerit, pone casum. Ille qui est citatus si ad iudicium nō venerit, nec satisdat de veniēdo mulctatū, vt ff.tit.2.l.j. Sed quid si dedit fideiussorem quēdam scholarem, & iō non venit? Certe mulctabitur ac si fideiussorem non dedisset, h.d. Sed ɔ, imo debet ad iudicium ire, & dare fideiussorē, C.de lit.pre.auth.offerat. Solu.illud est verum hodie, olim secus. Vel dic fm Iac.de Are. quod ibi loqtur de fideiussore, q datur iudici p aliquo, q ducebatur, de eundo ad curiam vel stando in iudicio vsq; ad finem causæ, hic vero datur ab eo, q coram iudice ducebatur de comparēdo, vt sup.dixi. Et hoc tenet b Iac.But.& dixi in euidentialib. It. in opp.b & vr quod statim eo φ fideiubet, qđ efficiatur de foro illius iudicis, & sic vr ibi posse cōueniri rōne ɔctus, vt ff.de iud.l. non oēm.& l.cum furiosus.§.j. Hu 2 ius timore † sunt in gl. multæ sol. finalr duæ sunt, q hñt effectum. Nam rōne ɔctus quis bene sortitur forum in genere, non tñ perdit priuilegium, qđ hēt in eligēdo vnum iudicem, magis quam aliū. Et hæc est sol.Iu. quam tenet Pet.hic,& glo.in d.l.cum furiosis.§.j.& iō si clericus fideiuberet pro scholari de iudicio sisti, bene obligaretur, non tñ posset ɔueniri coram iudice suo. Sic & in scholari, qui habet priuilegium eligēdi, vbi cōueniatur, quia obligatur. c Et quod hic dicit, pro nō dato, habet locum quantū ad cōmodum dantis, qa pt suum iudicem eligere, nisi spāliter renūciauerit. Sed a sol.glo.est. Debetis † scire, qđ rōne ɔctus qs sortit forū, & pt ibi ɔueniri si inueniatur, non tñ hēt locum remissio, licet de hoc sit qstio in l.heres absens.ff.de iud. hodie est expressum in c. Romana.§.ɔhentes.extra de fo.compe.lib.6. Sed si fiat renunciatio priuilegij fori, hæc renūciatio prodest, qa habebit locū remissio.& hoc est φ requirit lex ista, quā nota multū & signa.d hīc op. & vr quod eo ipso, φ eū recipit, vr eū approbare.ut ff.de fideiuss.l.3.Sol. fm primam lect. nō dedit fideiussorē, sed dare volebat. Sed fm secūdam lect. dicit glo. quod ibi loqtur de non idoneo [illegible] ter. Hic vero loqr de nō idoneo quo ad ɔueniēdi facultatē. Pōt dici, φ hic loqr qñ fideiussor recipit ab officiali, vt s.ti.j l.eum p quo. Cōtrariū vero, qñ recipit a parte. In quo plenissime dic vt ibi dixi. Facit φ no.in l.inter causas,§.abesse, ff.mād. Op.& vr, φ talis renūciatio nil releuet, vt l.si ɔuenerit.ff.de iur.om.iud. So.vt in gl.& ibi 4 no.idē, φ hic & ibi plene dixi. † Quæro, dr hic e spāliter renūciauerit, quo dēt intelligi? Br,& alias dixi, si qdē renūciaret oī exceptioni, nō puto φ sufficiat † p hunc tex. φ reqrit spālē renunciationē. f Sed si renūciaret f oī priuilegio fori, licet nō exprimeret de illo priuilegio fori, φ hñt scholares, puto φ sufficeret. Nā hic dr spāliter non singulariter. Nam sufficit φ species priuilegij exprimatur fm suam speciem, non aūt fm suam singularitatem, vt l.si.C.quod cū eo. Dixi in l.generaliter, de non nu.pecu. Sic debet intelligi, in corpore, de hæred.& Falc.§.pen. Quod no.& tene menti,&c.

ADDITIONES

a Paris.Priuilegio tutus est. Fallit istud in agentib.in rebus, l.fi.& ibi Bar.C.de pri.agen.in rebus li.12.fallit et in casu l.quoties,& ibi Bar.C.de priu.scho.lib.12.

b Item opp. An & quando per fideiussionem præstitam de iudicio sisti, & iudicato soluendo, intelligatur quis renunciare priuilegio fori,& præiudicet in alijs exceptionibus dilatorijs, vide Franc consi.27.vide ad Bar.in l.vir bonus,ff.iud.sol.

c Poma.Obligatur. Vide Barb consi.52.in 1.vol. Et hoc dictū gl.sequitur Bal.in c.præterea,in fi.de off.deleg. Abb.in c.1.de iud.& limita per Abb.in c.fi de foro compe.quæ limitatio non placet Maria.Soc.c.fi.de fo.comp. De quo uide Dec.l.heres §.j.de iud.& Bar.consi.52.vol.2.

d Et signa. Adde post Ias.& Ale.qđ Bal.consi.255.1.lib.dicit,quod ista glo.est sin.& quod Bar.allegat & sequitur dictum est no. Hanc gl.sequitur idem Bar.in l.hæres absens,§.j.ver.quod est verum nisi,ff.de iu.& Bal.qui etiam dicit unicam,& eandem limitat in l.cum Archimedoram,C.vt in poss.leg.

Pan.in c.fi.ver.ex his infertur,de fo.comp.

Ruer. Adde quod licet istam gl.reprobent Ang.Fulg.& Imo. tamen Doct. communiter eam approbant,vt hic per Ale.& Ias.

c Paris Quæro dr hic. Circa istud dictum Bar.uide late Fel. in c. ad aures.extra de rescrip. Adde Fel.in c.translatio,de const.Ale.in consi.23.in 1.& 2.col.volu.4.Ias.in l.acti.ver.3.diligenter no.C.de transact. * Menoc. Paris.consil.9.& 26.lib.3.

Poma. Vide Ale.consi.125.in 1.vol.Ang.Are.in consilijs Ale.consi.138.in 2.vol. Et vide Ale.consi.122.& consi.seq.in 4.vol.Barb.consi.25.in 1.vol. Vide ad quid iste Doct.inducat Bassigna,consi.2. Vide etiam pro declaratione Soc.l.si mihi & tibi,§.si per totum,ff.de leg.1.

† C laud. Sufficiat. Vide pro hac declaratione Fel.in c.ad aures,extra de rescr.

f Barba. Sed si renunciaret. Tene menti.& uide quod no.Bal.in l.edita,C.de edē. uide ad hoc quod dicit Io.And.in c.nonnulli,de rescr. Quando debet fieri mentio expressa de illa constitutione,uide Bal.in c.in nostra.de rescri. ubi allegauit istum tex.in cle.2.de offi.ord. Vide quod habetur in c.non potest.ad fi. de præb.& uide Compostel.in d.c.in nostra. Vide c.is cui,de præben.lib.6. Vide quæ dixi in c.ad aures,de rescr.vide quæ dixi in c quod translationem,de offi.deleg. uide c.2.de postu.in ver.specialiter.

LEX II.

1 *Causæ, propter quas citatus non tenetur comparere,& non comparens excusetur,& in repetitione.nu.11.*

2 *Citatus quando est dubium an sit de iurisdictione citantis, debet comparere & nu.11.& in repe.nu.2.*

3 *Iudex quando non sentit commodum,cognoscit an sua sit iurisdictio,nisi cōsuetudo esset in contrarium,& in repetitione.nu.3.*

4 *Iudex super incompetentia allegata ratione suæ personæ,non cognoscit,& in repe.nu.4. Item non cognoscit quando veniet examinandum aliquid spirituale & nu.5.*

6 *Delegatus quando citat,debet copiam sui rescripti in citatione inserere,& ipse cognoscit de surreptione,& in repetitione,nu.16.*

7 *Sententia tenet si non fuit aliquid oppositum contra iurisdictionem iudicis, qui processit & sententiauit,etiam si partes sciebant illum incompetentē, secus si ignorarent,& in rep.etitione,nu.5.*

8 *Iudex incopetens si procedit cōtra contumacē,et nō est facta pronunciatio super incompetentia,φ factum est,potest dici nullum,& in repett.nu.9.*

9 *Citatus Florentinus Perusii pro contractu vel delicto ibi facto,uel celebrato,& excipit quod non deliquit,nec contraxit,proceditur ad ulteriora,& nulla cognitio requiritur,& in repetitione nu.7.& nu.11.*

10 *Appellatur a sententia lata super incompetentia,& in repetitone nu.14.*

12 *Citatus non comparens,mulctatur iudicis officio.nu.16.*

13 *Rusticitati parcitur.*

14 *Reus non comparens nō punitur,quando nō interest actoris,ut compareat.*

15 *Citatus pro die feriata in his,quæ possunt expediri ea die,debet comparere.*

17 *Iudex antequam mulctet non comparentem,debet ipsum de nouo citare ad se defendendum.*

18 *Iudex cōpetens rōne dubitationis,nō comparentem potest in modicum mulctare summarie,si uero mulcta est magna,hēt hoc facere causa cognita.*

19 *Iudex qñ mulctare hēt bona,an in eius iurisdōne possit executionē facere.*

a Ex quacunque. a Notabilis lex est. Citatus in terio debet comparere, alias mulctabitur nisi ea causa excusetur, vel non interfuerit actoris ipsum in termino comparere. † hoc dicit. Notab. per se patent. Op.ad prin. quod reus, venire nō teneatur, vt ff.de iur.om.iu.l.fi.Sol.vt in glo.ibi erat certum,

ADDITIO.

a Paris.Ex quacunque. Regulam huius legis limita non procedere in iurisdictione ordinaria episcopali, quam habet in uasallos, secundum Bal.in c.a.j.de munit.in mar.tacta.ubi singulariter loquitur.

† C laud. Comparere. Vide unam causam legitimam, per quam citatus excusatur, per Fel.in c.quod superioris,de maior.& obed.

a ecrnim, φ venire non tenebatur, a sed vbi est decretum, φ venire tenetur. vel dubitat, & tunc tenetur venire, alias punietur, vt hac l. Et gl. distinguit tres casus quos vide, & tene menti. Si est certum φ est de iurisdictione, & non veniat, loqtur titulus. Si quis ius dicen. non obtemp. & ibi examinabo. Si n. est certum, quod non est de iurisdictione, non tenetur venire. Ponit gl. exemplum in l. fi. de iur. om. iud. scilicet in eo, qui est extra territorium. Dicūt Docto-
1 res† & bene, φ hoc multis alijs modis potest euenire, s. quod non teneatur comparere citatus, vt si in citatorio exprimitur causa, ex qua quis nō tenetur comparere coram illo iudice, puta si esset cā spiritualis, q̄ non debet agitari coram minori iudice seculari, vel cā liberalis, q̄ nō debet agitari coram iudice minori, ut l. placet. in fi. C. de peda. iud. Vel si esset causa, ex qua persona conueniri non posset, munita speciali seu singulari priuilegio, ut patronus actione famosa, vel similes, vel si esset de his q in ius vocari nō pñt, vt l. 2. s. de in ius voc. & j. ti 2. l. j. & l. seq. & l. 3. in prin. Itē si exprimeretur in citatorijs locus aliquis inhonestus, vt le. si cum dies. §. si arbiter. j. de arb. Item si exprimeretur tempus feriatum, vt hac l. in fin. & no. j. de ferijs. l. j. Sed contra hoc vr, quod multæ sunt causæ quæ possunt agitari die feriata, vt j. de fer. l. j. & 2. Itē patronus a liberto quandoq; potest conueniri actione famosa, vt l. sed si hac. §. pen. s. ti. j. & sic nō est certum ex causis p̄dictis quē non debere comparere, vñ pp dubiū vr̄ φ debeat comparere. Respondeo, ex hac l. in fi. vr̄ notabiliter induci, φ satis est si pars dicatur esse certa quod regulariter est de iure, sicut est, quod qs non cogatur ire ad iudicium die feriata, & quod patronus non ꝯueniatur a liberto actione famosa, & similia. Vnde si aliqua causa specialis est, pp quam
b fit ꝯrium, illud debet specialiter exprimi, b & tunc venire tenetur. Et ita intelligit hanc materiam Inn. extra de dila. c. præterea. in fi.
† & ibi mirabiliter hanc legē examinat. Facit de prob. l. ab ea parte. & hoc ēt sentit gl. vltima huius l. vbi dicit, φ si exprimitur cā, q̄ potest agitari die feriata, debet illa die comparere. Tertium mem-
2 brum† est, quando est dubium, an sit de iurisdictione, & tunc de-
c bet comparere, vt de hoc cognoscat, vt hic. Sed est videndum, qs
3 de hoc cognoscat.† Glo. dicit, & bene φ ipsemet iudex, q fecit ci-
d tari, l. si quis ex aliena. j. de iudic. ubi est textus. Contra hoc d opp. gl. hic in prin. quia secundum hoc erit iudex in causa propria, ꝯ l. vnicam, C. ne quis in sua cā, & s. de iurisd. om. iud. l. qui iurisdictioni. Gl. respondet, quod non est cā propria qa ex hoc nullum consequetur emolumentū. ergo & c. vt l. j. §. in propria. j. qñ appel. sit.
e Secundum hoc vr̄, φ si iudex e sentiret aliquod commodum, qa deberet habere aliquos solidos pro libra, quod tunc de hoc ipse non posset cognoscere, an sit sua iurisdictio. Et ita determinat gl. fi. j. ad muni. l. de iure. §. j. Roffr. in libellis suis super hoc tit. determinat ꝯrium. Nā licet per ꝯsequentiam habeat commodum ista rum sportulatum, non tamen principaliter de hoc agitur, sicut in legatario, qui potest esse testis in testamento, vt l. qui testamento, j. de testa. sicut in tutore qui authoratur in eo quod in consequentiam sibi prodest, vt in l. j. s. de autho. tuto. Idem etiam tenet
f Pet. & Iac. But. Op. gl. f plus placet de iure. Nam vides, quod ratione alicuius affectionis, g licet ad iudicem non spectet aliquod cō-
g modum nec incommodum, dr̄ iudex incompetens, vt si est consanguineus, vel fuit aduocatus, vt l. qui iurisdictioni, & l. prætor. s. de iur. om. iud. Et ideo puto, quod de iure eius non est cognitio sed deberent eligi arbitri, vel deberet superior cognoscere, vt C. de iud. l. fi. Tamen in quibusdam locis de consuetudine hoc non seruatur, & ideo seruarem consuetudinem loci vbi essem. Vides
4 ergo, † quod cognoscit an sit iudex competens. Quod intelligo quando opponitur aliquid de iurisdictione, quod non respicit nec sigillat personam iudicis. Si enim opponeretur sibi, quod est furiosus, & sic caret intellectu, ea ratione qua non potest cognoscere de principali, eadem ratione nec de ista, vt j. de iud. l. cū furiosus. Idem puto si diceretur quod est infamis, & simile. Quod quantum ad istum passum plene examinaui. j. de re iu. l. quidam
5 cōsulebant. † Item si opponeretur aliqua exceptio, in qua examinādum veniret aliquid spirituale, vt si ꝯuentus dicat se clericum: qa tunc cognitio huius remitteretur ad epm, vt extra de sent. excō. c. si iudex. lib. 6. & l. omni. C. de sacros. eccle. Facit quod dixi s. de
6 iurisd. om. iudi. l. a. † Sed iuxta hoc quæro, hoc hēt locum in iudice ordinario, quid in delegato: Rñ. Iudex delegatus qñ citat reū, debet in lr̄is ponere copiam sui rescripti, alias reus nō tenetur cōparere: quia cū ignorat esse iudicem, vt C. de superindi. l. j. lib. x. Expressius in d. c. præterea. de dila. Et si opponatur aliquid ꝯ lr̄as delegati, quod sint interpretratæ tacita veritate, &c. tunc ipsemet iudex cognoscit ex iurisdōne sibi attributa super hoc per legem, vt
† c. super lr̄is, extra de rescr. † & C. si ꝯ ius vel vtil. pub. l. præscriptio-
7 ne. & plene p Inn. extra de rescr. c. pastoralis. † Procedo in glo. & q̄ro, quid si non fuit aliquid oppositum ꝯ iurisdōnem iudicis, & pcessit, & sniauit, an valeat? Gl. dicit φ sic, nec potest opponi φ non sit competens iudex: quia de partium voluntate vr̄ iurisdictio prorogata, vt l. j. j. de iud. Ita dicit glo. circa med. vide eam. Hoc dictū gl. dēt intelligi, qñ partes comparent, & sciunt illū nō esse iudicē. Nam si ignorauerint, non vr̄ esse prorogata iurisdō, vt l. si p errorē s. de iurisd. om. iu. Idem si dubitauerint, vt l. fi. C. de ꝯd. ind. & qd no. j. de iu. & Iac. ign. super rub. Et hoc tenet Iac. de Are. & Ia. But.
& Iac. de Belui. nisi esset pronunciatū sup iurisdōne, qa iudex pronunciauit se esse iudicem ꝯpetentē, tunc talis sniā faceret ius, nec
8 posset postea disputari de errore, vel dubietare partiū. † Sed q̄ro, qd si processum est ꝯ contumacem, eo casu quo pōt pueniri ad diffinitiuam sniam lite nō ꝯtestata, vel ad primum, vel ad fin decretum? Rñdeo, si iudex anteq̄ pcedat vltra ꝯ partem ꝯtumacē, pronunciat se esse iudicē competentem: cetera illius iudicij pcedēt, quia illa sniā diffinitiua facit ius, vt dixi su. prox. qō. Sed si hoc non pnunciaret, qñcunque pars veniens posset dicere illum non esse suum iudicem, & illa, quæ facta sunt, non valere, potissime si latitatio regratur, vt l. 3. j. de iud. Et hoc vr̄ sentire Inn, in d. c. præterea. ver. idem dicimus, extra de dila. dic vt ibi plene per eū. Quærit glo. qñ opponit, exceptio suspitionis, quis de ea cognoscit? Dic
p vt in ea, & bene. † Quæro, aliquis h Florētinus citat̄ hic p ꝯctu vel
h delicto hic celebrato, ipse excipit, dicens se non dēre citari, & se non esse huius iurisdōnis quia hic nunq̄ ꝯxit, vel deliquit, quæst de hoc cognoscetur? Nam si hoc examinatur ante litem ꝯtest. ergo examinabuntur merita cāæ, quia de hoc solū q̄rit, an hic deliquerit vel ꝯxerit Inno. vr̄ dicere, quod de hoc ante litem ꝯte. summarie cognoscat. Pro quo facit optime j. de iud. l. 2. §. sed & si dubitetur. Gul. aliter dicit hic, quē Cyn. refert in l. pscriptione. C. si ꝯ ius vel vtil. pub. Ego dico aliter, quod super hoc nulla est necessaria cognitio. Nam quātum ad iurisdōnem iudicis, hoc quod petitur
i hr̄ pro vero. i Nec est vltra pcedendum, si sit verum vel non, quia sufficit q̄tum ad hoc, s. vt sup quo litigatur, si esset verum, esset de iurisdōne iudicis, vt s. de iurisd. om. iu. l. cum q̄dam puella. in fin. Simile in seruo, qui dicit se liberū: nā eo ipso quod hoc dicit, hr̄ pro libero, q̄tum ad suam personam litimandam, vt j. de lib. caus. l. ordinata, & ibi de hoc vide. Ita hic eo ipso quod dr̄ aliqd in libello, quod sit de iurisdōne iudicis, quantum ad iurisdictionem iudicis
10 hr̄ pro vero. † Quæro vtrū a sniā qua qs pnunciauit se esse iudicē, vel non esse, possit appellari: gl. est hic quod sic, & auth. habita, C. ne filius pro patre, quod est verū, quia per appellationem a diffinitiua ꝯ istam pronunciationem non potest esse consultum. ergo ab ea appellatur, vt infra qui satisda. cogan. l. arbitro. Licet supra in prin.

ADDITIONES.

a Paris. Non tenebatur. Si enim intentio iudicis non est fundata de iure communi, vel non exponit causam, per quam citati intentio fundetur, non tenetur comparere. Vide Com. consi. 77. in prin. facit quod dicit Ang. in cons. 6. inci. lata est sententia, & Fel. in c. cum sit generale, circa prin. de fo. compe. non tñ perperam per citationem tenetur quis comparere, scdm Bal. in c. 1. in prin. an apud iu. vel curiado. quæst. feu. termi. debe. Quod autem citatus semper debeat comparere, etiam si sit priuilegiatus, ad allegandum priuilegium suum, uide multa per Fely. in c. ordinem, ver. ad allegandum, extra de rescrip. vide ēt Fel. in c. olim. in princ. ext. de excep. vbi ponit, an tutus notoria excep. declinatoria, debeat comparere, & quando citatio est notorie iusta uide Fel. in c. si duob. extra de app. Item circa illud quod dictum est supra, & quod dicit Bar. paulo inf. quod qñ regulariter citatio non valet, non tenetur citatus comparere, licet aliquo casu speciali possit citari, nisi aliqs ex ipsis casib. spālibus exprimat. Vide late Fel. in cap. 1. extra de re iud. & in c. sicut. 1. extra eo. tit. & quod casus specialis seu fallentia sit exprimenda, vide Math. nu. 17. & alia q̄ habes in prin. huius apostillæ, & omnino vide quę in simili scripsi ad Bar. in l. absentem ad fi. prin. C. de app. qñ appellatio est regulariter prohibita, quod appellans teneatur exprimere cas spales, ex quib. fiet licita appellatio, & ibi habes aliam remissionem ad Fel. Item qūn concedat istud, φ citatus debeat sp comparere, ad allegandum suum priuilegium, & quid in clerico, vide longum dist. Egidij de mand. iu. q. sua, inci. in Christi, & c. qō talis est, in j. vbi disputat late ad partes, postea distinguit, & colligit etiam Egidius ibi, φ si clericus citatus a laico iudice, non compareat, possit contra eum procedi ad bannū, ita vt tanquam bannitus possit postea impune offendi secundum formam statutorum. quod banniti offendi possunt. Item quod quando citatio esset notorie iniusta, non teneatur comparere, vide Fel. in c. veniens extra de accusa. & ibi etiā ad finem, ponit an clericus a iudice laico teneatur comparere.
b Ruer. Specialiter exprimi. Limita ut hic per Ias. post Abb. in c. nisi essent, in j. no. de præben.
† Clau. Præterea in fi. Vide ad huius confirmationem Fel. in c. super literis, de rescr. & plura ponit in c. 1. de re iud.
c Paris. Sed est uidendum. De hoc uide latissime Fel. in c. super literis, ver. an sua sit iurisdictio, extra de rescrip. uide Mar. Soc. in c. si clericus laicum, de fo. compet. Item, quod ēt quando iurisdictio non potest separari a causa principali, non possit iudex cognoscere an sua sit iurisdictio, vide Alc. consi. 2 in 5. vol.
d Poma. Contra hoc. Vide Doc. l. si quis ex aliena. ver. respondet ad hæc fundamenta, extra de iudic.
e Ruer. Adde an iudex qui sentit commodum, possit cognoscere an sit competens. vide Fel. in c. transl. in prin. extra de præsump. cum concor. de quib. ibi per eum.
f Paris. Op. gl. de iure qualiter ista decisio sit intelligenda, vide do. Frau. cons. 107.
g Affectionis. Adde pro hoc φ voluit Rom. cons. 382. quod cedens non possit esse testis pro cessionario, ratione affectionis, licet nullum penitus cōmodum sentiat. Ruer. Adde, φ gl. seq. Ang. Sal. Fulg. & Pau. de Ca. hic, sed in isto artic. sunt quinque opi. quas late refert Ias. hic.
† Claud. Rescrip. Et ibi Pan. ad materiam huius legis.
h Ruer. Quæro aliquis. Adde, φ Bar. in l. præscriptione, col. pen. C. si contra ius vel uti pub. ibi contradicit circa decisionem huius q. de qua uide plene Abb. in c. si clericus. col. 3. de fo. comp. & ibi Barb. in add. dicit quod tenenda est opin. Bar. in d. l. præscrip. quam posuit cum maiori authoritate.
i Paris. Hoc quod petitur, hr̄ pro vero. Vide Fel. in c. si clericus laicum, de foro cōp. ver. 1. conclusio. Alc. consi. 79. vol. 1. Ias. in l. cum quędam puella, in §. fi. in 2. not. de iurisd. om. iud. ubi tenet contra Bar. hic, uide eum etiam, & Alc. cons. 1. & eodem modo, φ ad fundandum actionem, & instantiam attenditur quod narratur in petitione, licet verum non esset. uide Bar. in l. j. in prin. inf. de dolo.

in prin legis dixi, quod notabilia per se patent, tamen pro inuenien-
11 bus nota ex hac lege. Primo † quod citatus ex quacunque cā dēt comparere, vt cognoscatur an sit de iurisdictione iudicis, vel nō.
12 Scdo no. † quod illi, qui non comparent, mulctantur, vt hic vides.
13 Item no. † quod parcitur rusticitati. Itē no. quod qñ non interest actoris vt reus compareat, reus non veniens, non est contumax.
14 † Venio ad ver. si quis. Dr̄ hic, qđ reus non punitur, si actoris non interest eum venire. Contra, quia in pęnis non consideratur interesse, vt l. stipulatio ista §. alteri. ꝟ. de verb. obl. Dicit gl. ibi in pœna conuentionali: hic in mulcta, quæ a prætore imponitur. Glo. optime dicit, quia etiam in pœnis conuentionalibus appositis in stipulationibus prętorijs, videmus quod prętor quandoque se interponit vt non committatur, si nō interest, siue vt remittat qñ pars nō læditur, vt l. & si post tres. ꝟ. si quis cautio. Item glo. arguit ꝯ, ꝟ. de eo per quem fac erit. l. j. §. j. Certe ille § non ꝯdicit l. 3. §. 1. eo titu. qui incipit, sed & si stipulator. Dicit gl. quod hic dr̄, si actoris non interest, intellige si dies est feriata, vt dicit hic tex. vel iudex nō sedet in die termini, vt ꝟ. de arb. l. arbiter si calēdis Secus si actor nō venit ad iudicium, ut ibi. Tu dicas idem, si venerit, per rōnem huius tex. qui loquitur generaliter, si actoris non interest, & qa pars debet instare, & aduersarij contumaciam accusare, vt l. properandum. C. de iud. & quia actore non comparente, debet circunduci edictum ut ꝟ. de iud. & l. post edictum. ita communiter tenetur. Ad l. ꝯam mde, ut ibi dicam. Facit ad prædicta quod no. per gl.
a extra de do. & cont. c. fi. Quærit gl.[a] quid si aliquis † citatur die fe-
15 riata, p eo quod potest expediri die feriata? Dicit glo. quod debet ire, quod intellige si exprimatur in citatione, ut dixi in j. opp. hu-
16 ius l. fm Inn. † Quæro extra gl. dicit ius qđ vocatus in ius, si nō uenerit, mulctabitur. Modo q̄ro quo iure? Rofred. in libellis suis super hoc titulo, dicit, quod actione in factum descendente ex hoc edicto. Credo quod male dicat. Nam mulcta, quę imponitur per hanc legem, applicatur fisco, ut dicit gl. Ergo ad hoc non competit actio, quia actio est ius persequendi quod sibi debetur, non qđ debetur fisco. Ista esset magis accusatio, quam actio. Præterea hęc verba diriguntur ad iudicem, non ad partem, ergo non oritur actio, secundum ea q̄ dixi ꝟ. de cond. ex lege. l. j. Dic ergo, qđ hæc
† mulcta imponitur offō iudicis, † ex hoc edicto, ut l. j. ꝟ. si quis ius di. non obtemp. Et sic Io. nō debuit ponere circulum huius actio
b nis in arbore, cum illa no sit actio. Sed quæro, b † & hoc no. c ntrā
17 eo ipso, quod pars citata non comparuit, & fuit contumax, possit
c a iudice mulctari absq; noua citatione? Rñ. non, sed super hoc dēt de nouo citari, & terminus statui ad faciendum suam excusationem seu defensionem. Et de hoc est casus hic in tex. ex eo quod dicit, ex causa: requiritur enim noua cognitio. Item datur terminus ad faciendum suam defensionem, in eo quod dicit, rusticitati parcendum, uel ignitendum esse, si actoris interfuit, quod tene
18 menti. † Quæro, uideo quod rōne dubitationis iudex est competens, ut non comparentem possit mulctare, utrum super hoc formabit unum nouum processum ordinarie? Rñdeo si imponeret mulctam leuem, posset hoc expediri summarie, ut in auth. nisi breues, C. de sent. ex breui. rect. Si autem est magna, tunc cā co-
19 gnita, & solenniter, ut in hac l. Sed † quid si iudicauit, seu condemnauit, an possit facere executionem? Gl. dicit quod non, sed est remittendus ad iudicem loci, unde est. Quod intellige. si hic nō reperitur, uel si nihil possideat in loco iudicis, qui cognouit. Alias se
† cus, ut extra de foro compe. c. Romana. §. contrahentes. † lib. 6. Et hoc modo intellige hanc legem notabilem in sua materia.

ADDITIONES.

a Barb. Quærit gl. in c. fi. dicit id quod dicit ista glo. Et ad hoc istum tex. allegauit Bal. ibi responder ad istum tex. ego dixi contra Bal. per istum tex. dicit, ꝙ non interest actoris. Nam licet hic dicatur, ꝙ dies erat feriata, tamen ratio quare mouebatur, hēt locum, et si iudex non uenit ad iudiciū, & ponitur hic die feriata, grā exempli, ideo nō restringit regulā. Et vide scriben. in c. de do. & cont.

† Clau. Iudicis. Ita etiam dicit Pan. in c. 1. de iud. ver. no. iudicem posse.

b Paul. Sed quæro Vide Fel. in c. j. de iud. ubi limitat.

c Barb. Hoc no. Vide Ant. & alios in c. 1. de iud. Vide ibi dicta, & pondera, quia vīdetur, ꝙ iudex ex suo officio possit condemnare, licet non puniatur in expensis vt est glo. in l. si quis iussu. de dam. infec. & l. quia arbiter. inf. de arbit. Ergo vīesse quid intrinsecum ad causam, condemnatio in expensis, ar. eius quod no. Bar. in l. eum qui ita. §. qui ita. de verb. ob. & in l. exceptionem. C. de proba. Bal. in l. si pater. C. de pac. inter emp. & uend. Ergo non requiritur citatio, per doctrinam Bal. in d. l. 3. §. si ad diem. Vide quæ dixi in d. §. j. de iud.

† Clau. §. contrahentes. Vide Bal. in c. significasti. de offi. deleg.

REPETITIO.

8 *Citatus ad locum inhonestum, non tenetur comparere.*

9 *Exemptus citatus ab ordinario, quādo necesse habeat comparere.*

10 *Citatio si continet tale quid, propter quod appareat citato cōpetere excusationem vel exceptionem, tunc citatus non tenetur comparere.*

11 *Clericus citatus a laico, non tenetur comparere.*

12 *Testis de vniuersitate deponens in casu vniuersitatis, si interrogatus an sentiat commodum, respondit, non, quod est falsarius.*

13 *Iudex qui pronuncians super competentia, vel incompetentia, an possit illā reuocare.*

Et an a tali sententia possit appellari. nu. 14.

15 *Interlocutoriam latam super dilatoria, iudex post litem contes. reuocare poterit, & acta facta non peribunt.*

16 *Falsitatis literarum exceptio contra literas delegatorias opposita, quādo faciat processum nullum.*

17 *Iudex per processum ad vlteriora opposita exceptione declinatoria, quādo videatur se pronunciare incompetentem.*

18 *Processus factus coram incompetenti per errorem, an valeat.*

19 *Exceptio declinatoria, an possit semper opponi vsq; ad litis contestationē.*

20 *Exceptio declinatoria in causis, in quibus lis non contestatur, vsque ad quātum tempus possit obijci.*

21 *Reus si opponit se non contraxisse nec deliquisse in territorio, an detur terminus reo ad probandum, & iudex cognoscat summatim.*

Probationes factę tali casu non prosunt super negotio principali.

22 *Notorium inductū per sententiā, non habet effectum notorij, nisi quando inducitur ad eum finem, ad quem fuit sententiatum.*

23 *Probationes quæ factæ sunt super emergenti, non probant, etiā inter easdē personas, si ad alium finem agitur.*

24 *Priuilegij allegatio in extraiudicialibus nihil operatur.*

25 *Priuilegiatus citatus non comparens potest mulctari.*

Et nunquid delegatus teneatur interserere literas delegatorias. nu. 26.

27 *Citatio ad diem feriatam debet continere causam, per quam appareat necessitas comparendi.*

28 *Exceptio loci non tuti allegatur per citatum, etiam lite non contest.*

29 *Exceptione suspicionis opposita, an iudex de ea cognoscat.*

30 *Ordinarius etiam de iure ciuili recusatur, si suspicio etiam ratione adiuncti perfecte non cessat.*

2 **Ex quacunque** [a] Ista lex in prin. in hoc allegatur. Iudicis mandato parendum est. h. d. Primo ponit unum dictum. Secundo dicti effectum demonstrat & causam assignat. Secunda ibi, ut hoc ipsum sciatur. In glo. sciatur. ibi, & tunc uenire, & sic citatio tenet, alias secus si non tenet ipso iure, uel ratione loci, ad quem citatur. Glo. in 2. membro suę distinctionis dat exemplum per l. sup de iuris. omn. iud. Doctores
1 dicunt, † & bene, ꝙ hoc potest contingere multis modis, puta si in citatione exprimatur causa, ex qua quis non tenetur respondere sub illo iudice, ut si esset causa spiritualis, quæ non debet agitari coram iudice sæculari. Vel si esset causa liberalis, quæ non debet agitari coram iudice minori, ut l. placet. in fin. C. de ped. iu. Vel si esset causa, uel actio, ex qua aliqua persona sui priuilegio conueniri non posset, ut patronus actione famosa & simi. Vel esset de his, qui ius uocari non possunt. l. 2. de in ius uoc. & ꝟ. ti. 2 l. 1. §. fi. & l. 5. in princ. Idem si exprimeretur in citatione locus inhonestus, ut inf. de arbi. l. l. si com dies. §. si arbiter. Idem si exprimeretur tēpus feriatum, ut hac l. in fi. & ꝟ. de ferijs. l. 1. Sed contra hoc multę sunt causæ, quæ possunt agitari die feriato, ut l. 2. ꝟ. de ferijs Item patronus quandoque a liberto potest cōueniri actione famosa, ut l. sed si hac. §. pen. ꝟ. ti. j. Dictum est ex causis prædictis, quem non dēre respondere, imo propter dubium uidetur, ꝙ debeat comparere. Rñdeo, ex hoc uidetur induci quod satis est quod pars dicatur esse certa, eo ꝙ regulariter de iure sic est, ut quod quis non cogatur uenire ad iudiciū die feriato, quod patronus non conueniatur a liberto actione famosa. unde si aliqua causa specialis est, propter quam contrariū sit, istud debeat specialiter exprimi, & tunc uenire teneatur. Ita intelligit istam materiam Inno. extra de dil. c. præterea, circa fi. ubi mirabiliter examinat istam legem. hoc etiā sentit gl. fi. huius legis, ubi dr̄ quod si exprimitur causa, quæ potest a-
2 gi die feriato, debet illo die comparere. † Tertium membrū est, qñ est dubium, an sit de iurisdictione, & debet comparere, ut de
† hoc cognoscatur, ut hic. † † Sed quis de eo cognoscet? Dicit glo. &
3 bene, quod iudex, qui fecit citari, per l. si quis ex aliena. ꝟ. de iud. Cōtra hoc op. gl. in prin. quia secundum hoc erit iudex in cā propria, contra l. j. ne quis in sua causa, & l. qui iurisdictioni. ꝟ. de iuris. om. iud. Dñr gl. quod non potest esse propria, quia nullum habet ex hoc emolumentum. l. j. §. propria ꝟ. quando appell. sit Secundum hoc uidetur, ꝙ si iudex sentiret commodum, quia debet habere forte x. solidos pro libra, ꝙ tunc non posset cognoscere. Ita tenet gl. fi. in l. de iure, ad muni. & Rofre. in libellis suis per hunc titu. dicit, ꝙ licet per consequentiam habeat commodum sportularum, non tamen principaliter de hoc agitur, sicut in legatario, qui potest esse testis in testamento. l. qui testamento. de testa. & sicut in tutore, qui authoratur in eo, quod in consequentiam sibi prodest, l. de autho. tuto. Et allegat prædictam legem, quod tenet Iac. But. & Pet. Et opi. glo. plus placet de iure. Nam uideo ꝙ ratione alicuius affectionis, licet ad iudicem non spectet commodum, dicitur incompetens, ut si est consanguineus, uel fuit aduocatus, ut l. qui iurisdictioni, & leg. prætor. supra de iurisd. omn. iudic. Et ideo credo, quod de iure non est eius cognitio, sed deberet eligi arbiter, uel superior cognoscere, ut l. ult. C. de iud. Tamē in quibusdam locis de consuetudine non seruatur, ideo serua consue

ADDITIONES.

a Ioan. Franc. Ruer. Ex quacunque. Adde quod ista secunda lect. Lex quacunque, communiter tenetur, quod non sit Bartoli, nec est inserta in antiquis lecturis.

† Claud. Cognoscatur, ut hic. Dicitur si nō compareat, mulctabitur, licet postea ex interuallo compareat, quamuis videatur non arctasse citatum, & tunc postquam hoc constat, punitur. ita proba. tex. in c. veniens. & ibi ad hoc no. Panor. & alij Moder. de accus.

4 consuetudinē. † Sequitur in glo. venire dēt, & tunc iudex cognoscit, an sit iudex cōpetens, quod intellige, qñ opp. aliqd ad iurisdictionem cā non respicit, nec sugillat psonā iudicis. Si. n. opponeretur sibi, q̄ esset furiosus, & q̄ est infamis, & similia, q̄ quãni ad istũ passum examinaui in l. quidā ꝯsulebāt. ff. de re ind. Item si opponeretur aliqua exceptio, in qua examinādũ veniret aliqd spūale, vel si conuentus dicat se clericũ, tunc cognitio remittitur ad epm extra de sent. exc. c. si iudex laicus, lib. 6. C. de sacrosā. eccle. l. omni. Facit quod dixi de iurisd. om. iud. l. 2. §. Sed iuxta hoc quæro, quid si nō fuit aliquid oppositum ꝯ iurisdōnem iudicis, & processit & snīauit, an valeat? Glo. dicit quod sic nec potest opponi q̄ nō sit iudex cōpetēs, qa de partiũ volũtate vr̄ prorogata iurisdō, l. j. Ita dicit gl. 5 † Debet intelligi, qñ partes cōparuerunt, & sciuerunt illũ nō esse iudicē. Nam si ignorauerunt, nō vr̄ prorogata iurisdō, vt l. fi. C. de cond. inde. & quod no. ff. de iur. & fac. ign. super rubr. Et hoc tenet Iac. de Are. & Iac. But. nisi esset pronunciatũ sup iurisdōne, quia iudex pronunciasset se esse iudicem cōpetentē, tunc talis snīa faceret ius, nec posset postea disputari de errore, vł dispu-6 tatione partium. † Sed quæro, qd si pcessit ꝯ contumacē eo casu quo pōt perueniri ad snīam lite non contestata vel ad primum & a sm decretum? a Rñdeo, si iudex anteq̃ procedat vltra ꝯ partē ꝯtumacem, pnunciat se iudicē competentē, cętera illius iudicij pcedent: sed si hoc non pnunciaret, qñcunque pars veniēs posset dicere illũ non esse iudicē suũ, & illa quæ facta sunt nō valere, maxime si latitatio requirat̄, vt l. 3. ff. de fideiu. Et hoc vr̄ sentire Inn. in c. 7 præterea. extra de dila. † Quæro, aliqs Florentinus citatur hic pp ꝯtractum, vel delictũ hic celebratũ, ipse excipit, dicens se nō esse huius iurisdōnis, quia hic nunq̃ ꝯxit, vel deliquit, qualiter de hoc cognoscetur? Nam si hoc examinatur añ litem cont. ergo examinabuntur merita cāæ, quia solũ de hoc ꝯtenditur, an hic deliquerit vel ꝯxerit. Inn. vr̄ dicere, quod añ litem contest. summarie cognoscatur. Pro hoc facit infr. de iudic. l. 2. §. sed & si dubitetur. Hic Gul. aliter dicit, q̃ Cy. in l. præscriptione. C. si ꝯ ius vel vti. publ. & ibi dixi in 3. qō Ego dico aliter, quod sup hoc nulla est necessaria cognitio. Nā q̃tum ad iurisdōnē iudicis, hoc quod petitur, hr̄ p vero. Nec est vltra pcedendum sit verũ, vel nō: sufficit. n. quãntum ad hoc, quod istud sup quo litigat̄, sit verũ q̄ sit de iurisdōne iudicis. Sic in l. cum quædam puella. in fi. de iurisd. om. iu. Sic est in seruo, q dicit se liberũ. Nam eo ipso quod dicit, q̃nim ad lit̄ mandā psonam suam, hr̄ pro libero, vt l. ordinata. ff. de liber. cā. Item hic eo ipso qd dicit aliqd, quod sit de iurisdōne iudicis, quantum ad 8 iurisdōnē hr̄ pro vero. † Sequitur in gl. vel quia locus est inhonestus, vt ff. de arb. l. si cum dies. §. si arbiter. Vel rōne tpis ēt ī quod actio partis cōis ꝯfertur. ff. ea. l. §. si & l. j. ff. de ferijs. Vel rōne personæ citatæ, vt ff. de in ius voc. l. 2. Vel rōne psonę actoris, vt l. quā uis. 2. i fi. eo. tit. & ff. ne qs eũ. l. j. §. Ofilius. Vide gl. Decretalium, q̃ ita no. in c. veniens de accus. in gl. vlt. & 3. q. 2. si episcopus. vbi gl. est magistra. Quod subtiliter prosequitur Inn. extra de dila. c. pte-9 rea, & ibi recurratis. † Sequitur in gl. vt hic. & per hoc vr̄, quod si exemptus citatur ab ordinario, q̄ ipse hēt necesse comparere ad allegādũ suum priuilegiũ. Qd est verũ, si dubitatur an sit exemptus. Sed si hoc esset notorium, & constaret iudici per ostensionem priuilegiorum exemptionis, ex tunc non teneretur vlterius comparere, sm Inn. q hoc notat extra de verb. sign. c. ex parte. Et hoc intelligendum est in exempto ipso iure, vt no. c. cum psonæ. extra de priuile. lib. 6. Secus autem est in non exempto, dato qd habeat exceptionem declinatoriam fori, vel iudicis: nam añquā dicta exceptio obijciat̄, iurisdictio iudicis in nullo est elisa, sed libere pōt eam exercere. Exemplũ potest poni in authentica, habi-10 ta. C. ne filius p patre. Inn. tñ dicit, † quod si in citatorio exprimitur tale qd, pp quod apparet exceptionem seu excusationē ꝯpetere, tunc citatus non tenet̄ cōparere, vt extra de dil. c. pterea. & ibi ipse no. Et facit ad istud ff. de pec. l. co tpe. in princ. & iud. solui. l. vir bonus. Tñ intelligo dictũ Inn. vbi citatio ex tali exceptione redderetur nulla, quod non est in casu prædicto, cum citatur ille qui pt: qa donec ꝯpareat corā iudice, & dicat se declinare, ius declinandi, nullũ hēr effectum. Et hoc apparet ex d. authē. cũ simili. Et de hoc tangitur per Cy. C. de epis. & cle. l. generaliter. iuxta hoc quæro de bona qōne, q̃ tota die ꝯtingit, quod iudices laici citant cle-11 ricos. † Quæro, nũquid citatio facta per laicum de clerico teneat ratione dubij, & vtrũ teneat ꝯparere vel non? Vna glo. dicit quod ista citatio nō hēat arctare illum, q in veritate est clericus. Rō pt esse qa si iste compareret & cognosceretur vtrum iste esset clericus, vel laicus, ille iudex non posset de hoc pronunciare, vt extra de sen. excō. c. si iudex. lib. 6 Hanc partem tenet gl. 15. q. 4. placita secularia. In contrarium est glo. ordinaria. 24. q. 8. conuenior. pro prima parte facit C. de epis. & cler. auth. statuimus. & illa pars approbatur a Canonistis. Sequitur in gl. Nam ipse nō agit. ergo vbi iudex pcederet ex mero officio, & obijceretur ei ista exceptio, vr̄ per illam rationem, quod ipse non posset cognoscere, quia est tanquam pars. pro hoc facit quod no. in c. statutum. §. j. in vlt. glo. extra de rescrip. li. 6. Sed in contrarium est veritas: quia iudex inquirens habet in se repræsentationem duarum personarum, partis & iudicis. Itaque ex ea parte, ī qua repræsentat meram iudicis personam, potest cognoscere, argu. C. de contrahen. empt. l. cum ipse. Item quia cum ista qō est emergens, ergo idē habet cognoscere, q est cogniturus de cā principali, vt C. de iud. l. quoties. Nā idem processus non est in plures iudices diuidendus, vt l. 1. C. de offi. consul. & l. j. C. de sportulis. & C. de iud. l. nulli. Sequitur ī gl. §. in propria. imo vr̄ hēre rōnem sportularũ, vt in Authē. de iu. §. si qs aũt. vers. ne autem circa hoc labor. Et vr̄ hoc sentire glo. ff. ad muni. l. de iure. ī prin. in fi. gl. q̄ ibi est singularis. Sed veritas est, q̄ rōne cōmodi cā nō dr̄ esse propria iudicis, qa primo & principaliter commodum nō refert ad iudicem, sed ad partē, qa non hēt sportulas eo ipso quod iudex, itaq; cōmodum non pcedit ex ista pronunciatione immediate, sed mediante processu subsequuto, cum sportulæ præstent̄ in ꝯt. lit. & in fi. cāæ, vt d. §. ne aũt. Qđ tangit Cy. ff. per l. primam, de auth. tut. & Inst. de act. §. tripli. in glo. & 12 ff. de test. l. qui testō. in prin. Et p hoc ego † dicebam, quod si testis deponens in cā suę vniuersitatis interrogatus an ad eũdē ptineat commodum vel non, rñdeat non, quod nō intelligit falsũ deponere, si in eũ redundet commodum, vel incommodum p iudicatum. Vel pt dici, quod aut tale commodum repellebat eũ a testimonio, & tũc dolose. & ad hoc vt suum dictũ haberet effectũ, intelligit ita dixisse. Aut non repellebat eũ a testimonio, & pcedit quod dixi, qa interrogatio ista dēt intelligi de commodo, vel incommodo, quod repellit eũ a testimonio, & nō de alio. Ideo. n. interrogat̄, vt videat̄ si est idoneus, vel idiota, vt extra, de test. c. cũ 13 cām. † Sequitur in gl. se iudicem esse, vel non esse. Nam videbat̄, quod pronunciatio hæc valeret: qa si nō est iudex, ergo non pt pnunciare, vt l. fi. ff. de iurisd. om. iud. Sed dic quod ī hoc est iudex, licet non in negocio. Sed nunquid istam interlocutoriam iudex posset reuocare? Dicebat Iac. de Ra. quod non. Nam aut iudex pnunciat se non esse iudicem, & tunc eam non pt reuocare, cum sit functus officio suo, & sic desijt esse iudex. Aut iudex pnunciat se iudicem, & similiter ēt nō possit reuocare, nam ēt tũc si reuocaret istam pnunciationē, abdicaret a se iurisdictionē. Qđ non pt facere nisi in manib. superiorum, vt ff. de offi. præsi. l. legatus. Pertenet ꝯ, dicens, quod si pronunciat se iudicē, & tũc si vult eam reuocare, potest, sicut quamlibet aliam interlocutoriam. Secus aũt si pnunciet se non iudicem, quia tunc non pōt reuocare, si vult. Idem tenet hic Cy. de illo videlicet qñ pronũciat, se nō esse iudicem, vr̄ quod nō pt reuocare. In iudice delegato est casus extra, de off. dele. c. significantib. In executoribus gratiarum, est casus ī c. dilectus. extra, de præb. In ordinario dicit, Ego dubito, quia per istam pronunciationem non desinit esse ordinarius, ideo ego credo, quod si iurisdictio sibi competit ī veritate, qd ipse pt reuocare. delegatus ideo non pt reuocare, quia p istā pnunciationē finit̄ iurisdō, ergo nunq̃ talis interlocutio pt reuocari, vt extra de offic. deleg. c. si iudex. lib. 6. Si autem iudex pnunciat se iudicē esse, dico qd bene pt reuocare istā interlocutoriā. Non obst. l. senatus, qa per hoc ñ abdicat a se iurisdōnem. Nā nō sequitur, si iudex reuocat interlocutoriā, ergo interloquitur totum ꝯtrium. Imo erit necesse quod pnunciet postea se non iudicem, vt dicatur nō hr̄e iurisdōnē, & si ꝯ hoc opponendo dicatur, ergo pronunciãdo abdicat a se iurisdōnem. Concēdo quod pt pnunciando, licet non re-14 uocando, vt d. l. legatus. † Iuxta hoc q̃ro, vtrũ ab huiusmodi snīa possit appellari. Cy. format hāc q. hic, & determinat quod sic, & alleg. gl. q̄ est in auth. habita. C. ne fil. p pat. Hoc ēt pbat rōne, qa istud grauamen non pt reparari per appellationem a diffinitiua, ergo pt appellari, & alle. ff. qui satisd. cog. l. arbitrio. & quod not. in l. 2. ff. de app. reci. Dñi, rō est quare istud grauamē iuris in iure ꝯsistat, & non reparatur p appellationem, qa nō tãgit negociũ principale, vt extra, de app. c. fin. lib. 6. Sunt q̃dā grauamina, q̄ in facto consistunt, & in facti executione, & ista qñq; sunt reparabilia, qñque nō, vt in tortura, vt no. in l. 2. de appella. rec. In hac qōne dicit Gul. quod aut pronunciat se iudicē esse, & tunc potest appellare & alleg. in Auth. de coll. §. si autem aliquando. in fi. col. 9. Sed si pronũciat negatiue, adhuc potest appellari, & erit effectus, vt negocium reputtatur ad eum, quia ad hoc rēdit appellans, vt includat eum, vt in capit. dilectus. extra, de præben. Vlterius aduerte, pone quod iudex pronunciat se iudicem lite contestata, vult reuocare

ADDITIONES.

† Clau. Dici glo. Intellige hoc, nisi sit clericus, nam tunc secus, per c. significasti. sup. de foro compet.

a Poma. Secundum decretum? Ex hoc non sufficeret deceptionem cōcludere isto respectu ad regulam, licet possint esse casus speciales. De quo dicto meminit Imo. l. illam. quam l. legit cum l. hoc iure. ff. de verbo. obl. Quod tamen limita, vt ibi per Are. circa fi. quam limitationem habuit a Pan. ca. nisi essent. in 2. no. per illum tex. de præben. Pro qua limitatione optime facit, quod no. Imo. & Anto. in c. 1. circa fi. apparatus. de cle. peregri. & gl. l. Titio fundus inf. de adm. tut. Pro cuius tamen declaratione, vide Fel. c. sicut de sen. & re iud. & ibi allegat. in c. 1. versi. an aũt. de iud. Ale. cons. 82. 3. vol. Raph. Cu. consi. lx. & cons. 77. Ale. consi. 59. 4. vol. c. cũ a nobis. de testib. & in c. significauerunt. eo. tit. in c. 1. de re iud. & c. quod ad consultationem, in c. placuit. eo. ti. Are. c. 1. de re iud. ver. sed iuxta. Vi de Ale. l. si per errorem. in 5. limitatio. C. de iuris. omn. iud. l. si eo. tit. & cons. 492. incip. visis dubitationib. & consi. 497. incipien. viso processu causæ. alias consil. 7. & cons. 82. inc. omnib. vol. 3. Pau. de Cast. l. præscriptione. §. fi. C. si contra ius vel util. publi.

* Pro intellectu l. legatus. sup. de offic. præsid.

uocare istam interlocutoriã, dicit pars: Dñe, si vos reuocetis interlocutoriam, omnia acta peribunt, quia fingentur acta a iudice incompetenti. Modo quærítur † de duob. Primo, an interlocutoriã super dilatoria, iudex possit reuocare post li. cont. Secundo si potest, an pereant acta facta primo. Br, dñi, allego glo. Inn. qui dicit, qd talis interlocutoria põt reuocari post li. contest. saluis remanentibus actis, quæ dicit non perire. Ita dicit ipse extra, de app. c. sæpe ꝯtingit super verbo, expẽsarum, & ibi recurratis. † Item q̃ro, si aliquis iudex tanq̃ delegatus, procedit ex vi lr̃arum, & obijcitur de falsitate literarum, si iudex pronunciat pro literis, vtrum de nullitate, ꝓcessus posset postea obijci in executione? Breuiter, vos domini, debetis sic dicere, quod exceptio falsi ꝯ literas potest opponi duob. modis. Qñq; enim opponitur ꝯ lr̃as, quod ipsæ sunt falsæ, ista exceptio semper põt obijci, & ĩ initio & in fi. Nã omnis actus factus a iudice tanq̃ delegato, vi ipsarum lr̃arum est nullus, ideo semper potest obijci, qa semper obijcitur exceptio falsi. Si vero obijcitur exceptio falsi, non quod ipsæ literæ sint falsæ, sed qa narratum fuit falsum a parte impetrante literas, & tunc ista falsitas non impedit processum, si de ea non est obiectũ, vel ẽt si est obiectum. Nam iudex hẽt per tales lr̃as ipso iure iurisdõnem, vt C. si ꝯ ius, vel util. pub. l. præscriptione, & le. si non cognitio. plenissime per Inn. extra de rescr. c. pastoralis. † Vlterius q̃ro, si iudex ꝓcessit in cã, nec pronunciauit se iudicem esse, vel non esse, vtrũ ꝓcessus teneat? Dic quod non, sm̃ Inno. qui ita no. extra, de dila. c. ꝓterea. Tñ ego dico sic, quod aut exceptio declinatoria, erat opposita, & tunc iudex procedendo ad ulteriora, intellr̃ ipso facto pronunciare super ea, vt in c. ex parte. extra de app. in cle. Tñ hic est aduertẽdum, qa istud ipso facto intellr̃ hoc modo. i. si procedit super negotio principali. ad li. ꝯte. vel quasi, si exceptio erat talis quæ durabat vsque ad litis ꝯtest. Sed si durat vsque ad aliquem actum, ante litem cõtest. tunc per illum actum intellr̃ remouere omne impedimentum, vt l. illud, de acq. hær. Si autẽ ista exceptio declinatoria non erat obiecta, tunc non vr̃ pronunciari super ea, p processũ ad vlteriora, vt l. j. § præterea, de contra. iud. tute. Bene tñ concedo quod qñq; vr̃ pronunciari per sñiam latam in principali, v. g. si fundabam exceptionem meam declinatoriam, eo quod non ꝯxi in territorio iudicis, vel nõ deliqui. Nam cum hoc examinetur in negocio principali, si iudex ꝓnunciat me ꝯxisse, vel deliquisse, stãdum est sñiæ: secus si exceptio declinatoria oritur ex eo, quod non tangit negocium principale. Nam tunc nunquam intellr̃ reiecta p aliquem actum, ita quod impediatur propositio iuris reiectionis. Bene tñ ꝯcedo, quod impediatur qñq; ratione tp̃is, ut quia lis est ꝯtestata, & tunc bene tenet processus. Sed si exceptio declinatoria est talis, q̃ non remouet̃ p processum, tunc vendicat sibi locum dictum Inno, qa iudicium est nullum, & hoc inferius declarabo. † Sequitur in gl. prorogata videat̃, si tenet ꝓcessus vi ꝓrogationis. ergo si exceptio declinatoria est omissa ab errante, non tenet processus. ff. de iurisd. om. iud. l. si p errorem. Dic circa hoc, qđ aut exceptio declinatoria est fundata in iure cõi, puta excipio ꝯ iudicẽ clericũ, quod sum laicus, vel excipio ꝯ iudicem laicũ quod sum clericus, & verũ dr̃ glo. Aut fundata est in priuilegio, vt puta excipit ꝯ prætem, eo quod est scholaris, & tunc tenet processus, qa iudex hẽt iurisdõnẽ non clausam, nec impeditã, cũ ad declinãdum & impediendũ requiratur exceptionis obiectus, sm̃ Inn. q̃ ita no. in c. prudentiã extra de offi. deleg. † Iuxta hoc quæro, nunquid exceptio declinatoria possit opponi semper vsque ad litis cõt. & dic breuiter, aut ista exceptio afficit iurisdõnem, aut ꝓponitur ꝯ personam & eam afficit. v. g. obijcitur quod non est iudex, qa est femina vel infans. Primo casu, qñ opponitur ꝯ iurisdõnem, aut fundatur in iure cõi, & sp põt obijci vsque ad litem ꝯtest. vt l. si ꝯuenerit ff. de iu. om. iud. & ꝟ. sol. mat. l. si cum dotem. §. eo autem tpe. Aut fundatur in priuilegio, & tũc ẽt ante litẽ ꝯte proponi põt, nisi pars fecerit aliquem actum, p quem talis intelligatur in iudicẽ ꝯsensisse, vt C. de pac. l. si quis in ꝯscribendo, & ff. eod. l. 1. Sic intellr̃ ꝟ. de iud. l. sed & si susceperit, in prin. † Sed quid si est talis causa, in qua non ꝯtestatur lis? Dic vt notatur per Inn. extra, de dilationib. c. præterea. ad fi. Sin aũt obijcitur ista declinatoria ꝯ ꝑsonam iudicis, vsque ad quantum tp̃s obijciatur, coram quo probetur, vide quod no. Inn. in c. cum super. extra de offi. del. & 3. q. 5. qa suspecti. & ib per Arch. extra de rescr. c. sciscitatus, & facit quod no. ꝟ. proxima q̃o. † Quid si obijciatur ꝯ iurisdõnem iudicis istud, q̃ iterum resuscitari oportet in q. principali, vt puta quia dicit reus se non ꝯxisse vel deliquisse in territorio, nunquid iudex dabit terminum reo ad probandũ istã exceptionẽ? Vide hic per Gul. Et nunqd cognoscit summatim, vel plene? Dicit Inn. quod summatim, quia plena probatio exigitur super negotio principali. Ita tenet Inno. extra de rescr. c. super, sed Cy. hic dicit, quod plenarie. Sed nunquid probationes tunc factæ, prosint in negocio principali, vt fidem faciant? Cy. dicit hic, quod non. Et pro hoc facit extra de rescr. c. veniens. Et audi rõnem, quam assignat, quia ad aliud agitur. Et alleg. ꝟ. de inf. l. Lucius. & de euic. l. vendicantem. Et si dicatur, d̃ ipse, qd si apparet quod delictũ fuit cõmissum in territorio, & iudex pronunciat, nõne est fcã notoria res ergo valet inter exdẽ ꝑsonas? † Rñ. notoriũ, qđ inducitur per sñiam, nũq̃ hẽt effectũ notorij, nisi qñ inducitur ad eum finem, ad quẽ fuit sñiatum, nõ ad aliud. † Item dt ipse de probationib. factis super emergenti, nunquam valent inter easdem personas, si ad aliũ finẽ agitur. Ita dicit ipse per l. vendicantem. Item, nunquid istud hẽt locum in iudice temporaneo, quod hẽt locũ in ꝑpetuo? Dicit Cy. q̃ sic, licet Iaco. de Ra. dicat ꝯtrium. † Item hæc lex hẽt locũ in iudicijs, in qb. ꝑ allegare se priuilegiatũ de suo priuilegio, nunquid in extraiudicialibus? Dic q̃ allegatio nihil habet operari. ẽt si allegãs offerat se paratũ ꝓbare, sm̃ Inn. q̃ ita no. & p istã gl. legis nr̃æ. & per no. extra de cẽsi. c. venerabili. Nũ qd ergo † si iste priuilegiatus non compareat, põt mulctari? Dicas q̃ sic, qa respũ iudicis non vr̃ iudici ꝯstare de priuilegio, ar. ꝟ. ne qs eũ, l. 1. Nec ob. de iud. l. non vr̃, & de pecu. l. eo tempore, qa ibi loqtur respectu partis, cuius respũ non dr̃ esse contumax, ideo non teneretur ei ad expensas, qa partẽ non contemnit, cum pars non habeat ius in effectu. Sed sentit Cy. hic, q̃ ad opus priuatum nõ possit pœnam imponere, vt ꝟ. de eo per quem fac. erit. l. j. §. si reus, sed ad opus reipublicæ sic, vt l. mulctarũ, C. de modo mul. † Sed nunqd delegatus tenet̃ interserere lr̃as delegatorias? Dic q̃ sic, alś non tenetur ꝯparere, qa ignorat eum esse iudicẽ, vt C. de superind. ꝟ. 2. lib. 10. Secus in ordinario, quia ordinarius habet præsumptionem pro se, non delegatus, vt extra de offic. deleg. c. cũ in iure. & de dila. ca. præterea. & C. de man prin. l. j. Hoc est verũ, nisi sit delegans prouinciæ, q̃ est ordinarius, vt l. legatus. sup. de offi. procon. & leg. Nam sufficit quod publice facit ꝟ. de insti. l. sed si pupillus, § proscribere, sm̃ Cy. † Sed nunqd q̃ citat in diẽ feriatã, teneat̃ inserere causam in citatorio. per quam appareat necessitas comparendi? Cy. q̃ sic. Nam alias est fundata intẽtio non comparentis de iure communi, ar. ꝟ. de rei vend. l. j. §. per hanc. sm̃ Cy. Et facit qđ not. 15. q. 4. c. placita in gl. & ꝟ. ea. l. §. fi. & ibi de hoc. † Sed nunquid exceptio de loco non tuto posset obijci post lit. contesta. Dic qđ sic, qa cã excipiendi non tollr̃ per ꝯtestationem litis, sm̃ Arch. q̃ ita no. 3. q. 8. c. hortamur. † Deinde iuxta gl. q̃ quærit de suspicione, q̃ro nunquid post obiectũ suspicionis, possit de ea cognoscere? Vr̃ q̃ sic, quia nõ desinit esse iudex, ut ff. de iurisd. om. iud. l. prætor. Si uero obijcitur ꝯ delegatũ, secus, de hoc no. Inn. extra de off. deleg. c. cum super. & habes hodie in c. iudex. eo. ti. li. 6. & ibi videas. Et hoc de iure Cano. sed de iure ciuili ordinarius nõ recusatur, † sed alius adiungitur. Hoc tamen intelligo si suspicio potest ex hoc perfecte cessare. Secus si non potest, nam tunc etiam de iure ciuili posset recusare, ut d. l. prætor. & arg. de suspec. tut. l. si tutor.

§. Si quis in ius.

Iste §. est fundm̃ plurium q̃onum. In tex. ibi, parcendũ erit. ecce vna causa, per quam mulcta nõ imponitur, vel imposita remittit̃. l. iustitia tunc statim subijcit aliam causam, propter quam mulcta imposita remittitur, scilicet temporis qualitas, & hoc subijcit.

1. *Mulcta ut imponatur, requiritur causa competentia iudicis, & quod nõ excedat metam suæ iurisdictionis.*
2. *Citatus ad diem feriatam, non tenetur comparere, nisi ad videndum offerri libellum iudici.*
3. *Citatio facta die iuridico pro die feriato, an valeat.*
4. *Citatus die iuridico pro die feriato, quando teneatur comparere.*
5. *Præceptum iudicis cõtinens impossibilitatem ratione temporis, est nullum ipso iure.*
6. *Citatio facta die feriato pro die non feriato, quando teneat. Examinatio testium potest fieri tempore feriato.*
7. *Actus factus tempore feriato, an poterit tempore feriato reuocari.*
8. *Citatus a Papa, uel Imperatore die feriata, comparere debet.*
9. *Sindicus q̃ nõ denũciauit maleficiũ intra tp̃s excusatur, si iudex fuit absẽs. Cautela quando iudex est absens, quod sindicus & bannitus compareant in termino ad tribunal, & protestentur.*
10. *Feriæ in causis, in quibus proceditur summarie, sine strepitu, & figura iudicij, an sint, remissiue.*

§. Idem ĩi.

Ex isto §. collige, † q̃ tria requiruntur ad hoc, vt mulcta possit imponi, s. cã cõpetentiæ iudicis, & q̃ nõ excedat metã suæ iurisdõnis, vt ex isto §. euidenter apparet. in tex. ibi, remittet, si aũt nõ imposuit, debet ab imponendo abstinere. In tex. ibi, feriatus dies. No. † q̃ ille q̃ citatur, vt compareat die feriato, si nõ comparet, non dr̃ esse contumax.[a] Rõ est, quia si cõpareret, nihil posset explicari cum eo. hoc verũ, nisi citetur ad videndum offerri libellum iudici. Nam ad illum actum dẽr cõparere, cũ possit eo tempore expediri, ut l. miles. §. sexaginta, ꝟ. de adul. & no. in l. 1. de fer. & in l. 1. C. de fer. Quod est verũ, ẽt si dies erat feriata in honorem Dei, ut est glo. ord. 15. q. 4. placita secularia. Sed nunquid ista citatio † facta tempore iuridico, & directa in tempus feriatum, valet. hęc lex non dicit, si valet, vel non, sed dicit, quod die feriata non tenetur ꝯparere: non tamen declarat an debuerit comparere ante, vel post. Istam quęstionem ponit Inno. in c. ꝯquestus. ex̃ de fer. & Cy. C. de fer. l. fi. & sic Doct. cõiter ... uere

ADDITIO.

[a] Ruar. Contumax. Adde an citatus vt compareat die feriata, si non comparet, dicatur esse contumax, & sic citatio sit nulla. vide Lanf. in repe. c. quoniam contra f. lrã, in ver. citationes, in fi. extra de prob. & dum subdit Bar. hoc esse verum, nisi causa in citatione inseratur, propter quam iustificetur. Adde q̃ idem est dicendum qñ iudex qui citat, sit vir valde circumspectus & honestus, ita q̃ non faceret illam citationem in casu a iure prohibito, secũdum D. Abb. in c. nisi essent, in 1. no. ꝑe. illũ tex. extra de ꝓb. quod ita limitat dictum Inn. in c. 2. extra de dil. ...

nere.ꝙ ant error est expressius in citatione, puta qa citatus est aliquis, vt ꝯpareat die dñico, tunc citatio est nulla ipso iure, vt l. 1. de fer. Aut error nõ est expssus in citatione, & valet citatio. † Sed qñ
4 dẽt citatus ꝯparere, dñt aliqui, quod aut dies feriata assignatur, vt terius in quo, aut vt terminus in quẽ, aut vt terminus post quẽ. Si assignatur, vt terius in quo, dẽt ꝯparere die seq. nõ feriata, vt J. de arbit. l. Celsus. & J. si quis cau. l. 2. §. si qs in iudicio. in ver. iubet prętor totam diem iudicij esse diffusum, &c. Aut est terminus in quẽ vtputa, si citatur, vt compareat vsque ad diẽ dñicam. Nam dictio, vsque, est exclusiua, iñ dẽt cõparere añ. Et si non cõparet añ, est ꝙ sibi imputetur. Ita intelligũt C. de tpib. appẽlonum l. 2. in fi. & extra de dolo & contu. c. cum dilecti. Aut assignatur vt terminus, post quem, & tunc post illum terminũ finitur dilatio. Et de hoc nullũ dubiũ est, vt statim post illum terminũ dẽt cõparere, J. de ver. sig. l. cedere diẽ. Rich. de Senis, cuius authoritas maxima fuit, dr, qđ vbi dies feriata cadit i terminũ in quo, ꝙ citatio est nulla ipso iure, nec fit dilatio in diẽ sequẽtẽ. Et est rõ, qa citatio ista est directa in tps, a quo nõ põt incipere, ergo vitiatur. allegat J. de verb. obl. l. existimo. Et si dicas, nõne sunt duo pcepta, & ꝙ cõpareat, & quod certo die? ergo licet illa die nõ cõpareat, tenetur cõparere sequẽti. Sic argumentatur lra in d. c. cum dilecti, & est expressum in d. §. si qs in iud. Rñ interdum actus vitiatur ex expressione diei, vt si promitto tibi dare hodie decẽ Capuæ, vt Inst. de verb. ob. §. loca. ita in pceptis iudicis, q̃ sunt stricti iuris, q̃ si ꝯtinent impossibilitatẽ rõnis tõne tpis, ipso iure sunt nulla, vt d. § loca. Ad leges ꝯrias
5 rñdeo, ꝙ loquũtur in impedimẽto, lꝙ nõ continebat pceptũ iudicis, sed emersit in psona partis, puta etat impedimẽtũ morbi, vel alterius accidẽtis: tunc. n. pars si vult euitare, vt non dicatur fuisse ꝯtumax, dẽt ꝯparere, morbo, & cã cessante. Ita loquitur extra de elec. c. cupiẽtes. § quod si p viginti. lib. 6. Sic. n. loquunt iura ꝯria. Facit J. de leg. j. l. si mihi & tibi. §. si quis seruos, C. de fideiussl. l. san cimus. Præterea l. Celsus. J. de arb. non hẽt obstare, quia illa loquitur in actu, q de sui nã poterat explicari in termino, sicut est actus solutionis. qui potest explicari quolibet tpe: hic loqtur de actu, q non potest explicari in termino. Et sic nõ ob. l. illa. † Sed quęro, qd
6 cõ, citatio est facta die feriata, vt veniat die non feriata, an valeat? Cõiter dr, quod nõ, a qa hẽt vitiosum initium, vt le. si minor. J. de
a seruis expor. & est expressum in l. fin. C. de fer. ibi. vox pconis, &c. Doc. dñt, qđ in citatione est considerandus actus iudicis, & actus executoris actus iudicis nõ põt fieri die feriata, actus vero executoris põt fieri: sed quare non põt cõmitti tpe feriato, sed executio põt fieri per nuncium? Pñt esse duæ rationes pro hoc, quia actus executoris trahitur ad tps actus iudicis. Modo ita est, quod si actus tpe feriato trahit ad non feriatum, tũc valet, vt patet in examinatione testiũ, q̃ pt fieri tpe feriato, qa trahit ad tps iuri, fm qđ no. in l. si qñ. & ibi dixi. C. de test. Alia rõ est, qa actus meræ executionis, non est aliud quam mera executio. sed executio mera potest fieri tpe feriato, vt in c. fi. ex. de iud. ergo, &c. Istud dictum credo verũ in tpe feriato pp vtilitatem hoĩum, vel in ferijs repentinis. Secus in ferijs in honorem Dei inductis, qa lex dt, præconis horrida vox sileat, &c. in l. fi. C. de fer. Vnde mera executio non potest fieri his dieb. Bñ tñ credo, ꝙ posset fieri, si dubitetur de fuga, vel quod res sit tpe peritura, vt not. in d. l. fin † Item q̃ro, iudex fecit actum vnũ
7 tpe feriato, nunqd possit reuocari? Et dr ꝙ sic, siue renuerit actus, siue non. Nã illud tps quod est iuridicum in actu faciendo, est iuridicũ in actu reuocando, vt l. minor. in prin. J. de euic. & ibi gl. &
8 no. per Iaco. de Are. in l. j. §. nunciatio. J. de no. oper. nun. † Sed nunquid citatus a Papa, vel Imperatore die feriata debeat cõparere? Dic ꝙ sic, qa feriæ nõ sunt de iure diuino, sed de iure ciuili potius qñ Papa & Princeps pñt derogare, vt C. de legi. l. digna vox, in gl. fi. in princ. Non est ergo necesse ꝙ pars ꝯpareat apud tribunal, & protestetur. Et sic est in arg. ꝙ si sindicus † non denunciauit maleficiũ intra terminũ, qa inde se absentauit iudex, quod excusatur. Vel si bannitus non cõparuit intra terminũ sibi assignatum, qa se absentat iudex, coram quo debeat ꝯparere, et nõ currit terminus banni, nec sindicus incidit in pęnam. Cautius tñ est, ꝙ compareat ad tribunal, & protestetur, ut l. fi. C. de his qui per me iud. non ap. l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. J. de no. ope. nunc. & l. Labeo. J. de nau. fęn. In eadẽ gl. ibi, secus si actor non fuit, imo vr circunduci, vt J. de iud. c. & post edictum. Sol. ista glo. non intellr in citato, sed in eo, qui habebat sistere ex sua promissione, quæ promissio non circunducitur si altera pars abest, vt J. si quis cau. l. 2. §. si quis in iudicio, in ver. alteruter. & ita no. J. de eo p quem fact. er. l. fi. §. sed ꝙ si stipulator, quod no. In ea. glos ibi, idẽ si locus. Adde quod dixi J. ne quis eum. l. sed eximendi. in fi. s. ca. l. in princ. Sequitur in gl. venire debet. Dic si causa fuit expressa, quia citatus hẽt intẽtionem fundatam ad non cõparẽdũ de iure cõ: nunqd in casibus, in quibus proceditur sine strepitu, & figura iudicij, sint feriæ? Dic ut plene haues hodie in c. sæpe. § extra de verbo. sign. in clemen.

ADDITIO.

a Quod non. Adde Pau. de Cast. consi. 25. & Fel. in contrarium, consi. 204.

LEX XI.

Cum quis. In obligatione facti post moram succedit obligatio, & actio ad interesse, h. d. Et no. quod, dixi in ... o. l. cum ... ꝙ interesse venit in petitione. Dicit n agendum ẽt in id quod interest. Pro hoc J. de ver. ob. l. stipulationes non diuidunt, in §. Celsus. Videbitis tex. in glo. in l. 1. in princ. J. de act. emp. Op. & vr quod imo agat certi ꝯdõne ad interesse, vt J. si cer. pe. l. certi ꝯdõ. in prin. Dic vt i gl. Quærit gl. si est adiecta pœna, vtrum nouetur quod in principali obl̃one deuenit? Examinaui plene J. de verb. obl. l. ea. ita stipulatus. Videbitis in l. prædia. J. de ac. emp. & est maxima qõ & longa. & iõ non curo examinare hic.

CONCORDIA.

Pro cõcordia aduerte, quod licet Bar. in hac l. cum quis. voluerit quod interesse veniat in petitione absque eo quod petat. Sed ꝯrium voluisse allegatur in l. stipl̃ones non diuiduntur. ver. Celsus, J. de verb. ob. Non tñ ꝯdicit, si bene inspiciatur Bar. non. n. firmat pedes in hac l. cum quis. & potius sentit ꝯrium, dum subijcit, & vr ꝙ imo ad interesse agitur. Aliam sol. vr sentire Bald. in hac l. cum quis, & idem Bar. in l. 1. in 4. q. prin. C. de sen. quæ pro eo quod interest, l. quod aliud in obligationibus dandi, &c. possunt dari aliæ sol. ex dictis Bar. in d. ver. Celsus. dum facit differentiam in oblig. descendentib. ex contractib, nominatis & innominatis.

In ius vocati a vt eant. *Rubr.*

ADDITIO.

a Menoch. In ius uocati. Cuiac. lib. 7. obseruat. c. 16.

Continuatio apparet, & specialiter ponã J. in rub. seq. Oppo. ad rubricam: innuit rub. quod per sat. sdationem quis euitat, ne vadat ad iudicium. Contra C. de li. contest. auth. offeratur. gl. hic, & s. tit. j. l. j. dicit, quod aliud hodie, aliud olim, per d. auth. Tu dic, ꝙ hic loquitur de fideiussione, quæ datur nuncio de veniendo ad iudicium, & ibi se præsentando, authen. offeratur, loquitur de alio fideiussore. s. de iudicio sisti, vt dixi s. tit. j. l. j. & per Iac. de Are. Quæro, qd vult dicere rubrica, satisdent vel cautum? Rñ satisdant, qñ fideiussores inueniunt: cautum dant, quando fideiussores non inueniunt, vt probatur in auth. generaliter, C. de epis. & cler.

LEX PRIMA.

Edicto a Fideiussor de veniendo ad iudicium debet dari idoneus, & ꝯiunctæ personę habẽtur, ut idoneæ, b & recusans eos recipere, punitur, h. d. cum le. seq. Quæro, quæ sit ratio huius legis. Et dic ut in gl. Item quæro, hic enumerantur quædam necessariæ personæ, quid de alijs. Et dicit gl. idem in similib. vt in gl. parua in l. seq. super verbo, eam necessitudinem. quod intelligit Gul. in alijs, qui inuiti non coguntur dicere testimonium, vt J. de testi. l. lege Iulia & l. inuiti. J. facit de accusa. l. j. & 2. Sed quæro, vtrum hęc lex intelligatur in subsidiũ, si alias fideiussores dare non potuit? Gul. dicit quod non. Nam tunc nullum esset priuilegium, quia tunc sufficeret nuda cautio iuratoria, vt in auth. generaliter, C. de epis. & cler. Sed nunquid in alijs causis, cum quis tenetur dare fideiussorem, vtrum habeãtur pro idoneis istæ personæ? Gul. dicit quod non, quia in casu speciali loquitur hoc edictum, ideo non extenditur, vt l. ius singulare, & l. quod vero contra. s. de legibus.

ADDITIONES

a Menoch. Edicto. Coras. lib. 4. miscel. c. 10.
b Vt idoneæ. Adde in quantum d. l. s. dicit, quod metus factus consanguineis clerici, censetur factus clerico, quod hoc testificatur decisio Dominorum de Rota, in nouis, 460. quod renunciatio facta per clericum de beneficio pro extrahendo fratres a carceribus non valet, & ibi etiam dicunt, quod appellatione suorum veniunt domesticę personæ, ut cum dicitur, fit iniuria suis.

LEX IIII.

Qui duos. Qui vnum de duobus fecit, nihil fecisse vr. h. d. Istam legẽ declara, vt videbitis in l. seruus, §. si plurium. J. si quis cautio.

Ne quis eum, a qui in ius vocatus est, vi eximat. *Rubr.*

Iurisconsultus tractaturus de iudicijs præmisit de iuri. om. iud. in specie & in genere. Quo viso, qa iudicium incipit ab in ius vocando: posuit rubricam de in ius voc. sed quia in ius vocati qñque non vadunt, & ideo puniunt, posuit rubricam, si quis in ius vocatus non ierit. Qñque non vadunt legitime, quia iam fideiussores nuncio, de eundo & stando in iudicio, ideo posuit rubricã præcedentem. Qñque nullum fideiussorem dant, & ideo ad iudicium ducunt p familiam, & eo tpe, quo ducũtur, aliquis eos vi eximit de manu familiæ: iõ posuit hæc rubrica ne qs eũ, &c. Qñque nullus eum eximit, sed ad iudiciũ ducitur, vel sponte venit, & ab eo petit satisda-

ADDITIO.

a Paris. Ne quis eum. De pœna eximentis secundum qualitatem personarum ... Alex. consi. ... vol. & an pœna huius tit. procedat, qn quis uocabatur in ius p delegatum? vide Bald. in c. ... & Dec. ... quod eximens teneatur creditori soluere id, quod exemptus debebat, tanquam si proco fideiussisset, ... de Cap. consi. 9. & ibi etiam quid si statutum imponeret aliam pœnam eximenti, applicandam fisco, non tolli ... etiam illa quæ applicatur parti. & quædam alia ... ad iudicia vide etiam Bar. in l. quoties, de exact. tri. lib. 10. Claud. de Seysello. De multiplici pœna eximentium quem a manibus iustitiæ secundum diuersos casus, ... Alex. consi. ... vol. 2. in 2. dubio.

stitutio de stando iuri vsq; ad finem, & de hoc loquitur titulus se-quens, q satisdare cogantur, & alij sequentes tituli, vsque ad titu-lum de ferijs. Vltimo scias, quod ista rub. cōtinet partem verbo-rum edicti, non totū edictum. ideo ipsum perficiamus vt melius intelligas textum in quo edictū exponit. Dicit ergo, p̄tor ait, ne-quis eum, qui in ius vocatus, &c. vt in rub. ne ve faciat dolo maloquo, magis eximeret. vt l. sed eximendi § p̄tor. j. e. In eum q aduersus ista fecerit, q̄tum per actorē in litem iurabitur, iudiciū dabo,

LEX PRIMA.

1 *Conditio agentis in pari causa, deterior est quam conuenti.*
2 *Casus quatuor, in quibus non licet trahere quem in ius.*
3 *Dictio sed posita cum dictione, &, aduersatur in facto, non in iure: posita si ne, aduersatur in iure & in facto.*

a **HOc edictum.** a Primo commendat edictū. Secundo incipit exponere. Scdā ibi, denique. Et incipit exponere ver. quis. positum in edicto, in § Ofil. us, exponit verbum, eum, & b. h. d. Q eximit eum, qui non debebat trahi ad ius ratione per sonæ vel fori, hoc edicto non tenetur h. d. eum l. seq. & in princ. 1 l. se. † No. quod in pari cā deterior est conditio agentis, quam con uenti. Op. quia l. j. in fi. dicit quod ille, qui eximit, non delinquit. l. 1. in prin. dicit quod delinquit. Solu. intellige sic, non delinquit qui eximit. Sed si tu diceres eum delinquere, deterior esset ɔdō li tem petētis, quam istius ɔuenti, vt l. 2. in prin Op. j. e. l. sed eximē di § item si qs. Sol. vt ibi dicam plene. † Quæro, quot beasus ponā 2 tur hic, in qb. non licet qnem trahere ad ius? Rñ. s̄m gl. quatuor. Primus, qñ nō p̄t trahi ope exceptionis, vt in in parēte & patrono. Secūdus, qñ pōt trahi ipso iure, vt in en qui nullo mō est sūæ iurisd ctōnis, et si non opponatur ab hoīe. Tertius qñ non pōt trahi ipso iure, et si nō opponat ab hoīe, vt in bis, q hñt ius reuocādi domum. Quartus in eo, q non p̄t trahi in ius pp defectū status, vt in seruo, vt l. 3. in prin. j. co. Hoc vr̄ sentire gl. tua, quam no. & tene menti special. ter in eo quod dicit, quod illi q hñt ius reuocandi domū, sunt tuti ipso iure, vt colli̇ ex duab. gl. vlt. hic positis. Et hoc prout habet is in gl. l. 3. j. eo. inci. quantum ad exemplum. sed si babetis, c eximat. tunc importat aliud Vlt. no. cillud quod dicit gl sup ver. 3 sed & furiosus. l. 2. j. e. Nam † qñ ponitur dictio, sed, cum dictione, &, aduersatur in iure, & in facto, vt hic, & l. sed & si. l. In prin. & qd ibi no. j de pet. hær. & l. qui vsumfructum. j. de verb. obl.

ADDITIONES.

a Pom. Hoc edictum. Vide quid dicat Ro. consi. 320 in fi. incip hæc illorum.
b Pom. Quæro quot. Vide ad declarationem per Ale. in l. fi. C. de in ius voc. versi. ult. et Capo. consi. 69.
Bart. Vltimo no. Adde Bar. in l. hoc amplius. Inf. de dam. infe. gl. & Ang. in l. sed & si leg. inf. de pet. her. Card. in c. requisiti. h. de test. uoi allegaui gl. sing. in cap. maiores. 3. ceterum. in gl. uniformis de bapt.
Ruer. Adde Are. in l. si hæres institutus, in 1. no. inf. de acqu. hær. & in l. siue apud acta. C. de transa. & Ale. & Are. in l. lecta. ff. si cer. pet.
c Adde circa aduersatiuam, sc. l. positam cum copula, uel sine, ut no. per D. Ias. hic. Are. in l. hæres, in 1. nota. h. ff. de acq. hær. & in l. siue apud acta. C. de trans. & Ale. & Are. in l. lecta. inf. si cer. pet & in l. 1. 9. si pecunia. ff. depo si.

LEX III.

Quod si quis. Nunc exponit verbum in ius, & breuiter hoc intendit. Qui eximit eum, qui iam ducitur, authoritate eius qui non habet iurisdictionem personaliter capiendi, non incidit in hoc edictum. h. d.

a **§ Quod prætor.** a Nunc exponit verbum, vi. Opp. & solue, vt in glo.

ADDITIO.

Quod prætor. Adde in q̄tum d. Ias. dicit, q statutum puniens maleficiū dēt intelligi quod dolo est comissum. Quod idē uoluit Bal. consi. 430 & 336. 1. h. & me lius consi. 342. 2. lib. vbi dicit potius innocentia actum, q̄ verba statuti attendenda. & uide Ale. consi. 27. de illo, qui sociū in ludo interfecit, & in q̄tum ponit de statuto pēt ad fugā aliena. de istoris. vide pulchre Bal. cōs 220. li. 3. in ca do. Lau.

LEX IIII.

Sed eximendi. Hæc lex exponit verbum, eximat.

1 *Eximens habentem priuilegium, ne vocetur, non tenetur hoc edicto.*
Eximens habentem priuilegium, ne exigatur, etiam si calumniose vocetur, tenetur hoc edicto.
2 *Iuratur in litem contra eximentem calumniose vocatum, ad aliud interesse, extra ius.*
3 *Captus indebite pro vna causa, potest pro alia recommendari ī carceribus.*
4 *Eximens captum qui non poterat vocari, potest a iudice puniri.*

1 **§ Item si quis.** Hic format vnam quæstionem circa prædicta, & est no. casus. Op. a j. co. l. pen. § & l. x. Gl dicit, & bene, hic nō in vocando, sed in calumniādo deliquit, qd valt dicere: q. d. non fiet compensatio doli ad dolum, cum cadat circa diuersa. Et ita dicūt quidam. Vide gl. in l. si 1 duo. j. de dolo. Tu dic, † qñ. que qs habet priuilegium ne possit vocari ad ius, vel ipso iure, vel ope exceptionis: tūc si vocatur, peccatur in vocando, merito nō peccat q eximit, vt in ɔrio. Qñ que qs no habet ius ne vocetur, sed habet ius ne exigatur, tunc si vocatur, bene potest vocari, & valet vocatio, vt pro debito soluto, sed calumniose ꝓcedit actor, & ideo qui eū eximit, tenetur. Ita loquitur a hic. † Opp. hoc edictū datur ad interesse, vt j. l. px §. ī eū. sed actoris non interest, qa p calūniā vocat, ergo, &c. Sol. Dñ qdā, hic iurabit ī litē, pp aliud interesse ex̄ id, cuius cā vocabatur, qa forte si fuisset ī iudicio ex alia cā, egisset corā eo Ita tenebat Iaco. de Ra. Mat. Sil. & ipse Ia. But. refert Inst. de ac §. pœnales. qd multū no. et b alligaui ī determinatione qōnis, quā disputaui, q̄ īcipit, Lapus, 3 † verū captus ꝓ vna cā indebite possit pro alia cā recōmēdari ī in c carcerib. Et īter cætera dixi, q si n̄ est pctm̄ in capiēdo, licet actor esset in calūnia, pōt ꝓ alia cā recōmendari, p istū tex. & p alias rōnes, quas ibi vide. † vltimo q̄ro, hoc est verū, q non tenet hoc edi 4 cto ad pænā applicandā parti, vt s. l j. Sed an poterit ɔdēnari a. iudice pp iniuriam factā ipsi iudici in eximendo, licet eximens non debuent vocari, dubito: lex in̄ videtur punire semper eos, qui eximunt illos qui vocari debebant, vel qui erant criminosi, vel erāt suspecti de crimine, vt C. de malefic. l. fi. & de his, qui latro. l. j.

ADDITIONES.

a Pom. Op. j. eo. So. melius, quod in l. j. sup. e. qui vocabatur in ius, erat defectus ī psona. ita pp defectū psonæ, n̄ p̄ in ius uocari. l. 1. in fi. j. eo. erat defectus ī suba iurisdōnis, hic vero in̄ defectus in cā & iure. Mō maior est defectus personę in suba iurisdōnis, quam defectus in iure, vel causa l. 3. § fubellius. inf. de condi cā da. & no. l. eius, qui. inf. si cer. pe. ista fuit ꝓbabiles doc Iasl. i inf de no. ope. nun.
b Barb. Etiam allegaui. Vide Bart. in d. disputatione, & in l. 2. de cust. reo. Bal. in l. legata inutiliter. de leg. j. & in l. 2 sup. d. in ius uoc & ibi Bar.
c Recommendari. Adde Bal consi. 384. uol. 2. vbi ponit, an carceratus pro delicto possit recommendari pro debito a potestate, vel ab episcopo.
Ruer. Adde, ꝓ recomēdatio carcerati non potest fieri die feriata, sec. Bal. in auth. ei qui, in 7. col. C. de bo. auct. iud. pos referi & seq. Fel in c significauerit in vlti. col. extr de iud. & q carceratus pro debito fisci, & captus in domo propria, possit pro debito recommendari. Bar. in l. cum eū. inf. ad l. Iul. pecu.

§. Prętor ait. Primā partē edicti positā in rub. exponit vsque modo Nunc incipit exponere secūdam partē, & primo ponit verba, .ī ver. nā p̄t. incipit exponere.

LEX V.

Si per alium Hic ꝓsequtur expositionem. No. q q mādat fieri, tenetur sicut faciens. vt l. si quis id quod, de iurisd. om. iu. De hoc dic, vt dixi in l. sed si vnus §. sernus. j. de iniur. Secūdo no. q non requiritur q mandator sit pñs tpe, quo delictum committitur. Et hoc intellige ex sequentibus.

1 *Solutio facta ab vno ex pluribus eximentibus, an liberet alias.*
Actio de qua hic datur quanti ea res est ab actore æstimata, & istud totū est pœna.
2 *Aestimatio rei hic fit per iuramentum in litem.*

§. In eum. Hæc actio, quæ datur ad pænam, est quanti actor in litē iurauerit. h. d. Hic exponitur snīa quorundum verborum edicti, q̄ nō hēmus ad lrām in aliqua parte. Collegi vobis j. eo. super rub. Vides ergo q iuratur in litē. Cōtra. j. de in li. iur. l. in actionib. Sol. Spāle est hic, circa ea q̄ ponuntur in d. l. in actionib Ita dicit gl. hic in fi. Pro decl'one huius §. j. q̄ritur, q d velit dicere tex. dū dicit q ista pœna nō datur ad id, qd est in veritate. sed quāti actor iurauerit, ergo nō dat ad interesse cōiter, vel singulariter, sed quanti actor iurauerit: tunc vltra q̄nt, virū isto iur̄o deducatur id, q d debitor in veritate dēt. Gl. recitat opi. finalr̄ determinat q sic, qa interest creditoris pñes debitores 1 hr̄e. Hoc intellige vt dicā statim. † Tertio q̄rit glo pone q plures fuerint eximētes an vnius solo ꝓsit, vel liberet debitorē: Gl. dicit. q non in eo quod est pæna: sed in quātū ɔtinet veritatē, sic. Ita intellig j. §. prox. & l. fi Istud nō vr̄ verū, qa in §. fi. & in l. fi. dr̄ q vnius solo aliū nō libetat. Præterea si hoc esset verū indistincte, vt vnius solutio liberaret alium, actor nō posset dicere, tu solues mihi aliquid nomine pænæ, quia s̄m hoc detegeret periuriū & turpitudinē suam. Ideo Doct. intelligunt istā taliter, videlicet q ista actio det quanti ea res est ab actore æstimata, & istud totū sit pœna, sicut v. g. in actione furti venit duplum, vel quadruplum eius qd res est, & illud totum sit pœna, & res nihilominus debeatur: ita hic quāti ea res est, hoc est, quāti est ęstimō rei, debetur noīe pœnæ, & nihilominus dētur res, & sic in hac ɔdemnatione hr̄ respectus ad rē, & s̄m eā fiet æstimō, & impō pænæ, non vt ad eam fiat ɔdēnatio, Et s̄m hoc clare apparet, quod vnius solutio nō liberat 3 aliū. Oīa sequētia clara erūt, & sic tenent oēs Doc. † Quæro, qualiter fiat æstimatio rei. Pe. dicit q p veras ꝓbationes. Doc. cōiter tenēt, q p iurm̄ ī litē, p id qd dicit tex. ab actore æstimata. Si. n. veræ ꝓbōnes requirerent, æstimaret nō p actorē, sed p aliū, & hoc ē pp dolū eximētis. Sic est in l. si qñ. C. vñ vi, & j. qd vi, aut clam. l. j. p. I §. hoc īterdicto. Hac ēc apparet ex eo, qd hic dicit de actose calūniatore, q verū īterēē nullo mō posset ꝓbare, nisi eius iur̄o staret.

1 *Articuli contra extraneum eximentem qualiter formentur.*
2 *Actor probat negatiuam, quando est fundamentum suæ intentionis.*
3 *Actor probat quantitatem sui inter esse per iuramentum.*
4 *Eximens captum ad sui defensionem, debet probare, quod ille nō debet, vel non poterat anocari.*

a **§. Docere.** a Iste est no. §. & hr̄ hoc ītendit. Probationes debēt necessario ɔcludere, vt condemnatio sequi

ADDITIO.

a Pom. Docere. Vide Ale. consi. 94 in prin. 4. vol.

Bart. super j. ff. Vet.

sequi possit.h.d.†Not. qa vides quo deat formari articuli. Primo q qs ducebat ad iudicē authorit.ɔpetentis iurisdōnis.s̄.co.l 3.§. si quis ad pedaneū. Itē q p hanc exēptionē factū est, q in iudiciū tpe exēptionis nō venit, vt hic:& sic vides,†q actor probat negatiuam qn est cā suæ intentionis.[a] facit quod no. per Inn.extra,de acens.c.super his.& per Cy.in l.3 de iure emph. Dixi in l.hoc iure.J. de ver.obl. quantitatem†veru eius interesse probat actor p iurm, vt s̄.proxime dixi.†Reus vero ad suā defensionem hēt pbare, q ille non debebat,vel nō poterat in ius vocari,vt s̄.eo.l.j.& 2.

ADDITIO.

a Intētionis. Adde post Ias. Pet.de Anch consi.73.& 157.& an negatiua sit proba ta ex eo,quod contrarium non probatur,vide Bal.in consi.163.lib.3.

§. Hoc iudicium. Opp.J.de eo per quē factū erit.l.1.§.si plures. Sol.gl.& bn̄, q illa actio ꝓsequitur merū interesse:hic merā pœnā ex parte vtriusque. Itē op. ē si non intersit,cōpetit ista actio,vt s̄.e.l.j.§.j Sol. Aliud in hrde,aliud in defuncto. Rōnem ponit gl.& bene,quam vide.

LEX VI.

Is qui. Materiam huius legis tangit gl.in l.nec vllam. §.pe.J.de pet.hær.& l si quis ab alio.§.1.J de re iud. Plenissime dixi in l.quoties.s̄.si fam.furt.fecisse dicatur.

Qui satisdare cogantur.[a] *Rubrica.*

¶ Continuationem dixi s̄.prox.rub Quero,quid differt hæc rub. ab illa.s.in ius voc.vt ean Dicit glo. q hic loquitur generaliter de qualibet stipulatione prætoris, ibi de stipulatione de iudicio sisti tm̄. Hoc nō placet,quia habemus titulū gn̄alem.J.de præt.stipu. Vel dicit gl.hic de personis,quæ debēt satisdare: ibi de satisdatione. Certe imo etiam ibi principaliter de personis dicit. Tu dic,vt colligitur ex continuatione,quam dedi.s̄.in.j.super rub.

ADDITIO.

a Paris. Qui satisd.cog. An in casu,in quo quis tenetur satisdare,si sit euidentissime idoneus,releuetur ab onere satisdandi?vide Bar.& Ale.in a l.d.l.quicūque.C. de fun.patri.li.11.faciunt q̄ scripsi in l.sciendū in prin.inf.eo.& vide Are.in l.si qs stipulatus in §.1.de ver.ob.vbi et ponit quid si aliquis esset non soluendo facultatib.tn̄ soleret esse obseruator fidei,& promissorum,an esset idoneus,vt p eum.

LEX PRIMA.

1 *Promittens satisfacere,non potest fideiuss.rem dare,sed debet soluere.*
2 *Promittens sat sdare,pot.st dare pignora.*

Satisdatio. Opp J.quib. mod. pig.vel.hyp solui.l.item liberatur. §.j. vbi satisfactio comprehendit et satisdationē. Solu. dicit Gul. fatetor quod satisfactio pt accipi,vt genus. Comprehendit.n.illud,per quod impletur desiderium alterius, vt hic & d.l. item liberatur §.j.J.de pig.ac.l si rem.§.oēs. Potest etiam accipi pro specie,& tunc dicatur etiam satisfacere quando perfecte absoluitur. Et ita in dubio i ɔtib.debet intelligi. Vnde si pmisi me 1 tibi satisfacere,debeo soluere integre,aliter quam dando fideiussorem,vt C.de const.pec.auth si quando.& J.de ɔst. pecu.l. promissor.facit J.si cer.pet.l.fi.& ibi dixi.† Venio ad gl. op. q possint 2 dari pignora,vt J. de col.bo.l.j.§ iubet Gl.dicit fatetor q possunt dari pignora,si vult,non tamen tenetur,sed sufficit quod det fideiussores,[a] vt hic,& l.prætoriæ.J.de præto.stipu. Idem no.in d.l.prætoriæ.& in Auth.de exhib.reis §.suscepto. Cōtrarium no.s̄.quod possunt dari pignora,vt in authē.offeratur.C.de lit.contest.& l.in eo.la j.§ de reg.iur. Tamen gl.ista,& similes sunt veræ, per § hic alleg.in gl.& J quo.leg.l.si legatarius de ver.sig.l.habere.§.j. Præterea,plus cautum est dare pignora quam fideiussores, vt l. plus cautionis.J.de reg. iu. ergo,& c.qa qui plus facit, vtique cautum facit,vt l.eum furti.inf.de in li.iur dixi plene in d.l. prætoriæ.J.de præt.stip. Op.C.de dig.l.quoties,& de prox.sacro.scri.l.in sacris.la 3.C.de epi.& cler.l.eum clericis. Sol.gl.fallit ibi in casibus illis, in quibus datio fideiussoris remittitur. Intellige tamen,q ipse debet promittere nuda cautione.& obligare bona sua,non dico tradere,vt l.filio.J.vt leg.no.ca. Oppo. Inst.de satisda.§.sed hodie. C.de b epi.& cle.auth generaliter. Sol.ibi committitur iuratoriæ[b] cautioni, quia fideiussores dare non potest.ita dicit glo. Ex his habes quod dicitur in rubro,quod quidam satisdant, quidam promittunt per iuramentum,quidam nuda cautione.

ADDITIONES.

a Fideiussores. Adde post Ale.Io.And.q qui tenetur dare fideiussores,vel pignora debeat præsentialiter facere,& illos,vel illa secum habere. Ro consi. 163. An āt stante statuto,q inter affines fiat compromissum recepta securitate,intelligantur fideiussores,vel pignora? Vide Bal.consi.155 dic.5. idoneo vero cautio q̄ dicatur vide Old.con.18.ubi ponit intellectū l.quicunque.de omni agro deser.

b Ruet. Iuratoriæ cautioni. Limita 14.modis,vt hic per Ias.

LEX IX.

1 *Fideiussor idoneus non est,qui est de loco forti,& custodia ad eum spectat.*
2 *Notarius valde cauillosus,vel alias rixosus,vel potens,non est idoneus fideiussor.*

Fideiussor. Iste est bonus casus. Quæro,qualiter intelligatur ɔueniendi facultas. Dicit glo. ratione loci,quia sit de quodam castro forti,in quo nō potest intrare nuncius,vel rōne priuilegij,vt si clericus vel scholaris,vide glo. istam & no.Gul.de Cug.istud quod hic dr̄,de loco munitissimo & forti intelligit nō supposito iurisdictioni illius iudicis,alias secus. Ita dicit ipse. Veritas est,prout iacet Si aliquis†est de loco munitissi- 1 mo,& custodia spectat ad eum,ita quod familia non posset ire ad faciendum executionē,non est idoneus fideiussor,vt J.de ali.iud. 2 mutā.cā facta.l.j in fi.cum l.seq. Et idē si esset†vnus notarius mul a tū cauillosus,vel alias rixosus homo,vel potens,[a] vt d.l.j.in fi de alie.iud.mu.cau.fac.& l si qs stipulatus sit Stichū.§.j.de ver.ob.facit J.de in diē addicto.l. cū q.§.fi.& ita de ɔsuetudine obseruatur.

ADDITIO.

a Vel potens. Adde quod idem si bona eius possideri non possent sine magna difficultate,vt vult Bal.consi.8.

§. Si quis. Quatuor mod.legit in glo. s̄m primā lec.h.d.Si dat fideiussor de iudicio sisti,ei.q in iudicio non pt esse,non valet datio.h.d. Et hoc pront est in litera,si quis his.& ista lec.est clara. Alij habent in litera,si quis ex his.& s̄m hanc le. gitur alio modo,& breuiter hoc intendit. Qn̄ quis dat fideiussorē eum.q in iudicio esse non potest,nō valet datio.h.d. Et ista litera est vera simpliciter in seruo,qui ɔueniri non potest aliquo modo Item non pt fideiubere,vt l.3.§ sed si filius.J.de pec.& l.3.J.de fideius.l.seruus inscio.eo titu. In alijs aūt,qui possunt obligari,licet non possint conueniri simpliciter, valet datio vt ipsi obligentur, non aūt vt per ipsum dationē reus,qui tenebatur dare fideiussorē, sit liberatus,vt l.j in fi.s̄.si quis in ius voc.non ierit,& quod ibi no. & ibi dixi tibi. Tn̄ ista le non bene conuenit literæ,q̄ dicit, si quis ex his,qui agere non potuerunt. Deberet dicere,si quis ex ijs, qui conueniri non potuerunt. Secundum tertiam lecturam.h.d.Si ille,qui agere non pōt,dedit fideiussorem de lite prosequenda, nō valet datio h.d Ista procedit plane,tene menti eam. Secundum quam lecturam.h d.Si ille,q non potest cōueniri, dedit fideiussorem de iudicio sisti, non valet. & ista est vera ēt in se,tamen non congruit literæ,quæ dicit,si quis ex his qui agere non potuerunt, expone agere i.in iudicio esse. Quæri glo.quia si agere non poterant ex defectu iuris,quia non habebant actionem vel ex defectu personæ. Dic vt in gl.& bene.tene menti istum §.quia habet,quatuor casus valde notabiles.

1 *Statutum quod qualiscunque fuerit sententia arbitri,mandetur executioni intelligitur de sententia lata a persona,quæ sit vel esse possit arbiter.*
2 *Statutum quod instrumentum confessionatum mandetur executioni.intelligitur si instrumentum subsistat.*

§. Prætor. A personis cōiunctis hic nominatis,qualiscunque fideiussor accipitur.h.d.quod not. & tene menti. Et quod dicit,fideiussor intellige quo ad facultates. Dicit gl. no. ergo oportet quod sit talis,qui possit esse fideiussor. Nam hic fuit coniuncta persona,quæ potest dare quemcunque fideiussorem etiam extraneum,seu non idoneum quo ad facultates, nisi 1 sit furiosus,vel infans. Et sic facit†ad q.dicit hic statutum,quod qualiscunque fuerit sententia arbitri, mandetur executioni, nec a aliquid possit opponi.[a] Certe hoc debet intelligi,dū tamen sit lab ta a persona,[b] quæ sit arbiter,& esse possit. Facit ad hoc de re iud. l.4.§.condemnatum. & dummodo actus a persona habili sit fa- 2 ctus.†Item facit,statutum dicit,quod contra instrumentum confessionatum non possit opponi aliqua exceptio,sed statim mādetur executioni. Quod debet intelligi,dummodo istud instrumenc tum subsistat.[c] Ad quod facit l.duius.J.de testam.mili.

ADDITIONES.

a Pom. Possit opponi. Vide Raph. Cum.consi.94.Barb.consi.50.vol.1.& consi.60. vol.5.& consi.7.consi.62.eo.vol.

b Paris. Sit lata a persona. Vide Com.consi.44.

c Subsistat. Adde post Ale.& Iac.Bal.consi.494.lib.1.late Rom.consi.14.& consi.383. Et vide quæ latius posui in d.§.condemnatum.

1 *Fideiussor de iudicio sisti est proprie fideiussor.*
2 *Principalis licet teneatur sistere i iudicio,& fideiussor teneatur se facturū & curaturum quod sistet,& sic aliud videatur promittere,tamen fideiussio non impedit.*
3 *Fideiussor in criminalibus tenetur in quātitatē taxanda per iudicem,& in ea contra fideiussorem ex officio inquirere.*
4 *Iudicio sisti qui promittit,non cogitur promittere certam pœnā,nisi aliter consuetudo se haberet. Item nisi res,super qua satisdatur,sit æstimabilis Item nisi ex causa.*
5 *Fideiussorē conueniēs debet de veritate debiti probare,sicut si ageret contra principalem*

§. In fideiussorem. Modo intramus materiam quæ multum est subtilis,& optima. hoc dicit. Fideiussor de iudicio sisti tenetur ad verum interesse nisi in certam quantitatem intercessit,& hoc etiā si actio 1 sit pœnalis. hoc dicit cum l.seq. Dr̄ hic in fideiussorem.† Contra, qui promittit alium in iudicio sisti,nō est fideiussor, vt no. s̄.ea l. §.j.in glo.si.ergo male hic loquitur. Gl.ibi dicit,quod improprie ponitur,Gul.& alij dicunt quod imo proprie,quia principalis ēt debet se obligare de iudicio sisti:nam tenet fideiussor accessorie, qa principalis obligatus erat sistere iudicio, cui obligationi fideiussor accessit. Quod apparet, qa si in iudicio sistere non tenetur 2 non valeret fideiussio,vt s̄.eo.l.j.Est†tn̄ sciendū, quod qn̄ principalis

palis tenetur sistere in iudicio, & fideiussor tenet se facturũ, & curaturũ qđ ille sistat, vt l. quoties quis. J. de verb. ob. & licet prima facie videat, quod ad aliud teneat principalis, id aliud fideiussor, tñ hoc fideiussionẽ non impedit, vt J. de duob. reis. l. nemo est qui nesciat & de fideiuss. l. si quis pro eo, in prin. Quæro quid vult dicere tex. cum quærit, vtrũ veritatẽ ꝯtineat, an quãtitatẽ. Gl. exponit. i. vtrũ ꝯtineat, verũ & cõe interesse, an in quantũ æstimauerit iudex. Ita dicit gl. Sed ad istã op. quod debeat taxari quantitas per iudicem, vt l. 4. J. de cust. reo. Sol. dicit gl. ibi in criminalibus, hic in
3 ciuilibus, & bene dicit. Aduerte ergo, † quod in criminalibus fideiussor tenetur in quantitate taxanda per iudicem. Itẽ in illis cõtra
a fideiussorem a pōt iudex inquirere ex officio suo, vt d. l. 4. Facit ẽt C. de bo. vac. l. fi. In ciuilibus oportet, quod pars actionẽ ꝓponat ꝯ fideiussorẽ, ut hic. Secundo modo legit hic tex. per alios, vt quærat, vtrũ ista actio contineat veritatẽ, an vero quãtitatẽ exprimendã in stipulatione. q. d. vtrũ in stipulatione debeat exprimi certa quãtitas? Et videtur quod non. Ita legebat Ric. Mal. fm hanc lecturã
4 non esset aliqua dubitatio, quia ponit gl. † quod ille qui promittit se iudicio sisti, non cogit promittere certam pœnam, quod gl. hic tenet, & in l. fi. J. de pro. stip. Vide gl. & no. qđ intellige verum, nisi aliter se habeat consuetudo, vt l. quod si nolit. §. quia assidua, de ædi. edi. & facit l. 4. de cust. reo. ibi, ac ne ꝯsuetudo, &c. vel nisi esset res, super qua satisdaṫ, q̃ sit æstimabilis, ut l. procurator ad exhi. §. fi. & l. quod. n. §. Iulianus. J. rem rat. habe. Vel nisi ex causa. vt no. in l. 3. in fi. J. de ali. iu. mu. cau. fac. & in l. 3. §. q̃uis. J. si cui plus quã per l. Fal. & dixi plenius in l. fi. de præt. stip. Tertio modo pōt intelligi, & notabilius, ut quæramus, vtrũ cõtineat veritatẽ, hoc est, id, quod in veritate debetur ad quantitatẽ ꝓpetitam, nõ inspecto an
5 debeaṫ, vel nõ. Et videtur quod ꝯtinet ueritatẽ. Ex hoc no. † quod q agit ꝯ fideiussorẽ, debet de ueritate debiti probare, sicut qñ agit ꝯ principalẽ, nõ sufficit probare, quod tñ petebaṫ. Contrariũ huius vr̃ inuenire gl. super uerbo, ueritatẽ, in fi. uide eam. Sed certe fateor, qđ interesse principaliter petebat. ut gl. dicit, nõ tñ ꝓbaṫ ex eo solo quod petebaṫ. Quod ꝓbo p l. cũ quærebaṫ, J. iudi. solui. Nã si stipulatio ꝯmissa est ex una clausula, non pōt cõmitti ex alia, ut ibi patet. Sed si hoc esset uerũ, esset possibile quod una clausula ꝯtineret plusquam alia nec ex ꝯmissione facta ex vna causa tolleretur alia. Cõtra hoc facit J. de eo p quẽ, fac. erit. l. fi. §. fin. ubi in tñ interesse, in qnantũ petiṫ. Sol. Illud uerum si totũ, qđ petebaṫ debebaṫ Sed ꝯ hoc facit s. ti. j. l. pe. §. 1. Sol. ibi loquiṫ ĩ pęna illius edicti, q̃ est mera pęna, iõ inspicit illud quod petebaṫ, licet p calumniam. Hic uero est interesse, ut hic patet. Præterea, qđ hoc uerũ sit apparet, q. si principalis reus fuisset ꝯtumax, nõ puenisset ad ſm decretũ, nisi probeṫ ueritas debiti, ut l. fi. de bo. auth. iud. pos. Ergo multo minus ꝯtra fideiussorẽ. Et hoc ẽt tenet Pet. quod puto uerum.

ADDITIO.

a Fideiussorem. Adde post Iac. dum ampliando regulam dicit, quod fideiussor de iudicio sisti, tenetur perempta instantia, quod fideiussor, qui promisit pro actore pro expensis causæ, non tenetur instantia perempta, ut uoluit Bald. consi. 27. lib. 2. An autem sit necesse offerre libellum fideiussori, qui promisit reum sistere sub pœna, vide Io. And. ad Spec. in tit. de fideiuss. §. sequitur. in prin. Et an si defensor satisdederit pro Titio, & Titius moriatur, ante litem conte. teneatur persistere, uide Ioan. And. quod sic in rub. de defen. in addi. ad Spe. & in quantum Ia. etiã tenet quod promittens præsentare te ties quoties, teneatur etiam post sententiã ad. de quod si bis præsentauerit iudici, quod erit liberatus secundum Aug. quem sequitur Roma consi. 15.

LEX XXIII.

1 *Fideiussor de iudicio sisti, non tenetur de eo, quod creuit per infitiationem.*
2 *An teneatur in eo quod creuit per iuramentum in litem.*
3 *Fideiussor de iudicio sisti tenetur vsque ad sententiam, si actor litẽ ꝓsequatur, si tradat usque ad duos menses.*
4 *Fideiussor de iudicio sisti, tenetur certi condictione.*

Siue. Summaui cum. § præced. Quæro exemplũ đ duplo, & quadruplo, dic ut in glo. † Quæro, quid si ab initio erat simplũ, & postea creuit p infitiationem? R. fi. quod non teneṫ fideiussor, vt in gl. Nõ ob. l. si qs ꝓ eo. §. si nummos. J. de fideiuss. qa ibi
a creuit obligatio ex nã rei, non ex delicto ꝑsonæ. Quærit gl. a quid
b si actio creuit p iurm in litẽ. Dicit gl. quod non teneṫ, ut l. fi. J. de fideiu. Hic aduerte, fideiussor de iudicio sisti, non tenetur nisi vsq; ad sẽtentiam, vt J. dicam in seq. q. Vnde si esset iuratum in litem & sententia lata, sine dubio non tenetur in aliquo. Sed si esset iu-
c ratum, & sententia non esset lata, tunc procederet glo. c Intellige eam veram in fideiussore rem rat. hab. de iudicio sisti, & iudicatũ solui, ex duab. clausulis. s. de dolo, & restituẽdo. Sed si ex clausula, quod verbum sonat, tunc illa videtur habere limitatam quantitatem. s. quantũ fuerit iudicatũ, vt J. iud. sol. l. iudicatũ, & ideo tunc fideiussor videtur teneri in tantũ, in quantũ venit sententia diffinitiua. Hoc tñ examina, vt l. j. J. de i litẽ iu. l. ult. q. vbi est tex & ibi
3 dixi. † Quæro, qñ fideiussor promittit de iudicio sisti. vsq; ad quod tps teneatur. gl. in fi. l. prece. dicit super uerbo, promiserit, quod vr̃ promittere usque ad sententiam, quam no. uide glos. Aduerte, si actor litẽ prosequtur, verum est, quod fideiussor tenetur vsq; ad sẽtentiã, ut l. Græce § post litem. J. de fideiu. & non postea. Sed si actor litem non ꝓsequitur, sed tardat, tunc tenetur vsque ad duos menses, & habet locum distinctio l. pen. C. de fideiu. & ibi per l. ocl. glo. examinat Instit. de satisd. §. sed hodie. Dixi clarius in d.
3 §. & post litem, † Vltimo quæro, quæ sit ista actio, quæ daṫ in fideiussorem glo. dicit. quod est actio in factum, & certi condictio. Bñ certi condictio est, vt habuisti no. in l. fi. s. si quis in ius voc. nõ ie. Prætor. n. bene induxit, quod quis teneaṫ satisdare de iudicio sisti Ex satisdatione autem nõ induxit ipse actionem, sed remanet ius vse, cuius vigore quæritur certi condictio, vt Inst. de verb. obli. in
4 prin. † Quæro, vtrum ista actio, quæ datur contra fideiussorẽ, habeat executionem paratã, an requiratur nouus libellus, & nouũ iudicium super ea? Vide Gul. de Cu. hic, ego multum plene dixi in l. j. in prin. versi. quæro vtrum. J. de iud. sol. dic ut ibi.

ADDITIONES.

a Quærit gl. uide Rom. con. 207. ad fi.
b Creuit. Adde quod ponit Io. And. in rub. de fideiuss. & in quantum d. Iaf. ponit, accusatus de vulnere si sequatur mors, debeat fieri nouus processus? Vide Bald. consil. 73. 5. lib.
c Poma. Procederet gl. Adde Ale. in f. de in lit. iur.

LEX XXIIII.

1 *Pactum appositum in instrumento, quod reus possit personaliter capi, non transit ad hæredem.*
2 *Fideiussor de iudicio sisti, an teneatur, si reus ante diem exhibitionis decessit & sic certum sit ipsum exhiberi non posse.*
3 *Promissor Stichi, si ñ dares ꝓmisit decẽ mortuo Sticho, an dẽat dare decẽ.*

a Si decesserit, a Si reus decesserit ciuiliter, vel naturaliter ante moram, fideiussor de iudicio sisti liberatur, secus si post morã. h. d. Primo loquitur, quando reus decessit ante moram, & nullum factum est præceptum. Secũdo, qñ decessit post præceptũ ante moram. Quarto, qñ decessit post moram. Secũda ibi, quod si ignorans. Tertia ibi, vel post decretũ. Quarta ibi, sinautem. Op. si quis cau. l. si eum. §. homo. Sol. ibi decessit culpa promissoris, hic sine culpa. Ita dicit gl. Op. obligationes transeunt ad hæredes, vt l. pro hæreditariis. C. de hær. act. Itẽ decreto iudicis, vt l. cũ quasi. in prin. J. de fideicom. li. Ergo. videtur, quod fideiussor teneatur exhibere hęredem. Soluit glo. quod decretum transfertur, ut prosit hæredi, non noceat. Aliter dicit J q̃ sen. sine appel. rescin. l. pen. Tu q̃noq; ad propositum dic secundum Doc. quod hic erat promissum factũ cohærẽs personæ defuncti. s. ipsum sistere in iudicio, merito non transit ad hæredem l. vnica.
r §. ne autem. C. de ca. to. Et sic per † hanc legem potest dici, bqđ si
b reus ꝯuenit instrumẽto, quod ipse possit personaliter capi. posito
c quod pactum valeat, nõ transit ad hæredem. c gl. hic format duas
2 qõnes, ponẽ † quod reus decessit ante diem exhibitionis, cum certum erat ipsum exhiberi non posse, an fideiussor teneaṫ? gl. rñ. & eius respõsio habet diuersum intellectum, iõ videamus. eã Dicit. n. quod dies debet expectari, & hoc præualet, sed est dubiũ utrũ debeat expectari, vt sic per mortem interim contingentem, reus ꝑfecte liberetur, an vero debeat expectari, hoc est differri, vt adue
d niente die possit agi? Veritas est d ista, si quidẽ in stipulatione non erat adiecta pœna, ante diem stipulatio non fuit commissa ad interesse, vt l. insulam. J. de verb. ob. & ideo si reus decedit interim, fideiussor nullo modo tenetur, quia nullo tẽpore fuit obligatus. Si vero fuit apposita pœna, nunc ante diem statum cum fuit certũ ipsum sisti non posse tempore statuto, commissa est stipulatio & pœna, vt l. cum stipulatus sim mihi o Procule. J. de verb. ob. tñ su perest dies. & sic non est in mora, ergo reo decedente fideiussor non tenetur, vt hic. Pęnalis. n. stipulatio non habet effectũ nisi ꝓcedat mora. vt l. lecta. J. si cert. pet. & l. ita stipulatus. J. de verb. ob. Et si dicis, hic præcessit culpa. respondeo, ista culpa nõ erat ordinata ad casum mortis, vt l. non omne. J. de statulibe. & sic purgaṫ per casum mortis, postea superuenientis, vt l. si vehenda. § i. J. ad legem Rhod. de iac. Ita tenent omnes, Iac. de Rau. Pet. Ia. But. & Gul. Materiam tamen istam latius expediui in d. l. cum stipulat⁹
3 sim mihi o Procule. Secũdo quærit gl. † promisisti mihi Stichũ, & si nõ dates, promisisti x. mortuo Sticho, an tenearis ad decem? gl. quod sic, vide gl. Ista gl. reprehenditur per omnes. Nulla enim differentia est inter iudicia & contractus. Sed debet distingui, aut obligatio incępit a præcedenti cõuentione, & tunc re perempta ante morã non committitur obligatio pęnalis, vt l. si homo mortuus. J. de verb. oblig. & ibi no. & in hoc errabat glosista. Aut incępit

ADDITIONES.

a Si decesserit. Adde post Iaf. an appellatione mortis, ueniat ciuilis? Old. cõs. 204. Pet. de Ancha. consil. 347. & in quantum hic dicitur in lec. sua, quod consuluit, quod maritus ita lucretur dotem per ingressum religionis, vxore profitente, sicut decedente per mortem naturalem. ego credo quod lec. sit corrupta, & quod debeat dicere, quod noluit consulere, & si pure lec. sit vera Dic quod contrariũ consuluit Pet. de Anch. consi. 267. inc. pen & contra. vbi plus dicit, quod statutũ non posset disponere, quod altero coniugum ingrediente religionem, superstes lucretur dotem, vel partem. latius uide ibi Old. d. consi.
b Poma. Potest dici. Vide Pan. consi. 90. in 2. vol. & unum uerbum consil. 41. alias 41. in 2. vol. & consi. 80. in 2. diuis. in 2. vol.
c Ad hæredem. Adde in quantum Iaf. transit cum opin. quod stante statuto quod pro debitore possit capi hæres, quod contrarium tenet Ro. consi. 110. vbi consuluit in statuto Flor. dictante quod procurator exigens & eius hæres possit carcerari pro pecunijs exactis, quod hæres minor ann. 25. non poterit carcerari vigore statuti quod esset superfluum, si de iure communi hæres posset capi.
d Rue. Veritas est. Adde quod cum Bar. tenent alij, vt no. Iaf. hic.

cepit a præcedenti cõditione, & tunc re perempta, committitur obligatio, vt l. in illa stipulatione si calendis. §. de verb. obl. Rõ. qa in prima debet committi stipulatio pœnalis ex mora, in secunda ex conditionis euentu, quæ euenit. Vltimo hæc lex facit ad q̃stionem, vtrum reo bannito liberetur fideiussor de iudicio sisti dicã j. l. prox. quæ continuatur cum ista.

L E X V.

1 *Fideiussor condemnati in certã quantitate nõ liberatur reo mortuo, vel deportato, & est vera lectu.*

2 *Fideiussor de iudicio sisti, an liberetur bannito, vel deportato reo.*

Cautela Doctoris qui promisit præsentare scholarem, qui postea aufugit, Doctor facit eum banniri ex alia causa, an fuerit bona.

Si vero pro. Ista lex fm gl. dicit idẽ, quod dictum est ĩ præced. fm alios hñ. h.d. Fideiussor quantitatis nõ liberatur, reo ciuiliter, vel naturaliter mortuo. h.d. Opp. q fideiubet pro reo qui non potest esse in iudicio, non tenetur, vt s. eo. l. 2. §. 1. sed deportatus non pt esse in iudicio, ergo qui fideiussit pro condemnato & deportato, non tenetur. Hic dr ꝯrium, quare male. Huius timore quidã hñt hic literam negatiuam, si vero ꝑ non ꝯdẽnato, & tunc nihil est ꝯtra. Dicas ergo, quod non erat cõdẽnatus tpe fideiussionis, sed fuit cõdẽnatus postea, post moram fideiussoris. Alij hñt literam affirmatiuã, & tũc timore ꝯrij debet exponi, si vero pro ꝯdemnato, i. cõdemnando, vel ꝯdẽnato nunc, non autem tpe fideiussionis. Scdm hoc istud principiũ loqtur in fideiussore de iudicio sisti, & dicit idẽ p omnia, q̃ dictũ est ĩ pced. lege, quod non placet Doc. nostris, q. per hanc l. nihil adderetur. Itẽ quia ponitur hic dictio, vero, q̃ est aduersatiua, fm hoc non aduersaretur, sed diceret idem: ideo legunt † ipsi alio mõ, quod hic loqtur in eo q fideiussit pro condemnato in aliqua quantitate pecuniæ, de illa q̃titate præstanda, talis fideiussor nõ liberat reo mortuo vel deportato, etiam ante morã, vt l. j. C. de fideiu. & l. si sine hrde, in prin. j. de adm. tu. & l. vlt. j. de duob. re. & l. Stichũ aut Pãphilum. § ita mersi. i ver. sine herede. j. de sol. Et hic est casus huius literæ, & sic bene aduersatur ad præcedẽtia Rõ, quia fideiussor d' iudicio sisti reo mortuo, vel deportato, nõ pt implere illud quod promisit, cum in iudicio esse non possit, sed fideiussor quãtitatis ẽt reo mortuo, vel deportato, pt soluere quãtitatẽ. † Vltimo scias[a] q per istam l. quidam Doctor Bonon fecit talem cautelam: promisit n. pro quodam scholari de præsentando eum iudici: scholaris aufugerat, [b]ille Doctor fecit illũ scholarem banniri ex alia cã, postea cum iudex præcepit sibi vt scholarẽ sib. exhiberet, dixit, Dñe, sum liberatus, quia fideiussor d' iudicio sisti liberatur, si reus perdit ciuitatẽ. Per illas leges bñ Gul. sic per trãsit recitãdo illud Ia. de Are. hoc tãgit in l. inter eos. § fi. j. de fideiu. & ibi hoc dixi. Dico nunc, quod si proponimus thema prout iacet, quod ad presentationẽ Doctoris, scholaris fuerit bãnitus, tunc certũ est, quod nõ liberat, p id quod dixi s. l. prox. in primo ꝯrio, quia si mors cõtingit culpa fideiussoris, tenet fideiussor. Si vero ponamus culpã fideiussoris abesse, tunc cũ reus est bannitus tm, & bona non sunt publicata, dico quod fideiussor tenetur. pt. n. venire reus, & purgare contumaciam suã, & sistere ĩ iudicio, ut l. j. j. de req. reis. Qd secus e' in deportato, qui amittit omnia, q̃ iuris ciuilis sunt. Et idẽ dicerẽ in deportato, si esset talis cã, in qua ẽt post deportationem possit sistere in iudicio, tũc fideiussor remaneret obligatus, arg. j. de pub. iud. l. is qui reus. & ibi no. Si vero bona essent publicata, [c]& fiscus acceptauerit illa bona, tunc si fideiussor promiserat fisco de iudicio sisti, & ad fisci utilitatem, fideiussor liberatur, quia creditor succedit d bitori, vt l. generaliter. & l. Vrani⁹. j. d fideiu. Sed si fiscus illa non acceptaret, quia nõ erat soluendo, ut l. j. §. an bona. de iure fi' vel promiserat de iudicio sisti priuato, tũc non liberatur[d] fideiussor, ut l. si debitori deportato. vbi pleni⁹ loquar. j. de fideiu. & C. de fideiu. l. j. & hac l. secundum lect. quam tenui.

A D D I T I O N E S.

a Vltimo scias. Vide Raph. Com. consi. 32. alias 15. & Cep. consi. 35. Ruc. Vltimo scias. Adde quod de isto dicto Bar. meminit Fel. in c. fi. circa fi. extra de test. & late discutit dom. Ias. hic.

b Aufugerat. Adde post Ale. & Ias. quid si aliquis promisit reum præsentare certa die, & iudex iterum eum faciat carceri tradi, & aufugiat, an fideiussor erit liberatus, vel quid si iterum banniatur a iudice, Io. And. in add. ad Spe. in ti. de accusa. in 5 par. 9. sequitur. in versi quæritur.

c Parif. Si vero bona. vide Com. consi. 62. inci. inculpatus, quod contra præceptum. in 2. dub.

d Non liberatur. Ad istum tex. in l. si seruus plurium. §. si quis autem. 3. no. inf. de leg. 1 post Bar. & alios, vide etiam Ale. hic, & Bar. in l. capitis. inf. de fideius.

1 *Notoria non indigent probatione.*

2 *Diuitem aliquem qui dicit, illud probet. in num. 6.*

3 *Potestas, qui detinet volentem idoneo satisdare, tenetur iniuriarum actione.*

4 *Notorium dicitur quod est omnibus notum: manifestum, quod multis, non omnibus, est notum.*

Notoria non dicuntur, ea, quæ sunt facti transeuntis, sed permanentis.

5 *Idoneus quilibet præsumitur, præter quam ad facultates.*

7 *Paupertas quando est causa intentionis alicuius, debet ab eo probari.*

Paupertas qualiter probatur.

§ Qui pro rei qualitate. [a] Qui recusat accipere fideiussorẽ idoneum, iniuriarũ actione tene. h.d. No. † quod notoria nõ ĩdigẽt probatione. Secundo no. quod ei, qui dicit aliquẽ diuitẽ, incũbit onus probandi. [b]† Tertio no. [c]quod ducere in ius eũ, qui vult dare fideiussorẽ idoneũ, est iniuria: sic rectores tenent iniuriarũ, q in carcerib. tenẽt volentẽ cauere idonee. † Opp. ad primũ de l. ciues. C. de app. Sol. ibi de manifesto, hic de notorio. Est aũt dña, † quia notoriũ [d]est id, quod oĩbus notũ est: manifestũ est illud, quod est notũ multis, nõ oĩbus. Ita dicit. Spe. in ti. de no. cri. §. iam de notorio. & §. j. Ia. But. dicebat quasi idẽ, dabat tñ talem doctrinã, quod ea, quæ sunt facti transeuntis, raro trãseunt in notoriũ, ut vox præconis, quæ paucis innotescit: sed ea q̃ sunt facti manentis, possunt transire in notoriũ, vt puta edictum ꝓpositum in albo, vt ꝓbat in auth. qui semel. C. quomodo & qñ iu. & ibi vide q̃ dixi: tñ si ꝯtingeret quod illud, quod est facti transeũtis, esset notũ oĩbus, dicetur notoriũ vt euenit de morte muirotũ, quæ vr per maiorẽ partẽ hominũ ciuitatis, de hoc per gl. extra, de coha. cle. & mulier. c. vestra. Ad fm op. & modo sumus in gl. 2. & vr quod quilibet præsumatur idoneus, vt j. de leg. 2. l. cũ qdã Ia 2. Sol. gl. trib. mod. Primo quod hic erat aliqua præsumptio ꝯ fideiussorẽ. Sola. n. negatio partis non sufficit, vt in ꝯrio. Vel dic quantu ad hoc: ut detur actio iniuriarũ quo ad aduersãtũ, ibi quo ad alia. Tertia so. & illa est vera, & ponitur in fi. gl. qlibet † præsumitũ idoneus quo ad alia, non quo ad facultates, vt hic: tene menti. † Quæro ergo, cui incũbat onus probandi, vel ei qui dicit quod sit diues, vel ei qui dt eũ esse pauperem: Gl. no. loquitur hic, si diuitiæ sunt causa intentionis alicuius, ille debet se probare diuitẽ. Si paupertas esset causa intentionis alicuius, ille debet probare se pauperem. [g]Vide gl. & si gna. Alia gl. quæ est j. de prob. l. 2. vr simplr dicere, quod ille q negat aliquẽ idoneũ, debet probare: sed ista dicit uerum: illa itelligatur fm determinationẽ huius. † Sed quero, qualiter probabit paupertas, cum sit mere negatiua. & quia nõ est aliud dicere, nisi nõ habere: alibi dr, quod sufficit ꝓbari per famam, ut no. in l. vbi. C. de iu do. Alibi dicitur, quod debet probari vere, ut C. vnde vir, & vx. auth. præterea. in gl. & quod no. Insti. de excu. tuto. §. item ꝓpter paupertatẽ. & j. de excu. tut. l. paupertas. & ibi per Ia. de Are. Modum autem probandi potes sumere ex eo quod no. in l. cum de indebito. j. de probat. Dixi plene in l. si constante. j. sol. mat.

A D D I T I O N E S.

a Qui pro rei qualitate. Adde simile quod habetur in c. legabatur. de malo. & obe ubi fit iniuria compellere quem ad faciendum instrumentum obligationis, corã quo non tenetur. Et uide Lud. Ro. in consi. 163. Cui incumbat onus ꝓbandi egestatem, vide omnino. And. Barb.

b Poma. Onus probandi. Vide Rom. sing. 141. incipit, vnus vult fideiuss.

c Parif. Tertio no. Vide consi. 137. post prin. quod quomodocunque indebite capiatur est iniuria.

d Raer. Quia notorium. Adde de notorio plene per. Fab. in proœ. Insti. & p Bar. l. scriptus. inf. de relig. & sumpt. fun. per D. Abb. copiose i c. vestra. col. 4. ver. sed pro notitia. extra, de coha. clerici. & mul.

e Poma. Ea. quæ sunt. Vide Card. consi. 56. 2. dub.

f Parif. Sol. gl. trib. mod. Quo ad facultates in contrarium faciunt quæ habes in l. si defunctus. C. arb. tut. l u pro ista glos. unde etiam Ale. in consi. 36. uol. 2. Quid autem si aliquis non esset idoneus facultatibus, tamen soleret esse obseruator ꝓmissorum, vide ad Bar. sup. in rub.

g Pauperem. Adde quod pulchre uoluit Ro consi. 163. & ibi quando dicatur notorium, quem non esse soluendo.

L E X VI.

Quoties. Non refert, non fiat, vel male fiat. h.d. Exempla dic vt in gl. Quæro, an debeat distingui, vtrum istam uitiosam satisdationem quis recipit scienter, vel ignorãter. Dic ut in l. j. §. si quis in ius uoc. non ier. dixi in d. l. 3. de fideiuss.

L E X VII.

1 *Fideiussor de iudicio sisti, habens priuilegium fori, si cõueniatur & taceat, sibi præiudicat.*

2 *Fideiussores qui tenetur præstare, tenetur illos personaliter exhibere.*

3 *Fideiussor habens priuilegium fori, debet illi renunciare, alias non admittitur nisi in subsidium.*

Si fideiussor. Qui habet præscriptionẽ fori, nõ est idoneus fideiussor de iudicio sisti, nisi ĩ subsidium. h.d. Op. ex eo, quod contrahit ibi, poterit ibi cõueniri, ut l. omnem. j. de iud. So. Poterit ibi. hoc est in illa ciuitate conueniri, tamẽ hẽt priuilegium fori, ut scholaris & clericus. Ita dicit gl. & vidistis in l. si quis in ius uoc. non ierit. † Quæro, vtrum ista pscriptio præiudicet fideiussori in priuilegio fori. Glo. dicit quod sic, si taceat, secus si reclamaret. Qd no. ad multa. Ad quod facit j. de lib. agno. l. j. §. j. & 2. versi. denunciare. Vltimo ex hac lege habes practicam, qñ exhibentur fideiussores. Nam ille q debet fideiubere, tenetur eum personaliter exhibere, vt l. seruus si hæredi in fi. j. de statu lib. nec habet vltra exprimere si aduersarius non vult eum recipere, tunc debet dicere eum non esse idoneum in facultatib. uel propter priuilegiũ fori, sic est casus hic. Et quo ad facultatẽ, cui incumbat probatio, vidistis s. e. l. si vero. §. 1. Circa priuilegium † fori debet fideiussor, qui producitur dicere, Ego renũcio, & admittitur, vt l. j. §. si q in ius voc. non ier. Si vero de renunciatione aliquid non dicit, repellitur, nisi ex necessitate, vt hic.

1 *Satisdare qui promittit, intelligitur in eadẽ ciuitate, & de hominibus eiusdem ciuitatis.*

2 *Bannitus, seruus, & excommunicatus admittuntur ad defensionem necessariam, secus ad voluntariam.*

§ Si

§. Si necessaria. [a] Fauet ei, q est in necessitate, si ipse s. in cā nō posuit. h. d. Exēpla de voluntaria & necessaria satisdatione pone vt in glo. videbis ī l. pxi. §. tutor. † No. quod qui pmittit satisdare, intelligit b ī eadem ciuitate, ī qua promittit. & de hominibus eiusdē ciuitatis, seu qui ibi sunt idonei. Quod apparet, quia alibi non admittitur. quod tene menti. Et distinctio huius §. est vtilis ad multa. Lex † dicit, quod seruus admittitur ad sui defensionem, vt l. seruos. ī. de accu. & ēt excommunicatus de iure canonico, qđ intellige quādo defensio est necessaria, secus si est voluntaria, vt si veniret ad aliquem actū defendendum sponte, vt extra de excep. c. cum venerabilis. & ibi per Inno. & no. in c. cum inter. eod. tit. dixi in l. cum mulier. ī. sol. mat. & eodem modo facit ad alia multa.

ADDITIONES.

a Paris. Si necessaria. An & quando ista dicatur necessaria satisdatio, vide Fran. cō sil. 81. quo ad regulam quod magis succurratur ei, qui in necessitate positus est, & c. vide Ias. in repe. l. admonendi. de iureiur.

b Ruer. Intelligitur. Et cum Bar. tenent Ang. & omnes mod. vt no. Ale. & Ias. hic. Menoc. Boer. q. 99. in fi. & Roland. a Valle, consi. 58. nu. 18.

1 *Suspectum quatuor faciunt, quæ tamen non requiruntur copulatiue.*
2 *Satisdatio p sequestro cōtinet duo. s. de iudicio sisti, & de re nō barattāda.*
3 *Sequestrum in quibus casibus permittitur.*

§. Si satisdatum. Si psona est suspecta, p̄t res de qua litigat, sequestrari. Itē sequestrum tollit, dato fideiussore, vel lite finita h. d. Quæro, † dr̄ hic si psona est suspecta, q̄ faciāt aliquē suspectū? Gl. dr̄ quatuor, q̄ no. Nō itelligas, qd semp illa quatuor debeant interuenire copulatiue, sed qnq; sufficit vnū, qnq; aliud, s̄m diuersitatē caosarū, ī qb. de suspicione tractat̄, vt patet in l. hic alle in gl. Quæro, dr̄ hic, si hoc indici sederit. dr̄ gl. s. in aīo. Sed nonne eo ipso, qđ dr̄ persona suspecta dēt sibi sedere ī aīo? Rñdeo nō, si forte actor psonā rei aliquo mō approbauerit, vt l. si creditores. ī. de priu. cred. & arg. l. si is a quo. §. fi. vt in poss. leg. Quæro, a dr̄ hic, qđ oblata satisdatione, dr̄ finitū sequestrū, † de qua satisdatione loquat̄? Dicit, duo dēt pmittere, q̄ veniūt in satisdatione, s. de iudicio sisti, & de re non baratāda, vt l. senatusconsulto. §. de offi. præsid. † Quæro in qb. casib. p̄t fieri sequestrū? b Dicit gl. regulariter est phibitā sequestratio, & ī casib. est permissa. Vide gl. hic, & Cy. in l. i. C. de prohi. sequest. Et circa hoc facio multas qōnes in l. interesse puto. ī. de acq. poss. Quæro, hic dr̄, Lite finita finitur sequestrum, quod intellige, vt detur res ei qui vicerit. sed quid si per reum n̄ stat, quominus litigetur, sed actor nō cōparet? Dic vt i l. si oleū. in prin. ī. de dolo. vbi est casus.

ADDITIONES.

a Poma. Quæro. Vide Imo consi. 87. 1. dub.

b Sequestrum. Adde post Ale. & Ias. Petr. de Anch. consi. 149. & ibi vide, an per sequestrum dn̄s rei sequestratæ desinat possidere, & multa in materia dixit Rom. consi. 484. quod pretium domus venditæ debet sequestrari penes emptorem p creditorem venditoris. Et in quantum Ias. tangit qualiter suspicio fugæ probet, vide Rom. consi. 145. & 320. ibi, quid si hinc inde testes sunt pares, quia ali qui dicunt quod est bonæ opinionis apud populum, aliqui quod non.

LEX VIII.

1 *Stipulatio valet, licet dies omittatur & intelligatur de die, quo iudex moderabitur fauendo actori.*
2 *Actori in iudicijs in respicientibus litis ordinationem fauetur.*
3 *Stipulatio necessaria interposita, an valeat propter omissionem diei.*
4 *Contractus pacis (quando partes coguntur ex forma statuti facere pacem) qualiter fiat.*
5 *Instrument: faciendi forma.*

De die. Ista est no. lex & fortis, & hēt principiū multū difficile, & br̄ h. d. In his, q̄ pertinent ad litis ordinationem, a fauemus actori potius quam reo. h. d. Ista lex legit̄ duob. mo. secundū gl. Primo de stipulatione interposita, in qua omista est dies. Secūdo in stipulatione interponēda, in qua partes discordant, vt in appositione diei. Et gl. prosequitur vtrunq; simul. secundum secundā lect. nullum ɔtrariū obstat s̄m primā, sunt ɔ̄ria difficilia, prout loquitur in stipulatione interposita. † Not. quod licet dies omittat̄, valet stipulatio. Secundo no. quod intelligit de die qua iudex moderabit, fauēdo actori. Sed ad istud op. qđ imo sit facienda interpretatio p reo, vt ī. de verb. ob. l. quicquid astringendæ. Soluit gl. trib. mod. Sol prima & tertia, respiciūt primam lec. secunda respicit secūdā. Dico ergo, qđ spāle est in iudicijs, vt verba interpretent̄ p actore, vt hic: ibi in ɔ̄ctibus. Ista vera, qa loquit̄ de his quæ respiciunt litis ordinationē. In his, q̄ respiciunt decisionem, fauetur reo, vt ī. de reg. iur. l. fauorabiliores. & ī. de actio. & obl. l. Arrianus. & per Dy. in c. cum sint partium. de reg. iu. li. 6. Et istud quod fauet̄ actori, intellige si prosequatur, & instat: alias staueretur tēpus arbitrio iudicis, vt l. properandū §. si quidem. C. de iudi. & de inge. & ma. l. diffamari. C. qui accu. non pos. l. ea. ī. de accu. l. Titia, & quod ibi dixi. Et de hoc, p quo sit iterpretatio facienda in iudicijs, plene in l. inter stipulantem. §. si Stichum. ī. de ver. ob. Secundo soluit gl. quod in ɔ̄rio loquitur in stipulatione iam interposita: hic in interponenda. Et hæc est al. a lectura a p̄cedēti, vt videtis. Tertio soluit redeundo ad primam lectu. & distinguit tres casus, quæ distinctio nō placet. Dicit n. aut quilibet agebat de certa die, & hr̄ pro expressa, vt l. cū quid. ī. si cert. pet. Istud membrū nō facit ad ppositum. Præterea l. cum quid, loquit̄ b in obligationibus, quæ re, non verbis ɔ̄hiuntur, vt ibi dixi. Aut per neutrū agebat̄ de die ponēda, & tūc hēt locum, quod dr̄ hic. Illud est verum, sed per hoc nō remanet solutū ɔ̄rium. Aut alter tm̄ hoc agebat, & tūc loqtur l. qcquid. hoc non est verum, qa si alter tm̄ aliqd agit, hoc non inspicitur: quia perinde est, ac si nihil ageretur. l. si rependit. C. de cond. ob. cau. & iō tene primam sol. vide istā gl. Secūdo opp. de l. ita stipulatus. ī. de verb. ob. illa l. obstat in duob⁹. Primo, quia ibi dicit stipulationē vitiari, propter omissionē diei hic secus. Secūdo, quia ibi dr̄, quod si dies omittitur, nō est in potestate actoris vel iudicis. sed tunc committit̄ stipulatio, cum certū erit sisti non posse. gl. ponit duas sol. vna respicit ɔ̄riom, prout obstat primo modo, alia prout obstat secūdo modo, & sic qlibet est vera. Dic ergo quod si dies omittitur per errorē qa agebatur inter partes de die interponēda, sed per errorē fuit omissa, cū venerit ad actū stipulationis, & vitiatur stipulatio, vt l. ɔ̄ria: hic fuit omissa dies nō per errorē, imo qa de hoc nullo modo cogitauerunt. ista est vera, & ita ɔ̄riū nō obstat. Secundo mō dic, quod hic fuit promissum de iudicio sisti in iudicio, iō iudicis est interpretatio, vt l. j. in fi. ī. de præt. stip. ibi fuit pmissum ex iudiciū, & sic fuit stipulatio ɔuentionalis. ergo non est interpretatio iudicis, vt l. ī ɔuentionalibus. ī. de verbo. ob. & ad hoc tendit sol. ibi, alij dicūt, stipulationib⁹, fuisse factam coram iudice. Et prædicta procedūt s̄m j. lect. Prout hic loquit̄ in stipulatione interposita. Si intelligas in stipulatione interponenda, tunc illa lex in nihilū obstaret, & hoc loquit̄ gl. ibi, tu dic, &c. Tertio opp. de l. si finita. in prin. ī. de dam. inf. Sol. si intelligas secūdo modo in stipulatione interponēda. nō obstat, & ita dicit gl. in stipulatione iam interposita gl. nō soluit. Vnde aduerte, quia illa lex obstat in duobus his, quæ dicta sunt. Primo, quia ibi dicitur quod valet stipulatio, licet dies omittat̄ p errorem, Secondo posito quod valeat, non recurritur ad iudicē, vt taxet diem, sed ad cōsuetudinem. Sed rñ. prout primo nō obstat, ibi fuit error ī cā omissionis, nō in ipsa omissione. Verbi gratia, ideo non fuit apposita dies, quia credebāt partes, quod nō deberet apponi, cum in veritate deberet apponi. In his vero, q dixi, fuit error in ipsa omissione: quia cum vellent apponere, omiserunt per errorē, sicut a simili error causæ non vitiat trāslationē dominij, vt in toto ti. de cōd. inde. Secus si erratur in ipsa traditionis substantia, vt l. cum in corpus. ī. de acq. re dom. Prout secūdo modo obstat, dic quod ib. loquitur de die finēdæ obligationis, & terminandæ, quo casu recurritur ad iudicem in istis stipulation. b. prætorijs, & iudicialib. Quarto op. quod tēpus limitetur lege i. vna die pro sing. 20. miliarib. vt ī. si quis cau. l. j. & ī. de ver. sig. l. 3. gl. videtur dicere, fateor quod iudex debebit hoc limitare s̄m illam legem. Certe dicunt Doct. s̄m hoc moderaretur lex, nō iudex. Dic ergo quod ibi loquitur ī dilatione quæ datur absenti ad ueniendum: hic in ea quæ datur psm ad sistendum, & præsenti sit absentem, cum quo dēt benignius agi, vt l. sancimus. C. de fideiu. & no. in l & si post tres. si qs cau. Quinto op. C. de li. pr. auth. offeratur. gl. dicit codē mō, quia ēt hoc poterit limitari s̄m formā illius, aut. s. dādo 20 dies. Tu dic, quod ibi de dilatione, quæ dat ad deliberādū, hic de ea q̄ dat̄ ad præsentandum absentem. Vt gl. g modum qōnis intrat 2. lect. de qua s. pluties feci mentionē, in loquat de stipulatione interponenda, in qua si est contentio de die, recurrat̄ ad iudicē, qui potius fauet actori. Et ad istā nihil obstat, unde tñ an gl. ista hic poti⁹ videat dicere ɔ̄riū. Sed op. ī. d ver. ob. l. j. § si qs simplr. Sol. ibi loqt in stipulōne volūtaria q̄ iniat̄ pp dissensū: hic ī stipulōne necessaria, ī qua si ē dissensus recurrit̄ ad iudicē, vt hic, & iō i stipulōne iterponēda, dic vt mō dixi. In stipulōne vero † iterposita, primo si dubitet̄ an stipulatio valeat p omissionē diei, distingue. Aut omittit̄ dies ex certa scīa, aut p errorē. Aut nec p errorē, nec ex certa scīa, sed qa d hoc nō erat cogitatū, & sic p errorē Aut fuit error in cā, aut omissione, ut ex p̄dictis in 3. op. patet. Si uero dubitatur, eo casu qoo stipulatio valet, q dies subintelligitur: tunc si quidem stipulatio est conuentionalis, intelligitur pura, vt l. cū q calendis. § quoties. ī. de verb ob. nisi hēret conditionē, vel diē tacitam, vt l. interdum, in prin. ī. de verb. ob. & l. j. ī. d ɔd & dm. Si est stipulatio iudicialis & p̄toria, aut loquimur de die solutionis seu satisfactionis, & ita loquitur ista lex. Aut de die finiendæ obligationis, & statur consuetudini, vt l. si finita. in prin. ī. de dam. inf. Prædicta uera, nisi lex limitauerit diem, vt l. quo. n. § j. ī. rē rat. hab. & ī. si qs cau. l. j. & C. de lit. cont. auth. offerat. Prædicta dixi plene in d. l. ita stipulatus ī. d. verb. ob. [a] Circa primā partem, ista lex s̄m istam lec. prout loquitur ī stipulatione īterponenda, est vtilis ad multa. Pone † cogūtur partes ad inuic. facere pacem ex forma statuti, qualiter dēat fieri ɔ̄ct⁹ pacis. Certe primo debeat videri si partes concordant: si autē, recurrit ad iudicē. Casus

ADDITIONES.

a Paris. Litis ordinationem. Contra istam regulam comunem, vide quæ dicit Ias. in l. exigendi. C. de procur.

b Rue. Præterea lex, cum quid, loquitur. Adde dum Bar. hic tenet quod l. cū quid. non habet locum in contractib. qui re celebrantur, quod ipse tenet CONTRARIVM in d. l. cum quid. & hanc CONTRARIETATEM no. Ias. hic.

sus est hic. Qualiter autem iudex debeat moderari istud, pro nũc
5 relinquo. Sed si esset †contentio, qualiter debeat fieri instrũ sup
aliquo ꝯtu conuentionali, dicendum est, quod tunc debẽt poni
omnia quæ sunt naturalia, & substantialia contractus, & q̃ de con-
suetudine apponi cõsueuerunt, vt l. pacta. ꝟ. de ꝯh. emp. & l. quod
si nolit. § quia assidua ꝟ. de ædil. edic & ꝟ. de aq. plu. arc. l. si. terti⁹.
§. i. Facit quod no. ꝟ. mã. l. si mãdato Titij. circa fi. & ꝟ. đ uerb. ob.
l. ex ea parte. in prin. Vltimo scias, quod Nic. de Ma. legit istã l. ter
tio modo, & dicit quod de die debet prius cõueniri inter partes;
& si non conuenisũt, tunc debet iudex moderari tempus. Poterit
tamen actor si velit, tempus a iudice moderatũ prorogare. Ita lo
quitur hic dum dicit, ĩpotestate stipulatoris: Quod ĩtellige, si reo
placuerit. Alias totum hoc causæ cognitionem requirit, ut l. 4. in
prin. ꝟ. de dam. infe & l. j. in fi. de præt. stip.

§. Qui mulierem.

Mulier, & miles ñ sunt idonei fideiussores nisi in rẽ suã h. d. Intelligit gl. ĩ clerico & minore, vt §. e. l. quoties. & quod ibi dixi.

1 *Sententia lata contra maritum, non præiudicat vxori ignoranti.*
2 *Maritus pro tempore, quo fundus dotalis est apud eum, est plusquam procurator, non pro ulteriori.*
Fructuarius et emphyteuta non præiudicant litigando domino ignoranti.

a §. Quidam.

a Continetũ sub præced. summario. Contra, uxor in rẽ mariti fideiubet, q̃a fundus dota lis est mariti. ut l. doce ancillam. C. de rei uẽd. & quod no. in l. ĩ re bus. C. de iu. do. Dicit gl. intellige in rem suã, quo ad utilitatẽ, nõ
2 quo ad dñium. Infuit ista gl. †quod sñia lata ꝯ maritum non p̃iu-
dicat mulieri. Sic ĩ l. si pro re. §. j. ꝟ. de euic. Facit l. Mæuia. §. fund⁹:
ꝟ. so. mat. Et hoc tenet Gul. Si. n. sñia lata ꝯ procuratorẽ nocet do
mino, multo magis sententia lata ꝯ maritũ præiudicat mulieri, q
plus ẽ quam procurator. Breuiter istud ĩtellige uerum, si mulier
b scit. b Secus si ignorat. Sicut dicimus in creditore, qui scit debito-
rẽ litigare de iure pignoris, & in patrono, qui scit libertum suũ li-
tigare de statu suo, & ĩ similibus, ut l. sæpe. ꝟ. đ re iud. uer. sed sciẽ-
tibus. ibi dixi, per Inn. de re iud. c. cum super cõtrouer. Nõ obstat,
2 quod dicitur, quod †maritus est plusquam procurator, quia uerũ
est pro eo tpe, quo fundus debet esse apud eũ, non pro ulteriori
tempore. Simile dicimus in fructuario & emphyteuta, q̃ videtur
pcuratores ꝯstituti a dño sup re, vt ꝟ. vsuf. quemadm. ca. l. j. ĩ fi. &
ꝟ. de no. op. nun. l. j. in fi. & l. seq. & tñ ñ pñt p̃iudicare dño ignorã-
ti litigãdo, vt §. de dã. inf. l. hoc amplius. in fi. cũ l. seq. iuncta gl. j. &
de nox. l. si noxale. §. j. Itẽ opp. gl. qđ hic non dẽt satisdari, q̃a possi
det ĩmobilia. i. fundũ. gl. soluit trib. mo. & tenet secundã. Tu po-
tes tenere primã, qđ hic maritus desierit possidere, q̃a forte vẽdi
derat, & p̃tiũ ĩ dotẽ ꝯuerterat, vñ intererat mulieris, ne vir ꝯdem
naretur. Vel dic qđ hic loquitur fm alios, de cautione iudicatũ sol
ui, q̃ olim p̃stabat ꝯuentus actione reali, vt Insti. de satisd. in princ.
Vel dic qđ hic maritus agebat, ñ debebat p̃stare cautione, đ qua
loquitur auth. generaliter. C. đ ep. & cle. & qualibet p̃t cẽ bona.

ADDITIONES.

a Men. §. quidam. Cuiaci. lib. 14. obseru. c. 39.
b Rue. Si mulier scit. Adde, quod ĩ cum Bar. alij transeunt, vt hic per Ale. & Ias.

§ Si seruus.

Seruus non est idoneus fideiussor. & ĩõ dẽt de nouo caueri. Idẽ ĩ minore & muliere. h. d. §. iste. legitur in gl duob. mod. hic ut in ea. Pone, quod isti re-
cipiunt fideiussorem non idoneũ scienter, quid iuris? gl nõ soluit.
Dic quod minor restituitur. Mulieri vero p̃iudicat, cum distin-
ctione tamen, quam habuistis in l. j. sup. si quis in ius uoc. non ie.

§. Si fideiussor.

Si fideiussoris datio euanescit, de nouo est cauendum. h. d.

§. Tutor.

Necessaria satisdatio ẽ, ad q̃ qs a lege adstringi-tur, licet causa fuerit voluntaria. h. d. No. bñ qđ
dixi in summario. Et aduerte, quia in primo exemplo loquitur,
qñ causa prima, & etiam satisdatio est necessaria, in alijs quando
causa prima fuit voluntaria, satisdatio est necessaria. Op. de l. si pe
cuniæ. vt in pos. leg. Sol. ut in gl.

a §. Plane.

a Contumacia facit perdere beneficium, quod habebat in satisdatione necessaria. h. d.

ADDITIO.

a Parif. Plane. Circa istum §. vide sing. ponderationem Ale. in l. si finita §. Iul. de dam. inf.

1 *Satisdare qui non potest in loco vbi litigatur, de quo statur eius iuramento, debet satisdare alibi in loco in quo ipse elegerit, dum tamen sit etiam conueniens actori.*

§. Iubetur.

Qui petit remissionẽ ĩ municipiũ, dẽt iurare de calũnia, ea forma, q̃ hic ponitur, qđ iura-
1 mẽtũ parẽtib. & p̃onis remittit. h. d. no. No. diligenter, qđ primo
dẽt qs satisdare, si p̃t ĩ loco ubi litigat, si ibi p̃t, de quo statur iurã
a suo, ut hic patet. aĩs dẽt satisdare alibi a ĩ loco, ĩ quo ipse elegerit,
vt dicit tex. quo postulauerit remitti. Hoc ãt ĩtelligo, dũ tñ nõ pe
tat in loco multũ distãtẽ, vt §. l. px. si necessaria. ibi, si in alia eiusdẽ
b p̃uinciæ ciuitate, &c. p quod dico, qđ si peteret se remitti ad locũ, b
vbi posito quod daret fideiussorẽ actori, tñ si non esset consultũ
propter conueniendi difficultatem, nõ audietur, vt l. 2. in prin. &
quod ibi no. §. eo. & ideo deberet eligi locus actori conueniens.

ADDITIONES.

a Alibi. Adde vt late per Ale. consi. 37. 4. lib.
No. tamen quod non potest dare fideiussores in loco subiecto alteri domino, secũdum Ias. in §. necessaria. Ant. Ale.
Ruer. Adde, quod iste primus intellectus est cõiter reprobatus, vt no. Ale. & Ias. hic, qui no. Bar. sibi CONTRARIUM, qui istud approbat, & fm, q. nõ vr̃ simul stare posse. sed eũ saluat, qđ secũ cõpati possint fm ipsũ Bart. ĩ l. si. ff. a q. ap. & l. j.
b Parif. Se remitti ad locum, Vide de materia Ale. in consi. 324.

§. Hoc aũt.

Culpa facit quẽ perdere beneficium prædictum reuocandi in municipium. h. d.

LEX IX.

1 *Officium iudicis imploratur, vt corrigatur quod per eum, cui vnus articulus causæ est commissus, factum est.*
2 *Interlocutoria nunquam transit in rem iudicatam quo ad iudicem, quin possit eam reuocare.*
3 *Factum ab arbitro assumpto super vno articulo, an poterit reuocari officio iudicis ex vi appellationis.*
4 *Superior potest dari, ut corrigat improbe factum a notario, circa comparationem litterarum a peritis, obstetricibus, vel mensoribus.*
5 *Appellatur ab interlocutoria, contra quam non potest esse consultum per appellationem a diffinitiua.*
6 *Arbitria sententia potest appellari, & ex ea oritur actio.*

a Arbitro.

a No. lex est, & legitũ trib. mod. fm primã lec. h. d. Si eligũtur arbitri, super incidẽti, uel emergenti, ab eorũ sñia pot appellari h. d. No. & nescio alibi eam. Opp. C. de
b arbi. l. j. Sol. dicit gl hoc ẽ spãle, & hęc est una lec. Rõ spãlitatis ẽ, b
q̃a ꝯpromittitũ de quodã articulo cãæ, sup quodã ĩcidẽti uel emer
genti, nõ đ eo, qđ ẽ decisiuũ totius. Vñ sicut iudex illud qđ esset đ
terminatũ p eum interlocutorie, posset corrigere, ita p̃t p appella
tionẽ ad eũ recurri, qñ p arbitrũ est decisũ. Tene ergo mẽtẽ istũ
c casũ, & no. bñ, fm scđam lec. h. d. Põt offm etiã implorari, ut cor-
1 rigatur qđ p eos, q̃bus unus articulus cãæ est cõmissus, improbe
factũ est h. d. Op. C. de arb. l. j. Sol glos. non p̃t appellari, ut ibi: sed
potest iudicis offm implorari p modũ cuiusdã supplicationis, ut
videatũ qđ improbe factũ sit. Ita loquitũ hic. Vñ appellare nõ ponitũ
p̃prie. Ista est secũda lec. q̃. vr̃ p̃bari in l. si. ꝟ. qs & quo appel. Vide
istã gl. & ista ẽt satis mihi placet, & magis notab. q̃ prima, p d. l. fi.
2 ꝟ. qs & a quo app. & p rõnẽ. Sic enim interlocutoria nunq̃ trãsit
ĩ rẽ iudicatã, quo ad iudicẽ, quin eã possit reuocare. ꝟ. đ re iu. l. qđ
3 iussit. & ibi p Dy. Ita illud † qđ factũ est ab arbitro assumpto sup
uno articulo, poterit reuocari ex off. iud. ex ui appellonis. q. d. ñ li-
mitatũ tps, sicut i⁹ appellandi, sed semp iudex ex officio suo hoc fa
4 cere poterit, qđ tene mẽti ad multa. Cõmittitũ † n. nõnũquã notarij
s, ut faciãt cõparationẽ lrarũ, l. cõparationes. C. đ fideinstru. uel
† medico, ut inspiciat qualitatẽ uulnerũ, †uel obstetricibus, ut ĩ spi-
ciant uentrem, ut l. j. ꝟ. de uent. in spi. uel mensoribus, uel aliq̃bus,
ut æstimẽt res, l. hac edictali. §. illud. C. de sec. nup. In oib. istis ca-
d sib. poterit superior adiri, ut corrigat quod p eos factũ est ĩpro-
be, ut hic, quod tene mẽti. Tertio modo legitur, ut loquatur ĩ iu
dice delegato, & fm hanc lec. bř h. d. A sñia delegati approbantis
uel reprobãtis fideiussorem potest appellari h. d. Op. C. de arb. l. j.
Sol. ibi loquitur in arbitro, hic ĩ iudice delegato. Ita dicit gl. unde
uidetis, quod timore illius ꝯtrij l. j. sunt factæ omnes istæ lecturæ.
Ad istã opp. istã expediuntũ cã cognita, ergo non pñt delegari, ut l.
nec quicquã. §. ubi decretũ. §. de offi. pc. & legati. Huius timore
gl. se multũ inuoluit. ueritas est quod licet illud cãæ cognitionẽ re
quirat, tñ expeditur officio iudicis mercenario, nõ. n. sup hoc iu-
dex principaliter aditur, ergo põt delegari, ut no. in d. l. nec quicq̃. §.
ubi decretũ. Est. n. iurisdõnis, ut dixi in l. imperium. §. de iurisd. om.
iud. Op ab interlocutoria nõ appellatur, ut l. 2. ꝟ. de appell. reci. &
5 C. quo. app. non re. l. pen. Sol. hęc est talis interlocutoria, † ꝯ cuius
grauamen non p̃t esse cõsulitum per appellationẽ a diffinitiua, ut
hic sẽtit gl. ergo p̃t appellari, ut d. l. 2. ꝟ. de ap. re. & ibi hoc dixi. In
6 ꝯtrijs secus. De hoc ẽt uidebitis in l. iuita utile. ꝟ. de mino. † Quæ-
e ro, e vtrũ hodie a sñi a arbitri possit appellari? Videt quod sic, q̃a
oritur

ADDITIONES.

a Barb. Arbitro. Et rñde ad Bart. quod a sñia arbitri appellatur, q̃a appellatio dẽt fieri gradatim, sed hoc nõ cadit in arbitro, q̃a non hẽt gradũ iurisdõnis. Secundo, q̃a arbiter est p̃sona priuata, & ab actu priuatorũ nõ appellatur. l. scire oportet. in prin. de excus. tut. Tertio, q̃a appellans cõtradicit, & sic statim sñia arbitri nõ p̃t habere robur, & sic cessat homologatio. Et sic rñsum est ad Bar. Quarto est tex. ĩ l. ea cõsensu, de app. inf. & l. j. inf. de arb. qui tex. non sunt correcti, ergo &c. an post appellationem ab interlocutoria poterit p̃cedi in cã principali? Certum est quod sic, c. cum qui. de do. & contu. lib. 6. quod est uerum, fm Bald. quando est talis interlocutoria, quæ non parit præiudicium causæ principali, alias secus. Et an possit interlocutoria iustificari ex noua causa, Bal. hic.
b Poma. Ratio specialitatis est. Vide Pan. consi. 22. 2. vol. & Imo. consil. 147.
c Officium iudicis. Et sic habes ex dictis Bar. hic quod nõ potest principaliter, potest per querelam. adde Franc. de Are. in c. dilecti. de iud. & c. propofuisti. de foro compet. & Ang. de Are. in l. ex consensu. de appel.
d Corrigat. Adde late episcopum Ale. in c. fraternitatis, extra de fri. & malefic. & hoc dictum Bar. hic dicit singulare in c. proposuisti. de foro compet.
e Ruer. Quæro vtrum hodie. Adde quod opi. Barto. sequitur Paul. de Cast. sed est communiter damnata per Ang. & omnes Mod. vt hic plene per Ale. & Iul. & etiam Imo. in c. Quintauallis. de iureiur.

oritur actio, vt l. cũ antea. C. de arb. Gl. determinat ɔ̃trium, qđ non oritur actio ante x. dies, & post x. dies sero prouocatur, vide istam gl. Doct. sic cõiter pertranseunt: sed ɔ̃triũ vr̃ mihi: nã ante decẽ dies oritur actio si emologetur, sed appellando videor approbare, ergo ante x. dies possum appellare, vt l. 3. §. falsus. ff. rem ra. hab. Et sic instatur si approbat, ergo nõ appellat, vt C. de re iud. l. ad solutionẽ. Rñ. approbat tanquã sñiam latam, non tanquam bene latã. vide qđ no. Io. And. ex. de offi. & pot. iud. dele. c. ab arbitris. li. 6.

CONCORDIA.

Pro concor. aduerte, vtrũ a sentẽtia arbitri appellare liceat, allegat Bar. tenere quod sic, in l. fi. ff. de app. recip. Contrarium tamẽ voluit in hac l. arbitro. & in l. j. C. de arbi. & in l. nemo potest. ff. de lega. 2. Si bene consideretur Bar. nõ ɔ̃dicit: nã dicit Bar. in d. l. fi. ꝙ non appellatur, & hoc verũ. Est casus in d. l. j. cũ si vbi ẽt summando tex. dicit Bar. & hæc est ratio, quia a sententiis, a quib. non oritũ actio, non p̃t appellari, vt in d. l. j. Sed cessante rõne, ponamus ꝙ in aliquib. casib. oriatur actio, vt videtur in l. 2. & in l. cũ antea. C. de arb. vt puta quando non est apposita pœna, vel qñ non dr̃ in compromisso, rato manente pacto, vel statuto, quod compellit aliues facere compromissum, & tunc p̃t appellari. Et ita ĩ istis terminis, si bene videatur, loquitur Bar. in d. l. nemo p̃t. & in d. l. & in hac l. arbitro. & in hoc nulla est ɔ̃trietas. no. tamen quod loquor in sñia arbitri, nam in sñia arbitratoris petitur reduci, vt hr̃ l. si societatẽ. §. arbitrorum. ff. pro soc. & ita Bar. in d. l. fi. circa fi. de col.

LEX X.

1 *Quæ de nouo emergunt, auxilio indigent nouo.*

Si ab arbitro. Fideiussor vr̃ idoneus, si ab arbitro ẽ approbatus, neque est reclamatum. Idem si sponte a parte fuerit acceptatus, nisi inopia supuenerit. h. d. No. 1 tu iuuenis ex isto fine, † quod q̃ de nouo emergunt, nouo indigẽt auxilio. Concor. sunt in gl. Quæro, hic dr̃, cũ querela potuerit proponi, quæ est ista querela? Dicit gl. appellatio, vt s̃. l. prox. Vel dic q̃dam supplicatio, s̃m secundam lec. positam s. prox. quod satis innuit iste tex. vt s̃. dixi, cum dicit tex. querela. Quæro, quis sit iudex competens? Responde, iudex causæ principalis, vt s̃. l. proxi.

LEX IX.

a **Iulianus.** a Ista solet reputari lex fortis, sed nõ est, & breuiter hoc intendit. Mutatio ɔ̃tingẽs ex parte actoris non perimit satisdationem. h. d. Op. possessor im mobilium nõ cogitur satisdare de iudicio sisti, ut ff. eo. l. sciendum. in princ. Sed hic possidebat fundum iste conuentus, vt tex. dicit, ergo &c. Huius timore sunt hic duæ lec. prin. Primo, quod hic nõ loquitur de cautione iudicio sisti, sed de cautione iud. sol. quam olim præstabat suo noĩe conuẽtus: sed hodie secus, vt Insti. de satisd. §. j. & §. sed hodie. ff. de fideiu. l. si eum hoiem. Dic ut ibi dixi, & in l. si procurator meus. ff. de procu. Et s̃m hoc non ob. l. sciẽdum ff. eo. quę loquitur de cautione de iudicio sisti. Et istam lec. prosequitur gl. quasi vsque ad fi. Ibi, alij. Bal. ibi tractat aliam lect. vt hic loquatur etiam de satisdatione de iudicio sisti. Assumo ergo primam, put loquitur hic de satisd. in sol. Op. ff. iud. sol. l. si ante acceptum. Solu. Ibi contingit mutatio ex parte rei: hic ex parte actoris. Hæc est verissima solutio, sed videre rationẽ, est difficile. Glo. hic ponit duas rationes, in illa l. contraria ponit duas alias. Ista est vera, quæ tãgitur hic in gl. ibi, adde & aliam, & c. quam declara melius. Qñ cõtingit mutatio ex parte actoris, tunc non mutatur respectu illius, cuius respectu quis fideiussit. Semper. n. ꝓmisit contemplatione interesse domini, vt l. si procurator. ff. si quis cau. Sed quando ɔ̃tingit mutatio ex parte rei, secus. Nã si fideiussissem ꝓ defensore, nõ habente mandatũ, obligaui me respectu illius sentẽtiæ, quæ ligabat ipsum defensorem, non dñm: superueniẽte mãdato, sententia ligabat dñm, nõ fideiussorem, vt l. Plautius. ff. de procu. merito defensor non tenẽt. Alias rationes examinaui in d. l. si ante acceptũ. ibi posui plenã distinctionem, qñ ex mutatione cõtingit liberatio fideiussoris, vel non. Dixi plene in l. cum apud ff. iud. sol. Secũdo modo legitur in cautione de iudicio sisti, tunc ob. l. sciẽdũ. ff. eo. respondit Gul. quod possessor immobiliũ nõ satisdat: verũ est, si est possessor aliarum rerũ immobilium: sed possessio rei quę petitur, non excusat eum a satisdatione. Ita loquitur hæc opi. Bulg. aliter recitauit gl. ff. eo. l. sciẽdũ. & ibi dicam in 7. q. Alij dñt quod hic conuentus non possidebat istum fundũ, ita quod hoc sufficeret ad euitandum istam satisdationem. Forte. n. possidebat, vt creditor, vel colonus, vt l. sciendũ. §. creditor. ff. eo. Et ista potest satis sustineri. Vel forte nõ possidebat fundum, sed dolo desierat possidere, ideo conueniebatur, vt s̃. eo. l. de die. §. quidam. & ibi dixi in v. opi. Vel petebatur fundus cum fructibus, qui multum excedebant, & ideo erat necessaria cautio de iudicio sisti.

ADDITIO.

a Ruer. Iulianus. Sequens lect. non est Bar. nec habetur in lec. antiquis.

REPETITIO.

1 *Mutatio interueniens de non mandato ad mandatum, non impedit stipulationem committi.*
2 *Ratihabitio ex parte rei quando trahatur retro.*
3 *Procurator falsus actoris etiam lite. cont. nõ facit cõditionem suam aliquã.*
4 *Mutatio est triplex, & quæ sit illa, quæ satisdationem perimit.*
5 *Cautio de iudicio sisti quando præstatur, per quæ verba concipiatur.*
In stipulatione de iudicio sisti, quando impersonalitas ex parte promittentis non vitiat stipulationem.
6 *Promittens de iudicio sisti si adijciat, quod ꝓmittit parere mandato curię, tenetur de iudicato soluendo.*
7 *Stipulatio soluere iudicatum, quod continet aliud quam verba sonant.*
8 *Promittens de iudicio sisti in spiritualibus, & criminalibus tenetur adijcere pœnam.*
9 *Promittens aliquem repræsentare in criminalibus sine pœna, qualiter puniatur.*

1 **Iulianus.** Hęc lex est difficilis. & h. d. Mutatio contingens ex parte actoris satisdationẽ nõ ꝑimit. h. d. † No. quod mutatio interueniens de non mandato ad mãdatũ, nõ impedit stipulationem committi, vt in gl. pono casum. hæc gl. habet duas par. prin. quia in prima parte prosequitur lecturã Io. & Azo. dicentium, quod ista lex loquitur in satisdatione iud. sol. & istam partem gl. prosequitur vsq; ad ver. alij, vt Gul. qui uer. est prope fi. gl. ibi est alia pars, in qua gl. legit legem istam s̃m lect. Gul. cũ ĩ satisdatione de iudicio sisti. & istæ lec. sic uariant timore l. sciendũ. ff. eo. quod ɔ̃triũ uenit nõ ad id, quod in hac l. determinatur, sed ad id quod præsupponitur, quia hic p̃supponitur, quod possessor fundi debeat satisdare. at lex illa dicit ɔ̃trium, ideo Io. & Azo dixerũt, quod illa lex loquitur de satisdatione de iudicio sisti: hic in satisdatione de iudicato soluendo. Sed Gul. dicit, quod possessor rei immobilis, quæ non petit, nõ hẽt necesse satisdare de iudicio sisti. vt ibi: sed si rei tm̃ petitę sic, vt hic. Vel hic nõ dicit de possessore, sed mero detentore, qui nõ euitat satisdationẽ. Vel hic spõte fuit cautũ. sic s̃. eo. l. de die. §. q̃dam. & ibi no. quod illa tertia respõsio est ex gl. & sic est expedita secũda pars gl. Sed redeũdo ad primã partem, quod hic loquatur de satisdatione iud. sol. istud videt̃ de iure ffor ũ. Pro gl. facit ff. man. l. si remunerãdi. §. Maurus. Sed Frã. Accu. tenet ɔ̃ gl. quod etiam de iure fforum, suo nomine conuentus nõ tenebatur satisdare, vt ff. de procu. l. sed & hæ. § defendere, & ff. ex quib. cau. l. poscar l. hæc autem. §. fi. & ff. ti. j. l. si cum vno, Iõ ipse dicit, quod ista satisdatio fuit pręstita a procuratore rei, nõ ab ipso reo, vel fuit præstita ex voluntate, non ex necessitate. Seqt̃ in gl. cũ condõ. retento themate, quod ista loquatur in satisdatione iud. sol. Opp. gl. de l. si ante acceptum. ff. de iud. sol. ibi dicit qđ si casu personæ conditio est mutata, quod satisdatio non committit̃. Et eod. modo op. ff. q. mo. pign. vel hyp. sol. l. j. in fi. Sol. ibi loquitur, qñ mutatio ĩteruenit ex parte rei: hic vero, qñ parte actoris. Et reddit rõnem, qa ibi ex parte rei proprie est mutatio, & alteratio de statu ad statum, cum & sine mãdato, & cũ mandato admittitur defensor. Vnde nouus status supetueniens nõ operat̃, nisi ex tunc, ideo ratihabitio trahit̃ retro, ut l. 3. §. qui fideicommissaria ff. de hær. inst. sed ex parte actoris, qa falsus procurator nõ deduxit rem in iudicio, non p̃t dici quod falsum dicatur esse in aliquo statu, ideo ratihabitio trahitur retro, & reddit conditionẽ ꝓcuratoris uniformẽ tpe acceptæ satisdationis, & post: vñ rõne istiꝰ satisdationis, fictiõne nõ vr̃ status alteratus, sed sp idẽ fuisse, iõ committitur stipulatio: Ecce ergo s̃m Io. ratihabitio non trahitur retro ex parte rei, sed ex parte actoris sic. Et si quæris, quare est hoc ꝙ trahitur retro in procuratore actoris, non rei? Rñ. quia trahi retro est per fictionem, quia ius inuenit in probanda efficacia actuũ retro inefficaciũ. ita est in procuratore actoris: sed in ꝓcuratore rei fuit retro efficax. Itẽ quia ratihabitio valet ẽt in his, q̃ pendent ex ɔ̃sensu ratificãtis, s̃m regulam magistralem Doc. no. per Inn. ex. de offic. d. leg. c. prudẽtiam. Sed defensionis ptãs non dependet a dño, cum mutus possit defendi, ut ff. de sol. l. solutionem. Itẽ ɔ̃na pariter debẽt operari qđlibet. s. in suo effectu ad quem, & prout ad ipsum ordinatur, adeo ꝙ qui nõ p̃t prohibere, nec ꝓmittere, ut ff. de acq. hær. l. is p̃t. Sed mera defensio nõ p̃t prohiberi, ergo ꝓmissio nihil operat̃. s̃m gl. & fuit de mẽte gl. Item est alia rõ dñæ, s̃m gl. ĩter actorem & reum, quia ex parte actoris, nihil est qđ impediat committi stipulationẽ, sed ex parte rei sic, prędicta mutatione interueniẽte, nõ est reperire ex qua parte, uel culpa possit stipulatio committi. Quod declara ut in gl. Sed ɔ̃ primam rõnem gl. op. ꝙ si mutatio status hoc operatur in procuratore rei, ergo idẽ in eo qui veniebat noĩe actoris, si erat talis qui nõ poterat ꝓhiberi, qđ est q̃nq;. Nam & in isto p̃t status mutari. Sed tñ. s̃m gl. concedendo in casu isto, ꝙ idem est ex parte actoris qđ rei. Item ɔ̃ primam rõnem obstat, qa lit. ɔ̃t. ẽt in falso procuratore, vr̃ quod aliqua sit eius cõditio effecta, cũ li. cont. efficiat quasi dñs instantiæ, ergo in procuratore ẽt actoris post li. ɔ̃t. dicẽdũ est, ꝙ impedit stipulationẽ cõmitti mutatio status. sed tñ. concedendo hoc esse verũ post li. ɔ̃t. s̃m Azo. Recitata ẽ ista gl. q̃ dicit tria. Primo, † ꝙ ratihabitio ex parte rei, nõ trahit retro, & in hoc dicit male simpl̃r loquẽdo. Primo. ꝑ rõnem. Nã cum defensor noĩe rei defendat, reus suo nomine p̃t hr̃e ratũ, & dẽt ista ratihabitio trahi retro, ut ff. de pig. l. si fundus. §. j. Rõ est, quia consensus ratificãtis, dirigitur in ips̃ retro, vt d. §. 1. Secũdo hoc est contra casum l. j. de exce. rei iud. & l. si mater, §. hoc iure. Tertio istud ẽ cõtra reg. ff. de iud. l. licet. Et iõ, dñi, dicatis, quod gl. l. si ante acceptũ, in fi. ff. iud. solui, cautius est locuta. Ibi. dr̃, quod ratihabitio non trahitur retro. Quantum ad satisdationem, vr̃ considerãdum, quod aut nos quærimus, utrum ista

ha-

ratihabitio ex parte rei retrotrahantur, quantũ ad efficaciã processus in præiudiciũ ratificantis, & dico quod sic. eod. modo in eius cõmodum. Sic loquitur l. licet. & §. hoc iure. aut loquimur quãtũ ad vim stipulationis, & tunc considera, quod in satisdãdo defensor nõ assumit personam dñi, sed propriam, & se principaliter obligat, ideo in hoc est dñs, & ratihabitio dñi litis nõ pertinet ad hoc principaliter, quia iste actus satisdationis nõ respicit dñm, vt l. sed & hæ. §. defendere. ff. de procu. & eo. ti. l. in cãç in fi. Quãtum est autem in procedendo, simplex vel nõ simplex defensor assumit psonã dñi litis, & in eius psonã cõfert defensionẽ, ideo hoc respũ dñs ratificat, quia non valet processus respũ dñi. Non tñ hoc est ita ex parte actoris, quia licet procurator satisdans veniat, vt cõferat hoc in se, pprio nomine, tñ procurator satis accipiẽs, nõ cõfert hoc in se vt in se, p curatorio noĩe dñi, ideo si dñs hẽt ratum confirmatur, quia eius nomine satis accipit, vt ff. iud. sol. l. 3. Sed tũc instai, si ratihabitio ex parte rei non pertinet ad satisdationẽ, sed ad processum, quare impedit satisdationẽ cõmitti? R. quia talis satisdatio nõ interponitur principaliter pp se, sed respectu iudicij, & modi agendi, seu defendendi. Et si in procedẽdo interuenit mutatio de vno respectu ad alium respectũ, non committitur stipulatio, quia iã nõ extitit eius cõditio, quæ est implenda in forma, vt ff. iu. sol. l. cũ quærebatur. §. fi. Applicando ad propositũ, qui satisdat vt simplex defensor satisdat vt is ꝯ quẽ proceditur, & non habens repræsentationem alterius personæ, quia non repræsentat personã dñi, cum non habeat mandatum. Statim vero cum hẽt mandatum, defendit, vt psona repræsentata. ita qđ ipse dñs per se vr defendere. Ergo sicut si dñs defenderet per se non committitur hæc stipulatio ꝯ illum, qui cõparuit vt defensor, & hoc pp mutationẽ personę, sicut nec nunc, quia mandatũ mutat personã, inducendo nostram personam repræsentatam. Hoc casu intelligo verum, si satisdedit vt defensor simplex. Secus si vt procurator, licet non esset. Nam tũc nihil mutãt, ratihabitione secuta, habẽdo respectum ad intentionẽ ꝯhentiũ, & ideo fm respectum, & intentionẽ eorum committitur stiplo, quia respectus, quem habuerũt in ꝯhendo, nõ est mutatus, sed validatus. Ita credo, quod in hoc assentit Iac. But. quod si lis erat cõt. cũ defensore, quod superueniens mandatum, postea nõ impedit cõmissionẽ stipulationis, quia non cogitur actor cũ eo, vt cũ procuratore procedere, licet sit procurator, sed vt cũ defensore, & sic eo respectu per cõtestationem factus est dominus litis, vnde inuito actore, mutatio nõ põt fieri. Hoc innuit l. si ante acceptũ. in fi. ver. acceperit.

3 † Ex pdictis apparet, φ limitatio quã gl. ponit circa legẽ nostrã de procuratore actoris, est falsa, maxime in eo, quod dicit, φ falsus procurator actoris facit suam condõnem esse aliquã li. ꝯte. q. d. φ efficitur dñs litis, pp ꝯte. li. quod est falsum, quia tunc exceptio falsi procuratoris nõ posset post li. contest obiici, ex quo haberet ius quæsitum per con. lit. quod est ꝯ casum l. licet. C. de pc. Et scias, φ l. in cãæ. §. si ex parte. de proc. loquitur in vero procuratore ab initio, & sic non facit ad l. nostram, & l. si eum nominem. ff. de fideiuss. loquitur qñ est mutatio circa personam dñi, non procuratoris. Collige fm Gul. & Ia. But.

4 † φ triplex põt esse mutatio. Aut. n. mutatur res vel cã agẽdi, vel actio. & hẽt locũ ff. iu. sol. l. cũ qrebatur. in fi. Aut iudex mutatur. i. nõ adit illo respectu, cuius stipulatio fuit ĩterposita, & tũc hẽt locũ ff. iud. sol. l. 3. in fi. Aut mutatur iudex in appellationis articulo, & tunc aut appellat satisdans, & nõ prodest ei quin teneatur, aut satisdationem accipiẽs, & tũc prodest, vt ff. iud. sol. l. cum apud Semproniũ. Hoc non placet Iac. But. ideo dico, φ aut sñia prima ꝯfirmat per iudicem appellationis, aut ex dispositione legis per desertionem, & tenet fideiussor. Aut non cõfirmatur, sed infirmatur, vel alio modo disponit, ita φ ex prima sñia nõ põt fieri executio, & nõ tenet fideiussor, & ita intelligitur l. illa, cũ apud Sẽproniũ. Si autẽ mutat psona, loqt tex. qb. mo. pig. vel hyp. sol. l. j. ĩ fi. illud qñ est mutatio ĩ veritate, & cessat fictio idẽtitatis psonę, sed qñ psona fingeret eadẽ cũ prima, loquitur ff. đ fideiuss. l. si eũ hoĩem. Si autẽ mutat personalis respectus. tunc loquitur l. si ante. ff. iud. sol. si autẽ nil mutatur, sed addit mãdatũ non habenti, loqt l. nñ, quia lex nñ tractat de satisd. iud. sol. fm verã lec. & de iudicio sisti fm aliã. Quæritur an hæc l. habeat locum in actore? Dicit Cy. φ nõ, quia iure isto nõ cauebat actor, sed reus. Nõ allegat aliqd, sed ego allego l. no. ff. de dolo. l. si oleũ. Hodie vero satisdat actor de lite prosequenda, vt C. de epis. & cle. auth. generaliter. & C. de lit. cõte. auth. libellum.

5 Quæro, volo † cauere de iudicio sisti, quæ verba debeãt interuenire. Veritas est, φ duob. mod. fit. Vno modo impersonaliter promittendo de iudicio sisti, & loquor de fideiussore, nam in eo q de se promittit, certũ est. Et si dicaĩ, quomodo valet, cũ sit impersonalitas ex parte pmittẽtis? Resp. speciale est in istis stipulationib. vt promittẽs impersonaliter fingatur promisisse se facturum, & curaturum, vt Inst. de inuti. stip. §. si quis alium & ff. de ver. ob. l. quoties quis. & infra. iud. sol. l. si reus. Non ob. ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. § sicut. & C. de ꝯst. pe. auth. si qñ. quia spãle est in huiusmodi stipulationib. pꝛ torijs, & iudicarijs. Si autẽ quis promitteret factũ propriũ. i. se facturũ, & curaturũ, tũc valet sine dubio. Aut factũ rei principalis, tunc nullo modo. Et in hoc noc est aliud in istis stipulationibus pꝛ torijs, quam in alijs stipulationibus, vt l. stipulatio ista. in prin. ff. đ ver. ob. & l. inter stipulantem. in prin. eo. ti. secũdũ Cy. Item qro,

6 † ego tanq̃ fideiussor pmisi de iudicio sisti, & adieci quod pmisi parere mandatis curiæ, nunqd p hoc tenebor de iudi. solu. Et determinat Cy. quod non. Hoc indubitãter credo verũ in exẽplo pmisso, quia intelligo, quod sit stipulatio. s. de stando iuri in iudicio, at. ff. de ver. ob. l. quicquid adstringendæ. & ff. de vsur. l. si stipulatus.

7 † Quæro, quia stipulatio iudicatũ solui ꝯtinet tres clas, tanq̃ ꝯnexas & separabiles, qd dicendũ de ista stiplone, soluere iudicatum? Ia. de Ra. dicit, quod nõ continet, nisi quod verbum sonat. Cõtrariũ determinat Cy. per casum l. 2. §. icertam. de præt. stip.

8 † Iuxta hoc q̃ro, an q promittit de iudicio sisti teneatur pœnam adijcere ĩ casib. qb. nõ versatur interesse pecuniatium, videlicet vt in spũalib. vel criminalib. Et determinat quod sic. Casus est ff. rem ra. ha. l. procurator ad exhibẽdũ. §. 2. adde quod dixi s. eo. l. 2.

9 † Itẽ q̃ro, pmisi aliquem sine adiectione pœnæ, repræsentare in cã criminali, qũo puniar si eum non repræsento? Rñ. si sum in dolo, sine dubio possum mulctari ex ordinẽ, et p viam incarcerationis. Secus autẽ si sine culpa. Nã tunc alio modo debeo extra ordinẽ puniri, vt ff. de cust. re. l. si quis reum. Ia. de Ra. dicebat, quod ĩ causa criminali fideiussor pt se obligare ad corporalẽ similẽ pœnã cum principali. hoc reprobat Pet. & Cyn. per l. liber homo ff. ad. l. Aquil. ita dicit hic Cy. & in d. l. ad commentariensem. C. de cust. reo. de hoc tangit gl. s. e. l. 2. in fi. đ hoc est tex. & gl. a 3. q. 5 cum homo. super ver. supplicium. & ibi videas. Modo est expedita lex ista.

LEX XII.

1 *Cautio prestari debet pro relictis in vltima voluntate ante diem, vel conditionem debitis, ex alia causa non.*

2 *Oratio vniuersalis, recipit limitationem.*

Inter omnes. Pro debito sub ꝯditione ex vltima volũtate, indistincte cauetur, alias nõ nisi cã cognita h. d. Primo loquitur in relicto in vltima voluntate. Secũdo in debito ex alia causã: Tertio redit ad primum. Secũda ibi, & plerumq; Tertia in l. sequẽti, inci. sed & si plures. No. quod p relictis in vltima voluntate 1 † ante diẽ vel ꝯdõnem indistincte dẽt pstari cautio, vt hic, & ff. vt le. no. ca. p totũ. Secundo no. qđ p debitis ex alia cã, nõ dẽt caueri, nisi ex cã, vt in tex. & ff. de priu. cre. l. si creditores. Ita dẽt intelligi l. in omnib. ff. de iud. & ibi dicetur Op pono, dr ĩter oẽs. Cõtra, multi fuerũt Iuriscõsulti, q de hoc si tractauerũt. Sol. expone oẽs. s. de hoc interrogati. vide gl. no. quod si in reformatione dicatur, placuit oĩb. de ꝯsilio, vel in aliquo instro a de voluntate omnium de capitulo intelligitur omniũ a. s. præsentiũ. 2 Et sic oratio vlis recipit limitationẽ, de quo plenissime dixi ff. de no. ope. nun. l. j. §. nunciatio. vbi hoc tangit Iac. de Are. Scđo op. quod ante ꝯditionem existentem non pt adiri hẽditas, & sic nec possideri, vt ff. de acq. hære. l. sed & si de sua. Sol. Intellige, qđ hic possidebat ex bo. pos. fm tab. vt ff. đ bo. pos. fm tab. l. a. §. si sub ꝯdõne. Vel dic, quod hic fuit datus curator bonis, pbat ff. de hær. instit. l. si qs institutã. ĩ prin. Vel dic quod sic, alias de facto possidebat. Op. ff. de pto. stip. l. Paulus rñ. dicit glo. quod ibi ptor dederat bo. pos. hic nõ. hæc nõ. est vera, per ea q̃ dixi in pced. ꝯrio, & dr in præcedẽti gl. Dic ergo quod hic non cogitur cauere in diem longiorem, hoc est, vt cautio committatur, siue existat ꝯdõ, siue nõ.

ADDITIO.

a Ruer. Omnium. s. præsentium Adde Bar. distinguentem in l. ff. de albo scriben. quem seq. Alex. in consi. q. in 4. vol. & Ias. hic cum concord. & limita. de quo hic per eum

LEX XIIII.

Filius familias[a] Pater p filio, vel eꝯ, non est idoneus fideiussor, alias defensor, sine satisdatione. h. d. Op. quod hæc lex sit hic ĩcõgrue situata, cũ nõ tractet de satisdatione de iudicio sisti, sed iudi. sol. gl. dicit, quod in satisdatione iudicatũ solui, continetur cla de defendendo, quæ pertinet ad b istã de iudicio sisti. Aduerte, b certe longa est differentia: nam illa cla de defendẽdo transit ad hæredes, l. iam tamen. §. pen. ff. iu. so. Secus in stipulatione de iudicio sisti, vt s. e. l. si decesserit. Vnde in prima defendi pt per alium, sed in secunda de sisti, in iudicio non, cum factũ psonæ requiratũ, vt d. l. si decesserit. Quare ergo hic fuit posita hæc lex? quia sic placuit, cum tractaretur de satisdatione, ponit & de hac & de alia, s. l. proxi. Op. quod pater non tenetur satisdare, vt l. fi. §. defensionem. de adm. tut. Gl. dat multas so. quarum aliquæ sunt veræ in se, tamen continẽt diuinationẽ. Dicit. n. quod hic filius erat emãcipatus, vel agebatur de castrẽsi peculio. Tu dic, vt ibi no. & in l. fi. §. vbi aũt. C. de bo. quę libe. Hoc modo, aut loquimur in casibus, in quibus pater non est legitimus administrator,

ADDITIONES.

a Meno. filius familias. Loriotus de consanguin. axiomat. 41

b Barb. Aduerte. No. quod clausula de defendẽdo, transit ad heredes. quid autẽ de clausula, p te non fieri, vide tex. valde no. in l. stipulatio ista. de verb. ob. & vult Ang. hic, quod veniens ad plenã defensionẽ, tenetur satisdare, nisi per dñm releuetur, & nisi qñ venit ad vnum articulũ, quia tunc nõ satisdat. gl. est sing. in l. in eo. §. j. ff. de reg. iu. Et vide Ang. in Auth. de exhib reis. prope fi. vbi innuit, quod licet quis possideat immobilia, si tñ fuit contumax, debet satisdare de iudicio sisti, vide omnino. & quid si processit cõtumacia, vide casum sing. fcđm Ang. ibi, ĩ l. de die. § plane s. eo. & Bal. hic. & quid si bona non sint in loco iudicij, sed in loco remoto? dic quod non releuatur, gl. peregrina in l. fi. C. de procu. agen. in re. lib. 12. secundum Bal. hic, & vide eundem in l. fi. si cer. pet. & ibi Ang.

nistrator, & cogitur satisdare, vt hic, prout loquitur in filio emancipato, & de castrensi peculio, ſm gl. Aut in his casibus, in quib. est legitimus administrator, & tunc aut defenditur, vt legitimus administrator, & nō cogitur satisdare, vt l. fi. §. vbi autem. de bon. quę lib. & l. fi. § defensionem. C. de admi. tut. Aut vt quilibet extraneus, & tenet satisdare, vt hic, & l. fi. §. vbi aūt. cū ına gl. de bo. q̄ li.

LEX XV.

1 *Reformationes, & statuta inuicem determinantur.*
2 *Clausula, non obstante, posita in reformatione noua, non impedit determinationem quæ fieret per alia statuta.*
3 *Lex ista intelligitur de satisdatione de iudicio sisti.*
Sermones intelliguntur secundum subiectam materiam.
4 *Possidens immobilia non tenetur satisdare, quia cessat præsumptio fugæ.*
5 *Possidens multa bona mobilia, quæ de facili occultari non possunt, non tenetur satisdare.*
6 *Possidens, & non satisdans, non tenetur iurare, & ita seruat consuetudo.*
7 *Possidens immobilia, non obligat sua bona de consuetudine.*
8 *Possidens modicā rē, & vilē, non euitat satisdationē pro quātitate magna.*
9 *Possidens rem, super qua litigatur, tenetur satisdare quantum ad actorem non quo ad alios.*
10 *Cōuētus, qui hēt annuos redditus super re immobili, nō tenetur satisdare.*
11 *Possidens rem immobilē bona fide, euitat satisdationē, secus si mala fide.*
12 *Filius tenetur satisdare, etiam si habet patrem immobilia possidentem.*
13 *Immobilia qui non possidet, nō est idoneus fideiussor, nisi sit cōiūcta psona.*

Sciendum. a Iurisconsultus in hoc principio ponit vnā regulā negatiuā, q̄ postea exponit. Scđa īcipit ibi, possessor āt. Legamus p partes, & expediamus istud principiū, quod satis breue est in se. Opp. & vī, qđ indistincte satisdēt, vt C. de lit. cont. auth. offeratur. Solu. ista est noua lex, & licet indistincte loquat̄, distīguit̄ p istā antiq̄, vt l. nā & posteriores. ſ. de leg. b Et ita dicit gl. & bene, qđ no. & tene mēti † † p reformationib. & statutis, vt inuicem determinētur c per legē, de quo dic, vt dixi in l. oēs populi. ſ. de iust. & iu. Circa interptationē restrictiuā. † Quæro, qđ si in reformatione de nouo facta ɔtineatur clā, aliquo nō d obstāte, vtrū p hoc impediat̄ determinatio, q̄ deberet fieri p alia statuta antiqua? Tex. est & gl. in Auth. de hære. ab intest. in gl. sup ver. vacātib. in prin. q̄ dicit, qđ hoc verbū talē determinationē nō ĩpedit. Alias forte dicemus † latius. Scđo opp. J. de incen. rui. nau. l. ne qđ. §. ādīio. Sol. ibi speciale. Ita dicit hic in glo. in fi. & ista est vera: Loquitur. n. expresse ibi de satisdatione de iudicio sisti, vt ibi 3 patet. † Quæro de qua satisdatione e loquatur hic? gl. intelligit̄ de satisdatione de iudicio sisti, & bene, † si sermones intelligant̄ ſm subiectā materiā, vt l. si vno. J. locati. † Quæro extra gl. q̄ est rō, qđ possessor immobilium nō cogitur satisdare? Dñt qdā, qa per possessionē rerū immobilium est satis cautum actori. Et hoc sentit gl. circa fi. Hoc ēt vī dicere Gul. sed Pe. hoc non placet. Nam video, quod mulier q̄tum ad euitandum satisdationē, vī possidere fundū totalem, tñ per hoc agenti nullo modo est cautum. Præterea dr̄ J. ea. l. §. si fundū, quod non debet inspici, quod fundus potest euinci. ergo apparet, quod per hoc nō est cautū actori, si possit euinci. Dicit ergo ipse, quod rō est quia reus præsumit̄ fugere, vt l. properandū §. siṅaūt reus, de iud. Per possessionē ergo immobiliū, cessat ista præsumptio fugæ, iō non debet dare hanc satisdationē. Hoc probatur §. in ius voc. vt eāt. aut satisd. l. j. & 2. & quod ibi per gl. nā cogitur quis admittere io fideiussorē cōiunctā personā nō idoneā, quia cessat præsumptio fugæ, vt ibi dr̄. & hoc tangit Cy. C. vti pol. l. j. in fi. opp. quod satis placet. † Ex hoc sequit̄, quod si ē aliqs q nō possideat multa īmobilia, tñ possideat multa mobilia, talia, q̄ de facili occultari, vel moueri n pñt, vt puta magnas vegetes, & magnā apothecā hēt in platea, ita quod non posset p̄sumptio quod recederet, tunc non cogit̄ satisdare, ſm Petr. qđ ēt vī tenere Gul. Facit p hoc J. de vino, trit. & oleo leg. l. 3. & l. vinū. † Quærit gl. † an isti qui possident, & non satisdant, saltē cogant̄ iurare? Gl. dicit quod sic, vt C. de pri. agen. in re. l. fi. de proxi. sacro. scri. l. in sacris. & de dig. l. quoties. lib. 12. quod nō placet Odo. nec ēt Ric. Mal. nā ibi excusabat̄ a satisdatione rōne priuilegij: hic aūt de iure cōi excusabat̄ rōne possessionis immobiliū, & istam opi. seruat ɔsuetudo. Pro gl. tñ multū facit tex. in l. fi. C. de pri. agen. in re. vbi dicit, quod pro fideius. est iuratoria cautio, & substātia sua. & sic innuit, qđ aliquid possidebat. Sed Doct. r̄ndēt, quod ibi debēt referri singula singulis, s. iuratoria cautio qñ non possidet immobilia. substātia sua, i. qñ possidet. † Quæro an iste q possidet im 7 mobilia, saltē debeat obligare bona sua p defensione? Text. vī q sic, in l. fi. §. defensionē. C. de adm. tut. vbi tutor obligat bona sua p cautione pupilli. pro hoc optime l. filio. J. vt in pol. leg. Et istud forte esset de iure, licet de ɔsuetudine nō sit. Per hoc ēt apparet, qđ saltē nuda cautione dēt promittere de iudicio sisti, & hoc est quod voluit dicere rubrica nīa, qui satis. cogā. vel iurō promittāt, 8 vel suæ promissioni cōmittat̄. † Quærit gl. an pro vili cespite terræ euitat satisdationem pro magna quantitate? Dic quod Bul. tenebat quod n̄, ar. l. si creditores. J. de pi. cre. Et istā legē intelligebat, q possessor euitet satisdationē, q̄n cōuenit̄ noīe ipsius rei q̄ possidebat, ita dicit gl. vide eā. Gl. in l. Iulia. circa fi. ſ. eo. dicit q Bul. dicebat totū ɔtrū. l. q p re, qua quis ɔuenitur, illius rei possessio nō prodest ad euitandā satisdationē. Certe q̄tum ad q̄st. principalē, dicit verū Bul. qđ possessio modicæ rei, nō sufficit ad euitandū satisdationē, qa p hoc nō est actori cautū. Itē p hoc nō cessat p̄sumptio fugæ, & hoc tenet prima gl. † ſm Io. Sed in † hoc articulo, an 9 possessio ipsius rei, super qua litigatur, sufficiat ad euitādā satisdationē? vī quod non, vt ſ. e. l. de die. §. quidā. ſ. e. l. Iul. In ɔtrium facit J. ea. l. § si fundum. Super hoc fuerūt addita aliqua verba ad glo. q̄ verba sunt corrupte scripta, nec vīr hīe intellectum. dñt. n. sed certe si hæc est rō nō vī bona, quia creditor vī vsufructuarius dr̄ locupletari, cum alias sit locupletissimus, q̄ verba sic scripta non vīr hīe intellectum. Voluit dicere, & hoc est verum, quod p re, q̄ qs possidet, & pro qua cōuenit, nō dēt satisdare: quare ergo creditor, & vsufructuarius, non debent euitare istā satisdationē, cū ēt ipsi conueniant̄ p eo, quod possident, & eo respū quo possident, sed ipsi non euitāt, vt J. ead. l. §. itē qui solā. & §. creditor. ergo ista h est bona rō, qđ p possessione, p qua ɔuenit̄, euitet. Dicēdū est ergo ſm Pet. quod q̄tum ad illum q agit p illa re, nō sit sufficiēs ad releuādū, vt d. l. Iulia. & ſ. l. de die. §. 1. sed q̄ tū ad alios sic, vt J. ea. 10 l. §. si fundū. † Quæro, qđ si iste i conuentus hēat annuos reddit[9], an euitabit satisdationē? Dñt Doc. aut illi annui redditus k sunt super re immobili, & euitat satisdationē, ut l. iubemus. C. de sacros. ecc. Aut alias debent a ctione psonali simplr̄, & tūc secus, vt l. fi. J. 11 de cōst. pecu. & l. fi. §. fi. de ɔh. emp. † Quæro qđ si aliqs possideat absq; aliquo iusto titulo. Certe Iac. d̄ Ra. dt qđ ad euitandā satisdationē reqrīt quod possideat aliquo iure directi, vel vtilis dñij, vt J. prox. §. idē si possideret bona fide, & sic putaret se dñm, qa cessaret p̄sūptio fugæ, l. apud antiquos. C. d̄ fur. Sed si ma. fid. tūc 12 secus, vt dr̄ in fructuario creditore. J. statim. Quæro, † qđ si ille, q est ɔuētus, nō possidet, sed pr̄ eius possidet? Dicit Pet. qđ euitabit satisdationē, qa cessat p̄sumptio fugæ, ppea loco dñi hr̄, vt l. i. suis. l J. de li. & posth. Gul. dicit ɔtrium, l. qa multa pñt accidere, ne successiu patris ptineat ad filium, ar. l. naturalē. §. j. J. de acqu. rer. do. Præterea ista spes successionis, non dēt attendi, vt l. post emācipa-13 tionē. §. t. J. de lib. leg. † Quæro, vtrū sit idoneus fideiussor ille, qui m non possidet? Doc. quod non. m. & est gl. in Auth. de exhib. re. §. susceptio. Fallit in cōiunctis personis, vt ſ. in ius voc. vt eant. l. j. & 2.

ADDITIONES.

a Par. Sciendum. Istam regulam, quod non possidens immobilia teneatur satisdare, limita ut per Ale. in l. si bona. §. si quis. inf. de dam. infe. item non procedit in illustribus l. quoties, & ibi Bar. C. de digni. lib. 12. uide sup. in rub.
Meno. Crauet. cons. 70. num. 16.
† Clau. Tene menti. Istud limita dupliciter, vt per Ale. consi. 3. vol. 3.
b Rue. Dicit gl. & bene Limita tribus modis, vt hic per Ias. col. 3.
c Par. Vt inuicem determinentur. Vide de hoc Ale. consi. 469. ad fi. & consil. 598. Fran. consi. 143.
d Po. n. Quæro. Vide Ale. consi. 141. in 2. vol. Pan. consi. 24. in 2. vol.
† Clau. Forte dicemus. Adde Fran. Are. consi. 143. visa consultatio. vbi hoc extendit, quando vnum statutum non cōtradicit alteri directo, sed obliquatur in sensu contrario.
e Par. Quæro de satisdatione. Circa istam fideiussionem de iudicio sisti, de qua loquitur ista l. & etiam de fideiussione iudicatum solui, qualiter quis teneatur eā præstare, siue conueniatur proprio nomine, siue pro alio intercedat, uide Ale. in consi. 130. vol. 5.
† Cla. Et bene. Adde Bal. post Iac. But. in auth. generaliter. C. de episc. & cle. gl. & Bar. inf. ea. lege. §. tutores.
f Pon. Ex hoc sequitur. Facit quod no. Ale. l. facere pos. inf. sol. ma.
† Cla. Vnum. Ex hoc infero, quod etiam ille, qui est notorie idoneus, & soluēdo, non tenetur satisdare. de quo per Pau. de Cast. & nouissimos in l. j. sup. eo.
g Rue. Gl. dicit, quod sic. Adde, quod gl. seq. Fulg. Pau. de Cast. Ro. & alij mod. vt hic per Ias. col. 3.
† Cla. Prima gl. Et idem si plures possiderent, sed periculum esset, quod periret in montibus vel flumine, ut no. Bar. post gl. in l. 2. §. sol. mat. & vide Bar. in l. si quis ab alio. inf. de re iud. in prin. Item qui possidet prędia rustica est magis idoneus quam qui possidet vrbana, quia vrbana subijciuntur maiorib. periculis, puta incendij, & ruinæ. ita no. dicit Bar. in l. fi. ver. quinta pars. de decu. lib. 12.
h Rue. Dicendum est ergo. Adde quod opin. Bar. est communiter approbata per Doc. ut hic per Ale. & Ias. col. pen.
i Par. Quæro quid si ille. Quid aūt de habente plures debitores, uide Ale. cōs. 87. in 2. vol. Item de annuis redditibus, vide Are. consi. 10. & ibi q̄ō inter immobilia computentur, & quæ habes ad Bar. in l. mouentium, de uerb. sign. vide quæ dicit Fel. in c. conquestus. ad fi. de fo. comp. ponit, an pro eis competat possessorium recuperandæ. & uide Soc. in trac. obla. in 8. lib. in 6. quæst.
k Annui redditus. Adde quod annui redditus computantur inter immobilia. Feder. consi. 42. Rom. consi. 87.
Menoch. l. iraq. de retract. consanguin. §. 1. gl. 6. nu. 6.
† Clau. Et posthumis. Et ita decidit Alberi. de Ros. unam q̄onem in proposito, in qua dicit primo cōsuluisse cum tribus Doctorib. Pergam. quod ad aliquod officium non admittatur. & ita in tract. suo statutor. in 3 par. q. 71. & 104. & Bar. hic. & in fortioribus terminis in c. quæ in ecclesiarum. a. 1 fi. de const.
Ruer. Dicit contrarium. Et cum Bar. tenent oēs hic. & dum Barto. hic, quod spes l successionis, quam habent filij in bonis patris, non dēt attendi, ipsum no. CONTRARIVM in l. is potest, col. 3. inf. de acq. hær. vbi uide.
m Ruer. Doc. quod non. Limita quatuor modis, vt per Ias. in l. 2. sup. eo. tit.

1 *Possidens immobilia in territorio propinquo loci, vbi conuenitur, non satisdat, si ibi potest faciliter conueniri.*

§. Possessor. Hic icipit exponere verba illi[9] edicti vulgatis, positi supra proxime. Quæro, qđ si possideat immobilia in territorio alterius ciuitatis? videt quod n̄ 1 sufficiat. Dicit. n. in agro, vel in ciuitate. Doct. dicunt, † quod ista possessio

a possessio cedat loco satisdationis,a& ideo sicut sufficeret ex cā da te satisdationē ex pruincia ppinqua,ita sufficiat possidere immobilia in aliquo loco ppinquo. Quod intelligo si p illā possessionē est actori ꝯsultum,quia ibi pt reus faciliter cōueniri. Secus si eēt ibi reus multum potens per ea,quæ no.s.e.l.2 in princ.fiantē eēt locus multum longinquus, tunc talis possessio non releuaret, at. C.de fideius.auth.præsente.& in corpore,eo.ti.in gl.præsentes.

A D D I T I O.

a Rue. Loco satisdationis. Contra Bar.tenent Bal.Fulg.& Pau.de Cast.& allegat. Bar.sibi CONTRARIVS idem tenere in l.fi.C.d prin.agen.i reb.lib.12.Sed cū Bar.hic tenent Gul.Cy.Ang.Fulg. in vna lec.& Alex.

1 *Possidens fundum mala fide non releuatur ab onere satisdandi.*

§.Sed & qui vectigalem.

Not.quod ad hoc ut possessor dicat requirit vt possideat iure directi vel vtilis dñij. Secus si neutrum 1 istorū est,vt puta qa fructuarius. Et per hoc† dīt Doct.quod si ali qs possideat fundū mala fide,quod talis possessio non releuat eū ab onere satisdādi,p hūc §. Præterea eū sciat rē alienā eē, de facili eā dimitteret,& sic ñ cessat psumptio fugæ. Sed si possideret bona fide,quia se dñm putaret,vt l.apd antiquos. C d fur.tūc releuaret a satisdatione.cessat.n.tūc suspicio fugæ. Ita dīt Doc.cōmer.

§.Creditor.

Oppon. quod iste tex. videtur sibi contra dicere.Sol.vt in gl.& no.eam.

1 *Mulier habens fundum dotalem,non tenetur satisdare.*
2 *Possessor non dicitur,qui habet actionem personalem ad rem immobilem, vel rei vendicationem.*

§.Si fundus.

Opp.& vr̄ quod mulier nō possideat,vt l. Pomponius.§.in dotem.de acq.po. Solu. 1 Fateor quod vir solus possidet,† tamen mulier hr̄ pro possessore quo ad euitandam satisdationem. Ratio,quia cessat psumptio fugæ,ex eo quia habet fundum dotalem in loco. Opp.s.eo.l.de die.§ quidam. Solu. Ibi litigabat de ipso fundo dotali,vnde eius possessio a satisdatione nō releuat:hic litigabatur super alio. Istā opi. tenet Pet.& ego dixi vobis sup.ea.l.in prin.gl. nostrę nō tenuerūt hoc,imo dicunt, quod in contrario fuit sponte satisdatum. Pōt 2 aliter solui,vt ibi dixi. Vltimo tene † a menti,quod q hēt actionē a personalem ad rem immobilem, non dr̄ possessor rei immobilis. Idem si habet rei vēdicationem, vt gl. dicit super ver. psonalē.

A D D I T I O.

a Poma. Vltimo tene. Adde quod eodem modo promittens actione psonali,tenetur ad interesse,ut per Ang.consi.189.in c.ex forma dictorum.

§.Tutores.

Op.executio snīæ ñ fit I tutore,vt l.4.i prin. J.de re iu.ergo possessio tutoris nō releuat pupillū. Sol.qcqd dicat gl.hic,loqr̄ de satisdatione d iudicio sisti, q extinguit lata snīa,l.Græce §.& post litē. J.de fidei. & no.s.e.l.2. § fi.sed i iudicio tutor hēt sistere,ergo eius possessio sufficit, Cessat.n. psūptio fugę. De executione snīę hic ñ tractat, sed si loqueremur de satisdatione iudicatū solui, eo casu quo pupillus eā dēr pstare,ñ sufficit possessio tutoris,cū in eū ñ fiat executio, vt dictū est. Quæro utrū distinctio huius legis, si possideat immobilia vel non,habeat locum in satisdatione iudicatum solui?Gl.dicit q ñ, cum indistincte ille,q alium defendit,dēat satisdare,vt C.de satis. l.j.& videbitis in l.non solum,§.q aliena. J.de procu. Quæro qd si a tutor a conuenitur noīe proprio,an possessio pupilli sufficiat? Dicit gl.q non,& bene. Itē quærit gl.quid si possideat vnus de tutorib.nō ille q ꝯuenitur? Dicit glo.quod non sufficeret. Dic vt in ea.

A D D I T I O.

a And.Barb. Quæro quid si tutor. Adde plene l.j.§.in operis, de ope. non nun.l. post mortem.quando ex fac.tut.ag l.procuratorem qui.inf.d procu.Inn.in c.qd quibusdam,de fid. Iuss.Bar.in c.per tuas.de arbi.

a

§.Si fundum.

aQuærit gl.qd si finita sint tpa appellationis exercendæ. Rñdet gl.idē quod p possessore hr̄,ar.s.ea.l.ver.diuersa: Ille veri,nihil facit. loquitur.n. in eo,q hēt actionē pson.lē,q p hoc non dr̄ possessor, nō in eo q pt ꝯueniri psonali actione. Præterea hic non est necessaria actio, sed solū offīm iudicis exequentis, vt J.de rei ven. l.qui restituere. Et iō puto q tūc hr̄ vt possessor,sicut dixi s.e.l.2.in malæfidei possessore. Vltimo uidetis hic, q nō inspicitur id,quod euenire pōt. Et sic opp.gl.de l.si idem cum eo.§.fi.s.de iur.om.iud. Dic vt ibi.

A D D I T I O.

a Si fundum No.istum tex.contra Bar.ut hic per Ang.And.Barb.

a

§.Possessor.

aOp.s.eo.l.si ab arbitro. So.Dicit gl.ibi superuenit inopinata calamitas,hic sec.ᵃ Quid vult dicere:Hic loqr̄ de reo q vēdidit,vñ possessio adhuc est.& tenēdo op.q dixi s.ea.l.in prin.q iste dēt pmittere,& obligare bona sua,adhuc remāet actori cautū,qa possessio illa remanet obligata. In l.ꝯtria superuenit iopinata calamitas,qa forte fundus casmare perijt,vel aliter flumine occupat,& iō actori ñ remanet cautū. Opp.ad scdm dictū,qa res deuenit ad eū casū, a quo ñ pt incipere,ergo vitiat,l.plurib.§.& si placeat.J.de verb.obl. Sol.hic casus superueniens,vtputa possessio rerū immobilium, tendit ad eundē effectum eum actu celebrato. Sicut.n.per satisdationē actor redditur cautus per possessionem superuenientē,iō non vitiat. In ꝯtio tēdit ad diuersum effectum. Facit J.ad l.fal.l.verbis,i prin.& Dy. extra de reg.iu.in c.actum legitime.lib.6 dixi in d.§.& si placeat.

A D D I T I O.

a Possessor Adde post Ias.in quantum late examinat,an priuilegium cōcessum patri habenti 12.liberos iuret, Bar.consi.101.2.lib Et quod mater minor excuset propter non peritum tutorem filio,licet efficiatur maior, consuluit Bar.cō si. 101.4.lib.Ang.consi.177.Rom consi.278.

L E X XVII.

a

Qui iurato.

aIn iuramento videtur excepta authoritas legis vel superioris.h.d.facit C.de non nu. pec.l.vlt.& J.ad muni.l.fi in prin. Et per hoc ille q iurat non petere b reduci ad arbitriū boni viri,itelligitur,nisi ex causa legitima,b vt l.si libertus,de ope.lib.& extra,de iureiur.c.Quintauallis.

A D D I T I O N E S.

a Parif. Qui iurato. Vide Fel.in c.constitutus.uer.authoritas.cū se.extra,de rescri. Ias.hic & Dec.in d.c.constitutus.qualiter autem consideranda sit authoritas superioris,uide late & pulchre Ale.consi.24.ad fi.
Meno.Couarru.ad c.quamuis.parte 1.§.3.nu.10.de pac. in 6.

b Legitima. Adde post Io.Ca.d.consi.10.& facit ultra ipsum,q iurās non fideiubere pro aliquo,tñ si fideiuberet in casu magnæ necessitatis, non dr̄ periurus,& in quantū dicit, an sit periurus ille, qui habuit in secreto aliquid, si illud propalare testificando,uide late Card consil.31 Et in quantum ponit, an laici possint disponere super iuramento,uide quæ posui in l.omnes populi.ubi Bar.ponit.

Si ex noxali causa agatur. *Rub.*

L E X P R I M A.

1 *Rem pro derelicto habens videtur donare occupanti.*
2 *Exhiberi rem testibus peti potest a parte,vt eam cognoscant.*

S I quis.

Primo ponit verba edicti. Secundo incipit exponere ea. Secunda ibi,in ea cā. Subdiuide tex.qa multa duplicat. Primo ponit sūmarū vnū qd sit dictū in ea.cā. Scdo illud summariū declarat p plura membra. Tertio illa membra declarat. Secunda ibi, si desinat Tertio ibi, itaq;. Oppo. q iste tex.repetat bis idem. Dicit.n.si seruus desinat eē pmissoris,& postea idē repetit,Sol.primo dixit i gñe,nō exprimēdo cām, postea illud declarat exprimēdo cām, vt dixi diuidēdo lrām. Vel dicas, hic in principio loqr̄ q ñ seruus 1 hab.tus ē p derelicto,sm gl. Vide cā† ꝯ cauillationē quorūdā volētiū euitare a solutionē gabellæ,q hñt fundū p derelicto,& alius vadit,& occupat,vt sic gabella nō soluat,quasi nō sit aliqs ꝯtus. Sed certe imo vr̄ celebratus ꝯtus donationis:q n.hēt pro derelicto,vr̄ donare ei q occupat.l.quod seruus.J.de stip.ser. Scdo opp. dr̄ hic, vel actio amissa sit, vr̄ qd actio non potuerit amitti, quasi interrupta pscriptione p citationē,l. cū notissimi. in prin. C.de pscri.xxx.an. So. Dic,quod hic fuit amissa p sniam, quia nec actor, nec testes potuerūt seruū cognoscere,qa nō fuit exhibitus. Et iō, qa non pbauit actor,succūbit,vt J.de edē.l.argētarius.§.cū āt.& ita dicit gl. Istud qbusdā ñ placet, qa actor certi hoīs satisdationē accepit, iō non pt ignorare. Itē nec pōt procedere i testib.q debēt deponere super eo,quod actor articulauit. Sol.huius timore qdā recedūt ab hac lec.& dicūt,q actori erat relictū legatū, si intra certū tps seruū manumisisset, quē seruū nō potuit manumittere, qa nō fuit exhibitus. Ita dicebat Hug. Alij dicūt, quod hic fuit actū seu satisdatū de exhibēdā tota familia, vt vnᵘ recognosceretur,& sic ñ fuit satisdatio certi hoīs,vt s. Tu dic dictū gl.pcedēte. Licet .n.actor receperit satisdationē certi hoīs de iudicio sisti, tñ potuit I instrō nominari p certa signa,q testib.nō sunt nota, vt ponendo nomē,& pnomē,quod testes ignorēt.& iō dēt exhiberi,vt testes 2 cognoscāt. Quod nō.†qa pt petere pars vt res, de qua litigatur,producatur i iudiciū,vt testes eā cognoscāt,vt gl.hic dixi,& J.de publi.vect.& cō.l.eū exhibuissent.§.ante actorē.in glo.sup ver.ante ꝯsideret,& ibi dixi.& l.3 §.j.J.ad exhib.vide istā gl. Facit ad hoc quod videbitis statim J.l.pxi.§.si absens. Si vero velles dicere,q actio esset amissa tpe,nō obstāte citatione,dic,vt videbitis J. u.t. l.si in prin. Quæro, iste alienās quot actionib. pt couenir? Dicit gl trib.dic vt in ea. Vide glo.no. In eo vero quod glo.dicit, quod offerēdo se defensioni,liberatur ab actione de aliena.iu. mu.cau.fac.dicūt quidā,quod idem esset in hac stipulatione,quia offerendo se defensioni,cessat interesse. Qđ satis placet,si interesse cessaret,forte qa ꝯfiteretur oīa,vel testes hñt notā psonā. Sed si negaret,ita quod esset necesse seruū interrogari,tūc nō cessat interesse,licet se offerat defensioni,ut no.J.l.proxi.§.si absens. Vel si testes psonam non cognoscāt,vt dixi s.proxime. Quæro,an istud sit verū simpliciter & idistincte,quod qui satisdat, non tenet exhibere.dic ut in gl. Item quæro,an sit verum indistincte quod dando seruum pro noxa,quis liberetur? Dicit gl.quod non, Dic ut in ea.

A D D I T I O.

a Ruer. Solutionem gabellæ. Adde an sit soluenda gabella pro re habita pro derelicto,quod dictum Barto. debet limitari ut procedat quando constat de fraude, alias non est proprie donatio:fraus autem præsumitur ob cōnexitatē actus habendi pro derelicto occupandi,ut hic per Ale.quem refert & sequitur Io.Bertachinus intra c.de gabellis.in 3.par.8.partis prin.q. 9.uer. Item appella.alienationis.de qua uide etiam D.Ias.hic.

L E X II.

Sed alio iure,

1 *Confessio serui facta in tortura super facto proprio,probat contra dominū.*
2 *Dominium transfertur per secundum decretum.*

3 *Decretum*

3 *Decretum secundum in causa noxali interponitur, etiam contra non latitantē.*
4 *Actio amissa, per restitutionem in integrum resuscitatur.*

§. Si absens. Supra locutus est post satisdationem præstitam, seruo absente, & dño præsente: hic loquitur ante præstitā satisdationē seruo absente, & dño præsente. Secundo ante satisdationem præstitam seruo præsente, & dño absente. Secunda ibi, sed si seruus. Et breuiter b.d. Seruum absentem dñs debet defendere, aut satisdare pro eo: sed seruum præsentem si nemo defendat, potest quis capere ex 2. decreto, & si dñs restituatur, restituetur etiam actor. h.d. Pet. de Bellapert. reperijt & tractauit materiam primi, & secundi decreti, quam gl. tractauit plene in l. si finita. §. Iul. ī. de dam. inf. Cy. etiam repetijt, & posuit repetitionem Pet. & est vltima repetitio, quam Cy. fecit in prima parte Digesti veteris. Et quærit glo. a ad quid sistetur iste seruus in iudicio, & ad quid prodest? Dic vt in glo. 1 ex qua apparet decisio tex. vide eam. Et no. ex ista glo. de cōfessione serui, quia interdum ei creditur, quod est valde no. & concludit quod confessioni serui habitæ per tormenta sup facto proprio, statur cōtra dñm. Et sic facit ad q. quam disputaui de filio delinquente, quam plene posui in l. cū filius. in prin. ī. de ver. obl. & incipit illa q̄o, Perusinæ ciuitatis statuto cauetur, &c. Hoc præmisso op. de iureiu. l. enim q. in prin. Sol. hic negās dolose, tenetur insolidum, si est probatū cōtrarium aliter quam iurem, quia si per iuramentum esset probatū, tunc secus, vt in l. cō. & hic in gl. super verbo, deditione. Op. ī. e. l. pe. sol. hoc intellige, hic manumisit ipse proximior, ibi alius. Opp. gl. de l. si fundū per fideic. & l. si quis. § hæres. ī. de leg. 1. & nō soluit. Sed dic, quod ibi per alienationem non tollitur potestas soluendi quæ ante competebat, quia non alienauit cum dolo. Nam in l. si fundum, alienatio facta fuit de volūtate legatarij, in l. si quis. §. hæres, fuit ex potestate iuris. vel dic, quod hic res desijt esse, quia eum interfecit, vel 2 manumisit. Vlterius no. ex hoc fine tria. † Primo, quod per secundum decretum transfertur dñium, si ille cō quem interponitur, erat dñs, 3 licet alij cō, vt in gl. Secundo no. † quod in cā noxali interponitur secundum decretum, etiam cō non latitātem, quod apparet, quia absens restituitur. ex quo apparet quod nō latitabat, quia non se occultabat turpiter, vt l. Fulcinius. §. quid sit antē latitare. ex quib. cau. in pos. ea. Item apparet quod valet secundum decretum, alias non esset necessaria restitutio. Simile in cā damni infecti, vt l. si finita. §. si forte. inf. de dam. inf. in alijs secus, quia requiritur latitatio, vt l. Fulcinius. §. 1. quib. ex cau. in pos. ea. Et est rō, quia hic dñs tenetur ex qualitate rei, pro qua conuenitur, non ex facto suo. De hoc per Doct. C. de rest. mil. intelligitur. alias est l. ignorare. & ibi dixi in d. §. si forte. 4 & in §. Iulianus, in ea. l. † Vltimo no. quod actio amissa per rest. in integr. resuscitatur. Sed puto, quod sicut illa quæ restituitur absenti, dicitur vtilis, ita quæ præsenti, contra quam petitur restitutio. & sic non est eadem quæ resuscitatur, vt C. si aduersus transact. l. 1. & dixi plene in l. Mæuius. §. duobus. in 6. opposi. primæ partis, ī. de leg. 2. & l. qui res. §. aream. inf. de sol.

ADDITIO.

a And. B. Et quærit gl. Et ita contra patrem. vide Bart. in l. cum filius, quam dominus potest reuocare.

REPETITIO.

1 *Mentiens negando id, ex quo vult intentionem suam fundare, amittit suū priuilegium.*
2 *Conuictus de maleficio potest probare quod illud fecit ad sui defensionem.*
3 *Iudex in re mobili immutato decreto, & præcedēte cōtumacia rei, & cāa cognitione requisita in secundo decreto, pōt trāsferre ius plenū quo ad cām noxalem damni infecti, & et quando agitur ad præstationem aliquam.*
4 *Decreto secundo rescisso, rescinditur deliberatio ex eo quæsita, & vetus actio instauratur.*
5 *Decreti primi atque secundi, hic multa remissiue.*
6 *Confessio serui vel filii in iudicio permisso contra dominum pro filio, ex facto eorum nocet domino, & patri.*
7 *Statuto stante, quod pr̄ teneatur soluere condemnationē pro filio, pater ipse admittitur ratione sui interesse ad probādum contra confessionē filii.*

§. Si absens. Iste §. diuidit in duas partes. Primo loquitur quando dñs cōuētus noxali erat pñs, & seruus absēs. Secundo loquitur cō, quando seruus erat pñs, & dñs absens. Secunda ibi, sed si seruus. Ite prima diuiditur in duas, quia primo ponit tria priuilegia quæ hēt dñs. Secundo ponuntur duæ causæ, in quib. admittuntur dicta priuilegia. Secunda ibi, si vero falso. Itē secunda pars principalis diuidit in tres partes, quia primo ponit de remedio agentis, quod hēt, rescissa datione pro noxa eis facta per iudicem. Secunda secundæ incipit ibi causa cognita. Tertia ibi, ergo & acton, & hoc dicit in summa. Si dñs pñs est & noxali cōuenitur ex delicto serui absentis, si dñs illum seruum esse in sua ptāte fatetur, alterum de trib. eligere debet, vel pmittere de iudicio sisti seruum, vel iudiciū noxale suscipere, vel cauere de dando eum pro noxa, cum ad manū eius peruenerit. Si vero dño absente pñs seruus nō defenditur iussu iudicis, ex primo decreto, deinde ex secundo capitur pro noxa, dño aūt reuertente ex causa succurritur, & datio seu noxæ deditio rescinditur, & noxalis actio restituitur agenti. h. d. In tex. ibi, si quidem. hoc ideo dicit, quia in actionib. noxalib. ante oīa fit ista interrogatio, vtrum is, quem quis vult ad iudicium vocare, & noxali actione conuenire, sit dñs vel non? In tex. ibi, eum cū primum poterit, se exhib. tunim dic cū effectu dationis pro noxa. In tex. ibi p̄ āte esse dic 1 seruum. In tex. ibi, sine noxæ deditione. Nota † quod quis mentitur negādo id, ex quo postea vult intentionem suam fundare: & suum priuilegium, quod habet, pdit. hic. n. priuilegij fundamentum, & facultas seruum dandi pro noxa est ex eo, quia dñs. Si ergo negauit se dñm, in hoc punitur de mendacio conuictus, quia perdit priuilegium prælationis. C. qui pot. in pign. hab. auc. item possessor. Ius autem possessionis non perdit a reo ratione mendacij, vt C. de exce. l. si quidem. Ideo dato, † quod quis sit conuictus de 2 maleficio, pōt probare quod illud fecit ad sui defensionum, secundum Ia. de Are. Alibi, tenet Dy. cō in c. nullus plurib. extra de reg. iu. li. 6. cuius opinionem practici assessores errantes sequuntur. In tex. ibi, esse & esse posset, secundum gl. & alios. In tex. ibi, ducendus. primo decreto, deinde ex secundo decreto, de quo hic loquitur, secundum Odof. Et hoc eodem modo intelligit gl. istum §. in secūdo decre 3 to. Iac. de Raue. dicit, † quod in re mobili iudex imutato decreto præcedente contumacia rei cum causæ cognitione, quæ alias exigitur in secundo decreto, pōt transferre ius plenum in re mobili & sic intelligit istum tex. Hoc etiam sequitur Cy. Cum igitur hoc decretum non intelligatur primum, quia non interuenit secundum, nec secundum quia non præcessit primum, sed dr̄ vnum tm̄ decretum hñs plenum effectum. Si enim tu legeres istum tex. vsque ad mille annos non inuenires in tex. dictum de primo & secundo decreto. Non tñ ocgo in re mobili iudicem posse dare primum & secundum decretū si vult hoc obseruare, quod obseruatur in re immobili. Sed cō prædicta facit. ī. de re iud. l. a diuo Pio. §. exequuntur. vbi primo interponitur primum decretum, postea deuenitur ad secundum, s. ad venditionem, ideo dictum pdictorum vr̄ restringendum ad cām noxalem, vel ad aliam, in qua sit eadem ratio, vt in casu dāni infecti, & hoc esse puto quando agitur ad aliquam præstationem respectu rei, in qua facta est missio. Sic intelligo prædictos Doc. Ibi. n. quodammō vr̄ res affecta etiam nullo intercedente decreto, ita quod idem operetur rem esse affectam, & primū decretum, & hoc mō restringo opi. pdictorum Doc. In tex. ibi, sua noceat. Concor. ī. de dam. inf. l. si finita. §. si forte. item adde quod no. p. Cy. C. de rest. mil. l. ignora 4 re. Ergo no. † quod rescisso secundo decreto, rescinditur liberatio ex eo quæsita, quia vetus actio instauratur, et si fuisset talis, quæ cōpeteret ad vindictam, vt iniuriarum, & noxalis, vt hic. Nō ob. ī. de pac. l. si vnus, § pactus ne peteret. ver. sed si pactum. Sol. est, quia restituitur actio, & retro fingitur nunquam fuisset liberatus, quia ista non est alia a prima, inspecta ista fictione. Cy. addit ad hoc ī. de iu. fis. l. defendere. cū l. seq. & est optima cōcor. in tex. ibi esse cœperit, hic tractant Doc. de mā primi & secundi decreti, quam hic sequitur Odof. Sed si vis † sub 5 tilius scire, quid sit decretum in gñe, quid primum decretum, cū ista adiectiōe, quid secundum, quare dicatur, quo iure petatur interponi, an iure actionis, ad off. iud. & si officio iudicis, an sit offīm mercenariū, aut nobile, & a quo iudice interponatur, & an iudex dum interponit secundum decretum, vel dum partes petunt interponi, debeat sedere p tribunali, & quo ordine, quoad citationem, & quo ordine quo ad fidem de debito, & qualis iudex sufficiat quo ad primū decretū, & in quantū, & in quo fiat missio in actionib. realib. mixtis, vel personalib. hypothecarijs, & de intellectu gl. quæ est in l. 3. §. fin. de acq. pos. & in seruitutib. de intellectu l. si prius. ī. de no. ope. nunc. & ī. de dam. infe. l. a quo. & ī. si ser. ven. l. is. cuius. Et an in querela inofficiosi testa. & in actione ad exhibendum, possit interponi decretū primum, & quis est effectus primi decreti, & quis est effectus respectu detentionis in personali respectu possessionis, in reali respectu custodiæ, respū fructuum pceptionis, respū fructuum vēdōnis, & locationis, respū fructuum lucrōnis in quibuscūq; reb. mobilib. & immobilib. & in quibuscunq; causis, & iudicijs, vide plenissime hic Cy. in cōmēto, vbi reperies declarata oīa iura loquētia in ista materia, idem prosequitur in secundo dec. & bī adde ī. de lib. 6 ho. exhi. l. 3. §. pe. In gl. 2. ibi, forte crederetur. † No. quod in iudicio quod proponitur cō dñm ex facto serui, vel cō patrem ex delicto filij, ex forma statuti, confessio facta p filium vel seruū nocet dño vel pr̄i, nisi pbent cōtrariū, vt in gl. quod no. Sequitur in gl. cōtrariū cōfessio 7 ni. Ex ista glo. † liquet aperte, quod si filius est accusatus de homicidio, & pr̄ teneatur soluere cōdemnationem pro filio ex forma statuti, quod cō cōfessionē factā p filiū, quod fecit homicidium pr̄ rōne sui interesse pecuniarij dēt admitti ad pbandū cōtrariū, a p istā gl. quam bene no. & vide quod plene dixi in l. cum filius. in princ. inf. de verb. oblig.

ADDITIONES.

Pro intellectu l. si vnus. §. pactus ne peteret. uer. sed si pactum. inf. de pac.

a Contrarium. Adde post l. as. dum ponit, quod ignorantia probatur per iuramentum, quod pulchre uoluit Rom. cons. 54.

LEX III.

1 *Contumacia procuratoris licet noceat domino quo ad primum decretum, non tamen vt perueniatur ad secundum.*

Si cum vsufructuario. Forma decreti, quod interponitur cō vsufru. est, vt ei vsusfructus psecutio denegetur. b. d. No. quod dixi in summario: in alijs aūt qui non sunt perfecti dñi, sed hñt ius aliquod in re, quatenus interponatur secundum decretū, dic vt ī. de dā. inf. l. si finita. §. si de vectig. & §. si qua sunt iura. Op. fructuarius dr̄ esse pcurator dñi, ad defendendum illā rē, vt l. 1. in . vsufr. quemad. ca. & l. j. §. si de no. ope.

nunc. ergo tanq̃ ex ꝯtumacia ꝓcuratoris dñi, p̃t peruenitri ad ſ̃m decretum in adiudicationem dñij, vt ſ. J. de dam. inf. l. damni. † So. Concedo, qđ contumacia procuratoris nocet domino, vt poſſit peruenitri ad primum decretum contra eum, vt l. eum qui. C. de proc. & de digni. l. quoties lib. 12. non tamen quod poſſit peruenitri ad ſecundum in præiudiciũ domini, vt hic, & l. hoc amplius. § ſi. cum l. ſeq. J. de dam. infe. & ibi dixi. Vt diſtis in l. j. §. ſi procurator. ſ. ſi quis ius dic. non obtempe.

LEX IIII.

1 *Commune quod eſt, meum eſt.*

Si cum vno. Qui alium ex neceſſitate defendit, vñ ſuo noĩe eſſe ĩ iudicio. h. d. Quæro, de qua cautione loquit̃ hic? Dicit gl. & bñ, de cautione iudicatum ſolui. Cautio. n. đ iudicio ſiſti ĩp dẽt p̃ſtari, niſi poſſideret immobilia. & iſta eſt vera Opp. & vñ, quod ſufficiat defenſor pro parte, vt l. plures. J. de dam. infe. & in d. l. in hanc ſtipulationẽ. eo. tit. & J. de ne. geſt. l. ſi cões. Sol. vt dixi in l. in hãc ſtipulationem. & dicã in d. l. ſi communes. Scias etiam, quod iſta lex loquitur domino volẽte defendere, nam ſi vellet cedere pro parte ſua ſuo iuri, bene admittere-tur, vt J. de noxa. l. ſi ſeruus cõis. h. d. principium huius gl. Vltimo † no. a gl. ex hac l. quod commune eſt, meum eſt. ad quod oppo. gl. & non ſoluit. Dic plene, vt l. ſerui electione. §. j. de leg. j.

ADDITIONES.

* Ale. Vide Carolum Ruynum in §. Cato.
a Vltimo no. Vide q. no per Bal. in l. 1. C. qui teſt. fac. poſ. & ibi Lud. & vide Bar. in l. 2. J. de cond. inſt.

LEX V.

1 *Conditio perſonæ, quæ erat tpe ſententiæ, inſpicitur in imponendo pœnam.*
2 *Laicus delinquens, q poſtea effectus eſt clericus, qũo puniatur, & per quẽ.*

a **Si ſeruum.** a Si ſeruus ſiſtatur liber factus in cauſis criminalib. no vñ in eadem cã ſiſti, niſi ei libertas ſuit annexa, ſecus in ciuilib. noxaliter intẽtatis. h. d. No. qđ grauius punit ſeruus q̃ liber. Scđo no. quod in imponendo pœnã, inſpicit ꝯditiõ perſone, quæ erat tpe ſniæ, nõ q̃ erat tpe delicti. Opp. qđ ꝯditio, quod deſinit eſſe promiſſoris, vñ ſiſtere in alia cã, vt ſ. eo. l. 1. §. ſi deſinat. Sol. hic non fit liber facto promiſſoris, vel dic etiam facto promiſſoris & ideo tenetur etiam eo caſu quo ꝯdõ actoris ad experiendum fit deterior, vt in primo caſu l. Secus ſi non fiat deterior, vt in ſcđo. Modo habes primam gl. Op. qđ dẽat inſpici ꝯditiõ, quæ fuit tpe cõmiſſi delicti, vt J. de pœn. l. iſtud ꝯtrũ eſt difficile. dicit glo. hic loquitur in publicis criminib. ibi in priuatis. Et qd hic dicit iniuriatũ, intelligo eo caſu, quo iniuria eſt crimen publicum, vt l. quod ſenatuſcon. J. de iniu. Iſtud diſplicet noſtris doctorib. nam hic ſumus in materia noxaliũ actionum, q̃ non hñt locum in criminib. publicis & capitalib. vt l. quis ſit fugitiuus §. quod autem. ver. noxas. J. de ædi. edi. Item l. j. J. de pœn. eſt in materia publicorũ iudiciorũ, ergo de publico loqtur. Iõ Gul. dicit totũ ꝯ, qd hic loqtur in criminib. priuatis, ibi in publicis. Rõ qa in priuatis imponitur pœna extraordinaria, arbitrio iudicis, vt l. fi. J. de fur & de iniu. l. fi. Ideo iudex inſpiciet ꝯdõnem pſonæ. quæ eſt tpe ſniæ. In publicis vero criminibus pœnæ ſunt limitatæ, vt J. de pub. iu. per totum. Iſta opi. Gul. vñ ꝯ l. iniuriatũ æſtimario. J. de iniu. ideo dicendum, qđ hæc l. loqtur in criminib. publicis, vel priuatis, in qb. pœna imponitur arbitrio iudicis, quam iudex ex ꝯtate mitigat ſ̃m tps ſniæ. In ꝯrio loquitur, vbi eſt pœna determinata, & ſic iudicis arbitrio non erit imponenda. Et hoc voluit hic gl. dicere ſecundum vnam opi. dum dicit hic ſ̃m æquitatem quæ mitigat pœnas. Quod intelligo qñ hoc eſt in arbitrio iudicis, vt dixi plene in d. l. 1. de pœnis. † Et hoc facit ad quæſtionem b de delinquente, qui effectus eſt clericus, vtrum puniatur vt clericus, an vt laicus. Et vtrum per iudicem laicum, an per eccleſiaſticum de quo hic per Gul. & Iac. But. & per Ioan. And. in cap. 1. extra de obli. ad ratiocin. Ego dixi in d. l. j. infra de pœnis.

ADDITIONES.

a Barb. Si ſeruum. Vide Bal. in l. obſeruare. § proficiſci. ſ. de offi. proc. Ad quod allegauit iſtam l. no. in fi. C. ad Mac. vide Bene. đ Plũ. in l. ſtatuliber. inſ. ã naturali. in prin. Bar. in l. omnes populi. de iuſtitia, & iure, & in l. 1. infra de pœnis. Sal. in l. 2. C. de infam. Doct. hic. Sed quid ſi pœna venit imponenda ex conſuetudine? vide Bar. in d. l. 1.

Ruer. Si ſeruum. Sequens Additio non eſt Bar. nec habetur in lect. antiquis.

b Bar. Et hoc facit a l q. Et ad hoc vide Bal. in l. officialis. C. de epi. & cle. & ibi ego remiſi plene. * Menoch. Adde Cæpol. conſi. 11. col. 4. in 4. dubitatione.

REPETITIO.

1 *Actionum ad vindictam, vna tollit aliam, quia executio vindictæ habet annexam ſatiſdationem.*
2 *Delicti tempus in pœnis quando, & quando tempus ſententiæ inſpiciatur, & num. 3. & 4.*
5 *Laicus effectus clericus poſt maleficiũ cõmiſſũ, qũo & p quẽ iudicẽ puniat.*

Si ſeruum Primo loquit̃ in iudicio criali ꝓpoſito ꝯ ſeruũ quẽ dñs ꝓmiſit exhibere. Et dĩ qđ ſi dñs non exhibet eum in ſtatu ſeruitutis, ſed libertatis, non vñ in eadẽ cauſa ſiſtere, quia aliter iudicatur de ſeruo alicuius, vt vindicta ſumatur, quam de libero. Secundo loquitur in domino criminaliter conuento noxali, qui promiſerat ſeruum ſiſtere, & exhibet eum ſtatuliberum. Dĩ quod non intelligitur in deteriori cã ſiſtere, quo ad agentem. In fi. legis redit ad primam partem, & dĩ q ſi ſtatuliber erat accuſatus de aliquo crimine, dñs ꝓmiſit eũ ſiſtere, & exhibet eum liberũ ex cã veteri, nõ intellr̃ eũ ſiſtere ſtatu mutato de nouo, eo qđ erat implicitus veteri. Item qa erat ille antiquus ſtatus ordinatus ad iſtum liberandum. Hoc dñt iſtæ duæ leges. Scđa pars iſtius legis incipit ibi, qđ aĩt, &c. In tex. ibi, ſatiſdet.

1 Iſta eſt † ratio, quare in actionib. ad vindictam vna tollit aliam, qa executio vindictæ hẽt annexam ſatiſfactionem, vt hic, & J. de iniu. l. ſed & ſi vni*. §. ſi ante iudicem. & facit eo tit. l. qđ Senatuſ. & quod no. in l. cum emancipati. §. emancipatus filius. de col. bon.

2 In tex. ibi, alter de libero. Hoc videretur † falſum tpe delicti. Nã tps delicti, non ſniã, vñ inſpiciẽdum, vt l. j. J. de pœnis. Reſpondet glo. quod hic loqtur in crimine publico, ibi in priuato. Gul. dicit totum oppoſitum, qđ iſta lex loqtur in crimine priuato, illa in publico. Et quod iſta lex loquatur in crimine priuato, apparet ex tractatu, in quo eſt poſita. Eſt. poſita in tractatu noxalium actionum quæ non hñt locum in publicis criminib. vt J. de ver. ſig. l. hæc ſtipulatio. J. de ædi. edi. l. quis ſit fugitiuus. §. noxas. Et quod illa l. j. J. de pœn. loquatur in crimine publico, eſt gl. J. de ſtatulib. l. ſtatuliber a cæteris. in prin. Iõ dicit ipſe, ſi crimen eſt priuatum, pœna eſt arbitraria, ita quod non põt dici poſita, ſed imponẽda, iõ tps delicti dẽt circa eam conſiderari, vt hic. Sed in criminib. publicis pœna eſt a lege impoſita, & ipſo facto ꝯhitur, quantum ad vinculũ quo pueniit ad ſniam. Non dico, quod poſſit punire non mediante ſententia, vt J. de cuſt. reo. l. ſi cõfeſſus. iõ ſi oblĩo eſt ꝯcta ad pœnam certam, no pt mutari. Illa. n. dĩ oblĩo certa, q̃ ipãliter eſt vniformis, vt ſ. ſi cer. peta. l. certum quid. Iſta ſniã eſt Iac. But. p̃dicta vera in qualitatib. quæ inſunt quaſi naturaliter, per quas ſtatus pſonæ mutatur. ſi aũt ex accidenti emergunt, ſaluo ſtatu perſonæ, tunc tps ſententiæ conſiderantur, vt in Auth. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. interdicimus exemplum in eo, qui erat officialis tpe delicti, & tpe ſniæ non, vel ꝯ, ſ̃m Gul. & Iac. But. Ia. de Bel. dicit aliter, ut dicam in gl. In tex. legis ſequentis ibi, quod implicitus, &c. Et quia libertas procedens ex cã de p̃terito, fingit̃ error ad tps cauſæ, vt J. de ma. teſt. l. Neratius. in his. ſ. quæ non habent præiudicare poſſeſſorib. medij tpis, & ſic fingit̃ retro quo ad quid, non in p̃iudicium poſſeſſoris, vt l. 1. §. ſerui. J. ad Syl. Si ergo trahitur retro tpe ꝓmiſſionis fingit̃ fuiſſe liber, ideo ſiſtitur in eadem cã, vt ſ. ti. 1. l. Iul. Et inducit a † in argu. ad q. de eo qui promiſit dare ſcachum

3 mattum cum pedona, & pedona fecit reginam, ſed nihil fecit, qa ibi non. inerat illa cã tpe conuentionis, ita quod ex aliqua cã veteri poſſet dici quod immediate procederet, ſed habet factum, & fiebat promotio ad aliquod officium, vt l. legatis ſeruis. §. ornatricib. de lega. 2. ſ̃m Doc. In gl. ſuper verbo, vindicta. ibi, de priuatis

4 criminib. Tu dic, † aut pœna eſt cõis. i. eadem in libero & ſeruo, & tunc inſpicit̃ tps delicti tam in publicis, quã in priuatis criminibus, vt ibi. Aut pœna eſt ſpãlis, & maior in ſeruo quam in libero, ſi cut eſt tñr, & eſt corporalis, ſiue ſit capitalis, ſiue non, ſiue crimen publicum, ſiue priuatum, non eſt vis, vt hic manifeſte apparet. ſi vero clericatur, tunc ſpectabitur tps ſniæ, vt hic. Et eſt rõ, qa delictum eſt cã pœnæ & non pſona cã pœnæ. Sed cũ pſonæ ꝯdo mutatur, & cã, quia cã ceſſante, & c. vt C. de epiſ. & cle. l. gñaliter, & maxime fauore libertatis. Sed qd ſi de libero fiat ſeruus, & tunc ſiſt debet ſpectari tps delicti, vt ibi. Nam pœnæ ſunt emolliendæ, vt J. de pœnis. l. interpretatione. Sed ꝯ ſol. gl. vñ J. de ſtatuliberis. l. ſtatu liber. in principio. Sed poteſt rñderi, quod ſtatulibero exiſtente in ſtatu libertatis, pœna imponit̃ ſ̃m Iac. de Bel. Tu dic, vt dixi ſ. ſi-

5 per tex. ſ̃m Iac. de But. & Gul. de Cu. & faciunt prædicta ha ad q. de

b eo qui eſt effectus clericus b poſt maleficium commiſſum. Vbi dico, aut eſt p̃uentus a iudice ſeculari, & tunc non mutat forũ per talem clericatum, vt J. de iud. l. ſi quis poſtea. & ſ. de in. om. iud. l. cum quædam puella. Aut non fuit præuentus, & tunc aut mutat condõnem, & aſſumit clericatum in fraudem, quod præſumitur ſi iam erat diffamatus, vel præparauerat ſe iudex ad cognoſcendum de crimine, & idem ſ̃m Iac. & Gul. Aut non in fraudem, & tunc dicendum eſt, quod mutat forum. Vnde nõ poterit procedi per iudicem ſecularem, ſed eccleſiaſticum. Itẽ mutat pœnam quantum ad cã q̃ nõ põt imponi a iudice eccleſiaſtico. Vnde ſi a ſeculari veniſſet decapitãdus, non decapitabitur pro delicto ab eccleſiaſtico. Sed debet iudex eccleſiaſticus imponere pœnã magis ſimilem quam poterit pœnæ decapitationis, & hoc eſt verũ in pœnis ordinarijs, in quib. inſpicitur tps delicti. Sed in extraordinarijs pœnis in quib. inſpicitur tps ſniæ, tunc iſta quæſtio non habet dubium, quia iudex eccleſiaſticus imponit eam ad arbitriũ ſuum ſ̃m p̃allegatos Doc. Et vide per Io. And. in c. j. extra đ obli. ad ratiocinia. & per Dy. J. de excuſ. tut. l. item Vlpianus.

ADDITIONES.

a Ruer. Et inducitur. Adde Bar. & Bal. in l. pe. ſ. de ſena. & Bar. in d. l. legatis. §. ſi ex officio. Abbas & Fel. in c. quoniam Abb. de off. deleg.
b Clericus. Adde Old. late conſi. 4.

De eo, per quem factum erit quominus quis in iudicio ſiſtat. *Rub.*

Continuatio patet. Quærit gl. in quo differt iſte ti. ab eo, ne qs cũ, q [illegible], vt ex. mat. Et aſſignat quatuor rationes. Tres primæ

primæ sunt veræ: vltima dicit, qd hic tit. sequatur post satisdõnē: ille ante satisdationem, qd non placet. Nam hic eti loquit an satisdationem, vt l. fi. in prin. j. e. & ibi videbitis. No. tñ fine huius gl. q dicit arguendum ex ordine titulorum, per quod Mar. Syl. determinauit tutorem confirmatum esse testamentarium potius, q datiuũ, ex ordine titulorũ, qa ponitur titulus de confirmando tutore, post titu. de test. tut. postea de legi. tut. postea de tut. & cur. da. ab his. de quo per Doc. C. de confir. tut. & no. per gl. Inst. de tut. §. 2.

LEX PRIMA.

1. *Credulus quis potest esse in preiudicium loquentis, non tertij.*
2. *Respondenti positioni persuasione aduersarij datur restitutio.*
3. *Nunciandi mihi aliquid ad mei preiudicium, non teneor credere, nisi reddat me certum instrumento, vel testibus.*

AEquissimum. In eum, cuius dolo factũ est quominus qs in iudicio sistat, dat actio ad interesse. h. d. Opponit, qui p aliũ facit, nõ tenet verbis edicti, nisi sit expssum lege, vt sup. ne qs eum, qui in ius voc. est vi exi. l. sed eximendi. §. fi. cum l. seq. Sol. Hæc verba edicti sunt scripta in rem, hoc est ita vr, quod cõprehendunt et fieri facientem. Dicunt enim, de eo per quem factum est quominus quis in iudicio sistat, vt p quem factũ erit, s. aliquid, ex quo sequatur iste effectus, ergo verbis edicti comprehenditur. Sed in ɔtrio verba dicebãt, ne quis eximat, & sic loquebatur determinate: ille aũt qui mandat, non eximit, ergo fuit ibi necesse exprimi. Secundo opponitur, & vr quod inspiciatur animus facientis, vt l. cum quidam. §. pen. j. de acq. hær. glo. non soluit. Dic, ibi in aditione hæreditatis, in qua inspicit animus adeuntis: hic in delictis, in quib. inspicitur animus mandantis, non inspectu animo facientis, vt hic, & s. de iur. om. iud. l. si quis id quod. §. doli. Cõtra hoc facit. j. de tut. l. si qs. §. fi. Tu dic, vt i d. §. doli. Op. tertio de eo, quod tex. dicit quod iste nõ debuit esse nimium credulus, vt hic dicit Iuriscon. ɔtrium facit l. 3. §. sed si sic. j. de in rem verso. Gl. non soluit. Tu dic quod † in præiudicium nũciantis, seu loquentis ego possum esse credulus, nec ipse põt mihi imputare cur fuisti credulus. Et ita loquitur hic, & ideo post nunciationẽ &c. Sed in præiudicium tertij nõ debeo esse credulus, vt d. l. 3. §. sed si sic. j. de in rem verso. a & qñ actio de peculio, est annalis, l. j. Et per hoc dico, † quod si positioni factę ego respondeo, propter persuasionẽ tuam, possum iuuari. Credidi enim persuasioni tuæ, & est iusta causa concedendæ restitutionis, vt l. a. & ibi no. quando actio de pec. est ann. Item b no. † quod si nũcias mihi aliquid quod faciam, vel quod dem, quo ad præiudicium meum, non teneor tibi credere, nisi me reddas certum instrumento, vel testibus, vt l. si quis inficiatus, infra deposi & l. quod te. inf. si cer. peta. facit quod no. inf. de reg. iu. l. qui in alterius.

ADDITIONES.

a Pom. Rem uerso. Vide Prepos. c. quod dicitur. 16. dist. & Bar. consi. 38.
b Ruer. Itẽ no. Adde Ias. hic, qui limitat hoc dictũ Bart. quinq. modis, ut hic p eum.

§. Si reus. Non vr interesse eius, qui aduersus obligationem tutus est exceptione. h. d. Opp. j. de lib. leg. l. qd mihi. glo. nõ soluit. Dic, qd hic loquitur de actione, q datur ad interesse, quod interesse cessat per exceptionem. Ibi de actione quę datur ad aliud. Et per hoc dico, quod si per exceptionem non esset plene consultum reo, quia sua interesset plus, quod daretur actio contra actorem vel tutorem, tunc enim non posset esse contentus excep. & sic cessat ratio tex. quare, &c.

§. Si plures. Qñ plures tenent ad interesse, vnius solutio liberat alium. h. d. Op. de l. si quis id quod. §. fi. cum l. seq. s. de iurisd. om. iud. Solutio. ibi erat mera pœna, hic interesse. Opp. de l. pe. §. fi. s. ne quis eum qui in ius voc. Solue eodẽ modo ibi erat mera pœna, licet imponeretur secundum quantitatem, interesse, vt ibi dixi. Contra hanc solutionem opp. quod et vbi est mera pœna, vnius solutio liberat alium. j. quod met. cau. l. si cum exceptione. §. fi. cum l. seq. gl. dicit, fallit ibi. Tu dic, quod ibi actio non erat ab initio pœnalis, sed rei persecutoria. Et ideo distingue, aut continet interesse, aut meram pœnam, & hoc secũdo casu. Aut ab ipso initio erat pœnalis, aut cepit esse ex post facto, vt ex prædictis patet. Quæro extra gl. an in casu huius l. soluẽs possit repetere ab illo, quem liberat? glo. inf. de act. & ob. l. ex maleficijs § 5 quoq; el 2. videtur dicere, quod non, si est verum maleficium. Secus si est quasi maleficiũ, vt ibi no. Adde l. perceptione. inf. de his qui de. vel effu.

§. Serui nomine. Opp. & vr, quod nihil ad hrdem possit peruenire. Solue, vt in glo. a. opp. j. de dam. inf. l. si quis missum. §. actio. Sol. vt in gl.

LEX II.

Si actoris. Ex facto serui dñs tenet sciẽs i solidũ, alias noxaliter. h. d. Opp. & vr qd siue dñs fuerit sciẽs siue ignorans, semper ɔ eum competat exceptio. Nam reus impeditus ideo tenetur, quia habeat actionem ɔ alium, vt j. tit. j. l. a. §. fi. cũ l. seq. & ideo eam cedendo liberat, vt l. quod debetur. j. de pec. s. d. ipsam non pt cedere dñs ɔ seipsum, & ideo semp vr qd ɔ dñm obstet exceptio. Sol. Intelligas, quod factum serui erat tale, ex quo poterat conueniri ipse seruus, nõ aũt ɔ dñm excipi. V. g. si seruus denunciauit aliquid triste: nam non imputatur reo, si fuit credulus agẽdo ɔ ipsum seruum. Sed si dñs ageret ex stipulatione, nõ posset excipere de tali impedimẽto. Imputatur. n. sibi, cur fuit credulus in præiudiciũ alterius, vt s. l. pxima, circa principiũ. Lex vero contraria loquitur, quando fuit iustum impedimentũ.

LEX III.

1. *Actio in factum oritur ex edicto, quãdo in eo non exprimitur nomen eius.*
2. *Præscriptio nã interrumpitur sola citatione. Et de qua præscriptione. n. 4.*
3. *Tertij facto si quis liberatur, primo contra tertium agitur, & si non est soluendo, in pristinum debitorem datur actio.*
5. *Actiones quæ perpetuentur per solam citationem, & quæ per litis contes.*
6. *Actio quando restituitur, quæ est quæ restituatur.*
7. *Titulus iste habet locum etiam ante satisdationem.*

Ex hoc edicto. Si impeditus venire ad iudiciũ, tpe liberetur, ɔ impedientem actio datur, & si non fuerit soluendo, in pristinum debitorem actio restituitur. h. d. & est bona, & fortis lex. No. † qñ nomen actionis i edicto nõ exprimitur, oritur actio in factum, vt hic, & l. pen. § j. sup. ne quis eũ, qui in ius voc. Secundo no. † quod sola citatione a non interrumpit præscriptio: quod apparet, quia hic erat citatus, & tñ præscriptio currit. Tertio no. † quod qñ aliquis liberatur facto tertij, primo debet habere regressum ɔ illum tertium, & si non est soluẽdo, in pristinum b debitorem debet fieri actionis restitutio, vt hic, concordat j. de le. j. l. plane. la a §. 1. de inst. l. 2. Ad primum op. de l. j. j. de cond. ex lege. Sol. ibi de iure ciuili, hic de iure prætorio. Ad sm opp. de l. cum nouissimi, in prin. C. de præscr. 30. an. & l constitutionib. j. de actio. & oblig. Gl. vbiq; inuoluit se multum in solu. istius ɔtrij. Veritas est ista, † quod quędam est præscriptio mere odiosa, quæ currit negligentia non petentis, vt præscriptio 30. vel 40 ann. & ista sola citatione interrumpitur, & hoc iõ est, quia per citationem cessat negligentia, quæ est cã illius præscriptionis, vt d. l. cũ nouissimi. Quædam est præscriptio mere fauorabilis, vt vsucapio triennij, & ista non interrumpitur et per li. ɔt. ideo quia contestatione non tollitur fauore rei. Ita loquitur l. si post acceptam. j. de rei vẽd. Quædam est præscriptio mixta, vt x. & xx. ann. & in illa eligitur media via, vt nõ interrumpat p solã citationem, sed per li. conte. vt C. de rei ven. l. mater. alias l. morę. & j. pro emptore l. 3. §. pe. Quædã est præscriptio, quæ currit sua nã, vt redhibitoria, & quanto minoris, & similes & ista interrumpit per li. cont. vel libello dato Principi, vt C. qñ libellus Prin. da. l j. & a. & hæc verba. s. quod præscriptionũ alia odiosa, c & alia fauorabilis, & alia mixta, probãtur in l fi in fi. & ibi gl. & post eã dixi, C. de edic. diui Adri. tol. & p Dy. in c. possessor. extra, de reg. iur. li. 6 Nunc ad propositum hæc lex non põt intelligi, quod sit liberatus præsc. 30. ann. quia illa præscriptio erat isto tpe icognita, vt no. j. ad l. Aql. l. qui occidit. & j. ex quib. cau. ma. l. nõ solum. alias incipit, Iul. & in Auth. vt Romana ecclesia centũ ann. &c. §. j. Loquit ergo de vsucap. vel pscri. lon. temp. put dixi, quo tpe dñium amisit, vel de psc. q currit sui nã in eo quod dicit, quod tpe liberatus est ab actione, in quib. casib. et hodie sola citatio non interrũpit. Nec ob. l. constõnib. j. de ac. & obli. qa intelligo, qd ibi fuit lis contestata. vel ibi nõ dr qd pscriptio interrumpat, sed q actio efficit transitoria ad hæredem. Quid de præscriptionib. q inducunt p statuta? Dic vt dixi in l. a. §. fi. ver. quid dices, de vsuca. pro emp. Quæro, vtrum hodie p solam citationẽ ppetuent actiones? Dicit gl. quod sic. Certe, dñi, nec hodie p citationem perpetuatur actio sed interrumpitur pscriptio, & a die citationis erit necesse quod noua pscriptio incipiat tanti tpis, quanti primo erat, & per solã ɔtestationẽ litis ppetuatur in xl. annos, vt l. fi. de præscrip. 30. vel 40. ann. & quod no. in d. l. cum nouissimi. circa prin. Et hoc determinauit Rich. Mal. in quadam qõne, quam disputauit, cum diceret statutũ, qd debitũ pscriberet quinquennio, vt p citationẽ interrũpat pscriptio, non aũt in maius tps ppetuet actio. Quæro, dr hic, † q actio restituit, qro q erit ista actio? Gl. ponit duas opin. vna, qd restituit vtilis, alia q restituit directa. Quælibet est vera diuersis casib. Aut. n. tpe ipsa actio erit ipso iure amissa, vt in vsucapione triennij, quia acquirit dñium directum, & tũc restituitur sola vtilis. Aut prima non erat ipso iure sublata, sed ɔ eum erat sola exceptio

ADDITIONES.

a Parif. Sola citatione. An aũt intermissio præsc. contra principalẽ porrigat effectũ contra fideiussorem, vide Bar. in l. cum quis. §. si quis pro reo. inf. de sol. Vide Angel. consi. 77. inc. quid. in And. & uide circa dicta per Bar. hic, quæ hẽs ad Bart. in l. 2. §. si rem alienam. inf. pro emp. uide latissime Ias. hic in materia ista.
Pom. In pristinum. No. ibi, in pristinum debitorem. nunquid autem iste tex. q loquitur in damno euitando, procedat in lucro amittendo. ut tunc ei possit agi cõtra reum, effecto alio paupere, uide Ale. q sic in l. si constante. inf. sol. mat.
b Ruer. In pristinum. Adde quando præscriptio interrũpatur citatione, per Abb. & Fel. in l. illud. extra, de præscr. & per Ale. & D. Ias. hic.
c Odiosa. Adde pro Ias. quo ad quartam extẽsionem. s. quod præscriptio interrũpitur p citationem factam coram iudice incompetenti. Bar. consi. 167. 1. li. & ibi etiam uide, quod citatio generalis, & indiscreta interrumpit præscriptionem, cuius contrarium uult Ias. hic, in quarta limitatione.

ptio parata, & tūc per restitutionem tollit obstaculum exceptio tus & competit propria, alias prima actio directa. Vltimo op. extra gl. quod non dēt restitutio, quia competit alia actio. Nam cū reus sit impeditus facto alterius, & sic ꝯ illum hēt actionem ga ipse tenetur ex stipulatione, vt inf. tit. j. l. a. in fi. & sic non est necessaria restitutio. Sol. Oportet dicere de necessitate, ꝙ hic reus non satisdederat de iudicio sisti, & sic ex stipulatu cōueniri nō potest.
7 †Ex quo sequitur, quod non est vera gl. rubricæ, quæ dicit istum titu. habere locum tantum post satisdationem. Vide glo. & quæ ibi dixi, infra eod. l. fin.

§. Sed & si stipulator. Hęc actio pt actori & ēt reo simul ꝯ diuersos cōpetere. h. d. Opponi. quod reus istam actionem non possit hēre, ga sua nō interest. quod nō intersit, ꝓbo duab. rōnib. Primo, si reus nō venit ad iudicium impeditus, non tenetur actori ex stipłone de iudicio sisti, vt l. 2. §. si quis in iudicio. ℨ. tit. j. & sic sua non interest. Scdo si reus venisset ad iudicium, non inuenisset actorē. Vnde non interest actoris reum venisse, & sic stipło de iudicio sisti nō est ꝯmissa ad interesse, vt l. arbiter si calendis. ℨ. de arbi. Sol. gl. dicens, illud est in stipłone de iudicio sisti, vt ℨ. ti. j. l. 2. in fi. cū l. se. Vult dicere quod hæc stipło committitur, qñ fuit impeditus per tertium, ꝯ quem pōt hēre actionem. Et per hoc est rñsum ad primam rōnem, non ad secundam de l. arbiter si calendis. ℨ. de arb. Et ideo gl. in l. 2. §. j. ꝟ. si quis in ius voc. non ier. dicit quod non est necesse, quod actor sit in iudicio, per istum tex. Quæ gl. nō est vera s̄m oēs, quia eadem est ratio si deficit actor, sicut si deficeret iudex. Nec ei est copia experiundi, vt l. 1. de diuer. & tem. præscri. Et iō dēm est, quod hic interest rei, quia non venit ad iudicium propter alia, quā propter stipulationem de iudicio sisti. Incurrit enim alia damna. conduxit. n. aduocatos pro illo tunc, & alias expensas fecerat, quas de nouo deberet nūc facere. Ita intelligebat Iaco. de Are. alias de Ranc. & Iacob. But. & Cy. & Mar. Sil.

REPETITIO.

* **§. Sed & si stipulator.** Dol⁹ cū dolo ꝯpēsat. h. d. notabiliter, de quo p Dy. i l. viro atq; vxore. ℨ. so. matr. & ex̄, de re. iu. c. in pari. lib. 6 facit ad q. si nec emptor, nec venditor soluerit gabellam, cum per hoc ꝯtractus sit nullus ex forma statuti. Quæritur. n. vtrū vnus possit opponere alteri exceptionē non solutæ gabellæ? a Rñdeo non, per istū tex. Sīle in l. cum pr̄. §. libertis. ℨ. de leg. a. & ita fuit disputatū Bononiæ. Sed aduertendū est, qđ ꝯ illam exce. nō solutæ gabellę, debet opponi replicatio, de paritate criminis incontinenti ad repellēdā examinationē faciēdā sup exceptione. Nam sicut exceptio qñq; impedit processum super actione, ita replicatio impedit super exceptione. l. quoniam Ale. C. de adult. Si n. peteret pars sup ea examinationē fieri, & sic si liqueret iudici, ꝯctū esse nullū pp gabellam nō solutam ex forma statuti, iudex dēet b ex officio suo absoluere, c q̄uis pars non possit opponere, vt no. C de transi. l. vbi pactum. Sed si hæc exceptio actionem non annullaret, & sic nō redderet nullum iudicium, tunc si ab vtraque parte probaretur dolus, inuicem compensaretur, vt hac l. cum sim.

ADDITIONES.

* Pro intellectu l. constitutionib. inf. de act. & ob.

a Gabellæ. Adde Pet. de Anch. consi. 412.
Ruer. Adde circa istam q. plene no. per Berta. in tract. de gabellis, in j. par. 8. partis prin q. 16. vbi saluat Bar. a contrarietate, in qua videtur esse, per ea, quæ dicit hic, & in l. cum mulier. circa fi. ff. sol. mat. vbi citat Ale. & Doct. & hic & ibi.

b Pom. Iudex deberet. Vide Fel. in c. intimauit, de test. & c. dilecti filij, de exce. ver ad exemplum, il primo.

c Paris. Ex officio suo absoluere. Adde Are. consi. 101. ad finem, & consi. 128.

† Clau. Idē Aret. cons. 124. dicit istud ꝓcedere tā ex parte actoris, q̄ ex parte rei.

8 *Solutio vnius liberat alium, quando plures tenentur ad vnum interesse, ex diuersis causis.*

§. Si a fideiussore. Hæc actio ꝯ impedientē datur ad interesse, licet ꝓmissio fideiussoris minorē q̄titatem cōtineat. h. d. opponit, actor fuit stipulatus a reo de iudicio sisti, & accepit fideiussorē, ergo ꝯ istū reū hēt actionē ex stipulatu. qa est impeditus facto tertij, vt ℨ. tit. j. l. a. in fi. ergo sua non interest me ꝯuenire. Solu. Dicas, qđ hic reus non ꝓmisit, & quod hic dr̄, fideiussor ꝓmisit, intellige, solus. Facit qđ notatur ꝟ. qui satis. cog. l. a. §. j. in fi. Vide quæ dixi ꝟ. eo. l. 1. in fi. prio. Vel verius dicas, quod ibi reus ꝓmisit, tñ quia in idem concurrit cōmissio oblōnis principalis, & oblōnis impediētis ex hoc edicto, nec vna ꝑcedit aliā, nō est rō quare magis vnus teneatur, & non alter. Ideo vterq; tenebit. Ita dicit gl. & bene, argō ℨ. de fideiusso. l. ḡnaliter. & de duob. reis. l. si reis & de hoc vide plenius p Iac. But. Sed tunc quæro, vtrum soluēs liberet alium? Gl. dicit quod sic: vterq; .n. tenet̄ ad interesse, hic vnus ex stipulatione, alius ex delicto, & est verum, vt ℨ. dicam. Sed quæro, si exigam interesse ꝯ impediētem, an potero agere ad quinquaginta ꝯ fideiussorem? Gl. arguit p, & ꝯ. finalr̄ determinat quod sic, quia vnus tenetur ad interesse alius ad pœnam conuenitur, & sic vnius solutio alium non liberat. Et sic ex ista †gl. habes duo, quando plures tenentur ad vnum
8 interesse, licet diuersis causis, vnius solutio liberat alium. Sed qñ vnus tenetur ad interesse, alius ad pœnam conuenit̄, vnius solutio alium non liberat. Et qualibet posset esse vera in se, vt l. si quis dolo. §. 1. & quod ibi no. ℨ. de re iudicata. Tamen quantum ad casum propositum, dictum vltimum non est verum, nam in omni eo, quod solueret fideiussor, haberet regressum ꝯ principalem & principalis agere posset contra impedientem ex hoc edicto, & si deueniretur ad id quod illemet impediens solueret, solueret bis idem, quod esse non debet, arg. ℨ. de interrog actio. l. qui seruum. in princ. & ita dicebat Iac. de Are.

Si quis cautionib. in iudicio sistendi causa factis, a non obtemperauerit. Rub.

LEX PRIMA.

1 *Dies termini, quando computetur in termino.*
2 *Mille passus faciunt vnum milliare, & passus est quinque pedum:*
3 *Dieta integra pro modico quod superest vltra viginti milliaria datur.*
4 *Mensuratio quomodo debet fieri a continentibus ędificijs, & quando aliter. num. 5 & nu. 6.*

a **Vicena.** a Absenti ad ueniendum ꝓ singulis viginti milliarib. vnus dies est statuēd⁹. h. d. Pone casum in terīs sic. Pone quod aliquis satisdedit de veniendo ad iudicium, cum, a iudice fuerit requisitus, ille erat de terra longinqua a loco, vbi iudex faciebat residentiā, quæritur, qñ iudex citat eum, quem terminum debet ei statuere ad veniendum? Ad hoc rñdet Iurisconsul. &c. Opp. de l. đ die, ꝟ. qui satis. cog. Illa est vera solutio, quod ibi de termino, qui datur pñti ad sistendum. hic de eo, qui datur absenti ad veniendum. Op. de l. continuus. §. cum ita. ℨ. de ver. ob. Gl. hic & ibi dicit, aliud in iudicijs, aliud in ꝯctib. Pet. dicit idem vbique. Sed lex contraria b loquitur, vbi milliaria non sunt limitata, & sic statueretur tempus arbitrio iudicis: hic qñ sunt limitata, quæ satis est cōgrua opinio. Quæro, quid vult dicere tex. præter cum diē. Duplex est opi. Vna quod dies quo promittitur, & dies quo debet sistere, seu præsentari in iudicio, nō computetur, sed illos duos dies habet vltra terminum itineris. Et s̄m hanc lect. vr̄ casus, quod dies dati termini non computatur in termino. Sed certe hic non loquitur de die, qui ponitur in ipsa stipulatione, vt dixi, sed de die, qui parti datur ad veniendum post stipulationem interpositam, & ideo glo. exponit secundo modo, vt hic ponatur, &, pro. i. & sic vltra termi-
c num itineris habeat vnam diem. Quæro tñ, c †quid iuris de hoc,
1 vtrum dies ddati termini computetur in termino? Iac. But. dicebat sic. Aut iudex dixit, do terminum trium dierum, & nō com-
d putatur in termino dies dati termini, & ita intelr̄ tñ de ꝓximis, vt l. eum qui calendis. ℨ. de verb ob. Aut dicit, do terminum tibi
e trium dierum, e seu hinc ad tres dies. & tunc debet computari de momento, ad momentum, vt l. 3. §. minorem. ℨ. đ min. l. j. § dies.
2 ℨ. qñ app. sit. †Item quæro, quantum, spatium facit vnum millia-
† re? gl. dicit, quod mille passus: passus autem est quinque pedum,
3 vt l. 3. infra de ver. sig. & ibi no. gl. Sed q̄ro, †quid si non sunt dietæ integræ, quia forte sunt viginti quinque milliaria? respond. quod pro illo modico, quod superfuit, debet stari vna dies, vt d. l. 3.
f sed quæro vnde f incipiet mensurari? Respondeo, † non a porta,
4 sed a continentibus ædificijs, vt l. mille passus. ℨ. de verbo. sig. Sed
5 quæro, † per quam viam debet fieri mensuratio? g Rñdeo per illā
g per quam securius itur, & quæ magis frequentatur, arg. l. eos. in fi. cum

ADDITIONES.

a Vicena. Adde inquantum Iac. ponit de dictione, præter, Ro. consi. 237.
Paris. Vicena. Circa istam materiam adde, quod in ista cōputatione dēt dari vna dies quietis pro singula hebdomada, super quæstione vide Fel. in ca. cum olim. extra, de exce. & ibi etiam ponit, an decisio procedat in nauigantibus.

b Paris. Sed lex contraria. De dictione, a, quod stet inclusiue in tempore statuto a tali die, puta in appellatione prosequenda, vide Ale. consi 114. vol. Item licet dictio, a, stet exclusiue, tñ ille dies exclusus cedit beneficio eius cui assignatur terminus, ideo poterit in illo actu facere. Vide Are. in l. si ex duob. in 1. no. de duobus reis. item de dictione, hinc ad tot dies, quod hr̄ de momento ad momentū, uide Ale. consi. 75. vol. 2. Item de hac materia in cōpromissis, vide Ang. cō l. 107 inc. Pan. vide gl. no. in c. 2. de rest. spo. in ver. proponitur. Item quando est dictio, a, an dies termini computetur in termino, uide Fel. in c. 1. extra de præscri. Ale. consi. 42. in 2. vol. Pau. de Cast. & Mod.

c Pom. Quæro tamen. Vide Rom. hic, qui dicit, quod si dicatur hinc ad tres dies, quod dies termini computatur in termino.

d Ruer. Vtrum dies. Adde, quod multi tenent ꝯ Bar. quos refert & sequitur Ale. hic, sed opinio Bart. est communiter approbata, vt hic late per Ias. col. vlt.

e Ale. Los. Trium dierū. Ista tria verba, trium dierum, seu, antiquis codicib. omittuntur, & melius, ne adsit in verbis expressa contrarietas.

† Clau. Milliare. De leuca quantum contineat, vide Doct. in c. ex par. B. de so. cōpe. vbi tex. facit de hac mentionem.

f Barb. Sed quæro vnde. No. per quam uiam debet fieri mensuratio. s. per viā frequētiorem, vide Host. in c. olim. de exce. ubi refert ipsam opi. sed ipse dicit, qđ dēt fieri per viam terrestrem & non per viam marinam, quia illa est frequētior, maxime tpe hyemali, vbi est periculosa nauigatio, & uide Pet. de Anch. ibi sequitur dictum Bar. qñ mensura fit per aliam causam. Et sequitur ibi Io. de Imo. Vide Bar. in l. non solū. §. fi. inf. de excus. tut. uide Bart. in l. in itinere, inf. de ver. sig.

g Paris. Debet fieri mensuratio. Circa istam mensurationem vide Fel. in ca. olim, extra, de excep.

sed est sua gl. ℑ. de falsis, & pdicta vera, qn fit mensuratio loci pp ter
a minum eundi, vel redeundi. Sol si fieret † ob aliam cam; qa dr sta-
tuti q illi intelligant vicini, q sunt propinqui p vnum miliare, vel
dicit q non possit eligi ptas de terra, q sit propinqua p xl. millia-
ria, tunc vr q no deat fieri mensuratio pdicto mo, sed p rectitudi
ne loci. Et si no pt fieri p terra, fiat mensuratio p aere. Et ita est de
terminatu in quada extrauaganti, in qua Papa statuit, qd mona-
a steria mendicantiu a non pnt esse propinqua intra tm spatium, &
† ibi ponit q si mesuratio † no pot fieri p terra, fiat p aere, quod no.

ADDITIONES.

a Mendacium Vide Fed. consi. 201.
Ruer. Adde, qd cum Bart. tenent Bal. Ang. Sal. Fulg. Ro. & alij coiter. Sed contra eum tenent Pau. de Cast. & Ias. hic rationibus de quibus per eos.
† Cla. Mensuratio. Vide in pulchra quæstione Alexa. consi. 22. vol. 4. & Fel. i cap. olim, de excep.

LEX II.

Non exigimus, Per trasactionem a cautione de iudicio sisti, contingit liberatio, & si erat commissa, paratur exceptio. h. d. No. quod si remittitur principale, vr remitti poena, Opponitur ℑ. de verb. obl. l. cum stipulati sumus & C. de iud. l. j. Sol. vt in gl Opponitur secudo ℑ. de eo, qd certo loco l. 3. §. item Iul. Sol. vt in gl. Vltima gl. remittit ad no, in l. fi. ℑ. de eo quod certo loco. Dic vt ibi.

§. Si quis municipalis. Impeditus impedimeto publico, & necessario, in pœnam non incidit cum effectu. Opponitur, & vr qd non debuerit parere iudici, qui eum secundo citauerit, vt ℑ. l. sed & si qs. §. illud. ℑ. eo. Sol. ibi fuit citatus in culpa, & hoc dic, vt in l. contra pupillum. § is qui ad maius. ℑ. de re iud.

1 *Citatus non tenetur mittere procuratorem, quando est impeditus iusto impedimento, & quando teneatur. nu. 2*
3 *Sententia lata contra citatum, qui infirmitatur, & non potuit venire ad iudicium, an valeat.*
4 *Citatus infirmus excusatur, si morbum iudici notificet.*

§. Si quis in iudicio. Si iustu impedimentu superueniat in psona eius, qui sistere det, vel in itinere, vel in locu, vbi det sistere absq; culpa promissoris, ei exceptio conceditur. h. d. vsq; ad §. simi mo. Legã p partes. Opponr, quod si ipse erat infirmus, debuit mittere procuratorem, vt ℑ. de min. l. Papinianus, & l. sed & si p prætore. §. aduersus. quib. ex cau. maio. Solue, ibi erat impeditus ex ca necessaria
1 no probabili, neque iusta. hic ex ca iusta. No. ergo, quod ille, † qui est citatus, si non pot ire iusto impedimento, non tenet mittere procuratorem. Ista sol. non vr vera qtum ad istum casum: na absens ex ca probabili, non incidit in stipsonem de iudicio sisti, vt ℑ. eo. l. sed & si quis. in prin. Ratio ponitur hic in tex. Nam pro satisfaciendo huic cautioni, requiritur præsentia psonæ principalis vt hic, quod intellige, vt ℑ. eo. l. si eum. in prin nec sufficit mittere procuratore. Sed sol. gl. est vera in se, & cotra pot respicere finem huius §. vbi dr, quod lex iubet die iudicij esse diffusum, non dicit die tm de sistendo, sed loquit in quolibet alio termino magistratus. Opp. ℑ. de diuer. & temp. pscr. l. j. Sol. ibi loquit in actore, q tenet mittere pcuratorem, hic in reo qui non tenet mittere, vide
2 gl. & eam no. † Circa hoc, an quis teneat mittere procuratorem. a
a Cy. distinguit in l. j. C. de test. mi. Canonistæ ex. de pc. c. 2. & Gul. & lac Butr. hic. Tn dic aliquantulum latius. Aut quis non tenet venire priuilegio. ppetuo, & tenet mittere pcuratorem, vt l. vl. C. de iniu. & de pac. l. pe. Aut non tenet venire priuilegio tpali, & n tenet mittere pcuratore, vt l. 2. ℑ. de in ius voc. Aut non tenet venire ex alia ca, q ex priuilegio. & tunc aut illa ca est iniusta, & tue tenet mittere pcuratore, vt d. l. Papi. exuli. ℑ. de min. & hic in glo. Aut est iusta, & tunc aut est voluntaria, & tenet mittere pcuratorem, vt ℑ eum qui app. in prouin. def. l. eum q. Aut ca est iusta, & necessaria, & tunc aut loquimur in actore, & tenetur mittere pcuratore, vt l. j. ℑ. de diuer. & tpa. pscri. Aut loquimur in reo, & tunc non tenet mittere procuratore, ut hic, sm Gul. Sed Pet. dicit hoc
b falsu, et si esset impedimentu ppetuu, vel multum longu, b tenet mittere procuratorem, arg. ℑ. de iud. l. si longius, & l. eunde. §. j. ℑ. de le. Pro quo facit optime l. pen. ℑ. de vac. mu. & hoc et tenebat Io. Bu. Addo vltra, quod si esset ca q celeritate desiderat, vt sunt causæ q pnt tractari tpe feriato, vt l. j. & 2. de feriis. tunc tenet mittere pcuratorem. Facit extra de dolo & ptu. c. cu. dilectus, & ita intelligit illud c. Inn. extra, de prob. c. 2. quod mihi placet. Nam tn non tenet qs venire in iudicio pp ferias, tn qualitas causæ facit, vt
3 cesset illa excep. feriatu. † Quarto quid si infirmat, & non venit ad iudicium in termino, vtrum valeat snia, quæ fertur p iudice? Vr q non, qa lex ipso iure prorogat terminum, vt hic dum dicit, iubet diem iudicij esse diffusum. In ptium vr sentire gl. q dicit, diffusum, idest differendu. Bt dicas. Aut iudex hoc sciebat, & erit snia ipso iure nulla. Aut iudex iura ignorabat, & tunc valet snia, sed rescindit per restitutionem. Ita tenet gl. in l. quæsitum. ℑ. de re iud.
4 Et ita vr tenere Inn. extra, de dila. in c. pen. Et † ideo consilium est quod quando tale impedimentum superuenit, mittatur aliquis excusator, qui hoc iudici notificet, quod talis infirmitas tali superuenit. tunc enim iudex sciet, & sententia erit nulla.

ADDITIONES.

a Procuratorem. Vide late Fel. in c. accedens, vt li. non cont. & in quantum subdit Ias. quod citatus a Papa tenetur mittere procuratore, vide Old. consi. 197. Et an citatus ab Imperatore si timeat familiares potetes qui sint per itinera, teneatur comparere, vide Old. consi. 13.
Ruer. Adde limitationes, quas tradit Ias hic circa doct. Bar.
b Ruer. Multu longum. Adde scdm Ale. hic col. 2. q du Bart. vult, q si ipedimetu sit logo tpe duraturum, q teneatur mittere pcuratore, vr tenere CONTRARIVM in l. 1. inf. de diuers. & tpa. præsc. Sol. sec. Imo. q in d. l. 1. intelligit q ipedimentum non erat breui tpe duraturu, sed nec longo, uel aliter vt hic per Ale.

§. Si no propter. No. q mulier grauida n tenet coparere i iudicio psonaliter. Op. q si est grauida, id occurrit sua culpa. Sol. gl. quod parcit vitio nali. Item non vr in culpa, quia viro debitum reddit. Sed qd si est grauida ex scholari, non ex viro? Gul. de Cu. dicit idem, quia licet sit ipsa in culpa, tamen illa culpa non committebatur ad impediendum iudicium, sed ad finem libidinis. l. verum, ℑ. de furt.

1 *Impedimentum, & casus superueniens, qualiter probetur, & qualiter probare debet ille, qui dicit in mari fuisse tempestatem, taliter quod in termino venire non potuit, & nu. 2.*

§. Quod diximus. Vides hic q casus supueniens excusat a pena, qualiter † pbabitur casus. Ia. de Are. vr dicere q det probari solenniter p testes, vt l. 3. §. si ad diem. ℑ. de re mil. & l qui commeatus. e. tit. Spec. in ti.
a de app. §. nuc bt. ver. qd ergo, vr dicere qd probat p iurm. a Ad qd facit l. scire oportet. §. sufficit. ℑ. de excu. tu. qd Gul. de Cu. admittit habita psideratione qualitatis psonæ, arg. l. quoties. C. de nauf.
† lib. xj. & auth. hodie, C. de rep. † Sed qro, † ecce, costat q per mare
2 fuit tempestas, ita qd non potuit nauigari tali tpe, vtru hoc suffi-
b cit? Rn. quod no, imo det probari, quod ipse d domo sua recessit,
c & tpe debito venit ad mare, & qd tali tpe fuit tepestas in mari, &
d & q pp hoc fuit impeditus, ita qd venire non potuit. d Non. n. sufficeret impedimentum maris, nisi de domo sua discesserit. Est casus in l. qui commeatus, de re mil. Vnde est consuetudo, quod in terris maritimis fit talis protestatio, q pp impedimentum maris
† non possit transire, cum ipse ibi sit causa transeundi. †

ADDITIONES.

a Iuramentu. Adde post Ias. Old. cons. 60. Fed. cons. 114. Abb. cos. 63. Bar. c. cos. 97.
Ruer. Adde quatuor limitationes ad dictum Bar. quas ponit Ias.
† u Cla. C de rep. Adde But. Imo. & Pan. i c. ex roe. de app. & ibi Præp. in 4. prin. q.
b Barb. Sed quæro ecce. Adde Io. de Imo. in c. si. de ap. vbi reprehendit illud dictu & respondet ad l. qui commeatus, inf. de re mil dicit et ibi, q vbi impedimentu extrinsecu accidit in persona debetis facere actum, sufficit, q probet, q se pparauit, & non potuit implere actum pp superueniens impedimentum. io dicit q in d. l. qui commeatus, non dr aliud nisi illud, q det probare præparamenta & impedimentu, io non dicit, quod det protestari, vt hic uoluit Bart. Tu pondera, quod Bart. non alleg illam l. qui commeatus, quod det protestari, nec h. d. Bart. hic, nec Bal. nec Ang. aliqd dixit de hac ptestone, sed dutaxat dixit, q det probari; subdit postea, quod cosuetudo est i terris maritimis, quod ptestetur de tali impedimento maris, cum sit ibi ca transeundi, & non possit per fortunam transire, vel recedere Et sic ideo. Io. de Imo. non bene intellexit hic Bar.
Ruer. Adde, q opi. Bar. est coiter approbata, vt hic plene per Ias. col. 2.
c Pom. Resp. Vide quæ dicit Are. in oppositum consi. 163. inc. verum est q Ale. in l. non hoc. C. unde leg. Cnm. Bar. tenet idem Ale. consi. 92. vol. 1. Pau. de Ca. l. de pupillo. §. si quis ipsi ptnti. inf. de op. no. nun. & l. qui superstitis. inf. de aq hę. Et vide circa hoc Ale. consi. 131. inci. viso themate, & consi. 164. inci. viso processu. vol. 1. Limita, nisi impedimentum esset notorium ita Pau. in cons. 190. inc. visis. licet Ale. d. consi. 151. dum loquitur de teste, videatur tenere oppositum. Limita per Fel. in c. ex transmissa eo. tit.
d Pom. Non potuit. Vide Ale. consi. 99. inc. inspectis. vol. 2. Fel. in c. j. ver. dum dicit. de præscr. & c. ex transmissa, eo.
† Clau. Transeundi. Adde Bar. Ang. & Sal. in l. præses. C. de ap.

§. Simili modo. Impedimentu superueniens facto magistratus, dat exceptionem reo. Secus si est impedimentum facto priuati cotingens. h. d. No. qd impedimentum affectatum, & pcuratum non excusat. Opp. qd et magistratus tenet, si dolo fecit, vt ℑ. de inm. l nec magistratus. Gl. hic vr dicere, qd hoc intelligat qn magistratus iure fecit. Certe hoc vr mihi verum, p tex. hic qui dicit, quod si magistratus facit dolo alterius, quod nihilominus competat exceptio reo, licet habeat actionem ptra eum, cuius dolo malo factu est, vt l. j. in prin. §. titu. 1. Dico ergo, quod licet in magistratu detur actio, tn lex habet actionem pro nihilo, qa potentior. l. 3. ℑ. de alie. iud. mut cau. fac. & ideo perinde est ac si nullam haberet actionem. Item ptra extra gl. si magistratus detinuerit aliquem & hoc fuit pp culpa detenti, quia forte deliquerat, non sequitur, ergo sibi prodest, vt sententi, quia forte
a pra ea d. l. versi. si quis tamen. a Solut. Illa culpa non fuit ordinata
b ad istum casum, b vt ipse detineretur, ergo sibi non imputatur, arg.

ADDITIONES.

a Pom. Si quis tamen. Vide Ale. in l. Marcel. §. res quæ. inf. ad Treb. et in l. quis. if. sol. ma. Ale. consi. 1. ver. non ob. 7. in 1. vol. Et pro cofirmatione vide verum uerbum Fel. in c. 1. de const. & c. quæ in ecclesiarum eo. tit. & in c. qm con. de pbat, & c. cum inter. de excep. & c. veniens. ver. dum dicit, de præscr. & c. ex transmiss. si. eo. tit. & Cæp. consi. 23. consi. 26. & consi. 79. Præp. c. cum enixa. 5. dist. gl. c. statutum. §. 1. in verbo, non audens, de rescr. in 6. Pan. c. 2. de arb. & in c. intelleximus. de iud. Pau. de Cast cons. 290. inc. visis. Item consi. 13. in antiquis, quod reprobat Ale. consi. 151. vbi facit mentionem de peste.
b Ordinata ad istum casum. Vide Fel. in c. cum inter, extra de excep.

arg. ℨ. de fur. l. verum. & l. non oē. ℨ. de sta. lib. Vltimo vide hic, qđ reus ideo tenetur, quia actionem habet contra alium, & ideo puto quod cedendo liberetur, arg. de pecu. l. quod debetur.

L E X IIII.

Sed & si quis. Capitalis ꝯdemnatio, vel relegatio, est iusta cā, in iudicio non sistendi. h. d. Et no. tex. ibi, rei capitalis, &c. No, quod absens ex causa necessaria, non probabili, excusatur ab hac satisdatione, dixi ſ. eo. l. 2. §. si qs in iudicio. Item no. quæ dicatur causa capitalis. Opp. C. de fideiu. l. j. & de excep. l. defensiones. Gl. dicit, quod speciale est hic, quod excep. seu defensio competens reo propter mutationem status, transit ad fideiussorem. Circa hoc vide Cy. in legib. contrariis.

§. Illud sciendum. Si qs sit citatus, vel accusatus ex cā capitali, non est iusta cā in iudicio non sistēdi, secus si detineatur. h. d. Op. ℨ. de custo. reo. l. 2. §. fi. Sol. dicit gl. hic fuit accusatus de crīe commisso post promissionem, & sic fuit sua culpa, ibi de delicto commisso añ. Vel dic, licet hic esset accusatus, non tñ erat ibi statutus terminus eūdi ad iudicem, pp quod impediretur sistere in iudicio primo.

1 *Renunciatio specialis plus valet quam generalis.*
2 *Clausula generalis valet quo ad omnia vel similia, vel minora casibus expressis, non maiora.*
3 *Renunciatio generalis casuum fortuitorum, an sufficiat, & an requiratur specialis, quid in iudicijs, ī stipulationibus iudicialibus, & cōuētionalib.*
4 *Iuramentum interpositum super renūciatione generali, refertur ad casus, ad quos refertur renunciatio.*

§. Quæsitum. a Gñalis renūciatio casuum fortuitorū nō valet in iudicijs, secus si spāliter exprimatur. h. d. Primo ponit q̄ōnē. Scđo rñsionem Attilicini. Tertio rephēsionē ipsius. de īdistincta locutione. Scđa ibi, & ait. Tertia ibi, sed ego puto. Gl. ponit casum duob. mod. & q̄libet positio b est bona, & varietas insurgit pp expōnem verbi, deserta, qđ p̄t referri ad excep. & ad ꝓmissionē. † No. quod plus valet renūciatio c spālis, quam gñalis. c Op. ad hoc de l. oēs. C. de præsc. 30. ann. l. fin. C qñ mulier tu. off. fun. pōt. & l. si duo. de adm. tut. Gl. hic nō soluit, sed in l. si quis mihi bona §. iussum. ver. sed verū, de acq. hære. dicit, quod rñ est, quod tñ operatur gñalis prouisio, q̄tum spālis. Fallit in casib. & hic est vnus de illis. Alij soluūt, qđ ī gñali ꝓuisio ne nō veniunt ea, q̄ quis in spē non esset verisilr ꝯcessurus, vt in l. obl̄one gñali. de pi. & Dy. in c. gñali, de re. iu. lib. 6. iō hic non valet gñalis renūciatio, qa multi casus venire p̄sit, qb. nō p̄t renūciari, si exprimerent. Hæc sol. non vr̄ vera, qa fm hoc idē esset in ꝯctibus, cuius ꝯriū gl. ℨ. determinat, iō vr̄ standū in prima sol. l. qđ spāle est hic in iudicijs. Sed tunc q̄ro dde rōne. Gl. 1. dicit in fi. quod d iudicium redditur in inuitū, iō p̄sumitur, quod inuitus renūciat. Hęc rō est ꝯ l. nō est verisile. quod me. cau. Dicit gl. aliter, qđ hoc est spāle in stipl̄onib. prætorijs, & iudicialib. Ratio, quia illæ diiudicantur fm mentem, & æquitatē p̄toris, q non patitur quē decipi sub inuolucro verborū, sed ꝯuētionales iudicantur fm mentē ꝯhentium, qui voluerunt oīb. esse renunciatū. l. cum Aquiliana. ℨ. de transa. & l. in conuētionalib. ℨ. de ver obl. Op. extra glo. de auc. matri, & auiæ. C. qñ mu. tu. offi fun pot. Sol. ibi valet gñalis renunciatio, quo ad oēs exceptiones præteritas, hic vero valet quo e ad futuras secundum Pet. Op. quod exce quæ obstant in hac stipl̄one, causantur ab impedimento casus fortuiti, vt l. 2. ſ. eo. Si ergo istis renunciatur expresse, ergo stipl̄o cōtinet impossibile. Nā tñ est dicere, quantum vulo teneri, etiā si venire non possem, ꝯ l. impossibilis. ℨ. de ver. ob. Sol. qñ ab initio impossibile deducitur in obl̄onem, nun valet obl̄o, vt ibi: sed qñ ab initio promitterez possibile, licet ex post facto fiat impole, obl̄o non tollit ipso iure, sed ope excep. vt l. 2. ſ. eo. & per totam legem. Pussum igitur conuenire, nec obijcit illa exceptio, vt hic. Hæc. n. conuentio non inducit obl̄unem, sed impedit obstaculum excep. fm Gl Opp. Iuri futuro non p̄ūt renunciari, vt l. is p̄r. ℨ. de acq. hær. & l. si ita scriptum. §. si sub condōne. ℨ. de leg. 2. Sol. nō pōt renūciari simplici renunciatione, sed p pactum sic, vt hic, & l. j. C. de pac. Vel nō p̄t renūciari, nisi in iudicio, & ita no. hic & in l. 2. de cu. bonis dādo. Venio ad q. gl. & primo quærit gl. quid si in iudicio quædam exprimantur, postea subijcitur clā generalis, an valeat renunciatio in expressis. Gl. quod sic, & bene. Quęrit gl. an hoc habeat locum in ꝯctibus, vt casus debeant exprimi spāliter? Et recitat op. Ma. q dicit quod non. Io. dicit ꝯriū, & quilibet allegat pro se multas bonas leges. Tertia fuit opi. Bulg. qui distinxit. Aut aliqui casus spāliter enumerantur in ꝯctibus & postea subijcitur clā generalis, & valent. Aut enumerantur generaliter tantum, & non valēt, vt in glos. dicit illud consuetudine approbatum. Hoc sequitur Dy. in f c. ꝯctus, extra, de reg. iu. lib. 6. Sed Cy. in l. 1. ff. C com mo. impugnat hanc op. quia est in ꝯhentibus eadem rō quæ in iudicis: sed in iudicijs hæc opi. hic reprobatur, ergo &c. Gul. de Cu. tenet eam, cū 2 quadam modificatione, vt z † qđ clā generalis valet, quo ad om- g nia similia, vel minora gcalibus expressis, non quo ad maiora, ar. l. si. §. cui dulia. de vino, trit. & ol. leg. quæ limitatio satis placet, p h c. sedes, extra, de rescri. & c. non potest. de procur. in cle. Quar. a fuit opi. quæ colligitur hic ex gl. licet illud ponat per modū cuiusdam nouæ q. vt distinguamus, aut quis renunciat, vel suscipit in se periculum casus fortuiti, & tenetur. Aut hoc non exprimit, sed suscipit in se periculū simpliciter, & tunc aut ex natura ꝯctus veniebat leuis culpa, & venit leuissima: aut veniebat culpa leuissima, & venit casus fortuitus, vt verba aliquid operentur, vt l. si qñ. de le. 1. Cy. in l. j. C. comm. reprehendit hanc distin. sed non curo, quia est vera, vt ℨ. dicam. Odof. distinguit: aut stetit per reum, qa cum actor vellet enumerare casus dicit actori, dic gñaliter. Aut i non stetit per reum. i Ego non curo de ista sua opi. Nic. de Mat. dicebat, Aut ille qui est obligatus ad rem, suscipit in se periculum, & hoc valet, quanquam generaliter dicat, vt l. iurisgentium §. itē si quis. ℨ. de pac. & ℨ. man. l. & Aristoni. & ℨ. comm. l si vt certo. §. nunc videndum, & infra deposi. l. i. §. sæpe, de nau. fœ. l. periculū, de iure do l. si mancipia. Aut quis est obligatus ad factum, & tūc non suscipit in se periculum, nisi casus specialiter exprimantur, vt hic. Hæc opi. est contra casum l. opus quod aduersione. ℨ. loca. vbi licet quis obligabatur ad factum, & tenebatur etiā ad ipsum opus restituendum, & tamen si suscipit in se periculum, non intelligitur de casu fortuito. Ad leges alleg. in contrarium respon3 de vt patebit in distinctione. † Vt igitur liqueat veritas huius materiæ in iudicijs, seu in stipulationibus iudicialibus, & prætorijs tene istum §. Item si renunciatur exceptionibus præteritis, vel alijs iuribus competentibus, dic vt in glos. l. si certa. & l. sub prætextu. C. de transa. dixi in l. Aurelius. §. Caius. de libe. leg. In stipl̄onibus conuentionalibus, si aliquis renunciat exceptionib. competituris, vel suscepit in se periculum, quid operetur, distingue. Aut exprimit se suscipere periculum casus fortuiti, & valet, & de omni casu fortuito tenetur, vt l. quæ fortuitis, in fi. C. de pig. act. vbi est casus, vt hic gl. hoc tenet, & l. si quis fundum, in princip. ℨ. loc. Aut suscipit in se periculum simpliciter, & tunc aut ille, qui suscipit, erat ille ad quem pertinebat periculum ante contractū, & tenetur de casu fortuito, vt l. periculum. de nau. fæ. Aut ipse primo tenebatur, & possessio rei non transit ad eum qui suscipit in se periculum, & tenetur de casu fortuito, vt l. si in venditione. in prin. de peric. & commo. rei vend. Ratio, quia non est verisimile, quod quis in re, quam non habet, committat culpam. Solum ergo ad casum referri potest. Aut possessio transit ad eum, & tunc aut ex natura ꝯctus veniebat leuis culpa, & tenebitur de leuissima, vt l. opus. ℨ. loca. Aut tenebatur de leuissima, k vt in mandak to, & tunc tenebitur de casu fortuito, vt l. & Aristoni. ℨ. man. & gl. hic. Aut primo tenebatur de casu fortuito, & tunc istud suscipere in se periculum, hoc operatur, quia prius tenebatur de casu ꝯtingenti, absque culpa alterius patris, tunc tenebatur etiam si cōtingat culpa alterius, dummodo dolus absit, vt l. qui offici. §. fin. de contrahen. emp. & omnes leges quæ videntur simpliciter dicere, quem. teneri de periculo si est actum, intellige fm prædictā l distinctionem l est enim necesse, vt omnes exprimantur in casibus, in quibus tenebatur de leui culpa ad plus, C. comm. & deposi l. 1. & ita intelligatur opin. Io. hic posita. Si vero quosdam casus enumerauit, postea subiecit clausulam generalem, valet illa gñalis clausula, vt hic, fm opin. Bulg. & Dy. in d. c. ꝯctus. Quod intelligo

ADDITIONES.

a Paris. Quæsitum. In materia huius §. & qui casus censeantur comprehēsi sub generalitate, & nō soliti, vide Fel. in c. sedes. extra, de resc. vide omno Ale. consi. 28. & maxime consi. 465. ad fi. & 476. Item vide Cum cōsi. 185. incip. Ser. Laurentius. ante fi. dicentem non comprehendi casus incogitatos. exemplum ibi habes per eum, & ad Bar. in l. creditor. in l. de solu. Item subijcit ibi aliud verbum, qđ Vbi de iure ad aliquem spectat periculum casus fortuiti, si expresse conuenitur. idem. f. quod periculum casus fortuiti ad eam spectet, censetur istud appositum potius gratia tollendæ dubitationis. Item circa materiam huius §. quæsitū mul ta ponit Bar. in c. 1. vsque ad fi. de commo. & ibi dicit, quod decisio nostri tex. procedit, quando quis renunciat casibus futuris, & de præterito, & quid si esset incertum, & an trahatur ad insolita, & quædam alia, vt per eum.

b Ruer. Bona. Adde, quod ita communiter tenetur per Doct. vterque intellectus, vt referunt Alex. & Ias. hic.

c Pom. Qua generalis. No. per illum tex. quod generalis ratificatio omnium actorum non valet, quod limita per Pau. consi. 33 2. inci. de casu præsenti, sed in antiquam impressionem quando constaret, seu pars, in cuius fauore ii esset ratihabitum, probaret ratificantem habuisse notitiam, & hoc per tex. i l. fi. C. plus valquod agi cum ibi no. per gl. & Bar. in l. 2. C. de re. alie. & ibi no. per Bar. dictum quæ faciunt ad practicam.

d Pom. Sed tunc quæro. Vide Pan. consi. 124. in vltimo dub.

e Pom. Futuras. Ista sol. est de directo contra tex. in l. si decessent. ſ. q. sati. cogātur a prin. quamuis esset possibilis, si ex post facto esset impossibilis, unde pōt solui secundum Mod. Med in. quod ille tex. dum uult, quod posset fieri renunciatio de omnibus casibus, intelligitur. f. de omni casu difficili, non autem impossibili, qđ est; ualde restringere illum tex.

f Barb. Sed Cy. in l. 1. Pondera bene quia & Doc. in d. c. sedes. dicunt esse speciale propter naturam rescriptorum. & uide quæ ibi dixi.

g Paul. Ad similia, uel minora. Vide quæ scripsi ad Bar. §. cui dulcia.

h Pom. Quarta. Vide Alex. consi. 141. uol. 2. consi. 13. uol. 3. Barto. in l. si quādo. hic allegata.

i Pom. Per reum. Vide Pan. in consi. 28. & consi. 67. uol. 2.

k Paul. Leuissima. Et quo. si suscipiens periculum i se teneatur de casu fortuito, qđ illud uerbum alias nihil operaretur. uide quæ habes ad Bar. in l. opus. i fi. in f. loca. * Menoch. Soc. Ien. consi. 70. col. 2. uer. 3. lib. 3.

l Prædictam distinctionem. Vide Ale. cōsi. 28. ici. uisis, 1. uol. ubi sequitur Bar. hic. * Menoch Crauet. consi. 93. nu. 2. 3. consi. 593. col. 1. in prin. & consi. 542. nu. 2.

a ligo, quo ad similia, vel maiora, nõ quo ad minora, avt d. c. sedes, de rescri. & de ꝓcu. c. non põt. in Cle. vbicunq; dixi quem tenen
b de casu fortuito, intellige de solito, non de casib. incõsuetis. bvel non verisimilib. vt l. fistulas §. frumenta. ℐ. de ꝯh. emp. qui est ca-
4 sus ualde no. †Quæro, qđ si posita c gñali renunciatione in instro
c interpositum est iuramentum d Rñ. ad illos casus, ad quos refert
d renunciatio, refertur & iuramentũ, vt l. fi. C. de non nu. pec. & in
† l. fi. in prin. ℐ. ad muni. & l. vlt. §. qui satisf. cog. †

ADDITIONES.

a Maiora. Adde Bal cons. 175. inter consilia Ang. eundem Bal pulchre cons. 346. casus talis. & cons. 389. inc. duo instrumenta sunt, lib. 3. & idem Bal. cons. 362. li. 2. Ale. consi. 108. & vide Pet. de Anch. consi. 415.

b Ruer. Incõsuet. Adde, quod cõtra Bar. tenent Bal. Ang. Fulg. Pau. de Cast. Ro. & Ale. sedeum seq. Ias. cum concor. de quibus per eum.

c Ruer. Quæro quid si posita. Adde, quod cum Bar. tenet Alb. Bal. Ang. & Ful. hic & Io. And. & Can. communiter in c. 1. com. cum concor. de quib. hic per Ias. q refert, quod opi. Bar. est communiter approbata.

d Interpositum est iuramentum. Vide de hoc Ale. in consi. 3. & consi. 28.

† Clau. Satis. cog. Istam esse cõem opi. dicit Ale. consi. 28. uol. 1. & ibi etiam ponit de præcedenti limitatione per l. fistulas. alleg. per Bart. idem Ale. in consil. 114. vol. 3. & consi. 107. & plene vltra omnes ponit Fel. in c. sedes. de rescrip.

---

1 *Error semper præsumitur, nisi scientia probetur.*
2 *Clausula, sciens se ad infrascripta non teneri, propter hanc l. hodie apponitur in instrumentis per notarios, & tollit erroris præsumptionem.*

§ Item quæritur. Si satisdatio interponitur p errorem in totũ, vel in partem, ꝓmissor exce. iuuatur, secus si ex certa scientia. h. d. Opp. ℐ. de dam inf. l. si finita, in prin. Sol. error nõ facit stipulationem oĩno inutilem, vt ibi, sed ope excep. subducitur q̃tum per errorem est factum, vt hic. & ibi, de quo p Dy. & l. si patronus. ℐ. đ don. & p gl. ℐ. fam. er. l. qui erat hæres. Quæro, qñ ĩtelľr promissum vltra debitum. Gl. variat, finaliter determinat, quod de iure cõi non tenetur promittere certam q̃titatem, sed solum interesse, vt l. 2. §. fi. sup. qui satisf. cog. no. in l. fi. C. de præto. stip. Si ergo promisit vltra interesse, vř per errorem promisisse. hoc tñ nõ esset error, cum de consuetudine sit in quibusdam partib. certam pęnam apponi, ut dixi in l. 2. in fi. §. qui satis. cog. Opp. q̄ ēt si ex certa scientia promittatur, nõ valet, vt C. de vsur. l. cum allegas. glo. notabiliter sciuit ꝙ ibi loqtur, quando in oblĩone erat quantitas, vnde poena q̄ apponitur, vř poni in fraudem vsurarum, hoc est in oblĩone in factum. Vide illam gl. & no. eam, & facit ad hoc ℐ. si cer. pet. l. rogasti §. si tibi. &
1 ibi no. & ibi dixi †Quæro, quid ĩ dubio præsumetur, vel error, vel scientia? Dicit Iac. quod præsumitur error, nisi probetur scientia. Casus est hic in fine. Dř. n. hic, ꝙ datur exceptio, & qui vult repellere illam excep. debet se iuuare replicatione pacti, quod inducit ex ipsa scientia, & sic ille, qui replicat, debet probare suam replica
a tionem, de quo vide, vt plene dixi in l. non fatetur. ℐ. de cõfes. a Vl
2 timo scias, †quod istam legem, & sices ponunt notarij hodie in instrũs, qđ talis sciens se ad ℐ. scripta nõ tenen, &c. vt p hoc nõ pos
b sit opponi exceptio erroris, b vt hic vides

ADDITIONES.

a Pom. Infra, de confes. Vide Ale. consil. 4. vol. 4.

b Paris. Exceptio erroris. Idem tenet Bald. in l. mſ tua. C. de rei vend. & de illa clausula, ex certa scientia, nullo iuris, vel facti errore ductus, vide omnino ad Bar. in l. non fatetur. ℐ. de confes. & alia quę ibi habes, Barto. in d. l. si dare. de uer. ob. & hic. qui tamen non vř loqui de ea, sed de alia. ideo aduerte, scripsi in d. l. non fatetur. ad Bar. ibi. Idem de dicta clausula, sciens se ad infrascripta non teneri, vide Ias. in l. fi. §. idem quæsitum est, de cond. indeb. ubi etiam Bar. ponit.

LEX V.

Si duo. Culpa vnius ex reis credendi in acqrendo nocet alteri, si sunt socij. h. d. Quam legem no. gl. in dic. c. in arg. ad q. an duo rei videãtur inuicem fideiubere, de quo ad Velle. l. si vir vxori. Et extra gl. op. qa factum vnius de duob. reis credendi, minus dēt nocere alteri, si sunt socij, quam si non sunt soci, ut l. si vnus in prin. ℐ. de pac. So. illud. verum, qđ nõ nocet in oblĩone iam q̃sita ꝑdenda, hic vero nocet in oblĩone q̄renda. Quærit hic, si sunt socij, qñ intelligãtur socij? Dicit gl. omnium bonorũ, vel illius obligationis. Dic vt in gl. quod no. de quo est tex in l. sicut. ℐ. quod sol. Dixi plene in l. ex duob. ℐ. de duob. reis & ibi examinaui, qualiter factum vnius ex correis prosit, vel noceat alteri.

§. Item si duo. Si sunt duo rei, ut př & filius, nõ p̃t ab vno peti res, ab alio interesse. h. d. Op. de l. nec villam. §. pe. ℐ. đ pet. hær. Sol. si socij sunt, nõ đbet distingui quis fuerit exactus prius, quia sunt inuicem habituri regressum: si non sunt socij, debet distingui secundum dist. l. contrariæ.

§ Aeque. Iste §. est summatus, & legit fm gl. duob. modis. Scđm primum, ponit duos casus, secundum alium ponit quatuor, quælibet est bona lec. & vide vt in gl.

LEX VI.

Si quis. Exceptio superueniens reo prodest fideiussori. h. d. vsque ad finem.

LEX VI.

Si quis. Qui fideiussit pro seruo, hēt eas exceptiones quas haberet, si pro libero fideiussisset, saluo quod seruus rei iudicatæ causa abesse non potest. h. d.

LEX VIII.

1 *Moræ purgatio admittitur intra paucos dies, dummodo ius actoris non sit factum deterius.*
2 *Moræ purgatio non liberat aliquem ipso iure, sed ope exceptionis.*
3 *Dies pauci, intra quos quis potest moram purgare, sunt in arbitrio iudicis.*
4 *Testis qui dicit, quod Titius possedit decem annis, & plus, quomodo intelligatur, remissiue.*
5 *Moræ purgatio an admittatur, vbi est dies, & pęna.*

Et si post tres. In stipulationibus iudicialibus ubi est dies, & pęna, admittiř purgatio moræ intra modicum tẽpus, si ius actoris non est factũ deterius. h. d. Et primo ponit dictum. Secundo declarat illud. Scđa ibi, in vltimo
1 verbo, dũ dicit, except. †No. ad hoc, vt admittař purgatio moræ, requiritur quod veniat intra paucos dies. Secũdo no. quod requiritur, quod ius actoris non sit factum deterius. Tertio no. †ꝙ pur
2 gatio moræ non liberat aliquẽ ipso iure, sed ope exceptionis. Ad primum op. ℐ. loc. l. si in l. §. colonus. So. Dicit gl. quod hic đt, plures ve dies, itelligo paucos, quia hæc adiectio, plures, ad modicũ refertur, vt l. hæc adiectio. ℐ. de ver. signi. & sic ꝯcor. Sed tunc insurgit dubium, quot sunt isti pauci dies. Quidam dicũt quartam totius, vt l. si qs in suo. C. de inoffi. test. Ista est obscura responsio. Nescimus enim vtrũ dicatur de quarta totius temporis, quo passus est agitari iudicium, vel đ quarta primæ dilationis, vel quař. Vnde alii dicũr referri ad duos dies, vt l. ubi numerus. ℐ. de testi.
3 Facit melius l. si oleum in fi. cũ l. seq. ℐ. đ dolo. alij dicũt, hoc †esse in arbitrio iudicis, vt ℐ. de iure deli. l. 1. & ista est vera. Tex. est in l. si ita qs §. Scia. ℐ de ver. ob. Arbitrabitur autem iudex, habita cõsiderationem personarum, & locorum, ar. gl. l. continuus. §. cum
4 ita. & §. item qui insulam. ℐ. de ver. ob. †Et ista faciunt ad q. de re
a ste, qui dixit, quod Titius possedit decem annis, & plus, a quid importet hoc dicere? De quo tãgit gl. in l. ab hostib. §. sed quod simpliciter, ex qb. ean. ma. & ibi dicã. Op. ꝙ possit veniř itra sex mẽses vt C. de fideiuss. l. sancimus. Dicunt quidã, illa corrigit istam. Dic fm gl. quod ibi loqtur in fideiussore, hic in principali. Dicit enim tex. si reus promisit. Ratio, quia facilius est aliquando sistere seipsum, quam alium. Op. ad secũdã, dicitur hic, si ius actoris non est factum deterius. Cõtra, nam ista stipulatio cõmittitur ad interesse, ut l. 2. in fi. qui sat. cog. Sed si ius actoris nõ est factum deterius, actoris non interest, ergo non expedit purgare moram. Huius timore, hæc lex legitur duob. mo. Primo ꝙ hic fuit adiectus dies, & pęna certa, & iõ committitur ad pęnam, licet non intersit, ꝓpter hoc interest rei quod possit morã purgare. Ista est bona lec.
5 †. & qui hanc tenent incidunt in ꝯtrũ fortius. quia ubi est dies, & pęna nõ admittitur purgatio moræ, ut l. traiectitiæ, §. de illo. ℐ. de act. & obl. l. magnam. C. de ꝯtrah. & committ. stipu. Et ideo alij dicunt, quod hic non fuit adiecta pęna. Ad ꝯtrium autem formatũ non bene rñdent, sed sustinendo illos dicas, quod licet ius actoris non sit factum deterius. s. qñ actio non sit amissa, tamẽ ista stipľo est commissa ad totum interesse, i. ad totum illud quod veniebat in actionem, ut l. 2. §. fi. cum l. seq. §. qui satis. cog. Sed adhuc huic legi non satisfit, quia si committitur solum ad illud quod debeť non expedit reo purgare moram, qa tantum dabit p istam stipľonem, quãtum per primam actionem. Tene ergo primam quod hic fuit adiecta dies, & pœna. Ad ꝯtra rñde. sad §. de illo. & l. magnam, diuersis modis, vt in glo. quia vř dicere quod ibi ueniebat post multos dies, hic intra paucos. Pet. aliter dicit. Tu dic quod ubi est dies, & pęna, non admittitur purgatio, nisi in stipľonibus prætorijs, & iudicialib. in quib. fit interpretatio ex mente, & ęquitate prætoris, vt l. in conuentionalib. ℐ. de verb. obl. Putauit enim prætor æquum, si venit intra modicum tp̄s, & ius actoris non est factum deterius, quod admittatur purgatio, ut hic: sed in conuentionalib prætor habet iudicare ex conuentione non ex sua æquitate, ut d. l. in conuentionalib. Et prædicta vera, qñ stipľo prætoris pertinet ad litis ordinationem, ut hic: secus si a litis decisionem, vt l. si cum dies. §. fi. cum l. seq. & in prin. l. seq. de arb. quia facta litis decisione, prętor se non intromittit, qa functus est offõ suo, ut vt l. iudex. de re iud. secus in his, q̄ pertinent ad litis ordinationẽ. Op. & vř, quod semper ius actoris sit factum deterius ꝑꝑ expẽsas, quas ipse sustinuit. qa reus non uenit. Sol. dicit glo. quod ꝑꝑ hoc non dř ius actoris factum deterius. Nam expensas recuperat officio iud. vel ex edicto, si ius dicen. non obtem. tũc. n. dř ius actoris factum deterius, qñ actio sua perimiř non rõne expensarum, ut in hac gl. & clarius in 3. l. sup ver. deterius. Sed ꝯ hoc opp. extra gl. de l. si ita quis. §. Scia. ℐ. de uer. ob. ubi dř, quod admittit purgatio moræ intra modicum tp̄s si actoris non interest, non dicit, si ius eius non est factum deterius, sed rõne expensarum dř eius interesse, ergo, &c. Sol. in iudicialib. stipulationibus dēt ꝯsiderari solum si ius alterius. s. actoris est factũ deterius, quia expensas recuperabit offõ iudicis, qa iudex non audiet eum. nisi restitutus expẽsis. l. sancimus. de iud. Sed in oblĩonib. conuentionalib. inspicimus an eius intersit, & pars non admittet eũ, nisi restituto interesse. ut d. §. Scia.

ADDITIO.

a Et plus. Adde post Ias. inquantum ponit, quid operentur illa verba quæ apponũtur in instrumento venditionis, si plus ualet, Iouo. Bal. consi. 3. & 11. lib. 5.

§. Scia. & quod no. in l. si cũ dies in fi. cũ l. seq. ℑ. de arb. qa postea si esset, qui faceret eas restituere, sicut in iudicialib. Item op. & vr ꝙ ius actoris sit factum deterius saltem, qa actio est minoris iuris. Sol. istud interesse non consideratur, vt no. in l. qui bis. ℑ. de verb. ob. & in l. si creditori. ℑ. de leg. i. & est tex. no. in l. pater qui castrẽse in fi. de castr. pe. vbi si pr̃ admisisset hæreditatem filij, teneretur actione perpetua, si occupauit iure peculij teneretur actione annali parti, ℑ. qñ act. de peculio est annalis. l. 2. & seq. Et tamen per hoc nõ dr̃ pars lædi, nec hoc interesse attenditur. Op. extra gl. dicitur hic quod liberat quem ope exceptionis purgatio moræ. Contra, imo ipso iure, vt l. si insulã. ℑ. de ver. ob. ubi moræ purgatio liberat ipso iure. Solut. hic in stipulatione fuit adiecta certa dies, in l. ꝯria non fuit dies adiecta certa, sed lex subintelligit tempus, quo insula fieri potuerit. Sicut igitur ibi mora p cursum diei apposita a lege inducit, ita ipso iure tollit̃ ex bñficio legis. Sed hic est mora ex cursu diei apposita ab hoĩe, ideo illo non tollitur per legem ipso iure, sed ope exceptionis. Modo venio ad magnam gl. & ex eo quod dicit, quod admittit̃ purgatio, sequit̃ ꝙ stipulatio committatur. De quo dic, vt dixi in l. ita stipulatus. ℑ. de verbo. ob. ubi tractaui, qualiter quælibet stipulatio committatur. Itẽ gl procedit ultra, quando est commissa, qualiter purgatio admittatur, dic vt in gl. clarius dixi in contrario. Quantum ad banc materiam, dixi plene ℑ. de verb. ob. in l. si insulam.

L E X IX.

Si seruus. Vbi obligatio rei principalis est nulla, similiter erit nulla obligatio fideiussoris. h. d.

1 Pluralitas quando geminet singularitates,
2 Lex 12. tab. licet diuidat inter heredes actionem, & obligationẽ actiue, & passiue, tamen illud quando est in conditione, non diuiditur inter heredes debentes implere conditionem.
3 Solutio partis in obligatione generis nõ facit petitionẽ actoris esse i pẽdẽti.
4 Pena in obligationib. facti diuidui si pro parte fiat, an in totum committat. an vero p parte tãtũ i iudicijs, & quid ĩ stipulationib. conuentionalib.
5 Solutio partis quare parit liberationem in parte, tamen quo ad commissionem pena nihil operatur.
6 Ratio quare obligatio diuiditur inter heredes promissoris, tamẽ nisi totũ soluatur, pena committitur.
7 Quare sit, qd qñ in obligatione est datio, nõ sufficit quod vnus ex heredib. det pro parte sua ad euitandũ penam, secus quando in oblĩe est factum.
8 Quando ex facto vnius alij teneantur insolidum in obligatione facti indiuidui vel continente dationem, quando intelligatur.
Lex, depositi, infra depositi, loquitur in obligatione rem restitui.

§. Si plurium. Si stiplo facti diuidui in pparatorijs iudiciorum pro parte nõ impleatur, in totum committitur mero iure, sed de æquitate pro parte impleta f obstat exceptio. † h. d. Primo ponit edictum. Secundo eius probationem de rigore. Tertio dicit aliud esse de eqtate. Secunda ibi, quia verum sit. Tertia ibi, verũ si pro rata. Op. de principio huius legis. Sol. intellige quod serui cõtenebãtur hic ex cã ex qua poterant esse in iudicio. Scdo opp. Iurisconsultus male loquitur. nã negatio postposita signo vniuersali, facit æquipollere suo ꝯrio, vt l. legitimos, §. an ergo. ℑ. de legi. tu fm h. d. verum esse omnes statos non esse, ergo æquipollet huic, verum est nullum statum esse. hoc aũt est falsum, quia verum est non stetisse, nisi vnum. Glo. dicit, quod Iurisconsultus non considerauit illam æquipollentiã sed voluit dicere verum esse, non omnes statos esse, & ideo gl ponit ante dictionem, non. † Tertio op. quod pluralitas geminat singularitatem, ut l. falsa. in fi. de cõdi. & dem perinde est ergo ac si promisisset per se de Sticho, & per se de Pãphilo. Et sic non dẽr committi stipulatio in totum. Sol. gl. quod hic pluralitas non geminat singularitates. Tu bñ dicas, a quantum ad hoc. Qñq; plura copulãtur respectu plurium, & diuersorum effectuũ, & tunc pluralitas geminat singularitatem, ut d. l. falsa. in fi. de cond. & dem. Nam alia erat libertas, quæ relinquebatur vni, alia q̃ relinquebat̃ alteri. Qñq; plura copulant̃ respectu vnius, & eiusdem effectus, & tunc pluralitas non geminat singularitates, vt C. de impub. & alijs subst. l. quamuis. & hic. Modo venio ad gl. magnam, q̃ habet multum iuris, & est difficilis, & eam declarabo tibi. Diuido eam in tres partes. Prima loquit̃ de his quæ sunt in conditione tm̃. Secũda in his, q̃ sunt in dispositione tantum, Tertia in his, quæ sunt in dispositione fm se, sed in conditione respectu accessoriarũ obligationum, vt pignorum, & pœnarum. Scda ibi, scdo casu. Tertia ibi, & hoc in principalib. Intro, glo. & oppo. & dr̃, qd ab initio possit diuidi illud, quod est in condõne, vt l. cui fundus. a. resp. ℑ de cond. & dem. & fm hoc, sistere seruos, est in conditione respectu pœnalis stipulationis, ergo potest diuidi. Sol. Contrarium loquitur in eo, quod est mere in conditione: hic de eo, quod est in dispositione fm se, in cõdõne respectu alterius, De quo ℑ. in 3. parte gl. De primo ergo an condõ diuidatur, gl. distinguit optime, præterq̃ in vltimo membro. Qñq; in condõne erat aliqd faciẽdum, in quo dẽt distingui. Aut erat factum diuiduum, aut idiuiduum vt l. si plures. C. de condõ. inser. & ibi per Cyn. plene, Aduerte ẽt ꝙ tota distinctio huius glo. loqt̃ in plurib. principalib. non in plurib. hæredib. unius principalis, in qbus dici potest qd condõ non scindit, vt d. l. cui fundus. de cond. & dem. ubi est casus. No. ergo a † qd licet per legem 12. tab. diuidat̃ actio, & oblo inter hæredes b actiue, & passiue: tamen illud, qd est in conditione, non diuiditur inter hæredes, debentes implere conditionem, ut d. l. cui fundus. facit ad ea q̃ ℑ. dicam. Venio ad scdam partem gl. & op. & vr̃, qd solutione partis contingat liberatio ipso iure, licet creditor nõ teneatur recipere partem, vt l. tutor. § Lucius. ℑ. d vsur. Sol. dicit gl. fateor, qd contingat liberatio respectu sui. s. illius qd soluit, ut in ꝯrio, non aũt impedit committi stipulationem pœnalem, respectu eius qd soluit. Ita dicit gl & distinguit, an admittat̃ solutio partis, & distinguit & bene, præterquam in ultimo membro suo, in quo gl. non vsquequaq; dicit bene. Nam in † obligatione generis. 3 solutio partis non facit petitionem actoris esse in pendenti, imo stati põt petere, vt l. in stiplonib. ℑ. de ver. ob. l. si stipulatus. inf. de sol. & no. per Dy. in l. a. §. i. ℑ de ver. ob. Nec ob. l. si non sortem. §. si decem. alleg. in gl. qa loqt̃ in oblone alternatiua, non in oblone generis, de quo per Cy. in l. pro hæreditarijs. C. de hær. ac. Ego plenius in l. ea. §. Cato. ℑ. de ver. ob. Venio ad tertiam partem gl. q̃ ponit mãm huius §. & istam examinabo. Opp. ad hũc §. de l. 5. §. fi. de ver. ob. Sol. ibi erat in oblone datio, hic factũ. Scdo op. qd vbi factũ diuiduũ est in oblone, si pro parte fiat, pro parte tm̃ pœ- 4 na committit̃, ut d. §. Cato. ℑ. de verb. ob. Sol gl. † dicit, ipãle est in iudicijs. Qd non vr̃ bene dictũ. Nam in iudicijs solet esse spãlitas vt mitius agat, ut dixi s. l. proxi. & tex. est hic Sed fm istam sol. esset dare qd agat̃ durius in iudicijs, quã in ꝯctib. qa in ꝯctib. nõ cõmittit̃, nisi pro parte ipso iure, vt in §. Cato. Et hic committit̃ insolidum de iure, licet de eqtate obstet pro parte exceptio, & ideo gl. alibi declarat melius q̃ hic, & tangit in l. si is q ducenta. §. vtrũ. in verbo, in illo. de reb dub. Bñ, licet sit factũ diuiduũ, tñ in principali promissore, si pro parte tm̃ impleat, pena committit̃ cũ effectu insolidũ, in stipulationib. cõuentionalib. vt no. in l. si procurator. ℑ. rem ra. hab. & in præall. §. Cato. in fi. & l. si is q ducenta. §. cũ ita. de reb. dub. Sed in iudicijs, licet committat ꝯ ipsum principalem insolidum, de æqtate tñ obstat exceptio. Et ista est vera ratio, qa istæ stipulationes prætoriæ iudicantur fm mentem prætoris, q habet æqtatem p oculis, ut dixi s. l. prox. in fi. Contra heredes vero principales, oblo facti diuidui ꝯmittit̃ pro parte tm̃, vt d. §. Ca- 5 to. vide gl. † Mõ aduerte Primo hẽs videre, q̃ est ratio, qd solo partis parit liberõnem in parte, ut s. dictũ est in 2. parte gl. m̃ quo ad commissionẽ pęnę, perinde est ac si non esset factũ aliqd, vel datũ Rñ. Illud qd est in oblone respũ pœnalis stiplonis, est in ꝯdõne, sed conditio non diuidit̃. v. g. promitto tibi dare centũ, istud est in oblone, & si centũ non dedero, pmitto tibi dare tm̃, puta duplũ, & istud est in ꝯdõne. Sol. Condõ non diuidit̃, sed dẽt ex toto impleri, ut vidistis in prima parte gl. ergo, &c. † Et ex hoc seqt̃ alia ra- 6 tio, q̃ est qd oblo diuidit̃ inter hr̃des promissoris. tñ nisi totũ soluatur, in totũ pęna committit̃ certe illud est, qa cũ quo ad pœnalẽ stipulationem totũ sit in ꝯdõne & ꝯdõ inter hæredes nõ diuidit̃, vt l. cui fundus. de condi. & dem. ergo oportet qd totũ soluat̃, ne 7 pęna cõmittat̃ vel pignus distrahat̃. † Item videndum, q̃ est rõ, qd qñ in oblone est datio, non sufficit, qd unus ex hæredib. det p parte sua ad euitandũ pęnalem stipulationem, sed qñ in oblone est c factũ diuiduũ, sufficit, ut d. §. Cato. Rõ est, vt dixi, qa qd est in cõdõne, non diuidit̃, sed ex quadam necessitate, in oblone facti diuidui diuidit̃, qa vnus ex hæredib nõ p̃t facere p parte alterius. ¦ Exẽplũ in stiplone rem rat. hab. pro alio, cũ ex necessitate diuidat̃ cõditio diuidit̃ & commissio pœnalis stipulationis, ut in §. Cato. & ibi dixi in 8. op. plene. sed prout est in ꝯdõne dandi, lex 12. tab. diuidit̃, nec ipsa necessitas diuidit̃, nam p̃t unus hęredũ soluere p alio. Dices tu, Istud est verũ in quãtitate, sed si poneres in oblone speciei, qũo põt vnus hæredum dare pro alio, & ibidem est, vt l. in executione. §. pe. ℑ. de uer. ob. Dicit Iac. de Are. mirabiliter, quod vnus ex hæredib. p̃t soluere pro parte alterius ꝯsistente in spẽ, cũ non possit aliter liberari, vt l. si procurator. §. si ignorantes. ℑ. mã. Facit C. d epis. & cle. auth. si captiui. Facit ẽt C. ubi d cri. agi opor. auth. qua in prouincia. & quod no. in l. vẽditor. ℑ. d iudicijs quod tene menti, quia est nouum. Et pro hoc facit, in his q̃ p parte expediri non pñt, quilibet hẽt administrationem insolidum, ut l. si 8 cum uno. si ex nox. cã agatur. † Vltimo scias quod illud, quod dr̃ in gl. quod ex facto unius, alij tenent̃ insolidum in obligatione facti indiuidui, ut in §. Cato. uel ubi est datio in oblone, intelligas d contractib. stricti iuris secus in ꝯctibus bonæfidei, quia tunc tenet̃ ille solum, qui fecit, ut l. in depositi. cum l. seq. ℑ. dep. Nam illa lex, in depositi, loquit̃ in obligatione rem restitui, quæ est indiuidua solutione. l. si duo, eo. tit. & dixi in d. §. Cato: in secũda, & 3. opp. ratio prædictorum est æquitas, quæ mouet officium iudicis ex

ADDITIONES.

† Clar. Exceptio. Vide ad huius limitationem Bal. in l. fi. ff. in ius uoc. vt eat, quem sequitur Are. in l. 5. §. fi. inf. de ver. ob.

a Ruer. Tu breuiter dicas. Adde, quod ista distinctio Bar. est communiter approbata per Docto, ut refert Ias. hic, in col. 1.

b Inter heredes. Vide Ias. late disputantem hunc artic. an unus ex heredibus possit soluere totum fundum, ut euitet penam, in d. §. Cato, in 8. opposi. Bart. Anto. Alex.

c Ruer. Ratio est, Adde, ꝙ istam rationem sequuntur Ang. Pau. de Cast. & alij hic

ex 5ctu bonæ fidei,ar. J.com.l.3.§ hæres.l·ē hoc intellige in stipulationib. quentionalib· secus in prætoriis,ut l.penales.§.Iulia J.ad l.fal. Item prædicta vera de iure ciuili secus de iure ca.vbi indistincte pœna non committitur,nisi pro parte.pro qua conuentū est, vt extra de pœn.c.fuam. Materiam istam plenius vidi & examinaui in d.§.Cato.J.de ver.obl.quia hic solam substātiam tetigi.

L E X X.

Si eum. Rōne dubitationis permittitur,qđ alias nō pmitteretur.h.d.Op.de l.x.§.j.š.q sat.cog.vbi hæc actio datur ad interesse.hic dr̄,φ datur actio,vt sistat vel defendat. Sol.gl. & dicit,intelligo,φ hic datur actio ad interesse,a qua actione liberatur fideiussor conuentus exhibendo eum, vel defendendo, vt veritas inquiratur. Sed tunc instatur,qūo datur actio ad interesse, cum nihil intersit. Sol.dicit glo 1.imo interest non ratione debiti,sed ratione expensarum.intelligas gl.quia forte ille agens erat recuperaturus ab alio expensas,quas faciebat,qui forte sibi actionem mādauerat,vel cesserat. Item oppono, ab hac actione quis non liberatur defendendo reum,cū personæ præsentia regratur, vt in l.a.§.si quis in iudicio.š.eo.Solu.fateor quod in his quæ non possent expediri per alium,non admittitur defensio,cum personę præsentia regratur,ut in quibusdam interrogationibus,put tangit glo.in l.2.š.si ex noxa-causa agatur. Sed in his quæ possunt expediri per alium,liberaretur fideiussor defendendo eum,vt hic,& l.3. de alie.iu.mu.cau.facta.

§.Homo. Vbi est dies,& ɔditio,expectatur dies,licet cōditio euenerit h.d. Materiam istam vide plenius in l.in ill a.& l.hoc iure.J.de ver obli.

1 *Actio subrogata sapit naturam eius,in cuius locum subrogatur,& assumit naturam primordialem,nu.3.*
2 *Actio competens ad interesse,extinguitur,quādo ex post facto desinit interesse,& cessat damnum de præterito,secus quando nō cessat damnum de præterito,& nu.3.*
4 *Dictio,nisi,pɔnit,uel priuat,quod in præcedenti est positum uel priuatum,& nu 8.& ibi quando conditionem faciat,*
5 *Promissio de non vendendo alij, nisi tibi, quomodo intelligatur.& nu.10.*
6 *Dictiones exceptiuæ sunt tres,præter,nisi,& præterquam.*
Dictio,sine,& dictio,absque,magis separationē,quā exceptionē denotāt.
Dictio,taxatiua,quomodo differat ab exceptiua.
Exceptio debet esse de regula,uel genere.
7 *Dictio,præter,quando ponat,& quando implicet.*
8 *Dictio,nisi,quomodo differat a dictione,si non,& nu.9.*

a **§.Qui iniuriarum.** a Stipulatio alteri accessoria assumit sibi naturam eius,cui accedit.h.d.Primo loqtur de actore defuncto.Secūdo de reo defuncto.Tertio ponit vnam limitationem. Secunda ibi,idem dicēdum.Tertia ibi,idem ait Pomponius.Item prima subdiuidit̄,qa primo ponit dcm̄.Secūdo rationem Tertio respōdet tacitæ obie b ctioni.Secūda ibi,quia tales. Tertia ibi quamuis. No.φbactio,quę 1 †in alicuius locum subrogatur, sapit naturam eius, in cuius locū † subrogatur.†Item no.in fi.huius §.†quando ex post facto desinit 2 interesse, & cessat damnum de præterito, extinguitur actio,quæ competit ad interesse,ut in prin.§ sed qñ ex post fcō desinit interesse,nō tñ cessat dānū de pterito,qa si venisset,& fuisset lis ɔtesta c ta,tūc actio non extinguitur.dicam in l.q aūt §.j.J eod.ver.op.J. mandati.Op.de l.rem illa.§.j.de consti.pec.Glos solnit, ibi actio principalis tollitur rpe,hic morte.Rō est,qa qñ tollit̄ pe,tūc ope exceptionis tollitur,sed qñ tollitur morte,tunc tollitur ipso iure. Tu dic,φ hic una actio accedit alteri accessorie, ibi vero accedit alteri æque principaliter,qa ibi actio accumulatur alteri, non aūt subrogatur.iō eius nām non assumit. Ista est vera sol.pbat̄ in tex. ibi quia talis stiplo pp rē ipsam datur,q.d.ista stipulatio accedit. Opp.J.de pet.hær.l.item veniūt.§.cū prædiximus. Soln. Glos.in l. 3 certi condō.circa fi.magna gl.J.si cer.pet dicit,φ actio q̄ subrogatur loco alterius assumit naturam primordialem eius,nō aūt accidentalem,i.eam,quam habitura est ex post facto,ut pura,qa crescit pinficiationem. Et materiā istā pono plene in l j.§.hæc actio. d J.si qs test.lib.esse iuss.fue.†Op.de l.ex deposit.cum l.seq.J.de ac.& obl.Tex.hic soluit ɔtrium,qa actiones ex ɔctib.transeunt ad hęredē,vt ibi,nisi sint accessoriæ illis,q̄ nō sunt trāsitoriæ,ut hic Venio ad fi dicit gl.no.ex isto.§.fi.quod hæ dictiones, si non, & nisi, d tantundem important.Op.de l.Titia.d §.fi.J.de ma.test.Sol.Cyn. ponit in l.actione.C.de transa.Gul.hic hr̄ dicit,quantū ad dictionē, nisi, dicendū est. Aut præcedit oratio negatiua,& dictio,nisi, ponit.Aut pcedit oratio affirmatiua,& tunc excipit,ut d.l.actione 4 C.de transac.cum simb.Sed aduertendum,qa qñq; pcedens oro ponit,seu negat potentiam,qñq; ponit seu negat actū,tūc dictio, nisi,sequens illud ponit,uel priuat,fm quod in præcedenti est po 5 sitū,uel priuatum.Ita loqtur l.Titia.§ fi.de ma.test.†Istud inducit gl.ad q.promisisti te nō venditurum alij, nisi mihi, utrum tenearis mihi vēdere? Bī Doct.dñt sic.Aut dictum est,quod non possis vendere alij,nisi mihi,& tūc nō possum te cogere,ut mihi vēdas sed si vendideris,agā ɔ te,ut l.si sterilis.§.pe.J.de act.emp.Aut dicu sic,nulli alij teneatis vēdere nisi mihi,tūc teneris mihi vēdere fm doctrinam prædictam,qa cū negatiua oīno pcedat.i.quod nō teneatis alteri vendere,tūc dictio,nisi,ponit quod mihi teneatis, nūc in proposito,si promitto me nō venditurum,nisi tibi,illa dictio,venditurum,habet in se voluntatem promittentis,quod qñ vendere velles,seu qñ vendendi voluntas affuerit,nulli alteri vendas nisi mihi.igitur nō possum cogere,ut vēdas. De hac materia ponit Cy.in d.l.actione.C.de transa.& Dy.in c.peccatum non dimittit.extra de regu.iu.lib.6.& Gul.hic Sed qa vr̄ mihi,quod ipsi nō habuerūt veritatem huius materiæ,ideo aduerte. Et primo 6 †sciendum est,quod habemus tantum tres dictiones exceptiuas s.pter,nisi,præterq̄,q̄ sunt ɔiunctiones Dictiones.n.sine,vel absq;, nō sunt exceptiuæ,sed magis significant quandā separationem,vt vos legistis absque Petro, hoc est separatum a Petro, non innuit quod Petrus nō legat. Idē in dictione,sine,ut l.si sine.J.rē rat.ha.l. si sine hærede.J.de admin. tu.eum sim. Secūdo scias,quod inter dictiones exceptiuas,& dictiones taxatiuas,de quibus dixi in l.j.in prin.š.si quis ius dicen.non obtem.est differentia,quia dictio taxatiua affirmatiue posita,vnam speciem,seu vnum indiuiduum ponit,totum aliud genus remouet,ut tm̄ Petrus currit,id est Petrus & nullus alius currit. Dictiones autem exceptiuæ faciunt totum econtra,quia a genere remouent unā spēm,uel vnum indiuiduū tantum,ut si dico,nullus homo currit,nisi Petrus,illa vniuersalis remanet vera in omnibus nisi in Petro tantum, ut l.actio. C. de trāsa. Tertio est sciendum,quod exceptio debet esse de regula,vel de genere,ut l.1.de re iu.& per Dy.extra de reg.iu super rub.lib.6. Vnde res excepta,oportet quod sit de genere,cuius est regula, & eximitur tantum ab actu . Exemplum,omnis homo currit,nisi Petrus

ADDITIONES

a Paris.Qui iniuriarū.Circa regulā huius §.φ subrogatum sapit naturam,&c.vide pulchrum casum,in quo non sapit naturam principalis,per Ro.sing.228.incip. tu habes,& alium casum positum per eundem sing.489.inci.quod arbitrium Itē limita istam regulam non procedere in obligatione nouata,secundum Ang.con si.31.inci.viso laudo.in contrarium vide Ro.consi.4.Item quod vbi subrogatum habet diuersas qualitates,non sapit naturam eius,in cuius locum subrogatur. vide Ale.consi.475.Itē an ista regula pcedat in iudicijs, vide Ale.consi.109.& de hoc,& an facta coram uno iudice porrigant effectum coram subrogato,vide Frāciscum consi.72.circa fi.Item an ista regula procedat in corpore subrogato loco alterius,vide Fran.consi.132.Ro.consi.432.& 404.Item quod officialis subrogatus ad exercendum officium,intelligatur exercere periculo substituentis,vide Ro.consi.337.Item quod succedens loco alterius,vt facit capitulum sede vacante,solum succedit in pertinentib.iurisd.ordinariæ,nō autem ratione iurisd.delegatorum,vide Rom.consi.306.ad fi. quod autem regulariter subrogatus fingatur vice principalis in omnibus,si potest,& eius naturā concomitatur,vide Pau.consi.235. Item quod procedat in præscriptionib. uide Rom. consi.38.& latius consi.198.Item quod persona subrogata vtatur ijsdem priuilegijs,quibus persona,in cuius locum subrogatur,vide Fran.consi.363.Item alium casum decisum per regulam huius §.uide per Ang.consi.fin 81.inci.iudex nomine.in 2.dubio. Item singulariter no. quod ubi aliquid est singulariter prohibitum in persona, sed illud prohibitum est subrogatum fauore illius personæ incapacis, loco alterius cuius erat capax,tunc rōne subrogati illa persona erit capax.vide Ro. consi.328.ad fi.Item quod psona subrogata debeat facere actum eo modo quo debuit principalis,vide quæ dicit Fel.in ca.qualiter.in secunda fallen.de iu.& in c.cum accessissent.ver.exd isto.extra de const.vide quæ dicit Barb.in c.possessiones.de reb.eccle.non alien.uide ad istam regulam quod dicit Are.in l.Stichum. §.stipulatio.de verb.ob.quod legatum vnum subrogatum loco usufructus,sapit eius naturā. Item istam regulam limita non procedere,quando quis subrogatur in eo,quod antea sibi competebat,saltem habitu,ut per Felyn. in cap.licet.de fo. compe.ubi vide.Item de statuto subrogante pœnam pecuniariam loco corporalis,an censeatur subrogare cum pœna infamiæ,quæ insurgebat ex prima forma statuti,uide Dec.consi.40.quod non.Item quod res subrogatæ loco primæ trahantur ad tempus quoad iuris effectus,vide tex.notab.in l.si donatæ.§.1.inf de dona.inter vir.& uxo.quē alle. Bon.in repe.l.si is qui pro emptore.inf.de vsucap. Car.consi.12.ver.vlt.circa quæst. Bar.Et vide Bal.Sal.& Fulg.in d.§.no. tamen circa istum §.quod actio iniuriarum,quæ trahit secum executionem,transit ad hæredes,secundū Bal.in c.1.§.insup.circa fi.de phibita alienatione feudi p Fe.
b Poma.No.quod.Limita nisi ratio specialiter subrogata sit in locum alterius,ut p gl.no.c.literis.de rescri.refert But.c.pen.in fi.de filijs presby.
† Clau.Subrogatur. Idem est in exceptione.gl.in l.qui exceptionem.inf.de cōd.inde.Bar.in l.2.§.& generaliter.inf.de do.ma.exceptio.sequitur Ang.Insti.de ex ce. Et uide aliqua per Fel.in c.cum accessissent. de consti.
c Contestata.Inquantum Ias.hic,in vlt.no.ponit quod lis habetur pro contestata, quando stetit per reum,quo minus contestaretur, & deinde subdit quod Pau.de Cast.dicit se audiuisse a Bar.si per reum stetit quominus lis contestaretur,φ tamen habetur pro contestata,& facit actiones transitorias ad hæredes,& quod ipse Pau.reprobat.h.d.quod hic sequitur idem Pau.consi.214.in casu tamen, in quo iudex præcepisset litem contestari,& a tali præcepto non fuisset appellatum Quod autem iudex possit cogere ad litem contestandam,dicit esse casum in l.2. §.quid ergo.de uent.inspi.& quod miratur de Bar.quod sequatur gl.in auth.qui semel.C.quomodo & quando iudex.in quantum etiam subdit idem Ias.quod idem est,cum vnus ex litigatorib.per subterfugia vadit causam protelando,ut pereat instantia,quæ tamen non perit. Adde quod Rom.consi.220.videtur tenere quod currat,sed detur restitutio,& dictis hic per eum, in quarto & quinto not. adde quod voluit Paul.de Cast.consi.27.
† Clau.Ius.fuer. Aliā limitation.ponit Bar.in repe.l.pater filiū.ff.de inoff.testamē.
d Paris.Opp.de l.Titia.Vide Comen.in consi.1.in 2.dubio.& vide eandem in alio casu,in consi.26.cum statutum Paduæ sit,ante finem.ubi ponendo casum quem ipse supponit,uult, quod qñ præcedit negatiua, non priuando potentiam,puta quod non possit ita facere,et quod postea subsequatur dictio,nisi,quod hoc non inducatur potentia,si alias de iure non erat permissum,ut possit fieri,ideo bene pondera uerba sua,quia uult,quod non solum per dictionem, nisi, subsequētem remoueatur prohibitio præcedens,non autem quod inducatur potentia,si non erat,& de significatione dictionis,nisi,& præter,vide Bal.in c.inuestitura.§.sed etiam res,per quos fiat inuest.in vsib.feu.uide in l.actione.C.de transact.

Petrus, bona est exceptio, quia Petrus est homo, sed eximitur Petrus ab illo actu currendi. Non esset.n.bona exceptio, omnis homo currit nisi asinus, nam incongrua exceptio esset. His præmissis,[a] venio ad dictiones exceptiuas. Et primo quæro de dictione præter, utrum ponat? Dic aut adijcitur ei quod cõtinetur sub præcedẽti genere, & ponitur exceptiue, ita quod si prima erat negatiua, dictio, præter, ponit quod excipit: si prima erat affirmatiua, dictio, præter, priuat, ut l.nam quod liquide. §.pen.ff. de penu lega. cũque adijcitur rei, quæ non continetur sub præcedẽti gñe, ut lego tibi Digestũ præter equum, tunc non põt poni exceptiue, sed assumit sibi aliam naturam, & magis ponitur implicatiue, q.d. lego tibi Digestum.s. ultra equum, ut l.Scio §.uxori.de ann.leg. Et hoc dicunt Doct.in l.j in fi.de pig.act. Idem de dictione, præterquam, hoc autem non potest congruere huic dictioni, nisi. Cum.n.habeat in se quãdã negationem quia cõponitur ex si, & non, ut hic in gl.nõ põt implicare, sed magis esset quædam oratio incongrua. Nam nihil esset dicere, lego tibi Digestum, nisi equum.iõ Doc.l.actione.C.de transa. male faciunt immiscere dictionẽ, præter, & dictionem, nisi, in eisdem membris.† Venio ad dictionem, nisi, &

8 aduerte. Si quidem dictio, nisi, apponitur alicui termino contẽto sub primo, nec ei aliud verbum subiungitur (verbum dico prout differt a nomine) tunc dictio, nisi ponitur exceptiue, & si primo erat affirmatiua, tunc dictio, nisi, priuat: si negatiua, ponit, sicut dictum est de dictione, præter, & probatur in præalle.l.actione. Si vero dictio, nisi, apponatur alicui termino non cõtento sub primo, vel ei aliquod verbum subiungitur, nũquam ponitur exceptiue, sed cõditionaliter, ut l.fideicõmissa § si fideicõmissum.ff.de lega.3.& l.1.& 2.de in diem addi.& l.obl'onũ fere.§.conditio.ff.de act.& obl. Sed est sciendũ, quod ista dictio, nisi, alio & alio modo importat cõdõnem secundum diuersitatem terminorum: nã in ultimis volũtatib.dictio, nisi, facit dispõnem cõdõnalem, ut ff.de cõdi.& dem.l. quib.dieb.§ qdã Titio. sed in cõtrib. non facit dispositionẽ cõdõnalẽ, sed facit eã resolui cũ dã sub cõdõne, ut l.a.de in diem addic. & ibi no.in fi.gl. Hoc tñ nõ est sine distinctione: in cõtrib. ut patet ex ff.

b dicendis. Unde dico sic: aut præcedit ista conditio importata p dictionẽ, nisi, & sequitur dispõ, & facit disponere conditionaliter, ut l. oblonum fere.§.cõdõ, & ibi no. Aut sequitur, & tunc aut præcedens dispõ erat facta p verba temporis futuri, & tunc erit cõdõnalis, aut p verba pñtis tpis, vel præteriti, & dẽt resolui in cõdõnalem, ut d.l. 2.de in diẽ addi.in gl. & omnibus istis casib. dico, quod dictio, nisi, nunquam ponit, sed facit, ut in cõdõnis euẽtum prima dispositio euanescat: in cõdõnis defectum dispositio prima remanet in esse, non quod aliquid ponatur per dictionem, nisi. Casus est hic. & in l.Titia.§ fi.de man.test. & in omnib.legib.s.alle.& p hoc illud quod Cy.dicit in c.peccatũ, non remittitur, extra de reg.iu.lib.6 nõ est verũ, ubi dicit, quod dictio nisi, ibi ponit: non.n.nisi restituto ablato remittitur peccatum, sed illa dispõ, quæ impediebat remitti euanescit.põt in remitti.† Quæro ẽt, utrum sit aliqua differentia

9 inter, nisi, & si non gl.hic dicit, quod tñ importat unũ, quãuis aliæ. Dico quod qñ dictio, nisi, ponitur exceptiue, longe differt a dictione si non. Hoc patet ad sensum, qa illud verbum si non, requirit verbũ aliud verbũ, qd non facit dictio, nisi, ut hac l.fi.C.si cert.pe.l.si non singuli. Sed qñ dictio, nisi, ponit cõdõnalr, tũc si dictio, nisi, præcedit, & dispõ sequitur, tunc idem est dictũ, nisi, & si non, ut d.l.Titia.§ fi. de man.test. & d.l.obl'onum fere.§ si cõdõ. Si vero dispõ præcedit & dictio, nisi, sequitur, tunc longa est differentia, qa dictio, si non, semper facit dispõnem cõdõnalẽ qa est propriũ huius dictionis, si, ut l.si Titia.ff.qñ.dies legan cedu.l.j.de cond. & dem. Sed dictio, nisi, non facit eã cõdõnalem, sed magis resoluendam sub cõdõne, ut s.dixi. Quod declaro, & assume istos terminos, tes sit tibi vendita, nisi alius meliorem cõdõnem attulerit: illud, nisi, importat in se, non, &, si, & sic illud, non, negat unã orationem tacite: ut sub intellectã sub illa cõdõne, quæ ibi importatur. q.d. nõ sit tibi empta, si alius meliorem cõdõnem attulerit, hoc probatur in l.quib. dieb.§. qdã Titio.de cõd.& dem. Dices tu, Quare ergo in ultimis voluntatib. facit dispõnem cõdõnalem? Rñ. hoc non est ex virtute dictionis, nisi, sed ex natura legati, quod est ut qñcunque legatũ primũ adimitur sub cõdõne, uñ sub cõtra cõdõne legatum, ut in l.legatum.de adi.leg. & l.alij.ñ.de cond.& demonst. Sed si diceres tu. Quare in cõtibus, si præcedit dispositio per verba futuri temporis, dictio, nisi, facit dispositionem conditionalem? Rñ. hoc non est ex virtute dictionis, nisi, sed quandocunque dispositio, per quæcũq; verba confertur in aliquem futurum euentum, est conditionalis, ut l. Sucinum ff.de leg.j. Sed si diceres: Quare qñ dictio, nisi, præcedit, & dispositio sequitur, resoluitur, nisi, in, si non, & facit cõdõnalem dispositionem? Rñ. quia tunc non præcedit aliqua oratio, ad quã illa negatio importata in verbo nisi, possit referri, ideo refert ad id quod statim subiungitur, ut si dico, nisi ueneris, dabis decem, hoc est, si non ueneris dabis decem: alias autem dictio nisi, quando conditionaliter non ponitur, bene resoluitur in, non, & si, non autem, in, si non, ut ex prædictis patet, non tamen quod aliquo casu ponat, ut sup. dixi. & sic glo. quæ hic dicit, quod ponit, non dicit verum, sed dispositio prima remanet firma in conditionis defe-

10 ctum.† Nunc uenio ad quæst. de qua dixi su. & hic tex.l.co, promit-

† tis non uendere alij, nisi mihi, an mihi tenearis uendere? † Certe hæc dictio, nisi, ponit exceptiue, qa non uendes nisi mihi. apponitur.n.terminus, q cõtinetur sub primis, nec subiungitur aliud uerbũ, & cũ præcessit orõ negatiua, ponit, ut l.actione.C.de transa.& hoc est uerum. uidẽdum est ergo, quid negat oratio prima, qa illud importat dictio, nisi, promitto nemini uẽdere nisi tibi, si poneres quod illo tpe ego habebã rẽ uenalẽ, & uoluntatẽ uẽdendi, hoc importat, quod tibi pmitto uendere: si uero uolũtas uendendi tunc non adesset, sed dubitabas, ne si uellem uendere, alij uenderẽ, recepisti pmissionẽ a me quod nemini uenderem, nisi tibi, certe intelligitur si uendere uolã. ideo dictio, nisi, ponit, ut pmitto tibi, uendere, cũ uendere uolam, & sic non potest agere contra me, ut uendã tibi. sed si alij uendam, tenebor, ut l.si sterilis. §.pen.ff.de act.emp.

ADDITIONES.

a Barb. His præmis. No. de dictione, præter. uide Lu.Ro.consi.323.& consi.328.

b Rue. Aut præcedit. Adde dum Bar. constituit differentiam an dictio, nisi, præcedat uel sequatur, quod ipse tenet CONTRARIUM. in l.3.io 3.q.inf.de condi.& demon. & ibi no.tmo.col.3.& tal.hic col.6.qui idem sequitur ibi.

† Clau. Nisi mihi Cõtrariũ uidetur uelle Bal.in c.cũ accessissent.de const.in antiq.

LEX XI.

Si quis. Hominem promissum debet quis sistere in eadem causa, quo ad forum, non quoad facultatem.h.d.

LEX XII.

Qui autem nouo[a]

ADDITIO.

a Meno. Qui autem nouo. Lorinus de eo quod interest. Axioma.48.

1 *Interesse petere ab initio, quando sufficiat*

§. Illud tenendum.

Sufficit ab initio interesse, licet desinat ex post facto. h.d. Opponitur, & uñ, quod dẽat expectari tempus lit.conte ut l.j.§.in hac.ff.eõmo. Dicit gl. spãle est i iudiciis, ut alia multa. Tu dicis, quod ibi inspicitur tps lit.cõte. si ante mora nõ præcessit, ut l.in hac. de rui ca.& l.cõtra. sed hic mora præcessit, quia hic anteq̃ agatur ex stipulatione, fuit in mora sistẽdi, dic ut statim uidebitis. Op.ff.mand.l.si pcuratorem, §. mãdati. Gl. soluit eodẽ modo, spãle est hoc in iudicijs Quod nõ placet, qa in iudiciis dẽt esse speciale ut minus agatur, nõ ut dutius, sed hic duitius ageret. Dic ergo, quod ibi desinit interesse, & cessat dãnum de pterito, hic uero desinit interesse, nõ tñ cessat dãnũ de pterito, ut l.si eum.§.qui iniuriarũ.s.e. Op.ff. de act.& obl.l.is qui ex stipulatu.& de impen in re.do.fa.l.& an in totum.& l.fi.§.j.ad legem Rho.de iactu. Dy.in d.l.& an in totum.& Pet.ut refert Cy.in l.ad cõparandas.C.man.dñt quod in cõtis non fuit cõmissa actio ad interesse, uel si fuit cõmissa, erat cõmissa eo tpe quo cũ effectu agi non poterat. Ista sol.nõ placet, ut statim dicam. Op. de ali iu.mu.cau.fa.l.non solum.§.hæc actio. So.dicit Pet.ibi actio ad interesse fuit cõmissa cõmutabiliter, qa reus offerẽdo se defensioni, poterat euitare illa actionẽ, ut l.3.in fi.eo.ti. Ista sol.præcedens est cõ casum l.sancimus.circa fi.C.de fideiuss.ubi si reus decedit intra tps, intra quod põt mora purgari, non liberat fideiussor, & tñ actio non erat cõmissa incõmutabiliter, nec poterat cum effectu agi. Dic ergo bñ, quod in his cõtis desijt interesse ex post facto & cessat damnum de præterito. Opp.ff. de fur.l. inter oẽs.in prin. Sol. illa est diuersa materia. Hic.n petit interesse, ibi uero petitur pœna legalis, qa interest, non quod pœna legalis succedat loco interesse, hic sic. Op.ff.de cõdi.fur.l.& iõ.& ff.ad exhib.l.tigni.& ff.de rei uen.l.sinautem.§.i. Et gl. signat ista duo ultima cõtra, & nõ soluit. Solue. Quicquid dicat Pe.in d.l.ad cõparãdas. illa est alia materia: hic.n.petit interesse, in illis petitur res, qa interest: & a iõ, utrũ

a sufficiat ab initio interesse, dic breuiter, aut petitur interesse, aut petitur pœna, qa interest, aut petitur res, qa interest. Primo casu, aut petitur interesse, quia nõ factum, aut quia male factum. Si quia non factum, tũc aut desinit interesse modo, & cessat damnum de præterito, & nõ sufficit ab initio interesse, quia actio extinguitur, ut in §.qui iniuriarum.i.respon.& l.si pcuratorem §. mandati, ff.mand. Aut desinit interesse de præsenti, & nõ cessat damnum de præterito, & tunc sufficit ab initio interesse, ut hic, & in §.qui iniuriarũ, in fi.& ff.de edẽ.l.ubi. Aut petitur interesse, quia male factum, & tunc aut est factum dolose, & cum delicto, & sufficit ab initio interesse, ut l.j.§.rectissime. ff. de ui, & ui ar. Aut est factũ sine delicto & sine dolo, & tunc nõ sufficit ab initio interesse, si ex post facto desinit interesse, & cessat damnum de præterito, ut l.si alius.§. est & alia.ff.quod ui aut clam.de impe.l.& an in totum, & l.fi.§.j. ff.ad l.Rho.de iac. Si uero petitur pœna, quia interest, tunc aut est pœna cõuentionalis, quæ succedit loco interesse, & distingue eodem modo quo dictũ est de interesse, ut i §.qui iniuriarum. Si uero est pœna legalis quæ non succedit loco interesse, tunc dic, quod sufficit a principio interesse, ut l.inter omnes, in prin. inf. de fur.& l. iniuriarum æstimatio.ff.de iniu.& ff.de ser.cor.l.doli.§.fin. Si uero petitur res, quia interest, aut petitur actio personali, aut reali. Si personali, distingue. Aut desijt interesse facto actoris, aut facto alterius. Si facto actoris, tũc desijt cõpetere actio, ut l.& ideo.de condi fur.

ADDITIO.

a Ruer. Et ideo. Adde, quod doc.Barto. simpliciter seq. Sal.Ful.& Rom.hic, quam Ias.reducit ad reg cum quinq. fallentijs.

di.furt. Si facto alterius, aut ille alius repræsentat personã actoris, & idem, vt l. si seruus. in princ. de cond. furt. Aut non repræsentat, & tunc non desijt competere actio, vt d. l. & ideo, de cond. fur. Si vero agitur actione reali, tũc aut desijt interesse ex post facto rei, aut alio modo. i. casu, non desijt competere actio, vt l. si post accepti. ĵ. de rei ven. Si alio modo, tunc actio desijt competere, vt l. tigni, §. fi. ĵ. ad exhiben. & de rei ven. l. si autem. § fi.

LEX XIII.

1 *Dubium quod non dicatur illud, de quo est regula.*

Quoties. Qui promisit eum sistere qui non potest esse in iudicio, non tenetur, h. d. Opp. seruus potest esse in aliquibus causis in iudicio, ergo est dubium, ergo ratione dubij committitur stipulatio, ut l. si enim, in prin. ĵ. eo. Sol. Non a dicitur esse dubium † illud, de quo est regula, b licet sint aliqui casus speciales, nisi de casibus specialibus mentio fiat, vt hic patet. Dixi in l. 2. ĵ. si quis in ius voc. non ierit.

ADDITIONES.

a Poma. Sol. non. Adde, quod pro regula semper est pronunciandum, nisi de fallentia per aduersarium in casu speciali probetur, ita Bal. in l. si tutor, in fi. C. de seruig. dato. Alb. in 2. parte statutorum, q. clix. inci. si ex fama & iden dicit Rom. & Sal. in l. quod te. ĵ. si cert. peta. quod ignorare regulam, est lata culpa.

b De quo est regula. Adde & vide Moder. in c. in præsentia, extra de proba. Et hoc dicit no Matthesi. notab. suo 212.

LEX XIIII.

Si procurator. Stipulatio procuratoris super re domini, in dubio intelligitur facta procuratorio nomine, & ad domini interesse refertur. h. d. Opp. quod in dubio videatur facere nomine proprio, vt l. e. & magis ĵ. de solut. Sol. hic procurator stipulatus est, vt procurator, merito videtur facere procuratorio nomine. In contrarijs facit simpliciter actum qui potest æque cadere in procuratorem, sicut in dominum. Quærit gl. vtrum ex hac stipulatione detur domino actio vtilis, certe sic, & dic vt in glo.

LEX XV.

Si tutor. Si promittens de iudicio sisti desijt posset conueniri, stipulatio euanescit, h. d.

De ferijs, & dilationibus. Rub.

Continua, vocatus in ius quandoque nõ venit, quia satisdat, ut in ti. in ius voc. vt eant. Quandoque nõ venit, quia impeditus per alium, vt in ti. ne quis eum qui in ius voc. & in tit. de eo per quem fact. ent. Quandoque non venit, q̃a sunt feriæ, & dilationes. Ideo ponitur hic Rub. de ferijs, & dilatio l. quandoque nullam excusationem habet, ideo oportet eum venire, & tunc debet sibi edi libellus, ideo sequitur Rub. de edendo.

LEX PRIMA.

1 *Solennitas iuris, potest per partes relaxari.*
2 *Ferijs renunciari potest, extra iudicium, & nu. 4.*
3 *Feriarum renunciatio simpliciter intelligitur de præsentibus.*
Testiũ dicta nõ legitime examinata possunt consensu partium approbari.
5 *Officium iudicis potest implorari, ut sententia pronuncietur nulla.*
6 *Sententia nulla, an possit consensu partium confirmari.*

a **Ne quis.** a Quærit glos. quid de milite & clerico? Dic, vt in glos.

ADDITIO.

Meno. Ne quis. Pileus quæstio. 113. Brison. lib. 2. select. c. 16.

a **§. Sed si prætor.** a Valet iudicium in præsentem, si non op. exceptio feriarum sed in absentem iudicium nullum erit, h. d. Oppo. glos. de l. si feriatis. ĵ. de arb. Sol. duob. modis, qualibet potest esse bona, ex qua glo. no. † quod per partes põt iuris solẽnitas relaxari. sic ĵ. eo. l. si fenatis. † Sed iuxta hoc quæro, an illa renunciatio feriarũ valeat extra iudiciũ? Vĩ quod non, arg. C. de pac. pig. l. 1. In contrarium videtur, & istud tenetur communiter, per l. 1. ĵ. qui. appel. non li. & C. de temp. appel. l. fi. §. fin. quod intelligit Gul. nisi alia causa de nouo superuenerit, vt puta si superuenerint diuitiæ, propter quas necesse est, quod occupetur, quod nõ erat tempore celebrati contractus, arg. l. de ætate. §. ex causa. ĵ. de inter. ac. & ĵ. de pc. l. post litem. cum l. seq. † Itẽ aduerte, b quod renunciatio feriarum facta simpliciter, intelligitur de præsentibus, ideo necesse est quod dicatur de ferijs inductis, & inducendis, arg. l. si ita legatum esset. ĵ. de au. & ar. leg. Quærit gl. c vtrum † per partes possit renunciari iuramento testis. Et determinat quod sic, & est casus extra de testi. cap. tuis. Et an possit renunciari ferijs, d vide Canonistas in c. cõquestus. extra de ferijs Quid de alijs solennitatibus, vt lit. contesta. libelli oblatione, & similibus? Dic, vt C. de lit. contesta. l. 1. & authen. offeratur. extra de offic. deleg. cap. de causis, & per Ioan. And. de re iudi. c. fin. lib. 6. & per Inno. extra de testi. cap. cum causam, quod capitulum facit, quod dicta testium non legitime examinatorum possint consensu partium approbari, e & Guliel. in le. prima, in authen. offeratur, C. de lit. contesta. Venio ad aliam glo. oppo. quod debuit venire ad allegãdum priuilegium suum, vt l. 2. ĵ. si quis in ius voc. Sol. vt in gl. Opp. quod prætor potest derogare iuri ciuili, vt l. ius ciuile. ĵ. de iusti. & iure. Solu. vt in glo. Opp. quod f illud quod nullum est, non rumpitur, vt l. nam & si. ver. post defectum. ĵ. de iniust. testa. Sed hic dicitur, quod sententia est nulla, & postea dicit quod infirmabitur. Sol. dicit glo. infirmabitur. i. infirma esse ostendetur & declarabitur. Tene menti hanc gl. quia per illum tex. & gl. dicimus, † quod iudicis officium possumus implorare, vt sententiam pronunciet nullam, dixi in l. si expressim. ĵ. de appel. & in l. de ætate. ĵ. de min. & tex. cum gl. in verbo, cessauimus, in cap. 2. vt li. non contesta. † Quærit glos. vtrum sententia nulla possit consensu partium confirmari? g Breuiter distingue, aut est nulla solum propter defectum consensus domini, & potest consensu partium confirmari, ut l. 3. §. falsus, infra rem rat. habe. Aut propter alium defectum, & tunc secus, vt l. si expressim. infra de appel. & no. in l. j. C. commu. vtriusq. iud. vbi Cyn.

ADDITIONES.

a Poma. Sed si prætor. Vide Barb. consi. 22. vol. 1. & consi. 24.

b Poma. Item aduerte, Vide Ale. consi. 32. vol. 3. Fel. c. pen. de testib. Paris Vide Fel. in c. fi. de iud. itẽ quid in causa dotis? vide Ale. in l. j. ff. solu. ma. & loc. vbi petitur licentia iudicis propter scandala euitanda, vel ubi liceret parti propria authoritate, & quædam alia, vide Ale. in consi. 130. vol. 4. vide eundem consi. 31. ad fi. Nunquid autem stante statuto, quod acta tempore feriato sint ipso iure nulla, valeat renunciatio feriarum? vide Pau. consi. 216. in prin. nunquid autem executio sententiæ possit fieri tempore feriato? vide Pau. cõs. 323. in prin. Ale. consi. 13. vol. 5. Panor. & alios in c. fi. extra de iudi. Item si de consensu partiũ procedatur tempore feriato, an possint cogi testes eo tempore ad deponendum? vide Fel. in c. dilectorum, extra de test. cog. Pau. de Ele. in 2. q. sua incip. qui accusauit. in c. dubio. Item adde, quod si statutum poneret regulam, postea exciperet aliquot casus, in quib. disponeret, non obstare ferias, obstarent in omnib. alijs casib. etiam quod in eis de iure communi non obstarent, secundum Bal. in §. seq. vide Ale. consi. 36. in 2. vol. quod dependet ab eo, an exceptio excludat casus similes. De quo habes ad Bar. in l. nam quod liquide, §. fin. de penu. lega. no. in c. ad audientiam in 1. notab. extra de cler. nõ resid. Item quod possit renunciari ferijs, & quod renunciatio simpliciter facta, trahatur ad casum etiam appellationis, & quædam alia. vide per Ale. in d. consi. 36. in 2. vol. Item quod non possit renunciari ferijs, post latam sententiam, vt sententia valeat, vide Fely. in c. significasti, de foro compe. Item adde quod licet actor inciperet procedere tempore feriato, reus per hoc non prohibetur in alijs actibus opponere ferias, vide Bal. in l. ista §. excipiuntur. in 2. notab. & ibi etiam sequitur Ale. alia adducens.

c Poma. Quærit gl. vide Fel. in c. causam de testi.

d Ferijs. Adde post Iasan ferijs renunciari possit Are. consi. 36. lib. 2. Et an cum ferijs est renunciatum, tempus dicatur vtile, vel continuum, & an illo tempore iudex debeat procedere? vide Bal. consi. 397. lib. 4. quod consilium est subscriptum a Ful. & a quodam episcopo Vicentino. si autem fructus maturescant citius in loco rei, & ideo citius feriæ inducantur, quam in loco actoris, vel iudicis, vel ubi causa agitur, quis locus debeat attendi, vide in Specu. in tit. de fer. §. 1. ver. sed pone, & in quantum Ale. in gl. in verbo, derogare oportet, ponit, an epistola principis habeat vim legis. vide Rom. consi. 250.

e Approbari. Adde quod licet partes possint remittere iuramentum testi, Papa tamen non põt facere, quod eorum dictum valeat absque iuramento, voluit Aug. de Anchona in lib. de potestate ecclesiæ. q. 48. ar. vlt. quia iuramentum est de iure diuino, vt Genesis 31. cum Labam iurauit Iac. Et hoc dictum tanquam nouum & notabile, sequitur Fel. in c. constitutus, de rescrip.

f Poma. Oppono quod. Et per hoc quod hic dicitur quod sententia est nulla, videtur confundi dictum Bal. in l. si mihi & tibi. §. 1. inf. de leg. 2. vbi vult quod præceptum iudicis, ut quis compareat die feriata, dicatur duplex præceptum, vnum quod compareat, aliud quod die feriata, de quo ibi per Ale. reprobantem, & ad dicta Bart. hic Fel. c. tertio loco, de probatio.

g Confirmari. Adde an saltem valeat consensus in vim pacti? Bald. consi. 104. & in quantum Ias. ponit, quod sententia Regis iuri cõtraria, potest rescindi, vide Bal. consi. 448. lib. 1. vbi de quadam sententia lata per Regem Franciæ.

a **§. Sed excipiuntur.** No. quod quãdo aliquid conceditur ratione necessitatis a b eatenus conceditur quatenus necessitas esset, & non vltra. b Glo. dicit vnum, quod hodie forte sufficit executoris missio, vt fiat interruptio. Videte, illud non est simpliciter, sed cum distinctione, quam habuistis in l. fi. de eo, per quem factum erit.

ADDITIONES.

a Necessitatis. Adde in quantum Ias. alleg. Ioan. And. in add. ad Specu. in ti. de fer. velle, quod si iurisdictio iudicis, est finita, quod iudex põt procedere die feriata in honorem Dei, quod in nigro, hoc non dicit, sed aliter, & etiam dicit, quod vbi agitur de electione episcopi, vel prelati, in forma iudicij, licet sapiat spiritualitatem, non tamen põt tractari in ferijs solennibus, & quod ea quæ causæ cognitionem desiderant, possint expediri in ecclesia, adde Bal. consi. 315. inci. dico & consulo. ego Bal. quod fugitiuus possit capi die dominico, consuluit Anch. consi. 198. per Bal. consi. 217. lib. 4.

b Poma. Et non vltra. Vide Decium in l. non alias, §. sed si postuletur. inf. de iud. Et quod dicitur, de alimẽtis limita singulariter, ut per Ale. l. 1. ver. his tamen adde inf. solu. matrim. & limita etiam secundo, quando agitur de alimentis futuris, secus si de præteritis, vt per Ias. l. de alimentis, ver. 2. regula, C. de transact.

LEX II.

1 *Iudex potest principaliter adiri, ut pronunciet super ætate.*
2 *Processus factus die feriato in contumacem suspectum, tenet.*
3 *Iniuria æstimatur atrox ex aspectu per iudicem, uel peritos.*

Eadem

Eadem oratione. No. istos[a] casus, & specialiter illud q dicit, ut ætates pbentur. † No. ergo qđ iudex principalr pt adiri ad hoc, ut pnficiet sup æta te alicuius plene dicā in l. de ętate. ꝟ. de mino. † Scđo no. q illud q dicit de missione in pos. cā rei seruādę gl. intelligit, qñ psona esset suspecta tene mēti, & no. q pcessus in ꝯtumacē suspectum ualet tpe feriato, q no. bene. † Item no. illud q dicit, q ex aspectu atrox iniuria æstimetur, q fiet per ipsum iudicem, uel per medicos, uel per alios expertos, ut dixi §. in j. consti. Digestorum, in prin.

ADDITIO.

a Poma. Nota istos. Quæro nouiter, & quomodo faciet conuentus, qñ vocabitur in ius die feriata. De isti casib. enumeratis hic vide Bar. in l. q ad statum, inf. de poenis. Et qñ iudex profert sñiam contra ius commune, nō expressa cā, sufficit, q ponis. Et qñ iudex profert sñiam contra ius commune, nō expressa cā, sufficit, q pos sit uerificari in vno tantum casu, & sententia erit ualida. Quæro ergo, an iste recusans parere puncio, erit contumax. quia l. j. in prin. §. eo. dixit, quod non potest cogi venire in iudicium die feriata, si causa non est specificata, quomodo sciret q sit de casibus, de quibus in hac l. 2. Et ideo credo, hāc esse practicam, quod iudex exprimat causam vel quis sit necessitas, vel quod sit vna ex istis, tene menti, prout dicit in simil. verbis Ioan. Fab, Insti. de act. §. quadrupli, in prin.

LEX III.

Solet. Hic gl. ponit quæstionem de boue, quid si debeat mihi bouem, quem timeo mori, an iudicium die feriata interim possit agitari. dicit gl. a q sic. Sed determinatio gl. non placet Gu. qa potest sibi esse cōsultum p interpellatione factā extra iudicium, vt l. q te. ꝟ. si cer. pet. & l. si ex legati cā, ꝟ. de ver. obli.

ADDITIO.

a Pom. Dicit gl. Vide Ale. consi. 17. vol. 2.

LEX VII.

Oratione. Post primam dilationem, alia dilatio non est danda, nisi causā cognita, h. d.

LEX VIII.

1 *Dies quando incipiat.*
2 *Nocte, quæ ualeat expediri possant.*

More Romano. Dies a incipit a media b nocte,[c] & in alia media nocte finitur, h. d. † Opp. & vr, quod incipit dies ab hora vesperorū, ut in Genesi. c. 1. & in Homi. Beati Amb. & in c. 2. extra eo. soluit hic gl. istū tex. pcedere, ſm morem Romanorum, ſm alios secus. Ritū ergo ecclesiæ tenemus quo ad officia, & quo ad indulgētias, in cæteris tenemus morem Romanorum. Oppo. quod hæc lex nihil facit ad tit. quod est ꝯ primam ꝯstōnem Cod. Glo. sol. no. Imo facit, vt si data est dilatio vnius diei, possit ꝯparere vsque ad mediam noctem. No. eam. Istud vr ꝯ. tex. in Auth. de iud. § sedebūt. In. extra de offi. deleg. c. ꝯsuluit. dicit, qđ de nocte non pñt celebrari actus iudiciarij. nisi de partiū volūtate, vel nisi res esset tpe peritura, ar. l. j. & 2. §. e. & isto mo pt intelligi lectu lo. Opp. ꝟ. de sol. l. si soluturus, vbi solo dēt fieri tpe ꝯgruo, & sic[d] nō de nocte. soluit glo. ibi vr tacite actū ꝯriū. Cōtra hoc vr C. de trāsl. l. nō minorē. Sol. act⁹ extraiudiciales q fiūt ab vno vr pluribus volēub. partib. pñt fieri quolibet tpe etiā de nocte, vt ibi. Sed si volo ꝯpellere aliquē ad aliquid faciēdū vel recipiendū, tūc hoc nō pōt fieri de nocte, altera parte inuita, hoc n. actum nō vr, sed vr ꝯriū, vt hic dicit gl.[e] Tu aūt distingue sic, cū q̄rit nūquid possit fieri de nocte, dic q̄dā sunt q̄ de iure non sortiūtur effectū, vt delictū, & similia, & ista puniuntur de die, sicut de nocte, vt d. l. 3. ad l. Aquil. & l. capite 5. ꝟ. de adul. Quædā sunt q̄ de iure sortiunt effectū, & tūc aut q̄ris, qua die dicatur factū, & dic vt hac l. aut an ualeat qđ est factū, & tūc aut loqmur in ꝯtib. & vltimis volūtatib. aut in iudicijs. Primo casu, ꝯctus possunt fieri de nocte, & ēt ultimæ voluntates, vt l. non minorem, C. de transac. & l. ad testū. §. signū. ver. posse. ꝟ. de test. Tñ si vellē ꝯpellere aliquem de nocte † ad aliqd faciēdum, vel ad solutionē recipiendā, tūc non possum altera parte inuita. Hoc. n. actū non vr, sed vr actū ꝯriū, ut hic dicit gl.[f] Congruo. n. tpe, & nō de nocte dēt fieri f solo, vt l. si soluturus. ꝟ. de so. Si vero loqmur in iudicijs, tūc dēt fieri de die, aīs nō valet, vt in Auth. de iu. §. sedebūt. nisi de partium volūtate fieret de nocte,[g] ut dicit Inn. in c. ꝯsuluit. e x̄ de off. del. Et ita pōt loq gl. hic, ſm lo. dū dr, q i media nocte pt se p̄sitare. & c. vr nisi res eēt tpe pitura, ar. §. eo. l. j. & 2. vel nisi iudicis expiraret, vt d. c. ꝯsuluit.

ADDITIONES.

a Dies. Adde quomodo in statutis accipiatur dies, & quomodo nox. Fel. consi. 44. Menn. Cotta in voce, Dies. Ferand. lib. 1. explicat c. 13.

b Ruer. Incipit a media. Adde in diuersis actib. quando dies incipiat, Fel. in c. consuluit, col. 3. extra de off. delega.

c Paris. Media nocte. Idem dicit Bal. quod si iurasses soluere in tali die, sufficeret si solueres in media nocte sequenti. Vide Fel. in cap. ego N. post princ. extra de iure iu. & quomodo computentur dies, vide Fel. in ca. consuluit de offic. dele. & Dec. ibi, & quod capiatur dies naturalis habito respectu ad tempus æquinoctiale, licet aliqñ nox sit maior die, & econtra, uide Are. in l. qua ætate, inf. de testa. vide quæ dicit Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de const. in materia huius legis.

d Ruer. Non de nocte. Adde, q creditor non cogitur recipere solutionē de nocte, ſm gl. & Bar. hic, & tenet Abb. in c. 2. de ferijs. Intellige dūmodo creditor sit paratus prorogare solutionē in diē seq. vel nisi locus esset insidiosus creditori. puta in periculo hostium, vel si dubitat decipi, illis cessantibus ēt de nocte tenetur recipere solutionē, vt declarat Ang. hic & Sal. in l. nō minorē, C. de transa. & Bart. in l. acceptam, in 2. q. C. de vsu. & Fel. in c. consuluit, in 3. col. extra de off. deleg.

e Poma. Dicit gl. Vide ad hoc Fed. consi. 84. Fel. c. ecclesia sanctę Mariæ, de const. aliquid in c. in causis, §. notab. de testib.

† Clau. De nocte. Hoc limitat Sal. in l. non minorem, C. de transact.

f Poma. Debet fieri. Vltra dicta hic per Ale. super ista gl. inquantum nititur in solutione, vide per Ias. in l. non solum, §. morte, inf. de oper. no. nunc. versic. an protestatia possit fieri de nocte.

g De nocte. Adde. Io. And. in add. ad Spec. i ti. de fola, §. iuxta. ver. itē rōne tēporis.

LEX IX.

1 *Feriæ sunt tantummodo inductæ in actibus iudicialibus.*
2 *Feriato tempore quæ possunt expediri.*

Diuus. [a] Negotia militaria pñt quolibet tpe expediri. h. d. No. † quod feriæ sunt inductæ solū in actib. iudicialibus, non in alijs. sīr in l. fi. C. eo. Ad istud opponi. §. eod. l. j. in fi. & l. 2. C. eo. l. actus. † Sol. qñq; iudicium agitatur super cā criminali, & tūc an feriæ sint seruādæ, dic vt l. prouinciarū, C. e. si super cā ciuili, tūc aut sunt iurisdictionis volūtariæ, & pñt die feriata expediri, vt l. actus. C. e. Aut sunt iurisdictionis ꝯtentiosæ, & tunc aut respiciunt actū fauorabilē, & piū, vt quod dētur tutores, & decernant alimēta, & pñt expediri diebus feriatis, vt §. c. l. 2. Aut nō respiciūt actū fauorabilē, & tūc aut res esset alias tpe peritura, & pt expediri dieb. feriatis, vt l. 2. & 3. §. e. Qđ intelligit gl. de dieb. feriatis, ob necessitatē hominū, vt no. gl. ī l. actus, C. e. & Ia. de Are. & Cy. refert ī l. fi. i prin. C. e. Qđ ēt ītellige de dieb. feriatis ob honorē Dei Facit extra eo. c. vlt. Aut nō est tpe pitura res, & nō pt agitari die feriato nisi de partiū volūtate, si sint feriæ ob necessitatē hoīum, vt §. c. l. j. ī prin. & l. si feriatis, & hoc fallit ī applone, q̄ pt interponi qualibet die, ut C. e. l. j. Itē fallit in libello, q pt dari qualibet die, ut l. miles. §. sexaginta, de adul. & no. §. e. l. j. super verbo, compellēdi, quæ gl. no. qa loquitur magis gñalr, quam §. sexaginta. qui solum loquitur in adulterio. Et idem tenet Spec. in ti. de fer. §. sequitur.

ADDITIO.

a Diuus. Vide ad hoc vnum dictum Bal. in l. 3. C. de epis. audien.

LEX X.

1 *Dilatio qualibet data ad probandum, est peremptoria.*
2 *Dilationes plures dantur accusato, quam accusatori. & plures in causa capitali, quam ciuili.*
3 *Dilatio omnis requirit causæ cognitionem, & quæ cognitio requiratur in danda prima dilatione & nu. 4.*
5 *Dilatio secunda datur propter impedimentum quod fuit in prima, & quæ sit iusta causa dandi secundam dilationem.*
6 *Terminum si iudex statuit ad probandum pro prima dilatione, intelligitur dilatio peremptoria.*
7 *Dilatio secundo danda sine causæ cognitione, non valet.*
Verbum, potest, iunctum cum negatione, inducit necessitatem.
8 *Verba ista, singulis causis, intelliguntur singulis capitulis se inuicem non cōpatientibus.*
9 *Dilatio data ad probandum ante litem contestatam, est peremptoria.*
10 *Dilatio vna pro omnibus dari potest, quando ponit plura capitula se inuicē non impedientia.*
11 *Dilationes duæ, uel tres in causa criminali dantur sine causæ cognitione, & ulteriores causa cognita, & quare, nu. 15.*
12 *Dilatio expecta oīa non intelligitur peremptoria, nisi dicatur.*
13 *Productio quarta quando admittatur.*
14 *Consultor non debet admittere nouos probationes.*

In pecuniariis. a Seipsam summat, diuido ī tres partes. Primo ponit rlam in causis ciuilibus. Scđo ponit aliam in causis criminalibus. Tertio ponit vnam limitationem ad vtrāq; rlam. Scđa ibi, in capitalibus. Tertia ponit vnam limitationem ad vtranq; rlam. Scđa ibi, in capitalib. Tertia ibi, sed vtrique. b No. q in causis ciuilib. ad pbādū nō pōt dari nisi vna dilatio. Ex quo no. † q quęlibet dilatio, c q̄ datur ad probādū, dr perēptoria, & iō non est necesse ēt dici peremptorie, quod patet, quia dicit, quod non potest dari nisi vna dilatio, † ergo illa vna est peremptoria, & ideo non est necesse quod dicas, & peremptorie. No. † quod plures dilationes dantur accusato, q̄ accusatori. Itē no. quod plures dilationes dantur in causa capitali, quam in ciuili. † Item no. quod omnis dilatio requirit causæ cognitionem, dū dicit in

ADDITIONES.

a Paris. In pecuniarijs. An ista lex procedat in causis summarijs? vide Bar. consi. 59. vbi etiam alia ponit in materia dilationum, & Ro. consi. 206. Item adde in materia, quod licet secunda dilatio danda non sit sine causæ cognitione, tamen primaria durante potest prorogari prima, uide no. Pau. de Cast. in l. 1. de dila. & Moder. hic ut puto, & Fel. in c. pastoralis, in prin. de exc. Item late de materia secundæ dilationis, quod non dari debeat sine causę cognitione, & quid si prima sit maior quam dilatio legalis, de qua in l. 1. C. de dilat. vide no. Abb. consi. 64. in 2. vol. & quod non debeat dari secunda dilatio sine causæ cognitione, & qualiter, vide Ale. late consi. 108. Barb. Adde elegans consilium Bartol. 97. inci. in q. predicta, quod in causa pecuniaria ubi ponit multa dubia in materia huius l. & vide Lud. Ro. in consi. 221. inci. quo ad primum, vbi loquitur de causa vsuraria, an debeat dari quarta dilatio. vide in consil. seq. vbi plene loquitur de quarta dilatione si danda sit in summarijs.

b Poma. Sed utrique. Vide Fel. in c. licet causam, de proba. & ca. 1. de test. & c. vltra tertiam. eo. ti. & in c. pastoralis, ver. dum dicit Abb. de excep.

c Poma. Dilatio. Vide Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const.

† Clau. Vna dilatio. Istud singulariter limitat Bal. in c. consuluit, de offi. dele. non procedere, quando testes examinarentur ad æternam rei memoriam ante litis contestationem, tunc dicitur necessarium peremptorium, vel monitio iudicis facta ad factionem, quæ habet uim peremptorij.

cit in fi. sed utrunque causa cognita. Opp. & vr quod plures dātur vt §. eo. l. oratione. Sed dñi qdā, prima datr sine cāæ cognitione, secunda cum cāæ cognitione istud est ꝯ istū text. Alij dñt, quod ab initio fuit statutum quod daretur vna, postea quod daretur plures. Istud non placet, quia innuit quod ista lex pcederet l. orone, quod non est uerum, vt apparet ex ordine, vt in prima consti. Cod. in fi. Vlt. glo. dicit hic, & bñ, quod prima dilatio datur cum leui causę
3 cognitione, vt hic: secunda datur si doceret se impeditum a in prima dilatione, vt l. orone. §. e. Et sic pōt intelligi iste tex. dum dicit, singulis causis, hoc est singulis impedimētis. Dicit gl. quod p declaratione huius est videndum, q̄ cognitio vertatur in prima dilatione. Gl. dicit solū ī moderatione locorū, vt l. orone. su. e. & l. j. C. de dila. Doc. addūt, quod a iudice petatur, quid vult probare, ar. J. de iureiu. l. si duo proni. §. idē Iulia. & J. d pet. he. l. si qs liberatē. in fi. Et per hoc qdam, antequam dēt terminum ad probādū, dāt terminū ad producendū capla, & articulos suos, & sic examināt, vtrum sint admittendi, vel non. Et iste est satis bonus modus. Alij vero dant dilationem simplr, & intra dilationem examināt, vtrū sint articuli admittendi. Tertia cognitio est, ut nō petant dilatio
4 nem calūniose, arg. C. de fal. l. 2. † Videamus, q̄ cognitio adhibeatur in secunda dilatione. Dicit gl. quod si doceat se iusta cā impe
b ditū in prima, vt l. oratione. §. eo. hic aduertendū, b qa in eo tñ, in quo fuit impeditus in prima, dēt sibi restaurari p dilationē secun
c dam. Exēplū, coēs testes fecit iurare in prima dilatione, solum vnū nō potuit hre, faciendo eū citari, & qcqd fieri potuit. Certe scda
d dilatio dabit sibi solū ad illū testē pducendū, d vt §. de iureiu. l. ad monēdi. ibi, qb. nūc solis, &c. Ita dicebat Ia. Bu. Idē vr in tpe, si doceat se impeditū solū in duob dieb. vltimis, illi soli dies sibi restituant, arg. J. de in integ. resti. l. diuus, & qd ibi no. Et p hoc sequit
e qd si impedimentū fuit in duob. diebus, e dēt petere dilationē secūdam, intra duos dies, postea nō audiet, vt no. in d. l. diuus. J. de mino. & l. interdū. & hoc verū de rigore. Spec. tñ in titu. de dil. §. j. versi. sed qd ecce. vr dicere, quod de æquitate dēt admitti ēt post
5 hoc, si hoc malitiose nō fecit, tñ hoc non bene pbat. Hēs, † quod secunda dilatio datur pp impedimētum quod fuit in prima. Inn. assignat aliā cām. pp quā pōt dari scda dilatio. s. si prima non fuit integra. Dēt. n. prima esse triū mensium, ut C. de dilationib. l. j. sed
f si nō fuit integra, f tūc iudex de facili dabit secundā, vt no. ipse ex. de test. c. vltra tertiā. Hoc non vr verū. Nam dilatio est arbitraria, sī nō pōt excedere tps triū mēsiū, vt d. l. j. C. d dilatio. ibi, sī ampli q̄ tres mēses, &c. Minus ergo pōt suo arbitrio. Et ita vr obseruari
g de consuetudine in partib istis. Dixi in l. 2. J. de re iud. g Puto ēt, quod iusta cā sit dādi scdam dilationē si ius aduersarij non eū fa-
h ctū deterius h sed oīa integra sunt, alias secus. Verbi gratia, peto secundā dilationem ad pbandum aliqd aduersus quod reus pōt ita facere suā defensionē, sicut primo. Certe dēt dari dilatio. Sed si ī prima dilatione aduersarius hēat testes ad probādū ꝯtrium, quos nūc nō hēt, vel aliud simile, tūc hoc casu dari nō dēt, ar. §. tit. j. l. & si post tres. & de opt. le. l. mācipiorū. Pręterea, si ī cā appellationis i ille admitteret ad pbādū. l. p hāc. C. de tēp. ap. quare nō hic? Quæ enim æqtas dictat, ut ipse ꝯdēnetur, ut hēat appellare necesse! nō
† video. † Quæro, quid si est dictū in actis, iudex statuit ad pbandū
6 terminū x. dierū, pro prima dilatione, vtrū ista prima dilatio intelligat peremptoria? Rñ. ista verba pñt habere hunc intelłm, cū dilatio debeat esse trium mensiū, vt C. e. l. j. ut intelligat p prima dilatione, hoc est p primo mense, & hoc pcederet tenēdo opi. Inn. q̄ §. dixi. Vel aliter p prima dilatione intelligatur, cū in causa debeant dari plures, licet scda grauiori cāæ cognitione. Intelligo p prima. s. perēptoria, sm formā huius legis, quasi iudex polliceatur
7 se daturū scdm, si de iusta cā doceat, & hoc magis placet. † Sed q̄
k ro k qd si iudex dedit scdam absque aliqua cāæ cognitione. tex. hic vr quod nō valeat, dum dicit, plus q̄ semel tribui nō posse. Nā verbum, pōt iunctū cū negatione inducit necessitatem. Priuat. n. potentiam, vt J. de furt. l. nō pōt. & extra de re. iu. c. j. li. 6 & ibi no.
† per Ioan. In ꝯtrū facit, quod no. p Inn. extra de testa. c. in causis. sed ibi non loquitur de secunda uel tertia dilatione, sed de secunda
8 vel tertia productione, ut J. dicam. Quæro de intellectu horū uerborū, singulis causis. Gl. 2 paruula ponit trib. mod gl. ista magna, q̄ recitaui, tenet vltimā. Tu tene secundā expōnem, vt exponas, singulis causis. i. singulis capitulis sese inuicem nō ꝯpatiētib. hoc est si ante litem ꝯte. dat dilatio prima ad libellādum, alias deliberādū, ita vna dilatio nō impediet, qn det alia dilatio ad pbādū exceptiones dilatorias. Intelligo dilatorijs, se ꝯpatientib. ad inuicē. Nam si vna dēret examinari prius, ut exceptio declinatoria iudicis sm ea, q̄ dixi in lege, si ꝯuenerit. de iurisdi. om. iu. illa nō impediret, quin daret alia super alijs dilatorijs, & declinatorijs. Itē istæ dilationes nō impediunt, qn detur postea alia dilatio ad pbandū de meritis cāæ, & hoc est q dr singulis causis. i. singulis capitulis. Ex
9 hoc hēs, † qd ēt si ante li. ꝯte. dant dilationes ad pbandū, quælibet intellr perēptoria, sicut post li. ꝯte. p hāc legem. Et hoc ēt vr senti
10 re Spe. in ti. d dila. §. j. Item ex hoc hēs, quod qn sunt plura capła se inuicē non impedientia, pōt dari vna dilatio pro oīb. vt C. de iureiu. l. gñaliter, ver. nullo. Sed qn sunt plura capitula, se nō ꝯpatiētia, tūc pendēte dilatione super vno, cessat officium iudicis super alio, vt C. eo. l. siue pars. Ex hoc apparet, quod prima expositio gl. quæ dicit. singulis causis, idest singulis instantijs, non est vera. Nā de necessitate deberent dari pro singulis instantijs singulæ dilatio
l nes, ad diuersa tñ l Reinuio gl. & opp. ad prædicta, si plures dilationes dant in ciuilib. ergo est idē qd in capitalib. quod est ꝯ hanc le
11 gē. Rñ. dicit gl. † quod in criminalib. dant duæ vel tres, sine cāę cognitione, nō aūt dabit alia, nisi cā cognita, qa hic tex. non dicit, singulis causis. Aduerte, qa gl. dicit, sed in criminali cā, nō dicit, capitali, ita ēt J. loqr circa fi. gl. & sic intelligit scdam rłam huius legis in qualibet cā criminali. Idē vr dicere Azo in sum. C. de dila: § in criminalib. Sed hoc Doctorib nostris cōiter ñ placet. Quid enim refert ex cā criminali s. uel pecuniaria agat: Certe nihil. Debet ergo hoc intelligi in causis capitalibus large, sm l. sed & si qs. §. rei capitalis. §. si qs cau. Et ꝯprehendit ēt mēbri abscissionem, vt no. in l. imperium. §. de iur. om. iud. & C. de offic. eius qui vi. alte. ge. l. j. Item aduerte, quod gl. vr dicere, quod post istas duas, vel tres dilationes, nō dabitur alia, ex cā impedimenti in criminalib. Quod non credo verum, quia defensionem rei debet iudex pquirere, ēt reo non petente, vt l. vnius. §. cogniturum. J. de qō. & l. si nō defendatur. de pę. & etiam post sniam, vt l. j. in fi J. de qō. Vnde puta rem dandas dilationes ulteriores ex cā. Et gl. non habuit hunc intellectum, quem dicebam. Sed vult, quod post primam dilationē in scda uel tertia nō adhibeatur cognitio de impedimento, qd nō est verum, per hanc legem. Opponi. C. de iud. auth. iubemus, quomodo, & qñ iudex. auth. qui semel. & J. d iud. l. ad peremptoriū. dicit gl. ibi de dilationib. quæ dant absenti, hic præsenti. Intelligas quæ dant absenti. ad ueniendū, & sic est dilatio expectatoria,
12 † q nō intellr peremptoria nisi dicat, uel nisi emanauerit tertia dilatio, ut d. l. ad peremptoriū. cū l. seq. & l. tres denūciationes. C. q̄io & qñ iudex. dilatio aūt pbatoria, siue det absenti, siue p̄senti, semp est peremptoria, & sic vna dabit, ut hic, nisi causa cognita. Opp. de Auth. d testib. §. qa vero, & C. de proba. authē. at q semel. Sol. ibi non dicit, quod dētur plures dilationes, sed dicit de quarta p-
13 ductione, de qua per Inn. c. in causis. extra d testi. Tu dicas † declarando prædicta. Qñq; quis vult impedire volentem pbare pp lapsum dilationis, & loquitur ista lex. Qñq; lapsus dilationis nō obstat, qa adhuc est intra primā dilationē, ut licet plures sint elapsæ, subest iusta cā ꝯcedēdi aliam. Et tunc si vult aliquis impedire pp multitudinē pductionū, tūc loquitur auth. at q semel. Non. n. dēt admitti quarta pductio, nisi cum solennitate ibi posita, & si quis fuerit admissus, pdicta solēnitate non seruata, tunc loquitur qd dicit Inn. ī d. c. I causis. Dixi plene ī repetitione d. auth. q semel. Op. po. C. de dil. l. si qñ. Certe ibi alius casus est. Non. n. dēt dari ips ad deliberādū actori, q debuit venire instructus: hic loqr d dilatione ad pbādū. Op. C. e. l. cū a nobis. Sol. ibi loqr facta rlatione, & ꝯsulta
14 none pricipis, quo casu dēt cā mitti īstructa, & ñ dēt dari nouus ter
m minus ad pbādū. Ita dr gl. hic, & ibi, q no. & tene mēti, † ꝯsultorem
nouas

ADDITIONES

a Impeditum. Adde videndum Abb. cons. 64. Fed. cons. 114. Oldrad. cons. 60. Bar. consi. 97. *Menoch. Paris. 95. 123 consi. 2. lib. 4.
b Poma. Aduertendum. Vide Abb. consi. 64. in 2. vol Fely. in c. ultra tertiam. ver. s. not. de testib.
c Barb. Exemplum. Sed opi. Spe. de qua hic per Bar. uidetur not. & secundum eam practicatur, imo plus sæpe, quod de impedimento statur iuramento partis, vt lege, scire oportet. §. sufficit. inf. de excusa. tuto. & ibi in textu vide quæ notaui. Et ita transit Io. de Imo. in d. c. vltra tertiam. de test.
Ruer. Adde dum Bar. no. q quęlibet dilatio in probatione dicitur esse peremptoria, de quo vide hic late per Do. Ias. in no. & vltra eum uide Abb. & Fel. in c. pastorali. col. j. extra de excep. & in c. licet causam. col. 3. extra de probationib.
d Paris. Testem producendum. Vide Ias. in l. admonendi in prin. in rep. de iureiu.
e Duobus diebus. Adde uidendum Ro. consi. 416.
f Paris. Sed si non fuit integra. Adde, quod hoc non pcedit in summarijs, vide Ro. consi. 216. & aliter restringit, vt per Abb. consi. 64. vol. 2. maxime, quando a statuto restringitur instantia causæ, quia uidetur etiam velle, quod dilationes sint breuiores, ut per eum, qui etiam ponit de veritate opinionis Bar. hic.
g Ruer. Puto etiam. Adde Bart. in d. l. mācipiorum. ubi tenet CONTRARIUM. sol, ut hic per Ale. post Imo col. . quod opin. Bart. hic procedit quando qs vult petere a iudice secundam dilationem, ibi vero quando post terminum probatorium vult simpliciter producere probationes, & hoc uidetur magis esse de mente Bar. quam aliæ. sol. de quibus hic per eum, qui etiam attestatur hanc opi. Bar. hic esse approbatam, contra quam tamen tenet Ias. hic late disputando.
Ruer. Adde, quod Bar. no. sibi CONTRARIVS circa hanc opi. Inno. quam sequitur in d. l. 1. C. de dila. de quo vide in l. 2. inf. de re iudi. ubi no.
h Deterius. Adde post Ale. & Ias. quod hic sequitur Bal. cōsi. 257. in consilijs Bal. li. 2. de intellectu l. mancipiorum. vide Oldra cōsi. 2. & quod si ius aduersarij nō sit factum deterius, alia dilatio concedenda sit, limitat Ro. non habere locum in summarijs. consi. 295. inf. alleg
i Causa appellationis. Adde omnino uidendum Rom. consi. 216.
† Clau. non uideo. Contrarium tenet Rom. cons. 216.
k Ruer. Sed quæro quid si iudex. Adde, quod Bar. sequitur Fulg. Rom. Pau. de Cast. Ale. & Ias. hic in 4. no.
† Clau. Io. And. Idem no. Bal. in l. 1. C. qui admi. plenius Bar. in l. Gallus. inf. de lib. & posth. Ale. in l. quia poterat. inf. ad Treb. in l. ubi pactum. C. de trans. & in l. de ijs controuersijs. inf. illo ti. in l. j. circa fi. C. de dila. & vide notab. verbum Bar. in c. preterea. extra de dila.
l Poma. Ad diuersa tamen. Dicit glo. ista extensio est communis, ut per Bal. hic, vide Ale. consi. 131. vol. 3.
m Consultor. Adde secundum Bal. consi. 177 li. 1. quod coram consultore possunt produci instrumenta, quæ de nouo in notitiam uenerunt, si sunt liquida, & producens iuret, quod ante non habuit notitiam.

a nouas ꝓbationes nõ dẽt admittere. Opp. ꝟ. de adul. l. in crimine. Sol. ẽt gl. ſpãle in crimine adulterij, vt in eo non deĩ dilatio: ſed ſi ĩ adulterio nulla deĩ dilatio, & ꝓbões ibi reqrũĩ, q̃llo fiet? Certe ex hoc apparet caſus, qd valẽt ꝓbões, ſi fiat ſine dilatione. Quod
15 tenet lac. de Are. ꝑ illã l. & ꝑ l. vnĩ. §. cognitutũ. ꝟ. d̃ qõ. † Vltimo q̃rit glo. quare plures danĩ dilationes in cã criminali, ĩj ciuili. R̃n. qa in criminali nõ ẽ ita currẽdũ, ſed reqrunĩ ꝓbões luce clariores, vt l. ſciãt. C. de ꝓb. Cõtra hoc vĩ, qđ in criminali ſtatutũ eſt biẽniũ. ĩ ciuili trienniũ, vt C. de iu. l. ꝓperãdũ, C. vt intra cer tẽp. q cri. ter. l. j. Solu. In inſtãtijs criminalib. ſtatuiĩ toti inſtãtiæ breuius tpſ, ad hoc ut magis ſollicite intendatur, ſed ad ꝓbandũ ſtatuitur maius tpſ, vt clarius videaĩ. Item quærit gl. quare plures dilationes dãtur reo quã actori? R̃n. quia fauorabilior, &c. dic ut in gl.

ADDITIO.

a Poma. De adult. Vide Pau. de Caſt. l. ſi. C. qui admi. & Fel. in c. licet cãm, de ꝓba.

De edendo. *Rub.*

¶ Quærit gl. quare dixit de edendo, nõ de editione. R̃n. vt oſtẽderet quãdã neceſſitatem imponi edẽti. Iſtud nihil eſt dicere. Breuiter. hic iuriſconſultus intendit tractare de actu edẽdi, iõ hic ponit de edẽdo, ꝑ gerũdium, ꝙ ſignificat actũ, nõ aũt dixit de editione, qa nõ intẽdit tractare de ſubſtãtia editionis, ſed de actu edendi.

L E X P R I M A.

1 *Libell⁹ dẽt dari ita clar⁹, vt re⁹ poſſit dliberaĩ, an velit cedre vel cõtẽdere.*
2 *Reus qui habuit terminũ ad deliberãdum, debet intra illum proponere omnes ſuas exceptiones.*
3 *Libelli copia quãdo daĩ reo, an detur expẽſis actoris, ſeruaĩ fori cõſuetudo.*
4 *Libellus hodie datur in ſcriptis.*
5 *Libellus in officio iudicis, an dari debeat.*
6 *Actio edi dicitur, ſi cũ petitur res, exprimatur actio, & cã concludatur.*
7 *Res quomodo dicitur deſignari, tam in actione vniuerſali, quã particulari.*
Actio vniuerſalis quæ dicitur,
Libellus in petitione hæreditatis.
8 *Inſtrumentum non liquidum quomodo exequatur, ſtãte ſtatuto quod inſtrumenta exequantur.*
9 *Libellus in actione generali, quomodo formetur.*
Iudiciũ vniuerſale, & generale, quomodo differãt, q̃ ſit ratio diuerſitatis.
10 *Res in actione ſingulari, in libello ſingulariter exprimi debet. ſ. in eo quod principaliter petitur, ſecus in acceſſorio.*
11 *Reus poteſt petere rem in libello deductam ſibi oculis ſubijci.*
12 *Cauſa in libello quomodo & qualiter deduci debeat.*
Agens ex vna cauſa, & probans ex alia, non obtinet.
13 *Cauſa in libello non debet exprimi cum omnibus ſuis qualitatibus.*
14 *Locus & tempus in libello in actionibus ciuilibus quando exprimi debeat.*
15 *Libellus generalis abſque cauſa procedit ſi non opponatur.*
16 *Cauſa in libello ita exprimenda eſt, vt libellus præſumptiue concludat.*
17 *Cauſa & actio non ſunt idem.*
18 *Actionis nomen in libello neceſſario non debet exprimi.*
19 *Cauſa & concluſio ſi in libello ſunt apertæ, ſed actio inepte proponitur, iudicium procedit.*
20 *Actiones plures ſpeciales ſi ex libello reſultãt, actor debet unam eligere.*

QVa quiſque. Petitio dẽt exhiberi reo, ut poſſit dliberare, an uelit cedere vel ꝯtendere. h. d. diuide. Primo ponit dictum. Secundo rõnem. Tertio dclarat dictum. Scdã ibi, nã æſtimũ.
1 Tertia ibi, edere. No. † quod libellus^a dẽt dari ita clarus, ꝙ re⁹ poſ-
a ſit inſtrui, an uelit cedere vel ꝯtẽdere, alias non ꝓcedit. † Scdõ no.
2 quod ſi daĩ terminus ad deliberandũ ſm formã authẽ. offeraĩ, de li. ꝯteſta. nõ ſufficit reo venire intra terminũ, & dicere, deliberaui cedere uel ꝯtendere, ſed intra illũ terminũ dẽt ꝓducere ſuas exceptiones declinatorias, & dilatorias, ſi quas vult, ꝑ iſtũ tex. q dicit, veniat inſtructus ad agẽdũ, &c. Et ſi iſtructus apparet, ꝙ nõ debet habere nouã dilationẽ ad ꝓponendas nouas dilationes, ſeu exce-
3 ptiones, vt l. ſi qñ. C. de dila. † Tertio no. quod in electione actoris eſt dare copiã libelli reo ſuis expenſis, uel quod ſtatuaĩ ſibi termi-
b nus ad recipẽdũ, copiã, expẽſis rei. Tñ tex. in auth. offeraĩ, vĩ dicere, quod dẽat dari libellus ipſi reo, & ſic^b expenſis actoris. Vñ non habet hodie hãc ꝓpterea, qđ in qbuſdã locis ſeruaĩ. Ita tenet gl. ꝙ dẽt expẽſis actoris io c. ſæpe. §. verũ in gl. ſup verbo, ꝓnũciatio. extra de ver. ſig. in Cle. tu ſerua ꝯſuetudinẽ fori. No. ẽt gl. magnã
4 in prin. de dictione, perinde, & exinde. † No. vlt. quod nõ eſt de ne
5 ceſſitate quod libellus deĩ in ſcriptis, dũ dicit quod ꝓducit aduerſariũ ad aliũ, & c. Et ibi dicẽdo, &c. qd eſt hodie correctũ ꝑ authẽ.
c offeratur. C. de lit. cõte. & no. & gl. ẽt hic, in ver. cedere, la 1. & la 2.

Venio ad apparatum. † Quæro, dĩ hic, quaſq; actione, qd d̃ officio iudicis, Dicit gl. idem. Tu circa hoc dic, vt in d. §. 4. Inſtitu. d̃ actio. & de off. ꝓcõ. & leg. l. nec qcq̃. in §. ubi decretũ. reug. ĩ l. j. §. de iuri. om. iu. Scdõ quæro, & ĩtro gl. magnã, q̃uo dẽt fieri editio actionis, ut ꝑ hoc reus certificetur, vtrum cedere velit vel ꝯtẽde-
6 re? Dicit gl. † faciendo duo, exprimendo cũ ipſa actione rẽ & cau
p ſam. de concluſione nihil dicit, qa illud importat verbum, actio,
c hoc eſt, dẽt poni concluſio, d quæ ſequatur ex cauſa præmiſſa & debet peti res, ut C. de fideic. li. l. ſi. & ꝟ. de ne. ge. l. Pomp. In negotijs. in ſi. & ꝟ. com. diui. l. ut fundus & C. de fideic. li. l. ſi. Si n. ꝯcluſio nõ poneretur in libello, nõ eſſet certus reus, velit cedere, uel
f ꝯtẽdere, ignorans quid petatur. ^f Quærit glo. dixi, quod debet deſi-
7 gnari res, † q̃ro qualiter deſignabit? Gl. notabiliter dicit, aut actio eſt vniuerſalis, aut g̃nalis, aut particularis Dic ut in gl. Vniuerſalẽ actionem intelligas, q̃ daĩ ad aliqd, qđ de ſui ſignificato multa in ſe ꝯtineat, vt eſt uniuerſitas iuris, ut hr̃ditas, uel bonorũ poſſeſſio, & ſimilia, ut hic ponitur ĩ gl. ſiue ſit uniuerſitas facti, ut peculium. Quod tñ dic vt in l. ſi peculium. ꝟ. d̃ pec. leg. Idem dicit Inn. ſi peteretur caſtrũ, vel villa, vt in ca. cum ad ſedẽ. ex̃ de reſt. ſpo. Itẽ
g aduerte, quod gl. dicit, ꝙ ꝯcluſio libelli in petitione hæreditatis^g eſt Quare peto hr̃ditatẽ. Iſte ñ vĩ bonus libellus, qa ſi eſt hr̃s, hẽt hr̃ditatẽ, put eſt iũs. l. cum hæres. ꝟ. de acq. poſ. nõ igit hẽt neceſſe
h petere. Debet ergo^h ſic libellus ꝯcludere. Peto me ꝓnunciari hr̃dem, & aduerſariũ cogi ad reſtituendũ qcqd tenet & poſſidet de dicta hr̃ditate. Et ita format iuriſcõſultus in l. licet, de pet. hær. Et iſte eſt modus formãdi verũ libellũ. Tñ gl. nõ rep̃bo, ſed eam hic ſuſtineo, Vt cũ dico, peto hæreditatem, qa ſum hæres, peto hr̃ditatem, importat, hoc eſt, res hr̃ditatis, ut eas poſſideam ꝓprio no-
† mie. Facit ꝟ. de rei ven. l. j. † Itẽ no. & aduerte ad glo. q̃ dicit, quod poſtea in executione examinabiĩ q̃ ſit res. Hanc practicam ponit
8 tex. C. d̃ iure fiſ. l. defenſionis. Iſtud no. & tene mẽti ad multa, ſpecialiter ad practicã currentẽ hodie ij partib. Italiæ, ubi iſtrumenta publica habẽt executionẽ paratã, ſicut ſñiæ diffinitiuæ. Nã & ſi ẽ aliquod iſtrũm non liquidũ, vel obſcurũ, ut qa ꝓmiſiſti mihi damna & intereſſe meũ ſimplr, petã executionẽ iſtri. & quod ĩ ꝓceſ
k ſu liqdabo^k de meo intereſſe, uel de meo dãno. Pro hoc habeus
9 tex. C. de ſen. q̃ ſine cer. quantita. l. 2. † Secundo dicit gl. in actione
l generali † ſufficit, ꝙ res exprimatur g̃naliter, ut peto reddas rõnẽ
9 adminiſtrationis tuæ g̃nalis, ꝙ geſſiſti negotia mea, conſultus eſt
10 quo d ponatur in libello, peto te condemnari vt reddas rõnem & reliquũ reſtituas. Patet ꝟ. d̃ ne. ge. & d̃ tute. & rõ. diſ. Et aduerte, qa licet in uniuerſali in prima inſtãtia, nõ ſit neceſſe quod res de-
m claretur, ut ſupra proxi. dixi, tñ in generali, iuſſe debet in ipſa pri-
n ma inſtantia probare res, quas adminiſtrauit, n & quid ad eum

potuit

ADDITIONES.

a Pariſ. Qđ libellus Ex forma ſtatuti Papienſis, quilibet libellus cẽſetur admiſſus dũmõ ſit tolerabilis, & qñ dicaĩ tolerabilis, vide in primo ſtatuto ciuiliũ, in a.

b Ruer. Expenſis actoris. Adde cuius expẽſis detur copia libelli reo, ꝑ Abb. in c. j. in ſi. de mu. petitio. q refert dictũ Bar. & illud ſeqtur ſi apparet de cõſuetudine. ſi aũt de illa nõ apparet, tenet quod detur copia expẽſis rei. & ibi Fel. col. 3. verexpenſis rei. ſeqtur opinionẽ D. Abb. tanq̃ cõem, & multa cumulat in propoſito

c Poma. Gl. etiam. Per iſta dicta Bar. limitat l. quæcunque. §. ſi. ff. de publi. vide Iaſ. in l. ſciendum. inf. de ver. obli.

d Concluſio. Adde Ang. conſi. 37. vbi dicit, quod licet actio generaliter deſignata proponatur inepte, nihil facit, dummodo recte concludatur, qa ex concluſione reſultat actio apta, quã nec iudex, nec pars alterare, nec mutare poſſunt. Et idem tenet Ang. con. 142. Pau. de Ca. coſi. 258. Bal. conſi. 318. li. 1. An aũt ſufficiat libellum præſumptiue concludere. vide rotam quod ſic, dec. 125. in nouiſſ. Et cũ nullitas in libello deducitur, cauſa debet exprimi, vt deducit Rota deciſ. 165.

e Pariſ. Quæ ſequatur. An autem agens interdicto, habeat neceſſe ponere concluſionem, vide Alc. in l. ſi ſic ſtipulatus, in 2. no. de ver. obl.

f Ruer. Quærit gl. Adde de forma libellandi in actionibus particularibus, generalibus, & vniuerſalib. Abb. reaſſumentem doct. Bar. hic in c. 2. colum. 5. extra de mu. peti. & ibi Fel. col. 6. & Alc. in conſi. 121. inci. viſo proceſſu. 1. vol.

g Hæreditatis. Adde qualiter debeat libellus cõcipi in petitione hæreditatis, Ang. conſi. 161. & 126. Pau. de Caſt. conſi. 6.

h Pariſ. Debet ergo. De materia libellandi in iſta petitione hæreditatis, vide ẽt Comen in conſi. 17. inci. Hieronymus de Hiſcherijs, & qđ ſi ſemel hæres apprehẽdit poſſeſſionem rerum, an ſi agat, poſſit intentare poſſeſſor hæreditatis petitionem, & quo ſuſtineatur libellus, vide quæ habes ad Barto. in rub. C. de pet. hær. Poma. Vide Alc. cõſ. 124. vol. 4. in ver. & aduerte ꝙ licet. Et q̃uis dicat, ꝙ res eſt de ſubſtãtia, Bar. tñ in l. edita. C. de eden. vĩ tenere contrarium. vbi vide Deciũ.

† Clau. De rei ven. l. 1. Adde quod no. idem Bar. in rub. inf. ſolu. mat. ver. 3. quæro.

i Pariſ. Currentem hodie. Vide quæ habes ad Bar. in l. proinde. inf. ad l. Aquil.

k Liquidabo. Adde poſt Iaſ. inquantũ ꝑ plura ipſe nititur tenere cõtra Bar. ꝙ executio inſtri nõ liqdi, nõ poſſit peti. quod Ro. fœdere concordiæ in luculenta cõſonantiã Bar. dicta reducit, eius cõſi. 211. inci. allegationes Doctorum. vbi dicit ita plures tenuiſſe legendo, licet ſimpliciter Bar. ſequatur eius conſi. 76.
Ruer. Adde ꝙ opi. Bar. hic de inſtrõ nõ liqdo exequẽdo tenet D. An. de Canario in trac. de execu. inſtr. q. 14. inci. q̃ro an retẽtis terminis, & ẽ magis cõis, vt ſatetur C. Iaſ. hic, q no. Bar. ſibi ipſi CONTRARIVM i l. ꝓinde. §. notãdũ. ff. ad l. Aquil. quã ꝯrietate Ro. ſaluat Bar. ĩ cõſ. 210. ici. alle. Doct. exiſtij in ſi. ubi dicit, ꝙ hic loqtur in inſtr. nõ liqdo cõtinẽte ius incertũ uniuerſale. Sed i d. §. notadũ loqtur in iure incerto particulari, & hoc dicit colligere ex alleg. ꝑ Bar. vtrobiq.

l Generali. Adde qualiter procedat libellus in generali, Ang. cõſi. 225. Et ad dicta Bar. hic, vide Mari. Soc. in c. 2. de libelli obla. ar. 18. ver. circa ſecundum, in q. 18. principali & vide Bar. in l. j. inf. de l. 2. Claudius.

m Tamen in generali. Vide Cu. conſi. 70. uer. vnanimiter.

n Pariſ. Probare res quas adminiſtrauit. Licet admittatur petitio g̃nalis, ꝓbatio tñ debet eſſe certa & ſpãlis, ſeqtur et Co. conſi. 61. ante ſi. ſed vide Ale. in cõſ. 177. in 2. vol. q cõcludit cõtrariũ, & in l. an Stor. §. ſi iudex. in ſi. ꝟ. de re iu. Iaſ. hic. An aũt in dote admittatur, uide Iaſ in rub. inf. ſol. ma. Itẽ ꝙ in iudicijs uniuerſalib. vel g̃nalib. valet ſñia in g̃ne, & quod poſtea fiat executio ſuper reb. cõprehenſis in g̃nali sũma rei, & ſine lite, vide Bar. in c. Rayn. de teſt. Item in iſta materia ꝙ in uniuerſalib. & ẽt generalib. ſufficit petitio g̃nalis ſtatus, in particularib. niſi re ſpectu neceſſariorũ, & q̃dã alia uide per Fel. in c. 2. de li. obla. item ꝙ etiam ratio dicto ſingulari procedat petitio arbitri incerta, qñ conuentio continet incertam quantitatem, vide Are. in l. genitores, in ult. no. per illum tex. inf. de verb. ob.

potuit peruenire ex ipsa administra.tut. Et quod nõq; pbabitur p iurim in litẽ, vt l. tutor. q repertoriũ. de admin. tut. Et quod hoc debeat pbare, patet: nã sñia, q̃ in hoc iudicio fertur nõ parit præiudicium in effectu, nisi in causis, quas actor psecutus est. vt C. de iu. l. licet. Dẽt ergo psequi singulas cãs: & hoc vr̃ sentire gl. hic. ibi, sed iudicio pẽdẽte, &c. Quæ est rõ diuersitatis? Rñ. qa iudiciũ vñe, de quo s̃. locuta est glo. ĩ in propriã nãm actionis, datʼ ad declarandũ ius actoris. Restitutio vero rerũ fit p iudicis offm̃, vt d. l. licet. & iõ in illo iudicio non est necesse nisi quod declaretʼ actorẽ esse hr̃dẽ. a Istud vero a iudiciũ, datʼ ad resti ɔdẽnãdũ, iõ dẽt pbari id, super quo 10 debet fieri ɔdẽnatio. Tertio dicit gl. ĩ singulari actione, dẽt res singulariter designari, vt J. de rei ven. l. si in rẽ, quod intellige ĩ eo qd̃ principaliť petit, non in eo quod perit per quandam ɔñtiam, vel incidenter. V. g. peto fundũ a quo me deiecisti cũ reb. q̃ ibi erãt tpe deiectionis. Certe satis est, quod si fundũ declarẽ, res nõ debeo declarare, qa nõ hẽo necesse pbare, sed statʼ iurõ meo, ut l. si qñ. C. vñ vi. & iõ reus satis põt deliberare, an velit cedere, vel ɔtendere, per b istũ libellũ. Ita tenet Inn. ex̃ de or. cog. c. cũ dilectus. Itẽ si b peto rẽ cũ fructib. inde pceptis, nõ teneor exprimere quãtitatẽ fructuũ, qa eadẽ rõne, qua debeť mihi res, debent & fructus. Et sic reus põt esse certus, & deliberare, an velit cedere vel ɔtẽdere. Ita vr̃ casus ĩ † l. ex diuerso. † § j. J. de rei ven. & Inno. tangit in c. a. extra de li. obl. 11 † Quæro, si reus dicit se non esse clarum ea designatione facta in libello, vtrum possit petere rem sibi ad oculum demonstrari? Dic quod sic, arg. J. de publi. si vect. l. eum & exhibuissent, & qd̃ no. in l. 2. ĩ. si ex noxa. causa agatur. & extra de app. c. significãtib. & hoc de primo, scilicet, circa designationem rei.

c
12 **Veniamus** ad cãm. † Cã, dicit gl. debet esse talis, ex qua sequaťʼ ɔclusio. alias nõ pcederet libellus, vt puta peto a te centum, qa Rex est in Francia, nõ cõcluderet istud esse verum dictum, quia si in iudicio probaretur alia causa, q̃ quę deducta esset in libello, nõ sequereť cõdemnatio, vt l. habebat, in d prin. d J. de insti. & si mẽsor fal. mo. dixe. l. j. & per Innoc. in c. ex parte. de priuile. Sed quæro qualiter dẽt ista cã exprimi in libello? Gl. sic distinguit, aliter in personali, aliter in reali, & bñ. Plenius in e l. & an eadem. J. de excep. rei iudicatæ. Sed circa hoc e est aduertẽ 13 dũ, † qa nõ est necesse, quod exprimatur causa cũ oĩb. qualitatib. suis. Sufficit n. dicere, Peto cẽtum, q̃ mihi relicta sunt in testõ. Nõ hẽo necesse dicere, testibus subsignato, &c. qa cũ dr̃ testm̃, intelligitur rite factũ, vt l. non putauit. §. nõ q̃uis. J. de ɔtab. & quod no. C. de iur. & fac. ign. l. si post diuisionem, & ideo dicit Inn. si peterẽ centum a monasterio, quę sibi mutuaui, non habeo necesse in libello dicere, quod est conuersum in sui vtilitatem, qa dicẽdo mutuaui, intelligitur de mutuo, quod bñ valeat. Ita no. Innoc. in ca. 3. 14 extra de lib. obl. † Itẽ aduertẽdũ, quod in istis libellis sup ciuilibus actionib. formatis, non est necesse quod insertatur locus & tp̃s, sed solum in criminalib. Hoc hr̃ in l. libellorũ. de acc. probatur in ca. f Abbate sane. extra de re iu. li. 6. Qd̃ est verũ, qñ agiť ciuiliter f ex ɔ̃ctu vel quasi, vel alia actione, q̃ non infamat, secus si esset actio ex g delicto q̃ infamaret, g vt l. itẽ exigit. J. de dolo. & l. prætor edixit, in prin. & ibi dixi, J. de iniur. & est expressum extra de pcu. c. ruæ. di- h xiẽt J. ad l. Aqu. l. proinde. Quærit, h † qd si libellus ĩpponaťʼ gñaliter, cã nõ expressa, an procedat iudiciũ si non opponat? Gl. quod i sic & bñ, tex. est in l fi. de annali excep. & est exp̃ssum in d. c. abbate 16 sane. de re. iu. lib. 6. Quæro † in personali, vtrum debet exprimi causa proxima. V. g. dico quod mutuaui tibi cẽtum, an debeam dicere, ad quæ es mihi obligatus, iõ peto te mihi condemnari, &c. Quidam dicebant quod sic, vt l. obligationum substantia. J. de act. & obl. Doctores determinant contrarium. Sufficit enim quod causa exprimatur taliter, quod præsumptione concludat, vt l. omnes. §. Lucius. J. quæ in frau. cred. Facit ad hoc Inst. de repli. in princ.

k
17 **Vidimus** k De re & cã, & videamus de actione. Circa q̃ primo esset vidẽdũ, † vtrũ cã, & actio sint idem. 18 Gl. determinat, quod nõ, & bene. † l Scdõ, vtrũ qs hẽat necesse exprimere nomen actionis in libello. Gl. hic disputat Breuiter Dem cretalis approbat, quod actio de necessitate non m proponaťʼ in libello, vt in c. dilecti. extra de iu. & ita obseruat cõsuetudo: sufficit n n. quod libellus ita proponatur, quod ex eo resultet actio. n Sed q̃o ro. o † pone quod cã & ɔctũ fuit optima, sed actio inepte fuit ex- 19 pressa. Verbi gr̃a, dico quod vendidi tibi fundũ p centũ, & tradidi, & cẽtũ nõ soluisti, quare peto te ɔdẽnari ad cẽtũ & ad hoc pro- p pono actionẽ ex locato: an ex hoc sequaťʼ cõdẽnatio. p Text. vr̃ qd̃ no. J. si mẽsor fal. mo. dixe. in l. j. §. j. & gl. hic. hoc vr̃ tenere Inn. extra de iur. cal. c. examinata, qd̃ vr̃ verũ. Probo sic, si nullã actionẽ expressisset, iudiciũ procederet, vt dictum est, ergo multo magis q procedit, si cã inepte proposuit. q istud pbatʼ arg. C. de rei vx. act. l. j. circa prin. Rñ. ad l. j. si mensor fal. mod. dixer. qa ibi pposuit actionem ineptam, & cãm ineptam, & hoc tenẽt ibi gl. parua, sup verbo, ex locato, quæ dicit, actione locati, & eius cã expressa. Quæro, 20 † quid si ea libello resultãt plures actiones? Gl. hic dicit, quod hic actor cogitur eligere, vt in l. quid in hærede. §. eligere, de tributo, quod intelligunt Doc. qñ resultant plures actiones sp̃ales, vt in d. §. eligere, sed si resultaret vna specialis, alia generalis, l. certi condictio. in prin. J. si cer. pet. videtur intentari specialis, arg. l. hoc legatum. & l. item legato. J. de leg. 3. & Doct. in l. edita, C. de edendo.

CONCORDIA.

Pro concordia. Aduerte, quod nõ liquidæ sentẽtiæ peti potest execurio, & postea in executione fieri liquidatio. Ita Bar. & Doct. post glo magnam in hac l. j J. de eden. Ex qua gl. infert ad statuta, quibus cauetur, quod instrumenta authentica habeant executionẽ paratã, quod si in instrumẽto mihi promittatur satisfieri de omni damno, & interesse, quod possum petere executionẽ talis instr̃i, quamuis interesse non sit liquidum. Idem Bart. in l. j. ad fi. J. de le. 2. & ibi Ale. per illum tex. Pau. de Ca. consi. 167. inci. ad primum, vol. 2. Sed Ias. in hac l. in 4. conclu. dictæ gl. alle. Bart. tenere ɔ̃trium in l. proinde. § notandum. J. ad leg. Aquil. & istã opi. ɔ̃ communẽ sñiam dicit ipse, vbi s̃. veriorem, licet ipse sustineat negatiuã, pluribus fundamentis, hoc bene verũ est in casu statuti, non in alijs, in quibus non militãt rõnes allegatæ per eum, & tandem modificat cõem opi. Item põt dici, quod Bar. non est sibi ɔ̃trius: qa in d. § notandum, ponit ista verba, si instr̃m est liquidum, licet non appareat quod sit damnũ, certe adibo ind icẽ, vt nõ ɔdemnet partem, sed vt liquidet quod sit damnum. Adde Pau. de Cast. consi. 17.

CONCORDIA.

Pro concordia. Aduerte, quod qñ petuntur fructus officio iudicis sm̃ Ias. in §. oĩum. Insti. de actio. est necesse, qd̃ exprimatur certa q̃titas in libello. Ita alle. Bar. in l. & ea diuerso. §. j. ff. de rei ven. Contrariũ tñ allegatʼ hic, vbi dicit, ꝙ non est necesse quod exprimatur quantitas. Sed si bñ aduertatur, Bart. non mereťʼ argui de ɔ̃triciate. Nam in d. §. j. loquitur qñ fructus petũtur accessorie ad rem, quo casu debet exprimi, intelligendo etiam qñ officio iudicis, & c. ut s. sed in d. l. j. per sua verba præcedentia, intellr̃ qñ principaliter petuntur, dum dicit, pp inuasionem, quia tunc res, & fructus ibi existentes peti possunt ex probatione priuilegiata, quia iuramẽto statur inuasi, per l. si quando, C, vnde vi. ita Cy. in l. certum. in fi. C. de rei ven. Et intellige Bar. in d. §. j. de fructibus præteritis, secus de futuris, Imo. in l. fructus. J. de rei ven. Innoc. in c. grauis, de resti. spol. Imo. in l. si homo. J. de rei ven. Pan. in d. c. grauis. adde ad not. per Bal. nouissi. in l. apud Iulia. §. fructus. de leg. 1.

ADDITIONES.

a Poma. Istud vero. Vide Ale. consi. 12. inci. viso processu causæ litis vol. j. Fel. in ca. 2. ver. restringendo 3. de rescri. vbi limitat quatuor modis. alio etiam modo limita vt per Ale. l. si ita stipulatus, §. Chrisogo. de verbo. obliga. Adde etiam ad hoc Ale. consi. vlt. in 2. vol. & consi 11. vol. 3. & consi. 1. 4. vol & consi. 53 uol. 4. consi. 128. vol. 1. & Fed. consi. 159. & consi. 187. & Pan. de Ca. l. præscriptione, C. si contra ius vel uti. publ. Ro. consi. 21. Fel. c. licet causam de proba. & Bar. consil. 114. & consi. 214. Fel. c. auditis, de præscri. Barb. consi. 5. vol. Ale. in l j. de leg. 5. Imo. consi. 213. *Meno. Ruy. consi. 35. nu. 7. lib. 5. qui inquit in processu rem esse certificandam cum fructibus.

b Ruer. Item si peto. Dũ Bar. hic dicit, ꝙ nõ est necesse exprimere q̃titatẽ fructuũ in libello, no. sibi CONTRARIVS in l. ex diuerso. §. j. inf. de rei uend. ibi no.

† Clau. ex diuerso. Cõtrariũ tenet idẽ Bar. in d. l. ex diuerso, sed istud est cõius.

c Ruer. Ad causam. Adde causa de Abb. in c. 2. col. 4. extra de iu. pen.

d Parisi. l. habebat, in prin. Vide ad Bar. *Meno. Crauet. consi. 172. nu. 15. versi. venio nũc, & ibi col. pen. nu. 20. respon. limita nisi agatur sola facti veritate inspecta. Curt. sen. consi. pen. ver. Accedo ad 3. Rui. consi. 123. nu. 24. lib. 3.

e Poma. Sed circa hoc. Vide Mathesi. no. 21. inci. no. quod in libello. Fel. c. sicut. ver. fallit 7. de re iud. & Fel. c. literas. de præscri.

f Ciuiliter. Adde omnino videndum Ro. consi. 211. an autem ad impugnandum testamentum vsurarij sit necesse apponere locum, vbi extorsit vsuras, & tempus, quo extorsit, & a quibus, vide Bal. consi. 64. lib. 1.

g Infamaret. Adde Rotam decis. 38. in nouis. inci. in actione iniuriarum.

h Poma. Quæritur. Vide Raph. Cum. consi. 67. & aliquid per Barb. consi. 8. vol. 2. & consi. 17. eo. vol. consi. 27. & consi. 58. eo. vol. vide Ias. l. vinum. inf. si cer. pet.

i Barb. Quæritur quid si libellus. Adde l. fi. C. de an. exce. vide gl. i l. si in re, if. de rei ven. & ibi Ang. & vide tex. pro op. Bar. in c. fi. de libel. obl. vbi opus est exceptione, & appellatiõe. Et est tex. aureus, & melior q̃ alibi, i c. Abb. §. secus. d̃ re iu. li. 6.

k Poma. Vidimus. Vide Pau. consi. 7. vol. 1. & consi. 8. eo. vol. Præpositum c. quo iure. 8. dist. Pau. l. edita, C. de eden. in prin.

l Parisi. Secundo vtrum quis habebat necesse. Vide & declara, vt per Are. in l. Gallus, §. si eius, vlt. no. inf. de li. & posth. quando factum est certum, sed dubitatur quæ actio oriatur, vel si oriantur plures, an sit necesse exprimere, uide Com. consi. 40. inci. viso processu l. ud post prin.

m Ruer. Proponatur in libello. Adde, quod nomen actionis non debet de necessitate exprimi in libello, & hæc est communis opin. de quo vide Fely. in d. c. dilecti, vbi limitat quatuor modis.

n Poma. Actio. Vide Mathesi. no. 10. consi. 83. in 1. volu. & c. examinata, de iu. & op. Bar. & Imo. hic sequitur Ro. in rub. C. qui admi. licet Bar. variauerit in l. edita, C. eo. & l. 2. C. de formu. & l. certi condictio, inf. si cer. pet. l. per diuersas, C. mand. & illud inducitur ad quæ not. gl. in verbo, transitu. §. mulris. Instit. de libert. & l. qui testamento, §. per contrarium, inf. de testa. vide Ale consi. 116. vol. 4. & cõsi. 141. vol. 2. Cuma. consi. 52. & consi. 50. Ale. consi. 90. 4. vol.

o Ruer. Sed quæro pone quod causa. Adde, quod si causa apte narretur, deinde actio inepta exprimatur, quod libellus sustinetur sec dum Inn. cuius opi. communiter tenetur, sed contrarium tenet D. Ias. hic, col. 5. ver. secũda conclusio, & Are. distinguit in d. c. examinata, & ibi per Fel. col. 8. ver. dicit hic Inno.

p Pom. Cõdemnatio. Vide melius q̃ per aliũ Ias. vbi examinat hoc in l. edita, C. eo.

q Poma. Proposuit. Vide notabile dictum Bal. in proposito. l. certum, C. vnde le. & sequitur & contrarium tenet Dec. in l. quandiu. C. qui admi. *Meno. Socin. sen. consi. 267. col. fi. in prin. lib. 2.

---

1 *Acta iudiciorum, debent edi cum die & consule.*
2 *Acta an ueniant appellatione instrumentorum.*
3 *Editionem actorum quilibet, cuius interest, potest petere.*
Excommunicatus, si aliquis est ad meam instantiam in curia episcopi, cuilibet cuius interest, datur copia excommunicationis.

Instru-

4 *Instrumentum commune debet edi cum die & consule.*
Instrumentum commune quod dicatur.
5 *Instrumentum proprium, editur cum die & consule.*
6 *Editio instrumenti alieni quando fiat cum die & consule.*
7 *Actor reo, & reus actori, quando edere teneatur.*
8 *Qua actione quis cogatur edere, & an aduersarius possit uti instrumēto producto per partem, & an locus, nomina testium, & notarij edantur, & differentiam inter rationes, & instrumenta, remissiue.*

§. Editiones.

a Instrumenta debent edi sine die, & consule: in rationibus secus. b d. Gl. continuat hunc §. & primo loquitur in instrumētis publicis. Secundo in priuatis. Secunda ibi, rationes. Tamen hic est vna magna glo. quam declarabo bene, & breuiter. Opp. quod quis non debeat edere iura sua aduersario, vt l. qui accusare, C. eod. Solu. Fateor, quod reus non edit actori ad fundandam intentionē actoris, vt ibi: nisi illa instrā, quibus vsurus esset reus, vt ℈. ea l. §. edenda. actor vero bene edit reo ad exceptionem fundandam, secundum quosdam, de quo statim dicā. Vñ gl. pro declaratione huius materiæ, distinguit nos de quolibet membro faciamus vnam quæstionem. Et primo 1 quæro, † vtrum acta iudiciorum debeant edi cūm die, & consule. gl. dicit quod sic, vt C. eo. l. is apud quē. & melius in c. qm̄ ℈. & ibi gl. in verbo, loca & tpa. de proba. De actis. n. nō hr̄ aliquid in hoc tit. 2 sed solū de editione instrorum, rationū, vel actionū. † No. secundū istam gl. quod appellatione instrorum, nō continentur acta, cum ponantur vt duæ species separatæ, de hoc dixi in le. in fraudem. §. neque instrumenta. de iure fis. Quæro iuxta hoc, ad quid petit̄ editio actorum fieri. Gl. ponit hic aliquos casus. Idem no. in l. is apud b quem. in 1 gl. C. eo. Ego b † puto indistincte quod omnis c ille, cu-3 ius interest, potest petere, vt sibi fiat copia actorum publicorū, per c tex. in d. l. is apud quem. & ibi no. Cy. qui tex. generaliter loquitur & per l. in fraudem §. neque instrā, de iure fis. vbi est speciale, qd ℈ fiscum non edantur acta, sed ℈ quemlibet alium. Propter quod dico, quod si aliqs excōicatus est in curia cpi ad mei petitionē, ꝓ copia illius excōicationis dēt dari cuique, cuius interest, arg. pro 4 hoc ℈. de postu. l. ex ea, & qd ibi no. Quæro, qñ peto mihi edi instrā cōia inter me & te, qualiter edentur. Dicit gl. cum die & consule, vt ℈. fam. erc. l. si quæ. & C. eod. l. ꝓcurator. Illud intellige in instrumentis cōibus, respectu dñij, vt instrā hēditaria inter duos hæredes: sed si instrm esset tuum proprium, respectu dñij, cōe mihi, & tibi respectu vtilitatis, puta instrm emptionis, in quo cōtinetur ꝙ tu emisti rem, & mihi promisisti precium, tñ illud tu collegisti de propria pecunia a notario, tūc nō dr̄ cōe quo ad hoc, vt edat cum 5 die & consule. Ita tenet Inno. extra de proba. c. 1. Quæro, † aliquis petit sibi edi instrumenta propria: certe sine dubio fiet editio cū d die, & consule, vt ℈. ad exhi. per totum. Quæro, d † quid si aliqs pe-6 tit edi sibi instrm alienū? Hic dicit glo. quod est consideranda cā, quare petit, quia aut quis petit, vt de falso redarguat, aut petit, vt videat, & deliberet vtrū faciat ꝓ producēre, aut petit vt inde fundet intentionem suam, vel exceptionē, vel replicationem. Primo casu debet fieri editio cum die & consule, vt l. optimam. in fin. C. de ℈h. & ꝓmit. stipu. quod est verū, si vult redarguere circa diem & ꝯsulem, & de hoc dēt interrogari solenniter. Ita dicit gl. & Spe. in ti. de instru. edit. in illo §. videndum. in ver. faciendā. vbi tractat qualiter instrā edantur. Dicit enim, quod debet sibi deferri iurm̄, quod ipse credit quod possunt redargui de falso, circa diem & cōsulem. Et innuit, quod debeat se subscribere ad pœnam talionis, antequam fiat sibi editio. Pro quo C. de fide instru. l. si veteris, & l. e fi. Secūdo casu e qñ peto mihi edi, vt deliberem super eo, editio dēt fieri sine die, & consule, vt hic. Sed hic insurgit dubium, quid si deliberare non possit, nisi edatur dies. puta vnus creditor agit ℈ alium hypothecaria, reus nō pōt scire quis est potior in tempore, nisi videat diē: certe vr̄, quod sibi debeat fieri editio arg. hic in ver. rōnes. In ℈rium vr̄ tex. hic, ne quid prolato die fiat. Posset. n. secundus creditor instrumentum falsificare prolato die. Puto autem, quod si secūdus creditor diceret diem obligationis suæ, & peteret copiam dicti obligationis aduersarij, cum tunc cessaret suspicione qd fiat prolato die, quod deberet sibi fieri copia, quia aliter debitor deliberare non posset. Aduertendum tamen est, quod in hoc fuit aliqua opin. inter Io. & Azon. Nam dicebat Io. quod instrumēta, quibus qs in iudicio vsurus est, deberent edi omnia, etiā cum die & consule, vt ℈. ea. l. §. edenda. Azo dicit contrarium, & 7 ita tenet gl. & ita obseruatur. Tertio casu, quando petitur editio instrumentorum, quibus qs nō vtitur, & petit pars ad fundādam intentionem, exceptionem, vel replicationē suam. In hoc fuerūt opinio inter Io & Azo. quæ opiniones habent originem ex intellectu l. fi. C. eo. Dicebat enim Io. quod reus non edit actori ad fun f dādam intentionē suam. f Sed actor bene edit reo ad fundandam exceptionem suam. Prædicta vera, nisi quis sit vsurus instrumentis, tunc illa debent edi sine dubio, vt ℈. eo. l. edenda. Azo dicit ꝯtrariū, quod nec reus actori, nec actor reo edit, nisi instrumenta quibus vsurus est, & leges alleg. per Io. intelligit in rationibus. Gul. de 8 Cu. g in ista materia dixit melius, quam aliquis alius, & dicit sic. Tex. in l. fina. C. eo. dicit quod actor non debet assumere instrum suæ petitionis de domo rei, & idō dicit, aut actor petit a reo ad suā intentionem principaliter fundandam, & non fit editio, vt l. q accusare. & l. fi. C. eo. Aut ad actionem propositam adiuuandam V. g actor petit fundum: reus dicit, fundus non tantum extenditur quantum tu petis. Certe quoad adiuuandam istam intentionem iam probatam, reus edit actori, vt l. Titius hęres. & l. creditor, ℈. de act. emp. & infra, de le. 3. l. qui concubinam. §. cum ita, & lege, prædijs. § Titio. Aut petit actor sibi edi, ad replicationem fundandā, & reus tenetur sibi edere, ut l. pen. §. fi. ad legē Fal. vbi est casus, & alle. in gl. in l. vlti. C. eo. Cui legi Iac. But. videbatur respondere, dicens, quod ibi eduntur instrumenta tanquam corpora hēditaria, non tanquam instrumenta rei. Sed opin. Gul. satis placet per id, ꝙ infra dicam statim. Si vero reus petit ab actore, ad suam exceptionem fundandam, debet sibi edi, ut l. fi. C. eo. quod probo per l. dissolutæ, C. de ꝯdi. sine can. & l. qui tabulas. infra, de fur. Potest enim reus petere, quod sibi reddatur instrumentum cancellatum, vt possit probare exceptionem suam. Et per hoc dico quod actor potest petere a reo ad fundandam replicationem suam eadem ratione, ar. C. de fide instr. l. plures apochis. 8 † Quæro, quo iure quis cōpellatur edere? Dic, vt in gl. Quæro, qd si aliqs producit instrumentum contra se, nunqd aduersarius possit eo uti? Dicit gl. quod sic. ℈. ea. l. § edenda. ad similitudinem testium. Vltimo quærit gl. dies vel consul non debent edi, an edantur locus, nomina testium, & notarij? Dic vt in gl. Item quęro, quæ est differentia, seu ratio diuersitatis inter instrumenta, & rationes? Dic ut in gl.

ADDITIONES.

a Paris. Editiones. Circa materiam editionis, uide quæ scripsi in l. j. C. de eden.
b Poma. Ego. Vide Fel. in c. j. ver. fallit inf. de proba.
c Omnis. Adde uidendum Ang. consi. 164.
d Poma. Quæro. Vide Ale. in l. qui accusare, in prin. C. eo.
e Poma. Secundo casu. Vide Fel. c. j. de proba.
† Clau. Tenet gl. & ita obseruatur. Fallit in instrumento procuratoris, vt dicit Bar. in l. exempla. inf. eo.
f Susan. Adde nisi ex magna causa, vt uoluit Spe. in ti. de instr. edi. §. videndum restat, ver. ex præmissis collige in fi. & hoc dictum sequitur Ro. consi. 328. Rot. deci. 102. quæ autem sit magna causa, uide Io. And. in add. ad Spec.
g Barb. Guliel. de Cu. Et ita tenet etiam Bar. in d. l. fi. C. eod. & uide Abba. in ca. 1. de proba.
Poma. Vide Fel. c. j. ver. fallit x. de proba.

---

1 *Editio non solum ante, sed etiam post litem contestatam fit.*
2 *Libello proposito si dico sententiam nullam, quam peto quod producas, & tu non vis illam producere, iudex pronunciat, quod si quo tempore apparet, tunc sit nulla.*

§. Edenda.

a Not. quod parti dēt fieri copia de oīb. q̄ in iudicio ꝓducunt̄. Opp. quod ē ea, qbus quis nō est vsurus, debet edere. l. fi. C. eo. Sol. intellige hic non eduntur actori ad suā intētionē principaliter fundandam, vt dixi ℈. nt. pro-1 xi. † Quæro, qñ debet fieri ista editio? Quidā dicūt, quod in principio, vt ibi, dū dicit, editurus est. gl. determinat cōtrarium, & bene, b quod & post lit. conte. Sed quæro, b ego dedi vnum libellū, dicēs 2 sniam, quām tu obtinuisti cōtra me, esse nullam, in processu cause peto, quod tu producas illam sententiam: cum ego illam non habeam, tu non vis producere: quid fiet? Dicit Inno. quod non cogenit producere, sed iudex pronūciabit, quod si quo tempore talis snia appareret, sit nulla, vt extra de fide instru. c. G. perpetuus. c Pro quo facit C. de fi. instr. l. 3. vbi fides instrorum si in dubium reuocatur, & quis non vtitur, de cętero vti non potest.

ADDITIONES.

a Poma. Edenda. Intellige & amplia procedere etiam si producens protestetur ꝙ vult tantum in parte, & partibus pro se facientibus, ita Bald. in l. j. C. ut quæ desunt aduo. uide Fel. in c. 2. de proba. Ale. l. 2. C. eo. etc.
b Barb. Sed quæro. Vide Bar. & quæ remisi in l. is apud C. eo.
c Perpetuus. Adde post Ias. videndum Fed. consi. 202.

---

1 *Instrumenti particula, & statuti, an producatur, uel totum.*

§. Edere.

a Not. † ꝙ si ꝓducitur vnius instrumēti particula, non facit fidem. Idem si producitur particula vnius statuti. Casus est ℈. de legi. l. inciuile. vbi est vtraque lec. in ℈rium vr̄ ℈. eo l. argentarius, §. edi. & hoc videmus tota die de particulis b testamentorum, quæ dantur legatarijs. Et tangitur p Doc. in l. fi. C. de preci. impe. offe. & de ope. no. nunc. super tub. & c.

ADDITIONES.

a Paris. Edere. Vide Ang. consi. 150. incip. reus ciuitatis.
b Poma. De particulis. Adde tamen quod si exemplum ederetur iudici, quod debet totum edi. Cy. Bal. & Ang. l. j. C. de precib. imper. offer.

LEX II.

1 *Instrumentum, de quo est facta mentio in libello, debet edi ante lit. contest, nisi esset etiam penes reum.*

Si legatum

Duobus modis legitur in gl. Secundum primum modum hic est casus notabilis quæ-1 stionis: an quis facit in libello mētionē † de aliquo instrō, a vtrum a istud instrumentum debeat edi ante lit. conte. Inno. quod sic, extra de proba. c. j. Idem Spec. in ti. de instru. edi. §. vidēdum. ubi tractat, qñ instrā sunt edēda. Tu dic distinguendū esse, an faciat mentionem de instrō, quod debet esse penes reum, sicut penes actorem,

ADDITIO.

a Ruer. Vtrum istud. Adde an instrumentum de quo fit mentio in libello, edi debeat ante litem conte. plenissime per Fel. in c. j. col. 13. uer. 4. con. extra de proba.

rem,& nō debet sibi fieri copia,vt hic,alias sic. Dixi plene in l. edi ta, C. de eden. & in l. postquam § pe. vt lega. nom ca.

LEX III.

a **Nequisquam** a Lex ista legitur duob. modis. Secundum vnā le continet ius speciale. s. qđ fisco editur ad suam intentionem fundandam, secundum aliam; quod fisco editur ad suam replicationem fundandam.

ADDITIO.

a Paris. Ne quisquam. De materia huius legis vide Ale. consi. 12 a. l. prætor ait, §. et ;.eo vide Ias. in l. 1. ver. s. C. eo.
Pom. Ille tex. non probat id, ad quod allegatur, sm primum intellectum Bar. hic s. quod fisco editur ad intentionem fundandam, vnde vide subtiliter Dec. l. j. ver. in quantum, C. e. vide eundē, ver. ista fallen. vbi dat sex limitationes. Et adde q̃ ista lex procedit etiam in dote. Ita Ro. in l. j. inf. sol. mat. & ibi per Ale.

LEX IIII.

Prætor ait. Primo ponit edictum. Secūdo illud exponit. Secundo ibi, huius edicti. Quærit gl. qui sunt isti argentar. j. Certe nō sunt campsores, de quibus loquitur l. quædam. §. nummularios, j. eo. Sed erant quidam, qui argentum tractabant, vt dicit glo.

1 *Dictis quodammodo, est nota impropricetatis.*
2 *Editio instrumenti, quæ fit a notario parti, ad cuius utilitatem pertinet instrumentum, fit cum die, & consule.*

§. Huius edicti. Summabo primo p modum cuiusdam distinctionis. Et primo cōmendat edictum. Secūdo loquitur in filio exercente argētariam, in cām non peculiarem. Quarto loquitur in seruo exercēte in cām peculiarē. Quinto loqtur simpliciter in oēm cām. Secunda ibi, sed & filius. Tertia ibi, sed & si seruus. Quarta ibi, sed si seruus peculiarē. Quinta ibi, sed si dñs. Opp. ad tex. dum dr̄, quodammodo meum, Contra in prin. huius legis, vbi dr̄, qđ rationes pertinent ad ipsum
1 argentarium, non ad petentem Sol. Hic † apponitur dictio, quodāmō, quæ est nota impropriet atis, q. d. non vere meum. Simile de lib. & posth. l. in suis. j. rerum amo. l. j. in fi. & l. seq. Opp. j. eo. l. si qs ex argentarijs. §. pertinere. Sol. hæc suppletur per dlam. ponitur. n. ibi alia rō, quare editio debeat fieri. s. quia sunt confectæ me man
a dante. Ad id a op gl. ergo semper instra debent edi cū die b & con
b sule, quia semper fiūt partib. mandātib. c vt in Auth. de tabel. ver.
c vt tñ. Solu. dicit glo. duæ rationes requruntur copulatiue, vna quod contineat vtilitatem petentis, alia quod sit factum instrm eo mādante, & ideo licet vtraque pars mādet notario, potest esse quod
d vnius d vtilitatem tñ contineat, & sic alteri non edi. Quod placet
2 Dicas ergo. † Quædam est editio, quæ fit ab ipso publico officiali, qui confecit librum rōnum seu instrotum, & illa fit ei, cuius vtilitatem ptinet, & quo mandante sunt confecta, vel alteri, qui repræsentat eius personam, vt d. §. pertinere, & fit semper cum die & ꝯsule per hanc legem, in princip. Quædam est editio, quæ fit a parte parti, & tunc illa non fit cum die & cōsule, vt l. j. §. editiones. s. eo. intelligendo, vt ibi dixi. Venio ad ver. sed & si filius. Quæro vtrū versiculus, sed & si recte, corrigat præcedens dictū. In gl. sunt duæ op. sm primam corrigit, sm secundam nō. Dic, quod si intelligas primum casum parte sciente, & volente, tunc per sm non corrigitur, sed sm loquitur in parte approbante tacite, primum in volente expresse, & sic sunt diuersi casus. Si intelligas primum in sciente tm, tunc determinatur, seu corrigitur per sequēs. Venio ad ver. sed & si seruus, & quia iste ver. continet multa dicta, sic summa. Aut dñs habet rōnes ꝯfectas p seruum, & indistincte tenet̄, vt hic, in fi. §. Aut nō habet eas, vel dubitatur, & tūc aut seruus exercuit argentariam extra cām peculiarem, aut in cā peculiari. primo casu aut dño sciente & volēte, & perinde tenetur ac si p se exercuisset, vt in hoc ver. sed & si seruus, aut dño ignorāte, & tunc dñs nō tenetur. Sed si dubitatur an habeat, liberatur iurando se non hr̄e, vt in ver. sed si inscio Secūdo casu, qñ exercuit cām peculiarem, tenetur dñs de peculio, vel de in rem verso, vt in ver. sed & si seruus peculiarem, & ea distinctio esset adhibenda in filio, licet text. non ponat Quæro, qño ista actio detur de peculio, cum sit ex delicto, vt l. fi. j. e. gl. ibi dicit, quod hic est quædam actio anomala: Tu dic quod hic fuit iussus a dño de edendo rationes, & sic ipse nō edit, quia forte seruus nō vult sibi dare, ipse tenetur ad interesse de peculio, vel de in rem verso. Ita loquitur hic. Vnde non agitur ex delicto serui, quia seruo nō est factum præceptum, sed agitur ex inobedientia dñi sui, tamen quia illa cantatur ex facto serui, non te-
† netur insolidum, sed de peculio, vel de in rem verso. †

ADDITIONES.

a Poma. Ad id. Vide Cuma. consi. 83.
b Cum die. Adde in quantum Ale. hic ponit, quod priuata scriptura non requirit diem, quod aliter loquitur in apostilla in procе. C. in prin. & ibi uide.
c Partibus mādantib. Adde post Ias. in quantum ponit, an notarius debeat esse rogatus ab ambabus partibus, Bal. consi. 12. 5 li. vbi ponit, an si creditor cōfiteatur absente debitore, sibi satisfactum, & præsente fideiuss. fideiussor possit rogare notarium, vt de illa confessione conficiat instrumentum, & dic quod sic.
d Poma. Vnius. Vide Fel. c. j. ver limita. extra. de proba.
† Clau. In rem verso. Idē tenet Bar. in l. quia fit fugitiuus, inf. de ædil. edi. Facit qđ tradit Bar. in l. palam, §. non solum, inf. de ri. nup. & cit. tex. & idem no Bal. in l. si ex argentarijs, §. initium, inf. eo. & ad istud propositum uide.

1 *Vsuras desinens exercere ita tenetur restituere sicut exercens, & comprehenditur in constitutionibus episcopi.*

§. Etiam is. Alias.

a **§. Is etiam.** a No. at. † quod ille, qui desijt execere vsuras,
1 ita ꝯpellatur ad restitutionē, sicut exercens, b
b & ita comprehendatur in constitutionibus episcopi, sicut hic cōprehenditur edicto posito supra ca. l. in prin. Pro hoc j. de ri. nup. l. palam §. non solum. in arg. induco, non determino.

ADDITIONES.

a Poma. Is etiam. Vide ad hoc Fel. c. 1. vers. fallit xi. de prob. & per Ale. in l. 1. C. eo. bene facit tex. & quod ibi no. Bar. in l. 1. C. de primicerio lib. 12. Rom. consi. 109. vbi videtur tenere oppositum, & tex. in c. ferrum. 1. di. & ibi Præposi. & ibi super verbo, separatur. De hoc vide melius quam per Bar. in rub. de vsu. & quod refert Ale. l. 1. C. eo. vide Ias.
b Sicut exercens. Adde an hæredes vsurarij cogantur exhibere libros vsurarij, & quid si negent penes se illos habere. Abb. consi. 113. lib. 2.
Hoc idem de vsurarijs dicit Bar. inf. e. l. quædam in prin. & §. numularios. Limita hoc, dicit Bar. non habere locum. si vsurarius restituisset vsuram, per c. cum tu. in verbo, donec. cum gl. de vsur. vide Ale. in l. 1. C. de eden.

1 *Originale edendum quando non potest portari iudex mittit ad locum personas sufficientes, quæ illud videant, & referant.*

1 **§. Quod si instrumentum.** Quæro, † quid si esset periculum itineris apportare librum rationū de vna prouincia ad aliam, vel quid si portari nō possit originale, quia est forte in archiuo publico, vnde non potest extrahi, & si produceretur exemplum non probaret, vt in authen. si quis in aliquo. Respon. iudex debet mittere ad locum sufficientes personas, q̃ videant illud originale: & de eius effectu, & substantia fidem referant iudici, vt extra de fide instr. c. accepimus. & l. iudices. C. de fi. instr.

LEX VI.

Si quis ex argentariis.

1 *Instrumenta confecta a notario alii, quam fidem faciant.*
Instrumentum continens rasuras, & cancellationes, licet reddatur suspectū tamen ex subscriptione scribentis corroboratur.
2 *Notarius, qui alias fecit instrumentum falsum, an possit instrumenta conficere, remissiue.*
3 *Notario succedenti alteri notario videtur commissum a lege, ut instrumenta notarij defuncti extrahat.*

a **§. Cogentur.** a Successor tenetur hoc edicto. s. ille qui possidet, siue sit vnus siue plures. Idem in plurib. tutoribus. h. d. Innuit hæc lex, quod si vnus hæres est humilis, & deportatus, quia forte alias fecit multa falsa, quod pt instra conficere, licet ei non sic credatur. Contra. C. de susce. & arca. l. si aliquid. So. Dicit gl. fateor ꝯnum quod nō pōt instra conficere si in offō deliquit. nec ob. hic, quia potest intelligi quod erat alias vilis, non quod in tali offō deliquisset, si alias in sui offō deliquisset,
b stat huic editioni pp authoritatē aliorū cohæredū subscribētiū, b
1 non pp se. Verum hic assume, † quod qñq; notarius est vilis d pp
c aliud delictū nō ꝯmissum c in officio, & tūc valent instra sua, licet
d tanta fides non adhibeatur, q̃ sn̄ fides suppletur si alius se subscri-
e psit. Qñq; notarius est vilis, qa deliquit in officio, & de hoc est cōdemnatus, & tūc instra sua nō valent, vt d. l. si aliquid, sed possunt sumere effectum ex subscriptionib. aliorū notariorū, vt hic. Qñq. scriptura non est suspecta respectu psonæ edētis, sed ex forma sui, qa hēt cācellationes, vel rasuras, & tūc licet reddatur suspecta, vt l. fi. C. de edi. diui Adr. tol. tamē potest corroborari ex subscriptione scribentis, si illis rasuris & interlineaturis fidem imponat, vt l. 1. j. de his, quæ in test. delen. Et hæc tria videt̄ tenere gl. hic. De no
2 tario † aūt, qui alias fecit falsum instrm. dic vt extra de fide instru. c. ex literis, de hæreti. c. fraternitatis. vbi per Inn. dixi in l. 3. ad legē. Iul.

ADDITIONES.

a Poma. Cogentur. Vide pro intellectu huius l. Bar. in l. 4. §. Cato. inf. de verb. obl. & vide, quid per istum tex. dicat Fel. in c. testimonium, ver. 2. no. de testa. ca. 1. de consti. Cæpo. consi. 4. & consi. 59. & Bar. consi. 140. eo. vol. & cons. seq. Fel. c. j. col. 5. de re iu. Bartol. consil. 19. & 23. vol. 2. & consil. 36. eod. vol. Rom. consi. 210. Imo. consi. 136.
b Subscribentium. Adde pro hoc, quod voluit Ro. consi. 286. quod dictū unius testis non idonei, suppletur per alium idoneum, & post d. Ias. Adde quod voluit Bal. consi. 285. 4. li. quod si admittitur testis frater pro fratre, non facit semper plenā probationem, q illud est verum, si solus deponit. Sed vbi habet contestem, tūc fratri potest deferri iuramentum, in supplementum probationis, per hūc § quod idem voluit consi. 215. quod valeat reuocatio testamenti solenniter facti, in quo non sunt instituti venientes ab intestato, licet in secundo non sint nisi duo testes idonei, & vnus frater hæredis instituti, & duæ mulieres. Vide tamen quod voluit Ang. consi. 129. in facto proponitur.
Poma. Vide Ias. in l. cunctos populos, C. de sum. Tri. ubi dat alias remissiones.
c Paris. Quandoq; notarius. Limita nisi post condēnationem talis diu perseuerauit in officio, conficiendo instrumenta, & habitus fuit pro legali, uide Com. in consi. 62. inci. in Christi nomine amen, uisa copia, circa medium, uide quæ habes ad Bar. in l. Barbarius, su. de offi. prætо.
d Vilis. Adde Pau. de Ca. consi. 207. Bal. consi. 264. lib. 2. Ale. consi. 131.
e Commissum. Adde Pau. de Ca. consi. 51.

3 Iul.repe. Vltimo scias, ꝙ Decretalis extra de fide inst.c. cū P. † Tabel.dicit, quod mortuo tabellione instr̄a eius cōmittuntur vni alteri notario, vt inde assumat, & cōficiat publicum instrumētum: a sed per hanc legē vr̄ expressum, quod si vnus notarius a ᵇ succedit b alteri tabellioni, vr̄ sibi a l.commissum, vt inde sumat, & cōficiat publica instrumenta, & si sunt plures, omnes debent se subscribere. Idem in plurib. tutorib. Idem in eo, cui testator donauerit, vel legauerit suos rogitus, vt J. eo.l quædam. §. is autem.

ADDITIONES.

a Par is.Quod si vnus notarius. Vide Ias.in hoc §. cogentur, qui reperit legem, post alios per eum relatos.

b Ruer.Succedit. Adde quod Abbas sequitur Bar.in d.c.cum P.tabellio, sed cōtra Bar. quod imo isto casu requiritur commissio iudicis, tenent Pet.de Anch. Paul. de Cast.Ale.& Ias.hic & Bal Ang.Sal.Pau. de Cast.& Fulg.in l.quædam, §.nihil inf.e.ti.& Io.An.in tit de instr.edi.§.edendo.versi.illud quoque prætereundum, & versi.seq.& sic communis opi.est contra Bartolum.

§.Exigitur.

Qui petit editionem, debet iurare de calūnia.h.d.

§Rationem.

Illa rō est edenda, quæ ad argentarium ptinet, secus in instrumentis ex alia cā a confectis.a h.d.gl.intelligit hūc §.qn̄ in libro continetur vnū factū tm̄, non dēt dici liber rōnū, nec dēt edi, secus si plura. Tu dic quod nō est considerandū, sed aut illud, quod scribitur, descendit de argentaria, & illud cogitur edere: aut venit aliunde, vt si accepit pignus, vel mādatū ex alia cā, & istud non cogitur edere, h.d. expsse tex.hic, in ver.hoc enim. Quid enim, sicut faciunt multi, si in uno libro scripta sunt accepta, in alio scripta sunt tantū data, secūdum gl.non debet fieri editio, quod est incongruum. Dic ergo vt dixi.

ADDITIO.

a Rue.Dicit gl. Adde, quod i tellectus gl.est communiter approbatus contra Bart. vide no per Iason.hic.

§.Ex hoc edicto

Quæro, quo iure petatur editio. Dicunt quidam per actionem in factum Vnde dic secundum gl.& bene, quod petitur officio iudicis.& si ei non pareatur, tunc datur actio in factum, vt hic, & s̄.ea.l. §.editiones.in gl.magna.

§.Pertinere.

No.quod ad eū ptinēt rōnes, cuius mādato sunt ꝯfectę.Qd intellige, si eius vtilitatē ꝯtinēt, vt no.in l.ꝓtor.s̄.eo.Itē no.quod sufficit esse factum mādante procuratore meo, idem intelligas si alius mandauit, cuius personam repræsento. Exemplum, ego creditor habeo obligata bona debitoris, possum petere, vt instra mihi exhibeantur a quolibet notario, arg.huius §.& J.de bo. auth.iud.poss.l.fi.

1 *Dies appositus in vna ratione, intelligitur communis ad omnes sequentes, & in repe.nu.1.*

2 *Dies appositus in medio libri instrumētorū, intelligit̄ repetitus in sequētib.*

3 *Dies appositus in fine libri refert ad ꝓcedētia, si hoc exprimat: alias secus.*

Notarij subscriptio apposita in fine libri, refertur ad præcedentia si hoc exprimitur.

4 *Tabularum appellatione venit una charta, & plures, & vnus liber. & nu. 18.in repet.*

5 *Liber idem, an sit, ex colligatura cognoscitur, & sic quod sunt eadem tabulæ in rep.nu.18.*

6 *Instrumentum si in libro notarij reperitur cum die, & consule, & relictis aliquib.chartis non scriptis, reperitur aliud instrumentum sine die, & cōsule, tunc dies appositus in primo instrumento, non intelligitur repetitus in sequenti. & in rep.nu.18.*

Idem, si incipit ponere annos Domini, & omisit spatium, & in rep. nu. 19.

Idem si errore est appositus dies, & consul per errorem.

7 *Dies appositus in principio filzæ, quod non intelligitur repetitus in alijs, & latius in rep.nu.21.*

8 *Locus & testes appositi in vno instrumēto intelligūtur repetiti in sequētib.*

§.Si initium.

Dies, & consul positi in princ. referuntur ad sequentia, q̄ nō hn̄t diem.h.d. Iste §. pt duob.mo.intelligi. Vno modo quod in prin.sit positus dies. & cōsul, & intitulatio libri, & secundum hoc nullum esset dubiū. ꝙ illa dies est cōis ad oēs rationes sequentes, & tunc tex. debet exponi, si initium tabularum habet diem & consulem, in quib.s. tabulis, sm̄ quod hic innuit tex.dum dicit, cōis.n. Secūdo modo pt intelligi quod in prin.libri sit ratio Titij, quæ habet diem & ꝯsulē in quib.s.die.& consulibus sunt facta ratio illa, tunc posset dubitari an illa dies, & consul apposita in vno instr̄o, intelligatur in sequentib.repetita, q̄ nō hn̄t diem & consulem. Et resp̄ōdetur quod sic. 1 licet enim in vna rōn.: sit posita dies, & consul, tn̄ intelli̇r cōis ad oēs sequentes. Et ita cōiter iste §.sic obseruatur, quod placet, vt intelligatur esse prolata lex in casu dubio.l.quod Labeo. J.ad Carb. a præcedens vero le c.nullū hab ret dubium. a Quæro, † dr̄ hic, si b 2 initiū, quid si in medio est instr̄m, quod habet diē & ꝯsulē, postea b sequuntur alia quæ nō hn̄t? Rn̄.idē quod intelligatur in sequentibus repetitus p rōnē hic positā intellectā sm̄ quod gl.dt.est.n. cōmunis oīs rōnis.s. sequentis. Præterea illud pōt dici initiū quo ad 3 sequētia. Scdo † q̄ro, qd si in fi.sit apposita dies, & cōsul, vtrū referatur ad ꝓcedētia? Gl.hic in verbo rōnis, vr̄ dicere quod nō, ex eo quod dicit sequentis. Dicas quod dies apposita in fi.pōt referri ad oīa ꝓcedētia. Si hoc exprimat dicendo, acta fuerunt oīa supra dicta, &c.anno Dn̄i, &c. Esset.n. cōis positio diei, & consulis ad oēs rationes, sicut hic dicit de ꝓpositione, & eo. modo de subscriptione notarij, qui in fi.lib.dicit se oīb. interfuisse, & rogatus scripsisse. Sed si hoc non diceretur, staretur huic gl. vt dies posita in sequen c tib.ad ꝓcedentia nō trahatur. Maiorem ᶜ.n.vim hn̄t ꝓcedentia ad determinationem sequentiū, quam sequētia ad determinationē ꝓcedentium, vt l.quisquis. J.de le. 3.& l.filium, & ibi no. J.q̄i di.fe. ce. Sequitur in tex. tabularum. q̄ro qualiter intelligat̄, tabularum. 4 Rn̄. † de quacunq; mā̄ sit.l.1.circa princ.de bon.poss. sm̄ tab.& l.in commodato.§.sicut. J. cōmo. Item aduerte ex eo ꝙ dt, tabularū in plurali, non curo siue sit vna charta, siue vna tabula, siue ēt sint plures, q̄ tn̄ faciunt vnum librū, seu vnū corpus, quod apparet hic dum dicit, in eisdem tabulis erant scriptę rōnes. Erant.n. eædem 5 respectu cōpositionis, licet alias essēt plures. Sed q̄ro, † q̄uo cognoscam vtrum sit idem liber, seu eædem tabulæ? Respon.si sunt inuicem colligatæ d̄a ligatura artificiali, ex qua cognoscitur, ꝙ vnum est volumen, & si multæ ligaturæ essent distinctæ, si tn̄ aliquid appareret, ex quo comprehenderet̄ vnum volumen esse, idē dicemus. l.1 §.fi.de bon.poss.sm̄ tab. Idem puto si nullo modo essent inuicem colligatæ. Sed apparet quod quinterni inuicem cōtinuant̄ ex lenē scripturæ. Sicut.n.non refert vtrum aliquid adimatur verbo, vel facto.l.nihil. J.de adi.le.ita non refert vtrū quinterni cōtinuent̄ facto, vel verbo. Pro hoc vr̄ casus J. de leg.3. l.librorum.§.sed nec ceptis ibi, nōdum cōglutinati. Sed si esset omnimoda separatio, tūc non possunt dici ædem tabulæ, nec intelligeret̄ ista repetitio in sequentibus cum præcedentia non possint dici initium ad sequē 6 tia.cum sint separata omnino. Ex hoc † etiam dico quod si in libro notarij præcederet instrumentum cū die & consule, postea sequerentur aliæ chartæ nō scriptæ, demum sequeretur aliud instr̄m sine die, & cōsule, quod tunc primum in sequenti non intelligitur repetitum. Apparet enim quod notarius in medio volebat aliqd scribere quod omisit, propter quod apparet, quod non est continuatio secundi ad primum, saltem de mente notarij, & sic nō est cōis ꝓpositio diei & cōsulis ad sequentia, q̄a forte in medio aliud posuisset. Et idē dico si notarius incæpit ponere annos Dn̄i, & dimisit spatium: nunc.n.apparet quod hic volebat ponere aliū diē & consulem, & sic præpositio diei præcedentis non est cōis. Itē si posuisset diem, & consulem per errorem, & sic haberetur pro nō posita. Nam non intelligetur dies, & consul ꝓcedēns instr̄i, quod apparet, quia non habet diem, & consulē pro cōi ad istud sequēs, 7 & sic cessat rō istius §. Ex p̄dictis † etiam dico in filza, quod licet in vna sit apposita dies & consul, non intelligetur in alijs. Non.n.debent dici eædem tabulæ, nam ibi non infilzant̄, vt ꝑpetuo ibi sint, sed vt extrahātur, & reponantur ad libitum infilzantis.ar.l.quæsitum.in prin. J.de l.3. Præterea, sm̄ consuetudinem nō cōsueuit in infilzando obseruari ordo. Sequitur in tex.diem & cōsulem. Quę 8 ro † quid in loco ᵈ & testib.in præcedēti instr̄o est dies, & consul, d locus & testes: in secundo deficiūt, an illa præpositio sit cōis ad sequentia. Vr̄ quod nō, quia diuersa est ratio, vt no.in simili, sup.eo. l.1.§.editiones.in fi.glo.magnę. Contrarium dico. Nam sicut dies & consul intelliguntur repetiti, eadem ratione locus, & testes, eadem ratione, hora.instr̄m ergo sequēs intelligitur esse factum eo.tēpore.hoc est statim post primum, vt in j.consti.Cod.in fi.ergo eo loco, & eisdem testib. Præterea in instr̄o apponūtur a notario quędam q̄ fiūt a partib.quędam quæ cōcomitantur factum, nō quod a partibus fiant, vt tp̄s, locus & testes. Ead. igitur ratio est in prædictis, quę in die & consule, ergo idem ius. Si tamē aliquid appareret, propter quod esset diuersitas temporis in aliqua hora, nō intelligerem testes repetitos. Vltimo gl.inducit hāc legem ad quęstionem in arg. de molēdino, de qua p Cy.in l.si manifeste, C.de seru. ego tractaui plene in l.quominus, J.de flumi.

ADDITIONES.

a Pom Haberet dubium. Pro intelligētia & limitatione huius vide Ale.in rub.inf. sol.mat.vbi dicit, quod hoc dictum non procedit.

b Ruer.Si initium. Adde ꝙ cum Bar.tenent Doct.communiter, ut no.Ias. hic.

c Poma.Maiorem. Vide Mathes.notabili 13 n.& Pau.& Ful l.1.C.de li.præt.Rom. conf.140.inc.pr reuer.& consi.520.alias 430.inc.diligenter inspectis. Ale. consi. 416.inci.ex themate supra scripto.facit quod vult Bal.in rub.extra de pac.

d Loto. Adde quod locus intelligatur repetitus, Bald. consi.178.3.li. Et an dies appositus in instrumento, intelligatur in margine, vide Ioan. And.in add. ad Spec. in tit.de instr. edi.§.ostenso.in addi.incip.dicit Rolandinus. quam sequitur Pau. de Cast.consi.38.

REPETITIO.

1 *Dictio, eadem, est relatiuum substantiæ identitatis.*

3 *Notarius si in nota instrumenti apposuit diem & consulem, & postea in instrumento non apposuit, videtur dies repetita.*

4 *Anni Domini positum in principio libri instrumentorum, intelligunter repeti in sequentibus, & nu.10.*

5 *Instrumentum publicum dicitur, cui soli creditur sine alio adminiculo.*

6 *Instrumenti publici essentia requisita qua fiat, statur consuetudini eorum.*

7 *Inuocatur diuinum nomen in contractibus, qui fiunt inter Christianos.*

Instrumentum si fit inter non Christianos, fit inuocatio Dei ipsorum.

Instrumentum non vitiatur, si omittitur inuocatio diuini nominis.

Inuocatio diuini nominis facta in principio protocolli per notarium, trahitur ad omnia instrumenta comprehensa in libro instrumentorum.

8 *Notarius si ponit in principio cōtractus, in nomine, & nō plus, tamē contra*

ctus

ctus tenet, & dicitur facta inuocatio.

9 *Instrumento si apponantur anni Domini, attenditur consuetudo loci.*

11 *Instrumentum si in protocollo reperiatur confectum de mense Ianuarij cũ appositione annorum Domini, & sic diuersa instrumenta confecta de mense Maij, Augusti, & Septembris, & postmodum alia instrumenta confecta de mense Ianuarij, sine appositione annorum Domini, instrumentum non valet nec intelligitur de anno seq.*

12 *indictio debet apponi in instrumento pro eius validitate.*

13 *Indictio posita in principio libri in vno instrumento, quando intelligatur repetita in sequentibus instrumentis.*

14 *Indictio posita in medio libri, ad sequentia, & non praecedentia instrumenta refertur.*

15 *Indictio posita in fine libri, quando referatur ad omnia instrumenta praecedentia, non habentia indictionem.*

16 *Dies, quo celebratur cõtractus, apponi dẽt, nõ quo extẽditur per notarium.*

17 *Instrumẽto an sufficiat fuisse appositã diem per relationẽ ad aliquem actũ.*

18 *Dies instrumento appositus, an videatur repetitus in omnibus instrumentis sequen.*

20 *Dies si positus est in medio libri protocolli, est communis ad instrumenta quae sequuntur.*

21 *Dies appositus in fine libri, quãdo sit communis ad omnia instrumenta praecedentia.*

23 *Mensis apponitur in instrumento, non de necessitate, sed ad declarationem diei, an sufficiat mensem ponere per relationem ad aliud.*

Instrumentum si dicatur confectum die natiuitatis Domini, vel die paschatis, vel Veneris sancti, & non apponatur mensis, an valeat.

24 *Notarius si in principio libri dixit in vno contractu, die secundo mensis Ianuarij postea sequenti contractu, dixit, die, & dimisit spatium numeri, & postea sequitur mensis Februarij, quod non videtur repetitus dies. Quid si non exprimatur mensis.*

25 *Nomen Papae vel Imperatoris appositum in principio libri in vno instrumento, an videatur in sequentibus repetitum.*

26 *Loci appositio in instrumento, an necessario requiratur.*

27 *Locus confecti instrumenti appositus in principio protocolli, an intelligatur repetitus in sequentibus instrumentis.*

28 *Testes descripti in principio libri in uno instrumento, an intelligantur repetiti in sequentibus instrumentis.*

29 *Notarius dẽt esse rogatus de cõtẽtis in instrumẽto, et an psumatur rogatus.*

30 *Notarius asserens in principio libri se fuisse rogatum de instrumento, an intelligatur etiam rogatus quo ad sequentia instrumenta.*

31 *Notarius si in fine libri scripsit se fuisse rogatum, an hoc sit commune ad omnia instrumenta praecedentia.*

32 *Signũ tabellionis necessariũ in instrumento ad validitatem instrumenti.*

33 *Signum appositum in principio protocolli, an sit commune ad omnia instrumenta in libro apposita.*

34 *Notarius, qui pluribus ac multis instrumentis sit rogatus, & instrumenta in diuersis folijs prout scripsit, absque tamen signo tabellionatus habebat, si ea omnia in capsa apposuit, & sigillauit cum appositione signi, dicens se de omnibus fuisse rogatum, sed quod impeditus non potuit extendere, nec signum apponere, quod nihilominus talia instrumenta sint publica, & valeant.*

35 *Instrumenti solemnitas, quae debet esse communis omnibus instrumentis, si reperitur scripta in cooperta libri, an dicatur communis ad omnia instrumenta in libro descripta.*

36 *Cooperta libri, an dicatur esse de libro.*

a **§ Si initium.** a Positus est §. iste in l. si quis ex argẽtarijs, de edendo. in cuius quidem repetitione ordinem cõsuetum seruabo, & primo ponã in eo summarium intellectum & ipsum diuidã. Scdo ponam casum in terminis. Tertio legam literam, & notabilia colligam. Quarto apparatũ sup hoc recitabo p ordinem. Quinto dicta Doctorũ hic, vel alibi, hunc §. respicientia recitabo. Sexto reassumam notabilia huius §. ad quodlibet p se. Extra gl. opponam, & q̃rẽdo materiã nostri §. expediã. Rediẽs ad primum, noster §. h. d. in summa. Dies & cõsul positi in principio libri in vna rõne, communis est oĩs sequẽtis rationis, q̃ diem, & cõsulem non habet. h. d. Diuiditur, quia primo Iuriscõsultus ponit thema, & q̃õnem elicit vsque ibi, ẽt. Scdo rñdet q̃stioni ex themate resultanti vsque ibi, communis. Tertio ibi rõnem rõnis assignat vsq; ad fi. & gl. intelligit hunc §. duob. modis. Primus intellectus non põt sustineri sine improprietate. Secundus intellectus recte procedit, vt ĩ. patebit. Venio ad fm. s. ad casum in terminis, pono sic. Quaesitum fuit a Iurisconsulto de tali q. Sempronius argentarius scripsit librum mearum rõnum, in quo cõtinebat in prin. ratio Titij cum die & cõsule, postea me mãdante scripsit in libro rationem meam, in ea tñ nõ posuit diem neque cõsulem. Quaeritur, an ab eo possim petere copiam rationis meae mihi dari cum die, & consule, qui positi fuerunt in prin. rationis Titij? Ecce thema, & quaestio vsque ibi, ẽt. In tex. ibi, sine die & cõsule, supple q̃rit an possint petere copiã rationis meae cum die & cõsule, q positi fuerũt in prin. rationis in ratione Titij. In ver. communis. respondet Iurisconsultus quod sic. hoc vsque ibi, communis est. Secundo quaeritur, quae est ratio huius decisionis. Respondet quod dies & cõsul positi in princ. tabularum in ratione Titij, est communis ad sequẽtia. Et hoc vsque ad fi. Venio ad tertium. † No. quod dies, & consul, qui positi sunt in principio libri in vna rõne, sunt cões, vt

intelligantur in omnib. rõnib. sequẽtibus in quib. nõ est dies nec cõsul. Secundo no. quod dies, & consul positi in princ libri rõnum edi debent. Tertio no quod dicta in praecedentibus, intelliguntur repetita in sequentib. Venio ad quartum, & ad recitationẽ apparatus. Quaerit gl. hic dr̃ quod dies, & consul positi in prin. sunt cõmunes ad omnes rationes, de qua rõne intelligatur? Rñ glo. 1. i. sequentis. q. d. nõ p̃cedentis. & est verum, quia cum tex. dicat, quod dies, & consul erant in initio tabularum in vna ratione, ergo ista erat prima ratio, & sic ante se aliam non habet. l. qui duos, & l. si fuerit. ĩ. de reb. dub. Sed cõ hoc dictum gl. op. quod sit superfluum ad sequentem, superuacue exposuit gl. dicendo, rationis, i. sequentis, cõ. §. quib. in j. const. Codicis. Sed rñdeo, quod gl. bene loquitur quia initium seu principium cuiuslibet rei in dubio, nisi aliud ex cõi vsu loquẽdi appareat, durat vsque ad mediũ rei, vt est glo. in l. j. § j. si quis ius dicen. post medium gl. magnae, & pp hoc dicit glo. rationis. i. sequentis. q. d. cũ principiũ dicat vsque ad mediũ, si circa medium in vna ratione esset dies & consul, in praecedentib. nõ esset ille dies & consul, non refertur, nec esset cõis praecedẽtibus,

b sed sequẽtiq. quod no. ad ĩ. dicenda. Quaerit gl. de intellectu b huius §. Respondeo quod dẽt intelligi hoc modo, quod in ratione Titij scripta in prin. libri erãt dies, & consul appositi, in sequẽti nõ exprimebantur dies & cõsul, sed dicebatur eo. die. Dicit ergo iste §. quod ille dies & consul ex hac repetitione intelligatur in omni sequẽti rõne, & iste est primus intellectus glo. Opp. cõ intellectum istum, lex debet esse composita de casu dubio. l. quod Labeo. ĩ. ad Carbo. sed fm hunc intellectum casus huius §. nullũ haberet dubium, quia si fuit facta expressa repetitio in sequentib. rationib. dicendo, ea. die & c. nulli dubium quod dies p̃cedens ex hac expres-

2 sa repetitione intelligitur in sequent repetitus, cum haec † dictio, ea. sit relatiuum substantiae identitatis, vt ĩ. de serijs. l. 2 & ĩ. de exce. rei iud. l. cum quaeritur. cũ l. seq. & ĩ. de ver. obl. l. ea. Ex hoc iste intellectus non vr̃ bonus, & commentator reprobauit eum hic, sed posset tñ eum sic sustinere, quod argentarius in princ. libri posuit annum Dñi, diem, & cõsulem in vna ratione, in sequẽtib. rationib. non posuit annum Domini, sed solum diem, dicẽdo ea. die. Dicit iste §. quod annus Dñi positus in prima ratione, intelligatur in sequẽtibus repetitus. Sed iste intellectus cum improprietate literae procedit, quia tex. dicit quod dies & consul est cõis sequẽtib. Iste intellectus, qui habet quod annus sit cõis, verus est in se, & est de mente gl. vt ĩ. dicam. Scdo modo gl. intelligit hunc §. clarius, quod in rationib. sequẽtib. nulla facta fuit mentio diei vel cõsulis in genere, vel in specie, sed sine die scriptae fuerũt, dicit iste §. quod dies & cõsul positi in p̃cedẽti rõne, sequentib. rõnib. sunt cões, & hic est bonus & notabilis intellect⁹. Pro quo alleg. gl. Inst. ad l. Aquil. §. caeterũ, & licet cõmuniter habeantur corruptę scripturę, tñ debẽt directo verba huius §. capi. ad idem de hac repetitione diei inducenda, tex. est in l. quemadmodũ. § fi. ĩ. ad l. Aq. & ĩ. de iuris, & facti ign. l. regula. ĩ fi. sed quęro, vbi fuit apposita dies, cum hic dicat, in initio tabularũ, &c. Respõde duo. mod. vno mõ quod fuit apposita in intitulatione libri, & hoc modo dubitationẽ non haberet iste §. quia refertur ad oẽs rõnes sequentes, prout ibi exprimitur, & fm hunc intellectum exponitur, quib. s. tabulis. Secundo modo põt intelligi, quod in prin. libri sit rõ Titij, q̃ hẽt diẽ, & cõsulem, & quibus. s. die, & cõsule, fuit facta illa rõ Titij, an illa dies sit cõis sequentibus? Et dic quod sic. Secundum hunc modũ expone in quib. s. dieb. & cõsulib. & hic intellectus magis placet, qa de casu magis dubio, l. quod Labeo. ĩ. ad Carb. Vlt. gl. inducit hunc §. in ar. ad q. de molendinario, de qua q. quia non est nunc p̃priè de mã nostri §. nõ dico hic dicã latius in l. quominus. ĩ. de flu.

Expedita est Recitatio totius apparatus, venio ad dicta Doc. & j. no. quod dies, & consul positi in prin. libri rationum sunt cões, vt intelligatur in omni rõne seq. in qua non est dies & consul. Et vt intrem in mãm, venio ad

3 istud, † ad quod cõiter inducitur iste §. nam per hunc §. Spec. in ti. de inst. edi. § postremo. ver. quid ergo, decidit not. sic, dicens, pone quod notarius in nota seu protocollo posuit diem, sed postea cõfecit instrũm sine die, nunquid vr̃ repetita dies, & sicut est in protocollo, ita repetatur, & apponatur in instrõ. Et dicit quod sic, p hũc §. & ĩ. de dam. infec. l. si finita. §. Item videamus. ver. repetita igit. & Inst. ad l. Aq. §. ex hoc ĩ. de ope. nou. nun. l. de pupillo. § si qs ipsi & extra, de rescri. c. cãm. hęc sunt verba sua. Mihi vr̃ q dec. Spec. sit vera in se: tñ salua reuerentia sua, iste §. nihil facit ad q. p̃positam. quod sic ostendo, quęstio proposita habet, quod in nota ista, seu protocollo certa dies fuit apposita: postea ex illa no. seu protocollo fuit confectum instrumentum sine die, & quod dies quę apponitur in nota, debet intelligi in instrumento inde sumpto repetita, hoc tamen fateor verum, per iura allegata per ipsum,

excepto

ADDITIONES.

a Paris. Si initium. Circa materiã huius §. vide latissime Barb. in rub. de fi. instr. & ibi dicit, q ista nõ est repetitio Bar. sed Nicolai Alexandrini generi sui. Item circa istam materiam, an in instro extracto non sit dies, & locus, licet sit in originali, q probat. vide Ro. sing. 258. inc. in scis quod instrumentum.

b Iom. De intellectu. Vide Ale. consi. 152. vol. 2. & consi. 27. eo. vol.

excepto isto §. qui nihil facit, Nam iste §. dicit quod dies itelligit tacite repetitus in alia ratione. s. in qua non erat apposita dies, nō autem dicit de sumpto instrumēto ex no. vel protocollo originali, quod idem est quod instrumentum. Sed hoc dictū suum verū est: nam in scriptura originali quæ vocatur scriptura matrix licet in instrō sumpto nō apponatur dies, tñ dies q est in originali, intelligitur in sumpto, quia originale semper apud acta remanet, & illud quod partibus dat, est exemplū, vt ꝟ. eo. l. prohibere, & ipsum originale, seu no. & protocollum est illud quod fidem facit, ad quod recurrimus, si de fide scripturæ dubitatur, vt ꝟ. eo. l. veluti. ibi, nunc plene &c. Et no. glo. ꝟ. eo. l. argentarius. §. j. Ex quib. ꝯcludo dictū Spe. verū esse, nihil tñ hēt cōe cū materia huius §. Ia. de Are. in l. in causis. C. de acc. inducit hunc §. ad q. istam per alium modum formando terminos q. Pone, quod in prin. libri est scriptū instrumentū cū die & ꝯsule, postea sequunt plura instrā sine die & ꝯsule, an dies, & ꝯsul positi in primo istrō sin cōes sequētib. iostris? Et dicit ipse quod sic, p hunc §. sicut cū dies & ꝯsul positi in princ. libri i una rōne sunt cōes oīb. sequētib. rōnib. & hoc in rōnib. argētarij, q ꝯfecit rōnes de publico, & gerit offm publicū, & authoritate publica sibi iniunctū, vt ꝟ. e. l. q̄dam. §. nūmularios & ibi not. l. argentarius. §. r. ita in instrō notarij, cuius offm publicum est. C. de tab. l. gñali. li. 10. Et ita Doc. communiter pertranseunt hoc firmando per hunc §. Mihi vr salua reuerentia prædictorū, hoc indistincte non esse verum. Ad quod videndū subijce talē casum. Pone tabellionem confecisse librū protocollorū rogatū, qa liber est magnus multorum quinternorū, & etiā in eo ꝯtinent forte mille instra, in prin. libri est dies, & ꝯsul: in oīb. alijs seq. nō est dies, neq; consul, dicemus ne diem, & ꝯsulē positos in primo instrō esse cōmunes oīb. sequentib. instrīs? Certe mihi vr quod non. Ratio est, qa impossibile est quod vna & ea. die idē notarius de mille instrīs varijs & diuersis rogatus fuerit & totū illū librū ea. die scriptū ab ipso. Et licet potuerit illos ꝯctus i scriptis redigere postq̄ rogatus fuit alijs dieb. fateor tñ hoc nō esse verisimile quod eo. die mille ꝯctibus fuerit rogatus, deducto tempore quod necessariū est corpori, tota illa die vacauerit, ar. l. cū patronus. i fi. & l. medicus §. fi. l. aut certe. ꝟ. d ope. li. Ita igitur ꝯcluditur, quod dictum p̄dictorū Doctorū ita indistincte platum non procedat. Ad hunc. §. rñ. deo, dum dicit quod est cōmunis oīb. itelligo. s. istis duab. rōnib. hoc est rōnib. Titij & Meuij, de quib. tex. dicit. Nec ob. gl. dicit rōnis. s. seq. quia itelligo. i. totius. Sic in prima ꝯst. huius libri exponitur, & intelligit Ia. de Are. omnem. i. totā. Et hoc cā ꝯrietatis euitādę, ne referatur ad aliā sanctionem q̄ iuris ciuilis. Causa ergo ꝯrietatis euitendæ dictio, omnis, exponitur. i. totius. & est gl. i verbo, totū. Insti. de societ. in prin. Dictio. n. oīs, recipit limitationē de habilitare personæ & rei. C. sine censu vel reliq. l. fi. Guido de Suza. istum §. inducit aliter, & sic quod in breuiatura notarij ꝯtineātur ꝯctus duorū qui in eodē die facti sunt, & in vno apposita sit dies, & in alio non, & mortuo notario breuiatura tradit alteri ad exēplādū, vt instrā faciat, & i publicā formā redigat, & dicit quod potest apponere diē primi secūdo, ar. huius §. Et idē si de secūdo dubitatur, an sit factum ead die, quia ex quo est vicina primæ abbreuiaturæ, præsumitur ead. die facta, & idem dies apponi dēt. Nam ex vicinitate scripturarū debemus accipere diem, vt ꝟ. de le. j. l. si seruus plurīū. §. fi. de testa. l. hæredes palam. §. sed & si oorā. C. de inst. & subst. l. fi. Hæc sunt verba sua. Certe primum dictū suū nō vr habere dubiū, quia præsupponit quod ꝯctus ambo erant facti ea. die Gul. de Cug. inducit hunc §. ad aliā †qōnē similē. Alio mō pone, quod i prin. libri posuit notarius annos Dñi, postea 20. folijs in instrīs ibi ꝯtētis nō inueniunt anni Dñi, sed solū dies, dicit ipse quod anni Dñi positi in prin. lib. in uno instrō repetiti intelligunt esse cōes seq. instrīs, ar. huius §. Et iste modus inducēdi plus mihi placet alijs prædictis, duplici rōne. Prima q. Gul. non dicit, quod dies intelligatur repetita, sed anni Dñi, & sic cessat obiectio, quā s. feci, qa licet non sit verisimile, imo quasi impossibile, quod una die scripsit mille instrā, ut s. dixi, tñ potē & verisimile est quod in vno & eo anno tot instrā cōfecerit, & ideo anni Dñi i seq. sunt cōmunes. Secūda ratio est, quia Gul. refert se ad certum numerum chartarū, dicēdo, & in 20. folijs &c. quasi nitēs iam factam obiectio. sentiens, quod si liber esset multorum foliorum, nō haberet locū hoc dictū. Et per hoc dico Gul. intellectū mihi placere, quē gl. dat huic §. dicens, quod instrumenta sequentia dicebāt, ea. die &c. licet supra dixerim, quod cum literæ impropriatione procedat, quia oportet nos intelligere textum dū dicit, præpositio diei, &c. id est anni, licet alias fiat expositio similis, vt accipiamus tempus, id est annus, ut C. de vsuris. l. vsuræ per tempora.

Modo recitatis dictis Doc. quæ hunc §. respiciunt, veniamus ad ei⁹ māa, p qua clare discutiēda, discutiam⁹ p singula q̄ sunt d substātia publici instrī, & an illa vel quodlibet per se appositū in pri. libri in uno instrō, intelligatur in sequētib. repetitū.[a] Et primo †q̄ritur, quid sit publicum instrm? Rñ. deo, publicum instrm est illud, cui soli creditur sine alio adminiculo de iure siue cōsuetudine, & probatur in corpore, de fi. instr. §. sed & si instrumenta, & §. seq. & extra, de fi. instr. c. inter dilectos, p Iun. c. 1. eo. ti. †Scdo uidendum est, q̄ requirant ad substātiā, & ad esse publici instri? Rñ. deo, vt l. gñali. i gl. sup uerbo, seruitoti. C. de tab. lib. x. vbi enumerat octo q̄ requiruntur, & dic vt in ea, & aliqua quæ ibi ponuntur, de ꝯsuetudine non seruantur. tex. vero in corpore, vt præp. no. Imp. circa mediū, dicit debere poni nomen Imperatoris, annum sui Imperij, nomē ꝯsulis, tertio indictionem, quarto mensem. Et dicit gl. quod debēt poni anni incarnationis &c. De loco ibi in gl. vel in tex. nō fit mentio. De hoc est gl. extra, de fi. instr. c. inter dilectos. Spe. in tit. de inst. edi. dicit, qd nouem requiruntur[b] ad hoc vt instrm sit publicū. Primo inuocatio diuini nominis. Secdo annus eiusdē. Tertio indictio. Quarto dies ꝯctus. Quinto nomen Imperatoris vel Papæ. Sexto locus. Septimo testes. Octauo nomē tabellionis, subaudi, hoc intelligo qd dēt ꝯtinere quod sit rogatus. Nono, quod sit eius signū. Et quod ista debent poni in instro, est gl. in l. insigentium. §. quod fere ꝟ. de pac. Puto de hoc standū esse ꝯsuetudini puinciæ, & locorū, & illa sint de substantia instrī, q̄ sunt consueta apponi in ꝯctib. in illa puincia vel loco, ut vult gl. in Auth. vt præp. no. Imp. circa mediū. & in d. l. generali. C. de tab. lib. x. Quæ quomodo pbentur, & qualiter in sequentib. repetita dicantur, singulariter videamus.

7 Primo dixi, †In instrō debet contineri inuocatio diuini nois, vt probatur in corpo. vt præpo. nomē Impera. §. si qua vero. ver. nos enim. ibi, authore Deo,[c] &c. & ibi gl. Ad hoc faciunt oēs leges, in qb. Imperator diuini nomen pmittit, quas vt vulgares omitto, & hoc qñ istrm ꝯfici iter Christianos. Si vero ꝯficitur inter hoīes alterius sectæ, vt inter Iudæos inuocabit[d] Deus eorum, vt dicit Inn. extra de iureiu. c. & si Christus. Et hæc solēnitas licet de ꝯsuetudine seruetur, & bona & honesta sit, tñ pp eius omissionem,[e] nō putarē quod instrm vitiaret. Sed posito quod de substantia sit, q̄ritur, In prin. libri notarij reperit inuocatio diuini nominis, & scripta in prin. ꝯctus, in oīb. ipsam intelligo repetitam, cum et respiciat totum librū vniformiter, & totum quo ad q̄libet partem totius, sicut de seruitute diximus in l. si cui simplici. de seruit. tit generali, in fi. & l. via ꝯstitui. †§. fi. de ser. rust. præd. †Quærit hic. Notarius in pri. ꝯctus scripsit, in noīe, nec plus dicit i. dñi, & c. an ꝯctus ualeat, quia inuocatio est induit dua, & q partē indiuidui facit, nihil fecisse vr, ut no. ꝟ. de uer. ob. l. 2. & istud nihil importat de se, ar. l. Domitius Labeo. ꝟ. d testa. Dico ꝯriū, quod talis inuocatio valeat. quia ad hoc ut dispositio valeat. subaudit lex nomen ipsū perficiēs, quia si testator dicit, Lucius hæres subintelligitur esto. vel si dicat, Lucius esto, subintelligitur hæres, ad hoc, vt dispositio valeat. Casus est ꝟ. de hęre. instit. l. j §. si autem. Ita in proposito, si dixi; In nomine, subaudi Dñi, vel anno Dñi &c. ut est moris scribendi in pfationib. Item eꝯ, si dixi, Dñi, subaudimus in nomine. arg. d. §. si autem. Hæc solennitas cū sit vniformis & præsumpta in actib. cuiuslibet Christiani fidelis, siue apponatur in principio, siue in medio, siue in fi. semper intelligitur in omnibus particulis contractus repetita.

9 Secundo dixi, †quod requiruntur in instrō apponi anni Dñi. hoc probatur in gl. d. Aut. vt præponatur nomen Impe. cum hodie anni Domini apponantur, tamen non dicit illa gl. an eos computemus ab incarnatione, an vero a natiuitate: hic vero consuetudo seruat expresse millesimū numerum. Ideo hodie dicimus in instrumento dēre poni millesimum, & annum millesimum computari ab incarnatione, uel natiuitate, non est uis, nisi forte quo ad indictionem inuemendam. in ciuitate Perusij, uel etiam Forliuij computantur anni Domini a natiuita. Senis autem ab incarnatione, & in hoc, ut supra dixi, & in alijs solennitatibus puto consuetudinem loci ubi instrumentū conficitur, fore seruandam, vt extra de fi. instr. c. cum dilectus. & ibi per Innoc. Quæritur, an sufficiat exprimere annos Dñi, per relationem ad certum tempus, ut si dicat, Actum in tali loco, tēpore mortalitatis magnæ: vel dicit tali die, mēse, uel anno, quo coronatus fuit Carolus III. Ro. Imp. vide ꝟ. †Sed quęritur, an si millesimum, siue annos Dñi posuit in prin. in uno instrō, intelligatur repetitum in alijs instrīs, posito quod in eis nō sit expressum. Rñ. qd sic, fm Gul vt arg. huius §. & l. cōtinuus. §. cum ita. ꝟ. d ver. ob. ostinendo enim dicas, quod cōstabat ꝯctus factus eo. die, qa hoc dicebat in sequenti instrō p iura posita in glos. qa dicit in eod. die & c. non exprimēdo aliter, sed notarius qui ex protocollo instrm confecit,

ADDITIONES.

a Pom. Repetitum. Vide Ale. consi. 142. & consi. 27. vol. 2. & consi. 101. vol. 4.

q Paris. Quod nouem requiruntur Vide de istis omnib. per Barb. in rub. extra de fi. inst. Fel. late in c. j. eo. tit. An in imbreuiatura notarij requiratur signum tabellionis, vide Bal. quod sic i l. Lucius inf. de test. mil. Barb. in d. rub. de fi. instr. vide omnino Ale. consi. 153. inci. videtur prima consideratione dicendum. in 2. vol. Fel. in c. j. de fi. instr & in c. P. tabellio. in 5. q. eo. titu. to. de Ana. consi. 33. vbi dicit ea omnia requiri, quæ requiruntur in instrumento. de quib. hic. uide Barba. in cōl. 9 in 4. uol. vbi etiam an, & quando possit extendi per alium notarium.

c Pom. Authore Deo. Vide Ias. in rub. de no. ope. nunc.

d Ruer. Deus eorum. Adde Bar. in rub. ꝟ. de operis no. nunc. col j. versi. & istud facit ad q. ubi videtur sibi ipsi CONTRARIVS. sol. ut ibi.

e Pom. Omissionem. Vide Ale. in rub. de no. ope. nun.

† Ale. Los. Constituntur. Nulla est l. in materia seruitutum, nec in Pandectis, quæ incipiat constituuntur, quare puto Bar. voluisse adducere. l. si arborem. §. fin. quæ optime quadrat.

confecit, notario primo mortuo pōt illum diē in scriptura sua exprimere, quod no. ſm eius dictum. Vñ pcedit, & cessat repugnantia, ar. huius §. quem Gul. inducit & bñ, vt s. dixi. Et hoc ēt de ɔsuetudine obseruat. Nā tabelliones, q operam dant in ɔficiendis ɔctibus, in prin. cuiuslibet anni nouū librū faciūt, & scribere incipiunt in prin. millesimū, & annū ponunt, & postea in sequentib. instris suis dñt, die tali talis mensis, & omittūt millesimū repetere. Certe dicam in oib. instris sequētib. intelligi repetitū, ar. huius §. cum primo intellectu gl. inducit pdicta repetitio ēt ad millesimum anni. Quod pōt facile introduci, cum in vno anno multa instra posset scribere notarius. Et sic cessat op. quam s. formauimus. Aduertendum tñ est, quod si in vno, & eo. libro esset primo annus millesimus. Pone quod millesimo 348. die 2. mensis Ianuarij, & postea sequerenī in eo. libro plura instra in successiuis mensib. ɔfecta, & scripta, adeo qđ esset aliquod instrm inscriptū de mense Maij, Iulij, vel alterius, non curo, dummodo sit post mēsem Ianuarij, postea in vno instrm diceret sic, die tali mēsis Ianuarij, vel in tali mense, certe tunc in illo instro non intelligeremus annum millesimū in princ. lib. positum repetitum, quia impossibile esset quod idē mensis Ianuarij bis esset eo. anno. Nā p ista instra sequētia constat primum mensem Ianuarij expirasse. Si postea incipit aliud instrm scriptum de mense Ianuarij, intelligiī de mense Ianuarij alterius 11 anni. † Sed q̄ritur, an ſm instrm scriptū de mēse Ianuarij valeat, & intelligaī annus millesimus sequēs post annū positū in princ. libri? Rñ. non, qa iste §. dicit, diem & ɔsulem appositum in prin. esse cōem in sequentib. instris, & sic iam aliud erat scriptum in alio instro, quod pt communicari & referri ad aliud instrm: sed in casu pposito secus est, quia annus & millesimus scriptus ī primo expirauit in totum, ergo sequens instrm reperitur sine millesimo & anno, quem Iannuarius sequēs habet sine millesimo, quē ab alio instro habere posset ex relatione, vel communicatione, & sic non valet, quia quod non est, poni, vel tolli non potest. l. nam, & si sub conditione. §. post defectum ff. de iniu. ru. & irri. testa.

a 12 **Dixi ergo**, a quod in instro publico reqritur quod ponatur indictio. Hanc aūt debere apponi probaī in corpore, vt præponatur no. Imp. & de Iust. C. cōfir. epistola vnica, in fi. & extra, de fi. instru. c. inter dilectos, quod sine dubio verū 13 est. † Quæro ergo, b an indictio posita in prin. libri in vno cōtractu b intelligatur in sequētib. instris repetita, & eis cōis esse, ſm formā huius §. Respō. aut constat vere vel præsumptiue, ſm prædicta totum librum esse ɔfectum sub anno, & sine dubio ītelligiī indictio repetita in omnib. instris sequentib. ar. huius §. Et est ratio, quia indictio non potuit minus anno durare. Ex quo ergo omnia instra vno eodemque anno sūt scripta, de necessitate sub ea. indictione claudūtur, cum prima indictio minus anno non potuit durare, vt colligitur ex prædic. gl. de indictione loquentib. Aut liber continet diuersos annos, seu millesimos, verbi gratia. In prin. continet annum Dñi 1358. quo anno currit seu est xij. indictio, & est posita in initio, vel in medio libri, vel in fine, vel in quacunq; parte eius. In vno instro est annus cum M.CCCLX. anno, & nō est expressa indictio, quo casu deberet tunc indictio esse 14. certe tunc non potest intelligi indictio adiecta in primo ɔctu eē repetita. In hoc est ratio, quia annus eius ostendit hoc nō posse fieri, & sic iste ɔctus non impeditur in substantialibus suis a primo ɔctu, sed impedirī a seipso, & sic non valet. Nec obst. iste §. quia debet intelligi de repetitione diei, & consulis facienda in sequentibus rationibus, in quib. nihil ob. quia non fieret, nec impedimentum ex seipso præstaret, secus vbi impedimentum ex seipso præstaret, vt in casu pposito. Præterea cum talis repetitio nihil operetur, imo si fieret, vitiaret ɔctum in anno, sufficit, quia reperirenī anni Dñi cum indictione discordes, ideo nō fiet. ar. l. Titia. §. idem respōdit. ff. de ver. 14 ob. Quæro, † quid si indictio reperiatur in medio libri? Respon. ad sequentia refertur ſm determinationem supradictam. Ad præcedentia non refertur, cum initium, & quælibet extremitas durare dicatur vsque ad medium, nō plura, supra si quis ius dicen. nō obstem. l. vnica. §. 1. maxime hoc casu, vbi de valore publici instrumēti agimus, & cum facilius posset induci repetitio indictionis, quā 15 diei, cum duret vno anno, vt s. dixi. † Quæritur, quid si indictio apponatur in fi. libri, & omnia instrumenta præcedentia sint sine indictione, an ad præcedentia referatur. Vr quod non, quia iste §. loquitur, qñ solennitas adhibita in prin. refertur ad sequentia. Quid autem si eɔ non dicit? Respon. aut hoc constat ante ad oīa instra præcedentia esse cōfecta vno & eo. anno, & etiam sine dubio ad omnia referatur, cum ēa in fine posita, ad oīa referatur in dubio, si possibile est, vt no. s. de iurisdom. iu. l. si idem cum eodē. §. fi. ff. de le. j. l. talis scriptura. maxime hoc est verū, qñ verba possunt ad totum librū referri, vt si dicat, Acta sub tali anno, de tali indictione. Aut instrumenta pcedentia fuerunt scripta diuersis annis, & tunc aut verba scripturæ, & indictionis, referuntur tantum ad illum ɔtractum, in quo sunt scripta, vt si dicat, Actum & deliberatū fuit dictum instrumentum in tali loco, tali tempore, & tali indictione, & tunc ad istud tantum instrumentum refertur. Aut verba sunt prolata generaliter non referendo se ad certum instrumentū, vt si dicit, Acta fuerunt pdicta in tali loco, indictione tali, &c. & tūc aut ex aliquo, quod est in præcedentib. instris, apparet ad illa non posse referri, vt si ī eis sit alius annus scriptus, quo alia currebat indictio, & tunc ad illa nō referatur, vt d. l. si idem d. l. talis scriptura Aut non est aliquid, quod impediat ad illa referri, & tūc aut inter instrumentum, ad quod volo quod referatur instrumentum vltimum, vbi est indictio, sunt media illa instrumenta, cum alia indictione & diuersa, & tūc ad illud nō referaī. Aut nō sunt alia instrumenta media, & tunc ad omnia referatur, ar. dictorum iurium, & C. de libe. præte. l. 1. Nec isto casu debet attēdi & haberi respectus ad varietatem testium, vel diei, quæ esset inter istrumenta, cum vno anno possibile sit condere plura instrumēta diuersis dieb. & diuersis testib. plurib. quæ omnia tamē sub vna indictione fiunt, sed ad diuersitatem loci in ɔctu ascripti, in alijs instrumētis debet haberi respectus. Quid enim si instrumentū, ad quod volo quod indictio sit apposita in princ. vel in fi. apparet celebratū Senis, vbi connumerātur anni ab incarnatione Dñi, vt dixi, & instrumentum vbi indictio est scripta, fuit celebratū Perusij, vbi numeranī anni a Natiuitate? Certe quia diuersitas connumerationis annorum diuersitatem inducit, vt probant gl. all. de indictione loquentes, dicam tunc ad illa instrumenta non referri.

16 QVARTO DIXI, † quod debet publicum instrm continere diem, intelligo diem. s. quo notarius fuit rogatus, & ɔctus habitus a partib. pro absoluto. l. ɔctus. C. de fi. inst. non autem debet de necessitate continere diem, quo ascribitur & extenditur p notariū, vt hic probatur & in corpore, vt præp. no. Imp. & probatur in pall. l. generali. & apertius C. de diue. resc. l. si qua. & gl. l. in summa, §. idē Labeo. ff. de aqua plu. ar. l. 1. §. editiones. s. eo. Nec ob. qđ no. C. de no. Co. com. circa fi. primæ const. quia ibi loquitur in legibus redactis in corpore iuris, quas cōstat valere, licet in eis nō exprimātur dies, & consul, vt ibi no. Et est sciēdum quod ſm diuersa loca, ita diuersæ sunt consuetudines, circa dinumerationem diei. Nam in aliqbus locis dr prima die intrante mense Maij, & sic de singulis vsque ad medietatem mēsis, vel mēsis habet 31. dies vsq; ad 15. inclusiue, elapsa autem medietate alia mensis, dr die 17. exeunte mense Maij, & sic de singulis vsque ad finē mensis, vel vsque ad pe. vel vlt. diem mēsis, quibus dr die pe. vel vlt. Maij. In aliquibus autem locis dies mensis ponitur extensus vsque ad finem eius. Et hæc cōsuetudo communiter seruatur, in quo nō est vis. Tñ ideo posui, quia possibile est hanc dinumerationem effectum induce-17 re ad ff. dicenda. Quæro, † an sufficiat diem certum esse per relationem ad aliquem actum notarij appositū in instro, vt si dt, actum Romę die, quo Imperator Carolus IIII. coronatus fuit Romę, dicā ff. in q. de mense. Quæro, an dies scriptus in prin. libri in vno instro sit communis omnium instrorum sequētium sine die repertorum? Et circa hoc est aduertendum quod qñque in primo ɔctu libri reperitur dies, & in secundo non reperitur. Dico, qđ tunc in secundo debet intelligi dies in præcedenti adscriptus. casus est in 18 hoc §. ſm intellectum Gul. † Sed quæro, an in omnib. instris seqnētibus posito quod multa sint, in qbus non est dies, debeat intelligi dies in primo adscriptus? Vr quod sic, quia text. hic dicit quod est cōis rōnis. s. sequentis. Circa hoc puto multa ɔsideran, p qbus examinādis q̄ritur. Pone quod liber notarij est magni voluminis, & multorū quaternionum, in quo forte ɔtinenī mille instra, in nullo quorum est dies, nisi in primo, nunqd illa dies erit cōis omniū ɔctuum sequentium Puto quod nō, p ea quæ s. dixi post indictionem. Iac. de Are. ad istū §. rñdet, vt ibi dixi, & hic, &c. ff. dicenda intelligo qñ notarius, q confecit librum, de cuius libro agiī, est mortuus. Nam si viueret & diceret se recordari de die, vel de alia solēnitate, quā ponere omisit, crediī ei. Creditur. n. officiali de officio sibi ɔmisso, vt l. apparitores, C. de exact. trib. li. x. l. si quis dec. C. de fal. & l. magis puto §. ne tñ ff. de reb. eorū. & de off. præ. vr. l. j. §. cura carus. Quæro, si nō intelligiī isto casu dies repetitus in omnib. sequentib. instris, an intelligatur saltē repetitus in aliquo ipsorum vt in sequēti immediate post primum, vel in tertio, vel in quarto, vsque ad quem numerum, cum in aliquo debeat repetitus intelligi. per hunc §. Et vr quod in seqnenti ɔctu immediate post illum qui habet diem, & non in vlteriori, per tex. huius §. q tm duarum rōnū mētionē facit. Nec ob. dictio, omnis, hic posita, vt supra dixi. Scđo mō vr, quod dies posset dici actus cōis ad oēs, q ɔtinētur & scripti sunt vsque ad medium libri, quia hic dr initiū tabularū seu principium, & q̄libet extremitas rei debet durare vsq. ad medium. l. prçal. & ibi no. supra si quis ius dicen. non ob. Sed certe dictæ op. non hīt in se rationem, vel æquitatem, quod ad sequentē tm ɔctū referatur, vel vsque ad medium, cum nō sit rō quare magis ad vnū quā ad aliud instrm referri debeat, arg. l. j. C. de lib. pręt. Ad vnum autem non potest referri, vt supra dixi, ergo durat qō. Pro cuius solutione sunt examinanda verba huius text. & primo dicitur hic, initium quomodo intelligitur initium, de quo ff. patebit, qa hic est casus quæstionis. Secundo hic dicit, tabularum, de qbus tabulis intelligitur? Respond. de quacūque materia sint, vt ff. cōmoda. §. sicut. Item aduerte, quia hic dicit, tabularum in plurali nu-

ADDITIONES.

a Paris. Dixi ergo. De indictione, & de modo intelligendi eam, vide Fel. in c. inter dilectos, de fi. instr.

b Paris. Quæro ergo. Vide circa hoc & sequentia, aliqua per Fel in c. 1. de fi. instr,

li numero,& sic erãt plures chartæ. Multo magis dicemus si esset vna charta, vel vnum folium, in quo hoc conti neretur, & est ad uertendum, dum dicit, tabularum, intelligitur communiter, i. libri rationum, & sic quod erant plures tabulæ, vel chartæ, q̃ tamen faciebãt vnum librum, vt probat tex. ibi dum dicit, in quibus, scilicet erant, scriptæ plures rationes. Erant enim eędem tabulæ, seu chartæ, respectu compositionis, licet alias essent plures res, & cognoscitur quod eadem est tabula siue idem liber, si inuicem sunt colligatæ tabulæ, seu charte, vna ligatura artificiali, ex qua cognoscitur, quod vnus est liber seu volumen, & si aliquæ ligaturæ eẽnt exceptæ, si tamen apparet ex remanentibus vnum volumen esse, idem dicemus l. j. §. fi. ꝟ. de bo. pos. secundum tabu. Ex prædictis ꝯcludo, quod vt dies in sequentibus intelligatur repetitus, requiritur quod sint eædem tabulæ, imo idem liber continuatus vna cõtinuatione chartarum. Quod vult tex. hic dum dicit, quibus, &c. quod est relatiuum substãtiæ identitatis, & commentator hic fitmat ex his, vtrum in q. proposita dies positus in prin. libri, intelligat̃ in seq. repetitus. dico sic; quãdoq; liber, in cuius princ. est dies, est liber multarum chartarum, & plurium quaternorum, & quaterni, & chartæ non sunt inuicem colligati, & conglutinati, & forte sunt diuersi vol. quia vnus est maior alio, & tũc dies appositus in principio, non est communis, nisi in contractib. illius quinterni tantum, non autem in contractibus quinterni sequentis, qui continetur in vna conglutinatione, seu ligatura. Ratio, quia non sunt eædem tabulæ, & sic cessaret ratio, & mens huius §. & hoc puto verum, nisi sequẽs quinternus diuersi voluminis haberet cõtinuationem in scriptura connexa cum primo. Nam tunc series scripturæ faceret ipsas easdem tabulas esse. Sicut enim nil refert, adimatur aliquid re, aut verbo, vt ꝟ. de adi. leg. l. nihil. ita nõ refert, ꝙ iste quaternus continuaretur re hoc est, quod sit eiusdem voluminis, & ligaturæ, vel verbo, hoc est, qđ sit cõtinuata scriptura. Pro hoc vr̃ casus in l. librorum. §. sed nec cæpti. ibi, nondum conglutinati, &c. ꝟ. de leg. 3. Qñq; liber est diuersorum quinternorum, q faciunt easdem tabulas, seu eundem librum, vt si quinterni sint eiusdem voluminis, & inuicem colligati, & coniuncti, ex qua ligatura artificiali cognoscitur, quod vnum esset volumẽ, & sic eædẽ tabulæ, & idem liber. Et tunc an dies positus in prin. huius libri in vno volumine intelligatur repetitus in seq. instrumẽtis, aduerte, multa possent interuenire, per quæ non referrentur ad sequentia. Pone quod in principio libri est vnus contractus, in quo est dies, postea sunt aliquæ chartæ non scriptæ, deinum post illas chartas sequitur instrumentum sine die, tunc dico, quod dies non intelligitur repetitus. Apparet. n. qđ notarius in illis chartis medijs uolebat aliquid scribere, quod omisit, p p quod patet, quod nõ est continuatio secundi instr̃i ad primũ, saltẽ i mẽte notarij, & sic nõ possunt dici eędem tabulę. Forte notarius ĩ illis chartis medijs alium diẽ posuisset. Sic in simili uideo, ꝙ voluntas patris imperfecta ratione solennitatis valet inter filios l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. & tamen non valet si est imperfecta ratione voluntatis. quam testator in totum non expressit. Ita hic ex eo, quod notarius dimisit illas medias nõ scriptas, apparet quod voluntas eius imperfecta reperitur. Cum ibi de his propter quæ illas chartas dimisit, aliquid non scripsit, & sic ista imperfectio volũtatis vitiaret sequentia, licet imperfectio solennitatis non eam vitiaret hoc casu. C. fam. er. l. fi. & ꝟ. de test. l. si is qui testamentum. Et hoc dico verum, nisi per errorẽ notarius illas chartas medias dimisit non scriptas, qđ euenit quando quis legendo, vel scribendo voluit simul duas chartas, vel propter festinantiam, de quo errore statẽ litæ discr. qua diceret se errasse, & hoc ar. l. j. §. fi. ꝟ. de his q̃ intest. del. vel nisi aliud in illis chartis non scriptis appareat, propter quod de errore notarij doceatur. nã cauti notarij qñ hoc euenit in illis chartis non scriptis, apponũt, vacat, ad hoc vt dẽt intelligere, quod ibi nihil volebant scribere, vel faciunt vnam lineam cũ incaustro admodum crucis in quolibet latere nõ scripto, propter quod datur intelligi quod nihil scribere volebant, sed errore omissum fuit illud spatium.

19 † Idẽ dico si notarius in prin. in uno contractu diẽ posuit, & in sequẽti ꝯctu dicit, anno Dñi 1359. & dimisit spatium in charta, vbi diem ponere volebat, certe non intelligitur tunc dies repetitus: apparet. n. quod ibi alium diẽ apponere volebat, & ex eo quod ibi millesimũ repetijt, alias dixisset ea &c. Idẽ si diẽ expssisset in gñe dicendo, anno Dñi 1359. diẽ, & numerum omisit, nã apparet quod hic aliũ diem ponere volebat, & sic dies p̃cedẽs nõ est cõis ad sequẽtia, qa notarius nõ habuit ipsum pro cõi sic scribendo. Et sic cessat ratio huius §. Idẽ puto si esset varietas in mẽse, qa in primo dixit, scđa die Maij, & in seq. instr̃o diceret. Actũ fuit in tali loco de mense Iunij, nec diẽ posuisset. Tunc. n. sine dubio primus dies nõ intelligeretur repetitus propter varietatẽ mẽsiũ. ar. l. si idẽ cũ eo. in fi. s̃. de iu. om. iu. Qñq; oĩa p̃dicta cessant, sed eædem sunt tabulæ, vel idem liber ex continuitate scripturæ. & in prin. in vno instr̃o est dies, tunc an intelligat̃ repetitus in sequentibus dicerẽ quod si superuiuerent testes, qui sunt scripti in aliquo ex ꝯctib. q sequuntur de cuius die agitur, & tũc testib. staretur, quib. debet credi de solẽnitate instr̃i, vt ꝟ. de pac. l. iuris gentium. §. quod fere. Aut nõ superuiuunt, & tunc si põt coniectura sumi ex loco, quia si primũ instrumẽtũ in quo est dies, apparet factũ in ciuitate Perusij, sequens quod est sine die, apparet ꝯfectum Florẽtię, dico repetitionẽ non induci, qa ea die notarius nõ potuisset esse Perusij, & Florẽtiæ, p p distantiã loci. Si vero locus est idẽ in quolibet instr̃o, tũc relinquo hoc in pectore iudicis, & discretioni eius, ar. ꝟ. tu. j. l. maiori. in fi. & de iure del. l. j. q in sequenti instr̃o immediate post primũ diceret diẽ repetitũ. In alijs inspicietr̃ hoc de ꝯsilio & collogo circũspectorũ notariorũ, ar. l. ꝯparationes. C. de fi. inst. & s̃. in t. ꝯsti. huius libri, & C. de sec. nu. l. hac edictali. & de re md. l. semel. li. xij. & ꝟ. de ven. inspi. l. j. §. j. & in corp. de non alie. §. quod aũt, q notarij inspiciẽt, an in illo lib. ꝯtineantur tot ꝯctus, q s̃m ꝯsuetudinem ciuitatis sit vero simile quod sint celebrati vno die, vel non: inspiciẽt ẽt literam, an sit ꝯtinuata, vel non: ꝯsiderabit ẽt ꝯdõnem pſonæ notarij, de cuius ꝯctib. agitur & similia. Sed ꝯ p̃dicta opponit, vbi lex aliqd p fictionẽ ꝯ veritatem inducit, cum fictio sit ꝯ veritatem, nõ admittit̃ ꝓbõ in ꝯrium, nedũ p p̃sumptionẽ, imo nec p quascunq. claras ꝓbões, vt not. in l. non est verosĩle. ꝟ. qđ met. cau. l. siue possidetis. C. de ꝓb. Sed lex ista fingit diẽ & ꝯsulẽ esse repetitum in seq. rõnib. qa tex. dicit, cõis est, non aũt dicit quod referatur, vel retrahatur ad sequẽtia, qa fingit actũ ea. die & ꝯsule. Male ergo dixi s̃. in plurib. partib. vbi dixi admitti ꝓbõnẽ in ꝯrium p p̃sumptionem, & indicia. Sol. Puto quod in hoc §. non inducat̃ fictio, sed p̃sumptio. Nã fictio sp est ꝯ veritatẽ. sed hic non est certũ sequentẽ ꝯctum non fuisse celebratũ eo. die quo primus, imo est dubiũ, qa neutrũ apparet, in quo dubio §. iste sic p̃sumit. Et rõ huius p̃sumptionis inducendæ fuit identitas tabularum, seu libri, & continuatio scripturæ & vicinitas ꝯctuũ, ex qb lex p̃sumit diẽ, & consulẽ intelligi in sequẽtib. instr̃is, ar. l. si ventri. §. fi. ꝟ. de pri. cre. & l. si seruus plurium. §. fi. ꝟ. de le. j. cum si. Ad tex. qui dicit, cõis, fateor quod est cõis, vt ꝯctus valeat, quasi p̃sumptiue ead. die factus. Sed tñ vna p̃sumptio tollit aliam, vt ꝟ. de in inte. rest. l. diuus. & l. nã postea. §. si dãnetur, de iureiu. & l. 2. circa prin. ꝟ. quis ordo in bo. poss. Præsumptiones aũt huius l. tollunt ꝓbõnes, & p̃sumptiones ꝯtrarias, vt s̃. dixi.

20 † Quid si dies apponat̃ in medio libri, qa in medio libri est instr̃m cum die & consule, postea sequunt̃ alia instr̃a sine die, an in illis intelligat̃ repetitus. Respõdeo quod sic, arg. huius. §. cõis est. n. oĩs rõnis, s. sequentis, vt gl. dicit, p hoc, quia tex. dicit hic postmodum in ea &c. Et ille locus vbi incipit esse dies recte dr̃ initium tabularũ, quoad instr̃a sequentia.

21 Quæro † quid si dies est in fi. libri. an sit cõis p̃cedentib. instr̃is. Gl. facit hic quod nõ, dũ dicit, rõne. s. sequentis. Pro hoc tex. qui dicit, postmodũ in ea &c. & sic tex. & gl. cõcludunt quod cõis sit in sequentib. de p̃cedentib. nihil dicit. Circa quod dico, quod aut notarius expressit hoc. s. qđ dies in fi. appositus ad p̃cedẽtia referat̃. Et tũc cũ sit publica pſona, eius dicto stabit̃, sicut si notarius in fi. libri diceret, & p̃dictis oĩb. inter fuit, &c. quod receptũ est ad p̃cedentes oẽs ꝯctus referri. Qñq; notarius expssit quod referat̃ solũ ad vltimũ instr̃m, dicendo, actum fuit dictum instr̃m, vel hoc actũ fuit inter p̃dictas partes, & die tali, tũc ad id solũ instr̃m referĩ, non ad p̃cedẽtia, sed ad illud instr̃m tñ. l. 3. §. filius. ꝟ. de li. & posth. Aut est dubiũ ad quos dies ascriptus in vlt. instr̃o referat̃, & tũc in dubio p̃sumã nõ referri ad p̃cedẽtia, sed ad id prox. instr̃m tñ. Et hoc. j. p hũc §. vt s̃. dixi Scđo, ꝙ cũ a p̃cedẽs potentior & fortior est, vt determinet sequentia, quam cũ a sequẽs, vt determinet p̃cedẽtia, ꝓbat ꝟ. đ l. 3. l. qsqs, a cũ l gl. & ꝟ. qñ dies le. ce. l. filiũ. Præterea quod a p̃cedẽte ꝓcedit, magis debet̃ sequenti, quam id quod a sequẽte ꝓcedit debeat̃ p̃cedẽti, vt ꝟ. vñ liberi. l. scripto. Igit̃ cõcludo hoc casu diẽ non intelligi repetitũ in p̃cedẽtib. Sed ꝯ hoc op. qa dies data & adiecta in fi. libri, in quo plura, & diuersa capitula sunt, diuersis dieb. facta, referunt̃ ad oĩa illa. Ita ꝓbat̃ in data Sexti. Ita vr̃ in casu ꝓposito quod dies apposita in fi. toti⁹ libri, referat̃ ad oĩa p̃cedẽtia. sol. Dies de quo loqt̃ §. iste, & in mã ista, ẽ dies qua dẽt exprimi quodlibet instr̃m esse ꝑfectũ, & in quo fuit celebratũ, & originẽ habuit. Sed dies datę totius libri nõ refert̃ ad diẽ quo cõpositũ est quodlibet capl̃m p se, sed refert̃ ad totũ librũ, & ad tp̃s publicationis, & pfectionis ipsius, cũ non reqrat̃ quod dies legis cõditę ponat̃, vt in 1. const. Codicis. §. fi. & s̃. dixi. Quod ĩ ꝯctib. nõ sufficeret, vt s̃. dixi. Nõ. n. dẽt exprimi dies scripturæ, vł quo ĩcipit scribere librũ, vel quo pficit̃, sed dies quo vnũ quodq; instr̃m p se in libro cõtẽtũ sumit originẽ. Nec ob. quod s̃. dixi de annis dñi, vel indictione apposita ĩ fi. libri, qa illa magis de

22 facili pñt ĩtelligi repetita, cã, & rõib. ibi dictis. Quæro circa hoc † qd de plurib. actis, seu scripturis alijs ĩ qb. dies reqrit̃, q̃ nõ reperiũtur inuicẽ artificialiter colligatę, sed ĩfilzatæ, vt ita loquar s̃m vulgare cõe, s̃m qđ hĩ in filza notarij, ut quotidie faciũt notarij cãni. qñ acta sibi ꝓducunt̃. An dies appositus in prima scriptura posita in filza, intelligat̃ in sequẽtib. repetita? Rñ, nõ p supradicta, qa non infilzant, vt ibi sint perpetuo, dico destinatione eius, qui ibi ponit eas, sed vt sint ibi & extrahantur inde, & apponat̃ ad librum notarij infilzantis. ar. l. quæsitum, §. 1. ꝟ. de le. 3. Et ex hoc decidit̃ qõ. Arbiter recepto libello statuit parti terminum ad accipiendũ copiam, & ad opponendum duorũ dierum, notarius in fi. libelli, ut mous

ADDITIO.

a Paris. l. quisquis. Vbi etiam Bar. in l. auia. inf. de cõd. & demon. Vide omnino Ias. in prin. huius §. & in l. j. C. de lib. præ. in l. si ita sit scriptum, de leg. j. & in l. pacta nouis. C. de pact.

moris eorum est) scripsit diem porrecti libelli, & posuit in filza. Deinde pars copiam habuit & exceptiones ꝑduxit, quas arbiter admisit in quantũ de iure tenetur, notarius posuit excep. in ea. filza, tamen diẽ qua productæ fuerunt, non posuit, an dies apposita in libello, intelligatur in actib. sequẽtib. in ea. filza repetita. Et per

23 ꝑdicta dico, ꝗ non. † Quæritur, quid de mẽse, a an sit de substãtia publici instñ. Et tex. in cor. vt præpo. no. Impe. nõ nominat mẽsẽ inter substãtialia. Idẽ gl. in ꝑal. l. gñali, non ponit mensem, sed diẽ tñ. Puto mẽsem de necessitate apponi nõ debere, sed ↄ̃suenit apponi ad declarationem diei. Nam illa sunt đ substantia rei, sine quibus res, vel actus valere ñ pt, vt ĵ. de ver ob. l. 1. Sed si ponerẽ diẽ omni certitudine certum, posito quod mensis non apponerẽt, dicerẽ instrm valere, vt puta si istrm dicat anno, dñi 1256. die Nat. Dñi nri Iesu Christi, posito, quod nõ diceret de mense Decemb. Certum est. n. illam diem fuisse de illo mẽse & sic qñcunque est mensis notorius posito die & anno. tũc dico mẽsem exprimi de necessitate non dre, ar. ĵ. de do. præl. l. 1. §. fi. & ĵ. de ↄ̃h. e m. l. cũ seruo. Et hoc est verũ in mense qui certus reddit posito die, vt Pasc. ẽt non expresso die in qualitate sua. Sed quæro, notarius dixit in die Paschatis, & ñ expressit mẽsem. Rñdeo aut oẽs ↄ̃ctus ꝓxime ꝑcedẽtes sunt facti tali mẽse, quo aliquod Pascha fuit, de illo mẽse intelligo. Alias cum plura sunt Paschata in anno, dicam secus. Quæro quid si dicit de Paschate, resurrectionis, an sufficit? Dico quod nõ, quia Pascha istud ẽt diuersis mensibus esse põt, cũ omne Pasca possit ex Lunæ cursu diuersis mẽsib. variari duob exceptis, s. Pascha Natiuitatis, & Pascha Epiphaniæ. Quæro quid si dicit de Paschate natiuitatis, quod semper est vno mense, an d icat dies certa? Vĩ quod non, quia dieb trib. continuis festum Paschatis celebratur. Crederẽ oppositum, quod intelligat de primo die Paschatis, tanq̃ de digniori. Quæro quid si dicat die Veneris sancta, an sufficiat si nõ adijciatur mensis? Rñ. quod non, cũ ex cursu Lunæ varietur, sicut s̃. dixi de Paschate: sed si dicatur quod id Pascha potuit esse diuersis mensib. nõ obst. quia ex quo ponitur annus, & postea sequitur dies Paschatis resurrectionis, certũ est debere intelligi de die Paschatis, q̃ fuit illo anno, cum semel tãtum fuerit. Respon. nõ sequitur, quod fuit anno isto Nam, vt s̃. dixi, dinumeratio annorũ Domini alicubi fit a natiuitate, alicubi ab in

24 carnatione, & sic potest diuersitas ĩ annis reperiri. † Sed qd si notarius in principio libri dixit in vno ↄ̃ctu, die 2. mẽsis Ianuarij, postea in sequenti ↄ̃ctu dixit, die: & dimisit spatium numeri diei, & postea sequitur mensis Februarij, an intelligatur repetita dies pręcedens? Dico quod non pp mensium diuersitatẽ. Quid si dixit in principio, die 2. mẽsis Ianuarij, & in instro sequẽti dicat die 3. mẽsis, & non exprimat cuius mensis, an eo. mense Ianuarij intelligemus repetitum? Respond. aut illa instra posita ĩ eo. lib. sub eo. anno, non dicũt eo. die & c. nec mensem repetunt, tunc non intelligam in sequentib. repetitũ mensem: Rõ, quia ex alijs suis instrumentis apparet notariũ aliũ mensem ponere voluisse, arg. l. si seruus plurium, §. fi. ĵ. de le. j. Aut in alijs instris, posito quod sint eo. die ↄ̃posita, notarius consueuit mensem repetere, tunc intelligo mensem repetitũ, arg. d. l. j. §. si autem. ĵ. de hæ. insti. Quid in dubio si de cõsuetudine notarij nõ apparet? Dicerem mẽsem nõ intelligi repetitum, quia repetendo mensem constat, licet exprimatur, quod de alio præcedenti sentit, arg. eorum quæ supra dixi.

QVINTO dixi, quod de substantia publici instrumẽti est nomen Papæ, vel Imperatoris quod probatur in rubro, & nigro in Auth. vt præpo. no. Imp. & d. l. generali. licet ibi dicatur quod nomen Consulis est ponendum, tamen consuetudo admittit quod nomen Impe. tñ, in territorio Imperij, & nomen Papę in territo

25 rio Papæ seu ecclesiæ. † Quæro si nomen Papæ. vel Impe. est appositum in principio libri in vno instro, an intelligitur in sequentibus repetitum? Respõ. in omnib. alijs casibus, in quib. dixi diem intelligi repetitũ in sequentibus instris, in his dico nomen Papę, vel Imperatoris intelligi repetitũ. Et hoc duplici ratione. Primo per hunc tex. qui dicit diem, & cõsulem in repetitione æquiparari. Secundo, quia si eo. die fit, sequitur quod tpe eiusdem consulis Papæ, vel Imperatoris, quia quæ vno & eo. tpe fiũt, simul fieri dicũtur, vt ĵ. loca l. in operis. & de pig. l. si fundus. §. si duo. Puto, autem quod facilius intelligatur repetitum nomen. Impe. vel Papę quam dies. Quid. n. si liber est magni voluminis, & in eo sunt tot ↄ̃ctus, quod non est verisimile, & forte impossibile, notarium eadẽ die eos fecisse, & in principio est nomẽ. Imp. vel Papæ, in alijs instrumentis non est. Certe quod s̃. de die dixi, idem dico de no. Imperatoris, vel Papæ in omnib. ↄ̃ctib. sequẽnb. intelligi repetitum. Quod esse verum sic probo. Quilibet præsumitur viuere vsque ad centum annos, nisi mortuus probetur, vt ĵ. quemad. testa. ape. l. 2. §. si dubitetur. & ibi no. glo. no. etiam ĵ. de acqui. hæt. l. sed & fide lua. in princ. facit C. de postlim. reuer. l. nec nos & cõstat tpe primi ↄ̃ctus Imperatorem illum, cuius nomẽ est expressum viuere, ergo etiam tempore ↄ̃ctuum sequentiũ viuere ꝑsumitur. Et sic põt, & debet, arg. huius §. intelligi repetitum. & ideo cõsultum est volenti sequentia instra non valere, quod articuletur, & probetur si verum est, quod illa die, quæ continetur in primo instrumento, ille Imper. vel Papa mortuus sit, tũc cum impossibile sit, non intelligam repetitum, & ↄ̃tra ꝑsumptionem huius §. recipiam probationes in ↄ̃triũ, vt s̃. dixi. Quid si no. Imp. vel Papę repenatur in medio, vel in fine libri: Dic vt supra dixi circa diem.

26 SEXTO, dixi † quod in instrumento ad eius substantiam requiritur locus, quod an verum sit, reuocatur in dubiũ. Et tex. in corp. vt præpo. no. Imp. de loco nõ ponit, sed gl. ponit, illum debere requiri, d. l. generali. & C. de contrah. & com stipu. l. optimã. & extra, de re. iu. c. Abbate sane. lib. 6. & Specu. in ti. de inst. edi. & Iacob. de Are. quod plus est in d. l. optimam, dicit debere apponi locum loci, quod ibi sequitur Cyn. at. §. quantum. in Auth. quib. mod. nat. effi. leg. Dico locum de consuetudine esse de substãtia publici instrumenti, nec esse tex. qui nos vrgeret ad dicẽdum oppositum. Tamen quia principaliter hoc non intendimus, sed so

27 lum de repetitione ipsius, quæro † an locus positus in princip. tabularum debeat in sequentibus instrumentis intelligi repetitus, posito, quod sit de substantia instrumenti? Respõ. Quidam est locus generalis, & communis vt si notarius in principio in vno instrumento dixit, Actum in ciuitate Perusij, & tunc per hunc §. dicam ipsum intelligi repetitum in sequentibus instrumẽtis, maxime si notarius est de illa ciuitate, & ibi stationẽ habet, & ibi moram trahere consueuit Et hoc est verum nisi ex aduerso probaretur. quod die instrumenti conditi ille notarius fuisset in vno alio loco ita distanti, quod in vna & eadem die non potuisset in am-

b bobus locis esse, vel etiam quod fuit in loco propinquo: bsed testes probant, quod illo die non recessit ab illo loco, ſm formam probandi negatiuam tempore & loco coarctatam. l. j. ĵ. de itine. actuque pri. Quidam ẽ locus particularis, & singularis, vt si notarius in principio in vno instrumento dixit, Actum in ciuitate Perusij, & in domo Titij. &c. Tũc an ille locus ĩtelligatur repetitus. dico, quod quidam est locus particularis, de quo est de necessitate actuũ, quod in instrumẽto possit celebrari, vt locus, in quo ius reddi consuetum est, quem locum in actibus contentiosis iudex de necessitate habet seruare, vt supra de iusti. & iu. l. pe. in fi. & tũc si notarius in actu scripto in principio libri dixit, Actum in ciuitate Perusij, in palatio domini Potestatis, in loco vbi ius redditur, & tunc omnia acta scripta sequentia intelligam eodem loco facta, cum alibi fieri non potuerunt, maxime si in actis sequentibus dicitur quod iudicis licentia intercessent, qui iudex habet necesse illum locum tenere, vt dixi. Idem si sunt alia instrumenta, quę nõ potuerunt celebrari, nisi in loco capituli: nã si primum instrumẽtum dicat, Actum ĩ tali ecclesia. vbi Abb. vel episcopus capitulũ facere consueuit, dico locum illum in sequentibus intelligi repetitum, & maxime vbi ponitur persona superioris, quæ facit pręsumi omnia solenniter acta. l. magis puto. ĵ. de rebus eorũ. Quidã est locus particularis, in quo nõ est de necessitate actuum instrumenta celebrari, vt est in actis extraiudicialib. qui possunt in quolibet loco, dum tamen honesto celebrari, si primum instrumentum dicat, actum in ciuitate Perusij in domo Martini, & tũc aut apparet quod nec die apposito in instrumento, nec vnquam illa domus fuit Martini, & tunc non dicam locum in sequentibus repetitum, quia illud, quod non est, non potest repetitum intelligi, arg. l. nam & si sub conditione. §. post defectum. ĵ. de iniust. rup. testa. Præterea repetitio & interpretatio quæ vitiaret, non debet fieri in contractibus l. Titia. §. idem respond inbi. ĵ. de ver. ob. & l. j. & ibi no. ĵ. de eo quod cer lo. Remanẽt ergo instrumẽta sequentia sine loco. Si vero domus erat Martini die conditi primi instrumẽti, sed probatur ꝗ die sequẽti, alij vendidit, & tradidit, & alius in ea moratur vel probatur, quod illa die tota domus fuit cõbusta, & instrumenta sequentia continent alium diem, certe nõ intelligam locum in sequẽtibus repetitum, cum sit impossibile. Si vero adhuc erat illa domus, & eiusdem est cuius erat primo & tunc aut ille locus appositus in primo instrumento erat locus, in quo notarius habet stationem suam, & quem communiter in ĩstrumentis apponere solet, quia ibi illa vt plurimum faciebat, & tunc illum locum in sequentibus intelligam repetitum. Si vero alius erat locus, quam stationis suæ, an repetitus intelligatur? videtur quod non, quia est ratio in alijs solẽnitatibus q̃ cũ fit in die & consule, vt nota. supra eodem. l. j. §. editione. in fi. glos. magnæ Dico oppositum, quod locus debet intelligi repetitus, maxime in illis casibus ĩ quibus dies intelligitur repetita. quod sic probo. Si dies in præcedenti instro appositus intelligitur repetitus ita ꝗ, dr̃ instrm sequẽs factũ eo. die, & sic statim post primum, vt in prima ↄ̃sti. Cod. in fi. ergo, & in eo. loco. q̃a ea, q̃ immediate fiũt vnũ post aliud simul fieri dñr, vt ĵ. loc. l. operis. & communia præ. l. si quis duas. §. itẽ si duo, & de test. mi. l. quærebat. & hoc q̃n eo. die apparet, vel præsumptiue confecta esse instra omnia sequẽtia. Si vero diuersis diebus, & mensibus, fuerũt confecta, etiam multũ remotis.

ADDITIONES.

a Quæritur quid de mense. Aduerte, quod imo gl. in generali afferit enumerando mensem debere apponi, ibi dum dicit, Tertio mensis & dies tali. tñ seruat consuetudo vbique recepta Ale. Lof.

b Pom. Propinquo. Vide Ale. consi. 37. in fi. uol. 3.

* Restat nono. Quod instrumenta debent esse subscripta manu notari, tenet Ale. cõs. 41. i 2. uol. & in cõs. 112. in 2. uol. in cõtrariũ tñc eunde Ale. in conl. 4. uol. 6. Vide Pau. de Cast. ꝑ prima opi in cõ. 197. in primo dub. uol. 1. Ant. Rub. Ale.

Bart. super j. ff. v et.

motis, & distantibus adinuicem, puta primum instrumentũ fuit ɔditũ de mense Ianuarij in domo Titij, sequentia instr̃a fuerunt ɔdita diuersis dieb. & sunt sine loco, & vltimum instr̃m fuit ɔditũ forte die vltima Decemb. an locus debeat intelligi repetitus. Hoc arbitrio iudicis relinquo, qui de hoc s̃m apparẽtes circũstãtias iudicabit, vt s̃. dixi de die. Nam si viuũt testes, qui scripti sunt in instr̃o, se informabit ab illis. Si sunt mortui, tũc inuestigabit an notarius in loco, qui ponitur in primo instr̃o, consueuit assidue morari, ire, redire, vel nõ, vt j. de acq. re. do. l. naturalem. Et p̃dicta vera, qñ locus appositus in prin. libri se refert ad vnum ɔ̃ctum. Si vero refert se ad totã ɔpositionẽ libri, vt si dicit, hic est liber mei talis notarii scriptus p̃ me ĩ ciuitate Perusii, in domo talis, tũc cũ ista solennitas loci dependeat a notario, nõ a partib. & hæc scripta se referãt ad totã scripturã libri, tũc intelligas locũ in omnib. sequẽtib. repetitũ, ar. l. 3. j. de li. & po. Quid ãt si in medio libri poneret locus? Dic, vt s̃. de die dixi. Quid si in fine? Dic siñr vt s̃. dixi.

SEPTIMO dixi, quod ad esse publici instr̃i testes requiruntur, quod probatur in corpo. vi præpo. no. l mpe. & in gl. d. l. generali, cum si. Circa † quod quæritur, an testes scripti in princ. lib. in 28 vno instr̃o intelligantur in sequ. instrumentis sine testib. repetitis, repetiti? Dico quod si ipsi viuũt, ipsis est standum, quia de solẽnitate ɔ̃ctus agitur, vt no. in l iurisgentiũ. §. quod fere, de pa. Si non viuunt, tunc aut omnes ɔ̃ctus fuerunt facti eo. die quo & illi vbi testes sunt scripti, & eos repetitos intelligo, quia simul fieri intelligũt, & dñr, vt in præal. l. in operis, cum si. s̃. al. Aut diuersis dieb. & tunc aut constat eos testes in prin. scriptos vixisse tempore ɔfectionis omnium instrumentorum, quod isto casu non præsumit, nisi probetur cum constat eos mortuos. Sed si cõstet eos esse in vita eo tpe. de quo agitur: & tũc aut erant testes, qui in ciuitate, vel loco, vbi contractus celebrati apparent, vt plurimũ morabantur, & intelligo in omnib. contractib. repetitos, argu. huius §. Aut ibi non morabantur forte, quia erant de comitatu, & ɔ̃ctus fuerunt facti in ciuitate, vel forte, qa erant testes ignoti, tunc ex qualitate. & fide notarii eos intelligã repetitos, vel non, argu. eius, qđ no. in prin. huius l. Si vero non viuebant tpe quo cõfecta fuerunt instr̃a sequentia, & hoc constat, & tunc sine dubio nõ p̃nt intelligi in eis repetiti, qa quod non est. &c vt s̃. in præceden. dixi.

29 OCTAVO dixi, † quod de substãtia publici instr̃i est, quod notarius sit rogatus, hoc est quod de mãdato partiũ scribat. Pro hoc s̃. ea l. §. pertinet. & glo. ĩ l. gñali. sæpius allegata, & s̃. eo. l. p̃ror. § i. vt no. in corpore, de tab. §. nos ãt. & licet gl. ibi teneat, quod tabellio semper præsumatur rogatus posito quod non apparet. s̃m quam gl. non esset vlterius tractandum de j. dicendis. In hoc tñ puto gl. illã non ꝓcedere, nec tex. nec rõne fundari, qa leges quas allegat, loquuntur de solennitate intrinseca, q̃ includitur ex natura verborum. Quod aũt notarius rogetur a partib. est solemnitas extrinseca. q̃ non p̃sumam, vt l. q̃cũq;. §. qa pupillo j. de pub. Prætered ɔ̃ eã est sñia Inn extra, de fi. instr. c. j. quicquid dicat Iaco. de 30 Bel. in d. corpore. & Spe. ĩ ti đ inst. edit. iõ q̃ro † si tabellio in prin. asserat se rogatũ ĩ vno instr̃o, an intelligatur esse rogatus ad omnia instr̃a sequentia, qb. nõ ɔtinet quod sit rogatus? Respon. Inspicienda sunt verba scripturæ: aut. n. verba referuntur ad totum librũ, qa dixit in loco publico, anno dñi. 1200. &c Hic est liber in quo ɔtinent ɔ̃ctus. & scripturæ, de qb. fui rogat⁹ ego talis notari⁹ ab j. scriptis personis. &c. & tũc ad oĩa sequẽtia sit cõis illa scriptura. j de lib. & posth. l. 4 extra, de rescr. c. cãm quæ. & quia in verbis nulla est obscuritas. l. ille. §. cum in verbis. j. de leg. 3. aut verba referunt se ad primum contractum tantum, & sunt in princ. in j. ɔ̃ctu vel in fi. eius dicentia. & p̃dicta de mãdato, & licẽtia: vel rogatus a dictis ɔ̃henub. scripsi, & publicaui: & tunc nõ intelligimus ad sequentia instr̃a referri, qa cũ dicta verba certũ instr̃m ipañ & expresse respiciãt, illud tñ hñt solennizare, nõ alia, ar. d. l. 3. & qđ no. C. de li. p̃te. l. j. & extra, de app. c. 2. requiris. in prin. & l. talis scriptura, de leg. j. Et si sequẽtia instr̃a e. die quo illud, extiterint celebrata. qa non sequitur, eo. die sunt facta, ergo de oĩb. fuit rogatus, licet s̃. in loco, & testib. aliud dixerim: nisi inter eaidẽ personas essent omnes illi ɔ̃ctus celebrati, qa tunc ex identitate personarũ, 31 & diei, p̃sumeretur hoc repetitũ. Quæro, † qd si verba importãtia quod notarius sit rogatus, sint scripta in fi. totius libri? Rñ. idẽ qđ s̃. dicerẽ, qa aut se referũt ad totũ librũ, aut ad vltimũ ɔ̃ctũ. Licet. n. ista solẽnitas qd notarius sit rogatus, sit vniformiter, qa vniformiter fit, sicut solẽnitas signi, vt j. dicã. Ex quo vr̃ magis de facili repetita, intelligitur tñ quod nõ depẽdet a notario tñ, sed a ɔ̃hẽtib. imo forte mere a ɔ̃hẽtib. cũ notarius hoc recusare nõ posset vt C. de defen ciu. l. pe. & cũ seruus publicus sit, d. l. gñali. nõ dicã ipsam repetitam ĩtelligi, nisi in casib s̃. dictis. Et prædicta vera, qñ notarius scriberet instr̃m ĩter certas p̃sonas, vel ad mãdatũ vnius tñ, vt in actibus qui ab vno tñ ꝓcedũt Si vero scriberet aliqd in instr̃m suũ ꝓpriũ, quod p̃t in certis casib. forte testr̃m suũ, vel forte instr̃m, quo ꝓcuratorẽ ɔstitueret, s̃m no. p̃ ɔmẽtatorẽ j. de si. ser. l. p̃inde. & l. de eo. j. de fal. tũc ista solẽnitas qd sit rogatus, vel φ sibi mãdet, nõ reqrit. Rõ qa verba ĩperatiui modi ñ cadũt ĩ p̃rimã p̃son ã vt j. de ar. b. l. pe. Quid ãt eẽt de alijs solẽnitatib. s̃. dictis, an ĩ instr̃is q̃ n cã ꝓpria facerent requirant, hic examinare non curo.

32 RESTAT de nono, & vltimo. † qđ tabelliones apponunt signum. Et quod signũ sit de substãtia publici instr̃i, omnes Doc. nullo excepto ɔcordant, & probatur per tex. in l fi C. de assess. ibi signũ quod solitũ est in chartis apponi &c & in cor. de instr. ean. & fide. §. oportet autẽ. & tex. & gl. l. Instr̃. de pub. iud. §. itẽ lex Cor-33 nelia. † Quæro ergo circa hoc, an hæc solennitas signi apposita in princ. libri, sit communis omnib. sequentib. instr̃is? Quæ q̃stio cũ, de facto occurreret Eugubij, mihi fuit ɔsulenda ɔmissa. Et vr̃ primo quod omnib. instr̃is seqnẽtib. sit cõis, ar. huius §. In ɔ̃rium vr̃ qa super certo nõ cadit præsumptio. l non est vero simile. in prin. cum ibi no. j quod me. cau. & l. cõtinuus. j. de ver. obl. Sed certũ est signum appositum in princ. libri & non alibi, ergo non possumus præsumere quod in alijs repetitum sit. Nec ob. iste § quia in rationib seq. erat dubium quo die cõditæ fuerũt, cum dies in eis non esset, & in hoc dubio lex p̃sumit quod eo. die. Oppositũ ɔsului, quia cum ista solennitas sit vniformis. & a solo notario dependeat, vt j. dicam, repetita intelligatur, vt omnib. sit cõis, & sup publicatione totius libri apposita intelligat̃, quia si solennitas dissonis, vel diei, vel consulis repetita intelligitur, vt hoc §. multo magis ea q̃ est vniformis, vt signũ, & hoc siue in principio, siue in fi-34 ne libri apponatur, vt cõiter notariorum est mos. † Sed circa hoc mouetur vnũ dubium. Quidam imprudẽs notarius tpe quo mũdus mortalitatem magnam sustinebat, & hoĩes de subito moriebantur, infirmitate grauatus recolẽs de multis ɔ̃ctibus & testis se fuisse rogatum, quos sui desidia i libro nõ posuit, sed illos ꝓut primit⁹ ĩ schedulis separatis scripserat, habebat adhuc, & cognoscens se non posse in vnaquaque schedula suum signũ ponere, accepit omnes illas schedulas simul, & misit eas ĩ quodam cophino & signauit cophinum & claue clausit, & s̃. serraturã seu clausuram posuit, & applicuit vnam chartam, in qua per eũ sic reperiebat̃ scriptum, omnes schedulæ, & rogitus, qui intus in isto cophino continentur, scriptæ sunt, & fuerunt per me talem notariũ annis, indictionib. & locis, & mẽsib. dieb. consulib. & testib. in earũ qualibet per me scriptis, de quib. a personis in eis scriptis rogatus extiti, illas publicare: quæ singulariter infirmitate corporis impeditus mei signi solita impressione publicare nõ valens, hic de super ista serratura meum signum propria manu scribo. Quo notario defuncto in dubiũ reuocabat̃, an dictis schedulis omnibus alijs solennitatibus exceptis, signis fulcitis, adhibenda sit fides vt publicis instr̃is? Et vr̃ quod nõ Primo, qa vt solennitas instr̃i in sequentib. repetita dicatur, oportet quod in prin. lib. notarii, vel aliqua eius parte sit apposita, vt est casus hic, dum dicit, qb. s. tabulis, & in prin. dum dicit initium tabularũ, vt s̃ dixi. Preterea istę schedulæ non sunt eædem tabulæ, nec idem liber, nec eædem ligaturæ, nec continuatæ literæ, nec ratione facti, qa in eis sunt facta diuersa, ergo talis solẽnitas signi extra eas appositi, eas nullo modo respicit. In ɔ̃rũ vr̃, Nã quædam sunt de substantia instr̃i, q̃ nõ sunt vniformia, sed varie, & diuerso modo poni in instr̃o contingit, vt sunt omnes solẽnitates, & substãtialia s̃. dicta, excepto rogitu notarij. Dies. n. anni dñi, locus, mẽsis, indictio, testes, possunt diuersificari, nam s̃m varietatem & diuersitatem diei quo conficit̃ instrumentum, ita diuerso modo dies in instr̃o apponitur. Et de his substantialibus intelligantur ea, q̃ s̃. dixi, & maxime qa multa ex eis non a solo tabellione dependent, sed communiter ab eo & a partib. Quędã sunt substantialia instr̃i vniformia, & vniformiter in omnib. instr̃is apponuntur, & ex solo notario depẽdẽt nullo extrinseco accedente, ut est substantiale, & solennitas signi tabellionis, quod signũ vniforme, & ab eo solo dependet. Posset dici in omnibus schedulis repetita, et eis esse communis: puto supradictis attentis de stricto iure nõ posse defendi, quod dictæ tabulæ valeant, vt publicæ, cũ in eis, vel altera, earum nõ sit signũ. nec infirmitatis casus excuset, qa eius culpa præcessit. Sed æquum fore credo ipsas dici publicas, et solẽnes, tũ p̃p ɔ̃ctuũ et testõrum multitudinẽ, ne oĩa pereãt, qđ ĩ maximũ dispendiũ ɔ̃hẽtiũ redundaret, arg. s̃. de offi præt. l. Barbarius. tũ qa casu infirmitatis, qua tunc detinebatur notarius, cum tunc per eũ nõ stetit, et fecit qcquid poterat, illa hora, aliquid de iuris rigore, vt valeant, relaxetur.

35 EXPEDITVS † de substãtialib. instr̃i publici, q̃ritur qd si solẽnitas in casu, quo alias dẽt intelligi cõis sequẽtib. repẽrĩ scripta in cooperta libri notarij, intus, vel extra, nõ curo, nõ aũt in aliquo ɔ̃ctu, vt si notarius in cooperta libri dicit, hic est liber ɔ̃ctuũ siue rogationũ p̃ me notariũ talẽ scriptorũ, &c. Respon. inspicienda sunt verba huius inscriptionis. Aut. n. sic dñt. In noĩe dñi amẽ. 1559. indic. 12. tpe talis Papæ xx. mẽsis Decemb Hic est liber rogationũ, & ɔ̃ctuũ scriptorum p̃ me talem notarium, &c. & tũc sine dubio tales solennitates non sunt cões sequentib. instr̃is. Aut non respiciunt aliquẽ ɔ̃ctũ, aut instr̃m particulare, sed totũ librũ, & imponit fidẽ toti libro, quod sit notarij, & quod sit ab eo scriptus, hæc p̃sumptio nõ dicit aliqđ de tpe alicuius ɔ̃ctus, sed text. hic reqrit, quod in aliquo actu dẽat esse dies, dũ dicit, si initiũ tabularum. &c. Sed illa cooperta nõ est initium tabularũ, vt j. dicã, ergo, &c. Si vero verba dicerẽt sic, Hic est liber inceptus scribi per me notarium ĩtra scriptum sub tali anno & tali die &c. et tũc vr̃ quod referatur ad primũ instr̃m, et ad sequens, cum in eo non sunt solennitates, secus tñ si in eo sunt solennitates, nõ ad vlteriora. Nã si dicamus illam talem coopertã esse de libro, et tunc sine

dubio

dubio ad sequens instrumentum referatur, quia tunc librum scribere incepit. Si dicamus non continent appsore libri, nec esse de libro, & tunc puto idē, qa si in aliquo alio loco scripsisset quo incepit scribere illum librum die tali, illa est dies primæ scripturæ illius libri, & sic primi instri. Nihil.n.interest quod sit p se certum, vel p relationē ad certum.l.si ita.ꝭ.de ꝯd.& dem. Nec ob. iste §. q dicit, quod dies dēt ꝯtineri in libro, vt intelligatur in sequentib. repetitus, qa fateor q̄ si de sequentib. instris agitur, sed q̄ñ agit̄ de primo instro, tūc sufficit scriptura pdicta. † An aūt istæ coopertæ 36 cuiuscunq; materiæ sint, dicant̄ esse de libro? dicerē sic. Aut q̄ris nunqd dicant̄ esse de substātia, & esse libri, & dico quod nō. quod patet, qa a principio non requiritur, & sic appositæ reuocētur, eis sublatis remanet ita liber nominatus, vt primo. Aut quæris virū eis appositis cedant dispositioni quę de libro fieret, vt venditioni, legato, & simi. dico quod sic, arg.l.3.§.j.ꝭ.de le.3.& ꝭ.de uino, tri. & oleo le.l.3.§.j.& l.hæres meus.§.pen de leg.3.& expressius in l.librorum.eo.tit.& cedunt sicut adiacentia ipsi libro, arg.l.pdijs. §.pe.de leg.3.& l.Olyropico.ꝭ.de ser.vrb.præd.& sic proprie, & vere non sunt de esse libri, licet ei cedant. vnde tex. qui hic dicit, si imnum tabularum, non intelligitur de eo, quod in cooperta scriptum est, nisi secundum quod supra dixi.

1 *Exemplum factum manu notarij publici facit fidem.*
2 *Instrumentum quod redditur a notario parti, non dicitur originale, sed originale dicitur quod remanet notario.*
3 *Notarij statur protocollo, quando est varietas inter protocollum, & instrumentum datum parti.*
4 *Notarius qui petit examinari testes, vt possit esse certus, an fuerit rogatus de tali actu, non auditur.*

a 1 § prætor ait. a Per istum textum ego dico duo notabilia. † Primo quod si notarius dicit in instro, hoc est exēplum cuiusdam instri scripti manu mei notarij, b qd licet exēplū sit, tñ facit fidē, b qa notarius q exemplauit, est de c hoc instructus, in instro suæ pfessionis, vt hic dicit. Præterea h nō est maioris authoritatis originale, quam istud exēplū, ergo &c. 2 † Secundo dico quod instrumētum quod notarius reddit parti, non præsumitur esse originale, sed originale remanere præsumitur apud ipsum notarium, ex quo semper remanet instructus, ni- 3 si probet se perdidisse, vt ꝭ.prox.§. Et ex hoc sequitur qd si est varietas inter instrumētum datū parti, & librum notarij, potius est 4 credendum libro notarij. Tertio dico ex hoc, † qd si notarius petat a iudice examinari testes, vt possit esse certus, an fuerit rogat9 d de aliquo ꝯtu, qd ipse non dēt audiri. d Dēt.n. de hoc habere scripturam penes se, vt hic, nisi aliqnā iustā causam hēat, quia forte perdidit, vel simile. De hoc dixi ꝭ.de tabulis exhib.l.de tabulis.

ADDITIONES.

a Poma. Prætor ait. Contrarium videtur tenuisse Bal. quod refert Io.Ias. & reprobat.l.5.C.de test.& circa hunc §.& §.prox.vide Bar.in alle.auc.si qs i aliquo.C.de eden.& quod fuit contrarius sequens illam opi. quam in d. authē. reprobat, l.a.§.si dubitetur, in fi.inf.quemad.test.aper.
b Facit fidem. Adde quod hoc sequitur Ro.cons.105.
c Poma. Præterea. Vide Bar.consi.4.lib.1.Ro.consi.187 inc.in re præsenti.
d Paris. Debet audiri. Si tamen testes deponerent ipsum fuisse rogatum, posset de nouo conficere instrumentum, uide Ro.consi.373.inc.tabel.ubi etiam all.Bal.in l.fi.C.de eden.& ibi etiam Ro.; ponit, an notarius possit ut falsarius puniri, si dicat se non recordari fuisse rogatum, si postea probetur eum fuisse rogatum.

1 *Amisisse rem qui dicit casu, quando est fundamētum suę intentionis pbat.*
2 *Perditam rem fuisse quando probatur iuramento.*
3 *Perdita res dicitur eo ipso, quod adhibita diligēti inquisitione nō reperit.*
4 *Amissam rem fuisse quando probari debeat manifestis probationibus.*
5 *Manifesta quæ dicantur in probanda amissione rei.*
6 *Rei amissione probata, quis debeat probare dolum, & quis casum.*

a 1 §. An a nec hæredi. No. † quod quādo rem esse casu amissam, est causa intentionis alicuius, ei q agit incumbit probatio: ideo enim agētarius petit sibi ędi, qa dicit se casu amisisse. Opponitur, quod ipse non debeat probare casum, sed alius debeat probare dolum, l.si creditor de pig.act.C.& ibi no. Gl. ponit quatuor sol. Prima, quod hic speciale, vltima, quod hic rem esse casu amissam, erat cā intētionis agentis. Quælibet istarum potest esse bona, recte intelligēdo. Dic b ergo b sic. Qño; rem esse amissā m, est cā defensionis alicuius, & c isto casu videndum est primo quis debet probare amissionem. Secundo, probata amissione quis debet probare, vel aduersatius 2 dolum vel culpam, vel iste casum. Circa primum dico, † quod aliquando non probatur rem peruenisse ad eum, q ꝯuenitur, & tūc eo ipso, quod dicit se non habere, præsumitur amisisse, nisi probetur ꝯrium. creditur enim iuramento suo.ꝭ.eod.l.ptor § sed & si seruus, ꝭ.de leg.2.l.cū ita.§.species, quod no.ꝭ.de prob.l.cum de d lege.C.de iure delı.l.fi.§.licentiam. Rō, d † qa res perdita dr̄ eo ip- 3 so, quod adhibita diligenti inquisitione non potest reperiri.l.3.§. e Nerua.ꝭ.de acq.poss. e Vnde cum ille eam reperire non possit, re- f cte dicit se perdidisse. Si vero probatur, f rem penes se fuisse, tunc siquidem ipse tenebatur ad exhibendum rem officio iudicis, potest probare se eam casu perdidisse per iuramentum, vt C. de fi- 4 de instrum.l.fin. Si vero † tenebatur iure actionis, tunc debet probare se perdidisse ipsam rē manifestis probationibus, l.si creditor. C.de pig.act. Et eodem modo quando rem esse amissam, est causa actionis, ille qui agit, debet pbare perdidisse manifestis probationib. † vt hic. † Sed quæro, g quæ erunt istæ manifestæ proba- 5 tiones? Rñ. Quidam sunt casus multum manifesti: vt ruinæ, incē- g diū, vis hostiū, & simia, & ista possunt manifeste probari. Quidam sunt casus fortuiti, clandestini, & occulti, vt furtū, & i isto casu pbabitur per cōiecturas, vt quia ostium fuit ruptū, famulus aufugit, & similia. ar.l.nō oēs.§.a barbaris.de re mil. Idē notāt Doc in l.si creditor.C.de pig.ac.q̄ pbationes dicē tur manifestę, licet ex ꝯiecturis, ar.ꝭ.de leg.j.l.licet.ibi, euidēs, &c.& de manumis.test.l. 6 si quis locuples.ibi.apertissime.&c. † Scdo vidē dum est, amissione probata, quis debet probare, an aduersarius dolum, vel culpā h vel iste, qui ꝯuenitur, vel agit. casum? Rñ h qdam sunt casus fortuiti, q non pñt faciliter euenire al sue culpa ut furtū.l.cum duob. §. damna.ꝭ.pro soc Incēdium, ut ꝭ.de peri & commo rei uē. l.si vendita. Et fuga seruorum, uel aliorū, q debuerunt custodiri. & i istis præsumitur culpa, nisi pbetur casus, ut dictis legibus, & ꝭ.de cust.reo.l.pe.& fi.ꝭ.de rei uē.l.si a bonæ fidei.§.j.ꝭ.lo l.si quis fundū, §.Imperator. Et hoc modo itelligēdo bene dicit gl. quod hic debet pbare casum, quia præsumit̄ culpa, cū debuerit custodire. Sūt alij casus fortuiti, qui pñt rār euenire sine culpa, vt uis hostiū, impetus aquarum, & similia, & tūc probata amissione dicto modo, præsumitur casus nisi culpa probetur, ut ꝭ.de reg.iu.l. contractus.& infra, loca.l.si merces.§.culpæ.& infra, sol mat.l.penul.in † pric. Ita intelligatur quod no. C.de pig.actio.l si creditor. †

ADDITIONES.

a *Barb. An ne. Adde quæ scripsit Ferra.in aut.si q uis i aliquo. C.e. An. Rub. Ale. Adde Io.de imo. in ca. de cos. ubi refert istā Doct. Bartoli.hic.* Meno Alciat. tract.præsum.reg.2.pręsump.25. Plotus.l.si quando, nu.246.C.vnd.vi.
b Poma. Dic ergo. Vide Ale.consi.48.uol.
c Ruer. Dic ergo. Quod hanc theoricam Bart. seq Doct. communiter, & hic per Ale.& D.Ias. qui ponit unam notabilem limita in secundo casu.
d Ratio. Vide Fel.inc.si.i n 2.no.de proba.& in c.sicut ver.quinta declaratio. versi sequenti.de re iud.
e * Acqui.pos. Antiqui codices addunt l.deperditum.inf.de pet.hæ.qui tex.ad vnguem ad quod adducitur, probat. Ale Los.
f Paris. Si uero probatur ista diff Bar. hic est communiter approbata, ut per Ale. hic, & in l.domos, in pen col.de leg.j & in consi.10.inc.visis & opportune considentis.vide ad hæc Ale cons.18.uol.1.
† Clau. Probationibus. Quid autem in herede eius, qui tenetur rem exhibere, vide F.Are.in consi.120.inci.procedendo breuiter.per totum consi.
g Poma. Sed quæro, Vide Pan.in cons.157.alias 72.uol.2.
h Ruer. Breuiter. Adde Bal in l.si creditor.C de pigno.act.ubi idem tenet.
† Clau. Si creditor. oportet autem, ad hoc ut dicatur culpa probari, ut probetur specifice, & in qua specie commissa sit, ut dicit Bar.in quodam suo consilio contra Bogiam, quem refert Ale in l si ui certm.§.nunc uidendum.inf.commoda.

1 *Instrumentum qui habuit & amisit, non potest a notario petere, vt iterum sibi det nisi causa cognita.*
2 *Instrumenti amissi renouatio debet fieri de pracepto iudicis.*
3 *Instrumentum antiquatū vel destructum, renouatur de pracepto iudicis.*
4 *Priuilegium antiquatum vel destructum potest peti quod renouetur.*
5 *Instrumentum, vel priuilegium antiquatum, vel destructum quādo petitur, quando reficiatur, forma.*
6 *Instrumentum datum per notarium parti minus perfectum, pars potest petere vt iterum sibi detur.*

a 1 §. Nec iterum. a No. quod † ille, q habuit instrm, & amisit, nō pt a notario petere, vt ite- b rū b sibi det. Rō, qa semel functus est offō, suo, & iō amplius super illo, quo functus, est intromittere se nō pt, l.iudex, ꝭ.de re.iu. & qd dicit illa lex in iudice, idem intelligas in notario, vt no. Spe. in tit. de Ist.edi.§.postremo.ver.sed nūquid. Et hoc est verum, nisi hoc faciat cā cognita, & sic cū pręcepto iudicis, qm̄ hoc importat verbū, cā cognita.l.t §.si cā cognita, ꝭ. de bo.poss. Et si sit pars, q ex hoc posset lędi.s.debitor, deberet citari ꝭ.de tabu.exhi.l.3.§. hoc 2 interdictum.sed facit l.nā ita, ꝭ.de adop. † No. ergo qd renouatio instri amissi debet fieri de præcepto iudicis, alias non. Pro quo ar gu. ꝭ.ad l.fal.l.pe.§ fi.C.de priu.agen.in reb.l.multis.de dam. inf. l.si finita.in prin. Vides ergo quod de præcepto iudicis instrumē- 3 tū amissum iterū dēt p notarium parti refici. Sed nūquid † idē in instrumento antiquato.s.quod debeat refici, si petam ipsum renouari? Dic q sic. Ita no.gl.in Aut, de hære.& fal.§.j.in glo. quæ incipit, ar p priuilegiis. Et quod instrumentum antiquatum, vel destructū dēat renouari, pbatur; quia testes, & instrumenta parē vim obtinent. C.de fide instr.l.in exercendis. Sed testes ex cā renouātur, vt in repe.l.diuus.§.j.de qō.sm modū traditum in Authē.de test.in glo.super ver.non habebit, in §.quia vero multi, ergo, &c. Item video qd fideiussor ex cā renouatur.ꝭ. qui satis.co. l.si ab arbitro, §.fin.ergo, &c. Et intellige semp, q dēt fieri iudicis præcepto, vt hic. Vides q̄uo instrm antiquatum, vel destructum 4 debet refici. † Quæro, quid in priuilegijs antiquatis, & deletis, an si petam ea refici & renouari, debeam audiri? Glo. in §.1.quæ incipit, arg.pro priuilegijs.in Auth.de hære.& fal.dicit, quod sic. Veruntamen an illa glo. sit vera, hoc est videndum. Dicunt Docto. quod non

ADDITIONES.

a Nec iterum. Aliud in actis, ut per Ias.l.2.C.eo.versi.4. Et vide istum tex.alle.per Barb.consi.51.alias 56.
b Raiuer. Vt iterum. Limita duob.modis, ut hic per Ang.Pau.de Ca.& mod.

quod non. Ratio, quia non vtendo amittitur priuilegium, inf. de nundinis, l. j. & si instrumentum, in quo continebatur priuilegiū, fuerit antiquatum, & deletum, amittatur. Item superfluis non est vtendum,]. de procu. l. non cogendum, §. 1. vt leg. no. cauea. l. hęc stipu. §. diuus. Sed renouare istud priuilegium est superuacuum, vt probo, quia aut fuit insinuatum, & tunc oportet, quod de insinuatione fieret instrumentum, & sic nō oportet, quod fiat renouatio, cum per illud instrumentum, possit probari priuilegiū, ar. C. de eden. auth. si quis in aliquo, cum ibi no. & C. de don. l. in donationibus. Aut non est facta insinuatio coram iudice, & tūc priuilegium est nullum, arg. C. de apo. pub. l. j. lib. 10. in Auth. de col la. §. eos. ergo frustra fieret renouatio. Ego dico gl. illam veram esse. Ad q̄ pfacit C. de excus. mune. l. euidenter, lib. x. de diuer. pd. vrb. l. fi. lib. xj. de pal. sac. largit. l. 3. lib. 11. in auth. de mand. pri. §. coges. C. de nani. lib. l. diui.]. ad l. Iul. ma. l. nō cōtrahit, de sepul. vio. l. sepulchri. Auth. de fideins. in prin. & in Auth. quo. opor. episcopos. §. sed neque inenditus, C. de disc. l. nec casu, lib. 10. & no.]. de admi. tut. l. chirographis. in prin. &]. ad Treb. l. cum hæreditas. ex tra de fi. instrum. c. fin. Et est ratio, quia priuilegium principis debet esse perpetuum, Auc. const. quæ de dig. §. illud. & vide Iac. de

5 Bel. in d. §. 1. de hære. & fal. ver. arg. est, circa d. §. 1. subaudi sic, † ergo petenti refici instr̄m amissum vel antiquatum, defertur iur̄m p iudicem, antequā a tabellione reficiatur. Pro quo]. eo. l. q̄dam. §. nummularios. & in Auc. vt sp̄ō. lar. §. & hoc insuper. & in Aut. vt fra. filij. §. illud. & hoc iur̄m, & authoritas iudicialis dēt fieri vocata parte, quæ per refectionem posset lædi.]. de adop. l. nam ita, C. si minor ab hær. se abst. auc. omnes. & de aqua plu. ar. l. 1. pcedēdo, & C. de auc. pst. l. fi. & si protocollum extet, dēt refici s̄m formam & subam ptocolli, ar. C. de fi. instr. l. illatæ & est tex. cū glo. in Auth. de tab. § illud. & §. pe. Si aūt nō extet ptocollū, non dēt refici, nisi saltē sint duo testes, q deponant de tenore instr̄i amissi vel antiquati, & tūc s̄m eorū depōnē ɔfici dēt, ita q̄ nihilominus actor iuret, vt no. C. de fi. instr. l. sicut, & l. illatæ, & l. quædam. §. nūmularios, ver. cęterum. Et sic debent intelligi glo quę loquuntur indistincte in Auth. de hær. & fal. §. 1. de quæstore, circa prin.]. de

6 adm. tut. l. chirographis. C. de dilen. l. nec casu. † Item no. quod si notarius dedit instr̄m minus perfectum seu defectiuū in aliquo, possum petere, vt iterū det, vt in l. seq. ibi, minus plene editum.

§. Nec iterum. No. quod ille q semel habuit instr̄m & amisit, non potest petere a notario, quod iterum sibi det, nisi cum licentia, & authoritate, iudicis & causa cognita, & sic forte pars debet citari. l. in causæ. §. causa cognita.]. de mino. dixi in l. de tabulis.]. de tabu. exhib.

LEX VII.

Veluti si peregre.

a **§. Hæc vox.** No. quod verbum, iterum, a p sæpius, accipit. Opp. de l. sicuti,]. quib. mo. vsusf. amit. & l. fideicommissa §. si quis decem.]. de leg. 3. Dic. vt ibi.

ADDITIO.

a Iterum. Post Ias. in quantum ponitur, an stante statuto, quod inter affines fiat cōpromissum, si primo loco non habuit effectum debet iterum fieri, & all. g. Ro. consi. 14 adde Bal. consi. 187. 4. lib. Et de incēdio, uide quæ posui in l. j.]. de offi. præfe. uigilum.

LEX VIII.

Vbi exigitur. Op. minori non succurritur in dolo, vt l. j. C. si aduer. deli. sed io l. j. in fi.]. eo. dr̄ quod minori succurritur, ergo &c. So. vt in gl. No. quod aduersus latam culpam bene succurritur minori. Item aduersus dolum p̄sumptum succurritur, non autem aduersus dolum verum. Item intellige quod succurritur aduersus dolum pręsumptum, scilicet si in præteritum, non autem in futurum, vt l. auxilium, io prin.]. de mino. & per Dy. in l. j. §. nunciatio. ver. aduersus,]. de no. oper. nun. nisi de præsenti damnum pateretur minor, quia tunc etiam aduersus dolum præsumptum de futuro bene succurritur minori, vt seruetur illæsus, vt dixi ibi in l. j. §. a. circa fi. § nunciatio,]. de oper. no. nunc. Vide etiam late quæ dixi in l. minore etiam si qua si.]. de mino.

REPETITIO.

1 *Citatus personaliter inuentus tacens, an dicatur ficte vel vere contumax.*
2 *Minori aduersus latam culpam succurritur.*
Aduersus dolum præsumptum quomodo succurratur,
3 *Minor, & mulier, an possint post didicita testificata testes producere.*

1 **Vbi exigitur.** Hanc legem inducit Ia. But. quod † citatus, & personaliter inuentus tacens, dicatur ficte contumax, nō vere. De quo gl. sunt contrariæ. l. ex consensu. §. fi.]. de ap. & dic, vt ibi per Dy. Op. quia minori nō succurritur in dolo, vt l. 1. C. si aduer. delic. Sed in l. j.]. eo. dr̄, quod mino

2 ri succurritur. Gl. soluit no. † quod aduersus latam culpam bene succurritur minori. Item aduersus dolum præsumptum, qa non p̄sumit minorē esse in dolo, nisi de dolo ɔstet, vt l. dolus,]. mād. Et vt non p̄sumatur, intelligas qd̄ aduersus dolum præsumptum succurritur in p̄tentum. s. qa in eo qd̄ factū est p eū. nō p̄sumitur dolū intercessisse, nisi ɔstet. In futurū vero. s. qn̄ in illis, q̄ agenda sunt p minorē, possumus p̄sumere, ip̄m dolū posse ɔmittere, certe p̄t p̄sumi, l. auxilio. in 2. rñso.]. de min. & per Dy. in l. j. §. nūciatio. in ver. aduersus,]. de ope. no. nun. Iuxta istam glo. † quæro, est

3 de iure quod post didicita testificata nō potest quis testes producere, vt C. de prob. auc. atq semel. Pone quod est minor, vel mulier, nunqd post didicita testificata poterit postea testes producere? Et vr̄ quod nō, qa tō phibitionis est p̄sumptio doli, vel timor subornationis. Sed minori, & mulieri non subuenitur in dolo, vt hic, alias secus, ergo &c. Item, qa in minore est curator, alias iudicium non valeret. C. q dari. tu. pos. l. in vniuersis. C. q leg. pers. per totum. Cum ergo curator, vel tutor post didicita testificata non possit testes producere, in Auc. de testib. §. qa vero multi sæpe. ergo, &c. Ia. dicit nō obstate ɔ̄rium, qa verum est, quod minori vel mulieri non subuenitur in dolo, vbi certū est de dolo, sed vbi est præsumptio quod dolus absit in muliere, & minore, & sic cessat præsumptio doli, vt in glo. est casus l. in minore,]. de mino. l. minor 25. an. omissam. & C de his q. vt ind. l. minorib. & in muliere]. ad Tur. l. 1. §. accusationē ad Silla. l. 1. §. impubes. & l. 3. § si quis ignorans. e. tit. & de iure fis. l. j. in fi. ergo cessat impedimentum pductionis.]. de iure pat. l. adigere. §. quamuis Nec ob. gl. quæ dicit qd̄ minor p̄sumitur in dolo, vt no. C. si minor se ma. dix. l. pen. qa ubi minor asserit se maiorē, p̄sumitur in dolo, quia mentitur: quod ideo apparet, quia postea probatur se erronea dixisse. Sed hoc ad supplendum quod non fecit, non p̄sumitur dolo, nec ex qualitate facti præsumitur ita dolus, sicut ibi. De hoc vide p me]. de mi. l. minor 25. ann. omissam. Et ita istud dictū Ia. intelligas.

§. Is autem. Inspicitur q̄tum ab initio interest. h. d. Primo q̄ro exēpla de diminutione. Dic vt in gl. Op. quod interesse in ɔ̄ctibus bonæ fidei inspicitur vsq; ad sententiam, in ɔ̄ctib. vero stricti iuris vsq; ad li. ɔte. l. 3. § in hac,]. commo. Sol. Dico qd̄ hic inspicitur vsq; ad s̄niam. S̄niam aut appello, qn̄ iudex p̄cepit quod edat, & sic ɔcordat cū ɔ̄ctib. bonæ fidei. Et si tu dicis, qūo ī mo ista actio est stricti iuris. Rñ. lex ɔ̄ria loqtur in his, q̄ petuntur iure actionis, & ideo incipit interesse tp̄e moræ, & crescit vsque ad litē ɔte. vt ibi. Hic vero in his, q̄ petuntur iudicis off. in quo casu nulla dr̄ pęcedere mora, donec iudex p̄cipiat, l. cū postulassem. in prin.]. de dam. inse. ideo inspicitur tp̄s, quo iudex p̄cipit. Ita vult dicere gl. hic. Vltra mō. aliter dicunt, vt dixi in l. ɔ̄ria. Tu dic quod ille §. aliter intelli̅r quam de tp̄e vsq; ad id quod crescat interesse, vt ibi dixi. T̄n quoad intellectum illius l. debes scire quod quādo interesse venit iure actionis, semper inspicitur quantum intersit ab initio cum committitur mora, vt l. fundum Cornelianum,]. de noua. dixi in l. vinum,]. si cer. pet. Sed hic petitur iure actionis: merito inspicitur initium, qd̄ est, qn̄ contēpsit off. iu. ɔ̄ria loquūtur, qn̄ interesse venit off. iu. mercenario.

LEX IX.

1 *Officium iudicis cessat quando habet locum actio ordinaria.*
2 *Deponens pecuniam penes nummularium, vel pignus apud vsurarium, videtur mandare, vt conficiat rationes, & talis edit officio iud.*
Vsurarius cogitur ad edendum libros rationis.
Nummularius etiam hodie cogitur edere libros rationis.
Libris nummulariorum hodie non adhibetur tanta fides, sicut olim.
3 *Instrumenta petens sibi edi, quo iure petat.*

Quædam. Qui ɔfecit rōnes ex necessitate p̄cedentis ɔ̄ctus, vl̄ quasi, cogitur illas edere actiones ex

1 ɔ̄ctu non ex hoc edicto. h. d. † No. quod qn̄ hēt locū actio ordinaria, cessat offin̄ iudicis, & actio in factū. Oppo. & vr̄ qd̄ ista lex destruat totā mām. nā vbi est mandatū, cessat hoc edictū: sed in l. si quis ex argentariis, §. ptinere.]. eo. dr̄ qd̄ istud edictum non habet locū, nisi rōnes sint ɔfectæ, me mandāte: sed si me mādante sunt ɔfectæ, non hēt locum, vt hic. gl. signat istud ɔ̄rium in l. 1. §. offō. de tu & ra. dist. nec bn̄ declarat. Dic s̄m qd̄ dicebāt Nic. de Mat. & Iac. de But. mādatū dēt esse gratuitū, l. j.]. mand. Vn̄ si rōnes ɔficiātur a pcuratore, qui spōte suscepit mādatū, habet locū actio mandan. Sed si conficiantur rōnes ab argētario, qui hoc facit ex necessitate officij, vt l. argentarius, 2. respon.]. e. non dr̄ mādatum qa nō gratuitū. Idē si ɔficiatur instr̄m a notario, qa facere tenetur de necessitate officij, l. pe. C. de desen. ciui. Et ita loquitur §. perti-

2 nere. & dn̄t prædicti Doc. † qd̄ eo ipso quod qs vadit ad argentariū seu nūmulariū, & apud cū deponit pecuniā, vel aliquid aliud

a cū eo gerit, vr̄ sibi mādare [a] qd̄ de hoc rōnes ɔficiat pp ɔsuetudinē, l. vel vniuersorum,]. de pig. act. & l. Titianus.]. quod cū eo. Et idē diceremus in vsurarijs, qbus scholaris dat pignus. Nā eo ipso vr̄ sibi mandare, quod de hoc rōnem conficiant, nec tamē ibidē oritur actio mandati, qa non est mandatū gratuitum, sed magis

b fit ex necessitate officij, vt dixi. Et sic [b] isti mercatores, & nummularij hodie & vsurarij poterūt cogi nobis edere librum rationū, sicut olim, qa eadem ratio est in vsurario. Expressum est hodie

ADDITIONES.

a Mandare. Adde quod hoc refert & sequitur Bar. consi. 164. 2. lib.
* Pro declaratione. Vide omnino Mod. Ferra. in l. 1. inf. de eden. ubi uidentur destruere per tria fundamenta doctrinam Bar. hic. Ant. Rub. Ale.
b Poma. Et sic. Vide an propter consuetudinem, quis teneatur edere melius, quam alibi per Are. & Phil. De. in sua repe. c. 1. de proba. uersi. fallit 5. alias 6. Pau cō s. 62. in 2. col. per Fel. in c. 1. de probat.

die.extra de vsuris.c.j.§.pen.in cle. † Non tamen per hoc dico,qđ tanta fides adhibeatur libris eorũ hodie,q̃ta olim, vt dicã statim. ĩ.eo.l.§.nũmularios. sed dico quod dẽant cogi hodie nũmularij nostri tp̃is,qui ex ꝯsuetudine rõnes conficiũt sicut olim. † Pro de cłone materiæ,& gl. hic positæ,dic bř sic. Qñ aliqs petit sibi edi istřa,quo iure petere dẽat. Dic aut p̃tẽdit interesse rõne dñij, b & petit actione ad exhibẽdũ,vt ĩ.ad exhib.l.3.§.sciendũ. vel actione fa.ercis.si dicit instr̃m esse suũ ꝓ parte hæreditaria,vt ĩ fam.ercis. l.si q̃ sunt.& C.eod.l.ꝓcurator.aut p̃tendit aliud interesse q̃ dñij, tunc si quidẽ sunt instřa ptinẽtia ad ꝯctus, & ad actus ĩter viuos, tũc aut sũt ꝯfecta ex necessitate alicuius ꝯctus,vł quasi ꝯctus p̃cedẽtis,& agit actione descẽdẽte ex eo ꝯctu,vel quasi, vt hic,& l.1. §.offi.de tute.& rat.dist. Si vero talis ꝯctus non p̃cessit, tunc aut ille q instřa,vel rõnes hẽt,ea ꝯficit me mandãte tacite,vel expresse ex natura alicuius officij,& cogit mihi edere ꝓ hoc edictum.l. p̃tor.in prin.ŝ.eo.& l.si qs ex argentarijs,§.ptinere,& ĩ.ea.l.§.nũmularios.& extra de vsu.c.j.in cle. Aut hæc non fecit me mandãte,sed alio mõ apud eum sunt,tunc si quidẽ apud alium me mãdante sunt ꝯfecta,ita quod ad me ptinerẽt,possum petere,qđ mihi edantur vtili actione in factum,vt ĩ.ea.l.§.is aũt,ver.qđ si nihil dolo.Si aũt me mandãte confecta ñ fuerũt, sed in eis aliqua mea vtilitas ꝯtinet, tunc aut qs petit hoc ab extraneo sibi edi, & non p̃t petere,vt l.si qs ex argentarijs.§.ptinere.ŝ.eo. Fallit in fisco,l. 3.ŝ.eo. Aut hoc petunt inuicẽ actor,& reus,& tunc recurre ad distinctionem,q̃ vidisti in l.j.§.editiones.ŝ.eo. Aut actor petit a reo ad fundandam intentionẽ,aut ad eam coadiuuandã, aut replicationem fundãdam. Dic vt ibi dixi. Si vero sunt instřa ptinẽtia ad vltimas voluntates,tunc peterentur per interdictũ de tab.exhib. vel per edictum,quemadm.test.aper.vt hic in fi.gl.

ADDITIONES.

† Clau.§.pen.in de. Dispositio illius Clem. habet etiam locum in nauta,caupone, stabulario,& publicano,secundum Bal.in l.dissolutæ.ver. idem ergo in similia. C.de cond.ex lege.quem sequitur Ale.in l.1.C.eo. & sequitur Ludo.Rom. quo ad publicanos,in l.quantæ audaciæ.inf.de publ. in alijs relinquit cogitandum, vide in d.l.1.& adde quod no.idem Bar.in l.1.sup.eo.

a Pom.Pro declaratione.Vide Dec.in prin.in ver.in tex.ibi,qui reprobat Bar.hic in ver.finautem.Vide Alex.consi.58.alias 59.vol.1.

b Parisi.Ratione dominij.Licet enim instrumẽtum,vel aliqua scriptura ad aliquẽ pertineat,& sibi tradi debeat,non tamen dicitur sua,vide Com.consi.62.incip. viso processu Lud.in prin.

1 *Notarij successor cogitur edere protocolla,sicut notarius.*
2 *Beneficium huius edicti directum non transit contra sing.successorem.*
3 *Notarius potest delegare rationes,& protocolla,et etiã viuus alij donare.*
4 *Notarius impeditus potest facere vt alius sumat instrumentum de protocollis suis.*
5 *Hæres emolumentum, quod percipit ex protocollo, antequam illud tradat legatario,debetur ipsi legatario.*
6 *Protocolli ratione quod percipitur, non est in fructu & sic non debetur fructuario.*

§.Nihil interest.

a Hoc edictum hẽt locum in successorib.vniuersalib.argentarij, licet eiusdem ꝓfessionis non sint,tamen secus in successorib. b singularib.sed ad eos in subsidiũ recurretur vtili actione.h.d. † No. quod successor notarij cogitur edere protocolla, sicut ipse notarius.Secundo no.quod hæres debet omnino fungi iure dfuncti. † Tertio no.ꝙ beneficium huius edicti directum non transit cõtra singularem successorem, sicut nec cęterę actiones personales,de quo per Dy.in l.flu minum.§.adijcit.ĩ.de dam.inf.& extra de reg.iu.c.is q in ius.lib.6. Sed si actio esset realis,tunc successor singularis teneretur tanq̃ possessor,non tanq̃ successor,vt l.de eo, in fi.ĩ.ad exhi. † Item no.quod notarius vel argentarius potest legare rõnes,& ꝓtocolla sua alij,& p̃t ẽt viu⁹ donare. Quod est magis no.vt hic in tex.ibi,non magis q̃ si ei viuus eas donasset. Et sic tacite † quod notarius viuens potest facere quod de suis protocollis sumatur instr̃m per alium. d Quod puto verum, si est impeditus longo impedimento, ita quod non possit ipse in publicã formã edere,impeditus absentia,vel infirmitate,arg.l.j.ŝ.de off.eius cui mand est iurisd.& l.si longius,ĩ prin.ĩ.de iu. & de va. mu.l.pe. & in Auth.de tab.per totam illam const. Et vide quod no.in c.cũ P.extra de fi.instr.& quod no.Spec.in tit.de fi.instrum. §. instr̃m. ver.item opp. Facit l.fi.§.si autem dubius. C.de iure delib.& no. in l.diuus §.itẽ Senatus,ĩ.de fal. Vltimo nota,quod legatarius p̃t cogi in subsidium. Scđo quæro † iuxta istã l.qđ si hæres ediderit antequam legatario traderet, quod potuit, vt hic,an cõmodum quod exinde ꝑceperit,teneatur reddere legatario? Et puto quod sic,per l. Herẽnius,ĩ.de vsuris,& C.de vsu.& fruc leg.ꝑ totũ. Sed iuxta hoc † q̃ro,vtrũ illud,qđ ex illis protocollis percipitur, dicat̃ fructus,e & sic ptineat ad fructuariũ? Dico bř,qđ non, q̃a ille non est fructus rei,q semel tñ ex re ꝑcipit,l diuortio.§.si vir,so.ma.& in cursu tp̃is nõ renascitur,vt ibi.Sed iste fructus,q semel ex protocollo ꝑcipit̃,nõ renascit̃. Quod probo. Instr̃m semel editũ nõ dẽt iterũ edi,nisi ꝓbet̃ casu pditũ,l.si qs ex argẽtarijs.§.p̃tor aũt, ŝ.eo. Casus aũt pditionis nõ est expectãdus. l.iter stipulantẽ. §.sacram. ĩ de verb.ob.ergo,&c. Sed si essent tales scripturæ,ex qb. fructus percipiatur sæpe & sæpius vt ex petijs glossarũ, & aliorum scriptorum, vel ex libris statutorum, & aliarũ reformationũ, & similiũ tũc dicerem esse in fructu. Ita intelligo istã materiam breuiter.

ADDITIONES.

a Nihil interest. Vide quid per istum tex.dicat Fel.in c.si.in 1.no.de probat.
* Men. Adde de notario,qui vt rebellis est apud hostes,concludis Afflict. decis.6. quod alius notarius id faciat,iudicis authoritate.
b Successorib. Adde post d.Ale.& Ias.in quantum volunt, quod appellatione successoris,non veniat singularis,nisi dictum sit,quibuscunque.
Quid tamen si quis accipiat feudum pro se & hæredibus & successorib.suis quibuscunque etiam incapacibus,quod spurij nec legibus,nec moribus improbari succedent,dato etiam quod esset consuetudo regia, quod incapaces possint retinere feudum per annum,& incapaci reddere. Et hæc fuit no.consultatio Bald. consi.71.1.lib. vbi alia notanda dicit.
c Parisi.Sic facit. Vide late Fel.in c.inter dilectos.de fide instr.
d Per alium. Adde videndum Pet.de Anch.consi.263.Bald.cõsi.15.2.lib.& cõsi. 412.4.lib.
e Fructus.Vide Bar.eius consi.154.

1 *Nummularij tenentur edere,licet de ipsis in edicto non fiat mentio.*
Oẽs tenẽtes apothecas,& vẽdẽtes,& rõnes conficientes,tenentur edere.
2 *Libri mercatorum,& aliorum conficientium rationes,probant contra eos pro tertio, & contra tertium faciunt semiplenam probationem, pro se probant,quando continent capitula se inuicem contingentia.*
3 *Libri gabellarij,& receptoris collectarum,ac aliorum publica authoritate receptorum probant.*

§.Nummularios.

Ad euidentiã dicas,quod olim erãt q̃dã argẽtarij,q non tractabãt nisi monetã argenti, quidã erãt nũmularij, q tractabãt oẽm monetam,& isti vocabãtur nũmularij. Et bř hoc intẽdit. Nũmularij cogũtur edere suas rõnes,sicut argentarij,eadem rõne. h.d. † No.qđ licet de nũmularijs non dicat̃ in edicto p̃toris. tñ ipsi coguntur edere,q̃a rõnes ꝯficiũt,sicut argentarij. Quã rõnẽ no. Per quod idẽ dico in mercatoribus, & cãpsorib. nostri tp̃is,& ĩ vsurarijs,& ĩ stationarijs, q libros ad vẽdẽdũ ꝯficiũt, vt rõnes edere cogant̃,vt dixi ĩ.eo.l.j.in prin. Sed q̃ro,a an libri istorũ † faciãt fidem hodie sicut olim. Gl.hic disputat multũ bene, finaliter determinat,quod fidem faciunt ꝯ eos,b non pro eis. Sed an pro alio,vel ꝯ aliũ illi libro credatur,gl.nõ tangit. Puto qđ hodie isti libri ꝓ, vel c ꝯ tertiũ faciant semiplenã probõnẽ,& ista est illa priuata scriptura,de qua dicit gl.in l. admonẽdi,ĩ.de iurem. & in l.in bonęfidei. † C.de reb.cre. Et ita tenẽt Nic.de Mat.& Ia.Bu. † quod puto verũ, nisi talis mercator eẽt suspecta ꝑsona. ar.ŝ.eo.l.si quis ex argentarijs.§.j.Sed aduertendũ est,q̃a innuit ista gl. quod olim credebat̃ istis libris rõnũ ꝓ se.Quod vř mirãdũ,q̃a ꝯ l.exẽplo. C.de probõnib.& q̃a notarij,qui hñt offiñ ex publico, ñ pñt facere instr̃m ꝓ se.C.de his q sibi adscri.in test.ꝑ totũ,& ĩ.ad l.Cor.de fal.l.de eo. & l.diuus. Vñ puto,quod nec eis olim credebatur ꝓ se,nisi quatenus illa rõ ꝯtineret cap̃la sibi inuicẽ contingentia,d ita quod non posset ꝓ parte acceptare,& vti pro se,& ꝓ parte repudiare. & non vti ꝯ se,l. Publia.in fi.ĩ.deposi. † Vltimo no.bñ rõnẽ huius glo.ꝙ iõ libris eorũ stabat̃, q̃a authoritate publica eligebantur: & iõ dico ꝙ in scripturis eorũ,q eligũtur ad recipiẽdas gabellas,e vel collectas,authoritate publica,posito qđ nõ sint publicæ,est stãdũ eadẽ rõne,qua hic. Idẽ dico đ stationario,si authoritate publica eligerẽt,vt eius liber faceret fidẽ. Et ista ẽt ꝓbantur ĩ.l.ꝓxi, in prin.

CONCORDIA.

Pro cõcordia aduerte, qđ si epistolã tibi misi, vel in lib.meo scripsi me recepisse a te vna die 15.& alia die aliã summam, an possis tu acceptare illã epistolã,vel librũ, in q̃ãtum facit pro te,& non in q̃tum facit ꝯ te. Bar.voluit quod sic.in l. Aurelius.§.idem q̃siit, ver.quęro.ĩ.de lib.le.ita intelligẽdo l.Publia.in fi.ĩ.depo. Contrarium tñ arguitur in hac l quod in hoc.§.si bñ inspiciat, non contradicit. Nam vbique sensit,aut sunt separabilia capitula & ꝓcedat j.opi.aut non sunt separabilia & procedat ij.opi. Et ita intelligit d.l.Publia,& hanc l.quidam,in fi.adde ad cons.Bald.357.in 1. vbi colligi potest alia solutio subtiliter inuenta.l.ao fuerit acceptum in totum,quod ibi continetur,vel non,&c.

ADDITIONES.

a Sed quæro. Vide Fed.consi.11.ad fi.Pan.consi.34.vol.3.Fel.c.j.de prob.& c.seq. Ro.consi.205.Fel.c.cum causam de prob.Bur.consi.37. Barb.in rub.de fi.instr.
b Contra eos. Adde Ro.consi.356.an valeat statutum, quod lib.mercatorum det fides,Bal.indecisum reliquit consi.373.4.lib.
c Parisi.Facit semiplenam. Adde Barb.in repet.rubr.extra de fi.instr. Et paulo post ibi capitula sibi inuicem contingentia,vide Fel.in c.2.ver.4. fallit, de fide instr. & in ver.vlt.no.ibi,ad reprimendum gabellas.Idem tenet Ale.consi.135. vol.2. Com.consi.6.inc.creditur libris.in prin.
† Clau.Iac.Bu. Istud intellige in pertinentibus ad eorum exercitium, seu mercantiam,in alijs autem eis non creditur. Ita Io.And.in add.ad tit.de instrum edi.§. nunc dicendum.in prin.magnæ additionis. Refert Are.consi.64.inc.in proposita consultatione.
d Ruer. Contingentia. Intellige hoc dictum Bartol.vt ipse plenius distinguit in l. Aurelius.§.idem quæsijt.inf.de lib.leg.
e Ruer. Ad recipiendas gabellas. Limita quando essent duo officiales,vnus ad recipiendas pecunias,alius vero ad scribendum,quia tunc primo non creditur, secundum Bal.& Sal.relatos hic per Ias.

LEX X.

2 *Edere omnes,qui authoritate publica gerũt officiũ,tenentur, sicut tertius.*
2 *Notarios pro imbreuiatura istri mẽti,& extẽsione,licite accipit pecuniã*

que est hic. Querit gl. quid si tu, & ego facimus pactũ, quod Sempronius det Seio decem, vel qđ det voi nostrum. Dicit glo quod non est pactum. Sed si facimus pactum, quod vnus nrm det cuidã tertio, bñ est pactũ, licet qñq; non hẽat efficaciam. † Pro huius declõne dẽs scire, quod est regula tradita a maiorib. nris, quod quicũq; gerimus, nisi in persona nra sumant initiũ, inutilẽ actum esse dicit, l. quicũq;. J. de ac. & ob. Scdo dẽs scire, quod vt uerbũ, pmitto, aliqd importet, reqrit psonam pmittẽtẽ, & psonã cui pmittit, & rẽ q pmittit. Iste ergo actus pmissionis totalis in quacũq; parte, si nõ assumat initiũ ex psona nra, actũ efficit inutilẽ. Si ergo ego dicerẽ tibi qđ Titius pmittit, non valet aliqd. Itẽ si tu diceres mihi q tu pmittis Titio, nõ valet aliqd, nisi mihi pmittas quod Titio dabis, vt l. stipřo ista. §. si qs insulã, & ibi no. J. de ver. obl. & d. l. quicunque. de act. & obl. Itẽ si pmittis mihi, quod Titius dabit vel faciet, nihil valet: qa istud tertiũ, hoc est res, q pmittitur, nõ assumit initiũ in psona nra, & ista tria voluit dicere principiũ glo. Sed qñ tu pmittis mihi quod dabis Titio, actus totus in psona nra initiũ sumit, licet terminetur i psona tertij. Promittis. n. quod tu dabis Titio, & iõ isto casu pcm̃ est, licet qñq; hẽat effectũ, qñq; non. Hoc voluit dicere gl. Vides igitur, qđ validũ est pcm̃. Sed an hẽat effectũ videamus. Si qdẽ mea interest qđ illi tertio detur, valet sine dubio, vt d. l. stipřo ista. §. alteri. & §. si qs insulam. Si mea non interest, vř quod non hẽat effectũ ab initio, sed p tãto dř esse pa-
a ctũ, qa supueniẽte interesse a ɔfirmabit. ar. l. quis. § si mulier. J. ad Vellea. & l. Stichũ. §. aliqñ, J. de sol. & no. p gl. J. mand. l. si remunerãdi. §. si tibi. in gl. su p verbo, nõ interest. Hoc ẽt tenet Gul. & Cy. in l. pacto successorũ, C. eo. Sed ɔ. qa ip vř mea interesse. Nã si tu pmittis mihi qđ dabis Titio, pinde est ac si facerẽ Titiũ meũ pcuratorem ad recipiendũ, & possum postea illũ Titium phibere, sicut pcuratorẽ meũ. Casus est no. in l. si cũ Cornelius. J. de so. Rñ illud verum, qñ tu pmittis mihi te datuũ alteri id, qđ añ erat meũ, vel mihi debitũ: tũc videor illum adhibere tanquã meum pcuratorem, quia adhibeo super negocio meo. Sed qñ tu pmittis mihi te daturũ Titio id, qđ non est meũ, neq; mihi debitũ, nõ pt dici qđ ille sit meus pcurator, vel negociorũ gestor, & iõ hæc stipulatio nõ valet, nisi superueniat interesse, vt d. §. si qs insulam.

ADDITIO.

a Ruer. Superueniente interesse. Adde quod idem tenet Alb. Bal. Ang. Sal. pa. de Cast. & Alex. & est communis opinio, vt attestatur Ias. hic., quam late disputat & concludit non esse recedendum a communi.

1 *Transactio est contractus innominatus.*
2 *Stipulatio non valet, nisi habeat in se consensum.*
3 *Obligatio naturalis inest stipulationi.*

§. Conuentionis.

Verbum, ɔuentionis, est gñale ad oĩa pacta, & ɔ̃ctus, & distractus. h. d. Et diuiditur in tres partes. Primo dicit, ɔuentionis verbũ esse gñale. Scdo illud pbat ab etymologia vocabuli. Tertio illud pbat rõnẽ. Scda ibi. nã sicuti. Tertia ibi, adeo. Et in tertia parte format rõnẽ sic. De natura gñis est q insit in qualibet specie, & in quolibet indiuiduo speciei. l. si qd earũ. §. inter emptũ, J. de leg. 1. & no. J. eo. l. iuris gentium. §. sed si fraudandi. Sed nomen ɔuẽtionis inest in qualibet specie pacti, & iõ quolibet indiuiduo sui, vt dicebat Pedius: ergo apparet quod est genus, vt sequitur ex isto
1 tex. No. primo † casum, quod transactio est ɔ̃ctus innominatus, l. sine apud acta. C. de trans. no. & probatur hic. Nã transactio est nomen, quod ɔgruit omni ɔ̃ctui, p quem ab oblõne recedit, vt hic, cum gl. sua, super verbo, trãsigendi. Ergo tale nomẽ nõ facit ɔ̃ctũ noiatum, vt no. C. de rer. perm. super rub. Dicã statim J. eo l. iuris
2 gẽtiũ. §. 1. De hoc ẽt est casus in l. a J. de iureiu. † No. qđ non valet
3 stipřo, nisi in se hẽat ɔsensum, vt hic in fi. Sed. q̃rit glo. † vtrum in stipulatione insit obligatio naturalis. Old. dicit quod non. Gl. determinat quod sic propter consensum, & bene, vt in glo. & gl. in . si post diuisionem. C. de iur. & fac. ign. & probatur in l. 1 §. si qs ta, de verb obl. & in l. si fideiussor. de cond. indeb.

§. Sed conuentionum.

Cõtinua sic. Dictum est s. quod ɔuẽtio est genus, & istud genus diuisit in duas partes, quia aut animo cõtrahendi, aut aio transigendi seu distrahendi: nunc hic ponit aliam diuisionem, quia conuentionum quædam sunt nominatæ, quædam innominatæ, vt hic vsque in finem legis.

LEX II.

1 *Quoque, est dictio implicatiua, sicut dictio, etiam.*

Labeo.

Hic prosequitur aliã diuisionem, & dicit sic. Conuentionum aliæ tacitæ, aliæ expressæ, & hoc qñq; fit inter absentes per nuncium, vel epistolam: quandoque inter
1 præsentes No. hic, † quod dictio, quoque, est implicatiua, sicut dictio, etiam. Facit J. de procu. l. seruum quoque. in prin.

1 *Quietatio debiti videtur fieri per redditionem instrumẽti debiti, nisi cõtineret aliam vtilitatem nu. 2. & 3. ratio quare per redditionem instrumenti debiti videtur fieri quietatio, & non per redditionem pignoris.*
4 *Instrumentum debiti si reperitur cancellatum tam penes creditorem, quam debitorem, quando ex hoc præsumatur liberatio.*
5 *Instrumentum, in quo duo erant obligati, si datur alteri, ille videtur liberatus, & donata actio contra alium.*
6 *Instrumentum, quod mihi debitori tradidisti, si tibi reddidit, videor in pristinam obligatione m me reponere.*
7 *Instrumenta plura si de vna re sint facta, & vnum sit redditum, videtur facta liberatio debiti.*

a §. Sed etiam tacito.

a Iuriscon. hic per exempla prosequit primum mem-
1 brum diuisionis. s. de conuẽtione tacita. No. † quod per redditio-
b nem instři b videtur fieri quietatio debiti, secus per remissionem pignoris. Op. quod iuris hic male inferat, dum dicit, in qbusdam potest fieri tacita conuentio. ergo hic, quia ex puris particularib.
2 nihil sequitur, s̃m Logicos. Glo. sol. Dic vt in ea. † Quæro, q est rõ
† diuersitatis † inter instrumentum & pignus? Gl. finalr ponit opin. Io. & veram, qa in redditione instři nulla põt esse alia commoditas, nisi remissionis, & quod liberet eum: sed in redditione pigno
3 ris secus. Ex hoc dico, † quod si redditio instři ɔtineret aliam vtilitatẽ non induceretur remissio debiti. Exemplũ cũ litigares de re empta, dedi tibi instřm vendõnis factæ p me, in quo ɔtinebat qđ mihi pmiseras p̃tium. Certe nõ seqtur liberõ a debito. Habuit. n. aliã ɔmoditatẽ redditio, s. vt illo instřo vtereris in cã, & hoc innuit tex. cum gl. in l. sequenti. in fi. dum illum tex. refert ad hãc l. Quæ-
c ro, si c † instřm debiti reperiatur apud debitorẽ, vtrum p̃sumatur de-
4 bitor liberatus? Gl. vř hic distinguere. Aut repitur penes credito-
d rem cãcellatum, & forte p̃sumitur liberõ. Secus si penes credito-
e rem, licet aliqualem p̃sumptionem faciat s̃m qualitatem psonarum. In eo quod gl. facit dñiam, vtrum reperiatur penes credito-
f rẽ, vel debitorẽ, repheditur p Doc. Nã eadẽ est rõ vtrobiq;. Ita. n. posset cãcellari si est penes creditorẽ, sicut surripi, & dari debitori. Iõ Ia. de Are. circa hoc distinguit, vt Cy. refert. C. de pba. l. si de possessione. Aut debitor q hẽt instřm cancellatũ, allegat se liberatũ pacto, & nõ valet, nisi probetur instřm redditũ, vt hic in tex. & gl. Aut allegat se liberatũ solõne, & tũc aut debitor erat persona domestica, q verosilr posset instřm subtrahere, & solõ facta ñ p̃sumitur, l. 1. §. ille aũt. C. de lati. liberta. tol. Aut non erat talis psona domestica, & p̃sumitr liberatis solõne, vt l. si chirographũ. J. de pb. & de fur. l. fullo vel sarcinator. §. fi. Sed talis p̃sumptio non fa-
g cit deferri iurm debitori, qa leuis, Ita no.g gl. 1 de minori. l. 3 § 2.
5 Quæro, † qd si dedi tibi instřm, i quo eras obligatus tu & ali°. Gul. hic vř dicere quod de debito tuo videor facere liberationem, & ɔ aliũ videor tibi donare actionẽ. ar. J. de liberatione le. l. si is qui duos. in fi. & C. de do. l. 1. Pro hoc facit tex. huius l. seq. in fi. vbi re-
6 qrit quod spālr agat ɔ̃riũ, † Quæro, qd si tu, cui instřm tradidi, mihi reddidisti ipm: Certe videris te reponere in pristinam oblõnẽ, l. si vnus. §. pactus, J. eo. Facit J. man. l. si vero nõ remunerandi. §.
7 idẽ Papinianus & l. sed & si lege, §. ɔsuluit. de pe. hæ. † Quæro, qd si de vna re erant plura instřa, & vnum solum reddidi? Certe satis vř quod sit facta liberatio a toto, p hanc legẽ. Nõ. n. dñr plura instřa, sed vnũ instřm pluribus chartis, l. vnũ testamentũ. J. de testa.

ADDITIONES.

a Poma. Sed etiam. Vide Dec. in l. postquam liti. C. eo.
b Paris. Per redditionem instrumenti. Adde quod idem est in sola, vel arbitramẽto, quia si iudex vel arbitrator, non infertur per hoc, est ergo solutum debitum, nec fit præiudicium in ipso principali, vide Com. cõs. 19. inc. qdam nobilis. Item in q̃rũ dr qđ p redditionem instři, vř probari solutio, vel remissio debiti, adde quod idem esset in thesaurario q hẽt bulletas creditorum fisci penes se, qa eo ipso p̃sumit̃ soluisse. Vide Com. cõs. 178. inc. thesaurarius in 2. dub. & qd operetur retraditio vel remissio instřorum, vide Fel. in c. accedẽs, el 1. vt li. non cõt.
† Claud. Diuersitatis. Vide de hac materia Pan. in c. ecclesia. vt li. pen.
c Poma. Quæro si. Vide Pan. consi. 7. 2. dub. vol. 2. Barb. cõs. 30. & cõs. 11. in 2. vol.
d Quæro si instrumentum. Per l. cum de indebito. inf. de probat. vide Dec. in d. c. ecclesia, el 2. vt li. pendente.
e Poma. Liberatus? Adde videndũ Bal. cons. 281. li. 1. & cõs. 202. 4. lib. & ibi qd si sit cãcellatũ penes notariũ, vel aliũ tertiũ. & Ro. cõs. 446. inc. Prius ppositę, i fi. Ruer. Adde si debiti instřm reperitur penes debitorẽ, an p̃sumatur liberatus, plene per Abb. in c. ecclesiæ. el 2. col. 3. extra vt lit. pe. cũ concor. de quib. per Fel. ibi.
f Ruer. Reprehẽditur. Adde Bar. sibi CONTRARIUM in l. fullo. §. fi. inf. de furtis. vbi sequitur hanc distinct. & hanc contrarietatem no. Ias. hic, in fi.
g Poma. Ita no. Vide Ale. l. 3. de acq. poss.

LEX IIII.

1 *Res aliena in domum inducta, an sint tacite obligata.*
2 *Bona pupilli inuecta & illata, an sint tacite obligata.*

a Item quia.

a Prosequitur eandẽ materiã. s. de tacita ɔuẽtione, & bř hoc intẽdit. Inuecta in domũ cõ-
1 ducta, sunt tacite obligata pro pẽsione, h. d. Querit gl. quid, † si in-
b ducantur in domũ res alienæ? b Dicit, qđ nõ vřr tacite obligatæ, nisi

ADDITIONES.

a Pom. Item quia. In colono aũt siue partiario, siue cui nũmis locatum fuit p̃diũ, an hẽat locũ regula huius l. vide Ias. §. item Seruiana. Inst. de act. gl. ibi. Ro. reprehẽdit fin. 222. inc. tu scis. & amplia p Ale. l. diuortio. §. ob donatiões, l. fi. J. so. ma.
b Paris. Res alienæ. An istud pcedat nedũ si pensio est cõstituta in pecunia numerata, quo casu est proprie locatio: an vero etiam si sit cõstituta pensio in aliqua specie, vide Ro. sing. 236. inc. tu scis. Item si primus colonus locet alteri, an bona istius secundi erunt tacite hypothecata, vide Ro. sin. 592. inci. inuecta. Item quod etiam in eo loco improprie inuecta & illata sint tacite hypothecata, vide Fran. in consi. 55. Item quod datio fideiussoris faciat cessare ista tacitam hypothecam, vide tex. in l. pen. quib mod. pig. vel hyp. Item quod eo modo bona hospitantis in aliquo hospitio, etiam per vnam noctem tantũ sint tacite hypothecata, sicut i casu huius l. vide Ale. in l. diuortio. §. ob donatione. i fi. inf. sol. matr.

nisi dñs cōsentiat. Quidā ꝫ. de quo per Doc. in l. certi iuris. C. loc. Quæro, † qd in pupillo, a vtrum inuecta & illata erunt tacite obligata, cum res ipsius nō possint obligari sine decreto? Et dicit glo. quod nō. Gl. in simili mouet quæstionem, C. de leg. tut. l. fi. Et determinat quod adultus recipiēdo vxorem vr̃ obligare tacite bona ꝑ dote, & sic vr̃ huic ꝯna. Dy. Inst. de ac. §. itē Seruiana, tenet gl. Gul. distinguit. Aut post ꝯctū sequitur oblō tacita a lege absque alio facto, & loquitur gl. l. fi. C. de leg. tut. & est tex. in l. j. in fi. cum l. seq. de reb. eo. Aut requiritur aliud factum, vt in casu nr̃æ l. vbi post ꝯductionē reqritur quod bona inducantur & inferantur in domū, & tūc loqtur ista gl. Idē vr̃ tenere Cy. in l. certi iuris, C. lo. in 3. & 4. q. prin. Ego in repetitione l. si ꝯstāte, b ꝟ. so. ma. teneo hāc gl. simplr. Primo, ꝑ auth. dos data. C. de do. añ nup. vbi gl. ponit, qd eo ipso quod data est dos, eo ipso iure, absq; alio facto, vr̃ ꝯstitui donatio ꝑꝑ nup. Tñ video quod minor nō pt ꝯstituere donationē ꝑꝑ nuptias sine decreto. l. ꝑdia, de præd. mi. & l. lex q̃ tutores. C. de admi. tut. Præterea, video qd celebrato ꝯctu dotis, bona sunt hinc īde tacite obligata. l. j. § j. C. de rei vxo. ac. Sed bona minoris promittentis dotem non pñt tacite obligari sine decreto. l. Titia. ꝟ. de iu. do. & l. j. C. si aduer. don. ergo nō vr̃ bona distō Gul. Non ob. l. j. in fi. cū l. seq. ꝟ. de reb. eo. qa res ibi transiuit in pupillū cū sua cā: hic vero de re loqtur, quæ primo perfecte erat pupilli.

ADDITIONES.

a And. Bar. Quæro, quid in pupillo. Contra tenent Bal. Ang. & Mod. in l. si cōstante. præal. & Bal. in l. fi. C. de legi. tuto. d. l. certi iuris. C. loc.

b Vide Io. Cro. omnino in d. l. si cōstante. sol. mat. And. Ru. Alex. *Meno. Adde Roma. sing. 630. obligo.

Si constante. Adde videnda quæ ibi posui.

1 *Conditio tacita impedit natiuitatem actionis sicut expressa, non autem impedit transmissionem legati.*

§. Huius rei.

a In stipulatione dotis inest tacita cōdō, si matrimoniū sequat̃. h. d. Op. añ b cōdōnis euentū nulla est nata actio. l. cedere diē. ꝟ. de verb. sig. Debuit ergo dicere, qd nullo mō agitur, non male agitur, ꝟ. qñ di. leg. ced. l. r. ī fi. Sol. vt in gl. & no. Ex † qua tene menti quod tacita cōdō ita impedit natiuitatem actionis sicut expressa, non autē impedit transmissionem legati. Opp. de l. ita demum, ꝟ. de arb. Sol. ibi cōditio respiciebat executionem, non autem obligationem ipsam.

ADDITIONES.

a Poma. Huius rei. Vide Ale. cons. 4. 4. vol. 4. cons. 3. eo. vol.

b Op. Ante. Io. de Imo. in l. conditiones. inf. de cond. & dem. allegat glo. ibi ꝑ sing. And. Barb. Adde tu circa hoc & vide Ale. in consi. 140. in 5. vol.

1 *Præfationes contractus dicuntur, quæ fiunt a partibus ante contractum.*
Probandi contractum simulatum, vel vsurarium modus.
2 *Præfationum dictum videtur in sequentibus repetitum, nisi ex interuallo.*

§. Idem Iuliano.

a Quæ in ꝑfationibus b dñr, in seq. repetita intelliguntur. h. d. Præfationes † intelligo hic tractatus conuentionales, qui firmant̃ a partib. añq; ꝯueniatur ad ꝯctū, vt patet hic, & l. Titia. §. idē rñ. it, ꝟ. de ver. obl. Et iō putarem ꝑ hoc posse ꝯuinci fraudem vsurariorum, qñ vsurarij faciūt cōuentionem, vt pro simplo promittatur duplum, postea tempore ꝯtus adhibent notarium, & testes qui de hoc nihil sciunt. Sufficit enim probari quod hoc ī ꝑfationib. dictū fuerit, † quia in seq. vr̃ repetitū, vt hic. Quod verum, c nisi ex īteruallo factum fuerit, vt l. per retentionem C. de vsuris. Et si esset tale in quo esset opus facto quod fuerit dictum in præfationibus, & omissum in contractu, videtur omissum per errorem, l. si tibi, in prin. ꝟ. de act. emp. Dixi plene in d. §. idem respon. &c.

ADDITIONES.

a Idem Iuliano. Adde post Ias. in quantum posuit an valeat pactum, ne liceat soluere vel auferre, nisi ad ad placitum creditoris. Pau. de Cast. cons. 281.

Poma. Limita, quando clausula esset perfecta, & haberet specialem determinationem. Ita Ias. l. transigere. C. de trans. & limita vt ibi.

b Præfationibus. Adde an dicta in præfationib. intelligantur repetita. Ang. cōs. 62. Ro. cons. 333. & 202. & quid de annuis redditib. tam emptis a priuatis, qui ab ecclesia, Venetis, & Florentinis, vide quæ posui in l. c ctos populos, C. de sum. trin. & fi. cath. post Alex.

Ruer. Adde dum Bar. dicit posse conuinci fraudem vsurariorum, quod idem tenent alij, vt no. Ias. in l. Titia. §. 1. inf. de verb. obl.

c Poma. Quod verum. Vide Alex. l. pacta nouissima. C. eodem.

LEX V.

1 *Capitaneus belli dat securitatem bannito.*
2 *Capitaneus guerræ potest treugam indicere, non tamen facere pacem, nisi haberet mandatum.*
3 *Ambasiatores habent securitatem.*

Conuentionum.

Iurisconſ. prosequitur hic aliam diuisionem conuentionū Opp. ꝟ. e. l. iurisgentium. vbi dr̃, quod conuentio publica est de iuregētiū: hic dr̃ ꝯiuum, quare male ponitur species. Sol. vt in gl. Op. extra a glo. quod nō valeat pcm̃ fcm̃ inter duces belli, qa hostib. nō est fides seruanda. l. j. §. fuit. ꝟ. de dolo. Solu. non est seruanda fides data priuato, vt ibi, sed a duce belli data, sic, vt hic. † Potest ergo Capitaneus guerræ dare securitatem exbannito, vel alij hosti, & hoc fuit de facto hic. † Quæro vtrū b Capitaneus guerræ possit facere pacē? Tex. hic vr̃ dicere quod sic. Br̃ puto, quod Capitaneus potest facere treugam, seu inducias indicere, vt hic glo. dicit. Itē posset facere pacem si esset dominus belli, seu exercitus, vt Princeps, Rex, & similes, &c. Sed Capitaneus, cui est simpliciter commissum ducere bellum, seu exercitum, nō potest facere pacem, nisi sit ei specialiter commissum. l. mandato generali, ꝟ. de proc. 3 † Item no. quod ambasiatores habent securitatem.

ADDITIONES.

a And. B. Opp. extra. Ant. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const. limita, quando per viam legati, vel donationis dedit, vide ibi Abbatem.

Ruer. Limita hoc dictum Bar. dupliciter, vt hic sec. Ang. Pau. de Cast. & Mod.

b Barb. Quæro vtrum. Contra hoc valde obstat. tex. valde sin. in l. si solita prouidentia. C. de renuis. pig.

Ruer. Adde dum Bart. vult, quod Capitaneus possit facere treugam, quod ipsum reprehendunt Bal. & Ang. sed Ias. eum saluat in tribus.

LEX VI.

1 *Legem antiquam habuisse respectum ad casum iuris, qui postea possit fieri, non est nouum.*
2 *Contractus dotis est de iure gentium & contractus nominatus.*
Dotis promissio roboratur lege, non tamen validatur de iure gentium.
3 *Pactum dicitur lege roborari, quādo in pacto nudo deducitur illud, quod aliās erat debitum ex aliqua parte iuris.*
4 *Pacto iure ciuili adiuto confirmato tollitur obligatio naturalis & ciuilis.*

Legitima.

Hic ꝑsequit̃ terniū mēbrū diuisionis. s. de cōuētione lgīma. Et ꝑ declaratione ꝑmitto, ꝙ q̃dam est ꝯuentio, q̃ a l. ꝯfirmatur, hoc est a lege inducitur, & de hac loquitur prima pars legis, nec de hoc est varietas ī gl. Quædā est conuentio quæ de se non est valida, sed a lege iuuatur, & valida efficit̃, & de hac loquit̃ scda pars legis, secundum vnam lec. & scda pars gl. Tertio est quædam ꝯuētio, q̃ de se est inualida, sed a lege iuuat̃, seu ꝯfirmat̃ eo ipso quod non infirmat̃, & de hac loqtur scda pars legis s̃m scdam lec. & tertia pars glo. Vide ergo partes in gl. Scda ibi, & quod sequit̃, & iō &c. Tertia ibi, vel si vis, itelige ēt in vestitis. Venio ad tex. Primo ponitur dictū. Scdo illatio, & est illatio gñalior dicto. s̃m gl. Aduerte, q̃to exēpla primæ ptis. Rñdet gl. illa est ꝯuētio lgīma, q̃ lege ꝯfirmat̃, hoc est a lege de nouo inducitur & ei forma datur. Exēplū ī ꝯctu emphyteutico, lrarū, & verborū obligatione, ī ꝯctu de pecunia ꝯstituta, & in spōsalitia largitate. Vide gl. Op. ad hoc, cū isti ꝯctus a lege inducant̃, apparet quod nō ꝯtineant sub noīe ꝯuētionis, quod est de iure gentiū. Sol. Licet inducant̃ a lege, inducunt̃ de illa mã, q̃ cōtinet sub hoc gñe ꝯuētionis, & ei dat a lege nomē, & forma, sicut si de terra fieret vnum vas ab hoīe, adhuc remanet sub gñe terræ. & s̃m hoc ꝙ dicit cōfirmatur, i. forma datur. Sed op. ista exēpla vt plurimū sūt de iure nouo, cuius hæc lex erat ignata, vt l. iubem'. C. de testa. Sol. 1 † Nō est incongruū quod lex antiqua habuit respectum ad casum iuris q̃ postea posset fieri. Simile in l. j. ꝟ. de ꝯd. ex lege. Venio ad scdam partem, & vr̃ quod ista non sit bona illatio, qa ē gñalior dicto, ergo &c. vt s̃. e. l. 2. in glo. sup verbo, & iō. Sol. dicit gl. & iō &c. q. d. pacta nuda, & vestita recipiūt fomētū a lege, & sic illatio nō erit gñalior subaudito, licet sit gñalior dicto. Quæro ergo exēpla. Primo, qñ ex pacto nudo actio nascitur. gl. ponit exemplum in pacto nudo donationis, quod hodie ꝯfirmatur, ꝑ l. si qs argētū. §. fi. C. de don. Sīle exēplū in l. j. C. de suf. Istud exēplū nō ē congruū. Nam ex pacto nudo donationis hodie nō oritur actio', a sed oritur ꝯdictio ex lege ꝑꝑ pactū. a Sed hic quærimus exempla qñ ex pacto nascat̃. Pro cuius euidēna scias qd q̃nque lex nō agit in ipsum pactū, roborādo ipsum vt actionē ꝑducat, sed ꝑꝑ ipsum ꝑducit̃, vt in d. ll. Qñq; lex agit in ipsum pactū ipsum roborando, & tūc ex ipso pacto actio oritur, l. ēt, ꝟ. de vsuris. & l. lege obuenire, ꝟ. de ver. sig. exēplū. Rex pōt vnū paruū Comitē facere potētē, ita quod ipse per se possit facere bellū. Pōt ēt illū paruū Comitē dimittere ī paupertate sua, sed ꝑꝑ ipsum Comitē ipse Rex facit bellū. Videamus ergo exēpla, qñ lex agit in ipsum pactū, ita qd ex eo oriatur actio. Dicit gl. in pacto nudo dotis, l. ad exactionem. C. de dotis ꝑmis. & l. vni. in prin. de rei vxo. ac. in q̃tū allegat l. vni. de rei vxo. ac. nō est bonū exēplū, qa ibi per legem inducitur stipŀo tacita, & sic magis cōgruit principio huius legis, q̃ huic dicto. in q̃tū a allegat l. ad exactionem, non vr̃ bñ dictū, quia † ꝯctus dotis est de iure gentium, & iō cadit in mēbro, qd ponitur in l. seq. & l. eas. ꝟ. de cap. dim. Sed rñdeo, hæc illatio est generalior dicto, vt s̃. dixi. Loquitur. n. de conuentionibus iuris gentium inualidis, sed ꝑ leges adiuuantur & validātur. Sed tuc opponitur, dos est ꝯctus nominatus, quia hēt nomē elegans, ergo de iure gentiū est validus ꝑ se, vt s̃. l. proxi. nō ergo lege iuuatur. Rñ. Dotis datio bñ ualidat̃ de iure gentiū, ꝟ. l. pxi. sed non dotis promissio, sed lege roborat̃, ideo est bonum exemplum. Aliud exēplum ponit gl. in pignore, ꝟ. eo. l. si tibi, §. de pignore, vbi roborat̃ iure ꝑtorio, quod est pars iuris ciuilis. Cōtra pignus ē ꝯctus noīatus, ergo recipit robur a se. † ꝟ. l. prox. Sed rñdeo eo. mō pignus. i. datio pignoris: sed conuētio pignorum roboratur iure ꝑtorio, q̃ inualida erat de iure gētium, vt

ADDITIONES.

a Ruer. Propter pactum. Adde, quod contra Bar. tenet Imol. in l. ædib. §. 1. inf. de nona. & Fulg. hic sed opi. Bar. est communiter approbata, vt hic per D. Ias. col. 3. & idem tenuat contra.

† Vetera exemplaria habēt, & melius, eo modo pignus, hoc est datio pignoris per se iure gentium validatur. Sed conuentio, &c. Ale. Lof.

vt dicam ff.l.prox. Aliud exemplū pone per l.frumenti.C.de vsu. & l.etiam.ff.de vsuris. Omnia.i.ista pacta possunt dici vestita iuris auxilio, vt dicit gl.quod an verum sit, dicam in §.quinimo. Sequitur in tex.vel senatusconsulto adiuuatur. Quæro exempla. Dicit gl. Pactum quod fit inter hæredem, & fideicommissarium, vt hæres teneatur ad soluenda legata, & leges allegatæ per glo. hoc non probant, nisi ɔiuncta ista l. Ex quo no.† multum, quod qñcūque in pacto nodo deducitur illud, quod alias erat debitum ex aliqua parte iuris, illud pactum dicitur roborari lege illa, & fm hoc actio de ɔstituta pecunia non est necessaria, qñ in ɔstōne deducitur illud quod erat debitū ex lege, sed est necessaria, qñ deducitur illud qđ erat debitum ex cōuentione partium. Sequitur in tex.vel tollitur. Quæro exemplum. Gl.ponit exemplum in acceptilatione. Hoc non vr̄ ɔgruum. Nam acceptilatio iure ciuili inducitur. Et sic istud primum exemplum ɔgruit principio legis, non aūt tanq̄ pactum inualidum roborant. Ponit ergo gl.exemplum qñ inter hr̄dem, & fideicommissarium fit pactum, vt alter eorū tm legata & debita soluat. Istud exēplum pcedit, vt primū. Non n.in lege expresse ɔfirmatur vel adiuuatur, nisi ex eo, qđ pactum ɔtinet id quod lex. Itē hoc exēplum pōt esse verū in actione, si qua esset inter hr̄dem & fideicommissarium, quā vellēt tolli p istud pactū.non qđ per hoc pĭudicaretur creditorib.vel legatariis, l.pacto successorum. C.de pact. Itē pōt poni exemplum in senatusconsulto Velleiano, & Macedoniano, quib.actio tollitur, vt dicit gl. Sed certe ibi non tollitur actio ipso iure, sed ope exceptionis. Item ibi non tollitur actio ɔuentione, sed alia iuris dispōne, iō exēplum nō est ɔgruum. Iō alij dñt. Quones lege, vel senatuscōsulto adiuuatur. l.mulier, vt dicit gl. Sed hoc nihil est dictū. Pōt etiam poni exēplum ĩ l.si tibi. §.q̄dam. vbi pactum prodest, vt actio ipso iure tollatur, quia lege iuuatur. Omnia ergo ista exēpla loquuntur in pacto de se nudo a lege vel a senatusconsulto adiuto. Venio ad tertiam partē, & alij legūt istum finem ēt in pactis vestitis, vt dicamus; Ex pacto iterdum actio oritur, vel tollit̄, vt in pactis vestitis, quones a lege vel a senatusconsulto adiuuat̄. Dico, adiuuatur eo ipso quod non infirmatur, pp hoc ponitur in text.interdum, quia interdū spāliter lege infirmatur, l.pacta quæ contra.C.eo.& ff.l.proxi.§.si ob maleficium, alias, si vt maleficiū fiat, & l.generaliter, ff. de ver.obl. Habes expeditam hanc legem fm gl. Sed mihi vr̄ incongruū quod ipsa illatio sit gñalior dicto, & qđ hic loquitur aliquo modo de oblonibus iuris gentium. Et ideo potes legere sic, quod primo ponit dictum, scđo ponit effectum dicti. Dictum est tale, Oĩs ɔuentio non est litima, sed illa tm̄ q̄ lege aliqua confirmatur vel iuuatur. Et ideo sic forma casum, & illationem. Rñ sicut oĩs conuentio ñ est litima, sed cāliter qñ lege ɔfirmatur, ita vr̄ ex omni ɔuentione nō oritur actio vel tollitur, sed interdum cāliter. s.qñ lege vel senatusconsulto adiuuat̄, seu confirmatur, quod pro eodem pono. Quæro exempla qñ lege confirmatur vel adiuuatur, vt producat actionem? Rñ.hoc p̄t esse duob.modis. Vno mō quod adiuuetur & ɔfirmetur dādo si bi nomen & formam, & sic erunt ɔ̄ctus nominati de iure ciuili, vt stipulatio.s̄.eo.l.j.in fi.& ff.eo.l.seq.in fi. ɔ̄ctus emphyteutic⁹, sponsalitia largitas, līarum oblō, & constituta pecunia, de quib. dixi supra, qñque ɔfirmatur seu adiuuatur, non tñ sibi proprium nomen dat, sed statur in simplici noīe ɔuentionis. Exemplū dixi supra, qñ dixi ex pacto nudo actionem oriri. Quæro exemplum, qñ pactum adiuuatur, vel confirmatur lege, ita quod actio tollatur? Rñ.eo.modo quo supra. Qñque talis conuentio a lege inducit, & ei datur nomen, & forma, vt acceptilatio, & dr̄ cōuentio nominata. Quandoque stat in finibus nominis conuentionis, tamen lege corroboratur. l.si tibi, §.quędam, ff.e.& tunc dicitur cō-
4 uentio innominata, lege tamen confirmata, vel corroborata. †Et no.bene quod per pactum iure ciuili adiutum, seu confirmatum tollitur obligatio naturalis, & ciuilis, vt innuit hic gl. in ver. tollitur autem. ibi, alias naturalis tantum.

LEX V VII.

1 *Permutatio quare non dicatur contractus nominatus.*
2 *Donatio olim & hodie erat contractus nominatus.*

a **Iuris gentium.** a Conuentio iuris gentium nominata parit actionē, secus si ē innoīata, nisi implemento iustæ cāæ vel cohærentia ɔ̄ctus vestiatur. h.d. vsque ad §.adeo. †Quæro, quare pmutatio nō dr̄ ɔ̄ctus noīat⁹, sit do-
1 rē vt aliā in.hi des gl.assignat duas rōnes. vlt.remittit ad no.in ru. C.de rer.pm.& illa vera. Pro cuius euidēria scias, qđ hr̄e nomen gñs gñalissimi vl̄ subalterni, ñ dr̄ nomē, nec p hoc dr̄ res noīata: sed hr̄e nomē spāle, hoc facit rē noīatā & ɔ̄ctū noīatū, pbat in l. 2.ff.de pscr.ver.cū duab.ll.seq. Permutatio igit̄ ē nomē cuiusdam gñis subalterni, vbicūq; hīc inde aliqd dat̄ vel fit. Nā large loquē do emptio p̄t dici pmutatio. pmutat.n.res cū pecunia.l.ita ɔstante, ff.de iure dot. Ita ēt in locatione pmutat̄ pecunia cū ope, eadē rōne trāsactio dr̄ ɔ̄ctus innoīatus, vt no.in l.siue apud acta. C. de trāsa. qa illud nomē ɔgruit cuilibet liberationi, & cuilibet actui, p
† quē a lite receditur, vt l.j.§.ɔuentionis. †ff.e.& l.2.ff.de iuris. Quęro, qđ si in permutatione non dedi, sed paratus fui dare? dic vt in
2 glo. Quæro, qđ de donatione? dicit gl.quod donatio olim erat ɔ̄ctus innominatus, hodie est nominatus, quod apparet.qa producit actionem.l.si quis argentum C.de don. Doct.in l.3.de condi. cau.da.dñt quod olim & hodie erat ɔ̄ctus nominatus, hēt enim
b nomē elegans. Ego in l.in ædib.§.1.ff.de donatio.idē teneo. b Nā si olim fuisset ɔ̄ctus nominatus, locus fuisset pœnitētiæ, quod est ɔ̄ cātūm l. Aristo, ff.de do & per als rōnes, quas ibi dixi. Sed dices tu, quare olim ex pacto nudo donationis nō oriebat̄ actio, si erat ɔ̄ctus nominatus? Rñde, contractus nominati producunt actionē eo ipso quod sunt, & nomen habent. modo aduerte, quia quidam cōtractus denominantur ab actu paciscendi, seu conueniēdi. quidam denominantur ab actu exequendi. Si loqueris in primis, quando denominantur ab actu paciscendi, statim facto pacto habent nomen, & producunt actionē, exemplum in emptione, vendōne, locatione, conductione, societate, mandato, & simi-
c libus. Si accipis secundo c mō, qñ denominantur ab actu exequēdi, non habent nomen, nisi facta executione. exemplum in ɔ̄ctibus, qui re contrahuntur, vt depositum, commodatum, mutuū, qui ab actu exequendi denominantur, vt patet ad sensum. & ideo si facio pactum de deponendo, commodando, vel mutuando, nō est ɔ̄ctus nominatus, nec actionem producit, nisi habeat alia vestimenta. Nunc ad propositum, donatio est ɔ̄ctus nominatus, & denominatur ab actu exequendi, quia idem est quod doni datio, vt l.Senat⁹.§.donatio.ff.de dona.cau.mor.mento de iure isto si perueniebatur ad traditionem perficiebatur ɔ̄ctus, alias nō, sed pactum de donando non erat donatio, sed erat nudum, nec producebat actionem nisi vestiretur solennitate verborum. Hodie vero lege iuuatur, quia a lege propter pactum actio producitur. Idem in contractu pignoris, qui est ɔ̄ctus nominatus, & re ɔ̄hit, vt Inst.quib.mod.re contrahi.ob.in fi. Dr̄ pignus a pugno, & sic denominatur ab actu exequendi, vnde pactum nudum de pignoribus non producebat actionem de iure gentium, sed edicto prætoris iuuatur, vt actionem producat.l.si tibi.§.de pignore.ff.e. Idē in contractu dotis, qui est contractus nominatus, & ideo traditione secuta perficit contractum, & denominatur ab actu exequendi. Pactum enim de dando dotem erat nudum, & ideo non producebat actionem, nisi a l.adiuuaretur, vt C. de dotis promiss.l.ad exactionem.& dixi sup.l.prox.&c.

ADDITIONES.

a Paris Iurisgentium. Quomodo se habuisset ius ciuile circa contractus iuris gentium, vide Soc.in rub.de verb.obl.

† Clau.§.conuentionis. Ad istam materiam contractuum innominatorum, Vide Bal.in c.cum inter R.seniorem de elect. vbi magistraliter loquitur.

b Ruer Idem teneo. Al.de, quod cum Bar. tenent Bal.Ang.Pau.de Ca. & Ale.hic cum multis concor.& est cōis opinio, cōtra q̄ multi tenent, quos sequit̄ Las.hic.

c Pom. Si accipis secundo. Nunquid autem in dote sit contractus perfectus ex ipso consensu, vt emptio, an autem requiratur interuentio rei, vt in deposito. Dic quod sic. De quo vide Ale.in rub.sol.matr.

1 *Actiones aliæ sunt natiuæ, & aliæ datiuæ.*
2 *Adam ex quo fuit a Deo productus, dicitur datiuus, cæteri hões natiui.*
3 *Lex, naturalis. §.sed si dedi.inf de præscriptis ver.ĩ quo corrigat̄ p hūc.§.*

1 **§. Et ideo puto.** †No.ex isto text.sing.& magis clare distinguit q̄ ĩ aliqua parte iuris, quod actionū aliæ natiuæ, alię datiuæ. Natiuæ sunt illę q̄ hñt materiam sufficientem pexistentem, a qua oriantur. Datiuæ sunt illæ, quæ pexistentem sufficientem materiam non habent. Simile
2 †vides in hominibus. Nam Adam potest dici datiuus: fuit.n.a Deo simplr̄ productus. Alij autem hoïes, q ex patre, & matre nascuntur, possunt dici natiui. Ideo Iulianus fuit hic reprehensus, q dicebat actionem a prętore esse dandam, cum non esset materia sufficiens ex qua oriretur, quæ in veritate erat sufficiens. Nā erat contractus nominatus vestitus implemento iustę causę, vt patet
3 in litera. Vltimo dicebat † quidam, quod per istum §. corrigitur tota distinctio l.naturalis, §.sed si dedi, ff.de præscr.ver.quod non est verum.non enim corrigitur, nisi ex eo quod hic dicitur.

1 *Promissio facta de re, uel pecunia, ut maleficium fiat, est nulla ipso iure.*
2 *Pignus datum ob turpem causam, potest repeti rei uendicatione.*

§. Si ob maleficium. Alias, Si vt maleficium. Quæro de ratione huius §. Rñ.pactum nudum vestitur implemēto causæ iustæ, vt s̄.pxi. sed ista causa, ne fiat maleficium, oō est iusta, saltem ex parte recipientis, quia gratis tenebatur hoc facere, l.fi.ff.de condi.ob tur. cau.ideo oblō est nulla. Op.de l.idē, §.quoties. ff. de cond.ob tur. cau. Sol.quando pactum est nudum, nulla oritur obligatio: quia non potest uestiri ut dictū est: sed si intercessisset stipulatio, ualeret, licet esset inefficax, quia obstaret exceptio l.pen. de cond. ob tur.cau.& posset condici liberatio, ut l.contraria. Quærit gl.quid si promittatur ut maleficium fiat? dicit gl.tunc secus, quia stipulatio est nulla ipso iure, ff.de uerb.obl.l.generaliter. Hīc aduerte, nā hæc qō pōt intelligi quod promittat se factur maleficium, tunc non ualet, quia continet turpe, l.generaliter. ff.de uerbo.obl.
1 item potest intelligi, † quod promittatur certa pecunia, uel res, ut maleficium fiat, tunc dicit glo.quod nulla est promissio ipso iure. Vltramon.cōtra, quia in quæstio.illa, illud quod deuenit in promissionem, scilicet res uel pecunia, non est quid turpe, licet causa sit turpis.hoc refert Cy.ĩ l ex eo C.de inu.stip. & l.2 quod met.cau.& uī causa in l.pen.ff.de ɔd. ob tur.causam. Teneo opi. glo.

gl. quod ipso iure sit nulla. Casus est in l. si plagii. ff. de verb. obl. & hoc tenet gl. in l. gñaliter, eo. ti. & ibi distinxi. Ad l. pe. ff. de cõd. ob tur. cau. & l. 2. ff. quod me. cau. resp. vt dixi in d. l. gñaliter. Nec ob. qđ dictũ est in pce. quæst. qa hic est cã turpis ex vtraq; parte, ibi ex altera parte tm̃. Quærit gl. qd de pignore dato ob turpẽ causam? 2 † Gl. dicit repeti p rei vendicationẽ. Dic vt in l. j. & l. idem si. ff. de cõd. ob tur. ca. & per Cy. in l. 2. C. de cond. ob turpem, causam, &c.

2 *Actio ex pacto nudo de donando, continente factum, non oritur etiam hodie, secus si constituet rem, vel quantitatem.*

a **§. Sed cum nulla.** a Supra habuistis qñ subest causa iusta, item qñ subest cã iniusta. hic ponit qñ nulla cã subest. Opp. qñ nulla cã subest, intelligitur donatio. l. Campanus. ff. de ope li. Sed ex pacto nudo donationis oritur actio, & obligatio, ergo &c. Sol. Huius timore glo. vĩ aliter intelligere, s. quod hic fuerit contractus innominatus, do vt des, vel similis, & sic constat quod nolebat donare, quod dicit, nulla cã subest. s. nulla datio, nel factũ, ex quo pactũ uestiatẽ, hoc est nul la subest cã, scilicet impleta, sed conuentio bñ fuit ob cãm, ideo apparet, dicit gl. nostra, quod opinio Mar. non est vera, qui intelligebat hunc §. ẽt si stipũo intercessisset, & non bene loquitur, nisi excusando eũ dicas quod intercessit in stipulatione ex causa q̃ sub esse putabatur, in veritate tamen erat falsa. Certe hoc casu ẽt non procederet ille §. qui dicit oblĩonem non constitui, sed tunc ꝯstituitur, licet obstet exceptio doli. l. 2. §. circa, ff. de doli exce. Posses ẽt intelligere simplr in pacto nudo donationis, fm ista tpa. Dicit.
1 n. Gul. † quod ẽt hodie pcm̃ nudũ donationis non parit actionẽ,
b nisi qñ datur res, vel q̃titas. C. de don. l. si qs argẽtum.b Secus si aliquis ex liberalitate promitteret aliqd se facturũ: tũc. n. nõ reperitur prohibitum, neque ꝯcessum quod actio detur, ergo stamus iuri antiquo. l. præcipimus. C. de appell. Præterea oblĩones facti nõ ita promissorem arctant, sicut oblĩones dandi: quod patet, quia non potest cogi precise ad faciendum, sed liberaretur præstando interesse, l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verbo. ob. Vnde si ẽt hodie promitterem tibi nudo pacto ire pro te Romam nulla adiecta causa, nulla orietur obligatio, neque actio.

ADDITIONES.

a Barb. Sed cũ nulla. No. qđ Bar. in isto §. vult, qđ l. si qs argẽtũ, nõ hẽt locũ i facto, cõtra eũ est casus in l. pmisisti, iof. de pſc. Sed potes cõcordare, qa si interuenit merũ factũ, puta qđ pmitto ire p te Romã, hẽat locum opi. Bar. & Gul. sed vbi est pactũ habens annexã traditionẽ, tunc possit hẽr locũ d. l. vt est text. in l. q. fasũ, inf. de don. & d. l. pmisisti. nã si pmitto tibi eximere saxũ ex cã donationis, videor in effectu donare tibi lapidẽ per te eximendũ, & iõ vr hẽr locũ d. l. si quis argentũ. Ista sunt verba dñi mei, d. Io. de Imo. in l. in ædib. §. 1. iof. de don. qđ pp̃ter no. Refert ibi aliã limitationẽ Bar. in illa l. si qs argentum: procedere in donatione remuneratoria p l. Aquilius Regulus, de dona. Vide ibi p eum, & alia ibi vide. & vide Car. in c. j. de pactis. & vide Ant. in c. qualiter, de pactis. Parif. De hac materia an & quãdo pactum nudum pariat actionem, tam de iure ciuili, quam de iure canonico, vide latissime, & melius quam alibi, Fel. in c. 1. extra de pactis. & Ias. in ista l. & Fel. in d. c. ponit etiam, ao iuræ vestiar pactũ nudum. Item quod licet naturalis obligatio non sit potens ad agendum, dẽat tñ exequi officio iudicis fecm ius primæuum, vide Fel. in c. quæ in ecclesiarum, extra de consti. declarando, vt ibi per eum. Item illud quod dicitur, pactum nudũ geminatum producere actionem. vide Ias. in l. si pacto quo pœnam, C. de pac. Item quatuor limitationes ad regulam, vide per Soc. in l. legem. C. de pact. Ruer. Adde circa istam CONTRARIETATEM Bar. quod eandem cõcordiam refert Ang. de Are. in §. in personam. col. 5. vbi late examinat, Inst. de act. & tandem concludit post Imo. quod d. l. si quis argentum, habet locum etiam i facto. Idem tenet d. Ias. hic reprobata concordia Imolæ, quã tamen sequitur Ale. hic.
b Si quis argentum. Adde Ro. consil. 476. & an ex pacto nudo oriatur actio, vide Rom. consi. 30.

1 *Pactum nudum, quid sit.*
2 *Pactum nudum, quando pariat actionem.*
Constitutum debet dici contractus.

a **§. Igitur.** a Iurisconsultus infert ex p̃missis vnã ꝯclusionẽ. Vidimus, quod ꝯtus noiati, vel innoiati, vestiti tm̃ implemento cãæ iustæ, pariunt actionẽ, aĩs secus. Ex hoc infertur talis ꝯclo. Nuda pactio nõ parit actionẽ, igit nuda pactio non parit oblĩonẽ, neq; actionẽ ciuilẽ. sed q̃rit, an exceptionẽ pariat? Et rñdetur qđ sic, licet hoc non inferatẽ ex p̃missis, sed suo motu ponit hic a iurisconsulto. Quæro, de qb. ꝯctibus loqtur hic versi. Dicit glo. qđ caute incipit tractare de ꝯtib. noiatis. Intellige hoc est de pactis appositis circa ꝯctus noiatos. Nã ꝯctus noiati sunt vestiti eo ipso quod sunt, vt hac l. in prin. Vñ de illis principalr non tractat. Cautius est ergo dicere, qđ hic loquitur de qualibet pactiõe
1 nuda. † Quæro igitur, qđ est pactũ nudũ. Dicit gl. qñ hoc ꝯhentes voluerunt eẽ nudũ, vt ff. ea. l. §. quod fere. Pet. hoc reprehendit, vt Cy. refert C. eo. l. legẽ, ibi vidimus qđ est pactũ, &c. Et dicit qđ si stipũo intercessit, nõ possent facere ꝯhentes, qđ nõ esset stipũo. qa q̃ facta sunt, non pt fieri qđ non sint facta. l. in bello. §. factæ, ff. de cap. & post. Dñs Ia. Bu. sustinebat gl. Nã stipũo duo importat. s. factũ, hoc est interrogationem, & rñsionẽ. Itẽ ius, hoc est ver. ob. licet. n. factũ interuenerit, & a partib. nõ posset fieri qñ sit factũ, tñ iuris effectus pt mutari ꝯsensu, & volũtate partiũ: qa eatenus tenet stipulatio, quatenus partes volunt. l. j. §. e. Secũdo ponit gl. exẽplũ qñ fuit sola pmissio sine interrogatione, l. pactũ. ff. d. polli. Sed hoc reprehendit gl. quia ibi non est pactũ, sed pollicitatio. Certe hoc esset bonũ exẽplũ, si ponas qđ pollicẽtis pars ꝯsenserit. Item ponit exẽplũ qñ stipulatio, vel acceptilatio est inutilis. Hoc intellige verum nisi partes hoc agerent, vt stipulatio inutilis inutiliter ꝯherentur: tunc. n. oĩno stipũo inutilis non valeret ꝯductione, sed iure nudi pacti, l. j. §. si qs ita ff. de ver. obl. Qđ aũt dicit de acceptilatione, dic vt in l. an inutilis. ff. de acce. Ista sunt exempla glo. & Doct. dñt qđ pactũ nudũ est qđ nullo iuris adminiculo adiuuatur. Tu dic clarius. Illud dr̃ pcm̃ nudũ, qđ stat in puris, & simplicib. finib. ꝯuentionis. Qđ apparet, qa si vltra pcedit vel qđ ei nomẽ imponatẽ, vel qđ cã impleatẽ, vel apponatẽ iuxta ꝯctũ vestitũ, tũc coherentia ꝯct9 vestitẽ, vt ff. videbitis i pximo ver. Exẽplũ naturale, sicut ille dr̃ nudus, q ẽ sicut is q de vtero mr̃is pcessit: ita illud pactũ dr̃ nudũ, qđ stat in puris finib. ꝯuentionis. Quod nomẽ, ꝯuentio, est gñale, & est quasi mr̃ oĩum pactorũ, l. j. § ꝯuentionis, s. eo. Exẽplũ, qñ ego p misi tibi ꝯsẽtiẽti, nõ tñ p̃cessit interrogatio tua, l. j. C. de vsu. vel in-
2 terrogatus rñdit nutu, vt l. 1. ff. de verb. ob. † Quæro vtrũ ista rĩa sit vera simplr, quod ex pacto nudo non oriatur actio? gl. dt, qđ non. Fallit primo in casib. q ponuntur i gl. j. in l. ad exactionẽ. C. de do. pmis. dic vt dixi in l. lrima, §. e. & l. si qs argẽtũ. C. de do. Qđ intelli-
b ge, vt dixi Inst. de ac. §. de ꝯstitu̇ta. Certe puto quod ꝯstitutũ dẽt
c dici ꝯctus noiatus, & sic est ꝯuẽtio lrima. Itẽ ponit glo. exẽplũ ff. de vsu. l. ẽt, C. de vsu. l. frumẽti. & de nau. fœno. l. piculi. Sed fateor qđ in illis ex pacto nudo oritur actio, qa ex lege iuuatur, vt s. eo. l. lrima. licet qdã dicant qđ tunc dicatur vestitũ legis auxilio, qđ an sit verũ, dicã ff. pxi. §. Habent. n. qdam p impossibili, qđ ex pacto
† nudo oriatẽ actio, sicut qđ mulier sterilis pariat filium, vt i gl. dr̃. †

CONCORDIA.

Pro cõcordia aduerte, qđ Iasõ § in psonã. Inst. de act. dum allegat Bar. sibi ꝯriũ, dũ voluit Bar. in l. j. ff. de ꝯti. pe. & fm aliquas lecturas in l. 1. C. eo. tit. qđ constitutio, d qua in d. §. in psonã. seu ẽt in §. de cõstituta. Inst. e. sit ꝯct9 innoiatus sic arguendo ex verbis Bar. Nã ex pacto nudo d iure ciuili, nõ orit actio, vt ibidẽ, & i iunb. ff. al. Sed est spãle in actione d ꝯstituta, ergo expresse vult, qđ nõ sit ꝯctus noiatus, cũ illi pducãt actionẽ, cũ sint pducti in suo esse. vt voluit Bar. in hac l. iurisgẽtiũ. §. sed cũ nulla, ver. igit nuda. ver. q̃ro de qbus ꝯctibus. Sed ꝯ ipsum, & Bar. tenuit in hoc ver. igit nuda. circa fi. s. quod hodie sit ꝯctus noiatus, & p ꝯñs dicẽdũ est qđ nõ sit speciale. His tñ non obstantib. si bene consideretur Bar. nõ sibi contradicit, quia quod dicit in d. l. 1. procedit secundum iura antiqua, sed in d. ver. igitur nuda. procedit secundum iura hodierna, & hoc idẽ sentit Bart. in illo ver. hodie, qđ no. in hac materia.

ADDITIONES.

a Igitur. Limita vt per Math. notab. 25. incip. nota nouam regulam.
b Pom. Constitutum. Contrarium alibi tenuit Bar. inducendo & firmando, vt per Io. de Imo. in tract. in contrarietatum Bar. in consi. 12.
c Ruer. Contractus nominatus. No. quod dum in Bar. hic dicit, qđ constitutũ est cõtractus noiatus, in hoc D. Ias. in §. in personam. Inst. de actio. ipsum de CONTRARIETATE redarguit, per id, quod idẽ dicit in l. 1. §. 1. de constit. pecu. vbi dicit, quod est spãle in constituto, quod ex pacto nudo oritur actio, cum in contrarium sit iu. cõe. ergo sentit, quod non sit contractus nominatus, cum illi producant actionem, cum sint in esse deducti, vt per Bar. hic, in ver. Quæro, de quibus. & illud tacito no. Ale. in d. §. 1. & licet quidam Mod. pro concordia dicant, dictum Bar. hic procedit, secundum iura hodierna. & in d. §. 1. secundum iura anti qua, tamen hæc solutio non congruit verbis, nec menti Bar.
† Clau. Gl. dicitur. An autem ex contractu iurato oriatur actio, est materia, quæ traditur per Bar. in l. si quis pro eo. inf. de fideiuss. & ibi Doct.

1 *Pactum nudum vestitur cohærentia contractus, & nouam producit actionem scilicet præscriptis verbis.*
2 *Actio pscriptis verbis, q̃ datur ex contractib. innominatis, qđ sit alia ab ea q̃ datur ex pacto incontinenti apposito. Vestimentum quod requiritur in cõtractib. innoiatis, est aliud a vestimẽto in pactis incõtinenti appositis.*
3 *Stipulatione si promisi tibi centum, & pacto nudo promisisti pro me ire Romam, tale pactum vestitur.*
4 *Pactum nudum appositum iuxta contractum stricti iuris, vestitur.*
5 *Pactũ nudũ pricipale, ñ vestitẽ cohærẽtia pacti nudi accessorij, q sic. et n. 6*
Pactum nudum quando vestiatur stipulatione pœnali.
Pactum nudum vestitur cohærentia contractus conditionalis.
7 *Pactũ nudũ appositũ iuxta contractũ remanet efficax, licet cõtractus tollatur, nisi sit appositũ in contractibus respectiuis, quia tunc ẽt tollitur.*
8 *Actio informatur, quando noua forma ei datur.*
9 *Actio pscriptis verbis cõcurrit cũ alia, quãdo ex diuersis fontib. oriuntur.*
10 *Pactũ nudũ appositũ iuxta contractũ non informat veterẽ, qñ non subest.*
11 *Pactum nudum nedum informat obligationem, sed etiam contractum.*
12 *Pactorum vestimentum quotuplex sit.*
13 *Litera est sufficiens vestimentum absque cursu biennij.*
14 *Vestitũ dicitur, cui post originem, vel i sui origine aliquid super adijcitur.*
16 *Pactũ a iuregẽtiũ vestitur nomine, rei interuẽtu, et cohærẽtia cõtractus.*
16 *Pactum de iure ciuili vestitur nomine, forma, cohærentia contractus, iureiurando, & operis initio.*
17 *Masculus et femina p se nõ sufficiũt ad generãdũ, nisi cũ auxilio planetarũ*
18 *Lex casualiter potest facere quod pactum nudum producat actionem.*
19 *Contractus nominatus dicitur, si de consuetudine vel statuto alicui contractui innominato de iure gentium adijcitur nomen.*
Donatio ante nuptias est contractus nominatus.
Feudum est contractus nominatus.
20 *Lex, si quis argentum, C. de dona. an habeat locum in donatione remuneratoria, puta, quia mihi seruiuisti, promitto decem.*

Inconti-

11 *Incontinenti dicitur fieri, quod fit antequam partes habeant contractum pro perfecto.*

12 *Pacta plura, si apponuntur iuxta contractum, omnia vestiuntur cohærentia contractus.*

§. Quinimo. a Pacta incõtinenti apposita nouam pducunt actionem, & veterẽ informãt: secus si ex interuallo. † hoc dicit. Et pono casum ſm secũdã lec. q̃ est vetior, Dictum est s. in § pcedẽ, quod pactum nudum non parit actionem. Iuriſconſultus dicit ꝯtrũ, imo ẽt interdum informat ipsã actionẽ. q.d. ex eo quod dr, ẽt non solum nouam parit, sed ẽt veterem informat. Cetera sunt clara, & dictio. ẽt, importat dictionẽ, q immo, vt gl. dicit. Pro declaranda ista materia habemus examinare quatuor, quæ ex hoc §. colliguntur. Primo dr hic quod pactũ b nudum vestitur cohærentia ꝯctus b vestiti, adeo quod nouam producat actionẽ, & hoc primo. Secũdo dicit veterẽ informat. Tertio dicit, quod hoc est verũ, si fiat incõtinẽti. Quarto huius gratia habemus videre vestimẽta pactorum. Hæc omnia tanguntur hic p gl. † Venio ad primum. Dr hic quod nouam parit, quæro quam gl. in l. in bonæfidei. C. e. & l. ex placito. C. de rerũ permu. & l. pacta j. de ꝯh. empt. dicit ꝙ parit nouã. s. actionẽ pscriptis verbis. Vltramon. dñt quod actio pscriptis verbis nunq̃ oritur, nisi ex trib. specieb. ꝯtractuũ innominatorũ l. nãlis. j. de præscr. verbis. & iõ si habita relatione pacti ad ꝯctũ resultet aliqs ex illis tribus ꝯctibus innominatus, oritur actio pscriptis verbis, alias secus: qa deficeret sufficiens mã ad producendum ipsam actionem, at. s. e. ver. Inlia. Et ſm hoc reprehendunt ipsi gl. in l. petens. C. eo. quæ dicit, quod si stipulatori promissor promittit aliqd nudo pacto apposito incõtinenti, oritur actio præscriptis verbis. Quod ipsi dicunt esse falsum cum tunc facta relatione pacti ad ꝯctum nõ resultet aliqs ꝯctus innominatus. Est. n. ibi, do, & do, q nõ est ꝯctus Inominatus. Et eadem rõne reprehendũt gl. l. ex placito. C. de rerũ permutatione. q̃ dicit quod alia est actio pscriptis verbis, q̃ oritur ex pacto incõtinenti apposito, & q̃ oritur ex ꝯctib. innominatis. Imo, dicũt ipsi, nõ est nisi vna. s. quæ oritur ex ꝯctibus innominatis. Tu teneas gl. nostrã per tex. in l. i bonæfidei. C. e. vbi dr ex pacto incontinenti apposito actionem oriri. No. quod dicit, ex pacto, nõ dicit ex ꝯctu innominato qui resultat ex pacto facta relatione pdicta. Hoc ẽt dr in hoc ver. & sequentib. quod qñ pactum fit ex interuallo, nõ valet, vt ex pacto actio oriatur; quasi dicat, Si fit incontinenti, oritur ex ipso 2 pacto. Et sic est † verum quod alia est præscriptis verbis, quæ datur ex contractibus innominatis, alia quæ datur ex pacto incontinenti apposito, vt dicit glo. in d. l. ex placito. & per hoc apparet esse verum quod hic dicitur in glos. magna. Nam aliud est vestimẽtum quod requiritur in ꝯctibus innominatis, & quod appellatur rei interuentus, aliud in pactis incõtinenti appositis, quod appellatur cohærentia contractus. Vestimentum enim istud vestit incontinenti actionem & producit incontinenti illud ex interuallo, & quandoq; implemẽto secuto. d. l. ex placito, supra ea. l. §. 1. & d. l. natura-3 lis. Venio ad gl. secundã in fi. & quæro, † pone, promisi tibi dare cẽtum per stipulationem, tu promisisti pacto nudo ire pro me Romam, an istud pactum vestiatur cohærentia contractus? Glo. dicit quod non, quia quando pactum vestitum apponitur pro vno ex ꝯtrahẽtibus, nudum apponitur pro alio. Vnde pactum vestitum nõ vestit nudum, nisi pro eo, pro quo est appositum. Pro hoc optime facit C. loca. l. si tibi. Vltramon. ꝯ, quia ex tali pacto habita relatione pacti ad ꝯctum, resultat ꝯctus innominatus, igitur implemento secuto orietur actio præscriptis verbis. Dico quod vltramon. dicunt verum, & glo. etiam dicit verum, nec inuicem sibi aduersantur. Nam gloss. dicit, quod pactum nudum non vestitur illo vestimento, quod est cohærentia cõtractus, quod vestimentum est paratum pacto eo ipso quod producitur, sed non negat gl. quin possit vestiri alio vestimento, quod appellatur rei interuentus, seu implementum causæ, vt statim dicam, quod vestimẽtum potest obuenire pacto etiam ex longo interuallo. Imo hoc gl. voluit expresse in l. petens. C. eo. dum dicit, quod si promissor promisit aliquid sub vsuris, & stipulator sibi aliquid promisit, tunc potest vestiri, s. rei interuentu, cum resultet ꝯctus innominatus. Venio ad hanc 4 eandem glo. & assumo eam in prin. † Quæro, vtrum pactum appositum iuxta ꝯctum stricti iuris, vestiatur. Gl. dicit quod sic. C. eo. l. 5 petens. j. si cer. pe. l. lecta. & ista vera, licet qdam aliter dicãt. † Quæro, nunquid pactum nudum principale vestiatur cohærẽtia pacti accessorii vestiti, ut si præcedat conuentio nuda, & sequatur conuentio seu stipulatio pœnalis. Gl. dicit quod non. l. nuda. C. de ꝯh. & commit. stip. l. si pacto quo pęnam. C. eo. Est. n. incongruum, ꝙ principale vestiatur ab accessorio. Vltramon. contradicunt, eo qd pœna succedit loco interesse, l. si quis a socio. j. pro soc. & de act. emp. l. prædia. sed si interesse solueretur ab eo q promisit aliquod factum, impleretur contractus ex parte sua, & oriretur actio, ergo eodem modo soluendo pœnam impleretur contractus, & orirẽt actio præscripris verbis. Certe Vltramon. non contradicunt glos. nostræ. Nam gl. quærit vtrum stipulatio pœnalis vestiat pactũ nudũ ei p quo interponitur stipulatio. Vltramon. dicũt quod vestit ei, contra quem interponitur si soluit. Item glo. quærit de illo vestimento, quod appellatur coherentia contractus. Vltramõtani dicũt de vestimento quod appellatur rei interuẽtus, quod habeat locum in ꝯctibus innominatis, vnde fateor quod ipsi dicunt quod habita relatione stipulationis pęnalis ad pactum nudum, resultat ꝯctus innominatus, quod soluta pęna vestiretur rei interuẽtu, non autem cohærentia ꝯctus, quod iõ verum dicit gl. hic, & in l. petẽs. 6 C. eo. vbi de hoc per Doctores. † Quæro, vtrum pactum nudum appositum iuxta ꝯctum conditionalem, vestiat cohærentia ꝯctus Gl. in l. petens. C. e. dicit qđ sic, per l. si in venditione. in princ. j. de peric. & commo. rei vẽd. De hoc dixi plene in l. lecta. j. si cer. pet. 7 † Quæro, quid si pactum vestitum, cuius cohærentia pactum nudum vestitur, tollatur, an pactum nudum remaneat validum. Gl. e. dicit qđ sic, arg. l. sed Celsus. §. j. j. de ꝯh. emp. & l. si post mortẽ. s fi. j. de ꝯtab. Quod intelligo verum nisi dicta pacta essent apposita i ꝯctibus respectiuis, vltro citroque obligatoriis, quorum nã est, vt si ex vna parte tollatur, i totũ tollat. l. cum emptor. j. de resc. vẽ. & l. fi. de exce. Et iõ cum illud, quod deuenit i pacto, dicatur quodammodo pars ptij, vel alterius rei q̃ debebat venire in ꝯctum, vt l. fundi partem. j. de ꝯh. emp. sublato ꝯctu tollitur pactũ. Secus si apponeretur in alijs ꝯtractibus, non respectiuis. Venio ad ſm. Dr hic quod informat ipsam actionem, quid est illud informare? & 8 nunc intro glos. magnam ibi, & dr actio informan. Dicit gl. † qđ actio primo iformatur, i. noua forma ei datur. Quod patet ex duobus, quia actio ex vendito, quæ consueuit dari ad ptium, tunc dabitur ad factum quod venit in pacto. l. tenetur. § i. de actio. emp. l. a. C. de pac. inter emp. Item actio ex vendito ꝯsueuit esse bonæfidei, nũc erit stricti iuris, cum detr loco actionis pscriptis verb. l. si est §. qui iniuriarum & §. fin. s. si quis cau. Doc. cõiter reprehendunt istud ſm dictum glo. quia imo actio ex uendito erit bonæfidei, sicut primo, quod apparet, qa in ea ueniunt fructus, vt l. 2. C. de pac. inter emp. quod non esset, si esset stricti iuris, ut l. videamus. §. si actionẽ. j. de vsuris. Nec obstat quod dr quod succedit loco actiõis præscriptis verbis, qa non succedit imo accedit ei, principaliter vtraque remanente, ut l. item illa. j. de ꝯsti. pec. Sed tunc op. actio præscr. ver. non concurrit cum alia. l. quoties. j. de præsc. ver. Quõ 9 ergo competit ex vendito, & præsc. ver. Ad id rñ. vt dicunt † Vltramon. & bene, in hoc actio psc. ver. non concurrit cum alia, qñ hẽt originem ex eodem fonte, secus si ex diuersis fontib. Nam actio ex vendito oritur ex ꝯctu venditionis, actio præsc. verbis oritur ex pacto incõtinenti apposito. l. 2. j. de præsc. ver. & e l. a. C. de pac. inter emp. Item ꝯ prædicta oppo. quia si verum est quod dixi, quod pactum vestiatur cohærentia cõtractus, male aduersatur Iuriscõsultus hic dum dicit, quinimo. Nam s. dixi de nudo pacto, & Iuriscõsultus hic innuit de vestito cohærẽtia ꝯtractus. Sol. dicit gl. pactum nudum est sui nã ab oĩb. eius vestimentis nudũ, sed hic vestitur cohærẽtia ꝯtractus. Cuius grã ueniam ad tertiũ. s. ad vestimẽta pactorũ. Tñ antequã veniam ad tertium circa prædicta dubitatr, an ip veterem informet. gl. in l. pacta. j. de cõtrah. emp. dt quod sic, si eã reperit informãdam, alias secus, qñ eam nõ reperit infor-10 mãdã. gl. ibi dt multa. † Dic ergo veterem nõ informari, qñ nõ subest l. si in venditione. in prin. j. de peri. & commo. rei ven. Item si legem contractui nõ dat. exẽplum, depositi apud te librum, & promisisti mihi pro me ire Romam, istud factũ, quod promittitur, nullo mõ congruit actioni depositi, ideo eam non informat, nec ei actionem dat. j. proximo §. ibi, ea pacta insunt, q̃ legẽ cõtractui dãt. Secus ergo si non dant legẽ cõtractui, sed sunt penitus separata: eodẽ modo si pactũ vestitum apponitur pro uno, & pactũ nudum pro alio, nõ potest actionem veterem informare, vt s. dixi in 11 alia gloss. posita super ver. iudicijs. † Quæro ex. l. dicit, interdum informat ipsam actionem, utrum informet ipsam obligationem. Respondeo, non solum obligationem sed etiam contractũ informat, hoc est dicere in suis bonæfidei iudicijs, idest l. data dicuntur inesse stipulationi, & sic ipsi contractui. merito ergo ipsum informat. Pro hoc etiam facit l. fundi partem. j. de contrahẽ. empt. ibi dum dicit, quod illud quod deuenit in pacto, est quodammodo pars pretij, & sic ipsum contractum, actionem, & obligationẽ informat. De prædictis habes, licet non ita clare; per Cyn. C. eo.

ADDITIONES.

a Paris. Quinimo. Istam regulam limita non procedere respectu tertij, quia quoad eum non vestitur. Vide Crem. sing. 110. vbi ipse infert, quod si quis incontinenti fideiussisset post contractum, per pactum nudum non vestitur tale pactum cohærentia contractus. Item quomodo dr incontinenti appositum, & quod etiam si contractus sit habitus pro facto, possit dici incontinenti, vide Aret. in l. si ita scriptum. de lega. 1. ubi remouet quasdam obiectiones, quæ possent contra hæc facere. Item ad hanc regulam vide quæ cumulat Ias. in l. edita. C. de edeñ. & simili ta ut per eum in l. ita demum. ver. 2. Illir. C. de procura. Item in materia informãdi contractus, adde quod ubi fit aliquis contractus, & in eo imponitur aliquod pactum, quod videtur transire in nouam speciem, censetur potius pars primi cõtractus, vt extendatur actio ex eo ad deducta in pacto, quam quod nouus contractus inducatur. l. 1. §. si te rogauero. cum seq. infra depo. & ibi no. Bar. Sal. Pau. de Cas. & Fulg. & Bal. in rub. C. de pœn. in 7. q. Vide quæ dicit Imo. & Pau. de Ca. in l. Aristo. inf. de do. & Bar. in l. si emptione. in prin. inf. de contrah. emp. & habes ad Bar. in d. l. Aristo.

b Ruer. Cohærentia cõtractus. Adde, quod opinio gl. & Bar. est communiter approbata per Doc. citramontanos, quod sit reperire hoc vestimentum cohærentiæ cõtractus. sed contrarium tenent Vltramontani, vt hic late examinat Ias.

† Clau. Ex interuallo. Regula huius §. non habet locum in patre dante dotẽ pro filia, vt per glo. in ver. simplic. l. ania. & ibi Doc. C. de iure dot.

† eo.l.in bonæ fidei. † Venio ad tertium, scilicet ad vestiméta pacto- 12 tium. † quęro quotuplex est vestimentum? Tres sunt opiniones. Vna fuit Azo. qui dicit, quod sunt sex, scilicet res, verba, literæ, cōsensus, cohærentia ɔ̃ctus, & rei interuentus, vt in glo. Alij addunt duos modos. s. rei initium, vt l.j. §. 1. ƺ. de polli. vel legis auxilium, quod potest dici in omni nudo pacto, quod actionem producit. Certe hoc quod dicit legis auxilio, non est vestimentum. s. rei interuentus, quod vestimētū ex post facto adijcitur ipsi pacto. Alia omnia non sunt vestimenta, quia pactum cū ipsis nascitur. Et hāc opinionem tenent Vltramon. & Cy. refert. C. eo. l. legem. Sed gl. hic rñdet. Dicit.n. quædam pacta nascuntur cum vestiméto, & tñ dñr vestita, sicut dicit Iob, & Pelle & carne vestiuisti me dñe, & tñ cū his natus erat. Quidā̃ sunt ɔ̃ctus, q nascunt̃ nudi, tñ eo ipso qđ nascunt̃, hñt vestimētū sibi approximatū, vt pacta nuda quæ vestiūtur cohærētia ɔ̃ctus, vt dr̃ circa medium, sicut si vnus puer exeundo de utero matris intraret unū uestimētū. Ad istā̃ opinionē op. si ɔ̃sensus est uestimentū, & omne pactū habet cōsensum. l. j. §. ɔuentionis. s̃. eo. ergo omne pactū est uestitū. Respondet glo. ɔ̃sensus non est sufficiens uestimentū nisi in quibusdā ɔ̃ctib. enumeratis Insti. de obli. quæ ex consen. Illi.n. casus sunt fauorabiliores, & pingues, & sic leui ueste uestiuntur. Exemplum, utu iuueni recenti, & pingui, & calido sufficeret unū leue uestimentum, sed uni macilento & debili nō sufficerent plura uestimenta, ut dicat̃ indutus sufficienter, & ita gl. Item opponit̃ ad glo. de eo qđ dicit, q litera est indumentum post bienniū, qa s̃m hoc magis uestiret̃ 13 ɔ̃ctus cursu bieñij, q̃ literis, & † iō dicendū est quod litera est sufficiens uestimentū. Incontinenti.n. oritur ciuilis oblĩo & actio, licet obstet exceptio, C. de non nu. pecu. l. si ex cautione, & l. in ɔ̃ctib. Et isto mō sustinet̃ gl. q hēt bonū, & sanū intellectum. Sed ut clarius intelligas, tu potes sic dicere. Pactū seu conuentio nuda, ut dixi s̃. in §. igitur, est illud quod stat in puris, & nudis finibus conuentio- 14 nis: illud dr̃ † uestitū, cui post originem uel in sui origine aliquid superadijcitur. Illud.n. qđ superadijcitur, dr̃ uestimentū. Dic ergo quod pactū uestit̃ qñq; a iure gentiū, qñq; a iure ciuili. A iure gen- 15 tiū † tribus modis: primo uestit̃ noīe, ut hac l. in prin. & hoc cōprehendit ɔ̃ctus q celebrant̃ re, uel ɔ̃sensu. Ideo.n. dñr uestiti, qa iure gentium sibi nomē est additū. Scđm uestimentū est rei interuentus, seu implementum iustæ cāæ, ut hac l. §. j. Tertiū uestimētum 16 est cohærētia ɔ̃ctus, vt hoc §. † De iure uero ciuili pacta uestiūtur noīe, & forma, ut in ɔ̃ctib. inductis a iure ciuili, ut dixi ī l. legitima s̃. eo. Itē cohærentia ɔ̃ctus. l. lecta. ƺ. si cer. pet. & l. petens. C. eo. Itē iureiurādo in casu singulari. ut l. iurisiurandi. ƺ. de ope. libe. & l. fi. ƺ. de libe. cau. Itē operis initio, ut l. j. §. j. ƺ. de polli. In qbusdā ēt casib. ius ciuile nō uestit pactū, sed eo remanēte nudo facit qđ ꝓducit actionem, uel lex ꝓducit pp illud, ut dixi in l. legitima. Nec talia pacta pñt dicit uestita legis auxilio, ut statim dicam. Et hoc aliqualiter tetigit Nic. de Mat. Sed opp. pacta dñr uestita, q̃ ꝓducunt actionē, ut in hac l. in princ. Sed oēs actiones sunt de iure ciuili, ut l. 2. §. post originē, & melius in §. deinde ex his legib. ff. de orig. iur. ergo oīa pacta dñt uestiri de iure ciuili. Rñ. Fateor quod pactū, qđ hēt uestimentū, ꝓducit actionem legis auxilio, seu el iure ciuili, sed qñq; uestimentū dat sibi ius gentium, qñq; dat sibi ius ciuile, ut s̃. dixi. s. qñ uestiméta de se nō essent sufficiētia ad ꝓducendū actionem, nisi cum iuris ciuilis auxilio, sicut cū dr̃, hō hoiem generat, 17 & Sol. hoc est cum auxilio Solis. † Nō enim masculus, & fœmina per se essent sufficientes ad generandū, nisi cum auxilio Planetarum. Et iō ɔ̃cludo, qđ illi q dñt pactū uestiri legis auxilio, nō bene loquunt̃. Nō.n. legis auxiliū est uestimentum, sed quædā cā agens 18 in ipso pacto vestito. est † tñ tanti ę potentiæ, quod si uult, pōt facere ipsum pactū nudū parere actionē, non rīr, sed casualiter, ut no. in p̃cedenti uer. Et si dicis, ergo sterilis parit uel uirgo, ut dicit p̃cedēs gl. Rñ. Cōcedo qđ miraculosè posset sterilis parere, uel uirgo, ut habemus Lucę j in Maria, & Elisabet: ita lex casualiter, & miraculosè facit quod pactū nudū, remanēs nudū ꝓducit actionē aliquo fauore, uel lex ꝓducit pp pactū, ut dixi ī pacto nudo donatio- 19 nis. s̃. l. prox. † Quęro a de ɔ̃suetudine,[b] uel statuto alicui ɔ̃ctui innominato de iuregētium adijcitur nomē, utrū erit ɔ̃ctus innominatus? Exēplum ad afficiū uel cōtinuū, ut qñ res dat ad certā quantitatem grani, uel uini, & similium, quo casu de iure talis ɔ̃ctus est innominatus. l. si olei. cū ibi no. C. loca. & l. naturalis. §. at cū do. ƺ. de præscri. uer. Vr̃ quod isti ꝑficiantur nudo consensu, ut hac l. in princi. ur̃ quod qñ nomen imponitur ɔ̃ctui a iure gentium, quod est cōe omnibus hominibus, tūc tale nomen est elegans uestimētum, ut hac l. in princ. sed quando imponitur nomen ɔ̃ctui a iure ciuili, tūc nomē nō est elegans uestimentum, nisi etdetur nomē, & forma, puta quod in eo requiratur scriptura, sicut in emphyteusi, uel spāliter caueatur lege, quod sit nominatus ɔ̃ctus, ut C. de do. ante nup. auth. eo decursum, & in corpore vñ sumit̃. Nam ante illā legem vocabatur sponsalitia largitas, tamē non erat ɔ̃ctus nominatus, qa lege nō erat cautum. Feudum autem puto contractū nominatum, [c] qa a consuetudine habet nomen, & formam: habet enim formam iuramenti fidelitatis, & inuestituræ, vt in libro feudorum. Vltimo oppo.[d] & vr̃ quod nullus ɔ̃ctus sit nudus. Aut enim fit ex aliqua causa vera, & habet locū actio de ɔ̃stituta. Aut ex causa falsa, & non est quærēdum de actione, qa si competeret, posset condici liberatio per tit. de condi. sine causa. Aut non habet cām, & tunc præsumitur donatio. l. Campanus. de ope. lib. quæ est hodie pactū vestitum s̃m quosdam, vel habet vim vestiti, vt dixi. Rñ. pactū pōt hr̃e causam de futuro, vt in omnibus ɔ̃ctibus innominatis, & tunc non potest hr̃e locum actio de ɔ̃stituta, & sic pa- 20 ctum pōt esse nudum. Item pōt habere † cām de præterito, nō tñ obligatoriam, vt qa mihi seruiuisti, ꝓmitto tibi centū, ista est quædā remuneratio, non aūt est simplex donatio. l. si remunerandi. ƺ. mā. & iō dicit Gul quod in isto casu nō hēt locū l. si qs argentum C. de do. quod ꝓbat̃, qa ista remuneratio pacto nudo ꝓmissa tunc pōt peti, cum cadit in nomē salarij, C. de suffrag. l. j. & no. ƺ. man. l. salarium. Item eo casu, quo nō hēt cām, licet præsumat̃ donatio, posset forte dici quod non hēt locum [e] s. d. l. si qs argentum. [g] Nā hic ɔcurrūt duæ spālitates. s. quod donatio p̃sumat̃, & quod pactū nudū actionē pariat, seu pp ipsum producat, quod esse non dēt, vt C. de dotis pmmiss. l. j. & l. cū post. §. gener, & quod ibi not. de iure do. q̃ ll. optime faciunt. † Possunt ēt promitti ex cā donationis facta, quo casu nō hēt locū l. si qs argentū, vt dixi s̃. in ver. sed cum nulla. Venio ad quartū, dr̃ hic pacta incōtinēti apposita[i], quāẽr intelligat̃ incōtinēti? Dicit gl. anteq̃ diuertat̃ ad extraneos actus. Et intellige siue modicū ante, siue modicum post. l. 5. C. de ædil. act. 21 Doct. † Vltramon. dñt, & bene, [h] intellige incōtinenti fieri sp, cū fit anteq̃ partes habeant ɔ̃ctum ꝓ perfecto & absoluto. l. ɔ̃ctus. C. de fi. instr. Hoc verū in ɔ̃ctib. momentaneis, sed quid in ɔ̃ctib. vel quasi ɔ̃ctib. successiuis, vt in tutela q̃ hēt administrationē lōgam, 22 dicam ƺ. prox. in ver. idem Marcellus. † Quęro, quid i si iuxta ɔ̃ctū nominatum apponunt̃ plura pacta nuda. Vr̃ quod primū pactum tñ vestiat̃, qa illud solū ei cohæret. Veritas est, quod omnia vestiūtur illius cohærentia, quod apparet, qa illa alia pacta mediata non sunt actus extranei, & sic quodlibet vr̃ fieri cohærentia primi, l. duos. in fi. ƺ. de duob. reis. & no Gul. de Cug. Pro hoc ƺ de ver. ob. l. Titia. §. fi. & l. plurib. in prin. eo. tit. Vltimo quęrit gl. an his pactis nō seruatis possit dari rei vendicatio? Dic vt no. glo. ƺ. de do. l. j. & ibi plene dixi. & in l. pacta conuenta. de contrah. emp. in glo. super verbo, nouam actionem, ver. sed an reuocatio.

CONCORDIA

Pro concordia. Aduerte, quod Doct. & potissimū legentes ordinarie in l. I bonæ fidei, C. de pac, dñt Bar. voluisse ibi in fi. quod pactū nudum factum postq̃ ɔ̃ctus fuit habitus ꝓ perfecto, & absoluto, intra modicū tp̄s, anteq̃ pars se diuertat ad extraneos actus, vestiatur cohærentia ɔ̃ctus, sibi tñ ɔ̃ dicentem allegant in hoc §. quinimo, in fi. & in l. j. ƺ. de sol. Salua tñ eorum reuerentia, non meretur Bar. argui de ɔ̃dictione: non.n. fideliter recitatur in aliquo ex istis tribus locis. Primo in d. l. i bonæfidei, nō loqt̃ Bar. postq̃ cōtractus habitus fuit ꝓ absoluto, qa de hoc verbū nullum, licet dicat illud verbum, siue statim postea, q̃ verba non important quod ɔ̃ctus fuerit habitus pro perfecto, licet bene possit intelligi, sed de necessitate hic non arguit. In hoc. §. quinimo. dicit quod pactum fuerat factum ex interuallo, & sic posset etiam intelligi intra longum tp̄s, & ita ēt in d. l. l. Sed dato quod posset argui de ɔ̃rietate, p̄t adhuc saluari, vt ī d. l. i bonæ fidei, loquat̃ qñ adijciebat̃ tale qđ, quod erat de appēditijs ɔ̃ctus, in d. l. j. & in hoc §. quinimō. loquat̃ in pactis aliud ɔ̃tinentib. per ea q̃ hñr in l. fundi partē. ƺ. de ɔ̃hen. emp. Vide Bar. in l. non impossibile. ƺ. de pa. & in l. legitima. eo. ti.

ADDITIONES.

† Clau. Bonæfidei. Idem vult Bar. in l. 4. §. Cato. & ibi Ale. inf. de ver. ob.

a Poma. Quæro. Idem tenet Bal. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. & ideo non potest reuocari sine causa, ut ibi per Pano. in vlt. no. Bene faciunt quæ ponit Bal. in c. j. de natura feudi, dum loquitur de Comite Papæ. adde Pau. consi. 116. incipi. so & examinato processu, dum loquitur de Papa Celestino, & gl. in c. cum apostolicæ, in gl. pen. de re iud. lib. 6. dum loquitur de principe Alemaniæ, Bal. in l. se patris, C. vñ lib. dū loquitur de Principe, qui recipit pecuniam pp cōcessione feudi vide Bal. in c. j. de na feudi & l. s. C. de ser. & aqua Rom. cōs. 325. alias 712. inc. quæritur nunquid dñi A uinio. Bal. in l. princeps, inf. de le. & iō si princeps condiret statutum, q transiret in contractū, nō posset illud reuocare, l. qui semel, inf. de decre. ab ord. fac. Bar. in l. oēs populi, de iust. & iu. Cano. in c. nouit. de iud.

b Ruer. Quęro de consuetudine. Adde, quod Bar. sequitur Bal. & Ang in l. legitima sup. & Bal. & Imo. in c. quę in ecclesiarum, de consti. & Ias. hic col. 7. licet referat Bal. alibi tenere contrarium.

c Paris. Puto contractum nominatum. Quis contractus dicatur feudū, & quę actio oriatur, vide Ias. in l. j. inf. de condi. ex lege, & in locis relatis ibi per eum.

d Poma. Vltimo op. Vide Ale. consi. 13. incip. Redemptoris nostri, in 3. vol. vide Are. l. j. in prin. de verb. obl,

e Paris. Quod non habet locum. Sequitur Ale. vbi dicit istam communem esse opi. in l. si rem aliquam, in fi. de acqui poss.

f Ruer. Quod non hēt locū. Adde, quod idē tenent Bal. Ang. Paul. de Cast. & Ale. in §. sed cum nulla, su. ea l. & Saly. in l. legem, colū. 6. C. eo. tit. Imo. & Rom. in l. in ædibus, §. 1. inf. de dona. Et no. Bar. sibi CONTRARIVS per Pau. de Cast. in d. §. sed cum nulla, quia in d. l. hactenus, §. 1. inf. de consti. pec. uidetur tenere contrarium eius quod tenet hic, & idem refert Ias. hic.

g Ruer. L. si quis argentum. Adde, quod opin. Bar. est communis, quam sequitur Ias. hic, licet contrarium teneant Raph. Fulg. Ale. & alij relati per eos.

h Ruer. Et bene. Adde, quod opi. Bar. & Vltram. est communiter approbata, ut per Ale. in l. in bonę fidei, C. eo. ti. & per D. Ias. hic, col. 8. licet teneat opi. gl.

† Clau. Optime faciunt. Istud sequitur Ale. in l. si rem aliquam, in fi. ff. de acq. pos. & alleg. multas concordan. Sed videtur, quod istę duę specialitates procedunt ex diuersis fontibus, prout in alijs terminis declarat idem Ale. ibi, & ibi Are.

i Poma. Quęro quid. Vide Imo. consi. 130. vol. 2.

Actio in obligationibus in diem, ante diem est nata.
Act. inde dote, incontinenti soluto matrimonio est nata.
Conditionē si remittis, sub qua promisisti centum, ea pendente non possum petere.

§. Vt puta. Continua, quia s. dixi pacta apposita in continenti actionem producere, secus si ex interuallo, tunc ponit exemplum de pactis appositis ex interuallo, & vnum exemplum ponit authot legis, scdm ponit Marcellus; tertiū Papinianus. Scda ibi, idem Marcellus. Tertia ibi, idē rñsum, & iste ver. legit duobus modis. Vno mō fm Mart. cuius opi. reprobatur p l. quoties. J. sol. ma. Scdo modo fm Io. cuius positionē tene. Ad lec. Io. op. de l. qui negotia. J. mand. Sol. quia ibi nō vestitur pactū cohærentia ɔctus, sed rei interuentu, vt ibi no. Vel aliter, ut ibi dicetur. Op. J. de pac. dot. l. de die. Sol. ibi pactum fuit factum īncontinenti, hoc est, in ipso ɔctu. Op. pactum nudum ēt ex interuallo, sicut pdest ad exceptionem, ita ad replicationem. l. si vnus. §. pactus ne peteret. J. e. agat ergo mulier actione d' dote, & si excipiatur de dilatione legali, replicabitur de pacto. Gl. nō soluit, & si habetis in ea, q̄ nō hēt, vt statim dicā, non est sol. ɔrij, imo totū est de forma oppositionis. sed vr̄ quod sibi competat actio, & iuuetur replicatione, tñ tex. statim dt sibi nō ɔpetere actionem, quare male. Huius timore. † Petr. de Bel. prout Cyn. refert, C. vt actio ab hære. l. 1. dicit quod in obligationibus in diem, ante diem non est nata actio.[a] & dicit esse casum hic. gl. nostræ tenent communiter ɔ vt vidistis in l. item quia. s. e. Gul. de Cu. tenet idem, q̄ñ obligatio hēt diem a lege, sicut obligatio de dote. Et ita dicit hic actionē nō competere, merito nō pōt replicatione iuuari. Gl. hic tenet quod actio de dote non solum sol. ma. sed etiā eo ɔstante est nata, vt no. J. proxi. ver. item Marcellus. & ibi statim dicam. veritas est quod actio est nata statim sol. ma. l. 2. de do. præ & l. in reb. § fi. C. de iure do. & dicam incontinenti, nec pōt pcedere quod dicit Gul. qd iō nō est nata actio, qa dies ei adijcitur a lege. Nam illud est verū, q̄ñ dies adijcitur obligationi. Secus si adijcitur exactioni, sicut est dies actionis de dote. l. vni. §. exactio. C. de re vxo. ac. qui text. hoc probat. Probo p rationem, q̄ñ respicit obligationem, de illo debito intra diem non potest obijci compēsatio, vt l. si cum militi. §. 1. & l. quod in diem. J. de compē. Nec pōt opponi exceptio, dolo facis, quia petis quod restituturus es post diem, vt l. fi. ut le. no. ca. Sed si dies adijcitur executioni, vt in tpe quod datur iudicatis, secus, vt l. d. l. si cum militi. §. 1. sed in dote, est illud quod potest obijci compensatio & exceptio, dolo facis, ētintra diem, vt l. si donatarius, io fi. J. de ɔdic. cā da. Ergo apparet, qd interim est nata actio. Et istū passum, vtrum ante diem nascat̄ actio, examinaui plene in l. ita stipulans. J. de ver. ob. Tunc ad ɔrium rñde, si dicis quod mulier replicatione iuuabit, ɔcedo, nec hic tex. negat. Aut ergo mulier agit ex pacto, & succūberet, vt hic. Aut actione de dote, & si opponeret ei exceptio, replicaret de pacto apposito, et vinceret, vt J. eo. l. si vnus. §. pactus ne peteret. Ita tenebat Iac. & Nicol. de Mat. vel vt effugiantur ista, dicebat pdictus Nic. pone casum tertio mō, quod ɔstāte matrimonio, & sic actione non nata, fuit factū pactū ne tēpore statuto post diuortiū dos reddat, sed statim ēt ɔstāte matrimonio. Certe nō valet, ne ex pacto actio nascat̄, & a se mulier actionē nō hēt, qa matrimoniū ɔstat, & sic non poterit iuuari replicatione. Ista ēt pōt esse bona, & hic ēt hoc vr̄ sentire gl. vt patet inducendo mar. ad q. seq. † Quæro quid si debeas mihi aliqd sub ɔdone, & ea pendente per pactū remisisti mihi ɔdōnē, an possis agere? Certe casus est, hic, quod nō, fm istā lec. vide gl. Opp. ad determinationē gl. & pce. q. & ad §. fm istā lec. de l. si in vēdōne, de peric. & ɔmo. rei vē. Sol. ibi nō agit ex primo ɔctu ɔdōnali, sed ex pacto vestito cohærētia ɔct[9]: hic vero pactū fuit īterpositū ex īteruallo. Op. J. de verb. ob. l. cū stipulatus sū mihi Procule. & J. de arb. l. Celsus. Sol. vt in gl. Quærit gl. qd si tale pactū fuit ī fi. matrimonij. Dic vt ī gl.

ADDITIO.

a Actio. Adde late Alc. consi. 2. 4. lib. & uide quod volunt Bal. consi 102. 1. lib.

1 *Pactum circa administrationem tutelæ, debet fieri in principio tutelæ, vt dicatur factum incontinenti.*

2 *Actio de dote nascitur constante matrimonio.*

§. Idem Marcellus. Quæro, q̄ñ dēt fieri pactum circa administratiōnē tutelæ, vt dicat̄ fieri incōtinēti? Gl. dicit, qd tpe quo finitur tutela, qa tunc nascit̄ actio tutelæ, vt l. si tutor, cū l. seq. de tu. & ra. dist. sed in matrimonio dēt fieri in initio, vt dictū est s. in ver. præc. qa ēt ɔstāte matrimonio orit̄ actio de dote, nisi in casu, ut dicit gl. † Ad primū, credo qd dēat fieri pactum in prin. tutelæ. h. d. tex. hic in ingressu ɔct[9]. Præterea pactū nudū vestitur cohærentia alterius ɔctus, nō cohærētia actionis, vel natiuitatis ipsius, qd apparet, qa ɔctus ɔditionalis vestit pactū, vt l. si in vēditione. in prin. J. de peri. & com. rei vē. Præterea omnia reducuntur ad principiū gestionis, vt l. cū oportet. in fi. de bo. q̄ lib. & hoc idem cōiter tenēt omnes. † Ad fm qd dicit, quod actio de dote nascitur ɔstante matrimonio, est ɔ illud quod gl. dicit in pcedenti ver. vt puta, & ɔ l. si in rem. §. oīs. de pigno. act. & contra tex. in l. 2. in prin. J. de do. præle. dixi in l. si constāte. §. sol. mat. Quærit gl. quid si pactum esset factum incontinenti de præstandis maioribus vsuris; Dic vt in glo.

§. Item responsum. Hic ponit vnum exemplum Papiniani. cōtinua, vt s. dixi.

1 *Pactum secundum circa substantialia contractus renouat contractū p parte, quando est factū cum vno ex pluribus, si cum eodē est factum, & verba sunt apta ad renouandum contractū, vel ambigua, & cōtractus est renouatus. Secus si non sunt apta, est vtile ad cognoscendum ex quo contractu agatur, & ex quo debeat solui gabella.*

§. Adeo. Dictum est s. de pactis incōtinēti, vel ex interuallo appositis ex natura ɔctus: hic loqt̄ de his quæ apponunt̄ circa substantialia ɔctus, & br̄ hoc intendit. Pacta circa substantialia ɔctus apposita re integra ēt ex interuallo valēt, & quo ad actionem siue in totum, siue in partē, siue cum vno, siue cum plurib. ɔhat. h. d & diuisio apparet ex gl. posita super verbo, vnde illud. † Quæro p declaratione. § vtrū sit verum quod p pactū fm appositum circa substantialia ɔctus, primus ɔctus renouatus videat̄. Gl. in l. pacta. J. de ɔh. emp. dicit quod sic, si fiat ex interuallo secus si incontinenti.[a] l. nō ad ea. J. de ɔd. & dem. Gul. ɔdicit, q distinctio l. nō ad ea, de ɔd. & dem. hēt locū in testatore tm̄, ex cuius voluntate tota dispositio pēdet, secus in ɔctib. Hoc placet alia rōne, qa sup eodē nō pñt ɔcurrere duæ emptiones[b] validæ, vt l. si id quod, J. de rescin. vē. & iō circa hūc articulū dicas. Aut pactum scdo appositum apponit̄ cū vno ex plur. aut cū eodē. primo casu p pte tm̄ recedit nec ɔctus in totū renouat̄, vt hic in ver. sed & cū duo. Scdo casu, aut verba nō[c] sunt apta ad renouationē ɔctus. V. g. Rem quā tibi vēdidi p xx. volo qd emptā hēas prima emptione & remitto tibi x. vel primæ emptioni addo x. & non vr̄ renouatus ɔctus. Aut verba sunt apta ad renouationem ɔctus, vel sunt ambigua, qa pñt trahi ad vtrunque, & vr̄ renouatus ɔctus, vt hic, & d. l. pacta. ver. Paulus. Ita vr̄ tenere gl. & tex. innuit J. eo. l. si vnus. §. pactus. ver. quod si nō vel. tolleret. Et ista sunt vtilia, vt scias ex quo ɔctu agat̄. Itē vt scias[d] ex quo dēt solui gabella, vtrū fuerit vna vēditio, vel plures, & ad multa alia gl. assignat q̄dā ar ɔria, & nō soluit. Dr̄ hic, quod eodē mō quo pt in totū tolli, eodē mo pt in totū reformari. ɔ de test. l. hæredes palā §. 1. Sol. illa ɔcordat. Nā eadē solēnitas requirit̄ ī reformādo, q̄ est ī ɔstituēdo, nō aūt in declarando. Op. qd nō sit idē iuris in tollēdo partē, qd ī tollēdo totū, ut l. Papinianus § sed nec impuberis. J. de inof. test. Sol. vt ibi apparet ī tex. qa ibi nō est eadē rō totius ad partē, hic sic. Tertio op. dr̄ hic ī ver. sed & cū duo, qd diuersum ius est, q̄ñ fit cū pluribus, q̄ q̄ñ fit cū vno. Contra J. de ɔd. ind. l. Iulianus. in fi. & J. si cer. pet. l. singularia. Sol. ibi ex pluralitate psonarū nō variat̄ rō, hic secus. Nā cū alio, cum quo nō est factū, nō pōt videri ɔctus renouatus, cum non consenserit. Vltimo glo. remittit ad distinctionem legis, pacta. de ɔhen. emp. & de materia huius § tangitur in l. ab emptione. J. eo.

ADDITIONES.

a Poma. Contradicit. Vide Dec. in l. singularia. inf. si cert. pet.

b Duæ emptiones. Idem tenet Bal. in l. rescripto. §. fi. inf. e. Ale. l. singularia. ff. si cer. pet. l. si ita stipulatum. de ver. obl. Aliquid per Ale. l. qui bis idem. de verb. obl. & l. si a-uortio ubi uidetur sentire. eo. tit. & uide Pau. de Ca. in l. nam ad ea. ubi sequitur hic Bar. s. de le. Hoc expresse tenuit Bal. l. singularia. inf. si cer. pet. & Ale. x. ibi.

c Parif. Non sunt apta. Vide d. Fran. in consi. 21.

d Poma. Item ut scias. Quamuis Doc. teneant quod ex libello formato debet solui gabella, tamen Bar. uidetur contrarius l. edita. C. de eden. ubi Dec.

[a] **§. Prætor ait.** [a] Gl. continuat hunc §. ad pcedentia. Exēplum in quolibet istorum ponit glo. Sed nunc quo, q̄ñ lex pcepit aliquid obseruari, intelligit quo ad actionē & exceptionē, vt l. statuas.[b] J. de acq. rer. do. & C. si aduer. ven. authē. sacra. & ibi no. Cum ergo hic ptor dicat, pacta seruabo, quare nō intelligitur quo ad actionem & exceptionem, & sic q pacta actionē[c] pducant? Br̄ nescio soluere, nisi aliquat̄r diuinādo, quæ diuinatio colligitur ex continuatione, quā facit glo. de isto §. ad superiora. l. q̄ñ in edicto plura ɔtinebant, s. qd q̄dā pducebāt actionem, q̄dā exceptionē. Et de qb. pactis dēat intelligi, subiecit illud edictū. Vñ ex pce. apparet d qb. loquit̄ hic, & ptorē sic sēsisse dū dt pacta seruabo, s. q̄dā quo ad actionē, q̄dā quo ad exceptionē, & aīr nescio rñdere, & h[9] ɔrij nūq̄ vidi solutionē. nec reperio ipsū formatū palıquē.

ADDITIONES.

a Poma Prætor ait. Vide Ias. in l. legem. C. eo. qui dicit hoc esse verum in actione ciuili, non in prætoria, etiam si adijceretur verbum, omnino

b Ru. l. statuas. Adde, quod illam contrarium soluit D. Ias. in l. legē. in 1. no. C. eo. tit. ubi dicit, quod tex. in d. l. statuas, procedit in conditio. hic vero loquitur in l. prætoria, & hoc amplius et si adijceretur verbum omnino, quod est præceptum, & ad hoc dicit notitter ponderate l. pe. C. eo. tit. in ver. omnimodo obseruanda.

c Paul. Br̄ nescio soluere. Vide Ias. in l. legem. in prin. C. de pac. & quod licet lex diceret, omnino esse seruandā, non propterea oritur actio. Vide Ias. in l. pe. C. de pac.

[a] **§ Pactorum.** [a] Iurisconsultus hic antequam intret expositionem edicti, ponit vnam suam distinctionē pactorū, & breuiter hoc intendit. Pactum vel est in rē vel in personam: in dubio intelligitur in rem. No. igitur, quod in dubio persona apponitur in cōuentione, vt determinet verbum significans promissionem, non verbū significans actū rei promissæ.

b De materia huius §. dicam plene in l. qui in futurum, e §. 1. J. eo.

ADDITIONES.

a Pactorum. In quantum Ias. hic dicit, quod stante statuto, quod instrumenta guarentigiata habeant executionem paratam, non debent intelligi contra personam non nominatam in instrumento. Adde Pau. de Cast. consi. 431.

b Poma. L. qui in futurum. Vide quæ ibi addidi ad Bar.

1 *Argumentum a cõtrario sensu, an fiat ex propria significatione.*

§ Dolo malo. Hic incipit exponere verba edicti. Aduerte ad vnum. Dr̃ hic, dolo malo Pretor ait pactum se nõ seruaturum. Vbi dicit hoc prætor? certe non dicit expresse, sed a cõtrario sensu, cum dicit se seruaturum pacta 1 nõ facta dolo, ergo si dolo, nõ seruabit. Et s̃m hoc † innuit Iurisconsultus, quod argũ a ꝯtrio sensu, fit ex propria significatione. Cõtrarium hẽmus in l. apud antiquos. C. de fur. dixi in l. oẽs ppl̃i, ver. iuxta p̃dicta q̃ro. s̃. de iusti. & iu. dũ loqtur de interpretatione extẽsiua, quærendo an in statutis habeat locum argũ a contrario sensu.

1 *Dolus est genus, fraus species, & quæ differentia sit inter dolũ & fraudem:*
3 *Genere remoto, sequitur remotio speciei.*

§. Sed si fraudãdi. Iste §. est fortis, & legitur duob. modis in gl. principali. Primo, quod illa verba, inest. n. dolo & fraus, referuntur ad principiũ. & ponuntur ad excusationem prætoris. secundo modo, quod §. legatur recte. Item prima lec. variatur in gl. trib. modis. Pone casũ s̃m primã. Quæro, quid si pactũ sit factũ p fraudem. an valeat? R̃ñdet Iurisconsultus quod prætor de fraude nihil dixit in edicto, hoc facit ideo, quia inest dolo fraus, & sic iunge ver. inest. n. ad prin. Sed q̃ro, an de isto pacto facto fraude sit aliquid p aliquẽ scriptũ spãliter? R̃ñdet Iuricõsultus quod sic. eleganter Labeo ait, &c. Opp. q̃ iste tex. sibi contradicat. Dicit. n. quod de fraude nihil dixit prætor. Postea dixit quod inest dolo fraus, ergo de fraude dixit aliquid. R̃ñ. non dixit expresse, sed in nube, & tacite. Quæro ergo, in quo dif-2 fert dolus a fraude? Gl. hic ponit tres opin. s̃m † primam dolus est genus, & fraus est spẽs, & sic inest dolo fraus, sicut species inest generi, s̃m duas alias dolus est spẽs, & fraus est genus, & sic inest dolo fraus, sicut genus inest speciei. Prima est vera, qa edictum prætoris, pcedit negatiue, & remotiue. s. neque dolo, &c. Sed ad remotionem gñis bñ sequit̃ remotio speciei, qa si dico, animal non currit, ergo nec homo currit, vt l. i. in fi. & ibi no. ꝫ. de suis & leg. Merito, ergo excusatur p̃tor, qa cum remouet dolum, q est genus, ergo & fraudem, quæ est spẽs. Aliæ lect. non pcedunt, qa ad remotionẽ speciei nõ sequit̃ remotio gñis. Nõ. n. sequit̃, homo nõ currit, ergo animal non currit. Et iõ si poneret̃ quod fraus sit genus, & dolus sit, spẽs, vt innuũt aliæ duæ lect. nõ excusaretur p̃tor, qa remouendo spẽm nõ seqtur remotio generis, vt l. duob. §. si qs iurauerit, & 3 ibi dixi ꝫ. de iureiu. Ex prædictis no. † quod ad remotionẽ g̃ñis seqtur remotio spẽi. l. fundi, in fi. ꝫ. de fundo instru. l. j. ĩ fi. glo. sup ver. nati. ꝫ. de suis, & legit. & l. fi. C. de vsu. rei iud. sed nõ eꝯ. pbat in d. duob. §. si quis iurauerit. & ibi dixi. Sed affirmatiue est totum eꝯ: qa ad positionem speciei seqtur positio generis. Cum enim dico, homo est, sequitur, ergo animal est. Sed ad positionẽ generis nõ sequitur de necessitate positio speciei. Hoc dicit glo. pbatur in l. si qd earum. § inter emptum. ꝫ de leg. 3. & l. inter agnatos. ꝫ. vnde legitimi. Tetigi in l. imperiũ. s̃ de iurisd. om. iud. Secũdo no. differentiam inter dolum & fraudem diuersimode, s̃m diuersas expositiones gl. Alij tenendo hanc eandem, et dicunt quod inest dolo fraus, quasi vnum importet idem quod aliud, & puto eos dicere veritatem. Secũda lect. princ. palis est, quod totus. §. legatur recte. Quod dic vt in gl. Tu legas alio modo totum ordinare. Prætor dixit se non seruaturum pacta facta dolo, quod intelligitur qñ in ipso actu paciscendi fiebat dolus, vt s̃. proxi. Sed quid si tpe, quo feci a pactum nihil feci dolo, bene iñ cogitabam [a] in futurum te fraudare, forte nõ seruari promissa, & sic pactum est factum fraudandi causa, an valeat? R̃ñ Iurisconsultus, quod prætor de hoc nihil dicit quid ergo erit? R̃ñdet Iurisconsultus hoc pactum non valere, nec effectum hr̃e, qa aut iniquum, aut superuacuum, secundũ Labeonem. Et prosequere in alijs s̃m vltimam lect. gl. vel lege sic. quæritur ab Vlpiano, an pactum fraude factum sit seruandum? R̃ñ Vlpianus quod non, & hoc pbat. Primo per dictum prætoris, qui dicit, quod pactum dolo factũ non est seruandũ. sed dolo inest fraus ergo pactũ fraude factũ nõ est seruandũ. Scdo pbat̃ per dictũ Labeonis qui dicit, quod pactũ iniquũ, vel superfluum, nõ est seruandum, sed pactum fraude factum est iniquum vel superuacuũ, vt hic probatur, igitur non est seruãdũ. Opp. quod licet pactum sit superuacuum, non debet vitiari, vt l. si pupilli. §. item si procurator. de neg. gest. & l. non impossibile. ꝫ. eo. tit Gl. non solum, nec illa, nec alia similis. Sed tu dic quod ibi loquit̃ in eo quod erat superfluum & ex abundanti, ideo non erat vitium, hic sic.

A D D I T I O.

a Ruer. Cogitabam. Adde quod iste intellectus est ab omnibus reprobatus, qa ppositum in mente retentum nihil operatur, vt Ias. nẽ. post alios hic.

§. Quod tere. Si præcedit interrogatio, & sequat̃ r̃ñsio, præsumitur stipulatio, nisi probetur a ꝯtrium. h. d. Opp. quia si probetur ꝯtrium, a pbabitur falsum. Gl. dicit, non est verũ, quia potuit p̃cedere interrogatio, & sequi r̃ñsio inter absentes, vel ex interuallo Vide gl. Ista gl. posset dicere verũ in priuata scriptura, ĩ qua de necessitate nõ ponitur locus, & dies & cõsul, vt l. cũ tabern ã §. fi. ꝫ. de pign. Sed in publico instrumẽto nõ pcederet, qa cũ ibi apponat locus, & tps, & apparet quod in vno loco fuit facta interrogatio, in alio r̃ñsio: eodẽ mõ si ex interuallo. Dices ergo quod pbabit ꝯtriũ, hoc est, ꝯhentes nõ habuisse animũ stipulandi, licet verba fuerint apta ad stipulationẽ. Et h. d. ter. hic, quod non aio stipulãtium, &c. Et sic intellexit glo. s̃. ea. oer. igit̃ nuda. Quærit gl. vtrum sit necesse quod hæc pbatiõ fiat aliã scripturã? Et vĩ quod sic p l. generaliter. C. de non nu. pec. Tu dic vt in gl. quæ hic dicit, quod illud verum, qñ vult probare ꝯ tenorem instrumenti, quod confitetur confectũ sua voluntate: Hic quãdo vult probare contra solennitatem, quo casu admittitur pbatio per testes. Ita dicit gl. ista, quam nota, & tene menti.

A D D I T I O.

a Cõtrarium Adde inquantum Ias. hic dicit, quod si ĩ instrõ dicatur, talis procurator Titij, vt constat tali instrumento, per hoc non probatur ipsum esse procuratorem Titij, nisi producatur mandatum, vt voluit Roman. consi. 63. quod hic venit limitandum notabiliter, nisi mandatum esset alias productum in iudicio, & iudex alias pronunciasset super legitimatione procuratoris, quia tunc si notarius dicat, hoc est exemplum mandati Titij, &c. licet non inueniatur originale, tamẽ facit fidem, vt voluit Per de Anch. consi. 40. Item limita nisi tale instrumentum esset antiquum, quia licet non reperiretur originale, tamen faceret fidem, vt voluit Bar consi. 87. inquantum etiam Ias. ponit, quod si sit prohibitum exceptionem opponere contra instrumentum, non debet intelligi de illa, quæ apparet ex inspectione instrumenti. non te pigeat videre quæ late posuit in l. 4. §. condemnatum. ꝫ. de re iudi.

1 *Contractus prohibitus propter vtilitatẽ publicã, non firmatur iuramento.*

a **§. Si paciscar.** a Pactum, p quod tollit̃ ius priuati, sibi publica autoritate concessum, valet: secus si tolleretur ius publicum: qa tunc nõ valet, etiam si fuerit iuramẽto, vel stipulatione firmatum. h. d. exposuit s̃. verba edicti q̃ dicunt, neque dolo malo: hic exponit sequentia. s. aduersus leges, 1 & c. No. singulariter, † quod qñ pactum vel ꝯtus aliquis est phibitus pp vtilitatem publicam, tunc nõ firmatur iurõ. Dixi plene in l. si quis pro eo, ĩ prin. de fideiuss. Quærit gl. an iste idem, qui fecit pactum de non exequendo id, quod pertinet ad ius publicum admittatur? R̃ñ. gl. quod sic, & bene. Itẽ quærit gl. qd si partim ptineat ad ius publicum, partim ad priuatum? Dicit gl. quod respectu priuati valet, respectu publici nõ. Vide ipsam gl. & no. De prima quæst. vide quod dixi in l. si maritus. §. si negauerit. ꝫ. de adul.

A D D I T I O.

a Paris. Si paciscar. Circa illud quod dicitur hic in tex. quomodo possit sententiæ renunciari, vide ad Bar. in l. si diuersa. C. de transact, post Ale. ibi.
Poma. Adde, quod per pactũ potest renunciari sententiæ, vt vult tex. hic. Hoc verum est, si expresse renuncietur, secus si tacite. Ita pulchre Ias. l. diuersa. ver. limi. C. de transac.

1 *Status mutatione videtur alia persona.*

§. Si ante aditam. Expeditus Iurisconsultus de literali expositione edicti, nũc venit ad tractandum quasdam varias, & diuersas quæstiones circa materiam istam, & breuiter hoc intendit. Pactum factum ei, qui est, vel futurus est hæres, statu non mutato valebit quo ad pacti exceptionem: sed statu mutato valebit quo ad exceptionẽ doli, vel 1 vtilis pac. h. d. † No. quod mutatione status videtur alia persona & sic non prodest ei pactum factum iure directo, sed de æquitate iure exceptionis doli. Cætera dic vt in glo.

L E X VIII.

a **Et suum [a] hæredem.**

A D D I T I O.

a Et suum. Circa istam regulam, quod maior pars creditorum possit præiudicare minori, in casu huius l. limita, vt per Ro. sing. 101. vt procedat, quando tractatur de remittendo partem debiti, secus si de toto. Item limita, quod pactum maioris partis præiudicat, vt non possit agi contra debitorem, sed bene poterit agi cõtra fideiussorem. ita Cre. sing. a 2. allegans ad tex. & exclamans eum, vt ibi p eum.

a **§. Hodie** In his quæ sunt communia plur. vt singulis, qd̃ fit a maiori parte a præiudicat alijs fauore liberationis. h. d. Opp. dicit hic quod debent cõuenire in vnum. Contra, imo valet ꝯsensus adhibitus separatim, vt l. per fundum. ꝫ. de serui. rust. præd. & l. receptum. cõmunia præd. Sol. hic loquitur in casu, in quo pactum plurium potest nocere alijs, ideo requiritur quod oẽs ꝯuocentur in vnum, ibi nocere nõ poterat. Cõtra imo indistincte nocet, vt l. quod maior. ꝫ. ad municipa. & l. nulli. ꝫ. qd̃ cuiusque vniuersitatis no. Sol. illud verum in his, quæ sunt communia plurib. vt vniuersis: hic in his quæ sunt communia pluribus, vt singulis, quo casu si essent mille, factum omnium non noceret vni, nisi in isto casu fauore liberationis, vt hic, & l. fi. C. qui bo. ce. poss. & hic non nocet factum plurium, nisi cum decreto prætoris, vt hic in gl. & hic in tex. vides, & per Dy in c. quod omnes tangit, extra de regu. iur. lib. 6. & vide b quod dixi in l. 2. C. de decu. lib. x. & vide d. l. fi. C. qui bo. pos. Quærit gl. de duob. dic vt in ea.

A D D I T I O N E S.

a A Maiori parte. Adde post Alexan. factum a maiori parte, dicatur factum concorditer, Rom cons. 512. & quo ad tertiam limitationem Ias. adde Old. cons. 66. & in quantum refert Rom. consi. 99. consuluisse, quod si testator mandat distributionem bonorum suorum fieri per consules artis lanæ, & eius hæredes, quod hæredes habebunt vnam vocem, & cõsules vnam. Adde videndum Abb. qui in eodem facto consuluit, eius consi. 37. 2. lib. Et in quantum etiam subdit, quod vbi pupillus tenetur ad aliquid faciendum, quod ipse tutor potest solus facere, adde quod Ro consi. 386. consuluit, quod licet alius tutor solus non possit actionem cedere, tamen vbi pupillus esset obligatus vel soluere, vel cedere, q tutor posset cedere, sine pupillo, interueniente tamen decreto.
Ruer Adde Fel. plene in c. cum omnes, col. 8. de consti. & Ias. hic.
b Poma. Et vide de hac regula aliqua per Christoph. Port. Insti. de satisd. tut.

LEX IX.

a **Maiorem.** a Maior pars intelligitur pro cumulo debiti, non pro cumulo personarum, nisi quando in cumulo debet esse æqualitas. † h. d.

ADDITIONES.

a Maiorem. Vide text. mirabilem in proposito l. si præcedente. §. Lucius Titius, inf. man. videlicet maior pars non præiudicat minori cõtra fideiussorem, & pro declaratione huius vide omnino Chris. Cast. l. 2. C. eo. qui dicit istã legem esse fundatam super quatuor æquitatibus. vide & singulare & mirabile dictum Roma. sing. 46. inci. quia heri. & sing. inci. heri. Nũquid autem in casu istius l. vnus teneatur stare maiori parti, si remittatur totum debitum? Dic quod nõ. Ita Rom. sing. 110. inci. creditores, & illum casum, quomodo maior non præiudicat minori, quando Papa uel princeps rescribit, quod fiat de concordia, non sufficit consensus maioris partis, quia uno solo dissentiente, non dicitur fieri de concordia. De ueritate tamen quia Bal. tenet oppositum, vide Ias. in l. de fideicommisso. circa. ver. 3. facit, inf. de transac.

1 Claud. Aequalitas. Istud & procedit in materia statutorum. Si statuta dicunt maiorem partem quid facere posse, ita in terminis Are. in cõsi. 126. inci. eximie do. Iudex, in t. dub. & vide omnino Bar. in l. 4. §. Cato, in vlt. q. inf. de uerb. ob.

LEX X.

Si plures. Plures prætendentes vnum debitũ, uel plura debita, si ꝯpetãt vni, sẽp loco vnius hñr. h. d. ista lex. Opp. de adop. l. si consul. & de senato. l. emãcipatum. §. fi. Sol. qñq; hr respectus ad personã rõne officij, & tũc si gerit plura offi
a cia, fungitur vice diuersarum personarum, vt ibi. Qñq; hr respectus ad personam ratione personæ, tunc impossibile est vnum tenere vicem plurium. De hoc per Gul. in d. l. si consul. ff. de adop.

ADDITIO.

a Ruer. Sol. quandoque. Adde Bal. & Sal. idem tenentes in d. l. si consul. & Alber. & Sal. hic.

1 *Statutũ vel reformatio committens aliquid prioribus, subintelligitur, vel maiori parti, si alij sint absentes.*
2 *Fiscus habet tacitam hypothecam in delictis licet in efficacem.*
3 *Presens maior pars præiudicat in delictis absentibus.*
4 *Pactum creditorum præsentium quare præiudicat absentibus priuilegiatis, & non habentibus hypothecam.*

LEX XI.

Rescriptum. Pactum maioris partis creditorũ præsẽtium nocet absentibus, & priuilegiatis, hypothecam tñ nõ hñtib. h. d. Pro declaratione tex. quæro, vbi est istud rescriptũ diui Marci? Dicit gl. habemus eius mẽtẽ i l. & sui. in fi. ff. e. Quæro, vbi dicebat rescriptũ, qđ oẽs debeãt ꝯuenire? Rñ. rescriptũ loquebatr indefinite, & indifinita æq pollet vñi, ut l. si plu
1 rib. ff. de leg. 2. His pmissis no. diligẽter a † ex hac l. q si p statutũ, uel
2 reformationẽ ꝯmittat aliqd prioribus, subintelligitur, uel maiori
b parti eorũ, si alij essent absentes, vt hic. Debent. n. requiri, b qa forte eorũ pñsentia traheret alios ad suam sñiam, ut l. sicut ff. de arb. Facit C. de decur. l. 2. Dices tu, hoc iõ, qa sic declaratum erat p aliud rescriptum, tñ verba de se importãt qđ oẽs dẽnt esse pñtes, ut hic dr in tex. Rñ. rescriptum nõ dicebat aliquid de absentibus, sed solum de fisco. Et inducit hoc ad pbandum de priuilegiatis creditorib. Declarando igitur pcedit lex ista, vnde idẽ esset in statutis, & reformationib. vt dixi. Opp. quod semper fiscus hẽt tacitas hypothecas, ut l. aufertur. §. fiscus. ff. iure fisci & C. i qbus causis pig. tacite ꝯhat. l. j. Sol. dicit glo. fallit in duob. casib. qñ fiscus succedit
2 priuato. Item qñ sibi debetur ex delicto. Not. ergo. qđ in † delictis fiscus non hẽt tacitas hypothecas. Allegat C. pœnis fiscalib. creditores pferri. l. x. l. j. Sed ibi vr notari ꝯtrium Sed in veritate nõ ꝯdicit. Non. n. dicit hic gl. fiscum nõ habere tacitam hypothecam. i pœnis, sed fiscũ alijs creditorib. nõ præferri. Et iõ Dy. i l. quod placuit. ff. de iure fisci, tenet fiscum habere tacitam hypothecã in delictis, tñ sine effectu siue inefficacẽ ꝯ creditores. De hoc per Cyn. C. de bo. proscr. l. si quis posthac. dixi in l. aufertur. §. fiscus, & l. qđ placuit ff. de iure fisci. Op. ff. mand. l. si pcedente. §. fi. ubi priuilegiatus nõ piudicat. Gl. dat hic plures sõlones, nec posuit finaliter veritatem. Iac. But. dicebat sic, quod priuilegiatis præiudicat in parte debiti, vt hic, nõ priuilegio, ut l. ꝯtra. In eo enim modico quod restat soluendum, creditor hñs priuilegiũ præfert. Opp. C. de ces. bo. l. fi. §. nulla. Sol. dicit gl. cum induciæ dantur, præiudicat habentib. hypothecam, secus cum remittitur. Ro. qa mihi est modicũ
3 pjudicium, ut C. de pcib. Impera. offer. l. quoties. † Quæro, quot debeant esse pñtes, vt pjudicetur absentibus? Dicit gl. maior pars, &
4 bene. † Quæro extra glo. quæ est rõ quod præiudicatur habentib. priuilegium, & non hñtib. hypothecam? Rñ. qa pactum pñtium pdest et absentib. priuilegiatis, ut habeant quem ꝯueniãt, ut no. i d. §. hodie. hñtib. aũt hypothecam nihil prodest, qa & si nullus esset quem cõuenirent, agerent hypothecaria ꝯ tenentes bona. Et hæc est bona ratio, q̃ & posuit hic Gul. de Cu. & Iac. But.

ADDITIONES.

a Ruer. No. diligenter. Adde, quod idem tenent Bal. Ang. Fulg. & Ale. hic, intellige tamen vt declarat Ias. hic.

b Poma. debent enim requiri. Adde Fel. c. cum omnes, ver. 3. declara. de constit. Ruer. Requiri Adde quod idem tenent Bal. Saly. Alb. & Ale. hic. & est communis opin. contra quam tenent Ang. Fulg. Paul. de Cast. et Ias. hic.

1 *Stipulatio nouans est duplex.*
2 *Promitto fũdũ sub pœna cẽtũ, et si nõ dedero ipsũ, pmitto cẽtũ, idẽ ẽ dicere.*

a **§. Si pacto.** a Conuentio liberatoria non nouatr p stipulationem pœnalem sequentem, sed aut pœna petetur, aut exceptio opponit. h. d. Op. quod iste tex. sibi ꝯdicat, cum dicit, vtraque, & postea dicit, altera debere esse ꝯtentũ. Glos. exponit vtraque, i. altera, vel idest vtrauis, & bene. Scđo opponit. quod vtraque ꝯpetit & exceptio, & petitio pœnæ, vt i l. vbi pactũ de transa. Istud reputatur alibi valde difficile. Veritas est q̃ ponit hic, & ibi. s. quod hic loquit in pacto, ibi in acceptilatione. Rõ, qa pactũ non tollit actionem, nisi ope exceptionis, q̃ exceptio inefficax redditur, si pœna petatur, ut hic, sed acceptilatio tollit actionem ipso iure, & si pœna petatur, actio non resuscitatur, ut l. qui res. §. aream. ff. de solutio. Vnde actor nõ posset obtinere, qa experiretr sine actione, & iudex deberet absoluere reũ & nemine opponẽte, qa uidet actorem carere actione, ut ibi tangit in gl. & bene. Opponit đ l. si p fure. §. furti. de ꝯdi. fu. Sol. ibi in pœna legali, quæ petitur simul cum re, hic de pœna ꝯuentionali. Opponitur quod utrunque petatur, ut l. q fidem. ff. de transa. & l. ita stipulatus, in fi. ff. đ uer. obl. Solu. ibi fuit dictum, rato manente pacto, Scđo opponitur de l. obligationũ fere. §. fi. ff. de actionib. & obliga. ubi pœnalis stipulatio nouat præcedentẽ conuentionem, seu ꝯuentionalẽ stipulationem: ergo hic solum pœna poterit peti, nõ exceptio opponi. Dicit gl. oẽs intelligere quod hic fuit actũ ne nouetur, vel loquit ſm iura noua, ſm quæ tacite nõ pſumit nouatio, vt l. fi. C. de nouatio. Et si tu opponeres, qño pactũ liberatoriũ posset nouari, cũ nouatio sit vnius obligationis in alterã transfusio, vt l. j. de nouatio. Rñ. Per pactũ liberatoriũ qs obligat naturaliter nõ petere, qđ sic pt nouari & sic p remanet qđ hic fuit pactum, quod õu fieret nouatio. Vel dicit gl. quod loquitur ſm iura Codicis &c. Huius cã Iac. Bu. & Gul. de Cug. rñd & ad illam l. obligationum fere. §. fin. qđ ibi stipulatio pœnalis apponit ꝯctui iuris ciuilis: hic vero pacto, quod est iurisgentiũ, vt ſ. e. a. l. in prin. arg. ff. ad leg. Falc. l. j. §. item si ita. & l. si cum præfinitione q. ñ dies leg. cedat. & l. prædia. ff. de actionib. emp. & l. si quis a socio. ff. pro socio. Probat hæc solu. in l. duo societatẽ. eo. ti. & ipsi Iac. & Gul. de Cugn. tractant hic materiam nouationũ, quæ esset vna longa repetitio. Cy. ponit C. eo. l. si pacto duo pœnam. & C. de ꝯhen. & commit. stipu. l. nuda
1 Tu † aduertas, qa duplex est stipulatio nouans, vna coæqualis ad primam. & in hac nouatione hodie est immutatum per l. fi. C. de noua. de qua dixi plene i l. pen. ff. de noua. Quędam est stipulatio pœnalis, & ista vtrum nouet præcedentẽ, vel non, dicam plenissime in l. ita stipulatus, in ꝯrijs vltimæ partis ff. de verb. obl. dicã in l. prædia. ff. de actio. emp. & in hac nouatione per iura noua nihil est immutatum, & ideo gl. quæ hic dicit, aliud hodie, aliud olim, nõ dicit veritatem ſm oẽs Doct. Qũo ergo rñdemus ꝯrio l. obligationum fere. in fi. ff. de actio. & obliga. Rñ. hic præcessit ꝯuẽtio liberatoria, quæ non nouatur per sequentem stipulationem pœnalem, ibi præcessit ꝯuẽtio obligatoria q̃ nouatur, cũ distinctione, q posui in d. l. ita stipulatus. in fi. Ratio, primo fauor liberationis, vt l. si vnius. §. pactus. quod no. ff. eo. Secundo, qa posito qđ pactum de nõ petẽdo obliget quem naturaliter nõ petere, licet quidã ꝯ, vt dicam in d. §. pactus. & sic ista talis obligatio posset nouari, tamen pactum producit alios effectus, quia tollit naturalem, & elidit ciuilem, vt d. l. si vnus. §. pactus. qui effectus non põt nouari, merito adhuc obstat exceptio, ut hic. In casu tamen reperio nouari exceptionem, idest eius effectum peremi, ut ff. de præt. stipu. l. j. in fi. magnæ glo. & ibi no. quod tamen intellige. ut ibi dixi
b Quærit gl. b utrum † sit idem dicere, promitto tibi fundum sub pœna centum, & dicere promitto tibi fundum, & si ipsum non dedero, promitto tibi centum? Quidam dicebant quod non: glos. quod sic, & bene, quod no. & tene menti, ut hic.

ADDITIONES.

a Pom. Si pacto. Vide Aret. in l. ex duob. in 6. q. inf. de duob. reis. circa oppositionem quam facit de l. si de meis. alias est l. Pomponius scribit, inf. de arb.
Paris. Illum §. repetit Pet. Alu.

b Barb. Quærit gl. Adde Bal. in c. literas. de præsumptionibus, qui dicit esse ibi casum pro ista gl. tene menti. Io. de Imo. l. filiusf. §. diui de leg. 1. Allega. istam gl. p sing. & in l. ad diem. inf. de verb. obl. adde Ant. in c. 1. de pac. Sal. in l. 1. C. de his quæ pœnæ nomine in testam. relinquun. ego de hoc allego casum in cap. fi. de falsis, in uerbo, sub obligatione. & tene menti, quia nemo allegauit. Et p ista gl. dum legerem l. 1. §. si quis simpliciter inf. de uerb. ob. dixi, ibi esse casum ad quẽ non animaduertit homo, in uer. sub conditione, coniuncto uersi. si illud factum fuerit, dabo. Vbi primo dicit sub cõditione, & postea exponit quod est dictum sub conditione, dicens, si illud factum fuerit.

1 *Exceptio doli datur in subsidium, deficiente exceptione pacti, in pactis liberatorijs.*
2 *In pactis liberatorijs acquiritur domino per procuratorem absq; cessione.*

§. Plerunque. Pactum pcuratoris prodest dño, & nocet dño, si hẽt speciale mandatum vel
a generale, cum libera, secus si ad agendum tantum sit datus. hoc
1 dicit. Ex isto a §. no. † quod sicut actio vtilis datur in subsidium deficien-

ADDITIO.

a Poma. Ex isto. Bar. tamen in l. a. C. e. uidetur uelle, quod etiam hic competit exceptio pacti, dum secundum unum intellectum intelligit illum tex. loqui in procuratore in rem suam.

deficiente directa, ita in pactis liberatoriis datur in subsidium exceptio doli deficiente exceptione pacti. Secundo nota diligenter
2 quod licet in pactis obligatorijs non quæratur domino per procuratorem nisi facta cessione, tamen in pactis liberatorijs non est opus cessione, vt hic.

LEX XII.

Quia, Opponitur quod hæc non sit bona ratio, vt patet in addictio, vt ℥.de consti. pecu.l.sed & si filio.§.j.gl. 2. fatetur contrarium, quod hæc ratio non concludit de necessitate.

LEX XIII.

1 *Procurator omnium bonorum cum libera, potest agere, & in iudicium deducere, licet non sit dictum.*

Nam & nocere. Opp.de l.quacunque ratione. ℥.de proc. Sol. intellige hic, quod habebat generalem cum libera. Et ideo distingue, vt hic in gl. quã no.
1 Ex fine huius l.nota, †quod procurator omnium bonorum cum libera, licet non sit dictum. ad agendum & defendendum, tamẽ agere potest ad rem, & in iudicium deducere.

LEX XIIII.

1 *Procuratori dato ad lites solui non potest.*
2 *Procurator quomodo debet concludere in libello.*

1 **Sed si tantum.** No. † quod procuratori dato ad lites nõ potest solui, & ideo est diligenter
2 aduertendum in conclusione libelli. nam †procurator debet concludere quod petit reum condemnari sibi, vt l.j.C.de sentẽ.& ad dandum & soluendum domino, non sibi, vt hic. Dixi plene in l. hoc iure. ℥.de sol. nisi esset procurator in rem suam, vt hic in fi.

LEX XV.

a **Item magistri.** a No. quod pactum istorum, qui præsunt corporib.& collegijs, prodest & nocet ipsi collegio. Quod prosit, non est dubium. Nocere aũt nõ
b põt, nisi eis sit specialiter b pmissum, vel cõcessa libera administratio. Probatur ℥.quod vi aut clã.l.3.§.2. De quo per Cy. C.de transactio.l pses. Vide gl.super verbo, pstat, & tene menti tex.cum gl.

ADDITIONES.

a Paris. Item magistri. De ista materia, vide Rom.consi. 65.
b Poma Specialiter. Sed nonne semper videntur constitui cum libera, vt in l.præses.C.de transactio. Salua vt per Ias.ibi, ver.2.limita.

LEX XVI.

Tutoris. Quæro, vtrum pactum tutoris noceat pupillo. Tex. nihil dicit. Gl. dicit quod nõ nocet, si fieret animo donãdi, alias secus. qd̃ dic vt in gl.& C.e.l. pactũ curatoris.

LEX XVII.

1 *Pactum cedentis, an noceat cessionario.*
2 *Cedenti agenti quando possit opponi quod male agit cessione facta.*

Si cum emptore. Pactum factum ab eo, cui cõpetunt vtiles, præiudicat ei, cui cõpetunt directæ. h.d. Quærit gl. qd ecõuerso, vtrum si vẽditor pacificatur, noceat emptori? Et variat gl. in seipsa. Nam primo dñam facit inter emptorem & fideicõmissarium vẽm, postea nullã differentiã facit, vt patet ex gl. † An pactum cedẽtis noceat cessiona-
1
a rio? a Gl. hic in fi. vr̃ dicere quod sic. nisi interuenerit alterũ de tribus q̃ ponunt̃ in l.3.C.de nouatio. Idẽ vr̃ no. ĩ l.nomẽ. C.q̃ res pig. ob.pos. in fi. Gl. hic vr̃ tenere quod sufficiat quocũq; modo debitor sciat. Idẽ in l.fi. ℥.d̃ trãsa. Mat. Sil. dicebat quod in pacto gratuito pcedit principiũ gl. in trãsactione pcedit finis. Sed hoc nõ pro-
b bat lege. Ia de Are. in l.1.§.1. ℥ ad Treb. melius, q̃ alius, dicit b sic: Qñq; cessio ẽ facta ad ꝯmodũ cedẽtis, qa qcqd exigit̃, dẽr ĩ ꝯmodũ cedẽtis verti, & tũc pactũ & oẽ factũ cedẽtis nocet cessionario, nisi ĩteruenìat alterũ de illis trib. hic notatis, & sic loquit̃ l.nomẽ. C.q̃ res pignori obligari pñt, & qd̃ ibi no. Sed si cessio ẽ facta ad ꝯmodũ cessionarij, tũc quocũq; mõ debitor sciat, ñ potest fieri pactũ ĩ pIudiciũ cessionarij. Ita loquit̃ l.fi. ℥.de trãs. & finis huius gl. Dixi in l.facta.§.si hr̃s ad Tre.& Cy.ĩ l.2 ĩ fi C.de nouationib.
2 in q°.fi. † Quæro vtrũ eo ipso, qd̃ facta ẽ cessio, possit obijci cedẽ-
c ti. Male agis, qa cessisti? Rñ eodẽ mõ si qdẽ est facta cessio ad cõmodũ cedẽtis, non pt obijci, nisi interuenerit alterũ de illis tribus pdictis. Secus si ad incõmodũ cessionarij, nam tũc indistincte pt obijci, vt in l.in cãæ.§.si cũ l.seq. ℥.de procu. Dixi ĩ d.§.si hæres. sic dẽt intelligi quod dr̃ de ꝯfessione cedẽtis, an noceat cessionario, vt no. Dy. in l.seruũ filij.§.1.de leg.1.dicam.inf. de proc. l.si actor.

ADDITIONES.

a Cessionario. Adde an pactum cedentis, noceat cessionario. Pau.de Cast. cõs.67. & seq.per Ang.consi.261. Et an sufficiat, quod debitor sit certioratus ab alio q̃ a cedẽte, vel cessionario. Vide Io.And.in additionib. Spe.§.ut autem.uer. sed qd si debitor. Et an exceptio compensationis, quę potest obijci cedenti, possit obijci cessionario. vide Bal.consi.487. Et ibi an fiat de foro cedentis, & an cedẽs possit agere ad commodum cessionarij, per eundem consi.207.3.lib. Et an debitor soluens cedenti omisso cessionario, liberetur ipso iure, uel ope exceptionis, per eundem consi.304. Et quando cessionis exceptio impediat executionem instrumenti, uide Ro.cons.472. *Men.Gozad.consi.3.nu.8. Ruy.cons.177.nu.5.6.li.4.
b Paris. Melius quam alius dicit. Vide Compostel.consi.4.inc.donec Stella. ubi reprobat hanc opinionem, & aliter respondet ad legem fi.inf.de trans.& ad istum tex. quod aliud sit in pacto uel transactione, aliud in solutione, unde ibi ad fi.
c Ruer. Quæro vtrum. Adde, quod ultimum membrum dist. Bart. communiter reprehenditur per Doc. ut no. hic Ale.& Ias.post alios.

§. Sed & si inter. Pactũ eius, cui sunt cedendæ actiones, nocet ei qui eas habet, & cedere dẽt. h.d. Probatur in l.apud Celsum.§.mãdaui, ℥.de doli exceptione. Et iste §.legitur hic duob.mod. Primo, qñ vẽdidit aliquis pcuratorio nomine dñi. Secundo legitur, qñ vendidit quis tanq̃ dñs rem alienam, tũc dicit, pactum eius, ad quem negocium spectat in ueritate, præiudicat ei qui habet actionem de iuris rigore.

LEX XVIII.

Si tibi decem millia. Obligatio, quę re ꝯhit̃, non põt trahi ultra quã ad accipientem puenit. h.d. & ista l. est tota notabilis, & utilis, & multũ subtilis. Opponitur ℥ e.l.ĩ traditionib. Sol. hic loquit̃ de obligatione, quæ re ꝯhitur, quæ per pactum nõ potest augeri, ut dicatur re ꝯcta. Quęro ergo, an decem millia superflua debeãtur ex isto pacto uestito cohærẽtia ꝯctus. Gl. dicit quod nõ: quia cum accedat quãtitati, esset usura, quæ non potest deberi ex pacto etiam uestito cohęrentia ꝯctus, nisi intercessisset stipulatio, ut l.quamuis.C. de usuris. Itẽ nõ potest ualere iure donationis, qñ donatio olim nõ ualebat pacto nudo, hodie sic, ut l.si quis argẽtum. §.pe. C.de donationib. Ita dicit gl. in eo, quod dicit̃ nõ ualere ut donationẽ olim, quia pacto nudo, uidetur male dictũ, qa immo erat pactũ
a uestitum cohærẽtia ꝯctus. a Põt rñderi, quod si quidem erat me-
b ra donatio, ita quod nullo modo respiciebat primum ꝯctũ, tunc illi ꝯctui legem nõ dat, nec ab illo uestitur, ut l.iurisgentiũ, uersi, idem Marcellus, cum seq.ꝯ.e. Si uero fiebat respectu primi ꝯctb ut quia promisit tibi plus quam mutuasti, tunc est recte usura. Et hoc facit quia si in instro uenditionis apponitur illud pactum, & id quod plus ualet, dedit, & donauit, quod illa non est uera donatio, nec fit ex mera liberalitate. Ignorat enim quid donare uelit. Quod hic uidetur tenere Gulielmus, & ego idem ĩ l.si quis cum aliter. de uer.obl. Ad aliud quod gl. dicit, hodie cõtra per l.si quis argẽtum, est uerum quod hodie donatio perficitur pacto nudo, si in eo exprimatur causa. Secus si promittatur simpliciter sine
c causa, ne ad idem concurrant duæ specialitates, c ut dixi in l.iurisgentium §.quinimmo.uer.igitur nuda.sup.eo.

ADDITIONES.

a Poma. Contractus. Vide Ale.in l.bonæfidei.C.eo.
b Poma. Primum contractum. Idem dicit Pau.& Bal.in l.petens.C.de pac.
c Ruer. Duæ specialitates. Adde, quod idem tenent Bal.& Ange.in l.iurisg.§.sed cum nulla.& seq.sup.eo.tit.& Sal.in l.legem.C.eo.tit.& Cor.in consi.288.inc. quanquam.in fi.4.uol.

1 *Actiones descẽdentes ex maleficijs, & etiam continentes causam famosam ex maleficio, tolluntur ipso iure per pactum, quia sunt debiles.*
2 *Actio tutelæ, licet sit pœnalis, tamen non tollitur ipso iure per pactum.*
3 *Actio non est sublata, si quis confitendo sacerdoti dicat, remitto iniuriã.*

a
1 **§. Quædam.** a Actiones descendentes † ex maleficijs, ipso iure tollũtur per pactum. h.d. Nota istum casum, qui est singularis. Concordat ℥.e.l.si unus.§.pactus, & per hanc ponitur exemplum in l. legitima.ꝯ.e. quia ista cõuẽtio lege iuuatur, adeo quod actio ipso iure tollitur. Quæro quid ĩ alijs actionib. hic non nominatis? Gl. in fi. dicit idem in omnibus similibus, quæ continẽt causam famosam, uel sunt pœnales, cum sit eadem ratio, ut ℥.ad le.Aquil.l.illud. Videamus igitur quæ est ratio huius §. Ratio, qa actiones descendentes ex maleficio, non nascuntur ex consensu, & ideo sunt debiles. Item cum sint pœnales, sunt odiosæ. Nunc uenio ad Gl. dicit glo. idem puto in omni-
b bus similibus, quæ continẽt causam famosam. b Intellige si sunt ex maleficio. Secus si ex cõtractu uel quasi, ut actio tutelæ, pro socio, depositi, & similes, quæ famosæ sunt, ut ℥.de infa.l.1.tamen per pactum ipso iure non tollũtur, ut. ꝯ.e.l. iurisgentium.uer. idẽ Marcellus & uer.seq. Item quia subijcit, uel quia sunt pœnales. intellige ex utraque parte. Sic loquuntur exempla in textu posita. Sed si ex parte rei tantum esset pœna, non esset eadem ratio. Hoc
2 ẽt † apparet in actione tutelæ, quæ ex parte rei tantum est pœnalis, & tñ non tollitur ipso iure per pactum, ut in d.uer. idem Marcellus. Quæro qñ pacta tollunt actionẽ uel obligationẽ ipso iure? Glo. dicit, naturalis, &c. Et ponit tres casus, & dic ut in ea. De hoc
3 dixi in l.legitima, ꝯ.eo. † Vltimo quæro, si quis confitendo sacer-
c doti dicit, ego remitto alteri omnem iniuriam, utrum p hoc sit perẽpta actio? Glo. Insti.de iniu. in fi. uidetur dicere quod sic. Guliel.d Cu. dicit ꝯrium, nã qlibet fidelis Christianus tenet̃ remittere odium animi, quod habet ꝯ alium, non autẽ actionẽ iniuriarũ.

Igitur

ADDITIONES.

a Paris. Quædam. Circa istam materiam uide omnino Matth.no.163.
b Poma. Causam famosam. Sed certe, qui committit delictum uidetur consentire pœna quam meretur. gl.l.1.§. bestias. ver. opera inf.de postulando. est text. bonus in l.imperatores. ibi, ipse te huic pœnæ subdidisti. inf.de iure fisci.
c Barb. Vlt. quero. Adde Bald. in rub. de treuga, & pace. vbi allegauit illud dictum Bar. ad quæstionem statuti, quod inimici cogantur ad pacem, quod intelligitur, si ille qui offendit, pacem petit genib. flexis. Et allegat ultra si det fideiussorem de non offendendo. allegauit Inn. in c.ex parte. de uer.sig. uide Bal.in l.2.inf.ad Sillanianum, Bar.in l.non solum.§.iniuriarum.inf.de iniurijs, & Abb.in cap.1.de malefi. Bal.in c.1.§.iniuria.de pa.iur.fir. Lud.Rom.in l.2.inf.ad Silla.
Ruer. Adde, quod opi. Bar. est communiter approbata, & quia quidam tenent cõtrarium, uide pro concordia distinctionem quam tradit Ias. hic.

Igitur remittendo odiū, non vr̄ remittere iniuriam, vt l. si domus de ser. vrb. pd. Plus vr̄ dicere magister sniarum lib. 4. dis. 30. quod qs non tenetur remittere inimico suo, nisi petenti, & aliter signū amicitiæ non tenetur ostendere, sicq; verificat qd dr̄ in oratione dñica, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. q. d. Sicut nos dimittimus petenti, ita tu dimittas nobis. Sed ad hanc materiam optimum est videre Mat. 5. cap.

1 *Pignus constitutum nuda conuentione de iure prætorio producit actionē.*
2 *Pignus quando tollatur per pactum expressum ipso iure.*
3 *Pignoratitia directa, quæ datur debitori contra creditorem, oritur pignore tradito, vel si alio modo ad creditorem peruenerit.*
4 *Vitiato expresso, vitiatur tacitum, remissiue.*

§. De pignore.

Pignus solo ɔsensu ɔhit iure ptorio, sed solo ɔsēsu ñ tollit. h. d. No. hic casum, qd pactū nudū lege iuuat, vt ex pacto actio orat. Et sic habes hic exēplū legis, legitima. s. e. Op. pignus est ɔctus noiatus, vt l. i. in fi. s. eo. Ergo actio orit absq; iuuamine ptoris, vt l. iurisgētiū, l. prin. s. eo. Rñ. pignus assumit nomen ab actu. Dr̄. n. a pugno. Vnde si peruenerit ad traditionem, bene hēt nomē, nec eget auxilio a iure ptorio, sed † qñ ɔstituitur nuda ɔuentione, nō habet nomē, nec pduceret actionē, nisi iure ptorio corroboretur. Dixi s. eo. l. iurisgentiū, in princi. Op. & vr̄, † qd pignus p pactū ipso iure tollat, vt C. de pig. l. maior. & de reg. iur. l. nihil tam. & s. eo. l. iurisgentiū. §. ad eo. Hui° timore glos. intrat hic vnā distinctionē satis lōgā, ex qua apparet quod §. iste legitur trib. mod. Primo quod loquat in pignore constituto nudo consensu. Et quod ibi dr̄ de pacto, intelligitur de tacito, ex quo orit actio, vt l. 2. C. de remissione pignorū. Pactū aūt expressum tolleretur ipso iure, vt i ɔrijs. Sed adhuc instat gl. cum hic esset nata ciuilis, & nālis obligatio, qūo p pactū pōt tolli? Dicit gl. quia erat res integra, sicut dicimus in emptione, vt l. ab emptione. j. eo. Quidam reprehendūt istud, nam p ɔtractum pignoris constituitur ius in re, vt C. de pigno. l. pignoris, & j. de pig. l. pignoris. Ergo ibi nulla est obligatio neque ciuilis, neque naturalis, vt Inst. de actio. §. i. & actio pignoratitia q̄ est psonalis. l. fi. C. de distractione pignorū, non oritur, nisi pignus tradatur vt Inst. qb. mod. re ɔhitur obli. § fi. † Potes dicere, qd pignoratitia directa, q̄ dat debitori ɔ creditorem non oriret, nisi pignore tradito, vt d. §. fi. vel alio mō peruenerit ad eū, vt l. utiq;. j. de dam. infec. & in l. inquilino. eo. ti. Sed pignoratitia ɔria ista ɔpetit ex nuda cōuentione quocūque modo in ipsa decipiatur creditor, vt l. j. j. de pignoratitia actio. & l. tutor. §. ɔriam. eo. ti. expressius in l. si qs in pignore. §. i. in uer. obligatam eo. tit. Non enim dixit tex. tradidit. Et idem dixi in pœ. Digestorū, i §. tertij. in fi. Et sic hēs ex ista lege, quod hic loquatur qñ pactum est factum de non petendo pignus tacite. Secūdo modo legitur, qñ pactum sit factum de non petendo debitum, quo casu hypothecaria tollitur ope exceptionis, si prima actio tollebatur ope exceptionis. Circa hoc tamē gl. distinguit latius, eam vide. No. istam distinctionem, quādo vitiato expresso vitietur tacitum. † De quo l. i. j. in fi. j. quib. mod. pig. vel hyp. solui. & l. si fideiussor, in prin. j. de leg. 1. Tertio modo legit lex ista qñ ad traditionē est pcessum, quo casu p pactū, hypothecaria ipso iure tolli nō pōt. Quidam reprobant istam tertiam lect. Nam q̄tū ad hypothecariam nihil operatur traditio. j. de pignoratitia actio. l. j. & j. q potiores in pign. vel hypo. hab. & de his q in priorū credit. loco suc. l. si prior. in fi. Et sic (p p pactū ipso iure tollet. In pignoratitia vero actione pcederet distinctio pdicta.

§. Si quis paciscitur.

Pactū personale nō porrigitur ad hæredem.

1 *Pacisci extraneo quis non potest.*
2 *Quod ab initio est inutile, an postea confirmetur, remissiue.*
3 *Pater filio si paciscatur vt hæredi, filio quæritur directa, si ut filio, vtilis, si vt extraneo, nulla.*
4 *Pater paciscens filio, videtur pacisci vt extraneo, quando filius meruit, aliter vt filio.*
5 *Filius in lucrans cum pecunia patris, medietas lucri dicitur aduentitia.*
6 *Patris & filij assertioni circa merita, an præcesserint, non statur.*
7 *Pater etiam videtur stipulari uel pacisci, ut filio, quando nominat ipsum filium, secus si nomine proprio tantum.*
8 *Pater videtur stipulatus filio vt hæredi, quando non apparet an filio vt filio, an filio, vt hæredi, & quomodo id possit apparere ex coniecturis, patrem stipulatum fuisse at filio, vel vt hæredi. & nu. 9.*
9 *Emphyteusis si accipiatur per patrem pro se & filijs, videtur stipulata vt filijs, non ut hæredibus.*
10 *Qualiter ex stipulatione, uel pacto patris, quæratur filio.*

§. Si pactus.

Non pōt qs pacisci extraneo, nec ɔualescit si extraneus paciscenti i hęres extiterit. Idē si qs filio, vt extraneo paciscatur. h. d. & notabilis, & nouus, & subtilis casus est. No. † quod nō pōt qs pacisci extraneo. Quod intellige prorsus. Alias secus, vt l. idem in duob. in fi. j. eo. & ibi dicā statim Scdo no. quod ab initio est inutile, postea si cōfirmat. Dic p Dy. in c. nō firmatur. extra de reg. iu. lib. 6. Tertio no. q si paciscat qs filio, vt extraneo, nō ualet. Ad istud tertium opp. j. eo. l. & hęre. §. nos autem. & Lauus. Gl. † mirabiliter distinguit. Aut qs paciscit filio, vt hrdi, aut filio, vt filio, aut filio, vt extraneo. Primo casu q̄ritur filio directa, scdo vtilis, tertio nulla. Quod dic. vt in glo. vide eam, & no. Quæro quar cognoscam, vtrū pr̄ fuerit stipulatus filio vt filio, aut vt extraneo. Glo. no. dicit, Aut filius fecit mihi aliqd pp quod illud meruerat, sicut qlibet extraneus, & videor sibi pacisci, vt extraneo, Aut nō meruerat, & videor sibi pacisci, vt filio. Pro quo facit lex, si donatione, & quod ibi no. C. de collationib. & j. de castr. pecu. l. si forte. Et ex hoc apparet, qñ pr̄ pmittit aliqd filio p stipulationem, si quidem filius meruerat, vt quilibet extraneus, obligat pr̄ filio, nam illud dr̄ aduentitiū. Quod. n. q̄rit filius ex opera sua, aduentitiū est, vt l. cum oportet. in prin. C. de bonis quæ libe. Ita intelr quod no. in auth. vnde & si parēs. C. de inoffi. testam.[a] Ex hoc † etiam dico, q si filius lucrat cum pecunia pris, quod totum illud lucrū nō est pfectitium, imo medietas saltem est aduentitia, qa debetur sibi pro operis suis, sicut debet cuilibet extraneo sm ɔsuetudinem nostram. Facit C. p socio. l. 1. cum ibi no. & de collationib. l. illud. in fi. & ibi dixi. Licet gl. videatur dicere aliter in l. cum oportet. in prin. C. de bon. q̄ libe. tamen debet intellig. sm distinctionem prædictam, & sic consului pluries. In hoc † tñ, vtrum præcesserint merita vel nō, assertioni eorū nō est standum, vt d. l. si forte, de castrensi peculio, & quod no. in d. l. si donatione. de collationib. Pōt etiam ex alio colligi, † vtrum paciscat vt filio, vel vt extraneo. Aut. n. nominauit eū filium in stipulatione, & vr̄ pacisci, vt filio. Aut nomine proprio[b] tñ, & tunc vt extraneo. Ita vr̄ pbari in l. & hæredi. ver. cæterum. j. eo. & l. cū aliquis. C. de iure deliberandi. facit l. filio. j. de condi. & demō. & no. per Dy. in l. si filio. j. de dona. causā mor. Quęro, qd † si nō apparet qualiter fuit stipulatus, vtrum filio, vt hæredi, an filio vt filio? Hæc gl. dicit solēniter, qa si non apparet nec ex verbis, nec ex alia ɔiectura, præsumitur tanquam hæredi, vt j. vnde libe. l. scriptio. in fi. Vide gl. istam, quæ optime loqt. Qūo aūt ex verbis posset apparere, liquet aperte. Qūo † aūt ex alijs ɔiecturis liqueat? Dico qd si quidem pr̄ paciscatur filio super re, quæ de sui natura nō trāsit ad hæredem extraneum, vr̄ pacisci filio, vt filio, nō vt hæredi. Secus si transit ad quemlibet hæredem extraneū, vt in l. vt iurisiurādi. §. si liberi. j. d operis liber. Et ex hoc dico, quod qñ pr̄ recipit emphyteusim p se, & filijs suis, quod vr̄ pacisci filijs, vt filijs, non filijs vt hæredibus, qa de natura emphyteusis est, q nō trāseat ad hæredem extraneum, vt in Auth. de nō alie. §. emphyteusim. Et ideo si pater instituerit filios i disparibus portionibus, nō emphyteusis diuideretur æqualiter. Item si repudiarent[c] hæreditatem paternam, emphyteusim deberent habere. Et hoc tenet Iac. de Bel, an agnati vel filij repudient hęreditatem. c. j. circa prin. † Vltimo materiam huius l. qualiter ex pacto, vel stipulatione patris quæratur filio, Dy. tangit in l. quodcunque. j. de ver. obl. Cy. in l. 2. C. de contrahen. & cōmitten. stipu. ego plenissime in l. quod dr̄. j. de verb. obl. Vlterius op. gl. & no soluit. Dic quod nō ɔualescit, qa ab initio nō valet hic, ibi suspenditur, & ideo ex postfacto cōualescit. Et dic vt in c. nō firmatur. extra de reg. iur. lib. 6. per Dyn.

ADDITIONES.

a Poma. Inofficioso testamen. Vide Alex. consi. 7. alias. 52. in pr. in. in 4. vol. & consil. 41. & 23. vol. 1. Anch. consi. 113. alias 122. Alexan. consi. 138. Paul. de Cast. consi. 166. alias. 126.

b Ruer. Nomine proprio. Adde, quod contra Bar. tenet Fulg. hic & Aret. i l. quod dicitur. in 8. col. ff. de verb. obli. refert. D. Ias. hic, & nihil firmat.

c Ruer. Si repudiarent. Adde. quod communis opi. est cum Bart. secundum Alex. consi. 19. in vol. 5. col. 2. & consi. 129. eo. vol. & Ias. in l. si post mortem. in princ. inf. de le. 1. cum concor. de quib. ibi per eum.

§ Pactum conuentum.

Pactū personale viuo paciscēte porrigitur ad successorem in rem, & titulo singulari. h. d. Opp. pactū personale personam nō egreditur, vt l. idem. §. personale. j. eo. Huius timore hæc lex legitur duob. modis, Primo, quod hic fuit pactū factū post vēditionem, & sic presumitur actum, vt ad emptorem transeat, qa alias nihil operaret. Scdo modo legitur siue ante, siue post: tunc ad ɔrium rñ. Scdm veram opin. pactum personale pōt dici duob. modis. Primo, quod psonam nō egreditur, & isto modo loquitur lex ɔria. Secundo quod cum persona finitur, vt no. in l. iurisgentium. §. pactorum. s. eo. & ita loquitur hic. Viuo igit paciscente transit ad emptorem, & donatarium, nō eo mortuo, simlliter in l. & hæredi, in prin. j. eo. Sed tunc opponitur, illud qd cum persona finitur, ad alium nō transit, vt Insti. de vsufru. §. finitur. Rñ. Concedo quod nō transit illud ius, sed cōmoditas eius,[a] vt l. necessario. §. fi. de peri. & commo. rei venditæ. Ita hæc cōmoditas istius pacti transit ad emptorem, & donatarium, quæ tamē extinguetur authore mortuo. Tene menti.

ADDITIO.

a Parif. Sed commoditas eius. Vide in Berta. in ver. vsufructuarius, prope finem.

§. Cum possessor.

Pactum possessoris non prodest, neque nocet vero hęredi. hoc dicit. Opponitur de constitu. pecu. l. si post. Glo. soluit mulus modis. Finaliter iudicio meo non ponit veritatem hic. Dicas ergo, quod ibi loquitur de eo, qui possidet hæriditatem de iure, vt quia est hæres rogatus de restituendo, vel est hæres institutus si-

lio emancipato præterito vel exhæredato, anteꝗ̃ testamentū rūpatur per querelam vel per cōtratab. tunc pactum factum ab eo prodest, vel nocet vero hæredi, vt in ɔ̄rio. Interim enim legitime administrabit, hic in possessore, qui nullo modo possidebat. Hoc probatur in l. hæres a debitore, in prin. inf. de fideiuss. & glos. hoc tenet in l. si hæres pecuniam. ad Treb. tene menti.

§. Si filius. Quandoque filius paciscitur directo patri, & hoc primo. Quandoque filius paciscitur directo filio sibi, & hoc secundo. Quandoque seruus paciscitur directo sibi, & hoc tertio. Quādoque pater paciscitur filio, & hoc quarto. Secunda in l. acquirent. ver. item & si filius. Tertia in l. & hæredi. ver. quod si seruus. Quarta ibi, §. nos autē, d. l. & hæredi. Qui sunt in potestate nostra, possunt nobis pacisci. h. d.

L E X XX.

Acquirent.

§. Item si filius. Pactū personale filij transit ad patrē, & ad hæredem eius viuo filio. h. d.

L E X XXII.

Et hæredi. Supra dixit, si filius pactus est ne petatur a patre, hic ne petatur a se. Opp. de l. qui heredi. in prin. inf. de cond. & demon. Rñ. Pactum personale potest dici duobus modis, vt no. in l. iuris gentium. §. pactorum. & dixi s. eo. l. si tibi. §. pactum. Si primo modo accipiatur, non proderit patri vllo tempore: si secundo modo, loquitur hic. Si vero dubitatur, dic vt in l. fi. C. de vsufruc.

§. Quod si seruus. Pactum psonale serui nō porrigitur ad dñm, nisi ope exceptionis doli. h. d. Opp. s. proxi. vbi pactum filij porrigitur ad patrē. Solu. Aliud in filio paciscēte, aliud in seruo. Ratio, quia in filio valet. Pōt enim in iudicio conuenire, sed in seruo qui nō pōt ɔueniri in iudicio, ab initio nō valet. igit̃ n̄ porrigit̃ ad dñm, nisi iure exceptionis doli. Sc̄dm hoc pōt intelligi, qd̄ fuit actū ne peteretur in iudicio, qa extra iudicium ēt pt peti a seruo, vt l. stipulatio. §. hi qui. j. de verb. obl. Et ista colligūtur ex gl. quæ est super verbo, exceptio, & alia prima gl. §. 1. Quæro vtrum ista exceptio doli cōpetat dño ēt mortuo seruo. Gl. videtur dicere quod sic. Et pōt esse ratio, quia istud pactum nunꝗ̃ fuit fundatum in persona serui, ideo cū eius persona extingui non pōt. Secus in filio paciscente, ar. ad hoc l. nam & si § post defectum. de iniusto testa. & not. in l. 3. in fi. de libe. & posthu. Gul. dicit contra. Ista enim exceptio doli est subsidiaria exceptionis pacti, vt l. rescriptum. §. fi. sup. e. merito non potest plus durare, quam duret ipsum pactum, vt l. j. §. hæc actio. inf. si quis test. lib. esse ius fue. Et hoc puto verum.

1 *Exceptio quæ est inutilis in persona principalis, quando sit inutilis in persona defensoris.*

§. Nos autem. Si pater paciscat̃ p filio vt extraneo, nō prodest filio. Secus si filio, vt filio, pri tamen proderit, si est actum. h. d. Op. de prin. § ad ver. Iul. Sol. non possumus eis prodesse quo ad directam pacti exceptionē, vt hic in prin. Secus quo ad vtilem, vt in ver. Iulia. Opp. de ver. cæterum, ad ver. Iulianus. f. prout intelligit ver. cæterum, in filio. Sol. in ver. cęterū. pactum est vt extraneo, nō nominādo eū filium. i. ver. Iulianus. nominauit eū filiū. Facit l. cum aliquis. C. de iure deli. Et sic hēs qd̄ nec ad doli exceptionem valet, si pr̄ paciscitur filio, vt extraneo. Vidisti s̄ l. si tibi. § si pactus. Vltimo no. hic regulā,

1 † a quod exceptio, quæ est inutilis in persona principalis, est inuti
3 lis in psona defensoris. ad idem l. minor. in fi. j. de proc. Glo. tñ dicit quod hoc fallit in tribus casibus: sed in duobus primis non est fallere. Nam illa iura loquunt̃ in actione cessa, quæ licet sit inutilis apud cedentem, tñ est vtilis apud cessionarium. Ratio, quia p cessionem eā, quæ reddebat illam actionem inutilem, purgatur, j. de sol. l. Stichum. § pen. & C. de iure do. l. fi. Item dicit gl. fallit j. rem ra. ha. l. procurator ad exhibēdum. §. j. in fi. Certe ibi nō fallit. Nam ibi defensor opponebat exceptionem ex persona sui ipsiusmet defensoris, quod poterat, quia erat defensor necessarius, vt ibi. & l. idemque. §. generaliter. j. man. Hic vero opponebat exceptionem ex persona eius, quem defendebat, quæ cū apud personam principalis esset inutilis, non fit vtilis ad psonā defensoris.

A D D I T I O.

a Paris. No. hic regulam. Et quando dicatur pater stipulari filio vt filio, & quando filio, vt hæredi, adde quod dicit Bal. in c. 1. in prin. an agnati vel fil. ret. hær. poss. vbi dicit, quando aliter stipulatur filio, quam stipulatus fuerit in persona ppria, nunquam videtur stipulatus filio vt hæredi. vide etiam ad Bar. in l. iusiurandū. §. si liberi de ope. liber.

§. Filiofamilias. Iste §. potest duob. modis intelligi, vt in gl. Secūdum primum illa verba, cū sui ior. &c. determināt verbū, pt. Scd̄m scdum determinat verbū, agat Op. j. de pac. do. l. 2. Sol. intelligas hoc ante ɔ̄tū matrimonium. Tutꝰ est ergo dicere qd̄ hic loquitur post matrimonium solutum antequam dos exigatur. Quod dic, vt l. licet. j. de pac. do. Constante vero matrimonio tale pactum nō valet, vt in contrario. Sed an firmetur iurō, vr̄ quod non, quia tale pactū improbatur ratione publicę vtilitatis, vt l. a. infra, de pac. do. Ergo nō confirmatur iurō, vt l. iuris gentium. §. & generaliter. s. eo. Dic vt colligitur ex his, quæ dixi in l. si quis pro eo. in prin. j. de fideiuss.

§. Item filius familias. Dicas quod iste §. loquitur in legato. Secus s. eo, quod stipulatus esset secundum glo. & bene. No. ergo quod iuri de futuro potest quis renunciare per pactum. Quod dic vt in l. a. C. de pact. & l. j. j. de cur. bo. dan.

§. In his. Iurisconsultus ponit summariū legū sequētiū ibi & in rē pacta, &c. Pactū i rē porrigit̃ ad oēs quorū
a spāľr interest, & ad quos porrigi interest pecuniariter a paciscentis, & pactū psonale psonā nō egredit̃. h. d. vsq; ad l. si vnus. No. ex hoc §. regulā, ꝗ̃ dat iurisconsultus, ex qua sumpsi ibi summariū.

A D D I T I O.

a Paris. Pecuniariter. Aduerte tamen quod licet pacta in rem nō prosint ijs quib. vt psint, non interest paciscentis, secus tñ est in refutatione, per ꝗ̃ qs renunciat oi iuri sibi competenti, quia per quandā consequentiam est res ipsa, qͣ renunciatur, sublata de medio renunciante, ad qd̄ vide Bal. Alua. Car. c. 1. per illum textum de eo, qui finem fecit agna. in vsib. feu. vide Pau. de Cast. in l. q. Romæ §. duo fratres. de ver. ob. sed contrariū vult Bal. ibi in 2. q. ver. ad scd̄m. & vide ibi Ale. cōfil. pen. & vide quę dicit in l. ex duob. reis. in 6. q. & quid de confessione, vide ibi eundem in 9. q. & quæ ibi addidi. & ibi vide ēt ad dicta p Ale. & Pau. de Cast. ī d. §. duo fres. 9. q. tiē qd̄ pactū, confes. & similia n̄ extendant̃ ad bn̄ficiū tertij, vide Fel. in c. capitulū. in secunda fal. ad regulā, ex eo qd̄ qs impune, &c. vide gl. ordinariā i l. fi. j. de interro. act. & qd̄ hēs ad Bart. in l. duob. §. fi. deiussore. inf. de iureiu. de cōfessiōe facta fideiussori, vt psit debitori, cū intersit fideiussoris vt psit

L E X XXIII.

1 *Principalis si est liberatus pacto personali, quādo fideiussor possit cōueniri*
2 *Pactū personale vt nō egrediatur personā, dēt fieri cum dictione taxatiua.*

Nisi. Op. quod ista l. nō pcedat neque iure veteri, neque nouo, vt in gl. quæ dat multas sol. & omnes sunt veræ, excepta vna, f. illorum, qui dicunt quod hic reus nō erat soluendo, vnde nō expediebat actionem cedi, vt l. vir. j. de iure do. Præterea licet non sit soluendo mō, tñ poterit effici soluendo. l. 1. 2. & 3. j. de cess. bo. Item aduerte, quia pe. sol. quæ dicit quod nō obs. exceptio pacti, sed exceptio doli, pōt esse bona recte intelligendo, vt loquatur de exceptione doli generalis, quę habet locum vbicūque hēt locū alia, vt l. 2. §. generaliter. j. de do. excep. & no. in l. qui se debere. j. de cōd. cā da. q. d. Licet exceptio pacti nō prosit fideiussori, tñ exceptio cedendarum, vel discussionis nō factæ pōt obijci, vel exceptio doli loco ipsarum. Sed si intelligeres de exceptione doli subsidiaria pacti, de qua loquitur l. rescriptum. in fi. s. eo. non esset bene dictum. Nam nō debet porrigi vltra quam possit porrigi ipsum pactū. Sequitur alia solutio, quæ etiam posset esse vera.
1 Reassume ergo istas sol. per distinctionē sic, † Si liberatus est principalis pacto psonali, vtrū possit cōueniri fideiussor? Aut quæris an iuuet exceptione pacti, & certū est quod non, vt hic: aut exceptione cedendarum, vel discussionis nō factæ, & tunc aut cōsensit pacto, aut non. si nō ɔsensit, aut fuit renūciatū illis beneficijs, aut non, vt patet ex gl. & l. si stipulatus. §. j. j. de fideiu. cum sua gl. Prædicta vera, q. n̄ principalis nō pōt cōueniri facto creditoris, sed si cōueniri nō posset absq; culpa creditoris, tunc directo perueniretur ad fideiussorem, vt l. 3. §. si is pro quo s̄. quod quisque iu. Facit j. de ver ob. l. decem. & si cer. pe. l. fi. Vltimo no. † a quod ad cō
2 a stituēdum pactum mere psonale, ita quod psonā nō egrediatur, requirit̃ quod in pacto ponat̃ dictio taxatiua, vt non petam a te tñ, vel duntaxat. Sed si psona adijcit̃ verbo executiuo, sine dictione taxatiua, vt pmitto nō petere a te, tūc facit pactū psonale, hoc est quod finit̃ cū psona, tñ eo viuo psonā gredit̃, vt s. eo. l. acquirent. §. j. & l. hæredi. in prin. De hoc latius dicam i l. q in futurū. §. j. j. e.

A D D I T I O N E S.

a Ruer. Vltimo no. Adde, quod idem tenent Ang. Fulg. & Mod. limita tamen duobus modis, vt no. Ias. hic.

L E X XXIIII.

1 *Pactum vt porrigatur ad alios, requiritur quod intersit pecuniariter, non ratione affectionis.*
2 *Interesse affectionis in contractibus bonæ fidei operatur quod actio detur ei cui aliter non daretur, non vt in plus detur.*

Fideiussoris. Opp. quod pactū fideiussoris prosit reo. l. duob. §. a fideiussore. j. de iureiu. Solu. ibi in iureiurādo, quod hēt vim solutionis, hic in simplici pacto. Op. j. eo. l. idem in duob. in fi. Sol. ibi hoc fuit actū, hic fuit pactū simplex, quo casu nō porrigit̃ ad reum, nisi fideiussoris intersit, vt in gl. Op. de l. 2. § i. j. de do. except. vbi exceptio doli semper est in rē ex parte opponentis, dic vt in gl. Vltimo no. fi. huius l. cum gl.
1 † qd̄ illud quod requirit̃ qd̄ intersit paciscētis, intelligitur si pecuniariter interest. Secus si rōne affectionis. Vide gl. Cōtra, imo cōsideratur interesse affectionis, vt l. cū seruus. j. man. Sol. dicit glo.
2 ibi in bonæ fidei iudicijs. Tu dic† in bonæ fidei iudicijs interesse affectionis facit, vt ei detur actio, cui alias non daretur, non tamē quod in plus detur propter affectionem, vt ibi dicetur.

L E X XXV.

Sed & si fideiussor. No. istam l. quia sępe accidit, quod licet quis vt fideiussor accipiatur, tamen in veritate est principalis, & vt de principali est iudicandum.

LEX

LEX XXVI.

Idem in duobus Reuoco in dubiū, vtrū pactū factū vni ex duob. reis debēdi alij prosit. Gl. ponit hic duas opi. vnam qđ prodest alteri. s. si paciscentis interest, aliam qđ prodest alteri si socij sunt. Vide glo. hic verā qa alteri prodest quatenus paciscentis interest, licet socij nō sint. Vñ si pecunia tota peruenisset ad paciscentē, in totum pdesset alteri, ne si solueret, a paciscēte repeteret p actionem negotiorum gestorum, vt no. in l. j. C. de duob. reis, si in parte peruenit pecunia ad paciscentem, pro ea parte prodest alteri correo, vt no. in l. 4. nūc de effectu. inf. de lib. leg. Sed quando sunt socij, pactum factum vni prodest in totum alteri. Declaro, intellige socios omnium bonorum, vel illius obl'onis, ita quod omne commodum, & incōmodum inde prouenies, sit commune, vt no. in l. si duo, si qs cau. Modo si creditor diceret: Volo ab altero petere partem suam tñ nō potest facere, quia si ille alius vnum denarium solueret, eodē debet participare primus paciscēs, & iō inquietando alium, ēt in vno denario, inquietaret paciscentem merito obstat exceptio, ut l. si duo. j. de arbi. prout ibi loquitur de duob. reis. Prædictis vero vr̄ obstare j. de duob. re. l. eandem rem. §. 1. vbi vt pactū factū uni prosit alteri, duo requiruntur. s. quod sint socij, & communis culpa interuenerit. Rñ. prædicta vera, qñ conueniuntur ad aliqd cōtēr pmissum. Sed si conueniuntur actione doli, vel culpæ, quæ venit ex ɔtib. tunc requirunt illa duo. s. quod sint socij & cōis culpa interuenerit, tunc n. quicquid vnus soluerit, alius communicare deberet. Sed si interuenisset culpa vnius tantum, & pactum esset factum alteri correo socio, illi qui conueniretur ex culpa sua propria, non daretur pacti exceptio. Ratio, quia illud quod solueret ex culpa sua, non repeteret a socio per actionem pro socio. Vñ socius eius non inquietatur, nec eius interest. Remanet ergo regula posita in lege, & hæredi, in fi. vers., quod tantum porrigitur ad eum, ac si paciscentis pecuniariter interest.

§. Personale. Oppo. de l. si tibi. §. si pactus. s. eo. Dic vt ibi. & tene menti.

§ Sed quamuis. Dr̄ hic, cū l. seq. qđ pactū fideiussoris pdest reo, si hoc actū sit. qđ i dubio. Dñt qdā qđ sp agi p̄sumit. Gl. ɔ, & bñ, qa tex. est in l. fideiussoris. s. eo. q in dubio loqt. Quæro an idem sit pactum cuiuslibet extranei, ut prosit debitori, si hoc est actū? Glo. tenet qđ non, qa per extraneū simplr̄ non acquirit exceptio doli, vel pacti. Vide glo. & no. Contrarium vr̄ dicere gl. l. non solum. §. si liberationis verba. de li. leg. ubi cōfessio facta absente parte inducit doli exceptionē, & ɔfessio ad liberandum, idem est qđ pactum, vt in l. tale pactū. in prin. j. e. Ista gl. dicit meram veritatem. Probat in l. hrdi. §. nos autem. s. eo. ubi est tex. idem no. in l. Pompo. la i. j. de neg. gest. in gl. 2. examinaui plene in d. §. si liberationis verba, &c.

LEX XXVIII.

1 *Pacto gratuito facto per vnum ex duob. reis credendi nō fit præiudiciū alijs secus in pacto non gratuito.*

[a] **Si vnus.** Ista est solennis l. prosequit eandē mām. Per pactū vel nouationē vnius ex duob. reis credendi socij, alteri piudicari non p̄t, secus p solonis receptionē, vel litis ɔtestationem. h. d. Primo pro declone l. qro, q̄ societas erat hic inter istos argentarios, vel alios duos reos credendi? Gl. timore ɔriorū, de quib. hic j. dicam, dñt quod hic erāt socij incidenter, quod est directo ɔ istum tex. Si. n. simul argentariā exercebant, erat socij de necessitate ex conuentione tacita, vel expressa. Dicas ergo secure q hic erant socij illius argentariæ, uel oīum bonorū, uel similis oblonis, ita qđ cōmodum, & incōmodum esset cōe, & iō pactū factum ab vno nocet alteri, quia obligatio non est eius propria in veritate. Debent enim exactum cōicare. Sed si non essent socij, & essent creditores ex cā mere lucratiua, quia nullus de suo aliqd posuisset, tūc esset oblo cuiusq; propria, quod exactum cōicare non dērent, merito p pactū pōt piudicare alij, ut j. ad l. Fal. l. in lege Falcidia hoc esse seruandum. Hoc præmisso pro intellectu §. venio ad ɔria & opp. j. de arb. l. si duo. q̄ directo dict ɔriū de verbo ad verbum. Gl. ponit multas sol. quarum q̄dā nō sunt veræ, vt patet ex iā dictis q̄ cōtinent diuinationē. Vna est, q̄ hēt colorē, vez qđ ibi in snia, hic in pacto. Vide gl. si lex ɔria loqueret in snia judicis, hæc sol. esset bona. Nā cū sit necesse q li. ɔt. pcedat sniam iā p ɔtestationem vnius poccupasset sibi debitū, vt l. ex duob. j. d duob. reis. Merito posset alteri piudicare simplr. Sed ibi loqtur in snia arbitri, ex qua non orit actio neq; exceptio, sed solū ex pacto facto in compromisso. Remanet ergo primū ɔrium, qđ pactum
[b] vnius ex socijs. nocet alteri. Dic ergo, hic fuit pactum gratuitum
1 tqđ alteri non nocet. Rō, qa illud quod alius socius exegit, nō tenet ɔsocio paciscenti cōicare. qa sua culpa hoc pdidit agēdo. igit non agit noīe socij, nec pro eius utilitate, sed pro sua ppria. In ɔtrarium fuit pactum non gratuitum, nec culpabiliter, sed diligēter factū, qa cōpromisit. Et ideo quicquid alius socius exigeret, teneret illi ɔpromittenti cōicare, actione p socio. Nō potest n. sibi aliqd imputare ēt noīe socij, & ad eius utilitatem vr̄ agere si unum denarium peteret, merito exceptione repelletur. Ita loquitur lex ɔria. Et ad hoc potest aptari ultima solo gl, quæ dicit, ibi de re dubia, hic de re certa donanda. Item op. j. de iureiu. l. duob. in princ. Sol. gl. & bñ, aliud i iureiurando quod hēt vim ɔtestationis, & solue vt ibi. Aliud i simplici pacto, vt hic, & dixi i l. ɔria. Tertio opp. j. de accepti. l. & iusiurādū. §. fi. dī gl. aliud i acceptilatione, q̄ hēt vim solonis, vt ibi, aliud i pacto, vt hic. Gl. ibi i acceptilatione vr̄ distiguere si sint socij, vt no. Idē no. i gl. l. si rē. §. si duo. j. đ noua. Veritas ē q acceptilatio idistincte noceat, ñ distinguēdo, sint socij vl̄ ñ, qa vim solonis obtinet. Tex. est i l. 4. §. nūc de effectu. j. de li. le. & i l. si ex pluribus. j. de accepti. Sumus expediti de prima gl. Venio ad gl. sup verbo, nouare, & opp. q vnus de duob. reis possit no-
[c] uare, ut l. si rē. §. si duo, j. de nouat. Gl. iuoluit se hic. Tu dic q hic ñ p̄t nouare unus ex reis credēdi socijs, ne piudicet socio, sed vn' ex reis credendi nō socijs bñ p̄t nouare, vt l. ɔria. Rōnē dixi circa principiū huius l. & ista est opinio Azo, verissima, q̄ tāgit gl. multū succincte j. đ duobus reis, l. ex duob. stipulādi. licet Azo i summa videat dicere totū ɔriū. Istā mām examinaui plenissime i l. ex duob. j. de duobus reis. Vltimo nota istū tex. q his q sunt i nostra ptāte, recte soluitur q crediderint, licet pacisci nō possint. Et sic ē expsū q si monachus mutuat vl̄ deponit pecuniam, recte ei potest solui, licet q̄ratur actio monasterio, non tñ posset liberare per pactum Simile in l. quod seruus, j. depositi. & l. si seruus. j. de sol.

ADDITIONES.

a Parif. Si vnus. Vide Ro. consi. suo. 210.
b Ruer. Dic ergo. Adde q ista sol. ē cōiter approbata p Doc. vt no. Ias. hic. colū. 3.
c Rue. Tu dic. Adde, q hęc sol. est cōiter appbata per Doc. quā tenent Bal. & Ful.

[a] **§. Si cum reo.** [a] Exceptio pacti porrigitur ad fideiussores eatenus, quatenus competit principali. Item principalis potest pacisci fideiussori. h. d.

ADDITIO.

a Barb. Si cum reo. Vide Bal. in c. j. ad fi in rub. an ille qui inter. fra. Ad quod alleg. quod no. in isto §. j. & uide Bart. in l. 6. in prin. inf. de dam. infe. & ibi notaui.

1 *Pactum secundum contrarium primo, illud non tollit.*
2 *Stipulatio tollitur per aliam stipulationem si hoc agitur.*
3 *Principali reo quod non prodest, non prodest fideiussori.*
4 *Iniuriarum actio tollitur per pactum ipso iure.*
5 *Dictio, tota habet denotare totalitatem circa eandem rem.*
6 *Obligatio naturalis iuncta cum ciuili, non sunt vna substātia, sed duæ res.*
7 *Obligatio naturalis introducta per pactum de non petēdo, tollitur per secundum pactum.*
8 *Pacti de non petendo virtus multiplex est. & 9. 10. 11.*
12 *Actio non oritur ex pacto nudo de donando aliquid facti etiam hodie.*
13 *Statuto stāte, quod mulier non possit obligari sine certa solemnitate, non poterit etiam liberare aliquem.*
14 *Pactum secundum de petendo factum, inducit naturalem obligationem, & tollit eandē obligationē inductam per pactum primum de nō petēdo. Et replicationem inducit contra exceptionem inductam ex primo pacto.*
15 *Pactum de non petendo quomodo differat a pacto de nō agendo, remissiue.*
16 *Naturalis obligatio non est in pollicitatione.*
17 *Ius in stipulation. b. & factum in pactis, quomodo dicat̄ versari, & n. 22.*
18 *Pactum de non petendo non repellit agentem, nisi allegetur per reum, etiā si de eo constaret in iudicio ex confessione actoris.*
Exceptio doli vel metus, nō pdest nisi opponatur, ēt si de ea cōstet i iudicio.
Reus allegando pactum de non petendo, post litem contest. videtur de eo opponere. nu. 21.
19 *Stipulationem allegans, debet probare solennita intercessisse, quando stipulatio probanda est per testes.*
20 *Actorem carere actione si apparet in iudicio licet nō allegatur per reum, absolutio sequitur.*
Iudex quando ex officio suo supplere habeat, etiam si non opponat̄ a parte.
22 *Fictio priuatiua quæ fingit non esse illud, quod est regulariter, non habet locum in his quæ sunt iuris, sed in his quæ sunt facti.*
24 *Acceptilatio non extinguitur per contrariam stipulationem.*
25 *Obligatio ex maleficio tollitur per pactum ipso iure.*
26 *Absolutus cum cōditione, non debet de cętero talia frabricare, & si secus fiat ipso iure incidat in primas pęnas, an si veniat contra pacta, incidat in primas pęnas.*
27 *Res de facili redit ad suam naturam.*
Priuilegium concessum ecclesiæ, quod contra eam non possit sibi obijci, nisi præscriptio triginta ann. an valeat.

[a] **§. Pactus ne peteret.** [a] Licet stiplo p stipulationem, tollatur ipso iure, tñ pactum

ADDITIO.

a Parif. Pactus ne peteret. Regulam huius §. quod pactum nudum nō tollat actus ipso iure, limita vt non procedat quando fit ante contractum perfectum, uide Crem. sing. 49. Item dum dicitur, quod tollitur solum naturalis, non ciuilis, lim. ta vt procedat principaliter secundum consequentiam potest tollere etiam ciuilem exemptionem, si naturaliter tantum obligatus det fideiussorē, quod promittat per stipulationem, & sic etiam ciuiliter obligetur, si postea fecit reo pactum de non petendo, tollitur sua naturalis obligatio, & naturalis & ciuilis sui fideiussoris. Ias. notanter in l. & post rem. la 1. inf. de transac. Item de eo quod dictum est, qñ ante obligationem perfectam, uide Ias. in l. rogasti. §. si tibi. in 1. no inf. si cer. pe. Item sex casus speciales, in quibus agitur ex nudo pacto, vide per Ias. in l. lecta. inf. si cer. pet. ad istum. §. cum materia. uide quæ scripsi post Bar. in l. Pomponius. inf. de neg. gest. *Meno. Charund. li. 1. verosimi. c. 4. Corasius. li. 2. Miscellan. c. 16. Bello. li. 2. suppu. c. 1. Alciat. li. 1. parerg. cap. vltimo.

pactum liberatorium per fm ope replicationis elidítur, si prima actio durat, sed si est extincta, p pactũ non restituit, sed si in obligationib. q̃ cõsensu ɔ̃hunter, noua actio nascitur, & res de facili ad suã naturam reuertitur.a h.d. Ad euidentiã dẽs scire, quod totus iste §. loquitur qñ interueniunt tria. s. actio prima. Item pactum ad extinguẽdum, vel coarctandum primam actionem. Tertio, qñ pactum ad actionẽ primam iuuandam, vel alias ad primum pactum perimẽdum. Diuide ergo §. in tres partes principales. Prima, qñ fm pactum apponit ad perimendam primam actionem, nõ tñ eam perimit ipsũ iure. Scdo, qñ apponit pactum ad perimendũ ipsam actionẽ, & ipso iure perimit. Tertio qñ apponit pactum ad limitandam, & coarctandam, seu iuuandam primam actionem, non ad eam tollendam. Scda ibi, sed si pactum. Tertia ibi, quod si nõ. Prima subdiuiditur ĩ tres partes. Primo ponit duo dicta, quæ vñr sibi ɔ̃dicere. Scdo assignat rõnem diuersitatis. Tertio ponit vnam illationem. Secunda ibi, quia in stipłonib. Tertia ibi, eadem ratione. Ista secunda pars subdiuiditur in duas. Prima, qñ per pactum tollitur ipso iure actio, quæ ex pacto non nascitur. Secũda, qñ tollitur ipso iure actio, quæ nascitur ex pacto. Secunda ibi, idem dicimus. Item tertia pars principalis subdiuiditur in duas. Prima, qñ pactum limitat actionem circa rem, vel quantitatem. Secunda, qñ limitat circa tempus. Secunda ibi, quod & in spẽ. Vel dic fm Cynum, quod diuiditur in sepiem partes. Primo ponitur thema, & qõ tacita ex themate, vsque ibi, prius. Secundo ponitur responsio ponendo differentiam inter pactum, & stipulationem, vsque ibi, quia. Tertio ponitur rõ. Quarto infertur ex præmissis ad aliũ casum. Quinto ponuntur duo casus difficiles, ibi, sed si pactum. Sexto ponuntur duo alij casus similes, & remouentes quandam obiectionem ɔ̃ secundum casum. Septimo, vlt. probat, siue cõfirmat prædicta per locum ab authoritate, secundum Cy. Notabilia patent per se. Et no. † q̃ secundum pactum contrarium primo nõ tollit ipsum, vt C. eo. l. pacta nouissima. Secundo nota, quod stipulatio tollitur per aliam stipulationem, si hoc agatur, vt ℑ. tit. j. l. Aquiliana. Item nota, quod in pactis versatur factum, in stipulationibus versatur ius. Item nota, † quod illud quod non prodest reo principali, nec fideiussori suo. Item nota, † quod actio iniuriarum tollitur per pactum ipso iure, ut l. si tibi. §. quædam. ℑ. eo. Item no. quod illud qood non est, non potest restaurari p pactum. Opp. primo, & intro gl. mag. & vr̃ quod pactum tollat pactum. tollit. n. naturalem obłonem ex pacto inductam, vt l. Stichum. §. nãlibus. b ℑ. de so. Huius timore sunt in gl. quinque sol. hic sextam ponit Gul. Prima, quod tunc naturalis tollitur per pactum, qñ habet sociam ciuilem obligationem, quia modicum fermenti, &c. Ita dicebat Ime. quod gl. reprehendit per l. fi. ℑ. de iureiu. Non ob. quod dicit, modicum fermenti totam massam corrumpit, quia verum est, qñ quidem fermentum est res apta ad corrumpendum. Sed obligatio ciuilis iuncta naturali iungitur ad corroborandum, vt l. legitima, ℑ. eod & Insti. de oblig §. j. non debet ergo facere. vt citius corrumpatur. Secunda sol. fuit Roge. vt dicamus, ibi tolli ipso iure. i. per exceptionem, & sic concordat cum ista. quod glo. reprehendit per dictam l. fi. de iureiu. tunc. n. nõ esset tollere, sed eludere. Tertij soluunt totum econuerso ad primã, distinguendo, aut obligatio naturalis est iuncta ciuili, & sic efficitur vna substantia cum ea, & non potest tolli per pactum ipso iure, vt hic. Aut non est iuncta ciuili, & tunc potest ipso iure tolli, vt l. ɔ̃ria, quod glo. reprehendit per dictam l. fi. ℑ. de iureiu. Ista sol. potest colorari per argu. nam dicit lex, quod si data est hæreditas tota, & libertas, quod non potest tolli una sine alia, vt leg. sed interdum. de aqua plu. arc. Facit l. situta. §. ex hoc edicto. ℑ. de dam. infe. & l. si ita scriptum. §. regula. ℑ. de li. & posth. Tamen hoc non est verum, quia non probatur l. quod pactum non tollat nãlem, nisi sit naturalis & ciuilis. Non ob. §. regula. qoia licet sit naturalis, & ciuilis, tñ quælibet p se habet suam virtutem. Nam ille. §. loquitur qñ hæreditas est adita tota, alias si pro parte, secus, vt l. 4. de bon. auth. iud. possi. ita potest hic vna separari ab alia. Et no. † q̃ dictio, tota, habet denotare totalitatem circa eandem rem gl. est. Insti. pro socio, circa prin. Et aduerte, † & primo examinemus vtrum sit verum, quod naturalis obligatio iuncta ciuili, sit vna substantia, sicut anima, & corpus iuncta simul faciunt vnum hominem, an vero remaneant duæ res? glossa, hic tenet, quod sunt duæ res, non vna substanna). Contrarium vr̃ tenere gl. Inst. de obli. in prin. vbi dicitur, obligatio est iuris vinculum, qoo necessitate adstringimur, alicuius rei dandæ vel faciendæ, secundum nostræ ciuitatis iura. Loquitur ergo de ciuili ex eo quod dicit, secundum nostrę ciuitatis iura. Item non de ea sola, sed iuncta cum naturali, quia ciuilis sola non adstringit quem ad dandum, ut patet in obligatione litterarum intra biennium, & probatur in l. 3. §. j. ℑ. de const. pec. Et huic videtur inhærere Iac. But. Inst. de act. in prin. in j. q. Istud non est verum, quia si esset vna substantia, & sic ipsæ duæ tanquam partes integrales facerent vnum totum, vna sublata, impossibile esset remanere effectum illius totius, vt videmus in domo, vt l. q res, §. aream. ℑ. de solutio. & l. inter stipulantem, §. sacram. ℑ. de verb. obl. Sed tex. dicit, quod tollitur naturalis, & remanet ciuilis clñs, vt hic. ergo possunt separari, vt l. Iulia. de condictione indebito. Item econuerso interdum tollitur ciuilis, & remanet naturalis, vt d. l. Iul. ℑ. de condictione indebiti. Vnde glo. hic dicit veritatem, non obstat Instit. de oblig. in princ. quia fateor, quod ibi diffinitur obligatio ciuilis sola, & quod glo. ibi dicit, de ciuili vna cum naturali, debet intelligi sic, obligatio parit actionem, vt l. licet. §. ea obligatio. ℑ. de procur. In qua generatione obligatio ciuilis habet se, vt pater, obligatio naturalis habet se vt mater. Ciuilis enim est illa, quæ ei dat robur, vt l. legitima. supra eod. Et apparet Instit. de obligat. §. 1. sicut ergo si dicerem, pater est, qui generat filium, s. cum matre intellige, non tamen per hoc volo, quod pater, & mater sint vna substantia, imo duæ res inuicem realiter differentes. Ita hic diffinitur obligatio ciuilis, quæ producit actionem cũ naturali, non tamen quod sit vna substantia cum ea. Nunc redeo ad glo. & dico, quod hoc sol. non est vera quia naturalis sola non potest tolli per pactũ, vt hic. Nam pactum primom de non petendo habet naturalem solam, & tamen non tollitur per secundum pactum de non petendo. Et secundum istam solutionem non obstat per illum modum, quia non est dubium, quod per pactum inducatur naturalis obłio, vt lege 1. in princ. supra eodem. Item per pactum tollitur naturalis, vt d. §. naturalis. ergo per pactum factum de non petendo fuit inducta naturalis, vt lege prima, supra eodem. Ergo & illa naturalis per illud pactum inducta, debet tolli ipso iure per pactum factum de petendo, vt d. §. naturalis. Hic autem dr̃ quod tollitur ope exceptionis, ergo &cæ Secundum istam solutionem, q̃ supra dixi, naturalis potest tolli, si est iuncta cum ciuili, ut l. fin. inf. de iureiu. Quarta sol. est glossatoris nostri, qui dicit: Aut naturalis obligatio tendit ad liberandum, & nõ potest tolli per aliud pactum, vt hic. Aut tendit ad obligandum, & tunc secus, vt in l. contraria, quod latius dic, vt in gl. Et istam opinionem tenet Azo, & Accu. vt hic videtis. Pro qua facit l. Arrianus. ℑ. de act. & obl. & l. fauorabiliores. ℑ. de reg. iur. Contra istam solutionem videtur ratio tex. Dicit. n. quod ideo est, quia in pactis versatur factum, sed eodem modo versatur in pactis liberatorijs, sicut in obligatorijs, ergo, &c. Huius timore dicebat Azo, quod hic dicitur, in pactis factũ versatur, subaudi liberatorijs. Ista expositio videtur destructio istius tex. Dicit enim in pactis, q. d. in pactis prædictis, s. tam ad obligandum, quam ad liberandum, & ideo Azo in summa huius tituli, dicit aliter, videlicet pactum primum de non petendo habet plures effectus, scilicet quia naturalem tollit, elidit ciuilem, & obligat qoem naturaliter non petere. Fateor ergo quod secundum pactum de petendo tollit naturalem, quam induxerat pactum de non petendo, & sic concordẽt cum §. naturalis, non autem tollit alios effectus pacti, nec ipsum pactum. Istud etiam tangitur hic infra, eadem gl. & in 2 gl. magna, circa fi. ibi, & forte naturalem tollit. & etiam in fi. glo. ibi, & secundum inducit naturalem, & tollit naturalem, & in 2. glo. magna super verbo, ipso iure circa fi. ibi, nisi forte in eo, qui obligatur naturaliter non petere. Iacob. de Raue. & Pet. vt refert Cy. in l. pacta quæ contra, C. eo. reprehendunt istam solutionem. Nam sicut actio oritur ex obligatione, vt l. licet. §. ea obligatio. infra, de procuratoribus. ita exceptio oritur ex æquitate, vt l. qui æquitate. infra, de doli exceptione, & de iureiu l. j. Sed si pactum secundum tolleret naturalem obłonem, cessaret ęquitas, & sic primum pactum exceptionem non produceret, nec esset opus, quod replicaretur ex secundo, quod est contra istum textom, & ideo tenent ipsi præcedentem solutionem, quod aliud in pactis obligatorijs, aliud in liberatorijs. Gul. de Cu. c soluit sexto modo, dicens qood pactum de non petendo nullo modo tollit naturalem obligationem, quæ erat in primo pacto, quia non ad hoc interponitur. Solum enim ad hoc interponitur, vt impediatur actus petendi. Sed si in pacto diceretur, ego libero te, tunc tolleretur naturalis. Ita loquitur dicta lex, Stichum, §. naturalis, & est argumentum pro hoc C. de transa. l. si pro fundo. vbi aliud est dicere, Concedo tibi rem; aliud est dicere, Dimitto tibi eã. Propter hoc dicebat ipse sicut in materia possessionum, quędam est possessio, quę habet plurimum iuris, & parum facti quædam quę habet multum iuris, & multum facti: quædam, quæ habet multum facti, & parum iuris, & in ista vltima ius non fingit, vt l. in bello. §. factę. infra. de ca. & l. si is qui pro emptore. infra, de vsucap. Ita hic quędam est obligatio, quę habet plurimum iuris, vt obligatio verborum, & super ista ius fingit, vt tollatur per aliam obligationem ipso iure: quædam est, quę habet multum facti, vt pactum liberatorium, quod naturalẽ tollit, & super isto similiter ius fingit, vt tollatur per aliud pactum, vt in §. naturalis. Facit l. fideiussor obligari. §. fideiussor. ℑ. de fideiussorib. & l. in his. §. Imperator. de solutio. & ŝ. eod. l. j. Quoddam est pactum, quod habet multum facti, & parum iuris, vt pactum de non petendo, quod nãlem, non tollit, & super isto ius non fingit. Et hoc voluit dicere iste textus fm eum. Cui opinio. videt applaudere

ADDITIONES.

a Parif. Ad suam naturam reuertitur. Vide pro hoc in c. cum accessissent, de const. & quæ habes ad Bar. in l. si constante, inf. sol. matri. quod in correctorijs est licita extensio, quando reuertitur ad pristinum ius, & idem Bar. consi. 39.

b §. Naturalis. Vide quæ habes ad Bar. in illo §. naturalis.

c Guil. de Cu. Vide Bar. in l. 1. infra, de condic. indebi. & in l. cum quis, C. de in. & fac. igno.

plaudere Ia. But. mihi non displicet totaliter, quia est contra censū ſ. ea. l. §. sed si stipulatus. vbi pactum de non petendo tollit nālem oblōnem. Et ideo tego teneo opi. Azo. præcedentem, q̄ fuit quinta solutio. s. qđ naturalis oblo introducta p pactum de non petēdo, tollitur per sm pactum. Non ob. ratio Iacobi de Rau. quia potest responderi, vt statim dicam. Pro huius ergo decisione examinemus vires pactorum, aquæ hic ponuntur in gl. & primo videamus vires pacti de non petendo. Dicit gl. quod prima eius virtus est, vt ipso iure tollat naturalem. Ista est vera, vt d. l. Stichum naturalis. §. naturalis. & l. si. ſ. de iureiu. & s. eod. l. j. & l. fideiussor obligari. §. fideiussor. ſ. de fideiussorib. Et hoc est verum, qñ interponit super non petenda re, quæ erat in obligatione. Si vero non erat obligatio, vt puta non interponitur super actione in rem, tunc nō potest tollere naturalem q nō est, sed impeditur effectus illius actionis, vt s. eo. l. si tibi. §. de pignore. & ſ. eadem l. §. item si pactus. Secunda virtus, vel vis pacti est, secūdum gl. quod elidit ciuilem. Ista vera, quia parit exceptionem, vt l. iurisgentium. §. quinimo. & §. prior. s. e. Sed huic obijcitur: vr. n. quod actionem perimat, qđ est plusquam elidere, vt l. quęcunque. ſ. de compen. ibi dum dicit, primi. Quicquid dicant Doc. in l. pacta. C. eod. dicas sic. quod pactum antequam opponatur exceptio, actionem non elidit, nec perimit, nec eliditur, & hoc est quod hic dicit, ideo replicatione exceptio eliditur, quia opus est quod opponat & probetur. Insti. de replic. circa principium. Et hoc est verum, vbi pactum non esset incontinenti appositum: tunc. n. inest ipsi actioni, & ipsam elidit incōtinenti, vt l. lecta. ſ. si cer. pe. & ibi dixi. Postquam vero est opposita, tunc actio eliditur, vt hic, & postquam super actione est pronunciatum contra actorem ipsam actionem perimit. quod dic vt dixi in l. Iul. verum debitorem, ſ. de cd. ind. dū tractaui vires sniæ absolutoriæ. Sed circa hoc Doct. mouent vnum dubium, & ad euidentiam dicunt ipsi, Præmittimus quod licet gl. dicant quod in obligationibus iurisgentium sit obligatio ciuilis & naturalis, tñ nos dicimus quod est sola naturalis. Quod apparet, quia sola naturalis olim producebat actionē, vt l. naturales ſ. de actionib. & obl. licet gl. ibi aliter intelligat. Quæ tñ naturalis confirmatur a ciuili, vt Inst. de obligationib. §. j. Pro istis facit l. fideiussor obligari. §. fideiussor. ſ. de fideiussorib. Quid ergo tūc operatur pactū de non petendo? Dicunt ipsi post multa, aut contractus iurisgentium nititur solo cōsensu, & tunc per aliud pactum in totum tollitur, vt l. ab emptione. ſ. eo. & hoc eo. §. Aut interuenit aliud vinculum, vt quia interuenit res, & tunc per pactum tale naturalis non tollitur. Et huic vr applaudere Iac. But. Inst. de actio. in princ. Vr mihi qđ glos. dicant veritatem, & quod præsuppositio eorum sit contra casus legū. Nā ex contractu iurisgētiū oritur oblo ciuilis. Casus est in l. iurisgentiū. §. j. ſ. e. ibi, ille ait, &c. Idem dicit tex. in l. naturalis, in prin. ſ. de præscr. ver. Et si diceretur quod dr ciuilis approbatione, certe dico, quod illud approbare est obligatio ciuilis, sine qua prima robur non haberet. Possent etiam ipsi dicere, si nascitur ciuilis & naturalis quomodo per pactum tollitur vtraq;? In contractibus qui contrahuntur consensu re integra, quomodo pōt pactum tollere illam ciuilem? Rñ. ius ciuile eo mō quo approbat & confirmat contractum obligatorium, eadem æqtate liberatorium appositum super eo, vt l. ab emptione ſ. eo. ubi est tex. Vnde vigore, & authoritate iuris ciuilis tollitur ciuilis, quę erat in prima conuentione. Tertia vis pacti est, quia obligat paciscentem naturaliter non petere. sm gl. contra hoc gl. opponit de l. si pater. §. quæ debitorem. ſ. de iure dot. Solue ut ibi. Alij opponunt, quomodo pactum inductum ad liberationem, inducat oblōnem, contra l. cum is. §. j. de condictione indebiti? Respondet ipse, & bene, non debet inducere oblōnem in præiudicium eius qui liberatur, sed in alia persona alterius non est contradō aliqua, vt l. in numerationibus. ſ. de solutionibus. Item contra hoc opp. si hoc est verum, sequeretur qđ mulier, quæ liberat debitorem suum, esset tuta Velleiano, quia pro alio obligatur. s. naturaliter non petere, quod est contra l. quamuis. §. interdum. ſ. ad Velleianum. Sed tñ fateor q obligatur, sed non ea obligatione qua teneretur alius, vel teneri deberet, ideo nō iuuatur Velleiano. Dicatis vos, ad quid est hoc vtile, vtrum quis obligatus sit naturaliter non petere? respondeo quod istud liberare est donatio, vt in l. in ædib. §. j. ſ. de dona. & ſ. eo. l. contra iuris. §. si filius. Sed ex pacto nudo donationis hodie potest agi, vt l. si quis argentum. C. de dona. ergo si peteret, posset hodie conueniri ad interesse, quod succedit in omnibus obligationibus facti. Vltramōtani rñdent optime dicendo quod hoc non est verum, nam ex pacto nudo donationis agitur quando donatio continet aliqd dari non si continet aliquid fieri. Sic loquitur l. si quis argentum. C. de don. quæ est intelligenda stricte, cū sit contra ius cōe. Ita tenet Gul. hic, & s. l. iuris gentiū. §. quinimo. Præterea dicebant Pe. & Gul. quod ex pacto nudo donationis non nascitur actio, nisi res statim tradatur, ut l. Nesennius §. fundum. ſ. de re iu. Sed in pacto liberatorio statim fit traditio. Trahit. n. secū executionē, vt l. j. §. si debitori. ſ. vt in poss. leg. Probat in l. metū. §. sed qđ prior. ſ. quod metus ca. quod ipsi non allegāt, Illud satis placeret, sed sm hoc remanemus qđ de hac inuestigatione, vtrū qs obligetr naturaliter non petere, nullum effectū inde videamus. Sed rñdeo q Ia. de Are. vr ponere vnū effectum in l. Meuia. §. j. s. sol. mat. videlicet, dicit authen. si qua mulier. C. ad Velleianum, qđ mulier non pōt obligari pro uiro suo aliquo mō, nisi appareat quod in vtilitatē mulieris conuertatur. Ex hoc apparet, quod mulier non pōt liberare virum pacto, quia ex hoc obligatur naturaliter non petere. Qđ facit pro statuto quod prohibet mulieres, uel minores obligari, nisi certis solēnitatibus seruatis. Ex hoc apparet quod non poterunt aliquem liberare. Sed contra istud, isto posito, quod non valeat pactū q̄tum ad effectum obligandi naturaliter, tñ remanent aliæ vires. s. quod naturalem tollit, & ciuilem elidit, & producit exceptionem, & vr sufficere liberatio. Sed rñdeo, qñ illa naturalis, quæ est in pacto, tollitr, tunc exceptio pacti replicatione eliditur, vt patet ex his, q̄ dixi in l. rescriptū. §. si pacto. ſ. e. & est tex Inst. de repli. in prin. & hic, dicam ſ. vnde liberō nō sufficeret. Et hæc tene menti qm vtilia & quotidiana Quarta vis pacti est, quod producit exceptionē. Ista est indubitanter vera, vt l. iuris gentiū. §. quinimo. s. e. & Inst. de repli. § j. & 2. Venio ad examinādū vires secundi pacti de petēdo. Circa hoc fuit q̄dam opinio Io. q dixit, quod p tale pactū inducitr q̄dam noua naturalis oblo, quæ iungitr primæ ciuili, vt sic pducat actionē efficacem, qđ dicit gl. Azo. non placere, qa ad hoc non interponitr, & bñ dicit. Non. n. agr, nec in libello aliqd ponit, de vltimo pacto de petēdo, sed si excipiatur de pacto de nō petendo, replicabitr de pacto de petendo, ut hic, & Inst. de replic. in prin. Sed tūc op. q̄uo ciuilis sola pt actionē pducere. Dicit glos. nō est mirādū, qa hoc idē cōtingit in chyrographo post bieniū, & in re iudicata, si prius nō debat. Ista exēpla nō placēt, nā in chyrographo post bienniū fingitr nālis oblo esse, vt nō possit opponi exceptio nō nu. pec. Idē in re iudicata, cū post sniam nō possit ueniri contra, vt hēatur p veritate. Vel dicas in snia inesse nālem oblonē, vt dixi in l. Iul. de cōdōne indebiti. Dicas ergo aperte, qđ ciuilis sola q̄ habuit ab initio secū naturalē, sufficit ut actio possit cōpetere, vt est casus hic. Sicut. n. filius nō pt pcreari, absq; pre, & mre, & tñ postq̄ p creat^9 ē pt viuere aut durare, licet mr moriatr: ita & actio pducta ab oblone ciuili & naturali pt durare, licet pereat naturalis. Est ergo effectus sedi pacti, qa primo naturalem oblonem inducit, non quod iungatur primæ ciuili, vt dictū est. Scdo, qa tollit nālem oblonem de nō petendo inductam ex pacto p̄cedenti sm opinionē quā tenui, licet gl. alr tenuit, vt s. dixi. Nec obstat rō Iac. de Are. ut statim dicā. Tertio exceptionem inductā ex primo pacto elidit, & sic replicationē inducit, vt ē casus hic. Cōtra istud opponitr, qa si tollit oblo nālis p̄cedentis pacti, tollitr æqtas, ex qua pcedebat exceptio, ergo tollit exceptio. Rñ. ista rō non est vera, nō. n. oritur exceptio ex oblone naturali, imo oritr ex æqtate quam statim exponēdo verba istius §. q̄ dñi in pactis factū versari. Hoc ēt pbo sic, pone qđ post sm pactū de petēdo facit aliud pactū de nō petēdo, absq; dubio tollitur nālis oblo de petendo inducta ex p̄cedēti pacto, cū istud sit liberatoriū, p̄cedens pactū obligatoriū, sm oēs. sed si opinio Iacobi esset vera ex præcedenti pactum non posset replicari, quia sublata est naturalis. hoc autē est falsum, vt Institutionib. de replicationib. §. 2. Ex ipsa. n. æquitate, non ex naturali obligatione oritur, licet circa hoc Doctores videantur aliter tenuire, vt l. pacta quæ contra. C. eo. Sum expeditus de ista glos. Circa quā q̄ro duo. Primo, an sit aliqua dña inter pactū de non petē do, & pactum de non agendo? Inno. alias Ioannes Andr. in cap. exceptio-

ADDITIONES.

a Examinemus vires pactorum. Vide Bal. in l. cum quis. C. de iuris & facti ignorantia. & late in l. pacta quæ contra leges. C. eo.

b Po. na. Secunda virtus. Limita, vt per Ale. l. rogasti. §. si tibi. in prin. inf. si cer. pet. Ad quod vide Dec. l. 1. C. eo.

c Ruer. Actionē perimat. Adde, q cōtra Bar. tenēt Bal. Ang. Ful. Pau. de Ca. Imo. & alij communiter, vt hic refert Ias. col 6. qui tamen sequitur Bar.

d Gl. opp. De qua latius per Bar. in l. vbi pactum. post prin. C. de transa.

Rue. Adde, q cū Bart. tenent cōiter, hic & in d. l. vbi pactum, vt no. Ias. hic. col. 6.

e Pōt obligari. De muliere cōtrahēte cū uiro, qualiter possit obligari, adde Bar. i l. Meuia. §. j. inf. sol. ma. in fi. Sed pone q statutū dicebat, q mulieres n possūt contrahere, an possint renūciare? vide Bar. in rub. in l. j. C. e. Et ad hoc vide Bal. in l. pactū. i 2 1. q. C. de col. facit ad no. in auth. sacra puberū. C. si aduersus vendonē, & eundē Bal. in l. siue apud. C. de trāsa. & dixi ſ. q. b. ex causis i possessionē ea. l. apud Iulianū. §. fi. & i l. 2. C. de vsuc. p emp. & q no. Bal. in l. j. si aduer. trāsa. adde Ro. cōl. 270. & 314. ubi ēt, an stāte statuto q mulier nō possit obligari sine cōsēsu, &c. possit maritū liberare de fructib. rerū paraphernaliū & q stāte statuto q mulier non possit cōtrahere, nō possit ēt liberare, tenet Pau. de Cast. consi. 240.

Ruer. Adde, quod hæc decisio Bar est cōiter approbata p Doct. hic, & in d. l. Meuia. §. 1. vt refert Ias. hic, col. 9. intellige eū & limita plurib. modis vt hic p eum.

† Clau. Liberare. Poterunt tamen donare per prædicta, dummodo incipiat a præcedente traditione, & ita consuluit Are. consi. 5. in 1. dub.

f Barba. Sum expeditus. No. pro dist. in ca. 1. de li. contest. li. 6. uide quod no. & ibi dixi in c. constitutus. de rescr.

g Non agendo. An sit dña inter pactum de non petendo, & non agendo. & contra Inn. late vr tex. cum ibi no. in l. hēdi. §. filia. sup. e, & Bald. in l. peremptorias C. sen. rescindi nō posse. & in l. pacta q̄ cōtra iu fi. C. hoc ti. & adde tex. no. in l. 4. §. idem. in de do. exce. & qđ no Bar in l. nam postea, in prin. de iureiu & l. elegan ter. §. si quis post. de condōne ind. p Doc. in c. constitutus. de rescr. & Bal. in l. cū q̄s. C. de iu & fac. ign. & dixi post Bar. in d. § si quis. per Imo. in l. cum q ita. §. q̄ ita. ff. de uer. obl. & in d. c. constitutus. aliqud per Doctores in ca. exceptionem. de exceptionibus. & Bal. in d. § si quis post.

Ruer. Adde, quod hanc doc. Imo. reprehendunt Ange. Fulgo. & Pau. de Cast. hic refert Ias. colum. 10.

exceptionis. extra. de litis ptestatione, lib. 6. dicit quod sic, quia pactū de non agendo impedit solum agi coram iudice, non aūt processū de non agendo impedit solum agi coram iudice, non aūt procedit. Et dicit, qđ exceptio talis pacti imhibet petitionē ex iudiciū fieri. Iō dicit, qđ exceptio talis pacti impedit litē ptestari, sed pactū de non petendo hēt impedire petitionem in iudicio, & extra, imo impedit quem stipulationem recipere, vt l. amplius. ſ. rem ratam hri, & apponitur magis ad tollēdam o'bſo em, q̄ ad tollendam petitionem in iudiciu, iō non impedit litis contestationem. Ita dicit ipse, quod alirer nō examino. Sed tu dic plene per dñm meum, quia Inn. non dicit veritatem. Ireoi quęro
16 † vtrum in pollicitatione sit naturalis obligatio. Gl. prima pariula hic vī velle quod non. Tu dicas, vt colligo ex dictis Gul. quod in pollicitatione non est naturalis obligatio, iō non dicitur debitum, sed petitur quasi debitum, vt l. pactum secundo rñso. ſ. de pollicitationibus. Fateor tamen quod illud q in pollicitatione deducitur, potest cadere in obligationem ex veritate alterius contractus, vt puta si ante venditionem aliqua polliceor, secuta venditione ad illa teneor ex virtute contractus emptionis, non pollicitationis, vt l. sciendum, §. dictum, ſ. de ędil. edic.

Venio ad sequentem gl. Hic dr̄, stipſo tollit per stipſonem. Cōtra l. si dari. ſ. de ver. ob. Solue, vt in glo. Et qualiter vna stipſo nouat alteram ęqualem, plene dixi in le. pen. ſ. de pręteriis stipſonibus. Item opponitur ad idem de l. vbi pactum, C. de transactioni-
17 bus. Solue vt in gl. Venio † ad aliam glo. magnam, & quęro, quid vult dicere tex. quod in stipulationib. versatur ius, ī pactis factum. Glo. hic vī dare quatuor responsiones, tamen in veritate sunt duę, sed prima & tertia cononent idem, secunda, & quarta idem, vna tñ declarat aliam. Prima dicit, quod in pactis versatur factum in hoc quod est necesse quod beneficium pacti opponatur, & allegetur, nec est necesse allegari aliquid iure solēnitatis, & sic consistit in allegatione facti, non iuris. Quia ergo est merū factum, non pōt tolli alio facto, vt l. in bello. §. factę. ſ. de ca. & hoc vult dicere tertia solutio, quę est eadem cum prima. In stipulatione vero versatur ius, quia ille, qui allegat stipulationem, debet probare stipulationem, & solēnitatem iuris. s. interrogationem pręcessisse, & responsionem subsecutam esse, & pręsenobus partibus & incontinenti.
18 Quam gl. vide, & colligemus multa notabilia ex ea. Et primo no.
a † quod pactum de non petendo, non repellit agentem, nisi p eum
b allegetur.a Scd̄o nota, b quod si de pacto † de non petendo consta
† ret in iudicio ex ɔfessione actoris, si tñ non est opposita exceptio, actor non succumberet. Idem si constaret de dolo vel metu, tust opponatur exceptio. Ita clare dicit gl. hic ibi, et si confiteor factū, &c. Vnde licet dicam in libello, peto decem, licet fecerim tibi pactum de non petendo, nisi opponas exceptionem pacti, condemnabit te iudex. Dico tñ quod eo ipso, quod reus post li. conte. allegat pactum de non petendo, vī opponere exceptionem, vt plene
19 dixi in l. 2. ſ. de exceptio. Tertio nota, † quod ille, qui allegat stipulationem, debet dicere omnia solēmnia. s. interrogationem pręcessisse, & responsionem secutam fuisse inter pręsentes incontic nenti.c Hoc potest esse verum, qn̄ allegatur stipſo quę debet probati per testes, quo casu solemnitas non p̄sumitur, vt l. j. C. de vsu. Secus si per instrm̄, vt l. sciendum. ſ. de verb. obl. & ibi plene dixi.
d Item no. ex ista glo.d q qn̄cunque † apparet in iudicio, actorē ca-
20 rere actione, licet non allegetur per reum, sequitur absolutio, q apparet ex gl. q̄ dicit, si allego stipſonem, & confiteor acceptilationem, non possum obtinere, nec requiritur quod p aduersarium obiiciatur. Idem tenet gl. in l. vbi pactum. C. de transactionib. Sed
e ɔ prędicta e vī l. plane, cum l. fi. ſ. de pet. hęr. vbi per officium iudicis potest suppleri, etiam si a parte non opponatur illud, quod a-
f ctionem tollit ipsu iure. Huius gratia dic brr.f Quandoque in iudicio constat aliquid, pmpter quod apparet actorem non habere actionem, & tunc iudex debet absoluere, si a parte non opponat, vt l. vbi pactum, secundum vnam lecturam, C. de transa. & p hanc gl. Et hoc est quod dicit glo. s̄. de off. asse. l. 1. quod iudex pōt ex officio repellere libellum, qn̄ ex eo non resultat actio. Si vero appareret aliquid, per quod actio ipso iure nō tollitur, sed ope exceptionis posset elidi, & tūc aut illa est exceptio, q̄ in est ipsi actioni, seu obligationi, vt in pacto incontinenti apposito, & tunc potest iudex supplere, ēt si non opponitur a parte, vt plene dixi in l. lecta. ſ. si cer. pet. Si vero non inest, sed extrinsecus venit, vt in pacto apposito ex interuallo, vel in exceptionib. praecedentib. ex alia ęquitate, tunc aut si illa exceptio omittatur, actor locupletatur cum aliena iactura, & p̄t iudex ex offō suo, postquam sibi constat de fa
g cto, supplere factum, ac si g exceptio fuerit opposita, vt in l. plena. de petitione hær. & ibi dixi tibi. Aut nō locupletatur cum aliena iactura, & tunc nō p̄t supplere, nisi opponatur, vt in exceptio-
21 ne pacti de non petendo, vt hic in tex. & glo. Ex p̄dictis paret qđ hoc, quod gl. hic dicit de dolo & metu, nō vī de iure procedere. Nam licet pars non opponat exceptionem, si actor vinceret, locupletaretur cū aliena iactura. ergo potest iudex ex offō suo eum
h re pellere, h vt d. l. plane. quod in exceptione pacti de nō petendo non venit Nam pactum fuit gratuitum, si non veteris eo excipiēdo, imputetur tibi. Sed si nos diceremus pactum de non petēdo non esse gratuitum, tūc posset iudex ipse supplere ex suo officio licet exceptio non opponatur, postquam sibi de facto constat, vt

22 l. plane. Et licet ista sint in se vera, † tñ quantum ad expositionem literæ, mihi non placent Nam dicit quod in pactis versatur factū. s. in pactis opponendi, & in modo proponendi, & opponendi exceptionem: sed in stipſone versatur ius, similiter in mō proponendi. Tex. aūt vī velle quod in pactis versatur factum. s. in substantia facti, non in modo pponendi. similiter & in stipulationibus versatur ius, & ideo alii dicunt aliter, & exponūt quod factum appellatur hic ius naturale, & obligatio naturalis, & ius naturale. i. naturalis obligatio. q. d. in pactis versatur ius naturale, & ius naturale non potest tolli. In stipulationib. versatur ius ciuile, quod de facili tollitur. Quam rñsionem gl. damnat, quia ēt naturalis obligatio tollitur p ius ciuile, vt l. j. §. illud. ſ. de nouationib. Præterea ēt in stipulationibus versatur ius naturale, hoc est obligatio naturalis, vt l. j. s̄. eo. Postea gl. vult istā rñsionem hic sustinere. Ad cuius declarationem oportet nos videre quartam rñsionem, quæ ponitur in fi. glo. ibi, vel melius pone extra, videlicet quod tex. exponatur sic, In stipulationibus vertitur ius, hoc est, vinculum, vel obligatio. in pactis versatur factum in eo quod opponitur principaliter ad impediendum ne agas, habet tamen aliquid iuris. s. quia obligatur quis naturaliter non petere, & ista obligatio potest tolli per sequens pactum, sed effectus pacti quatenus consistit in facto, repellendo aliquem a iudicio, non potest tolli, & hoc voluit dicere secunda expō posita in gl. s̄. quā recitaui, s. quod ius naturale non tollitur quatenus respicit factum de impediendo quē agere. Ideo reassume gl. s̄. vbi dicit, potest tamen hæc op. defendi, & examinemus per singula verba Primo dicit vt sic pactum non tollit factū, hoc est secundum pactum de petendo non tollit factum, hoc est primū pactum de non petendo, put respicit factum de impediendo quem agere, & hoc est verum in se, vt plunes. s̄. dixi. Sequitur in gl. sed ius tollit ius & factum, hoc est stipulatio, quę iuris est, tollit omnē effectum iuris, & facti p̄cedentis stipſonem. Et eodē mō acceptilatio. Quod similiter est verum, sic intelligendo, vt dixi. Non tñ intelligas, quod tollat ius & factum, hoc est, quod faciat quod stipulatio non intercesserit vere, quæ tñ intercessit. Sequit in gl. sed factum tollit ius, hoc est, pactum de non petendo tollit ius, hoc est, nālem obligationem, quæ erat in p̄cedenti pacto de nō petendo. Quod sīr est verum, ut dixi. Sequitur in gl. et ius tollit factum, hoc est naturalis obligatio, quæ est in secundo pacto de petendo, tollit factum, hoc est p̄cedēs pactum quatenus habet effectum iuris, non quatenus hēt effectum facti, & hoc mō esset etiā verum. aliter illud quartum membrum non posset intelligi. Licet p̄dicta sint in se vera, tamen non reddunt tex. istum bene clarum. Quid volunt ista verba, an in stipulationib. ius, in pactis factū versetur. Gul. exposuit, vt s̄. dixi circa solutionem primi ɔtrij in prima sol. quod ibi reprobaui. Tu ergo dicas, quod substantia stipulationis consistit in iure. nam stipſo est verborum obligatio, &c. vt l. stipſonum. la 2 §. stipſo. de ver. ob. Substantia vero pacti ɔsistit in facto, qa pactum est duorum vel plurium in idem placitū, & ɔsensus, vt s̄. e. l. j. Et hoc totum sonat factum, & nihil iuris. Et iō stipulatio tollitur p aliam stipſonem, qa vnum ius pōt tollere aliud ius vere, sed pactum non tollit aliud pactū. Nā exceptio quæ orit ex pacto, non orit mediante naturali obligatione ipsius pacti, sed prima, q immediata cā exceptionis est, qa si conuenit, quia tale pactum interuenit, hoc dicit tex. rotundissimus Inst. repli. §. j. Qđ aūt factum non interuenerit, non pōt fieri per legem s̄m veritatem, vt l. in bello. §. factæ, cum fi. ſ. de capti. Facit ergo hoc p fictionē introducēdo replicationem. Sicut. n. ille, qui habet actionem quæ eliditur exceptione, non videtur eam habere, vt ſ. de reg. iu. l. non videtur. Et no. quod dicit, non videtur, quod est nota fictionis. ille qui habet exceptionem, quæ eliditur replicatione, non ui-
23 detur eam habere, & sic per fictionem. No. † ergo ex isto §. quod fictio priuatiua, quæ fingit non esse illud quod est, non habet locum

ADDITIONES.

a Pom. Allegetur. Vide Ale. consi. vlt. 2. vol.
b Secūdo no. Vide omnino quæ habes in l. 1. C. vt quæ desunt aduo. sed cōtra istā l. communiter approbatam per Bar. & Doc. tenet Bal. in l. postquam, C. eo. Clau. Pacto. Adde hic quod no. Bal. in l. postquam lite, C. de pac.
c Paris. Incontinenti. Ideo si testis diceret præcessisse interrogationem, & sequutā fuisse responsionem, nisi diceret incontinenti, nō probaretur stipulatio. vide Ias. in l. j. §. qui prius, inf. de ver. ob.
d Ex ista gl. De intellectu huius gl. per Bal. in l. edita. C. de eden. & l. postquam liti' C. de pac. & in l. in bonæ fidei, in fin. C. eo. & vide quæ habes in l. 1. C. ut quæ desunt aduo. & pro ista gl. adde tex. in l. fundum sub conditione. § qui fundum, de leg. 1. & ibi dixi post Imo.
e Bar. Sed contra prædicta. Vide Bar. in l. eum qui ita. de ver. ob. l. lecta. si cer. pet. l. lex omni, C. de probationibus.
f Paris. Dic breuiter. Vide de materia Are. i l. si ita stipulatus inf. de leg. 1. vide omnino quæ habes ad Bar. in l. qui ita. de ver. ob. de exceptione resultante ex eodē instrumento, in quo actor se fundat ut iudex possit supplere, ita q opus sit, q actor replicet qn̄ opponitur aliqua exceptio quæ est actionis exclusio, nec iudex suppleret, licet ex actis sibi constaret. uide Ias. in lege, licet, C. de iud.
g Ruer. Ac si exceptio. Adde Bar. in l. eum qui ita. §. qui ita stipulatur. if. de ver. ob. ubi uidetur tenere CONTRARIVM. Sol. ut ibi no.
h Eum repellere. Qn̄ iudex suppleat, uide Imo. in l. eum qui ita §. q. ita. de ver. ob. Ruer. Adde Alex. plene circa hanc distinct. Bar. in l. una. col. 2. cum seq. C. ut quę de aduo. par. iu. sup.

cum I hit, quę sunt iuris nři, vt hic, quia ius tollit ius vere, nõ ficte, vt hic: sed haber locum in his, quæ sunt fact., vt hic, quia factum quod non pt tolli vere, tollitur per fictionē. Quod declara latius, vt l. si is qui pro emptore. ff. de vsuc. circa fictionem priuatiuam.

24 Item quærit gl. hic in fi. vtrum accepolatio extinguatur per contrariam acceptilationem? Et dicit quod non, & bene, quia acceptilatio non interponitur ad tollendam liberationem, sed ad tollēdam obligationem. In eo quod dicit, non prodest fideiussori, Op. inf. eo. l. fi. Sol. ut in gl.

25 **Modo venio.** Ad secundam partē §. in qua glos nihil dicit. No. † tamen quod oblo ex maleficio per pactum ipso iure tollitur. Qđ dic vt l. si tibi. §. quædā. fu. e. a Iuxta hoc tñ q̃ro: adsis legatus † absoluit Præfectū, q̃ venit ad obe-26 dientiam sub certis pactis, & hoc adiecto quod nõ deberet de cętero similia attentare, & si secus fieret, ipso iure reincidat in primas pęnas tàm temporales, quam spũales, vtrum si venit ꝯ pacta, incidat in primas pęnas? Ista qõ fuit de facto Bononiæ in persona Marchionis de Ferraria. Et quod non b incidat, vř casus hic, quia b per liberationem ipso iure tolluntur, nec possunt per conuentionē resuscitari. Iac. But. dicebat, quod in primas pęnas reincidat. Nam dicta liberõ debet intelligi, non quod sit pura liberatio, sed potius condõnalis. l. si secus non attentauerit. Cũ enim mens liberantis ista fuit, ergo debet aperte intelligi illo mõ, quo possit procedere, vt dixi in similib. in vltimis voluntatib. i. l. quibus dieb. §. j. ff. de cond. & dem. & l. 2. ff. de in diem addic. in glo. magna, super verbo, condõnalis. Mihi vř sic distinguendum. Aut ista pacta fiūt cum dño, q hēt potestatem condendi legem, & ista pacta sunt leges, vt l. pe. C. de do. iter vir. & vxo. & l. Cęsar. ff. de publica. & ideo ille qui conuenit, reincidit in primas pęnas, neq; ab eis ipso iure fuit liberatus, nec incidit in illas pęnas tanquam ex priorib. delictis, quia sublata sunt illa, & eorum oblĩones, vt hic sed nouum delictum, per quod contrauenit, meretur illas pęnas in quas primo incurrerat ex omnib. dlictis. Et hoc facere lex potest. Punitur. n. secundum delictum grauius, pp præcedentia, de quibus est condēnatus, vel absolutus, ut infra đ pęn. l. capitalium. §. famosos. & l. 2. C. de epis. & clē. Si vero ille, cum quo fit tale pactum, nõ poterat legem ꝯdere, tunc aut talia pacta sunt stipĩone vallata, aut non. Primo casu aut in pęna veniebat aliqd pecuniarium, & tunc in illas pœnas incidit, non tanquam debitas ex delicto, sed tanquam debitas ex stipĩone. Potest. n. per stipĩonem promitti illud, quod est possibile per legem debeti. l. non impossibile, ff. eo. Si vero pęnæ erant tales, quæ non poterant in stipĩonem deduci, tũc illa adiectio nil releuat. Casus est hic. Ad quod facit in fi. ff. de man. test. l. Imperaror. Si vero erat pactum nudum, tunc non ualeret, vt in isto §. quia ex eo non põt agi, & prima non resuscitatur, vt hic dicitur. Venio ad ver. idem dicimus. Istud examinaui, vt vidistis in in l. iuris gentium. §. adeo. s. eod. & eodem modo dico in vers. qđ c si non vt tolleret. Venio ad ver. quod ĩ specie. c Ex quo † not. quod 27 res de facili redit ad suam naturam. † Quod gl. inducit in arg. ad † quæst. an ualeat priuilegium concessum ecclesiæ, d quod non posd sit obijci sibi ab alia ecclesia, nisi prescriptio centum annorum: nam non læditur ecclesia, cum ad ius antiquum redeat. sed iste §. nihil facit, quia hic loquitur de iure eliso, non extincto. Sed ius antiquum quod inducebat præscriptionem centum annorum, est totaliter extinctum, ergo &c. Ita dicebat Mat. Sil. & Iac. But. Circa quod vide Cy. in auth. quas actiones. C. de sacrosanc. eccle. in vlt. quæst.

ADDITIONES.

a Tamen quęro. Vide Bar. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. inf. eo. l. non solum. §. iniuriarum. inf. de iniur. per Ang. in quæst. sua, exorta guerra.

q Pom. Et quod non. Vide Fel. in c. 2. de testi.

c Pom. In specie. Vide quæ per hoc infert. Fel. c. cũ omnes de const. in c. cum accessissent. eo. tit. Barb. consi. 12. uol. 1. & consi. 62. eo. uol.

c Clau. Naturam. Ad cuius cõfirmationem vide Fel. in c. cum oẽs, de cõst. & multa alia ponit in c. cum accessissent. eo. tit. & unum ponit Ale. post uald. & Ange. in l. si constante. inf. sol. mat. & aliud per eundem in l. si socer. §. 1. s. illo ti. Fel. in c. causam quę inter. de rescri. Vide etiam Barto. in rep. l. 2. C. quæ sit lon. consue.

d Priuilegium concessum ecclesiæ. uide per gl. super verbo, redditur.

---

1 *Liberatio a dolo de futuro etiam de præterito, quando fieri possit in contractibus, & in vltima uoluntate.*

2 *Promittens non petere reductionem ad arbitrium boni viri, quando eã poterit petere, remissiue.*

a b **§. Illud nulla.** Dolus futurus nõ pt remitti, b secus in pterito. † h. d. Opp. hic de princ. vsq; ad fin. † Quidā dĩt, quod principium loquitur c, ñ dolus remittitur exprc sse, c quod fieri non potest. Finis loquitur, d q ñ remittitur tacite, & d sub nube, & sic expressa nocent, non expressa non nocent, ut in regula iuris, expressa. Et hoc vř sentire tex. hic cum glos. dum dicit, ne depositi agat, sed ratione doli futuri. Quæ glo. posset procedere, si quis intelligeret hoc pactum vt ne depositi agat. hoc est, qđ rem non repetat. Tunc enim ille apud quem res est, non potest dolum committere, quia in re sua quilibet est moderator & arbiter, vt l. in re mandata. C. mand. Merito non poterit agere de dolo, cum non possit committi. sed in veritate ista conuentio hoc non importat, si promitto depositi non agere, intelligitur ratione culpæ. sed rem apud te existētem bene debes restituere, vt l. si et cui. ff. de libe. leg. Dolus autem futurus non potest uideri remis1 sus, ut in prin. huius §. † De quo autem dolo loquatur iste versi. q̃ uis, dico de prętereito. Vnde si feci pactum ne depositi agam, itelligitur ratione culpæ, uel doli præteriti, rem tamē restituas, vt d. l. si ei cui. Et hoc tenet glo. satis respectu doli pręteriti. Sed quęro, si in vlt. uoluntate relinquatur talis liberatio? Dicit gl. tũc nõ porrigitur etiam ad dolum præteritum, vt l. Aurelio. §. Caius. d. li. le. quod tenet Cyn. in l. sub prætextu. C. de transa. gl. in d. §. Caius, uidetur simpliciter idem dicere in contractibus & vltimis uolũtatibus, & ibi illud teneo per d. l. si ei cui. prout ibi dixi plene in versi. 2 nota quod. Vltimo iste § inducitur † ad quæstionem illam de eo, qui promisit non petere reduci ad arbitriũ boni uiri. De quo hic per Gul. dixi in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio.

ADDITIONES.

a Pom. Illud nulla. Vide Fel. in c. affinitatis. de testib. vide multa specialia q̃ permittuntur propter futurum delictum euitandum, quæ pouit Barb. consi. 94. vol. 1. Vide Rom. consi. 94 & consi. 90. alias 60.

b Paris. Dolus futurus non potest remitti: culpa autem futura potest remitti. Vide de materia Alc. consi. 67. volum. 2. ad fi. Mod. hic post Paulum de Cast. item ad istas duas regulas, vide Ias. in l. actione post alios. C. de transa. & etiam ibi qđ remittitur dolus de pręterito, requiritur specialis renunciatio, taliter, quod non veniret s generali remissione. Item an reg. huius §. procedat in dolo pręsumpto. Pau. de Cast. hic tenet quod sic. Contrarium tenet Anto. de But. in ca. fraternitatis, versic. 4. fallit, extra de testib. vt refert Ias. hic, sequitur etiam Franc. Cur. hic, & facit quod dicit Bal. in l. j. in fi. C. de usufru. quem refert Ale hic in apostillis. sed illud dictum fundatur in opi. gl. hic, quæ reprobatur per Bart. Ang. & alios hic, quia etiam velate non potest remitti dolus, licet ibi Barto. loquatur de dolo præsumpto, sed non est differentia, quia gl. hic loquitur etiam in vero dolo, & vult quod tacite & velate remitti possit, sed est reprobata. pro opinione tamen Antonij de Bu. uidetur facere decisio Ioannis And. posita in d. c. fraternitatis, dum dicit, quod consensu partium fieri potest, ut post dicicita testificata possint produci testes. Quod sequitur etiam ibi Pau. uersi. 16. Anto. de But. in d. versicu. fallit quarto, & Mari. Soc. ibi & alij. & tamen ille qui producit testes post dicita testificata, dicitur in dolo præsumpto. vt dicit Bald. in l. j. §. nunciatio. de ope. no. nuncia. cum quo transeunt alij ibi. sed pro opinione Pauli de Cast. facit multum illa communis opinio, quam ponit Hostien. & sequuntur alij ibi in ca. Quintaualle. de iureiur. vbi Antonius met de But. sequitur in versicu. quartus casus. & Bar in l. societatem. §. arbitrorum. versicu. quæro vtrum possit renunciari ad fi. cum suis concordantijs, ubi licet data potestas esset arbitris lædendi, etiã in maxima quantitate, non impeditur reductio ea ratione, quia ex tali læsione præsumatur dolus, qui non potest remitti, per istum §. Facit etiam quod dicit in l. fina. infra, de prato. stipulatio, quod licet sit conuentum stari dicto partis super damnis, potest peti reductio si plus debito iuret, quia præsumitur in dolo secundum Bar. ibi, quod non potest remitti. Item facit quod dicitur de tutore, cui fuit remissa reductio rationum in ampla forma, quia non potest liberari a restitutione reliquorum, vt per Bal. & Imo. in l. si seruus uetitus, de leg. 1. cum concordan. de quibus ad Barto. in l. Aurelio. §. Caius. de libe. lega. eo quia non restituere reliqua, est dolus. l. dolus. infra mand. & l. si procuratorem. §. dolo. eo. tit. & tñ ille dolus, de quo in d. l. dolus, est præsumptus, ut ibi dicit gl. & Fulg. in d. §. dolo per Bar. in lege, quod Nerua. in 9. quæstio. & ibi etiam Pau. de Cast. inf. deposi. & est gl. in l. dolo. inf. ad legē Fal. probatur etiam illa opi. Pau. de Cas. per tex. l. quidam decedens. inf. de admi. tut. vbi dicitur quod non potest liberari tutor a reddenda ratione, quin teneatur bonam fidem præstare, tamen ille qui est in dolo præsumpto, nõ dicitur in bona fide, d. lege, quod Nerua, in fi. Et pro illa diuersitate bene facit illud, quod no. gl. & Bar. in l. iurisiurandi. C. de testi. gl. in l. 1. inf. de ser. ubi Ale. Mod. etiam Bar. ibi no.

† Clau. Præterito. Quid in lata culpa, vide Are. in l. si mora. inf. sol. mat.

c §. Illud nulla. Remittitur expresse. No. quod. licet dolus expresse non possit remitti, tamen potest tacite, quod no. Bal. in l. 1. C. de vsufr. Dicebat tamen Ang. hic, quod licet conueniam, quod depositi non agam, tamen semper potero agere, tanquam contra quemlibet possessorem. De quo hic vide per eum.

d Pom. Finis loquitur. Vide vt per Alex. pulchre, l. si mora. uer. regul. 1. sol. ma. quã uis dolo equiparetur. vide ẽt singulare dictum Ias. l. actione. C. de transa. ubi ponit cautelam ad remittendum futurum dolum ex mente, quam tamē reprobat.

§ Pacta, quæ turpem. Pacta, quæ cõtinent turpem cãm, vel pacta quę sunt contra publicam vtilitatem, non sunt seruanda. h. d.

1 *Conuentio facta cum vna pſona, non nocet alteri, & q̃uo intelligatur, supra.*

2 *Pactum factum super una re, non porrigitur ad aliam.*

3 *Exceptio tua non interest, uel non potes agere, impedit litis contestationē.*

a **§. Ante omnia.** a Quia s. tractauit vsq; ad §. pactus, a l. si tibi, §. 4. qualr pactum extendatur de persona ad personam: hic incipit tractare q̃uo pactum fab ctum in una re porrigitur ad aliam, b per totam hanc legem, po1 stea p totum ut. tractat qõnes extrauagantes, quæ non continuanc tur. No. quod conuentio facta cum una pſona, non nocet alteri, c quod

ADDITIONES.

a Pom. Ante omnia. Limita hunc §. vt per eundem. l. postquam. in prin. C. e.

b Paris. Porrigitur ad aliam. Vide An. Barb. in consi. 44. per totum. extenduntur tamen ad connexa. vide Bar. in l. eum actum. inf. de neg. gest.

c Non nocet alteri. Limita in pacto facto cum ciuitate vel principe, quia tunc seruatur pro lege, quo ad oẽs, sm Bartu. ita limitantem per illum tex. l. donationes quas ciuus, Imperator. C. de do. inter vir. & uxo. & l. ciuitas. in prin. si cer. pet. & in l. Cæsar. ff. đ publica. adde post Iasõ quãtũ ponit, q si sũt tres fratres, & unus maritat sororē, & illa facit pactũ đ ñ petēdo hēditatē pĩnã, q illud pactũ pderit alijs fratribus, q n possit ab alijs petere portionē, vide tu q cõsuluit Pau. đ Cas. cõñ. 311. & cũ sit statutũ, q contra illud nõ possit opponi exceptio, an habeat locũ quo ad tertium, vide eundē Paulũ consi. 181. & in quantum ẽt ponit, q tertius veniens p suo interesse, potest opponere cõtra tres sententias conformes, aduerte quia illud non est simpliciter uerũ. De quo per Pet. de Anchã. cõs 334.

a qđ plene expeditũ est §. & glo. hic tãgit a Scđo nota, †quod pactũ
2 factum super vna re non porrigitur ᵇ ad aliam, quod plene ℑ. expe
b dict iuriſconſultus, Tertio no. quod iſtud inſpiciendum eſt ante
3 omnia, & ideo iſta † exceptio, non potes agere, quia tua non inte-
reſt, vel nõ potes agere, qa alia res ẽ, de qua dicis pactũ eſſe, & alia
res eſt, de qua dicis pactũ factũ eſſe: & alia eſt res q̃ petit. Dico q
iſtæ exceptiones litis conte. impediunt, quia hic dicit, ante omnia.
Dicam in l. poſthumus. §. ſi quis ex his. ℑ. de inoffi. teſtam.

ADDITIONES.

Pom. Hic tangit. Limita hoc, ut non procedat quando vna non veniret in conſe-
quentiam alterius. Ita Hieron. Tor. & ibi ſequitur Decius, l. poſtquam liti. C. eo.
Vide d. Anto. conſi. 43. Et ſimiliter conceſſio & literæ Principis.
b Non porrigitur. extenduntur tamen ad connexa. unde Bar. in l. eum actum. inf. de neg.
per totum, geſt. Anto. Rub. Ale.

§. Si cum mihi.

Minor ſumma ineſt maiori. h. d. No. quod pactum in ſumma maiori por-
rigitur ad minus debitum, & pactum factum in ſumma minori
porrigitur ad par. ẽ maioris debiti & ſic eadem res vr̃. Et hoc nõ
iſte §. continuatur cum præcedenti. In veritate tamen eadem res nõ
eſt. Vnde ſi debes mihi 20. & volo petere x. non debeo petere x.
tanquam debita, ſed tanquam ex ſumma debita, vt not. in l. ſcire
debemus, circa prin. ℑ. de ver. ob. Facit ℑ. de ſol. l. vbi fideiuſſor. vbi
formo qõnem, bannitus in x. & x. dicatur bannitus in xx. Op. quod
maiori ſummæ nõ inſit minor ſi negatiue proferaẽ. Non. n. ſequi-
tur, non habeo centum, ergo non habeo decem, quia illa propoſi-
tio, non habeo centum, verificatur poſito quod haberem 99. vt l.
ſi is q ducenta. §. vtrũ. de reb. dub. ſed hic profertur negatiue, ſcili-
cet quod non petam 20. ergo non impedior quin petam 10. quia
verum eſt me non petere 20. Sol. vt dixi in l. j. §. ſi ſtipulanti an ſta,
de verb. oblig.

§. Sed ſi ſtipulatus.

In obligatione alternatiua, pa-
ctum de altero, † non petendo
totam obl̃onem elidit: ſecus in obl̃one generis, ſi eſt electio credi-
toris. h. d. cum §. ſeq. †Not. quod in obl̃one alternatiua, vnius ſolu-
tio, acceptilatio, & pactum, tollit obl̃onem. Oppo. dr̃ hic qđ vnius
petitione tollitur tota obligatio, contra l. eum qui certarum. in ſi-
de ver. ob. Gl. ſoluit multis modis, & quælibet ſolutio põt eſſe bo-
na, quæ procedit quando electio eſt debentis, ſed quando electio
eſſet creditoris, tunc per li. conteſta. ſuper vno p̃iudicatur ſibi, ne
poſſit uariare ſuper alio, vt ℑ. de verb. obl. l. ſi quis ſtipulatus ſit Sti-
chum, aut Pamphilum. Secundo op. ad id, quod dicit de accepti-
latione, vt ℑ. de acce. l. & per iuſiurandum, §. ſi Stichum. Gl. ſoluit
duob. mod. Tene ſecundam, quod ibi acceptilatio fuit facta pen-
dente condõne, & res non extabat tpe conditionis. Oppo. ℑ. de re-
ſcin. ven. l. ſi emptio. Sol. gl. dicit, ibi fuit actum, quod in altero tm̃
reſolueretur emptio. Tu dic ſecundum Doc. quod ibi erat cõtra-
ctus celebratus gratia vtriuſque, vnde in altero remanet contra-
ctus. Hoc n. prodeſt emptori, quia habebit rem, & venditori, quia
habebit pretium, hic contractus præceſſerat gratia vnius tantum,
ſecundum Iac. de Are. & Gul. de Cu. quod etiam tenebat hic Cy.
Ergo diſtingue, Aut pactum interponitur
in obl̃one alternatiua.
ſuper vna re debita in ꝯtractu celebrato gratia vtriuſq;, aut vnius
tantum, & in iſto ſecundo caſu, aut fuit pactum ſimpliciter, & ha-
bet locum iſte. §. Aut conditionaliter, & tunc aut illa res extabat
tempore exiſtentis conditionis. aut non, vt colligitur ex ſolutione
contrarij d. l. & per iuſiurandum. §. ſi Stichum.

§. Sed ſi generaliter

Opp. In obl̃one generis cer-
tum hominem petere non
poſſum, vt Inſti. de actio. §. præterea. Ex hoc ſequit, quod iſte tex.
dicat male in duob. Primo in eo quod dicit, ſi petam Stichũ, ob-
ſtat exceptio, quia Stichus nullo modo poteſt peti. Secundo ob-
ſtat, quia pactum dẽt intelligi, vt opereẽ aliquid, ſed ſi non intelli-
gatur vt tollat totam obl̃onem, nihil operaretur, quia Sti-
chus ante peti non poterat. Ad primum reſpondeo, quod ante
non poterat peti Stichus, quia non erat in obligatione, & hic op-
ponitur exceptio intentionis, dicit gl. Nec obſtat l. Mæuius. §. duo-
bus. ℑ. de lega. 2. vbi dicit omnem hominem eſſe in obligatione,
quia illud eſt verum quo ad hoc, vt ſolui poſſit. Vere tñ nullus eſt
in obligatione, ſed ille fingitur eſſe, qui poſtea ſoluereur vt l. cum
incertus, ℑ. de leg. 1. Dixi plene in d. §. duob. & hoc circa primum.
Ad ſol. dicti contrarij, prout ſecundo modo obſtat intro gloſ. ibi,
vel verius, & dicit, intelligo hoc, quando electio erat creditoris, &
ſic pactum operatur, vt creditor poſſit eligere omnem alium ho-
minem excepto Sticho, & hoc prodeſt reo. ratio, quia forte Sti-
chus erat ſibi neceſſarius. Si enim intelligeres, quod eſſet electio
rei, tunc illud pactum tolleret totam obl̃onem, alias nihil operare-
tur, quia ſi intelligeres quod ipſe reus nõ poſſet eligere Stichum,
hoc eſſet ꝯ ſe. Ita intelligit glo. & bene. Ex hoc apparet ſol. præce-
dentis contrarij, quod obſtat exceptio pacti. Poterat enim actor
eligere, & ſic certum hominem petere, ſed §. præterea, allegatus
in glo. loquitur quando erat electio debitoris. Sed iuxta prædicta
dubitatur, an eadem diſtinctio, ſ. actoris, vel rei debeat adhiberi
in obligatione alternatiua, de qua ſ. prox. dixi. Dicit Azo quod nõ
quia vno mortuo, vel pacto facto, non tenetur in alio. In eo quod
dicit de pacto, dicit uerum, vt ſup. proxi. §. Ratio differentiæ inter
obligationẽ generis, & alternatiuam eſt, quia in alternatiua vtrum-
que eſt in obligatione, vt l. illud. ℑ. de conſti. pecu. & l. ſi duo. ℑ. de
verb. obli. Sed in obligatione generis nullum. vt ſ. dictum eſt. In
eo, quod dicit, altero mortuo, non eſt verum ſimpliciter, ſed ſe-
cundum id, quod ponitur in l. Stichum, aut Pamphilum. in prin.
ℑ. de ſol. Op. ad id, quod dicit alterum poſſe peti de l. & per iuſiu.
§. ſi is. ℑ. de accept. gl. ſoluit optime, ibi in acceptilatione, quæ ha-
bet vim ſolutionis: hic in pacto. Opp. de l. homine. de optio. lega.
glo. ſoluit multis modis, tene illam quæ dicit, ibi in repudiatione,
hic in pacto. Dic ergo in obligatione generis, aut obligatio tollit
vnius repudiatione, aut pacto, aut acceptilatione. Primo caſu, aut
tunc poterat peti, aut non, vt l. homine. ℑ. de opt. leg. & gl. hic ſol.
contrarium, aut pacto, & tunc erat electio creditoris, & loquitur
iſte §. aut debitoris, & tunc, vt in gl. aut acceptilatione, & indiſtin-
cte tollitur tota obligatio.

§. Item ſi pactus.

Qui promiſit nõ petere totum re-
mouet a petitione cuiuslibet partis
eius. h. d. Opp glo. ille qui eſt dominus, non poteſt eſſe vſuſructua-
rius, vt ℑ. ſi vſuſfructus peta. l. vti frui ergo vſuſfru. non poteſt peti
ex cauſa, qua res, &c. Sol. vt in gl. Subdit gl. aliud eſt in cæteris ſer-
uitutib. vt ℑ. de le. 2. l. cum filius. § dominus, quod verum eſt quo
ad cauſam illius §. quantum ad l. noſtram idem eſt vbique, quia
qui remouetur a petitione fundi, remouetur & a petitione ſerui-
tutum, vt l. fundum. ℑ. de exceptioni. Opp. ℑ. de exceptio. rei iu. l. ſi
a quis cum totum. §. ſi ancillam. a Sol. gl. dicit. Aliud in ſententia,
aliud in pacto. Ratio, quia qui petit cauſam exprimit. pactum ve-
ro ſimpliciter componitur. Certe ſi in pacto exprimeretur cauſa
eſſet idem quod in ſententia, vt patet in princ. huius. §. de eo qui
promiſit non petere hæreditatem, hoc eſt dicere non ſe hæredẽ,
& ibi ſequitur ſingulas res, vt hæres petat. q. d. ſi ex al. a cauſa pete-
ret quam ex iſta, non obſtaret exceptio.

ADDITIO.

a §. ſi ancillam. Vide quod no. gl. & ibi Bar. in l. ſi certa. cir. finem C. de tranſa.

§. Si acceptilatio.

In pactis liberatorijs, ſi non valet
q. pago, vt ago, valet, vt valere põt,
h. d. Opp. & ſoluit vt in gl. Oppo. de l. an inutilis. ℑ. de accep. ſol. ibi
ſunt diuerſæ literæ. Veritas eſt, aut peccatur in forma, aut in mate-
ria. Opp. de l. j. §. ſi quis ita. de verb. obl. & ℑ. de conſti pecu. l. 1. §. eſt
qui. Sol. ibi in pactis obligatorijs, hic in liberatorijs. Dixi plene in
d. §. ſi quis ita.

§. Seruus.

Nõ eget ſummatio. Diſtingue tres caſus, vt in
glo. Adde quartum caſum. Quid ſi ſtipuletur
adiecto proprio nomine, & appellatiuo? diceres fore diſtinguen-
dum quid præcedat, vt l. ſi ſeruus communis. ℑ. de ſtip. ſeruorum,
ſed illa diſtinctio habet locum quando vtroque modo valere po-
teſt, hic nõ poteſt vtroque modo valere. Vnde inſpicimus quod
valere poteſt, vt lege, quoties. de rebus dubijs, & l. quoties, de ver-
borum obligatio.

LEX XXIX.

Contra iuris.

Pupillus paciſcendo non poteſt ſuam ꝯ-
ditionem deteriorem facere, ſed melio-
rem ſic. h. d. Iſtud principium proſequere, vt in gl. Quærit gl. an ip-
ſo iure obſtet, an ope replicationis. dic vt in gl.

1 *Adminiſtrationem liberam habens, an quandoque poſſit donare.*
2 *Pactum de non petendo, non præſupponit de neceſſitate donationem.*

§. Si filius.

Pactum de non petendo factum ab eo, q non
põt petere, eſt nullum. Item in generali, & libera
a conceſſione, non venit donatio. Item in ipſo contractu ᵃ poteſt fi-
lius paciſcendo præiudicare patri, & ſeruus domino, h. d. Opp. ſu-
pra eodem. lege, & hæredi. §. filia. & §. item. Sol. In caſibus, in qui-
bus filius vel ſeruus agere poteſt, valet pactum, ſtatu eorum non
mutato. In caſib. vbi agere non poteſt, valet pactum ſecuta mu-
1 tatione ſtatus, quia ſit effectus ſui iuris, quod procedit in filio.
b Secus ſi in ſeruo, qui non tenetur ex ante geſt. Venio † ad ᵇ ſe-
† 2 cundum, & op. videtur † quod ex conceſſione liberæ admini-
ſtrationis

ADDITIONES.

a Contractu. Adde ibi in ipſo contractu, quod ſi pater vellet venire ex contractu fi-
lij oporteret quod eum acceptaret cum o[m]bus ſuis qualitatib. vt dicit Bal. hic ad
q̃, regulam vide & limita vt per Iaſ. in l. Pomponius. §. cum quis. in 2. no. inf. de
acq. poſſ. vide quæ dicit Ale. in l. cum fundus. §. ſeruum tuum imprudens, inf. ſi
cer. peta. in 4. no. Facit quod dicit Gem. in c. vt circa §. alioquin. i prin. de electio.
in 6. quod utens actu geſto per alterum, non poteſt eo vti, ſi ille, qui geſſit, non ſer-
uat contenta in eo, pro quo facit doctrina Bar. in l. 1. inf. de interdictis, & relega-
tis. Anto. Ru. Ale.
b Pom. Venio ad. Adde tamen verum ſingu. quod ille, cui eſt conceſſa adminiſtra-
tio cum libera, poteſt gratis remittere, quando a prin. poterat iſta remiſſio pro ſe
ſe ſicut nocere, ut in procuratore cum libera compromittente in arbitratore. De
quo vide Ale. in l. de fideicommiſſo. C. de tranſactionib. & in materia vide om-
nino Iaſ. in l. Præſes. verſ. 4. vſque ad fin. C. de tranſactio. & in propoſito dicto-
rum Bar. vide Ale. in conſi. 12. 2. uol. Rom. conſi. l. in 2. dub. & 55. Abb. conſ. 7. in
2. dub. 2. vol.
† Clau. Vide Ad. c. hic quod vult Bal. in l. r. in pen. q. C. de bon. qua.

a ſtrationis, poſſit donari, a vt l. cũ plures. §. cũ tutor. in princ. de admi. tut. Dicit gl. qđ hic dr̃, fallit in quibuſdam caſib. hic no. in glo.
† Certe in caſib. hic poſitis non eſt mera donatio, † quia ad donandum cogebatur ſc̃m mores ciuitatis, & ideo quodam mõ cogit donare, vt pareat pudori ſuo. vt l. Quintus. in prin. ℑ. mand. Quod tene menti pro tutoribus & ſimilibus adminiſtratoribus. Vlt. no.
2 hic † caſum, quod pactum de non petendo, non præſupponit de neceſſitate donationem, quod eſt vtile ſcire propter inſinuatio-
b nem, vt l. ſi quis obligatione. & ibi no. de reg. iu. b

ADDITIONES.

a poſſit donari. Vide in l. filiusfa. & quod dixi ibi, inf. de don. Et per hanc regulã, vide quod no. dixit Bart. in l. ſi quis delegauerit. inf. de noua. Item adde, quod fil. poteſt donare pp bonum pacis & concordiæ, ſecũdum Ang. in l. Imperatores. inf. eo. Item fallit in filijs Baronum et Regum, & idem etiam in tutorib. alias prohibitus ſecundum Inn. in c. grandi, de ſupp. neg. præ. adde in quantum Iaſ. ponit quod minor non obſtante ſtatuto, poteſt facere contractum vtilem, ſecundum Ro. conſi. 454. quod idem voluit Ro. conſi. 306. ubi conſuluit, quod ſi minor captus ab hoſtibus, ut ſe redimeret, contraxit, quod ualeret contractus, quia utiliter geſſit, licet ſtatutum prohibeat minorem contrahere, niſi cum certa ſolẽnitate. Et quod mulier non obſtante ſtatuto, poſſit adire hæreditatem non damnoſam, uoluit Ang. conſi. ult. & in §. ſi filius, in quantum ponit, an adminiſtratores poſſint donare, uide quæ poſui in l. præſes. C. de trãſactio. quibus etiam adde, an poſſit donare, Bald. conſi. 43. 5. lib. & an pactum de non petendo egeat inſinuatione, uide Ang. conſi. 125. Bal. conſi. 287. 3. lib.
† Clau. Donatio. Nota etiam, quod tales non poſſunt mutuare pauperi, primo, quia tale mutuũ habet uim dõnis, ut no. dicit Pau. de Ca. in l. rogaſti. ℰ. ſi cert. pet. licet Alex. ibi conetur eum mordere, & uide ad materiam elegans conſilium Alex. conſi. 22. uolu. 1. ubi ponit de ſyndico, qui habet poteſtatem compromittendi cum libera, an poterit renunciare liti, & cauſæ. & dicit no. Bal. in l. 1 in prin per illum tex. inf. de tut. & rat. diſtrah. uer. ſed ſi non, quod tutori donando non poteſt præſtare authoritatem pupillo. Alex. conſi. 155. uol. 1.
b De reg. iuris. Per Bar. latius in l. 1. inf. tit. e.

LEX XXX.

Si autem. Nota l. quia aliud eſt paciſci in ipſo actu aeq rẽdi, quo caſu fit deterior conditio patris, & domini, quia res acquiritur ſibi cum ſua cauſa. Simile in l. 2. in fi. & l. ſeq. ℑ. de reb. eorum, qui ſub tut. vel cur. Et ſecundum hoc apparet, quod hic debet intelligi de aliquo pacto, quod ipſam obligationẽ non perimat, puta de die ſolutionis, vel de vſuris. Nam ſi eſſet pactum de non petendo, eſſet mera donatio, quæ eſt prohibita, vt ſ. l. proxima. & ita intelligo gl.

LEX XXXI.

1 *Pater poteſt remittere iniuriam factam filio.*

In perſonam. a No. gl. huius legis, ex qua habes † qđ pr̃ poteſt facere remiſſionẽ de iniuria facta filio, quod eſt vtile pro ſtatutis. ideo vide glo. & no. eam, &c.

ADDITIO.

a In perſonam. Vide Bar. in l. ſed ſi unius. §. filin. de iniurijs.

1 *Fideiuſſor quando ſolus obligetur, & nõ habeat beneficium de fideiuſſorib. nec pactum principalis proſit fideiuſſori.*
2 *Nouatio ſit quando tollatur prima ſtipulatio ipſo iure.*
Stipulationis nouantis effectus poteſt reſtringi ex voluntate partium.

Qui pecuniam. Per ſtipl̃onem nouandi animo interpoſitam, prima tollit̃ vel elidit̃, ſi ſequens committat̃, vel committi poſſe ſperat̃, alias ſecus h. d. Ad euidentiam ſcias, quod ſeruus fideiubendo obligatur, vt l. 3. §. ſi filius. ℑ. de pac. & l. ſeruus inſcio, ℑ. de fideiuſ. Opp. quod ſit in electione creditoris, an velit petere a principali, vel a fideiuſſore,
a vt C. de fideiuſ. l. iure noſtro. Hic ↄ̃triũ, quare male. Sol. a gl. Quin-
b que ſunt modi intercedẽdi, b vt habes in ea ſuper ver. putat. In pri-
1 mis trib obligatur principalis, & fideiuſſor ei accedit. In † vltimis duob. ſolus fideiuſſor obligatur, & ideo non habet locum benefi-
c cium auth. c de fideiuſ. vt hic patet. Item non habet locum quod ſimpliciter promittendo videatur promittere inſolidum. l. ſi pr̃nam. C. ad Vellei. licet in veris fideiuſſorib. ſecus, vt Inſti. de fide. §. ſi plures. & C de fideiu. l. non recte. Item non habet locum hoc caſu, quod pactum factum principali porrigitur ad fideiuſſorem.
2 l. qui libertinus. in fi. ℑ. de ope. libe. † Opp. quod per nouationem tollatur prima ipſo iure, non ope exceptionis. l. 1. ℑ. de noua. Dicit gl. intelliga ope exceptionis. ſ. facti vel intentionis. & hæc eſt vera. Vel dic quod ibi fuit actum, vt liberaretur ipſo iure. No. ſol. iſtam, quod ex voluntate partium poteſt reſtringi effectus ſtipulationis nouantis. Tertio modo ſoluit gl. quod ſtipulatio nouans tollit primam ipſo iure, qñ ſimpliciter in ſecundam transfertur, ſecus ſi cum alia miſceatur, l. pen. ℑ. de præto. ſti. Singulare dictũ eſt, nec puto verum, quia ↄ̃ l. qui vſumfructum, ℑ. de ver. obl. & l. ſi pupillus. §. qui actum. ℑ. de noua. nec l. pe. de præto. ſtip. hoc probat, ſed ibi loquitur in ſtipl̃onib. prætorijs, q̃ multum depẽdẽt ex mente p̃toris, & iõ non ita de facili nouantur, ſicut ↄuentionales ſtipl̃ones, vt ibi dixi. Opp. ſeruus obligatur naturaliter. l. naturaliter. ℑ. de ↄd. ind. Ergo prima transfundit̃ in ſcđam naturalem l. 1. in fi. ℑ. de do. Sol. gl. qñ ſeruus fideiubet, non obligat̃, neq; ciuilr̃, neq; naturaliter. l. ſeruus inſcio. de fideiuſ. R õ, qa lex reſiſtit obl̃oni, quo caſu impedit̃ n̄alis. l. ſi non ſortem, in prin. ℑ. de cond. ind.

ADDITIONES.

a Sol. Et ad hanc gl. uide plenius in Auth. de fideiuſſ.
b Parſ. Quinque ſunt modi intercedẽdi. In dubio, ubi quis pro alio intercedit præſumit̃, ut fideiuſſori intercedere. uide Ale. conſi. 159 in 2. uol. Item quod qñ quis obligaretur i ſolidum, & tanq̃ Principalis, ſi tñ res ob q̃ ſe obligat, peruenit in totum ad alium, ille ad quem res peruenit dicit̃ principalis, & non fideiuſſor, licet principalem debitorem conſtitueret, uide notata per Pau. de Ca. in conſi. 818. Item no. quod ubi qs contracta obligatione procurat, & ponit ſe in loco primi debitoris, non eſt liberatus ſtatim. uide Ale. in l. quod uſufructu de uerb. obli. ut ſcripſi etiam in l. delegare. inſ. de noua. Item ad aliud quod dictum eſt, quãdo aliquis procurat pro alio, cenſetur fideiuſſor, ſecus tamen eſſet ſi diceret nomine alterius. uide de utroque Bart. Pau. de Caſt. & alios in l. ſi ita ſtipulatus. if. de uer. obl. in §. pactum. Et de modis obligandi pro alio de quibus hic, uide per Barba. & de expromiſſione, uide etiam Are. in l. 4. §. 1. in 1. no. & in fi. de ver. ob. & in l. huiuſmodi, eo. tit.
c Beneficium auth. Adde quod dixi poſt Bar. in l. 2. de fideiuſſor.

LEX XXXII.

a **Paciſci.** Contra tenorẽ legis priuatã vtilitatẽ ↄtinentis, paciſci licet. h. d. Op. ſ. e. l. iuriſgẽtiũ. §. p̃tor. Sol. illud pactũ dr̃ ↄ̃ legẽ, qñ lex prohibet pactũ fieri. Ita loqtur ibi, vt in tit. ne fideiuſ. dot. dẽ. l. ſi vnus. §. pacta q̃ turpem. ſ. eo. Sed ſi fiat pactũ ↄ̃ tenorẽ legis, ſi reſpicit vtilitatem priuatam, valet, vt hic: ſecus ſi publicã, vt d. l. iuriſgentiũ. §. ſi paciſcar. & l. ſi vnus. §. itẽ ne
b experiar. ſ. e. Vlt. glo. b intelligit hanc legem quando ſciebat, vel ſupine ignorabat emptor vitium vel morbum. Dic vt in gl.

ADDITIONES.

a Paciſci. Vide Bar. l. ubi. de do. cau. mor. de qua materia quomodo intelligatur, qđ non ualet pactum contra legem, uide Bar. in l. pacta quæ contra. C. eo.
b Vltimo gl. Vide no. per Mod. Inſt. de actio. §. in duplum.

LEX XXXIII.

a **Quod dictũ eſt.** a Ceſſante rõe legis, ceſſat ipſa lex. h. d. Quærit gl. qđ ſi non ↄpetat actio mandati, ſed alia? Dic vt in gl. Quærit gl. qđ de alio bñficio, vt puta reſtitutionis in integrum. Videbis in l. ſi minor. ℑ. de mino.

ADDITIO.

a Pom. Quod dictum eſt. Vide quod per hanc l. dicit Dec. l. ex hoc iure. inf. de iuſti. & iu. & uide omnino Ang. hic.

LEX XXXIIII.

1 *Pacto liberatorio quare poteſt prouideri vni ex hæredibus tantum, non tamẽ per pactum obligatorium.*

Auus. Per pactũ liberatoriũ p̃t qs vni ex hr̃dib. prouidere. h. d. Op. qđ non põt prouideri vni quin prouideatur alijs, vt l. eum q. §. te, & Titiũ. ℑ. de ver. ob. Sol. gl. ibi in pacto obligatorio, hic in liberatorio. R õ, qa per l. Arrianus. de act. & obl. Pe. aſſignat aliã rõnẽ, obl̃ones ſunt ppetuæ, nec pacto ↄ̃hentiũ p̃t fieri quin ppetuę ſint. l. obl̃onum fere. §. placet. ℑ. đ actio. & obl. & l. eum q ita §. q ita. ℑ. de ver. ob. Cũ igr̃ obl̃o incipiat in pſonam defuncti p legẽ 12. tab. diuidit̃ inter hr̃des, & ſic non p̃t per pactũ in pſonã vnius hr̃dis transferri. Et ex hoc ↄcludebat Petr. qđ ſi obl̃o inciperet ab hr̃de, vt in tit. C. vt act. ab hr̃. & hæredes. qđ tũc poſſet vnus ex hr̃dib. tm̃ grauari. Iſtud nõ eſt verũ, qa licet in pſona hr̃dis icipiat, tñ æs hr̃ditariũ deducit̃. l. hr̃ditariũ. ℑ. de bonis auth. iu. poſ. Ergo diuidit̃ inter hæredes pro hæreditarijs portionib l. p hæreditarijs. C. de hær. act. Preterea ſi hoc eſſet verũ, ſeqret̃, qđ paciſcendo poſſet ex̃neum obligare, vel alijs acquirere, quod non eſt verũ, & ↄ̃ l. 2. ſ. e. Qđ aũt hoc ſequat̃, apparebit ex rõne quã di-
1 cã ſtatim. R õ igr̃ eſt iſta. † Hr̃s repræſentat pſonã defuncti ſolum p hæreditaria portione, pro reſiduo vr̃ extraneus, vt C. de rei vẽ. l. cũ a mr̃e. & no. in l. 2. §. fi. in gl. magna, ℑ. đ preto. ſtip. Mõ ſi tu p
a ſtipl̃onem vis vnũ ex hr̃dib. grauare in totũ, a vel ei in totum acquirere, non potes, quia vltra hr̃ditariam portionem ex̃neus eſt: merito oẽs tenent̃, & oĩb acqrit̃. Et hoc in pacto obligatorio, I pacto liberatorio ſecus. R õ, qa pacta obligatoria dandi nõ pñt eſſe pſonalia, vt cũ pſona finiant̃, vt ℑ. prox. dixi. Sed pacta liberatoria pñt eſſe pſonalia, l. iuriſgentium. §. pactorũ. & l. idẽ in duob. §. perſonale. ſ. e. & iõ pñt prouidere pſonæ vnius ex hr̃dib. & tale pactũ non prodeſt ſibi, niſi pro portione hr̃ditaria, qa vltra non tenetur ipſo iure, & ſic non paciſcit̃, vt ex̃neo, vt hic eſt caſus. Cõtra hoc op. ℑ. de ver. ob. l. ↄtinuus. §. fi. vbi ẽt in pactis obligatorijs põt vni ex hr̃dib. prouideri. Dicit gl. ibi in dãdo, hic in retinẽdo. Dic in q̃tum obſtat huic legi, ibi in pactis liberatorijs, hic in obligatorijs, Sed in quantum obſtat ad prędicta, quia ẽt in pactis obligatorijs vni ↄſulitur, dic quod prædicta in obligationib. dandi: ibi vero in obligationib. faciendi. vt patet in tex. Ratio, obligatio facti indiuidui non diuiditur inter hæredes per legem 12. tab. imo cuilibet hæredum competit actio inſolidum, vt l. 2. §. ex his. ℑ. de verb. ob. & l. ea §. fi. eo tit. Merito põt vni ex hæredibus prouideri, cum inſolidum ſibi de iure actio competat. Alij autem actio non competit, ſi eorum nõ intereſt, vt ibi dr̃ in gl. Sed ſi poneremus quod eſſet factum diuiduum, tunc idem quod in obligationibus dãdi,
b vt ibi dixi Opp. quod filio non competat directa, b vt ſ. eo. l. hæredi. §. nos autem. Sol. hic pactus fuit filio, vt hæredi. Quod apparet quia aliter quam, vt hæres, teneri, non poterat. Oppo. ℑ. de verb. obliga. l. quod dicitur, dic vt in glo.

ADDITIONES.

a In totum. Adde quæ no. Bart. in l. ſi fundum. §. ſi libertus, de leg. 1, adde poſt Iaſ. i quantum ponit, ſi Princeps imponit onus ciuitati, & deinde aliquem eximat, ã ipſe teneatur contribuere pro parte exempti, pulchre Anch. conſi. 261.
b Competat directa. Adde Doc. in l. quocunque §. 2. de ver. ob.

LEX XXXV.

1 *Liberum in ſingulari pro filio.*

Ius

a x **Ius autem agnationis.** a Iura generis non possūt dirimi. h. d. No. hic
b liberum, hin singulari numero, quod nescio alibi.

ADDITIONES.

a Ius asit agnationis. Adde similē tex. in l. si qs in suo, & ibi glo. C. de inof. testa. & tex. & Bal. in l. si quis prioris. §. in illo. de sec. nup. & vide l. nō est fine. de ver. sig.
b Ruer. Adde liberum i nu. fin. & licet Bar. dicat nescire alibi, tñ idem est tex. Insti. p quas perso. no. acqui. §. hoc quoque a nobis. & in l. si qs suo. in prin. C. de inof. testi. & in l. si qs. §. i illo. C. de sec. nu. no. Cor. cōs. 2 2 4. ardua prin aspectu. i 3. vol.

LEX XXXVI.

1 *Soror venit appellatione fratris.*
2 *Confessio simplex ad deliberandum inducit pactum:*
3 *Transactio & diuisio idem sunt quasi.*
Transactio & petitio specialis etiam extra iudicium facta non praeiudicat alteri, vel personae, nisi esset de appendicijs.
Petitio & transactio generalis, quibus casibus praeiudicet omnibus.
4 *Transactione, vel diuisione facta per arbitratorem, ut per eam praeiudicet alteri, dēt distingui an prosecutio fuerit specialis, an generalis.*
5 *Remissio generalis liberat a dolo & culpa, quādo absque dolo suo partibus ignorantibus aliquid apud eam remansit.*
6 *Petitio si est specialis & generalis quo ad verba, transactio restrīgitur ad speciem petitam.*
7 *Dubiū, qd depēdet ex testō nō venit in generali remissione, nisi īter scientes.*

a **Tres fratres.** a Ad species d̄ nouo repertas dolo ɔhentum in diuisione non comprehēsas, ge-
b neralis quietatio non porrigit in effectu. b h. d. No. qd † apppone 1 fratr. s continetur soror. Op. pactum dēt continere aliquid dandum vel faciendum in futurum. l. stipsonum. e. §. stipulatio. J. de ver. ob. sed hoc non fuit. dixerunt. n. nil cōe remansisse, ergo non est pactū, iō dicit gl. subaudias, & promiserunt, ne cōiū rerū noīe de cætero agerent. Sed vr̄ quod ista suppletio non sit necessaria, 2 qa † ad liberādū ɔfessio simplex inducit pactū. l. tale pactū. in pri. J. eo. sed potes dicere illud verū in ꝑsonalib. in realib. secus, vt hic & l. cum falsa. C. de iu. & fac. ignor. & dic vt ibi. Opp. C. d̄ transa. l. sub ꝑtextu. Gl. pro sol. ɔtri distinguit satis perfecte. † & distinguit 3 in transactione, quasi trāsactio, & diuisio idem sint, quod satis vr̄ procedere, per textum huius legis in fi. Dicit ergo gl. quod si quidem sit petitio & transactio spālis, tunc alteri rei, vel ꝑsonæ non ꝑiudicat. l. si. vnus. §. ante oīa. s. e. intelligas hoc de petitione ēt extra iudiciū, ɔgrua huic legi, q̄ de diuisione loqr̄, & de iudicio mētionē non facit. Itē intelligas hoc verū, nisi alia res esset de appendicis eius. sup qb. transactū est l. licet. cū l. seq. C. de iu. Scdo dicit gl. quod qñ vtrūq; est gñale. i. petitio & transactio, tunc nocet in oib. vt d. l. sub ꝑtextu. Fallit in casib. s. qñ aliquid est subtractū, vt hic. Itē qñ dubiū pēderet ex testō, vt J. ti. j. l. nō est ferendus. Gl. in isto mēbro non facit mentionum vtrū ꝑsecutio fuerit gñalis vel spālis, put qñ secuta est sniā l. licet. C. de iu. iō forte, qa hic nulla fuit prosecutio, cū nec ad iudicium forte fuit deuentum, sed fuit petitio extra iudicium. Vel dic quod partes babuerūt seipsum ad petitionē: iudex vere ad prosecutionē: & iō si transactio † esset fa-
4 cta p arbitratorē, vel ēt diuisio dēret fieri illud membrū, vtrū prosecutio fuit gñalis seu spālis sicut in sniā l. de reb. J. de arb. Itē illud
c qd gl. dicit, c fallit si dolo est aliqd subtractum, vt hic. † Itē intelli-
5 go [d] si aliqd apud aliquē remansisset absq; dolo suo partib. igno-
d rantib. Nam ista gñalis remissio liberat a dolo & culpa, non aūt
e qd non teneatur restituere rem apud se ɔstitutam, vt l. si ei cui, de lib. leg. dixi. s. e. l. si vnus. §. illud. Item dicit gl. fallit in his, q̄ depen-
6 dent ex testō, quod no. vt J. dicam statim. † Tertiū membrū glo. est, si est spālis petitio, & gñalis transactio quo ad verba, trāsactio restringit ad speciem petitam. C. de transa. l. si de certa. Qd intellige vt dicam J. e. l. emptor. §. Lucius. dixi in l. si plurib. J. de solu. dixi in l. Aurelio. §. Caius. J. de lib. leg. Opponi. J. de verb. ob. l. qui Romæ. §. duo fratres. vbi dicitur fideicommissum remissum per gñalem diuisionem. Sol. ibi sciebant illud fideicommissum
f esse: hic ignorabant. f Nota istam solu. q̄ est vera in se, qd cū illud
7 dubium depēdeat ex testō, non venit in gñali remissione, nisi inter scientes, vt dictum est per gl. & l. de his. de transā. Dat glo. aliā solonem, quod ibi fuit male iudicatū. Quam opinio. ego teneo, tñ quia de illa sunt opi. variæ, sæpe ego recurro ad solonem ꝑcedētem. Nam filij cum sunt sui hæredes, non præsumuntur scire cōtenta in testō l. cius q in prouincia. in fi. si cer. pet. & ideo nisi doceatur quod sciuerint indubitanter, per diuisionem, & fideicommissum non vr̄ remissum, vt ex prædicta patet. & glo. hoc tenet.

CONCORDIA.

Sub ꝑtextu. Pro ɔcordia aduerte, ꝙ qñ gñalis fuit petō, & ꝑsecutio fuit spālis, & facta est trāsactio gñalis in effectu, an hēat saltē ope replicationis obstare exceptio solū in his, q̄ actor fuit spāliter ꝑsecutus. Bar. vr̄ tenere qd sic, in l. sub ꝑtextu specierum. C. de transi. sed ɔtrū tenere alle. in hac l. tres fratres. Salua tñ Bar. reuerētia, verum est quod obstat solū in spālr̄ agitatis, vt in hac l. tres fratres, nisi ope replicationis elidar̄ exceptio, & ita loquir̄ in d. l. sub ꝑtextu. & ita supplendo ɔcordat vbiq; quod solum in effectu ꝑiudicat, quo ad spālr̄ ꝑsecuta, si replicetur ab agente non fuisse ꝑsecutū. vel aliter pōt intelligi Bar. in d. l. sub. prætextu, vt loquatur in vno ex duobus casibus specialibus, positus in hac l. pro fallentia.

ADDITIONES.

a Bar. Tres fratres. Vide elegans consilium Bar. in c. cauetur statuto. vbi consulait, quod statutum loquens de fratribus, verum habeat locum in sororibus, vide tñ omnino, & vide in consi. seq. quod incipit, inter appellatores.
b Pom. In effectu. Vide Ale. consi. 15. in 4. vol. in consi. 185. eo. uol.
c Quod gl. dicit. ad intellectum huius gl. & tex. vide Ange. in d. §. duo fratres. hic alle. adde post Ias. qñ appellatione fratris, veniat soror, Bar. consi. 211. cauetur statuto. & stāte statuto, qd tres fratres patrueles excludant matrē, eo. mō excludent sorores patrueles, vt voluit Bal. consi. 22. 4. lib. & stante statuto, qd extantib. fratrib. fœmina non succedat, vterinus excludet fœminam. & voluit Bal. consi. 30. 3. lib. & Rom. consi. 411. hic per Ias. alle. Quo vero ad id quod dicit gl. qd stante statuto, quod mulier non possit contrahere sine consensu propinquorum quod fœminæ non comprehenduntur, vide Ang. consi. 161.
Pom. Item intelligo. Vide aliqua per Bar. consi. 157. Barbatiam consi. 16. vol. 2.
d Rom. consi. 27. inci. visa facti narratione. & quando non esset aliud ius, qd posset remitti, nisi illud quod pendet ex testamento, quod illud uidetur remissum secundum Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres 6. q. in fi. de verb. obl.
e Barb. Nam ista generalis. Adde Bar. in l. non solum. §. fi. & l. Aurelio. §. Mella. & in l. si quis rationes. inf. de lib. leg. Gul. de Cug. in d. §. illud.
Ruer. Adde Pau. de Ca. hic, & Fulg. qui reprehendunt Bar. & respondent ad tex. d. l. ei cui. & eos sequitur Ias. hic in vlt. col.
f Pom. Hic ignorabant. Vide Ale. consi. 124. Card. consi. 112.

1 *Solutione eius quod debetur, quando tollatur obligatio ipso iure, & quando ope exceptionis.*
2 *Contractus ita uitiatur per interuallum, sicut nominatus.*
3 *Pactum appositum incontinenti iuxta contractum, quando possit reuocari.*

LEX XXXVII.

a **Si cum fundum.** a Pactū de soluendo alteri, inducit exceptionē solone secuta, vel si p eū nō stat, cuius grā pactū fuit appositū. h. d. Op. solone secuta ipso iure non tenet, qa non possidet, nec dolo desijt possidere, ergo male dr̄ hic doli exceptionē ɔpetere. Sol. gl. qd dicit de exceptione, intellige facti, vel intentionis. Et sm hoc qd tex. dicit. ɔuentionis exceptione, expone. i. pacti pp ɔuentionem. Alij, vt glo. sēt legūr scdo. mō, qd fecit ibi pactū de nō petēdo quoddā aliud debi-
1 tū, non de re ipsa soluta non vendicanda. Ad istam lec. op. † qa solone eius qd debet̄, vel alterius rei pro illa tollitur oblō ipso iure, creditore volente, vt Insti. quib. mod. tol. obl. in princ. sm hoc nō refert vtrum fuit factum pactū de eadē re, vel de alia. Sol. tres sūt casus. Qñq; soluit̄ ei cui debet̄. & tunc siue idem siue aliud, eo volente tollitur oblō, ut ī ɔrio. Qñq; soluitur eadem res q̄ debet̄, & tunc siue ei cui debet̄, siue alijs, eo uolene, tollir̄ oblō ipso iure, ut l. solutam. J. de solō. Qñq; soluitur aliud q̄ id ꝙ debet̄, & alij, q̄ cui debet̄ creditore nolente, & tūc ɔtingit liberatio ope exceptionis. Casus est in l. fi. §. fi. in prin. J. de ver. ob. & ita intellexit glo. hic. Et ista lec. licet sit vera in se, tñ nō ɔgruit huic legi, quia tex. dicit vendicātē eū fundū a te, &c. Et sic nō patet, qd pactum fuit factum de nō petēdo fundū. & ɔtra te obijcitur exceptio, & sic ꝑcedēs lect. est verior. Venio ad sm casum, qñ non stat p debitore quominus soluat. Dic ut in gl. Sed ad hoc op. & mitto primā gl. & vr̄ qd licet creditori penitere, sicut in ɔtrib. innominatis. l. dedi. in prin. & l. si pecuniā. J. de ɔd. cā da. Sol. fateor ɔtrā, si dedissem tibi hoc pacto,
2 vt alij solueres, sed hic non dedi. sed a te ipso possidebas. No. ex †
b ista gl. b qd ad hoc ut dicatur ɔtus innominatus, oportet qd statim agat, uel detur, vel fiat utrunq;. Secus si ex interuallo, puta cū possideres fundū meū, ɔueni tecū vt alij dares, vt hic. Et sic inter-
† uallū uitiaret ɔtū innominatū, † sicut nominatū. l. ɔtinuus. i prin.
c J. de ver. ob. Sed opponi. extra gl. fortiter, c pactū de soluendo alteri appositū inɔtinenti, nō pt̄ reuocari. Secus si ex interuallo, & sic
3 est totū ɔtrium eius quod gl. dicit. l. aliud. J. de sol. Sol. Illud † verū cū pactum apponitur iuxta ɔtum nominatū. vt in adiecto, ut ibi patet. Secus in ɔtractu innominato, in quo est locus pniæ, ut hic in gl. Et sm hoc intelligas, nisi constaret, quod pactum de soluēdo tertio, esset appositū grā creditoris, tunc. n. licet incontinenti. Et si iuxta ɔtum nominatum apponeretur, potest reuocari tacite & expresse. l. hoc iure. §. si decem. J. de do. Item quod dixi qd pt̄ reuocari, qñ non stat per debitorem, vr̄ ɔ casum l. si cum Cornelius. J. de sol. vbi tale pactum habet vim mandati & reuocatur sicut mandatum. Rñdeo, qñ mandatum fit gratia debitoris, cui mandatur, non dr̄ mandatum, sed consilium. l. 2. §. fin. mand. Sed qa istud consiliū de soluendo alteri debebat explicari de re mādantis, hēt vim pacti, quod reuocari non pōt, si per eum non stat vt hic in fi. Secus si grā creditoris, vt hic in primo casu, & d. l. hoc iure. §. si quis dederit. Vltimo ad id quod gl. dicit, quod qñ hoc caderet in contractum innominatum locus esset pniç, intellige, nisi in casu l. si ego in prin. & §. 1. J. de iure do. dic vt ibi.

ADDITIONES.

a Si cū fundū. Vide ꝙ p istū tex. dicit Bal. in l. ex placito. in 15. q. C. de rerū. permu.
b No. ex ista gl. Et facit quod no. gl. in l. iuris gentium. in prin. in uerbo, facias. in fi. sup. eo. & uide Ang. hic, et alios clarius.
Pom. Vide ad quid hāc gl. allegat Pau. de Ca. l. si pecuniā. in prin. J. de cōd. cā da. ver. sed tu. adde cōsocia in l. rogastis. §. 1. in gl. parua, sup ver placuerit. inf. de ꝑscri. & vide Ias. d. l. si pecuniā, in 11. limi, & Imo. in l. hoc iure. §. si quis dederit de do. vbi aliter intelligit istam gl. Et de ista gl. uide Ale. in l. j. §. 1. de uer. ob.
† Clau. Innominatum. Vide quod no. dicit Bal. in c. cum inter. de elec.
* Vide Ias. in l. si stipuler. §. fi. inf. de ver. ob.
c Extra gl. fortiter. Vide Ias. in d. l. hoc iure.

LEX

LEX XXXVIII.

Imperatores. a Administratores Reip. non pñt quem liberare b pacto gratuito. h.d Opp. C. de vsuris. l. aduersus. Br dic. Si quidem debitum est liquidum, nõ pt remittere pacto gratuito, & expresso, vt hic, sed negligendo petere, ita quod currat præscriptio, poterit remittere, vt in contrario. De debito vero non liquido posset transigere. l. præses, C. de transa. Facit quod habuistis no. s. eo. l. item magistri.

ADDITIONES.

a Pom. Imperatores. Vide ad istam l. Car. consi. 92.

b Liberare. Ad hanc l. uide gl. in l. fi. §. si quis professus, secundum unam lect. & qđ ibi Bar. inf. de publ. Et dum dicunt, quod transigere possunt isti administratores, limita tamẽ, nisi lis fingatur. Ita dixit Bar. l. cum hi, §. si cum lis, inf. ti. 1. adde post Ias. quando administrator possit donare, transigere, & gratis debitum remittere, Romanum consi. 1.

LEX XXXIX.

1 *Ius publicum naturale pacto tolli non potest.*
2 *Ius publicum positiuum dans formam actui pacto contrahentium tolli non potest.*
3 *Ius publicum disponens circa effectum actus respicientis principaliter vtilitatem publicam, pacto partium non mutatur. Si continet priuatam vtilitatem, & continet fauorem renunciantis, ei potest renunciari.*
Beneficio restitutionis in integrũ, a maiore renũciari pt, secus si a minore.
4 *Statutum vel dispositio respiciens vtilitatem priuatam, si subest alia causa quam vtilitas paciscentium, pacto non potest tolli.*
5 *Pactum contra bonos mores non valet.*
6 *Pacto non potest fieri, vt in pignoribus habeat locum pactum legis commissoriæ, neque quod mutuum factum filiofamilias teneat.*
7 *Statutum ex causa publicæ vtilitatis, licet respiciat principaliter vtilitatem priuatam, pacto non tollitur.*
8 *Statutum habens causam respicientem publicam vtilitatem, contra tale statutum etiam cum iuramento pacisci non potest.*

Ius publicum. a Seipsam summat. Opp. de multis legib. in quib. quis renunciat iuri introducto pro se, & tamen illud est ius publicum. Et sic vr obstare s. e. l. pacisci. & l. pactum, in prin. ff. eod est st. ibi positis in glo. Br pro vti † doctrina huius materiæ dicas, † quod quoddam est ius publicum nãle non positiuum, & istud non potest tolli pacto. l. ius autem agnationis. s. eo. Quoddam est ius publicum † positiuum, & istud qñque disponit circa formam b dandam alicui actui, vt puta in testamentis, 9tractibus vel iudicijs, non curo, & istud pacto 9trahentium non põt mutari. l. nemo põt. ff. de le. j & ff. de ver. obl. l. j. §. si quis ita, & C. de sen. l. prolatam, & de fide instr. l. comparationes. ibi, non aliter, &c. Qñque ius disponit circa effectum alicuius actus, & tũc aut ille effectus respicit principaliter, c & directo vtilitatem publicã, & non põt mutari pacto priuatorum, s. e. l. iurisgentium, § si paciscar, & l. si vnus, §. pacta quæ, ver. item ne experiar, & hic. Qñq; respicit vtilitatẽ priuatam, & tunc aduertendum est ad cãm, quare lex sic disponit. Aut n. cã continet simplr fauorem eius, qui huic iuri renunciat, & hoc ius vult mutare, & põt, quia qlibet põt renunciare fauori suo. l. pctũ. ff. eo. l. pe. C. eo. & hoc verum respũ ipsius iuris, qđ est mutabile per pctũ, si tñ persona sit talis, cui paciici liceat, vt in beneficio restitutionis in integrum, qđ põt tolli, p pctũ factum a maiore, C. si ma. fa. ra. ha. per totum, nõ si fieret a minore. l. si iudex circumuenio. ff. de min. & ibi no. & C. de in int. rest. l. si intra. Si vero † cã illius statuti facti per legem non est priuata vtilitas paciscẽtium, sed subest alia cã, tũc per pactum tolli non põt. Ita loquũtur oẽs casus no. in l. pen. C. eod. & l. pctũ. ff. eo. Subijcio exemplum, cã euidẽtioris intellectus. † Qñque aliquid statuit, quia si lice- fieret, esset 9 bonos mores, tunc pactum in 9nũ non valet. l. alia. §. eleg. inter. so. ma. l. si unus. §. pacta, q̃ turpem. s. eo. Sic pt loqui tit. C. ne fideiuss. do. dẽ. Est. n. ibi rõ, ne cã pfidiæ nascatur in matrimonio. & oẽs leges, q̃ prohibẽt pctũ, ex quo daret materia delinquẽdi. † Qñq; pactũ phibet odio alterius, vt in pacto legis 9missoriæ, in pignore, & in mutuo facto filiofamilias, tunc per pactum non potest mutari, vt ff. ad Maced. l. fi. si. & C. de pac. pi. l. fi. Qñq; pactum † prohibetur, seu per legem aliquid statuitur ex causa publicæ utilitatis, licet respiciat principaliter vtilitatem priuatam, tunc ẽt hoc pacto mutari non potest. l. de die. ff. de pac. do. & C. de agr. & cen. l. 2. & l. quemadmodũ. lib. 11. Et ad ista reducũtur omnes casus, qui no. in l. pactum inter hæredem. ff. eo. † Et ideo multum diligenter aduertas, si in statutis apponitur cã, quæ respiciat publicam vtilitatem, tunc, n. non potest pacisci, etiã cum iuro, vt s. eo. l. iurisgentium §. generaliter. & no. in d. l. 2. C. de agr. & cẽsi. Dixi in l. si qs pro eo. de fideiuss. & multas speciales qõnes circa hoc vide in l. nemo potest. ff. de leg. 1. Aliquantulum latius scripsi in l. si quis in conscribendo, C. de epis. & cle.

ADDITIONES.

a Ius publicum. Adde eundem Bar. in l. si quis in conscribendo, C. de pact. vbi vtitur alio modo loquendi, quia distinguit, an possit separari, vide quæ dixi in ca. si diligenti, de fo. comp. vbi Doc. tradunt hanc doctrinam Bar. sed non ponderant istam diuersitatẽ, vide quæ dixi, quia eleganter examino hanc materiã. An. Bar.

† Clau. Vniuersali. Vide ad istam materiam multa per Barb. consi. 12. vol. 1.
Ista quæ hic habentur, non faciunt an partes possint conuenire, vt iudex, non in figura iudicij, sed de plano, & ex officio veritatem inquirat, & illa reperta ordinet, quod velit. Et Host. & Io. An. in c. 1. de lib. obl. dicunt quod sic, secus est scdm eos, si conueniunt quod feratur diffinitiua, omisso libello. De quo per gl. in c. fi. de re iud. sed Imo. in d. c. j. dicit, q primum dictum non vř verum, quia non potest renunciari iuri introducenti solennitatem, vt hic habetur, sed si vellet quod procederet tãquam arbitrator, hoc bene posset, per ea quæ no. in d. l. sed si in seruum, §. si quis iudex, inf. de arb. & in dubio, vt actus potius valeat, deberet præsumi, q vellent ipsum cognoscere tanquã arbitratorem, est in arg. c. abbate, de ver. sig. scdm to. & per eundem in d. §. & post operis. Nec ob. l. quoties, de prec. Imp. offe. quam alle. Host. quia ibi speciale in causis breuioribus, & loquitur scdm tempora antiqua, scdm q̃ nõ erat necessarius libellus, nisi in illustrib. personis, ideo talibus illi iuri speciali poterat renunciari, cum facilius tollatur, quam ius commune, l. eius militis, §. militia missos, inf. de test. mili. facit q no. in clem. constitutionem, de ele. Adde quod no. Inst. de act. §. tripli. & not. per Bal. & Imo. post Bar. in l. nemo potest, de leg. j. & Imo. in l. Titio centũ, §. 2. de cond. & dem. vbi refert ea no. in c. P. & C. de offi. deleg. & vide Bar. in l. si societatem. §. arbitrorum. inf. pro socio, in ver. quæro quid si dictum est quod cognoscat de iure, & de facto, & pronunciet de iure tantum, et quod dixi post Bar. in l. 2 diuo, §. sententiam, in fin. de re iud. Et istis adde Ant. in c. Quintaualis, de iureiu. qui tenet opinio. Host. sed Imo. ibi contra. Adde dictis Bar. consi. 68. Pau. de Cast. consi. 170.
Adde ibi, per pactum non potest mutari. Barb. consi. 6. vol. 4. vbi concludit quod non potest renunciari statuto disponenti, ne aliquis possit esse fideiussor, quando hoc erat introductum ratione publicæ vtilitatis.

b Paris. Circa formam. Illud non procedit quando interuenit iuramentum, vide in consi. 488.

c Paris. Respicit principaliter. Ad cognoscendum quãdo aliquid dicatur principaliter introductum in fauorem publicum, vide do. Franc. consi. 2. circa fi. quod multa inducantur contra regulas iuris communes ob fauorem publicum, vide Fel. late, quam habes remissiui l. j. ad Statto. inf. sol. mat. uide etiã aliqua in materia ad Bar. in l. si quis in conscribendo, C. de pac.

LEX XL.

1 *Ambiguitas, & obscuritas differunt.*
2 *Interpretatio pacti quando fiat contra proferentem.*
3 *Interpretatio pacti appositi pro vtroq. fit contra eũ qui se ex pacto fundat.*
4 *Interpretatur tunc dispositio eo modo quo potest valere, quando interpretando contra proferentem ea redderetur inutilis.*
5 *Interpretatio primo fit secundum quod est verisimile.*
6 *Interpretatio debet fieri per iudicẽ. Et potest principaliter adiri ut declaret.*

Veteribus. a Ambigua cõuentio interpretatur 9 eum, pro quo pfertur † h. d. Quæro, dr hic pactionem ambiguam, vel obscuram. † Quæ est differentia inter obscuritatem, & ambiguitatem? Glo. in hoc plus extendit se quam alibi in l. quoties. ff. de verb. obl. hic etiam aliqua dicit, s. quod obscuritas est in dictione, quæ potest diuersimode intelligi, vel oratione generali seu alternatiua, ambiguitas est in oratione. Tu dicas clarius, quod obscuritas est in dictione, vt dicit gl. in dispositione vero alternatiua seu in generali, nulla est obscuritas. Illud enim est expressum quod voluerunt 9hentes, sed est ibi incertitudo, quam ipsi voluerunt ab initio. Ambiguitas vero est in oratione, vt glo dicit. Hoc præmisso op. de l. inter stipulantem. §. j. ff. de verb. obl. dicit gl. ibi, in iudicijs & bñ, quod dic, vt ibi dixi, & l. de die, in princ. s. qui satis. cog. Oppo. de l. si in emptione. in princ. ff. de contrahen. empt. Solu. dicunt quidam, ibi in accessoria conuentione, hic in principali. † Istam reprehendit gl. quia etiam in principali qñque fit interpretatio pro venditore, vt in l. lege venditionis. ff. de contrah. emp. Vnde alij soluunt contrarium. d. l. si in emptione, quod ibi pactum fuit appositum ab emptore, hic a vẽditore, & sic semper interpretatio fit contra eum qui pactum induxit, in cuius fuit potestate legem apertius dicere, vt hic. Ista sol. vř 9 l. insulam. ff. q po. in pig. hab. vbi fit interpretatio pro eo, qui dixit pactum. Huius timore gl. recedit ab oib. istis solutionibus & soluit 9trium de l. si in emptione, qđ ibi fuit pactum appositũ ab emptore, vult dicere, q ibi fuit pactum appositum grã emptoris, & sic dẽt hři perinde ac si ab eo esset appositum. Dẽt ergo pactum interpretari sp contra

ADDITIONES.

a Paris. Veteribus. Circa istam l. vide Ro. sin. 93. incip. an lex, si seruus plurium. Itẽ limita istam regulam non procedere in dotẽ, secundum An. singulariter consil. 32. incip. q̃dã, ad fi. et q regula ista procedat ẽt in teste, vide ẽt Alc. consi. 251. Itẽ an procedat in verbis confitentis, vide Pau. de Ca consi. 241. ad fi. Item q imputandum sit scienti statutum, regulam, et legem, sibi apertius non dicanti, vide q̃ scripsi in repertorio, in verbo scientiam. Item q in venditione, semper verba ambigua interpretentur contra venditorem, vide Io. de Ana. consi. 97. ad fi. Item circa istam regulam, uide, et per Soc. limita. in l. cum quærebatur, inf. de uerb. sign.
* Men. Duaren. de pact. fol. 36. Fornerius selectio. lib. 2. c. 18.
Adde quod voluit Pau. de Ca. consi. 241.

f Clau. Profertur. Vide Alc. limi. consi. 13. vol. 2.
Pom. Vide Alc. consi. 112. vol. et cõsij. 63. vol. 4. et consi. 80. et consil. 86. eo. vol. et consi. 94. in fi. et consi. seq. e. vol. et cõsi. 166. e. vol. Abb. cõsi. 90. in j. vol. Ro. cõsil. 5. alias 3. Abb. consi. 80. alias 30. vol. 1. et contra obscure, sei ambigue loquentes, vide aliqua per Fel. in proœmio Decretalium, et inse. per tuas, de prob. in in cap. cum clamor, de testi. Aug. in l. falsos, C. de fur. Bar. consi. 6. alias 36. vol. 3. et consi. 37. eo. vol. et Bar. in l. lege, inf. loc. Bar. consi. 56. vol. 2.

* Illum tex. intelligo, quando de debito constabat, et partes faciunt tale pactum aio paciscendi, alias pbaret debitũ non subesse, vel remunerationem, et solutionem interuenisse, vt per Corneum, consi. 24. in c. testator filio tam nato, ubi declarat, quo intelligatur iste tex. super quo vide etiam Pau. de Cast. in l. si ex pluribus, inf. de so. An aũt illud pactum liberatorium dicatur donatio, vide consi. 408. in c. cum lis, et qõ. Effectus est, an stante statuto q de contractu debeat solui gabella, debeat solui de hoc pacto. Item quod pactum liberatorium requirat cam qñ fit ab his qui non pñt donare, uide Bar. in l. j. cum addi. et ibidem, C. de apoc. pub. li. 1. Item quod ad liberandum, confessio per uerba mere enunciatiua, sufficiat, ponit Fel. in c. significauit ver. no. 3. extra de testib. Ant. Ale.

ꝯ eum, pro quo apponitur. Et ita vř itelligere iſta gl. cū qua ꝯcor. gl. in l. Labeo. ǰ. de ꝯh. emp. Vide gloſ. & dic vt ea. Certè iſtud vř ꝯ intētionē iſtius legis, quæ vř velle interpretationē fieri ꝯ profe-rētem, propter rationem, quam ſubdit, in cuius ptāte fuit legem apertius conſcribere. Simile in l. Labeo. ǰ. de ꝯh. emp. Nec ob. l. in ſulam. ǰ. qui pot. in pig. hab. Nā ibi nulla eſt ambiguitas. Fuit. n. pa ctū appoſitum circa hypothecā, quod pactum dēt declarari ſm ꝯuētionem appoſitam in principali obligatione, ut C per quas p ſo. nobis acquir. l. i. Dicas ergo ad l. ſi in emptione, quod hic ꝯſta-bat pactū appoſitum a venditore, ibi erat dubium. Et iō in dubio fit interpretatio ꝯ eū, pro quo profertur? Rō, qa cum ipſe fundet intētione ſuā ex pacto, pactum dēt eius intentionē probare de ne-ceſſitate, alias non ſeqtur ꝯdēnatio. l. non nudis, & l. non epiſtolis, C. de prob. iō interptatio fit ꝯ eū, q intētionē ſuā non pbat. Ex hoc dico ꝗ quod ſi pactum eſſet appoſitum p vtroq;, interptatio fieret ꝯ eum qui ex dicto pacto fundat intētionē ſuā, p rōnē pdictā, qa ſi eſt obſcurum, vel ambiguum, intentionē ſuā nō pbat. Facit ǰ. de reb. dub. l. cum ꝗrit, & ǰ. de verb. ob. l. ſtipſo iſta, §. in ſtipſonib. Qđ facit ad q. ꝗ pridie habui de facto inter ciuitates Tuſciæ, & Archi-epiſcopum, quā qōnē nō pſequor. Op. ǰ. de ꝯh. emp. l. ſi ita. Gl. ſol uit, ibi non eſt obſcuritas, vel ambiguitas, & ſic nō hēt locum hęc lex, ſed eſt ibi incertitudo, ꝗ reſultat ex alternatiua, iō eſt electio debitoris. Op. de l. eum qui calendis, in prin. ǰ. de verb. obl. Solut gl. notab. ſ. † Interpretatio fit ꝯ proferentem, ſeu ꝯ eum p quo p fertur, niſi per talem interpretationē diſpō redderetur inutilis, qa tunc interpretaretur eo modo, quo valere pōt, vt ǰ. de reb. dub. l. quoties. & ǰ. de ver. obl. l. quoties, & d. l. eum qui calendis. in prin. Opp. de l. ſemper in ſtipſonib. ǰ. de re. iu. Sol. Fateor, † quod pˢus debet fieri interpretatio ſm illud quod veriſimile eſt, vt d. l. ſpin ſtipſonib. & l. in obſcuris. per Dyn. extra de regu. iur. c. inſpicimus. lib. 6. In dubio autem fit contra proferentem, ut hic. Iō pro huius declaratione glo. diſtinguit, & bene, tu latius ex pdictis diſtingue per te ipſum. † Quæro, per quem fiet iſta interpretatio? Reſpond. per iudicem. l. voluntas. C. de fidei. & quod ibi no. Quęro, an pro-pter hoc poſſit iudex principaliter adiri, ut declaret qualiter ver-ba obſcura, uel ambigua alicuius diſpoſitionis debeant intelligi? Ego determino, qđ ſic, in l. ſtipulatio iſta, §. in ſtipulationib. & ibi tex ǰ. de ver. obl. & l. cum quæritur, de reb. dub. ǰ.

LEX XLI.

Tale pactum. Confeſſio ſine cauſa, etiam extra iudi-cium, ad liberandum diſpoſitionē in-ducit. † h. d. Op. pactum eſt duorum vel plurium b in idem placitum, & conſenſus, vt ſ. eod. l. j. ſed hic nihil placuit paciſcentibus, ſed ſolum prolata ſunt quædam verba enunciatiua de præterito, vel pñti, ergo non eſt pactum. huius timore dicit glo. ſcilicet, me velle, &c. Certe eſt deſtruere legem, & bene ſciuiſſet iuriſconſultus dicere ſi voluiſſet. Intelligas ergo ſimpſr. Ad ꝯriū rñde vt ſtatim dicam. Opp. quod conuentiones debent fieri per verba de futuro, l. 5. § ſtipſo. ǰ. de uerbo. obl. dicit glo. ibi in ſtipulatione hic in pacto. Tu dicas quod ſemper pactum fit per verba de futuro expreſſe, vel tacite intellecta. unde quando dico, profiteor te non teneri, iſta eſt cauſa de præſenti, uel de præterito ſubintelligitur diſpoſitio neceſſaria, ideo promitto non petere, & iſtud de futuro. Sequitur enim de neceſſitate, ſi non teneris, ergo non petam. Simile in l. quia dř. ǰ. de euic. promitto ſurem non eſſe, &c. ſubintelligitur ſi cōtrarium apparet, teneat ad intereſſe, unde ſemper habet conuentionem ſeu diſpoſitionem de futuro, tacite, uel expſſe. c ut d. l. 5. §. ſtipulatio. Op. qđ confeſſio ſine cauſa non ualet c l. cum de indebito §. ſi de proba. Sol ſpeciale hic fauore liberationis. Secundo oppo. uerba enunciatiua extra iudicium non inducunt diſpoſitionem, ſed ſolum probationem. l. Publia. in fin ǰ. depo. Sed d hic dicit quod inducit pactum. ergo &c. Sol. ſpāle eſt d fauore liberationis. † Item hoc intellige p ſīte parte, quod intelligatur ex di-e ctione, te. e & ſic ibi erat ille ad quem ſermo dirigebatur, ſecus ſi abſente parte, ot l. idem in duobus. ſ. eo. & ibi dixi.

ADDITIONES.

† Clau. Inducit. Si intelligas talē cōfeſſionē factā ſine cā ſ. liberationis, expreſſa tñ cā obligationis, hoc mō, pſiteor te mihi ex mutuo nō teneri, tūc plana eſt lſa, & mihi pñdico, quamuis nō exprimā, qa mihi ſoluiſti, vel aliam cām. Si autem intelligas ſine cā obligatiua, puta, Profiteor mihi nullo mō teneri, qualiter præiudicare? Recurrē dū eſt ad materiā l ſi de certo, C. de trāſa. cum concor. Et hoc vltimo modo vē intelligi gl. in l. cū de indebito, §. j. in ver. ignorantiæ, inf. de proba.

a Op. pactum eſt. Vide Bart. in l. tres fratres. in prin. ſ. eo. ubi hanc limitat in perſonalib. ſecus in realibus, adde poſt Iaſ. an confeſ. extraiudicialis probet, Pa. de Ca. conſ. 83. to. de Ana. conſ. 85. & inquantum dicit uidendum Bar. in l. cū ſcimus. C. de agr. & cenſi. lib. 11. quod cōfeſſio geminata extraiudicialis probet, adde quod refert, & ſequitur Io. de Ana. conſi. 15.

b Poma. Vel plurium. Vide Ang. Are. quem Decius refert l. 1. ver. & ſic Bar. dicit, C. eo. quod eſt impoſſibile, quod iſta renunciatio fiat loco pacti in effectu.

c Non ualet. Vide Bar. in l. 1. C. eo.

d Pom. Sol. ſpeciale eſt. Vide Fel. in c. ſi. . . no. de teſt.

† Clau Liberationis. Idem conſuluit Are. conſi. 60. inci. excellentiſſime Doctor, ver. Secundo dicimus, ubi ponit quando quis poterit facere quietantiam, &c.

e Dictione, te. Vide in l. cum falſa, C. de iu. & fac. ign.

1 *Trāſactio facta in cā appellationis, vř ſolū illi inſtātiæ renūciatum, & ſnīa prima remanet firma, ſi id quod deuenit in trāſactionem, non impleatur.*

2 *Pactum de parendo ſententiæ ſi tranſactioni nō pareatur, meretur executionem, ſicut ſententia, & confeſſio.*

3 *Iudex appellationis exequitur ſnīam, quā ipſe cōfirmauit. Quando ſnīa remanet firma pp curſum fatalium, vel aliter primus iudex illam exequitur.*

4 *Remiſſio condemnationum facta cum pacto, quod ſi contra prędicta fecerit, reincidat in pœnas prędictas, quando teneat, remiſſiue.*

a **§. Qui prouocauit.** Anteꝗ glo. veniat ad ꝯria, format duas qōnes. Venio primo ad ꝯria. Opp. dř hic quod iudex ſnīam primam ſeqtur. ſed ſnīa extinguitur per appſonem. l. j. ad Turp. in ſi. Item pactum fuit nudum, ergo ex eo non pt agi, igitur iſta executio non pōt fieri. Sol. Dicit glo. poterit damnari, vt ſtet conuentioni, & ex illa ſnīa agat. vide gl. Sed quō, cum dixi iſtud pactum eſſe nudum poterit damnari ex eo? Rñ. intelligas pactum ſic ꝯuentum quod poterit ueſtiri poſtea rei interuentu, vt puta, ſi a lite deſiſtam, dabis mihi tm, ut no. in l. j. in ſi. magnæ glo. C. de pac. Vñ licet fuerit nudū ab initio, fuit veſtitum poſtea rei interuentu. Scđo mō ſoluit gl. qđ hic per tranſactionē vř renunciatum appſoni, & iō prima ſnīa mādatur executioni, ſicut ſi alio mō appſo eſſet deſerta. Sed ad hoc op. ſm gl. qñ appſo eſt deſerta, iudex appellationis non exequitur ſnīam, ſed iudex primus, ac ſi appellatum non eſſet. C. de temp. ap. l. ſi. §. pen. Intelligit glo. quod hic iudex appſonis erat iudex delegans, q exequitur ſnīam delegatorum ſuorum. q. d. ſecus ſi iudex, qui de principali cā pronūciaſſet, fuiſſet ordinarius, l. pcipimus. §. in his āt oīb. de appſoni. C. de epiſ. aud. auth. ſi quis litigantium. Scđm iſtā 1 gl. † habes vnum mirabile, quod facta trāſactione in cā appſonis, vř ſolum illi inſtantiæ renunciatum, & ſnīa prima remanet firma ſi id quod deuenit in trāſactionem, nō impleat. Qđ multū not. ſ̄ mihi hoc nō placet, qa ſi hoc eſſet verū, iſta ꝯuētio, qua pmiſit ſe ſatisfacturum iudicatis, ſi itra tps nō ſolueret nihil operaret, q vř eſſe neceſſe, vt hic. Preterea, ſnīa prima eſt extincta p appſonē, & remanet dubiū p trāſactionē, illud dubiū tollit l. poſt rē. & l. j. ǰ. tit. j. Vñ vř a toto p trāſactionē eſſe receſſū. vt igit ſuſtineamus iſtā gl. dic q ibi nō fuit receſſū a toto ſimpſr, ſed ſub ꝯdōne. ſ. ſi intra certū tps ſolueret, ſi igit nō ſoluit, fuit ꝯuētum, q ſnīa prima remaneret firma, & appſo tolleret, meritò illa prima ſnīa executioni mandat. Et hoc putarē verū in ſe, tñ æqualr repugnat textui, q innuit, q añ erat facta trāſactio, dū dt, qua trāſegerat, q tps eſt pteritum pluſꝗ pfectū. Preterea repugnat tex. q dt, iuſtam ꝯuentionē veluti ꝯfeſſi ſequetur. Nō. n. dicit, q ſnīa mandet executioni, ſed ipſa ꝯuētio de ſoluēdo, & iō putarē non male dicendū quod iſte §. hř hoc b dicat, b Pactū † de parendo ſnīæ ſi trāſactioni non pareat. meretur 2 executionē ſicut ſnīa, & ꝯfeſſio. h. d. quod not. qa ſm hoc hēs duo c ſpālia. Primo qđ pactū eſt nudum, & valet ad actionē, & ſic eſt lītima ꝯuētio, qa lege iuuat. l. ltīma. ſ. e. & hic tex. appellat iuſtā ꝯuētionem hoc eſt lītimam. Scđo no. qđ iſta ꝯuentio meretur execu-d tionē, d ſicut dicimus de ſtipſone iudicatū ſolui, vt ǰ. iu. ſolu. l. j. Et hoc hēs dicere de neceſſitate, ſi dicis trāſactionē ſimpſr factā. Cū n. ap pſone, & trāſactione ſecuta, prima ſnīa ſit extincta, non poſſet pacto ꝯhētium reſtaurari, vt agat tanꝗ ex ſnīa, ſed tanꝗ ex pacto. Facit qđ no. C. de trāſ. l. ſi diuerſa. & ſ. eod. l. ſi vnus. §. pactus, & qđ ibi dixi. Itē aduerte qđ illud qđ gl. dicit, quod hic iudex appellationis erat delegans, vř Gul. qđā diuinatio, & iō dicit ipſe diſtinguendo tres caſus. e † Aut ſnīa prima ꝯfirmat p iudicem appella-3 tionis, & ſine dubio ipſe facit executionē. d. l. pcipimus. in ſi. & C. de epi. aud. auth. ſi qs litigantium. Aut ſnīa prima remanet firma pp curſum fatalium, & exequitur iudex primus, ſi eſſet ordinarius. d. l. ſi. §. pe. de tēp. ap. aut ꝯfirmat alio mō quā pp fatalium, & exequit iudex appſonis. Caſus ē hic no. Sed Iac. Bu. dicebat nō tenere rōnē dřiæ, vtrum renunciet tacite, vel expreſſe, cum ſp agat ex prima, & iudex primus dēt exeq, vt not. in l. eos. C. de ap. Iō iſte ſtabat huic gl. quod ſatis placet. Sed ſm lec. quā dedi, iſta non ſunt 4 neceſſaria. Non. n. mādat ſnīa executioni, ſed ꝯuentio. Vltimo † fa-f cit iſta. lex ad illā ꝯuētionem ꝗ tota die cōſueuit apponi in pactis vbib. ſ. remitto tibi oīa dāna, & ꝯdēnationes, ſaluo qđ ſi ꝯ pdicta feceris, reincides in d. pęnas. Vtrum iſta conuentio valeat? Vř hic q ſic. Contrarium videtur, per l. ſi vnus. §. pactus. ſ. e. & ibi dixi.

ADDITIONES.

a Qui prouocauit. Vide per Ang. & Imo. poſt Bar. in l. a diuo Pio. in prin. ǰ. de re iu. per iſtum tex. dicit Bal. & Pau. de Ca. in l. eum pro quo, ſ. de in ius vo. quod promiſſio facta in iudicio, habet executionem paratam.

Pariſ. Repetitionem huius §. hēs per Ang. poſt lecturā Bal. hic, itaque eam vide.

b Ruer. Pactum de parendo. Iſte intellectus Bar. ad iſtum tex. cōiter tenetur, alium intellectū tradit Bar. in l. a diuo Pio. in prin. in 3. col. inf. de re iud. quem reprobat Bal. hic & Ale. in l. a diuo Pio, vbi ēt reprobat alium intellectum Ang. in pen.

c Duo ſpecialia. No. caſum, in quo pactum nudum parit actionem, licet Bar. hic dicat, quod iō eſt, quia factum eſt in iudicio, pur in ſimili multū no. dixit Bar. in l. 1. circa ſi. ǰ. iud. ſol. Pro quo facit l. ſi fideiuſſor. qui ſatiſ. cog. & l. cū oñdimus, §. ſi. de fideiuſ. tut. & quod no. Bar. & Doc. in l. 1. in prin. de ver. ob. per aliquos in l. 2. §. voluntatem, ſol. matr. Ad hoc facit l. pacta nouiſſima, in ſi. & quod ibi not. Bal. & Doc. C. eo. no. gl. & Bar. in l. 1. C. de cur. bo. dan. ſed Bal. hic tenet contra per l. ſi. ue apud acta, C. de tranſa. & ibi Bal. in l. 1. per Lud. in l. 2. in prin. de ver. obl.

d Meretur executionem, Bal. hic cōtra, & pro eod. vide, quod no. Io. And. poſt Imo. in c. ſi quando, de off. dele. Ang. & Imo. in l. a diuo Pio, in prin. de re iudic.

e Ruer. Diſtinguendo tres caſus. Iſtam diſtin. repetit Barto. in l. a diuo Pio, col. 3. & ibi late Ale. col. 11.

f Vltimo facit. Adde Bar. in l. non ſolum, §. iniuriarum, de iniur.

§. Poſt

§. Post diuisionem. [a] Perceptio vsurarum ab vno non permittit actionē aduersus alios competentem insolidum. h.d. Op. & vř quod p acceptilationē factam præiudicetur creditori. C. e. 2. Sol. dic tria verba, in l. p̄nā creditor agit ꝯ euro, q eius nomen acceperat. Vñ agendo vř pacisci ne petat a cæteris, hic solonem recipit, pp quod pacisci non vř, cū necesse habuerit recipere. l. fideicommissa. §. si rem. ℨ. de leg. 3. Sed op. de tex. qui idicit, vsuras acceptauerunt. i. receperunt. vel, i. liberauerūt p acceptilationem, & sic ratum habuerūt. Sol. Dic qđ receperunt, vel liberauerūt p acceptilationē, & hoc tm̄ fuit in vsuris, nō in sorte, vñ in sorte sibi p̄iudicare nō p̄t. Et sic hēs qđ agendo ꝯ vnū, sibi præiudicat, recipiendo, vel liberando p acceptilationē, nō præiudicat sibi in alijs, quā in eo quod liberat.

ADDITIO.

a Paris. Post diuisionem. Pro intellectu huius §. vide Comen. in consi. 9. incip. duo erant socij, ante fi.

---

1. *Verbum, remanere, est commune.*
2. *Mandatum factum episcopo, an transeat in successorem, remissiue.*
3. *Verba enunciatiua de faciendo aliquem hæredem, inducunt dispositionem ad ipsas causas inter liberos, & fauore militis.*
4. *Legata non debentur per auth. ex causa, filio ignoranter prælerito.*

§. Pater. [a] Pactum factum vni, qui solus successurus sperabatur, prodest alijs præter spem succedentib. h.d. Pro declaratione tex. quæro de intellectu huius verbi, remaneret gl. dicet optime quod pōt intelligi, remaneret, ꝓprie si dos nō esset soluta, vel si esset soluta dos, tunc intelligitur improprie, remaneret, idest, redderetur, & solueretur. C. de dona. ante nup. l. si cum ante. Not. † quod verbum, remaneret, est commune. Pōt enim esse directum, & obliquum, vt hic patet. Dixi plene in l. Cēturio. ℨ. de vul. & pu. Quæro, quis opponet doli exceptionem, de qua loqtur iste tex. Certe ex glo. posita super verbo, remaneret, colligūtur duæ lec. ſm vnam s. qñ dos erat soluta, opponet exceptionē maritus, si conueniatur a fratre, ſm aliam opponent doli exceptionem filij defuncti, si conueniātur a marito, quælibet est bona. Gl. inducit [b] istam l. in ar. ad q. † si Papa mādat alicui episcopo, vtrum tale mandatū porrigatur ad episcopum successorem. De hoc habuistis in l. & quia. ℨ. de iu. om. iu. & est distinguendū, Aut per nomina appellatiua, aut p propria, aut per vtrunque apponitur. Dixi in l. si communis seruus. de stip. seruorum, vers. ex gl. oppo. Vltimo † no. ex hac l. quod qñ aliquis in actibus inter viuos aliquē suum hæredem appellat, [c] vř in eum suum iudicium cōferre, & eum hæredem facere, [d] vt hic in fi. Vide tex. ibi, in fratrem suum supremum iudicium cōtulisse videatur. Quod forte ꝓcederet, si hæreditatem ad pias cās relinqueret, [e] extra de succe. ab intest. c. fi. Vel si esset miles, ar. C. eo. l. licet. Vel si esset inter liberos, arg. l. hac consultissima. §. ex imperfecto, & auth. ibi posita. C. de test. & de nat. li. auth. si quis. alias autem nō sufficeret, nec prodesset, qa solemnitas testamenti deficeret. Vltimo no. † istam l. multum pro opi. mea in auth. ex cā. C. de li. p̄te. vbi teneo, quod si pater pręterijt filium, quem ignorabat, vel posthumum, cum vxorem prægnantem ignoraret, quod legata non debeantur ex vigore illius auth. Cum. n. prouisiones factæ inter viuos, quæ sunt maioris roboris, irritentur propter liberos supetuenietes, vt hic, & l. si vnquam. C. de reuoc. do. multo magis legata, & vltimæ voluntates. Pro hoc C. de mil. test. l. sicut. & l. si cum, vel in vtero. †

ADDITIONES.

a §. Pater. Hunc tex. singularem facit Bal. in c. 1. de duob. fratrib. & in l. cum acutissimi. C. de fideicommis. [a] Meno Mod. Paris. de dona. fac. & confirmat. in contrac. matrimo. num. 6.

Paris. Circa regulam, quæ colligitur ex hoc §. cum gl. quod statutum in vno casu intelligatur statutum in alio, in quo verisimiliter statuentes idem statuissent si fuissent interrogati, vide Ang. in consi. 24. in 4. vol. & consi. 541. Item vide Iac. in l. Barbarius. ℨ. de of. prætor. etiam hic. Et aduerte, quia Ant. de But. & Imo. in de. 1. de rescr. ponunt vnam limitationem ad istam regulam, ideo eā impugnat Iasin d. l. Barbarius. & aliud dicit hic ad fi. item an ista regula procedat, etiam quo ad extensionem de persona ad personam, de qua verisimile est statuentem idem statuisse, etiam de regula prædicta vide Ias. in l. cum res. in 6. no. de leg. 1. Item vide quæ dicit Alex. in consi. 45. contra istam regulam. Item quod ista regula procedat, quādo aliquid ē expressum, ex quo possit argui talē fuisse mentē, vide Dec. consi. 59. vbi etiam ponit limitationem.

b Gl. inducit. Et dum gl. hic in fi. dicit no. id esse seruandum đ iure, quod licet nō sit statutum quod verisimiliter statutum esset, si hoc quæsitum fuisset, adde qđ hanc gl. etiam in rescriptis allegat pro no. Bal. in l. 1. C. quæ res pign. Et pro ista gl. facit l. 1 tius. §. Lucius & ibi no. Pau. de Cast. de libe. & posthu.

c Paris. Hæredem appellat. Vide Barb. in c. fi. de succes. ab intest.

d Hæredem facere. Sed Lu. in auth. similiter. C. de fal. circa 6. priuilegium tenet cōtra Bar. etiam in pia cā, per regulam l. hæreditas. C. de pa. con. & ostendit istum tex. hoc non probare. Dicit tñ quod forte opi. Bar. seruaretur in practica, quia nunquam habuit contradictorem. Sed certe etiam Ang. hic tenet contrarium, per l. verba contraxerunt. de verb. sig. Adde etiam post Ias. qui inclinat in parte Bar. de veritate eius quod dicit Bar. in l. 1. C. de sacrosa. ecc. Pau. de Ca. consi. 190. & credo quod opi. Bar. procederet, non extantib. filijs, alias non. quia hoc ponderat Alb. alle. consi. 11. per Ias. & quod plus priuilegij non habeant piæ causæ, quam filij, voluit Abb. consi. 105. inci. casus in facto, vbi voluit, quod sicut non valet testamentum ratione voluntatis imperfectæ, inter liberos, per allegata p eum, nec eo. modo ad piam causam. Nec videtur bona consideratio, pr non pt nutu testari inter filios, & tñ ad piam cām pōt, ergo magis priuilegiata. & quia sic resultat argumentatio. Nam licet pr non testetur inter liberos, tn hæreditas est eis debita, non sic piæ causæ, ideo eius fauore concessum est, ut nutu testator possit pro illis disponere. Et vnum no. quod consuluit Franc. de Ramp. consi. 11. inf. consi. Cal. quod si testator nutu instituit sororem, & notarius interroget, an post mortem sororis velit bona distribui inter pauperes, quod sic, deinde notarius interroget, an velit quod apponatur clausula codicillaris, & similiter annuat sic, quod virtute talis clausulæ, veniens ab intestato tenetur restituere hæreditatem testatoris, & post mortem episcopus bona distribuet.

Ruer. Adde Alex. & Ias. in l. licet. C. eo. tit. vbi seq. op. Bar. & Ias. hic.

e Poma. Relinqueret. Vide omnino Ias. in l. licet, p illum tex. uer. 5. C. e. Item pia causa fauorabilior, ut per Fel. late in c. in præsentia. de proba. & no. contra istam opi. Bar. esse fortem tex. in l. diuus. inf. de mili. test.

† Clau. Vtero. Circa gl. fi. huius §. pater, uide Alex. consi. 24. uol. 2. ubi adducit ad hanc gl. duas concord. s. in cle. 1. i uer. præsidentes. de rescr. & gl in c. 2. in uer. re°. de confess. li. 5. Item ex eadem glo. fi. uidetur arguere Bal. in l. 1. C. quæ res pig. obl. poss. ut hic in statuto non comprehendatur casus, de quo nerī similiter non statuissent, si in specie non cogitassent. Vide etiam đ ista glo. Alex. consil. 228. uol. 2. consi. 53. uol. 4. Adde ultra ibi alle. tex. in l. 2. C. inof. test. tex. in l. mulier. in prin. inf. ad Treb. Rom. consi. 432. ad finem. Ias. in l. Barbarius. in 5. no. ℨ. de offi. præto. dixi in l. Gallus. §. & quid si tantum. inf. de li. & posth. Fel. in c. accedens. de rescr. Bar. consi. 8. uol. 1.

LEX XLII.

1. *Pactum nudum vestitur rei traditione, nisi traditio sit facta ad liberandum a præcedenti obligatione.*
2. *Contractus innominati variantur secundum personas.*
3. *Contractus innominati celebrantur etiam per dictionem, si.*
4. *Pactum de liberando in futurum, producit exceptionem in præsenti.*

Si intra. [a] Ex pacto de liberando, impleta conditione non competit actio, sed exceptio h.d. No. duo. Primo quod ex tali pcō non habet actionem. Secundo quod ex tali pacto habet exceptionem. [b] Op. de l. in tradition. b. ℨ. e. C. de rerum permu. l. ex tali pacto. Glo. immiscet ista duo contraria, tamen in veritate separata sunt, & separatas solones habent. Et iō assumo primam. Vř enim istud pactum vestitum, quia in rei traditione appositum, vt ℨ. eo. l. in traditionib, ergo producit actionem. Rñ, quod non fuit † appositum illud pactum in traditione rei. Vel aliter, Posito quod i traditione rei esset appositum, illud est verum, quia pactum tunc vestitur, nisi traditio fieret ad liberandum a p̄cedenti oblone, tunc enim vestiri non potest. Hic est casus hic, secundum istam lec. Et hoc verum, si tūc cum soluit, tenebat præcise soluere. Secus si non poterat cogi, quia habebat dilationem, vel erat tantum naturaliter obligatus, vt no. in d. l. in traditionibus. Contra hoc opp. quia qñque solutio, quæ fit ad liberandum inducit oblonem, vt in venditore tradente rem. Sol. dicit glo. ibi ideo, quia hoc agitur. Vel verius, ibi erat ante obligatus ex consensu, non aūt obligatur ideo, quia tradit rem, licet tolletur obstaculum exceptionis, quod erat per l. Iulianus. §. offerri. de ac. emp. & sic remanet solutum ꝯtum de l. in traditionibus. Opp. 2. licet istud pactum non fuit factum in rei traditione, tñ debet dici vestitum rei interuentu, solutione postea facta, vt l. iurisgentium. §. j. ℨ. e. & C. de rer. perm. l. ex placito. & l. in reb. vñ producit actionē præscriptis verbis. So. dicit gl. ibi. Vel dic secūdo, quod hic fuit ꝯctus innominatus facio vt des, ex quo oritur actio de dolo, quæ nō hēt locum, cum exceptio competit. Certe huic repugnat tex. q dicit, si mihi solueris, te liberabo. & sic magis erat, do vt facias, quam facio, vt des, nisi dicas verba aliter fuisse concepta quam tex. dicat, quod absurdum vř. Pręterea dñr Doct. [c] Moderni, quod magis debemus inspicere modum implendi quam modū ꝯhendi, licet gl. hic hoc reprehendat. † Ego semp dixi vobis, qđ ꝯctus innominati variantur ſm psonas. Nam sicut emptio dř ex parte ementis, & venditio ex parte vendentis, ita hic ex parte dantis dicetur do vt facias, & econuerso ex parte faciētis, dicetur facio, vt des. Dicemus in l. naturalis. ℨ. de præscrip. ver. Quicquid rñ sit ex hac gl. no. † qđ ꝯctus innoīatus celebratur ēt p dictionem, si. Item no. in l. hoc iure. §. j. de don. Contrarium no. in l. si quis cū debitore. ℨ. de iureiur. Sed sustinendo gl. istam, dñr Doc. qđ qñ ex eo qđ apponit̄ per dictionem, si, aliquid parti adest, inducit̄ ꝯctus innominatus. Ita loquitur hęc gl. [d] & similes. Secus si parti nihil adest, vt l. si quis cum debitor. Dñi, puto hoc satis procedere accipiendo ꝯctum improprie, nam proprie ꝯctus est, ex quo vltro citroq; oritur oblo. l. Labeo. §. ꝯctum. ℨ. de ver. sign. Sed in proposito nō est, qa illud quod apponitur per dictionem, si, est in ꝯditione, non in oblone. l. si quis sub ꝯditio. ℨ si quis omissa causa testa. ubi cum ex parte vtriusque non sit obligatio, proprie ꝯctus non est, licet parti aliquid adsit. Pro hoc habes tex. cum glo. no. in. l. ad Veteranı §. j. cum sua glo & l. qui fundum. ℨ. ad leg. Falc. & l. si fūdus. eo. tit. Satis tamen placet, quod implemēto secuto dicatur ꝯct⁹, licet improprie, cum actionem præscriptis verbis producat, vt no. in d. l. hoc iure. §. j. Nec ob. ista lex, quia dico, quod hic parti nihil adest. Soluitur. n. hic debitum. sin aut ad soluendum cogi non potuisset,

ADDITIONES.

a Si intra. Et quid in casu huius l. si promitto tibi, quod de x. quæ mihi debes si solueris 5. intra mensem te liberabo, elapso mense non soluctis, peto, x. tu dices, qđ non debeo audiri, nisi in 5. quia alia præsumuntur in fraudem vsurarum, vide Bal. in l. cum allegas. C. de vsur.

b Paris. Exceptionem. Vide Are. in l. qui se, de seq. hære.

c Dicunt Doc. Vide Bar. in l. naturalis. inc. sed si facio. inf. de prescr. uerb.

d Hæc gl. Et hanc gl. ponderat Bal. in l. quoniam. C. de rerum permu. an ex euentu conditionis pactum nudum vestiatur.

a potuisset, fateor quod producet actionem, vt s. dixi. Venio ad fin. a Dicit
6 hic quod habet exceptionem. No. tu iuuenis. † quod pactum de liberando in futurum, producit exceptionem in praesenti, quod perpetuo tenementi.

ADDITIO.

a Ad secundum. Ex hoc no. quod licet ex tali pacto non oriatur ius agendi, poterit tamen iste qui debet liberari, recurrere ad iudicem, vt faciat se liberari secundum gl. no. in l. si contendat. de fideiuss. & gl. in l. Aurelius. §. si centum. de lib. le. & quod no. in l. si finita. §. eleganter. de dam. infe.

LEX XLIII.

1 *Creditor possidens praedium pignoratum, tenetur soluere tributa.*

a **Inter debitorem.** a Pactum priuatorum iuri publico non praeiudicat. h. d. Opp. j. eo. l. epistola. §. pactum. Sol. pactum non praeiudicat fisco, sed ipsis contrahentib. quod no. Hodie vero est aliter statutum per auth. positam. C. sine
1 censu vel reli. l. j. † Vltimo no. tu iuuenis, quod creditor cogitur
b ad soluenda tributa b praedij, quod possidet iure pignoris.

ADDITIONES.

a Pom. Inter debitorem. Vide istam l. allegatam per Fel. c. cum ex officij. de praescr. Imo consi. 66.
b Soluenda tributa No. Bal. in l. cum notissimi. de praescr. 30. an.

LEX XLIIII.

In emptionibus. Contrahentes tenentur ad naturalia contractus, nisi aliud actum sit, h. d. Vel sic, naturalia contractus transeunt sine pacto, sed potest contrarium pacisci. h. d.

LEX XLV.

a **Cum in eo.** a Tutor idemque creditor debet esse contentus ea parte, ad quam creditores alios reuocauit. h. d. No. quod secundum ista iura creditor potest esse tutor: hodie contra, vt in auth. minoris. C. qui da. tu. pos. No. casum in quo officium suum sibi est damnosum. sed hoc ideo quia pactum factum a pluribus creditoribus posset sibi nocere, vt vidistis. s. eo. l. & suum, in fi. in hoc tutore est plus, vt decisio particulariter facta cum creditoribus ei noceat, alias non noceret, nisi fuissent conuocati in vnum, vt d. l. & suum. in fi. Quaerit gl. quid si decidit diuersimode, cum aliquo plus, cum aliquo minus. Dic vt in gl. & eam no. &c.

ADDITIO.

a Cum in eo. Ad nota. per Gul. hic, vide notata per Bar. in d. authen. minoris de. tutor. in princ.

LEX XLVI.

Diuisionis. Seipsam summat. Opp. contractus nominati producunt actionem ex eo quod sunt, vt l. iurisgentium. in prin. s. e. sed hic est contractus nominatus, quia diuisio, ergo producit
a actionem. Respon. nego contractum esse. diuisio. a n. est nomen generis, siue. n. sit diuisio agrorum, siue vnius legis, vel diuisio gratia culturae, vel diuisio domus gratia commodioris habitationis. Omnia ista appellantur diuisio, merito non facit contractum nominatum sicut permutatio. C. de rerum perm. super rub. dixi s. eo. l. iurisgentium. Secundo opp. & nunc intro gl. si interuenit traditio, ista parit liberationem, ergo non obligationem nec actionem. Huius timore legitur haec l. duobus modis in gl. primo, quod in diuisione fuit pactum appositum de tradenda alia re socij. Secundo modo legitur in gl. quod si ex vna parte est secuta traditio, vestitur pactum vt possit agi contra alium, vt impleat contractum diuisionis, & ista est vera, tene menti istam legem.

ADDITIO.

a Meno. Diuisio. Dec. consi. 351. nu. 4.

LEX XLVII.

1 *Argumentum de vltimis voluntatibus ad contractus procedit.*
2 *Falcidiam quare testator non potest remittere, & cur secus in haerede.*
3 *Testator non potest remittere cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri.*
4 *Casus in quibus quis potest renunciare iuri pro se introducto, remissiue.*
5 *Pactum, per quod quis renunciat defensioni suae, quando valeat.*

Pactum. Potest testator, & possunt contrahentes renunciare iurib. pro
1 se introductis. h. d. † No. validum a esse ar. de vlti
a mis voluntatib. ad contractus, de quo per Gul. & per Dy. in l. seruum filij. §. eum qui chirographum. in fi. j. de leg. j. & quasi idem dicunt. Op. quod quidam potest facere haeres, quod non potest facere defunctus. Potest. n. remittere haeres falcidiam, defunctus non. l. quod de bonis. §. j. j. ad l. Fal. & C. ad leg. Fal. l. fi. So. non est bonum ar. quando non est ea.
2 ratio. Modo videamus † diuersitatem rationis, quare testator non potest prohibere falcidiam. Respon. quod Falcidia fuit inducta ad vtilitatem haeredis, & ad vtilitatem publicam. scilicet ne testamentum destrueretur nullo existente haerede, cum nullum commodum sentiret. j. ad l. Fal. l. j. & Instit. de l. Fal. Interest. n. Reipu. testamenta & vltimas voluntates habere
b exitum, b vt l. vel negare. quemadm. test. aper. & sic testator non potest hoc tollere, cum sit propter vtilitatem publicam, sed quando haeres remittit, cessat hic timor, quia iam est adita hereditas. Sed dices, si ratio est publica vtilitas, vt dixi, quomodo hodie testator potest remittere falcidiam, vt C. ad l. Fal. auth. sed cum testator? Respondeo, hodie ille timor cessat, quia si ex testamento non adiretur haereditas, in quo est prohibita detractio falcidiae, nihilominus valent relicta in testamento, vt in Auth. de haere. & fal. §. si vero expressim, qui est nouissimus casus iuris. Item Iurisconsulti, qui non habebant fidem Christi, & non habebant spem futuri praemij, cogitauerunt, quod nullus adiret haereditatem nisi sub spe commodi pecuniarij. Imperator Iustinianus, qui fuit Christianus, considerauit quod quis adiret haereditatem solum propter istud commodum, quod habet. scilicet praemium a Deo exequendo illam voluntatem, vt d. §. si vero expressim. Secundo op. C. vt in poss.
3 legato. l. scire debetis. sol. Ibi loquitur de cautione de vtendo, & fruendo, quam defunctus non potest remittere: hic in cautione de legato praestando. Ratio, quia ista est inducta fauore defuncti, illa fauore haeredis. Sed haec ratio non est sufficiens, per l. vnam ex familia. §. si rem. j. de le. 2. Est ergo ratio, quia si illa cautio de vtendo, & fruendo remitteret, quis inuitaretur ad delinquendum, quod est contra publicam vtili-
4 tatem. Idem no. in d. l. scire debetis † Vltimo gl. quae est hic super verbo, cum liceat. enumerat casus, in quib. non potest renunciare iuri pro se introducto, qui casus omnes comprehenduntur sub distinctione, quam dedi vobis in l. ius publicum. s. eo. vbi potes per te videre si intuearis diligenter. De vno posset dubitare, s. de casu l. cum precario. j. de preca. sed certe ibi non valet pactum, quia est contra formam datam a lege. est. n. precarium quod reuocari potest ad libitum concedentis, si facio pactum in contrarium, s. quod non liceat, est contra formam contractus, vt ibi, & in l.
c vbi donatur. j. de don. cau. mor. No. etiam c alium casum. † quae hic poni
† rur, quod pactum, † per quod quis renunciat defensioni suae, d non va-
5 let, quod intellige in causa status & personae suae: alias bene exce-
d ptionem suam in sui fauorem potest quis per pactum tollere.

ADDITIONES.

a No. validum. Vide Fel. in c. cum venissent. ver. 2. de testi. & Bar. consi. 97. uol. 1. limitat istam gl. de qua hic, ut per Bal. l. pe. C. de pactis.
b Pactum habere exitum. Vide Bart. in ad. auth. sed cum testator. & in l. nemo potest. de leg. 1. circa princ.
Ruer. Respondeo. Vide Bar. in l. 1. cum ibi no. inf. si quis omis. causa test.
c No. etiam. Faci. pro dicto Bar. & Doc. in l. custodias, de pub. iud. Bal. in l. 3. C. de confes. Bar. in l. defensionis facultas. C. de iu. fis. & hanc gl. ita, vt per Lu. in ru. de arb.
† Cla. Alium casum. Aliter limitatur per Fel. in c. personas. de app. & ibi praeposi. Videe iam Are. in c. cum dilectis. in 5. no. de accu. vbi aliter limitat.
d Parif. Defensioni suae. Vide Ias. in l. pe. C. de pac. vbi ponit quinque limitationes, & quod circa poenam personalem non attendatur consensus nec renunciatio puniendi. Vide Fel. in c. pastoralis. §. quia uero. extra de offi. deleg.

LEX XLVIII.

Emptor. Si emptio fuerit stipulatione vallata, ab ea nudo consensu non receditur, & pacta vltima sunt seruanda. h. d. Op. quod per pactum secundum fuit prima venditio renouata. l. iurisgentium. §. adeo. s. e. Ergo per vltimum pactum non potest fieri, vt ex primo agatur, cum sublatum sit ipso iure. Glo. soluit quod non fuit actum vt non tolleretur primum. Tu dic breuiter, quod hic prima conuentio non steterat in finibus conuentionis, sed fuerat stipulatione vallata, vt dicit tex. & sic non erat res integra. Vnde per secundum pactum ipso iure tolli non poterat, vt hic notatur.

1 *Epistola etiam quis cum praesenti loquitur.*
2 *Subscribens se scripturae factae per alium, sibi praeiudicat, & quando,*
3 *Clausula generalis restringitur ad praecedentia nominata, si commode referri potest salua ratione recti sermonis, & si nulla causa est specificata refert ad omnia.*
4 *Bannitus vt sit cancellatus, an sufficiat verbo cancellari, vel requiritur factum.*

§. Lucius. Liberatio generalis restringitur ad ea, de quib. est actum. h. d. Primo op. quod ista verba epistolae nihil important: non. n. potest nummularius per suam epistolam facere instrumenta esse cassa, quae faciunt contra se l. rationes. & l. exemplo. C. de proba. Huius timore legitur iste §. duob. mo. in quibusdam gl. paruis hic positis. Vno modo, quod ista epistola loquatur de instrumentis facientibus pro scribente, & tunc procedit sine dubio. Alio modo, vt loquatur de instrumentis facientib. contra scribentem, tamen alia pars consensit, & hoc innuit gl. super verbo, habebitur, & aliae glo. seq. Et hoc videtur colligi ex tex. in princ. §. qui ionuit epistolam esse acceptam a praesente. Ex quo
1 no. duo. Primo, † quod per modum epistolae quandoque loquitur
2 quis ei, qui praesens est Secundo no. quod † ille, qui se subscribit a
a scripturae factae per alium, sibi praeiudicat, sicut si ipse scripsisset. facit j. de fal. l. j. §. inter filium. His praemissis, quia responsio Sceuolae est obscura, reuoco in dubium, quid iuris in q. proposita? Quidam dicunt, quod pactum restringitur ad id, quod erat per mensularium, seu nummularium agitatum. C. de transa. l. si de certa. Gl. super ver. in causa sua, dicit quod illud pactum generale refertur ad omnia, nisi probetur aliter actum esse. Nec ob. dicta lex, si de certa, quia aliud in transactione, aliud in simplici conuentione. Ista
b distinctio gl. non videtur vera, quia b ita ex causa transactionis potest fieri generalis remissio omnium, sicut ex simplici liberatione. l. cum
3 Aquiliana. j. ti. j. Vnde Gul. de Cu. dicebat, † quod in dubio videtur actum, vt clausula generalis restringatur ad praecedentia nominata. Allegauit ipse j. de leg. 3. l. quaesitum. §. j. de li. leg. l. Aurelius. §. Sucho. & ita addit Cy. hodie. C. de transa. l. sub. praetextu.

Quod

ADDITIONES.

a Pom. Se subscribit. Nunquid autem is, qui se subscripsit, est ita obligatus acsi totum scripsisset. vide per Ias. melius quam alibi, in auth. si quis in aliquo. ver. adde. C. de ede. & ad propositum vide Bar. cons. 98. vol. 2. Fel. in c. quoniam contra. ver. quarto. de proba.
b Non videtur vera. Et sic Bar. hic reprobat gl. sed contrarium secundum quosdam videtur voluisse ipsemet Bar. in l. de pupillo. §. si pluribus. de ope. no. nun. uide omnino per Bar. in l. si de certa. C. de transa. & illud teneas. nec Bar in aliquo sibi est contrarius, & iura vtrobique per eum alle. probant. Adde an subscribens sibi praeiudicet. Pau. de Cast. & quid de sigillante, vide Rom. consi. 323. & consi. 350.
Ruer. Vide circa istam contrarietatem, Alex. & Iasi d. l. si de certa. & ibi Ias. dicit quod ista gl. est communiter reprobata.

Quod intelligo verum, qñ verba gñalia sic restringi pñt salua ione recti sermonis. Tex. est no. in l. ex plurib. in prin. ꝟ. de solu. Ita in casu legis nr̃æ, vbi dr̃, si qđ instr̃m a te emissum, &c. recte restringitur, si quod instr̃m pertinens ad mẽsam. Sed si esset adiectum, si quod instr̃m ex quacunque alia cã, vel verba similiã, tũc secus. Alias si nulla cã esset specificata, sto cum glo. vt referatur ad oĩa. Tex. est in d. l. si ex pluribus. ꝟ. de accep. Dixi plene in l. Aurelio. §. Caius. de li. leg. Vltimo facit [a] ad q. † In c. pacis ꝯtentum est, vt quidam banniti rebanniantur, & eorum ꝯdemnationes, & bãna cassentur, seu cancellentur, vtrum sufficiat cancellari verbo, an est necesse, qđ cancellentur facto? Quod vr̃, vt in l. inductum, C. de sol. & quod ibi no. & ꝟ. de pet. hær. l. si quis libertatem, in gl. super verbo, inducatur. In contrarium est casus hic, ibi pro cancellato habe bitur, & videtur tex. in l. nihil la j. ꝟ. de alim. leg. †

ADDITIO.

a Vltimo facit. Adde no. per Bar. in auth. cassa. de sacros. eccle. sequitur Angel. & Imo. in l. 1. ad fi. de his, qui in test dele. & quod no. Bal. in l. si creditoris, in prin. C. de fideic. per Bal. in l. Labeo. in fi. su. e. & in l. si non fortem, §. adeo. inf. de cõd. ind. Adde an bannitus, qui soluit condemnationem, habeatur pro cancellato. uide Bal. consi. 31. li. 3. Pau. de Cast. consi. 34. & 193. Ang. consi. 276.

Ruer. Adde, quod contra gl. & Bar. tenet Pau. de Cast. hic post Iac. But. & Ale. & Ias. in l. legem, C. eo. tit.

† Clau. Leg. Vide etiam per Fel. in c. ecclesia S. Mariæ. de const.

LEX XLIX.

1 *Pactum appositum in traditione rei, quando producat actionem.*

2 *Pactum quando possit apponi in ipsa traditione in contractibus innominatis, si fiat traditio rei ex internallo.*

3 *Pactum appositum ad excipiendum, quando ualet ad agendum.*

In traditionibus. Ista lex seipsam summat. Opp. de religio. l. quod si locus. & C. de vsu. l. quamuis. & ꝟ. eod. l. pen. & de dist. pig. l. si creditor. §. fin. & C. de iure do. l. auia. & ꝟ. sol. ma. l. quoties. & s̃. eo. l. si tibi. in princ. dicit gl. in oĩb. illis legibus est speciale, & in qualibet ipsarum apparet ratio, & qualiter intelligi dẽat. Op. C. eo. l. traditionib. Respon. pactum valet, vt producat actionem, non vt faciat acquiri dominium, vt in ꝯrio. Fallit in pacto legis commissoriæ, & addictionis in diem. De quo dic plene, vt in l. j de do. Opp. s̃. eo. l. si vnus. §. pacta, [a] quæ turpem. Sol. illud quod dicit quodcunq; pactum, intelli ge non turpe, vel impossibile. † Quæro, vtrum illud pactum, ualeat, vt actionem ꝓducat? Gl. dicit quod sic, qa est vestitum rei interuentu, vt dictum fuit in l. iuris gentium. §. quinimo. s̃. eod. Hic aduerte, qa quidam reprehendunt istam gl. qa illud vestimẽtum solum ꝯgiuit ꝯctib. innominatis, vt diximus in d. §. qnimo. Dicẽdum est ergo istud pcm̃ esse vestitum cohærẽtia rei, & ita videbatur dicere Ia. But. Ego sto in opi. gl. ꝙ dicatur vestitum rei interuẽtu, quod dr̃, illud est proprium vestimentum. in ꝯctibus innominatis, fateor, & iõ vbi habita relatione tradõnis [b] ad pactum, non resultaret ꝯctus innominatus, non diceretur pactum vestitum, vt apparet ex his quæ ꝟ. dicentur in glo. Vnde si trado tibi rẽ hoc pacto, qđ vadas ꝓ me Romam, iste ꝯctus est vere, do vt facias, tñ ex parte dantis impletur incontinenti. Et pro huius decĩone quærit gl. pone qđ aĩs promisi tibi rem, quam ex interuallo tibi trado, adiecto pacto, quod vadas pro me Romam. Certe istud pcm̃ non vestit, qa ista tradõ fit ad liberandũ a p̃cedẽti oblĩone, sic nõ resultat ille ꝯctus innominatus, & sic merito non põt dici vestiri rei interuẽtu. Scđo q̃rit gl. † qd in ꝯctibus innominatis, vtrũ si fiat tradõ ex interuallo, possit apponi pactum. Glo. dicit, quod sic, nam tunc tradõ non fit ad liberandũ principl̃r, cũ nõ tenebatur, nisi naturl̃r tm̃, & iõ põt resultare ille ꝯctus innominatus, quasi diceret non do tm̃, vt liberer, qa non possũ cogi, sed ẽt vt sic facias, secus si efficaciter tenerer, vt dictum est. Sed ꝯ p̃dicta op. extra glo. de so l. j. in prin. Sol. qñ soluitur ex necessitate non p̃t apponi pactũ, qđ producat actionem. Ita loquitur hic ista glo. sed põt a soluente apponi pactum, & lex dari solutioni in quã cãm ꝯuertatur vt ibi. Ex prędictis [d] assume tria verba. Aut tradõ fit ex mera liberalitate, nulla cogente necessitate, & põt apponi pcm̃, vt hic, nisi in casib. positis in prin. gl. Aut tradõ fit aliqua necessitate cogẽte, & tũc aut erat necessitas ad quam cogi poterat remedio iuris ciuilis, & pactum appositũ non valet ad agendum, vt hic in gl. & ista est rõ l. quoties, ꝟ. sol. ma. & l. auia, C. de iure dotium, quia pr̃ si maritet filiam tenẽt eã dotare, & iõ simplex pcm̃ non ꝓdest ad q̃rendam sibi actionẽ, p̃t tñ soluẽs dicere, in quam cãm soluit, vt ꝟ. de sol. l. j. Si vero erat necessitas iuris naturalis, non redacta in p̃ceptis ciuilibus, tunc pactũ appositũ iuxta traditionem vestitur, qa resultat ꝯctus innoĩatus, vt dixi. Vltimo gl. [e] dicit, † quod interdum pactum appositum ad excipiendum valet ad agendum, vt l. si tibi liberum. ꝟ. de act. emp. cum si. Sed illud prima facie vr̃ ꝯ casum l. ab emptione. in fi. ꝟ. eo. Dic ergo ꝙ pactum ad excipiẽdum valet ad agẽdum, non vt agatur ex pacto, sed vt ꝓp pactum videatur plus debito solutum, quod repetitur condictione illa incerti, ut ll. allegatis in gl. Ex pacto autem non potest agi, vt in allegata l. ab emptione. in fi.

ADDITIONES.

a §. Pacta. Vide no. in l. si intra, s̃. eo.

b Relatione traditionis. Dixi, post Sal. in l. legem, C. eo.

c Quærit gl. Et istam glo ad hoc all. pro singulari Ang. & Imo in l. si cum dotem, in prin. sol. mat. & Bal. in l. legem, in prin. C. eo.

d Pone. Ex prædictis. Vide Ale. in l. si cum dotem, in uer. unde ex p̃dictis, ff. sol. mat.

e Vltimo gl. Adde idem econtra in l. pacta conuenta. in princ. ver. quo quidem casu. inf. de contrah. emp.

LEX L.

Si quis. Valet pactum, ne quis conueniatur ultra quam facere possit. h. d. Quærit gl. quid eꝯ, an ualeat pactum ut conueniatur in solidum ille, qui habet beneficium a lege, ut non conueniatur, nisi inquantum facere potest? Dic ut in glo.

LEX LI.

1 *Pactum ne maleficium committatur, quod non sit superfluum, & ualeat.*

2 *Promissio de non offendendo facta sub maiori pœna quæ sit lege comprehensa ualet.*

3 *Promissio de non offendendo facta simpliciter non adiecta pœna, quando aliquid operetur.*

4 *Pacto quando fieri potest id, quod fieri possit per legem.*

Non impossibile. Quod fit ꝑ legem, põt fieri ꝑ pactum, h. d. Op. quod istud pactũ, nõ valeret tanq̃ turpe, vt s̃. e. l. iurisgẽnum. §. si ob maleficiũ. gl. nõ declarat. Dico ergo quod promittere pecuniam tibi ne maleficiũ [a] facias, dr̃ turpe, qa gratis a teneris facere, ergo turpe est pecuniã accipere. l. fi. de cond. ob tur. cau. Sed simplex promissio de non faciendo maleficium, est honesta, & iusta, vt hic. Contra hoc oppo. † quod istud pactum non valet tanq̃ superfluum, vt l. iurisgẽtium §. sed si fraudandi. s̃. eo. Sol. gl. istud pactum nõ est superfluum, nã pro hoc teneretur curare ne furtum fiat. Itẽ dicit gl. põt esse ꝙ apponitur pęna maior quam esset ꝑ legẽ statuta. Itẽ in actione serui corrupti venit dolus. hic venit etiam culpa. Si igitur nihil adderet pactũ nõ valeret tanq̃ sup̃fluum, licet ꝯ p̃dicta faciat, ꝟ. mand. l. q mutuam. Vnde gl. non clare determinat. Certe illud, quod gl. dicit, forte apponitur hic pęna, est diuinare. Itẽ illud quod dicit qđ dẽt cauere, & quod tenetur de culpa, illud erat de iure cõi in actione depositi, mandati, & commodati, licet nõ in actione serui corrupti. l. ꝯctus. ꝟ. de reg. iu. & iõ ꝑ hoc pactum nihil vr̃ addi. Dic ergo quod licet pactum cõtineat idẽ, ꝙ ius commune, valet tñ, d. l. q mutuam. & hic, nec vituatur tanq̃ sup̃fluum, quia § sed si fraudãdi. loquitur qñ cum sup̃fluitate inmixtum est vitium, alias secus, vt ꝟ. de neg. gest. l. si pupillus. §. j. imo dico quod qñ pactum ꝯtinet idẽ, quod ius cõe, licet sit nudum, producit actionẽ. Dr̃. n. ꝯuẽtio ltĩma. l. legitima. s̃. eod. & ibi no. & ad hoc fuit facta proprie ista lex. Merito ergo colĩr, quod illud quod fit ꝑ legẽ, põt fieri ꝑ pactum. † Iuxta prædicta quæro, si promitto te non offendere [b] sub certa pęna maiori quam sit lege comprehẽsa, vtrum valeat ista adiectio pęnę. Tex. est cum gl. hic, quod sic. In cõtrarium vr̃ ꝟ. de ver. obl. l. si ita stipulatio facta. Sol. illud verum in casu illo tm̃, s. sã diuerteris, vbi debemus esse contẽti pœnis legalibus. Sicut. n. matrimonia debẽt esse libera in ꝯtrahẽdo, vt C. de sponsalib. l fin. ita in distrahẽdo, d. l. si ita stipulatio facta. † Quæro, promitto te non offendere simpliciter non adiecta pœna, vtrum ista promissio aliquid operetur? Dices tu, hic est casus quod sic. Sed dicas. Aut offensio fit in personam liberam, cuius corpus non recipit æstimationem, & tunc vr̃ quod nihil importet, quia cum tales stipl̃ones committantur ad interesse. l. a. §. item si in facto. & §. fi. de ver. ob. & hic, non posset haberi ratio interesse, vt ꝟ. de his qui deic. uel effu. l. j. §. sed cum liber homo. ergo &c. Potest tñ dici quod operetur duo. Primo, vt criminaliter condemnetur in plus propter illam qualitatem, quia offendendo vr̃ rumpere pacem arg. ꝟ. de his, q no. infa. l. quid ergo. §. pœna grauior. & l. aut facta. §. causa. ꝟ. de pęnis, & arg. ꝟ. de re mil. l. omne delictum. §. qui manus. in fi. ibi, augetur autem. Item potest esse quod ista stipulatio committatur ad id, quod ueniebat in actione iniuriarum ciuili per hanc legem & erit forte hæc commoditas, quia actio iniuriarum extinguebatur morte. Item secuta punitione criminali nõ poterat agi ciuili, ut l. prætor edixit. §. j. ꝟ. de iniu. quod non erit in actione ex stipulatione, nec potest dici quod loco eius succedat, vt in l. si eum. §. qui iniuriarum. sup. si quis cautio. quia ibi quando stipulatio uenit accessorie ad actionem iniuriarum, hic vero ei accedit æque principaliter, vt ibi dixi, & probatur in l. item illa. §. j. de const. pec. quod non determino, sed relinquo sub dubio. Si autem fieret offensio super re aliqua, ita quod de iure communi actio ad interesse competeret, tunc ista stipulatio ad interesse committeretur, vt hic. † Vltimo quæro [c] & reuoco in dubium, vtrum sit verũ illud gñale, quod

ADDITIONES.

a Gratis. Adde quod pulchre consuluit Pe. de Anch. cons. 164. & q. voluit Io. And. in addi ad Spec. in ti. de iud. §. generali. ver. posset ubi ponit de tutore, qui accipit massã argenti a pupilla, ut illã nuptui collocaret, an pupilla possit repetere?

b Non offendere. Qñ promitto te nõ offendere sub pęna maiori quam sit a lege expressa, uide Bart. in l. si stipulatio facta, de ver. ob. & uide in ca. 1. §. si quis hominem de pa. ten. & eius uio. per Bar. in l. illicitas §. ne potentiores. de of. præsi.

c Paris. Vltimo quæro. De ista regula uide Ias. late §. quædam. Insti. de act. & solet communiter dici argumentum procedere negatiue, s. non potest per legem, ergo nec per pactum, ut tenet Bar. quia potest per pactum, ego per legem. Sed non sequitur, ut ibi. Et uide bonum tex. quem ibi ponderat Ias. in l. fi. C. de fideiuss. & alias concordantias additas in d. §. quædam.

a le, quod pōt fieri p legem, pt fieri per pactū? a Rñ. q̃dam sunt phibita rōne publicæ vtilitatis, & tūc non est vera rĺa, hoc modo sumēdo, quod pōt fieri p legē pt fieri per pactū priuatorum, qa per legē pōt iuri publico derogari, nō p pactum, vt l. ius publicū. §. eo. Sed bñ procederet ista rĺa, * quod pōt fieri p pactum, s. publicum populi, vel alterius q hēt ptātem ɔdendi legem, ita intelli qđ not. in l. nec ex ptorio, & l. neq; pignus. §. priuatorū, de regu. iu. Sed si pctm esset phibitū, qa ɔ bonos mores, tūc ista sunt conuertibilia, qđ non potest fieri per pactū, nec per legem. & eɔ, vt no. C. de decurio. super rub. Dixi plene in l. omnes populi. de iust. & iu. in q. illa, de quibus, seu super quibus possint fieri statuta, &c.

ADDITIO.

a Per pactum. An quod potest fieri per legem, possit fieri etiā per pactum, adde qđ in his quæ sunt contra legem, plus potest lex quam pactum, secundum gl. in l. 2. C. quæ sit longa consue. adde in circa hoc, & vide Bal. in consi. 1. & consi. 38. in 1. vol. & Maria. Soc. in c. si diligenti, in 6. notab. extra de fo. compe. Ruer. Adde Ias. hic in fi.
* De ista regula, vide Ias. in §. quædam. Inst. de act. & solet contradici, quod procedat ar. negatiue, sed non affirmatiue, potest fieri per l. ergo per pactum. Sed hec ne ualet, potest fieri per pactum, ergo per l. sed non contra. Et vide bonum text. ibi ponderat Bal. in l. fi. C. de fideiuss. Item uide Dec. in c. 1. ver. 3. & postremo extra de prob. Ant. Ale.

LEX LII.

1 *Error causæ, licet non impediat pactum quin ualeat, tamen ope exceptionis eliditur secundum glo.*
Liberatio facta dolo aduersarij uitiatur ipso iure, sicut uitiatur contractus bonæ fidei.
Error causa uitiat pactum ipso iure.
2 *Liberatio facta per acceptilationem tollit actionem ipso iure.*
3 *Error causa quando uitiat legatum.*

Si cum te. Pactū factū p errorē cāæ actionē in effectu nō perimit, h. d. Op. error cāæ nō impedit actū q generi, nō. n. impedit translationē dñij, nec ɔdītionem ob sonis, ut in 1 titulo đ ɔd. ind. Ergo hic error nō īpedit pctm. Dicit gl. ɔcedo † qđ pactū valet, ita quod pariat actionē, sed ope exceptionis elidit. Vide gl. Istud vr̄ directe ɔ tex q vult quod exceptio nō oriaī. Quare dico altero de duob. mo. Primo quod huic pacto dedit cām dolus debitoris. Vñ cū testm̄ hēat instar bon. fidei, vt l. in minorū. C. in qb. ca. in inte. rest. nō est necessa. vitiaī liberatio ipso iure, sicut uitiantr ɔctus bonæ fidei cui dolus dedit cām, vt l. elegāter, in princ. ℥. de dolo. & qđ no. in l. de tute. C. de in integ. rest. & est casus d. l. & eleganter. §. non solū, & ℥. eo. l. ab emptione, & ibi dicā. Vel dicas, & hoc puto verius, qđ error cāæ vitiat pactū ipso iure, vt hic, a Nō ob. ɔtia, qa loquunī qñ actus nō stat in finib. ɔuētionis nudę, a sed trāsit in ɔctū noīatū, uel innoīatū vestitū re ipsa vel rei interuentu, quo casu recipit auxiliū a iure ciuili, adeo qđ effectū eiuslē pducit, s. exceptionē, uel actionē, licet ɔ illud p aliud remedium succurraī, sed qñ stat in nudo noīe ɔuētionis, & subest error cāæ, cessat æqtas, ex qua pducit exceptio doli. l. q æqtate. ℥. de doli ex-2 ceptione. & hic est casus. Quid ergo dices, si liberatio fuisset fcā p acceptilationē? Gl. dicit idem qđ hic, ibi, licet qdā. Illorū aūt qui dñt ɔriū, opinio. ego teneo, qa acceptilatio hēt nomē, & formā a iure ciuili, & iō actionē tollit ipso iure: vñ ex prima nō pōt agi, sed est necesse qđ agatur, ut se reponat in pristinā oblonē, vt ℥. de ɔd. 3 ob cau. l. si qs accepto. † Opp. a. & vr̄ qđ error cāæ nō vitiat pctm, sicut nō vitiat legatū, vt l. cū tale §. falsam. ℥. de ɔd. & dem. & l. j. C. de fal. cā adie. lega. Sol. gl. certe imo uitiat legatū si testōr alr legaturus non fuisset. Sed certe aliud est dicere qđ simplex error cāæ uitiat, ut hic: aliud est dicere si legaturus non fuisset. Pōt. n. esse qđ errauerit, & si sciuisset legasset. l. cū rem alienā. C. de lega. & ideo b dicas, b q̃dā est cā q̃ legato nō cohæret, & illa nō uitiat legatū, nisi pbetr error, qđ si testōr sciuisset, legaturus nō fuisset. d. l. cū tale. §. falsā. Dico igiī cām illā non cohęrere legatu, qa id quod in legato uenit, nō infert ex necessitate, nec illud causat de necessitate. u. g. quia fuimus socij in studio, uel quia mihi seruiuit in tali negotio. ideo lego sibi centum. Sed ibi est cā, q̃ legato cohæret, qa illud infert, uel cāt de necessitate, ut puta, quia mutuasti mihi centum, iō lego tibi illa, tunc error cāæ uitiat legatū, nec est necesse probari, quod testōr alias legaturus nō fuisset, l. j. C. de fal. cā adiec. In ppo sito idē dicemus. igiī cū cā hic causabat, & inferebat pactū de necessitate, error cāæ uitiat pactū. Venio ad a 1ā. glos. dicit hic, qđ ei cui credebā me teneri ad decē ex testō, delegaui debitorē meum. In eo, q dicit, delegaui, non uī uerū, qa delegatio fit per stipłonē. l. 1. C. de noua. & sic interueniret actus, q assumit nomē, & formā a iure ciuili, merito tolleret actionē ipso iure, sicut su. dixi de acceptilatione. Dic ergo quod hic fuit simplex iussus de soluendo, ut ita dicit. hoc etiam dicebat Iac. But. & etiam Cy. hic. Demum dicit gl. quod ille debitor cui iussi, compensauit cū eo cui me credebā astrictū. Istud nō est uerū, qa cōpensatio tolleret ipso iure actionē. ℥. de cōpe. l. 1. Et ideo vī dicendum, qđ fecit simplex pactū, ut dicit hic tex. ita dicebat Iac. de Ra. Sed in hoc potest sustineri glo. Nō. n. pōt dici compensatio, si utrinque non subest debitū, iō hēt uim cuiusdā nudi pacti. Cū igiī erratū sit in cā, non ualet, ut dcm̄ est. Sed ɔ prædicta tenēdo quod hic interuenit simplex iussus de soluendo, ergo cadit in ɔctum noiatū, s. in mādatū. ℥. mandati. l. 1. igitur hēt adminiculum iuris ciuilis, ergo prima actio tollitur, sicut dictum est de acceptilatione, & stipulatione. Rñdeo, mandatum de soluēdo non ad hoc interponitur, vt statim debitor liberetur, nisi solutione secuta, quod apparet, quia mandatum pōt reuocari, sed solutio non est secuta, nec vere, nec ficte, ergo prima actio durat, quia pactū non renouit, de hoc dixi ℥. eo. l. si cū fundum.

ADDITIONES.

a Paris. Conuentionis nudæ. Vide Rom. in consi. 98. alias 97. & in consi. 410.
b Et ideo dicas. Idem dixit Bar. in l. demonstratio, §. quod autem. de cond. & dem. aliquid in l. damus. inf. de cond. indeb.

LEX LIII.

a **Epistola.** a Verba enūciatiua emissa p p aliud, dispositionē non inducunt. h. d. De istis verbis enūciatiuis plene dixi in l. ex hac scriptura. de dona.

ADDITIO.

a Epistola. De intellectu huius l. vide Ias. in l. ex hac scriptura circa fi. de dona. ubi melius loquitur quam Bar.

§. Si inter. Pactū simplex dēt seruari, ēt ab hr̄de. h. d. Opp. quod istud pactum est nudum, ergo nō est seruādum quoad actionem. l. iuris gen. §. quinimo. ℥. eo. Sol. dicit gl. quod fuit vestitū. vel dic quod fuit mandatum, & intercessit stipulatio. Vel dicas, quod ualet quantum ad remittēdas usuras. Certe etiam si istud pctm fuit appositum ex interuallo, ualeret: ageretur. n. primo actione mādati si intercessit, uel negotiorum gestorum. qa negotium debitoris gessit, ut dicit hic tex. & si excipiatur, q t p tium non redditum, replicabitur quod debent fructus imputari in p̄tium rigore pacti, & ita loqtur hic. Quæro, qd si illud pactum fuisset appositū cū creditore uendente? Rñ. idem, ar. l. si pignori. ℥. fa. er. De hoc ēt hēs casum ℥. de pig. actio. l. si cū uēderet. in prin.

§. Pactum. Pactum circa resolutionem tributorum, ualet inter priuatos, quo ad ipsos tantum.

§ De inofficioso. Pactū personale nō extenditur ad hæredes. h. d. Op. dr̄ hic, neq; iure a ullo, neq; æquitate. Opp. imo a ipso iure trāsit ad herędē. l. eum q ita. ℥. de uer. ob. & l. obligationum fere. §. placet. ℥. de act. & obl. & ℥. de le. j. l. nemo pt. Dicit Gul quod hoc iō qa talis oblō succedebat in locū q̃relæ, q̃ extinguebatur morte. Vel dic nullo iure, neq; æqtate tale desiderium admitti, quo minus obstet exceptio, transit iā ipso iure, ut in ɔrio. Quæro, utrum ex tali pcō detur actio. Dicas quod sic si fuit impletū ex parte filij, qa de inofficioso nō egit. l. cum mota. C. de transa. ¶ Quæro, quid si ei fides non seruatur, an possit agere actione prima? Dic ut in gl. & per Cy. & Doc. in d. l. cū mota. & dicemus ℥. de inof. test. l. si instituta. in prin.

ADDITIO.

a De inof. opp. imo. Sed Ang. hic aliter dicit, videlicet, quod causa multiplicande obligationis fuit dies adiecta, ideo ea finita, non multiplicatur.

LEX LIIII.

1 *Pactum de quota, uel certa parte litis, quod non ualeat ratio. nu. 2.*

a **Sumptus.** Pactum de reddendis, a sumptib. ualet: secus in pacto facto de quota litis. h. d. Gl. q̃rit duo. Primo, an ualeat pactū de quota litis minoris dimidia? Dic ut in glo. 1 Secūdo, quid † si non est aliquis pactus sub nomine quotæ, ut puta tertiam, uel quartam, sed cum peterentur decem, pactus est de quinque. Hic sunt opi. Quidam dicūt quod ualet. Idē tenet glo. in b l. si qui. C. de postul. Vera opi. est, quod non ualet, b quia est eadē 2 ratio, ergo & e. ℥. e. l. quod dictum. Vt igitur hoc intelligas, † scias q ratio quare improbaī pactum de quota litis est, quia inducit procuratorem, & aduocatum ad delictum. Nam cognoscēs se habiturum partem eius quod consequeretur, etiam calumniose aduocabit. Siue igitur faciat pactum de quota litis, siue de certa quantitate, eadem est ratio. Sed ubi promitteretur quantitas simpliciter uel res, non respectu eius quod in litem deducitur, tunc pactum ualeret, ut l. unica, C. de suffragijs.

CONCORDIA.

Pro ɔcordia aduerte, si fecit aduocatus, uel pcurator tractatū cū clientulo suo, ut hr̄et medietatem alicuius domus in casu uictoriæ, q̃ dēbat deduci in iudicio, tale pactum non ualet. Quid si paciscitur, nō ut det clientulus medietatem domus, sed puta quinque cum esset domus ualoris decē, nunquid ualeat? & Bart. in l. si qui. C. de postul. uī tenere quod non. Contrarium all. per Ale. in hac l. sumptus. ualere. glo. Bar. dēt intelligi in d. l. si qui, s̄m qđ se declat in hac l. sumptus, qa aut illa q̃ sique promittuntur respectu ualoris rei. & non ualet, aut promittuntur simplr non habendo respectum

ADDITIONES.

a Paris. Pactum de reddendis. Circa illud pactum, quod dicit Bal. in l. si quis. C. de postu. vbi etiam latius Sal. & quod faciens pactum de quota litis dicatur prædator, vide Ale. in l. si ex stipulatio, inf. de acq. poss.
b Non valet. Contrariū no. gl. in l. si q. C. de post. & ibi uide Bar. & Spec. in ti. de salario, §. sequtur. uer. certū. Sed cū Bar. hic vī transire Inn. i c. 3. de ali. in mu. ca. fa. Ruer. Adde, quod gl. & Bar. seq. Doc. cōiter, et in d. l. si quis. et in l. item. C. de p cu. ut hic per D. Ias. Adde etiam Pau. de Cast. hic, qui dicit, quod in casu uictoriæ clientulus dabit decem; si autem non uincet, nihil det, quod aduocatus dr̄ litis redemptor, et non ualet. secus si pactus esset, quod in casu uictoriæ aliquid plus haberet ultra salarium nomine palmarij, quod non est improbatum. nisi rōne magni excessus, et idem tenet Pau. in d. l. si qui. et in d. l. item. et ibi sequitur Ale. vbi plene examinat. uię ut ibi per eum. Vide etiam Are. in d. l. si qui.

ctum ad rem, & valet, nec alia etiam fuit mens Bart. in l. item. C. de proc. Praeterea in d. l. si qui. se refert ad determinationem Doctorum in hac l. sumptus.

L E X LV.

Si Pactus, Non est in mora, qui pōt exceptione l̄rima se tueri. h. d. Querit gl. quid si ante pactū fuisset ī mora. Dic vt in glo. Materiam huius legis vide in l. pupillus. ff. de ver. obl. & per Dy. in c. non est in mora. extra de reg. iur.

L E X LVI.

Si debitor. Per seruum, in quo habemus vsumfructū, acquiritur nobis exceptio, & replicatio. h. d.

L E X LVII.

a **Si conuenerit.** a Ex cā pōt vna pars ꝯctus tolli, alia remanente. h. d. Op. si ꝯctus ex vna parte rescinditur, rescindetur totus. l. cum emptor. de rescin. ven. & l. fi. de accep. Soluit gl. multis modis, & quælibet est bona in se, non tñ quātum ad legē istam illa est vera, quod hic fuit iusta cā remissionis ex vna parte, puta sterilitas, vel alia similis. Quid enim si ex causa donationis vellet pensionem remittere? Certe posset, & ꝯctus remaneret. Ita no. dicit glos. in l. j. ff. de resc. ven. Sed qñ nulla subest causa, in dubio vr̄ resolui totus ꝯctus, qñ ab vna parte resoluitur, vt in ꝯriis. Tamen ex aliis solutionib. hic positis sume distinctionem, qñ ab vna parte fit pactum tm̄ in istis ꝯctib. in quib. vltro citroque oritur obligatio. Aut hoc expresse agitur, vt ab vna tm̄ parte ꝯctus resoluatur, & potest, vt hic fm̄ vltimam solutionem. Facit ff. de rescin. ven. l. j. Aut hoc non expresse agitur, & tunc aut res non est integra, & non resoluitur nisi ab vna parte, vt hic secūdum primam sol. Aut res erat integra, & tunc aut subest iusta cā quare ab vna parte remittitur, & hoc constat, & ab alia parte non, & tunc nō resoluitur totus, vt hic secundum secundam sol. & veram, quæ probatur in tex. & no. in d. l. j. de rescin. ven. Aut causa nō constat, & tunc in dubio videtur actum, vt totus ꝯctus resoluatur, vt d. l. cum emptor. de rescin. ven. l. fi. de acceptila.

A D D I T I O.

a Si conuenerit. Vide Bal. in l. fi. C. de peri. & comm. rei ven.

L E X LVIII.

Qui in futurum. Pro tempore, pro quo vsura soluitur, tacitum pactum de non petēdo inducitur. h. d.

1 *Conuentiones negatiuæ conceptæ quando transeunt ad hæredem.*
2 *Pactum personale quando fiat.*

a **§. Si ex altera.** a Ex ea parte, qua pactum est in psona, non porrigitur ad hr̄dem. h. d. Ex isto tex dicit Pet. 1 † quod ꝯuētiones negatiuæ ꝯceptæ non trāseunt ad heredem, nisi hoc actum sit, vt hic, nisi in duob. casib. Primo, qñ talis ꝯuentio accedit ꝯctui, de cuius natura est quod ad hr̄dem transeat, vt l. inter stipulantem. & ibi no. ff. de ver. obl. & l. emptorem. §. fi. de act. emp. Scd̄o qñ ꝯuentio alias non hr̄et effectum, nisi ad hr̄dem transiret, vt l. si stipuler, per te non fieri. ff. de ver. obl. vbi ꝓmissore defuncto ante collectā vindemiam tenetur hr̄s, alias stipl̄o esset sine effectu. Et ꝑ hoc reprehendit quandam gl. paruam, q̄ est in l. si sic. ff. de ver. ob. & Cy. refert in l. pe. de ꝑh. & cōm. stip. Certe rl̄a, quam sumit ex isto §. vr̄ ꝯ casum. l. iuris gentiū. §. pactorū. s̄. eo. vbi in dubio pactum est in rē, & psona vr̄ adiici, vt demonstretur cum quo fit conuentio, non vt pactum personale constituat. Illi duo casus, quos pōnit, vr̄r veri. Pro primo facit l. necessaria. §. de vendendo. ff. de pig. Pro secundo facit regula l. quoties. ff. de ver. ob. & ff. de reb. du. l. quoties. & ideo Gul. de Cu. & Iac. But. 2 † in isto dubio distinguebant, aut psona apponitur verbo obligatiuo, aut verbo obligationis executiuo. Primo casu non facit pactū personale. d. l. iuris gentium, §. pactorum. sup. e. Scd̄o casu pactum personale facit, vt hic, nisi in duobus casibus sup. dictis. Ista doctrina vr̄ contra casum l. stipulatio ista, in prin. ff. de verb. obl. ibi, sed si se obligat. & in l. in alia stipulatione, per te non fieri. eo. tit. vbi persona adiicitur verbo executiuo, & tamen heres cōtinetur. Et ideo vr̄ dicendum. Aut istud pactum apponitur de quodam tertio, vt b puta, b ne a Lucio Titio petatur, & pactum personale est. l. & here di. §. nos autem. s̄. eo. Aut apponitur de seipso paciscente, & tunc aut erat talis, qui consideratio statu præsenti nō poterat habere heredem, vt filius, & seruus, tūc personale pactum est, vt l. & hæredi. c in prin. sup. eod. & intelligo personale, c hoc est, quod extinguitur cum persona, eo tamen viuo transit ad alios, vt ibi patet, & l. si t. bi d §. pactum. eo. tit. d Aut poterat habere hæredem, & tunc persona hæredis & aliorum subintelligitur, nisi fuisset apposita dictio taxatiua, tantum, vel similis, vt s̄. eo. l. nisi hoc autem. & de li. leg. l. non solum. §. tale. Et iō hic in tex. debet subanditi tantum. s. ne ego petam tm̄. Ita subaudiebat Fran. Accur. & Iac. de Bel. Alias si non esset apposita dictio, tantum, transiret ad hæredem. l. stipulatio ista. in prin. & l. in illa stipulatione per te non fieri. Et sic bene loquitur glo. in l. si sic. ff. de verb. obl. & ibi dixi, & hoc in conuentionibus negatiuis. Conuentiones autem affirmatiuę qualiter transeant, nō est nostra materia.

A D D I T I O N E S.

a Paris. Si ex altera. Circa istam materiam an, & quando pactum censeatur in rem vel in personam, uide per Mod. hic.

b An Bar. Vt puta. Adde c. veniens, de trans. & ibi Host. & alios. vide ibi do. Card. qui alle. Bar. hic.
Ruer. Addo Corneum in cons. 30. incipit. in præsenti consultatione, in 1. vol.
c Et intelligo personale. Sed vide Bar. in l. si sic. la. vlt. de verb. obl. Adde tamen, qđ pactum, quo confiteor non teneri debitorem, præsumitur ad liberationem realē. l. tale, in prin. su. eo. secundum Bal. in l. cum falsa. C. de in. & fac. ign.
d Pom. Eodem tit. Vide Ale. cons. 13. 2. col. vol. 1.

L E X LIX.

1 *Ablatiui absoluti magis conditionem q̄ dispositionem inducunt, licet quandoque in vltima voluntate disponant.*
2 *Contractus eo casu, quo est bonæfidei, eo casu & distractus seu liberatio.*
3 *Contractus factus ad dissoluendum, non prodest ad agendum.*
4 *Pactū tollit actionē ipso iure in cōtractib. qui solo consensu contrahuntur.*
5 *Conuentio, de qua hic, nō parit exceptionem in precio, si venditor ageret ad precium antequam res sibi restituatur.*
6 *Cōstituēs se noīe meo possidere licet realis tradō nō intercesserit, nō pt ab ista tradōne nudo cōsēsu recedere, & quando videatur recessum, nu. 9 & 10.*
7 *Venditor, q. cōstituit se noīe emptoris possidere, vr̄ tradere. poterit tamē rei vēdicatione vel vti possidetis conueniri, nō actione ex vēdito ut tradat.*
8 *Instrumēto venditionis tradito per emptorem venditori, in quo erat constitutum, non uidetur res tradita, sed ius in instrumento contentum.*
11 *Rem non esse integram, seu contractum, quæ faciant.*
Arrharum datio simplex, non facit rem non esse integram.
12 *Consensus contrarius qualiter interuenire debet, vt venditio resoluatur.*
13 *Rē, si tibi uēdidi, & uere tradidi, deinde a primo cōtractu recessimus, & ut cōstituisti te meo nōie possidere, an ꝑ hoc uideat. recessū a primo cōtractu.*
Actus contrarius retro similis, uel æquipollens requiritur ut a primo contractu recessum uideatur.
Snīa satis est quod contineat cōdēnationē, uel absolutionem æquipollenter.
14 *Res si non sit integra, & nudo consensu partes recesserunt a uenditione, si ex interuallo interuenit actus contrarius retro similis, an sufficiat.*
15 *Constituto licet dicatur ficte res tradita, tamen uera possessio transfertur.*

a **Ab emptione.** a Contractus, qui cōsensu celebrantur, solo consensu dissoluuntur re integra, † alias non, nisi actus retro similis intercesserit. † h. d. Gl. diuidit hāc l. in partes quatuor. Scd̄a ibi, Aristoni. Tertia ibi, nec quicquam. Quarta ibi, illud plane. In tex. ibi, eo modo & si ꝯhentes vellent ab gere, vt cogeretur qs ad reddēdum, quod recepit. No. quod dixi b 1 in summario. Scd̄o no. diligenter, † quod ablatiui absolute positi c d in ꝯctib. dispōnem non inducunt. Conuenit. n. hic, vt redditis d a te omnibus, precium non dares. per hoc nō vr̄ agi, ut reddere tenearis, vt hic in scd̄a parte l. iuncto fine, ibi, præstitis, &c. & in §. Aristoni. & in fi. dicit qđ non possit cogi, & sic isti ablatiui absoluti important condōnem magis, quam dispōnem, vt hic, & l. a testatore. ff. de cond. & dem. licet qñque hēant vim dispōnis in vltimis voluntatib. l. fideicommissa, §. cum esset. ff. de leg. 3. & l. in rōne. § tametsi. ff. ad legē Falcidiam. Facit ad ꝑdicta. l. euictis. ff. de vsur. & 2 ff. ad l. Fal. l. acceptis. No. quod eo † casu, quo ꝯctus est bonæfidei, e e eo casu distractus, seu liberatio ab eo ꝯctu dr̄ bonæfidei, vt hic, ibi quia bonæfidei, &c. & hæc est ratio tex. & gl. l. eleganter. §. non solum. ff. de dolo. quod no. in l. de tutela. C. de in integ. rest. & quod 3 no. in l. sub ꝑtextu. C. de trans. † Vltimo no. f quod ꝯctus qui fit ad f dissoluendum, non prodest ad agendum. dixi in l. in tradōnib. sup. eo. Op. pactum non tollit actionem ipso iure, vt l. iuris gentium. §. 4 quinimo. & ver. idem rn̄dit. s̄. eo. Sol. Spāle est in istis ꝯctibus, qui solo consensu ꝯhuntur, vt d. l. iuris gentiū. §. adeo siue res sit integra, siue actus retro similis intercesserit, vt hic, & l. j. C. de rei ven. quo casu ēt ipso iure tolleretur fm̄ secundam opinionē positam hic in gl. & bñ. Op. C. de pac. inter emptorem. l. commissoriæ, & ff. de in diem add. l. j. Sol. ibi illa pacta incontinenti apponūtur, & est spāle in eis, quod inducant retrāslationē dñij, quod examina, vt in d. g l. j. de do. Venio ad gl. magnam, g q̄ est additio ab illa parte, q̄ inci5 pit sed qd si uenditor, &c. Primo † q̄ro, vtrum ꝯuentio, de qua hic loquitur, pariat exceptionem in precio, si venditor ageret ad pretium antequam sibi restituatur. Gl. dicit quod non, neq; assignat rōnem hic, sed C. qñ lic. ab emptio. disc. in l. fi. in glo. super verbo,

A D D I T I O N E S.

a Ab emptione. An autem solutio contractus dicatur tribuere nouū titulū ei, pro quo resoluitur? vide pulchre per Are. in l. Pomponius. §. in dote. de acq. poss.
Rue. Adde D. Ias. i rub. inf. so. ma. col. j. & i l. j. col. 3. i 5. no. C. de iu. emph. & hic.
† Cla. Intercesserit. Circa istā regulā, q. in resolōne cōtractus eadē solēnitas reqrit, q̄ in ipsius celebratione, vide ꝑ & cōtra, qđ dixi in l. 1. §. nūciatio, sup. gl. in ver. oib. dieb. inf. de ope. no. nu. circa intellectum gl. in l. minor. in princ. ꝑuf. de euict.
b Poma. Quod dixi. Vide Ias. in rub. inf. sol. ma.
c Ablatiui. Sequr Bal. in l. 1. C. qñ lic. ab emph. disc. ibi, q̄ro nūquid in cōtractib.
d Paris. Ablatiui absolute positi. Vide, & adde idem esse in datiuo, secundum Bal. i l. 1. ver. 5. C. de ser. de regula & contra regulam uide Ias. in rub. inf. sol. ma.
e Est bonæfidei. Si contractus est bonæfidei, & distractus huiusmodi. Et sequit Bal. in l. 1. in prin. C. quando lic. ab empt. disc.
f Vltimo no. Vide Ias. §. item si quis. Inst. de act. ubi limitat hoc dictum.
g Venio ad gl. magnā. Adde Bar. i cōs. ic. Pe. lo de Antiquo. ubi cuidā emptori fuit vēdita petia terræ, q̄ elegerit i tali loco, & vēditor cōstituit se noie emptoris possidere. cōsuluit, q. anteq̄ eligat, ꝑ a ē illud ꝑcariū, qđ est bñ no. uide ibi. An Barb. Adde quod Bal. in l. 1. in vlt. ver. C. de inof. do. dicit notari ex glo. hic in fi. quod vbi ex solo nudo dominium transfertur, rescissio it. retransfertur dominium. Secus ubi traditio requiritur, quia licet titulus annulletur, non retransfertur absque traditione. Adde gl. no. & ibi Bal. in l. incivile. C. de rei vend.

actionem, dt idem, qa istud pactum ad hoc non apponitur, vt hic pariat exceptionem in pretio, nisi reddita re. Præterea resultaret iniquitas, quia emptor haberet rem, ad quam dandam nõ cogit, vt hic in fi. Item & pretium si posset excipere. Istud dt gl. ibi, Gul. de Cogneo dt idem. Nam ex tali pacto resultaret qdam innominatus ɔ̃ctus, & ideo licet penitere ei, cui ɔ̃ctus impletus non est. Sed certe nõ placet, q hic sit ɔ̃ctus innominatus proprie loquẽdo q dẽt fieri per, vt, sed hic fuerunt positi ablatiui absoluti, q important ɔditionẽ, vt l. si inter. §. e. & sic nõ puto q hic sit locus penitentię illo volente soluere rẽ. Tene ergo rõnem gl. Sed quæro, a quid 6 si ego vendidi tibi rem, † & constitui me tuo nomine possidere, & realis traditio non intercessit, vtrum ab ista traditione possit nudo consensu recedi? Et vr q non, quia res licet nõ sit tradita, tñ tradita vr, vt l. quædã. ℥. de rei vend. & l. q meo. ℥. de acq. pos. Præterea ad faciendã rem non integram sufficit aliquid fieri, per q debitor liberet, vt l. cum emptor. in fi. de rescin. vend. Sed ɔstituendo se possidere nomine emptoris, venditor liberatus est b ab actione ex empto, vt no. C. si aduersus venditionẽ. auth. sacramenta ergo res nõ est integra, & sic nudo consensu nõ receditur. Ita voluit dicere gl. vide eã. Sequitur in gl. Itẽ non parit exceptionẽ, & cetera, ꝗ gl. sic apta ad præcedentia. Videtur quod nuda cõuentione recedatur, quia venditor, qui possidet, licet alieno nomine, non poterit conueniri amplius ad rem, sed erit tutus exceptione pacti. Ad hoc respondet gl. duob. mod. Primo quod tale pactum non parit exceptionem, quia non fit ad hoc, vt in fi. huius leg. Item quia si fieret ad hoc, sed liberandum, fieret ad liberandum ab actione ex empto. Sed ab illa iam est hoc casus, cum constituendo se emptoris nomine possidere videatur tradere, & sic non potest conueniri vẽditor, nisi rei vendicatione, vel vti possidetis, sed de istis actionibus 7 non est actum, ergo, & c. Not. † & tene menti d glo. istam, quod d si in instrumento apponuntur e illa verba, quod venditor constituit se emptoris nomine possidere, non potest amplius venditor conueniri actione ex vendito, vt tradat, sed debet conueniri rei vendicatione, vel vti possidetis, vt hic. Itẽ no. [illegible] † quod 8 est multum no. Item † probat gl. quod non videatur recessum, qa non interuenit actus retro similis, qui requiritur, vt hic, & l. 2. ℥. de rescin. ven. In contrarium arguit gl. quod videatur recessum. Probatur, qa videtur interuenire actus retro similis. Nam interuenit consensus contrarius. Item rei traditio, quia cum res esset apud venditorem, videtur sibi tradita, vt Inst. de rerum diui. §. interdum. & ℥. de acq. rer. do. l. qua ratione. §. interdum. Glo. in. ter. Certe ibi dr ɔ̃trium quod non vr tradita, & est verum, tamen possessio sibi acquiritur absque traditione, & sic videtur actus retro similis, sicut emptori absque traditione qua sua fuerat. Quod crederem verum, si hoc actum esset, vt possessio sibi venditori quæreretur. Et hoc tenebat Iac. Butr. sed simplex conuentio ad resol-f uendum hoc non operatur, tamen hinc multum contrariatur l. qui pignoris. ℥. de acq. poss. & ℥. de precario. l. si debitor, vbi vr quod soluto pignore [illegible] precarium, quod erat apud creditorem, ita hic resoluta venditione soluitur precarium, quod erat apud vẽditorem, & sic remanet possessor [illegible] nomine. Sed sustinendo potes dicere, & bene, aliud [illegible] creditoris, qui nũquam possidet simpliciter pro se, sed [illegible] debitoris, vt l. [illegible] ℥. de vsuc. & no. §. qui [illegible] dum. § creditor, sed emptor possidet simpliciter [illegible] vtilitatem, quod placet, & no. Secundo arguit glo. [illegible] g strumento vr tradita res, qa vt l. i. de do. ergo eodem modo instrumento, vr res tradita, per regulam iuris, nil tam naturale, & c. Sed hoc instrm fuit incisum verbo, quod fieri potest, vt l. emptor. §. fi. §. co. l. nihil de adi. leg. ergo vr res esse tradita. Gl. [illegible] 9 lud est verum re integra, quod nihil est dicere. D[illegible] tradito instrumẽto non videtur tradita res [illegible] instrumento, vt d. l. i. C. de don. sed hic [illegible] iuris. Tertio arguit gl. quando res non est integra, [illegible] interuenerat fideiussor aĩo nouandi p nudu ɔ̃sensum, [illegible] liberatio reo, & fideiussori, vt ℥. de resc. uen. l. emptio, ergo ita in proposito. Soluit gl. ibi, secunda obligatio est liberatio primæ: q. d. stipulatio interposita animo, nouandi est liberatio primæ, non nudus consensus adhibitus ad resoluendum cõtractum. Certe etiam ibi nudus ɔ̃sensus est liberatio ab illa obligatione, tamẽ non ipso iure sed ope exceptionis. Vñ fateor q [illegible] hic ɔtingeret liberatio ope exceptionis, si hoc ageretur, non tñ vr agi, vt ℥. dictum est in rõni 10 bus pcedẽtibus. Et iõ † dicendũ est in qõne p. dicta quod simplex h ɔ̃trius ɔ̃sensus non † inducit resolon. in. Sed si fuisset dcm qd possessio remaneat apud venditorem q prius alieno noĩe possideret † tũc esset actus ɔ̃trius retro sĩlis, & induceretur resolutio. i Sequitur i in gl. itẽ ad donationẽ trahe. vult dicere quod oia, q dicta sunt. k k in vendõne, q nudo ɔ̃sensu resoluuntur re integra, alias secus, illa trahuntur ad donationẽ: nam donatio hodie nudo ɔ̃sensu perfici-11 tur, vt l. si qs argentũ. §. pe. C. de do. | Quæro, quæ faciunt ɔ̃ctũ non esse integrũ, seu rẽ nõ esse integrã? Rñdc, in iudicijs dic, vt l. si defunctus. ℥. de proc. In ɔ̃ctibus innominatis dic, vt l. si pecuniam. ℥. de cond. cau. ua In istis contractibus qui consensu contrahuntur, primo facit rem non esse integram traditio rei, vel pretij totius vel partis, vt hic, & l. pe. 2. C. de resc. vẽ. Itẽ dico traditio vera uel ficta ut si ɔstituat venditor se emptoris noĩe possidere, vt hac gl. Item si quis actus intercessent quo alter ɔ̃hentium liberentr, vt moreret venditæ, vel aliquid sise, vt l. cum emptor. in fi. ℥. de resci. uẽ. & no. hic in gl. Item si pretium vel res in stipulationem deducit, vt l. emptor. in prin. §. e. & l. cum emptor. ℥. de resc. vẽ. & hoc tangit in gl. Datio aũt arrharum simplex nõ facit rem nõ esse integram 12 nisi detur pro parte pretij, vt l. fi. C. quando lice. ab empt. disced. l † Quæro, qualiter debet interuenire iste ɔ̃trius consensus? | Rñ. dicunt

ADDITIONES.

a Sed quæro. Adde etiam Bal. in l. j. C. quando lic. ab emp. disc.

Poma. Adde quod dr, in contractu emptionis, vt ad soluendum requiratur retro traditum, idem fit in transactione. vide Ias. in l. si diuersa. C. de trans. in princ.

Rue. Liberatus est. Adde, quod cõis opi. est contra Bar. quod imo non sit liberatus, secundum Corneum in consi. 244. col. 51. in 5. vol. vbi ipse distinguit.

c Pom. Ergo res. Ad hoc hãc gl. reputat sin. Ias. in l. tradõnib. C. de pa. superiul. glo.

d Pom. Et tene menti. Vide Math. no. 67. Ale. cosi. 25. 2. vol. & consi. 51. vol. 2. inciuili libello. vbi concordat istam gl. cum gl. contraria.

Paris. Vide Math. no. 172. & no. 69. Limita tñ primo procedere, si aliquis constituat se possidere precario nomine. vide Ale. cons. 57. ad fi. & Iac. hic Item limita non procedere, qn tpe constituti, non constaret q venditor possideret, scdm glo. Bal. & Sal. in l. j. C. qn lic. ab emp. disc. & per Ias. hic, & Math. de quo sup. vide quædam alia in materia constituti, ad Bar. in l. quod meo, in prin. de acq. pos. illud tñ q dr quod ad hoc, vt p statutum trasferat in aliquem possessio, opus est, vt probetur constituentem possidere tpe constituti, intellige quantum ad ipsum constituentem: secus est quia cõtra eũ pbat possessio ex solo constitu. vide Are. in l. interdũ ad fi. prin. de acq. pos. alleg. Bal. in l. siue aũt. §. j. dicit cõtrariũ, q regulariter non pbat possessio per constitutũ nisi probetur. Itẽ an p cõstitutũ transferat dñium, si constituens nun possidebat, vide Are. in l. quamuis. §. si conductor. inf. de acq. pos. post Pau. de Ca. ibi. Itẽ quid si est apprehensa possessio per illum, cuius noĩe constituit aliquis se possidere, & denuo reuertatur possessio ad constituentem, an pro[illegible] etiam tunc constitutum. vide Are in l. quod meo. in fi. inf. de acq. poss.

e In instro apponuntur. Si venditor dixit in instrumento se emptoris nomine possidere, non potest venditor conueniri actione ex vendito, vt tradat. contrarium tenet [illegible] ex ven. no. versic. possessionem de act. emp. Vide Bal. in l. 2. C. [illegible] contam. Et illud puto intelligendum, quoties venditor tempore constituti possidebat, alias videtur secus, cum constitutum precarij nihil operatu fuerit. l. quamuis, §. j. de acq. poss. Et vide quod no. Bal. in l. 1. C. de len. quæ pro eo quod interest, & uide in §. actionum. Insti. de act. facit l. ratio. in prin. & l. Iulianus. §. ex ven. & l. emptorem, §. fi. inf. de act. emp. & ven. prædicta intellige, quando ipsi venditori incumbit onus probandi, se tunc possedisse, secundum Ang. in l. quamuis. §. 1. & Bal. in l. 1. C. quando lic. ab emp. disce. Sed pone, quod tpe constituti, sola ciuilis possessio erat penes venditorem, vtrum erit liberatus? Dic aut erat naturalis penes alium puta emphyteutam, & tunc non sit liberatus, arg. l. 2. §. j. & l. 3. de act. emp. Aut naturalis erat vacans, vt in q. si l. clã possidere. § j. de ac. pos. tunc sit liberatus, si emptor neglexit adipisci illam naturalem cum primum potuit, quæ habeatur pro tradita, ex quo per eum stetit. l. iure ciuili de conditionib. & dem. Sed si emptor non potuit, puta, quia statim fuerit naturalis occupata per alium, puto quod venditor non sit liberatus, arg. d. l. 2. & [illegible] de a[illegible] emp. [illegible] concessione precarij, transfrat dominiũ [illegible]

f Clau. [illegible] suspicio fraudis quo casu requiritur vera tra[illegible] Bar. in l. post cõtractũ. sup. de do. [illegible] operatur. [illegible] possessio sibi q[illegible] ex quo res [illegible] ipso, q sit cõtractio super resolutiones cõtractus [illegible] fieri cõue[illegible] q remaneret penes venditorẽ, ex qua est penes eũ, sicut & qui vendo tibi rem existentem penes te ex cã commodati, vel depositi, eo ipso videor velle, q habeatur pro tradita, vt in §. vendita, & in §. per tradõnẽ. Inst. de rerum diu. & sic contrariorum eadem est disciplina, ut l. & si contra, de vsu. & pup. Facit quod fit in [illegible] acq. hær. Non ob. q non interuenit actus similis [illegible] satis est, quia interuenit æquipollens, arg. eorum quæ [illegible] in l. præses, de tan. & per Bar. hic secundum Imo. in l. q mihi donatum, [illegible] Et ad hoc optime facit, quod no. Bar. in hac l. nostra, in fi.

g Tradita res. Pone etiam Bal. in d. l. ad fi. C. de don.

h Et ideo dicendum. Ad hoc vide Bal. l. traditionibus in pe. col. C. de pac. vbi allegat hanc gl. & in l. 1. quando liceat ab emp. disc.

Clau. Con[illegible] alias. Item ho. verũ, nisi lex vteretur verbo, accipiet, quia tunc videretur requirere traditionẽ actualiter, nec sufficeret ficta traditio. Bar. d. l. [illegible] de ver. obl.

Clau. Retro similis. No. quod si in ipsa venditione stipulatio interuenit nudo consensu non posset tolli. Bar. in l. qui bis idem. inf. de ver. o. l. [illegible] expresse no. Are.

i Paris. Sequitur in gl. Quid autem in transactione, an habeant locum? vide Ias. in l. si diuersa, in prin. C. de transactionib.

k Dicta sunt. Adde Bal. in l. 1. C. quando lic. ab emp. disc.

l Contractus consensus? Non dẽt solui gabella pro resolutione contractus, vide gl. in l. 3. § contrariũ, inf. de cõtrario iud. tu. Adde q idem sequitur Bal. in l. [illegible] liceat ab emp. dis. & in l. si donationis, C. q met. cau. & q ipse in in l. [illegible] de le. Ex quo infert, q de cõtractu diuisionis nõ dẽt solui gabella, qa non est cõtractus, nec distractus, vt in l. iubemus, C. de sacros. eccle. & vide bonum tex. in Auth. de litig. § 2. & bonam gl. in l. quoties, C. de inof. test. De quo vide omnino Bal. in l. tres fres §. e. vbi no. dicit esse dare optima cautelã ad euitãdã solutionẽ gabellæ, & q ex cõtractu, ex quo nõ transfertur dñi[illegible], nunquã debeat solui gabella. facit q no. Bar. in l. vnũ ex familia in prin. de leg. 2. An aũt ex cõtractu diuisionis, §. e. Quid de cõtractu trãsactionis, & donationis, vide p Bar. & Bal. in l. contractus, de transf. & q no. Bar. in l. q seruus, de stip. ser. & contra fraudẽ gabellæ, vide q no. Bal. in l. aliud, in fi. C. de sacros. eccl. Quid si de quolibet contractu in quo interuenit pretiũ, dẽt solui, an intelligat de emptione tñ? vide Bal. in l. si cũ dote, C. de iu. do. & ibi ẽt de cõtractu tacite incluso, uel transfuso in alium cõtractũ, & quid de accessorijs, adde q de diuisione soluatur gabella. Ro. cons. 285.

Ruin. Adde Bertachinum in tract. de gabellis in 3. par. 8. par. prin. q. 12. ubi allegat Bal. et Doc. hic circa q. de gabella, et quæ hic per Bar. quem sequitur Bal. & Pau. de Cast. hic & Sal. in l. pe. C. quando liceat ab emp. disc. & Bal. in l. si donationis. C. quo[illegible] met. cau. & Mod. hic.

cunt qdā.hæc est cōtraria reuenditio,quod gl.reprobat.C.qn lic. ab emp.disce.l.fi. Dic ergo quod sufficiūt verba apta ad resolutionem ɔ̄ctus,licet nouus ɔ̄ctus nō fiat,vt reprobaī hic,& ī.e.l.iurisgētium.§.adeo,& hoc est vtile scire in ciuitate ista,qa si essent necessaria verba,q̄ cōstituunt ɔ̄ctū.solueretur noua gabella: sed qn sufficiunt verba resolutoria tm̄,noua gabella non venit soluenda.

13 †Quæro,quid si vendidi tibi rem.& tradidi rere, demū a primo ɔ̄ctu recessimus,& tu constituisti te meo nomine possidere,an p. hoc videamur recessum a primo ɔ̄ctu.Glo.vr̄ hic dicere quod nō. Nā requirit act⁹retro similis vere.sed traditio mea fuit vera,retraditio tua est ficta,ergo nō sufficit. Hoc innuit gl.hic dum dicit,vetus actus desideratur,& c q.d.nō fictus. Et hoc vr̄ tenere Pet.in l.j.in vlt.q.C.de resc.vend.Cōtrarium credo.Nā quod dr̄,quod requiritur actus ɔ̄rius retro sim̄s,intelligo,vel æquipollēs illi,vt l.fin.ʒ.man.& C.de inst.& subst.l.mr̄.& l.restituta.in pri.ad Tre.& qd̄ dicitur,C.de sen.l.p̄ses.vbi dr̄ quod sniā dēt ɔtinere absolutionē vel ɔdemnationē(dicit gl.)vel æquipollēs. Nūc ad propositū,hic interuenit actus æquipollēs,s.quia illud quod veniebat mihi restituēdum,vere incipis dr̄e mihi actione mādari,vel locari,si intercessit locatio,merito perinde est ac si eēt traditū,vt l.certi ɔdō.in

14 fi.ʒ.si cer.pe.†.Quæro si res nō erat integra,& nudo ɔsensu recessimus a venditione si ex interuallo interuenit actus ɔ̄rius retrosimilis:an sufficiat.Breuiter si tempore contrarij cōsensus hoc fuit actum s.de re tradēda,sufficeret,vt hac l.ar.ʒ.de sol.l.Modestin⁹. Sed si hoc non fuisset actum,tunc altera parte inuita nō ɔfirmaretur ille distractus,per regulā iuris.quod ab initio de reg.iu. Sed si pars consentiret,tūc valeret,quasi ex præsenti consensu cum re traditione rei. Ita intelligo dictum Pet.in l.j.C.de rescin.ven. Vltimo aduertas a quod licet quando cōstituo me tuo nomine possidere,vt hac gl.appellaretur ficta traditio,& verum sit quod traditio est ficta,tamen possessio,quæ per hoc mihi aquiritur est vera, & propria.vt in l.certe.§ i.ʒ.de p̄cario ibi.proprie hr̄e dicor. Et p hoc reprobo quædam dicta Gul.de Cug.hic,qui dicit quod si procurator meus emit,& constituit te eius nomine possidere,quod mihi domino non quærit possessio,ne concurrant duæ fictiones.

b Quod ego nego,b qa possessio vere acquirit,& ꝓprie. Quod examino plene in l.si is qui pro emptore.in vlt.q.ʒ.de vsuc.

ADDITIONES.

a Barb.Vltimo aduertas.Contra Bar.tenet Ang.in l.si is qui pro emp.inf.de vsuc. & vide l.j.& l.p ꝓcuratorē.C.de acq.pos.& in l.1.§.per procuratorem. inf. eo. lo.de Imo,in d.l.si is q.p emp.in fi licet ipse teneat cōtra,vide §.p ꝓcuratorē. vide Bart.in l.j.C.per quas personas nob.acq.vbi vr̄ tenere in simili cūs. Guli. Sali.ibi seqtur Bar.hic consulum apud Cremon contra Bar.hic. Adde quod no.ī l.qd̄ mihi donatū.in fi.& ibi dixi post Bar.inf.de do.lacit ex de p̄b.c.accedens, & hoc dictū Bar.reassumpsit Bal.i c.vnico.§.idē est si de inuestitura.de nat.feu.

b Pom.Quod ego nego.Vide Bar.consi.137.alias 72.2.vol.& consi.58.vol.2.

LEX LX.

Per quos. Quorum in stipulatione nobis acquiritur, & pacto.h.d.qui sunt isti,ponunī in gl.

LEX LXI

Imperator. Ista lex legitur in gl.trib.modis.Pone casū secūdum secundā lec q est melior, & magis notabilis,vbi est paritas in cumulo debiti,dignitate,& numero personarum,præferuntur uoces a cōsanguineorū.h.d. Pro hac lec facit l.j.ʒ.de priu.cred.Sed s̄m alias duas lec.h. d. Pactū factū ei,qui putabatur hæres,porrigitur ad eū qui in ueritate est heres. Hoc autem intellige,si contemplatione hæreditatis sit factū. Nō ob.ʒ.eo.l.si tibi.§.pe.C.eo.l.si actionem.

ADDITIO.

a Præferuntur uoces,Sequitur Ang.hic,Gul.& Bal.contra in l.& suum.§.fi.su.e. licet Bar.hic secus.

LEX LXII.

1 *Pactum appositum inter traditionem de re non alienanda valet ad hoc, vt contrauenient pacto,teneatur ad interesse, nō ad hoc quod impediatur domini translatio.*

a **Nemo.** Pactū de nō alienando rē ꝓpriā,nō valet.a h. d.Op.ʒ pac.inter emp.l fi.So.Gl. dicit hic, quod ibi pactum fuit appositū in traditione rei, hic secus:tenet ergo quod si in rei traditione apponitur istud pctm̄,quod ualet.Contrariū no. ʒ.e.l.in traditionib.in prin.gl. ubi īter casus spāles ponit hāc legē, quod pctm̄ factum ī traditione rei,nō ualet.Iac.Bu.dicebat, Aut pctm̄ apponitur in traditione rei meæ de ipsa re nō alienanda, & ualet pactm̄. Ita loquit ista gl.& l.vlt.C.de pac.iter emp.Sed si apponitur in traditione rei pactū de alia re non alienanda,non valet ita loqtur gl.ʒ.l.in traditionib. Et ita p̄t intelligi hic tex. Istud qd̄

1 †dr̄,quod tale pactū ualet,intelligas non quo ad impediēdā translationem dnij,sed quo ad hoc, ut ɔ̄ueniens teneatur pacto ad interesse,ut C.de cōd.ob cau.l.ea lege.& hoc est forte,quod uoluit dicere Iac. quod quādo pactum apponitur in traditione rei meç de ipsa re nō alienāda,si alienet,sine dubio mihi competit actio ad interesse,quod est iuxta valorem rei,vt d.l.ea lege.de cond.ob cau.& ʒ.de ver.ob.l.si ita quis.§.ea.l.Sed si apponatur in traditione alterius rei,tūc non committitur,nisi intersit:p̄t.n.eē quod nō interest tua.Si.n.interesset,& pactum esset vestitum indistincte ɔmitteretur ut statim dicam.Op.ʒ.d aqua quo.& æsti.l.j.§.si quis. So.ibi interest paciscētis,& pactum erat vestitum, merito cōmittit obligatio ad interesse.si ɔ̄ fiat.Op.C.de re.alie.nō alie.l.fi.So.vt ī gl.Op.ʒ.d dist.pig.l.si creditor §.fi.Sol.ibi est duplex litera,secūdum unā concordat,secundum aliam discordat.Et illa est uenor litera,prout dicit nullam uenditionem, quod uiden fect in libro Pandectarum Pisis,cum de facto occurreret,secundum quā solue,quod ibi interest creditoris paciscentis:hic non.Sed illa cōtradicit fortius in alio.Nam diai ʒ.pactum nō valere ut impediat dominij translationem,ibi dicitur contrarium.Sol. ibi ille cui factū est pactum de non alienando,habebat aliquod ius in re, ut puta, hypothecæ:merito tale pactum afficit rem a,vt alienationem impediat.Simile īter dominum & emphyteutam Nō enim potest emphyteuta alienare,quia dominus cui ad non alienandum tenetur,sibi reseruauit ius in re Et ista pro nunc sufficiant. Dixi plene in l.filiusf.§ diui.ʒ.de leg.j.in ɔ̄ctibus,& in ultimis voluntatib.

ADDITIO.

a Non ualet.An,& quando valeat pactum de non alienando rem suam, adde qd̄ idem no.in l.q absentis.§.j.de acq.pos.de illa materia vide per Imo.in l.q Romæ.§.cohæredes.de ver.ob.

LEX LXIII.

b **Si reus.** a Pactum principale b non præiudicat defensioni iā fideiussori quæsitæ.h.d.No.istum casum Op.ʒ.eo. l.si vnus.§.pactus ne peteret.Sol.intellige,quod ibi consensit. Itē op.ʒ.quod quisque iur.l.iij.§ si is pro quo.& §.seq.dic,ut ibi dixi. Per hanc l.determinata fuit q.de facto Bono.creauerunt quendā sindicum, qui deberet īquirere omnes officiales , de administratione eorum officij.Accidit quod qdam,qui dederat fideiussorē de fideliter administrando, fuit inuētus legaliter administrasse,& absolutus,& sic exceptio cæpit competere fideiussori,ut ʒ.d exc. l.exceptiones.2.§.rei autem.& l.oēs. Postea transacto biennio factum est statutum,quod nō obstāte sindicatione facta primo, eligantur quidam,qui debeant inquirere decem annis circa,oēs officiales,vnde absolutus fuit inuentus habere decem.& in his ɔdēnatus fuit,an per hanc condemnationē fideiussor inquietari possit.at.huius l.fuit dictum q nō. Nam sicut exceptio pacti sine facto suo ab eo auferri n̄ pōt,ita nec exceptio rei iud.ar.huius legis.

ADDITIONES.

a Bar.Si reus.Et vide ad quid alleaste tex.in c.quamuis.d̄ ref.& ibi d. Ant.i prin' & Pet.de Anc.qui contradixit,vide omnino.& vide Io.de Imo.in ca.potuit,de loc.ad fi.ubi pulchre loquutur pro isto tex.

Iste tex.facit contra Bar.in q.sua,in l.qui Romæ.§.Flauius,de verb.ob.

Ruer.Adde,quod idem tenet Albert de Rosan 2.par.sta.q.167.& Fulg.et Ias.hic, licet per aliam rationem.

b Paris.pactum principale.Quod pactum ea negligentia principalis , non noceat fideiussori cui iam erat quæsita defensio,vide An.de Bu cons.18.quem uide omnino.vide in simili per illum tex.Bar.in l item quæritur.§.qui impleto.ʒ.loc.Itē circa reg.huius l.vide.Ro.sing.173 Ias.in l.3.§.si is pro quo.ʒ.q quisque iur. post Al.& alios ibi,vide Ias.late in l.j.C.de iud.Dec.consi.112.

a *De transactionibus.* a

Gl.continuat,dic ut in ea.

ADDITIO.

a Paris.De trans.Generalem tractatum de trās habes per do.Bap.de Sant.Seuer

LEX PRIMA.

1 *Dictio,quasi,est nota improprietatis.*
2 *Transactio fieri potest qualitercunque res sit dubia.*
3 *Pacto gratuito remitti aliquid potest,controuersia pendente.*
4 *Pactum simplex non est donatio.*
5 *Pactum est genus continens in se transactionem.*
6 *Transactio si non valet,ut transactio,non valet vt pactum.*

Qui transigit. Seipsam summat.Op.C.d pac.l.j.& C.eo.l.de fideicommisso. 1 vbi fit transactio de re,de qua non est lis.Dicūt † quidā,quod hic est dictio,quasi,a quæ est nota impropriea tatis.q.d.potest transigi ēt de re non dubia, ut in ɔ̄rijs. Vel dic vt dicit gl.†quod ibi erat dubiū,licet nō in iudicio.Siue ergo res sit dubia pp iudicium,siue pp aliud,potest fieri transactio.ita loquit̄ hic.Op.de l.in summa.ʒ.de ɔdi..inde.Sol.intellige istā s̄m illā,& ibi plenius dixi.Opp.extra gl.de re incognita non potest quis dubitare,vt no.ʒ.de iur.& fac.ign.super rubr.tn̄ illud quod est incognitū,potest uenire in trāsactionem,ut l.Aquiliana.ʒ.e.ergo,&c. Solue

ADDITIO.

a Dictio,quasi.Et adde quod sufficit controuersiam esse de facto,quamuis nō sit lite,vt ualeat transactio.& compromissum,secundum Bal.in l.1.in fi.C.eo.& tex. vbi Bar.et Doc.in l.3.C.eodem.vel quod speretur esse lis,ut no.Bal.in l.causas. C.eodem.sed utrum transactio de consensu partium possit fieri de re certa uide Bar.in l.quid tamen,infra,de a bi & facit quod idem no.in l.si de certa, C.eod. Adde etiam post Ias.an transactio possit fieri super re certa Ro.consi.462.et in quantum Ias.tenet,quod vbi renunciatum est ei, propter quod res erat liquida, quod valeat transactio,adde Ro.consi.318.Bal.consi.147.li.1.et in quantum dicit,quod si ex forma statuti debet fieri compromissum, quod nō poterit publicatis attestationibus,nec post conclusionem in causa,vide Bald.consil.152.li.4. Pau.de Cast.consi.78.Et an si transactio nō valeat,ut transactio,ualeat ut pactū, uide Ang.consi.94.Cal.consi.2.de transac.

3 Solue, vt ibi dicam. Venio ad fin. † quo vtrũ pẽdẽte ꝯtrouersia aliquid possit remitti pacto gratuito. Tex. vr̃ qd̃ non, cũ dicit, rẽ certam, & indubitatam. gl. dicit ꝯriũ. tũc. n. illud litigiũ quod est certũ, remittit. Secũdũ hoc vr̃ hic casus, quod simplex pactũ sit do-4 natio. Contrariũ vidistis. s. ti. j. l. ꝯ iuris. §. fi. & l. 4. §. nũc de effectu. Pro de l. leg. vbi pactum fit etiam nõ gratuito, sed ex necessitate. Pro hoc est expressum quod habuistis s. ti. j. l. si cõuenerit. vbi ĩ dubio si causa non apparet. pactum factum vni ex ꝯhentib. in totum ꝯctum tollit, & sic non est præsumptio donationis, pro hoc, quia in dubio quis donate non videtur, vt l. cũ de indebito. j. de prob. Di-5 cendũ est † igitur, quod pactum est genus, a l. j. s. ti. j. continet. n. in se a transactionem. Item pactum dicitur esse, siue fieret gratuito ex liberalitate, siue fieret ex aliqua necessitate, vel propter aliã sui vtilitatem, vt d. l. contra iuris. §. fi. & l. 4. §. nunc de effectu. de li. leg. & l. si conuenerit. s. ti. i. de resciu. vend. l. j. & quod ibi no. Qui igr̃ dicit pactum factũ esse ex cã donationis, hoc dẽt probare. Nec obst. 6 l. ista, quia loquitur in casu certo. † Quæro, si transactio nõ valet, vt transactio, forte quia res non erat dubia, an valeat vt pactum? Gl. determinat quod non, siue fiat per pactum, quia res non erat dubia, siue per acceptilationem, vt C. eo. l. si causa.

ADDITIO.

a Est genus. Adde quod no. Bar. in rub. C. de pac.

LEX II.

a **Transactum.** a Transactio fit per pactum simplex, & per acceptilationem.

ADDITIO.

a Pom. Transactum. Limita istam l. vt per Ias. l. 1. C. de trans.

LEX III.

Imperatores. Transactio inter scriptum hæredem, & venientem ab intest. legatariis non præiudicat. h. d. Op. j. eo. l. controuersia. Sol. vt ibi plene videbitis.

§. Cum transactio. Transactio non porrigitur ad codicillos postea repertos. h. d. Op. j. de exc. rei iud. l. 2. Sol. ibi in sententia, hic in trãsactione. Contra hoc tamen facit j. e. l. d his, & ibi uide Dy. Op. j. ad Treb. l. Lucius, §. fi. Gl. soluit optime, quia ibi omnis vltima voluntas fuit producta, hic non. Videbitis de hoc statim in l. de his. j. e.

§. Debitor. Transactio facta cum putatiuo hærede, ad verum hæredem non porrigitur. h. d. Glos. ponit casum duobus modis, non curo. Op. j. de pet. hær. l. si bonæ fidei. §. perutor. & l. post senatusconsultum. So. tres sol. dãtur in gl. j. & tertia respicit primam casus positionẽ, prout tractatur de repetitione pecuniæ solutæ ob debitum. Dicit ergo quod ꝯtria loquuntur qñ hæres ratam habuit solutionem factam putatiuo hæredi: hic non habuit ratam, & ista est bona. Vltima soluit. est, quod hic fuit solutum indebitum. ibi debitũ. Ista continet diuinationẽ. Præterea idem iuris est in indebito, quod in debito, vt distinguatur an hæres ratum habuerit vel nõ, & an ille receperit nomine hr̃ditario, an noĩe ꝓprio, vt l. si possessor. §. bonæ fidei. & ibi no. de. pet. her. Secunda so. respicit sc̃dam lec. qd̃ hic loquit̃ de pecunia recepta ex cã trãsactionis, & sic ex ꝓpria negotiatione, ibi de pecunia soluta pp̃ debitũ. Ista est no. sol. ꝓbatur j. de hær. vend. l. venditor. & j. ad l. Fal. l. si hr̃s. No. qd̃ qñ quis recipit d̃bitũ simp̃r, vr̃ vt hr̃s recipere, sed qñ cã trãsactionis, videtur ex propria negotiatione.

LEX IIII.

1 *Acceptilatio nõ tollit obligationem iuris gentium, nisi prius ĩ stipulationẽ Aquilianam deducatur.*
2 *Transigi super incognitis licet nõ possit, tamen incognita ex causa trãsactionis in conuentionem deduci possunt.*
3 *Quietationem generalem quis non potest cogi facere: specialem sic.*
4 *Arbitratores nõ possunt cogere partes ad faciendum generalem quietationem, nisi specialiter eis a partibus sit concessum.*
Facto compromisso in arbitro de controuersia, quæ vertebatur super certo fundo cum plena potestate arbitrandi, arbitrator non potest cogere partem vt det alteri parti aliquam rem, de qua non erat contentio.
Arbitrator no potest cogere partem ad dandam rem, uel pecuniam pro re. Pecunia omnes alia res æstimantur.

a **Aquiliana.** a Per Aquilianam stipulationem oẽs oblõnes tollũtur, si hoc actũ est: sed in dubio non 1 tollunt, nisi illæ de quibus est cogitatum. h. d. cum l. seq. † Op. qd̃ acceptilatio nõ perimat obligationem iuris gẽtium. l. accepti. la. j. & l. si acceptolatam. j. de acc. Sol. hoc verum, nisi prius deducatur in Aquilianam stipulationem: tunc. n. per stipulationem tollũtur & illa stipulatio p acceptilationẽ, vt hic. Et si dicas, quare stipulatio magis perimit obligationem iuris gẽtium, q̃ acceptilatio? Rñ. vt no. Inst. qb. mo. tol. obl. §. itẽ p acceptilationẽ. Secũdo op. quod nõ oẽs tollat, vt j. l. px. Sol. oẽs tollit, si hoc ageretur vt oẽs tollat obligationes, ẽt de quib. non est cogitatum. Possunt. n. hoc. velle, vt tollatur oĩs obligatio, etiam incognita, vt no. j. eo. l. de his. facit b C. e. l. sub prætextu. Sed tunc op. b trãsactio est de re dubia, vt s. e. l. j. super incognita aũt re nõ potest dubitari, vt no. s. e. l. j. ergo inco-2 gnitum non potest venire in transactionem. Respond. † & dico, quod de re incognita non potest transigi per rationem prædictã sed potest ex causa transactionis in cõuentionẽ deduci. Verbi gratia, Contentio est inter te, & me, de fundo quodam, deuenimus ad transactionẽ quod ille fundus remaneat apud te, & tu des mihi centũ, & faciã tibi generalẽ quietationẽ: nõ ergo fit trãsactio super incognito, sed occasione transactionis ad illã generalẽ liberationem deuenitur, ideo positę sunt istę ll. in hoc tit. facit qd̃ no. supra eo. l. 2. & ideo verba trãsactionis diligenter inspiciẽda sũt. Si. n. facimus transactionẽ d̃ omni lite, quę esse posset inter te & me, de necessitate hoc non refertur, nisi ad ea de quib. est actũ, vt hac l. prox. & seq. C. eo. l. si de certa. facit qd not. s. tit. 1. & l. emptor. §. Lucius. sed occasione vni⁹ litis deuẽimus ad ista pacta, & facim⁹ inuicem generalẽ remissionẽ, hoc potest fieri, ita potest intelligi c hic. Vltimo no. emitabiliter tex. ĩ hac l. Aquiliana. q dicit, liberalitatẽ. n. captiosã ĩterpretatio prudẽtũ fregit, & appellat captiosã d liberalitatẽ, quietationẽ generalem. Ex quo potes determinare, 3 † Primo, an possit aliquẽ cogere, vt ibi faciat quietationẽ generalẽ? e Certe nõ, † quia est captiosa. f Text. est hic. Sed ad faciendum tibi f quietationem specialem de aliquo soluto, potes, vt l. plures apochis. C. de fide instrumentorum. & de lib. ca. l. sicut datam. † Secũ 4 do facit si compromissum gest in arbitrum & arbitratorem gene g raliter, vtrum possit præcipere vt fiat inuicẽ quietatio generalis? h Certe puto h quod non, per textum huius l. iste n. consensus cõtinet manifestam iniquitatẽ, vt fiat remissio de incognito. Posset. n. de facili capi. Tex. est hic, coniuncta l. vnde si Neniæ. j. p socio. Prædicta vera, nisi ei arbitratori hoc specialiter sit concessum. Nã de partium voluntate potest fieri, vt s. l. proxi. Et quod p̃dicta sint vera, probo alia ratione. Præmitto tamen aliam q. Contẽtio erat inter te & me de quodam fundo, compromisimus in aliquẽ, & dedim⁹ ei plenam potestatem arbitrandi. quærit vtrum iste arbitrator poterit cogere alteram partẽ, vt det alter alteri aliquã aliã i rem, de qua nõ erat contentio? Rñdeo, non, i vt j. de arbitris l. non distinguemus. §. de officio. & l. si cũ dies. §. plenum. eo. n. Pro hoc quod dicitur, quod iudex communi diuidundo iudicio, non põt occasione rei communis ponere manum in aliam rem nõ communẽ, vt j. l. arbor. §. de vestibulo. infra, communi diuidũdo. Circa K illam rem k autẽ, de qua dubitabatur, potest se talis arbitrator intromittere iubẽdo dari rem, vel pecuniam pro re, vt Instit. de officio iudi. §. si familiæ, & l. cum in fundo. §. si fundus. j. de iure dot. Pecunia enim est, per quam omnes res æstimãtur, & sic alias res esse

ADDITIONES.

a Aquiliana. Vide Ang. in l. qui iure, de test. mil.

b Sed tunc opp. Adde Bar. in l. si de certa. C. eo.

Meno. Adde Ripam in tract. 1. in prima parte. nu. 109. Grãmat. decis. 61. 62. Parif. consi. 150. nu. 10. lib. 4. Socin. sen. cõs. 203. col. pen. ca. final. lib. 3. Ias. consi. 9. in fi. lib. 1. Ruyn. consi. 210. nu. 3. lib. 1. ut se restringat ad specificata tantum.

c Vltimo no. Adde Bal. in l. pactum. 16. q. C. de collat.

d Pom. Ex quo potes. Vide Bal. in l. pactum quod dotali. q. 16. C. de collat. tex. l. 3. §. contrarium. vbi Bal. inf. de contra. iud. tute. Ro. cõs. xv. Alc. consi. 67, vol. 5. Fel. in c. significauit, de testi. Barb consi. 16. vol 2. & consi 18. in fi. eo. vol.

† Clau. Certe non. Casus est in l. 3. §. contrarium. if. de cõtr. iu. tut. & vti. act. quem ita allegat Ro. consi. 155. incip. præmissum laudum. ver. 3. prin.

e Ruer. Certe non. Adde quod idem tenent Ange. Fulg. & Pau de Cast. hic cum aliis concor. de quibus. hic per Ias. pro quo allegat tex. quem dicit meliorem de iure in l. 3. §. contrarium. inf. de contra. iudi. tu.

f Parif. Est captiosa. Vide Ro. consi. 155. de quo if. incip. præmissum laudum.

g Compromissum. Et sic arbiter non potest facere modificationes extraneas, sed ptinẽtes. Idẽ Spe, de arbi. §. excipitur. ver. sed pone quod. & §. 1. ver. arbitrator. sequitur Ant. de Bu. in consi. incip. i noie patris, & filii, & spiritus sancti, visis actis, & alle. cõtrariis & consiliis inter Marcellum, &c. & Bal. in l. si super possessione. C. e. & adde Bal in l. 1 C. de arb. vbi ponit an arbiter possit cognoscere de exceptio. cõpensationis, potest tamen arbiter pronunciare super fructibus & expensis, & dare dilationes ad soluendũ, vt no. Bar. in l. 1. C. si a nõ comp. iud. & id qd̃ dixit Bar. hic, sequitur etiam do. Ant. per tex. cũ. gl. ibi in c. constitutus. de relig. do. ex quib. no. quod arbitrator non pot ferre sñiam sup nõ pentis, sed bñ super cohærentibus, vt super æstima. & latius per eum in c. Quintauallis. de iureiu. in antiq. Adde qd̃ arbiter non possit excedere fines cõpromissi, Bal. consil. 253. li. 1. & consi. 414. circa mediũ, lib. 2. & cõsi. 556. & 370. & consi. 57. lib. 4. Pet. de An. consi. 110. Rom. consi. 55. & 87. & 105. & 15. vbi voluit, quod per generale compromissum non sit attributa potestas, quod possit cogere partes ad remissionem vulnerum, & concordiam pacis, & per eundem Rom. consi. 108. Ruer. Adde Alexan. in consi. 124. incip. in ca. & li. vertente inter Franceschinã. in 2. vol. qui sequitur Bar. & Ias. hic, qui plura adducit.

h Parif. Certe puto. Vide Rom. consi. 155. incip. præmissum laudum. ubi alle. bo. tex. an autem possit mandare, ut unus uadat iuxta domum alterius, & quid simile, uide Ias. in l. fi. de offic. procur. Cæs. in 3. no. potest tamen apponere modos cõgruos, & decentes, uide Alex. consi. 131. in 2. uolu. ad fi. Ias. in l. si super possessio. C. de tra. in 1. no. Contrarium uisus est uelle Flo. d̃ S. Pet. ut habes ĩ cõsiliis Cõ. 7. incip. uiso compromisso. in uer. super præmissis. ante fi. contrarium tenuit expressius idem Com. 10 consi. incip. stante statuto ciuitatis Vicentiæ. in 3 dub. q nihil boni ad hæc alleg. uide ea quæ habes ad Bar. in l. non distinguemus. §. d̃ officio. inf. d̃ arb. Item quod super compẽsatione possit arbiter cognoscere, & quo modo. Vide Alc. consi 21. uol. 2.

i Parif. Respon. non Vide Ange. in l. non possum. inf. si pars hær. pet. & Spe. in tit. de ser. §. exceptio. uer. antep. uide Mod. hic, Fel. in c. licet Helio 13. fall. de sine. & uide Bar. consi. 3. in 4. uol.

K Poma. Circa illam rem. Vide Ias. in l. si super possessione. uersi. & super isto rei C. eo. & uide Alexand. l. fin. uer. idem præstat. C. eo Orta. in trac. de arb. Alexã. consi. 116. in princip. 2. uolum, & consi. 124. uersi. 2. in princ. eod. uolum. Ab. consil. 63 uolum. 2. & consi. 18, eod. uolum. Rom. consi. 115. in fi. Ab. in c. constitutus. in fi. de relig. dom.

a esse nō vr, vt l.si ita.de fideiu.quod tene.m̄eti. Nūc ad propositū licet sic cōpromittatur de oib.litib.& qōnib. non poterit iubere, quod fiat gñalis remissio.q porr-gil ad incognita, de qb. non erat b lis, nisi hoc spāliter b permissum. Et quod dico obspāliter, itelligas quod nō sufficeret ita dicere, quod compromissum sit plenum, & plenissimū, &c. nisi hoc exprimeret̄, vt d.l.si cū dies.§.plenum.

ADDITIONES.

a Nunc ad propositū. Et adde, quod Ang.in cons.165.inc.In nomine domini amē. viso compromisso, prorogatione, laudo, homologatione laudi lati per Marianū de Albinis, & viso testamento dñi Comitis Roberti, &c. Dicit quod licet sit factum compromissum de oib.qōnib. quæ essent uel esse possent, quod illa verba nihil operantur. vbi lis non est, vel ex probabili causa non præparatur, aliter posset lex circumueniri, & hoc per l.cum lis.inf.e.& ad hæc facit quod no.Bar. in l.q cum tutoribus.in prin.inf.e.& subdit Ang.in illo cons.quod arbitri non pōt laudare de successione faciēda inter compromittentes, quia compromissum est trāsactio, sed per transactionē fieri nō potest, probatur in l.licet.C.de pac.quod no. adde quid operentur prędicta ver. Io.de Ana.consi.50.& vide no.Ro.consi.155. vbi latius quam per Ang.consi.hic alle.casum.s.quod arbitas non possit condēnare ad faciendam generalem quietationem.

b Barb. Et quod dico Adde Bal.in d.§.plenum.in verb. sed si forte, quod dicatur compromissum plenum, & plenissimum.

LEX VI.

1 *Transactio facta super legatu, quod putabam esse decem, & erat de 15. q. non valet.*

2 *Pactum gratuitum non inspectis verbis testamenti, non valet.*

3 *Renunciari non potest huic legi.*

Legi probibitiua non potest renunciari.

4 *Verbum, potest, negatiue prolatum inducit necessitatem.*

5 *Cautela ut in conuentionibus. quæ fiunt super testamento apponatur. inspectis, & cognitis verbis testamenti.*

6 *Transactio vt ualeat super testamento, satis est quod transigens sciat tenorem testamenti, licet illud non inspexerit.*

Scire dicitur oculis intellectus, legere oculis corporeis.

a **De his.** a istā l.hēus magis extēsam in l.j.J quēad. test. ape. Op. transactio fit sup dubio.s̄.e.l.j.sed inspectis verbis testamēti nō erit dubiū, ergo &c.gl.ppe fi.so. Scđo opp.C.eo. l.sub ptextu. So.gl.ibi instris factis inter viuos, quæ pñt porrigi ēt ad incognita. Facit s̄.e.l. Aquiliana. Est igitur in l.nostra rō, primo odiū occultantiū testamēta, vt hic tangit in gl. Scđo fauor publicus, qui est vt ďficiētium voluntates executioni mādētur, ut lege 1 vel negate. J. quēad. testa. aper. Hoc pmisso quærit †gl. hic in prin. quod si aliqs credebat sibi relicta decē, cū essent relicta qndecim, an ualeat transactio saltē in decē? Quidā quod sic. Alij ɔ̄, & ista est vera, quod ī nullo valeat, p tex. huius l.resistit.n. ɔ̄ctui dicēs quod transigi nō pōt, ergo nihil ualet, nec ciuilem, nec naturalē obligationem producit, vel tollit, at.l.si non fortē, in prin. J. de cond id. † & l.cū lex, † J. de fideius. Quærit gl. †nunquid pactum gratuitum 2 valeat non inspectis verbis testamētu? gl. vr̄ dicere, qđ nō, & bñ, p hāc l.qa eadē rō. & s̄.e.l.3.§.cū trans.s̄.tit.j.l.tres fratres. J. e.l.q cū 3 tutorib.§.fi. † Quæro, nūquid expresse possit hic agi, ut oīs spes re- b mittatur.hp pactū, & renūciet̄ huic legi? gl. dicit quod sit, ut C. de c pac.l.si qs in ɔscribēdo. & s̄.ti.j.l.pactū. Ia. de Bel. dicebat ɔ̄triū, q̄a nō tenet pactio, qñ decipitur aliqua partiū, qa non tā paciscitur, q̄ decipitur, vt J.e.l.qui cum tutorib.§.2. Idē tenebat Iac. But. & bñ, quia hæc lex nō est facta in fauorē legatorum, sed in odium occultantium testā, ut tangitur in gl. sicut s̄. dixi. Itē fauore publicæ utilitatis, ergo non pōt ei renūciari, ut J.ad Mac.l.tametsi. & s̄ oc. d j.l.ius publicū. & ibi dixi. Præterea ista lex d vr̄ disponere circa formā: dicit.n.quod non aliter pōt transigi, nisi &c. ergo ei renunciari.n.nō pt, vt l. nemo pōt, de le.j. Præterea ista lex est prohibens, sed e istis ll.prohibitiuis e nō vr̄ posse renūciari, ut in gl. ut C. ne fideius. 4 do.dentur.l.1.& 2. ergo, &c. † Quod probibet, apparet, quia verbū pōt negatiue prolatum, necessitatem inducit, vt ex̄ de reg.iu.c.1. 5 li.6.& ibi per Io.An. & J. de fur.l nō pōt. Sis igitur † cautus in oīb. conuētionib. quæ fiunt sup his, quæ ex testō depēdēt, vt ibi dicat, inspectis, & cognitis uerbis testamēti. Quærit gl. quid econtra si hæres decipiatur? Dic ut in ea. Itē quęrit gl. quid in codicillis? Dic 6 idē. † Quæro ex̄ gl. quid si paciscētes sciūt tenorē testī, nō tñ ipm f ob hoc inspexerunt, an ualeat pactū siue transactio? vr̄ quod non. Nā hic dr̄, ispectis, & cognitis verbis testī. Isti ablatiui absoluti resoluūtur in ɔdōnē, hoc est si uerba testī ispiciant̄, vt s̄.ti.j.l.ab emptione, & de ɔd.& đ.l. a testatore. sed ɔdōnes, non debēt impleri fato, seu fortuna, ut l.2.de ɔd.& de. Contrariū dico p.l.1.& l.cum pponas. C. de pac. & C.e.l. de fideicōmisso, & s̄.l. Aquiliana. in fi & J. de accep.l.& uno.§.j.in eo, quod dicitur ibi tuncta gl. pscutio intelligitur.s.fideicommissi. Concludo ergo p istas ll.qđ sufficit. Nec ob quod tex. hic dicit, inspectis, g& cognitis uerbis testamēti, qa ille dr̄ inspicere, qui scit. Casus est s̄. de legi.l.in ciuile, ɔiūcta l.scire.e.ti. Vr̄.n.sciēs ispicere oculis itellectus. Secus si tex diceret, lectis, quia legi dr̄ oculis corporeis, ut l.j.de his, q in test delen. Nec ob. quod tex. dicit condōnes nō debere impleri fato, qđ concedo, nec videntur fato impleri. Licet.n. ex alia cā sciuerint, cū sup illa ɔ̄ho, uideor inspicere. Ad hoc simile in l.hæredes palā. §.pen. J. de testa. & ui bō.rap.l.2.§.homines, &c. Et ista sunt multum utilia ad materiam.§.duo fratres.l.qui Romæ. inf. de verb. obl. Et circa hoc ibi pono multas q. Dic, ut ibi.

ADDITIONES.

a De his. In primo adde Lud.Ro.in consi.86.inci.trib.rationibus. vtrum compromissum extendat.& vide Io.de Imo.in consi.20.pro his quæ hic dicunt. An. Bar. Paris. de materia istius l.vide Alex. in l.qui Romæ.§.duo fratres, vbi etiam scripsit.& de istis verbis, inspectis verbis testamenti, &c. vide Ang.consi.215.incip. testator quidam vbi dicit, non sufficere videre, nisi intelligant, & de materia vide omnino Ale.in consi.11.in 2.vol.ubi inter cætera ponit unam limita. & examinat an possit renunciari huic l. Quid autem si ex inspectione testamente aliter appareat, vide Ale in cōsi.331.vide etiam quæ dicit Dec. consi.73.quod transactio facta referendo se ad instrumentum, non operatur plusquam in instrumēto continetur, quia aliter diceretur erronea. Quid autem si probaretur de materia testamenti, & non essent exposita prædicta verba, vide Ale.consi.443. Barb.late.consi.48.qui tenet contra Bar.hic, vide etiam Ang.consi.80. Item an sufficiat scientia generalis, uide Ro.consi.63.ubi etiam late ponit, an possit huic l.renunciari, quod præsumatur ignorantia etiam in filio, vide Com. consil.137. inci.do.Nic.circa fi. Item quod illa lex procedat in legatarijs, & fideic. secus in hæredibus. Item quod procedat in transactione, secus in pacto, vide Ias.in l.cū te circa med.inf.de pac. an aūt sicus nec pōt trāsigi, ita nec possit ferri sententia, nisi cognitis uerbis testi, uide Ias.in l.3.§.q.circa fi.ff.eo. & de prædictis vide latius eundē Ias.hic in ista l.qua ēt multa ponit de eius materia. Item quod non procedat regula in hærede extraneo, nec quando assereret partes habere notitiam, nec in sententia, uide Ias.in l.sub prætextu.C.de transa.& de sola vide eūdem in l.non minorem.in prin C.eo & an quādo aliquid quis disponit se referendo ad aliud, cēseatur per errorem fecisse si appareat ex relato aliter se habere, uide Dec.in c.2.de resc.ubi refert illud consilium, de quo inf. & quod ubi appares ex instrumento rem aliter se habere, præsumatur error, in l.qui Romæ.§. duo fratres.& Ale.ibi late.inf.de uer.obl. * Meno. Ccaue.lib.10.obser.c.37.scripsi de adipiscen.possess.rem.4.nu.109.

† Clau. Cum lex, Ad hoc uide q.quam format Ale.post Ang.in l.qui Romę.§.duo fratres.inf.de ver.ob.ubi aliqua dicit ad intellectum huius l.vide etiam ad limitationem huius l.Ias.in l.de alimentis.C.hoc ti.Ale.consi.11.vol.3.

b Remittatur. Adde quod cum iuramento poterit renunciari secundum Imo. in c.cum contingat.de iureiu.& ita cōsuluit. Et idem in effectu vult Rap.in l.si quis pro e.in prin.de fideius.dicens quod hæc solennitas est positiua. & vide Barto. ibi in 7.& fi.q.& hic adde Imo.post Ang.in l qui Romæ.§.fi in 2.q.de uer.obl. Adde quod Ang.consi.214.tenet quod huic l. cum iuramento nō possit renunciari, & inquantum do.Ias.refert, quod Io.de Imo probat ex post, quia stādum est uerbis assertiuis notarij, dic quod Ang.in d.consil.fateur hoc uerum, in casu dubio, secus sin claro, vt in isto quo ipse consuluit, & dum etiam dicit Ange q motus ea secundo, quia cōfessio mulieris fuit erronea, ut hic. Item dicit quod principale fundamentum Angeli, quod illa mulier errauit in facto, & in iure. In facto, qa nō certo sciebat, qđ pater legasset ei centū. In iure errauit, qa testrā erat nullū, quia titulo institutionis non fuerat relictum. & in transactione, illa mulier asserebat fratrem hæredem patris insolidum, quod uerū non erat, cum testamentum esset nullum, & ab intest. ipsa cum fratre cōcurrebat. Item fuit dicto casu nulla transactio, quia nihil fuit datum mulieri, nisi legatūm factum in testamento, latius ibi vide, An autem dispositio huius l. habeat locum in alijs contractib. uel instrumentis. vide Cal.consi.1.& an sufficiat si partes asserant habere notitiam instrumenti absque eo q psentialiter producatur, uide quod consuluit Pau.de Cast.in cons.350.de casu præsenti.

* Meno. Socin.sen.consi.229.nu.64.lib.1.

Ruer. Adde, quod cum iuramento possit tolli remedium huius l. Corneū in cōsi. 6.col.4.in 1.uol.& uide pro eius intellectu Ale.in consi.2.incip.viso, ac ut oportet consiuerato.col.3.in 2.vol.

c Po n. Dicebat contrarium. Ista est communis opi.secūdum Imo. in l.qui Romę. §.duo fratres.de ver.ob.in 5.q.ad Bar. & ibi per Ale. ubi limita, nisi interuenerit iuramentum. & ad dictum Bar. hic uide Ale cons.11.inc.uiso, & ut oportet cōsiderato.2.vol.Bar.consi.68.eo.uol.

d Pom. Præterea ista l. Vide Fel.in c.cum accessissent, de const.

e Legibus prohibitiuis. Quomodo intelligatur, quod legi prohibitoriæ non potest renunciari, vide Bal.in auth.generaliter.in prin, de epi.& cle. & hoc maxime uerum si prohibitio annullat ipso iure, secundum Bal.in l.si quis in conscribendo. de epi.& cle. & vide Bal.post Bar.in l.1.C.de pac.& circa hęc adde tu etiā Mari.Soc.in c.si diligenti.de fo comp.in gl.3.uer.circa tertiam. Barb.in consil.12.et consi.14.& consi.64.in 1.vol.in consi.52.in 2.uol.

* Meno. Bar. sup.in l.ius publicum nu.50.de pact.se declarat.

f Pom. Extra gl. Vide multa per Fel.in proę. decr.ad fi. De isto uerbo lege Barb.consi.68.vol.

g R uer. Inspectis & cognitis. Adde, quod opi. Bart. est communiter approbata, vt no. Ale in d.§.duo fratres qui etiam sequitur Bar.in consi.11.col.4.in 2.uol.& firmat Ias.hic hanc esse communē opi. licet aliqualiter dubitet de ea.& in dicto §.duo fratres.col.10.plura in contrarium adducit.

LEX VII.

Et post rem. Si de uiribus sentētiæ dubitatur potest trāsigi.h.d.dicam.J.e.l.post rem.

§. Si fideiussor. Trāsactio facta cū principali pdest fideiussori ēt ɔdēnato. Itē solutū ex causa transactionis inualidæ, in debiti solutionem conuertitur. h.d.

LEX VIII.

1 *Relinquo uerbum, restringitur ad vltimas voluntates.*

2 *Donata cau.mor. videntur in vltima voluntate relicta.*

Ius accrescendi babet locum in donatione causa mortis.

3 *Legatū cā conditionis implendę dicitur legatū quatum ad materiā psent̄.*

4 *Legis præfatione, vel statuti, restringitur statutum, vel lex.*

5 *Voluntati vltimæ magis fauetur, quam debentibus habere ex contractu.*

Testamenti in executione magis fauetur creditoribus, quam legatarys.

6 *Transactio super alimentis quare probibetur, nisi cum autoritate pretoria*

7 *Renūciari n̄ pt dispositū huius l. Et cū iuramēto, & pęna adiecta peti nō pōt.*

Cum ii. Iurisc. primo ponit verba cuiusdam orationis factæ p Imperatorem. Secundo exponit illa per totā istā l.bī hoc intendit. Super alimētis relictis non pōt transigi, nisi cā cognita prætore authorante. Prosequere vt in gl. Istud pricipiū eiusdem

eiuſdẽ,&c.hic incipit exponere verbum, alimẽta, hæc oratio, &c. hic exponit verbum relicta. † No. quod verbum, relinquendi, re-stringitur ad vltimas volun. l. humanitatis. C. de imp. & alijs ſubſt. & l. hac edictali. in prin. C. de ſecun. nup. † Nota, quod donata cã. mor. vĩr vltima volũtate relicta, & ſic inter donatarios cã mortis eſt locus iuri accreſcendi. l. 1. §. fi. C. de cad. tol. † Not. quod illud quod legatur cã ↄdõnis implendæ dr̃ relictũ, quod intellige quan tum ad pręſentem mãm l. ſi ſub ↄdõne. ⁊. ſi quis omiſ. cau. teſt. Itẽ no. ex iſto ver. plane, ᵇ ↄiuncto prin. legis, † quod ex verbis poſitis in narratione, lex vel ſtatutũ ſequens reſtringitur. Dicebat. n. l. cũ hi qb. alimenta relicta erãt, &c. Poſtea ſequebatur, ne aliter alimẽ-torum tranſactio rata eſſet, &c. nõ dicebatur alimẽtorũ relictorũ: tñ qa in præfatione illa fuit dictũ, ſequens diſpoſitio p̃ illã reſtrin-gitur. Facit l. fi. de hęr. inſt facit ſ̃ tit. 1, l. itẽ qa, in fi. & ⁊. de ver. ob. l. Titia. §. idem reſpondi. † Ex qb. hẽs quod magis fauetur vltimę voluntati, q̃ hñe debentib ex contractu. Cõtra, C. de iure delib. l. fi. §. licentiam Gl. non ſoluit. Dic quod in executione teſtamẽti ma gis fauemr creditorib. q̃ legatarijs, vt ibi. In alia vero interpretatio ne magis fauet legatarijs, vt hic, & in regula iuris, in teſtamentis. † Vltimo ex hoc ver. potes colligere ᵈ rõnẽ huius materiæ, quare ᶜ ꝓhibetur tranſactio, niſi p̃tore authore. Certe fauor eſt alimẽtorũ, & vltimæ voluntatis. Iſta duo ſimul iuncta, in quo ẽt vertit̃ fauor publicus, ſ. teſtamen. executioni mandẽtur, & ne homines tenues fame pereant, vt ⁊. ea. l. §. ſed & perſonarũ. & iõ puto ᵉ quod † huic legi pacto non poſſet renunciari. ſ̃et cum iur̃o. Rõ, qa hæc lex dat formã & ꝓcedit ꝓhibẽdo, vt dixi in ſi. ſ. c. l. de his. ſ. ne aliter rata eſ-ſet. Quæro quid ſi adijciatur pęna, vtrum poſſit pęna peti, licet nõ valeat tranſactio? Tex cũ gl. quod nõ, in l. q fidẽ. ⁊. e. & no. ⁊. in j. gl.

CONCORDIA.

Pro concordia aduerte, quod tranſactio facta ſuper alimẽtis re-li. firmat̃ iur̃o Ita Bar. in l ſi qs ꝓ eo. ⁊. de fidei. Cõtrariũ vr̃ tenere ĩ hac l. Soluit eleganter Bar. ſi bene inſpiciatur, in d. l. ſi qs pro e. qa quod dicit in hac l. cũ hi intellexit inſpecto iure ciuili, ſed inſpecto iure canoni quo cauetur, quod iur̃m quod põt ſeruari ſine interi tu ſalutis æternæ, eſt ſeruãdũ c. cũ cõtingat, de iureiurã. Et ita inter minis ſe ſaluat Bar. in d. l. ſi qs pro eo. alias eſſet durum ſoluere.

ADDITIONES.

a Verbum relinquendi. Et no. hic de do. cau mor. & fatiran ille cui conceſſa eſt fa cultas teſtandi, poſſit donare cau. mor. vide per Bal. in l. 1. de ſacroſ. eccl.

b Verbo plane. Adde inf. ea. l. in §. eam tranſactionem, & quod ibi Bar. in l. regula. ſ. ſi quis. & quod ibi Bar. inf. de iu. & fac. ign. & Bal. in §. quibus. in prima conſt. C.

c Pom. Vltimo Contrarium tenet ibidem Bar. in l. ſi quis pro eo. inf. de fideiuſ. Sed uide Dec. concordantem in l. de alimentis. C. eo. & an legi prohibitiuæ poſſit re-nunciari, uide Alex. conſi. 11. in 2. vol. Bar. conſi. 67.

d Colligere. No. quod fauet vl. vol. Adde l. ſi pars. inf. de inoffi. teſt. c. fi. de re iud. & in l. Gallus. § quid ſi is, & ibi Bal. de li. & poſth. quod no. Io. An. in c. Io. de teſt.

e Et ideo puto. No. poſſe renunciari huic legi, etiam per iuramentum. Contrarium tenet Bar. in l. ſi quis pro eo. infra, de fideiuſ. uide Io. de Imo. in c. cum contingat, de iureiur. And. Barb.

f Renunciari. Contrarium tenet Bar. in l. ſi quis pro e. i prin. infra de fidein. Verũ autem alimentis poſſit renunciari cum iuramẽto, uide Bal. in pactum dotali. C. de col. & quod dixi poſt Bar. in l. ſi quis a liberis. in §. ſi vel parens, de lib. agn. Et de hac q. per Imo. in c. cum contingat. de iureiur. & per Bal. in d. l. pactum.
Ruer. Adde circa illam CONTRARIETATEM, quod opi. Bar. hic tenet Bal. in l. pactũ quod dotali. in fi. C. de pac. & pro ſaluando Bar. hic forte poſſet dici, qd̃ hic loquitur de iure ciuili. ibi vero de iure canonico. Sed opi. Bar. in d. l. ſi quis ꝓ eo. in vlt. q. quod tranſactio ſuper alimentis firmetur iur̃o, tenet Imo. in c. cum cõ tingat. de iureiur. & Raph. Cu. in d. l. ſi quis pro eo, in prin. Ale. in l. qui Romæ. §. duo fratres ſuper. 5. q. Bar. ff. de ver. obl. & in conſi. 11. inci. viſo ac ut oportet con ſiderato in 2. vol. & D. Iaſ. in l. de alim. C. de tranſa. & hic.

§. Si integra.

Continuatur, quia exponit verbũ relicta. Quærit glo. duas quæſtiones, dic vt in ea.

1 *Prefatio legis, vel statuti, restringit legem vel statutum.*
2 *Transactio super alimentis si sit cõditio melior alimentarij valet sine autho ritate iudicis.*
3 *Venditio rerum minoris, vel ecclesię facta non seruata solẽnitate, etiã si cõ ditio eorum non sit facta deterior, non valet.*
4 *Persone diuersorum statuum, quantum ad pręsentẽ materiam non differũt.*
5 *Monachus & seruus non potest super alimentis trãsigere sine Abbatis, & domini authoritate.*

§. Eam transactionem.

Hic exponit qualiter intelligatur tranſactio & bř hoc intendit. Tranſactio quæ fit ſine p̃tore, per quam condi-tio alimentarij fit deterior, improbat̃: ſecus ſi melior, & h. d. † No. ᵃ ex prin. §. quod ex p̃fatione a legis vel ſtatuti ſtatutum reſtringitur Nam oro ſimplr̃ diſponit ne tranſactio alimẽtorum rata eſſet, niſi p̃tore authore, tñ ex p̃fatione reſtringitur ad illam trãſactionẽ per quã pecunia in præſenti accipit̃, vt citius ↄſumat̃, vt hic patet. Facit qd̃ ſ. ea. l. ver. plane. facit quod dixi ⁊. de leg. 2. l. cũ pr̃, §. dulciſ-ſimis. & de cal. l. hæc actio. Secundo not. quod † ſi fit melior con-ditio alimẽtarij, nõ teqrit̃ ᵇ p̃toris authoritas. Iſtud inducit ᶜ glo. in arg. ad q. ſi eccl̃ia † vel minor vendidit ex cã nõ ↄceſſa, & ſolenni-dtate nõ ſeruata. quod tenet, ſi ſuam ↄditionẽ non fecerit deteriorẽ arg. ⁊. de reb. e. l. ſi fundus. ↄrĩũ huius tenet gl. ĩ d. l. ſi fundus. ĩ prin. & melius. Nec ob. tex. eiuſdẽ. l. §. 1. & C. pro emp. l. fi. qa ibi non dr̃ qd̃ valet, ſed quod fundus p̃t teneri donec reſtituatur p̃tiũ, ex quo factus eſt locupletior, Itẽ nõ ob. Inſt. de auth. tu. in prin. qa ibi log tur qñ aliũ ſibi obligat, hic aũt vẽdit & obligat ſe. Ita ẽt tenebat Ia. Bu. quod puto verũ. † No. in ver. nihil. quod nulla eſt dr̃ia inter ꝑ-ſonas diuerſorũ ſtatuũ q̃tum ad p̃ſentẽ mãm. Quærit gl. quid ſi ali-menta ſunt relicta ſeruo? Dicit gl. idem, arg. l. ſeruos. ⁊. de ali. le. & ſic eſt ſpeciale in alimentis, quod ſeruus põt paciſci, alias non põt etiam authore prætore, vt l. ↄ iuris. in fi. ſ. ti. 1. † No. iſtam gl. & ſ̃m hoc vr̃ quod ſi alimenta ſunt relicta vni monacho, quod poſſit ip ſe tranſigere ſine authoritate Abbatis, authore tamen iudice. Qd ſalua meliori deliberatione, nõ credo. Nam qñ alimẽta relinquũ tur ſeruo alicuius, dño vĩr eſſe relicta. qui tenebatur ipſum ſeruũ alere. Caſus eſt no. ⁊. de cond. & demõ. l. filio. ſic monaſterio vr̃ re lictum, quãdo relinquitur monacho. Non ob. l. ſeruus ⁊. de ali. le-ga. & ⁊. de capi. dimi. l. legatum. & de his qui pro non ſcrip. l. ſi in metallum, quia ibi loquitur de his ſeruis, qui non habent dominũ vt ſerui poenæ. Secus ſi haberent dominum, vt l. filio. Idem dicen-dum in monacho, qui non habet monaſterium. Quod qualiter ꝓ cedat, dixi in l. quod ſeruus. ⁊ de ſtipu. ſer.

ADDITIONES.

a Ex præfatione. Adde quod no. Bar. ſ. in prin. l.

b Requiritur. Sed tamen intellige, vt per Bar. inf. ea. l. §. ſi prætor.

c Poma. Iſtud inducit. Vide aliqua per Fel. c. tuis quęſtionibus, de teſtib. Vide gl. & quod dixi poſt Bar. in l. ob æs. C. de præd. mi & omnino quod dixi in l. cum lex. in fra, de fideiu. ad fi. adde poſt Iaſ. quod iuramento alimentis futuris non poſſit re nunciari, & quod hæc l. ita habeat locum in pacto gratuito, ſicut in tranſactione. Pet. de Anch. conſ. 376. ubi conſuluit, quod ſtante ſtat. quod contractus minorũ iuramento firmati debeant ſeruari, quod ſi minor pacto gratuito renunciauerit futuris alimentis cum iuramento, non valet.
Ruer. Adde circa hanc q. de eccleſia, Ang. de Are. Inſti. de aucto. tuto. in prin.
Pariſ. Vide in contrarium omnino Rom. in conſ. 316. incip. circa propoſitam con ſultationem. uide Fel. in c. edocen. uerſ. ſequi poteſt conſenſus, extra, de reſcrip. uide quæ habes ad Bar. in l & eleganter inf. de do. in fin. uide Iaſ. hic, & in l. non eo minus. C. de proc. uide Soc. in l. conditionibus, in prin. de cõd. & demon. Illud tamen non procedit in emphyteuſi data ab eccleſia ſine ſolẽnitate, quia emphy teuta tenetur ad cautionem §. ſi vero, in Auth. de non alie. & ibi Ange. no. Iaſ. in l. 2. C. de emphy.

d Pariſ. Si eccleſia. Vide Deci. in c. quæ in eccleſiarum. de conſt. pro opin. gl. hic.

1 *Arbitratu iudicis, quando aliquid fieri debet, intelligitur causa cognita.*
2 *Causa in cognitione debet de tribus quæri.*
3 *Testis non reddens causam sui dicti, non probat.*
4 *Alimenta quando sint prastanda, vbi hæres habet domicilium, remissiue.*
5 *Alimenta an debeant solui singulis mensibus, remissiue.*
6 *Alimenta si debent præstari per plures hæredes, quomodo consulatur ali-mentario, remissiuè.*

§. Vult igitur.

Nũc exponit qd̃ dixerat in orone, p̃to-rẽ debere arbitrari, & bř hoc intendit. Vbi requirit̃ cauſæ cognitio, inquirendũ eſt de mõ, cã & pſona. h. d. No. † qd qñ aliqd̃ dẽt fieri arbitratu p̃toris, intelr̃ cã cognita, vt hic ↄiuncto principio huius l. & de in ius voc. l. ſed ſi hac. §. p̃tor, & ⁊. de min. l. ait p̃tor. in prin cõiuncta l. in cauſæ. §. cauſa cognita † Secũdo no. diligenter qd̃ in cauſæ cognitione dẽt inquiri de tribus, licet hoc non ſit expreſſum hic. Iſta. n. lex non ſtatuit de nouo, ſed ꝓcedit interpretando, & gloſſando oronem. Tertio no. id quod di cit, ſine cã tranſigentẽ non eſſe audiẽdum, facit † quod teſtis non probat, niſi reddat rõnẽ ſui dicti. Facit qd̃ nota. in l. ſolã. C. de teſt. † Quarto no. ex hac l. ar. quod alimenta dẽnt p̃ſtari, vbi domicilium hẽt hr̃s. Qd̃ tñ intellige ſ̃m mãm poſitam in l. quod legatur. ⁊. de iud. & hic in gl. tangitur. Quæro circa hanc. l. † qñ alimenta relin-quuntur, vtrum debeat fieri ſolo ſemel pro toto anno, an in ſingu gulis menſib. vel qualiter? Certe nec in præcedenti §. nec hic hoc declarat̃. Iac. de Are. hoc ponit in l. fin. ⁊. de libe. agno. plenius in l. pecuniæ. ⁊. de ali. e. leg. Quæro, † qñ ſunt plures hr̃des q dẽnt alimẽ ta, qñ ↄſulatur alimentario aduerſus illam incommoditatem, q̃ reſultat ex pluralitate hr̃dũ. tex. eſt no. in l. 3. ⁊. de ali. & ci. le.

1 *Alimentorum in transactione debet exprimi de habitatione, & vestiario, alias ad ea non porrigeretur.*

§. Qui transigit.

Supra expoſuit verba orõnis, nunc circa mãm format qões, & bř hoc intẽdit. Trãſactio alimentorũ facta ſimplr̃ nõ porrigit ad habita-tionẽ, & veſtiariũ. h. d eſt notãdus ſingularis caſus, & mẽn tenen-dus. † No. ex iſto §. in trãſactione alimẽtorũ exprimẽdũ eſſe de ha bitatione, & veſtiario, qd̃ eſt multum vtile. Sæpe. n. ↄtingit ſpãr in vxorib. defunctorũ, qb. alimenta relinquuntur. Op. ⁊. de ali. & cib. leg. l. legatis, & l. fi. Sol. hæc eſt vera, quod hoc ſpãle in tranſactio-ne alimẽtorũ, vt illud verbũ alimenta, non contineat veſtiariũ, & habitationẽ, quia ſic voluit diuus Marcus, alimentorum fauore.

1 *Fundo relicto ad alimenta, videtur relicta proprietas.*
2 *Emphyteute plures nõ possunt emphyteusim inter se diuidere, & alienare domino irrequisito.*
3 *Res ex qua alimenta prestari debent, an sit pro eis obligata remissiue.*
4 *Alimentis simpliciter bona sunt obligata, sicut pro ceteris legatis.*

§. Si vni.

ᵃ In alienõne vel diuiſione fundi ad alimẽta reli-cti, vel pro alimentis obligati, prætoris authoritas requiri-

ADDITIO.

a Pariſ. Si uni. Tu dic, quod nõ poſſunt diuidere. uide ad Bar. in l. qui Romæ, §. duo fratres. in 2. q. infra, de verb. obli.

1 requirit.h.d. Quarit † gl. vtrũ qñ relinquit fundus ad alimenta vr̃ a relicta proprietas. a Dicit gl. quod sic in vita legatarij. Sed tex. in l. 4. ff. de ali. leg. vr̃ dicere, quod proprietas sit relicta simpl̃r, adeo quod transit ad hr̃dem alimentarij, dic vt ibi. Venio ad ver. sed si 2 plurib. & iste versiculus facit, † qđ plures emphyteutæ non pñt diuidere iter se, sicut nec alienare dñio irrequisito. In ɔ̃triũ facit. C. de fideic. l. volũtas. q̃ gl. alle. p ɔtra, & nõ soluit. Tu dic q̃ pñt diuidere, & inuicẽ alienare, vt i Auth. de phi. feu. ali. p Fed. ca. Imperialẽ. §. præterea. hoc aũt apparebit r̃ndendo ad hunc §. Nam hic pro b hibebat̃ alienatio b fauore ipsius alimentarij vendẽdo q̃ nõ hẽt locum, siue extraneo, siue inter se vendant, & diuidãt. Sed in q. nr̃a prohibetur alienatio fauore dñi, ne fundus vadat ad possessorem sibi non obligatũ. Si igit̃ diuidãt inter se, dñi non ĩterest. Tex. et. C. de impo. luc. descr. l. j. li. x. facit l. voluntas. C. de fideic. dixi in l. 3 q Romæ. §. duo fr̃es. ff. de ver. ob. † Venio ad ver. Idẽ est. gl. quærit hic vtrum res, ex qua debent præstari alimenta, sit obligata p alimentis. & hic vr̃ esse casus, quod non. Tu dic melius, vt no. in l. 4 Lucius. ff. de ali. leg. & l. Caius. ff. de ann. leg. † Sed ẽt si alimẽta essent relicta simpliciter, bona essent obligata hodie, sicut p cæteris legatis, vt l. j. & 2. C. comm. de leg. & olim erat idem, vt ff. de separ. l. creditores. in fi. Sed quãdo alimenta ex certo fundo sunt relicta, tũc ille fundus est specialiter obligatus, ex eo quod designatus est pro alimentis, vt d. l. Lucius.

ADDITIONES.

a Relicta proprietas. Et vide i l. donationes. §. species. de don. Adde omnino quod voluit Ro. consi. 125. in fi. & vide quod voluit Ang. Are. in fi. Inst. de usu. & hab.
* Meno. Marsi. sing. 414. & Ferrar. cau. 2. col. 3. ver. 2.

b Prohibebatur alienatio. Contrarium tenet hic Gul. de Cun. per istum tex. in l. si pupillorum. in prin. ff. de reb. eo. Ad l. voluntas, & ad dictum §. duo fratres respõdet, quod ibi prohibuit uendere extraneis, non inter se. Et vide Bal. in l. iubemus de sacrosan. eccl. in l. dudum. C. de contrah. emp.
Ruer. Adde Ias. hic, qui dicit, quod decisio Bart. est falsa. & remittit se ad no. in l. fi. C. de iure emph. vbi plene, col. 14. cum plurib. seq.

1 *Solemnitas substantialis est, qua omissa potest cõtingere mutatio circa substantiam actus, de quo agitur.*
2 *Solemnitas leuis est qua non habet mutare substantiam actus.*
Inuentarij substantiam omissio crucis non vitiat, nec mutat.

a b **§. Si prætor.** a Iudex non dẽt solennia iuris b omittere, & eorum omissio uitiat id, qđ agr̃. h. d. Op. q̃ p̃toris authoritas non sit necessaria, quia si sit melior ɔdõ, non requirit̃: si deterior, nõ valet, ergo nõ est necessaria. Dixit glos. quod c põt esse dubium. Tu dic sm̃ Ia. But. c quod §. quid ergo. ff. ea. l. loquitur, qñ p transactionem non receditur a forma alimentorũ. Sed qñ a forma alimẽtorũ recederetur, tunc ẽt si pro alimẽtario vtile esset, nõ posset fieri, nisi prætore authorante, & cã cognita, vt hic. Scđo op. quod omissio solẽnitatis non vitiat, vt l. j. §. fi. de ven. ĩspi. So. ibi qñ omittitur solẽnitas leuis. hic aũt omittitur solẽnitas sub 1 stantialis. Est † aũt substantialis, qua omissa poteũ contingere mu- 2 tatio circa substãtiam eius, de quo agitur. Leuis † solẽnitas d est, q̃ d id non habet immutare. Exemplum in d. l. j. de vẽ. insp. & l signo crucis, quod ponitur in inuentario, quod si omittat̃ nõ vitiat, nec mutat substantiam: secus si omitteretur citatio partis. Dixi plene l. j. §. si plures, quem repetij, ff. de exerci.

ADDITIONES.

a Paris. Si prætor. Vide de omissione formæ, quod dicitur i Bertach. in ver. forma, vbi scripsi, & habes ibi remissionem ad Fel. latissime tangentem, in c. cum dilecta. de rescr. ubi ponit nouem signa vbi cognoscitur aliquid esse inductum pro forma, & infinita cumulat, quod omissio formæ uitiat, cum multis limitatin.
Pom. Vide Rom. consi. 156. & cons. in 2. Car. cons. 27.

b Solennia iuris. Hanc materiã de solennitate limitat singulariter Bal. in l. fi. C. de sen. ex breui. reci. * Meno. aliter Curt. iuni. cons. 109. nu. 12.

c Iac. aut. Adde Bar. ff. ea. l. §. pe. & vide in materia, quæ no. in l. vniuersa. & ibi di. 2. C. de prec. impe. offe.

d Leuis solennitas. Vide Ale. consi. 161. inc. uiso testamento, &c. nu. 10. li. 2.

§. Sed nec. Ea, quæ sunt mixti imperij, non delegantur. h. d.

1 *Testes examinandi ad æternam rei memoriam, debent examinari coram eo iudice, coram quo causa agitaretur.*

a **§. Transactiones alimentorũ.** a Ad authorandum in trãsactione ille est iudex competẽs, coram quo causa agi b tur. h. d. Allegaui semel b ad illam q. Reus † vult petere testes exa- 1 minari ad æternam rei memoriam, coram quo iudice fiet. Dixi quod coram eo, coram quo verteretur causa, arg. huius l. & l. de viu. pup. & l. j. C. vbi & apud quos. secundum vnam lec.

ADDITIONES.

a Transactiones alimentorum. Adde Bar. in l. societatem. §. arbitrorum. inf. p soc. Et refert Ant. in c. si clericus laicum. de fo. comp. & licet Bar. dicat, quod reus debet adire iudicem suum, adde tñ quod est casus, in quo possum adire iudicẽ nõ meum nec actoris, pro examinatione facti ad ppetuam rei memoriam, & valet examinatio, videlicet vbi quis vult probare casum fortuitum sibi contingentem in alia ciuitate, & coram duob. testib. Certe coram iudice illius terræ, licet nõ sit iudex suus nec illius, q sibi commodauit, poterit facere examinare illos testes ẽt parte non citata. Casus est multum no. in l. si qs nauicularius, C. de naufra. li. 11. Et vide quod ibi dixi ad Bar. hic, & adde quod pro hoc etiã facit quod no. dixit Bal. in l. acceptam. C. de vsu. in 13. q. vbi quærit, coram quo iudice debeat deposito fieri in casu illius l. & ad Bar. hic, adde quod no. Bal. in l. 2. C. de testa. in prin. & adde Bar. hic, circa examinationem testium ad æternã memo. vide Mar. Soc. in c. cum sit generale. de fo. comp. Are. in c. significauit, de testibus & Pet. de An. in rep. regulæ, ea quæ. q. 17. de reg. iu.
Ruer. Adde quod cum Bar. tenẽt Ang. Fulgo. & Pau. de Cast. hic, & duob. modis limitatur, vt no. Ias. hic.

b Paris. Allegaui semel. Limita nisi necessitas immineret, quod alibi examinarent secundum Ang. & Ful. hic. facit, quod dicit Bar. in l. si quis. C. de nauf. li. 11. & vide Abb. in c. si quis contra clericum, de foro comp.
* Meno. Adde Petra san. singul. 69. Ang. cõs. 151. nu. 8. circa fi. Alciat. cõs. 506. n. 7.

a **§. Si cum lis.** a No. tex. ibi, fingi enim lites poterũt, vt trãsactiõ, & facit ad multa. Tutores, & similes administratores possunt transigere de re dubia, vt no. ff. tit. 1. l. Imperatores. Quod itelligerem, nisi lis fingatur, vt hic. Ad quod b optime facit quod no. b per Inn. extra deposi. c. grauis. Ecce, dicit statutum huius ciuitatis, quod ẽt minores nõ possunt restitui aduersus sententiam arbitrorum, qui assumuntur ex forma statuti, quod est intelligẽdum, nisi lis fingatur, vt hic. vide quod no. per Inn. in d. c. grauis.

ADDITIONES.

a Si cum lis. Et facit ad id quod dixi sup. e. l. cum Aquiliana. in fi. & adde id quod no. Bal. in auth. hoc ius porrectum. C. de sac. san. ecc. & facit quod no. in l. cum allegas. C. de vsur. in 3. opp.

b Quod no. adde tex. in l. p̃ses. & ibi no. Ale. sing. gl. in ver. ambitiose. C. e. & Barb. consi. 66. uo. 1.

§. Si eidem. Solutum ob transactionem inualidam cũ uertitur in aliud debitum, velut alimẽta p̃terita. alias vt indebitum repetitur. h. d. Op. dicitur hic quod superfluum conuertitur in alimentariam causam. Contra, solutum indebite ob aliud debitum in diem, nõ potest retineri, vt l. si cũ milites §. j. de compen. So. gl. intellige alimẽtariam causam, scilicet p̃teritam. Opp. ad ver. sane. de l. incẽdiũ. C. si cer. pe. So. aliud in mutuo, aliud in cõdictione indebiti, quæ nõ datur, nisi in quantum quis est factus locupletior, vt l. in summa §. in frumento. de cõdi. inde. & lege, nam natura. & ibi dixi.

1 *Annuum relictum, quando videtur factum in causam alimentorum.*

§. Si in singulos annos. In relicto annuo, facto locupleti, nõ hẽt locũ oratio. s. diui Marci, de qua in prin. huius l. secus si fiat pauperi. h. d. Quæro differentiam inter princ. § & ver. cæterũ. Gl. ponit duas dr̃ias. Scđam tenete. Nec ob. ea. l. §. nihil. licet. gl. illud ɔ̃triũ tenuerit qa dẽs distinguere sic, sm̃ Gul. Qñq; relinquit̃ aliquid, ñ ad alimenta, neq; tacite, neq; expresse, & põt transigi sm̃ formam l. de his. ff. e. Qñq; relinquitur ad alimenta exp̃sse, & nõ p̃t trãsigi sine a p̃tore, siue sit diues, siue sit pauper, avt ff. ea. l. §. nihil. Sed qñ trãsactio fieret authore p̃tore, bñ inquireret de ɔdõne personarũ, vt ff. b ea. l. §. sed & personarum. Aut loquitur b in casu, in quo † cõiter so 1 let ob alimenta relinqui, vt in relicto annuo. c aut l. si cui annuum. c ff. de ann. le. & ff. de ca. di. l. legatum. & tunc hr̃ distinctio personarũ, vt si legetur hoĩ diuiti, nõ videatur relictũ p alimẽtis, & sic potest trãsigi. vt in primo r̃nso. Aut homini pauperi, & vr̃ ob alimẽta relictũ, nec põt trãsigi sine prætore, ut hoc §. no. quæ tene mẽti.

ADDITIONES.

a Paris. Sit diues, siue sit pauper. Vide circa ista dicta, Are. i l. Stichum. §. stipulatio. de ver. ob. & ibi etiam quãdo relinquitur diuiti pro alimentis, an amore, an utatur priuilegijs concessis alimentis vide Barb. in l. 1. C. de sacros. eccl.

b Aut loquitur. No. quod relicta facta pauperi, intelliguntur pro alimentis; secus si diuiti. vide no. in l. si Stichum, §. stipulatio. de ver. ob. & ita tenet Bal. in auth. ingressi. C. de sac. san. ecc. & dicit Bal. in l. antiquitas. C. de vsuf. quod isto casu tale relictum factum pauperi, quia censetur ad alimenta, nõ trãsit ad hæredes. Quid si promitto tibi x. dare quoad viuam, an intelligatur annuatim, & in causa alimentorum. uide Bal. in l. cum qui ita. de ver. ob. Adde quod legatum factum p anima diuitis, non dicitur ad pias causas, ut voluit Pet. de Anc. cons. 124.

c Paris. Vt in relicto annuo. Item in relicto vsufructu pari, ut dicit tex. tamen sũt plures differentiæ inter legatum alimentorum, & vsumfr. ut per Anch. cõs. 295 inc. Simon. Item ad hoc, vt vsufructus dicatur relictus alimentis, quod necesse sit, vt istud sit dictum: vide Bal. in consi. 207. in 2. par. post princ. et sic in legato pauperi, censetur ad alimenta, secundum Bar. hic. Idem sit in stipulatione facta pauperi, vide Ias. in l. Stichum, in §. stipulatio. de verb. ob.

§. Si cui. Permutatio rei ob alimẽta soluẽda, nõ potest fieri, nisi authore p̃tore, si alimẽtarij condõ sit deterior. h. d. aduerte, non determinat vtrũ requiratur prætoris autoritas, quid iuris? Quidam dñt, quod requirit, ɔ̃ quos facit C. de p̃d. min. l. 2. & ff. ea. l. in prin. §. eã transactionẽ. vbi solũ ea transactio p hibetur, quæ sit, vt pecuniam in p̃sẽti accipiat, & citius consumat, quod hic non est. Ideo tene 3. opi. posita in hic in gl. quia aut talis transactio est nociua alimẽtario, & non valet. Aut est ei proficua; & valet, quia per hoc a forma alimentorum nõ receditur, vt d. §. eã transactionẽ. sup. ea. l §. si p̃. oi. & hoc prob at hic tex. in fi. vbi dr̃, quod propter vtilitatem alimentarij accipienda sunt, hoc est, si ei utile est, ualeat, alias non, hoc etiam probatur. §. proximo.

a **§. Si ad habitationem.** a Transactio, per quam a forma legati nõ receditur, & alimẽtarij cõ deterior non efficitur, valet sine p̃tore. h. d.

ADDITIO.

a Si ad habitationem. Et no. quod relictum ad habitationem, præsumitur factum ad alimenta, secundum Bal. in l. cum antiquitas. C. de vsufructu.

LEX IX.

1 *Remittens omne ius, quod habet, vel habere sperat ex aliqua re, intelligitur causa de præsenti.*

3 *Fratres dividentes, si remittant adinuicem omne ius, quod habent, vel habere sperabant, & contingit, quod soluuntur legata intra annum, propter quod hæreditas alteri debetur, illa remissio non extenditur ad hoc.*

Qui cum tutoribus. Transactio non porrigitur ad ius postea ex successione ab intest. proveniens. h.d. Op. de l. qui Romæ. § duo fratres, a J. de verb. ob. Huius timore sunt opi. multæ hic, & in l. contra, vna ponitur hic in j gl. paruula, quæ incipit, extiterat, &c. quod hic frater fratri successit ab intest. ibi per fideicommissum. Ista est optima, & vera sol. Probatur in tex. ibi, cui hæres extiterat, &c. Nam per fideicommissum nō diceretur quis capere a fratre, sed magis a defuncto. Ratio differentiæ, quia illud quod non debetur, nec re, nec spe, in remissionem venire non potest, sed illud quod debetur per spe. Quod autē euenire posset fideicommissum, dicitur debitum spe. Quod autē euenire posset ex successione ab intest. non est debitum spe. Est tex. cum glo. in l. post emancipationem. §. j. de lib. leg. & hic est tex. secundum istā lec. Ex hoc dico, b quod si ego † remitto tibi oē ius quod habeo vel habere spero ex aliqua cā, intelligitur ex cā de præsenti, vt J. de sta. li. l. j. Nam statuliber dr̄ ille, qui hēt spē libertatis. Oīs aūt seruus dr̄ hr̄e spē libertatis, quod est falsum, sed oportet quod habeat ex aliqua cā subsistente de præsenti, vt ex legato subsistente, vel simili. Facit lex, quod seruus. † & quod ibi dixi, infra de cond. ob cau. Et ex hoc † semel consului de facto, c duo cohæredes diuiserant hr̄ditatem. & remiserunt sibi inuicem oē ius quod habebant, vel habere sperabant in parte alterius, cōtingit quod vnus fuit negligēs ad soluēdum legata, propter quod debebatur hr̄ditas alteri secundum formam auth. hoc amplius. de fideicom. Certe licet remiserit oē ius, quod hr̄e sperabat, non tn̄ videbatur remisisse illud ius, de quo nulla spes erat de præsenti. Facit l. dāni. §. 1. J. de dam. inf. ergo tene menti. Scd̄o m[odo] intelligit hic, quod alter alteri per fideic. successit, & tunc loquitur gl. mag. hic posita, & obstat contrariū. So. ibi male fuit iudicatū. Istā sol. tenet Pet. hic, & ibi ego teneo simpliciter. Alij dn̄t, quod ibi fuit actū expresse, quod neq; alieno nomine ageret. Istud est diuinare. Alij dicunt, quod ibi competit exceptio q̄ replicatione eliditur. Istud nihil est in effectu. Alij dn̄t, q̄ hic loquitur in transactione, ibi in diuisione. Hanc opi. tenuit Azo, & gl. q̄ reprobo ibi per multas rōnes. Alij dicunt quod ibi agitur de eadem re, hic de diuersa prorsus. Ista pt̄ esse bona per tex. q̄ dicit de sola portione, &c. Nā ista dictio, sola, est exclusiua. q.d. trāsigit de illa, & nō de alia. d Vel hic actiue, ibi passiue. Ita dicit glos. quid hoc est dictū? Vult dicere hic, frater transigēdo nō potuit tollere actionē alteri fr̄i cōpetētē, & hoc vult dicere actiue. ibi vero transigēdo potest præiudicare sibi ipsi, & hoc vult dicere passiue. Teneas primā lec. fm̄ q̄ nihil obst. Alia plene examinaui in §. duo fratres.

ADDITIONES.

a §. Duo fratres. Et de intellectu huius l. vltra ea quæ hic dicuntur, vide Bal. in c. Imperator Lotharius Augustus, &c. in feud.

b Ex hoc dico. Vide Bar. in l. post emācipationem. §. 1. de lib. leg. & late in l. qui Romæ. §. duo fratres, de ver. obl. & quod no. Ant. in c. fi. extra de rescrip. & quod dixi, š. eo. l. Aquiliana, in fi.

† Clau. Seruus. Si tamen renūciasset etiā iuri competēti, vel cōpetēti futuro, & ex cā de futuro, bene valet talis renunciatio in omni casu. ita Bar. in l. 1. C. de pac.

c Consului de facto. Adde Bar. in l. damni. § cum parietem. inf. de dam. infec.

Ruer. Adde Bar. idem tenentē in l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 2. inf. de ver. obl. & ibi sup. Raph. Cu. Pau. de Cast. Ale. & Iason.

d Rue. Vel hic actiue. Adde Ias. in d. §. duo fratres. co. 17. vbi declarat mēte Bar. hic.

§. Transactio. Transactio non porrigit ad ea, de quib. non est cogitatum. h.d.

§. Qui per fallaciam. Transactio nō porrigitur ad ea, quæ dolo alterius partis celantur. h.d. Op. J. ad Treb. l. Lucius. §. fi. dicit glo. dubitando, maxime, vt dixi š. e. l. §. 1. Tu dic, quod ibi oīa fuerūt manifesta, hic nō, vt d. l. 3. §. 1. & probatur in tex. cū dr̄, per fallaciam. Facit supra, e. t. l. tres fratres. Quæritur, quid si non interposita Aquiliana stipulo. Certe tunc agitur actione de dolo, vt l. actione. C. eo. Alia dic vt in gl. Quærit gl. quid si per fallaciam extranei hoc fuit factū? Dicam in l. & eleganter. in prin. J. de dolo.

1 *Transactio trahitur ad futura, de quib. aliqua spes suberat de præsenti, quādo remittitur quicquid debet vel debebit.*

2 *Actum in transactione, qui dicit aliquid, esse, debet hoc probare. Et qualiter probet excipiens hoc esse actum.*

§. Ei qui. Generalis transactio porrigitur ad ea, de quib. esse actum per euidentē pbatur. h.d. No. diligenter tex. † qd trāsactio nō porrigit ad illa ex post facto inuenta, qd intellige in simplici remissione. Sed si remittatur quicquid dēt vel debebit, tunc porrigitur ad futura, vt l. cum stipulamur. & l. si a colono. J. de ver. ob. & l. & uno. J. de acceptil. & no. š. eo. l. Aquiliana. & tunc porrigitur ad ea futura, de quibus suberat aliqua spes de præsenti, alias secus, vt dixi š. ead. l. in prin. † Scd̄o no. quod excipiēs q̄ dicit hoc esse actum in transactione, dēt hoc pbare, vt hic in tex. manifestius in istius gl. paruulis. Quæro ergo, qualiter probatur per hr̄dē excipiētē de hoc esse actū? Quidā dn̄t eo ipso quod nō pbat contrariū. Tu dic quod si libellus est datus in aliqua actione, tunc in transactione vr̄ esse actū de oī eo, quod ex virtute actionis pposite poterat claudi in iudicio, vt in actione aliqua gn̄ali vel vn̄i, & hoc est quod gl. distinguit hic. & in l. tres fratres. š. ti. e. Autē petitio gn̄alis & trāsactio gn̄alis, & est sil. in l. age. C. e. ti. & l. sub prætextu. eo. ti. Si vero actio nō esset gn̄alr̄ pposita, tūc trāsactio nō posset esse nisi de eo, de quo est lis. Sed si actio est gn̄alr̄ proposita, pōt fieri remissio gn̄alis ex cā transactionis, vt dixi in l. Aquiliana. š. eod. & standum esset verbis generalibus, fm̄ no. in l. emptor. §. Lucius. š. eo.

LEX X.

a **De re.** Transactio patris filio non præiudicat. h.d.

ADDITIO.

a Paris. De materia huius l. cum glo. vide Ale. consi. 314. ante fi.

LEX XI.

1 *Negatione res efficit dubia, nisi probationes manifestę ī cōtrariū appareāt.*

2 *Executio sñæ vel instrumenti, cum petitur, non potest peti cōpromissum fieri vigore statuti dicētis qd quæstiones cōpromittantur. & quā to, nu. 4.*

3 *Transigi post rem iudicatā potest, si sententia dicitur nulla, si opponitur aliqua de exceptionibus, quæ possunt opponi post sententiam.*

a b **Post rem.** a Si post sententiam potest esse dubiū, b potest trāsigi. h.d. † No. ex l. ista, quod per negationē efficitur res dubia. Simil. C. qui. ad liber. procla. non licet. l. 1. c Opp. ergo semper licet transigere, quia semper potest negari. c Dicit gl. forte non negabat. Vel dic verius, illud quod dicit per negationem fit res dubia, est verum, nisi probationes sint adeo manifestæ in contrarium, quod negari non possint, vt si appareret contrarium per sententiam, vel alias esset res notoria. d Per istam l. † cum si. dicimus, quod quando petitur executio alicuius sententiæ, pars contra quam petitur, non potest petere illam causam compromitti ī arbitratores ex forma statutorum loquentium, quod quæstiones compromittantur, cum non sit quæstio, quia iam decisum, & cū arbitramentum sit transactio, & transigi nō potest † post rem iudi. ergo, &c. Et idem videtur quando petitur executio e instrumenti guarentigiati, vel confessionati, quod habet vim iudicati, seu sñię secūdum formā statutorū Tusciæ, quod non possit peti compromissum, quēadmodum de re iudi. † Videamus ergo quādo possit transigi post rem iudi. Et breuiter super eo, quod est decisum, nō valet transactio, vt hic, & l. post rē. & l. j. š. e. & hoc si cōstat, secus si dubitat, vt hic. & tō si sñia dicat nulla ex aliqua pbabili cā, q̄ non

ADDITIONES.

a Paris. Post rem. Ad transigendum vel compromittēdum super rebus decisis, vide Cæp. caut. 54. & quō necesse sit, quod renūcietur sententiæ expresse, vide Ale. & Pau. de Ca. in l. si causa co[g]nita. C. de transa. Ias. in l. si diuersa. C. eo. ti. post Bal. ibi & ad faciendum generale cōpromissum, ita quod ad oia trahatur, vide Cæ. cau. 24. Itē ad aliud quod dr̄ hic, quod p negatione efficitur res dubia qualiter istud procedat, vide oīno Fel. in c. si clericus laicū. de fo. comp. in c. cotam. de offi. de le. & Fel. in c. sup eo. extra de test. cog. Ias. in l. j. ad fi. š. eo. vide q[uod] o possit transigi vel cōpromitti, stante re iud. vel instro habente executionem paratā, vide in Bertach in ver. ver. statutū. de iudi. & ibi habes. Item de eo quod dictū est su quod opus est quod renūcietur sententijs, vide Dec. cōsi. 33. Ale. cons. 11. in j. vol. & ibi ēt, qū talis renūciatio nihil operatur nisi arbitrator proferat sñiam, vt voluit ēt Bal. in l. si diuersa. š. alle. & vide oīno circa istud, quod habes ad Bar. in auth. si tū de tēp. app. quō āt possit renūciari rei iudi. & qd operat renunciatio vide q̄ hēs ad Bar. in l. si diuersa. C. de trāsa. Quid aūt si fiat compromissum post rem iud. & feratur sñia cōfirmatoria, an tunc operetur, vt prima sñia, an vt sententia arbitramentalis? vide Feli. in c. inter monasterium, versi. demum colligendo, de re iudi. Ao aūt eo ipso quod fit cōpromissum de re iud. videatur renunciari sententiæ? vide Bar. & alios, de quibus su. dicentem qd̄ no. Cōtrariū sol. & vult Ro. consi. 369. in ei circa primū, in ver. j. aduertendum est. vide Dec. de quo š. Limita tamē opi. de qua su. nisi adesset iustum, q[uia] tunc valet sñia, sicut si expresse renūciaretur. Cę. cau. 91. incip. pōt adhiberi modus, quia iustum hēt vim renūciationis, & vt actus oīno valeat, vt per eū ibi, & Bar. in l. si q[ui]s maior. C. de tranf. vide Ias. in l. eleganter. 10 prin. J. de cōd. inde. vbi ponit alias duas limitat. Ale. in l. si cā cognita C. de transac. Ias. in §. itē si quis postulāte. Inst. de act. in effectib. iusti. aduerte tñ si dici possit quod procedit opinio, qñ in cōpromisso fieret expressa mentio de sñia, licet non diceretur, nō ob. sñia. opi. autem cōis procedit, quando simpliciter fieret compromissum sup negotio, super quo fuisset cognitum non facta expresse mentione de sententia, inter quæ vr̄ esse longa diuersitatis rō, vnde dicitis Ias. in l. 1. sup. eo. & maxime circa illud, an eo ipso quod fit de iure liquido, cōpromissum dicat renūciatū, ex quo faciebat eū liquidū. & cōcludit quod sit opus expressa renūciatione vide eundem in l. si diuersa. ad fi. C. de transac. Item inquantum Bar. hic dicit, q̄ super exceptionibus pōt cōpromitti, adde tñ quod interim pēdente cōpromisso poterit peti executio instri pstita satisdatione de restituendo, si aliqd sup exceptionib. in cōtrarium adducitur, vide sing. Soc. in l. si pecuniam quam aute fi. j. si cer. pet. dicentem ita consuluisse alios Io. de Ana. Item circa talia quæ emergunt circa liquidationem, an ante compromissum peti possit? vide Soc. late consi. 51. in contrarium vide q̄ dicit Dec. consi. 44. dicentem, super emergente nō posse peti cōpromissum. Itē ad illud dictum Rom. de quo sup qñ est facta mentio de sententia, licet expresse nō sit renūciatū. vide Dec. in c. præterea extra de offi. dele.

b Dubium. Et tō vr̄ quod nō potest trāsigi vel cōpromitti de eo, de quo est casus legis, cum nō sit dubitabile. l. ancillæ. C. de fur. de quo ibi per Bal. quod tene menti.

Pom. Vide Fel. in c. 3. de testib. cog.

c Potest negari. Quomodo intelligatur per negationem rem fieri dubiā. Adde Bar. in l. 1. & qd̄ ibi dixi, C. de proc. & in c. venerabilis. de consi. & in c. tua. de cohab. cle. & mul. Vide omnino Bal. in l. etiam, ver. sed quid si debitor, de exec. rei iu. & gl. & Are. in c. 1. de of. del.

d Pom. Esset notoria. Vide Oria. in trac. de arbi. Ale. consi. 22. vol. 1. Meno. Barba. consi. 73. col. 5. lib. 3.

† Clau. Non potest. Idem tenet Rom cons. 504.

e Executio. Adde Bal. in proce. C. posset tamē limitari per ea, quæ dixit Bal. in l. j. si quis ius di. non obtemp. Et qualiter intelligantur statuta de causis compromittendis. vide Ang. & qd̄ ibi dixi, in l. cū hæ. §. si cū his. š. e. Adde Pet. de Anch. cōs. 157.

continear

contineat manifestam calũniã põt trãsigi, a quia tunc negatur data. s.rite. Itẽ si est appellatum m. vel appellati põt, vt d. l. post rẽ. s. c. Idẽ puto si opponerẽtur aliquę de illis exceptionibus, quæ possunt opponi post rem iud. vt no. in l. j. C. de iur. & fa. ign. Sed aduertendũ est quia exceptiones, quæ opponuntur post sententiam, quãq; respiciunt ipsam cãm, & eneruant ipsam sñiam, & tunc de causa tota poterit trãsigi, & compromitti in arbitratorem. Quãq; opponuntur aliquæ exceptiones, quæ respiciũt executionem, nõ autem elidunt sententiam. Verbi gratia, in petitione hæreditatis obtinuisti, quia pnunciatur, quod tu es hæres, demum in executione vis capere unam rem tanquam hæreditariam, ego nego eam esse hæreditariam, certe de hoc bene poterit transigi, an res sit hæreditaria, nõ autem posset transigi de eo, quod est decisum. s. an tu sis hæres. Et eodem modo † in exceptionibus, quæ opponunt ꝯ prædicta instrã confessionata guarentigiata, de illis posset transigi, & compromitti, nisi statutum esset factum in contrarium, vt hic.

ADDITIO.

a Potest transigi. Sed quid si sit conclusum in causa, an possit compromitti, videtur quod non, quia res dr liquida secundum Inn. in c. significauerunt, de test. sed forte contrarium est verum, quia quousque põt appellari, potest transigi, ut hic ergo, &c. sed reperio postea, quod Bal. in l. j. tenet primam partem, & do. Lud. in l. prætor, de ope. no. nun. Adde, quod si post sñiam condemnatoriam reus tradidit rẽ, in qua condemnatus fuit, demum super eadem re fecerint compromissum, ualet. Ita disputando decidit Pau. de Lea. in q. inc. de re adiudicata, in 1. dub. &c. Ad. de an postquã est cõclusum in cã, possit peti compromissum, Bal. consil. 132. li. 4.

LEX XII.

a **Non est ferendus.** a Transactio facta super testamento refertur ad quamlibet partem testamenti, non ad codicillos postea repertos. h. d.

ADDITIO.

a Paris. Non est ferendus. Vide Bar. hic, quod ille quem constat habuisse notitiam alicuius instrumenti, præsumitur habuisse notitiam contentorum in eo. uide in contrarium Pau. de Ca. cons. 1. in noua impressione, & consi. 162. circa fi.

LEX XIII.

1 *Alienare quod dicitur quis transigendo.*

2 *Prælati ecclesiæ super re ecclesiæ possunt transigere illam retinendo.*

Nulli. a No. gl. quę est super hac l. quod † transigendo quis dicitur alienare. b simile in l. non solũ. de pręd. mi. C. ꝙ intelligit gl. c qñ occasione trãsactionis venditur, vel datur res, super qua erat controuersia, vel alia, quia hoc casu nõ licet, secus si eius occasione retineat, licet aliud fiat, vel det. Ita dt gl. hic Rõ, qa nũc non vr alienare. Et sic d not. † ꝙ licet plati ecclesiarũ non possint transigere de re ecclesiæ est verũ vt eam alij dẽt, vel alienẽ, alias si vt eã retineant, aliquo forte dato, vel facto, & tunc licet. Et hoc est uerum ẽt si res, de qua est controuersia, possidebatur per ecclesiã, vel minorem, licet si per alium, non, quia eo possidente, & retinẽte ex causa transactionis, vr etiam vel ecclesia, vel minor alienare, quod non licet in ecclesia, ut hic, & in minore sine decreto, vt d. l. non solum. Ita videtur sentire glo. in l. cum hi. §. si vni super vers. transactione, supra, eo. quod perpetuo tene menti.

ADDITIONES.

a Barb. Nulli. Adde Lud. Ro. cons. 68. Abb. cons. 158. vide eundem Lud. Ro. in cõs. 165. de trans. minor. & uide Pet. de Anch. in c. 2. de trã s. ubi dubitat, sed uidetur dicere per illum dictum Bartol. quod ipse non alleg. uide Abb. in c. contingit, de trans. & ibi per alios, uide Lud. Ro. in consi. 183.

Pom. Adde, quod ista gl. habet locum etiam in vasallo, & emphyteuta. De quib. uide Bal. c. 1. si de feu. fu. contr. inter vasal. & uide Abb. consi. 56. inci. videtur primo, & cons. 62. inc. illud, in prin. in 1. vol.

b Dicitur alienare. Prohibita alienatione prohibetur transactio, adde Io. in l. j. C. si aduer. transac. Adde post Ias. hic, Fed. consi. 205. & Ro. consi. 66.

c Paris. Quod intelligit glo. Vide Ias. in l. iusiurandum, quod extra conuentione, §. pupillus. ins. de iureiur.

d Meno. & sic. Dec. cons. 474. cõs. 564. cons. 56. Paris. consi. 85. nu. 15. li. 3. Ruy. cõs. 129. nu. 5. Iate Roland. cons. 15. nu. 43. lib. 1.

LEX XIII.

1 *Possessor bonorum potest conueniri, quando incertum est quis sit hæres, & nu. 7. Idem si ignorat.*

2 *Hęres scriptus siue legitimus, quando conueniri possunt, & nu. 21.*

3 *Testamentum non potest scindi partium conuentione, nisi iudex pronunciet.*

4 *Si testamentum dicitur irritum, vel nullum, & ex causa legitima transactionis datur res certa, non quota, tunc scriptus hæres conuenitur.*

5 *Quando ex causa transactionis datur legitimo hæredi quota pars hæreditatis, creditores, tam scriptum, quam legitimum conueniant.*

Item legatarij, quando legata sunt repetita ab intestato secus si non sunt repetita, quia tunc scriptus hæres soluit.

6 *Legatarius non tenetur eligere, an ex testamento, vel ab intestato velit legata, quando successor est incertus.*

7 *Interrogandus est quis an sit hęres, & si propter dubium non vult respondere interrogatur, an sit bonorum possessor.*

8 *Cautela vt apponatur, quando fit proclama, vt inueniatur quis sit hęres, vt dicatur, vel si quis velit dicere se hęredem, uel bonorum et hęreditatis possessorem.*

9 *Hęredi scripto si vna res remanet, & alia tota hęreditas conceditur legitimo si legata sunt repetita ab intestato, legitimus conuenitur, si non sunt repetita hęres scriptus, siue hypothecaria, siue personali agatur.*

10 *Hęreditas quando aufertur ab hęrede scripto, vt indigno, ille ad quem vadit hęreditas, tenetur legatarijs, & creditoribus.*

12 *Hęres scriptus. & legitimus transigentes super testamento possunt requirere creditores, vt consentiant transactioni.*

13 *Notarius tenetur edere creditoribus transactionem factam super testamento inter legitimum, & hęredem scriptum.*

a **Controuersia.** Facta diuisione hæreditatis ex causa transactionis, a inter scriptum, & legitimum, quilibet a creditoribus conuenitur pro hæreditarijs portionibus. h. d. † No. qñ est incertum quis sit hrs, potest conueniri possessor bonorum, vt hic: quod ĩtellige, vt statim dicam. Op. imo sit conueniendus hrs, vt s. e. l. 4. in prin. gl. Soluit gl. hic, quod ibi in legatarijs, hic in creditorib. Rõ, quia legata dependent ex testõ, vt ĵ. de pig. l. 3. Tñ gl. in verbo, p parte. ibi, vel subtilis &c. pro eiudentiori intellectu distinguit, ex qua distinctione colliguntur plures lec. ideo distinctionem examinemus. Qñq; † est contentio inter legitimum, & hęredem scriptum, quia legitimus dicit testm̃ irritã dum, puta per querelam, vel per ꝯtab. tunc facta transactione semper conuenitur scriptus hrs, quia testamentum nõ est rescissum, nec rescindi potest, nisi per sententiam. Istud est primũ mẽbrum verum, & notabile † No. ex hoc membro, quod testamẽtum nõ potest rescindi partium conuentione, nisi iudex pronunciet hoc. † Quandoque testamentum dicitur irritum, vel nullum, tũc si ex legitima causa transactionis datur res certa non quota, hoc mõ ꝯuenit hrs scriptus, arg. Inst. de fidei. hær. §. si quis vna. & ad Treb. l. si legatus. §. multum, cum si. Et hoc etiã mõ potest intelligi l. 3. s. b eo. Istud est fm membrũ b & verũ. Qñq; legitimo † dicẽti testm̃ irritum, vel nullum ex cã trãsactionis, datur quota pars hæreditatis, & tũc aut loquitur in creditoribus. & quemlibet. tã scriptum quam legitimũ conueniat pro portione hæreditaria, vt hic. Aut loquitur in legatarijs, & tunc aut legata sunt repetita ab intest. ita quod certum est ea deberi vtroque euentu, & idem quod in creditoribus eadẽ rõne per hanc l. Si vero nõ sunt repetita c ab ĩtestato, & sic solũ ab hrde scripto pñt dẽri, tunc solus scriptus hrs conuenitur, vt s. e. l. 3. in prin. Sed in eo quod dicit legata, q̃ sunt repetita ab intest. peti posse tã a scripto, quã a lrimo. Op. qa ꝯuẽtus poterat opponere. eligas vtrũ ex testõ. vel ab inte. vt l. fin. C. de condi. Rñ. gl. mirabiliter, hic est casus in quo eligere nõ tenet pp successorẽ incertũ, vt hic dr in tex † No. mirabilẽ limitatio. a d. l. fin. C. de eod. vide gl. istã. Not. † ẽt ex hoc tex. cũ ista gl. quod si ignoro quis sit hrs, possum conuenire possessorẽ bonorũ hrditatis, & per hoc dico, quod in interrogationibus quæ fiunt añ li. ꝯte. si aliquis interrogatur, an sit hrs, & nollet rñdere pp dubiũ, dẽt iterrogari, an sit possessor hrditatis, & si rñderet, ignoro, sufficeret actori, vt probatur hodie. C. de pet. hær. l. fi † Item qñ fit proclama gñale (qa non reperitur hrs) cautela est ponere ibi, Quicũq; vult dicere se hrdẽ, vel bonorũ, & hrditatis possessorẽ, cõpareat, &c. quia ẽt bonorũ possessor, licet non sit hrs, põt ꝯueniri, vt hic, vides. Quod autẽ dr de possessore bonorũ, declaratum est in gl. sub noĩe quotæ, & non sub noĩe certę rei. Quod intellige sub noĩe quotæ bonorũ, seu hæreditatis, ita quod iura, & actiones comprehendãtur. Secus si sub noĩe quotę rerũ mobilium, vel immobiliũ, ita quod iura, & actiones nõ ꝯprehendunt. vt l. nã quod §. j. ad Treb. & ĵ. de pec. l. quam Tuberonis. § fi. Facit, quod no. Spe. in ti. de fru. & interesse. §. j. Qñque vna res remanet apud scriptũ, alia tota hrditas cõcedit legitimo, tũc quis cõueniat, sunt opi. in glo. † Quidã dñt scriptum oĩno releuãdũ. Alij vt Hug. dñt ꝯriũ. Ia. Bu. dicebat & bñ, quod si volũt agere creditores, vel legatarij, quorum legata sunt repetita ab intest. tũc scriptus releuatur in totũ, p hãc l. & p ea, q̃ dicta sunt. Sed si legata nõ sunt repetita ab intest. tũc necesse hẽt leq scriptum hrdẽ, vt l. 3. s. e. & s. dictũ est. Prædicta uera si agat ꝑsonali. Quid si agatur hypothecaria forte idẽ, vt l. 1. in fi. C. cõia de leg. Qñq; bona † auferunt a scripto, tãquã ab indigno, tũc dicit gl. in legatarijs, idẽ quod s. quod ꝯueniãt hrdẽ scriptũ, qa ille hrs remanet. Certe fateor, quod hrs remanet, tñ non tenetur legatarijs, sed tenetur ille q aufert, vt l. cãcellauerat, & quod ibi no. ĵ. de his, q̃ in testa. delen. quod plene no. in l. hrditas de his qbus vt indi. & l. nrãm. C. d test. † Idẽ dico si esset ꝯtẽtio inter hrdẽ, & aliũ, q se deceret fideicõmissariũ vlem, nũc dẽt ꝯueniri qlibet fm qd possidet, tã a legatarijs q̃ a creditorib. fm no. in l. j. C. ad Treb. Quæro dr d hic, si ijdẽ creditores interfuerunt, &c. an hrs † scriptus, & legitimus possit requirere creditores, vt consentiãt transactioni? Vr casus quod sic. e extra de maio. & obe. c. fi. Quæro vtrum f creditores, † qui non interfuerũt, possint petere, quod cõpellat notarius sibi edere instrm trãsactionis

ADDITIONES.

a Transactionis. Intellige hoc no. ubi transactio fieret bona fide absque collusione, alias, secus, l. si hæredes, vbi Bal. C. de ina. test.

b Secundum membrum. Vide per Bal. in l. fi. C. de pet. hær.

c Repetita. Limita no. per ea, quę dixit Bal. in l. hac edictali, C. de secundis nupt.

d Barb. Quæro dicitur. Adde Io. And. in add. Spe. ins. e. ti. vbi refert Mar. de Silin. dĩsputasse, quod sicut creditores possunt conuenire hæredem scriptum, & legitimũ vigore trãsactionis, eodem modo ipse hæres scriptus, & legitimus potest conuenire debitores hæreditarios? Alleg. in arg. istam l. quasi eius ratio sit grandior dicto. alleg. dom. Card. in c. super eum, de transact. uide ibi in q. fi.

e Ruer. Quod sic. Adde Fulg. & Ias. hic, qui tenent contra Bar.

f Pom. Quæro utrum. Vide aliquas remissiones per Ale. l. pe. C. de eden.

ctionis, cum ex eo eorum fundatur intẽtio, vt hic? videtur quod non, quia non est factum eis in mandantibus, vt l. si quis ex argentariis. § pertinere. sup. de eden. In contrarium facit ꝟ. de bon. aut. iud. po. l. fi. vbi dicit quod inuentarium debet edi creditorib. & legatariis, licet sit ab hærede confectum, vt l. scimus. § licentia. de iure delib. & hoc puto verum.

LEX XV.

Pacto conuento. Consilium est, quod in transactione pœna apponatur. h. d.

LEX XVI.

1 Clausula, rato manente pacto, in transactione.

2 Quæstionem non mouere qui promisit, petendo etiam extra iudicium, incidit in pœnam. & quando, n. 5.

3 Transactio si est facta antequam ad iudicium veniretur, pœnitere licet, & moram purgare, vsque ad litem contestatam.

Transactione facta post litem contestatam actori licet pœnitere, & reo moram purgare.

4 Compromissum factum ante litem contestatam finitur lite contestata, factum post finitur per sententiam.

6 Transactione firmata iuramento si actor contrauenit, actionem perdit, accepta restituit, & pœna petitur.

7 Lex, si quis maior. C. de transac. non habet locum, quando quis compromittit vigore statutorum.

8 Transactio quando non est firmata iuramento, & actio prima fuit ipso iure sublata, tunc actor ab agenda repellitur, & pœna petitur.

9 Actio prima si non sit sublata, & est apposita clausula, rato manente pacto, actor repellitur exceptione, & pœna petitur.

Clausula, rato manente pacto, quando non est apposita, reus eligit, vel pœnam petere, vel excipere.

10 Clausula, rato manente pacto stante, an alter ex transigentib. possit omittere pœnam, & exceptionem, & transactionem rescindere.

11 Pœna apposita in transactione si contineat minus, quam interesse, id quod est vltra, peti potest.

12 Pœnam, contrauenien̄s soluit, & iterũ si contraueniat, tenetur iterum soluere, quando est apposita clausula, quæ pœna toties, &c.

a **Qui fidem.** a Exceptio pt obiici, & pœna peti, si apposita est in transactione clausula, rato manẽte pacto. h. d. † No. de ista clausula, rato manente pacto, simile in l. cum proponas. C. eo. & l. ita stipulatus, in fi. ꝟ. de verb. obl. Quærit gl. b quid si cœpit venire contra pactum, & postea pœnituit? Respondet gl. quod potest pœnitere vsque ad lit. contestatã si pmisit non petere. Sed si † conuenit quæstionẽ non mouere, tunc statim cum petit, etiam extra iudicium, in pœnam incidit. In eo quod dicit, locum esse pœnitentiæ, vsque ad lit. contesta. videtur contra, quod vsque ad sententiam. vt no. in l. siue apud acta. C. eo. & l. si maior. eo. ti. Posses dicere ibi loquitur ex parte rei, qui nõ implet transactionẽ, non dando quod promisit, hic ex parte actoris, qui deliquit faciendo id, quod non debet, & sic delinquit in plus. Sed certe in reo post lit. contest. non licet purgare moram, vt l. si insulam. ꝟ. de verb. obl. & ꝟ. si quis cau. l. & si post tres. Vnde dicas sedm Pet. & no. † si transactio est facta anteq̃ ad iudiciũ veniretur, licet penitere, & moram purgare vsque ad litem contest. vt hic in gl. Sed si transactio esset facta post litem contest. iam & actor post transactionem resumeret illud iudicium, tunc liceret actori pœnitere, & reo moram purgare vsque ad sententiam, vt in contractis. quod no. Per hoc dixi iam in quæst. de facto vos habetis quod arbitrium soluitur iudicio, si itur ad iudicẽ, vel sententiatur per iudicem, vt ꝟ. de arbitris. l. litigatores. & l. nõ distinguemus. § compromisso. Quid si compromissum est in arbitratorẽ, c cum arbitramentum sit quædam transactio? Respondeo, † aut compromissum erat factum ante litem cont. & finiet lite conte. Aut post litẽ contest. & finietur sña, vt ꝟ. dixi. Itẽ in eo, † quod dicit gl. quod qñ promisit qõnem non mouerere, incidit in pœnã quocũq; modo eũ molestet. Simile habes in l. Lucius § tres hæredes, ad Treb. Contrarium vr̃ expressum in l. 3. & 4. fi. reg. vbi dicit gl. qõnem intelligi per litis contestationẽ, longũ esset examinare. Doc. tangũt in l. si quis maior. C. eo. & in l. in criminali. C. de iurisd. om. iud. Ego plene dixi in l. amplius. rẽ rat. hab. Secũdo q̃ro, quid si non fuit dictum, rato manente pacto? Dicit gl. tunc alterũ sufficit, vel exceptionem opponere, vel pœnam petere, vt l. rescriptum. § si pacto, sup. eo. tit. 1. Tu † dic latius, aut transactio est firmata iuramento, & tunc actor contrauenien̄s actionem perdit, accepta restituit, & pœna petitur, vt l. si quis maior. C. eo. Quod intellige ĩ trãsactione facta libere. Secus si esset facta coacte. Hoc dico † p̃p statuta ipsarum parium quæ cogunt partes ad transigẽdum, vel compromittendum, & tunc nõ hẽt locum l. si quis maior. per tex. qui dicit ibi, nullo cogente imperio. Aut † non est firmata iuramento, & tunc aut per transactionẽ actio prima fuit ipso iure sublata, quod fit per Aquilianam stipulationẽ, vel per pactũ in actionib. descendentib. ex delicto, vt l. si tibi. § quædam. ꝟ. ti. 1. & tunc pœna petẽ, & ab agendo actor repellitur non dico ope exceptionis, sed quia actionem actor non habet, vt l. vbi pactum. C. eo dem. sedm lect. Azo. facit, quod no. ĩ l. scriptum. § si pacto, supra. tit. 1. data autem non repetuntur. Si vero † non est actio prima sublata, tunc aut fuit dictum, rato manente pacto, & exceptio opponitur, & pœna petetur vt hic, & d. l. cum proponas. C. eo. datum autem non repetitur. Aut dictum nõ fuit, & est in electione rei, vel pęnam petere, vel exceptionem opponere d. l. rescriptum § si pacto. ꝟ. ti. j. † Quæro quid si hoc casu, quando fuit dictum, rato manente pacto, vellet stipulator omittere pęnam, & exceptionem, & trãsactionẽ rescindere, an possit? Videtur quod sic, qa eiꝰ fauore fuit appositum illud pactum. In contrarium vr̃, si eius fauore, ergo contra eum debet interpretari. l. veterib. supra, de pac. Breuiter, illud pactum fuit appositum gratia vtriusq;, tñ ille, qui venit contra transactionem, non potest ex illa transactione fundare intentionem suam, vt l. cum pater. § libertis. ꝟ. de leg. 2. & l. cũ par. ꝟ. de reg. iu. Sic potest rescindi trãsactio. d Ita dicebat do. Iac. But. certe istam glo. si vis referre ad casum legis. s. qñ actor fregit fidem reo, tunc vera est præcedens opin. quia reus omittẽdo exceptionem, & pœnæ petitionem, pt per conditionem ob causam repetere id, quod dedit, & sic transactionem rescindit. l. dedi in prin. de cond. cau. da. Si loquatur ex parte actoris, vtrum possit transactionẽ rescindere, si quidẽ actio prima non fuit sublata non est dubium quod agere potest, & si excipiatur de transactione, replicabitur de fide non seruata. C. eod. l. siue apud acta. Sed si actio prima esset sublata, vtrum actor posset petere quod reus ponat se in pristinam obligationem? dic plene vt dixi in d. l. siue apud acta. & eodem modo vide ibi, an actor reo non seruãte fidem, possit 11 agere præscriptis verbis. Quærit † gl. quid si pęna continet minus, quam interesse, an possit peti, quod est ultra? Dic quod sic, vt ꝟ. 12 de ac. empt. l. prædia. & ꝟ. pro socio. l. si quis a socio. † Vlt. quærit gl. e quid si ille, qui semel venit ꝯ, soluit pœnam, vtrum si iterum veniat ꝯ, teneatur ad pœnã? Et dicit quod sic, si est apposita illa alia f clausula, quæ pęna, &c. l. si duo. ꝟ. de arb. Sed si illa clausula nõ esset apposita, dic vt in l. si sic. ꝟ. de ver. ob. quod tene menti.

ADDITIONES.

a Paris. Qui fidem. De materia ista vide Ale. consi. 32. ad fi. in 2. vol. Itẽ quod non prosit nisi obseruanti. Vide Ale. consi. 64. & de effectu huius l. vide Fran. consi. 38. Item quod vbi est apposita ista clausula concessa post pœnam commissam, non liberetur a pœna. vide Pan. cons. 9. in prin.

* Meno. Guterci. par. 1. resolutionum. cap. 60.

b Quærit gl. Ad istam gl. 2. hic vide Bar. in l. cum hi. in fi. prin. sup. eo.

c In arbitratorem. Vide Card. in cle. quandiu post gl. de appe. Paul. de Ca. hic. & Ro. in l. 2. de re iud. & Bal. in l. eos. § apostolos. C. de appel.

d Rescindi transactio. Vide Cy. in l. 2. C. de iure emph. no. in l. cum pater. § libertis. de leg. 2. no. glo. in c. fi. de locato. Et de hac clausula, rato manente pacto, vide per Car. in c. cum inter. de elec. quod no. in l. ita stipulatus, in fi. & in l. cum stipulatus sim mihi, & Procule de verb. obl. Adde Bald. in l. si fundo. C. locati. in quib. locis habetur quod hæc clausula pro obseruante solum operatur, & Moder. ponunt in § actionum. Instit. de act.

e Vltimo quærit gl. Adde quod no. in Spec. in tit. de arbi. § sequitur, versi. quid si plura, quod no. Bar. in l. cum pater. § libertis. de leg. 2.

f Paris. Quæ pœna. Vide Comen. consi. 189.

LEX XVII.

a **Venditor.** a Transactio facta cum debitore ignorante ab hærede vendente, præiudicat emptori hæreditatis, & fideicommissario vniuersali. h. d. Materiam huius l. dixi in l. si cum emptore. sup. de pactis.

ADDITIO.

a Paris. Venditor. Illud intellige de debitore, & de actione personali, secus autem in reali, secundum Bal. in c. vnico. § de feu. sue. contro. inter dom. & agna.

LIBER TERTIVS.

De postulando. *Rub.*

Glo. continuat ad superiora, dic vt dixi ꝟ. de pactis, super Rub.

LEX PRIMA.

1 Personarum acceptio est apud Deum in his, quæ sunt ad gratiam: secus in his quæ sunt de mera iustitia.

a **HVnc titulum.** a Primo ponit cãm edicti. Scdo ponit summarium intellectum. Tertio illud explicat. Secũda ibi, ea pp. Tertia ibi, postulare. Op. quod ñ sit faciẽda distinctio psonarũ, vt ĩ Anth. de mõ. & asc & cot. conuer. § 1. dicit glo. verũ est quo ad Deũ secus quo ad nos. Certe sicut est apud Deum, ita deberet esse 1 apud homines. Nã in his, † q̃ fiunt ex mera gratia, ẽt apud Deum est acceptio personarum. Plus. n. facit gratiam vni, quam alteri. In his vero, quæ sunt de mera iustitia, neq; apud Deũ, neq; apud homines debet esse acceptio personarum, cum scriptum sit, ita magnum iudicabis vt paruum, vt extra, de iudicijs. c. nouit.

ADDITIO.

a Hunc titu. Distinctio personarum, an sit acceptio personarum apud Deum, per Dyn. in reg. in iudicijs. de reg. iur. in 6.

1 Consulere

1 *Consulere in camera potest, qui promittit non aduocare.*
2 *Aduocatus debet scire litteras.*

§. Postulare. Quærit gl. qđ in arbitro, vel iudice delegato? Et rñdet, qđ idem, & bñ. In eo tñ, qđ glo. dicit, qđ delegatus hẽt notionẽ, non iurisdõnem, non vr̃ verum, ꝑ l. j. §. qui mandatam ff. de off. eius cui man. est iuris. & quod ibi no. Quærit gl. de noib. aduocatorum. dic vt in ea. Vltimo iste §. facit ad qõnem. † Doc. istius ciuitatis, q promittunt non aduocare, q̃rit an possint in camera ꝯsulere? Et certe sic, qa postulare, est in iudicio aliqd dicere; sed ille, q ꝯsulit in camera, non aduocat, seu postulat, ergo &c. Quærit gl. vtrum † aduocatus debeat scire literas. b Dicit gl. q̃ non requirit. Sed Doctores dñt ꝯ istam gl. & bñ. Cum. n. aduocati dẽant examinari a Doctorib. vt l. nemini. C. de aduo. di. iud. apparet, q̃ dẽnt esse literati. Facit C. eo. l. 2. & l. qsqs. Non ob. quod dicit gl. de iudice, quiã ille põt hẽre peritiam p asses sores suos, quod non cadit in aduocato. Et istud puto verum. †

ADDITIONES.

a Consulere. Qui non potest aduocare, potest consulere in camera, Adde id, quod hr̃ in l. Paulus. §. Paulus. de leg. & sic no. quod instruens non põt dici aduocatus vt hic. Quod no. pro statuto. * Meno, Dec. l. 1. nu. 9. 10. de reg. iur.

b Scire literas. Vtrum aduocatus debeat scire literas, & quid in potestate, vide Bar. in l. statutis, post gl. de sen. ex breui. reci. & Bart. in l. 1. §. aduocato, de var. & extraord. cogn.

† C. lu. Verum. Vide quod dicit Fel. in c. cum inter. de re iud.

1 *Pueritia durat ad 17. annum.*
2 *Minor 17 annis non potest esse Doctor.*
3 *Doctor maior 17. annis, habet iurisdictionem in scholares.*

a **§. Initium.** a Dr̃ hic, aut pueritiã, aut casum. Glo. exponit, aut, pro, &, ideo quia nã alternatiuæ est, quod altera pars sit vera. sed in tex. ponitur statim de vtroq;, & iõ, aut, ponitur pro &, sed nõ est necesse. Nam qñ copula ponitur inter duo adiectiua, seu accidentia non posita respectu vnius substantiæ, non requirit de necessitate vtrumq;, sed verificat in quolibet, † vt l. ea tñ adiectio. ff. de leg. 3. † Ita in proposito, posito quod diceret pueritiam & casum, verificaret in pueritia tñ † No. ex isto §. b quod pueritia durat vsq; ad 17. annum. Itẽ no. † quod minor 17. annis non potest esse Doctor. c Facit ad hoc ff. de arb. l. cum lege. Op. C. de proc. l. exigendi. & ff. tit. 2. l. minor. Sol. Aliud in procuratore, & aliud in aduocato. Alias distinctiones ætatum ponit hic gl. Simile in l. hæredem ff. ad legem Fal. & per Cy. de iure deli. l. si infanti. Opponit gl. C. qui leg. perso. l. 1. sol. Pro se non potest esse in iudicio, vt in contrario, sed aduocare pro alio sic, vt hic. Quæro, verũ † maior 17. annis Doctor habeat iurisdictionem in scholares ex forma auth. habita. C. ne fi. pro pa. Quod videtur per hãc l. coniuncta l. cui iurisdictio, de iur. om. iud. Facit l. quidam consulebant, in fi. de re iud. & l. cum lege. ff. de arb.

ADDITIONES.

a Paris. Initium. In quantum allegatur, quod quæ sunt iuris positiui, &c. Vide Fel. in c. si quãdo uer. ubi no. extra, de resc. No. ex isto §. Vide Ang. in l. quidam ita, in prin. inf. ad Treb. & gl. in l. professio. de mune. patrimo.

† Clau. Leg. 3. No. unam gl. hic in ver. tatus. q̃ dicit, q̃ in omnib. quæ sunt de iustitia positiua, sufficit pro rõne voluntas, de qua vide multa p Fel. in c. si qñ. de resc.

b Barb. No. ex isto §. Et vide quod no. dicit Ang. sit an poterit allegare suam ætatem, uide hic eum, & l. eam quam. in repe. C. de fideic. & an poterit esse iudex, ui de gl. quod non, in c. cum uigesimum. de us. dele. quod ibi no. per Ant. licet poterit esse aduocatus, quia non potest præiudicare, ut iudex. & ideo Ant. ibi dicit dãnari opi. Azo. dicentis eam ætatem, quæ requiritur in aduocato, sufficere in iudice. Et an poterit esse arbiter, uide ibid. Anto. & uide Lud. Ro. in consi. 213. ubi disputat, in quo anno quis potest gerere magistratum.

Pom. Potest esse Doc. an uero Doc. possit petere restitutionem in integ. gl. uidetur tenere quod non. l. professio. C. de mun. patri.

c Esse Doct. Minor 17. annis, num. potest esse Doc. Fran. de Zabare. in proœ. Clem. dixit, quod non reperitur iure cautum, cuius ætatis debeat esse doctorandus, nec reperiebatur distincta ætas. Nam siue sit senex per ætatem, uel per mores, non refert, ut in primo, & hic. Tu uide Bal. in l. 1. §. interdum. sup. de legi. tu & glo. & Bar. hic. Et adde quod no. Inn. in c. conquestus. de feriis. Et opin. Bart. hic tenet Gul. & Pe. de Anch. in cle. 2. de magistris.

§. Propter. Op. præsens, non audiens, habetur pro absente, vt l. diem. §. coram, ff. de arb. & l. coram de verb. sign. ergo talis surdus non debet puniri. Rñ. hoc propter culpam suam. nõ. n. debet se immiscere officio aduocationis, si hoc facere non potest, vt l. 2. ff. quod quisque iur.

§. Ait prætor. No. ex eo, qđ dicit, ego dabo. & sic verba qñ referuntur ad iudicẽ, apparet, qđ expeditur officio iudicis, secundum ea quæ dixi ff. de condictione ex lege. l. j. Quærit gl. aliquas quæstiones. Dic, vt in ea.

a **§. Secundo loco.** a Iurisconsultus ponit aliam partem edicti eorũ, qui pñt postulare p se, licet non pro alijs. No. rationem finalem, quare mulier non põt b postulare. Idem dicit gl. de clericis, & mon. b Canonistæ tñ aliter dicunt, extra de postu. Quærit glo. quid si est aliqua bona mulier poterit ne postulare? Gl. dicit quod non, & bene, quia fuit cã impulsiua, & ideo nõ cessat edictum. Quando autem causa præsumatur impulsiua, vel finalis, Docto. dicunt plenissime in l. generaliter. C. de epis. & cle. Ego plene dixi in l. 2. in fi. ff. de dona.

ADDITIONES.

a Meno. Secundo loco Alci. lib. 2. pareg. c. 37. Tiraq. de legib. connubial. ex Valerio maximo, lib. 8. cap. 3.

b De cle. & mon. An clerici, & monachi possint postulare, uide in l. placet, allega. in gl. ubi etiam dicitur, quod medici prohibentur, per Io. And. in regula, in arg. in Mercu, adde Fed. consi. 170.

1 *Dictio, bestia, intelligitur de fera.*
2 *Statutum loquens de bestijs damnum dantibus, intelligitur secundum consuetudinem.*
3 *Accidens quando magis inspiciatur, quam natura.*
4 *Represaliæ contra Florentinos concessis, si Florentinus diu stetit in ciuitate Perusij, non potest capi.*
5 *Factum gratia virtutis non punitur.*
6 *Operas suas locans ad colligendos fructus in arbore alta, vel aues in turri, non est infamis.*
7 *Ludos faciens per plateas, est infamis.*

1 a **§. Remouet.** No. primo, qđ hæc dictio, † bestia, intelligitur de fera. a Et sic vr̃, quod si statutum † dicat de bestijs, quæ dant damnũ, non hẽt locũ in animalib domesticis. Sed certe in hoc standũ est ꝯsuetudini. † Scđo no. quod hic inspicit magis accidens, q̃ natura. sed ꝯ illud op. gl. & non soluit. Op. C. de his, qui ve. æta. imp. l. si. So. illud iõ, quia disponẽtes se retulerunt ad illud, qđ naturaliter accidit. Scđo opp. Inst. de reũ diu. §. panonũ. Sol. hic inspicit accidens ꝯrium naturæ, nec ibi negat sed qualis sit natura inspecto gñe describitur. Vel dic quod qdã sunt naturalia ꝓprie. & ista sunt immutabilia, vt § sed naturalia qdẽ, Inst. de iu. nat. gen. & ci. Quædam non sunt de natura ex necessitate, sed ex ꝓsumptione naturæ, vt qđ leo habeat naturam ferocẽ & quod hõ sit bonus; & ista ex accidenti pñt mutari, vt hic. & per Dy. in c. semel malus. extra de reg. iur lib. 6. † Et iste inducitur per quosdam ad q. de Florentino, q diu stetit in ciuitate ista, an possit capi ꝓ represalijs ꝯ Florentinos ꝯcessis. Et vr̃ quod non, quia ꝯsuetudo magis inspicienda est, q̃ origo, seu natura. Dixi in l. prouinciales. de ver. sig. & plenissime dixi in tract. de represalijs. Venio ad ver. ergo, & vr̃, quod hic puniatur affectus, licet nõ sequatur effectus, ꝯ l. j. in fi. ff. quod quisq; iuris. Sed certe imo statim, qđ locauit operas suas, delictũ est ꝯsumatũ, hoc. n. voluerunt verba senatusconsulti quod tene menti. † Venio ad ver. denique. No. quod illud, quod fit gratia virtutis, non punitur. Vñ actus magis iudicat f̃m cãm, q̃ f̃m ipsum actũ, vt hic videtis. Quæro, qd vult dicere tex. si passi sunt sese honorati. s. corona, vel simili ꝑmio Sed ista non est bona expositio, qa concluderet, quod ille, q coronatur ꝑꝑ præmiũ, sit infamis, imo esset dignus. de quo in l. j. C. de an. coro. Alia le. est vera f̃m gl. onerari. i. condemnari, & exponit, passus s. per sñiam, & illã teneatis. Venio ad ver. his igitur, no. ar. † quod ille qui locat operas suas, vt ascendat in arborem multum altam ad colligendos fructos, non est infamis, qa fit gratia vtilitatis publi. Et eo. mõ de eo qui vadit per turres ꝑꝑ capiendas aues ad publicã vtilitatẽ, vt nõ dicatur infamis. † isti aũt qui faciunt istos ludos periculosos per plateas, & alia loca, dñr infames, per istam legem.

ADDITIO.

a De fera. An autem intelligatur de uiua, an de mortua tñ. uide Bar. in l. cum de lanio. in prin. de fun. inst. & uide Bart. hic in suo art. qui dicit standum esse consuetudini. Pro quo etiam dic, quod in statuto exorbitanti & correctorio, intelligenda sunt uerba, secundum communem usum loquendi. c. ex litteris, de spons. per Bar. in l. Labeo. de sup. leg. Et in istis propriis terminis transiuit Mat. in suis dictis dicto 95. facit l. anniculus. de uer. sig. & sequuntur Doc. hic.

1 *Infamis potest esse procurator.*
2 *Dictio suprascripta, refertur ad proximum capitulum.*

1 **§. Hoc edicto.** Quærit glo exempla huius legis, dic, vt in ea. Sed op. Inst. de excep. § fi. vbi † infames possunt esse procuratores. Sol. glo. officium procuratoris est a onus, ideo permittitur infamib. a officium autem aduocandi est honor, ideo infamib. non permittitur. Sed de iure canonico vr̃ ꝯrium. 3. q. 7. c. 1. Quidam tñ Canonistæ, & etiam Gul. de Cu. videntur dicere, quod etiam de iure nostro damnatus de crimine non possit esse procurator, vt C. de proc. l. reum. Si enim pendente iudicio remouentur, multo magis post condemnationem. sed si essent infames, quia damnati aliqua actione famosa, non de crimine, tunc esset sanum huic glo. vt possint esse procuratores Certe teneo istam gl. simplr. Non ob. l. reum, quia prohibetur assumere defensionem alterius, intelligo sine mandato & tunc non esset idoneus defensor propter dubium publicationis bonorum. & sic executio, quæ deberet fieri, non posset fieri, iuxta l. Plautius. ff. de procur. Vel si intelligas cum mandato, dic quod pendente iudicio esset idoneus procurator, ne postquam esset per contestationem dominus effectus, posset impetrare, vt supersederetur in ciuili, donec ageretur criminaliter, vt l. j. C. quando ciu. act. præiud. criminali. & l. si de ord. iudi. sed postquam condemnatus hoc non b potest, ergo &c No. b quod hæc † dictio, ss. scripta, refertur ad eos, 2 qui in prox. præcedenti cap. continentur. Quod est ideo, quia ad alios commode referri non potest, secus si commode posset, vt † dixi in l. si idem cum eo. § fi. de iurisd. om. iud. †

ADDITIONES.

a Infamibus. Procurator potest esse infamis, secus in aduocato. De procuratore uide glo. in ca. Imperatores. de iu. cal. & in c. cum deputati, de iud. & uide quæ dixi post Bartol. in d. l. reum. Adde, an infamis possit esse procurator, Pau. de Castro consi. 107.

b Meno. No. Rubeus, consi. 49. nu. 7. Dec. consi. 513. nu. 11. in fine.

† Clau. Iudicium. Vide quod dicit Are. consi. 21.

1 *Principe, Papa, Senatur, & collegiũ Cardinaliũ, possunt ad famam restituere.*
2 *Populus per statutum potest quem restituere famę, infamia irrogata per statutum, non per ius commune.*
3 *Populus, & Rex superiorem non recognoscens, potest quem restituere fama quo ad seipsos.*

1 **§. De quare.** No. qđ ad† famã solus Princeps, & Senatus potest restituere, & codẽ modo Papa, & col a legiu Cardinalium, a quo ad spũalia, & quo ad tpalia io his, q sunt ecclesiæ subiecti, aliter secus, ſm Inn. de re iu. c. cum te. † Sed quæro, b an populus per statutum possit quem restituere famæ? H. c † vl̃ casus, quod non. Quod est verum in infamia, quæ irrogat per b ius commune: secus in infamia quæ irrogatur ex forma alicuius 2 statuti, quæ per aliud statutum contrarium posset tolli, quia nihil tam naturale est, &c. Idem de alijs Regibus, & Principibus qui recognoscunt Imperatorem in dominum. Sed † si esset Rex, c Princeps, vel populus, qui Imperatorem in dominum non recognosceret, tunc quo ad seipsos restitutio famæ valeret, quia talis appellatur populus liber, vt no. in l. hostes. de capti. & apud eosmet dicitur esse imperium sui ipsius, vt ibi patet.

ADDITIONES.

a Pom. Cardinalium. Vide B. r. consi. 1. vol. 1.
† Clau. cum te. Hoc verum in fama, indirecte, & per quandam consequentiam, per id quod subijcit hic tex. in ver. enim, qui quem dicit ibi Bald. singularẽ. in ver. no. quod & Pan. in c. at si clerici. § de adulterijs. ver. sed circa hoc instat, extra de iu. Hanc limitationem confirmat Ale. consi. 144. vol. 1.
b Sed quæro. Et illud dictum Inn. refert etiam Bal. in l. si seuerior. C. de infami.
c Esset Rex. Cape tamen id quod dicit Bal. in l. omnes popul. n. 3. q. prin. de iust. & iure. Vide quod no. Bart. in l. relegati. de pœnis. & an populus possit aliquem restituere ad famam, adde Bar. in l. fi. in fi. C. de sen. pas. & quia Bar. sibi contrarius, vide quæ dixi in l. infamem, inf. de pub. iud. Adde, quod episcopus clericum damnatum de falso non potest restituere, vt voluit Bal. consi. 300. lib. 3.
☞ Adde circa illam CONTRARIETATEM no. in l. infamem. in fin. inf. de pub. iu. in veritate non est sibi contrarius.

a **§. Deinde.** a No. quod infamis potest esse tutor, & curator, dum dicit, pupillo pupilla, furioso furiola.

ADDITIO

a Deinde. Vide l. prox. & vide tex. ℥. ea l. in ver. sed est æquissimum. Sed limita, nisi populi essent in dignitate positi, secundum Bal. sing. l. Cassius. ℥. de s. n.

LEX III.

1 *Infamis potest esse tutor.*

Cui eorum. Reuoco in dubium intellectũ huius principij. Quidam dñt, quod hic exponit p̃cedentia. q. d. quod hoc hẽt locum in tutorib. & curatorib. testamentarijs, & datiuis. de legitimis autem nihil dr̃. † Nota secundum hoc, 1 quod infamis potest a iudice tutor dari. Sed qd de legitimo? Certe idem eadem ratione, licet non dicatur in text. Sed quia ſm hoc ista expositio non est perfecta, quidam legunt alio modo. Pro cuius euidentia debes scire quod quis põt esse tutor testamentarius legitimus, vel datiuus, sed habere ius administrandi hoc de necessitate dẽt a iudice, vel testatore decerni, vt C. arbi. tut. l. fi. Possunt ẽt tutores inter se vni committere, & de ista concessione administrationis loquitur hic, a lege autem nõ datur, vt hac l. Qualiter autem curator datur a lege, dicam inf. ea. l. in fi.

1 *Affinitas intelligitur, donec durat matrimonium.*
2 *Nurus appellatione continetur pronurus.*
Nepotis appellatione continetur pronepos.
3 *Proauia defertur tutela, sicut matri, & auiæ.*

a **§. Affinitates.** No. † affinitatem intelligi, donec durat matrimoniũ. Quod est verũ, nisi quo ad impediendum m̃rimonium, dicit gl. facit ad infinita, q̃ continentur in statutis, qđ q̃ones inter affines compromittãtur, qđ intellige de affinitate durante. † Scđo no. qđ applone nurus continetur 2 pronurus. Et no. quod tex. dicit contineri, & sic b est ex propria significatione c vocabuli, non ex extensione. d Et p̃ hoc reprehen- d do gl. l. Gallus. §. instituẽs ℥ de lib. & posth. q̃ dicit, quod applone nepotis nõ cõtinetur pronepos. quod est falsum, vt dixi ibi, p hũc 3 tex. † Itẽ p̃ hoc iã cõsului, e quod licet tex. dicat quod tutela deferatur soli matri & auiæ, intelligitur de proauia. Nã proauia, auia est, licet addatur præpõ, pro, vt hic patet, quod no. Vlti. no. quod f omnes personæ hic enumeratæ dicuntur personæ coniunctæ. f

ADDITIONES.

a Affinitates. Vide Bald. in l. fi. in prin. C. de ver. sig. adde Pau. de Cast. consi. 65. super statuto Veronæ.
☞ Ruer. Adde Ang. de Are. in §. socrum. Inst. de nup.
b Ruer. Et sic est ex propria significatione. Adde Bar. sibi CONTRARIVM in l. liberorum. col. 5. inf. de ver. sig. vbi tenet, quod importat large, & improprie. Meno. Dec. consi. 570. nu. 3. Crauet. consi. 258. nu. 4. latissime Tiraq. de tract. consanguin. §. 1. gl. 9. nu. 277.
c Paris. Ex propria significatione. In contrariũ facit lex, in legib. ℥. de test. vide late de veritate huius dicti, Fel. in rub. de fi. inst. in cõtrariũ allegat multa, postea eũ limitat positio, quod esset verũ. Vide & declara, vt per Ias. i l. 1. § & hæres, de uer. ob. & circa illum §. uide Pau. de Cast. qui declarat, quo affinitas dicatur solui morte, & ad quem effectum, in l. rei iu. 3. ℥. sol. mat. uide etiam per Mo. in l. C. de uer. si. gl. quæ ponit rõnem, quare per mortẽ soluatur affinitas, in l. sed hoc ita ℥. de re. iu. & ibi per Doct. Are. Inst. de nup. § socrum. Ale. in d. l. sed hoc ita. uide Ias. in l. fi. C. de uer. sig. ubi etiam ponit de quæstione Bar. hic, de statuto cogente affines ad compromissum, & quod affinitas non dicatur contracta per sola sponsalia, uide Bart. in l. quod seruus. §. de cond. causa da. ubi refert ad statutum.
d Pom. Extensione. Vide Bar. l. tenet contrariũ, in l. liberorũ. inf. de uer. sig. De materia istius verbi contineri, vide Ias. l. 2. §. 1. circa fi. ℥. de ver. obl. ver. contra Bar. hic. Item contra, hoc facit tex. §. item Seruiana, ibi, proprie contineri. Inst. de act. & vide tex. contra gl. in ver. alienationis, & ibi per Barb. c. nulli. de reb. eccl. non alie. vide Bald. consi. 62. 1. uol. & consi. 30. 2. uol. uide aliquid per Alex. l. 1. C. de suc. edi.
e Consului. Vide quod dixi post Bar. in auth. matri, & auiæ. Et de aliquib. alijs personis, vide Bar. & quod ibi dixi in l. Lucius. §. quæsitum. de leg. 3. hoc communiter tenent contra Bar.
f Personæ cõiunctæ. Quidicãtur propinqui, &c. vbi Bar. & Bal. in l. fi. inf. de uer. si.

§. In curatoribus. Primo quæro, vtrum omnib personis enumeratis hic, detur cura- a tor, a a lege, & a testatore? Gl. C. de pi. and. l. de creationib. & Inst. de cur. §. tenet indistincte, quod solum in furioso, & prodigo habeat locum legitimus, in alijs semper est datiuus. Quæro, vtrum hoc b sit verũ, quod mutus, & surdus semper b egeãt curatore? Glo. vl̃ quod sic, vt ℥. de for super rub. In cõtrarium videtur l. mutus, in prin. ℥. de procur. & l. mutus. ℥. de iure dot. Sed dicas breuiter, si quidem mutus, vel surdus propter talem defectũ efficitur quasi carens intellectu, tunc eget curatore, alias potest omnem contractum celebrare per signa, sicut per nuncium, vel epistolam. Tex. est no. in l. seruo. §. pen. ℥. ad Treb. obligationem vero verborum contrahere non posset, vt l. 1. in prin. de verb. obl.

ADDITIONES.

a Curator. Quid in mente capto & fatuo, uide Bar. in l. furiosi. C. de nup.
b Ruer. Adde Ang. de Are. Inst. de fidu. tu. in prin.

LEX VI.

Puto. Gl. hic posita declaratur per Cy. in l. 1. C. eo.

LEX VII.

a **Quos prohibet.** No. quod quando prohibitio fit ex causa publicæ vtilitatis, vel propter honorem iudicis, vel propter authoritatem prætoris, non potest remitti. Dixi plene in l. ius publicum, ℥. de pac.

ADDITIO.

a Quos prohibet. Hanc l. no. allegauit Inn. in c. intimauit. de test. Vers. ego uolens, possim facere examinari inimicum meum contra me. Et dicit q̃ si mero fauore meo repellebatur, tunc possum. Et tenet Spec. in tit. de test. §. 1. uer. sed quid si aduersarius. Aut repellebatur propter inuidiam, quã erga me gerit, uel propter periurium aut infamiam, & tunc non possum, per istum tex. Et uide no. Bar. in l. deferre. de iure fisci. gl. & Bar. in l. liberorum. C. de test.
Pari. Circa hanc l. quomodo prohibitus postulare, debeat facere, ne amicis seruiat, uide C. xpo. cau. 171.

LEX VIII.

a **Imperator.** a Prohibitum ad tempus, post tempus videtur esse permissum. h. d. Quod hic dicitur de exilio reuersum, intelligatis, nisi ex ea causa sit infamis, vt in gl. Et gl. hic intrat vnam materiam, quam plenius expedit ℥. titu. 1. l. quid ergo, § pœna grauior.

ADDITIO.

a Paris. Imperator. Vide circa hanc l. Ias. in l. si ita quis, in 2. no. inf. de uulg. & pup.

LEX IX.

1 *Sententia infamatoria alicuius, ipsum infamat ubique.*
2 *Excommunicatus, vbique est excommunicatus.*
3 *Consuetudo ciuitatis habet locum etiã in castris, & locis ciuitatis subiectis.*

Ex ea causa. Sñia iudicis, quæ diminuit onẽ status non cõtinet, extra territoriũ iudicis suum effe- a ctum non porrigit. h. d. No. hanc l. a in eo, qđ dicit quod infamiã 1 ideo non irrogat. Nã sententia, † quæ aliquem infamat, & sic statum alicuius diminuit, vbique infamat. Sequitur enim hominẽ, sicut lepra leprosum. Idem sicut si alicui mutilaretur membrũ, vbique esset cum membro mutilato, ita si alicui diminuitur status, quod fit per infamiam, vt l. cognitionum. de var. & extraor. 2 cog. † & excommunicatus, vbique erit excommunicatus. Quod examinaui plene in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. & fide ca b tho. Vlt. gl. b † inducit in ar. quod consuetudo ciuitatis habet locũ 3 etiam in castris, & locis ciuitati subiectis, & forte etiam in curia c episcopi. c Quod examinaui plene in l. cunctos populos.

ADDITIONES.

a No. hanc l. Vide quod dixi in l. 3. C. de aduo. di. iud.
b Vltimo gl. Vide Ro. consi. 60. in fi. Præp. c. illud. in fi. 13. dist. Ro. consi. 241.
c In curia Episcopi. Dum dicit in curia Episcopi, ipsam allegauit ibi in l. sequitur, §. si uiã, de usuc. quod probat, quod episcopus est maior potestate, Bal. in auth. habita, in uer. sed dubitatur. C. ne filius pro patre.

LEX XI.

A Principe. Ecce bona lex, & habet bonam gl. & non eget expositione.

a *De ijs, qui notantur infamia.* a *Rubr.*

Continuatio apparet ex fine præcedentis tit.

ADDITIO.

a Paris. De iis, qui notantur infamia. Quo inducatur infamia facti, uel infamia iuris, per prolationem factam a parte, vel a iudice. uide Ro. consi. 108. Item no. qđ de iure canonico, omne crimen infamat. uide Bart. in tract. differentiarum inter ius ciuile & canonicum. Item an & quando actio iniuriarum infamet, uide Fel. in c. cum te. extra, de re iud. & ibi etiam late ponit de restitutione famæ. & qui sunt illi, qui possunt famam restituere, & infamiam tollere. Item an & quando periurus sit infamis late Fel. in c. testimonium. extra de test.

LEX

LEX PRIMA.

1 *Fama bona dicitur illæsæ dignitatis status, legib. & moribus, comprobatus.*
Infamia est læsæ dignitatis status, legibus & moribus improbatus.
Infamia minuit statum alicuius.
2 *Infamia alia facti, alia iuris.*
Infamiæ facti effectus, & an repellat testem.
3 *Infamiæ iuris effectus.*
4 *Iure ipso dicere, idem est, quod dicere ipso facto.*
5 *Condemnatus conditione furtiua non est infamis.*
6 *Damnatus ex inquisitione, vel statuto alterante pœnam legalem, & faciēs cessare crimen esse publicum, non est infamis.*
7 *Infamis quib. casibus infametur.*
8 *Infamis an dicatur capite minui.*
9 *Infamis ut qui efficiatur, non requiritur quod inciderit in omnes istos casus. Orationes plures quando copulantur respectiue ad aliud, tunc requiritur concursus vtriusque.*

PRætoris. Diuiditur in tres partes. Primo ponit quosdā casus, in quibus infamatur quis ipso facto. Secundo ponit alios, in quibus infamatur quis per sententiam. Tertio redit ad eos, in quib. infamatur quis ipso facto. secunda ibi, qui in iudicio. Tertia ibi, qui eum. No. mirabilem legem, quę quasi comprehendit omnes casus infamiæ, aliquibus superadditis per glo. Opp. C. e. leg. interlocutio. & l. verbum. Sol. glo. ibi loquitur de infamia facti. hic de infamia iuris. Pro cuius declaratione debemus scire primo quid est infamia. Respon. Scito prius, quid est fama, demum scies quid sit infamia. Fama † bona ª dicitur illæsæ di-
1 gnitatis status, legibus & moribus comprobatus. Infamia vero est
a eius contrarium. I. læsæ dignitatis, status legibus & morib. improbatus, vt l. cognitionum. ff. de var. & extraordi. cogn. Per infamiam. n. dicitur minui status alicuiuus, vt ibi patet, & tangitur hic in ult. glo.
2 huius legis. † Scdō videndum est, quotuplex ᵇ est infamia. Rū. alia
b facti, & alia iuris. Ista infamia facti habet duos effectus, qui ponuntur in gl. in verbo, notatus. Hēt tertium effectum, quia repellit a testimonio s̄m quosdam. quod dicunt Doc. in l. 1. de sum. Trin. & fide
3 cath. & l. Cassius de senato Est alia infamia iuris, † de hac loquitur tota ista lex. Circa quam est distinguendum, quia quædam infertur ipso iure, absque ministerio iudicis. Nam eo ipso, quod quis facit aliquid prohibitum, ipsum ius profert sentētiam, & infamiam irrogat.
4 Et hoc est quod † dr̄, ipso facto. i. propter ipsum factum. Et illud idē dr̄ ipso iure. s. sententiante. seu statuente. Et sic in effectu idem im-
c portat dicere, ipso iure, & ipso facto. Et hoc vr̄ sentire gl. quæ incipit, x. vel xi. casus &c. Et istud est quandocunque lex notat factum vt 1. & 3. parte huius l. & l. palam. §. quæ in adulterio. de ritu nupt. Quandoque ista infamia non irrogatur ipso facto per legem, nisi super facto sequatur sententia iudicis, vt in 2. parte huius legis, quod apparet, quia lex non notat factum, sed cōdemnationem factam super facto, vel vt proprius loquar, super accusatione, vel actione quæ
5 oritur ex ipso facto propter factum, vt statim dicam. † Quæro, vtrū
d ᵈ condemnatus condictione furtiua sit infamis? Videtur quod sic, quia tex. dicit hic, qui furti. In contrarium est l. cessat. de act. & obl. Et ita tenet gl. hic, & ista est vera. Nam hæc lex non notat factum, sed accusationem, seu actionem, ex qua condemnatio sequitur. s. si est damnatus publico iudicio, vel alia istarum accusationum. Et ideo gl. l. certi condictio. ff. si cer. pet. optime dicit, quod non ageretur certi condictione generali ad istud, quod venit in aliqua istarū actionum, quæ infamat, non sequitur infamia, quia lex notat actionem, propter quam condemnatio sequatur, vt hic, & ideo † quādo
6 quæritur vtrum condemnatus ex inquisitione sit indignus, vel vtrum condemnatus ex forma statuti sit infamis, istud est inquirendum, vtrum inquisitio, vel statutum, quando alterat pœnam legalem, facit cessare crimen esse publicum. Si enim non facit cessare, damnatus de publico est infamis, sed si faceret cessare, non esset infamis. Hoc expediui in l. infamem. de pub. iudi. dicam ff. eo. l. athle-
7 tas, §. calumniator. † Quærit glo. quot sunt casus, qui ponuntur in hac l. gl. dicit quod sunt x. vel xi. non curo. enumera per te. Quæro vtrum sint alii casus, in quibus quis infamatur. Glo. quod sic, vt l. notatur, cum l. seq. inf. eo. & l. 1. de sepul. vio. Item dicit gl. si quis acceperit pecuniam ob negotium faciendum, uel non faciendum. Gul. dicit, quod hoc non bene probatur leges. Et dicit verum præterquā in casu, si quis acceperit pecuniam ob testimonium dicendum, uel non dicendum, vt l. 3. §. Iul. inf. de test. Quærit gl. quid in actione le-
8 gis Aquiliæ. † & quod metus causa. Dic vt in glos. Quæro, vtrum infames dicantur capite minui? dic vt in ea. Dicitur hic, quod
9 † qui contraxit bina sponsalia infamatur, quid si habet duas concubinas. Certe prohibitum est, vt in Authen. quibus modis natu. effi. sui. § pen. & fi. non autem est infamis, quia non ponitur hic. Quæro, vtrum requiratur quod inciderit in omnes istos casus, qui ponuntur hac lege? Videtur quod requirantur omnia, vt l. si hæredi plures. de cond. instit. In contrarium est veritas, vt patet ex omnibus
e legibus huius tituli. Ad contraria: respondeo, quod quandoque plures orationes copulantur respectiue ad aliud, tunc requiritur con-
f cursus vtriusque, vt ibi. Quandoque per se principaliter, ᶠ tunc illa copula magis ponitur hic continuatiue, quam copulatiue. Ita loquitur hic.

ADDITIONES.

a Fama bona. Et de infamia facti, vide Dy. & Io. An. in regula, infamib. de reg. iu. in 6. & plene Bal. in l. j. io §. oppo. de sum. Tri.
Pom. Quotuplex. Vide Ias. l. cunctos populos. de sum. Tri.
b Meno. Ruy. consi. 34. nu. 2. lib. 4. & nu. 8. declarat. consi. 110. nu. 6. 7. lib. 5.
Vide Bal. & quod ibi dixi, in l. 2. C. de secun. nu. vbi dixi, quod infames de iure ciuili sunt infames de iure cannonico. vide Bald. in c. j. an remoueri debeant testes, qui pares esse desierunt. Vbi ponit esse triplicem infamiam facti. Et de multiplici genere infamiæ, vide Bal. in d. l. cunctos populos. Et qualiter probetur, vide Spe. de inquisi. §. nunc tract. mus. ver. quid si ille. Inno. in c. cum oporteat. de accu. dixi in l. de minore. §. tormenta. de quæst. inf.
Ruer. Adde Abba. in c. testimonium. col. 3. de testi. quod infamia est triplex, iuris facti, & canonica. & ibi Fel. col. 5.
c Idem importet. Quando infamia irrogatur ipso iure, vel ipso facto. & adde gl. in l. ictus fustium. inf. e. in gl. mag. adde quod dixit Bal. in auth. habita. ne fil. pro par. quod pœna dr̄ ipso iure cōmissa, quod est qn̄ lex ipsa pronūciat, adeo quod inter sniam & pronūciationem non est mediū. Alle. Io. An. l. in c. perpetuo. de ele. in 6. in nouel. Et subdit, quod vbi pœna imponit ipso facto, non hēt locū pænitentia, s̄m gl. fin. in cle. ne. in agro. §. quia vero. de sta. monā. in ver. ipso facto. & ideo dicit Bal. in l. 1. C. ne ex delic. defun. quod vbi publicantur bona ipso facto, non requiritur processus, facit tex. & quod ibi Bal. in auth. incestas, C. de incest. nup. & facit ad statutū, quod in tali negotio procedatur de facto, de quo p Bar. in extraua. ad reprimendum, in ver. videbit ad fi. & in consi. ne. punctus qōnis vertentis inter alterum, vbi alle. gl. in l. neaum. §. ex facto, in uer. reducere. de mino. & uide no. in l. filiusfa. de donatio. & fortius Bar. in l. præsenti. C. de his qui ad ecc. confu. in § cum autem, & quæ dixi Insti. de actio. §. in bonæ fidei. per Lud. in rub. de arb. & de hoc uerbo, ipso facto, uel ipso iure, uide aliquid per Bald. in l. cunctos populos. in uer. circa malefi. Et quid si potestas habet arbitrium procedendi de iure, & facto, an possit punire occidentem bannitum, uide Bal. in l. ubi pactum in fi. C. de transact. & quod dixi in l. filiusfa. de dona. & no. quod maior est infamia oriens ex condemnatione, & contractu, quam ex delicto, ut no. Bal. in l. fin re mādata. C. manda. & dum hic in fi. huius l. dicitur quòd est infamis contrahens bina sponsalia; intellige, vt per Bal. in l. 1. C. de spon. & quid in habente duas cōcubinas, vel vxorem & concubinam, dic idem, secundum Bal. in l. 2. C. dē incest. nupt.
d Pom. Quæro vtrum. Idem dicit Bal. in c. at si clerici. extra, de iu. qui rationem quærit, cur conditio non est mutata in isto edicto prætoris, & ibi uide Dec. Vide Ias. qui de isto dicto Bart. non meminit in l. certi condictio ff. si cer. pet.
e Pom. Ad contrarium. Vide ad hoc Bart. in l. j. in prin. sup. de iust. & iu.
f Parif. Per se principaliter. Vide Ias. in l. scire debemus. de ver. ob.

LEX II.

a Quod ait prætor. ª Hic iurisconsultus incipit exponere edictum, & sunt expositiones multum notabiles, & veniunt sæpe de facto. Glo. ponit quandam differentiam, quam vide, non curo amplius recitare.

ADDITIO.

a Meno. Quod ait prætor. Brison. lib. 2. Select. c. 5.

1 *Exercitus non dicitur nisi habeat legiones.*
2 *Promittens ire in exercitum, non tenetur ire, nisi mittantur tot gentes quæ faciant legionem.*
3 *Odium ampliatur fauore publicæ vtilitatis.*

§. Exercitum. ª No. † qd̄ nō dr̄ exercitus, nisi habeat legionē, vt in gl. quod no. p terris subditis alicui ciuitati, vel Regi, q promittunt ire in exercitū, cū ipse fecerit. Non. n. dr̄ facere exercitū, nisi mittant tot gentes, q̄ faciant legionē, & iō sis cautus qn̄ vocaris ad dictandum sn̄ia instra, vt intelligas qualiter intelligitur exercitus. & quot gentes faciant legio-
2 nem, dic vt in gl. in ver. cohortis. † Scdō no. quod odium ampliatur. Nam licet s̄m ius scriptum edictū non loquatur, nisi de misso ab exercitu, edictū extēditur de misso ab exercitu vel alia cohorte seu ala. Op. gl. ᵇ de l. cum quidam, de lib. & posth. & non soluit, tamen Dy. in c. odia. extra, de reg. iu. lib. 6 dicit, quod istud est rōne publicæ vtilitatis, quod est verum cum publica vtilitas versatur in hoc, quia cum constet maleficium esse commissum, si verba edicti non extenderentur ad illud, esset impunitum, quod esset contra publicam vtilitatem, vt l. ita vulneratus. ad leg. Aquil. Sed si tractaretur de diuersis pœnis imponēdis, tunc eligeretur mitior vt l. si præses. ff. de pœnis. & l. interpretatione. eo. ti. Hoc autem, quod nullo modo puniatur, non eligitur. Facit quod no. Dyn. in c. in obscuris. extra, de reg. iur. lib. 6. Secundo oppo. C. de his qui
3 non impletis, stipen. l. si. lib. 10. † Sol. ibi fauor non ampliatur, quia
† reipublicæ non interest fauorem ampliari. †

ADDITIONES.

a Parif. Exercitum. Istam doc. Bar. sequuntur communiter Doc. hic & Alb. infert ad multas quæstiones. sequitur Pet. de Anch. in cle. j. de procur.
b Op. gl. Vide Bart. in l. quemad. C. de agri. & censib. lib. 11. & imo. in d. l. cū quidam. Meno. Guad. consi. 5. nu 4. Dec. consi. 110. vsq. in finē. Didac. lib. 5. variar. resolu. c. 11. nu. 5. Ruy. consi. 60. nu. 5. & nu. 10. & præterea cum delictum est commissum contra ius naturale, vel gentium, sumitur larga interpretatio ut puniatur, Castren. l. bona fides. nu. 3. ff. deposi. Alph. in rub. C. de eden. nu. 3.
c Pom. Est ratione. Vide tex. in l. cætera. §. hoc senatus. inf. de leg. 1. Alex. consi. 97. vol. 4. Fel. in c. translato. de const.
Clau. Ampliari. uide Fely. in cap. nonnullis. de rescri. & Alex. in l. 1. ff. quod quisque iur.

1 *Causa quando sit exprimenda in sententia.*
2 *Exauthoratio quando reddat quem infamem.*

§. Ignominię causa. Nota hic duo. Primo, quod in sn̄ia dēt inseri cā. Secundo no. de degradatione, seu exauthoratione. Ad primum opponi. eX. de sen. & re in. c. sicut. & ff. de re mil. l. milites. §. missionē. Gl. so. & illa est vera, q̄ dt hoc quo ad infamiā, nō quo ad cæt. p cuius declara-

tionē dēs scire, q si quidem quæritur vtrum cā sit exprimenda in sniā quo ad valorē sniæ: & nō est necessē, vt d. c.sicut. Sed si quo ad aliud. vt puta quo ad aggrauādū cōdemnatū. vt infametur vel quo ad releuādū, tunc debet inseri cā, vt hic, & l.hæ .n de inspec. tur. & quod ibi no. & l. si quis ad exhibendū. & ibi no.glo. ℨ.de excep. Et ita dēt intelligi quicquid Dy.dicit in l.q Romæ §.duo fratres.de ver.obl. & Cy.in l.properandum. §.illo. C.de iu. Ad fīm op. del. qui cum vno §.exauthoratus. de re mi.Sol.dicit gl. ibi fuit exauthoratus ex cā insufficienti ad infamiā, qa pp litem vitandam sese dederat militiæ, quæ gl. optime dicit. Pro cuius euidentia debes scire, quod quædā est exauthoratio verbalis, & ista benefacit militem perdere c priuilegia militiara, tñ miles remanet, quia nō interuenit actus retro similis, ar l.ab emptione. ℨ. de pac. Facit extra. de pe. c.degradatio. li.6. Quædā est realis degradatio. & hic aduertendum, qa qñq; ista exauthoratio fit in pęnam, & est infamis vt hic. Qñq; ista exauthoratio fit vt pparatio ad aliud, & hoc dupliciter, quia quandoq; fit vt præparatio ad litem, vt faciat quem esse iurisdictionis alterius, & tunc nō erit infamis vt d.l. qui cum vno. §.exauthoratus. ita loquitur gl. ista. Quandoque fit vt præparatio ad impositionem pœnæ, quæ forte in militem non caderet, tunc puto idē quod non sit infamis, nisi sequuta snīa, vt in Auth. de san.epi. § si vero crimen §.seq. C. de epi. & cler. auth clericus & in corpore vnde sumitur. & ī istis casib. erit duplex pcessus, vnus super declaratione, seu degradatione, alius super crimine, vt d. §. si vero crimen. & seq. Facit quod dixi s̄. de iu.om.iu. l.magistratib. q puto verū. Qñq; degradatio fit ab vno iudice, & punitio ab alio, & tūc requirūt duo processu: sed si fieret ab eo. tūc in ea degradatione, q̄ fit ad præparationē pœnæ puto sufficere vnū processum, fīm ea quæ no. in l.j io mag gl de actio emp. quę dixi in exauthoratione seu degradatione militum, idem in degradatione Doctorū, seu clericorum, c vt in glo. quæ qualiter fiat habes expressum in d. c.degradatio, extra de pœnis. lib.6. Et istam degradationem fecit fieri Papa de quodam archiepiscopo.

ADDITIONES.

a Pom. Declaratione, Vide Ab.consi.70. in primo vol. Præp. in c.si.ea.dist.aliquid in §.de quib, 20. dist. Fel.in c.sicut, de re iu. Ab.c.examinata, de iu.
Parif. Circa hoc vide omnino Mod.in l.properandum §.fi.C.de iu.

b Ignominiæ causa sit exprimenda. Et adde, quod snia, quę fertur contra contumacem, vigore contumaciæ, vt snia banni, semper requirit cām, fīm Bal.in l.pe.C.de fidei.lib. & de materia vide Bal.in d.§.illo. & quod dixi post Bar. in l.si is ad quē. ℨ.de acq.hær. & post Bar.in l.qui Romæ. §.duo fratres.de ver.ob. & in l.quid ergo, §.pœna grauior, inf.eo, & Soc.in tit.de sen.prola. §.qualiter. ver. verum. Barb. Iac.Bu.hic dicit, quod si ponatur cā cū hac dictione, maxime, quia est implicatiua, licet non sit illa cā sufficiens, tenet tñ snia propter implicationem. Et no. quod Host. in c.ex parte, de concess.præb per illum tex. dicit, quod si potest snia saluari per cām nō expressam, & per expressam nō, talis sententia nō tenet. vide no.in c.per tuas .q si.sint leg. & c.in pñtia, de ren.c.sicut.de re iu. do. Ant.in c.ex parte.præallegato, dicit cōtra practicam Ia.But.fore casum in c.ex literis. de in integ.resti. & ibi fuit apposita cā per dictio nē, præsertim. Vide Io.in c.ex parte, præallegato, & Ant.in c.in præsentia, de ren. Secus autem si fuissent expressæ duæ causæ, vna vera, & alia falsa, quia sustentatur ex vera. & no.per Ang. in §.duo fratres. Moder.in l.si is, ad quem inf. de acq.hær. & adde no.gl.in c.si confirmationis.de elec.lib.6.ad fi.de causa exprimenda in sententia, & uide do. Ab.in consi.7. Vide Io.de Imo.in c. cum inter. de re iu. uide quæ ibi dixi. Vide Card.in c.cum in præsentia. & ibi arguit contra Inn. vide ibi omnino.

c Militē perdere. Et uide qđ no.Bar.in l.j.de pę.de quo tñ in Spe.qualiter in accu. pcu.§.j.uer.leuia aūt crim.& tex.in Auth.ut cler, apud ppri.epis. §.illud palam.

d Pom.Seu clericorum.Vide Fel.in c.ex literis. de tec.

---

1 *Condemnatus de adulterio, an puniatur capite.*
2 *Infamis an possit esse tabellio, remissiue.*

§. Miles.

a Op.gl. Quæro, † vtrum condemnatus de adulterio puniat capite, vt l. quis de adul. Gl. soluit quod olim non erat pęna mortis. Idē no, in l.q cum vno. §.adulterij. ℨ. de re mil. & l.Claudius.de his qui.vt indi. Tu dic melius, vt no.in l.si quis viduam. ℨ.de quæst. Vltimo no.gl. quā hic vides quod infamis absoluitur a sacro militiæ, item ab omni publico officio, qđ no. Facit ista glo † quod infamis non potest esse tabellio. Contrarium determinaui. ℨ.ad le.Iul.pe.l.ea. Dic vt ibi. Facit quod no.per in Inn. extra de excessibus præ. c.inter dilectos, in j.glo.

ADDITIONES.

a Barb.Miles, Allegatur gl.hæc pro fin. & vide Ab.in c.querelam. de iureiu. & vide Lud.Ro.in consi.264. & vide Bar.in consi.99 inc. Io. notarius dicit contra,

b Paris. Op. gl.vide Pau.de Ca.in l bona fides.inf.deposi. & Mod.in l.si quis id qđ, cū glo.inf.de iu.om.iu. & qđ in pœnalib. fit licita extēsio ex identitate rōnis, uide Ia.in §.sequens.Inst. de ac. & in §.tripli.in 2.no. eo.tit. in contrarium quod non fit, capiēda presumptio. & interpretatio, ut quis puniatur, videtur voluisse Com. consi.134. inc. visis denunciis: ver. quod autem in dubio. sed pondera, quia ibi delictum non remanet in totum impunitum, sed punitur tanquam uulnerator licet non tanquam occisor, ut ibi per eum in fi Item ad istam doct. Bar.in hoc vide Rom.consi.55. & concordantes per Ias.in l.si quis id quod, uer.ad literam. de iu, & in l.q se patris. C.unde li. quod fauorabile est punire delicta, & etiam æquitas dictat, ut delicta puniantur, consideretur secundario, principaliter autem consideretur delictum, & sic odiosa censetur dispositio puniens. vide Soc. in l.1, in prin. de uer.ob. ubi etiam sequitur Bar.hic.

§. Ait prætor.

Quærit gl. de istis ioculatorib. dic vt in ea.

LEX IIII.

Athletas.

Op.gl. de l.Imperator ℨ.e. Sol.gl.q̄ est rō, qa magis peccat qui lenociniū facit, quam qui adulterat. Et no. quod maius delictum est lenociniū, quam adulterium.

1 *Præuaricator dicitur accusans aliquem de publico iudicio, non ad condemnationem, sed ad absolutionem.*
2 *Calumniator dicitur, qui scienter falsa crimina intendit.*
3 *Accusans, & non probās, quando præsumatur calumniator, & casus qui sint in quibus restat præsumptio calumniæ, & n.4.*
5 *Iudex per inquisitionem procedere potest in casibus, in quibus accusator excusatur a præsumpta calumnia.*
6 *Calumniæ causa quis punitur duobus modis officio iudicis mercenario, & condemnatur in ipsa sententia, qua reus absoluitur.*
7 *Statutum quando imponit pœnam accusationem non probāti, accusator potest condemnari in sententia absolutoria rei.*
8 *Condemnatus officio iudicis est infamis.*
9 *Pœna calumniæ est similitudo supplicij.*

§. Calumniator.

a Primo † q̄ro, qs sit pręuaricator. Rñ. proprie dr̄ accusator publici iudicii, q accusat non ad cōdēnationē, sed ad absolutionē. Dr̄ ēt præuaricator aduocatus, sed improprie, vt in glo. Tene menti, qñ coram te venit aliquis accusans reū in seruitiū ipsius rei, pōt ꝯ eū procedi de præuaricatione. † Quæro, quis dicaē calumniator. Rnd. q falsa crimina scienter intendit, vt l.1. in prin. ad Turp. † Quæro, an eo ipso quod quis non pbat, psumaē calumniator. De hoc sunt opi in l.1. ad Tur. & Doct. tangunt in l.i.C.de aduo. diuer.iu. Quicquid dicatur, veritas est q̄ in hac gl. ponit, quia rīa est, q eo ipso qđ qs non probat, psumitur calumniator. Sed fallit in casib. q in hac gl. notabili ponuntur. Ista tñ præsumptio non est iuris, & de iure, qa ꝯ eam admittit probatio in contrarium. Et hoc est q dr̄ in l.i.§.i. ℨ.ad Tur. ibi, sed nō vtique, q non probat, &c. Puto aūt, quod possit probari ꝯtriū p publicam famam, quæ excusat a calūnia. Text. est in l.miles. §.mulier, de adul. Idem puto q si aliqs accusauerit aliquē de delicto, eo quod audiuerit a psonis fide dignis, ar. C. de cal.l.mr̄. & ℨ.de bonis li.l.q cum maior. §.fi. Secus si audiuerit a personis non fide dignis, vt l.Athaletus. ℨ.de fal. & ibi dixi. Qui aūt † sint illi casus in quib. cessat psumptio calumniæ, gl. ponit notabilr, q̄ vide & signa. Item aduerte, † quia in oīb. istis casib. accusator excusaē a psumpta calūnia, & in oīb. istis vel sibi correspondentib. iudex pt p inquisitionem procedere. iō .n. necessarius est accusator, vt possit pp calum. puniri similitudine supplicii, sed ibi ista rō cessat, iō non est necessarius accusator. Dixi plene in l.2.§.si publico. ℨ.de adu. † Quæro, qualr qs puniaē de cal. Rñ. duob.mod. Primo, Iudicis offō mercenario, & tunc condemnaē ī ipsa snīa, qua reus absoluiē, vt ℨ.ad Turp.l. i. & C. de cal. l.1. Puto tñ qđ ipsi accusatori debuit dari terius ad faciendū suā defensionem sup calūnia, qa hoc solū q nō pbauit, non inducit psum ptionem iuris, & de iure, sed pt probari ꝯtrium, vt s̄.dixi. No. ēt e ex hac gl. & ex ll. quas allegat quod † qñ statutum imponit pœnā ñ pbanti accusationē, q in ipsa snīa, qua reus absoluit, pt accusator condemnari. Item no. ex hac glo. coniuncta cum tex. q ꝯdēnatus offō iudicis est infamis. Qđ puto verū. Satis .n. est q sit de calumnia vel publico iudicio condēnatus, vt reqrit edictū ptoris. Dixi plene in l. infamem. de pu.iu. Si vero vult qs cōdēnare aliquem de calūnia ac cusatione ppolita, hoc tunc pōt fieri ex interuallo Idē puto si iudex vellet ex offō nobili inquirere. Nā cū istud delictum sit commissum coram iudice, de eo pōt inquiri, vt C.de pb.l. iubemus. & de testi.l. nullū. & ista facultas inquirēdi correspōdet illi casui exceptuato, in quo accusator non teneē de calūnia. Lubi fuit intimus dolor admissi criminis, vt s̄.dixi. Iudex .n. ipse p hoc offenderet, vt d.l. nullū. † Quęro, q̄ est pœna calūniæ? Dic vt in gl. q similitudo supplicii, ubi est pœna determinata, vel eius qđ in illo delicto solet imponi, vt ī gl. & bene,

ADDITIONES.

a Bar. Calumniator. Quis dicatur calumniator, vide §.notandum. 2.q.3.ca.si quem, Ant.in rub.de cal. & ibi d xi.

b Ruer. Regula. Adde q cōis opinio est cū ista gl. q rīr psumatur calumniator, qui non probat. quam regulam limita sex modis, ut per Fel.in c.fi. extra de cal.

c Bar, Puto aūt. Idē uoluit Bar.in l.1.§.1.inf.de cal. sequitur hic. An Bal. & Sal. secus l.mr̄.C.de cal. uide Bal.in l.qui non pbasse.C. de cal. sed Ion. tenet contra, in c.2. de cal. d. Ant. ibi dicit, qđ si fama est orta a fide dignis, excusat, ut uoluit hic Bar. si uero non oritur a fide digna, non excusat, & pcedet opi. Vinc. Io.de Imo. ibi dicit, q melior est opi. Bar. quia q̄libet cā colorata excusat a calumnia, ut l.igitur, infra de h.ca.c. in fi. Ange.in d.l.mater, aliter distinguit. Vide quæ dixi in d.c.fin. de cal. & ista intellige in calumniatorib. secundum An.hic. vide quæ dixi.

d arb. Qualiter, Tene menti, quod antequā iudex cōdēnet reū de calumnia, dēt dare sibi terminum ad probandum innocentiam. idem uoluit Bar.in l.e.§.1. inf.ad Turpe. Sed pondera, quia est contra tex.c.2.de cal. ubi dicitur, quod iudex condemnauit reum, donec probauit suam innocentiam, & sic reseruat sibi ius probandi innocentiam. Et ille est tex. mirabilis, quod primo condemnet, & postea sibi reseruet ius probandi. Pōt dici quod in casu illius c. probauit, sed insufficienter. ideo pōt condemnari, reseruato iure probandi innocentiam, sed in casu isto nil probauit, ideo debet iudex dare sibi terminum ad probandum innocentiam.

e No. ēt. Adde Bar.in d.l.athaletus. de fal. & q no. Bart. & Bal.in l.1.C. de plus peti.

---

1 *Condemnatus de furto est infamis licet in veritate non fuerit.*
2 *Infamis est qui dedit pecuniam, & pactus est ne noceatur ad iudicium pro delicto, quod in veritate non fecit.*
3 *Pacis habendæ causa non licet dare pecuniam ante condemnationem, post sic.*

§. Item si quis.

Hic iurisconsultus procedit exponendo verba edicti. Primo op. de l.furti. §.pactus inf.e. Solue, vt ibi. Quæro, quid si aliquis † est condemnatus de furto q in veritate nō fecit, an sit infamis. Quidā, q nō. p l.si furti. C.e. & quia res inter alios acta, &c. gl. determinat ꝯtrium, & bene. Ad l. si furti. respō. vt in gl. Ad illud q dr̄ res inter alios acta, &c. Rńd. qđ

illud

illud nō est verū in his, q̄ ptinent diminutionē status alicuius, vel famæ, nā tūc hr̄ p veritate quo ad oēs, vt l. ex ea, ff. tit. j. † Scdo q̄rit gl. dr̄ hic, pactus, qd si pactū fecit. cum in veritate non pmisit delictū. Opiniones sunt. Finalr̄ gl. dicit eum non infamari, arg. l. item. §. pōt. de ali iu. mut. cau. fa. Et qd hic dr̄, furti &c. intellige qd factū appaet. Et ista determinatio vr̄ ptra dictum in prin. glo. Nec ob. l. itē §. pōt. quia in illo delicto requiritur verus dolus, qui ibi cessat: hic aūt sufficit cōdemnatio vel factū, vt patet hic. Iac. But. dicebat istā gl. posse sustineri hoc mō. Qñq; transigit sup pœna, iudice volente, vel authorante, & tūc non infamatur quis, vel. quid ergo, §. pœna grauior. ff. eo. Qñque paciscitur sup delicto, & tūc infamatur, vt hic in text. Quandoque super instantia, & tunc non infamatur, nisi pstet de crimine, vt hac gl. Certe non placet hoc, quia istud pactum ne peteret in iudicio, vel ne litigaret, nō solū perimit instantiam, sed & ipsam actionem, vt l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. & ibi videbitis, & l. post q̄ liti. C. de pac. Et iō puto, quod eo ipso qd pactum est data pecunia sup aliqua istarū actionum fit infamis. Et ex hoc habes † q nō licet dare pecuniā alicui, vt sibi faciat pacem. † Quod intellige verum ante cōdemnationē secutā: tunc. n. non licet, quia hr̄ pro confesso, vt hic, nisi in casib. in quib. licet transigere, vt l. transigere. C. de transa. non autem quod pecunia data repetatur, quod intellige, vt in l. accusationes C. quod met. cau. quæ est no. ad hoc cum sua glo. Sed postquam condemnatio esset facta, si darem tibi pecuniam, vt faceres mihi pacem, forte non est prohibitum. Facit extra, de pœnis. cap. presbyteri. & ff. quod met. cau. nec timorem. cum sua gl. hoc tamen non firmo.

ADDITIONES.

a Barb. Et ideo puto. An sit licitum dare pecuniam pro pace. vide hic Ang. & Bald. & quæ dixi in c. quoties. de sim. & vide Bal. in l. non interest. C. quod me. cau. vbi dicit, quod non licet dare pecuniam pro concordia.

b Faciat pacem. An liceat alicui dare pecuniam, ut sibi faciat pacem, tractat Bald. in l. fi. inf. de cond. ob tur. cau.

LEX V.

Quoniam. Hic dr̄, qd vr̄ fateri q paciscitur. Quid est hoc dictū? dīt qdam, pinde est, ac si fatet̄ extra iudicium, dicentes, qd pfessio extra iudiciū sufficit ad cōdemnationem. Idē dicebat Ia. glossator antiquus. † Gl. tenet ptrium, a vt in ea. Veritas est qd pfessio extra iudiciū facit indicium ad tormenta, vt l. q̄ro. ff. de ædil. edi. & l. capite. de adul. Sed pfessio in iudicio sufficeret ad cōdemnationem, vt l. si confessus. ff. de cust. reo. & l. plane. ff. ad leg. Aq. Ista ergo transactio b licet facta extra iudiciū habet vim confessionis factæ in iudicio, quantū ad hoc, vt possit seq pdemnatio. Ita sentit gl. in l. transigere. C. de transa. Item infamatur, sicut si esset condemnatus, vt hic. Sed confessio sola facta in iudicio, non infamaret, vt dicam in l. ictus fustium. ff. eo. licet qdam ptra per hāc legem, & gl. hoc videtur sentire in gl. paruula, cum dicit quod hæc duo paria sunt, confiteri in iure, & pacisci extra ius.

ADDITIONES.

† Clau. Antiquus. Et dum dicit gl. nisi contrarium probatur, innuit, quod ficta confessio ita potest reuocari prætexto erroris, sicut vera, & ecōtra pro notab. ad hoc alle. Io. And. in cap. fi. de confe. Io. An. in add. ad Spec. in tit. de po. §. 9. de quo per Bal. & alios in l. error. C. de iu. & fac. ign. circa fi. & ibi vide remissiue per Imo. & in l. fi. §. iussu. de app. Cautelas aūt, per quas poterit euitare huiusmodi infamiā, & confessionem, uide Alb. & Alex. in l. transigere. C. de transa. & Cap. caut. 153.

a Contrarium. Hic uide quod dixi post Bar. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iu. calum.

b Barba. Ista ergo transactio. Et pondera in l. non vtique. inf. de exce. dum ponit casum in hoc, quando excipiens confitetur, actor excipiat factum & non ius. sed Abb. in c. cum uenerabilis. de exce. dicit esse casum ibi contra Bar. Ego pondero, quod ista transactio est confessio, ut hic dicit Bart.

LEX VI.

Furti accipe.

1 *Appellatio in ciuilibus in totum suspendit effectum sententiæ, & sic etiam in criminalibus, præterquam ad bona.*

Appellatione pendente nil nouari intelligitur, nisi fiat quod fieri poterat pendente instantia.

2 *Sententia lata statim infamat, etiam ante appellationem interpositam.*

3 *Appellatione interposita a sententia, ea pendente, sententia & eius effectus extinguitur.*

4 *Appellatione interposita quando fuit deserta, fingitur non appellatum, & sic est retro infamis.*

5 *Condemnatus si pendente appellatione dixerit testimonium, valet, etiam si appellatio remansit deserta.*

6 *Excommunicatus qui appellauit, & neglexit prosequi, an dicatur retro infamis.*

7 *Prima sententia si fuit confirmata, a die confirmationis est infamis.*

8 *Actio oritur ex sententia confirmante, & non confirmata. Et iudex appellationis exequitur.*

9 *Cautiones datæ in primo iudicio an committantur in scd'a sententia, remissiue.*

10 *Appellatio interposita ab interlocutoria, an extinguat illam, remissiue.*

§. Sed si furti. Hic exponit verbum, damnatus, positū in edicto. Op. primo, & vr̄, qd appello non tollat effectū sniæ, vt l. chirographis. §. fi. ff. de admi. tu. gl. sol. Tu dic † melius, in ciuilib. suspendit appello effectū sniæ ī totū, & illud q dr̄, nil nouari appellone pēdēte, dēt intelligi, nisi illud fiat qd fieri poterat pēdēte prima instātia, vt l. postq̄. §. Imperator. ff. vt leg. no. c. Solū .n. hoc phibet innouari appello, qa suspendit iurisdōnē primi iudicis, & ad supiorē iudicē cām deuoluit. C. de ap. l. iudicib. & in d. ti. nil noua. appello. pēdē. Sed qñ appellat̄ in crīalib. suspendit̄ effectus primæ sniæ ī totū, pterq̄ quo ad bona, quo ad q̄ remanet aliqs effectus sniæ primæ, vt C. si pē. ap. mora interue. l. fi. & C. si reus, vel ac. mor. fue. l. 3. ergo lex, chirographis. §. fi. loqt̄ in appellone interposita in crīalib. in qb. quo ad bona remanet aliqs effectus primæ sniæ. Vñ si qd ē innouatū, reuocat̄ p offim iudicis, vt ibi no. ita dēt intelligi glo. ista. Pro declaranda ista l. dic, qd post latā sniam quoddam est tēpus appellationis interponendæ: quoddam est tempus post appellonē interpositā, ea pendente: quoddam, † est tempus post appellonē interpositā, & sniam primā pfirmatā per cursum fatalium: quoddā est tps post appellonē interpositā, & sniam primā cōfirmatā tanq̄ iustā, & æquā. De quolibet istorū videam⁹. Circa primū, b s. circa tps appellonis interponendæ, sunt opi. hic in gl. super verbo, pvocationis. Quidā dīt, qd snia lata statī infamat, c vt l. qui vlt. & l. qd ad statum. ff. de pe. cū si. Alij dīt ptriū, qd non infamat, donec trāseat ī rē iudicatā vt l. j. de re iu. Facit ff. de trās. l. post rē. Pro hoc quod no. in l. j. nil no. ap. pe s. quod intra decem dies non pōt fieri executio. Prima opi. est vera s'm oēs p l. allegatā p eos. Ad ptria r̄ndeo. Quædam est executio sniæ, q̄ fit facto hoīs, & ista nō pt fieri intra tps appellationis interponēdæ, vt in ptrijs. Quædā est executio, q̄ fit a lege, vt infamia, & in his quæ continent diminutionē status, & tūc snia statim trahit secum executionem, vt hic & d. l. q vltimo. & l. quod ad statum. & l. si qs filio exhæredato. § hi aūt. de iniu. rup. & irri. testa. Et ita dīt Cano. in snia excōicationis, c. ℞ de ap. c. pastoralis. quod no. Circa s'm † tps. s. post appellonē interpositā ea pendente, vr̄ qd appello extinguat sniam & eius effectum, vt hic & ita tenet hic prima gl. Contrariū tenuit s. qd nō extinguat, sed suspēdit, gl. in l. tale. §. qui prouocauit. ff. de pactis. Sed ista vera, vt hic patet, in l. j. in fi. ad Turp. quod intellige, vt dixi ff. in 1. ptrio. Tertiū tps † est post appellationē interpositā, & desertam per cursum tpis, vt hic dicit gl. a. circa me quod fingit̄ nunq̄ appellatum esse, & sic retro infamis est, vt dicit tex. Sed hic insurgit dubium. † Quid si interim talis condēnatus, tulit testimoniū, d an valeat? Vr̄ qd non, vt l. 3. §. duæ. ff. ad Carb. & ita dicit glo. Cul. de Cun. dicit ptriū, qa inspicit̄ tps dati testimonij, vt l. j. C. de testa. Item qa factū ipsius testis negligentis psequi appellonem non dēt nocere alij, pro quo testificatus est, ar. l. si vnus. §. ante oīa. ff. de pac. & l. nā postea. in fi. de iuretur. Ia. But. tenet ptriū. Nā in his, q̄ retro finguntur, oīa rescīdūtur perinde, ac si ab initio fuisset infamis, vt l. pen. de suis, & leg. & no. l. vlt. C. de sent. pas. credo opin. Gul. e veriorē p rōnes suas. & qd dr̄, in his q̄ retro fingūtur, & cætera, intellige, nisi sint de necessitate facta, vt l. quoties. ff. de pac. do. sed testificari est hmōi, ergo &c. An autē † ille, qui est excōicatus, & appellauit, & neglexit prosequi dicatur infamis. Doc. canonum variāt, vt ext. de ap. c. sæpè, vide ibi, vbi Inn. & Ber. discordant. Quartū tps † est post appellonē interpositā, & sniam primā confirmatā tanquā iustam, tunc a die confirmationis est infamis non retro, vt hic. Ex quo † apparet, quod actio oritur ex sententia confirmante, non ex confirmata, de quo plene in l. eos. C. de app. & mandat sniam executioni iudex appellonis, nō primus. De quo dixi plene in l. tale. §. pvocauit q ff. de pac. Ex quo apparet † quod cautiones psitæ in j. iudicio non cōmittunt̄ in 2. snia, quo dic, vt l. cum apud Sempronium. ff. iud. solui. Quæro, † vtrum appellatio interposita ab interlocutoria extinguat illam, sicut diffinitiuam. Vr̄ quod sic, vt in l. intra vtile. ff. de min. & ibi dicam. In contrarium facit c. non solum. extra, de appel. lib. 6. Dic, vt dicam in d. l. intra vtile, circa medium.

ADDITIONES.

† Clau. Appellatio. De hac materia, quando appellatio tollat, aut suspendat effectū sententiæ, uide per Alex. remissiue in l. si causa cognita. C. de transac.

a Pro declaranda. Circa ueritatem istorum, uide Are. in l. qui a latronib. §. 1. de test.

b Circa primum. Vide Rom. consi. 103. Bal. cons. 110. uol. 3.

c Statim infamat. Idem dicit in l. 1. inf. de re iu.

d Pom. Testimonium. Vide Fel. in c. testimonium. de testi.

† Cla. L. 3. Vide ad confirmationem, & limitationem huius legis quod dicit Alex. consi. 36. uol. 4. Præpo. c. pe. de app. aliquid per Bal. in c. præterea. 2. illo tit.

e Opi. Gul. Vide gl. in c. 1. extra, de test.

f Pom. Post appellationem. Vide Fel. in rub. de treu. & pace.

1 *Alieno nomine quatuor modis quis esse in iudicio.*

2 *Procuratore condēnato non infamatur dominus, et si dominus fuerit li. cōte.*

3 *Consilium quod quando quis dubitat condemnari in actione famosa, quod litiget per procuratorem.*

§. Si quis alieno. a Pro declone tex. & gl. dēs scire, qd aliquis dr̄ esse in iudicio alieno nomine quatuor modis. † Primo alieno. i. ad alterius vtilitatē. & dānum, vt procurator. Secundo dicitur esse in iudicio alieno nomine ad alterius vtilitatē & damnum, suo tamen nomine est in iudicio, vt fideiussor. & defensor, quia sine alterius mādato suscepit in se iudicium. Tertio dr̄ b alieno nomine idest propter factum alienū, suo tamē nomine litigat, & ad sui vtilitatem, & damnum, vt hrs. Quarto, alieno nomine id est super instātia contra personam alterius.

ADDITIONES.

a Si quis alieno. Quando quis dicatur conueniri nomine alieno. vide Bar. in l. alia in prin. sol. mat. & in l. j. C. de obseq. pa. prestan.

b Tertio dicitur. Bene facit quod no. in l. apud Iul. §. fi. per illum tex. inf. quib. ex ca. in pos. ea.

rius inchoata, ad sui tñ vtilitatẽ, & dãnũ litigat, & ꝓ facto suo, vt l. seru⁹ cuius ꝗ.c. In oĩb. istis casib. cõdẽnatus nõ infamat, licet quo ad qd dicat suo noĩe litigare, vt ex ꝑdictis patet, & sic cessant oĩa ꝯtra formata in gl. †Quæro, dr̃ hic, in fi. qđ ꝯdemnato procuratore nõ infamat dñs, & si ab initio litigauit ꝑ procuratorẽ. Quæro, qđ si ab initio ᵇ dñs fuerit litẽ ꝯtestatus. Gl. dicit idẽ, & hic subaudi, maxime, qđ puto verum, quia edictũ prætoris requirit qnẽ cõdẽnatũ esse suo noĩe. Oportet ergo qđ ille quasi ꝯctus ꝗ celebratur in sñia, vt l. 3. § idem scribit, & ibi no. ꝗ.de pecu. celebratur cũ ipso reo principali, qui si nõ est in iudicio, non põt ꝯdemnari, nec cũ eo talis quasi ꝯctus celebratur ꝑ ı ſam. l. qcũq; gerimus. ꝗ. de re. iu. & ꝑ l. 4. de sen. & interlo. oĩum iudicũ, qeqđ dicat gl. Hẽs ergo mirabile ꝯsiliũ, qđ qñ qs dubitat ꝯdemnari in actione famosa, litiget per procuratorem, & euitabit infamiam, vt hic, quod no.

ADDITIONES.

a Pom. Dicitur hic. Vide quid ex hoc infert Dec. in c. at si clerici. de iu.

b Ab initio. Adde Bal. in l. nihil. C. de procur.

1 *Pacem non licet facere data pecunia, et si non sit scriptũ in instrumẽto. nu. 3.*

2 *Lex simpliciter loquens restringitur, ne sequatur absurdum.*

§. Pactus.

ᵃNo. arg. †qđ non licet facere ᵇ pacem data pecunia, vt dixi in l. athletas. in fi. ꝗ. e. No. † ẽt diligenter, qđ lex simpľr loquens restringit, ne sequat absurdũ. Simile in l. ideo oportet § aliud ꝗ. de excu. tu. & l. aliud. §. absurdum. de reg. iu. & ꝗ. de test. l. ꝗ sinũ. dixi in l. oẽs populi, circa interpretationẽ restrictiuã, de iu. & in. †Quæro, qđ si in veritate interuenit pecunia, tamen nõ fuit oppositum in contractu: Gl. in l. accusationis. C. qđ me. cau. videtur velle dicere, quod satis est si in contractu non apponatur, sed alio casu loquitur. quantum ad casum præsentis legis puto sufficere, quod in veritate interuenerit: & licet ibi nõ sit scriptũ, videtur tamen repetitum, vel. item quia, in fi supra de pactis.

ADDITIONES.

a Pactus. Et istum tex. allegat Bar. no. in l. 8. in prin. C. de pœna. iu. &c.

b Paris. Non licet facere. Vide caute, quomodo hoc possit euitari. & quod non videatur confiteri per Ias. in l. transigere. C. de transac. Quid autem si non transigeret, sed solueret pœnam non expectata sententia? vide multa per Fel. in c. cum ex. 1. de iciud.

1 *Iussus quando excuset.*

2 *Iudex non potest cogere partes ad transigendum, neque compromittendum, neque ad pacem faciendum, nisi pro quiete publica.*

3 *Iussus delegati ad vniuersitatem causarum excusat.*

4 *Iussus arbitri non excusat, arbitratoris sic.*

5 *Arbitramentum est transactio, generaliter intelligendo, non stricte.*

§. Qui iussu.

Iussus ꝑtoris excusat, & iussũ non hẽt vim trãsactionis quo ad infamiã h. d. & est bonus. §. Opponi. & vr̃ qđ ius ꝑtoris nõ excuset, qa iubere nõ ꝑt Nemo. n. inuitus cogit ꝯhere, vt C. de iure deli. l. nec emere, & C. de ꝯh. empl. inuitũ, & vt nemo inuitus. in rubro & nigro. Et glo. hic determinat, qđ iudex nõ põt iubere transigere. † Quidã sunt, quibus nullo mõ quis tenetur parere, & tunc illorũ iussus nullo mõ excusat, vt l. liber hõ, in prin. ꝗ. ad l. Aquil. Quidam sunt qb. qs tenetur parere in aliqb. vt parẽtib. dominis, iudicib. & tunc in his, in qb. dẽt quis parere, sine dubio excusatur, vt l. non vr̃. §. q iussu, ꝗ. de re iu. In his vero, in quib. quis parere nõ tenetur, si sunt grauia, nõ excusar ꝑp iussũ, vt d. l. liber hõ. & ibi no. ad l. Aq. & de re. iu. l. ad ea. Sed si sunt leuia, excusatur. Ita loqtur hic. hẽs ergo † ex hac gl. ᵃ notabili, qđ iudex nõ põt cogere partes ad transigendum, ᵇ & eo. mõ neq; ad ꝯpromittendũ in arbitratorẽ. & no. & tene mẽti. Eo mõ ᶜ vr̃ qđ non possit cogere partes ad pacem. Quod intellige, nisi forte ᵈ per hoc quies publica inquietaret: tũc. n. posset, arg. l. ꝯgruit. ꝗ. de of. ꝑsi. & in Auth. de man. princ. §. coges. Vide hanc gl. & no. eã. † Quæro, vtrũ iussus delegati iudicis excuset? Certe sic si esset delegatus ad vniuersitatẽ cãrum, qa est ea. rõ, quę in iudice ordinario, vt ex ꝑdictis patet. Sed si esset delegat⁹ ad vnã cãm tñ, tunc in cęteris hr̃, vt priuatus, & ideo tunc iussus eius non excusaret, vt d. l. liber hõ. Quæro † quid ĩ arbitrio, vtrũ eius iussus excuset? Rñ. glo. quod non. Qd intellige verum, si fuerit ꝯpromissum tanquã in arbitrum, & sic ad eũ non spectat iubere transigere, sed si in cũ fuerit ꝯpromissum, tanꝗ in arbitratorẽ, & ipse præcepit dari pecuniã, puto qđ eius iussus excuset, qa tex. qui dicit, pactus est, intelľr data pecunia sponte, sed iste dedit necessitate coactus. s. ꝑp sñiam arbitratoris. Et si dicas, imputet sibi, qa se posuit in tali necessitate, dico quod talis necessitas ᵉ non est de necessitate ordinata ad cãm istã. Illud aũt † qđ dr̃, qđ arbitramentum ᶠ est transactio, dẽt intelligi gñaľr, hoc est ꝗdam ꝯuẽtio ꝑ ꝗ recedit a lite vel a controuersia, non aũt dẽt intelligi stricte qđ sit transactio, quę fit aliquo dato vel retento, qa si hoc esset, sequeret qđ nunꝗ arbiter posset in totũ absoluere, vel in totũ ꝯdẽnare, qđ esset iniquum. ᵍ

ADDITIONES.

a Ex hac gl. Adde Bal. in l. si pu. C. de sent. ꝑ illũ text. & quæ dixi in l. æquissimũ. inf. de vsufr. & adde, qđ Bald. in c. 1. §. si qs furatus, de pace tenen. dixit qđ ille text. ꝑstat arg. qđ qs possit cogi vna cum aduersario ad compromittendũ in amicum cõem, controuersia ꝗ hñt inuicẽ. Postea dicit ipse, qđ hoc non credit, nec est uerũ ſm eũ. Adde an iudex possit aliquem cogere ad compromittendum resistente statuto. Pau. de Cast. cons. 181. Adde hoc esse uerum, qđ dicit Bar. hic, nisi partes litigassent, quia possent cogi ad compromittendum, ut per do. Ant. in c. 1. circa fi. de mu. pet. vide Alex. cõs. 60. a. 1. col. & l. quidam existimauerunt, inf. si cer. pe.

in l. 1. §. post operis. inf. de no. ope. nun. Ori. in tract. de arb. q. 45.

b Paris. Ad transigendum. Vide Ant. de But. in c. 1. in fi. extra, de inut. stip.

c Paris. Eodẽ mõ. Vide late de materia ista Fel. in rub. ext. de treu. & pa. & vide Sol. in l. qdã existimauerũt. in vl. no. ꝗ. si cer. pe. & Ia. ibi. Are. i l. 2. §. ex his. de ver. ob.

d Nisi forte. Vide Bar. consi. vo. uol. 2.

e Paris. Talis necessitas. Vide Are. in l. is potest. ad fi. inf. de acq. hęr.

f Arbitramentum. Vide Bar. in l. quod si Ephesi. §. 1. inf. de acq. hær.

g Esset iniquum. Adde Bal. in l. fi. inf. de excep. rei iud.

§. Mandati.

No casum, in quo actio mandati contraria infamat. dicam ꝗ. ea. l. in fi.

§. Illud plane.

Op. quod idẽ sit in mãdato & deposito, qđ in tutela & ꝑ socio. Dic vt in glo. quæ subtilis & clara est. Sed gl. Inst. mã §. recte. dicit apte, qđ mãdatũ re non integra morte mandatarij non finit, & sic transit ad hæredẽ: Tutela vero & societas finitur morte omnino, licet duret actio.

§. Contrario.

Quærit gl. qđ si ꝯrio iudicio agatur, ꝑ fide ᵃ rupta. ᵃ Dicit gl. nõ infamari, nisi in casu posito ꝗ. ea. l. §. mãdati. qa in pœnis nõ debemus legem extendere ex identitate rationis, quod no. ſm hanc gl. in ꝯrium tenet gl. in l. si pignore. §. si post distractum. ꝗ. de pig. actio. Ista tenetur communiter, sed forte illa verior est. Non determino modo.

ADDITIO.

a Fide rupta. An condemnatus de fide rupta, sit infamis, per Imo. in l. infamem. de pub. iu. Men. Adde Petralanc. sing. 14. notant Barb. cons. 42. col. 6 li. 2. Dec. l. in actionib. ff. de in litem iuran.

LEX VII.

In actionib.

No. qđ cła apposita ĩ ꝑced. c. ĩ sequẽti nõ intelligatur repetita. s. illa cła, pactus ve. Sic in l. 2. in prin. ꝗ vi bo. rap. in illis verbis, coactis hominib. &c. qđ est verũ in his, ꝗ pertinent ad facti narrationẽ. Secus in his, ꝗ pertinẽt ad iuris dispositionem, vt l. quemadmodum §. fi. ꝗ. ad l. Aquil. & Inst. eo. § ex hoc tamen capite. Dixi plene in l. ait lex. ꝗ. ad leg. Aquil.

LEX VIII.

1 *Ignorantia non punitur, & quando ibi.*

Tempus continuum currit etiam ignoranti.

2 *Ignorantiam allegare, quando liceat.*

Occidens aliquem, quem credebat bannitum, non punitur tamquam de simplici homicidio.

Præsentans non bannitum, quem credebat bannitum, non habet præmium.

3 *Executori ignoranti non currit tempus.*

4 *Præscriptio quando currit ex negligentia alicuius, oportet quod in prin. ponantur ea quæ inducunt negligentiam.*

5 *Testis deponens super morte alicuius, probat, si reddendo cãm dicit, quod vidit fieri luctum in domo, & vxorẽ, & cõsanguineos assumere vestes lugubres.*

Genero.

Hic incipit exponere tertiã partẽ edicti de his, qui notant infamia ipso fcõ, & br̃. h. d. Licitũ est allegare ignorãtiã ad ꝯmodũ ignorãtis. h. d. la. But. † No. ᵃ ex isto prin. qđ ignorantia non dẽt puniri. Ex hoc no. qđ tps ꝯtinuũ currit ẽt ignorãti. Opp. qđ ignorãtia punit, vt ꝗ. de pig. act. l. tutor. §. 1. gl. nõ soluit. Dic qđ ignorantia ibi habuit culpã admixtam. Vñ ꝑp culpã punitur. Sic ꝗ. de legi. l. 1. & iõ hæc lex debet intelligi de ignorantia facti, nõ iuris, ꝗ cadit in latã culpã, vt ꝗ. e. l. liberorũ. no. gl. & hic & ibi. Ad scđam ᵇ op. Inst de exc tu. § q aũt. & l. cũ sex mẽses. ꝗ. de ędi. edi. Solue. hic tps est vtile, ibi ꝯtinuũ, & ĩ dubio intelľr ꝯtinuũ, vt l. 1 & ibi no. ꝗ. de diu. & tẽ. ꝑsc Op. ex gl. † ad summariũ intelſm, de l. si is. §. si eõis seruus. ꝗ de acq. re. do. vbi allegat ignorãtia ad ꝯmodũ ignorãtis. Sol. Distingue tres casus, qñ qs allegat ignorantiã ad euitandã pœnã, & ꝑt. vt hic, qđ intellige, nisi sit admixta culpa, ᶜ vt hic. Et ex hoc seqt, qđ si qs occidit illũ, quem credebat bãnitũ, vel adulterauit illã ꝗ credebat non nuptã, qd non puniat tanꝗ de simplici homicidio vel adulterio, vt l. pen. ꝗ. de adul. Sed si erat in culpa, qa plenius inuestigare debuit, puniret tãtũ de culpa, vt l. 2. ᵈ §. hac electione. vi bo. rap. Qñq; allegat ignorantia ad incõmodũ ᵉ ignorãtis. V g occidisti bãnitũ, ᶠ quem tu ignorabas bãnitũ: adulterasti mulierẽ solutã, ꝗ credebas nuptam, & siĩa. Certe ad puniẽdũ te, non poteris istã tuã ignorãtiam & errorẽ allegare, sed stabitur veritati, ar. huius l. & est tex in l. inter oẽs. §. recte. ꝗ. de fur. & de eri. expi. hæ. in l. fi. & Inst. de ob. ꝗ ex delt. §. placuit. Et ex hoc dico qđ in criminalib. non admittuntur rñsiones, per verbum credit, & nõ credit. Nã tuũ credere, non faceret te plus puniri, si veritas aliter se hẽt, ꝑ dicta iura. & iõ de veritate dẽt rñderi, vt sic scio, vt l. repeti. de q. & ꝑ totum ti. facit ꝗ. re. amo d. l. Marcellus. Qñq; allegat ignorãtia ad ꝯmodũ ignorãtis quo ad hoc, vt lucrũ ꝑdat, nõ vt dãnũ sentiat. exẽplũ, dẽt statutũ, ꝗ ꝑntauerit exbãnitũ hẽat cẽtũ, mõ tu cepisti & ꝑsentasti quẽdam, nõ tanꝗ exbãnitum, qa ignorabas,

ADDITIONES.

a Meno. Nota. Ruy. consi. 27. ou. 1. lib. 1.

b Meno. Ad secundam. Soc. iun. consi. 128. nu. 170. lib. 1.

c Admixta culpa. Vide Bart. in d. §. recte. & in l. omnes populi. in 5. q. princ. Et uide quæ no. Ias. de act. §. pœnales.

d Pom. Quandoque allegatur. Vide Alc. consi. 56. in fi. 4. uol. Fel. in c. quæ in ecclesiarum, uer. septimus casus, de const. unde Alc. consi. 1. uol. 2. Cæp. consi. 7. dub. 1.

e Occidisti bannitum. Sed de bannito Io. And. tenuit contrarium in Spec. in tit. de accu. §. sequitur. & quod no. Bar. in l. non solum. §. morte. de nor. no. oun. & adde quod no. Bar. in l. fi. infra de adul.

f Paris. Adulterasti mulierem. vide Aret. in l. qui se pupillum. infra de acq. hær.

rabas, certe non dês hic puniri, vt d. l. si is. §. qđ si seruus. de acqui. re. do. & l. si qs in grau. §. vers. ad Sil. In eo, qđ dicit vltro, pro hoc de ꝯd. & dem. l. a. vbi non sufficit ꝯdõnẽ ĩpleri de facto, sed ex cer ta sciã q̃tum ad ac grẽdũ. Facit qđ no. Dy. in l. seruus, ĩ. de ver. obl. Vlterius[b] ista lex facit ad q. dicit† constõ epi[c] qđ si executor non fuerit executus intra annum vltimam voluntatẽ, cadat in excõicationem. vtrũ istud tẽps currat ignorãti executori. Vr qđ non, ne ignorãtia puniatur. In ꝯrium vr tex. hic, dum dicit, merito prętor adiecit, quasi dicat si prętor nõ adiecisset, curreret ignoranti. Pro quo facit quod dixi ĩ. quod in dubio tẽps est ꝯtinuum, vt l. j. de di uer. & tem. pscri. Teneo[d] quod tẽps non currat, † nisi a tẽpe sciæ, et si in constõne dicatur intra annum, a tẽpe mortis subaudi, & scien tiæ, ne ignorantia puniatur, vt hic. Pro hoc casus solennis in l. 3. §. si qs hæredi. ĩ. de statulib. vt si testator dicit, tẽpe mortis, subaudi ibi, & aditæ hæreditatis, quia tunc incipit esse in negligentia. Facit l. si in diem, in princ. de cond. & dem. & C. de iu. deli. l. scimus. §. sin aũt dubius. & §. seq. vbi tex. dicit, a die mortis. subaudi gl. & aditæ hæreditatis. Facit ĩ. de iure dotium. l. tali, in prin. Et hoc ꝯ dico generaliter in oĩ præscriptione,[e] quæ currit ex negligentia alicuius, oportet quod in prin. ponãtur ea quæ negligentiã inducũt, vt ĩ. in fi. de anna. exce. & quod prætor adiecit hoc fecit ex abundantia, gratia tollendæ dubitationis. † Vltimo iste tex. facit in arg. quod sufficiens sit redditio causæ testis,[f] qui testificatur de morte, si dicit, vidi de eo fieri luctum in domo sua, & vxorem, & consanguineos assumere vestes lugubres, vt hic in fi. Istud enim sufficit explorari a notis, & his qui verisimiř scire possunt, vt C. de repu. auth. hodie & l. si vicinis. C. de nup. Sed consanguinei debent scire verisimiliter, & hoc manifestant per luctum, ergo &c. facit l. octaui, in fi. ĩ. de cog. & l. de tutela C. de in integ. rest. †

ADDITIONES.

a Si seruus. Et ibi Bar. Bald. hic contra, quem sequitur Ro. in d. §. vtrum. adde Bal. in l. si quis hæc dem. in pen. q. C. de inst. & cum Bar. tenet Sal. in l. ea quidem. in ver. 16. quæro. C. de accu. Bart. in l. nulla. de delat. li. 10.

b Paris. Vlterius. Vide Com. consi. 12. inc. Io. ab armis, ad finem.

c Constitutio episcopi. Et vide latius Bar. & quod ibi dixi in l. Labeo. ĩ. si quis test. liber esse ius. fue. Adde quæ no. Bal. in auth. cui relictum. C. de ind. vide. Et quid si fuit impeditus, vide per Bal. in l. si. §. 1. in communia de leg. Adde Bal. consi. 378. 1. lib. Ro. late, vbi ponit pulchram limitationem, conc. 358.

Ruer. Adde Alex. in consi. 39 in 4. par.

d Pom. Teneo. Idem tenet Ale. consi. 24. inc. viso themate. ver. super eo, in 1. volum. & Pau. in l. nulli. ad fi. de epis. & cle. Barb. consi. 8. uol. j. Rom. consi. 128. 1. dub. limita tamen per Ale. in l. si mihi, & tibi. de leg. 1. & consi. 36. 3. vol.

† Clau. Curras. Idem tenet Bald. in c. licet magister. de sup. neg. prælat. And. Barba, consi. 8. uol. 1.

e Præscriptione. Adde Bald. in l. 1. in 14. opp. & in l. quandiu. C. qui admi. Adde ita Bart. in l. ĩ. de excu. tut. & Alex. in consi. 87. in fi. in 6. uol. & Bart. Soc. consi. 265. in 2. volum.

f Facit in ar. Vide Bal. in l. exhæredatum. ĩ. eo. & Bar. in l. si quidem. C. sol. mat. cum concor. & sequitur hoc Flo. in l. 2. § eiusdem, de testa.

† Clau. Resti. Vide quomodo probetur more plene p Bar. in l. ix pôt. ĩ. de acq. hær. & in l. 2. §. si dubitet. ĩ. quemad. test. aper. & utrobique per Alex. & alios.

LEX IX.

Vxores.[a] No. quod mulier non cogitur lugere spõsum, nisi esset desponsata per verba de præsenti, quia tunc nõ esset sponsus solum, sed vir, vt dicit gl.

ADDITIO.

a Meno. Vxores. Emanuel Zoar. lib. 1. obseruat. c. 38. Cuiac. lib. 9. obseruat. cap. 17.

LEX XII.

1 *Rationum duarum si vna cessat, alia superest, stat dispositio.*

2 *Pœna imposita nubentibus intra annum, sunt correcta.*

Liberorum.[a] Quæro vtrum statim post partum mulier possit nubere?[b] Mar. indistĩcte đr, qđ sic qa cessat ratio hic posita. Iac. ꝯ. est. n. duplex rõ. Prima pturbatio sanguinis. Scđo, qa prohibetur nimia festinantia, ne ex tali facto secundo viro aliqua suspicio oriatur, quia primum virum voluit lugere. & §. Pomponius. & casus huius l. intelligitur in viro, q lugeri non debuit. Ex quo no.[c] quod vbi dispositio† habet duas rationes, licet vna cessat, si tamen alia superest sufficit, vt hic, & Inst. de nuptijs. in §. affinitatis & l. si vẽtri. § in bonis. de priuilegijs creditor. hoc etiam tenet Cyn. in l. 2. de sec. nup. † Quæro vtrum ista lex sit correcta per dictum Apostoli dicentis, Mortuo viro[d] nubat in dño qñcunque. gl. tenet hic, qđ sic, & in l. j. C. de sec. nup. Cy. ibi ꝯ. Sed Inn. & Io. And. extra. de secun. nup. c. pe. & fi. tenent idẽ quod gl. hic. s. quod omnes pœnę, quę imponũtur nubentib. intra annũ, sint correctæ. Pœnæ vero, quæ imponuntur quia secundo nubũt, illæ imponuntur fauore filiorum primi matrimonij, qui ex hoc læduntur, non propter festinantiam. Idem tenet Iac. de Bel. Auth. de nuptijs. § & si quidem. & istud semper fuit obseruatum a mortalitate citra millies & millies.

ADDITIONES.

a Pom. Liberorum. Vide Fel. in proœ. Decre.

b Possit nubere. De hoc uide glo. in Auth. de nup. §. si uero altera in uer. confusionẽ & Bald. in l. 1. C. de sec. nup.

c Paris. Ex quo no. Vide Fel. in c. cum cessante, in prin. de app.
Ex quo no. Et uide omnino Bar. in l. 1. inf. sol. ma. no. Bal. in l. generaliter. C. de epi. & cle. & in extrava. ad reprimendum.

d Mortuo uiro. Quid si matrimonium non est solutum morte, sed per diuortium, an habeant locum istæ pœnæ? uide Bal. in l. si qua. C. de sec. nup. adde, an pœnæ secundo nubentium sint sublatæ, Petr. de Anch. consi. 100.

Ruer. Adde, quod cum Bart. tenent Bald. hic & Ang. in Auth. de non eligen. sec. nub. & Abb. in c. fi. de secun. nu. & consi. 13. & Fed. de Senis consi. 39. inci. casus talis. & D. Ant. de Prato ver. in consi. 133. inci. vere crud lis. in 4. vol. consi. Ale. & Io. de Ana. consi. 505. inci. Pond. rat. his. & Curt. ius consi. 27. inc p. Magnificus v. r. col. 2.

§. Notatur. Opp. quod ignorantia iuris excusat, vt ĩ. de adul. l. si adulterium. §. fratres. Sol. ibi in muliere & minore, hic in marib. & maiorib. Op. lata culpa nõ infamat, vt no. Inst. de suspe. tu. §. suspectus. Sed iuris ignorantia est lata culpa. Quod apparet, quia omnes scire debẽt, vt l. leges. C. de le. ergo est lata culpa, vt l. latę de ver. sig. Sol. gl. no.[a] quod ꝯtium loquitur in infamia, quæ infertur per sententiam hic ipso iure. Facit q̃ no. in d. l. in actionib. in 1. gl. mag. de in lit. iurẽ. Sed quæro vtrum iste §. sit hodie correctus per dictum Apostoli? vr q̃ non, quia loquitur ibi solum in muliere quod mortuo viro nubat in dño. Et q̃ non mutatur, &c. vel præcipimus. in fi. C. de ap. Contrarium puto: Nam ꝯtus matrimonij est respectiuus: non enim potest mulier nubere, nisi eã vir accipiat. & ideo, si permittitur mulieri, de necessitate viro etiam accipienti pmissum est. facit C. de indi. vid. tol. l. fi. & ĩ. de rescin. vend. l. cum emptor. & de accep. l. fi.

ADDITIO.

a Sol. gl. no. Adde tex. & Bar. in l. 1. in prin. sup. eo. tit. & adde quod pœnæ, quæ introductæ sunt contra mulieres, quæ transeunt ad secundas nuptias, habent locum in vidua luxuriose viuente, l. his solis. in fi. C. de reuoc. do. & illud voluit Iac. de Bel. in Auth. de non eligen. secundo nuben. §. & si quidem. in ver. hic autẽ etiã, per illum tex. & volunt gl. & Doc. in auth. eisdem. de sec. nup. C. & in auth. sacramẽtum. C. quando mul. tut. off. fun. pos. adde quod vidua luxoriose viuens, ita perdit dotem, sicut per alterum, vt consuluit Pau. de Cast. consi. 123.
Meno. Ias. l. si quis maior. C. de transact.

§. Excusatur.[a] Op. gl. quod iussus nõ excuset, vt ĩ. de ri. nup. l. non cogit. Sol. ibi iussus nõ importat necessitatẽ, qa filius nõ cogitur obedire, tñ si obedit, excusatur vt hic, dixi in l. furti. §. qui iussu. ĩ. eo. Scđo op. C. de incest. nup. l. q ꝯ. Sol. ibi erat graue delictũ, ideo iussus non excusat. Opp. ĩ. de ri. nup. l. nõ est. Gl. dicit, ibi alio casu loquitur q. d. est maius delictũ accipere pupillam, q̃ hic accipere eam, quæ nubit intra tempus luctus. Facit ad q. quam dicam ĩ. eo. l. quid ergo, §. si quis alieno.

ADDITIO.

a Excusatur. Istum tex. facit hic Bal. notabilem, de quo dixi in l. non solum. §. si mãdato, post Bar. de minorit.

LEX XIII.

Quid ergo.[a] Qñ consensus requiritur certo tẽpe, ratihabitio sequens retro nõ trahitur,[b] vt actũ confirmet. Facit l. obligari. §. tutor de auth. tu. Idem si consensus requiritur intra certum tempus. Nam consensus debet adhiberi intra illud tempus intra quod potest actus geri, vt l. bonorum. ĩ. rem ra. hab. & per hoc cessat contrarium factum in gl. de l. fi. ad Mac. quia ibi loquitur, quando consensus non requiritur certo, & limitato tempore. Dixi plene in l. vero procuratori. ĩ. de sol.

ADDITIONES.

a Pom. Quid ergo. Vide quod dicit Bar. consi. 205.

b Non trahitur. Sic no. ex hac l. cum præcedenti, quod ponderandum est principiũ maxime ne quis incidat in pœnã, vel delictum, & de hoc per Bal. in l. si constante. §. si vxor. sol. ma. post gl. in ver. compensationem. cum his, quæ ibi no. Dy. Et ibi Bar. dicit, quod vulnerans exbannitum non debet puniri, licet postea ille exbannitus eximatur de banno. Ad istum brocardum an sint paria, a principio scire, & postea scire & pari, uide Bal. in l. cum ancillis.

§. Si quis alieno. Tene menti, quod qñ mater negligẽs fuit petere filijs tutorem intra annũ, propter quod priuatur successione, & deuoluitur ad proximum subsequentem, vt l. 2. in fi. ad Ter. & proximior sequens erat pater ipsius matris, qui est auus quo ad pupillũ, qui habebat matrem in potestate. certe[a] puto qđ ipse excludatur, sicut mater. Nã ipse sicut legitimus administrator, poterat facere sicut mater, & prohibere ne in illã negligentiam incideret. Cũ igitur passus sit ipse punitur, vt hic, & l. liberorũ. in fi. ĩ. eo. & quod đr quod defertur sequenti in gradu, intelligas qui non habet matrem negligentem in potestate, & patitur, vt hic, & l. liberorum. in prin. ĩ. eo.

ADDITIO.

a Paris. Certe. Vide Are. in l. 1. C. si aduer. delic.

§. Quod ait.[a] Rõ huius §. apparet, quia verba edicti dñt, constituerint, vel habuerint, nõ dñt eo. tẽpe, cõstituerint. Et sic possum dicere, quod fuerint eo. tẽpe in studio cũ eo, qui fuit ante me, vel post me, dummodo eo. tẽpore fuerimus.

ADDITIO.

a Quod ait. No. ad ea quæ ponit Bar. in l. nepotib. C. qui pe. tu. & in l. 1. infra eo. tit. & contra hoc no. expresse mihi videtur conclusisse Bar. in cons. neṁ causa Nannis. per Bal. in l. precibus. C. de impu. & al. js subst. & in l. mater. ad Trebell. & in l. sciant. C. de leg. hæ.

§. Cum autem. Qñ lex punit factũ, nõ curat de iuris effectu. Contra, nõ punit factũ, si non hẽt effectum. vt C. si man. ita sine. alie. l. ea quidem. Solũ illud est verum, qñ constat, quod dispõ se refert ad factum, etiam sine iuris effectu, & hoc est quod vult dicere dum dicit, cum lex notet factum. Nam cum de iure quis non possit habere nisi vnam vxorem, C. de incest. nupt. l. neminem, apparet quod prætor, qui fecit mentionem de secund. nupt. durantibus primis, intellexit de

fectũ ●is de facto ●ctis, & sic ad factũ respicit tm̃. Aliud est ergo dicere, hic ꝑtor factum notat, vt in l.palam § q̃ in adulterio. ꞩ. de ritu nuptiarum. & qđ habuistis notatum. ꞩ.c.l.j.in gl.mag. Sed ad hoc op. lex, quæ punit falsum, refert se ad factũ, qa non valet de iure ex eo quod falsum est: & tñ debet intelligi, qđ committatᷣ in eo, qđ alias esset validum, si non esset falsum, vt l.si qs legatum, §.1.ꞩ. de fal. Ita hic vᷣ debere intelligi sponsalia alias valida, nisi qa bina. a Rñ. inhæreas huic literæ, qñ lex a respicit factum, non curamus de effectu iuris, dum tñ hẽat formam facti, vt hic: nã ꝑm eũ, nuptiæ, vel sponsalia hẽbant formam debitam, licet esset defectus pp consanguinitatẽ, vel similia, & idem in falso. Nam si testm̃ falsum hẽt formam testamẽti, sed forte esset nullum propter præteritionem filij & similia, punitur vt falsum. Et ista sunt notabilia ad multa, vt dixi in d.l.si quis legatum. de falsis.

ADDITIO.

a Meno. Quando lex, Ruy. consi. 85. num. 3. li. 5.

---

1 *Sententia arbitri non est proprie sententia, Et quando habet executionem ex forma statuti, infamat.*

a **§.Ex compromisso.** a Hic iurisconsultus venit ad quæstionem postquam expediuit expositionem literalem. No. quod de causa famosa potest cõpromitti.† 1 Item no. quod sententia arbitri non est per omnia senb tentia, vt l.j. C. de arb. & ideo puto b quod si ex forma statuti ciuitatis sententia arbitri meretur executionem, sicut sententia indi† cis, infamaret, quia sententia est. †

ADDITIONES.

a Ex compromisso. Vide quod notat Bal. in l.cum antea. in fi. C. de arb. & sic sing. gl. de confessione, quam allegaui ibi in l.j. C. de cont. vide Alb. in c. cæterum. extra, de off. ord. & ibi Fel. & Fel. in c.fi. extra de re iud. Ant. Alex.

b Paris. & id puto, Vide omo Abbatẽ in c. cęterũ. extra de off. ord. & ibi vide Fel. in c.fi. extra, de re iud.* Meno. Dec. consi. 11. nu. 2. ver. similiter. Calcan. consi. 76. n. 2.

† Clau. Sententia est, Contrarium in terminis vult Pan. in c. irrefragabilis. §. fi. de offic. ord. & ibi Fel. in fi.

---

a **§.Quantum.** a No. quod per interlocutoriã, seu simplicem iudicis enunciationem, quis non est infamis de iure, sed de facto. Effectus autem infamiæ hic glo. non ponit, sed supra eo. l.j. & ibi dixi.

ADDITIO.

a Quantum. Adde Bal. in l.1. C. ne ex delic. defun.

---

1 *Iudex causa cognita imponit pœnam corporalem pro pecuniaria.*
2 *Condemnatio in quadruplu facta tenet, licet deberet fieri in duplo.*
3 *Duplex pœna pro delicto quando imponi possit.*
4 *Pœnam corporalem pro pecuniaria imponere an licitum sit, & quomodo.*
5 *Iudex non habet necesse in sententia exprimere causam, quare, pro delicto imponit maiorem pœnam, si ex actis hoc apparet.*
6 *Remissio, de qua in tex. liberat ab infamia, & quare.*
7 *Pœna causa potest pacisci postquam qui de delicto est condemnatus.*
8 *Conclusio in libellis criminalibus est necessaria.*
9 *Iudex causa cognita potest augere vel minuere pœnam, & sic sententia non erit conformis libello.*
10 *Condemnatio quando augetur, an & quando infamia augeatur.*
11 *Pœna quando est diminuta, infamia diminuitur.*
12 *Extraordinarius in criminibus vbi pœna non est limitata, vt pœna augeatur, vel minuatur, inspicitur quod consueuit fieri pro tali delicto.*
13 *Officium iudicis pars potest implorare, vt pœna augeatur, vel minuatur, licet hoc non sit necesse.*
14 *Statutum si auget, vel minuit pœnam, an & quando, videatur cum infamia dispensatum.*
15 *Maleficium si est deductum cum aliqua qualitate, quæ non probatur, an & quando ex eadem instantia sequi possit condemnatio.*
16 *Pœnæ pecuniariæ loco, an & quando corporalis pœna imponatur.*

a b **§.Pœna grauior.** a Si pœna corporalis pro pecuniaria vel pro alia corporali b grauior imponitur, infamia non notatᷣ reus secus si pecuniaria grauior siue criminaliter siue ciuiliter ageretᷣ. h.d. Diuide. Primo ponit dictũ. Scđo illud ꝓbat. Tertio illud exẽplificat. Primo qñ imponitᷣ corporalis ꝓ pecuniaria, & criminaliter agebatᷣ. Scđo, qñ pecuniaria maior pro alia pecuniaria, & ciuiliter agebatᷣ. Tertio, qñ ciuiliter agebatᷣ & imponitᷣ corporalis ꝓ pecuniaria. Scđa ibi, sed si in eã. Tertia 1 ibi, q̃uis. No. 1. qđ † iudex põt imponere pęnã corporalẽ ꝓ pecuniaria, qđ intellige cã cognita, vt hic, & l.aut facta § fi. ꞩ. de pœ. Scđo 2 no. † qđ licet aliqd actũ sit ex cã, qua dẽt fieri ꝯdẽnatio dupli, tñ si fiat cõdẽnatio quadrupli, tenet. Qđ dic plene, vt in l.denunciasse. ver. qđ tñ. ꞩ. ad l. Iul. de adul. Vltimo materiã huius l. examina vt p Doc. & per Cy. C. eo. l. & si seuerior. & l. si Possidoniũ. tñ modicũ vtiliter. Opp. quod iudex possit imponere corporalẽ & pecuniariam simul, & l.nemo, la 2. de epi. aud. Dicit glo. hanc intellige qñ pecuniaria sola veniebat imponenda. Et ponit tria exempla, duo in prin. tertium in fi. gl. Lex ꝯria loquitᷣ, qñ debebat imponi corporalis & pecuniaria, quo casu vtraque imponeretur, & intelligo hunc tex. qđ fuit expressum in sñia, quod imponebatur corpora3 lis pro pecuniaria. vt dicit gl.† Ad huius gl. decłonem primo vidẽdum est, qñ põt imponi duplex pęna, & qñ vna tm̃. Rñ. si duplex pœna imponitᷣ delicto in diuersis legib. ex vna tm̃ debet puniri, vt l.senatus. ꞩ. de accu. Si vero in ea. l aut copulatiue, & põt imponi vtraque, vt d.l.nemo. aut alternatiue, & vna tm̃, vt C. de ser. fug. l. si fugitiui. & de incẽ. rui. nau. l.Pedius. & de effra. & expil. l.j. § expilatores. Aut imponitᷣ absolute, quia non est ibi neq; copulatiua neq; disiunctiua coniunctio, tunc assumam benigniorẽ interpretationẽ, vt vna tm̃ pęna imponatur. vt l.interpretatione. de pę. licet forte alias secus, vt no. in l alienatum. in fi. ꞩ. de verb. sig. & per Dy. in c.in alternatiuis, circa fi. extra, de re in. lib. 6. Scđo est viden4 dum, † vtrum sit verum qđ in casu pñtis §. sit necesse exprimi in sñia, quod imponitᷣ pœna corporalis pro pecuniaria, & ad qđ est necesse. Et primo vᷣ, quod hoc sit necesse respectu partis condẽnatæ: nam si iudex condemnat eam pęna pecuniaria pro delicto pro quo lex imponit pœnam maiorem, lex suppler pęnam debitam, nisi exprimatur in sñia, quod id fecit causa cognita, vt l.i. in fi. ꞩ. ad Turpil. ergo, &c. Et ita vᷣ sonare gl. ista qđ verum esset notabile, qa si iudex condemnaret reum minus debito, lex suppleret, arg. l.4. §. si quis condemnatus. de re iud. Contrarium est veritas, nam post quam iudex imposuit pęnam, vᷣ recedere a prouisione legis, vt l.fin. C. de pactis conuen. & a qua prouisione ei liceat recedere in ipsa sententia, videbitis no. statim in princ. magnæ glo. Quod enim sequitur alias vtraq; imponetur, debet exponi, s. per iudicem. Si enim vellet intelligere per legem, diceret, impoc sita vᷣ. Item similiter est c videndum, vtrum sit necesse hoc exprimi respectu validitatis ipsius sententiæ, & vᷣ quod sic, quia aliter lata videtur continere expressum iuris errorem. ergo, & cę. C. quando prouo. non est nece. l.2. & ꞩ. de re iud. l.præses. Rñ. quantum ad validitatem sententiæ non est necesse, quia cum iudex habeat potestatem augendi, & minuendi pœnam ex causa, vt ꞩ. dicam, sententia sic simpliciter lata, expressum iuris errorem con5 tinere non potest. † Tertio est videndum, an sit necesse quo ad ipd sum iudicem? & videtur quod sic, quia si causam non d exprimit, tamen grauat partem, ergo tenetur tempore syndicatus, vt l.fin. ꞩ. de var. & extraord. cognit. & Instit. de obl. quæ ex quasi delic. in princ. Dico, quod non est necesse quod causa inferatur in sententia, si tamen ex actis apparet, quia refertur ad acta, vt l.hæc sententia C. de senten. quæ sine certa quantita. & l.ait prætor. §.j. ꞩ. de re iud. alias est in l.si quis ad exhibendum. eo. tit. & sic si non apparet, nec ex sententia, nec ex actis, grauaret partem, & teneretur, vt dixi. Venio ad secundam gl. in verbo, de existimatione. Op. & vᷣ, 6 † quod talis transactio non liberet ab infamia, imo infamet, vt l. athletas. in fi. ꞩ. eo. Sol. tria sunt attendenda, licet gl. non dicat. Primo est authoritas Principis, qui hoc rescripsit, vt dicit tex. & probatur in l.solet. supra eod. Secundo est authoritas iu. vt l.si furti §. qui iussu. ꞩ. eod. Tertio, quia ista non est proprie transactio, hoc est transactionis pactum, de quo loquitur in l.contraria, sed est quædam trãlatio, hoc est remissio facta a lege, vel a iudice. Præterea hic non fit transactio pendente dubio, imo super certo. Et ex hoc 7 † concludo, quod postquam quis est condemnatus super delicto, posset super pœna paciscei, vt l.iuris gentium §.si paciscar, & in l.si vnus. § item ne experiar. supra de pactis. Venio ad tertiam gl. & oppo. de l.si furti. C. eod. Gul. recitat primo. opin. Guarner. & Placenti Secũdo opi. Mart. quem reprobat. Tertio soluit, & bene. Similem solutionem habuistis in l.athletas. in fi. supra eo. quam tenent Docto. in d.l.si furti. C. eo. Opp. in fi. primæ gl. quomodo iudex potuit condemnare in alio quam petitum esset. ꝯtra l.vt fundus. communi diuidundo. & l.si C. de fideicommiss. lib. Dicit glo. mirabile

---

ADDITIONES.

a Paris. Pœna grauior. Circa istum §. qua pœna puniatur iudex, qui sine cã auget vel minuit pœnam, vide Rom. sing. 78. inc. veni qua, tu habes. & sing. 697. inc. tu habuisti l. & si seuerior. vide etiam Pan. in c. de causis, ad fi. de off. deleg. vbi dicit esse pœnam infamiæ, & circa diminutionẽ pœnæ, uide Capo. caut. 231. & Ro. consil. 409. no. tamen, quod si pro aliquo delicto imponatur pęna pecuniaria, si tamen contra aliquem fiat inquisitio tanquam contra similia facere consuetum, debet capitaliter puniri. vide Ang. in addi. ad Bar. in l.1. C. de superexacto. lib. x. Item quod si in volumine statutorum adsunt duo statuta, quorum alterum ponit pœnam pecuniariam pro homicidio, & alterum pœnam capitalem, an iudex habeat electionem, vid Bart. in l.neque. C. de cano. largi. lib. 10. item quod ex causa possit iudex a pœna statuta augendo vel minuendo, uide aliqua per Barb. in c. de causis. de offic. n deleg. ubi etiam, an propter excellentiam hominis possit, & etiam alia ibi, & Doc. vbi late. Item an propter virtutem delinquentis, uel propter amicitiam, quam iudex, uel princeps cum eo habet, possit pęnã minui, uide late Barb. in c. nisi. de offi. dele. & ibi etiam ponit Abb. an, & quando iudex possit augere, uel minuere pęnam, uel mulctam impositam, uel imponendam.* Iudici ex causa licet transgredi leges. Grammat. decis. 39. nu. 3. Menoch.

b Corporali. Ad intellectum huius §. in uersi. sed si in causa, unde Bal. in l.edita. C. de eden. & uide quod dixi in l.auxilium. in princip. ꞩ. de mino. & super hoc. §. ponit casum & declarat Bal. in l.certa ratione. in uersi. considera. C. quando prouocare.

c Pom. Similiter est. Vide Fel. cap. sicut. uer. cæterum. de iu.

d Causam non. An in sententia sit inserenda causa, ad hoc per Ang. & Imo. late in l.qui Romæ. §. duo fratres, de uerb. obl. & quod dixi Bart. in l.si is quem, de acqui. hær. Et quando uictus uictori non condemnatur in expensis, debet inseri cã secundum Bald. in auth. generaliter. de epis. & cle. & per Bal. in l.properandum. §. illo, de iu. & in auth. nouo iure, per illum text. eo. tit. adde quod dixi in d.§. duo fratres. Et uidetur quod in criminali requiratur causa, sicut in sententia excommunicationis. c.1. & ibi no. de sen. excommu. in 6. Cogita, quia non reperio tactum. Et quando in sententia requiratur causa, unde Bal. in l.si testamento, de excu. tut. cuius dicta sequitur Pet. de Ancha. in clem. fi. de appel. & uide Barto. in l. quod ait. §. ignominiæ. sup. eo. Adde Bald. consi. 121. 1. lib. * Menoch. Adde Paris. consi. 159 num. 3. lib. 4.

mirabile est. Tu dicas, in libellis criminalibus non est necesse quod ponatur conclusio, quod apparet ex forma tradita in l. libellorum, ff. de accus. & ex eo quod no. C. de accu. l. in causis. Præterea polito quod ponatur conclusio, cum actiones criminales proponantur ad vindictam publicam, ut l. locatio. alias illicitatio. §. quod illicite, de pub. conclusio partis non potest auferre potestatem iudicis, ut l. quos prohibet, §. tit. 1. Ad illud op. & intro glo. magnã, & vr quod imponere poenam non sit in arbitrio iudicis, imo in potestate legis, ut l. j. §. j. ff. ad Turp. & l. ordine, ad Muni. dicit glo. illud uerum post latam sniam, sed ipsa sententia est in arbitrio iudicis. Ita loquitur hic, & bene, qd determinat tex. in l. hodie. ff. de poen. s. quod pæna sit in arbitrio iudicis, dummodo non excedat rationem. Oportet † ergo quod iudex causa cognita & iusta rõne motus, pænam augeat, uel minuat, & ideo, ut dixi, licet pęna imponatur maior in sententia, nõ tamen continet expressum errorem, & ideo non est nulla ipso iure. Hic est casus ff. de poen. l. moris. §. istæ ferę. & cessant omnia contraria hic signata, quia hic augmentum, & diminutio fieri debent ex causa. Quæro quæ sit causa augmenti, & diminutionis? Glo. hic enumerat. Dic vt in ea. Examinemus primo exemplum de augmento, de quo loquitur hæc l. & glo ponit exemplum, quando multis crassantib. &c. ut l. aut facta. in fi. ff. de pæ. quod est optimum exemplum. Pro cuius euidentia est sciẽdum quod sicut in actionib. ciuilib. per offi. iu. quandoque augetur cõdẽnatio scd̃m nãm actionis, ut in actione bonæ fidei, quandoque præter nãm actionis, ut in actionibus arbitrariis, ut l. in actionib. ff. de in li. iu. & Insti. de act. §. præterea & per Doct. in l. i. ubi conueni. qui certo loco dare promi. Ita in actionib. † criminalib. quandoque augetur condemnatio ex natura delicti ꝓpter aliquas qualitates inhærentes ipsi delicto, quæ ponuntur in l. aut facta, infra de poen in sex primis qualitatibus & tunc licet augeantur, non tollitur infamia, quia non est pæna grauior ultra l. imposita, quod requirit iste tex sed scd̃ in l. & prout requiruntur qualitates delicti. Qñque pæna augetur propter aliquod extrinsecum accidens præter naturam delicti in exemplum aliorum, quia multi erant delinquentes in illo loco, alias delicto, uel tunc instabat magnum periculum, & tunc infamia tollitur. Ita loquitur hic, & ideo gl. optimum exemplum posuit. Veniamus ad diminutionem, & primo † quæro, quid si pæna est diminuta. Gl. distinguit, aut cum causæ cognitione, & vr̃ dispensatum cum infamia. Aut sine causæ cognitione, & tunc secus, ut C. eo. l. & si seuerior. & sup. prox. §. Petrus hoc impugnat. Nam si facio tibi gratiam in uno, non facio in alio, quia sufficit, sicut in paucis, &c ut l. tutori. C. de neg. gest. & iõ dicit ipse quod est necesse quod exprimatur in snia quod dispensatur cũ infamia, uel ponatur aliud, quod idem seu hoc importet, ut puta remoueo te ab ordine ad tempus, post tempus uideor permittere, qd̃ sis in ordine, ut l. Imperator. ff. eo. Ita dicit ipse. Tu dic glo. bene dicere per dictam l. & si seuerior. Quod tamen intelligendum est secundum exempla diminutionis, quæ hic ponuntur in gl. Nam quandoque fit diminutio ex causa, quæ minuit delictum vt propter iuuẽtutem vel senectutem, vel quia fecit homicidium sine dolo, uel quia nimio dolore commotus, ut si interfecit adulterum cum vxore repertum, ut l. 2. in fi. ad l. Cor. de sica. tunc tollitur infamia. Ita loquitur d. l. & si seuerior. hoc etiam indicat ipsa natura, & nr̃i mores. Si. n. dr̃ talis fecit homicidium, statim tu excusas eum, cum ipse habuerit iustam cãm faciendi, vel erat quidam puer, vel similia. Sed si est talis causa, quæ delictum non minuit, vt puta propter dignitatẽ natalium, punitur mitius, quam alter, certe non minuetur infamia, ut l. quædam. ff. de poen. † Quæro in criminibus extraordinariis, ubi nõ est pæna limitata, qualiter dr̃ pæna minui uel augeri? Gl. dicit optime, quod dẽt inspici illud, quod consuetum erat fieri ꝓ simili delicto. Simile no in l. athletas, §. calumniator ff. eo. & l. hodie. de pænis. † Quæro, utrum pars poterit implorare officium iudicis vt pæna augeatur, uel minuatur. Et an hoc habeat necesse? glo. non dicit. Respon. quod pars implorare põt, ar. l. ædiles. §. item sciendum, de ædil. edi. Non autem hoc est necesse quo ad iudicem, quia etiam si hoc non impetretur, iudex potest tam pro accusatore, quam pro accusato. Pro accusatore patet, ut l. 2. C. de abo. & ff. de pub. iud. in l. defuncto. Pro accusato patet, ut l. si non defendatur, ff. de pæn. & de qõ. l. 1. in fi. In hoc plus importat petere, quia si iudex non fecerit, tenebitur. quod non esset, si non esset petitum, vt l. 4. §. hoc autem iudicium. & quod ibi per Dy. & ibi dixi plenius in 1. not. ff. de dam. infec. † Quæro quid si per statutum pæna augeatur vel minuatur, vtrum intelligatur cum infamia dispẽsatũ? Rñ. tex. hic gñaliter loquitur qñ pæna grauior ultra legem imposita, existimationem conseruat. Et ideo aduertendũ est quando statutum pęnam auget, aut hoc facit ex cã cohærente ipsi delicto, aut ꝓp aliquod extrinsecum accidens, qḋ forte respicit publicam vtilitatem, vt dixi ff. quod intelligo, qñ cõdemnatus ex forma statuti põt infamari, scd̃m ea quæ dixi in l. infamem. ff. de pub. iu. Eodem modo in diminutione pænæ inspicienda est causa statuti, ut ff. dixi. Sed si pæna augetur, uel minuitur præter ius cõe, ut est factum hodie circa adulterium. C. de adul. authen. sed nouo iure. tũc circa infamiã nil mutat, qa non est pæna ultra legem imposita, siue sit lex noua siue sit antiqua, & ll. priores trahuntur ad posteriores, & conuerso, vt ff. de legi. l. sed & posteriores.

Sumus expediti de prima parte, prout respicit actionem criminalem, venio ad versi. sed in cã furti & Op. extra gl. quod non valeat sententia. quæ continet manifestũ errorem iuris. s. q̃ pro furto non manifesto cõdemnatur in quadruplũ, vt C. qñ prouo. non est nec, l. 2. & quæ sen. sine appel. rescin. l. 1. §. itẽ cum ꝯ sacras. Huius timore dĩt quidam, q̃ hic actum fuit de furto non manifesto, & probatum fuit de furto manifesto, & sic põt sequi condemnatio ex eadem instantia. Et ita tenet Gul. argu. l. bouem, §. aliqñ. inf. de ædil. edict. vbi licet agatur quanto minoris, potest ferre sententiã quod res reddatur. Bẽ. † istud non placet. † Qñque. n. aliqua qualitas proposita non probatur, quæ actionem non mutat, licet habeat poenam augere, vel minuere, & tunc ex eadem instantia potest sequi condemnatio, vt l. in delictis, §. si detracta, inf. de noua. Qñque illa qualitas non probata actionem propositã alterat, & tũc non potest sequi condemnatio, vt l. prætor, a. §. hęc aũt actio. ver. docere ff. vi bon. rap. l. denunciasse, §. quid tñ, de adul. quod apparet manifeste, quia super actione illa non proposita non est datus libellus, nec lis conte. merito non potest ferri snia, vt l. prolatam. C. de sent. & in auth. offeratur, in fi. C. de li. conte. nunc ad propositum, si proposita fuit actio furti manifesti, & probetur de furto non manifesto, ad q̃ competit alia actio non proposita, non potest sequi cõdemnatio ex eadem instantia. Nec ob. l. bouem, §. aliqñ. quia ibi redhibitio continetur sub nã actionis propositæ. Si. n. ago quanto minoris & de iure q̃ nihil est, minus est si nihil eram emptutus, ideo ex virtute actionũ sequitur redhibitio. Et ista sunt multum necessaria ad quæstionẽ, si ego accusaui te de percussione cum sanguine. & est probata percussio, non tamen cum sanguine, vel cum armis & similia, vtrum possit sequi condemnatio. quod examinaui plene in dict. l. denunciasse. §. quid

ADDITIONES.

a Poma. Tu dicas. Adde quod limitationem Bar. hic ad l. vt fundus, inf. com. diui. sequitur Bal. in l. & si seuerior. C. eo. Item limita d. l. vt fundus, vt per Alex. in l. vinum. inf. si cer. pet. Item limita ut per Bar. in l. 1. C. de sen. quæ pro eo quod interest. & est gl. e. cum ecclesia Sutrina. in verbo, iudicium. in fin. de causa poss. & proprie. Item fallit in casu matrimonii carnalis, vel spiritualis, & in aliis concernentib fauorem animę. Ita Car. ele. sępe. §. 1. in op. 2. de verb. sign. Item fallit, quando ageretur quanti minoris, & quando tunc potest ferri sententia super redhibitoria. l. bouem, §. aliquando, de ædi. edi. inf. quem ad hoc ponderat Ang. l. vinum. ff. si cer. pet. vbi reputat illum tex. ad hoc no. & ibi colligit aliam limitationẽ, vt non procedat, quando illud quod non fuit vetitum presumptiue, vel tacite, in libello continebatur. Item fallit, qñ conuentus reali actione, fuit de possessione sua collusione, quia iudex potuit eum condemnare ad cedendum actori actionem aduersus detentorem, quamuis non fuerit istud in libello petitum ita probat tex. l. q̃ si iudici. §. Iul. ver. cedit, inf. de pet. hær. & ibi Ang. ad hoc no. Spe. in ti. de inter. quæ fiunt lite contesta §. nunc de interrogatione. & §. sed ecce reus. Item fallit, qñ id quod non fuit petitum, veniebat ex natura vltra aptitudinem petitionis intentatę. Tex. est in l. contra negantem. inf. ad l. Aquil. & ibi in 3. opp. Item fallit quando in generis consequentia adest tacita, vel implicita petitio, tamen si actor petierit in conclusione pro se sententiam ferri, poterit iudex super expensis condemnare, quamuis de eis nihil sit dictum. Ita Bal. in l. properandum. §. sin autem alterutra parte, C. de iu. alle. Imo. c. grauis. de rest. spo. item limita ut per Bal. in l. si ea. per illum tex. C. de arb. vide etiam Fel. c. licet causam. versi. nona conclusio. de probat. Bar. consi. 114. vide Fel. plene c. licet Heli, de simo. qui ponit plusquam ex. limit. ad hanc l. ut fundus.

b Ponatur conclusio. Vide Bar. in l. 1. §. si publico. de adul. vbi an concludatur in causis criminalib. Ang. in l. pactum inter heredem. inf. de pac. vbi discrepat a Bal. Adde Bal. in l. & si seuerior. C. de infa. Et quod non requiratur, tenet Bal. in l. certi cõdict. in prin. inf. si cer pet. & Bar. in d. l. libellorum.

c Latam sententiam. Ad hanc materiam vide quæ sing. dicit Bart. in l. 1. in fine. inf. ad Turp. Et ex his dicit Inn. in c. 1. de const. q̃ iudex ratione emergentium cãrum potest poenam transgredi. & ideo licet teneatur seruare statuta, potest tñ legẽ transgredi secũdum eum, q̃ vr̃ sequi Bal. in l. & si seuerior. C. eo. tit. bene facit qđ no. Bar. in l. 1. ff. vt bo. rap. Adde Bal. hic, & in auth. hodie, C. de iud. vbi hoc limitat, & in l. obseruare. §. proficisci. de off. procon. & in l. 1. & ibi Bal. in prin. C. de prec. impe. offe. vbi propter enorme crimen licet legem transgredi. Item limitat hic Bald. C. de iu. in auth. hodie. habere locum in magistrat. maioribus, nõ aũt in minorib. vt in potestatib. qui habent seruare statuta ad vnguem. Et ex istis hoc tu tene mẽti, q̃ licet quid committatur arbitrio libero iudicis per statutum, tamen iudex nõ dẽt illud excedere, nisi causa cognita, imo debet expectare vsque ad finem causæ, l. 1 §. expilatores. de effractorib. Et qñ detur iudicibus arbitrium, & in multis casibus, vide Bal. in c. 1. in quib. causis feud. amit. & dixit Bal. in c. 1. §. iudices. de pace iur. firm. quod arbitria ideo dantur iudicibus, quia quandoque nouam, qñque veterem actus desiderant prouidentiam, secundum Inn. in c. 1. de consti. & secundum Io. And. ibi, non dẽt habent arbitrium fulminare. Et arbitria, quæ dantur, intelliguntur concedi secundum mentem legis & arbitrium intellectus, seu rõnem secundum Bal. Et per hoc sequitur quod facit litem suã vt dixi in l. 1. in fi. prin. de app. & vide Bal. in l. libertas. sup. de sta. hom. adde quod licet iudex iuret seruare statuta, possit tamen poenam transgredi. Rom. consi. 429.

d Parisi. Præter naturam. Vide Iason l. 1. in 1. no. C. de precib. impe. offer.

e Mino. Nam si facio. Ale. l. 3. nu. 6. C. eo.

f Senectutem. Adde Bal. in l. quicunque, C. de ser. fugi.

g Parisi. Homicidium. Vide Ias. in l. 4. §. prætor, infra ne quis eum qui. Ex hoc infertur quod statutum, vel lex puniens homicidium, intelligatur si dolo fuit commissum, vide multa per Ias. in l. 1. infra de leg. & in l. actio. inf. de in litem iurando. vt de in reper. in uerbo, statutum.

† Claud. Optime. Ad huius gl. confirmationem vide Fel. in c. inter cętera de rescri. & eundem in c. postulasti. eo. tit.

h Statutum. Sed an iudex possit alterare poenam statuti, uide Bal. in l. 1. C. si aduer. de li. quod no. Adde Spec. in tit. de poena teme. lit. in fi. & quod dicit Bal. in l. quicunque. C. de ser. fug. quod si statutum imponit poenam manus, & aliquis est ita puer, vel senex, quod moreretur, q̃ iudex potest poenam permutare, si tamen nõ fac t, non potest appellari. Et uide Bar. in fi. huius §.

i Non placet. Adde Bar. in l. quenquam, §. Iul. de aqua plu. arc. Bal. in l. edita. 9. oppo. de eden.

quid tamen,de,adu.Ista tamen lec. videlicet,q hic fuit proposita actio furti manifesti,potest sustineri, si dicas q iudex cõdemnauit de furto manifesto posito,q non fuit probatum,sed furti non manifesti non potuit condemnari. Vltimo legas istum §.clarius, q fuit proposita actio furti simpliciter,non dicendo,manifesti vel non manifesti, & cum non esset probatum manifestum,iudex cõdemnauit in quadruplum hic non est expressus error,pars tñ grauatur,sed per appellationem snĩa rescinderetur. Venio ad ver. quamuis.& quæro si agitur actione ciuili ad duplum,vel ad quadruplum,quõ iudex potuit auferre part ius suum,& condemnare ad pœnam corporalem,ꝯ l. id quod nostrum inf.de reg.iur.Gul.intelligit l.istam,qñ fuit imposita pœne pecuniaria,& corporalis vt l interdum.§.qui furem. inf.de fur.Vel pone exemplum in l.medicus.ĩ.de var.& extraor.co.inf.de calumnia.l pen.istud exemplum non placet,qua in dictis ll. imponitur pœna ciuilis, & ẽt criminalis eo casu quo vtraque potest imponi,& sic pœna non dr̃ aucta vel minuta,vt habuistis no.in 1. glo.huius.§. Sed solum in hoc potest dicere reus se grauatum,quia iudex fecit ex officio suo,cũ debet de hoc nouum processum facere,sed tamen q fit circa processum , non inducit dispensationem in infamia, vt l.ictus fustium,ĩ.eo.sed solum grauamen q fit circa pœnam corporalem,vt hic.Vnde alii ponunt exemplum qñ imponitur pœna pecuniaria pro corporali in defectũ,quia soluere non pot,vt l.fi.§.de in ius voc.Istud exemplum vr̃ ꝯ casum l.ictus fustium.inf.eo. fm se-

16 cundam lec.& ideo † aduertendum est, q qñque pro pœna pecuniaria applicanda fisco imponitur corporalis, & tunc est dispensatũ cum infamia,vt in prin huius §. Qñque petitur imponi pœna pecuniaria applicanda parti,tunc qñque iudex imponit vtramque pœnã pecuniariam & ẽt corporalẽ. Isto casu si est de casib.in quib.pœna ciuilis cõcurrit cum criminali,vt qñ agitur ad vindictam, fateor q vr̃ dispensatum cũ infamia. quia imponitur pœna grauior vltra legem,& ita posset intelligi iste ver quis,non referendo ad p̃cedẽtia. Sed si est de casib.in quib.pœna ciuilis non concurrit cum crĩali, & qñ non agitur ad vindictam,tunc non grauat partẽ, nisi ad ꝓcessũ, & ideo non vr̃ dispensatum cũ infamia,vt s̃.dixi,nisi imponendo pœnã corporalem,grauiorẽ delicto quia tunc vr̃ dispensatum per prin. §. Qñque imponit pœnam corporalẽ,& omittit pecuniariam,& hoc qñ facit post snĩam latam in pœna pecuniaria, quia q non põt soluere,punit in corpore,vt d.l.fi.de in ius voc.cũ si.tunc non vr̃ dispensatum cum infamia. Nam per snĩam fuerat informatus, & per executionem,q̃ iudex postea facit licet duriorẽ,non põt cũ infamia dispẽsari,quia hoc põt solus princeps & senatus,vt s̃.eo.ti.l.1.§.de qua.& hic est casus.ĩ.e.l ictus fustiũ.fm secundam le.Sed si iudex hæc faceret in prima snĩa,& reũ cõdẽnaret in pœnã corporalẽ, cũ peteretur pecuniaria,videretur cũ infamia dispẽsatũ,vt l.in seruorum. in fi.de pœ.& in hoc ver.Et si tu dicis,quõ põt iudex auferre ius partis? Rñ.pt ex eis. Primo si videt laborare infamia, seu inopia,tunc nõ vr̃ grauare partẽ,nec ei ius suum auferre,quia inanis est actio,&c.Et hoc casu possumus aduertere,quia si reperiet q ille ꝯmisisset delictum illo ꝑtextu quia pœnã pecuniariã soluere non põt , imponeretur pœna corporalis ex cã cohærente ipsi delicto.& tunc nõ euaderet infamiã. Casus est in l.si qs iniuriã,ĩ.de iniur.alias infamiã euadit,vt dixi Itẽ põt esse,q reus est soluendo,& iudex põt hoc facere suadente publica utilitate.Exẽplũ.Actio iniuriarum ciuilis tolleret actionẽ crĩalem legis Cornel.de sic.si condẽnatio esset facta,certe pp publicam vtilitatẽ põt iudex non permittere pti q agat iniuriarũ ciuilr̃ , ne p̃iudicet crĩali.Casus est l.ꝑtor edixit.§.1.ĩ.de iniur.& ita sonat tex. & ita intelligit Iac.de Are licet gl.ibi aliter intelligat.ita in proposito suadente vtilitate publica põt imponere pœnã,q̃ vindictã publicã respicit , & omittere ciuilẽ applicandã parti,quo casu esset cũ infamia dispensatũ si pœna esset grauior: alias secus. Nũc restat vt distinguamus in duplici mã,vt fit in gl.Primo,qñ damnatus pœna aucta, vel minuta sit infamis,vt in gl. planius cõstr,vt ex p̃dictis patet.Scd̃o intrat gl.vnã materiã,an relegatus vel ab ordine remotus, post tps finitũ recuperet dignitates primas? Distinguit gl.clare.Dic vt in ea. Iuxta materiam istã posset quæri de bãnito,qui postea est rebannitus,& cancellatus de bãno, vtrum primos recuperet honores? Et hic videndum est an bannitus efficiatur infamis.Dicã ĩ.in l.ictus fustium.Et posito qd̃ sit infamis, an per cancellationẽ tollatur infamia,dicã ĩ.in l.ictus fustiũ. Vlt.not bñ,mãm huius §. vt ex cã iusta & euidenti possit pœna augeri vel minui,ẽt quæ posita esset in statuto ciuitatis vel castrorum.†

ADDITIO.

† Clau.Vel castrorum.Quid autem si dicat statutum,quod talis pœna omnino imponatur, vel quod nulla imponatur.vide Are.singulariter in ca.qualiter,& quando, 2.in fi.extr.de accus.

§.Crimen stellionatus.

Op.glo.& solut. dic vt in ea.

LEX XIV.

Seruus. Licet quis damnetur suo nomine, & ex suo facto, ex instantia cœpta cum alio non est infamis h.d.No.summarium. Not.quod instantia iudicii transit ad hæredem.Dixi plene in l.cum hominem,de fideiuss.videbitis plene in l tam ex ꝯtrib.infr.de iud. Op.gl.duo mo.dic.vt in ea. Sed quid si seruus cõdemnetur suo nomine & ex noua instantia,an erit infamis: Glo.dicit q sic,et potest esse verum in lenocinio,vt l.athletas.§.Pompo.sup.eo. Secus in aliis delictis,vt l.pen.inf.eo.

LEX XV.

Notatur. Ea quæ nõ est p̃gnãs,si vt p̃gnãs p calumniã in possessionem mittatur,per sententiam infamatur.h.d.

LEX XX.

a **Ob hóc verba.** a Verba iudicis uituperosa cã nõ cognita prolata, infamiam non irrogant.h.d.

b No.tex in fi.concordãtias hẽs i gl.Op.q dãnatus talis sit infamis, vt l.1 §.incidit,ad Turpil.Gl.soluit trib.mo.qlibet est bona & notab. Ex qb distingue sic. Aut q̃s fuit pronunciatus instigatus interlocutorie,aut diffinitiue, & cã cognita.Primo casu nõ ẽ infamis,vt hic fm primã lec.& C.e.l.uerbũ.& l.interlocutio. Aut fuit pronunciatũ diffinitiue,& tũc,aut quis fuit instigator,& coadiutor ad ꝓbõnẽ, & libellũ,& similia,& infamat̃,ut l.ꝯtra.Aut ñ,& ñ ĩfamat̃,vt hic scd̃m scd̃am le.Vl.gl.signat vnũ ꝯriũ,& nõ soluit . Dic q ibi ꝑsuadere est immediata cã delicti,imo est ipsum delictũ: hic aũt q̃ritur vtrum exhortari sit cã ꝑpter quam teneat̃ de alio delicto p alium cõmisso.

ADDITIONES.

a Men.Ob hæc uerba.Bisson.lib.2.select.cap.3.Reuard.pro tribunal.c.28.
b Damnatus.Vide tex & ibi Bar.in l.senatus.§.an ad eos,ĩ.ad Tur.

LEX XXI.

1 *Testis si est cõdẽnatus de falso,nõ nocet ꝓducẽti,nec testi nocet si producẽs est condẽnatus.Si aliquis est condẽnatus de falso instrumẽto nõ nocet vtenti.*
2 *Periurus quando sit infamis.*
3 *Iudex potest non adhibere fidem testi,etiam plene deponenti,& ex causa,quã faciat apparere.*

a **Lucius Titius.** a Duas lec.hẽt, scd̃m primã h.d. Si fides attestationib.non est habita,nõ qa testes falsũ dixerunt,testes nõ ĩfamantur.h.d.sed scd̃m aliã h.d.snĩa lata cum producẽte falsos testes, nõ p̃t testi ĩfamiam irrogare.h.d. Op.& vr̃ q sint ĩsames,quasi tacite sint reprobati de falso,at l.fi.de fide inst. Gl.so.Primo dicas,q hic fuerũt reprobati,ñ tanq̃ falsi,sed q añ reddiderũt bonã cãm dicti sui.ista rõ est bona ĩ se.tñ aliã rõnem dedit iurisconsultus,vt vidistis.Scd̃o mõ legit̃ , q posito q sint reprobati tãq nõ veridici & periuri,nõ tñ sequit̃.ergo sũt ĩsames.Hoc est verum & nota p rõnẽ positã in tex.q snĩa lata fuit tum producen-

b te,nõ cũ testib. † No.ergo solẽniter,q licet ꝓducẽs ꝯdenaretur de
c falso,hoc nõ p̃iudicat producenti, & idẽ in instr̃o, si unus est con-
d dẽnatus de falso d instr̃o,& alius utitur eodẽ instr̃o ei vtẽti nõ præiudicat ut l.si ueteris.C.de fide instr.& p Doc.i l.1 C.q accu. nõ pos. Et hoc est verũ quo ad ꝓbationẽ,sed facit aliqualẽ p̃sumptionem ꝯ eum q vtit̃.ad quod l.1.in gl.C.de tal.& l.si duo p̃roni.in prin. de iu
e reiu.& l.denũciasse.§.fi.ĩ.de adul. Op q eo ipso q est periurus, e sit infamis,licet nõ sit condemnatus,vt C.de trans l.1.i q̃s maior. glo.di
2 stinguit,& bñ.Aut † quis iurat de p̃terito,& non est infamis, si deierat,nisi ꝯdemnetur,vt hic. Aut quis iurat de futuro,& tunc aut iurat ille,cum quo ꝯxit & infamatur si deierat,vt in ꝯrio. Aut iurat si
3 f bi ipsi,vel Deo tñ,& tũc nõ infamatur,vt in fi.gl.† Vltimo potes no
g tare ex isto tex.practicam i l.testium.§.1.ĩ.de test.dum dicit.Tu ma
h gis , scire debes,&c.quod posito quod testes clare h probent scd̃m.

ADDITIONES.

a Lucius Titius. Vide Bar.in l si duo.in §.idem Iulia.de iureiu.
b Poma.Testib Vide Pan.consi.16.vol.2.
c Pari.Producenti.Vide Com.consi.66.ante medium,& consi.94.in prin. vbi vult illa non procedere,quando solenniter,& in ordinario iudicio esset principaliter inter partes disputatum.
d De falso.Adde tex.& ibi no in c.2..de or.co.uidde Bart.in l.2.§.si publico, inf.de adul.& Bar.in l.si veteris,C.de fide instr.& Innoc.in c.verũ.ad fin.de fo.cõp.scd̃m quod alleg.Bal.in l.2.C.de eden.Quid autem si testes sunt condemnati de falso, an præiudicet producenti Bal.quod sic,in l fi.§.si minor se maior.dixe.
e Est periurus.Vide q no.Bar.in l.1s cui de uerb.oblig. Et adde quod dicebat Ang. in l.1.quib.res iud.non nocet aliquid in l. sæpe de re iu.quod si uideatur quod sententia sit lata cõtra potestatẽ,hoc adiecto quod si iudex uoluit stare testib.nõ infamat testes,& q snĩa lata contra unũ,qui quasi ius non habet in ecclesia,non nocet eligẽtibus.Secus si passi fuissent ipsum disputare de iure eligendi , per d.l. sæpe.& facit optime iste tex.&c. cũ dilectus.de or.cog. Quid aũt in tabellione, qd si de si.iust.disputauit,an sentẽtia ei noceat,uide de hoc Iac.Bu.dixi post Bar. in d.l.sæpe,utrum aũt sententia latã contra notarium de falso, præiudicet parti, uide Bar.in l.1.de præuaric.Adde an periurus sit infamis,Cal.cons.5.de iureiur. Pom.Vide ad hoc gl.c.querelam.de iureiu. Fel.in c.testimonium,de rescr.
f Practicã.Vide Bar.in d.l.testiũ & Bal.in l.cũ magistratur,ad fi.C.qñ prouo.nõ est nece.adde tu Are.in c.qm contra.in fi.extra,de prob.& Barb.in consi.3.in 1.vol. Ruer. Adde Fel. in c.pastoralis §.quia vero.in ult.col.de offic.deleg.ubi refert & sequitur hoc dictum & Ias.in l.1.C.de erro.calculi.
g Poma.Tu magis.Vide Alex.consi.80.4.uol.Fel.c.licet causam,nor.4. & c.quoniã cõtra,de prob.& c.cum uenissent.de test.& in c.in nostra.ver.prætereatur etiã.eo.ti.& c.fi.de præsum.Barb.consi.vo. 1.uol Fel.in c.de cætero, de re iu.& c.sicut.eo.tit Barb.consi.3.uolu.2.Men.declarat Barba.consi.25.colũ.5. circa med.lib.4. Dec.consi.448.nu.29.consi.463.nu.23.consi.569.nu.3.& consi.510.num.1.Soc. Iun.consi.32.num 11.lib.2.Soc.sen.consil.262.col.6.in princ.Curt.iun.conf.52.nu.6 Paris.consi.55.nu.34.lib.1 consi.107.nu.48.eo.Marã.sing.14.in fi.
h Paris.Clare.Adde quod si iudex dicit in sententia, quia per tales testes fuit plene probatum,ideo condemno,licet testes hoc non probent,per hoc non redditur sententia nulla,uide ad Bar.in l.1.C.quando prouo.non est necess.Item dum dicit Bart.quod potest iudex non credere,adde quod debet in actis scribi facere,quia non credit,alias iudex appellationis reuocabit sententiam.uide Abb. in cap.cum ad sedem.in pen.nota de resti.spol.uide ad dicta Bart.hic,Barb. in consil.75.in 4 vol.

verba potest iudex, si sibi videbitur, eis non adhibere fidem, vt hic. Hoc tamen consulo faciẽdum ex causa ita, quod appareat, ne postea teneatur tempore syndicatus.

LEX XXII.

1 *Notorium habet uim sententiæ.*
2 *Confessio extraiudicialis iuncta cum alijs indicijs, plene probat.*
3 *Confessus in iudicio crimen publicum, an sit infamis.*
4 *Confessio in iudicio in ciuilib. habetur pro condemnato, secus in criminalib.*
5 *Cautela ut quando quis credit se firmiter condemnandum ex causa famosa, ut soluat antequam lis contestetur & euitabit infamiam.*
6 *Damnatus per inquisitionem, secuta executione est infamis, quia fustigatus, uel mitratus.*
7 *Dispensatũ cum infamia non uidetur, licet quis grauetur in mõ procedendi.*
8 *Bannitus, & condemnatus per contumaciam, an sit infamis.*
9 *Iudex ex cã põt minuere pœnam, quando aliquis grauatur circa probõnes.*

a b **Ictus fustium.** a Bñ hoc dicit ſm primã lec. Executio pœnæ corporalis ex cã famosa infamiã irrogat, licet snia non præcesserit. h. d. Op. executio non dẽt fieri nisi p̃cedat snia, vt C. de exe. rei iu. l. 1. j. de re iud. l. si cum nulla. Rñ. illud 1 verum est. Fallit qñ procederetur super notorio, quia notoriũ † hẽt vim sniæ, vt l. emptorẽ, de act. emp. & per Doc. in l. ea quidem. C. de acc. & Spe. de notorio crimine. Et ita põt intelligi q̃ hic erat crimẽ 2 notoriũ, vel in eo dep̃hensus. Dicit ẽt gl. † vnũ verbũ si forte confessus erat extra iudiciũ, certe non faceret crimen notoriũ, sed solũ semiplenam probõnẽ, vt l. c. 5. de adul. Sed ut saluetur glo. dic. q̃ erant 3 alia indicia simul cum ꝯfessione iuncta, q̃ notoriũ faciebant. † Quæ c rit c gl qd si esses ꝯfessus crimẽ in iudicio. Dicit gl. q̃ tunc esset infamis ex ipsa ꝯfessione absque irrogatione poenæ, ut l. qm̃. ſ. e. l. 1. in fi. de interr. actio. Nec ob. l. si ꝯfessus. j. de cust. reo. q̃a fateor q̃ dẽt ferri snia, tñ ex sola ꝯfessione est infamis. Idẽ vr̃ tenere gl. in l. qm̃ ſ. e. idẽ Inn. ext. de pę. c. super his. Ego dico aliter. Nã si bñ respicis verba edicti, ille notatur infamia, q̃ dãnatus est publico iudicio, vel aliqua a- 4 ctione famosa. Nunc † videndum est vtrum confessus hẽatur pro cõ d demnato. d Et constat q̃ in ciuilib. pro condẽnato hr̃, ut C. de ꝯfes. l. 1. merito nũc ipse est infamis, si est ꝯfessus super actione famosa. Sed in criãlib. ꝯfessus non hr̃ pro condemnato, ut l. si confessus. de cust. reo. merito non infamatur, quia verba edicti hoc non patiunt᷑. Ad primũ mẽbrũ ob. fortissime. j. tit. 1. l. si reus, vbi in ciuilib. ꝯfessus ẽt soluens non infamatur. Rñ aliud est cõfiteri simplr̃, q̃a hr̃ pro ꝯdemnato, & infamat᷑, vt dixi. Aliud est ꝯparere & soluere id, q̃ petit᷑, nũc nõ hr̃ pro ꝯuicto, & ꝯdẽnato, imo iõ soluit ne in iudiciũ ingrediat᷑, & vt absoluat᷑ ab instantia iudicii, ut inst. de perp. & temp. ac §. fi. & inst. q̃b. modis solui. obl. in prin. & hic est casus in l. si reus. j. ti. 1. Vñ 5 remedium est, qñ quis credit se firmiter ꝯdemnandũ ex cã † famosa anteq̃ lis ꝯtestetur, soluat, & absoluet᷑, nec erit infamis. Ista est notabilis prouisio in d. l. si reus. Ad ſm membrũ obst. ſ. eo. l. qm̃. Sol. illa loquitur in trãsigẽte, qui vr̃ quodãmodo aduersarium corrũpere data pecunia: hic vero loquit᷑ in eo, q̃ vere ꝯfitet᷑, vt in scd̃o membro, quo casu nõ infamat᷑, nec iura reperiunt᷑ q̃ hoc dicant. Et ex hac † l. 6 ẽt no. hẽs, qd̃ posito q̃ eẽt vera op. eorũ q̃ dñt, qd̃ dãnati p inquisitionem non sunt infames, vt no. i l. 3. §. p̃terea. de suspe. tu. tñ si est secuta executio, q̃a fustigatus, vel mitratus, erit infamis per istam l. Et sic ẽt ex l. ista hẽs tertium modũ, ex quo irrogat᷑ infamia iuris, quia qñque ipso facto, qñq; p sniam, ut l. 1. ſ. eo. qñque ex gñe pęnæ, vt hic. Pet. nõ stat in ista lect. ut refert Cyn. in l. nullã. C. e. quia iste modus irrogãdi infamiã, lege non reperit᷑, & iõ tenet ipse scd̃am l. q̃ hic in gl. ponit᷑, q̃ statim dicã. sed q̃a gl. tenet istã, ego ẽt teneo, & puto esse veram, & placet plus ista prima lec. q̃ sequẽs. Nã ſm aliã ista l. nihil noui induceret, ſm istã inducit aliq̃d noui, & hoc intẽdit facere hic Iurisc. Non. n. loquitur hic interpretãdo edictũ, imo refert sic statutũ esse p principẽ vel senatũ, vt patet hic in fi. dũ dr̃, forma statuta est. Præterea tex. dicit qd̃ cã ipsa cum ictu fustiũ infamat, non dicit de sententia, & illud qd̃ dicit, dannato irrogaret &c. hoc est dicere, cã cum pœna secuta infamat eo casu, quo infamat snia sola. Secũdo mõ legitur in gl. ſm q̃ h. d. Si in executione imponit᷑ pęna corporalis, p pecuniaria, infamia nõ remittitur. h. d. de hoc dixi plene i §. pæ 7 na grauior. l. qd ergo. Et no. ex hac l. ſm primã lec. q̃ licet q̃s grauet᷑ in processu. seu in mõ procedendi pp hoc nõ vr̃ dispensatum cum 8 infamia. † Quæro e ergo, vtrũ exbãnitus, f & ꝯdẽnatus de aliquo e maleficio sit infamis, cũ ex forma statuti hẽat᷑ perinde, ac si eẽt ꝯfes f sus, gl. vr̃ tenere, q̃ nõ. in l. i. C. de mõ mul. Quidã Doc. in hoc consuluerunt, addentes rõnẽ, q̃a cũ grauati sunt ultra legem, q̃a ex sola cõtumacia hẽantur tanq̃ cõfessi, ergo vr̃ cũ infamia dispẽsatum, vt d. §. poena grauior. Iac. Bu. i quadã disputatione vr̃ tenere ꝯtrium: cum. statutũ dicat quod hẽatur p ꝯfesso, ergo oẽs leges loquẽtes de ꝯfessione uerbali trahunt᷑ ad istã fictã. sicut in simili in ficta stipulatione, vt l. vni. in prin. de rei vxo. ac. & in eo qui fingitur semp fuisse in ci- g uitate, & fili, sed vere ꝯfessus g eẽt infamis, ut in hac gl. no. ergo &c. † Cõtrarium ego puto, † primo, q̃a in criminalib. ꝯfessus non est infamis, vt ſ. dixi. Vnde ex ficta ꝯfessione nõ infamatur, nec ex ꝯdemnatione infamatur. Nã damnatus nõ per sonalr̃, sed p mediã personam procuratoris, non est infamis, ut l. si furti. §. si q̃s alieno, ſ. eod. multo minus erit infamis iste, q̃ nullo mõ fuit in iudicio. Pro hoc multum facit rõ dictorum Doc. q̃a fuit grauatus vltra legẽ, ergo &c. vt in d. §. pœna grauior. Nec ob. quod dictum grauamẽ fuit circa p̃cessum,

9 ergo non inducit dispensationem super infamia, vt hic, quia † non fuit circa processum solum, imo ẽt circa p̃bõnes, & p ꝯñs circa cõdẽnationẽ: hic uero loquit᷑, qñ fuit grauamẽ solũ circa modũ procedendi, de ueritate aũr ꝯstabat p notariũ vel alio mõ ut dixi. Faciũt ad prædicta quæ dixi in l. infamem. j. de pub. iud. Et ea quæ dixi in exbannito, intelligas nisi sit executio pœnæ secuta in corpore. Nam tunc esset infamia ex genere pœnæ per hanc legem.

ADDITIONES.

a Meno. Fustium. Coras. lib. 1. Miscellan. c. 16. scripsi de arb. iud. lib. 1. q. 7. num. 65.
b Meno. Executio pœnæ. late Cors. suo sing. in uerbo, meus. incipit, licet uerbum. ver. An iudex.
c Meno. quærit. Alciat. lib. 2. de ver. sign. car. 62. Ruyn. l. Gallus; §. & quid si tantum. nu. 63. ff. de lib. & posth.
d Pro condemnato. vide Bar. in l. infamem. de pub. iud.
e Pom. Quæro. Vide Barb. cons. 3. volum. 2. Menoc. Ruyn. cons. 34. nu. 8. lib. 4. consi. 120.
f Vtrum exbãnitus. vide tñ Bar. in l. non solũ, §. fi. j. de procu. & probat tex. cum gl. l. 1. §. de qua restõne. de post. quod licet talis absens condemnatus, sit infamis effectu, tñ si petat, & obtineat in integ. rest. propter iustã cãm absentiæ, tollatur infamia irrogata. Bar. in illis locis uacillare uidetur, & ad hanc q. de qua hic p Bar. adde Ang. & Imo. in l. infamem. de pub. iu. & quod ibi dixi post Bart. & Specu. de sen. §. 3. uer. quid si de istis. & cũ op. Bar. hic, ẽt transit Bald. in l. si tutor. C. de interdi. ma. & Bar. in l. si ideo. inf. de eui. & uide Sal. in d. l. si tutor. an ficta confessio infamet, de quo ultra hic no. uide Ia. Bu. in l. qm̃. sup. eo. dicentẽ quod nõ, præter quã in casu. d. l. si tutor, & d. l. qm̃. Adde ẽt Bal. in l. ẽt, C. de fur. & quid si statutũ dicit, q̃ bãnitus habeatur pro cõfesso, & snia hẽat effectũ, p̃ut si lata esset in pũtem, an sit infamis, uide per Bal. in l. 1. C. de hær. inst. plene p Ia. de Bel. in disputatione, quã ponit in l. fi. C. de req. re. Io. An. in Spe. de contu. §. sequitur. in prin. & an ficta cõfessio infamet, uide per Bal. l. cũ mulier, j. sol. mar. adde vltimæ parti apostillæ, Pau. de Ca. cõs. 218. & an cõfessio ficta infamet, uide per Barb. in cõs. 3. 12. vol. Ruer. Adde an exbannitus & condemnatus de aliquo maleficio ex eo q̃ contumax habetur pro confesso, sit infamis, quod Bar. tenet idem quod hic in cõsi. suo, inc. Ioannes. & Bal. in l. cum mulier. ff. sol. ma. & in l. etiam. C. de fur. & in l. si tut. C. de interdic. mar. Ang. & Imo. in l. infamem. ff. de pub. iud. Saly. in l. ea quidem. de accusa. Ale. in l. sæpe col. 22. inf. de re iud.
g Pom. vere confessus. Vide Fel. in c. testimonium. de test.
† Clau. Ego puto. Seq̃tur Alex. cõs. 114. vol. 2. Bal. in c. nisi cũ pridem, de renuncia.

LEX XXV.

Exhæredatum.

a **§. Si quis in libello.** No. 1 quod iusta probatio mortis est, quod aliquis intrauit bellum, & modo non reperitur, arg. huius l. in fi.

ADDITIO.

a Meno. No. Curt. Iun. l. licet, nu. 22. C. de pact.

De procuratoribus. *Rub.*

Quidã habẽt sup rub. unã gl. q̃ est additio. Cõtinua vt in ea. Quæro in quo differt procurator a defensore. Dic ut in gl. Vel dic, procurator cum mandato, defensor sine mandato. Sed quærit glo. q̃ est additio verũ in ꝯstitutione p̃curatoris posset fieri substitutio, ut si talis non erit procurator, talis sit. Respondet quod sic, & bene. Dic vt in ea, & quia ista gl. est additio, ipsam non habeo, sed eam pono.

LEX PRIMA.

1 *Plurale resoluitur in sigulare.*
Statutum puniens producentem falsos testes, uerificatur in producente unum.
2 *Titulus de negocijs gestis habet locum sine mandato expresso uel tacito.*
3 *Procurator in rem suam procuratorem constituit ante lit. contest.*
4 *Procurator, qui habet mandatum ad substituendum, potest constituere procuratorem ante li. contesta.*
5 *Seruus & procurator ad negocia constituunt procuratorem ante lit. contest.*
6 *Prælati ecclesiæ constituit procuratorem ante lit. contest.*
Prælati ecclesiæ sunt quodammodo vsufructuarii rerum ecclesiæ.
Pater constituit procuratorem in rebus filii.
7 *Salarium promissum procuratori in eius constitutione, impedit actionẽ mandati, secus si ex post facto.*
8 *Tutor & curator, an possint recipere salarium, remissiue.*

PRocurator. Primo ponit, qd sit p̃curator. Scd̃o ad quæ potest cõstitui procurator. Tertio ad quid est utile. Quarto, quał ꝯstituit᷑ p̃curator. Quinto per quẽ ꝯstituat᷑. Sexto q̃s ꝯstituat᷑. Septimo, ponit effectus ꝯstõnis procuratoris. Secunda ibi, procurator autem. Tertia ibi, vsus aũt. Quarta ibi, dari aũt. Quinta in l. filiust. §. 1. Sexta in §. ipse quoque. Septima in §. p̃curator & de illa vlt. tractatur vsque ad fi. ti. Redeo igitur ad primum, qd est p̃curator. Examinemus istã partem. Quæro. quare dicit aliena? Dic, q̃a in p̃priis nõ consistit mãdatum. l. 1. in fi. j. mand. Op. gl. ad hoc de p̃curatore in rẽ suã. Et rñdet optime. Scd̃a tñ sol. uerior est. Scd̃o q̃ro, quare dixit, negocia quæcũq;? Rñdeo, tanq̃ verbũ gñale ꝯplectens, seu ꝯprehẽdes iudicia & nego- cia quæcunque. Sed ad hoc op. gl. q̃a p̃curator põt ꝯstitui ad unum 1 negociũ, vt j. p̃ai. §. Rñdeo, & fateor, † q̃a plurale a illud verificatur a in uno singulari, vt j. prox. §. de neg. gest. l. 3. §. negocia. Et facit qd̃ licet

ADDITIO.

a Ruer. Quia plura. Adde Iaso. l. fin. inf. ad Treb. ubi uĩ tenere CONTRARIVM. Sol. ut ibi.

licet statutum dicat de eo, qui produxit falsos testes in plurali, quod habet locum et in eo, qui produxit vnum testem tantum, & sic de si militibus. † Quæro, quare dixit, mandato? Dicit gl. quia sine mandato habet locum ot. de nego. gest. Hoc est verum sine mandato expresso vel tacito De expresso habes hic & C.e. & ff. mā. & C. mā. per totum. De tacito hēs ff. de ope no. nun. l. i. in fi. & ff. vsufr. quemadmodum ca. l. i. in fi. & l. 2. Item quæro, quare dixit, domini. Dicit glo. ad differentiam tutoris. & curatoris, & publicorum administratorum, qui non constituunt procuratorem ante lit. contest. vt C. eo. l. neque. Ad istud opi. glo. tripliciter. † Primo de procuratore in rē suam, qui facit procuratorem ante li. conte. vt l. illam. C. de do. Sol. procurator in rem suam habet vtiles actiones suo nomine, vt l. contraria: merito facit procuratorem ante li. conte. ad exercitium illarū actionum, q. a illarū dn̄s est. Secundo op. † de procuratore facto ad alium substituendū, q. nō est dn̄s & pcuratorē facit. Glo. r̄ndet, illud verum si est sibi mandatū de certo faciendo, q. a tunc dn̄s facere vr̄. Doctores dicunt idem, si est mandatum de substituendo incertum per l. item eorum. §. si decuriones, ff. tit. 1. & leg. vnum ex familia. §. si de falcidia, ff. de l. 2. Ipse n. dn̄s videtur illum nominasse. Ita tenent Gul. & Cy. in l. q. qs. C. eo. Et est casus hodie extra. eo. c. 1. lib. 6. vel sustinēdo gl. possumus dicere, quod illud, q. dicit, dummodo certus intelligatur, q. a si facerē te procuratorē ad substituēdū Titiū, & plures essent Titii, non valeret, ut d. l. duo sunt Titii. de test. tut. & sic potest intelligi ff. l. prox. † Tertio op. ad idē, q. a seruus pōt ɔstituere pcuratorem. & tn̄ non est dn̄s, vt l. seruū quoque. in prin. ff. e. dicit gl. ibi ad negocia, hic ad iudicia Certe malū esset, quod hæc diffinitio solum comprehendat procuratorem ad iudicia. Ideo dic quod seruus constituit procuratorem ad illa negocia, quæ spectant ad eum, saltem cura, & solicitudine. Simile dicimus in procuratore ad negocia, qui substituit procuratorē ante li. conte. vt l. si procuratorem. §. i. ff. man. q. a illud quod mandat, pertinet ad eum cura, & solicitudine, & sic tanq̄ dn̄s mandare vr̄, & eius nomine gerit, vt l. mandato. ff. eo. & hoc tenēt Doct. in l. quod quis C. eo. Quarto ad idem † opp. de prælatis ecclesiarū, q. cōstituūt a procuratorē, in Authē. de sanct. epis. §. qn̄ tn̄ nō sunt dn̄i. Gl. dicit, expone ibi procuratorem. i. syndicum. Doc. pn̄i hoc non tenent. Nā licet ipsi non sint vere dn̄i rerum ecclesiæ, tn̄ sunt quodāmodo vsufructuarii, & iō cum sint dn̄i illius iuris, merito pn̄t ɔstituere pcuratorē noīe eorum, & pro suo iure. Sicut videmus in pr̄e, q. est legitimus administrator filii sui, qui potest cōstituere procuratorem. vt l. i. C. de bon. mat. licet gl. ibi aliter dicat. Hoc tenēt Iac. But. & Cyn. C. eo. l. neque. canonistæ idē, nec curant de diuersitate noīum, vtrū dicatur pcurator, vel syndicus, uel simile, vt in c. petitio. extra eo. & ideo non bene dn̄t notarii, q. dn̄t, talis rector ecclesiæ noīe suo, & ecclesię cōstituit, sed dēt dicere, pro suo iure qd̄ hēt in reb. talis ecclesiæ. Seqtur in tex. administrat. exponit glo. in administrandū suscepit, & bene, & adde gratis sine pecunia, alias nō esset mandatum, sed locatio, b vt l. i. ff. man. dicit Gul. non intelligas si ego cōstituerem pcuratorem, & pmitterem sibi salarium quod ipse non sit procurator taliter quod agere impediebatur, imo agere pōt, & procurator respectu eius p quo seu ɔ̄ quē agitur, quia volūtatē dn̄i hēt, sed non dr̄ procurator vt oriatur actio mandati inter cōstituentē & pcuratorē, sed orietur actio locati vel cōducti uel præscriptis verbis. Tex est no. in l. nālis, §. pe. ff. de pscr. ver. & hoc intellige, qn̄ in ipsa constōne promittitur salariū. Si uero ex post facto pmittir̄, vel daretur salariū ad quod tenet̄, tunc esset q̄dā remuneratio & nō impediret actionē mandati, ut l. salariū. ff. man. † An autē tutor, vel curator possit recipere salarium, dicemus ff. man. l. salariū. ad prædicta facit, extra, de syndico. c. i. & quod ibi notatur.

CONCORDIA.

Procurator. Pro concordia aduerte, quod sententia Barto. fuit in l. si. ff. ad Treb. quod pluralis loquutio non possit de necessitate verificari in minori numero duorū. Contrariū tamē alle. in hac l. i. Sol. coadunatis verbis ipsius Bar. tā in hac l. i. q̄ in l. fi. sic dici pōt. i. opi. vera, vt io d. leg fi. si ratio recti sermonis hoc patitur, & s̄m subiectam materiam. Nam in hac l. i. ideo pluralis locutio verificatur in singularem, quia illa pluralitas comprehenderet ēt singularitates, vt in simili in l. 2. §. homines. inf. vi bon. rap. quia non profertur illa pluralitas in vniuerso, vt omnia in vniuerso cōprehendat, sed est apta cōprehendere & omnia in vniuerso, & oēs particularitates in iudicio, cum illud indiuiduū nō abnegetur. hanc sol. probat tex. in l. non est sine liberis, ff. de verb. sig. in l. 3. §. hæc verba, ff. de lib. ho. exhi. Adde Are. in c. at si clerici. §. de adulteriis. & c. dilecti. de iud.

ADDITIONES.

a Constituunt. An prælatus possit constituere procuratorem, &c. & etiam pōt ante lit. conte. secundum Inn. & Doc. in c. edoceri. de rescrip. & adde no. in d. l. i. de bo. ma. licet gl. contra, & in d. §. si qn̄. adde glo. & Bar. in l. neque. C. eo. adde Ioan. And. in addi. ad Spe. ti. de proc. §. i. in prioc. & an executores vltimarū voluntatū possint ante lit. conte. constituere procuratorem, uide Pau. de Cast. consi. 268.

b Sed locatio. Si procuratori promittatur salarium, adde Bald. in l. i. in pen. quæst. C. man. & Bar. in l. item. C. eo.

§. Procurator. Glo. vr̄ facere dr̄iam inter procuratorem vnius rei & nuncium. Nam nuncius semper confert uerba in personam domini, procurator non.

§. Quamuis. Glos. hic uidetur dicere, quod procurator ad vnam speciem videtur nuncius, & ideo debet concipere verba in personam domini, vt leg. qui autem, §. fi. inf. de pec. & ibi plene dixi in materia nuncii.

1 Procuratorem qui mittit ad iudicem cum mandato insufficienti, est uerus contumax, & amplius non est citandus.

a **Vsus autem.** a Gl. est clara. No. quod eo ipso, q. quis mittit procuratorem, vr̄ nolle cōparere in iudicio per se. Et per hoc dico, † q. ille qui mittit ad iudicem procuratorem cum mandato non sufficienti, non est amplius citandus tanquam vere contumax. Videtur enim declarasse se nolle venire. De hoc tetigi in l. si finita. §. Iulia. b de dam. infecto.

ADDITIONES.

a Vsus autem. Istum tex. limita in casu l. cum miles, inf. de alie. iu. mutan. causa fa. secundum vtramque lec. & quod ibi Bar. vbi est sing. casus, in quo quis cogitur personaliter agere uel defendere. & in l. 2. & ibi Bal. C. de his qui ve. æta. impe.

b §. Iulia. Adde Bar. in l. i. de in. reipub. li. 11.

1 Furiosus habetur pro absente, ubi sequitur aliquis consensus tacitus, uel expressus.

2 Absens constitutus procurator recipiens mandatum, uidetur ratum habere mandatum.

3 Procurator constitutus simpliciter, an uideatur constitutus ad lites futuras, remissiue.

4 Procurator constitutus ad diem, an possit lite non finita illam prosequi.

§. Dari autem. Hic dr̄ de mō constituendi procuratorē. † Op. q. furiosus hēatur pro absente, vt l. vbi non voce. §. furiosus. de re. iu. vel absentis aliquis ɔsensus tacitus vel expressus. † Br̄, vbi non requiritur pn̄tia, furiosus hr̄ pro absente, vt l. ɔ̄ria. Sed vbi absentis aliquis ɔsensus requirr̄, vt hic, non hr̄ pro absente, & hoc est, q. dicit tex. in d. l. vbi non. §. furiosus. Op. de l. itē. §. sed si ita. ff. eo. i. Sol. vt in gl. † q̄ro vtrū absens ɔstitutus procurator recipiendo instr̄m videatur ratum hr̄e mandatū. Text. est q. sic in c. i. de proc. in cle. Quæro. dr̄ hic q. procurator pōt constitui ad litem futuram, an † ɔstitutus simpl̄r videatur ɔstitutus ad lites futuras, dicam ff. l. omniū. Quero, dr̄ hic q. pcurator potest dari a vsque ad diē, qd si adueniente diē, lis non sit finita, vtrum poterit eam prosequi? Vr̄ q. sic, quia procurator non pōt reuocari post li. ɔt. vt ff. l. post litem. Pro hoc C. vt cāæ post pub. adsit tu. l. i. & l. ita aūt, §. fi. ff. de admi. tu. Iac. de Are. distinguit sic. Aut procurator erat gn̄al̄r ɔstitutus, & tunc finito tp̄e pōt adesse, vt cām impleat, vt d. l. i. & d. l. ita aūt, §. fin. Aut fuit ɔstitutus ad vnam litē, & tunc aut ex parte actoris, & tunc adueniente die expirat eius officiū ut hic. Aliud est. n. in ipso mādato diē apponere aliud post simplex mandatum, & li. contest. reuocare, arg. C. de eui. l. si post perfectam. Aut loquimur in procuratore ex parte rei, & tunc ab ipso initio pōt actor talem procuratorem non admittere, quia per talem constitutionem vr̄ velle reus actorē distinguere in plures aduersarios. s. vnum vno tempore, alium alio, q. non potest, vt l. iam tn̄. §. si tamen plures. iud. sol. & l. ne in plures. inf. de exerc. & sic non videtur recte defendi, vt l. i. §. i. inf. quib. ex cau. in pos. ea.

ADDITIONES.

† Clau. Procuratorem. Qualiter potest procurator constitui inter absentes, vide glo. & Bar. in l. in causæ §. si ex parte, inf. eo. gl. in cle. i. hoc ti.

a Potest dari. Adde videndum Pau. de Ca. consi. 334.

LEX V.

a **Præsens.** x No. quis dicatur esse præsens, † & quis absens. Dic vt in glo.

ADDITIONES.

a Præsens. Et de multiplici gn̄e absentiæ, vide in l. absentem, inf. de uer. sig. & in l. 1. §. qui possunt. de ver. ob. in auth. de fideius. §. i. legitur & no. in l. 4. §. absente. in prin. de dam. infe. & hic, & q. no. Bar. in l. i. de lib. agn. per Io. And. post Arch. in c. si deleg. de off. dele. in 6. An aūt quis præsumatur absens, dic vt in Spec. de actore §. postquam, quem sequitur Bal. in l. fi. §. necessitatem in fi. C. de bo. quæ li. q. not. ad auth. præsente, C. de fideius. & adde, q. recedens, & qui reuersus est, hētur pro præsente, s̄m Bal. in auth. habita, & q. dixi an quis præsumatur pn̄s, vide qd̄ not. Bar. in l. relegati. de pœn. & quando dicatur absens, vide in l. fi. & ibi gl. C. de præscr. lon. tem. prædictis adde Bar. & ibi dixi, in l. rest. inf. de alim. le. Et dicit Bal. in l. fi. §. vbi autem. C. de bon. quæ lib. per illum tex. quod ille dr̄ absens, qui longe abest. Quod facit ad multas q. statutorum, secundum eum. adde quis dicatur absens & præsens, & cui incumbat onus probandi absentiam. Bal. consi. 343. & 344. Paris. Vide Fel. late in c. quoniam. extra, ne li. non conte.

† Clau. Præsens. An autem pro præsente possit interuenire in iudicio simplex defensor, vide Bal. in c. ex parte Decani. de rescr.

LEX VIII.

1 Procuratorem quis solus constituit ad ea, quæ solus facere potest.

2 Filiusfa. in castr. pecu. sine consensu patris esse potest in iudicio.

a b **Filiusfa.** a Filiusf. potest cōstituere procuratorem ad omnia, q̄ ipse sine patre gerere pōt. h. d. No. regulā, b q. ad ea, † q̄ quis pōt solus facere, pōt solus procuratorem constituere. Exemplum habes in filio. Idē in minore, vt l. diuus, in fin. ff. qui pe. tu. & ibi no. & l. 3. §. i. rem rat. hab. & de rest. spo. c. ex parte. & de re iu. c. cum I. & A. & ibi per Canonistas. † Secundo no. q. in cast. pe. potest filius esse in iudicio sine consensu patris. Simile in l. miles. in prin. de cast. pe & sic reprobatur gl. quæ est in l. cum non solum. §. necessitate, de bo. quæ lib. & est hodie tex. ext. de iud. c. i. lib 6.

ADDITIO.

x Filiusfa. Ad intellectum uer. sed pato. adde in l. si cum dotem, §. si pater, solu. mat. vbi addit, quia filia debet cauere de rato. Meno. Beilson. lib. 3. select. 13. Pom. Amplia aliqualiter, ut per Fel. in rub. de test. cog. Ant. Alex.

b Meno. No. regulam, Soc. sen. cons 97. col. 3. in prin. lib. 3.

§. Ipse

§. Ipse quoque filius. Quæro, vtrum requirat' consensus patris, qn filius agit noie alterius: gl in l. cũ nõ solũ. § necessitate. C. de bon. q lib. dicit quod sic, quod reprobãt Doc. p hunc tex. & est casus hodie i c. q. generaliter, extra eo lib. 6. & §. necessitate. loquitur quando filius agit suo noie.

§. Inuitus. Op. quod isti administratores cogantur inuiti, vt sup. ti. 2. l. puto. ff. de mu. & ho. l. si quis magistratu. Sol. Aliud in pcuratore, q est offm uoluntariũ, aliud in tutore & curatore. & administratore ciuitatis, ut in ɔtrio. Quid in curatore bonis dando. Dic quod nõ dat' nisi ex causa, vt in gl. Op. de l. non tm. ff. de ap. & l. addictos. C. de app. Sol. glo. dicit ibi, quod datur inuito. certe ibi hẽt mandatũ a lege, nõ ab hoie, & inuitus ipse non cogit'. Vlt. gl. h e recitat mãm, utrũ q tacet cõsentire videat', de qua ẽt in l. Caius, ff. de pig. act. & per Dy. in c. is q tacet, ex. de re iu. li. 6. & p Cy. C. e. l. inuitus Ego plene dixi in l. q̃ dotis. ff. sol. mat. quam repetii.

1 *Veterani possunt esse procuratores.*
Milites nostri temporis possunt esse procuratores.
2 *Militantes in castris non possunt esse procuratores.*
Miles cælestis militiæ non potest esse procurator.
3 *Iudex ex officio repellit procuratorem inhabilem.*
3 *Iudex ex officio supplet in his, quæ pertinent ad vtilitatem publicam.*
3 *Tacite omitti quædam possunt, quæ tamen non expresse.*
5 *Qui non potest esse pro se, quando pro alio esse possit.*

1 §. Veterũ. † No quod veterani possunt esse procuratores. Et ex hoc apparet qd milites nri tpis, qui nõ habitant in castris, sed stãt p plateas, possunt esse pcuratores. Scdo no.
2 quod † milites militãtes in castris nõ possunt esse procuratores. &
a eadem rõne nec milites cælestis militiæ. s. Dei, vt dicit glo. & bene
b Tertio no. ex eo quod dicit tex. nec si uelit aduersarius, † quod iu-
3 dex ex suo offi. põt talẽ procuratorẽ repellere. Et idem puto, in his
c omnibus, q̃ publicam vtilitatẽ respiciunt, si a parte omittantur, po
d test iudex supplere, per hũc tex. cu gl. in l. quos ph bet. ff. ti. 2. dixi in
e l. 4. §. hoc aũt iudicium ff. de dã. infec. † Vlt. no. quod q̃dã possunt o-
f mitti tacite, q̃ nõ possunt omitti expresse. Simile in iuramẽto calum
4 niæ, ut dixi in l. 2. §. sed q a veremur. C. de iur. cal. Item ex hoc text.
f cũ gl. potes habere determinationem, quod licet ille, q non põt esse aduocatus, fm tit. de postu. si tamen fuerit aduocatus nõ uitiatur pcessus. Et istud vr verum in eo, qui licet non possit esse procurator
5 pro alio, p se tamẽ potest esse in iudicio, ut miles. † Sed si esset talis, qui nec pro se, nec pro alio posset, vt seruus, uel pupillus, tunc non valeret iudicium, quia non habet sua substantialia, ut l. 1. C. qui legi. perso. stan. in iud. ha. facit l. 2. §. 1. ff. qui satisd. cog.

ADDITIONES.

a Milites militantes. Adde Bar. in l. militem. C. eo. & Ioan. And. io c. nostra, extra eo. & idem Gul. Bal. & Ang.
Ruer. Adde Ang. de Are. in §. plane, Insti. de test. mili. & Io. Fab. in rub. eo. tit. circa dictum primum Bar. in prin. huius tit.
b Tertio no. Adde gl. in ff. eo. l. neque fœminę. Sed dic ut no. in c. sopitæ, de censi. Inno. io c. 1. de oblig. ad ratiocinia.
Poma. Vide Bar. consi. 105. & consi. 62. vol. 1.
c Paris. Ex suo officio. Vide Fel. in c. causam, de iud.
d Respiciunt. Iudex ex officio potest repellere procuratorem inhabilẽ. adde text. & gl. in c. exceptionem, §. fi. de exc. ex quo potest repellere bannitũ, vel excõmunicatum, & puto quod cum hoc casu officium iudicis succedat in locum exceptionis, non poterit supplere ultra tempus excipiendi. Et idem tenet Iac. de Are. in l. 1. C. vt quæ desunt aduoc. & Bal. in c. domino guerram, in tit. hic finitur lex, in usibus feud. ubi hoc sequitur, & ad hoc no. per Bar. adde Bal. in l. exceptionẽ, C. de proba. sed ipsemet Bar. tenet contrarium in l. inter quos, §. alieno, & ibi uide, de dam. infe. & uide gl. in c. 1. de elec. in 6. quam alle. Bal. in l. licet, C. eo. & authen. offeratur de li. conte. & in d. l. exceptionem. adde quod iudex possit repellere procuratorem non idoneum, Rom. consi. 60.
e Ruer. Iudiciũ. Adde Spec. in tit. de lit. contest. §. sequitur uidere. in fi. qui le. perso. stan. in iudi. ha.
† Clau. Dam infe. Vide Bal. in c. de causis. de offi. dele. Alex. l. properãdum. C. de iud.
f Pom. Item ex hoc tex. Vide aliqua similia per Old. cons. 130. uide in simili Ale. consi. 63. 3. uol. Fel. c. post cessionem. de prob.

1 *Procurator cogitur suscipere iudicium, quando dominus pro eo satisdedit.*
2 *Procurator constitutus ad agendum, & defendendum, & absoluendum, & satisfaciendum, non potest præcise cogi vt soluat circa expedienda extra iudicium, in iudicio autem cogitur de rebus domini.*
3 *In contractibus extraiudicialibus quis non cogitur precise ad factum.*
4 *Præcise cogi quis non potest ad factum, quando allegat iustam causam.*
5 *Procurator si sit datus ob absentiam domini, mãdatũ finitur domino reuerso.*

§. Procuratorem. Procurator, pro quo scienter dominus satisdedit, cogitur præcise iudicium suscipere, nisi ex causa legitima excusetur. h. d. No. casum, in
a quo quis precise cogitur ad factum. Sed contra hoc oppo. infra, eo. l. non cogendum §. Sabinus, glos. sol. optime quam vide & no. Habetis etiam latius per glos. infr. eod. leg. sed & hæ. § præter. Vides ergo
1 quod † quando dominus satisdedit pro procuratore consentiente cogitur procurator præsens suscipere iudicium. Pone ergo secundũ quod fit quotidie, quod dominus in instrumento procurationis confecto pro procuratore absente satisdedit, procurator postea suscepit mandatum, an ex isto consensu cum satisdatione præcedente possit cogi suscipere iudicium? Textum habemus hodie quod sic. extra de procuratorib. c. 1. in clem. Et sic hæc glo. recepit duplicem limitationem dum dicit, quo consentiente, scilicet tempore satisdationis, vel postea. Item quod dicit, dominus satisdedit, intellige in iudicio, vel ext. Facit inst. de satisd. §. si vero aliquis. Sed quæro, pone in mandato dr, facio te procuratorem ad agendum, vel defendendum. &c. & ad soluendum, & satisfaciendum, vtrum procurator cogeretur pcise soluere? Videtur q non per istum text. qui solum cogit præcise ad iudicium suscipiendum, non ad aliud. In ɔtrium facit rõ posita in gl. quia ita falleret fidem duobus, si non vult satisfacere, & soluere, prout venit in mandato, sicut si non vult defendere. Pro hoc videtur tex. in d. c. 1. de procu. in cle. vbi dicit, in iudiciis, & in aliis nego-
2 ciis. Sol. † solutionem & satisfactionem, quæ veniret expedienda extra iudicium, non cogitur pręcise procurator facere, quia istud ad q præcise cogatur, est speciale in iudiciis, vt hic in fi. gl. Sed si esset expedienda in iudicio, quia forte fieret executio iudicati, tunc si procurator possit satisfacere de bonis dñi, puto q cogatur præcise, per d. c. 1. Et quia est eadem ratio, sed de suo procurator satisfacere non cogitur. Quod apparet ex l. seq. vbi propter incommodum rei familiaris ipse pcurator excusatur, ne præcise defendat, vt si obuenit ei hæreditas, vel simile. Vnde non cogitur præcise ad aliud, propter q res
3 suæ incommodarentur. † Ad secundum q dicit gl. quod in ɔtctibus extraiudicialibus non cogitur quis præcise ad factum, dic plene, vt dixi in l. stipulationes nõ diuiduntur, ff. de ver. ob. Not. ex isto §. cum
4 istis ll. seq. quod licet lex dicat aliquem cogi præcise ad aliquid, dẽt intelligi nisi iustam causam excusationis alleget. Vlt. vide glo. super l. vel hæreditas. in prin. dum dicit, qui cœperat abesse dato procura
5 tore. Not quod quando procurator datur propter absentiam domini, finitur mandatum domino reuerso. facit inf. man. l. qui mutuam. §. non ideo, & quod ibi no. dicam inf. eo. l. post litem.

ADDITIO.

1 Barb. No. casum. Vide per gl. in l. stipulatio. §. fi. inf. de op. no. nun. Idem dicas si accesserit iuramentum. gl. est sing. in l. si pecuniam. inf. de cond. ob cau.

1 *Satisdatio præstita præsente procuratore per dominum, quod faciat rem non esse integram quo ad renocationem expressam.*
2 *Satisdatio quando faciat rem non esse integram quo ad renocationem tacitã.*
3 *Mandatum non uidetur morte renocatum, si procurator recipit instrumẽtum in quo continetur satisdatio, prout hodie communiter ponitur.*

Si defunctus. Satisdatio pro procuratore pñte pręstita, facit vt mandatum morte dñi non finiatur, secus si pro absente, & ignorante, h. d. Opp. q non cogitur præcise, vt inf. eo. l. non cogendum, §. Sabinus. Sol. ut in l. filius, in fi. sup. eo. Secũdo op. q mandatum finitur morte dñi re integra, vt instit. man. §. itẽ si adhuc. sed hic est res integra, ergo &c. vt inst. mã. §. item si adhuc, Sol. non est res integra pp satisdationem. Contra hoc est gl. ff. l. proxi. vbi dicit quod satisdatio non facit videri rem non esse integram. Et ibi gl. sol. q verum est, quantum ad reuocationem expressam, secus quo ad tacitam, quæ fit per mortem, vt hic. Opp. de l. si præcedente, inf. man. Sol. ibi satisdatum fuit pro absente, vel ipse procurator met satisdedit Tria habes ergo videre. Primo vtrum satisdatio faciat qd procurator possit præcise compelli. Quod dic vt l. filius, in fi. sup. eo:
1 † Secũdo, vtrum satisdatio faciat rem non esse integram quo ad re-
2 uocationem expressam. Et dic q nõ, vt no. in f. l. prox. Tertio † vtrum satisdatio faciat rem non esse integram quo ad reuocationem tacitam. Et tunc distingue, aut satisdedit procurator, aut dñs. Et si dominus, aut procuratore consentiente, & tunc sic. Aut non, & tunc facit
a non esse integram, vt ex prædictis patet. No. ergo mirabiliter hãc
3 l. cum hodie in omni instrumento contineatur † satisdatio domini fm formam dicti §. si vero aliquis, inst. de satisd. quod si dominus decessit postquam procurator recepit instrm, non vr eius mandatum reuocatum, vt d. c. 1. de procu. in cle. Oppo. dr hic, q si procurator est inscius, non cogitur defendere tamen stipulatio committitur, cõtra,
b sup. l. proxi Non soluo modo Opp. qñ mandatum continet illud, qd dominus habet necesse facere, non finitur morte, ut l. fundi, §. item si amicus. inf. de acqu. pos. sed dominus haberet necessario se defendere, ergo &c. Sol. nõ habebat necesse, quia poterat pati missionem in possessiooem, l. satis. sup. de in ius vocando &c. Bar.

ADDITIONES.

a Mirabiliter. Ad hanc l. adde l. si pecuniam, & quod ibi no. Bar. circa prin. C. de cõdi. cau. da. & Bal. in l. si ante acceptum. inf. iud. sol. & Bald. in l. mandatum, C. man. in 1. & 2. opp.
Ruer. Adde, quod Bar. seq. Bal. & Pao. de Cast. hic.
b Non finitur. Adde Bar. in l. 2. § pen. de don.

LEX XV.

1 *Procurator præstat tres cautiones, scilicet de rato, de iudicato soluendo, & de defendendo.*
2 *Procurator etiam pro quo dominus satis dedit iuxta formam. § sed hodie. Insti. de satisd. tenetur satisdare de iudicio sisti.*
3 *Principalis persona potest cogi respondere positionibus.*
4 *Procurator an teneatur cauere saltem nuda cautione, remissiue.*

§. Qui ad communi. Procurator datus in duplicib. iudiciis vr fungi partib. actoris & rei, ideo vtriusque satisdationem præstabit. h. d. Op. quod eo ipso quod est procurator actoris, cogitur defendere, vt inf. eo. l. seruũ, §. ait prætor. Gl. soluit notabilr, q ibi defendit ex præcepto legis, nõ ex mandato hominis, & ideo si nollet defendere, patitur pœnam, quia non auditur agens. Hic vero cogeretur pręcise defendere, si esset satisdatio, secundum prædicta. Quæro, quid in aliis publicis iudi-
1 ciis. gl. dicit idem. † Quæro, quæ sint istæ cautiones, quæ debent in-
ter-

terponi? Certe duæ. s. de rato ex parte actoris, & de iudicato soluendo, ex parte rei. Addunt quidam tertiam. s. de defendẽdo, vt l. seruũ. §. ait prætor. j. e. quod gl. reprehendit, quia cſa, de defendendo continetur sub cſa, iudicatum solui. Istud non est verum, quia cautio de defendẽdo, de qua loquitur d. l. seruum. §. ait p̃tor. intelligitur de defendendo in cã reconuentionis, cſa vero de defendendo, quæ continetur in stipulatione, iudicatum solui, intelligitur de defendendo in illa eadem cã, in qua factus est procurator. Vnde puto quod debeat dici de triplici cautione. Ita etiam intelligebat Iac. But. † Quærit gl. utrum cogatur satisdare a de iudicio sisti. Et dicit, q̃ non, postquã est satisdatum iudicatum solui. sub qua continetur clausula de defendẽdo, quæ defensio non potest fieri, nisi sistatur in iudicio, unde gl. Ista gl. posset dicere verum, qñ dñs in satisdatione iudicatum solui dedisset fideiussores extraneos. Sed si ipsemet fideiussit pro suo procuratore, in instr̃o procuratorio f̃m formam traditam inst. de satis. §. sed hodie. & §. seq. tunc adhuc puto ipsum procuratorem cogendum satisdare de iudicio sisti. Ipse. n. pricipalis cogeretur si non possidet immobilia, vt l. sciendum, in prin. qui satis. cog. Et modo per suam nudã promissionem actor nihil habet plus quam habebat primo, † & erit forte necessaria ipsius rei principalis persona in iudicio ad respondendum positionib. & similib. Vnde puto procuratorem cogẽdum ad satisdãdum de iudicio sisti, vel ipsum dominum hoc firmare per alios fideiussores, quam per se. Posset quæri, an qñ dñs satisdat p̃ suo procuratore, p̃curator teneatur saltem promittere nuda cautione. De quo per † Cy. C. de satis. l. 1. & per Dy. inf. iud. sol. super rub. & ibi tetigi. & per Iac. de Are. inf. iud. sol. l. si ad defendendum. & ibi dixi.

ADDITIO.

a Satisdare. Vide omnino Alex. in cons. 1?6. vol. 1. circa fi.

LEX XVI.

Ante litem. Ante lit. conte. potest procurator libere a dño a reuocari, postea vero non, nisi cã cognita. h. d. cum l. seq. vsque ad l. quæ omnia, No. q̃ post satisdationem non videtur posse reuocari, vt s. l. proxi. in prin. Sol. illud verum quo ad reuocationem tacitam, secus quo ad expressam. Signa istam gl. 1.

ADDITIO.

a Reuocari. Quid si procurator fecit impensas, vide Bal. in l. cum dotem, §. eo autem tempore, sol. ma.

LEX XVII.

1 *Mandatum videtur reuocatum procuratore bannito.*
2 *Procurator non reuocatur post lit. conte. quia est effectus dominus litis.*
3 *Procurator in causis, in quib. lis non contestatur, efficitur dominus litis, quando incipit tractare de meritis causæ.*
4 *Iudicium potest in dominum transferri, quando procurator non reperitur.*
5 *Procurator ex causa non reuocat procuratorem substitutum a se.*
6 *Procurator iuuenis reuocari potest.*

Post litem. a No. ex eo quod dicit, vel in ciuitate manente, q̃ procuratore † bannito videtur reuocatũ mandatum. Facit l. cum quis. in prin. j. de solu. & l. si cum Corne. in fi. eo. tit. † Not. q̃ post li. contest. non potest reuocari procurator, nisi causa cognita. Contra j. de iu. l. iudicium: soluitur. Glo. sol. aliud in iudice delegato, aliud in procuratore, in quo vertitur damnum pecuniariũ, & quia aduersarius oneraretur. Aduerte, adhuc vult dicere gl. forte, quia procuratori licet accipere salarium, non iudici delegato. Ista ratio non est vera, quia si procurator reuocaretur sine sua culpa, nõ perderet salarium, vt l. 1. §. diuus. j. de var. & extraor. cog. & inf. loc. l. qui operas. Vnde nullum damnum pecuniarium eius vertitur. Item iudex potest accipere pecuniam, vt in auth. de iu. §. ne autem. Secunda ratio non videtur vera, quia ita oneraretur pars per mutationem iudicis, sicut per mutationem procuratoris, vt l. si longius, in prin. de iu. & de iure immu. l. pen. Est ergo ratio f̃m Gul. quia procurator per li. cont. efficitur dominus litis. l. neque. C. de proc. & l. nulla, & l. procuratorib. eo. ti. † Quæro b circa istud prin. qd in causis in quib. non fit cont. litis? Doc. iti l. nihil C. eo. intelligunt quod tunc incipit esse dñs litis, quãdo incipit tractare de meritis causæ, q̃ est verum. Casus est in l. nulla. C. eo. in eo quod dicit, causam egerit. Quocumque ergo modo causam egerit, seu tractare incæperit, dñs litis efficitur. Quæro, an ex eo q̃ procurator non reperitur, possit trãferri iudicium in dominum? R. n. sic vt colligitur hic in tex. dum dicit, vel in ciuitate manente, vt inf. eo. l. vel exilio, & est simile in l. pen. C. ad Tre. Quæro, dẽ c hic, q̃ ex causa potest reuocare dominus, & h̃rs eius, † quid in procuratore, qui alium substituit, vtrum possit suum substitutũ ex causa reuocare? Respon. tex. est, quod non, ext. eo. c. is, qui. lib. 6. facit l. quod si forte. §. 1. inf. de sol. Venio ad ver. in causæ, no. gl. super verbo, & ætas. No. q̃ propter iuuẽtutem potest reuocari procurator, & sic non potest domino imputari, cur ab initio talem constituit.

ADDITIONES.

a Post litem. Sed an post lit. contest. possit reuocari procurator rei defendens sine mandato, vide Bar. in l. si ante, inf. iud. sol. adde quod iusta causa reuocationis procuratoris etiam post lit. cont. est, si procurator est præsens, & patiatur se reuocari. ita decidit Bar. in l. 1. C. de satis. & per gl. in l. si procurator. C. eo. quid in procuratore in causa appellationis, vide in l. dominus. & ibi Bal. C. de appel. Adde qualiter intelligatur, quod per li. cont. procurator est effectus dominus litis, Old. cons. 317. Pa. L. No. primo, quæ sunt causæ reuocãdi, & an in reuocatione requiratur solennitas iudiciorum, vide Ro. sing. 341. quid autem si esset procurator, vel fideiussor constitutus ad tẽpus, & finitum esset tẽpus, lite adhuc pendente, an teneatur pro[se]qui, uide Bar. in l. ita autem, §. si. inf. de admi. tut.

b Pona. Quæro, vide Fel. c. exceptionem. ver. 3. intellige de excep.

c Quæro dicitur. Facit quod no. Bar. in l. si ante. in fi. inf. iu. sol. & Bald. in l. quod si C. e. & quod dicitur hic de hærede reuocante mandatum, uide id quod no. Bal. in l. id quod pauperib. de sacros. eccle. Vide Old. consi. 130.

LEX XIX.

Item si suspectus. a Quæro vtrum causa suspicionis debeat probari? glo. quod sic, quam vide, vbicunque. n. lex dicit fiendum aliquid ex causa, illa causa est p̃banda.

ADDITIO.

a Item si suspectus. Vide no. in c. ex parte decani, de resc. & in c. 2. de proc. in 6. Meno Adde Alciat. tract. præsumpt. reg. 3. præsumpt. 9. nu. 17. Dec. l. 1. num. 7. C. de eden.

LEX XXII.

1 *Affinis contra affinem non cogitur esse procurator, aduocatus, nec testis.*

Aut affinitate. a No. † q̃ affinis non cogitur ꝯ affinẽ esse p̃curator, vel aduocatus. Itẽ nõ cogit̃ esse testis contra eum, tex. est in l. Iurisconsul. in prin. j. de gradi.

ADDITIO.

a Aut affinitate vide Ale. consi. 29. vol. 4. & consi. 13. eo. uol. 4. & consil. 18. eo. vol. Et quod non sit idoneus testis, adde Ale. consi. 132. in 5. uol.

LEX XXIIII.

1 *Procurator post li. conte. cogitur præcise peragere iudicium.*
2 *Dominus vel procurator nouus non potest interuenire post li. cõte. & quãdo.*
3 *Processus nullus potest consensu partium vno momẽto validari, & quomodo.*
4 *Iudicii transferendi modus quod procurator cedat domino ius instantiæ.*
5 *Domini actus factus post li. contest. quando valeat.*
6 *Procurator si sit cõstitutus a domino ex causa absentiæ, eo reuerso, etiam li. cõte. per procuratorem mandatum reuocatur.*
7 *Dominus si citatur quando lis fuit contestata per procuratorem ad audiendã sententiam vel ad vidẽdum iuramentum testium, & neuter comparet, nullum est quod geritur.*

Mutari. a 1 † No. quod post li. cõt. p̃curator cogit̃ p̃cise peragere iudicium, q̃ apparet: q̃a non p̃t mutari, nisi cã cognita, & ipso postulante, vt hic dr̃ in text. Quæro, qualiter b fiat ista mutatio, vel litis trãslatio? c Dicit gl. q̃a oĩa de nouo narrari oportebit. Signa gl. quæ innuit, † q̃ dñs. vel nouus procurator non p̃t interuenire in iudicio post li. ꝯ est. nisi oĩa renouẽtur, & sic opus erit noua cõtestatio, & similib. quod intelligit Gul. oĩa faciẽda esse vno cõ d textu. hoc est interrogabitur dñs, vel nouus procurator ita, tu das libellũ, sicut dedit primus, & admittis respõsionẽ, sicut admisit primus & similia. Qd̃ no. e & est vtile, q̃a si factus eẽt vnus processus inualidus, vt puta, q̃a tẽpore feriato vel alia rõne si partes essent in cõcordia possent vno momẽto totũ illũ processum reficere. Et hoc satis innuit ista gl. dum dicit. omnia de nouo narrari, nõ dicit de nouo fieri. † Alium autem modum transferendi iudiciũ no. j. e. l. in cãe. §. si ex parte, videlicet quod procurator cedat dño ius instãtiæ. Sed hic si dominus vult hẽre ius instãtiæ directũ, & noĩe suo, de nouo oĩa debẽt nouari, vt hic: sed si vult habere ius instantiæ directum nomine alieno, tunc licet, tanquam procurator in rem suam. Nam instantia potest fieri per cessionẽ, vt in glo. §. si ex parte. & ita dixi in l. si ante acceptum, j. iud. solui. † Quæro si dominus post li. cõtest. venit, & facit in iudicio aliquem actum, an ille actus ualeat? videtur quod nõ. Non. n. potest in se reassumere iudicium, nisi cã cognita, quæ causæ cognitio non interuenit, ergo &c. vt l. cum hi. §. si prætor. de trans. §. Et ideo pro huius declaratione, quod quando procurator fuit datus a domino, quia oportebat ipsum dominum absentari, tunc domino reuerso finitur mandatum post lit. contest. Videtur enim ab initio cum tali conditione procuratorem esse datum, vt l. qui mutuam, §. 1. & quod ibi no. inf. man. Facit glo. sup. eod. l. vel hæreditas. Merito tũc dominus põt interuenire. Quandoq; procurator non fuit datus f ex causa absentiæ, sed a præsente fuit factus procurator, & tũc aut dominus superuenit in iudicio, nõ vt aliquem actum faciat, sed vt assistat procuratori suo, & non est dubium, quod procedit iudicium, nec

ADDITIONES.

a Paris. Mutari. Quid autem si dominus comparet, an acta sint nulla? vide Capocaut. 132. Paul. de Cast. late in hac l.

b Pom. Quæro qualiter. illud dictum refert & reprobat Pan. in c. pen. de iu. uide tamen aliquid per Fely. c. præsentata. de testi. Alex. l. 1. in prin. ff. ad Treb.

c Translatio. Sequitur hic Ang. Bal. l. 1. in ver. quæro utrum ex libello. C. de sen. pas. Bar. ibi uidetur tenere istam gl. & Bal. hic.

d Vno cõtextu. Ad hoc omnino uide quod signanter dixit Bal. in l. fi. de sen. ex brevi. reci. & quod no. alii in l. 2. de liber. & posthu. & quod not. Bart. in l. a. C. de fideiu. do. den & ibi dixi, adde quod Cy. & Bal. in l. cum antea. C. de arb. dñi, quod sola lata die feriata in fauorem hominum, nõ põt consensu partium conualidari, quod reputat no. ad quod no. Inn. in c. prudentiam. de off. dele. & no. in l. 2. C. qui pro sua iuris. & in l. obseruandum. de off. procon. quod est verum, secundum Bal. etiam si a dicta sententia fuerit appellatum, & appellatio sit deserta. Adde & uide Marian. in c. significasti. ar. 6. q. 2. de fo. compet.

e Meno. Quod no. Dec. l. 2. nu. 54. C. de eden. & consi. 540. in fin. Maria. Soc. sen. consi. 31. col. 4. ver. ex quib. Afinius in praxi iudiciorum. §. 2. cap. 13. nu. 31. & ibi prosequitur materiam, quando iudicium inchoatum a patre transeat in filium, & a procuratore in iudicium.

f Absentiæ. Adde Bal. post Bar. in l. procuratorib. C. eo.

nec procurator videtur reuocatus, ut ℥.eo.l.Pau.respondit. Aut interuenit, & aliquem actum facit in sua persona, & tunc si quidem pñte procuratore, & aduersario patiente, valet iudicium; non.n. est necessaria causæ cognitio, nisi quando contradicit procurator, vel aduersarius, vt hac l.mutari. & sup.eo. l.post litem. Quod intellige, nisi fuerit expresse dictum, non animo reuocandi procuratorẽ. Vel interuenit dominus in aliquo actu, in quo habebat interuenire necesse, & sic non vr̃ reuocare, arg.l. fideic. §.si tem, inf. de leg.3. & l rem legatam, de adi.le. & est hodie expressum extra, de procu. si quando. li.6. Si vero interuenit absente procuratore, pñte tñ aduersario vel pñte procuratore, absente tamen aduersario, tunc valet actus qui est celebratus non tamen [b] reuocatur procurator, quia nõ potest fieri, nisi cã cognita, quæ non interuenit, nec interuenire potest aliquo eorum absente. Et si tu dicis. Qũo valet actus, qui celebratur, quia oõ sunt nouata omnia, nec est cessum ius instantiæ. Respondeo, procuratori quæritur ius instãtiæ directum, dño quæritur ius instantiæ vtile, vt ℥.eo.l.in causæ.§.fi.& ideo ex vigore illius vtilis iuris prosequitur instantiam. Nec obstãt ll.quæ requirunt causæ cognitionẽ, quia verum est quantum ad reuocandum procuratorem, & ad transferendum iudicium in dominum, ita q̃ procurator non possit se de cætero intromittere. potest.n.interesse rei, quia forte procurator scit melius veritatem aliquorum, quam sciat dñs, specialiter de his, quæ gesta sunt in lite, ar.l.apud Cessum.§.quæsitũ, de do.exce.inf.eo.l si actor. & l.non solum.in pño. sed qñ remanet procurator, & dñs facit aliquem actum, non interest aduersarii per dominum nõ fieri, quia adhuc poterit citari & cogi procurator ad illum actum, quem melius nouit, arg.l.si actor. ℥.eo. Ita intelligo istã materiam. Probo, dñs potest adesse, vt liti, vt l.Pau.inf.eo. Sed ille q̃ adest liti, etiam si esset extraneus, potest testes producere & alios actus vtiles agere, vt l.suspecta, in prin. & ibi no.inf.de inoff.test. multo magis ergo dominus causæ. Licet autem post lit.contest. dñs possit adesse si vult, & actus facere, vt dixi, tamen inuitus non compellitur, vt l vlt.C.eo.hoc nisi ex cã, vt d.l.vlt. & ideo si citaretur dominus ad aliquem actum, & non procurator, puta ad videndum iuramentum testium, vel publicationem, vel audiendum sentẽtiam, & non comparet dominus, vel procurator, nulla esset sententia, quia citatio nõ arctat dominum. Debuit enim citari ille, qui erat dominus instantiæ. Ita disputando determinat do. Lamber. de Ramp. quod ego scripsi in l.furioso.inf. de re iud.

ADDITIONES.

a Paris. videtur reuocatus. vide Ro.consi.306. 2.vol. vbi uoluit, quod si dominus cõpareat simul cum procuratore, videtur in dubio facere animo assistendi, non animo reuocandi, & ibi etiam quid si postea procurator comparet sciente domino censetur mandatum restauratum.

b Paris. Non tamen. Sequitur Alex.consi. 61.vol.4.

LEX XXV.

Quæ omnia,

ADDITIO.

a Meno. Quæ omnia. Ioan. Anparc.li.1.sing.alleg.c.34.

1 *Mentiris dicere potes ei, qui obijcit aliquod crimen.*
2 *Testis, qui se ingerit, est suspectus.*
3 *Litigat iuste, qui litigat causa conseruandi suum pudorem.*
4 *Iudicio pendente circa suspicionem procuratoris, an dominus interim possit causam agitare, & in se suscipere.*

§.Sed si aduersarius.

a Suspectus est, qui se ingerit, & audiendus est, qui vult suũ pudorem purgare. h.d. No. q̃ ei qui dicit te cõmisisse aliquod crimen, licite potes dicere, tu mentiris, licet n. retorquere in alium, vt l. qui cum maior, §.si libertus, inf.de bo.li. & l.si quis ingrauescente, §. vtrum. inf.ad Sil.& sup.de in ius voc.l.libertus a patrono. Secũdo no. quod ille, qui se ingerit, est suspectus, & sic probatur, † q̃ testis qui sponte vadit non citatus, est suspectus. Facit.C de testi.l.iusiur.no.per Iac.de Bel.in Auth.de test.§ si vero ignoti. in contrarium facit l.post legatum, §.pen.℥.de his quibus vt indig. vbi distinguit in tex. aut dixit testimonium sponte, aut coacte. & ibi de hoc dixi, versi.huius timore. † Tertio no. iustam esse causam litigandi ob pudorem suum conseruandum. Quærit gl. vtrum interim donec pendet causa suspicionis, talis procurator debeat agitare causam. Et determinat quod non. † Quærit glo. vtrum interim dominus agitare possit cãm, & in eum transferre iudiciũ. Quę vr̃ determinare q̃ non. Gul.de Cug. dicit ℥rium. Cum.n.in omnem euentum dẽat in dñm hs transferri, ergo frustra expectabitur, vt l.aliquando, ℥.ad Velleia. Sunt tamen alij tres casus, per quos procurator potest reuocari, qui ponuntur, ℥. proxi.in tex. & in illis supersedebitur in lite, donec causa examinetur, vel dabitur quidam tertius procurator de voluntate vtriusque, vel de iussu iudicis, arg.l.iure nostro, ℥.de test.tu. secundum Gul.

ADDITIONES.

a Poma. Sed & si aduersarius. Vide ad istum tex. Ale.in l.corpia.in 2.no. inf.de leg.1. Fel.in c.dilecta.de excep. Meno. Soc.iun.consi.123.nu.21.lib.2.

b Barb. No.quod. Adde Ang.in l.ut vim.sup.de iu.& iu & d. Ab.in ca.cũ te.de re iu. Ruer. Adde Fel.in c.dilecti filij, enl.8 de excep. vbi limitat dictum Bar.trib.mo.

c Barb. Secundo no. Adde no.in l.1.sup.de in ius voc.

Paris. vide quæ scripsi in l.post legatum.§.his vero.inf.de his quib.videtur indig. Item vide quæ dicit Bar.in l.uxorem, §.1.inf.de fal.quod ex hoc quod quis ingerit se, est præsumptio contra eum, sed est præsumptio iuris tantum, et in l.scire oportet. §.nu.inf.de tut.& cur. da.ab his, vbi est tex.mirabilis, & loquuntur iura prædicta in tutore vel curatore se ingerente. Adde secundum notabile prædictũ Fel.in c.in nomine domini, de testi.

1 *Procuratorem, quem esse in re sua testibus probari potest, licet instrumentum dicat simpliciter ipsum esse procuratorem.*
2 *Procurator licite retinet instrumenta litis, donec sibi satisfiat de sumptibus.*
3 *Inconstantia recusatur.*
Instrumento si dicatur, promitto me ratum habiturum quicquid per procuratorem meum legitime factum fuerit, non uidetur legitima ratificatio.

§. Plane.

a Si dicat in rem suam se constitutum, vel velle retẽtione vti, seu in totum reuocari, audiẽdus est procurator reuocationem recusans, h.d.cum l.seq. vsque ad §.si ex parte. † No. q̃ licet instrũm innuat quem esse simplicem procuratorem, tamen potest probari per testes, q̃ est procurator in rem suam. Itẽ no. q̃ procurator licite potest retinere instr̃a & acta litis, donec sibi satisfiat de sumptib. b † Item no.q̃ inconstantia potest reprobari. Concordantię sunt in gl. Dic vt per Dyn.in c.q̃ semel placuit, de reg.iu. lib.6. Facit in argumentum, q̃ si in instrumento cõtineatur, promitto me habere ratum c quicquid per procuratorem meum legitime factum fuerit, vel aliquid aliud continens taxationem, quod non videatur legitima ratificatio, quia vel in totum debet reprobare, vel approbare, tangitur per gl.in c.1.de proc.in cle.in gl.in verbo, debito modo. Vlt.no.gl super verbo, prætoris.in l.in causæ. inf.eo.quod ista causæ cognitio fiet per iudicis officium mercenarium absque libello de qua loquitur hæc l.post litem, sup.eo.†

ADDITIONES.

a Paris. Plane. vide Ale.in l.qui bona.§.si alieno. inf.de dam.inf. Ias.in l.1. inf. de off. proc.Cęsa.& in l.si procurator.sup.de procu.per Cy.Bal.& alios, vbi etiam late Ias.ponit.

b Poma. Sumptib. vide aliquas remissiones per Alex.l.si ex toto.§.fi.de leg.1. & vide Alex.consi.130.

c Habere ratum. Si promitto me ratum habiturum quicquid per procuratorem legitime factum fuerit, & similiter constituo procuratorem, cum hoc, quod non intendo obligari, nisi vtiliter contrahat, non valet, secundum Bald.in rub.C.de excep.& adde Bal.l.cum mandati.C.man.& in l.si procurator.in fi.C.eo. Adde Ro. consi.60.

Ruer. Adde Ang.de Are.in §.1.in fi.inst.de iust.& iu.

† Clau. Eo. Adde Ro.in l.qui bona.§.si alieno.inf.de dam.inf. Ang.§.præterea. inst. de excep. vbi etiam idem tenet. vide Are.in l.4.§.Cato.inf.de verb.obl. Præposi. in c.sollicitudinem.de app.

LEX XXVII.

In causæ cognitione.

1 *Iudicij translatio ante lit.conte. potest sola domini uoluntate fieri.*
2 *Cessio inter absentes potest fieri in his casibus, in quib. contractus per aliquẽ fit, per quem cessio fieri potest inter absentes.*

§.Si ex parte

Stipulatio iudicatum sol. committitur siue a domino in procuratorem, vel econuerso in alium procuratorem iudicium transferatur, & in iudicio per procuratorem † quærentur dño vtilis actio. h.d. Opp q̃ tali facta mutatione extinguatur stipulatio, vt l.si ante acceptum. iud.solui. Glo.sol.dic vt in ea. Ad finem opponitur, & vr̃ quod per liberam personam actio non quæratur, vt l.possessio.de acq pos. Sol. Speciale est in iudicijs. Sunt & alia spãlia, quæ ponuntur inst de inu stip.§ si quis alij. Dixi plene in l.stipulatio ista, §.si quis insulam, inf.de ver.ob. † Venio ad ver. transferri. quæro, qũo ista translatio b fiet, & qualiter. glo. dicit quod ante li.contest. oportet q̃ procurator cedat ius instantiæ. vide gl. & no. Alium modum transferendi habuisti, sup.e.l.mutari. & ibi dixi. † Sed quæro, vtrum ista cessio possit fieri inter absentes? Gl. q̃ sic, † sicut qualibet procuratio. aliud in delegatione, vt C. de nouati. l.1. Istud q̃ dicit de cessione, intelligas verũ quando constituit procuratorem in rem suam, & sic actiones mandantur. Sed ad hoc vt fiat cessio, per quam transeunt vtiles, secundum ea quæ not. in l. vlt. C.quando fiscus, vel pri. & l.1.de act.& ob. non est verum simpliciter quod possit fieri inter absentes. Nam in cessione requiritur cã vt l.per diuersas, & l.ab Anastasio. C.mandati. Et ideo est vidẽdum vtrum cõtractus per quem fit cessio sit talis, qui possit celebrari inter absentes, vt emptio & venditio, & tunc etiam cessio poterit fieri inter absentes, & erit necesse semper interuenire nuncium, vel epistolam, vt l.consensu, inst.de act.& obl.

ADDITIONES.

† Clau. Per procuratorem. Quid autem in gestis coram arbitrio, vide Ro. cons.85.

a Paris. Speciale est. Pro declaratione & ampliatione istius regulæ, uide Ale.in l.possessio quoque.§.& si possessio.de acq.poss.

b Translatio. Et quomodo vtilis vt directa transferatur in dominum, uide Bart. qui plene declarat in l.1.C.de fene.

c Poma. Sed quæro. vide Ro.consi.86 per totũ. Meno. Paris.consi.107.nu.7.lib.3.

d Fieri inter absentes. An cessio possit fieri inter absentes. vide Bar.in l.si eum hominem, inf.de fideiuss. Adde q̃ Bal.in c.1.de benef.fra.dicit no.ad q.de eo qui promisit iura cedere sub pœna, & ille est absens, & non incidit in pœnam, quia sine culpa non debet puniri. dicit tamen gl.hic, q̃ cessio potest fieri absenti per nũcium, vel epistolam, sicut mãdatum, vel fiet manib.tabellionis recipientis nomine eius sm Host.cat.de pig.c.significante. Bal.in d. ca.1. & ibi dicit, q̃ qui cedit actiones, non dr̃ soluere. Ale.no.in l.legaui, in fi.glo.magnæ, de liberatione leg vbi dr̃ satisfactũ illi, cui iura sunt cessa, & q̃ possit fieri cessio absenti, tenet et Bal. per gl.sing. hic in l.1.de act.& ob.& in l.accepta, in 1a q. C.de vsu. & latius in l.per diuersas, in 1a.q.C.man.in l.ex leg.C.de le. Io.And.in Spec.de cessi.act.§.fi.in prin.in additione 1oci. Pe.de Ceruotis. Adde quod cessio non possit fieri absenti Ro.consi.36.

† Clau. Quod sic. De veritate huius gl.uide per Alex.in l.apud Iulian.§.utrum autem, inf.ad Treb.& Ro.consi.89.

LEX XXVII.

1 *Procurator in iudicialib. quærit domino utilem actionem.*
2 *Procurator constitutus ad agendum, non potest executionem sententiæ petere,nisi sit procurator generalis ad lites præsentes,& futuras.*
3 *Domino quare per procuratorem quæritur,& dominus non obligatur.*

Si procurator. a Ex stipulatione procuratoris, & ex snīa pro eo lata, dño competit vtilis actio, & simplex procurator non potest agere iudicati.h d. Item procuratoris vel defensoris promissio dño non præiudicat,h.d. & est not. ista lex. Not. ex prin. huius l. q † in iudicialib.quæritur per procuratorē dño vtilis actio. vt dixi š l.prox. † Secundo no. q procurator datus ad agendum,non potest agere iudicati, nec potest petere executionem snīæ, nisi ei hoc specialiter sit b iniunctum,& mandatū, vel sit procurator in rem suam,vt hic apparet. Rō est,quia snīa lata,finitū est mandatum sibi factū ad agendum, & agere iudicati, vel petere executionem,est nouatio,ad q̃ non habet mandatum. Et iō si esset procurator gnālis ad lites pñtes,& ad futuras, bñ posset petere executionem ex virtute mādati gñalis, non ex uirtute iuris directo sibi q̃siti per snīam latam pro eo.hoc plene dixi in l.hoc iure. ĵ.de solutionib. Contra prædicta facit iste tex.qui dicit,me inuito,&c. quasi possit agere,nisi dñs ɔ̃dicat. Sol.expone,me inuito,hoc est, me nolente,vt patet ex inferiorib. Et similis expositio fit sup.l.prox.ver.certum.† Venio ad ver. per ɔ̃rium.& q̃ro, quæ sit rō quod per procuratorem quæritur dño,nō aūt dñs obligatur? Rñ.quia si procurator promittit iudicatum solui,facit id q dñs facere non tenebatur, quia nemo suo noīe ɔuētus cogitur satisdare,vt inst.de satis.§.sed hodie. Secundum hoc oportet q ista lex intelligatur in procuratore ɔmittente cum cōueniebatur alia actione,q̃ reali.nam in reali cogebatur satisdare de iure antiquo,vt l.si cum hominem,inf.de fideiuss.& ibi per Dy.& per gl.in l.Iul.š.qui satis.cog.& tex.in d.§.sed hodie,qui facit mentionē de iure antiquo Digestorum, non de iure antiquissimo sm veram opi.Item hoc intellige qñ proc.non habuit mandatū ad satisdandum,alias dñs teneretur sicuti ex ɔ̃ctu institoris, vt ĵ.de inst.per totum facit l.Iulia.§.si procurator.de act.emp. Vltimo v̄.q rō posita in fi.l.nō sit bona,ut gl.dicit. Tu dic,q potest esse bona rō sic formando eam,qñ dñs potest ɔueniri iudicati, tunc non tenetur ex stipulatione, vt in procuratore dictum est, multo minus hic poterit conueniri ex stipulatione,quando nec iudicati poterit conueniri.

ADDITIONES.

a Barb. Si procurator. Fallit in casu sin secundum Ang.in l.actoris,inf.eo. Vide Bar. in l.hoc iure.inf.de sol.& vide casum sing.in l.filiæ.eo.ti.

b Specialiter sit. Ad hoc vide quod dixit Bar.ibi,per id q habetur in l.apud Celsum §.si mandaui,de dol.exce.& quæ no.Bar.in l.procurator rem suam,inf.eo. & in l.hoc iure,inf.de sol.in fi.legis. adde q istum vltimum huius literæ terminum limitant quidam,nisi talis procurator rei faceret vel promitteret iud. solui,cōsentiente domino,quia tunc obligaret dominum ex iudicio,licet non ex contractu, quia patientia habet uim mandati.e.ex parte,de rest. & quod no.in l.qui mutuā. §.non ideo.inf.man.quod tamen est uerum, si defensor ueniebat cum mandato, secus si sine,ut no. in l.solutum.& in l.uenditor.inf.de iud.

Menu.Paris.consi.18.nu.23.lib.4.

2 *Oppositio. Dominus est te legalior, an ualeat,& nu. 2.*
3 *Dominus quando scit melius ueritatem,quam procurator,tunc cogitur, ut legalior comparere.*
4 *Legaliorem aliquem allegāti pro eius fundamento,incumbit onus probādi. Et qualiter probetur,nu. 5.*

Si actor. a Ista est bona & no. lex,& bī hoc intendit. Pōt quis eligere dñm potius q̃ procuratorē in rē suam,si eum putat legaliorem,h.d. Quæro exempla huius l. primo pone exēpla p l.de illo,de nox.& de pe.hær.l.ēt.§.itē si quis dolo.& de istis exēplis nihil dicit gl.sed transit ad aliā positionē, & ponit casum in eo, qui ɔuentus vendidit cā mutandi iudiciū,vt in gl. Istā lecturā gl.reprobat, quia in l.illa non venit,vt procurator in rem suam,sed vt dñs.Illa eadem rñsio ɔgruit exemplis positis in legi.allegatis in prin. No. istā l. cū gl.† q in casib.in q̃b.aliq̃s venit ad defendendū alium pro suo iure & suo interesse,non ex mandato,q hēt a ɔuento, nō pōt ei opponi q dñs est legalior, nec hēt locū distinctio h' l. vt in oib.exēplis.š.positis q bñ no. Secūdo ponit gl.casum in emptore hæditatis, vbi licet creditori ɔuenire eū vel hædem.Istud reprobat gl.qa nō pt creditor ɔuenire emptorē,nisi spōte velit,vt l.2.C.de hære.vel act. ven. postea sustinet q immo possem eū ɔuenire,p l.si q̃s in rem. ĵ.e.licet non principlr. Finaliter gl.istam damnat,quia ēt reconueniri nō pōt.cum sit procurator in rem suā,ex cā nō lucratiua, ut l.si quis in rē suā. ĵ.e.Hug.in apparatu suo,& Iac.But.post eum,tenent istā opi.& dicebant q hic emptor spōte se offerebat ad defensionē:tñ actor pōt,si vult,potius hæredem eligere,q̃ ipsum, licet sit procurator in rem suam,& est optima. Tertio mō ponit gl. casum,ut in gl.ista est ēt bona lectura,sed lect.pcedens melior. Pone ergo casum simplr. Cum conuenirē aliquē,venit aliquis ad eum defendendum tanquā procurator in rem suam,volens q ad eum spectet cōmodū,uel incōmodum. Certe si actor vult,pōt potius eligere dñm,quā ipsum procuratorē,vt hic. Op.gl.ergo sm hoc nihil refert facere proc. in rem suam. Solue,immo quia hæc lex dēt intelligi qñ personā dñi est legalior aliter non:vñ super hoc disputabit,ar.l.ult.C.eo.& iste est intellectus gl. Contra istā lect.est l.i.§.e.§.vsus. vbi qui nō vult p se defendere.pōt p procuratorem. Itē ɔ̃ l.istam est,q a inuitum pōt q̃s defendere,& liberare in iudicio,vt ĵ.tit.2.l.soluēdo.& de so.l.solutionem,

1 Ad horum declarationem dicas, quod qñ quis venit ad defendendum alium tanquam defensor aīo nouandi,& reum principalem liberandi,& actor eum admittit,tunc postquam admissus, non potest eum eligere,quia iam liberatus est d.l.soluendo.& d.le.solutionem. Aut cum nō vult admittere,& non cogitur quis talem isto modo admittere,vt l.si mandato.§.i,ĵ mand. & no. per Doc.C.vbi in rem act.l.i.in i.q.licet ɔ̃rium dicat gl.in liberto.in fi.ĵ.de neg.ge.& ibi dicam.tangitur in l.non solū,in pr.ĵ.e. Aut uenit ad defendendū eū tanq̃ pcurator in rem suam,non vt principalis liberetur,& actio moueretur,& tūc hñt locū ll.istæ,vt in initio litis disputetur q̃ sit legalior persona.† hic est casus dū dicit,dñm potius conuenire,&c. Et sic anteq̃ eū vt procuratorem recipiat. Postq̃.n.esset acceptus vt pcurator in rē suā,non posset actor petere dñm uenire ad aliquē articulum, quia ɔfessio rei nō dēt p̄iudicare huic pcuratori in rem suā postq̃ notum est aduersario, ar.l.1. ĵ.de nou.& per Dy.in l.seruum filii.§.i.ĵ.de le.2.& sup.de transl.l.fi. & quod no.in l. cum emptor.in pr.sup.de pac.& ibi dixi. Si vero desinit tanquam simplex procurator,tunc non dēt admitti illa disputatio, quæ persona sit legalior, quia p̄t indistincte se defendere p al.ū,vt l.i.§.vsus.š.eo. Sed si in iudicio † esset facienda aliqua interrogatio,de qua noceret dñs melius veritatem q̃ pcurator,tunc posset iuberi quod psonalr veniret dñs. Hic est tex.& in l.fi.C.e.vt dēt mitti ad dñm vbi est,vt l.gñalr §.his de pñtib.C.de reb.cred.& iureiu. Et hoc patet ex eo quod procurator in rem suam iurat ipse de calum.vt no.in leg. non solum,in prin. ĵ.e.sed procurator simplex non,vt l.2.§.sinaūt affuerit.C.de iu.cal. ideo in psonā pcuratoris in rem suam ab initio hoc disputat, nec actori præiudicium patet. Qñ que quis venit ad suscipiendum iudiciū in se suo noīe,nō tanq̃ pcurator simplex vel in rē suā, neque tanquē defensor,per quod alius,quā actor volebat cōuenire,liberat,& tunc ista disputatio,q̃ sit idoneior psona,non admittitur,vt in casib. positis in prin.glo. Probatur in l.sed & si lege.§.item si res.ĵ.de pe.hær. Prædicta vera in pcuratore in rem suā ex parte rei. Quid si ex parte actoris? Ia.Bu.dicebat idem,vt aū li.ɔt.possit reus excipere,& disputare de legalitate psonæ,p hanc leg. Postquā aūt reus ipm admittit,vt pcuratorē in rē suā nō posset petere, vt veniat c principalis.quia eius factū pcuratori in rē suā nō dēt præiudicare,p ea,quæ dicta sunt. Pro hoc ĵ.de ali.iu.mu.cs.fac.l.pe. & fi. Et istud puto verum,licet Cy. videatur in d.l.fi.dicere simpliciter aliud esse in procuratore in rē suam ex parte actoris.† Quæro, actor dicit dñm legaliorem,procurator in rem suam dicit se legaliorem, cui incumbit onus probandi? Gl.vlt.tetigit & non soluit. Rñ.ei,qui allegat aliquē esse legaliorem ad fundandam intentionē, vel exceptionem suā incumbit probatio,vt ĵ.de prob.l.ei q.& š. qui satis.cog.l. si vero §.q. pro rei.& ibi glos.† Sed qualiter probabitur esse legaliorem altero. glo.in l.fi.C e.videtur dicere quod ille quantum ad hoc videtur idoneor qui melius veritatē nouit. Sed illa glo.procedit in procuratore simplici,qui semper teneretur facere comparere principalem ī his,q̃b.melius nouit veritatē,cum ipse de calumnia iurat, sed in procuratore in rem suam non pcedit. Debet ergo probari, quod persona domini sit legalior:persona procuratoris in rem suam sit durior, ex causis,quæ ponuntur in l.i.in fi.& l.seq.de ali.iu.mu.cau.facta.

CONCORDIA.

Pro ɔcordia. Aduerte, si iudex vult quod aliquis ex litigantī. comparcat psonalr rñsurus positionib.vl similib.audiētia pōt denegari procuratori,quasi dñs sit legalior, & melius instructus. Bar.in l.fi. C.de pc.ɔ̃rius tamē alle.in hac l.si actor. Solu.in hac l.si actor,loqt Bar.qñ quis venit ad defendēdū,non simplr,vt pcurator, sed tanq̃ pro iure suo,quod dicit menti cōmēdandū,secus simpliciter, & ita loquitur in d.l.fi. Adde no.in c.i.de cōfess.in 6. lo.And.in glo. Aliter dici potest,q a si pcurator spāliter ad sic respōdendū informatus,& missus a domino,ita procedat scd̄a opi.alias procedat prima. d.l.fi. Ita Bar.in l.qui bona.§.si alieno.ĵ.de dam inse. In crimi. autem vide Bar.& Doct.in l.a.§.defendi,ĵ.ex quib.causis in poss.eat.

ADDITIONES.

a Si actor. Per istum tex.& similes decidit Bart.& Dyn.quæstionem no.de qua per Ro.in l.fi.§.fina.infra,de appel.per istum tex.& an habeat locum in cessionario agener,uide per Gui.de Suza.in l.si procurator.C.eo.

b Barb. No.istam legem. Et pro gl.illa vide Bal.in l.ex legato.C.de le.& in l.pen.§.cum autem.C.ad Tre.& in c.2.de benef.fra.& in l.per diuersas. C. man.& in l.i.2..de act.& obl.& in rub.extra de li.cont.remiss.ad Bar.in d.l.per diuersas.

† Clau. Cum gl. Sequitur Pau.de Ca.in l.i.C.ubi in rem act.

c Vt veniat. Et alle.Cy.glo.l.procuratore in rem suam dato,ĵ.eu. vide tamen Bald.& Raph.hic,concordantes cum Bar.& vide gl.no. & quod ibi habetur in leg.solemus.infra,de iudic.& probatur in l.Stichum aut Pamphilum,in fi.de noua.& qd habetur in l.sed & si l.§.item si rem distraxit,de pe.hær.

Meno. Tunc posset. Afflict.decis.177.ubi post Bar.l.a.§.defendi.ff. ex quib. cau.in poss eat.dicit idesse faciendum expensis domini.

LEX XXX.

Actoris. Hic ponitur casus specialis, in quo procurator potest agere iudicati.

LEX XXXI.

1 *Procurator condemnatur nomine procuratorio.*
2 *Exceptio non fit in procuratorem,nisi su ccedat domino.*
3 *Procurator interueniens etiam post lit.contest.condemnatur.*
4 *Procurator tenetur actione iudicati directo,licet nō efficaciter,& per successionem efficitur efficax.*

Si

Si quis. Si procurator succedat condemnato, in eum fit executio & proportione hæreditaria repetet a cohæred.h.h. d.

1 † Nu.modum ꝯdemnandi procuratorem.f.ꝯdemno te procuratorio noĩe Titi, vt hic in prin. Quod intellige.qñ effectus condemnationis hoc patitur, alias secus, vt no.in l.nihil.C.eo. † Secundo no.ꝙ

2 in procuratorem non fit executio, nisi succedat dño, videbitis in l. Plautius.ĵ.co.† Tertio no.ꝙ procurator interueniens ẽr post lit.con

3 test.condemnatur, vt hic colligit gl.dixi in l.furti, §. si quis alieno. ĵ. tit.1. Op.ꝙ non possit agi mandati, quia mandatum est morte finitum. Sol.gl.teneas primam, quia mandatum fuit a defuncto, vt tex. innuit expresse.† Quæro, qñ fit executio in procuratorem, verũ fiat

4 tãquam in hæredem dñi, an vigore directæ actionis qua tenebatur? Gl.dicit.etiam vigore directæ potest fieri.Ita dicit gl 2. super ver.recusabit. Veritas ergo est, ꝙ procurator tenetur actione iudicati directa, licet non efficaciter, quæ tamen efficitur efficax per successionẽ vt hic, & in §. aditio.allegato in glo. Item habet directam actionem iudicati, licet inefficacem, vt sup.co.l.si procurator.

a **§. Vnius.** No.ꝙ si plures hñt vnam rem, oẽs pñt dare vnum libellum, a vel conueniri vno libello, ꝙ apparet hic dum dicit, vnius litis. Facit ad hoc l.item quod, §. Cassiu, & qđ ibi dixi.ĵ.de aqua plu.arcen. Pro hoc ĵ.de iud.l.non idcirco, & de re iu di.l.de vnoquoque. Secundo no.ꝙ quilibet potest dare suum procuratorem. Ad hoc op.ĵ.iu.sol.l iam tamen, §.si tñ plures. Glo.soluit, ex qua no.semper aduertẽdum esse, vtrum cã ex qua agitur, habuit initium in vna persona, an in pluribus, vt in primo requiratur vnus procurator, in secundo plures, & loquitur iste §.

ADDITIO.

a Vnum libellum. An plures possint vno libello conueniri, & an plures possint vnum vno libello conuenire. Rom. sing. 250.

1 *Procurator primus lite conte. non videtur reuocatus per constitũem secundi.*
2 *Curator ad lites eodem modo reuocatur, prout reuocatur procurator.*
3 *Maritus potest dari curator uxoris ad litem.*

a **§. Iulianus.** a Per constitutionem secundi procuratoris vr̃ reuocari primus.h.d.Op.C.de test. tu.l.& si a patre, sol gl & bene, dic, vt ibi.Scđo op.ĵ.de tu.l.cum semel.Gl.sol primo, aliud in curatore, vt ibi, aliud in procuratore, vt hic. Secũdo soluit ꝙ idem fit in procuratore & curatore ad litem, quia post lit.cõt. non potest reuocari procurator sine causæ cognitione, vt io l.post litem.§.e.sic nec curator ad litem, vt l.ꝯtria, & istam tenet Dy.ibi. Ex hac sol.no.duo. Primo, iste §.loquitur in procuratore facto ad extra

1 iudicialia.vel ad iudicialia ante lit.ꝯt. Nam post lit † ꝯtest.nõ vr̃ reuocatus per constõnem secundi, quia hoc nõ põt fieri, vt ŝ.sine cãæ

2 cognitione.Secundo no.† eodẽ mõ reuocari curatorem ad litẽ, ꝓut reuocatur procurator, ꝙ est no.Nam curator simpliciter datus, non potest reuocari, nec alius sibi adiungi nisi cã cognita, vt l.curatorẽ. C qui da.tut.pos. & sic differt a procuratore. Secus in procuratore

3 ad litem ante li.conte.vt hic vr̃. Item facit, † ꝙ licet maritus non possit esse curator vxoris, vt C.qui da.tut.possunt, l.maritus, tamen poterit dari ad litem, sicut põt esse procurator.ꝙ dic, vt ibi per Doct.

ADDITIO.

a Paris. Iulianus. Quid autem si producantur duo instrumenta procuratorum eodẽ die confecta, & non apparett quod prius confectum sit, vide Ro sing 154.inc.tu habes, vbi concludit post multa, quod illa mutuo se confundunt. Item quod ille tex.non procedat, cum primus procurator est specialis, secundus est generalis. vi de Cre.sing 105.alias 106.Barb.

Sed pone quod non apparet quis primo, vel secundo fuerit constitutus, verum se confundat? Dic quod sic gl.est sing.in c si quis tusto, de elec.in 6. & ita fuit decisum Romæ, ut refert Io.in suis no.& fallit in casu sing.in l. quoniam Augerio C. de conue.fis.debit.lib.10.secundum Bal.in l.a.C.ne fil.vel prius.

LEX XXXI.

1 *Clausula, quod non sit melior conditio occupantis.*
2 *Officium procuratoris dicitur occupari per litem contestatam.*
3 *Procuratores si sunt plures constituti, nec fuit dictum insolidum, quãdo quilibet admittitur pro parte.*
4 *Si ex duob.procuratoribus constitutis vnus confitetur, alius negat, quid agendum, remissiue.*

a 1 **Pluribus.** a Per istam l.apponitur in instris ista cla, ꝙ non sit melior conditio occupantis. & ꝙ per vnum captũ fuerit alios possit prosequi, & finire, de quo habemus hodie expssum

b in c si duo, de proc li.6. Quærit † gl.quo dr̃ occupari? Respon. ꝙ

† per lit.cont.hoc innuit tex.dum dicit, petiit, ꝙ importat contest.li.vt

2 l.amplius, ĵ.rem ratam habe. Contra hoc opp.de l.si quis a multis ĵ. de nox. Gl.non soluit. Dic hic tractatur de præoccupatione officii: ibi de alio præiudicio generando, vt no. per Dy.de leg.1.l.si plurib.

3 † Quæro quid si dedi plures procuratores, nec fuit dictum insolidũ? Dicit gl.quod quilibet admittetur pro parte. Et est expressum in d.c. si duo.de procu.lib.6. Contra hoc facit l.creditor.§.duob.inf.mand. glo.dicit quod ibi fuit dictum insolidum. Tu dic, quando mandatur vnum, vel plura negotia particularia, tunc non intelligitur insolidũ, nisi dicatur, vt hac gl.& d.c.si duo. Sed si mandatur negotium vniuersale, tunc secus, vt l.1.§.si plures.ĵ.de exer & ibi dixi.ita potest in-

? telligi d.§.duob.pro hoc inf de cu.bo.dan.l.pen. Quæro quid si dati

4 sunt duo procuratores, & vnus confitetur & alius negat? Dic de hoc vt per Innu.extra, de proc.c.in nostra.io1. gl.& per Dy.in l.consilio.in fi.de cur.fur. Et vide circa hãc l.d c.si duo. vbi lex, & eius materia declaratur.

ADDITIONES.

a Paris. Plurib. Ista clausula nullam hẽt vim aduersario contradicente, vel absente. dictum est Io.An.in c.in noĩe dñi, ext.de test. Rom sing 247. inc.constituuntur duo procuratores insolidũ.licet uno præoccupante, alius non admittatur, c.si duo.de proc.in 6.Si tñ alius ꝓcedat, & fiũ nõ opponatur, valet processus secundum Io. An.in d.c.si duo.sequitur Are.in d.l.si plurib.inf.de leg.1.vbi ẽt hẽs quare requiratur litis conte.in ꝓcuratore, ad inducẽdum præoccupationem, secus in iud.ce. Meno.Vant.in tract.nulli.ti.de nullit.ea defect.inha.seu mand, nu.78.

b Si duo. Ad intellectũ d.c.si duo. vide Bal.& d.Io.in l.si ita.de iniu, test. in fi.Bar.in l. fi.in fi.& ꝙ ibi dixi.inf.in.fol. adde tñ not ꝙ si datũ est unigñale mandatũ, postea datur spãle alteri, ꝙ nõ derogat primo, sed importat ordinẽ, ut si non fiat p hũc spãle mandatũ, fiat diligentia huius gñale.tex.est no.& ibi gl.in l.qñ Augerio. de conue.fis.debi.l.10.& Bal.in l.2.C.qñ fis.vel pri. vide Bal.in l.si qñ.in 7.q.C.de testa.ꝙ si duo sunt constituti cum cla, ꝙ non sit melior condõ præoccupantis, & vnus fit li.cõt.vtrum alius possit citari, vbi alle Io.And.in c.in nomine dñi, de test.

† Clau.l.1.6. Limitat singulariter Imo.in l.si ita facta. inf.de solu. cup.nisi dixisset. Constituo Titium, & Mæuium, & eorum quemlibet, quia virtute vltimæ clausulæ intelligitur insolidum.& vide circa hoc Are.consi 66.in l.dub.

c Bar.Quæro, quid si dedi. Quid si non ponitur dictio, insolidum, sed æquipollens? Dic ꝙ idem ẽm d In.in d.c.si duo.& ibi per Mod.ac.c.cum in plures. de off.deleg. in 6. Et quid si non apponitur dictio, quilibet, quia dicit, constituo procuratores insolidum, nec dicit quemlibet, dic quod idẽ casus est no in d.c.si duo secundum do.de Ro.in antiq.dec.386. Quid si dati sint duo proc.in diuersis instris. Io. And. in add.in §.alle.in gl.in d.c.si duo.ver.item quod licet, concludit, quod si non est facta reseruatio, nullus admittitur, ar.c.duob.de reser.in 6. & facit de productore secundum testamentum.& vide Pe.in d.c.si duo. vbi etiam recitat q.Bal.h c.& ea ibi sequitur de hæretico Marchesano, stante Bono.quod si inquisitor Bono. incipit inquirere, & postea inquisitor March. processit ad sententiam ante inquisitorem Bonon.quod nihilominus dẽ dꝯuenta iurisdictio, & publicatio bonorũ pertabit ad Bonon.fiscum, arg.c.pe.de so.compe.& l.si quis postea.inf.de iud. Men.Are.cons.66.col 6,3.vbi declarat.

1 Paris. Et alius negat, vide Bal.in l.1.C.de confes.gl.& oẽs in c.si duo.de proc in 6.

LEX LXXIII.

Seruum quoque. Seruus & filiusfa. possunt constituere procuratorem in his, quæ ipsi facere possunt, h.d.

1 *Procurator in crimine publici iudicij vbi imponitur alia pœna quã pecuniaria, an possit interuenire.*
2 *Pœnis in arbitrariis illud est certum, quod est usitatum.*
3 *Absente aliquo ubicunque potest contra eum procedi, quilibet etiã sine mandato admittitur ad ostendendum eius innocentiam. & nu. 5.*
4 *Iudex ex officio debet perquirere de innocentia inquisiti.*
6 *Cautela contra iudices, qui petunt principalem tanquam melius instructum, arbitrarium est iudici, an faciat comparere principalem.*
7 *Absentem ad excusandum quod quis admittatur, prodest, quod processus factus contra impeditum est nullus.*

a **§. Publice.** Iste §.summat seipsum, & diuiditur per gl. io tres partes, vt in ea patet. Op.ad crimen, a publici iudicii frustra interuenit procurator, vt l.pen.§.ad crimen.de pub.iud. sol.ille §.loquitur, qñ ex crimine venit imponenda pœna capitalis, vel alia vsque ad relegationem exclusiue. Sed qõ imponitur pœna minor, potest interuenire procurator, vt hic, & l.1. an per aliũ causæ

b appel. Nec ob.hic dum dicit, nam & in capitalib.&c.quia b intelligitur quod veniebat ad allegandas cãs absentiæ, non causas causæ. Et iste §. diuiditur in tres partes, & loquitur in trib.diuersis casib.ut in gl.quæ est clara. Istam lec.reprehendit Ia.de Rau. Pet.eã sequebat.

1 Mar Sil.& Cyn.in l.reos. C.de accus. dicunt simplr̃, † ꝙ ad crimen publici iudicii, quæcũque pœna imponatur alia quam pecuniaria, non põt interuenire procurator.& hoc probant primo per §.ad crimen.qui loquitur simpliciter. Secundo per l.1.an per alium causæ appel.vbi dr̃ quod non potest interuenire procurator, vbi ingeritur pœna mortis, vel alia vsque ad relegationem. Nam nisi sic intelligeres dictio, vsque.ponatur inclusiue, litera male staret, quia cũ dicit, morte, comprehendit damnationem in metallum, & deportationem, vt l.sed & si quis.§.rei capitalis, ŝ si quis cautio.sed ad hoc tñ.Doc.nostri, ꝙ dictio, mortis, stricte intellr̃ sicut in l.transigere.C.de transac. Tertio probant per l fi.C.de iniur. vbi speciale est in illustrib personis.ergo in ꝯtrium est ius cõe.Sed ad illam rñdebat Gul.de Cu. quia illud ꝙ dicit gl.vbi imponitur pœna relegationis, vel minor, intellr̃ de quacunque priuatiua. Secus si imponatur, vel imponi possit pœna afflictiua, vt ictus fustium, vel similis. Item probatur per l.2. C.e. ibi, cum rem pecuniariam esse dicas, &c. Secus ergo, vbi non est cã seu pena pecuniaria, sed certe, ꝙ ibi deficit, suppletur per alias leges. Ad istũ §.rñdet Ia.de Rau.& eius sequaces, ꝙ loquitur text. in uno casu.f.in eo, qui uenit ad allegandas cãs absentiæ. sed ista lec.non est vera, ꝙ apparet ex tex.qui dicit hæc verba, faciẽtem pro eo. & innocentiam excusantem. Loquitur ergo de eo, qui allegat cãs cãæ, & excusat innocentiam, non allegat cãs absentię. Vñ oẽs cõiter tenẽt op. gl. nostrę. Ego cã disputationis teneo op.Ia.de Ra.ꝙ ẽt vbi imponitur pœna relegationis non põt interuenire procurator, & sic in d.l. j.an per alium causę ap.dictio, vsque, ponitur inclusiue, ꝙ probo per casum l.ti de iniur.coniuncta l.fi.C.de iniur. Nam in crĩe iniuriarum imponitur pœna relegationis, & tñ non potest interuenire procurator in illustribus personis, ut d.l.fi.C.de iniu. Et si tu dicis. licet possit imponi

ADDITIONES.

a Fons. Ad crimen. Limita, ut per Fel.c.cum M.ad fi.de const.
b Meno. Qu a Robert. Aurelia lib.1.sent.iur.c.3.
Menc, ic Robert.li.2.recep.sent.c.3.si ipsi de arbit.iudic.casu.264.

imponi pœna relegationis, verum est tñ aliam ẽt imponi, s. fustigationis. & pp dubium non admittitur procurator. Dico, q̃ hoc est falsum. quia illustrib. non pōt imponi talis pœna, vt l. moris, §. istæ fere, ĵ. de pœnis, & non est ↄ̃suetudo, & in istis † pœnis arbitrariis illud vr̃ esse certum, q̃ est visitatum, vt habuistis notatum s̃. de his q not. inf. in l qui tergo. §. pœna grauior. Et si diceres, ex cā pōt pœna augeri, istud non sufficeret, quia s̃m hoc nullo casu admitteretur vnq̃ procurator, cum semper possit augeri pœna, q̃ falsum est. Non ob. iste §. quia eum intelligo tertio mō aliter q̃ gl. & Iac. de Ra. q̃ hic nō loquatur in procuratore, sed in defensore sine mandato, & loquitur hic in omni gñe cāsarum de mundo, siue pecuniaria, siue capitali, siue ↄtineat pœnam relegationis vel aliā, vbicunque absens pōt dānari. Nam ẽt in crimine capitali q̃nque absens pōt dānari, vt plene dixi in d. §. ad crimen. Dico ergo q̃ iste §. h. d. Vbicunque † pōt ferri snīa in absentem, q̃cunque sit cā, quilibet admittitur, ẽt sine mandato ad oñdendum decius innocentia. Hoc q̃ dixi quod loquitur de eo qui venit sine mādato apparet dum dicit, a quibuscūque defendi. q. d. non curo. vt cum mandato, vel sine. in si. ibi, quœuis verba pro eo facientē, &c. q. d. non curo q̃s sit cū mandato, vel sine, siue masculus, vel fœmina, seruus, vel liber ↄiuncta persona vel non cōiuncta. Probo istā lec. primo, † quia ẽt neīe hoc faciēte iudex dēt. & pōt hoc ex officio suo, vt in aut. l. qui semel C. q̃uo, & q̃n iudex. ibi, & perquisita veritate, & l. ampliorē, §. pe de ap. licet gl. ibi spāle esse dicat in cā appſonis, q̃ non est verum: sed hoc ibi est spāle, q̃ in cā appſonis pōt ferri snīa lite non cōte. & iō iudex inquirit veritatem pro absente. Si igitur pōt suo offō, multomagis quouis veniente, & de innocētia docēte & illud vr̃ tenere Inn. in c. veniens, ext. de acc. Sed dices q̃uo, † quia dixi procuratorē nō posse interuenire, vbi imponitur pœna relegationis, & mō dicis quelibet admitti? Rñ. q̃ quelibet admitti ad innocētiam excusandā. non q̃ possit facere aliquid, per q̃ absenti præiudicetur, & iō nō admittitur, vt procurator, q̃ nocet & prodest dño suo, vt l. nō solum, ĵ. e. sed tanq̃ quilibet ad informandū iudicē. Vides ergo, † q̃ vbi imponitur pœna pecuniaria, admittitur procurator: sed quia iudices nolunt cōiter procuratores admittere, a dñt, volumus, q̃ veniat principalis, qui melius nouit veritatem, per l. fi. C. eo. & q̃ dixi in l. si actor s̃. e. Sed ↄ̃ hoc dabat remedium Ia. Bu. q̃ fiat instr̃m procuratoriū limitatum ad sic rñdēdum, ex quo apparet ꝓcuratorē istructū esse de veritate. sed puto hoc nō sufficere, quia veritas colligitur ex aspectu, vt l. de minore, §. tormēta, ĵ. de q̃ō. Ad istud aūt nō pōt ↄ̃stitui procurator, nec pōt cognosci per iudicē, nisi inspiciatur persona principalis. Vñ erit in arbitrio iudicis, an faciat ↄparere principalē, vel non Vlt. no. gl. q̃ dicit, admittitur quilibet, & c. s. minor & femina. De istius excusationis effectu, dixi plene in d. §. ad crimen. Quæro, † quid releuet ista excusatio? Rñ. postq̃ ↄ̃stat iudici de impedimēto, processus factus ↄ̃ absentem non contumacem, est ipso iure nullus. Dixi vobis in l. 2. §. si quis in iudicio. si quis cautionib. & no. in l. quęsitum. de re iud. Reliqua dixi in d. § ad crimen. vbi vide plenissime multas alias q̃ōnes, quę possunt hic subiungi, sed non expedit, quia ibi plene scripsi.

ADDITIO.

a Admittere. Bal. hic tenet contra Bar. & ẽt Pe. de Anch. & Iac. Bu. in l. fi. C. eo. & vr̃ casus pro eis in c. 1. de iud. in 6. nisi apparet specifice secundū eos, q̃ melius sit informatus principalis, vel opus sit tortura vigore iudiciorū. Cy. tamen in l. reos. C. de accu. tenet opin. Bar. hic. Et u de Bar. in l. 2. §. defendendi. quibus ex cau. in pos. ea. Adde, an in crimine lib. admittatur procurator, Bal. consi. 106. lib. 1. q̃ pulchre voluit Pet. de Anch. consi. 273. & adde quod Io. And. in add. ad Spec. in tit. de iura. cal. §. sequitur, in ult. add. refert Gar. de Suz. dicere quod ueniens ad allegādas cās absentis, debet iurare quod illas non allegat causa calumniæ. & ibi vide aliam q̃ōnem. Meno. Capol. consi. 41. & consi. 46 47. 48. & Paris. consi. 152. nu. 17. li. 4. Cas. consi. 1. nu. 1. præsupposito. nu. 29. 30. Ruy. consi. 81. nu. 6. li. 4.
Marsil. pract. criminali. §. sequitur.
Meno. Ruy. consi. 118. nu. 5. Capic. decis. 143. n. 4. Bas. l. quoties, in prin. inst. de nox.

1 *Cautio de defendendo dominum in causa reconuentionis, an peti possit a procuratore, si ille, contra quem ago, non vult statim me reconuenire.*

2 *Procurator non tenetur dominum defendere, nisi arbitrio boni uiri.*

3 *Procurator constitutus ad agendum tantum cum dictione taxatiua, non tenetur dominum defendere, secus si esset simpliciter constitutus ad agendum.*

4 *Procurator actoris satisdat de rato, quando est dubium de mandato.*

§. Ait prætor. a Iuriscon. volens dicere de effectu mādati procuratoris, dixit primo de procuratore rei pro quo dñs satisdedit, in l. filius. §. fin. vsque hic, licet incidenter multa dixit de procuratore actoris, nunc principalr̃ intendit dicere de mandato procuratoris actoris. & hoc prosequitur vsque ad l. Pōpon. Et primo ponit edictum, q̃ hẽt duo capita. Primum de defensione, s̃m de cautione de rato. Primum caput exponitur vsque ad l. non solum, §. 1. vbi incipit expō secundi capitis, vsque ad l. Pompon. † Quæro, quid si ille, ↄ̃ quem agitur, non vult statim reconuenire, vtrum possit petere a procuratore cautionem de defendēdo dñm in cā reconuentionis? Gl. quod sic per l. & ideo, §. fi. re. amo. nisi in casu l. mutus, vt in gl. Vltram. dñt ↄ̃rium, ut refert Cyn. in l. actionem. C. eo. quia nulla lege cauetur de cautione de defendendo, & l. & iō. §. fina. loquitur de cautione iudicatum solui, quam præstat procurator actoris reconuētus, sicut q̃libet procurator rei. Pro hoc facit q̃ no. gl. ĵ. e. l. sed & hæ. §. defendere. Præterea sequeretur incōueniēs, Pone, q̃ vnus de terra ista mittat procuratorem in Franciam, si dēret satisdare in causa reconuentionis, forte ille conuentus diceret se velle petere magnam q̃ntitatem, & sic nō reperiret fideiussorē quod esset iniquum. tene glo. per legem primam, C. de satisd. vbi est tex. nisi cauillet̃. Præterea si teneretur defendere, q̃n peteret, ergo teneretur satisdare de defendendo, ut l. omnib. s̃. de in. Non ob. inconueniens quod ipsi dñt, quia p̃tor hic dicit, boni viri arbitratu defendat. Si ergo p̃tor vel iudex viderit æquum non esse, non coget eum ad cautionem. Et p hoc tollit̃ cauillatio quoiundam q̃ dñt, intendo reconuenire dñm in cā capitali, & in illa nō potes eum defendere. ergo audiri non debes, † quia procurator non tenetur eum defendere, nisi arbitratu boni uiri, qui non arbitretur eum defendi, nisi in casu, in quo lex permittit. arg. leg. vir bonus. ĵ. iudic. sol. Et per istum tex. potest dici, quod † si quis haberet mandatum ad agendum tñ, b apposita ista dictione taxatiua, tñ, talis procurator non deberet audiri. Nam de iure tenetur etiam eum defendere, vt hic, quod non c p̃t quasi prohibitus a dño, ergo non audiat̃, vt l mutus. §. pœna. ĵ. eo. Sed si esset factus ꝓcurator ad agendum, nec esset apposita dictio taxatiua, tñ, procedit mandatū, nam tacite vr̃ mandatū de defendēdo a l. sic sub intellectum, vt hic. & ĵ. e. l ad rem. & l. ad legatū. quod no. p gl. in l si defunctus. §. fi. in gl. 1. s̃. eo. Sed q̃d si fieret procurator ad defendendū tñ. Vide ex̃. e. c. ↄ̃stitutus. ubi tex. & gl. & plenius p Inn. ibidem. † Ad s̃cdm dr̃ hic, quod procurator actoris cauet de rato, vtrum hoc sit uerum simpliciter. dicit gl. quod non, sed ita demū, si est dubium de mādato, vt l. i. C. eo. Qd̃ est verū, quia q̃n de mādato ↄ̃stat, bonus vir nō arbitraretur, cū satisdare deberet, & ista cautio dēt præstari arbitratu boni viri, vt l. nō solum. §. fi. inf. eo.

ADDITIONES.

a Ait prætor. Adde Bar. in l. inutus. C. eo. & Bal. in d. l. sed & hæ. §. fi. Spec. in titu. de proc. §. 2. ver. item excipitur. Facit tex. in l. 1. in uer. quasi procuratos. C. de satisd.
b Parif. Taxatiua. Vide Alex. in l. 1. in princ. sof. si quis iusdicenti non obtemp. Sed la. ius, in l. actionem. C. de procu.
c Rue. §. pœna. Adde q̃ Bar. in d. §. pœna. uidetur sibi CONTRARIVS, vt ibi no.

1 *Procurator in rem suam ex necessitate dicitur, cui sunt adiudicata bona iudicio fami. ercis. vel nomina debitorum adiudicata, & ex persona sui utitur exceptionibus, & replicationibus.*

§. Aequum. Hic incipit Iurisconsultus exponere verba edicti, & primo exponit ibi, cuius nomine q̃s, &c. & b̃r hoc intendit. Simplex procurator, item procurator in rem suam non factus ex necessitate, nec ex causa onerosa nec fraudulenta, tenetur defendere in cā reconuentionis. h. d. Primo quæro, quando dicatur procurator in rem suam factus ex necessitate. Gloss. ponit exemplum & satis bene: tu tamen † pone clarius in eo cui iudicio fam. ercis. bona sunt adiudicata, & etiam nomina debitorum, vt ĵ. fam. ercis l. plane, vel in eo, cui per iudicem exequentem nomina sunt data in solutum, cum aliud nō reperiatur, vt C. q̃n fiscus uel priuatus. l. 1. & l a diuo Pio. §. in venditione. & §. item quid dicemus. ĵ. de re iu. Et no. quod iste procurator in rem suam, ex necessitate p̃t vti exceptionib ex p̃sona sua. l. idem que. §. gñalr. ĵ. mā. & l. procurator ad exhib. §. 1. ĵ. re rat. hab. & l. sed & si. §. itẽ si rem. de pe. hæt.

LEX XXXIIII.

1 *Procurator in rem suam, licet agat nomine procuratoris, tamen concludendo dēt dicere, Peto te cōdemnari mihi dicto nomine ad dandū, & soluendū mihi & pro mea utilitate, & hoc quando intentat directas, secus si vtiles.*

2 *Procurator in rem suam intentans vtiles, an teneatur defendere cedentem in causa reconuentionis.*

3 *Procuratori in rem suam in casibus, in quibus non tenetur dominum defendere, potest obijci exceptio compensationis.*

Si quis in rem. a Vides, quod procurator in rem suam agit † procuratorio noie, & idem in l. plane. fam. erc. quod est verum in narratione, sed in effectu conclusionis ↄcludit sibi, vt puta. Peto te ↄdemnari mihi dicto noie ad dandū, & soluendū mihi, & ꝓ mea utilitate, vt hic, & l. qui stipēdia. C. d̃ proc. Facit s̃. eo. l. si procurator. Et hoc est verum, q̃n intētat directas actiones. Sed si intentaret vtiles. ageret nomine suo, vt glo. dicit, & bene † Sed tunc q̃ro, q̃n intentat vtiles. an teneat̃ defendere cedētē in cā reconuentionis? Gl. vr̃ dicere, quod non, q̃a tūc nō agit alieno noie, & sic cessant verba edicti. Contra hoc facit l. non solum, § sed interdum. ĵ. eo. Glo. non respondet. Dic quod licet uideatur agere suo noie, agit tñ ad alienū ↄmodū: hic vero agit suo nomine, & ad suum commodum intentando vtiles. Quærit glo. q̃uo fiat fraus, de qua hic loquitur? Rñdet & bene, q̃ vtrunque fraudē participauit. Als n. dolus vnius nō p̃iudicaret alteri, vt l. eleganter. §. si dolo. ĵ. de dolo. † Vltimo quærit glo. in casib. in quibus procurator in rem suā non tenetur defendere, an possit sibi obiici exceptio compensationis

ADDITIO.

a Si quis in rem. Et adde quod appellatione procuratoris, proprie non venit procurator in rem suā, s̃cdm gl. in l. 1. in prin. sup. eod. Idem in coniuncta persona, s̃cdm gl. in l. sed & hæ. in prin. ĵ. eo. no. Bar. in l. 3. §. 1. ĵ. iu. sol per illum text. & pro primo dicto optime facit tex. in l. quæ omnia, uers. plane s̃ eo. ubi procurator quis factus non præsumitur in rem suam nisi probetur. Et dixit Bal. in l. 1. sup. eo. p gl. ibi, quod etiam si cessionarius cedat alteri, dicitur procurator in rem suam, secūdus cessionarios. l. ex asse. inf. ad Treb. Adde quod no. Mod. in l. qui suspectum. de appel. & Bal. in d. l. qui stipendia. expresse dicit Bald. in l. 1. in q. 5. C. de actio. & obl. quod si statutum faciat mentionem de procuratore, non intelligatur de procuratore in rem suam, quod no. alleg. no. in l. 1. sup. eo. in prin. Adde pulchre Ange. con. 313. ubi concor. opi. Mar. & Dy.

nis ex persona cedentis! & non respondet. Vide gl. in fi. dicit Dy. de- a terminando quod possit opponi exceptio compensationis, a quia est in rem, ut extra, de reg. iur. ca. si quis in ius. l. 5. in vlt. quæst. Mar. Sil, contra. tamen Doct. sequuntur Dyn. de compensationibus, le. eius. Dic ut ibi.

ADDITIO.

a Paris. Exceptio compēsationis. Et quod cessionario obijci possit exceptio cōpensationis, & etiam de alijs exceptionibus, uide Are. con. 95. uide ad Bart. in l. apud Celsum ff. si cum legitima. de except. unde omnino Ang. consil. 259. in 1. dub. inr. quædam domina Ant, ubi singulariter distinguit, quod si cœpit cessionarius agere ante quam sit opposita, tunc potest opponi, secus ante, sicut dicitur de sol. leg 4. C. de nou. ubi etiam habes de hoc, & de exceptione compensationis, quod possit opponi cessionario, & quod ex hoc possit cessionarius agere contra cedentē, tanquam e a facto suo sit impeditus agere, uide Bal. in l. qui duos, in prin. de l. a.

LEX XXXV.

1 *Coniunctæ personæ vsque ad quem gradum dicuntur.*

2 *Coniuncta persona pro minore 25. ann. an admittatur ad agendum.*

a **Sed & hæ.** Qui agit pro alio, vt coniuncta persona, tenetur in cā reconuentionis defendere. h. d. No. hic per- b sonas coniunctas, quæ possunt agere sine mandato. Quæro vtrum sint aliæ personæ? glo. dicit quod sic, quia sunt omnes, quæ enume- c rantur in l. 1. §. fi. cum l. seq. sup. de postu. & bene. Quæro, ad quem 1 gradum † dicuntur coniunctæ personæ. Gul. tangit h. e. vsque In- d noc. in c. nonnulli. circa fi. de resc. videtur dicere quod sint coniunctæ omnes vsque ad illum gradum, in quo ad successionem vocarētur, ego tetigi inf. de accu. l. 1. Quæro quid de coniunctis non legitimis, vt de naturalibus & spurijs. Inno. tractat in d. cap. nonnulli. & a ego in l. i. de accusa. † Quæro vtrum pro minore 25. ann. admittatur ad agendum coniuncta persona. Glo. uidetur uelle quod sic, in l. tutores. in prin. ſ. de admi. tut. & l. si actor. C. de appel. si bene inspiciatur. Cy. tangit in l. exigendi. C. hoc tit.

ADDITIONES.

a Pom. Sed & hæ. No. ad intelligentiam, quando sint coniuncti ratione sanguinis, secus si alio modo, gl. & ibi Pan. in c. cum M. Ferra. de consti. & ibi Mod. Item limita, nisi coniuncta persona vult agere contra aliam æque coniunctam. Ita Saly. & Mod. in l. exigendi. C. eo. ti.

Paris. Circa istam materiam adde, quod si aliqua coniuncta persona faceret aliqd vt procurator, & re uera non esset procurator, non sustineretur tanquam factum per coniunctam personam, uide omnino Fel. in c. nonnulli. §. sunt & alij. in 2. limi. primæ partis, extra de rescri. vbi late ṗsie hoc, & alijs in materia, Rom. consil. 446. & in simili consil. 495. & habes in Bertach. in uersic. iudex. & circa hanc materiam uide Gom. sing. a 27. inci. & illam l. patri. ubi ponit unum casum, in quo potest coniunctus recipere solutionem. Item in spiritualibus quod coniunctus pro coniuncto admittitur, uide Rom. sing. 641. inci. eu audiui. Item an ista materia habet locum in coniunctione spirituali? vide Fel. in c. cum M. de constit. Item an admittantur aliæ personæ, vltra hic enumeratas, uide Pan. in c. nonnulli. ad fi. extra, de rescrip. Item no. quod spurij non admittantur, quia propinquorum nomine non gaudent. uide Ange. consi. 507. incip. super puncto prædicto. Item no. quod ad hoc ut coniunctus pro coniuncto admittatur, requiritur quod sit coniunctus ex linea ascendentium, uel descendentium, nec sufficit transuersalis. Ang. consil. 110. incip. uisis processibus principij causæ. Item uide in contrarium Alexan. consi. 4. in 1. volum. Item no. quod coniunctus nunquam admittitur pro coniuncto, ubi coniunctus reliquit procuratorem, uide Angel. consil. 339. & ubi requiritur speciale mandatum, an admittatur. Vide Dec. in c. cum M. Ferra. extra, de de const. Item quando sunt plures coniuncti, qui potius admittantur. Vide Alex. cons. 4. in 2. vol. vbi ponit etiam de nonnullis alijs. not. tamen quod ubi coniunctus admittitur, non præiudicat tamen coniuncto, nisi ipse ratificet. l. 3. §. sed si forte. inf. iud. sol. Item an & quando coniunctus pro coniuncto possit constituere procuratorem, uide Rom. consi. 511. vide Dec. in c. intelleximus, alia adducentē. nunquid autem coniuncta persona possit protestari, vide Fel. in c. cum M. Ferra. extra, de const. Nunquid autem & sine mandato possit agi pro damnis datis. vide Fel. in c. auditis. extra, de præscri. vide etiam de materia ista Mod. late in l. exigendi, C. de procu. Bertach. in uers. cōiuncta persona. Item ad illud quod dictum est ſ. quod si coniunctus facit actum ut procurator, non valet tanquam coniunctus, limita nisi diceret, & omni meliori modo quo potest, & vide omnino Fel. in c. ex officij. in 4. col. vers. 3. limita. extra, de præscript. in simili decisione. Item adde, quod coniunctus pro coniuncto potest iurare de calumnia, licet alias requiratur speciale mandatum vide Bart. in l. qui bona. § alieno. inf. de dam. infec. in l. 1. C. de iur. cal. Item an coniunctus magna amicitia, admittatur pro amico, sicut cōiunctus, uide Ias. in l. exigendi. C. de procu. Fel. in c. coram. de offi. deleg. uide omnino Rom. sing. 283. inci. An. in l. exigendi. Vide Alex. in l. sæpe. ſ. de re iud. & omnino Alexā. in l. 1. §. lex Fal. & hic in apostilla. & vide decem & septem limitationes ad regulam per Ias. in d. l. exigendi. & quatuor extensionea, & de regula & sept. fallen. uide Fel. in c. coram. de offic. deleg.

b Sine mandato. Et aduerte, quia postea requiritur ratih. ut l. 3. §. 1. & ibi Bart. infra, iud. sol.

Pom. Quæro vsque. Vide lat. Fel. in c. nonnulli. Et plurib. concurrentibus quis præferatur, uide Alexā. consi. 26. in ult. dub. uol. 1. Et ad istam l. uide Fel. consi. 287. in fi. in c. cum M. Ferra. de consti. c. in præsentia. de prob. Ale. 1. §. lex Falc. inf. ad legem Falc. Abb. c. coram. de offic. deleg.

Coniunctæ personæ. Quæ dicatur coniuncta persona, quid autem de amico, vtrum agat sine mandato. vide quod dixi post Bart. in l. non solum. §. qui alieno, ſ. eo. Item adde quod eo casu, quo coniuncta persona vellet agere pro minore, qui haberet tutores, vel curatores, ut in casu quem hic no. Bartol. quia tunc nunquā agere posset persona, quia mandatum expressum facit silere tacitum, argum. l. fin. C. de pac. conuen. iuncta l. 3. uers. sed si forte, iu. sol. Item illi qui ueniunt iure speciali, nunquam admittuntur, donec uenientes iure communi non sint in mora cōstituti. Tex. est no. in l. sepulchri uiolati. inf. de sepol. uio. Ad hoc etiā tex. & quod ibi no. in l. senatus. & ibi hoc singularissime dixit Bal. sup. qui accus. non poss. bene facit glos. in l. patri pro filio. in prin. in verbo, interdicit. ſ. de mi. quod tene menti. Idem vř dicendum, si coniunctus dimisisset procuratorem in ciuitate. Ad quod vide tex. in l. sed si unius. §. fi. de min. no. in l. 3. §. 1. sol. mat. & tex. in l. fil. q. f. §. 1. ſ. eo. melior in l. si cum dotem. §. si solu. inf. sol. mat. per Innoc. in c. ex parte decani. de resc. Vide Spe. de coniuncta persona. §. 1. & quod no. in l. cum prætor, in prin. ſ. de iud. & ratio est, quia quando constituit procuratorem, videtur omnē alium ꝓhibere gerere. l. maritus. de procu. sed contra mandatum non admittitur. l. Pomponius. §. fi. infra cogitur &c. no. Ang. in d. l. cum prætor. & aliquid hic, & hoc est verum, nisi æquitas aliud dictaret, puta qa procurator nollet agere, & immineret periculum. ar. l. si longius. §. 1. & ibi per hoc uolunt Doct. inst. de iu. & aliquid, qñ agit coniuncta persona, vide in d. l. exigendi. & Guid. de Su. in l. inuitus. eo. tit. & alia vide per Cy. in d. l. exigendi. & Spec. titu de coniuncta persona.

a **§. Et patronus.** a Quando in causa status agitur ciuiliter, admittitur procurator: sed quando agitur criminaliter, non admittitur procurator h. d.

ADDITIO.

a Patronus. vide Io. de Imo. in l. pen. §. ad crimen. in 3. fall. inf. de publ. iud.

1 *Procurator in eadem terra, licet tribunal sit diuersum, cogitur dominum defendere.*

2 *Aduocatus non tenetur patrocinari, si causa mutatur in aliā prouincia.*

3 *Reconuentio non fit in causis summarijs.*

§. Non solum. Siue agatur per actionem, siue per officiū iudicis, siue ordinarie, siue summarie, dēt in causa reconuentionis defendi dominus in competenti tribunali. h. d. & hic incipit exponere verbum, actionis No. ꝙ uerbum, actio- 1 nis, positum in edicto, late accipitur. Not. † quod cogitur defendere in eadem prouincia, nec curo vtrum sit vnum & idem tribunal, vel non, si sit tamen in eadem prouincia seu in eadem terra, vt hic aperte innuit tex. licet gl. videatur innuere aliter & hoc est verum ex virtute huius l. nam per auth. & consequenter. C. de sen. & interloc. cogitur quis litigare coram eo iudice, & ad idem sup. de iurisd. om. iudi. l. si idem cum eo. §. 1. sed hic aliter assum tur causa reconuentio- 2 nis, quam ibi, vt statim dicam † Vltimo no. hic gl. arg. pro aduoca- a to, b vt nō teneatur præstare patrocinium, si causa mutatur in aliam b prouinciam. q. dic, vt in gl. † Vltimo extra gl. hic videtur casus ꝙ in 3 causis summarijs sit locus reconuentioni, nam stipulatio legatorum & damni infec. sunt causæ summariæ, vt in l. si is a quo. in prin. inf. vt in pos. leg. & l. 1. de dam. infe. Pro hoc l. 1. in fi. de var. & extraor. cog. Inn. contra ext. de mu. pe. ca. 1. quod tenent Doc. in d. auth & consequenter, & ibi dixi uobis, C. de sen. Non ob. §. iste, quia fateor. quod tenetur defendere, non tamen agitabuntur istæ duæ causæ secūdum formam conuentionis, & reconuentionis, vt eadem forma seruetur, hoc est quod insimul terminetur, quia forte una est summaria, alia requirit plenam cognitionem, & ideo si aliquis ageret, ut ꝓcurator coram potestate, & quis vellet reconuenire dominum in causa spirituali, coram Episcopo, teneretur defendere, quia est competens tribunal in eadem prouincia, ut hic: non tamen agitabuntur istæ causæ per modum prædictum, sed separatum, sicut causæ simplicis contentionis, ut dictum est.

ADDITIONES.

a Barb. Vltimo no. Adde gl. fi. in l. sed si restituatur. infra, de iud. & vide Bal. in c. 1, de contro. feu. apud pares. &c.

b Pro aduocato. Vt in gl. & l. sancimus. la 1. de aduo. diuer. iud.

Meno. Non obstat. Maria Soci. c. 2. q. 7. nu. 17. de mutu. petit.

§. Defendere. Hic incipit exponere verbum; defendat. No. istum tex. Quærit glo. de qua cautione dicat hic. & respondet de cautione de defendendo, ut sup. eo. l. seruū quoque, §. ait prætor. & no. inf. prox.

1 *Antecedenti destructo destruitur consequens.*

2 *Procurator, qui tenetur satisdare de defendendo, an dicere posit, statim volo defendere, & non satisdare.*

3 *Procurator, quando cogatur præcisè dominum defendere.*

Præcise in iudicijs qui tenetur ad factum.

4 *Dominus inuentus extra domum, cogitur præcise venire ad iudicium.*

5 *Dictio, præter, ponitur diuersis modis.*

a † 1 **§. Præter.** Procurator a cogitur præcise litem contestari, nisi causa cognita recusauerit. † h. d. No. quem compelli præcise defendere. † Not. ex fin. multum, ꝙ destructo antecedenti destruitur ꝯñs, nam ex eo, quod quis habeat mandatum ad agēdū, tenetur defendere, destructo hoc, quod non teneatur agere ex aliqua iusta causa, uel quia remotus sit, uel aliter quod est antecedens 2 non tenebitur defendere, quod est consequens ut hic in fin. † Quæro utrum procurator, qui tenetur satisdare de defendendo, possit dicere, statim uolo defendere, & nolo satisdare, nunquid audietur? Gl. distinguit optime, aut ille qui dicit velle reconuenire, habet uel habere potest iura in promptu, aut non, & tene menti gl. istam, eam 3 uide, & dic ut in ea. † Secundo quæro, utrum hoc sit uerum indistincte, quod procurator cogatur præcise defendere, gl. hic clare & be- b ne distinguit, b & melius quā alibi. Not. qualiter in iudicijs teneatur præ-

ADDITIONES.

a Procurator. Dum hic dicitur, quod procurator acturus debet defendere dominū in causa reconuentionis, fallit nisi reconueniretur, quando prima causa esset peremp- ta, vt l. inuitus. uer. sed nec. C. eo. tit. secundum vnam lec. quam ponit ibi Cy. & Bar. & est singularis, secundum Pau. de Cast.

Poma. Vide. Alex. l. qui in alieno. §. fi. inf. de acq. hær.

† Cla. Recusauerit. Illum tex. intellige, & limita, ut per Alc. post Bart. & Pau. de Ca. in l. inuitus. C. hoc ti. & ponit hic Ale pro quo dicto facit, quod no. gl. & Doc. in auth. consequenter. C. de sen. & interloc om. iud. & in c. 1. extra, de mut. pet.

b Distinguit. per Cy. plene in l. inuitus. in 6. q. C. eo. And. Barb.

præcise ad factum, in contrib. aut die vt dixi in l.stipulationes non diuiduntur. ff.de ver. ob. Item ex rõne, quam gl. ponit in procuratore actoris, dico q si cauisset de defendendo, antequam libellũ daret ꝯ reũ, non cogeretur pcise defendere, quia cessaret rõ, & hæret locum rõ l. non cogendum §. Sabinus. ff. eo. Contra istã l.op. nam non teneretur procurator in plus quã dñs, vt §. prox. §. sed dñs non cogitur præcise se defendere, vt l.satisque. §. de in ius vo. ergo nec procurator. So. † si dñs reperiretur extra domum, posset cogi præcise venire ad iudicẽ, vt l.consentaneum. C.quõ, & qñ iud. & no. in l.plerique, & l.satisque, de in ius voc. & idem in procuratore. Vltimo no. q, hæc dictio, præter, ponitur diuersis modis secundum diuersos modos legendi, dixi in l si cum, §. qui iniuriarum. si quis cautionib. &c.

§. Defendere.

In casibus, in quibus dñs non cogitur præcise defendere se, nec procurator cogitur. h. d. Op. Istæ missiones fiunt ideo, quia quis non se defendit, vt l. 2. in fi. si ex noxa. cau. aga. ergo non vr defendere. Sol. Intellige hoc eo casu quo ipse dñs non poterat cogi venire præcise ad iudicium, vt in exemplis hic positis. Probatur in l.si noxale, & l.non solum, la 2. ff. de noxa. Si dñs non tenebatur, ergo nec procurator, vt sup. ea. l. §. defendere, i. Sed op. in eo, quod dicit de ope. no. nun. vbi dñs tenetur non solum ad patientiam, sed ẽt ad impensam vt l.competit. §. in sũma, inf. quod vi aut clam. Sol. intellige hoc in eo casu, quo teneretur ad patientiam tantum, alias non procederet, vt gl. dicit. Opp. ad fi. q in causa nunciationis no. op. non debet caueri de rato. vt l.de pupillo §. fi. cum l. seq. de ope. no. nun. Gl. soluit, & bene. Tu dic clarius, q hic loquitur in procuratore eius. cui facta est nunciatio, qui defendit patiendo ire in possessione, vnde cauet de rato. ne forte dominus possessionem auocet, vt inf. e. l Pompo. §. si stipuletur. cum seq. iũcta gl. ibi loquitur in procuratore nunciantis qui conuenitur interdicto ne vis fiat ædificanti. qui non tenetur cauere de rato. sed de iudicato soluendo, quia est simplex rei procurator in illa causa. alias plene dixi circa hanc materiam. dic vt ibi dixi.

1 Procurator simpliciter cõstitutus, nõ videtur constitutus ad futuras actiones.
2 Procurator qui tenetur defendere, intelligitur siue per se, siue per alios.
3 Defensio vnius actionis quando diuidi possit.
Arbitrarium est iudici quan̄do admittat plures defensores, & quãdo unum.

Omnium autem.

Hic prosequitur expositionẽ verbi defendat, videlicet in quib. actionibus teneatur defendere, & breuiter. h. d. Procurator dẽt defendere in omnibus actionibus, & vna actio non dẽt diuidi in plures defensores, secus si plures moueantur actiones. h. d. Quæro vtrum teneatur defendere nomine futurarum actionum? Gl. dicit, q non. Videtur eam & no Hic vr gl. dicere, † q Procurator simpliciter constitutus, non videatur constitutus ad futuras actiones. Idem tenet l.damni §. si is. ff. de dam. infe. Spe. vr dicere ꝯ in Spec. eo. ti. §. 4. & in §. rõne aũt formæ. Ego in d. §. si is, teneo gl per l.qui habet. §. fin. cum l.seq. ff. de tute. Pro hoc. sup. eo, l.procurator. vbi lite finita desinit esse procurator, adeo quod non potest agere iudicati. Querit gl. nunquid in ppetuum teneatur defendere? Dic vt in ea. Quærit gl. per quantum tps finietur iudicium? Rñ. tex. est in l.properandum, §. sin autem, in prin. C. de iud. Vltimo no. ex fi. huius legis, † q procurator qui tenet defendere, intelligitur siue per se, siue per alios, quia ad quamlibet actionem potest dare vnum defensorem. Item no. q defensio vnius actionis diuidi non potest. Quod intellige fm ea q̃ not. in l.si quis cũ procuratorio. §. vnius. §. e. Ex quib. distinguit, aut ab initio ꝯuenitur vnus aut plures. Si vnus, aut plurib. actionib. aut vna, vt hic. Si plures aut illa actio habuit ab initio originẽ in persona vnius, aut in psona diuersorũ, vt habuistis in d. §. vnius. Vltimo aduertas, q Iurisco a §. non solũ, vsque hic exponit verbũ, defendere & illa verba, boni viri arbitratu, l. q a bonus vir arbitrabitur in ꝯpetenti tribunali, & eodẽ mõ quo tenebatur dñs defendere, & p plures defensores qñ sunt plures actiones, non quando vna, & hoc totum est arbitratu boni viri.

ADDITIONES.

a Barb. Quæro vtrum. vide Bar. in l.qui habet, ad fi. inf. de tu. vbi dixi unum notabile dictum. Vide Car. in cle. 1. eo. tit. vide eum in c. fi. de rescr. & quæ ibi dixi.

b Barb. Item no. Et est ar. secundum Bal. si quis in una actione tenetur dare fideiussores pro mille, & non inueniat qui fideiubeat pro mille, q non potest dare plures pro millibus, tamen contradicit, ar. l. tut. §. curator. inf. de admi. tut. facit in rõne sui, auth generaliter. C. de episco. & cler. & quod no. l.mulier. C. de iure dot. Nec ob. hoc, quod loquitur in iudicio, secus in solutione, vt in contrario. Meno. Rub. l. pen. §. ad crimen. nu. 136. ff. de publ. iudi.

LEX XXIX.

1 Procurator potest respondere interrogationib. ante lit. conte. si actor vult.
2 Procurator quando possit petere dilationem, ut certificetur a domino, quod respondeat.
3 Procurator in rem suam, siue directa, siue utili, iurat de calumnia.
Procurator in rem suam quando possit positionibus respondere.
4 Procurator & defensor actore uolente admittitur ad iurandum, & respondendum.
5 Procurator simplex qui iurat de calumnia, si vult poterit positionibus respondere.
6 Defendens ex necessitate legis potest de calumnia iurare, & admittitur ad respondendum positionibus.
7 Defendendi causa alium qui uenit in iudicium sine mandato, an uideatur alterius obligationem nouare, & ipsum liberare.
8 Procuratoris ex responsione q̃do dominus, & q̃do ipse procurator tenebitur.
9 Procuratoris ex mala confessione vbicunque præiudicatur domino, procurator tenetur domino actione mandati.

Non solum.

Procurator qui dẽt defendere, dẽt ẽt rñdere eo casu, quo dñs teneretur, & eius rñsio & taciturnitas ei præiudicat. h. d. Hic dr, quod procurator dẽt respondere ubi teneretur rñdere dñs. Cõtra, rñsiones fiũt sub virtute iurisiurandi de calumnia, vt in Auth. de his qui ingre. ad ap. §. si Sed principalis iurat de calumnia, vt C. de iura. cal. auth. principales, & l. 2. §. sin aũt ab fuerit, illo tit. ergo principalis debet rñdere, nõ procurator. Huius timore est facta tota prima glo. quæ ponit suam distinctionem, & enucleat intellectum legis. Primo possumus dicere, quod hæc lex loquatur in interrogationib. quæ fiunt ante lit. conte. Sed iuramentũ de calumnia præstatur in ipsa litis contestatione. Ista lec. restringit multum istam l. item licet ante lit contest. non præstetur iuramentũ calumniæ vniuersale, tamẽ pstat iurm calumniæ sub quolibet actu, vt C. de iur. cal. l. i. vnde esset ea. ratio. igit lec. i se vera est, quia l. ista loquitur ante lit. ꝯtest. & post, ergo &c. † Quæro primo, utrum pcurator ante li. ꝯte. teneatur respõdere interrogationibus. Respõ. non, si actor non vult quod respõdeat, sed vult, quod ꝯpareat principalis vel quod ad eum mittant interrogationes quia scit melius ueritatẽ & isto casu actor audiretur, vt l fi. C. eo. tit. & §. eo. l. si actor. & C. de reb. credi. & iur. l.generaliter. §. his de psentib Sed si vult q respondeat procurator, tunc vr posse procurator cogi, vt hic. † Sed an procurator possit petere dilationem, vt certificet a domino, qd respondeat. Distingue aut fuit citatus ab initio procurator, & potest impetrare dilationem. C. ubi de cri. agi opor. auth. qua i prouincia. & qd ibi no. extra de procur. ca. dilectus. Aut fuit citatus dominus. & tunc aut generaliter. & non expresso ad quid, & idem ea rõne, quia non potuit instruere procuratorem. Aut fuit citatus specialiter, & tũc debuit mittere procuratorem instructum qui respondeat, & ideo non debuit sibi dari dilatio imo si non vult respondere, punietur dominus ut cõtumax. Ita no. per Inn. in c. dilectus, & c. seq. extra, de pc. Secundo modo potest subintelligi ista lex in interrogationibus q̃ fiunt post lit. contest. sed ob. dicta obiectio de eo, quod dixi in iura. cal. Ad quod respondet gl. † quod hoc potest intelligi in procuratore in rem suam, qui cogitur defendere. & iurat de calumnia ipse, siue vtili siue directa agat, licet Pla. contra. Idem no. in l. 2. §. sin aũt abfuerit. C. de iura. calum. iõ ipse debet respondere positionib. Hoc dictũ verum est in se. quãdo procurator in rem suam fuit ab initio admissus. sed ante posset aduersarius dicere dominum esse legaliorẽ, & sup hoc disputaret fm formam. l si actor. supra eo. Tertio modo pt intelligi in pcuratore simplic., qui satisdedit pro se ipso, vnde ipse de calumnia iurat, merito respõdet fm quosdã, quos gl. reprobat, & bene, vt habes in ea. Sed hic q̃ro, quid si esset defensor sine mandato, & satisdedisset per se? Gl. vr dicere idem, quod dominus debet iurare, si tamẽ animo nouandi non interuenerit, quia animus in dubio non psumit. nisi † in defensore sine mandato. tunc. n. vr facta nouatio. Puto quod si est contentus actor quod defensor iuret, & rñdeat quod procurator posset hoc facere, & tenet. Ita intelligo dictũ Azo. quod defensor alias procurator posset, cum in eum fiat executio. l. Plautius. ff. eo. Sed si actor vellet quod reus ipse iuraret, & rñderet, tunc cogetur reus venire ad iurandum sicut quilibet tertius, de cuius facto in iudicio agit, ff. de proba. l.cum probatio. in fi. C. de qõ. l. interrogari. Non aũt quod possit iurari de calumnia ad solennizãdum omnino illud iudicium. cum ipsum reũ nõ adstringat, d. l. Plautius. ff. e. Quarto põt intelligi in procuratore simplici, tunc contrariũ obstat fortiter, quia dñs dẽt de calumnia iurare. Ad hoc potest rñdari, quod hic loqtur qñ iurm calumniæ pt remitti tacite, ut l. 2. §. q obseruari. C. de iur cal. Item pt intelligi hæc lex fcdm iura antiqua fm q iurabat pcurator, & non dominus, vt ff. de dam. infe. l.qui bona. §. pen. & sic hæc lex corrigeret. † Alio mõ pt intelligi, quod licet sit additum quod debet iurare principalis psona, non tamen colligitur quod nõ dẽat iurare pcurator, imo debet iurare, vt l.rem nõ nouam. C. de iud. Et ideo si vult, poterit respondere, pcurator positionibus, quod satis placet. Quinto potest intelligi, quando fuit cõstitutus procurator ad iurandũ, vt ex. ce iur. cal. c. vlt. lib. 6. & tũc poterit ẽt pcuratorio nomine rñdere positionib. Vel sexto dic quod illud q dñs debeat rñdere, est introductum in fauorem actoris. vnde si vult. qd procurator respondeat, siue iuret de calumnia, siue nõ, cogeretur rñdere, ita loquitur hic. Vel potes vltimo dicere, † quod hæc l loquitur in procuratore, q nõ hẽt mandatum expressum ab hoĩe ad defendẽdum, sed defendit ex necessitate l. ut quia agit, vt l.seruũ. §. ait ptor. ff. eo. Ad cuius interpretationẽ ẽ facta ista l. & iõ cũ actor cogat ipm procu-

ADDITIONES.

a Extra, de procu, Adde Bar. in l. 2. § def. n. tit. ex quib. caus. in poss. ea. Meno. Quæro. Ias. cons. 47. nu. 4. lib. 1.

b Barb. Secundo modo. Et no quod Bal. dixit hic quod si procurator non respõdet positionib. non dicitur defendere dominum, non est iure ciuili expressum, licet sit gl. in l. 1. §. quod obseruare, & in c. 1. de iuramen. cal. licet de iure canonico sit tex. in cle. sæpe de ver. sig.

c Iurat. No. quod non tñ debet iurare principalis, sed etiã procurator. Adde C. de iur. calum. l. 2. §. sin aũt. & in auth. principales. eo. t. c. & etiam est casus in ca. 2. de iura. calum. in 6. secundum Imo. in l.qui bona. §. qui alieno, de dam. infe.

d Barb. Item põt. No. fm Bal. quod in præparatoriis iudiciorum procurator potest iurare de calum. vt no. sing. secundum eum in l.qui bona. §. pen. inf. de dam. infec.

procuratorem ad defendendum, & nō sponte defendat, cogitur admittere eum ad iurandum de calumnia, & respondendum positionibus, & ipse cogetur respondere, vt hic. Et in tali procuratore nihil vr̃ immutatum de iure nouo. Pro quo optime facit, quia iste procurator magis vr̃ hr̃e mandatum a lege quam ab homine, vt l. si defunctus, §. fi. s. e. gl. tamen in l. sed & hæ. §. 1. sup. eo. vr̃ dicere ꝙ habet ab homine per quandam p̃nam, quam inducit magis lex quam homo. sicut ergo administratores legitimi iurant de calumnia, vt l. 2. §. qđ obseruari. C. de iur. cal. ita qui habet mandatum a lege, & ita potest loqui hæc opi. tñ ista est noua. Quæro, & reuoco in dubium, vtrum 7 ille qui venit in iudicium pro alio ad defendendum eum sine mandato, & satisdat, videatur alterius obligationem nouare, & ipsum liberare? Respon. vt colligitur ex hac prima glo. Aut venit & satisdat de necessitate, & non liberat reũ. Facit enim id, ad quod tenebatur, & sic non vr̃ agi quod fiat nouatio tacite vel expresse, ergo &c. vt l. 2. inf. de noua. Aut venit sponte, & sine mandato, & tunc videtur fieri nouatio, vt inst. quib. mo. tol. ob. §. præterea. & C. de noua. l. fi. Subdit gl. quod talis nouatio ex tempore actoris non potest fieri, nisi eo mandante, vt l. si Stichum. §. fi. infra de noua. Istud dictum potest habere duplicem intellectum. Primo quod licet sit dictum ꝙ ille qui defendit sine mandato, & satisdat, videatur facere animo nouandi, hoc debet intelligi actore volente, non eo inuito, & iste esset bonus intellectus. Probatur in l. si mandato, §. i. inf. manda, & per Doct. C. vbi in rem actio. l. 1. Tamen gl. dicit contrarium in l. liberto, §. 1. ꝟ. de neg. gest. dixi in l. si actor. sup. eo. Secundo modo potest intelligi, ꝙ licet quis liberet reum inuitum, & transferatur obligatio de uno in alium tamen ex parte actoris quod fiat translatio de uno in aliũ nō potest fieri nisi eo mandante, vt l. si Stichum, in fin. ꝟ. de noua. & hoc videtur voluisse ista gl. Venio ad secundam gl. magnam, dicitur hic 8 si defensor responderit, vel tacuerit, tenebitur. † Quæro quis tenebi a tur. glo. huius timore distinguit. Aut respondit hæredem esse, absentem cum sit, & tenetur vterque. Istud est verum in procuratore qui habet mandatum ad defendendum ab homine, vel a lege, de quo loquitur istud principium vt ego dixi. Quandoque respondet eum non esse hæredem, cum sit, & isto casu præiudicat domino si habet mandatum: si tamen non habet, non præiudicat, tamẽ possessionem amittere facit. Ipse autem procurator respondens semper tenetur. Vide gl. Primum quod dixi, domino præiudicat si habet mãdatum, intelligas si habet mandatum expressum ad sic confitendum. Nam in generali mandato non venit quod quis delinquat, & falsum respondeat, vt l. 3. §. si procurator. supra quod quisque iu. & l. si procurator. inf. de condi. indeb. Secundum quod dicit, quod si non habet mandatum non præiudicat, intelligo, non præiudicat. s. domino, ipse autem procurator tenetur, quia committitur stipulatio de defendendo, quasi non videatur defendere. Tertium, quod dixi de perdẽda possessione, tene secundam opi. gl. quod propter tale mẽdacium possessio non perditur, sed solum si quis mẽtitur circa possessionem, dicens non possidere cum possideat, & hoc casu confessio, seu r̃nsio procuratoris præiudicat domino, si habet mãdatum speciale ad sic respondendum. Prædictis cõtradicit quod inf. proximo membro di b cetur, & ibi soluam. Quandoque respondet eum esse hæredẽ, b cum non esset hęres, isto casu tenetur ipse procurator defendere in actione personali, & præiudicat domino donec probetur contrariũ. Contra hoc est quod supra dixi. Non enim vr̃ habere mandatum ad falsum respondendum, ergo domino non præiudicat, nisi habuit speciale mandatum. Sol. vt ego dixi vobis in l. 3. §. si procurator. sup. qđ quisque iur. quando certum est ꝙ actus procuratoris cadat in delictum, non præiudicat domino nisi habuit speciale mãdatum. Ita loquitur quod habuistis in præcedenti membro. Respondit enim eum esse hæredem cum non esset, & sic præsupponitur eum deliquisse ex mandato. Sed quando factum procuratoris non constat esse delictũ, tunc præiudicat domino donec probetur contrarium. Ita loquitur istud membrum. Conuenio n. eum tanquam hæredem, affirmans confessionem, seu responsionem procuratoris, vt veram. Quandoque respondit eum non esse hæredem & vere non est, tunc non tenetur procurator nec dominus. Quandoque procurator non respondet, sed tacet, tunc potest insolidum conueniri, ut l. de ætate, §. qui tacuit. ꝟ. de inter. ac. & hic. Committitur n. stipulatio ob rem nõ defensam, ut l. si defensor. 2. respon. inf. de inter. act. vbi dicit gl. certe cum ista taciturnitas sit delictum, puto quod illud, quod hic dr̃, tenebitur, s. procurator tantum, non dominus, nisi habuerit mandatum ad sic tacendum, per ea quæ dicta sunt. Et hoc est verum, quãdo interrogatio fuisset facta ipsi procuratori. Sed si dominus esset interrogatus, & misisset procuratorem ad r̃ndendum, qui non respondit, tunc teneretur ipse dominus. ipse. n. respondere tenebatur, & eius est contumacia, ut l. si procurator. §. si tutores. inf. manda. dixi in l. 3. §. si pro 9 curator, supra quod quisque iur. † Vltimo dicit gl. & bene, quod vbicunque ex mala confessione procuratoris præiudicatur domino, tenetur actione mandati procurator domino.

ADDITIONES.

a Hęredem esse. An procurator posset respondere dominum hęredem. adde glo. & Bar. in l. certum. § sed an, ipsos. inf. de confess. Quid autem in procuratore contumace, in non iurando de calum. & de cęteris confessionibus procuratorum, & eorum iuribus, dixi post Bar. in d. § sed an & ipsos, per Doct. in c. 1. vt li. non cont.

b Esse hæredem. Adde quod quotiens nos dicimus procuratorem contumacẽ in nõ respondendo, ut dixit Bar. no. ista debere sic intelligi, d. l. 1. §. § si procurator si quis d. non ob. sed quia hęc non satisfaciunt, unde quę dixi post Bart. in l. certum §. sed an & ipsos. infra de confes. & inde tex. no. & ibi Bart. in l. neque. ꝟ. de fideicommiss. liber.

---

1 *Procurator quando admittitur cum cautione rati.*
Amicus pro amico an comparere possit, late in apostilla Alex.
Procurator rei tenetur cauere de iudicato soluendo.
2 *Procurator eligit, vel probare mandatum, vel cauere de rato, quando dubitatur de mandato.*
3 *Mandatum dubium quando dicatur.*
Negatio facit rem dubiam ad commodum negantis.
4 *Mandatum probatur per literas, instrumentum, & per testes.*
5 *Cautio de rato qualiter interponatur.*
Procurator coram arbitro non cauet, rem ratam dominum habiturum.
6 *Procurator an admittatur si velit cauere, si apparebit eum non esse procuratorem.*

§. Qui alieno. Glos. continuat ad superiora, breuiter hoc dicit. Procurator actoris cauet de rato, si est dubium de mandato. hoc dicit. Opp. quod non debeat caueri de rato, vt ꝟ. rem ra. habe. l. ne satisdatio. & l. i. C. de satisdan. & ꝟ. eo. l. si procurator. Sol. istud est verum, quando est dubium de mandato secus si esset certum, ut in contrariis, probatur in l. i. C. de procu. & hoc probatur per rationem, nam uerba edicti loquuntur simpliciter de eo, qui agit nomine alieno, nec exprimunt sit procurator, vel non. Item dicitur, quod debet satisdare boni uiri arbitratu, sed quando constat de mandato, bonus vir non arbitraretur quod interponatur satisdatio, quæ committi nõ potest, vt l. hæc stipulatio. §. diuus vt le. no. ca. Ita loquitur d. l. ne satisdatio. infra rem ra hab. † Assumo ergo 1 tres casus s̃m glo. Quandoque constat ꝙ quis non hẽt mandatum, & tũc nõ admittitur, vt l. si pupilli. § videamus. ꝟ. de neg. gest. Fallit ꝓ iuncta persona, l. sed & hæ. in prin. s. eo. Ita intelligit quidam de amico, a 2 vt tangit Gul. in d. l. sed & hæ. & Cy. in l. exigendi. C. eo. Item fallit in l. non tantum, infra. de appell. & l. i. C. si per vim. vel alio modo. Quandoque constat, quod habet mandatum, & tunc admittitur sine cautione de rato, vt dictum est. Nec ob. l. de pupillo. §. qui procuratorio, infra de ope. no. nun. quia licet ibi vere esset procurator, tamen de mandato dubitatur. Ita dicit glo. & bene. Item fallit, quando habet mandatum, sed dubitatur, an sit sufficiens ad id de quo agitur, vt l. illud. §. i. de min. Idem si habet mandatum. sed dubitatur, an sit reuocatum, vt l. vulgo. infra, de administra. tuto. Prædicta in procuratore ex parte actoris: procurator vero rei indistincte cauet de iudicato soluendo, ut le. 1. C. de satisd. Rationem diuersitatis ponit glo. & bene. Dic, ut in ea. Tertius casus est, quando est dubium de mandato, & tunc admittitur procurator cum cautione de rato, vt hic, & C. eodem l. 1. Ad istud oppo. de l. qui ita. §. 1. infra ad Trebel. Solu. dicit glos. ibi speciale. Tu dicas quod vbicunque non est cautum per cautionem de rato reo, debet constare de mandato, per d. l. qui ita. §. 1. Sic enim hæres cogeretur adire hæreditatem ad petitionem procuratoris, de cuius mandato dubitatur, & dominus postea non haberet ratum, nec esset cui fieret restitutio hæreditatis, hæres remaneret implicitus oneribus hæreditariis, & licet haberet regressum contra procuratorem ad interesse, hoc sibi non sufficit, quia implicaretur litibus, vt l. minoribus infra de mino. Dices tu, secundum hoc in actione reali procurator rei non admittitur cum cautione de rato, quare? quia non est cautum ei, qui agit, quia si possessor non haberet ratum, non poterit fieri executio in re, sed solum in æstimatione, quod est contra casum infra l. proxi. §. sed & is. Responde si procurator solueret interesse, quia reus possessor ratum non haberet, adhuc posset possessor conueniri ad rem, vt l. etiam. §. penul. infra, de peti. hæredit. & l. Stichum aut Pamphilum, §. dolo, infra de sol. Sed si poneres casum quod per hoc auferretur ius actori petendi rem a reo, non admitteretur tunc procurator cum cautione de rato. Exemplum. egi rei vendicatione contra possessorem, fuit absolutus, appellaui. In causa appellationis venit aliquis ad defendendum, & cauet de rato. Certe non admitteretur nisi constet de mandato. Ratio, quia absolutoria iam lata pro reo remaneret firma, & ab isto procuratore non posset consequi nisi interesse, & nemo debet cogi vendere rem suam, & illa carere, vt l. non enim. infra rerum amot. l. nec emere. C. de iure deli. cum si. Ita determinauit Gul. de Cu. ꝟ. l. proxi. §. sed & is & Cy. in l. 1. C. eo. Admittitur ergo cum cautione de rato, quando per eam cautum est aduersario, alias debet docere de mandato, vt dictum est. Hoc fallit, dicit glo. primo in omni eo, qui dicit se habere mandatum publicum, & in hoc verum dicit, ut in Auth. de colla. §. eos. & C. de manda. prin. l. 1. Secundo in omni procuratore dato ad solutionem recipiendam, hoc puto fallum per leg. si si a ne. in prin. inf. rem ra. habe. & ibi plene dixi. † Sed circa hoc quęruntur plura. Primo, quando dubitatur de mandato, in cuius electione est, vel procuratoris eligere probare mandatum, vel cauere de rato, an aduersarij? Glos. ponit hic tres opin. finaliter determinat, 3 quod sit in electione procuratoris, & bene. † Quæro. qualiter est dubium de mandato. Glo. hic, & l. 1. C. eod dicit per negationem,

& affirmationem, vt l. si. C. quib. ad lib. procla. non lic. & l. post rem ꝟ. de transa. & C. de fi. instr. l. plures apochis. Istud nõ est verum, q̃a semp ſm hoc vel nullus procurator admitteur sine cautione, quia semp reus negabit eũ esse procuratorem, quamuis mandatũ ostendat, vel admittetur. Nã si asserit se procuratorẽ, & reus negat, admittetur cũ cautione de rato, pp dubium. R ñd. ad primum, qñ ostendit taliter, quod non potest aliqua tergiuersatione celari, negatio non facit rẽ dubiam, vt no. in l. post rem. ŝ. de transa. Ad ſm. qñ allegat se procuratorem, & aduersarius contradicit, fatentur oẽs Doc. quod res non dr̃ dubia per negationem, quod verum est, nec admittitur cum cautione de rato. Nam q̃ dr̃, quod res sit dubia per negationem, verũ est ad commodum negantis, non ad eius incommodum, quod esset hic, quia per eius negationem faceret aduersarius eum posse admitti cum cautione de rato, quod alias non posset. Dicendum est ergo, quod tunc est res dubia, qñ ex parte procuratoris apparent literæ, vel instrumentum, de cuius fide forte dubitatur, vel probatur p vnum testem, vel sunt aliqua alia incidia pro parte procuratoris. Ita
b tenent Doc. b communiter. Sed Fran. Accur. uoluit sustinere glo. dicens, quod tunc deferretur iusiurandũ, vt ꝟ. de iureiu. l. admonendi, & diceretur esse certum de mandato. Sed nõ placet, quia iusm procuratoris, licet ipsi procuratori noceret, vel prodesse, tñ dño non noceret, vt l. nam postea. in fi. cum l. seq. de iureiu. & sic non esset cau-
4 tum reo. † Quæro, qualr̃ probetur mandatũ? Pet. videtur dicere,
c quod solũ p instrm̃, vel per literas, non per testes. Quod apparet, q̃a si testes examinarentur inter procuratorem, & reũ conuentũ, nõ p̃iudicaret dño absenti. Gl. extra eo. c. 1. & Gul. in l. si procuratorẽ. ꝟ. e. dñt quod p̃t probari ẽt p testes. Põt. n. ꝯstitui p nuncium vt l. 1. ŝ. e. ergo põt probari aliter quam per instrm̃. Et istud esset indubitãter verum, si tractaretur de probato mandato ꝫ eũ, qui eũ ꝯstituit. Sed si est ꝯtentio inter ipsum procuratorẽ & reũ, absente eo, qui eũ constituit, tunc obstat fortiter rõ Pet. Sed dicas, quod sicut iudex delegatus, de cuius delegatione dubitetur, habet iurisdõnem cognoscendi de legitimatione ipsius iudicis, vt l. præscriptione. C. si ꝫ ius uel vtil. publi. ŝ. si quis in ius voc. non iet. l. 1. ita procurator, de cuius mandato dubitatur, habet a lege pt̃atem & persona legitima cẽsetur ad pbandũ mandatũ suũ, & sic dño ꝫ illa dicta testiũ superest solũ ac-
5 satio falsi, sicut ẽt si probaretur per instrm̃. † Quæro, qualr̃ interponetur ista cautio de rato. R ñdeo. quod dñs habeat ratũ, & quicquid cogeretur habere ratum si ipse litigasset, arg l. sed & hæ. §. defendere. ŝ. e. & hic est casus l. non distinguemus. §. pe. ꝟ. de arb. Nã quando litigatur coram arbitro, non cogeretur actor, vel reus habere ratam sñiam arbitri, si vellet soluere pœnam, ideo non debet cauere rem
6 ratam dominum habiturum. † Quæro, quid si procurator velit cauere sub hac exceptione, si apparebit eum non esse procuratorem. Dic vt in l. inter quos. §. pen. de dam. infec.

ADDITIONES.

a De amico. An amicus agat sine mandato, idem tenet Cyn. & Guli. de Cug. vt refert hic Bart. & hoc per tex. in l. nemo. §. 1. de hæred. insti. bene facit tex. in l. verum, infra pro soc. sed putatur hoc non esse verum. Primo, quia Papa dicit in cacum R. canonicus. de offi. deleg. quod canonicus possit recusari suspectus in causa canonici, & hoc propter coniunctionem, & amicitiæ suæ dilationem, quæ censentur esse inter eos. tamen gl. in c. cum M. Ferra. tenet quod canonicus non agit sine mandato in causa canonici, iuncto c. cum R. canonicus. de offic. deleg. Secundo, quia inter beneficium ecclesiæ, & ipsam ecclesiam, censetur esse magnum ius amicitiæ, & dilectionis, & tamen habeo, quod beneficiatus in ecclesia non potest agere sine mandato ecclesiæ, ut est tex. in c. coram dilecto, de offic. deleg. secundum communem lect. licet fallat in aliquibus casibus no. in c. pat. cum olim. de testi. & in c. si quis presbyterorũ, de reb. eccle. non alien. Tertio per l. tutori, in princ. C. de neg. gest. ibi satis abundeque sufficit, &c. Nam ibi patet, quod negotiorum gestor erat amicus, tamen in hoc dicitur, quod non potest ei culpa imputari si non agit in iudicio, imo si egisset, poterit ei imputari de carentia mandati. Item speciale est in interdicto recuperandæ possessionis, ut delectus tacitum mandatum a lege habeat pro amico, quod ut delectus etiam potest recuperare per amicos. ca. dilecto. de sen. excommu. lib. 6. 2. q. 1. cap. notum. & c. de Marchia. de feudo Marchiæ, uel ducatus. Sed quod dico, probatur ex casu uno, secundum unam lecturam glo. in uer. retinebit. l. 1. C. si per uim, uel alio modo. & ibi Barto. facit magnum festum, ergo in contrarium est ius commune. Et per illum tex. fuerunt reprobatæ quædam sententiæ latæ. Nam cum ageretur interdicto recuperandæ, per minus legitimam personam non habentem mandatum, fuit reprobatum; quod inter agentem, & eum cuius nomine agebatur, maxima uigebat amicitia, & ita potuit agere, & obtinuit. Præterea speciale est in pupillo, q̃d persona solenni amicitia, &c. sibi coniuncta censetur habere mandatum ad agendum. l. 2. qui pet. tutor. leg. 1. & 2. & ibi no. C. de nego. gest. secundum unam lect. glo. ergo in contrarium est ius commune. Non ob. le. hæc autem. §. non defendi. infra, ex quib. cau. in pos. ea. quia loquitur ex parte conuenti, prædicta uero quo ad agendum loquuntur. Et hanc partem contra Cy. & Bald. tenet do. Ant. in cap. ex par. de rescr. quia non reperitur cautũ, & idem vr̃ velle Imo. in l. ex facto. §. si quis rogatus, infra ad Treb. & contra Bar. pro ista opi. tenet Lud. in d. §. de viro. & ita dicit tenere Bal. in l. 1. C. qui accu. Quis autem dicatur amicus, uide glos. in l. si pupilli. §. si ego. & in l. is q̃ amicitia, de neg. gest. & l. late. §. amicos. de verb. signi. Et dicit quod ex conuersatione amicitia nascitur, & nata augetur. l. cum allegas. C. de castrensi pecu. li. 1 2. Ita alleg. Bal. in c. 2. in prin. de prohibita feu. aliena. per Fede. Adde tamen quod pro opi. Bart. facit, quod no. in l. sed & hę. sup. eod. & per Bal. in l. 1. si bene recolo, C. qui accusa. & ibi dicit, quod ubi alias q̃s repelleretur ab accusando, si tamen accusaret prosequendo iniuriam cuiusdã sui intimi amici, quod admittitur. q. d. prosequi suã, uel suorum iniuriam. ita dicit per l. coloni. iuncta gl. in quib. cau. censi. &c. li. 11. & Bald. in l. cum alienam. Cod. de lega. & unde quę dixi in l. 1. infra de appel. reci. & dicit Abb. in ca. requisisti. in gl. in uerbo, nec est. de testamentis. quod ex gl. ibi, & ex gl. in c. 2. de testi. in 6. colligitur, q̃ id q̃d disponitur rõne affectionis propinquitatis, uẽdicat sibi locũ in amico. & dixit Bal. in l. 1. C. qui accu. quod singularis amicus uenit appellatione suorum. & cum Bar. hic concordat Cy. in c. patri. inf. de minori. in contrarium etiam facit, quia uidemus quod filius spurius non agit sine mandato, iuxta no. per Inn. in c. nonnullis. de rescr. & Bar. in l. 1. de actio. Et uide Bal. in l. sed & hæ. in princ. in quæst. de spurio. Ange. ibi tenet contra Bar. & Saly. in l. exigendi. C. de proc. transit simpliciter cum Cyn. ibi, adde no. per Ant. in c. cum M. Ferra. de consti. qui tenet contra quem etiam tenet Ray. in d. l. exigendi. vbi uideas per doctores in ca. si. de postul. & in c. coram. de offic. deleg. & Domini. in c. qui ad agendum, de procur. in 6. in prin.

Meno. Ias. in l. exigendi. in 3. notab. C. eo. & in l. cum aliena. nu. 5. de leg.

Vide an statutum loquens de coniuncta persona, habeat etiam locum in amico. Are. in l. 1. §. lex Falcidia. inf. ad legem Fal.

b Doc. Vide Bar. in l. 1. cum concor. C. eo. ti. per Imo. in c. 1. extra, eodem.

Barb. Quæro qualiter. vide Bal. post Cy. in l. 1. C. eo. qui dixit not. q̃d ad excipiendum

c cum solutionem, mandatum non poterit nisi per instrumentum probari, quod p̃pter eius (?) memoriam.

§. Sed interdum. Si aliquis agit nomine suo ad commodum alienum, cogitur cauere de rato. hoc dicit.

§. Quæritur. Hæc verba, is, ad quem ea res pertinet, referuntur ad dñm, & hr̃dẽ eius, non ad creditorem. h. d. No. quod hæc dictio, cæteros, hic ponitur improprie, sicut ibi, Christus crucifixus est, & alii duo latrones.

1 *Excipiendo quis facit controuersiam.*
2 *Promittens se non imbrigaturum in tali causa, si excipit respectu iuris quod promisit, incidit in pœnam.*
3 *Cautioni quãdo litigatur super re inæstimabili, debet inseri certa quantitas.*

§. Si status. In cã status procurator cauet de rato, siue sit ex parte actoris, siue rei. h. d. No. quod in causa sta-
1 tus admittitur procurator. † Secundo nota, quod excipiendo dicitur aliquis facere controuersiam. Opponitur ad primum, C. de assessor. tol. l. 1. Solu. vt in glo. Opponitur ad secundum ꝟ. de Carbo. edi. l. 3. §. quod si ille. & gl. non soluit. Dic quod ibi ille, qui excipit, non dicitur facere controuersiam, scilicet status sui, quia de hoc non litigatur. sed bene facit controuersiam bonorum, & ideo non defertur ex senatusconsulto Carb. vt ibi patet. Et istud inducitur per gloss. †
2 ad quæstio. si promisi me non imbrigaturum in tali causa, vtrum excipiendo incidam in pœnam. Et uidetur casus hic, quod sic, quod est verum, si opponam exceptiones respectu illius iuris quod promisi, vt l. amplius. rem ra. hab. & l. quo enim. eo. ti. alias secus, vt d. l. 3. Facit quod no. in l. Lucius tres hæredes. ꝟ. ad Tre. & le. qui fidem. ŝ. de transac. Vltimo vide gl. quia habetur aliqualiter corrupta ibi. argu. contra ꝟ. eo. tit. l. 3. §. quod si ille. Voluit enim allegare d. l. 3. §. quod ille. ꝟ. de Carb. edic. Venio ad sequentem glo. & oppo. quod non sit necesse satisdare, quia sententia lata in causa status præiudicat omnibus, vt l. ingenuum. de statu hominum. Glo. soluit. dic ut in ea, quę no. probatur in l. cum non iusto. ꝟ. de collu detegen. Quærit glo. an in hac cautione debeat inseri certa quantitas. Et dicit quod sic, &
3 bene. † Ex qua no. quod vbicunque litigatur super eo quod est inæstimabile, sicut libertas, debet in cautione inseri certa quantitas, vt l. 2. in fi. sup. qui satis. cog. Quærit gl. an hic debeat caueri de iudi. sol. dic vt in ea, &c.

§. Est & casus. In causa restitutionis in integrum, cauetur de rato, & de iudicato soluendo. h. d.

1 *Procurator rei debet cauere de rato, quando agitur ad aliquid quod non impletur solutione, sed iudicis sententia.*
2 *Tutoris suspecti causa est ciuilis quando agitur ad reuocationem: idem quando agitur contra vxorem ad thori separationem, idem quando agitur contra clericum ad remotionem ab ecclesia.*
3 *Absens condemnatus an sit infamis.*
4 *Cancellatio de banno, quando tollat effectum infamiæ.*

§. Item ait. Procurator accusati de suspecto debet cauere de rato, licet non de facili admittatur, sine spe-
1 ciali mandato. h. d. † No. quod qñ ꝫ reũ agitur ad aliquid, quod nõ impletur solutione, sed iudicis sententia, procurator rei debet cauere, de rato. Est enim ea. ratio, quæ in procuratore actoris. Nam illud quod petit reus respectu actoris. s. vt absoluatur, sola sententia im-
2 pletur, ideo sufficit sibi cautio de rato, ita in casu huius legis. † Secundo no. quod causa suspecti tutoris est ciuilis, quando agitur ad reuocationem tantum, quod apparet hic, quia potest interuenire procurator, secus si ageretur vt puniretur, quia esset criminalis, vt sup. de offi. præfe. vrb. l. 1. §. itẽ solẽt. Et per cognosces coram quo iudice debes dare libellum suspecti. Simile in matrimonio si agitur contra vxorem solum ad separationem thori propter adulterium, dicitur causa ciuilis, vt extra, eo. c. tuæ. Secus si ageretur ad eam puniendã, idem si agitur ꝫ clericum ad remotionem ab execlesia, vt extra, de testi. c. ex parte & ibi no. No. quod in causa suspecti qñ agitur ad remotionem, potest pronunciari ꝫ absentem, vt hic, in fi. Oppo. quod causa suspitionis non sit famosa, vt le. hæ enim. inf. de suspectis tuto. Sol. Intelligas quando petitur remoueri ob dolum. Sed oppo. quod non requiratur speciale mandatum, quia semper expedit litigare per procuratorem, ne infametur, vt le. si furti. §. si quis alieno. de his
3 qui no. infa. Sol. glo. quod fidelius agitabit per se. Dic vt in ea. † Vltimo iste tex. facit contra id, quod determinatum in l. ictus fustium. sup. ti. 1. videlicet quod condemnatus absens sit infamis. Sed respondeo

deo quod causa infamiæ est, si simpliciter condemnetur, non aũt si condemnetur per procuratorem, vel condemnetur absens. An aũt
4 cancellatio de banno tollat effectum infamiæ, si qua esset. Iac. But.
a disputauit, & determinauit q̃ sic, q̃a cancellatio tollit omnem effectum eius, q̃ cancellatur, vt l. cancellauerat. inf. de his quæ in testa. delen. Dixi plene in l. fi. de sent. pas. Quod intellige verum quando cancellatur ideo, quia bannum sibi remittitur. Secus si cancellare-
b tur b ideo, quia soluit condemnationem, quia tunc non cãcellatur, nisi respectu quantitatis solutæ, & cancellatio limitatur, vt d. l. cancellauerat. dixi de hoc in l. fi. C. de sent. pas.

ADDITIONES.

a Cancellatio. Vide Alex consi. 51. 2. vol. Bar. cons. 1. 3. vol.
b Pom. Cancellaretur. vide pro declar. inf. de iudi. in rub. & uide Las. in rub. C. de iudi. Dec. melius quam alios, in rub. ext. de iud. in 2. lec.

L E X X I.

a **Pomponius.** a Quædam causæ requirunt speciale mandatum, quę hic ponuntur, h. d. No. casus hic,
b b & in l. præced. in fi. quibus non admittitur procurator sine speciali mandato. Alios ponit Spe. in ti. de proc. §. 1. istud principium loquitur in interdicto de liberis deducendis. Quæro, quid si agatur interdicto de liberis exhibendis. Glo. dicit quod idem. Gul. contra, quia vertitur minus præiudicium. Est enim præparatoriũ ad istud, exhibere autem est ostendere in quo nullum est præiudicium.

ADDITIONES.

a Poma. Pomp. Istum tex. allegat Rom. consi. 383. inc. ad petendum. quod habens mãdatum ad petendum, non potest extrahere de carcerib. alleg. Bar. consi. 92. inc. in causa Stasii. vide etiam Ro. consi. 261.
Meno. Quæro Gomes. §. 1. nu. 23. insti. de act. & in teste depoonente possessam fuisse illam rem. Are. cons. in 3. nu. 3.
b Paris. No. casus hic. Adde alium casum, s. ad contrahendam pacem. vide Rom. sing. 470. inc. nunquid, & uide Are. inst. de act. §. fi. in prin. dicentem, quod ad petẽdum aliquem incarcerari, requiritur speciale mandatum per istum tex.

§. Si stipuletur. Opp. gl. videtur, q̃ ista stipulatio non possit committi, quia nõ interest eius qui stipulatur quod ratum habeatur. Sol. vt in gl. Gul. de Cu. & Iac. de Bu. legunt alio modo, ut cesset ista obiectio quod hic procurator non receperat: sed si petebat caueri sibi, ideo non debet cauere de rato, quia forte reus absoluetur.

1 Procurator rei cauet de rato, ubicumque per cautionem iudicatum solui, non est cautum actori, & nu. 5.
2 Realis actionis libellandę & probandæ, modus.
3 Meum quod est, non potest esse alterius uno, & eodem momento.
4 Defensor rei cauet de rato, si non habet mandatum uel dubitatur.
6 Condemnatus ad speciem dandam in actione personali nõ liberatur, nisi faciat rem accipientis, ita quod auocari non possit.
Intellige si ad dandum, secus si ad tradendum nu. 8.
7 Condemnatus in reali, liberatur sola traditione.
9 Vendicetur si res, sufficit pronunciare rem actoris esse, etiam si non dicat totam.

a
1 **§. Sed & is.** a Qui alium defendit in actione reali ẽt de rato debet cauere, h. d. No. † q̃ vbicumque per cautionem iudicatum solui, non est cautum actori, etiam procurator rei
2 cauet de rato. Secundo † no. modum pronunciandi in actione reali, etiam per consequens modum formandi libellum. Pronunciatur enim res actoris esse, ideo debet in libello peti quod iudex declaret rem ad actorem pertinere iure dominii. Simile in l. ex diuerso. §. 1. de rei uend. & de peti. hær. l. licet. Non tamẽ per hoc reprobo libellum eorum, qui petunt reum condemnari ad rei restitutionem, vt
3 l. 1. in prin. inf. de rei uend. & l. qui restituere. eo. ti. † Vltimo no. q̃ id, quod meum est, non potest esse alterius uno & eodem tempore, vt hic. Sed oppone cautio de rato non interponitur quando certũ est, procuratorem habere mandatum, vt no. s. l. proxi. §. 1. glo. super verbo, de rato. dicit, quod constabat hic eum non habere mãdatum, & sic videntur istæ gl. adinuicem contradicere, alia enim dicit si dubitetur. in procuratore ex parte actoris procedit quod dictum est sup.
4 l. prox. §. 1. In defensore † pro parte rei, etiam si non habet mandatũ, dẽt cauere de rato in casibus, vt hic colligitur ex litera, quę dicit defensor. Item si dicit se habere mandatum, & hoc dubitatur, similiter cauet, sed quando esset certum non cauet. Oppo. quod procurator rei non cauet de rato, vt l. non cogendum, §. fi. inf. eo. Sol. illa regula
5 fallit hic, & in aliis casibus, quos habuistis sup. l. proxi. † Et regulariter vbicunque per cautionem iudicatum solui, non est actori consultum. dices tu quare non est ita consultum actori in reali actione, sicut in personali? Gl. respondet mirabiliter. Dic ut habes in ea. Ex
6 hac gl. no. quod condemnatus ad speciem dandam in actione personaliter non liberatur, nisi rem faciat accipientis, ita quod auocari non possit, & si euinceretur, potest agi actione primæua. Ego dico ẽt antequam euincatur si constaret posse euinci, vel per hypothecariam, vel per rei vendicationem, non esset liberatus tradens, & con
7 ueniri posset. Casus est no. in l. si hominem. ff. de sol. Secundo no. † q̃ condemnatus in reali liberatur sola traditione, quia ad aliud non
8 tenetur, vt hic dicit gl. Id † quod dixi in personali, intelligas de eo, qui erat obligatus ad dandum. secus si ad tradendum, ut habuistis no. in l. ab emptione. sup. de pac. dum tamen possessionẽ uacuam tradat, vt l. 2. & l. datio. ff. de actio. emp. In glo. quæ incipit, si dubitetur. ibi, aliquid dare, vt in promissione per stipulationem. Item in eadẽ glo. ibi, vel tradere, vt in actione ex empto. de qua quæsiuit, & ibi, reuocet, quod est verum, quando tenebatur dare, sed quando tenebatur tradere, liberaretur soluendo interesse, sicut si dominus esset
† condemnatus, vt l. 1. in prin. de act. emp. Op. quod hodie non debet caueri de rato, cũ iuret dominus de calumnia. C. de iur. ca. l. 1. §. sin. autem. & sic videtur habere ratum. Gl. soluit duobus modis. Vel dicas, quod est necessaria cautio in illis casib. in quibus adhuc hodie procurator iurat de calumnia, vt puta si est ei mandatum. vel si de-
9 fendebat ex necessitate. vt s. leg. proxi. in princip. † Quæro vtrum in rei vendicatione sufficiat iudicem pronunciare rem actoris esse. Gl. videtur dicere quod non, nisi addat totam. Certe simpliciter pronunciando, de tota re videtur pronunciare, ut leg. si rem. in 2. glo. super ver. totam. ff. de rei uendi. & ff. de exceptio. rei iudi. & l. si quis cum. in princ. & ibi tenet Pet. & est casus secundum Dyn. in le. legatis. ff. de leg. 2.

ADDITIO.

a Poma. Sed & is. Nota ex isto texto, quod argum. a contrario sensu, habet locum etiam in sententiis, quod limitatio sententiis affirmatiuis, uc declarat Rom. in. consil. 115.

1 Exceptiones procuratoris tam ex persona constituentis, quam constituti, quando opponi possunt.

a **§. Ratihabitionis.** a Exceptiones procuratoris debent opponi ante litem contes. non post. b
b b d. Ratio, quia istæ exceptiones sunt dilatoriæ, vt dicit glo. Opp. C.
c de consor. eiusdem lit. leg. 2. Solu. ibi in procuratore, qui interuenit
d post lit. conte. hic ante. Optime dicit gl. & no. Dicunt tamen Doc, quod post lit. contest. si pateretur aduersarius procuratorem aliquos actus facere, qui respiciant merita causæ, non posset petere postea cautionem eadem ratione, sicut hic potest petere post contesta
† tionem. † Oppo. C. eo l. licet. Sol. ibi loquitur de hac exceptione, tu non es procurator. Ista potest semper opponi. cum reddat iudicium
1 retro nullum, vt d. l. licet. C. e. Pro † cuius declaratione debes scire, quod exceptiones procuratoriæ sunt multæ. Quandoque opponitur ex persona constituentis, quia forte erat minor, uel similis, & ista non potest opponi postquam aliquis actus est celebratus in fauorẽ constituentis. Secus si in eius damnum, vt l. non eo minus. C. eo. & ibi per Doc. Quandoque oppon. r̃ rõne eius, qui est constitutus procurator

ADDITIONES.

a Barb. Ratihabitionis. Adde gl. in c. cum M. de consti. Pro isto §. & ibi Bart. in d. l. 2. vbi idem dicit quod hic. Meno. Ista. Vant. tract. nulli. ti. de nullit. ex defect. inhabil. seu mandat. comp. nu. 64. 65.
b Non post. Facit quod no. in l. nulli, C. eod. & ad hoc uide gl. multum no. in c. 1. in verbo, absentia. de elec. lib. 6. & quod no. in c. cum M. de consti. & Bar. in l. eleganter. §. si quis. de condi. indeb.
Pom. Extende per Ias. de l. de die. §. si seruum. inf. qui satisdare cogan.
Paris. Et inquantum in isto §. ratihabitionis. allegat gl. quod paria sunt aliquid fieri in actu, uel incontinenti post. ad quod licet eam reprobet Bald. hic, nihil allegans, eam tñ sequitur Rom. pro singu. in l. ex consensu. §. est qui. inf. de appella. ui de Ale. multã allegantem in l. diuortio. in prin. inf. sol. mat. & glo. pro concordia, in l. 2. in prin. in ver. eam nouationem. C. de iura. calum. Item quod exceptio dilatoria, quæ superuenit post li. contest. possit opponi, & limitationem ad hoc vide per Fel. in c. insinuante. de off. dele. Item ista regula procedit ẽt in cautione de iudicio sisti, & iudicato soluendo glo. in l. de die. § si seruus. infra, qui satisdare cogan. quam exclamat ibi Pau. de Cast. dicens se nescire alibi, sed adde de hoc text. & ibi Bar. in l. 1. C. de satisda. & gl. in rub. inf. iudica. solui. quamuis Alber. in d. §. si seruus, contrarium dicat. No. etiam pro extensione, quod etiã exceptio litis pendentis, debet opponi ante litem contestatam. Bal. in leg. peremptorias. C. sent. rescin. non pos. Alex. in. consi. 470. incip. magne prætor. Limita tamen istam regulam non procedere, quando per errorem fuisset hoc omissum. Abb. per textum ibi, in c. pastoralis. extra, de exceptio. Bal. in l. error, de iuris, & facti ignoran. Ange. hic, & in l. qui procuratorem dat. §. 1. reprobat glo. ibi, eodem tit. Salyc. & Alexan. in l. ita demum. C. eod. tit. Anto. in c. 2. de procurat. Ias. in leg. error. de iur. & fac. ignoran. vide Are. in c. 1. de accusatio. Item si ex forma statuti deberet certo modo præstari, posset opponi. & post lit. contest. quod non esset bene præstita, secundum Bal. in §. quoties. infra qui satisd. cog. Item limita procedere quo ad partem, iudex tamen posset etiam ex officio etiam post li. contest. petere fidem de mandato, ne iudicium esset frustratorium, gl. est sing. in c. 2. in uer. absentia. de elec. in 6. sequitur Abb. in c. cum dilecti. de rescrip. uide Rom. cons. 67. & 170. Item tu non habes sufficiens mandatum, quod post li. conte. possit opponi exceptio. vide Pau. cons. 323. vide Fely. in c. quoniam contra falsam. extra, de probatio. Item q̃d vbi superueniant tales exceptiones post lit. conse. possit opponi. uide, & limita, vt per Ias. in l. eleganter. § si quis post. inf. de condi. indeb. & licet quod aliquis litigetcum aliquo tanquam procurator, non ualet, nisi producatur mandatum, ui de Alex consil. 72. vol. 4. an autem exceptio tu non potes esse procurator, non opposita in causa principali, possit opponi in causa appellationis. & quod si fuerit opposita, uel admissa, & non fuerit appellatum, vide Rom. consi. 334. Item pro ratione huius §. & extensione, uide Ias. in l. de die. §. si seruus. qui satisda. cogan. Item quod etiam in persona fœminæ exceptio, tu non potes esse procurator, sit dilatoria, uide Mat. notab. c.
c Pom. Opp. Vide Ale. consi. 173. vol. 4.
d Et no. Vide quod dixi post Bar. in l. ab execu. §. ff. de appel. hoc ponit Cy. in l. nihil. C. eo. & Ioan. And. in c. cum M. de consti. & Bar. in d. l. 2. in fine.
† Claud. Contestationem. Idem est in aliis cautionib. prætoriis, uel iudicialibus, quæ non possunt peti post lit. contest. & ibi Bar. in l. 1. C. de satisda. gl. in rub. ff. iu. sol. sequ. iuncta glo. & ibi no. Pau. de Cast. in l. de die. §. si seruus. sup. qui satis. cogan. licet Alber. ibi sentiat contrarium. Idem in exceptione litis pendentiæ, secũdum Bal. in l. peremptorias. C. sent. rescin. non posse.

curator, & tunc si nullo modo poterat esse in iudicio, qa seruus, vel similis, & ista exceptio poterit opponi semper, qa reddit iudiciũ retro nullum, l. 2. §. 1, qui satisd cog. Sed si aliquo modo põt esse in iudicio, & tunc debet ante lit. cõtest. opponi, vt l. filiusfamilias. §. veterani. sup. eo, & C. e. l. ita demũ. Qñq. opponit rõne cãæ, in qua dr̃ nõ posse procuratorem ↄstitui, & tunc dic vt C. de adul. l. q̃uis. & dixi in l. pen. § ad crimen, ĩ. de publ. iud. Qñque opponitur exceptio cautionis nõ ↄ̃stitæ, & hæc est nr̃a materia, in qua dicendũ est. Aut procurator interuenit ante lit. conte. aut post, vt in gl. Qñque opponitur exceptio, tu non es procurator. Et hic est aduertẽdum, aut de hoc fuit disputatum, non tamen decisum, sed fuit admissus procurator eum cautione de rato, & nõ p̃t amodo sibi obiici, quod non sit pcurator, vt in l. inter quos. §. alieno. ĩ. de dam. infe. Qñq; fuit disputatum & decisum, qa inst̃m fuit amissum, & tũc idẽ, quod nõ p̃t ei opponi ab aduersario, vt l. fi. C. de fide instr. & per Inno. in ca. qm̃ ↄ falsam. extra, de prob. Qñque de mandato nõ fuit quęsitum, & tunc ista exceptio, tu non es procurator, semper põt opponi, vt C. eo. l. licet. Licet. n. sit dilatoria, & non possit opponi post. li. contest. tamẽ quia reddit iudiciũ retro nullũ, ostendit litem nõ esse contest. & per ↄ̃ñs non impeditur quin possit opponi, & hoc dico, ẽt si aduersarius sciret eum non esse procuratorẽ, & taceret. Cum n. non pendeat ex voluntate sua, eius taciturnitas, vel ratihabitio nihil operatur, vt l. si expressim. ĩ. de ap. in vno tamen sibi præiudicaret scientia eius, qa non posset conueniri ab aduersario procurator tanquam deceptus ab eo. Sed opp. vr̃ t̃m hoc, quod persona procuratoris non possit legitimari, quia si est procurator, non est necesse discuti. Si non est, nõ habet legitimam personam ad hoc discutiendũ. R̃ndeo ista contentio vtrum sit procurator, vel non, est inter procuratorem, & eum ↄ quem agitur, nec agit procurator noĩe absentis, imo ipse suo nomine dicit se procuratorẽ. Ita vr̃ dicere gl. l. licet. C. e. & ex hoc, si litigaretur cum procuratore minoris, vel ecclesiæ, vel pronunciaret, quod non esset procurator, non posset peti per procuratorẽ in integrum restitutio, quia istũ articulum nõ examinat procuratorio nomine dñi, sed suo noĩe tñ. Prædicta, q̃ dixi, quod hæc exceptio, tu non es procurator, nõ p̃t opponi, intelligas ab aduersario ↄ quem agit. Sed ab alio dño, cuius noĩe litigauit semper põt opponi, nisi doceretur de ratihabitione, vel mandato, vt l. si pretium. C. eo. l. si procurator. ĩ. rem rat. habe. Quandoque opponitur exceptio procuratoria ratione formæ, & tunc si defectus in forma esset talis qui redderet mandatum nullum, dic. ut sup proxi. Si uero non redderet nullum, exemplum in procuratore facto ad agendum tantum, ut dixi in l. seruum. §. ait prætor. ĩ. eod. & tunc deberet opponi ante lit. contest. sicut aliæ exceptiones dilatoriæ.

a **§. In his autẽ.** Coniunctæ personæ admittuntur sine mandato, non contra mandatum, a hoc dicit.

ADDITIO.

a Non contra mandatum. No. quod coniuncta persona non agit contra mandatum. Fallit si proprium interesse agentis verteretur, l. 1. & 2. & 3. inf. de li. cau. facit l. si tantum. inf. de appella. & Bar. l. constante. in x. q. a principali s. solu. matrimo.

LEX XLI.

Fæminis. Alias, fœminas. Fœminis pro parentib. causa cognita agere permittitur. h. d. Quærit glo. vtrum, cũ a agit mulier, debet renunciare Velleiano. Et videtur quod non. Quidam contra, & istud uerius, ar. in Auth. ma. & auiæ. C. quãdo mulier tit. offic. fun. potest. Quæro, quid si pro aliis? dicit glo. secus, quia filii possunt habere tutorem. Sed si poneres filios esse maiores, & impeditos morbo, tunc esset eadem ratio, quæ in patre. ergo, &c.

ADDITIO.

a Velleiano. Vide in Spec. §. 1, vers. Item quod est mulier. cum seq. in prima parte. Item vbicunque agere potest iure proprio, & suo nomine, secundum Bald. in l. id quod pauperibus. de episc. & cler. & istis adde Bar. in l. alienam. C. eo.

LEX XLII.

a **Licet in popularibus.** In actionibus popularibus procura. dari non potest, nisi ad priuatam vtilitatem agentis pertineat. h. d. No. istum casum, & rationẽ eius habes in glo. super verbo, non possit. Propter quod in §. ad crimen. l. pe. de pub. iudi. ego dico, quod indistincte in publicis iudiciis ex parte accusatoris, nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam. nõ admittitur procurator, scias tñ quod actiones populares post li. contest. efficiuntur propriæ agentis, vt l. sicuti. ĩ. de verb. sign. Merito post litem contestatam puto posse dari procuratorem sibi.

ADDITIO.

a Licet in popularibus. Argu. l. sicut. ĩ. de verb. sig. & eorum, quæ no. Bar. in l. e. si qui, §. in popularibus. inf. de iureiuran. uide Inn. in c. dudum. de electio. qui dicit, quod quoties in actione populari admittitur procurator ante litem contestatam, non dicitur proprie popularis, sed anomala, ut in c. super his, de accu. Item dicit, quãdo admittitur procurator infamis, uide Bart. in l. eos, C. de accusa. Adde pulchre Roma. consil. 152.
Meno. Robert. lib. 2. sentent. c. 40.

§. Ad actionem. In actionibus, quæ competunt ad vindictam, potest constitui procurator, h. d.

§. Ea obligatio. Obligatio ex contractu mandati parit actionem mandati, nisi ex necessitate præcedentis contractus mandatum fuit subsecutum. h. d. Quæ- a ro, quæ est ratio, quod ex nouo mandato non oritur a actio mandati? Respon. quia ex necessitate primi ↄtus. Nam emptorem hereditatis tenetur defendere hæres, vt l. 2. C. de hær. vel act. vend. l. hær. inf. de donationib. Ergo si mandat ei, mandat illi ad quod tenetur, b ergo non oritur actio mandati, vt inf. mand. l. 2. §. fi. & si satisdat p eo, hoc etiam facit ex necessitate, quia qui procuratorem facit, si est præsens, debet pro eo satisdare. Ista eadem ratio est in fideiussore, qui dat procuratorem dominum. Opp. gl. de l. si mandato, §. fi. ĩ. mãda. Sol. glo. & bene, quod licet mandatum non fuerit gratuitum, nihilominus ille, qui suscipit, dicitur procurator quo ad hoc, vt possit agere contra alium: non tamen dicitur mandatum quo ad hoc vt pariat actionem mandati inter mandantem, & mandatarium, vt hic, & l. naturalis. §. pe. inf. de præscr. verb.

ADDITIONES.

a Non oritur. Vide Inn. in l. quib. de ver. obl.
Meno. Loriotus de pac. axioma 2. Vacon. lib. 9. declaratio.
b L. 2. §. fi. Caue propter l. si vero non remunerandi, ver. plane. inf. mand.

§. Is cui hæreditas. Qui habet vtiles, potest facere procuratorẽ eũ, qui hẽt directas, h. d.

§. Sed & dominum. Qui habet ius in re, potest dominum illius rei facere procuratorem, h. d.

§. Porro. Vnus ex correis potest alium procuratorem constituere actiue, & passiue. h. d. Op. sup. ea. l. in prin. So. hic quot sunt res, tot sunt obligationes, & actiones, vt l. eandẽ in fin. ĩ. de duob. re. & in l. 3. in fi. e. ti. Sed in prin. istius l. est solum una actio popularis, quæ põt exerceri per quemlibet de populo. Et p hoc apparet, q quædam q̃ones, quæ hic formantur in gl. non soluuntur bene. Pone quod vnus ex correis credendi antequam sibi cõstitueretur, facit alium procuratorem, an possit? Glo dicit forte q non, vt hac l. in prin. q est falsum. Nam potest facere alium procuratorẽ ad actionem superius constituẽtis procuratorem, quæ est sic parata ab ea, quæ competit procuratori. in prin. huius l. erat vna, & eadem.

1 Procurator actoris, & rei, unus non potest esse.
2 Procurator interueniens post litem contestatam debet condemnari.
3 Sententia dẽt ferri in personam procuratoris, tam ex parte actoris, quam rei.
4 Tutor duorum pupillorum, quis potest esse, licet unus sit actor, & alter reus.
5 Vnus non potest secummet ludere ad calculos seu ad tabulas.

§. Si plures. In iudiciis diuisoriis plures vnum procuratorẽ dare non possunt. h. d. Vel aliter, Vnus non põt 1 esse procurator condemnati, & eius cui fit condemnatio h. d. † No. 2 q vnus non potest esse procurator actoris, & rei. Item no. q † procurator interueniens post lit. conte. dẽt condemnari. Quod colligitur hic, vt in gl. & ibi in tex. allegatur. Dicit gl. ergo erat lis conte. Simile in l. si quis cum procuratorio. sup. eo. & l. qui proprio. in prin ĩ. eo. 3 Item † not. q tam ex parte actoris, quam ex parte rei sñia dẽt ferri ĩ persona procuratoris. Dẽt. n. condemnari reus ipsi procuratori pcuratorio nomine dñi, & eodem mõ procurator rei dẽt condemnari procuratorio noĩe dñi. Quod apparet hic dum dicit, circa adiudicationes, & condemnationes. Rationem horum dixi vobis in l. furti. 4 §. 1. sup. de infa. † Quærit glo. quare secus in tutore duorum pupillorum, vt l. accipientes, de auth. tu. Dicit gl. q ibi pupilli non agebant inuicem, sed ↄ extraneum tertium, q satis admitti potest. Vel dic q in tutorem de necessitate non proferuntur verba sententiæ, sed in 5 procuratorem sic, vt l. eum qui, §. si actori. de const. pec. † Vlt. no. q vnus non potest secummet ludere ad calculos vel ad tabulas, quia non reperitur quis esset vincens, vel victus.

§. Reo latitante. Si vnus vellet defendere reum, non committitur stipulatio ex clausula de defendendo.

LEX XLIII.

Mutus & surdus.

§. Cum quęritur. Quilibet potest procuratorem constituere, qui non reperitur prohibitus, h. d vel aliter. In genere permissorum omnia intelliguntur per- a missa, quæ specialiter non reperiuntur prohibita h. d Op. a si hoc edictum est prohibitorium, ergo qui dicit sibi permissum, hoc debet probare, vt l. 1. de colleg. illi. & l. 1. in prin. in tit. ;. Sol. in gl. duob. modis. & quælibet sol. est bona.

ADDITIO.

a Pom. Opp. Adde in similibus casibus, de quibus per Ias. l. cætera. in prin. io primo no. de leg. 1.

1 Populari actione agens debet dicere tãquam vnus de populo, & non agit procuratorio nomine, ideo non tenetur defendere.
2 Populari actione agens non tenetur defendere populum, nec singulares homines, si agit ad commodum suum.

§. In popularibus. Qui agit vt quilibet de populo, nõ tenetur defendere populum, hoc d. 1 † No. modum agendi in popularib. actionib. vt dicatur in libello, talis tanquam quilibet de populo, &c. Secundo nota, quod licet agat tanquam vnus de populo non agit procuratorio nomine, & ideo 2 non cogitur defendere. † Sed quęro, an cogatur defendere ipsum populum? Gl. quod sic, non autem homines singulares ipsius populi. Quod posset esse verum si ageret ad commodum publicum, vt l. non solum, §. sed interdum, sup eo. Sed si ageret ad commodũ suum

in

in casib. in q̃b. post cõtestationem pęna applicatur sibi, tũc non tenet ppřm defendere, q̃a nõ noĩe populi, neq; ad eius vtilitatẽ agit.

a **§.Is qui.** a Minor ad petẽdũ curatorẽ p̃t facere procuratorẽ: & si dubitaẽ de mandato, admittiẽ cũ cautione de rato. h.d. Facit l. diuus. in fi. j. qui pet. tut. Facit, q̃a id q̃d q̃s põt p se põt p procuratorẽ, vt l. filiusfa s. eo. l. seruũ quoq; e. ti. sed minor põt p se petere curatorẽ, ergo & p procuratorẽ, & ad hoc cõstituere potest. Oppono, quod ista stipulatio de rato non potest committi, ergo &c. vt j. e. l. non cogendũ, in fine Glo. soluit, & bñ.

ADDITIO.

a Rom. Is q. Amplia hunc tex q̃d requiritur absentia ad hoc, vt aliquis possit procuratorio noĩe agere, extẽde, vt hoc idẽ fit in filio. Pa. de Ca. l. si longius. §. j. de iu. inf. Meno. Casum huius §. dicit singularem Rom. sing. 114. post Ang.

1 *Procurator constitutus ad agendum videtur cõstitutus etiam ad defendẽdũ.*
2 *Mandatum factum ad agendum tantum, valet, ita quod procurator sic constitutus possit defendere.*

a **§.Pœna.** a Tenet hic gl. † q, si facio procuratorẽ ad agendũ, videor facere ẽt ad defendendũ. Et per hoc q̃dam dnt, † q, si facerẽ p̃curatorẽ ad agẽdũ tm̃, q̃d talis procuratio non valet. Bñ satis b puto q videatẽ procuratori mãdatũ q defensionẽ suscipiat, nõ dico p̃curatorio noĩe dñi, sed q assumat defensionẽ tanquã defensor simplex. Videbitis in l. qui seruum. de interrog. act. Itaque puto q mãdatũ ad agendũ tm̃, valeret Quid. n. si reus nollet p̃curatorem recõuenire, vel q̃d si procurator non obstãte q sibi nõ sit mandatũ, sua spõte vult actorẽ defendere? certe posset, nõ tñ posset obijci illa exceptio, mandatũ non valet, sed posset peti a procuratore quod defendat, & si non defendit, põt peti q̃d remoueatur, non q̃a non habet mandatũ, sed quia non defendit.

CONCORDIA.

Pro concordia. Aduerte quod si reperiẽ procurator qui habet mãdatum cum taxatiua, tantũ, an intelligatur habere mãdatum ad defendendum? Ang. in §. præterea. Instit. de excep. in q. dum tractat de procuratore simplici, &c. dicit Bar. sibi contrarium in hac l. mutus. §. pœna alias §. qui non cogitur & in l. sed nunc quoque. §. fi. alias pen. s. ti. j. Sol. vt per Ang. vbi supra. Alia sol. posset dari ex dictis Bart. in § qui non cogitur. Adde tu ad dicta Bart. hic, & vide do. Marta. Soc. in c. j. ar. 3 prin. de mutu. peti.

ADDITIONES.

a Paris. Pœna. Limita, vt per Rom. sing. 128. Et per hunc.
b Ruer. Satis puto. Adde Ang. de Are. in §. pręterea el 2. col. 18. ver. Itẽ si habet mandatum. vbi no. Bar. sibi CONTRARIVM in l. seruum quoque. §. fi. sup. eo. ti. & eum saluat, vt ibi per eum, & plene per Ias. in l. actionem. C. eo. tit. vbi no. hanc contrarietatem & tenet opi. Bar. hic.

§.Si procurator. Melius est habere actiones directas, quam vtiles. h.d. Hunc §. examina secundum glo. in l. quoties. in prin. j. de adm. tut.

§.Qui non cogitur. Procurator, qui satisdat de defendendo, cogiẽ defendere, & si actio non est peritura, & sine cã non defendit, non cogitur, sed stipulatio committitur h.d. cum l. seq. & prin. seq. Op. & vr̃ quod ver. nam & eos. dicat idem quod ver. præcedens. Huius timore facta est prima gl. magna. Vide eam ibi, & q obijcit tota gl. q̃d sequitur, est ad positionem casus in ver. nam & eos. qui ponitur, vt rõ prædictorũ, & vr̃ continere idem cũ dicto. Opp. de l. nõ cogendũ. §. Sabinus. j. eo. Solue, vt in glo. Oppo. de l. filiusfamilias. §. fi. s. eo. Solue, vt ibi, & l. sed & hæ. §. præter satisdationem. s. codẽ. & hic.

LEX XLV.

a **Non cogendum,** a

§.Qui ita. Quæro, quæ est rõ dubitationis? Dic vt in gl. Quæro, quid vertitur in causæ cognitione? Dicebaẽ Iac. But. hic, scilicet ne colludat secundum Hug. in istis ergo causis, quæ requirunt vtilitatem publicam, non potest procurator dari, nisi causa cognita, quod tene menti.

ADDITIO.

a Meno. Non cogendum. Benedictus Capra in regn. conclusione 63.

1 *Interdicto agens ne vis fiat ei, sustinet partes defensoris.*
Petens se cancellari de banno, absolui ab accusatione, tolli tenutam, vel similia, sustinet partes rei.
2 *Stipulatio quæ non potest committi, non debet interponi.*
3 *Procurator datus ad litem, non potest prosequi appellationem a diffinitiua, ab interlocutoria sic.*

§.Si procurator. Cautio q̃ non põt c̃omitti, non debet interponi h.d. Vel sic. Cui cõmissa sunt antecedentia, c̃omissa vñr & sequentia, & iõ cũ sit de mandato certũ, non cauet de rato, cum committi non possit stipřo. h. d.
1 † No q q̃ agit interdicto ne vis fiat ei, partes defensoris sustinet, & sic facit q, qui petiẽ se cãcellari de bãno, vel petit se tolli ab accusatione incępta contra eum, vel petit tolli tenutam acceptam contra eũ, vel sĩa, partes rei sustinet, licet ipse ad iudicium prouocauerit. Et sic facit q̃d excõicatus admittitur ad defensionem. Pro hoc. l. de pupillo. §. q remissionem. de oper. no. nun. §. fi. ea. l. & ibi
2 de hoc dixi. † Secundo no. quod stipulatio, quę committi non potest, non debet interponi, vt l. hæc stipulatio. §. diuus, vt l. c. no caue. Opp. & vr̃ quod possit c̃omitti ista stipulatio, vt in gl. Sol. gl. q̃d procurator nõ possit succumbere, nisi p iniuriam iudicis. pp q̃ stipřo interponi nõ põt. Istud nõ placet, q̃a ab initio de hoc liquebat. Et circa hoc vtrũ iniuria iudicis faciat hãc stipřonẽ cõmitti, dic, vt l. si fine. §. 2. rẽ ratã hñ. Vel solue secõ mõ, q̃a hic erat procurator ad ædificãdũ, & hoc c̃ostabat, vñ pp hoc videbaẽ sibi mandatũ totum negotium ad ædificationem spectans, & iõ cõmitti non põt, quasi videatur hñe totum mãdatum. Istã tenebat Iac Bu. & tenetur cõiter, s̃m q̃ posui tibi summariũ. p̃batur in l. cum procurator. j. de
3 ope. no. nun. Et per hoc apparet, † quod procurator datus ad litem,
a licet non possit prosequi appřonem a a diffinitiua, vt C. eo. l. inuitus, tamen ab interlocutoria potest. Totum enim negotium videtur sibi commissum. Facit j. l. prox. §. item quæritur.

ADDITIO.

a Prosequi. Adde Bal. in l. cum procur. in fi. prin. j. de oper. no. nun. & in d. l. inuitus.

LEX XLVI.

Qui proprio. Post li. conte. reus põt facere p̃curatorem, & pro eo cauere. h.d. Ex hac l. colligit gl. quod ẽt p̃curator post li. contest. interueniens condemnetur. Facit s. e. l. licet. §. si plures. & l. si q̃s cũ p̃curatorio. s. e. & C. de sen. l. i.

§.Ei qui. Qui sponte defendit, potest vnam causam tantũ defendere. hoc dicit.

a **§.Qui alium.** a Nemo est idoneus defensor alterius sine satisdatione. h.d.

ADDITIO.

a Paris. Qui alium. Vide, amplia, & limita istã regulam, vt per Ias. in l. filiusfam. inf. qui satisd. cog.

1 *Restitutio in integrum non restituit rem, sed ius agendi, vel tollit exceptionis obstaculum.*
2 *Restitutio quid restituat.*
3 *Restitutorium iudicium sequitur ad primum de necessitate.*
4 *Aduocatus seu procurator in prima cã, nõ debet esse in secunda, si non vult.*

§.Item queritur. Qui defendit in antecedẽti, cogitur defendere in consequenti. h.d. vel aliter. Qui defendit in p̃parartorio, cogitur defendere in præparato.
1 † No. q̃d per in integrũ restõnẽ non restituitur res, sed actio, seu ius agẽdi. vel tollitur exceptionis obstaculum, & sic duo sunt iudicia. No. ẽt ea quæ dixi in summario. Op. in integrum restitutio est in
2 primum, alias pristinũ statum a repositio, vt l. quod si minor. §. restitutio. j. de mino. Sic vr̃ p primum iudicium rẽ dr̃e restitui. Pro hoc facit j. de mino. l. in causæ. §. interdum. vbi dr̃ q̃d hoc iudiciũ nocet cuilibet possessori. Huius timore variat lectũ. huius legis.
2 † Tu dicas bñ, vt intelligas gl. illud restituit restitutio, quod abstulit læsio. Aut ergo minor fuit læsus vendendo rẽ, & tradendo possessionem, & tunc per restõnem rescinderetur vendõ & restitueretur res, & sic esset vnũ iudiciũ. Vñ bene reprehenditur prima positio casus posita hic. Si vero fuit lęsus solũ in vendendo, nõ in trãsferendo possessionem, quia forte vendidit rem, quam emptor possidebat, & tunc restituitur solum ad vendõnem, non autem restituitur possessio, quia in ea fuit læsus & ita erit necessarium nouũ iudicium. Ita loquitur hic s̃m secundã põnem glossæ, q̃ vera est. Alij intelligunt hic restitutorium iudiciũ, hoc est, pretiũ, quod a minore petitur, cum petit se in integrum restitui. De quo vidistis in l. nõ solum. §. j. s. e. sed p̃cedẽs lec. est verior. Opp. C. e. l. inuitus. Sol. nõ tenetur prosequi cãm appřonis. q̃a dr̃ alia cã, sed iudicium
b restitutoriũ sic, vt hic. Rõ, quia cã appřonis nõ seq̃tur b ad primam
3 de necessitate, sed † iudicium rescissorium seu restitutorium sequtur ad primum ex quadã necessitate. Non. n. ad aliud fuit interpositũ iudicium rescindens, hoc est, postulata restõ, nisi vt veniretur
4 ad istud. fuit. n. ab initio hoc cogitatum. Facit in arg. † quod aduocatus, seu procurator in prima causa, debet esse aduocatus in causa appellationis. Sed contrarium est veritas per l. inuitus. C. eo.

ADDITIONES.

a Primum statum. Adde Bart. & Doct. in l. quod tempore. C. de test. mili. & Cy. in l. inuitus. in 7. q. C. eo.
b Sequitur. Dixi post Bal. in l. 1. & ibi gl. C. de suffra. in l. ignorantis. & no. gl. quę est hic in l. quacunque ratione. quæ dicit, procurator, idest procuratorio nomine. quam ad hoc allegat no. Bal in l. fi. infra de sent.

§.Procurator. Procurator, etiam ad lites, tenetur reddere rationem, & restituere reliqua, hoc est quicquid eius occasione ad eũ peruenit, & repetere expensas. h.d. Gl. inducit in arg. ad q̃õ. de ambasciatorib. Medio. de qua q. vide Cy. in l. manifestissimi. §. sed cũ, in 2. & vlt. q. C. de fur. Ego plene no. j. sol. ma. l. si vero. §. item quicquid vbi gl. tangit ego dico c̃ istã gl. per tex. in l. sociũ qui in eo. §. fi. j. pro soc. per quã legẽ debet determinari, quod hic dicitur. Opp. gl. de l. si possessor. §. bonæ fidei. alias est in l. si quid possessor. §. sed an & bonæ fidei. de pet. hæ. sol. gl. & bene. Opp. C. mand l. j. Sol. vt ibi distinguitur.

1 *Executores si sint dati duo in testamento, vnus potest contra alium debitorem testatoris agere.*
2 *Procuratores plures quando ab vno sunt dati, vnus contra alium quando agere possit.*
3 *Iudicum vnus ex duobus delegatis, vel ordinarijs, alium cogere ius non potest.*

§.Si duobus. Vnus p̃curator non põt agere c̃ aliũ, nisi expresse sit ei mandatũ. h.d. Opp. j. l. prox.

Sol.

Solu.iste §.intelligitur l.seq f.si hēt spāle mādatū Ista est vera in se,
vt manifeste colligitur ex l.itaque.J.eo.quæ est l.Caij, sicut iste §.
Alij distinguūt,aut est ꝓcurator ad exigēda debita,& loquitur iste
§ Aut est procurator oīum bonorum,& loquitur lex sequens. Assi-
gnat glo.rōnē quia non pōt videri ꝓcuratori mandatū,vt a seipso
exigat,ergo ab alio exigat. Dices tu, licet non possit agere in iudi-
cio,nonne pōt soluere sibi ipsi? Rñd. in spāli mandato non venit
vt sibi ipsi soluat Secus in gñali.l.si remunerādi. §.apud Iul.J mā.
Merito nec petere pōt a se,nec sibi soluere. Vnde alij vr hoc māda
tum. Hoc satis verū vr in se tñ litæ non congruit. Tertij dñt quod
hic fuit administratio diuisa,qa vni fuerunt mandata negocia Ita
lica,alij prouincialia. Ista est vera in se,non tñ ꝯgruit litæ,qa man-
datum non concurreret circa idē, vt vult tex. Alij distinguunt ex
quo debito agatur, vt ex antecedenti debito possit agi, ex debito
vero ꝯ̄cto post mandatū non, vt in sequenti lege,istud non est ve-
rū in ꝓcuratore licet in tutore secus,vt J.de adm.tut. l.cum cura-
tore.Opp.& vr quod nullo casu iste §.procedat.Nā aut duo procu
ratores fuerunt simul dati,& vnus non pōt sine alio aliquid face-
re,si non fuit dictū insolidū.ꝫ,eo.l.pluribus. Aut fuit datus vnus
post aliū,& tunc primus vr reuocatus,vt l.si quis cū ꝓcuratorio.§.
a fi.ꝫ.eod.Sol. a Intelligas quod hic fuerunt dati insolidum,vel fuit
datus scds non aīo reuocandi primū.Sed tūc ꝯ,qa si dati sunt inso
lidū,ergo vnus pōt agere ꝯ aliū, sicut vnus tutor ꝯ aliū.l.si plures.
J.de adm.tut.Facit quod no.in l.2.C.de adm.tut. Sol.Aliud in tu-
toribus. Rō. qa cū principalis persona non possit sibi prouidere,
prouidet lex,vt vnus possit agere ꝯ aliū, sed hic principalis ꝑsona
3 pōt sibi prouidere.Et per hoc † dicebā,quod si sunt dati duo execu
tores vles in testō,quod vnus ꝯ aliū debitorē testatoris potest age-
re,per d.l.si plures. Præterea est alia rō, qa si vnus executorū non
vult exequi,alius hēt ptātē in totū,vt c.si ex de test.lib.6.Si igitur il
le,q est debitor sibi,vel socio,nō soluit & nō vult exeq, iō alius in
totū pōt petere,vt in c.si.extra de test.Quero vtrū ista exceptio pos
sit opponi,ēt post sniam. Vr quod sic,qa hæc exceptio includit,tu
non habes mandatū,ergo & c.l.licet. C.eo.& no.in l.Pomponius.
§.rati.ꝫ eo.Quod hoc includat,dicit tex.in l.qui duos.J eo. In cō-
trariū facit l.itaq;.J.e.vbi innuit,quod repellitur exceptione,ergo
in veritate est ꝓcurator. Sed dicas quod est exceptio facti potius
a quam iuris. † Dic ergo,aut sunt dati plures procutatores ad diuer
sa,& vnus pōt agere ꝯ alium in bis,q ꝑtinēt ad suam administra-
tionem,vt hic,f̄m tertiā sol. Aut sunt dati ad idē,& tunc aut non
est dictū.nec subintelligit insolidū,& non pōt vnus sine alio aliqd
facere.l.plurib.ꝫ eo.l.j.§ si plures.de exer.& mād. l.ideq;. §.si quis
ea.Aut fuit dictū,vel subintelligitur insolidū, & tunc fuit mandatum
ad exigēdū tñ,& vnus ab alio exigere pt,vt dixi ꝫ.f̄m scdam sol.
Aut fuit mandatum vle, & tunc aut supest ꝑsona mādātis,qui pt
prouidere sibi,& vnus nō pōt agere ꝯ aliū, nisi hēat spāle manda-
tū,vt d.l.qui duos.& l.itaque.J.eo.Aut non superest, & tunc vnus
ꝯ aliū agere pōt,vt l.si plures. J. de admi.tut.& quod no.in l.2. C.
3 de adm tut.& ista faciunt, † quod si sint duo iudices delegati, vel
ordinarij,quod vnus nō potest cogere alium,de quo per Inn.in c.
prudentiam extra de offi.deleg & J.de mino.l.minor autem ma-
gistratus. in prin.& J.de arbitris.l.nam magistratus.

ADDITIO.

a Pom. Sol.Intelligas. Vide Alex.consi.124.& 150. * Menoc. Ang.Are.consi.66.
col.2.

LEX XLIX.

Ignorantis. Procurator non pōt facere condōnem dñi de-
teriorē sed meliorē sic.hoc dicit cum l.sequē-
ti.Gl.ponit tres casus, in quibus potest fieri deterior conditio do-
mini per procuratorem,dic vt in ea.Nota gl.quæ dicit,ea quacun
que causa,scilicet iusta: nam ex iniusta non quærit seruus,nec fi-
lius nec procurator,vt J.de ac.poss.l.quod seruus.

LEX LI.

1 *Minor 25.annis non potest esse procurator ad iudicia.Seruus potest esse procu*
rator ad iudicia.
2 *Minor pro patre absente,an admittatur ad plenam defensionem. Vbicumque*
minor admittitur sine mandato,eo in casu restituitur.
3 *Exceptio minoritatis contra minorem opponitur,etiam post litem contestatā.*
4 *Minor non restituitur contra naturalem obligationem tantum,nisi ex ea obli*
gatione læderetur.
5 *Minor hodie iuramento est legitimus defensor,si fuit admissus.*
6 *Procurator pro quo dominus satis dedit in instrumento, an saltem nuda cau-*
tione promittere debeat.

Minor. Qui potest in integrum restitui,non est idoneus de-
fensor, & restitutio principalis prodest fideiussori.
h.d. Opp.infra de minor.l.cum mandato. Sol.dicunt quidam,hic
defendebat cum mandato,ibi sine mandato. Vel verius,hic in ꝓ-
curatore ad iudicia, ibi in procuratore ad negotia, Contra hoc,
quia secundum hoc minor 25.ann. non potest esse procurator ad
iudicia.Contrarium videtur Inst.quibus ex cau.ma.non l §.eadē.
& infra.de man.vin l.si collectaneus. Solu.in procuratore ad ne-
1 gotia,ita dicit gl. la.de Are. & Old. sequendo enim dicunt, † quod
ad iudicia pōt esse ꝓcurator maior 17. an. d.§.eadē, & d.l.si colle-
ctaneus. Nā si intelligeres ad negotia,nō esset necesse quod seruus
manumitteretur quia seruus pōt esse procurator ad negotia, vt l.
seruū quoq;.ꝫ e & hoc refert Cy.in l.exigendi.C.eo.quicquid dicat
Iac.quia glossa est hodie approbata ex,de procur.qui gñalr, circa
finem, li.6. Et si dicas, quare manumittitur in casib illarū legum?
Rñ.qa hoīes cū eo securius ꝯhūt,& ipse fidelius procurabit videa
se liberatū,& a dño bñficium recepisse.Opp.C.eo.l.exigendi, vbi
minor admittit.Sed ibi est casus spālis,& singularis. f. † quod ad-
2 mittatur ꝓ patre absente qui dēbat cōdēnari,& admittitur ibi ad
plenam defensionē,non ad allegādum cām absentię,vt ibi in text.
cum dicit,defensioni & e.illo casu minor nō restitueretur ne deci
piatur legis authoritate ille, qui cum eo ꝯhit Et ita itelligit glo.ꝫ.
Glossa tñ precedens generalius loquitur, in quocūq; casu minor
admittatur sine mādato,in eo casu in integrū nō restituit.Quæro,
quid si fideiussores intercedūt aīo nouādi?Gl.dicit idem,quia mi
nor non habet legitimam personam standi in iudicio.†Quæro ex
3 glo.illa exceptio,tu es minor,quando potest opponi? Gl.n.in l.exi-
gendi.C.eo. videtur dicere quod vsque ad lit.contest.post lit.vero
contest. opponi non possit,sicut exceptio militiæ,vt l.filius.§.vete-
rani.ꝫ.eo.sed contra videtur.cum enim minor non habeat legiti-
mam personam neq; pro se, neque pro alio, vt l.j.C.qui legin.pse.
semper poterit opponi vt l.j.ꝫ.qui satisdare cogan.& argu.dictæ l.
j.C.q legi.perso. Venio ad vltimā gl.dr hic quod subuenitur fide-
iussori minoris.Cōtra J.de arb.l si pupil Gl.soluit duob⁹ modis,
a secunda vera,a quia ibi minor erat tñ nālirer obligatus,& sic non
restituitur,quia iure cōi est vsus. Vn bñficiū restōnis non trāsit ad
4 fideiussores.No.†q ꝯ naturalē obligationem tñ minor non resti
tuitur.Sic in l.puberes.J de verb.obl. Qđ est ideo, quia minor nō
læditur. Si vero aliquo casu læderetur vigore huius naturalis,bñ
restitueretur,vt l.interdum,J de cōdict.indeb.& ibi dixi, & l.Mar
cellus.J.de fideius Op C.de fideiu.mi.l.j.& l.2.& l i causæ.§ prin.
J.de min.Gl.soluit optime,& distinguit,quam vide,& signa Op-
po.ad tex.& ad distinctionem gl. Videtur.n.implicare ꝯdictionē.
Nam tex. dicit q nō admittitur tanq̄ non idoneus, & postea dicit
quod sibi succurritur per restitutionē Quō enim pōt sibi sucurri,
si non læditur? Rñ.tex.vult dicere,si poneretur illud incōueniēs,
s quod admitteretur,sequeretur aliud inconueniens.f.quod resti
tueretur. Quærit gl. qd in procuratore minore dato ad agendum?
5 dicit idem,& bñ.†Quæro extra gl. vtrum minor hodie cum iura
b mento sit legitimus defensor Gul. de Cu.dicit quod sic,quia ces
sat ratio legis,vt in auth sacra & ibi no.C.si aduer. vend hoc verū
si fuerit admissus.Potest enim ab initio non admitti per istam le-
6 gem,quia eo ipso quod vult iurare,& implicare seipsum,decipit,
vt l.minoribus.J.de mino.f̄m Gul.†Vltimo Cy.inducit istam le-
gem ad quæstionē, vtrū procurator, pro quo dominus in instru-
mēto satisdedit,debeat saltem promittere nuda cautione? Et tex.
iste facit quod sic, in eo quod dicit, ipsi, & fideiussoribus eius, er-
go seipsum obligat. De quo per eum in l.j. C.de satisd. Dixi J.iud.
solui. super rub & eo.tit.l.si ad defendendum.

CONCORDIA.

Pro ꝯcordia. Aduerte,quod si minor 25.an.in iudicio interuenit
tāquam defensor alterius, non facit iudicium nullum Ita Bar.in
l.exigendi. C.de procuratorib. Contrarius allegatur in hac l.mi-
nor.So.si inspiciatur Bart.non meretur argui de contrarietate,nā
Bar.vbique dicit,& assignat causas spālitatis in d.l.exigendi Extra
autem illum casum regulariter deciditur cōtrarium, & maxime
per casum c.qui generaliter.de procurator. in 6, quem text. alleg.
Bart.vbique, nec in aliquo sibi contradicit.

ADDITIONES.

a Secunda vera.Et Barto & Ange.in d.l.exigendi,tenent contrarium,limitantes l.
ita demum, & vide quæ dixi in d.l.ita demum. vide Bar. & Bal.in l.Pomponius.
§.rati.ꝫ.eo.Sal.in d.l.ita demum.tenet idem, quod Bart. hic.& Inno.in c.non iu-
ste.de procu.Ang.hic aliter dicit,per Bal.in l.licet.C.eo. & ibi per Io.& ibi etiā
Bar. Adde an minor possit esse procu.Ioan.de Ana.consi.20.
* Meno.Benedictus Capra in par. conclusio.61.
Ruer. Adde Bar. sibi ipsi CONTRARIVM in d.l.exigendi. vbi tenet quod ista
excep.tu es minor, non possit semper opponi.
b Cum iuramento.Vide gl.& Bart.in auth.sacramenta.& Bald.ibidem, per Can.in
c.non iuste.de procu.* Meno.Quæro.Vanti.in tract.nullit.tit.de nullit.ex desec.
inhab.seu manda num.38.

§.Quoniam. No.quod defensor repræsentat per omnia
vicem eius,quem defendit, quod intellige
in defensore voluntario. Nam qui defendit ex necessitate, etiam
ex sua persona poterit defensionibus vti, vt l idemque.§.genera-
liter.J.manda.& l.procurator ad exhibendum.§ j.rem ra. hab.&
l.sed & si.§.item si res. de peti.hære.

LEX LIIII.

a b Neque fęmina. a In eo quod dicit tex.miles.intelligit
glo.idem in clerico,b in l.filius.§ vete-
rani. sup.eo.

ADDITIONES.

a Paris.Neque fœmina. Quod ista exceptio sit dilatoria etiam in persona fœminę.
vide Mat no,c.
b Idem in clerico.Et no.hic cum glo. quod non est idoneus fideiussor, qui est alte-
rius fori.Alle.Bal.in l.1. C.per quas perso.

LEX LV.

1 *Actio vtilis quando præfertur directæ,vel directa vtili.*

Procu-

Procuratore. Vtilis præfertur directæ.h.d.Op.C.de noua.l.j.Sol gl.hoc est verũ in trib casib. hic positis. Tu dic, quod hic concurrebat procurator in rem suam, & dñs,ibi non.† Op.& vř,quod directa pferatur vtili,vt l.qua ratione.§.literæ.de acq rer.dom.Sol.Qñq; b vtilis & directa sibi aduersantur,vt directa quæ competit domino;& vtilis,quæ cõpetit præscribenti.& tunc præfertur vtilis, vt in eo.tit. C.de præscr.lon.tẽp.& ff.de vsucap. Qñque vtilis,& directa competunt ad diuersa, vt directa quæ competit domino, & vtilis quæ competit emphyteutæ,vel feudatario,& tunc vna non præfertur alteri,sed quilibet potest de iure alterius litigare, vt l.si finita.§ si de vectigalib, de dam. infec. Qñq; vtilis & directa competunt ad idem, & tunc si vtilis competit ei,ad quem negotium in veritate spectat, vtilis præfertur directæ,vt hic,& l.si procurator.ff.eo.& in toto tit. ad Trebellianum. Quandoque eт̃ directa competit ei.ad quem spectat negotium in veritate,& tunc directa præfertur vtili,vt d.l.qua ratione.§.literæ.Facit quod no.in l.j.ff.de loco publi.fruen.

ADDITIONES.

a Procuratore.Vide de hoc per Bal.in l.2.§ fi.de lege cõmis.& vide omnino Bal.per illum tex.in c.1.in prin.de cõtro.inter do.& emp.&,Bal.in l.si eum emp.C.de pa.

b Qñq;.Ista sunt verba Io.in l.in cam ff.e.licet Bar.non alleget. Et adde q̃ no.in l.si culpa.inf.de rei ven.& quod no.Ia Bu.in l.vnica. C.de monopo.& Bar.in l.facta.§.si hæres.ad Treb.& in l.si cum emp.ff.de pact.& per hoc uide quod dixit Bar.in l.apud Celsum §.si mandam.ff. de do.excep.sed quid si tertius præscripsit contra emphyteutam,& dñs recuperat a tertio,per rei vendicationem directam,an emphyteuta possit utili actione recuperare a dño? vide Bal.in c.1.§.præterea.ult.de prohi.feu.ali.qui determinat quod non. Et ad id,quod dicit de utili acquisitione ex præscriptione,adde gl.no.& ibi Bar.in l.si ædes.§.1.inf.de serui.urb.prædio.

LEX LVI.

Ad rem mobilem. a Cui committuntur consequẽtia, videntur committi antecedentia.h.d.

ADDITIO.

a Pom.ad rem mobilem.Vide per istam l.& l.ad legatum.inf.eo. dicit Bar.in l.indebitum.de cond.indeb.

Paris.Circa istã regulã,& econtra,omno uide q̃ habes ad Bar.in l.a.ff.de iu.om.iud.

Poma.Limita regulam huius tex.ut per Bal.in l.fi.in 16. op. C.de hær. instit. Item limita,ut per Alex.ibidem, Pan.c.ex parte.3.de deci. Et eam late examinat Ias.in l.1.infra de iurisd.omn. iud.in 1.no.& l.plane.§.2. in 3.no.de leg.1.etiam Imo.circa istum tex.consi.35.

LEX LVII.

1 *Cognitione commissa,quando videatur commissum,quod sententiet,remissiue.*

2 *Executione commissa,an videatur commissa cognitio.*

Qui procuratorem. † Procurator datus ad agendum, intelligitur datus ad litem perficiendam.h.d.† Querit gl.aliquis delegat causam iudici,vt cognoscat,an poterit sententiare? Dic vt in gl.quod non.Spec. in tit.de iudice dele.tenet contrarium.Hoc ego examinabo in l.a diuo Pio.§.1.ff.de re iud vbi gl.tangit, † an cui committitur executio,videatur cõmitti a cognitio.Pro quo.C.si ɔ̃ ius,vel vtil.publ.l.& si non cognitio.Et ibi distinguo,aut committitur causa simpliciter,aut vt cognoscat.quo casu loquitur illa glo.

ADDITIONES.

† Clau.Procuratorẽ.Vide ad intellectum & limitationẽ huius legis Ro.cons.466.
* Menoc. Benedict.Capra in parerg.conclusio.64.scripsi de arbitrar.iudic.lib.1.quæst.37.

a Cõmitti. Item facit quod licet per statutũ quis habeat potẽtem inquirendi, nõ poterit condemnare, imo isto casu debebit esse pœna ordinaria. Et ad hoc vide & no.in c.exhibita,de iu. & ad intellectum huius legis uide Sal.post Bal.in l.si procurator.C.eo.& ibi Ful.An possit mouere actiones.uide in l.procurat. C.eo.adde quod uoluit Ro.consi.143 incip.ad prædictorum corroborationem.

LEX LVIII.

1 *Procurator,cui commissa est libera administratio in vno negotio,potest quicquid vult, libere in illo facere,& num. 5.*

2 *Administrationem plenam concedere,& liberam,idem est.*

3 *Si dicitur quod possit facere quicquid ipse dominus facere posset,idem est quod concedere liberam.*

4 *Ratum habiturum quicquid per eum factum fuerit,qui promisit,videtur concedere liberam.*

Procurator. a Procurator † cũ libera, põt oĩa facere quæ dñs facere posset, & ẽt alienare,si donationẽ nõ contineat h.d.tex.cũ gl. Op.ff.l.prox. l.procurator totorũ.Sol. gl.hic hẽbat liberã,ibi nõ,& ista vera.Quæro,† quid si pceditur libera b administratio in vno negotio,non gñaliter in omnib. Tunc non loquitur ista lex, q̃ dicit procurator cui gñaliter libera. Puto qđ in illo negotio possit libere facere quicquid vult eadem rõne, qua in omnib.qñ habet generale mandatum. Pro hoc c.qui ad agendũ,in fi.eod. tit.lib. 6. Hoc examinaui plene in l.qui Romæ.§. Callimachus.in fi.de verb.oblig. vbi tex.videtur tangere. Quæro, quid si conceditur plena administratio,& nõ dicitur libera? Resp. idẽ importat,c vt l.si procurator.C eo.ubi tex.& gl.† Quæro,d qd si nõ e est dictum,libera,sed permisit ei quod possit facere quicqd ipse dominus facere posset? Certe videtur idem, per l.creditor.§. Lucius.ff. manda. † Quæro, f quid si in instrumento g mandati est dictum, quod promisit se ratum habiturum qcquid per eum factum fuerit? Certè ex hoc videtur concedi libera,h vt l.j. C.de off. procur. Cæsa. & ibi tetigi. † Quæro,quid importat i concessio liberæ? Respõdeo quod omnia potest facere,quæ potest dominus, dũ tñ dolus malus absit, vt d.l.creditor. §. Lucius, ita q. donationem meram non contineat,vt l.contra iuris. §.fi.ff.de pact.

ADDITIONES.

a Poma.Procurator. Vide Prac.Pap. in forma responsionis rei conuenti.

Paris.Vide Ang.Are.Inst.de his per quos agere pos.in prin.dicentem quod in omnibus casib.in quibus requiritur speciale mandatum,sufficit mandatum generale cum libera,;& ponit sex casus, in quib. requiritur speciale mandatum. Idem in plurib.in aliis non potest,quia excederet fines mandati etiam si in hoc promitteret dñs ratũ habere quicquid per eum fuerit gestum,quia intelligitur circa prædicta commissa,uide Com.consi.148.inci.venerabilis vir.& ibi etiam, qđ hñs generale mandatũ cũ libera,non potest facere confessiones de receptu,nisi constet de vera numeratione. Ias.in l.1.C.de off.procur.Cæsa. Item quod possit procurator cum libera nouare. vide Com.consil.169. circa medium, in duobus verbis. Item quod fortius sit mandatum cũ libera datũ ab hoĩe, & de isto loquitur ista lex,vide Ias.in l.1.ff.de off.proc.Cæsa.in hoc vide Corset.in c.grãdi.de verbo,libera.& multis aliis,quid importet.vide quæ scripsi in l.si sic. ff.de leg.1.Item qđ regulariter mandatũ cũ libera,æquiparetur mãdato spãli,cum quibusdã declarationib.vide Ias.in l.præses.C.de transac. Item ex qb. uerbis inducatur mandatũ cũ libera,uide per Ias.multa in l.pcurator.in 3.no.C.de pc.Itẽ an in spiritualib. requiratur speciale mandatũ,uide Fel.in c.corã. in 3.no. de off.deleg.Itẽ 25.casus,in quib.requiritur spãle mandatũ,uide ad finẽ tract.maleficiorũ. Itẽ ad regulam,qđ tãtum operatur mandatũ cum libera sicut spãle,& sex fallẽtias, uide Ias. in l.iusiurandum qđ ex conuentione §.procuratorũ. ff.de iureiu.Itẽ ex quib,uerbis inducatur mãdatum cum libera, & an habẽs mandatũ cũ libera respũ instantia,possit cõpromittere ad finẽ suspendendi,uide Are.in l.qui Romæ.§.Callimachus.ad fi.de uer.ob.Item ad faciẽdũ aliquẽ carcerari,requiritur spãle mandatũ.uide Bar.in l.Pomponius.ff.e.uide Ang.Inst. de his per quos agere pos dicentem,quod in quib. casibus requiritur speciale mandatum,sufficit generale mandatum cum libera, & ponit 25. casus, in quibus requiritur speciale mandatum.

b Libera. Et nota,quod licet in mandato singularium personarum requiritur illud verbum, cum libera, vel æquipollens, tamen in mandato vniuersitatum, tacite videtur inesse.Ita dicit Bal.per illum tex.in l.præses.in prin. C.de trans.Cui adde no.per Inn.in c.suscitata.de rest.in integrum. & in materia vide Inno. in c.quod quibusdam.de fide ius.& dicit Bal.in l.mandatum.in 3.oppositione.C.mand.quod procurator generalis sine libera non potest facere obligatorios actus. l. quam Tuberonis.§.alia.de pecu. Dicit etiam Bal.in l.illud. §.1.de mino.quod in omnibus causis,in quibus requiritur speciale mandatũ,sufficit cum libera.Adde quod voluit Rom.consi.93.

c Importat.Vide tamen tex.in l.quam Tuberonis,§.alia,de peculio, & ibi vide Bar.post Bal.in l.si procurator. C.eo.

d Poma.Quæro,quid si non.Vide Ias.in l.in prouinciali.§.si ego.ff.de ope.no.nunc. Pan.in c.intelleximus,de iud.& Pan.consi.18.vol.2.Rom.consi.94.

e Ruer.Quæro,quid si non est dictum.Dñ Bar.cõcludit,q procurator cõstitutus sub hac forma,q possit facere quicquid ipse dominus facere posset, intelligatur hẽre mandatũ cum libera. adde Io.per text.in c.qui ad agendum.de proc.in 6.cum Bar.tamen tenet Abbas in d.c.fi.in fi.& ad hoc allegatur text.in l.creditor. §.Lucius. ff.man.& dicit,q idem videtur tenere Arch.in c.1.de rescrip. in 6.

f Ruer. Quæro, quid si in instrumento est dictum, q promisit se ratum habiturum.dum Bart. videtur decidere, q virtute cuius clausolæ, se ratũ habiturum, quod habeat mandatum cum libera, Sed falsum est, & ipse tenet contrarium in l.j.ad quam remittit gl.& Doct.in c.contingit. de transactionibus, & in c.ex parte decani.de rescri.Cy.Bal.& Mod. in l.si procur. ad vnam speciem. C.eo. tit.no. Dominus Ias.in l.transactionis. in fi. C. de transac.vbi dicit Bart. hoc multos decipere.vide Alex.etiam in consi.22.in fi.in 2.vol.* Meno.Soc.Sen.consi.48.col.3. circa finem,lib.3.Didac.lib.2.Variar.resol.cap.6.nu.4. Ias. consi.118. colum.pen. circa med.lib.2. Rui. consi.27.num.2.lib.1.

g Poma.In instrumento.Declara,vt per Ias.l.transactionis. C.de transac. Vide etiã Fel.in c.solitæ. de maio. & obe. qui allegat dicta Bart.hic,licet eum non alleget.

h Concedi libera. Et adde quod no.in c.contingit,de trans.in c.1.& in c.petitio.de procur.Paris.Contrarium est verius.Adde Ias.in l.transactionis. ad fi.de transac.& in l.si procurator.C.de procur. ff.de condic.inde.

i Pom.Quæro,quid importat.Vide ad hoc Ale.consi.22.in 1.vol.Pan.consi.20.volum.1.& consi.18 eo.vol.

LEX LX.

1 *Procurator generalis non potest de causa compromittere in arbitrum, vel arbitratorem.*

Mandato. Procurator gñalis sine libera nõ põt trãsigere. h.d.Op.ff.l.px.Sol.verbũ,libera,tollit ɔ̃rium. Op.C.de trãs.l.præses.Gl.sol.No.aliud in pcuratore, aliud in legitimis administratoribus,vt tutoribus, curatoribus, præsidibus,rectoribus,& similibus. Isti.n.intelligũtur hẽre liberã. Ex hoc no.qđ † pcurator gñalis nõ põt de cã ɔpromittere b in arbitrũ,vel in arbitratorẽ,cũ arbitramẽtũ sit q̃dã trans. Oportet ergo, quod ei fiat mandatũ,c vel quod habeat liberam administrationem, non dico litis,sed omnium bonorum, vel illius causæ, vt tetigi supra l. proxi.& in l.qui Romæ.§.Callimachus.de verb.oblig.

ADDITIONES.

a Transigere.An autem habens generale cum libera possit fideiubere, collige ex his quæ habentur in l.seruus inscio.ff.de fideius.& Bal.in l.in personam.§.1.s.de pac.
* Meno.Cuiac.in notis Inst.de rer.diuisio.ad finem. Bero.q.13.

b Compromittere. Et ad hoc est tex. cum ibi no.in c.per tuas.de arbitris.Barto.& Mo.in l.qui bona.§ si alieno.in fi.3.q.prin.de dam.infec.& vide in c.qui ad agendum.extra eo.tit.lib.6.& Ang.hic,& quod dixi post eum.* Menoc.Soc.iun.consi.148.nu.20.lib.1.Dec.consi.690.no.5.Soc.sen.consi.95.col.2.lib.3.

c Paris. Fiat mandatum. Vide quæ dicit Ant.de Bu.consi.44.circa medium, quod isti procuratores,& defensores litis,possunt super aliquo incidenti, etiam quod de se requirat speciale mandatum,impetrare,& disponere, quando ita vtile uidebatur esse liti,& domino suo facit quod dicit Bar. in l.illud.§.fi.inf.de minori.in l.procurator.in prin.ff.de ope.no.nũc,ubi alii. & circa illud quod dicit hic,quod non potest procurator transigere nec compromittere,& alia in materia,& dum dictum est de inuadentibus,uide Fel.in capit.cum olim.el 2. de off.dele.& Rom.cons.95.& Alex. consi.44. uol.2.

LEX LXI.

1 *Executio iudicati contra procuratorem fit, quando fuit condemnatus in expensis ob inobedientiam,vel propter calumniam.*

Plau-

a **Plautius.** a In procuratorē simplicē non fit executio iudicati, secus in defensorē.h.d.Op.s.e.l.si procurator, in fi. Sol. Sñia nõ mandatur executioni ꝯ procuratorem, sed ex vigore promissionis factę per eum de iudicato soluendo poterit ꝯueniri,& exigi,vt in ꝯrio.Scdo opponitur,quia ex parte rei non vr posse fieri procurator in rem suam actore inuito,vt l.si Stichū, in fi.de noua.Solue,vt gl.Oppo.& vr quod text.iste sit superfluus in eo quod dicit,idē erit obseruandum, &c. Huius ꝯrij timore q̄dā dñi,quod l.si Stichum.in fi.loquitur in defensore pcedens ver. in procuratore cū mandato.q satisdedit pro se. Sed certe iūc procurator non ꝯuenitetur ex sñia,sed ex sola stipłone.Dic ergo,ꝙ ille finis loquitur in defensore,qui nõ allegabat mandatū pcedens. In ver.in defensore,qui allegabat mandatum, & non probabat.

1 †Vltimo ex gl.scias qd in procuratorem qñq; fit executio iudicati, vt si ꝯdēnaretur in expensis pp aliquā inobedientiā ipsius procuratoris vel propter calumniam factā a procuratore sine mandato,vt l.j.§ si procurator.s si qs ius dicenti non obtemperauerit. & l.non est.C.de admin.tut.Contra hanc legem facit inf.e.l.procurator qui pro euictione. Sed solue vt in glo.

ADDITIO.

a Plautius.Et adde quod voluit glo.no.hic,quod si procurator mentitur mandatū, vr se offerre lit. Quo casu dicit Inn.in c.per tuas,de arb.quod cautius sit aduersarius, vt tunc petat executionem sñiæ contra falsum procuratorem. adde notarius,... in l.4.in prin.inf.de re iudicata.Et illud forte verum,nisi non hñs sufficiēs mādatum. Illud ostēderit aduersario,qa tunc nõ patit executionē sñiæ,quia cessat ... huius gl.& aduersario imputatur. Pro hoc facit quod no. gl. in l.eius.inf.si certū pet.& in l.non eo minus.de transac. & vide Bar.in l.de pupillo.§ fin.de oper.no. nūc. vbi istū tex ...,& dū s d ...,nisi forte &c.Adde Ro.in l.4.in priu.de re iu. Pom.Vide qd pe. istū tex. dicat Rom.consi.56.* Meno.Parif.consi,78.nu.39.li.1.

LEX LXII.

a † **Ad legatum.** a Cui committuntur consequentia, † vñr committi antecedentia, etiā ꝯtra diuersas personas.h.d. Tex.dicit.aduersus hæredem.quæro,quid si contra alium? Rñdeo idem,arg.l.cum procurator.j.de oper.no.nunc.& sup.eo.l.non cogendum §.fi.secundum lect.quam ibi tenui.

ADDITIONES.

a Ad legatum.Vide quod notas Bal.in rub.iof.de exerc.* Meno.Van.tract.nullit.ti. de nullit.ex desec.mand.comp.nu.101.

† Clau. Consequentia. Ad limitationem huius clausulæ, vide Rom.consi.461,Sed contra suam decisionem ibi, vide in c.sane. de renunc. vbi dicitur quod mandatum pro iurando, includit mandatum faciendi per se.

LEX LXIII.

1 *Fructus connumerantur inter res tempore perituras.*
2 *Alienari vt possit res, satis est quod de facili possit corrumpi.*

a **Procurator totorum.** a Procurator generalis sine libera, vel sine speciali mandato non põt vendere nisi res tpe perituras.h.d. Opp.s.e.l.pcurator cui libera. Dicebat Mar.ibi erat procurator omnium, hic to-
1 torum,Tu dic quod verbum, libera, tollit contrarium.† Vltimo
2 nota, quod fructus connumerantur inter res tpe perituras.† Nota etiam,quod ad hoc, vt res possit alienari, non requiritur quod certo tempore sit peritura, sed sufficit quod de facili possit corrūpi facit j.vt in poss.leg.l.is cui. §.qui legatorum.

ADDITIO.

a Procurator totorum.Vide per Inn. in c.quod quibusdam.de fide, & Bal. in l.fi.C. de ... ma.* Meno.Glo.ad consuetud.Paris.§ 55.glo.1.nu.84.

LEX LXIIII.

Is cuius. A persona defensoris in dñm fit translatio litis, cā cognita.h.d.Opp.quod indistincte potest añ li.conte vt s.e.l.añ litē.C.de procuratorib.& l.nulla. gl subdit maxime, sed qa non placet, pone aliā solonem. Tu dic,quod ꝯria loquuntur in pcuratore cū mādato,cuius factū ꝑiudicat dño,iō põt indistincte remoueri ante ll. conte. hic in defensore sine mandato,cujus factū nõ ꝑiudicat dño,& põt dñm liberare inuitum suscipiendo iudicium,vt j.tit.2.l.soluēdo.& j.de sol.l.solutionem.& ideo vertitur ista causæ cognitio, an defendat reum tanquam gerens negotia sua animo repetendi,an animo donandi Et ad hoc potest adaptari gl.quę quærit,an sit procurator in rem suam,an non.

LEX LXV.

1 *Dominus in mandato procuratoris satisdat pro ipso.*
2 *Mandatum procuratoris literæ quando probent.*
3 *Mandati literę probari duobus modis possunt.*
4 *Mandatum potest testibus probari.*
5 *Iudicium agitatum a procuratore reuocato,quando valeat. & num.6.*

a **Si procuratorem.** a Procurator,de cuius mādato constat,non cauet de rato.Item reuocatio mādati q̄ in notitiā iudicis,vel aduersarij nõ peruenit, iudiciū nullū non reddit. h.d.No.modum releuandi procuratorē a sa-
1 tisdatione de rato, & iō hodie dñs in instro procuratorio satisdat ꝓ ipso pcuratore,vt Inst de satisd.§.si vero aliqs.No. ꝙ lræ faciūt fidē,dū tñ sint approbatæ.No.ꝙ reuocatio mandati non ꝑiudicat aduersario. Ad primū opponit,qa si cōstet de mādato,tenet satisdare iudicatū solui,vt l.j.C.de satisd.So. ibi in procuratore rei,hic in pcuratore actoris. Certe ēt pcurator rei põt releuari si dñs satisdat ꝓ eo iudicatū solui in instro pcuratorio,vt d.§.si vero aliqnis. a satisdatione āt de iudicio sisti, an dñs possit releuare pcuratorē, dixi in l.si defunctus.§.fi.s.e. vbi gl.tāgit. Ad sm opponitur,& vr
b quod lris b indistincte credatur, vt C.de epis.& cler.l.si qua per ca-
2 lumniam,Bñ† dic sm Gul de Cu.aut lræ hñt sigillum publicum c
c alicuius cõis,vel dñi,& tunc faciunt fidem, vt j. de publicanis.l.si publicanus.& s.de off.psi.l.diuus.j.de ser.fug.l.j.§.j.& in Auth.vt nul.iud.§.si vero quis comprehensorum. & j.de mil.test.l.tribunus. Aut non hñt sigillum publicum, & tunc aut istæ lræ sunt approbatæ ab aduersario,& faciunt fidem,vt hic Aut ab aduersario non sunt approbatæ,& tunc non faciunt fidem,nisi aliàs approba-
3 rentur,arg.l.j.§,sed ne.C.de lat lib.toll.†Qualiter autem fiet ista approbatio? Respon. duob.mod. Primo si habeat testimonium publicum vt quia notarius subscripsit se literis, & dicit, ad maioris roboris firmitatem fecit sui sigilli munimine roborari. Ita etiam potest intelligi hic,& d.l.si qua per calumniam,arg.C.de fide instr.
d auth.ad hæc. Secundo potest approbari per testes, d qui viderunt dñm sigillare,& ita ēt potest loqui hic,arg. l.sed si quis ex signatoribus.j.quemadm.test.aper.& l.j.circa fi. cod.tit. & quod notatur eo.tit l.2. circa prin. nec requiritur quod sit sigillum ipsius domini sigillantis,vt l.ad testium.§.j.j.de test.Et de ista materia vide per gl. extra de prob.c.post cessionem. & plene ibi per Inn.& Io.An. Vides ergo quod literæ possunt approbari absente domino. Ex
4 hoc concludit Gul. † quod mandatum potest probari per testes domino absente, & ei præiudicat. Rō est,quia isto casu dñi præsentia non requiritur. Vel dic,quod ad istud iudicium vr procurator habere mandatum a lege,vt dixi in l.non solum.§.qui alie-
5 no.s.eo.†Vltimo op.quod non valeat iudicium factum cum pro
c curatore reuocato, e vt s.eo.l.ante litem.Gl tua distinguit hic no, & bene.Simile no.in l vnica. C.de satisd.& per gl.extra eo.c mandato.Oppo.extra eod.cap.ea insinuatione. Dicunt quidam,illud antequam procurator incipiat litigare, quo casu non est necesse quod reuocatio nuncietur aduersario. Alij dicunt quod ibi suppleatur per hanc legem, sed verum esset, si nunciatum fuit aduer-
6 sario.& gl.tenet in d.c.mandato.extra eo. † Quæro,quid si procurator non est reuocatus expresse, sed tacite per mortem dñi? Rñdeo,puto quod non valeat iudicium,vt Institu. manda.§ item si adhuc l.de qua re §.cum absentem. j.de iud. & l.pen.j. quæ sent. sine app.rescin.Ibi enim non potest aliquid imputari domino,cur mortem suam aduersario non notificauit: sed hic potest ei imputari,cur reuocationem non notificauit. Quæro,quid in procuratore ad negotia? Dic plene ꝑ Cy. in l.si mandatum. C.de neg.gest.

ADDITIONES.

a Paris.Si procuratorem.Vide de materia Bar.in l.1.C.de satisdando.

b Quod literis.An & quando literis procuratoriū continentib.credatur per Pa.de Leaz.in c.3.loco.de probationib.

c Sigillum publicum.Adde c.significauit.de app.adde no.per Bar.in l.Lucius.de fideius.& de literis sigillatis, uide quod no.gl.in l.pacta nouissima.C.de pac.

d Per testes. An mandatum possit probari per testes,uide per Bar. in l.1.sup. eod. adde quæ posui in d.l.1.* Menoch.Et ista Vant.tract.nullit.tit.de nulli.ex desec. man.comp.nu.70.& Boer.q.154.nu.8 9.

e Reuocato. Et adde quod per istud pulchram quæstionem decidit Bar. post Iac.de Ra.in l.si pecuniam.§ 1.de cond.ob cau.adde Io.de Ana.consi.25.

LEX LXVI.

a **Si is qui Stichum.** a Electio facta per procuratorem ita consumit ius eligendi, sicut si facta esset per dominum.h.d.

ADDITIO.

a Si is qui Stichum Vide per istū text.quod dixit Bar.in l.si stipulatus fuerim illud. de uerb.oblig.

LEX LXVII.

1 *Aliena res obligari non potest.*
2 *Procurator quando teneatur finito officio & si vendit, de euictione.*
3 *Procurator conuentus edendo actionem mandati,quam habet contra dominū quando non habet aliud liberatur.*
4 *Procurator,qui procuratorio nomine promittit,obligatur saltē vel vt doceat se procuratorem,vel faciat dominum ratum habere.*
5 *Lex,si procurator,la ij.infra de acq rer.dom. potest loqui in tribus casibus.*

a **Procurator, a qui pro euictione.** Procurator,qui ꝓ euictione promisit tenetur finito officio.h d.Opp.sup.eod.l.Plautius. in princip. Glos. sol.aliud in iudicijs, aliud in contractibus,
b & assignat rationem mirabilem. Ex hac ratione b videtur,quod
1 si aliquis, † vt procurator obligaret rem alienam, non tenetur, quia rem alienam non potest obligare, licet possit vendere, vt no.in l.Caius.infra de pig.actio.Secundo op.infra quando ex fac. tut.l.post mortem. Sol. Aliud in tutore & curatore, qui sunt administratores necessarii, aliud in procuratore, qui est administrator voluntarius. Iacobus de Are. dicit idem in procuratore, quod

ADDITIO.

a Paris.Procurator.Vide alioua per Ias.in l.ciuitas.infra si cer.per.ubi etiam Alex. uide etiam quæ dicit Pau.de Cast.consi.149.in prin.de factoribus,an possint conueniri factoria finita. uide latius Soc, consi.154.in 2. parte, per totum. & de factore Curt.in l.si unus.infra de pact.in princ. quod non potest conueniri nomine proprio, alleg. Ange.in l.4.in princip. de re iud.& in l.eandem.in fi.princ.infra de duob.reis. & quædam alia in materia ista in contrarium, uide per eum.

b Menoch. Ex hac ratione. Dec.consi.510.num.4.Soc.consi.100. colum.3.in princip.lib.3.

quod in tutore, vt non teneatur finito officio. a Casus est sm eum in l. fi. J. de inst. Cy. refert in l. ei qui. C. quod cum eo. Non ob. hæc lex, quia hic procurator promisit proprio nomine, secus si procuratorio nomine, vt in ɔ̃rijs. Et hoc apparet ex litera, quæ dicit, fidem suam astrinxit. & ex fine, vbi dicit, vinculum obl̃onis suscepit. Iac. Bu. dicebat idem quod Ia. de Are. qñ promisit procuratorio nomine. Sed qñ promisit simpl̃r, non exprimendo procuratorio noĩe, vel suo, tunc procederet dictũ gl. quæ facit differentiã inter administratores necessarios & voluntarios. vt d. l. post mortem. § i. qñ ex fac. tut. Br̃ istud quod isti dñt. est ɔ̃ casum l. seruum Titij. J. mandati. vbi procurator, qui vendidit procuratorio noĩe obligatur de euictione, etiam si non promittat. † Et ideo pro huius decĩone est aduertendum, qñque est certum, vtrum procurator velit obligare se se, an dñm, vel vtrunque, & tũc stamus certo. Qñque dubitatur, & tunc, aut promittit procuratorio noĩe, vel vt procurator, quod idem est, aut promittit simpliciter nõ exprimẽdo suo vel procuratorio nomine. Primo casu, aut procurator se tantũ obligat, ita quod sibi nihil quæratur, & tunc finito offõ non tenetur. hic est casus J. de instito l. fi. Qñque ꝓcuratori aliqd q̃rit̃, licet per actionem mandati, dño cedere, vel reddere cogatur. & tunc sicut sibi q̃ritur, ita ẽt ipse obligatur. Hic est casus l. solutũ §. per lr̃am. J. de pig. act. quæ lex declarat istam materiam. † Nunc ad ꝓpositũ, qñ ꝓcurator vendit, sibi ꝓcuratori acq̃ritur actio ɔ̃ emptorem, qa ad eum peruenit p̃ciũ, vñ merito ipse tenet̃, vt hic, & l. seruũ Titij. J. mãd. & licet dño q̃ratur vtilis, vt l. Iulia. § si procurator. J. de act. emp. tñ ipsi procuratori q̃ritur directa, pp qđ põt ɔueniri, & si eã cessit dño, hẽt actionẽ mãdati ɔ̃ dominũ pp quod conueniri potest. Secus si actionem mandati non hẽt. tunc. n. de euictione cõueniri non posset. Casus est in l. si procurator, la 2. de acq. rer. dom. sm vnam sol. gl. in d. l. seruum Titij. J. mand. prout dicit quod in d. l. si ꝓcurator. dñs non erat soluẽdo, & iõ cũ actio mandati esset inefficax, non repellitur procurator a vendicando quasi de euictione sit astrictus, nec ei præiudicat. & eodem mõ est casus ibi sm op. M. d. l. Dy. & Oldr. & ẽt Cy. in repetitione l. j. de off. procur. Cesa. q dñt quod in d. l. si ꝓcurator vendat rem suã tãquã dñi, & tũc si vendit, non recuperat a dño p actionẽ mandati. Vñ põt vendicare, cum de euictione non teneatur. Sed in l. seruum Titij, habuerat sp̃ale mandatũ, & sic tenebatur de euictione. Et ex hoc dico, qđ si procurator ɔuenitur, qñ non hẽt aliud q̃ actionẽ mandati, qđ illã cedendo liberatur, vt l. quod dẽtur. J. de peculio. † Vnũ ẽt non puto omittẽdũ, qđ qñ ꝓcurator ꝓcuratorio noĩe ꝓmittit, taliẽ ad hoc est obligatus, vt se ꝓcuratorẽ esse doceat, b vt l. j. C. cred. euic. pig. impe. non posse. & ibi hoc tenebat Ia. But. vel qđ dño ratũ hr̃e faciat, vt l. si ꝓcuratori falso. J. de ɔdi. cau. da. & ibi dixi. Facit J. quod fal. tu. l. j. & per totum ti. & sic ɔcluditur, † qđ ista lex potest loqui in trib. casib. Primo, qñ promisit suo nomine proprio secundum lect. Iac. de Aret. Scđo, qñ promisit de euictione, & ipsemet vẽdiderat mãdato dñi, & sic quæsita fuit sibi actio, & habebat actionem mandati. Tertio, quando procurator astrinxit fidem suam pro domino in hoc, scilicet quod doceret se procuratorem, vel quod dominus ratum haberet, & sic res euincebatur a domino. Secũdo casu principaliter, quando procurator promisit simpliciter. non dico hic, dicam in l. si pupilli. § j. inf. tit. 2.

ADDITIONES.

a Finito officio. Vtrum administrator teneatur finito officio & quod no. Bart. in l. eandem. J. de duob. reis. Et ad ista vide quod no Bar. in l. alias. in vlt. q. J. de ali. le. & in l. si pupilli. §. 1. de neg. gest. per gl. & per Bar. & aliquid Bald. in l. si creditor. C. si tu. vel cu. per Can. in c. aduersus. de immu. eccl. per Bald. in l. 1. C. quando ex fac. tu. late Bald. in l. fi. C. si quis cau. aliquid per Ang. in l. 4. in princ. inf. de re iud. & de intellectu huius legis, aliquid ponit Bald. in l. etiam, in princ. C. de fideicom. vide Ang. & Imo. in l. eandem. in princ. inf. de duobus reis. Adde an administratores finito officio, possint conueniri. Pau de Cast. cons. 149.

Ruer. Adde circa materiam l. Soc. plene in cons. 154.

† Clau. Istã materiã. Vide oĩno Bal. ad materiã, in c. venerabilem, extra de elect.

b Esse doceat. Adde Bar. in l. 1. §. 1. de præt. stip. & quod no. Bart. & Doct. in l. licet, C. eo. omnino Bar. in l. si autem. §. item si fundum. inf. de neg. gest. & Ang. in l. 4. in prin. inf. de re iudic.

L E X LXVIII.

1 *Libera persona quando quærit nobis actionem.*

Quod procurator. Ex re nostra quæritur nobis actio per alium. h. d. & vtrum per liberã p̃sonam q̃ratur nobis actio, gl. tractat Inst. de inu. stip. §. si qs alij. Cy. in l. multũ. C. si quis alte. vel sibi. Gul. in l. certi condictio. §. si nũmos J. si cer. pet. Ego in l. stipulatio. §. si qs insulã. J. de ver. obl. & istum casum ibi examinaui. Veritas est, quod p liberã p̃sonã non q̃ritur nobis actio. Fallit in casibus, & hic est vnus de illis, qñ ꝓcurator stipulatur ex re nr̃a. Et istũ casum examinemus hic. Gl. non bñ examinat, nec Doc. hic, nec alibi, & iõ op. de l. solutũ, §. p liberã. J. de pig. act. & l. possessio. §. & si possessio. de acq. pos. Sol. quandoque † procurator stipulatur pro me ex re mea, hoc est rem meã mihi restitui, & acquiritur mihi vtilis, vt hic. & l. pen. C. ad exhi. Quandoq; stipulatur ex mea re, a hoc est illud quod ex re mea descẽdit, vt fructus, & partus, vel loco rei meæ, vt pretium, & tunc etiam mihi quæritur vtilis, vt hic, & l. Iulia. §. si procurator, de ac. emp. Quandoque non stipulatur rem, nec ex re, sed occasione rei meæ. & tunc mihi p procuratorem non quæritur, vt l. solutum §. per liberã. inf. de pig. act. Ita debet intelligi l. possessio. §. & si possessio. inf de acq pos. in eo quod dicit quod procurator stipulatus est de euictione. Illud. n. quatenus est vltra pretiũ rei, non est ex re nostra. Et potes intelligere ibi, qđ procurator non emerat de pecunia dñi, vt ibi dixi. Et ex hoc reprehendo gl. quæ est hic, quæ ponit exẽpla in vsura pecuniæ. Nam vsura non est ex re nr̃a, b sed propter rẽ, vt l. vsura. inf. de verb. sig. & hoc modo debet hoc intelligi, licet significatio istorum verborum, ex re nostra, latius assumatur in ti. de stipu ser. Opp. de leg. j. C. p quas perso. nob. acq. Sol. ibi pactum legis cõmissoriæ apponitur super re, quæ desijt esse nostra, & pactũ illud apponitur magis in pœnam non soluentis, quam propter aliquam rem meam, ideo ex re nostra non dicitur apponi.

ADDITIONES.

a Ex mea re. Vide Bar. & Doc. in l. stipulatio ista. §. si stipuler, in 5. fal. inf. de verb. ob. & per gl. in c. quãquam. de vsur. in 6. & Cy. in d. l. multũ. in ver ibi, & potes intelligere quod procurator non emerat. Idem tenet Ang in d. l. possessio. & Bart. in l. Iul. §. si procurator. de act. emp. & sequitur Pau. de Cast. ibi in fi. gl. vbi indistincte dicit, quod ex contractu emptionis procuratoris, non acquiritur ipso iure actio dño, & ita indistincte loquitur tex. in d. l. possessio. & sicut pretium rei non est ex re, l. venditur ex hæreditate. infra de hær. vel act. o. ven. & dixi post Bar. in l. stipulatio ista. §. stipuler. in 5. fal. de verb. obl. eadem rõne, nec rea videtur esse ex pretio, & ideo communis opi. in puncto iuris, non uidetur vera, quanquam etiam tenet Ful. in d. §. si procur. per d. l. possessio. Adde quod voluit Ro. consi. 441.

Meno. Ioan. Rober. lib. 2. recept. sent. cap. 2.

b Ex re nostra. Idem erit in pensione, quod in usura, secundum Io. And. in c. quamquam, de usur. lib. 6. Facit quod no. glo. in l. si nauis. in uerbo, infra de rei uen., licet glo. in d. c. quamquam, teneat contrarium. De quo etiam uide per gl. Imo. in c. accedens. de præb. ubi simpliciter idem dicunt esse in pensione quod in fructib. tamen opi. Io. An. uidetur uerior. Adde quod hanc legem alleg. pro no Ro. cons. 76. quod licet dominus compareat cum procuratore, non uidetur eum reuocare, sed potius, causæ assistere.

L E X LXIX.

Paulus. Gl. intelligit adesse, ne colludatur. Et ex hoc dico, q actus, qui fieret per dñm, esset validus, vt dixi s. eo. l. post litẽ. cũ l. sequẽti. & ar. eius, qđ no in l. si suspecta. J. de inof. te.

L E X LXX.

Pater filio. Procurator in rem suam ex cã lucratiua debet dñm defendere. h. d. Vides hic, quod creditor potest esse tutor testamẽtarius pupilli. Quæro, an hoc hodie sit correctum, gl hic variat, vt in auth. minoris. C. qui da. tut. pos. Br̃ dico, quod si testator sciuit eum esse creditorem, quod potest esse testamentarius tutor, quia eius fides est electa a testatore. vt Instit. de satisd. in princ. Præterea cum mater, & auia possunt esse tutrices, non obstante quod sint creditrices, ergo multo magis tutores testamentarij, qui matri & auiæ p̃feruntur, vt in auth. matri & auiæ. C. qñ mul. tut. off. fungi potest. Dixi plene in auth. minoris. s. alle. Quærit gl. an datio sit ipso iure nulla, an vero valeat, sed tutor creditũ amittat ? de hoc fuerunt opi. vt no. in l. propter litem. in prin. J. de excu. tut. gl. hic, & in auth. minoris, videtur dicere quod hoc sciebat testor, & erit tutor, als secus. Dixi plenius ĩ d. aut. minoris.

L E X LXXI.

Absens. Gl. in l. seruum quoque §. publice. s. eo. tenet quod quilibet etiam sine mandato admittitur ad allegandas causas absentiæ, hic videtur requiri quod sit procurator. Dixi plene in l. pen. § ad crimen. de publ. iud.

L E X LXXII.

Per procuratorem. Per liberam personam actio habita, & ius habitũ cõseruat̃. h. d.

L E X LXXIII.

1 *Litis contestatio inducitur per confessionem.*
2 *Confessio facta in actione famosa infamat.*
3 *Iudex delegatus per litis contestationem non efficitur dominus litis.*
4 *Iudex quilibet põt ad euitandũ iudiciũ facere, quod reus conuentus deponat.*
5 *Soluere volens ad e[illegible]itationem pœnæ, si non reperit eum qui soluere possit, potest authoritate iudicis deponere.*

Si reus. a Qui paratus est soluere, nõ cogitur iudiciũ suscipere. b h. d. Gl. ponit casum, sed non est necesse, quia lex clara est. Per istã l. dãnant † qdã gl. q̃ est in l. j. C. de li. ɔtest. quę dicit p ɔfessionẽ inducitur li. ɔte. Cõtra dñt ipsi, qa imo euitatur iudiciũ seu li. ɔtest. p cõfessionẽ, vt hic. Facit l. si domus. §. qui confitetur. j. de le. j. Sol. illa gl. est vera, nec obstat ista lex. non. n. hic confitebatur tñ, imo volebat soluere, & offerebat pecuniã, vt sic tolleret oẽm spem futuri iudicij, q̃ rõ cessat in confitente simpliciter. † Item p hanc legem reprehendunt quidam glo. q̃ est in l. ictus fustiũ. s. tit. j. q̃ dicit, q p confessionẽ quis infamatur. Quod vr̃ ɔ̃ hãc l. Quid

ADDITIONES.

a Barb. Si reus. Et est arg. hæc lex, sm Bal. quod iudex delegatus ante litẽ contestatam non poterit facere sequestrum. facit quod no. Are. 11. q. 1. quia res. & no. hic quod confessio quæ fit ad litis euitationẽ, licet fiat in causa famosa, non infamat. Ita no. dicit Bal. in tit. de confess. in add. Spec. ubi omnino uide.

b Suscipere. Et per hanc l. adde quod uoluit Bart. in l. iusiurandum. & ad pecunias. §. fi. inf. de iure. Itẽ ad intellectũ finis huius l. uide tex. oino. in fi. Inst. de per pe. & tem. act. & Bar. in d. l. interdum. §. fi. de uer. obl. Et hanc l. intellige, etiam si fiat oblatio ante litem contest. coram ordinario, secus est si coram delegato, ut no. Bal. in l. si inuicem. C. de compensationi. & Bald. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex & ibi dicit, quod non est alibi, sed Bar. hic contra.

l. Quid. n. si famosa est actio? Sed rñde, vt dixi tibi s. prox. ꝯtrio, qa aliud est offerre pecuniam, aliud cõfiteri tñ. Quæro, dr̃ hic quod psés, princiꝑ iubet in ædem sacram deponi, an hoc possit facere iudex delegatus? Gl. dicit quod post litem cõte. põt, ante nõ, & ita intelligit hũc tex. dum dicit in fi. quod si lis ꝯtestata est, hoc oẽ iudicis offõ, &c. Sed hoc nõ est verũ, † qa per cõtestationẽ delegatus a non efficit dñs litis, vt l. iudiciũ soluitur. J. de iudicijs. † Dico ergo quod glibet iudex põt hoc facere, & hoc siue añ litẽ ꝯtest. offeratur ad euitandã susceptionẽ iudicij, siue post litẽ ꝯtest. ad euitãdã sořam. Et hoc addit finis huius † l. dum dicit quod sit lis, &c. † Vltimo nota, b qñ aliquis vult soluere, vt pœnam euitet & si non reperit eum cui soluere possit, dēt authoritate iudicis facere consignari, & corã iudice offerret & ad hoc vt sciatur verũ ille reperiaĩ, si forte esset forẽsis, fiat pconiũ De hoc ar. l. si co tpe. C. de remis. pig. †

CONCORDIA.

Pro ꝯcordia. Aduerte, quod qñ est in mora debitor, sicut est creditor, tũc mora extinguit effectũ resultãtẽ ex mora debitoris, ita Bar. in l. nẽ illa. in prin. J. de ꝯstit. pec. facit tex. in l. arbiter si calendis. J. de arb. cũ si Arguit tñ de ꝯtrietate Bar in hac l. si reus paratus. Sol. non est verum, quod Bart. dicat de necessitate, vt in simili per eum in l. 2. ibi, cautus, &c J. si quis in ius vocatus non ierit. Hanc solutionem sensit in terminis recte intuenti Alex. suo consi. 121. in j. vol. incip. redemptoris, &c. perlectis, &c.

ADDITIONES.

a Delegatus. No. de iudice delegato, ꝗn possit ante litem contestatam absoluere secundum formam huius l. Adde Pet. & Bal. in l. sancimus, in 8. q. C. de iud. Et an requiratur depositio, & consignatio, vide Bal. hic.

† Clau. Addit finis huius. Contrarium tenet Bal. in c. dudum de elec.

b Parif. Vltimo no. Vide de intellectu, & veritate huius dicti Bar. Alex. consi. 92. in 1. uol. Are. consi. 163. * Meno. Gozad. consi. 66. nu. 9. cõs. 71. nu. 7. in fi. & Tiraq. de retract. consanguinit. § 9 gl. 1. nu. 4. 5. 6. ubi late de contrarietate Bar.

c Pœnam euitet. Remedium ad euitandum commissionem pœnæ, adde tex. in l. acceptam. C. de usu. ubi tex. no. & illum tex. pro concordanti alle. Bal. in l. si seruũ. §. nunc uideamus. ni fi. de uerb. obl. & adde Bar. in l. iusiurandum & ad pecunias, §. ait prætor. ff. de iureiu. & Bart. in l. infamem. de pub. iu. & ibi d. 21. Et ad illum tex. & ad hoc no. uide no. Bald. in l. si soluturus, de sol. & omnino in d. §. nunc uideamus. Si aũt decessisset sine hærede, non incideret in pœnam, si non soluit creditori, cum non sit cui solui possit, secundum Bal. in l. 2. in fi. C. de iure emph. Ad de qualiter quis debeat offerre, ut pœnam euitet. Pet. de Anch. consi. 85.

Ruer. Adde Alex. in consi. 92. inci. perspectis his. col. 4. in 1. uol. ubi limitat hoc dictum Bar. & Are. consi. 163. incip. uerum est. ubi plene declarat qualiter debet intelligi dictum Bar.

† Claud. Remis. pig. Vide quod per istam legem dicit Pau. de Cast. in l. ad diem. infra de uerb. obl. Cuius dictum examinat Are. consi. 163. in 1. dub. & ibi ponit late de hac materia.

LEX LXXV.

Nec ciuitatis. Opp. C. eo. l. neque. Sol. ibi post li. ꝯte. hic ante. Quærit gl. quid in Epõ, vel alio prælato, an possit facere procuratorem ante litis contest. Quidã quod non, alij quod sic, & isti melius. Dixi in l. j. s. eo.

LEX LXXV.

1. *Venditori etiam scienti litem motam est denunciandum.*
2. *Denunciandum est venditori non solum litem motam, sed petere quod veniat ad defendendum.*
3. *Cautio rati ita præstatur quando aliquid petitur in iudicio, sicut quando petitur extra iudicium.*
4. *Denũciãs procuratorio noĩe, tpe denũciationis debet facere fidem de mãdato.*
5. *Rati cautio a denunciante peti potest in casibus, in quibus quis sine mandato pro absente denunciare potest.*
6. *Venditor etiam tenetur defendere emptorem in controuersia, quæ fit resistendo ipsi emptori.*
7. *Venditor qualiter teneatur ad sumptus litis.*

Qui absentem. Ab eo, qui protestatur aliquid nomine alieno, põt peti cautio de rato, si petẽtis interest caueri. h. d. No. casum expressum, † quod non sufficit venditorem scire quod ꝯtrouersia moueã emptori, nisi sibi fuerit denunciatum a ab ipso emptore, vel ab eo qui habet mandatũ, vel de rato promittat, vt hic. Potest. n. esse quod emptor nõ vult quod eum defendat, nec hr̃et ratũ. † Secundo no. ex hoc quod nõ sufficit denunciari venditori, denũcio tibi quod mihi mouetur lis, sed debeo petere ab eo, vt veniat ad defendendũ, b vt hic, & l. j. C. de peri. & commo. rei vend. C. de euic. l. si tibi. & J. de euic. l. si rẽ. §. fi. Dixi de hoc in d. l. denunciasse. in prin. J. de adul. & l. non solum, §. si J. de no. ope. nun. in ea parte, in qua tractatur de denunciatione incitatoria. † Tertio no. quod sicut qñ aliquid petitur in iudicio, postulatur cautio de rato, ita qñ petitur aliqd extra iudiciũ, vt hic, & l. de pupillo. §. qui procuratorio. de oper. no. nun. Et sic est forma, † quod qñ aliquis denũciat procuratorio noĩe, quod tpe protestationis, vel denunciationis, faciat fidẽ de mandato, alias iuste ei nõ creditur, vt J. depo. l. si quis inficiatus. No. quod in casib. in quibus quilibet admittitur pro absente et sine mandato, vt ad faciendum tales denũciatores, vt l. si quis solutioni. J. de vsu. & l. prohibere in prin. J. qđ vi aut clã. põt ab istis denũciatorib. peti cautio de rato, si petentis intersit, vt hic. Venio ad gl. & opp. quod petentis nõ intersit, vt in gl. Gl. vr̃ soluere trib. modis. Primo mõ, quod interest ꝑꝑ sumptus litis. † No. ex hac gl. qđ sicut vẽditor teneĩ defendere emptorẽ qñ ꝯuenit, ita tenetur eũ defendere in controuersia q̃ fit resistẽdo ipso actore agente. Facit ad hoc J. de euictio. l. euict. §. j. vbi dicitur res euicta, si possessor ab emptore est absolutus. Secundo no. † quod venditor tenetur ad sumptus litis. quod qualiter intelligatur, statim dicã. Scdo mõ soluit gl. ibi, vel melius &c. quã videtur ista gl. vr̃ dicere idem, quod prius dixerat. Io. Fr. Accur. faciebat vacat in toto hoc. Sed vidẽdo gl. prout iacet, dic quod differt hæc sol. a præcedenti, qa s. iam erat restituta possessio illi euincenti, hic non. Vel dic, quod s. loquitur de sumptib. litis, quos facit emptor reuersus in secunda qõne, quã mouet hic de sumptib. primæ litis, quos facit litigando cũ euincente, quos sibi non restituit emptor, quia habebat iustã causam litigãdi, ad quos postea non tenebitur dño habẽte ratum, vt l. si sine. §. cum aũt, rẽ ra. hab. Tertio soluit gl. ibi, quod iste venditor satisdederat de rato, & de iudicato soluẽdo illi euincenti, prout tenebatur. vt l. Pomponius, §. sed & is. s. e. Merito interest sua sibi caueri ne stipulatio committatur. Vel dic extra glo. quod interest sui emptoris ab initio. Nã poterit esse, qđ venditor defendens vincit, si emptor reuersus non haberet ratũ, posset iterum conueniri, & posset perdere. Ideo interest sua caueri de rato. Sed tex. vr̃ se referre ad casum qñ perderet, & tunc restitueretur, & sic interest sua ꝑꝑ sumptus litis. Op. de l. e venditores. J. de ver. ob. vbi nõ tenetur ad sumptus, nisi sunt promissi. Sol. gl. in l. j. C. de euict. vr̃ tenere quod sumptus non pñt repeti, nisi quãdo emptor succubuit & ita loquitur hic. Secus si non succubit, vt d. l. venditores. Gul. de Cu. tenuit hic ꝯrium per l. si sine. §. cũ aũt. J. rem rat. ha. & l. si vt certo. §. idẽ Labeo. J. commo. Ego dico d sic, venditor tenetur de euictione. Item tenetur emptorem defendere. Aut ergo vult repetere sumptus ex illa clausula. quia venditor de euictione tenetur, & non potest, nisi re euicta, vt l. j. C. de euic. & quod ibi no. Aut vult repetere ideo, quia non defendit, & tunc potest. Tenetur. n. ipsam litẽ defendere, vt l. si plus §. mora qõne. J. de euic. si nõ facit, committitur stipulatio ad interesse, vt l. stipulationes non diuiduntur. versic. Celsus J. de ver. oblig. quod interesse est in sumptibus. Præterea venditor tenetur promittere emptori habere licere, vt J. de actio empti. l. emptorem. § qui autem. sed obligatio, habere licere. committitur ad sumptus, vt not. in l. stipulatio ista. §. j. in glo. magna. J. de ver. ob. ergo &c.

ADDITIONES.

a Denunciatum. Idem in l. non solum. §. morte, in 3. parte princip. circa prin. Idem in l. emptor. C. de euic. & in l. j. C. de pericu. & cõmodo rei vend. & in l. denũciasse. in prin. de adult. adde Roma. consi. 212. & in quantũ Bar. dicit, quod cũ aliquis denunciat procura. noĩe quod debet mandatũ exhibere, vide Roma. consi. 204.

d Defendendum. Ex hoc limita tñ, vt per gl. in l. si cum qõ. C. de euict. in glo. pen. in fi. & probatur in d. l. per text. & quæ ibi no. cõiter in l. si seruus quẽ. §. j. de lib. cã.

c Parif. Opp. de l. venditores. Vide quæ scripsi ad Bar.

d Ruer. Ego dico. Adde quod opi. Bar. est communiter approbata, quæ dupliciter limitatur, vt habetur plene per Ale. & Ias. in d. l. uenditores.

LEX LXXVI.

1. *Defensor qui satisdedit, est habendus loco domini, & in eum fit executio.*
2. *Domini inopia est iusta causa non defendendi.*
3. *Defensor, si non defendit ex causa, quãdo cõmittatur stipulatio de defendẽdo.*
4. *Defensor, qui satisdedit, ex quo habetur loco domini, etiam ante litem contestatam non reuocatur, nisi causa cognita talis defensor iurat de calumnia. item dat alium procuratorem ad defendendum ante litem contestatam.*
5. *Si fideiussor denunciat creditori, ne soluat debitori, quia factus est non soluendo, an sibi prosit, remissiue.*

Titius. Inopia rei non excusat defensorem qui satisdedit, & ideo si non defendit, stipũo committitur. h. d. quã nota, quia bona est & subtilis. No. † quod defensor, q satisdedit, habẽdus est loco dñi. Glo. ista primo ponit casum in l. postea opponit & soluit. Opponitur, quod inopia principalis sit iusta cã nõ defendendi, vt s. eo. l. mutus. § fin. Quidam fatentur, & ideo dñt hic defensorem fideiussione iuuari, quod est expresse ꝯ textũ, & contra casum positum in gl. Alij dñt, quod ibi possidebãtur bona defensoris, hic rei principalis. Alij dñt, ibi in totum erat non soluendo, hic in parte: vel hic de rigore, ibi de æquitate. Glo. hic non posuit aliam sořonem, & prædictarum non est aliqua vera. Dicas ergo, qđ hic loquitur in defensore sine mandato, qui satisdedit, vñ habuit respectum ad personam dñi. In eum. n. esset fienda executio, vt l. Plautius. s. eo. & hoc est quod hic dicit, domini loco habendus est, & ibi loquitur in defensore cum mandato, in quem executio non dẽbat fieri. & † ideo iusta causa non defendendi est inopia dñi. a possumus etiam sustinere vnam sořonem gl. hic, quod bona defensoris cœperant possideri, quæ solutio licet non sit vera quantum ad text. tñ potest esse vera in se, quia legitimũ impedimẽtum superueniens defensori eum excusat, ut l. vel hæreditas. s. e. Et iõ distinguet † in ista materia, quando defensor nõ defendit ex causa, an stipulatio de defendẽdo ꝯmittatur? Dic aut loquẽris in defensore sine mandato, aut cum mãdato. Primo casu, aut causa superuenit ex parte rei defensi, & non prodest, vt hic. Aut ex parte defensoris, & prodest, ne stipulatio committatur, vt hic, ſm aliam sořonem. Scdo casu, quando defendit cum mandato, aut ipso satisdedit

ADDITIO.

a Inopia domini. Quod inopia inducit exceptionẽ, intellige facta cessione bonorum, alias esset falsa, secundum Bald. in l. incendium. in prin. C. si cer. pet. & contra istam glo. vide Bal. in l. si quis. sup. si quis cau. * Meno. Pileus. q. 31.

tisdedit pro se, & tunc siue causa superueniat ex parte sui defensoris, siue ex parte defensi, stipul. non committitur, vt l. mutus. §. fi. ff. eo. aut dñs ipse satisdedit pro defensore, tūc aut causa nō defendendi superuenit ex parte defensoris, vel vtriusque vt inimicitię, tunc stipulatio non committitur, vt ff. e l. si post datum. Aut superuenit ex parte domini, licet absque aliqua eius culpa, & tunc licet procurator non defendat, vel defendere non possit, tñ stipul. committitur, vt ff. eo. l. si defunctus. Ratio, quia ipse principalis vel hęredes eius, possunt facere vt cā defendatur ab ipso procuratore, vel ab alio, quod sufficeret, vt l. omnium. ff. eo. & l. 3. in fin. rem ra. hab. & sic est solutum 𝔠rium quod fecit, vt l. si defunctus. ff. e. Extra gl. est tex. qui dicit, defensor qui satisdedit, hr̄ loco dñi, ēt ante 4 li. conte † No. quod talis defensor, añ li. cont. non potest reuocari, nisi cā cognita, vt l. is cuius. ff. eo. quia est dñs litis, sicut procurator per 𝔠te. Et plus no. ex hoc, quod dr̄ loco dñi, quia ipse debet iurare de calumnia. Dixi in l. non solū. ff. eo. & non allego istam legē, & iōiunge eam ibi. Item no. ex hoc, quod talis defensor ante litem 𝔠te. potest dare aliū ꝓcuratorem ad defendendum, quia lo-
a co dñi hr̄. hoc tenet Dy. de sol. l. solonem. per istam legē. † Vltimo
5 gl. inducit in arg ad qōnē, quod si fideiussor denunciauit creditori, ne numeret debitori, quia reus factus est non soluendo, an sibi prosit est qō sabatina, quam gl ponit hic, & in l iam mādatori. C. de non num. pe. & l. si fideiussor. ff. de fideiu. & ibi plene hoc dixi.

ADDITIO.

a Per istam legem. Et Spec. in tit. de proc. §. 1. ver. sed nunquid defensor.

LEX LXXVII.

Omnis, Qui exceptiones calumniosas opponit, nō videtur boni viri arbitratu defendere, & ideo stipulatio cōmittitur. h. d. quod no. No. bene istum casum, quod non defenditur qui calumniose defenditur, & quod stipulatio de defendendo committitur, quando calumniose defenditur, quod no.

Quod cuiusque a uniuersitatis nomine, uel contra eam agatur, Rubrica.

ADDITIO.

a Paris. Quod cuiusque. Vide aliqua in materia, & an statutum loquens de persona verificetur in vniuersitate, vide quæ habes in Barrac in ver. vniuersitas. in princ.

LEX PRIMA.

1 *Quæ collegia de iure sint probata.*
2 *Ciuitatem facere, & se ponere in vno loco si aliqua gens vellet, quando hoc possit.*
3 *Scholares plures stantes in vna domo, possint facere collegium, & sindicum constituere.*

Neque societas. Omne collegium est improbatū, nisi appareat specialiter approbatum. h. d. Quærit gl. differētiam inter societatem, collegium, & vniuersitatem. Dic vt colligitur ex tribus primis glo. Quæro, quæ collegia sunt approbata? Dic vt in gl. quod no. Item qua pęna coercentur qui faciunt collegium illicitum? Dic vt in gl. Quæro ergo, quæ sunt collegia approbata de iure. Primo dicit gl. colle-
1 gium† multorum artificum, qui numerantur in l. fi. ff. de iure immu. quod no. quia per hoc habes quod oīa illa collegia sunt approbata. Item dicit gl. congregatio cuiuslibet ciuitatis castri, vel villæ,
2 quod est nouum quid. Vr̄ ergo, † quod si aliqua gens vellet se ponere in uno loco, & facere ciuitatem, castrum, vel uillam, quod hoc posset. Vr̄. n hoc permissum de iure gentium, ut l. ex hoc iure,
a ff. de iust. & iu ibi, regna condita, ædificia collocata. Et crederē hoc esse uerum, nisi tenderet ad iniuriam, uel æmulationem alterius castri, uel uillæ, ut l. opus. de oper. pub. De hoc dixi plene in l. fi. de colle. illic tangitur per Inn. in c. cum ab ecclesiarum. extra de off. ord. Et iuxta prædicta dicit gl. Item collegium decurionum. Item quælibet 𝔠gregatio pro iustitia 𝔠seruanda, ut scholarium Tuscanorum. uel totius vniuersitatis. Vide gl. Item causa religionis, ut
3 dicit gl. Itē q̄rit gl. † utrū plures scholares, q stāt in una domo sil̄, possint facere collegium, adeo qđ possint facere sindicum? Dicit gl. quod sic. Alij 𝔠, quia nō stant simul aīo faciendi vniuersitatē, uel collegium, sed ut commodius uiuant. Sed dico quod pnt facere collegium, ut l. fi. ff. de colle. illi. quæ est lex Græca ibi translata.

ADDITIO.

a Ex hoc iure. Adde quod dixi post Bar. in l. 1. §. fin autem. sup. de ope. no. nūc. Post Bar. in d. l. ex hoc iure.

1 *Sindicus, actor & æconomus, quomodo differunt.*
2 *Vniuersitas volens facere actorem si dicat, facio talem procuratorem, vel sindicum, non vitiatur constitutio.*
3 *Error in nomine contractus, non vitiat, quādo verba de se cōtractū importāt.*

a **§. Quibus autem.** a Collegia licita pñt hr̄e bona, & agere, & conueniri per suos sindi-
1 cos, & actores. h d. † No. differentiam inter actorem, & syndicum, de quo dr̄ hic, & æconomū, de quo in l. iubemus. C. de sacros. ecc. & glo. dr̄iam assignat Vide eam, & nota. Sed de iure canonico de
b ista diuersitate non curat̄, vt extra de procu. c. petitio. Sed quæro, b de iure nr̄o, Pone quod vniuersitas dicit, facio talē ꝓcuratorem,
a vel talē syndicum, cum debeat dicere actorē, † an vitietur constitutio? Vr̄ qđ sic, ꝑ istū tex. cū gl. Et vr̄ casus ff. eo. l. itē eorū §. sed si
3 ita 𝔠riū credo. Nā licet erratum sit in noīe 𝔠ctus, si tñ verba de se 𝔠ctum important, talis error non vitiat, vt l. si vno, in prin. ff. loc. vbi ponit̄ donō ꝓ remissione, vt l. si olei. C. loca. vbi ponitur locatio pro 𝔠ctu innoīato, vt C. de suspec. tut. l. 2. vbi exponitur tutela pro cura. & ff. de don. cā mor. l. vbi. Valebit ergo 𝔠stitutio & expo
c nitur actor i. syndicus, c vel syndicus. idest actor, prout oportet. Non ob. l. item eorum. §. sed si ita. vt videbitis. Ibi etiam declarabo melius differentiam inter actorem, & syndicum.

ADDITIONES.

a Quibus autem. Vtrum autē defensor huius ciuitatis æquiparetur tutori, vel procuratori, vide in l. iusiurandum & ad pecunias. §. j. inf. de iureiur. & in l. illud. §. actor. infra eod.
b Pom. Sed quæro. Vide Alex consi. 23 in 4. vol.
c Syndicus. Quis autem dicatur syndicus, dic fm Bal. de pace Constan. in ver. mictat. quasi singulorū causam vnius complexiuo nomine dicens, vel quasi plurium simul causam dicens, & si plures sunt creati syndici ab vniuersitate, gerunt publicam personam, & videtur q habeant mandatum insolidum, arg. inf. de adm. tut. l. de cætero. etiam in his quæ requirunt speciale mandatum. inf. de iureiu. l. iusiurandum & ad pecunias. §. defensor. & per Iac. de Are. C. etiam per procu. causam in integ. rest. l. j. Sed tutius est, q in requirentib. speciale mandatum debet speciale mandatū habere, vel generale cum libera. no. Io. And. c. præsentiū de test. lib. 6. & pro dicto Bar. hic bene facit quod no. Host. & Can. in c. petitio. de proc. vbi si dico, constituo syndicum filium meum, tenet constitutio procuratoris. adde idē quod dixit Bal. in l. id quod pauperib. in prin. C. de epis. & cle. si facio executorē hoc modo, constituo te dilapidatorem meum ad exequendū, non vitiatur actus propter ineptitudinem verborum. Et ideo dixit no. Bald. in l. si cum autem. C. de don. ante nup. quod si notarius grossus in testamento dicat, pater reliquit filio aliquid iure restitutionis, valet, si constat de mente, quod no. Quid in libello? Dixi in l. Aurebus. §. Stricho. infra de lib. leg. & ad Bar. hic, adde per eundem. sup. e. j. in prin. l. j. post gl. 1. §. si quando, in Auth. de san. epis. & vide Bar. no. C. de procu. l. neque. Et adde quod cum dico, constituo te procuratorem meum, licet non debuerim dicere constituo, actus non vitiatur. l. pen. & ibi Bald. C. de procu. Adde quod relictum filio iure restitutionis, cum deberet dicere, institutionis, valeat. eundem Bal consi. 206. 5. lib.

1 *Vniuersitas quando æquiparatur pupillo.*
2 *Vniuersitas quando nihil habet in communi, cogitur ponere collectam.*
3 *Collecta pōt imponi vniuersitati pro eius necessitatibus, nō vt donetur alicui. Princeps solus pro necessitatibus totius imperij, imponit collectam.*
4 *Superior cogit illos de vniuersitate, vt deponant collectam.*
5 *Dominus efficitur contumax, quando procurator comparet cum mandato minus sufficienti.*
6 *Vniuersitas ita defenditur, sicut quilibet priuatus.*

§. Quod si nemo. Si vniuersitas non defendatur, 𝔠 cam ad primū, & ad fm decretū
1 ꝓceditur. h. d. † Op. a ad primū dictū. Vniuersitas similis est pupil-
a lo. vt l. nihil. ad muni. & C. de iure reipub. l. rem publicam. & C. q bus ex cau. ma. l. Respublica. sed pupillus non patitur vendōnem, vt l. apud Iulianum. ff. ex qb. cau. in poss. catur. ergo nec vniuersitas. Gl. optime soluit, q in hoc vniuersitas non est similis pupillo. Assignat rōnem, qa pupillus spectatur effici maior. Quæ ratio cessat in vniuersitate. Probatur in l. nisi finita. §. fi. cum l. seq. ff. de tut. & rat. distr. est & alius casus, in quo respublica non æquiparat̄ pupillo, sed adulto maiori xx. annis, vt ff. de mann. quę ser. ad vniuet.
a & c. l. . & a. coniuncta l. fi. eo. ti. † Quærit gl. quid si vniuersitas non
b habet in cōmuni? Rñ. cogitur ponere collectam, b & facere bur-
3 sam cōem. † Not. q pro c necessitatibus vniuersitatis potest impo-
c ni collecta. Facit l. omnes. de ope. pub. Non autem potest imponi collecta, vt donaretur alicui, quia illud appellatur decretū ambi-
d tiosum. d l. ambitiosa. inf. de decre. ab ord. facien. & C. de dec. p to tum ti. Pro vtilitate vero publica totius Imperij, nō posset imponere collectam aliquis nisi princeps, vt l. ij. C. de superindic. & ibi di-
4 xi. † No. etiam ex ista gl. quod superior potest compellere illos de vniuersitate, vt inueniatur modus habendi pecuniam. s. vt imponāt collectam, vnde pecunia veniat in commune. Dixi de hoc in
5 l. 4. §. actor. ff. de re iud. † Venio ad ver. & quidem. No. bñ quod si procurator venit cum mandato minus sufficienti, potest proce-
e di e contra dñm, tanq̄ contra contumacē. † Vltimo no. bene finem
6 legis, quod ita potest defendi vniuersitas, sicut quilibet priuatus.

ADDITIONES.

a Menn. Opponi. Soc. sen. consi. 95. col. 4. lib. 3.
b Collectam. Vide no. per Bal. in l. eñā, in versi. mō igitur. cum seq. C. de exe. rei iu.
c Pon. Quod pro. Vide no. Fel. in c. cum omnes, de constit. Ale. cons. 124. in prin. in 4. vol. Abb. consi. 91. in 2. vol. Bar. cons. 175. * Menoc. Adde Rip. in tract. pest. in 2. parte ꝑ tit. nu. 41. cum seq.
d Ambitiosum. Vide Bar. consi. 7. 1. vol.
e Potest procedi. An autem contra vniuersitatem procedatur ad secundum decretum, in l. si finita. §. Iulia. de dam. infe. alleg. istum tex. quod sic.

LEX II.

Si municeps. Actor vniuersitatis, non dicitur actor singulorum. h. d. Gl. dicit, hic est arg. quod vasallus vniuersitatis non sit singulorum vasallus.

LEX III.

1 *Potestas ciuitatis agit pro ciuitate, quando non habet caput.*
2 *Collegij ad esse non requiritur quod habeat caput.*
3 *Rectōr est caput collegij, quando collegium non habet caput, ita eps clericorum.*
4 *Vniuersitas pupillo equiparatur.*
5 *Pupillo non habenti tutorem iudex supplet.*
6 *Consilium ciuitatis est ordo decurionum.*
Actor constitutus in consilio generali, alio non apparēte de iure cōi procedit.

Actor

7 *Actoris in creatione vltra decretum decurionum, tutius est quod etiam interueniat superioris authoritas.*

8 *Vniuersitas, vel collegium quando facit aliquid, sufficit quod sit minor pars, debent tamen omnes vocari.*

Nulli. Pro vniuersitate pōt experiri is, cui ꝯcessum est a l. vel a maiori parte ordinis. h. d. Quæro exemplū, qñ lex permittit? gl. dicit, expone l. pro consuetudine. vel dic, l. municipali, ꝑ vt est ī ciuitate ista, q̃a vnus iudex capitanei est syndicus ex forma statuti. Vel dic, vt dicit gl. multū no. † Potestati totius ciuitatis permittitur agere pro collegio sibi subdito, qñ collegiū non haberet caput. No. ex hac gl. † quod ad esse collegij nō requirit de necessitate quod hēat caput. Idē tenet Inn. vt dixi plene in l. vlt. ʒ. de coll. illi. † Scdo no. quod qñ collegium non hēt caput, si est collegium laicorum, caput eius est Ptās ciuitatis: si clericorum, a caput eius erit ep̄s, vt in hac gl. † Quod puto verum: æquiparat. n. vniuersitas pupillo C. de iure reipu. l. Remp. & nota. ʒ. l. proxima, §. qđ si nemo. Sed † si pupillus non hēt tutorem, iudex supplet. l. bonorum. C. qui admit. ad bon. pos. & l. si infanti. in §. de iure delib. Ita in collegio supplet defectum administratoris. Sed quid si esset vniuersitas clericorum & laicorum simul vtrū subijciatur Potestati, vel episcopo. Dixi in l. fi. de colle. illi. † Sequitur in tex. ordo dedit, quis est iste ordo? Dicit gl. consilium ciuitatis. Facit quod no. super rub. C. quę sit lon. cōs. & C. de decu. l. t. in gl. super ver. decurionibus. & etiam super rub. & sic de iure cōi quando reperitur actor, vel syndicus b constitutus in generali consilio ciuitatis procedit, nisi aliud appareat. † Quæro vtrum requiratur decretū superioris. Gl. sequēs dicit qđ sic, quasi non sufficit decretum decurionum. Contrarium huius tenet gl. l. actor. ʒ. rē rat. hab. Hoc ēt tenet Gul. de Cu. quod sufficit solum decretum decurionum, vel reformatio cōsilij absque superioris authoritate. l. item eorum. §. si actor. ʒ. eo. & quod dixi in d. l. actor. Non ob. C. de seruis Reip. in a. l. j & 2. quia ibi tractabatur de alienatione rerū, quæ seruando seruari poterant, merito requirebatur decretum superioris, sicut in alienatione rerum minoris. Tutius est tamē quod faciat interuenire decretum superioris. c Ad argumentum, quod facit gl. de l. vbi. ʒ. de tut. & cu. da. ab his, quæ contradicit in hoc. Vř. n. quod solū per rectorem ciuitatis possit experiri, & in defectum rectoris deueniatur ad ordinē, seu consilium. Respondeo, illud verum in his, quæ iurisdictionis sunt. Vñ in ciuitate ista qñ non est rector aliquis, itur ad priores. Sed in his q̃ ptinēt ad administrationē bonorum ciuitatis, principalis cura est priorum, non aūt rectoris ciuitatis vel vniuersitatis. Item op. dř hic qđ requirit quod duæ partes d sint p̄sentes. Cōtra, imo oēs, vt l. item si vnus. §. t. & fi. ʒ. de arbi. Glo. non soluit clare. Vōqñ sunt plures habentes ptātem ab hoīe, tunc omnes debent esse præsentes, vt ibi. Sed qñ sunt plures habentes potestatē a lege, tūc sufficit maior pars. l. rescriptum. in prin. ʒ. de pac. Vel aliter, ibi cōmittitur in plures vt in singulos: hic in plures vt vniuersos, vel sub nomine collegij, vt in ordine. Et quælibet sol. pōt esse bona, & debent iūgi siř istæ solōnes: q̃a aut ꝯminitur sub noīe collegij uel vniuersitatis, & sufficit quod facit maior pars, vt hic, ēt si alij sunt absentes. Aut pluribus vt singulis, & tunc aut a lege, aut ab homine, vt ʒ. dictum est. Quærit gl. de duabus q̄oibus, vtrum requirat quod duæ partes ꝯsentiāt. Itē q̄uo intelligat maior pars? Dic vt in glo. Vnum tñ e aduerte, quod licet sufficiat quod maior pars, vel duæ partes sint præsentes, tñ oēs dēnt vocari. l. 2. C. de decur. lib. x.

ADDITIONES.

a Si clericorum. Quando collegium clericorum non hēt caput, ad qđ recurratur. vide pulchre no. per Ion. in c. cum ex iniuncto. de oper. no. nun. & in c. huminis. de maior. & obed. & in c. cum venissent. de rest. in integ. & per Pau. de Leaz. in c. nullus. de elec. in 1. q. sed an agens contra communitatem, possit petere vt ciuitati cōstituatur sindicus, & cogatur ad hoc vt sententia valeat, vide Bar. in l. 1. C. de iure Reipub. lib. t t. & quod habetur in l. ergo. de fideic. lib. Qualiter autem dicatur sindicus legitime constitutus? dic quod requiritur hic, quod omnes de collegio sint vocati ad sonum campanæ, & ad mandatum superioris, & in loco consueto, secūdum gl. l. aliud. §. refertur. de reg. iur. & Inn. in d. c. ex iniuncto. & Bar. l. actuarios. C. de num. lib. t 2. & in l. obseruare. C. de decurio. Facit l. 2. e. tit. & l. 1. C. de legatio. li. x. per Bal. in l. neque. in fi. C. de proc. & hic, præsumitur tamen legitime congregatum, si totum collegium fuit cōgregatum, licet non apparet quomodo, per no. per Bar. in d. l. obseruare. & in l. vniuersis. C. de preci. impe. offe. ad prædicta facit quod no. Bar. in l. omnes populi, in prin. 2. q. princ. & gl. no. in l. sed si ex dolo. §. 1. infra de do. dicit tamen Bal. in l. illud. §. fi. quod. per gl. ibi, quod ubi sunt oēs de vniuersitate, ibi est vniuersitas, licet non sit congregata per mandatum superioris, vel ad sonum campanæ. Quod intelligit Pet. de Anch. si hoc intenduut. s. ibi esse congregatos, vt faciant vniuersitatem, secus si casu omnes erunt in vno loco, per id quod no. Ion. in c. cum dilectus. de ord. cog. & quod no. in c. cum ab ecclesiarum. de off. ord. Et istis adde Bar. & Doc. in l. omnibus. ad Treb. adde si sindicus recipiatur, quis debet probare quod legitime constitutus fuerit? Fed. cons. 263. & 227. Et an præsumatur omnia solenniter acta, si notarius attestatur, per eundem in consi. 288.

* Meno. Vel dic. Bruo. consi. 29. Capi. decis. 27. nu. 2.

b Paris. Vel sindicus. Et isti sindici vniuersitatum habent administrationem cum libera potestate, &c. de quo vide limitationem in l. iusiurandum, quod ex conuentione §. procurator. infra de iureiur.

c Superioris. Quando deficiunt rectores, & ad prædicta vide no. in c. quam sit, de elect. & vtrum deficiente rectore vniuersitatis, communis potent exercere iurisdictionem, vide Inn. in c. cum accessissent, de consti. qui dicit, quod iurisdictionis non est, quia iurisdictio contentiosa nō est de collegio Cardinalium, uel eius potestate ab eire Papa, habetur in c. 2. de schis. lib. 6. Et an de esse uniuersitatis sit habere rectorem, vide in l. fi. de colle. illi.

d Paris. Duæ partes. Ad faciendum actū ualere, & quod non fuerint duæ partes, ui de Cæp. in caut. in 2. q. vide Fel. in c. cū oēs. extra de const. Itē ad hoc q non dicatur quid per collegium factum, nisi oēs solenniter vocati sint, vide Bertach. in tract. de gabel. 1. parte, vide omnino Aret. & Mod. in l. si quis a filio. §. fi. de leg. j. Item plures limitationes ad regulam quod non valet actus nisi collegialiter factus, vide per Fel. in c. eam te, uer. actus. extra de rescr. & Fel. in c. cum omnes, extra de const. Item alia in materia ista vide omnino per Bart. in l. quod maior. ff. ad munic. Item quando non valent omnes vel duæ partes venire, an posset minor pars facere. vide late Fel. in d. c. cum omnes. Cæp. caute. vbi ʒ. Barb. in c. quamuis. ad fi. de offi. dele. Bar. in l. omnes populi. in j. q. prlo. sup. de iust. & iure.

e Pom. Vnum tamen. Vide Alex. consi. 132. 4. vol. & Præpositum c. quanto, 63. dist. Fed. consi. 65. Fel. in c. cum omnes. de const.

L E X IIII.

Plane. Hanc legem inducit gl. in argm̄, qđ si electio cōmissa est tribus, pñt eligere vnum ex se. Scđo quęritur, vtrū si sit commissa vni, possit eligere seipsum. Et tenet quod sic. Pro quo vide quod no. gl. in l. si mandauero. §. si tibi. ʒ. mand.

ADDITIO.

a Vnum ex se. An aūt quis possit seipsum eligere, adde Bart. & ibi dixi, in l. oib. §. j. de leg. j. per Gul. de Cug. in l. fi. ʒ. de offic. præsid. & hic per Pau. de Lea. in c. nullus. de ele. in 4. q. per Io. And. in regula, in toto in mercu. iudex potest seipsum eligere in depositarium, secundū Fulg. in l. si fide ius. §. fi. ʒ. qui satis. cog. ad quod vulunt Abb. consi. 25. 2. lib. * Meno. Marian. Soc. sen. consi. 11. col. t. circ. finem.

L E X V.

1 *Patria ptās ī his, q̃ sunt publici iuris, id nō curatur, q̃ fit, vt a publica p̄sona. In his, quæ sunt publici iuris, & actus fit non tanquam a publica persona, patria potestas attenditur.*

2 *electionibus in faciendis lex & consuetudo antiqua seruatur.*

Illud. Pater pro filio, & frater pro fratre potest vocē interponere, quia in his patria potestas non attenditur. a h. d. No tex. qui ponit rationem mirabilē. Sed quæ † est ratio, quod in his, quæ publici iuris sunt, non curatur patria potestas. l. nā quod. ʒ. ad Treb. quia ibi non facit vt priuata persona, sed vt publica, vt hic, quod not. Et ex hoc sumo rationem, quod in his, quæ sunt publici iuris. & actus fit auctoritate priuata, non tanquam a publica persona, patria ptās attendit, vt in testi facione. ʒ. de test. l. testi. coniūcta l. q in ptāte eo. tit. De hoc tangunt Doct. in l. senium. §. 1. C. qui testa. fac. pos. Ego tetigi plene in d. l. testamēti. ʒ. de testa. Itē no ex hoc eo. ver. arg. de dictione, tamquam. Vltimo no. † quod in istis electionib. lex & antiqua consuetudo municipij est seruanda.

ADDITIO.

a Non attenditur. Item facit, an pater possit præsentare filium ad ecclesiam, in qua ipse pater est patronus, vide per Spec. de iure pat. ver. sed nunquid filius. & iste tex. facit ad id, quod reliquit indecisum Bar. in l. cū quidā. inf. de leg. 2. adde quod dicit Inn. in c. cum ex iniuncto. de ope. no. nun. quod si pater & filius sunt de uniuersitate, sufficit vocari patrem, nec impuberes secundum eum debent vocari, adde an patronus possit seipsum præsentare. vel filium. Abb. consi. 69.

L E X VI.

Item eorum.

1 *Qui sint, qui possunt committere.*

§. Si decuriones Decuriones pñt eligere, & alijs electionē cōmittere. h. d. Vel aliter. Qđ fit ab his, q hēnt authoritatē a cōsilio, vř fieri in cōsilio, a h. d. No. istū tex. ꝓ remissionibus, q̃ tota die fiūt in cōsilijs ciuitatis. Sed op. quod ordo non poterit alij cōmitti. Vñ vř obstare ʒ. de arb. l. non distinguemus. §. quæsitum. Bř, † qñq; plures hñt iurisdōnem ordinariam a lege, & tūc alijs pñt committere, vt hic. Qñq; hñt delegatam, vel nō ordinariā, vel ab hoīe, & tūc alijs non pñt cōmittere, b vt in ꝯrio, & l. more. ʒ. de iurisd. om. iud. & iō qñ adunantia gñalis dat arbitrium prioribus vel camerarijs, vtrum ipsi priores vel camerarij possint alij committere, est vidēdum vtrum transtulerunt iurisdōnē ordinariam vel delegatam. Ego disputaui de hoc vnam quæstionem, quæ incipit, adunātia generalis. q. 5. quā vide.

ADDITIONES.

a Cōsilio. Qđ fit ab eo q habet authoritatē, vř factū ab eo q cōcessit authoritatē. Qđ no. & adde Io. An. in c. is cui. de præb. li. 6. in gl. adde qđ volunt Ro. cōs. 1 26.

b Committere. Adde qđ no. Bart. in l. omnes populi. in fi. q. 2. princ. & vide Inno. in c. in causæ. in prin. de offi deleg. & text. in l. pater. de manumis. vind.

1 *Arbitrium concessum super actionibus, intelligitur de præsentibus.*

2 *Actor vniuersitatis nō pōt cōstitui ad lites futuras, sed ad plures p̄sentes sic.*

3 *Actor priuati constituitur etiam ad futuras lites.*

§. Sed si ita. Scdm lect. q̄ teneo, h. d. Quod fit ꝓter formā ꝯmissionis, ipso iure non valet. h. d. Vel aliter ꝯm aliā opi. Si actor ꝯstituat ad lites futuras, ipso iure ñ valet. h. d. Quæro, q̄ istarū lec. sit verior. a Rñ. prima. Ex qua no. † quod si arbitriū ꝯceditur sup actionibus, intelligitur sup p̄sentibus. Dixi ī l. oīum. ʒ. tit. j. Quod facit ad multa. Scđa lect. non placet, q̃a si poneremus actorē eē ꝯstitutū ab ordine decurionū ad lites futuras, valeret, & exponeretur actor. i. syndic9, vt ꝓbaui. ʒ. l. j. §. qb9. Tene mēti quod gl. tenet hic, † quod actor nō pōt constitui ad lites futuras. Idē ī l. munerū. §. defensores. ʒ. de mu. & ho. Itē ꝑt ꝯstitui actor ñ

solunt

ADDITIO.

a Sit verior. No. in l. damni infecti. §. si quis uicinas. ʒ. de dam. infe. & vide quod dixi ibi ad intellectū huius §. in l. mutus. C. de procura. Et hæc est rō, quare actor non constituatur ad lites futuras, quia ad constituendum actorem requiritur decretū iudicis, quod nō transit ad futura. Ita intelligit istū text. Bal. in l. mutus. C. de ꝓc. Facit l. 1. in fi. de vsu. cū sim. adde Pau. de Ca. in l. actor. ʒ. rē ratam hab.

solum ad vnam, sed etiã ad plures lites, vt no. in d. § qb. alleg. in gl. pront dicit ẽt ad vnum. q. d. non solum ad plores. Et semper in lel lige. l. præsentes fm istam opi. & hoc est verum in actore vniuersitatis: in actore † vero priuati, videtur quod possit constitui etiam ad futuras, vt C de procu. l. neque, & quod ibi notatur.

1 *Actor constitutus ab ordine decurionum, reuocari non potest sine auctoritate superioris lite contestata.*
2 *Sindicus constitutus cum auctoritate capituli, an possit a solo Abbate remoueri. Idem in actore constituto a tutore cum consensu pupilli.*

§. Quod si actor.

Non sufficit actorem datum esse, si postea fuerit reuocatus. h. d. No. primo quod non sufficit factum nisi duret factum. Scdo no. quod in reuocatione sufficit solum decretum decurionum, eodem modo in creatione, fm Gul. sed tenendo opi. gl. no. † diligenter, quod licet decretum decurionũ requiratur in cõstituendo, vt no. l. nulli. §. e. nõ tñ requiritur in eo reuocando, vt hic. quod intelligitur lite nõ contest. Quod facit ad multa, † vtrũ syndicus constitutus ab Abb. cum consensu capituli possit a solo Abb. reuocari. Item an, actor cõstitutus a tutore cũ consensu pupilli possit per solum tutorẽ reuocari? De quo per Gul. in l. si quis mancipijs. § si impubes. ff. de insti. & dixi plene in l. actor. ff. rẽ ratã haberi ver. sed iuxta pdicta.

1 *Sindicus qualiter constituatur, quando est contentio inter vniuersitatem, & rectorem.*
2 *Si constituẽtes sindicum sint excommunicati, an teneat constitutio, remissiue.*
3 *Nomina constituentium, an inserantur in mandato, remissiue.*

§. Actor.

Actor vniuersitatis debet defendere, & de rato cauere si dubitatur de mandato. h. d. Opp. glo. de l. mutus. §. in popularib. ff. rir j. Sol. vt in gl. Item quærit gl. de aliqbus qõnib. Primo, an episcopo liceat constituere actorem. Secundo, quis iurat de calumnia. Tertio, an talis actor debeat cauere a iudicatum solui. Dic vt in glo. Extra gl. † quæro, quid si est contentio inter vniuersitatem, & rectorem, qualiter constituatur syndicus? Dic vt per Inno. extra de rescri. c. edoceri. & ibi gl. Ber. † Item quæro, quid si constituentes syndicum essent excommunicati? Dic vt extra de proc. c. fi. Dixi in d. l. actor. ff. rem ra. hab. Itẽ quæro, † vtrũ nomina constituentium debeant inseri ĩ mãdato, seu in instrumẽto syndicatus. Dic vt in d. c. fi. Ego dixi in l. 1. de albo scrib.

ADDITIO.

a Cauere. An actor satisdet iudi. solui adde Spec. in tit. de satisd. § expedito. versic. actor, & quod no. gl. Inst. de satisd. § si autem. in verbo, quibusdam.

LEX VII.

1 *Vniuersitatis pro debito singuli non conueniuntur.*
2 *Sindicus quando est constitutus ad obligandum vniuersitatem, & singulares, quando singuli possunt conueniri.*
3 *Vniuersitate dissoluta, an singuli de vniuersitate auferant partem suam de eo quod est in communi, remissiue.*
4 *Pro iniuria facta ab aliquo de vniuersitate, an vniuersitas teneatur.*

Sicut. Sicut vniuersitas potest agere, ita potest conueniri. h. d. No. diligenter. † quod pro debito vniuersitatis singuli non possunt conueniri. a Facit quod habuistis in l. 1. in magna gl. quod quisque iuris. ff. Sed quæro extra gl. pone quod † in syndicatu est dictum, fecerunt eum syndicum ad obligãdum vniuersitatem & singulares personas vniuersitatis, & ita obligat syndicus, an tũc singuli poterunt conueniri? Istam quæstionem pono in l. 4. §. autor. ff. de re iud. & dico sic, quia debes scire quod cõtractus factus ab eo, qui habet potestatem condendi legem lex est. l. penul. C. de don. inter vir. & vxor. & l. Cæsar. ff. de publica. Aut ergo vniuersitas, vel illi de vniuersitate, qui fecerunt talem syndicum, poterant facere legem, & tunc poterit quilibet ex singulis de vniuersitate conueniri. Aut legem facere non poterant, & tunc non poterunt ex hoc singulares homines conueniri, nisi forte illi, qui fuerunt præsentes. Nam & illi conuenientur ex proprio mandato. † Quærit glo. quid si vniuersitas dissoluatur, vtrum quilibet auferat partem suam de eo, quod est in communi? Et determinat quod sic. Quod examinaui plene in l. si ff. de colleg. illic. Item quærit gl. qd si aliquis de vniuersitate non est soluendo? vtrum res vniuersitatis possint capi? Et determinat quod non. † Item quærit gl. quid si aliquis de vniuersitate per se facit iniuriam, an teneatur vniuersitas vel econuerso? Dixi in l. aut facta. in fi. ff. de pœn. & hoc iam multum disputaui, & practicaui.

ADDITIO.

a Conueniri. An singoli de vniuersitate possint conueniri pro debito vniuersitatis, adde no per Inno. in c. humilis. de maior. & obed. & quod no. Bar. secundũ Inno. in l. potest. in fi. ins. de admi. tut. Et quid in bannis & iurisdictionib. an possint in singulos exerceri, vide Inn. in c. dilectus. de capel. mo. Spec. in ti. de iurisd. om. iu. in fi. per Flo. in l. seruitutes. la 2. de seru. rt. generali. Et quid si sint aliqui excepti, vide Inno. in c. certificari. de sepult. & Inno. in c. graue. de sent. excom. Facit, an ad mandata directa collegijs, possint singuli cõpelli, vide c. eam te, de rescr. c. bona. el 2. de postu. præla. per Io. And. per Inn. in c. Romana. §. vniuersitatis. de sen. excom. lo 6. Adde Bar. hic, & uide Io. And. in regula, non debet, in mercu. & quæ dixi in l. 4. §. si actor. de re iud. post Bart. & cum glo. hic vide Bald. in l. etiam. C. de execu. rei iud. adde qualiter veniat vniuersitas, Bal. consi. 255. 4. lib. & consi. 75. 2. lib. Ant. consi. 155. & secundum Ant. consi. 268. vniuersitas nedum consideratur respectu maioris partis, sed etiam maioris potentiæ. Et vniuersitas non tenetur ex delicto præsidentium, vel administratorum, vt uolunt Oldr. consi. 266.

1 *Vniuersitatis ius conseruatur in vno solo.*
2 *Populum quot homines faciunt, tot faciunt gentem.*
3 *Vniuersitate destructa, proprietas bonorũ pertinebit ad aliud collegium, quod superior restaurabit.*
4 *Vacantibus in bonis agnitio est necessaria per fiscum.*
5 *Vniuersitate destructa, si est clericorum, bona eius possidet Christus, vel vniuersalis ecclesia.*

§. In Decurionibus.

Licet personæ mutentur. vniuersitas tñ eadem remanet. a Itẽ si vnus solus remanet, ius & nomẽ vniuersitatis cõseruatur b in illo h. d. Opp. de l. Neratius. ff. de ver. sig. Sol. vniuersitas vel collegiũ cõstituitur ex tribus, vt ibi. & licet † deueniat ad vnũ, & vnus nõ sit vniuersitas, ius tñ, & nomen vniuersitatis seruatur in illo, vt hic. Quæro extra gl. ex quot cõstituatur populus. de hoc p gl. extra de elec. c. j. Itẽ quæro, qd de gẽte, quot hoĩes faciũt gentẽ? De turba habemus in l. pretor ff. vi bo. rap. De gente non hẽmus bene expressum. Sed tex. in l. oẽs populi. vr dicere quod gens & populus idẽ est. & ideo † quot faciũt populũ, tot faciunt gentem. c Quærit gl. vtrũ vnus solus, qui remãsit, possit cõstituere syndicũ, & quid si nullus remansit? Primo vidẽdũ est, quid erit de proprietate rerũ ecclesiæ. Scdo, qd de possessione. De proprietate dñt † qdã, quod bona sunt vacãtia, sicut hẽd tas, & illa bona pertinebũt ad illud collegium quod superior instaurabit loco illius. Alij dñt, quod statim pertinẽt ad fiscũ, sicut bona vacãtia, vt l. j. §. an bona ff. de iure fisci. Et sic tenẽt isti, † quod ĩ bonis vacantibus non est necessaria aliqua agnitio p fiscũ. hoc nõ puto verũ, fm Dy. ĩ d. § an bona. Præterea de hoc est casus in l. 4. ff. de fidei cõ libe. §. ea. & §. quod si ita. vbi est tex. quod sit necessaria agnitio p fiscũ. vñ prima opi. est verior. Scdo est vidẽdũ de possessione, & hæc fuit opi. cuiusdam archiepiscopi Moysensis, quod parietes ecclesiæ possidẽt quod est durũ, l. j. § Scæuola. si quis testa. li. esse ius. fue. Secundũ gl. veritas est, quod si est collegiũ laicorũ destructũ, possessio vacat, sicut rei hæreditariæ, ut in gl. † Si est collegium clericorum, tunc dicit Inn. quod possidet Christus, vel vniuersalis ecclesia, ut no. per eum in c. cum super. extra de cau. pos. ego dixi plenè in l. j. §. municipes, cum l. seq. ff. de acq. pos.

ADDITIONES.

a Poma. Remaner. Vide pulchre Bal. in l. non ambigitur. ff. de legib. Imo. late l. 1. §. municipes. de acq. pos. per Inno. in c. cum ex iniuncto. de oper. no. nun.

b Conseruatur. An collegiom remaneat in vno, vide Inn. in c. cum ex iniuncto. de oper. no. nun. & hic adde Bar. in l. si grege. de leg. 1. & per hoc vide quod no. Inn. in c. dum nobis. & in c. illa. de electione.

c Faciunt gentem. Adde no. in l. pater. §. Tusculanus. de leg. 3. & gl. in c. gratum, de postu. præla. & 65. dist. si forte. Facit iste tex. ad quæstiones, de quibus per Doct. in l. si grege. de leg. 1.
Poma. Vide Abb. consi. 25. 4. dubio. vol. 2. & consi. 38. eod. uol. Præp. c. non est. §. ius uero. 6. dist.

LEX VIII.

Ciuitates. Si non reperiuntur res mobiles, & immobiles, peruenitur ad nomina debitorum. h. d. Quæro qñ quis vult facere citare vniuersitatẽ, a an sufficiat citare sindicũ? Gl. quod non, in l. non potest. ff. de reg. iur. Dic quod citandi sunt, qui præsunt ciuitati, b vel vniuersitati. l. municip. ff. de cond. & demonst. & per Io. And. extra, de concess. præb. c. fi. lib. 6.

ADDITIONES.

a Citare vniuersitatem. Modus citandi vniuersitates per Bar. in d. l. non potest.
b. Meno. Ciuitati. Tiraq. de retract. consan. §. 1. gl. 13. nu. 36.

De negotijs gestis. a Rubrica.

ADDITIO.

a Paris. De neg. gestis. De ista materia, de forma libelli in §. actionum, per Ias. Instit. de act. post alios uide. Item an negotiorum gest. debeat certiorare dñm, quando à gestis receditur, alias teneatur, vide Ro. sing. 142. inc neg. gest. & nunquid si negotium sit cõe plurium, & neg. gestor non gerat nisi contemplatione aliquorum, an aliqua competat actio negociorum gestori, vide Ang. consi. 229. incip. præsup. posita pro constanti. Item an teneatur nego. gestor, vide Ro. consi. 46. Item quo debeat probare se diligenter gessisse, & qualiter testes deponere debent. uide Bar. in tract. testium. in ver. œconomica, ad fi. Item quod teneatur exhibere rationem librorum, & reddere rationem, uide Alex. consi. 32. in 5. uol. in consi. 3. in 3. uol. & uide etiam quæ habes ad Bar. in l. 1. §. officio. ff. de tut. & rat. distr. Item quod negotiorum gestor repetat expensas, licet res gesta sortiatur malum finem, modo fuerit bene cœpta, uide Barb. late consi. 46. uol. 4. in 1. dubio, ubi ponit de modo probãdi expensas, & an probari possint per libros neg. gest. uel cancellariorum suorum. Item quod possit repetere expensas, vide ẽt late Barb. in consi. 71. in 4. uol

LEX PRIMA,

1 *Edictum hoc habet etiam inter præsente.*
2 *Præsentia cum taciturnitate in concurrẽtibus commodum, inducit cõsensum.*

Hoc edictum. a Lex ista ponit causas huius edicti. Opp. quod ẽt † inter præsentes hẽat locũ hoc edictũ, l. curatoris. C eo. Sol. gl. fatetur, & dicit quod istæ sunt rõnes impulsiuæ, nõ finales. Nã ẽt qui gerit negotia præsentis vtiliter, sine mandato tacito, vel expresso, tenetur hoc edicto. Est. n. tacitum b mãdatũ qñ pñs, & sciens patereiur, l. si remunerandi. §. si passus. ff. mand. vt in gl. Istud dictum gl. vr cõ l. filius.

ADDITIONES.

a Meno. Hoc edictum Vitalis. lib. 1. uariar. lectio. c. 10.
b Poma. Tacitum. Vide Alex. consi. 80. uol. 2.
Meno. Tiraq. de retract. consang. § 5. gl. 3. nu. 14.

lius. §. inuitus. ℨ. tit. 2. vbi præsens non dicitur consentire. Sol. intellige hic, qñ agebatur aliquid ad cõmodum tuum: tunc præsentia & taciturnitas inducit mãdatum, alias secus. Quero, ex quo edicto datur possessio, & sic venditio bonorum? dic vt in glos. Vlt. quæritur gl. vtrum illud, quod dicit in fi. ibi, vel iniuria, &c. habeat locũ tam ex parte actoris, quam rei? Dic vt in gl.

LEX II.

1 *Libellus in actione negotiorum gest. quomodo formetur.*

Si quis absenti. Inter gerentẽ & eũ, cuius negotia gerit, dat actio neg. gest. utrique. h. d.[a] No. bene istũ finẽ, † ex quo habes modũ formandi libellũ[b] in actione neg. gest, siue agat dñs, siue gestor. Est. n. hęc actio generalis, ut no. ℨ. de eden. l. j. in prin. & debet petere dñs, ut gestor reddat rationẽ suæ administrationis, ipsumq; condemnari, ut reliqua, q̃ apparebunt apud eum remanere, restituat, & in omni eo, in quo dominus damnificatus esset ex mala aut negligenti eius administratione. similiter ex parte gestoris debet peti, ut reddatur sibi a domino quicquid ei abest, uel absuturum est. Opp. & uidetur quod nõ possit petere[c] antequam absit. ℨ. mand. l. Lucius. Sol. Aliud in fideiussore, aliud in gestore Rationem dic ut in glos.

ADDITIONES.

a Pom. Hoc dicit. Vide Alex. consi. 8. in prin. ver. no. in 5. volum.
b Libellum. De libello adde, quod no. Bar. in l. qui pupillæ. C. eo. in l. si mandatũ C. eo. & quod no. Bal. in l. si pecuniam. in fi. C. eo. per Spe. in tit. de iud. §. generalia.
c Petere. Vide quæ dixi in l. L. ucius. & Bal. in l. si pro eo. in fi. C. mand.

LEX III.

Ait prætor. Istud edictũ hẽt duo capita. Primo loqt̃ de eo, q gessit negotia uiuẽtis. Scdo loqt̃ de eo. qui gessit negotia morientis. Opp. innuit iste tex qđ hæc actio est ꝑ iocontra, ℨ. cõmo l. in commodato. §. sicut. in gl. sol. dic, ut in cõtraria.[a]

ADDITIO.

a Prætoria. Tenet Rav. in l. aduersus. C. eo. etiam ibi tenet gl, vide ibi Cy. & Fulg.

[a] **§. Hæc verba.** No. quod masculinum genus comprehendit fœmininum. de quo plene dixi in l. j. ℨ. de verb. sign.

ADDITIO.

a Hæc verba. No. pro statuto loquẽte in caso vero qđ nõ extẽdatur ad casum fictũ, adde l. fi. C. de his q. veniã ætã. impe. In contrariũ facit tex. in l. Gallus. in §. & qđ si tm. cũ §. seq. inf. de lib. & posthu. & ibi hoc tenet Bal. reprehendens Bar. hic, & in l. oẽs populi, licet pro Bar. bene faciat tex. in l. j. §. 1. infra ad leg. Falcid. Sed d. Ioan. in d. §. & quod si tantum. late distinguens dicit, aut nos loquimur in dispositione iuris cõis, aut in dispositione hois, vt io rescriptis & similibus, aut in dispositiõe statutaria, & hoc vltimo casu dicit ipse, aut statutũ est exorbitas a iure cõi, & tunc videtur, quod non fiat extensio ad casum fictum, arg. l. præcipimus. C. de app. & sic intellige opi. Bar. aut statutũ est pręter ius, uel sm ius, & tunc trahitur etiam ad casum fictum, in quo est eadem ratio, vt volunt Io. And. in simili, in c. fi. de consuetu. in 6. & pro hoc facit, quia tunc etiam habet locum arg. a contrario sensu, & procedi põt ex mente, & de simil. ad similia, vt no. Bar. in l. oẽs populi, in aliis dispositionib. vide do. Io. ubi ẽt ponit de intellectu huius tex. & Bal. in l. siue possidetis. C. de proba. Et per hoc quod dicit Bal. in l. 2. §. voluntatem. sol. ma. vbi si statutum requirit consensum, non verificabitur in ficto consensu. Ad qđ uide qđ dixi post Bar. in l. apud Iulia. §. fin. ℨ. ex quib. cau. in poss. ea. & ideo dicit Bar. in l. 1. ℨ. eo. Statutũ vetans portare perlas, an intelligatur de fictis. Et in hac materia, uide Bar. in l. oẽs populi. in 6. q. prin. Adde Bal. late in ista materia in l. si qs non dicam rapere. C. de epis. & cler. Adde no. per Bar. & Doct. post gl. in l hæres quinque de acq. hær. & do. Io. post Ang. & Bar. in d. l. 1. ℨ. ad leg. Falcid. & dicit no. Bal. in l. transigere. C. de transa. quod si est statutum quod de omni crimine possit fieri concordia, præterquã in homicidio, quod si quis fuerit condemnatus de homicidio ex contumacia, & sic ex ficta confessione. quod de illo poterit fieri cõcordia. alle. hic no. p Adde no. Bar. in l. si maritus. ad l. de adul. dicit Abb. Sic. in c. ad audientiam. de cle. non resi. per illum tex. & per c. pręcedens, & ibi ẽt Abb. qđ licet statutũ non extendatur ad fictũ, vt hic, & c. in nostra. de iniur. Fallit, nisi statutum disponeret in materia iuris, quia tunc extenditur ad fictionem, qñ casus uerus, & fictus alias æquiparati essent a iure. Itẽ uera est hæc limitatio, qñ statutum est consonum iuri cõi. Secus ubi esset contra ius, uel pręter ius odiosum, tunc non verificaretur in casu ficto, secundum eum. Et facit secundum eum ad no. per Bar. in l. omnes populi in quæstio. an statutum recipiat interpretationem extensiua, uel restrictiuam, l. 2. C. de noxa c. ex parte. el. ℨ. de uer. sig. Adde quod dicit Abb. in c. graue. de pben. quod dispositio pœnalis, non extenditur ad casum fictum. Alleg. pro concordanti illum text. Sed quod fictio habeat locum in statuto, firmat pulchre Bal. in l. 1. C. de nundi. Bar. in l. si quis seruo, C. de fur. dicit quod ius cõe non trahitur ad maleficium, quod est fictum, per statutum, & ibi vide remissiue an statutum loquens in casu ficto extendatur ad casum uerum, & de ista materia latius tangit Io. And. in regu. possessor. in mercuria. Et quod non trahatur ad casum fictum, tenuit Bal. in l. meminimus. C. de leg. hære. & non respondet ad l. 1. §. lex Falc. & facit an statutum loquens de contumace, intelligatur de uero tantum. Ang. quod sic, in consi. 195. Ad quod uide Bald. in l. receptitia. ad fin. C. de constit. pec. Adde an contumax per statutum dicatur uere contumax, Pau. de Cast. in consil. 23. & 128. ubi dicit, quod contumax per statutum non est infamis ex tali ficta confessione.

1 *Statutum puniens producentem falsos testes comprehendit producentẽ vnum testem.*

§. Negotia. Opp. ℨ. de test. l. ubi numerus. Rñ. quandoque de necessitate exigitur pluralitas, & tunc non uerificatur in uno, ut ibi. Quandoque non exigitur, tunc pluralitas non geminat singularitates. Opp. de l. si necessarias. §. si anni ℨ. de pig. act. Sol. ibi fuit positum nomen, quæque. quod de necessitate requirit plura, hic secus. facit ad qõnem,[a] † si statutum dicit, quod producens falsos testes puniatur certa pęna, quod habet locum[b] in producente vnum falsum testem, ut hic, & ℨ. tit. 2. l. j. §. j. & ℨ. ui bon. rap. l. 2. § hommes, ut ibi per Dyn.

ADDITIONES.

a Pom. Facit ad quæstionem. Vide Bal. in l. diuus. §. diuus. inf. de pet. hære. Anch. c. 1. de lit. conte. Item. in c. si compromissarius. de elect. in 6. & vide quæ uult Bar. l. 1. de opt. leg.
b Paul. Statutum. Adde quod extenditur tantum ad casum præsumptum, vide omnino Com. consi. 109. in 1. dubio, & scripsi in l. omnes. populi. ad Barto. ubi habes exemplum de dote præsumpta. Item quod non extendatur ad casum fictum, maxime quando fictio tendit in præiudicium alterius. Vide Franc. consil. 163 & ibi etiã habes, quod vbi fictio inducta est super æquitate, dispositio facta in casu uero, non extenditur ad fictum, in quo cesser æquitas prædicta, uide latius de hac materia eundem in l. Gallus. §. quod si is. Item no. quod quando aliquid per statutũ inducit ꝑp legẽ, puta nouũ delictũ, uel pœna, uerificatur ẽt in ficto. Ita eleganter Io. And. in c. fi. extra de consue. quem refert & sequitur Socin. in l. si mihi & tibi. § regula. de leg. 1. Item limita regulã nõ ꝓcedere qñ casus uerus, & fictus æquiparantur, & esset eadem ratio. cap. cum dilectus. & c. ad audientiam, extra de cleri. non residen. Io. And. in d. cap. fi. de consue. lib. 6. Bal. & Imo. per illum text. in d. §. & quod si tantum. Item quod uerba statutorum intelligatur large, & in propria significatione, quando statutum est fauorabile, licet sit stricti iuris, uide Ias. in l. qui se patris. C. unde libe. uide eundẽ in l. uenia, inf. de in ius uoc. ubi ponit ẽt qđ si sit pœnale, põt extẽdi qñ est fauorabile, ut in l. 2. §. parẽtes. inf. de in ius uoc. alias in § ꝑtor ait. in 4. no. & eundẽ in l. qđ seruus. ℨ. de cõd. ca. da. Itẽ qđ non trahantur ad casum fictũ, & quo. uide Arc. in l. lex Cornelia. in 2. no. inf. de test. uide alias qões circa hoc, in l. Gallus. § quod si is. de lib. & posth. item de regula, & eius limitationibus uide per Fel. in c. insinuatum. extra de simo. Item quod statuta debeãt stricte interpretari. Itẽ quod ubi statutũ adæquat casum fictũ casui uero, an extendatur dispositio de casu uero ad fictum, uide Cap. in consi. 24. ad fi.

1 *Pupillus aduersus naturalẽ obligationem nõ restituitur, nisi ex ea lædi possit.*
2 *Furiosus gerens negotia aliena quando teneatur actione neg. gest.*

§. Alterius. Iurisconsultus exponit verbũ, alterius, respũ ꝑsonarum, qa ꝑtinet masculũ, & fęminã, maiorem & minorem. Sed dubiũ est, vtrũ hæc dictio, alterius, respũ dñij, vel possessionis, intelligatur, vel cura, vel solicitudine, & hoc nõ dicit hic, qa in hoc vertit quasi tota mã, vt dicet ℨ. eo. l. si pupilli § itẽ quæritur. Venio ad ver. pupillus. Gl. declarat optime. Quærit gl. vtrum † aduersus istã nãlem oblonẽ pupillus possit restitui in integrum? Et determinat quod sic, & bene. Contrariũ videtur no. ℨ. tit. 2. l. minor. Solue, vt ibi dixi, qa si naturalis oblo posset lædere minorẽ, qa ex ea sibi obijcitur ꝯpẽsatio, vel est spes qđ possit obijci ꝯpẽsatio. tunc põt peti restõ, alias secus, vel ꝯtria. & de hoc ibi dixi. Facit l. interdũ. ℨ de ꝯd. ind. & ℨ. de fideiuss. l. Marcell⁹. Et de hoc p Cy. C. de repud. q̃ si. in iu. l. vnica. in j opp. q. pupillus nõ obligetur nãliter. vt l. si pupillus. ℨ. de ꝯd. indeb. Hoc examino plene. ℨ. de no[a]ua. l. j. Venio ad ver. & si furiosi. Quærit gl. † si furiosus negotia gerat, vtrum teneatur actione neg. gestorum? Quidam dñt quod sic, qa in isto quasi ꝯctu nõ requiritur verus ꝯsensus, sed tacitus ex parte gestoris. Sed hoc est falsum, vt ℨ. loca. qui ad certum. Vnde alij dñt quod datur actio in factum ꝯ furiosum de eo, qđ ad eũ peruenit. Ista põt esse vera de æquitate. l. si me & Titium. ff. si cert. pet. Circa qđ vide l. in negotijs. ℨ. de reg. iur. Facit l. si a furioso, ff. si cer. pe.

1 *Statutum loquens in casu vero, quod non trahitur ad fictum.*

§. Hæc verba. Hic Iurisconsultus incipit exponere sm caput edicti, bñ hoc intẽdit. Statutum super vero non porrigitur ad aliud, quod sm fictionẽ inducitur, nisi specialiter exprimitur. h. d. Opp. gl. ℨ. de relig. l. at si qs. §. Labeo. gl. soluit optime Opp. ℨ. de relig. l. j. Soluit gl. & bene. Opp. & vr̃ quod negotia hæreditaria dicãtur esse hæredis, cũ fingatur fuisse hæres adita hæreditate retro a tpe mortis, vt l. omnis hæreditas. & l. omnia fere ℨ. de reg. iur. Sol. ibi cõsiderauit fictionẽ, hic veritatẽ. No. bñ, † quod si statutũ disponit super veritate, nõ habet locũ, si illa veritas inducatur p fictionẽ, quod facit ad multa. Istud declaraui plene in l. oẽs populi, in mã interpretationis extẽsiuæ. ℨ. de iust. & iu.

1 *Hæres gestoris necessarij, tenetur in minus quam defunctus, secus in hęrede voluntarij, quia ita tenetur sicut defunctus.*

1 **§. Hęc autem actio.** Hic exponit illa verba, iudiciũ eo nomine dabo. † Quero, vtrũ detur vniformiter ꝯ hęrdem, sicut dabatur ꝯ defunctũ? Gl. hic vr̃ dicere quod nũ Gl. in l. ex depositi. ℨ. de act. & obl. vr̃ dicere quod idem sit in gestore voluntario, & necessario, quod hęres teneatur in minus quam defunctus. gl. C. eo. l. curatoris. & ℨ. eo. l. actio. dñt quod illud quod hr̃s teneatur in minus, habet locũ tm̃ in gestore necessario, puta in tutore & curatore. Et hoc vr̃ verum, quando de voluntario non reperitur lege cautũ. Et illud vult dicere gl. dum dicit, tñ quandoque. quasi velit dicere gl. regulariter datur contra hæredem. sicut contra defunctum, fallit in gestore necessario.

[a] **§. Si executor.** [a] Contra executorem datũ a pretore ꝯpetit hæc actio in eo, quod dolo fecit. h. d. Iurisconsultus expeditus ĩ positione lr̃e, venit ad mãm. & cã examinat p qões. Op. ℨ de euic. l. si pign. Gl. soluit p̃rib. mo. vlt. est vera.

ADDITIO.

a Meno. Si executor. Vitalis. lib. 1. Variar. lect. c. 12.

§. Interdum. Qui gẽrit negotia deserta, solum de dolo, & lata culpa tenetur. h. d. No. tex. & gl. hic potissimũ qñ in actione neg. gest. habeat locum lata culpa, & dolus, &c.

1 *Actio negotiorum gestorum contra gerentem negotia, ex necessitate quando detur.*
2 *Actio negotiorum gestorum quãdo detur contra gerentem se pro tutore, cum non esset.*

§. Hæc

§. Hac actione. Hæc actio datur ꝯ gerentẽ, & ex necessitate vera vel putatiua. h.d. Opp. de toto tit. de admi. tut. & tit. ff. mand. Sol. Quãque † necessitas alicui incumbit ex na alicuius ꝯtus, vel quasi, ex quo oritur ꝓpria actio, vt tutelæ & mandati, & tunc non hẽt locum actio neg. gest. Quãq́; propria actio non orit: & tunc, si gerit ex necessitate, nõ orit actio directa ex hoc edicto, qa debet intelligi de eo, qui gessit sponte, sed orit vtilis, & ita dẽt intelligi hic, & C. e. l. curatoris. Rõ, quia verba edicti dicunt, si quis negotia alterius. Sed qñ qs tenetur gerere ea necessitate, illa negocia sunt sua, s. ipsius gerẽtis cura & solicitudine. ff. e. l. si pupilli. §. itẽ qrit. Vñ directa nõ põt hẽre locũ, sed vtilis ex extensione Iurisconf. d. l. curatoris. & l. actio. ff. e. † Quæro vtrũ iste §. hẽat locũ in eo qui gessit tanq̃ tutor, cum nõ esset? Quidã q̃ nõ, qa tunc hẽt locũ actio pro tutore, vt ff. de eo q ꝓ tuto. ꝑ totũ. Gl. determinat ꝯrĩũ in casu, puta qñ persona gerentis non erat capax tutelæ, s. qñ actio pro tutela, non potest habere locum. Et dic de hoc vt per Cy. in l. j. C. de eo, qui pro tu. vbi etiam gl. tangit.

§. Apud Marcellum. Mãdatum verum Titij, vel putatiuum dñi, non impedit actionem neg. gest. ꝯ dñm oriri. h. d. cum l. seq. & prin. seq. Dr hic, si eũ ꝓposuissem negotia Titij gerere, ergo apparet qđ gessit ꝯtemplatione dñi. Sed qd si hoc nõ ꝓposuissem? De hoc sunt opi. inter Io. ex vna, & Azo. ex alia parte. Io dicit quod tunc non daretur hæc actio. Azo ꝯ. Odo. ꝯcordat sic. Aut loquimur in negotio, quod est alterius ratihabitione, & ꝓcedit opi. Io. aut in negotio q̃ est alterius re ipsa, vel ipso gestu, & ꝓcedit opi. Azo. istud n. vr̃ dicere gl. ff. eo l. liberto. §. j. in vlt. gl. & istud tenebat Mar. Sil. & Iac. Bu. Iac. de Are. alias de Rauẽ. & Pet. aliter dicunt. De quo plene per Cy. C. eo. l. si mandatũ solius. Examinabo tibi plene ĩ l. q̃ vtilr. ff. e.

LEX V.

Item si cum.

§. Sed & si. Falsa opinio dñi nõ impedit hanc actionem ꝯ verum dñm oriri. h. d. Opp. inf. eo. l. liberto §. inter negotia. Sol. dicũt quidam, ibi poterat ptinere ad eum, cuius negotia gerebantur quoquo modo. Tu dic melius, ut ibi no. Item iste §. est multum ꝯ opi. Io. quam modo vidistis. s. l. 3. in fi. ĩñ qa loquitur in negotio, quod ad alium pertinet re ipsa, ideo non inspicitur falsa opi. vt ibi dixi. Dicam plene. inf. eo. l. quæ utiliter.

LEX VI.

1 *Negotium ad nos dicitur pertinere re ipsa, cura, & solicitudine.*
2 *Pupillus in actione negotiorum gestorum quando est gestum utiliter etiam tenetur insolidum.*
3 *Negotij ratione ut quis obligetur, debet esse gestum eius contemplatione, ad quem negotium cura & solicitudine spectat.*

a Si pupilli. a Actio ꝯpetens ꝯ eũ, ad quem spectat negotium cura & solicitudine, nõ impedit oriri actionem ꝯ eũ, ad quẽ negotiũ ptinet re ipsa. h. d. No. † q̃ negotiũ pertinet ad nos duobus mod. s. re ipsa, & cura & solicitudine, sunt & alij, qui ponũtur inf. e. l. §. itẽ q̃rit. Op q̃ actio neg. ge. dar insolidũ, nõ nisi tũ est locupletior, vt inf. e. l. q̃ vtilr. Sol. Spãle est ĩ pupillo, ut hic, & l. 3. C. eo. & iõ gl. circa hoc distinguit, q̃ est clara. † Aduerte tñ, q̃ distinctio hic posita hẽt locũ in administratore volũtario. Nã in necessario ẽt pupillus tenet insolidũ, si vtilr gestum est, licet pupillus nõ sit fact' locupletior, vt l. 3. §. sufficit. & ibi p Dy. ff. de ꝯtra. & vti. act. tut. unde gl. no. inf. Vlt. no. q̃ ad hoc q̃ obliget ille, ad quẽ negotiũ spectat curã, & solicitudine, necesse ẽ vt eius ꝯtẽplatione geratur, ut hic, ibi, sed ne tutelæ iudicio tenearis, ut ff. e. l. oñãdati, ĩ prĩ.

ADDITIO.

a Si pupilli. Adde quæ habentur in l. qui pupillæ. C. eo. tit.

1 *Procurator, qui promisit per stipulationem tenetur.*
Abundans cautela non nocet.
2 *Contrahens nomine alieno, vel ob vtilitatẽ alterius, & mandatum est factum ad certam personam, quando ipse tantum, vel dominus tantum, vel vterq; teneatur.*
3 *Quando mandatum dirigitur ad hominẽ incertum, quõ obligatio contrahatur.*
4 *Nuncius non potest constitui generaliter, sed specialiter constituitur.*
5 *Causa cum expressione quando aliquid fit, videtur fieri contemplatione illius ad quem illa causa spectat.*
6 *Procurator quando cõtrahit, an necessario debeat scire se habere mandatum.*
7 *Cautela in faciendo oppositiones, quando agitur contra aliquem ex contractu procuratoris.*
8 *Actio vt oriatur inter dominum & procuratorẽ, non est necesse quod procurator exprimat se nomine domini facere.*
9 *Quando actor ciuitatis, tutor, vel prælatus contrahit, quomodo obligatio contrahatur, remis.*

§. Item si procuratori. Ex mutuo ꝯcto cũ ꝓcuratore contemplatione dñi, dñs tñ obligatur. Itẽ obligatio ꝓcuratoris nõ impedit actionem oriri ꝯ dñm. h. d. Hic est una gl. magna, & eius mãm tractat Cyn. in l. ei, q̃ C. qđ cũ eo. Tñ modicũ a gl. discrepat, nec ponit ueritatẽ, nec alibi scio istã materiã esse examinatã, iõ intendo eã plene examinare. † Quæro igitur, utrum ꝓcurator qui per stipulationẽ promisit, teneat? Vr q̃ nõ, qa talis stipulatio fuit superflua, ut hic dũ dicit, ex abundanti, ergo inualida, ut I. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. de pac. Gl. tenet ꝯrĩũ. & qđ hic dicit, ex abũdãti. i. ad maiorẽ cautelã, & sic no. qđ abundãs cautela nõ nocet. Non ob. §. sed si frandãdi, qa ibi superfluitas cadit in vitiũ, & delictũ, iõ vitiat: secus hic. Tenet ergo a procurator & dñs. Quæro ergo, † qñ aliquis ꝯhit noĩe alieno, vel ad alterius vtilitatẽ, vtrũ obliget ipse ꝯhens tñ, an dñs tñ, an vterq;. Et vt declarẽ gl. diuiduo ꝑ tria mẽbra. Quãque qs hẽt mandatũ factũ ad certã ꝑsonã, qñq; ad incertã, qñq; nullũ hẽt mandatũ. Circa primũ, qñ hẽt mandatũ factũ ad certã ꝑsonam, dr gl. aut ꝯhit vt nũcius, & tenetur dñs tñ. Aut ꝯhit, vt procurator, & distingue cuius ꝯtẽplatione fiat. b Primũ, quod dicit gl. qñ cõtrahit vt nuncius, est clarũ. Scđm qñ ꝯhit vt procurator: hic aduerte, quia mandatũ factũ ad certã ꝑsonã, hoc tñ operar vt illa ꝑsona certificetur de mãdato l. si ꝓcuratorẽ. s. tit. 2. Et iõ cõsiderandũ est quare istud mandatũ stabat. Aut. n. scribebatur illi certæ personæ, qđ mutuaret hic tanq̃ ꝓcuratori, & ipse ꝓcurator nõ tenetur nisi ꝓprio nomine se obligasset, vt hoc §. Aut scribebatur illi, quod mutuaret huic, nec adijciebat, vt ꝓcuratori, & si hoc factũ fuerit, tũc procedit quod dicit gl. qa recipiẽs tenet ex mutuo, mandãs ex mandato, vt l. si literas. C. mãd. Rõ est, qa quantũ ad mutuãtem ille vt procurator non recipit. Venio † ad 3m, qñ mãdatũ dirigitur ad hominẽ incertũ hic gl. distinguit cuius cõtẽplatione sit mãdatum. vide gl. c Qñ mãdatũ c ad incertã personã dirigitur. põt esse duobus modis. Primũ sic, quod qs scribat illi, cui lr̃æ fuerũt præsentatę, quod mutuet, vel ꝯhat cũ tali. Scđo mõ quod qs ꝯstituat procuratorẽ, & nõ dirigat lr̃as ad alium. Si primo modo fuerit factũ, ille cui fuerũt literę præsentatę, perinde est ac si ab initio fuerit personaliter demõstratus, vt l. quidam. ff. de reb. dub. & l. si fuerit. eod. tit. & ff. de le. 2. l. vnũ. §. si de Falcidia. Et iõ esset adhibenda distinctio, quæ s. proxime facta fuit. Aut ꝯxit vt nuncius, aut alio modo, vt dictũ est. † Aduertendũ tñ est, quod licet posset ꝯstitui nũcius ad ꝯhendum cum incerta ꝑsona certificãda ex ꝑsentatione lr̃arum, vel ex alio euentu, tñ oportet ad certũ actũ ꝯstitui: nõ. n. põt cõstitui nuncius generalis. d Cũ. n. sit tanq̃ pica, & organũ proferens verba in personam dñi, vt l. q aũt. §. fi. cũ l. seq. ff. de ꝯsti. pec. nisi esset ei expresse iniunctũ, non posset illud tanq̃ pica & organũ proferre, & iõ lr̃æ credentiæ, quæ hodie dirigũtur, tali latori præsentium dabitis plenã fidẽ, vel similia. non multũ releuant. De earũ tñ effectu dixi plene in l. Lucius. ff. de fideiuss. Si vero scđo modo cõstituitur procurator, hic aduertendũ est. Aut cõstat quod ꝯhentes voluerũt, quod obligaretur alter tñ, vel ambo, & stamus certo. Aut dubitatur, & tunc aut ꝓcurator dixit se ꝯhere ꝓcuratorio noĩe, & tũc an ipse teneatur, dixi ĩ tit. 2. l. procurator qui pro euictione. In casu tñ §. nostri, vbi ꝓcurator accepit mutuũ ꝓcuratorio noĩe dñi, ipse nõ obligatur, qa sibi nihil quęritur, nisi seipsum spõte obliget, vt est casus hic. Si vero nõ dixit, ꝓcuratorio noĩe dñi, & tunc aut expressit cãm quare hoc faciebat, s. vt expenderet in negotijs dñi ꝯhens cum eo qui sciebat eum esse ꝓcuratorem, & idem quia ꝓcuratorio noĩe vr̃ ꝯhere, vt hic: ibi, vt creditorẽ tuum, vel pignus tuum liberet, quod no. † qa in expressione cãæ ꝑsumitur fieri contemplatione eius, ad quem illa cã spectat. Aut cãm non expressit, sed ꝯhit simplr nihil exprimẽdo, & loquor de eo ꝯctu, q ita ptinere põt ad ꝓcuratorẽ, sicut ad dñm, & ecõuerso, sicut mutuũ, & similia, & tunc ipse procurator obligat, vt l. cũ. C. si cert. pet. An aũt dñs obliget, aduerte, aut quis ꝯxit contemplatione dñi, & tũc ẽt dñs obligatur, ar. huius l. Aut nõ ꝯxit cõtemplatione dñi, qa forte nihil sciebat de mãdato, & tũc dñs tenetur vtili institoria. Casus est in l. si mutuam. e C. de instit. Si. n. hoc operatur ratihabitio sequẽs vt l. ei q in fi. C. qđ cũ eo. multo magis mandatũ præcedens, & hoc vr̃ tenere gl. hic in sequẽti membro, dum tractat de eo q gessit sine mandato. Prædicta vera, qñ mandatũ fuit spãle ad sic ꝯhendũ: tũc. n. ad obligandũ dñm sufficit, quod procurator exprimat se ꝯherę in dicta cã, in qua constitutus est procurator, vt hic: ibi, vt creditorem tuum, vel pignus tuum liberet, licet mentiatur, vt l. j. §. non aũt. ver. sed & si in pretijs, ff. de exer. & hoc vr̃ tenere Azo f in sum. C. de exercito §. tacite autẽ vr̃. & Inn. in c. vlt. extra, de fideiuss. si vero in mandato causam non expresserit, vel forte nõ dixit se ꝓcuratorio nomine contrahere, vt dictũ est, tũc ille qui ageret ꝯ dñm in casibus, in quibus dicit dñm obligare, deberet hoc ꝓbare, vt l. si mutuã, & l. ei qui. in fi. C. quod cũ eo. vel saltẽ dr̃et ꝓbare dictã pecuniã cõuersam esse in do-

ADDITIONES.

a Tenetur ergo. Et adde in materia Cyn. in l. si creditor. C. si tut. vel cur. interue. & no. in l. si proc. qui pro euictione. s. de ꝓc. & aliquid per Bal. in l. etiã. C. de fideic. Liuer. Adde in materia huius §. Corneum in consi. 6. in 2. vol. & plene & pulchre per Soci. consi. 159. quem omnino uideas.
b Contemplatione fiat. Et adde quod si procurator cum mandato contraxerit ꝓprio nomine, quod requiratur ratificatio, vel in rem uersio, alias non obligatur, ut no. hic per Bar. post gl. & Bal. expresse in l. ei, qui. C. quod cũ eo. Quid autem si procurator meus cõtraxit nomine meo, an ẽt ipse obligetur, uide Bal. in l. ei qui. & etiam Bar. hic, concordat Bart. in l. procurator, qui pro euictione. sup. tit. 5.
c Meno. Quando mandatum. Tiraq. de retract. conuen. §. 2. gl. 4. nu. 5. Parif. consi. 78. num. 40. lib. 1.
d Nuncius generalis. Nuncius generalis non potest constitui. Adde Bart. in d. l. quę autem & vide Bal. in d. l. ei qui. C. quod cum eo.
e Si mutuam. Vide l. Iulia. §. si procurator. inf. de act. emp.
f Tenere Azo. Adde Bart. in d. §. non autem.

in dñi vtilitatē, vt d.l. ei qui. in fi. Sed si non hēt mandatū spāle ad sic ꝯhendū, ille q ꝯxisset cum eo, ignorās mandatum, tñ ꝯ dñm nullā actionē hēret, qa ad hoc, vt dñs obligeť, vt in casu pdicto, re quiritur, vt ille, q ꝯhit cum procuratore, sciat ipsum in rē dñi ꝯhe re, & dño expedire, vt l. fi. de exer. nisi pbaret pecuniā esse versam in dñi vtilitatē, vt in d.l. ei qui. in fi. C. qđ cū eo. Quæro extra gl. Ex prædictis liquet, an sit necesse, qđ pc. ꝯhens dicat se ꝯhere procuratorio noīe dñi. Itē an sit necesse, qđ ille, qui ꝯhit cum procuratore, sciat pcuratorem hēre mandatum. † Sed q̄ro, an sit necesse fal tem, qđ procurator ipse sciat se hēre mandatum? Vř quod non, vt l. q̄ro. ꝟ. de eo qui pro tu. & ꝟ. fa. erc. l. qui erat. & si cer. pe. l. cius qui in prouincia. Dy. in quodā ꝯsilio, vř dicere, qđ illæ leges hñt locū quantum ad hoc, vt ipse pcurator obligetur ex ꝯctu mādati, non n. obligatur si ignorat, vt l. filius. §. inuitus. s. ti. a. Sed q̄tum ad præiudicium ei qui mandauit, non requiritur scientia procuratoris. Hoc vř falsum, & ꝯ text. ꝟ. iudi. solui. l. 1. §. sed quod de tutore. ibi, vel dum ignorat. Si n. ignoraret mandatū, non pōt obligare dñm, vt procurator, sed vt negotiorū gestor, si cius contemplatione † ge rit. Sis ergo † cautus ex prædictis, qñ couenies aliquem ex cōtractu procuratoris, quas positiones habes facere. Prædicta vera sunt q̄ rum ad actionē q̄ debet oriri inter dñm, & eū q ꝯhit cum procuratore. Sed q̄tū † ad actionē, quæ debet oriri inter procuratorem, & dñm, non est necesse, qđ procurator exprimat se noīe dñi facere. Tex. est ꝟ. de interrog. act. l. qui seruum. Vř. n. semper factum, quā tum est inter eos ex vigore præcedentis mandati. Facit ꝟ. man. l. si procuratorem. §. mādati. Cum. n. aliter faciendo delinqueret procurator, & veniret ꝯ fidem datam, hoc non debemus præsumere, vt l. merito. ꝟ. pro socio. Sunt tñ q̄dam actus qui non pñt celebrari, nisi dicať, vel intelligatur noīe dñi, vt iudicium ex parte actoris maxime. Facit qđ no. s. ti. 2. l. pcurator qui pro cuictione. Venio ad tertium, qñ aliquis gerit sine mandato, in hoc dicit gl. tua optime, dic vt in ea. & in eo quod gl. allegat l. vlt. ꝟ. qđ cum eo. Dic qđ ibi interuenit tacitum mandatum, ex eo qđ dñs erat solitus sic facere. Facit l. vel vniuersorum. ꝟ. de pig. act. † Quæro, quid in actore ciuitatis, vel tutore contrahentis, & alijs huiusmodi? Dic, vt in l. ciuitatis. ꝟ. si cer. pet. & l. post mortem. § j. ꝟ. quando ex facto tut. Quæro, quid in prælato ecclesiæ? Dicunt Doct. in authen. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccle. & Inn. extra, deposi. c. j.

ADDITIONES.

a L. ei qui. No. sing. ex d.l. ei qui, secundum Bal. ibi post Cy. & Bart. hic, quod si liber homo gerens negotia mea, suo nomine contrahit se obligando, licet non habeat mandatum, potest dominus conueniri si in rem eius est versum vt si ratificauit.

b Barb. Item an sit necesse. Adde Bald. in l. falsus. C. de fur. qui saluat Dy. Pet. in ca. cum ex offic. de præsc. transit cum d. Dy. non tamen facit mentionem de Bart. hic. vide quæ ibi dixi late.

c Mandatum. Et facit ad no. per Bar. in l. multum. de cond. & demon. & de hoc ibi dixi in apost. mag. & per Bald. & Imo. in l. qui in domini. inf. de test. vbi late p Bal.

d Menoch. Quodam consilio. Hanc doctrinam limita vt per dominos de Rota, decis. 38. in nouis. refert, & sequitur Rom. sing. 655. Boer. q. 274. nu. 1.

† Claud. Contemplatione. Si autem in instrumento mandati esset clausula, Promittens habere ratum, & gratum quicquid fiet &c. tunc virtute illius clausulę obligatur dñs ex facto procuratoris ēt ignorātis mandatū, ita sentit Aret. consi. 200.

e Actore ciuitatis. Quid in pupillo. An idem fit sicut in ecclesia, & an requiratur verti in eius vtilitatem, vide gl. hic, & Bal. in l. ei qui. C. quod cum eo.

§. Si quis pecuniam.

Mandatū factū ab alio mei cā mihi actionem negotiorum gestorū non tollit. Mām huius legis plene expedit gl. C. de fur. l. si is cui. Intelligas tñ hunc § & mām istā, qñ pecunia missa fuit simplr. Secus si ob certam cām, vt puta, si aliqs mitteret pecuniā tibi, vt emeres sibi codicē, licet tibi non daret, sed ipse emeret, non posses tu ab illo repetere. Casus est no. in l. Titio, in prin. ꝟ. ad Munic.

§. Sed si quis negotia.

a Qui gerit negotia animo depredandi actione negotiorū gest. tenetur, ipse tñ agere nō pōt, nisi quatenus dñs factus est locupletior. h.d. Op. de l. si in area. ꝟ. de ꝯd. ind. vbi dicitur, qđ nō cōpetit actio, sed retētio. Sol. Bur. hoc fatebatur. Io. contra p l. in hoc iudicium. §. diuersum. ꝟ. cōi diui. Ad istum §. rñdet, qđ hic gessit noīe dñi, licet haberet animum deprędādi in cōtrario noīe suo in re tñ aliena. Hoc sentiunt hic gl. paruulæ & ēt gl. magna. Sed quæro qualiter probabitur, quod accesserit animo deprędandi? Rñ. † pe reddendæ rationis, si quidem celat, & supprimit, præsumitur ab initio talem animum habuisse, ar. ꝟ. ad Mace. l. sed Iulianus. § proinde. Similiter qui celat res hæreditarias, perdit beneficium Falcidiæ in l. Paulus. & l. beneficio. ꝟ. ad l. Fal. & l. sancimus. §. illo. C. de iure delib. & quod hic dicitur in gestore, multo magis puto idem in tutore, Et sic debet determinari le. 3. §. sufficit. ꝟ. de contra. & vti. act. tut. qđ non requiritur, quod pupillus sit locupletior, nisi quando tutor accessit animo deprædandi.

ADDITIO.

a Meno. Negotia Glossa. Parisi. 6. i. clo. 5. nu. 8.

§. Sed si quis ita.

Quatenus negotium spectat ad gerentem, actio ista non oritur: sed in quantum spectat ad alium, oritur h.d. In eo quod dicit, sciens, facit pro opi. lo. posita in l. 3. in fi. s. e. de quo dicitur ꝟ. eo. l. quæ vtiliter. § fi.

§. Si quis quasi.

Error in persona gestoris non impedit nasci actionem neg. gest. h. d. Facit s. e. l. 3. §. hac actione. Licet enim iste gesserit suspicione necessitatis, tamen habet hanc actionem.

1 *Peculium filij vel serui, est patris vel domini, & si geratur eorum contemplatione, tenetur negotiorum gestorum.*

2 *Gestum esse alicuius contemplatione probatur, probata amicitia inter gerentē & eum, cuius contemplatione dicitur esse gestum.*

3 *Gestum quod meo nomine non est, ratum non possum habere & quando. nu. 7.*

4 *Actio neg. gest. cōtra me datur, quādo negotiū non est gestū mei cōtemplatione, sed ad me ptinere re ipsa, nō īsolidū, sed quatenus factus sū locupletior.*

5 *Filius & seruus in contractu gesto respectu peculij, quando nihil est in peculio, naturaliter non obligatur.*

6 *Actio negotiorum gestor. non datur, quādo negotium spectat ad eum quoquo modo re ipsa, ita quod eo nomine potest esse actio contra alium, ad quem re ipsa spectat.*

§. Sed si ego.

Si negotium pōt ptinere ad eum, cuius contemplatione gerit quoquomodo re ipsa ꝯ eum cuius vere est, nō agiť, ēt si ratum hēat: & non pōt hēre ratū, quod suo nomine est gestū. h. d. Veniamus ad apparatum. No. primo, quod † peculium filij, vel serui est pr̄is, vel dni, adeo quod si eorum cōtemplatione geratur, tenetur neg. gest. Facit l. 3. §. sed vtrū. ꝟ. de min. Scdo nota † modum probandi qūo alicuius cōtemplatione sit gestum. s. probata amicitia inter gerentem, & eum cuius ꝯtēplatione dř esse gestū. Dicam statim in §. item q̄riť. a Tertio no. † quod meo noīe non est gestū, ratū hēre nō possum. † Quarto no. diligenter, quod qñ negotiū nō est gestū mei ꝯtemplatione, ꝯ me dať actio, sed qa ad me ptinet, re ipsa, non dať in solidū, sed quatenus sum locupletior, ut in ver. eo. loco Opp. qñ negotium geritur ex amicitia, non inducit repetitio, ut ꝟ. e. l. si is qui amicitia. Gl. soluit & bene. Op. actio neg. gest. datur ꝯ eum, ad quem uere spectabat ut s. l. prox. in fi. sed ad patrem, uel dñm spectat uere, ergo ꝯtra eos dēt dari. Sol. ibi ad eū cuius ꝯtēplatione gerebať nullo modo poterat pertinere negotium, hic sic, qa ad filiū, uel seruū spectat, qa saltem nāliter obligať. Ita dicit gl. Ad istud op. ꝟ. ea. l. de uer. eo. loco. Sol. dicit gl. super illo uer. ibi, nihil erat in peculio, unde ad filium, uel seruū nullo modo spectat negotium, merito ꝯueniť pr̄, uel dñs. Mirabile vř quod hæc gl. sentiat, † quod qñ in peculio nihil est, filius uel seruus non obligatur nāliter, qa si obligareť nālr & sic negotiū ad eum quoquomodo spectatet, nō posset ꝯueniri pr̄, vel dñs, vt s. prox. dictum est. Rñdeo hoc verū est, qñ ꝯctus celebratur respū peculij, adeo aūt ipsum peculiū respicit, quod si nihil est in eo, nō obligatur ipse filius, vel seruus vt hic. vel. l. frater a fratre. ꝟ. de ꝯd. inde. l. si ex duob. ꝟ. de pec. Vel si uelles sustinere qđ seruus & filius nō obligareť nāliter, dicas, quod ad hoc, vt actio nō deť ꝯ pr̄em, & dñm, qñ gestum est ꝯtemplatione filij, requiritur quod filius nāliter obligeť, & quod pr̄ possit ꝯueniri de peculio. Ita innuit gl. quam s. prox. recitaui, si bñ inspicias. Ad idē extra gl. op. s. e. l. in princ. vbi gerit ꝯtemplatione tutoris, & ipse obligať & nihilominus pupillus, ad quem negotium re ipsa spectat, sic in l. 3. in fi. s. e. Sol. ibi ille, cuius ꝯtēplatione gerit, obligať, qa negotiū ptinet ad eū cura & solicitudine, hic re ipsa filius, vel seruus obligať, vñ alius re ipsa nō pt obligari. Sume ergo rām sic, † qñ negotiū spectat ad eū, cuius cōtemplatione geriť quoquo mō re ipsa, qđ eo nomine possit esse actio ꝯ alium, ad quem re ipsa spectat, actio neg. gest. non datur. Venio ad ver. nam & si. Opp. ꝟ. de in rem ver. l. quod si seruus. In hoc dicit gl. in eo quod dicit tex. nō necessarium, subaudi, maxime, s'm Azo. Alij dñt ꝯ, qa si emisset necessarium, cogeretur hēre ratum, vt ꝟ. e. l. Pomponius. Istud nō vř verū, qa l. Pomponius nō loquiť in negotio quod est nr̄m ratihabitione, vt ibi dicam. Præterea cum hic nō fuerit emptum mancipiū noīe pr̄is, vel dñi, ratum hēre non pōt & iō in hoc tenenda est opi. Azo. qđ subaudiť, maxime. Opp. & vř b qđ possum hēre ratum, qđ meo noīe non est gestū, vt l. si. ꝟ. eo. & C. de his q. a non dño ma. l. 4. Gl. dicit, fallit ibi in l. fi. ꝟ. e. Et est rō q a alr̄ dñu rei nō pōt esse ꝯsultū re pempta, vel p̄scripta, vñ in subsidiū pmittit ratihabitio, ut l. mr̄. C. de rei vend. & ꝟ. si cer. pet. l. si eū seruum. & ibi de hoc dixi in l. C. de his qui a non dño ma. est lj āle fauo. libertatis. Op. ꝟ. qđ iussu. l. j. §. si ratum. & de in rem ver. l. u res. § pe. Gl. soluit, ibi hēt ratum ꝯctum serui, hic ꝯctum alterius. Dy. in c. ratum. ex. de reg. iu. lib. 6. dicit alr̄. Aut qs hēt ratū tanq̄ factū a seruo, & pt, vt in ꝯrijs Aut tanq̄ factū suo noīe, & nō pt, vt hic. Et sentit idē qđ gl. Nā illud qđ nō est factū meo noīe, nō possum hēre ratū, vt negotium trahat ad me, & videať noīe meo gestū, s'm q requirit §. item q̄ritur. ꝟ. ea. l. sed bene possum hēre ratū, vt volūtas mea trahať ad negotium, & mihi p̄iudicet, vt C. de rei ven. l. mr̄. & ꝟ. de pig. l. si fundus. § j. Ita loquunť ꝯria s. prox. assignata. Quærit gl. qđ si uendidisti rē meā tuo noīe & ratū habui, Dy. examinat in c. ratū. & Cy. in l. mater. C. de rei vē. ego in l. si cum seruum. ꝟ. si cer. pet. vide gl.

ADDITIONES.

a Item quæritur. Adde Bar. in l. si mandatum. C. eo.

b Opp. & vř. Vide qualiter possum habere ratum, quod meo nomine non est gestū, Adde quod no. Bar. post gl. in l. 1. in prin. C. si in commune eademque cā. Et hanc regulam limitat Inn. falli re in spiritualibus, ita dixi in c. Mediana, iuncto cap. 1. 4. in gl. in verbo, adijceremus. de ele. Tu omnino vide singulariter Bart. in l. si qui. C. quod cum eo. & ibi gl. fi. & in l. 1. C. qui admit. in 19. opp.

§. Sed & si hominis.

Contra eum, ad quem spectat vere negotium, hæc competit actio,

actio non inspecta falsa opinione gerentis.h.d. Quæro, vtrum inter ista duo responsa sit aliqua dña. Io. dicit quod sic. Gl ꝫ vř facere per istam lřam, quæ dicit, sed & si. quia qñ post aduersatiuam, sed, sequitur copula, &, aduersatur ad factũ non ad ius, vt l. 1. š. ne quis eũ q in ius voc. vi exi. & ibi not. Bř dic, aut est certum cuius contemplatione gessi negotium, & tunc distinctio huius §. nihil operatur circa ius, sed circa factum. Ita loquitur opi. gl. Aut est dubium cuius cõtemplatione gessi, & tũc si putaui seruum, videor gessisse ꝯtemplatione dñi & si putaui liberũ, videor gessisse contẽplatione liberi. arg. l. eum aliquis. C. de iure delib. & ideo in casu, in quo agiť ꝫ alium, cuius contẽplatione nõ gessi, nõ dareť insolidum, sed in quantum ille est factus locupletior, vt š. proxi. §. 10 fi.

§. Si Titij,

Expensa facta ne res pereat, repetitur ab eo, ad quem res spectat, non inspecta falsa opinione gerẽtis.h.d. Oppo. & videtur quod repetere debeam ab eo cui dedi, quasi acceperit turpiter, non a vero dño, vt l. 1. ∫. de cond. ob turp. cau. Glo. soluit, non dedit hic suo noĩe, sed nomine alterius. Vnde non põt repetere, nisi ille ratum habeat, vt l. si absentis, C. si cer. pet. casus est in l. si quis ab alio. ∫. vlt. 1. Innuit ergo quod si ille, cuius nomine est gestum, non haberet ratum, non posset repeti ab eo. Quod non puto verum, vt statim dicam: & sine dubio ille posset cõueniri, cuius est seruus, si ille, cui est solutũ cõueniri nõ põt, vt quia hostis, vel latruneulus, qui reperiri non potest, arg. l. fin. in prin. š. de eo per quem fact. est. Pro horũ ergo declaratione, quæro qualiter istud negotium spectat ad dñum serui? Gl. dicit, ratihabitione. Tu, vt omnia cessent, dicas quod ad dñm pertinet re ipsa, quia nisi sic esset gestum, res erat peritura, merito dicitur impensa necessaria, vt l. impensæ. ∫. de verb. sig. Et sic cessant oẽs opi. quæ sunt in glo. Ita tenebat Mar Sil. & Iac. But. & ideo siue dñs hẽt ratum, siue non, põt conueniri ista actione, quia pro rato habẽdum est. ∫. eo. l. Pomponius. Sed teneo opi. glo. quod pertineat ratihabitione. Oppo. quomodo potest habere gl. ratum, eom suo nomine non sit gestum, vt š. ea. l. §. sed si ego. Rñd. gl. põt geri suo nomine, vt in possessore hæreditatis. & vult dicere ille qui soluit, eum putaret Titium dominum, soluitur ꝯtemplatione dñi, non personæ Titij, sed istius qualitatis quæ est esse dñm. Vnde quicunque sit ille, qui est dominus, eius nomine gestum est, vt in possessore hæreditatis, qui soluit contemplatione eius qui est hæres, licet erret in persona. Vel dic, quod in isto casu, cũ sit gestum vtiliter, imo necessario, quia res aliter peritura erat, perinde habetur ac si ratum haberet, vt ∫ eo. l. Pomponius. Cuius occasione gl. intrat hanc materiam de negotio, quod ad alium spectat ratihabitione, quod nõ examino hic, sed dicam in l. Pomponius.

ADDITIONES.

a Si Titij. Vide quod no. Bar. in l. quamuis. ff. sol. mat.
b Paris. Expensa facta. Vide Barb. consi. 46. vol. 4. in 1. dub.

1 *Mandatum qui renuit potest postea illud acceptare.*
2 *Actio negotiorum gestorum, vnde & quando oriatur, nu. 3.*
4 *Negotiorum gestorum genera sunt septem.*
5 *Negotium esse gestum contemplatione alicuius qualiter probatur.*
6 *Negotio gesto re ipsa scilicet quando est impensum in rem, vel occasione rei, quis obligatur.*
7 *Dominus vt teneatur insolidum pro negotio gesto, quid probandum sit.*
8 *Gestum domini contemplatione qualiter probabitur.*
9 *Gerenti negotium alienum proprio nomine, quomodo succurratur.*
10 *Soluens debitum alienum, quando repetat.*

§. Item quæritur.

Si negotium geritur nomine eius, ad quem non spectat, ex eius ratihabitione negotium dicitur pertinere ad eum, & hac actione teneť, si sibi aliquid ea ratihabitione quæritur: alias secus. h. d. vsque ad §. videamus. Opp. ratihabitio comparatur mandato, vt l. semper qui non prohibet. infra de reg. iu. C. ad Macedonia. l. fin. Ergo habet locum actio mandati, non negotiorum gest. Glo. soluit tribus modis. Secunda sol. est no. † quod licet ab initio noluerim acceptare mandatum, postea possum acceptare mandatore in eadem voluntate durante. Casus est hodie extra de pac. c. licet. lib. 6. Tamen ad contrarium Dyn. extra de reg. iur. c. ratihabitionem. lib. 6. dicit quod ratihabitio comparatur mandato, non tamen in omnibus. s. quia non oritur actio mandati. Quæro primo, † vnde oriatur actio negotiorum gestorum? Respond. in tribus generibus negotiorum oritur ea negotio gesto, vt š. eo. l. 4. §. hęc autem actio. In isto quod est nostrum ratihabitione. Ita dicit gl. hic. Dy. in c. ratum de reg. iu. lib. 6. dicit quod semper oritur ex ratihabitione tacita, vel expressa, per l. Pomponius. infra eo. Sed hoc est contra casum a l. 3. §. hæc autem actio. š eo. Oritur enim contra furiosum, vt sup. eo. l. 3 §. & si furiosi. Sed furiosus non potest habere ratum tacite, vel expresse: ergo non oritur ex ratihabitione. Doct. Vltramon. vt Cyn. refert in l. si pecuniam. C. eo. dicũt quod semper oritur ex negotio gest. & hoc tenet Iaco. But. & bene, quia casus est hic. Nam ratihabitio nihil agit circa actionem producendam, vel non: sed solum hoc operatur, vt faciat negotium esse meũ, quod alias non erat. Ibi, ratihabitio, inquit, fecit tuum negotium, ideo actio oritur ex negotio gesto propter ratihabitionem, non ea ratihabitione. † Quæro, quando oritur ista actio? Respon. in trib. generib. negotiorũ oritur statim cum geritur, vt d. §. hæc aũt actio. In eo quod est nřm ratihabitione, oriť ratihabitione sequuta, nõ ex ratihabitione, sed ea negotio gesto retro. Nec ob. prędictis ∫. de sol. l. dispensatorem. in fi. Dic, vt ibi dixi. † Quæro, quot sint genera negotiorum, Glo. magna hic distinguit quatuor genera. Ego addam tria, & sic erunt septem. Dicit glos. negotium pertinet ad nos, cura, & solicitudine, re ipsa, ratihabitione, & ipso gestu. Adde more ciuitatis, naturali ratione, & ea virtute consequentiæ. Circa primum dicit gl. quod ille, ad quẽ pertinet negotium cura, & solicitudine, non tenetur actione, nisi eius contemplatione sit gestum, vt š. ea. l. in princ. Habes ergo probare duo, s. quod est gestũ, & quod eius contemplatione. Sed hoc ťm qualiter probatur? Respondeo, † si hoc dixit, vel protestatus fuit, vt š. ea. l. in prin. & l. Nesennius. ∫. eo. ti. Item ex alijs coniecturis, vt puta ea amicitia, quam habeat cum eo, magis, quam cum dño, vt š. ea. l. §. sed si ego. versi. quod si amicitia. Si. n. probetur sciẽtia tm̃, hoc est, quod sciat negotium ad te cura, & solicitudine pertinere, non puto sufficere, vt videatur eius cõtemplatione gestum, vt š ea. l. in prin. Sed quantum ad eum, ad quẽ negotium vere spectat, vř quod sola scientia sufficit, vt š ea. l. § si quis ita. in fine. nisi sit aliud quod dictam præsumptionem tollat, vt dicam statim. Secundo est negotiũ nostrum re ipsa. hic gl. distinguit, & dicit gl. qñ io rem meam impendis. Idem puto si occasione rei meæ, licet nõ in rem meam, vt š proxi. §. ſm opi. quam tenui. In isto negotio gl. distinguit, aut fuit gestum contemplatione eius, aut non. Tu dic latius, † aut fuit gestum contemplatione dñi, aut alterius. Primo casu dñs tenetur insolidũ, nisi gerens accesserit animo deprædandi, vt š. ea. l. §. sed & si quis negotia. Qualiter probetur, ibi dixi. Item nisi dñs esset pupillus, c vt š. e. l. si pupilli. & C. eod. l. a. Aut est gestum nomine alterius, & tunc aut alterius tertij, aut ipsius gerẽtis. Primo casu, aut ad illum tertiũ negotium potest pertinere alio modo, quam re ipsa. & non impeditur actio cõtra dñm, vt š. e. l. 3. in fi. & š. ea. l. in prin. Aut pȏt pertinere reipsa quoquo modo: & tunc aut eo nomine pȏt esse actio, & non tenetur dñs ea sua persona, vt š ea. l. 9. sed si ego. Aut eo nomine non põt esse actio, & tunc est idem ac si ad eum, cuius noĩe geritur, nullo modo posset pertinere, vt š. ea. l. § sed si ego. ver. eodem loco. Si vero nullo modo põt pertinere ad eum, cuius contẽplatione geritur, tunc sine dubio dñs tenetur, vt š. eo. l. item si procurator. in fi. š. ea. l. § sed & si hominis. & §. si Titij. non tñ tenetur insolidum, sed quatenus est factus locupletior, vt dicto ver. eo. loco. d nota. ergo multum, † quod ad hoc, vt dñs teneatur insolidũ, debes probare duo, s. negotium gestũ, & eius contemplatione gestum: sed si non probares eius contemplatione gestum, debes probare negotiũ gestũ, & ipsum locupletatum, vt d. ver. eo. loco. Alias ista actio non competeret. Vbicunque aũt dixi dñm teneri insolidum, intellige nisi gestor accesserit animo deprædandi, vt in § sed si quis negotia. š. ea. l. Sed iuxta hoc quæro, † qualiter probabitur dñi e contemplatione gestũ? Respon. eo ipso, quod apparet quod gestor sciebat negotium ad dñm pertinere, vt š. e. l. si quis ita. in fi. nisi ex aduerso probetur, quod alterius contemplatione sit gestum, vt in §. sed si ego. ver. quod si amicitia. š. ea. l. si enim † aliquis gessit negotium alienũ suo proprio nomine, tunc dic. vt in gl. quæ clare loquitur. Cõcludit ergo gl. quod per viã retentionis succurratur, nõ per viã actionis. Qđ est verũ, si quæramus de actione, quæ oritur ex ipso negotio gesto impendendo in re. Sed qñque geritur aliud negotium, quia ille q impẽdit in re, restituit ipsam ei, ad quem spectat, vtrum ea isto negotio gesto restituẽdo oriatur condictio indebiti, quasi plus debito restitueret? Dic vt in l. q exceptionẽ. § si pars. f ∫. de cõdi. indeb. Tertio est negotium nostrum ratihabitione, f de quo remittit gl. ad proxi. no. Tu dic vt dicam ∫. e. l. Pomponius. la prima. Quarto modo est negotium nostrum ipso gestu. Dicit gl. & hoc est nomen † generale, quia tea. appellat ipso gestu, qñ soluo ꝓ te, quo casu aut soluo tuo nomine, & possum repetere. Aut nomine meo, & tũc est opinio inter Io. & Azo. Ita dicit gl. quam gl. Cy. examinat. C. de cond. indeb. l. si a patre, in vlt. quæst. Et finaliter dicit hic secũdũ Pet. qñ aliquis soluit nomine suo debitũ alterius, aut repræsentabat duplicem personam, vt quia est hæres, & est vera opi. Azo. Tu dic indistincte esse veram opinionem Ioann. cum aliqua additione. Dicit. n. quod si aliquis soluit debitum alienum suo

ADDITIONES.

a Contra casum. Et adde quod in mutuo, & debito facto nomine alieno, non requiritur ratihabitio. l. si absentis. & ibi Bar. & Bal. C. si cer. pet.
b Genera negotiorum. Vide glo. & Doct. in l. si pecuniam, C. eodem. Item adde alium modum vltra illum, infra eod. l. mandati. & per Cyn. in l. si mandatum. in prin. C. eo. tit.
c Pupillus. Plene per Bar. & Doct. in l. mandatum. C. eo.
d Loco. Igitur vidi quod in casu dicti §. sed si ego. non fallit regula posita in l. item si cum putaui. in § fin. supra eo. licet Bart. sentiat contrarium in l. si mandatum. C. eo. & supra in hoc § Adde Ful. in d. l. si mandatum. C. e. & non est aliud secundum Ang. hic.
e Qualiter probabitur. Adde Barto. in l. si mandatum. C. eodem titu. & vide supra proxi.
f Ratihabitione. Vt quando vtilitas ad me non pertinet, seu, & rectius, non sentio vtilitatem, nisi velim, vt si exig s pecuniam a debitore meo, vel emis rem nomine meo, vel vendis rem meam nomine meo. Nam illis casibus non cogar ratum habere. Secus in alijs tribus generibus. l. Pompo. cum glo. in ver. haberi. & adde l. si pecuniam. C. eo.

suo nomine, hēt actionē negotiorum gestorum cōtra verum debitorem. si postea cū cognouerit soluēs, cōstituit in animo quod pro vero debitore sit solutum, supple. & creditor, cui est solutum hoc acceptauerit. Casus est in l. si tibi ℐ. de dona. Nec ob, quod dicit Azo, soluenti oata est condi, indebiti, ergo eadem solutio non parit liberationem, quia hoc verum est ab initio, sed ex post facto hoc pōt cōiungere. Tex. est in l. si vendidero § si Titius. ℐ. de furt. Sum expeditus de gl. quod glo. dicit de eo, qui soluit debitū meū, idem intelligas de eo, qui pro me suscepit iudicium, vt ℐ. eo. l. soluendo, & ℐ de iudic. l. de qua re. §. cum absentem. Quinto negotium, qd pertinet ad nos more ciuitatis, est in istis donis nuptialibus, & similibus, de quibus habes in l. cum plures. §. fi. ℐ. de admi. nistra tut. & l. j. § sed nonnullos ℐ. de tute. & ra. dist. Sexto modo, recol. f. naturali ratione, a ut puta si ego expēdi ꝯtemplatione tui, recolligendo ab hostibus tuum consanguineum, quem recolligere debebas naturali ratione, vt l. sed si ideo. & l. præced. sol. matr. Septimo modo ex virtute cuiusdam consequentiæ, De hoc dicetur in l. ex facto. ℐ. eo. Prædicta uera, quando geritur negotium alterius, de quo loquitur prima pars edicti. Sed quādo geritur negotium, quod nullius est, vt hæreditarium, de quo loquitur secunda pars edicti, tunc illud fingitur hæredis fuisse adita hæreditate, ideo ad ipsum potest pertinere omnibus modis, quos sup. dixi.

ADDITIO.

a Naturali ratione, Vide Bar. in l. quamuis. ff. sol. mat.

---

1 Gestor quando teneatur de neglectis.
2 Gerere quando quis dimisit, qualiter intelligatur.
Aduocatus debet probare voluntatem gestoris fuisse ab initio.
3 Gestoris si de voluntate non apparet, præsumam illud ab initio voluisse.
4 Gestor qui fecit vineam zappari, non potest illam dimittere in medio anni in his, quæ tempore non limitantur, ut locare domum, & similia, gerens potest dimittere quando vult, nisi posset sibi imputari.
5 Negotiorum gestor agens quid debeat probare contra non gerentem, qui accessit, vt quædam gesturus, quæ alius gesturus erat.
6 Gesturus vnum negotium non debet a se exigere.
7 Actione carens non potest experiri.
Exceptio, tu non habes actionem, impedit litis ingressum, nisi causa cognita requirat altiorem indaginem.
8 Mandatum non inducunt verba ista, si negotia mea gesseris, &c.

§. Videamus.

Gestor tenetur de neglectis, si alius erat gesturus. Item si a se non exigit, secus si non exigit ab alio, nisi esset de illis ꝑsonis, quæ possunt agere sine mandato. h. d. cum seq. & in prin. seq. vsque ad §. item si fundum. Op. quod non teneatur nisi de gestis tantum, vt C. eo. l. tutori. Glo. soluit duo. mod. quę solutiones debent simul iungi. Dic ergo a latius, vtrum † quis teneatur de neglectis? distingue, Aut ab initio cæpit gerere, & postea dimisit, & tenetur, arg. in l. in commodato. § sicut. ℐ. commo. Aut non cępit, & tunc aut accessit ab initio, vt oīa gesturus, nec fecit & tenetur de omnibus, vt l. Pomponius in negotijs, cum l. seq. ℐ. eo. Aut accessit, vt gesturus aliqua, & tunc aut alius non erat gesturus, & non tenetur nisi de gestis, vt C. eo. l. tutori. Aut alius erat gesturus, & tūc aut ille alius erat diligens, & tenetur de neglectis, alias non, vt hic. Oppo. ℐ. de eo, qui pro tuto. l. j. §. fin. Sol. aliud in protutore, alias procuratore, qui gerebat suspitione necessitatis, aliud in gestore voluntario, vt hic. Pro declaratione prædictorum dixi ŝ. ꝙ si incœperit gerere, & dimisit, tenetur de omnibus. † Quæro, quomodo intelligatur dimittere? Rñ. tex. in l. tutori. C. eo. dicit, quod huic gestioni voluntas imponit finē, quod intelligendū est de voluntate, q̄ habuit ab initio cum accessit ad gerendū, vt patet ex prędictis Probatur in l. Pōponius in negotijs. in fi. cum l. seq. ℐ. eo. Si vero dimiserat aliter quā habuit volūtatem ab initio, tunc tenetur. Debet ergo esse cautus aduocatus, vt probet de voluntate, q̄ gestor habuit ab initio. † Sed pone, ꝙ de voluntate nō apparet. Certe præsumam illud ab initio voluisse, quod fecit vt l. sed Iulianus. §. proinde. ℐ. ad Maced. Quid † ergo dices si fecit vineam zappari, vel porari, poterit dimittere in medio anni dictam culturam? Vr̄, quod sic, q a sufficit si cui vel in paucis, &c. vt d. l. tutori. C. eo. Contrarium puto, quia totius anni vna cultura est, vt d. l. diuortio. § si fundum. ℐ. solu. matrimo. & ab initio vr̄ habuisse animum gerendi negotium totius illius anni, vt l. item quęritur. §. qui impleto. ℐ. locati. Et pro hoc, quia quod dicitur, qd̄ tenetur de gestis, intelligitur, & neglectis eis connexis, vt l. tres tutores. ℐ. de admi. tut. Prędicta vera in his, quorum unius anni, uel certi tpis dr̄ una cultura, sed in his quæ sic nō limitātur tēpore, ut locare domum ad pensionem, & similia, quod potest fieri intra unum annum uel mensem, uel similia, tunc potest dimittere quando uult, arg. l. item quæritur. §. qui impleto. Quod intelligo, dū tamē sibi non possit aliquid imputari, quia forte alius accederet ad gerendum, si sciret eum dimittere, ar. l. si mandauero. §. si. ℐ. manu & arg huius § † Quæro quando accessit, ut quædā gesturus, quæ alius gesturus erat, qd debet ꝓbare actor, ut faciat eū teneri de neglectis? Resp. quod alius erat gesturus oīa. Item qd ille alius erat diligens Itē quod ꝓpeū, q gerebat quædam, ille omisit. Hæc omnia ꝓbantur hij: in tex adde quartum. s. quod ille, qui gerebat quædam, hoc sciebat. Si enim ignoraret, non posset sibi imputari culpa, ideo nō tenetur. Venio ad ver. certe, b Quæro † vtrū ille, qui accessit ad gerendum vnum negocium, debeat a se exigere? Glo. disputat, fi. aliter determinat quod non. Contra determinationem gl. videtur tex. hic. Loquitur enim de eo, qui quædā gessit, & tamen a se tenetur exigere. Fateor si alius erat gesturus omnia. Alias teneo opi. glo. per l. si remunerandi. §. apud Iulianū. quam glo. alleg. Facit quod habuistis notatum in l. qui proprio. §. fi. ŝ. de procu. Venio ad ver. c quamquam. No. † quod sine actione nemo experitur. d Concordātiæ sunt in gl. Ex quo collige, e quod ista exceptio, tu non habes actionem, impedit litis contest. Dicit enim tex. qui nullam actionem intendere potuit. Vnde ipsam proponere in iudicio sibi interdicitur. Et glo. dicit, nemo sine actione experitur, & sic ipsum experiri interdicitur sibi. Quod intellige, nisi causa cognita requirat altiorem indaginem, vt l. nam postea. in princ. & quod ibi no. infra de iniuri. & ibi dixi. Quærit glos. vtrum saltem extra iudicium debeat petere, & tentare. Glo. determinat quod non, quam vide, & no. Ad fi. l. opp. dicitur hic, nisi usuræ remissæ sint, nam remitti non possunt antequam debeantur, vt l. sub conditione, infra de solu. Dicunt quidam, quod hic fuerunt remissæ post, alij quod primo. † Ex qua glo. no. quod verba sic conditionaliter prolata, si negotia mea gesseris, &c. non inducunt mandatum, facit l. si quis sub conditione, infra si quis omis. causa.

ADDITIONES.

a Paris. Dic ergo. Vide Alex. post alios in l. tutori. C. eo. tit.
b Certe. Adde gl. & Bar. in l. tutori, in fi. C. eo. Sed quomodo debet fieri ista certificatio. vide ibi per Sal.
c Barb. Venio ad ver. Quanquam. No. quando certum est quem non habere mandatum, non admittitur, licet velit cauere. fallit in causa capitali. l. non tantum in fi. de appel. fallit in causa liberali. l. benignius. de liber. cau. Fallit quando causa mandato, est de coniunctis. l. sed & hæ. supra de procura. ita dicit Ang. in l. 1. de procur.
d Paris. Nemo experitur. Vide & limita, vt per Ias. in l. Titius. infra de verb. oblig. post Bar. & omnes.
e Ex quo collige. Adde Bartol. in l. posthumus. §. si quis ex his, de inofficio. testamento.

LEX VIII.

Si autem.

§. Item si fundum.

Gestor tenetur totum reddere quod ad se peruenit. hoc dicit. No. quod petere a aliquid, vt procurator, cum non sit, & consequi, est obreptio, vt dic. ibi, per obreptionem, &c. Sed qui per obreptionem aliquid consequitur, incidit in crimen falsi. vt l. si quis obreperit. ℐ. de fals. Ergo hic incidit in crimen falsi, nisi docuerit se habere mandatum, vel dominus ratum habeat, vt l. si procurator saluo. ℐ. de condi. cau. da. cau. non secu. Facit ad ea, quæ dixi. ŝ. de procura l. procu. qui pro euictione.

ADDITIO.

a Poma. No. quod petere. Vide An. in l. falsum. C. de falsis.

---

1 Compensatio non videtur reiecta eo ipso quod pronunciat super principali.
2 Deductum in iudicium post litem contest. potest etiam per sententiam diffinitiuam terminari.
3 Actio ita perpetuatur per modum exceptionis in iudicium deducta, sicut per modum actionis, & lis super ea contestatur.

§. Si quocunque.

Sententia lata super exceptione inducit exceptionem rei iudicatæ, si illud postea per modum actionis a proponitur. h. d. opp. C. si aduersus rem iudicatam. l. j. dic, vt in gl. Oppo. & vr̄. † quod eo ipso, quod pronunciat super principali, videatur reprobare compensationem, vt C. de ord. iud. l. j. de ord. cog. l. 2. & no. ŝ. de his q̄ sunt sui, vel alie. iur. l. pe. Sol Quidam fatentur hoc esse verum, si de ipso debito, de quo opponebatur compensatio, erat plene cognitū. Contrarium puto, quia text. hic requirit expresse, quod cōpensatio sit reprobata, & tex. in l. quod in item. §. si ratione. ℐ. de compēsatio. requirit quod sit reprobata cōpensatio ex causa, quasi debitum non subsistat, & hoc per iudicem pronuncietur, vt ibi gl. sentit

---

ADDITIO.

a Paris. Per modum actionis. In contrarium vide glo. in c. 2. in ver. exceptionis. extra, de ord. cog. vbi Abb. sequitur. vide de materia, & limita vt per Paul. de Castro. consi. 325. uide ad reg. Rom. consi. 410. vide Fel. in c. suborta. extra de re iud. vide Alex. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verb. oblig. ad fin. uide circa ista omnia Abb. consi. 50. in 1. parte. & vide bonum tex. in l. duobus. inf. de excep. rei iud. vide Bart. in extrauag. ad repri. in ver. summarie. vide & declara, vt per Soc. in l. naturaliter. §. nihil commune. de acquir. poss. uide, quæ dicit Alexan. in l. de pupillo. §. si is cui, infra de oper. no. nunc. uide omnino consi. 96. ubi autem exceptio compensationis per iudicem admittitur, quod super ea sit pronunciandum, uide Barb. consil. 36. uolum. 4. in 2. dub. pendente autem iudicio super exceptione non potest singulariter deduci exceptio in iudicatis, per uim actionis, uide Bald. in l. si iudex. in 2. lectu. infra de his qui sunt sui, uel alie. iur. sequitur Barb. consil. 53. uol. 4.
Meno. Adde Doct. in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 46. ubi Ripa. num. 25. & 26. ff. de uerb. oblig.

a sentit. Non obstant a iura alleg. in ꝯrium, quia ibi quod in sententia principaliter deteniebat, nõ poterat esse verum, nisi intelligatur super illo incidenti pronũciatũ. hic aũt põt esse verũ, quod gestor teneatur ad centum, & debeat recipere centum, vnde postea agendo sententiam nullo modo infringit. Sed ꝯ, hæc compensatio tollit actionem ipso iure, cum ab homine opponitur, ergo nõ põt esse verum gestorẽ teneri, nisi compẽsatio sit reprobata. Respon. verum est, cum opponitur compensatio de debito liquido: sed hic non erat liquidum, sed liquidãdum in iudicio. Vnde illud potuit iudex admittere. Cautius tñ faceret iudex, si dicat reservato ei iure agendi ꝯ dñm in tali iudicio, argu. l. Bebius in fi. de pac.
2 do. † No. ex isto §. b quod illud qđ ꝓponitur per modum exceptionis post litem contest. põt per diffinitiuam sententiam terminari, licet per se principaliter posset in iudicium deduci. Pro hoc ȷ̃. de inoffic. test. l. Papinianus. §. fi. & quod dixi in l. nam & postea. §. si
3 minor. ȷ̃. de iureiur. Et ex hoc habes, † quod ita perpetuatur actio, quando per modum exceptionis in iudicio proponitur, sicut si ꝑ modum actionis super ea lis contestaretur, vt ȷ̃. de reg. iur. l. omnes actiones ibi, semel inclusæ iudicio. Et videtur mihi quod tangitur per gl. extra. de ord. cog. c. j. Contra istam opin. op. ȷ̃. de euic. l. vendicantem. § fi. cum l. seq. vbi sententia lata super exceptione nõ impedit actionem ꝓponi. Sol. hic actio & exceptio proponebantur ad eundem finem, ibi ad diuersum, vt ibi dicam, & plene per Cy. in l. peremptorias. C. sen. resc. n. nõ poss. Ego dixi plene in l. qui Romæ. §. duo fratres. ȷ̃. de verb. oblig.

ADDITIONES.

a Non obst. Nos dicimus, quod quoties iudex procedit ad vlteriora, tacite videtur pronuntiare exceptionem non obstare, vt Bart. & ibi dixi in l. a procedente. C. de dila. Hoc limitatur, quando esset talis exceptio, super qua nisi videretur pronunciatum, non posset vlterius quicquam fieri, text. est & ibi no. Barto. in l. quod si in diem. hic alle. Item limita quando de dicta exceptione fuit plene cognitum, per tex. hic, & no. Doct. in c. insinuante. de offic. deleg. no. Bar. l. qui Romæ. §. duo fratres. & in l. nam postea. §. minor. de iureiur. per Bal. in l. si iudex. s̃. de his qui sunt sui, vel alie. iur. Item fallit, quando simul procedit super emergentibus, & super principali. c. exhibita. & ibi Doct. de iudi. & ibi dicunt Doct. quod iudex potest pronunciare procedendo ad vlteriora reseruatis exceptionibus emergentibus, per id quod habetur, & no. in c. ad dissoluendum, de despon. impub. licet hoc facere non debeat, sed prius cognoscere de ipsius emergentibus, vt no. in gl. in c. cum contingat. de offi. deleg. Quid autem si dicat iudex, non admitto exceptioné. Dic, quod perinde est ac si diceretur, reiicio, secundum Bal. per illum tex. in l. fi. ad fi. C. de neg. gest. Et prædictis adde Bal. in l. j. C. de ord. cog. & omnino Ang. & Imo. in l. si quæramus. ȷ̃. de testam. & Bened. de Plum. in l. liberis. §. fin. de lib. cau. Adde quod iudex procedendo ad vlteriora, non dicatur reijcere, Rom. consi. 242.
b Parif. No. ex isto §. Vide Ias in l. sed & si possess. §. si prot. in 3. no. ȷ̃. de iureiur.

LEX IX.

a **Si ex duobus.** a Prohibitio impedit hanc actionem oriri ꝯ prohibentem sociũ, nõ ꝯ aliũ nõ prohibentem. h. d. Opp. de ratione, quam fecit Iurisconsultus, quia si sunt socij, ergo vous ab alio repetit id, quod soluit. Gl. j. respõdet, quia hic tex. non potest intelligi in socijs omnium bonorum, sed alicuius rei, vel societatis incidentis. Gl. j. soluit aliter, s. qa hæc prohibitio habetur perinde ac si pro sua parte soluisset, quod satis placet. Opp. pactum factum vni de duob. reis socijs prodest alteri, vt l. eadem. §. j. de duob. reis. ergo & prohibitio vnius. Sol. hic erant socij, & non correi: ibi correi, & socij. Vel aliter, aliud in ista prohibitione quæ habebat vim particularis solutionis, vt est dictum s̃. proxi. aliud in pacto, de hoc dixi plene ȷ̃. de duob. reis, l. ex duob. in illa quæstione, an pactum factum vni prosit alij. De ista prohibitione habes. C. eo. l. fi. tangam vobis. ȷ̃. eo. l. soluendo.

ADDITIO.

a Si ex duob. De isto tex vide Bal. in l. filię. C. famil. ercis. alle. in l. Titium. §. alterum. inf. de admin. tut. post Bal.

LEX X.

1 *Præsentia partis non requiritur in dependentibus a mera voluntate alicuius.*
2 *Ratihabitio & contractus differunt.*
3 *Actio quomodo possit esse in pendenti.*
4 *Contractus emptionis, & venditionis, nuda voluntate non tolluntur, sed requiritur consensus vtriusque.*
5 *Actio in casibus, in quibus est uere, vel ficte in pendenti natiuitas actionis, potest impediri, vel fingi non nata nuda voluntate vnius.*
6 *Voluntas nuda quæ appelletur.*
7 *Dolus commissus quando videatur remissus per simplicem remissionem.*
8 *Dolus quod operatur in constructione actus, idem operatur in eius destructione in actionibus bonæfidei.*
9 *Dolus quomodo possit dare causam gestioni.*
10 *Reprobare quando possum, quod semel approbaui, & quando econtra, nu. 11.*
12 *Reprobatio an trahatur retro sicut ratihabitio, & prohibitioni comparetur.*
13 *Ratum habere præcise quando quis cogatur, & soluendo interesse quis liberetur. quid in ratihabitione necessaria, & nu. 17.*
14 *Ratum habere quod quis cogatur per iudicem, non est necesse quod pars adeat iudicem, potest tamen si vult.*
15 *Præcise tunc quis cogitur ad factum, vbicunque quis tenetur ad factum ex legis dispositione.*
16 *Regula, quod vtiliter gestum quis cogatur habere ratum, in quibus casibus procedat.*
18 *Ratihabitionis necessariæ effectus.*
19 *Verbum denotat factum, aduerbium qualitatem facti.*
20 *Ratihabitio quid operetur in negotio, quod est nostrum ratihabitione.*
21 *Erratum si fuerit in ratihabitione, quod præiudicium generetur ratificanti.*
22 *Taciturnitas quando habeatur pro ratihabitione, remissiues.*
23 *Factum per aliquem tanquam nuncium, non potest ratum haberi.*
24 *Factum per procuratorem reuocatum potest ratum haberi.*

Pomponius. Ista lex est multum difficilis in text. & apparatu, & bẽ ſm gl. & cõiter omnes, h. d. Vbi negotiũ gestoris ratũ habui, actio tollitur, præterquam rõne doli, ſm Pomp. sed ſm Scęuolam, & Vlpianum durat rõne doli, culpę & reliquorũ. hoc dicit cũ princ. l. seq. Diuisionem, & casum ponit gl. j. quæ legit istã legem per saltus. ponuntur. n. hic tria dicta Põp. s. dictum, exceptio, & ratio dicti. Primum in prio l. vsque ad ver. videndum. Secundũ in ver. sed superius, vsq; ad ver. Scæuola. Tertium in ver. sed eo dicto, vsque ad ver & quemadmodum. Cetera sunt quinq; dicta Scæ. & Vlpiani reprehendentis Põp. vt in gl. Legas igitur primo omnia dicta Pom. Postea dicta aliorũ secũdum gl. Ni. de Mat. legit istam legem alio modo, s. quod primo ponit dictum Pomp. secũdo declarationes, & limita. Scæuolæ, & Vlpiani. Secunda ibi, videndũ. Et ſm eum Pomp. non reprehenditur in totũ, sed eius dictũ distinguitur, & limitatur, & ſm eius lect. summo sic legẽ, Ratihabitio dñi tollit actionẽ ne gest ſm Pomp. & sic ſm Scæuo. & Vlpianũ est in pendenti, & dictum Pom. est verum nisi dolus approbationi causam dederit, & est verũ in eo quod est approbatum a dño circa directã actionem, nõ circa ꝯriã. h. d. in terminis. casus in prin. non mutatur, & litera totius legis legitur ordinate, ſm istam lec. Venio ad ver. videndum. & dicit Scæ. quod ex dicto Pom. colligitur, quod actio negotiorum ge. pendeat, quia si esset nata, non posset tolli nuda volũtate. h. d. Et sic nõ est rõ cõtra Pom. sed vnum, quod colligitur ex dicto eius. Venio ad ver, sed superius. hic Scæ. limitat dictum Pom. quod habeat locũ, nisi dolus dederat causam approbationi. h. d. Venio ad ver. Scæ. & ver sed eo dicto, qui ver Scæ. & ver. sed eo. debent simul legi hic. Scæ. ostendit qñ dictum Pom. debeat distingui, & limitari. Dicit. n. quod imo putat ipse, quod post ratihabitionem habeat locũ actio neg ge. & dictum Pom. debet intelligi, quod tollatur actio negotiorum gest. ratihabitione, in eo, quod est approbatũ, in alio nõ. h. d. Pro cuius declaratione debes scire, quod aliud est factũ, aliud qualitas facti. Vnde si fecisti domũ mei. ego possum approbare quod fecisti nõ aũt eo, quod bene, vel male fecisti. Itẽ ista approbatio nõ põt se extendere, nisi ad tollendũ ius, quod ꝯpetebat ipsi approbanti, merito ergo dicit Scæ. quod post approbationẽ hẽt locũ actio neg. gest. directa, & ꝯria. Et dictum Pom. intelligitur, quod post ratihabitio-
a nem nõ possum reprobare semel approbatum, a tamẽ in eo, quod non est approbatũ, vt in qualitate, vel etiã in eo, quod venit in contraria, bene põt competere directa actio h. d. Sequitur ver. & quẽadmodum, hic probat Iurisc. a simili, quod ratihabitio quæ inducitur per legem, in negotio vtiliter gesto, non tollit actionem negotiorum gest. ꝯpetentem gestori, nec quæ competeret domino. Ad reliqua ergo nec ratihabitio quæ fit ab homine. h. d. Sequitur ver. cæterum. dicit Scæuola actionem durare directam, & contrariam. Ponit hic exemplum de directa. In ver. item, ponit exemplũ de contraria, in prin. l. sed in vltimo tollit vnum dubium. text. est clarus. Venio ad primum dictũ. Quæro, quomodo intellexit Põp. per ratihabitionem domini gestorem non teneri. In hoc sunt opi. inter Io. & Azo. Nam Azo dicit. quod Pomp. intellexit de ratihabitione domini facta in corde suo, vel tractatu habito cum vicinis, non autem gestore præsente, & dicebat Pompo. gestorem non teneri ope exceptionis. Et in hoc reprehenditur per Scæu. & Vlp. secundum eum. Arguit gl. pro Põp primo, & vr̃ quod sufficiat ratihabitio facta absente parte ad producendã exceptionem. Nam ratihabitio sufficit ad obligandum gestorem, vt s̃. eod. l. si pupilli. §. itẽ quæritur. Item sufficit ad liberãdum eum qui soluit gestori. Itẽ sufficit ad acquirendum dominium rei solutæ gestori, vt ȷ̃. eo. l. si ego. ergo eadẽ ratione debet sufficere ad inducendã exceptionẽ. Itẽ in ꝯrium ad liberandum gestorem requiritur pactũ, vt inf. l. proxi. in prin. ibi, nisi specialiter, &c. Per pactũ. n. tolluntur actiones ope exceptionis. l. iurisgentium. §. quinimo. s̃. de pact. Sed qñ ratihabitio fit parte absente, nullum pactum interuenit. Non. n. potest fieri inter absentes, nisi interueniat nuncius, vel epistola, vt no. de actio. & obl. l. cõsensu. & l. j. in fi. ȷ̃. de ꝯh. emp. Et sic cõcluditur, quod talis ratihabitio nõ inducat exceptionem, nisi fuerit facta parte præsente. Ita dicit glo. ſm Azo. Ex hac lec Azo. vides qđ
b operatur ratihabitio b absente parte. ȷ̃. plenius dicam. Io. intellexit dictum Pomponij aliter. s. quod approbatio fuerit facta tractatu habito cũ ipso gestore. Item quod Pompo. intellexit per approbationẽ domini, gestorem ipso iure non teneri, & in isto iure reprehenditur

ADDITIONES.

a Semel approbatum. Quod est approbatum non potest improbari, vel econtra, per Bar. in l. dispensatorem. infra de sol. & uide infra. ea. l. Meno. Dec. consi. 61. nu. 5. cir. medium.
b Operatur ratihabitio. Quid operetur ratihabitio absente parte, adde Barto. in l. quo enim. in fi. princ. rem rat. habe. & quod no. Bar. in Authen. sacramenta puberum. C. si aduers. venditio.

henditur Pomp. Nam non liberatur ipſo iure, ſed ope exceptionis. Item repreh͞editur, qđ nimis gñaliter locutus eſt. Nam debuit diſtinguere vtrum dñs q approbauerit, ſciuerit, vel ignorauerit. Quę opin. ſit verior, dicam in ver.proxi. Omitto igitur vnam qõnẽ, q̃ hic formatur in gl. & venio ad ver.ſeq. Venio ad ver.videndũ. in iſto ver.ſm gl ponitur vnũ dictũ Sceuolæ ad reprehenſionẽ Pomp.per arg.a diuiſione, & ponit duos caſus. Aut tu dicis iſtam actionẽ eſſe in pendenti ex hoc, an dñs ratũ hẽat, aut nõ. Primum nõ proſequitur, ſed m ſic. Si diceres non eſt in pendenti, ſequitur qđ actio eſt nata, & ſi eſt nata actio, non põt tolli nuda voluntate. Primum membrum proſequitur gl. quia ſi dicit actionem eſſe in pẽdenti, ex hoc an dñs ratum hẽat, eſt inconueniẽs, quod ex voluntate vnius pendeat. inf. de arbi. l. non diſtinguemus. §. illud. & l. nemo in poteſtate. Illud dictum gl. procedit ſm lect. Io. poſitã in præcedenti verſi qui intellexit dictum Pompo. poſt ratihabitionem geſtorem non teneri ipſo iure, ſed ſm Azo. qui intelligebat dictũ Pompo. quod non tenetur geſtor ope exceptionis, de neceſſitate oportet nos dicere actionẽ natã, alias nõ competeret exceptio, vt l. a. ℨ. de excep. Sed tũc formandus erit iſte caſus ſic. Videndum eſt an actio pendeat, hoc eſt effectus actionis. q. d. iniquũ eſt, quod ex voluntate vnius pendeat. Sic poteſt intelligi ſm gl. noſtros. Contra hoc op. antequam geſtor gerat, non põt cogi ad gerendum, ergo ex poteſtate ſeu voluntate geſtoris pendet. Rñ. Ante geſtionem poteſt eſſe in pẽdenti, poſt geſtionẽ non, vt hic. Item oppo de l. diſpenſatorem. in fi. ℨ. de ſol. inquantũ illa lex cõtradicit huic membro. Dic, quod ibi loquitur in negotio, qđ eſt noſtrum ratihabitione, merito actio põt pendere. Simile in l. ſi pupilli. §. item quæritur. ȝ. eo. hic in negotio quod eſt nr̃m re ipſa, licet aliter intellexit Io. vt ℨ. dicam in ver. & quemadmodum. Hoc non placet mihi, nam nullum eſt inconueniens, quod actio pendeat, vel eius effectus ex poteſtate eius cui dẽt quęri, vt l. ſenatus §. legatum, ℨ. de leg. j. & l. ſi ita legatum. §. illi ſi volet. eo. ti. & de cond. & demon. l. ſi ita expreſſim, & quod no. per Dyn. in l. a Titio. in fi. ℨ. de ver. ob. Et iſtud voluit hic dicere Iuriſc. vt ex dicto Pomp. colligitur, quod actio negotiorum geſtorũ pendet ex voluntate dñi, quia per eius ratihabitionem tolletur. Si. n. eſſet ſemel nata, nuda voluntate non tolleretur. Vnde in hoc ver. teneo lec. Nico. de Mat. Et ex hoc apparet, qđ in præcedenti ver. verior eſt opi. Io. qui dixit Põponium intelligere actionẽ ipſo iure nõ competere, & in hoc ſtandũ eſt cũ Io. Itẽ ex eo, qđ pẽdet ex voluntate dñi, apparet, quod põt fieri parte ab-

5 ſente. Omnia † enim a quæ ex mera voluntate alicuius pendẽt, non requirunt partis pñtiam, vt ſi quis vult condere vltimã voluntatẽ, vt l. cum pater. §. donationis. & l. miles. ℨ. de lega. 2. & l. non idcirco. C. eo. Simile in aditione hæreditatis, quæ fit ſolo animo, neque reqrit partis b præſentiã, vt l. pro hærede. in princ. & §. 1 de acquir. hære. & l. ſi auia. C. de iure delib. & hoc tenet Gul. & in parte nõ pñte. Et ad hoc † eſt aduertendum, quod ex hoc colligit̃ quædam differentia inter ratihabitionẽ, & mandatum. Nã cum mandatũ ſit quidam ꝯtractus, q non põt geri inter abſentes, niſi interueniente nuncio, vel epiſtola, vt l. 1. ȝ. de proc. ratihabitio vero nõ eſt cõtractus, ſed pendet ex mera volũtate ratum habentis, merito fit abſente parte, non interueniente organo. † Hoc igitur † præmiſſo

3 p declaratione lecturarũ, reuerto in dubium, vtrũ actio poſſit eſſe in pendenti? Ad quod rñdeo, ſi quæris, vtrũ aliquid ſit in pendenti reſpectu præſentis ſtatus, & certũ eſt quod non, vt Inſt. quib. mo. ius pat. po ſol. § ſi ab hoſtibus. & ibi no. & per Docto. in l. fi. C. de ſen. paſ. Si vero quęris reſpectu futuri euentus, tunc res poſſunt eſſe in pẽdenti vr̃r loquendo. An aũt actio poſſit eſſe in pendenti ex aliquo futuro euentu alio, q̃ ex volũtate partium, dic vt in l. vſuſfructus. ℨ. de ſtip. ſer. & l. fi. ℨ. cõmu. præd. vbi text. & gl. iãgit. Si vero quæris, an poſſit pendere ex voluntate partium, tunc ſumus in materia nr̃a, & dic, aut quæris de volũtate eius, q eſt futurus obligati, & eſt iniquum, quod pendeat ex voluntate eius, vt l. a Titio. in fi. de ver. obl. & l. centeſimis in fi. eod. tit. & ℨ. de act. & obl. l. ſub hac. & C. de ꝯtrahen. emp. l. in vendentis. & ℨ de reg. iu. l. in perſonã. §. gñaliter. Aut q̃ris de volũtate eius cui actio debet quæri, & tunc põt eſſe in pẽdẽti, vt hic ſm Pomp. & ſm ea, quæ ȝ. dixi. Sed circa hoc eſt aduertendũ, nã quandoque actio põt eſſe in pendenti vere, vt qñ alicui deferĩ a teſtõre, vel a l. ſub conditione, ſi voluerit. Exẽplum qñ a teſtatore, habes in d. l. ſi ita legatũ. §. illi ſi volet. ℨ. de lega. 1. Item exemplum a lege probatur in negotio quod eſt noſtrũ ratihabitione tñ. Pendet. n. actio ex voluntate dñi, in l. ſi pupilli. §. itẽ quæritur. ȝ. eo. & gl. hic tenet, & l. diſpenſatorem. ℨ. de ſol. Ad idem. C. de iure emphy. l. 2. vbi per ceſſationẽ ſolutionis annuæ, ſiue penſionis, cadit a iure ſuo, ſi dñs uoluerit. Simile in hæreditatis petitione, quę competit alicui ſi hæreditatem voluerit. ſed illud non eſt proprie exẽplum, quia ante aditionem non eſt celebratus

c quaſi ꝯtractus, ex quo debet ſibi oriri ius. Qñq; actio eſt in pendẽti e ficta ex voluntate eius cui debet quæri, ut quando defertur alicui hr̃ditas, nec requiritur eius ſcientia, vel ignorantia, & ſic nõ requiritur eius uolũtas, uel approbatio, & tũc abſenti ſtatim quæritur, ſed ſi poſtea illã repudiaret, fingeretur non quæſita. Exemplum in legato, cuius actio quæritur legatario a tpe mortis: ſed ſi repudiat, fingitur retro nunq̃ quæſita, ut ℨ. de cond. inſt. l. ſi qs ita, & ibi no. Ita in ꝓpoſito, in negotio, quod nr̃m eſt re ipſa, ipſo geſtu cura, & ſolicitudine, q̃ritur nobis actio, licet ignorantib. vt l. 3. §. & ſi furioſi. ȝ. eo & ibi patet. Tñ ſi dñs poſtq̃ cognouit, repudiat, fingitur actio nõ nata. Pro hoc C. ſi cer. pet. l. ſi abſentis. Et hoc mõ intelligendo quod hic dr̃, quod actio eſt in pendenti, intellige ficte in iſtis trib. generib. negotiorum. Si vero actio defertur alicui ex ſuo ꝯtractu, vel ex aliquo ſuo facto, illa nõ eſt in pendenti ex voluntate alicuius, quia voluntas iam affuit. Pro hoc optime ℨ. de dona. cau.

4 mor. l. ei qui, & ibi no. † Ex hoc apparet quod contractus emptionis, & venditionis & ſimiles nuda voluntate non tolluntur, niſi vtriuſque conſenſus interueniat. Item prædicta quæ dixi, actionẽ pendere ex voluntate eius cui defertur, intelligas, ſi ei defertur ad commodum ſuum tantum. Si. n. ad commodum eius & alterius, eſt iniquum quod ex vnius voluntate pendeat, & quod alter alteri poſſit præiudicare, arg. ȝ. l. proxi. & l. cum non ſolum. §. 1. & §. vbi autem. C. de bon. quæ lib. & l. is qui hæres. §. fi. ℨ. de acq hær. Et hoc quod Pomp. dixit actionem tolli per ratihabitionem, intelligas de actione directa quæ competebat uel competitura erat ipſi dño ratum habenti, non de ꝯtraria, quia in alterius præiudicium ratum habere non poterat. Et ita declarat Iuriſconſ. in fi l.

Sum expeditus De primo mẽbro, venio ad ſcdm, dr̃ hic quod actio iam nata non poteſt tolli nuda voluntate. Contra ℨ. de ſol. l. diſpenſatorem, in fi. Solu. ibi actio non tollitur, ſed eius natiuitas impedit: pendebat. n. actio ex voluntate ratum habẽtis, & ita dẽt exponi ibi tex. Secũdo opp. gl. Inſt. de iniu. §. fi. Sol. eodẽ modo, ibi actionis natiuitas impedit̃ vel fingit̃ retro non nata. Erat. n. de his quæ pendebãt ex volũtate alicuius vere, vel ficte, ſm ea q̃ dixi ȝ. Opp. gl. de l. ſi tibi. §. quædã. ȝ. de pac. Sol. prout intelligas prin. legis ſm Azo. ibi loquitur in pacto, & ſic in voluntate non nuda, hic in voluntate nuda loquit̃, & hæc eſt vera. Sed prout intelligas ſm Io. quod ratihabitio fuit facta præſente parte, & ſic cadit in ſpeciẽ pacti, & tunc ſolue quod ibi in actionib. deſcendentibus ex delicto, quæ nudo pacto tollitur ipſo iure: hic in his, q̃ deſcendunt ex ꝯtractu, vel quaſi. Sed p̃cedens eſt ve-

5 rior. Habes ergo, † quod in caſib. in qb. actio eſt in pendenti vere, vel ficte, poteſt actionis natiuitas impediri, vel fingi non nata ex

6 nuda volũtate vnius, alias ſecus. Quæro ergo, qd † appelletur nuda voluntas? Glo. hic ſuper ver. nuda volũtate, vr̃ intelligere, nudam volũtatem. ſ. a præſentia alterius partis. quod ſatis eſt bene dictũ, Dic tñ melius quod ſicut pactũ dr̃ nudum, quod ſtat in nudo nomine conuentionis nullo alio ſuperaddito, vt dixi in l. iuriſgẽtiũ. §. quinimo ff. de pac. Ita voluntas dr̃ nuda, q̃ ſtat in ſuis principiis nudæ voluntatis, non addita ſibi pñtia partis, q̃ facit illam voluntatem cadere in pactum, vel non addito ſibi alio nomine a iure q facit eam cadere in nomen contractus. Exemplum in actionib. quę electione tollunt̃. Nam fit nuda voluntate electio nõ ſuperaddito aliquo, & hoc mõ electio põt nuda volũtate tolli, vt C. de codic. l. fi & quod no. Inſtit. de leg. ſed noſtra. Quandoque ope exceptionis tollitur actio electione, vt C. de fur. l. j. Facit quod not. in l. quod

ADDITIONES.

a Pomp. Omnia enim. Vide Fel. in c. cum M. de conſtit. Bar. conſi. 18. vol. 1.

b Pariſ. Et ſic tenet hic Bartol. quod ratihabitio poteſt fieri abſente parte, & valet. Vide Cyn. in l. in fraudem. in fi. C. ne quis in fraud. patr. vbi dicit, quod Iac. de Are. & Pet. tenent, quod valet. Adde Bart. in l. quo enim, in fi. circa princ. rem rat. hab. & l. certum. §. ſi quis abſentem. de confeſſ. Ang. in Auth. de hæred. & Falcid. §. ſi vero.

† Claud. Organo. Hoc igitur, quod dicit de ratificatione, limita, & declara, vt per Are. conſi. 127. & ſeq.

c In pendenti. Aduerte ad hanc ſing. Doct. quam hic ponit Bart. & in l. 1. C. de pact. quod quoties ius, vel actio competit alicui ſine facto ſuo, puta ex diſpoſitione legis, vel ſtatuti, aut ex teſtamento, tale ius uel actio, renunciatione poteſt extinguí ipſo iure ſimplici renunciatione eius, cui acquiſitio eſt facta. tamen hoc non videtur uerum in actionibus, quæ acquiruntur ex delicto illato, & quæ ſunt rei perſecutoriæ ex parte actoris, ut condictio furtiua, & lex Aquilia, quatenus dantur ad uerum damnum, quia non tolluntur ipſo iure, etiam per pactum de non petendo l. ſi tibi. §. quædam, & ibi Bart. ȝ. de pac. & ibi glo. & per Bart. ibi propria. Item ſi dicta doctrina eſſet uera, ſequeretur quod ſi ego geſſi negotium alienum re ipſa alicui furioſo, uel ignoranti actio quæſita poſſet tolli ſimplici renunciatione, & hoc contra tex. hic, & in gloſ. Item contra hoc facit l. ſi abſentis. C. ſi cer. pet. & quod ibi no. in addit. ubi ſimiliter actio abſenti, uel ignoranti quæſita, ſua repudiatione non tollitur ipſo iure, directa certi condictione. unde forte dici poteſt, regulam eſſe in contrarium in d. §. quædam. & melius in l. ſi unus. § pactus. eod. tit. Fallit tamen, quando actio eſt quæſita ex teſtamento, uel ultima uoluntate, quia ſecuta repudiatione, fingitur legatum nunquam fuiſſe factum. l. pro inde. §. fin. infra ſi cert. pet. & l. legatarius. §. 1. de leg. 1. Secundo fallit in actione, quæ datur ad meram uindictam, ut eſt actio iniuriarum. d. §. quadam. non ſolum per pactum de non petendo tollitur ipſo iure, ſed etiam ſimplici renunciatione creditoris nuda uoluntate. l. non ſolum. §. fi. cum l. ſeq. §. ſi autem ad iudicem. infra de iniur. & Inſtit. de iniu. §. fi. & tenet gl. hic, in uer. nuda uoluntate, & Bart. hic, & idem uidentur tenere Cano. in c. cum te. de re iud. licet glo. ſentiat contrarium in d. §. fi. ſ. quod tollatur ipſo iure per pactum de non petendo, non autem nuda uoluntate. Tertio fallit, quando actio eſt quæſita ſolo conſenſu, & res eſt integra, quia tunc tollitur ipſo iure per pactum de non petendo. l. ab emptione. de pac. Inſtit. quib. mod. tol. obl. §. fi. non autem tollitur ipſo iure, nuda uoluntate creditoris, quia hoc non eſt iure cautum. Et ad prædicta facit l. idem in duobus. §. fi. cum l. ſeq. & quod ibi no. & in l. & hæredi. §. nos autem. de pac. no. Bar. in l. non ſolum. §. ſi liberationis uerba. de lib. leg. ubi no. quod ſi creditor facit pactum de non petendo debitori abſenti, illud pactum non nocet creditori, ergo multo minus nocebit ſimplex repudiatio actionis, & hoc in actione perſonali. Vnde prædicta cum dictis Bar. hic bene pondera.

l. quod in hæredē. §. eligere. ꝟ. de trib. Venio ad ver. sed superius, in
1. gl. legitur quod istud sit dictum Pomponij. Alij dicunt quod est di-
ctum Sceuolæ imitantis Pom. & hoc tangitur in 2. gl. circa mediū,
7 in ver. cæterum. in gl. super verbo, recipiam. in fi. Et omnes † isti intel-
ligunt q; per simplicem remissionem non videatur esse remissus do-
lus, qui commissus erat in ipsa gestione. Nic. de Mat. dicit qđ dolus
præteritus pōt remitti sicut culpa. vt š de pact. l. iurisgentium §. si pa
ciscar. Et ideo si dominus sciuisset dolum cōmissum, ratum habēdo
tolleretur actio. Intelligit ergo hic, q; dolus malus absit, hoc est ne
cōmittatur dolus in hoc q; dñs ratum habeat. Et sic intelligit de do-
lo commisso in ratihabitione. Certe dictum istud in quantum repre
hendit gl. non placet. Nam ratihabitio retrotrahitur. & mandato cō
paratur, vt l. fi. C. ad Mace. & l. semper qui non prohibet. ꝟ. de reg. iu.
& in c. ratihabitionem, ext. de reg. iu. li. 6. & ipsemet dicit quod per
ratihabitionem fingitur actio retro nominata, vt in præcedenti, vbi
vidistis. Sed si mandatum ab initio intercessisset, non posset videri
dolus futurus remissus, ergo nec per ratihabitionem. Præterea leges
expresse volunt in odium doloti, q; per generalia verba non videat
remissus dolus vt l. Aurelio. §. Caius de lib. leg. & per Cy. C. de tran-
sa. l. sub prætextum vlt. q. In eo vero quod intelligit hunc ver. in do-
8 lo commisso ratihabitione, dicit verum. Cum. n. † actio negotiorum
gestorum sit bonæ fidei. l. si pupilli, §. fi. sup. eo. & illud quod opera-
tur si dolus adhiberetur in cōstructione ipsius actus, quia distingue-
retur vtrum dederit causam ꝯctui, vel quasi, aut fuit incidēs, vt l. &
eleganter, ꝟ. de dolo. Eodem modo in destructione, vt l. ab emptio-
9 ne, de pact. & ibi plene de hoc dixi. † Sed circa hoc est videndum,
quō dolus posset dare causam ipsi gestioni? Rñde, vt colli ex gl. fi. š.
eo. l. si pupilli. Sed si dicis, quō dolus potest inducere, vel causam da
re in hac ratihabitione? Rñde, si cum dñs non haberet animum ra-
tum habendi, dolo induxi eum, vt ratum haberet, tunc dolus dedit
causam. Sed si ipse volebat remittere ratum habendo, tamen nō sim
pliciter, nisi recepta pecunia, vel aliquo alio interueniente, ego dolo
induxi, vt sine aliquo faceret, tunc dolus fuit incidens, & iudicabi-
mus tanquam de dolo incidenti, fm no. in l. & eleganter, §. 1. de do.
Venio ad versi. Scæuola, vbi dicit ꝯ Pomp. & ideo iste versi. nullum
dubium habet, sed dubitationem recipit ex sequenti. Nam gl. intelli
gunt, q; in totum ꝯdicit Pomponio. Nic. de Mat dicit quod non in
totum ꝯdicit, imo dictum eius distinguit, & limita, quod apparet ex
sequenti ver. Venio igitur ad ver. eo dicto, glo. intelligunt, quod ista
sunt verba Pomponij, & hic ponatur ratio sui dicti. Nic. prędictus in
telligit, quod hæc sunt verba Sceuolę, & debent iungi præcedenti
10 ver. hoc modo, vt dixi in casus positione. Ex hoc verbo habes nota-
re, q; non possum reprobare semel approbatum. Circa hoc gl. oppo-
nit & soluit, vt habes in ea. Dic vt per Dy. in c. quod semel placuit.
ext. de reg. iu. li. 6. plenius per Cy. in l. sicut. C. de act. & obl. tetigi vo
11 bis inf. commo. in l. in commodato, §. sicut. † Sed quæro, quid econ
uerso, vtrum possum approbare semel reprobatum. Videtur q; sic. š.
l. si pupilli. §. item q̃ritur eo. in gl. quę incipit. imo mandati. Ad idem
ext. de proc. c. licet is, li. 6. & videtur expressum in l. quo. n. §. 1. inf. rem
rat. hab. Pro hoc omnes leges, quæ dicunt, quod postquam quis ele-
git vnam rem, & sic videtur aliam reprobare, potest variare, & aliā
eligere, vt l. eum qui certarum, in fi. ꝟ. de ver. ob. & l. si ita stipulatus
fuero Stichum aut Pamphilum. eo. tit. In ꝯrium vr̃ casus in l. dispen-
a satorem, in fi. ꝟ. de sol. Gl. ibi vr̃ dicere q; post reprobationem non
potest ratum habere. s. ad actionem consequendam, sed ad exceptio
nem sic, vt in ꝯriis. Spec. in tit. de defen. §. j. ver. sed pone, dicit q; re-
probationem non possum approbare ad mei commodū, sed ad mei
præiudicium sic, per ista dicta non soluuntur argumenta ꝯria. Nam
et quo ad actionem possum eligere rem, quam semel repudiaui aliā
eligendo. Item quo ad mei commodum possum ratum habere, vt d.
l. quo. n. §. 1. inf. rem rat. hab. Dicendum est ergo, q̃nque reprobatio
mea trahit secum executionem, tunc postea non possum reproba-
re, nec variare. Tex. est in l. apud Aufidium, in fin. de optione leg. &
no. in l. huiusmodi. §. Stichum. ꝟ. de leg. j. & ita loquitur l. dispensato-
rem, in fi. ꝟ. de sol. Statim. n. post reprobationem, secuta est executio
iuris, vt ibi dr̃. Et hoc verum, q; non potest haberi ratum quātum ad
actionem, sed quantum ad executionem sic, vt d. l. quo. n. §. Iulia. inf.
rem rā. hab. & no. in d. l. dispensatorem. Si vero reprobatio non tra-
hit secum executionem, tunc potest variare re integra. Ita dēt intelli
gi, quod no. in d. §. item quæritur, & c. licet is. ext. de procu. li. 6. Et per
hoc, quod Spec. dicit in tit. de defenso. § 1. non puto, eum verum di-
12 cere. † Quæro, vtrum sicut ratihabitio retrotrahitur, & mandato
comparatur, ita reprobatio retrotrahitur, & probationi compare-
tur. Resp. in his quæ pendent ex voluntate nostra libere, vt in nego-
tio, quod est nostrum ratihabitione, puto retrotrahi reprobationem
eadem ratione, qua dicimus de ratihabitione. Pro hoc dicta l. dispen
satorem, in fin. inf. eo. In negotio, quod est nostrum altero de tribus
modis, reprobatio non potest retrotrahi ad commodum gerentis,
sicut nec ratihabitio, vt dixi sup. eadem l. §. videndum. Nō enim po-
test tollere actionem contrariam, inf. ea. l. in fin. Ad hoc enim tendit
reprobatio, & prohibitio. s. ad gerentis incommodum, vt sup. eod. l.
prox. & C. eo. l. vl. Quantum vero ad præiudicium reprobantis, talis
reprobō non tendit, alias tenet, in istis trib. generib. negotiorū, iō de
hoc nō est q̃rendū. Venio ad ver. & quemad. iste ver. fm oēs ꝯtinet
dictū Sceuolæ ꝯ Pomponium. Quidam dicunt in totum ꝯ Pompo-
nium, vt gl. Quidam distinguunt dictum Pomponij, vt Nic. vt dixi
sup. in positione casus. Ex isto ver. habemus duo genera ratihabitio
nis. Primū est ratihabitio necessaria. Secundū ratihabitio uolunta-
ria. Pro huius, decīone intro glo. & quæro, vtrum super hoc debent
esse duo iudicia: vnum, quo quis cogatur hr̃e ratum: aliud, quo a-
13 gatur actione, negotio. gest. Et vtrum cogatur quis præcise habe-
re ratū, an liberet̃ soluendo interesse? Azo vr̃ dicere. quod dēnt esse
duo iudicia, & quod in tribus generibus negotiorum cogetur hr̃e ra
tum præcise: in eo, quod est nostrum ratihabitione, liberet̃ soluēdo
interesse. Nota diligenter illud quod dicit, quod ad hoc agatur, vt
ratum habeat, & sic sunt duo iudicia, prout loquitur in ratihabitio-
14 ne necessaria. † In quantum dicit quod cogetur habere ratum per
officium iudicis, antequam cogatur per actionem neg. gest. dico qđ
non est necesse quod lex ipsa habeat hoc pro rato, vt in te. t. ibi, ne-
cesse est apud iudicem pro rato haberi, impersonaliter loquitur, q.
d. ipse iudex, & quis alius, non dicit quod sit necesse quod per par-
tem ratum habeatur. Et hoc tenet Gul. quod placet, s. quod non sit
necesse a iudice hoc impetrare, cum fiat per legem, vt l. sub condiō-
nibus. §. fin. de cond. inst. & l. 1. in fin. inf. ad Municip. Sed & si pars
hoc vult petere, quod per iudicem declaretur, puto quod possit, si-
cut potest petere declarari sententiam nullam, vt l. 1. ꝟ. de fer. & dixi
in l. si expressim, de ap. Et in hoc no. multum gl. istam. Sed prout hęc
gl. loquitur in alio genere negotiorum, s. quod est nostrum ratihabi
tione, non video qualiter procedat. Aut. n. loquitur in casu, in quo
quis compellitur habere ratum & tunc compellitur præcise. † quia
15 vbicunque quis tenetur ad factum ex legis dispositione, compelli-
tur, vt l. stipulatio. §. 1. ꝟ. de ope. no. nunc. & quod vi aut clam, per to-
tum. ꝟ. de rei vendi. l. qui restituere. In casibus vero, in quibus non
compellitur, non potest agi contra eum, vt ratum habeat, sed forte
potest ꝯ alium, qui hoc promisisset. s. dñm ratum habiturum, vt pro
batur in l. si indebitum. ꝟ. rem ra. hab. Et prædictum modum agēdi,
s. vt quis sit certus, vtrum habeat ratū dñs, vel non, habetis in l. Iulia
16 nus §. si q. s colludente. ꝟ. de act. emp. † Scđo pro decīone l. & gl. quę
ro, in quo gñe negotiorum loquatur ista regula. s. qđ vtiliter gestū
b cogatur habere ratum? Io. qđ in omni gñe negotiorum & qđ est
nr̃m ratihabitione, ut š. eo. l. si pupilli. §. si Titi. i seruum. Sed ꝯ hoc op
po. ꝟ. de sol. l. dispensatorem. So. dicit Io. ibi non valebat gestor coge
re ad ratum hñdum. Item opp. secūdum hoc, si gestor vendidit rem
meam pretio cariori, cogor hr̃e ratum, & sic perdam inuitus dñium
rei meæ, ꝯ l. id quod nr̃m, de re iu. Sol. dicit Io. cogor habere ratum
quantum ad hoc, vt gestori tenear ad sumptus, non quantum ad a-
missionem dñij, adeo quod si gestor conuenitur de euictione, non
haberet regressum ꝯ dñm, ita dicit gl. Ista opi. Io. non placet, quia
si in d. l. dispensatorem. esset in arbitrio gestoris cogere dñm ad ra-
tum habendum, vel non, penderet actione ex voluntate eius, cui q̃-
c ri debet. Præterea qui vēdit rem meam, licet cariori pretio, si ego
nolo, non facit vtiliter, imo facit deteriorem cōditionem meam, vt
l. fi. ꝟ. de vsu, & ha. merito non possum cogi ratum hr̃e. Item ꝯ Io.
facit l. si pupilli. §. item q̃ritur. ꝟ. e. Sed ad aliud posset rñderi pro eo,
quia ibi loquit̃ qō negotiū non est meum nec res, sup qua gerit̃, sed
in qō. proposita licet negotiū nō esset meum, erat tñ res mea, q̃ ven
debatur. Sed pp pdictas rōnes non placet dictum Io. Examinemus
ergo gl. latius. Et pro istorum decīone latius videamus de ratihabi-
17 tione voluntaria, & necessaria. Et primo † de necessaria, quę fit q̃n
vtiliter gestum est negotium alicuius, vt hic in text. quod est verum
in negotio, qđ est nr̃m altero de trib. mod. vt dixi š. c. In negotio ve
ro, q; est nr̃m ratihabitione, dic: aut quis facit id q; dñs ꝯsuetus erat
facere vtiliter, & tenetur ratum hr̃e, arg. l. fi. ꝟ. q; cū eo. & l. vel vni-
uersorū. de pig. act. Si vero non erat ꝯsuetus facere, tūc aut si factū n̄
fuisset, res erat peritura, & cogitur ratū hr̃e, vt l. si pupilli. §. si Titij
š. e. fm intelle. gl. Aut nō erat res peritura, & nō cogitur ratū hr̃e, vt
l. dispensatorē. in fi. ꝟ. de sol. & q; not. in hac l. circa fi. tertiæ glo. Non
ob. opi. Io. posita in hac gl. Et hoc semper intelligo, quando negotiū
fuit gestum nomine dñi, alias licet ad eū pertineat altero de tribus
modis, non habetur pro rato, vt ratihabitio retrotrahatur, & man-
dato comparetur, sed tenetur solum in quantum factus est locuple-
tior, vt š. e. l. si pupilli. §. sed si ego. versi eod. loco, & effectus istius ra
tihabitionis necessarius est, vt quis videatur approbare factum non
qualitatem facti. Vnde si male esset factum, posset agi. Hoc expres-
se dicit iste versic. si bene intueatur, vt supra, posui casum. Item per
hanc ratihabitionem non videtur remissus dolus vel reliqua, vt su-
18 pra, in ver. sed superius, & supra, proxi. ver. certum. † Venio ad ra-
tihabitionem voluntariam, vt in negotio, quod est nostrum rati-
habitione, vel in negotiis quæ pertinent ad nos altero de tri-
bus modis, cum quis habuit sponte ratum, & accipio istum
secun-

ADDITIONES.

a In l. dispensatorem. Vide sup. quod no. Bar. in rub. C. de contrahen. emptio. in 20. q. & vide quæ dixi in d. l. si dispensatorem.

b Cogatur habere. Quando quis cogatur ratum habere, quod vtiliter gestum est, ad de Bar. in l. qui vir. cū seq. inf. sol. mat. & ibi ponit alium casum, & adde quod no. Bal. in l. si absentis. C. si cer. pet. & Bal. in l. 1. in 20. opp. C. qui admi. & quia Bald. est corruptus, vide ibi Cy. in 5. oppo.

c M no. Præterea. Soc. iun. consi. 62. nu. 34. lib. 1.

secundum casum, in quo loquitur lex ista. aut ratihabitio fuit facta
dolose, & qd iuris sit, dixi s. in ver. sed superius. Aut est facta ex cer-
ta scientia, aut per errorem. Primo casu aut fuit facta simplr, & tūc
vr approbare factum, nō qualitatem facti, nec remittere dolum, vel
reliqua: sicut in ratihabitione necessaria cui æquiparatur, vt hic.
Aut fuit facta approbatio de facto, & qualitate facti, & tunc tollitur
actio contra gestorem in omnibus quę omissa essent culpabiliter.
Non enim potest venire ꝯ ipsum quod approbatum est, vt hic in
prin. secundum Pomp. & in ver. sed in eo dicto. hoc voluit dicere se
cunda glossa in fin. quæ distinguit, aut habuit ratum per verbum,
19 aut per aduerbium † Per uerbum enim significatur factum, per ad
uerbium significatur qualitas facti, quia eius natura est qualificare
verbum Et similē distinctionem facit gl no. C. si in a. fa. ta. l. 2. quam
distinctionem nota ad multa. Non. n. sequitur, si habeo ratum fa-
ctum, ergo qualitatem facti faciunt ad ea quæ dixi in l. ab arbitro.
sup. qui satisda. cog. Non enim videtur remissus dolus, & culpa vel
reliqua, per generalem remissionem, nisi exprimatur, vt supr. ut di
ctum est. Nec ratihabitio potest tollere contrariam competentem
gestori, vt hic in fin. Si vero facta est per errorem, tunc non præiudi
cat. Non enim vr remittere id, quod ignorat, vt l. mater. de inoff. te
sta. & ita sentit glo. 2. circa fi. Circa hunc tamē errorem distinguam
plenius statim, & semper intelligas si est gestum nostro nomine, a-
lias nō prǽiudicat, nisi quatenus quis factus est locupletior, vt dictū
20 est. † Vlterius est videndum de negotio, quod est nostrum ratiha-
bitione. & hic articulus distinguendus est in tres casus, quia aut ge-
rens gessit nomine nostro aut nomine suo, aut nomine alterius. Pri
mo casu, aut negotium nullo modo potest ad nos pertinere, & rati-
tihabitio nihil operatur, vt l. si pupilli. §. quid ergo. supr. eod. Aut ad
nos potest pertinere, & tunc ratihabitio retrotrahitur & negotium
nostrum facit, vt d. l si pupilli. §. item quæritur. §. e. Aut est gestum
nemine gerentis, & tunc aut quæris vtrum ratihabitio trahat ne-
gotium ad nos, & non potest facere, quia non est gestum nostro no
mine, vt d. l. si pupilli. §. sed si ego. sup. eodem. Aut quæris vtrum vo
luntas nostra trahatur ad negotium, ita quod iuri nostro præiudice
tur, & hoc potest fieri, vt l. si fundum. §. 1. ff. de pignor. & C. de rei ven
di. l. mater. & ff. de pig. act. l. aliena res. in prin. Aut quęris utrum ra
tihabitione nostra possit esse nostrum negotium, ex quo oritur no
bis actio negotiorum gestorum? Et dico quod sic, vt l mater. C. de
rei vend. & l. si eum seruum. ff. si cer. pet. & ibi dixi plene, & ff. e. l. fin.
Quod autem dixi, non posse haberi ratum, vt negotium traheretur
ad nos, intellige nisi in subsidium. vt d. l. mater. C. de rei vendic. & ff.
eo. l. fi. Tertio casu, quando est gestum nomine alterius, & tunc si
ad illum potest quoquo modo pertinere, ipsa nostra ratihabitio ni
hil operatur, vt l. si pupilli, §. sed si ego. sup. e. Si vero ad alium nullo
modo potest pertinere, tunc gl. e. sup. l. si pupilli. §. si Titii seruum. vi
detur dicere, quod possit haberi ratum. sed ibi loquitur in negotio,
quod est nostrū re ipsa. Vel si intelligas, ratihabitione. ibi erat iō, qa
res erat alias peritura, & prædicta de ratihabitione ex certa scien
21 tia. † Quid si fuerit ratum habitum per errorem. Dic, aut fuit erratū
in substantia facti, quia erat venditio & putabat esse locationem, vel
similia, & non nocet, vt l. fin. plus ualere quod agitur. de re. alie. l. 2.
Aut fuit erratum in qualitate facti, & tunc potest esse talis qualitas,
quæ inducit mutationem in substantia, vt si credebam esse venditū
meo nomine, & vendideras tuo nomine, & una venditio differt ab
alia realiter, & nunc etiam non præiudicat, vt no. in d. l. mater. C. de
rei vend. s. e. l. si pupilli. §. sed si ego. in glo. super ver. nihil agitur. Qñ
que erratur in simplici qualitate & tunc nō præiudicat in eo quod
erratur, fm ea quæ dixi sup. in ignorante qualitatem facti, vt hic no.
circa fi. secundæ gl. Qñque erratur in iure, qa putat qs ratihabitionem
non præiudicare sibi, cum præiudicet, & tūc subuenitur sibi ope re
plicationis, vt no in d. l. si pupillus. § sed si ego. in fi. glo. s. prox. alleg.
22 † Quæro, postquam aliquis scit negotium gestum, & tacite, vtrum
taciturnitas habeatur pro ratihabitione seu contradōne. Doc. tan-
gunt in l. si absentis. C. si cer. pet. dixi plenius in l quo. n. §. x. rem rat.
hab. Quæro, intra quantum tempus dēat hr̄e ratum? Dixi in l. bono-
23 rum. ff. rem rat. hab. † Quæro, vtrum id quod factum est p aliquem
tanq̄ p nuncium, possit ratum [illegible]. Doct. tenent q non. C. si quis al-
te. vel sibi. l. multum. Quæro [illegible]trum illud, qđ factum est per procura
torem reuocatum possit hr̄i ratum? Vr quod non, quasi semel sit re-
probatum, vt l. dispensatorē. in fi. ff de sol. Cōtrarium puto, ibi enim
fuit reprobatum factum, quæ reprobatio habuit statim executionē,
vt s. dictum est hic vero reuocatum fuit mandatum. Et sicut nihil
prohibet mandatum nouum institui, ita nihil prohibet factum post
reuocationem ratum haberi. Vltimo, quia hic dicitur quod vtiliter
gestum debet pro rato haberi, quæro qualiter intelligatur utiliter.
Respon. determinatur in seq §. his autem. & ibi hoc videbitis.

L E X XI.

Sed an vltro mihi,

1 *Negotium vtiliter gestum, qualiter intelligatur mihi.*
2 *Gesti vtiliter articulandi practica.*
3 *Domum quis potest relinquere, nec cogetur eam reficere.*

§. Is autem. Sufficit negotium vtiliter esse gestum respe-
ctu domini, licet effectū vtilē non habuerit. h.
1 d. † No. quod negotium dr vtiliter gestū respectu domini, ad quem
spectant negotia, non respectu gerentis, vel rei gestæ, vt l. si pupilli. §.
sed & si quis negotia, inf. eo. Et ex hoc apparet, q qñ formatur arti-
a culus ad probandum, dēt concludi q vtile erat dño sic geri. Puto
2 tamen, † q si articulus concluderet, q sic geri cōiter esset vtile, suffi-
ceret, nisi dñs ex aduerso probaret sibi vtile non fuisse, vt hic innuit
tex. ibi, quasi impar sumptui dereliquerit, vel quam sibi necessariam
3 non putarit, &c. † Secundo no q licet derelinquere domum, nec qs
cogetur eam reficere. si derelinquere vult. Op. inf. l. prox. Sol. fallit in
casib. ibi positis. Quærit gl. de vna quæstione, dic vt in ea.

A D D I T I O.

a Vtile erat. Vide ad probandum utiliter gessisse, fallit tamen in minore. leg. 2. & ibi Bar. C. eo.

L E X XII.

1 *Negotiorum gestorum actione an ille, qui dimisit equum in pascuis, teneatur domino.*

Si negotia. Gestor tenetur de dolo & culpa; item de casu, si
negotia insolita inchoauit, & damnum in vno
ꝯpensatur cum lucro in alio. h. d. Facit ad quæstionem, quā format
Gul. de Cug. in l. nec non, §. si quis sæpius. inf. ex quibus cau. maio.
Quid si stetit sex mensib. vnius anni, & sex mensibus alterius? Dic
a vt ibi per eum. Opp. quod non tenetur a nisi de dolo, & culpa, ut sup.
ea. l. 3. §. interdum. Sol. ibi erant negotia deserta, & ideo dic ut ibi di
cit gl. Opp. quod alias teneatur de casu fortuito. vt supra eo. l. si pupil
li. Sol. vt in gl. quam vide & signa. Venio ad fi. Opp. ista negotia pti
nēt ad dominum ratihabitione, ergo potest approbare illud nego-
tium, q vult probare, & aliud reprobare, quia voluntas imponit ad-
ministrationi finem, vt l tutori. C. eo. Sol. quod imo totum dēt appro
bare vel reprobare, vt l. Caius. ff. de vsu. & l. cum quæritur, de adm.
tu. & supra de procu. l. in causæ. Non ob. l. tutori. C. eo quia ibi loqui-
tur de voluntate gestoris, quam habuit ab initio, nō de voluntate do
b mini. Opp. q ista lex cōtradicat sibi. b Nam primo dicit quod ad do
minum spectat commodum, ad gestorem damnum. Postea dicit, q
compensatur lucrum cum damno, & sic ad dominum spectabit dā-
num. Sol. dicunt quidam, q principium loquitur, qñ damnum, & lu
crum contingit in vna re: finis qñ in diuersis: ista non est vera, quia
proprie in vna re non potest esse damnum & lucrum, sed dr lucrum
deducto damno, vt l. Mutius. ff. pro socio. Nec in una re dr proprie
compensatio, sed magis computatio seu calculatio. Ideo alii dicunt,
& melius, q primum dictū loquitur qñ in ipsa administratione con
tingit lucrum tantum facta compēsatione, vel damnum tñ, finis lo
quitur, qñ in eadem administratione contingit lucrum & damnum
in diuersis rebus, & ista est vera. Op. inf. pro socio. l. de illo, & l ideo.
Sol. alud in ꝯtrib. aliud in quasi ꝯtrib vt hic. Sed ista nō placet, quia
idem est iudicium de ꝯtribus, & quasi, vt l. si ex duob. sup. eo. Dic er-
go quod ibi lucrum non compensatur cum damno ex casu emergē
1 te, & ita hic loquitur, & ista est vera. Vltimo c gl. super uer. sit solitus,
c in fi. inducit hanc l. in ar. ad q. de equo dimisso in pascuis. Istam q. for
mat Cy. de epi. aud. l nemo. in vlt. q. Quidam dicunt, q licet dñs con
sueuerat dimittere, qui potest esse negligens in reb. suis, tamen alius
non potest hoc facere, ar. ꝯ. inf. sol. mat. l. si constante. §. si maritus. Tu
dicas, hic aduertendum esse, vtrum istud dimittere, cadat in culpam
vel non. Si. n. in culpam non caderet, quia diligēs paterfamilias hoc
fecisset, non tenet, alias secus. Vltimo quęro in computatione lucri,
& damni, vtrum debeat inspici finis temporis totius, administratio-
nis, an vero de anno in annum. Et videtur, totius administrationis,
quia pro toto tempore est vna administratio, vt l. Pompon. inf. e. In
contrarium quod de anno in annum, uidetur casus hic.

A D D I T I O N E S.

a Non tenetur. vide l. si duorum, & quod ibi Bar. inf. de act. emp.
b Contradicat sibi. vide gl. & Bal. in l. etiam. C. mand.
c Meno. Vltimo. Dec. consi. 473, nu. 7. in fine.

L E X XIII.

Successori. Qui succedit ex lege Cornelia, uel per occupa-
tionem peculii, hēt hāc actionem, in qua ueniūt
omnia, quæ considerantur in gestione bonorum uiuentis, hoc d.

L E X XIV.

Debitor. Gestor nō tenetur de casu, nisi præcedat culpa. Est
autem culpa retinere pecuniam debitam credito-
ribus, si eam habet solutioni paratam, h. d.

L E X XV.

a **Si filius.** a Hæc actio datur de peculio & de in rem uerso. hoc
dicit.

A D D I T I O.

a Meno. Si filius. Cuiac. lib. 3. obser. c. 7.

L E X XVI.

1 *Pupillus non tenetur negot. gest. nisi quatenus est factus locupletior.*
Filiusfam. effectus sui iuris, pro negotio ante gesto non tenetur, nisi quatenus sit locupletior.
2 *Gestionis initium & sic cōtractus inspicitur, & tota gestio dicitur unus quasi contractus. Una gestio vel plures distinguuntur secundum diuersitatem animi gerentis.*
3 *Conditione personæ mutata in negotio gesto, quādo & quomodo varietur condemnatio.*

Gestio

4 *Gestio facta per plura tempora est unus quasi contractus, nisi ueritas animi probetur.*

Qui tenet unam possessionem, uel terram contra ciuitatem plures annos, unum est delictum.

5 *Contractus uel quasi, unam producit actionem, plures contractus, plures actiones.*

6 *Sententia debet esse conformis libello.*

7 *Initium in delictis an inspiciatur, remissiue.*

Pomponius. Notabilis lex est, & dr̃ hoc intendit. Vbi ex parte dñi mutatur conditio, quantum ad actionem dandam ꝫ eum, initium inspicimus, nisi sub diuersis annis negotia gesta fuerunt, h.d. Vel aliť. Vbi est vnus quasi ꝫctus, inspicimus initium, vbi sunt plures cuiusque per se initium inspicimus. h.d. Primo ponit dictum Pomp. Secundo approbationem Pauli. Tertio exceptionem. Quarto probationē tam dicti, quam exceptionis. Secunda ibi, & hoc verius. Tertia ibi, nisi ab initio. Quarta in l. sed & cum aliquis. lex ista legitur per gl. plurib. mod. Prima lect. est verior & illam examinabo, postea tangam aliã. Et gl. ponit casum in terminis. Ad euidentiam præmitto, † q̃ pupillus non tenetur hac actione, nisi in quãtum factus est locupletior. Item quod seruus factus liber, non tenetur ex ante gesto. Item quod filiusfa. factus sui iuris non tenetur ex ante gesto, nisi in quantum factus est locupletior, per tit. q̃ cum eo. † Nota initium gestionis inspiciendum. Secundo not. q̃ tota gestio dr̃ vnus quasi ꝫctus. Tertio nota, q̃ vna gestio, vel plures distinguuntur secundũ diuersitatem animi gerentis. Procedo secũdũ ordinem gl. Opp. ꝟ. dep. l. i. §. si apud. Gl. dicit, ibi conuenitur tanquã detentor rei non actione depositi. Vel verius, ibi spãle io actione depositi. Secus in cæteris aliis, vt ibi dicit tex. Ista vera. Vel dic quantũ ad l. istam, hic mutatur conditio domini negotiorum, ibi conditio serui depositarii, qui quodammodo potest dici gestor circa rem depositam. Opp. secundo inf. de admin. tut. l. tutorem qui tutelam. Soluit gl. q̃ ibi mutatur conditio gerentis, hic mutatur conditio dñi, cuius negotia geruntur. Ista est bona ad prin. istius l. sed est contra ver. inde descendit. in ea. l. Sed statim soluam. Op. inf. de tut. & ra. dist. l. si filius. Sol. eodem modo, ibi mutatur conditio gestoris, hic cõditio domini, cuius negotia geruntur. De mutatione conditionis gestoris videbitis statim in l. cum actum. & l. seq. inf. eo. Contra prædictã sol. videtur d. l. tutorem, ver. inde descendit. ꝟ. de adm. tut. multum vrget ille ver. Tamen dicas, q̃ ibi loquitur in gestore de necessitate, hic in gestore spontaneo. Pro cuius declaratione aduerte, vt intelligas rõnem huius l. qñ ego accedo sponte ad gerendum negotia tua, & habeo animum gerendi omnia, tunc ego habeo voluntatem, vt tu mihi obligeris secundum eam conditionem, in qua tu es. Licet igitur postea contingat mutatio in persona tua, hoc non dẽt mihi prodesse. Sic enim videor voluisse ab initio. Ita loquitur ista lex. Sed quãdo contingit mutatio in persona mei gestoris qui gerebam negotia tui absentis, hoc non dẽt nocere tibi absenti, quia ab initio nihil de hoc putasti, seu cogitasti. Et ideo secundum varietatem temporum variatur actio ꝫ gestorem, vt inf. eo. l. cum actum. Et hoc in gestore voluntario. Sed in gestore necessario cessat dicta ratio, quia ab initio non habuit animum, & voluntatem, & sic obligaret imo lex eum in initio obligabat. Ideo varietas temporum inspicitur ex utraque parte, vt d. l. tutorem. Contra istud opp. inf. pro soc. l. si id. §. si filius. Dicit gl. ibi erãt duo socii, & sic ibi uterque dominus, & gestor. Vel aliud in contractu, vt ibi, aliud in quasi ꝫctu, vt hic. Ista diuersitas inter contractum & quasi, reprobatur in gl. in l. si negotia. sup. eo. Pro quo inf. eo. l. cum actum. Gl. in ꝫrio soluit aliis modis. Tu dic, ibi administratio fiebat ex voluntate vtriusque, vt ibi patet, hic alterius tantũ. Ratio, quia quando ex vtriusque voluntate fit, cessant rationes prædictæ, & vnr inuicem consentire secundum qualitatem imminẽtem 3 in tẽpore. Et ideo † pro decisione huius materiæ, dic duo verba. Aut cõditio mutatur ex parte gestoris, & dic vt inf. eo. l. cum actum. Aut ex parte dñi, & tũc aut fuit vnus quasi ꝫctus, quia fuit vnus animus, aut plures. Si vnus. Aut loquimur in gestore necessario, & inspicitur conditio dñi, secundum temporum varietatem, ut d. l. tutorem. ver. inde. de adm. tut. Aut in gestore voluntario, & tunc aut perseuerantia in gestione fit de voluntate vtriusque partis, & idem, ut l. si id. §. si filius. inf. pro soc. Aut ex uoluntate vnius, & tunc aut loquimur de act. danda gestori ꝫ dñm, & inspicimus initium, vt hic. Aut de actione danda dño contra gestorem, & variatur ſm uarietatem tporum, arg. l. Titia. §. vsuras. inf. de leg. 3. Secundo casu, qñ sunt plures quasi contractus, inspicimus initium cuiuslibet, ut hic in fine. Facit l. senatus, in fi. inf. de do. cã mortis. In quolibet tamen quasi contractu si cõtingeret mutatio personarum, esset adhibenda distõ, quam sup. proxime feci. Habes expeditam istam primam lect. Vt intrẽ alias lect. quæ ponuntur io gl. opp. q̃ secundum hoc occurrit iniquitas in persona serui, ut in gl. Dicebat Hug. de Porta Rauennæ, imputet sibi qui gessit, sed hoc est falsum, quia forte ignorauit. Dicit glo. ideo, ut cesset iniquitas. Io. legit alio modo, s. q̃ tam ab initio quam in fine inspiciatur initium cuiuslibet temporis, et emergentis, in una gestione. Et si dicis, qño Iurisc. excipit a dicto Pomponii? Resp. quia in dicto Pomponi. est vna actio tñ, tamen in condemnatione fit una uariatio secundum tempora: sed quando contingit uariatio in animo gestoris, sunt plures actiones: & ideo solũ in pluralitate actionum contingit variatio, & sunt plura notanda in effectu. tenẽdo lec. Io. Quæro, cum gesta sint negotia a seruo, si factus est liber, contra quem datur actio? Rñ. quidam contra seruum datur in totum pro omni tempore, licet primo daretur in dñm, quia ista actio est ambulatoria, sicut aliæ multæ. Alii dicunt, quod pro primo tempore dabitur in dominum, pro secundo in seruum factum liberum. Verum quia ista lect. non tangit, nisi tantum quando sunt gesta negotia serui, & tex. facit mentionem etiam de pupillo & filiofa. Ideo tertii tenent istam eandem lect. tamen magis generaliter, vt in fi. gl. primæ ibi, tertii dicunt, &c. Tu teneas lecturam primam, quæ fuit Azo. Ad mutationem contingentem in persona serui de qua opponitur, respondetur quod dominus tenetur pro utroque tpe. Et imputet sibi dñs, cur peculium non retinuit, ut in glo. Et si dicis. Potuit esse quod gestio durauit post annum. Rñ. adhuc dabitur actio de peculio. Posses etiã dicere, quod si seruus esset manumissus directo in testõ & peculium sibi legatum, q̃ ipse seruus teneretur pro omni tempore, vt l. 1. §. per 4 contrarium. de do. prælег. † Et sic habes ex hac lege notare, qđ licet gessissem negotia tua per plura tpa, unus quasi ꝫctus est, nisi ꝓbaretur uarietas animi, ut sup. dixi. Istud facit ad multa. Si. n. tenui unam possessionem tuam, uel unam terram ꝫ unam ciuitatem per plures annos, vnum delictũ est, nõ plura. Item si tu lusisti ad azardũ, & io eodem ludo pluries uicisti, & perdidisti, totus ille dicitur vnus ludus, quia eodem animo accessisti. Sed si post perditam pecuniam extractã, nouã pecuniam extraxisti & de nouo lusisti, tunc essent plures ludi, vt hic. Et sic facit ad multa alia. de quib. dixi in l. inficiando. §. infans. ꝟ. de fur. † Secundo nota quod unus contractus, uel quasi, vnam producit actionem, plures contractus, plures actiones, vt hic. Quod declaratur expresse in 2. lec. Io. & sic ex cõtractu emptionis vna sola est actio ex empto, quę competit, ut res tradatur, & de euictione promittatur, & de iteresse, si res est euicta, & similia. Sed cõtra prædicta opponitur, actio semel nata, iterum non nascitur. ut l. si duo. ꝟ. de arb. & l. si qs stipulatur. & l. sic, ꝫ. de uerb. ob. So. fateor, a q̃ ab initio nascitur, [a] & necessario quidem crescit ad multiplicationem actuum, qui fiunt io ipsa gestione. Et hoc est quod dicit text. sed resoluitur in l. non quasi. §. illud. ꝟ. rem pupilli sal. fo. Quæro pro declaratione huius legis, quod est hoc dictum quod dicitur in fin. pro qualitate personarum actio formatur & condemnatio modera6 tur? Dicunt † quidam, quod cõdemnatio debet proferri secundum libellum, Pro quo l. si fundus. com. diui. & C. de fideicom. liber. l. fin. Gl. prima magna circa prin. exponit aliter, videlicet, vt id quod dicit, pro qualitate personarum actio formatur, referatur ad seruum. q. d. contra dominum debet agere, non contra seruum. Et illud qđ condemnatio moderatur, refertur ad adultum, & filium fa. factum sui iuris, ut primus non condemnetur, nisi quatenus est locupletior, secundus non condemnetur, nisi in quantum facere potest. Sed 7 † quæro, quid in delictis, vtrum inspiciatur initium? Certe in persona serui, dic ut in glo. In liberis hominibus, dic ut habuisti in l. si. sup. si ex nox. cau. aga. & dixi in l. 1. ꝟ. de pæ.

A D D I T I O.

a Nascitur. Exẽplaria scripta habent & quidẽ necessario post verbũ, nascitur. Nec sæpius nascetur. Aduerte etiam ad textum in l. non quasi. §. illud, quia corrupta adducitur, est enim §. fi. eiusdem l. quem Bar. allegare voluit Ale. Lose.

L E X   X V I I I.

1 *Seruus factus liber, pro negotio ante gesto quando teneatur, & nu. 3.*

2 *Connexitas operatur quod in iudicio venias, quod alias non venires.*

4 *Negotia separata quæ dicantur, & quæ connexa.*

5 *Animi de diuersitate, in gestione qualiter constabit,*

6 *Gessisse negotia in seruitute & in libertate si probetur aliquis, & non apparet distincte quo tempore, sequitur absolutio.*

a **Eum actum,** [a] Vbi mutatur conditio gestoris de seruo in liberum in negotiis separatis præmium nõ præstatur, in negotiis connexis si agitur, vt ex cã, veniũt sepatãda, si ex occasione agatur, veniũt ꝓstanda. h.d. cum l. seq. & seq. vsque ad §. si libero. Et primo ponitur dictum. Secũdo exceptio. Tertio exemplum dicti. Quarto declaratio quædam circa prædicta. Quinto quædam alia declaratio circa exceptionem propositam. Secunda ibi, plane. Tertia ibi, denique. Quarta ibi, in l. Proculus. Quinta ibi, in l. atqui natura. §. Scæuola. & continuatio ad superiora patet, quia sup. locutus fuit Iurisconsultus, quando contingit mutatio

A D D I T I O.

a Eum actum. Circa regulam traditam in ista l. quod connexorum idem est iudicium, adde primo, quid sit connexum, & an obligati ad duo, dicantur obligati ad omnia connexa. Vide Are. consi. 19. Item quæ dicantur connexa, uide Fel. in c. significauerunt. extra, de excep. & in c. cum inter, de re iud. vbi & alia nota. ponit. Et de multiplici connexitate, uide Are. in l. Gallus. §. quid si tantum, inf. de lib. & posth. Item adde, quod connexorum natura est, quod uno remoto, aliud remotũ intelligatur, & unum non stet sine alio. Are. consil. 114. Item uide de hac materia Fel. in c. pastoralis. §. quoniam. ver. perpetuatio. extra. de rescr. & in c. [illegible] translato, extra, de const. ubi Dec. Item ad confirmationem & limitationem huius reg. vide Mod. in lege, sed si plures § fi. ubi multa ponuntur, supra de vul. & pup. Itẽ quod dispensatio, transactiones, & similes, trahantur ad connexa, uide per Ias. aliqua, in l. 1. in [illegible] no. C. de transa. Item ad reg. connexorum, quod idem sit iudicium, uide late Ias. in dic. l. sed si plures. in §. filio. in 3. no. uide late Dec. in ca. quanto, de iud. Ant. Ale.

sto in persona dñi, hic qñ fit mutatio in persona gestoris. † Not. qđ seruus facius liber, non tenetur ex ante gesto.† Secundo no.q̃ rõne connexitatis venit in iudicium illud, q̃ alias nõ veniret. † Tertio no. q̃ separata ante gesta, nullo mõ in iudicium veniunt. Ad primũ no. opp. de §.oẽs. Insti.de nox. Sol.ibi de oblĩone ex delicto, & hic ex ꝯtu vel quasi. Item opp.de l.1.in fi. j.de noxa. Solue, vt ibi. Itẽ opp. de l.promisisse. C.an.seruus ex facto suo. Sol. gl. r̃ſ non tenet factus liber ex ante gesto. Fallit in casib.no.hic in gl.2. huius legis quos vide.† Quæro, qñ dicantur negotia separata, & qñ connexa. Respon. potest dici negotium separabile trib.mod. Vno modo dr̃ separabile quo ad diuersitatem quasi ꝯctus, & in hac separatione inspicitur animus gestoris, vt inf. l.prox. & alio modo quo ad separationem reddendæ rationis: & tunc dr̃ negotium separabile, q̃ est circa diuersas res: si circa vnam, dr̃ inseparabile. Tertio modo dr̃ separabile quo ad ꝯdemnationem, & tunc est omne negotium separabile per subtilitatem iudicis, vt l.at qui natura.§.Scæuola.inf.eo. † Sed quæro, cum de separatione, quę fit ex diuersitate rerum, constat de facili, ut dictum est, qualiter constabit de diuersitate animi, de qua dictum est sup. l.proxima? Respon. primo ex protestatione, vel ex dictis testiũ, arg. l.Nesennius, inf.eo. secundo ex causa. Quid.n.si incoepi gerere negotia alicuius absentis, & postea cum ille reuerteretur, est infirmatus, & sic perseueraui in gestione, in qua ipse me substituit? certe vr̃ quasi nouus contractus, arg.inf.mand.l.qui mutuam, §.nõ ideo. † Item quæro, quid si in iudicio probatum est, q̃ gessit negotia in seruitute & in libertate, non tamen apparet distincte quo tempore? Certe dicit gl. loquitur absolutio. Quam gl.no. multum, quia millies eam allegaui etiam ad multa. Pro qua gl. vr̃ casus in l.non solum, §.sed vt probari, inf.de no.ope.nun. & ibi dixi. & C.de prob.l.matrem, & de rescr.c. si.in cle. Gl.tamen hic in fi. assignat quædam arg. & cõtraria, & non soluit. Ad l.si sponsus, §.generaliter. inf. de donat. inter vi. & vxo. dic quod ibi loquitur in duob.reis. Vnde quomodocunque sit, est fundata intentio agentis. Ad l.sed interdũ, j. de aqua plu. arc. dic, ibi fuit culpa immiscentis, quare &c.

ADDITIONES.

p Pom. No. quod seruus. vide Fel. in c. translato. de const.

† Clau. Non ueniret. An idem sit iudicium, uide plura similia per Are. consi. 14. in 6. dubio. & quę scripsi post Bar. in l.1. inf. de publicanis.

þ Barb. Item quæro. Tene menti, quod quando tempus est causa intentionis actoris debet probari, & sic facit si in rescripto debet inspici tempus præsentationis, & non datę, ut per Doc. in cap. capitulum. de rescrip. & c. relatum. de præb. in 6. & cap. ei cui. de rescr. in 6. tamẽ debet probari, quod prius præsentauit rescriptum. uide don. Inn. in cap. relatum. de præb. & uide quod eleganter no. Bal. in l. matre. C. de proba.

LEX XIX.

Proculus. Op. & vr̃, q̃ hæc lex ꝯdicat præcedẽti, q̃ quidam fatentur, q̃ est falsum, imo declarat præcedentia. Supra.n. agitur ex ante gesto, vt ex cã, quasi gestio illa sit cã condemnationis, hic in l. Proculus, agitur vt ex occasione. Nam ex eo quod erat debitum in seruitute, debuit a se exigere, & ideo modo conuenitur, quia a se non exigit. Et ex hoc colligitur modus formandi libellum. Sed quæro, vtrum hoc, q̃ dicit Proculus, habeat locum in negotiis connexis, an in separatis? Resp. si essent negotia separata omnino ita quod essent diuersi quasi ꝯctus, tunc non hr̃et locum dictum Proculi. Non.n teneretur a se exigere q̃ ex illa gestione debitũ non erat, & hoc est quod dicit tex. in l. at qui natura. ibi, in eo. actu perseuerans, & hoc ibi tenet gl. Sed si vnum est negotiũ, hoc est, vna administratio tunc siue sit separata pp diuersitatem rerum, siue non, hẽt locum dictum Proculi. Sed pro decĩone huius legis quæro, q̃uo adaptatur exemplum de præscriptione, q̃ ponitur in prin. l. at qui natura, ad præcedentia? Dic vt in gl. fi. l. Proculus. Quæro, s̃m gl. in l. at qui natura, super ver. vt appareat. de vna qõne, quam vide, & adde super glo. ibi, dum alleg. l. diuortio. vbi licet fructus semel colligatur, diuiditur pro rata temporis, quo durauit matrimonium. Ita in proposito, licet dies promissæ pecunię semel cedat: tamen diuiditur pro rata totius temporis, quod durauit in seruitute & libertate. Pro quo vide text expressum in l. si seruus communis Meuii & castrensis. §. fi. de stip. ser.

LEX XX.

At qui natura.

§.Si libero. Necessitas vera, vel putatiua impedit actionem mandati: non autem neg. gest. h.d. Facit quod habuistis in l.3. §. in hac actio. sup. eo.

1 Stipulatio de euictione ut cõmittatur, est necessaria scientia, & quando, nu. 3.
2 Dominium an probetur per publicam uocem & famam.
3 Titulum uere non ualens probare, potest hoc probare per publicam famam.
4 Emptor, quando res euincitur, debet uenditori denunciare, etiam ut ueniat ad defendendum.
5 Euictionis causa quando agitur contra emptorem, non tenetur emptor respondere positionibus sibi factis de dominio euincentis.
6 Emptor uel fideiussor si omittit opponere aliquas exceptiones metu, non imputatur ei.
7 Fideiussori sicut non imputatur, ita emptori non imputatur, si nõ opposuit exceptionem declinatoriam contra personam iudicis, uel actoris.
8 Vendens scienter rem alienam, statim potest conueniri ex empto, licet res non sit petita in iudicio, & per sententiam restituta.

§.Si cum me absente. Gestor negotiorum potest ignorãter rem dñi vsucapere, & si ante vsucapionem completam scientia superuenerit, dẽt facere a se euinci, ne hac actione teneatur. h.d. † No. ex hac lege, q̃ ad hoc, vt ꝯmittatur stipulatio de euictione, est necessaria sentẽtia, vt inf. de rei ven l.vtique. Op. q̃ sententia non sit necessaria, l.emptorem. circa prin. j. de act. emp. Sol. dicit gl. ibi erat notorium, & manifestum rem esse alterius, hic non. Ista non placet, quia ẽt si esset lata sñia, per quam res deducitur in notorium: non committeretur stipulatio de euictione, nisi re restituta, vt l.euicta, j. de euic. Vel dic, q̃ dicit gl. q̃ erat manifestum per publicam famã. Innuitur ergo, † q̃ dñium rei probatur per publicam famam, q̃ not. Et ista vr̃ fuisse op. Pla. q̃ gl. reprobat in l.4. C. de prob. Nam publica fama non facit plenam probationem, imo nec semiplenam, sed coadiuuat alias probationes, vt j. de test. l.3. §. idemque diuus. Dixi in d.l. admonendi, de iureiu. Puto tñ, q̃ publica fama prosit in hoc ad probõnem dñii, quia iustus error præstat causam vsucapioni, sicut verus titulus, vt de vsuca. l. Celsus. Et † ideo si quis non posset probare titulum vere, sufficeret hoc probare per publicam famã, vt de hoc dixi plene in d.l. Celsus. & ad hoc facit gl. ista. Facit quod dixi in l. athletas. §. calumniator. sup. de his qui no. infa. Tertio soluit gl. quod hic non dicit sñiam esse necessariam, sed q̃ dẽt peti in iudicio, & restitui. Non ob. l. vtiq. inf. de rei ven. quia tunc est necessaria sententia, qñ possessor ignorat rem esse euincentis, vt ibi: secus si sciat, vt hic. Vtrum autẽ sciat, vel ignoret, probatur per suum iurm̃, vt in gl. Certe fateor, q̃ sentẽtia non est necessaria tñ emptor grauabitur, quia agendo de euictione habet necesse probare rem esse euincẽtis, & ideo sibi restituisse. Nõ .n. staretur simplici verbo suo ꝯ venditorem. † Puto ẽt quod dẽt emptor denunciare venditori, vt ueniat ad defendendũ eũ. Forte.n. licet emptor putet rem esse euincentis, tñ venditor ondet ꝯrium, vel adducet legitimam probõnem, vt C. de eui. l. emptor. Et pp hoc † ego puto, q̃ qñ agitur ꝯ emptorem, & fiũt sibi positiones de dñio euincentis, q̃ licet ipse sciat rẽ euincentis esse, non cogitur illis positionib. rñdere. Dẽt.n. sibi cõseruare stipłonem euictionis, ut hic. Sed si rñderet illis positionib. ipse incideret in captionem. Aut.n. negat, & cogitur deierare. Aut affirmat, & præiudicat sibi, quia ꝯ dictum venditorem suum ipse probare non poterit, ut l. alias. inf. de iurei. & quod no. in l. qui iurasse, §.1. eo. ti. Potest ergo licite dicere, volo qđ mihi fiant probationes de dñio, ita q̃ ego possim per eas conuincere authorem meum. Pro hoc facit q̃ statim dicam. Op. q̃ partes debeant, iurare de calumnia vt l.2. de iur. cal. Qũo ergo iurabit iste, q̃ scit rem esse alterius? Dicit gl. optime, quia non facit animo calumniandi, ut in glo. Opp. q̃ ex ista sententia non committatur stipło de euictione, q̃a agens potuit exceptione repelli. Sol. ut in gl. trib. mod. & bene, quas sol. not. multum, & primo primam, † quia si emptor, vel fideiussor, & similes metu pęnæ omittant opponere aliquas exceptiones, non potest eis imputari. Quod est utile pp statuta, q̃ prohibent opponi certas exceptiones. Ex secunda sol. no. q̃ sicut fideiussori, ita emptori non potest † imputari, si non opposuit exceptionẽ declinatoriam ꝯ personam iudicis, vt in gl. vel contra personam actoris, vt hic in tex. & gl. † Vlt. aduerte, q̃ licet stipulatio, vel actio ex empto, vel pro euictione non committatur, nisi in re petita in iudicio, & restituta per sententiam, uel absque sententia, ut s̃. dixi, hoc est uerum, nisi uenditor uendiderit rem alienam scienter. tunc.n. statim potest agi ex empto, ut l. si seruus quem § fi. de act. emp.

ADDITIONES.

a Cum me absente. Quomodo committatur stipulatio in hac l. uide gl. & Bal. in l si cum quæst. C. de euic. & quod ibi dixi.
Meno. Cuiac. lib. 13. obseru. c. 16.
Bar. No. ad hoc vt agatur de euic. opus est sententia. vide tex. & glo. in l. si dictum, §. si compromisero inf. de euic. & uide Ang. in l. exigendi. C. de proc.

b Paris. A se euinci. Vide Cæp. caute. apposita in eo. §. in fi.

c Pom. Ista non placet. Vide Alc. consi. 4. uol. 3.

d Barb. Innuitur. Adde quod no. in l.1. C. de test. & l. Pactuleius. inf. de hær. inst. & istã gl. Ang. alleg. pro sing.
Pom. Vide Bar. consi. 91. uol. 1. & quæ posui in l.3. §. idem diuus, inf. de test. & in l. admonendi. & Barb. consi. 60 uol. 1. & consi. 4. uol. 2. & consi. 8. eo. uol. & consi. 18. & consi. 70. eo. uol Rom. consi. 127.

e Publica fama. Adde Bar. & ibi Bal. in fi. in l.4. de prob. Ex proposito uide quæ dixi, inst. de act. in §. prætere, in add. Adde quando per famam probetur dominiũ. Bal. consi. 73. lib. 3. Rom. consi. 311.
Meno. Vtrum autem. Alc. trac. præsump. reg. 3. præsump. 36.

f Fateor. Sed certe Bald. in l. emptorem. C. de proba. tenet omnino necessariam esse sententiam.

g Barb. Forte enim. Adde Bar. pro intellectu huius in d. l. emptorem & ibi est varius, & contrarius sibi. Et uide Io. de Imo. & ibi dixi in c. pen. de empt. & uend.

h Licet emptor. Vide Imo. in c. fi. de emp. & uend. Bal. in l. si cum quæst. cum concor. C. de euic.

i Ruer. Et propter hoc. Vide Bar. in l.2. in fi. prin. C. de iur. calum. vbi sentit contrarium.

k De calumnia. Hanc glo. alleg. Bal. in l.1. in fi. C. de iur. calum. gl. & Bal. in l.2. in fi. eo. tit.

l Opposuit. Debet tamen opponere exceptionem præscriptionis, l. si obligata, C. de euic.

m Pom. Vltimo aduerte. vide Alex. consi. 4. in 3. uol.

n Paris. Rem alienam scienter. vide Cæp. in caut. ad fi.

p, hrs

1 *Vsuræ in contractu debentur marito per patrem mulieris, ob dotem non solutam.*

2 *Emptionis in contractu debentur vsuræ venditori ob pretium non solutum, si emptor fructus percepit.*

§. Non tantum sortem.

In actione negotiorum gestorum directa, & contraria habetur ratio vsurarum. h d. Primum dictum in eo quod dicitur, quod possumus petere vsuras pecuniæ mutuæ, reprobat gl. quã no. Azo in summa videtur tenere indistincte in ti. de vsur. §. lege. qđ i istis casib. in q b. iura nostra dnt venire vsuras, hodie sunt correcta 1 & tamen veniunt vsuræ, præterquam † in contractu dotis, vt extra, a de vsu. c. salubriter. Quod intelligitur. vsuras deberi a patre mulie- b ris marito, qui sustinet onera matrimonii: non enim mulieri post matrimonium solutum præstabuntur usuræ a uiro, vel hæredib. eius. 2 Pro hoc. C. rei vxo. a ct. l. prima. §. exactio. & ibi per Doct † Item in contractu emptionis, & venditionis debentur vsuræ venditori, si emptor percep t fructus rei, & non soluit pretium, vt extra, de vsu. c. conquestus. per gl. & C. de act. emp. l. curabit. & ʃ. de act. emp l. Iul. §. idem Papinianus. & ibi de hoc videbitis. Secundum dictum limitat glo. quod gestor potest petere vsuras, si plus commodi attulit quam incommodi.

ADDITIONES.

a In contractu. In cõtrac. vsuræ sunt licitæ quo ad onera matrimonii, & de quibus & quantis intelligatur, vide Bal. in l. fi. §. præterea. C. de iure do. Vtrum si maritus, uel eius hæredes sunt in mora restituendi dotẽ vxori, veniant vsuræ, & idẽ tenet Bal. in l. insulam. §. vsuras. aut. sol. mat. An autem mulier post annum a die soluti matrimonii, si dos non restituatur, sit alenda ab hæredibus uiri. unde Ange. in l. diuortio. in prin. post Cy. ff. sol. mat. & Rich. Mal. in l. fi. C. de bo. ma. qui tenet quod mulier sit alenda, ipsa durante in viduitate, alias non, per l. Titia. inf. so. ma. Et dicit dẽre intelligi, quod Bart. hic no. in d. §. vsuras Bar. in d. l. diuortio dicebat quod tunc deberetur interesse propter moram, ar. l. si mora. inf. eo. sol. mat. sed In no. & Io. And. in c. salubriter, dicunt, quod vbi dos est in pecunia, post annum mulier nihil debet percipere, etiam si hæredes sint in mora, quia censetur lucrum vsurarium, quod est prohibitum. c. quia in nibus, de vsu. Sed d. l. diuortio. dixit, qđ dictum Inn. potest procedere, quando mulier haberet aliunde vnde posset se alere, vel quando, si esset soluta, potuisset de facili recuperare dotem. Nam istis casibus nihil debebitur mulieri. Alias dicit quod eadem ratio videtur esse post annũ quæ est intra annum, videlicet quod debeat alimentari. Pro quo alleg. quod no. Bar. in l. 1. C. de sen. quæ si. certa quant. In similibus idem dicit quod videtur esse idem, si esset solita dare pecunias suas mercatoribus ad honestum lucrum, nam tunc ratione moræ debebit mulier habere interesse consistens in lucro, quia mulier verisimiliter fecisset. sicut de aliis pecuniis, arg. l. 2. §. fi. de eo quod cer. loco, & quod no. Bar. in l. 1. C. de sen. quæ pro eo quod interest. Alias dicit, quod extra prædictos casus non videtur quod mulier possit petere aliquid nomine alimentorum, vel emolumenti. Et ad prædicta facit quod no. Bald. in authẽ. & qui. C. de bon. auth. iud. pos. subdens quod Ang. ibi dicit sic consuluisse in illa materia. Et ideo in hac materia est cautela, de qua fecit ipsi in §. fuerat. Instit. de act. in reportatis. Aduerte, quia Bal. in auth. & qui. tenet expresse contra Inn. Nam dicit ipse, maritus petit vsuras ex causa extrinseca, quia propter onera. d. §. usuras, tanto fortius petit mulier ex causa extrinseca, quia domina facta, Ale. in reb. C. de io. do. Et adde Ang. in d. l. Titia. uolentem, quod mulier si aliunde non habeat, vnde se alat potest petere vsuras loco alimentorum, maxime si est intra tempora luctus, cum adhuc uideatur deseruire primo matrimonio, sed distincte uidetur casus in d. l. Titia. & uide §. exactio. C. de rei ux. ac. & quod ibi no. per Bal. in l. fi. adde quæ posui in d. l. diuortio.

b Pom. Non enim. Vide Ale. consi. 174. 1. uol. & consi. 63. eo. vol.

§. Dum apud hostes.

Gerenti negotia captiui competit actio cõtra eum, si reuertatur, vel contra hæredes eius h. d.

LEX XXII.

1 *Obses datus pro aliquo facto, si propter hoc soluit pecuniam, potest repetere ab eo pro quo soluit.*

2 *Captus pro represaliis si soluit, repetit ab eo, cuius causa captus est.*

a Nam & seruius.

a Quod vnus pro alio redimendo cogitur soluere, recuperat hac actione. h d. Pro declaratione quæro, quæ actio sit ista. q̃ dat ꝯ istũ reuersũ. quidam dñt q̃ actio mandati. ista nõ vr̃ esse vera, cum illi essent serui, donec erant captiui. Preterea tex. non dicit, quod ipsi mãdassent, sed quod illi qui eos detinebant, hoc fecerunt. vnde dđm est, quod ꝯpetit actio neg. gest. Sed illud est mirabile, qa isti retenti gesserunt illud negotium in seruitute. Vel si diceres eos liberos, non obligauerunt se & corpus suum, quod est liberũ, non potuerunt obligare pro ista pecunia, vt l. ob æs. C. de act. & oblig. Respon. licet de iure non potuit fieri, tñ sic fuit de necessitate facti. Et si opponis. ergo ipsi passi sunt iniuriã. R ñ. istius iniuriæ alia fuit cã. Et hoc ẽt sentit gl. ma, quæ 1 est nota Facit, † quod si aliquis fuit datus in obsidem pro aliquo facto & propter hoc oportuit eũ soluere pecuniam, possit repetere ab eo pro quo soluit, licet de subtilitate iuris non teneretur, vt d. l. ob æs. et auth. ibi posita. Sufficit. n. quod cogatur necessitate facti, vt hic. Ad hoc facit quod no. C. de patri. qui fil. distra. l. 2. vbi dicitur, quod usurpatum est, quod dentur obsides. hoc est consuetudine obtentũ. 2 † Scđo facit, q̃ si aliq̃s est captus in ciuitate ista ꝓ represaliis con- b cessis pp factũ sui cõis vel spãlis personæ, & soluit, q̃ possit repetere a communi vel spãli psona. Et si opponatur, quod est sibi facta iniuria. R ñ. quod ista iniuria est facta pp factum alterius. Hoc ego ponã in tractatu illo de repres. in vlt. q. princ. in princ. Dic vt ibi. Reuertor ad secundam gl. si non essent hostes. Dicit gl. idẽ multo magis. quia c ibi essent liberi, & possent obligari. Item quærit glo. quid si ille, qui est retentus, aufugit, & sic nihil promisit, tamen ille detentor cogit illos, qui remanserunt, ad soluẽdũ ꝓ illo, an illi repetẽt. gl. ma no. dicit q̃ non. q̃ gl. no. Sed ista gl. vr̃. ꝯdicere alteri glo. q̃ mõ recitaui. ibi .n. dixi, q̃ licet detenti patiantur iniuriam, nõ patiuntur ppfactum alterius. sed hic similiter patiunt̃ iniuriam pp factum alterius, ergo debent posse repetere. Sol. ibi factũ alterius fuit ad hoc ordinatum, hic non fuit. quod no. Item ad illud q̃ glo. dicit, q̃ in casu huius l. isti tres erant naliter obligati. intellige hoc verum ex promissione, q̃ ipsi fecerunt, non autem intelligas, q̃ detentus teneatur soluere detentori, imo est omnimodo iniquum contra iustitiam.

ADDITIONES.

a Nam & Seruius. Alle. no. Bal. in l. liber captus. C. de capt. & in l. fideiu. C. man.

b Secundo facit. Per Bar. & Doct. in l. item si in facto. inf. de ver. obl. vide Ab. consi. 21. vol. 2. Bal. in c. ex resc. de iureiur. & in c. sciscitatus. de rescri. & in rubr. de his, quæ vi metus ve causa gesta sunt, l. 3. §. fin. & Alexand. ibi. de condi. ob cau. 1. in pr n & l. Lucius. §. Sempronia. de leg. 2. Menoc. Ruy consi. 85. no. 1. li. 1. Calcan. cõsi. 61. Dubitatur. nu. 1. 2.

c Poma. Obligari. Vide Alexan. consi. 43. vol. 2. Ab. consi. 7. 1. dub. vol. 2. & consi. 43. eod. vol.

1 *Hæreditas iacẽs non repræsentat ꝑsonã hæredis futuri, nisi aditione secuta, q̃ fingitur heres a die mortis: nõ tamẽ operatur hæc fictio ad incõmodũ alienũ.*

2 *Neg. gest. actio oritur gestione durante.*

§. Qui negotia.

In negotiis hæ̃ditariis nõ inspicitur persona hæredis, sed oritur oblĩo, tanq̃ cuius si 1 bet esset negotium. h. d. † No q̃ hæreditas iacens non repñtat personam hæredis futuri, sed mortui, vt l. mortuo. ʃ. de fidei ss. & ʃ. de acqu. re. do. l. hæ̃ditas. sed secuta postea aditione fingitur hr̃s fuisse a die mortis, vt l. nouat. in fi. de no. & l. si ex re. in fin. de stip. ser. & l. omnis hæreditas, de reg. iu. & l. hr̃s quoque. ʃ. de acq. hær. Hæc tamẽ fictio a non operatur ad incommodum alienum, vt hic. item no. act. neg. † 2 gest. oriri durante gestione. quod est verum, secus in actione tutelæ.

ADDITIO.

a Item no. Ade Bar. in l. si pecuniam. C. [illegible] h.

a §. Si viuo Titio.

a Mors domini, est iusta causa noua negotia nõ inchoandi, non autem a susceptis desistẽdi. h d. Et ut iste §. hẽat effectũ, oportet intelligi, qñ q̃s accessit tanq̃ oĩa gesturus, & iõ viuo Titio nõ posset desistere, vt s. eo. l. si pupilli. §. videamus. & ibi dixi. Sed Titio mortuo, sicut est mors iusta cã soluendi mandatum, ita est iusta cã soluendi negotium, hoc est propositum quod habuit ab initio. Et idẽ puto q̃ in omnib. illis casib. in quib. quis non cogitur mandatum cæptum implere, de quibus habuistis in l. filius, cum l. seq. sup. de procu. Item ex illis non cogitur quis implere negotium cæptum, vt hic &c.

ADDITIO.

a Si viuo Titio. Vide Bal. in l. mandatum, in fi. C. man. & in l. fi. C. de peric. tut.

1 *Gestor potest alium substituere, sicut procurator ad negotia.*

2 *Gerens pro alio tenetur de facto illius, nec liberatur cedendo.*

1 §. Mandato.

Qui negotia aliena gerit per alium hac actione tenetur ac si ipse gessisset. h. d. No. † q̃ nõ solum procurator ad negotia põt substituere alium, sed ẽt gestor. † 2 No quod qui gerit per alium, tenetur de facto illius, nec liberatur cedendo actionem. Ratio, quia ideo non tenetur. quia habet actionẽ, sed quia imprudenter elegit seu mandauit. Quæro, quid si ille credebat cum cui mandauit, sufficientem esse? Respond. Propter hoc non releuatur, vt l. sed an vltro. §. fi. s. eo.

LEX XXIII.

1 *Lex, siue hæreditaria, an procedat etiam si negotia fuissent pupilli.*

2 *Expensum si est in re necessaria vltra quam valeret, tunc non repetitur.*

3 *Actione neg. gest. hẽt locũ vbicũque hẽt locũ actio de in rem verso, nõ econtra.*

4 *Gestor an teneatur pro damno perditarum rerum.*

5 *Gestor si emit rem pro decem quæ perijt, & in eo tempore valebat quinque, vel si valebat decem tempore emptionis, & tempore, quo perijt, valebat quindecim, quomodo teneatur gestor domino, quando eius culpa perijt.*

6 *Premium quando consequi debeat quis, ex quo pœnam meretur, remissiue.*

Siue hæreditaria.

In negotio gesto necessario, quicũq; casus superueniens nõ nocet gestori, nisi culpa ꝑcedat casum. h. d. Vel aliter. Ex eo, quo quis dẽt puniri, nõ 1 dẽt præmium consequi. h. d † Quæro, quid si fuisset negotia pupilli. Resp. gl. idẽ pp generalitatem huius l. & p l. in pupillo. ʃ. de sol. in ꝯtrarium vẽ l. si pupilli. in prin. s. eo. Et dic, Aut geritur negotium necessariũ, & procedit lex ista cum sua gl. Aut uoluntarium, & tunc si ab initio fuit pupilli vere, non tenetur pupillus, nisi in quantum est factus locupletior. vt l. si pupilli sup. eo. in princ ẽt si pupillus factus est adultus. vt l. Pomponius in negotiis s. e. Aut ab initio fuerunt negotia alterius, quam pupilli, & tunc hẽt locũ regula cõis, qu a sufficit ab initio utiliter gestũ, vt l sed an vltro. §. fi. s e licet postea per fictionem fingatur retro fuisse pupilli, vt s l. prox. ʃ. i. Sed si ab initio fuissent alterius, & durante gestione cœpissent esse pupilli, tunc pro præcedenti tpe hẽt locũ r. a cõis, ꝓ sequenti iudicaremus pro pupillo, vt l. Titia. §. vsuras. ʃ. de leg. Dixi uobis in l. Pomponius in negotiis. 2 s. e. † Quærit gl. quid si in ista re necessaria plus fuit impensum, quã valeret. an possit repetere. Quidam quod sic. Glo. determinat ꝯtrariũ, 3 & bñ. Dic vt in ea. † Item no. vnam solonem pp l. 3. §. & rũr. ʃ. de in rem verso quæ ponit vnam regulam, quod vbicunque habet locum actio neg. gest, ibi habet locum actio de in rem verso, quia illa 4 regula non conuertitur. † Vltimo ad illam gl. quæro, vtrum teneatur de damno rerũ ꝑditarũ, gestor. Gl. q̃ non, ne bis puniatur. Contrariũ vide-

vr no, C. mand. l. & si ɔtrum. in fi. gl. sed ista vr verior pro qua facit q no. ℥. com. l. rem mihi. §. in exercitu. Quod tñ intellige ſm determinationem sequētē. † Item q̄ro, pone q̃ tpe quo ego emi rē, valebat 10. tpe quo perit res culpa mea, valebat quinque, an illa quinque repetere potero? Vide gl. & dicas intelligendum esse ſm hanc di. hoc mō, vt diminutio p̄tii, q̄ fuit in quinque, contigerit sine culpa gestoris, & illa repetet, licet casus rei contigit culpa sua, quia per illam culpam non dānificauit dñm. nisi in valore rei, qui erat quinque. & idē dico econuerso, pone quod emi rem prox. q̄ postea valuit 15. culpa mea perit, certe x. q̄ impendi, ɔpensantur cū x. de illis 15. in qb. dānificaui dñm. & ideo dñs poterit a me repetere a quinque, in quib. vltra damnificatus est, nec possum sibi opponere q illud lucrum habuerit cā mei, quia damnum superueniēs culpa, non compensat cū lucro, vt l. si negotia. sup. e. † Vlt. gl. intrat illud gñale. Ex eo non dēt quis ɔsequi p̄miū, ex quo pœnā, &c. q examinat Dy. in l. decreto. ℥. de susp. tuto. & per eundem in c. q ob gratiam. in fi. de re. iu. lib. 6.

ADDITIONES.

a Repetere. Ad hoc vide gl. & quod ibi Doct. & Bal. in l. etiam. C. mand.
b Bar. Vlt. glo. Adde glo, & ibi Bal. in c. dilectus filius. de rescr. in l. 1. inf. de his qui, vt indi.

LEX XXIII.

Si quis negotia. Quærit gl. rōnem huius l. & assignat istā veram, quia in primo casu dñs ratū habet, q est indebite solutum. Sed tunc extra gl. op. Quō potest h̄ri pro parte ratum, & pro parte non, vt l. in causæ. sup. de procu. & l. si negotia. sup. eo. Sol. Hoc intelligas in diuersis administrationibus. Nam in eadem procederet contrarium, quod est, si absque culpa indebitum soluisset, sed si fuisset in culpa, tunc secus: nam damnum emergens culpa, non compensatur cum lucro. No. in d. l. si negotia.

ADDITIO.

a Ant. Alex. Ratum. Per hanc l. dicit Dec. consi. 229. quod notarius non acquirit absenti, nisi mediante ratihabitione. De quo uide plene Sal. in rub. de uer. ob.

LEX XXV.

1 *Creditor potest ratum habere inuito soluente solutionem factam gestori.*
2 *Ratihabitione creditoris statim secuta, an quæratur creditori dominium, & conditio usucapiendi.*
3 *Gestori creditoris dominium pecuniæ solutæ est debitoris, donec sequatur ratihabitio.*

Si ego hac mente. a Per solutionem factā gestori nō liberatur soluens, nec dñium acquiritur creditori, nisi ratihabitione secuta. h. d. no. Tria hēs in hac l. duo dixi in summario. Tertio no. † q creditor p̄t ratū h̄re inuito soluēte. Rōnē ponit tex. & ℥. dicam. Op. q per solonem facta procuratori, ipso iure q̄ratur dño dñium pecuniæ, vt l. si proc. ℥. de acq. re. do. Huius timore est facta prima, & scda glo. Prima sol. est, q hic fuit solutū procuratori debitoris, non creditoris, q vr ɔ tex. qui dicit, creditoris dumtaxat negotiū gessit. Alii, q erat procurator creditoris ad q̄dā, non ad ista. Alii dñt, & isti melius, q exponitur procuratori, i. procuranti sine mandato & ista est vera. De quo plene in l. qui mihi donatum. ℥. de do. & l. i. §. per procuratorē, de acq. pos. & Cy. in l. 1. in scda opp. C. de acq. pos. Dixi plene in d. l. qui mihi donatum. Opp. ext. gl. de l. hoc iure, v. si quis dederit. ℥. de do. & l. si res, §. 1. ℥. de iure do. vbi dr, q ille, qui soluit vni, vt daret alteri, pōt istud mandatū reuocare. Sol. no. tex. hic dicit, q qñ hic gestor solonem recepit, solius creditoris negotium gessit. Qd apparet, quia debitor soluēs credit se statim liberatum. In ɔtriis gerebat negotium vtriusque. Nam dabatur pecunia vni, vt eā daret alii, & sic vtriusque negotiū gerebat. Facit §. e. l. si pupilli. §. si quis pecuniā. † Quærit gl. duas q. Primo, an statim ratihabitione sequuta, q̄ratur creditori dñiū. & vsucapiendi ɔdō. Dic vt in ea, & bene. Scdo q̄rit gl. cuius interim est dñium. Quidā dñt q debitoris soluentis. Alii dñt q nullius. vide gl. Item q sit nullius, no. ℥. de sol. l. qui hoīem. §. si debitorē In ɔtriū est veritas per text. in l. cū q. s. §. 1. ℥. de sol. Est n. dñium debitoris, vt ibi patet. Rō, q a dñium nō recedit a nobis, nisi q̄rar ei, cui intēdimus q̄ri, vt l. ne vtilē. ℥. ex qb. cau. ma. Secus est in possessione, q a & si non q̄ritur cui q̄rere volo, nihilominus desino possidere: nā a nobis possessio pōt recedere, ēt si alii nō q̄ratur, vt l. si me in uacuam. t. resp. ℥. de acq. pos. & ibi no.

ADDITIONES.

a Si ego hac mente. Adde vltra ista, quæ no. Bar. in l. si procur. inf. de cond. ob cau. & maxime in 3. q. prin. & in l. fallus. C. de fur. Meno. Giber. Regi. lib. secun. Euantio. cap. 10.
b Vide gl. Hanc gl. autem reprehendit Bar. in l. si sponsus. §. si uxor. per illum tex. cū seq. inf. de don. inter uir. & uxo. Imo. in l. communis. §. fi. inf. de acq. pos. Ang. ibi se remittit ad no. per gl. hic.

LEX XXVI.

1 *Potestas & decuriones possunt actorem, seu curatorem dare ad administranda bona ciuitati obuenientia.*
2 *Gerens contemplatione unius, tamen teneatur alteri, ad quem in ueritate negotium spectat.*
3 *Gestores ex necessitate tenentur insolidum.*
4 *Gestores uoluntarij tenentur insolidum si eis administratio insolidum concedatur, si pro parte, tenentur pro parte.*
5 *Delinquentis si bona debeant deuastari & habeat turrim communem, potestas potest illam diuidere, & partem superiorem deuastare.*
6 *Potestas facit alienationem necessariam.*

Cum alicui. Officiales publici licet respū resp. alter pro altero teneatur, non tñ respū priuati, ad quem negotium in veritate spectat, h. d. q no. Et hic ponitur q̄dā qō extrauagans, & non tangit materiam. † No. q magistratus, hoc est, p̄tās ciuitatis, p̄t creare actorē, seu curatorē, ad administrādū bona obueniētia ciuitati, non tñ p hoc excludo quin & hoc possit facere ordo decurionum, hoc est, priores, vt l. item eorū §. 1. ℥. q quisque iur. & l. 2. ad Mu. Secundo no. † q licet aliquis gerat ɔtēplatione vnius ex necessitate, tñ tenetur alteri, ad quē negotiū in ueritate spectat. Facit ℥. e. l. item cum putaui. in fi. Tertio no. q licet q̄tum ad ciuitatē isti gestores teneantur insolidum, non tñ q̄tum ad priuatum. rōnē statim dicam. Mō op. de l. Lucius. §. Sēpro. ℥. de adm. tu. So. intelligas q hic factus est non soluendo postq̄ priuatus successit. Ista tenetur cōtra, vel illud fauore pupillorum. Et ista est ēt satis bona. Op. ℥. ad munic. l. 2. Sol. fateor q ciuitati tenetur insolidū, vt ibi, non priuato, vt hic. Rōnem assignat glo. q a ciuitati tenebatur ex officio priuato, ex sola gestione. Et b̄r si vis h̄re regulas, an gestores teneantur insolidū, vel pro parte. † Prima rla est, q gestores ex necessitate tenentur insolidum. Hoc apparet in plurib. tutorib. & in plurib. curatorib. & in pluribus administratorib. reip. vel ciuitatis, iō hic respū ciuitatis hēbant officium publicum, & necessarium, & ideo eis tenentur insolidū, respū priuatorū gerebant ex uoluntate, & sic tenentur pro parte. Istud probatur in l. diuus ℥. de adm. tut. ibi, pro eo tpe quo gerunt ex necessitate, tenentur insolidū, secus pro eo, q gerunt ex uolūtate. In gestorib. † voluntariis ista est regula, q si quidem conceditur eis administratio insolidō, tenentur: si pro parte, tenentur pro parte. Ita p̄batur in l. pe. inf. de sepa, tetigi in l. plurib. ℥. de proc. sed in gestorib. hoc non cadit, quia eis officium non ɔmittitur, sed sponte gerūt. De hoc dixi latius in rep. l. 1. §. si plures. inf. de exer. Induxi † hanc l. semel ad q. Ptās huius ciuitatis condemnauit quendam in publicatione bonorum, & destructione domorum. In istis bonis erat q̄dam turris cōis cum alio, commisit potestas executori, seu militi suo, q illam turrim diuideret, & ita factum est, & recepit partem superiorem, & destruxit, nunquid valuerit talis diuisio ita q hoc facere possit. Dixi q hic videtur casus quod sic, quia potestas potuit dare curatorem talibus bonis necessario diuidendis, † & sic potest facere alienationem necessariam, vt l. 1. de fun. do. & l. alienationes. fam. erc. cum si.

a **Ex duobus.** a Gestor expensas voluntarias nō repetit. hoc dicit.

ADDITIO.

a Meno Ex duobus. Brissoni. li. 3. select. c. 2. Cuiac. li. 6. obseru. c.

a **§. Titium.** a Expensæ factæ causa pietatis non repetuntur, h. d. quærit glo. qualiter probabitur cum fecisse expensas causa pietatis? Dic ut in ea.

ADDITIO.

a Titium. vide Alex. consi. 152. in fi. uol. 2.

LEX XXIX.

1 *Fideiussori quando uideatur mandatum, ut soluat.*
2 *Libellus pro fideiussore contra principalem, quando conuenitur, ut soluat.*

Si quis mandato. Pro eo, pro quo quis obligatus est, agit hac actione anteq̄ soluat, h. d. No. q illud abesse vr, in quo quis est obligatus. Op. de l. facere, inf. sol. ma. tr. gl. non soluit. dic q ibi erat obligatus sub conditione, hic pure. Itē op. a & vr quod non possit agere antequam soluat, ut l. Lucius. inf. man. q quidam fatentur. Gl. dicit melius, aliud in fideiussore, vt ibi, aliud in gestione seu mandante, ut hic. Vide gl. & rōnem not. q a in fideiussore hoc † ideo est, quia eo ipso quod intercedit, vr ei mandatum, q soluat, vt l. indebitam ℥. de cond. ind. Vltram. non approbāt illam rationem ut Cy. refert, C. mand l. si pro ea. in secundo ɔ. Nā si fideiussori videretur mandatū, vt solueret, ipse teneretur si creditor vendit pignus, ideo quia non est solutum, q est falsum, ut C. de do. l. 1. & in l. indebitā. quęd dt quod ei vr mandatum, vt soluat, intellige hoc est si soluit, potest repetere tanquam mandatum per actionem mandati, non aūt q præcise susceperit mandatum de soluendo. Dic ergo q fideiussor in hoc intercessit, ut debitor maiorem dilationem hēet, & ideo ante ips repetere nō pōt arg. l. in commodato, §. sicut. inf. comm. Hoc ēt sentit gl. hic dū dt, quia iuuari &c. † Quærit gl. ad b quid ageretur antequam soluat? Rñ. non ad pecuniā, sed ut liberetur. Quod no. pro formatione libelli. Vel potes concludere. vt conseruetur indemnis, vt C. de sen. quæ li. cer. quā. l. 2. & ℥. eo. l. liberto. §. 1.

ADDITIONES.

a Item op. Et istis adde no. per Bal. in l. certum est. circa prin. fam. erc. & Bal. in d. l. si pro ea. in uer. modo pro euidentia.
b Antequam soluat. vide Bal. in l. si pro ea. in 3. q. C. mand.

LEX XXX.

a **Cum pater.** Gestum noīe ventris deuoluitur in actione tutelæ posthumo nato, uel in actione neg. gesto. h. d. Rōnem huius l. in primo casu uidere est facile. In secundo est rō, quia posthumus h̄r pro nato, dū tractatur de statu, & ɔmodo suo, vt ℥. de sta. hom. l. q. in utero. Cōtra hoc op. q a fictio ista q hēatur pro nato retro, nihil operatr in p̄iudiciū gestoris, ut l. nam & Seruius, §. 1. sup. e. Sol. Hic sunt tria, quia posthumus erat in uentre, & h̄r pro nato

ADDITIO

a Cum pater. Illum tex. in uer. q si natus. alle. pro eleganti Bar. in l. matrem. ad Tert.

nato, Item quia hr; fingitur retro fuisse dñs. Item quia tutor gessit contemplatione ipsius tanq̃ futuri hĕdis, in contrario gestit contemplatione hæreditatis simpliciter. Sed quæro, quid int nim anteq̃ certum sit posthumum nasci, vel non nasci. Respon. glo. quod interim dabitur actio neg. gest & bene, &c.

L E X XXXII.

1 *Officiales publici tenẽtur de facto aliorum officialium, quos ipsi habẽt, in subsidium.*
2 *Neg. gest. actio quod habeat locum inter officiales publicos, & alios officiales sibi datos ex publico in subsidium.*
3 *Mandati actio datur inter tutorem, & actorem ab eo constitutum.*
4 *Fideiussor, qui soluit, quod non habeat actionem negot. gestor. contra confideiussorem.*
5 *Gerens negotium alicuius non principaliter, sed in consequentiam, quando habeat acti onem neg otiorum gestorum.*

a 1 **Ex facto.** a Sicut inter collegas æqualis ptãtis est actio neg. ge. ita si sunt ptãtis inæqualis. h.d. q̃ l. not. No. qd † isti officiales publici tenentur de facto istorũ curatorũ, seu subcura-
2 torum, quos ipsi hñt, in subsidium sui officii. † Scđo no. q inter eos est actio neg. gest. sicut si vterque hẽet principale offiñ. quod intellige qñ curator & subcurator ɔstituitur authoritate publica, ita quod vtriusque est offiñ necessarium & hoc innuit hic tex. dum dicit, subcuratorẽ ɔstitutum. Sed si poneres principalem officialem ɔstituisse sua sponte sibi vnũ subcuratorem, tũc esset inter eos actio manda
3 ti. Et idem; puto inter tutorẽ, & actorem ab eo ɔstitutum, vt l. decre
4 to. de adm. tu. Opp. gl. de l. fideiussor. ĵ. de fideiu. † vbi fideiussor non habet actionẽ ɔ̄ fideiussorẽ. Sol. Aliud in istis officialib. aliud in con-
b fideiussorib. Et assignat hic gl. triplicẽ rõnem. Primo, qa fideiussores intercedunt ex voluntate, isti ex necessitate. Ista est falsa per l. i. C. de duo. re. Scđa rõ est, qa fideiussor liberat cõfideiussorem non officio, sed virtute, gestione, & nã oblĩonis. Et ista est rõ vera, q̃ Vltr. appropriant sibi in l. cum alter. C. ne fideiuss. & vult dicere quod fideiussor principaliter soluit, vt liberet reũ, & ꝓ oblĩone rei principalis, & hoc ex ɔñа porrigitur ad fideiussorem, iõ ɔ̄ eum nõ hẽt actionem neg. gest. & istud est aliud genus negotii gesti, rõne cõñtiæ. De hoc dixi in l. pupilli. §. itẽ q̃rit' s. e. de quo statim dicã. Assignat glo. hic aliã rõnem qa fideiussor hẽt aliam actionem contra eum pro quo intercedit. ista non est vera. Quid. n. si non esset soluendo, vel non tepe
5 teret, tene ergo p̃cedentem. Quæro ergo, qñ † gero negotium alicuius, non principalr, sed quod est suum rõne cuiusdam ɔñtiæ, an ɔ̄ eum hẽam actio. neg. gest. Rr̃ quod non, vt dicimus in fideiussore, in l. vt fideiussor. de fideiu. In ɔ̄rium vr̃ casus in l. fi. C. de bo. aut. iu. pos. vbi creditor missus in possessionẽ recuperat expensas ab alio ad quẽ per ɔñtiã spectar. R ñ. ergo, aut ex neg. gest. alicui p ɔñtiã aliqd acquiritur, ita quod non hẽat ꝓ illo necesse agere ɔ̄ illũ, ut puta ɔfideiussori libertatio q̃ratur, & tunc actione neg. gest. ñ tenetur, vt d. l. fideiussor. Aut ꝓ eo hẽt necesse agere, & tũc aut fundat intentionẽ suã ex eo q gestũ est p me, & ad eũ ptinet p ɔñtiã, & tenet' mihi restituere sumptus, vt l. fi. C. de bo. au. iu. pos. Non. n. p̃t repetere restõnẽ creditor superueniens, nisi fundet se ex missione facta ex primo decreto ad petitionem meã. Aut fundat intentionem suã non ex facto meo sed tertii, & tunc non tenetur mihi in aliquo, vt l. fi. in prin. s̄. de eo p quem fa. erit vbi quis agit de promissione facta de iud. sist. nec hẽt necesse diceret in libello, q per alium, puta Tiñũ, fuit impeditus vt ex fcõ alicuius non se defendat, vñ illi impediẽti ñ tenet' in aliquo.

A D D I T I O N E S.

a Meno. Ex facto. Lo. ioi tract. de excom. 42.
b Triplicem rationem, . ide gl. & Bar. in l. a. circa fi & ibi Bal. C. de transac.

L E X XXXII.

a **Liberto.** Ex facto procuratoris datur vtilis institoria contra dominum. h.d. Quærit gl. quare dicit' a vtilis. Rñd. quia institor solet præponi vniuersali administrationi, hic vero fuit præpositus vni actui. Materiam etiam huius principii habuistis in l. si pupilli. §. item quæritur. s̄ eo,

A D D I T I O.

a Quare dicitur Bal. in l. mandatum. C. mand. in 3. oppo.

§. Item negotia. Actio competens cõtra eum, ad quem negotium spectat cura & solicitudine, non impedit actionem oriri contra eum, ad quem negotium in veritate spectat licet eius contemplatione non sit gestum. h.d. Casum in terminis ponit.

1 *Absentia causas allegaturus veniens non condemnatur.*
2 *Cãæ absentiæ licet allegentur per defensorem, attamen iudex fert sñam, & si causæ sunt veræ sententia erit nulla, & quid si veniat defensurus. nu. 3.*
4 *Defensori, qui debuit appellare, imputatur.*
5 *Defensor quando liberat reum absentem, etiam actore inuito, tribus modis venitur ad defensionem alterius.*

a **§. Litem.** a Qui alle. cãs absentiæ, nõ condẽnat', nec appellate tenetur, secus in eo q venit ad plenam defensionem, licet post li. conte. h.d. quem t. no. No. ex hoc §. duo. Primo, qd
1 ille q venit ad allegandum cãs absentię, non condemnatur. † Scđo
2 no. quod licet; cãæ absentiæ allegentur, hoc non impedit quin iudex possit ferre sñiam, vt hic innuit in tex. Fateor tñ si causæ absentię essent veræ. quod sñia esset nulla, l. 2. §. si q s in iudicio. ibi, iubet die iudicii esse diffusum. sup. si quis cau. & ibi dixi, not. in l quæsitum. ĵ. de re iu. Item no q ille q venit ad plenã defensionẽ, ɔdẽnat' & in eius personã ꝓfert, & debet dici, ɔdemno te defensorio † noĩe Titii. Ita
3 dicit Inn. extra, de re iu. c cũ sup. Itẽ no. q hoc est verũ, ẽt si defensor interuenit post li. contest. quod apparet ex prin. §. dũ dicit, litẽ in
4 iudicium deductã, &c. Vlt. no † q defensori est imputandum, si debuit appellare. & non appellauit. Quæro, vtrum iste defensor condẽ
5 natus repetat sumptus Dic vt in gl. Scđo quæro, † vtrum defensor liberet reum absentem actore inuito. Gl. dicit hic quod sic, quĩ vide & no. Istud vero quod dicit qd liberat reũ actore inuito, intelligas ab instantia iudicii, non aũt a principali oblĩone. l. si mandato meo. §. i. ĵ. man. Dixi in l. non solũ. in prin. s̄. de proc. Doc. ponunt C. vbi in rẽ act. l. i. Dixi plene in l. solonem. ĵ. de sol. Debes. n scire quod triplex est modus veniendi ad defensionẽ alterius. Vno mõ aio nouandi, & debitorem liberandi, & hoc casu non admittitur actore inuito. Alio mõ tanq̃ simplex defensor, cũ satisdõne, & hoc casu admittitur inuito actore. l. soluendo, ĵ. e. & d. l. solutio. ĵ. de sol. & hoc mõ proceditur super libello, & agitur iudiciũ defensore noĩe, vt s̄. Tertio mõ uenit aliquis ad defendendum dicens. Puto quod detur libellus ɔ̄tra me ac si possiderem rem petitam, & isto casu non conceditur nisi ei a quo conuentus hẽt cãm. l. sed & si lege. §. qd tñ si is. ĵ. de pe. hæt. & de nox. l. illo. & de alie. iud. mut. cau. l. 3. in fine. & hoc cum determinatione. l. si actor. sup. de procura. quod dic vt ibi dixi.

A D D I T I O.

a Litem. De hoc no. §. uide quod dixi in l. iniurius. post Bar. C. de proc. Meno. Aret. consi. 29. nu. 3. 10 fine.

L E X XXXIII.

a **Qui aliena negotia.** a

A D D I T I O.

a Meno. Negotia. Coiae lib 11. obseruat. cap. 11.

§. Libertus. Qui expendit vltra, q̃ ei est iniunctum, non tepetit. h.d. Gl. assignat cõtraria, quę sunt clara.

§. Tutoris. Pupillus non tenetur ad perficienda negotia ctiã cæpta. h.d. No. tex. cum fine suæ gl.

a **§. Quãquã.** a Gestor negotiorum non potest cõstituere actorem in negotiis pupilli. h.d. Illud est verum secundum illa tpa, s̃m quæ mulier non poterat esse tutrix sine imperiali rescripto. Hodie vero si esset tutrix, posset constituere actorem, sicut alii tutores, l. neque tutores. C. de proc.

A D D I T I O.

a Quamquam. Et pro hoc gl. est 1. no. Et uide hunc tex. & ibi Imo. in l. sed si hoc. §. cum vti. inf. de cond. & dem ... & Bal. in l. mater. C. ad Velle.

1 *Libelli forma quando agitur ad seruitutem predij.*

a **§. Vno defendente.** a In cã seruitutis prædii cõis, qd vnus ex sociis expendit, ab alio
1 repetit pactionem ne. ge. h d. No. q dt, Sñia p̃dio dat'. Põt ergo recte ɔcipi libellus & formari sñia, q ꝓnunciet p̃diũ seruire vel p̃dio dñi seruitutem, vt hic. Sed si dñs p̃dii peteret ꝓnunciari, sibi ɔpetere ius ducẽdi aquã, ꝓcederet libellus. ita format Iurisc. in l. a. in prin. ĵ. si ser. vend. Et illa verba, cũ dicit. Peto pronunciari mihi ius competere &c. intellige, s. ad prædii utilitatem, & sic prædio vr̃ dari sñia. Hoc sentit gl. hic in prin. dum exponit, prędio, i. ad prædii vtilitatẽ. Quærit, glo. quæ erat ratio dubitandi in §. isto. Dic ut in glo. Oppo. glo. de l. si quis putans. §. hoc autem. communi diuidun. Sol vt in gl.

A D D I T I O.

a Vno defendente. Adde Bar. in l. si prius. in vlt. oppo. 2. par. de ope. no. nuo. & in d. l. a. & Bar. in l. fi. §. linaerem. C. de bno. quæ lib.

L E X XXXIIII.

Fideiussor. Quod quis facit contemplatione mandati per errorem, non venit in illa actione, sed in actione neg. gest. & qui ius suum uendidit, pignoratitia non tenetur. h.d. quem casum no & bene. No verbum, creditori. Opp. de l. si mandato §. Paulus. ĵ. mand. Sol ut in gl.

a **§. Ignorante.** a Qui ab alio donum recipit meo nomine, neg. gest. actione mihi tenetur. h.d.

A D D I T I O.

a Ignorante. vide Bar. in l. qui mihi donatum, infra, de don.

L E X XXXV.

Hæres. Hæredi tutti defuncti contra vxorem datur hæc actio de gestis cõstante matrimonio. h.d. quam legem nota, quia faciet honorem, & dabit ubi utilitatem.

L E X XXXVI.

1 *Protestatio declarat animum protestantis in dependentibus a potestate sua secus in dispositis certo modo a lege.*
2 *Clausula, saluo iure addendi. &c. apposita in libello, nihil operatur.*
3 *Alimentandi onus quando non spectat ad matrem, mater videtur habere animum repeten di.*
4 *Liber rõnum in depẽdẽtib. a mera nostra volũtate, plene probat, & remissiue.*
5 *Gerens in dubio videtur exp endere de bonis illius, cuius negotia gerit.*
Pater vel frater dotãs filiã vel sororẽ, quando in dubio videtur dotare de suo.
Pater expendens in studio pro filio, non videtur expendere de suo, quando filius habet peculium castrense, vel quasi.
6 *Rustici diuidunt per medium quæstiones.*
7 *Dispositio loquens de matre, habet locum in auia.*
Mater vel auia expendens circa res filij, vel nepotis, quando repetat.

Nesen-

inspic.§.h.d.Op.ʒ.sol.mat.l.rei iudicatæ.So.licet gl.& Doc.aliter dicat,quandoque aliquē esse locupletem,est cā cōcedendæ actionis, & tunc inspicimus tps litis contest. ut hic.cum simili. Qnque est cā moderādæ condēnationis,& inspicimus tps rei iudicatæ,vt in ʒrio.

§.**Si pecuniæ.** In hac actione veniunt vsuræ,& habetur ratio culpa,non casus fortuiti.h.d.

1 *Pater administrans præbendam filij.tenetur filio actione neg.gest.*

a §.**Pater.** Hæc actio datur in patrem,& filium emancipatū.h.d.No.bene istū casum qa sæpe accidit,q pr̄ emancipat filium,& retinet eum in domo,& administrat illud quod sibi donauit,q nō q̄ritur vsusfructus ipsi pr̄i,imo tenetur reddere rōnē ipsi filio:idē eadem rōne in oib.q̄ q̄runt filio,quorum pr̄i non quæ

1 ritur vsusfructus.Vnde si pr̄ † administrauit bona p̄bendæ filii,tenetur ei actio.nego.gest. reddere rationem administrationis.l.sacrosanctæ.C.de episc.& cler.vbi dicitur,quod istæ præbendæ habentur loco peculii castrensis,uel quasi.Et hoc vidi de facto.

ADDITIO.

a Pater.Et hæc bona præbendæ non congruunt patri.Vide Bal.in d.l.sacrosanct.& quæ d x[illegible] rub.de pe.cle.

LEX XL.

1 *Pœna,& vsura differunt.*

Qui sine vsuris. In hac actione veniunt vsuræ non centesimæ,sed communes.h d.No. distinctionem huius legis,aut quis peccat in faciendo,accipiendo pecuniam,cū non dēt,aut peccat in omittendo,seu negligendo.Secundo

a no.q vsura dr̄ pœna,a vt hic.Opp.ʒ.man.l. idemque.§.sol & si pecuniam. Glo.dat plures sol.Tene illam,quam tex.dat.aut quis delinquit in accipiendo,aut non soluendo.Ista est vera. Sed quæro,†

1 vtrum sit aliqua dr̄ia inter pœnam,& vsurā?R.ñ. q sic.b Nam vsura

b potest deberi absque mora ex stipulatione.l.lecta.§.fi.ʒ.si cer.pet.& l.item quia.in fi.ʒ.de pac.& C.de vsu.l.quamuis.ʒ.de ver.ob.l.qui Romæ.in prin.Poena aūt nunquam debetur absque mora.vel alio delicto.l.aliud.de ver.sig.Item inter vsuras,quę debent ex mora,& pœnam,hæc est dr̄ia,quia vsura debetur p annos,& menses,pœna autem semel tm̄.Ita dicit Iaco.de Are.in l.cum stipulati.ʒ.de verb.ob.Fateor tamen,quod sicut hic dr̄,quod vsuræ apponuntur loco pęnæ,eodem modo alibi.pęna loco vsurarum apponitur,vt l.Iulianus.§.Pompo.ʒ.de act.emp.& ibi no.& l.cum allegas.C.de vsuris. Prædicta nota bene,quia sæpe occurrunt.

ADDITIONES.

a Dicitur pœna Vide de vsura,& pœna,& quæ est differentia.Vide Bal.in l.insulā.de ver.ob.in ver.6.op.de l.si ita quis.

b Poena.Respon.quod sic.Vide tex.in l.non solum.la 2.§.3.versi.vel vsuras,vel pignus.ʒ.de lib.le.Rom.in consi.2 4o.2.dub.

LEX XLI.

1 *Beneficium confertur in inuitum,quando concernit eius commodum,& alterius,secus si commodum illius tantum.*

2 *Soluens pro inuito non repetit actione neg.gest.secus si pro ignorante.*

a **Soluendo.** a Inuitum & ignorantem possumus liberare,nō autem actionem ei auferre.h.d.Op.quod beneficium non conferatur in inuitum.vt ʒ.de reg.iu.l.inuito.Glo.soluit

1 hic.& Dy.in c.inuitum.extra de reg.iu.lib.6.Dic † br̄,quod quādo beneficium respicit commodum illius tantum qui ꝯtradicit,& tūc non confertur in inuitum,vt in ʒrio.qn̄que etiam respicit commodum alterius,& tunc potest cōferri in inuitum.ita loquitur totus tit.de mu.& hon.in quo honores cōferuntur in inuitum,qui respiciunt publicam vtilitatem Ita hic q possit solui pro alio,respicit etiam cōmodum creditoris,ideo liberatio in inuitum confertur.Facit ʒ.de ver.ob.l.seruus,vetante.& ibi dixi.Item op.C.de ni.deli.l.nec emere.Solue,per quandam consequentiam pōt conferri beneficium in inuitum,vt hic,nō directo,vt ibi,& hæc satis est bona. Op.ad secundam partem.C.qn̄ fiscus vel priua.l.2.Sol.quis non p̄t auferre actio

2 nem alteri.Fallit in casib.hic no.dic vt in gl. Quæro,† qn̄ soluitur p inuito,vtrum repetatur ab eo per actionem negotiorum gestorum? Gl.i.parua hic videtur dicere quod sic. Contrarium tenet gl. in l.si Stichum.§.fi.ʒ.de nou.gl.tangit in l.fi.C.e. Gul.de Cu. tenet istam gl.per l.si quis mancipiis.§.fi.ʒ.de inst.Non ob.l.si ex duob.sociis.§.e.& C.e.l.fi.quæ dicunt,quod prohibitio impedit hanc actionē,qa intelligit ipse q illud verum,qn̄ post prohibitionem gerendo negotia delinquunt.non dēt.n.quis facere laborare,vel intrare rem meam post prohibitionem.Secus si post prohibitionem in delictum non cadit.Sed ʒ hoc est casus l.si pro te.ʒ. mā.& iō tene gl.ʒriā,& istā intellige,qn̄ soluit p ignorante,non pro inuito.Non ob.l.si quis mancipiis.§.fi.quia ibi fuit mutuatū seruo q p̄t obligare de peculio dn̄m ignorātem.Et istam solut dat gl.C.e.l.fi.& etiam intelligit ibi.

ADDITIO.

a Paris.Soluendo Ista lex plane procedit,si soluo pro te creditori tuo,quia te libero,& possum a te repetere,nisi te prohibente soluero,secundum Bart.hic,sed q.l si soluo alicui tanquam procuratori tuo,& tamen non possum ostendere,quod sit procurator,an possum a te repetere.vide sing Com.concludentem quod sic,in terminentibus quibusdam,in 1§.6.inc.creditor libr s post princ.

LEX XLII.

1 *Obligatio alternatiua dicitur indiuidua quo ad solutionem.*

a **Si communes.** Quod in re communi q̄s facit nō ex necessitate communionis,venit in actione negotiorum gestorum h.d.& subtilis lex est,& no.ʒ.fam.erc.l.here des.§.si vnius.Nota q pro parte domus potest caueri de dam.infe. Contra ʒ.de dam.infe.l.in stipulatione Soluit glo.ibi qn̄ res erat vnius,hic plurium.Vel si dicas,ibi erat plurium.dic q mittitur in possessionem.s.partis.Item opponitur & fortiter,de l.si cum vno.ʒ.si ex noxa,causa agatur.vbi in cā noxali non potest defendi seruus pro parte,ego non reperio istud ʒrium solutum p aliquem,ideo dic q in his,quæ indiuidua sunt.negotium pro parte expediri non potest.

1 vt l.in executione.ʒ de ver.obl.Dr̄ † aūt res indiuidua quo ad solutionem.etiam si est oblīo alternatiua,ne deueniat ad inconueniēs,q quis haberet partem in vna re,& partē in alia,vt l.si non sortē.§.fi.

b de cond.ind.& d l.in executione.Nūc ad p̄positū,b qn̄ agitur actione noxali,quātitas est in oblīone,datio p noxa est in solutione.l.miles decem.ʒ.de re iud.iō nō admittitur defensio pro parte,ne posset deueniri ad illud inconueniens,quod quis posset hīc pro parte seruum,& pro parte æstimationē dāni.Sed qn̄ petit̄ cautio damni infecti,nihil est in oblīone,sed mero iudicis officio postulatur & expeditur,iō p̄t quis defendere partē suam.& n̄ partem socii,nō.n.p̄t deueniri ad illud inconueniens,cum nō sit aliquid in oblīone.Hoc dixi in l.ʒ.iter.§.ostiū,ʒ.de aqua plu.arc.vbi tex.hoc tangit,quem nota.

ADDITIONES.

a Si commune.Adde l.3.sup.eo.Adde tamē,quod licet illud quod geritur ex necessitate,nō veniat in hac actione directa,vt hic,tamen venit in utili,secundum Bal.l.eos qui.C.de vsu.licet Bar.ibi contra,& per Bart.in l.curatoris.C.e. vbi glo.& vide no.in l.ex facto.& quod no.Bal.in l.si rem.C. si cert.pet.Aut.Alexan.vide Carolum Ruynum in §.Cato.in illo articu.an obligatio rem restitui sit diuidua.

b Ad propositum.Adde Bar.in l.hæc d stinctio.§.cum fundum.in f.loc.

LEX XLIII.

Qui seruum. Seruus nō est in peculio sui ipsius,sed est res dominica,& ideo quod impenditur circa eum,insolidum non de peculio repetitur.h d.

LEX XLIIII.

Si serui. Mandatum serui non impedit hanc actionē ʒ dn̄m,licet possit ēt persona serui conueniri h.d.Opp.de l.3.ʒ.man.& Inst.de obl.quę ex quasi del.in prin.Sol.gl.dic,vt in ea.

LEX XLV.

Cum pecuniam. Qui gerit negotium alterius,ipso gestu habet hanc actionem.h.d.Sed quæro quomodo potest esse,quod debitoris non intersit non solui? Dicitur in glo.quam vide,& tene menti.

LEX XLVI.

Is qui. Factum affectione paterna,non venit in hāc actionem.h.d.facit C.eo.l.1.& 2.Oppo de l.si pupilli,§.sed si ego.ʒ.eo.Sol.ut in gl.& ibi uideas.

LEX XLVII.

Quæ vtiliter. Expensę in honoribus factę,hæc actione repetuntur.h.d Opp quod non liceat expēdere in honoribus,l.1.ad l.Iul.de amb.Sol.tex.noster dicit,honeste.quā

† do autem dicatur honeste,gl.ponit.dic vt in ea. †

ADDITIO.

† Clau.In ea.Adde Inn.& communiter Doc.in c.bonæ.2.de post.præl.& ibi Pa.in 11.no.

§.**Qui pure.** Factus liber non tenetur ex ante gesto.h.d.Op.de l.fi.inf de pet.hær.Sol ibi speciale.

§.**Titius.** In negotio,quod est alterius,ipso gestu tenetur ille ad quem vere pertinet,licet cōtemplatione alterius gestum sit.h.d.No.istam actionem dari,ne aliquis versetur in damno.Contra dabitur ergo ista actio vbicunque competit actio legis Aquil.Sol.gl.supplendo tex.q competat,qa non est alia actio,quæ melius possit competere.Op.quod istud erat indebitum respectu soluentis,& sic videtur repeti per condictionem indebiti.l.si pœnę.§.i.inf.de cond.inde.Sol.ibi soluit nomine proprio,hic soluit nomine sororis tanquam heredis,ut in gl. Vltimo §.iste facit ad qōnem positam in gl.s e.l.4.§.fi.contra opi.Io.& dixeram vobis me dicturum hīc,tn̄ iam expediui hoc in isto tit.qn̄ negotium pertinet ad vnū in veritate,& alterius cōtemplatione geritur Distingue.aut ad alium pertinet re ipsa,vel ipso gestu:aut cura,& sollicitudine.Primo casu aut ad illum,cuius cōtemplatione gerebatur,poterat aliquo modo pertinere,aut nō,& hoc expediui in l.si pupilli.§.sed si ego.ʒ.e.& §.itē quæritur.ea.l.& in l.Pomponius.circa fi.eo.tit.

LEX XLVIII.

1 *Gerenti contemplatione procuratoris,non datur actio contra dominum,nec domino contra ipsum.*

2 *Procurator ad negotia potest alium substituere,quia suscepto mandato negotium spectat ad ipsum cura & solicitudine.*

Mandasti. Qui contemplatione procuratoris gerit negotium quod spectat ad dn̄m solū,vigore mandati contra dn̄m actionem nō hēt secus si cōtēplatione dn̄i gesserit.h.d.

1 quia facit multoties vtiliter.† No q qn̄ ego gero cōtēplatione procuratoris,non cōpetit actio gestori ʒ dn̄m,vel dn̄o ʒ gestorem.Cōtra.ʒ.e.l.si pupilli,in prin.Sol.hic loquitur in negotio,quod non pertinebat ad dn̄m re ipsa,vel ipso gestu,sed solum spectabat ad eum pp mandatum:mandauerat enim de emēdo seruum,& sic nō possumus dicere q hoc sit nouum genus negotiorum.s q pertinet ad nos uoluntate.Non.n.est nostrum aliquo de quatuor modis. sed

ideo, quia voluit q; mihi ederetur. Et vide tex. ibi, & te eius volūtatis esse, vt emptum hēe velles. Sed in l. cōtra negotium pertinebat ad dñm te ipsa. Sed cōtra istam sol. facit q; inf. dicetur. Idem est si filio meo mandaueris, vt fideiuberet pro te, nam illud negotium pertinere vr ad dñm re ipsa, vel ipso gestu. Sol. eo. modo dicas, q; non pertinebat ad dñm nisi voluntate. oon. n. liberatur ideo, quia aliquis fideiuberet pro eo, & ideo si talis fideiussor soluisset, si quidem vellet agere
a actione neg. ge. quia soluit, & sic pertinet ad dñm ipso gestu, posset agere cōtra dñm, d. l. si pupilli, in pri. Si vero agere vellet, quia fideiussit, cū ille voluit ipsum fideiubere pro se, hēt locū dist. huius l. in princ. cuius contemplatione sit gestū, dñi, vel ꝓcuratoris. Secundo ex hac l. no. manifestam rōnem, quare procurator ad negotia pōt statim cōstituere aliū procuratorē nam statim cū suscepit mandatū, negotiū pertinet ad eū cura. & solicitudine. & iō pōt alteri mandare. & mao dat suo noie, non aūt mandat procurator noie dñi. Ita intelli l. si ꝓcuratorem §. a. ī mau. & ibi dixi. & iō in iudiciis non pōt alius ꝓcurator substitui ante li. cōte. quia iudiciū dēt agi, & geri noie dñi, non noie procuratoris, vt no. per glo. in l. procurator qui pro euictione. ī. de procu. Hoc ōmisso venio ad gl. & op. q; pr teneaoir in solidū, quasi ipse gessisset, l. si filius. ī. de iu. Sol. spāle est in tutela, q̄ defertur corā iudice, vt ibi, alias secus. l. Lucius. inf. de adm. tu. Item op. q; pater teneatur in solidum q; iussu, quia vr hēe ratum dum gerit pro filio, ut inf. quod iussu. l. 1. So. gl. q; hic pater non gessit vt obligaretur, sed vt filii obligationem dissolueret, tāquam quilibet extraneus, sicut cum pro filio fideiubet. l. i. §. quid ergo. inf. quod iussu. tene menti.

LEX XLIX.

1 *Actio negotiorum gestorum directa, quæ dicatur, & quæ utilis.*
2 *Actio directa, & utilis, an differant in effectu.*
3 *Libello non est necesse inserere, an utili, uel directa agatur, nisi quando est aliqua differentia.*

a **Actio negotiorum.** a Inter actionē propositam cum solēnitate, vel sine, non est dña. h. d. s̄m vnam lecāullum cōtrium hēt. Secundo mō legitur, b vt dicas,
b Inter actionē directā, & vtilē non est dña in effectu. h. d. No. q; inter vtilē, & directam, nō est dña in effectu. No. q; in libello non dēt exprimi, an quis agat vtili, vel directa. Pro huius decōne † q̄ro. primo
1 qñ dicatur directa, vel vtilis? Gl. dicit directa datur ex verbis, & ex mente spōtaneo gestori, vtilis datur gestori ex necessitate, & ex mēte. Doct. dñt q; illa, quæ venit ex mente, est directa. probatur in l. 1. C. vn. pos. cōiuncta l. 1. in prin. ī. vo pos licet. o. edictum loquatur de ædib tñ cōpetit directū ēt pro fundo Pro hoc facit inf. de verb. sig. l. nominis. & io §. verbum ex lege. Dicendum est ergo q; vtilis non venit ex mente, nec ex verbis, quia ille qui fecit legem, de hoc non cogitauit, sed venit ex interpretatione iurisscon. pp identitatem rōnis, l. pe. ī. si quad. pau. fec. dica. De quo per Doc. in l. 1. C. de act. & ob. &
2 ego ēt dixi in l. 1. inf. de act. & obl. † Sed quæro, vtrum inter actionē vtilē, & directam, sit dña in effectu? Rñ. si q̄ris hęc vr, Doc. tangunt in l. 1. de act. & ob. & ego ibi dixi in l. 2. eod tit. & l. 1. inf. de ac. & ob. Quantū ad propositū si quidem agatur cōtra ipsum gestorem principalem, inter vtilem, & directā non est dña in effectu, & ita loquir hic. Si uero ageretur cōtra hēdē gestoris, tunc esset dña, quia in directa neg. gest. actione tenetur ęqualr hæres, sicut defunctus: in vtili vero, quę datur cōtra gestorem ex necessitate, tenetur hēs in minus, vt C. de hær. tu. l. 1 & 2. & de in litem iuran l. 2. & gl. tenet hic, & bñ, licet alibi gl.
3 no. cōtrium, vt dixi in l. 1. §. hæc autem actio. sup. e. † Item quæro vtrū sit necesse, q; exprimatur in libello, vtrum quis agat directa, vel vtili. Tex. declarat hic, qñ directa. & vtilis est eiusdem effectus, non est necesse, q; exprimatur: sed si essent diuersi effectus, tunc debent exprimi. Pro hoc inf. de adm. tut. l. quoties, & quod ibi no. & inf. de so. l. si duo. & ibi per Dy. & ibi de hoc dixi, & secundum hoc ista littera maxime, quæ est hic, superabundat, ut dicit gl. & bene.

ADDITIONES.

a Meno. Actio negotiorum. Forcatu. dialo. 63. nu. 1. Cuiac. lib. 15. obseru. c. 13. Iac. de auth. prud. c. 3.

b Paul. Secundo modo legitur, Quæ dicatur actio utilis, & quæ directa. vide Fel. in c. aduersario. in prin. ext. de sent. exc. & duas dñas inter utilem, & directam, uide per Ias. in l. cum fundus. §. seruum tuum. inf. si cer. pet. Ant. Alex. Vide duas differentias inter actionem utilem, & directam, quas ponit Ias. alle. Bald. in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. si cer. pet. & quæ dicatur actio utilis, & quæ directa, declarat Pau. de Cast. ubi & Alex. ponit in l. 1. C. de lerun. tab.

LEX L.

Ignorante. Qui habet actionem in alio, ad eius petitionem debitorem cogitur liberare. h. d. intellige hic stipulationem esse conceptam in personam fratris nomine sororis. Secus si in personam sororis, quia non ualeret, quia alteri per alterum, &c. inf. de verb. ob. l. stipulatio ista. §. alteri. sed acquireret actionem ex stipulatu, per l. 1. C. de rei uxo. act.

LEX LI.

a **Si rem.** a Negotiū non meo noie gestū io subsidiū re perēpta, vel pscripta posū hēe ratū, vt mihi hęc actio ꝯcedatur. h. d. Lego l. istam s̄m lec. Az. s̄m q̄ lex ista ponit tręs casus, & materia huius l. declarat gl. plenius, quam alibi in l. mater. C. de rei ven. & ibi per Doc. ego subtilius hoc tractaui in l. cum seruus. inf. si cer. pet.

ADDITIO.

a Si rem. Hanc l. limita, vt dixi post Imo. in l. si hæredis seruus. de leg. 1.

De calumniatoribus. *Rubrica.*

Glo. continuat, dic vt in ea.

LEX PRIMA.

In eum, Primo ponit mentem edicti. Secūdo incipit exponere Secunda ibi, hoc aūt. Op. ī. de obseq. l. parens. So. ibi cōtra parentes non datur hæc actio, vt ibi, sed datur actio in factum generalis. Quæro vtrum, qñ datur actio in factum cōtra parentem, detur ad quadruplum? Gl. q; sic, dic ut in ea. Quero quid de eo, qui dedit, ut faceret negotium calūniosum? Glo. dicit idem, arg. l. si quempiam. C. de epis. & cle. Quæro, an hæc actio infamet? Dic ut habuistis no. in l. 1. sup. de his, qui no infa. Quæro dr hic, negotium, de quo negotio loquitur? Resp dic, q; de eo, quod fit in iudicio, ut dicit gl. rub. & declaratur statim in proximo. §.

§. Hoc autem. Hic exponit uerbum, negotium, & br h. d. Negotium intelligr siue in cā ciuili, siue in criminali, siue priuata, siue publica h. d. Quærit gl. qualiter teneatur qui accepit pecuniam, vt li. calumniosam exerceat, vel nō exerceat? dic ut in gl. In eo, q; dicit l. Iul. repetun. intellige, si ille qui recipit, erat iudex, & causa erat crīalis, ut l. 3. ad l. Iuliam repetun. Item quęro, ista remedia, quæ competunt cōtra istum, in quo differunt, & utrum vnum ex istis remediis tollatur per aliud? Dic ut in gl. & bene.

1 *Qui vult corrumpere iudicem, perdit causam, non ipso iure, sed per sententiam num. 3.*
2 *Corrumpere principalr quando liceat, & nu. 6. & 10. vbi quid in criminalib.*
4 *Contumacia ubi quis deberet haberi pro confessio, si antequam super hoc pronuncietur, decedat, non præiudicat hæredi, & practica pronunciandi cōtra corrumpentem iudicem.*
5 *Practica pronunciandi contra corrumpentem iudicem.*
7 *Pœna, de qua hic, an habeat locum in actore, & reo.*
8 *Procuratore corrupto, succurritur domino contra ipsum.*
9 *Corrumpens aduocatum, an puniatur pœna, de qua hic, remissiue.*

a **Sed & constitutio.** Qui corrumpit iudicē, vel aduersarium, litem perdere dēt, a secus
1 si bona fide transigat. h. d. † No. q; qui vult corrumpere iudicē, perdit eā̄m. Contra op. in auth. vt iu. iur. §. 1 posita. C. de pœna iudicis, q; male iud. in auth. nouo iure. Sol. hæc limitatur per illam, quia dēt pdere litem, nisi intra certum tempus sponte se offerebat. Item op. q;
b licet aduersarium meum corrumpere. non. n. in ipsum uolentē pōt inferri iniuria, vel dolus, vel calumnia, vt extra, de reg. iu. uolenti. li. 6. So. gl. intelligit hic de aduersario, hoc est procuratore aduersarii.
2 † Tu dicas, q; si quidem ea, quæ agitat, respicit solum commodum litigantis, tunc in aduersarium principalem nō cadit corruptio, imo iudex dēt ferre sententiam s̄m q; partes conueniunt, l. si conuenerit. inf. de re iud. Sed si iudicium respiceret publicam utilitatem, uel alterius, non licet ēt principalem aduersarium, vel iudicem corrumpere. Exemplum in cā libertatis. C. de collu. det. per totum. Item in causa seruitutis. C. ad l. Iul. Visce. l. 1. Item in causis popularib. l. eum, qui. §. in popularib. inf. de iniuri. Item in causis spiritualib. vt ext. de coll. det. per tot. Item in causis testōrum, si hēs litigat, quia ibi versatur ꝯmodum legatariorum. l. si per lusorio. inf. de app. l. si inspecta. ī. de in-
3 of. test. † Quæro pro decīone gl. primo qñ aliquis dedit iudici pecuniam, vtrum lis perdatur ipso iure, vel sit necessaria sñia, gl. in l. 1. de pœn. iud. qui ma. iud. vr dicere, q; ipso iure, qñ datur pecunia, per l. venales. C. qñ prouoc. non est necess. sed illa lex nihil facit. Loquitur. n. de effectu sentētiæ, quæ est nulla ipso iure qñ datur pecunia. Sed hic quærimus de effectu totius causæ. Veritas est, q; lis nō perditur ipso iure sed per sñiam. Tex. est in l. eius qui delatorem. ī. de iu. fi. & probatur in l. 1. C. de pœ. iu. qui male iu. vbi dr q; dēt perdere l. tē, nō
c aūt dicit q; lis perdita sit. c tex hoc insurgit no. q; si corrumpēs decederet ante sñiam, illud non præiudicaret hēdi, ad quem non transit pœna, d. l. eius qui delatorem. vbi est tex. no. Et idem † dico, vbi-
4 cunque quis pp contumaciam dēt hēri pro confesso, si antequā sup hoc pronuncietur decederet non præiudicaret hæredi, per eādem
5 l. † Quę erit ergo practica, ut hoc pronuncietur? Rñ. petat, ut det diffinitiua sñia tanquam in confessum, seu conuictū pp calumniā, vel petat principaliter pronunciari eum habendum pro cōfesso, seu cōuicto pp calumniam, q̄ fecit, ut hic, & d. l. 1. C. de pœ. iu. qui ma. iud.
6 † Quæro, qñ datur aduersario, quadr intelligatur? Rñ. vt dixi, pōt in-
7 telligi in aduersario principali, & procuratore. Sed q̄ro, an † hēat locum tam in actore corrumpente reum, q̄ in reo corrumpente actorem. Gl. in l. & eleganter, §. pe. ī. de dolo. vr dicere q; hēt locum solū in actore corrumpente procuratorem rei. Sed gl. in d. l. 1. C. de pœ. iu. qui ma. iud. dicit. q; habet locum in actore & reo, & illa est uerior, per istū tex. qui generaliter loquir de eo q; datur iudici, uel aduersario, & per l. 2. in fin. inf. de cond. ob tur. causam, Item quia est eadem
8 rō. Item quæro, † qñ procurator fuit corruptus, utrū succurratur domino, ēt cōtra ipsum procuratorem? Gl. hic quod sic. Dic plenius in
9 d. l. & eleganter, § pen. de dolo. Quæro, † quid in corrumpente aduocatum?

ADDITIONES.

a Perdere debet. Qui corrumpit iudicem, uel aduersarium, perdit causam. hoc est, si quis dat pecuniam, uel aliud iudici. Adde Inno. in l. diuus. inf. de re iud.

b Corrumpere. An liceat mihi aduersarium meum corrumpere, adde Bar. in l. 1. C. de pœ. iud. qui ma. iud.

c Insurgit. Adde no. Bar. in l. 1. in fi. C. de pœ. iu. & uide Inn. & Doc. in c. si de iu. cal.

a ratum? a Dic vel. 1. & 2. C. si ex fal. instr. & l. diuus. ff. de re iu. Propter hoc. n. non habetur pro conuicto, vt d. ll. patet. Secus in eo qui corrumperet acta: ille enim deberet perdere litem. Tex. est in l. in fraudem. §. pe. ff. de iure fis. Sed quæro, † quid in causis criminalib. vtrũ licet corrumpere aduersarium? b Gl. distinguit hic. vt l. trãsigere. C. de transa. Dixi in l. si maritus. §. si negauerit. inf. de adul.

ADDITIONES.

a Corrumpente aduocatum. Vide Imo. l. diuus. de re iud.

b In causis criminalibus. Et an pecuniæ possint repeti. vide Bald. in l. 2. C. de abo. & in l. setui. C. de adult.

§. Pecuniam. Pecuniam accipere dr̃, quocunque modo commodum bursale cõsequitur. Quero, q̃d si iudex non recipit a aliquid, sed fuit factum sibi instrũm de pseruando eum indẽnem, si tpe syndicatus molestaretur, vt dixi in l. si quis vxori. §. si seruum. ff. de fur. vbi videtur tex. intelligendo prout iacet.

ADDITIO.

a Pecuniam. Non recipit. Vide Bal. in l. 1. C. de cond. ob tur. causam. & in auth. nouo iure. de pæ. iud. qui male iud.

LEX III.

Et generaliter.

a **§. Si igitur.** Punitur affectus, licet non sequar effectus, a q̃n lex solum affectum sine effectu cõsiderat. h. d.

ADDITIO.

a Effectus. Vide per Bar in l. si quis legatum. ff. de fal. & alleg. hic, quod in committente baratariam, non habet locum pœnitentia, etiam re integra. Bald. dicit fuisse de facto Florentiæ. Sed contra videtur sup. de infamib. l. qui operas. Meno. Forcat. dialo. c. cap. 12.

§. Illud. Si turpitudo vertatur ẽt ex parte dãtis, ei non cõpetit repetitio, sed solum ei, in cuius pıudiciũ datũ ẽ h. d.

LEX IIII.

1 *Dictum per rationem restringitur.*
2 *Actio in factum ob calumniam, non competit ad vindictam.*
3 *Actio ad quadruplum an competat hæredi, contra quem data est pecunia.*

Hæc actio. Duob. mo. legitur in gl. Primo q̃ hæc actio non datur ad simpliũ, q̃n cõpetit condictio ob turpẽ cãm. Ista lec. non est vera, vt ff. l. px. 2. fi. sc̃m aliam h. d. Hæc actio ñ datur hẽdi, nisi ad simplum. h. d. † No. sc̃dm istam lect. q. dictũ p rationem restringitr, vt hic, & l. cum pr̃. §. dulcissimis. ff. de le. 2. † Quæro, vtrum hæc actio cõpetat ad vindictã. Gl. hic variat in princ. videtur dicere q. sic, in fi. cõ, & ista est vera. non. n. competit ad æstimationẽ contumeliæ, sed ad quadruplum a pecuniæ datæ, ergo nõ est ad vindictam. l. cum emancipati. §. emancipatus filius. ff. de coll. bo. & ibi no. Facit quod no. p Dy. in l. 2. §. 1. vi bon. rapto. Quærit gl. † vtrũ hẽdi eius cõ quem est data pecunia, competat ista actio ad quadruplum? Gl. hic in fi. videtur dicere quod sic. Richar. Malumb. cõ. Si enim hæredi dantis non datur nisi ad simplum, multo minus dabit hæredi eius, qui nihil dedit.

ADDITIO.

a Quadruplum. Vide gl. in l. seq. in verbo, tollatur, & no. quod in isto quadruplo inest simplum, Bal. in tit. de pa. tenen. §. duo. addit aliqua, & ista glo. singulariter decidit. vide alia in l. qui perforauerit. inf. ad le. Iul. pecu. & vide in l. hoc edicto. de pub. & quæ no. in l. agraria. de termi. mo. adde quod no. Bar. in l. sanctio legum. ff. de pœnis.

LEX V.

a **In hæredem.** a Hæc actio datur contra hæredem, quatenus ad eum peruenit. h. d.

ADDITIO.

a Meno. in hæredem. Ioan. Arpa. 2. epist. cap. 5.

§. Sed etiam. Hæc actio quantum ad simplum concurrit cum condictione ob turpẽ cãm, & vna per aliam tollitur. h. d. Op. q. persecutoria non tollit per pœnalem. ff. de cond. fur. l. si pro fure. Gl. dicit, intelligas quod hic tollitur vna per aliam in simplo. Tu potes dicere quod tollatur in totũ. l. 1. § in tut. de de tut. & ra. dist. Non ob. l. si pro fure, quia ibi vna actio cum alia ñ concurrebat in aliquo, hic saltem concurrebat cum simplo, & sic hæc actio est extraordinaria. vt dicit gl. Quæro, vtrum totum quadruplum sit pœna, an in quadruplo insit simplum. Dic vt in gl.

LEX VI.

1 *Tempus, quod datur syndico ad denũciãdũ maleficia, intelligitur a die sciẽtiæ.*
2 *Tempus, de quo hic, erit vtile ad initium.*

a 1 **Annus.** Annus in hac actione cõputatur a tpe scientiæ. a h. d. No. † bene istam l. facit pro syndicis comitatus, qui tenentur denunciare maleficia intra triduum, quia dẽt intelligi a die scientiæ. Si. n. maleficium stetit occultũ, vel malefactores non sunt inuenti, non debet imputari, vt hic, & l. 1. §. occisorum. ff. ad Syll. & l. aut qui al. ter. & l. semper. §. annus & §. sc. quod vi. aut clam. No. † q. 2 istud tempus erit vtile quo ad initium, secus in ædilitiis actionibus, vt dicit gl. Alter dicitur in l. 1. in gl. mag. ff. de diuers. & tẽp. præscr. Dic vt ibi, & per Cy. in l. 2. de ædil. act. vbi tenet istam glo.

ADDITIO.

a A tempore scientiæ. Adde Bar. in l. 1. §. occisorum. ad Sylla. per Arch. 2 q. 6. anteriorum. & la. tius per Bal. in l. Labeo. inf. si quis se. i. liber esse ius. fue. & Bar. in l. diuus. de cust. re. & in d. l. semper. §. hoc interdicto. & dicit Bald. in l. generosup. de milit. quod vbi tractatur de odio finiendo, tempus in dubio præsumitur continuum. Adde. Gul. in l. si cum exceptione. §. satis. inf. quod met. cau. & hic addit Angel. in l. si cum exceptione. §. in hac. quod me. cau. Adde Rom. consi. 218.

LEX VII.

Si quis ab alio. Hæc actio competit danti non turpiter, & etiam ei, ob cuius negotium datũ est, licet ipse non dederit h. d.

a **§. Cum publicanus.** a Iste §. innuit, q. locum habet hoc edictum, etiam si pecunia detur, vt calumnia fiat, vel non fiat extra iudicium. gl. videtur dicere contra. Potes dicere, quod quando datur officiali publico, habet locum etiam in extraiudicialibus, secus si priuato.

ADDITIO.

a Pom. Cum publicanus. Limita per Ang. in l. qui autem de infamib.

LEX VIII.

1 *Iudex, qui cognoscit de crimine ciuiliter, eo comperto, potest ex officio suo punire criminaliter, & sic probat quod in delictis probationes factæ in ciuili, faciunt fidem in criminali.*
2 *Iudicium criminale non concurrit cum ciuili, etiam in priuatis.*

Si ab eo. Qui accipit pecuniam, vt desistat ab accusatione crimine non probato, hac actione tenetur. h d. No. ex 1 fine huius l. † q. iudex qui cognoscit de crĩe, ciuiliter, eo comperto põt ex officio suo punire crĩaliter. Pro hoc ff. de re iu. l. diuus. de concuss. l. 1. & l. medicus. de variis, & extraord. cog. & C. de cõdi. ob turp. cau. l. q. eu tandi. Pro quo facit optime l. 4. §. si dicatur. ff. fin. reg. & l. 2 interdũ, §. qui furem. ff. de fur. Propter quas leg. † dĩt quidam, q. l. in a terdum. ff. de pub. iu. quæ dicit q. non põt cõcurrere ciuilis cum criminali, dẽt intelligi in iudiciis publicis, secus in priuatis per hanc legem & sifes q. non placet. Nam in priuatis nõ põt concurrere, si ciuilis. & crĩalis intententur principaliter, per riam, quia absolutoria lata in vno, præiudicat in alio, ut l. 3. vi bono. rap. & l. 1. C. q̃n ciu. actio crim. præiud. & leges prædictæ dẽnt intelligi q. sint duo iudicia. Vel si vis dicere q. est vtrum, tunc dicas q. non principaliter intentantur istæ duæ actiones, sed iudex ex suo officio, cum sibi constet de delicto, criminaliter puniet, vt hic, & in d. l. interdum. §. qui furẽ. Ita tenet Inn. & Cy. hoc refert in l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iul. de ui Dixi plene in d. l. interdum. §. qui furem.

ADDITIO.

a Concurrere ciuilis. Qualiter concurrit ciuilis causa cum criminali, vide Bal. in d. l. si quis ad se fundũ. Adde Bal. in l. quod euitandi. C de cond. ob tur. causam. Adde in quod ex dictis Bar. sup. habes, quod in delictis probationes factæ in ciuili faciunt fidem in criminali, & idem tenet Ang. qui dicit hoc dictum Bar. verum in l. 1. C. si quis aliquem testari proh. & ibi Bal. sed contrarium tenet Bal. in l. quod euitandi. hic alleg. Fran. de Are in c. at si clerici. de iud. referens Bar. etiam contrarium tenere in l. 1. §. hoc edicto. inf. vi bo. rap.

LEX IX.

a **De seruo.** a Separatorum separata debet esse ratio. h. d. Et ad hoc quotidie allegatur de æstimatione serui certi. gl. distinguit hic, vide eam, & signa.

ADDITIO.

a Poma. De seruo. Limita hanc regulam sin. non habere locum in separatis correlatiuis. ita Fran. Are. l. certi cond. §. quoniam. per illum tex. ad fi. nf. si cer. pet.

LIBER QVARTVS.

a *De in integrum restitutione.* a *Rub.*

ADDITIO.

a Paris. De in integrum restitutio. An in integrum restitu. possit concedi motu proprio iudicis, vide Rom. quod lic, sing. 465 incĩ. nunquid iudex. & unde etiam quæ habes ad Bar. in rub. inf. de mino.

LEX PRIMA.

1 *Notorium non indiget probatione, nec alterius expressione.*
2 *Statutum conditum ab habentibus authoritatem statuendi in concernentibus publicam utilitatem, si continet manifeste utilitatem publicam, non est necesse quod hoc exprimatur.*
3 *Deceptus iusto errore, restituitur.*

VTilitas. Ista lex non indiget summario: potes tamẽ dicere hr̃, q. lætis qualitercunque subueniatur, manifeste pertinet ad publicam vtilitatem. h. d. No. ex hac 1 l. † q. manifestum non indiget probatione, nec alterius ex- 2 pressione, vt hic, & l. si. inf. de exerc. † Et istud facit in ar. ad qõnem, Priores habent arbitrium in his quæ pertinent ad publicam utilitatem, certe si statuant aliquid quod manifeste pertinet ad publicam vtilitatem, non est necesse q. hoc in eorum statutis exprimatur, q. a eo ipso comprehenditur. ut hic: sed si hoc manifeste non pertinet ad publicam utilitatem, sed potest reduci per quandam cõsequẽtiam, forte hoc deberet exprimi, ut l. fi. inf. de exerc. Dixi plene in l. ambitiosa de decre. ab ord fa. Quærit gl. exemplũ de eo, qui decipitur per status mutationem. De hoc in tit. inf. de capi. diminu. Secũdo quæ- 3 ro de eo, qui decipitur ex iusto errore. Gl. ponit exemplum in l. habebat in prin. inf. de inst. & quando actio de pec. est anna. l. quæsitũ. & sunt bona exempla. Habes aliud in l. pen. inf. de confes. & iut. eod. l. diuus. vlt. resp. & illa est restitutio ex clausula generali, Si qua mihi iusta causa esse uidebitur. posita inf. ex quib. ca. ma. l. 1.

LEX II.

1 Restitutio conceditur causa cognita, etiam a delegato,
2 Iudex, qui non admittit exceptiones quando videatur grauare partem,

Omnes. Restō concedit̄ cognito, q̄ cā, ex qua petit̄, sit iusta, & vera. h.d. Ex hoc † quod dicit, cā cognita, apparet quod requiratur partis pn̄tia, vel quod sit ɔtumax, vt l. i cāæ. §. cā cognita j. de min. Itē no. q̄ dicit, a ptore pmittuntur, &c. Ex quo apparet q̄ ɔpetit iudici ordinario, & nō delegato. q̄ hodie non est verū. Quæro, vtrum possit eē cā vera, & nō iusta. Gl. vr̄ velle q̄ non, iō ex ponit veræ. i. iustæ. Tu dic, qd̄ pn̄t esse iustę cāæ propositæ, non tō veræ in facto. Item pn̄t esse veræ in fcō, nō tñ iustæ in iure, vt patet ad sensum, Et iō tex. iste reqrit duo. s. iustitiam cāæ, & veritatem. Et per † hoc aduerte, si aliqs proponit aliquas exceptiones, quas iudex nō admittit, si q̄dē incipias a prima. s. ab iniustitia, quia exceptiones illæ sunt iniustæ, vel manifeste sunt friuolæ, posito q̄ essent veræ in facto, tunc iudex non grauat eum. l. 1. s̄. de of. asses. & C. vt nemo priuat. l. si duo. §. idem Iul. s̄. de iureiu. Si vero cāæ ᵃ sunt iustæ, si veræ essent, tunc si quidem pars obtulit se probaturā, iudex qui nō admittit, grauauit eam eo ipso, quod non admisit. Si vero non obtulit se probaturā tunc iudex non dr̄ eā grauasse, nisi probet illas exceptiones, & causas in eis insertas esse veras, vt extra, de appel. c. interposita.

ADDITIO.

a Si vero causæ. Adde Bar in l. 2 de app. re.

LEX IIII.

1 Minima quando non c'ventur.

Scio. ᵃ In his, quæ ɔ̄ ius cōe ɔcedūt̄ de minimis nō curat̄. Item minimum † dr̄ s̄m magnitudinē rei. h.d No. † q̄ de minimis n̄ curat̄, † j. de dam. inf. l. si ppriet arius. i si. primi rñ. So. In his, q̄ ɔcedūt̄ s̄m ius cōe, curat̄ de minimis: ᵇ secus in his q̄ ɔ̄ ius cōe ex spāli priuilegio pmittunt̄, vt h c. Quæro, qd ᶜ vult dicere text. si maiori, vel sūmæ pˡudicet̄ Gl. vr̄ hic variare. Nā vltima gl. parua maiori rei, subaudit maxime. q. d. paruitas rei ɔsiderat̄ respū sui, non habito respū ad aliud Gl. pcedēs vr̄ tenere ɔ̄riū, q. a ī vēdōne parua non eēt sic. Et ista magis placēt, quā ēt tenebat Iac. But. tenementi.

ADDITIONES.

a Scio. Ad hāc l. uide quod dixit Inn. in c. coram. extra eod. & Bal. in l. 1. C. si aduer. ve ipig. & dictum Innoc. in d. cap coram. sequitur Bald. in d. l. peremptorias. C. sen resc. nō pos. & hic vide Bar. in d. l. si proprietarius. Men. Forcatu. Cuiac. c. 11. Meno. habetur de intellectu illius l. per Dec. l. cum quid. si cer. pet. in princ. Ripa io c. 1. nu. 20. de iud. circa finem, Cur. iun. in Authen. præterea, nu. 8. C. vnde vir, & vxor. facit, quod tradit Alciat. in tract. præsump. reg. 3. præsumptione. 51. num. 6. facit quod dicit Oprzon. in l. filiosfamil. §. Diui. nu. 19. ff. de leg. 1. vbi prohibiens alienare in non subiectum immobiliū, non prohibetur alienare domunculam. al. legat. l. senatus. § Marcellus. de lega. 1. Rom. singu. 118. Vasallus in paruo fundo. Barb. consi. 10. col. 5. lib. 1. Pionus. l. si quando. nu. 388. C. vnde vi.

† Clau. Item minimum. Ad confirmationem huius regulæ, uide pulchra similia per Franc. Curtium in l. unica. in 6. prin. quæst. C. de proh. seq. pec. & uide gl. & Doc. in c. proponente. de rescr. Latius Bal. in l. fi. §. 1. C. de iu. delib. Ale. in rub. inf. solu. mat. An. Barb. consi. 10. vol. 1.

† Claud. Curatur, vide Bar. in l. inf. mem. inf. de publ. iud. gl. & Doc. in auth. aue rem huiusmodi. C. de sacros. eccle.

b Paris. Curatur de minimis. Circa hoc, no de minimis sit curandum, vide 11. notabilia dicta, in quib. defectus in numo nocet, per Iason auth. qui rē. C. de sacros. eccl. ubi loqitur, de emphyteuta cessante in solutione solū unius nummi, de quo vide ēt Soc. ner illū tex. in l. quamuis. inf. de cōd. & dem. post Bal. in l. p hæredita riis. ver. 11. C. de hær. tēt. ex quo sumitur limitatio ad istā regula, q̄ ubi quātitas soluēdo non est certa, sed incerta, a principio toleratur defectus in minimo. ex bona fide soluētis. Itē ad regulā, q̄ de minimis nō sit curādū, & q̄ paria sint aliquid nō esse, uel qd modicū, seu minimū esse, vide multa q̄ cumulat Ias. in l. heredum. j. qui satis. eo, & q̄dam alia per eūm auth. præterea C. unde & uir u x. & per eunde plura in c. 1. in 4. fal. qui feu. dare po. & p cun. in rub. j. sol. mat. Aret. in l. prætor. in 4. no. de acq hær. Ite ad prædicta, uide ēt Cur. in tra. seq. vide Barb. consi. 74. vol. 1.

c Paris. Quæro, quid. Ale. in l. 1s ad quem. in 3. no. inf. de acq. hær.

LEX V.

1 Statutum loquens de habentibus seu possidentibus rem, non comprehendit illū cui ad rem competit restitutio.

Nemo. Non vr̄ rē pdidisse, q ad eā pōt restitui. h.d. Dicit gl. q̄ istud est pfictionem, q̄ apparet hic, dū dicit, vr̄, q̄ ē notādū pro statutis. Nam licet per beneficium restōnis quis possit rem recuperare, non dicitur eam habere seu possidere vere, & sic statuta. † quæ loquuntur de habentib. rem, non haberent locum in ea re ad quam competit restitutio. Vnde si imponeretur collecta pro re, quam quis habet non tenetur soluere pro ea re, ad quam competit restitutio vel alia actio. Non. n. eam vere habet. Et statutum debet intelligi de re, quam quis vere habet, vt l. 3. §. hæc verba. de neg. gest.

LEX VI.

1 Restōnis in integrum beneficiū transit ad successores vniuersales, & cedi pōt.
2 Restitui defunctus potest, & non eius hæres, quando decessit in puncto, in quo expirabat beneficium restitutionis, & quando contra 3.
4 Minor si decedit hæreditate non adita, hæres eius potest petere restitu. in inte. ad adeundam hæreditatem.

Non solū. ᵃ Beneficiū restōnis transit ad hæredes, & cæteros ᵇ successores vniuersales, h. d. † No. hoc beneficium transire ad successores vles, & pōt ēt cedi. l. si minores. j. de adm. tu. Contra hoc op. quia priuilegiū personale, &c. l. quia tale. j. so. mat. So. vt per Dy. in c. priuilegium psonale, extra de reg. iu. li. 6. † Quæro, si est dare casū, in quo defunctus pōt restitui, & non hēs. Gl. dicit q̄ sic, si ponimus eum decessisse in puncto, ī quo expirabat bñficium restō. in int. Sed q̄ro † cō̄, verū sit aliqs casus, in quo nō potuit ᶜ restitui defunctus & possit restitui hēs. Rñ. q̄ sic, e vbicunque in puncto mortis pficinit læsio. Exēplum in l. Pantonius. de acq. hē. & l. i. & quod ibi no. C. de test. mil. & per gl. & Doc. Et p † hoc dico, q̄ si minor decedit hr̄ditate non adita, pt eius hēs petere rest. in int. ad adeundam hr̄ditatē, licet minor, dū viueret, non hēt illud bñficiū, q a non erat læsus, qñ adhuc adire poterat, sed q a io puncto mortis perfecta est læsio, iō hēs restitueret̄ p dicta iura, & sic est casus in l. q duos, de reb. dub. scđm Iac. de Are. & ibi hoc dixi. Hoc tȝ Io. And. in c. in pñtia. ex̄. de prob. licet Iac. de Bel. dicat ɔ̄riū in quadā disputatione, seu distinctione, q̄ ponit in Auth de triē. & semis. ī si. illius q.

ADDITIONES.

a Paris. Non solum, Vide & declara, ut per Bar. in l. paterfa. j. de priui. cred. Item no. quod fauorabilior est in persona minoris, quam hæredis. vide Fran. consi. 161. Menoch Assiie. decis. 2. r t.

b Ceteros. Hæc lex fallit in casu sing. l. 1. C. de sen. aduer. fiscum la. li. 10. secundum Bal. in 5. oppo. ibi.

Pom. Vide ad intellectum huius l. per Ang. §. si quis. ver. si. in glo. Inst. de act.

c Respon. quod sic. Alius est casus multum no. de quo per gl. & Bart. in l. paterf. de priui. cred. in quo beneficium restitutionis non transit ad hæredem minoris. adde quod beneficium restitutionis in int. competit hæredi minoris. Ange. consil. 84. Pau. de Ca consi. 388 latius posui in l. si infant. C. de iure delib.

LEX VII.

Iulianus. Per finem huius l. dicit Gul de Cu. quod licet aliqs sit accusatus, vel inquisitus de delicto, ex quo bona veniunt publicanda, quod interim bona non sunt litigiosa. Non enim principaliter agitur de bonis, sed de vindicta, ut hic, quod dixi plene j. de do. l. post contractum.

LEX VIII.

1 Contumax verus dicitur, qui nuncio extra iudicium dixit, se nolle venire.
2 Contumax fictus veniens iudice sedente, restituitur ad totam causam, idem si dolo aduersarij absuerit, vel absque sui culpa.
3 Trāsumptio vna tollit aliam.
4 L. diuus. de rest. in int. loquitur etiam in vero contumace. & nu. 6.
5 Omissio solennitatis, an vitiet actum.
7 Quid sit restituere litem.
8 Restitutio in int. intra quantum tempus peti potest.
9 Libellus, & litis cont requiruntur, quando petitur restitutio aduersus sententiam diffinitiuam, secus si aduersus interlocutoriam.

Diuus. ᵃ Ista est sing. lex, in cuius lec. nr̄i gl. variauerunt. ideo primo ponam casum s̄m Io. poste † ponā casum scđm Azo. Et scđm Io. h.d. Verus cōtumax veniēs iudice sedēte, † pro tribunali, restituit̄ ad appellandum, idem si absuerit dolo aduersarii, vel absque sui culpa. h.d. Duas partes hēt. Prima, qñ qs petit restōnē ideo, quia venit cito, & iudice sedēte pro tribunali. Scđa, qō petit restōnē pp dolū aduersarij, vel pp casum absque sui culpa obueniētē. Scđa ibi, nec intra has. Loquit̄ ergo hæc lex scđm Io. in vero contumace, q a citatus dixit se nolle venire, qui restituit̄ ad appellādum. ɔ̄ hanc lec. vr̄ tex. iste, dū dicit, si citatus nō rñdit, sed s̄m lec. Io. supponitur q̄ rñdit, dicēs se nolle venire, ergo &c. Et huius timore est † facta quædam gl. parua, q̄ dicit rñdit. i. nō venit in iudicio Ex † quo ᵇ no. q̄ non est necesse, q̄ in iudicio qs dicat se nolle venire, sed ᵇ sufficit q̄ hoc dicat nuncio ex̄ iudiciū. Hoc dico, q a Io. And. in c. i. ex̄ de dolo & ɔt. & in cle. vr̄ de hoc dubitare. Scđo op. de text q dicit, existimari pt non sua culpa, &c. Si. n. expresse dicit se nolle uenire, non cadit hic ista coniectura, qm̄ in incertis, non certis, &c. l. continuus. §. cum ita. j. de verb. ob. Huius timore Io. intelligit existimari potest. i. fingi, qm̄ fictio fit sup certo, vt vidistis no. j. tit. l. fi. in princ. Et istud colligit ex dictis Io. in gl. super verbo, existimari. Itē ɔ̄ istam lec. op. de ver. nec intra has. j. e. loquitur de eo, qui absuit dolo aduersarii, uel absque sui culpa, & sic non pt intelligi in vero contumace, prout Io. intelligit. Sustinendo Io. potes dicere, quod ab initio dixit se nolle ire, postea mutauit propositum & dū uolebat ire, fuit impeditus dolo aduersarii, uel alio casu, absque sui culpa. Item contra lec. Io. videtur litera, quæ dicit restituere litem, & sic innuit, quod restituitur † ad totā causam, non ad appellandum. Respon. sustinendo, potes exponere litem debere restitui. s. per beneficium appellationis. vides igitur quod lec. Io. quæ est super hac lege, procedit cum magna violentia, & finaliter mihi non videtur vera, quia si verum est quod ipso ueniente statim fingeretur non verus contumax, non esset necessaria restitutio ad appellandum, sed posset quis appellare ipso iure. Transeamus ergo ad lect. Azo. quam puto

ADDITIONES.

a An. Alex. Diuus. Circa materiam istam contumacis, vide quæ dicit signāter Ange. hic, q̄ si verus contumax comparuisset post recessum iudicis a bancho, nō posset iudex etiam incontinenti ascendere iterum, ad hoc vt ille diceretur comparuisse iudice sedente pro tribunali. Item no. quod licet verus contumax possit appellare, qñ comparet adhuc iudice sedente pro tribunali, illud procedit, si esset contumax in præsentia iudicis. ita sing. Bal. in l. an si. C. quorum appellationes n̄ recipiuntur. Meno. Duareo. lib. 2. disputat. c. 1. Renard pro tribunal. c. 3.

† Clau. Sedente. Quid si iudex cum uidet eum uenientem, statim descendit, ita quod ille non potuit comparere, iudice sedente, u. de N. c. de Neap. in l. si cum ipse. inf. de execu. tut.

b Ruer. Sed suffi it. Adde, quod ista est communis opin. Legistarum, ut no. Ang. de Are. in l. ex cō f. usu. §. fi. col. 5. de appel.

putaveram, s'm quam breuiter hoc intendit. † Contumax ficte veniens iudice sedente pro tribunali restituitur ad totam causam. Idē si dolo aduersarii, vel absque sui culpa abfuerit. h.d. Not. q nihil est immutandum de solennitatib. Secundo no. † q vna præsumptio tollit aliam. Nam ex eo q citatus non venit, præsumitur contemnere iudicem: ex eo q cito venit, præsumitur † non contemnere, & sic q dicit existimari, exponitur .i. præsumi, s'm Azo. Opp. in incertis, non certis, locus est coniecturis l. continuus. §. cum ita. inf. de ver. ob. Sed quando citatus dixit se nolle venire, sumus certi quod cōtemnit iudicem: ideo non est locus huic præsumptioni. Dicit Azo: fateor, & ita intelligo hic in ficto contumace, qui fuit inuentus. & nihil r'ndit, vel non fuit inuentus, sed citatus ad domum. No. quod hic gl. appellat fictum contumacem eum, qui inuentus non fuit. De hoc videbitis inf. l. prox. Contra hoc opp. fictus contumax appellat de iure cōi, & sic non est necessaria restitutio, vt l. post edictum. in fi. inf. de iudi. Huius timore dicit Azo, fateor. & ideo iste restituitur ad totam causam, non aūt ad appellandum, quia illud poterat de iure cōi. Et hoc innuit litera sequens ibi, restituere litem, &c. Lect. † Azo est vera secundum Doc. præterquam in eo, q excludit verum contumacem. Nam hæc lex loquitur in omni contumace s'm Gul. & Iac. de Are. Non ob. quod dixit se nolle venire, & sic non potest præsumi q parum exaudita voce præconis citantis eum: non tamen qn̄ audiuit horam sibi designatam in termino, & respondit se nolle venire, postea mutauit propositum, q apparet ex eo quod cito venit, & ideo præsumitur q non bene horam termini audiuisset. Opponitur, quādo dolo aduersarii est lata sententia in absentem, sententia est ipso iure nulla. l. si prætor. §. Marcellus. & ibi no. de iud. Solu. ibi dolus fuit commissus allegando falsas alle. hic fuit commissus in impediendo reum venire ad iudicium. Op. q qn̄ quis absque sui culpa non venit ad iudicium, sententia ꝯ eum lata nulla est, l. quæsitum, j. de re iud. Sol. Illud verum, qn̄ iudici sñtianti summatim constaret. sed qn̄ non, tunc sententia valet: sed per rest. in integ. rescinditur, vt hic in fin. & ibi no. † Quæro, an hoc sit verum indistincte, q solemnitatis omissio vitiet actum? Resp. & distingue. Aut est solemnitas substantialis, aut non, q dic, vt in l. 1. in fi. de ven. insp. † Secundo quæro, vtrum hæc lex habeat locum in illo contumace, ꝯ quem ventum est ad sententiam interlocutoriam? Certe tex. hic loquitur de eo, ꝯ quem est lata diffinitiua, cum dicat in prin. rem amiserat, &c. Tamē eadem ratio est in interlocutoria lata ꝯ contumacem. Nam rei appellatio generalis est, l. 1. in fi. si cer. pet. & ille qui interlocutoriam perdit, perdit illam litem, super qua interlocutoria vertebatur. & ideo potest restitui eodem modo quo hic. † Quæro, quid est hoc dictum, restituere litem q gl. appellat restitui ad totam causam? Resp. tex. hic no. soluit, dum dicit restituere litē, vt & ratio & æquitas postulabit. Debes .n. scire, q ille, qui petit restitutionem in integrum aduersus sententiam, non petit per beneficium restōnis sententiam reformari, vt puta, si fuerit reus absolutus, cum dēret condemnari, non petā per restitutionem in integrum, vt condemnetur, sed petam q per beneficium restitutionis rescindatur illa sententia, & ego reponar in eo statu, in quo eram prius, vt l. 1. C. si aduersus libertatem &c. & in plur. b. aliis locis, & legibus, quas statim allegabo. Sed in hoc est aduertendum, quia tex. hic dicit, q in primum statum reponatur, prout rō, & æquitas postulat. Potest .n. esse, q exceptio contingit non solum in sententia, sed in toto processu, vt in minore, qui non est prosecutus aliquā speciem administrationis tutelæ, tunc rescinditur vt ipsam actionē possit mouere. l. 1. C. si aduersus rem iudicatam restō postuletur. Qn̄que contingit læsio, quia pendente iudicio post litem contestatā, incipit esse absens, & sic non potuit producere defensiones suas, & sua iura, tunc restituitur vt possit uti defensionib. & iurib. suis. C. de ꝓcuratorib. l. qui absente, & ex quib. causis maio. l. 1. Quandoque fuit læsus solum in ipsa sententia, processus aūt fuit legitime factus, vsque ad conclusionem, tunc restituetur, vt rescissa sententia iterū sententietur ex eisdem actis. d. l. j. C. si aduer. li. & hoc est, q dictat ratio, & æquitas, de qua hic fit mentio. Quæro practicam huius legis, intra † quantum tempus dēt peti ista restitutio in integrum? Gl. hic no. dicit, qn̄que petitur ista restitutio ad appellandum, & tunc dēt peti intra decem dies, postea potest durare lis vsque ad quadriennium. Idē tenet gl. in l. prox. & in l. interdum. inf. de mino. Nam si per x. dies negligeret, absorbet sibi [illegible] ad restituendum, & sic ad nihil daretur restitutio, arg. l. sed & [illegible] orem. §. quoties. inf. ex qui. cau. ma. Canonistæ tamen [illegible] um. Dicam vobis in l. ab hostib. §. sed quod simpliciter [illegible] ma. † Quæro, vtrum cum petitur restitutio, sit necessari[illegible] litis contestatio, & similia? Resp. q sic, quando petitur ad[illegible] sententiam diffinitiuam: sed si peteretur aduersus interlocutori[illegible] possēt iudex expedire suo officio absque libello, & litis conte[illegible] t. de offi. iu. c. vlt.

ADDITIONES.

a Tollit aliam. Adde tex. in l. si hi, qui [illegible] alterii. C. de adult. & in l. siue possidetis. & ibi per Bal. C. de prob. & in l. mater. & ibi Ang. & Sal. C. de cal.
Paris. Illud intellige, si una præsumptio est fortior altera, secus si pars, secundum Ang. consi. 134. inc. dissoluto mat. ad fi. uide de materia Fel. in c. literas. & c. 1. de præsump.
† Claud. Præsumitur. Adde gl. in c. requisisti. in ver. præsumitur. quam ibi no. Panor. ex 1. de test.

LEX IX.

1 *Sententia lata contra minorem indefensum est ipso iure nulla, sed sententia interlocutoria valet, & quæ est interlocutoria.*
2 *Absens causa reipublicæ si non est defensus, restituitur ad totam causam.*
3 *Absentiarum genera sunt quinque.*
4 *Absens ex causa probabili, & necessaria, legitime defensus restituitur ad appellandum, non defensus ad totam causam.*
Sententia lata contra absentem vel infirmum a sciente, est nulla. & nu. 10.
Infirmus quomodo restituitur aduersus sententiam.
Absens aduersus sententiam interlocutoriam qualiter restituatur, quando absentia est necessaria & probabilis.
5 *Absens ex causa probabili, puta studiorū, quomodo restituatur aduersus sententiam.*
6 *Absens ex causa probabili in negotiis inceptis, an possit dimittere procuratorem vel non, iuxta legem, necnon infra ex quib. cau. ma.*
7 *Absens ex causa necessaria, ut relegatus, quando restituatur.*
8 *Sententia condemnationis, vel processus, contra expulsum de ciuitate, quando valeat.*
9 *Metus iustus est timere crudelitatem tyranni, vel ciuitatis seditiones.*
10 *Contumacem quem esse quomodo intelligatur.*
11 *Contumax verus, & fictus, quis dicatur. & nu. 13. & 14.*
12 *Contumacia procuratoris vera non aufert domino beneficiū appellandi, idem in contumacia tutoris, curatoris, vel syndici.*

Inter minores. a Minores et legitime defensi, restituūtur ad totā causam: absentes vero ex necessaria, & probabili. Item defensi restituuntur ad appellandum. h. d. Intendo vobis examinare istam legem per q̄ones. † Quæro, quid si minor non sit legitime defensus? R'n. tūc sñia est ipso iure nulla. l. cum & minores. C. si aduer. rem iu. & l. acta. in fi. de re iu. Quæro, hic dr̄, ꝯ rempublicam, nunquid ꝯ priuatum? R'n. sic. vt j. de pet. hr̄. l. litē veniunt, §. in priuatorū. & C. de pet. hr̄. l. j. Item dr̄ cā cognita. Quæro, q'd vertatur in cāæ cognitione? Dic vt in glo. Prædicta vera in sñia diffinitiua, quæ profertur ꝯ minores. Sententia vero interlocutoria valet, et si non sit defensus. De quo dic, vt l. si minor. de bo. auth. iu. poss. & l. si ꝯ pup. j. de re iud. Itē illud, q dico de interlocutoria, intelligas de interlocutoria de mittendo in possessionem, seu vendendo. Itē alia interlocutoria, per q̄ pronunciaretur esse ꝓcedendū, vel non procedendum super libello, non valet ꝯ minorem indefensum, sicut nec diffinitiua sñia. Casus in l. si præses C. q̄uo, & qn̄ iudex. Venio ad ver. ci vero. † Quæro, quid si absens cā Reipu. non fuit defensus? Dicit gl. tunc restituitur ad totā cām b. s. vt possit uti defensionib. suis. j. ex quib. causis maio. l. 1. de procu. l. absente. Secundo quæro, dr̄ q'd hic restituitur ad appellandum. j. q tempus dēt petere? Hic dicit gl. intra decē dies, de quo dixi sup. l. prox. Vlt. glo. hic intrat materiā de restōne, quæ datur absenti, & tractat eam per modum cuiusdā summæ. † Et primo q̄ro, c quot sunt genera absentiarum? Dicit gl. quinque. Prima est probabilis, & necessaria. vt militiæ. Secunda probabilis tm̄, vt studiorum. Tertia necessaria tm̄, vt relegationis. Quarta est voluntaria absentia absque contumacia, vt mercatoris vel alterius. Quinta est absentia per contumaciam. Ita dicit gl. & bene. † Quæro ergo, absenti ex cā probabili, & necessaria qualiter subueniatur? Et aduerte, quia gl. hic principaliter loquitur qualiter ei subueniatur aduersus sententiam, non dicit de aliis læsionib. principaliter. Dico ergo quod absens ex cā necessaria & ꝓbabili, si est legitime defensus, restituitur ad appellandum, vt hic: non legitime defensus, vel nullo mō, restituitur ad totam causam, vt in gl. Istud dictum de absente ex causa militiæ, idem intelligas in quolibet alio absente ex cā Reipublicæ Romanorum, vel alterius ciuitatis. l. sed & si per prætorem §. fin. ex quib. cau. maio. & hic in textu, ibi, quoque ceteris &c. Item in eo qui absens esset a iudicio ex cā infirmitatis. Sicut .n. necessitas absentia imposita a Republica quem excusat, multo magis necessitas imposita a Deo per infirmitatem. De hoc est tex. & gl. inf. de re iud. l. quæsitū. Item prædicta vera, qn̄ iudex qui tulit sententiam dictam absentiā, vel infirmitatem ignorabat. Nam si sciuisset, sñia esset ipso iure nulla, vt d. l. quæsitum. & ibi no. in l. ꝯ pupi. §. 1. & ibi no. s'm opi. Placen. j. de re iu. quæ licet ibi non approbetur, tm̄ in d. l. quæsitum approbat. Item prædicta vera in sñia diffinitiua, q̄ datur ꝯ talem absentem: interlocutoria vero si quidē esset interlocutoria de mittendo in possessionē ex primo decreto, valeret: si vero esset de mittendo ex secūdo decreto, vel de vendendo, tunc esset ipso iure nulla, † quia cum nō latitet, ꝯ eum non potest perueniri ad s'm decretum. l. Falc. §. 1. quib. ex cau. in poss. eat. & l. imperator. de priuil. credi. Fallit in causa noxali. & damni infecti. l. si finita. §. si forte. de dam. infect. & C. de rest. militum. l. ignorare. & ibi no. per Doc. & sup. si ex noxali cā aga. l. 2. in fi.

ADDITIONES.

a Meno. Inter minores. Goueanus, lib. 1. variar. lec. c. 4. Reuard. li. 5. uar. c. 5.
b Totam causam. Vide no. in materia per gl. Bal. in l. ab eo. C. quomodo, & quando iudex. & in l. pen. C. eo. tit.
c Pom. Et primo quæro. vide per Fel. c. cum Bertol. de re iud.
d Qualiter subueniatur. De ista materia plene per Inn. & Doc. in c. 2. de proc.
e Ignorabat. Adde Bar. & Bal. in l. pen. quomodo & quando iud.
f Pom. Si quidem esset. vide Fel. c. 5. uer. ex hoc. de testib.
Meno. Adde Ripam in trac. pestis. in tit. de priuilegiis iudicio. nu. 29.
† Clau. Iure nulla. Vide ad hoc Pan. in c. 2. de test. & apostil. in ver. impedimentū. quæ tenet contrarium.

in fi. & in dictis casib. in quib. valeret, haberet necesse petere restitutione in integrum, vt dictis legib. Venio ad secundam † absentiã. f. in eo qui est absens ex causa probabili tñ vt studiorum. Hic dicit gl. q. si est lrĩme defensus, ad nihilum restituitur, vt ĩ. ex quib. cau. m. nor. l. nec non. in prin. & qñ appel sit. l. i. in fi. Non lrĩme defensus, vel nullo modo defensus potest si vult, appellare de iure Codicis. l. ab eo. C. q̃o & q̃ iudex. Item põt petere restõnem integrum ad totam cãm. d. l. nec nõ, in prin. ex quib. ca. maio. Nec distinguit, potuit dimittere procuratorem, vel nõ, licet q̃dã distinxerint, vt no. d. l. nec nõ. & l. sed si per prætorem. §. aduersus. eo. ti. ita dicit gl. hic. Ad partem non distinguit. potuit procuratorẽ dimittere vel non. vel si dimisisset. & est mortuus, vel nõ q. placet mihi in causis non cœptis añ sententiam. Nam si cã erit iam incepta, & ipse se absentauerit ex probabili, est quid sibi imputet, nisi procuratorẽ dimiserit. Nam cũ exercitium cãæ inceptæ sit necessariũ, debet potius illi insistere, quã pp causam probabilẽ nõ necessariã se absentare. l. contumacia. §. i. de re. iu. Vnde in negotiis inceptis dicerẽ adhibendam illam distõnẽ, an potuerit dimittere procuratorem, vel non, vel si dimiserit, & est mortuus, vel non, vt colligitur ex d. l. nec non. in princ. & in d. l. ab eo. Venio † ad tertiam absentiam. f. de absente ex cã necessaria tñ, vt in relegato. Et in isto dicit gl. si quidem non potuit dimittere procuratorem, vel potuit & dimisit, & mortuus est, restituitur, aliis secus, vt ĩ. de min. l. Papi. & l. sed & si p prætorem, §. i. ĩ. ex quib. ca. maio. Et hoc est verum, & est dñia inter ipsum absentẽ & absentem ex causa probabili in causis non inceptis sed in causis inceptis adhiberur eadem distõ. Sed iuxta hoc quæro. hic loquitur de relegato. quid de expulso de ciuitate sua, veniunt hic, vel p̃ le. ant o. es. & processus facti cõ eum valeant? Rñ. si q. dẽ bona sua sunt publicata dẽt agi cõ fiscũ, q. sibi successit. De hoc nõ est dubium. Sed si bona nõ sunt publicata. tũc vr. q. processus facti cõ eũ non valeant ipso iure, q. a cũ careret ad locum si bi notorie nõ tutum, in quo nõ poterat cõparere sine periculo vitæ. citatio nõ arctat eũ, vt l. sciendũ. ĩ. de le. & ad Treb. l. de ætate, & est hodie magis expressum in cle. de re iu. c. pastoralis. §. Pisana quoq; cuiuitas. Est. n. † iustus timor, timere crudelitatẽ tyranni, vel ciuitatis seditiones, vel seductores, vt l. Fulcin. §. quid sit latitare. ĩ. ex qui. cau. in possessionem eatur. Venio ad quartam absentiam. f. de eo qui abest absque contumacia. † Dicit gl. iste non læditur. quia sententia nulla, ergo nõ eget restõnẽ, l. de vnoquoque, inf. de re iu. Et intelligas nõ contumacẽ eum, q. oĩno nun fuit citatus, vel monitus per iudicem: vel si monitus per iudicẽ fuit, vel citatus. non fuit propositum peremptorium, vel aliud, q. haberet vim peremptorii. C. q̃o. & qñ iud. auth. cessante. & inf. de iu. l. ad peremptoriũ. cum l. seq. Venio ad quintam absentiam. f. de eo qui abest contumaciter. Et in hoc gl. loquitur mirabiliter. Aut est verus contumax, & iste nõ audiatur appellans. secus si est ficte cõtumax, l. & post edictũ. in fi. inf. de iud. nisi veniat iudice sedẽte pro tribunali, vt s̃. proxi. Pro huius decisione q̃rit gl. quis est verus † contumax, & quis fictus. Gl. dicit hic & s̃. l. prox. q. verus cõtumax est is, qui inuentus dixit aperte se nolle venire. & ad illum vna citatio, sufficit. ar. ĩ. ex qui. cau. in possessio. eatur. l. Fulcinius. §. fi. & in h. d. verum gl. Et aduerte q. dico, vna citatio. licet non fuit dcm̃ peremptorie, imo dico plus et si non esset citatus, si tñ dixisset se nunquam venturum coram iudice illo, non dẽt vlterius citari, sicut dĩt canonistæ de eo. qui recedit appellans ab aliqua interlocutoria, quod nõ est amplius citãdus. Vr. n. dicere se amplius non venturum ad iudicẽ, vt ex. de dolo & cõt. c. 2. in Cle. † q. tene menti. Fictus contumax est, q. inuentus nihil dixit, vel dixit se vẽturũ, & postea non venit. Dicit gl. idẽ no. s̃. l. prox. Cõtrariũ no. ĩ. de ap. l. ex cõsensu. in fi. Pro quo est tex. C. de iud. l. properãdũ. §. & si q. dẽ. ibi, Nec, ita parte actoris inuenta, coniuncto cũ §. sin aũt reus. & ibi Cy. ponit istã mãm satis diffuse, & Io. in c. i. de do. & cõtu. in cle. multũ late, quẽ vide si vis. Mihi q̃t ad decisionem veritatis istius, vr dicendũ, q. ille contumax nõ põt appellare, qui per cõtumaciã nõ venit. Ita dicit tex. ĩ l. & post edictũ, in fi. ĩ. de iud. & intelligitur ibi de cõtumaciã eius, q. potuit venire, & nõ uenit. Ita dicit tex. in l. ex cõsensu, in fi. ĩ. de app. vñ illũ appello verũ cõtumacẽ. q. potuit venire in tertio peremptorio & nõ venit. d. ll. Et ideo dico sic, quidam est verus cõtumax apparenter, & existenter. Quidam est verus contumax apparenter, & nõ existenter. Quidam est fictus contumax apparenter, & verus existenter. Quidã est fictus contumax apparenter. & existenter. Redeo ad primũ. Verus contumax apparenter & existenter, est q. inuentus dixit se nolle venire, vel fuit inuentus, & dixit se venturum, vel nihil dixit, tñ postea non venit absque aliqua cã: vñ remanet, q. cũ solũ fuit cõtumacia, & contemptus iudicis, iste nõ auditur appellans. Potuit. n. venire, & noluit. d. l. ex cõsensu. in fi. de ap. & d. l. & post edictum, in fi. Quidã est verus cõtumax apparenter, sed non existenter, vt puta inuentus q. dixit se nolle uenire, postea mutauit propositũ, & uolebat venire, sed fuit impeditus dolo aduersarii, vel ex aliquo casu absque culpa sua, vt s̃. l. prox. in fi. Iste si vult appellare, nõ audietur a iudice, a quo appellat, nec admittitur ei appo, quia ẽ verus cõtumax apparẽter: tñ corã iudice applonis, ad quem est appellatũ hoc probauit, q. in rei veritate non est verus cõtumax probãdo cãm impedimẽti, & tunc procedetur sup applone sua, sicut si esset admissa. l. sciẽdum. inf. de ap. recipiẽdis. & C. de ap. l. a proconsulib. idẽ de eo q. fuit inuentus, & dixit se vẽturum, vel nihil dixit. Nam si non venit, est verus cõtumax apparẽter, & eius applon nõ recipietur. si tñ cãm coram iudice applonis probauit, quod nõ est verus contumax existenter, proceditur in applone, vt s̃. dictum est. vbicunque aũt dixit uerum contumacem non audiri appellantem, intellige nisi uenerit iudice sedente pro tribunali. Nam tunc ex illo actu præsumitur, quod non fuerit contumax, & audietur appellans, sup. l. prox. Quidam est fictus contumax apparenter, & uerus existenter, ut in eo qui non fuit inuentus, tamẽ citatio peruenit ad eius notitiam, & tunc cum posset uenire, non uenit, tunc istius applo recipietur a iudice a quo. quia sibi non liquet ipsum esse uerum contumacem. Sed si pars cõ quam est interposita applo coram iudice applonis, hoc probabit. f. ipsum scivisse, & contempsisse uenire, non procedetur super eius applone. Ita potest intelligi C. de iud. l. properandum §. sin autem. in fi. cõiuncto pce. §. ibi, nec ita parte actoris inuẽta. De hoc etiam vr gl. in d. c. i. extra de dolo & contu. Et est aduertendum in eo, quod dixi, qñ per contumaciam non venit, quia si esset cã aliqua, pp quam uenire nolebat, vt puta quia timebat iudicẽ, ne faceret eum approbare sñiam, quia sic erat consuetus aliis facere, vel quia erat rusticus, timebat ire sine aduocato, & similia, quæcunque essent q̃ possent eum excusare a cõtemptu iudicis, puta reũ ipsum dñe audiri appellãtẽ, q. a cessat vera cõtumacia. Quarto, q. dã est fictus contumax apparenter, & existẽter. vt citatus ad domũ, ad quem citatio non peruenit in notitiam, & iste sine dubio auditur appellans. l. ab eo. C. q̃o & qñ iudex. Quæro, verum † si procurator est vere contumax, auferatur a dño beneficium appellãdi? Rñ vr q. nõ. Nam ex facto procuratoris non punitur dñs. l. i. §. si procurator. s. si q̃s iusdi. non obtẽ. Non ob. l. i. ĩ. qñ appel. sit quia qñ procurator non appellauit intra x. dies, ius appellandi perit sui natura, quia non viuit plus, non aũt infertur hoc in pœnam non appellantis, sed q̃d verus cõtumax non audiatur, est in pœnam cõtumaciæ. Et hoc tenet Inn. ex. ut h. non cont. c. i. in fi. Idem puto de contumacia tutoris & curatoris, vel syndici. Hoc vr sentire glo. ĩ. de re. iud. non potest dolo carere. Quæro si cã tota agitata est per procuratorem, ad audiendũ sententiam. n. fuit citatus dñs, qui dixit se nolle ire, uel nihil dixit, an dicatur uerus cõtumax? Rñ. non, q. a nõ tenetur ire, pt tñ, si vult. l. procuratorib. C. de proc. Et iõ cum hẽt iustam cãm, non dẽt pati pœnam contumaciæ, sicut s̃. dixi de aliis, q. habent aliquam causam non veniendi. l. contu. §. i. inf. de re iu. † Quæro, quid si aliquis in primis citationibus fuit inuentus, in ultima citatione non fuit inuentus, an dicetur

ADDITIONES.

a Ex causa probabili. Quid si est absens ex causa eundi ad sanctum Iacobum, dicitur causa probabilis, & fauorabilis, secundum Bal. in l. ab eo. C. quomodo. & quãdo iudex. in princ.

b Procuratorem. Vide qualiter quis debeat dimittere procuratorem, quando vult se absentare, ad hoc ut procedatur in causa, adde Bal. in l. ab eod. C. quomodo. & quando iudex & quod no. Bar. in l. i. de diuer. & temp. præscr.

c Ex causa necessaria tantum. Idem si quis recessit metu criminis commissi, est absentia necessaria, non fauorabilis, secundum Bal. in l. ab eo. in princ. C. quomodo, & quando iudex. Circa hoc uide Ang. in q. sua Bono. in 2. & 4 dub. Spec. & Io. Andr. in titu. de accu. in 2. parte. §. sequitur. uer. quid sit bannitus. Adde quod etiam carceratus pro debito, habeatur pro absente ex causa necessaria. Ang. consi. 63. Et de bannito, qui non potuit dimittere procuratorem, quod detur restitutio, vide Alc. in c. intelleximus. extra de iud.

d Valeant. An processus factus contra expulsum de ciuitate ualeat, dixi post Bar. in l. creditor. inf. de sol. & de illis exercitiis, Bal. in l. 2. C. quomodo, & quando iudex se remittit ad no. in c. i. de cle. non resi. in 6. de hac quæstione vide Ang. in l. 2. §. quod dicimus. inf. si quis cau. & uide quod ibi dixit Host. & Io. An. in c. irrefragabil. de off. ord. quod si quis expresse dicit se facturum aliquid, nõ debet expectari terminus. sequitur Bal. in c. i. de milite uasal. qui contumax est.

e Quærit gl. Et qualiter intelligatur, adhibe unum Bar. in l. ex consensu. §. fi. de app. Vnum adde singulariter, quod semper ubi citatio fit a iore, dicitur contumax ficte, non vere. Ita no. dicit Spec. in tit. de contumace. §. 2. ver. ficte contumax. Vnde si non comparet, potest semper appellare. Et Cy. tenet in l. properandum. §. sin autem reus. C. de iud. in add. & in cle. clausam. de ele. in gl. pe. latius per Doc. in l. ex consensu. §. fi. vbi per Ang. & Bal. in d. l. properandum. §. sin autem reus. & vide ibi per eum, quid si dubium est, an fuerit vere contumax. Et dicit quod auditur appellans.

f Ruet. Et aduerte. Adde, quod istud dictum refert & sequitur Ange. de Aret. in l. ex consensu. §. fi. col. 5. C. de appel. Adde Fel. in c. quod ad consultationẽ. col. 17. & pe. de re iu. & quod no. in d. §. fi.

† Clausa cle. Contrarium tenuit in hoc Bal. in l. debiti. C. de fideicommis. l. i. per illum tex.

g Paris. Redeo ad primum. Vide Fel. in quod ad consultationẽ. in fi. extra de re iud. Men. Ias. l. properandum. §. i. in 6. notab. C. de iud.

h Verus contumax. Vt appareat quis verus contumax, & quis fictus appelletur. adde no. And. in nouella in cap. prudentiam. de off. dele. Bal. in l. consentaneum, aliquid per eum in c. i. de mili. vas. qui contu. est. Adde Ange. consi. 182. & 246. Old. consi. 65.

i Non audietur. Vide glo. in clem. i. de do. & con. Adde quod ista habent locum in vero contumace ante sententiam. Si vero est veros contumax in processu ante sententiam, nulla lege cauetur, quin possit appellare. Ita no. Bald. in consi. suo incipien. inquisitus sunt citatos, & probo per id, quod habetur per glos. & Docto. in l. i. §. quod si actor. de iura. cal. vide Mod. in l. ex consensu. & illud quod dixit, tenet Bald. in l. eos. §. primo. C. de appel. Car. consil. 64, & Do. de Rom. decis. 133. & 173.

k Paris. Contumax. Vide cõcordantias in hoc, per Alex. in l. 2. inf. si quis in ius voc. non ierit.

l Sin autem. Et uidetur probari in d. l. ex consensu, in fi. de app. no. Bal. in d. l. diffamari. de inge. & ma. in auth. hodie. C. de appel.

m Auferatur. Vide Bar. in l. i. in fi. inf. quando appel. sit. & ibi dixi. Vide Card. consi. 32.

Men. Adde Ferrar. caute. 17. ou. 6.

inspicetur verus contumax? Resp. si quidem fuit inuentus in primis citationib. antequam perueniretur ad edictum peremptorium, ex illis non erit verus contumax. l. contumacia, §. contumax, de re iudi. Vnde si in tertia non fuit inuentus, non dicam eum verum contumacem. Sed si fuerit inuentus in citatione peremptoria, & postea in alia citatione, quæ ex benignitate proponitur secundum l. & post edictum. in prin. inf. de iud. non fuerit inuentus, tunc reputo eum verum contumacem, quia per sequentem citationem non purgatur contumacia precedens, sed fit ad omnem malitiam superandam, arg. authen. iubemus. C. de iud.

De eo, quod metus causa gestum erit. *Rub.*

a Continuatio rubricæ patet ex positis sup. tit. 1. l. i.

ADDITIO.

a Continuatio. Circa istam materiam metus, adde quod si aliquis metu compulsus, iuret id facere quod iure tenetur, an possit petere absolutionem à iuramento, uide Ro. sin. 529. inc. iurat. quis autem dicatur iustus metus, & an sufficiat terror armatorum. uide Alex cons. 466. Item an factum in carcere, dicatur factum metu, & an, & quæ approbatio purget metum, vide Fran. consi. 14. & de metu reuerentiali, an, & quando inducatur. vide late Fran. consi. 23. vide quæ habes in l. qui in carcerem. inf. eo. Item no. quod per vnum testem probetur metus, vide Cæpo. caut. 157. & 165. Item no. sin. dictum Arch. in c. si sacerdotib. ubi dixit, quod si præcedant metus & verbera per hoc quod actus fiat in præsentia eius cuius præsentia fecit cessare metum, quod tunc tollitur metus præcedens, uide etiam Pan. in c. causa matrimonii. nunquid autem timor excommunicationis dicatur iustus metus, vide Rom. cons. 399. & ibi etiam quid in timore priuationis. vide Barb. late cons. 30. in 2. parte, de off. dele. vide quæ habes in l. metus. inf. ex qui. cau. ma. Item an metus excuset delinquentem per metum. vide Pan. cons. 4. vbi loquitur de committente adulterium per metum, an perdat dotem. Item quod contractus factus cum principe per metum, dicatur ipso iure nullus, vide Bal. de pace Const. in uer. pactiones. Item diffinitionem met. vide per Bal. in c. 1. qui feu. da. pos. Item no. quod uox prætoris dicentis in isto tit. quod me. cau. gestum erit, ratum non habebo, est uox Dei, quia posuit in ore prætoris dicentis in isto tit. quod met. cau. gestum erit, ratum non habebo, vide Bal. in rub. de controuer. inuest. nunquid autem metus inducatur ex precib. principum, vide Pan. in c. cum inter R. seniorem. extra de elect. Item quod faciens aliquid timore statuti dicatur habere iustum metum, vide Fel. in ca. cum M. Fer. extra de cōstitution. Item an metus possit allegari per eum, qui dedit causam metui, vide Fel. in c. cum inter priorem. extra de exceptio. Item ex effectu resultante ex armis, vide Feli. in c. afferre, extra de præsum. Item adde quod alienatio rei ecclesiasticæ, quæ alias erat alienabilis, facta per metum, est ipso iure nulla, & idem in constitutione procuratoris facta metu, uide Rom. sin. 752. incip. alienatio. & in seq. Item qualis metus requiratur in masculo, & quod minor sufficiat in fœmina, & quomodo probetur, & an magis testibus deponentibus credatur de metu quam de spontanea uoluntate. vide Ias. in l. interpositas. C. de trans. Item an minæ inducant iustum metum, & an preces potentis inducant metum, uide Fel. in ca. 1. de offic. deleg. vbi etiam de metu statuti. de metu autem reuerentiali, uide Bar. in l. 1. §. quæ onerandæ. inf. quar. rer. act. non dat. vbi habes remissionem ad Fel. late tangentem de reuerentia filii, & subditi, & solum erga patrem, maritum, & superiorem. & de istis & aliis multis in materia istius tituli, vide per Ias. in §. quadru. in ultim. gl. inst. de act. Item an sententia, vel laudum latum per metum, sit nullum, vide Aret. in l. si quis post. inf. de test. vide, quæ ipse dicit in l. nec furiosus. §. 1. de testa. vbi etiam quid de instrumento. Item etiam circa istam materiam, an sententia, vel laudum latum per metum sit nullum ipso iure, & quando, vide late Dec. consilio 42. in 2. dub. & ibi etiam quando utilitas aliqua non acquiritur metu inferentis, sed tertio, locum habet iste tit. Item quæ differentia sit inter minas, & terrorem in materia ista, & quod sicut considerari debet persona inferentis metum, ita etiam eius in quem infertur. vide Dec. in cap. 1. de offic. deleg. & in ca. causa matrimonii. eodem tit.

LEX PRIMA.

1 *Moderni gaudent breuitate.*
2 *Actum qui ponit prout est in patiente, præsupponit eum prout est in agente.*
Lex uel statutum loquens de uxore, intelligitur etiam de viro.

AIt prætor. Quod met. causa gestum est, non habetur ratum, † & ponit diffinitionem metus, & diffinitionem uiolentiæ, h. d. vsque ad fi. l. Not. quod † gaudent breuitate Moderni. Secundo no. diffinitionem metus & diffinitionem uiolentiæ. Opp. quod metus & vis sunt diuersa, quod apparet, quia diuersæ sunt diffinitiones, vt hic: ergo ad positionem vnius non sequitur positio alterius, sup. tit. a. l. fi. Sed hic videtur contrarium, quare male. Respō, vis habet se per modum agentis. Radicatur enim vis in inferente metum. Metus autem respicit personam patientem. Nā in agente nullus est metus, & ideo habes † notare quod qui ponit actum, prout est in patiente, præsupponit eum prout est in agente, nec est necesse quod exprimatur. & hoc est notandum ad multa. Pono vnum casum. a Lex dicit aliquid de vxore, certe uxor non potest esse sine uiro, debet etiam intelligi de viro. C. de ind. uid. tol. l. fi.

ADDITIONES.

† Ratum. Istud edictum est vox Dei prolata ab homine in l. nominationes. C. de appel. vbi dicit quædam notabilia in hac materia liberæ, & coactæ uoluntatis, & multa pulchra, & bona dicit in suo consi. schismatis, quod posuit in rub. C. si quis aliqu. test. prohib.

a Pono vnum casum. No. de materia correlatiuorum. vide quod no. Bal. in l. nemo. C. de sacrosan. eccl. & no. in l. si conuenerit. inf. de pac. in l. fi. inf. de accep. & l. fi. C. de ind. uid. & Bal. in rub. inf. de iureiur.

LEX III.

Continet igitur.

§. Sed vim. Breuiter in hac l. intelligimus de ui iniuste illata. h. d.

LEX V.

a **Metum.** a Metus intelligitur qui cadit in constantem uirum, ut mortis vel cruciatus corporis, vel seruitutis, vel pudicitiæ, secus si alterius leuis vexationis, vel infamiæ, h. d. vsque ad l. metū aūt. Opponitur quod metus infamiæ inducit rescissionem contractus. j. e. l. fi. §. si fœnerator. Rñ. non rescinditur per actionem, quod met. cau. vt hic: sed per officiū iudicis, vt ibi. idē si propter timorem reuerentiæ, ut puta si filia ob reuerentiam patris, vxor ob timorem & reuerētiam viri, clericus ob timorem, & reuerentiam Episcopi aliquid fecerit. l. 1. §. quæ onerandæ, j. quarum rerum act. non da. & ideo gl. dicit quod factum metu rescinditur multis modis. Quod dic, ut no. super l. nec timorem. inf. eo. & l. interpositas. C. de transa. & ibi plene dixi.

ADDITIO.

a Parif. Metum. In muliere debet intelligi de eo, qui caderet in constantem mulierē, uide Ro. sing. 129. inc. Tu scis. Pan. cons. 4. Ad illam l. & quasi ad totam, uide Ale. cons. vlt. in 3 uol. & cons. 101. eo. uol. & cons. 99. & cons. 47. & seq. no. 4.
Meno. Metum. Sarauen. lib. 2. selec. c. 2. Zoanettus rer. quotidian. c. 44.

LEX IX.

1 *Verba edicti debent intelligi de metu instanti.*
Metus instans intelligitur, etiam quando res verisimiliter tendit ad metum.
2 *Armati qui non tendebant ad locum, non tenentur hac actione possessore fugiente.*
3 *Hoc edictum an concurrat cum interdicto unde ui, remissiue.*

Metum autem. In hac actione dēt probari metus periculi instantis, non suspicati in futuro, h. d. † Not. quod dēmus intelligere uerba edicti de metu instanti, licet sint simpliciter prolata, quod facit ad multa. Et est aduertendum, quod instans metus non accipitur simpliciter, prout vere est de pñti: sed qñ res ad hoc verisimiliter tendit, ar. l. 3. cum l. seq. inf. de don. cā mor. ubi tex. est no. Et ita loquitur ille tex. sicut iste. No. quod illud, quod dr̄ metus, dēt intelligi, ab aliquo illatum esse: non. n. sufficit quod sit metus, nisi ab aliquo inferatur. † No quod armati, qui ad illum locum non tendebant, non tenentur, possessore fugiente. Ad quod op. de l. non solum. §. si dominus. inf. de vsucap. Sol. bene videor vi deiectus quantum ad perdendam possessionem, non autem quantum ad inducendam hāc actionem, vel interdictum vnde vi, nisi ingredientes viderim. ideo gl. hic distinguit. de hoc uide eam. Item op. de l. 3. §. si quis. de vi & vi ar. gl. soluit hic, & bene. Quærit gl. nunquid istis casibus res dicatur uitiosa, ut impediatur vsucapio. dic ut in gl. Vltimo † gl. dicit hic quod istud edictum non concurrit cum interdicto unde ui, sed cum interdicto quod vi aut clam, sicut inf. prox. §. contrarium not. C. de dolo. l. 2. Dic, ut ibi per Cyn.

ADDITIO.

a Meto instanti. Et uide quod dicit Io. And. in c. quia propter, de elec. quod vultus terribilis potentis, infert iustum metum. quod dictum reassumpsit Bal. de pace in. fir. in §. iniuria. Et adde quod dixi post Bart. in l. metum. C. eo. quod vultus terribilis debet ostendi contra delinquentem. in auth. de man. prin. §. talem uero. sed contra innocentem non, nisi ad præludia inquirendi veritatem. C. ad Syll. l. fina. vide Bal. in d. §. iniuria. & adde quæ no. Bar. in l. creditor, in fi. de sol. Aduerte qualiter probetur metus. Ale. consi. 154. Pet. de Anc. consi. 3 no per Old cōsi. 35. & de multis coniecturis ad probandum metum, per Bal. consi 332. 1. li. per Rom consi. 430. Et quis sit metus, qui caderet in constantem virum, per Alex. consi. 99. 4. lib. & an metus Tyranni sit sufficiens ad excusandum uasallum qui alteri, quam domino iurat fidelitatem, per Abb. consi. 3. in fi lib. 2.

§. Idem. Hæc actio concurrit cum interdicto, quod ui, aut clam. h. d.

1 *Ratio quæ ponitur indeterminate, comprehendit omnem determinationē, quæ ad eam potest referri.*
2 *Populus & uniuersitas possunt metum inferre.*

a **§. Animaduertendum.** a Contra uniuersitatem metū inferentē hēt locū hoc edictū. h. d. Vel sic, Siue uiolentia inferatur a priuato siue ab vniuersitate uel collegio, hēt locū hæc actio. l. i. d. † No. b quod qñ rō ponitur in determinatione, cōprehendit oēm determinationem quæ ad eam pōt adaptari. † No. quod populus & aliæ uniuersitates possunt inferre metum. c & delinquere, contra l. sed & ex dolo. §. i. j. de do. Sol. gl. de facili non inferunt dolum uel metum nec delinquunt, sed cum difficultate sic. ut hic, & l. 1. inf de le. uni. & l. aliud. §. refertur. inf. de reg. iur. Dixi de hoc plene in l. aut facta. in fi. de pœ.

ADDITIONES.

a Parif. Animaduertendum. vide Ang. consi. 258. inc. cum multitudo.
b Meno. No. Alciat. lib. 6. parad. c. 8. ad limitationem regulæ. l. regula. § si quis. de iur. & fac. ignor.
c Inferre metum. Et facit iste tex. quod si commissa est generaliter inquisitio contra quoscunque intelligitur commissa inquisitio contra vniuersitatem vel collegium, de quo dubitatur, Spe. in ti. de inquisi. in §. pe. ver. quod si inquisitio. Et hoc tenet Cy. hic in add. & Bal. in l. sed si hoc. §. qui manumittitur. sup. de in ius uo. in lect. Ant. per Inn. c. graue. de sen. exc. & quod no. Bar. in l. aut facta. §. fi. de pæ. & Bald. in auth. quicunque. de epi. & cler.

1 *Causa posita in lege, in dubio intelligitur de proxima, non autem de remota.*
2 *Iuuare quis non tenetur alium.*
3 *Statutum quod qui acceperit pecuniam, uel promissionem ut aliquem remitteret in ciuitate, non comprehendit officialem.*

§. Sed licet. Licet mihi accipere pecuniam, vt te a violētia illata p alium liberem, h.d.† Not. quod qñ lex ponit cām, in dubio intellr de proxima, non autem de remota. Pro hoc I.in lege Censoria. ĵ. de ver. sig.† Opp. ex hoc §. a quod ego non teneor alium iuuare, quod apparet, quia possum pro hoc accipere b pretium, vt hic. Si enim tenerer, turpiter acciperem. l.pen. ĵ. de con di ob tur. cau. Istū §. allegaui† prima vice, qua fui hic, ad q. Erat reformatio in ciuitate ista, quod quicunque receperit aliquā pecuniā, vel aliquam promissionem, vt remitteret eam in ciuitate Spoleti, deberet puniri. Modo quidam recepit pecuniam a do. Petro, si remitteret eam in ciuitate Spoleti, tunc ego dicebam quod aut ille erat officialis, & tunc dicitur illicite accipere, vt ĵ. ad legem Iul. rep. Aut nō per totum. Et sic habet locum dispositio illius reformationis. Aut nō erat officialis, & tunc non incidit in reformationem, quia licite acceperat. Ita dixi per hunc §.

ADDITIONES.

a Pon. No. ex hoc §. Vide Ias. in l. vt vim, de iust. & iu. Rom. consi. 117.

b Alium iuuare. An teneat aliquem iuuare, vide tex. in c. dile, de sen. excom. in 6. le gitur, & no. in c. quant æ. eo. tit. & quod dixi post Bar. in l. præfer. ad fi. C. si contra ius. Et istud no. Bar. in l. verum. ĵ. de par. & c. sicut dignum. de hom. & Bal. in l. 1. ĵ. vnde vi. & Bar. & Bal. in l. vt vim, & quod no. Bar. in l. 1. in §. sed in eo. ad Syll. sal lit in familiari, qui teneretur adiuuare dominū n l. cum dominus. ad Syll. secundū Flo. in l. scientiam. § si quis. sup. ad l. Aqui. An quis teneatur, vide Ro. quod non. consi. 117.

1 *Perfecta res dicitur executione facta.*

2 *Sententia condemnatoria regulariter executionem requirit, non absolutoria. Executio in actis liberatoriis non est necessaria.*

3 *Verba legis negatiue prolata, etiam ad iudicem relata actionem, & exceptionem producunt, affirmatiue vero officium iudicis.*

4 *Interlocutio principis redacta in corpore iuris, habetur pro lege.*

§. Sed quod pretor. Ex hoc edicto in rebus seu negotiis pfectis oritur actio, & exceptio. h.d.† No. dici rē in perfectam, quando facta est executio. no. ex isto † §. q. sñia ɔdēnatoria regrit executionē rīr, sñia absolutoria trahit secum executionem. Et sic no. q. in actis liberatoriis non est necessaria executio, quia statim secum trahit liberationem, & ideo dī hic. quod contractus acceptilationis statim est pfectus. Dixi in l. miles. §. iudicati. ĵ. de re iud.† Item no. quod verba legis negatiue ,p lata, licet ad iudicem referantur, actionem & exceptionem producunt: sed si essent affirmatiue prolata, tunc in dubio indicunt offīn iud. vt l. ait prætor. in prin. coniuncta l. quod si minor. in fi. ĵ. de mi. no. Dixi plene in l. 1. ĵ. de cōd. ex lege. Contra hoc facit l. extat ĵ. eo. & ibi dicam.† Item no. quod interlocutio principis redacta in corpore iuris hī pro lege. Quæro, in quo male dixit Pomponius, quidā dicunt quod in secūdo dicto. gl. dicit, q. imoēt in primo. Nam si negotium est perfectum, ille q. metū intulit, nō dicit aliquid meticulo so, vñ nō est necessaria exceptio. Solū ergo actio habebit locum illo casu, sed quia iurisconf. dicit in vtroque casu habebit locum actio, & exceptio. Potes dicere, quod si per metum compulit te ad dādum mihi rem, sine dubio competit actio. Item & exceptio, si res reuertatur ad te, vt l. sed & partus. ĵ. eo.

1 *Metu transtulisti dominium, vel liberaui te ab actione, datur actio quod me. cau. vt restituar in pristinum statum.*

2 *Natura orationis negatiuæ est, vt nullo tpe vera sit, licet ad tps latere possit.*

3 *Verbum ratum, refertur ad ius; firmum, ad factum.*

§. Volenti. † Difficilis est, & difficultas eius est in gl. & legitur trib. modis, scdm veram lec. hoc intendit. Metū passo datur vtilis ex hoc edicto ipso iure, & per actionem ex hoc edicto restituitur directa. h.d. Et pono casum secundum lec. veram. Ponamus, q. tu per vim compulisti me, vt tibi traderem rem meam ex cā donationis, vnde donaui & tradidi per metum, & sic transtuli dñium in te. Mō dictū est, q. ex hoc edictu producitur actio, & exce ceptio, quæritur mō qualiter subueniatur mihi. Dic q. hēo ipso iure vtilem in rem quæ primo erat directa. Item habeo actionem in personam ex hoc edicto, per quam rescinditur q. cq. d actum est. Hoc dicit f'm veram lec. Ex prima lec. gl. est, quod vtilis in rem habet locū, qñ metus intercessit circa corporalia: q. met cau. quæ est personalis, hēt locum, quando circa incorporalia metus intercessit. Vnde secundū hanc lec. datur vtilis in rem. qñ dñium est translatum. Actio quod met. cau personalis, qñ incorporalia iura per metum sunt remissa. Scda lec. a est, quod circa corporalia habeat locum actio psonalis, quod metus cā & vtilis in rem. Circa incorporalia vero solum quod metus cā. Vnde f'm Io. intellr, quod datur actio vtilis in rem, qñ dñium est translatum p metū. & datur actio, quod me. cau. quæ est personalis ēt tunc, qñ est translatum dñium. Et in hoc differt a prima casus pōne, quod detur etiā ista actio, quod met. cau. quando iura corporalia sunt remissa, sed non daretur vtilis actio personalis, licet vtilis in rem. Assignat rationem, quia dñium idem durat, licet in aliom transferatur, non tamen durat actio, quando acceptilatio interponitur, sed totum extinguitur. Tertia lect.† est quod vbicūque habet locum prima vtilis, & actio in personam, scilicet quod metus causa, siue circa corporalia, siue incorporalia. & illam teneo quæ fuit Azo. Vnde intellige scdm Azo q. si per metum transtulisti dominium, vel p metū liberaui te ab actione, datur actio, quod metus causa, vt restituar in primum statum, vt in præcedenti §. datur etiam vtilis in rem, & vtilis in personam, quæ primo erat directa. hæc opinio Azo. probatur p casum ĵ. eo. l. si mulier. in fi. Sed videamus rōnem. b Et ad intelligentiam huius dēs pmittere duo. primo, quod verba negatiue prolata statim suum producūt effectum, licet qñque manifestetur ex tpe. l. 4. ĵ. de manu te. Scdo dēs scire. quod actiones introductæ a iure ciuili, ptor non potest iure directo tollere, vel introducere. §. quos autem. Inst. de bon. & pos. & ĵ. de minoribus. & l. si fine. §. sed quod Papinianus. ergo cum verba hæc dicant ratum non habebo, statim assumunt suum effectum. Secundo prædicta esse vera colligit Iurisconsultus ex uerbis edicti, & ipsorum significatione. dum dicit, ratum non habebo.† Natura. n. orōnis negatiuæ est, ut nullo tpe vera sit, licet qñque possit ad tps latere, vtrum sit verum, vel non. d. l. 4. de manu test. Sic in proposito cum prætor dicit, ratum non habebo, hoc est nullo tpe habebo ratum: vnde & antequam veniatur ad iudicium, prætor ratum non habet, sed tunc declaratur ipsum ratum non habere, vt d. l. si mulier. ĵ. eo. §. 1. Vnde cū f'm subtilitatem iuris ciuilis, si dñium sit translatum, & liberatio sit secuta per acceptilationem ptor per suum edictum non potest restituere dñium directum, nec actionē directam, sed non habendo ratum, quod gestum est, statim restituitur vtilis ipso iure, quod potest prætor. Sed quia hoc forte non sufficit, nec de hoc contentus est ille, qui passus est metum, datur sibi actio quod metus cā, per quam directam cogetur restituere a prætore viuo, quod non potuit facere edictum prætoris mortui. Item cogeretur restituere rem, quatenus de facto suit ad eum translata, quod ipso iure fieri nō potuit, & ideo apparet. quod ex verbis edicti dum dicit, ratum non habebo. habet primam vtilem in rem, uel in personam. Item actionem, quod met. ca. vt restituatur, ideo puto quod si esset dispositio iuris ciuilis, quæ diceret, ratum non habebo competeret prima directa in rem, & in personam. Tene menti, quia utilia sunt. Item verbum, ratum,† refertur ad ius, q. d. ratum non habebo dde iure: verbum, firmum, refertur ad factum. Vnde si diceret, non habebo ratum, neque firmum, intelligitur ratum de iure, firmum de facto. Quod no. in l. id, quod pauperib. C. de epis. & cler. † & ideo prætor non habet ratum de iure in quantum ipse potest. & quia ipso iure non sufficit adhibere remedium facti, per in integrum restitutionem, proposita actione q. met. cau. quia prætor ratum non habet, sed quia non potest dñium quæsitum alteri auferre, iure directo, concedit utilem actionē. Item ex illis verbis competit metum passo actio, per quam cogitur ille, q. metum intulit, reddere dominium directum, vel se reponere in pristinam actionem directam, ergo quod hic dicitur, ex his verbis edicti colligitur de necessitate. quod no.

ADDITIONES.

a Secunda lec. vide in l. 3. C. eo.

b Rationem. Adde quæ notantur per l. 2. de cond. ex lege.

† Clau. Et ele. De uide tex. no. ubi ponuntur tanquam diuersa. & in l. generali. C. de sacro san. eccl. & uide C æpol. caut. 139.

§. Item Iulianus. Metum inferens, tenetur restituere, & de dolo cauere. h.d. Vel sic. Qui restituit rem per hanc actionem, cogitur cauere de dolo. h.d.

§. Licet etiam. a Persecutoria tollitur per pænalem, qñ inest rei persecutio h d. Vel sic. Actio in rem tollitur per pænalem, & econuerso. quia in pænali continetur rei persecutio. h.d. Oppo. quod non est, tolli non potest. l. nam & si. §. post defectum de inu. rup. test. Sed ad quadruplum non competit, nisi secuta contumacia. Sol. vt in gl. Item opp. de l. si pro fure. inf. de cond. fur. Solue vt in gl.

ADDITIO.

a Licet etiam. Vide in l. 3. C. eo. & l. si per vim. inf. eo. & l. si cum exce. §. post annum. Et an illud remedium concurrat cum l. si quis in tantam. Bart. in l. si quis. ur. §. si fundum. de vsu. & gl. in l. si quis. ad fi.

§. Ex hoc edicto. Per hanc actionē debet res in pristinū statum restitui, alias cōtumax in quadruplum condemnabitur. h.d. Vel sic, Per hanc actionem fit restitō in pristinum statum, & ad restituendū, metum inferens compellatur. h.d. Op. de l. si quis accepto. & l. si mulier. ĵ. de ɔd. ob cam. Sol. intellige, quod dī, quod reponat in pristinā obligationem, si est debitū conditionale, vel in diem, alias dēt soluere, ut in ɔtio. facit l. si sponsalibus. ĵ. de iure dot. Quæro, qñ debitum est conditio, & quis non vult reponere in pristinā obligationē, q d quadruplabitur. Quicquid dicat gl. dic, q. quia iste conuenitur ex suo dolo, totum q. erat in obligatione quadruplabitur. l. locum. §. cōdemnatio. de tab. exhi. Sed quid si est talis obligatio, quę non pōt in pristinum statum reponi. Dic ut in gl. quam no. quia v. des, quod obligatio ex delicto non potest ɔhi sub ɔditione, sed pure, nec recipit diem, vel ɔditionē. qd intellige, qñ ex dolo, secus si ex culpa, saltem quo ad executionem. l. in l. Aquil. si deletum. ĵ. ad l. Aquil. fallit in l. si tutor reip. in fin. ĵ. de tut. & ra. distr. Sed quid si reus, & multi fideiussores tenentur, an ɔtra omnes quadruplabitur. Dic. vt in gl & ĵ. in seq §.

§. Cum autem. Hæc actio est in rem scripta, ideo datur ɔ omnes ad quos commodum peruenit ex metu. Item est restitutoria, & ideo omnia in pristinum statum reponit. h. d. l. cum l. seq.

LEX XI.

Si quis. Non tenetur quis ex metu illato per alium, nisi quatenus commodum ad eum peruenit. h.d.

LEX

LEX XII.

1 *Quando titulus non excusat a percipiendis, remissiue.*

Sed & partus. Accessiones pceptæ, & q̄ a petitore pcipi potuerũt, veniũt in hanc actionẽ. h.d. No. hic casũ, † q, titulus a pcipiẽdis nõ excusat. Sũt & alij casus, qui numerantur hic, de quo in l. si quis fundũ, & per totũ, C. de rei ven.

2 *Vim vi licet repellere, & ex interuallo quantum ad actionẽ, quod metus cau.*

3 *Exceptionem habens & vim committens, potest accusari lege Iulia de vi.*

§. Quæri potest. Actio quod met. cã, non cõpetit ei, qui ex metu damnificatus non est. h. d. Vel sic. Qui p metũ reddit qđ reddere tenetur hac actione vel alia, non hẽt actionem quod me. cã. h. d. cum §. seq. No. gl. q̄ dicit, quod quis tenetur de fructib. pceptis, & pcipiẽdis, licet hẽat titulum. Op. & vr̃ qđ vim † vi repellere nõ licet, nisi incontinenti. l. 1. C. vñ vi. & ff. de vi & vi ar. l. 3. §. cũ igit. & l. vt vim. ff. de iust. & iu. So. qdã intelligunt sic istũ §. quod vis fuit adhibita incontinenti. Tu dic quod hoc verum quãtum ad interdictum vnde vi, q̃tũ aũt ad hãc actionem, hoc nõ curatur. Rõ q̃a requirit danũ, vt hac l. in fi. Scđo op. quia per hoc q̃ intulit vim dẽt primã actionẽ perdere. s. quod me. ca. vt hac l. in fi. & ff. l. px. So. gl. dicit no. licet amittat actionẽ, nõ tñ amittit exceptionem si possidet, quod est no. dicã ff. l. proxi. Et si † dicas ergo non punitur violentia in eo q̃ hẽt exceptionem. Rñ. imo punitur, q̃a poterit accusari lege Iulia de vi. Ad finẽm huius §. op. si verũ est inferẽtem metũ amisisse ius crediti, ergo verũ erit istud q̃ coactus est sustinuisse dãnũ, q̃a soluit indebitum, & sic hẽt locũ actio quod me. cã. Gl. distinguit tria tpa, dic vt io ca. in eo quod dicit gl. cõsiderari punctum quia tpe metus adhuc non amiserat. Op. paria sunt quid esse futurum de proximo, vel iã esse productum in esse. l. non tm̃. in prin. ff. de exc. iu. & l. vt iurisiurãdi, in prin. de ope. li. Rñ. quod etiam post violentiam illatã nõ amiserat ius credito ipso iure, sed sperabat amitti p sñiam, vt dicã ff. l. prox. Et iõ gl. tã hic q̃ ff. l. px. vr̃ errare in hoc. & si hẽre disputare punctũ huius gl. forte aliter determinarem.

LEX XIII.

1 *Occupans rem propria authoritate, quando non puniatur.*

2 *Substantiua duo quando ponuntur ante, & postea sequatur adiectiuum, illud dicitur venire ad determinationem vtriusque, quando hoc salua ratione recti sermonis fieri potest.*

3 *Violentiarum genera quot sunt.*

4 *L. extat, dispositio hẽt locum pro omni violentia, præterquam inturbatiua. Hoc edictũ põt concurrere cũ interdicto, unde vi, bonorũ raptorũ, quod vi aut clam, & cum actione quod metus cã. Hoc edictum in quo subuenit. & nu. 5.*

6 *Creditor, q infert vim debitori, ius crediti sui perdit, non ipso iure, sed p sñiam.*

7 *Lex loquẽs per verba futuri tpis, non intelligitur ipso iure, sed per sententiam.*

8 *Practica huius l. est, vt detur libellus, lis contestetur, & probationes fiant.*

a **Extat.** a Continuatur cum superiori, & hoc intendit. Creditori, qui per vim pecuniam, vel rem sibi debitam accipit, vel sibi solui facit, ius debiti perdit, & omne ius quod habet in re vel pro re. h. d. quia ista est quædam constitutio noua, vel non declarata, vel glossata per Iurisconsultum, quam ponit hic, & in l. 1. ff. ad l. Iul. de vi priua. & ideo gl. conata est glossare eam, licet parum de ea curetur, aliter glossasset Iurisconsultus. Modo op. de l. ait prætor. §. si debitorẽ. ff. quæ in frau. cred. & l. 3. C. de pig. † Sol. hæc regula fallit in casib. qui ponuntur hic in gl. super verbo, sine vllo iudice. quã no. & signa. b Et facit ad prædicta quod habuistis per Inn. in c. olim. ex. de rest. spol. Fallit n. in debitore fugiente, & depopulatore agrorum. Item fallit in pacto, l. 3. C. de pig. Item in legatario, quia sua authoritate occupat rem legatam. l. 1. §. 1. quorum lega. Sed istud est, quando res a nemine possidetur, alias secus. Secundo op. & assumo prin. gl. magnæ, & opp. de l. qui vas. in prin. ff. de fur. Sol. gl. hic ponit plures sol. Ista est vera, quod creditor, qui infert vim, & accipit rem sibi debitam amittit omne ius crediti quod habet in re vel p re. Ita loquitur hic. Sed in cõtraria auferens rem, amittit cõditionem furtiuam, per quam poterat repetere rẽ, nõ aũt actionẽ furti, quæ cõpetit ad pœnã, nec datur ad rẽ, vel p re. Et h[illegible]ra, quam tenẽt Doc. in l. si qs in tantam. C. vñ vi. & ego in [illegible] Item op. & intro gl. magnam, quia hoc vr̃ cõ tex. q dicit [illegible]toris, per quod innuit quod pdit ius debiti, ẽt separatu[illegible]ata, qđ q̃dam fatebant. Iõ falsum est. Dẽt. n. intellig[illegible]am, vt sic illud qđ sequit̃ in tex. debitã, referatur ad rẽ, & [illegible]ñiã. Pro hoc in l. hrs. §. 1. de lega. 3. Ad idem ff. de cond. & demon. l. mulieri & Titio. Tene mẽti, q̃a † qñ anteponunt̃ duo substantiua, c & postea ponit̃ vnũ adiectiuũ, quod illud dr̃ venire ad determinationem vtriusque, qñ hoc pt fieri salua ratione recti sermonis. l. Plautius. de au. & argen. lega. Item op. in Auth. vt nõ fi. pig. per totum. & in corpore, vt nul. iud. §. quia vero. Sol. hic loquitur qñ capiuntur res: illæ constitutiones qñ capitur persona. Vide ea q̃ ponũtur in auth. sed omnino C. ne vxor p ma. † Item op. de eo quod dicit, pecunia occupata. q̃a illa in specie non erat debita. So. pecunia debita erat, & illa videbat̃ habere ius. quia in genere suo recipit functionem, l. 2. §. 1. ff. si cer. pe. Expeditis glo. † prout ponuntur cõtra, veniamus ad mãm huius l. Et dicit glo ad euidentiam huius l. debetis scire, quod multa sunt genera violentiarum. Est. n. q̃dã violentia expulsiua, & ista nõ hẽt consensum expulsi, & hæc punitur per interdictum vnde vi, vt ff. de vi & vi ar. per totum, & habet locum solum in re immobili, vel his, quæ erant in illa re. Est quædam alia violentia, quæ vocatur turbatiua, & ista hẽt locum iã in re mobili, q̃ immobili, & cõtra eã subuenit̃ per d interdictũ, vti possidetis, vel vtrobi, vt gl. dicit. Sed est aduertẽdũ, d quod pro hac violentia nõ reperitur prodita aliqua publica accusatio criminalis l. seruus. ff. de act. & ob. & l. hoc iure. de reg. iu. & ibi per Iac. de Aret. Est tamen pro dua actio iniuriarum ciuilis, vel actio iniuriarum, quæ priuata est, vt ff. de iniur. l. sane si maritus. C. de iniu. l. iniuriarum. la 2. & ista violentia similiter nõ habet cõsensum partis. Est & tertia violẽtia, q̃ vocatur inquietatiua, vt qñ tu ædificas in meo, vel aliquid facis, & hæc violẽtia punitur p interdict. quod vi aut clam. & potest esse, quod hæc violentia habet consensum eius cui infertur. l. metum § 2. ff. e. Est quarta violẽtia, e quæ vocatur ablatiua, e & ista habet locum in rebus mobilibus, nec hẽt voluntatem eius cui auferũtur, & pro ista est prodita actio vi bonorum rap. & competit etiam accusatio legis Iuliæ de vi. Est quinta violẽntia, quæ vocatur compulsiua, vt quando per vim aliquis cogitor cõsentire, & velle, de qua loqtur totus iste titulus hic, & C. e. Sũt & alia iura punientia violentias quædã prætoria, vt interdictũ ne vis fiat ei, & multa alia interdicta prohibitoria. Quædã iura ciuilia cõstituunt̃ q̃ puniunt violentias, de quib. facit mentionẽ hæc l. & ponuntur p maiori parte in ti. C. vnde vi. Rof. omnes istas cõstõnes cõmentauit circa finem libelli sui, inter quas constõnes est edictũ diui Marci. Et est primum in ordine illorum cõmentorum. Circa istud ergo, † q̃a est mã nostra, aliqua videamus. 4 Circa quod primo quæro, pro qua violẽtia habeat locũ istud edictum? Rñ. hic loquitur gñalr̃ de eo, q̃ p vim acceperit, vel per vim possidet. Et iõ d co, quod siue sit violentia expulsiua, siue compulsiua, siue ablatiua, siue inquietatiua, si tñ sit talis, q̃ priuet aduersarium possessione sua, hẽt locũ istud edictũ, vt hic patet in eo, quod dicit possidere, & accepisse. Hoc probatur ex tex. q dicit, non ab ipso sibi sponte datã, quæ verba congruunt, siue auferatur siue debitor inde expellat̃, siue ad dandum cogat̃, eo casu, quo creditor non possideret, non hẽret locũ hoc edictũ, vt patet ex hoc text. ibi, sine vllo iudice temere possidere, &c. Pro violẽtia vero turbatiua non haberet locum, quia nõ priuatur aduersarius possessione, nec res ab eo aufertur per illam violentiam. Et sic vides, quod s̃m diuersitatem casuum põt concurrere cũ interdicto vñ vi, cum act. vi bo. rap. cũ actione quod me. ca. & cum interdicto quod vi aut cla. hẽ 5 q̃ro, † ad qđ subueniat hoc decretũ. Rof. videtur ponere qđ ex hoc decreto oriatur actio ex l. ista. Sed gl. dicit quod hoc decretum nõ tribuit actionẽ ad repetẽdũ id quod est datũ per vim, vel ablatum, sed repetet alijs actionib. cõib. s. cõdõne indebiti vel sine causa, vel vi bo. rap. & simib. Quod istud sit verum, quod ad recuperandũ ex hoc edicto, non competebat actio, apparet ex text. qui dicit, ius crediti nõ hẽbit, qui super iure crediti disponit, nõ super re. † Sed vtrũ 6 creditor, qui vim intulit, ius crediti pdat ipso iure, an requirat̃ sententia? Gl. vr̃ velle quod amittat ipso iure hic dũ dicit, occupãtem iure debiti priuari. Dat. o. cõdõnem indebiti, vel sine causa ad repetendũ. Pro hoc videtur casus ff. l. px. in fi. dum dicit, ius crediti amisisse, &c. No. qđ dicit amisisse, quod est tpis præteriti. Ita tenet etiã gl. ibi. Quod vr̃ pbari etiã ex isto tex. dũ dicit, ius crediti non habebit. & sic loqtur negatiue, & cõstõ iuris ciuilis, q̃ ipso iure actionem tollere pt, iõ ipso iure tollat, vt l. metũ §. volenti. ff. eo. Contrarium f puto verum quod perdat ius debiti per sñiam. f Et Rof. in libellis suis super rub. de edi. diui Marci, format libellũ, per quẽ petitur, vt a iure debiti priuet̃. Probo p text. hic q dicit. quisquis igitur mihi pbatus fuerit. nõ ergo ipso iure perdit sed oportet quod violẽtia facta prius probetur. Præterea hic dr̃, ius crediti non habebit, & sic loquitur in futurũ. Et rñ est † quod qñ lex loquitur p verba futuri 7 tpis nõ intelligit̃ ipso iure, sed p sñiam, l. iubemus. § sane. C. de sacrosan. ecc. & l. in criminali. C. de iurisd. om. iudi. & in auth. habita. ne fil. p patre. Nõ ob. quia ista sunt verba negatiua, ergo &c. vt in §. volenti. q̃a ibi verba referebãtur ad iudicẽ, hic ad partẽ. Item ibi super iure quærendo, hic sup iure q̃sito, tollendo. Non ob. ff. px. in fi. dũ dicit, ius crediti amisisse, q̃a iuris. ibi loquitur enunciatiue. s. amisisse, prout continetur in l. seq. Quia autem cito amitti sperabatur p sñiam, iõ amisisse dicitur. l. nõ videt̃. ff. de acq. pos. & l. ne 8 mo videtur. & ibi no. ff. tit. 1. per libellũ ergo peti debet. † Hẽ quæro quæ erit forma practicãdi istam legẽ? Rñ. videtur tex. dicere, qđ primo adducebant pbationes, postea dẽbat dari libellus p quem hoc petatur, quod apparet, quia tex. dicit, Quisquis igitur pbatus mihi fuerit

ADDITIONES.

a Parif. Extat. Pro intell gentia huius Leuius iudicio iudex excusat a pœna, & quod non requiratur dolus, sed sufficit culpa. Vide Alex. conf. 405. Item quod ista lex non prohibet, qui per mo molestiam committit, vide Pau. de Cast. consi. 35.

• Men Pikus. quæst. 86 87.

b Pom. Quam no. & signa. Vide Cap. consi. 26. in 1. dub.

c Duo substantiua. Adiectiuum post duo substantiua, determinat æqualiter. Vide quæ dixi post Ioan. in l. cum filio. de leg. 1.

† Clau. Pro maritto. Et vide Bald. in c. castam, de of. deleg.

d Aduertendum. Et de istis omnibus vide bonam gl. in l. 2. C. eo. adde Bar. in l. iniuriarum. §. si quis. & ibi dixi. ff. de iniu.

e Vocatur ablatiua. Sed quare non competit pro re mobili interdictum possessorium. vide Cy. & Bal. in rub. C. eo.

f Per sententiam. No. quod ad pœnam huius edicti requiritur sententia, licet glos. contra. Adde no. per Bal. in l. Imperator. & quod ibi dixi, de iure fis.

fuerit, q verba faciūt ɔdōnē l. q liberis. §. hęc verba. ℥. de vul. & pu. Ante ergo dēt existere ɔdō, q actio competat, vel intentari possit. l. cedere diē. ℥. de ver. sig. Credo q dēbat dari libellus, & lis cōtestari, & post ɔtestatione hoc ꝓbari fm ordinē iudiciorū. Non obstant † hęc verba, qsquis mihi ꝓbatus fuerit, qa tacite finerāt. s. quod hoc ꝓbet. & iō nō reddidit dispōnē ɔdōnalē. l. hæc verba. ℥. de le. j. Sūt qdā aliæ ɔstōnes, q puniūt violētos, sicut ɔstitutio. l. nō ab re. C. vñ vi, & ɔstō l. si qs in tantam. & constitutio l. meminerint. & omnes similes prout s. dixi. Omnes illas R. of. in libellis suis commentat. & ego dū legi gl. illas, omnes solēnissime vobis legi, quas videatis.

ADDITIO.

† Clau. Tacite. Vide Bal. in cap. prudentiam. de offi. deleg.

LEX XIIII.

Si cum exceptione. Qui in effectu dānū nō patit̃, ex hoc edicto actionē nō hēt. h. d. Op. de l. metū. §. sed quod prætor. §. eo. So. ibi exceptio veniebat ex hoc edicto, vnde hanc actionē non impedit. Secus si aliunde veniret, & hæc vera. Sed quid si erat tutus exceptione odiosa? Dicit gl. agendum ex hac actione, & æstimari debuit euentus, quia posset esse qd soluerei: sed nescio videre, qūo æstimetur iste dubius euentus: quia nō est verisimile q soluat, sicut nec ille qui est obligatus naturalr tm, ita nec detur ista actio, quę continetur in l. illud. s. eo. Hucusque Iurisconsultus

a **§. Si quis non restituat.** exposuit primam partem edicti. s. quod met. cā. gestum est, ratum nō habebo. Nunc exponit secūdā partē edicti, cuius verba ordinate nō hēmus: tñ vt colligit̃ b ex infrascriptis, poterant esse talia verba Si quis non restituat, b q eū restituere oportet intra tps, qd datur iudicatis, condemnabitur intra annum in quadruplum, post annum in simplum causa cognita, vt ℥. ea. l. §. quatenus. ver. sin autem ante. & in hoc § & seq.

ADDITIONES.

a Si quis non restituat. Vide Sal. & quod ibi scripsi, in l. cum te. C. eo.
b Non restituat. Vsque autem ad quantum durat hæc facultas offerendi, vide quod no. in l. si quis stipulatus fuerit decem, de sol. infra, & in l. item veniunt. in §. cum prædiximus. de pet. hær.

§. Si post annum, Hæc actio ɔ non restituentem post annum competit ad simplum. h. d. Op. de l. nō conuitij. C. de iniu. ubi actio iniuriarū tollitur anno ɔtinuo. sed hic dr̃ vtili. ergo male. Sol. spāle est hic in iniuria illata, a metu cōpulsiua. Itē op. quia actio ista concurrit cum actione a vel l. in rem. l. metum. §. volenti. ℥. eo. Sol. fateor quod concurrit cum actione descendente ex hoc edicto, vt ibi: secus si aliunde veniret. Itē op. ɔ rōnē huius §. qa qñq; nō dat̃ hr̃dib. neq; ɔ hr̃des, vt Inst. d perp. & tēp. act. §. nō ois. Sol. fateor q ista rō non est gñalis sp. quia fallit qñque: qa illa est bona rō, qua sublata tollitur dictū, vel qua posita ponitur dictū. l. si vero non remunerandi. ℥. mād. quod no.

ADDITIO.

a Concurrit cum actione, Vide gl. & Bal. in l. si per vim. C. eo. & infra ea. l. in §. eum qui. vbi no.

1 *Pœna quadrupli, an sit pœna delicti, vel contumaciæ remissiue.*

a **§. In hac actione.** a Qui agit hac actione, duo debet ꝓbare, b s. metū illatū, & ad inferētem metū ɔmodū peruenisse. h. d. No positiones, q debēt fieri in actione, 1 q met. ea. Itē no. q pęna † quadrupli n̄ est pęna metus illati, sed pęna ɔtumaciæ. Facit ad qst. vtrū pęna quāti pluris, q imponit̃ n̄ soluēti, uel negāti, dicat̃ pęna delicti, an vero pęna cōtumaciæ nō soluētis, de qua dixi ī l. j. ℥. de ī lit. iu. & plenissime ī l. 2. de pu. in. Quærit c gl. utrū ille, ad quē cōmodū peruenit ex causa onerosa, teneatur hac actione. Gl. dicit quod sic. Dicam statim in §. aliquando.

ADDITIONES.

a Paris. In hac actione. Qualiter hoc intelligatur, vide Dec. cons. 42. in 3. dub.
* Meno. Ferran. lib. 1. explicat. cap. 14.
b Probare. Quid oportet probari in hac actione, vide infra eo. l. non est. gl. & Doct. in §. hæc autem actio. in ver. ex prædictis habes no. vide de his actionib. arbitrarijs, quod no. dixit Bar. in l. hoc edicto. in princ. infra, de public. & adde Bart. hic. de formatione libelli, adde Bar. in simili, in auth. contra qui propriam. & ibi Bal. in si. de non nu. pe. & Bar. in l. athletas. §. calumniator. de infa.
c Meno. Quærit. Dec. cons. 42. nu. 7. Soc. Iun. cons. 37. nu. 31. lib. 2.

1 *Sententiæ duæ in hoc iudicio possunt ferri, item vna tantum.*
2 *Libellus in hoc iudicio formari potest duobus modis.*
3 *Arbitrarijs in actionibus possunt ferri duæ sententię.*
4 *Sententiæ duæ quando feruntur, an vtraque sit diffinitiua, & ab vtraque sit appellandum.*
5 *Appellari a taxatione expensarum, an possit, remissiue.*
6 *Appellatur si a secūda sententia, ea pendente, restituendo, an quis euitet pęnā.*

§. Hæc autem actio, Fortis est & breuiter hoc intēdit Hęc actio est arbitraria. & ideo iudex non restituentem post primam sententiam cōdemnat in quadruplum. h. d. Op. q iste tex. sibi cōtradicat. Primo enim dicit sententiam datam, postea dicit condemnationem patietur. & sic præsupponit non esse datam in præterito. Sol. huius timore gl. exponit datā. i. dandā sup quadruplo, & sic fm hanc gl. habet reus facultatem soluendi vsq; ad sn̄iam ferēdam super quadruplo: sed qa ista procedit eum violentia. iō alij dñt, q hic fuerunt duæ sn̄ię, prima super re. Et si nō restitueret, tunc patietur cōdemnationem quadrupli. Si ista gl. intelligatur, si nō restituit vsque ad sn̄iam primam, non diceret bene. quia hēt facultatem restituēdi vsq; ad tēpus quod dat iudicatis. ℥. e. §. quatenus. & §. quod si hō. Iste est † 1 verus intell̃s, q primo condemnabitur ad restitutionem. & si nō restituit intra tps, quod datur iudicatis, tunc cōdemnabitur ad quadruplū, & sic ferent̃ duæ sn̄iæ. Quidam dñt a q nō est necesse q feratur nisi vna sn̄ia, hoc mō. Cōdemno te ad rem restituendam, & si rem non restituas, ex nūc ɔdemno te ad quadruplum. l. ɔductores. C. loca. & l. nō ab re. C. vñ vi. quod satis placet, non tñ p hoc reprobo practicam gl. q nō ferantur duæ sn̄iæ, nisi in prima hoc nō 2 fuit dictum. Et ex prędictis † hēs modum formandi libellum. Pōt .n. quis petere sibi rem restitui, & si nō restituit, pōt petere quadruplum per nouam petitionem, vel dicere in eodem libello, peto restitui rem, & si non restituas intra tps quod datur iudicatis, peto te 3 condemnari ad quadruplum. Et hoc † quod dicit gl. quod ferūtur duæ sn̄iæ, hēt locū in actionib. arbitrarijs in quib. vertitur arbitriū iudicis, ɔ eum qui suæ sn̄iæ non paret l. qui restituere, §. fi. ℥. de rei vend. & vide quod ibi no. Secus si ex natura actionis, vt in bonæ fidei iudicijs. Ratio patet, quod illud quod patit iudicis arbitrium, erat fundatum aū sn̄iam. Iō istud arbitrium in sn̄ia exercere pōt, post sn̄iam non posset, cum illud officium sit extinctum. l. 5. C. depo. & nūc non daretur nisi vna sn̄ia. l. j. in prin. ℥. de act. emp. & ibi 4 no. & ibi tibi dixi. † Item q̄ro, qñ ferūtur duæ sn̄iæ, vtrum vtraque sit diffinitiua? Gl. disputat: finalr vr̃ tenere, q vtraq; sit diffinitiua. Tu dicas, qđ diffinitiua pōt intelligi duob. mod. Vno mō, qa ultraque diffinit ɔtrouersiā cāę. l. j. ℥. de re iu. & sic vtraq; ē diffinitiua, b qa vtraq; diffinit cām suā. b Scđo mō dr̃ diffinitiua, qa dēt dari libellus, & lis ɔtestari, & sn̄ia, & fm hoc puto secundā sn̄iam non esse c diffinitiuam. c Magis n. est executio primæ, vt dñt gl. Hoc. n. venit arbitrio iudicis, quod hēt sup hac actione, sicut in actionib. vniuersalib. in quib. vr̃ pronunciatur, postea in executione discutiet̃, quæ res veniet. De quo in l. j. s. de eden. & in l. defensionis facultas, d C. de iure fisci. lib. x Item quæro, an ab utraq; sn̄ia d possit appellari. Et gl. vr̃ dicere quod a secunda non, quasi sit executio primæ. & Inn. hoc tangit in c. si. extra, eo. Et veritas est, quod & a secunda potest appellari, nam ab executione facta nō potest appellari, sed a ꝓnunciatione de exequendo sic, l. ab executore. ℥. de app. & l. ab executione. C. quorum app. non recipi. Præterea non est verū, quod si prima sit iusta & vera, quod secunda sit iusta, quia potuit esse, q prima fuit iusta, & non secunda, vt ℥. ea. l. §. quatenus. ver. quod si 5 homo. † Et prædicta faciunt ad quæst. vtrum a taxatione expensarum possit appellari, de quo in l. ab executore. ℥. de ap. vbi de hoc 6 plene dixi. † Sed quæro, si appellatur a sententia secunda pendente e appellatione, vtrum possit restituendo euitare pœnam. e Resp. tenendo op. quam s. dixi. non potest, nisi intra tempus, quod datur iudicatis. Ideo si illud est elapsum, non potest euitare.

ADDITIONES.

a Pom. Quidam dicunt. Vide Ias. in §. quadrupli. Inst. de act. sequitur Bar. hic.
b Diffinit causam. Diffinitiua est illa, quæ diffinit causam. nota etiam diffinitiuam dupliciter sumi, per Ant. extra, de re iud. in rub. adde Barto. in lege Titia. infra, de acc.
c Pom. Diffinitiuam. Vide Fel. in rub. de re iud.
d Vtraque sententia. Per Bal. in d. l. ab executore, in prin. & Bal. hic, & vide Bar. in l. fi. §. a sotra de app. * Meno. contra Bar. est magis communis sententia secundum Alciat. in l. j. §. si quis ita, nu. 10. de verb. obl.
e Euitare pœnam. An in causa appellationis habeat locum pœnitentia. Adde glo. in l. j. in prin. de act. emp. facit quod no. infra, de appel. l. creditor. §. iussus. & ista alle. Bal. in c. poten. circa fi. quæ fuit prima causa benefi. amitt.

§. Aliquando. Ille, ad quem commodum peruenit ex metu, non tenetur si rem non possidet. h. d. Vel sic. Is ad quem res peruenit ex metu illato per alium, rei interitu liberatur. h. d. Opp. extra gl. hæc actio datur, quando metus est causa proxima. per quam res a me peruenit, secus si est te- a mota. l. metum. §. sed licet s. e. sed hic ad emptorē, a vel donatorē non peruenit ex metu, tanquam ex causa proxima, sed ex causa donationis, & emptionis. Sol. peruenit hic ex metu, tanquam ex causa proxima ex parte dantis, licet non ex parte recipientis, quia ex parte eius actu[illegible] factus est sponte, quare non est contra, &c.

[illegible]DITIO.

a Sed hic ad emptorem. Et vide [illegible] ea. l. §. in hac. & C. eo. l. non interest. per glos. & Doct. & ibi omnino gl. & Cy. Ant. de Ale. Adde Bar. idem tenentem, in l. stipulationes nō diuiduntur. in 8. q. & in l. j. §. 1. de ope. no. nun. & est tex. in l. illud cōuenit. & ibi Bar. & Aug. ad hoc no. de excu. mu. lib. 10. Bal. in l. nec patronus. ad fi. C. de ope. lib. vbi dicit istud esse inductum propter authoritatem legis non contemptibilem. Facit quod tenet Abb. in c. 1. in vlt. no. de spons. ubi tenet, quod potest præcise compelli maritus, & uxor, ut in unum redeant, nec soluendo interesse liberantur, quia obligantur ad cohabitionem ex lege diuina, uide Ias. in d. l. stipulationes non diuiduntur.

§. Sed ius. Alias est lex, & venit ad probationem eorum, quæ s. dixerat se licet emptorem, & legatariū. & similes teneri hac actione, & in summa hoc intendit. Hac actione tenetur metum inferens, & is ad quem res peruenit ex metu. hoc dicit.

1 *Pacto fieri potest quod acceptilatio fideiussoris non prosit principali.*
2 *Acceptilatio non porrigitur ad reum, si hoc est actum.*

§. Labeo ait. Rescisso principali, rescinditur accessoriū, secus econuerso. h. d. Quæro qualiter liberatur

ia fideiussor? Gl. dicit pacto, vel acceptilatione, hoc acto quod illa acceptilatio principali nõ prosit. vide gl. & no. eam. † No. quod per pactũ põt fieri, ꝙ acceptilatio fideiussoris, nõ prosit principali. † Itẽ no. quod acceptilatio non porrigitur ad reum, si hoc est actũ. Item no. in l. & per iusiurandum. §. & si fideiusson. ff. de acceptil.

1 *Si pœna venit duplicanda pro delicto commisso in platea de nocte, & in festo, an quadruplicabitur duplum, remissiue.*

§. Quadruplatur.

Non eget summatio. Facit ad q. aliquis † commisit delictum in platea de nocte in festo S. Herculani, quẽritur vtrum ex oĩb istis cãis pœna duplicet̃, vel quadruplicet̃, & si duplicet̃, vtrũ duplicabit̃ simplr, an ipsum duplatũ, vel quadruplatũ. Et hic vr̃ casus ꝙ quadruplicabitur ipsum duplatũ, vel quadruplatũ, qđ apparet, quia dicit, cum fructibus & omni causa. q. d. habita consideratione oĩs q̃titatis debeat fieri duplatio, seu quadruplatio. Istud tamen non est verum quod plene examinaui in l. sanctio legum. in fi. inf. de pœn.

1 *Pactum quando est in obligatione ex legis dispositione, tunc quis præcise cogitur ad factum.*

§. Sed & si quis.

In quadruplo inest simplũ, quod promittenti restituitur, eum liberando. h. d. vel sic Condemnatus ad quadruplum quia nõ liberat, triplum pstat. & cogit̃ liberare. h. d. No. id quod dicit, acceptilationem omnino facere teneatur, quod † vbi factũ est in obligatione, ex legis dispositione quis præcise compellitur ad factum vt hic. Secus a ex dispositione hominis, quia tunc succederet obligatio ad interesse & liberaretur præstando interesse. l. si quis alio. de re iu. Dixi in l. stipulationes non diuiduntur. inf. de verb obl.

ADDITIO.

a Meno. Secus. Dec. consi. 204. nu. 6.

1 *Dictio, omnino, comprehendit omnem casum.*
2 *Periculum interitus spectat ad metum inferentem.*
3 *Arbitrium iudicis durat re perempta.*
4 *Rei interitus quomodo accipi debet. & num. 7.*
5 *Cõdemnato ad speciẽ in actione reali datur tempus officio iudicis ad speciem, siue ad rẽ: in actione personali datur tẽpus l. in fideicomissi. infra. de vsur.*
6 *Reus si tempore condemnationis condemnatur in aliquo vltra id, quod venit in prima sententia, pro illa habet nouam dilationem, quæ datur iudicatis.*
8 *Extortare metu perempta ante omnem sentẽtiam potest agi ad ipsam rem, & etiam ad æstimationem.*

§. Quatenus,

Iste § consueuit reputari ita difficilis, sicut aliquis alius, qui sit in libro isto. Et ratio difficultatis est pp intricationẽ gl. q̃a gl legit istũ §. per saltus. Ideo primo ponã lec. q̃ tenet gl. nr̃a, postea aliam lec. quam gl. tangit licet nõ teneat q̃ forte est verior. h. d. Si res p metũ, seu per vim cõpulsiuã extorta ante scđam sñiam pereat, perit periculo metũ inferẽtis: si vero post scđam sñiam intra tp̃s datũ iudicatis, perit periculo dñi, si res eodẽ modo erat peritura penes eum. alias secus. h. d. secundum lec. gl. Gl. j. hic posita diuidit hunc §. Pone casum, dictũ est ſ. quod metũ inferẽs ↄdẽnat̃ in quadruplũ si nõ restituitur post sentẽtiam, & quod in quadruplo inest simplũ. Quæritur, qđ si nõ apparet simplum q̃a perẽpta est res tradita? Dicit Iuriscon sultus ꝙ siue extet, siue non ↄdẽnat̃ in quadruplum h. d. in prin. in ver. sic & in interdicto. Hoc ꝓbat p sĩle ĩ interdicto vñ vi, & qđ vi aut clã. Et sic debes ↄiungere lr̃am. Secundo q̃ritur & accipit ver. sinaũt. Vide ꝙ siue res sit perempta, siue nõ, ẽt añ sñiam tenetur ad quadruplũ. Quid si est perẽpta post primã sñiam de simplo, añ secundã de quadruplo? Dicit ꝙ idẽ, ꝙ si añ primã sñiam. Et quod dictũ est qñ res est perẽpta in toto, idẽ qñ est deperdita, vt q̃a ẽ in fuga & sic legitur ver. ergo & in fuga q̃ cõtinuatiue legit̃ cũ ver. sinaũt. Redeo ad ver. quod si hõ. Dictũ est, qñ res perit añ primã sentẽtiã Scđo qñ post primã, añ tñ scđã sñiam. Quid si post primã ẽt post scđam, intra tp̃s tñ quod dat̃ iudicatis, res perit totaliter, quærit̃ qđ iuris? Rñ Iurisconsultus, ex quo est in tm̃ grauatus, vt ad triplũ teneat̃, dicimus quod non pereat periculo suo, sed tenetur solũ ad triplũ. Seqtur ver. ꝑ eo autẽ. in quo ꝓsequitur eãdem mãm. Vidi qñ post sñiam primam, & secundam seruus mortuus est Sed quid si nõ est mortuus sed est in fuga? Dicit Iuriscon quod reus in plus grauatur, q̃a dẽt cauere se prosecuturũ, vt cum restituat, nihilominus dñs posset agere ↄ possidẽtem rei vendicatione, vel ad exhibẽdum. Itẽ limita illud quod dicit quod dẽt cauere se prosecuturũ, &c. verũ est, nisi ad dñm seruus peruenit, q̃a tũc euanescit stipulo. Venio ad ver. sed & si nõ culpa. Vidistis, quod re perempta post sñiam intra tp̃s qđ dat̃ iudicatis, reus nõ tenet̃. Hic lĩta, quod hoc est verũ, si res eẽt peritura eodẽ mõ penes dñm. Sed si nõ esset peritura eodẽ mõ penes dñm, tũc reus re perempta nõ liberatur. h. d. Venio ad ver. itaq;. Nũc ↄcludit ꝙ ex p̃dictis apparet ꝙ interdũ mortuo hoĩe dñs mortui hoĩs nihil recuperat, sed ĩterdũ recuperat p̃tiũ, vt puta, si erat vẽditurus eum, & sic non esset periturus penes eũ, q̃a vendidisset si metus nõ fuisset illatus. h. d. Modo his expeditis añ oĩa q̃ro, quare gl. legit̃ §. istũ ita p saltus? Rñ. triplex est iõ. Prima est, rõ ↄrietatis, q̃a si ver. sic in interdicto, iungeretur proximo p̃cedẽti innueret. ꝙ in ĩterdicto vñ vi, deberet distingui vtrũ res eodẽ mõ esset peritura penes actorẽ, vel nõ, quod est ↄ casum l. j. §. rectissime. ff. de vi & vi arma. iõ iungit̃ cũ principio. Secũda fuit rõ ordinis, nã f̃m nãm primũ tẽpus est añ oẽm sñiam: f̃m post primam, añ secundam: tertium post omnem sñiam, & iõ gl. legit primo ver. sinaũt añ sñiam, vt ordini naturæ correspondeat. Tertia fuit rõ euitandæ superfluitatis. Nã legendo p ordinem illũ ver. sed & si non culpa. s. iungendo cũ proximis p̃cedentib. eẽt superfluus, q̃a bis idẽ repeteret̃, iõ gl. illũ iungit cũ ver qđ si hõ. Modo ad illã lec. op. hic dr̃ ꝙ si res pit añ oẽm sñiam, vel post primã, añ scđam sñiam, reus tenet̃ ad æstimationẽ & ĩ hac actione versat̃ iudicis arbitriũ. Cõtra ff. tit. 1. l. arbitrio. § nõ tñ. Illud ↄtrũ ꝓut respicit primũ tempus, tangit̃ in gl. super verbo, oĩ modo, & dicit quod arbitriũ iudicis est circa rei æstimationem, nõ aũt circa triplũ. Tãgit̃ etiam in ver. sinautem añ sñiam. in duabus primis gl. Et dicit idẽ quod arbitrium nõ est circa triplũ, nisi iã poneres sup triplo esse litẽ ↄte. Vide gl super verbo, sinaũt añ sñiam. Gl. vnum dicit, & aliud innuit. dicit, quod re perẽpta cessat iudicis arbitriũ super pœna, p d. l. arbitrio. § non tñ. nisi lis ↄtestata super quadruplo, vt d. §. nõ tñ. Istud non est verũ. Nã in l. arbitrio. § nõ tñ. versat̃ arbitriũ iudicis in deferẽdo iurm in litẽ, quod iurm nõ debet referri re perempta sine dolo, & culpa, quia iã incipit dẽri æstimatio, in quã cadit affectio, vt l. nũmis. ff. de in lit. iurã. Sed ĩ hac actione versat̃ arbitriũ iudicis in faciendo condemnationem tripli p̃p cõtumaciã rei: sed ita põt esse ↄtumax in non restituẽdo æstimationẽ, sicut in non restituendo rẽ, & iõ nõ cessat arbitrium iudicis circa ↄdemnationem tripli. ita loquitur hic, & ita intelligebat Nico. de Mat & Iac. Bu. Voluit ergo dicere gl. sustinendo eã, ꝙ cessat arbitriũ iudicis in triplo, ea rõne, q̃a res non restituit̃, sed non cessat ea rõne, q̃a æstimatio nõ restituit̃. Nã oĩno dẽt restitui æstimatio, nõ ipsa res. Et hoc tetigit aliq̃tr̃ gl. super verbo, sinaũt ante sñiam. & in ver. sinaũt. Scđm est, quod gl. innuit. quod super quadruplo veniat lis ↄtestanda, in eo quod dicit, nisi lis ↄtestata super quadruplo. Doc. Vltramon. istud rep̃hendũt dicẽtes, ꝙ solũ vna fert̃ sñia, & libellus ↄdõnat̃ ꝓponetur, & vnus libellus datur, vt dixi ſ. eo. §. hæc aũt actio. Ego vero dixi vobis ibi, ꝙ duæ ferũtur sñiæ, tamẽ scđa nõ dr̃ oĩno diffinitiua, quia vr̃ executio primæ, vnde in ea nõ dẽt dari nouus libellus neq; fieri noua ↄtestatio litis, vt ibi gl. expl. sic tenet Rof. in libellis suis sup hoc ti. hoc etiam sentiebat Nic. de Mat. Item gl. tua dicit aliud. quod qñ res perijt añ primam sentẽtiam, quod indistincte periculum pertinet ad metũ inferẽtẽ, non habita distinctione, vtrũ res eodẽ mõ erat peritura. vel non penes actorẽ. Hoc ẽt sequũtur oẽs Doc. Mo. Mihi displicet hæc rõ, quia hæc actio, quod met. cã, est huius nãæ, quod damnũ exigit. l. sed & partus, in fi. ſ. e. & ſ. ea. l. in prin Sed si res erat eodẽ mõ peritura penes actorẽ, & nullũ passus est dãnũ, vt l. si pecuniã § fin & pc. ff. de ↄd. cã dã. iõ actio quod met ca. ad hoc non datur. Igit̃ gl. in lec. huius §. p̃supponit q̃dã nõ vera vt vidistis. Itẽ legit istũ §. p saltus. nec est verisĩle ꝙ Iurisconsultus fuerit incõstãtis intellectus. quod loq̃ret̃ p saltũ. Iõ assumo scđam lec. quã hic gl. tangit, & non prosequitur, f̃m quã iste §. legit̃ ordinate. Et diuido §. sic, Primo ponit vnũ dictũ in gñe, quod res ↄtinetur in quadruplo oĩno, hoc est siue res extet, siue nõ. Scđo in ver qđ si hõ. ponit̃ vna limitatio, ꝙ istud nõ hẽt locum qñ res perijt post secundã sñiam intra tp̃s iudicati. Tertio ponit aliam limitationem, qñ res oĩno non perijt, sed est in fuga, seu in perdito. & quale sit iudicis arbitriũ, ponit etiam hoc in ver. pro eo autẽ. Quarta in ver. sinaũt añ sñiam, ponit p̃dictã r̃lam hr̃e locũ, re perẽpta añ primam sñiam. Quinto in ver. sed & si nõ culpa. limitat p̃dictã regulã. & dicta in p̃ced. ver. locũ hr̃e, si res nõ erat peritura penes actorem, & hoc ꝓbat per simile Sexto & vltimo in ver. itaq;, ↄcludit ad p̃missa. & sic legitur ordinate. Expedita diuisione, potes colligere casum in terminis, quẽ pone sic, Dictũ est ſ. qđ in quadruplo inest simplũ, & hoc indistincte intelligit̃, vt fiat ei restõ rei in triplũ, & sic pœna. hoc primo. In ver. qđ si hõ, q̃ritur, an hoc sit simplr verũ qđ oĩno in quadruplo ẽt insit simplũ, & teneatur ad simplũ? Rñ. quod nõ, si res est perẽpta post sententiã scđam intra tp̃s, quod dat̃ iudicatis, ꝙ sic limitãt primũ dictũ. In ver. pro eo aũt. Hic ẽ limitat & dicit, ꝙ oĩno tenet̃ restituere rẽ, hoc est verũ, nisi res perẽpta sit, vel in deperdito, vt in fuga, sed tũc nõ tenetur omnino restituere, sed cauere de prosequẽdo, nisi res ad dñm puenit. h. d. ver. sinaũt Dictũ est ſ in regula prædicta, quod in quadruplo inest simplũ, nisi post omnem condemnationem res perierit: quid si ante condemnationem res est in fuga? Tunc dicit Iurisconsultus, quod oĩno tenet̃ siue res perijt, siue est in fuga. ver sed & si nõ culpa. limitat præcedentia. in ver. sinautem. quod tunc demum tenetur, si perijt ante sñiam, si eodem modo nõ erat peritura penes actorem sicut penes reũ, alias non tenetur, & hoc ꝓbat p simile. Et ver itaque, ↄcludit, & si nõ erat peritura penes actorem, sicut penes reum, q̃a forte vendidisset, quod tenetur reus ad pretium. h. d. vsq; ad fin. † No. 1. de significatione illius dictionis, oĩno. q̃ est vt oẽm casum cõprehẽdat, vt hic no. in gl. super uerbo omnino, & idẽ per Dy. in l. Græce. §. illud. ff. de fideicomiss. † Secundo no. ꝙ periculum interitus spectat ad metu inferẽtẽ. Facit l. j. C. eo. ti. † Tertio no. quod re perẽpta ante sñiam durat arbitriũ iudicis. Item † no. ꝙ in actione distinguitur, aut res erat eodẽ mõ peritura penes actorẽ, uel nõ. alia uero uicam ff. Opp. ad quãlibet partẽ per se, primo ad primã partẽ op. de l. arbitrio. § non tñ. ff. ti. 1. dic, vt dixi ſ. Venio ad uer. si hõ. & opp. ꝙ qñ quis condẽnatur ad speciẽ, nõ hẽt illud quadrimestre tp̃s, quod dat̃ iudicatis, ut l. fi.

a ill.de of.iud.§.1.Hic vero dr̄ ɔ̄rium,ergo male. Sol.dicit gl. ? fateor, quantum ad rem,nun hēt quadrimestre tp̄s,sed quantū ad pœnam sic. Quod ergo hic dr̄ de tempore, quod daẗ iudicatis,intellige off. 1 iud.§.1.Inst.de off.iud.Tene menti istam gl.Br̄ ista gl.nō dicit verum, Nā †qn̄ fit condemnatio ad speciem in actione reali,tunc loquitur inst.de off.iu.§.1.Sed qn̄ fit in actione personali,tūc siue sit ad quātitatem,siue ad speciem hēt tp̄s,quod datur iudicatis, vt j̄.de vsu.l. in fideicommissi De hoc per glo.& Doc in l fi. C.de exec.rei iud.in gl.super ver.statutū.Secūdo op.Tu habes hic,quod isto casu est speciale, q̄ re perempta intra tp̄s quod datur iudicatis,non tenetur de interitu pp pœnam tripli, Cōtra,intra tp̄s, quod datur iudicatis hēt dilationem a lege,ergo nō est in mora,ergo ad eum non spectat periculum interitus indistincte. l.quod te. j̄.si cert. pet. & j̄.si ex legati cā.j̄.de verb.ob.Et quod non sit in mora, probatur C. de exe.rei iu. l.2.Dicit gl.hoc verum quo ad vsuras.secus quo ad interitū. Tu potes dicere,quod istud ideo, quia præcessit mora,q̄ per sniam nō est purgata,immo aggrauata. Non.n.det hos ɔtestatio nocere acton.l. non solet.de reg.iur. & hoc s̄m opi.glo.sed s̄m opi.quam j̄.tenebo, quando perit intra quadrimestre tp̄s, nullo modo reus tenetur, & sic fateor ɔ̄rium,vt j̄.dicam. Quærit gl.quid si res perit post quadrimestre tp̄s. Dicit gl.tūc indistincte tenetur de interitu s̄m omnes & 6 hic casus non est in text. Vltimo no. † ex hoc ver. quod si tempore executionis reus condemnatur in aliquo vltra id, quod venit in prima sententia,quod pro illa habet nouam dilationem, quæ datur iudicatis. Nam hic intelligitur, quod post secundam sententiam hēt tempus,quod datur iudicatis,vt videtis.Venio ad ver.pro eo.& op. Nam ex hoc vr̄, quod magis grauatur qn̄ res est in fuga, quàm qn̄ est perempta,vt in ver.præcedē.Gl.dicit fateor ɔ̄rium. Rn̄,quia fugæ potuit prouideri,non autem morti.Ex hoc sequitur,quod si existens in fuga eius culpa abesset, idem esset, quod in seruo mortuo, Item op.de l redhibere.§.2.j̄.de ædil. edic. Sol. Aliud in venditore, aliud in metum inferente. Venio ad ver.finautē ante sniam, & op. de l.arbitro.§.non tn̄.j̄.ti.1.So.vt dixi s̄ circa primam lec.Secundo op.extra ego intellexi istum versi.ante sniam primam.Contra,imo vr̄ post primā,vt ibi,q̄a tex.dicit,& hoc fit in his verbis edicti, neq; ea res arbitrio iudicis restitueẗ.Et sic innuit,quod iam precessit snia de re restituenda.Huius timore gl.recedit ab ista lec. & legit istū §. per saltum,vt superius dixi,& hoc ponit in fi.primæ glo Vt vero sustineas istam lect.dicas, quod hic loquitur re perempta ante primā sniam, ideo iudex condemnabit reū in æstimatione,& si æstimationem non præstabit, ɔdemnabit reū in quadruplo , in quo erit estimatio rei,& hoc ideo,quia ea res hoc est,æstimatio rei,non fuit restituta iudicis arbitrio:& hoc fit his verbis edicti, neq; ea res arbitrio iudicis restituatur. Sed op secundū hoc melioris cōdōnis erit ille qui fuit in maiori contumacia,quam ille qui in minori.Nam ille qui fuit contumax,& expectauit primā,& secundā sententiam,non tenetur ad æstimationē rei,re perempta infra tp̄s iudican. Iste vero qui tpe quo res perit,nō erat ɔdemnatus, tenetur ad æstimationē. Rn̄.duplex est rō, quæ ponitur in tex. Prima,quia iam ille,qui erat condemnatus ad quadruplum, re perempta omnino cogitur soluere triplum nomine pœnæ. nec potest illud effugere ideo quia in hoc grauatur,in alio releuatur,sed re perempta ante sniam primam,nū iō cogitur soluere triplum: sed potest liberari soluendo æstimationem si vult.Et ista rō colliḡ in ver.quod si homo . Est & alia rō,quæ colliḡ ī isto ver.finaūt ante sniam. Nā re perēpta an̄ primā sniam fit ɔdēnatio ad æstimationē,& æstimatio est in simplum,& circa æstimationē reus est cōtumax,q̄ æstimatio perire nō pōt: iō in quadruplo inest æstimatio, quia æstimationē istā arbitrio iudicis non soluit, Sed qn̄ res extabat tpe primæ sniæ, & tpe secundæ ɔcepū de restituēda æstimatione,iō nō pōt dici, q̄ æstimatio insit quadruplo,sed res ipsa. Ipsa āt res est perēpta,& tūc merito excusaẗ. Venio ad ver. sed & si nō culpa. Op. q̄ iste ver. superfluat p ɔcedētia,quia repetit idē,qđ dixit.s.reum teneri. Gl.fateẗ hoc, si ordinate legatur, & ideo iungitur ad ver.homo,vt vidistis.Ego nō credo,q̄ iurisconsultus fuerit ita modicæ memoriæ q̄ ita locutus fuisset: Ideo dicas,vt alii dn̄t, q̄ hic repetit illud, vt addatur illud, quod dictum est ad rei æstimationē, qđ tene menti. Intellige si non erat peritura penes actorem, quia hæc actio requirit damnū,vt s̄ dixi, & iō in aliis malæfidei possessorib. adhibetur illa distinctio,vtrum res sit eodē modo peritura , vel nō, q̄a illæ actiones nō sunt illius naturæ,vt dānū requirāt, sicut istæ,& ista est rō propria. Op.ad hoc de l.1.§.rectissime. j̄.de vi & vi arma. Sol. Aliud in illo interdicto,aliud in hac actione, p rationem,q̄ s̄. proxime dixi.Sed ɔ̄ hoc op.de seq.ver.sicut interdicto vn̄ vi.Sol.nō est omnimoda similitudo. Nam ad casum hic expressum est similitudo:quia tam in isto, q̄ in illo teneẗ.si res non erat peritura penes actorem.Ad alium casum si qn̄ res erat peritura penes ipsum actorē, non est similitudo,& sic dictio sicut.hic ponit sicut ibi, Estote perfecti,sicut pater vester q̄ in celis est.Quæro,vtrū hæc distinctio,sit res eodē mō peritura, vel nō,dēat adhiberi qn̄ res perit post scdam sententiam intra tps quod datur iudicatis? Et vr̄ q̄ sic s̄m primam lect. Gl.in contrarium vr̄ s̄m secundam lec.Nam tex.in ver.quod si ho. vult denotare aliquā spālitatē.eo casu quo cogiẗ precise ad triplum, q̄a s̄m hoc nullū spāle esset: q̄a si indistincte in hac actione adhibeẗ distinctio pdicta, esset res eodē mō peritura,vel nō : ergo vr̄,q̄ hoc casu excusatur indistincte, etiam si res non esset peritura penes dominum,dum tamē ab ipso reo absit dolus & culpa. & hoc,vt, q̄a grauatur in triplo,releuetur in isto. & s̄m hoc hēs clare secūdam lec.positam hic in gl.quia tex.facit hic mentionem solum de duobus tpib. Primo de tpe an̄ sniam primam,& post secundā.& istud s̄m ponit in ver.quod si hō. Primū tp̄s ponit ī prin.§.in ver. fināt 7 ante sententiam Vt igitur† ista mā liqueat,reassumo br̄, aut res per vim compulsiuam extorta perijt ante primā sententiā: & tunc si quidem erat peritura penes dn̄m,nō tenetur reus,q̄a dn̄s nō patiẗ dānū alias secus,vt hic in ver.sed & si nō culpa Eo tn̄ casu quo tenetur reus ī quadruplo ɔtinebiẗ,q̄a in æstimatione fuit adhibita contumacia,vt hic in versi finautem ante secundam sententiam, & post primam. istud non ponitur in tex.sed ponitur in gl.in ver. finautem ante sententiam , secundum primum intellectum. Et isto casu secundum gl.debet distingui,aut erat lis contestata super quadruplo,aut non qđ s̄.reprobaui. Sed dicendū est, q̄ indistincte tenetur reus ad æstimationē,si res nō erat eodem mō peritura penes actorem,& æstimatio computabitur in quadruplo. Rō, quia habuit potestatem & soluendi æstimationem,& euitandi cōdemnationē quadrupli , & sic non cessat rō in ver.quod si hō. Aut res perijt post secūdam sniam , & tunc si quidem intra quadrimestre tp̄s,& indistincte reus nō tenetur ad æstimationē. Rō,quia de necessitate cogitur subire pœnā tripli. Aut perijt post quadrimestre tp̄s,& tunc tenetur indistincte ad æstimationē, vt in gl.sup verbo, quia tripli. Et pdicta vera qn̄ agitur ɔ̄ metū inferētē. Sed qd si agatur ɔ̄ aliū,ad quē res puenit? Dic vt in l si ipsa. j̄.e. Item quæro,qn̄ res est perempta ante omnē sententiam,ad qd ageretur,vtrum ad ipsam rem,vel ad eius æstimationem? Rn̄.pōt agi ad ipsam rem.l.j. C eo.Er gl. vr̄ hoc sētire sup verbo,tenebitur. Pōt ēt ad æstimationē l.in re furtiua. j̄ de cōdi.furti.Dixi in l.stipulationes nō diuidūtur. j̄.de ver.obl in quæst quando est in obligatione rem restitui.

CONCORDIA.

¶ Condemnatio . Pro concordia aduerte,q̄ incōtinenti debet fieri executio sicut in actione reali,in actione personali in rē scripta,vt est actio,quod met.causa.Bar.in l.fi.C.de exe.rei iu.allegatur tn̄ ɔ̄rius in hac l si cum exceptione.§.quatenus.ver.venio ad ver.Sol. Bart.in hoc ver.venio ad ver.qđ si hō.loquitur in actione mere personali:vltima autem opin.loquitur de personali in rem scripta.Et banc sol.voluit directo ipse Bart.in d.l.fin.ideo recte ponderando verba ipsius Bar non meretur dici assignasse contradictionem .

ADDITIO.

a Dicit gl.Contrarium tenet Bal.in l.fi.C.de execu. rei iud. Ruer.Et ibi no.d[illegible] CONTRARIETATE.

§.Qui vim.
In violentia compulsiua furtum non committitur,secus in ablatiua.h.d.

§.Eum qui.
Hæc actio ɔcurrit cum actione de dolo , sed vna p alterā tollitur,h.d.Op q̄ actio de dolo non ɔcurrit cū a[illegible]. j̄.ti.1. l.j.§ an ptor & C.illo ti.l.2.Sol.actio de dolo non ɔcurrit cū alia pari,sed cū maiori,vel minori sic,ita hic. Nam metus est spēs quo ad dolum,dolus est genus. Opp. q̄ actio qđ me.causa,cū alia nun concurrit. s̄.ea.l §.post annum.So.ibi venit post annum,hic ante.Quærit gl.nunquid ista actio sit famosa? Dicit ipsa glo. quod non,quia lege non cauetur,quod sit famosa .

§.Iulianus.
Id,in quo quis damnum patitur, quadruplatur.h.d.

§.Secundum hæc.
Hæc actio est ex delicto , ideo si plures sunt delinquētes,quilibet tenetur in solidū,& hæc actio ab initio est persecutoria,ideo vnius solutio liberat al.[illegible] q hac actione tenetur.h.d.cum l.seq & prin.seq. Op. j̄.ad l. Aql.l item Mela.§.si plures.So.ista actio est rei psecutoria vere: actio legis Aq ab initio est pœnalis saltem in repetitione 30. dierum,vel anni,iō vnius solutio aliū non liberat Simile in l.si qs id quod,in fi cum l.sequen in fi de iu.omn.iudi. Quæro,quid si ille,q metum intulit,soluit æstimationē,an ille qui possidet rē possit conueniri rei vendicatione? Gl.quod sic per l.ēt §.pe.j̄.de peti. hæ. Quærit gl. quid si ab vno exacta sunt quinque de decē,an alia quinque aduersus alium quadruplabuntur.Et respōdet quod sic.

LEX XVI.

Quod diximus. §. Sed & si serui.

Hæc actio ex facto seruorū est noxalis,& solutio facta tollit hanc actionem,secus si seruus pro noxa detur.h d.

1 *Hæres decedens intra annum,sciens hæreditatem sibi delatam , transmittit ius deliberandi ad suum , si eius hæres ignorans simpliciter intra annū decessit. tertius hæres propter scientiam primi hæredis adire potest .*

a §.In hæredem.
a Hæc actio daẗ ɔ̄ hæredes quatenus ad eos peruenit, licet defecerit apud eos dolo. Item ɔ̄ hæredes hr̄dis non inspecto q̄ ad vltimum,sed q̄ ad primū hr̄dem peruenerit.h.d.cū l seq.No.tex.legis sequentis,in ver. & si consumptio,& c.quem tex.nescio alibi,q̄ sufficit ad primum 1 hr̄dē peruenisse,& sic incepisse actionē trasire ɔ̄ hr̄dē.† Et s̄m hoc vr̄ casus cuiusdam no.qōnis,quam cōsului ipe mortaliuatis. Vos scitis,

ADDITIO.

a Barb.In hæredem.Quid autem in tutore,vide Bar.in l.in delictis.§.si extraneus. intra,de noxal.

scitis quod ille, cui delata est hæreditas, si decedit intra annum sciens hæreditatem sibi delatã, trãsmittit ius deliberandi ad hæredẽ suum. l. cũ antiquiorib. C. de iure delib. mõ primus hæres decessit sciẽs hæreditatem sibi delatam, hæres eius decessit ignorãs similiter intra annum, vtrum tertius hæres possit adire hæreditatẽ ex virtute iuris deliberãdi ꝓ p scientiã primi hæredis? Et determinaui quod sic quia iam illud cœpit esse hæreditarium, iõ transit ad quẽcũq; trãsit hæreditas. l. item videndum, in fi. de pet. hæ. & est tex. hic. Ita dixi in l. qui duos. ff. de reb. dub. & ibi multa dixi de materia iuris deliberandi.

LEX XVIII.

1 *Locupletior vt qs dicatur, an sufficiat quod res ad eũ peruenerit, licet postea desierit.*
2 *Pretium quando succedat loco rei.*

a **Si ipsa res.** aSi res p metũ extorta perierit, possessor locupletior nõ vr. secus si perierit res empta ex illa h. d. Vel sic. Ille ad quẽ res puenit ex metu, tenetur si res ẽ apud eũ vel aliũ loco eius: secus si ẽ perẽpta. In eo vero qđ rei loco puenit, nõ attẽdit, an pierit. h. d. gl. l. no. multũ. Op. quod re perẽpta nõ liberet. ff. l. px. gl. in l. pceden. ij gl. soluit vno mõ, quod illa intelligit sm istã, hæc gl. dicit ai̅r, & melius, quod hic loqtur i bonæfidei possessore, ad quẽ ꝯmodũ puenit ex metu, ibi in hæde metũ inferẽte, & ista est verior sm oẽs. Op. de l. sed & si. §. j. ff. de pet hæ Sol. illud in possessore hæreditatis, q non tenetur ad illud, qđ ad eũ puenit ex eadẽ hæreditate re perẽpta, hic secus: & est rõ, qa ibi hæs, q petit hæreditatẽ, certat de lucro captãdo; ille q ꝯuenit, certat de dãno vitãdo. Sed hic ille, q petit rẽ suã, sicut ille, q ꝯuenit, certat de dãno vitãdo: iõ sibi plenius subuenit, imo sm gl. hic, ille q ꝯuenit, certabat de lucro captando, vt dicam ff. prox ꝯrio. Op ff. si cert. pe. l. si eũ seruũ. & qđ no. C. de rei vẽ. l. nisi So. dicit gl. Intellige hoc in possessore bonæfidei, ad quem res puenit titulo lucratiuo, aĩs hñdo ptiũ rei nõ videret locupletior, qa res abest sibi. †Ex iõ circa hoc hẽres distinguere,b vtrum ad hoc vt dicat locupletior, sufficiat puenisse, licet postea desierit? Rñ. Aut loqmur i hæ de delinqñtis. & sufficit puenisse ab initio, vt s. l. px. aut in alio bonæfidei possessore. tunc aut ille, qui agit, certat de lucro captando, & ille q cõuenit, certat de dãno vitando, aut ecõuerso, aut vterq; certat de dãno vitando. Primo casu non sufficit peruenisse, nisi duret in eadẽ re, vel alia eius loco subrogata. l. sed & si lege, §. j. de pe. hæ Scđo casu, qñ ecõuerso: tunc aut possessor desijt esse locupletior, pdẽdo ipsam rẽ immediate, & nõ tenetur, vt hac l. i prin. aut pdẽdo aliã in q̃ ꝯuersa est, tũc sufficit ab initio locupletẽ fuisse, vt hac l. scđo resp. Tertio casu qñ vterq; certat de dãno vitãdo, qa res puenit ti. oneroso ad possessorẽ, tũc nõ teneť si rẽ nõ hẽt. l. si eum, si cer. pe. & qđ no. in l. nisi. C. de rei ven. † Op. dr hic, quod ptium succedit loco rei, ꝯ l. q vas. in fi. ff. de fur. Sol gl. in l. si & rẽ & ptiũ. ff. de pe. hæ dicit quod rła est quod ptiũ nõ succedit loco rei, & vbicũq; reperit ꝯriũ, ẽ spãle, tu dic quod hic nulla est spãlitas: nã actio qđ me. ca. daľ ꝯ quẽlibet ad quẽ ꝯmodum peruenit ex metu. l. metũ. §. fi. s. e. & s. e. l. si cũ exceptione. §. Ped. Siue ergo puenerit ꝯmodũ ipsius rei siue puenerit ꝯmodũ ptii, ad illud teneť qs. Nec hoc est, qa ptiũ loco rei succedat, sed qa nã actionis ad hoc se extẽdit. & in hoc i iudiciis particularib. In vlib. aũt ptiũ loco rei succedit. l. si & rem & ptiũ, de pe. hæ. & l. Imperator. in fi. ff. de leg. ij. De hoc per gl. in l. Labeo. ij. §. item diuus. alias, si dominus, de verb. sig.

ADDITIONES.

a Si ipsa res. Per istum tex. no. limitat Bal. l. 1. C. ne ex deli. defun. & vide quod dixi post Bart. ibi.
b Distin. No. quia dicitur esse factus locupletior, qui non est factus pauperior. l. in pupillo. & ibi no. inf. de sol. & ad hoc no. vide l. verũ. §. item nõ restituitur. inf. de min. & in d. l. in pupillo. & quo probetur quem esse locupletatum, vide Bal. in l. 1. in fi. C. si aduer. cred. & quod habetur in l. si ff. de exerc. & in l. ciuitas, ad fi. si cer. pe. & Bal. in l. fi. C. pro emp. & omnino Ang. post gl. in l. vtrum. inf. de pe. hær.

LEX XIX.

Quod autem, Hæc actio, quæ datur contra hæredem in id, quod peruenit ad eum, datur perpetuo: & an peruenerit, litis contestationis tempus inspicitur, h. d. cum l. seq. Op. de l. videamus. s. eo. Sol. vt in gl.

LEX XI.

a **Si mulier.** aSi metus fuerit iustus, hæc actio cessat. h. d. Vel sic, Promissio facta metu iuste illato, nõ rescinditur. h. d. Op. gl. de l. nec timorem. in fi. s. eo. Sol. hic patronus iuste inferebat metum, ibi non. Quæro, quid si aliquis minatur tibi de accusando de aliquo maleficio, & tu hoc prætextu aliquid promittis ne accuset, an possit rescindi? Dixi plene sup. eo. l. accusationis. & de contrah. & comm. stip. l. si quidem.

ADDITIO.

a Pom. Si mulier. Vide Ale. consi. 47. in prin. 4. vol. Fel. c. cum inte. de excep.

§. Quod metus. Hoc declara, vt l. metum. §. volenti sup eo.

a **§. Qui posses.** a Alia est æstimatio possessionis, alia fundi, seu proprietatis. h. d.

ADDITIO.

a Qui possessionem. Vide per istum tex. no. Bar. in l. si alienam. sol. ma.

1 *Pacta, & contractus facti per metum quando valeant, & quando non.*

§. Si dos. Contractus dotis factus metu est ipso iure nullus. h. d. Quæro rõnem huius §. Dicũt, quidã, quod quocũque modo dolus dat causam contractui bonæfidei, est nullus, vt ff. ut. j. §. j. & l. eleganter. a Quidam reprobant, quia illud verum est b in dolo velato, hic in non velato. Dic ergo quod hoc spãle est b in ꝯtu dotis. Nos vero possumus sic dicere. † Quidã sunt cõtractus, & pacta vestita. & ista si quidem fiãt per metũ, valẽt inspecto iure ciuili, sed rescindũtur per pretorẽ bñficio eius edicti. vt per totum hunc ti. Quædam sunt pacta nuda, quæ nuda remanẽt, nõ pp auxiliũ legis actionem producunt, vt vidistis in l. legitima. s. de pac. & c ista si fiunt p metũ, sunt ipso iure nulla, vt hic, coniuncta l. ad exactionem. C. de do. promis. & quod dixi in l. legitima. Non producunt actionem auxilio legis, pp metum adhibitum, & hoc voluit dicere hic Iurisconsultus. & iõ si promissio, de qua hic loquitur, esset facta per stipulationem, debet rescindi p actionẽ, quod me. causa.

ADDITIONES.

a Pom. L. & eleganter. Vide ad declarationem Bar. hic, quæ addidit Dec. in l. interpositas in prin. C. de transa. & vltra ea vide Barb. consi. 6. vol. 1.
b Speciale est. No. gl. hic, maxime dum dicit speciale in dote. Cui adde quæ no. per gl. & Doct. maxime per Io. in l. si cum dotem. §. 2. sol. ma. Et generaliter vide Dy. in d. l. & elegãter. Alios casus similes istis, vide p Sal. i l. interpositas. C. de trãs. qđ aũt in sñia lata metu, an sit ipso iure nulla no. Bal. in l. decernimus. C. de sacr. ec. & adde Bar. hic, & adde eũdẽ post gl. in l. 3. in fi. C. e. & ibi Iac. But. & Bal. Quid in hæreditate, & actionib. voluntarijs. vide Bal. in l. sub prætextu. C. de hær. act.
c Meno. & ista. Socin. in l. legem. nu. 2. C. de pact.

§. Si metu coactus sim. Vbi actio ipso iure tollitur per pactũ, idem est in pacto, quod in acceptilatione. h. d. Vel sic Metus non impedit liberationẽ ipso iure. Et iõ hac actione agẽdũ est, vt oblĩo restaureť. h. d.

1 *Voluntas coacta, voluntas est.*

a **§. Si metu a coactus adij.** In quasi ꝯtu, qui celebraľ adeundo hẽt locũ b hæc actio. h. d. Vel sic, coacta volũtas, volũtas ẽ, b & iõ quẽ hæditati obligaľ, licet p hãc actionẽ restituaľ. h. d. †No. quod coacta volũtas, volũtas est. Op. de l. q i aliena. §. Celsus. ff. de acq. hæd. So. ibi noluit quod apparet ex ptestatione præambula, hic vero voluit, licet coactus.

ADDITIONES.

a Meno. Si metu Cuiac. lib. 16. obseruat cap. 40.
b Paris. Voluntas est. Adde tamen quod coacta voluntas, non dr sponte facta, vt patet ex his quæ dixi in l. j. §. si quis vltro. in fi. de quæst. post Bar. vide Bal. in l. pe. C. quomodo, & quando iudex. Istud procedit in rub. proprijs, secus in administratione rerum alienarum, secundum Bal. in rub. de cõtrou. iure in fi. vide ad declarationẽ huius regulæ, Bar. in extrau. ad reprimendum, in ver. videbitur. in prin.

§. Si coactus. Repudianti per metũ succurritur per vtilẽ actionẽ quod me. cau. h. d. Vel sic. Per hoc edictũ restituitur prima vtilis ipso iure, & datur hæc actio quod me. cau. h. d. No. quod per hoc edictũ restituitur vtilis, nõ solum in actionem in rem l. metum volenti. s. eo. sed etiam in alijs, vt hic.

LEX XXII.

1 *Carceratus promittens aliquid non obligatur, & promissio facta ei, ad cuius instantiam quis detinetur iuste, valet, & etiam alius contractus.*
Cautela quod carceratus extrahatur, parum operatur.
Carceratus dicitur qui habet custodem, & non potest ire quo vult.
a *Carceratus facit testamentum, non tamen ad instantiam detinentis. Damnatus vero non, num. 3.*

† **Qui in carcerem.** Carcer est iustus metus, & iõ pmissio facta in carcere† detinenti, nullius est momenti h. d. Opp. de l. metum. a §. sed licet s. eo. sol. Dicit †gl. hęc promissio fuit facta detinenti, vel participi eius, secus si alteri, b vel ꝯria. Contra hoc opp. s. l. prox. in pri. Illius timore dicebat Iac. de Are. & Ia. Bu. quod hic dẽt intelligi de detinente† aliquem c in carceribus iniuste: secus si iuste feci te carcerari, c vt s. l. prox. in prin. Et iõ si fecisti debitorẽ tuũ carcerari, & ibi in carcerib. soluit, vel vẽdidit, valet. Tamen ꝯsuetudo est quod extrahatur extra carcerẽ qñ facit aliquẽ ꝯtũ Sed illud extrahere, d nihil valet, qa donec hẽt custodẽ, adeo quod nõ põt ire, quo vult, dr eẽ in carcere. l. q neq. de ver. sig. & ibi per Iac. de Are. Itẽ no. quod qs in carcerib. põt facere testm

ADDITIONES.

† Cl. Carcere. Et de materia carcerum vide quædam no. p Præp. in c. super e. de ap.
a Opp. de l. metum. vide Pau. consi. 60. 1. vol. Ro. consil. 136. Meno. Falua. in tract. emp. 13. q. 3. quæst. princ. vbi declarat materiam.
b Paris. Secus si alteri. Non tamen ad instantiam detinentis. l. non interest. C. en. & ibi Pa. de Cast. quomodo autem illud intelligatur, vide no. Com. consi. 68. inc. in ptiti q. in ver. quod ergo dicunt gl. & Doc. ibi intelligit hoc, qñ carcerato ex tali contractu, resultat liberatio aliqua, vel alia euidens vtilitas, aliter daretur & aperiretur via fraudibus, quia sẽper supponeretur tertia persona, & ibi etiam principio consilij, vide eundem cons. 157. in prin. qui dicit, quod si quis in iudic confiteatur, talis confessio non præiudicat sibi, & ibi ponit de veritate eius, quod dicit hic Bald. circa hoc vide in l. pen. de quæstio. & confessio in tormentis indebite, & sine sufficientib. iudicijs illatis, quod non præiudicat confitenti. Vide etiam eundem Com. in fi. illius consilij, in ver. 2. amplius dicebã, ubi declarat illud, quod dicit hic Bar. & alij. Quãdo quis est rite & iuste captus, vide quæ habes ad Bar. omnino in rub. ĩ. tit. 1. Item vide secundo in materia consi. 316. vide omnino de materia Are. in l. qui a latronib. in princ. infra de testa. & de confessione facta per carceratum, vide Bar. in consi. 70. vol. 4.
† Cl. Detinente. Quid autem de captione, vide Bal. hic, & Ro. consi. 116. in 1. dub. & ad quæstionem gl. dum dicit, confessio facta in carcere non valet, quia præsumitur meticulosa. adde Bal. in l. si quis in hoc genus. C. de epis. & cle.
c Carcerari. An ista sint vera, vide Inn. extra, de spon. c. cum locum. ubi videtur casus. & adde Bar. in d. l. qui neque. & limitat per Bal. in rub. C. de rescin. vend.
d Paris. Sed illud extrahere. Vide de hoc Com. consi. 68. in princ. Menoch. Gozad. cons. 9. nu. 16. Ruy. consi. 117. nu. 9. 10. libro primo, consi. 21. nu. 14. lib. 4.

testis. Quod intellige non ad commodum detinentis, per tit. si quis ali. testa. prohi. Item qui sunt in carceribus & postea dânatur ad mortem, non faciunt testam, quia sunt serui pœnæ. l. eius qui. ff. de testa.

ADDITIONES.

a Facere testamentum. Ang. in l. nemo carcerem, dixit po. verbum, quod licet generaliter non valeat promissio facta in carcere, vt hic, & l. metus. §. sed licet sup. eo, fallit in eo qui redimitur ab hostibus, secundum eum, quia tunc promissio facta in carcere, etiam priuato, tenet. videtur se fundare per l. fi. C. de captiuis. & l. qui testamento. §. 1. de test. & vide Bar. hic. & qualiter confessio facta in carcere, possit dici sponte facta, vide Bal. in l. si quis in. C. de epi. & cle. & existens in carcere, potest substituere procu. Quod intellige, vt per Bal. in l. 1. de confes. vbi reprobat gl. hic, & vide Bal. in l. falsus, de fur. quod carcer est iustus metus. Adde quod pro dicto Ang. facit, quod consuluit Ro. cons. 226. quod stante statuto, quod minor non possit contrahere, nisi solennitate seruata, quod poterit contrahere non seruata, vt se redimat ab hostib.

Ruet. Adde in l. qui carcerem. an & quando valeat contractus, promissio, vel confessio facta in carcere, distinguendū esse, vt per Lanf. post Doct. in repe. c. quoniā contra falsam, in ver. confessiones, col. 1. extra de prob. & in materia vide Ang. hic, & Bart. & Imo. in l. qui a latronib. inf. de test. & Bal. in l. vnica, C. de confess. & Bart. in l. qui neque. ff. de ver. sig & no. decisionem Inn. in c. cum locum. ibi sequitur Abb. in fi. extra de spons. & Bal. in cons. scisma, col. 8. qui dicunt illū tex. procedere, quando metus infertur super eo, pro quo detinetur, quia contractus factus super eo non valet; sed si sit super alio, pro quo fuit carceratus, tunc valet, & tenetur, quia metus carceris nō intelligitur illatus, nisi super eo, pro quo fuit carceratus. & quo ad alia consensus carcerati liber est. Adde etiam sing. limitat. Cuma. in cons. 117. inci. in causa Benedicti. & vide Ale. in consi. 147. inc. viso instrumento, in 3. col. 5. vol. & Ro. in cons. 316. inci. circa propositam consultatio.

b Paris. Ad commodum. Vide Ang. in tract. malefic. in verbo, quia iudex, quia detineri, & carcerari fecit illa solennitate, in fi.

LEX XXIII.

1 *Probare debens si contra eum est præsumptio, afficitur duriori probatione.*
2 *Dolus vel metus non præsumitur illatus, vbi est iustitia, vel præsentia consanguineorum.*
3 *Dubitans vim sibi inferri implorat officium iudicis, vt vim prohibeat.*
4 *Fictio est super certo cum fingatur contra veritatem.*
5 *Præsumptio est super dubio.*

Non est verisimile. a Vbi præsumptio est contra illum, q. probare debebat, afficitur duriori pbōne h. d. No. quod dixi in summario. † Ille. n. qui dicit metū illatū, dēt pbare, cū si est præsumptio ꝯ eū pp locū, requiruntur pbōnes luce clariores sicut in criminalib. No. quod in vrbe Romana non est verisimile quem cōpulsum, & idē in oī loco, vbi regit iustitia. simili modo nō est præsumptio q. sit illatus dolus, vel metus pñtibus consanguineis suis, l. trāsactionem. C. de trans. Item no. † q. qñ q̄s dubitat sibi posse inferri vim, potest implorare officium iudicis, vt pꝛhibeat vim inferri. Vlt. gl. tractat mām pꝛsumptionum. Et ad euidentiam scias, q. aliud est fictio, aliud præsumptio. Fictio † est sup certo, cū fingatur contra veritatē, vt in muliere stipulāte domū, quæ stipulata non est, l. 1. in prin. & ibi bona gl. in §. accedit. C. de rei vxo. actione, & istā materiā plene tractaui in l. si is qui pro emptore. de vsuc. & appellat gl. præsumptionem iuris, & de iure, ꝯ quam nō admittitur pbō in ꝯtrium, sed magis est fictio, vt dixi. Quædam † est præsumptio, & ista est sup dubio, & ista q̄dam est iuris, & de iure, ꝯ quā nō admittitur pbō in ꝯtriū. Quædā fm nām, &c. vt i gl. & nusq̄ tractaui istā mām, nec Doc. nr̄i aliqd boni dñt, nisi Cy. in l. siue possidetis. C. de pb. q aliqd dicit casu, & nō est mā quæ possit tractari, q. a nō pñt capi regulæ, sed magis fm accidētiam factorū iudicatur.

ADDITIONES.

a Pom. Non est verisimile. Vide Ale. cons. 47. in fi. vol. 4. aduerte tamen quod plus creditur testib. de metu, quam de libera voluntate deponētib. De quo vide Barb. consi. 54. vol. 1. per totum, consi. 60. eo. vol. & consi. 71. 1. vol. * Meno. Zuanettus reru. quotidia. cap. 47.

b Paris. Quod in vrbe. Vide Hipp. de Mar. in l. 1. in prin. nu. 64. & §. 1. nu. 32. infra de q. Cur. consi. 55. nu. 24. Ale. cons. 120. nu. 8. vol. 5. Adde l. 1. C. de his qui propter me. iu. non ap. * Meno. Curt. iun. consi. 12. nu. 7.

c Inferri vim. Adde Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. de ope. no. nun. & Bal. in l. si super. C. de transac.

d Pom. vlt. gl. Vide aliqua bona per Ias. in l. sciendum, & gl. in 2. par. de ver. obl. vbi no. stupendum dictum Spec. in tit. de prob. §. fi. ver. ult. in. ubi dicit, quod habens præsumptionem iuris contra se, si uult probare contrarium, debet probare per testes idoneos, aut saltem dicas excellentes duos, confirma, ut ibi per eum.

e Præsumptionum. De præsumptione iuris, & de iure, quæ nō recipit probationē in contrarium, latissime per glo. in c. is qui. de spon. & in l. siue possidetis, ut per Bal. & Cy. de proba. aliquid per Inn. in c. quia uerisimile. de præsum. & quod no. Ioan. in l. si sua sunt. de acq. hær. adde Pau. cons. 467.

Rue. Adde dum Bart. dicit, q. materia præsumptionum non potest tractari, quod idem dicit Abb. in c. quanto. col. 3. uer. ex quibus conclude, extra de præsump. q. certa doctrina dari non potest. & ibi late per Fel. & Bal. in rub. extra eo. tit. ubi ponit de multiplici genere præsump. & in rub. de probationib. col. 4.

f Pom. Quædam est præsumptio. Vide Ias. l. cum te transegisse. C. de trans. uide Bar. in auth. sed iam necesse. C. de do. ante nu. Et Ale. ibi, in apostillis, & quod præsumptio iuris & de iure, non tollatur per protestationem antea factam, uide Ias. l. nō solum. §. morte, infra de no. ope. nun. Vide Fel. in c. 5. extra, de præsump. Ias. in l. cum te. uer. 3. facit. C. de transa.

§. Si iusto metu. Factum metu ne q̄s ducat ad iudicē, non rescinditur per hanc actionē, sed per officiū iudicis. † h. d. facit q. habuisti no. ꝯ. e. l. nec timorē. & C. de trāsl. l. interpositas. ff. quarū rerum actio nō datur. l. 1. §. quæ onerādæ.

ADDITIO.

† Clar. In hoc. Vide ad hoc tex. in l. si super. C. trans. & quod ibi no.

1 *Reuerentia maritali, vel patris f. factum, rescinditur officio iudicis.*

§. Si fenerator. a Factum metu alicuius verecundiæ modicæ, officio iudicis rescinditur, non per hanc actionem, hoc dicit No. istum casum, b & præcedentem, quod quando fit aliquid aliquo metu, non tñ motus vel cruciatus corporis, licet non rescindatur per hāc actionem, rescinditur tñ per officiū iudicis. Et sic facit, † q. qñ vxor pp reuerentiam viri, vel filius pp reuerentiā pr̄is aliquid facit, possit per officiū iudicis rescindi, de quo in l. j. §. quæ onerandæ. ff. quarū rerum actio non datur. & in l. interpositas. C. de transa. & ꝯ e. l. nec timorem.

ADDITIONES.

a Pom. Si fenerator. Vide Barb. consi. 1. vol. 1.
b Casum. Vide Bar. in l. 2. in fi. de arb. & aliquid per Bal. in l. cum eo. inf. ad l. Iu. pec. ubi tamen nihil decidit in proposito, sed remittit se huc.

§. Si quis. a Exactum per vim ab apparitore indebite illatum, iudicis officio rescinditur, quatenus quis damnū patitur, & non vltra. h. d. Iste §. allegatur ad q̄ōnem, nunquid ille, qui est positus in carcere indebite, possit ibi recommendari pro alio vero debito. & hic vr̄ casus, quod sic. De quo dixi in quæstione illa, quæ incipit, Lapus. & in l. 2. C. de exact. tribut. lib. 10. †

CONCORDIA.

¶ Iudicis. Pro concordia aduerte, q. incarceratus indebite, nō pt in carceribus recommendari pro alio debito. Ita Bart. in l. 2. §. fi. ff. de custo. & exhibi. reo Idem Bar. in sua disput. inc. Lapus. contrarius tamen allegatur in hac l. fi. §. si Sol. Non firmat pedem Bar. in hoc. §. fi. quia vtitur verbo, vr̄. Imo aperte remittit ad q. præalleg. inc. Lapus. ergo non videtur residere in illa opi. adde addicta per Ale. in l. 1. C. de Car. edi. in l. creditores. in 5. q. C. de pig.

ADDITIONES.

a Poma. Si quis. Istum tex. alleg. no. Bal. in l. a diuo Pio. §. in venditione, de re iu. & ibi omnino vide Imo. & Pau. de Cast. in l. si cum nulla, & ibi dixi post Io. de Imo. eo. tit. Limita, vt per Are. consi. 29. inc. videtur prima facie, vers. 5. Et vide istū tex. allegatum per Barb. consi. 41. 1. vol.

† Clau. Lib. 10. Et ibi etiam ponit de intellectu huius legis, vtrū procedat in viablatiua, & eum refert Ro. in l. si finita. de dam. infe. & ibi Alex. & vide Bal. in c. super hoc. de ten. & in c. causam matrimonij, de off. deleg.

De dolo malo. a *Rubrica.*

¶ Gl. continuat, & quærit quare dicit de dolo, & non de actione de dolo. Resp. vt in gl. & bene.

ADDITIO.

a De dolo malo. No. quod dolus nunquam operatur, nisi sit talis, qui etiam caderet in constantem virum, sicut est seu. formalis, & semper menti tenendus in c. cum dilectus, quod me. cau. & ibi expresse no. Ino. & Abb. in 2. nota. per illum tex. sequitur Bald. c. uerum. de iureiu. imo fortius dicit idem Bald. in rub. C. de rescin. uen. allegando tex. & Inno. ad hoc, ut dolus operetur effectus, de quibus præsumitur per legem. posset etiam requiri, quod sit talis in superlatiuo gradu, qui in prudentissimum caderet, quod tene menti. Refert & sequitur Ias. in l. si quis cum alter. in 1. q. Bar. infra, de uerb. ob.

LEX PRIMA.

Hoc edicto prætor.

§. Verba. Non eget summario. Quærit glo. Primo dicit quæ dolo malo, &c. Et sic in plurali. quid si in vna re? Rñdet gl. quod idem. Dic vt in ea. l. vbi dicitur a hic, facta esse dicentur. Quæro, quid si in veritate facta n̄ erant, an detur actio de dolo? Azo dicebat quod non, glo. quod sic, nō tamen datur cum effectu. Gl. tamen ff. si quadru. pau. fecisse dica. in l. j. in prin. videtur intelligere hoc fm primam expositionē. s. facta esse dicentur. i. facta sunt in veritate. Tu potes dicere, b quod ista verba, iudicium dabo, pñt intelligi. i. actionē dabo, & tūc procedit prima expositio. Non. n. datur actio, nisi vere dolus sit commissus. Pōt ēt intelligi, iudiciū dabo. i. cognitionem. & tūc pcedit secunda expositio, q. eo ipso, q. dicitur, dolum esse commissum, pcedit iudicium, & instantia. l. eum putarem. ff. fam. erc. & hoc est quod gl. dicit iudicium dabo. i. actionem, sed non cum effectu.

ADDITIONES.

a Pom. Item dicitur. Et gl. no. quod non præsumitur pro libellante, nisi probet, & gl. in d. l. 1. in prin. Bar. in extra. ad reprimendum. in uerbo, afferatur, & no. in c. uo est. de consue. in 6. in l. si cuius. de appel. reci. & in l. 2. C. quod me. cau. & in c. cum super. in c. post electionem. de concess. præb. in c. 1. de his, quæ fiunt a ma. partis c. vide Ias. in l. admonendi. uer. pondera, & uide tex. in c. quod ad consultationē, extra de re iu. & ibi in apostillis Pan.

b Pom. Tu potes dicere. Vide Ale. in l. si prius, de ope. no. nun.

1 *Simulatio, quæ fit ad iustam defensionem alterius, non est dolus.*

§. Dolū. a Illa est bona diffinitio, q̄ conuertitur cum suo diffinito. alias secus. h. d. No. q. dixi in summario. Itē no. gl. super verbo, seruant, alias deseruiunt, q̄ ponit plura exēpla, & bona, in quib. aliud agi. & aliud simulat. & nō est dolus. Et sic no. † simulationē, q̄ fit ad defensionē alterius instā, non esse dolū.

ADDITIO.

a Dolum. Quid sit dolus, per Bart. in l. pignus de pig. actio. & quod dixi in l. quod Nerua. infra, depositi. & quod ibi Bar. * Menu. Petrus Velle. de doli mali diffinitione. Prateius in uerso. c. 20.

1 *Hostem decipere priuato licet, non tamen duci belli.*
2 *Pacem faciens cum bānito, qui poterat ex forma statuti offendi, si illum offendit, non tenetur de pace rupta.*
3 *Deus potest aliquem decipere.*

§. Non

§. Non fuit. a Bonus est dolus, qui cōmittitur aduersus b hostes publicos. h.d. † No. licitū esse decipere hostē, q intellige io priuato. Nam dux belli si facit pactū hosti, debet illud seruare. l. conuentionū. ff. de pac. Et istud allego ad determinationem quæstionis, vtrum ille, qui fecit pacem bannito, qui poterat impune offendi, si eum offendit, puniatur de pace rupta. Et hic vr casus, quod nō, nam eo ipso quod statutum permittit eum impune offendi, est hostis. l. amissione. ff. de ca. dimi. ergo pōt ei licite & impune rūpere pacē, & eū offendere, vt dixi in q̄st. illa, q̄ incipit, Lucanæ ciuitatis &c. Item † allegaui d in q̄ne, ubi q̄rebatur, an Deus possit aliquē decipere. Dicebam q sic, quia dolus interdum est bonus, & sed Deus pōt omne bonum, ergo &c.

ADDITIONES.

a Parif. Non fuit. De bono dolo, & malo, uide etiam Barb. in c. 1. de commoda.
* Meno. Bossius in tit. de examinib. reor. nu. 10.

b Aduersus. Vide Inst. de act. §. præterea. Et qñ hosti sit seruanda fides, uide Bar. in l. conuentionum. ff. de pac. Item adde his quæ no. hic Bar. & Bal. in l. 1. C. si à nō cōpe. iudi. & Bal. in l. accusationis. & ibi etiam Sal. quod me. ca. & quod no. Bal. in l. pacisci. ff. de pac. & l. iurisgen. §. si paciscar. eo. tit. Et adde quod Bal. in c. 1. §. item sacramenta. de pace. in fi. dixit. quod si iudex dat securitatem bannito in persona, & rebus, uel in altero tantum, & iurat eam seruare, nunquid illud iuramentū aliquid operetur. Et respondet, quod non, nisi faciat iure permittente, ut no. in Auth. de manda prin. §. sed neque. quod no. Et ad §. sed neque uide Bar. & Imo. in l. si qui reus. de publ. iud. & ad Bar. hic, adde Bal. aliter loquentem in l. accusationis, quod met. cau. Cy. in l. fin. C. de his qui ad eccl. confu. dicit in casu nostro fidē seruandā esse. l. cognitionem. de bo. auth. iud. pos. & uide Bal. & Ang. & quod no. Lud. in l. 1. §. si quis seruū. de acq. pos. & ad Bar. hic adde Bald. no. in l. 1. C. qñ lice. sine iud. se uin. Quod hosti sint seruanda pacta, tenet Bar. in l. 1. C. de dediticia li. tol. an bannito uel hosti pax sit seruanda, uide Bal. in l. 1. C. si a non compe. iud. Pet. de Anch. in c. canonum statuta. in uer. sed quæro utrum per ius. extra de constitutionib. refert disputationem Bar. & eam sequitur, & limitatur per Bal. in l. reos. C. de act. & plene per Iac. de Bel. disputantem, in l. 2. C. ut intra certum. in 2. q. prin. quæ incipit. q. disputata, Sempronius, & Titius ionnei.

c Pom. No. licitū. Vide de hoc remissiue ad plenū Ale. l. qd ergo. §. si quis. ff. de le. 1.
* Meno. Dec. consi. 352. nu. 9. Late Neuiz. lib. 4 siluæ nuptial. nu. 35.
Rue. Et hic uidetur casus, quod non. Adde quod idem tenet Imo. & Alex. in l. qui seruum. infra de uerb. obl. sed ibi Ias. uidetur tenere contrarium.

d Pom. Item allegaui. Vide Ias. in l. 1. in prin. ff. de pac. uide etiam de ista q. Ar. c. utilem, 22. q. quem refert, & sequitur Gem. in c. si in quemcunque. 2. q. 1. & Fel. c. asserte, in 1. no. de præsum.

---

1 *Actionis appellatione continetur exceptio.*
2 *Actio de dolo concurrit cum alia actione generali, non speciali.*
3 *Actio de dolo, concurrit cum interdicto vnde vi.*

§. Ait prætor. No. q † appellatione actionis continetur exceptio. Ad quod op de l. 4. ff. de excep. dicam in l. & eleganter. in prin. ff. eo. Op. C. eo. l. 1. ff. man. l. si mandato. §. Paulus respondit. Expone ibi de dolo. i. mandati nomine doli. Itē opp de l. certi condō. in prin. ff. si cer. pet. Sol. ista est generalis. † Vñ actio de dolo, quæ non concurrit cum aliqua alia speciali, sed cū aliqua gñali, & sic maiori, vel minori, bñ cōcurrit, vt in ɔ̃rio. Item op. de l. si cū exceptione. §. eum q. ff. ti. 1. Sol. Metus habet se, vt species, quo ad dolum, & illa minor, & sic concurrit cum ista, vt dixi. † Quæro vtrum ista actio concurrat cum interdicto vñ vi? Gl. hic quod non. l. 2. C. e. vr dicere quod sic. Pro qua facit q oīs vis ꝓsupponit dolū. Et sic vr q interdictum hēat se vt spēs quo ad dolum, vnde possit concurrere. sicut actio q met. ca. Itē q̄rit vtrum exceptio doli tollat actionē de dolo? Gl. q nō. Pet. dicit ɔ̃riū. quod dic, vt no. in l. ij. C. eo. in 1. q. per Dy. dicam in l. fi. ff. e. vbi videtur casus.

§. Idem & Pomponius. Opp. de l. pe. ff. eo. Sol. vt in gl. & bene.

1 *Actionis appellatione, venit exceptio facti, vel intentionis.*
2 *Titulus ex quibus causis maiores, habet tres clausulas.*
3 *Clausula generalis si qua mihi ista causa, non habet locum in his, in quibus specialiter est prouisum.*
4 *Doli primi, & secundi causa contra committentem, an agatur.*

§. Idem Pomponius refert. Ei qui est tutus ipso iure vel per in integr. rest non cōpetit hæc actio. Itē ad excludendā hanc actionē sufficit aliam semel ɔpetisse, nisi in ea admittenda quis dolū passus fuerit. h. d. † No. q appellatione actionis ɔtinet exceptio facti, uel intentionis, & in integ restit. No. q ista uerba si alia actio non erit, referuntur ad initiū, q multum no. Opp. ad uer. sed & si alia actio. innuit q si quis passus est dolū malū in amittēda actione, ɔpetit de dolo actio. ɔ̃ l. ait ꝑtor. § fi. ff. ex qb. cau. maio. vbi ɔceditur restitutio ei, q ꝑ dolū aduersarij rē amisit, ergo de dolo cessat. Sol. & no. eā † qa declat multū illū tit. ff. ex qb. cau. ma. & hēt tres claūs. Prima succurrit pñti ɔ̃ absentē. Scda absenti ɔ̃ pñtē in eo q læsus esset in cursu tpis. Tertia q̄ & gñalis est. s. si qua iusta cā mihi videbitur, &c. Aut ergo interuenit hic dolus, vt actio tpe pderet & nō hēt de dolo actionē, qa posset petere restōnē in inte. vt l. ɔ̃tra. Et q hic dicit, nisi in hoc quoque, &c. expone, qa tūc ei nō imputatur, sed restituit, nō aūt ꝑ actio. de dolo. Si vero fuit passus dolū, vt pderet actionē aūt q̄ tpe, tunc hēt actionē de dolo, vt hic. Et iō, qa edictū, ex qb. ca. ma. in duob. primis casibus locū nō hēt in tertia clā † gñalis nō hēt locū ī his in quib spāliter est ꝓuisum, sed spāliter est prouisum ɔ̃ eū, q committit dolū, ergo &c. † Item quæritur vtrum agetur contra eū qui cōmisit dolum pro primo, & scdo dolo? Dic q sic, vt latius notatur in l. Atheius. ff. de aqua plu. arcen.

1 *Actio de dolo, an habeat locum, si dolus committitur in ipsa acceptilatione, sed non in non implendo promissa.*

§. Si quis cum. Si actio, q̄ primo ɔpetebat, scd̄ partis est sublata, actio de dolo non cōpetit. h. d. Op. eo. mo & vr q actio de dolo non competat cum possit in inte. restitui. l. ait ꝑtor. in fi. ff. ex quib. ca. ma. Sol. ibi fuit amissa tpe, hic ꝑ acceptilationem, ad quam fuit dolo inductus: quare autē de dolo nō hēat locū, dic vt ſ. dixi. † Quærit gl. quid si dolus committatur in ipsa acceptilatione, sed non in non implēdo ꝓmissa, an habeat locū actio de dolo. Istā q̄nem disputaui subtilius in l. actione. C. de transf. ibi est tex. Et dic, qñ facio acceptilationem vt aliqd des, resultat qdā ɔ̃ctus innominatus. & iō videndum est quis ɔ̃ctus est. Et pōt dici q sit, do, vt se reponat in pristinam obligationē. l. si qs accepto. ff. de ɔd. ob cau. pōt ēt esse, facio vt des, & tuo si ex tali scd̄ aliqd adesset tibi, esset idē q in, do, vt des Sed si remitterem tibi debitum nō liquidū, tūc qa est incertum, verū tibi aliqd adsit, vel nō, forte posset competere act. de dolo, sicut in, do, vt des, vt d. l. actione, Dixi in l. naturalis. §. quod si faciam. ff. de præscript. ver.

§. Non solum. Si ꝑ aliā actionē contra aliū idoneū cōpetere pt esse ɔsultū. cessat actio de dolo, h. d. Alias sic, actio cōpetens aduersus vnū impedit actionē de dolo aduersus alium, si nō ille est soluēdo h. d. Op. gl. quod iste est minor. l. ideoque, ff. e. ergo pōt petere restōnem in integ. So. vt in gl.

LEX VII.

1 *Actionis appellatione continetur omne remediū, quo alicui pōt esse consultū.*
2 *Dolum si plores committunt, an quilibet teneatur de dolo. & quomodo.*
3 *Dolus tertij nocet, quando ex aliqua causa ille tertius reputatur idem, quod contrahentes.*
4 *Dolus si dat causam contractui bonæfidei, contractus est nullus: si contractui stricti iuris, valet, sed agitur actione de dolo.*
5 *Distractus iudicatur secundum naturam contractus, a quo receditur.*
6 *Metus dās cām cōtractui nō facit contractū nō valere, sicut dolus, & quare.*
7 *Cōtract⁹ quādo ē null⁹ ipso iure, qua actiōe rescidat, quatenus ē facto ꝓcessit.*
8 *Actio de dolo datur tātū ī trib. casib. quādo dolus cōmittitur circa cōtractū.*
9 *Dolo commisso extra contractum, an detur actio de dolo.*
10 *Manumissio facta de seruo per emptorem, quando valeat, si dolus emptoris dedit causam contractui.*
11 *Dominium transfertur ex inutili contractu.*

Eleganter, alias **& eleganter.** a Dolus tertij contractum nō vitiat, sed dolus b cōtrahentium, si dedit causam contractui bonæfidei, illud reddit ipso iure nullū, secus si incidit in ɔ̃ctū. h. d. Primo ponit dcm̄ Pōponij. Scd̄o ponit dcm̄ Iuliani, qđ vr illi ɔ̃dicere. Tertio soluit istā ɔ̃rietatē. Quarto ex ꝑdicto ponit duas ɔclones. Secūda ibi, nec vr. Tertia ibi, hoc n. Quarta ibi, s̄m q̄. Examinabimus ꝑ partes Ex primo dicto no. † q appellatione actionis ɔtinetur omne remediū, quo alicui pōt esse ɔsultū & sic ponitur largissime, & gñalissime, Scd̄o no. de dolo incidenti, & dāte cām ɔ̃ctui. Vltimo no. qñ dolus tertij dat causam ɔ̃ctui. Gl. tāgit, & in recitatione gl. dicemus. Venio ad op. & op. q male dicit Iurisconsultus hic, q Pōponius excipit, imo fuit ꝑtor in suo edicto, iō dicit gl. excipit Pomponius. i. excepta exposuit Vel dic, excepit i. accepit. q. d. verba edicti sic intellexit. Secundo op q verbū actionis, accipitur stricte, ita q exceptionē nō ɔprehēdat, vt ſ tit. j l. extat ɔ̃iūcto eo q habuistis in l. sed & partr. §. 1. ff. ri. j. vbi licet edicto diui Marci qs ꝑdat actionē, non ꝑdit exceptionē Facit ff. de act. & oblig. l. actionis verbo. Sol. intelligo. q hic verbū. actionis, ꝓferebat in fauorē rei ad excludēdā actionē famosam, seu odiosam, & iō accipit largissime. In ɔ̃rio ꝓferebat in mā odiosa, & iō fit interpretatio stricta ad eundē finē vt actio odiosa, & pœnalis ex edicto diui Marci excludatur. Vnde hęc interꝑtatio dēt fieri large, & stricte ꝓut cā, de qua agitur, est fauorabilis, vel odiosa. Venio ad scd̄am partē, & vr q Iulianus ñ bñ dixit, qñ dixit, qa ɔ̃ seruū manumissū ñ dat restō. C. si aduer. li. l. j. & 2. So. nō dat restō, vt reuocet ī seruitutē: sed vt dānū emēdet bñ dat actio, ita loqt hic. Contra hoc op. ex dolo cōmisso in seruitute nō tenet liber factus. l. ai q natura §. Sceuola. ſ de ne. gest. & C an ser. ex suo fa. l. j. Sol. Ibi dolus fuit cōmissus a seruo ɔ̃hēte: hic fuit commissus a seruo nō ɔ̃hēte, licet fuerit dolus cōmissus in cōtractu, non tñ ipse ɔ̃hebat, sed tertius. tenet ergo ex hoc dolo, sicut in simplici delicto, in seruitute ɔmisso. Contra hoc op. qa ēt ex delicto ɔmisso ī dñm nō tenet factus liber. l. j. C. de nox. & l. vlt C. an ser. ex suo fa. Sol. duob. mod. fuit hic dolus cōmissus, vt libertatē ɔsequat, ibi loqt in alio simplici delicto. Et hæc sol. est satis bona, vel hic fuit dolus collatus in tps libertatis, & illa potest esse bona. Venio ad tertiā partē, & nūc itro gl. mēnā. In ista tertia parte ponūtur tria dicta Primū q dictū Iuliani hēt locū, qñ emptor oīno careret dolo: & loqt de dolo, q incidit in ɔtractu, & sic ɔ̃ctus non est

ADDITIONES.

a Eleganter. Ad intellectum huius l. vide Bald. in l. 1. C. ne ex deli. defun. vbi dicit quod principium huius legis habet locum, quando dolus oritur in ipso contractu, sed quando oritur secusum post contractum in executione contractus, habet locum hæc l. fi.* Menu. Brisso. lib. 1. select. c. 9.

b Paril. Sed dolus. Vide Ant. Nicellum in tractatu concordiarum gl. in concor. 13. vbi facit 18. limitationes.

est nullus,& dolus tertij nocet emptori. Secūdum, quod dcm̄ Iuliani hēt locū, qn̄ dolus dedit cām contractui, & sic contractus est ipso iure nullus & in hoc secundo sunt opi. & lect. diuersæ, cuius timore est facta gl.magna. Tertium dictū a est, ꝙ contra manumissum nō datur restō rōne ętatis,& in hoc sunt ēt aliquæ varietates, vt in seq.glo.super verbo, in int.rest. Ad fm ergo dictum op & vr ꝙ dolus serui,qui dat causam ꝯctui, non facit contractū ipso iure nullū,quia dolus tertij alteri nocere nō dēt.l.si ꝓcurator. ꝟ.de do. exce.& l.iniquissimū.ꝟ de iu.& fac.ig.& l.summa,§.emptor ꝟ.de pec. Huius timore sunt in isto rn̄so, vbi dicit,aut nullam esse venditionem, &c. tres lec.in gl.prima, ꝙ loquatur de dolo commisso ꝑ seruum. Ad cōtrarium rn̄det gl.dolus tertij nō debet nocere,verum est,tertij penitus extranei: sed hic ille tertius erat ipsa res, super qua fiebat cōtractus, & sic veniebat in cōtractu, vñ merito vitiat. Vide gl. hæc non est vera, arg. ꝟ.quod met.ca.l.metum.§.cum aūt. quia ꝑ leges allegatas in contrarium. Non obst.l.metum.§ cū antē.quia ibi loqtur in actione,qd me.cau. q̄ est scripta in rē,ıō dolus vnius nocet oīb.ad quos commodum metus peruenit;sed actio de dolo ꝑsonalis est,ıō ꝑsonā ꝯmittentē nō egredit. Iō alij legūt scdo mō & dīt ꝙ hic dolus fuit commissus a seruo,& emptor participauit dolum, & intelligunt isti sic,ꝙ dictum Iuliani habuit locum, quādo emptor omnino caruit dolo incidenti. Nā si dolū incidentem cōmisisset tenetur actione ex empto. Si vero dolus dedisset causā ꝯctui, & istum dolum participasset emptor, ꝯctus esset ipso iure nullus,& sic dn̄s non tenetur,sed seruus. Habetis mō casum ī isto ver.secundum istam lec. Opp.ad hoc in gl qn̄ duo cōmittunt dolū, b quilibet tenetᷣ de dolo,vt ꝟ.e. no. l.si plures. Si igitur hic seruus, & emptor participauerunt dolū, nō dēt excusari seruus ab actione de dolo. Sol.Gl.circa hoc loquitur aliquātulum obscure, iō di cas bř. † Qn̄ plures committunt dolum principaliter, qa ad quem libet eorū negotium principaliter, & pariter spectat, & tunc quilibet de dolo tenetur.d.l.si plures.ꝟ.eo. & ꝟ.ne qs eū qui in ius voc. l.pen.§ hoc iudicium. Qnque negotiū spectat ad vnum principaliter,ad alium non:tūc si quidem vnus commisit dolum, & alius culpā,conuenitur prius ille,qui culpam cōmisit.ꝟ loc.l.cū pres.§. vestimēta. Aut ambo commiserant dolū, & tunc si qdē fuit dolus dās cām ꝯctui,prius ꝯuenitur ille, ad quē principalr negotiū spectat.vt hic, in subsidiū deuenitur ad eū, ad quē spectat incidenter, vt ad seruū manumissū,ar.ꝟ.ea.l.§.si quadrupes. & § si dolo. Aut fuit dolus incidēs in ꝯctu, & tūc, qa iste purgatur ꝑ actionē descēdētē ex eo ꝯctu,impedit otiri actionē de dolo,iō ille ad quem negotiū principalr nō spectat,nō poterit ꝯueniri,nec ex ꝯtractu.quia nō ꝯtraxit,nec de dolo,qa alia actio cōpetit,nisi forte in subsidiū. ꝟ.l.ꝓx & ꝟ ea l.§.si quadrupes. tenemēti. Ista lect.vř in se vera,tā qa ꝯtinet diuinationem ex eo qđ dicit, ꝙ vterque participauit dolū. Alij legūt istū ver.tertio mō,ꝙ ille ver.aut nullā loquař. qn̄ dolus dans cām cōtractui fuit cōmissus ab emptore iꝑo, quo casu dolus ipsius emptoris reddit contractū nullum ipso iure.& sic cessat ꝓrium primo factū,qa dolus alterius sibi nō nocet, sed dolus suus ꝓprius. Et sic fatetur,ꝙ dolus alterius alteri nō potest nocere. Ad 3 hoc op.ꝟ.e.l.sed & ex dolo.Sol.† Dolus alterius non nocet,nisi ex aliqua cā ille tertius reputetur idē qđ ꝯhēts,vt in tutore,& curatore & in negotiorū gestore,cuius fcm̄ ratum habemus & in eo, c cui hrēdes sumus,vt in gl.Scđa op. c si dolus dedit cām ꝯctui,ꝯctus d est nullus ipso iure.d vt hic dicit ī text. ergo nō est necessaria actio de dolo.ꝟ.l.1.§ idē Pomp.dicit gl.ꝙ hoc est verum, nisi sit peruētum ad traditionē: tunc .n. agitur actione de dolo ad rescindēdū, quatenus de facto processit. Et hoc est,quod dicebat Bul.in quadā sua gl præcessit vendō,vt infirma:sequ tur tradō,vt infirmāda per actionē de dolo,& in hoc residēt gl nři.gl.C.de resc.ven.l.si dolo. vř dicere ꝙ ad rescindendum ꝯctū agitur actione ex ꝯctu non de dolo,quod an sit verum, dicā ꝟ Op. vlterius,& procedit in gl si ꝯctus erat nullus,ergo traditio facta fuit indebite,ergo habebit locum cōdō indebiti,& sic nō habet locum actio de dolo. Dicit gl. fateor,quod actio de dolo concurrit cū condōne indebiti,quæ generalis est,simile in l.si legatarius.ꝟ.eo. Ista est bona. Vel dic,quod hic non ꝯpetebat cōdictio indebiti, quia erat tutus exceptione doli,quę est facti vel intentionis:sed illa cōdō indebiti non impedit, vt no.in l.qui se debere.ꝟ.de cond.causa.& sic tene precedentem. † ¶ † Op.C.de resc.vend. l si dolo. †C.de trans.l.transactione.Solu. e dicit gl.contractus est ipso iure nullus, si hoc vult deceptus. Secus † si vult stare cōtractui, vt in contrarijs. Ita dř hic in gl.magna,& ī præcedenti gl.parua,& bene,secundum omnes, casus est ī l.Iulianus.§.si qs colludente.de act emp.Opp.C.de inu.stip.l dolo. Dicit f gl. † quod quando dolus dat causam ꝯtractui bonæ fidei. contra-4 ctus est ipso iure nullus, vt hic. † Sed quando dat causam contra-† ctui stricti iuris, valet semper,sed agitur actione de dolo, ut in ꝯtrario. Ita tenet gl.vbique. Pet.contra hoc,& Cy.refert, C de resc. ven.l.2.io pe.q.& in d.l.dolo. C.de inu.stip.& probat sic. In metu inest dolus,vt ꝟ.ut.t.l sicuti exceptione. §.eum qui. Sed venditio facta metu valet,l.metū §.volēti.& l.2.ꝟ.quod metus causa.ergo &c. Præterea, quando ꝯctus habet sua essentialia, licet dolus vel aliud delictū dederit illi cām,contractus ualet ipso iure, licet non in effectu, ut l.ut ilgentium.§.si ob maleficium. ꝟ.de pac. infra,de ser.ob.l.si plagij. & infra,de cond.ob tur.causam per totum. Non ob. illa lex,quæ dicit venditionem nullam esse,quia intelligo nullam.s.in effectu. Non ob.l.3.§.fi.ꝟ ꝓ socio. vbi expresse dř societatem esse nullam ipso iure.ꝟ.tit.j.l.in causæ,quia expone ipso iure.s. si opponatur ab homine,sicut dicimus in compensatione, Inst.de act.§.in bonæ fidei,circa fin. Et sic dico,quod agitur actione ex eo ꝯctu ad rescindendum. Ita refert Cyn.in d.l.dolo. & l.2.de rescin. vend.& Pet.hic, Iac.Bu.non examinauit istam opi.Pe.sed tenebat gl.nostram simpliciter. Mihi vř quod gl.nostra dicat puram veritatem. Primo per hanc l.& l.in causæ.in prin.ꝟ.tit j.& d l.3.pro soc.vbi est tex. Probo ꝑ rationes inconuincibiles, qn̄ dolus purgatur per actionem descendentem ex ꝯctu, illa actio datur ꝯ hæredes l.si hominem.§.datur.ꝟ.depo.& l.ex deposito.& l.ex ꝯctib.de act.& obl.Sed qn̄ dolus dat causam bonæ fidei ꝯctui,actio nō datur ꝯ heredes,vt Inst.de perpe.& tēp.act.§ aliqn̄. Ergo cōcluditur, ꝙ dolus non purgatur per actionē ex ꝯctu Præterea distractus iudicatur fm naturam contractus,a quo receditur, vt no.in l.de tutela.C.de in integ.rest.& est casus in l.ab emp.ꝟ.de pac. Sed qn̄ dolus dat causam distractui,vel liberationi super ꝯctu bonæ fidei,impedit liberationē totaliter,secus in contractu stricti iuris. ꝟ.prox. §. ergo eodē modo impediet ꝯctū valere ipso iure, & sic est casus pro nobis.ꝟ.ꝓx § Vel alr forma argm̄,si dolus dat causam liberationi in contrac. bonæ fidei impeditur liberatio.ꝟ.prox.§. Si ergo impeditur liberatio,quæ est fauorabilis, multo magis impeditur obligatio l Arrianus de act.& obl. Præterea,quod hoc sit verum, 5 apparebit ex solutione contrariorum. Ad aliud,1 quod dicitur de metu,qui dat causam contractui,rn̄.gl.C.de rescin.vend.l.1.& d.l. dolo.

ADDITIONES.

a Tertium dictum. Et dum dicit gl.quod dolus proxenetæ non vitiat contractum allegat Bald. in l.multum. C.si quis alteri vel sibi. & ibi de officio proxenetæ,& hic adde l.1.infra de proxeneti.s.

b Committunt dolum. Quando plures committunt dolum,qualiter puniantur, vide no.Bar.& Doc.in l.si procurator.C.de procuratorib.

c Paris. Secundo op. Vide in ista materia Ias.post alios in §.actionum. in glo.j.post prin.de act.Inst.& ibi ponit de multis alijs dispositionibus,an propter dolū reddantur nullę ipso iure.an autem ista distinctio,quę fit inter contractus bonæ fidei,& stricti iuris,habeat locum de iure canonico. Bald. tenuit quod non,sed in omni casu vitiatur contractus. Quid si dolus dat ei causam. vide Ias.dubitantem in l.cum postea quam.C.de pac.

d Nullus ipso iure. Adde quæ no.Bar.in materia in l.sub prætextu.circa fi.C.de transac.& quando contractus per dolum initus sit nullus ipso iure, vide Bal.in l.non dubium.C.de legib.& adde quod no.Bar.in l.si id quod, de verb.oblig. & ibi per Doct.adde tñ ꝙ dolus tutoris non reddit contractum nullum,nisi emptor participet.l.2. & ibi Bal. C.si aduer. ven. & vide de hac materia aliter loquentem Io. And.in c.cum dilect.de empt.& ven.sed Abb.ibi tenet opi.Bar. quam limitat in spiritualibus per no.in c.cū dilectus, quod met.causa. Item limitat in matrimonio,per glo.inf.de ri.nu.l.a diuo. & Bar.inf.prox. Item dolus dans causam contractui stricti iuris reddit contractum ipso iure nullum, fauore dotis.l.si dotem. §.si mulier.& ibi Imo sol.mat. Quod si dolus dat causam matrimonio,vide Bal.in l.cū Arch.medicorum.C.ut in pos.leg. Et no.bene, quod nunquam dolus operatur, vel excusat, nisi quando est qui caderet in prudentissimum, sic requiritur, quod metus sit talis,qui caderet in constantem uirum. ita no. in c.cum dilectus,quod met.cau.& Bal.in rub.C.de resc. ven. An dolus dans causam testamento, rescindat testamentum,per Bal.in l.si frater.C.qui test.fac.

Clau.Tene præcedentem. Quid autem si minor fuit dolo inductus ad instituēdos † extraneos, an venientes ab intestato habeant aliquod remedium, vide singulariter Bal.in l.si frater.ver.sed quid si. C.qui test.fac.pos.

e Paris.Oppo. C.de rescin.vend. Sed quid si est contractus duplex.l.bonæ fidei, & stricti iuris, adinuicem, vt quia contractui bonæ fidei adijcitur stipulatio, vide Bal.in d.l.dolo.C.de inutil.stip. Et no.quod si deceptus vult stare contractui initio dolo,potest,adde Bal.in l.1.C.plus va.quod agi.& in l.dolum.C.de peric.& com mo.rei ven.& ibi dicitur quod cogitur declarare. & adde gl.in l.a diuo.de ri.nu. & quæ dixi post Bar.in l.cum lex. de fideius. Limita nisi in contractu deficeret cā substantialis, ut quia erat causa impossibilitatis, ut no. Bald. per illum tex.in l.ea quæ.C.de dona.ante nup.& per gl.in d.l.a diuo. vide Ias.in §.actionum.Instit.de act. & quando contractus est ipso iure nullus propter dolum,an possit deceptus stare contractui,& an tunc valebit, & ibi adducit quædam alia similia. Et adde quod ille,in cuius fauorem contractus est nullus,potest stare contractui,& quādo uellet ipsum obseruare, alia uia uellet postea petere contractum rescindi, illa sibi non competeret,quando esset ipso iure nullus, quia poterat dicere contractum ipso iure nullum, & ipso iure inualidum & petere rescisionem alia uia,uide & pondera Corn. consi.180.incip. uidetur primis fronte.prope fin. Item uide quod per illam reg.decidit Ant.de Bu.in consi.50. Idem uide de materia Fel.in c. tuis.in maior.extra, de test. & quod ille,qui dolo fuit inductus, potest facere,ut contractus ualeat,uide in simili quæ habes ad Bar. in l.cum hi. §. eam transactionem.ꝟ.de transa. Item de minore, & ecclesia contrahente sine solemnitate requisita.an si in eorum fauorem contractus celebratos tendat, ualeat. Item ad illam reg.uide Ias.in l.iuris gentium. §.prætor ait.ad fi.inf.de pac. Item quod tenetur declarare,an uelit stare contractui, uel non, uide Ias.in l.transactione.io fi. C.de transa. Itē quod ubi in actis aliquid requiritur in fauorem alicuius,non attendatur,siue ille actus fit sibi utilis,uel non,uide Ias.in l.cum eo minus.C.de procura.l.is cui bonis.de uer.ob.& quæ habes in Bertach.in uerbo, statutum,de contrac. in illa materia statuti prohibentis contrahere mulieres uel se obligare sine consensu propinquo. ubi autem actus alia ratione esset nullus,posset consensu partium approbari,uide Barb.consi.12.uolum. 4.in 1.dub.ubi etiam dicit,quod ille, qui potest aliquid urgere contractus,potest postea allegare contractum esse nullum.

† Clau l.si dolo. Limita non procedere,quādo esset a iure remotus,quia interesset nullius, etiam si deceptus uellet ualere,uide gl.in l.a diuo Pio. de ri.nup. quam allegat Bal.in l.ea,quæ. C. de do.ante nup.

f Metu. Dicit gl. Ant.Burgos in repetitione c.cum dilec.nu.45.46.de emp.& uen. & late declarat Didacus in c.possessor.2.pac.§.6.nu.6.de reg.iur.in 6.

† Clau. Nullus,ut hic, Vnum singulare uerbum ponit Aret. ad limitationem in l.si quis cum aliter,per illum tex.de uerb.obl.

dolo C de inu. sti. qa aliud in metu, aliud in dolo simplici. Rōnē assignāt Doc. declarādo gl. qa metus nō excludit ꝯsensum l. si mulier. §. pe. s. tit. j. sed dolus cadit in ignorantē, iō impedit ꝯsensum, l. si per errorem. ff. de iur. om. iu. Ista iō non placet mihi, qa si ꝯtus esset nullus pp defectū cōsensus, ea. rōne diceremus nullū ꝯtum stricti iuris, qa ꝯsensus deficit, l. inter stipulātē. §. j. ff. de ver. ob. Præterea non est verū, ꝙ dolus impediat ꝯsensum circa ꝯtum, nec errat in ꝯtu, sed errat in cā, pp ꝗ qs īpeditur, seu inducitur ad ꝯhendum. ff. c. l. si qs affirmauerit. ita in metu, in ꝯtu ꝯsentit, se. l cā cōsensus fuit metus, vt hic cā ꝯsensus fuit dolus. Dicendum est ergo aliter, ille, q cōsentit pp metum, non errat in causa consensus, imo scit eā, & pure consentit. pp metū tñ, iō valet ꝯtus. Fallit in dote, vt l. si mulier §. si dos s. tit. j. ille vero, q cōsentit pp dolum, errat in causa ꝯsensus: vnde ꝯsentit sub quadā cōdōne, si verum est illud, pp quod inducitur ad ꝯhendum, qđ cum verum nō sit, facit deficere ꝯsensum, merito ꝯtus est ipso iure nullus, & hoc in bonæ fidei ꝯtib. in qb. hr rō de eo, qđ est ęquū, licet in ꝯtu non venerit, vt Inst. de ac. §. actionū. At in ꝯtib. stricti iuris, licet qs inducatur p dolo, verū est, ꝙ iste ꝯsentit, sed iste ꝯsensus licet fiat p cām, in qua errauit, illa cā est extra ꝯtū, & iō in istis ꝯtib q stricte ꝯsiderātur, nō atteditur illa cā de iuris rigore, iō prætor succurrit per actionē de dolo, vel p doli exceptionē, l. dolo. C. de inu stip. Non ob. qđ dr̄ qn ꝯtus hēt sua essentialia, qa dico ꝙ in ꝯtib bonæ fidei non hēt sua essentialia, qa ille ꝯsensus est ꝯdōnalis, & ꝯdō deficit; sed in ꝯtib stricti iuris habet sua essentialia, qa talis ꝯdō de stricto iure nō attenditur Fateor tñ vnū, qđ Pet. dixit, ꝙ ꝯtus bonæ fidei, cui dolus dedit cām est ipso iure nullus, si opponatur ab homine. Et hoc est quod gl. dicit, quia ita demum nullus est, si deceptus hoc vult quod sit nullus. Sed in hoc Pet. errauit, quia s'm gl. & opin. quam teneo, eo ipso, quod declarat se nolle ꝯtum valere in iudicio, vel extra, ꝯtus est nullus ipso iure, nec datur actio ad rescindendum, cum ab ipsa l. rescindatur. l. quæ sub ꝯdōne. in fi. ff. de cōd. inst. Sed Pet. dicebat, ꝙ datur actio ad rescindendum contractum, quod fal-

7 sum est. † Quæro ergo, & reuoco in dubium, qñ ꝯtus est ipso iure nullus, qua actione rescindatur, quatenus de facto processit? Qñque ꝯtus est ipso iure nullus ex conuentione partium, tūc agitur actioe ex eo ꝯtractu ad rescindendū, quatenus de facto ꝓcessit, vt ff. de ꝯtrah. emp. l. sed Celsus. §. si fundus & l. ex empto. § is, qui. de act. emp. Si vero ꝯtract' est null' ipso iure, ex legis dispōne: tūc si ego vellem petere pronunciari nullum, puto ꝙ hoc posset fieri per offm̄ iudicis. De hoc est gl. in l. j. s. de ser. Et ita pōt loq gl. in l. si dolo. C. de rescind vend. & quod dixi plenius in l. sub cōdōne. in fi. de cond. inst. Sed si volo petere rescindi quatenus de facto processit, nunquam competit actio de dolo, vel ꝯdō indebiti ut hic. Eo. mō possemus dicere, si processum esset ad promissionem per stipulonem, vel acceptilationē, ꝙ illa promissio vel acceptilatio rescindatur, vt illud, qđ operatur tradō ī istis corporalib. operetr ꝓmissio vel acceptilatio in istis iurib incorporalib. vt no in l. de tutela. C. de in integ. rest. vel cessio. vt no. in l. vlt. C qñ fis. vel priua. & l. ad cum. ff. de do. Procedo vlterius. habes ergo ex ꝓdictis ꝙ qñ

8 dolus cōmittitur in ꝯtractu stricti iuris, sp purgatur p actionē de dolo, vel per doli exceptionem l dolo. C. de inu. sti. & l. si qs cum aliter. ff. de ver. ob. Si vero committatur in ꝯtibus bonæ fidei, aut dolus est incidens, aut dolus dat cām ꝯtractui & hoc scdo casu cōpetit actio de dolo. Itē est tertius casus. s. in ꝯtractu facto, vt des, qñ ex facto nihil adest parti, ut l. nālis. §. quod si faciā. ff. de præsc. ver.

9 Et sic sunt tres casus iñ, in qb. datur actio de dolo, qñ dolus committitur circa ꝯtractū. Quero, † qñ dolus cōmittitur ex ꝯtū, verū competat actio de dolo? Gl. dicit aut cadit in spāle nomen maleficij, & non cōpetit de dolo, alias sic. Vide gl. hic, quę dī, ꝙ qñ cadit in spāle nomen maleficij, nō hēt actionem de dolo. Est verū, si ex hoc maleficio est ꝓdita actio ciuilis spālis, secus si non esset ꝓdita actio ciuilis. sed solum actio crīalis, vt l. si legatarius. ff. eo. facit ff. de fal l. q noīe. Item hoc est verum, nisi illa actio ciuilis esset ꝓdita ex ea æquitate, qua actio de dolo. vel esset spālior. l si cū exceptione, §. eū q s. ti. 1. Sumus expediti de ista gl magna, venio ad aliā gl. Op. dr̄ in tertio dicto, ꝙ aduersus manumisū non hēt locū resto. Contra, ff. de min. l. si ex cā § si & l. seq. sol. verū est de iure nr̄o, nisi ex cā concedatur a Principe. Itē opp ꝙ iste minor restituat ꝯ emptorem, iō quia minor est deceptus in eo qd vendidit, l. si res. § 1. ff de iu. do ergo non dēt dari actio de dolo. s. e l. 1. §. idē Pomponius. Sol. huius timore gl. restringit hanc l. ꝙ emptor erat pater vel patronus, ꝯtra quem nō poterat restō postulari. Ista est diuina sol. Alij dicunt, ꝙ hic emptor non erat soluendo, vt s l. proxi. Vel dic, ꝙ hic emptor manumiserat seruum, vt dr̄ in tex. & ideo non poterat conueniri aliquo remedio. ff. de cond. ind l. in summa. §.

10 fi. Quæritur † circa istam partem qñ dolus emptoris dat causam contractui, verū valeat manumissio facta ab emptore? in gl. sunt duæ opi, quidā dñt, ꝙ non, per l. 2. qui ad lib. procla. nō licet Scda opinionit ꝯtrariū, & ista est vera Pro cuius decłone aduerte. Qñque quis emit seruum per vim, & tunc venditor hēt vtile dñium. l. metu. §. volent i. s. tit. 1. iō emptor manumittere non pōt. Ita loqtur d l. 2. Quandoque quis emit per dolum, tunc in emptorē trāsfertur dñium perfecte, nec potest conueniri rei vendicatione, sed actione personali de dolo, ideo tunc valet manumissio, vt hic, &

11 d l. in summa. §. pe. de cond. inde. Iuxta l. istā ꝗ quæritur, an ex inutili ꝯtu transfertur dñium? & vr̄ ꝙ non, l. nunquam. ff. de acq. re. dom. In ꝯtrium vr̄ casus hic, quia si ꝯtus est inutilis, qa dolus dedit ei cām. re tradita agitur de dolo. Si. n. ꝯpeteret rei ven. dñio nō translato, nō hēret locum actio de dolo. Et in hoc residet glo. nostra, & sic tenet, ꝙ ex inut. li ꝯtu transfertur dñium. Quod est verū, sicut ex qualibet cā priuatiua, vt ff. de cond. ind. p totum. Hoc tangitur per gl in l non dubium. C de legib. & de si. instr. l. ꝯtus. Examinaui plene in l. j. §. si vir vxori. ff. de acq. pos.

ADDITIO.

a Rescindatur. Plene per eundem in l. si id quod aurum. inf. de verb. obl.

1 *Doli actio, an competat, si dubitetur aliam competere.*
2 *Contractus bonæ fidei, & stricti iuris, quomodo differunt.*
3 *Obligationem quæ impediunt oriri, ea impediunt eius solutionem.*
4 *Libellus qualiter formetur in hac actione.*
5 *Recipiens rem deterioratam, an sibi præiudicet remissiue.*
6 *Deterioratam recipere rem quando quis cogatur.*

§. Non solum.

a Si res debita soluatur deteriorata, agit ex stiplone doli, si est interposita, alias in ꝯtib. bonæ fidei agit actione primęua: in stricti iuris de dolo. h. d. Primo ponit dictū Labeonis. Secundo ponit reprehēsionem eius. Scda ibi. sed est verius, & est difficilis §. Casus in terminis dictū est s. ꝙ vbi alia actio non competit, datur de dolo. Dicit Labeo, hoc est verum ēt si dubitetr̄ an alia competat. Et ponit duo exempla in ꝯtib. bonæ fidei, aliud in stricti iuris. Et istud reprehendit per Iurisconsultum, quia non dubitatur de actione, qa aut est ꝯtus bonæ fidei, & agitur actione ex eo ꝯtu Aut est stricti iuris, & tunc de dolo. Pro declaratione tex. ante oia q̄ro primo, in quo corrigatur

1 Labeo. Dñt quidam in dicto, non in exemplo, quasi sit impossibile, ꝙ sit dubium, an alia actio cōpetat, cū ius sp sit certū l. j. de io. & fac. ign. Alij dñt, ꝙ corrigitur io exemplo, nō in dicto. Sed tunc

1 q̄ro, † quod erit exemplum dicti. s ꝙ dubitetur, an alia actio cōpetat? Dñt quidam pp dubium facti, puta si liberaui te ab actione, de qua erat dubium, an competeret, & sic erat exemplū in gl. l. actione. C de trans. dixi in l. 1 §. pe. s. eo. & l. nālis § quod si faciam. ff. de præscr. ver. sed hoc non placet, quia si non pōt probari, hr̄ perinde ac si nō esset. l. duo sunt Titij. de test. tut Dicas ergo ꝙ potest esse pp dubium iuris in casib. vbi sunt opi. Doct l. cum de nouo. C. de legi. & ibi no. & in 1. const. Cod. ibi, certa & c. Et paulo post, Leges componere. Exemplum in opinionib. ꝗ sunt in l. de s a patre. C. sol. ma & in l. qui Romæ. §. duo fratres ff de ver. ob. & in auth. ex cā. C. de lib. pōt & in l. precib. in mā compendiosæ. C. de instit. & subst. sub con. fa. Et in omnib. istis pp dubium iuris nō impedi-

5 tur actio de dolo. Scdo q̄ro, † q̄ est rō drīæ inter ꝯtum bonę fidei,

3 & stricti iuris? Rñ q̄ † impediūt obłonem oriri ea impediunt dissolutionem ipsius obłonis. l. de tutela. & ibi no. C. de in inte. rest. Sed dolus, q dat causam ꝯtui bonæ fidei, impedit obłonem oriri ex illo ꝯtu, vt s proxi. vidistis, secus si dat cām ꝯtui stricti iuris. Eod. modo dolus dans cām dissolutioni, impedit liberationem in

1 ꝯtibus bonæ fidei secus in ꝯtibus stricti iuris Hic est casus, & ex hoc confunditur opi. Pet. vt s. d xi. H. s præmissis opp. & vr̄, quod in dubio debeat dari actio præsc. ver. vt ff. de præsc. ver. l. j. & 2. & l. quoties, & l. j. ff. de inst. act. Sol ibi erat dubium, in quam spēm ꝯtus cedebat, iō recurrit ad actionem præsc verb. hic erat certum, sed dubitatur q̄ actio competeret pp aliud dubium iuris, vt s. dixi: & istud erat examinandum pp actionem de dolo. Item oppo. quod agatur actione prima, non de dolo. ff. com. l. 3. § si reddita. & de io. l. etiam. Huius timore gl. hic intrat vnam dillōnem multum perfecte, ꝗ ponit Dy. in l. huiusmodi. § edes ff. de le. j. Plenius Cy. in l. exhibitionis, C. ad exhi. Ego plenissime in l. Iulianus §. 1. ff. de ver. ob. iñ per gl. hic plenius ꝗ ibi. vide igitur gl. & signa eā. Circa istud qđ dr̄ in gl. super verbo, de dolo. ibi, interdum peto rem,

4 quam habeo: q̄ro qualiter formetur libellus? Dixi vobis in l. 3. §. si reddita. ff. com. Cy. ponit d. l. exhibitionis. Tex. est in l. Iul. §. j. ff. de ver. ob. quia petam rem non vt des mihi rem, qa eā hēo, sed vt mihi detur illud, quod deest, siue sit æstimatio deteriorationis, si-

5 ue cautio de euictione, siue aliud quid. Item quærit gl. † quid si aliquis recipit rem deterioratam, an præiudicet sibi in recipiendo? Gl. ponit h e opi. De hoc vidistis gl. in l. hac, in prin. ff. de trit. & tetigi in l centum Capuæ, & l. fi. ff. de eo quod cer. lo. Item quærit gl.

6 † an quis cogatur recipere rem deterioratam. Pro decłone gl debes scire, ꝙ qñ qs debet ex vna cā, nō cogit creditor recipere particularem solutionem, sed qñ debetur ex plurib. causis, si soluitur ex una causa perfecte, cogit recipere, licet ex alia causa nō soluat. ff. quib. mod pignus vel hypo. sol. l. vlt. Nūc ad propositum redeo, qñ res debetur ex ꝯtu bonæ fidei, ipsa res & æstimatio deteriorationis venit in eam actionem, vt hic vides, ideo non cogitur recipere, nisi totum, quia perfecte non soluit. Sed si res debetur ex cōtractu stricti iuris, res debetur una actione, scilicet ex stipulatus æstimatio deteriorationis debetur actione de dolo. Si igitur solui tur ex vna causa, cogitur recipere. Ita dicit gl.

ADDITIO.

a Paris. Non solum. Vide Ias. in §. actionum. Inst. de actio. circa istum tex. dum fit differentia inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris, quando soluitur res deteriorata. Limita istum tex. per Raph. in l. si seruum, in prin. de verb. obl.

§. Si seruum. Actio legis Aquiliæ, & ad exhibendum, itẽ actio ex testamento, actionem de dolo excludunt. h.d. cum §.seq.

6. **§. Si quadrupes.** Actio legis Aquiliæ vel de pauperie, hãc actionem excludit: licet nõ solo, sed noxæ deditio subsequatur, secus si dñs esset simpl'r nõ soluendo. h.d. Casus in terminis. Eramus tres scholares, quorum erant duo, q hẽbant duos equos inimicos.ego eram in medio. sed p saltũ exiui de medio, ita, qđ vnus ex illis equis fregit crus alteri: qrit', an det' læso actio de dolo ꝯ me? Rñ. si pt hẽre locũ actio legis Aqui. vel de pauperie, nõ datur, alias aũt datur ꝯ me de dolo. h.d. Op. qđ iste cuius dolo factũ est, teneatur actionẽ in factum subsidiaria legis Aq. & sic non de dolo, l. Itẽ Mela. §. Item. ff. ad leg. Aqui. So. dicit gl. hic dolus fuit cõmissus in omittẽdo, a & sic actio legis Aqui. nõ hẽt locũ, l. si vsusfructus. §. de pteritis. ff. de vsuf. & iõ ponerem exemplum in dolo commisso in omittẽdo, pone casum in duob. equis, qui se simul non cõpatiebantur, & ego equitabam medius inter duos eqtantes in illis, cum essemus in veloci itinere, ego stetissem' illi præcesserũt, & se pcusserũt, certe p me nihil est actũ, sed fui in culpa permittendo eos iungi, & inuicem lędi. ita loqtur hic. Sed opp. & vr̃ q mihi licuit cessare, & non ire. & ex hoc non præsumatur dolus vt l. nemo damnũ. ff. de reg. iu. Sol. illud verũ, vt sibi prodesset, non, vt alij noceret. Facit ff. de aqua plu. arc. l. j. §. denique. Opp. & vr̃, q dñs quadrupedis damnum inferentis, non tenea tor, l. j. §. & gñaliter. ff. si quadr. pau. fec. di. dicit gl. quod hic animal percussit sui feritate, nõ ab alio incitatũ & ita posui tibi casũ. Cõtra prædicta opp. quia fm hoc. dolus alterius alteri esset dãnosus, ꝯ l. si procurator. ff. de do. exce. ff. de pec. l. summa. §. emptor. Sol. Huius timore dicit gl. qđ dñs animalis hẽt actionẽ de dolo ꝯ eum, qui ꝯmisit dolum. Vide si gl. quæ incipit, immo vr̃ dãda lex Aquilia. Istud intellige verũ, nisi dolus non esset cõmissus ꝯ equitantem in equo, vt ipse percuteretur, tũc dñs animalis nõ haberet actionem de dolo. quia dolus non esset ꝯmissus ꝯ eũ, ff. ex qb. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. q si aduersus & ff. de iniu. l. eũ, q nocẽtem, tunc n. hẽt locum actio in factum, & ita tenebat Mar. Sil & Iac. Bu. Op ad sequẽtem gl q actio de dolo ꝯpetebat in id, qđ excedit. Vñ ob. ff qđ vi aut clã, l. si alius, in prin. Gl. ponit multas sol. Br̃ hæc est vera, q istud hẽt locũ in hac actione tñ, q̃ est famosa, & subsidiaria, vbi deficit alia, vt eius natiuitas b impediatur p actionem noxalem, etiã si non sequatur plena exactio, sed noxe deditio In cõtrario non impeditur natiuitas eius, nisi quatenus est exactum.

ADDITIONES.

a In omittendo. Actio legis Aquiliæ non proced. in damno dato in dimittendo. adde Bar. in l. qa bona. §. 1. de dam. infec.

b Natiuitas. Per hoc limitatur l. eleganter, in prin. & l. 1. in fi. sup. eo. vbi dicitur, q actio doli non datur, si per alium modum res salua esse posit, alias sic, quia illud verum si a principio sint natæ ambæ actiones, alias si non plene, salua sit res, per aliam tamen actionem ortus eius impeditur, vt hic.

7. **§. Idem Labeo.** Actio furti impedit hanc actionem, & vbi deest dolus, & subest culpa. cõpetit actio in factum. h.d. No. quod quando cessat dolus, & est culpa, habet locum actio in factum.

ADDITIO.

a Paris. Idem Labeo. Vide, quod per istum text. ponit Ang. hic de eo, qui extraxit equum sudantem de stabulo, qui se incapistrauit, & mortuus est, an teneatur pro equo. unde etiam Ias. in l. eum qui §. in popularibus. inf. de iure.

1 *Actio, quæ repellitur exceptione, quasi nulla est.*

2 *Pactum nudum parit actionem de dolo, quando aliquid abest parti.*

8. **§. Seruus.** a Qui nõ obseruat pactũ, ad qđ naliter, non ciuiliter est obligatus, tenetur læso actione de dolo, si aliud remedium deficit h.d. & est difficilis §. Primo ponit dictum Pomponij. Scđo ponit vnam rõnem ꝯ Pomponiũ, aliam pro eo. Tertio ponit solonẽ pdictorũ. Scđa ibi, ego moueor. Tertia ibi, atq. Casus in terminis Quidã seruus rogauit dñm, vt liberaret eũ, & pmisit dare certũ qd, & dedit expromissorem, cũ dñs nõ cõsideret de eo, fuit pactum appositũ, q susciperet oblonem in se, illo facto libero. & cum ille est manumissus, nõ patitur recipere oblonẽ in se, dicit ergo Pomponius in casu isto hẽre locum actionem de dolo. & hoc eo ipso, q non vult pati: ex eo. n. q promisit in seruitute, nõ potest cõueniri. Si vero staret p pfonũ quominus liber factus susciperet oblonẽ, tunc si dñs agit ꝯ expromissorẽ, repellitur exceptione doli. h.d. primũ dictũ Pomponij vsque ad ver. ego moueor. vbi ponit vna rõ ꝯ Pomponiũ, q dicit de dolo dari, cũ alia actio, &c. sed hic dat' alia actio, ergo &c. Sed ipse rñdet q q̃uis det', m̃ elidit' exceptione, ergo, &c. h.d. vsq; ad ver. atq. vbi determinat Iurisc. & dicit, q Pomponius bñ dicit hoc mõ, qđ est verũ, q patronus exceptione repellitur, si p eũ stat, quominus libertus recipiat in se oblonem, & tũc datur de dolo expromissori, non aũt dño, qa ipse actionẽ hẽt ꝯ expromissorẽ. h.d. vsque ad fi. vide tex. ibi, accipere, tunc quia per manumissorem nõ stat, non dabitur actio de dolo. Itẽ qa suo facto actio est inefficax effecta, ergo, &c. vt ff. en l. j. §. pe. No. q actio q̃ exceptione repellitur, nõ vr̃ esse. † Quæro pdectione literæ, in quo corrigitur Pomponius? Dñt qdam in totum. Tu dic q non corrigitur, sed distinguitur dictum eius. Nã actio de dolo cõpetit ipsi reo ꝯ manumissum, cũ oĩs alia actio deficiat: dño vero et cõpeteret de dolo, si expromissor non est soluendo, & sic intelligit Pomponius. Sed opp. ꝯ hoc, & vr̃ q et expromissori detur actio ex illo pacto, cum dicatur vestitũ cohærentia cõtractus. l. lecta. ff. si cer. pet. & l. iurisgẽtium. §. quinimo. ff. de pac. Sol. duob. mod. Primo qđ hic pactũ vestitum erat inter dñm & expromissorem, ex quo pacto nõ põt vestiri pactum nudũ factum a seruo, vel et a liberto cuidã tertio, l. si tibi. C. loc. dr̃ in d. l. iurisgentiũ. §. quinimo. Præterea et si pactum esset vestitum, non tenetur seruus factus liber ex antea gestis. Scđo op. qa p hũc §. vr̃ destrui tota materia pactorũ, q̃ dicit ex pacto nudo actionẽ non oriri: nã, vt vidistis, ꝯ nõ seruantẽ datur actio de dolo. Rñ. illud verũ, b q datur actio de dolo ei, qui damnum passus est, cui patrimonium diminutũ est, sicut hic dr̃, cum actio de dolo continet quandam restõnem, vt ff. de in integ. rest. l. j. Secus si promitterem tibi centum per pactum nudũ ex pura cã donationis. Facit q dicimus in ꝯctu innominato, facio, vt des, l. naturalis. §. quod si faciam. de præscr. ver.

ADDITIONES.

a Paris. Seruus. Vide Alex. consi. 408. in prin.

☞ Ruer. Adde Alex. in l. si conuenerit. col. 2. sup. de iur. om. iud. & Ias. in d. l. iurisg. §. sed cum nulla. in 8. limi. sup. de pac. & intellige, ut hic per Bal.

b Pom. Illud uerum. No. magnam limitationem ad l. iurisgentium. §. quinimo. cum materia, quod ex pacto nudo, licet non detur actio, consulitur tamen per actionẽ doli, ubi aliquid ex pacto abest parti, ut no. Bal. in l. cum mora. C. de transac. intellige ut ibi. & uide Bal. hic, & Ang. consi. 1. in fi. adde & uide Alex. de Imo. in l. si conuenerit. ff. de iur. om. iud. & in cons. 50. in 3. uol. Caccialup. in tract. de pac. q. 13. & Phil. Dec. in c. 1. extra, de iu. Vide Alex. consi. 41. 3. uol. alias 2.

1 *Reus, quando dicitur esse paratus subire iudicium, vt cesset actio de dolo.*

9. **§. Si dolo.** a Si dolo procuratoris reus sit absolutus, nisi reus sit paratus iudiciũ recipere. tenetur de dolo, si procurator ñ ẽ soluẽdo. h.d. & ipse § et difficilis est. Op. & vr̃ q q corrumpit aduersarium, perdit litem. C. de pœ. iu. qui ma. iu. Sol. Dicit gl. q hic loquitur de eo, qui corrumpit procuratorem actoris: ibi de eo qui corrumpit procuratorem rei. Quidã vero q idem sit in vtroq; & illud ibi approbant Doc. Dic, vt ibi, & dixi in l. athletas. §. calumniator. alias est in § seq. ff. de his qui no. inf. & l. j. §. sed & costõ. ff. de cal. Item op. & vr̃, q dẽat agi actione. j. ff. e. l. cũ a te. Gl. rñdet solẽniter. Aut reus se offert, & conuenietur tm̃ actione prima, vt hic, nec habebit locum actio de dolo etiã ad expensas, & cætera dãna Rõ, qa non est verisile, q fiant expensæ, postq̃ sponte suscepit iudicium. Aut non accessit spõte ad litigandum, & cõuenitur actione prima ad verum debitum. Ad expensas vero, & cætera dãna ꝯuenie' actione de dolo, vt hic. Ita sentit gl. & cõtertenent Doct. Circa hoc est videndum, † quõ reus offert se paratum subire iudiciũ. Dicit gl. hoc mõ. Ego sum paratus subire, sub hac exceptione, & replicatione. si tu actor pbaueris esse collusum. Ita dicit gl. sup ver. exceptione. Ni. de Mat. dicit, ego nõ video ad qd actor releuetur, pp hanc oblonem. Cũ enim habeat necesse probare de collusione. ita fient expensæ sicut si reus nõ obtulisset. sed inuitus venisset: ideo ipse intelligit istum tex. proprie, vt iacet sub exceptione. ac si collusum esset f. ac si ista exceptio collusionis esset probata, non examinetur iterum, tunc cesset actio de dolo. Ita intelligit ipse istum §. Quæro, dr̃ hic, si procurator b non est soluendo, quid si ab initio fuit soluendo, & postea efficitur non soluendo? Gl. dicit q ꝯpetit actio de dolo & nihil alle. Contra gl. vr̃. ff. e. l. j. §. idem Pomponius. vbi sufficit ab initio aliam actionem cõpetere ad excludendam actionem de dolo. Sol. Illud verum, qñ actio perijt sui natura, sine facto actoris: secus, si alio casu, vt in hac gl. & probatur. ff. eo. l. hæredib. in prin. quod no. & bene.

ADDITIONES.

a Si dolo. Adde quod no. in l. 1. C. de adu. diuer. iu. uide plene Imo. in l. diuus. infra de re iud.

b Procurator. Vide Bar. in l. si procurator C. de procu.

10. **§. Idem Pomponius.** Simplex mendacium non præsumitur dolose dictum, & iõ nõ inducit actionem de dolo, n si cã sui lucri quis mẽtiatur. h.d. cũ l. se. Casum no. Op. ad istum §. de l. se. So. dñt qdã q hic loquitur, qñ mutuabatur parua q̃titas, ibi magna. Tu dic, q i hoc §. erat simplex mendacium, nec apparebat alia coniectura, q dolo dixerit: fuit. n. quidam, qui oẽm hominẽ commendabat. a Lex sequẽs loquitur qñ ad eum spectat lucrum, & sic præsumitur, quod illud mẽdacium fuit dolose dictum, & iam vidi de facto b in quodam aduocato approbante idoneum esse fideiussorem, cum nõ esset.

ADDITIONES.

a Pom. Commendabat. Vide Fel. in c. 3. loco, de prob.

b Vidi de facto. Vide Ful. in l. si uero. §. 1. qui satis. cog.

LEX IX.

Si quis affirmauerit. a Contra mentientem de substantia hæreditatis, datur actio ex eo contractu, si intercessit, alias de dolo. h.d.

ADDITIO.

a Pomp. Si quis affirmauerit. Vide quid per istum tex. dicat Imo. consi. 78.

§. Item si tabulæ. Actio criminalis hanc actionẽ non impedit, h.d. Op. de l. scimus. § fi. C. de inof. test. vbi querela inof. test. trãsit ad hr̃des filij. So. hic loqtur fm tpa antiqua. Quæro, nũqd cõpetit actio fratribus? Dic ut in gl.

LEX IX.

1 *Sequestrum non redditur, nisi lite finita.*

Possessio rei depositæ apud sequestrum licet perdatur, non tamen perditur cõmodum possessionis.
Sequestrata res quæ seruari non possunt, debent vendi, & pretium in sequestro teneri.
Sequestrata res restitui debet vincenti, vel ei, per quem non stat quominus iudicium agitetur.
Sequestrata res si perit, perit periculo sequestrantis indebite.

Si oleũ. a Sequester non tenet rẽ restituere, b nisi finita lite, vel cũ p actorẽ steterit. Itẽ ꝯ eũ, q fecit fieri sequestrũ indebite, actione de dolo succurrit, vbi alia actio deficit. h.d. No. 1. ꝙ †natura sequestri c est, vt non reddatur, nisi lite finita. Itẽ no. †qd qñ res deponitur apud sequestrũ, licet pdatur possessio, nõ tñ amittitur commodum possessionis q̃tum ad onus probandi: ille .n. tenetur partes actoris, & rei assumere, q primo tenebat. Doct. ponunt in l. j. C. de proh. seq. pec. Sed dixi in l. interesse puto. ꝟ. de acq. poss. †Item no. qd in istis reb. quæ commode seruari non põt, qñ fit sequestratio, dñt vendi, & pretium in sequestro teneri, vt hic, & l. vlt. ꝟ. de reg. iur. & l. 15 cui. §. qui poterit, vt in pos. leg. C. de ag. & cen. l. litib. lib. aj. Item † quod res sequestrata debet restitui ei, qui vincit, d vel ei, per quem non stat quominus iudicium agitetur. †Item no. ꝙ ꝯ eum qui indebite facit fieri sequestrum, si res pereat, vel aliter recuperari non possit, datur actio de dolo. Item no. quod si per actorem stat e quominus iudicium agitetur, reddi debet sequestrum, eadem ratione si staret per eum.

ADDITIONES.

Pom. Si oleum. Vide Fran. Cur. in tract. sequest. q. 3. Pan. in c. examinata. de iu. Rem restituere. Sed an teneatur ostendere. Vide Bar. per illum tex. in l. 1. §. si iabu lar, de 12. exhi. & in materia huius l. vide Bar. in l. interesse. de acq. poss. & an sequester possit deponere officium, vide in l. et apud. §. fi. inf. depo.
Natura sequestri. Vide per Mod. in l. Imperatores. §. si magistratus. de app. & qñ sequestratus debeat restituere, vide Bal. in l. fi. C. de bon. auth. iud. pos. & qua actione teneatur, vide gl. hic, & Ang. in l. interesse. de acq. poss.
Qui vincit. vide l. propter & ibi Bal. C. depo.
Per actorem stat. vide Ang. in d. l. interesse & vide Barr. in d. l. Iul. de cond. indeb.

§. Et si seruum. Absolutus ab obseruatione iudicij qa soluit ratione deteriorationis, de dolo non tenetur. h.d. Op. de l. 4. §. fi. de re iud. ꝟ. & l. si hominem. ꝟ. de sol. Sol. Hic soluit ante sententiam, & sic fuit absolutus ab obseruatione iudicij: ibi vero erat condemnatus, & sic soluit post sententiam, ideo tenetur, quia non soluit, ut debuit: & ideo durat actio iudicati, quia tradit rem deteriorem.

§. Hæc de dolo actio. Hæc actio noxalis est. Item competit de peculio, si circa res peculiares sit dolus commissus.
Summa modica dicitur vsque ad duos aureos.
Actio in factum ab actione de dolo quomodo cognoscatur.

§. Merito. Hic incipit exponere illa verba posita in edicto, & iusta cã esse videbit, &c. & bř h.d. Hęc actio a nõ datur pro modica q̃titate, †nec ꝯ parentes, vel patronos uel psonas honestiores, sed per actionẽ in factũ succurritur. h. d. cũ duab. l. seq. Et ꝟ. exposuit Iuriscõ illa uerba, si alia actio, &c. hic exponit alia, vt dixi in prin. † b No. hic iũcta l. px. seq. †qđ modica summa est vsq; ad duos c aureos. Et sic no. ꝙ illa cãæ cognitio vertit circa duo. Primo circa res. Scđo circa psonam. Scđa ibi, sed & quibusdam, † &c. Gl. sup l. px. q̃rit, vtrũ hæc dictio vsque, ponatur inclusiue? Dic, vt in gl. in l. patronus. in prin. de leg. 3. d †Quæro, qualiter discernatur actio in factũ e ab actione de dolo? Iuriscõ in l. non dẽt. in fi. ibi, verbis temperandum, docet, quia in actione in factũ vtif qs verbis tpatis, & facit mentionẽ bonæ fidei, exponit gl. 1. non facit mentionẽ malæ fidei. Exemplũ in narratione facti, ego narrabo factum, f ꝙ in se continet dolum, nõ tñ dicam qđ hoc fecit dolose, & fraudulenter, vel malo mõ expresse, sed dicam ꝙ hoc fecit scienter. Doc. vero. Vltra. vt Cy refert in l. si superstite. C. e. intelligunt hunc tex proprie vt iacet, ꝙ bonæ fidei mentio fiet exclusiue hoc modo, quia primo narrabo factum, postea cõcludam: quare cũ bonæ fidei non congruat, ꝙ aliquis locupletetur cũ aliena iactura, ideo peto eum cõdemnari, &c. Et ex hoc cognoscetur actio in factum ab actione de dolo. Tene menti istam legem.

ADDITIONES.

Pom. Hæc actio. Vide alia multa ibi, non curatur de modico, per Ale. in rub. ꝟ. so. ma. & no. per Fel. aliquid in c. quoniam, de test. & c. fraternitatis. e. tit. & Præp. e. in illis. 4. di. c. Moises. 5. di. & c. mala aũt cosuetudo. 8. di. & per Bar. cons. 110. alias 10. uol. 1. & consi. 4. eo. vol. & cõs. 57. eo. uol. Fel. in c. cũ causa, de re iu. & c. licut, e. tit. & ver. fallit quarto, & gl. in §. iacit. in procœ. dec. Bar. consi. 81. in prin. & consil. 12. eo. vol. & consi. 16. eo. vol. Præpo. in c. maximus 4 dist. Bar. in l. sed & si susceperit, §. 1. infra de iud. uide Fran. Cur. in tract. sequestr. in 6. q. ad fi.
Clau. Quantitate. Idem & in actione, quod met. causa. ita dicit Bal. sub dubio tamen forte. in c. de app. pro causis. ext. de app.
Pom. In prin. Adde quod aliter accipitur modica summa, per tex. in l. 1. §. 1. inf. de itin. actuque priua. aliter accipitur in l. si cum dies. §. fi. inf. de arb. alias accipit secundum quantitatẽ personæ. l. illicitas. §. nõ cenuis. ꝟ. de off. præs. in l. sed si sutet perit. §. 1. ff de iu. & alias accipitur. l. diuus. & ibi Bar. inf. de bo. dãn. Matt. no. 21.
Vsque ad duos Vide per gl. & Sal. in l. si superstite. C. eo.
Clau. Et quibusdam. Et quod hic dicitur in patrono, & cæteris, habet locum in domino respectu vasalli, secundum Inn. in c. cæterum. de iud. quem sequuntur ibi Doct.
Pom. De leg. 3. An autẽ iste §. loquatur in actione de dolo, & habeat etiam locum in actione, quod met. cau. uide Bal. singulariter in c. de app. extra de app. qui tenuit sub dubio forte, quod tene menti.

e Paris. In factum. Et hanc l. non debet. declarat Pet. in l. cum ultro. C. de non num. pec. ad quem se ibi remittit Bal. Vide Bal. in c. de app. Cy. in l. interpositas. in fi. C. de transf. & per Alex. quod idem sit in exceptione doli, uide Cæp. caut. 320.
f Narrabo factum. Adde Bar. in l. si superstite. C. eo.

LEX XIIII.

Hæredibus. Qñ pp reuerentiam personæ actio de dolo non dabitur ꝯ defunctum, dabitur ꝯtra hæredem. h. d. Gl. glossat istud principiũ mirabiliter, vide gl. vt iacet.
1 *Pupillus dicitur etiam qui est proximus pubertati.*
2 *Doli actio datur contra dicentem se habere officium, cum non habeat.*

a **§. Item in causæ.** a Pupillus põt cõueniri de dolo ex persona defuncti. Itẽ ex cã sua si est proximus pubertati, ex persona tutoris inquantum factus est locupletior. h. d. cum l. seq. & in prin. seq. No. †pupillum teneri, qñ est pximus pubertati: qñ aũt pupillus dicatur doli capax, dic vt in l. 1. de noua. & in l. pupillum. de reg. iur. † Itẽ no id quod dicit de tutore, qui mentitus est, & eodem modo de eo, qui dicit se habere officium, & non habet. ꝟ. de eo quod fal. tut. auth per totum.

ADDITIO.

a Item in causæ. Vide gl. no. & quod ibi Bar. in l. si dolo. inf. si quis omis. causa test. in l. ex dolo. §. in actione, in fi. vide in l. si procurator. C. de proc.

LEX XVI.

Sed si ex dolo tutoris.
1 *Vniuersitas potest committere dolum, quando facit aliquid coadunato consilio & campana sonata.*

§. Sed an in municipes. Contra vniuersitatẽ non datur de dolo actio, quia dolum nõ põt ꝯmittere de facili, nisi ex psona administrantiũ. h. d. Opp. †ꝙ vniuersitas posset ꝯmittere dolũ. l. metũ. § animaduertendum ꝟ. tit. j. Sol. Vniuersitas nõ põt cõmittere dolũ de facili, ut hic, sed cũ difficultate sic, vt in ꝯtrio, qa illi de vniuersitate pñt coadunato cõsi. & campana sonata, & simil. dolum committere.

§. De dolo. Rectores de eorum dolo proprio tenebuntur. h. d.

§. Item si quis. Dominus tenetur ex dolo procuratoris, de eo quod ad eum peruenit.
1 *Famosa quando agitur actione ciuiliter, debent exprimi ea, quæ exprimerentur si ageretur criminaliter.*
2 *Actio de dolo quare non sit in rem scripta, sicut actio quod metus causa.*

3 **§. In hac actione.** Iurisconsultus exponit primã partẽ edicti, positi in l. j. ꝟ. e. Erant in edicto posita quædam alia verba quæ nõ sunt posita, materialiter in hoc ti sed eorum mentẽ Iurisconsultus ponit hic, & in l. arbitro. ꝟ. e. & bř hoc intẽdit. Qñ ex delicto agitur ciuiliter hac actione famosa, dẽnt oĩa particulariter designari sicut qñ quis criminaliter accusat. h. d. quẽ casum no. †No qđ dicit in summario, ꝙ qñ agř ciuiliter actione famosa, oĩa dẽnt poni particulariter, sicut qñ criãliter. ergo dẽt poni mẽsis, loc', &c. ſm formã l. libellorũ, ꝟ. de acc. & hic in tex. & in gl. & est tea. in c. tuæ. ex̃ de pc. & l. ꝑtor edixit, in princ. ꝟ. de iniu. & ibi dicit. Si vero esset actio ex delicto ciuilr, quæ tñ non infamaret, hoc non est necesse, vt hic, & l. inde Neratius §. fi. & l. seq. ꝟ. ad l. Aq. †Sed q̃ro, a & istud est forte dubiũ, & nescio quasi soluere: hic lectura innuit, & est verum, ꝙ actio de dolo nõ est in rẽ scripta, & iõ oportet, ꝙ designetur psona, q̃ commisit dolũ. Nõ. n. tenetur de dolo alius, ad quem commodũ puenit ea dolo, nisi sint quasi idem. vt hřs, vel dñs, & similes personæ, vt l. pxi. & no in l. & eleganter, in prin. ꝟ. e. Sed actio, qđ me. cau. est in rẽ scripta l. metũ §. cum autẽ. ꝟ. tit. j. & iõ datur ꝯ illum, ad quẽ cõmodũ puenit. Quæro ergo, q̃ est rõ huius, cũ verba in hoc edicto sint in rẽ scripta, sicut in illo? Dñt. n. Quę dolo malo facta esse dicẽtur: nõ dñt a quo, sicut dñt in edicto qđ me. cau. gestũ &c. In veritate nescio videre quare ista actio non sit in rem scripta, sicut illa. Sed pos sumus dicere in edicto quod met. cau. dř, quod met. cau. gestum erit, quod verbũ late sumitur, quocunq; modo gestum: in hoc edicto dř q̃ dolo malo facta esse dicentur, quod strictius accipitur in l. Labeo. ꝟ. de ver. sig. & sic non cõprehendit eũ, cũ quo factũ non est: secus in verbo, gestum. Vel dic verius ſm verba edicti posita in prin. l. j. ꝟ. eo. ista actio esset in rem scripta: sed in edicto erat plus, ex quo cõprehẽdebatur, qđ erat in personã certam. Et hoc probatur in hoc §. & l. seq. dũ dicit, itẽ ex gir prætor. q. d. prędicta, q̃ dixi, & quæ dico, non sunt ex interpretatione Iuriscõsulti: sed quia prętor sic exigebat in edicto. Itẽ quæro, vtrum in exceptione doli debeant inseri omnia quæ inseruntur in actione? Dic, vt in gl. & no. illud, quod dixi, quod quando agitur actione ex delicto ciuiliter quod infamat, debet poni locus, & tempus. Ita vidi de facto.

ADDITIO.

a Meno. Sed quæro. Coras. lib. 1. miscel. cap. 22. nu. 5.

LEX XVIII. (secchi ora XVII)

Si plures. Plures dolum committẽtes tenentur in solidum, tamen unius solutione cæteri liberantur. h. d. Dicas in hoc, ut no. in l. & eleganter sup. eo.

LEX XIX. (ora XVIII)

1 *Actio de dolo est arbitraria: idque duplici respectu, & in ea feruntur duæ sententiæ. & num. 2.*

Arbitrio. a Hæc actio est arbitraria, & iō ꝯ nō restituē: em iuratur in litē, si res tpe ꝯdemnōnis extabat.h.d. & fortis lex est. Primo ponit dictū. Scdo rñ det cuidā qōni emergēti circa illud. Tertio ponit vnā limationē circa pcedētia. Scda ibi, iō aūt. Tertia ibi, nō tñ. Casus ī teris, q̃rit, an ista actio sit arbitraria? Rñ. q sic, qa si nō restituit res ī m pcepiū iudicis, tūc fit cōdēnatio ad interesse. hoc primo, & sic duæ ferunt sniæ, vt hic. Seqī ver. vbi iō q̃rit, dictū est, q ꝯ nō restituētē seqtur ꝯdemnatio, quatenus ea res est, & quare non posuit certā q̃titatē? Dicit Iur. ad hoc, vt possit iurari in litē, q iurm posset iudex taxare. Sequitur ver. non tñ. D. ptū est, q si res nō restituat, ꝯdēnet ad interesse, & qd interesse pbat p iurm ī litē. Quęritur hic, qd si res perijt añ primā sniam, an iurabit in litē? Dic q nō, qa pōt restitui, & sic nō est ī ꝯtumacia restituendi, pp q̃ iurat ī litē: sed ꝯdēnat ad interēē. h. d. Ex prima particula hēs, † q hæc actio est arbitraria, & ī ea ferunt duæ sniæ, vna de re restituēda, alia d̄ interēē, si nō restituat. Modū practicandi habuistis in l. sicū exceptione. §. hæc autē act. ꝯ. tit.j. vbi ēr dr̄, vnā tm̄ sufficere ꝯdōnalē. Sed ad illud ptin op. hic dr̄. q ꝯdēnat q̃ti ea res est, qd̄ denotat verā rei æstōnē. l. inter hæc verba. ꝯ. de verb. sig. sed ꝯ. prox dr̄, q ꝯdēnatur in eo, in quo iurabitur in litē, q est affectionis, ergo male. Huius nmore soluit gl. tri. mo. Primo, q hæc verba ponant impropric. Scdo, q supplcat. f. q̃ti ea res est. i. æstimata p iurm ī litē. Tertio, q stet pprie, q nihil supplcat, qa actor hēt duplex remediū. Primū, p qd̄ iuret in litē, vt ꝯ. px. rñ. Scdm, p qd̄ cōsequat verā rei æstōnem, vt in hoc prin c & ita vr̄ verior opi. q̃ tenet glo de rei. ven. l. q restituere. Venio ad scdam partē, dr̄ hic q in hac actione, & in actione qd̄ me. cau. nō adijcitur certa q̃titas. Cōtra ꝯ. tit. j. l. si cum exceptione. §. 1. vbi dr̄ q ꝯ non restituentē fit ꝯdēnatio ad quadruplū, & sic est certa q̃titas. Sol duob. mod. vt in gl. Primo, q pōt actor eligere quadruplum, vel iurm in litē, qd̄ est affectionis, vt hic. qd̄ est no. Scdo, q licet quadruplū sit certum. tñ simplū, cuius respū dat̄, est incertū, & sic innuit gl. fm istā sol. † q actio, q me. cau. est arbitraria duplici respū. Primo, qa iuratur in litē. Scdo, quia illud simplū. qd̄ est declaratū, p iurm in litē quadruplatur. Certe pcedēs solo plus mihi placet. qa non quadruplat̄ q̃ti in litem fuerit iuratū, sed q̃ti ea res erit in veritate cum fructib. & oīcā. ꝯ. ti. j. l. si cum exceptione. §. Labeo. ver. quadruplatur. Opp. q nulla fiat taxatio. l. qui restituere. ꝯ. de rei ven. Solu. q nulla fit a lege, vt ibi, sed a iudice sic, vt hic. Venio ad tertiā partē, & opp. & vr̄, q re perēpta ista actio sit arbitraria, qa pōt reus ꝯdēnari ad verū interesse, & tunc, si ipsum non restituit, succedit arbitrium iudicis. Rñ. si ꝯdemnatur ad verū interesse, illud consistit in q̃titate, in qua nōn cadit affectio, & p ꝯñs nec iurm in litē, l. numis. ꝯ. de in litē iurā. Quæro, dr̄ dic, q si res perijt, qd si alio mō desijt possidere, vt puta alienando? Gl. dicit idem, si sine dolo, q intellige verum in actione stricti iuris, in actione vero bonæ fidei, dic vt l. si possessor. in fi. de pe. hær. Quæro, dr̄ hic si res perijt, vtrum sit verū in re quocunque modo perempta? Gl. dicit, quod nō, & bene, si ipse ipsam rem perimit, vt puta rem perimit, quia dolo desijt possidere, quia tunc iurabitur in litem. l. qui restituere. de rei ven.

ADDITIO.

a Meno. Arbitrio. Scripsi de arbitrar. iud. cap. 107.

---

a **§. Si dominus.** a Fructuario contra dominum nō datur hæc actio, quia aliæ cōpetunt h.d. Quæro, quæ sint istæ aliæ actiones? Dic, vt in gl. Opp. de l. rep. § si. quib. mo. vsosf. am. t. Gl. ponit plures sol. Tu dic, vt in cōtrario, in 4. sol.

ADDITIO.

a Meno. Si dominus. Gouean. lib. 1. lect. variar. cap. 38.

---

3 **§. De eo qui sciens.** Contra cōmodātē falsa pondera, vel mēsurā, nō datur actio de dolo, si inter ꝯhēētes alijs actionib. pōt esse ꝯsultū, alias recurrit̄ ad actionē de dolo. h. d. qd̄ no. maxime in tin. qa vidi semel de facto. Op. ad ver. at q. & vr̄, q ꝯdō indebiti actionē de dolo nō excludat, sed cum ea ꝯcurrat, ꝯ. e. l. si legatarius. ꝯ. e. l. & eleganter. in prin. & ibi no. Sol. intellige hoc repen pt. f. ꝯdōne furtiua, si venditor fuit sciēs. Itē hēt actionē ex vendito, ne decipiatur, sicut emptor habet actionē ex empto, meritò non ꝯpetit actio de dolo. No. istū finem, qñ inter ꝯhentes est actū, q illi mensuræ, seu illis pōderib. stetur, q vnus ꝯ alterū nō agit, sed remanet actio de dolo ꝯ eū, qa dolū cōa misit. Vlt. qa de istis ponderib. a sunt multæ leges, iō gl. ponit hic vnā dist. valde pulchrā, melius, & plenius, q̃ in aliqua parte mundi. & Doct. recitāt eam, vt iacet. Vellem videre aūr, sed non est tps.

ADDITIO.

a De istis ponderib. No. gl. de pondere, & mensura. adde quod habetur in l. modios. C. de susre. & arca. lib. 10. & in l. pen. inf. de fal. & quæ sit pœna fraudantia pondera, uel mensuras, uide in l. anonam, infra, de extraor. cri. pulchre per Abb. in c. 1. de emp. & uen. ubi uidetur tenere, quod sit arbitraria. adde Bald. consi. 145. 3. lib. ubi illi qui interrogatus est, si habet maiora pondera, respondit quod non est credendum.

---

4. **§. Si cuius dolo.** a Ad cām, seu litis instātiam per ēptam non datur restō, sed p actionē de dolo succurrit ꝯ eū, cuius dolo factū fuerit. h d, & fortis § est, & legitur duob. mod. Primo ī tpe instātiæ primæ cāæ. & sic pijt instātia, & ñ cā. Scdo in tpe instātię cāæ applonis. & sic perijt instantia, & cā. Et ponā casum in gnē, vt litera iacet, postea declarabo in teris. Pone b sic, inter te, & me est lis; dolo tuo factū est, q instantia perijt, b quęritur, quō succurrit? Dicit gl. q actione de dolo ad interesse, non, vt lis restituat̄, ne si aūr fiat, lex circūueniatur. h. d. Primo q̃ro, exēplū huius § gl. ponit in instātia primæ causæ, primo in ciuili, & tūc est tps triennij. l. properandū. in pr in C. de iu. In crīali est tps biennij, C. vt intra cer. temp. cri. q. ter m. l. j. & 2. In eo, q gl ponit exemplū de crīali. non vr̄ verū, qa hæc actio prosequit interesse. ꝯ. eo. l. j. in prin. sed in crīali non cadit interesse pecuniarium, arg. ꝯ. si qd in frau. pa. l. j. § alias videamus. In ciuili ergo pone exēplū. Sed ad c istud c op. & vr̄, q ꝯcedatur restō. l. ait ptor. §. fi. & l. seq. ꝯ. ex qb. ca. ma. ergo cessat de dolo. ꝯ. eo. l. j. §. idē Pomp. Sol. hic non fuit dolus ꝯmissus ab aduersario, sed a quodā tertio. Hoc nō placet, quia alia rō est, q̃ ꝯ. assignat̄ in tex. vt statim dicam. Op. cū actio non sit pdita, imo ppetua, vr̄ qd̄ competat actio prima, non actio de dolo. Sol. dicit gl. q actio j. ꝯpetit, sed actione de dolo agitur ad cetera dāna l. cum qs. ꝯ. eo. Ista est satis bona, tñ qa nimis restringus nostrū, ideo gl. transit ad aliā lect q hic perijt instātia. & cā, vt intpe, d qd̄ dat̄ ad appellādū, & psequendū applonē. Sed tunc opp. d & vr̄ qd̄ dēat dari restō in integ. l. ait ptor. in fi. ex qui. ma. Gl. ponit hic multas sol. Alia gl. quæ ponit boc clatius, est in Auth. vt spon. lar. §. hoc quoq; re. vbi distinguit, & ponit veritatē. Aut instātia perijt facto iudicis, & tunc restituitur vt ibi & C. de tēp. ap. auth. si applone. Aut facto tertij, & tunc nō restituit̄, sed actione dolo succurrit̄, hic est casus hic. Non obst. l. ait prætor. quia dic, vt ibi. Vel ponas, quod lis non erat adhuc in iudicium deducta, vel q dolus non fuit adhibitus adhoc, vt litis instantia periret, & hoc est ipāūr introductū, vt actio de dolo præponatur, seu pferatur restōni in integ. ne circumueniatur lex, q̃ statuit instātiā litis, q̃ lex introducta fuit ob publicā vtilitatem, & ideo partes renūciare nō pñt, vt no. C de iud. l. properādum. §. & si quidē. Sed si pmitteretur restō in integ. ad instantiā litis, posset vna pars alteri ꝯfiteri ipsum esse deceptū, & sic ad instātiā restitueret̄. Ne igit̄ circumueniat̄ lex pmittit, quod agatur actione de dolo, & hoc vult tex. ibi, ne aliter obseruantib.

5. **§. Si seruum.** Si spēm debitā tertius interimit vel fideiussor, añ morā debitor liberat̄, & creditori ꝯ interimentē actione de dolo succurrit̄. h. d. cum l. seq. & fortior est. Op. ꝯ. ad l. Aquil. Sol. ibi creditor occidit: hic tertius. Scdo op. ꝯ. ad l. Aquil. l. huic scripturæ So. dñt quidā, q hic agit̄ actione de dolo ad cętera damna, sed actione legis Aquil. agitur ad æstōnem ipsius serui. Tu dic uerius, vt gl. tāgit circa principiū. Dēs n. distinguere, an ille tertius qui occidit animal, occidit ipsum in perniciem creditoris mei, volens me damno afficere, & tunc procedit l. Nam vr̄ animal mortuum culpa mea, in cuius odium interemptum est, l. si merces. §. culpæ. ꝯ loc. & l. pe. in prin ꝯ. sol. mat. & iō debitor liberatur, nec hēt actionē legis Aql. sed mihi actio dat̄ e de dolo, vt hic. Si uero animal fuit mortuū e in pniciē debitoris, vel simplr, nō habito respū ad dānū debitoris vel creditoris, tunc ipsi debitori competit actio legis Aquil. vt in ꝯrio, q̃ tenet̄ cedere creditori, vt statim dicam. Quæro ergo vtrum debitor teneatur cedere creditori, actionem legis Aquiliæ? gl. dicit q sic. Contrariū no. in l. proinde. ꝯ. ad l. Aql. de hoc fuerunt opi. inter Iac. de Are. & Pet. quas refert Cy. ad literam in l. non mortuū. C. de ꝯh. & cōmit. stipu. Nec ex his, q̃ ibi dicit, apparet veritas. Huius timore ego hoc declaraui in l. si Stichus certo die. ꝯ. de verb. obl. vbi Pet. ponit br̄ q̃tum ad propositum. Aut quis erat creditor ex causa onerosa, & debet sibi actio cedi, vt hic. Aut ex causa lucratiua, & tunc secus, vt l. contraria. Dixi rationes in d. l. si Stichus.

ADDITIONES.

a Barb. Si cuius do. Circa istam gl. & §. vide Ant. in c. pen. de iud. vbi quærit, an ubi dicitur, quod si instantia perit facto rei, datur actio de dolo, vt hic uolunt Barto. sed si facto partis, nō datur actio de dolo, sed restituitur, secundum Abb. ubi alleg. Barto. in l. si non sple. ff. de excu tut. uel non currit, ut ibi per eum. Tu uide Barto hic in fi. qui dicit, quod circumscribitur lex, quia una pars potest confiteri se esse deceptam. Sed iudicio meo tex. est in d. c. pe. vbi si ita est, quod per cauillationes rei instantia est perempta, non currit instantia, unde ibi, tunc cum nō potest committi fraus. Et pro intellectu huius glo. vide tex. in cap. ex ratione. de app. & ibi dixi.

b Instantia perit No. quod si per dolum partis, seu iudicis, labitur instantia, fit restitutio. Ad quod gl. & Doc. in c. venerabilis. de iu. adde, quod aduersus instantiam dolo aduersarij lapsam restituatur læsus, Ro. consi. 200.

c Parti. S. d ad istud. Vide Alex. consi. 52. uol. 3. & ad Bar. in l. properan. §. sin autem vtraque. C. de iu. per Alex. consi. 71. vol. 5. ubi etiam quid in causa appellationis.

d Pom. Sed tunc op. vide Cuma. consi. 147. & consi 220.

e Fuit mortuum. Isto casu secundum Barto. in d. l. si Stichus certo die, debitor non est liberatus per interitum, ideo debet agi contra eum ad speciem, non ut cedat actionem.

LEX XX.

Si fideiussor. Summata est cum pcedēti. Op. ꝯ de verb. obl. l. mora. j. rñ. & l. si seruum. § nunc videamus eo. tit. Sol. Gl. multum se inuoluit hic, & in ꝯrio. Dic br̄, qd̄ ibi erat oblō pura, vel purificata ī pe quo fideiussor occidit, vñ occidendo ꝯstituitur in mora. & sic tenetur actione prima: hic vero obligatio erat in diem, uel sub conditione, unde non potest cōstitui in mora occidendo, merito tenetur de dolo.

LEX XXI.

Seruus. Dominos. coins hortatu seruus accipit pecuniam, ut sibi soluatur, actione de dolo tenetur. h d.

§ Si

§. Si persuaseris. Si dolus rei dedit causam absolutioni de dolo tenetur. Itē quod est iurodeosum, ratione periurij actione de dolo nō retractatur. Op. qđ debeat agi actione prima, vt j. e. l. cum a te. Huius timore est facta tota gl. magna hic posita. Sⁿ veritas est, quod no. s. eo. l & eleganter. §. si dolo. quod actione prima agitur ad debitum, actione vero de dolo, ad cætera damna, nisi se liti offerat, vt ibi dixi.

LEX XXIIII.

Si legatarius. Contra eum, cuius persuasione indebitum soluitur, actione de dolo succurritur. h. d. Op. qđ hēt locū cōdō indebiti, ergo cessat de dolo, vt C. ad leg. Fal. l. error. Sol. Fateor, quod condictio indebiti tanq̄ generalis concurrit cum actione de dolo, vt habuistis in l. & eleganter. s. eo. tit. Vel dicas, quod hic est de casib in quib. condictio indebiti cessat.

LEX XXV.

a **Si dolo.** a Contra eum cuius dolo sententia pro libertate in absentem profertur, actione de dolo succurritur.

ADDITIO.

a Si dolo. Vide Ang. in l. seruo inuito. §. cum prætor. inf. ad Treb.

LEX XXVI.

1 *Sententia absolutoria non tollit primam actionem ipso iure.*

a **Cum a te.** a Is, qui suo dolo est absolutus, actione prima conuenietur, & contra exceptionem rei iudi-

1 catæ, de dolo replicabitur. h. d. No. quod sententia absolutoria nō tollit primam actionem ipso iure. Quod dic. vt plene dicemus in l. Iul. verum debitorem. j. de cond. indeb. Materiam istam habuistis in l. & eleganter. §. si dolo. s eo.

ADDITIO.

a Cum a te. Vide Imo. in d. l. diuus, inf. de re iu. & ibi Ang. & Ia. Bu. in l. si pecuniam, cum l. seq. C. de re iu. & Bar. in l. 1. C. de aduo. d uer. iu. in l. Imperatores, de re iud.

LEX XXVII.

a **In hæredem.** a Hæc actio daī in hæredem in perpetuum, quatenus ad eum peruenit. h d. cum l. seq. Circa istam l. quæritur de vita actionis, de dolo, &c. Dic, vt in glo.

ADDITIO.

a In hæredem. Vide in l. 1. C. ne ex delic. defun. per Bar. & Bal.

LEX XXIX.

Itaque si accepto.

§. At si res. Hęc actio contra dolosum finitur anno, postea perpetuo datur in factum contra hæredem, & est perpetua, quia non famosa. h. d.

LEX XXXII.

a **Cum quis.** a Contra persuadentem fugam datur actio de dolo ad interesse. h. d. Quem casum no. Glos. istius l sunt claræ. Prima tractat qualiter amittatur possessio per recessum, de quo in l. metum. in prin. s. tit. 1.

ADDITIO.

a Cum quis. Allegaui tibi in l. i. inf. de lib. ho. exhi.

LEX XXXIII.

1 *Dictio, post quam, non inducit conditionem, sed modum.*

2 *Testem impediens ne veniat ad testificandum, tenetur parti læsæ ad interesse actione de dolo.*

Si filius, alias, Filiusfa. Qui seruum in perniciem hæredis ante tēpus manumittit, actione de dolo tenetur. h. d. Opp. gl duob. mod. & soluit, & clara

1 est, q̄ distinctionē no. † Item no. q per dictionem, postq̄, non indu-

2 citur conditio, sed modus, de quo dixi in l j j. de cond & demō. † Vltimo no istius l. casum, q ille, q impedit ne testis veniat ad testificandum, tenetur parti læsæ actione de dolo. q no. & tene menti.

LEX XXXIIII.

Rem quam venalem. Qui rei tuæ venditionē impedit, tibi actione de dolo, vel actione in factū tenetur. h. d quod no. Illud qđ dicit de actione in factum, intelligo ꝯ patrē, vel patronū, ſm gl. Doct. vero dīt, qđ et ꝯ quemlibet potest proponi actio in factum, si quis velit ei adhibere reuerentiam Concurrit. n. cum actione de dolo.

LEX XXXV.

☞ **Si cum mihi.** Qui opus cęptum in suo ad mei vtilitatē non permittit facere, actione de dolo tenetur. h. d No. q ꝯ eum, qui opus cęptum in suo ad mei utilitatem suo permissu, non permittit perficere, succurritur actione de dolo. Op. de l. qui saxum. j. de dolo. Sol. ibi iam exemerat, vnde lapis erat effectus suus, merito pōt vendicare, hic non. Et aduerte, quia tex. est ita bene glossatus, sicut aliquis textus huius libri, & ita subtiliter. Op. q habeat locum condictio l. si quis argentum. C. de do. Sol. hodie illa lex est correcta, secundum gl.

CONCORDIA.

☞ Si cum mihi. Pro ꝯcordia aduerte, q in l. iurisgentiū. §. quinimo. & § sed cum nulla. j. de pac. vr̄ determinare, q lex, si qs argentū. C. de do. non hēat locum, qn̄ quis promittit aliqđ factū ex cā donationis, hoc est, q non ꝯueniatur ꝯdōne ex illa l. sed ꝯrium velle allegatur in hac l. si cum mihi, dum approbat hic glo. & in l. qui saxum. j. de dolo. in op. & in l. legitima. j. de pa. Sol. ibi bene videatur Bar. in locis, vbi dicit, vbi promittitur factum ex cā donationis, non habere locum d. l. si quis argentū. videtur sequi opi. Gul. de Cu. qui ita limitauit d. l. quia cum loquatur in quantitatib. nō extenditur vbi promittitur factum, ar. l. pręcipimus. in fi. C. de ap. sed extra opi. Gul. voluit dari ꝯdōnem ex illa l de iure nouo Cod. quæ glo. prædicta, in hoc vltimo idem videtur concludere, cum non loquatur de promissione facti. Nec factum promittitur ni hac l. nec in l. qui saxum, sed bene promittitur patientia ad factū, ergo sumus sub regula d. l. si quis. ꝯ pen.

LEX XXXVI.

Si quis tabulas. Qui testamentum deleuit, tenetur legatario, & hæredi de dolo. h d. Opp. quod imo detur actio legis Aquiliæ. l. qui tabulas, inf. ad l. Aquil. Sol. vt in gl. vlt. Sol. est vera.

LEX XXXVII.

a **Si duo.** a Dolus cum dolo compensatur. h. d.

ADDITIO.

a Paris. Si duo. Limita, vt per Bald. in rubr. de fi. instr. vt procedat quando delictum non est a iure punitum, alias secus. Item, quod dolosus, vel infamis non possit alteri impingere delictū, vide Ias. post alios in l. in arenam. in 3 no. C. de inoff. test. vbi ponit de matre meretrice, quod non potest filiam propter meretricium exhæredare, & dupliciter limitat.

LEX XXXVIII.

Quod venditor. Quæ dicta sunt animo commendādi rē actionem de dolo non pariūt. nisi causa decipiendi emptorem sint dicta. h. d Op. j. de ædil edi. l. sciendū. & de contrah emp. l ea quæ. vbi datur actio ex coꝯtu de dolo. Huius timore gl. hic no. & bene distinguit, & melius q̄ alibi. iō vide eā, & signa, quia magistra, & tota die ad eam recurrimus.

LEX XXXIX.

Quidam Qui prætextu falsarum literarum est liberatus, actione de dolo tenetur h. d. No. dum dicit, vel inanis, dicit glo postquam scripserat, voluntatem mutauit. quod

a no. pro his, a qui faciunt procuratorem, & statim reuocant, vt teneantur actione de dolo ei, qui læsus est, quod no.

ADDITIO.

a Pom. Pro his. Vide Barb. consi. 15. vol. 2.

LEX XL.

Si te Titio. Qui impedit præscriptionis interruptionem contra alium actione de dolo tenetur. h. d. Alias sic, qui se offert defensioni rei, quam non possidet, & desistit, ad interesse actione de dolo tenetur. h. d.

LEX XLI.

1 *Doli exceptio excludit actionem de dolo.*

2 *Doli actio non concurrit cum interdicto vnde vi.*

Is qui decepit. Cōtra eū, cuius dolo qs adit hr̄ditatem, succurritur per hanc actionem, vel si est

1 creditor, per doli exceptionem. h. d Hic vr̄ casus, † qđ exceptio doli excludit actionē de dolo. ita alle. gl. in l. 1. §. vsq; adeo. s. eo. tamē

a ibi gl. tenet ꝯrium. Cy. ponit a in l. 2. C. e. Dic qn̄q; p dolum tuum tibi aliqd q̄rit, & tūc mihi cōpetit cōtra te actio, vel doli exceptio. s. tit. j. l. metum. §. sed qđ ꝓtor. Ita dēt intelligi, qđ no. in l j. §. vsque adeo s. eo. Qn̄q; p dolū tuū nihil q̄rit tibi, sed q̄sitū conseruat, vt in casu huius legis. Si. n. adeo hr̄ditatē, noua actio tibi non q̄rit, merito non possum agere ꝯ te actione de dolo, vt me liberes ab illa actione. Sufficit. n. exceptio doli, per q̄ persona mea eximitur. Ita

2 loquitur hic. facit l. cum a te. s eo. † Quæro, vtrū actio de dolo cōcurrat cum interdicto vnde vi. Text. & glo. vr̄ innuere, q non, in d. l. j § vsq; adeo. s. e. In ꝯrium facit l. 1. C e. in gl. ꝓ qua facit, qa interdictū vnde vi, non competit, nisi violentia commissa, & sic est spēs quo ad dolū, vn̄ dēt posse cōcurrere, sicut actio q met. cau. s. tit j. l si cum exceptione. §. eum qui. Contrarium puto, q nō con-

b currat, b vt d. §. vsq; adeo. Ad illud, q dr̄ q interdictū vn̄ vi est spēs,

c nego illud, qa illud est verū, qn̄ esset actio restitutoria. c sicut actio q me. cau. aľs secus, vt apparet in actione furti, & cōdōne furtiua. l. eleganter. §. idem Labeo. s. eo. & l arbitrio. § de eo. eo. tit. qđ no.

CONCORDIA.

Is q decepit Pro ꝯcordia. Aduerte, q interdū vn̄ vi, pōt concurrere cū actione de dolo ſm Bar. in l. 2. C. de do. ꝯriū assignaī ī hac l. fi. j e. sed si bene ꝯsideraī Bar nō firmat pedē, qa dicit forte &c. nec ēt in d. l. fi. loqtur simplr in oī casu, sed līrando, qn̄ illud interdictum non est species, & iō non venit arguendus de ꝯdictione.

ADDITIONES.

a Cy. ponit. Pau. de Ca. in l. 2. C. eo. dicit, quod aut per exceptionem est plene consultum, & cessat actio de dolo, vt hic, alias secus.

b Non concurrat. Contrarium tenet Bart. in l. 2. C. eo. & in l. 1. § fin. eo. tit.

☞ Ruer. Adde circa istam CONTRARIETATEM, quod excusari potest, quia d. l. 2. loquitur sub dubio forte.

c Actio restitutoria. Vide Fulg. in l. 2. C. eo. tit.

De minorib. vigintiquinque annis. *Rubrica.*

a Gl. continuat, & continuatio patet ex l j. sup. de in integ. rest. a

ADDITIO.

a Paris. restitutione. Circa materiam in integ. rest. quid probandum sit, & quomodo possit peti principaliter, uel incidenter, unde quæ habes post Bart. in l. iam & postea. §. si minor, inf. de iureiu. & quod ibi addidi ad Bart. & uide quæ habes ad Bar. in rub. sup. de in integ. rest.

LEX PRIMA.

Hoc edictum. a Primo commēdat edictum. Secundo ponit illud. Tertio incipit exponere. Secunda ibi. prætor. Tertia ibi, appa ret., & hoc sufficit ꝓ summario. No ꝙ post 25. an. dr vir, & dixi in l. 1. C. de dig. lib. 12. Op. ꝙ hoc edictū sit ꝯ naturalem æquitatem, quia per ipsum destruuntur ꝯtus. & pacta, quæ sunt iuris gentium, & ſm naturalem ęquitatē. l. j. ſ. de pac. Huius timo re exponit gl. naturalem ęquitatem. i. naturali ingenio inductam. Tu dicas quod tex. stat proprie. Nam naturalis æqtas in genere di ctat pacta seruari: in specie aūt dictat pacta non seruari, vt puta ꝯtus factos cū minore sui facilitate læso: sed quia rigor iuris erat in ꝯrium ideo prætor ſm illam naturalem æquitatem subuenit. Op. ꝙ tps 18. an. sit perfectæ ætatis, vt Inst. quib. ex cau. ma. non li cet. ſ. fi. Solu. Dico ꝙ illud est verum fauore libertatis, & etiam in aduocato. ſ de post. l. j. ſ. initium. ver. pueritiā. alias obtinet hæc l.

ADDITIO.

a Meno, Hoc edictum, Sarmien. lib. 3. selec. cap. 32.

LEX II.

Nec per liberos. Numerus liberorum non suppleat ætatem quo ad impediēdam in iot. rest. sed quo ad decernendum honores. h. d. Op. C. qui nu. lib. 11. Rñ. fateor ꝙ numerus liberorum prodest ad alia. ꝗ quo ad hono res, nōn tñ debet patri nocere, vt per hoc beneficium legis perdat.

LEX III.

1 Ciuitates recognoscentes superiorem non possunt statuere, vt minores habeāt generalem administrationem bonorum suorum.

2 Iudex inferior non potest concedere generalem administrationem.

Denique. a Princeps pōt minori administrationem bono rum suorum concedere, non iudex inferior. h. d. No. ex hoc prio. † ꝙ per statuta ciuitatum non possit concedi mi norib. administratio bonorum suorum, quia hoc princeps reser uauit sibi, vt hic, & C. de his qui ve. æta. imp. l. 2. b Ciuitates tñ, quę Principem non recognoscunt c in dominum, & sic earū populus liber est, vt no. in l hostes. ſ. de captiuis. possent hoc forte statuere, quia ipsamet ciuitas sibi princeps est. † Op. ꝙ inferior iudex possit. l si insano. C. de iu. deli. & C. qui admit. ad bo. pos. l. bonorum. So. Fateor quod iudex in defectum tutoris, & curatoris potest inter ponere authoritatem d in vno actu, vel plurib. actib. singularibus, sed concedere generalem administrationem non potest, vt hic.

ADDITIONES.

a Pom. Denique. Vide per Alex. l. mor. ff. de acq. hæred.

b Impetrauerunt. l. 2. Vide Alex. consi. 15. ver. & satis. 5. vol.

c Recognoscunt. De ciuitate libera adde quod no. Bar. in l. acta. ſ. 1. de re iud. & in l. quidam consulebat. in fi. co. tit. & in l. omnium. C. de natura. li. Ruer. Adde Ang. de Are. Inst. de cura. in prin qui tenet contra Bar.

d Authoritatem. Vide Are. in l. pupillus. inf. de acq. hær.

1 Finis spectatur, & quando principium, adhoc, vt concedatur minori restitu tio aduersus sniam, vel cōtractum, quando minor incidit in maiorē ętatē,

Iuramentum non defertur ex leui suspicione.

§. Si quis cum minore. Si aduersarii negotiū con tractum est, vt in maiore maiore ætate perficiatur, vel finis habet necessariam consequen tiam ad principium, inspicimus principium, alias finis inspicitur. h. d. cū l. seq. ſ. scio. Primo ponit vnam qōnem. Secūdo ponit quos dam casus, qui conferunt ad determinationem qōnis pdictæ, non tñ eam determināt. Secunda ibi, & placet. No. io ſ. scio. initiū esse 1 spectandum † Item notandum a est in hoc ſ. si quis, finem esse spe a ctandum, s. laiç sniæ. Vō opp. de vno ad alterum. So. dicit gl. in hoc ſ. scio. finis habet quandam ꝯniam necessariam ad principiū Iō .n. hoc fecit, qa hæres erat. Vide istam gl. & no. Op. quod etiam in præcedenti ſ. finis habet necessariam ꝯniam ad principium: nam actor, qui inchoauit litem, cogitur in ea persistere, vt in auth. qui semel. C. quō, & qñ iudex, & C. de epi. & cle. auth. gñaliter Gl. tñ fa tetur ꝯrium hodie, sed olim poterat actor non prosequi litem, & ideo non habebat necessariā ꝯntiam. Vide gl. Item illud, qđ de cau tione dr in auth. gñaliter. non seruatur de cōsuetudine, vt no. Inst. de sat. ſ. sed hodie. sed posito ꝙ seruetur, adhuc nō ob. Pro cuius de b claratione aduerte, aut minor, ꝯ quē est lata snia b tpe maioris ęta tis, vult petere restōnē in integrū. ꝯ hoc ꝙ litē prosecutus est, cum debuerit desistere, & tunc verū dicit gl. ꝙ ꝯceditur restitutio, qa de necessitate nō hēbat prosequi & sic hēt necessariā ꝯntiam ad prin cipium, iō inspicimus principiū, vt l. q cū maior. ſ. 1. de bonis liber. Aut vult petere restōnem aduersus ipsam sniam, tanquam male latam, & tunc si quidem snia fuit male lata, forte ex defectu libel li, vel ex defectu probationis, quā omiserat in minori ætate, & tūc idē ꝙ possit restitui, qa snia habebat necessariā ꝯnam ad illū actū, qa iudex sic debebat facere: & sic loquitur hæc glo. Aut petit resti tui ꝯ ipsam sniam, cum oīa acta essent perfecte, & solēniter acta: tunc nō ꝓōt. Hic est casus, qa snia non habuit necessariā ꝯnam ad initiū vt dicā statim. Opp. iuo hēt necessariā ꝯnam. l. de qua re. ſ. de iud. So. † Duo sūt. s. sniam ferri, & tali modo ferri. Sniam ferri, hēt necessariā ꝯnam ad initium. d. l. de qua re. sed de tali mō ferri, nō hēt necessariā ꝯniam ad initiū, vñ solum in actu sniæ fuit dece ptus minor, nō ex cōsequētia primi actus: merito non restituitur, vt hic, nisi dolo aduersarii fuerit tractus. Dic vt in tex. Quęro de q. posita in prin. ſ. ad q̄ non rñdet Iurisconsultus. Determinando q̄ri tur, ꝯtus si est cęptus cum minore, qui incidit in maiorem ætatē, an inspiciamus initium, vel finem. Gl. distinguit, aut illud, qđ incidit in maiori ætate, consistit in facto minoris, qa minor vendidit & ma ior factus tradidit, & tunc non restituetur. l. si filius. ſ. fi. & l. seq. ad Mace. Aut consistit in alio euentu, vt puta fuit ꝯtum cum minore sub ꝯdōne, q̄ ꝯditio extiot in maiori ætate, & tunc restituetur ar. l. si filius. ſ. de verb. ob. Vide gl. ibi. Huic consulæ opi. non rñdet Ia. Bu. in primo casu reprehēdit gl. & dicit restitutionem ꝯcedendam, qñ minor vendidit, & maior factus tradidit, quia ista traditio fit ex ne c cessitate prioris ꝯtus. Cum ergo habeat necessariam ꝯsequētiam c ad principium, inspicimus principium, vt in hoc ſ. scio. Non ob. l. si filius, cum l. seq. ſ. ad Maced. & C. quod met. cau. l. 2. & ſ. de ꝯdi. ob tur. cau. l. pe. quia ibi habebat exceptionem incontinenti, absque ali qua petitione restitutionis in int. l. metum. ſ. sed quod prætor. ſ. tit. 1. Ideo non habebat necesse soluere, & sic nō habebat exceptionem, nisi impetrata restitutione. l. exceptione. ſ. de exc. & l. nec non. ſ. exē plo. ſ. ex quib. cau. ma. & l. nam postea, ſ si minor. de iureiu. Vñ de 2 necessitate habebat soluere ex ꝯōa prioris actus. † Vlt. no. quod ex d sola leui suspicione d non debet deferri iuramentum. Vide gl. super verbo, si leuior. de quo plene dixi in l. admonendi, ſ. de iu.

ADDITIONES.

a Meno. Item notandum. Assic. decis. 210.

b Lata sentētia. Adde Bar. in l. 1. C. si aduer. rem iu. & quod no. in l. 1. C. si in vna ea dēque cā. Et ista faciunt ad quæstionem. Minor accipit pecuniam mutuo sub spe futuræ numerationis. tēpus biennij labitur in maiori ætate, an possit restitui? vi de Gui. de Suza. in l. sancimus. C. in qui. cau. in int. rest. nō est neces. qui tenuit ꝙ restituitur, qui non dicitur deceptus minori ætate, per hanc l. in ſ. fi. ibi vide.

c Necessariam consequentiam. Et qūo, & qñ finis dr habere necessariam consequen tiam ad principium, & principium inspiciatur, vide no. Bar. in l. 1. qui potio. pig. hab. Et ad hunc ſ. quod principium est inspiciendum, adde q. notab. de qua per Bal. in rub. de cond. ob tur. cau. C. ꝙ si quis tpe, quo imbussolatur ad offm, est in habilis, & tempore quo publicatur & extrahitur, habilis, quod non repellitur.

d Leui suspicione. Et istum tex. multum no. Bal. in l. 1. C. qui & aduer. quos, ad limi tationem illius l. dum ibi no.

1 Supini naturæ est denotare ipsum actum, & opus in quo aliquid fit.

2 Dies inceptus quando habeatur pro completo, remissiue.

3 Bissextili in mense, vel anno biduum computatur pro vno die.

3. **§. Minorem.** Hucusque Iurisconsc. exposuit hoc verbum, minor, hic exponit verbum, natu, & hoc in tendit. Minor ætas inspicitur de momento ad momentum. dies bis 1 sextilis cum præcedenti computatur pro vno. h. d. † No. quod de na tura supini est, ꝙ denotet ipsum actum, & ipsum tempus, in quo ali quid fit, & ideo cum dicit, natu, intelligit ab illo momento quo na 2 tus est. † Op. ꝙ dies inceptus habeatur pro completo. l. qua ætate. a ſ. de test. Gl. hic rñdet clare, & notabiliter distinguendo, aut tracta † mus de odio, aut fauore. Vide gl. & no. eam. † Secundo † no. quod in 3 mēse bissextili, biduum computatur pro vno die, ꝯ ſ. de diu. & tem. præsc. l. 2. in fi. Sol. qñ datur dilatio per dinumerationem anni, & mensis, tunc illud biduum computatur pro vno, vt hic: sed si datur per dinumerationem dierum, tunc illud biduum ꝯputatur pro bi duo, vt ibi, qđ no. Quærit gl. qō fit computatio bissexti? Dic, vt in gl.

ADDITIONES.

a Pro completo. Qñ tempus de momento ad momentum & dies cæptus habeatur pro completo, vide no. in l. si cui. in prin. maxime per Bal. & Io. de leg. 1. & de tē pore in dubio computando de momento ad momentum, vide Bald. in l. cus. ſ. si qūt. C. de app. & dicit Bal. in c. 1. quo tpe mi. ꝙ dies, quæ nō est integra, ſm com mune computum, non numeratur inter dies termini. l. anniculus de verb. sig. adde qđ tempus currat de momento ad momentum. Bal. consi. 372. lib. 3.

† Clau, Et no. eam. Adde aliam in c. cum in cunctis. in ver. attigerit. de elect. & vide aliqui per Bal. in l. Gallus. in prin. de lib. & posth.

1 Filiusfamilias ex omni causa obligatur, præterquam in mutuo & voto.

2 Filiusfamilias potest capi, & carcerari pro debito per ipsum contracto.

3 Patri succurritur propter absentiam filii, non propter ætatem.

Pater loco fideiussoris quo ad quædam, non quo ad omnia, habetur.

4 Obligatione principali sublata, quando remaneat accessoria.

Restitutio in integ. non tollit actionē, nec obligationē, sed inducit exceptionē.

5 Publicatis bonis patris, non publicatur peculium filij, publicatur tamen vsus fructus patre viuente.

6 Proprietas peculij, an publicetur filio delinquente, remissiue.

Filio potest institui in dote.

4. **§. Sed vtrum.** Fortis ſ. est. Minor etiam filiusfa. aduersus snam obligationem restituitur, etiam si ius su patris ꝯxerit præterq̄ in mutuo, & beneficium filii minoris ad pa trem non porrigitur. h. d. Primo ponit quæstionem, & eius dubita tionem. Secūdo respondet, qñ filius ꝯxit absque patre. nec habebat peculium. Tertio qñ ꝯxit absq; iussu patris. Quarto, qñ ꝯtraxit abs que iussu patris, sed habebat peculium. Quinto, qñ habebat dotem, & super dote ꝯxit. Secunda ibi, ego autem. Tertia ibi. proinde si ius su. Quarta ibi, proinde & si sine. Quinta ibi, ergo &c. Casus in termi nis. Filiusfa. ꝯtraxit, certum est, quod pater tenetur de peculio, & de in rem verso. Quæritur modo, an filiusfam. restituatur: Et videtur quod non: quia per hoc subuenitur patri, quia non vī esse de men te prætoris restituere maiores, sed minores tm̄. ergo &c. Et Iuriscō sultus respondendo ad quæstionem, tetigit omnia perfecte, & dicit, ꝙ quatuor sunt casus, qui sunt clari, & prima pars, quæ ponit q. & dubitationem eius, non habet ꝯria, sed est clara. Sed ad secundum opponitur.

opponit, & vr q filiusf. non obligat. l. si quis rem. §. voto. ff. de pol li. Sol. tex oi cā obligat, pterq in murio, & in voto. Op. de l. me tū in §. sed q prætor. ff. qd me. cau. vbi cī qs hēt exceptionem restō nis. So. Aliud in illa restōne q datur iure actionis: aliud ī ista quæ datur offō iudicis. Venio ad tertiam partem, & opp. q filiusf conueniri non possit inuito patre, vt C. de bon. q lib. l. cum nō solum. §. necessitate. Dicit gl aliud olim, & aliud hodie. Tu dic, q ibi loquitur in casu spāli, in quo requiritur cōsensus patris, in signum repudiationis, fm veram opi. ibi positam. Item opp & vr q ex condemnatione non possit fieri executio in filium, cum nihil habeat. ar. l. si filio. ff. sol. mar. & ff. tu. j. l. nam is. Sol. dicit gl qd exactio, siue executio differtur. Idem no. in l. quod si minor. §. si seruus ff. eod. Cōtrarium est verum, qa potest filius capi, & in carcerem poni, nisi bonis cedat. l. pe. C. qui bo ce pos. Et hoc vult text. hic dum dicit, ex cōdemnatione conueniri. saltem. n hēt personā, q potest carcerari, de hoc dixi in l. si dubitetur. § filius. ff. de fideiussor. Op. ff. e. l. cum mandato. Gl. ponit plures sol Iac But. tenebat vltimam. Videbitis in d. l. cum mandato. Item op. & vr, q fideiussori minoris non succurratur. l. Marcellus. ff. de fideiuss. Glo. tangit plenius in l. minor. ff. de procu. & ibi dixi, & de fidei. mi. l. 1. & 2. Item op. & vr quod patri subueniatur ex persona filij. l. cum quidam. in princ. de acq. hær. Sol. pr hr loco fideiussoris, quo ad quædā, non quo ad oīa. Posui plene in l. cum filius. in prin. de ver. obl. Ad 9rium l. cū quidam. dicit gl. quod pp absentiam filij subuenitur, nō pp ætatē. Et nō assignat rōnē, sed rō est, quia beneficium absentium est cōe maiorib. & minorib. & competit ex propria absentia, & aliena. l. j. ff. ex quib. cau. ma Non est ergo mirū, si pater ex absentia filii restituatur. Quæ ratio cessat in bnficio ætatis, vt in prin. huius §. Op. quod sublata obļone principali, non remanet accessoria. l. gñaliter ff. de fideiu. & l. cum principalis. ff. de reg iu. ergo filio restituto pr non tenetur. So. Dicit gl. restitutio in inte. non tollit actionem, neque obligationem, sed exceptionem inducit. l. exceptiones. ff. de exce. Istud tāgitur in l. j. & latius examinatur per Doct. in l. 2. C. de fideiu. mi. Ego examinaui in l. Iul. ff. de cond. ind. tamen quātum ad pñs, dico q 9rium nō obstat, qa possibile est, q obligatio principalis tollatur ex aliquo iuris rigore, & accessoria remaneat, vt puta si decessit principalis sine hærede. Nam certe licet restō tolleret omnem obļonem, nō sequitur q pr nō tenetur, quia verū est, quod fideiussor non accedit obligationi, quæ non est, sed ex post facto potest subsistere. l. si fine. in princ. de admi. tut. & de sol. l. Stichum, aut Pamphilum circa fi. prin. & ad Mace l. antep. vbi pater tenetur de peculio, licet nulla sit obligatio filij Op. ff. e. l. patri. 2. rñ. Sol. ibi pr conuenitur, vt legitimus administrator, vnde petit restōnem, quę prosit sibi. non filijs hic pater conuenitur nōie proprio. Op. ff. ea l. §. Pomponius. Sol ibi pater conuenitur quasi successor filij: hic ex propria obļone. Venio ad quartam partem, & in ista Placen. posuit tria sua dicta, quæ per ordinem hic recitantur in gl. & oēs tenent eam, & iō non curo recitare. Vlt no. quod peculium filij nō publicatur publicatis bonis patris. Et no. bene, quia nescio alibi, & hoc in peculio profectitio, in peculio vero aduentitio non est dubium hodie circa proprietatem, sed an publicetur vsusfructus patre viuēte, cogitabitis, quia posset dubitari. Vidi tamen de facto hic seruari cōtrarium, ar g. l. si postulauerit. ff. de adult. & l. Statius Florus, de iu. Sed nunquid filio delinquente publicetur proprietas. Istam q. examinaui plene in l. si finita. §. si de vectigalib. ff. de dam. infe. Venio ad quintam partem, & op. q nō noceat filiæ, si pr stipuletur eius voluntate. l. post dotem sol. mat. Huius timore sunt diuersæ opin. & gl. intrat veritatem & diuersitatem literarum illius legis, de quo dic vt ibi. Vlt. ex fin. huius §. gl. arguit ad duas quæst. Primo, an vxor sit dña rei dotalis. Scdo. an filia possit institui in dote. Et glo. tenet quod sic. tamen dat consilium, quod instituatur in quinque solidis, & in dote sua. Et ita obseruatur de facto, & nota finem quæstionis.

ADDITIONES.

a Ad tertiam partem. Et tene menti gl. hic, quæ tenuit, quod si pater præstitit assensum filio agenti, non esse necesse quod de nouo præstet in executione suis. Idem tenet gl. in d. §. necessitate. in gl magna, dum alle. illum §. per quas dicit no. Ang. in consi. 179 quod si pater consensit matrimonio, cuius cōsensus de honestate requiritur non de iure in executione, quę fit per carnalem copulam, & traditionē, non erit necessario nouus consensus requirendus. Facit, quod no. Bald. in l. nutus. ad fi C. de proc. Et patre præstante consensum ad agendum, an filius possit appellare sine nouo consensu, adde quod sufficit consensus generalis. Bal. consi. 30 & vide Pau. de Cast. consi. 53.

b Pom. Contrarium est. Vide remissionem per Ias. l. 1. §. huius studij. ff. de iust. & iu. Meno. Paris. consi. 94. nu. 8. lib. 1. ibi nu. 41. 42. declarat.

c Quartam partem. An autem creditor patris possit mitti in possessionem peculij profectitij, vide gl. hic, in uer. a fisco. & Bal. in l. pe. C. qui bo. ce. pos.

d Paris. Vlt. no. Vide Ale. in l. si finita. §. si de uectigalib. inf. de dam. infe.

e Peculium filij. Idem Bal. in l. 1. C. qui bo. ce. pos. uide per Doc. in d. §. si de uectigalibus. adde quod uoluit Abb. consi. 66. lib. 2.
Meno. Dec. l. ex pœnalibus. nu. 3. de reg. iu.

† Clau. Proprietatem. Vide in materia Bal. in c. pastoralis. §. quia uero. de offi. dele.

f Vsusfructus. Vide in d. l. si postulauerit.

g Paris. Vlt. ex fi. huius §. Quod istud consilium hic traditum per glo. sit redactum ad necessitatem, alias testamentum non ualeat, uide Barb. consi. 2. ubi pulchre loquitur, & alleg. Bal. & Ang. ut per eum, in contrarium, uide eundem in c. Raynutius, de test.

h Barb. Secundo an filia. Vide omnes in c. Raynutius. de test. ubi saltem in uno, non debet institui.

† Pom. Et gl. tenet. De hac gl. vide quod no. Bal. in auth. nouissima. C. de inoffi. test. & an filia possit institui in dote, per Io. in l. seruus quoque, de hær. instit. & ib. Bal. aliquid per Ang. in l. 2. §. 1. inf. sol. mat. per Io. And. post. Spec. de testi. edi. §. vt autem. ver. sed super. vide Barb. consi. 2. vol. 1. Men. no. Rub. Alex. consi. 45 nu. 17.

Ruet. Adde quod opin. huius gl. & Bar. est communiter approbata, ut no. Ias. in auth. nouissima. col. 13. C. de inoffi. test.
Clau. sequitur Ale. consi. 77. vol. 1. vide etiam Barb. in consi. 1.

§. Si quis minor.

Aduersus arrogationem minor restituitur. h. d. Glo. opp. duob. modis. Dic, vt in ea, & bene.

§. Si quid minori.

Aduersus liberationem legati conditionalis, vel cohærentis personę, filiusfam. minor restituitur. h. d.

§. Sed & hæres.

a Aduersus negligentiā in non denunciando adhibitā, minor restituitur, h. d.

ADDITIO.

a Sed & hæres. Et iste tex. optime vr decidere qōnem notab. Bald. in l. pupillorum. C. de repu. hæ. & quod dixi in l. 2. §. hæc quæ de seruis. de acq. pos. & ad Bart. hic vide eundem in l. fi. C. qui ex causis rest. non est neces.

§. Pomponius adijcit.

Pater, vt successor filij, itē ple filius minor in castrensi peculio restituitur. h. d. fm tertiam positionem casus, quæ est vera. Et vide quod no. in l. pater, qui castrense. in prin. de castr. pecu. vbi iste §. & eius materia examinatur plenissime.

§. Seruus autem.

Seruus ratione minoris ætatis non restituitur in his, quæ ad dominum spectant, secus si spectant ad ipsum seruum, vt si libertatem respicerent. h. d.

LEX VI.

Minorib.

Licet quis non lædatur in commodo pecuniario, sed vexatur litib. ibi potest restitui. h. d.

LEX VII.

1. *Minor in spiritualib. puta, quia renūciauit, an restituatur beneficio ecc. renūs.*
2. *Minor soluens qualiter plenam liberationem consequatur.*
3. *Appellatur a sententia interlocutoria ab iniuria, seu grauamine, & debet exprimi causa, & vide, nu. 4.*
4. *Appellationi in causa ab interlocutoria non habet locum regula, Non probatum probabo.*
5. *Iudex debet pronunciare super emergentibus, si non pronunciat, iudicium tamen tenet.*
6. *Iudex quando interponit decretum super venditione rerum minoris, non est necesse quod taxet pretium.*

Ait prætor.

a Hucusque Iurisconsultus exposuit verbum natu, nunc exponit illa verba. s. gesta esse dicentur, & hoc bř intēdit. Verbum gestum 9tinet oēm 9ctum, vel quasi 9ctum. Item solonis exceptionem aduersus q minor restituitur, nisi iudice pcipiente facta fuerit h. d. vsq; ad §. nō solū. Op. ad prin. de l. Labeo. ff. de verb. sig. Sol. hic verbum, gestū, latissime assumit vltra propriam significationē, ex interpretatione Iurisconsulti. Quæritur circa istud principium, vtrum in spūal ibi minor possit restitui, vt puta si renunciauit beneficio ecclesiastico, vel præbendæ? Glo. tangit hic istam q sed quæstio pertinet ad Canonistas, dic, vt extra, de rest. spol. c ex parte. Venio ad ver. sed & si ei. & videtur, q minor non possit cōuenire debitorem. l. clarum. C. de auth. præst. & l. cum minores, si aduer. rem iu. Sol. Hic 9ueniebat extra iudicium, vel in iudicio de facto tantum. Venio ad ver. permittitur. & op. de §. item inuiti. Inst. de cur. Sol. vt in gl. quia hic erat lis, vnde inuitus cogitur curatorem accipere. Venio ad ver. qd tñ. ex quo hēmus 9siderare multa bona anteq veniamus ad 9ria. Gl. dicit primo, q qui soluit iudicis authoritate minori, consequitur plenissimam liberationem. Et sic gl distinguit tres casus. Qñq; consequitur quis plenam, qñque pleniorem, qñque plenissimā. Quod dic, vt in gl. Et hoc vltimum est tunc verū, qñ debitor 9pulsus opponebat exceptionem minoris ætatis, & iudex hoc pcepit, lege non obstante: alias secus. Quod no. & nunquam excat mentem tuam. In tex. ibi allegans, &c. qa si non allegaret, non haberet bñficium istius §. Itē no. ab interlocutoria appellatur, vt hic. ibi, nisi quasi forte aduersus iniuriam, &c. q procedit rō, qa post hanc interlocutoriā nō sperat alia diffinitiua, vt pa-

riat

ADDITIONES.

a Ait prętor. Et dum dicit, quod restituitur aduersus solutionem, limitatur no. per Bar. in l. verum. §. secundum. eo. tit. 1.

b Verbum, gestum. No. de uerbo, gestum, & adde ff. quæ in fraud. cre. l. 1.

c Quæritur circa. Verum etiam restituatur minor, si dolo inductus fuerit ad testificandum. Vide Bar. & Doc. in l. 1. § fuit quæsitum, ff. de min. & in l. si frater. C. qui test. fa. pos. vide Rom. consi. 9. Menoc. Didac. lib. 1. nariat. resolu. cap. 5.

d Ad uer. quid tamen. Et quæ esset forma sententiæ iudicis appellationis in casu huius § uide Bal. in l. fi. C. de fidei. li. Et de intellectu huius §. uide Bal. in l. 2. in fi. de re iud.

Ruet. Adde ver. ibi alle. per Pau. de Cast. consi. 298. incip. uisis his, col. pen. ubi allegat Bar. hic, & sequitur eum. cum concor. de quib. ibi per eum.

e Paris. Opponebat. Vide Pau. de Cast. consi. 190. de quo habes ad Bar. in l. creditor. inf. de sol. ubi etiam alia. uide etiam Barb. consi. 16. uol. 3. quid debeat facere debitor minoris, ut tutus sit soluendo.

f Pom. Item no. Vide Matth. no. 15. inc. no. quod appellauit rite, & recte.

giat plenū ꝑiudiciū. Itē dicit Dy. in mā primi. & secundi decreti, in l. illa q in qua q̄rit, vtrū a secundo dec. possit appellari. † Itē no. ꝗ qn̄ appellatur ab interlocutoria, dēr appellari ab iniuria, seu grauamine a illatu per iudicem, & sic debet causa iniquitatis exprimi in appellatione, vt hic, dum dicit, aduersus iniuriam. Hoc dico, quia a sñia diffinitiua potest appellari, etiam si iudex nullam iniuriam fecerit. sed iuste iud. cauerit ſm acta, ta in prima causa; nam in cā appellationis poterunt nouæ probationes produci, ex quib. apparebit iniustitiam esse respectu veritatis, nō quod iudex primus iniuriam fecerit. In hac autem appellatione ab interlocutoria, oportet quod appelletur a iudicis iniuria vt hic, ibi, aduersus iniuriā, per quod appelletur a iudicis iniuria vt hic ibi, aduersus iniuriā, &c. No. dicit. iniuriam, & c. idem probatur ꝟ. de app. reci. l. 2. vbi qn̄ ab interlocutoria appellatur, ita demum appellatur, si contra legē sit pronunciatum. Et ex hoc apparet ꝗ causa b debet inseri in appellatione ab interlocutoria. & sic apparet, ꝗ appellatur ab iniuria, quod est hodie declaratum in c. cordi. ex̄ de app. lib. 6. & nunq̄ reperies legem, quæ dicat, quod ab interlocutoria appellatur, qd non ponat causam, vt hic, & l. arbitro. ꝟ. qui satisd. cog. Item ex prædictis e nu. ꝗ 1 qn̄ ab interlocutoria appellatur, causa appellationis debet iustificari ex primis actis, & in ea non habet locum regula, Non probata probabo, & c. de qua in l. per hanc. in prin. C. de temporib. app. Hoc patet tam ex rationib. prædictis, q̄ ex isto tex. dum dicit, si allegans & c. q d. si hoc allegasti coram iudice, posset appellare quasi ab iniuria: si nō allegasti, non posset hoc allegari de nouo coram iudice appellationis: quod est hodie declaratum extra, de app c. appellanti. in cle. Istud v̄r verum, qn̄ appellatur ab interlocutoria lata ꝯ præsentem. Sed si appellatur ab interlocutoria lata in contumacem, tunc v̄r ꝗ possunt d aliæ nouæ causæ allegari coram iudice appellationis, & probare quō ipse non habebat necesse venire ad iudicium, arg. ꝟ. de iud l. nun v̄r. ꝟ. ca. s. ti. Et est ratio diuersitatis, quia qn̄ quis est contumax, iudex debet perquirere veritatem pro absente, vt in auth. qui semel C. quō & qn̄ iu. ꝗ si iudex non fecerit, merito permittitur parti hoc allegare coram iudice appellationis. Circa hoc latius qn̄ possit appellari ab interlocutoria, dixi in l. arbitro. qui satisd. cog. & videbitis in l. intra vtile. ꝟ. eo. facit l. 1. in fi. & l. 2. ꝟ. de ap. reci. † Itē no. ex ver. quid tñ. e Certum est, ꝗ super emergentib. debet pronunciari, vt no. in l. de quare. ꝟ. de iu. & l. 1. C. de ord. iud. & ibi no. Quid si iudex non pronūciauit super emergētib. sed vltra procedit, vtrum iudicium valeat? Et casus est hic, ꝗ sic. Iudex enim hic pronunciauit, illa exceptione non discussa, & sic dr̄ iudicium valere, & non potest appellari. & est expressum extra, de app. c. ex parte. retigi tibi in l. 1. C. de ord. iu. Venio ad gl. & opp. ꝗ decretum iudicis f non impediat restitutionem. C. de præd. min. l. si quidam So. Ibi iudex non taxauit preciū, hic iubet solui totum debitum. Vide gl. † No. quod quando iudex interponit decretum super venditione rei minoris, non est necesse, quod taxet quanto precio vendatur, quod tene menti. Dat glo. aliam solu. & istam tene, quod aliud in solutione, quæ fit ex necessitate, aliud in emptione, quæ fit ex voluntate. Quærit gl. hic loqui tur de minore, cui soluitur, quid de minore soluēte? Gl. hic distinguit, aut soluit debitum, aut indebitum. De indebito dic plene, vt l. interdum, infra de cond. indeb.

ADDITIONES.

a Seu grauamine. Quando appellatur ab interlocutoria, dēt causa grauaminis exprimi in appellatione, vt in cle. appellanti. de app. vbi debet exprimi sigillatim, & qñ dicatur sigillatim expressum, vide quod dixit Ang. l. prætor, in prin. ꝟ. de ope. no. nun. & ibi dixi post Bar. Et an quod dicit Bart. sit verum, uide quæ dixi in l. 3. inf. de app. reci. & no. quod ab interlocutoria appellatur propter iniquitatem iudicis tantum. Adde tex. in c. interposita. in fi. extra, de app. Sed quid si interlocutoria habeat vim diffinitiuæ, an sit causa in appellatione inferenda. Bal. tenet, quod sic. in addit. Spec. in tit. de appel. §. ftare. ver. in his, quæ continent in se publicam vtilitatem, & vide per eundem in l. minorib. C. de his, qui. ut iud. Adde quæ dixi in l. 2. de app. reci. & in l. prætor. in prin. ꝟ. de no. ope. nun. Adde quæ sigillatim requirantur in app. ab interlocutoria, Rom. consi. 400. lib. 1.

b Paris. Quod causa. Vide Perusi. in c. ut debitus. in ver. postremo quæritur.

c Item ex prædictis. Et vide Bar. in l. 3. inf. de app. reci.

d Paris. Quod possunt. Vide Ro. sin. 450. inc. attende.

e Quid tamen. Adde Bar. in l. a procedente. C. de dila. fallit si talis tacita pronunciatio esset contra ius, ſm Io. de Imo. in c. 2. in prin. de lib. ob. per c. 1. de re iud.

f Decretū iudicis. Adde tex & ibi Bar. & Bal. in l. 1. C. de fideiuss. min. & in l. minor, 25. an. ex aspectu, inf. eo. Et ista gl. est sing. secundum Rom. in l. pupillus. de acq. hæred.

§. Non solum.

Minori, quasi cum eo gestū sit, succurritur, siue intercedat, siue litiget, siue hæreditatem, vel aliam successionem apprehendat. h. d.

1 *Subhastatio debet fieri, quando venditur res minoris.*

2 *Executores vltimarum voluntatum, an debeant facere subhastari, remissiue.*

§. Hodie.

a Minorib. deceptis in eo. ꝗ non sunt licitati, succurritur. h. d. cum l. seq. vsq; ad §. restitutus. † No. ꝗ b qū vendiī res minoris, † dēt fieri licitatio, seu subhastatio. c Et hoc induco ad qōnem, an executores vltimarum voluntatū debeant facere subhastari res? De quo dixi in l. alio. ver. deinde quæro. ꝟ. de alim. & ciba leg. Scdo no. casum, in quo minor aduersus venditionem nuo restituitur, nisi graue damnum interueniat.

ADDITIONES.

a Roma. Hodie. Limita singulariter, vt non habeat locum in lucro, in quo læditur ius commune, ita Lancel. po l. Ang. l. a. §. 1. infra, de iud.

Clau Restitutus. Vide Rom. cons. 521.

b Pom. No. quod Vide Imo. consi. 92. in 7. dub.

† Clau. Res minoris. Et hoc simpliciter sequitur ipse Romanus in l. si quis cum alter. inf. de ver. ob. & vide bonum tex. in l. si in emptione. ibi, ex licitatione. inf. eo. & Ang. in l. si veteris. C. de fide inst.

c Subhastatio, Vide Bald. in auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccle. & in l. ordo. de execu. rei iud. Facit quod no. per Bal. in l. pe. C. de repu. hære. & intellige, vt per Doc. in l. cum quidam. in prin. inf. de acq. hær.

LEX VIII.

Et si sine dolo malo,

§. Restitutus.

a Restitutus vt adeat, potest restitui, vt repudiet, & eꝯ. h. d. Opp. C. si sæp. in integ. rest. postu. l. 2. Gl. ponit hic duas sol. Vltima solutio tenetur cōmuniter, vt dicamus, aut restitutio fuit concessa, & c. quam vide, & no.

ADDITIO.

a Restitutus. No. restitutione concessa, an possit iterum peti, vt no. Bald. in l. 2. C. si sæp. in int. rest. Bal. in l. si. eo. ti. & limita, vt habetur in l. fin. §. vbi autem pueris, cum §. seq. C. de bo. quæ libe.

1 *Interrogatus de duobus, si ad unum respondet affirmatiue, videtur alteri negatiue respondere.*

2 *Prætoris beneficium non facit quem hæredem directo.*

3 *Hæres qui semel est, non potest desinere esse hæres directo.*

4 *Substitutus si extraneus est, & hæres repudiauerit, & postea restituatur, substitutio reassumit vires.*

5 *Titulus, si quis omissa causa testa. habet locum in substituto pupillari, non in vulgari.*

§. Sed quod

a Papinianus. Fortis est & hoc intendit. Substitutio vulgaris expirat adita hæreditate, & ea per restitutionem repudiata, in hærede necessario vires reassumit, si hæreditas non est soluendo. Item qui semel est hr̄s, per restitutionem non desinit esse hæres directo, sed vtiliter sic h. d. Primo ponit Iuriscōsultus Pomponius duo dicta Papiniani. Scdo ponitur reprehensio secundi dicti. Tertio ponitur reprehēsio primi. Scda ibi, nō per omnia. Tertia ibi, & quod dixi in summario. Ad quod facit l. post aditā. C de impub. & alijs subst. † Secūdo no. qn̄ quis interrogatur de duob. & ad vnū r̄ndet affirmatiue, ad aliud v̄r r̄ndere negatiue, & eꝯ, vt hic. & simile est e x̄ de præsum. c. nōne. Tertio no. b ꝗ † beneficiū prætoris nō facit quem hæredem directo. Item no. ꝗ qui semel est hæres, † non desinit esse hr̄s directo. Sed pro declaratione gl. primo quæro, quæ est ratio, ꝗ qn̄ hæreditas non est soluendo, admittitur substitutus necessarius? Dic, vt in glo. † Scdo quæro, quid si fuerit substitutus extraneus, liber homo non seruus, iste est pulcher passus, vtrum substitutio reassumit vires hærede repudiante per restitutio. in int. Glo istum passum examinat hic optime, & primo v̄r, ꝗ nō admittatur. l. post aditā. C. de impub. & alijs subst. l. vlt. ꝟ. de suc. edic. In ꝯtrium est casus triū legū. l. ꝟ. de re iu. l. ex ꝯctu. cū l. seq. ad Tert. l. f. § si qs adita. & l. 2. §. si bonorum. q̄ leges hoc probant directo. Ad ꝯtria r̄ndet gl & circa sol. l. fi. de suc. edi. tene scdam sol. glo. q̄ tenet Dy. in d. l. ex ꝯctu. ꝟ. de re iu. Ista est vera. aut loquitur in eo qui post restōnem in int. vult venire, & de iure ciu. pōt, sed de iure p̄torio non pōt, vt hic, & hæc vera rō subditur in gl. Sed circa hoc extra gl. moneo vnū dubiū si primus qui fuit hr̄s, etiam post restōnem remanet hr̄s de iure ciuili, v̄r ꝗ seruus non possit adire de iure ciuili, ne duo eo iure hr̄des reperiantur, qđ esse non pōt, l. si vt certo. § si duob. vehiculum. ꝟ. comm. & v̄r tenere Doc Mo. in l. qui se p̄t. s. C. vnde li. Et ego dico, ꝗ de iure ciuili pōt adire. Casus est in d. l. j. §. si quis adita. ad Ter Non ob. quod dr̄, ergo duo erunt hæredes de iure ciuili, qa fateor ꝗ vnus directo, alius vtiliter, nō autē ambo pñt esse hęredes directo vel vtiliter. Quæro, quæ est rō ꝗ necessarius nū pōt esse hærea simpliciter, sed extraneus sic. Dic vt ī gl. & bene. † Vlt. aduertas ad fi. gl. primæ positæ in hoc §. vbi dicit, ꝗ institutum ominēte subuenitur substitutis ex edicto, si quis omis. cau. test. Quod intellige de substituto pupillariter. Nam si est substitutus vulgariter per repudiationem hæres facit sibi locum de iure communi, nec est locus beneficio illius edicti, si quis omis. cau. test.

ADDITIO.

a Meno. Sed quod, Gouean. lib. 2. lection. variar. cap. 2.

b Tertio no. Facit ad quæst. Bar. Dy. in l. legata inutiliter, de le. 1. in ver. sed pro declaratione, &c. Et, quid operatur ista additio, aduersus quam petitur restitutio in integrum, vide sing. Bart. in l. filius, qui patri. inf. de vulg. & pup.

1 *Minor an præsumatur læsus eo ipso quod non appellat.*

2 *Minor quando petit se restitui ad appellandum, coram quo iudice petit.*

§. Item si non,

Minor, qui nō appellauit, potest restitui, vt appellet. h. d. Gl. in quib. cau. in integ. rest. non est neces. l. si. Dic, vt in gl. quam vide & no. † Sed quæro, an eo ipso quod minor non appellauit, videatur læsus, an vero in causa in qua petit se restitui ad appellandum, debeat probare sui interesse, quod appellet. De quo dixi in l. nam postea. § si minor. ꝟ. de iureiu. † Item quæro, qui petit se restitui ad appellandum, coram quo iudice debet petere, vel corā iudice a quo, vel ad quem. dic, vt per Iac de Are. in l. præses C. de app. & ibi per Cy.

1 *Dilationes legales vel iudiciales currunt minori, licet possit restitui.*

2 *Minor non comparens in termino si læditur, potest venire, & restitutionem impetrare. Idem in maiore si fuerit iusta causa. num. 3.*

§. Item

a **§. Item & in eremodicijs.** a Si pp absentiam minoris, instantia fit per 1 empta, minor restituitur, itẽ maior ex causa. h. d. † No. q. istæ b dilatio- b nes iudiciales, vel legales, currunt minori ipso iure, licet possit resti- 2 tui, vt hic & s. proxi. † Item no. quod eo ipso, quod minor non comparuit in termino, & in hoc læditur, potest venire, & impetrare re- 3 stitutionem in integrum. † No. idem in maiore, si iusta causa fuerit. Dixi in l. 2. §. si quis in iudicio. s. si quis cau.

ADDITIONES.

a Minor. Item. Cotta in voce eremodicium. Goueau. h. 1. lectioni. varia. cap. 40.

b Pom. No quod istæ. vide Bar. in l. fi. ver. opponitur & videtur. C. in quib. cau. in integ. rest. non est neces. & aliquid in l. iam postea. §. si minor. ver. quæro quomodo probabiliter. de iureiu.

LEX IX.

1 *Minor aduersus dolum qualiter restituatur, & sic quando fuerit contumax.*

a **Minor etiam.** a Contumacia non priuat minorem beneficio restõnis in integ. h. d. Ista lex legitur tribus modis. Primo in contumace in non veniendo ad diffinitiuam sententiam. Secundo in contumace in non veniendo ad interlocutoriam. Tertio in contumace in non restituendo, & hoc propter multa ꝯria, vt ĩ. videbitis, & fortis est, & subtilis, & pluries vidi 1 dari in punctis. Opp. ille, † qui est contumax, est in dolo. l. nõ pt, ĩ. de regu. iur. & quod no. in l. ex ꝯsensu. ĩ. de appel. sed minor aduersus dolum non restituitur, ergo hic non debet restitui. ĩ. l. prox. §. nunc videndum. Cuius timore gl. intelligit hoc in minore contumace pp b culpam, non pp dolum. ego aũt solitus sum dicere sic, b soluendo aliter istud ꝯrium. Minor non restituitur aduersus dolũ verum, sed aduersus dolum p̃sumptum restituitur, vt in eo non p̃sumat, l. vbi. in prin. & ibi no s. de eden. sed cõtumacia est dolus p̃sumptus, non verus. Vel aliter. Minor hic non petit se restitui aduersus dolum, sed aduersus sententiam & cõtumaciã q̃tumcunque veram, licet auferat alicui bñficium appellandi, non aufert bñficiũ restõnis in integ. Hic est casus de hoc. Idẽ in simili, C. si de mo. poss. fuerit appel. l. . Et ideo si minor verus contumax peteret se restitui, vt appellet, non obstante vera cõtumacia, & sic peteret directo restitutionem aduersus dolũ, hoc nõ posset, sed ipse petet restõnẽ aduersus sñiam. Vñ ex his habes, quod aut minor vere contumax est in dolo præsumpto, aut in vero. Primo casu restituitur, vel aduersus sententiam, vel etiam vt appellet, non obstante dolo præsumptio, vt s. l. prox. §. pen. & qđ no. in l. vbi. in prin. s. de eden. Si autem est in vero dolo, aut petit restitui aduersus ipsum dolum, seu aduersus læsionem ꝯtingentẽ pp dolum, quæ læsio est in hoc, q̃ perdit beneficium appellandi, l. & post edictum, §. fi. de iud. tũc nõ posset restitui. ĩ. l. proxi. §. nunc videndũ. Aut petit restitutionem aduersus sñiam, & põt, vt hic. Cõtra istam l. op. minor nõ potest esse ꝯtumax, q̃a nõ põt esse solus in iudicio. l. cũ & minores. C. si aduer. rem iud. & l. ꝯ pupillum. ĩ. de re iud. Huius timore dñt quidam, q̃ hic fuit citatus minor, & ipse curator, vel fuit ꝯtumax ipse curator, quod satis potest ꝓcedere. Alij huius timore intelligunt, quod hic fuit contumax, ita quod passus est missionem ex primo decreto, vel venditionem. Alij dicunt quod fuit contu- c max c in non restituendo. Quæ omnes sunt veræ in se, veruntamen si cum persona legitima iudicium fuerit inchoatum, licet tempore sententiæ absuerit, valet sententia, ita q̃ opus est restitutione, vt no. in l. cum & minores, C. si aduer. rem iu.

ADDITIONES.

a Barb. Minor etiam. Quid in ecclesia, vtrum restituatur aduersus contumaciam. vide glo. in c. auditis. de in integ. rest. quod sic, per hanc l. quam Mod. ibi alleg. pro singulari, & no. per illam gl. quod minor, & ecclesia æquiparantur regulariter, adeo quod iura loquentia de minore, habent locum in ecclesia, secundum Mod. ibi, post gl. videō mutuo.

b Dicere sic. No. hic casum, quod licet vera contumacia priuet quem beneficio appellandi, non tamen priuat quem beneficio restitutionis petendæ, & ad hanc l. an minor restituatur aduersus moram, vel contumaciam etiam nõ refectis expensis vide Bal. in l. in minorum, in fi. C. in quib. cau. in integ. rest. non est necessaria.

c Fuit contumax. Vide no. Bar. in l. si finita. §. si forte. de damno infecto.

LEX X.

Si ex causa. Minore restituto aduersus sñiam intelligitur restitutus aduersus executionem, & etiam aduersus venditionem, si magnum damnum patitur. h. d. Op. & videtur quod minor restituitur pro leui damno. Vnde videtur obstare C. de prædi. mi. l. 1. Huius timore gl. distinguit tres casus, quam no. & vide in l. Aemilius, ĩ. eo. circa vltimum casum.

§. In dotis. Aduersus dotis constitutionem mulieri læsæ subuenitur. h. d. Opp. de l. siue generalis. ĩ. de iure dt. Sol. Hæc intelligitur secundum distinctionem ibi positam. s. an mulier promittat vltra p̃rimoniũ, &c. ut ibi. Scđo op. de in. doc. l. iure succursum, §. fi. gl. ponit hic duas sol. distingue vt ibi, & l. si mulier. §. 1. eo. tit. De hoc est titulus specialis, C. si aduer. dotem. Dic ut ibi.

1 *Minor in casibus, in quibus pœna crescit per inficiationem, restituitur, vt habeatur pro confesso.*

2 *Cautela quando minor litigat cum ecclesia, vt restituatur.*

3 *Minori qualiter subuenitur in delictis.*

a **§. Nunc videndum,** Aduersus delictum dolo cõmissum minor non restitui- 1 tur, nisi vt habeatur pro confesso, vel transacto. h. d. † No. istum §. & specialiter ad illud quod minor restituitur, nisi vt habeatur p̃ ꝯfes- b so, in quibus pœna crescit pp inficiationem, quod est no. Secundo 2 no. b illud, quod restituitur, vt habeatur pro transacto. Ex quo † pluries feci fieri cautelam, quando minor litigat cum ecclesia, q̃ fiat tractatus concordiæ, & transactionis. Postea in fine si venit sententia pro minore bene quidem, alias restituatur, vt habeatur pro transacto. In hoc sit cautus aduersarius quod non patiatur istos tractatus fieri, ita quod possit probari. Gl. hic quærit quid si non apparet summa, qua potuit transigi, sed probatur quod potuit fieri transactio quid iuris? Certe tunc remanebit arbitrio iudicis, vide glo. & 3 no. † Vltimo gl. tue ponit hic distinctionem c communem, qualiter c minoribus subueniatur in delictis. Tu dic d aliquantulum clarius. d Aut minor deliquit ex culpa, & restituitur: aut deliquit ex dolo, & tunc dic vltra glo. aut loquimur de dolo præsumpto, aut de vero: si de præsumpto, aut in futuro, & non restituitur. inf. eod. l. auxiliũ. Aut de præsumpto in præterito, & restituitur. sup. l. prox. & no. in lege, vbi, in prin. sup. de eden. & per Dyn. in l. i. §. aduersus. ĩ. de ope. noui nunc. Aut loquimur de dolo vero, & tunc nunquam restituitur, nisi vt habeatur p̃ transacto, vel confesso vt hic, vel nisi quatenus, &c. l. auxilium. §. in delictis, circa prin. inf. e. Sed nonne est in dolo eo ipso quod negat veritatem. Cogitabitis.

ADDITIONES.

a Nunc videndum. Vide per istum tex. quod no dixit in authen. sacramenta puberũ, ad §. C. si aduer. vend. & istum tex. not. alleg. Bar. in l. contra negantem. in prin. ad leg. Aquil.

b Barb. Secundo no. Adde Bal. in c. 2. de proba. vbi loquitur de ecclesia, & restringit, quando conclusa transactione. Secus si duntaxat stetissent in tractatu, & non conclusione.

Pom. Idem sequatur Bal. in l. 2. C. de rest. in integ. refert & sequitur Crem. sin. 18. & Rom. 402. vide Fel. in c. si. ver. sed pone. de proba.

c Distinctionem. Adde quæ habentur in l. 1. C. si aduer. delic. glo. ibi ponit no. Bart. in l. si quis in cantam. C. vnde vi.

Ruer. Adde dum Bar. relinquit cogitandum, quare minor restituitur, si negat veritatem, cum sit in dolo. & Bald. hic assignat rationem, quia minor non habet integram personam in confitendo, ergo nec in negando, vel non immediate læditur per ipsam negationem, sed desideratur sententia, vbi dolus non est immediata causa damni.

d Paris. Tu dic. Vide Ias. in l. 1. §. nunciatio. ff. de operis noui nonciatione.

§. Si mulier. Si diuortium fiat dolo, aduersus pœnam diuortij minor non restituitur. h. d.

1 *Priuationis ad habitum nulla est restitutio.*

2 *Seruitus quo ad ius ciuile morti æquiparatur.*

3 *Pater, vel vxor an poterit vendicare illum, qui passus est se vendi ad pretium participandum, remissiue ad gl.*

4 *Monachus non est sub potestate patris naturalis.*

§. Põponius. alias, **Papinianus.** Aduersus actũ per quem sta- 1 tus alicuius perimitur, restitutio non conceditur. h. d. No. quod de priuatione ad habitum nulla est restõ, scđm Philosophos. Opp. s. e. l. 3. §. si qs minor. Sol. ibi dedit se ad arrogãdũ, per quod status eius non perimitur in totum, quia liber homo remanet, sed minuitur, q̃a efficitur iuris alterius: hic effectus est seruus, per quod status totaliter tollitur, & perimitur. l. cognitionum. in fi. ĩ. de var. & extraor. cogn. 2 Nam seruitus, † quo ad ius ciuile attinet, æquiparatur morti. l. quod attinet. & l. seruitutem. de reg. iu. merito restaurari non potest, quia in totum perditur. Probatur in l. homo liber. de statu ho. Quærit gl. a a vtrum vxor uel pater poterit vendicare talem, qui passus est se 3 vendi ad pretium participandum. Et arguit pro, & contra. Quod dic, ut in glo. Et in hoc gl. innuit vnũ, q̃ per monachationem pater b perdit b patriam potestatem. Contra hoc vr. Nam ingressus monasterium retinet iura suorum, l. Deo nobis, §. 1. C. de epis. & cler. Sed certe non est ꝯdictio, quia retinet iura suorum, quo ad succedendũ. Et tenet gl. super verbo, cum statum mutat, quod non sit in patria potestate. l. meminimus. C. de leg. hær. Et finaliter credo quod gl. di- 4 cat veritatem. Nam † ipse monachus efficitur potestatis alterius. Non ergo potest dici in patris potestate, l. sic euenit. ĩ. de adul. Hoc tenet Gul. in l. patre furioso. de his, qui sunt sui vel alieni iuris. De hoc vide extra de æta. & qualit. c. indecorum.

ADDITIONES.

a Quærit glo. vide Bar. in authẽ. si qua mulier. C. de sacrosan. eccl. & vide Bald. in l. Deo nobis. de epis. & cler. in l. adoptionem. ad fin. C. de adop. Et uide Ang. qui tenet contra in l. sub conditione, inf. de lib. & posthu. & quod dixi post Bar. in d. authen. si qua mulier.

b Pater perdit. Solue istud argumentum ut melius dixit Bart. in l. item in potestate. ĩ. de his qui sunt sui uel alien. iuris. Sed utrum si ante ingressum habebat peculium vel liuellum, vel vsumfructum, an per ingressum amittat. Dic quod non. ita concludit Bald. in c. qui clericus, in fi. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. Et vide ad hoc gl. Bar. & Doc. in auth. ingressi. Et adde quod licet filius per ingressum monasterij, exeat patriam potestatem, vt hic, semper tamen retinet ius prioris gradus, l. Deo nobis. C. de epis. & cle. adeo quod nepote existente præterito, testamentum non rumpitur, secundum Bal. in d. auth. si qua mulier. C. de sacros. eccl. Et vide late de clerico sacerdote, & de omnibus, per Bald. in l. sacrosanctæ. C. de epis. & cler. quod facit ad q. & uide Bal. in d. l. Deo nobis. Bar. in cons. incip. si Iusta. presbyter. Bar. & Bal. in l. patre furioso. de his qui sunt sui uel alien. iur. Hostien. & Imo in c. indecorum. de æta. & qualit. Quid in patre clerico, uide Bart. in l. patri, & l. sic euenit, quas leges simul legit, inf. de adul. Iac. But. in authen. excipitur. de bo. quæ lib. ut ibi refert Bal. adde late Spec. in tit. de sta. mon.

§. Si

§. Si in commissum. a Aduersus commissum vectigal minor dēt restitui. h.d. Op. ... etur quod ipso iure sit tutus vnde videtur obstare inf. de pu. ... l. Imperatores, in fi. Sol. intra triginta dies est tutus ipso iure, post ... per restitutionem.

ADDITIONES.

a Si in commissum. Vide Bal. in l. in minorum, in fi. C. in quib. cau. in integ. rest. &c. in l. ... autor C. de admi. tuto. & vide Bal. ... ad q. in l. pupillorum. in fin. C. ... excep. hær.

b Pa... l. Imperatores vide ibi ad Bar.

§. Aduersus. Aduersus libertatem minor non restituitur, nisi a principe ex causa, sed ad certa damna contra manumissum actione de dolo succurritur. h.d.

LEX XII.

Verum vel dolo.

§. Sed & nemine. Aduersus manumissum competunt actiones in rem pro rebus in seruitute distractis, non actiones ex delicto.

§. Quod si minor. Aduersus libertatem iam competentem minor non restituitur, sed aduersus competituram sic. h.d.

1 *Recusare tutelam susceptam, quando quis possit.*
2 *Iudex si commisit causam consulendam, consilium datur successori, si officium consulentis expirauit.*

§. Ex facto. a Aduersus sniam ipso iure nullam minor non restituitur, sed res in pristinū statū reducitur p iudicem ɔpetentē. h.d. No. 1 † susceptā tutelā quis nō pōt recusare, nisi in casib. istis & alius additis in gl. q̄ vide, & signa. Secundo not. q̄ 2 licet cām ɔsulendā ɔmiserit iudex, & añ datū ɔsiliū eius officium expirauit, cōsilium tñ pōt dari successori. Et sic videtis, q̄ Imperator q̄nque non r̄ndet ei qui ipsum ɔsuluit, sed successori eius. Op. q̄ ista rō sit mala. nā licet nō sit ɔ̄tū cum minorib. est tñ cū eis litigatū, ergo restituuntur. l. ait p̄tor. §. Pōpon. s.e. vbi sufficit quocunque mō cū minore sit gestum. Sol. q̄ hic dr̄, non est ɔ̄ctū, subaudi, nec aliquid factū pp qd̄ dēat dari restō. Erat. n. snia executoria nulla ipso iure. C. si ex falsis instr. l. 1. ergo non datur restō. l. in cāæ. in prin. J. e. & ex hoc apparet sol. gl. hic positæ. Dr̄ hic, q̄ princeps dēt interueni re, q̄ro ad quid? Dn̄t quidam ad restituendū in integ. Tu dic, ad reponendū de facto istum ad administrationē sicut de facto recessit. Et si dicat, quare hoc nō facit p̄ses prouinciæ, siue iudex? R̄n. pp cius dignitatē, q̄ iste hēbat, q̄a erat procurator fisci, p̄tor non hēbat iurisdōnem in eū, iō princeps d̄c necessitate aditur, l. 2. inf de in ius voc.

ADDITIO.

a Menoc. Ex facto. Scripsi de arbitra. Iud. q. 7. a nu. 69.

1 *Limitatio ad l. 1. C. si adu. solutionem.*
2 *In libello restitutionis in integrum, quid exprimendum sit.*

§. Sciendum. Hic Iurisc. exponit verba edicti, quæ dn̄t, Vtique q̄ ea res erit, &c. & hoc intēdit. Restō ex hoc edicto ɔceditur ex cā cognita, hoc est, si est minor læsus a sui facilitate, secus si casu fortuito. h.d. q̄ not. Op. sup. e. l. ait p̄tor. §. 1. C. si aduer. sol. l. 1. ubi dr̄, q̄ si res soluta minori perit, restituitur. So 1 lu. † intellige, q̄n perit sui facilitate, non casu fortuito. Quod no. quia est bona limitatio illarum legum. Et ista est vera, licet alii aliter soluant. Et no. q̄ hēs principaliter probare restōnem in integrum. Sed b quæro † an in libello sufficiat hoc exprimere gnālr. s. me, & mino 2 rem, & læsum mei facilitate in tali ɔ̄ctu, an hēat necesse exprimere quod deceptio fuit in hoc, q̄ sic bonus paterfamilias non fecisset? Respon. habetis tex. in l. minor autem magistratus. sup. eo.

ADDITIONES.

a Poma. Casu fortuito Adde quod in simili voluit Bal. l. ait prætor. §. fin. sup. eo. & l. fi. C. de leg. & ponit Perusin. rub. de appel.

b Meno. Sed Quæro. Dec. ... consi. ... sui. § ... de reg. iur.

1 *Priuilegiatus quando possit uti priuilegio contra priuilegiatum.*
2 *Minor si credebat alium minorem maiorem, an restituatur.*
3 *Aetatis priuilegiū est potentius quā priuilegiū, q̄ conceditur filiofamilias.*

§. Item quæritur. Si sint duo priuilegiati pari priuilegio, præfertur ille, qui certat de damno vitando: sed si vterque certat de hoc, potior est cā rei: sed si sint priuilegiati dispari priuilegio, priuilegium potentius præponitur. h. 1 d. cū J. seq. No. q̄ † dixi in summario. l. an priuilegiatus possit vti priuilegio ɔ̄ alium priuilegiatum, de quo in auth. quas actiones, C. de sacrosan. eccl. & ibi per Doc. tñ tex. hic est melior quam alibi. Opp. a gl. & vr̄, q̄ minor nūquam restituatur aduersus minorem. Aut. n. ille, ɔ̄ quem petitur restō, locupletior factus est, & tunc tenetur de iure com. l. 3. inf commo. & sic restō non competit, aut non est factus locupletior, & restitutio denegatur, vt hic. Sol. dicit gl. pone eū locupletem, tamen restituitur pp alia pacta & dilationes oppositas in ɔ̄ctu. Item potes ponere exemplum in quocunque alio cōtractu, preterquam in mutuo, vt si minor vendidit minori rem, quam nō 2 expediebat vendere, vel alio mō cum eo ɔ̄xit, Quærit glo. † quid si minor vnus alium credebat esse maiorem? Certe dicit gl. & bene, hoc non est aduertendum, neque curādum. Veritas. n. inspicit. Qd intelligo in minore 25. annis. l. minor 25. annis adito p̄side ex aspe- b ctu, ver. plane, J. hoc eo. ti. Ex ver. plane b no. † q̄ priuilegium ætatis 3 potentius est, q̄ priuilegiū, q̄ competit filiofamilias per Macedon.

ADDITIONES.

a Et videtur. Adde tex. in c. auditis. de rest. in integ.

b Barb. Ex ver. plane. Et uide Bal. in consi. 249. verum priuilegiatus iniuriatus vtatur priuilegio aduersus priuilegiatum. inc. in quæst. mihi proposita.

LEX XIII.

a b Si apud. a No. q̄ priuilegium ætatis est potentius b priuilegio Velleiani, nō tñ superat ipsum in tm̄ in quantum superat Macedonianum, vt videbitis hic. Nam in illo non distinguit, hic aūr distinguitur, vtrum reus principalis sit soluēdo vel nō. Quærit gl. vtrum ista distinctio quæ ponitur in ista l. quæ distinguit, an debitor sit soluendo, vel non, intelligatur si fuit soluendo ab initio, vel q̄n. Hug. intellexit, q̄n desiit esse soluendo ex post facto, secus si ab initio, quia tunc mulier non tenetur ultra quam reus. quod glo. nostræ non placet. Ia. Bu. sustinebat opi. Hug. Nam hic non q̄ritur, vtrum ille, qui non est soluendo possit dare fideiussorem, vel nō, sed q̄rit, an per intercessionem mulieris minor sit læsus, vel non, ita q̄ restituatur aduersus eā, vt non possit operari auxilium Velleia. Sed eo casu, q̄n ab initio non erat soluendo, debitor minor non læditur per intercessionē mulieris, ideo mulier poterit opponere exceptionem Velleiani. Ego credo gl. melius dicere. Nam q̄n debitor ab initio non est soluendo, tunc creditor desiderat fideiussorem idoneū. Non. n. ɔ̄heret cum illo simplici debitore, inf. l. prox. & l. quoties. q̄ satisd. cog. ideo per intercessionem mulieris decipitur, & sic minor iuuatur ɔ̄ eum, vt non possit opponere exceptionem Velleiani.

ADDITIONES.

a Poma. Si apud. vide tex. in l. cætera. §. sed & si quis, & ibi Pau. ponderat, & Areti. de leg. 1.

b Est potentius. Sed Bar. in l. maritum. in fi. sol. mat. tenuit, q̄ hoc non esset propter priuilegium ætatis inductum pro eo, quia hic tractabat de dāno euitando, ideo in pari causa melior est causa tractantis de damno. ita intelligit istum tex. Barto. quod no. & quando priuilegiatus utatur priuilegio contra priuilegiatum. uide Bar. post Cy. in auth. quas actiones C. de sacros. eccl.

LEX XIV.

In causæ. Minor restituit, non aūt fideiussor eius. Itē restituitur aduersus principalē creditorē, & aduersus fideiussorē actione mandati agentem. h.d. Op. gl. de l. cum principalis. J. de re iu. & sol. vt in gl. l. 3. §. sed utrum. s. eo. & l. 2. C. de fideiu. mi.

§. In summa. Prosequitur eandē mām, & declarat aliqualiter p̄cedētia, non aūt ponit nouū casum.

1 *In cā restōnis in integrū, an perueniatur ad diffinitiuā lite non cōt. remissiue.*
2 *Libellus quomodo detur in causa restitutionis in integrum, remissiue.*

a §. Causa aūt cognita. a In his, q̄ fiūt cā cognita, requiritur q̄ pars sit p̄sens, vel 1 per ɔtumaciā absens. h.d. No. q̄ dixi in summario. † Sed q̄ritur, b b vtrū in cā restōnis in integrū possit perueniri ad diffinitiuā sniam, lite non conte. Tex. vr̄ hic. q̄ sic. De quo plene per Doct. C. si ut se 2 ab hæ. abst. auth. si oēs, ut ibi per Cy. in ult. q. Item quæro, vtrum in cā restōnis in integ. dēat dari libellus? De quo in tex. in c. fin. extra, de offi. iu. vbi distinguit, aut petitur principaliter, aut incidenter.

ADDITIONES.

a Poma. Causa aūt cog. Limita & declara, ut per Bal. in l. licet. §. si cā, inf. de bo. po. Parif. vide Bar. in l. 3. §. causa cognita. de bo. poss. vbi limitat habere locum in his, quæ sunt magis præiudicii.

b Sed quæritur. Per Bal. in l. 1. in fi. C. si aduer. do. tex. in c. fi. de offic. iud.

1 *Restitutio in integrum est in rem scripta, & ideo datur in subsidium contra tertium, cum distinctione tamen.*
2 *Possessor tertius qualiter conueniendus sit.*

a Interdum. a In integrum restō est scripta in rem, & ideo datur in subsidium ɔ̄ eum, ad quem res peruenit, 1 licet cum minore non ɔ̄xerit, h.d. cum duob. §. seq. No. ergo, q̄ ista restō est in rem scripta, & ideo datur in subsidium ɔ̄ eum ad quem res peruenit, non tñ simpliciter datur ɔ̄ tertium possessorem, sed cū distinctione. No. q̄ q̄n possessor tertius ignorauit, dēt præcedere discussio prioris ɔ̄hentis. No. distinctiones, quæ hic ponuntur. Quæro 2 practicam, † qualiter agetur ɔ̄ istum tertium possessorem. Iuriscon. hic ponit duplicem modum. Primo, q̄ in integrum restō directo p̄ponatur ɔ̄ istum tertium possessorem, ibi, dum dicit, & hoc uel cognitione prætoria. Secundo mō, vt petatur restō ɔ̄ primum emptorem, & postea rescisso contractu in hoc iudicio, tunc agetur rei vendicatione contra possessorem. Et hoc est, quod dicit text. uel rescissa alienatione dato in rem iudicio. Ad vnum tamen aduertendū est, q̄ hoc vltimo casu quando restitutio postulatur contra primū emptorem, debet citari possessor, quia eius interest. Ita dicit glo. in l. cū miles. §. 1 inf. tit. 1. Facit inf. proxi. §. dum dicit. presentibus vel citatis aduersariis, hoc est omnibus, quorum interest. supra de adop. l. nam ita diuus. & no. in d. l. cum miles. §. 1. inf. tit. 2.

ADDITIO.

a Barb. Interdum. Et istū tex. uoluit allegare forte Ant. in cap. pe. de don. Io. d' Imo. ibi istum tex. allegauit, quod contrahens cum eo, qui pōt restitui in integrū, non habet titolum ut possit prescribere. sol. iste tex. non probat, quod habeat titulū iniustum. sed dicit quod non habet bonam fidem, uide tex. in l. si quis cum sciret, de usu. pro emptore. Men. Gouean. lib. 1. lectio. uariar. c. 13.
Parif. vide Alex. consi. 92. uol. 1.

LEX XV.

1 *Dolus dans causam contractui bonæ fidei, reddit ipsum nullum ipso iure.*
2 *Restitutio in integrum est officium iudicis, & non actio.*

3 Re-

3 Restitutio in integrum competit etiam ei, qui tutus est ope exceptionis.
4 Dolus si dederit causam contractui bonæ fidei potest deceptus ex eo agere.
5 Contractus, qui est ipso iure nullus, tenet ex parte decepti.
6 Iudicis officium quomodo concurrat cum auxilio ordinario.

In causæ. Auxilium extraordinarium, in subsidium introductum non concurrit cum ordinario, h.d. No. q dixi in summario. † Secũdo not. q qñ dolus dat cãm ɔtui bonæ fidei, ɔtus est ipso iure nullus. Dixi plene in l. & eleganter, in prin. sup. ti. 1. Op. ĩ. prox. §. Sol. vt ibi statim dicam. Circa pr. istud † quærit gl. vtrum in integrum restõ sit actio vel officiũ? Mar. Sil. dicebat q est actio, per istum tex. ibi, aliqua actio. & s. eo. l. in cãæ. §. interdum. In ɔtrium est veritas, per tex. l. q si minor. ¹. fi. inf. e. Scdo p rõnem, q̃ sumit ex doctrina q̃ dedi in l. 1. ĩ. de cond. ex lege, qñ verba legis diriguntur ad iudicẽ. tũc oritur offm iudicis, nõ actio. l. 1. in prin. ĩ. de collat. do. & l. 4. ĩ. de ali. & ciba. leg. C. de col. l. si soror. & ibi no. ita in ppposito verba edicti dñt, q̃ ea res erit, aĩaduertam, & sic ad iudicem referuntur, ergo &c. Quærit gl. vtrũ restõ in integrũ ɔpetat ei, qui tutus est ope exceptionis? Gl. dicit q sic, & idẽ tenet ĩ. prox. §. pl. si minor. §. minores ĩ. e. licet secus sit in actione de dolo, vt s. ti. 1. §. ait ptor. † Itẽ quæro, d. hic q qñ dol⁹ dat cãm ɔtui bonæ fidei, est ipso iure nullus. Quid si deceptus vult agere ex ɔtu? Dico q põt, l. & eleganter. in prin. s. ti. 1. Sed q d si deceptus agit, nũquid decipiens poterit agere? Gl. dt, q non, q̃ no. p l. in empt. §. item si emp. de ɔhẽ. emp q no. Ego puto ɔtrium. Nã agendo vr approbare ɔtum, & sic dolus purgat. l. 2. C. q me. cau. & l. pe. ĩ. de ɔd. ob tur. cau. Non ob. § itẽ si emptor, qa ibi erat defectus ex parte rei venditæ, q a erat inalienabilis, hic ex pte ɔsensus, merito põt purgari, vt dixi in l. & eleganter. ĩ pr. s. ti. 1. Itẽ quæro, † qñ ɔtus est ipso iure nullus, vtrũ statim teneat ex pte decepti? Gl. tenet q statim ɔtus tenet, in l. & elegãter, ĩ prin. s. ti. 1. & illa vr verinr p leges, quas all. Vlt. no. mãm h⁹ principii, † vtrũ offm iudicis ɔcurrat cũ auxilio ordinario? Gl. tetigi ĩ l. 1. §. p hanc, ĩ. de rei uen. Doc. & ego plene in l. in ppinc. ĩ. de op. no. nũc.

CONCORDIA.

In cãæ. Pro ɔcordia. Aduerte, q vbi minor tutus est ope exceptio. de iure cõi aduersus aliq obl̃one, ipse minor nõ pt petere restõnem in integ. Bar. in l. 2. C. de filiof. min. sed ɔtrũ tenere allegat Bart. in l. 3. §. sed vtrũ, ĩ. e. ti. de min. & in hac l. in cãæ. Solue, facienda est dria quo nõie ɔueniatur, vt p Bar. in d. l. 2. vel melius Bar. in hac l. in cãæ, loquit in casu l. si minor, §. minores. hoc e. o. vbi dr, q minor ɔpromittẽs põt in integrũ restitui: q intelligit ibi Bar. s. qñ ɔpromittit in arbitrũ. a quo nõ põt appellari, ergo ibi cessat remediũ ordinariũ: sed licet Bar. referat gl. nõ tñ illã expsse firmat. pterea nõ est ɔtrius referẽdo ad illũ casũ, vt ĩ. posset et air solui ſm eũ, vt affirmatiua procedat, qñ restõ dat iure actionis: negatiua vero, qñ dat officio iudicis.

ADDITIONES.

a Paris. Ordinarium. Quatuor limitationes ad illam reg. ponit Pan. in c. ex parte ad si. extra de rescr.

b Qui tutus est. Singularis est secun. Imo in l. diuus, de re iud. late per Sal. in l. 1. C. de filiofa. min.

Ruer. Adde ad Bart. hic, qui simpliciter transit cum gl. quod contra eam, quod imo cessat rest. in integ. quando competere potest excep. tenet Bal. hic Pau. de Cast. & Alex. in l. 1. C. de filiofa. mino. vide Are. Et eandem opi. tenere videtur Bar. qui allegatur sibi CONTRARIVS in d. l. 2. & in l. 3. §. sed utrum sup. eo. ti. Tempera tamen præcedentem opi. quando potest æque consultum esse minori per excep. sicut per rest. secundum Rayn. in d. l. 2. vt ibi refert Alex. & vult Are.

† Clau. Ait prætor. Item secus est in replicatione, vt est gl. quam ibi singulariter põderat Alex. in l. de tutela. C. de in integ. rest.

c Deceptus agit Bar. in l. bona fides, de act. emp. firmat istam gl. quã hic reprobat.

1 Fideiussor minoris restituitur ex minoris persona.
2 Restitutio in integrum concurrit cum condictione indebiti, vel sine causa.

§. Pomponius. Condictio indebiti, vel sine cã restõnẽ non impedit, h.d. ſm vnam lec. vel eam impedit ſm aliã. Op. de principio huius l. ad istum. §. Solue. dñt qdã ibi loquitur qñ quis est ipso iure tutus, tunc non eget restõne, secus si per viã actionis, vt hic. Et ita vr hic velle Iurisc. Sed istud vr cõtra prin. huius l. dum dicit, forte aliqua actio, &c. & inf. eo. l. cum mandato. Huius omore ẽt lo. q hic ver. sed & illud. corrigit præcedentia. q.d. non est verũ. q ɔpetat in integrum restõ, quia hẽt locũ alia actio ordinaria. Sed ɔ lo. op. de l. si. C. de fideiuss. mi. Gl. soluit primo, q illa lex põt intelligi qñ dolus incidit in ɔtũ, tunc ɔtus non est ipso iure nullus & tunc succurritur minori per actionem ex eo ɔtu: fideiussori vero non põt succurri per actionem ex eo ɔtu quia ipse non emit, vel vendidit, vnde necesse est, q sibi succurratur per restitutionem in integrum. † Not. ergo, q fideiussor restituitur ex psona minoris, licet minor nõ restituatur, quia iure cõi est tutus. Sed ɔ hoc op. quia fideiussor pt hẽre regressum ɔ minorẽ, vt sibi cedat actionẽ, ergo ẽt fideiussori denegabitur restõ. Sol. rõa posita in prin. pcedit, qñ ɔpetit ɔ eundem, secus si ɔ diuersos. l. ẽt C. si tu. vel cura. iterũ. Dicã in l. cũ mandato. ĩ. e. Secundo põt intelligi d. l. q loquitur qñ dolus cãm dedit ɔtui, & secuta est tradõ, vnde minori subuenitur p actionẽ de dolo. l. & eleganter, in prin. s. o. i. Istud non vr verũ. Nã si dolus dedit cãm ɔtui, minor ipso iure non tenetur, ergo non põt accedere fideiussor. l. si fideiussor obligari, inf. de fideiuss. Item op. fideiussor hẽt exceptionem ergo non hẽt restõnem? So. Exceptio nõ excludit istud auxilium. Item opp. de l. 1. C. si aduer. fis. Solue ut ĩ gl. Item op. de l. Emilius, inf. e. Sol. vt ibi dicam. Concluditur † ergo ex prædictis, q istud auxilium non concurrit cum condõne indebiti, vel sine cã, q vr ɔ istum tex. Et ideo putarem sic dicendũ. Per cõd. indebiti, vel sine cã agitur, vt quis cogatur liberare ab obl̃one quã ipse receperat. Per in integrũ vero restõnem agitur, vt iudex ipse rescindat, & sic competat ad diuersa, merito pñt ɔcurrere. Vel dic, q non ɔcurrunt cũ alia actione s. spãli, sed cũ gñali. sed condõ indebiti, vel sine cã, est gñalis, ideo põt cũ ea cõcurrere, sicut actio de dolo, vt no. in l. & eleganter, in prin. & l. si legatarius, sup. ti. 1. ergo, &c.

ADDITIO.

a Pomponius. Vide de isto tex. sing. Pau. de Cast. in l. Titia cum testa. §. Titia. de leg. 2. in lectura Paduana.

§. Idem Pomponius. Iste §. continuatur ad superiora, ideo non indiget summario. Intellige, dummodo absit dolus, & non sit deceptio vltra dimidiam iusti pretii. † h.d.

ADDITIONES.

a Pom. Idem Pompon. Adde no. in c. in ciuitate, de vsuris. Meno. Couarruias, li. 2. resolut. c. 3. Rosins lib. 7. memorabil. c. 7.

Adde quod dispositio huius §. non procederet in foro conscientiæ. Ita Bal. in ca. causam quæ, el 2. de testib.

Paris. Circa reg. huius §. quod sit licitum contrahentibus se inuicem decipere, vide Ias. in l. pen. C. de pact. & latissime Barb. consi. 67. uol. 4. in 1. dub. ubi etiam ponit quid in foro conscientiæ.

† Clau. Iusti pretii. item intellige inter laicos, secus est in personis ecclesiasticis, ut dicit gl. in c. 1. §. hoc ius porrectum 2. q. 2. quæ reputatur singularis, quam etiam sequuntur Bu. & Pan. in c. in ciuitate, de vsu. vide plene Cæpol. in tract. contra. simul. in 2. præsump.

§. Nunc uidendum. Qui habent merum, & mixtũ imperium, pñt in integrum restituere, ẽt ɔ sententiam, & minor iudex nõ potest restituere ɔ sententiam maiorum. h.d. cum lege seq. Op. de l. ea, quæ, §. magistratib. ĩ. ad muni. Sol q hic dr, alii magistratus, intellige de magistratibus habentib. merum & mixtum imperium, secus in aliis magistratibus & defensorib. ciuitatum, qui nõ possunt in integrũ restituere. Vide gl. istud q dicit de defensorib. ciuitatum, hodie est immutatum per Italiam, qm sunt multæ ciuitates, q̃ hẽnt immunitatem, & merum & mixtum imperium ex constõne Federici Imperatoris, aliæ ex vsurpatione, vt no. in Auth. de defen. ciui. §. iusiurandũ, in fi. gl. magnæ. Op. C. vbi & apud quem l. fi. vbi dicitur, quod in integrũ restõ competit iure magistratus. Gl. ponit duplicem sol. illam tenet, quod iura hodie sint correcta, siue immutata, q quilibet magistratus possit hodie restituere fauore minoris. Op. vlterius, a q non semper allegatur turpitudo, vel iniquitas sñiæ per appellationẽ, imo fiunt nouæ prob. l. cos, C. de app. & l. 1. inf. de appel. Rñ. q semper allegat iniquitas sententiæ, non tñ iniquitas iudicis. Et intelligatis sñiam iniq. ſm veritatem, licet sit æqua ſm acta primæ causæ. Itẽ hoc intelligo in sñia diffinitiua, in interlocutoria semper dẽt appellari ab iniquitate iudicis, vt dixi s. in l. ait ptor. §. permittitur. sup. e. Op. q minor magistratus restituitur aduersus maiorẽ, l. 3. C. si aduer. rẽ iud. Solu. ibi ponitur nomen præsidis pro quolibet habente iurisdictionem.

ADDITIO.

a Paris. Opp. vlterius. Adde quod licet iudex non possit cognoscere causam appellationis a sententia quam tulit, bene tamen potest adiri super nullitate. uide Comen. consi. 37. incip. Pompo.

LEX XIX.

Minor autem magistràtus.

1 Libellus in remedio restitutionis in integrum, quid continere debeat.
2 Minor restituitur etiam post sententiam, quando omisit allegare.

§. Si autem. Aduersus sententiam principis non admittitur quis ad petendam restitutionem † in integrum, nisi ex causa omissæ allegationis vel procurationis aduocati. Item solus princeps restituit aduersus suam sententiam, & sui delegati, h.d. Ex isto tex. no. † mirabile, quod in libello restitutionis in integrum sufficit, quod quis dicat se minorem læsum sui facilitate, nec est necesse, q exprimat particulariter causam læsionis, seu articulum in quo fuit læsus, l. vero. §. sciendum, sup. eo. tit. l. quod si minor, §. non semper, inf. eod. Fallit cum petitur restitutio aduersus sententiam principis, quia tunc libellus debet particulariter seu articulate continere causam, in qua fuit lesio, seu deceptio: vnde in aliis causis, quam in causis per principem cognitis, videtur quod generaliter admittatur, ut hic no. Item no. q si allegatio, vel appellatio est omissa non solum potest minor restitui ante sententiam, l. minor. 25. annis, inf. eo. sed etiam post sententiam, ut hic, quod non est ideo, quia sententia læsit minorem: fuit. n. iusta ſm acta: sed ideo petit contra sententiam restitui, quia allegationes omiserit ut hic. q no. Habes ergo qualis dẽat esse narratio hic in libello restitutorio. Qualiter † autem libellus debeat concludere, cum petitur restitutio aduersus sententiam, dixi in l. diuus, sup. de in integ. rest.

ADDITIONES.

a Barb. Si autem. Adde Bar. in l. interdum. inf. de cond. indeb. Fallit tamẽ aduersus sñiam, vt hic, Inno. in c. auditis, extra de in integ. rest. alle. hanc l. propter rationẽ omissam admittitur minor ad probandum post didicita, & publicata testificata. Vbi omnino vide, quod procedit secundum eum ibi, facta diligenti inquisitione q ecclesia non facit in fraudẽ, postquã didicit testificata, alias non admittetur q singulariter no. ſm Mod. ibi. Sed nõ debet cadere super ista l. sed ĩ l. minor, ĩ. e.

† Claud. Restitutionem. Vide ad ampliationem huius legis quod no. dixit Alexan. in l. nam postea, §. si minor. ĩ. de fureur.

b Meno. quod quis. Adde Rom. sing. suo 213.

§. Sed & Prosennio. No. q licet in vna causa non liceat tertio prouocare, tñ potest peti post duas sñias in inte. rest. a Op. qñ sñia est lata per præuaricationem aduocati, est ipso iure nulla, & succurritur, l. i. C. de aduo. diuer. iu. Gl. dat plures sol. Dicas, q ibi loquitur, qñ aduocatus fuit corruptus pecunia: si aũt precibus, sñia est aliqua, sed eget restitutione. Op. q legatus ẽt possit restituere aduersus sñiam, l. aduersus, C. si aduer. rem iud. Sol. dicit gl. concedo, q solus princeps retinuit, vel delegatus ab eo. Alii Doc. quos Cy. refert in contrario, tenẽt ꝫ. Sed dictum gl. placet, maxime hodie per l. fi. C. vbi & apud quem.

§. Non solum. Restõ transit ad hæredem, & si quidem hæres est minor, non currit tempus restitutionis, nisi finita minori ætate, hoc dicit cum l. sequenti.

ADDITIO.

a Ruer. In integrum restitutio. Adde Spec. in titu. de appel. § quoties. in fi. & D. Abba. in c. cum ex literis. in 7. no. extra, de restit. in integ.

LEX XX.

1 *Restitutio in integrum, an transeat ad hæredes.*
2 *Hæres, quando sit melioris conditionis, quam defunctus.*
3 *Restõ in integrum intra quantũ tps peti debeat, & an currat ipso iure. nu. 4.*

Interdum. a Summato est ꝯ. proxi. §. opp. † q restõ in integrum non transeat ad hrẽde, qa bñficiũ psonale, & c. l. quia tale, ĵ. sol. matr. Dicit Dy. in c. priuilegium psonale. extra de reg. iur. li. 6. q cã restõnis non est principaliter fauor personę, sed est deceptio, siue lęsio, non mirũ est si transit ad hrẽdem. Vide quod dixi in l. nõ solum, ꝯ. de in inte. rest. & ĵ. sol. ma. l. qa tale. Scdo opp. † quia non dẽt esse melioris ꝯdõnis hrs, q̃ defunctus, l. non dẽt. ĵ. de reg. iu. hic dr̃ ꝯnum, quare male. Sol. illud verũ, in quantũ hrs nitit iure hrẽditario, sed hic hrs ex sua psona, qa minor, non qa hæres, eõ sequit̃, vt tps sibi ñ currat. Distingue ergo, q qñque maior succedit minori, qñque minor maiori, qñque minor minori. Qui casus oẽs ponunt̃ hic in tex. Dic, vt in gl. † Quero, b q tps dat̃ ad petẽdũ restõnẽ in integrũ? Tex. hic vr̃ dicere, q annus vtilis. Gl. distinguit, notabiliter hic, aut minor læditur ĩ tpe, & tũc si q dẽ tps est maius quadriẽnio, hẽbit quadriẽnium: si minus, tm̃ tps hẽbit, q̃tũ est illud, in quo læsus est. Aut leditur in ꝯctu, vel quasi, & tũc sp hẽt quadriennium. Istud q hic dr̃, c qñ læditur in minori tpe, istud solũ datur, intellige ad petendam seu inchoandã in integrũ restõnẽ, nõ ad eam finiẽdã vt habuistis in l. diuus. & l. vlt. de in integ. rest. dicemus in l. ab hostibus, §. sed q simpliciter, ĵ. ti. 2. & vide Cle. i. de rest. in inte. † Vltimo quæro, vtrum istud tps, q dat̃ ad petendum restõnem, d currat hrẽdi minoris ipso iure, licet restituatur, an vero currat durãte minori ętate? Super qõne ista est facta tota gl. magna hic posita, finaliter determinat quod ipso iure non currat. Et hoc satis innuit iste text. Est n. absurdum, q quis perdat restõnem ad petendam restitutionem.

ADDITIONES.

a Meno. Interdum. Brisson. lib. 3. Select. c. 2.
b Meno. Quæro. Afflic. deci. 175. Tiraquel. de retract. consaoguin. §. 35. gl. num. 12. Afflic. decis. 134.
c Quod hic dicitur. Vide in Cle. 1. de rest. in integrum.
d Paris. Ad petendum restitutionem. Idem dicit Cy. in s. q. Sal. Pau. de Cast. & alii, in l. 1. C. si ætp. in integ. rest. per.

LEX XXI.

1 *Absens ex cã necessaria tãtũ si potuit procuratorem dimittere, nõ restituitur.*
2 *Illatio non fit ex separatis.*
3 *Bannito nõ dẽt cõcedi securitas, eo casu, quo potest p procuratorẽ comparere.*

Papinianus. a Absens † ex cã necessaria tm̃, non restituitur, si potuit pcuratorem dimittere, & non fecit. h. d. No. quod dixi in summario, de quo plene dixi in l. fi. ꝯ. de in integ. rest. † itẽ no. q in his, quæ sunt separata, de vno ad aliud b ñ infertur, ut hic ibi, quid. n. & c. l. fi. ꝯ. de cal. Item no. q c Old. in quadam q. disputata dicit, q hic est casus, † q bannito non debet concedi securitas veniendi eo casu, quo põt comparere per procuratorem. Cum. n. Vlpianus reprehendat Papi. in eo, q omiserit illum casum, vel præsidem, vbi erat, non est verisile q omiserit illũ casum de petenda securitate, quia tunc incideret in id, de quo alium reprehendit, sed qñ non põt ꝯparere per procuratorem, tunc bñ datur ei securitas, l. is qui reus. & ibi no. per gl. & ibi plene dixi, ĵ. de iud. & c.

ADDITIONES.

a Pom. Papinianus. Vide qd illum tex. dicat Ang. limitando. l. 2. §. legatis, ĵ. de iud.
b Paris. Ad aliud. Vide ad illud dictũ & similia, Ias. in l. 3. §. itẽ Iulianus, in 2. no. ĵ. de eo quod cer. lo. Are in l. naturaliter, §. nihil commune. in 1. no. inf. de acqui. poss.
c Item no. quod. Adde quod no. in l. 1. C. si a non compe. iud. Adde Bal. & uide Ion, pro illo tex. in c. 2. de proc. & ibi Doct.

1 *Restitutionis in integrum in causa lis contestatur, quando agitur cõtra certũ aduersarium, & quando principaliter agitur.*

§. Si quis tamen. Litis contestõ non prodest postea desistenti. h. d. † No. q in causa restitutionis in integrum contestatur lis, a quod intellige, qñ agitur ꝯ certum aduersarium, alias secus, vt in auth. si oẽs. C. si vt se ab hær. abst. Item hoc verum, quando principaliter super restitutione lis contestatur, secus quando incidenter, vt extra de offi. iud. c. fin. lib. 6.

ADDITIO.

a Contestatur lis. Vide quando lis cõtestetur super in integrum rest. adde quod no. Imo. & Doct. in c. quoniam. §. sunt & alii, vt lis e. non conte. Et an requiratur libellus, uide sup. de rest. in integ. l. diuus. in fi. per Bar.

LEX XXIII.

In integrum. Hic iurisconsultus ẽt hẽt menti pertractare aliquas quæstiones vsque ad fi. & hoc intendit. Quando minor est restitutus aduersus a [illegible]itionẽ, gesta per eum non rescinduntur. Item eo restituto aduersus repudiationem, gesta per procuratorem non irritantur. h. d. Op. de l. 2, & 3. ĵ. de condi. inde. So. non repetuntur a minore, sed a legatarijs sic, & sibi quæritur, licet per minorem nõ sint rescindenda soluta per eum. Quæro, an p alium hæredem repetuntur? Dic vt in gl.

LEX XXIIII.

Cum mandato. a In his, quæ minor facit vt procurator, nõ restituitur ad commodum domini. Item vbi alia actio competit contra alium, denegatur restõ, nisi ille alius existeret non soluendo. h. d. Oppo. de l. 3. §. sed vtrum, supra eodem. Sol. gl. hic ponit multas sol. Dicas ergo, quod restituitur minor in quantum ipse est obligatus, non autem restituitur maior, qui mãdauit vel iussit. Vel aliter. Lex contraria loquitur quãdo minor se obligauit iussu patris, vel mandato, non autẽ obligauit se, sed patrem, merito sibi non est necessaria restitutio. Op. de l. etiam, C. si tu. vel cur. inter. ubi auxilium ordinarium competens ꝯ vnum impedit restõnem ꝯ alium. Sol. dicit gl. ibi loquitur de auxilio, qd competit ꝯ tutorem, q ex necessitate quasi ꝯxit: hic competit ꝯ pcuratorem qui mandatum sponte suscepit, qui non est dignus tantu fauore, quanto dignus est tutor. Contra hoc op. de l. in causę, §. fi. supra, e. & quod ibi tetigi super gl. So. ibi auxilium ordinarium, qd competit contra minorem, vt cedat fideiussori actionem, non excludit extraordinarium. s. beneficium restitutionis in inte. & hoc fauore minoris, sicut supra proxime dixi fauore tutoris.

ADDITIO.

a Bar. Cũ mãdato. Vide gl. in c. 2. de in ite. rest q̃ aliter loquitur. vidẽ ibi Ant. & alios.

LEX XXV.

1 *Iudicis officium, per quod petitur in integrum restitutio, potest cedi.*

Quod si minor. Si minor alia negocia gesserit absque mãdato, potest restitui, alias sibi actio denegatur, nisi in integrum restitutioni cedere sit paratus. hoc dicit. † No. quod officium iudicis, per quod petitur in integrum restitutio, potest cedi. Simile ĵ. de admi. tut. l. si minoris.

§. Non semper. Gl. format duo contraria. So. vẽ in ea. Gesta cum minorib. rescinduntur, si æquitas suadet, quod est quando sui facilitate minor decipitur. h. d.

§. Scæuola. a Ad hæreditatem repudiatam minor restituitur re integra, secus rebus distractis per substitutum h. d. No. pulchram distinctionem, aut bona sunt distracta, aut non. Opp. C. de repud. hære. l. fi. in fi. glo. dat hic plures so. inter alias ponit vnam, quæ communiter tenetur, quod hic bona fuerint vendita, seu distracta per substitutum, ibi per creditorẽ. Ratio differentiæ potest esse, quia substitutus vendidit nomine suo & suum negocium gerebat. creditores vero vendebãt b nomine hæreditario tanquam curatores dati bonis, l. i. in f. de cur. bon. dan. merito quicunque hæres superuenit auditur, vel creditores vẽdebãt nomine eius, ad quem hæreditas pertinet.

ADDITIONES.

a Sçeuola. Facit ad no. q. quam uide per Bal. in l. pupillorum. C. de repu. hæred. Meno. Couaruuias lib. 1. resolut. c. 5.
b Vendebant. vide Imo. in l. nam quod. § sed & qui repudiat. post gl. inf. ad Treb.

§. Si seruus. In integrum restitutio datur contra patrem vel dominum, cum actione de peculio, vel de in rẽ verso. Item ex dolo datur noxalis. hoc dicit. No. ex glo. hic posita super verbo, condemnabitur, quod contra filiumf. nõ potest fieri executio. Item no. in l. 3. §. sed utrum, ꝯ. eo. quod ibi reprobaui, & contrarium determinaui. No. distinctionem a quod seruus vel datur pro noxa, vel verberatur. Quærit gloss. cuius erit electio? Dicit glo. quod domini non minoris. do. Iac. Bur. dicebat contrarium, quod imo minoris. Nam natura actionis noxalis est, vt pecunia non soluta, succedat debitor pro noxa. l. miles. §. decem, ꝯ. de re iud. Tu dic vt dixi plenius in l. sed si vnius. §. cum seruus. inf. de iniuriis.

ADDITIO.

a Barb. no. distinctionem. Et sic luit in corpore, vide quod no. in l. fi. ĵ. de in iot vo. & l. 1. in fi. de iniu. & l. si C. de sepul. vio. & Bal. in præall. l. fi. de in ius voc. & vide Cyn. in l. si non conuitij. C. de iniu. in 12. qõ ad petitionem cuius debet imponi pœna corporalis, pro qua in tex. & ibi Bal. in præal. l. fio. & an si venit postea ad pinguiorẽ fortunam, teneatur satisfacere, vide gl. in l. illicitas, §. fi. sup. de of. pis. & tex. no. in l. sed si vnius, §. si ante iudicium, de iniuriis. & Bal. in præalle. l. fi. Sed an pro causa ciuili, qui non est soluendo, luat in corpus, vide tex. in c. finem litibus. de do. & cont. ubi in casu illius c. imponitur. & potest esse ratio propter dolum ipsius, & vide text. 5. q. 6. quia iuxta, & 14. q. 1. qui contra ecclesiæ parem, & communiter ista duo iura ad hoc allegantur, ideo ea tene menti. & vide Bald. in rub. C. de pœ. iud. qui male iudica. ubi nn. dixit, quod q. per imperitiam male iudicauit, propter paupertatem, non luit in corpore. per l. filius fa. inf. de iud. qd est lumine no. & uide in materia gl. in c. sicut dignum, de homi. vide glo. no. In [illegible] act. §. item mixta, quæ vult, quod non solum ubi pena applicatur fisco, luat in corpore qui non habet, quod soluat, sed etiam quando debetur priuato, & sic causa est ciuilis, vide Doc. in c. Odoardus, de sol. Ang. in l. si quia id quod. §. fi. inf. de iurisd. om. iud. Vide gl. in c. reprehensibilis. de appel. & ibi uide Bal. in c. 1. de cal. De pœna uerberum, uide c. fi. de maledicis, & ibi Doct.

1 *Restitutio, est in pristinum statutum repositio.*
2 *Fauetur magis ei, qui facit ex necessitate, quam ei, qui facit ex voluntate.*

§. Re-

b **§. Restitutio** [a] **autem.** Per restitutionẽ omnia reponunt̃ in pristinũ [b] statũ, præterea de q̃b. minor læderet̃ h. d. No. † q̃ restõ, est in pristinũ statum
1 repõ. No. q̃ magis fauendũ est ei. q̃ facit ex necessitate, q̃ ei, q̃ facit ex voluntate. s̃. l. prox. & tex. d̃t exp̃ sic in l. cũ postulassem, in fi. j̃. de dñ. inse. Circa hanc l. q̃ro, hic d̃r, q̃ pecunia soluitur p̃dituro, quid si soluit̃ ei non p̃dituro, & tñ p̃didit? In hoc fuerunt opin. inter Pla. ex vna parte, & gl. ex alia. Nã Pla faciebat d̃fiam inter mutuãtẽ & soluentẽ, qđ gl. nr̃a reprobat, & bñ, q̃a nulla est d̃fia in effectu, licet sit magis stricta rõ in vno, q̃ in alio. Vlt. no. intellectum l. 2. quarum re. actio non datur, qui est no. q̃m illa lex varios intellectus habet.

ADDITIONES.

a Parif. Restitutio. vide multas concordantias per Ant. de Ba. in consi. 19 post prin. & ibi etiam ponit quod verbum, reintegramus, est plenissimum, & ibi etiam verbum, restitutio.

b In pristinum. Nota, quod minor tenetur restituere omnia, in quibus dolo versatus est, & omnia, ex quibus locupletior factus est, si restitutio petatur, l. 1. C. de repu. quæ fiunt in iudicio.

a **§. Ex hoc edicto.** [a] Hæc restitutio petitur per officiũ iudicis, non iure actionis. h. d. Facit contra Mar. in eo, quod dicebat in l. in causæ, j̃. eo.

ADDITIO.

a Poma. Ex hoc edicto. Aduerte, quod hic est tex. & glo. & Bar. sentit, quod cognitio, & officium iudicis est idem. Vide glo. l. 1. §. per hanc, in glo. magna, circa medium, infra de rei uendi.

LEX XXVI.

Illud. Si minor soluit indebitũ, p̃sona interdũ facit locum repetitioni. h. d. De hoc dixi plene in l. interdum. j̃. de ɔd. ind.

1 *Procurator cum cautione rati ita admittitur, quando est dubium de mandato speciali, sicut quando est dubium de mandato generali.*

2 *Mandatum ad petendam restitutionem in integrum, vt dicatur speciale, requiritur quod sit ad petendum restitu. in integ. in tali causa.*

3 *Restitutio in integrum quando petitur incidenter, non requiritur speciale mandatum, secus quando principaliter.*

§. Si talis. Restitutionem debet q̃s petere p̃ se, vel p̃ aliũ p̃curatorem habentem speciale mandatum, de quo si dubitetur, cũ cautione de rato admittitur. h. d. No. quod hic est vnus
x de casibus, in quibus requiritur speciale mandatũ. Scđo no. † quod sicut vbi est dubium de mandato generali, admittitur procurator
a cum cautione de rato, ita vbi est dubium de mandato spãli. [a] Circa legem istam quæritur primo, q̃uo intelligatur spãle mandatum
2 habere, vtrum sufficit, † q̃ dicatur in instrõ procuratoris, & ad petendum resti. in integ. Doct. dñt, quod non: sed debet dici, ad petenddum restõnem in integ. in tali cã, l. si q̃s mihi bona. §. sed vtrũ, de acqui. hæ. Doct. tangunt, C. ẽt per proc. cãm in integ. rest. agi pos. l. 1. Plene dixi in l. filiusfa. j̃. de dona. ver. tertio fallit. Secundo quæro,
3 † vtrum hoc quod d̃r hic, verum sit, siue p̃atur in integ. rest. principaliter, siue incidenter. Inn. extra, de in integ. rest. c. sulcitata, intelligit hanc l. q̃ñ restitutio principaliter postulatur: sed si peteretur in-
b cidenter [b] super aliquo articulo omisso in cã, tunc non requirit̃ speciale mãdatum. Vnde eo ipso, q̃ ipsum facit procuratorem ad causam, vĩ eum facere ad omnia, quæ pertinent ad ipsam causam, l. ad rem, & d. l. ad legatum. s̃. de procu. circa principium. Ego de hoc dico in l. cum procurator. circa prin. inf. de no. ope. nun.

ADDITIONES.

a De mandato spãli. Et istum tex. pro notabili alleg. Bal. in l. si maritus. C. mandati, quod etiam vbi requiritur speciale mandatum, habet locum ratihabitio.
Poma. Vide gl. in §. de his, Insti. per quas perso. & ibi Ang.

b Parif. Peteretur incidenter. vide Ant. consi. 44. circa medium, de quo habes etiam in l. mandato generali. j̃. de procu. Item limita sing. illud quod dicit Bart. hic, & Rom. sing. 127. Item adde, quod procurator generalis potest petere restõnem in integrum aduersus sententiam cõtra eum latam, vide Pan. consi. 87. 1. par. Et ad dictum Bar. hic, quod propter incidentiam possit procurator ea, quæ alias requirerent speciale mandatum, vide Sal. in c. causam quæ, de re iud. in c. cum olim. el 1. de offi. deleg. Bar. & Alex in l. cum procurator, j̃. de ope. no. nun. & etiam Bart. in l. indebitam, infra de condi. indeb. & Bald. per illum tex. in l. fina. C. ubi & apud quem in integ. rest. & Bar. & Bal. in d. l. 1. & ibi oo. C. etiam per procu. cau. in integ. rest. agi posse.

§. Quod si is. Procurator eius, contra quem petitur restitutio, sustinet partes rei, ideo debet cauere iudicatum solui. h. d.

LEX XXVIII.

1 *Coniuncta persona, etiam in requirentibus speciale mandatum, admittitur, quando prætendit proprium interesse.*

2 *Libellus, ago tanquam coniuncta persona, & pro interesse meo, admittitur.*

3 *Coniuncta persona pro coniuncto admittitur, etiam eo inuito, quando venit etiam pro suo interesse.*

4 *Mandatum generale legis non sufficit, vbi speciale hominis requiritur.*

5 *Coniuncta persona agit pro minore in casib. in quibus speciale mandatum non requiritur.*

6 *Coniuncta persona etiam in requirentibus speciale mandatum admittitur pro minore & prodigo.*

a
1 **Patri pro filio.** [a] In casibus, in q̃bus † reqrit̃ spãle mandatũ, coniuncta p̃sona admittitur, si prætẽdit p̃priũ interesse, alias secus. h. d. Quã legem no. q̃a istud princi-
2 piũ forte non est alibi. No. primo, qđ dixi in summario. Scđo † no. casum, quo admittit̃ talis petitio, q̃ñ quis dicit, ago tanquã coniuncta persona, & p̃ interesse meo. Facit sup. de p̃cu. l. licet. in princ. & q̃ no. in l. iurisgentium. §. si paciscat. sup. de pac. vbi agit quis p̃ Re-
b pub. & pro interesse suo. Tertio no. [b] quod licet alias † coniuncta p̃-
3 na non admittat̃ pro ɔiuncta ɔ̃ eius voluntatem sed præter. l. sed & hæ in prin. sup. de procu. tñ q̃ñ venit tanq̃ ɔiuncta persona, & p̃ suo interesse admittitur ẽt eo inuito. Casus est ibi, licet filius restitui no-
4 lit. Concordantiæ sunt in gl. Quarto no. † vbi requiritur mandatum
c spãle hoĩs, non sufficit [c] gñale mandatum legis, vt hic. Nam potẽs agendi data coniunctæ personæ a lege, non valet, vbi requirit̃ spãle
5 mãdatum. † No. ẽt ex hac l. q̃ cõiuncta p̃sona põt agere pro minore in casibus, in q̃bus nõ reqrit̃ spãle mandatũ, vt hic a ɔ̃rio sensu. gl. ponit hic, & j̃. de admi. tu. l. tutores q̃ post. & Doct. in lege, exigendi,
d [d] C. de procu. Vltimo no. † quod in casibus, in quibus requirũtur spe-
6 ciale mandatũ admittit̃ ɔiuncta p̃sona pro eo q̃ esset minor, & p̃-
e digus. [e] Secus si minor tñ, vel prodigus tñ, vt hic in fi. quod no. ibi, aut eius, &c. Gl. eñ dicit, q̃ isto casu admittitur, vt curator furiosi, qđ nõ placet. Cum. n. sit minor, non datur sibi curator, vt furioso, sed vt minori. l. q̃ hẽt. de tu. Opp. de l. 2. §. sed vtrũ, s̃. eo. Gl. ponit plures so-
f lutiones, tene primam, vel scđam. Item opponitur extra gl. & vĩ, [f] q̃ vbi requiritur speciale mandatum, coniuncta persona admittitur,
g vt in c. nonnulli. [g] extra, de rescri. Cogitabis.

ADDITIONES.

a Patri pro filio. Et vide gl. & Doct. in l. fin. C. de filiofa. mino. Meno. Couaruuias lib. 1. resolu. c. 6.
Pom. Vide quid per istam l. dicat Rom. sing. 111.

b Barb. Tertio no. Et an coniuncta persona possit impetrare rescriptũ pro cõiũcta vide gl. in c. ad aures, & c. nõnulli. de rescr. nec sunt alibi in iure, s̃m Mod. No. limitationes ad id, quod dicitur quod coniuncta p̃sona non agit contra volunatem coniuncti. Idem dixit Bar. in l. si constante. in 10. q. 2. principalis, solu. matr.

c Non sufficit. Et per hãc l. dicit no. Bar. & Ang. post gl. in l. 1. C. etiam per p̃c. cãm in inte. rest. agi poss. quod licet coniunctæ personæ non admittantur, vbi requiritur spãle mandatum, tamen fallit in coniuncta persona, quæ esset legitimus administrator, vt pater & tutor, etiam per istum tex. quod no.

d L. exigendi. Et ibi per Guidonem de Suza. in l. an iustus. la 2. de procura.

e Minor. & prodigus. Quod facit, ut coniunctæ personæ possit pro isto tali, per ea quæ habentur in l. verum, inf. de solu. & quæ ibi dixi. Item admittitur etiam ad impetrandum rescriptum, licẽt requirat speciale mandatum, c. nonnulli. in fin. & c. ex parte. de rescr. & no. in c. constitutus. in glo. de rest. in integ. & Spe. de coniũcti persona. ver. quid ergo, & ibi per Io. And.

f Pom. Et videtur. Vide Pan. in c. constitutus. de rest. in integ.

g Nonnulli. Cõiter d̃r, quod ibi speciale in rescripto, & in c. ex parte decani. eo. ti.

1 *Iudex debet negare actionem creditori, quando minor petit restitutionem aduersus obligationem.*

2 *Minor restitutus recuperat pecuniam cum vsuris, & fructibus perceptis, & qui percipi potuerunt.*

§. Si pecuniam. Minor aduersus creditorem, qui mutuauit, restituitur, si pecuniam dissipauit, vel ex ea debitorem non idoneum acq̃siuit, vel p̃diũ emerit prę-tio cariori, quo casu nõ restituet̃ minor, quatenus est locupletior. h.
1 d. † No. ex prin. modũ s̃nĩandi, q̃ñ minor petit restõnẽ aduersus obli-
a gationem, q̃a dẽt denegare creditori actionẽ. Not. istũ ver. ex quo
2 apparet † q̃ minor recuperat pecuniã cum vsuris, & fructibus perceptis, & qui percipi potuerunt. Quod est no. q̃a emptor hẽt titulum.

ADDITIO.

a Poma. No. istam ver. uide Cremensem sing. 134.

§. Si minor. Minori restituitur actio contra ipsum debitorem, & fideiussores, & correos, si aliquem liberauit acceptilatione. h. d.

§. Aduersus. Restõ etiam dat̃ ɔ̃ eos, q̃ de dolo nõ conueniuntur, excepto patre, & patrono h. d.

LEX XXIX.

a **Cum minor.** [1] Restituta actione tutelæ, non restituitur ɔtraria. h. d. Op. de l. 1. & 2. C. si aduer. trãs. So. Dñt quidã, aliud in sententia, & aliud in transactione, quod nõ est verum, vt j̃. l. prox. §. 1. Dico ergo, quod hic causæ sunt diuersæ & se non contingentes: nam tutor liberauit pupillum pacto gratuito, pupillus liberauit tutorem credens sibi satisfactum.

ADDITIO.

a Cum minor. Ad hanc l. vide Bar. in l. 1. §. nunciatio. de oper. no. num.

LEX XXX.

Etiam. Etiam vbi interuenit patris authoritas minor restituitur, h. d. Op. s̃. e. l. 3. §. sed verũ. Sol. hic p̃r fuit author filii tanq̃ tutor, & hic filius cõstituit̃ p̃ ob l'one sua, nõ ad ɔmodũ p̃ris.

§. Ex causa. Si per restõnem unum capitulũ s̃nię rescinditur, cætera firma remanent, si illi non sunt cõ-
a nexa, alias secus. h. Quod no. [a] Et sic vides, q̃ s̃nĩa potest pro parte
b valere [b] pro parte non. Contra j̃. fa. ercis. l. in hoc iudicio. Sol. ibi lo-
† quitur in connexis, hic in disiunctis, vnde tot vñr sententiæ, quot
t sunt capitula. † Quæro, quæ dicantur, negocia seu capitula cõnexa, & quæ separata. Dic vt in gl. quæ est clara.

ADDITIONES.

a Meno. Quod nota. Socin. sen. consi. 110. lib. 4.

b Sententia potest pro parte ualere. Late Bar. in l. 1. si aduer. rem indi.

† Clau. disiunctis. vide quod per Doct. dicit Pau. Ca. in l. ubi pure, §. 1. in le. Padua. infra ad Treb. & ponit Alex. in l. qui Romæ, §. fi. infra de uer. ob. Fel. in c. cum inter, de sen. & re iud.

a **§.Si ab hæreditate.** Restitutio concessa non citatis his, quorum interest, in eorum præiudicium nil valet, h.d.

ADDITIO.

a Si ab hæreditate. vide in auth. si omnes. max me per Bal. C. si ot se ab hære. ab st.

LEX XXXI.

1 *Authentica, ex causa. C. de libe. præte. hēt locū ēt in præteritione emancipat.*

† **Si filius.** Per vnum actū ꝯtriū q̄ vr renūciare in inte. rest. † Itē ille actus qui tolleret illud, ad quod petit restō, tollit restōnem. h.d. Opp. glo. tri. modis. Primo, quod emācipatus pt dice re nullū. C. de li. pt. l. si & in auth. nō licet. Sol. Quidā fatēnt, q̄ ho die est immutatum. Tu dic, vt dicit gl. in Auth. de hę. & fal. §. ex hæ redatos. videlicet quod si emācipatus est p̄teritus sine cā, dicit nullū: si cū cā, tunc veniret hodie p ꝯtabulas, sicut olim, quia hodie in nullo est immutatū, nisi in insertione cāæ, vt dixi plene in authē. ex cā. Scdo op q̄ a cū fuerit sibi relictū legatū, dēt agere ad supplemē tum. l. oīm. ō. C. de inoffi. test. & in Auth. de triente & semis. §. 1. Gl. fatetur ꝯtriū dicit tñ q̄ ēt illud est correctū, q̄ a dēt relinqui iure institutionis §. illud quoque capitulū, in corpore, vt cum de ap. cogn. Vel dicas, dicit gl. illud in querela, secus in ꝯtabulas. Vr̄ innuere, † quod 3 §. aliud quoque capitulo, vñ sumit auth. ex cā. ñ hēt locū in filio emācipato p̄terito, cui ꝑperit ꝯtabulas, dū dicit, aliud in querela, &c. Et sic innuit, auth. ex causa, non habere locum in præteritione emancipati. Contrarium no. C. de bon. poss. cōtratab. l. 1 & ista est verior. Quod dic vt plene dixi in auth. ex causa, & ibi & ēt tangit. Itē opp. & vr̄. quod hæc p̄scriptio ipso iure nō currat, vt l. si. C. in quib. causis in integrum restitutio, non est necessa. Sol. concedo quod istud tempus hodie non currit ipso iure,

ADDITIO.

† Clau. Restitutio. vide Alcia. l. si constante. §. si pater. inf. solu. mat.

LEX XXXII.

Si mulier. Minore restituto aduersus aditionem hæreditatis, libertates datæ, & solutiones creditoribus factæ, non rescinduntur. h.d.

LEX XXXIII.

1 *Aetas minor probatur ex aspectu iudicis.*
Iudex iudicat secundum conscientiam, quam habet vt iudex.
2 *Pronunciatio super ætate facta excusat debitores soluentes & ignorantes.*
Pronunciatio super ætate facta ex aspectu, non facit plenam probationem, & in quo præiudicat. nu. 3.
3 *Pronunciatio quæ fit per aspectum, excusat ignorantes, non autem scientes.*
4 *Turpitudinem suā allegare nō pōt, quando ex ea suam intentionem fundat.*
5 *Iudicis decretum, super alienatione rerum minorum, non tollit restitutionem in integrum, secus super ætate.*
6 *Aetatem minoris curator, quando præsumatur scire.*

Minor. Aetas ex aspū iudicis probatur, & p̄nūciatio ex aspū non p̄dest eis, q̄ sciebat ꝯtrarium, sed ignorātes & p̄nūciationi acquiescentes excusat. h.d. † No. quod minor ætas p̄bat ex 1 aspū iudicis, a & sic iudicat scdm ꝯscientiā suā, q̄ habet vt iudex. De hoc ēt, an minor ætas probet ex aspū alterius q̄ iudicis, dicam 2 plene in l. de ætate. s̄. eo. † Secundo no. q̄ pronunciatio super ætate excusat debitores soluentes, & ignorātes. Et ex hoc apparet q̄ talis p̄nūciatio nō facit plenā probōnē, quia pōt p̄bari ꝯtriū ab eo q̄ scit. De quo dixi plene in d. l. de ætate. Item op. q̄ soluentes nō sint excusati, nec p̄nunciatio p̄sit eis, nisi ipsi allegent eū esse minorē, vt s̄. e. l. ait prætor. § permittitur. Sol. Aut iudex nihil de ætate p̄nunciat, sed solū p̄cipit, q̄ pecunia soluatur, & tūc soluēs ita demū excusatur, si allegauit minorē ætatem, vt ibi. Aut iudex de ætate pronūciauit, vt hic, & tunc non requiritur, q̄ q̄s allegeť eū esse minorem, q̄ a per hoc veniret ꝯ sniam, ꝯ q̄ venire non teneť, vt d. l. ait p̄tor, 3 §. permittitur, & ita loqtur hic. † Tertio no. q̄ pronunciatio, q̄ fit per aspectū, excusat ignorātes, non aūt sciētes. Ex quo hēs, q̄ hæc p̄nūciatio ætatis ex aspū nō facit p̄iudiciū ei, q̄ diceret, scio q̄ ꝯtriū est veritas, & paratus sum probare, sed in hoc solū p̄iudicat, quod trāsfert in eū onus probandi. Videbitis in l. de ætate. j̄. eo Op. Instit. q̄b. mo. tu. fi. i prin. Sol. Ibi loquiť de alio aspū, quā hic. Itē op. q̄ minor p̄curatorem nō possit allegare suū dolum. l. si duo s̄. de dolo. Solu. dicit gl. intellige q̄ hic minores non erant in dolo, vel si erant in do 4 lo, non aduersus curatores, sed aduersus alios. Vel dicas, † q̄ hic minor non fundabat intentionem suam ex dolo, quia tunc non liceret ei allegare suam turpitudinē, sed agebat ꝯ curatores, vtili actiōe negotiorum gestorū, ex illo quasi ꝯctu, & si tutor excipiat de dolo, minor replicet de scientia curatoris. Ad quod facit q̄d dixi in l. alias. 5 de iureiurando. † Item op. q̄ decretum iudicis nō tollat b restōnem b in int. vt l. tutor. in prin. s̄. eo. Sol. Ibi de decreto super alienatione p̄ 6 mittēda. hic de decreto sup ætate. hæc vera. Vltimo q̄ro, † quid in dubio, vtrū curatores præsumantur sciuisse, vel ignorasse ætatem? R̄ñ. aut erāt curatores & consanguinei, & præsumuntur sciuisse. l. de tutela. C. de in inte. resti. & l. octaui. vnde cog. Aut erant curatores tantum, & non præsumuntur sciuisse, vt ibi.

ADDITIONES.

a Ex aspectu iudicis. De probōne ex aspectu, vide quod no. Bal. in l. Deo nobis. C. de epi. & c'. & q̄ dicam in d. l. de ætate. Bal. & Bal. in l. si minorē. C. de in ite. res.
b Non tollat. Vtrum decretum iudicis tollat resti. in integrum. vide in l. a. C. de fideius. mi.

LEX XXXIV.

Si minor. Minori per restōnem remittitur onus manumissionis, si est paratus restituere legatū, q̄ accepit. h.d.

LEX XXXV.

1 *Si filius familias, qui accepit decem mutuo, & in ludo ea perdidit, & ea recuperauit, an videatur locupletior.*

a **Si minor XXV annis filiof.** a Inter duos minores melior est ꝯdō ꝯuēti si vterque certat de damno vitando, secus si alter certat de lucro. h. d. No. q̄ an quis sit locupletior, inspicitur tp̄s litis ꝯt. Vñ si ab initio pecuniā perdidit, postea eā recuperauit, tenetur. Sed iuxta hoc q̄ro, quid si ecōuerso, si tp̄e litis ꝯtestatæ hēbat pecuniā, & pendente iudicio, vel ēt post sniam, eā perdidit: Doc. dñt q̄ potent petere restōnē in int. quasi ex noua cā. C. si sæp. in inte. rest. pōst. l. 2. & 3. de hoc plene p Doc. C. in integ. re. post. ne quid no. fi. l. j. Querit gl. q̄d si decē, q̄ accepit mutuo, in ludo p̄didit, & ea recuperauit, an videať locupletior. Tenet gl. q̄ videatur hře ex noua cā. Pro quo facit optime inf. de do. inter virum & vxorē. l. quid ergo. Doc. Vltram. distinguūt aut recuperauit in eodē ludo incontinenti, aut postea ex interuallo. Primo casu vr̄ non amisisse. Secundo casu procedit gl. arg. l. quamuis. de iure do. & l. plerique. inf. de ritu nup. & hoc satis placet.

ADDITIO.

a Si minor 25. ann. filiof. Qualiter minor restituatur aduersus arbitrium uel arbitramentum, quid si per statutum prouideatur, quod nō possit restitui, qualiter debet intelligi, uide Bar. in l. cum hi. §. sed cum l. 8. sup. de transa. & facit ad no. per Bar. in 1. const. C. Adde late Ro. consi. 90. Abb. 31. lib. 2. Bald. consi. 31. Et an si minor potest habere regressum de lęsione contra alium, sint ei beneficia minoris concedenda, per Abb. consi. 68. lib. 2.

1 *Minor eo ipso quod compromittit in arbitratorem, non uidetur lęsus, sicut si in arbitrum.*

a b **§. Minores.** a Eo ipso q̄ minor ꝯpromittit, b vr̄ læsus h.d. q̄ no. multū. Quæro de rōne. Dicit gl. q̄ a snia arbitri non pōt appellari. l. 1. C. de arb. vñ ꝯpromittendo p̄dit bñficiū appellandi. q̄ est no. Facit ad ea q̄ dixi in l. nā postea, §. si minor. j̄. de 1 iurei. Et istud nō intelligo † verū in ꝯpromisso facto in arbitratorē, c nunc. n. non eo ipso minor læditur. Pōt. n. esse, q̄ eius interest, quia forte hēt cām dubiā. sicut interest eius q̄nque, q̄ iurā deferať. l. tut. j̄. de iurei. Vñ si peteret restōnē, hřet necesse probare aliud, nā ex solo cōpromisso arbitratoris non lęditur. Sed ꝯ p̄dicta facit tex q̄ dicit in iudicē cōpromiserunt, q̄ a in iudicē non pōt ꝯpromitti nisi ut ī arbitratorē. l. sed & si in seruū, j̄. de arb. Sol. intellige in iudicē, i. in arbitratorē tanq̄ in iudicē, q̄ in ad instar iudiciorum, & e. l. i. de arb. j̄.

ADDITIONES.

a Poma. Minores. uide Pan. consi. 30. t. dub. 2. uol.
b Pa ris. Minor compromittit. Qualiter hoc procedit, uide Alex. in l. cum hæreditas. 1. inf. ad Treb.
c In arbitratorem. Adde Bar. in consi. ine. quæritur, an statutum de compromissis. Et uide Pau. de Ca. in l. nam postea. §. si minor. inf. de iurein. & idem ibi Ang. & uide Ang. & Imo. in l. cum hæreditas. 1. inf. ad Tre. * Meno. Adde Alciat. trac. præsum. reg. prima præsum. 42. nu 4.

LEX XXXVI.

a **Si in emptionem.** a Propter interesse affectionis minor restituitur. h.d.

ADDITIO.

a Pom. Si in emptionem. uide Barb. consi. 13. & consi. 27. in 2. uolu.

LEX XXXVII.

1 *Minor ut non litiget per procuratorem constitutum a seipso cum iuramento cautela, quia non haberet beneficium huius legis.*
2 *Minor, an admittatur per beneficium restitutionis ad probationem testib. publicatis, remissiue.*
3 *Minor, ut restituatur aduersus obligationes omissas, non requiritur libellus, si petit ante latam sententiam, sed iudex ex officio restituit.*

a † **Minor.** a Minor restituitur, vt omissam allegationem, seu probationem inducat. h.d. & est no. lex. Antequam intrē 1 glo. faciam, † quod sitis cauti, quando estis aduocati minoris, quod minor non litiget per procuratorem, quem constituit cum sacramēto, vel per se ipsum cum iurō, quia per iurm perderet beneficiū huius l. vt in auth. sacra, C. si aduersus vendi. sed linget ipse cum authoritate curatoris, ut habeat beneficium huius legis, & totius tituli. b Quarto exemplum b l. nře. gl. ponit quando minor omisit opponere † aliquam exceptionem dilatoriam † vel peremptoriam. C. de prob. l. exceptionem. & C. sen. rescin. non poss. l. peremptorias. Item gl. in- c telligit c siue in causa ciuili, siue in causa criminali. l. si maritus, §. p̄ 2 scriptiones, inf. ad leg. Iul. de adul. † Secundo ponit † exemplum, q̄ minor omisit producere testes, & testes sunt publicati, nam maior non admitteretur ad nouam probationē, ut in auth. at qui semel. de prob. minor autem admitteretur per beneficium restōnis. Contra hoc

ADDITIONES.

a Minor. Adde Bar. & Doct. in d. auth. sacramenta * Meno. Boer. q. 32. nu. 5. 3.
† Clau. Inducat. Istam legem limitant Doct. per id, quod dicit Pau. de Ca. post Angel. in l. si autem. C. de bon. quę lib.
b Poma. Quarto exemplum vide Fel. in cap. exceptionem, ver. fallit sexto. de excep.
† Clau. Dilatoriam in quantum dicit peremptoriam, uidetur contrarium quod habetur per Alexan. in l. si insulam. inf. de verb. oblig. iuncta l. scio. sup. de int. restit. & expressius. Alexan. in l. 1. §. nunciatio. infr. de noui ope. nuncia.
c Intelligit. Adde quæ no. Bar. in l. nam postea. §. si minor. infr. de iurein. Adde Bal. C. de app. in l. per hanc.

hoc opponitur: aduersus dolũ p̃sumptum in futurũ minor non restituitur, j. l. prox. Sed rõ quare testiũ productio post publicationẽ non admittitur, est timor subornationis, & sic est dolus p̃sumptus in futurũ, merito minor non restituitur. Istam obiectionem tangit Gul. in l. si quis ex argentariis. § 1. š. de eden. † Examinaui latissime in l. 1. §. & aduersus. j. de ope. no. nun. & Inn. ext. de in integ. rest. c. auditis. Ponit gl. aliud exemplum, qñ minor omisit allegationem legum, vt pp hoc restituatur. Quod est verũ, prǽterq̃ si snĩa esset lata per principem. l. minor aũt §. j. š. e. Quæro vtrum ista rest. in inte. postulabitur solenniter dato libello cã cognita? Resp. q. non, si petitur ante latam sententiam, sed incidenter iudex ex officio suo restituit, vt in c. vlt. ext. de offi. iu. Sed si peteretur post latam sententiam, debet peti in integ. restitutio aduersus sententiam. d. l. minor. §. i. sup. eo.

ADDITIONES.

a Contra hoc. Limita sing. per Ang. in § pen. in auth. de hær. & Fal.

† Clau. Eden. Adde ipsum met Bar. in l. vbi sup. illo eo. tit.

b Postulabitur solẽniter Sed pone, quod si procurator minoris uel ecclesiæ, in prosecutione causæ est læsus, quis restituetur, & qualiter. vide Inn. in c. sciscitata, de rest. in integ. Quid si minor dum certat de ubtinendo priuilegium fori, nõ potuit hoc ubtinere, sed per sententiam succubuit, an poterit restitui. Dic, quod nõ, quia dicitur certare de lucro captando, secundum gl. no & ibi hoc uolunt Doc. in l. a. § conuenire. inf. de iud. Facit quod no. Inn. in c. coram fœlicis. de rest. in integ. q. est no. ad hanc l. & ad tit. C. si aduersus rem iud. & uu. ad hic no quod si post sententiam minor non fuit restitutus ad exceptionem peremptoriam, quam non probauerit, non est opus noua condemnatione, secundum Bal. in d. l. peremptorias. & ibi, an minor restituatur in declinatorijs.

LEX XXXVIII.

1 *Legis auxilium frustra implorat, qui in legem committit.*

2 *Minor aduersus dolum præsumptum in futurum non restituitur, sed in præteritum sic.*

3 *Minor restituitur aduersus pœnam conuentionalem, non legalem.*

4 *Minor aduersus pœnam non competentem etiam ad uindictam, ut puta dupli, uel quadrupli, non restituitur.*

5 *Crimina atrociora, & leuia, quæ dicantur.*

6 *Minor in atrociorib. aduersus confessionem factam in delictis non restituitur.*

7 *Testi. si cassatio potest peti intra sex menses, si non fuerit insinuatum secundũ dispositionem statuti, & minor qui potuit petere, nõ petijt, nõ restituitur.*

Auxilium. In actionib. ad vindictam cessat in integ. resti. † Item aduersus dolũ præsumptum in futurum minor non restituitur. Itẽ nec aduersus verum dolũ p̃teritũ, nisi vt pœna minuatur. h. d. No. ea, q̃ dixi ibi in summario. Not. tex. qui ponit oĩa p̃cepta legis Iul. de adult. simul melius q̃ alibi. Vlt. no. text. hic in fi. ibi, & non sit ætatis, & c. q. † frustra legis implorat auxiliũ, qui cõmittit in legem. Op. j. ad l. Iul. de ambi. l. 1. & ad senatuscon. Turpillianum. l. 1. §. accusationem. Sol. dicit glo. non restituit minor in exceptionib. pœnarum, quas petit in necem alterius, sed bene restituitur vt ipse excusetur, vt in ꝯriis. Sed ꝯ hoc op. de hac l. versi. in delictis. Sol. † aduersus dolum verum non restituitur, vt hic, & š. e. l. si ex cã. §. nunc videndũ. sed aduersus dolum præsumptum bñ restituitur, vt in ꝯriis. Contra hoc opp. de hac l. tertio rñso. Sol. Aduersus dolũ præsumptũ in futurum non restituitur, vt hic, sed aduersus dolũ præsumptũ in præteritum restituitur, vt non p̃sumatur, ut no. in l. vbi. sup. eo. de eden. Contra p̃dicta opp. de l. ait prætor. in princ. & §. hodie, sup. Sol. Si minor † peteret pœnam conuẽtionalem, uel rest. in integ. ad ipsam pœnam conuentionalẽ, audiret, vt ibi, secus si petit restõnem ad pœnã, q̃ imponitur per legẽ, vt hic. Quærit glo. † hic loquitur de pœnis, q̃ exiguntur ad vindictã. quid de pœna dupli, vel quadrupli in actione furti. & vi bonorum raptorũ, vel simili, cũ illa non ꝯperat ad vindictã? Quidã dĩt ꝯtrium. Gl. non determinat. Vr̃ q. sit idem, primo per tex. l. si tibi, §. quædã. sup de pac. & q. ibi not. secundo p tex. huius l. in prin. vbi est rła, de executionib. pœnarum non ꝯpetere restõnẽ. Et q. j. dr̃, ideoque, & c. est illatio ad casum specialẽ. Rła tñ est gñalis. Venio ad gl. magnã, q̃ est hic super verbo, cessabit. & opponitur q. ista tpa non currunt minorib. ipso iure. Vnde vr̃ obstare C. in quib. cau. in inte. rest. non est necess. l. fi. in fin. Huius timore est facta ista gl. magna, non examino, dic ut in ea. Quãt aũt currant præscriptiones conuentionales, dicam inf. l. proxi. Qualiter currant præscriptiones legales, dicam j. l. cẽt. † Quæro q̃ dicant criã atrociora, & q̃ leuia Vide gl. q̃ notabiliter hoc ponit. No. istam glo. quã plenissime examinaui. j. de iniuriis. l. non solum. § si mandato. Tangit gl. in l. liber homo. j. ad l. Aquil. & l. ad ea. & l. fere. & l. in oĩbus. j. de reg. iu. Facit inf. de pœ. l. respiciendum, §. furta domestica. † No ex hac l. q. in istis atrocioṙib. minor non restituitur aduersus ꝯfessionẽ factam in delictis, vt ibi, si minor annis adultum se fateat. Ista lex facit ad qõnem. Statutũ † est in ciuitate ista, q. si quis non produxerit instr̃m testi cã insinuandi, possit peti cassatio in fine sexti mensis. Mõ minor q. potuit petere cassationẽ testĩ, quia non erat insinuatum, intra sex menses non petit, vult petere restitui, ut possit petere cassationem, numquid possit? Hæc lex est in ar. q. non, q. a in executionib. pœnarũ, &c. Non determino mõ, q. a pendet de facto.

ADDITIONES.

a Auxilium. Sed aduerte, quia Ang. in l. quid ergo. §. pœna grauior. de infamibus, vr̃ dicere contra istum tex. dum dicit, q. si iudex condemnauit aliquem minori pœna, sindicus communis poterit petere restitutionem coram eodẽ iudice, & excusabitur tunc iudex in sindicato, & ita dicit Bar. conclusiue, sed contra istum tex.

Menõ. Corasius lib. 2. miscellan. c. 14.

Poma. Vide Raph. Cuman. consi. 74.

b Paris. Cesar. An idem sit in maiore quod alia iusta causa posset in integ. restit. aduersus lapsum anni in actiue iniuriarum, vide omnino Com. consi. 74. inci. quia superius, vbi vult, quod non, licet multum non firmet.

† Claud. Restõ. Illud procedit, etiam si minor per triennium datum a iudice, sit exclusus nedum a termino legis, sed etiam iudicis, secundum gl. in ver. quæsiuimus c. licet in beato. de secu. extra. quam ad hoc ponderat ibi Are. & Alexan. in l. 1. §. nunciatio inf. de noui ope. nunc.

c Paris. Pœna minuatur. Sequitur Com. consi. 75. circa fi.

d Frustra legis. An qui committit in legem, possit uti beneficio alterius legis, vide no. in c. quia frustra. de vsur. & aliquid per Imo. in l. viro. inf. sol. mat. & Innoc. in c. intelleximus. de adul. Adde Ro. cõsi. 285. Men. Ias. l. unum. nu. 17. ff. si cer. pet.

e Poma. Aduersus. Limita nisi dolus præsumptus de futuro inferret damnum de præsenti, vt per Bar. in l. 1. §. nunciatio. inf. de ope. no. nunc.

f Tertio respon. Vide Bal. plenius in l. 1. §. nunciatio. inf. de ope. no. nun.

g No. Ex hac l. Vide apostillam Ia. de Raue quam habeo super tex. & quod non. Ange. in l. certum, §. in pupillo. inf. de confess. cum sim.

h Facit ad q. Vide q. no. Bal. in l. fi. C. in quib. cau. in integ. resti. vbi quærit qd si statuto cauetur, quod quis non possit accusare post mensem, qđ minor nõ poterit restitui ad accusandũ post mensem de morte patris, q. a ipso iure currit, & non datur restitutio in executionibus pœnarũ. Et ad hoc adde Bald in l. cũ qdã. §. si pupillo. inf. de vsu. in lect. ant. Item facit ad q. not. quam posuit Bal. in l. si a pupillo. in fi. C. de rep. hære.

LEX XXXIX.

1 *Mora præcedens quod videatur remitti per nouam denunciationem, seu protestationem de soluendo.*

2 *Protestationib. seu denunciationib. de soluẽdo, vt inferatur certũ tps, cautela.*

3 *Extraordinarium remedium non concurrit cum ordinario, quando est æque consultum per ordinarium, sicut per extraordinarium.*

4 *Resti. in integ. est scripta in rem, & per eã agitur contra tertium possessorem.*

5 *Minor non restituitur aduersus præscriptionem conuentionalem inceptã cũ maiore, quando nihil est gestum cum minore ex edicto de minorib. sed ex clausula, si qua mihi iusta causa.*

6 *Sententia prima quando est absolutoria, iudex in causa appellationis debet cõdemnare, vel pronunciare, vel simile.*

Emilius. Si p̃scriptio ꝯuentionalis incipiat cum defuncto maiore, & finiat cum minore, currit sine spe restõnis, nisi cum minor aliquid gestum fuerit, vel aliquis interueniat, ex quo ẽt maior restitueret. h. d. & diuiditur in quinque partes. Primo ponit thema, & qõ. scđo ponit opi. Pauli q̃ hẽbat añ snĩam. Tertio ponit snĩam Impatoris, & vnã eius rõnẽ Quarto ponit opi. Pauli post snĩam. Quinto ponunt q̃dã aliæ rõnes, q̃ mouerũt principẽ. scđa ibi, putabam. Tertia ibi, Imperator. Quarta ibi, diceba. Quinta ibi, quia tñ. Vt ergo vides in casu l. nr̃ę. Paulus acquieuit snĩæ dñi Impatoris, ñ p rõnẽ, q̃ fecit princeps, sed q. a p̃testando de nouo vr̃ recessisse a l. ꝯmissoria, hoc est, a pacto cum defuncto, & fecisse nouũ pactũ cũ hr̃de. Op. q. si p p̃testõnem vr̃ recessum a pcõ legis ꝯmissorię, ergo vr̃. q. ista mulier seu pupilla de iure cõi posset offerre, nec sit opus restõne. l. post diẽ, j. de leg. ꝯmis. Huius timore sunt hic in gl. duę l. principales. Vna, q. ñ possit esse tuta iure cõi. Alia q. possit esse tuta iure cõi. Et q̃libet est not. Scđm primam rñdet ad l. post diẽ, q. illud ẽ verũ, q. recederet a primo pacto, si illud, quod postea petiit, habuit cũ effectu, q. hic ñ fecit. Vide eã, & no. Gl. tñ recedit ab ista sol. p istũ tex. Ex quo no. q. † per nouã denunciationẽ, seu p̃testõnem de soluẽdo, vr̃ remitti mora p̃cedens, vt hic. Alii dñt, qđ hic denũciauit q. solueret p̃rogando terminũ in certũ tps, & postea finitũ fuit. Ista mihi multũ placet. Et est cautela, † q. in istis denũciationibus, & cautionib. siue p̃testationibus, inferat certum tps, vt puta p̃testor, q. dẽas mihi soluere ĩtra tres dies p̃ximos, vel similia. Probatur in l. qui aliter, §. 1. quod vi aut clam. Sed istud ꝯtinet diuinationem

ADDITIONES.

a Paris. Emilios. Hanc l. repetit Bal. Item procedit ista reg. qñ cessio procedit ex cõuentione hominis, secus si ex legis dispõne, uide Are. in l. 1. C. si aduer. vsu.

Meno. Sarmen. lib. 1. Select. c. 14.

b Barb. Op. q. si per, Sed quid si esset præscriptio legalis incæpta cum minore, an cõtinuetur cum pupillo. Et uide Ang. in cons. sñs. & quid si statutum diceret, quod nulla præscriptio currat minori, an præscriptio inchoata cum maiore currat, minori. Ang. consuluit quod non, in consi. 197. ubi omnino uide.

† Clau. Vide eam. Et signa ad intellectum prædictorum, an per simplicem interpellationem extra iudicium factam, uideatur recessum a pœna leg. vide Are. cõsi. 149. inc. visis diligenter. ver. sed quæritur consequenter. & istud vltimum dictum gl. sequitur Lud. Ro. consi. 57. inc. visis themate. ver. 2. poterunt, in fine.

c Barb. Recedit. vide Ang. in l. mora. de usu. & quod ibi gl. & Bar. & Pau. de Cast. in l. semel. inf. sol. mat.

d Paris. Ex quo no. Vide Are. in cons. 150. Ias. omnino in l. si ex legati cã. inf. de uerb. ob. Ale. consi. 72. uol. 3. vide Soc. in l. commissoriæ. C. de pac. inter emp. & uendit. Alex. in l. si procur. §. si dominus, inf. de ope. no. nun. Meno. Boet. q. 63. num. 6.

e Poma. Per nouam. Pro declaratione dictorum Bar. hic, uide Ias. l. si ex legati causa. inf. de uer. ob. quam limitat non ita procedere generaliter, & uide quę ibi posui.

f Remitti mora. Secus in prorogatione termini. Adde Bald. in l. acceptam in 8. q. C. de usu. & Bal. in l. uinum, ad fi. inf. si cer. pe. & Imo. in l. cum procurator, §. 1. de ope. no. nun. intellige, vt ibi scripsi post Imo. Et ad illud quod ista gl. dicit. de tacita prorogatione resultante ex denunciatione facta post terminũ, vide Bal. post Cy. in l. commissoriæ, C. de pac. inter emp. & uend.

Ruer. Adde, quod istud dictum Bar. debet intelligi quando pp moram erat acquisitum ius interpellanti ad petendum aliquam rem, ubi primo non poterat nisi precium, quia si postea interpellet, ut detur precium, uidetur recedere ab effectu primæ moræ. ita Alex. & Ias. in l. cum procurator. ff. de oper. nou. nunc.

g Paris. Quod solueret. Adde quod talis prorogatio non inducit remissionem, sed solam dilationem conuertit in moram si non soluit, vt hic, & ibi per totum.

Men. Ruyn. consi. 29. nu. 3. lib. 5. & nu. 9. declarat, quando adest clausula, rato manente pacto. consi. 135. nu. 6. lib. 5. Aret. consi. 149. nu. 12.

nationem. Et ideo, alii dr̃t, q̃ nullũ tp̃s in protestatione fuit adiectũ
a certum, a sed fuit protestatus q̃ solueret simpl̃r, vt puta, protestor q̃
b debeas mihi soluere, b tamen intelligitur prorogatum intra modicũ
tẽpus, quod magis intellectu, & c. l. 1. §. ite si ita. ⸗. ad le. Falci. Et ista
est bona & multum no. vide gl. & signa. Alia le. est quod iure com-
muni ista mulier poterat offerre, sed tunc obstat l. in cause. sup. eo.
Sol. Mat. dicit quod auxilium extraordinarium concurrit cum auxi
lio ordinario. Sed eius opi. est reprobata in contrario. Vnde alii vo-
lentes tenere istam opin. soluũt aliter: fateor, quod habet auxilium
iuris communis, tamen non impedit restõnem hoc casu, quia ex-
traordinarium auxilium non concurrit cum ordinario, quando per
ordinarium est æque plene consultum, sicut per extraordinarium.
Secus si non ita plene, vt no. hic, & si aduer. rem iud. l. fin. & inf. de
dam. infec. l. Trebatius. Dixi plene in l. in prouinciali. ⸗. de no. ope.
nunc. Ita in proposito per restõnem in integ. plenius est consultum,
quia cõsequiĩ q̃s fructus pceptos, & q̃ pcipi poterunt: secus esse of
4 ferendo de iure cõi. † Item restõ in integrũ est scripta in rẽ, vñ p eã
potest agi ꝯ tertium possessorẽ, l. in cãæ. §. interdum, ⸗. eo. Ita põt in-
telligi hic, q̃ agebatur ꝯ tertium emptorẽ, ꝯ quẽ non pt̃ dari actio
c personalis, vide gl. Op. q̃ p̃scriptio minori ipso iure non currat, l.
d fi. C. in qui. cau. in inte. rest. non est neces. Sol. † ibi loquitur in præ-
5 scriptione legali, de qua dic vt no. s. l. prox. dicam in l. ẽt, ⸗. e. hic lo-
quitur in præscriptione conuentionali, in qua si cœperit cum maio-
re, & finitur cum minore, currit sine spe restõnis. quod intellige qñ
cum minore nihil est gestum. Secus si cum minore aliquid gestum
fuerit, vt quia sibi fuit denunciatum, vt hic in tex. & C. de res. mili
tum, l. si cum militaribus, & ibi bona gl. Adhuc prædicta dico esse
uera quod non restituitur minor aduersus præscriptionem conuen
tionalem, qñ nihil est gestum cum minore. s. non restituit ex edicto
de minoribus, quod requirit quod cũ minore sit gestum. Sed si pe-
e teret rest. in inte. vigore illius clausulæ, Si qua mihi iusta causa ef-
f se videbitur, posita inf. ti. 1. l. 11. §. i. posset petere restitui, allegando se
ignoresse pctĩn fcm cum defuncto, & est iusta causa ignorantiæ, q̃a
succedit in ius alterius. Ita tenet gl. in l. cum filius. §. in hac. inf. de
g ver. ob. Dy. dicit idem in c. si quis in ius, extra de reg. iu. li. 6. Et hoc
h est quod voluit h hic imperator, qñ dedit hic sñiam, q̃a lex commis
soria sibi displicebat, & tutores erant pronũciati suspecti, voluit istũ
minorem restituere magis ex æquitate illius clausulæ, Si qua mihi
iusta causa esse videbitur, quã ex æquitate ti. de min. quia cũ mino
i re nihil erat gestum, & hoc potuit facere imperator ex plenitudine
ptãtis suæ, alius iudex non posset, quia si petita est restõ ex edicto
de mino. non potest restituere ex edicto ex qui. ca. ma. sed impera.
vt finem litibus imponeret, potuit hoc facere veritate inspecta po-
tius, quam rigorositate. Sed si poneremus petitam rest. in integ. sim
pliciter, tunc potuisset facere iudex quilibet. Ex his apparet sol. qõ.
quis melius hic dixerit, an Pau. an Imperator. Respon. quando cũ
minore nõ fuit aliquid gestũ, absque dubio dicit verũ imperator, &
Paulus acquieuit. s. si petatur ex cl̃a generali, Si qua mihi iusta cau-
sa. Sed qñ cum minore nõ est aliquid gestum, tũc si restõ peteretur
ex edicto, de minoribus, dicit verum Pau. p rõnẽ suã, q̃a cum eo ni
hil est gestum. In his tñ quibus Pau. discrepat ab Imperatore, stãdũ
est dicto pau. tanquã approbato in proœmio huius libri, vt dicit gl.
6 in verbo. erant, in fi. † Vltimo no. quod in causa appellationis, si sen
tentia prima est absolutoria, iudex appellationis non solũ debet pro
nunciare male iudicatũ. sed dẽt cõdemnare, uel pronunciare, resti-
tuendum vel simile, vt hic, ibi, pronunciauit restitutionem. Et facit l.
cum apud. ⸗. iudicatum solui. & l. Offidius. inf. de leg.

ADDITIONES.

a Fuit adiectum certum. Dicit Bal. in c. 1. in prin. de no. for. fideli. quod omnis inter pellatio legis, vel hominis, spatium quoddam continere debet saltem tacitum. Et ita dicit ipse, quod hic est gl. quæ non reperitur alibi, & menti tenenda in interpellatione expressa. lit videtur tex. & ibi Bald. in c. domino guertam. §. ad hæc, io ti. hic finitur lex, deinde sequuntur cõsu. teg. in usib. feud. Adde Bal. in l. & si post tres. inf. si quis cautio. per Io. de Imo. in l. 1. §. Item si ita. inf. ad leg. Falci.

b Pom. Mihi soluere. Vide Ro. consi. 27. in fi.

c Barb. Op quod. Aureum est hoc dictum & sing. no. vide Io. de Imo. in d. §. in hac. adde aliud. no. dictum Bar. in l. 1. §. si quis autem. de itin. actuque priuato. Ioan. de Imo. in c. fi. de præscri. Meno. Gramma. decis. 52. nu. 6.

d Non currat. Adde Bal. in l. 2. C. si aduer. vsuc.

e Illius clausulæ. Adde quod no. Bar. in l. 1. §. si quis autem, ⸗. de itin. actuq. priuato.

f Paris. Iusta causa. Vide quæ omnino circa hoc scripsi in Bertachino, in uerbo resti tuto ex clausula generali.

g Paris. Ita tenet gl. vide Ale. in consi. 71. volu. 1. Aret. consi. 86. incip. præsupponitur in hac.

h Pom. Quod uoluit. Tu vide ad quid ista verba ponderat Decius in c. dilecti. 3. no. de iudi.

i Paris. Facere. Imperator põt facere sñiam non conformem libello, quod est sing. no. & no. Arch. in c. 4. de resti. spo. in 6. & Ant. de Bu. in c. licet. de simo. vide Barb. c. fi. de successione ab intestato. Fel. in c. licet. de simo. & ibi limitatio ad regulam. vide etiam Bal. in c. 1. de inuestitu. de noua for. fid. qđ principes debẽt ut Deus causam decidere veritate facti inspecta, & non seruato ordine iudiciario, unde latè Fel. in c. in causis. extra. de re iud.

Ruer. vltimo. Adde Bar. in l. eos. circa fin. C. de app. vbi tenet contrarium. de quo po. in l. cum apud. infra, iud. sol. dic ut ibi.

§. Id quod dicitur.

Etiam post emancipationem nõ succurritur filius in id, quod patri acquirunt. h. d.

LEX XL.

1 *Appellari ab interlocutoria quo casu possit de iure ciuili.*
2 *Iudicis officium a quo ab interlocutoria appellatur, quale esse debeat.*

a **Intra vtile.** 1 Ab interlocutoria quę quasi totam causam diffinit, & in aliis præiudiciũ parat, põt appellari, & pendente applõne ab interlocutoria, iudicis officium conquiescit super principali, & tp̃s in ea non currit. Itẽ si appellans ab interlocutoria succumbat, cã redit ad primum iudicem. h. d. q̃ l. no. Opp. & vr̃ q̃ ab interlocutoria appellari non possit. l. ante sententiam. C. quorum appel. non reci. & l. 2. C. de epi. aud. Huius timore hæc l. legitur duob. modis principaliter. Primo, q̃ hic fuit pronunciatum diffinitiue, secundo, q̃ hic fuit pronunciatum interlocutorie. Quæro ergo exempla primæ lec. Glo ponit duob. modis. Primo, q̃ hic petebatur in inte. rest. & fuit lata sententia pro ætate, & ꝯcessa restõ. a qua sententia fuit appellatum. Contra istam lec. facit tex. qui dicit, cætera cognitionis. &c. & ibi, impedirent cognitionem. Resp. gl. intellige cognitionem habendam super executione, nam super principali erat pronunciatum. ista l. non placet. Nam hæc lex dicit, q̃ huic cognitioni habendę præscribatur, tempore vtilis anni: sed actio iudicati, seu executionis non præscribitur, quia perpetua est, l. miles. §. iudicati. de re iud. Vnde alii tenentes hanc lec. q̃ hic erat pronunciatum diffinitiue. dñt aliter, q̃ hic minor fuit restitutus ad vendicationẽ, vnde per restõnem consecutus est actionem vtilem, quæ vocatur rescissoria quę durat anno, l. in honorariis. ver. sed cum rescissa. inf. de act. & obl. Quod ergo hic dr̃ in tex. cætera cognitionis, &c. & ibi, ut impedirent cognitionem. &c. intellige, cognitionis habendæ super vtili rescissoria intentanda. Ista esset vera in se, tñ non congruit literæ, q̃ dicit q̃ ista applõ impediuit solum ne finem acciperet, sed f̃m hoc impediret ẽt initium. vnde legitur secundo mõ, f̃m quem posui vobis casum, q̃ hic fuit sententia interlocutoria, per quam fuit pronunciatum illum esse minorem. Ad hanc b lec. ob. ꝯtrium primo factũ. q̃
b ab interlocutoria non appellatur. Gl. hic in fi. soluit q̃ hic est spãle,
Alii dñt q̃ hoc est ideo, quia interlocutoria fere perimit totam cãm.
c Istud vltimum non mihi placet, per l. generaliter. §. 2. C. de te. cre. & iureiu. vbi erat interlocutoria, quæ perimebat totam cãm vt iuris delatio, & tñ non põt appellari ante diffinitiuam sñiam. Dicendum est ergo prout gl. dicit sup. q̃ hoc sit spãle, ideo quia hæc sñia lata super ætate, non solum præiudicat in hac cã, sed ẽt in oĩb. aliis, vt ⸗. e. l. de ætate. vñ hẽt vim diffinitiuę sñiæ. Istã puto ueriorẽ licet hæc lect. cõiter allegetur f̃m aliam so. & f̃m illam summam, tñ ista vr̃ mihi verior. Hẽs ergo † casum, in quo ab interlocutoria potest appellari. s. qñ
1
d est talis, quæ facit præiudicium in illa cã, & in aliis. d Addit gl. Item qñ est talis interlocutoria, quę mãdaretur executioni statim, ut l. ait prætor. §. permittitur. sup. e. Adde, qñ est talis interlocutoria, q̃ post eam nulla speratur diffinitiua. l. ab executione. C. quo. ap. non rec. & ibi no. de ap. l. ab executore. Item qñ p interlocutoriam infertur tale grauamen, q̃ per appellationem a diffinitiua non posset esse cõsultum ꝯ illud. l. 3. ⸗. de app. reci. & l. arbitrio. sup. qui satis. co. alias ab interlocutoria de iure ciuili nõ potest appellari, vt in ꝯrio primo facto. Opp. ad istam l. in integrum restõ non dẽt differri ultra quadriẽniũ. l. petendæ. C. de tem. in inte. resti. sed hic differtur, ergo, &c. Sol. hoc contingit fauore actoris, & in odium rei, qui pp sua subterfugia cognitionem impediuit. Facit ad hoc ⸗. de excu. tut. l. si is. Item op. sup
e incidenti non est pronunciandum, vt l. 1. de or. iu. Sol. fateor, q̃ non est pronunciãdum de necessitate, sed potest, si vult. De hoc est casus hic. Op. q̃ cum iste annus sit utilis non currit, cum actor non potuerit plus facere, l. 1. de diuer. & tem. præscr. Sol. vt in 2. gl. Quæro de ali
f quib. ext. gl. nos hẽmus hic, a qua interlocutoria põt appellari. Itẽ in l. ait pretor. §. permittitur. sup. e. qualiter dẽat appellari ab ea, & ex q b. actis dẽt iustificari, vel impugnari applõ, quia ex primis, hẽmus
2 hic videre, † quale dẽat esse officiũ iudicis, a quo appellatur ab interlocutoria. Et vr̃ q̃ dẽat supsedere, & non procedere vlterius in cã, ut hic in tex. ibi, præses in euentum, &c. Sed si bene aduertatis, hic dr̃, q̃ præses ipse distulit, non q̃ lex faciat ipsum differre: & ideo aduertẽdum est, q̃ qñ appellatur ab interlocutoria, appellatur pp iniuriã iudicis, vt dixi in d. §. pmittitur. Si ergo iudex appellationis vult differre appellationem, debet supersedere, ut hic, & ext. de app. c. cum appellationibus. Sed si nollet differre, vidẽs ipsum calumniose appellare, potest in causa procedere, illo appellante amplius non requisito.

ADDITIONES.

a Meno. Intra vtile. Io. Rober. lib. 1. sent. c. 11. Scripsi, de arbit. Iud. casu 167.

b Barb. Ad hanc. Tamen fallit in casu hic sing. quando præiudicat omnib. aliis. Secundo fallit, quando meretur executionem. l. ait prætor. §. permittitur. sup. e. Tertio quando præiudicat in executione futura, ut no. in l. arbitro. sup. qui satisd. cogan. vel quando super executione sententia fertur, vt l. ab executione. C. quo. ap. non reci. Item quando non potest reparari, l. si quis procuratione. C. de app. uide alias no. per Bal. in l. arbitro. sup. qui satis. cog. vide Abb. in consi. 39.

c Mihi placet. Item Bar. in l. 2. infra de appel. circa prin. Sed contrarium tenet Bar. in l. sententiæ. C. quo. app. non reci.

Ruer. No. hanc CONTRARIETATEM, a qua non uideo quomodo possit saluari.

d Poma. Et in aliis. vide Pau. consi. 18. vol. 1. & cõs. 30. eo. uol. Fel. in rub. de re iu.

e Pronunciandum. Adde tex. & ibi Bar. in l. uiro. sup. sol. mat.

f Barb. Quæro de aliquibus. vide Abb. qui allegauit quatuor iura contra decisionẽ. Vide, quę ibi dixi in c. super eo. sup. de app. podera bene, quia Ant. ibi tenet illud, sed non ita exquisite, ut hic fecit Bar. sed de Bar. non fecit mentionem.

to, quasi sit vere contumax, vt extra de dolo & cõtu. c. eum qui. lib. 6. & eo. ti. c. 1. in clem. tunc si pronunciabitur bene iudicatũ p iudicem appellationis, remanebit prima sñia firma, & totus processus postea factus. Sed si pronunciaretur male iudicatum, irritaretur quicquid factũ est post appõnẽ. Ita est declaratum hodie extra de appel. c. nõ solum. lib. 6. Quod põt probari hic. Nam qñ quis appellat propter iniuriam factam, non eximitur a iurisdictione illius iudicis ut C. si qua præd. po. l. 1. §. 1. merito cum pronunciatur bene appellatum, & sic iudicem fecisse iniuriam, reuocatur quicqd factum est, & tota caua de cætero agitabitur coram iud. ce appellationis. Sed si sententia confirmatur, causa redit ad primum iudicem, vt habes hic, quod est verum, nisi appellans vellet coram iudice appellationis litigare, vt extra, de appel. c. cordi. lib. 6.

ADDITIO.

a Poma. Iudicatum. Vide Fed. consi. 173. & 163.

§. Vendentibus.

a Si minor omittit auxilium ordinarium cõtra curatores, seu administratores, & intentat extraordinarium contra possessores, tenetur restituere omnes expensas possessoribus. h. d.

ADDITIO.

a Vendentib. Singularis est secundum Bal. in l. 1. in 19. q. C. de resc. n. uend.

LEX XLI.

1 *Sententia diffinitiua habet executionem paratam.*
2 *Stipulatio nouans sententiam, non habet executionem paratam.*

Minor.

a Stipulatio, per quã nouatur actio iudicati, non habet paratam executionem, & ad hoc minor potest restitui. h. d. † No. quod sententia diffinitiua habet executionem paratam. † No. quod stipulatio nouans sententiam, non habet paratam executionem. Simile in l. fi. C. de exe. rei iud. & ℐ. de reg. iud. l. 4. §. si ex conuentione.

ADDITIONES.

a Paris. Minor. Circa reg. huius l. quod instrũ de iure cõi nõ habeat executionẽ paratam, & quod statuta contrariũ disponẽtia, sint contra ius cõe, vide Io. de Ana. consi. 16. in 2. dub. Ang. in l. ait prætor. §. si iudex. p illũ tex. ĩf. de re iud. vbi ẽt de ista reg. unde sex casus spãles in cõtrariũ per Imo. in l. fi. in §. no. de edi. diui. Adrol. Item quod instrũ de iure cõi nõ habeat executionẽ paratam, secus rñ sit in instrumẽto guarẽtigiato. vide Io. de Ana. consi. 50 & Alex. late in l. ait prætor. §. 1. de re iud. Itẽ quod statuta aliter disponentia, sint stricte intelligenda, uide Ange. consi. 162. incẽ. in statuto Pistoriensi. vbi loquitur de quodam statuto disponente quod statutum habeat executionem contra non obligatum, puta contra tertium principalem possessorem rei legatæ. Item de dictis limitationibus & an dicatur statutum esse exorbitans. vide Alex. in l. si cum dotem. §. eo. autem tempore. insr. sol. mat. Vide quæ dixi post Bart. in l. per diuersas. C. mand.

Pom. Limita aliquibus modis, vt per Alex. l. si cum dotem §. eo. autem tempore. versi. item no. quod in actione. §. solu. mat. & Barb. consi. 52. vol. 1.

b Habet executionẽ. Contrarium dicit in l. item ueniunt §. idẽ recte. ĩf. de pet. hær.

§. Prædia.

Vsuræ ab vno debitæ, cum fructibus perceptis ab alio compensantur. h. d. No. quod fructus compensantur cum pecunia. De hoc in l. neque. C. de compen.

LEX XLII.

1 *Actor dilatione data reo an possit vti, reo inuito.*
2 *Minor non potest renunciare beneficio restitutionis in integrum.*
3 *Militis, vel Doctoris vxor non potest dicere marito, vt uoces eam dominam.*

Si Iudex.

a Beneficio mihi competente ex persona tua non vtor te inuito. h. d. Facit ad quæst. † Reo est data noua dilatio, qua prætendit vti actor s̃m formam l. pen. de temp. in integ. resti. dicit reus, nolo vti. Certe potest, arg. huius l. Facit. l. amicissimos. ℐ. de excu. tut. Facit quod notatur per Doct. l. si post mortẽ. ℐ. de contratab. Vide gl. hic, quę facit † ad q. an minor potest renũciare beneficio restitutionis. Et dicit quod non, vt habes in gl. Facit contra id, quod no. per Cy. in l. omnem honorem. C. qñ prouo. non est neces. & l. per hanc, C. de temp. appel. Op. quod beneficio, quod habeo a te possum vti contra alium te inuito non contra te, facit l. amicissimos. in fi. de excu. tut. † Quęro, vtrum vxor potest dicere marito militi, uel Doctori, quod eam vocet dominam. Breuiter cum vxor habeat istud beneficium a marito. l. fæminæ. ℐ. de senato. non potest vti contra maritum eo inuito, contra alios sic.

ADDITIONES.

a Paris. Si iudex. Pro declaratione huius regulæ vi de Bald. in ca. sacramentum. §. in quibusdam. de consue. recti feud.

b Post mortem. Contrarium tenet Bar. in d. l. post mortem. Sed utrum beneficio restitutionis possit renunciari, uide gl. hic, & Arch. io c. 2. de resti. in integ. in 6. per gl. & Doct. in l. si. intra. C. de in integ. rest. Et an in alia sententia restitutionis in iote. possit reus uti beneficio sententię inuito actore renunciante sententiæ, dic quod non, vt no. Bal. in l. si prędium. C. de ædil. actio. Adde an posset pręlatus renunciare beneficio resti. in integ. Ang. consi. 271.

Rues. Adde circa illam CONTRARIETATEM Bart. quę no. in d. l. pen. C. de tẽp. in integ. resti.

LEX XLIII.

Præses prouinciæ.

Iudex potest restituere ꝯ sententiã suam, & predecessoris h. d.

LEX XLIIII.

1 *Aetatis quæstio duob. modis in iudiciũ deducitur, principaliter, & incidenter.*
2 *Legitimari vbicunque quis petit in suam personam, hoc expeditur iudicis officio mercenario, deseruiente actioni proponenda.*
3 *Testes ad ppetuã rei memoriã ex parte rei possint examinari, & publicari ãte lit. contest. Ex parte actoris non examinatur, nisi teneatur, vel dubitetur de morte, vel absentia diuturna, vel ubi non audiretur ante litem contestatam nisi illa probatione facta.*
4 *Libellus uel litis contestatio non requiritur in quæstione ætatis.*
5 *Citatur aduersarius, si est certus, si non est certus, fit proclama.*
6 *Resipuisse vel sententiam excommunicationis non tenuisse, uel se non infamatum ex sententia, quis potest p. tere principaliter pronunciari.*
7 *Aetas quomodo probetur per testes.*
8 *Vicini, & consanguinei in probanda ætate alicuius admittuntur, & probant si reddendo rationem dicant, scio, quia uicinus sum.*
Cautela in probanda ætate, quando testis non recordatur de natiuitate.
Aetatis probatio per aspectum quomodo fiat.
Testis debet deponere per alterum ex sensibus corporeis, & cum iudicio intellectus.
Substantia rei vel personæ nunquam percipitur per sensum corporeum.
9 *Testem reddere rationem per aspectum, sufficit, licet consistat in iudicio intellectus in cognoscibilibus per aspectum, secundum communem hominum notitiam, secus si ex arte, quia tunc per iudicem uel peritos fit.*
10 *Aetatis in probatione, quis sit excessus cognoscibilis cõmuniter ex aspectu.*
11 *Testis deponens super ętate ex aspectu quomodo deponere debet.*
Testis interrogatus quid est albũ, & quid est possidere, non tenetur respondere.
12 *Aetatem probandi onus cui incumbat.*
13 *Præteriti in futurum præsumptio fit in his, quæ cursu temporis mutantur.*
14 *Aetatis probatio sola sine pronunciatione facit præiudicium.*
15 *Aetatis probatio facta in una causa, præiudicat in alia penitus extranea.*
16 *Sententia lata super ætate quando faciat ius.*
Confessio emanans super ætate alicuius, quando prẽiudicet alijs causis, et alijs personis.
17 *Sententia lata quod quis sit minor, quomodo faciat fidem in alijs causis.*
18 *Iudex in his, quibus aspectus ex cursu temporis mutatur, debet ex aspectu pronunciare ut in futurum fidem faciat.*
19 *Sententia lata super aliquo impedimento, puta quod aliquis non sit infamis, uel excommunicatus, quando præiudicet in alijs causis.*
20 *Appellatur a sententia interlocutoria lata super ætate.*

De ætate.

a Hæc est bona lex, & no. in materia sua, & h. d. in summa. Ea, quæ pariunt magnum pͥudicium, sunt cum plena causæ cognitione tractanda, h. d. Et primo ponit dictũ. Secundo illud probat per rõnem Secunda ibi, quia. Casus in terminis facilis est. Aduerte tñ, quia ad declarandam materiam nostrę. l. intendo procedere per qõnes tñ. Et † primo quæro qualiter qõ de ætate in iudicium deducatur, & per hoc apparebit, qualiter in hac l. debeat poni casus. Secundo quæram, qualiter ętas probatur. Tertio, per quem probari debeat, seu cui onus probandi incumbit. Quarto de probationis effectu, & sic erit expedita nostra materia.

Venio ad primum.

Et quæro, qualiter qõ de ætate in iudicium deducatur? Nam hic dr̃, q̃ quis dicebat se maiorem, non dr̃ qualiter. ad hoc est dicendum, q̃ qõ de ætate potest deduci in iudicium duob. mod. Vno mõ incidenter, alio mõ principaliter. Et istis duob. mod. omnia exẽpla, quæ ponũntur in gl. põt intelligi, excepto quarto exemplo, q̃ potest solum intelligi, qñ principal̃r proponebatur. Ponit ergo gl. primum exemplum, q̃ aliquis uolebat ad honores admitti, ad quos non admittitur minor l. ad Rempub. ℐ. de mu. & ho. ista q potest duob. mo. agitari, vel quod minor erat iam electus, & cum petebat confirmari, ego opponebam ei, & dicebam eum esse minorem, & s̃m hoc qõ de ætate veniebat incidenter. Secundo mõ potest intelligi, quod aliquis affectans vocari ad honores, coram iudice petit examinari, & recipi testes super ætate ad perpetuam rei memoriam ut sic posset ad honores admitti. Et ita Old. ponebat hic casum. Secũdum exemplũ est, q̃ quis uolebat exigere a debitore, & hoc ẽt potest esse duobus modis, vel quod debitorem ad iudicium prouocet, & ipse obijcit ei quod est minor, & sic de ætate quæritur incidenter. Vel quod ipse minor ante quam petat debitum, petat se pronunciari maiorẽ, vt sic debitorem possit conuenire. Tertium exemplum est de eo, q volebat solus in iudicio sistere. Et s̃m hoc ipse minor adibat prætorem principaliter, ut ipse reciperet probationes de ætate, & eũ pronunciaret maiorem, ut possit in iudicio sistere. Vel cum ipse minor conueniretur ab alio in iudicio, & sic compareret solus, petebat aduersarius sibi dari curatorem, ipse uero dicebat se maiorem, isto casu qõ venit in iudicio isto de ætate incidenter. Quartum exẽplum est

ADDITIO.

a De ætate. Circa hanc materiam probationis ætatis, uide omnino Bart. consi. 120. Pau. de Cast. consi. 140. & 141. ubi ponit, quid si statutum tradat modum probandi ætatem, an intelligatur reprobare alios modos, & quædam alia in materia. Itẽ quis debeat probare ætatem, & uide Fel. in c. in præsentia. extra de prob. Item si alicui sit datus tutor, uel curator, probatur per hoc ipsum eo tempore fuisse minorem, uide Alex. quod non, consi. 21. in 1. uol. Item quod nõ probat talem eum esse minorem nunc, licet anno uno, uel duobus præteritis, fuerit sibi datus curator ut minori, uide Imo. consi. 83. Item quod scriptura patris probet ætatem filiorum, quando est facta super natiuitate. uide Pau. in l. neque natales. C. de probat. ubi Barto. & Sal. Vide tamen circa istam materiam probationis ætatis, unum sing. consi. Soc. in consi. 89. inci. in causa agitata. in 1. uolu. ubi dicitur, quod substitutus pupill, dicendo quod filius decessit pupillus, habet intentionem suam fundatam, ex quo in dubio quis præsumatur mori in pupillari ætate. In contrarium tamen uide eundem Socin. in l. qui duos. §. cum in bello. inf. de rebus dub. & ibi scripsi ad eum.

est in eo, qui vult alienare rem suam sine decreto. Isto casu de necessitate dēt intelligi, q minor in iudicio principaliter se petebat pronunciari maiorem. Nam hic nulla lis proponitur pñs, vel futura, cui qō ætatis incidat. Quintum exemplum est in eo, qui vult rerum suarum administrationem, quam habere non dēt nisi sit maior. Et hoc potest intelligi duob. mod. Primo, q cōtentio erat inter minorem, & quendam eius curatorem. Et hoc potest esse, vel curatore inferente, & petente sibi administrationem decerni, vel minori petente eū ab administratione remoueri. Et fm hoc qō de ætate veniret incidenter. Potest ēt intelligi, q minor principalr petebat se pronunciari maiorem, ad hoc vt rerum suarum administrationem hēat, prout hæc l. intelligitur, q qō ætatis venit incidenter, tunc ista l. est clara, quia qō ætatis expeditur iudicis officio mercenario deseruiente il li actioni, seu officio, q principalr est propositum, sicut in aliis qōnibus emergentib. vel incidentib. ī. de iu. l. de quare. & C. de or. iud. l. 1. Prout vero hæc lex intelligitur, qñ petitur principalr cognitio de ætate. Ex istis glossis habes notare duo. Primo, q istud petitur qñq. respectu certæ causæ, v.g. quia ego volo exigere Titium debitorē

a meum, ante oīa peto legitimari personā meam, vt hic in secūdo exēplo. & istud expeditur iudicis officio mercenario deseruiēte actioni proponendæ. sicut dicimus in oīb. interrogationib. quæ fiunt ante litis contestiōnem, vel ēt ante porrectum libellū ad præparationē litis, vt ī. de interro. actio. l. 1. & q ibi notatur super rubrica. Et ita videmus obseruari de facto in oīb. legitimationib. personarū, quia vel primo datur libellus & parte opponente examinatur de legitimatione personarum. vel ipsemet actor ante oīa producit instrm authēticum suæ procurationis. vel curæ, & facit se legitimari. Secundo mō qō de ætate proponitur principaliter ad legitimationē personæ, non respectu certi actus, sed respectu oīum. s. vt possit libere administrare, vt maior, & istud expeditur iudicis officio nobili, vt h c. Et fm aliam lec. ex. est no. s. de feriis, l. 2. ubi, & ætatis probētur, &c. Vbi est expressum, q iudex principalr aditur. vt ætas principalr probetur. Et hoc mō pōt intelligi hæc lex. Sed dicetis vos, qūo recipiuntur testes ante litem contestatam. cum rtt fieri non possit, vt in aut. de testib. §. pe. & C de testib. auth. sed & si quis. † Rñ. & hic aduerte, ex parte

3 rei examinantur testes ante litem contestatam, vt publicentur ad æternam rei memoriā, cū non sit in eius ptāte qñ agat, ut C. de viteris pupillarib. l. fi. & gl. in d. auth. no. ext. de testib. c. significauit, &c. Albericus. Ex parte vero actoris. s. qñ pōt agere incontinenti, nō pñt examinari testes ante litē ɔtestatā nisi cum timetur, vel dubitat de morte testiū, & absentia diuturna, vt extra vt lite non contest. ca. qm frequenter, & s. ad l. Aquil. l. in lege Aquilia, li deletum, & nunc fit examinatio, non publicatio, vt d. c. qm frequenter. Quod intelligendum est, qñ est in ptāte actoris agere ante illam probōnem factam: sed vbi non audiretur. nisi illa probōne facta, tunc ante litem ɔtestatam permittitur examinatio, & publicatio, vt hic, & d. l. 2. de feriis, & C. de bon. poss. sm tab. l. 2. & q ibi no. & C. de test. l. publicati. Nā ex testō non potest adiri hæreditas, nec qō testamenti moueri, nisi quis sit certus de virib. testamenti, vt ī. de acq. hær. l. sed & si de ina. ideo permittitur ei, qui vult agere ex testō, facere examinari, & publicari testes ad æternam rei memoriam. quia alias nun posset adire hæreditatem, & per ɔñs nō agere petitione hæreditatis. Dixi plene in auth. sed si quis. C de testib. & dic ut ibi. † Quæro, an in ista cā

4 dabitur libellus, vel lis cōtestabitur? Rñ. q qñ hoc petitur principalr, tñ ad præparationem litis futuræ, q non datur libellus. no. inf. de in-

a terrog. act. super rub. Qñ vero principaliter. non respectu certæ litis tunc idem. Cum. n. nihil petatur ab aliquo aduersario, sed solum a iudice non vr necessarius libellus, vel litis contestatio vt no. Doct. & ibi glo. tangit, in l. nec quicquam, §. vbi decretum, sup. de off. procon & Spe in ti. de off. iu. §. 1. Nam auth. offeratur, C. de litis contest. dicit, ei, qui ad iudicium vocatur, offeratur libellus: sed hic nullus ad

5 iudicium principalr vocatur, ergo &c. † Item quæro cum in causæ cognitione requiratur citatio aduersarii l. in causæ §. cā cognita. su-

b pra eo, qūo fiet citatio aduersarii? Rñ. qñ nullus est aduersarius certus, fiet proclama generale. C. si vt se ab hær. absti auth. hōmines. &

6 C de reuoc. pig. l. si eo tempore. † Item quæro, hæc lex loquitur de ætate, ex qua oritur impedimentum nolenti administrare negotia sua, vel agere. quid de aliis impedimentis, puta, alicui est datus curator, vt prodigo, vel ut furioso. ipse vult petere principaliter pronunciari se ad bonos mores redisse, vel ad sanam mentem, ut sic administratio suarum rerum ei concedatur, an possit? Rñ sic, ut hic, & l. 1. inf. de cur. fur. & ibi per Iac. de Are & q. dicam statim. inf. prox. q. Idem dico. si aliquis fuit excōicatus, vel per sententiam pronunciatus infamis potest principaliter iudicis officiū implorare, vt pronunciētur sententiam excōicationis non tenuisse, vel se per sententiam infamatum non esse vt ext. de off. dele. c. cum contingat, facit sup. de fer. l. 1. §. 1. in eo quod dicit, q sententia circa appellationem infirmabitur, quasi dicat, per officium iudicis nulla declarabitur.

c Venio ad secundam c quæstionem.

7 Qualiter † ætas probetur. Circa quod sciendum est. q probatio æta-

d tis fit duob. mod. Vno modo per testes de ueritate. Alio mō per aspectum. de quolibet uideamus. Et circa primum. s. in probatione ætatis per testes, sciendum est, quod maior ætas potest probari de facili per testes, qui dicunt se vidisse talem viuentem iam sunt 25. anni completi, & mō viuit. Nam sequitur de necessitate, quod ipse est maior 25. ann. Sed in probanda minori ætate est maior difficultas. Nam primus terminus a quo incipit ætas, est punctus natiuitatis, qui modicus est & non clarus, quoniam actus parturiendi (vt scitis) fit in occulto, & ideo videtur quod ista ætas debeat probari per obstetrices, quæ interfuerunt tempore partus, & viderūt puerum exeūtem de ventre. l. 3. † .diu. ī ad Carb. & no. in d. l. 2. s. de feriis. super verbo, ætate. & ista probatio esset indubitata, si haberi posset. Sed si ha-

e beri non posset, tunc ista probatio posset fieri per consanguineos & vicinos, qui dicēt. q tali tpe fuit natus talis. Interrogati qūo sciunt? dicunt, quia sunt sui vicini, & consanguinei, & ēt ante illum diem, publicum, & notorium erat inter vicinos, & consanguineos, quod talis nun habebat talem filium, & illo tempore incæperit esse notorium. quod talis filius sibi natus erat & hoc sufficit. Præsumitur. n. q. vicini, & consanguinei hoc sciunt. l. filium. s. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. & l. de tutela. de in integ. rest. adeo, quod sufficeret dicere,

f quod sum vicinus, & sum consanguineus, vt dixi in d. l. 1. ī. si cer.

g pet. Sed iuxta hoc quæro de q. quam habui de facto. Pone, quod obstetrices examinatæ, & interrogatæ dixerunt puerum esse minorem 14. ann. Interrogatę qūo sciunt, dixerunt quia viderunt eum

h nasci, & ab eo tempore, quo natus est, vsque ad præsentem diem, non cucurrerunt perfecte 14. anni. Interrogatæ, quo anno natus fuit, & dixerunt se nescire, quæritur vtrum minor ætas sit probata? Et videtur quod non. quia qui ignorat principium, a quo debet

K fieri numeratio, ignorat dinumerationem. l. non facile. ī. de gradi.

l Sed contrarium puto verum: Nam dicta testium debent intelligi.

m ne sint sibi ɔtrā. vt extr. de testib. c. cū tu. & in prima ɔst. C. l. quibus. Modo cum testis dixerit scio quod ab illo anno natiuitatis vsq; ad præsentem diem facta computatione non sunt 14. anni elapsi, apparet quod intellexit quantitatem dinumerandi a dicto tempore: de eo vero quod postea fuit interrogatus. s. quo anno natus est, dixit nescio, debet intelligi, nescio. s. dinumerare quotitatem dicti anni ab illa dinumeratione, quam sibi feci. q. d. nescio quot anni sunt a natiuitate Domini, vel ab vrbe condita, & similia. scio tamē quotus est annus a natiuitate huius pueri, de quo quæritur. Et iste est verus intellectus, & secundum communem vsum intelligitur, cum quis interrogatus. quo anno aliquid factum fuit. i. quoto anno a natiuitate Domini, a quo facimus dinumerationem annorum, sic in Auth. vt præpo. no. Imper. in prin. & quod no. C. de accu. l. in causis. Aduocatus autē debet esse multum cautus, quia quandoque testis recordaretur de natiuitate, nec tñ recordatur de annorū numero, tunc debet aduertere, vtrum ille annus natiuitatis vel mensis fuit in quo fuit aliqua nouitas. Verbi gratia, scio quod fuit natus talis eo tempore, quo Imperator fuit in ciuitate illa interfectus, vel a quo Perusini cæperunt ciuitatem Castelli, vel quod fuit natus eo tempore, quo facta fuit talis militia. Tunc vnus testis, vel duo, pos-sunt probare natiuitatem: alii probabunt numerum annorum, de

n facili. Secūdo est videndū † de ꝓbatione ætatis per aspectum. Dic

8 quod fieri debet per iudicem, vt s. e. l. minor xxv. ann. ex aspectu. Quod hoc autem non possit fieri per testes, apparet, quia minor ætas non vr. vnde si testis deponeret per aspectum esset magis iudex, q̄ testis: cum deponere debeat de his quæ percipiūtur ꝑ sensum corporeum, fm Inn. ex̄ de testib. c. cum cām. Si hoc esset verū, insurgeret magna iniqtas. Quid. n. si ī ciuitate ista ɔcederet qdā puer forensis ætatis xij. ann. & expediret, q eius ætas ꝓbet. Certe ꝑ iudicē nō potest

ADDITIONES.

a Qñ vero principaliter. No. quod snia nulla, pōt peti declarari nulla: quid autem si petatur cassari, quid importet, vide Bal. in l. hi qui ad ciuilia. C. de appel.

b Fiet citatio. Aliter dixi secundum Bal. in d. l. in causæ. §. causa cognita.

c Pom. Venio ad secundam. Vide aliqua per Fel. in c. in præsentia de proba.

d Aetas probetur. Idem no. per Bal. in l. si minorem. & ibi late Sal. C. de in inte. resti. vbi dicit, quod in hoc iudicia multum prosunt, & quod non admittitur ad ætatem probandam, & quæ dixi in l. non solum, §. sed ne probari. de ope. no. nunc. & dicit Guid. de Suza. in l. 1. C. si mi. se. maio. di. quod ætas minor pōt probari ꝑ instrum dotale, factum in die nuptiarum, arg. l. optimam, C. de contrah. & commit. stip. de quo per Bal. in l. neque C. de proba.

e Per consanguineos. Adde l. de tutela. & ibi Bar. & Bal. de in inte. rest. C. & si testis deponit causam dicti sui, quia est vicinus, & coniunctus. Adde Bar. per illum no. tex. in d. l. de tutela. C. de in integ. resti. minorum. & Bald. ad idem in l. testium. C. de testi. in probatione ætatis, per Sal. in l. si minorem. C. de in integ. resti.

Meno. Calcan. consi. 80. nu. 17.

Ruer. Adde pro limitatione huius probationis fiendæ per vicinos aut consanguineos. Alex. in l. 1. col. 6. ī. si cert. pet.

f Paris. l. 1. si cert. pet. Vide Fel. in c. literas. extra de excep.

g Pom. Sed iuxta hoc. Vide remissiue per Alex. in l. non hoc. C. vnde le. Fel. c. lite. de præsump.

h Viderunt eum nasci. Quid si testis super ætate, in causa scientiæ dicit, quia recordatur quod talis natus est, probat, secundum Bal. no. in l. 2. C. de temp. appel.

i Pom. Se nescire. vide Alex. consi. 42. volu. 3. Fel. cap. quoties. de test. & c. cum causam. eo. tit.

K Paris. Verum minor. Vide Alex. in l. 1. in prin. inf. de ope. no. nun.

l Puto verum. Idem dicit Ang. & Imo. in l. 3. §. idem Labeo. de aqua plu. arcen. Adde Saly. in d. l. si minorem.

m Ruer. Contraria. Adde Alex. in l. inter stipulantem. §. 1. col. 5. inf. de verb. obl. qui intelligi hoc dictum Bart. verum, nisi esset nimia improprietas vel contrarietas apparens. & idem tenet Do. Ias. in l. 1. §. 1. inf. de ope. no. nunc. ubi addit D. Ant. & Abb. idem tenere in d. c. cum tu.

n Pom. Secundo. Vide aliquid per Ant. de Bu. consi. 46.

potest inspici, quia mortuus est. Testes, qui eum cognouerunt, non pñt deponere de aspectu, ſm ꝑdicta: vicini, & ↄsanguinei non sunt, ergo eius ætas non pôt probari. q̃ est absurdum. Ideo dico, q̃ testis pôt deponere de ætate alicuius per aspectum & faciet plenam fidẽ,
a non tñ simpliciter, sed ſm determinationem, q̃ dicam. Ad cuius euidentiam præmitto quædam, & primo illud, q̃ sæpius est dictum, q̃ testis dẽt deponere per sensum corporeũ, ſm Inn. ext. de testib. c. cũ cãm, & C. de testib. l. testium, & ff. de test. l. qui testa. in fi. & ff. de his, quæ in testa. delen. l. 1. in princ. Itẽ præmitto q̃ percipere per sensum corporeum sine iudicio intellectus, non sufficit, & iõ impuberes licet sensu percipiant: tñ quia intellꝰ non iudicaret, pp ætatis defectũ, non sunt idonei, l. 2. §. leg. Iul. ff. de test. & l. 1. C. de falsa mone. Itẽ aduerte, q̃ substantia rei, vel personæ, nunq̃ percipitur per sensum corporeũ immediate. Vnde si tu diceres, q̃ hæc cathedra est de ligno, quare? quia vides lignũ, impropria est locutio. Nam tu uides colorẽ qui in obiectu visus ex colore iudicat, q̃ est lignum. Vnde istud pcipis iudicio intellꝰ per colorem, repræsentatum in intellectu per visum. Idem de similib. si tu diceres q̃ uidisti me numerare decem florenos aureos, non uidisti aurũ, neque substantiã auri: sed vidisti colorem, qui resultat ex substantia auri, ex quo iudicas aurum: & tñ licet hoc non pcipiatur immediate per sensum, valet tñ testimonium, in auth. de testib. §. & licet, C. de testib. l. testiũ, & in auth. ibi posita. Hoc
9 præmisso pono duo. † Primo, in eo, q̃ est cognoscibile per aspectum secundũ cõem hoium notitiam, in eo est sufficiens redditio rõnis in teste per aspectum, licet istud ↄsistat in iudicio itellꝰ Tex. est in l. pediculis, §. Neratius, ff. de au. & arg. leg. l. si qñ. e. tit. & C. de c. fru. vrb.
b Ro. l. 1. li. 11. Secundo pono, q̃d est cognoscibile per aspectũ, non secundum hoium peritiam, sed ex arte eius, non est sufficiens rationis redditio per aspectũ, sed dẽt tunc aspici per iudicẽ, seu peritos, quib. iudex ↄmisit, l. ↄparat. C. de fi. instr. & l. 1. §. 1. de ventre inspi. & C. de re mili. l. semel, li. 12. Nunc ad propositũ, in probanda ætate pôt esse, q̃ inter illud, q̃ aspectus indicat, & illud de quo q̃ritur, est modicus excessus, & tunc aut illud ex aspectu non est cognoscibile secũdum cõem hoium peritiam, & tũc dẽt fieri per iudicẽ, vel per illos, quib. ↄmitteret iudex, d. l. minor 25. an. & d. l. ↄparationes, cum sim. Pôt
c ẽt esse, q̃ est tantus excessus, q̃ per aspectum est cognoscibilis ſm cõem hoium peritiam, tunc in hoc reddit testis sufficientem rõnem per aspectum, & facit plenam fidẽ. Hoc probatur ff. de prob. l. cũ de
10 ætate. in fi. recte intelligendo, vt ibi dicam. Ad cuius † declarationẽ est videndum, quid sit iste excessus sic cõiter cognoscibilis, & p ↄñs cognoscemus, qñ non est cognoscibilis cõiter. Ad quod sciendũ est, q̃ quanto quis est minor, tãto facilius ex modico excessu cognoscitur ætas, & quanto est antiquior, tanto requiritur maior excessus, vt probatur ff. de ventre inspi. l. 1. §. de inspiciendo. Iste aũt excessus nõ potest probari per legẽ, sed secundum motum animi mei, & habito colloquio cum quamplurib. Doctorib. iuris Canonici & ciuilis, nec non & medicinæ, super his quæ inf. dicam, possumus tpa sic limitare, quia ad probandam ætatem sex mensium descensiue, sufficiunt tres menses: ascensiue quatuor, vt hic. Modo volo probare, q̃ talis tali tpe erat minor sex mẽsium, testis dicit uera esse. Interrogatus q̃uo scit rñdet, quia ex aspectu corporis videbatur trium mensium ascẽsiue. Si uolo probare, q̃ erat maior sex mensium, testis dicit uera esse. Interrogatus q̃uo scit? respondet, quia eo tpe videbatur maior decem mensium. Et hoc est q̃ dr̃ in d. l. cum de ætate in fi. inf. de proba. ibi, ex quo præcipue fidem in ea re constare. &c. & verba, quæ præcedunt ibi, ex eo annos computari, & sequitur ibi, ex quo, &c. Debet igitur incipi a computatione annorum ex eo tpe, quo certũ est ipsum esse tantæ ætatis: sed qñ ipse videbatur minor trium mensium cõi aspectu, absque dubio erat minor sex mensium. Ad probandum ętatem anni sufficiunt descensiue, quinque menses, ascensiue sex, mô prędicto. Ad ætatem triennii descensiue annus, ascensiue 18. mẽses. Ad ætatem 7. annorum descensiue biennium, ascensiue triennium. Ad ætatem 12. ann. in muliere, & 14. in masculo descensiue triennium, ascensiue quadriennium. Ad ætatem 25. ann descensiue, & ascensiue quinquennium. Ad ætatem 40. an. descensiue, & ẽt ascensiue 8. anni. Ad ætatem 70. an. descensiue, & ascensiue x. an. ab inde sup. vsque ad ætatem centum annorum descensiue, & ascensiue 15. an. & idem quod dictum est sup. in dictis tpib. intelligas in tpib. mediis. Similem limitationem tpum facit Iurisc. inf. ad l. Falc. l. hæreditatum. Et ad prædicta facit quod legitur Io. 8. circa fin. vbi dr̃, q̃ Iudæi dixerunt Christo: quinquaginta annos nondum hẽs, & Abraham vidisti? Certum est quod Christus illo tpe erat 33. annorum, vel circa, & sic errabatur in aspectu maiori tpe x. an. ↄ ea quæ dicta sunt. Rñ. Ego uolui hẽre expositionem Theologorum dicti ca. et inter alios reperi sanctum Tho. de Aquino, qui dicit, Mirandum est quare non dixerunt 40. ann. nondum habes, &c. cum Christus erat 33. an. vel circa, & alleg. alios Doc. antiquos, qui de hoc mirabãtur. Ecce, ergo, q̃ habes illos Doc. pro me, q̃ excessus x. ann. vr̃ cognoscibilis manifeste, & ideo mirabantur illi Doc. cur Iudæi dicebãt Christo de quinquaginta annis. Vnde rñdent ipsi, quod sic occurrit eis non quod tantæ ętatis uideretur. Alii dixerunt q̃ ideo dixerunt, quinquaginta annos nondum hẽs, &c. quasi nondum peruenisti ad annum Iubilæum, in quo fit remissio peccatorum. Quo ergo te dicis tantam pñtem hẽre? Et sic concludunt quod non videbatur tot annorum. Alii dicunt, q̃ est speciale in Christo pp ieiunia multa & abstinentias, & labores. Et bñ quicquid sit, ille tex. non facit ↄ me, imo facit pro me. Dicit. n. quinquaginta annos nondum habes, q. d. nõ videris tantæ ætatis ex aspectu, non autem dr̃ ibi quod tãtæ ætatis videretur. & sic non facit ↄ. Sis ergo cautus in modo articulandi, q̃a si referas te ad aspectum ætatis iuuenilis, modicus excessus requiritur. Si vero referas te ad aspectum maioris ætatis, tunc requiritur
11 maior excessus. † Sed iuxta hoc q̃ro pone quod testis interrogatus deposuit de aspectu, scd̃m ea q̃ dixi s. q̃a ex aspectu diceretur hõ 30. an. quid hẽt testis dicere? & idẽ in similib. q̃onib. Rñ. dẽt is scire, q̃d iõ hic dr̃. Q̃d manifestũ est, non indiget probat. l. eius. C. de app. q̃a nulla probatio pt̃ fieri de manifesto, qñ sit magis obscura q̃ manifestum, & ideo dicit lex, quod illud quod est demonstratum, non indiget alia demonstratione, vt ff. de do. p̃. l. 1. circa fi. Nunc ad propo
d situm † pono vnum aliud exemplum. Testis interrogatus si talis res erat alba, dixit quod sic, quia vidit. Interrogatus quid est album: dico quod de hoc non debet interrogari, & testis potest dicere si interrogatur, quid sit album, nescio tibi aliť demonstrare, q̃a est ita clarum de se, quod non indiget alia demonstratione, d. l. 1. in fi. de do. p̃le. Nunc ad propositum iste aspectus temporis, & ætatis, non est bene declarabilis p notas, & signa, qñ non sunt in forma. q̃a quidam sunt barbati, q̃dam non: quidã rubei, quidã nõ, & quidã parui, quidã magni, & sic de similib. Sufficit ergo si testis dicat interrogatus quid est aspectus tanti tpis, nescio tibi dicere, nisi quod est aspectus
e tanti tpis. Sed quid si simpliciter dicat, nescio. Rñ. idem. Nã intelli
f gĩt nescio, subaudi aliť declarare quod s. dixi. Simile no. ff. de ver. ob. l. stipulatio ista. Item interrogatus, qui dixit aliquem possidere, quo modo scit, si dicat se scire eum possidere. quia eum vidit arare seminare, fructus colligere, & similia facere. Si postea interrogatur quid est possidere, non cogitur respondere. Nam sufficit si dicat, nescio
g aliter, quam sup. dixerim, d. l. stipulatio. §. ibi quoque.

12 Sumus expediti de secunda quæstione principali, venio ad tertiam, scilicet cui incumbit onus probandi, Gl. hic dicit, quod iudex ex aspectu corporis transfert onus probandi de vno ad alium, sed in dubio ei, qui dicit, incũbit onus probandi. Et si vtroque negãte, postea vnus dicat, nego te mino-

ADDITIONES.

a Meno. Ad cuius. Dec. consi. 272 nu. 2. Paris. consi. 10. nu. 41. lib. 2.

b Per aspectum. Nn. de probatione ætatis per aspectum, & vide quod no. Bal. in d. l. Deo nobis. C. de epi. & cle. Et cum Barto. hic concor. Bald. in l. solam. C. de test. vbi dicit, quod si testis deponit super ætate, & interrogatus in causa scientiæ, dicit, scio per aspectum corporis, quod non probat. Alle. Bar. in consi. inc. in q. vertente inter do. Simonem, per Sal. in l. si minorem, post Bald. C. de in integ. resti. & Salv. in l. cum te. C. de proba. & Io. And. in addi. Spec. in ti. de teste. §. 1. super ver. sed nunquid. incip. ad declarationem. Cum quo transit Imo. in l. ad testium. §. 1. de testam.

c Tantus excessus. Adde Bal. in l. solam C. de testi. & in rub. C. de prob. in fi. & de probatione ætatis, vide Bal. in l. cum te. C. de prob. & late Io. And. in regula, infantibus. in merc. Adde quod dicit Bal. in rub. de prob. in fi. quod aspectus posset esse talis, & tantus, quod inferret ex necessitate naturæ, & dicit Bal. in d. l. cum te. q̃d sufficit probare ætatem per verosimilia, licet non certitudinarie, & quid de scriptura, quam facit pater tempore natiuitatis filii, an probet ætatem, vide Bal. in l. neque natales. C. de prob. & de instrumento matrimonii cõtracti, dixi s. de scriptura facta de natiuitate ab alio, etiam quam a patre, vide Bal. in rub. C. de fide instr. late per Sal. in l. si minorem. C. de integ. resti. & Bar. in consi. inc. in q. vertente inter do. Simonem, &c. Meno. Et communiter dicunt doct. probari per scripturam patris. Curt. iun. consil. 3. col. 1. lib. 2. sed contra facit l. fin. ubi Bar. C. de iure fisc. debit. lib. x. vbi non probat similis scriptura pro scribente nec probandæ respondet Bart. loqui hic in his, quæ sunt difficilis probationis. Curt. iun. consi. 18. nu. 8. Par. consi. in. nu. 58. lib. 2. Rolan. consi. 31. nu. 2. vbi de testimonio matris. Ruer Addde, quod illud consi. est nu. 92. & ibi Bar. videtur tenere CONTRARIVM eius, quod tenet hic. Adde Corneum. consi. 22. col. 1. in 3. volu. & Paul. de Cast. consi. 124. in 1. par. antiquorum.

d Barb. Nunc ad propositum. Adde quod no. in l. 1. inf. si cer. pet.

e Paris. Sed quid si simpliciter. Vide, & consi. ma, ut per Ias. in l. 1. ff. si cer. pet. & in l. 3. §. 2. ff. de iureiuran.

f Dicat nescio. Et adde Bal. in l. data opa. C. qui acc. & Imo. in l. 1. §. duæ. ff. de Carb. edic. vbi dicit quoque, cui incumbit onus probandi ætatem, & vide bonã gl. 81. dis. p̃sbyter. & Spe. in tit. de acto. uer. si ergo, & per Bald. plene in d. l. cum te. & q̃ dixi post Bart. in l. si Titius. de fideius. adde Bal. in l. e. C. si q̃s rẽ in ergo, &c. plene p Doc. in c. in præsentia. de pb. maxime p Abb. unde dixit Bal. in l. e. s. de his qui sunt sui, & ibi Pe. de Anc. q̃ testis interrogatus, quid est notoriũ, si dẽt se nescire nõ valet eius testimoniũ, si dixerit factũ esse de die, & si dixerit aliquẽ esse malæ famæ, & nesciat q̃d sit bona fama, q̃a contraria contrariis probãtur, & qui cognoscit vnũ cõtrariorũ, cognoscit & reliquũ. d. l. 1. p no. & ad Bart. hic facit, q̃d ipse no. in l. 1. ff. si cert. pet. Secus tñ dicas, si testis deponeret super fama, q̃a si postea interrogatus, quid sit fama, dicat, nescio, ualet ſm Bald. in l. 1. si cer pe. Quod ipse no. in l. data opa. Et istis adde no. Cy. & Bal. in l. 2. in fi. C. de don. ante nup. vbi sufficit, quod dicat testis recordor q̃ in tali donatione non fuit cã expressa, licet postea dicat se nõ recordari q̃s cõtractus ibi fuerit celebratus, & quæ verba ibi interuenerint, sed sufficit de substantia contractus recordari. Adde cui incumbat onus pbãde ætatẽ, Bal. cõs. 233. li. 3. Pau. de Ca. cõs. 140. & qualiter testes dẽãt deponere i probõne ætatis. Vide Bal. cõsi. 144. li. 4. & cõs. 364. lib. 4. Pro isto dicto facit dictũ Io. An. in add. Spe. in tit. de teste. §. nunc uidẽdũ. in vle. addi. dũ loqtur de teste, q̃ dẽt examinari sup duob. capitulis, & quod not. idem Bart. in tracta. de test. in gl. in ver. rẽ aliquã. Et idem Bar. in l. Labeo. uer. sed quæro quid si testis. ff. de sup. leg. Et quod no, Ang. in fortiorib. terminis, consi. 174. inci. thema, sup quo petit, dũ loqtur de teste deponẽte super aliquo contractu. Vide ẽt ad dictũ Bart. hic Alex. consi. 107. alias 17. in 4. uol. Fel. in c. cum tu. de test. & dictum Ioã. And. sequitur Fel. in c. fraternitatis. uer. sed vltra. de testib. & c. cum in. eo. tit.
Adde Ias. in l. 1. col. inf. 4. si cert. pet. ubi sequitur & cõprobat hanc decisionẽ Bar.

g Pom. Dixerim. Idem uoluit Alber. per illum tex. l. non erit. §. dato. de iureiur.

minorem: alius dicat, nego te maiorem, tunc dicit gl. forte præsumitur minor, quia semel fuit minor. C. de pb. l. siue possidetis. C. v. hoc examinat. C. de prob. l. cum te. Tu dicas, q. illud dictum an ponatur affirmatiue, vel negatiue, nihil est dicere, sm Iacob. de Are. duab. rationib. Prima, quia tunc est verum, q. ei qui negat, non incumbit onus probandi, qm negatiua non est probabilis. l. actor. C. de prob. Secunda quia vt sæpe dixi vobis, illa oro est negatiua, q̃ signat priuationē: illa est affirmatiua, q̃ signat positionē. Non curo q. b. verbis ponatur, vt no. ĵ. de do. exce. l. sin. in fi. & probatur ĵ. de ver. ob. l. inter stipulantē. in prin. & ĵ. de itine. actuque priu. l. 1. §. 1. Vñ in ppositio. siue q̃s dicat, nego me maiorē, siue dicat, dico me minorē, sp ista negatiua est, qa illud verbum, minor, hēt negationē in se: vñ sæpe ponit in iure minus. i. non idē. Est ergo idē dicere minor 25. ann. i. q. non habeo 24. ann. & codē mō si dicā te maiorē, siue nego te minorē, est affirmatiua qa nego negatiuā, & sic affirmo. Et iō in ista materia cui incūbit onus probādi, dicas sic. Aut iudex ex aspū trāsfert onus probandi in aliq partē & illa dēt probare. Aut nō, & tunc, aut vnus allegat ætatē maiorē ad fundandā intentionē suā & ipse dēt eā probare. Aut allegatur ætas minor ad fundandā intentionē minoris & idē vt ipse qui alleg. dēt hoc pbare. Et de hoc est casus. C. de ĩ integ. restit. l. si minorem, vbi si minor et petit restitui di. C. si, tunc qa minor ætas est suæ intentionis cā, ipse dēt probare, vt ibi patet. Nec ob. q. gl. hic dicat, q. semel fuit minor, & iō † hic dic præsumitur minor, quia illa regula non psumit in his q̃ cursu tpis mutantur, vt in ætate. ĵ. de excu. tuto. l. spadonē. §. qui absolutus. Et ita intelligitur. C. de prob. l. cū te. vñ cum tu agis, & alius opponit tibi q. tu es minor, ille dēt probare, vt no. in d. l. cū te. Qñque ætas nō est cā intētionis alicuius, vt puta si nil aliud intendo principalr, nisi probare ætatē, tunc ei, qui dicit ætatem, incumbit onus probandi. De hoc est casus hic.

Expeditus de tertia quest. Principali, venio ad quartam, Et sup quarto & vltimo dubio q̃ro de probōis effectu. † Et videndū est primo, vtrū probō sola sine pronunciatione pariat præiudicium? Et vr quod non, ut de iureiu. l. sed & si possessori, §. fi. in gl. super verbo, probatum esset. In ɔ̃rium est veritas, per tex. hic: ibi, per eam probationem, &c. Nil aūt dixit de pronunciatione. Et sic no. q. probatio sola sufficit, & hoc puto verum. Non obst. lex ɔ̃ria, & quod ibi dixi, quia ibi non sufficit probatio sola ad actionem producendam, sed actionem productam adiuuandam sufficit hic. † Secundo est videndum, vtrum probatio facta in vna cā præiudicet in alia prorsus extranea separata, & distincta? Et in gl. sunt opi. Finalr determinat in oib. fieri præiudiciū, vt in ea hētis. Et tñ est intelligendū cum distinctione, q̃ dicā ĵ. Tertio est videndū, vtrū sñia lata super ætate faciat ius. Gl. hic dicit, q. sic, non est verū, quia pōt admitti probō in ɔ̃riū. s. e. l. minor 25. ann. ex aspectu, q. non esset, si faceret ius. Et ideo est aduertendum. Nam qñque probatur ex confessione personæ, de cuius ætate agitur, & tunc aut iusta probatio est facta cum iuso corporali pstito, & tunc dicta ɔfessio nō porriget effectū suum ad alīs cās, vel personas, q ad eas, in quas est facta dicta ɔfessio, no. in auth. sacra. C. si adu. ven. in x. q. q. dic vt ibi. Qñque ætas probatur per alios modos lēimos, vt puta testib. instrūs natalium. & sim. vt s. dixi, & C. si mi. se ma. dixe. l. 1. in prin. & l. si alterius & ĵ. de excu. tu. l. excusant, in prin. Et in istis est aduertendū, aut ætas est probanda inter duos litigantes, non interueniente eo, de cuius ætate agitur, & tunc illa pbō in alia cā non piudicat, p rēam gñalem, ĵ. de excep. rei iud. l. cū q̃ritur. Ista. n. lex loquitur solū qñ maior factus est ĩ iudicio, dicit. n. ætate eius, qui se maiorē, &c. Ex eo. n. q. dicit se maiorem &c. patet q. ille, de cuius ætate agitur, fuit in iudicio: tunc aut probō seu pronūciatio fuit facta aduersario ɔ̃dicente, & indistincte hr pro veritate quo ad eum, siue sciuerit ɔ̃rium esse verum siue ignorauerit, vt sup. e. ait prætor, §. pmittitur, sed quo ad alios non est idē, vt ĵ. dicam. Si uero fuit facta aduersario non ɔ̃dicente, tunc aut dolus, vel fallacia eius, de cuius ætate agitur, iteruenit, & indistincte præiudicat quo ad eum, aduersus quem dolus, seu fallacia fuit adhibita, l. 2. & l. si alterius, C. si mi. se maior dixe. aduersus alios puto, q. ipsi minori non præiudicet, nisi eo mō vt ĵ. dicā, qñ dolus non interuenit, vt ĵ. quib. ex causis in possess. eat. l. Fulc. §. q. si aduersus, aut non interuenit dolus, vel fallacia eius, de cuius ætate agitur, & tunc si quidē aduersarius sciebat eū esse minorem, & sic sñiam non ɔtinere veritatem, & tunc sñia, & pronunciatio ei non opitulatur, d. l. si alterius. 2. res. & l. minor 25. an. ex aspectu, sup. e. siue sciuerit vere, siue præsumptiue, d. l. tutela, C. de in integ. rest. mi. Aut neuter eorum sciuit, vel in dolo fuit, & tunc aut minor vult venire ɔ̃ dictam probōnem, seu pronunciationē, certās de dāno vitando, aduersarius vero certat de lucro captando, & minor auditur. In hoc tñ minori piudicatur, quia ipse hēt necessitatem probandi ɔ̃rium, d. l. si alterius, sm lec. Azo. Aut minor certat de lucro captando, & aduersarius de dāno vitando, vt puta si debita minori soluit, & minor perdidit, tunc minori oīno piudicatur vt hic, & l. minor 25. an. sup. e. Aut minor certat de damno vitando in futurū, hoc est licet per illam probōnem, seu pronunciationē sit damnificatus in pteritum ne dānificetur de cætero, auditur volens pbare ɔ̃riū & deducere ɔ̃rium in notitiam cuiuslibet. Quod patet ex his, q̃ dicta sunt, quia scienti ɔ̃rium talis sñia non opitulatur. Et pdicta vera, qñ probata est ætas maior, q̃ cursu tpis nō decrescit. † Sed q̃ro: q̃d si in vno iudicio probatur q. est minor, vtrū illa sñia faciat fidem in omnib. aliis causis, Vr quod nō. Nā ista lex loquitur de ætate eius, q. se maiorem dixerit, &c. nō de eo q. se minorē. Præterea ex his, q̃ solo cursu tpis mutātur pbōnes factæ in vno iudicio, nō faciunt fidem in alio, vt ĵ. de exc. tu. l. spadonē. §. qui absolutus, & ibi Dyn. sed minor ætas est hmōi, qa solo cursu tpis mutatur. ergo &c. Solu. Aut ex illis actis volo pbare me esse minorē mō, & non possum p ea q̃ dicta sunt. Aut volo pbare me fuisse minorē, tunc ēt puto q̃d dictæ pbōnes sufficiant p hanc l. Eadem. n. rō est, l. 2. s. de fer. ibi, vt ætates pbentur, &c. Et iō puto sanū esse ɔsilium, qñ aliq̃s est paruulus, quod faciat, ea cognita pnūciari ex aspectu, vel aliis probōnib. esse certæ ætatis, tunc. n. trāscursu tpis sequētis pbabit̃ cuius ætatis sit, & iudex dēt hoc facere. Nam in his, † in quib. aspectus mutat, iudex dēt pnunciare ex aspectu, vt in futurum fidem faciat. l. 2. s. de fer. ibi, aut vt ex aspectu atrox iniuria. &c. dixi in l. 2. ĵ. iud. sol. † Vlt. quæro q̃d de aliis impedimentis, puta iudex pronunciauit me non esse infamē k ex tali sñia, vel non esse excōicatū, vel simile, vtrum hoc faciat piudiciū in aliis causis. Et vr q. sic, qa in mō pbādi, siue pronunciādi ad pdicta æquiparātur, vt dixi s. circa primā partem. Cōtrarium tñ dico, quod hæc lex singulariter, & spāliter loquit in l bōnæ ætatis. Et iō dicendum est, aut dicta sñia lata est cum lēimo ɔ̃dictore cuius spāliter seu principalr interest: & facit fidem quo ad oēs, sicut dicimus in q̃rela inoffi. test. & sim. secus si non fuisset lata cum legitimo ɔ̃dictore. ĵ. de collu. deten. l. cum non iusto, & quod no. C. qb. res iudi. non noc. l. 2. & illud est in simili. &c. Est ēt spāle in cā ætatis, qa sñia lata in vnā cā spāli inter minorē, & aliū, facit piudiciū in oib. aliis causis, ēt nō habentib. dependentiam ab illa, vt hic, & l. minor 25. ann. ex aspectu, s. eo. ēt si fuerit interlocutoria. Et ex hoc sequit ēt alia specialitas, quod ab interlocutoria † lata super ætate licet appellare. s. eo. l. intra vtile. & ibi de hoc dixi.

ADDITIONES.

a Affirmatiua. Adde Bal. in l. cum te. C. de proba. in vlt. quæst. Bar. & Sal. late in d. l. si minorem.

b Paul. Quibus verbis ponatur. Vide Are. in l. ille. inf. de verb. obl.

c Quia illa regula. Adde tex. in c. in præsentia de proba. Et an fundans intētionem suam super validitate actus cogatur probare habilitatem personæ, dic quod nō. Tex. est no. in præal. c. in præsentia, & sic probato actu præsumitur habilitas personæ ad ipsum actū, quod est valde no. iō si producitur testrū factum a minore, pducens nō tenetur pbare, quod erat maior 14. an. quod est no. sm Io. de Imol. in præal. c. in præsentia. Vide Io. de Imo. in cōsi. 114. Et vide Bar. in cōs. 14. inci. Bar. Raph. vbi tangit, cui incumbat onus pbandi, in qua ætate decesserit filius, Bar. in consi. 100. inci. in q. vertente inter do. Simonem, vbi dicit, quod ille tenetur probare ætatem, qui super illa se fundat, & dicit de modo probandi, & non sufficit dicere, quod tot anni, nisi deponat per sensum corporis, vide ibi omnino Andr. Barb. Et an ille, qui se fundat in ætate, debeat illam probare, adde vt per Alex. consi. 159. in 5. vol. & per Fran. de Are. & Mod. in c. in præsentia. de prob.

d Meno. Et videndum Bal. consi. 2. lib. 4.

e Præiudicet in alia prorsus. Per Sal. in d. l. si minorem.

f Sententia lata super ætate. Vide Inno. in c. causam 2. qui fil. sint legit. in gl. magna, per Saly. in l. si minorem. C. de in integ. resti. &c.

g Pomp. Quandoque ætas. Vbi Bar. consi. 88. inci. q. inter Fran. & Imo. consi. 104.

h Paris. Sed quæro. Vide Io. de Imo. in consi. 23.

Barb. Vide Bal. in l. 2. C. qui. res iu. non no. ubi tenet idem Alex. no. hoc tu pondera bene, quod Bar. hic dicit se dixisse in l. 2. inf. iud. solui. Ego ita cōsolui Veronæ hodie, & assumpsi hic Bar. quod illud, quod ipse dixit in l. 2. habet locū in ætate. Vide Io. de Imo. in consi. 21. vbi consuluit secundum hanc doctr. Bart.

i Pom. Vide Alex. consi. 21. uol. 1. & Imo. consi. 23.

Esse consiliū. Vide Bal. in l. cum te. C. de pba. q. tenere vr, quod ista declaratio hoc modo facta ad æternā rei memoriam, prosit ad excipiendum, non ad agendum.

K Non esse infamem. Si iudex pronunciauit me non esse infamē, verum hoc faciat præiudicium in aliis causis. Vide Bal. in l. ingenuum, in prin. de sta. hom.

LEX XLV.

Non omnia. Minores restituuntur, cum læduntur, alias secus. h. d.

LEX XLVI.

1 *Vsucapio capta cum maiore perficitur contra pupillum, licet restituatur.*
2 *Præscriptio legalis, qua & quomodo currat contra maiorem.*
3 *Præscriptio, quæ inducitur ex testamento, currit contra minorem.*
4 *Præscriptio inducta per statutum, nō currit cōtra minorē ut dānū patiatur.*

Etiam. a Aduersus præscriptionem cōpletā, dum quis erat in vtero, restituitur. h. d. Opponitur, res pupilli nō potest vsuca. ĵ. de acq. rer. do. l. bonæ fidei. Sol. Verum est, quod non potest incipi vsucapio ɔ̃ pupillum, sed cœpta ɔ̃ maiorem, bene perficitur ɔ̃ pupillum. Facit in l. de fundo dotali l. si fundum. Contra hoc opp. quod hodie non currat præscriptio ɔ̃ minorem. C. in quib. caus. in integ. rest. non est necess. l. vlt. Sol. Glo. nostri vbique tenent, quod illa lex loquitur in vsucapionib. quæ ɔ̃ ipsum minorem incipiunt. In his vero, q̃ cœperunt ɔ̃ maiorem, iura antiqua nihil mutant, & sic remanet incorrecta hæc lex, & l. 1. C. si aduersus vsucapio. Alij dicunt, quod præscriptio non currit ipso iure in minorib. etiam incœpta ɔ̃ maiorem. Dormit. n. tpe minoris ætatis. l. sicut. C. de pscr. 30. ann. Sed hoc tenent b Vltram. p rōnē dictæ l. vlt. cum dicit, melius etenim est intacta eorū iura seruari, &c. Sed certe, q. vsucapio dormiat,

ADDITIONES.

a Ruer. Etiam. Et quando usucapio incipit. Adde Fel. in c. placuit. in 2. col. extra de præscr. * Meno. Lotorius. de concep. axioma. 9.

b Pomp. Sed hoc tenent. Vide Fel. c. placuit. de præscr. in ver. quæro quid in præscr. in uer. videtur hic quæstio. Vide Rom. consi. 38. in 2. dub.

miat, non reperimus, nisi in præscriptione 30. ann d.l. sicut. ideo Doct. nostri communiter tenent gl. quod qñ vsucapio incipit ꝯ maiorē, currit ꝯ minorē, sed restituit̃, ut hic, & l.1. C. si adu. vsu. Opp. de l. Aemilius. §. eo. vbi si cœpit ꝯ maiorē, currit sine spe restõnis. Sol. dicit gl. ibi loquitur in p̃scriptione ꝯuētionali, hic in p̃scriptione legali. Vide eam, & no. Ista est bona solutio, vt j. dicam. Alii uolētes fu-
a gere oĩa prædicta, dñt quod hic vsucapio fuit ꝯpleta ꝯ illũ, qa iste erat adhuc in vtero. nec pro nato hr̃. qa esset in odiũ sui. Curreret. n. p̃scriptio ꝯ eũ, & nõ restitueret̃. Istud nõ placet, qa sic intelligendo ñ restitueret̃ iste ex edicto de mino. sed ex edicto ex qb. cau. ma. ex cl̃a illa, si qua mihi iusta cã esse videbitur, sed hic restituit̃ ex tit. de mino. Qd apparet, quia hic situata est hæc lex, ergo &c. dico ergo, q̃ hr̃ p nato, & p̃scriptio currit ꝯ eũ, & restituit̃ ac si natus esset, & hoc in p̃scriptione legali, secus in conuētionali, ut dixi. Rõ, qa restõ, q̃ ꝯcedit̃ ex hoc titulo, cõceditur ex eo, q̃ cũ minore gestũ est l. ait prætor in prin. §. e. Sed si vsucapio ꝯplet̃ ꝯ minorē, ipse minor vr̃ transtulisse dñium in vsucapientē, l. alienationis, j. de ver. sig. merito cũ eo est gestum, iõ restituit̃. Sic̃ in l. si intra. C. de non nu. pecu.
b Nam ante bienniũ nõ est nata nãlis b oblo. Si igit̃ bienniũ p̃ficit̃ in p̃sona minoris, & ipse minor obligat̃ naturalr̃: merito cũ eo gerit̃, et restituit̃. Ita intelligit illã legē gl. ĩ l. auxiliũ. §. e. & l. vlt. C. in qb. cau. in int. rest. nõ est necessa. Sed in p̃scriptio. ꝯuētionali, si vēditor exercet pactũ legis ꝯmissoriæ, vel vēdidit pignus ꝯuētionale, hoc facit ex p̃ttē sibi data p defunctũ, & illa est p̃xima cã, & sic cũ minore nihil dr̃ geri. Secus si cũ eo aliqd gereret̃, d. l. Aemili⁹. ver. dicebã.
2 & iõ in p̃scriptione ꝯuētionali dic vt d. l. Aemilius. † ĩ p̃scriptione c
c legali dic. aut loquimur ĩ p̃scriptione xl. an. & illa curret excepta pupillari ætate, sed restituit̃. C. in qb. ca. in int. rest. nõ est necess. l. vlt. & de p̃sc. 30. ann. l. sicut. Aut loqmur in aliis, & tunc q̃dã sunt p̃scriptiones, q̃ de iure antiquo currebant sine spe restõnis, & tũc idē eēt hodie, vt §. e. l. auxilium. facit l. interdũ. §. eo. C. ne d̃ statu defun. l. si mr̃. Quædã sunt p̃scriptiones, q̃ de iure antiquo nullo mõ currebãt contra minorē. l. bonæ fidei. d̃ acq. re. do & istæ hodie ēt nõ currũt. Quedã sunt p̃scriptiones, q̃ olim currebãt, sed restituebant̃ minores, & tũc aut istæ sunt p̃scriptiones iudiciales ꝯstitutæ a lege, vt a iudice, & nihil est hodie iminutatũ, vt l. p̃perãdũ. in fi. C. d̃ iud. & in Auth. de ap. & intra q̃ tpa. §. 1. & §. e. l. & si sine. §. pen. & fi. & ibi no. in l. vlt. C. si adu. rē iu. & in l. vlt. C. in qb. causis in int. rest. nõ est neces. & in
d l. auxiliũ. §. eo. Idē ĩ tpe ꝯficiēdi inuētariũ, vt ĩ Auth. d̃ hr̃d. & Fal. §. pe. Aut loqmur in aliis p̃sc. & tũc aut incipiũt ꝯ minorē, & hodie ipso iure nõ currunt, vt d. l. fi. in qb. cau. in int. rest. non est neces. Aut ꝯ maiorē incipiũt, & terminãtur cũ minore iã nato, vt existēte ĩ ven-
3 tre, & tunc currit, sed restituit̃, vt hic, & l. 1. si adu. vsuc. † Quæro qd ĩ p̃scriptione, q̃ inducit̃ ex testõ, an currat ꝯ minorē. Vide tex. q. sic. §. e. l. 3. §. & si hr̃s. Solũ ergo illa l. fi. corrigit̃ ĩ præscriptionib. legalib.
4 † Quæro qd in p̃scriptionib. q̃ introducunt̃ p statuta, an currant
e ꝯ minores. Inn. extr. e. c. ꝯstitutus. tenet q. sic. Et assignat rõnē, qa d.
f l. vlt. non potuit cogitare de statutis, q̃ adhuc nõ erant, & ita dicit ipse, quod est casus in d. c. ꝯstitutus. Br̃ hæc qõ stat in hoc, vtrum statuta, q̃ dñt p̃scriptionē currere simplr̃. restringant̃ solũ ꝯ maiores. Br̃ ego dico, quod statuta recipiũt ĩterpretationē restrictiuã qñ aliquis dãnũ pateret̃ indebite. l. 2. de nox. dixi plene in l. oēs p̃pli. de iusti. & iu. Sed ĩ p̃posito minor dannificaret̃ indebite, ergo nec præscriptio currit, nõ aũt recipiũt statuta ĩterpretationē restrictiuam, vt aliqs lucret̃. l. p̃spex. t. ĩ prin. j. q. & a qb. & iõ cũ præscriptio statutaria, de qua fit mētio ĩ d. c. ꝯstitutus, erat ad lucrũ, & currit minorib. qa illo casu statutũ non restringit̃, sed si p præscriptionē minor dãnũ pateret̃, tunc statutũ restringeret̃, vt dixi. Nec ob. q. dicit q. lex vltima nõ cogitauit de statutis, q̃ adhuc nõ erãt, qa fateor q. nõ cogitauit in spē, sed in gñe d̃ oĩb. præscriptionib. q̃ ĩtroducerent̃. facit l. si miles. j. d̃ tes. mil. Qd apparet, qa ista lex extēdit̃ ad præscriptiões, q̃ ĩtroductæ fuerũt p ius Authēticorũ, q. tũc tp̃s ñ erat. De hac mã di-
g xi plene ĩ d. l. oēs p̃pli. ğ dũ tractaui d̃ statutis, ĩ ĩterp̃tatiõe restrictiua

ADDITIONES.

a Alii volentes fugere. Facit tex. cum gl. an iacente hæreditate currat præscriptio, vt alle. Bal. in l. fi. inf. in quib. cau. in inte. rest. non est necef. & no. in l. ea. quæ. C. de temp. in integ. peten. & ibi not. Bald. quod si datus est curator hæreditati ad hoc, quia ea iacente, vel sede uacante, non currit præscriptio. c. 1. & 2. de præscr. no. Bar in l. naturaliter. in l. de vsucap. & adde quæ no. Bart. in l. is qui pro emptore. de vsucap. per Bal. in l. si intra. C. de non nu. pec.

b Nata naturalis. Idem tenet Bart. in l. fi. C. in quib. cau. in integ. rest. nõ est nece. sed Bar. in l. 2. j. de cond. ind. & in l. cum quis. C. de iur. & fac. ign. tenet contrarium, videlicet, quod etiam post biennium non nascitur naturalis.

Ruer Non inuenio quod Bart. sit sibi CONTRARIVS in dictis iurib. nam ubique firmat opi. glo. quod ante biennium non est nata naturalis obligatio. & illa est cõmunis opin. vt no. in d. l. 4. col. 6.

c Ruer. In præscriptione legali. Adde Pau. de Ca. in d. l. fi. col. 1. C. in quib. cau. in integ. rest. non est necef. vbi in hac materia plenius distinguit, & ibi vide Bar. Men. Tiraq. de retract. consan. §. 35. gl. 2. nu. 1. 2.

d Conficiendi inuentarium. Nam currit minori. Vide gl. in l. auxilium. §. eo. Sed Ia. de Bel. ut refert Bal. in ca. §. prætorem. de prohi. feu. alie. per Fed. opponit ad d. §. pupillus. de hæ. & Fal. de tex. in d. §. si unum præd. in Auth. ut cum de app. cog. vbi ad hoc, ut pœnam legis patiatur cum effectu, dēt esse minor 18. an. Et respondet dicens, quod aut adultus legem spreuit in iure naturali, vel communi & tunc maior 18. ano non restituitur in integ. aut iure ciuili, & tunc restituitur, quod est valde no.

e Barb. Quęro quid. Adde Bart. in consi. inci. quęritur an statutum, vbi tenet quod si statuto caueatur quod causæ compromittantur, non intelliguntur pupilli, secus si cogerentur compromittere in arbitratorem. uide omnino Ang. in l. tutor. de iu reiu. & vide Bar. in l. omnes pop. de iu. & iu. in 1. consi. C. & l. ambitiosa. de dec. ab or. fa. Et an tutor poterit petere tantum compromitti, quando arctatur a statuto, vide Bar. in consi. nunquid tutor

f Per statuta. An præscriptio statutaria currat minori, uide Bart. in l. fin. C. in quibus cau. in integ. rest. non est necef.

Ruer. Adde, quod Bar. seq. D. Ant. & Abb. in d. constitutus. col. 3. sed contrarium tenet Bal. & Raph. in d. l. si quis simpliciter refert Pau. de Cast. ibi in fi.

g Meno. l. omnes popul. Tiraq. vbi sup. nu. 7. 9. 10.

LEX XLVII.

Imperatores. Potest minor prius agere cum tutore, quã cum contrahente, & ꝯ. h. d. Op. de l. properandum. §. fi. C. de iud. Sol. speciale est ibi, secundum veram opin. in instantia iudicii, licet alii dicant aliter, vt Vltramontani, quorum opi. est contra l. si minoris. inf. de adm. tut. si bene inspiciatur.

LEX XLVIII.

Eum qui. In integrum restitutio nõ transit ad defensorem sine mandato.

LEX XLIX.

a **Tutor.** Denunciatio eius, qui non habet ius denunciandi non constituit aliquem in mala fide. Item etiam contra bonæ fidei contractum minor non restituitur, h. d.

ADDITIO.

a Meno. Tutor. Mod. in l. Labirin. de diuid. & indiu. d. oat. 3. nu. 609.

§. Curator. Si per restitutionem a parte ꝯctus receditur potest ille ꝯ quem agitur, a toto recedere h. d.

LEX L.

Minor. Restituto fideiussore non videtur restitutus principalis. h. d.

§. Minor. Per restitutionem non reuocatur libertas cõcessa per emptorem. h. d.

§. Mulier. Aduersus pactum circa dotem appositũ, minor restituitur. h. d.

LEX LI.

Si res. Aduersus venditionem validã minor restituit̃. h. d. Quęrit gl. de quib. reb. loquitur. Rñ. q. potest intelligi de iure antiquo, & de iure nouo, tene illã. quæ loquit̃ de his, q̃ seruando seruari non põt, in quib. minor restituitur demum, si patitur damnum.

Iunius. Minore restituto, restituitur actio in pristinum debitorem in eo statu, in quo erat tempore nouationis, h. d. Opp. j. de fideiuss. l. si Titius. Solu. istud propter fraudem creditoris. Opp. q. prior debitor non fuit liberatus l. 1. in fi. de noua. Sol. glo. dic ut in ea. Op. inf. ad Velleia. l. debitrix. §. fi. Sol. ut in gl.

De capitis diminutione. Rubrica.

Dictum est de rest. in integ. quæ fit a prætore concedente actiones, ad hoc, vt sup. dixi de dolo, & in tit. q. me. ca. Item de restõne, q̃ conceditur per officium iudicis, ut in tit. præc. Est quædam alia restitutio, quæ fit a prætore restituente actionē ipso iure, vt qñ prima actio parit capitis diminutionē, de qua loqtur iste n. & j. declarabo.

LEX PRIMA.

Capitis. Opp. inf. ad Senatusc. Maced. l. 4. §. fi. Sol. intellige hic mutatum statum, facto hominis interueniente, ut in glo.

LEX II.

Pertinet. Hoc edictum h̃t locum in capitis dimin. q̃ salua ciuitate ꝯtingit nõ in aliis, h. d. Vel breuius. Hoc edictũ hēt locũ in minima capitis diminutione tñ. h. d. Not. tex. q. dicit neque possint hi penitus ꝯueniri, q. illi, q. amittunt ciuitatē, ꝯueniri nõ põt. Fac. ad id, q. dicam in l. amissione. & in l. tutelas, in fi. inf. e.

a **§. Ait prætor.** Primo quæro, q̃ restõnem ꝯtinet iste titu. Rñ. gl. no. dēs scire, q. s̃m rigorē iuris, qñ aliquis capite minuitur, vr̃ alius hõ, & ideo a prima obl. one, & actione liberatur, vt j. l. prox. §. fi. sed quia naturalr̃, & uere est idem hõ. p̃tor qui æquitatē naturalem sequitur, per hoc edictum restituit ꝯ eum actionem primam ciuilem, uel in factum. Quæro scdo, in quo differt hoc edictum ab edicto q. cum eo? Rñ. per hoc restituitur actio in capite minuto, ut dixi, per illud hæc actio restituta limitatur. ut in casibus. ibi expressis non detur, nisi quatenus facere potest. vide glo.

ADDITIO.

a Ait prætor. De capitis diminu. vide Io. And. in c. 1. de obl. ad ratioci.

§. Hi qui. Capitis diminutio non liberat quem a naturali obligatione, nec eum impedit post ciuiliter obligari, h. d. quem casum no.

§. Nemo. Capitis diminutio non tollit actiones ex delicto descendentes, h. d. Et licet gl. uacillet in intellectu huius §. tamen debet intelligi de actu, seu obligatione naturali, & etiam ciuili, l. tutelas, §. iniuriarum. inf. eo.

§. Ei qui. Arrogati non restituitur actio p hoc edictũ, h. d.

LEX III.

Liberos. Arrogatione patris filii capite minuuntur, hoc dicit.

§. Emancipato. Emancipatione capitis diminutio contingit. Item qui caput non habet, illud non mutat, h. d.

LEX V.

1 Bannitus nostri temporis an æquiparetur deportato.
2 Bannitus alicuius ciuitatis non perdit nisi iura illius ciuitatis.
3 Bannitus q̃do quis possit facere test. hæres institui, & succedere ab intestato.

a **Amissione ciuitatis fit.**

ADDITIO.

a Amissione. Ad declarationem huius legis est videndus Bar. in extrauag. qui sint rebelles in uer. ex renore.

† **§. Qui deficiunt.** † Qui ciuitatem Romanam perdũt, capite minuũtur, h.d. In hac l. in ver. qui deficiunt, vr̃ casus, † q̃ banniti æquiparantur deportatis, nã deportati amittunt oĩa, quæ iuris ciuilis sunt, vt hic in prin. & in versi. vel relegati. Ita banniti, hoc est, qui deficiunt ab his, sub quorum imperio, & iurisdõne sunt, perdunt ea, quæ iuris ciuilis sunt, vt hic in §. qui deficiunt. Et sic vr̃ ꝓbari gl. quæ est in §. relegati. inst. quib. mod. ius pa. pot. sol. Ego tñ de hoc disputaui a vnam qõnem Pisis, quæ incipit, Lucanæ ciuitatis, &c. Et determinaui sic, q̃ ille qui est bãnitus imperii, æquiparatur deportato, & perdit ea, quæ sunt iuris ciuilis, vt hic. Et ita intelliguntur iura noua, quę dñt, banno imperiali subiaceant, hoc est iura ciuilia perdãt, vt in auth. item nulla cõitas. C. de episc. & cler. & in multis aliis Sed ille, † qui est bannitus alicuius ciuitatis, vel regni, non perdit ea, quæ sunt iuris ciuilis ciuium Romanorum, sed ea, q̃ sunt iuris g. cõia omnib. gentib. l. quidã sunt ꝭ de pœn. sed ea, quæ sunt propria ciuiũ Romanorũ illa perdit. Ita bannitus ciuitatis alicuius perdit ea, q̃ sunt propria ciuitatis illius, non ea q̃ sunt cõia oĩb. qui sunt sub Romano Imperio. Ita sentit Iac. de Are. in l. ex facto. ꝭ. ad Treb. Aduertendum tñ est, q̃ ad hoc vt talis bannitus ꝑdat ea, q̃ sunt ciuitatis illius, duo requiruntur. s. q̃ iste fuerit inobediẽs & aufugerit ab illius imperio cui subest. & sic est bannitus. Item q̃d b in hostium numerum se conferat. Ista duo ponuntur hic. Cõferre c aũt se in numerum hostium intelligo, vbicũque est talis bannitus, q̃ per formam statuti põt impune offendi. Nam cum statutũ permittit eum offendi impune, indicit ei bellum, & hẽt eũ pro hoste. l. hostes, ꝭ. de capt. & l. 3 in fi. sup. ad l. Corn. de sica. Sed si esset bannitus, non tñ hẽretur, vt hostis, nec posset offendi ex forma statuti, tunc non dicerem eum perdidisse ea, quę sunt ciuitatis suæ. † Et ex prædictis sequitur decisio multarum qõnum, de quib. ꝯsueuit dubitari, an bãnitus possit facere testm̃, d an possit institui, an succedat ab intestato, et similia. Nam si loquimur de bannito, qui non põt offendi impune, non est dubiũ, quia nihil perdit, si de alio, & tunc si quidẽ vellet facere testm̃, vel instituere ĩ testõ validũ tñ ẽm statutum illius ciuitatis suæ, cuius iura perdidit, non valeret. Sed si fieret de iure cõi, valeret, e quia iura cõia non pdit. Eodẽ mõ, si hr̃ditas ab intestato delata sit, ẽm formã illorũ statutorũ non capit, secus de iure cõi, licet tñ ea retineat, q̃ sunt iuris cõis, tñ uolens petere coram iudice, nõ audiret̃, vt ꝭ tit. i. l. sed & si per prætorẽ, §. sed & si cum decreto. Et idẽ dico per omnia ĩ his, qui sunt effecti hostes ex uigore alicuius reformationis, vel ipsa lege lata, vt hac lege dicitur. Quæro, licet isti perdant ciuitatem, & ipsi non possint petere, neque acquirere, an alii teneantur, vt ipsi possint conueniri, dicam statim inf. eo. l. tutelas. in fi.

ADDITIONES.

† Clau. Deficiont. vide pulchram quæstionem, quam per hunc tex. determinat Rom. consi. 754. dub. 1.

a Disputaui. vide Bal. in l. 8. in 9. q. C. de hę. inst. & in l. 1. C. de sacrosf. eccl. & in l. Gallus. §. & quid si tantum. de lib. & posth. & Ang. in l. si cum dotem. §. si pater, inf. sol. mat. & in l. ex facto. §. ex facto. inf. ad Treb. & in dispur. quæ incipit, Bononiæ bannitus. vide Bal. in l. 3. C. si pen. app. mors inter. & Sal. in l. 1. C. de hær. instit. & Bal. in l. ut uim. inf. de iust. & iu. & vide quæ dixi in l. 2. de requi. re. post Bar. & q̃ no. Bar. in l. cum mulier. sol. mat. & Imo. in l. si cum dotem, §. si pater. in princi. & Bal. in c. domino guerram. hic finit lex Conra. deinde inc. consue. re. Alle. glo. hic, quod lex potest pro futuro quem bannire, vel ad mortem damnare, quando impunitas delicti pendet extrinsecus.

b Poma. Item quod Bannitus non dicitur hostis, nisi indicatur mors a statuto. vide Dec. l. ut uim. sup. de iust. & iu.

c Conferat. Sed vtrum stante tali statuto possit bannitus semetipsum occidere Bal. tenet q̃ non, per ibi no. in glo. l. 1. C. de ser. fug. quia non est in banno sui ipsius. Facit l. liber. ad leg. Aqu. quod bene no. ibi, sed si esset bannitus, non tamen haberetur, &c. vide quod no. Bal. in auth. & omnino. C. ne uxor pro mari.

d Facere testm̃. An bannitus possit facere testm̃, vide Bar. in l. 1. C. de hæ. inst. Adde q̃ dixi post Bar. in l. si victum, de re iu. & no. pulchre Bar. in l. si qua. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & Ang. & Imo. in l. Gallus. § ille casus. de lib. & posth. & Bal. in l. 3. C. de hæ. inst. & ibi Bar. & an eis succedatur, vide Bal. in fin. Sed an deportatos præscribat, vide Bal. in tit. de pa. Consl. in prin. in uer. cum semper. ibi dicit, quod nullo tpe præscribit, quia a iure ciui. est penitus alienus. l. 1. §. hi quib. de leg. 3. & quia pro mortuis habentur, facit quod no. in l. 1. C. de hæ. inst. & in l. Gallus. §. & quid si tu. de li. & posth. & forte ciuiliter possidere non põt, & sic tali exilio ẽt cæpta vsucapio interrumpitur, & an statutũ comprehendat bannitos, uide oino Bal. in l. cum mulier. inf. sol. mat. Et an desinant esse ciues, uide Bar. in l. inf. de leg. cum si. Adde an bannitus possit facere testm̃, vide Bal. consi. 212. li. 3 & 330. eo. li. & quid de damnatis ad perpetuum carcerem, per eundem consi. 212. lib. 2.
Pom. vide Cæp. consi. 76. inc. circa primum dub. uol. 1.
Ruer. Adde an banniti æquiparentur deportatis, vel quib. plene per Nellum in tracta. de bannitis, in 1. par. 2. temp. q. 4. & quæ perdant, per eundem ibi, q. 5.

e Parisf. Delata sit. vide Alex. consi. 26. & late consi. 76. vol. 1.

§. Nunc respiciendum. Capitis diminutio quæ iuris publici sunt nõ perimit, h.d. cum l. seq.

LEX VII.

1 Agnatio est nomẽ iuris, & capitis diminutione tollitur, mater & filius, sunt nomina appellatiua naturæ, & capitis diminutione non pereunt, & nu. 2.
3 Bastardus natus de nobili patrimonio, an dicatur nobilis de patrimonio.
4 Bastardus quando contineatur appellatione illorum de domo, & qui veniunt appellatione illorum de domo.

a **Tutelas.** Quod alicui sub nomine appellatiuo conceditur, illo perempto petit concessio: alias secus. Item capitis diminutione nomina iuris pereunt, non nomina naturalia. h.d. Primo ponitur dictum. Secundo quædã illatio. Tertio ponitur rõ. Quarto rõ dicti, & illationis. Secunda ibi, agitur. Tertia ibi, licet legitime. Quarta ibi, ex nouis. No. quod dixi in summario. † No. quod agnatio est nomen iuris, & capitis diminutione quis desinit esse agnatus, ideo perimit ea, q̃ sub agnatorum noĩe deferuntur. † Not. tertio, quod mater, & filius, sunt nomina appellatiua naturę & capitis diminutione non pereunt, sic nec alia iura naturalia. l. 2. §. hi, qui. s̃. e. Et per hoc dicebam b semel. Statutũ dicebat quod nobilis de patrimonio puniatur in plus quam popularis delinquens, quærebatur vtrum bastardus c diceretur nobilis de patrimonio? † & allegabantur illa iura, quæ dñt, quod bastardus ñ dr̃ de illa familia, vt l. pnunciatio. ꝭ. de ver. sig. & Inst. de leg. ag. suc. §. vulgo. Ego dixi quod d dictæ leges nihil faciunt, quia disponũt p nomẽ iuris, d vt est agnatio, & simi. Sed statutum prædictũ disponit p noĩa nãlia, q̃ ita cadũt e in bastardũ, sicut in legitimũ. Noĩa vero familiæ sunt noĩa ciuilia, e quæ non cadunt in bastardũ, vt hic. Et intelligitur nobilis de patrimonio, idest de nobili patre natus, in quo nõ attenditur patria pots, vt hic aperte probat hæc distinctio. † Sed quid si statutũ dicit, omnes de tali domo, an contineatur bastardus? Hanc quæstionem tetigi in l. pnunciatio. de ver. sig. Dicam aliquantulum latius. Et primo f aduertendum, vtrum hæc appellatio, de domo, f sit iuris ciuilis, vel naturalis. Respon quantum ad propositum est iuris ciuilis, quia appellatio naturalis apud omnes est vniformis, vt pater, mater, &c. Appellatio vero ciuilis est difformis sc̃dm diuersitatem gentium, & ciuitatũ, vt ꝓbatur in l. oẽs populi. de iust. & iu. Sed hæc appl̃o, de domo assumit̃ diuersimode. Nam q̃nque domus assumit̃ pro agnatione, vt l. cum vnus, in prin. de ali. & cib. leg. & ꝭ. ad Syl. in l. 1. in prin. & ibi p Iac. de Are. Q̃nque assumit̃. domus, ꝓ oĩb. habitãtib. in eadẽ domo. C. ne li. po. l. 1. & C. si quacũque præ. po. l. 1. in fi. Itẽ hoc videmus hodie consuetudine inductum in q̃buidam locis, q̃d dicant̃ de eadem domo oẽs, q̃ portãt eadem insignia. seu arma, & q̃ volũt diuidere domum, diuidunt insignia, seu arma. Est ergo appellatio ciuilis. Videndum est secundo, an hæc appellatio cadat in bastardũ? Rñ. sc̃dm diuersos modos intelligendi potest cadere, & non cadere. Aut. n. accipis eandem domum pro eadem agnatione, & in cũ non cadit, vt s̃. Aut accipis eandem domum pro oĩb. descendentibus ex eodem sanguine. & tunc in bastardum caderet. Ita vr̃ text. in d. l. ꝓnunciatio, in fi. Aut accipis eandem domum, pro omnib. habitantibus & tunc sit, vel non sit bastardus, non attenditur, sed solum habitatio. Aut accipis eandem domum, pro omnibus qui portant eadẽ insignia, & secundum hoc posset comprehendi, & no. per dictas leges. Item aduerte, hæc lex videtur intelligi de hæreditate nondum acquisita, quæ capitis diminutione perditur, & postquam est acquisita, desinit esse hæreditas, & non perit capitis diminutione. Secus in tutela. Ratio, quia hæreditas tota quæritur vno momento, sed tutela habet causam successiuam. Quære vlterius, & responde ut habes in glo.

ADDITIONES.

a Tutelas Et vide quæstiones decisas per princ. huius l. per Bal. in l. generaliter. de epi. & cler.
Meno Ant. August. lib. 1. emandat. c. 2. Gouean. lib. v. variat. lect. c. 36.

b Poma. Dicebam. Vide Alex. consi. 2. alias 3. 2. vol. Fel. in proœ. Decr. & in c. in præsentia. de proba. Barb. consi. 27. vol. 1. & consi. 18. vol. 1. Ant. consil. 54. alias 55.

c Vtrum bastardus. An appellatione nobilis ex patrimonio, contineatur bastardus. Bar. in l. fi. C. de verb. sign. & bene facit tex. in l. hac parte. & in l. si spurius. ꝭ. vnde cog. De istis omnib. plene per Imo. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ad Treb. & ibi calus. Adde quod non solum ipsi sunt ignobiles, sed etiam filii eorum legitime nati, etiam ex matre nobili.

d Parisf. Per nomen iuris. Vide in materia. Ant. de Bu. in consi. 54. incip. Iesu Christi, &c. videtur primo dictum spurium. Item vide in materia, an bastardi, vel hiis ueniant appellatione domus vel parentelę, uel similis, vide Alex. de quo scripsi ad Bar. in l. pronunciatio. §. familiæ. inf. de ver. sig.

e Nomina ciuilia. Vide Bart. in l. item in potestate, & quæ ibi dixi, ꝭ. de his qui sunt sui uel alie. iur.

f De domo. Vide an bastardus contineatur appellatione illorum de domo, & quid in naturali tantum, vide Bal. in l. libertinus. C. de interd. mat.
Meno. Soc. sen. consi. 102. col. 5. lib. 3 Barb. consi. 27. col. 22. circa fi. lib. 1. Tiraquel. de nobilitat. cap. 15 nu. 15. Soc. iun. consi. 103. nu. 2. lib. 2. Deci. consi. 399. col. fi. in consil.

§. Iniuriarum. Actiones ex delicto cum capitis diminutione ambulant. h.d.

§. Si libertate. In eum, qui maximam, vel magnam, alias mediam capitis diminutionem patitur, ex hoc edicto nulla datur actio.

1 Bannitus licet perdat iura suæ ciuitatis, tamen ea non perdit ad sui incommodum, quin obligetur ex his, quæ postea facit.
2 Bannitus an capiatur pro represalys.

§. Item

a **§.Item cũ ciuitas.** No diligenter hunc §.quod eo ipso, quod quis amittit ciuitatem, perdit omnia bona sua sine aliqua publicatione. Casus autem, in quibus perditur ciuitas indistincte, vide in l.amissione.§.eod. Olim aũt bona veniebant in fiscũ hodie veniunt in personas enumeratas in auth.bona damnatorũ C.de bo.dam. Ille ergo, qui ciuitatem amisit, b eximitur ab omni obligatione. Sed an ex postfacto b poterit obli- 1 gari? Gl.hic tenet quod sic, vide eam. Vñ ergo, † quod licet bannitus perdat iura ciuitatis suæ quantum ad suum commodũ, non tñ hoc a ad suũ incõmodũ, quin obligetur ex his, q̃ postea facit † & sic facit ad q. an bannitus possit capi pro represalijs, & de hoc dixi plene in c tract.represaliarum Sed hic quæro, q̃ñ conueniuntur isti, cũ text. §.eo.l.2.dicat quod non possint penitus conueniri? Rñ.debet intelligi, quod non possunt conueniri pro gestis antea: secus pro his, quę geruntur postea. Quæro, quid in eo, qui dedit se in arrogationem? Casus est in l.arrogatorem.j.de pecu. Sed cur secus in illo magis, q̃ in eo, qui redigitur in seruitutem? Dic vt in glo.

ADDITIONES.

a Item cum ciuitas Bal.tamen in l.1.C.de contrah.emp.in 4.q.quærit, an bannitus possit uendere bona, quæ habet in ciuitate. Adde Ang.consi.30.

b Ex post facto. An amittens ciuitatem possit conueniri de postea gestis, & an bannitus teneatur ad collectas, adde no.per Bart.in l.damni.§.damni.de dam.infe.Et de istis exitur is, uide aliqua, quæ dixi in l creditor. de so.& Bal.in auth.habita.C. ne fi.pro pa.quod banniti & rebelles non possunt agere.alle.Cyn.in l.1.de na. lib.Sed an deportato in insulam, possunt reseruari bona, uide Bal.in l.2 C.si pen. ap.mors inter. Et quod banniti nostri temporis non teneantur ad debita, firmat Bal.in l.1.C.ad leg.Iul.de adult.& an eo casu, quo banniti, uel relegari possint conueniri, conueniantur in loco unde sunt banniti, vide Bart.in l.adul.in prin.inf.de adul.Adde an banniti teneantur ad collectas, & an teneantur ad debita.Rom cõ si.73.Meno.Tiraq.de nobilitat.c.24.nu.21.

c Quomodo conueniuntur. Aduerte tamen, quod isti qui ciuitatẽ amittunt, & per consequens bona, licet nõ possint esse in iudicio, possunt tñ se defendere, vt no. Bar.in l sed si hac §.liberos.de in ius voc.Facit quod ipse dixit in l.si fideiussor.§.si necessaria, q. satisf.co.ad no.hic p Bar.vide Ro.in l.recusare, §.si qs ab alio.ad Treb. Pom. Vide aliquid per Alex.l.si Stichum, aut Pamphilum §.1.inf. de verb.obl.& uide aliquid per Alex l.heredem j §.legatum.de leg.1.

LEX VIII.

1 *Contractus dotis est iuris gentium.*

a **Eas obligationes.** a Obligationes, quæ cãm naturalẽ respiciunt, capitis diminutione nõ pereunt. Et loquitur ista lex de obligationibus actiue competentib. his, qui capite minuuntur.h.d.† No. quod contractus dotis b est iuris gentium. Quærit ergo gl quare secus in ista actione, quam in actione exempto, quæ similiter est iuris gentium? Responde vt in gl. & j.eo.l.quandoque, &c.

ADDITIONES.

a Meno. Eas obligationes. Loriotus.de iure axioma 13.& 18.

b Contractus dotis. Contractus dotis est iuris gẽtium, etiam secundũ Bar.in rub. infra sol.mat.in fi.

LEX X.

1 *Fratres minores licet non possint aliquid habere in communi, vel particulari, tamen legatum pro alimentis capiunt.*

2 *Legatum annuum seu in annos singulos, habere non possunt fratres minores.*

Legatum. † Summatur cum præcedenti. Per hãc l.cũ similib.allegatis in glo. vñ quod licet fratres † minores a non possint aliquid habere in proprio vel cõi, tamen legata eis b relicta pro alimentis possunt capere, b quia potius in facto, quam in iure consistunt Sed cum isti pro nulla re temporali in iudicio esse possint, q̃s petit istud legatum? Dixi in libello Minoricarum, & per 2 istam l.fuit defensa regula fratrum Minorum. Legatum † tamen in annos singulos, seu legatum annuum habere nõ possunt, quia aliqd proprietatis habet.

ADDITIONES.

† Claud. Legatum. Vide ad huius legis ampliationem, l.si victum.j.de reg.iu.& q̃ ibi Imo.& Alex.dicunt.

a Pom. Fratres minores. Vide ad hoc Alex.in l.si Stichum.ff.1.in fi.j.de uerb.ob.

b Possunt capere. Fratres minores sunt capaces alimentorum, uide Bart.in l. seruos ad custodiam templi.inf.de ali.& cib.leg. vide Bal.in auth.ingressi.& videtur de mente Bal.in l.1.de his, qui ad li.perue.non poss.per Ang. Imo.& Lud.in l.si Stichum §.stipulatio.in prin.de uer.ob. Adde pulchre quod soluit Abb. consil.40. quod frater minor sit capax annui redditus pro expensis studii.

LEX XI.

Capitis. Iurisconsultus ponit hic tria genera capitis diminutionis, quæ nota.

Quibus ex causis maiores viginti quinque annis in integrum restituantur. Rub.

LEX PRIMA.

HVius edicti. a Primo commendat edictum, & ponit eius summarium. Secundo ponit verba edicti ad literam. Secunda ibi, verba.

ADDITIO.

a Huius edicti. No.de clausula generali. Si qua mihi iusta causa, & Bart. in l.seruo inuito.§. cum prætor.ad Treb.& l.diuus, de re iur & in l.si is, ad quem sup.de ac quir.ered.& in l.1.C.de sen.aduer.fis.lib.10.cum concor.tenet, quod nõ concedi tur restitutio propter læsionem ex negligentia, uel supina ignorantia. Sed Cy.& Bal.in l.1.C.de cond.indeb.tenet contrarium, dummodo sit illata extorsio per l. illicitas.in prin.de offi.præd.vide quod no Bal.in l.1.ad fi.C.de requir.reis.

a **§.Verba autem.** Istud edictum diuiditur in quatuor partes. Primo prouidet absentibus, vel iusta causa impeditis. Secundo prouidet contra eos. Tertio prouidet contra negligentiam magistratuum Quarto ponit clausulam generalem concedendæ restitutionis. Secunda ibi item si quis. Tertia ibi, cum ne magistratus. Quarta ibi, item si qua.

ADDITIO.

a Pom. Verba autem. vide Alex.in l.cum quidam, inf.de acq.hær.

LEX II.

Hoc edictum. Iurisconsultus tractat hic de ultima parte edicti.

LEX III.

1 *Minæ illatæ a persona verisimiliter timenda inducunt iustum metum.*

2 *Citatus ad locum suspectum non cogitur ire.*

1 **Metus.** Quærit gl.† an minæ faciant iustum metum? Gl.tenet hic, q. sic. per l.interpositas.C.de trãsactionibus. Et intellige, quãdo minæ sunt illatæ a persona verisimiliter timenda, vt a quodam tyranno, ut est casus in l.Fulcin.§.1.quib. ex cau. in pos.ea. vel ab alio homine pestilentioso.l.1.C.si quis Imperat.ma. Ita debet a intelligi.C.quod met.cau.l.metum. † Vltimo a gl.allegat istum tex- 2 tum, quod citatus ad locum ei suspectum, non cogitur ire, ad hoc, inf.ad Treb.l.de ætate.& extra, de rescrip.c.statutum.lib.6. Ad hoc inf.de legationib.l.sciendum.

ADDITIO.

a Barb. Vltimo. Adde Bar.in l.de ætate.Bal. in l.ex quacunque.sup.si quis in ius uoc. non ierit.

LEX XV.

a **Ab hostibus.** a No.quod bonis absentis constituitur procurator. Pro hoc l.1.inf de priu.cred. No.gl. quę incipit, & si, idest, quamuis, &c.

ADDITIO.

a Ab hostibus. vide quæ dixi in l.mutuo.§.fi.inf.de tut.& quæ no Bar.in l.ignorare in fi.C de rest.mil.Et ad istam gl.uide omnino Imo.in l.qui bona.§.si alienas.in uer.item addo in quantum dicit, quod si dominus, &c.de dam.inf.& uide Bart.in l.1.in prin.inf.de bo.auth.iu.poss.uide Ang.in consi.114.per Imo.in l.si quis instituatur hæres in diem, post Bal.& Ang.inf.de hær.inst.& ibi Pau.de Cast.

§.Non autem minus. Glo ponit hic bonam materiam, utrum ille, qui est natus apud hostes, sit spurius, vel habeat ius postliminii? Dic ut in ea.

1 *Dictio, postea, denotat modicum tempus.*

Testis, qui dicit Titium possedisse tanto tempore, & plus, quomodo probet, remissiue.

2 *Quando lex non distinguit, an distinguendum sit, remissiue.*

3 *Statutũ de absentib. vel aliter impeditis, intelligitur cum adiectione, posteave.*

Abesse etiam dicitur quis in illo modico tempore, quo se præparat ad eundum & num.4.

Et sic potest petere restitutionem.

4 *Negligens quis non dicitur in illo modico tempore dato ad se præparandum ad petendam restitutionem in integrum.*

5 *Restitutio ad quid impetretur.*

Restitutio est in pristinum statum repositio.

6 *Vsucapio si est completa in præsentia per modicum tempus, & sic domino negligente, an ei dabitur restitutio, ut tempus absentiæ subducatur.*

7 *Indefinita non æquipollet uniuersali, quando resultat prauus intellectus.*

8 *Negligens hodie, quando præsumatur retro fuisse negligens*

9 *Iudicium rescindens est officium iudicis.*

10 *Libellus an requiratur in officio iudicis rescindente, & litis contestatio.*

11 *Officium iudicis rescindens, quando incipiat competere.*

12 *Restitutio in integrum, intra quantum tempus petatur, & terminari debeat.*

13 *Officium iudicis rescindens ad quid detur.*

14 *Libellus in officio rescindente, quomodo formetur.*

Sed quod simpliciter. Bñ hoc intendit, s̃m lect. q̃ intẽdo tenere. Quod disponitur de tpe absentiæ, intelligitur de modico tpe, q. excurrit postea, si in eo quis non fuit negligens q arbitrio iudicis determinatur. h.d. cum l.se.& diuiditur in quatuor partes. Primo ponit dictum. Secundo illud declarat. Tertio illud probat per rõnem. Quarto illud deducit in practicam. Secunda ibi, vt si. s̃m lec. q̃ teneo Sed s̃m lec. gl. 2. incipit ibi, non q̃ñcunque. Tertia ibi, in l.non.n. Quarta ibi, totũque. In tex.ibi, accipiendum est.i.accipiendum est cum ista adiectione, posteave, s̃m Pet.sed s̃m gl.illa uerba erant in edicto, q non hẽmus. Iste §.legitur in 3.parte trib.mo. Duobus modis s̃m gl. Tertio modo s̃m Pet.& melius, & notabilius.in 3 parte legitur duo.mo in glo. In tertia & quarta parte nõ est uariatio aliqua. Legemus ergo per partes, postea examinabimus materiã. Op.ad principiũ, quia ista uerba, posteave, non reperiuntur in edicto. Sol.dicit gl.fateor, sed erant in quodam edicto, q non hẽmus, & erant q̃dam verba ut ponuntur in gl.super uerbo ꝑtor edixit q̃ vide, & illud quod gl.dicit, q si fuit absens per xx.ann.non tñ restituitur totum illud tp̃s.intellige. q̃ñ quis fuit læsus vsucapione triennii Licet.n.per xx an.fuisset absens tñ solũ triennium eum læsit, & sic solũ istud tp̃s restituitur. Secus si fuisset læsus in prescr.xx.ann.quia totũ illud tp̃s restitueret eadẽ rõnẽ, s̃m 1 hanc lec.no. Vide glo.q̃ no.est.† q hęc dictio postea, denotat modicũ tp̃s & sic inducitur ad q̃õ.de teste, q dixit aliquẽ posedisse tanto tpe & plus. Quã quęst hic examinat Gul.Ego examinaui in l. cũ fuit i.j.de in lit.iu.Cy.ponit in l.si quis in suo. C.de inoffi.testa.tetigi in

a l.& si post três.sup.si quis cau.† Secundo no.gl.hic,q vbi lex non distinguit,nos tñ distinguemus,q dic,vt in l.de ptio.de public.in rem ac.Secundo mõ legitur in gl.vt ista verba.posteave, essent posita in edicto posito in l.1.sup.eo,Et ad illa verba continuabantur, q totū diuinare est.Dicas ergo ſm Pe,q ista verba,posteave, non sunt verba edicti,sed Iurisc.dicentis,q edictum ē simpl'r positum, de absentibus,vel alio mõ impeditus,dēt intelligi cum adiectione,posteave,q̄ adiectio ad modicum tps refertur, & hæc lectura magis placet. Ex 3 quo no.† q vbicunque statuitur aliquid de absentibus,vel al'r impeditis,intelligitur cum adiectione,posteave,q est valde no.Et eadem rõne putarem esse dicēdum,q leges, quæ dñt absentem intelligi ab eo die quo incipit abesse.l.abesse,cum l.seq.inf.eo.dēnt intelligi,an postea,vel intra illud modicum tempus,quo se præparat ad eundum,p istum tex,& ar.l.si pecuniam.in prin.sup.de condi.cā da. Et hoc ēt dēt dici,q illud,q dr in l.diuus.sup.de integ.rest.q ille qui est læsus in vno die,intra vnum diem,dēat petere restõnem, itelligi pōt illud modicum tps,q sibi dat' ad præparandum se. ante.n.dr non negligens,casus est hic.Sum expeditus de prima parte,venio ad secundā 4 particulam. Ex quo no,† q modicum tps quo quis dēt se præparare,hr pro absentia,vt sic posset petere restõnē.& in hoc oēs ꝯcordant.† Sed ad quid impetraretur ista restõ? In hoc sunt lec.diuersę, 5 qa Bulg.& Io.dicebant restõnem ꝯpetere, vt subducatur de medio tps vsucapionis,ex quo cæpit abesse,siue sit primum,siue ſm,siue vltimum.Mat.Plac. & alii dicebãt restõnem peti ad rem ipsam,& sic glossabant ibi super verbo.restõnis.Pro Mat & sequentib.facit.ĵ.e.l.Iulia.§.eum quoque.& ĵ.de cond.cau.da.& l.si mulier.& l.licet.ĵ.de jure do.Pro eis vr casus inf.eo.l.ait prætor.§.item ei.In ꝯtrium vr casus pro Bul.& Ioã.sup.de proc.l.qui proprio.§.item quæritur vbi vr q dēant esse duo iudicia.Primum rescindens,quo tollitur obstaculum vsucapionis.Secūdum rescissorium.s.quo repetit res.Pro hoc vr casus ĵ.eo.l.si quis stipulatus,vbi restituitur actio,non res.Veritas est ista,restõ est in pristinum statum repositio.l.q si minor.§.restõ.§.o.2.Aut ergo per absentiam quis fuit læsus in perdenda possessione,& dñio,tunc per restõnem consequitur vtrunque,& erit vnū iudicium,ut ĵ.e.l.ait ptor.§.item ei. Aut per absentiā non fuit læsus in possessione,quia ante eā pdiderat, sed fuit læsus in perditione dñii p vsucapione &tunc restõ reponet eū in pristinū statum,vt hēat rei vendicationē,sicut primo. Non aūt restitueretur res,quia eam non hēbat.l.si qs stipulatus.ĵ.eo.Nunc ad propositum,in text.ponitur q ante absentiā quis pdiderat possessionē:sed vsucapio fuit cōpleta in absentia.vel intra modicum tps,vñ merito non restitueretur ad rē, sed vt subducatur obstaculum vsucapionis de medio. Et sic est vera opi.Io.& Bul.per istum tex.hic in l.nostra. Ex pdictis hēs modū formandi libellum,q ĵ.c.arius dicā. Venio ad tertiam partem.hic dr, b q ille.qui differt,& est negligens,non dēt audiri, b q̄ro quō hoc in6 telli'r? Pone† vsucapionē ꝯpletam esse in pñtia per modicum tps,& sic dño negligēte,an ei dabitur restõ,vt tps absentiæ subducatur? In c hoc sunt opiniones inter glossatores nostros pdictos.Dicebāt Mar. Pla.& Old.nullo mõ restituendū,& hoc probant ex isto tex. qui dicit simpliciter,eū qui differt restõnem,non esse audiendum. Ioā. & Bul.dicebant eum esse restituēdū, vt subducatur tps absentiæ de medio,& tñ minus,quantū fuit illud,q cucurrit in negligentia, & sic intelligunt hic.dū dr eum.qui differt restõnem, non restituēdum,s. ad totum tps. Gl.nostræ tenent opinionē Io.& Bul.hic,& in l.q tēpore.C.de test.mil.& inst.de act.§.rursus, & Dyn.ibidem idē tenet. Pet.in d.l.q tpe,tenet opinionē aliorum, & Cy.sequitur eū,& Gul. hic.& ēt Iac.But.tenebat gl.nostras. Videamus ergo rõnes pro vtraque parte,Et ad examinandum istā qõnem.primo ponā rõnes, q̄ faciunt pro Mar.& ad eas ēt singul'r rñdebo. Scđo ponā rõnes Ioā. & ad eas ēt singulariter rñdebo. Tertio ponam rõnes & solutiones Doctorum,& eas damnabo.Quarto & ult.dicam,& ponam quid mihi videbitur.Et iste §.facit pro opinione Mar.qui dicit,non restituendū simpl'r.Et gl.respondet non restituendū,s.ad totū tps,sed ad tantum minus,q̄tum in pñtia fluxit.Contra hoc facit,quia tex.dicit simpl'r, 7 non audiendū,q † æquipollet vt i.l.si plurib.ĵ.de le.2. Sol.hoc verū, nisi resultaret prauus intelĺs,q esset,vt patebit ex rõnib.ꝯriis. Scđo negligentia circa vnum,nocet circa aliud,vt in q̄rela,in qua adhibita negligentia priuat hęreditatem.Idem in negligentia adhibita circa petendā bo.pos.l.scimus.in fi.C.de inoff.test.Sol.ibi loquitur in volentib.acquirere:secus aūt in perdentib.l.item si res,in prin.& q ibi notatur,de alie.iu.mut.cā fac.Tertio vr casus ē.prox.§.si damni.vbi negligentia adhibita in scđo decreto dato in pñtia, priuat restõnē, q̄ ꝯpetebat ꝯ primum decretum datum in absentia.Rñ.ibi fuerunt duo,s.negligentia partis,& factū iudicis,q factum iudicis partis esse vr,l.1.C.si in cau.iud.pign.& C.de euict.l.si ob cām,& ĵ.de euic.l.si plus,§.1. Hic vero fuit vnum tñ,s.negligentia partis. Quarto tēpus ꝯputatur a die reuersionis,C.de tem.in integ.rest.l.fi.Sed computando tps isto mõ,non posset petere restõnem in integ.ergo,&c.Sol.gl. q ibi dr a die reuersionis,subaudi,& læsionis cōpletæ,ſm gl.ibi positam & ēt hic,& sic tps restõnis adhuc restat. Quinto postquā fuit præsens potuit agere per se,& sic erat tutus iure cõi. & sic nõ datur ei rest.l.in cāæ.sup.de minorib.Rñ.illud verum,nisi in perdendo illo iure fuerit læsus,vt l.1.& l.fi.in prin.sup.de dolo. Læsus autē fuit pp tempus primæ absentiæ,quæ si non fuisset,non esset cōpleta vsucapio.Sexto,ille non debet restitui,qui eodem modo fuisset dãnificatus.si pñs fuisset negligens,l.pe.ĵ.eo. sed iste est huiõi, quia psupponitur q olim fuerit negligens,cum hodie sit negligens.l.si hi qui. C.de adul.& ar.l,cum quis.C.de naturalib.liber. & l.mouetor.C.si seruus exportan.ven.& l.1.§.si magr̃atus.ĵ.de magistra.conuen.Et ista fuit rõ Gul.Sed rñdeo,q in l.si hi qui,& l.cum qs.sunt casus spā8 les. Ad illud vero † gñale,q retro psumitur tale fuisse.rñdeo,q non procedit,qñ pñs status habet retro p aliquod tps ꝯtrium, necessariā ꝯñtiā,seu voluntatē.Exemplū,licet hodie sit serua, non tñ psumitur retro fuisse serua quia retro,est dare de necessitate aliqđ tps, q retro fuit libera.l.sicuti.§.sed si q̄rat'.si ser.ven.& no.per gl.& Doc.in l.si prius.ĵ.de no. ope. nunc.Idem in seruo, licet sit fugitiuus.hodie non presumitur,q retro fuerit fugitiuus,l.4.ff.de proba.quia de necessitate est dare aliqđ tps,saltē infantiæ,i quo nõ fuit fugitiuus.ita dicebat Old.in l.1.§.si magistratus, ĵ. de mag.conue.Ita in proposito,licet fuerit hodie in negligentia,non psumitur retro fuisse negligens,quia est dare aliquod tps,in quo nulla negligētia possit imputari,saltē tps infantiæ.Septimo,qa q est negligens in maiori,præsumitur in minori,l.2.C.ne fideius.do.den.Qui.n. vult dare vigintiquinque,vult dare decē.l.1.§.si stipulāti.10 fi.de verb.obl.Sed iste fuit neglīgēs in vltimo tpe,q est plus,ergo &c. Rñ.q pdicta sunt vera circa idē tps,sed hic est diuersitas tpis q̄ tollit ꝯtrium.Octauo,finis fiendi dēt inspici,vt ex eo colligat' vtrū restõ dēat dari,vel denegari.l.3.§.scio.s.d min.Rñ.ex his q̄ ibi dixi apparet solo. Nono restõ debet concedi,q p hoc non pjudicetur alicui actui, aduersus quē nõ debet dari restõ.l.3.§.sed vtrū.de minorib.Sed si daret' restõ,vt subducat' tps q curreret in absentia, destruet' pscriptio, q̄ est ꝯpleta in pręsentia,ergo fieri non dēt.Sol.illud q dr in §.sed vtrū,loquitur in his q̄ separabilia sunt secus si sunt ꝯnexa.& inseparabilia.C.si i cõi eademque cā.l.1.sed hic est huiõi,ergo &c. Præterea nõ pjudicat' illi tpi.q cucurrerit in pñtia,q tãto minus de tpe restituitur. Venio ad ſm.s.p Bul.& Io.& p eis vr casus C.de resti.mil.l.quo tpe.in eo q dicit,medii tpis.Rñ.ſm Mar.aliter,vbi ponit' casus,vt ibi notatur & sic nõ facit p eis.Scđo vr casus in l.cum miles. in prin.ĵ.eo.q̄ videtur hoc expresse dicere,& est forte art.ad hoc.Sed rñdēt illi,qui tenēt opinionē Mar.q ibi non possit imputari negligentia dño, qa erat absens hrs,vel nõ apprehenderat possessionem, vel dñs ignorabat.Tertio probatur p l.nec nõ.§.si quis sæpius ĵ.eod.vbi vr casus. d Sed rñdeo q ille §.est dubius,& aliter intelligi pōt,vt ibi no.Quarto q quia pæna non dēt egredi delictum.l.rescriptum,ĵ. de his quibus vt indig.Sed fuit negligens in parte tpis,ergo non debet in toto puniri.Sed potest rñderi,q in toto vr negligens,qa illud tps q pcessetat,nullā læsionē fecerat,& sic perinde esset,ac si amisisset actionē quæ ab initio tanti tpis fuisset. Venio ad tertium & pono determinationem Doctorum.Dy.dicit opi.Io.& Bul.esse veram.l.fi.in fi.C. de temp.in integ.resti.vbi dicit quod est casus. Sed Pet.rñdet,q illa intelligit',quando prescriptio cōpleta est in absentia,q est diuinare. Tu rñde aliter,q ibi loquitur in tpe petendæ restõnis, qđ est vtile quo ad hoc, vt in absentia non currat,vt ibi patet. Vnde in absentę ipso iure nõ currit,nec ibi loquit' de restõne,sed si curreret,& finis præscriptionis caderet in tps pñoæ,tunc non restitueretur,tenendo opinionē Mar.qa cessat æq̄tas,vt hac lege dr.Alii,ut Gul.de Cu.tenent idem.s.opi.Bul.& Io.per auth.quod si quis.C.de præscr.lon.tēpo.& in corpore vnde sumitur, vbi licet pręscriptio compleatur in præsentia,nõ tñ perdit priuilegium, q habebat pp absentiam.s.qđ tps duplicetur,& sic ibi vr casus.Sed rñdeo q ibi ipso iure nõ currit,& ideo nõ q̄ritur de restõne.Si.n.cucurrisset,non daret' restõ,qa cessat æquitas,ſcđm Mar.Alii,vt Iac.But.tenēt idem.s.opi.Ioan.& Bul.s.q oē tps absentiæ subducatur.l.nec nõ.§.si quis sæpius.ĵ.eod.& probat p rõnem.Nam solum tps præsentię non potuisset perficere vsucapionem,sed cum alio s.inmixto tpe absentię,sicut in legatis.Nam prima legata sine vltimis,non excedunt Falcidiam,& propter vltima oīa defalcantur,vt ĵ.ad legem Falc.l.pænales.§.annua.& l.in q̄titate.§.sed & legata.& q ibi no C.de inoffi.don.l.1.sed pt rñderi,qa hoc non vr gñaliter verum:nam eo ipso, q cucurrit aliqua pars tpis,illa operatur effectum suum,qa actio est effecta minoris vitę,vt statim dicam.Alii vt Pe.& Cy.sequendo eum tenent opi.Mar.p hanc l.in fi.& probant per rõnem,q̄ iam tetigi. Tps vero,qđ currit in absentia,facit actionē minoris vitæ.& in hoc læsus est absens.Sed aduersus istam læsionem nõ pōt restitui.l.pr qui castrēse.ĵ.de castren.pec.& l.qui bis,ĵ.de verb.obl. Si ergo cōpleta est vsucapio in pñtia, perinde est,ac si ab initio habuisset actionem tantæ vitæ,q̄tæ in præsentia pdidisset.Nõ ergo dēt restitui,quasi tota præscriptio i psentia cucurrisset.Sed certe licet illud dictum Pet.sit verū aliquo casu,tñ nõ est verū gñaliter, vt statim dicā, ponēdo sol.q̄ teneo.Odof.voluit concordare istas opiniones, dicens. Aut reuersus ignorat rē suā vsucapi,& hēt locum opin.Bul,& Io. aut sciuit,& habet locum opin Mar. & sequacium. Hoc tenent Iaco.de Are.& Cy.

ADDITIONES.

a Modicum tempus.Vide in l.quod tepore.C.de rest.mil & ibi per Dy.& Bal.quæ probatio requiritur in primo iudicio,an sufficiat summaria.

Meno.Vide Barba.consi.vlt.col.12.in fi.l b.3.

b Meno.Debet audiri.Ponit Ias.in §.rursus.nu.57.Insti.de actio.

c Dicebant.Vide Pau.de Cast.in l.diuortio.§.non solum.inf.sol.mat.ubi refert,qđ illa opi.communiter tenetur.

d Meno,Quarto.Balb.de præscri.1.par.princ.q 6.in fi.

a &C. Sed hoc mihi nõ placet, quia si tota præscriptio cucurrisset in pñtia propter iustam ignorantiam restitueretur, vt no. in l. cum filius.§.in hac. ff. de ver.ob.& per Dy.in l. ad diem.eo.or. & in cap. si b quis in ius, extra de re iu. lib.6. Venio ad quartum. s. ad opinionem quã teneo. Pro cuius euidentia dẽtis scire, q quædam sunt præscriptiones, in quib. quęlibet pars tpis operatur effectum suum, vt præscriptio, q̃ currit ↄ̃ actionẽ personalem, per quam principaliter reo nihil quæritur, sed actor perdit actionem suam per suam negligentiam. l. sicut. & l. cum notissimi. C. de præscr. 30. vel 40. ann. & in his procedit determinatio Pet. quam s. tetigi, quia ad illud tps, quod in absentia cucurrit, restitui non potest, & ad illud, quod currit in præsentia, non restituitur, quasi actionem tantæ vitæ perdiderit, vt dictũ est. Pro quo vr casus s. de min. l. fi. & in his procederet opi. Mar. & sequacium. Quædam sunt præscriptiones, quæ non operantur effectum suum in qualibet parte tpis, imo nullo modo operantur, nisi toto tempore completo, vt in præscriptione contra dominium alterius: non. n. quæritur mihi præscribenti aliquid de dñio, nisi toto tẽpore decurso. l. vsucapio. ff. de vsu. & C. de præscri. lon. temp. l. super longi. Nec exceptio quæritur contra dñm, nisi toto tpe decurso l. si quis emptionis. C. de presc. 30. ann. Et ex his apparet, quod in omni die vsucapionis fuit læsus. Debet ergo subduci tempus absentiæ. Et hoc probat text. optime in d. l. cum miles. ff. eo. & l. quod tempore. C. de rest. mil. non cauillando litteram, & l. nec non. §. si q. sæpius. ff. eo. Nunc ad propositum in § nostro est verior lect. Ioan. & Bulg. quia loquitur in præscriptione rerum, quod apparet, cum dicit, si inchoata sit bonæ fidei possessionis detentio. Quod intelligo verum, nisi tantum tempus cucurrisset in præsentia, quod absorbuisset tempus petendæ restitutionis, vt statim dicam, cum quæram quando istud ius incipiat competere.

c **His expeditis,** Quæ pertinent ad lec. venio ad materiam, quę hic tractatur in gl. Et debetis scire, q est duplex ius. s. offim rescindens, & istud est in integ. rest. quæ postulatur. Est & aliud, qd dr iudiciũ rescissoriũ & istud vocatur actio rescissoria, quæ intentatur post habitã restõnẽ in inte. de qua in l. nec nõ §. exẽplo. ff. e. & l. fi. C. e. & l. ab hostib. de cap. & postli. reuer. & Inst. de act. §. rursus. De primo videamus. s. de offõ rescindendo. Circa qđ q̃ro primo, quid sit. Scđo, qñ competat. Tertio ad q. Quarto 9 intra q̃ tpa. Ad primũ. † dñt quidã, q istud iudicium rescindẽs est d actio rescissoria, & hoc tangitur paulo ante fi. gl. sup verbo restõnis ibi, sed quidam d. cũt maiorib. iure actionis subuenire, asserentes rescissoriam statim eis reuersis dari. &c. & fundant se per legem fi. C. eo. vbi innuitur, quod statim isti rescissoriæ præscribatur, ergo est nata. Sed dic q ibi præscribitur, hoc est eius natiuitas impeditur, sed currit tps offõ rescindendi, hoc est bñficio petendi restõnem in integ. Dicit ergo gl. hic, q hoc est offm iudicis, q impertatur a prætore viuo, qui dat gestõnem authoritate edicti prætoris mortui ad instar minoris. s. de min. l. q si minor. in fi. qua restõne habita intentabitur rescissoria. Istud est verũ, q est offm fm oẽs Doct. vt probatur p tex. in l. si q. s stipulatus. ff. e. Et ego probo per rõnẽ, nam qñ verba edicti referuntur ad iudicẽ, tũc ex illo edicto inducitur offm iudicis & ad ipsum iudicis offm recurritur, vt patet in edicto de minorib. vbi dr, vnoque quæ ea res erit animaduertã. Ex quo oritur offm iudicis vt in d. l. q si minor. s. de minori. in fi. & no. in l. si soror. C. de col la. facit l. t. in prin. ff. de colla. bo. Dixi plene in l. j. ff. de cõd. ex lege. & l. 3. de a [illegible] ver. quæro quo iure. vbi vr casus. Sed istud edictũ est 10 huiõi. dicit. n. si qua mihi iusta cã videbitur, &c. † Sed quæro, quale sit istud offm iudicis, vtrum requiratur libellus, litis ↄt. & similia? e Inn. extra, de in integ. rest. c. cũ ex lr̃is. vr dicere, q aut istud offm. s. restõ, imploratur circa illud, quod factũ est extra iudiciũ, & tũc requiritur libellus, litis ↄt. & sitia, vt in c. fi. extra, de off. iud. Et hoc est qđ dr, restõ debet dari cã cognita. l. in cãæ. §. cã cognita. de mino. Aut petitur aduersus sñiam, & tunc põt expediri summariè, vt in offõ iudicis. Primum placet. Sed in hoc vltimo ego dicerem sic. Aut restõ petitur aduersus aliquod factum in iudicio, præterq̃ aduersus diffinitiuam sñiam, & tunc sine libello & litis ↄtes. fiat summariè, vt d. c. fi. Sic intelligo l. diuus. ff. de in integ. resti. & quod no. in l. fin. C. vbi & apud quem. Si vero petitur aduersus diffinitiuam sñiam, tunc puto q dẽt dari libellus, & lis contestari. Quod apparet, quia in integrũ restõ & applõ æqparantur. l. præses, s. de mino. sed in cã applõnis, q̃ agitatur vtraq; parte pñte, dẽt lis ↄtestari l. 1. C. ne liceat in vna eademq; cã tertio ꝓu. ergo & in ista restõne. Præterea hoc ꝓbat in l. minor autẽ magistratus. § j. s. de min. vbi apparet, q qñ petit restõ aduersus sñiam debent cãæ inseri, & nõ obscure, & incolorate peti. Ergo apparet q dẽt fieri solẽniter. Præterea cum restõ in integrũ possit peti corã alio iudice superiori, qs diceret hoc fieri per offm iudicis mercenarium actioni deseruiens, cũ de prima cã cognouerit. Certe non video, quia illud, qđ dixi de li. conte. intellige qñ hæc cã agitatur qualibet parte pñte. Si vero agitatur parte absente, tũc posset perueniri ad diffinitiuã etiã lite non conte. q tangitur hic in gl. ibi, & quia tñ in primum statum restituitur, vr quod etiam absente parte altera possit dari &c. Quod intellige, vt plene no. per Doct. C. si vt se ab hær. absti. auth. si omnes. in vlt. quæstio.

11 **Venio ad secundum,** Scilicet quando incipiat † competere istud offm iudi f cis. Gl. hic, & in l. fi. C. de temp. in integ. rest. rñdet, q a tpe reuersionis, subaudi, & læsionis cõpletæ. Et ex hoc sequit vna talis ↄ̃tia. Pone, q incępta est præscriptio 30. ann. me absente p annum, postea reuertor & sto pñs 41. annis. Certe finita præscriptione potero petere restõnem ad illum annum, q cucurrit in absentia. Ita tenet hic gl. circa fi & ibi. itẽ si fuit absens primo anno, &c. vide gl. Item ex hoc vr, q si ↄ̃ minorẽ 25. ann. vlt. anno inciperet currere præscriptio 30. annorum, q finitis 30. annis posset petere restõnẽ in integ & sic cũ esset 55. an. vel 65. si poneremus in p̃scriptione xl. an. vt no. in l. fi. C. de tẽp. in integ. rest. peten. & l. fin. C. de præsc. 30. vel 40. an. Iac. de Are. & Pet. hñt hoc pro inconuenienti, vt no. in l. fi. C. de temp. in integ. rest. 10 s. q. Nec mirum: cum. n. ipsi teneant opi. Mar. s. q qñ p̃scriptio completur, & currit in pñtia, non restituitur aliquo mõ, vt s. dixi, merito ista qõ non ꝓcedit, sed procedit illa qõ, tenendo opi. Io. & Bul. Do. Iac. Bu. Inst. de act. § rursus. tenet gl. simplr, & plus non examinat. Gul. de Cug. qui tenet opi. Bul. & Io. vt vidistis, dicit, q aut tps, quod currit in pñtia, est minus quadriennio, & põt dari restõ. Aut est plus quadriennio, & tunc secus, ne sit melioris ↄ̃ lõnis ille q plus est negligens, q̃ ille qui minus est negligens. Ille. n. ↄ̃ quem tota p̃scriptio cucurrit in absentia, hẽt quadriennium, & non plus: ille vero, ↄ̃ quem modica cucurrit in absentia, vel pñtia possit hr̃e 25. annos, quod esset inconueniens fm istam opi. Tempus, quod currit in pñtia, operatur duos effectus. s. quod complet præscriptionem & q absorbet tps petendæ restõnis in integ. Hoc vr ↄ̃ casum l. nec non. §. si qs sæpius. ff. e. vbi dr q si quis sæpius cã rei publicæ abfuit, ex nouissimo reditu tempus restõnis esse computandum. Prout. n. ibi loquitur in tpe petendæ restõnis, vt ibi dixi fm Iac. de Are non debet computari ex nouissimo reditu, imo tẽpus primi reditus minueret de tpe petendæ restõnis in integ. fm p̃dictam opi. & sic opinio Gul. vr ↄ̃. casum dicti §. Mihi vr sic dicendum. Qñq; præscriptio habet duo tpa, qa cœpit in pñtia, & finitur in absentia: & tunc fateor, q currit tps a die reuersionis, seu restõnis. l. fin. C. de temp. rest. in integ. fm oẽs. qñq; cœpit in absentia & finitum est in pñtia, & tunc fm Mar. & sequaces, ista qõ non hẽt dubium, qa non datur restõ, fm nos, qui tenemus restõnem dari. Aliquo casu procedit dubium, quo casu dic, aut erat in potestate mea, qui sum reuersus, ne finiretur læsio incępta, quia poteram agere, litem contestari, & similia: tunc puto veram opi. Gul. s. q si cucurrit in pñtia tm tps, quantũ est quadriennium, hodie non restituatur. Si cucurrit minus in eo tpe, quod restat, põt petere restõnem. Hoc patet p rõnem. Hoc ẽt probo, qñ negligentia adhibita in vno tollit id, quod est cã alterius beneficij, tunc negligentia nocet in illo beneficio. l. fi. C. de his qui a non dño ma. & no. l. item si res, in prin. ff. de aliud. mu. cau. fa. Sed hic, cã restõnis concedendæ ↄ̃ præcedentem præscriptionem, quæ currit in absentia est æquitas, quia ille non potuit se iuuare. Causa quare non datur restõ ↄ̃ præscriptionem, q̃ currit in pñtia est, qa vr ↄsentire, & alienare. l. alienationis. ff. de verb. sig. & iõ per illam patientiam præiudicatur ẽt in tpe petendæ restõns. Ad qđ optime facit s. proxi. §. si damni. Præterea, video in filio instituto sub ↄdõne ptãtiua, si negligit implere ↄdõnẽ, & si reperit se lęsũ & p̃teritum, non põt conqueri, qa in ptãte sua erat ne lędetur. Liuus quoque. §. j. & 2. ff. de hær. insti. Ita hic cum in ptãte sua erat, ne læderetur læsus non dẽt audiri. Pro hoc facit, quia sequerẽtur inconuenientia illa, quia peioris condõnis esset minus negligens, q̃ plus & quod plus de tempore haberet ille qui plus negligeret, q̃ ille qui minus, quia absurditas dẽt euitari licite oportet. § aliud. g ff. de excu. tu. Si vero non erat in sua ptãte impedire, ne læderet, tũc procederet gl. & tps inciperet currere a die læsionis completæ, si per mille annos differret, l. j. §. annus. ff. qñ act. o de peculio est annal s & l. bouem §. pe. de ædi. edic. Exẽplum, pone q testãr me substituit filio suo post mortem suam sub ↄdone, si intra annũ a die mortis testãris dã ẽ decẽ Titio. modo intra annũ, qa eram absens cã reipublicæ, nõ dedi, adhuc non sum læsus, quia non extitit ↄdõ substitutionis. Certum est, quod ↄdõne penitus debeo restitui. ff. eo. l. Iulianus § cũ quoque ẽt si multum differatur cõditionis euentus vltra quadriennium. d §. annus. & d. l. bouem. §. pen. Prædicta vera, nisi læsio contingeret ex sententia iudicis: tũc enim receptum est propter vtilitatem, vt a die latæ sententię currat tempus, non expectato conditionis euentu. ff. quando app. sit l. j. §. biduum. Quandoque præscriptio habet plura tpa, qa fuerunt plures

ADDITIONES.

a Non placet. Adde Bar. in l. Aemilius. sup. de min.
Ruer. Et sic videtur sibi ipsi CONTRARIVS, vt ibi no.

b P. Scilicet ad opi. Sed Bar. in d. l. quod tempore, tenet opi. Bulg. indistincte.

c Ruer. Ad materiam. Adde circa istam materiam Ang. de Are. & Ias. in §. rursus. Insti. de actio.

d Pom. Ad primum. Vide Ias. in §. rursus. Inst. de actio. vbi declarat.

e Vtrum requiratur. Et vbi proceditur officio iudicis, an requiratur litis contestatio. vide per Ant. post Inno. in c. quoniam frequenter. §. sunt & alij, vt li. non contest. & quod no. Bar. in l. 1. §. fi. de va. & extra. cog. Facit quod in inquisitione dicimus, an lis contestetur. Et vide etiam in d. l. diuus. & no. Bal. in l. fi. C. de temp. in integ. rest. & quod no. in rub. de interrog. act. per Bal. in l. 1. sup. de iurisd. om. iu. & ibi per Cy. in vlt. q.

f Meno. Officium iudicis competere. Rui. consi. 139. no. 26. lib. 2.

g Impedire ne læderetur. Ad hoc vide omnino per Mod. post Bar. in l. 1. §. biduum infra quando app. sit.

res absentiæ, vna præsentia, & tunc tempus computatur ex die vltimi reditus d.l.nec non.§.si quis sæpius.J.eod. Tempus.n.alterius pñuæ non absorbet tps petendæ restõnis. Rõ, quia non potest dici fuisse negligens licet aliquo tpe steterit quod non fuerit ɔquestus: forte cogitabat, vel præparabat se ad litigandũ, sed pp nouam absentiam fuit impeditus. Vnde tempus primæ absentiæ non attenditur propter nouum casum absentiæ l.& in totum, J. de impen. in reb.do.fa. Et ista potest esse ratio dicti §. si quis sæpius.

Venio ad tertium, & quæro, intra quæ tpa? Et dico olim intra annũ vtilẽ, hodie intra quadriẽnium ɔtinuũ.l.fi. C.de tẽp.in integ.rest. qd est verũ, ẽm glossatores nr̃os quñ restõ petitur aduersus ɔctũ, vel aduersus lęsionẽ cõtingentẽ ex tpe maiori quadriẽnio. Sed si peteretur aduersus læsionẽ minoris tpis, tũc illud.s.restõ dẽt peti intra tñ tps, quñ illud Terminari aũt dẽt intra quadriennium. Ita tenet gl.hic, & examinat latius.J.eo.l.sed & si p ptorẽ.§.quoties.& S.de mi.loterdũ & S.de in intc.rest.l.diuus.& l.fi. Alii dñt, quod ĩ p intra quadriennium. Et istã opinionem tenet Ia.Bu.Pet.& Cy.q̃ refert multum late.C. de tẽp.in integ.rest.l.fi.in 6.q.Io And. dicit, quod de ipsa opi. est casus extra, de in integ. rest.c.1.in cle. vbi põt peti restõ intra quadriẽnium, ẽt aduersus lęsionem minoris tpis. Ego teneo opi.gl.nostræ, p rationes, & leges allegatas per eam in l.sed & si per prætorẽ. § quoties.J.e. q̃ rõnes vrgẽt. Ad dictũ c.1.rñdeo, quod est casus ibi pro ista opi. Debes o. scire quod minori nõ currit tps petendæ restõnis integ.l.fin. C.de temp.in integ.rest, pe. sed ecclesia semp est minor. Ergo videbatur quod nunq̃ curreret sibi quadriẽniũ, pp qd statutũ fuit, vt ecclesię curreret quadriẽniũ a die læsionis in c.1. de in integ.rest.in 6.& sic in tpe quadriẽnii tractat vt maior. Ideo insurgebat dubium, vt qñ minus tps daĩ ad petẽdũ restõnẽ, vt puta aduersus lęsionẽ minoris tpis, an ecclesia sir dẽat hr̃e minus tps sicut maior? Et rñdetur, vt in c.1.ex̃, de in integ.rest lib.6. qd nõ: imo ecclesia sp hẽt quadriennium cõtinuũ, siue aduersus tps maius, siue minus. q.d. licet in alio maiore sic distinguat, volumus illam distõnem nõ hr̃e locum in ecclesia. Ad aliud inconueniens, qd datur pone, quod qs est læsus in vna die, ergo in vna die habebit necesse petere restõnẽ. Illud vr̃ inconueniens? Rñdeo, quod debet proponere vna die subducto quodam modico tpe an, qd datur ad pparandũ se, vt dixi S. circa principium, & subintelĩr, ante ve, sicut post ea ve. † Quarto quęro, ad qd

13 competat istud officiũ iudicis? Rñ. hic in gl. circa lec.§ sunt opi. tã in prima quam in secunda magna gl. Nam qdã dñt qd datur, vt restituatur possessio. Quidam dñt, qd daĩ ad hoc, vt tẽpus vsucapionis subducatur de medio, vt S. vidistis. quod tangitur in l.qui pro prio.§.itẽ q̃ritur S. de proc.& per Cy. in l.quod tpe. C.de rest.mi. in 4.q.& per Dy.& Ia.Bu. in l.rursus In st.de act. Tu dicas latius, & ad euidentiam præmitte, quod illud restaurat restõ, quod abstulit læsio l.quod si minor.§.restõ.S.de min. Qñq; ergo propter absentiam, ætatem, vel aliam instam causam quis lædit, quia perdit possessionem tñ, & tũc ad illud dẽt peti restõ.l.ait ptor.§.item ei.J.e. & tunc non habebit aliud necesse probare, nisi pp absentiam se pdidisse possessionẽ, vt ibi. Qñque quis priuatur dñio, vel actione sibi ɔpetente, & tũc restituitur, vt illa præscriptio, vel aliud obstaculum de medio subducaĩ, vt hic, & l quod tpe, de rest.mil. ẽm opi. Io.& Bulg. Qñq; quis læditur pp absentiam, vel aliam cãm in possessione, & proprietate, & tunc restituetur ad possessionem, & proprietatem. Et ita põt intelligi alia opinio posita super hac l. Et ita intelligitur gl. in d.l.qui proprio.§.item q̃riĩ. Qñque quis lęditur, quia non acquirit, & tunc non restituitur, vt acquirat, ita qd actio restituitur per prætorem, vt l.si qs stipulatus J.e. Et sic ɔpe-

14 tit restõ ad illud ĩ quo læditur. Et ex his † habes quaĩr libellus fieri dẽt fieri, vt ponantur causæ explicitæ.l.minor autem magistratus. S de mino. Nunc haberemus videre de secundo. s.de actione rescissoria, seu de iudicio rescissorio, quod per se esset vna alia repetitio, de quo forte dicam in l.nec non.§.exemplo.J.eo.

CONCORDIA.

Pro ɔcordia. Aduerte, qd Bar.in hoc §.sed qd simplr̃.vult, qd remedium rescindens, quod datur ad rescindendum obstaculum pscriptionis, dẽat peti de necessitate, anteq̃ intentetur rescissoria nec ante competit rescissoria. Contrarium tñ voluisse allegatur in l.in honorarii.§.sed cum rescissa.J. de act.& obl. Sed pro concordia in veritate Bart. in d.§.sed cũ rescissa, nõ tenet ɔtrium indistincte, sed distinguit, aut loquimur qñ præscriptum sint in actione reali, & tunc vera sit opinio cõis, & quod dixit in hoc §. sed quod simpliciter. Et rõ est, quia dñs tunc perdidit omne ius suum, ergo non adest aliquod fundamentum, vbi radicetur iudiciũ. Aut loquimur in actione personali præscripta, quo casu remanet adhuc fundamentum, ex quo potest fundari iudicium. Ideo nimirum si potest agi sine illa rescisione, & sic non contradicit.

LEX XVII.

1 *Error iustus licet habeatur pro titulo quo ad præscriptionem, non tamen quo ad excludendam petitionem hæreditatis.*

Iulianus. Miles absens restituitur aduersus possessorẽ hæreditatis, vel emptorẽ ab eo, si adeat: alias secus. h.d. Op. ad istã legẽ miles est tutus iure cõi, quia ppetuo põt adire vsque ad 30.ann.l.licet. C.de iure delib. ergo non est necessaria restitutio. Gl. legit duob.mo. Primo, quod hic miles fuit institutus sub ɔdõne ptãtiua, si aliquid fecerit intra certũ tempus, quod quidẽ non fecit pp militiam, iõ adire non põt absque restõne, & iõ petit restõnem. Vide gl. Mirandum vr̃ quod gl. dicit. Nam si debebat impleri ɔdõ intra certũ tps, & sic erat ɔdõ ptãtiua, si nõ stetit p eũ, hr̃ p impleta, vt l.quæ sub ɔdõne.§.quoties.J.de cõd.inst.& l.iure ciuili.de ɔd.& de.& sic non est opus restõne. Sol. Dicit gl. quod si miles sciuisset se institutũ sub dicta condõne, & potuisset eã implere, non tñ de facili pp impedimẽtũ militiæ. Igitur, qa qd poterat, ñ fecit, currit tẽpus, sed restituiĩ. Simile no.ĩ l.1.C.de rest.mil. & ibi dixi vobis plene. Scd̃o mõ legitur. Dicit glo. posito, quod possit adire de iure cõi, tñ petit restõnẽ nõ vt adeat, sed vt possit vẽdicare res vsucaptas. Contra hunc scd̃am lec.op. quod hæc lex non pcedat, qa petitio hr̃ditatis nõ datur ɔ titulo possidẽtẽ.l.1.ff.J.de pet.hær. Iste ergo possessor aut non hẽbat titulũ, & nõ pręscribit longo tpe. Aut habebat titulũ, & tũc non põt ẽt cõueniri de iure cõi, petitione hr̃ditatis, absq; instãtia militis: nec põt dicere, quod hic loquatur de pręscr. 30.an. seu longissimi tpis, ẽm gl. qa ista erat incognita ẽm illa tpa, quod no. Idem no. in l.q occidit J.ad le.Aquil. plene dixi in l.in oĩb. J.de ac.& obl. Ad ɔtriũ rñdet gl. notabiliter, & intelligas qd hẽbat iustã cãm credẽdi se hr̃dem, & sic hr̃ pro titulo quo ad vsucapionẽ, & præscriptionẽ,

1 l.Celsus. de vsucap. No. hic diligenter, † quod licet iustus error hẽatur pro titulo, quo ad pscriptionẽ, vel vsucapionẽ. non tñ hr̃ p titulo quo ad excludẽdã petitionem hr̃ditatis. Scd̃o op. quod emptor nõ possit conueniri, quia est habiturus regressum ɔ possessorem. l.sed & si.§.item si rem.J.de pet.hr̃d. Sol. intellige, quod non erat habiturus regressum contra possessorem, vel possessor erat malæ fidei.

1 *Doctor, qui debet habere salarium annuũ, si abest causa Reipubl. nihilominus habet salarium.*

§. Eum quoque. Absens causa Reipub. restituitur, vt periode percipiat cõmoda ac si pñs esset. h d. Vel sic. Absens restituitur. vt capiat legatum quod amisit

a propter conditionis defectũ. h.d. Quæro pro declaratione, ad quid restituetur. Gl. dicit, vt pecuniã capiat, nõ ãr vt restituatur actio qa non amisit. Quidã alii moderni dñt, quod restituatur actio, non.n. est læsus in pecunia, sed in hoc, qa deficit conditio, ideo restituitur ad hoc, vt hẽatur p impleta, & ex hoc competeret actio quod ergo hic dr̃, restituitur.s. vt legatũ capiat sibi relictũ, & sic cõpetit actio p eo. Op. si nõ steterit p eũ, hr̃ pinde ac si esset in Italia, ergo de iure cõi põt petere legatu.l.q cõcubinã.§.vxori.J.de le.3.& de cond. & de.l.si q̃s ita. Gl. soluit ɔcedẽdo ɔtriũ, quod hic restituitur de iure cõi. Vel dic, quod impediebatur p aduersarium vere. Tu tñ dic, quod

b hic loqtur in casu, in quo impediebatur esse in Italia, vñ nõ dẽbat hr̃e legatum, qa alterius fauore erat hoc adiectũ.l.Seio.in prin.J.de an.leg.& de ɔd.& de.l.illis libertis.& quod no. C.de le.l.1. pp priui-

1 legiũ tñ militis restituitur, vt hic. † Vltimo ista lex facit p Doctori. q debent hr̃e salarium annuum, nam si absunt cã Reipublicæ, nihilominus debent hr̃e salarium. Ad idem l.si quis stipulatus.inf.eo.

ADDITIONES.

a Meno. Quæro facit quod tra lit Ripa in tract. Pestis. in tit.de priui.vlt.vol.num. 43.pulchre Ruy.consil.199.nu.3.lib.1.

b Ruer. Esse in Ital.a. Adde Bar. in l.Titio centũ.§.Titio.el 2.inf.de cond.& dem. ibi Alex.in addi.vbi Bar. Videtur tenere CONTRARIVM.

LEX XVIII.

a Sciendum. Restõ ex hoc edicto non fit, vbi qs certat de lucro cum alterius iniuria, nec fit ex fictione postliminii, cum postliminiũ nõ porrigatur ad ea, quæ sunt facti, & cessat restõ, vbi æquitas cessat. h.d. No. cum duab.legib.seq. No. restitutionem non concedi, vt quis lucretur cum damno alterius.

ADDITIO.

a Sciendum. Et facit ad no.q.quam ponit Bal. in l.pen. C.de repu.hære. Crauet.consi.225.nu.9.circa med.

LEX XIX.

Denique. Summata est cum præcedenti. No. qd sine possessione non procedit præscriptio. Item no. quod possessor est facti. Itẽ no. q fictio postliminii nõ hẽt locũ in his, quę sunt facti. Et sic no, quod possessio non restituitur p postliminium.

LEX XX.

1 *Fictio cessat, vbi cessat æquitas.*
2 *Possessio quando sit iuris, & quando sit facti.*
3 *Fictio vniuersaliter fingitur in his, quæ sunt facti. raro, vel nunquam in his, quæ sunt iuris.*
4 *Fictio est triplex.*
5 *Postliminii fictio, vt locum habeat, quid requiratur.*
6 *Postliminium habet duo capita.*

1 Nec vtilem. No. † qd fictio, & restõ cessant, vbi cessat æquitas. Item no. quod primus dominus non perdit dominium, nisi alteri acquiratur. Dixi in l.si ego. S.de neg.gest. Contra gl. quæ dicit dominium esse in pendenti, oppo.J.eo.l.ait prætor.§.item ei. Solu. vt ibi. Oppo. de l.prætor.§.hi plane qui.& J.de vsucapio.l.si is qui pro emptore.& l.iusto.§.fin. Solu. dicit glo. hic per se possidebat, ibi loquitur de possessione, quam captus habebat per subiectas personas. Oppo. J.de vsuc. l.cęptam. Solu. regula est, quod præscriptio sine possessione non procedit. Fallit in aliquibus casibus, vt in l.rerum mixtura.§.Labeo.eo.tit.& per Dy. in cap-

tine

sine possessione. extra de reg. iu. lib. 6. Item op. dr hic qd possessio est facti. Contra, imo iuris, vt l. peregre. in prin. de acq. pos. & l. possessio. eo. ti. & no. in l. j. in prin. eo. tit. vbi diffinitur, quod possessio est insistendi &c. Sol. ɔcedo, † q possessio est iuris, tñ qñq; habet in se multum facti, & parũ iuris: quandoque multum iuris, & parũ facti: aliquando multum iuris, & multum facti. Gl. hic tangit, & in l. j. C. de acq. pos. quod examinare est longum. Dico plene in l. si is qui ꝓ emptore ℨ. de vsuca. Op. hic dr, quod fictio postliminij non hẽt locum in his, quæ sunt facti & gl. no. gñaliter nõ fingi circa facta. Eꝫ, vt plurimũ fingitur circa facta, nam fingitur natus ille, qui non est natus. l. qui in vtero, ℨ. de sta. ho. Fingitur retro fuisse qs in ciuitate. l. retro. de cap. esse in ciuitate est facti. Fingitur viuere qui est mortuus. l. bello. de exc. tut. & tñ est facti. Fingit mortuus ille qui viuit ingrediẽs monasterium, damnatus, deportatus, & similes. l. Deo nobis. C. de epi. & cle. & l. si necesse § si deportatus. de bo. lib. Fingitur pecunia numerata, & a me ad te profecta. l. singularia. ℨ. si cer. pe. Fingitur facta traditio rei, habuistis in l. solutum. §. soluta, ℨ de pig. act. & in omnib. cõsimilib casib. Et istud est verum. Et ideo dico, † q fictio vr fingitur super his, quæ sũt facti. Raro vel nunquam super his, quæ sunt iuris, vbi põt inducere fm veritatem, & ideo in oĩb. nõ est fictio. Exemplum in auth sed episcopalis. C. de epis. & cle. Item exemplũ in his, qui infamantur ipso facto l. j. de his qui not. infa. Cum .n. põt facere fm veritatẽ, non facit fm fictionem. l. quia ratio. de condi. insti. modo ad propositum pro intellectu huius legis, & ad euidẽtiam rei scias, † qd triplex est fictio. Sicut .n. naturaliter aut aliqua res, quæ non est in esse producitur, aut producta destruitur, aut vno modo producta transfertur in alium, ita per fictionem. Quædam est ergo fictio inductiua, vt qñ fingitur esse, quod non est. Quædam fictio priuatiua, vt qñ fingitur non esse, quod est. Quædam est fictio trãslatiua, vt qñ id, quod est vno modo, fingitur esse alio modo. Et ista tertia pertinet ad legem nrãm, & est nra mã, cum fictio postliminij fingit eum, qui reuertitur hodie retro fuisse in ciuitate, vt l. retro. & l. postliminium. in prin ℨ. de capt & postli. reuer. † In hac fictione sciẽdum est, quod ad hoc, vt locum hẽat, reqrit primo, qd subsit æqtas, d. l. postliminiũ, qua cessante cessat fictio, vt hic. Itẽ reqrũtur extrema habilia. hẽt .n. hæc fictio duo extrema: extremum, a quo, & extremũ, ad qd. Et si aliqd istorũ extremorum esset inhabile, cessaret fictio. exemplum: ratihabitio retrotrahitur: sed si hodie, cum ratum habeo, nõ posset negotium geri, ratihabitio non traheretur retro: qa est defectus extremi, a quo. l. bonorum. ℨ. rem ra. ha. Sit legatarius fingitur dñs retro a die mortis testatoris. Sed quid, si hodie cedente die legati, res est perempta? Certè nõ potest fingi retro, qa est inhabile extremum, a quo, vt l. huic scripturæ. ℨ. ad leg. Aql. facit ℨ. de ver. ob, l. eũ qui. in fi. & l. quoties. de noua. Itẽ vides, qd dõ facta a viro vxori confirmatur morte, & retrotrahitur, vt l. dões. C. de do. inter vi. & vx. quod intelligitur qtũ ad fructus, nõ qtũ ad dñiũ. qa dñiũ nõ põt qri vxori ɔstãte matrimonio, quo tpe fuit facta dõ, ergo nõ pt fingi retro qtũ, quia est defectus extremi ad quod. Ita no. in l. 2. C. de inos. do. licet quędã gl. dicãt ɔtriũ. Itẽ aliud exẽplum ℨ. e. l. ab hostib. §. j. nã natus apud hostes, si reuertat, nõ hẽt iura postliminij simplr. Rõ, qa ibi deficit extremũ, ad qd. nunq̃ .n. fuit captus. † Scdo sciendum est, q postliminiũ hẽt duo capita. Vnum fm veritatem, qa eo ipso qd captus reuertit, recuperat fm veritatẽ oĩa iura sua Scdm est fm fictionem, qa fingit retro fuisse ĩ ciuitate, vt l. retro. & l. postliminij. ℨ. de ca. Tertio est sciẽdũ, qd possessio hẽt plurimũ facti, q̃ quis hẽt per se, & eã nõ recuperat statim cũ est reuersus, nisi eã apprehẽdat. l. cum hrdes. ℨ. de acq pos. Quia ergo statim non recuperat cum reuertitur, apparet, quod nõ põt fingi retro possedisse, qa est inhabile extremũ, a quo. Et hoc est qd voluit dicere ista gl. cũ ea, q̃ sunt facti, non recuperãtur eo reuertente. postliminio ergo nõ fingitur retro possedisse, & vsucepisse. Exẽplũ in possessione, q̃ retinemus per filiũ, vel p seruũ in cã peculiari: illa, eo ipso q reuertitur, ẽt ignorãti acqritur sibi, merito fingitur retro vsucepisse, quia est habilitas extremorũ. Et hoc est quod gl. ibi dixit in sőone ɔrij: ibi p subiectas psonas. Et ista est rõ eorũ, q̃ habuistis no. ℨ. eo. in l. ab hostib. §. j. de eo, qui nascitur, si non reuertitur, cũ priusq̃ reuertatur, non potest fingi legitimus, quia deficit extremum, a quo. De habilitate extremorum tangit Cy. C. de sen. pas. l. fi. Et hanc materiam plenissime declaraui in l. si is qui pro emptore. ℨ. de vsucap.

LEX XXI.

1 *Episcopi statut constitutionr, quod qui non soluerit legata intra tres menses, sit excommunicatus: si agatur cõtra filium, quod non soluit legata, & producatur testamentũ, ex hoc non probatur excommunicatio, sed debet probari ipsum non soluisse.*

2 *Contumax verus ad hoc, vt quis dicatur, & possit perueniri ad secundum decretum, debent requiri amici.*

Item ait prætor. Hic incipit Iurisconsultus examinate fm caput edicti, & br hoc intendit. Quod quis amisit pp suam absentiam, eum non esset defensus, in inte. restituitur Item qui dicit aliquem non defensum, dẽt probare. h. d. Et ponit primo verba materialiter. Venio ad § hęc aũt. Dicit† cõstĩõ epi, quod q non soluerit legata intra tres menses, sit ipso facto excõicatus, ago, qa non soluisti legata patris tui, producto testim: Quæritur, vtrũ sit probata excommunicatio? Certe non quia debeo probare te non soluisse. Ita dicit Inn. extra, de censi. c. super. quod Cy. tangit aliqualiter in l. 2. C. de iure emph. Casus est. in l. hoc iure. ℨ. de verb. obl. & ibi examinaui plene. † Vltimo no. per hanc l. & glos. quæ est in l. hæc autem. ℨ qui. ex cau. in poss. ea. q ad hoc. vt quis sit vere contumax, vt possit perueniri ad secundum decretum, debent requiri amici. Quod examinat. Cyn. in l. cum proponas. C. de bo. auth. iud. poss. Ego plene in l. si finita. § Iulianus. ℨ. de dam. infec.

ADDITIO.

a Barb. Item ait prætor. Facit l. 3. §. pen. tof. in l. iol. Bal. in rub. de suc. edic.

LEX XXII.

1 *Citandi amicos ad defensionem alicuius practica.*

2 *Negatiua vbi est causa intentionis alicuius, ille qui dicit, debet probare.*

3 *Furiosis datur restitutio, & etiam aduersus eos.*

Ergo. No. istã l. ea qua colli practica, qd fiat pconiũ, q quicũque vult defendere talẽ, cõpareat. No. p gl. in l. hæc aũt. qb. ex cau. in pos. ea † hĩc no. casũ, qd vbicunq. negatiua est cã intẽtionis alicuius, ille qui dicit, dẽt probare. Nã hic peto restõnẽ ɔ absentem. quia nõ defendebatur. Et sic vr casus ad qõnem de ɔstõne episcopi, de qua dixi in l. proa. §. hæc autem. Item no. † quod furiosis, & aduersus eos datur restitutio, sicut conceditur absentibus, & contra absentes, Facit ℨ. de fideiuss. l. Marcellus, & ibi no.

LEX XXIII.

Ait prætor. Contra pñtẽ, q ea cã secum agendi ptãtẽ non facit, in integrum restitutio conceditur. h. d.

1 *Vsusfructus ius quasi possidetur respectu dominij, non quo ad extraneum.*

§. Is aũt. Captus ab hostib. non põt vsucapere, & reuersus ad hoc non restituetur: sest restituetur, vt fructus recuperet. h. d. Opp. qd possessio nõ recupetetur, captiuo redeunte. vt ℨ. eo. l. deniq. & l. cũ hrdes. de acq. pos. Sol. non recuperatur ipso iure virtute postliminij, nec fingitur retro possedisse, sed per restõnẽ in integrum eã recuperat, vt hic. Op. dr hic, vel vsusfructus quasi possessio, &c. Contra. vsufructuarius possidet rem vere, & naturaliter. l. naturalr. ℨ. de acq pos. Male ergo dicit hic. quasi possessionẽ. Rñd in vsufructuario debetis ɔsiderare duo. Primo fundũ ipsum, & illũ possidet vere, & nãliter, vt in ɔrio. Itẽ debemus ɔsiderare ius vsusfructus, & istud quasi possidetur ciuilr. Nã possessio vera in eo nõ cadit cũ sit qd incorporale. l. seruus. § incorporales. ℨ. de acq. re. do. vide gl. Vr ergo † velle gl quod ius vsusfructus quasi possideatur. Item no. in l. si plures. §. deiectum. ℨ. de vi, & vi ar. & in d. l. nãliter. in prin. & ℨ. vti pos. l. vlt. In ɔtriũ, sicut est separata cã possessionis, & dñij. l. nãliter. § nihil cõe. de acq. pos. ita cã vsusfructus, & possessionis, vt ℨ. de acq. pos. permisceri. Sed cõstat, qd quis non dr quasi possidere ius dñij, d. §. nihil cõe ergo nec ius vsusfructus. Rñ debetis scire, qd in corporalib. nihil est aliud possessio q̃ aduersarij patientia. l. quoties ℨ. de ser. & ideo ad habendam quasi possessionem requiritur quod dñs sciat quẽ vel, vt l. 2. C. de serui. Dico ergo, qd quantũ ad extraneum nõ possum dici quasi possessor iuris, quia eius patientia non tribuit mihi quasi possessionẽ, sed separata est hmõi possessionis, & vsusfruct' cã, si est possessor, d. l. permisceri. Sed respectu dñii põt dici quasi possessio iuris. Ita debet intelligi hic facit. quod habuistis in l. arborib. § vsufructuarius. & § sequenti. ℨ. de vsus. Hæc omnia tene menti.

1 *Captiui quare vsucapiunt per subiectas personas.*

2 *Captiui quare præscribunt contra actionem, non autem fundum.*

3 *C. Possessor. de reg. iu. libro sexto. non habet locum in prescriptione debitoris contra debitorem.*

§. Hi plane. Captiui p subiectas personas põt præscribere, & ab actionib. competentib. liberari, & eo casu ɔ ipsos restõ ɔceditur. h. d. † Quæro quæ est ratio, quod vsucapiunt per subiectas personas, & non per se? Dixi in l. denique ℨ. e. quia statim eo reuerso, recuperat illam possessionem absque alia eius scientia, vel facto, & sic reperiuntur extrema habilia. † Quæro, quæ sit ratio, quare præscribunt ɔ actionem, non autem fundum? Ratio est ista, fundi præscriptio causatur a possessione pręscribentis, & sine ea non procedit. l. sine possessione. ℨ. de vsucap. Sed captiuus non possidet: ergo &c. Actioni vero nõ præscribitur ex possessione debitoris, sed solum ex cursu tẽporis, & negligentia nõ petentis, quod currit illo existente in captiuitate, sicut si esset in ciuitate. † Et per hoc dico a quod c. possessor, extra, de reg. iu. lib. 6. non habet locum in pręscriptione debitoris contra creditorem, quia ista præscriptio nõ procedit ex præscriptione, sed ex negligentia actoris. Casus est in l. sequitur. § si viam, ℨ. de vsuc. & ibi pleoe dixi in ver. quædam est præscriptio.

ADDITIO.

a Barb. Et per hoc. Et male, vide An. in c. fi. de præscr. Pet. de Anch. in c. 2. de re iud. Ang. in l. 1. C. de iud. in repe. Bal. in auth. ad hæc. C. de vsuc. & l. omnes populi, de iust. & iu. in quæst. statuto cauetur.

1 *Latitatio requiritur tempore primi, & secundi decreti ad hoc, vt venditio locum habeat.*

2 *Dilatio propter absentiam aduocati.*

§. Deinde. Hic incipit exponere illa verba, secumve, &c. h. d. qui nõ patit secũ litẽ ɔtestari ex cã iusta vel iniusta, ɔ eũ restitutio conceditur, si qd ex hoc qsierit. h. d. Op. dr hic,

hic.fecũve agẽdi ptãtẽ nõ faceret. Cõtra,qa fola citatione pperuat actio,l.ficut & l.cũ notiffimi,de pfcriptio.30.an. ergo non eft neceffaria reftõ. Dñi cdã,qđ hic nõ fuit puẽtus p executorẽ alias p executione. Al.j,qđ ifta lex intelligit folũ in actione in rẽ. Tu potes dicere,qđ in pfcriptionib. q currebãt ex fola negligentia nõ petẽtis,hodie fit impoutatũ p dictã lgẽ,ficut dixi in l.vlt & ibi no ꝫ de eo,p quẽ fac.erit Op. qđ tale dãnum reftituatur p officiũ iudicis ꝯ contumaces.l.nõ ignoret C.de fru. & li.expen. & in Auth.de exhib.reis.§.fi vero femel.ver.igit ne.in fi.Gl.rñdet,qđ ibi loqtur de dãno rei,non actoris. Vel aũt plenius fubuenitur p in integ.reft. q p illud offm iudicis,ergo illud offm non tollit reftõnem,vt habuiftis no.ꝫ.de min.l.Aemilius.Op.de iudicijs,l.2 § in oĩb.Sol.intelligitur illa fm iftã.Procedo in gl.q incipit,& fic non põt fieri talis amiffio.&c.Iac.de Are.fallegat iftã l.cũ hac gl.quod ad hoc,vt fiat vendõ,eft neceffe,qđ qs lautet tpe primi & fecũdi decreti.Si.n.nõ lautat in primo decreto,nõ põt fieri miffio,ex qua pcedit vendõ, vt in gl.Ita dicit ipfe in l.Fulcinius in prin.ex qb.cau. in pof.ea.& ego in l.fi finita.§ Iul.ꝫ.de dã.inf.Iẽ no.ex hac l. & gl. quod petit dilatio pp aduocatos,a † Hoc intellige,qñ aduocatus eft longo tpe abfuturus,vt l.fi longius,in prin.ꝫ.de iud.& declara iftud, vt no p gl.& Inn.extra.vt lite non contest.c.1.& de dila.c.2.& in Spe.de dila.verfi.circa aduocatos.& per Cyn.C.de dila.l.1.

ADDITIO.

a Propter aduocatos.An licitum fit petere dilationem propter aduocatos,idem dicit Inn.in c.paftoralis.de off.deleg.quando impeditur notarius deputatus ad fcribendum acta iudicij,fequuntur Doct. in l.fi longius.in prin.infra, de iu. & Bar. in l.quædam.§.nihil.de eden.& ibi dixi.& ad Bar.hic,adde per eundem in l.fed fi vnius.§.fi.de iniu.& in d.l.fi.inf.de va.man.

LEX XXVI.

a **Sed & fi per prætorem.** a Op.gl.Auth.vt fpõ.lar.§.hoc quoque.Dic ibi loquitur de tempore inftantiæ,hic de tempore actionis.Alij dicunt, quod ibi reftituitur,ficut hic.

ADDITIO.

a Pom.Sed & fi per prætorem.Vide multas limitationes ad hoc per Ale.l.j.infra fi quis ius dic.non obtemp.& l.1.§.in operis.a no.de ope.no.nunc.

§.Aduerfus. Contra abfentem ex caufa neceffaria conceditur reftitutio: ipfe vero non reftituitur nifi cum procuratorem dimittere non potuit, vel dimifit,& mortuus eft.h.d.Facit l.fi.ꝫ.de in integ.reft.

§.Hæc claufula. Contra eum,qui non poteft vocari in ius conceditur reftitutio.h.d.

1 *Sententia lata per fordes, vel gratiam valet, fed contra eam datur reftitutio, fecus fi per pecuniam,quia eft nulla ipfo iure.*

2 *Bannitus de iure cõi non auditur. Idem fi fit excõicatus per contumaciam.*

a **§.Ait prætor.** a Si per negligentiã,vel per dolum iudicis cõtingeret,vt pereat ius agẽdi,reftituitur: fecus fi culpa actoris h d. † No.ver.item per magiftratum,quod quandocunque per fordes, vel per gratiam fententia effet lata,poteft peti reftitutio in integrum.facit l feruo inuito. §.cum prætor, ad Treb. Sed fi per pecuniam ,effet ipfo iure nulla l.venales. C. quando prouoc.non eft neceffe †No.ex ver.fed & fi dum,cafum, quod bannitus b de iure communi non debet audiri , & eodem modo excommunicatus per contumaciam.

ADDITIONES.

a Ait prætor. Et adde Bal.in l.fi.§.1.in prin.C.de bo.quæ li.& ad intellectum huius tex.& gl.vide quæ dixi poft Bar.in l.1.§.fi.inf .fi quis ius dic.non obtemp.qđ no. vide Doc.in c.ad abolendam . de hær. Ad illam materiam , quando iudex poffit denegare audientiam,vide remiffiue per Alex.in l.1.§.poft operis.in 2.no.inf.de no.ope.nun. Item adde alium cafum , in quo iudex poteft denegare audientiam, quando ille denegauit iuftitiam,a quo nunc petit, vel etiam fubdito.ita no.Hoftien.Bal.& Pan.in c.qua fronte.de appellat. * Meno.Ioan.Robert . lib.4.recept. fenten.cap.21.

b Bar.Cafum,quod bannitus.Qđ eft notatu dignũ.Vide Ber.in c.1.de mu.pet ubi dicit,fi actor nõ vult rñdere in recõuentione,qđ põt iudex denegare fibi audientiam,& mandare alijs iudicibus quod eum non audiant. Et dicit effe gl.fing.

§.Si feriæ. Propter ferias repentinas fi aliquis læditur,datur reftitutio: fecus fi propter ferias folemnes. h. d.

a **§.Quoties.** a Vfucapione refciffa tempus abfentiæ tantũ reftituitur. h.d.Gl.examinat vnam quæftionẽ, quam dixi in §.fed quod fimpliciter. No.hic caufas abfentiarum, quod dic plene,vt dixi in l.fi.ꝫ.de in integ.reft.

ADDITIO.

a Quoties.Limita,vt per Bar.& Doc.in l.fi ita ftipulatus effem abs te. de verb.obl. l.fi. *Meno.Reuard.lib.5.variar.cap.15.

Pom.Limita,vt per Alex.l.fi ita ftipulatus effem abs te.ult.no.de verb.obl.

a **§.Item inquit.** a Hic iurifcõfultus exponit vltimam partem edicti Materiam huius.§ habes plene per Cy.in l.quod tpe.C.de teft.mil.& de in integ.reft.l fi.& ex qb.cau.ma.l.fi.& per Dy & alios,Inft.de act.§.rurfus. & per Can. extra de in integ.reft.c.j.& ꝫ.eod l.nec non §.fi quis fæpius. cuius materia eft eadem cum illa,quam modo vides.

ADDITIO.

a Meno.Item inquit Ioan.Robert.lib.2.recept.fent.cap.1.

LEX XXVIII.

a **Necnon a & fi quis.**

ADDITIO.

a Poma.Nec non.Reprobat Alex.l.cum filiusfa.§.in hac.vlt. ver.inf.de ver.ob.

† **§.Quod eis.** † De hoc vidiftis in l.minus. fup. de procurator.

ADDITIO.

† Claud.Quod eis.De ver i.te huius caufæ,quæ ponitur hic in gl.fuper ver.prohibeant dum facit æquiparationem inter reftitutionem, quæ datur minor ,& illi, quæ datur maiori,uid quod no.per gl.& Doct in l.cum quidam in glo.in verf. aberat.inf.de acq.her.& in fpecie facit mẽtionem Ale.Are.conf.156. & cõf.104. in 2.dub in quibus tradit,quæ fit fauorabilior.

1 *Reftitutio quando petitur ad tempus tantum , tunc datur tantum tempus ad petendum reftitutionem,quantum eft illud,in quo quis fuit læfus, & non vltra,& num.2.*

2 *Læfus in maiori tempore anni,reftituitur ad totum annum.*

§.Si quis fæpius. Ifte §.fecundum gl legitur , ita quod totum tempus reftituatur ei.Secundum Iac vero de Are. legitur quod principium loquatur de tempore, intra quod reftitutio petitur,& ifta lectura eft multũ clara. & ideo primo fecũdum eã pono cafum,& hĩ h. d. Tps ad petẽdũ reftitutionẽ incipit currere ex nouiffimo reditu. Item pluriũ abfentiarũ tempora iunguntur,vt fimul reftituantur.h d fm Iac de Are fm hoc dẽt exponi,dũ dicit,annum demus ad reftitutiones,i. annũ reftituimus Añũ veniã ad lec.gl dico ꝙ totus §.põt ĩtelligi a in tpe,intra quod petitur reftitutio. Ad euidentiam fcias,† quod qñ reftõ petit ad tps tm,tunc tm tps habet quis ad petendũ reftõne,quãtũ eft illud,in quo fuit læfus,& nõ vltra.l.dious. ꝫ.de in integrũ reftõ.& de min.l.interdũ. & ibi no.tetigi in l.ab hoftib. † §. fed quod fimpliciter.ꝫ e nunc ad propofitũ in prima parte §.non mutatur cafus,in fecũda mutatur , vt loquatur de tempore , intra quod reftitutio petitur, & clarior eft cafus.Sed fm gl. totus ifte §. loquitur in tempore,ad quod reftitutio petitur Secũda diuiditur, quia primo loquitur in genere,fcđo circa prædicta mouet vnum dubium, ex quo apparet exemplum dicti generalis. Secunda ibi, fed fi omnes.In prima particula dicit gl.quod põt intelligi duob. modis primos duos modos reprobat. Venio ad tertium,& poteft legi duobus modis primo in læfo perfectè ĩ prima abfentia. Secũdo in læfo per fecundam abfentiam non perfecte læfu ex prima: Ad euidẽtiam fcias fm opinionem gl. quod fi aliquis eft læfus in tempore,& poft læfionẽ fuit præfens,& negligens, tm fibi minus reftituitur de tpe,quantum negligentia fluxit. vt l.ab hoftib.§.fed quod fimpliciter.ꝫ.e fm lecturã gl. Pone ergo cafum fic. Poffedifti rem meã duob.annis me abfente, poftea tertio anno me abfente,& fic in prima abfentia fuit perfecta tua vfucapio, & ego læfus domũ fui reuerfus,& fteti p fex menfes,in qb.fui negligẽs,poftea fui abfens p alios fex menfes,& redij. Certe ab vltima dic iftius reditus fiet dinomeratio tpis,qđ debet mihi reftitui,f.tm fex menfes mihi reftituãtur.& illi,qui cucurrerũt in negligẽtia,fubducãtur. h.d.prout loquitur in læfo perfecte in prima abfentia Scđo mõ legitur in læfo per fcđam abfentiam.& gl.ponit cafum clare, quælibet lectura põt effe bona . Ad primã partẽ op.de l,ab hoftib. §.fed quod fimpľr.ꝫ.e.Sol.legendo prout dixi,non ob.Op. ad fecundã partẽ, & vr quod nunquam reftituator annus integer , fi in anno fuit læfio : nã quando fui reuerfus.eft impoffibile quod non cucurrerit aliquod tẽpus in præfentia,quod debeat fubduci,vt ꝫ.dixi in prin.huius §.Gl.foluit.dic vt in ea. Secundo opp.gl.quod impoffibile fit , quod aliquod tempus fubducatur occafione negligentiæ.Nam modicũ tps poft reuerfionẽ hĩ loco abfentiæ, vt d.§.fed quod fimpliciter .ergo poft illud modicũ tẽpus erit aliud modicũ tẽpus loco abfentiæ , & iterum aliud mod cum tps poft illud, & fic itur in infinitũ.& nunq erit negligens. Sol.gl.quod modicũ tps primũ hĩ loco abfentiæ,vt in illo nõ dicatur negligens,non vt poft illud fibi detur aliud modicũ tps: qa ceffat rõ Potuit.n in primo tpe farcinulas ꝯponere,aduocatũ quærere,& fimilia facere.† Quærit gl.qđ fi aliqs læfus eft maiori tpe anni.Certe totũ reftituetur.Cafus eft ĩ prin §.noftri fm vnã lec gl.fup verbo, & puto.vlt. gl.dicit,quod Bul.ex hoc §.fundabat duas opi.fuas,vt in glo.quas examinauimus in d.l.ab hoftib.§.fed quod fimpliciter. ꝫ. eo,

ADDITIO.

a Intelligi in tempore.V.de Gl.in l.quod tempore. C.de tefti.mil.

§.Si cum in prouincia. Qui eft in loco,vbi poteft cõueniri, pñs effe vr, nifi hẽat exceptionem fori.h.d. Vel fic.Qui eft in cõi pria,pñs effe vr. h d.No.qđ nõ põt imputari actori,fi non citauit reũ, quem fciebat hẽre exceptionẽ fori, pofito , quod ipfo iure conueniri poffit.

a **§.Exemplo.** a No.hũc § q non indiget fũmario. Sed dẽs fcire ad euidẽtiã,ꝙ illi,ꝯ quẽ eft pfcriptum pp abfentiã, non ꝯpetit actio,nifi reftõne phabita,† & illa actio reftituta vocaẽ refciffsoria.l.fi.C.eo & ꝫ.proxi.§.& Inftit de actio.§.rurfus.

ADDITIONES.

a Menn.Exemplo.Gouean.lib.1. lect.uariar. cap.45.Renard.lib.4. uari.cap.1.Cutac.lib.7.obferuat.cap.31.

† Claud.Præhabita.Si tamen ille,cui competebat actio refciffsoria,uel melius reftitutoria,dicat.& petat fibi rem reftitui,uidetur petere per in integrum reftitutionem,refcindi actum,per gl. notabilem in c.conftitutus.in gl.magna,in uer.narratam.extra,de relig.domi.quam fequitur Alex.in rub.C.qui admi.

rursus.l.ab hostib.C.de cap. Et durat anno.l. in honorariis. ver. sed cũ rescissa ȷ.de ac.& ob. Dicit ergo Iurisconsultus hic: sicut actio rescissoria non pt intentari, nisi restõne præhabita: ita nec exceptio potest obiici ab eo, contra quem est præscriptum, nisi primo redierit, & conueniatur a præscribente. h. d. & fortis est.§.iste, & istum §.examinaui plene in l.nam postea, §. si minor. ȷ.de iureiur. & est tex.qui hoc declarat in l.exceptiones.in fi.de excep.

§.In actione.
In actione rescissoria veniunt fructus. hoc dicit.

L E X XXX.

Cum miles.
Restõ ex hoc edicto dat ȝ hr̃dem, sicut ȝtra defunctum.h d. No.tex.ibi coniunctum.&c. Op.qđ possessio ad hr̃dẽ nõ transeat nisi apprehendat. l. cũ hr̃des. ȷ.de acq.pos.& nõ ↄtinuatur nisi acquirat. So. Quidam dñt hic loqui de hr̃de suo. Non est verum. Tu dic, quod possessio nunquam ↄtinuat ipso iure, vt in ȝrio, & quod hic dr̃, verum est quo ad vsucapionem, quia continuatur, & perficitur, hæreditate iacente.h.d.

a
§.Si is qui.
Post ↄpletã vsucapionẽ, & ẽt post rem alienatã conceditur restõ. h.d. Quærit gl. aduersus quem fiat restitutio. Dicit gl aduersus vtrunque, arg.l.in causæ. §.interdũ. sup.tit.1. Sed quando restituitur aduersus vnum, debet citari alius: alias non faceret sibi præiudicium. Vide gl.& no.

A D D I T I O.

a Si is qui. Et vide Bar.in l.decem.de ver.ob.& no, Bal.in l.1.C.de repu. quæ fiunt in iud.& per Bar.in l.cum filius.in prin.de uer.ob.& in l.præuaricatorib. de præuarica.& Bar.& Bal.in l.in causæ.1 §.interdum.de minor.

§.Item ex reliquis.
Gl.legit duob.mod. Primo, quando pñs restituitur ȝ absentem, & illud gl.reprobat, quia non bñ adaptat exẽplo posito in tex. Scđo, qñ absens restituit ȝ pñtẽ, & ista pt esse vera. Pone ergo exẽplũ, vt in gl. Op.qđ pñs restituitur ȝ absentem, vt s.e.l.ait pr̃tor.in fi. Sol. ȝ cursum tpis, vt puta, quia periret actio, bene restituitur pñs ȝ absentẽ. Item si periret instãtia iudicii, s m ea, quæ no.in l.arbitrio.§.dolo. s.de dolo. alias pñs non restituitur contra absentem, sed absens contra præsentem sic vt hic colligitur s m diuersas lectu. Item aduerte, quia illud, quod dr̃ hic, in reliquis causis, non est ita gñaliter intelligẽdum, vt solum aduersus cursum temporis, vel aduersus aliũ actũ vbi interuenit consensus alterius partis, tunc non competeret restitutio ex hoc edicto, sed fieret restõ per actionem de dolo, vel similẽ, vt no.s.de dolo l.1.§.idem Pom in gl.super verbo, nisi in amittenda. Sed si actio de dolo, vel similis cessaret, & æquitas suaderet, recurratur ad restitutionem ex clausula generali. l.sed & si per prætorem.in fi. s.eo. facit ȷ. de confes.l.pen.& quod ibi no.

L E X XXXI.

Si is.
Ista lex legitur in gl.duob.modis, vno mõ, & magis notabili, Possessionis apprehensio hẽt vim ↄtestõnis. & actionẽ perpetuat h.d.Op. rescissoria non competit, nisi restõne impetrata, vt l.necnon.§.exẽplo.s.e ergo hic nullo mõ actio ↄpetit. Sol. intelligas hic restõnem impetratã. Sed opp. impetrata restõne non est perpetua actio rescissoria.l.in honorariis. vers. sed cum rescissa. inf. de act.& ob. & l.nã postea.§.si minor. ȷ. de iurei. Sol. dicas, qđ hic fuit actiũ rescissoria, & ↄuentum ad sñiam. Ista lect. dubium non hẽt, & ideo continet diuinationem. Vñ dicit gl. quod apprehensio possessionis habet vim litis contestationis, vt C.de præsc.30.an.l. cum notissimi.§.imo. facit l.amplius non peti.in fi.rem rat. hab. vbi solutio, vel repetitio solutionis, habet vim litis contestatæ.

L E X XXXII.

a
Abesse.
Reipublicæ cã abesse qs dr̃ ab ea die, qua qs vrbe egreditur, vsquequo reuertatur ob publicam vtilitatem, non causa proprii commodi.h.d cum duab. sequentibus.

A D D I T I O.

a Meno. Abesse. Cuiac. lib.12. obseruat.c.13. Sigon. lib.1.de iure ciuium Ro. c.15

L E X XXXIII.

Miles.
Facit ad qõnem, quam ponit Cy.in l.1. C.de iu.& fac. ign. No. nunquid milites nostri temporis gaudeant priuilegio antiquorum militum? Et videtur, quod non. Dic vt ibi.

L E X XXXVII.

1 *Ambasciatoribus infirmatis debetur salarium quoad redire possint,*

Si cui.
Qui accipit, vel gerit officium contra ius officialium priuilegio non gaudebit.h.d.

§.Tandiu.
Durante officio dicitur quis abesse causa reipublicæ, & eo finito quoad redire poterit secundum qualitatem personæ.h d.No.arg.pro ambasciatorib. † vt si infirmantur in ambasciata, debet eis solui quoad redire possint, quod tene menti, quia sæpissime occurrit.

1

L E X XXXIX.

1 *Præsens contra absentem quomodo, & quando restituatur.*

2 *Statuto stante quod si debitum non fuerit petitum, & executio facta intra decem annos creditor non audiatur, si creditor fuit missus in possessionem ex primo decreto, an sit interrupta præscriptio.*

3 *Factum esse aliquid quando dicatur.*

Is qui reipublicæ.
Ista lex legitur duob. modis principit. Primo, qñ absens, qui dimisit ꝓcuratorem, & habuit sñiam ȝriam, petit se restitui ȝ pñtem. Et istud ꝓsequit gl. super verbo, non audit. vsque ibi, Vel non auditur, & c. Ibi ponit gl. secũda lec. i. qñ pñs petit se restitui ȝ absentem. & dr̃ hic, quod si absens dimisit procuratorẽ, ꝑ quẽ defendatur qđ pñs non audietur, ergo a ȝrio sensu, si procuratorem non dimisit, audietur præsens ȝ absentem. Et ad istum sensum cõtrariũ vadũt omnes oppositiones factæ in glo. Vel possumus dicere, quod istæ oppositiones respiciunt totam materiam potius quã legem. Hoc præmisso, pone casum s m veram lec. Absens cã Reipublicæ legitime defensus non restituitur. h.d. Op.de l.sed si per prætorẽ.§ fi. s.eo. Sol gl. multis modis, tu autẽ tene vltimam sol. Dic de hoc plene l.fi.s.de in integ.res. Venio ad secundã lec s m q hoc intendit. Si absens procuratorem dimisit, præsens contra eũ nõ restituitur, quia habuit quẽ conueniret.h d & casus est clarus. Innuit a cõtrario, quod si procuratorem non dimisisset, nõ audietur. Hoc dictũ est quasi per totum titulum spãliter. s eo.ut.l.item ait. Oppo. quia etiam si non dimisit procuratorem, non põt restitui pñs cõtra absentem. Nam potuit interrumpere præscriptionem per solã citationem, vel per denunciationem factam coram præside, epõ, vel ad domum.l.vt perfectius. C.de an. exce. Si igitur de iure cõi põt esse tutus, imputetur sibi si non fecit, nec concedetur restõ. Gl. soluit duob. modis. † Primo debes scire, quod eo solo casu pñti cõtra absentem denegatur restõ, qñ absens plene ȝ pñtem defenditur cum satisdatione iudicatum solui, ita quod actor põt ꝑuenire ad finum.l itẽ ait prætor. in fi.s.eo. Qñ vero põt solam actionẽ perpetuare, vel vsucapionẽ vel præscriptionem interrũpere. hoc actori imputari non põt Ista prima sol. est vera, vt dicam ȷ. † Alij dicũt, qđ lex ȝria loquitur in quibusdam casib spãlib. & in illis corrigit ista mã. Ego bñ fateor, quod illa lex loquitur in certis casib. spãlibus, nõ tñ qđ hæc mã corrigatur vt statim dicã. Itẽ op. qđ ȝ absentẽ põt qs agere, & mitti in pos. ex primo decreto. Itẽ pt fieri vendõ ex secundo decreto, qñ latitat ergo pñti ȝ absentem põt esse plene cõsultum. Non est ergo æquitas concedendæ restõnis. Sol. dicit gl. qñ petebatur res certa rei vẽdicatione, non põt petitor pronũciari dñs sed põt effici possessor tñ, & hoc post annũ l. si qs emptionis.

a §.sed & si quis.C.de præsc.30 an. Si vero agebat ꝑsonali, non poterat fieri vendõ, nisi ȝ latitantem, sed solum missio, per q̃ missionẽ non interrũpitur præscriptio l.3.in fi ȷ.de acq.pos. Innuit ergo gl. quod eo casu, quo latitatet, quia pñti ȝ absentem põt esse plene cõsultum, esset quod sibi imputetur, & denegatur restõ: nisi forte diceremus, non erãt bona, quæ possideri possint. l.ait prætor. §.fi. s.e. Videte Dñi, certe pro solõne huius cõtrarij, & præcedentium, do vobis vnã tñm talem, quod solum vnũ remedium impedit restõnẽ in integrũ, q̃ ↄcedit pñti ȝ absentem. s. si absens plene defendatur. Alia aũt remedia quę competunt pñti ȝ absentem, ꝑ eius contumaciã, vt puta remediũ citationis, vel denũciationis. s m d.l. vt perfectius. & simile, vel remedium missionis, vel vendõnis, primi & secundi decreti, ista non impediunt hanc restitutionẽ. Hoc

b probatur per rõnem, b qa non põt absens obiicere pñti istam culpam, ex qua ipse lucrum sentit, & ista culpa causatur ex contumacia sua, vt no. in l.vẽdicantem, cum l.seq ȷ.de euic. Hoc probatur per tex.l.item ait pretor.§.hæc autem.ibi, eo potius.s.eo.Item no.

2 † ad q. c Statuto assisij cauetur, quod creditor si steterit per annos

c x. debitum non possit peti, nisi fuerit petitum, & executio facta, contingit quod intra decennium fuit petitum debitum, & peruẽtum ad missionem ex primo decreto, quæritur vtrum sit interrupta præscriptio? Rñ. ista vr̃ veritas, qñ que missio in posessionẽ ex primo decreto fit ȝ aliquẽ, q non defenditur, & tũc nõ põt dici q videatur petitum per l.i.cont. nec q videatur executio facta Qđ apparet, qa ꝑ hoc nulla præscriptio interrũpitur, vt hic no. in gl. Qñque fit missio in pos. ex primo decreto, quia non soluitur, cũ petitur executio instri, secundum formã statutorũ Italiæ quæ volunt quod instrã habeant executionem paratam, sicut sñia: tunc procedit dubium, quia executio cæpta est, nõ autem perfecta: statutum

3 autẽ requirit, quod sit perfecta Pro huius ergo † declaratione habemus videre quando aliquid dicatur esse factum. Ad cuius euidentiam est sciẽdum, quod quædam sunt quæ habẽt certam formam, vt domus, quæ consistit ex solo, parietib. & tecto, & tunc dicitur perfecta cum habeat debitam formam, l.si is, qui. §.quædã. ȷ.ad leg. Falc. Quædam sunt, quæ non habent certam formam limitatam, vt murus. item fouea, quæ magna, siue parua dicitur fouea, in istis dicitur factum, eo ipso quod est aliquod cœptum. l.rei appellatio.§.oper. de verb.sign.& l.stipulatio.§.opus de oper.

d no. nunciat. Ad propositum, d executio non habet certam formam. Quandoque enim fit capiendo personam, & detrudendo in car-

A D D I T I O N E S.

† Claud. Vt dicam inf. Pro qua facit gl.in c.cupientes.§.quod si per 20. dies.in uer. opponeres, de elec.lib.6.quam allegat Ale. post Imo.in l.si finita.§.Iulianus.inf. de dam.inf.e.Are.in l.qui ante.inf.de verb.obl.

a Pom. Præscrip. 30.ann Vide Fely.in c.illud versi.6.conclu.de præscri.

b Per rationem. Adde gl.& Doct.in l.vt perfectius, de an.excep.

c Ad q. Vide Bar. in l.cum notissimi, in prin. C.de præsc.30.an.& in l.2. §.fi.de vsu. pro emp.& in hac no. melius loquitur Bal. & clarius in l.consentaneum.in fin.C. quo.& quando iud.

d Ad propositum. Vtrum per missionem ex primo decreto dicatur facta executio, per Bal.in d.l.consentaneum.in fi.

in carcerem. l. j. qui bon. ced. pos. Quãque fit capiendo pecuniam, & solutionem: quãdoque vno modo, quandoq; alio: & ideo si est factum aliquid de executione verum est dicere, quod executio est facta. Pro hoc .i l. rei appellatio. §. c pere. Pro hoc optime l. & si non sun. §. quid ergo. de auro & arg. leg. ergo si est facta missio ex secundo decreto, dicitur facta executio.

LEX XL.

† **Si qua militi.** Militi militanti tẽpus accusationis nõ currit. † h. d. Et hic vides casum, quod magis subuenitur absenti, quam minori, vt l. auxilium, ff. de mino.

ADDITIO.

† Claud. Curit. Et quod hic dicitur in tempore dato a lege, idem est de tempore dato a iudice, ita tenet g. . . . hoc in beato. quam ibi commendat.

§. Quod eo tempore. Absens causa necessaria tantum restituitur. h. d. Vel sic, Deportatus restitutus habet beneficium huius edicti pro eo tempore, quo bonis caruit, h. d. Quem casum nota & intellige hunc §. si non potuit dimittere procuratorem, vel dimisit, & mortuus est secundum distinctionem l. Papinianus, ff. de min. Oppo. quod a interim bona erant sua. a Sol. Quidam intelligunt hunc §. in relegato, qui tenebat bona & sic nõ fiat hic distinctio, vtrum retineat bona, vel non, vt no. in l. fi. ff. de in integ. rest. & huic consonat lex. qui dicit bona adempta non erant. Sed ista lect. nullum habet dubium. Præterea facit in contrarium iste tex. ibi, quod insula. & sic loquitur de deportato, & quod infra dicit, non erat adempta, intelligo quod erant publicata ipso iure, sed non erant incorporata, sed per alium possessa, vnde restituuntur bona, vt hic. Et sic facit pro bannitis, qui rebanniuntur, quod no.

ADDITIO.

a Non erant sua. Et hic est gl. quod deportato per sententiam possint reseruari bona, de quo per Bal. in l. 3. C. si pen. appel. mors interue. in l. 1. C. de fideiuss. An autem possint illi damnato reseruari alia iura, ut facto test. inuenti, & posse conficere instrumenta, uide Bal. in l. & militib. C. de test. mil. post Cy. Bart. & Bald. Adde an iudex possit reseruare notario damnato de falso, potestatem conficiendi instrumenta, Bar. consi. 161.

LEX XLI.

Si quis Titio. Absenti restituitur actio cum onere suo. h. d. No. hic vnam gl. quæ facit ad quæstionem de eo, qui stat in studio, non vt studeat, sed vt habeat fructus beneficiorum suorum, vt non debeat habere.

LEX XLIII.

Si quis stipulatus. Sicut actio amissa restituitur, ita actio non nata per in integrum restit. instituitur. h. d. quem casum no.

LEX XLIIII.

Is qui. Summat seipsam, & gl. ponit exemplum, quam nota, & bene quia limitatur tota lex.

LEX XLVI.

Qui reipublicæ. Absens contra absentem restituitur. h. d. No. gl. dicit hic, quod priuilegiatus restituitur, seu admittitur contra priuilegiatum. Opp. de l. verum. § fi. ff. de mino. Sol. non est verum hoc, quod præscribens sit priuilegiatus, quia sola absentia non est causa priuilegii, sed absentia cum læsione. Præscribens ergo, licet sit absens, non læditur, & sic non est priuilegiatus & sic non restituitur, de quo per Cy. in l. quo tempore. C. de restit. milit. in vlt. quæst. & in auth. quas actiones. C. de sacros. eccle. quod no.

De alienatione iudicij mutandi causa facta. Rubrica

LEX PRIMA.

1 *Expensarum in condemnatione quando debeat haberi ratio, & quid in cæteris damnis.*
2 *Discussio non fit, quando agitur vigore huius edicti, cõtra tertium possessorẽ.*
3 *Alienatio quando est facta in clericum, videtur solum facta causa iudicij mutandi, & habet locum hoc edictum.*

Omnibus. Iurisconsultus primo commendat edictũ. Secundo ponit mentem edicti, ibi & cum intelligeret. Tertio incipit exponere edictum, ibi, itaque & hoc intendit. Qui rem alienat, causa mutandi iudiciũ, actori ad interesse tenetur. h. d. Opponitur, quod dẽat habere locũ constitutio. C. ne lic. pot. Sol. hic alienat reus, ibi actor. Certe an istud edictum habeat locũ actore alienante dicam. ff. eo. l. pen. & fi. vbi de hoc est casus. Item opp. quod istud edictum, seu actio in factum, ex eo non habeat locum, nam victus victori condemnatur in expensis. l. properandum. §. si autem. de iud. Sol. glo. multum notabiliter, & ibi loquitur de expen
a sis litis; hic etiam de alijs damnis. a Quam solutionem mirabiliter
b nota. Innuit. n. ista gl. b & Doc. nihil dicunt circa eam, quod † per
a officium iudicis, per quod fit condemnatio expensarum, non habetur ratio de alijs dãnis. Alio modo potest solui, quia quãque victus releuatur ab expensis, quia forte habebat iustam causam litigandi. l. qui solidum. § etiam. ff. de leg. 2. quandoque propter contumaciam actoris, & loquitur l. properandum. contra gl. videtur text. in l. sancimus C. de iud. & l. non ignoret. de fruc. & lit. expen.
c ibi, post sumptus, &c. Sol. quandoque c expensæ restituuntur tantum ratione contumaciæ, tunc habetur ratio cæterorum damnorum. d. l. sancimus. Quandoque ratione retardati processus, & tunc idem, vt d. l. non ignoret. Quandoque ratione victoriæ tantum, tunc habetur ratio de expensis litis, vt d. l. properandum, & ita loquitur
d ista gl. Vel aliter d possumus dicere, quod leges contrariæ loquuntur in damnis circa personam, quia fuisset lucratus ex operibus suis, quæ non fecit, quia habuit interesse litis: lex ista loquitur de damnis circa res contingentibus, & ideo notab. glos. dicit in alijs rebus. & facit inf. eodem. lege tertia. §. ex quibus. Oppo. quod alia ratione istud edictum non habeat locum. Nam habeo vtilem in rem contra alienantem, quasi dolo desierit possidere. l. is qui dolo. & l. parem. inf. de reg. iur. Sol. dicit glo. magis interest mea consequi rem, quam consequi rei æstimationem, ideo propter istud interesse, quod est vltra, proponitur istud edictum. Sed tunc instatur, quia propter illud plus, possum iurare in litem contra dolosum. l. qui restituere. de rei vend. & l. in actionibus de in lit. iur. Dicit glo. certe iudex taxabit. l. arbitrio. §. 1. supra, de dolo. Ista non videtur sufficiens solu, quia etiam in rei vendicatione si volo eligere probare interesse. & non iurare in litem, ad hoc, vt iudex nõ taxet, possum facere, vt no. in l. qui restituere, infra, de rei vendi.
2 Dicendum est ergo, † quod in iuramento in litem non habetur ratio, nisi de æstimatione rei pro quanto quis nollet carere. l. videamus. § 1. de in lit. iur. sed in hac actione habetur ratio interesse extrinseci cuiuscunque damni, ideo istud edictum est necessarium. Oppo. C. ne lic. pot. l. 1. Sol. ibi quando actor alienat, hic quando reus. Vnde quando alienatio fit ex parte actoris, vtrum habeat locum istud edictum, dicam in l. fin. infra eodem. vbi est casus. Quærit glos. quando agit vigore huius edicti, vtrum debet præcedere discussio contra possessorem? Plac. quod sic. l. 3. § ex quibus. inf. eo. Glos. dicit contrarium. quod dictum glo. debet intelligi, quando interesse est euidens discussione non facta: vt puta res est vsucapta ab emptore, vel ille alius possessor non reperitur, vel est in parti-
3 bus valde remotis. Vnde ius agendi est euidenter difficile. † Vltimo no. quod Canonistæ dicunt, quod quando fit alienatio in
e clericum, e videtur nobis constitui durior aduersarius, & videtur facta causa mutandi iudicium, quia non potest conueniri sub iudice nostro, & habet locum istud edictum, vt extra eo. c. 1.

ADDITIONES.

a De alijs damnis. Nota mirabilem glo. quod per officium iudicis, per quod fit condemnatio expensarum, habeatur ratio de alijs damnis. Et adde quod no. glo. in c. finem litib. de do. & cont. & ibi omnino per Ant. Adde Bar. in l. eum, quem temere, inf. de iud. & Bar. in l. sancimus. C. de iudi. & appellatione expensarum non veniunt damna. Bal. in l. terminato, in fi. C. de fruc. & li. expen.

b Barb. Innuit enim ista gl. secundum illud dictum, consulo ... Mutinæ. Vide no. quod Ant. in c. finem litib. de dolo, & contu. vbi istud dictum refert, & sequitur ibi Ab. facit dictum Spe. in tit. de expen. §. 1. ver. quid si victor artifex. Io. And. ibi, vide Cy. in d. l. sancimus. vide Alex. l. edita. C. de eden.

c Sol. quandoque. Licet Ang. videatur tenere contrarium, & male in l. si finita. §. Iulianus. & ibi dixi post Bar. de dam. infec.

d Vel aliter. No. intellectum ad l. properandum. §. si autem alterutra. & in l. sancimus. C. de iud. adde Bar. & alios post gl. ibi, in l. 1. §. fi. si quis ius dicen. & in l. nõ ignoret & in l. eum quem temere, inf. de iud. & per Bar. per illum tex. in l. si procurator. inf. rem rat. & Pau. de Cast. tu omnino vide Ant. in c. finem litib. de dolo, & contu. vide tamen Bal. in l. sancimus in 6. q.

e Alienatio in clericum. Vide Cy. & Bal. in l. qui stipendia. C. de procur. vbi dicunt, quod præsumitur fraus eo ipso, quod cessio est facta clerico, vel potentiori. & Bal. in l. per diuersas. in 1. q. C. mand. ex hoc no. quod si alienetur in talem personam, cum qua causa deberet necessario compromitti vigore statuti, idem esset forte, cum non possit conueniri sub iudice. Cogita tamen. & facit quod in simili. no. Bar. inf. l. prox. §. opus. Et pro dicto Bar. o. hic facit gl. in l. a. in prin. qui sat. cog. & vide infra, eodem, l. item. §. fi. Adde quod Rom. consi. 518. dicit de mente Host. Inn. & Spec. quod cessio non potest infringi eo solo, quia facta in clericum, sed si fiat in fraude, & simulate. Et hunc dicit esse intellectum. c. 2. de alienat. mut. causa facta.

LEX III.

Quia & si.

1 *Donantes res, super quibus dubitant moueri controuersiam, pijs locis, tenentur hoc edicto, quia piæ causæ fauetur.*

§. Sed & si hominem. Qui alienãdo facit eũm fauorabiliorem ex parte sua
a tenetur hoc edicto. hoc dicit. No. istum casum, a vt dixi in summa
1 rio. Et sic † facit contra eos, qui res, de quibus sperant controuersiam, donant in causam piam, quia durior fit contradictio aduersarij. Quoniam iudices fauent causis pijs, & personis religiosis

ADDITIO.

1 Casum. Et arg. huius §. dicebat Bar. in l. 2. in fi. infra, de appel. vnum no. verbum, dic vt ibi.

ſis.l.ſunt perſonæ. in fi.de religio. Sed quæro, quõ ſcietur iſtud intereſſe: ſi.n. ꝓceſſit diſcuſſio ꝯ poſſeſſorem, hoc eſt, ꝯ iſtum manumiſſum, aut actor vincet, & ſua non intereſt, quia prætor nõ fauit libertati: aut ſuccubuit, & tunc ẽt ſua non intereſt, qa apparet ipſum non fuiſſe dñm. Solu. Potes dicere, quod anteq̃ fiat diſcuſſio, ſtatim facta manumiſſione, poteſt perpendi intereſſe, vcʒ quantũ minus valet illa actio, quia ſeruus manumiſſus eſt. l.j.§. ſi hæres. ⁊.ad Treb. Et idem intelligas in caſibus, in quibus alienatio fit. Et ſic non erit neceſſaria diſcuſſio, vt ſ.dixi, ſecundum glo. Vel dic, ꝙ egit contra ſeruum, & ſuccubuit, cum ſemiplene probaſſet de iure ſuo, ita quod ſi contendiſſet cum alio, qui ſe dominum diceret, ſibi fuiſſet delatum iuramentum: ſed quia contendebat cum eo, qui erat in quaſi poſſeſſione libertatis, ſuccubuit, quia prætor fauet libertatibus. & ſic apparet intereſſe.

1 *Alienatione quot modis fiat deterior conditio noſtra.*

a §. **Item ſi locum.** Primo vidiſtis qñ intereſt noſtra alienationem factã non eſſe rõne ꝑſonæ, in qua facta eſt alienatio, quia forenſis rixoſus vel potẽtior. Item qñ intereſt nr̃a rõne rei alienatę, qa in cãm fauorabiliorem: nunc loqtur, qñ intereſt nr̃a rõne naturæ actionis & hr̃ hoc intendit; Si actio ꝯ eũ, cui facta eſt alienatio, ꝯpetit in minus, alienator

1 hoc edicto tenetur. h.d. Et ad euidentiam prę mitte, † ꝙ qñque per alienationem fit deterior conditio nr̃a rõne perſonæ, in quam facta eſt alienatio. l.j. & ſeq. & l. quia etiã, in prin. ſ.eo. Qñq; fit deterior rõne rei alienatæ, in fauorabiliorem cãm, vt in præceden. §. Qñque fit deterior rõe natæ actionis, q̃ eſt ꝯ eum, cui facta eſt alienatio, cui competit in minus, & tunc loquitur iſte §. Qñque ꝯ eũ cui facta eſt alienatio, competit in nihil, & tunc loquitur ſequẽs §. Op. ꝙ etiã ꝯ alienantẽ datur interdictum quod vi aut clam. Vnde vr̃ obſtare ⁊.quod vi aut clam. l. denique §. fi. Sol. fateor, quod illud interdictum datur ad impenſas tantum, ſed iſtud edictum datur ad omne intereſſe. intereſt .n. mea non litigaſſe cum diuerſis perſonis & non agitaſſe duo iudicia, cum ab initio ſufficiebat vnum iudicium. l. ne in plures. inf. de exerci. actio.

ADDITIO.

a Item ſi locum. Et dicit Bal. in l. 1. C. com. diu. quod prouiſio huius tit. non impedit dominij tranſlationem, ſed facit teneri venditorem ad intereſſe.

1 *Vendens, & tradens rem, quam quis poſſidebat ſine titulo, ad quam habebam publicianam, tenetur hoc edicto.*

2 *Promiſi tibi in fundo meo non facere opus, iſta obligatio non tranſit ad emptorem.*

§. **Opus quoque nouum.** Si alienatio, oblo vel actio extinguitur, alienator hoc edicto tenetur. h.d. Et differt a præcedenti, qa ſ. actio

1 datur in minus, hic in nihil. tene menti hũc §. Facit † ad q. a ego ha-

a bebam ꝯ te publicianã ꝑ quadam re, q̃ poſſidebas abſq; titulo: tu eã vendidiſti cuidã & tradidiſti, & ſic ꝯ eũ q hẽt titulũ, & poſſeſſionẽ ego non poſſum vincere. l. ſiue autẽ. §. ſi duob. ⁊. de publ. Cer

b te teneris b ex hoc edicto, vt hic. Simile ſi tenebaris petitione hær. quia poſſidebas pro herede, vel pro poſſeſſore, vt l. rr̃. de pet. hær. & alteri alienaſti cauſa mutandi iudicium, & ſic abſtuliſti mihi illã actionem, teneris actione in factũ ex hoc edicto. Op. de l. fi. ⁊. de ope. no. nunc. Solutio: fateor, quia in emptorem datur interdictum de op. no. nun. ad patientiam, vt ibi, non ad impenſam: & ſic non eſt conſulitum plene actori. Alij ſoluerunt aliť, qđ dic plene, vt

2 dixi in d. l. fi. † Vlt. gl. inducit iſtud in argumentum ad quæſtionẽ,

c c ſi promiſi tibi ſub pœna non facere opus in fundo meo, quomodo iſta obligatio non tranſeat ad emptorem? Et iſtud videtur probari per l. vltimam. ⁊. de contrah. empt. & Dy. tenet in l. vlt. de ope. no nun. Tetigi etiam in l. ſi ſub vna. §. fin. de verb. obl. vbi glo. tangit. Ratio, quia eſt obligatio perſonalis. Sed ſi conſtituiſſet ius reale, vt promitto non ædificare in fundo, ne obſcurentur lumina domus tuæ, vel ne impediatur aſpectus, tunc ſeruitus realis afficeret fundum, penes quemcunque iret.

ADDITIONES.

a Facit quod in ſimili notat Bar. in l. 1. in fi. ſup. eo.

b Pom. Certe teneris. Iſtud multum no. Iaſ. §. ſed iſtæ. Inſt. de actio.

c Ad quæſtionem Bal. in l. ea lege. C. de cond. ob cau. & Cyn. & Bal. in l. 3. C. de ſer. Bal. in l. fluminum. §. adijcitur. inf. de dam. inf. vbi Bart. & facit quod no. Bal. in l. ſi patruus, in j. q. C. communia verum. iud. vbi allegat hæc no. Vide quod dixi poſt Bar. in l. Iulianus verum. inf. de cond. ind. ſecundum Iac. But. Adde quæ ibi poſui in d. §. adijcitur. ſecundum Io. And.

1 *Iudex qui male iudicauit appellatione pendente ab eius ſententia poterit in ſyndicatu conueniri ad intereſſe expenſarum.*

§. **Ex quibus.** Hæc actio datur ad intereſſe expẽſarũ vel alterius incõmoditatis. h.d. Hũc § allega

5 ui in vna q. † q̃ hic diſputaui de iudice, q ꝑ impitiã male iudicauit, & ab eius ſniã eſt male appellatũ, & pendẽte ap. iudex ſyndicatur. Vtrũ poſſit cõueniri actione in factum, ex quaſi maleficio. Vr̃ ꝙ

a nõ: a qa ſnĩa, a qua eſt appellatũ, nõ lædit ptẽ, vt no. in l. vlt. de var. & ex. cog. Determinaui ꝙ pt ꝯueniri ad intereſſe expenſarũ. arg. huius § & l. ſi ſinc. §. cũ autẽ. & §. Marcellus. ⁊. rẽ rat hab. qđ plene dic vt in 9. q. quæ incipit, iudex per impetitiã iudicauit ꝯ ius, &c.

ADDITIO.

a Vr̃ quod non. Tamen iudex in ſyndicatu tenetur parti ad expenſas, licet a ſententia eius ſit appellatum, adde Barto. in l. ſi minoris. de adm. tu. & quod no. Imo. in c. ſæpe, de app. & dixi in l. 1. inf. de app. * Meno. Gomeſ. §. ſed iſtæ. num. 3. ver. ſ. limitatur. Inſtit. de actio.

1 *Exceptio da qua in hoc §. impedit litis ingreſſum.*

2 *Defendere vbicunque quis dicit ſe paratum, ac ſi poſſideret, debet promittere rei reſtitutionem, ſub pœna, non intereſſe.*

3 *Pœnam in prætorijs ſtipulationib. licet quis non cogatur inſerere, tamen quãdo quis vult actionem propoſitam excludere, & defendere ſe ſub alia, cogitur cauere ſub certa pœna.*

4 *Sponte ſe offerenti parcitur.*

5 §. **Quid ergo.** Si alienans paratus eſt defendere, ac ſi poſſideret, hac actione nõ tenetur. h.d. † No. quod illa exceptio impedit li. conte. ſuper hac actione, ex eo ꝙ di-

† cit denegandam actionẽ. † Op. iſte qui alienauit, tenet̃ rei vendicatione tanq̃ dolo deſinens poſſidere, & ideo nunq̃ intereſt actoris agere ex hoc edicto. Rñ. dicit gl. imo eius intereſt, vt vidiſti notatum ſ. e. l. j. Et ſi dicas, ergo offerendo ſe pati iudiciũ, ac ſi poſſideret, non facit ceſſare intereſſe actoris, cuius contrarium hic dr̃ Rñ. ſmo, nam offerẽdo, non habeo neceſſe probare hoc, ꝙ dolo deſierit poſſidere. Item nõ habeo neceſſe agere cũ alio in alia ꝓuincia. Item intelligo tex. qñ ſe offert paratum pati iudiciũ, ac ſi poſſideret omnino, videlicet, quia rem ipſam reſtituet, & ſic cauebit de reſtituenda re in caſu victoriæ ſub certa pœna. Si n. ſic non promitteret, intereſſe actoris ceſſaret, & ideo hoc edictum locum habe-

a ret. Ita dicit gl. quam gl. no. & vide. Ex qua gl. no. diligenter a duo.

a Primum, † vbicunq; lex dicit, de hac exceptione paratus ſum defendere, ac ſi poſſiderẽ, intelligitur, quod promittat reſtitutionem rei ſub magna pęna, nõ intereſſe, vt hic. & ſic dẽt intelligi l. ſed & ſi lege. §. item ſi res. ⁊. de pet. hær. cum ſit mentio de hac exceptione.

b l. de illo. ſ. de noxa. & dixi in l. ſi actor. ſ. de procu. Secundo no. b

3 † quod licet rr̃ in prætorijs ſtipulationibus non cogatur quis inſerere pęnam. ⁊. de præt ſtipu. l. fin. & ſ. qui ſatiſd. cog. l. 2. & ibi no. tamen illud eſt verũ, quando quis promittit iud. ſol. vel de defen-

c dendo in actione propoſita. Secus in eo, c qui vult actionem propoſitam excludere, & defendere ſe ſub alia: tunc. n. cogitur cauere ſub certa pęna, vt hic, ſecundum iſtam gloſ. quod autem iſta gl. ſit vera, probatur ex neceſſitate, quia alias per hanc obligationẽ non ceſſaret intereſſe actoris, quod tene menti. Vltimo no. quod parci-

4 tur offerenti ſe ſponte. †

ADDITIONES.

† Clau. Actionem. Sequitur Pau. de Caſt. in l. 1. C. vbi in rem act.

a No. diligenter. Ad intellectum l. ſed & ſi lege. §. quod tamen. de pet. hær. & l. de illo de noxa. & de hac gl. vide Ang. & Imo. in l. ſi inſulam. in octaua fallen. regula aſſir. de uer. obl.

b Pom. Secundo no. Vide Alex. in §. ſi duob. l. ſi autem, in apoſtil. ad Bar.

c Secus in eo. Limitatio ad nota. in l. fi. de præt. ſtipu. & l. 2. in fi. ſup. qui ſatiſd. cog.

LEX IIII.

1 *Edictum de alienatione iud. habet locum etiam in re mobili.*

2 *Poſſeſſor bonæ fidei ab initio, ſi poſtea contrectat, non committit furtum.*

3 *Iudex, qui per imperitiam iudicauit tempore ſyndicatus, non poteſt partem repellere, eo quia non appellauit.*

a **Item ſi res.** a Licet alienatione non extinguatur actio, ſed præſcriptione, propter alienationem hac actione tenetur. h.d. Opp. res furtiua non poteſt vſucapi, vt Inſt. de vſuca. §. furtiuæ. ſed alienando, & tradendo alteri, tunc res efficitur furtiua, ergo, &c. Item hoc fit dolo, quod requirit iſtud edictum. ⁊. l. prox. ergo non poteſt præſcribi, & ſic non alienari, & transfer-

5 ti dominium. Huius † timore dicunt quidam, quod iſte tit. ſeu,

b hoc edictum non habet locum in rebus mobilib. b hoc eſt falſum, ⁊. eod. l. j. & l. 3. in prin. in eo quod dicit de alienatione facta in hominem alterius prouinciæ. Nã ſi ibi intelligeres de immobili, nõ procederet: nam homo alterius prouinciæ poſſet conueniri, vbi res eſt. l. fin. C. vbi in rem actio. & ſic oportet ꝙ intelligatur de re mobili. Qualiter ergo poteſt res mobilis vſucapi, cum efficiatur furtiua per contrectationem. Gl. hic mirabiliter reſpondet, & ponit omnes modos, quib. hoc poteſt euenire, quam vide, & no. ſpe-

2 cialiter vltimum modum. † No. quod quando poſſeſſor ab initio

c fuit bonæ fidei, poſtea contrectando non committit c furtum. licet cœpit habere ſcientiam rei alienæ, & poſſeſſionem malæ fidei. Opp. hic actio durat anno. ⁊. eo. l. vel poſt annum. ſed vſucapio non perficitur anno, ſed requirit triennium: ergo re vſucapta, ceſſat iſta actio. Sol. tene illam, ꝙ hic ille, qui alienauit, vſuceperat, ita ꝙ modicum tempus reſtabat: & illo modico tempore vſucapionem compleuit emptor, vnde apud emptorem vſucapio eſt completa intra annum. Vel dic, ꝙ hic incœpit annus a die alienationis ꝑfectæ, quia vſucapio perfecta eſt, añ. n. noſtra nõ intererat.

Venio

ADDITIONES.

a Meno. Item ſi res. Curtius Burgenſis ad fratrem. lib. 1. c. 46.

b Rebus mobilibus. Et de iſta gloſ. no. hic quomodo poteſt eſſe, quod quis ſcienter rem immobilem alienam uendit ſine uitio furti, vide no. Bald. in l. alienam. C. de furt.

c Non committit. No. quod poſſidens a principio bona fide, licet poſtea in mala cõſtituatur, rem alienando, furtum non facit, & ſic vſucapi poteſt, quod de iure canonico non procedit, ſecundum glo. in l. 1. C. de vſucap. transfor. hic in glo. alleg. pro 2. parte. & no. ad auth. malæ fidei. C. de lon. temp. præſcrip. Pro cuius intellectu vide Bar. in l. Pomponius. §. 1. de acq. poſſ. & ibi, quod ſupra dictum eſt, ponit Bal. in auth. malæ fidei.

Venio ad sequentē a glo. & op. negligentia adhibita aduersus vnū tollit actionē aduersus aliū. J. vi bo. rap l. 3. C de his q a nō dom. l. fi sed hic fuit negligens in agendo ꝯ possessorem, a quo poterat vendicare ante vsucapionē, ergo non poterat agere ꝯ alienantem post vsucapionē. Sol. in l. 3. C. de his, qui a ñ do, ma. negligētia adhibita ꝯ vnū facit valere manumissionē & sic tollit cā ꝓcedēdæ actionis ꝯ alium, vt ibi: hic aūt negligētia ꝯ vnū tollit dñiū: hoc aūt nō erat cā ꝓcedendæ actionis ex hoc edicto ꝯ alienantem, sed qa ꝯstituerat duriorē aduersarium. Ex hoc vr̄, qđ si alienatio non erat cā introducendæ istius actionis, qa alienando non ꝯstituerat duriorem aduersariū: & tunc vsucapione secuta ista actio nō cōpetit, cū vsucapio hoc casu non cōtingat sui culpa, & negligentia, ergo &c. Vide istā gl. & no. qđ si aliqñ vsucapiatur ꝑ negligentiā ꝯ possessorem, tollit actionē ꝯ alienantē. Ista ṫego indux, au q. b q̄ disputaui, de qua feci mentionem s̄. l. prox. §. ex quib. de iudice, q male iudicauit per imperitiam. est aūt qōnum meaꝝ ix. incip. iudex per imperitiam, & pars cū possit appellare non appellauit, sed vult agere ꝑe syndicatus ꝯ iudicem: dicit iudex, tu fuisti negligens in appl̄one, pōt ne iudex hoc dicere? D co qđ nō. Pro hoc vr̄ gl. s̄. qđ quisq; iur. l. 4. §. 3. in gl. mag. Nam per talē negligentiā nō tolli. ṙ id, quod erat cā concedēdæ actionis ꝯ iudicem, l. quasi maleficiū. Restat r̄ndere ad l. 3. vi bo. rap. Sol. ibi actio competens ꝯ diuersos erat vna, & eadem, hic diuersa. & circa hoc, an negligentia contra vnum tollat actionem contra alium, ibi plenissime dixi.

ADDITIONES.

a Ad sequentem Vide de hoc latius per Bar. in l. si seruus, vi bo. rap.

b Ad quæstio. Et adde quod no. Bar. & post eum Doc. in l. 1. inf. de ap. per Bar. latius in l. si minoris. inf. de adm. tut. quod no. Inn. in c. sæpe. de app. & Bal. in d. l. 1. §. 1. quod quisque iur. cum concor.

---

§. Item fieri. † Si alienatur causa mutandi iudiciū, & cessat dolus, non hēt locū hæc actio, idem si dolus adest, nō tñ alienat cā mutādi, h. d. Op. qđ alienando possessor incidat in hoc edictum Sol. vt l. prox. Quæro, ad hoc, vt actio ex hoc edicto cōpetat, quæ sunt necessaria? Rñ. ꝙ duo sunt ꝓbanda, s. qđ alienatio sit facta dolo, a & ꝙ cā mutādi iudiciū, vnde ex hoc cōstituatur durior aduersarius vt vidistis. s̄. l. ꝓx. Quaṙ ista probantur? Rñ. ꝙ si alienatio sit facta, probatur eo ipso ꝙ verba fuerūt circa alienationē concepta, vt l. ex hoc edicto §. alienare J. e. Et quod hoc fuerit factū cā mutādi iudiciū, ꝓbatur, si aduersarius sciebat me mouere litē, quia forte dixerat vt no. in l. Fulcinius. §. 1. ex qb. cau. in pos. ea. & l. quæro. circa fi J. de ædi. edi. & qđ no. s̄. ti. 3. l. antep. & Dy. in c. pro possessore circa prin. ex̄. de reg. iu. lib. 6. Hoc autē intellige vt in l. ex hoc edicto, §. 1. J. eod. Et ꝙ hoc fecerit dolo, b probaṫ eo ipso qđ rem alienauit sub aliquo pacto de re non alienanda, vel accepit prædiū, vel aliā rē ꝓ eadē, vt hic in gl. q̄ dicit, ꝙ hoc dñt quidā, & colṫr ex isto tex. Qđ aūt nobis constituerit duriorem aduersariū, probatur ex multis. s̄. eo. l. 3. in fi. vsque ad istum §.

ADDITIONES.

a Sit facta dolo. Qualiter probetur quod dolo, &c. & causa mutandi iudicij alienauerit, vide quod dictum est s̄. eo. l. 3. in fi.

b Barb. Et quod hoc fecerit. Et pro isto dicto Bar. vide eum in l. qui petitorio, de rei vend. Bal. in l. quoties, post Odof. C. de rei vend. Bal. in l antepenul. infra ex quib. cau. ma. Ange. in l. si autem §. 1. infra, de rei vend. ex quo remisit ad Bald in d. l. quoties.

LEX V.

Non solum. Cōtra trāsferētē possessionē hæc actio vtilis locū hēt. h. d Op. s̄. l. ꝓx. Sol. cōiter vr̄ dici, qđ nō hēt locū directa, vt in ꝯtio, sed vtilis sic, vt hic. Tu dicas, qñq; vere alienaṫ, qa dñiū transferṫ in aliū, & tunc sine dubio hēt locū istud edictū, vt l. 3. ꝑ totū s̄. eo. Qñq; dñiū nō transferṫ ab initio, sed translatio est cā acquisitionis, quia præstat cām vsucapiendi, & tunc idē vr̄ s̄. e. l. 3. in prin. Qñq; dñiu non transfert, nec postea acquirit̄, & tūc aut series ꝯctus in se de sui nā ꝯtinet translationē dñij, vt puta si vēdidi & tradidi tibi rē alienam, tanq̄ meam, & hēt locū istud edictū. vt d. l. ex hoc. §. alienare J. eo. Illud. n. debemus inspicere, qđ ꝯctus series ꝯtinet, nō q̄tū ad iuris effectus. l. pe. in fi. s̄. de iur. om. iud. Qñq; ꝯctus series nō ꝯtinet translationem dñij, sed possessionis tantum, tunc tenetur vtili, non directa, vt hic, si tamen alia concurrunt, quæ ad hoc edictum requiruntur.

§. Si quis autem. Hic ponitur exemplum, quod est dictū s̄ l. prox § 1. & hoc intendit. Qui alienauit ex iusta causa, non tenetur ex hac actione. h. d Gl. colligit hic arg. quod dictum habeat locum contra actorem alienantem, vt videbitis in l. pe. & fi. J eo, &c.

§. Hæc actio. Hic iuriscons. incipit exponere vltimam partem edicti.

LEX IX.

Ex hoc edicto. Non sufficit rem exhibere causa mutata h. d.

§. Ait prætor. Alienatio intelṙ facta causa mutandi iudicij de futuro. h. d. Op. ꝙ dēat intelligi iudicij. s. pñtis. l. si ita legatu. J. de au. & arg. le. Gl. soluit, licet non clare. Tñ dic, qđ istud ideo, qa si intelligeretur de iudicio de pñti, hoc edictū esset superfluum, qa ꝯ alienationem factam pendente iudicio est prouisum per tit. de litig. & ideo ne istud edictum superfluat, exponitur iudicij. s. futuri, antequam res sit alienata. Et ideo dicit glo. eo casu, quo etiam in iudicio cœpto res non est litigiosa, facta alienatione, haberet locum hoc edictum.

a **§. Alienare.** No. istū §. quem in j parte declaraui in l. nō solum s̄. e. l. iṫē no. in 2. par. quod hr̄ dem insti tuēdo non dr̄ qs alienare dolo vel cā mutandi iudicij. Confertur enim post mortem, & sic fit ex necessitate, quod no, & tene mēti.

ADDITIO.

a Barbat. Alienare. Et alleg. iste tex. no. quod in vltima voluntate non præsumitur fraus. Vide glo. sing. in l. qui testamentum inf. de prob. & Bart. in l. ex qui. infra, de vulg. & pup.

LEX XII.

1 *Cedens in potentiorem, & implorans etiam patrocinium potentioris, actionem perdit.*

2 *Cedens in potentiorem iudicij mutandi causa, cogitur agere & nō potest procuratorem constituere.*

Cum miles. Singularia & fortis est ista lex. bī hoc intendit Actor, in quē facta est alienatio cā mutādi iudiciū, exceptione repellitur, & primus cedēs agere cōpellitur. a h. d. Opp. qđ ꝑ istam cessionē in potentiorē qs amittit ius suū, a vt l. 2. C ne li. po. Sol. dī gl hoc fauore militis. Tu dic, qđ ibi lnqr̄, qñ cessio facta est in potētiorē rōne officij, vt puta . si qs cedat alicui ex priorib actionē: hic aūt miles, licet erat potētior, non tamē rōne officij, ideo ius non perdit. Et no. † ꝙ qñ quis est potentior rōne officij, perditur actio, nō solū si sibi cedat, sed & si in ꝓcinū aduocatur. Vñ poto, qđ de iure si actor iret ad priores, & faceret qđ ipsi intercederent ꝓ eo ad Capitaneū vel Prætē, ius suum perderet. l. 1. C ne lic. po. qđ no. quia sæpissimè occurrit. Opp scđo & br̄, qđ primus nō possit agere, qa iam cesserat ius suum alteri. Rñdet gl. quod miles sibi reconcedit. Vel dicas, qđ intelṙ actio reconcessa ipso iure authoritate huius l. Tu dicas, quod non est necesse, quod hoc dicatur, quia actiones ipso iure non transierunt in militē directè. l. quis ergo. in fi. de pe. Cum ergo apud cedētem remaneant, illas poterit exercere de iure cōi. Vltimo no. ex isto text. quod iste cedens cogitur agere, vt patet ex tex. dum dicit, experiri oportere, qđ importat necessitatem, & sic vr̄, quod alteri cedere non posset, 2 forte nec procuratorem constituere, & hæc est vna pena actoris, qui alienauit cā mutandi iudicium in potentiorem non rōne officij. Aliā penam videbitis J. l. prox. Alij legunt l. istam in alienatione facta ex parte rei, sed non bene congruit huic textui, sed præcedens lec. no. est & magis literæ congruit, ideo tene eam.

ADDITIO.

a Amittit ius suum. Quid in dubio, & c. vide Cyn. Bal. & Saly. in l. qui stipend. C. de proc. quo Inn.

LEX XIII.

a **Si quis iudicij.** a Qui partem rei suæ alienat cā euitandi iudicium diuisorium, ipsum iudicium nō poterit intētare ꝓ fructib. vel ꝓ re, nec ille, in quē facta est alienatio h. d Diuido l. istā in tres partes Primo loqr̄, qñ alienans vult agere cōi diuidundo pro fructib. vel expensis. Scđo, qñ vult agere pro re ipsa. Tertio, qñ vult agere ille, in quē facta est alienō. Scđa ibi, sed & ipse, Tertia ibi, is vero, q emit. Et nota istā l & superiorē, qa nescio alibi. Opp. & vr̄, ꝙ l vltima fuit supflua, cū facta alienōne nō possit cogi cōi diuidundo. Sol. vt in gl. qđ pōt agi ꝓ fructib. & expēsis Scđo opp. ꝙ vet. sed & ipse sit supfluus Sol. qdā dñt ꝙ repetit, vt addat, & h d. gl. parua. Veritas est, ꝙ alio casu loqr̄, re3, qñ volebat agere cōi diuid. pro re ipsa, qa forte dñiū recuperat, ꝙ ei interdī in pena, vt hic. Et ita sentit gl. præcedēs in fi. qđ no. Sed ꝯ hoc op. s̄. l. ꝓx. vbi licet non posset agere cessionarius, agit cedens. Sol. si ibi ꝑ neminē posset agi, reus lucraretur, & actor nūquā suū cōsequeretur: hic vero hēt suū, qa est in possessione partis suæ pro diuiso: sed in penā hoc sibi negatur. ne possit petere diuisionē nec ipse alienauit, nec ille in quē facta est alienatio, vt J ꝓx. tñ. & idē dicemus ar. huius l. in oib. actionio. q̄ ꝯpetunt possessorib. vt si facta est alienatio cā mutandi iudiciū in confessoria, & est in possessione ille cui facta est alienatio, licet posset alias agere, vt l. si forte. §. sciendū. si ser. ven. & l. vti frui. in fi si vsusfructus petatur tamē b hoc casu b agere non poterit. Secus si non esset in possessione, vt s̄. l. prox. Vltimo vides hic, quod ex parte actoris est pœna, ꝙ repellitur exceptione. Sed an habeat locum actio in factum ex hoc edicto ad interesse Glo. dicit quod sic, per l. non solum. §. 1. sup. eo.

ADDITIONES.

a Si quis iudicij. Singularis tex. quem intelligas, in quantum loquitur, quod facta erat alienatio in potentiorē, no intelligas ratione officij. vt no Bar. sup. eo. l. pe.

b Pom. Tamen hoc c. fu. illud no. Ias. §. æque, Instit. de act. & sequitur Alexan. in l. si prius. de ope no. nun. inf.

De receptis arbitris, & qui arbitrium recipiunt, vt sententiam dicant. Rubrica.

LEX PRIMA.

Dictū est s̄. de edēdo, & qa post editionē ꝑuenit ad pctā & ad trāsactionē, & ad aduocatos, & sic a. & in his petitur testō. De his oib. dictū est, post ꝑdicta dd̄m erat de iudicijs, sed qa ptes qñq; concordāt in arbitros, & ꝯponūt añq vadāt ad iudiciū, iō anteq̄ dicar de iud. dicit de arb. Quærit gl. quid sit dictū de receptis? dic vt in gl.

Compro-

Compromissum. a Quærit gl. in quib. conueniant, & in quib disconueniant iudicium, & compromissum? Dic vt in glo & in c. cum dilectus, extra, eo. Et in eo, quod dicit quod a sententia arbitri non appellatur, dic vt dixi in l. arbitro. §. qui sat. cog. & dicam. in f. l prox.

ADDITIO.

a Compromissum. Et aduerte, quod quando in priuatum confertur arbitrium iudicandi, intelligatur arbitrium boni viri, seruato ordine iuris, ut no Bar. in extrauag. ad reprimendum. in ver. videbitur, per illum tex. cum hic no. Sed si confertur arbitrium in eum, qui alias habet potestatem procedendi, puta Potestati, vel alteri officiali: tunc intelligitur de libero arbitrio, ordine iuris non seruato, & potest facere ea, quæ no. Bar. in l. filiusfa. de do. quod nu. ad limita. huius l. secundū Imo. in d. l. filiusfa. & limita sing. hanc l. & prædicta, vt dixi post Lud. in rub. de arb. & adde quod sententia arbitri non est proprie sententia, secundum Bal. in l. 1. C. ne lic. ter. ptou. Adde quæ posui in d. l. filiusfa. post Alex.

LEX II.

1 *Statutum, quod super executione instrumentorum confessionatorum non possit peti compromissum, non habet locum, quando petitur executio sententia arbitri, secus si arbitratoris.*
2 *Arbitri ex sententia, quando oritur actio, & exceptio.*
3 *A sententia arbitri quando oriatur actio, potest appellari.*

Ex compromisso. Op. de l. litigatores §. interdum, ℨ. e. no. dicit gl. quod non oritur exceptio rei iud. sed pacti sic, ut ibi. Tene menti, & intellige, vt no. in l. idem Pomponius. §. j. ℨ eo. istud inducebam in ciuitate ista ad q. † hic est statutum. quod super executione instrumentorum cōfessionatorum non possit peti compromissum, super alijs sic. petebatur executio laudi, vtrum possit peti compromissum? Breuiter, si quidem petatur executio instrī compromissi sub pœna in eo inserta, tunc non est dubium, quod est instrm̄ cōfessionatum. Sic. n. partes inuicē sunt ꝯfessæ & inuicem promiserūt. Si vero petit executio snīæ latæ per arbitrum, tūc illud nō est instrumētum cōfessionatum. Hoc apparet ex solutione huius l. & ex solutione dicti ꝯtrij. Et hoc vr̄ procedere in snīa lata ab arbitro sed in snīa lata ab arbitratore secus vr̄, a quia semper agitur ex cōpromisso. Vr̄ . n. facta q̄dam trāsactio pro eo, quod talis arbitrator dixerit, vt plene dixi ī l. si societatē. §. arbitrorū. ℨ. ꝑ soc. Vn̄ snīa lata inducitur ad declarationem primi instrī. † Itē op. de l. ne in arbitris. C. eo. & l. cum antea. Dicit gl. tu dēs aduertere, aut in cōpromissio fuit apposita pœna, b & loquitur hic, quia nō oritur exceptio, nec etiam actio ex snīa. l. j. C. eo. Aut non fuit apposita pœna, & hodie oritur actio, & exceptio in casib. s. si est iuratum, si partes subscripserunt, si x. dieb tacuerūt, vt d. l. cum antea. Dices tu, cum igitur hodie in omni ꝯpromisso apponatur pœna, ergo nunq̄ snīa homologabir̄ taciturnitate x. dierū. Dicit gl. Istud est verum, qn̄ pœna apponitur simplr̄. Secus si apponat̄ clausula illa, rato manente pacto, qa tūc pœna poterit peti, vel exceptio obijci. Circa hoc vide quæ lā, q̄ tāguntur per Inn extra, eo. c. per tuas. Vltimo scias, c † quod ego sum in vna opi. vera ꝯ omnes alios Doc. nr̄os, quod ī casib. in quib. oritur actio ex snīa arbitri, hodie possit appellari. d Ratio. n. quare appellari nō poterat, est, qa erat nulla, & nō ꝑducebat actionē, vel exceptionē, vt l. j. C. e. Sed cum hodie ꝑducat, ergo poterit appellari licet ꝯtrariū no. s. ꝑx. C. eo. l. j. Ad rōnē, q̄ facit gl. j. C e rū. ubi dicit, quod ex snīa arbitri nō oritur actio ante x. dies, nisi ante homologetur. l cū antea. & l. ne in arbitris. Dices tu, si homologatur, non poterit appellari, quia iam approbauit Respō ego possum approbare sentētiam tanq̄ sic latā, non tanq̄ bene latā, vt habetis i u si. nt li in l. 3. §. falsus. ℨ rē ra. hab. & no. in l. Pōponius scribit. s. de neg. ge. Appellando igitur approbo sententiam, & valet appellatio. Idē si sententia valeret ex forma statutorum prædicta in arbitris, secus in arbitratoribus, in quib. habet locum aliud remedium de quibus dicam in l. si societatem. §. arbitrorum. ℨ. pro socio.

ADDITIONES.

a Secus videtur. Facit quod no. Bar. in l. fi. de bo. poss. secundum tab.
b Apposita pœna. No. qn̄ apponitur pœna in cōpromisso, an tūc oriatur ex illo exceptio, uel actio aliqua. uide clarius in Spe. extra eo. & qd̄ no. Bar. in l. ait prætor. in pein. de iu. & adde qd̄ no. Bar i l. si duo ꝑions. inf c. & l. cū antea. C. e Bal. in l. post snīam. C. de sen. & Imo. in l. nemo potest, de leg. j. & late in c. ꝑ tuas. de arb. adde, an qn̄ apposita est pœna in compromisso, & clausula, rato manente pacto. arbiter fungatur duplici potestate, & an oriatur actio Bald. consi. 232. 3. uol. & an in petitione executionis laudi debeat offerri libellus. per eundem consi. 139. 2. lib.
c Pom. Vltimo scias. Vide aliquid per Orla in tract. de arb. Bald. consi. 458. Alex. & Imo. in l. nemo potest, de leg. 1.
d Possit appellari. Adde Bar. in l. nemo potest. de leg. 1. & in l. 1. C. de arb. & uide etiā Bar. in l. arbitro. in fi. qui satis. cog.

LEX III.

1 *Minor carens curatore, compromittens obligatur ex compromisso, licet non in effectu.*

Labeo ait. a Eo casu, quo iudicis sententia non tenet, illo si arbitri sententiæ non paretur pœna cum effectu nō petitur. h d. Nota. quod dixi in summario & est bona ista, & probatur in l. aduersus. ℨ. eo. Opp. quod minor ipso iure nō tenetur in iudicio. C. si aduer. rem iudi. l. cum & minores ergo nec in arbitrio, vt s eod. l. 1. Sol. dicit gl. quod aliud in arbitrio, aliud in iudicio. Tu dic, † quod hic loquitur de minore, qui non habeat curatorem, qui obligatur ex compromisso, quia compromissum est quidam contractus. l. si minorem. & l. si curatorem. C. de in integ. restit. tamen non obligabitur in effectu, vt hic: licet aliter dicant.

ADDITIO.

a Pom. Labeo ait. Vide Cre. sin. 57. & quando quis dicatur suscepisse compromissum, vide Orla in tract. de arb. q. 6 & seq.

1 *Executores vltimarum voluntatum, an possint cogi, remissiue.*
2 *Sententia arbitri non reducitur ad arbitrium boni viri, arbitratoris sic.*
3 *Reductio ad arbitrium boni viri in sententia arbitratoris non datur, quando in ipsum est factum compromissum, vt in bonum virum.*

§. Tametsi. a Ab initio nemo cogit̄ arbitratum suscipere, sed post susceptum cogit̄ explicare † h. d. Quod no. quod † facit, an executores vltimarum volūtatū possint cogi. gl. tangit in l. nulli. C. de episc. & cle. & in l. 1. ℨ. de leg. 2. Op. de l. sancimus C. de aduo. diu iu. Sol Aliud in iudice delegato, aliud in arbitro. † Itē op. dr̄ hic, ꝙ arbiter eligitur, vt bonus vir, ergo vr̄ posse reduci ad arbitrium boni viri, ꝯ l. societatē, ℨ. ꝑ soc. & l. diē. §. stati. ℨ. e. Sol. Nō dicit eum bonum virū simpliciter, non habito respectu ad alium. q. d. arbitrator eligatur, vt bonus vir, hoc est, ꝙ recurrat̄ ad eū tanq̄ ad bonū virum simplr̄, & dicat illud qd̄ diceret qlibet bonus vir, qd̄ si non facit, merito recurrit̄ ad arbitriū boni viri. Sed in arbitrio eligimus eū vt bonū virū præcipue, hoc est vt ille sit bonus vir, cuius arbitrio pareatur, ita ꝙ non alius: & iō eius snīa non reducitur ad arbitriū boni viri. l. diē §. stati ℨ. eo. qd no. multū. † Sed nūc q̄ro, b qd si in arbitratore apponeret hoc verbum, eligentes eum vt bonū virum præcipue, non habito respectu ad alium, an tunc impediatur̄ reduci ad arbitrium boni viri. Et quod impediatur, c hoc videtur velle tex. vt gl. hic.

ADDITIONES.

a Tametsi. Limita in casu sing. in l. 1. §. 1. vbi pup. edu. per Bal. arbitrator etiam non cogitur, gl. & Bal. in l. fi. C. de contrah. comp. arbiter non potest ab initio cogi, nec pars potest cogi compromittere: & si cogatur, sententia est ipso iure nulla, secundum Bal. in l. si qui ex consensu C. de epi. aud. & vide ad hoc, quod no. Bal. in l. j. ver. ad hoc. C. de sen. ex breu. reci. Quid si statutum dicit, ꝙ quis cogatur assumere arbitrum? Dic quod intelligitur, nisi ex causa appellet, secundum Bal no. in l. 4. C. si pen. app. & de hoc vide Can. in c. Quintauallis. de iureiu. & ibi quid in arbitratore, si tamen incepit audire, cogitur finire. Licet autem. inf. hoc t. 1. & ibi Bar. & doc. in l. 1. inf. de leg. 2. adde an iudex possit cogere aliquem ad compromittendum. Pau. de Cast. consi. 582.
† Clau. explicare. Hodie autem potest indistincte cogi, vt vult Inn. in c. Quintauallis. de iureiur. quem sequitur Alex. in l. 1. §. 1. de leg. 2.
b Pom. Sed nunc quæro. Vide Imo. consi. 5 & Ro. sing. incip. an de laudo.
c Impediatur. No. dictū & casum sing. quod nō possit peti reductio ad arbitriū, & aliud consiliū ponit Bal. in l. cum antea. C. eo. de quo late per Mod. in l. 1. §. si qs ante. inf. a qui. ap. non licet. & de eo quod dicit Bar. vide eū in l. si societatē. §. arbitrorum. in f. pro soc. in ver. quæro, quæ est ratio differentiæ adde Fed. consi. 142.

§. Ait prætor. Hic Iuris. ponit partē edicti, qd̄ facit prætor in ista mā. Et hoc. qd gl. dicit, cogā apparet ꝙ fit per officium iudicis, quia verba referuntur ad iudicē. De quo plene dixi in l. j. ℨ. de cond. ex lege. & probatur ℨ. l proxi.

§. Tractemus. a Maior iudex cogit minorem, non maiorem. vel parem. h. d. Opp. & vr̄ ꝙ filiusfa. nō possit esse iudex in cā patris. l. qui iurisdictioni. s. de iur. om. iu. Sol. dic vt in gl. Sed quærit gl. nunquid delegatus a Papa possit cogere arbitros cognoscentes de suspitione? Dic vt in gl.

ADDITIO.

a Barb. Tractemus. Et vide gl hic, quæ est melior, quam sit in iure, secundum Bald.

LEX VII.

1 *Excommunicatus, an possit esse arbiter, vel arbitrator remissiue.*

Pedius. a Alias. Parui. Pōt ꝯpromitti in libertū, & ēt in infamem. h. d. Op. de iud. l. cum ꝑtor Sol. nō pōt esse iudex, vt ibi, sed arbiter sic, & procurator, vt instit. de exce. §. fi. † Sed q̄ro quid in excōicato. b Gl. dicit ꝙ nō pōt esse arbiter. Dic vt in gl. & ꝑ Spe. in ti. de arbi. §. differt. Sed quæro, licet isti non possint esse arbitri, an possint esse arbitratores? videtur quod sic, l. cum pater. § hæreditatem. ℨ. de leg 2. & l. ex facto. §. si quis. cl. 2. ad Treb.

ADDITIONES.

a Meno. Pedius. Fornerius lib. 2. selec. c. 7.
b In excommunicato. Vtrum excommunicatus possit esse arbiter, vel arbitrator. dicit Bar. in l. nemo. in fi. C. de sent. quod oīa beneficia iuris ciuilis sunt interdicta excommunicatis. alle. Gul. ibi in ver. sed quæro, non possunt &c. uide Bar. in l. si quis arbitratu. de ver. ob. Adde an possit conficere instrumenta, Fed. consi. 73. Meno. Soc. sen. in l. si quis arbitratu. nu. 37. de verb. obl.

1 *Seruus non potest esse arbiter, nec arbitrator.*
2 *Seruum & monachum æquiparari.*
3 *Vtile per inutile vitiari.*

§. In seruum. Si compromittatur in duos, quorū vnus non potest esse arbiter, alter sententiam dicere non cogetur, nec sententia valet nisi esset adiectū, in solidum. h. d. No. † quod seruus non potest esse arbiter, nec etiam arbitrator, vt ℨ. de ver. sig. l. illa verba. Sed quærit glo. quid de monacho. dicit gl. idem. † No. ergo monachum, & seruum æquiparari. Idem dicit Inn. in c. cum olim extra, de censi. Et per hoc totā materiā de stipulatio. seruo. ego reduco ad materiā monachorū in l. quod seruus & l. sequen. ℨ de stip ser. Circa hoc tamē an monachus possit esse arbiter, vide Cy. C de epi. aud. l. si qui ex consensu. in prima q. & in Spe. de arb. §. fi. ver. sed quæro diligenter. & ver. sequen. Itē

3 no. † quod vtile per inutile vitiatur. † De quo dic vt plene dixi l. cer-
† ti condictio. §. quoniam. ℥. si cer. pe & l. Græce. §. illud. de fideius.

ADDITIO.

† Clau. Vitiatur. De isto brocardo, an vtile per inutile vitietur, posito in gl. hic, vide remissiue in l. a. §. sed si mih. , inf. de ver. obl.

LEX VIII.

a **Sed si ita.** a No. ex hac l. quod compromissum pōt fieri in plures insolidum, vt sic valeat, quod alter solus facit. Aduertendum est tamen, quod hoc casu siquidem cęperunt ambo cognoscere non posset alter sentent. are sine altero, sicut videmus in iudicib. ordinarijs, in quib. inest hæc clausula tacite, vt alter solus posset: tamen si ambo ante cęperunt simul cognoscere, alter non posset solus. l. Pomponius scribit, si vni. ℥. de re iu.

ADDITIO.

a Meno. Sed si ita. Brisson. lib. 4. selec. cap. 7.

LEX IX.

Sed & si in seruum, Conditio arbitri non inspicitur tempore compromissi. h. d.

1 *Compromitti in iudicem ordinarium potest, vt in arbitratorem.*

a **§. Si quis iudex.** a In iudicem ordinariū illius cāæ, non pōt compromitti, etiā eo iubente. h. d. Op. gl. ad istum §. de ꝯsuetudine quia videmus ꝯtrarium seruari Dicit gl. quod quidam dīt, quod hæc lex corrigitur per consuetudinē, 1 Veritas est, † quod non pōt compromitti in eum, vt in arbitrum, sed vt in arbitratorem sic, vt in auth. si vero contigerit. C. de iu. & in corb pore vnde sumitur. Secus de iure ꝯ cano. vt extra, co. c. cum tempore. & c. innotuit. Iac. de Are. dicebat, quod nec etiam vt arbitrator potest assumi. Sed hæc glo. communiter approbatur. De quo dic vt no. per Cy. l. si qui ex consensu. circa prin. C. de episc. aud.

ADDITIONES.

a Bar. Si quis iudex. No. istum §. valde sing. ſm Ang. in l. 2. §. conuenire. inf. de iu. Ruer. Adde an iudex ordinarius illius causæ possit esse arbiter, plene per Bar. in l. 1. §. post operis. ff. de oo. ope. nunc. Pom. Vide Oria. in tract. de arbi. & Fel. in c. literas. de præsum. vide ad q. all. hunc tex Fel. in c. nonne. de præsump. ver. 2. reg. & Rom. con. 163.
b Secus de iur. . Adde l. 1. §. post operis. de ope. no. nun. cum ibi no. & ibi dixi.

LEX XIIII.

a **Si de meis.** a Licet de controuersijs vnius partis sit cōpromissum. arbiter non cogitur sentētiam dicere, si ab vna tñ parte pœna promissa est, etiam si actor fuerit stipulatus h. d. Circa fi. l. nostræ quæritur, quid si arbiter dixerit sñiam, an valeat? Mar. dicebat quod non ꝑ istum ver. Sed istud verum esse non puto. Io. dicebat quod valebat, sed non quod arbiter cogatur dicere sententiam. Azo tenebat opi. Mar. Tu dic, quod opi. Io. est vera ſm illa tpa. l. cum antea. in pri. in. C. eo. hodie secus. l. cum antea. §. altera.

ADDITIO.

a Si de meis. Et facit iste tex. ad q. quod si duo compromittant in aliquem, & vnus promittat mille nomine pœnæ, alter vero centum. Nam rōne illius inæqualitatis nō vitiatur stipulatio, sed reducit ad æqualitatem, modo dubitatur, an reducatur ꝑ pœna maioris, an minoris. Dic quod minoris: dictum est no. Spe. in tit. de arb. §. sequitur. ver. sed qui hoc. Item per istum tex. decidit Bal. q. 1. in c. 1. an prin. qualiter dñs ꝓprietate priuetur: quod si emphyteuta promisit dño nomine census, duos denarios in anno sub pœna centum librarum, dñs venit contra pacta, vtrum tenetur ad solutionē pœnæ? Et per istum tex. decidit quod nō, quia ex vna parte tantū est pœnale. In contrarium tamen adducebatur de l. etiam l. 1. C. de indi. in. tol. vide ut ibi ꝑ eum, & vide Bal. qui nō decidit hoc, per istum tex. sed ꝑ l. sed & interpellat. §. si ab altera. ℥. eo. Sed facit ēt iste tex. Sed vtrum adiectio istius pœnæ valeat dicit quod sic, & dixi post gl. & Bar. in l. 2. C. de re. emp. adde qđ voluit P. de Ane. cons. 1.

1 *Arbiter vt quis dicatur, duo requiruntur.*
2 *Qui habet potestatem cognoscendi de facto, & sententiandi de iure, an sit arbiter, vel arbitrator.*
3 *Compromissum si factum est, vt aliquis examinet negotium vsque ad sententiam & alius sententiet, neuter erit arbiter.*
4 *Arbitrator potest auferre de iure vnius, & dare alteri, scilicet modice.*
Compromisso clausula apponenda, quod possit auferre de iure vnius, & dare alteri in parua, & magna quantitate.
5 *Arbiter, & amicabilis compositor differunt.*
6 *Arbiter vt procuret partes cōponere, cautela, iudicis nō est partes cōponere.*

§. Recepisse. Arbiter est, qui inter partes iudicis assumit officium, non qui amicabiliter componit h. 1 d. † Vides ergo quod ad hoc vt aliqs dicatur arbiter, vīr requiri duo. s. quod assumat officium iud. in procedendo, & ēt in sententiādo, vt hic, 2 ibi, suscepit. & ibi. finemque. † Sed quid de eo, q hēt ꝑtātem cognoscendi de facto, & sñiandi de iure, vt fit tota die, erit ne arbiter, vel arbitrator? Tex. iste vī velle quod sit arbiter. Dicam in l. si societatem, 3 §. arbitrorum. ℥. pro so. ver. quæro, quid si est dictum. Item † qđ ecōuerso. Est compromissum in aliquo tali modo, videlicet, talis debeat examinare tale negotium vsque ad sñiam. alius debeat sñiare. quid erit? Vī. quod neuter istorum sit arbiter. Nam in neutro cōcurrunt ista duo quæ dñr in arbitro, dicam in d. §. arbitrorum. Vltimo not. a ver. quod si inquit, qui pertractat de nā, seu † officio arbitratoris, & 4 dicit, quod potest auferre de iure vnius, & dare alteri, qđ est verū, ſm gl. hic, & ℥. eo. l. sed & si in seruū. § si quis iudex. Istud autem, qđ auferat de iure vnius, & det alteri, intelligitur modice: alias reduceretur ad arbitrium boni viri. d. §. arbitrorum. & ideo quidā faciunt apponi in compromisso. seu arbitramento, quod possit auferre de iure vnius, & dare alteri modice, vel immodice, hoc est in parua, vel ma5 gna quantitate vt dixi in d. §. arbitrorum, Item ſ ex ista glo. potest colligi dfīa inter arbitrum, & amicabilem compositorem. Nā arbiter est q videt an sit aliquid alteri alteri daturus Amicabilis ꝯpositor est, qui interuenit, & eos ad concordiam reducit absque ulla sñia. Et hoc est, quod sequitur in gl. in verbo, recepisse. ibi, vel po6 test, & c. Et ſ io tu, q eris arbiter, ꝓprouoca, si potes, eos compob nere: & raro te reducas ad sententiam. Sed qñ eris iudex, nunquam te reducas ad compositionem, quia ad iudicem non spectat.

ADDITIONES.

a Quod si inquit. Adde Bal. in l. j. & in l. & maioribus. C. de appel. & quod no. Bald. in l. fi. in 1. op. de contrab. emp. Adde Bal. consi. 381. Ale. consi. 47. 1. lib. & quid per illa verba, alte & basse. Pau. de Cast. consi. 74.
b Barb. Et ideo tu qui eris. Adde quod notaui inf. de vsufr. in l. æquissimum. Vide Barb. consi. 41. 1. vol. vbi ponit multa specialia. Adde alium casum, in quo iudex potest reducere partes ad concordiam. per Ant. in cap. 1. in fi. de loc.

1 *Arbiter die feriata sententiare non potest: arbitrator sic, etiā in honorem Dei.*
2 *Arbiter quando cogatur sententiam proferre.*
3 *Compromissi instantia perit triennio.*

§. Ex compromisso. Hic Iurisc. incipit exponere illa verba subaudita per gl. in l. 3. §. tametsi. in verbo, receperit ℥. e. quę dicunt, sñiam ferre cogam, 1 & hoc intendit, † Arbiter non pōt cogi sententiare die feriata, nisi ex causa: etiam non cogetur, si sibi de cā non liquet. h. d. cū duab. ll. seq. Opp. de l. si feriatis. ℥. de feriis. Sol. hic loquitur de ferijs ob necessitatem hominum, non de ferijs ob honorem Dei inductis, a Et hoc intellige de arbitro In arbitratore vero a vī quod possit sententiare die Dominica: quia est quædam transactio, vt l. dies. C. de fer. Secundo op. de l. arbiter, & l. si cum dies. j. respon. ℥. eo. Sol. vt 2 ista materia liqueat, dic hīr † tria verba; Qñq; de causa liquet, & tūc arbiter cogitur sententiam dicere, vt in isto §. ex compromisso. nisi excusetur aliqua iusta causa. l. licet, & seq ℥. e. Aut arbiter iurat sibi de causa nō liquere: & tunc aut hoc contingit ꝑꝑ defectum partium, aut ꝑꝑ defectum arbitri. Primo casu si quidem fit sine iniuria arbitri, nihilominus cogetur dicere sententiam. ℥. eo. l. item si vnus. §. j. & hoc est verum nisi dies cōpromissi sit exitura. Si vero dies compromissi exierit tunc si hoc propter defectū partiū ꝯtingit, nō cogetur arbiter sententiam dicere. ℥. l. prox. & seq. Et vide. no. in l. si cum dies. ℥. e. Si vero hoc cōtigerit ꝑꝑ defectum arbitri: tunc si quidem dies potest prorogari. prorogetur, vt in hoc §. Si vero nō pōt prorogari, debet pati iterū in se compromitti, l. arbiter. in fi. & l. si cum dies, in prin. ℥. eo ſm vnam lec. Idem si iam dies ꝯb promissi exierit sui culpa, vt ibi patet. Sed ꝯ prædicta op. b qđ non possit arbitro non liquere de cā, quia aut actor probauit, & debet vincere. Aut nō probauit, & debet reus absolui. l. qui accusare. C. de eden. Gl. dicit hic no. fateor, qñ compromissum habet diem, ipsa dies compromissi hīr pro peremptorio termino assignato partibus ad probandū. Vnde si quidē probauit actor, reus condemnabitur, alias non: sed pōt esse, quod arbiter non examinauit dicta te† stium, neque vidit instrm, & sic non est liquidum, an debeat, † vel non, vide istam gl. quam totam intellige, qñ compromissum hēt diem. Si vero cōpromissum non habet diem, tūc non dr̄ pars non probasse, nisi sit sibi statutus terminus ad probādum. Debet. n. terminus statui. De quo plene dixi in l admonēdi. ℥ de iureiu. vbi gl. facit similes opp. dr̄ in l sed si compromissum, quod arbiter cogit3 omnino sentētiam dicere. † Quæro, vtrum etiam post triennium hoc est, vtrum instantia compromissi pereat triennio, sicut instanc tia iudicij? Quidam dicūt, quod etiam vltra triennium. Fran. Accur. intelligebat illam gl. quod lis non fuit inchoata coram arbitro, sed coram iudice ordinario, postea deuētum est ad arbitrum. l. properādum. §. sin autem vtraque. ver. sin autem in medio. C. de iud. & ibi no. per Cy. in vlt. q. gl. ℥. e. l. item si vnus. §. j. videtur tenere, quod dies compromissi pereat triennio. De hoc etiam in Spec. e. tit §. differt. ver. item ut intra triennium.

ADDITIONES.

a In arbitratore vero. Idem in Spe. in tit. de iabi. §. 1. in fi. & adde Bart. inf. eo. l. si feriatis. & Bal. in l. j. ad fi. C. eo. & in d. l. dies. C. de fer. post Iac. But. & no. Bal. in l. si ut proponis. C. quomodo & quando iudex. & in l. fi. in 2. q. C. de contrah. emp. & in l. 1. sup de fer. & per Imo in l. ex facto. §. si quis rogatus, inf. ad Treb.
b Op. Vide quæ dixi post Bar. in l. si quis arbitratu, inf. de ver. ob. & hic adde no. per gl. & Doct. post Bart. in l. Pompo. de re iu. Adde, quod repetit Bal. in c. 1. quib. mo. feu. ami. in quadam addi. magna, vbi quæsiuit, compromissum est factū in arbitrum, statuto termino duorum mensium ad decidēdum, cum potestate prorogandi tps compromissi semel, bis, ter, & plures. & ibi dicit, quod quoties compromissum est cū tpis ꝑfinitione, in prorogatione includi ēr terminus ad ꝓbandū. Alle. Bar. ita tenere hic. adde Bal. in auth. ei q. C. de rem. ap. hoc nō obstante dicit, quod certū terminum deberent dare, nec vīr partes consensum ad hoc accōmodasse, quod esset contrarium, c. vltra tertiā de test. Dic tñ, vt ibi ꝑ Bal. & considerant. ꝑ Bal. in l. 4. in prin. de dam. infe. & in l. & si qua. inf. eo. vide ad hoc per Lud. in rub. de arb. & Bal. in l. j. C. vt in poss. le. Adde late Bald. consi. 359 cum seq. & 3. lib. consi. 461. Pom. Op. Vide Lanfr. in tract. de arb. Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti.
† Clau. Debeat. Contrarium tenet Bal. in c. causam. de off. dele.
c Post triennium. Verum post triennium duret instantia compromissi, adde quod no. Bar. in l. si quis arbitratu. inf. de verb. obl. & Bal. & Iac. in l. multa. inf. de cond. & demon. & Bal. tenet, quòd sic, in l. 2. C. de diuer. rescrip. & ibi dixi post Imo. in d. l. si quis arbitratu. in eo. ver. ibi, & Spe. eo. tit. §. differt. ver. item intra triennū, & c. Io. And. ita tenet, quod non perijt trienoio. adde an instantia compromissi duret triennio, Ro. consi. 174. & ibi an eius pendentia impediat cursum. Et vide Pa. de Cast. in l. properandum. §. illo procul dubio. C. de iud.

L E X XIX.

Item si vnus

§. Si multo post. Quærit gl. quo intelligatur istud, multo post? Quidam dicunt arbitrio iudicis. Alij dicunt, quod post triennium, sicut in instantia iudicij. Si teneas illam op. quod arbitrio iu. &c. putarem æquum, quod iudex deberet arbitrari de triennio, sicut in iudicio. a Item no. vnam distinctionem, quam gl. hic ponit.

A D D I T I O.

a Pom. In iudicio. Vide Abb. c. cum dilectus, in fin. de arb. & consi. 13. 4. dub. 2. vol.

1 *Arbitrorum maior pars quando poterit sententiare alijs requisitis absentib. & quid in alijs præsentibus, & tacentibus, & nu. 2.*

a 1 §. Item si plures. Non pot. vnus arbiter sine alio sententiam ferre. h. d. Ante omnia † quæro quid si maior pars est præsens. & facit requiri tertium, illem non vult venire, an poterunt præsentes sententiare? Certe de iure nostro non. Casus est hic. De iure can. secus, vt extra, eo. c. fi. lib. 6. Et hoc est verum in arbitris, b qui alias assumuntur a partib. In illis vero qui assumuntur b de necessitate iuris, secus esset. C. de iu. l. cum specialis. & scripsi in l. duo ex trib. ȷ. de re iud. Et ex hoc dico, quod si arbitri eliguntur ex necessitate iuris, poterit sententiare maior pars, altera requisita, & absen 2 te. † Quæro posito quod omnes sunt præsentes, maior pars vult ferre sententiam, alia tacet, & nihil dicit, an maior pars poterit sententiare, altera tacente? Gl. dicit, quod sic, vt ȷ e. l. si inter tres. & ibi videbitis. Secus in plurib. iudicibus delegatis, quia omnes debent loqui, vt ȷ. l. proxi. & C. quando prouo. non est neces. l. cum magistratus, cum similib.

A D D I T I O N E S.

a Barb. Item si plures. Secus de iure can. in c. fi. de arb. in 6. & uide quod no. in l. duo ex trib. inf. de re iu. Et vide Bar. in cons. Catharina accusauit. & cons. seq. quod fuit Cy. ubi loquitur, quando testes sibi contradicunt.
Pom. Vide Oria. in trac. de arb. q. 13. & q. 15. Ab. cons. 64. in prin. 1. uol. Imo cons. 330. & se.

b Qui assumuntur. Facit quod dixi inf. ea. l. §. fi. eum l. seq. & uide Imo. in c. uno delegatorum, de off. deleg. ubi secus in pluribus iudicibus delegatis. per Doc. & Bar. in l. Pomponius. inf. de re iu. quod no. per Doc. in d. c. fi. extra, e. in 6. per Io. And. in addi. Spe. in tit. de arb. §. fi. in addi. inci. quid si taceat, &c. Adde an duo laudare possint tertio absente? Bal. cons. 29. 2. lib. Et quid si tertius non potest esse arbiter, an alij duo possint arbitrari? per eundem cons. 249. & quid si sunt concordes in summa, & discordes in solutione, & per eundem consi. 184. lib. & quid si discordent in summa taxatum, per Pau. de Cast. consi. 23. & quid si ex forma statuti debet eligi tertius, & partes eligunt quartum, & quintum uoluntarie, non compulsi, ut statutum requirit, an tale laudum poterit exequi uigore illius statuti, eo quia sit omissa forma? uide Pet. de Anch. consi. 158.

1 *Compromissum factum in aliquem vt ferat sententiam de consilio alterius, quando valeat.*
2 *Bar. tenet lect. gl. ad istum §. & declarat.*

a §. Idem Pomponius. a Si arbiter liberam potestatem sententiandi non habet, compromissum non valet: & si de plurib. nominatis alter eligitur, ille sententiam cogitur dicere. h. d. Op. de isto ver. sed si ita. ad præcedentem. Sol. dicit gl. quod hic in ver. sed si ita. fuerunt electi vt arbitri, & sic ille, qui fuit electus, poterat libere sententiare in præcedenti §. fuit secus. & sic hic mutat casum omnino. Old. in quadam sua dispu. intelligebat istum §. aliter quod in isto ver. sed si ita, non mutat casum, sed prosequitur eundem casum: sed differentia est, quia in prin. dixit, quod Seius ferat sententiam prout Titio disceptatori placet, & sic posuit in eius liberam voluntatem: hic vero dixit, arbitratu Titij: & sic elegit eum in bonum virum, merito valet. Et sic vides, quod ipse colligit differentiam ex eo, quod ibi dixit, placet & hic dicitur, arbitratu. Et ex hoc concludit ipse 1 † quod compromissum, quod quotidie fit, Compromittimus in Seium, valet. Bar. prædicta quantum ad intellectum huius §. non sunt vera, quia verbum, placet, importat arbitrium boni viri, & non liberam voluntatem sicut verbum, arbitratu, vt l. Thais. §. soror. ȷ. de fidei. lib. Tamen quantum in quæstione de eo qui compromittit in aliquem, quod ferat sententiam de consilio sapientis, dico quod illam quæstionem tangit gl. in l. illa institutio. ȷ. de hær. inst. Spe. & tangit eam in tit. de arb. §. sequitur. ver. sed quid si dicatur in compromisso Ego examinaui plene in l. j. §. si plures. ff. de exe. Et inter alia dico, quod si quidem dicat quod arbiter debeat sententiare de consilio talis, quod valet compromissum, & habito consilio, non tenetur illud sequi. l. Titium, & Meuium. de admi. tut. & sic remanet libera facultas arbitro ferendi sententiam, & sic cessat ratio huius §. Si vero dicatur, quod arbiter debeat sententiare illud quod ille consuluerit, vel de consilio, & consensu. tunc non valeret, quia non habet facultatem liberam ferendi sententiam 2 vt hic. Et hoc quantum ad q. istam. Quantum autem † ad intellectum nostri §. teneo lec. gl. tamen eam declaro, vt aliquid notabile hic percipias. In prin. huius §. fuit compromissum in Seium, vt ipse debeat sententiare secundum quod Titio placet, hoc non valet. In ver. sed si ita. fuit compromissum arbitrium in Seium, sed fuit actum, quod sententia feratur arbitratu Titij, vel Seij, & sic in cognoscendo fuit assumptus vnus solus: in pronunciando fuit alternatiue assumptus Titius, vel Seius. certe ille cogetur sententiam dicere, in quem postea partes consenserint. Et sic ver. sed si ita. prosequitur eandem materiam, quam § præcedens. Sed ad istam lec. op. Nam si ex post facto eligatur Titius. videtur quod valet compromissum, quia non assumitur ad cognoscendum, sed ad arbitrandum tantum, cum ista duo requirantur. l. Pomponius si de meis. § recepisse, ff. eo. Resp. Seius assumitur ad cognoscendum, cum debeat examinare acta facta coram Seio. differt b ergo iste §. a præcedenti, quia Seius ipse ff. debebat pronunciare illud, quod alius volebat: hic ille alius. s. Titius, assumebatur ad sententiam ex prioribus actis.

A D D I T I O N E S.

a Meno. Pomponius. Vitalis lib. 4. varia. lectio. c. 9.
b Pom. Differt. Vide Lanfr. in tract. de arbitris, quæstio. 1. alias 5.

a §. Si in duos. a Si duob. datur potestas eligendi tertium, si non consenserit, compromissum non valet h. d. Vel sic. Si duob. arbitris potestas assumendi tertium incertum tribuatur, non valet compromissum, secus si certum. h. d. Op. de §. idem Pomponius. ff. ea. l. Sol. hic per assumptionem tertij non amittunt arbitri potestatem pronunciandi: ibi secus. De hoc videbitis. ȷ. proxi. §.

A D D I T I O.

a Si in duos. Rationem huius §. vide per Bal. in l. fi. C. de execu. rei iudicatæ. & hoc no. quod non potest dari arbitris potestas eligendi tertium incertum. Sed vtrum possit dari arbitratoribus talis potestas, Bal. in l. 1. C. de his, quæ pæ. no. in lect. antiqua. dicit, quod sic. Allegat sing. Ioan. Mona. in rub. de arb. in 6. Sed de hoc est casus in c. cum a nobis. secundum vnam lect. gl. fi. extra, eo. tit.

1 *Iudex eligit arbitros, & arbitri coguntur eligere tertium.*
2 *Tertius assumptus ab arbitris, non est arbiter, sed electus a partibus sic.*
3 *Pronunciandi modus quando tertius est electus.*
4 *Tertius assumptus an cogatur acceptare, & iudicare remissiue ad glo.*

§. Principaliter. Si in duos compromittatur simpliciter, valet compromissum. & si dissenserint coguntur eligere tertium, cuius authoritati parebitur. h. d. Op. de §. proxi. vbi non valet compromissum factum in duos gl. ponit hic tres sol. & approbat vltimam s. quod ibi non valet si dissen a tiant in eligendo tertium, a alias secus. Ista solutio videtur esse contra casum in c. innotuit. extra e. Et ideo tene secundam lect. seu solutionem hic positam. Assigna rationem, hic fuit compromissum simpliciter, & per iudicem, & coguntur eligere tertium, & sic coguntur in vnum concordare, sed in præcedenti §. fuit data facultas eli 1 gendi, & sic in totum recesserunt ab arbitrio prætoris. † Circa electionem istius tertij est aduertendum quod non coguntur partes eligere tertium, sed arbitri coguntur eligere tertium, vt hic in textu. & debet prætor cogere arbitros. Vidistis de electione tertij. Quæro, 2 † vtrum b tertius iste electus c sit arbiter? Certe videtur, quod non, b nam non est receptus a partib. & sic non cadit in eum nomen ar c bitri. Et ita videtur tenere Speculator in ti. de arbitris. §. fi. ver. sed nunquid iste tertius. Vnde est magis quidam consultor quam arbiter, habet tamen vim arbitri quo ad quædam, vt dicetur in contin. Sed si assumeretur a 3 partib. tunc esset arbiter, quia ab eis recipitur. Secundo † quæro de modo pronunciandi bene modus rectus & indubitatus esset iste, quod ille tertius exprimat voluntatem suam, & illi arbitri cogantur ferre sententiam secundum eius voluntatem & consilium. Et hoc est est, quod vult iste textus, qui dicit cuius authoritati pareatur. qui arbitri debent parere authoritati illius in iudicando. Dicit in gl. hic in verbo, authoritati, quod iste ver. intelligatur alio modo, quod si arbitri omnino discordant, ille tertius iudicabit, & partes tenentur stare consilio illius tertij. Et sic est duplex lectura, vna cuius authoritati pareatur a partib. alia, quod iste tertius iudicet. Præcedens est magis 4 tuta. vide gl. super verbo, authoritati. † Quæritur, vtrum iste tertius d cogatur d consulere, seu acceptare, & iudicare? Dic vt in gl. Et circa prædicta vide, quod no. per Inn. extra, eo. c. innotuit.

A D D I T I O N E S.

a Eligendo tertium. Sed verum assumendo tertium dicatur compromissum, vide no. Dy. & Bar. in l. si dominum. inf. de furtis. Et ad istum §. uide quod dixi post Bart. in § arbitrorum & an iste § habeat locum in arbitratore, vt isti discordantes eligant tertium Bal. no. in l. hac edictali §. is illud C. de lec. nup. & ibi quid si sunt arbitri & arbitratores. Et de hac materia vide in d. c. innotuit. & quod ibi scripsi post Im. Item an iste tex. habet locum in arbitratorib. variantibus? dixi post Im. 2. in l. inter pares. inf. de re iu.

b Pom. Quæro utrum. Vide Lanf. in tract. de arb. q. 2. & consi. 8 5.

c Iste electus. Verum tertius assumptus a prætore, vel a partibus, sit arbiter, vel consultor, vide per Bal. in l. si dominum. inf. de furtis. Et adde quod Bal. in consi. factum sic proponitur consulendum, ideo. &c. dicit, quod si data est potestas duob. arbitris procedendi, & terminandi, & illi duo discordant, qui de volontate partium eligant tertium, & illi datur arbitrium terminandi, vt sibi videtur, demum primi duo arbitri veniunt ad concordiam, & laudant absque tertio, & requisito, uno solo contradicente, dicit Bal. laudum valere, quia per electionem dicti tertii non sunt reuocati arbitri primi a sua potestate, sed prouisum solum in casu discordiæ. Allegat gl. ff. ea. l. §. si in duos. Ergo cum omnes tres sunt arbit. duorum sententia valet, & præualet. ȷ. e. l. sicuti. Nec ob. quod partes, & arbitri promiserunt stare sententiæ illius, quia illa promissio debet stare secundum iuris dispositionem, nisi primi sint concordes, uide in d. l. si domum. Adde an electus tertius a prætore, vel a partib. sit arbiter, vel arbitrator? Bal. cons. 53. lib. 3. Et an cogantur alij ferre sententia secundum consilium illius tertij, uide Ang. consi. 152. Et an valeat compromissum factum in duos cum potestate eligendi tertium, vide Bal. consi. 338. li. 2. Et an tertius electus habeat eandem potestatem quam alij duo, uide Bal. consi. 10 li. 5. Et de eo quod dicitur in apostillis, vide Bal. consi. 411. in Christi nomine proponitur quod per discordiam.

d Iste tertius cogatur. Hic ergo habetur, quod tertius electus a partib. una cum aliis debet pronunciare. Sed quid si a l. vel statuto datur tertius arbiter, vt si dicit statutum, quod vbi duo primi arbitri sunt discordes, possit tertius esse, vel debeat tertius præsens esse, isto casu dicas, quod iste solus tertius poterit ferre sententiam. Habemus hic singularem differentiam ex notatis in §. iubemus. C. de appel. & ibi hoc ponit Bal. quod no. Et facit quod no. Bar. in l. item si vnus. §. item si plures. ff. eo. Et vide textum in l. in offerendis. C. de appel.

L E X XX.

1 *Arbitri duo tertio absente, quando poterunt iudicare.*

Bar. super ȷ. ff. vet. T 2 Si in

SI in tres. Alias est §. l. præcedẽtis, qui incipit, Celsus quoque. Duo pñt iudicare contradicẽte tertio, vel tacente, secus eo absente. Idem in duob. iudicibus contradicente tertio, dũ tñ oẽs iudicent. h.d. De hoc tetigi. §. eo, l. prox. §. si duos. † Nota qđ Inn. dicit in c. Rayn. extra. de testam. quod si arbitri fuerint simul in allegationib. & vnusquisq. dixerit allegationes suas, & vnus non potuerit trahere alios ad suam sententiam, quod postea duo poterunt pronunciare absente tertio, Cuius contrarium dico in l. duo ex tribus. ȷ. de re iud, Vltimo no, quod in hoc est differentia ª inter ius nostrum, & ius Canonicum, vt in c. fi. extra, eo,

ADDITIO.

a Est differentia. Vide Bar. in l. item si vnus. §. item si plures. sup. eo. tit,

LEX XXII.

Qualem. ª Prætor oget arbitrum, vt sententiet, non autem ᵇ quod iudicet. Item si quis assumatur ad iudicandum certum, non valet istud compromissum. h.d.

ADDITIONES.

a Qualem, Vide Ro. consi. 14⁴. & 145.

b Quod iudicet. Sed quid in arbitratore, vtrum possit compromitti in eum cum pacto, quod tali modo ferat sententiam? Hic dicitur, quod in arbitro compromissum est nullum, Adde quod in arbitratore valet Ita no. dicit Ang, in l, si conuenerit. in fra, de re iudi. sed nihil allegat. Sed dic quod pro eo videtur casus in l. 1. §. & post oper s de no, ope. nun. intelligendo, quod ibi fuit compromissum in iudicem, prout in arbitratorem, prout necesse est intelligi secundum Lud. ibi,

Adde quod idem Lud. sequitur eius consi. 145. vbi dicit, quod non inuenit contradictorem.

LEX XXIIII.

1 *Sententia dicitur dicta quãdo per eã a lite discedetur; absolutoria ab instantia iudicij, & q quilibet remaneat in statu suo, non videtur dicta ab arbitris,*

2 *Discipulus excusare debet sententiam magistri sui,*

3 *Sententia illa potest mutari, quæ non finit iudicium.*

Dicere autem. Sententia dicta videtur, qñ p eam a tota lite disceditur. Item interlocutoria † potest mutari diffinitiua vero non potest mutari, † nec ex cã erroris corrigi h.d., cum l. seq. † No, quod tunc dicitur dicta snia, qñ per eã a lite disceditur. Et pro hoc dr esse casus ȷ arbitros in ciuitate ista, qui debent diffinire cis intra tres mẽses sub certa pœna. Nam qñq. ipsi pronunciant hoc modo. absoluimus partes ab instantia iudicij, & qđ quilibet remaneat in statu suo. Nam non videt dicta snia, cũ per hoc a lite non discedatur, vt hic. Secundo no. † quod discipulus debet excusare sententiam magistri, distinguendo eam, & approbando. Tertio no. ᵇ illud, quod dr communiter, Interlocutoria põt mutari, diffinitiua non. l. quod iussit, ȷ. de re iu. ita dicit cõiter. Ego † aliter dico prout dicit Iurisc. hic, illa sententia potest mutari, quæ non finit iudicium, secus in ea, quæ finit. Hoc differt multum a pcedenti dicto, Pone. n. quod quædam interlocutoria finit iudicium, quia iudex pronunciauit se non esse iudicem competentem: vel pnunciauit non esse procedendum obstante exceptione rei iudicatæ, & simili, poterit ne iudex reuocare istam interlocutoriam ? ᶜ Certe non quia iudicium finit hic. Est casus hic, vide tex. Non enim facio differentiam an sit diffinitiua, vel non, sed an debeat absorbere totum iudicium, vel non. Et dic vt in d. l. quod iussit. ȷ. de re iu.

ADDITIONES.

† Clau. Mutari, Est & gl. in l. qui arbiter, eo. tit. quæ vult, quod arbiter possit supplere suam sententiam, quantum ad espensas, & alia accessoria eodem die, quam gl. sequitur Imo. & Alex. in l. Paulus. ȷ inf. de re iud.

a A lite disceditur, Contrarium vr tenere Bar. in l. inter pares. de re iud. & adde Bar. per illum tex. in l. gñali. C. de dec. lib. x. & no. Lu. in l. 1. de re iu. in fi. & dixi in l. si quis arbitratu, & hic. vide quæ dixit Bar. & ibi dixi post Bar. in l. fideicom. §. si quis decem. de leg. 3. & quod no. Bal. in l. 1. in 3. opp. C. si a non comp. iud. per Bal. in l. iusiurandum, & ad pecunias. §. fi. inf. de iureiu.

Pom. Vide Pan. cons. 44. vol. 1, Fel. in rub. de re iud.

Ruer. Adde Alex. in cons. l. incip. visis actis causæ. in 2. vol. & in rub. ff. de re iudi, col. 3. & Ias. in l. ait prætor. §. l. col. 7. ff. eo. tit,

b Tertio no. Vide Bal. in rub. C. ne liceat tertio prouocare. * Meno, facit singul, Per transan. 63. scolaris, & per Ferat. Caute. 31. manifestum.

c Interlocutoria, Quæ interlocutoria possit mutari, adde Bar. in l, post sententiam. C. de sent. Et uide quæ dixi de hac l. in l. Paulus. de re iud,

LEX XXV.

1 *Clausula in compromisso, quod possit semel, & pluries iudicare, & quoties sibi placuerit, quid importet.*

2 *Arbiter non potest suam sententiam corrigere, nec mutare nisi sit ei specialiter a partibus commissum.*

3 *Arbiter an debeat vnam sententiam terminare, quando ei plures controuersiæ sunt compromissæ per partes.*

Quid tamen. ª Non vr dicta snia, si forma compromissi ᵇ non est seruata. Item si sunt diuersa capitula, potest separatim pronunciari, nisi aliud sit actum. h.d. No. ex hac l. quid releuet ᶜ hæc clã, † quod possit iudicare semel, & pluries, & quoties sibi placuerit. Nam intelligitur, quod possit iudicare pluties hoc est in vno capitulo semel, & in alio postea, vt hic. Nec potest intelligi, quod super eo. cap. iudicet pluries, siue sit arbiter, siue arbitrator. Nam cum super vna re non possint ferri plures sniæ. l. 1, C. qñ prouo. non est necess. ita nec plura arbitria. Item cũ semel est decisum per sniam arbitri, vel per transactionem, res desiit esset dubia, non pt iterum iudicari, nec iterum transigi. l. post rẽ. ȷ. de transa. † ad hoc ergo vt arbiter possit corrigere sniam super ᵈ eo. cap. dẽbet dici in compromisso hoc expresse, quod possit iudicare semel & pluries. & ipsum iudicatum corrigere, & mutare. Nã hanc potestatem arbiter non habet a iure communi, vt ȷ. l. proxi. Sed puto, quod et possit attribui per cõsensum partium. Sicut. n. sunt quidam iudices, qui possunt corrigere suas sententias. vt præfecti prætorio. l. ab executore. ȷ. de app. ita etiam potest concedi arbitris. l. non distinguemus. §. de officio. ȷ. eo. Et ita consului in ciuitate Spoleti Op. ȷ. c. l. dicere. Sol. ibi arbiter erat in totum functus officio suo: hic non. Quærit gl. quid in dubio, ᵉ qñ plures † quæstiones sunt compromissæ simpliciter, vtrum debeant omnes simul terminari an poterint pronunciari separatim? Hic sunt opi. Quidã intelligunt quod non possunt pronunciari separatim in dubio, & sic vr innuere hic. Mihi autẽ videtur, quod debeamus sic dicere. Aut sunt plures qõnes, quæ inferuntur ab vna parte ad aliam, & tunc possit pronunciari separatim, nisi in ȝrium sit actum, vt hic, & arg. l. etiam, §. j. ȷ. de minorib. Aut inferuntur plures qõnes, hoc est, vna ab vna parte, alia ab altera, & tunc debet pronunciari simul, & terminari propter naturam conuentionis, & reconuentionis. l. j. in fi. ȷ. quę sent. sine app. rescin, & no. in l. qui prior. ȷ. de iud.

ADDITIONES.

a Meno. Quid tamen. Cuiac. lib. 15. obseruat. c. 2.

b Compromissi. Vtrum possint super eadem re fieri duo compromissa? Vide Bald. in l. post sententiam, C. de senten. in princ.

c Quid releuet. Quid operantur ista verba, semel, pluries, vt videbitur, & placebit. Adde Io. And. in addi. Spe. in tit. de arbi. §. sequitur. & no. Bald. in l. 1. C. si aduersus rem iud. & in l. eleganter. in princ. de cond. ind. & Cy. idem dicit in l. si diuersa. C. de trans. & per Lud. in rub. de arbi. per Ant. & per Io. in c. Quintauallis. de iureiu. & Bal. in l. 1. C. qñ pro. & in l. 2. inf. de iureiu. & Pet. de Anc. in cons. 214. Adde quid importent prædicta verba, Bal. consi. 113. 3. lib. Pet. de Anch consi. 112. &c.

Pom. Vide aliquas concordantias per Alex. l. diuersa. C. de trans. & Lanfra. q. 16. in tract. de arb. Fel. in c. præsentata. ver. extra gl. de testi. & Car. consi. 29.

d Corrigere sententiam, Qualiter arbiter possit corrigere, adde omnino Barto. in §. arbitrorum. Et an arbitrator, qui nulliter est arbitratus, possit iterum arbitrari, vide Bal. in l. fi. C. de contrahen. emp. Ex hoc dicto videtur inferri, q licet regulariter transactio fit de re dubia, vt l. 1. C. de transac. tamen etiam per partes possit fieri super re certa, vt hic innuit. Facit quod ipse no. in l. Aquiliana. §. de trans & in l. si de certa, C. eo. vbi idem tenet, quod Bart. hic. Pro hoc quia tunc improprie accipitur verbum, transactio, & valebit vt pactum. l. insulam. de præscrip. ver. & Iac. Bu. & Salic. in l. age. C. de transa. & Cy. in l. sub prætextu specierum. eo. tit. in 4. op. & quod arbitrator non possit eius sententiam mutare etiam incontinenti, adde quod hoc tenet Car. consi. 19. ver. & quid de arbitro, qui fuit totius collegij Paduani, & Raph. Ful. in consi. 14. eo. lib. ver. ad secundum videtur. & Raph. Cum. in consi. 16. & latius consi. 141. ver. ad primum quæsitum fortius voluit Pet. de Anch. consi. 121. quod si arbitrator sibi in laudo reseruasset potestatem declarandi, quod tamen non possit mutare. Et idem in consi. 221 & idem etiam tenet Lud. Rom. in rub. de arb. ver. vlterius, Arch. & Car. Ale. in c. ex his. 2. q. 1. Et Fed. in consi. 88. adde tamen quod Spe. in tit. de arb. §. fi. ver. licet autem. videtur velle, quod possit incontinenti mutare. alle. in ar. text. in l. fi ita. inf. de hær. instit. & in c. præterea. de test. cog. Et idem ponit Henri. Boich. in c. cum olim. de arb. Et intelligit incontinenti, scilicet antequam diuertat ad extraneos actus. Vel intelligas incontinenti, prout intelligitur in d. c. præterea. videtur tamen quod dictum Spe. intelligi debet in accessorijs, quia tunc arbitrator bene poterit mutare. Glo. est sing. in l. quia arbiter & si errauerit. inf. e. quam pro singulari allegat Rom. in suo sing. 588, quæ omnia no.

e In dubio. Vide latius Bar. inf. eo l. de rebus,

Pom. Vide Lanfr. in tract. de arb. q. 16. Fel. in c. quoniam inter. de re iud.

1 *Sententia declaratoria in personalibus, valet sicut in realibus.*

2 *Sententia iudicis per verbum, videtur, valet.*

3 *Testis dictum per verbum, videtur, quando valeat.*

4 *Iudex in sententia absolutoria potest imponere actori silentium.*

§. Si arbiter. Qui pronunciat nihil videri debitum, debitorem absoluere videtur, h. d. Tu hẽs de primo notare, † q in personalib. valet snia declaratoria, sicut i realib. † Simile in l. si ptor. in prin. ȷ. tit. 2 & l. Pompo. sed & his. ȷ. de proc. ª Videbitis in l. & ex diuerso. infra de rei ven. † Secundo no. † de eo ᴮ quod dicit videri. ª Nam per hoc sententia dicitur incerta. Simile in l.

ADDITIONES.

† Clau. Vẽdicat. Vide etiam ad hoc Bal. in l. si finita. & ibi Ale. inf. de dam. infe. Imo. Ro. & Mo. in l. is cui bonis. inf. de verb. obl.

a Dicit videri. Per Bar. in l. j. in prin. de vent. insp. Et adde gl. no. in l. diem proferre. §. si plures. sup. e. Et facit quod no. in l. si duo. in gl. inf. eo. Quid autem in teste deponente. Nam mihi videtur dicendum, quod non probat secundum Bal. in l. data opera. C. de his qui accusare nõ possunt. de teste deponente per verbum, videtur, vel visu suo, vide Ang. in repetitione l. sciẽdum. de ver. ob. sed quid si testis dicit se nescire: Dico quod tamẽ cogitur veritatem dicere, ergo valet eius testimoniũ, alias frustra cogetur. Hoc tenet Iacob. de Are. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iur. men. calum. & dicit, quod testes, qui dixerunt heri, non credo, possunt dicere hodie, credo: & qui dixerunt heri, nescio, possunt hodie dicere, scio, quia possibili veritate in esse posita, nulla sequitur necessario falsitas, & fuit de facto in ciuitate Astensi Bal. in c. j. §. notandum. de nat. feu. & quod no. in glo. in l. de tutela. C. de in integ. rest. & ibi Bal. & quod dixi in l. eos. secũdum Bal. inf. de falsis. Et de teste dicente, nescio. vide Bar. in l. de ætate inf. de minori. Et an testes deponat de credulitate, vide in c. quoties. & in c. tam literis. extra, de testi. & Bar. in l. §. idem Labeo, & quod ibi dixi, de aqua plu. arcen. Quid si testis dicit, ita est, nisi fallor. Et dic quod probat, ut per Bal. in l. j. in prin. de iust. & iu. & idem dicit ibi Ange. a. lib. & Ang. consi. 44. quando testis deponit de credulitate.

Meno. Soc. Sen. consi. 153. col. 3. in prin. lib. j. Alex. consi. 147. nu. 17. lib. 1.

Pom. Vide de ista dictione, videtur, Dec. in c. 1. de iud. Ias. l. si is qui pro emptore, de vsuc. post Bar.

in l. diui. §. fi. de lib. cau. †Et hoc facit ad † dicta testium, qui dicunt iam sunt decem anni, vt mihi vr, quod ex hoc dictum testis non vincetur. Dices tu, quod istud argumentum non procedit. Nam iudex debet iudicare, secundum iudicium intellectus, cui pcecuit ista dictio vr. Eodem modo cõgnoueret aliquibus medicis, vel peritis in arte, qui adhibentur ad iudicandũ, vtrũ mulier sit prægnãs, vel vtrum sit remansura cicatrix, vel similia. l. j. de vẽtre insp. cicen. Sed testis debet testificari de his, quæ perceperit per sensum corporeum, l. qui testã. in fi. ℐ. de testamẽtis. & l. 1. in fi. ℐ de his quæ in testã delentur. Ergo hęc dictio, vr, prout refertur ad iudicium intellectus, habet vitiare dictum testis. Respondeo. Testis debet reddere causam per sensum corporeum, non omnino separatũ ab intellectu, imo vnitum cum intellectu. Alias furiosus & pupillus possent testificari: quia habent sensum, licet careant intellectu, quod est falsum. Vnde si testis redderet causam suam per verbũ. vr. v.g. dixit testis, Mihi vr, q Titius possederat iam sunt decem anni, & vltra: istud non valeret. Sed si diceret, Ego vidi Titium possidere: & sic primo præmittit sensum corporis l. visum, interrogatus quanto tpe? dicit x. annis vt sibi vr, istud testimoniũ valet, q a est iudiciũ intellectus, vnitũ cũ sensu corporeo. Ita dẽt intelligi ille tex. †Tertio nn practicã, † q in sñia absolutoria põt iudex imponere actori silentium tantum. Et si hoc non imponatur expresse, videtur tacite imponi, hoc colligitur ex hoc tex. ibi, non vetuisset petere.

ADDITIONES.

† Cla. Cã. Quid autem, si diceret, prima fronte in sententia, an valeat, vide in arg. l. quinquaginta. inf. de prob. & ponit Albe. in suo dictionario, in ver. prima fronte. Ias. in l. j. ff. de iust. & iu. Aduerte tu quod aliud est dicere, condemno, aliud pronuncio condemnandum, secundum gl. in ver. in possessionem. in l. 1. & ibi hoc no. Bal. & Alex. ff. de iud. om. iud. & illud procedit, vt colligitur ex ibidem no. quando quis pronunciat ita fiendum. Vide Pan. in c. 1. de iud.

a Vt sibi vr. Si testis dicit, q sibi vr, valet, p Mo. in cle. s. de iud. Adde tu quod Car. in consi. 56. inc. Casus super quo, intelligit hoc dictum Bar. verum, nisi esset probandum tempus determinatum, nam tunc testis sic deponens, non probaret, & ad Bar. hic, vide etiam Alex. in consi. 70. ver. item testis. in 2. vol. & ibi quod si deponit super quantitate, non probat deponẽdo per verbum, videtur. Et vide eũd. Bart. in tract. de teste.
Rue. Adde quod Bar. in d. l. 4. in prin. ff. sol. mat. videtur tenere CONTRARIVM. sol. ex mente Are. in cons. 64. col. 3. in fi. quod ibi loquitur in his, quæ important actum rationis, hic vero actum sensus, vt ibi per eum.

b Pom. Quia est iudicium. Pro isto dicto facit quod voluit Cy. Bal. & Sal. in l. testiũ. C. de test. Io. And. in add. Spe. in tit. de test. Bal. in l. si seruus legatus. §. quinque. per illum text. ℐ. de leg. j. & l. conuenticulam. C. de epis. & cle. & l. siue possidetis, C. de prob. Ale. consi. 108. inc. visis. & consi. 133. viso processu causæ. & cons. 209. inci. ponderatis his. & consi. 328. inc. in hac cã. Bar. in cons. x inc. visis dispositionibus in testamento. in 2. vol. sequitur Bar. cons. 90. Barb. consi. 29. vol. 1. Car. consilio 56. vide etiam Pan. in vlt. no. & ibi Doct. de iudic.

† Clau. Ille text. De ista q. hr per Bar. in l. diui fratres. ℐ. de lib. cau. & in l. 1. in prin. & §. 1. de vẽt. insp. & in trac. de teste. ver. testis dicit aliquem possedisse. per Ang. & in l. 2. in prin. ff. de iust. & iu. & in rep. l. sciendũ. ℐ. de ver. ob. & in l. de quib. ℐ. de leg. per Io. And. in add. ad Spe. in tit. de teste, § nunc tractandum. in fi. add. ii. inci. hic agitur. Quid autem si diceret, secundum suam conscientiã. Vide Bal. in c. nisi cum pridem. de ren. Quid si diceret, meo iudicio, vel meo videre, vide p Are. cons. 63. & de isto, meo videre, ponit Bal. in d. l. de quib. Quid autem si dicat, ita se tenere, ponit But. in c. constitutus. ext. de purg. can. Quid si dicat, non videtur mihi, Bal. in l. data opera. C. qui accu. poss. vbi etiam ponit, quando testis dicit, arbitror.

c Silentium tantum. Be. facit quod no. Bar. in l. viro. sol. ma.

§. Pomponius.

Sententia arbitri incerta est nulla, hoc dicit.

1 *Sententia arbitri qui condemnauit Titium in centum, & si non dederit intra x. dies condemnauit in trecenta, non valet.*

2 *Arbitri sententia lata super pœna ut valeat, consilium.*

§. Item.

Si arbiter. Arbiter non põt pronũciare super pęna. h. d. No. quod dixi in summario. Per hoc † dicebam semel, quod si arbiter condemnauit Titium in centum soluenda intra decem dies, & si intra decem dies non soluerit, condemnat eum ad trecenta, quod talis sententia non valet quo ad trecenta, & eodẽ mõ si dicat, si non dederit hinc ad mensem, soluat tm̃ noĩe alimentorum, non valet. Est ergo † consilium quod dicat sic, Condemno eum ad trecenta soluẽda intra annum, hoc acto, quod, si centum soluerit hinc ad octo dies, talis debeat eum liberare a tota summa, & ex tunc sit liberatus. Et eo. modo dicas in similib.

ADDITIONES.

a Super pęna. Adde quod dicit Spe. & Io. And. in §. species, de sent. in ver. quid si iudex præcipit. quod valet sententia, condemno te in centum, nisi infra decem dies probaueris te soluisse, licet tutius sit expectare, per c. suborta. de re iudi. & & quod dixi in l. terminato. de fruc. & litium expen. vt per Bal. in add. Spe. in ti. de sent. Adde quod si arbiter laudauit, quod ille qui non obseruauerit laudum, soluat mille Duc. Mediolani, & vnus contrauenit, an non contrauenient possit agere ad mille? Pet. de Anch. consi. 1.

b Consilium. Bal. tenet contrarium in l. 1. C. de his, quæ pœnæ nomine. vide Spe. in tit. de sent. & his quæ ipsam sequuntur. in §. species, in ver. sed nunquid iudex. & dixi post Bar. in l. 1. in fi. sup. si quis ius dicen. per Ange. & Io. de Imo. in l. 2. de publicis iud. & Bal. in l. cum allegas. C. de vsu.

Si cum dies.

Si per arbitrũ stetit quominus daretur sententia cogi pati de nouo in se cõpromitti. † h. d. Dic vt in l. idẽ Põponius, si de meis. §. ex compromisso. ℐ. eo.

ADDITIO.

† Clau. Compromitti. De materia vide quæ dicunt Doct. maxime Ale. in l. 4. inf. de dam. infe. & in l. qui bona. §. fi. eo. tit. & cons. 7. vol. 2. Ias. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offic. procon.

§. Plenum.

Plenum compromissum dr, quod fit de oĩb litibus & quæstionibus, & compromissum generale non porrigitur nisi ad ea, de quibus est iudicatum, non autẽ ad ea, de quibus est specialiter actum. h. d.

ADDITIO.

a De omnibus litibus. Adde quæ no. Bar. in l. Aquiliana. ℐ. de transa. & Bal. in l. 1. C. de arb. quod no.

§. Si quis ex litigatoribus.

Impeditus ex iusta causa cõtra petitionẽ pęnæ, est tutus exceptione, si paratus ẽ denuo cõpromittere. h. d.

ADDITIONES.

a Meno. Si quis. Io. Rober. lib. 2. recep. sent. cap. 12.

b Est tutus. Aduerte tamen quod in casu huius §. videtur, quod non debuit currere tempus per id, quod dixi post Bar. in l. si quis arbitratu. de verb. ob.

§. Si arbiter.

In ea ciuitate est ferenda sñia in dubio, in qua factum est compromissum, vel in continentibus ædificiis secundum qualitatem personarum. Item citatio facta ad locum inhonestum non arctat citatum. h. d.

ADDITIONES.

a Pom. Si arbiter. Vide Oria. in tract. de arb. car. 17. & 42. Barb. consi. 15. vol. 2.
Ferenda sñia. Quæro si arbiter non eligat locum, de quo intelligit? Dic, q de loco cõpromissi. & hoc tenet Ia. Bu. in l. hi locus. inf. pe. iud. vide quod no. Bar. l. si vt propenis. C. quo & qñ iud. adde an arbiter possit prorogare locũ? vide Bal. consi. 219. 1. lib. & ibi vide quid si fit dictum, possit prorogare semel, & plures.

1 *Mitius agitur cum lege, quam cum homine, & quomodo.*

2 *Moræ purgatio in iudiciis quando est dies, & pęna, non admittitur in pertinentibus ad decisiones.*

3 *Moræ purgatio admittitur soluendo interesse.*

§. Intra quantum.

Vbi est pęna, & non dies admittitur purgatio morę vsque ad litcont. Vbi vero est pęna & dies, moræ purgatio non admittitur de necessitate: sed si sponte recepit, petitio pœnæ tollitur. h. d. cũ duab. seq. † No. quod mitius agitur cum lege, quam cũ homine. Quod qualiter procedat dixi in l. amplius, rem ra. ha. vbi Dy. tangit. Itẽ no. quod in iudiciis, vbi est dies, & pœna, nõ admittitur purgatio moræ quod in iudiciis, ubi est dies, & pęna, non admittitur, secus in his, quæ pertinent ad pręparationem, vt l. & si post tres ℐ. si quis ca. Item no † quod admittitur purgatio morę soluendo interesse. Item ex hoc § fundo quandam op. Pet. de qua dicam in l. d. ẽ proferre. ℐ. eo. Mãm aũt purgationis morę dixi in d. l. & si post tres. & plenissime in l. si insulã. ℐ. de ver. ob. & per Cy. C. de pac. l. si pacto.

ADDITIONES.

a Et non dies. Sed quid si dies erat expressa, quæ tacite inerat. uide Bar. in l. 3. inf. de leg. 2. & de isto tex. vide quæ dixi in l. si duo. inf. eo. tit.
Meno. Scripsi de arbit. iudic. lib. 2. casu 8.

b Mitius agitur. Vide Bar. in l. si insulam. de uerb. ob.
Poma. Limita, ut per Math. notab. 8. & uide Ias. §. item si quis in fraudem. Insti. de act.

LEX XXVII.

Celsus ait, si arbiter.

ADDITIO.

† Clau. Arbiter. Allegatur hæc lex, quod mitius agitur cum lege, quam cum homine, quod declara ut per Bar. in l. amplius non peti, ff. rem rat. hab.

§. Idem ait.

Si casu vel facto creditoris steterit, quominus intra diẽ pecunia soluatur ex posteriori mora rei pœna committitur. h. d. No. q tota die allegatur, duo sunt pręcepta arbitri, ad quod l. hęc scripi ura. inf. de cond. & dem. Itẽ no. quod ex parte actoris admittitur purgatio morę quo ad commissionem pęnalis stipulationis. Cõtra hoc vr l. Thais. § intra ℐ. de fideic. li. Dic vt dixi in l. q Romę §. Flauius. & l. si insulã ℐ. de ver. ob.

ADDITIONES.

a Pom. Idem ait. Vide ad istam regulam Ale. in l. lecta in 1. no. inf. si cert. pet. & lib. consilio 11.

b Allegatur. Declara ut per Bal. in l. 2. de his quæ pę. nom. & ibi limita singulariter, ut p. e Gul. l. 4 § quæsitum. in fi. si quis cau. Et hic adde bonum tex. in c. cum dilectus. de do. & contu. adde Bal. in l. si mihi & tibi. §. 1. de leg. 1. & in rub. C. communatio ep. st. program. &c. in fi.

† Cla. Pręcepta. Quõ, & qñ hæc distinctio debeat fieri, uide Bal. in rub. ext. de rescr.

LEX XXX.

Labeo.

Licet non valeat sentẽtia, valet prorogatio diei. Itẽ diem prorogare intelligitur cum omnib qualitatibus pręcedentibus, de quibus nihil potest mutare. h. d.

ADDITIO

a Prorogatio. Sed in quo loco prorogatio potest fieri, uide omnino Bal. in auth. ei qui. C. de temp. app.

§. Sed si per fideiussores.

In prorogatione termini debent fideiussores iterum promittere, vel alii similes adhibere. h. d.

LEX XXXII.

Diem proferre.

Interlocutoria, q cãæ cognitionẽ non desiderat, absente parte potest proferri. h. d. Op. de l. a procedẽte. C. de dilationib. Sol. ibi loqtur de interlo-

ADDITIO.

a L. a procedente. Sed quid si est data potestas arbitro prorogandi, semel, bis, & plures; Dixi in l. qui bona. §. 1. de dam. infec.

terlocutoria, quæ causæ cognitionē regrit & tunc requirit partis pñtia, hic non. l. si d interpellatur §. 1. J. eo. & l. 3. §. si causa cognita, J. de bo. pod. & no. per Dy. in l. quod iussit. J. de re iu. & ibi dixit.

1 *Conditionem implendi ius transit ad hæredes,*
2 *Compromissi instantia ad hæredem non transit, etiam si fit in causa conclusum,*

§. Si hæredis,

fit actū: effectus aūt sniæ arbitri ad hrde nisi rigitur. h. d. No. ver. nec vtimur. Ex quo † apparet, q ius implendi cōditionem transit in hrdē. Qd est 10, quia hēt dispositionē precedentem vt notatur in l. plures C. de cond. inser. Ego latius in l. si decem cum penero. J. de ver. ob. hīc no. quod † instantia compromissi ad hrdē nō trāsit & si erat in causa conclusum, & deliberatum erat p arbitrum quid facturus erat. vt per Inno. in c. ex parte. extra eo. Facit ad istum § quod notatur ex. eo. c. si. Item quæritur b in gl. qd si erant plures ex vna parte, & alter est mortuus? Dic vt in gl.

ADDITIONES.

a Si hæredis. Iste §. habet locum coram arbitratore, secundū Bal. in l. si in vlt. q. C. de contrah. emp. per Bar. in l. si quis arbitratu. de verb. obl. sed quid si cōpromittens erat de collegio, vel de vniuersitate? vt quod non expirct morte compromittentium, vt l. proponebatur, & ibi per Doctores, J. de iudi. & per Dy. in l. si grege. de lega. Adde an compromissum expiret morte alterius compromittentium. Ang. consi. 247. Pau. de Castr. consi. 30. & 31. Bal. consi. 19 lib. 4.

b Pon. Item quæritur. Vide Pau. de Castr. consi. 30. in si.

1 *Arbitri sententia non reducitur ad arbitrium boni viri.*
2 *Qui potest cognoscere de iure, & de facto, & sententiat secundum formam iuris, arbiter est & non arbitrator.*
3 *Arbiter, qui debeat sententiare secundum formam iuris, si sententiat contra ius, eius sententia non valet.*

§. Stari,

a Sniæ arbitri, etiam iniquæ. est parendum metu pœnæ. h. d. † No quod snia arbitri non pōt reduci ad arbitrium boni viri, vt hic, & habuistis no. s. e. in 4 gl. parua super verbo, bonorū. Videbis in l. si societatē. §. arbitrorū. J. p soc. nec pōt appellari, ſm cōem opi. l. 1. C. eo. de qua dixi s. e. l. 1. & 2. Et iō quidam dñt in snia, volentes tollere ista remedia, viam arbitrorū eligentes, sic pronunciamus. Et ego cōsului nō sunt multi dies elapsi, quod fuit cōpromissum in aliquem, quod possit cognoscere de iure, & de facto sniare, an debeat secundum formā iuris. Et determino quod fit iste arbiter, & non arbitrator, vt dixi in d. §. arbitrorum. Modo iste † dixit sniam p ius, nūquid debeat stari eius sniæ? Vt casus quod sic, vt hic. Contrarium dico quod hic fuit cōpromissum simpliciter: sed in quæstione proposita fuit dictum q pronunciaret de iure, quod non fecit & sic excessit formam com promissi, quod nō potest, vt io l. non distinguemus. §. de offi. J. e, & ideo est sententia, nulla quod multum no.

ADDITIONES.

a Stari. Et limita istum tex. nisi sententia arbitri esset expresse contra ius constituta, quia tunc est ipso iure nulla, vt est casus no. io l. apud Celsum. §. item quæritur. de doli excep. tacit l. 1. C. quando prouocare non est necesse. ita dicit do. Io. in l. siluestam. de don. & tenet gl. hic.

Pom. Limita trib. mod. vt per Fel. in c. s. extra, de const. Alb. & doc. l. pe. C. de pac.

b Reduci. Et vide quod habetur in l. 3. C. e. & quod ibi dixi, & vide Bal. in l. eos quis. §. ne temere. C. de appel.

c Habuistis no. Barb. consi. 18. a. vol.

† Clau. Appellari. Hæc limitat Bar. in l. fi. C. de iud.

d Et ego. Gomes. §. item si quis in fraudem. nu. 7. Inst. de act. doc. consi. 434. num. 6. Barb. conf. 3. col. 3. circa fi. lib. 4. Ruy. consi. 95. nu. 14. lib. 2. Menoch.

e Contrarium. Dixit post Bar. in §. arbitrorū. & vide per no. Bal. in l. si. sup. de iust. & iu. Ao dispositio huius § hēat locū de iure can. vide p Imo. io l. nemo pōt. de leg. 1. Meno. Cauet. conf. 167. lib. 9. Barb. consi. 44. col. 4. lib. 1. A. cia. consi. 203. in fi.

Ruer. Adde circa ista dicta Bar. q est valde no. Ab. in c. eū dilecta. de resc. & in c. ... de præb. & in consi. 42. incip. videndum est in effectu col. 1. 1. par. & Imo. in c. ex insinuatione. de resc. & Alex omnino consi. 122. ...

f Clau. No. De huius veritate, vide Fel. in c. causam quæ. de re iud. vbi etiam ponit, quid de legato.

1 *Arbitrorum duorum sententia condemnantium in maiori, prævalet sententiæ tertij iudicantis in minori,*
2 *Summa minor inest maiori, in pluribus testibus discordantibus & quomodo.*
3 *Testibus duobus affirmantibus quando magis credatur, quam mille negantib.*
Testibus negantibus quando credatur, sicut affirmantibus.

§. Si plures.

Si arbitri pares numero discordant, non valet snia: alias stat d ēo maioris partis: & omnes videntur in minorē summam consentire. h. d. Op. J. de re iu. l. duo ex trib. Solu. bic loquitur in arbitris: ibi in iudicib. delegatis, quorum si diuersæ sunt sententiæ, est in suspēso, donec approbetur per superiorem. In iudicibus ordinarijs dic, vt l. Pōponius scri 1 bit. & l. inter pares J. de re iud. Quæro † gl. b hic, quid si vnus condemnat in quinque, alij duo in decem? Oldr. dicebat prævalere duorum sententiam. Gl. tenet, quod valet sententia eius, qui cōdemnauit io quinque op. i Oldr. est approbata extra eo. c. fi. io 6. † Qi 2 rit. gl. no. & inducit in argumentum ad vnam qōnem, pone vnus testis dicit, quod res valet centum, & non plus. Duo dicunt quod res valet ducenta, an stetur dicto vnius, qui minus dixit? Gl. dicit q non, imo magis stabitur duobus affirmātibus, quam mille negan c tibus. † Contra istam gl. vt tex. J. de ven. insp. l. 1. §. 1. vbi tm credit 3 affirmantibus, quantum negantib. & non plus. Sol. dicit Old. Aut. testis deponit an cognitionem eius actus de quo interrogatur, vt quia dicit le nescire, & tunc creditur magis duob. affirmātib quā mille hoc modo negantibus. l. hæredes palam in prin. J. de test. ita debet intelligi ista gl. Quandoque testis depoit eius actus de quo interrogatur, p ꝓriam assertionem, vt quia oon solū dicit se nescire imo dicit se scire, q hoc non est, tuoc recurrendum ad māril, ob carmē §. fi. J. de teltib. vt inspiciatur numerus testium, & dignitas, & alia quæ ibi ponuntur. Nam tm credit affirmātib. quātū negantib: Et hoc in his, quę facti sunt, de quibus testis testificatur per sensum: in his vero, quæ cōsistūt io artis peritia, de quib. quisq̄ que adhibet ad iudicandum, vt medici, & obstetrices, tunc tm creditur affirmantib. quātum negantib. l. 1. §. t. de ven. inspi. dic vt ibi.

CONCORDIA.

¶ Discordāt. Pro cōcor. Aduerte, quod Bart. in l. inter pares J. de re iu. voluit quod arbitri possint absoluere ab instāna iudicij. Sed allegatur per aliquos contrarium voluisse in hoc §. si plores. Sol. In rei veritate Bar. in hoc §. non loquitur vnum verbum. Quo autem ad illum articulum, an stetur maiori parti ex plorib. iudicantibus, maxime in ea parte, in qua cōcordant, se remittit ad oo. per Io. in c. 1. de arbi. in 6. & sic idem dicit vbique.

ADDITIONES.

a Si plures. Limita hunc §. pulchre per Bal. io l. 1. C. de senten. quæ si cer. quan. & io l. fi. C. de re iu. Item limita, vt per glo. in c. 4. extra eo. in 6. lim per Bald. in l. 1. C. de test. & Asch. 3, 3. 9. nihilominus. Bald. so l. 1. C. si aduer. rem iu. vide Lanfran. in tract. de arb. q. 12.

Meno. Alciat. lib. 5. parerg. cap. 14.

b Pom. Quærit gl. Vide Fel. to c. cum inter. de re iu.

c Negantib. De probatione negatiuæ, vide in materia omnium, quæ in hoc §. no. per Bal. in d. l. hæredes palam, & per Imo. in l. inter pares. inf. de re iu. ...

Pom. Fallit in criminibus vbi magis ad excusandum creditur duobus negantibus quam duob. affirmantib. quo casu ad purgandum innocentiam, admittuntur testes domestici, de quo latius vide per Ia. in rub. J. de iust. & iu. ...

1 *Sententia per arbitrum ferri non potest in absentem etiam contumacem, nisi sit dictum in compromisso.*
2 *Arbitrator, an possit ferre sententiam partibus absentibus remissiue.*

§. Si quis litigatorum.

Arbiter non potest ferre sententiam parte absente, etiam per contumaciam, nisi sit actum. Item qui impedit arbitrū sententiare, incidit in pœnam, ac si sententiæ non paretet. h. d Primo ponit dictum. Secundo illud probat per rōnem. Secunda ibi, pro b inde. No. istum tex. b solenniter, † quod non pōt ferri snia per arbi 1 trum, etiam parte absente per contumaciam, nisi fit actū in com c promisso. Secundo not. quod ille, qui non venit quasi impediens sniam, incidit in pœnā. quod intelligo, nisi fit actum, vt eo absente possit ferri sententia: tunc o. licet sit contumax nō impedit sententiam. Et ideo non incidit in pœnam eo ipso q cōtumax est in d nō veniendo. Sed incideret, si sententiæ non pareret. d De hoc ple- 2 ne Doc. in l. 2. C. e. & per Inn. extra eo. c. ex parte. † Quæro, quid in arbitratore, vtrum possit ferre sentētiam ablentib. partib.? Dicut C. de contrah. & commi. stip l. fi. & l. si quis arbitratu. J. de ver. ob.

ADDITIONES

a Si quis litigatorum, istum tex. alle. Bart. in l. 2. sup. de iu. om. iu. & ad istum §. vide omnes in l. 2. C. eo.

b Pom. No. istum tex. Vide Imo. consi. 40. alias 160.

c Nisi fit actū. No. quod valet clausula in cōpromisso, q arbiter ferat sniam partib. ...

d Pom. Non pareret. Vide Bal. in rub. sup. de iust. & iu.

1 Trans-

1 *Præsentia potest esse sine intelligentia.*

§. Coram. Coram aliquo dr fieri, si est præsens, & intelligit. alias secus. h.d. Concordat. ℨ.de verb.sign. a l. coram. Allegaui hunc § semel in qõne† contra quemdam notarium, 1 qui de falso instrõ reprehendebatur. Dicebat.n.instrm, actũ præ- b sentib.talibus: testes ibi dicebãt quod nihil sciebãt, notarius probauit, quod ibi fuerũt corporaliter præsentes. Certe nõ bene scripserat, quia aliud est esse præsentẽ, & aliud intelligere. Facit C.de errore aduo.l.j. & quod ibi no.in quadam glo.

ADDITIONES.

a Allegaui. Vide Alex.consi 43 4.vol. Fel.in proœm Decre. Alex.in l.s.§ voluntatem.ver.in gl.& ver. sed si absens sol.mat. Et cum isto dicto Bar. tenet Pa. de Ca. in consi.43.inci.ad plenam.

b Præsentibus talibus. Vide Bald.in d.l.j per Bart.in trac.de testi. ver.testis dicit se aliquid scire, quia præsens.

1 *Pœna committitur, vbi nuda conuentio præcessit, & stipulatio pœnalis sequitur, sicut si stipulatio vestita præcederet.*

2 *Compromisso facto per stipulationem sine pœna an ex sententia oriatur actio.*

§. Sed si pœna. Si cõpromissum est stipulatione vallatũ absq; adiectione pœnæ, arbiter cogetur sñiam dicere. h.d. Vides ergo q omnes ll. præcedentes, quæ loquuntur a de pœna adijcienda a in cõpromisso, intelliguntur qñ promissum est parere arbitro pacto nudo. Nam si per stipulationem, non est 1 necessaria pœna. Et per † hoc ego concludo, quod in l. si cum dies. §. fi. ℨ. eo. est casus pro opi. Vltrami. q vbi præcedit conuentio nuda, & sequitur stipulatio pœnalis, eodem modo committitur pœna, quo committeretur si præcederet stiplõ vestita quod plene di 2 cam ℨ. de verb.obl l. si ita stipulatus. Sed quæro, † an isto casu, quo compromissum fit per stipulationem sine pœna oriatur actio ex sententia, ac si pœna esset inserta. de quo no. per Cy. in l.j. C.eod.

ADDITIO.

a De pœna adijcienda. No. qualiter debeat intelligi id, quod dicitur in compromisso requiritur pœna. Adde quod no. Bart. C.eo.tit.in l.cum antea.

LEX XXXIV.

1 *Sententia lata pro fideiussore, non porrigitur ad principalem, secus econtra.*

a Aduersus. Si ab eo petatur, ad quem exceptio rei iudicatæ porrigitur, pœna compromissi cõmittitur: b alias secus. h.d.No. istam l. b quod sententia lata pro † fideiussore 1 non porrigitur ad principalem, secus cõ. l. duob. §.j. ℨ. de iureiur. licet in contrarium faciat l. si ℨ.eo.tit. circa fi. Dic vt ibi dixi.

ADDITIO.

a Meno. Aduersus. Alciat. lib. 2. dispunct. cap. 9.

b No. istam l. An sententia lata pro fideiussore prosit reo. Sed de huius §. intellectu, vide Bart. in l. fi. inf. de iureiu. & in l. duob. §. 1. eo. tit. Facit quod no. Bart. in l. ex duob. in 4. q. de duo. re.

LEX XXXV.

a Si quis rem. Is, cuius facto soluitur cõpromissum, incidit in pœnam. Item pœna quæ apponitur loco contemptus potest peti vna cum principali. h.d. Op. de l. si quis a sociis. ℨ. pro soc. & de act. emp. l. prædia. Soln hæc pœna apponitur loco contemptus, ibi loco interesse rei.

ADDITIO.

a Pom. Si quis rem Hic habet, quòd arbitrium soluitur iudicio cœpto. quid si compromissum est in arbitratorem, postea itur ad iudicem, an soluetur per li. contest an per sententiam, vide Bar. in l. qui fidē. sup. de tran. Et ad id, quod dicitur de pœna contemptus, quæ petitur vna cum principali. Adde text. in l. vbi pactum. & ibi Bar. C. de transf. Et vide Bal. qui etiam no. limitat istam materiam, & aliter etiã limitat Car. in cle. quandiu. de app. Et vide Bald. in l. cum proponas. C. de transa. adde Ro. consi. 390. Limita, vt per Bar. in l. ita stipulatus. in vlt. par. ver. vlt. opponitur. de uerb. obl. & uide aliquid ad istam l. per Ro. cõn si, 332. 2. dub. & de materia huius legis vide Pau. de Ca. & Ale. in l. pecuniam. iof. si cet pet. cum concord. per eos datis, an pendente tali compromisso possit agi coram iudice.

LEX XXXVI.

Ita demum autem.

1 *Conditio tacita quod impedit natiuitatem actionis.*

§. Sed & si quidem. Pœna compromissi habet in se tacitam conditionem, vt cõtra eius exactionẽ doli conciatur exceptio. h.d. in prin. legis. ibi committitur i. commissa sub hac condõne exigitur. Op. in prin. dr, q stipulatio habet conditionem, si nihil dolo fit. In fi. dr, quod si fit aliquid dolo, habet locum exceptio doli. Cõtra: si fit dolo, stipulatio non committitur, quasi deficiente conditione, ergo exceptio 1 non est necessaria. Dicit gl. no. Ista † conditio inest tacite, & tacita cõditio non impedit natiuitatem actionis, vt l. cõditiones extrinsecus. ℨ de cond. & dem. Hoc est falsum, vt no. in l. item quia. ℨ. de pac. Et iõ dicas quod inest tacite conditio exactioni, non commis a sioni stipulationis. Op. qñ aduocatus corrumpitur, † habet locum in integ. rest l.j. de aduoc. diuer. iud. ergo non hēt locum actio de dolo. Sol. dic quod actio de dolo competit hic ad cętera damna.

ADDITIO.

a Corrumpitur. Si aduocatus corrumpitur, vide in l. 3. C. eo. & per Imo. in l. Diuus inl. de seud.

Poma. Vide Alex. in l. 1. inf. de leg. 3.

LEX XXXVII.

Non distinguemus.

a §. Sacerdotio. a Not. quod sacerdos potest esse arbiter. Quod intellige ĩ simplici sacerdote: secus si est monachus, vel alias regularis. quod dic, vt in l. Pedius. ℨ. eo.

ADDITIO.

a Pom Sacerdotio. Nota tex. in hac l. in versi. non est cogendus, quod si factum est compromissum de vna re, quæ pendente iudicio perijt, arbiter poterit sine nouo compromisso facere condemnationem ad interesse. Quod singulariter nota & intellige. vt hic notatur, & habetur. Ad illum tex. vide Fel. in c. præsentata, de testi.

1 *Compromissum non potest fieri de crimine, quando agitur criminaliter, etiam si pœna sit pecuniaria.*

2 *Transigi non potest super crimine, potest & in arbitratorem compromitti. Arbitramentum est transactio.*

§. Iulianus. De causa meri, & mixti imperij, vel de causa status nõ põt compromitti. h.d cũ seq. Quęrit 1 gl. vtrum hoc sit verũ, siue de crimine agatur ciuiliter, siue criminaliter. Et determinat, quod debeat intelligi qñ criminaliter. Nam si ciuiliter, tunc possit cõpromitti. l. quid ergo. §. ex compromisso. ℨ. de his qui no. inf. Et assignat rationẽ: quia quilibet soluens pęnã pecuniariam liberaretur, & euitaret pœnam corporalem. Innuit ergo gl. quod si de crimine imponeretur pęna pecuniaria, posset compromitti, & pronunciaret arbiter pęnã dandã fisco, si non pareatur pęna compromissi committeretur parti, l. arbiter. infra. ℨ. a eo. Hoc non placet Ia. But qa per hoc læderetur ius fisci. Pro hoc ℨ. prox. §. ibi, eadem dicenda sunt. & c. Nec obst. ista gl. qa hęc ratio non est gñalis. Nec ob. l. arbiter. ℨ. eo. quia ibi id, q deducebatur in a compromissum, totum pertinebat ad partem. † Item quærit b glo. b nunquid super istis delictis possit transigi? Dicit gl. non rñt per eãdem rõnem. Tu dicas, q trãsactio, per q̃ præiudicatur omnib. nullo mõ licet, vt no. in l. transigere. C de trans sed trãsactio, p quam præiudicatur transigenti super istis criminib. licet q̃nque. d. l. tran- c sigere. Et per hoc dico, c quod eodem modo licet compromitti in arbitratorem, quo licet transigi, quia transactio est. Et sic istum §. intelligo, quod non potest compromitti in arbitrum.

ADDITIONES.

a Pom. Ius fisci. Vide Abb. consi. 79. 2. dub. in 2. vol. Ro. consi. 155.

b Meno. Item quærit. Rom. consi. 115. col. 1.

c Et per hoc dico. Vide Io. And. in titu. de arbit. §. potest. vel §. seq. in addit. incip. dicit Guido.

1 *Statutum, quod omnes causæ compromittantur, non cõprehendit causas mixti imperij.*

a §. De liberali. a Gl. hic quærit, qd in ascriptitijs, & in cõuersione, & monachatione, & matrimonio? Et rñdet, q idem. Item quæro, quid in causis mixti imperij? Dic q idem, vt no. in l. idem Pomponius, si de meis. ℨ. eo. Et ibi no. dicit gl. Et quod sit verum, dicit glo. probo per l. fi. C. vbi & apud quem. & extra eo. c. pe. Ex hoc dicebam, quod † statutum huius ci b uitatis, quod præcipit omnes causas compromitti, non porrigit b 1 ad causas mixti imperij. † Sed quæro, quid de libertate ecclesiæ? Dic vt extra eo. c. cum tempore.

ADDITIONES.

a De liberali. Ad istum tex. concordat c. causam, de rest. in integ. Sed verum de causa liberali arbiter possit cognoscere incidenter, licet principaliter nõ? Videtur quod sic, per l. quoties. C. de iud. quam dicas habere locum in arbitro, & est tex. notab. secundum vnam lecturam in l. cum proponas, & ibi Bald. C. de re. rre. & gl. fi. hic in fi. & l. interdum. §. qui furem. & quod ibi no. Bar. de fur. adde quod voluit Ro. consi. 299.

Meno. Guliel. Forne. lib. 2. selec. cap. 23. quem refert Cuiac. lib. 9. obseruat. c. 37.

Pom. Vide Lanf. in trac. de arbit. ver. cõpromissum. & Ro. cons. 162. & consi. 299.

b Non porrigitur. Si statutum dicit, quod oẽs causæ debeant compromitti, non porrigitur ad causam mixti imperij, vide Bar. inf. ea. l. §. quæsitum. Sed stante dicto statuto quæro, quid si ciuis Florentinus non habet ibi dom cilium, habet tñ alibi, an ibi possit cogi per consortem si ibi reperiatur extra domicilio suo? Inn. in c. lane de foro comp. dicit se dixisse, quod nõ, per ibi notata per Io. And. in d. cap. sane. & Ant. in c. si, eo. t. Quod no. ad intellectũ dicti statuti. Item adde, quod dictum statutum non habet locum, vbi per partem opponitur exceptio impediẽs litis ingressum, secundum Bal. in l. fratres. C. de transa. & in l. si iudex. ℨ. de his qui sunt sui, vel alie. iur. adde, quod statutum dicens, quod omnes causæ compromittantur, non comprehendit causas mixti imperij Ro. consi. 290. & cons. 252. Clau. Imperij. Vide Ro. consi. 164.

§. Si seruus. Non valet compromissum factum a seruo, nec arbiter cogitur sententiare.

1 *Reconuentio non habet locum coram arbitro.*

§. Itẽ si quis. Legatus tpe legationis cogitur coram arbitro litigare illis casib. quib. coram iudice 1 ordinario cogeretur, & non aliter. h.d. Not. text. † in fi. vbi videtur a casus, quod coram arbitro locus sit reconuentioni. a In cõtrium est tex. extra eo. c. cum dilectus. sed posses dicere, quod hic cogitur se defendere coram iudice ordinario, non coram arbitro.

ADDITIO.

a Barb. Reconuentioni. Addo Bar. latius in auth. & consequenter. C. de sen. Et vide gl. sing. in l. est receptũ, ℨ. de iur. om. iud. vbi dicit q corã iudice prorogato de voluntate partium non habet locum reconuentio. Quam gl. summe nota contra Bar. in præallē. auth. & consequenter. ubi tenet quod idem quod in arbitro, & eum sequitur ibi Ang. & Pet. de Anc. in c. 1. de mu. pe. licet Ant. teneat contra. & sequitur ibidem Io. pro quibus facit præalleg. gl. quam nemo eorum allegauit.

§. Si is. Inter petitorẽ & possessorem hẽditatis debent sistere lites spãles & coram arbitro, h.d. No. istũ. §. nec corrigitur p l. si C. de pet. hæ. qa illa loqr ĩ petitore, vel possessore puento a quodã tertio: hic qñ ẽ qõ particularis iter illos. Itẽ illa lex loquitur

tur, vt dixi in petitore, vel possessore conuento. Secus si alter eorum ageret contra tertium. l. si bonæfidei, ĵ. de pe. hæ. & l. si rem. ĵ. de excep. & ibi plene dixi. vers. dic ergo.

§. Dies. Si dictum est in compromisso de prorogatione: ista conuentio prorogationem non facit, nisi sequatur iussus arbitri. h. d. Vel sic. Promissio de prorogando prorogationem nõ facie, nisi subsequatur prorogatio. h. d. Gl. laborat in positione casus, sed in summario ego posui tibi veritatem.

§. Si arbiter. Arbiter se occultans, per iudicem potest eitari, & mulctari.

a **§. Cum in plures.** a Dictio, quilibet, est distributiua: dictio, oĩs, est collectiua. h. d. Vel sic, Dictio. quilibet distribuit actum in quemlibet separatim: dictio, omnes, coniunctim. h. d. No istum tex. de hoc per gl. in l. si plurib. ĵ. de leg. 2. Dixi latius in l. hoc artic. de hær. inst.

ADDITIO.

a Pom. Cum in plures. Vide Lanfran. in trac. de arb. in q. fi.

a **§. Cum quidam.** a Si arbiter efficiatur inimicus partis, ꝯ petitionem pœnæ obstat exceptio doli. h. d. Et istum §. intellige, qñ superueniunt inimicitiæ absq; culpa partis. Nã si eius culpa, tũc incurreret ẽt pœnam ꝯpromissi, q a p eũ factum est quo minus arbitrator sñiam diceret, & sic incidit in pœnã, vt ŝ. eo. l. diẽ. §. si quis litigatorũ, & ĵ. eo. l. non ex oib. in prin.

ADDITIO.

a Cum quidam. Vide no. per istum tex. in rub. C. de app. in fi. & adde quod contra sententiam latam per inimicitias capitales, petitur restitutio, fm Bal. in l. uenales. C. qñ prouo. non est nec. Et hic adde Bal. in l. arbitro, qui satis. cog. & iste tex. facit p l. ea, q̃ no. post Bar. i l. 1. inf. de exc. vbi allegaui ẽt istã, & allegaui ẽt Bal. i l. a. C. ut li. pen. q reclamatio ad arbitr. si boni uiri, dr quasi appellatio. Et Bal. in l. fi. de ap. rec. Bar. & Bal. in l. 1. C. eo. ubi vĩr dicere contrarium. utrum autem sit actio bonæfidei, uel iniquitatis, vide Bal. in l. 3. C. eo. ti. adde q reclamare ab arbitrio boni uiri, it quasi appellatio Roma. cons. 90. & quod dicit Bar. in hoc §. dicit etiam Guid. de Suz. vt refert Io. And. in add. ad Spe. in § finitur. ver. item si capitales.

a **§. De officio.** a Arbiter nihil potest vltra illud, quod est sibi in compromisso concessum.

ADDITIO.

a Barb. De officio. Vide Bar. in l. Aquiliana. C. de transa. ad quod allegaui istum §. vide quod per istum tex. decidit Ro. cons. 115. inci. In isto compromisso. 1. dub. & etiam aliquis per Ias. in l. si super possessione. 1. no. C. de transa. & pro limitatione huius vide Fel. in c. causam quæ. de re iu. Rom. cons. 105.

1 Reformationes vt possit dictare aduocatus, cautela.

2 Statutum quod quælibet causa compromittatur, quando comprehendat causam concernentem, vbi pupillus educari debeat.

a **§. Quæsitum.** a Arbiter dẽt dicere sñiam p q̃ lis finiat: nec potest in alium delegare, nisi hoc sibi 1 commissum fuerit. h. d. Primo † per istum tex. reddaris cautus, qñ es aduocatus ad dictandum reformationes, facias poni, quod possit & per alios, alias non posset hoc: vel in ciderenius in dubium. Sed 2 in ciuitate ista est statutum, quod quælibet cã compromittatur. Mõ qdam petebat p iudicem decerni apud quẽ dẽat pupillus ali. Quæritur vtrum ista cã debeat ꝯpromitti. Et vr̃ q, non, cũ sit mixti imperii, ergo, &c. vt no. ŝ. ea. l. §. de liberali. Præterea de hoc non posb set transigi: ergo &c. Sed si verba statuti essent adeo gñalia, quod istam cãm cõprehenderent tunc deberet per arbitrum sñiari, an iudex dẽret decernere. non qđ ipse arbiter decerneret. Et hoc vr̃ velle hic tex. dum dicit, vt arbiter statueret &c. Vñ arbiter põt de hoc iudicare, scilicet ad iudicis arbitrium eundum esse, quia de hoc dubitabatur: non aũt quid iudex facturus erat, sed an facere debeat.

ADDITIONES.

a Meno. Quæsitum Pratei. in uersion. cap. 29. 30.

b Non posset transigi. vide no. Bal. in l. prætor inf. de tut. & cur. da. ab his. obi etiam ponit idem in hoc dubio quod hic, & vide Bal. in l. fi. C. ubi & apud quẽ in integ. rest. pe. & sup. ea. l. §. tul. in fi. & seq. & quod ibi dixi.

a **§. An & satisdare.** Hic est bonus tex. a cum glo.

ADDITIO.

a Bonus tex. vide gl. & Bar. in l. 1. C. de proc.

1 Pœna est commissa, & sententia confirmata tacite per lapsum decem dierum, quando vtrumque confirmetur.

Si duo. Si sñia p arbitrum ferẽ pro, vel ꝯ vnum ex duob. reis, si ab altero petat, vel ꝯ alterum, pœna committitur, si a socii sunt, alias secus. h. d. Op. de l. si vnus. 1. rñ. ŝ. de pac. Sol. istud ꝯrium est ita difficile, sicut aliud qđ sit in mundo. ibi loquitur in pacto, hic in sñia, dicit glo. vel aliter, nec ibi, nec hic committitur pactum, sed pœna. De hoc dicam in l. si vnus. ŝ. de pac. & ibi declara 3 bo. Quæro, si pœna est † ꝯmissa, & sñia ꝯfirmata taciturnitate decẽ dierum, vtrum ꝯfirmetur vtrunq. Vr̃ q, non in l. rescriptum. §. si pacto. ŝ. de pac. Et dic, q si pœna tantummodo est apposita, nõ homologabitur sñia cursu decem dierũ, vt no. in l. 1. ŝ. eo. Sed si esset deñ, rato manente pacto, tunc vtrunque peteret. l. qui fidem. ŝ. de transa.

ADDITIO.

a De pac. & ad hanc l. vide Bar. in l. ex duob. reis. in 4 & 5. q. in uers. quæro quid si pœna est commissa. inf. de duo. re. vide plene in l. si pupillus. inf. eo. tit. & ibi gl.

a **§. Semel.** a Pœna semel commissa amplius non committitur, nisi sit actum h. d. No. istum tex. Duæ. n. sunt clausulæ, quæ apponuntur in instr̃is cõiter circa pœnam: vna, q pœna toties cõmittatur, quoties fuerit ꝯtra factũ: ita sumitur hic. Est alia pœna, quæ si est soluta, vel non, ꝯtus remanet firmus quæ vocatur, rato manente pacto, quæ sumitur ex l. qui fidem ŝ. de transa.

b Op. pœna quod semel commissa iterum committatur. b l. si procuratorẽ. ĵ. rem ra. ha. & ĵ. de ver. ob. l. si sic Gl. dicit q ibi nõ erat interesse, nec pœna. Tu dic plene p gl. & Dy. in l. si sic. ĵ. de ver. obl.

ADDITIONES.

a Barb. Semel. Quot vicib. potest committi, vide ad plenum in rub. sup. eo. per Lod.

b Iterum committatur. An pœna possit sæpius committi, vide gl. Bar. & Doc. in d. l. 2. in fi. C. de iure emph. vide Lod. Ro. in l. si finita. in princ. de dam. infec. & Spe. in ti. de act. §. fi. ver. quid si dictum fuit in compromisso, quod pœna pluries committatur: adde an pœna possit sæpius committi. Bal. consi. 30.

LEX XL.

1 Pupillus obligatus naturaliter, non restituitur.

a **Si pupillus.** a Pupillo ꝯpromittẽte nõ cogiẽ arbiter sñiam dicere, nisi fideiussor intercesserit. h. d. Oppo. q ẽt fideiussorib. succurrat, vt l. si minor, de proc. cũ si. Sol. Hic pu 1 pillus † tenebaẽ nãlr tñ, iõ in int rest. sibi non ꝯpetit, ergo nec fideiussori. Op. si pupillus nõ tenetur, ergo fideiussor non accedit. l. j. ĵ. de fideiu. Sol. intellige de pupillo, q obligatur naturaliter, vt in gl.

ADDITIO.

a Pom. Si pupillus. Vide Lanfr. in tract. de arb. q. 2. Bar. consi. 47.

LEX XLI.

1 Arbiter non potest diebus feriatis sententiam dicere.

Clausula, diebus feriatis, & non feriatis, apposita in compromisso, quid operetur.

2 Feriis inductis in honorem Dei renunciari non potest.

Arbitrator diebus feriatis, etiam in honorem Dei potest laudare.

a **Si feriatis.** a Sñia lata die feriata ob necessitatem hominũ cogẽte prætore, valet: secus si esset feriata ob honorem Dei. h. d. Alio modo legitur, vt hoc dicat. Sententia lata cogente p̃tore die feriata ob necessitatẽ hominum valet secus prætore 1 nõ cogente, nisi hoc sit pactum. h. d. Et † p p hoc apponitur quotidie in ꝯpromissis, q cognoscere possit, & pronũciare seu sñiam dicere dieb. feriatis, vel non feriatis. Et hoc intellige in arbitro, secus in arbitratore, vt dixi in l. idem Põponius, si de meis. §. fi. ŝ. eo. 2 Itẽ † no. q si feriæ sint inductæ in honorem Dei, non põt ex consensu partiũ eis renunciari, vel authoritate iudicis, vt ex prædictis patet, & sic sñia arbitri lata illa die non valeret, secus in sñia arbitratorum. Nam cum sit quædam trãsactio, põt etiam ferri dieb. feriatis. l. dies. C. de fer. Alij legunt istam legem alio modo, quod dicta verba, nisi aliqua, &c sunt verba exceptionis, hoc modo, si arbiter ferat sñiam die feriata, & petatur pœna nõ habebit locũ ista exceptio, bene ageres, nisi illa dies aliqua lege excepta sit, &c. & semper intellige sñiam dictam die feriata ob necessitatẽ hominũ.

ADDITIO.

a Meno. Si feriatis. Cuiac. lib. 18. obseruat. c. 18.

LEX XLII.

Quamuis Effectus sententiæ arbitri transit ad hæredes, licet de eis mentio facta non fuerit. h. d. Vides ergo, q licet ante latam sñiam compromissum non porrigetur ad hæredes. l. diem. §. j. ŝ. e. tamen effectus bene porrigitur, vt hic.

LEX XLIII.

a † **Cum pœna** a † In pœnis non inspicimus interesse, quãdo offenditur is cui pœna principaliter est promissa. h. d. tex. cum gl. Op. de l. aduersus. & l. si duo ŝ. e. Sol. hic venit contra compromissum directo agendo contra eũ, cui est promissa pœna, ideo non inspiciatur an intersit. In contrarijs fuit actũ contra alium, quam contra eum cui est promissa pœna, ideo nõ cõmittitur, nisi intersit. Et hoc modo debet intelligi l. stipulatio ista, §. alteri, ĵ. de ver. ob. & quod no. in l. 2. in fi. & l. 4. ĵ. de ver. ob.

ADDITIO.

a Meno. Cum pœna. Paris. in Laber. in. de diuid. & indiuid. par. 5. nu. 577.

† Clau. Cum pœna. Hic est gl. quæ vult, q licet quando res fuit euicta per compromissum, non tenetur de euictione venditor. l. si dictum. §. si ex compromisso. inf. de euict. tamen fallit si venditor compromisisset de euictione quomodocunque res euincatur, quam alleg. Bal. in l. si domus. §. de euic. ff. de leg. 2. quam pro singulari allegat Bar. in §. act onum. Inst. de act.

a **Non ex omnibus.** a Primo ponit ex quib. causis pœna compromissi committatur. Secundo an arbiter possit punire contumaciam litigatoris. Secunda ibi, si quidem. Prima pars legitur duobus modis. Et secundum primam lect. veriorem hoc intendit. Qui non dat quod iussus est dare, vel dat operam ne conferatur, incidit in pœnam. h. d. Roge. legit alio modo, sed non euro de eius lect. Venio ad secundam partem, quæ legitur duobus modis. Vno modo de pœna contumaciæ, quæ infertur non restituenti. hoc est, de delatione iuramenti in litem. Alio modo intelligitur de pœna, hoc est, de mulcta. Et sm primam lecturam breuiter hoc intendit. Contra non restituentem potest arbiter deferre iuramentum in litem, testes autem non producentem punire non põt h. d. Op. ad istã lect. Arbiter cũ

semel

ADDITIO.

a Barb. Non ex omnibus. Adde gl. & Doct. pro ista l. in c. ex literis. extra, de constit. Vide Barb. & Doct. in l. 2. C. eo.

semel iussit rem restitui per primam sniam, & functus est officio suo. s. e.l. dicere. in fin. & seq. sic de cætero iurm in litē deferre non potest. Sol. gl. intelligas, qn̄ ante sniam certū erat ipsum restituere nolle, vel non posse, vnde ante primam sniam defert illud iuramentum in litem. Vel intelligas in actionib. bonæfidei, in qb. non fertur nisi vna snia. Pro quo facit l. i in mag. gl. ff de actio emp. Sed si velles intelligere, quod post primam sniam defertur iuramentum, non procederet hoc sedm gl. nisi intelligeres q. esset actum, q. posset super eodem sæpius pronunciare, vt dixi s. eod. l. quid tamen. in principio. Item e. let necesse, quod esset actum, qd̄ pæna toties committatur, quoties ɔ̄ factum fuerit. Nam alias eo ipso quod non paruit sniæ primæ, incidit in pænam, & solutum esset compromissum, vt s. eo. l. si duo, in fin. Dices tu, hoc non est verum, nam deferri iurm in litem post sniam ptinet ad executionem primæ sniæ, vt vidistis in l. sicum exceptione. s. in hac. s. quod met. cau. Sed arbiter non pt exequi sniam suam l. a diuo Pio. in prin. inf. de re iu. Nec de hoc in eum compromitti pōt, quia est mixti imperii. l. non distinguemus. s. Iul. s. eo. Sol. hic defertur iurm in litem ex offi. iud. quod defertur in actionib. arbitrariis, & sic est iurisdōnis, non mixti imperii executio, quia si esset mixti imperii, de ea non posset compromitti, nec competeret minori magistratui. l. 4. s. duas. & seq. inf. de dam. in. Vi

a debitis in l. iubere cauere. de iurisom. iu. Scdo modo legitur hic, vt loquatur de mulcta, & secundū hanc le. h. d. Arbiter potest mul-

b ctare contumacem, si hoc fuit sibi concessum, nisi aliquid iniustū præciperet. h. d. Et ista vltima particula colligr ex ver. quoi numero. Nam cogere partem, vt producat contra se testes est iniquum; adeo quod si non stetur, non incidit in pænam, & ideo potest eum mulctare, vt s. eo. l. si cum dies. s. ex compromisso.

ADDITIONES.

a Secundo modo. Vide Sal. l. si C. de edeo.

b Potest mulctare. An arbiter possit mulctare? vide Bar. in l. 1. in prin. sup. si qs in ius vo. non obtem. Et quod non, nisi sit sibi commissum, unde tex. in l. quid tamen. s. si s. eo. nisi in casu c. suscipionis. de off. deleg. per Cyn. in l. 1. si quis iusdic. & quæ dixi post Bar. in l. 1. ff. 1. si quis iusdic. & ibi per Doc.

§. Cum arbiter.

Duob. modis legitur, & hoc intendit. Si vtraque pars est inobediens, pæna non committitur. h. d. cū l. seq. sm aliā lect. q̄ colligr ibi. vel l plane. h. d. Ille, q. est in mora, progandi diē, incidit in pænā. h. d. Et scdm hoc intellige, quod arbitrio fuit cōmissum, quod iuberet partib. progare diem, non quod ipse prorogaret: & ideo ille, q. est in mora faciēdi, incidit in pænam, quia per eum fit, quo minus sententia detur.

LEX XLV.

a **Arbiter.** a Qui non venit eo tempore, quo venire non expediebat, contumax non censetur. h. d. Per hanc l. assumpta est illa practica quod in termino citationis pars compareat coram iudice, & absentis contumaciam incusat. l. properandum. s. si quidem. de iud. Et hoc ideo ne posset dicere, non tenebar venire, quia non venisti tu, nec iudex, vt hic. materiam huius le. vidistis plene in l. 2. in fi. sup. si quis in ius voca. non ierit.

ADDITIO.

a Arbiter. An sit verum dictum secundum gl. hic vide Ang. & Imo in l. cum stipulatos, alle. in gl. Et vide qd̄ per hanc l. dixit Bart. in l. ę illa. de const. pec. Quid si reus non comparuit in termino, & iudices erant impediti, an debeat condemnari in expensis, vide Pan. in c. fe. de do.

LEX XLVI.

a b **Cum lege.** a Minor 20. ann. non potest esse arbiter. h. d. Facit ad quæstionem, b an statutum possit facere, quod minor possit esse potestas. De quo plene dixi in l. quidam cōsulebant. de re iu.

ADDITIONES.

a Cum lege. Per Imo. in l. quidam de re iud. Meno. Brisson. lib. 4. Select. cap. 7. Benedict. Capra in regu. conclusio. 31.

b Barb. Facit ad quæstionem. Pondera Bar. in l. quidam consulebant. de re iud. uide c. cum xx. de of. dele. per omnes scriben. vide ibi gl. pro intellectu uide Doc. ibi. sed an habeat locum in arbitratore. Abb. ibi decidit, quod sic, quia appellatione arbitrorum uenit arbitrator. Facit l. societatem mecum. s. arbitrorum. inf. pro socio. uide Io. An. in c. 000 de of. del. ubi dicit, quod illud, quod ibi disponitur in arbitro, habet locum in arbitratore, ex eo quia appellatione arbitri, uenit arbitrator, & est ibi diuersa ratio. Sed an illa l. habeat locum in arbitro electo ex iuris dispositione Bal. c. cum 20. tenuit, quod non, quia ille æquiparatur iudici, uide ibi, quia pulchre loquitur.

§. Maiori.

Minori restituitur, si inconsultè passus est, in se compromitti. h. d.

LEX XLVII.

1 *Fisco per subditum non quæritur, nisi notarius ipse stipuletur pænam & appositæ partis in promissione de non offendendo, cuius medietas sit fisci, & alia partis, non acquiritur fisco, nisi notarius stipuletur.*

a **Arbiter intra certum diem** a Sententia arbitri super pœna non valet, etiam si fisco sit inferenda, sed super alio sententia re-

b manet firma, & compromissi poena committitur. h. d. Op. inf. de iu. fis. l. . l. 1. vbi ex contractu priuatorum pænæ inferuntur in fiscum. Sol. debes intelligere, quod ib fuit promissum notario tanquam publicæ personæ quærenti fisco, hic vero partes promiserunt inter se

1 fisco pænam dandam, quod fieri non potest. Ex quo † no. quod licet ptās patris, vel ptās domini sit sufficiens, quod per seruum, vel filiū alis quæratur. s. alteri. Inst. de inu. stipu. tn̄ ptās, q̄ est rōne iurisdictionis, sib non quærit. Nam hic per subditum fisco non quæritur, sicut nec per libertum patrono. l si stipulatus. s. Chrysog. inf. de verbo. ob. q. valet: quia in ɔ̄tub. pacis sæpe vidi apponi. Promitti. n. vna pars alteri non offendere sub certa poena, cuius vna medietas veniat applicanda communi, alia parti quod non valet, nisi notarius stipularetur pro fisco, vt dixi in l. 1. inf. de iure fisci.

ADDITIONES.

a Barb. Intra certum diem. No. bene, & uide hic Bal. & quod no. similiter in l. illud. C. de sacros. eccl.

b Op. inf. de iur. fis. vide oo. per Gu. de Suza. in l. si quis maior, C. de transa. & Pe. de Anch. in consi. 1.

LEX XLVIII.

1 *Sententia an ualeat, quando non est pronunciatum de omnibus, de quibus in compromisso.*

2 *Omittere quando quis dicatur malitiose, quæ sunt in cōpromissum deducta.*

a **De rebus.** a Hæc l. legitur duob. modis, & sm primam lect. bē hoc intendit. Si compromissum est generale, & libellus est spālis, sententia arbitri non porrigitur, nisi ad res in libello comprehēsas, vel ad eas, quæ maligne omissæ fuerunt. h. d. q̄ l. no. Opp. si in iudicio esset actum de certis reb. agenti postea de aliis nullo casu obstat exceptio rei iudicatæ. l. cum quæritur. inf. de excep. rei iud. ergo nullo casu poena committitur. s. eo l. aduersus. Sed hic dr̄, q. aliquo casu poena committitur, ergo. &c. cuius timore dicunt quidam, q. hic libellus est generalis. Et ista est scda lec. de qua dicam statim. Tamen tu primam lec. sustineas. Dicit. n. q. quædam spēs in petitione sunt omissæ, & sic petitio non est generalis. Ad ɔ̄rium respondeo, q. pæna committitur ex duab. causis, q. a non est paritum sententiæ arbitri, vel quia per partem, seu per partes factum est, quominus pronuncietur. l. non ex oīb. cum si. s. e. Et id qd̄ hic dr̄, q. si maligne, &c. ɔmittitur pæna ex ea parte, quia per eum factum est quominus sniētur. Habes vnam lec. quæ est notāda, sm aliam lec. hoc intendit. Si compromissum est generale, petitio generalis, prosecutio spālis, snia generalis, si non prosecuta petantur, pæna non committitur, nisi malitiose prosecutio fuerit omissa h. d. Op. sm istam lec. fuit petitio generalis ɔ̄ tex. qui dixit, in petitione a Lucio Titio deducta non sunt. Gl. exponit in petitione. i. prosecu-

b tione petitionis. Item op. sm istam lec. fuit snia generalis. Cōtra, quia tex. dicit, nec arbiter de ijs quicquam, &c. Soluit gl. non pronunciauit expresse, vel specialiter, vel gn̄aliter sic. Sed ad istam op. quia nisi pronuncietur de quib est actum snia non valeret. l. quid

1 tn̄. in prin s. e. Sol. vt intelligas gl. & † materiā, dicas, Q̄ique est vnum ɔpromissum simplr, & sm quid, vt qn̄ in ɔpromisso nō exprimo res, nec dico q. possit separatim snia ferri & tūc de oīb. est ferēda snia ēt in genere, vt hic. Qn̄que sunt plura ɔpromissa simplr, & sm quid, vt qn̄ plures res exprimuntur, & dr̄ qd̄ possint ferri plures sniæ, & tunc possunt diuersis sniis terminari. d. l. quid tn̄. Quādoq; est vnū compromissum simpliciter, plura sm quid, vt qn̄ in cōpromisso non sunt expressæ, & res, & tunc simplr dr̄ vnum cōpromissum, l. scire dēmus. ff. de ver ob. Si vero dictum fuerit, q. possit pluries sniari, tunc isto casu dnt plura respū plurium sniarum, & poterunt plures sniæ ferri, l. quid tn̄. s. e. Qn̄que sunt plura compromissa simplr. vnū sm quid, vt qn̄ plures res exprimo, hoc acto, vt de oīb. dēat simul iudicare, tunc possit simul de oīb iudicare, particulariter tn̄ & expresse, d. l. quid tn̄. in prin. Item op de l. licet. C. de iudi. vbi in non prosecutis non obstat exceptio rei iudicatæ, sed de æquitate datur replicatio So. æquitas illa cessat, qn̄ malitiose omisit, vt

2 hic. Ita tenet ibi Pe. prout Cy. refert, q. no. Quæro, † qn̄ dr̄ malitio-

c se omittere. Dicit gl. q. quando omisit, ideo quia putabat se ab arbitro condemnandum, secus, si forte ideo omisit, quia putabat se nullum ius hr̄e. Hoc colligitur in gl. super verbo, non sunt. Tu dicas clarius, malitiose factum eo ipso, q. scienter omisit prosequi, cogitans se prosecuturum. alias secus si ignoranter, vel quia ignorabat factum, vel quia putabat sibi ius non competere. Et hoc innuit tex. qui dicit, sed errore, &c. Quod intelligo iuris vel facti. Item q̄ro dicit hic, de aliis reb. potest agi, quæro coram quo, vtrum coram arbitro, an coram iudice ordinario. Resp. glo. quod coram iud. ce. Hoc est verum, quia arbiter functus est officio suo, pronunciauit enim de omnibus generaliter: sed si specialiter de quibusdam pronunciasset, posset etiam arbiter adiri secūdum distinctionē, quam dixi, per l. quid tamen, in prin. sup. eo.

ADDITIONES.

a Pom. De rebus. Istum tex. ad vnum notandum ponderauit Bal. in l. si s. 1. C. cōia de le. vide Bar. in l. & an eād. de exce. rei iud. vide Bar. & Doc. l. licet. C. de iud.

b Pom. Item op. vide in materia Fel. c. pe. de exce.

c Malitiose omittere? Qn̄ dicatur malitiose omissum aliquid in petit. Et adde ad hanc l. Bal. in l. edita, in ver. nunc ueniamus ad cumulationē necessariā. Et istum tex. pro singulari alle. Ang. no. in l. scire dēmus. in prin. & ibi Lud. de verb. ob.

LEX XLIX.

a **Inter Castellianum.** a In his, quæ habent causam successiuam, non sufficit ab initio factum, nisi perseuerantia subsequatur, hoc dicit. Quæro, quæ est ratio dubitationis in hac l. glo. refert, quod dicunt quidā, quia fines,

ADDITIO.

a Pom. Inter Castellianum. Vide concor. per Bar. consi. 50. vol. 1. & aliquid consi. 3. vol. 2. Meno. Mod. Paris. in nouis intellectibus.

fines & termini consueuerint poni per iudicem, non per arbitrum. Istud est truffatorium, cum non experiatur iure actionis, potest de hoc compromi & fieri per arbitrum. Alij dicunt, quod arbiter non prohibuit terminos tolli, vnde tollendo non vr incidere in poenam. Ista potest esse bona, vt ǰ. dicam. Alij dicunt, quod iō est, quia talis snia non continet aliquid dari, vel fieri, vel æquipollens. Tu dic rationem huius dubitationis esse, qa hic fuit lata snia & mandata executioni. Vñ videt, q non teneatur amplius, vt no. in l. Pomponius. §. sed & si is. ǰ. de proc. Sed quia snia continet hic aliquid q habet cām successiuam, p illā executionē factam ponendo terminos, quis non liberaretur a patientia in futurum facit qđ no. C. de vsuf. l. corruptionem. Et istud facit ad qōnem quam pono in l. si fideiussor. ǰ. de le. 1. & tetigi in l. si hæres testamento. ǰ. de act. empti.

LEX LI.

a **De his rebus.** Compromissum factum simplr, non porrigitur ad lites futuras. h. d. Et ideo ad hoc, vt compromissum sit plenum, debet exprimi vt porrigatur ad lites futuras. Facit quod habuistis in l. oīum. ǰ. de proc. & l. qui habent. in fi. & l se. 4. ǰ. de tutelis. Sed quæro, quid si est dictum b de litibus quæ sunt & esse possunt inter dictas partes? Dubium facit pro vna parte, quia porrigitur ad futura. quia verbum, possunt esse, est extensiuum, & tunc est futuri tpr. l. si ita. ǰ. de le. 2. & l. in tempus ǰ. de hære. inst. & l. inter illam. ǰ. de vet. sig. In contrarium facit. quia hoc qđ dico, possunt, videtur intelligendum ex causa de præsenti, & rebus sic se habentibus. ǰ. de cond. ob cau.

ADDITIONES.

a Ad lites futuras. Dum dicitur hic, quod cōpromissum factum simpliciter, non trahitur ad futuras lites, qđ in delegatione sup cā, u de Can. ad hoc in c. 1. de rescr.

b Si est dictum. Quando in compromisso dicitur, de litib. quæ sunt & esse pñt inter dictas partes, an comprehendat lites futuras? adde quod dixi secundum Bald. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in 6. q. de uer. ob. adde Bal. consi. 4. lib. 1. Aug. et alij, 65. Meno. Maria. Soc. sen. consi. 2 . in fine.

LEX LII

Si compromissum. Si compromissum transeat in pupillum, vel furiosum, præsentia tutoris vel curatoris requiritur. h. d.

LEX LIIII.

Sed & interpretatur.

a **§. Arbiter.** Interlocutoria de citando potest proferri parte absente. h. d.

ADDITIO.

a Arbiter. Vide Bu. consi. 150.

a **§. Si ab altera.** a Si compromissum ab vna parte non est transitorium ad hæredes, non transibit ad aliam.

ADDITIO.

a Si ab altera. Per istum tex. decidit Bal. q. quam scripsi in l. Pomponius, si de meis, in pr. n. supra.

LEX LV.

a **Arbiter.** a Si arbiter iubet vltra quam possit, impune sibi nō paretur.

ADDITIO.

Arbiter. Vide Ro. consi. 115 Pomares.

LEX LVI.

a **Si de re sua** In re sua nemo pōt esse arbiter. h. d. Quod no. & maxime rationem suam. Glo. format quædam contraria & soluit optime, & format vnam quæstionem, de qua per glo. & per Cy. in l. si cum ea. C. de do. promis. & gl. in c. sane. extra de renunciatio. & per Inn. in c. veniens. co. tit.

ADDITIO.

a Esse arbiter. Et quod quis in re sua possit arbitrari, prout dicit gl. hic, est alia glo. in l. 1. C. ne quis in sua cau. & per Ann. in c. cum venissent. de iud. Et de hoc glo. hic, per Cy. & Imo. in l. 1. de leg. 2. & facit iste tex. cum hic no. de qua per Bald. in ca. de feu. da. in vicem legis com. ubi qua fuit post fac. de Arc. in sua summa, utrū quis possit se compromittere in aduersarium? ubi uide cum omnino. Et faciunt an quis possit se committere gratiæ & misericordiæ alterius, de quo per Ang. post gl. in l. si sic. in prin. de leg. 1. no. Inn. in c. sane de renunc. Abb. in c. ueniens. & illis adde Bar. in l. 1. § usque adeo. inf. de inst. ... ao episcopus possit esse arbiter in causa eccl. si ... sua Old. consi. 56.

LEX LVII.

a **Si quis iussus.** a Qui non soluit in termino, incidit in pœnam, licet admittatur moræ purgatio. h. d.

ADDITIO.

a Si quis iussus. Vide Ro. consi. 81. & consi. 108. & consi. 155.

Nautæ, caup. stabu. vt recep. restituant. Rubr.

a Gl. continuat, & quærit rationem differentiæ inter hunc ti. & tit. furti aduersus nautas. &c. ponit causas aliquas differentiæ, quæ non probantur l. Rof. dicit, quod nulla est differentia, nisi voa, quod hic titulus loquitur de actione, quæ oritur ex contractu vel quasi, vel ex delicto vel quasi. Ille solum ex delicto. Item hic in genere de delicto, vel quasi: ibi specialiter de delicto furti.

ADDITIO.

a Gl. continuat. Adde quod no. Bar. in l. cum si exhibuissent. §. 1. de pub. ie. & ibi no.

LEX PRIMA.

a **Ait pretor** Primo ponit verba edicti. a Et ex hoc tex. dicunt quidam istam actionem arbitrariam, dum dicit, nisi restituant, contrarium gl. dicit, & bene. Ratio, quia contra eum, qui non restituit, datur actio ad id tantum, quod non restituit, vnde arbitrium iudicis non versatur. Sunt etiam & aliæ rationes, quas vide in glo.

ADDITIO.

a Verba edicti. utrum istud edictum habeat locum in semel accipiente, uide Bar. in l. mariti. §. 4. inf. de adul. Et de materia huius tit. uide Spec. in ti. de fur. Et no. quod hospes pro scotto potest tenere fardellum, quasi tacite hypothecatum, secundum B... in l. certi. C. loc. &c.

1 *Hospitari quis cogitur, postquam incœpit.*

1 **§. Maxima.** Primo commēdat edictum No. tex. q† quis non cogitur aliquem hospitari, est verum ab initio Sed postquam incœpit hospitari, tenetur recipere hospites. l. 1. inf. furti aduer. nau.

§. Qui sunt igitur. Hic incipit exponere verba edicti.

1 *Genitiuus verificatur ratione possessionis.*

1 **§. Item Pomponius.** Not. quod † genitiuus vnificat ratione possessio. vt in no. l. 2. in f. de religio. De hoc dixi plene in ru. de no. ope. nun.

LEX II.

Et ita de facto.

1 *Caupo qui adhibuit diligentiam quam quisque pater fam. adhibuisset, non tenetur postea de eo quod contingit.*

§ Ait enim prætor. No. gl. quæ incip. s. leui. in fi. dū dicit, inter leuissimam culpam, casum fortuitum, &c. Non intelligas quod sit idem, sed hoc vult dicere: cessante leuissima culpa, cessat quicquid contingit leuissi-1 ma culpa. Item ex hoc no. † q quando caupo adhibuit diligentiā, quam adhibere debuit paterfa. & sic cessat leuis culpa de eo, quod 2 contingit postea non tenetur, a vt hic, quod no.

ADDITIO.

a Non tenet. Vide Bar. in l. si dñs horreorū. inf. loc. & in l. 1. inf. furti aduer. nau. ubi ponitur q caupo tenetur de leuissima culpa, qđ limita, ut Bal. in l. certi. C. loc.

1 *Iudicis officium excludens actionem, aliud est, & aliud exceptio Statutum prohibens op. exceptionem contra instrumentum, non prohibet officium iudicis.*

2 *Actio una quando tollatur per aliam, in qua plus est.*

3 *Actio ordinaria qualiter concurrat cum extraordinaria.*

§ Nouissima. Qñ cōpetunt alicui plures actiones, quarum vna est de iure cōi, alia de iure spāli, vna tollitur per aliam, quatenus in ea plus est. h. d. q no. Item not. 1 † q aliud est officium iud. excludens actiones, aliud est exceptio sicut aliud est actio, aliud est off. iud. Et sic facit, q statutum q prohibet opponi exceptionē ꝯ instrm, non impediat offi. iu. De quo dixi 2 in l. plane. ǰ. de pet. hæ. Opp. † q vna non tollatur per aliam in eo q plus est. ǰ. pro soc. l. rei communis. Sol. Dicit gl. hoc ideo, quia vna actio erat ordinaria de iure communi, alia extraordinaria de iure speciali ꝯ ius cōe, Contra hoc opp. & vr, q vtraque est fm ius cōe, vt §. ex hoc edicto. sup. ea. l. Nam de iure cōi ciuilis dabitur actio in nautam, cauponem, stabularium. §. ea. l. §. 1. Sol. Dyn. ǰ. de publ. l. 1. § dixerit aliquis, in additione mag. videtur intelligere de actione quæ datur ꝯ ista, personas ex facto aliorū, non ex proprio, quasi tunc non haberet locum iste §. Vel potes dicere, quod ēt quando datur ex proprio facto contra ius cōe, datur eo quia in eo deuenit leuissima culpa, vt sup. ead. l. 1. ex hoc edicto. Et hoc vr velle gl. 3 super verbo, furti, dum dicit, Siue ipse siue alius surripuit.† Vltima gl. distinguit qualiter actio ordinaria concurrat cum extraordinaria, & plenius per Dy. in l. in prouinciali. inf. de oper. no. nunc.

LEX IIII.

Sed & ipsi nautæ,

1 *Gabella non soluitur de vestib. quas quis portat in dorso.*

a 1 **§. Iulianus.** a No. † quod de vestimentis, quæ quis portat in dorso, non soluitur gabella. Item nec de eo, qđ portatur causa quotidiani vsus, quod no.

ADDITIO.

a Iulianus. Adde no. in l. fi. §. diuus de publicanis.

LEX VI.

Licet gratis.

§ In factum. Iurisconsul. hucusque locutus est principaliter de actione in factum. quæ datur ex quasi contractu de recepto: hic loquitur de actione in factum, quæ datur ex quasi delicto, de quo loquitur tit. inf. fur. aduer. nau.

§ Possumus Opp. q diuersæ sunt personæ, ergo absolutoria lata pro una, non parit exceptionem rei iudicatæ p alia. l. cū q̄ritur. de excep. rei iud. So. Vr eadē psona ex quo vnus habet regressum ꝯ alterū. Vidistis in l. aduersus. s. tit.

LEX VII.

1 *Potestas non tenetur de delicto famil. a, n si in officio deliquerit.*

Debet

Debet. Not. q. exercitor non tenetur ex facto nautarum, nisi cum delinquunt in naui. Eodē † modo potestas non dēt teneri a de facto familiæ, nisi deliquissent in officio l. cum si exhibuissent. §. 1. inf. de pub. nisi per statutum aliud inducatur. h. d.

ADDITIO.

a Debet teneri. No. quod potestas non tenetur pro familia in syndicatu, nisi pro gestis in officio. Adde l. 1. & ibi Ang. C. ubi de ratioc. & per hanc l. idem dicit etiam Bal. hic q. potestas non tenetur, si familia sua dederit damnum extra territoriū, & de omnibus de quib. tenetur, vide plene Bal. in l. nulli. C. quo. app. & l. 2. C. vbi de ratiociniis tam publ. quam priua. agi opor. & in l. prætor. de eden.

1 *Caupo qui dedit claues cameræ non liberatur a custodia.*

§ Item. Si prædixerit. a Protestatio, b cui aduersarius consensit, liberat protestantem. h. d. Sed quæro, quid si dixerit postea. Videtur quod non sufficiat. l. si fideiussor. inf. de fideiuss. q. intellige, vt statim dicam. Secundo quæro, dī hic, cōsenserint. Quid si non consenserunt? Dicit gl. idem. Vnde subaudi, maxime. Pet. dicit contrarium, si consenserunt, quia iam caupo erat ad hoc obligatus. Ita dicit ipse, C. de pac. l. pacta nouissima. Potest sustineri glo & Pet. distinguendo sic, Aut protestatio fuit facta postquam eos receperat in hospitio, & tunc sufficit, nisi illi consenserint, vt in prin. præcedentis glo. Aut protestatio fuit facta antequam eos recepisset in hospitio, & tunc siue consentiat, siue non, statur protestationi, & imputetur eis quare steterunt. Item † quæro, quid in caupone, qui dedit claues cameræ, vel armarii, an liberetur c a custodia? Glo. quod non vide eam & no.

ADDITIO.

a Pom. Item si prædixerit. vide Bar. l. non solum. §. morte. versi. hic quæro an etiam & ibi Alc. de ope. no. nun. Fel. in c. 3. de const.

b Protestatio. No. an hospes protestans se nolle teneri de inuectis excusetur? Aliqui dicunt quod B. ar. fuit sibi contrarius in §. morte. Sed quid etiam si fiat protestatio antequam res recipiat? facit l. 1. in prin. inf. fur. aduer. nau. cau. & quod ibi Bar. vbi tenetur quia de necessitate custodire, ergo protestatio non releuat. l. alimenta. & quod ibi no. C. de neg. ge. Et ita est de mente Barto. in d. §. morte. & ita uidentur Doc. communiter tenere in l. pacta nouissima. C. de pac. in c. cum inter. de consti. licet Rom. in d. §. morte, sequatur Bar. ibi.

Ruer. Adde circa CONTRARIETATEM Bar. quam no. Ale. hic, & in d. §. morte, hic distinguit, an protestatio sit facta ante receptionem, vel post. ibi vero tenet indistincte, quod requiratur consensus partis, vt protestatio releuet protestantē, q. ista opi. Bar. de quo in d. §. morte, est communiter approbata per Doct. in l. pacta nouissima. C. de pact. vt ibi per Alex. & per D. Ias. in d. §. morte. col. 1 e.

c An liberetur. Sed si caupo dedit claues cameræ, an teneatur, adde Bal. in ru. C. deposi. & in l. ex diui. & ibi Cy. C. loc.

LIBER QVINTVS.

De iudicijs. Rubrica.

Gl. quærit, quare dixit de iudicijs, & nō de iudicio. Dic vt in ea, & continua vt in glo.

LEX PRIMA.

1 *Clericus an possit prorogare iurisdictionem alterius iudicis.*
2 *Vasallus non potest prorogare iurisdictionem alterius iudicis inuito domino.*
3 *Iurisdictio sui iudicis potest prorogari tanquam in arbitrum.*
4 *Prorogasse quem iurisdictionem iudicis, ut in iudicem uel in arbitrū, quomodo intelligatur.*
5 *Arbitri uel arbitratoris more, an quis processerit, ex modo procedendi cognoscitur.*
6 *Iurisdictio iudicis delegati, quando possit prorogare de persona ad alias personas.*
7 *Iudices chartularij nullam habent iurisdictionem, nisi inter cognoscentes.*
8 *Doctores præsidentes alicui collegio, licet habeant iurisdictionem, tamen non habent certum locum maiorum.*
9 *Iurisdictio prorogatur in criminalibus in eum, qui alias habet iurisdictionem de illis causis.*
10 *Priuatus potest prorogare iurisdictionem delegati etiam Principis.*
11 *Iurisdictio delegati principis potest prorogari de re ad rem, & de tempore ad tempus.*
12 *Iurisdictio prorogatur etiam tacito consensu.*

a **Si se subijciant.** a Eius, qui habet iurisdictionem, & tribunal uel iurisdictionem tantum, potest iurisdictio prorogari. h. d. Opponitur de l. si conuenerit. sup. de iur. omn. iud. Sol. ibi fuit factum pactum extra iudiciū: hic facta prorogatio de litigando. Secundo opponitur. C. de epi. & cler. auth. statuimus. & ext. de fo. comp. c. significasti. Sol. hæc l. loquitur secundum iura antiqua, secundū quæ indistincte poterat fieri prorogatio iurisdictionis. hoc vero † hodie est limitatum in clericis, b vt non possint prorogare iurisdictionē alterius iudicis. ita tenet gl. Ego autem consueui c quandoque aliter dicere. Nam si poneremus vnum iudicē, cuius esset iurisdictio, & effectus iurisdictionis, sicut episcopi Nam, vt videtis, episcopus pœnas quas infert, sibi habet iurisdictionem perpetuam, & clerici suas ecclesias d habent ab episcopis. e Si † sic esset in vno Comite, qui haberet iurisdictionem in suos uasallos, & sui vasalli haberent feudum ab eo, tunc inuito domino illi non possunt prorogare iurisdictionem alterius. De hoc habemus multos tex. in vsib. feudorum. si de feu. fue. cōtro, apud quos causa debet agi. f † c. 1. Opp. sup. ti. 1. l. sed & si seruum. §. si quis iudex. Sol. Dico † quod iurisdictio iudicis potest prorogari consentiendo g in eum tanquam in iudicem, vt hic. Sed tanquam in arbitrum non possent consentire subditi sui. d. §. si quis iudex. Sed alii sic. l. si qui ex consensu. C. de epi. aud. tunc nō diceretur habere iurisdictionem, sed notionē. l. aut prætor. §. 1. ꝗ. de iud. † Quæro, q̄uo h cognoscam vtrum consenserunt in eū tanq̄ in iudicem, vel tanquā in arbitrum? Dicit gl. q. hoc intelligitur ex præced. & seq. Et si hoc non appa-

ADDITIONES.

a Si se sobiiciant. Et in materia concludendo, dic quod quandoque agitur de iurisdictione tantum non declinanda, tunc si fit pactum hic, non est licita pœnitētia. c. 1. de iud. & ibi no. Quandoque agitur de iurisdictione proroganda, & tunc aduerte, quia quandoque agitur de proroganda, & inducenda, per litigium scienter factum per partē coram iudice, alias non suo; econtra tenetur quod non inducatur prorogatio ante litem cont. per id, quod habetur in l. si cum dotem, §. eo. autē tempore. sol. mat. hic etiam gl. Et hoc clarum, quo ad hoc ut partes possint recedere ab ipso iudice, quandocunque velint, ante litem conte. Posset tamen dici qđ illo casu inducatur prorogatio, saltem quo ad actus gestos, vt voluit sentire Ange. hic. & secundum aliquos posset etiam dici, quod prorogata esset iurisdictio, sed reuocabitur, quia possunt pœnitere ante li. cont. Et istam opi. tenuit Io. And. in ti. de compe. iud. adi. §. 1. super ver. quid erit. & Ia. But. in l. 1. C. de iur. om. iud. Interdum partes expresse prorogant coram iudice iurisdictionem illius, & tunc tenet. Gul. hic dicit, quod si prorogata est iurisdictio, nec habet locum pœnitentia per istam l. & l. est receptum. sup. de iur. om. iu. & etiam hoc tenet Ant. in c. 1. de iu. Et plus dixit Ang. hic quod hoc procedit siue iudex expresse acceptauit, siue tacuerit. Bal. in l. fi. C. de sen. Sed Ia. Bu. in d. l. a. C. de iuris. om. iu. tenuit cōtrarium. s. quod sit locus pœnitentiæ ante lit. cont. prout videtur voluisse gl. Licet autem forte propter authoritatem gl. ista opi. seruaretur in practica, tamen forte verior est de iure opi. glo. pro qua etiam Ant. in c. e. all. ibi esse tex. in d. ca. a. Sed certe ille tex. non facit. quia oportet intelligi, quod ille episcopus fuisset de aliena prouincia, & quod etiam suus Metropolitanus non consensisset. patet c. significasti. de fo. comp. quod multum diuinaret ad tex. d. c. 1. extra, eo. Ideo verior videtur intellectus ibi, quod agitur de iurisdictione non declinanda. Quandoque fit conuentio de respondendo coram iudice alias non suo, vel de proroganda eius iurisdictione, tunc videtur, quod admittatur pœnitentia vsque ad li. cont. per l. si conuenerit. hic allegatam. Et ad hoc omnino vide quod no. Spec. in tit. de compe. iud. §. 1. ver. sed nunquid potest. sub ver. 11. vbi etiam per Ioan. An. sub ver. 21. in ver. sed quid si pactum. Doc. tamen communiter tenent, quod si pactum fuerit stipulatione uallatum, poterit agi ad interesse, si contra fiat, vel ad pœnam, si fuit apposita, per l. diem. § fi. sup. de arb. Si vero neutrum interuenit, tunc dabitur actio de dolo, per l. fi. sup. de dolo. secundum Cy. & Io. An. Sed certe in d. l. fi. fuit dolus adhibitus ad actum celebrandum, hic autem secus, & de iure canonico, etiam ex pacto nudo cogi potest. Cy. vero in l. si qui ex consensu in 2. q. de epis. aud. tenet, q. non potest peti pœna, nec agi ad interesse, ex quo lex permittit pænitentiam, & sic impune desistit l. Gracchus. C. de adul. 22. q. 5. qui perierat. & videtur sequi Io. And. in d. ti. de comp. iud. §. 1. dicit Flo. in d. c. 1. extra eo. quod hæc opi. etiam placuit, colleg. Padua. tamen ipse finaliter tenuit cum opi. communi, quam sequitur Barr. & Iac. de Are. & But. quia illa l. si conuenerit, solum permittit pœnitentiam respectu iurisdictionis iudicis, quæ etiam non negat, quo minus cogi possit ad pœnam, vel interesse, cum pœna non contineat in se aliquam turpitudinem. facit quod habetur in l. stipulatio ista, §. alteri. inf. de uerb. obl. hoc etiam videtur procedere, si dicta conuentio facta sit coram iudice per d. l. si conuenerit. quæ loquitur indistincte. Et hoc sequitur Flo. in c. 1. ext. eo. licet ibi Ant. videatur velle contrarium, quia tunc videtur agere ex pacto iudiciali, in quo fallitur fides iudici, & parti, & sic duob. ideo videtur cogi præcise per no. in l. sed & hę. §. prætor. sup. de procur. sed forte verior est opin. Flo. per d. l. si conuenerit. quæ indistincte loquitur. Nec obstant no. in d. §. prætor. quia in aliis casib. loquitur, vide Imo. in d. c. 1. de iud. Et per prędicta infertur ad quod dixi post scribētes ost. de ac. §. præterea. Quid autem si fieret pactum iuratum de non declinando iudicem? vide quę dixi post gl. in l. si pecuniam. in prin. inf. de cond. ob cau. Et ad prædicta vide Bal. in l. 1. sup. de iur. om. iu. & in l. si qui ex cōsensu. & in l. ab eo. C. quomodo, & quando iudex. quod bene no. Alex.

* Meno. Præterit sententia. c. 4.

b In clericis. Quid si clericus est scholaris, & c. an habeat priuilegium auth. habita? vide Bal. ibi possunt etiam clerici prorogare quo ad iurisdictionem uoluntariam secundum Bal. in l. generaliter. in fi. de epi. & cle. & vide ad c. si diligenti Bal. in l. pe. in prin. C. de pac. & ibi Bar. in casu tamen singulari si deliquerit in iudicio seculari clericus poterit conueniri per secularem. l. nullum. & ibi gl. & Bal. de test. & ibi dixi post Bar. Item si est depositarius secundū Bal. & in l. acceptā. C. de vsu. Item potest citari, vt se opponat ad actum, Bal. fin. in l. testa. C. de test. Item si successit in instantia priuato, secundum Imo. in l. si eum hominem. de fideiuss. &c.

c Consueui. vide Bar. & post eū oīno Imo. & Lu. in l. 1. §. post ope. ꝗ. de ope. no. nun.

d Pom. Ab episcopis. vide Pan. in c. cæterum. de iud.

e Haberent feudum. Adde quod fortius, & multum no. dixit Spe. de com. iu. adi. §. 1. 20 ver. clericus etiam expresse obligans se soluturum in aliquo loco, non potest se obijcere epis. illius loci, sed contrahendo, vel delinquendo bene potest. c. Rom. de fo. comp. in 6. & ibi per Io. And. Et uide quod no. dicit Inn. in ca. cum causam. de test. q. si quis litigat coram iud. non suo, in dubio non vř velle prorogare iurisdictionem, sed quod actus ualeat prout potest, q. no. Et de materia prorogationis vide Inn. in c. de causis. de off. del. Spe. de obl. §. prorogari. & §. fi. Et adde no. per Bar. in l. quæro. inf. de fo. & Bal. in l. si quis in conscribendo. C. de epis. & cle. adde de prorogatione clerici, Abb. conb. 23. 2. li. & de prorogatione laici, per Ange. consi. 167. Pau. de Ca. consi. 27. & 144. Ang. consi. 47.

f Clau. Agi. Adde quod no. Bal. in l. decernimus. C. de sacros. eccl.

g Consentiendo. Et quando quis se submittit iurisdictioni iudicis ignorantis illam esse exemptum, plene per Io. And. in regula, scienti. in mercuria.

h Pom. Quæro quomodo. vide Ro. consi. 91.

ret debemus inspicere vtrum pœna fuerit promissa. Et tunc vr ele-
ctus vt arbiter, alias ut iudex. Ita no. in d. l. si qui ex consensu. No. i-
stam glo. quia ; tota die compromittitur in aliquos vt arbitros & ar
bitratores. Certe ex modo procedendi poterit cognosci an proce-
dant, vt arbitri, puta si ordinarium iudicium, seu ordo iudiciorum
seruetur. An ut arbitratores, puta si ordinarium iudicium non ser-
uatur. Hoc etiam poterit apparere ex sua sententia, vtrum compo
nant amicabiliter, an uero determinant secundum punctum iuris,
vt in auth. si uero contigerit. C. eo. & l. idem Pompo. si de meis. §. re
cepisse. sup. ti. 2. Venio ad seq. gl. & quæro quid velit dicere rex. qui
tribunali præest, vel aliam iurisdictionem habet. Dicunt quidam tri
bunali præest. qui habet iurisdictionem ordinariam. Aliam iurisdi-
ctionem habet, qui habet delegatam. Gul. de Cug. & Cy. sequendo
eum in l. si qui ex consensu C. de episc. aud. tenet, quod iurisdictio
delegata non potest prorogari in alias personas: cum enim sit limi-
tanda inter illas personas tantum, aliam limitationem non recipit. l.
in agris de acq. re do. Vnde gl. exponit alio modo, vt dicatur præes
se tribunali, qui habet iurisdictionem, uel administrationem. Et quod
dicitur, vel † aliam iurisdictionem, intelligatur de iudicibus illis char
tularijs, qui nullam habent iurisdictionem, nisi inter consentientes.
De istis iudicib. facit glo. mentionem hic & tex. in l. rem non nouam.
C. eo. & vbi & apud quem in integrum restit. l. fi. quod tene menti.
Posses aliter dicere ut intelligatur præesse tribunali ille. qui habet
certum locum maiorum suorum ad reddendum ius, l. pe. sup. de iust.
& iu. vel aliam † iurisdictionem habet. hoc est, qui non habet locum
certum maiorum suorum, ut sunt omnes Doc. qui habent iurisdictio
nem in scholares, vt in auth. habita, C. ne fil. pro patre. & prima con
stitutione Digest. §. pe. vt etiam sunt omnes isti, qui præsunt aliquib.
collegijs, quorum multi sunt non habentes certum locum ad redden
dum ius. Venio ad tertiam † glo. & quæro utrum in criminalib. pos
sit prorogari iurisdictio? Breuiter, veritas est quod sic in eum, qui a-
lias habet iurisdictionem de illis causis, l. 1. C. ubi de cri. agi oportet.
ubi etiam hoc tenet gl. hic & ad municipalem l. inter. Quæro, nun-
quid priuatus † possit prorogare iurisdictionem eius, qui habet dele
gatam a principe. & dubium videtur esse. quia in ipso delegato nõ
vr esse aliqua iurisdictio, sed requiritur quod alias habeat iurisdictio
nem licet non in illum ad hoc, ut possit prorogari, sed ille nullam ha
bet, ergo vr priuatus de nouo dare, quod non posset, quia autem nõ ha
beat, probo per l. & si prætor de off. eius cui man. est iuris. Quod etiã
sentit gl. in l. cognitio. §. 1. eo. tit. de quo habes gl. expressam in uerbo
delegatorum. c. pe. in fi. ext. de off. dele. no. Inn. in c. de causis. ext. eo.
ti. & Cy. in l. 1. C. de iur. omn. iud. Potest tamen † isto casu fieri proro
gatio de tempore ad tempus. inf. eo. l. 3. §. si & iudex. Item de re ad
rem, ut no. in c. pen. & ibi per gl. ext. de off. deleg. † Quæro, nunquid
requiratur expressus consensus, vel tacitus in prorogatione? & ui-
detur hic in ista l. 1. quod requiritur expressus. Inno. tenet quod taci
tus consensus sufficit, in c. cum uenissent, extra de in inte. rest. Non
ob. iste text. qui dicit, se subiiciant, & consentiant, quia illud uerum
est in modo loquendi.

ADDITIONES.

a L. si qui ex consensu. Et ibi Cy. in fi. sequitur Pet. de Anch. in cle. spe. in fi. de uer.
sig. vide Ant. in c. cum ex officii. de præscr.

b Poterit apparere. Adde Bal. auth. habita. quod si specifice creatur iudex ad instan
tiam, alius non poterit etiam ex prorogatione fieri. l. consulta. C. de test.

c Gul. de Cu. Hoc sequitur Cy. & Bal. & Ang. hic, licet Spec. contra de compe. iud.
adi. §. 1. ver. sed quæritur. Adde tu latius, quando iurisdictio iudicio delegati pro
rogari possit de persona ad personam, & uide late Mar. Soc. in c. significasti, ar. 4. q.
6. extra de foro compe. ponentem conclusionem & fallentias.

d Chartularijs. Et de his iudicib. chartularijs, vide per Bar. in l. 1. in vlt. q. de iu. om.
iud. Et hic videtur. quod iurisdictio tabellionis possit prorogari, & idem Bal. in l.
Iubemus. § sane. C. de sacros. eccl. & gl. in Auth. de tab. §. pe. & An. in proœmio
Decretalium, contrarium uidetur velle Io. in c. cum P. tabellio. de fi. instru. Alle.
Io. An. in addi. Spe. de instrumen. edi. & etiam Bal. in l. reperita. C. de epis. & cle. &
Bal. hic in fi. Adde to de hoc, quando iurisdictio tabellionis possit prorogari, & vi
de Mar. Soc. in d. c. significasti, art. 4. q. 10. & ibi quando prorogari possit de loco
ad locum.

e Posses aliter. Et de materia prorogationis, per Inn. in c. de causis. de offi. del. & Ia
co. But. in l. si societatem. pro socio. bona gl. in c. Romana. in ver. suscipere, de fo-
ro compete. in 6.

f Prorogari iurisdictio. Adde, an in criminalib. possit fieri prorogatio, adde Cy. in l.
procurator. C. de pe. & glo. in l. non valet. C. de plagiar. Inn. dubitabat in d. ca. de
causis. de offi. dele. per Spe. de com. iud. adi. §. 1. ver. sed nunquid in suam. & Imo.
in c. 2. de offi. c. ord. sed Bal. in l. si qui ex consensu. de epi. aud. tenet contra Bar. Ad
de an in criminalibus possit fieri prorogatio, Abb. all. consil. 33. & Ang. 23. & per
Mar. in d. c. significasti. art. 5. q. 1.

g Expressus consensus. Sufficit tacitus consensus in prorogando, per Ang. & Imo.
de sol. in l. quæro. Et hoc etiam in delegato, & per Mar. Soc. in d. c. significasti. ar
ti. 6. q. 1. quem videas.

h Pom. Cum venissent. Vide Pan. in c. 2. & cæterum. de iud.

LEX II.

1 *Consensus iudicis in prorogatione iurisdictionis, de persona ad personam nõ est necessarius.*
2 *Sententia lata a iudice ignorante se iudicem, non tenet. Sententia iudicis errã tis in modo iurisdictionis, valet. Sententia lata ex una causa, quam iudex arbitrabatur bonam, & suber. [illegible] melior, ex illa meliori potest confirmari.*
3 *Sententia iudicis ignorantis ea, quæ sunt necessaria ad sententiam est nulla.*
4 *Practica ponendorum in sententia.*
5 *Scholaris sit gans per errorem coram potestate, an valeat prorogatio.*
6 *Iudicis consensus, etiam in prorogatione de tempore ad tempus requiritur. Prorogatio quot modis fiat.*
7 *Argumentum de tempore ad locum procedit.*

a Consensisse. Continuatur cum præcedenti, nam supra dictum est, quod ex consensu partium fit prorogatio, hic quæritur qualiter, & qualis debeat esse iste consensus, & breuiter h. d. In prorogatione iurisdictionis de persona ad personam, requiritur consensus partium, qui sciant illum non iudicem suum, & consensus iudicis non requiritur, sed in prorogatione de tempore ad tempus. requiritur consensus iudicis, & partium. h. d. vsque ad §. legatis. No. casum, in quo factum per violentiam compulsiuam est ipso iure nullum, licet alias veniat irritandum per actionem quod metus cau. quod dic, ut l. si mulier. §. si duos. ff. quod met. cau. † Secundo no. † quod non requiritur consensus iudicis in prorogatione iurisdictionis de persona ad personam, nec etiã scientia. Op. cõtra. hoc de l. quæro ff. de eo qui pro tu. & l. sed & si de hæ. ff. int. de acq. hær. Rñ. Si iudex † ignoret se iudicem, vel se habere iurisdictionem, non valeret eius sententia, vt d. ll. Sed si sciat se iudicẽ esse, sed in modo qualiter sit iudex, errat, valet, quod factum est per eum, vt hic. eodem modo possumus dicere in sententia, quia si iudex credit eum se posse dare ex vna causa, tamen suberat alia melior, ex illa alia meliori poterit sententia confirmari. l. vlt. ff. quod cũ eo. Si tamen iudex omnino ignoraret ea, quæ sunt necessaria ad sententiam, ut puta si nesciret litis contestationem factam esse, vel libellum datum, vel quando interponit primum vel secundum decretum, ignoraret citationes præcessisse, & reum contumacem esse, tunc non valeret quod fieret per eum, l. hæc autem §. 1. qui. ex cau. in possessio. eatur. Tetigi in l. multum. de cond. & demon. Et ideo † practica est, vt ponatur in sententia, visis itaque petitione prædicta, litis contestatione iurato testium eorum dictis, instrumentis, iuribus vtriusque partis & cæteris; Christi nomine inuocato. & c. Et eodem modo in sententijs, quæ dantur aduersus contumacem fit mentio, quo iudex illam contumaciam cognouerit. † Circa istam partẽ quærit glo. quid si scholaris, per errorem litigauit coram potestate, nec allegauit priuilegium sui iudicis, nũquid valeat? Dic vt in gl. Venio ad versiculum, sic & iudex. Quæro, † vtrum in prorogatione de tempore ad tps requiratur consensus iudicis. Text. iste videtur velle quod sic. præcedens vr velle contrarium. Veritas est quod requiratur. Et ratio, quia clã ipso tempore iudex credit se non iudicem. Et ideo ad hoc vt ipse sciat se iudicem, expedit vt sciat & consentiat, aliter non facit vt iudex, sed in præcedenti vere iudex est, licet in modo erret. Habes ergo † quod fit prorogatio de persona ad personã, vt in præcedenti. Quandoque de tempore ad tps vt hic. Quandoque de re ad rẽ. § 1. ff. e. Quandoque de loco ad locũ, nõ suæ iurisdictionis: hoc. n. nõ potest fieri, quia præiudicaret alteri. Facit inf. de solutionibus l. quero. Sed si fiat de loco ad locũ suæ iurisdictionis v. g. nã locus maior est in palatio potestatis, de voluntate partiũ poterit prorogari, vt audiat in platea. Nam idem est iudicium de tempore ad locũ, l. vinũ. inf. si cer. pet. & l. fi. inf. de trit. & per Gul. in l. fi. de iuris. om. iu.

ADDITIONES.

a Consensisse. Sed vtrum possit prorogari iurisdictio iudicis, de cuius iurisdictione dubitabatur. Inn. eleganter noluit quod sic in c. pastoralis. de rescr. & Cyn. in l. fin. C. de exceptionib. & refert Ang. in l. 1. ff. eo. secus si ignoraret, de quo ẽt latius per Ang. in l. si per errorem. de iuris. om. iu. & unum adde in materia prorogationis, quod si Princeps vel Papa reseruare sibi iurisdictionem, partes, velint nolint, eam sibi [illegible] in alium poterunt prorogare, secundum Inn. in c. inter dilectos. de excess. prælat. & in c. cum M. Ferrariensis. de const. & Archi. in c. ubi qui gratiam de separ. [illegible]. Secus in inferiori a Principe secundum Bal. in c. 1. § præterea. de p[illegible] fer. in fextro. Secus in inferiori a Prine pe secundum Bal. in c. 1. § præterea. de p[illegible] hi, seu. alie. per Fed. Et no. quod in causa appellationis nõ potest prorogari iur. quia causæ appellationis sunt mixti imperij, & pertinent ad auctoritatem superioris, unde etiam utraque parte consentiente, non possunt uentilari apud iudices incompetentes. alle. auth ad hæc. C. de iu. Bal. in tit. de pa. Const. in uerbo, secundum mores illius ciuitatis. Item iurisdictio, quæ procedit a Deo, ut excommunicare, uel absoluere, non potest prorogari secundum Bal. in d. l. e. si quis ex consensu in fi. Adde an possit prorogari iurisdictio iudicis de cuius iurisdictione dubitatur. Bal. consi. 278. 4. lib. Et an iudex ordinarius possit compellere partes ne prorogent alterius iurisdictionem, vide Io. An. in add. ad Spec. in tit. de comp. iud. ver. sed quid in dele. Et ibi etiam an delegans possit præcipere delegato, ne proroget vltra tempus sibi datum ad causam decidendam. Vide late per Mar. Socinum in c. significasti. ar. 5. q. 7. extra de fo. com. pe. quo prorogatio fieri, aut non fieri debeat. Pom. Vide Abb. c. si clericus laicum. de foro compe.

b No. casum. Ad idem tex. & ibi Bal. in l. si qui ex consensu. de epis. aud.

† Claud. Mer. Et istum tex. ad hoc reputat singularem Panor. in c. P. & de offi. & potesta. dele. sed est similis in l. si qui ex consensu. in uer. sponte. & ibi hoc no. Bal. C. de episc. aud.

c Pom. Et ideo. Vide Alex. in l. 2. C. de arb.

1 *Legati pro represalijs non possunt capi, etiam per loca vbi transeant.*
2 *Testes vocati extra propriam iurisdictionem, non possunt ex alia causa, & nec pro represalijs ibi conueniri.*
Existens in loco causa appellationis, non potest ex alia causa ibi conueniri.
3 *Peregrini qui uadunt ad indulgentiam, non possunt per terras, per quas transeunt, conueniri, nec pro represalijs capi.*
4 *Scholares nec possunt capi pro represalijs, nec parentes, affines, vel nuncij, qui destinantur ad eos.*
5 *Clausula, non obstante priuilegio, non intelligitur de incluso in corpore iuris.*

§ Le-

a **§. Legatis.** a Qui ex cā legationis, vel testimonii, vel alia lītima causa ad alium locum se trāsfert ibi non pōt conueniri, sed habet priuilegium domum suam reuocandi. h.d. No. 1 quod legati non possunt conueniri de debito quod ante ꝯxerunt. No. ꝙ legati non possunt capi ex virtute represaliarum, ꝙ est verū, vt hic in secundo rñso. & gl. no. super verbo, destinati. † Secundo no 2 b ta, ꝙ illi, qui ex cā testimonij vocantur, non possunt pro alia causa cōueniri, nec ēt pro represaliis capi, eadem rōne. Quod intellige qñ vocantur extra suam propriam iurisdōnem, & specialem. Vnde si vnus de aliqua ciuitate Marchiæ, vel Ducatus, vocatur cā testimonii in curiam Marchionis, vel Ducis, non posset ibi pro alia causa conueniri, vel pro represaliis detineri. Idem si oportet eum ibi esse causa appellationis, vt hic dicit textus. Sed si vnus de comitatuistius ciuitatis vocaretur ad ciuitatem istam causa testimonii, vel alia cā, optime posset capi, & conueniri, vt hic in §. omnes. hoc tam pp forum, ꝙ hic habet quam quia ibi ꝯtrat, seu iniuriam committit, vt hic dr, alias forte secus, si haberet forum, & alibi existeret. Tertio nota, † ꝙ 3 isti peregrini, qui vadunt ad indulgentias Romam. vel Assisiū, non possunt per ciuitates, per quas transeunt, conueniri, vel cā represaliarum capi, vt hic in vet. idem Claudio. & ibi gl. h.d. Facit C. cōia de succes. auth. omnes peregrini, in eo ꝙ dr. libere hospitentur. Quarto no. finem huius glossæ, ꝙ sicut scholares habent priuilegium ne capiantur pro represaliis, c vt in auth. habita super hoc. C. ne filius pro 4 c pa. & hic, ita etiā si pater, vel frater, venirent ad eos videndū, & nuncii qui eis necessario destinantur. Veruo ad §. omnes. & opponō de l. non alias, §. legati. J. eo. Sol. ibi deliquerunt hic vero contraxerunt. Opponitur de l. sed & si restituatur, §. ædium. inf. eo. Solu. ibi dies actionis erat extitura. Op. in auth. vt omnes obe. iud. prouin. §. 1. C. vbi de crim. agi oportet auth. qua in prouincia. vbi dicitur, quod nullo 5 priuilegio excusatur. Solu. Intellige nullo † priuilegio. s. speciali, non incluso in corpore iuris. Nam per illa verba non videntur sublata d priuilegia inclusa in corpore iuris, vt inf. eod. l. hæres absens. d quod no. factum est statutum quod omnes vadant in exercitum sub certa pœna, non obstante aliquo priuilegio, intelligo, s. speciali non incluso in corpore iuris.

ADDITIONES.

a Legatis Per Inn. post gl. in c. fi. de foro com. in ver. 2. no. adde reatum not. in l. fin. inf. de leg & quod no. Inn. in c. ego episc. de iureiu. adde Bal. in l. qui a latronibus, de testamentis.

b Pom. Secundo nota quod. vide Bar. consi. 165. in ult. opp. Bal. in auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi. l. non plures. C. de sacros. eccl.

c Pro represaliis. Peregrini, & scholares capi nō possunt pro represaliis. adde quod no. Inn. in c. fi. ad fi. de foro comp. & gl. & Bal. plene in auth. habita. adde quod soluens pedagium, &c. secundum Odofr. in auth habita. quod dictum sequendo reassumpsit Bal. in c. 1. in prin. quæ sint rega.

d L. hæres absens. Adde quod no. Bar. in l. si quis sub cond. de conditio. institutionū. Et adde quæ dixi post Bar. in l. fi. C. si contra ius. Sed quid si sunt duo priuilegia, vnum est clausum in corpore iuris, aliud non, quod sit præferendum, vide per Hostien. & Cannonistas, maxime Io. An. in c. 1. de rescr. adde notata per Bar. in ver. nō obstantib. in extrauag. ad repri.

§. Sed & si agant. Ex isto §. no. quod ille, qui accusat criminaliter, non potest reconueniri ciuiliter: secus in eo, qui ciuiliter agit. h.d. Plene examinaui hoc anno o. bi in auth. & consequenter. C. de sent.

a **§. Sed & si dubitetur.** a No. qñ est dubium, vtrum aliquis sit legatus, vel non, iudex ipse debet cognoscere. Hoc etiā apparebit ex literis legationis, vidistis in l. eum qui. §. fi. cum l. seq. inf. commodati, & C de episc & b cle. l. si qua. No. quod isti qui reuocant domum, debent cauere b de iudicio sisti in domo sua. quod an procedat in aliis, qui conueniūtur coram iudice non competenti, dic vt in glo.

ADDITIONES.

a Sed & si dubitetur. Et gl. nu. 11 ver. promissione. vide quod scripsi post Bar. in l. sancimus. C. de ver. sig.

b Debent cauere. Per omnes latius in c. fi. de fo. comp. Et dicit Bal. in l. fin. C. ubi in rem actio. quod in legato semper sufficit iuratoria. Meno. Aretin. consil. 95. nume. 2. 3.

LEX III.

1 *Citatus ratione dubij iudicis, vel actoris, licet certum sit quod iudicium suscipere non tenetur, non comparens potest mulctari, & contra eum primū decretum interponitur, secundum non.*

2 *Bannitus eo ipso quod iudicium suscipere compulsus non fuisset, si fuisset præsens, rediens, & hoc ostendens, debet de banno cassari.*

a **Non videtur.** a Contra eum, qui habet exceptionē declinatoriam, non potest interponi ſm decretum. h.d. Opp. inf. e. l. si quis ex aliena, & sup. si quis in ius voc. non ierit l. 1. So. dicit gl. intellige hic, ꝙ hoc constabat, ꝙ ille præsens iudi- 1 cium suscipere non tenetur: secus si de hoc esset dubium. Et † ideo si ex forma citationis appareret, quod quis non tenetur ire, vt puta si in citatione nominetur dñs talis presbiter, vel dicatur talis de Florentia, cum citetur apud iudicem Perusinum de eo, quod alibi factum est, tunc ire nō tenetur, nec citatio eum arctat. Et ideo officia- b les, b quando procedunt cōtra aliquem clericum, licet male faciāt, omittunt ponere in citatione, vel processu aliquam demōstrationē, ex qua demōstretur clericus, vt sic propter dubium teneatur ire ad allegandum priuilegium. Tu potes dicere, ꝙ etiam est si dubium respectu iudicis, vel actoris, si tamen veritas est in se, quod pñsens iudicium suscipere non compellitur, non vr latitare, vt hic, & l. vir bo- c nus. iud. so. quæ hoc expresse probat, & sic non potest perueniri ad secundum decretum nec ad aliud quod parat plenum præiudiciū, d vt hic, & d le. vir bonus. Bene tamen poterit mulctari, d vel ad primum decretum pueniri, vt J. eo. l. si quis ex aliena. & l. 2. si quis in ius voc. non ierit. Rō apparet, quia primum decretū interponitr, vt tædio affectus veniat rñsurus. Istā pænam merito sustinet, quia pp dubium venire debebat. Sed ſm decretum interponitur, quia debito non satisfecit. Et istam pænam non dēt sustinere, quia de hoc iudicio non erat cognitio, & hoc vult dicere l. ista, & d l. vir bonus. e Et hoc vr, e ꝙ si aliquis † est bannitus ſm formam statutorum Italię 2 illo bannimento quo hr pro confesso de delicto, si postea ostendit quod si præsens fuisset, iudicium suscipere non cōpelleretur, quia bannum declarabitur nullum. Non enim potest imponi pæna, quę ipsum negotium principale respiciat, sed quæ solum contumaciam illam puniat, vt ex prædictis patet. Dicam latius in d. le. 2. si quis in ius voc. non ierit.

ADDITIONES.

a Pom. Non videtur. Ad intellectum huius l. uide Fel. in c. cum ordinem de rescr.

b Pom. Et ideo officiales. Vide Barb. consi 62. & consi. 1. vol.

c L. vir bonus. Adde Bar. in l. neque. de fideic. libr. Men. Grammat. decis. 29. nu. 3. 4. Marsil. singul. 72. & consi. 16. nu. 33.

d Poterit mulctare. Et sic ex his no. quod nūquam vr iurisdictio prorogata ex contumacia. Et vide quod dixi. sup. verū tamen est, quod modo ex contumacia incūbit unus probandi declinanti, secundum Bal. in l. licet. C. ubi de cri. agi opor. Inno. in c. præalle. in fi. de dila. Bal. in l. gesta. de re iu. adde quod per contumaciam non censetur prorogata iurisdictio. Rom. consi 68.

e Videtur. Vide Bar. & quæ dixi in l qui absentem, J. de procu. quæ no. Bald. in l. licet. C. de proc. per Imo. in c. cū super. de off. del. & in l. quidam. ad fin. de re iu. & vide quæ ibi dixi secundum Ang. & cum Bar. hic concor. Bal. in l. si qui ex cōsensu. de epis. aud. vbi ex contumacia nunquam uidetur prorogata iurisdictio, quia est verum secundum Bal. ibi si iudex erat ipso iure incompetens, secus si per exceptionem. & Inn. in c. præterea. de dila. & melius in c. inontuit. de eo qui fur. ordi. susce. & Ang. in l. 2. §. fi. inf. si quis in ius uoc.

LEX IIII.

1 *Pater & filius, quando litigare possint.*

a **Lis nulla.** Non eget summario. Oppo. de l. i. C. de pa. po. So. dicit gl. quod hæc est regula, quæ fallit in casibus b hic no. b vide & signa glo. Breuiter dicas, qñque lis infertur a filio 1 patri, & tunc pōt esse l. s de omnib. ad quę facienda a filio pr pōt cōpelli iure actionis, uel officio iudicis. Iure actionis vt in castrensi peculio, uel quasi. Item in aduentitio hodie in casib. in quib. patri nō quæritur vsusfructus, & sic non est lītimus administrator. Offō iudicis. ut in petendis alimentis, vt in gl. In petendo quod emācipetur. Item in casu l. Imperator ad Treb. ut hic in gl Item ut dotet filiam ut l. qui liberos. J. de ritu nup. Item ut promittat dotem pro filio recipiēte, ut not per Dy. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. so. mat. & si qui alii casus reperirentur, in quib. æquitas iudicis posset implorari contra patrem, quod reperire laboriosum est potius, quam subtile. Si uero infertur lis a patre filio, tunc in omnibus casibus, in quibus pater ratione patriæ potestatis, non potest ius dicere, consistit iudicium. vt in castrensi, vel quasi. Item si inferret quæstionem pro patria potestate, seu filiatione, ut hic per glo. Item ex causa ingratitudinis. C. de ingra. lib. l. i. Item si veller cogere, ut emancipationem suscipiant, secundum no. in l. quidam cum filium J. de ver. obl. & si qui casus sunt similes, alias non esset iudicium inter filium & patrē, tamen potest iudex adiri, ut executor dictutus de filio sententiam, quam pater dixerit, leg. 3. & l. congruentius. C. de pat po. Quid autem inter dominium & seruū: Dic vt in l. aux certus. inf. eo.

ADDITIONES.

a Meno. Lis nulla. Cuiac. lib. 9. obseruat. c. 7.

b Casibus hic no. Vide casus, in quibus consistat iudicium inter patrem & filium, adde tamen quod de iure Canonico lis potest esse inter patrem, & filium, ut no. gl. in c. si annum extra, de iud. li. 6. & videtur tex. in c. non est nobis. de spon. glo. a 1. q. 9 si ecclesia. 1. q. 7. quæritur. & vbi est dubium, an sit in potestate, ualet iudicium. l. si putas cum ibi no. C. de pet. hær.

Pom. Hic no. Vide Lud. Ro. sing. 694. inc. de iure ciuili. Bar. in trac. differentia. inter ius ciuile, & canonicum.

LEX V.

1 *Iudex non cognoscit an sua sit iurisdictio, quando sentit 1 aliquod cōmodum.*

a b **Si quis ex aliena.** a In dubio dēt quis comparere, b & exceptionem declinatoriā fori opponere, super qua eius iudicis, qui declinatur, erit cognitio. h.d. Quando dēat opponi ista exceptio declinatoria, dixi in l. nō vr. §. e. op. ſm hoc, iudex iudicat in cā sua, ꝯ l. i. C. ne quis in cā sua. Sol. Nō est sua 1 q̄tum ad utilitatē, iō pōt sup hoc pronunciare. Et iō ſq̄dam gl. singularis in l. de iure. inf. ad muni. vr uelle, ꝙ si iudici applicaret aliquid ut puta decima, vel sportulæ, non esset eius cognitio, quia esset causa sua etiā quo ad vtilitatem. Dixi in l 2. si quis in ius uoc. non ierit.

ADDITIONES.

a Pom. Si quis ex aliena. Limita no. ut per gl. c. 1. in uer. ad dominū. de inue. in ma. fac. de quo uide Decium in c. cæterum. in 3. not. de iud. Quid autem si notorie cōstat citatum non esse de iurisdictione, uide Fel. in ca. cum ordine. de rescr. & ibi Decium in gl. fi. in prin.

b Comparere. In dubio quis dēt cōparere, adde ꝙ si non comparet, iudex pōt eū mulctare. Ale. c. 1. de resc. ꝙ est no. & uide Bar. in l. nō vr, 3. e. & utrum sit necesse priuilegiū allegare, uide Bal. in l. ciues. C. de app. & regulā huius l. singularē limita.

ta, vt dixi post Bar. in d. l. at si quis in ius voc. Et hanc legem limita habere locum in iudice vniuersali, secus in ordinario particulari ad certas causas, vel personas, gl. est in c. 1. in fi. & ibi Bal. de inue. in ma. fa. Item non hēt locum in iudice delegato, s̄m gl. no. in c. accusatus. §. sane. de hæreti. in 6. de quo vide Bar. in d. l. a. si quis in ius voc. & alibi dicit Inn. qd̄ si quis citatus non cōparet, perdit priuilegium declinandi forū, ita no. dixit in d. c. pterea, de dila. sed Flo. in c. sup literis. de rescrip. dixit, q̄ gl. in d. §. sane. & in c. 1. de inue. in mar. fa. non est vera, nec videtur differentia aliqua s̄m eum. & vide singulariter Bal. in l. generaliter. de episc. & cler. Itē non habet locum in iurisdictione voluntaria, s̄m Bal. in l. 4. in fi. C. comm. vel epi. Item limita hanc l. non procedere, ubi causa declinationis fori esset notoria, ... plene per In. o. in l. quidam. de probandi, Cle. pastoralis. in verbo, Pisana. de re iu. ... Et ad materiam huius l. vide Mar. Soc. in c. postulasti. q. 12. de foro compe. ... illud non procedit in exactoribus, qui non possunt pronunciare

† Clau. Cognito. Istud non procedit in exactoribus, qui non possunt pronunciare super potestate sua, secundum Bal. in c. eum contingat. de rescrip. per illum tex. quem dicit singularem ad hoc.

LEX VI.

1 *Cæcus succedens principi, baroni, vel comiti, retinet iurisdictionem, licet postea concedi non posset.*

a **Cæcus.** a Opp. j. eo. l. cum prætor. §. fin. Sol. hic superuenit cęcitas, postquam erat iudex. Op. s̄. de postul. l. 1 §. casum. So. aliud in aduocato, aliud in iudice. Opp. quia non poterit fere sententiam in scriptis. l. fi. C. de sen. ex breui. recit. Sol. dicit glo. quod habet dignitatem, non administrationem. Tu dic, qd̄ poterit ferre sententiam per alium, sicut dicimus in non literato, vt d. l. fin. C. de sen. ex breuic. & sic vr̄ s̄m hoc, † q̄ si alicui principi habenti

3 iurisdictionem succederet cæcus, retineret iurisdictionem & haberet eum s̄m quod dictū est. Et sic potes dicere, q̄ si alicui Principi, Baroni, vel Comiti succederet aliquis filius cęcus, remaneret iudex & retineret iurisdictionem, licet postea concedi non posset.

ADDITIO.

a Pom. Cæcus. Vide ad hæc Are. consi. 147. inci. visa consultatione.
* Meno. Ioan. Rober. lib. 3. senten. iur. cap. 1. Duar. lib. 1. disputa. c. 43.

LEX VII.

a **Si quis postea.** a Priuilegium fori superueniens pendente iudicio, non eximit quem a iurisdictione. h. d. Quid si pendente iudicio aliquis effectus est clericus, tangit Gul. in l. pe. si ex noxa. causa aga. Io. An extra de obl. ad ratio. c. 1. Ego dixi uobis in l. 1. j. de pœnis. vbi plene.

ADDITIO.

a Si quis postea. Limita s̄m regulā huius l. ut per Bar. in l. sepulchri violati. de sepul. viol. videtur præuenta iurisdictio, etiam per carcerationem s̄m Bal. in l. officialis. de episc. & cler. in agitione ad Specu. in tit. de cit. & Bal. ibi. Item limita hāc l. duob. modis, ut p gl. in l. q̄ aut, in prin. & ibi Pau. de Ca. si quis cautionib. hæc lex fallit in scholari conuento coram uno iudice, in auth. habita. & ibi Bal. uersi. hoc quæro. cum se. Alio modo per Bal. Ang. & Imo. in l. si seruus plurium. § si quis a me. de leg. 1. Adde an p citationē nullā, quis dicatur preuenisse, Ro. consi. 162.

LEX VIII.

a **Si quis in legatione.** a Opponitur de l. eū qui §. 1. s̄. de const. pec. Solue ut ibi dixi.

ADDITIO.

a Pom. Si quis in legatione. Limita hanc l. ultra alios hic, per Fel. quatuor modis in c. cum omnes. de const. * Menoch. Cuiac. lib. 14. obserua. c. 16.

LEX IX.

a **Insulæ Italiæ.** a Nota quod dicit, cuiusque prouinciæ. Et sic quælibet insula, quæ est in prouincia est

b pars prouinciæ. b Et per hoc semel. Pisis contra quosdam piratas, qui derobabant in mari, & reducebant se in quandam insulā prope Pisas, quod licet dicatur, quod mare est commune, & sic ibi non possit conueniri, tamen ego dico, quod illa insula est pars illius prouinciæ, cui adhæret, ut hic.

ADDITIONES.

a Insulæ Italiæ. Idem firmat Ang. hic, & in l. unica. C. de classi. lib. 11. & vide l. Cæsar. & quod ibi Doctores. inf. de publicanis.
b Pom. Pars prouinciæ. Vide Fel. in c. cum causam. 1. notab. de probationib.

LEX X.

a **Destitisse.** a Ad hoc, vt aliquis desistens puniatur, requiritur vt in totum desistat, non solum differat. Item si desistat a causa, quam calumniose proposuerat, secus si iustā cām habuit litigandi, sed de nouo se iniuste litigare cognoscat. h. d. Tene

b menti practicam, b qñ in lite producitur tibi aliquod instrumentū, vel quando ex apertura testium tu manifeste cognoscis te iustitiam non habere, q̄ ante te habere putabas, consilium est quod statim ce-

† das liti, & euitabis condemnationem expensarum, vt hic. †

ADDITIONES.

a Desistens puniatur. Et quando quis dicatur desistere, uide gl. & Bar. in l. Papi. §. 1. inf. tit. 1. & no. quod desistens non dicitur succumbere, ut est tex. no. in l. alia causa. secundum Bal. & Sal. ibi. C. de his quib. ut indig.
b Practicam. Adde Bal. in l. postquam. C. de pact.
Ruer. Adde no. per Doct. in l. postquam liti. C. de pact. & Bal. in auth. contra qui propriam. C. de non num. pec.
† Clau. Vt hic. Et idem no. Bar. in l si quia inficiatus.

LEX XI.

Si a me. Irritatur iudicium, si deuenit ad eum casum, a quo incipere non potuit. h. d. Examinaui in l. plurib. §. & si placeat. j. de verb. oblig.

LEX XII.

a **Cum prætor.** Quod quibusdam prohibetur ceteris vr̄ esse permissum. h. d. De minoribus istis qualiter possunt esse iudices & qua ætate, habes hic gl no. quam vi-

† de & signa. †

ADDITIONES.

a Cum prætor. Et vide quod dixit Bar. in l. 2. de sacros. eccl. & vide gl. hic, quando quis possit esse iudex, adde quod no. in c. sciscitatus. de rescr. & in l. 1. C. de digni. li. 12. quod no. Inn. in c. cum super. de off. de leg. & in c super literis. de rescr. & de excommunicatis uide gl. & quod not. in l. 2. C. de iur. & facti ignorantia & eum sequitur Bal. in l. id quod pauperib. de epis. & cler.
Meno. Io. Rober. lib. 3. sent. c. 23. Bello. lib. 3. supputat. c. 10.
Pom. Cum prætor. Circa regulam huius gl. vide late Bero. c. translato. de const. & uide Dec. omnino d. l. id quod.
† Clau. Signa. Et ad materiam huius gl. uide etiam gl. in rub. decre. in gl. 1. & quod ibi no. But. & Pan. Item quando possit opponi iudici exceptio inhabilitatis, & an si non opponitur, valeant acta, & alia quędam ad materiam huius legis uide per Imo. & alios, & maxime Pan. in c. sciscitatus. de rescr.

LEX XV.

Si filiusfamilias.

1 *Actiones descendentes ex quasi delicto non transeunt ad heredes.*
2 *Filiusfamilias per imperitiam iudicans tenetur quatenus est in peculio.*
Cautela pro iudice, ut in sindicatu doceat se filiumfamilias.

Si iudex. Si iudex per imperitiam male iudicauit, condemnabitur in quantum religioni iudicantis videbitur, q̄ quantitatem peculii nō excedit, si est filiusfamilias. Sed si dolo male iudicauit, condemnabitur in totum, quæ actio contra hęredem

1 non transit. h. d. cum l. seq. † Not. ex l. proxime sequenti, q̄ actiones descendentes ex quasi delicto non transeunt ad hæredes: nam actio in factum, qua tenetur iudex male iudicans, est ex quasi delicto. Oppo. & vr̄ quod filius teneatur in totum, vt inf quod cum eo l. pe. & l. si quis cum filio & l. seq. de peculio. Sol. Dicunt quidam, q̄ hic fi-

2 lius tenetur insolidum, pater vero de peculio. Alii dicuntur, † q̄ te-

a netur filius de peculio. & istam tenui ponendo casum. Nam cum hæc actio detur in quātum iudicantis æquitati videtur, vt de variis & extraordinariis cognitionib. l. fi. & inst. de oblig. quæ ex quasi delicto. in princ. non debet videri æquum iudici, vt puniatur in plus quam habeat in peculio, qñ per imperitiā male iudicat, secus si dolo, ut in 2. responso, unde posset esse cautela iudici filiofamilias, ut tempore sindicatus, quando sunt ꝯ eum graues petitiones, doceat se filiumfamilias, & sic vltra peculium non tenetur, tene menti.

ADDITIO.

a Et istam tenui. No. in quantum iudex qui est filiusfamilias, tenetur si per imperitiam male iudicauit, pulchre Inn. in c. super eo, quod met. causa qualiter deducatur interesse contra iudicē in eā syndicatua, & quæ dixi in l. fin. inst. de variis & extraordinariis cognitionib. Bal. in l. pignus. C. de pigneratitia actio. tenet, quod qis iudex non tenetur nisi in quantū facere pōt. Et io non possit carcerari, alleg. quæ habentur, adde per Bal. in rub. C. de pæ. iudicis, qui ma. iud. quia singulariter loquitur. Et an transeat contra hæredem, uide in l. 4. §. fin. de dam. infec.
Adde quid in aduocato, Ang. in §. fi. Inst. quibus ea cau manu. non licet.

LEX XVII.

Iulianus ait. Si iudex succedit uni ex litigatorib. in aliquo, desinit esse iudex. h. d. Itē videtur hic text. cū gl. quod si tres habeant rem communem, & inter duos istorum ratione dictæ rei moueatur quæstio, qui habet rem communem cum eis, in hac causa non potest esse iudex.

LEX XVIII.

1 *Parti non datur dilatio propter absentiam diuturnam aduocati, sed alium debet inuenire.*

Si longius. In iudiciis iudex non est diutius expectandus, sed alius loco eius sumendus. hoc dicit. Simile j.

2 de va. & extra. cog. in l. pen. in fi. Item dico de aduocato. a Nam qn̄ ad-

1 uocatus se absentat, uel impeditur, si impedimētum est breue, debet parti dari dilatio, ut expectetur aduocatus, ut s̄. ex quib. c. maiores. l. ait prætor. in fi. & ibi nota. Sed si dilatio esset longa, non debet sibi dari, sed inueniat alium aduocatum, ut hic.

ADDITIO.

a De aduocato. Nota quod expectatur aduocatus, si non diu est absfuturus, adde l. 1. & ibi Bar. inf. de vac. mu. Bar. no. in l. sed si unius. §. fi. de iniuriis. & quod legitur & no. in c. quod super his, de uoto. Menoch. Similia addit Alciat. lib. 1. de uerb. signi. cap. 56.

1 *Maleficia non debent remanere impunita. Nec expectatur ad agendum contra malefactorem, ut fugere possit. 2.*
3 *Filius quando possit agere sine consensu patris.*
Pater cogitur consentire filio pignoribus captis.
4 *Patris consensus generaliter sufficit filio, ut in omnibus agere possit.*
5 *Filiofamilias minori in casibus huius legis dabitur curator.*

a **§. Si filius.** a Propter absentiam patris permittitur filio agere vbi alias non posset absque eius consensu. hoc d. † No.

ADDITIO.

a Si filius. vide Bal. in l. 1. C. de bonis maternis. in ver. debes scire. & dum glo. hic dicit, de actione de dote. vide Imo. in l. 3. sol. mat. in casu huius §. an filius debeat cauere de ratihabitione patris? vide Bal. in l. si cum dotem. §. si pater. sol mat. vbi videtur tenere quod nō Bar. in l. 1. C. de bonis maternis. & vnum nota, quia text. facit mentionem de filio scholari, qui agit pro viatico, quod debitum ex causa studij, & debitum ex causa dotis, æquiparantur & concurrunt, vt vult Bart. in l. 1. in si lecturæ. inf. sol. mat.

1 † No. textum, q maleficia non dẽnt remanere impunita, & pp hoc admittitur ad agendum, qui alias non admitteretur, facit l. ita vulneratus. ff. ad l. Aqui. † Secundo nota, q non debet expectari tantũ, 2 q malefactor possit fugere. ibi, se subtrahat is qui nouam, &c. facit l. ait prætor. §. si debitorem ff. quę in fraudem creditorum. Dr̃ hic q filius agit vtili iudicio. Contra, imo directo. l. filiusfa. & l. in factum. ff. de action. & oblig. Sol. debes scire quod de iure antiquo omnes actiones quærebantur patri per filium, sex casib. exceptis, qui ponũtur in d. l. filius, & in l. factum. Vnde in illis sex casibus filius intentabat directam actionem, quam habet iure suo. Et in hoc erit speciale hic, q licet alias patri competeret exercitium actionis, non filio, hoc casu filius poterit exercere. In alijs vero, in quib. patri quærebatur actio, filius intentabat vtilem actionem, vt hic, cum directa sit 3 patris: hodie vero † omnes actiones ex cã aduentitia competunt ipsi filio, licet sit patris exercitium, si est legitimus administrator, vel si non est, quia respicit vsumfructum, non põt agere filius sine consen- a su patris. l. cum non solum maternis reb. §. necessitatem. ª C. de bonis, quæ libens. & isto casu erit introductum per hanc l. vt vbi pater non potest reperiri, possit agere filius sine cõsensu patris, & eodem modo conueniri. q tene menti maxime propter glossam quæ est in d. §. necessitatem. quæ dicit, q si pater non vult cõsentire, debet cogi pignorib. captis, & mulcta. certe si illa coactio non sufficeret, pcederet absque eius consensu, vt hic. † Quarto vtrum pater possit per- 4 mittere filio generaliter, vt in omnib. dictis causis agat? Glo. tenet hic quod sic, quam tene menti. Allegat de proc. l. filius. §. ipse quoque, quæ sic facit. Nam sicut filius potest esse procurator extranei, multo magis potest agere causam suam, voluntate patris. Quid si fi- 5 liusfamilias est minor? Respõ. in casib. in hac l. positis dabitur curator liti, non personæ. Allegat gl. l. clarum. C. de authoritate præst. fa- 6 cit melius l. fi. §. fin autem patre. C. de bonis quæ liberis. † Quærit gl. b quid de monacho, ᵇ qui est in studio? dicit gl. quod videtur permisisse quod agat. Dic vt in ea.

ADDITIONES.

a Necessitatem. No. ampliationem ad §. necessitatem. Illa limita, nisi pater absẽs dimisisset procur. d. l. filius. §. 1. sup. de proc. l. sed si vnius. §. fi. de iniur. l. sed & hæ. sup. de proc. adde q filiusfam in criminalib. cum conuenitur, potest esse in iudicio sine consensu patris, vt voluit Bal. consi. 74. & Pet. de Anch. consi. 251.

Ruer. Adde quando filius possit agere ex consensu patris, Bar. C. ep. cau. 118.

b De monacho. vide Bal. in auth. causa quæ fit. de epis. & cle. & in auth. habita. & Spec. de actionib. §. 1. ver. quid si.

Poma. Adde Io. And. in c. 2. extra ne cler. vel mona. plenius per Abb. c. quanto. de off. ord.

1 *Clericus succedens laico, declinat forum laici.*
2 *Clericus exemptus non potest allegare priuilegium, quod non possit sub episcopo conueniri.*

a **Hæres absens.** ª Hæres sequitur forum defuncti, nec põt priuilegium allegare. h. d. Op. sup. e. l. 2. §. legatis. Sol. quod hic dicit, nullo proprio priuilegio, intellige in cor- 1 pore iuris nõ inserto, & ibi vide glossam, & no. † Ex hoc ergo habes, b ᵇ quod si vnus clericus succedat laico, quod potest declinare iudicem laicum, quia allegat priuilegium fori, corpori iuris insertum. 2 Sed † si allegaret priuilegium exceptionis, q non possit conueniri sub episcopo, quia exemptus, hoc priuilegium allegare non potest, quia nullo proprio priuilegio excusatur, vt hic. Et sic fuit cõsultum hic semel per Cy. Op. inf. de iure fisci. l. fiscus, in fi. primi responsi. Solu. ibi pro anteriori tempore succedit in ius priuati, non pro posteriori. Op. C. de quadrien. præscr. l. fi. Sol. ibi est speciale. Op. inf. de excusa. tut. l. fi. Sol. illa non est contra. Quæro, quid si ibi non inueniatur? dicam inf. proximo §.

ADDITIONES.

a Pom. Hæres absens. Et hanc l. in prin. gl. intellige secũdum no. p Bar. in l. si fideic. in prin. inf. eo. circa materiam huius l. in quib. casib. sortiatur forum, vide late Marian. Soc. in rub. de foro comp. ubi ponit sex casus, in quib. quis sortiatur forum. & vide unum uerbum Romani consi. 300. & vide glo. fi. in c. cum dilecta. de resc. & quod ibi dicit Pan. Claud.

Meno. Prateuius geminatio. c. 140.

b Ex hoc ergo habes. Adde Bar. in auth. qua in prouincia. ubi de cri. agi opor. & in l. 2. §. legatis. sup. eo.

Pom. Refert & sequitur Abb. c. quia V. uer. uide tamen ad hoc. de iudicijs.

1 *Remissio an habeat locum in contractibus.*
2 *Delicta & contractus æquiparantur in his, in quibus est eadem ratio.*
3 *Conuentus si non habet bona in loco contractus, retenta opinione quod non sit locus remissioni, quid fiet?*

a **§. Si quis tutelam.** ª Supra proxime dixi, heredem ibi conueniendum, vbi defunctus dẽ- † ret conueniri. † Et bř h. d. Vbi est gestum negotium, ex quo resultat quasi cõtus, siue cõtus, ibi potest quis conueniri, nisi sit tanquam cum aduena quem quis sciebat de proximo recessurum, h. d. vsq; ad §. apud Labeonem. Et primo ponit de quasi cõtu. Secundo de b cõtu. Secunda ibi, proinde. Circa hanc l. quæritur, ᵇ hic dr̃, q se dẽt defendere in loco, quasi cõtus, vtrum hoc sit verum, siue ibi inueniatur, siue non? Quidam dicũt, si ibi inueniatur, vt sup. proxime in prin. legis. alij vt Io. dñt, siue ibi inueniatur, siue nõ. Et dicit Io. quod etiam in istis quasi contractib. sit locus remissioni, sicut in delictis. 1 arg. pro Io. sunt in glo. satis late. Domini, istam q. † an in contractibus sit locus remissioni, ponit Cy. in authẽ. qua in prouincia, ubi de cri. agi opor. Gul. de Culatius ff. de eo quod cer. lo. l. 1. C. vbi q̃s decur. vel coh. or. l. 2. de hoc est hodie casus. extra, de foro competẽ. c. Romana §. contrahentes. li. 6. vbi determinat quod in contracti. ñ c est locus remissioni, ᶜ sed peruenitur ad bonorum possessionem. Et sic tenet opin. aliorum contra Io. & huic stare debemus. Quod est d verum, nisi sit renunciatum priuilegio fori, vt no. in l. 1. ᵈ si quis in ius voc. non ierit. per gl. & ibi dixi. Vt tamen opinionem Io. intelligas, scias quod ipse dicit, quod est locus remissioni in duobus casib. e ᵉ Primo, quando latitat, hoc est turpiter se occultat, siue habeat bona, siue non, quod vř probari in Auth. de exhi. & intro. reis. §. suscepto secundo quando non latitat, sed in loco contractus, vel quasi, non habet bona, alias si haberet, non esset locus remissioni. Ista limitatio vltima colli ex fine gl. quæ est additio, ideo libri antiq. non debent habere eam, & isto casu possumus dicere, quod loquitur §. contrahentes, præallegatus, si bene inspiciatur. Item circa hanc opi. glo volens respondere vni rationi Io. ponit vnum no. videlicet, 2 † quod regula, quæ est quod oblĩones ex delictis, & ex contractibus æquiparantur, debeat intelligi de his, quæ tempore illius regulæ erant inductæ. Secus in his, quæ postea statuuntur. Quę responsio est contra id, quod no. in l. quod vero. ff. de legi. & le. non est nouum. & l. seq. e. ti. Rñ. ergo, quod delicta, & contractus æquiparãtur. s. in his ĩ quibus est eadem ratio, sed in remissione nõ est eadem ratio, ergo 3 &c. † Quæro quid si ibi in loco contractus non habet bona, retenta illa opinione, quod non sit locus huic remissioni, quid fiet. Respondet glo. quod iudex pronunciabit de mittendo in possessionem, & rescribet iudici illius loci, in quo habet bona, & ille mittet in possessionem, vt C. de iudicijs. l. properandum. §. sin autem reus. de bonis authoritate iudic. possidendis. l. cum diuus. in fi. & ff. e. l. argẽtarium. in fi. & l. a diuo. §. si super reb. ff. de re iud. Quidam tamen dixerunt, quod illæ leges loquuntur in executione iudicati, non quando fit missio ex interlocutoria quæ opinio reprobatur per glossam in d. l. cum vnus. inf. e. l. sed & si susceperit. §. fi. & est expressum in d. c. Roma. §. contrahentes. de foro comp. lib. 6.

ADDITIONES.

a Pom. Si quis tutelam. Ad istum §. vide aliqua, quæ ponit Bar. in l. si quis in cõscribendo. §. 1. de pac.

† Clau. Conueniri. Idem est in loco contractus. l. exigere. ff. e. ti. Ang. in l. Põponius §. præterea. ff. de acq. poss.

b Quæritur. Item vltra illa, uide ad limitationem dicti capituli, Romana. §. contrahentes. videlicet, nisi iurasset, & promisisset sistere in iudicio. tex. est no. in Auth. de exhi. reis. §. si uero etiam quidam iurent. Tu adde quæ dixi in l. 1. ff. si quis cautionib. post Bar. item limita in casu l. 2. C. vbi de crim. agi opor. & in casu l. 2. C. vbi quis decur. vel cohor. Item falht ratione administrationis reddendæ. le. 1. C. vbi de ratio. &c. Item in causa status, per quam legem dicit Ange. quod iudex remittens, semper debet adhibere causæ cognitionem, & idem dicas in ciuili. eo casu quo fit remissio, vt adhibeatur causæ cognitio in illo, quod est causa remissionis, ad hoc quod idem dicit de delictis, Pet. de Anc. in c. dilecta, de sent. exc. in 6. per l. si coloni, de agric. & censi. lib. 11. & l. de iure. ad municipales. 13. q. 5. administratores. Lapus in sua q. 133. vide in criminalib. Bart. in l. is cui, §. fin. de accusationib. & ibi per Ang.

Pom. Vide Imo, consi. 35.

c Locus remissioni. An in contractib. fiat remissio, Bal. in l. consentaneum. in 8. no. C. quomodo, & quando iudex hoc limitat, nisi lis sit inchoata contra præsentẽ. Et vide quod notat Bar. in l. a diuo Pio. §. sententia. de re iu. & notab. dicit Bal. in l. omnis. §. 1. de epi. & cle. quod potest fieri verbo.

Ruer. Adde quatuor limitationes, quas no. Bal. in l. si conuenerit. col. pen. sup. de iur. omn. iud.

d Vt no. in l. 1. Quod sequitur ibi Bal. & Azo, in summa. de iurisd. om. iud. & firmat Archidiaconus 11. q. 1. c. 1. & Inn. in c. dilecti. & in c. postulasti. de foro comp. & opi. Bar. hic dicit communem Marianus Soc. in d. c. dilecti. art. 3. principali.

e In duobus casibus Mod. h c in illis duobus casibus tenent contrarium, quia contra d. §. contrahentes. & hanc materiam huius §. uide per Ant. in c. ho. de compe. Item limita d. §. contrahentes, non habere locum in ratiocinijs, quia in eis fit remissio. l. 1. & 2. C. vbi de ratio &c & Bar. hic, uide de hac materia no. per Bald. in l. cum Archimedorum. C. ut in poss. legatorum & Pau. de Cast. in l. 1. si quis ius dicenti nõ obtemp. & ibi etiam per Romanum, & in materia §. si quis tutelam. no. quæstionem, duo Florentini contrahunt Senis, & iurant seruare contractum, tandem unus eorum vult petere absolutionem a iuramento coram episcopo Senensi alio absente, an possit, videtur quod non, stante opinione vera, quod ad absolutionem iuramenti requiritur partis citatio. modo tu scis quod in alieno territorio non potest quis conueniri, nisi ipse ibi reperiatur, vel nisi ibi ipse habeat bona, d. c. Romana, & ut dicimus in nostro §. fin. ergo requiritur citatio, at dueí non potest, ergo sequitur, quod non potest fieri absolutio. Præterea, tunc potest quis in loco contractus conueniri, cum agitur de eius obligatione, sed quãdo agitur de eius dissolutione, non iure cauetur. Et de hoc videtur casus, & ibi Bar. in l. 2. C. ubi, et apud quem. ubi ad contractus dissolutionem actor sequitur forum rei. contrarium est uerum, quod etiam quo ad dissolutionem contractus in loco cõtractus quis sortitur forum. Et ad hæc allegetur tex. unicus in iure in l. in cõtractibus. § in omni. et ibi Bart. C. de non nu. pec. Hanc quæstionem ponit Lapus in allegatione x. sed non allegat hunc casum, quem refert Ant. in ca. postulasti de foro compet. vbi dicit esse casum, qui in ueritate non probat, quod no. & uide q dixi infra ea l. in fi. post Bart.

1 *Contrahens in alio loco, quam in loco domicilij, quando possit ibi conueniri.*
2 *Aduena conuentus in loco, non tenetur satisdare de iudicio sisti in loco sui domicilij.*
3 *Nundinarum causa aliqui venientes, possunt ibi conueniri.*
4 *Vagabundi possunt vbique conueniri.*
5 *Quibus modis quis forum sortitur.*
6 *Ratione ordinis clericatus quis forum episcopi loci sortitur.*
7 *Scholaris rõne studij sortitur forũ in loco, vt si ibi contrahat, possit conueniri.*

§. Proin.

a **§. Proinde & si merces.** Sopra dixit qn̄ quis non sortitur forum rõne quasi ɔ̄ctus, nunc qn̄ rõne veri ɔ̄ctus. In gl. pone sp. vel oro &c. hæc gl. additio est, & mala, & nullius utilitatis. Op. ad principium huius §. de §. seq. Solu principium determinatur per sequẽtia. Pro cuius declaratione dic, Qn̄que quis ɔ̄hit in loco domicilii, & non est dubium, q̃ ibi põt conueniri, sic põt intelligi principium huius §. & hoc ne. Aut in alio loco, tunc aut erat inde statim recessurus, & non põt ibi conueniri. Aut non erat statim recessurus, & põt ibi conueniri, ut in ver. at si quis. Et pdicta vera, qn̄ ɔ̄hẽs sciebat eũ de proximo recessurum. Secus si de proximo recessurum ignorabat, vt hic, scḋo rñso, & in gl. hic posita. Si uero dubitat vtrũ sciuerit vel ignorauerit, distingue, aut habebat ibi tabernã vel officinã, & p̃sumitur qḋ inde recessurus non erat: sed si tabernam non habebat, sed ibi erat tanq̃ aduena, tunc secus, vt hic ex tex. euidenter coll. Opp. dr̃ hic in ptin nisi al o loco sese vt defenderet conuenit. Contra, talis cõuentio non valet. l. si conuenerit. sup. de iuris. om. iud. So. dicit gl. intelligo ista verba abnegatiue hoc est, nisi conuenerit, vt ibi non teneatur rñdere, & sic conuentio, per quam declinatur forum, valet, non aũt conuentio, per q̃ forum constituitur. Op. legatus, & quilibet alius rõne ɔ̄ctus celebrati in loco, potest conueniri. l. 2. §. oẽs. sup. eo. ergo multo magis isti aduenæ, qui in nullo sunt priuilegiati. Dicunt quidam huius timore, fateor quod illo tempore ɔ̄ctus ibi potest conueniri, secus si inde recederet, & postea reuerteretur, tũc h. bet locum distinctio huius legis. Alii dicunt totum eɔ̄, q̃ si postea reperiatur ibi, tunc non potest ibi conueniri, quia erat de proximo recessurus, gl. tñ indistincte dixit, q̃ iste aduena ibi non põt conueniri. Nõ ob. q̃ dr̃ de legato, quia ibi poterat conueniri de iure cõi rõne cõis patriæ, & sic si non hẽet ibi legatus forum verum, vel non rõ ne cõis patriæ, posito quod in loco legationis ɔ̄heret, non posset ibi ita simpliciter conueniri, sed haberet locum distinctio, aut erat recessurus de proximo, aut non, & c. merito conueniret rõne ɔ̄ctus non obstãte priuilegio. Aduena aũt ibi de iure cõi non poterat ɔ̄ueniri. vide statim gl. super verbo, quotquot. iste finis est additio, & mala. Contradicit. n. præcedẽti gl. Nam quod dr̃ de legatu est opi. cuius timore sunt præcedentes opi. in g o. vt s̃. recitaui. Quid ergo dicemus? g si ego emi ab aduena, & peregrino rõzinum, & dedi tibi denarios, ipse non vult dare mihi ronzinum nõne poterit hic conueniri. Certe illa gl. s̃m addition. tn̄ positã in ea, vr̃ vel e, q̃ sic, sicuti in legato. Tu dicas quod q̃dã sunt expedienda tpe ɔ̄ctus, vt traditio equi, ut puta si dedi tibi pecuniam credens me recepturum rem statim tõc si nundas videris delinquere, & me decipere. l. 4. de pign. actio. Vnde non solum rõne ɔ̄ctus, sed ratione delicti admissi in ipso ɔ̄ctu, potes conueniri. Sed si qua essent expedienda alia, ut puta dedi tibi pecuniam habita fide de re, uel dedi rem habita fide de pecunia, vel volo te conuenire re euicta, tunc habet locum distinctio huius. §. Et quod hoc sit uerum, probatur in eo, qui promisit centum soluere Ephesi, vbi non erat, nec pergulam fecerat, & similia, & tamen ibi potest conueniri, vt inf. ead. l. in fi. & l. ɔ̄xilis. inf. de act. & obl. vnde pro eo quod videtur actũm, quod in dicto loco expediatur, tunc 2 poterit ibi conueniri, vt dixi. † Quæro vtrum aduena saltem hẽat h cauere de iudicio sisti in loco sui domicilii. Glo. dicit hic quod sic, vt s̃. e. l. 2. §. sed & si dubitetur. Sed hoc non est verũ, quia ibi loq̃tur in eo, qui cõuenitur in loco, vbi alias sortitur forum de iure communi, licet priuilegio excusetur. Secus si de iure communi ibi non posset conueniri vt ibi no. & ita est in casu dr̃o. vnde hæc gl. ɔ̄dicit illi. 3 §. Quæro, quid de his, qui veniuot ad nundinas, & ibi cõstituunt i pergulas vel tabernas. Dicit gl. quod tunc non poterit conueniri rõne nundinarum, vt C. de nund. in l. 1. tu dic, quod poterit conueniri, vt hic, & illa debet intelligi de impetrantib. rescriptum, vt non conueniantur venientes ad oundinas ex alia causa. Quæro, quid si de- 4 k bitor cœpit uagari per mundum, neque in aliquo loco certo se figit. Dicit gl. iste est uagabundus, qui poterit ubique cõueniri. Idem notat in l. 1. C. vbi de cri. agi opor. & inf. de dã. inf. l. 4. §. p̃tor. in gl. parua. & inf. ad mu. l. eius. in fi. per hanc gl. multi ribaldi suspenduntur 5 in ciuitatib. & castris, cũ non habeant alicubi forũ. Vlt. q̃rit gl. † q. l bus mod. quis sortitur forũ, quos gl. enumerat. vide eam & signa, m in eo q̃ gl. dr̃. q̃ qs sortitur rõne ordinis clericatus, intellige forũ epi illius loci, vbi alias sortit̃ forum rõne domicilii uel originis, uel 6 alias. Sed quæro † vtrũ forensis p̃bendatus hic, vel qui efficeret̃ abbas in ciuitate ista, vtrum dicatur ciuis istius ciuitatis, dixi plene in n l. 1. inf. ad munic. Itẽ in eo, q̃ dixit rõne studii scholastici, vr̃ ɔ̄dicere o alteri glo. positæ in hac ea. l. super uerbo domicilium. dicas quod ratione studii scholastici sortitur forũ, vt si ibi ɔ̄hat, ibi posset cõueniri, vt in hac gl. Non antẽ quod pro ɔ̄ctibus, vel obligationib. antea factis conueniri possit, ut in alia gl. super verbo, domicilium.

ADDITIONES.

a Pom. Proinde & si merces. Limita, ut per Cre. sin. 422. per gl. l. vsuras. C. de solu.
* Meno. Cuiac. lib. 11. obser. pat. c. 13.
b Pom. Pro cuius declaratione. Vide Barb. consi. 31. 1. vol.
c Aut alio loco Barba. consil. 52. col. 1. lib. 2. Benuen. in tract. quomodo in causis mercato. proced. 2. parte. nu. 18. 21. 22. Men.
d Et prædicta vera. Adde ad hoc dicta Bar. & vide quæ late ponit Maria. Soc. in d. c. dilectus. att. 2. q. tu. extra de fo. comp.
e Secundo resp. Limita, ut per Ang. in l. 1. sup. si quis in ius uoc. non ierit.
f Distingue. Vbi Bal. in rub. C. quæ in frau. cred.

g Quid ergo dicemus. Et adde q̃ licet iurisdictio alicuius iudicis sit prorogata ex eo, quia cor. actum sit in illo loco, si conueniatur alibi, ex contractu non poterit forum declinare, si alia ratione ibi sortiatur domicilium, ita dixit Ang. q̃ probat singularit. gl. in l. si fide commissum. §. tractatum. ver. & putem. ibi, vel dic si conueniatur Romæ &c. inf. eo. & satis sentit gl. hic in verbo, debebit. in princ. fat, quod no. Item alium casum singularem; secundum Bart. & quod ibi dixi in l. fin. C. de iuris. om. iud.
h Meno. Quæro. Aret. cons. 95. nu. 2. 3.
i Ad nundinas. Vel faciens ibi pergulam, vel tabernam, an possit conueniri. Et dic, quod sic, licet gl. contra vide Bal. in l. 1. C. de nund. no. tamen quod licet aliquando possit conueniri, potest tamen cogi satisdare de stando iuri in loco domicilij. Item possunt res sequestrari secundum Bart. in l. fi. C. vbi in rem actio. & no. quod ubi de alio foro non apparet, quia sortitur forum in loco, vbi inuenitur, in l. si in possessione. & ibi Bal. C. vbi causa status.
k Vagari per mundum. No. qualiter possit vbique suspendi, & qualiter possit citari, vide Inn. in c. si aduersus. de eo qui mit. in poss. Et vide Io. An. & Doc. in c. dilectus. 2. de resc. Limita, ut per Bal. in l. 1. C. ubi de cri. agi opor. n. si vellet satisdare de stando iuri in loco domicilij per prij. Adde Io. And. in add. ad Spec. in tit. de compet. iud. §. 2. ver. sed quid si debitor. vbi refert Pile. & Odof. disputasse de eo qui fugit cum monacha.
l Enumerat. Adde alios modos per Spec. de comp. iu. ad §. 1. & alium per assiduam conuersationem in loco per decem annos, licet interpollatim, s̃m Cyn. l. 1. C. vbi sen. vel cla. & qḋ no Bal. in l. sed & si susceperit. §. si in finalib. verbis. j. eo. Item adde dum gl. d xit hic ratione communis patriç. l. Ro. ad municipa. q̃ hodie communis patria est imperialis, s̃m Ant. in c. si. de fo. comp. sed Io. ib. tenet, q̃ hodie communis patria sit Roma. Et adde casum, q̃ per constitutum quis non sortiatur forum in loco constituti, prout videtur velle Bal. in rub. de cõst. pe. in fi. Item no. quod qn̄ fideiussor capitur pro debitore, potest coram iudice aliter incompetenti conueniri reuto, s̃m Bal. eo. in l. cum eorum. C. de leu. Et an propter maiorem partem fortunarum quis sortiatur forum, vide Ni. de Nea. in l. cum res in prin. de leg. 2.
m Clericatus. Sed quid si clericus minor contrahit cum laico in suis patrimonialibus, & vult petere restitutionem in integ. debeat eam petere cora iudice ecclesiastico, secundum quod no. dixit Ant. de But. in c. constitutus. de rest. in integ. Benef. sicut quod dixi sup. ea. l. post Bar. quod est no.
† Claud. Vel alias. Item intellige quando Eps ordinat nomine proprio, secus si ex alterius epi commissione, s̃m Pan. in c. 1. vet. vltra hoc quæro. de foro compe.
n Studij scholastici. Tu vide Bar. in tract. repetialiarum in 15. q. penu. & ibi etiam quid de stipendiarijs, & alijs. qḋ notat in l. lex Cornelia. j. de iniu. & no. Bar. in l. 2. C. ubi de crim. agi opor. secus in Doctore. l. municipes. per Bar. ad municip.
o Pom. Domicilium. Vide Cre. sin. 75. Rom. singu. 352. Abb. in c. quod clericis. de foro compe. & ibi Are.

a **§. Apud Labeonem.** Ratione contractus a celebrati per alium, quis sortitur forum. h. d.

ADDITIO.

a Contractus. No. quod ratione contractus celebrati per procuratorem generaliter constitutum, potest principalis in loco contractus conueniri, ita hoc probatur in tex. quem forte non habes alibi, vide Bar. in l. non solum. §. si mandato, de iniurijs per Gul. de Cu. in l. certum Capuæ. infra de eo, quod certo loco.

§. Illud. In loco domicilii, & in loco, vbi est facienda solutio, quis potest conueniri h. d.

LEX XV.

a **Omnem.** a In loco contractæ obligationis regulariter quis potest conueniri. h. d.

ADDITIO.

a Meno. Omnem. Ant. Augusti. lib. 2. emend. c. 17.

1 *Confesso sit præceptum de soluendo in termino decem dierum.*
2 *Debitor, qui habet terminum quatuor mensium, vel decem dierum, debet cauere de soluendo in termino, alias potest carcerari, nisi cedat bonis.*

a **Si debitori.** 1 In confessum non est ferenda sñia, sed danda est ei dilatio ad soluendum. h. d. Oppo. de eo, qḋ quotidie obseruat̃. Nã ɔfessis dat̃ spatium decẽ dierum. Gl. dicit fateor, quod hoc fit p̃ hãc l. hodie ista gl. vr̃ sibi ɔ̄dicere in eo, q̃ tempus, de quo hic loquitur, est quatuor mẽsium. Et postea subdit, q̃ per istã l. statuitur tempus decẽ dierũ. Dicebat do. Iac. But. quod quando libellus est datus, tunc confessio hẽt vim lit. cont. & põt ferri sententia, & tunc habebit spatium, qḋ datur iudicatis. Ita loquitur hic, ita sentit gl. in prin. l. ibi, velim actionem edere, subaudi, & eadem. Si vero

ADDITIONES.

a Si debitori. Vide intellectum huius l. per Bar. in l. inter omnes. sup. qui satisd. cog. & an illa lex locum habeat in arbitro & legato, dic quod non, quia ad hoc vt arbiter possit facere præceptum, requiritur lit. contestatio. ita no. Bal. in l. eos. C. de execu. rei iud. pro quo facit quod habetur in c. vno delegatorum, de offic. deleg. vbi Papa arguit de iudice delegato, ad arbitrum. Item, an ille terminus decem dierum, qui datur confessis, habeat locum in arbitro. dic quod non, secundum Bal. in l. eos. Idem dicas in termino, qui datur iudicatis ad soluendum, per l. si cum dies. §. certa autem quantum, iuncta glo. ibi. sup. de arb. Item an ista lex habeat locum in committente furtum, vel rapinam & confitente. Bal. quod non, in l. fin. de except. rei iud. & ibi etiam quærit, an hæc lex habeat locum in arbitratore. Et hanc legem limita in casu l. si reus paratus. de procu. de quo ibi vide Bal. Et dicit Ang. hic, quod talis sententia, quæ emanat a sponte confitente, potest fieri die feriato, & iudice non sedente pro tribunali. l. a procedente. C. de dilatio. cum ibi nota. & quod potuit talis interlocutoria reuocari contrario imperio, antequam sit missa executioni per id quod habetur in l. 1. in fi. de præto. stipu. & ab interlocutoria appellabitur, de quo glo. hic, & in l. fin. §. necessitatem. de bonis quæ liberis. & per glo. l. sancimus. C. de adm. tut. & hoc verum, quando nulla oblata petitione per actorem, debitor confitetur. Secus si præcessisset libellus & pars copiam habuisset, & postea confessa fuisset, quia tunc sequi deberet diffinitiua. De hoc est gl. in l. proinde. §. si ad l. Aquil. ut no. gl. 2. q. 1. c. nos in quemquam. probatur in Authen. de exhibend. reis §. Incepto. aliquid per Spec. de sent. §. species. vide Felinum in rub. de re iudicata. & in c. quod ad consultationem. de re iud.
Rucr. Adde Ang. de Arc. in §. si. Inst. de inut. stipu.

vero libellus non est datus, tunc fit præceptum in ɔfessum, & dat
1 spatium x. dierum, vt hic in fi. glo. & ita pt intelligi hæc lex. † Tu dicas clarius, q facere præceptū in cõfessum, & statuere sibi diem ad soluendum. est inductū p hãc l. in fi. Sed q̃ sit illa dies, de iure est tēpus quatuor mēsiū, sicut dat iudicatis. Hodie p ɔsuetudinē est litatū ad x. dies. Ita vult dicere gl. vlt. no. † quod ad hoc, vt cōdēnatus
2 hēat dilationē quatuor mensiū, vel ɔfessus 10. dierum dilationē hēt necesse satisdare dē soluenda illa quantitate in tpe statuto, vt hic in tex. ibi, competenti cautela, &c. Sed tunc oppon t. Nemo conuentus suo noīe cogit satisdare iudicatum solui. Instit. de satisdationib. §. sed hodie. Sol. Verum est pendēte iudicio sufficit. n. cautio de iudicio sisti. q̃ præstat, vt ibi patet, sed post latam sñiam dēt cauere iudicatum solui, vt hic, rō, quia cautio de iudicio sisti, lata sñia perimitur l. Græce. §. & post litem. inf. de fideiussorib. Pro hoc, quia dila-
a tio a q̃ dat iudicatis, dat miseration. s grã, l. si cum militi. §. 1. inf. de cōpēsationi. ergo interim dēt satisdare, l. vniuersa. C. de præci. imp. offe. Esset. n. iniquum si pendente illa dilatione debitor aufugeret & res suas forsitan exportaret, vt s. eo. l. si lōgius. §. 1. Et sic no. quod
b intra illud tēpus 4. mensiū, b possit debitor capi & incarcerari, nisi caueat, ut hic, vel bonis cedat, vt hic, & l. 1. C. qui bo. ce. pos.

ADDITIONES.

a Pom. Quia dilatio. Vide Rom. consi. 423.
b Quatuor mensium. Et ita etiam hic tenet Bar. in cōfesso, & vide Bar. in l. fi. de execu. rei iu. Quod si debitor intra tps, q datur iudicatis, nō satisdat, pōt carcerari

LEX XXII.

Qui non cogitur.
Qui agit, cogitur se defendere. hoc dicit.

LEX XXIII.

1 *Cautela quando agitur ex contractu, vt probetur contractum esse factum ante iudicium.*
2 *Lite contestata si acciderit aliquid, quod est accessorium ad primum iudiciū quando debeat in primo iudicio cognosci.*

a ## Non potest videri.
a Quod post li. cōt. accidit, nō accessorium ad primum, in dcō iudicio non venit. sed noua instantia opus est. h. d. vide sup hoc Ioan.
1 And. in c. Abbate sane. extr de re iu. li. 6. No. istū tex. ex quo ius cautus, q articuli tui concludant ɔctū, sup quo agit factū esse ante cep tū iudicium, alias succūberes. ita oo. p Io. And in d. c. Abbate sane.
b Quæro exēplum huius l. Gl. ponit primo, qō petit aliquid futurum. Sed hoc nō est pptiū exemplum hic, sed in l. nō queadmodū. inf. e. Pone ergo, q petebā cētū mutuata, vel aliqu d vt d pñti. & incipit dēri post li. cōte. Op. de l. ædiles. §. itē sciēdū. inf. d ędil. edl. & C. d iu. l. 1. Sol. ibi loquit de his, q̃ sunt accessoria ad petita, hic de his q̃ sunt
2 principalia p se. Op. de l. qsitum, inf. de pec. Et bī † pro solone corū, q̃ hic ponūt in gl. dic, aut post li. cōte. accidit aliquid q est accessoriu ad primū, & venit in primo iudicio. Aut nō est accessoriū, sed æque
c principale, c & tunc aut non est defectus iuris ex parte agentis, d sed
d ex parte conuenti, vt puta, si petebam rem ego a te, dicens ipsam te possidere, quam non possidebas, incæpisti possidere post li. cōt. tūc
e venit in hoc iudicio. l. quæsitum. e inf. de peculio. & inf. de pet. hę. l. 3. de rei vend. l. fina. ff. §. 1. & ad exh. b. l. tigni. §. si quis. Qđ dic plene vt ibi, aut erat defectus ex parte actoris, & tunc aut superuenit ius ex
f cā de pterito, f & venit iu hoc iudicio, † vt inf. de pign. act. l. si rem. §.
† fin. g & inf. man. l. si mandauero tibi vt a Titio. aut superuenit ius ex
g cā noua, & non venit in præcedenti iudicio, ut hic in tex. Et sic fal-
h sa est opi. Io. posita hic in fi. gl prædicta vera, qn actio proposita est spēr, secus si gñalr. nulla expressa cā, ut l. ult. de ann. exce. C. & est determinatum per Inn. in d. c. Abbate sane, in tex. circa fi. vbi Papa glossat legem istam. & glo. distinguit in l. neque: C. ad exhib. & de hoc no. per Cy. in l. i. de aliena. iu. mu. causa fa. in 6. q.

ADDITIONES.

a Non potest videri. Ad intellectū huius l. uide Ias. Inst. de ac. §. si minus, & ibi plene per Io. Fab. & per Doc. l. edita. C. de eden.
b Quæro exemplum. Et in materia huius l. vide Bart. in l. an eandem, §. actiones. ff. de exc. rei iud. & in l. edita. C. de eden. Et de hoc uide omnino Inn. in q. factū in l. si filius qui patri. de vulg. & pup. & omnes no. in l. si quis iussus. §. fi. de dam. infec. & quod dixi in d. l. si rem §. fi.
c Aeque principale. Vide Inst. de actio. in prin.
d Ex parte agentis. Sed quid in reo, cui post li. contest. superuenit ius excipiendi, an prosit reo? vide Bar. in l. 1. inf. de excep.
e Quæsitum. Intellige tamen, vt per Inn. in c. conquerente. de offi. ordinarii.
f Causa de præterito. Adde Bar. multum no. in l. si Titius. de ver. ob. vbi dicit, quod non requiritur isto casu nouus libellus.
Meno. Parif. consi. 125. nu. 13. lib. 1.
† Clan. Iudicio. Vide Ale. cons. 167. vol. 4. & Are. post Ro. in l. Titius. ff. de ver. ob.
g L. si rem §. fi. intellige, qn nulla cā esset expressa, quia illa dēt probari per c. Abbate sane. de re iud. in 6. Item forte esset verum si libellus hēat formā aptam, secus si ineptam, ut quia ex eo non concluditur ius agendi competere, ut qa petit debitum obligationis, quæ erat conditionalis, no. gl. in l. 2. C de formulis. Et istis adde Bal. in d. l. 2. C. de alie. iu. mu. cau. & ibi quid econtra, & pulchre Bal. in l. per diuersas. in 13. C. mand. & etiam in 7. & 8. q. & quæ dixi post Bar. in d. l. si rem. §. fi. & per Ang. in rep. l. b quis vi. §. differentia. de acq. poss.
h Actio proposita. Vide per Bar. in l. & an eandem §. actiones. de excep. rei iu. Pone q expressi unam cām, nō illam expressi generaliter, ut ago contra te dicens, q res pertinet ad me ex cā emptionis, vel ago actione ex mutuo, non dico qn, vel aliter factum sit. superuenit actio, uel contractus mutui pendente iudicio, an isto iudicio concludatur ipsi determinant quod non. Ratio est, tu scis quod quælibet actio hēt una cam proximā, & vnā remotā, vt l. de hoc. ff. eo. & hic glo. no. i reali. est cā proxima, dñium, in personali est causa proxima, obligatio, causa remota cōtractus & traditio, quādo causam exprimo proximam, generaliter, vt dico ad me pertinere iure dominij, vel dico te obligatum ad hoc, & tunc ius superueniēs pēdente iudicio in isto iudicio clauditur. sed quando propono libellum generaliter ex cā remota, vt ex causa emptionis, vel ex cā mutui, tunc superueniens ius in illo iudicio non clauditur. Et ratio est, quia cā remota de necessitate pra supponit locum, & tempus, quia si dico, emptio, oportet quod sit facta certo tempore & loco & traditio non potest esse, q non sit facta loco & tempore, vnde cum dicis ex causa emptionis, intellige de certa emptione facta certo loco, & tempore, sed qñ ponis causam proximam ut dominium, vel dico te obligatum ad decem, tūc obligatio, vel dominium non clauditur tempore contractus, si ius superueniens, illo iudicio clauditur. Sed quid si expressi causam remotam venditionis, & donationis, & probaui, non tamen probaui de tempore & sic non appares an ante li. conte. vel post fuerit factus? Resp. absoluetur, arg. eius quod no. de neg. gest. l. cum actum, in fi. per gl. & de ope. no. nun. l. non solum. §. sed vt probari. & Io. And. hoc tenet in c. Abb. quod est no. de his quæ vi, metusve causa.

LEX XXIV.

a ## Non alias.
a Hanc l. habuistis sup. & ideo non indiget summario.

ADDITIO.

a Non alia. vide Spe. de comp. iud. ad. § t. ver. quid si quis per meum locū transiens. & Ang. in l. si fide iussor. qui satisd. cog.

1 *Conueniri potest transiens per ciuitatem cum re mea.*

§. Sed si postuletur.
Legatus non pōt ɔueniri actione in rem tpe legationis nisi eo cæperit possidere. h. d. Alias sic, Legatus non potest cōueniri etiam actione in rem ratione pñtis possessionis, quam ēt ante legationem
1 habuit: secus si tempore legationis cæpit possidere. h. d. † Per hanc l. in fin. voluit dicere quidam, q si per ciuitatem istam aliquis facit transitum cum equo meo, q possit hic conueniri, rōne pñtis possessionis, quia speciale est in legato, ne hic conueniatur legatus. In contrarium videtur ius commune. Tamen in contrarium est veritas q dic vt l. fi. C. vbi in rem actio. Ne obstat hæc lex, quia hic legatus alias potuisset conueniri ratione communis patriæ.

LEX XXVI.

De eo autem.
Rōne quasi ɔctus, qui solo animo fit, lega-
a tus qui legationem gerit, non pōt legationis tpe cōueniri h. d. Op. s. e. l. oēm. a Dicit gl. ibi loquitur in ɔctu, hic in quasi ɔctu. Contra hoc vr inf. eo. l. interdum, §. fi. dicit gl. aliud in quasi ɔctu qui celebratur gerendo negotia alterius, aliud in aditione hæreditatis, quia dñs negotiorum certat de damno uitando. Hic legatarii certant de lucro. hoc est falsum, dicit glo quia hic loquitur
b ēt de creditorib. Sed certe posset sustineri, b nam creditores non agunt ex quasi ɔctu, qui celebratur aditione, sed ex ɔctu antea celebrato cum defuncto, merito non possunt agere tpe legationis, cum solum legatarii incipiunt hēre actionem tpe aditionis hēditatis Soluit gl. aīr, q ibi in senatore, hic in legato. Et potest esse ratio, qa senator est perpetuus, legatus ad tps, arg. de tut. & rat distr. l. nisi. ff. suno. si. do. lae. Bu. soluit aīr. Aditio fit ex quadā necessitate, ne forte decedens interim non transmittat, sed negotia aliena geruntur ex voluntate. Alii vero, quos Cy. refert in authen. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. io qō. 3. dīt q hic in quasi ɔctu qui solo aīo celebrat, pro quo legatus non pōt cōueniri. Sicuti. n. quasi ɔhendo nihil facit cum alio, ita eius noīe non pōt ab alio ɔueniri. Lex ɔria loquitur in quasi ɔctu, qui aīr q̃ aīo celebratur, & hoc placet. Op. hic dr, q dēt satisdare, ɔ sup. e. l. 2. §. sed & si dubitetur. Sol. dēt satisdare de legato, alias de legando, vel debitum præstando, vt hic, non aūt de defendēdo, vt ibi. rō, quia si non satisdat de soluendo patitur missionem tm, sed si teneretur satisdare, & non posset, cogeretur se defendere, & sic aufertur ab officio legationis quod est incōgruum. Præterea potest esse alia sol. qa in §. sed & si dubitetur, ɔueniebatur solum rōne cōis priæ, hic vero ēt rōne ɔctus, & sic cogitur satisdare, quasi istæ duæ rationes sint potentiores quā vna, vt in auth de consan. & vter. fra. in prin. C. comm. de succes. auth itaque. No. quia idem in quolibet alio, qui se non defendit, quia solum missionē patitur, vt l. satisque. de in ius voc. Sol. alius pateretur missionem in bonis propriis: hic vero in bonis hæreditariis tantum.

CONCORDIA.

De eo. Pro concordia aduerte, q in eo, q dicit Bar. in hac l. de eo aūt. q quasi ɔhere cum creditorib hæreditariis, ut possit eis obligari ex quasi ɔctu, sicut obligatur legatariis, non dr hēs adeundo hēditatem. ɔrium tñ tenuisse alle. in l. apud Iul. §. 1. ex quib cau. in pos. ea. si tñ bñ inspiciatur Bar. non venit arguendus de ɔrietate, nā in hac l. de eo. allegatur casus spālis in legato ut non conueniatur tpe legationis, rōne aditionis, & sic sortiatur forū rōne quasi ɔctus, qui init cum incerta persona, prout fit adeundo. imo init ibi q obligetur, sed illo tpe non possit cōueniri, &c. in ɔrio loqtur rīr, & ista rīa fm An. & Doc. dr cōis, & communiter ita tenetur per l. more. ff. de acq. hæ.

ADDITIONES.

a Pom. L. omnem. vide per Anto. c. fi. de foro comp. vide Ias. l. cum res. de leg. 2. & contrarium tenet Bar. in rub. C. qui adm. 8. q. & ita etiam uidetur velle Bar. l. apud Iulia. §. fi. ex quib. causis in poss. ea.
b Posset sustineri. Sed Bar. vr velle contrariū in l. apud Iul. §. 1. qui. ex cau. in pos. ea. & vide Bar. in l. q certo loco. inf. de cōd. inde, dic, ut dixi post Bar. i l. apud Iul. §. 1.
Meno. Dec. l. qui cum alio, nu. 7. de reg. iu.
Ruer. No. hanc CONTRARIETATEM quia Bar. in d. §. vult quod creditores quasi contrahant cum hæredib. potest pro concordia dici, q Bar. nō hemse se super ista sol. sed transit ad alia, & approbando solutionem Cy. recedit ab ista. Adde Ias. in l. 2. §. cum res. inf. de leg. 2. in vlt. col. vbi no hanc contrarietatem.

a **§. Proinde & si merces.** Supra dixit q̃n quis non sortitur forum rõne quasi ꝯctus, nunc q̃n rõne veri ꝯctus. In gl. pone sp. vel oro &c. hac gl. additio est, & mala, & nullius utilitatis. Op. ad principium huius §. de §. seq. Solu principium determinatur per sequẽna. Pro cuius de- (b) claratione dic, Qñque quis ꝯhit in loco domicilii, & non est du- (1) bium, q ibi põt conueniri, sic põt intelligi principium huius §. & be- (c) ne. Aut in alio loco, tunc aut erat inde statim recessurus, & non põt ibi conueniri. Aut non erat statim recessurus, & põt ibi conueniri, (d) ut in ver. at si quis. Et p̃dicta vera, q̃n ꝯhẽs sciebat eũ de proximo recessurum. Secus si de proximo recessurum ignorabat, vt hic, scđo (e) rñso, & in gl hic posita. Si uero dubitat vtrũ sciuerit vel ignoraue- (f) rit. distingue, aut habebat ibi tabernã vel officinã, & p̃sumitur qđ inde recessurus non erat: sed si tabernam non habebat, sed ibi erat tanq̃ aduena, tunc secus, vt hic ex tex. euidenter colł. Opp. dr̃ hic in prin. nisi alio loco sese vt defenderet conuenit. Contra, talis cõuentio non valet. l. si conuenerit. sup. de iurisd. om. iud. So. dicit gl. intelligε ista verba abnegatiue hoc est, nisi conuenerit, vt ibi non teneatur r̃ndere, & sic conuentio, per quam declinatur forum, valet, non ãt conuentio, per q̃ forum constituitur. Op. legatus, & quilibet alius rõne ꝯctus celebrati in loco, potest conueniri. l. 2. §. oĩs. sup. eo. ergo multo magis isti aduenæ, qui in nullo sunt priuilegiati. Dicunt quidam huius tenore, fateor quod illo tempore ꝯctus ibi potest conueniri, secus si inde recederet, & postea reuerteretur, tũc h. bet locum distinctio huius legis. Alii dicunt totum cõ, q si postea reperiatur ibi, tunc non potest ibi conueniri, quia erat de proximo recessurus. gl. tñ indistincte dixit, q iste aduena ibi non põt conueniri. Nõ ob. q dr̃ de legato, quia ibi poterat conueniri de iure cõi rõne cõis patriæ. & sic si non h̃ret ibi legatus forum verum, vel non rõne cõis patriæ. posito quod in loco legationis ꝯheret, non posset ibi ita simpliciter conueniri, sed haberet locum distinctio, aut erat recessurus de proximo, aut non, &c. merito conueniret rõne ꝯctus non obstãte priuilegio. Aduena aũt ibi de iure cõi non poterat ꝯueniri. vide statim gl. super verbo, quotquot. iste finis est additio. & mala. Contradicit. n. præcedẽti gl. Nam quod dr̃ de legato est opi. cuius nimo re sunt præcedentes opi. in g o. vt s̃. recitaui. Quid ergo dicemus? (g) si ego emi ab aduena, & peregrino rõzinum, & dedi tibi denarios, ipse non vult dare mihi ronzinum nõne poterit hic conueniri. Certe illa gl. s̃m additionem posita in ca. vr̃ vel c. q sic, sicut in legato. Tu dicas quod q̃dã sunt expedienda tpe ꝯctus, vt traditio equi, ut puta si dedi tibi pecuniam credens me recepturum rem statim tũc si non das videris delinquere. & me decipere. l. .. de pign. actio. Vnde non solum rõne ꝯctus, sed ratione delicti admissi in ipso ꝯctu, potes conueniri. Sed si qua essent expedienda alia, ut puta dedi tibi pecuniam habita fide de re, uel dedi rem habita fide de pecunia, vel volo te conuenire re euicta, tunc habet locum distinctio huius §. Et quod hoc sit uerum, probatur in eo qui promisit centum soluere Ephesi, vbi non erat, nec pergulam fecerat, & similia, & tamen ibi potest conueniri, vt inf. ead. l. in fi. & l. ꝯtituᷣ. inf. de act. & obl. vnde pro eo quod videtur actum quod in dicto loco expediatur, tunc

2 poterit ibi conueniri, vt dixi. † Quæro, vtrum aduena saltem h̃eat (h) cautione de iudicio sisti in loco sui domicilii. Glo. dicit hic quod sic, vt s̃. e. l. 2. §. sed & si dubitetur. Sed hoc non est verũ, quia ibi loqtur in eo, qui cõuenitur in loco, vbi alias sortitur forum de iure communi, licet priuilegio excusetur. Secus si de iure communi ibi non posset conueniri vt ibi no. & ita est in casu dr̃o. vnde hæc gl. ꝯdicit illi.

3 §. Quæro, quid de his, qui veniunt ad nundinas, & ibi constituunt (i) pergulas vel tabernas. Dicit gl. quod tunc non poterit conueniri rõne nundinarum, vt C. de nund. in l. 1. tu d. c, quod poterit conueniri, vt hic, & illa debet intelligi de impetrantib. rescriptum, vt non con-

4 ueniantur venientes ad nundinas ex alia causa. Quæro, quid si de- (K) bitor capit uagari per mundum, neque in aliquo loco certo se figit. Dicit gl. iste est uagabundus qui poterit ubique cõueniri. Idem not. in l. 1. C. vbi de cri. agi opor. & inf. de dã. inf. l. 4. §. prætor in gl. parua. & inf. ad mu. l. eius in ii. per hanc gl. multi ribaldi suspenduntur

5 in ciuitatib. & castris, cũ non habeant alicubi forũ. Vlt. q̃rit gl. † qui- (l) bus modis quis sortitur forũ, quos gl. enumerat, vide eam & signa, (m) in eo q gl. dr̃. q qs sortitur rõne ordinis clericatus, intellige forũ ep̃i illius loci, vbi alias sortit̃ forum rõne domicilii uel originis, uel

6 alias. Sed quæro † vtrũ forensis p̃bendatus hic, vel qui efficeretᷣ abbas in ciuitate ista, vtrum dicatur ciuis istius ciuitatis, dixi plene in (n) l. 1. inf. ad munic. Itẽ in eo, q dixit rõne studii scholastici, vr̃ ꝯdice- (o) re alteri glo. positæ in hac ea. l. super uerbo domiciliũ. dicas quod ratione studii scholastici sortitur forũ, vt si ibi ꝯhat, ibi posset cõueniri, vt in hac gl. Non aũt quod pro ꝯctibus, vel obligationib. antea factis conueniri posit, ut in alia gl. super verbo, domicilium.

ADDITIONES.

a Pom. Proinde & si merces. Limita, ut per Cre. sin. 4 2 2. per gl. l. vsuras. C. de solu.
* Meno. Cuiac. lib. 11. obser. pat. c. 13.
b Pom. Pro cuius declaratione. Vide Barb. consi. 3 1. 1. vol.
c Aut alio loco Barba. consil. 52. col. 1. libr. 3. Benuen. in tract. quomodo in causis mercato. proced. 2. parte. nu. 18. 21. 22. illen.
d Et prædicta vera. Adde ad hoc dicta Bar. & vide quæ late ponit Maria. Soc. in d. c. dilectus. art. 2. q. 10. extra de fo. comp.
e Secundo resp. Limita, ut per Ang. in l. 1. sup. si quis in ius uoc. non ierit.
f Distingue. Vbi Bal. in rub. C. quæ in frau. cred.

g Quid ergo dicemus. Et adde q licet iurisdictio alicuius iudicis sit prorogata ex eo, quia contractum sit in illo loco, si conueniatur alibi, ex contractu non potest . . . m decl nate, si alia ratione ibi sortiatur domicilium, ita dixit Ang. q probat singulariter gl. in l. si fidei commissum. §. tractatum. ver. & putem. ibi, vel dicebat si conueniatur Romæ &c. inf. eo. & satis sentit gl. hic in verbo, debebit. in princ. sui, quod no. Item alium casum singularem, secundum Bart. & quod ibi dixi in l. fin. C. de iurisd. omn. iud.
h Meno. Quæro. Arct. cons. 95. nu. 2. 3.
i Ad nundinas. Vel faciens ibi pergulam, vel tabernam, an possit conueniri. Et dic, quod sic, licet gl. contra vide Bal. in l. 1. C. de nund. no. tamen quod licet aliquis non possit conueniri, potest tamen cogi satisdare de stando iuri in loco domicilij. Item possunt res sequestrari secundum Bart. in l. fi. C. vbi in rem actio. & no. quod ubi de alio foro non apparet, quis sortitur forum in loco, vbi inuenitur, ut l. si in possessione. & ibi Bal. C. vbi causa status.
K Vagari per mundum. No. qualiter possit vbique suspendi, & qualiter possit citari, vide Inn. in c. si aduersus. de eo qui mit. in poss. Et vide Io. An. & Doc. in c. dilectus. 2. de rescr. Limita, ut per Bal. in l. 1. C. vbi de cri. agi opor. n. si vellet satisdare de stando iuri in loco domicilij pro prij. Adde Io. And. in add. ad Specu. in tit. de compet. iud. §. 1. ver. sed quid si debitor. vbi refert Pile. & Odof. disputasse de eo qui fugit cum monacha.
l Enumerat. Adde alios modos per Spec. de comp. iu. ad §. 1. & alium per assiduam conuersationem in loco per decem annos, licet interpollatam, s̃m Cyn. l. 1. C. vbi sen. vel cla. & qđ no. Bal. in l. sed & si susceperit. §. si in finalib. verbis. ⁊. eo. Item adde dum gl. dixit hic ratione communis patriæ. l. Ro. ad municipa. q hodie communis patria est imperialis, s̃m Ant. in c. si de fo. comp. sed Io. ibi tenet, q hodie communis patria sit Roma. Et adde casum, q per constitutum quis non sortiatur forum in loco constituti, prout videtur velle Bal. in rub. de cõst. pe. in fi. Item no. quod q̃n fideiussor capitur pro debitore, potest coram iudice aliter incompetenti conuenire reum, s̃m Bal. no. in l. cum eorum. C. de Ien. Et an propria ocεm partem fortunarum quis sortiatur forum, vide Ni. de Nea. in l. cum res in prin. de leg. 1.
m Clericatus. Sed quid si clericus minor contrahit cum laico in suis patrimonialibus, & volt petere restitutionem in integ. debeat eam petere coram iudice ecclesiastico, secundum quod no. dixit Aut. de But. in c. constitutus. de rest. in integ. Benefi. cit quod dixi sup. eo. l. post Bar. quod est no.
† Claud. Vel alias. Item intellige quando Eps ordinat nomine proprio, secus si ex alterius ep̃i commissione, s̃m Pan. in c. 5. ver. vltra hoc quæro. de foro compe.
n Studij scholastici. Tu vide Bar. in tract. represaliarum. § 13. q. prine. & ibi etiam quid de stipendiarijs, & alijs, qđ notat in l. lex Cornelia. ⁊. de iniu. & no. Bar. in l. 2. C. ubi de crim. agi opor. secus in Doctore. l. municipes. per Bar. ad municip.
o Pom. Domicilium. Vide Cre. sin. 75. Rom. singu. 35 2. Abb. in c. quod clericis. de foro compe. & ibi Arc.

a **§. Apud Labeonem.** Ratione contractus ᵃ celebrati per alium, quis sortitur forum. h. d.

ADDITIO.

a Contractus. No. quod ratione contractus celebrati per procuratorem generaliter constitutum, potest principalis in loco contractus conueniri, ita hoc probatur in tex. quem forte non habes alibi, vide Bar. in l. non solum. § si mandato, de iniurijs per Gul. de Cu. in l. centum Capuæ. infra de eo, quod certo loco.

§. Illud. In loco domicilii, & in loco, vbi est facienda solutio, quis potest conueniri h. d.

LEX XV.

a **Omnem.** ᵃ In loco contractæ obligationis regulariter quis potest conueniri. h. d.

ADDITIO.

a Meno Omnem Ant. Augusti. lib. 3. emend. c. 17.

1 *Confessio fit præceptum de soluendo in termino decem dierum.*
2 *Debitor, qui habet terminum quatuor mensium, vel decem dierum, debet cauere de soluendo in termino, alias potest carcerari, nisi cedat bonis.*

a **Si debitori.** ¹ In confessum non est ferenda sñia, sed danda est ei dilatio ad soluendum. h. d. Oppo. de eo, qđ quotidie obseruat̃. Nã ꝯfessis dat̃ spatium decẽ dierum. Gl. dicit fateor, quod hoc sit p hãc l. hodie ista gl. vr̃ sibi ꝯdicere in eo, q tempus, de quo hic loquitur, est quatuor mẽsium. Et postea subdit, q per istã l. statuitur tempus decẽ dierũ. Dicebat do. Iac. But. quod quando libellus est datus, tunc confessio h̃et vim lit. cont. & põt ferri sententia, & tunc habebit spatium, qđ datur iudicatis. Ita loquitur hic, ita sentit gl. in prin. l. ibi, velim actionem edere, subaudi, & eadem. Si vero

ADDITIONES.

a Si debitori. Vide intellectum huius l. per Bar. in l. inter omnes. sup. qui satisd. cog. & an ista lex locum habeat in arbitro & legato, dic quod non, quia ad hoc vt arbiter possit facere præceptum, requiritur li. contestatio. ita no. Bald. in l. eos. C. de execu. rei iud. pro quo facit quod habetur in c. vno delegatorum, de offic. deleg. vbi Papa arguit de iudice delegato, ad arbitrum. Item, an ille terminus decem dierum, qui datur confessis, habeat locum in arbitro. dic quod non, secundum Bal. in l. eos. Idem dicas in terminum, qui datur iudicatis ad soluendum, per l. si cum dies. §. intra autem quantum, iuncta glo. ibi. sup. de arb. Item an ista lex habeat locum in committente furtum, vel rapinam & confitente. Bal. quod non, in l. fin. de except. rei iud. & ibi etiam quærit, an hæc lex habeat locum in arbitratore. Et hanc legem limita in casu l. si reus paratus. de procu. de quo ibi vide Bal. Et dicit Ang. hic, quod talis sententia, quæ emanat a sponte confitente, potest fieri die feriato, & iudice non sedente pro tribunali. l. a procedente. C. de dilatio. cum ibi nota. & quod potuit talis interlocutoria reuocari contrario imperio, antequam sit missa executioni per id quod habetur in l. 1. in fi. de præto. stipu. & ab interlocutoria appellabitur, de quo glo. hic, & in l. fin. §. necessitatem. de bonis quæ liberis. & per glo. l. sancimus. C. de adm. tut. & hoc verum, quando nulla oblata petitione per actorem, debitor confitetur. Secus si processisset libellus & pars copiã habuisset, & postea confessa fuisset, quia tunc sequi deberet d ffinitiua. De hoc est gl. in l. proinde. §. si ad l. Aquil. ut no. gl. a. q. 1. c. nos in quemquam. probatur in Authen. de exhib. reis §. inceptio. aliquid per Specu. de sent. §. species. vide Felinum in rubr. . . . re iudicata. & in c. quod ad consultationem. de re iud.
Buer. Adde Ang. de Arc. in §. si. Inst. de mut. stipu.

vero libellus non est datus, tunc fit præceptum in ɔfessum, & daẗ
a spatium x. dierum, vt hic in fi. glo, & ita pt intelligi hæc lex. † Tu dicas clarius, q facere præceptū in cōfessum, & statuere sibi diem ad soluendum. est inductū p hāc l. in fi. Sed q̄ sit illa dies, de iure est tēpus quatuor mēsiū, sicut daẗ iudicatis. Hodie p ɔsuetudinē est lita-
a tū ad x. dies. Ita vult dicere gl. vlt. no. quod ad hoc, vt cōdēnatus hēat dilationē quatuor mensiū, vel ɔfessus 10. dierum dilationē hēt necesse satisdare dē soluenda illa quantitate in tpe statuto, vt hic in tex. ibi, competenti cautela, &c. Sed tunc oppon. C. Nemo conuentus suo noīe cogiẗ satisdare iudicatum solui. Insti. de satisdationib. §. sed hodie. Sol. Verum est pendēte iudicio sufficit. n. cautio de iudicio sisti. q̄ præstat, vt ibi patet, sed post latam sniam dēt cauere iudicatum solui, vt hic, rō, quia cautio de iudicio sisti. lata snia perimitur. l. Græce. §. & post litem. inf. de fideiussorib. Pro hoc, quia dila-
a tio a q̄ daẗ iudicatis, daẗ miseration. s gfa, l. si cum milit. §. 4. inf. de cōpēsationi. ergo interim dēt satisdare, l. vniuersa. C. de præci. imp. offe. Esset. n. iniquum si pendente illa dilatione debitor aufugeret & res suas forsitan exportaret, vt s. eo. l. si lōgius. §. 1. Et sic no. quod
b intra illud tēpus 4. mensiū, b possit debitor capi & incarcerari, nisi caucat, ut hic, vel bonis cedat, vt hic, & l. 1. C. qui bo. ce. pos.

ADDITIONES.

a Pom. Quia dilatio. Vide Rom. consi. 483.
b Quatuor mensium. Et ita etiam hic tenet Bar. in cōfesso, & vide Bar. in l. fi. de exacu. rei iu. Quod si debitor intra tps, q datur iudicatis, nō satisdari, pōt carcerari

LEX XXII.

Qui non cogitur.
Qui agit, cogitur se defendere. hoc dicit.

LEX XXIII.

1 *Cautela quando agitur ex contractu, vt probetur contractum esse factum ante iudicium.*
2 *Lite contestata si acciderit aliquid, quod est accessorium ad primum iudiciū quando debeat in primo iudicio cognosci.*

a ## Non potest videri.
a Quod post li. cōt. accidit, nō accessorium ad primum, in dcō iudicio non venit, sed noua instantia opus est. h. d. vide sup hoc Ioan.
1 And. in c. Abbate sane. extr. de re iu. li. 6. No. istū tex. ex quo istis cautus, q articuli tui concludant ɔctū, sup quo agiẗ factū esse ante cēptū iudicium, alias succūberes. Ita no. p Io. And in d. c. Abbate sane.
b Quæro exēplum huius l. Gl. ponit primo, qñ petiẗ aliquid futurum. Sed hoc nō est ,ppriū exemplum hic, sed in l. nō queadmodū. inf. e. Pone ergo, q petebā cētū mutuata, vel aliquid vt d pñti. & incipit dēri post li. cōte. Op. de l. ædiles. §. itē sciēdū. inf. d ędil. edi. & C. d iu. l. 1. Sol. ibi loquiẗ de his, q̄ sunt accessoria ad petita. hic de his q̄ sunt
2 principalia p se. Op. de l. qsitum, inf. de pec. Et bẗ † pro solone corū, q̄ hic ponūẗ in gl. dic, aut post li. cōte. accidit aliquid q est accessoriū ad primū, & venit in primo iudicio. Aut nō est accessoriū, sed æque
c principale, c & tunc aut non est defectus iuris ex parte agentis, d sed
d ex parte conuenti, vt puta, si petebam rem ego a te, dicens ipsam te possidere, quam non possidebas, incæpisti possidere post li. cōt. tūc
e venit in hoc iudicio. l. quæsitum. e inf. de peculio. & inf. de pet. hę. l. 3. de rei vend. l. sin aūt. §. 1. & ad exh. b. l. tigni. §. si quis. Qd̄ dic plene vt ibi, aut erat defectus ex parte actoris, & tunc aut supuenit ius ex
f cā de pterito, f & venit in hoc iudicio, † vt inf. de pign. act. l. si rem. §.
† fin. g & inf. man. l. si mandauero tibi vt a Titio. aut supueuenit ius ex
g cā noua, & non venit in præcedenti iudicio, ut hic in tex. Et sic fal-
h sa est opi. Io. posita hic in fi. gl prædicta vera, qñ actio proposita est spāẗr, secus si gñaẗr. nulla expressa cā, ut l. ult. de ann. exce. C. & est determinatum per Inn. in d. c. Abbate sane, in tex. circa fi. vbi Papa glossat legem istam. & glo. distinguit in l. neque. C. ad exhib. & de hoc no. per Cy. in l. 1. de aliena. iu. mu. causa fa. in 6. q.

ADDITIONES.

a Non potest videri. Ad intellectū huius l. vide Ias. Inst. de ac. §. si minos, & ibi plene per Io. Fab. & per Doc. l. edita. C. de eden.
b Quæro exemplum. Et in materia huius l. vide Bart. in l. an eandem, §. actiones, ɉ. de exc. rei iud. & in l. edita. C. de eden. Et de hoc uide omnino Inn. in q. facti in l. si filius qui patri. de vulg. & pup. & omnes no. in l. si quis iussus. §. fi. de dam. infec. & quod dixi in d. l. si rem §. fi.
c Aeque principale. Vide Inst. de actio. in prin.
d Ex parte agentis. Sed quid in reo, cui post li. contest. superuenit ius excipiendi, an profit reo? vide Bar. in l. 1. inf. de excep.
e Quæsitum. Intellige tamen, vt per Inn. in c. conquerente. de offi. ordinarii.
f Causa de præterito. Adde Bar. multum no. in l. si Titius. de ver. ob. vbi dicit, quod non requiritur isto casu nouus libellus.
Meno. Paris. consi. 125. nu. 13. lib. 1.
† Clau. Iudicio. Vide Ale. cons. 167. vol. 3. & Are. post Ro. in l. Titius. ɉ. de ver. ob.
g L. si rem §. fi. intellige, qñ nulla cā esset expressa, quia illa dēt probari per c. Abbate sane. de re iud. in 6. Item forte esset verum si libellus hēat formā aptam, secus si ineptam, ut quia ex eo non concluditur ius agendi competere, ut qa petiẗ debitum obligationis, quæ erat condōnalis, no. gl. in l. 1. C. de formulis. Et illis adde Bal. in d. l. 1. C. de alie. iu. mu. cau. & ibi quid econtra, & pulchre Bal. in l. per diuersas. in 13. C. mand. & etiam in 7. & 8. q. & quæ dixi post Bar. in d. l. si rem. §. fi. & per Ang. in tep. l. b quis vi. §. differentia. de acq. poss.
h Actio proposita. Vide per Bar. in l. & an eandem. §. actiones. de excep. rei iu. Pone q expressi unam cām, vñ illam expressi generaliter, ut ago contra te dicens, q res pertinet ad me ex cā emptionis, vel ago actione ex mutuo, non dico qñ, vel aliter factum sit. superuenit actio, uel contractus mutui pendente iudicio, an isto iudicio concludatur ipsi determinant quod non. Ratio est, tu scis quod quælibet actio hēt una cām proximā, & vnā remotā, vt l. de hoc. ɉ. eo. & hic glo. no. I realī est cā proxima, dñium, in personali est causa proxima, obligatio, causa remota cōtractus & traditio, quādo causam exprimo proximam, generaliter, vt dico ad me pertinere iure dominij, vel dico te obligatum ad hoc, & tunc ius superueniēs pēdente iudicio in isto iudicio clauditur. sed quando propono libellum generaliter ex cā remota, vt ex causa emptionis, vel ex cā mutui, tunc superueniens ius in illo iudicio non clauditur. Et ratio est, quia cā remota de necessitate præsupponit locum, & tempus, quia si dico, emptio, oportet quod sit facta certo tempore & loco & traditio non potest esse, q non sit facta loco & tempore, vnde cum dicis ex causa emption s, intellige de certa emptione facta certo loco, & tempore, sed qñ ponis causam proximam ut dominium, vel dico te obligatum ad decem, tūc obligatio, vel dominium non clauditur tempore contractus, si sui superuenientes, illo iudicio clauditur. Sed quid si expressi causam remotam venditionis, & donationis, & probaui, non tamen probaui de tempore & sic non apparet an ante li. contē. vel post fuerit factus? Resp. absoluetur, arg. eius quod no. de neg. gest. l. eum actum. in fi. per gl. & de ope. no. nun. l. non solum. §. sed ve probari. & Io. And. hoc tenet in c. Abb. quod est no. de his quæ ui, metusve causa.

LEX XXIV.

a ## Non alias.
a Hanc l. habuistis sup. & ideo non indiget summario.

ADDITIO.

a Non alia. v de Spe. de comp. iud. ad. § 1. ver. quid si quis per meum locū transiens. & Ang. in l. si fide iussor. qui satisd. cog.

1 *Conueniri potest transiens per ciuitatem cum re mea.*

§. Sed si postuletur.
Legatus non pōt ɔueniri actione in rem tpe legationis nisi eo cæperit possidere. h. d. Alias sic, Legatus non pot. si cōueniri etiam actione in rem ratione pñtis possessionis, quam ēt ante legationem
1 habuit: secus si tempore legationis cæpit possidere. h. d. † Per hanc l. in fin. voluit dicere quidam, q si per ciuitatem istam aliquis facit transitum cum equo meo, q possit h. c conueniri, rōne pñtis possessionis, quia speciale est in legato, ne hic conueniatur legatus. In contrarium videtur ius commune. Tamen in contrarium est veritas q dic vt l. fi. C. vbi in rem actio. Ne obstat hæc lex, quia hic legatus alias potuisset conueniri ratione communis patriæ.

LEX XXVI.

De eo autem.
Rōne quasi ɔctus, qui solo animo fit, legatus qui legationem gerit, non pōt legationis
a tpe cōueniri h. d. Op. s. e. l. oēm. a Dicit gl. ibi loquitur in ɔctu, hic in quasi ɔctu. Contra hoc vẗ inf. eo. l. interdum. §. fi. dicit gl. aliud in quasi ɔctu qui celebratur gerendo negotia alterius, aliud in aditione hæreditatis, quia dñs negotiorum certat de damno uitando. Hic legatarii certant de lucro. hoc est falsum, dicit glo. quia hic loquitur
b ēt de creditorib. Sed certe posset sustineri, b nam creditores non agunt ex quasi ɔctu, qui celebratur aditione, sed ex ɔctu antea celebrato cum defuncta, merito non possunt agere tpe legationis, cum solum legatarii incipiunt hēre actionem tpe aditionis hēditatis. Soluit gl. aliẗ, q ibi in senatore, hic in legato. Et potest esse ratio, q a senator est perpetuus, legatus ad tps, arg. de tut. & rat. distr. l. nisi. furiosi. do, lac. Bu. soluit aliẗ. Aditio fit ex quadā necessitate, ne forte decedens interim non transmittat, sed negotia aliena geruntur ex voluntate. Alii vero, quos Cy. refert in authen. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. in q̄ō. 3. dīt q hic in quasi ɔctu qui solo aīo celebraẗ, pro quo legatus non pōt cōuenīri. Sicuti. n. quasi ɔhendo nihil facit cum alio, ita eius noīe non pōt ab alio ɔueniri. Lex ɔria loquitur in quasi ɔctu, qui aliẗ q̄ aīo celebratur, & hoc placet. Op. hic dẗ, q dēt satisdare, ɔ sup. e. l. 1. §. sed & si dubitetur. Sol. dēt satisdare de legato, alias de legando, vel debitum præstando, vt hic, non aūt de defendēdo, vt ibi. rō, quia si non satisdat de soluendo patitur missionem tm̄, sed si teneretur satisdare, & non posset, cogeretur se defendere, & sic auferrit ab officio legationis quod est incōgruum. Præterea potest esse alia sol. q a in §. sed & si dubitetur, ɔueniebatur solum rōne cōis priæ, hic vero ēt rōne ɔctus, & sic cogitur satisdare, quasi istæ duæ rationes sint potentiores quā vna, vt in auth de consan. & vter. fra. in prin. C. comm. de success. auth itaque. No. quia idem in quolibet alio, qui se non defendit, quia solum missionē patitur, vt l. satisque. de in ius voc. Sol. alius pateretur missionem in bonis propriis: hic vero in bonis hæreditariis tantum.

CONCORDIA.

De eo. Pro concordia aduerte, q in eo, q dicit Bar. in hac l. de eo aūt. q quasi ɔhere cum creditorib hæreditariis, ut possit eis obligati ex quasi ɔctu, sicut obligatur legatariis, non dẗ hēs adeundo hēditatem. ɔrium tñ tenuisse alle. in l. apud Iul. §. i. ex quib cau. in pos. ea. si tñ bñ inspiciatur Bar. non venit arguendus de ɔrietate, nā in hac l. de eo. allegatur casus spālis in legato. ut non conueniatur tpe legationis, rōne aditionis, & sic sortiatur forū rōne quasi ɔctus. qui iniẗ cum incerta persona, prout fit adeundo. imo iniẗ ibi q obligetur, sed illo tpe non possit cōueniri, & c. in ɔrio loqtur ṙr, & ista rīa fm An. & Doc. dẗ cōis, & communiter ita tenetur per l. more. ɉ. de acq. hæ.

ADDITIONES.

a Pom. L. omnem. vide per Aut. in c. fi. de foro comp. vide Ias. l. cum res. de leg. 1. & contrarium tenet Bar. in rub. C. qui adm. 8. q. & ita etiam uidetur velle Bar. l. apud Iulia. §. fi. ex quib. causis in poss. ea.
b Posset sustineri. Sed Bar. vẗ velle contrariū in l. apud Iul. §. 1. qui. ex cau. in pos. ea. & vide Bar. in l. q certo loco. inf. de cōd. inde. dic, ut dixi post Bar. in l. apud Iul. §. 1.
Meno. Dec. l. qui cum alio, nu. 7. de reg. iu.
Ruer. No. hanc CONTRARIETATEM quia Bar. in d. §. vult quod creditores quasi contrahant cum hæredib. potest pro concordia dici, q Bar. nō firmat se super ista sol. sed transit ad alias, & approbando solutionem Cy. recedit ab illa. Adde Ias. in l. 2. §. cum res. inf. de leg. 1. in vlt. col. vbi no. hanc contrarietatem.

LEX XXVIII.

Sed & si restituatur. Ille, cui ex Senatusc. Trebelliano restituitur hǣditas tpe legationis, pro ea non poterit tunc conueniri. h.d. Op. de l.oẽ. §.e. Sol. talis est in aditione hæreditatis, q̄ fit solo aīo. vt s̄. dixi. Item in restitutione Trebellianicæ, quæ est ei sijs, vt hic. sed s̄, si hǣs restituit coactus, ergo legitime cogitur se defendere. l.2. §. sed si agant. sup. eo. Sol. d. ergo gl. istud fit officio iudicis. Hoc non placet, quia agens officio iudicis, dēt ita se defendere, sicut iure actionis, sup. de proc. l. sed & hæ. §. nō a solum. Vnde dicit gl. q̄ §. sed & si agant. loquitur, q̄ debet se defendere. s. dum agit. Secus si prima instantia est finita, quia tunc nō poterit conueniri de nouo, & hoc tene menti & no. gl. Secundo habetis hic q̄ priuilegium fori non transit ad fideicommissarium vniuersalem. Contra opp. j. ad Treb. l. 1. §. 1. sol. vt in gl.

ADDITIO.

a Pom. Vnde dicit gl. Refert & sequitur Ro. l. r. de arb. & vide Bal. in rub. de iu. C.

§. Ex quibus. Quo casu non cogitur quis defendere, non cogitur iuramentum præstare. h.d. Vidistis in l. nam postea, §. si is. de iureiur. inf.

§. Aedium. Non eget summario, quia breuis est & clarus.

§. Sed & si dies. Ex causa necessitatis cogitur legatus litigare, in quantū necessitas exigit h.d. No. bonū casum Not. q̄ illud, q̄ permittitur pp necessitatem, eatenus permittitur, quatenus necessitas vrget, & ideo quia lite contest. cessat necessitas non cogitur q̄s se vltra defendere. Sed si esset actio, q̄ litis cōtestōne non perpetuaretur, vt actio de dolo, et in inte. rest, cogeretur se defendere vsque ad sñiam, quia vsque ad illud tps necessitas vrget. hoc tenet hic gl. no. & signa. Secundo no. q̄ iudicium cæptum apud vnum iudicem, potest ex causa apud alium iudicem a prosequi & perfici, vt hic dum dicit, & ita in prouinciam transferatur, quod est no. Opp. de l. 3. §. in omnib. sup. eo. solue, vt ibi.

ADDITIO.

a Prosequi & perfici. Vide Inn. in c. quoniam Abb. de off. deleg.

§. Si pater. In ventre in dubio præsumuntur esse tres, ideo iā natus pro quarta hæreditatis tantum interim poterit conueniri.

LEX XXIX.

1 *Regula, qui prior appellat, prior agat, quando habeat locum.*

a **Qui prior.** Gl. nostra ponit casum trib. modis principlr, s̄m duos primos non loquit̄ de materia ꝯuentionis, & reconuentionis, s̄m vltimum sic. Primus casus est s̄m l. in oper. j. loca. quem casum gl. reprehendit, quia ibi loquitur de ordine satisfactionis, non de ordine cōuentionis. Præterea ibi non satisfit ei, qui prior egit, sed ei qui prius conduxit: vnde iste casus nō est bonus. Secūdus casus est in duplicib. iudiciis, vt ille prius substineat, qui prius ad iudicium prouocauit, sed s̄m hoc hæc lex esset superflua per l. in trib. s̄. eo. Tene ergo tertiam lec. secundū quam ponit ordinē inter duos quorū vnus conuenit & reconuenitur, vt ille qui prius egit in oīb. præcedat, quia prius iurabit de calumnia, prius r̄ndebit positionibus, prius examinabuntur eius testes, prius super cā sua sñia bit. tñ omnia ista simul fiēt. Et hoc est, q̄ dicit tex. qui prior appellat prior agat. Istum ordinem voluit ponere tex. in auth. de execu. & de his qui conue. & reconue. §. sancimus posita. C. de sent. auth. & ꝯñr melius. C. de compen. l. neque & j. quæ sen. sine app. rescin. l. 1. in fi. & extra. de mutuis peti. c. si. in fi. de ord. cogni. c. cum dilectus. Ad istam l. op. de l. præuaricationis. in prin. inf. de præuarica. & de eo quod no. j. e. l. de qua re. vbi dicit, quod prius super emergenti est pronunciandū.
1 Sol. Quandoque† ille, qui prior agit criminaliter, & recōuenitur criminaliter, & tunc non procedit lex ista, nec est nostra materia, sed dic, vt l. is qui reus. inf. de publ. iu. C. qui acc. non pos. l. neganda, & l. 1. Quandoque agit ciuiliter, & reconuenitur criminaliter, vel econuerso tunc idem quod non habet locum lex nostra, sed dic vt l. 1. & l. vl. C. de ord. iur. Qn̄que agit ciuiliter, & reconuenitur ciuiliter, & tunc procedit ista lex, quo casu vt soluatur ꝯrium præcedens, & alia quæ tanguntur hic in gl. dic, aut qō ciuilis superuenit ciuili incidenter aut per se principaliter. Primo casu non habet locum hæc regula, sed super emergenti est prius pronunciandum & cognoscēdum, quod dic vt in l. de qua re. inf. eo. & de ord. iud. l. 1. Secundo casu, qn̄ principaliter proponitur vtraque qō, tunc si quidem vna continet petitorium, alia possessorium, non habet locum hæc regula. quia possessorium debet ante terminari, cum distōne tamen, quam statim videbitis. inf. eo. l. si de vi. Aut vtraque continet petitorium, & si quidē vna est præiudicialis ad aliam, non habet locum hæc regula, sed habet locum materia inst. de act. §. præiudiciales, & inf. de pet. hær. l. si quis libertatem, & quod tangitur inf. eo. l. per minorem. Si vero neutra est præiudicialis ad alteram, tūc habet locum hæc lex, quod qui b prior appellat prior agat, & tunc procedunt ea, quæ dicūtur in materia conuentionis, & reconuentionis, quæ plene expediui hoc anno in materia auth. & consequenter. C. de sen.

ADDITIONES.

a Qui prior. vtrum ista l. qui prior, habeat locum in contractu transactionis, & aliqua de intellectu huius l. vide per Bar. in l. vbi pactum. post gl. ibi, C. de transl. & aliquid hic per gl. circa fi. & ibi dicit Bal. quod ista lex habet locum in iudicijs paribus non in præiudicialib. & potest facere ad no. q. quam ponit Bar. in l. qui bona, §. si quis quia. in fi. de dam. inf.

Et ad limitationem huius l. vide Spec. in tit. de iucid. q. ver. videmus, Meno. Forcat. dialog. 58. nu. 6.

b Pom. Prior agat Vide aliquid p... Barb. consi. 42. in 1. vol.

LEX XXX.

1 *Acta vnius iudicis non habentis certum locum maiorum, possunt in diuersis locis fieri, siue iudex sit ordinarius, siue delegatus, & quando in iudice habente locum maiorum.*

2 *Ordinarius potest delegare causam captam coram eo.*

3 *Iudicium qualiter intelligatur captum, vt ibi finiri debeat.*

4 *Exceptio iudicij capti coram vno iudice quando possit opponi, & per quem.*

a **Vbi acceptum.** a Hæc lex legitur duob. mod. vno mō vt vox, vbi, ponatur localiter: alio mō vt ib ponatur p apud, q. d. vbi ceptū est iudiciū, hoc est apud quē iudicem, ibi dēat accipere finē Nec curo vtrū in eodē loco, vel in 1 alio. † p̄ñt. n. acta vnius iudicis fieri in diuersis locis, vt s̄. de arbi. l. si cum dies. §. arbiter. Et hoc procedit sine scrupulo in arbitro, & in iudice delegato, vel ordinario, q. non h̄et certū locū maiorū, vt in Rectore n̄ræ vniuersitatis, vel alicuius collegi. Sed in eo qui h̄et locum maiorū, non procederet, & tūc staret vox, ibi, ꝓpriē, & localr vt dicamus, vbi. i. in quo loco. Hoc aūt fallit si voluntate partiū aīt fieret, ut dixi in l. vlt. de iust. & iu. Vel pp necessitatē aliq̄, vt si esset necesse, q̄ mitteret ad aliq̄ ꝑsonā egregiā, vt inf. d iurei. l. ad ꝑsonas. Vel absente, aut ad aliū iuste venire impeditū. C. de iurei. l. gn̄aliter, † §. his de p̄ñtib. & istæ lec. tāguntur in gl. Op. C. de peda. iu. l. pe. s̄. e. l. si longius, in prin. Sol. d̄t gl. fallit ibi. Tu dicas, q̄ non fallit, ut appa 2 rebit i seq. q. † Quæro, quid si iudex ordinarius delegat cām cæptā b coram eo? Dicit gl. q̄ p̄t, q. a idē auditoriū v̄r. Per hoc apparet mīsum ad ꝯtrium ꝓcedēs. Nā si iudex cām q̄ delegauit, ipsā reassumat, uel 3 alteri deleget, idem v̄r esse iudiciū apud eū agitari. † Expeditus de gl. quæro, d̄r hic, vbi ceptū est iudiciū, qualr intelligat̄ iudiciū eē cæptū. Dn̄t Doc. per solā citationē, vt s̄. e. l. si q̄s postea. Qđ intellige i eo qui h̄et p̄es iudices, quorū par est iurisdō, nec ipse h̄et priuilegiū declinandi aliquē. exēplū, in ciuitate ista q̄libet Perusinus h̄et iudicē, P̄tātē, & Capitaneū. Certe ille, q. præueniet ꝑ citationē, illius erit iurisdō, vt hic. Sed si aliq̄s ꝯueniret corā nō suo iudice, vel corā eo, quē posset declinare, non v̄r acceptū iudiciū ꝑ citationē. vt inf. c e. l. non v̄r. Itē aduerte, c ego intelligo istā l. vt ibi videat̄ cæptū iudiciū ad incōmodū citati, & ēt ad incōmodū actoris, ad cuius petōnē fit citatio, si citatus ꝯparuit. Nō. n. ꝓposset actor desistere, & ad aliū iudicē ire, C. qūo, & qn̄ iud. auth. q. semel. Sed si nos poneremus reum citatū fuisse ꝯtumacē, nō credo q̄ actor impediat iudiciū incipere alicubi, quia reus non poterit allegare alibi cęptū iudiciū q̄ ꝯtēpsit, q. a q̄tū ad eū illa citō posset peti circunduci, & annullari. † inf. eo. l. & post edictū. † Itē hæc r̄a ꝓcedit, qn̄ iudiciū cæptū est d de voluntate, sed si est cæptū ex aliqua necessitate corā vno iudice, poterit coram alio perfici, ut s̄. e. l. sed & si restituat̄. §. sed & si dies. Idē forte putarem si necessitas s̄uperueniret. Exemplū. Causæ sunt cæptæ in curia P̄tātis, mō illud offīm est sublatū. Certe puto, q̄ cāæ quæ ibi pendebant, poterunt perfici corā Capitaneo pp necessitatem, ar. d. † §. sed & si dies. † Salua meliori deliberōne tetigi hoc de sepul. vio. l. e sepulchri violati esset videndum. e † quis posset istam exceptionem 4 opponere, vtrum iudex poterit opponere alteri iudici ne procedat vel vtrū accusator posset opponere se iudici, qui inquirit. Dic vt ibi dixi. Et pro his facit quod dixi in l. si quis libertatē. inf. de peti. hęr.

ADDITIONES.

a Barb. Vbi acceptum. Et lim hanc l. vt pulchre notaui in tex. ibi oīno videas. Et limitate ēr, nisi partes consentirent ut ad alium iudicem iretur, ēt cæpto iudicio. Ita oo. dicunt Mod. in c. vt debitus, prope fi. de app. vbi dicunt, qđ si dimisso articulo appellationis, partes consentiunt, vt iudex ad quem, cognoscat de cā principali, poterunt, nec ob. iste text. quia procedit nisi partes consentirent, sed Car. ibi tenet cōtra per istam l. quod bene nota. Vide quod regula huius l. habet locū, vbi non fit præiudicium iurisdictioni alterius, vt no. Io. Mo. in ca. accusatus. de hær. in 6. quod dictum reassumpsit Bal. in c. 1. §. præterea. vlt. de prohi. feu. alie. per Fed. quia tunc ille, cui fieret præiudicium, posset inhibere per ea quæ dixi in l. iudicium soluitur. inf. eo. & hanc regulam limitat aliquib. modis Lud. in l. quamuis, in additioni. nouis, de dam. infe.

Meno. Dec. consi. pen. nu. 13. Coriet. singu. num. 10. in verbo iudicium incipit regula est.

Pom. Limita multis modis per Fel. in c. ex tenore. de resc. & adde Ias. in l. nulli. C. de iud. Et intellige, vt per Bar. in c. ex transmissa. de comp.

Brunus, consi. 54. nu. 9. Marsi. sing. 139.

† Claud. In gl. Ad intellectum, & limitationem huius, vide omnino Fel in c. ex tenore. de rescrip.

b Ordinarius delegat. Quomodo iudicatur lite pendente per citationem, dixi in l. cum notissimi. in prin. C. de præsc. 30. ano.

c Item aduerte. Idē d̄r in l. quāuis. de dam. infe. per illum tex. vbi dicit, q̄ si q̄s egit contra unum coram vno iudice, & ille non comparuit, sed fuit contumax, qđ licitum est agenti adire alium iudicem, ne sui contumacia reo proficiat, sed Ange. ibi tenet contrarium dicens, q̄ non prodest sibi contumacia, sed electio iudicis facta ꝑ agentē. Et ita ut̄ tenēre Gul. de Cu. in l. nemo pōt. C. de iur. om. iu. & Cy. in l. nulli. C. de iu. sic dicens, Pone, q̄ ego incæpi agere in una cā corā uno iudice, desisto ibi, & traho reū corā alio iudice, nūquid excipere poterit? Vr q̄ sic, quia maior conuenientia est vnius causæ ad seipsam, quā duarū inter se, ergo &c. argu. huius l. Præterea vr concedendū, per auth. qui semel. ista duo ar. vel iura nihil faciunt. Primo non ob. arg. huius l. q̄ maior est conuenientia vnius, &c. quia verum est eodem tempore, sed diuersis temporibus bene possum te conuenire coram diuersis iudicib. Item non ob. auth. qui semel, quia illa auth. resistit rei penitus desistentibus, sed hic non desisto penitus, imo ago coram alio, vnde nihil facit secundum Pet. Sed tamē alio iure probatur, vbi cauetur, q̄ qui fuit tractus in

vna

vnā causa per libelli editionē, non potest coram alio trahi. & qui traxerit, amittit cam, vt ar. inf. de asser. tol. l. 1. ad h. fin eu. Et p hoc allegat, q nu dēt interdici reo potentia purgandi moram, si vult sumptus reficere. l. sancimus. C. de iud. & l. si post tres sup. si q s cau. & quia acquisita dē iurisdō iudicialis, per l. si q s postea sup. eo. & si renuncietur instantiæ, non vr alius posse adiri, imo uexans reum in diuersis tribunalib. postea comparentem, perdit litem. l. t. in fin. C. de asser. tol. & no. per Gul. in d. l. in mo. licet Inn. sed m cum in c. ex tenore. de rescr. dicat, q poena perditionis litis non habet locum, nisi in casu illius legis. Et pro prædictis ē facit q acquisitum sit ius ita aduersario ut non possit alius iudex adiri, quod no Inn. in c. super literis. de rescr. & quod no. Io. And. in tit. de app. §. in q. bus. ver. quid si dictus. Sed certe opi. Ang. non placet, per illum text. ut l. contra. Nec ob dictum Gul. & Cy. quia non loquitur qñ reus est contumax. Et de materia bene facit quod no. Bart. in l. sepulchrum. de sepul. uiol. & eodem modo non ob. dictum Inn. & Io. And. Item vera vr opi. Bart. qđ non vr habere locum poena perditionis litis, nisi in casibus illius l. 1. §. 1. quia est ipse fauore libertatis, ut no. gl. in d. c. ex tenore. de rescri. Et pro hoc facit. quia poenæ sunt restringendæ, ut in regula, odia, de reg. iur. in 6 nec obstat, quod mora possit purgari, per d. l. & si post tres. & d. l. sancimus. quia illud ur verum re integra. Secus re non integra, ut videtur esse in casu proposito. Facit quod no. in l. & si post tres. & l. si mulier. de ver. ob. & adde quod dix. post Bar. in d. l. nulli. & forte posses dicere dictam opi. fore veram, quando reus contumax solueret expensas sed. in d. l. sancimus. quia tunc poterit cum consensu primi iudicis contra actorem, & conuenientem ipsū in secundo iudicio opponere de litis pendentia, quia si præoccupata erat iurisdū d. l. si quis postea, &c. proposuisti. de foro comp. potest iudex agere interdicto vti possidetis, contra turbantem iurisdictionem suam, per id quod no. Bart. in l. si, in prin. si quis ius d. cen. non obtem. Aut consensus primi iudicis non accedit, & procedat opi. Bar. & cogita tu, &c.

† Claud. Circumduci. Idem tenent Bar. ponens aliam limitationem in l. quāuis. inf. de dam. infec. Bal in l. 1. §. 1. C. de asser. tol. ubi etiam ponit aliam. unde Alex. in l. hoc amplius. j. de dam. inf. & in l. 1. inf. de re iud. Pan. in c. ex tenore. extra, de rescri. & c. pe. de foro comp.

d Post edictum. Facit l. quamuis. et ibi hoc no. Pau. de Ca. de in ius voc.

† Claud. Dies. Vide Bar. in l. 1. de offi. cons.

e Pom. Esset uidendum. Vide per Ang. in l. si quis posteaquam. inf. eo. ti.

LEX XXXI.

a **Si prætor.** Sicut inter hēdes diuidī actio, ita instantia super actione inchoata. h. d. Quod non procedit si lis sit super uidanduio, l. viæ. itineris, cum ibi no. j. de seruit.

ADDITIO.

a Diuiditur actio. Fallit si lis super diuiduo l. s. l. uiæ itineris. cum ibi notatis, infra de seruit.

LEX XXXII.

Si iudex. Tempora apposita in prima delegatione vñr repetita in persona eius qui in locum primi est delegatus. h. d. Quæro qño tpa intelligūtur a repetita in seq vtrū integra an vero illud q superer at. hic in prima glo sunt opi. Veritas est, q integra tpa intelligantur repetita, ut hic in tex. ex integro. &c. Op. gl. de l. properandum. §. sin autem vtraque. vers. sin autem, in medio de iud. Bī secundum duos primos modos, q cqd glo. dicat, nō obst. quia ibi loquitur de tempore, quod statuitur a l. instantiæ, hic vero de tempore, quod statuitur a iudice delegante iurisdictionem iudici delegato. Secundum tertium modum obstat l. illa. sed solue, vt in gl. quod hæc intelligatur secundum aliam.

ADDITIO

a Intelliguntur. Vide bonam gl. in c. dilecta. de test. in glo. pen. et istam l. no. allegat Bar. in l. licet Imperator. in fi. d. leg. 1.

LEX XXXIII.

1 *Exceptio declinatoria debet opponi in initio, & si ea non opposita opponitur aliæ respiciens personam iudicis, uel actoris uidetur in iudicem consentire.*

a **Non videtur.** Qui petit copiam libelli, nō vr cōsentire in iudicem. h. d. Quæro, exceptio declinatoria fori qñ dēat opponi. Quidā dixit vsque ad litem cōtest. Alii dicūt vsque ad viginti dies, ut in auth. offeratur. C. de l. cōte. Bī tex. 1 in l. 1. C. de except. dicit, q quod debet opponi in initio. Quod intellige antequam per aliquē actum uideatur in iudice consentire. Et iō si b coram iudice opponeret aliquā exceptionem, vel ꝯ libellum, vel ꝯ personam agentis, videretur in iudicem cōsentire. nec posset postea iudicem declinare, ut l. sed & si susceperit. in princ. inf. eo. & extra de re iud. c. inter monasterium. Rō, quia litium, cum ꝯs opponit exceptionem vr velle, quod super ea pronuncietur & sic consentit in iudicem. Sed ille, qui petit copiā libelli, per hoc non cōsentit in iudicē Non. n. ex hoc concludit, q iudex aliquid faciat, sed dicit q ipse c deliberare vult, ut hic, & d. auth. offeratur Et ideo est practica, qđ prima exceptio, quæ opponeretur, sit declinatoria fori. Demū subditur, quod si, & in quantum, dicta exceptio non obstaret, opponeret contra libellum, & personam agentis.

ADDITIONES.

a Consentire. Limitat hanc l. quādo ille iudex nullo modo erat competens, secus si esset iudex suus, qui tamen posset declinari, iam tunc per illum actum uidetur prorogari iurisdictio eius. Facit l. si quis postea. sup. eo. Ita uidetur uelle Ang. in l. sed et si susceperit. inf. eo. quod no.

b Opponere. Et uide quod no. Inn. in c. præterea, de dilatio. & Bar. in l. si conuenerit. inf. de iurisd. om. iud. et Sal. in fi. C. eo.

c Est practica. Vide clarius in l. quamuis. de dam. infec. l. quidam consulebant. de re iudica.

LEX XXXIIII.

Si is qui. In successorem transit instantia, quæ debet terminari in eodem loco. h. d.

LEX XXXV.

1 *Annuū aliquid recipere debens potest agere, vt debitor condēnetur in futurū.*

a **Non quemadmodum.** a Iudicium non pōt esse sup futuro. h. d. Vel sic, Tractus futuri tpis, non spectat ad iudicem. h. d. Opp. de l. in l. Aqu. si deletum j. ad l. Aquil. Sol. ibi obligatio, & actio erat de præsenti, licet executio dēret differri, ideo tex. hic in fi. dicit, ante quā aliqd debeatur, vt respiciat obligationem, & actionem magis quam executionem. b Quærit gl. b † quid si promisi tibi aliquid annuum? c vtrū 1 possim agere q ꝯdemneris ad præstandum in præsenti, & in futurū? Bī casus est, q sic, vt in l. 1. C. de fideic. & facit j. si ser. ven. l. haris. & l. egi. ne cogatur de suo iure annis singulis protestari, vt l. male agitur. de præscr. 30. an. Nec obst. hæc lex: quia super futuro nullū potest esse iudicium, si de præsenti aliquid non dētur sed si aliquid debetur de præsenti, eius rōne possunt ēt futura venire in iudicium, et hoc est quod dicit tex. hic in fi. antequam aliquid dēatur. Not. q dicit, aliquid non. n. requiritur, q totum, q petitur, dēatur pro præsenti, sed sufficit q aliquid dēatur pro præsenti. d. l. 1. C. de fideic. Contra prædicta facit de vsur. l. 1. Sol. ibi est in potestate actoris exigere totum debitum, ita q in futurum non dēantur vsuræ, & ideo non permittitur sibi, q agat de futuro debito, secus in qōne nostra, quā modo dixi. Op. inf. qñ app. sit. l. 1. §. biduū Sol. hic loquit de iudicio, hoc est de instantia iudicii, ibi loquitur de sñia. quę pōt ferri sub cōditione, licet illud, q deducebatur in iudicium, esset debitum pure.

ADDITIONES

a Non quemadmodum. Ad hanc legem vide gl. in c. Ravn. de testa. quæ incipit sed nunquid, & quæ no. in l. seruus. §. fi. de ver. ob.

Pom. Limita, ut per Ale. in l. edita. in prin. uer. sed quando. C. de edendo.

b Pom. Quærit gl. vide Imo. consi. 72.

c Annuum. Vide plene per Bar. in l. ubi autem non apparet. §. qui sortem, de uerb. ob. & ibi Ang. & Imo. in l. si stipulatus. §. cum stipulamur. eo ti.

LEX XXXVI.

Interdum. Ex cā potest iudex dilationes ꝓrogare. No. bene istos casus hodie qñ morit ꝯsanguineus alicuius, est limitatū tps nouē dierū. C. de sepul. vio. auth. sed neque. et 1 per hoc a mortalitate citra excusaui multas dñas, quæ mortuo marito non petierant tutorem filiis suis. Non. n. cogebantur infra illa tpa ire ad iudicē, q dic, vt latius tractaui in l. 2 §. confestim. ad Ter.

1 *Religiosus exemptus, assumens executionem ultimę uoluntatis, non obstante priuilegio, poterit pro eo conueniri.*

§. Senator Vbi quis gessit negotium, ibi dēt se defendere, non obstante priuilegio fori. h. d. Opp. s. e. l. de c. r Sol. vt ibi dixi. Hic §. facit ad q. si aliquis religiosus † exemptus assumat aliquam fideicommissariam vel executionem vltimæ uolūtatis q pro hoc possit conueniri coram epō, non obstante priuilegio.

LEX XXXVII.

1 *Petitorium, & possessorium, an possint simul intentari, & an proponi in codē libello & quid differat una quæstio ab alia.*

2 *Possessorium quare prius examinatur, quam petitorium.*

3 *Interdicto retinendæ possessionis agenti, quando obstet exceptio dominij, & quid in interdicto recuperandæ; & quid adipiscendæ.*

a **Si de vi.** Hæc lex legitur in glo. duob. mo. Vno mō, vt ponat ordinem inter iudicium criminale, & ciuile, & fm hanc lec. ista l. non hēt dubium. Glo. tñ istam lec. non sequitur, sed eam tangit post medium gl. fm eam bī h. d. Accusatio crīalis de vi prius dēt expediri, quam qō ciuilis de proprietate. Secunda lec. est vt proponat ordinem inter petitorium, & possessorium iudiciū. & istam prosequitur gl. & in istam sunt hic opin. & h. d. Si inter eosdem esset qō de proprietate & possessione, cā possessionis dēt primo terminari. h. d. Ad istam lec. opp. primo de test. qui dicit de vi. Sol. expone vi. i. violēta possessione, & q sequitur possessione, expone. i. proprietate. Opp. de lata. in. aliter. §. nihil cōe. de acq poss. Huius ti-1 more sunt in l. ista opin. quas glo. † recitat per duas qōnes. Prima vtrum petitorium, & possessorium possint simul intentari. Secunda, an petitorium, & possessorium possint proponi in eodem libello. Et si dicis, quid differt vna qō ab alia? Resp. petitorium, & possessoriū possunt proponi a diuersis partib. & tunc non procederet qō, vtrū possunt proponi in eodem libello. Nā cum sint diuersæ partes dant diuersi libelli: ideo non quæritur, an possint proponi simul. Itē pōt proponi ab vna eadēque parte, & tunc procedit qō, an possint proponi in eodem libello. In ista materia fuerunt opi. Nam quidā dixerunt, q nullum possessorium concurrit cum petitorio. Alii totum eꝯ. s. q oē possessorium pōt simul cum petitorio intentari. Et istā tenet Pet. C. de rei vend. l. ordinarii. & de interd. l. incerti. Quidā dixerunt, q interdictum recuperandæ, & interdictum adipiscendæ possessionis concurrit cū petitorio. Secus in interdicto retinēdæ possessionis, vt hic, & ideo tex. dicit de vi. i. violenta turbatione possessionis. Ratio est, dicit gl. quia dum ago rei vendicatione, dico aduersarium meum possidere Dum ago interdicto uti possid. dico me possidere, & sic essem mihi ꝯrius. Ista est opi. q̄ tenet glo vbique. Dices tu, Rō ꝯrietatis facit, vt non possit simul proponi. l. 1. C. de fur si ser-2 uus extero. l. 1. Sed quare prius dēt examinari possessoriū, † quam petitorium? Rñ. Ratio proprietatis facit ne simul proponantur. Ratio ordinis

ADDITIO.

a Meno. Si de ui. Cuiac. lib. 5. obseruat. ca. 15. & lib. 1. ca. 35. Constan. Laudens. prætermi. c. 5.

ordinis facit, vt possessoriũ præcedat. Est ãt ordo, vt ex hoc sciamus in iudicio proprietatis quis dẽat sustinere partes actoris, & quis rei. Hoc est, q̃ dicit tex. C de rei ven. l.ordinarii, q.d. Rõ, ordinis hoc facit, expressius. C. de interd. l. incerti. ibi, vt ex hoc ordine, &c. Sed si poneremus casum, in quo petitorium, & possessoriũ retinendæ non essent ꝯria, tunc admitteretur cõcursus. d. §. nihil cõe, & de acq. pos. l. clã. §. qui ad nundinas. & plenissime examinaui istam materiã in d. §. nihil cõe. † Quæro, vtrum agenti a interdicto retinendæ possessionis obstet exceptio dñii. Et dicit glo. q̃ sic, si aduersarius est paratus incontinenti probare de dñio. Vide gl. istam. b Dy. in c. qui ad agendum. ext. de reg. iu. li. 6. tenet glo. in oĩb. interdictis, præterq̃ in interdicto recuperandæ. Idem vr̃ velle Dy. C. de edi. diui Adr. tol. l. 2. vbi gl. tangit. Tangitur ẽt in l. fi. quo. bo. & in l. 1. quo. leg. In eo q̃ dicit Dy. de interdicto adipiscendę, verum dicit vt d. l. fi. quo. bo. & qđ ibi no. & d. l. 2. C. de edi. diui Adr. tol. & quod ibi no. in eo vero qđ dicit hanc gl. non procedere in interdicto recuperandæ, non dicit verũ simplr. Procedit. n. vbi illata est vera violentia, ita q̃ possessor añ oĩa restituendus est, l. 1. C. si per vim vel alio mõ, & C. ad l. Iuliam de vi l. si quis ad se fundũ. secus in quasi violentia, de qua loquitur. C. vñ vi. l. cũ quærebatur, & ibi gl. dicit. Itẽ in eo qđ dicit Dy. de interdicto retinendæ possessionis, non dicit verũ, quia ꝯ casum, & gl. in l. si de eo. §. fi. de acq. pos. Posset tñ intelligi dictum eius qñ in cã possessionis probõnes essent vtrinq. pares. vt tangitur per Iac. de Are. & Cy. refert. C. vti pos. l. 1. Dixi latissime in d. §. nihil cõe.

ADDITIONES.

a Agenti interdicto. vide A. ex in consi. 94. 4. vol.
b Vide gl. istam. Adde Bal. in l. 1. in prin. si de mom. pos. fue. app. & Bar. in §. nihil cõmune. & in interdicto adipiscendæ, est gl. & Bar. & Bal. in l. 1. C. quor. bo. Meno. Communis est contra Bar. hic, Berou. c. 1. nu. 31. de rest. spoliat.

LEX XXXVIII.

a **Quod legatur.** a Spẽs dẽt solui vbi est, q̃titas vbi petit, nisi aliud actum sit. h. d. Gl. hic summat istã materiam per duas q̃ones. Prima vbi dẽat solui. Secunda vbi debet peti res legata, & est gl. multum plana & clara. Cy. refert eã. C. vbi fideicõ. pet. l. 1. & ibi est ista lex. Aduerte tamen quod hic est quædam gl. parua. s. tertia glo. quæ dicit quod si actor vult rem perferri ad locum vbi agit non auditur, cuius contrarium dicitur in gl. magna & bene probatur §. de eden. l. prætor. §. si eum l. seq. & l. si in b Alia. §. 1. inf. depo. & gl. b in l. cum res, in ver. transtulit. de leg. 1.

ADDITIONES.

a Quod legatur. Allegat Spec. in tit. de compe. iud. adi. §. 1. versi. quid si rusticus portans canistrum frumenti, vendit decem corbes, debet in dubio expensis emptoris conduci.
b Et gl. Et In. in l. cum res. in ver. transtulit, de leg. 1. & ibi vide de hac materia plene per Bal. & Doct.

LEX XXXIX.

1 *Furiosus etiam habens dilucida interualla, non potest esse arbiter.*
2 *Iurisdictio acquiritur ignoranti.*
3 *Ignorans & absens potest iudex delegari.*

Cum furiosus. Valet quod fit coram iudice furioso tpe quo habet dilucida iterualla, nec potest a furoris tempore pronunciare. h. d. Opp. de l. cum prætor. sup. eo. Sol. 1 Intellige hic de eo, qui habet dilucida interualla, & addit gl. † vnum nouum verbum, quod licet possit effici iudex furiosus, qui habet di 2 lucida interualla, tamen arbiter esse nõ potest. † Vltimo no. hic tex. quod iurisdictio acquiritur ignoranti, ibi, neque enim in adiciendo, &c. Idem no. in l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iud. dixi plene in 3 l. absenti. de donatio. inf. & in l. pen. de test. milit. † No. quod potest delegari iudex, qui est absens, & ignorans.

ADDITIO.

a Pronunciare. Et quod dicitur, quod furiosus non potest pronunciare, limita, nisi sententia lata a furioso, lata esset qualiter tulisset homo sanæ mentis, quia tunc lata tenet, & no. Doct. in c. 2. extra, de consue. quod sing. tene menti. Adde ut per Andræ. Sic. consi. 60. vbi refert illud Valerii, de eo, qui erat furiosus, & fecit testamentum tanquam sapiens.

a **Non quicquid.** Non omne, quod iudex potest, necesse habet facere, h. d. de hoc plene in l. 1. C. quomodo, & quando iudex, vbi vide.

ADDITIO.

a Poma Non quicquid. vide Fel. in c. exceptionem de excep.

1 *Iudex qui non condemnat victum victori in expensis, vel in fructuum restitutione, tenetur parti. 2.*

§. Iudex. Iudex qui omittit id, q̃ facere debet, punitur, h. d. 1 primo exemplum glo. † ponit, si non condemnauit victum victori in expensis, vt l. properãdum, §. sin autem. C. de iud. Hoc autem intellige eo casu, quo debeat fieri condemnatio expensarum, quia non habebat iustam causam litigandi, ita tamen si hoc fuerit petitum a parte. l. 4. §. hoc autem iudicium. inf. de dam. infec. a & ibi dixi. Quando tamen in libello ex parte actoris petit, iudex si non condemnaret, tenetur. In reo vero debet peti: aliter non tenetur. Secundo ponit gl. exemplum in restitutione fructuũ, vt de fruc. & li. expẽ. l. pe. Quod etiam intellige si fuerit petitum, l. ædiles. §. itẽ sciendum. inf. de ædil. edi. & d. §. hoc autem iudicium. Itẽ aduerte, quia text. hic dicit, dolo malo. Quæro, quid si per imprudentiam: nam leges, quæ dicunt teneri iudicem qui per imprudentiam male 2 iudicauit, loquuntur de iudice faciente, non de omittente. † Itẽ quæro, qñ iudex omittit aliquid facere, qua actione conueniatur. An teneatur illa actione in factum ex quasi maleficio, de qua loquitur §. eo. l. si filius. & Inst. de ob. ex quasi maleficio. in princ. & l. ex maleficus. §. si iudex. §. de act. & ob. & l. fi. de var. & extraord. cog. Quæ leges omnes vr̃ loqui in faciente, non in omittente. Tetigi in d. le. fi. de var. & extraordi. cog. & l. 1. C. quomodo, & quando iud.

ADDITIO.

a Pom. Quando tamen. Vide Fel. in c. cum inter. de re iud.

LEX XLI.

a † **In omnibus.** a Qui tenentur ad diẽ, vel sub cõdõne, põt cõueniri ad p̃standũ cautionẽ. h. d. Opp. de hær. vel act. ven. l. 2. Sol. dicit gl. ibi petebat q̃s satisdare cum fideiussorib. quod non dẽt fieri: hic cauere nuda cautione. b Vñ vr̃ q̃ glo. intelligit istam l. in cautione nuda. Certe si hoc esset verum, modici effectus esset ista lex, quia tantã cautionem hẽo postea. q̃tam primo. Iõ Doc. dñt q̃ debet intelligi de satisdatione cum fideiussorib. ne sit vanum consilium huius. Ita probatur in l. si creditores. de priui. cred. facit. C. de præcibus. Impe. offe. l. vniuersa. Non ob. l. 2. de hær. vel act. ven. quia hic dicit tex. Et cãm iustam intelligo, si debitor est suspectus, d. l. si creditores. sed in d. l. 1. non suberat alia iusta, merito non cogitur. Item c opp. inf. de cond. cau. da. l. dedi. in princ. Sol. dicit gl. ista l. loquitur in iudiciis bonæ fidei, illa in stricti iuris? † Et hoc idem videtur tenere gl. in d. l. 2. post prin. inf. sol. mat. Veritas est, q̃ habet locum ẽt in iudiciis stricti iuris, vt dixi in d. l. dedi.

ADDITIONES.

a In libello. Bar. & Bal. in l. 2. in prin. sol. mat. tenent gl. ibi quam uide. Sed Ange. & Imo tenet contra ipsos. Primo in quantum dicebant Bar. & Bal. q̃ in contractib. bonæ fidei indistincte dẽt præstari cautio, q̃a ipsi dixerunt cõtra casum huius in fi. q̃ vult q̃ non sufficiat pendentia dilationis, sed cã tantum, & non aliter. Præterea cõtra ipsos facit d. l. 2. in prin. §. sol. ma. unam expositionẽ cõiter veram, & iõ Ang. dicebat, q̃ tam in bonæ fidei, quam in stricti iuris, nunquam debetur cautio, nisi ex cã, hoc est si eueniat suspicio. l. si creditores. hic allegata, & nulla est dr̃ia inter contractus stricti iuris, & bonæ fidei, & hanc tenet Bart. hic, & gl. hoc nisi esset debitum ex ultima uoluntate, quia tunc indistincte cauetur l. ut le. no. cau. & Bar. in l. oẽs. §. qui satil. cog. Item fallit, nisi talis dilatio esset inducta a lege miserationis cã, l. si constante. §. quoties. & §. si uxor. sol. mat. & l. si debitori. de iud. & quod no. gl. parua hic. & vide in l. quæsitum. de pignori. & quod hĩ in l. generaliter. de epi. & cle. & illud ibi tenet Imo. & uide oĩno Bal. limitantem in l. vniuersa. hic alleg. & Bald. l. 2. in princ. ubi ponit materiam. De hoc per Bal. in l. si finita. §. eleganter. de dam. infe. & ibi idem Io. de Imo. reprobat Bal. in multis, quod no. Meno. Ias. consi. 76. lib. 3.
† Clau. Cautionem. Et ista cautio habet locum ẽt, qñ quis tenetur ad factum, vt vult Bar. in l. seruum quoque. §. pe. §. de procu. Bal. in l. 3. de con. l. cau. da.
b Nuda cautione. An hæc lex habeat locum in nuda cautione, hanc tamẽ sequi vr̃ Bal. in l. si finita. § eleganter, de dam. infe. & Imo. in l. si prius de ope. no. nunc. & adde Bar. in l. 2. in prin. sol. ma. omnino in le. 3. §. nunc de effectu. de lib. leg. & qđ ista lex intelligatur in cautione cum fideiussione, tenet Bart. & omnes, & ibi ipse refert in l. constante. sol. ma. & in l. si creditores. loquuntur quando erat dilatio concessa ab hoie, quia tunc cã cognita satisdatur, ut hic, & ibi. Aut loquuntur in dilatione legali concessa etiam a lege animata, ut a Principe, & tunc indistincte satisdandum est, ut d. §. quoties. & l. vniuersa, hic alleg. Idem dicit in dilatione data ab homine, quæ succedit in locum dilationis legalis. Et dum hic respondet ad l. 2. de hær. vel act. ven. hoc in terminis tenet gl. in l. inter eas. in glo. fi. qui satis. cog. & etiam hic in gl. fi. per legem, quam alleg. Et adde quod debitor, qui est recessurus, tenetur satisdare. vt tenet gl. in l. pe. de bo. quæ lib. Ita alleg. Bal. in c. 1. § si quis uero, de pa. iur. fir. & vide glo. Cy. & Bal. in l. 2. C. de hær. vend. Adde ut per Pau. de Ca. consi. 69.
† Clau. Iuris. Et ibi uide Bar. aliter distinguentem post illam gl. & ibi per nouis.

LEX XLII.

Si vxor. Non eget summario. Istam legem intellige, quando matrimonium fuit contractum Romæ: secus si alibi. Ita videtur sentire gl. & ita dicunt Doctores.

LEX XLIII.

Eum qui. Qui promisit aliquid certo loco, post moram potest vbicunque conueniri. h. d. vt dixi §. de eo qđ certo loco, l. 1.

LEX XLIIII.

1 *Sententia in criminalibus non est differenda in præsentes propter contumaces, non econtra.*

Non idcirco. Si iudicium ꝯ plures ceptum est, snĩa potest respũ vnius sniari, respectu aliorum differ 1 ri. h. d. Per legem istam dico, † quod qñ fit inquisitio, vel producitur accusatio contra plures reos: si aliqui sunt contumaces & sunt præ a sentes, non debet differri sententia a ferenda in contumaces propter præsentes, nec econuerso, tene menti.

ADDITIO.

a Differri sententia. De hac q. vide in l. de vnoquoque. in prin. de reg. iu. & in l. ẽt. §. 1. in fi. §. de minori. Et ad hanc l. vide no. per Bal. in authen. si omnes. C. si ut se ab hær. absti. Et Bar. in auth. sed dum testator. ad legem Fal. & Bart. limitat hic in crimine adulterii, secundum Cy. in l. 3. C. de sepul.

§. Cum postea. Quacunque parte iudicii litigator detegatur seruus, iudicium est nullum. hoc dicit.

LEX XLV.

Argentarium. a Habuistis supra eo. l. hæres absens.

§. Nomine. Sententia lata per iudicem vnius terræ potest mandari executioni per iudicem alterius terræ. hoc dicit. De ista materia dic plene, vt in l. a diuo Pio. in princi. §. de re iudic.

LEX

LEX XLVI.

Iudex. Furor non tollit iurisdictionem, sed impedit executionem. h. d.

LEX XLVII.

a **Obseruandum.** Petitus a parte non est dandus iudex, nisi ex causa. h. d. Dicit glos. quod hoc debet intelligi, quando vtraque pars est præsens: secus si illa tãtum,
b quæ petit. b ita seruatur in curia Romana.

ADDITIONES.

a Meno. obseruandum. Reusr dos pro tribut. c. 20.
b Quæ petit. Vide Fel. c. cum olim. de re iud.

LEX XLVIII.

a † **Pars literarum.** a Qui sunt in maiori magistratu, durante officio conueniri non possunt. † h. d. Op. j. de iureiu. l. nec magistratib. & ad legem Aquiliam. l. quemadmodum §. magistratus. Sol. hic loquitur maiorib. magistratib. Opp. de l. iubemus. C. ad leg. Iuliam rep. So. ibi loquitur, quando delinqt in officio. Item opponitur. C. vbi senatores, vel cla. l. 2. Solu. ibi loquitur de his, qui hñt dignitatem sine administratione.

ADDITIONES.

a Pars literarum. Et hanc l. & similes limita non habere locum in officialib. perpetuis, secundum Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori, de no. oper. nuncia. & idē si sit positus ad beneplacitum, ut ibi per Bar. & no. adde gl. in Authē. ut diffe. iud. circa fi. uer. eum qui. & no. gl. in l. 2. ʒ. de in ius uoc. & ibi Bar. & uide Spe. in tit. de actore. uer. item illustris. & quid in criminalib. uide i l. nulli. C. quo appel. non reci. Adde quod etiam maximi magistratus conueniuntur durante officio, quando faciunt aliquid contra iurisdictionem superiorum, l. si disputationem, C. de app. & ibi Bal. Adde, ut pes Rom. consi 415.
Meno. Aleiat. lib. 4. dispun. c. 6.
† Clau. Non possunt. A priuato, sed ab alio magnate, sic. tex. quem ibi no. Bart. in l. vnica. ne fis. rem q̃ vend. cond. lib. x. C. quid autem, si cōsules, vel priores volunt cogere iudicem, vel magistratum ad aliquid, ao durante magistratu possint, vide Bar. in l. si. tutor. inf. de anch. tut. & refert Ale. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. j. de op. no. nun. ita dicit singulariter Bal. in l. 1. §. quies. j. de of. præf. vrb. q̄ si iudex videt aliquot rixantes, & non se interponat, potest deponi. Item ad limitationem huius legis vide plura per Fel. in c. legebatur. de maior. & obe.

LEX XLIX.

1 *Sñ. lata contra emptorem, an possit mandari executioni in bonis venditoris.*

Venditor. Qui vendit ad alium defendēdū, nō pt allegare priuilegiū sui iudicis, h. d. No. istū casum. Idem in
a l. i. C. vbi in rē actio. facit ad qō q̃ disputaui, vtrū venditor, qui defen
1 dit emptorem, possit petere cām compromitti ex persona sua, ex forma statuti loquentis, q̄ cāæ inter ↄsanguineos cōpromittant cū ipse sit ↄsāguineus & alius, qui defendit, nō. De quo dicā ī l. ꝓcurator ad exhibendū. §. 1. tē ta. hab. vbi me remitto ad dicta ꝑ me in disp. incip. Pisanæ ciuitatis ↄsilium, versi. 9. probatur, &c. No. glo. hic ibi in fi. & sic forte de rebus &c. quæ gl. innuit, quod sententia lata con
b tra emptorem possit mandari b executioni in bonis venditoris. Qd̃ quãr intelligatur, dixi in authē. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi
† opor. Tangam in l. si procuratorem. §. si ignorantes. j. mand.

ADDITIONES.

a Quæstionem. Idem facit, si comparet clericus in causa euictionis ad defensionem rei, ao possit allegare priuilegium fori. gl. tamen dicit quod sic. 11. q. 1. clerico. & Spe. in tit. de primo & secundo decreto. §. restat. uersi. quod si dñs, & quod hr̃ in l. fin. j. de not. sed Gul. de Cug. videtur tenere contrarium, ao i heor. si clericus. de epis. & cle. & per Doc. hic per Io. And. & Ant. in c. quoniam frequenter. §. quod si super, vt lite; contest. per Ang. & Imo. in l. non solum. §. quod vulgo, de vsucapio. Adde quod Pau. de Ca. in fi. consi. 68. dicit, quod Bal. in plurib. locis tenet cōtra Bar. in q. formata hic, & cum eo uidetur transire.
b Possit mandari. Vide Bal. in l. fi. de asser. tol. sed quid econtra. uide Bal. in l. 1. in fi. C. obi in rem actio.
† Claud. Manda. Istam legem, & similes, quæ uolunt, quod inspiciatur forus emptoris, limita fisco uendente in casu singulari secundum Bar. in l. si minori. secundum uerum intellectum gl. ibi, C. de iure fisci lib. 8.

1 *Notarius, qui habuit commissionē a iudice citandi, & moritur, iudex tamen potest citare sine antiquo præcepto successoris.*

a 1 **§. Iudices.** a No. † quod si nuncius habuit in mãdato citãdi aliquem, & pendente citatione iudex moriatur, quod possit citare, sine aliquo præcepto successoris, & valet citatio, quod tene menti, & tenet hic gl. q̄ sicut p mortē delegãtis iurisdō delegati expirat, ita si non moritur, sed alio delegato, offm̄ primi delegati finitur. Quæro, iudex commisit nuncio, quod faceret execu-
b tionem & ante factam executionem iudex moritur, b quid iuris? Dixi in l. fundi. de acq. pos. dic vt l. more. sup. de iur. om. iud.

ADDITIONES.

a Ruer. No. quod si nuncius. Adde circa istud dictū Ias. in l. more. col. 13. sup. de iur. om. iu. ubi sequitur Bar. cum limitatione de qua ibi per eum.
b Iudex moritur. Commissio citationis non expirat morte iudicis uide quæ scripsi post Imo. in l. fundi. de acq. poss.

LEX L.

1 *Hæres ex contractu defuncti vbi conueniri possit.*

Si fideicommissum. Hr̄s non cogitur rñdere, nisi vbi est maior pars hæreditatis h. d. Op. imo hr̄s debet conueniri, vbi defunctus debuit, vt l. hr̄s ab
1 sens. in prin. sup. eo. Sol. ibi † quando conuenitur ex ↄtu defuncti, s
a hic qñ petitur fideicommissum, quod a defuncto nullo modo peti potuit. Vnde non inspicimus, vbi defunctus conueniri debuit: sed vbi debuit conueniri hæres, quod indubitatum est, vbi est maior pars hæreditatis, vt hic. Item vbi per testatorem est collata solutio, vt hic in 2. resp. tacite, vel expresse, vt j. de eod. l. sed & si susceperit. §. 2. Item vbi hæres habet domicilium. sup. ea. l. § pen. domicilium ergo testatoris in hoc non attenditur: sed in contractib. secus, d. l. hæres absens.

ADDITIO.

a Ex contractu defuncti. Idem tenet Io. in l. cum res. de leg. 1. in prin. & ibi etiā vide ipsum ad habendum ueritatem gl. l. quod legatur. sup. eo. contra quam glo. in vno tenebat Cy. & vide pro limitatione l. quod legatur. Bar. & Doc. in l. cū seruus. in prin. & in d. l. cum hæres. de leg. 1.

§ Tractatum. Aes alienum totum patrimonium respicit, nisi sit onus alicui rei iniunctū. h. d. Tene menti hunc tex. facit ad hoc l. ex facto. de hær. inst. & l. 1. §. si hæres. ad Tre. cum si. Op. hic loquitur in patrimonio, quod est Romę, sed Roma est communis patria, ergo poterit ibi conueniri, hac exceptione non obstante. Sol. dicit gl. hic se retulit Iuriscō. ad id. quod esset in aliis ciuitatib. etiam si Roma non esset communis patria. Vel sol. dicit gl. quod Romæ conueniebatur ideo, quia erat ibi maior pars hæreditatis, seu bonorum, non ratione communis patriæ. Quærit gl. quid si bona illius loci quis haberet tãtum obligata. Certe dicit gl. q̄ de hypotheca non est curandum, quia propter hoc de bonis obligatis non est necesse solui, imo remanet obligatio personalis, quæ respicit totum patrimonium.

§. Sed & rescriptum. Hæres potest conueniri, vbi proprium domicilium habet, hoc dicit.

§. Quoties. Exceptioni fori quis vr̃ renunciare, incipiendo soluere, vel paciscendo, vel iudicium suscipiendo. h. d. Op. q̄ licet iudicium sit cæptum in vno loco, nō præiudicat quin possit ad alium redire, vt l. argentarium, in fi. sup. eo. Sol. dicit gl. ibi loquitur in actore, hic in reo, vide glo. Certe, Domini, tam ex parte actoris, quam ex parte rei, vbi cæptum est iudicium, ibi finē accipere dēt, vt l. vbi acceptum, ʒ. eo. Non ob. d. l. argentarium, quia ibi de necessitate reditur ad alium iudicem pro executione, nō pro persecutione eiusdem instantiæ, vt ibi vidistis, tamen istam gl. no.

LEX LII.

a b **Sed & si susceperit.** a Quæro, dr̃ hic, sed & si susceperit, qualiter intelligitur b suscipere actionem. Gl. dicit per li. conte. non puto quod sit necessaria litis contestatio, sed eo ipso quod alias exceptiones opponit, vr̃ in iudicem consentire, vt hic dicit tex. expresse, & in c. inter monasteriū. ext. de re iud. dixi in d. l. vbi acceptum, & l. non vr̃. sup. eo. Et prædicta intelligas, nisi per errorem omiserit. Vidistis. ʒ. e. l. 2. circa prin.

ADDITIONES.

a Pom. Sed & si susceperit. Circa materiam huius legis vide per Can. c. inter monasterium. de re iud. & Practi. Papi. in forma opp. contra iud. suspe. in gl. in uer. non fuisse iudicem competentem.
Meno. Fui neb lib 9. aduersario. c. 26. Brisson. li. 4. selec. antiqui. c. 19.
b Qualiter intelligitur. Limita hanc l. vt intelligatur, vt scripsi post Bart. in l. quidā de re iud. & vide quod no. Bar. in l. elegantei. §. si quis post. de condi. ind. & Ang. hic. Sed vtrum per contumaciam dicatur consentire in iudicem. vide Bald. in l. 1. C. de iurisd. omn. iud. & l. si qui ex consensu, de epis. aud. & Bar. in l. non videtur, la 1. sup. eo.
Ruer. Adde Bar. in l. conuenerit. sup. de iur. om. iud.

1 *Testatoris uoluntas ex genere comparationis præsumitur.*
2 *Frumentum quando est relictum, ad quam mensuram debeat solui.*
3 *Solutionis locus ex qualitate personæ præsumitur.*
4 *Modicum dicitur respectu personæ da tis.*
5 *Scholari relictum in subsidium sui studij, debet ei in studio solui.*

§. Si libertis. Si ex qualitate rei relictę, vel personę eius cui relinquitur, presumatur testatorem certo loco
1 solui seu dari voluisse, ibi hæres se defendere debet. h. d. † No. tex. q̄ ex genere comparationis præsumimus voluntatem testatoris. Pro huius declaratione quæro, quid est ergo dictum, tesseras, dicit glo. quod erant vasa, quib. mensurabantur frumenta Romæ tantū. Ista gl. videtur intelligere, quod testator reliquerit vasa frumentaria. Illud enim, quod dicitur, ex genere comparationis, debet intelligi, i. facta comparatione rei, quæ relinquitur ad vsum ipsius, qui non po
2 test esse, nisi Romæ. Tu potes intelligere, quod † reliquerit frumentum ad illam mensuram. Vnde cum mensuræ sint diuersæ secundū diuersas regiones, videtur intelligere, vt soluatur in ea regione, vbi illa mensura vsitatur, tunc expone, ex genere comparationis, idest, ex modo, quo vendetur, quæ mensura est ibi, non alibi. Et eodem modo hic est mina frumenti, vbi est ista mensura. Et eodem modo in aliis ciuitatib. vbi mensuræ variantur. Tertio modo potest intelligi, aut testator reliquit simpliciter, aut iubet aliquid comparari, vel emi. Primo casu procedat quod debet peti, vbi est maior pars hæreditatis. Secundo casu debet peti, & solui, vbi est legatarius, & hoc colligitur ex eo, quod testator emi mandauit, quia non curat quod hæres det de suo, sed vult quod comparet. Et hoc quod dicit, ex genere comparationis, legitur in glo. alio modo si testator reliquit ob causam alimentorum aliquid præstandum vbi est legatarius, & secundu hoc erit duplex rō huius legis. Et quia iussit comparari, q a

reliquit in causam alimentorum.† Secundo no.q. ex qualitate psonæ præsumitur, vbi debeat solui. facit ad ea, quæ dixi vobis in l. irēilla. de const. pec. Item no. a † quod modicum dicitur respectu psonarum. Nam si vnus rex daret duo millia florenorum, modicum diceretur, vide gl. facit ad ea, quæ dicam vobis in l. admonendi. ʒ. de iureiu. facit hæc lex, quod † si certa quantitas relinquitur scholari, in subsidium sui studii, debeat sibi solui in studio.

ADDITIO.

a Meno. Item no. Afflic. decis. 305. nu. 6. Lucius Calb. de priuil. scholari. priu il. 5.

1 Forensis, qui est meus inimicus, si venit in istam ciuitatem, quando possum petere ab eo cautionem, ne me offendat.

§. Si ea res. Si petatur species vbi est, vel petatur cautio, excoptio, q. alibi sit maior pars hæreditatis, non ob. h. d. Op. dicitur hic, q. potest peti satisdatio. Contra, quis non pōt conuenıri, vbi non sortitur forum aliqua ex causis notatis io l. hæres absens. sup. eo. sed ista est huiusmodi, ergo, &c. Solu intellige, quod hic petatur cautio pro re legata, quę ibi est. Vnde sicut ibi posset conueniri actione in rem, ita potest peti satisdatio, & sic facit ad q. † aliqs est meus inimicus forensis, venit in ciuitatem istam, vtrum possim ab eo petere cautionem ne me offendat? Certe non, quia adhuc nō fecit aliquid, propter quod hic posit cōueniri. Fallit, si hic multum conuersaretur, l. 2. C. vbi de cri. agi oportet. & quod ibi no. Cy. io l. 1. C. vbi sena. vel cla.

ADDITIO.

a Pom. B[illegible] facit ad q. vide remis[illegible] Fel. in rub. de treu. & pa.

LEX LIII.

Vix certis. a In causis, quæ pertinent ad statum serui, & in quibusdam, quæ pertinent ad vtilitatem publicam, potest inter seruum, & dominum cōsistere iudicium, h. d. No. casus, in quibus inter seruum & dominum potest esse iudicium, alios ponit gl. quam no.

ADDITIO.

a Meno. Vix certis Aug. lib. 3. emendat. c. 9. Io. Rober. [illegible] 3. sen. c. 26.

1 Vna causa dicitur maior alys causis altero ex quatuor modis.

Per minorem. a Ista lex non eget summario. Quæro exēpla huius legis. Dī vos debetis scire, quod † vna causa dī maior alia multis modis. Primo ratione contingentiæ, quia vna sic alteram contingit, q. sunt inuicem præiudiciales, vt quia est qō de proprietate, & fructib. & tunc per minorem non fit præiudicium maiori, quia io illa principr intentata venir examinandum quod dī in secunda. Item potest intelligi hic dum dicit, minorem causam ad se trahi. De hoc loquitur l. fundi, & l fundū. ʒ. de excep. & hæc est vna lec. Qñque dī maior ratione authoritatis, vt petitio hæreditatis. de qua loquitur l. si quis libertatem. infr. de pet. hær. Et hoc modo potest intelligi hic. Nam pars maior trahit ad se minorem, quo ad aliquod præiudicium, vt videbitis hic. Tertio modo dī maior, quia in ea uertitur res magni præiudicii. Et hoc modo dñr omnes causæ status præiudiciales, vt §. præiudiciales, inst. de actio & hoc etiam modo potest intelligi hic, quia, pendente cā status aliæ non possunt agitari, l. ordinata, de li. causa. quia illa maior minorem ad se trahit, & sibi præiudicat, vt l. non idcirco. ʒ. eo. & d. l. ordinata. Quarto modo potest dici rōne cuiusdā præeminentiæ, vt sunt causæ criminales, quib. pendentib. dēt supsederi in ciuili, l. si de ord. cog & hoc etiam modo potest intelligi hic. & tunc exponemus, minorem causam ad se trahi, vt super ea supersedeatur interim. No. q. absolutoria lata in vna, parit exceptionem rei iudicatæ in alia.

ADDITIO.

a Per minorem. Et ad hæc, quæ ibi habentur, vide gl. & Doc. in l. si quis libertatem. inf. de pet. hær.

LEX LV.

Edictum. Si oēs termini non sunt dati, nouus iudex debet eos perficere, nec tenetur aliquid superaddere, a sed si oēs sunt dati a prædecessore, ipse nouā dilationē dare dēt. h. d. Sic ēt si moritur litigator, dēt hæredi noua dari dilatio. Tene mēti gl. q̄ dicit, b successori dabitur vnum, &c. Hæc lex sine dubio obtinet in dilationib expectatoris. Sed quid in dilationib. quæ dantur ad probandum. vtrum nouus iudex dēat dare nouam dilationem? Diximus in l. fi. §. de feriis. glo. tñ videtur tenere q. sic. nam l. orationem, quam gl. allegat, loquitur in dilatione data ad probandum.

ADDITIONES.

a Debet. Vide Bal. post gl. in l. consentaneum. in 4. no. C. quomodo, & quando iud.

b Quæ dicit. Quod hic dicit, vt per gl. & Bar. q. ēt in dilationib probatoriis debet ēt dari noua dilatio, intellige, nisi tēpore officii prædecessoris esset præclusa via probandi, vt quia in causa esset conclusum, secundum Dy. in regula, qui in ius. & idem scribit hic Bal. in dilatione expectatoria, quia sententia erat pręclusa, non dēt dari noua dilatio, vt quia factis legitimis citationib. est deuentum ad sententiam ba. in in criminalib. Et ad ista vide omnino per Doct. io c. licet. de accu.

LEX XVI.

Licet. Ratihabitio retrotrahitur, † & pfirmat iudiciū † agitatum per falsum procuratorem h. d. No. q. ratihabitio retrotrahitur. Quidam Doc. intelligunt istam l. qō siia esset lata ʒ eū qui ratum haberet, secus si pro eo, l. si tutor. C. in quib. causis in integrum rest non est neces. vbi gl. vī q. sit spāle fauore minoris, tamen tex. hic generaliter loquitur, & gl. etiam intelligit in obtinente, l. si mater. §. hoc iure. inf. de excep. rei iud. Item gl. intelligit legem istā b in illo, qui non erat procurator, poterat tamen esse, alias secus, vide eam, & no. facit ʒ. de acqu. pos. l. 1. §. certum. Rō est in promptu, quia hoc negotium peccat in alio, q̄ in ɔsensu, iō consensus superueniens nil operatur, & sic ratihabitio ad hoc se non extendit. Facit ʒ. de off. proconsu. l. obseruare. in fi. & quod no. per Dy. in c. ratihabitio. extra, de reg. iu. lib. 6. & per Cy. in l. fi. ad Mace. Querit gl. quid si iudex tulit sniam qui non erat iudex, an snia valideтur, si delegās approbat. Gl. hic vī dicere quod non, & bene. Item not. in l. 2. de iure fisci. & per Inn. in ca. prudentiam de off. deleg. & hoc verum, qñ erat defectus iurisdictionis, aliter quam ex consensu partium, ved si sulum deficiebat iurisdictio propter consensum partiū, tunc ratihabitio posset confirmare, quod dic, vt plene. no. Cy. vbi de cri. agi opor. l. 1. per gl. tangitur in l. 1. C. qui pro sua iurisd.

ADDITIONES.

a Licet. Circa istam l. uide quæ no. Fel. in c. nonnulli. §. sunt. & alii, de rescrip. Ioan. Robert. lib. 2. sen. c. 6.

b Retrotrahitur. Vide Bar. io l. obseruare. de off. proconsulis.

† Claud. Iudicium. Ad intellectum, & limitationem huius legis, vide Fel. in c. nonnulli §. sunt & alii. de rescri. & uide eundem remittentem. se in c. ex parte Decani. eo. tit. vbi dicit quod pars debet protestari, quod non intendit litigare, nisi, & quatenus esset sufficiens mandatum, & de hoc est bonus tex. in l. inter quos. § alieno. & ibi hoc no. Bal. Ang. Imo, & alii. inf. de dam. infe. Cæpo. in cautela, inci. licet regulariter. item Ang. intelligit hanc legem, etiam ubi requiritur mandatum speciale. & vide ad hoc Fel. in d. §. sunt & alii.

c Pom. Generaliter loquitur. De ista glo. vide Bal. io l. Iulianus. qui satisd. cog. Imo. in l. 4. §. voluntatem. so. ma. & in l. sæpe. de re iud. & cap. cum in iure peritus. de off. deleg. hoc tamen limita, ut non procedat, quando aliquid esset gestum per falsum procuratorē coram Principe, uel senatu ipsum Principē repræsentante, tūc enim non ualet ratificatio. ita Bal. in l. falsa. de farts. sequitur Paulus hic, limitatio tamen Bald. reprobatur per Card. Panor. & Imo. io ca. nonnulli. §. pen. de rescri. & circa hoc vide Ial. in l. licet. C. de procur.

d Intelligit legem istam Per Inno. in c. ex parte Decani. de rescrip. per Abb. in c. 1. de re iud.

e In [illegible]. Vide Bal. in l. 1. C. si a non competenti iudice.

LEX LVII.

Tam ex contractibus. Mortuo filio, instantia inchoata cum eo transit ad patrem, licet actionis qualitas alteretur. h. d. No de hac translatione iudicii, videbitis inf. fam. ercis. l. in iudicio. Dixi plene in l. si eum hominem. ʒ. de fideius. No. qd̄ in trāslatione iudicii potest qualitas actionis alterari. Simile in l seruus. de his qui no. inf. Op. quod actio ex delicto non datur de peculio. l. licet. §. idem scribit, de peculio. Solu. intellige de peculio i. quantum ad eum peruenit, seu versum est, seu quatenus est in peculio, non de translatione, quæ fit de procuratore in dominum.

LEX LVIII.

1 Iurisdictio iudicis delegati reuocatur etiam post litem contestatam.

2 Delegatus a vicario episcopi prohibetur ab episcopo ne iudicet, idem in delegato ab assessoribus potestatis.

3 Delegatus a potestate Assisii nō potest prohiberi ne iudicet per rectorem Ducatus.

4 Iudicium an soluatur si delegatus est effectus socius delegantis in iurisdictione, aut habuerit parem iurisdictionem.

Iudicium soluitur. a Hæc lex ponit tres casus, in quibus iudicium soluitur ex parte iudicis, quam l. no. ex eo quod hic dr, iudiciū apparet, † q. lis erat ɔtestata, & sic post li. cont. pōt reuocari iurisdō iudicis delegati. licet pcurator reuocari non possit, ita tenet gl. & oēs. Venio ad tam partē & quæro † q̄s est ille, q hēt maius imperiū in eadem iurisdōne? Rñdeo, si ponimus epm, vel eius vicariū, poterit. n. vetare eps † ne iudex delegatus ab eius vicario iudicet Vel pone in Potestate, & eius assessoribus qui assessores habent iurisdictionem ex forma statutorum, licet Potestas in eadem iurisdictione habeat maius imperium, Sed quid diceres de iudice delegato a Ptāte Assisii, an posit vetari ne iudicet b per rectorem Ducatus, vel præsidem prouinciæ, Dubi-

ADDITIONES.

a Iudicium soluitur. Adde Bar. in l. more. de iur. om. iu. & ibi subdit ēt unū no. uerbum secundum Gul. & in l. a iudice. C. e. & in cap. cum Bertoldus. de re iu. & ista tex. facit ad no. q. de qua per Bal. in c. 1. §. ad hoc. de pa. iura. firman. ubi late vide per eum. Et adde quod no. in c. cæterum. de iud.

Meno. Bellonus lib. 3. suppu. c. 10.

† Claud. Episcopus. Et no. quod non solum reuocatur mandatum delegantis expresse, sed etiam tacite, puta si Princeps, vel superior sciēs causam delegatam, ex certa scientia incipiat de causa cognoscere, ita singulariter Inno. in ca. ultimam. de app. & cum M. de const.

b Vetari, ne iudicet. Adde quod no. Bal. in l. 1. C. qūo, & quando iudex. & ibi dicebat, quod pōt superior inhibere inferiori, ne iudicet, si inferior recognoscit iurisdictionem a superiore. allegat ad hoc quod habetur hic. Si autem ab alio habet iurisdictionem, tunc inferiori a superiore nō potest inhiberi. & no. Inn. de of. deleg. in c. voluntas. Archid. 11. q. 1. de persona. Vide Fed. de Sen. consuluit, quod si clericus contra laicum coram iudice seculari producet falsos testes, & proinde accusatur de falso coram episcopo, quod episcopus propter pendentiā litis falsi non propterea potest inhibere iudici seculari, ne fungatur partibus suis, quanquā accusatio falsi sit præiudicialis, & maior, tamen hoc accidit propter diuersitatem magistratuum, quorum quilibet habet iurisdōnem principalem, & diuersi fori, & si episcopus propter hoc excommunicaret iudicem secularem, excommunicatio est nulla, cum a præcepto inualido inciniat, secūdum Fede. de Sen. quod est no. secundum Bal. in d. l. 1. an autem maiori iudice superueniente minor dēat silere, uide Bar. cum ibi no. l. 4. §. si tam vicinum. ʒ. de dam. infe. Et ad ea, quæ dixi sup. uide quod dixi in l. si expressim. de app.

Dubito: nā hæc lex loquit' in eadē iurisdōne, sed corū iurisdō est se-
4 parata, licet vnus subsit alteri. † Venio ad vltimū rōsum, & q̄ro exē-
plum. Rō pone in duob. qui præsunt eidem tribunali l. 1. §. de off.
consu. tunc. n. si vnus consul delegauerit, & iudex delegatus sit ef-
fectus postea socius eius, iudicium soluitur, vt hic, quia in eadem iu-
risdictione est effectus socius: Secus forte, si efficeretur æqualis iuris-
a dictionis, nō tamen esset eadem. a Exemplum, si iudex delegatus ab
epō esset effectus episcopus alterius diœcesis. Vel pone, in ciuitate
ista Potestas, & capitaneus, habent iurisdictiones diuersas, tamen
sunt pares, quia quilibet tantumdem potest. Vnde si contingeret,
quod iudex delegatus a Potestate efficeretur Capitaneus, non pro-
pterea solueretur iudicium, quia non est eiusdem iurisdictionis, sed
alterius paris, arg. sup. de offi. eius cui mand. est iuris. l. & si prætor.
tex. n. hic requirit, quod sit eiusdem imperii.

ADDITIO.

a Si iudex delegatus Limitatur hæc lex, quando delegatos ante reuocationem fuis-
set excommunicatus, secundum Inn. in c. licet vndique de offi. dele. in c. intima-
sti. de app. & an reuocans in casu huius l. ex eidem actis iudicet, vide Bald. in l.
edita. in repet. Peru.

LEX LIX.

Si locus. Ille, qui delegat iudicem, intelligitur in loco solito delegare.

LEX LX.

a **Mortuo.** a Mortuo delegato instancia redit ad delegantem, qui potest alium subdelegare. h. d.

ADDITIO.

a Mortuo. De materia gl. hic uide in l. si expressim, in prin. de app. & quod no. Ino.
in c. intimasti. de appel. & quod duret instantia, probat tex. in l. pen. & ibi Bald. C.
de peda. iud.

LEX LXI.

1 *Iudicio etiam coram arbitro videtur omne id comprehendi, quod sub petitione proponitur, nisi forma compromissi repugnet.*

2 *Libellus, peto talem hereditatem, saluo quod in iudicio non veniat talis domus, procedit.*

1 **Solemus.** † In iudicio venit oē id, qđ sub petitione proposi-
ta potest ɔprehēdi, nisi ɔtriū actum sit. h. d. Op. imo
nō venit, nisi qđ est actum, l. si cum dies §. plenū ş. de arb. Solue, vt
in gl. quod aliud in arb. Tu dic, verum est in compromisso, qđ dicit
gl. sed in libello dato coram arbitro, est idem, qđ in libello dato co-
ram iudice, nisi forma compromissi repugnet. Vñ si compromis-
sum esset de hr̄ditate & libellus gñalis datus esset coram arbitris,
idem esset ac si coram iudice. facit ş. de arb. l. de reb. Op. si de vno
dabitur libellus, de alio iudex poterit iudicare, quia venit ēt illud,
de quo non est actum ne veniret contra de l. ut fundus. communi di-
ui. & C. de fideicom. lib. l. fi. Sol. intellige hoc de his, quæ sub petitio
2 ne proposita non possunt comprehendi. Et ex hoc no. quod † proce-
dit talis libellus, peto a te hæreditatem talem, saluo quod in iudicio
non veniat talis domus. Casus est hic.

a **§. Latrunculator.** a Iudex maleficiorum non potest cognoscere de causis pecuniariis ciuilibus.

ADDITIO.

a Latrunculator. Dic ut in l. interdum. §. qui furem. ııf. de fur. & in l. pen. ş. de cal.
per Inn. in c. cum oporter. de accus. & dicit hic Bal. quod iste latrunculator pote-
rit dare curatorem ad causam criminis, facit quod no. in l. clarum. C. de authorita
te præstan. adde Ang. in prin. Institu.

LEX LXII

Inter litigantes. In iudicio oportet quod sit actor, & reus. h. d. quam l. no. & tene menti.

LEX LXIII.

Recte. Defendere debet quis per seipsum, vel per alium, cum satisdatione iudicatum solui. h. d.

LEX LXIIII.

Non a iudice. Interesse contra dolosum æstimatur secundum iuramentum in litem.

a **§. Si quis alio.** a Cautio iudicatum solui in vna instantia interposita, non committitur, si ex instantia iudicetur. h. d.

ADDITIO.

a Pom. Si quis alio. Vide Rom. consi. 210.

LEX LXV.

1 *Statutum de dote lucranda per virum vxore prædecedente, attenditur consuetudo loci domicilij viri & non loci contractus dotis.*

a **Exigere.** a In ɔctu dotis hoc est spāle, qđ non inspicimus lo-
cum ɔctus, sed locū, vbi vir hēt domicilium. h. d. Op.
qđ dēamus inspicere locum ɔctus, l. hæres absens. §. 1. & l. omnem
oblōnem. ş. eo. Solu. dicunt quidam, quod hic non dr̄ de loco ɔtra
ctus, sed de loco ɔscripti instr̄i. Et sic pone fm eos tria loca, s. locum
domicilii viri, locum ɔtractus, & locum scripti instr̄i. Et isto casu no.
quod locus instr̄i scripti non inspicitur, si alibi celebratus est contra-
ctus, sed licet hoc sit uerum in se, non congruit huic l. quia non po-
b teret aliquid speciale in dote, quod hæc l. expresse vult facere.
c Vnde alii dicūt, qđ locus scripti instr̄i, & locus ɔctus erat vnus, &
idem. Ad ɔtra rñdeo, quod spāle est in ɔctu dotis, quia ibi vr̄ ɔxisse,
vbi per conditionem viri debeat consequi domicilium, & ista est
† vera, & scđum hoc hic est casus notabilis quæstionis. In † ciuita-
te ista, vñ vir hēt originem, & domicilium est consuetudo, quod mor
tua uxore sine liberis, vir lucretur tertiam partem dotis: in loco vn
de fuit accepta vxor, & celebratus ɔctus dotis, est alia consuetu-
d do. Certe seruabitur consuetudo terræ, ubi vir d habet domicilium
vt hic, sed secus in aliis ɔtractibus, ut l. si fundus. ş. de euic. Et hoc di
† xi in repetitione l. cunctos populos. C. de sum. Trinit. † Vlt. no. quod
vxor sequitur domicilium viri. An aūt sequat', quod dicatur ciuis, &
an perdat domicilium suū rōne originis, dixi in l. fi. §. 1. ş. ad Munici.

ADDITIONES.

a Pom. Exigere. Vide Alc. consi. 103. in 3. uol. Cu. consi. 26. & 77. Fel. in c. iurauit. de
prob. Bar. consi. 24. in 1. vol. & consi. 5. alias 40. in 2. vol. & consi. 15. in 2. vol.
Meno. Alciat. c. cum ab nu. 14. de iudic.

b Speciale in dote. No. speciale in dote, vt non attendatur locus contractus, & de
ratione competentis iudicis. Et hanc l. no. limitat, quando vir ducit vxorem ad
suum domicilium. Secus si vxor deduceret uirum ad suum domicilium, & hanc
l. pluribus modis limita, vt per Bal. no. in rub. C. de priuil. dot.
Menu. Ruyn. consi. 66. nu. c. li. 4.

c Alii dicunt. Et circa hanc primam lect. vide no. in l. vniuersa. in §. fi. C. de precib.
Imper. offer.

d Vbi vir. No. quod vir debet lucrari dotem, secūdum quod disponitur in terra, vbi
ipse habet domicilium, non attēto loco cōtractus, vel domicilii vxoris. Idem in
l. cunctos populos, dicit in 1. q. in fi. in 1. facie, & idem sequitur Bal. in c. 1. §. fi. de
inuest. de re alie. fact. & ibi refert in hoc vnum dictum, quod est paucis notum,
vide per Arch. 12. dist. illud. sed quid si in instrō dotis dictum est, q maritus pro
misit reddere dotem Mutinæ, Bononiæ, Mantuæ, & ubique locorum, quæ statuta
erunt attendenda. Dicit hic Bald. quod etiam isto casu inspicimus domicilium
viri per hanc l. quæ specialiter hoc prouidet, cui non intelligitur per illa uerba
generalia contractus derogatum. Et istis adde quod no. Bal. in l. uniuersa. in fi. de
precib. Imper. offer. & in auth. omnes. C. de succ. ubi dicit secus esse in sponsa. Ad
de quid si maritus est ciuis origine alicuius ciuitatis, tamen habitat in loco, ubi
viget ius commune, an debeat lucrari partem dotis uigore statuti originis. Bal.
consi. 219. li. 1. Si autem Bononiensis habitās Florentiæ ducat uxorem Bononiæ
& ibi contractum dotis faciat, in exactione dotis statutum Bononiæ erit atten-
dendum, non autem Florentinum, secundum And. Sicu. consil. 3. vbi dicit, quod
hic est casus nouus, ab aliis Doc. non tactus. & quod ipsi loquūtur cum Bononiē
sis habitaret Florentiæ, & contraheret cum Pisana.
Ruer. Adde omnino Ale. in consi. c. inci. ex inspectione, col. 5. in 3. vol. ubi sequtur
Bart. hic, & intelligit de domicilio habitationis viri, non autem originis, plene
Fel. in c. 2. de spon. & Ia. in d. l. cunctos pop. in 1. & 2. lect.

† Clau. Trin. Vide Ale. consi. 120. vol. 3. ubi ponit, an attendatur locus originis, an
locus domicilii ipsius.

LEX LXVI.

1 *Intentio, & oratio differunt, quia intentio ad actorem, oratio ad reū refertur*
Verbum in iudicio ambigue prolatum ab aliquo, intelligitur secundum intentionem proferentis.

3 *Testis examinatus super intentione ambigua, si illam probet ambigue, nō releuat, remedium vt probet.*

3 *Ambiguam intentionem pars quando cogatur declarare.*

4 *Iudex potest facere quod testis declaret eius dictū ambiguū, si sibi videbitur.*

5 *Si intentio actoris est ambigua, & respōsio rei ambigua, qualiter sit interpretandum.*

a **Si quis intentione.** a Ambigua petitio, siue exceptio, interpretatur fm intētionem pro-
† ferent. s. † h. d. Quæro exemplum in l. nostra. glo. ponit exemplum
b in ver. pertinere, & bñ. † Quæro quæ est dr̄ia inter intentionem, &
1 & oronem. Gl. dicit, quod intentio refertur ad actorem, oro refert'
† ad reum, & hoc multum placet. † q. d. sicut pro actore interpretatur
intentio, ita pro reo interpretatur oro. Vel intentio ambigua dicit',
qñ in una dictione est ambiguitas, oratio quando in oratione. Op.
ş. de pac. l. ueteribus. So. aliud in ɔctibus. aliud in iudiciis Rationem
ponit tex. in l. inter stipulantem. §. 1. ş. de verb. obl. Op. quod imo in
terpretatio in dubio fiat contra actorem, quia nisi probatio plene ɔ
cludat, non prodest. C. de probat. l. neque natales. & unde cog. l.
non hoc. & extra. de probat. in c. in presentia, & uide omnino quod
ibi no. de hoc. Sol. dicunt quidam, in prin. fit interpretatio pro acto
re, in fine pro reo. Ista est quædam truffa. Tu dices, quod indistin-
cte verbum a quocunque prolatum in iudicio intelligitur fm inter
preta-

ADDITIONES.

a Si quis intentione. Hanc l. intellige, quando interpretatio quæ fit a proferēte, est
verisimilis. Secus si non est uerisimilis, quia non est attendenda, secundum Dy.
in c. cum sint partium. de reg. iu. Et sic secūdum hoc dēmus istum tex. intelligere
qñ ambiguitas consistit in facto, l. Pomponius scribit, in frumentum. §. fi. inf. de rei
ven. uide l. ab executore. inf. de appe. hæc l. fallit in libello criminali, secundum
Bal. & Ino. in l. quoties. §. si ita. & ibi dixi, de hær. inst.
Pom. Si quis intentione. Vide ad intellectum huius legis Bart. & alios l. edita. in
1. q. C. de eden. Ale. consi. 116. in causa inquisitionis formatæ, uide etiam Pan. cō
si. 22. in 2. vol. in fi. & Ino. consi. 112.

† Claud. Proferentis. Idem est in dubiis uerbis rescripti ad lites, quia interpretatur
in fauorem impetrantium. gl. in uer. sub hiuscemodi ante fi. in c. quoniam Ab. de of.
deleg. Facit quod dicit Arc. in l. naturaliter. §. nihil commune. de aeq. poss.
Ruer. Adde ibi & in hoc prodest parti remedium huius l. quod uerba libelli ambi
gua possunt interpretari secundū probōnem clarā & explicitam. idē tenet Inn.
in c. 2. de or. cogni. & Abbas in c. dilecti. de iud. & in c. literæ. col. 9. de dila.

b Exemplum. Vide Bal. in l. quo tempore. de testa. mil. in fi. & no. in l. domum. C. de
rei uendi. & Bar. in l. an eandem. §. actione, de exceptio. rei iud. & Bald. in l. 2. C.
de exceptio.
Vide Ale. consi. 43. in prin. 4. vol.

† Claud. Multum placet. Ad huius limitationem, uide Ale. in l. si quis ui. §. differen
tia. infra de acquir. possess. dixi clarius in d. §. nihil commune. circa princip. glo.
magnæ.

pretationem ipsius proferentis, vt hic. Tamen est aduertendũ, q̃ si intentio actoris, vel rei est ambigua, & testis examinatus super ea probat illam ita ambigue sicuti est facta, talis probõ non releuat, vt in legib. ptis: licet. n. possit pars dicere se sic intellexisse, cũ pposuit suã intentionem: tñ non sequitur, ergo sic intellexit testis. Vñ intentio ambigua quatenus venit probanda, dẽt probari explicite, & sita te, & in hoc prodest parti remedium huius l. quia dicere põt illud, q̃ explicite probatum est, comprehendi sub petitione sua. & venire sub hoc iudicio, & sic probõnes valent, & poterit super hoc ferri sententia, q̃ alias non posset, l. non pt & l. solemus. §. e. † Quærit glo. an cogatur pars declarare intentionem suam? Gl. dicit quod sic arg. l. 1. §. quia aũt. j. quorum leg. Ego dico, si quidem q̃ris de electione, & dectõne fienda ante litem contestatam, tunc dico, q̃ si per illã ambiguitatem impedit deliberõ rei, an velit cedere, vel ptendere, cogitur actor declarare, & eadem rõne, reus suam exceptionem, alias secus, l. 1. in prin. s. de eden. & de interrog. act. l. defensor. §. illud. Si vero q̃ris de dectõne facienda quo ad probõnem, tunc illa dẽt de necessitate fieri, vt s. dixi. Et ita dẽt intelligi hæc gl. † Quæro, vtrũ intentionem ambiguam actoris possit declarare hẽs eius? Br casus est in l. idem Pompon. scribit, si frumentum, §. fi. de rei ven. & in l. inter stipulantem, §. Stichum. j. de ver. ob. & ibi dixi. † Quid si dictũ testis est ambiguum? Rñ. potest iudex si sibi vr̃, facere quod testis ipse declaret, vt auth de testi. § quia vero. & ibi no. & ext. de test. c. cum clamor. & ibi no. & ext. de prob. c. in pñtia, in glo. in ver. dubiũ. † Quæro, quid si circa idem intentio actoris est ambigua, & responsio rei ambigua? Exemplum, actor dicit rem ad se pertinere, reus dicit, q̃ credit ad eum pertinere intelligitur ne s̃m actionem actoris, an s̃m intentionem rei? Resp. qñ intentio actoris est certa, & limitata, rñsio rei ambigua, intelligitur s̃m intentionem actoris, vt uideatur ad interrogata respondisse, d. l. si defensor, §. 1 inf. de interrog. actio. Sed quando intentio actoris est ambigua ipse potest interpretari eam, vt vult & reus suam responsionem prout vult, vt hic. Non ergo videtur confessata intentio actoris secũdum interpretationem eius. Hic est casus hic, & sic intelligitur gl. quod no.

ADDITIONES.

a Ipsius proferentis, No. hic libellum latissime interpretandum pro actore. no. Inn. in c. licet causam. de proban fi. Adde hic, q̃ no. Bar in l. 1. ee. amo. vbi alleg. hanc l. & quod no. Bar. in l. Aurel. § Sticho. de lib. le. Et de materia huius legis, vide q̃ no. gl. ult. in d. c. licet causam, & in c. grauis. de rest. spo. & in Spec. de cita §. r. ver. quid si impetro, & Cy. in l. 1. in 40 s. de iure emph. per Azo. in summa Pandectarum, de reb. dub. & in tub. de spon. duo. in noue Et quod libellus interpretandus sit pro actore, firmat Inn. in c. examinata in fi. de iud. Allegat Bal. in l. edita. & in c. 2. de fo. comp. & illud dictum Inn. in c. licet alleg. Bal. in l. ordinarii. de rei ven. adde, ut per Rom. consi. 255.

b Remedium huius l. Adde Bar. in l. 1. in fi. de vsu fr.

c Pom. Quæro vtrum. Vide remissiu. per Ale. in l. si quis a filio. §. 1. de leg. 1. Barba. consi. 33. & consi. 66. 4. vol.

† Clau. Dixi. Vide eundem Bar. in d. §. nihil cõe. & ibi Ale. & vnum ver. per Alex. in l. scire debemus. inf. de uer. obl. & vide ad ampliatione huius legis Bar. in l. duob. de iurein. Are. in d. §. nihil commune. & an possit plures declarare, vide gl. & Doctores in l. quicquid astringendæ. inf. de uer. ob.

d Est ambiguum. Adde Bar. in l. 2. §. pe. inf. si cer. pet. & in §. reper. per illum tex. & q̃ ibi dixi, de quæst. ul. Adde eu. & vide Alex. de Imo. consi. 136. in 1. vol. vbi dicit quod contra producentem interpretatur.

e Pom. Intentio actoris. vide multa similia per Alex. in l. si cui. §. 1. de leg. 1. & consi. 8. 3. vol. Cæpo. consi. 77 aliquid per Barb. consi. 3. 2. vol.

f Ipse potest interpretari. Adde tex. & quod ibi Bar. in l. Aurel. §. Sticho. de li. leg. & vtrum procedat positio ambigua, vide Bal. in l. edita. & in § q̃ obiectuari. & quod ibi dixi, adde Bar. in l. inter stipulantem. §. 1. maxime in uer. item dico. de ver. ob. Bal. post gl. in l. si quidem. C. de excep. & cum Bar. hic transit etiam Bal.

LEX LXVII.

Qui se dicit. Qui dicit se liberandum, est liber a die sententiæ vel a die interpositi decreti, si decernatur p̃ contumacem. h. d. Noe arg. q̃ in caussis in quib. per missionem in possessionem. & per s̃m decretum, non põt esse actori psultũ, iudex interponit decretum. q̃ habet vim diffinitiuæ sententiæ. Dixi plene in l. si finita §. i. j. de dam. inf. facit C. si vt se ab hær. absti. auth. si omnes, & eadem ratione, si aliquis peteret se liberari ab aliquo debito, vel instrumentum, & similia cassari, facit d. auth. si omnes.

LEX LXVIII.

1 *Absente aliquo si contra eum proceditur, iudex non procedit nisi ad partis instantiam.*

2 *Citatio, ut habeat uim peremptorij, debet in ea apponi, & peremptorie.*

3 *Iudicis monitio, peremptorij uim habet.*

4 *Terminus dilationum peremptoriarum quando minui possit per iudicem.*

Ad peremptorium. a Ad sententiam peruenitur præcedente peremptorio, impetrato legitimo ordine hic expresso. h. d. † No. qñcunque procedit p̃ absentem, iudex nõ dẽt procedere nisi ad petitionem partis. † vt hic, ibi, vt quis primo petat. & C. de iudi. l. properandum. §. 1. & C. qũo & qñ iu. auth qui semel. † Secundo no quod in citatione debet apponi, & peremptorie, alias non sufficeret, ut hic in l. & tertium. Quod intellige quando citatio fit per edictum, vel per nũcium, sed qñ fit per iudicem, qui monet partem, q̃ tali die compareat, non est necesse q̃ dicatur, peremptorie, quia vim peremptorii habet, quod no. l. 1. C. qũo, & quando iudex, & ibi per gl. item hoc est verum, nisi præcedant tres citationes, quia tunc non est necesse quod dicatur, & peremptorie, quia subintelligitur tacite in tertia. l. tres denunciationes. C. qũo. & qñ iudex. Credo tñ, q̃ si in citatione exprimeretur, quod ipso non veniẽte, procedatur ad sñiam, † q̃ illud dicere haber vim peremptorii, vt hic, & j. eo. l. in peremptorio. Vlt. no. ex l. nonnunquam, in fi. j. eo. † quod terminus istarum dilationum ex cã põt minui. Vnde arbitror, quod si iudex examinauit negotiũ & audiuit allegationes pñtib. partib. q̃ tunc sufficit vna citatio peremptoria, & breuis ad audiendam sentẽtiam. De quo dic ut dixi in l. consentaneum. C. qũo, & qñ iudex. Sed si allegationes nõ audiuisset, vel aliquid de cognitione restaret, tunc deberent dari dilationes longiores. Ita intelligitur hæc l. ad peremptorium, cum seq. hoc probatur in l. in peremptorio. j. eo. vbi dicit, cogniturum se, & se pnunciaturũ & sic apparet, quod restabat aliquid cognitionis. probatur in auth. iubemus. C. eo. † vltimo qualiter istæ dilationes possint abbreuiari, dixi in l. 2. inf de re iud.

ADDITIONES.

a Ad peremptorium. Ad intellectum huius l. cum seq. uide Bar. in l. tres denunciationes, C. qũo. & qñ iudex. Et de hac materia istius l. vide Bar. in l. mancipium. de opti. leg. Adde ut per Bar. Old. consi. 3. & ad Bart. hic in 1. no. uide Aret. in c. 1. extra de iud. & Mar. Soc. in c. propositi in 2. vol. de foro comp. An & qñ requiratur peremptorium, vide late Fel. in c. causam quæ. uer. quando erit opus peremptorio, extra, de resc. uide Fel. in c. 2. ext. de reb. du. ubi dicit, q̃ unica monitio iudicis hẽt vim peremptorii & ibi ponit an interlocutoria requirat perẽptoriũ, de quo ẽt uide Ias. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. inf. de offi procon. & leg. ubi ponit decem, & nonem limitationes ad regulam, nolentem, quod ad prolationem sñiæ requiratur citatio, ut etiam scripsi in l. de vnoquoque. inf. de re iud. ad Bar. & in d. §. decretum, ponit etiam q̃ in interlocutoriis ẽt requiritur citatio, nisi esset modici præiudicii, ut per eum ibi. Et quod in peremptoriis requiratur citatio, uide Bar. in l. si apparitor. C. de cohor. lib. 12. Ias. in l. 1. §. 1. inf. si quis ius dic. nõ obtemp. item de regula, & 11. fallen. ubi non requiritur peremptorium, unde per Fel. in c. consuluit. extra, de off. deleg. uide etiam Dec. ibi, ubi ponit ẽt, an possit fieri una citatio pro omnib. & an comminatio, quæ fit quod nisi uenerit, procedetur ad sñiam, habeat uim peremptorii, & an monitio iudicis in facie habeat uim peremptorii item q̃ ẽt in interlocutoriis requiratur citatio, quando sunt grauis præiudicii, uide Ias. in l. si opus. inf. de ope. no. nun. item uide Barto. in extrauag. ad repri. in uer. in territorio, q̃ monitio iudicis in facie ad audiẽda sñiam intelligitur peremptoria, & similiter in summariis citatio intelligitur peremptoria, & ẽt in interpellationib. extraiudicialib. item circa illam materiam uide Ale. in l. si finita. §. Iulianus. inf. de dam. infe. Aduerte, q̃ licet in ciuilib. actore non cõparente, circumducitur edictum, tamen secus in criminalib. sed̃ Bald. in c. consuluit, extra, de off. deleg. & ibi uide omnino Pan. & ad materiam huius l. uide late Bal. in c. fi. extra, de do. & contu. ubi dixit q̃ licet iudex nõ comparcat, tamen reus non comparens, in expensis condemnabitur. Vide ẽt de materia Ro. consil. 415. item q̃ si faciens citari aliquem, non compareat in termino citationis, citatio est nulla, uide Ias. in rub. inf. de in ius uoc. uide aliquid per Fel. i c. 1. post prin. de accu. item quod actore contumace, reus non dicatur contumax. uide quæ dicit Soc. in l. si quis arbitratu. in 2. no. inf. de uer. ob.

Meno. Ruy. consi. 66. nu. 1. lib. 5. Duaren. lib. 1. disputat. cap. 7. Io. Robert. lib. 3. senten. cap. 17.

Vide Mathes. no. 5. inc. no. quod est differentia, & Abb. in c. 13. no. ubi per Doc. de iudiciis.

† Clau. Partis. Et si iudex citaret aliquem, parte non petente, citatio non ualet. ita dicit Pan. in c. 1. extra, eo. & qñ, & quib. casib. sit necessarium peremptorium, uide Fel. in c. causam quæ. de resc. item uide unũ casum, quod unica citatio habet uim peremptorii, per eundem in c. cum sit Romana. de app.

† Clau. Sententiam. Aduerte tamen, quod ad hoc, quod possit sententia fieri contra absentem, necesse est, quod in citatione sit apposita illa comminatio, ut no. gl. & Bar. in l. si apparitor. C. de cohor. lib. 12.

b Non audiuisset. Quod verbum qualiter intelligatur, uide Bal. in l. consentaneum, C. quomodo & quando iudex.

† Clau. C. eo. Quid autem si nulla præcedente citatione dicat iudex, assignamus talem diem pro tertio, & peremptorio termino, an ualeat, uide Bal. in c. ex insinuatione. de app.

LEX LXXII.

1 *Consuetudo seruat, si iudici placet, ut post peremptoriũ per aliquot dies pars expectetur.*

2 *Citatio quando fit per edictum, non est necesse quod perueniat ad notitiam citati.*

3 *Actore absente potest negotium liquidari, & pronunciari.*

Et post. a Reo absente in tertio perẽptorio, iterum ex benignitate citatur, & sñia s̃m iustitiam pfertur. Actore vero absente in tertio peremptorio, cassat illa citatio, & illius edicti instantia perimetur, non aũt diffinitiue pronunciabit h. d. Opponit, q̃ post peremptoriũ edictum nõ sit necessaria alia citatio, vt in præcedentib. legib. Gl. fatet, & dicit dẽt. i potest, & istud obseruat † consuetudo, quod post peremptoriũ, si placet iudici, ex benignitate expectat partem per aliquot dies. Secundo opp. & vr̃ q̃ absens contumax non possit uincere, vt inf. de re iud. l. contumacia. Sol. ibi dãno litis efficitur s. damno expensarum. Tertio opp. de l. certum. §. fi. de cõfes. Sol. illa intelligitur s̃m istam. Quæro, quo proponuntur ista edicta? Dicit glo. olim proponebantur in albo, hodie fiunt per nuncium. Secundo quæro, † an sit necesse quod ista citatio perueniat in notitiam citati? Gl. dicit quod non. l. ab eo. C. quomodo. & quando iudex. Venio ad ver. quod sñs. Opp. & vr̃ qđ absente actore possit perueniri ad diffinitiuam sñiam. C. de iud. l. properandum. §. 1. & in auth. qui semel, C. qũo, & qñ iudex. † Sol. fateor quod in hoc illa lex est hodie immutata. nam olim rñr, actore absente, non ꝑhebat cremo.

ADDITIONES.

a Meno. Et post. Duaren. lib. 1. disput. c. 9.

b Pom. Opponitur. Vide Fel. in c. accedens, ut lite non contest.

eremodicium, nec poterat negotiū liquidari, neque ad diffinitiuam sententiam perueniri, vt hic, neque de cā cognoscebatur, neque sm pñtem pnunciabitur: sed p l. properandū fuit inductum, q absente actore pronunciari poterat, si eo p̄sente fuerit negotiū liquidatum, nō aūt poterat liquidari eo absente, vt ibi patet. sed per auth. qui semel, est inductū q, absente actore poterit negotium liquidari, & pnunciari. Opp. & vr̄ quod nō solum circunducat edictū, imo absoluatur a tota instantia, vt C. eo. l. pperandum. §. 1. Sol. dico q, iudex pōt vtrumque facere: tñ in hoc est dr̄ia, qñ circūducitur edictū tñ, non est necessaria noua citatio, sed hoc potest facere eo ipso, qđ de actoris contumacia pstat, ut hic. Sed quando vellet absoluere ab instantia tota, tunc est necessaria noua citatio vt d. l. properandum. §. 1. & ita intelligit Inn. in c. consuluit. extra. de offic. deleg.

§. Sciendum. Verus contumax nō appellat. h. d. Loqtur ergo hic de vero contumace, secus de ficto, l. ab eo. C. qūo, & qñ iudex. Et quis sit fictus, & quis verus contumax, no. l. fi. ff. de in integ. rest. C. eo. l. properandum. §. sin autē reus, & per Io. And. extra, de do. & contu. c. 1. in clem. Quæro, vtrum contumacia procuratoris faciat dominum perdere beneficium appellandi. Inno. tangit extra, vt li. non contesta. c. 1. Dicam in l. 1. si quis jus dicen non obtempe.

LEX LXXIV.

a **De qua re.** a Quæro, per quem cogetur? Rñ per superiorem vel per episcopum, vt in Authen. ut diff. iud. in prin. & §. 1. Glo. tractat hic quæstionem, vtrum super incidenti sit pronunciandum. Breuiter, aut est exceptio, quæ opponitur ad processum, & ista dicitur emergens, & de ea est pronunciandum. Aut opponitur ad merita causæ, & dicitur incidens, & de ea non pronūciatur de necessitate. Quod dic ut plene in l. 1. C. de ord. iudi. quod dico non pronunciandum, s. de necessitate, si tamen pronūciabitur, non retractatur, l. intra utile ff. de mino.

ADDITIO.

a De qua re. Hoc tamen limitant Canō. vt Io. And post Inno. in c. ad abolendam. de heret. nisi essent distinctæ iurisdictiones, quia tunc non potest superior alterius iurisdictionis compellere, vbi, si ille iudex nollet iudicare, non per hoc debet pars ab ipso appellare, sed simpliciter adire superiorem, vt compellat. Ita dicit not. Spec. de iudi. dele. §. sequitur. ad fi. Tu adde quod no. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi pratori. de oper. no. nunc.

§. Iudex. Iurisdictio iudicis potest prorogari consensu partiū de quantitate ad quantitatem. h. d.

§. Cum absentem. Iudicium agitatum noīe mortui, qui viuere putabatur, quantū ad eum est nullū, sed noīe eius solutū poterit ab hærede cui proficit, repeti. h. d. Opp. dr̄ hic quod iudicium fuit nullum. ff. j. fam. ercis. c. si putarem. Sol. Dñt qdam, est nullum quo ad actionem, tñ instantia, & snia tenent. Alii dicun q nihil tenet, & hoc vr̄ verius. j. q̄ senten. & sine ap. re. l. j. in fi. Sed tunc opp. si non tenet, quare ille q soluit, pōt repetere, cum videat, qđ snia nulla repetitionē impediat? Solu,
a dico, qđ ideo repetitur, qa fuit solutum debitum, & ideo ab hærede repetitur, quia hæc solutio liberauit eum, licet gl. aliter dicat.

ADDITIO.

a Sol. dico. Facit l. fi. quod met. cau. ubi quamuis inciuiliter exactum sit, tamen quia debitum est, non repetetur.

LEX LXXV.

1 *Iudex exequens licet non possit de iniquitate sententiæ cognoscere, debet tamen videre, an sit lata parte præsente, vel contumaciter absente. & nu. 3.*
2 *Personali in actione sufficit quod iudex declaret quem debere, licet non condemnet.*
3 *Iudex exequens non cognoscit de nullitate sententiæ.*

Si prætor. Iudex exequens sniam, non debet de iniquitate sententiæ cognoscere, sed sufficit pronunciatum
1 esse. h. d. † No quod licet iudex non possit cognoscere de iniquita
a te sententiæ, dēt tamen videre vtrū sit lata snia parte p̄sente, vel cōtumaciter absente, hoc ergo debet liquere iudici exequenti. Item
b no. b † in psonali actione sufficere, quod iudex declaret quem de
2 bere, licet nō cōdēnet. Simile ff. de arbi. l. quid tñ. §. 1. & l. cum apud.
c iud. sol. † Item no quod iudex exequens non debet cognoscere de
3 iniquitate sententiæ, quod plene dic, in l. a diuo Pio. §. 1. de re iudi. Sed an possit cognoscere de nullitate sententiæ, videtur qđ sic. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. & ibi dixi, & C. si ex fal. instru. l. fi. &
† ibi dixi, Facit C. de ord. cog. l. fi. & j. proxi. §. †

ADDITIONES.

a Iudex non possit. Vide late Bar. in d. l. a diuo Pio. in prin. sibi idem notat in personali actione sufficere, &c.
b Paris. Item no. Vide aliquid per Com. consi. 7. inci. visis compromisso, & ex verbis eius colligitur vna notabilis limitatio.
c Iudex declaret. Et sic facit, quod si aliquis petit decem, ut sibi debita, in fine libelli petit per iudicem declarari actionem cōpetere sibi, quod procedet libellus, perinde ac si peteret reum condemnari, vt voluit Io. per hic no. & tex. in l. si finita. §. eleganter. de dam. infe. Illum §. uide multis modis limitatum per Ang. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de uer. oblig. & tunc limita cum aliquid falsum allegatum est a parte præsente contra contumacem, propter quod sententia contra eum lata est, Secus si præsens tacuit exceptionem peremptoriam, vel dilatoriam absenti competere, quia sententia ualet, siue dolo tacuerit, siue non. Istud est, quod notant Bar. in l. 1. de falsis. & Inno. in c. præterea, de dila. in fi. & Io. And. in c. si duo quis. de appel. quia melius est tacere, quam male loqui, & minus delinquitur, tex. cum gl. in cle. constitutionem. de elect. facit 4. q. 4. c. 1. & illud bene no. Ad illum tex. adde l. si ut proponis. la 2. cum ibi no. C. quomodo, & quando iudex.
* Meno. Ruyn. consi. 16. nu. 21. lib. 2.
† Claud. Proxi. §. Item nota, quod edicta prætorum non sunt elusoria, de quo Fel. in c. Rodulphus. de rescri.

1 *Sententia lata ex falsis allegationibus contra absentem, est ipso iure nulla.*
2 *Sententia lata contra præsentem ex falsis instrumentis, non est nulla, sed venit annullanda per restitutionem in integrum.*
3 *Sententia lata per iudicem contra eum, qui comparere non debuit, & iudex hoc sciat, est ipso iure nulla, secus si ignorabat.*
4 *Nullitatis exceptio impedit executionem.*
5 *Restitutionis in integrum petitio quando differat executionem.*

a **Marcellus.** a Sentētia ex falsis allegationibus cōtra absentem lata, est ipso iure nulla. Item sententia lata contra eum, qui venire non debebat, vel est nulla, vel annullanda. h. d. Diuide in partes duas. Primo ab eo. quod dixerat iudicem exequentem non cognoscere de iniquitate sententiæ, excipit qñ est lata contra absentem ex falsis allegationibus. Secundo, quando est lata contra absentem qui venire non debebat. Secunda ibi, Paulus notat. Opp. quod quando sententia lata est per falsas allegationes, non est ipso iure nulla, non petita in integ. resti. l. diuus. de re iud. & C. si ex fal. instr. per totum. Sol. quidam fatentur contrarium. & dicunt quod admittitur hic querela per modum resti
1 tutionis in inte. Glo. dicit aliter & melius, quia † sententia lata ex
b falsis allegationibus b dolose factis contra absentem est ipso iure nulla, vt hic, sicut si esset lata contra minorem. l. j. C. si tutor vel
2 cura. fal. alle. sue. excu. Sed sententia † lata ex falsis Instrumentis contra præsentem non est nulla, sed venit annullanda per restitutionem in integ. vt in cōtrarijs, & hoc tenet hic super vers. sciens, & bene, licet aliter videatur innuere glo. super verbo, admittere. Et sic habes distinguere, aut est lata contra præsentem, aut ꝯ absentem, & aut fuit allegatum falsum scienter, aut ignoranter. Venio ad versi. Paul. quæro, quid velit dicere tex. actionem denegandam, vel prætorem exequi iudicatum non debere. Quidam dicūt quod in primo casu denegat ipso iure, in secundo petita restitutione in integrum, quod gl. reprobat, & exponit aliter vt in ea habetis, quæ expositiones literæ non congruunt. Dices ergo sic, & istæ fuit intellectus Iuriscōsulti Pauli, quod actio iudicati in eum denegatur, si ex sententia actione iudicati agitur, vel exequi iudicatum prætorem non debere, quando officio iudicis executio postulatur, & hoc multum applaudet litteræ. vel aliter, quod dicit actionem denegādam, intelligas ipso iure. Quod dicit exequi prætorē nō debere, intellige petita restitutione, vt in expositione, quā
3 glo reprobat. sed vera est in se recte intelligendo. † Nam si quidem comparere nō debuit ex causis hic positis, & iudici hoc liquebat, sententia est ipso iure nulla. Sed si iudex ignorabat, tunc valet ista sententia, sed irritatur per restitutionem in integrum. Ita no. in l. quæsitum. ff. de re iudi. quod tene menti. Quæro qualiter probauit quis iudicem iudicasse ex falsis allegationibus, dic vt in glo. Vltimo nota ex hoc §. referendo omnia ad principium huius l. vt gl.
4 facit, primo † quod exceptio nullitatis impedit executionem. re-
5 missiones dedi in præcedenti §. Secundo not. quod petitio restitu-
c tionis in integrum contra sententiā differt executionem: c Quod intellige, nisi haberet altiorem indaginem, vel fieret causa differendi, C. de fal. l. 2. dixi in l. fin. C. si ex fal. instru. extra, de in integ. restitutione, cap. auditis. facit C. de precib. Impera. offeren. auth. quæ supplicatio.

ADDITIONES.

a Pom. Marcellus. Vide ad declarationem huius l. per Fel. c. nonnulli. §. sunt & alij. de rescri. Mar. no. 15. inci. no. quod sententia lata.
Paris. Vide Fel. in c. sicut. ver. quæro ad intellectum §. Marcellus. extra, de re iud.
b Ex falsis allegatio. Adde no. per Bar. in l. 1. C. de aduo. diuer. iud. & in l. 2. si ex fal. instru. quod no. Bal. in l. fi. eo. tit.
* Menoch. Maria. Socin. Sen. consi. 18. col. 7. in prine. vbi quid in acce.
c Differt executionem. De hoc latius per Bar. in l. defendere. de authoritate tu. Dicit plene post Imo. in l. 4. §. condemnatum. de re iudi.

LEX LXXVI.

a **Proponebatur.** a Mutatione iudicis mutatur b iudi-
b cium. h. d. Not. exempla, quæ ponuntur in hac l.

ADDITIONES.

a Poma. Proponebatur. Vide ad quid alleg. Roma. hanc l. consi. 221.
* Meno. Alciat. lib. 6. parerg. c. 17.
b Non mutatur. Adde tex. & ibi no. Bar. in l. meminisse. de offi. proc. & facit an citatus coram prædecessore teneatur in termino comparere coram successore. Ioan. And. in c. licet. de accus.

LEX LXXIX.

1 *Victus victori etiam ratione temeritatis condemnatur in expensis, nisi habuerit iustam causam litigandi.*
2 *Litiganti iusta causa magis requiritur in actore, quam in reo, ut ab expensis excusetur.*
3 *Sumptus litis, viatica & cætera damna, veniunt in condemnatione expensarum.*
Cibaria veniunt eatenus, quatenus expendit vltra quam domi expendisset.
4 *Iuramentum calumniæ non excusat ab expensis.*
Iudex incompetens, an condemnet in expensis.

a **Eum, quem temere.** Temerarius a actor damno expensarum afficitur, h. d.

1 No. ergo † quod propter temeritatem fit condemnatio expensarum. Contra, imo rõne victoriæ, quia victus victori, &c. vt C. eo. l. properandum. §. sin autem. Sol. Dicunt quidam, rõne victoriæ fit condenatio etiam in alijs expẽsis, vt in viaticis, & similibus. Ita hic loquitur. Et s̃m hoc innuit, quod victus victori cõdemnatur in expensis, siue habuit iustã cãm litigãdi, siue nõ: quod an sit verũ, statim dicam. Alij dñt, quod d. l. properandũ, loquitur quãdo sequitur diffinitiua sñia. hic qñ nulla sperabatur. Verbi gr̃a, petijt actor b citari Titiũ, cũ multi Titij essent, comparuit vnus, dicit actor, tu non es ille. Certe ꝓpter temeritatẽ, quia ita confuse fecit libellũ, condẽnatur in expensis, vt hic. Vñ non fuit lata aliqua diffinitiua, & sic recidit in idem cũ præcedenti, quod indistincte victus victori cõdemnetur in expensis. Alij dicunt, & ista est veritas, quod illa lex dẽt distingui per istam, & per alias, quod victus victori cõdemnetur in expensis, nisi habuit iustam causam litigãdi. Instit. de pœ. teme. litigan. in prin. & in Auth. de iud. §. oportet. & l. q solidũ. §. etiã. ꝟ. de leg. j. & ista est vera. † Ad vnũ tñ aduerte, quod in actore requirur magis iusta cã litigandi q̃ in reo, vt excusetur ab expensis. Rõ. quia anteqũ litiget, dẽt deliberare subtilius. Istud ꝓbatur in l. q in alterius. de reg. iur. † Quæro, quæ expensæ d veniant refieiendæ? Tex. hic dicit, sumptus litis, & viatica, l. non ignorat, C. de fru. & li. expen. C. de iud. l. sancimus. Addit. & cętera dãna. Cibaria autẽ an veniant, dic secundum distinctionem posuam in tex. l. sed si hæreditas. §. j. ꝟ. ad exhi. quia eatenus veniunt, quatenus expendit vltra quã domi expẽdisset. † Quæro, vtrum iur̃m calumniæ excuset ab expẽsis? Bñ iur̃m calumniæ excusat a præsumpta calũnia, l. 3. §. j. ꝟ. de iure iu. & l. j. ꝟ. si mu. ven. no. in pos. mit sed expensæ veniũt non solum per calumniam, sed ꝑ temeritatem, vt hic, ergo non excusat ab expensis. Probatur in l. j. §. j. ad Turp. & ibi dixi. D. Iaco. intellexit. qñ aliquis est cõdemnatus in expensis gratia temerariæ vocationis, vel quia vocauit in iudicium eum, quem vocare non debuit, vel ipse, quo non debuit, quib. cau. sola temeritate quis vocatur. Vnde ante sñiam temere vocans in expensis condemnatur. sed l. properandum. § sin autem. loquitur, quando per sententiam quia est victus, & sic non obst. Hoc intellige, vt ibi patet, nisi vocans sciret se coram iudice competenti vocatum: tunc enim cõuenien do, esset in culpa, & ideo non debet haberi ratio expensarum. Sed quæro, an talis g iudex incompetens in expensis cõdemnabit? resp. sic, ne causæ continentia diuidatur, arg. C. eo. l. nulli. & ꝟ. si quis in ius voc. non ierit. l. 2.

ADDITIONES.

a Temerarius. De qua temeritate debeat intelligi, vide Io. And. in c. i. de sent. excõ. in 6. vnum exemplum vide inter alia per Inn. in c. quia nonnulli. de rescr. Et vtrũ ex tali calumnia, per quam quis prouocat ad iudicium ciuile, possit puniri criminaliter? vide Bal. post gl. omnino, in l. si r. bi. C. de lib. cau.

b Petijt actor. Ad hoc vide Io. post Barto. in l. demonstratio. de condi. & demon. & Bal. in l. sancimus. C. eo. tit. & l. non ignorat. de fruc. & lit. expen. Et in hac materia, vide omnino Bal. & Bar. in l. edita. C. de eden.

c Meno. ad vnum. Grammat. decis. 83.

d Parif. Quæro quæ expensę. Vide Alex. consi. 37. vol. 2. ver. temere. Istud quod dicit Bart. hoc intellige, ut no. gl. & Bart. in l. 1. de ali. iu. mu. cau. fa. & in l. fi. & pulchre Bar. post gl. in l. 1. §. fi. si quis ius di. & in d. l. non ignorat. & Bal. & Ang. in l. sed & si lege. § quid autem, inf. de pet. hære. Io. And. in cap. statutum, de rescri. in 6. uer. moderatas.

e Excuset ab expensis? Et vltra ista, uide Bart. in l. qui solidum. §. etiam. de leg. 2. & ibi late per Io. adde an iuramentum calumniæ excuset ab expensis, Bal. consi. 84.

f Parif. Calumnia. Vide Com. consi. 24. post prin.

g Sed quæro an talis. Quid autem si petatur postea coram iudice competente, an poterit procedere cum noua petitione super illa prima porrecta coram iudice incompetenti? vide Com. quod no. consi. 95. incip. quamuis de iure.

a **§. Iudicibus.** Maior iudex minoribus consulentibus de iure respondet, a non de facto. h. d. De hac materia qualiter ad superiores referatur, dic vt Doc. plene dicunt C. de relat. l. j. quod habes in l. 2. sup. de leg.

ADDITIO.

a Respondet. Adde quod habetur in l. 1. C. de leg.

LEX LXXX.

a **Si in iudicijs.** Falsa demonstratio non vitiat iudicium, h. d. De hoc dixi plene in l. demonstratio, inf. de condi. & demon.

ADDITIO.

a Poma. Si in iudicijs, Vide ad quid alleg. Rom. hanc legem, consi. 364.

LEX LXXXI.

Qui neque. Priuatorum consensus non facit iudicem eum, qui nulli præest iurisdictioni. h. d.

LEX LXXXII.

a **Nonnunquam.** Aliquãdo ex necessitate iudex committit a nuncio, vt causam dirimat, hoc dicit.

ADDITIO.

a Iudex committit. No. quod nuncius potest esse iudex delegatus, quod intellige, vt hic per gl. & Barto prin. l. si ut proponis, C. de exec. rei iud. & ibi gl.

De inofficioso testamento. *Rubr.*

¶ Continua, vt in glossa.

LEX PRIMA.

1 *Querela qualiter, & qualiter contra tabulas competat parentibus.*

SCiendum. Inter ascendentes & descendentes, & inter fratres, locus est querelæ, non inter alios. h. d. Op. & vr̃, quod parentibus non cõpetat querela, quia filij non pñt facere testamentum, vt ꝟ. de test. l. qui p̃tate. Sol. Intellige hoc de testamento facto a filio emãcipato, vel a filio descẽdẽte ꝑ lineã maternã, ita quod nõ sit in p̃tate. Nã si esset in p̃tate, testm̃ nõ valeret, vt in ꝯrio. Op. quod nõ hẽat locũ querela, imo pos. ꝯtab. l. j. in prin. ꝟ. si a parẽ. quis fu. ma. Sol. 1 † Qñq; parentes exhr̃dantur, & tunc hẽt locũ q̃rela indistincte vt hic. Qñque prætereuntur, & tunc si quidem sunt ascendentes per lineam maternam, hẽt locũ querela, quia talis ꝑteritio hr̃ pro exheredatione, vt Inst. de exhæ. li. in fi. & C. e. l. si quis filium. Si vero prętereatur ascendens per lineam paternã, hẽt locum bo. pos. ꝯtra tab. d. l. j. si a par. quis fu. ma. & l. pater filium ꝟ. eo. Istud quod dicitur hic de fratre, qualiter dẽat intelligi, dic plene, vt C. e. l. fratres.

LEX II.

1 *Dictio, quasi, est nota improprietatis.*
2 *Recte, significat iustitiam causæ: rite, solennitatem in ordine.*
3 *Concludendi medium in querela inofficiosi.*

Hoc colore. Querela proponitur capto colore demẽtiæ, in qua proponens debet probare se indigne 1 esse ab hæreditate semotum. h. d. vsque ad l. posthumus. † No. hic, quod dictio, quasi, est nota improprietatis, licet qñque aliter assu 2 matur. † Secundo no. ex tex. & gl. differentiam inter recte, & rite. Nam recte, significat iustitiam rei in se, seu rectitudinem causæ: rite, significat iustitiam seu solennitatẽ in ordine. Simile in l. sed & si lege. §. scire. ꝟ. de pe. hæ. & tetigi in l. lecta. ꝟ. si cer. pe. quod no. in formatione punctorũ qñ mittuntur ad sapientes. Aliter n. debet 3 consuli, qñ esset in puncto recte, aliter qñ esset rite. † Tertio nota medium, per quod concluditur in querela inofficiosi, quasi sanæ mentis non fuerit, quia non ex officio pietatis testatus est, vt hic, a & l. nam & ijs. §. 1. ꝟ. eo. & l. Titia. sed hodie color a iste, seu mediũ istud, non proponitur, vt dicam in l. nam & ijs. in fi.

ADDITIO.

a Parif. Sed hodie color, Vide Bar. in l. 1. in 11. q. ꝟ. de iure codi. & in effectu patet ex eo, quod ibi dicit ipse.

LEX III.

1 *Conclusio in querela inofficiosi testamenti est quod petatur testamentum rescindi.*
2 *Testamento rupto per querelam legata debentur, per authenticam, ex causa.*
3 *Querelæ inofficiosi testamenti etiam hodie locus est.*

Inofficiosum. Hanc l. & duas sequentes summaui cum l. præcedenti.

LEX V.

Nam & ijs, qui non ex masc.

§. Huius autem. In hoc § ponit formã libelli in querela inofficiosi. Nam primo dicit quod dẽt narrare. Secundo ponit medium, per quod concluditur: conclu 1 sionem vero omittit. † Conclusio erat, quia petit ꝓnunciari testm̃ Inofficiosum, vt l. q repudiãtis § fi. ꝟ. eo. vel melius, petit testm̃ rescindi. l. mr̃. ꝟ. eo. bi. s̃m quod. & no. ꝟ. eo l. quod inoffi. in gl. magna. No. quod dicit, docere immerentem se, & sic ille, q agit querela dẽt se docere merentẽ. contra C. de inoff. test. l. omni mõ. Sol. huius timore debes scire, quod multa sunt immutata ꝑ iura noua videlicet tria ꝑ iura Codicis & tria ꝑ iura Auth. q̃ dic, vt in gl. q̃ or 2 dinate hic ponit. Addit † gl. quartũ. s. quod hodie rupto testõ ꝑ q̃relã debẽtur legata ꝑ auth. ex cã de li. p̃. I. e no. l. Papinian. § si ex cã e. Cõtra hoc vr̃ tex. ꝟ. eo. l. Titia. Si n. testm̃ irritat quæsito colore dementiæ, ergo nec legata valent tanq̃ a demente relicta, quod quidam tenent. Sed veritas est, qđ hic dr̃, vt app. ret in corpore vñ sumit auth. ex cã. ibi. ex falsis allegationib. &c. Rñ. hodie iste color nõ quęrit. Nã, vt sit locus querelæ est necesse cãm ꝑteritionis vel exhæredationis insertã iustam esse. Vnde põt dici qđ fecerit testm̃ quasi demens, imo tanq̃ sapiens, quia quilibet sapiẽs hoc fecisset, si cã esset vera. Sed agit̃ hodie querela, quasi cã inserta vera non sit, 3 s̃m Iac. de Are. quod plene dixi vobis in auth. ex cã. † Quæro vtrũ hodie sit locus querelæ inoff. test. de hoc fuerunt opiniones inter glossatores. Io. dicebat, quod non, alij dicunt qđ locus est querelæ, & hæc vera, qñ est facta præteritio, vel exhæredatio inserta cã a iusta, sed nõ ꝓbata. Et hoc tenet gl. a vbique, examinauimus plene opiniones in l. 4. ꝟ. de testa. & in auth. ex causa. C. de lib. præt.

ADDITIO.

a Parif. Et hoc tenet gl. Et sic est hic gl. quod vbi filius est rite exhęredatus, non potest dicere testamentum nullũ quãtum ad hoc, alle. Bal. in l. hi q ad ciuilia. de app. inf.

LEX VI.

1 *Posthumus alienus an possit institui.*

Posthumus. Posthumus pręteritus, vel exhr̃datus potest agere querela eo casu, quo posset iam natus succedere, vt suus vel legitimus. h. d. Ex glo. 1. hic posita colligitur casus

casus positio. Primo ponit dictū. Scđo format vnam obiectionē. Tertio illi rñdet. Scda ibi, qd ergo. Tertia ibi, sed hic, Quæro, d̄ quo legitimo & cognato loquatur hic? Dic vt in gl. & dixi vobis ponēdo casum. Quæro, quid vult dicere ver. quid ergo? Rñ. Ibi format voam oppo. ꝯ prędicta. q. d. si prædicta sunt vera, sequitur quod imputetur defuncto, quia testm̃ fecit, & sic interdicat ei testamēti factio, q̄ ꝯñtia sic probatur. Si testm̃ facit, & talem posthumū sibi instituit, testm̃ est nullū, quia non pōt adiri hæreditas, quia a iure ciuili non est cognitus, Itē, qa posthumur alienus oon pōt institui. Sed si facit testm̃, & instituit alium, irritatur per querelam, ergo non debuit facere. Ita sentit gl nostra. Certe in eo quod dicit quod posthumus alienur iostuutus non posset adire hæreditatem si non esset agnatos, non dicit verum, quia differentia agnatorum & cognatorū est solum in successione ab intestato; ex testō aūt quilibet pōt adire, ēt extraneus, nedū cognatus, vñ illa remanet rō dubitan-

1 di, qa posthumus alienus non poterat institui. † Opp. quod posthumus alienus posset instituni, l. Gallus. §. ille casus ℸ. de lib. & posth. Sol. pp illam regulā. q̄ erat, ꝗ posthumus alienus non poterat iostitui, fuit facta tota l. Gallus. Nam Gallus prouidet institui posse posthumum alienum, hoc est, eū, qui non erat suus, si natus esset tpe testī: si tñ nasceret͛ iotra decē menses proximos morti testōris, & de eo, qui efficitur suus post mortē, loquūtur oēs suppletiones Sceuolæ factæ ad ꝯsiliū Galli: lex vero Velleia prouidit, ꝗ possint ēt institui posthumi, qui nō erant sui tpe testamēti, sed efficerētur sui ēt in vita testatoris. Iulianus ēt prouidit in casu difficili, vt d. l. Gallus. §. ille casus. hodie vero indistincte posthumur alienus potest institui, vt Inst. de leg § posthumo. & no. in d. §. ille casus.

1 *Sententia lata pro vno prodest omnibus, quando quis petit aliquid fieri, ut rescindi testamentum, vel similia.*

2 *Exceptio, tua non interest, admittitur vsque ad lit. contest. tantum.*

3 *Querela inofficiosi testamenti est officium iudicis.*

a **§. Si quis ex his.** a Rescissio facta p iudicē ad petitionē vnius, ēt si eius aliar non interfit, prodest omnib h. d. Opp. res inter alios acta, &c. C. res inter alios acta. per totum. Sol. dicit gl. verum est, quod non prodest principali-

b ter, sed p quandā ꝯñtiam, ita dicit gl. b alibi vr̄ dicere, † qđ speciale

a est in querela, qa snĩa lata cum vno, facit ius quo ad oēs ℸ. eo. l. Papinianur. §. ex cā. Bř. Inn. vr̄ dicere, quod vbicunque aliqs agit, nec petit sibi aliquid dari, sed petit a iudice fieri, vt rescindi testm̄. ut hic, vel rescindi snĩam, vel ꝯtum, vel similia, tunc lata ꝑ vno ꝑdest oīb. Ita loquit hic, & no & per Inn. eX de proc. c. in nr̄a. circa

2 fi. de accu. c. super his, in prima gl. † Quæro vsque c ad quod tēpus

c admittatur ista exceptio, nō potes agere, qa tua nō interest? Dicit Inn. in d. c. super his, quod vsque ad lit. cont. tm̄. & alle hūc §. Quę-

3 ro vtrum † querela in off. test. sit actio vel accusatio? Gl. dicit quod nec est actio, nec accusatio. sed quoddam medium, & iō Ioan. nō posuit specialē cellulā de querela inoffic. test. in arbore actionum. Breuiter arbitror quod sit officium iudicis, quod apparet, quia solum petitur quod a iudice fiat. s. quod rescindatur quæsito illo colore, de quo habuisus. ℸ. l. prox. & sic cum uerba dirigantur ad iudicem, erit iudicis, vt dixi in l. j. ff. de cond. ex lege.

ADDITIONES.

a Si quis ex his. Istum tex. no. limitat Bal. in l. fi. C. de fideicom. liber. & Bal. in l. a. C. de re iud. & vide quod per hūc tex. dicit Bal. in l. a. C. vt li. pen. & Bal. in l. fratres. C. eo. Et vide in l. h. de pet. hær. C. per illum tex. etiam dicit Bal. in l. certa. C. quando prouoc. quod sententia lata super libello tacite inepro, ualet.

Pom. Vide de iotellectu huius §. in repe. l. sæpe. de re iud. And. Alex. Circa intellectum huius §. vide Alex. in l. sæpe. de re iud. Alex. consi. 143. uide Corse. in singu. suis, in sing. incip. tu habes tex. uide Bald. in c. nihil. de elect. & de intellectu huius §. vide quod no. Bal. in l. fi. C. de fideicom. & c. nihil. de elect. ubi ponit rationē. Et per hunc tex. dicit Bal. in l. ꝫ. de misf. om. iud. & in l. a. C. de re iud. quod confessus potest opponere de ineptitudine libelli.

b Dicit gl. No. limitationem ad titulum, res inter alios acta. quam intellige per Bar. in l. qui repudiantis. inf. eo. Adde Bal. in l. a. in 8. opposi. C. qui. res iudic. nō nocet. & Ang. in l. si Titius. de uerb. obli. transit cum Imo. in d. c. nostra. & sic habes hic tex. secundum Bal. & Innocen. in locis hic alleg. quod exceptio, tua non interest, impedit litis ingressum, quod no. Adde Tancre. de Cor. in rub. in 2. parte, in 7. q. incip. septimo quæro, aliquis obtulit, &c. facit l. ille a quo. §. si testamento. ad Trebel. alias exceptiones potui in l. ut bonus. iudi. solui. Adde Bar. in l. mater. inf. eo. & l. si unus. §. ante omnia. sup. de pact. & no. Imo. in c. ex parte. de accu. & in c. super his. eo tit. quam sequendo refert Pet. de Anch. in clem. constitutionē. de elec. ubi dicit, quod est dilatoria. Bar. in l. si pupilli. §. uideamus. de neg. gest. Imo. in d. §. testamento. & Bar. hic.

c Pom. Quæro usque. Vide Fel. in c. ex parte. de testa.

* Menoc. Crauet. consi. 182. nu. 8.

§. Si quis instituta. Querela non transmittitur nisi fuerit præparata, quæ præparatio intelligitur multis modis in seq. l. expressis. h. d. cum l. seq.

LEX VII.

1 *Filia si minata fuit fratribus suis de petenda portione hereditatis, an ex hoc inducatur aditio & sic petitio transeat ad heredes.*

2 *Querela qui egit & obtinuit, in dubi. non videtur adysse.*

Quemadmodum. No. mirabilē legē, qualiter q̄rela dicatur p̄parata per comminationē, vel denunciationē, vel libelli dationē. Et sic facit, qđ ex

r eo † quod filia fœmina minata fuit fratribus suis de petenda por-

a tione hr̄ditatis, ex hac cōminatione inducatur aditio, a & sic tran-

2 seat ad hr̄des petitio, in arg. dico, nō tñ determino. † Quæro, an ille, q agit querela, eo ipso quod obtineat, videatur esse hr̄? Gl. hic distinguit quo animo interposuit querelam, vt si aio adeundi, sit hr̄s, alias non. In dubio dicit Dy. in l. Antistius. ℸ. de acq hær. ꝗ vr̄ velle adire, quod puto verū in q̄rela: Secus ī eo, q diceret testm̄ falsum, vel nullū, l. cū qdā. ℸ de bo. poss. & C. de repu. hęr. l. si qr suus.

ADDITIO.

a Paris. Inducatur aditio. Idem tenet Pau. de Cast. in §. si quis instituta, in no.

LEX VIII.

a **Papinianus.** a Pater noīe filij eo inuito querelā instituere non potest. h. d No. quod querelā filiur non acquirit patri ipso iure ſm ista tpa, sicut nec hęreditatem, nisi velit adire, l. cum proponas. C. de hær. inst. Ratio, quam ponit text. noo

b vr̄ bona. b ipsius. n. iniuria, &c. quia actionem iniuriarum potest pater exercere, l. sed si vnus. §. filio, de iniurijs. Ratio ergo videtur; quia sicut hæreditas non quæritur patri, nisi filius adeat, l. cū proponas. ℸ. de hær. insti. ita nec querela, quæ eius est præparatoria.

ADDITIONES.

a Meno. Papinianus. Cuiac. lib. 9. obseruat. c. 14. Corasius lib. 2 lectio subsecu c. 3.

b Non uidetur bona. Posset etiam responderi aliter quam gl. dicat ad §. filio. hic allegatam, quod ille non habeat locum in iniuria illata a coniuncta persona. Casus est hic singularis secundum intellectum Bartol. in l. Lucius. solu. matrimo. & ista iniuria facta per querelam, infertur a coniuncta persona, ergo &c. quod tene menti.

1 *Bonorum possessio causa litis agnoscenda, quid sit.*

§. Sequenti. Querela etiam q̄ est p̄parata, nō transit ad patrē qui bona occupat iure peculii, non iure

r hæreditario, h. d. Ante oīa † quæro qd vult dicere bon. poss. cā ordi-

a nandæ litis? Dicit gl. ꝗ ista est quædam bon. poss. a quam dabat filio emācipato, quæ non tribuit ius, sicut nec Carboniana, qđ ventris noīe, & dabatur ista bono. poss. filio emancipato in signum. Cū n.

b non agnoscebatur b a iure ciuili, habita ista bon. poss. cognoscebat, sicut dū aliqr dat signū nūcio, vt cognoscatur ab eo, cui mittitur. Doc Vltram. dñt in l. a. C. eo. quod est quædam diuinatio, sed hoc vult dicere bo. poss. cā litis agnoscēdę, qa filius suus olim non hēbat necesse petere, cū rescisso testō statim est suus de iure ciuili, velit, nolit. Emancipatus vero hēt necesse petere istā boo poss. pira tab. ad hoc, vt testō postea rupto nō possit dicere, ego nolo istam hæreditatē. Certe istud est magis diuinare, & vr̄ ꝯ casum ℸ. ea. l. §. si ex cā. vbi ille, qui obtinuit in querela, pōt renunciare hæreditati l. Antistius. ℸ. de acq. hęr. Tene ergo gl Quæro cōtra cuius testm̄ iste filius volebat agere querela? Glo. j. dicit cōtra testamentū aui materni. Gl. vlt. dicit ꝯ testm̄ mr̄s, vide eam. Prima est verior quā vltima Nam filius succedit mr̄i p senatusꝯsultū Orficianū de iure ciuili, iō non haberet necesse petere bon. poss. causa litis agnosc.

ADDITIONES.

a Paris. Bon. posses. Circa istam bonorum posses. & quare prætor non prouidit ita filijs exhæredatis de remedio prætorio, sicut præteritis, uide Ias. in l. posthumo. C. de bono. poss. contra tab. & latius eundem in l. certum. C. unde legi. & aliquid per eundem, in l. a. sup. hoc tit.

b Non agnoscebatur. Vide late per Fulg. in l. fi. C. unde legit. & ibi Cyn. & plenius Cy. in l. a. C. eo. & dixi post Fulg. in d. l. fin.

1 *Destitisse qualiter quis dicatur.*

2 *L. si ea. C. qui accu. non poss. habet locum in ciuilibus, scilicet quod data termino ad agendum quis postea non auditur.*

§. Si quis post rem. Desistens semel in hac accusatione, postea nō auditur. h. d. Quæ-

r ritur qualiter dicatur destitisse? Rñ duob. modis. Dicit gl. vel quia destitit animo relinquendi litem, ſm formā l destitisse ꝫ. tit. j. vr̄ qa in termino ipse actor nō comparuit, sicut dicimus in accusationibus criminalibus. l. si ea. C. qui accu. nō poss. licet secus sit in actionibus ciuilibus, qa actore nō cōparente, circūducitur edictum, & instantia prima remanet l. & post edictum, ꝫ. tit. r. Innuit ergo gl. quod eo ipso ꝗ actor est cōtumax in actionib. criminalib vr̄ de-

2 stitisse. † Item innuit. quod l. si ea. C q accu. oō poss. nō hēt locū in ciuilibus, quod no. istud non est verū, qa in criminalib. ꝯ cōtumacem proceditur more priuatorum iudiciorum, seu ciuiliū actionū, l. absentem ℸ. de pæ. & ℸ. de pub. iud l. inter accusatorem, & ibi ad fi. tetigi. & Inno. in c. licet in beato Pet. de acc. Et ex hoc sequit,

a quod a accusatore non comparente in termino dato ad procedendū, seruabitur idē quod dr̄ in l. & post edictum ꝫ. u. j. Pro hoc ℸ. de accu. l. libellorum. in fi. Sed si terminus esset datus ad accusandū,

b & qr non accusat, postea non auditur, b l. si ea, C. q accu. non poss. ℸ. de accu. l. Titia. & eo modo in ciuilibus si daretur terminur ad agendum, postea quis non audiretur, l. si eo tpe. C de remis. pig. & de inge. & ma. l. diffamari, & oo. C. vt nemo inuitus. l. r. & per Dy. in c indultum, extra de reg. iur. lib. 6. tene menti hanc glo.

ADDITIONES.

a Sequitur quod. Vide Bar. in l. inter accusatorem, ad fi. de pub. iud. & Ian. in c. licet in beato Petro. de accusa.

b Postea non auditur. Intellige, ut per Bal. in d. l. si ea.

1 *Legata ad pias causas minuuntur propter legitimam.*

Testamētū, ī quo pauperes sunt īstituti, rūpitur pteritione, vel exheredatione.

§. Si Imperator. Dignitas instituti hāc q̄relā non impedit. h. d. Quid si aliquis facit hæredem Deum, hoc est pauperes Christi? dicit glo. ꝗ idē, & allegat dictum

Augu-

Augustini in c. quęsiq; 17. q. 4. vbi dicit. Quicūq; vult exhędato filio, hędē Ecclesiā facere, quęrat alium qui suscipiat, q̃ Augustinum, imo, Deo propitio, neminē inueniet. Idem no. in l. si quis ad declinandā. C. de episc. & cle. Ex quo [a] habes, † quod relicta ad pias causas minuuntur propter legitimam, & testamentū rumpitur prætéritione vel exhæredatione, licet sint pauperes hæredes instituti.

ADDITIO.

a Meno. Ex quo. Ias. in repetitio. l. 1. nu. 18. C. de sacrosan. eccl.

§. Papinianus ait.

Testm̃ veterani subiacet querelæ nisi intra annum missionis decesserit. h. d. Op. de l. si institutā. ff. de inoffi. j. eo. cum § seq. Sol. ibi loquitur in militante: hic in veterano. Op. de l. fi. C. eo. Sol. ibi in filiofa. q peculiū castrēse hēt, hic in pr̃e veterano, in quo cessat peculiū. Op. in Auth. vt cū de app. cog. §. sancimus. vbi indistincte testm̃ filijfa sup castrēsi peculio subiacet q̃relæ; de hoc sunt multæ gl. cōtrariæ. Dixi vobis plene in auth. ex cā. C. de li. præt. ideo hæc omitto.

1 Substitutio pupillaris directa & expressa, matrem excludit.

2 Variatio in eadem instantia non admittitur in alia instantia, & inter diuersas personas fit.

3 Pater faciendo testamentum filio, matrem excludit, quod non potest facere filius. & quare hoc fit.

Testamentum patris qualiter dicatur eius testamentum, & filij.

§. Sed nec impuberis.

Tabulæ pupillares non subiacent querelæ per se, sed rupto testō paterno in totum, & ipsæ tabulæ pupillares rūpuntur, secus si pro parte. h. d. Primo quæro de intellectu huius § & in prima particula casus est planus, † ex qua hēs, quod substitutio directa & expressa matrem excludit in totū. Idē hēs hodie ex[a] de test. c. j. lib. 6 & C. de impu. & alijs subst. l. precibus. de vul. & pup. l. Lucius. Venio ad ver. nec patris & quæro de eius intellectu, & potest intelligi vno mō, quod loquatur de fratre pr̃is testatoris, qui substituit pupillo ex̄neum turpē personam. Vnde non pōt conqueri de testō fratris sui, qa testm̃ filij, & non fratris, & hoc mō v r̃ intellige re gl. Pōt etiā intelligi, vt loquatur de fratre impuberis q. d. nec frater impuberis dicet inoff. testm̃ patris, iō quia ipse frater ĩpuberis est præteritus in pupillari substitutione, & substitutus ex̄neus, est turpis persona. Nā talis substitutio est testm̃ filij, & sic pp p̃teritionem factam in eā non irritatur testm̃ pr̃is. Sequitur ver. ergo nec frater. Quæro de eius intellectu. Rñd. & dico q loquitur de fratre impuberis, q sicut nō pōt dicere inoffi. testm̃ patris pp præteritionem de eo factā in pupillari substitutione, ita nec ipsam pupillarē substitutionem pōt dicere inofficiosam, qa pr̃ fecit, vt dictum est s. de matre. Et hoc verū, nisi pr̃is testamentum dicat inofficiosum pp se, non pp pupillarem. Item in glo. super versi. impuberis circa prin. ibi, vel qua rōne excludit pater, si hētis, vel qua rōne excluditur mater, non stat bñ, qa repetit idē quod prædixerat: si habetis, pater est corrupta glo. qa pr̃i ꝯ testamentū suimet vel impuberis, non pōt dari querela: iō dēt dicere patruus, de quo dixi in ver. nec patris, s̃m vnam lect. Opp. quod ista † variatio [b] non debet admitti. l. j. C. de furtis. Gl. rñdet quod ideo admittitur variatio, qa vere testamentum est pr̃is quo ad ordinationē. Filij vero, qa de sua hæreditate agit, vt de vulg. & pup. l. pr̃is & filij. Doct. dñt aliter, & melius, variatio reprobatur in eadē instantia vel in ꝯrijs, sed hic sunt diuersæ instātiæ, iō variatio admittitur, quod tene menti, quod est verum in diuersis personis, sed in eisdem personis est verum, si in prima succubuit, vt fuit hic. Simile in l. Aurelius. §. si de lib. le. Secus si in prima obtinuisset, vt l. j. C. de fur. quod dic ut ibi, in isto §. si obtinet. in j. q. variet in 2. quia ꝯ diuersas personas, vel (vt verius loquar) hic nulla est variatio si bene aduertatur, vt ita dicam. Op. qui facit aliquid nomine alterius, nō pōt plus quam ille, cuius nomine facit. l. minor. in fi. s̃ de pcu. sed pupillus non posset præterire matrem, ergo nec pater qui ei facit testm̃. Rñd. dico quod licet pater faciat testamentum filio, non tamen facit nomine filij, sed [c] ipsius † patris testm̃ est, [3] ideo non requiritur illa solennitas quæ requireretur in persona filij, & hoc voluit dicere glo. Probatur per simile, creditor vult vendere bona pupilli sibi obligata, requireretur ne illa solennitas q̃ requireretur, si pupillus venderet? Rñ. non, l. si pupillorū. §. j. j. de re. eorum. non. n. vendidit noīe pupilli, sed vendidit ex iure suo, licet rem pupilli, Ita hic pr̃ ex iure suo facit testm̃ pupillo, nō ex persona pupilli, & hoc mō in primo iudicio matrē excludit, in alio iudicio ꝯ fratrē excludit eū substitutus, qa filij testamentū est: hoc est de hr̃ditate filij, vt dicit glo. hic & bene, & sic nullo mō ꝯdicit primo dicto. Nā vbique dicit testm̃ esse patris, sed de hr̃ditate filij. Si igit̃ est de hr̃ditate filij, alter frater nō pōt cōqueri qa de illis bonis nō dēbat hr̃e quartā, vt j. ea. l. §. qm̃ aūt quarta. Venio ad vltimū dictum, & op. q pr̃is testm̃ non pōt rescindi in totū, qa nō pōt alter filius agere, nisi p parte sua. l. mr̃. j. eo. Sol. dicit gl. sic de facto fuit, nec fuit repulsus, vt s̃. eo. l. posthumus. §. si quis ex his. Illud dictum gl. dēt intelligi, qñ agebatur ꝯ eum, qui totā hr̃ditatem possidebat. Nam si ageretur ꝯ vnum qui possidebat dimidiā tm̃, tamē si agebatur querela pro solido, sententia lata contra illū, altero non citato, præiudicare non posset l. nam ita diuus. s̃. de adop. & j. e. l. circa Opp. de l. ex duob. §. fi. inf. de vulg. & pup. Sol. rupto testamento paterno per querelam, rumpitur pupillare, vt hic, secus si per contrata. vt ibi, rationem videbitis. j. eo. l. filio,

ADDITIONES.

a Meno. Casus est. Rubeus consi. 69. nu. 3.

b Paris. Op. q ista variatio. Vide late Fel. in c. capitulum. ver. similiter & primo. extra de resc. ad intelligentiā huius §. vide Ro. in rep. l. q se pr̃is. ver. ex istis. C. vñ li.

c Meno. Sed ipsius. Cagnol. in l. j. C. de pactis inter empt. & vend. 151.

§. Si quis mortis.

[a] Si quarta causa mortis donetur, q̃rela excluditur. h. d. Istud hodie corrigitur, quia debet habere quartam iure institutionis, vt in Auth. vt cum, de appel. cog. §. aliquid quoque capitulum.

ADDITIO.

a Si quis mortis. De intellectu huius tex. vide Ias. in l. inter cætera. de lib. & posth. & ibi post Bar. in l. ita tamen. §. qui rogatus. inf. ad Treb.

§. Si quis impuberi.

Propter pupillarem substitutionem filius non hēt q̃relam. h. d. Quærit gl. quid si substituit per fideicommissum? Certe secus, qa fideicommissum ꝯtinet grauamē, vñ olim agebat querela, hodie reuocatur grauamē. filius ergo per fideicommissum non pōt grauari a patre vltra legitimam, nec in bonis quæ hēt filius aliunde, l. cohæredi. §. cum filiæ. de vulg. & pup. secus in venientibus ab intestato ipsi impuberi, quos grauare pōt, quod dic, vt no. per Dy. in l. j. de vulg. & pupil. & per Cyn. C. hoc tit. l. ex tribus. Substitutus autem filio impuberi, bene posset grauari in quarta, seu legato, seu per fideicommissum, l. si Titio, §. fi. cum l. seq. j. de leg. 3.

§. Quoniam.

Facit partem qui non admittitur ad partē, sed admitti speratur. h. d. In prima parte §. pono casum, quod quæritur, an in cōputatione legitimæ, persona filij exhæredati faciat partē? Et rñdetur q sic, & adducitur simile, qa idē esset, si ad partē hæreditatis ageretur post intentatā querelā. In isto § ponitur casus duob. mo. Primo si sunt duo fratres exheredati, & vnus agit querela, & rūpit testm̃, alter adhuc non agit an ꝯsequatur totam hr̃ditatem, an partem? Rñdetur q partē tm̃ dimidiā; quia licet nō egerit alter, adhuc agi spetatur. Scdo modo punitur sic retēto eodē themate, q sint duo fratres, cū quarta excludat a querela, vnus forte exhr̃datus habuit aliqd p quarta, an alius exhr̃datus faciat partē, hoc est, an in cōputatione illius quartæ, psona alterius exhr̃dati faciat partem, id est q si in hr̃ditate sint duodecim centenaria, an quarta istius, q aliquid habuit noīe quartæ, dēat hr̃e trecenta, non habito respectu ad personam alterius exhr̃dati, an vero cētū quinquaginta tm̃, vt sic inter istos duos quarta totius hr̃ditatis esse debeat. Rñdet, q psona istius cōputat̃, & ita q nō hēbit nisi centum quinquaginta, qa idē esset, si petitione hr̃ditatis ageretur post intētatam querelam. Op. de l. qui repudiātis. j. e. Sol. ibi loqr̃ in eo, q nō admittit̃, nec admitti sperat̃, qa repudiauit: hic ĩ eo q sperat̃ admitti. De hoc dicemus plenius j. e. l. pr̃ filiū. Vlt. scias, q iste §. ē hodie ĩmutatus ĩ aliquo, qa dēt hodie hr̃e triētē. vl semissē p numero liberorū, vt in Aut. de triēte & semisse. §. j.

1 Libertates minuunt legitimam.

Institutus potest ex causa habere querelam inofficiosi testamenti.

2 Fraus fraude licite repellitur.

3 Substitutio vulgaris expressa, tollit existentiam sui hæredis, non tacita.

§. Quarta.

Gl. intricat illum tex. qui est satis clarus de se, & hr̃ hoc intendit. Quarta intelligitur deducto [a] ære alieno, funeris impensa, & seruis libertate donatis. h. d. primo, Item institutus in primo grado ea causa habet querelā ꝯ sibi vulgariter substitutū, & omittendo hr̃ditatē non incidit in edictum. h. d. Primo ponit vnum dictum. Secundo modo format duas qōnes & eas determinat. Tertio ponit dictum inconueniens, quod sequitur in vna determinatione. Quarto dat vobis remedium, seu cōsilium contra dictum inconueniens. Secunda ibi. sed an & libertates. Tertia ibi, cum igitur. Quarta ibi, etsi forte. Prima pars est clara. Sequitur ver. sed an & libertates. Ista pars est multum infrascata, alias intricata propter gl. quæ est sup ver. & nunquid. & in prin. sui multis modis legit illum tex. & in fi. Tu legas sic, & quod hæc particula subdiuiditur. Primo quærit, an libertates minuāt quartā filij exheredati Secundo, an minuant quartam filij insolidū instituti. Tertio probat per ar. quod minuit quartā filij instituti. Quarto rōdet ad alias qōnes. Scda ibi, & nūquid. Tertia ibi, ideo. Quarta ibi, potest. In terminis pone casum. Cuidam filio est relictū aliquid & est exheredatus, & extraneus institutus: seruis sunt relictę libertates, & illud quod relictū est filio deductis seruis libertate donatis, sufficit ad quartā, sed eis ꝯputatis in patrimonio nō sufficit. Quæritur, an dicti serui libertate donati detrahantur de patrimonio, & sic libertates minuant quartam. Sequitur ver. & nunquid. In hoc ver. sunt multæ varietates, & huius rō est, qa hic est dictio, si, & dictio, cū, q̃ vñr ꝯiunctiones, & sic vñr dēre respicere diuersas orones, p qd̃ qdā dñt q hęc dictio, cum, superabundat. Alij exponunt literā, vt patet ex glo. Tu vero ponas. vt, cū, ponat̃ p qñ, & sic sit aduerbiū tpis, & erit lr̃a plana. Pone ergo, q pr̃ filiū hæredē in solidū instituit, certis seruis libertates reliquit ita, quod filio nō remaneat legitima, si serui computētur in patrimonio, q̃rit̃, nunqd liber-

ADDITIO.

a Paris. Deducto ære alieno. Vide Pau. de Ca. in l. ita tñ. in §. si patronus. inf. ad Tre. vide Bar. in l. ex facto. la grande, de hær. inst. Com. consi. 187. ad fi. Mod. in auth. nouis, C. de inoffi. test. An autem prius deducantur relicta ad pias causas, vel relicta in compensationem seruitiorum receptorum, uide Alex. consi. 45. ad fi.

libertates minuant legitimā, si aliq̄n q̄s filius sit ex asse h̄r̄s institutus Sequitur ver. & iō. Hic Iuriscōsultus probat filio ex asse hērede instituto per libertatem minui legitimā, lqđ ꝓbat sic, Filius ex asse institutus nō hēt q̄relā, quia hēt Falcidiam. sed Falcidia minuitur ꝑ libertates, non libertates ꝑ Falcidiā, & sic cōcludit quod quarta minuitur ꝑ libertates. Sequtur ver. pōt dici. Hic Iuriscōsultus r̄ndet ad vtramque q̄ōnem & dicit, quod siue filius sit exh̄rdatus, siue ea asse institutus, libertates minuūt legitimam, & pōt dici computationem quartę esse minuendam, deductis libertatib. h. d Sequitur ver. cū igit. Hæc est tertia pars, & clara. a No primo quod nō p̄nt de trahi duæ quartæ Nā ille qui hēt Falcidiā, nō detrahit legitimā, vt hic, versi. videbitis no. ȷ̃. eo. §. meminisse. † Secundo no. quod libertates minuunt legitimam Tertio no. quod institutus ea cā pōt hr̄e q̄relam inofficiosi testī. Vltimo no qđ † licitū est fraudē fraude repellere, qa si testator voluit defraudare filiū tuū, potuit omittere ex testō, & hr̄e ab intestato. Op. quod si libertas non minuat Falcidiā, vt ȷ̃. de fideicommissar. libertatib. l. decem, & ad leg. Falc. l. tertius. & l. seq. Sol. hic loquitur q̄n hr̄s est rogatus manumittere, ibi q̄n alios, quo casu serua distinctionē illarum legum. Op. in Auth. de trien & semis. §. ꝓhibemus. Soluit glo. quod hæc lex in hoc hodie corrigitur, quia libertates non minuunt legitimā. Sed hoc posito insurgit q̄ō, pone quod multi serui sunt manumissi in testamento, si vnius libertas reuocaretur, ille ad quartam sufficeret, cuius libertas reuocabitur. Gl. remittit ad l. gn̄aliter. § qđ ergo. ȷ̃. de fideic libertatib. vbi tex. distinguit. qđ ille præferatur, q prior est nominatus. Venio ad versic. cum igitur. hic dr̄ ꝙ repudiat institutus emācipatus. & substitutus adibit, & ꝯ eū aget querela, & libertates irritabuntur. Cōtra. imo vr̄ qđ filius institutus debeat agere ad supplementum, l. oīmodo, C. eo. vel dēat remoueri oē grauamen per l. q̄m in priorib. C. eo. Sol. gl. magna hic in ver. ad substitutū in fi. tbi, vel dic agit q̄rela, &c. voluit hoc tangere, & dicit ꝙ iō non agit ad supplementum, qa non est. ꝯ quem agit. cum ipse solus sit institutus Videte, certe etiā ꝯ legatario ꝓposset agi ad supplementum. l. si libertus. §. libertus ȷ̃. de bo. lib. dixi plene in l. in quartam. ȷ̃. ad l. Fal. Sed quia hic legatarij erant serui libertate donati, quorū libertas per legitimam minuitur, iō hic non poterat agi ad supplementum, nec ꝯ hæredem, nec ꝯ legatarios. Merito ergo absq; dolo hæreditatē repudiat, vt excludat fraudē testatoris defuncti. Ad illud quod dr̄, ꝙ oē grauamen dēat remoueri de legitima, l. q̄m in prioribus. C. hoc tit. dico ꝙ hodie est verū per iura noua, vt dixi in p̄cedenti ꝯrio, & iō consilium huius l. nō esset hodie necessariū. Quæro, hic loquitur de filio emācipato, quid de filio in potestate? Et primo videamus q̄n sunt relictæ libertates ꝑ fideic Dicit gl. certe idē, quia filius repudiabit, vel abstinebit se, & substitutus adibit, & sic cū libertates fideicōmissariæ depēdeat a substituto, irritabuntur ꝑ querelam, & sic libertates nō debebuntur. Sed si substitutus repudiaret, tūc filius remaneret suus hr̄s ipso iure, qđ sufficeret ad confirmandū libertates, l. cum quasi. §. sed & si suus. ȷ̃. de fideic. libertatib. & sic isto casu grauabitur filius. Simile in l. si debitor. ad l. Falc. hoc quod dicit gl. quod isto casu si substitutus repudiauit filius remaneat suus hr̄s, substituto repudiante, procedit de iure ciuili, sed nō est verū de iure p̄torio, vt statim dicam, imo poterit possidere ab intestato hr̄ditatē, & libertates nō valebunt. Scđo q̄ro. qd in libertatib. directis. si ponamus filiū in potestate institutū? Quidam dn̄t, ꝙ illæ valēt incōtinēti, & hoc operatr̄ existētia sui hr̄dis. Alle. gl. ȷ̃. de inoff. testī. l. testō liber. melius in l. sciendū. eo. tit. Pro hoc facit ille tex. a ꝯrio sensu, qa cū loquatur de emācipato, ergo secus in suo. Contrariū tn̄ dicit gl. & multū no. qd idē sit in suo, qd in emācipato, in casu ꝓposito. Nec ob. existentia sui hr̄dis qa q̄n testator substituit filio vulgariter. facit de necessario voluntariū, & sic existentia sui hr̄dis nihil operatur. No. quod existentia sui hr̄dis tollitur, dum substituitur filio vulgariter. De hoc est casus in l. si filius hæres ȷ̃. de lib. & posth. & si q̄s omis. cau testamē. l. 1. § qui sunt in ꝑtāte facit de hære. instit. l. Corn. dixi plene in l. si filius q patri de vulg. & pu. Et prædicta intelligas de vulgari expressa, secus in vulgari tacita, nā illa non facit desinere existētiā sui hr̄dis quod apparet. quia in eo, cui substituit pupillariter, in qua est tacita vulgaris, existētia sui hr̄dis operatr̄, vt d. l. si filius, q prī, & l. si pupillus, de acqui. hæ. & l. pr̄. de priui. credi. Remanet ergo ꝙ tā in suo, q̄ in emācipato; tā in libertatib. relictis ꝑ fideicōmissum q̄ directo. sit idē, vt filio abstinēte dependeat a substituto, & si gradus substi̅tōnis irritetur ꝑ querelā, irritabitur oīa. Sed ꝯ hoc op. si filius est substitut⁹ in primo gradu. nō pōt ꝯqueri de testō l. si posthumus § qđ vulg. ȷ̃. de li. & posthu. Quod apparet, nā ad s̄m gradū nō vadit hæreditas, nisi eo volēte. Præterea nō est exhæredatus nec ꝓ exhæredato hr̄, ergo non hēt querelam. l. omnimodo. C. eo hu ius timore dn̄t quidam hic, ꝙ sit exhr̄datus a subst. Illa est damnatio. Vnde alij, vt Azo, exponūt hic querelā. 1. ꝯtab. Tu dicas vt tex. iacet proprie, licet. n. filium directo nō exhæredauerit, tn̄ eum in effectu exhæredauit, vnde hēt querelā. Nec obst si dicas, quod hæreditas non vadit ad substitutum nisi eo volente, nam ipse repudiauit hæreditatē ex testamento, nō simpr̄, & sic vult eam habere ab intestato, & hoc facit lege permittente, vt fraudem excluderet.

ADDITIO.

a Meno. No. quod. Socin. sen. consi. 56. nu. 2. lib. 1.

1 *Querela inofficiosi non nascitur ante hæ. cont.*
2 *Datum causa conditionis implendæ computatur in legitimam.*

§. Si conditioni.

Datum cā ꝯdōnis implendæ in legitimam imputatr̄, & q̄relam excludit. h. d. No. quod † querela non nascitur ante aditā hæreditatem, simile in l. scimus. a C. eo. & ȷ̃. de ꝯtab. l. filiū. Scđo no ꝙ † datum cā ꝯdōnis implendæ computatur in legitimā. Opp. de l. id autem. & l. ꝓanīt. ȷ̃. ad l. Falc. Sol. aliud in falcidia, aliud in debito iure naturæ. Rōnē dixi in l. in quartam. & ibi tangit gl. ȷ̃. ad l. Fal. Contra, quia ēt legitimā dēt habere iure institutionis, vt in § aliud quoque capitulū, in Auth vt cum de app. cog. Sol. dico, qd aliqd dēt habere iure institutionis hodie, & si illud habet modicū tunc computabitur in legitimam, quicquid hēt quolibet alio titulo. & sic in hoc hæc lex non corrigit. Op. de l. oīmodo. C. eo. Sol. fateor, quod in istis legitimis est hoc immutatum, quod licet iudicium defuncti agnoscat, tametsi per hoc non repellitur, b quin possit repetere supplementum legitimæ. Tu dic quod melius facit ad istud contrarium, l. si quando. §. generaliter. C eo quam l. omnino vide.

ADDITIONES.

a In l. scimus. Et ibi per Bal. de ratione differentiæ inter querelam & cōtratab. quo ad hoc, per Bar. in l. illud. de contratab.

° Meno. Dec. consi. 218. nu. 4 Rubeus, consi. 34. Gozad. consi. 69. nu. 21.

b Non repellitur. Et quod non repellatur, tenet etiam Io. And. in c. officii. de testa. & quod plene no. Bal. in l. libertus. C. de oper. liber & tex. in l. scimus. in princ. C. de inoffi. test. & Bal. etiam in d. § generaliter. & in l. omnimodo. eo. tit.

1 *Legitima liberorum primi gradus non minuitur fructibus, sicut nec Treb. minuitur. nu. 2.*

§. Vnde.

Grauatus de restituendo post certū tp̄s, fructus medij tp̄is sibi in legitimam computat. h. d. Opp. de l. iubemus. a C. ad Treb. Dn̄t quidam, ibi loquitur in filijs primi gradus, hic in vlterioribus. Hæc est vera in se, sed quia istud est diuinare, ideo gl hic & in contraria dicit, quod fuit rogatus restituere post certum tp̄s ibi post incertum, & sic dicit istū §. procedere hodie, & assignat gl. rōnē, dic vt' ió ca Breuiter † ego credo quod in legitima debita iure naturæ sit hodie correctū, quia eam debet habere ex substantia hæreditatis, nō ex fructib. l. scimus. §. repletionē. C. eo. & ibi auth nouissi. Item puto b quod hæc lex sit correcta † in Treb. prout loquitur de filijs primi gradus, qa tex. in d. l. iubemus. dicit quod nō p̄nt ꝯputari fructus in Treb. liberis primi gradus, etiam si expresse hoc testator dixerit. Sed magis est hoc expresse dicere, quam tacite limitando certum tempus. ergo &c. Præterea gl. hic multum ponderat quod tex. dicit post certum tempus. Sed certe hoc mihi non videtur ponderandum. No. n. ex se nouit iurisc. sed ex regula generali, quæ est, fructus in falcidiam imputari. hoc apparet hic dum dicit, fructus enim solere, &c. sed ab illa generalitate excipiuntur liberi primi gradus, ergo &c.

ADDITIONES.

a Pom L. iubemus. Vide Rom. consi. 25. Old. consi. 130 Et similiter in Treb. in filijs primi gradus. adde tex. in d. l. scimus. in prin. & ibi Bal. per Iac. de Bel. vltra alios in fi. §. repletionem, per gl. & Doc. in l. in fideic. ȷ̃. ad Treb. & quod legitur, & no. in auth. nouissima, C. de inoffi. test. Ioan. And. post Abb. Ant. in c. Rayn. in gl. pen. de test. sequitur opin. glo. in d. l. iubemus. & refert Imo. in d. l. fideicommissum, & per Imo. aliquid post Ang in l. Centurio. de vulg. & pup. & Bal. in l. iubemus. C. ad Treb. Quid in legitima parentum, vide Bal. in repe. c. si pater. de test. in 6. Adde Rom. consi. 231.

b Par. §. Item puto. Vide de ista materia, an fructus cōputentur in legitimam filio, & an testtor possit illud disponere, vide per Com. cōsi. 25. incip. Franciscus instituit, vbi singulariter loquitur, & ponit nouum dictum, & ibi ponit aliquid de Treb.

§. Si quis irritum.

Potest quis eligere, vtrū dicat nullum, vel inofficiosum. h d.

1 *Querela excipiens contra testamentum, concludere debet iudici, sicut concluderet in libello.*

§. Si filius.

a Ius rescindens pōt in modū ꝯdictionis proponi. h. d. No. hunc casum. b Quid est hoc dictum in modum ꝯdictionis? Gl. ponit duas lect. primo. 1 in modū exceptionis. Et aduerte quod † in hac exceptione dēbat concludi iudici, vt petatur testm̄ rescindi, sicut concluderet in libello, in quo ꝓponeret principaliter q̄rela, & hoc ꝓbat tex. in fi. dū dicit, quēadmodū ageret, &c. & omnia ista p̄nt adaptari ad petitionē restitutionis in integrum vt dixi in l. nā postea. §. si minor. ȷ̃ de iureiur. Alio mō exponit gl. ī mō ꝯdictionis i recōuētionis, s̄m hoc hr̄et necesse aliū libellū dare principaliṙ. Et esset dr̄ia inter hunc modū & p̄cedētē, qa hic essent duæ instātiæ, duæ lit. ꝯte. & duæ sn̄iæ s̄m qd fit in cā couētionis. & recōuētionis, vt vidistis in l qui prior. ȷ̃. ti. proa. Scđm aliū modū esset vna instātia tm̄, vt dixi in d. l. nā postea § si minor. Hæc lect. non placet, qa tex. dicit ꝙ hic non est petitum, sed est ꝯdictum ad similitudinem petitionis, vt in tex.

ADDITIONES.

a Pom. Si filius. Vide multa, quę per istum tex. accumulat Fel. in c. fi. de rescr & vide plura, quæ deciduntur per istum tex collecta per Fel. in c. sinautem, de rescr.

b Gl. ... Sed pone ꝙ filius est conuentus a scripto hr̄de, & non opposuit querelā, & succubuit in petitione hæreditatis, an in illo iudicio possit proponere q̄rela. Bal. in q. no. in l peremptorias. in ver quæro dicitur hic, C. sen. rescin. non posse.

1 *Fisco applicatur quod ab indigno aufertur.*
2 *Peccare humanum est, diabolicum perseuerare.*
3 *Sententia lata contra absentem, videtur lata magis ratione cōtumaciæ, quam ob malam causam.*

Deli-

4 *Delictum vnius non nocet alteri.*
5 *Filius grauatus de restituendo pure, non detrahit nisi vnam quartam sub cõditione duas.*

a b **§. Meminisse.** Qđ aufert ab indigno, a applicabitur fisco. Itẽ indignus est, ꝯ quẽ pnũciat b snia in querela ꝓfertur. h.d. Diuide. Primo ponit vnũ dictũ. Scđo ponit vnã limitationẽ ad declarãdũ qs sit indignus. Tertio ponit aliam limitationẽ ad declarãdũ qđ pdat indignus. Scđa ibi, sed ei. Tertia ibi, eo aũt. No. †id, ꝙ auferi ab indigno, applicatur fisco, dicit gl. & alibi nõ reperit melius. Scđo no. c† ꝙ humanũ est peccare, diabolicũ pseuerare. Tertio no. †ꝙ qñ snia fertur ꝯ absentem, d vr magis lata rõne ꝯtumaciæ, e q̃ ꝙ malã cãm hẽat, qđ facit ad multa. Vltimo no. †ꝙ delictũ vnius f nõ nocet alteri. Op. ad fi. hic dr̃ institutus agit q̃rela. ꝯ, qa institutus nõ pt agere q̃rela, l. oĩmõ C. eo Sol. dicit gl. ꝙ hic hẽbat substitutũ, & sic repudiauit, vt ad substitutũ veniret, f m ea, q̃ vidistis in §. quarta. s. ea. l. Istud est diuinare, & nõ ponere, quod erat institutus ꝓ parte, q̃ non faciebat legitimã: vel erat tm̃ grauatus quod ad lẽimam nõ sufficiebat illud. qđ remanebat, vñ agit q̃tela: hodie vero non ageret q̃rela, sed remoueret oẽ grauamen. C. eo. l. qñ in prioribus. Vltimo gl. g inducit hunc tex. † in arg. ad qõnẽ, quod nõ pñt detrahi duæ quartæ in eo, quod dicit in fine, id, qđ iure Falcidiæ põt hr̃e. solũ dẽt pdere. Not. ꝙ dicit, solũ, & sic non detrahit legitimã. Pro hoc ꝫ. proxi. §. & s. ea. l. § quarta. & ꝫ. si cui plus q̃ p le. Fal. l j. in fi. Glo. distinguit, aut est rogatus de restituẽdo pure, & nõ detrahit nisi vnã quartã, aut de restituendo sub ꝯdõne tunc detrahit duas, h & ista opin est approbata de iure Can. in c. Ray. & c. Ray. ex, de test. licet non videaĩ vera de iure ciuili, vt Auth. de tri. & ea q̃ parit. §. q̃ ob rẽ. C. com. de leg. auth. res q̃. ad Tre. l. iubemus. tñ ita obseruat, prout decretales dñt. Sed ubi qs esset rogatus de restituẽdo incõtinẽti, illas decretales nõ seruarem. & sic pluries † cõsului, qđ sępe accidit, qñ dispõ non valeret iure testi, & est apposita clausula, si nõ ualet iure testi, valeat iure codicillorũ, &c. tũc. n. si testñi nõ ualeat aliqua rõne, forsan qa in eo nõ sunt testes, uel alia rõne non valeat, vr voluisse quod hr̃ditas restituatur venientibus ab intestato statim, vt no. in authen. ex causa. C. de lib. præt. & sic non detraheretur, nisi vna quarta.

ADDITIONES.

a Ab indigno. Et dũ hic dr̃, quod illud quod aufert ab indigno, applicatur fisco, intellige si erat indignus ꝑꝑ delictum. Secus si erat ex eo tm̃, quia fecit contra bonos mores, vt no. in l. 1. in ver. ne in his. C. de sec. nup. & ibi Bal. Nũquid autem id, quod dr̃ de querela testamenti inofficiosi, habeat locum in agente ad supplementum, pone Pau. Castrensis consi. 3. in 2. dub. * Meno. lenspit de arbitrar. iudi. c. 2.
b Quem pnũ sentem. Et vide de hoc no. per Bal. in auth. ex causa. de lib. pt̃ur.
c Paris. Secundo no. Adde quod destiterna, de qua in hac l. debet fieri non solũ ante mandatum, sed etiam ante conclusionem in causa, vide Fel. in c. cum te. extra de re iud. de cuius rei veritate vide apud Dec. ibi.
d Contra absentem. Condemnatus in absentia, ꝓsumtĩ potius ꝑꝑ contumaciã, quã iustitia per Bar. in l. si idem. ꝫ. de euict. dicit tñ Bal. in l. sancimus, in prin. C. de iud. per illum tex. quod contumax nunquã ꝓsumitur habere iusta cãm. Et duob. mo. illud oo. limita, fm Bal. in l. a. in ver. hoc mõ. C. q̃b. res iu. non no. Item limita, nisi apparet de proba. quia tunc ꝓsumitur lata ꝑꝑ malam causam gl. & ibi Bald. in l. 2. C. de contra. iud. tu. Adde, qñ potius per contumaciam, quam per malam causam sententia lata contra absentem præsumatur, Rom. consi. 329.
e Paris. Contumaciæ. Vide de hoc Bar. in l properandum. §. sin autẽ reus. C. de iud.
f Delictũ vnius. Cõtrariũ vr̃ uo in l. 1. nõ furtẽ. § hrdi. in fi. de cond. indeb. per Bar.
g Pom. Vltimo gl. De ista q. vide Bar. & Alex. in l. cohrdi §. cũ filiæ. de vulg. & pup. Ale. l. in rõne §. qđ vulgo. ad l. Fal. & cõs. 184. circa primũ dubiũ. 2. vol. Et ꝓ iure ea. qđ est hic relatũ ꝑ Bar. dicit se cõsuluisse, & obtinuisse Ia. l. d. §. cũ filiæ. vide ẽt Ale. cõs 3. 3. vol. Cum. cõs. 25 & cõs. 26. Old. cõs. 99. ad fi. & col. 107. & 151. in 1. q. & cõl. seq. Ale. consi. 68. 4. vol. Bar. consi. 6. & 22. in fi. consi. 21. & cõs. 43. & 63. & consi. vlt. gl. c. quędã. 2. dist. Ro. consi. 130. & 131. 206. 224. & 302. Card. col. 91.
* Meno. Cur. iun. consi. 160. nu 1. Dec. consi. 257. col 2. in prin. consi. 321. nu. 4. Soc. iun. consi. 83. nu. 5. lib. 1. Crauet. consi. 200. in fi. & consi. 24x. nu. 4. circa fi. Ruin. consi. 104. nu 1. Gozad. consi. 67. nu. 15. Curt. iuo. consi. 16 nu. 12. ubi limitat, & quid in præterito qui habet alteri restituere, ut solum legitima deducit, Cur. iun. consi. 148. nu. 10. in fi. Parif. consi. 9. no. 9. lib. 2 consi. 17. nu. 16. eo. consi. 25. nu. 30. & consi. seq. nu. 22. 23. consi. 45. nu. 10. & consi. 46. nu. 4. eo. Ias. consi. 231. nu. 2. li. 2. Soc. iun. consi. 115. in fi. lib. 3. Ruyn. consi. 59. nu. 6. lib. 2.
h Paril. Detrahit duas. Ad illud uerbũ vide Ale. cõs. 26. vol. 1. & Iasius cõsi. 242. vol. 2. Ias. in l. cohęredi. § cũ filiæ. in 5. no. ꝫ. de vul. & pup. Idem tenet Bar. consi. 43. in princ. in ante dño. vide sup ꝓdictus Pau. de Ca. col. 64. inci. vr̃ dicẽdũ. & Alex. consi. 43. vol. 2. ad fi. Are. consi. 9. inci. puenio igitur, & Dec. consi. 75. uer. sed quid plus. late do. Fab. de Chodis in rep auth. nouiss. in a 3. principali artic. Calc. nouiss. teu. Illud de duab. quartis, limita nõ procedere qñ filius fuit institutus in fundo particulari, qui valebat forte dimidia hæreditatis, & plus fuit grauatus rest. tuere post mortẽ, vel sub conditione, quia solũ detrahit legitimã, non Trebellianicam. Ita sing. Bal. in l. filiũ quẽ habetẽ. C. fam. ercis. exclamat Crem. sin. 75. Itẽ qđ cõis opin. sit, qđ detrahãtur duæ partes, & duas limitationes vide ꝑ Ias. in auth. res q̃. C. quor. leg. vide late & limita ut per Ias. in d. l. filiũ quẽ haberẽ. Itẽ qđ cõis opi. sit, ꝙ duæ quartæ detrahãtur, vide Io. de An. cõl. 79. Ias. in l. cohrdi. §. cũ filiæ. in 5. no. de vulg. & pup. & Are. late ibi in 4. no. & Alex. ibi. Item circa illud de duab. partib. an possint prohibere, & an ascendẽtes detrahat sicut descẽdẽtes, & multa alia vide per Barb. in c. Ray. & multis seq. vsque ad fi. extra de test. Item vide Bal. consi. 44. vol. 2. ubi dicit, qđ vbi legitima ascendit ad dimidiã, vt qa sunt filii, quinque, vel vltra, tũc nunq̃ põt detrahi Trebellianica, contrariũ dicit idẽ Bal. consi. 301. vol. 2. Et pro hac vltima opinione, vide ei Bal. in l. iubemus, ver. ex hoc iure can. C. ad Treb. Pondera Ang. consi. 286. ver. & lib. præt. vt deducam in consequẽtia, iuncta positione casu a illius consi. Item dum di hic de duab quartis, vt procedat etiam in Falcidia detrahenda de legatis factis sub conditione, sicut in fideicõmisso vniuersali, vide Are. consi. 18. vide etiam eundem in consi. seq. in 2. dub.
Ruer. Ista opin. Adde ꝙ ista opin. est cõiter approbata fm Ang. & Imo. in l. cohęredi. §. cum filiæ. ꝫ. de vulga. & pup. illa & Imo. & Alexan. in l. in ratione. §. quod vulgo. inf. ad l. Falcid. Ias. in auth. res quæ. col. 4. C. de fideicom. vbi eam limitat duobus modis. & in l. filium quem habentem. col. 4. vbi limitat tribus modis.
† C. a. d. l. ꝑ sic pluries. Vide pulchre per Alex. consi. 142. vol. 1. in 2. dub. vbi etiam ponit, quando filius est grauatus per clausulam codicillarem, an dicatur sub conditione grauatus, de quo hic per Bal. Bart. consi. 19. ad fi. et sique de mente eiusdem in consi. 19. ad fi.

---

1 *Querela non competit, vbi quis habet aliud remedium.*
2 *Exceptio, tua non interest, vel tibi non competit ius, impedit lit. conte.*
3 *Quartas plures quis non potest habere.*

§. Si quis impubes. Quarta ex constitutione diui Pij excludit querelã. Itẽ qui in querela succũbit, nõ pdit qđ ei aliũde q̃ ex testõ debet. h.d. No. † ꝙ vbi hẽt locũ aliud remediũ, cessat q̃rela. a Simile i l. maximũ vitiũ. C. de lib. pt. & Inst. e. § 1ã aũt. Ex hoc no. † qđ ista exceptio, tibi nõ cõpetit actio, vel ius agẽdi, impedit litis ꝯtestationẽ vt ibi. & puto non admittendum, &c. dixi in l. nã postea. in prin. ꝫ. de iniuri. No. etiã qđ quis non potest habere plures quartas, vt dixi in præcedenti §. &c.

ADDITIO.

a Cessat querela. Limitat Bar. in l. 1. in prin. C. de inoff. c. dona.

---

1 *Testamento rescisso per querelam legata debentur per auth. ex causa.*
2 *Sententia lata contra hæredem, omnibus præiudicat.*

a **§. Si ex causa.** Rescisso testõ non debentur legata a vel libertates, & soluta repetũtur: sed libertates debentur si post quinquennium agatur, vel ẽt ante, si sunt directo relictæ, sed pretiũ ꝑ eis ꝓstabitur. h.d. cũ l. seq. No. ꝙ rescisso testõ nihil debetur ex his, q̃ in eodẽ relicta sũt. quod hodie est correctũ ꝑ auth. ex cã. C. de lib. pte. licet in hoc sunt infinitæ opiniones, ego tñ teneo gl. Secundo † no ꝙ snia lata ꝯ hrdem præiudicat oĩbus. b Contra hoc op. de l. i. ꝫ. de excep. rei iu: Sol. dicit gl. hic fuit actum querela, ibi fuit dictum nullũ, & posset esse rõ huius, qa in querela aliquid facit iudex, qa rescindit. Cũ vero dr̃ nullũ nihil facit iudex sed declarat, quod est, vel fuit ibi pronũciatum ꝯ legatarium, cuius principaliter nõ intererat, hic ꝯ hrdẽ cuius prĩcipaliter interest. & Ita tenẽt Doct. Op. de l. virilis § si adierit. ꝫ. de leg. præst. Sol. aliud in ꝯtab. aliud in querela. Vlterius dicitur quod repent illeq obtinuit. Cõtra C. de pet. hær. l. fi. Sol. intellige istã fm illã. Vltimo no. quod hic dr̃ de quinquẽnio. quod declara C. e. l. si quis filium.

ADDITIONES.

a Parif. Debentur legata. An illud procedit in filio emãcipato exhæredato, uide Ias. in l. j. C. de bon. poss. contra tab. in 2. no. ꝙ non, per rõnẽ, de qua ibi per eũ. in circa materiam huius §. uide Alex. in l. sæpe. infra de re iu. Vide Barb. consi. 1ui.
b Præiudicat oĩbus. Sed qđ si hæres fuit pronunciatus indignus. Dic ꝙ non præiudicat, fm Bal. in l. ij in prin. quæ. res iudi. non noc. sed quid in sentẽtia lata contra hrdes in fauorẽ creditoris, uide Im. in l. filius ff. §. diui. in fi & ꝙ ibi Bar. ff. de le. j.

LEX X.

a **Si pars.** a Vbi sunt dissonæ, seu diuersæ sententiæ, præualet ea, quæ est pro testamento. h.d.

ADDITIO.

a Parif. Si pars. Et sic uides hic, quod magis fauetur testamẽto, quã filijs, uide Com. consi 47 post prin. Item adde pro extensione huius l. quod quemadmodum impa ritate sententiarum fauet illi, qui fauet testamento, ita & si esset diuersitas in testibus, quia præualent illi qui deponunt pro testamento, uel pro pia causa, uel ꝓ reo. ut a. est in l. Aoręp. inf. de man. quem extollit Bar. in l. cum magistratibus. in fi. C. quando prou. non est necess. uide Alex. consi. 289. & Fely. in c. ex literis, extra de prob. ubi etiam ponit, quid si actor possideat. an testes pro eo deponentes præualeant, sicut alter pro reo, & ponit de eo quod dicit glo. in cap. ecclesia 11. dist. quod magis est standum testibus rei, licet alias testes actoris essent magis priuilegiati, & fide digni, de quo uide etiam per Abbatem in cap. cum P. Manconella, extra de acco. de quo uide etiam Dec. consi. 109. declarantem, ad ampliationem huius legis uide Bar. consi. 6. uol. 1.

---

§. Illud. Qui aliquid percipit ex testamento, excluditur a querela, nisi alij restituat.

LEX XI.

Etiam. Qui succumbit in querela, non perdit ꝙ extra testũ capit h.d. Quæro quid de dona. causa mortis. In gl. † sunt opi. † Breuiter dic idem, quia ex testamento non capitur.

ADDITIO.

† Claud. Sunt opi. Ad confirmationem don. causa mortis non requiritur aditio hæreditatis, de quo articulo plene per Alex. in l. 1. n. f. de leg. 1.

LEX XII.

Nihil interest. Siue qs agnoscat relictum sibi directo, siue ꝑ ꝯsequentiam, repellit a q̃rela h.d. non est differentia siue relinquatur directo, siue per ꝯsequẽtiam. de l. 3. §. j ꝫ. de leg præst. Solu vt in gl. Opp. ꝫ. ea. l. in fi. Solu vt ibi.

§. Si cum filius. Petitio sine effectu nõ remouet filiũ a querela. h.d. Tene mẽti istũ casum, & no. quod dixi in summario. Sed iuxta hoc quæro, quid si cępit petere legatum, & pendet iudiciũ, vel est peremptа instantia, vel ipse desistit sua sponte. Rñ. remouebitur a querela: nam vt text. hic dicit, agendo approbat testm̃, & quia in qõne proposita non est repulsus facto hæredis vel testatoris, sed proprio facto.

§. Filius. Quod alicui per consequentiam quæritur absque facto suo, cum non remouet a querela. h.d. Oppo. s. ea. l. in prin. Sol. hic consecutus est per cõsequentiam absque aliquo suo facto, ibi vero interuenit factum suum proprium.

LEX

LEX XIII.

a **Titia.** Rupto testō p querelā, nō debētur legata ex vigore repetitionis factæ ab intestato. h. d. Primo quæro, dr̄ hic, si soror centum uirali &c. de qua sorore loquitur. Dicunt quidam de sorore testatoris, quia filij instituti erant turpes personæ Mirabilis opinio est ista, quod propter turpitudinē in successione præferatur soror filijs. sed gl. nō placet, & merito, quia turpitudo non repellit filium a successione, nisi ex causis expressis in Authen. vt cū de app cog. § aliud quoque capitulum, quæ causæ debēt hodie exprimi a testatore. Vnde intelligas de sorore ipsius filiæ institutæ, quæ erat præterita, vel exhæredata. Quæro, quid si testamētum pronūcietur nullū ex alia causa q̄ inofficiosi? Certe dicit gl. & bene, tūc dicta clausula operatur, & habet suum effectum, ita quod venientes ab intestato tenentur. l. si patroni. §. fi. ꝫ. ad Treb. & C. de fideic. l. eā quā. & de cod. l. fi. Hodie tamen cum per querelā non irritatur testm̄ quæsito colore dementiæ, sed quasi causa inserta non fuerit vera, vel non fuerit probata ab hærede, vt dixi s̄. eo. l. 4. & in auth. ex causa. C. de lib. præt. puto quod ista clausula operetur effectum suum, etiam testamento rescisso per querelam. De effectu istius clausulæ dicam plene in l. j. ꝫ. de iure cod.

ADDITIO.

a Titia. Pro limitatione huius l. vide Bar. & Pau. de Cast. in l. si patroni. §. fi. ad Treb.

LEX XIIII.

1 *Filiorum causa est prima in successione contra testamentum, sicut ab intestato, & in repe. nu. 1.*

2 *Filios non extare, & extare, sed esse exclusos, paria sunt, & in repet. nu. 1. & 3. & num. 5.*

3 *Pater contra testamentum filij emancipati, quando habeat contra tab. & quando querelam, & in repe. nu. 2.*

4 *Successorium edictum, habet locum in querela inter personas eiusdem, vel diuersi gradus.*

5 *Præteritio matris, & lineæ maternæ, quare habetur pro exhæredatione, non patris, & in repe. nu. 4.*

6 *Legitima parentum hodie est aucta, sicut legitima filiorum.*

a **Pater filiū.** a In successione ꝯ testm̄ filiorum cā est potior quā cā parētum, qbus exclusis parentes admittuntur, licet turbato ordine eius successio debeatur. h. d. Primo ponit thema ad qōnem. Secundo r̄ndet ad illam. Tertio format vnam aliam qōnem. Quarto r̄ndet cuidā tacitæ obiectioni. Secunda ibi, in qōne. Tertia ibi quod si ꝯ. Quarta ibi, nā & si, in princ. l. 1 sequentis. Not. † quod sicut in successione ab intestato, ita in suc- 2 cessione ꝯ testm̄ cā filiorum est prima. Secundo no. quod † paria sunt filios non extare, vel extare, & exclusos esse. Tertio no. illud, quod dr̄, turbato ordine, &c. Op. q p̄ ꝯ testm̄ filij emancipati, hēt ꝯtab. & per ꝯn̄s nō querelam, quod est auxiliū subsidiarium, l. 1. §. fi. si a pa. quis fu. ma. Huius timore Azo exponit hic querela. i. ꝯtab. Idem not. in l. contraria. hoc sequebatur Iac. Bu. Ald. vero dixit præterito dari querelam, & sic text. stat proprie. & dicebat quod illo casu concurrit querela cum ꝯtab. quæ opi. non placet. Si. n. in filijs, quorū cā est potior, nō habet locum querela, vbi ha- 3 bet locū aliud remedium, ergo multo magis in p̄re. Ego † vero dico quod sic, quod hic hēt locum querela proprie, vt tex. sonat. Nā qn̄ patrē nemo præcedit, tunc præteritus hēt ꝯtab. vt in l. ꝯria. sed qn̄ enim p̄cedit filius, p̄teritio patris hr̄ pro exhr̄datione, iō hēt locū querela, vt hic, & ꝫ. declarabo in 4. ꝯrio. Sed ꝯ, quia filijs exclusis a p̄re vincente in querela reducitr̄ res ad cām intestati: sed in cā intestati, successio filiorum est potior, ergo filij hēbunt hæreditatem, non pater. Ald. fatebatur ꝯriū, arg. pro eo. s̄. eo. l. posthumos. §. si quis ex his. Bul. ꝯ. per l. qui repudiantis. in prin. ꝫ. eo. & p l. si nō mortis. §. fi. ꝫ. eo. Sed ad illas respondetur per Ald. vt habes in glo. & istam opin Ald sequebatur etiam Iac. Bu. Idem videtur tenere gl. ꝫ. eo. l. si non mortis. in fi. & ego puto opi. Bulg. esse verā, primo per istā l. quæ dicit, patri dari querelā, & ipsum posse suā intentionē implere. Sed si p̄ri non deberetur hæreditas ab intestato, posset ab initio repelli hac exceptione, male agis, quia tua non interest. ꝫ. l. prox. & l. mater. ꝫ. eo. ergo non potest implere suam intentionē, cuius contrarium dicit tex. Præterea in l. nā & si, dicitur hæreditatem deberi. Præterea probatur per l. qui repudiantis. in prin. s̄. eo. nec est bona r̄nsio. Aliud in excluso per repudiationem, aliud in excluso per sn̄iam, qa ille, qui acquieuit sn̄iæ, vr̄ cōsentire. l. ab eo. C. quō. & qn̄ iudex. & C. de re iu. l. ad solutionem. & d. l. si nō mortis in fi. quia eadē rō debet esse partis quo ad partē, quæ est totius quo ad totū. l. quæ de tota. ꝫ. de rei vend. Si tamen teneremus opi. gl. qd̄ hic ageretur p ꝯtab. non est dubium quod filij excluderentur, vt dicit gl. Tertio opp. de l. si quis filio exhæredato, in princ. ꝫ. de iniusto test. Huius timore sunt hic duæ difficiles opin. Dicunt quidā ꝙ exclusis filijs admittitur p̄r, qui est in eo gradu cū filius, licet in diuerso ordine, nō ergo esset idem in auo, vel proauo. Et ex hoc inferūt quod si filij primi gradus excluderētur a querela, non admitteret nepos ex eo, qa sunt diuersi gradus. Ita intelligūt l. si qs 4 filiū. C. eo. Cōcludunt ergo, † quod successoriū edictū nō hēt locū in querela, inter p̄sonas diuersi gradus, & istā opi. vr̄ tenere gl. in l. posthumorū. § j. ꝫ. de iniu. test. licet hic Hug. fuerit in ꝯria opi. per l. si is in princ. & l. si non mortis. in fi. ꝫ. eo. & C. eo. l. si quis filium, & sic tenet indistincte, qd̄ in querela sit locus edicto successorio, b inter personas eiusdē, vel diuersi gradus. Istā opi. tenet Dy. b in l. 3. § si emācipatus. de ꝯtab. & ponit ipse in c. nō debet aliquis. ext. de re. iu. lib. 6. Et hoc tenet Cy. in l. si qs filiū. C. eo. Illud tenēt etiā Mod. & sic excluso filio a querela nepos ex eo admitteretur, non ex p̄sona filij exclusi, sed ex p̄sona sua. Et sic nō obst. l. si qs filio exhæredato. inst. de iniust. rup. & irri. fac. test. Cōtra hoc op. ex gl. quādo p̄r p̄terijt nepotē, & exhr̄dauit filiū, aut iste nepos erat in potestate, & vr̄ testm̄ nullum. Aut erat emācipatus, & hēt ꝯtab. per tit. de ꝯtab. ergo p̄r nō hēt querelā, & sic in querela nō est locus successioni. R̄n. vt dixi s̄. eo. & ista nō tanguntur p Doct. qn̄ filius est in medio præteritio nepotis hr̄ pro exhr̄datione, & ideo excluso filio, parens vel nepos admittitur ad querelam. vt hic, & l. si quis fi- 5 lium. C. eo. & l. 3. §. si emancipatus. Et ad veritatem † huius mate- c riæ oportet te intelligere c quædam, videlicet q̄ est rō, quod p̄teritio m̄ris & lineæ maternę hr̄ pro exhæredatione, sed p̄teritio p̄ris nō. Rō est ista qa filius suus dr̄ dn̄s in vita patris. l. in suis. ꝫ. de lib. & posth. iō nisi testōr eū exhæredet, hoc est, illū dn̄io priuet, non pōt aliū facere hæredē, qa hr̄s idē est quod dn̄s & duo nō pn̄t esse dn̄i insolidū simul. l. si vt certo. §. si duob. vehiculum. ꝫ. com. necessaria est ergo in suo exhæredatio. & pp hoc fuit posita l. in suis, in tit. de lib. & posth quę aliter nō vr̄ facere ad titu. Fœminæ vero, vel ascēdentes per lineā maternā nō hn̄t suū hęredē, nec descendentes ex ea dr̄r dn̄i in vita, nec continuari dr̄ in eis dn̄ium, merito p̄terire est idem quod exhæredare. Hoc præmisso statim apparet veritas p̄cedentis dicti, qn̄ nepotē p̄cedit filius, nepos, licet sit in p̄tāte, non cr̄ suus siue dn̄s, quia filius eū p̄cedit, & iō in eo p̄teritio hr̄ pro exhærdatione, quia est eadē rō, q̄ in præteritione materna. Dices tu, ista rō placeret in p̄teritione descēdētiū, sed in p̄teritione ascendētiū nō concludit. Et ideo pro hoc declarando oportet te vlterius videre in ascendentibus: nam qn̄ filius facit testm̄: si quidem est in p̄tāte, non pōt testari, nisi de castrensi vel quasi, & illud testm̄ non subiacet querelæ s̄m ista tpa, l. fi. C. eo. Sed si poneres quod subiacet querelæ, est eadem ratio, q̄ s̄. dixi in filijs, qa filio mortuo pater occupat omnia iure peculij profectitij, & vr̄ retro fuisse dn̄s, & sic esset necesse vt illo dominio priuaretur. Sed qn̄ filij defuncti extant, & sic patrē defuncti p̄cedūt, p̄r non occupat iure peculij, qa filiorum est potior cā. iō p̄teritio patris hr̄ pro exhæredatione, & admitteretur per successoriū edictū ad querelā, vt hic. Superuenit postea in filiis emancipatis ius p̄toriū, quod voluit quod eo casu, de quo de iure ciuili suus p̄teritus dicebat nullū, eo casu de iure p̄torio veniet per ꝯtab. emancipatione non obstante, l. j. in princ. de ꝯtab. Sed in casib. p̄dictis p̄r vel nepos, qn̄ p̄teritur a filio nō diceceret nullum, ergo non hēt ꝯtab. veniet ergo per querelam, & sic ista lex stat proprie. Venio ad l. nā & si. & op. qd̄ duæ rōnes vincāt vnam. Sol. certe hæc est vna, quæ est fortior, quā illæ duę, & sic vin- d cit hæc vna illas duas. Vltimo no. d text. in l. nam & si prox. ibi, nō 6 minus † parētibus q̄ liberis &c. vbi vr̄ casus, quod sicut est aucta e hodie legitima filiorum, ita est aucta legitima parentum. e Nā hic traditur per modū regulæ, nō minus dr̄e relinqui parentibus quā liberis. & sic trahitur lex noua ad leges posteriores. l. nam & posteriores. s̄. de legi. & quod no. in l. qd̄ vero. s̄. illo tit. & ita tenet Mar. de Fa. & de hoc per gl. & Doct. in auth. nouiss. C. eo.

ADDITIONES.

a Meno. Pater filium. Vlterius lib. 1. miscellan. c. 17.

b Opi. tenet Dyn. in querela est locus successorio edicto indistincte vide Bald. post Bar. in d. l. si quis filium. vbi tenet opi. Dy. vide quæ dixi in repe. huius legis.

c Intelligere. Vide per Bal. in l. si quis filium. C. eo.

d Pom. Vltimo no. Pro confirmatione huius legis, Fel. c. inter exteras. de re iu.

e Aucta legitima parentum. An aucta sit legitima parentum, sicut filiorum etiam Bal. sequitur in d. auth. nouiss. & Bar. in l. si a milite. §. 1. de test. mil. & Bar. in repe. l. pater filium. ver. 2. iuxta prædicta. per Bar. hic ad fi. in repe.
Ruer. Adde, quod ista est magis communis opin. secundum Alex. in consi. 140. super test. in fi. in 1. vol.

LEGIS DECIMAE QVARTAE REPETITIO.

1 *Præteritio patris quādo filius testōris eū præcedit, habetur p exhæredatione.*

2 *Proximior quādo nō admittitur i succedēdo, an habeatur perinde ac si nō eēt.*

6 *Querelantiū æqualiter duorum, si vnus moritur a ite, an faciat partem alteri.*

7 *Exclusus, qui non facit partem, an habeatur pro mortuo.*

8 *Matrem, & fratres habens si extraneum instituat, & matrem in re certa, & illa agat ad supplementum legitimæ, quanta sit legitima.*

9 *Accrescendi ius quomodo habeat locum inter coniunctos coniunctione legali.*

10 *Supplementi legitimæ actio, est successio particularis.*

11 *Accrescendi ius non habet locum inter eos, qui veniunt diuerso iure ex diuersis dispositionibus.*

12 *Accrescendi ius videtur prohiberi ex clausula posita in institutione, & prohibeo quod plus petere non possit.*

Accrescendi ius testator potest prohibere.

13 *Actio subrogata sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, quando ad diem subrogatur.*

14 *Exhæredatus si vnus ex trib filijs sit, an alij debeant habere integrū trientē.*

15 *Exhæredati portio quando accrescit fratribus, legitima institutorum erit semis persona exhæredati computata.*

16 *Successorium edictum habet locum in iure agendi ad supplemētum legitimæ.*

17 *Successorium edictum, & ius accrescendi, quando habeant locum in querela inofficiosa donationis.*

Pater

Pater filiũ. In querela, filij pferunt parentib. quib. exclusis parẽtes vocãtur, licet eis turbato ordine incessio debeat. h. d. cũ prin. l. seq. Primo ponit thema, ex quo elicit qõ. Scđo rñdet qõni tacitæ propositæ. Tertio rñdet tacitæ obiectioni. Secunda ibi, in qõne. Tertia ibi, ꝙ si contra. Quarta ibi, nã & si parentib. Casus in terminis p se patet in tex ibi, ex eo retinuit. f. in ptãte. Ibi, decessit, quæri cui prius deferat querela. Ibi pẽdẽte, ne filijs vincentib. ipse excludat. No. qđ † in successione contra testm̃ prima cã est filiorũ, idẽ in successione ab intestato, C. de suis, & legi. in auth. in successione. Scđo no. qđ filijs exclusis pr̃ vocat ad querelã. Tertio no. quod paria sunt, filios nõ extare, vel extare tales, qui non possunt succedere. Quarto no. qđ vna rõ vincit duas. Vlt quod ordine turbato, &c. Primo op. † quod patri præterito non detur querela, sed

2 contratab. J. si a pa. su. quis manu. l. j. Sol dicit Azo, hic caponitur querela. i. contratab. & istud tenet gl. in l. contraria. & Iac. Bu. Sed ista nõ vñt vera, qa contra propriam significationem verborum, l. nõ aliter. de leg.

3\. Alij, vt Alderi. dñt, quod hic cõcurrit querela cũ contratab. Sed contra hoc est J. eo. l. si vt pponis. in prin. Ad quod rñdet Alde. aliud in filio emancipato præterito, aliud in pře. Hoc nõ placet, quia querela ẽ remediũ subsidiariũ, vbi aliud deficit. Insti eo. §. tam autẽ, & C. de lib. præt. l. fi. ergo nõ concurrit cum contratab. Præterea non est rõ, quare magis pr̃ admittatur ꝙ filius: nam duo cõpetunt remedia filio: imo magis filio, qa est ei quasi debita hrẽditas patris: ergo dic, qđ tex proprie loquit, quod pr̃ vocatur ad querelam, & excluditur a contratab. Nã prætertio pñs qñ filr⁹ testõris eũ pced t, hr̃ p eahrẽdatione, sicut pterino nepotis, qñ eũ pcedit filius, vt J. dicam in 4. contrario. Sicut dicimus in pteritione matris, ꝙ hr̃ pro exhrẽdatione. Sed eo casu quo pterino hr̃ pro exhrẽdatione, hẽt locum querela, & cessat contrab. vt l. illud. §. ad testa. J. de contrab. ergo &c. Sed si filij non essent, tunc pater haberet contrab. d. l. illud. §. ad testamenta. & non querelam, vt in contra. Sed contra illud opp. quia cum querela reducat rem ad causam intestati, in qua causa filiorum est potior: ergo rupto testõ per querelam intentatam a patre, filij interim veniũt, & excludunt patrem, auth. in successione. C. de suis & leg. & sic pater nihil habebit. Rñdet gl. & fatetur contrarium, per l. posthumus. §. si quis ex his. s. eo. Sed Bulg. contra per l. qui repudiantis. J. eo. & d. l. si nõ mortu. §. fi. Sed mihi vr̃ opi. Bul. verior esse per hanc l. & l. nam & si parentib. in prin. J. eo. vbi innuit non solum querelam, sed etiam hæreditatem habituros parentes. Scđo p d. l. qui repudiantis. J. e. Nec potest dici aliud in repudiatione, aliud in sñia: nam ille, qui quocunque modo acquieuit sñiæ. videtur repudiare, & consentire, vt C. de re iud. l. ad solutionem. Tertio per d. l. si non mortis. §. fi. J. eo. qa saltem ex ea parte, qua testm̃ est rescissum, debent præcedentes excludi, vel admitti, si testm̃ esset rescissum in totum, vt J. de iniu. rup. test. l. pe. Et sic solutio, quam dat glo. ad illam l. non procedit. Quarto, qa cum pr̃ hic rumperet testm̃ ad filiorũ commodũ, deberet repelli exceptione, sicut filij, ar. J. de do. exce l. apud Celsum. §. apud Iulia. Sed si teneres opi. Mar. quod hic agatur per cõtratab. tunc sine dubio secundum oẽs filij excluduntur, vt hic no. Teneo ergo ꝙ quõcunque filij sint exclusi, pater admittatur ad successionẽ. i. ad querelam, & ad hæreditatem.

3 Tertio op & vr̃ † quod sint paria filium nõ extare, vel extare, & nõ posse succedere. l. si quis filio exhæredato. in prin. J. de iniu. rup. & irri. test. & l. si quis posth, §. 1 J. de lib. & posth. Sol. huius timore fuerunt hic duæ difficiles opi. vna Azo. qui dicit, quod istud s. dicere, quod filiũ non extare, vel extare & non posse succedere, sunt paria, habet locũ qñ ille, q sequenti loco succedit, est in pari gradu cum filio, & ita loquitur hic. Secus in dispari, vt in contrarijs. Et ideo quod hac l. dr̃ in patre, non hẽt locũ in auo, & proauo, s m eum. Item non hẽt locum in filio in ptãte, cũ veniat suo iure, vt hic no. glo. Alij sunt in contraria opin. vt vlteriores in gradu admittãtur per successoriũ edictũ, per l. si is, in prin. J. eo. Ad contraria non rñdent. Quid dicemus? Gl. vr̃ tenere opin. Azo. J. de iniu. test l. posthumorum. in gl. ꝙ incipit, demum, & c. circa fi. Iac. de Ra & Pet. in hoc concordant. Ad l. si is, in prin. inf. eo. rñdet, qđ ibi vocatur sequẽs in ordine, nõ in gradu. Dy. tenet opin. Hug. per l. 3. §. si emancipatus. in fi. inf. de contrab. vbi vr̃ casus. Ad contraria rñdet, qa verũ est, quod nepos non admittitur donec pr̃ viuit, sed admitti põt patre mortuo vel excluso, ita quod licet nepos ex persona patris nõ possit venire, venit tñ ex sua persona ad querelã pdictã per successoriũ edictũ. Et hãc tenet Cy. C. eo. l. si quis filiũ, & Iac. Butr. quod mihi non placet, cũ hæc les loquatur in pře. lex sequens loquat in alijs parentib. Præterea, si defertur patri vt hic, quare non defert nepoti, cuius cã est potior in successione? Quarto

a contra prædicta opp. fortissime. Nã aut iste nepos præteritus erat in potestate, & tũc testm̃ debet esse nullũ ipso iure per præteritionẽ, cũ proponas exhæredatũ patrẽ haberi p mortuo l. Gallus. per totum. inf. de lib. & posth. Aut iste nepos erat emancipatus, & tũc venit per contratab. ergo nullã hẽt querelã. Gl. in d. l. 3. emancipatus vr̃ fateri contrarium, vt habeat contrab. idem hic, vt s vidistis Dyn. & Cy. tenẽt contrarium, vt ex eorũ dictis apparet. & hoc credo verius per tex. d. §. si emancipatus. in fi. Nec ob. contrariũ, quia tunc nepos præteritus venit p contrab. Vel dicit testm̃ nullũ, qñ nemo eũ pcedit tempore mortis. alias venit per querelã de necessitate, vt in casu nřo. Et

4 ad hanc veritatem ostendendam oportet nos videre aliqua, quæ sunt subtilia, & de apicib. iuris, & a antiquis Doct. intacta, videlicet quæ est ratio quod filius præteritus a patre, dicit nullum testm̃ ipso iure, sed præteritio matris habetur pro exhrẽdatione, & venit p querelam. de iure isto loquor, & ideo in pteritione hodie causa inscritur, vt Ins. de exhrẽda. li. §. mater. Rñ. filius suus dicitur patre viuo dñs paternarũ rerũ, ideo nisi ipse exhrẽdet. i. illo dñio priuetur, alius nõ potest hrẽs institui, quia idẽ est dicere hæres, quod dñs, vt Inst. de hæ. quali. §. pro hrẽde, & duo in solidũ dñi esse non possunt. J. commo. l. si vt certo. §. si duobus. & hoc voluit l. in suis. de lib. & posthu. & ideo fuit apposita in illo tit. cuius l. habes intellectũ tu, qui nũꝗ intellexisti, alias nihil faceret illa lex ad illum titulũ, & hoc est quod hic dicit, quod suis existentibus hrẽdibus non habet locũ vsucapio pro herede, quia dominium continuatur in filium. C. p hærede. l. a. & ideo si non exhæredetur, testm̃ est nullũ, sed descendentes ex fœmina non sunt sui, ergo non domini. de hær. quali. & dif. §. cæteri. & ideo mulier non habet necesse exhæredare, vel instituere, sed quia hoc faciendo, faciũt contra officium pietatis, & sic testantur inofficiose, subuenitur suis filijs per querelam. d. §. si mr̃. Inst. de exhære. lib. & scit testator, qđ prætor dat bonorũ poss. contrab. illis liberis, & parẽtib. qui dñr instituti, vel exhrẽdati de necessitate iuris ciuilis, vel prætorij, alias non hñt contrab. sed veniunt per querelam, vt d. §. mater. in fi Insti. de exhær. lib. Et modo ad propositũ isti nepotes, quos pater antecedit, non possunt dici sui in eius vita, vt Insti. de hær. qua. & diff §. sui. in 2. rñ. sic nõ possunt dicere nullũ. Item cum de iure ciuili auus non habebat olim necesse instituere eos, quia pater eos præcedit. d. l. si quis filio exhæredato. in prin. cum si, nec ẽt de iure prætorio quod procedit in emãcipatis, fieri eo ordine quo de iure ciuili. l. j. in prin. de contrabu ergo pteriti non hñt contra officium pietatis, vñ inofficiose testatur. iõ hñt querelã inofficiosi testamẽti, sicut in pteritis a matre, cum eadẽ sit rõ, vt vidistis. Idẽ dico in parentibus, quos filij præcedunt, vt hac l. & dixi s. in primo contrario. Et istam rõnem ponit expresse tex. in l. nam & si parẽtibus. J. e. ibi, pie relinqui dẽt, &c. quasi dicat, & alias testat contra pietatem, & sic habebat locum querela.

5 † Vt igitur liqueat ista mã br̃ dic, quãdo proximior non admittitur, an habeatur perinde ac si non esset, & si impediatur sequens in gradu vel in ordine, distinguitur. Aut nõ admittitur, quia ciuiliter mortuus, vel deportatus aut pp aliam cãm. primo casu hr̃ perinde ac si nõ esset, vt J. de contrab. l. j. § pen. Secundo casu, aut speratur admitti, & interim impedit alios, vt hac l. j. & J. e. l. qui repudiantis. 1. rñ. Aut nullo modo speratur admitti & tunc aut quæris quantum ad modũ rumpendi, aut quantum ad consequendum hæreditatis effectũ. primo casu impeditur sequẽs. Nam præteriti possent dicere nullum, vel petere contrab. si aliquis eos nõ pcederet, sed propter præcedentes, quãuis exclusos, vel sequentes hanc possunt querelam intentare, vt d. l. 3. §. si emancipatus, in fi de contratab. secundũ verũ intellectum, vt dixi s. Si vero quantum ad consequendum hrẽditatis effectum, tunc indistincte non nocet sequentib. J. eo l. q repudiãtis. in prin. & l. si non mortis. §. fi. licet gl. videatur aliter sentire. Vltimo oppo. & vr̃ quod duæ rõnes vincant vnã, nunc contra. & sol. vt in gl. Vel dic, quod diuersitas casuum tollit contrarium. Nam illæ duæ primæ rõnes habent locũ, qñ natura seruat suũ ordinem, sed qñ turbatur ordo, hẽt locũ solum vna ratio. Contrarium vero loquitur, qñ eodẽ casu concurrunt duæ rationes. vna pro vna parte, & vna pro alia.

6 **Venio ad quæstiones.** † Et primo quæro, nos vidimus s. an ille, qui nũ admittitur ad successionem & querelam, impediat sequentẽ in gradu nunc quæro si duo æqualr admittãtur ad querelam, vnus moriatur ante, an faciat alteri partẽ? Et vr̃ quod sic, vt s. eo. l. Papinianus. §. qm̃ autem quarta. & J. e l. qui repudiantis. 2. rñ. Ex contra videtur ꝙ non, vt d. l. qui repudiantis, in prin. & J. de coniun. cũ emanci. libe. l. j. §. pater. Sed distingue, aut admittitur p aliquã cãm, seu admitti speratur, aut non admittitur, nec admitti speratur Primo casu facit partem. d. l. qui repudiantis. a rñ. Sic loquitur s. eo. l. Papinianus. §. qm̃ aũt quarta. Secũdo casu non facit partem, d. l. q repudiantis. in prin. & J. eo. l. si pponas in fi. & d l. j. §. si pater. J. de coniun. cum emanci. lib.

7 Ad vnum m̃ † aduerte, quod licet talis exclusus non faciat partem, nõ tamen est verum dicere simplr cũ haberi p mortuo. Nã aut de iure nẽs vocabuntur æqualiter, aut qlibet vocabitur in solidum, sed partes faciunt sibi per concursum. Primo casu non est verum, eum esse exclusum, ergo non debet haberi p mortuo. Nam si esset mortuus, superstites vocarentur ad solidũ suo iure. Sed hoc casu partum hẽt suo iure, partim iure accrescendi. l. q repudiãtis. & d. l si pponas, in fi. Secũdo casu vere pt dici eũ haberi p mortuo. qa ille, q admittit, vocatur ad solidũ suo iure. Ita loquitur d. l. 1. §. si pater. J. de coniun. cum eman. li. Nam in illo titulo nepotes in ptãte vocantur suo iure in solidũ de iure ciuili, filius emãcipatus vocat ad totũ de iure ptorio, vñ faciũt sibi partes p concursum ex vigore edicti, de coniun. cũ emãci. lib. merito pater exclusus hr̃ pro mortuo, cũ filij vocentur ad totũ suo iure. ar. pro hoc. C. de cadu. tol. l. vnica. § si autem disiunctim. & §. seq Se-

8 cũdo iuxta prædicta quæro, vtrum dicta in querela hẽant locũ in iure agen.

ADDITIONES.

a Quarto. Vide Old. in simili quæstio. consi. 123.

re agendi ad supplementum? cuius rei gratia subiicio qõnē de facto emergentē. Quidā habēs matrem, & duos fratres decessit extraneo sibi hrēde instituto, q non erat turpis psona, & matrē in re certa hæredē instituit. mr̄ agit ad supplemētū, q̃ritur quāta sit sua lītīma, an tertia eius q habitura esset ab intestato, & sic tertia tertiæ, an tertia totius. Iac. But. disputauit i. ā .qōē,iō nos videamus aliquas rōnes fortiores ,p, & ꝯ. Et q sit lītīma tertiæ, pbat̃ sic. Legitima matris olim erat quarta, hodie est tertia eius, q habitura esset ab intestato. ꝯ eo l. Pap. §. qm̄ aūt quarta C eo. auth. nouissima. & ibi no. sed ab intestato erat habitura tertiā ergo legitima erit tertia tertiæ. Præterea, non dēt esse melior ꝯdō venientis ꝯ testm̄, q̃ venientis s̄m testm̄, vt ꝟ. ad l. Fal. l. Tertia. & C de lib. pter. l. maximum. sed legitima oīs succedentis s̄m volūtatē testōris, esset tertia eius. q habitura esset ab intestato: sed si nunc veniret ꝯ testm̄, haberet tertiā totius, ergo esset iniquum. Præterea probatur ex eo q lex dicit, tertia debitæ portionis. d. §. qm̄ āt quarta. sed debita portio nō erat tota hrēditas. C. ad Tertul. auth. defuncto. ergo, &c. Præterea tunc portio deficiens accrescit alijs, qn̄ de ea nō est a l. vel a testōre dispositum, & iō dr̄ q substitutus præfert̃ ꝯiuncto. d. l. vni. §. in primo. & §. pro secundo. C. de cad. toll. sed hic in portione deficiente prouisum est in alio. s. in hrēde scripto, ergo &c. Ipse determinauit ꝯrium. Nā certū est, q fratres excludant̃ penitus nec est spes q ipsi admittāt̃ sicut in q̃rela portio exclusi accrescit ei, qa admittit̃. l. qui repudiātis. & l. si pponas. ꝟ. e. sic ī iure agēdi ad supplemētū, q succedit loco illius. Præterea, illud est gñale, q portio deficiens accrescit illis. qui pariter admittitur. C. qn̄ non p. tē par. l. j. cū si. Præterea, vr̄ casus in hac l. nā liberi, q non succedūt, hn̄r tanq̃ nō existentes, idē ergo ī fratrib. Præterea hoc vr̄ pbari p tex. in d. §. sed nostra. Instit. de succes. lib. Ego vero cum ista qō accidisset in ciuitate ista, salua reuerētia dicti mei Doc. tenebā aliā partē. Istud nō pōt negari, nec negat̃ qđ iure suo dicta mr̄ nō pōt petere nisi tertiā tertiæ, si qd petit iure accrescēdi, vt patet expresse in l. qui repudiātis. & in l. si proponas. in fi. ꝟ. e. Et dn̄r isti esse ꝯiuncti ꝯiunctione legali. At cū

9 q̃rit̃, † an sit locus iuri accrescen. inter ꝯiunctos ꝯiunctione legali ex legib. colit̃ talis doctrina. aut q̃rimus de successione vl̃i, & est locus iuri accrescēdi l. seruus cōis ab extero. ꝟ. de acq. hær. Aut de successione particulari, & tunc aut in proprietate rei, & cessat ius accrescendi. l. j. §. idē ait. ꝟ. de vsufr. accresc. & q dictæ leges loquātur in ꝯiunctione legali, no. gl. in d. l. j. §. idem ait, in gl. super ver. ex socijs. de iure suo cū agebat̃ q̃rela, hrēditas reducebatur ad causam intestati, & sic fiebat locus successioni vl̃i. Sed hodie cū agitur ad supplementū, non fit locus sibi successioni vl̃i, & sic cessat ius accrescendi. Et hoc inducit̃ rōne alias qs hr̄et ,p parte hrēdē, & pro parte non: sed in particulari successione cessat dicta iō, qa hr̄s vl̃is est,

10 apud quē pōt remanere. † Dices tu, imo agere ad supplementum est successio vl̄is, cū petat tertiā partē, & sic quotā, ergo &c. vt inst. de fidei. hær. §. si qs vna. 2. resp. Ad q rñdeo, quod illud est uerum tunc, cū pro quota trāsirent onera debitorū, & creditorū, alias nō vr̄ esse successio. l. nam q, §. non oīs. ꝟ ad Tre. sed ista legitima datur ære alieno deducto. ꝯ l. Papinianus. §. quarta. ergo hr̄ vt particularis successio. Facit C. de hę inst. l. quoties. Scđo probo sic: inter

11 † eos, qui vocant̃ diuerso iure ex diuersis dispositionib. nō est locus iuri accrescendi tā a lege q̃ a testōre. ꝟ. de bon. pos. l. sed cum patrono, & ꝟ. qui. mod. vsusfr. amit. l. si sub condōne. in fi. sed matri defert̃ ,p lītīma tertia, p Auth. de trien. & semis. fratrib. vero quarta, p iura antiqua & noua, cū eis non sit quarta aucta, vt no. C. eo. auth. nouissima, & sic diuerso iure succedunt: ergo, &c. Præterea

12 † ,p hoc multū faciunt verba, q̃ ꝯsueuerunt poni in testīs, instituo talē in sua lītīma, & q plus petere non possit. Nā ex his verbis vr̄ ,phibere ius accrescendi q pōt ,phibere testōr. ꝟ. de vsufr. l. dñs. §. si. & ibi no. circa prin. Nō ob. q posset dici, quod testator non possit minuere lītīmā. C. e. l. qm̄ in priorib. quia istud est verū in lītīma, q̃ sibi debet̃ iure suo: secus in ea parte, q̃ sibi debetur bñficio testatoris qui præteriuit fratres. ꝟ. de cod. l. ꝯficiuntur, in prin. & ꝟ. de leg.

13 ij. l. si Titio. §. si. Non ob. † quod ius agendi ad supplementum succedat in locū q̃relæ, ergo sapit eius nām: qa rñdeo qđ tunc actio subrogata sapit naturā eius, in cuius locū subrogat̃, qn̄ subrogatur ad idē. secus si ad diuersum. l. cū in fundo. §. si fundus. ꝟ. de iu. dotium. Nō ob. l. ista. & d. §. sed nostra quia loquūtur in illis, qui vocātur successiue ex vigore successorū edicti, vt ꝟ. dicam. Tertio q̃-

a ro, a † quid in filijs? Dy. mouet istam qōnem in l. planc. §. si coniun-

14 cti ꝟ. de leg. 3. Et vr̄ tenere, q si vnus ex trib. filijs exhæredatur, qđ alij debent habere trientem integrum, vt in Auth. de triente & semis. §. neque illo. vbi dicit ipse, quod est casus. & quia exhæredatus hr̄ pro mortuo. l. j. §. si pr̄ emancipatus. ꝟ. de ꝯiu. cū emanc. Ad quod facit ꝟ de ꝯtab. l. si post mortem. §. liberi. & Inst. de suc. lib. §.

b sed nostra. Tu dic, aut vnus filius est exhæredatus, & alij sunt instituti in re certa, & nō debent habere tertium eius q habituri essent ab intestato. Cum. n. sint particulares successores, non habent ius accrescendi ex hac coniūctione legali. ꝟ. de leg. 2. l. Proculo. & ꝯ dixi. Aut vnus filius est exhæredatus & alij duo īstituti sunt vl̄r, sed forte tractatur de detractione legitimæ eorum pro testōne fi-

c deicommissi, vel legatorum singularium, & tunc habebunt integrum

d trientem pro legitima. Nam cum testator illum vnum exhæredauit ad ꝯmodum institutorū, ipsi possunt portionē legitimā exhæredati capere iure accrescēdi & ita intelligo dictum Dy. Sic video in simili, qn̄ vnus est substitutus, alius est coniunctus. Nam substitutus præfertur coniuncto, & sic cessat ius accrescendi. l. j. § in t. & §. pro scđo C. de cad. tol. & C. de fideic. auth. hoc amplius. sed qn̄ vnus, & idem est substitutus, vel coniunctus. pōt amplecti, vel iure substōnis, vel iure accrescendi, cum in eius fauorem testator substitutum adiecerit, ꝟ. de acq. hær. l. nec is. §. hr̄s. & ibi no. & l. si qs hr̄s. in prin. eo tit. Ita post, qn̄ idem est filius & hr̄s vl̄is: secus si alius est hr̄s vl̄is. Dices tu, ista sunt ꝯ dictū §. neq. illo. vbi omnino integrā lītīmā cogitur distribuere in eos, qui non sunt ingrati. Sed rñde quod non est ꝯ, imo facit ,p me nam ille §. loquitur in curialib. q ēt si nullum hn̄t filium, nouē vncias non pōt relinquere ex̄neo, vt in Auth. quib. mo. nat. effi. sui. § ergo sanciēdum ver. si vero etiā. Vñ merito portio filij exhr̄dati nō vadit ad ex̄neum. d. § neque illo. & sic ille §. nō obstat, sed facit pro me in eo, qđ permittit ibi distribuere inter filios, sicut voluerit, vt ibi patet. Nam si eorū lītīma, qui nō sunt ingrati, non augetur: iam pr̄ inter filios suo arbitrio non distribueret, cū legitimam minuere non posset. C. e. l. qm̄ in priorib. Sicut ergo curialis pōt distribuere inter liberos, sic liber hō̄ inter extraneos † Quarto q̃ro eo casu, quo dixi fra-

15 tribus accrescere portionē exhrēdati, vtrum lītīma institutorū erit semis ꝯputata persona exhrēdati an triens. Et vr̄ quod triens, cum exhæredatus habeatur ,p mortuo. vt dictum est. Ꝯ vr̄ quod sit semis d. § neq. illo. Dy. in d. l. plane. §. si coniunctim. ꝟ. de leg. j. non soluit, sed dicit hanc qōnē dubitabiliorē esse, q̃ sit præcedens. Sed dic, quod cū isti fratres veniāt iure accrescendi ad portionē exhrēdati exclusi. ꝟ. eo l. qui repudiantis. & l. si non mortis §. fi. apparet q persona filij exhrēdati cōiūgitur alijs, & q̃tum ad hoc non hr̄ ,p

16 mortuo, vt dixi ꝯ. in j. q. iō eorū lītīma erit semis † Quinto quæro, nunquid successorium edictum habeat locum in isto iure agendi ad supplemētum? Et vr̄ quod sic, vt habeat locū in querela. l. si ts. ꝟ. e. In ꝯrium vr̄, quod cessat ius accrescendi, vt ꝯ. dictum est: sed primū puto verius, vt hēat locū successorium edictū in iure agendi ad supplemētum, p l. si qs filiū. C. eo. vbi filio filij exhrēdati pari mō ꝯceditur q̃rela, & ius agēdi ad supplemētū. Rō qa successoriū edictū vocat psonā rōne propinquitatis, & suo iure venit, vt patet ꝟ. de succes. edi. & iō cum priore repudiāte ab intestato sequēs fuisset habiturus totū suo iure, eodē mō si hēat integrā legitimā suo iure. sed ius accrescēdi in ,ppriētate nō datur ,p cōi, sed ,p portione. l. si quis Attio, in fine. de vsufr. accres. Merito ergo ex hac ꝯiunctione legali portio deficiēs accrescit vl̄i portioni, non parti-

17 culari, vt ꝯ. dictū est † Sexto q̃ro, vtrū successoriū edictū, & ius accrescendi hēant locū in q̃rela inofficiosę donōnis? Br̄ dic q successoriū edictū hēt locū. Itē ius accrescēdi eo casu, quo p dictā querelā tota donatio rescindit̃, q qn̄ sit dr̄ C. de inof. do. l. j. tunc tn̄ est oīno idē iudiciū qđ de q̃rela inofficiosi testi C. de inoff. don. l. fi. Et sic nota casum, in quo p dictā querelā nō rescinditur tota donatio, sed q̃tū inofficiose ,pcedit, & tunc est idem ius in ea. q in iure agendi ad supplementum, & non habet locum ius accrescēdi.

ADDITIONES.

a Pom. Tertio quæro. Vide late per Ias. l. plane. § si duob. de leg. 2. Et ultra alle. vide ad hanc q. Ant. consi. 39. inci. varia sunt scripta. Are. 19. inci. ex facto præsupponitur Bal. 136. inci. statuto cauetur. 1. vol. Pan. consi. 152. inci. quoniam ille fundamentum Alex. in l. 1. § quidam filium. in apost. ad Bar. de contratab.

b Io. Fr. Ru. Tu dic. Adde quod communis opin. est contra Bart. quam teneat Imo. Alex. Are. & Ias. in d. § si coniunctim.

c Integrum trientem. Cum Bar. tenent Imo. & Are. in d. §. si coniunctim. sed cōtrarium tenent Bal. Ang. Pau. de Cast. Sal. Ro. Alex. & Ias. ubi dicit quod magis communis opi. est contra Bar.

d Ant. Ale. Testator no. hic, quod in legitima habet locum ius accrescendi, de quo vide Ias. in l. re coniunctim. 3. q. infra de .e. 3. & Con. J. conh. x 1 e.

L E X XV.

a **Nam & si parentibus.** a

ADDITIO.

a Meno. Nam & si parentib. Cuiac. lib. 8. obseruat. cap. 23.

§. Hæredi. Qui a lite mota destitit, querelam non transmittit.

§. Filius. Potest qs testm̄ pro parte rescindere, alia parte valida remanente. h. d. Vel breuius. Ex post facto potest quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. h. d.

L E X XVI.

Filio qui. Si vnus ex filiis pro parte sua querelam intentauit, alteri tamen non prodest. h. d.

§. Contra tabulas. Pr̄, q ꝯ tab. q̃relam indebite intentauit, vincentib. filiis in querela hrēditatē, & fructus restituere tenetur h. d. H. c est duplex lec. tene primā casus positionē. Dr̄ hic, q pr̄ petit bonorū poss. ꝯ tab. Contra, imo querela ꝯpetebat, quia filius erat in medio, vt ꝯ. e. l. pr̄. So. hic pr̄ intentauit, & petit bonorū pos. cōtra tab. indebite duplici de cā. Prima, qa filia cū præcedebat, vñ sibi nō ꝯpetebat nec querela, nec ꝯ tab. Scđa, qa in petitione bo. pos. ꝯ tab. nullā mentionem fecit de suo, sed ita petit sicut si filius nō esset ī medio, nā filio excluso ꝯpeteret sibi querela. nō ꝯ tab. d. l. pr̄. Op. si testm̄ est semel ruptū, nō pōt iterū rūpi. l. nā si. ꝟ. de iniu. rup. test. sol. ꝯtra tab. nō rūpit testm̄ de iure ciuili, & iō pōt rumpi p querelam. Quæro, quid

est hoc dictum in contratab. quæritur de iure patris & filij, nõ de iure testamenti? Respondeo. bonorum possessio contratab. datur eo ipso quod quis est filius, vel parens, & non reperitur institutus, nec petitur testamentum irritari. ideo datur bonorum possessio contratab. sed in querela petitur testamentum irritari tanquã dementis, & sic agitur de viribus testamenti, vide l. illud. in princ. & ibi dixi, de contratab.

LEX XVII.

1 *Repudiatione exclusus non facit partem.*

a **Qui repudiantis.** Qui non admittitur, nec admitti speratur ad partem, non facit partem: secus si sperat admitti. h. d. † No. quod exclusus repudiatione partẽ nõ facit. ↄ s. e. l. pr. filiã. & qd ibi no. So. aliud ĩ excluso p̃ sniã, vt ibi: aliud in excluso p̃ repudiationem. vt hic. q. an sit verũ, dic vt ibi.

ADDITIO.

a Qui repudiantis. Adde an fœminæ exclusæ a statuto fauore masculorum connumerentur in numero liberorum ad computum legitimæ. Pau. de Cast. cons. 452.

---

1 *Sententia in querela inofficiosi qualiter formetur.*
Conclusio in querela inofficiosi.
2 *Sententia in casibus in quibus facit ius, & alijs præiudicat, debet esse lata contra præsentem.*
3 *Testamentum an possit rescindi hærede existente contumace.*
4 *Sententia lata contra hæredem, qui semper fuit præsens vsque ad sententiam, quando noceat legatarijs.*
5 *Legata à quo peti debeant, cum hæres succubuit in querela.*

§. Cum contra testamentum. Sententia lata in querela, facit ius quo ad omnes, a si lata est contra præsentem: secus si ↄ absentem. h. d. Primo in hac §. no. formam sniæ b in querela inofficiosi, quia iudex pronunciat testm̃ inofficiosum ibi, ↄ testm̃, vt inofficiosum iudicatur. Ex hoc potes colligere formam conclusionis in libello, q. petant testm̃ pronunciari inofficiosum. Narrationem autem habuisti s. e. l. nam & his, in fi. Satis puto etiam, quod procedat sententia, si iudex testamentum rescindat tanquã inofficiosum, seu infirmet, & eodem modo poterit in libello cõcludi. probatur ĩ. eo l. mater ver. sed nõ. & ita tenet gl. ĩ. e. l. qui de inofficioso. Secundo no. † quod in casibus, in quibus snĩa facit ius, & 2 alij præiudicat, intelligitur si est pronũciatum ↄ præsentem. c Cõ c tra istam l. opp. & vr̃, quod cõtra absentẽ non possit perueniri ad sniam quasi lis nõ sit ↄtestata. l. fi. § illud. C. de temp. app. Sol. dicit gl. intelligitur hic lite ↄtestata, & quod reus fuit contumax in non veniendo ad audiendam sniam. Sed ↄ hoc facit tex. qui dicit, hærede non respondente. Sed glo. exponit, hoc est, non veniente ad sententiam. Secundum istam gl. no. † quod testm̃ nõ potest rescin 3 di hærede ↄtumace ante li. cont. Contrarium vr̃ dicendum. Nam sicut in int. rest. aliquo non respondente põt concedi. Idem sicut libertas absente hærede cõcedi põt l. cum vero. §. subuentum. ĩ. de fideicom. li. & C. si vt se ab hær. absti. auth. si omnes & s. tit. j. l. qui se. in fi. ita poterit hic testm̃ rescindi reo absente ante li. conte. Non enim petit certa quantitas: & sic per missionem in pos. ex primo, & secundo decreto filio agenti, non posset esse consultum. Et hoc vr̃ velle iste tex. dum dicit, hærede non respondente. loqtur. n. de eo, q non venit ad rñdendum narrationi factæ. An autem sit ve- 4 rum in se istud, quod gl. dicit, statim dicam. † Quæro, si cum hære- d de d præsente est lis cõte. cognitum plene de cã, & conclusum, sed solum hæres est contumax in non veniendo ad sniam audiendã, vtrum ista snĩa præiudicet legatarijs? & hic vr̃ casus, quod nõ præiudicet s̃m gl. In cõtrariũ vr̃, quod postq̃ stetit vsque ad sniam, ita e quod eius præsentia amodo nihil releuaret, e perinde præiudicet, ac si esset præsens. l. quamuis C. de adult. & de euic. l. si tem §. fi. So. f putarem dicẽdum, q. snĩa lata in absentem non præiudicet legatarijs. sed oĩa alia facta ↄ heredem pñtem præiudicarẽt legatarijs, vñ ex illis actis posset ↄ legatarios iterum iudicari. Nã hæc regu- g la est, q. b p̃iudicat snĩa, illis præiudicant acta, eadem ratione. g l. si mr̃. in ii ĩ. de exce. rei iud. & ibi dixi s̃m Dy. Item dr̃ hic, quod pe- 5 tentur legata, † quæro a quo? Glo. respondet subtiliter, si quidem h sunt legatæ species ita, q. possit agi rei vẽdicatione. agetur ↄh quẽcunque possessorem, facit l. j. in fi. C. comm. de le. iũcta l. j. §. de alie. iudi. mutan. causa fac. quod est verum ẽt ↄ illum q vicit in querela. & sic habebit necesse ↄ legatarios iterum obtinere in querela. i Sed si esset agendum actione personali, ageretur cõtra heredem i scriptum, qui sua culpa vr̃ amisisse hereditatem. l. si seruus plurium. §. j. de leg. j. vidistis in l. controuersia. s̃. de transact.

ADDITIONES.

a Ad omnes. Vide l. Papinianus. § fi. & quod ibi dixi. sup. eo.

b Formam sententiæ. Forma libelli, & sentẽtia in querela inofficiosi, sed an in narratione necesse habeat dicere, vel probare, quod aliquid sit in hæreditate, deducto ære alieno, per Bal. quod non, in l. 2. in fin. C. de inoffi. rest. No. tamen singulariter secundum Ant. in c. constitutus. de reli. domib. quod si peto hæreditatem, & postea in iudicio ostendo testamentũ, & illud apparet esse inofficiosum, quod petendo hæreditatem, videor petere annullare testamentum.

c Contra præsentem. Qui fuit præsens in probationibus, & alijs meritis causæ, licet absens sit tempore sententiæ, vt l. quamuis. C. de adul. & ipsemet Bart. in l. si superatus. de pig. & hic subijcit.

d Quæro si cum hærede. Facit quod no. Bald. in l. 2. quib. res iud. in ver. Or modo capio.

e Nihil releuaret. Et pro hoc bene facit dictum Innoc. in c. Raya. circa princ. de testa. quod retulit Bar. in l. item si vnus. §. fi. de arb. & licet Bar. illud dictum impugnet, non tamen quantum ad illud propositum, sed alia ratione &c. ita per illud dictum Inn. tenet & Abb. in c. pe. de re iu. & refert Bar. ita tenere, & nõ refert vbi, nec facit mentionem de Bar. hic, & tenet Abb. q. valet sententia. Pro qua opi. & facit gl. sing. in l. 2. C. de contra. iu. tu. & ideo rea. in l. si perlusorio. §. fi. ĩ. de app. & l. si seruus plurium. §. 1. de leg. 1. s. quia non fuit defensa. ideo dicunt iura quod sententia non nocet, quæ ratio cessat hic. Adde quod no. in l. si superatus. inf. de pig. ubi idem dicit Imo. in l. sæpe. in glo. super ver. expertus. in prin. de re iu. Meno. Assi. & decis. 395. nu. 2. 3.

f Non præiudicet. Sed Bar. in l. si superatus. inf. de pig. videtur velle, quod imo præiudicet sententiæ, & si fuit contumax in non veniendo ad sententiam tantum. Fuer. No. hanc CONTRARIETATEM, & quæ sit verior opi. vide Abb. & Ale. in rub. de quib. in addi. quam feci ad Bar. in d. l. si superatus.

g Acta eadem ratione. Adde quod no. Bar. in l. sæpe. in fi. de re iu. post Inn. in c. causam quæ, extra, de testib.

h Agetur contra. Facit l. 1. in fi. C. com. de leg. iuncta l. 1. C. de alie. iu. mu. cau. fac.

i Contra hæredem. Hoc intelligas verum, nisi legata essent repetita ab intestato, quo casu etiam actio personalis competeret pro legatis factis in testamento, & contra legitimum hæredem, etiam si non agatur contra hæredem scriptum, vt hic dicitur. sic dicimus, quod contra hæredem legitimum agitur pro legatis factis in codicillo, iuxta no. in l. 1. C. de leg. facit l. 1. in fine. cum l. seq. de leg. 3. & pro illa opi. facit quod no. Bar. in d. l. controuersia, post gl. & Doc. ita voluit In. de Imo. in l. si perlusorio. inf. de ap. & ibi per do. m. um. Item etiam dicas, quod hodie in legatis, quæ conseruãtur per auth. ex causa, poterit ex testamento agi ad illa, & in illis non procederet l. si perlusorio. Adde an sententia lata contra hæredem absentem, præiudicet legatarijs. Bal. consi. 297. 4. lib.

LEX XIX.

1 *Querelans non debet admitti, nisi pro ea parte qua successurus erat ab intestato; si tamen admittitur, tenet iudicium.*
2 *Exceptio, tua non interest, vel tibi non competit ius, debet ante litem contestatam proponi, & impedit litem contestari.*
3 *Ex electione iuris incompetentis non videtur quis renunciare iuri competenti, quod sibi ignorabat competere.*
4 *Electione iuris competentis, non videtur quis renunciare iuri, quod quis sciebat sibi competere.*

Mater decedens. Querela non potest intentari, nisi pro ea parte, pro qua quis ab intestato successurus est: sed si pro solido testm̃ infirmaretur, a successione ab intestato nõ repellitur, qui ex testõ adierat. h. d. diuide. Primo ponit thema, & q̃õnem. Secundo arguit pro filia præterita. Tertio arguit pro filia instituta ↄ præteritã s̃m id, quod fieri debuerit. Quarto arguit ad idem s̃m id, quod factum est. Quinto rñdet rationi factæ in ↄrium, & responsionem suam probat. Sexto, & vltimo, ponit ↄclusionẽ circa p̃missa. Scda ibi, respondi. Tertia ibi, sed non est, omisso ver. præterea & coniũcto ver. & iõ. Quarta ibi, præterea omisso ver. & iõ. & ↄiũcto ver. cæterum. Quinta ibi, 1 nec. n. Sexta ibi, ex qu. b. † No. quod quis non debet admitti ad querelam, nisi pro ea parte, quæ sibi ab intestato defertur. Scdo no. q. licet non debeat admitti, tñ si admittitur, procedit iudicium, & testamentum in totũ rescinditur. facit l. posthumus. §. si quis ex his. 2 s̃. eo. † Qñ autem debuisset opponi ista exceptio, a tibi non compe a tit ius agendi, nisi pro tali parte, & tua nõ interest, dic ante li. ↄtest. vt dixi in d. § si qs ex his. Præterea ista est exceptio, q̃ impedit litẽ ↄtestari. s̃. e. l. Pap. § si qs impubes. & ibi dixi. & dixi plene de iureiu. l. nam postea. Item no. in ver. s̃m, modũ pronũciandi in quere- 3 la, dixi vobis in l. qui repudiantis. in fi. s̃. eo. Item no. † illam rlam, quam dat Iurisc. Per electionem iuris incompetentis non vr̃ quis b renunciare iuri competenti, quod sibi ignorabat cõpetere. Quar- 4 to no. † aliam rlam, quod per electionem iuris competentis non vr̃ renunciare iuri, quod quis sciebat sibi competere, de quo fuerũt opi. inter Papinianum, & Paulum Iurisconsultos, q̃ ponuntur c ĩ. de acq. her. l. Claudius. & ibi plene examinaui. c Casus in terminis. Mater q̃dam decedens extraneum hæredem instituit in nonem vncijs, & filiam vnam ex trib. aliam filiam q̃ habebat præterijt: ista filia præterita agit ↄ extraneum, & filiam institutam querela inofficiosi testamenti, & vicit, quærit q̃uo institutæ filiæ subueniatur, vtrũ ista filia, quæ vicit, debeat totam hr̃e hæreditatẽ? Et vr̃ q. sic, nam si istæ duæ filiæ ab intestato matri successissent, & vna earum repudiasset, perinde alia in totũ succederet, ac si aliam filiam non haberet, vt s̃. e. l. qui repudiantis. in prin. Sed si filia ista instituta adiuit ex testõ, tacite vr̃ renũciare ab intestato ergo alia filia dẽt in totum succedere. Iurisconsult. antequam ad illud ↄrium respondeat, præmittit primo, quid fieri debuit, cum ageret querela. Dicit enim, quod agendo filia præterita contra filiam institutam non debuit admitti. Item contra extraneum non debuit admitti, nisi solum pro semisse, quem solum habitura esset ab intestato, secundum quod testamentum pro parte valeret, & pro parte non, & pro parte esset hæres, & ita efficeretur pro parte intestata, & pro parte testata: & hoc fieri debuit, sed postquam sic

ADDITIONES.

a Opp. ista exceptio. Exceptio, tibi non competit ius agendi, imped. e lit. contest. & similiter ille, cuius non interest, non potest excipiendo in iudicio comparere, si contra eum replicetur, nisi in casu, vt per Bar. in l. Titia. sol. matr. & Imo. ibi in fi. vbi alle. Spec.

b Cõpetere. Adde q. idẽ in iure, de quo q̃s dubitat, an sibi cõpetat, tex. est in l. manifestissimi post prin. & ibi Doc. & Bar. C. de fur. Vide Ias. in l. sciendum. de ver. ob. vbi dicit idem esse si dubitetur. * Meno. Aret. consi. 49. nu. 3. in fi.

c Pari. Plene examinaui. Vide plene Are. ibi.

sic fuit R ñ.ad argũ primũ, ꝙ illud qđ dr̃, ꝙ adeundo ex testõ vr̃ repudiasse ab intestato, non est sic, qñ expresse repudiatur. Nam quamuis possit filia obtinente in q̃rela totum testõi infirmari, nihilominus & ista instuta ab intestato potest adire. Probo, nam illa quæ adit ex testõ, quod valere putat, nõ vr̃ repudiare legitimã hr̃ditatem, quam adibit si sibi ab intestato defertur. Probo, per electionem iuris competentis nõ vr̃ quis renũciari iuri ꝙ sibi ignorabat competere, sed quæ ex testõ adiuit, ignorabat sibi hæreditatẽ deferri ab intestato: ergo, &c Et quod per electionem iuris cõpetentis nõ vr̃ quis renũciare iuri, quod scit sibi ꝯpetere: ergo multo mag.s si ignoret, &c Probo per casum leg. nã si patronus, cui est factum legatum, ignorans sibi ademptum petijt legatum, nõ per hoc vr̃ renunciare iuri quartæ, quæ sibi a liberto debetur. Ex hoc concludo, quod filia præterita totã hæreditatem hr̃e non debeat, sed filia instituta cũ præterita admittitur ad hr̃ditatẽ, sicut admitteretur si eatũ mr̃ decessisset intestata. Gl. format hic duas qõnes. Primo f'm id quod fieri debuit, posito ꝙ filia præterita nõ egerit ꝯ extraneum institutũ, nisi pro semisse, qđ erit de triente alias quadrãte, qui remanet apud extraneum? Dic vt in glo. quod remanet apud eum, cum pro illa parte mulier remaneat intestata super vltima parte f'm id, quod factum est. Quærit glo. vtrum filia instituta debeat habere ab intestato plusquam habuit ex testamento? Glo. arguit pro, & contra. Finaliter distinguit, vt in ea.

LEX XX.

1 *Missus ex Carboniano agit contra debitores quando satisdedit, & res esset tẽpore peritura.*
2 *Querelam proponens non proponit petitionem hæreditatis.*
3 *Sententia lata in querela statim non fit executio in petitione hæreditatis.*
4 *Querela, & petitio hæreditatis possunt in eodem libello proponi.*
5 *Actio vna quando est ad aliam præparatoria, tunc possunt simul in eodem libello proponi.*

1 **Qui de inofficioso.** Exhæredato non datur Carboniana bonorũ pos. h.d. † Innuit, ꝙ missus ex Carboniano posset agere contra debitores, cõtra. ꝟ. de Carb. edi. l. 3. §. missum. Sol. põt agere qñ satisdedit, & qñ res esset peritura, quod dic, vt ꝟ. ad Carb. l. pen. † Vltimo quidam inducũt 2 a istam l. quod ille, qui proponit querelam, vr̃ proponere petitionẽ hr̃ditatis. Gl tenet contrariũ p multas rõnes & bene, quod dic vt 3 in ea. † Quæro vtrum lata sentẽtia in querela pet. hær. habeat executionem paratam? Dicit glo quod duplex est via. Primo, quod sint duo iudicia, scilicet querela & petitio hæredi. Secũda via est, b qđ statim in petitio. hæ. fiat executio,[b] sicut in actione in factum quæ nascitur ex re iudicata. Primum non est verum: nã nõ sequitur, vicit in querela, ergo vicit in pet. hær. l. posthumus. §. si quis ex his ꝟ. e. & l. prox. ꝟ. e. vbi licet in totum obtineat in q̃rela, in io peti. hær. non obtinet nisi pro dimidia. Illa ergo est vera, quod erunt duo iudicia, f'm quod innuit gl. quod pet. hær. habeat executionẽ paratam, sicut actio in factum, quæ oritur ex sñia, habet executionem paratam, nõ vr̃ verum, ꝟ. ti. j. l. item veniunt. §. idem recte. Et quia quacunque actione quis agere vult, eam prius edere debet. l. j. ꝟ. de eden. Et qñ quis impetrat executionem, petit per officium iudicis. Istud probatur in l. minor 25. an. cui fideicommissum. in princ. de minor. licet gl. ibi sentiat idẽ ꝙ hic, ꝙ ego dico, tenet Spe. in tit. de exec. senten. dixi in l. intra dies. de re iud. ver. quæro & re-4 uoco. Quæritur, vtrum † querela & petitio hære. possint proponi c simul in eodem libello? [c] Gl. dicit quod sic condõnaliter Idem in actione ad exhibendum, & rei vendicatione. No. ex fine huius gl. modũ cõcludẽdi in libello, cũ agitur de inofficioso. dixi ꝟ. e. l. mr̃. 5 † Et no. ex hac gl ꝙ qñ vna actio est præparatoria ad aliam, possunt simul proponi. De hoc per Cy C. de rei ven. l. ordinarij. in 2. q.

ADDITIONES.

a Proponere. Vtrum intentata querela, videatur intentata petitio hæreditatis, adde no. in l. fi. C. eo. & adde in simili no. per Bal in l. 1. C. de inoff dona.

b Fiat executio. Vtrum statim fit executio sentẽtiæ, vel debeat dilatio dari, & qualis, uide Bal. in l. 1. ad fi. C. de iu. & fac. ign. ubi alleg. hanc gl. faciunt no. in l. a diuo. §. in vend. de re iud.

c In eo. libello. Dum dicit conditionaliter, adde Bar. in l. non abs re, C. unde ui. & quod no Bald. in l. si quis in suo. in fi. princ. C eo. plene per Lud. in l. a. § item si in facto. de verb. obl. limita, ut per Bal. in rep. Padua. l. edita. in uer. dubitatur. & ad hoc quod no, Bal. in l. quo tempore. C. de sell. mil.

LEX XXI.

1 **Eum qui.** Qui in fraudem hæredis scripti destitit, destitisse non vr̃. h.d. No istud principium ad ea quæ dixi in l. in summa. § fi. ꝟ. de condic. indeb. scilicet quando dolus dat causam transactioni, vtrum valeat transactio.

§. Item cum quæsitum. Qui sciens indebitum soluit, non repetit. hoc dicit.

a **§. Idem respondit.** [a] Rupto testamento per querelã, actiones confusæ hæredi restituuntur. h.d. Opp. c. l. propter venenũ. §. neptis. ꝟ. ad Syll. Solu. dicit gl intellige nisi hæres institutus fuerit in dolo. Vltram. dicunt aliter, quod dic vt refert Cy. C eo. l. si maritus.

ADDITIO.

a Meno. Idem respondit. Cuiac. lib. 15. obseruat. cap. 13.

LEX XXII.

1 *Nomine suo quod quis non pot'st, potest alieno.*
2 *Quer. lans agit principaliter de meritis.*
3 *Filius iure Digestorũ quicquid quærebat de bonis maternis, quærebat patri.*
4 *iudex causæ principalis si successit iudici causæ appellationis, an coram eo poterit agitari causa, remissiue.*

a **Filius.** [a] Factum patris non tollit querelam filio competentem: & qui nomine alterius egit q̃rela, & succubuit, 1 non pdit id, quod sibi relictum est. h.d. No. quod † illud, quod qs 2 non potest suo nomine, potest alieno. Secundo no. † quod in querela principaliter agitur de meritis filij. & per consequens de virib. 3 testamenti vidistis. ꝟ. e. l. filio. §. 1. Tertio no. † quod quidam dicũt per hanc l. quod f'm iura Digestorum, illud quod filius quærebat de bonis maternis, vel materni generis, non quærebat patri, vt ibi: quia filij indignatio est. & ibi, quoniam alij commodum victoriæ parat. Et de hac opi. Cy. posuit vnam aditionem ad lect. suam in l. j. C. qui admit. ad bo. pos. Sed de hoc est gl. quæ hanc opi. reprobat 4 in l. is qui hæres. § fi. de acq. hæred. Vlt. † glos. inducit hanc l. in argu. quod si iudex causæ principalis successit iudici appellationis, quod possit agitari causa coram eo. De hoc tamen dic vt l. eos. in prin. C. de appel. & per gl. & Doct. ibi.

ADDITIO.

a Paris. Filius. Vide Are. in l. filiusfamilias. in fi. de acq. hær. qui ponit pulchrum intellectum ad istum tex.
Meno Bello. lib. 4. supputat. cap. 4.

LEX XXIII.

Si ponas. Si testamentum rumpitur p ꝯtab. siue per querelam, nepos in potestate retentus filio emancipato coniungitur. h.d. Op. ꝟ. de coniun. cum eman. l. j. §. sed si Sol. dicit gl. exhæredatus non coniungitur nepoti, vt ibi, nisi prius agat querela, vt hic. Opp quod imo filius debeat habere totum. C de suis & leg. auth. in successione, & Auth. de hær. ab intest. § 1. Sol dicit gl. hodie sublatum est edictum de coniungendis. quod an sit verum, examinat Cyo. in d. auth. in successione. Examinaui in l. j. de coniun cum eman. libe.

§. Si hæreditatem. Per contractum ab exhæredato cum hærede factum, dicitur testamentum approbari. h.d.

§. Si duo. In querela est locus iuri accrescendi. h.d.

LEX XXIIII.

a **Circa [a] inofficiosi.** Ex post fcõ pt qs decedere p parte testatus, & p pte intestatus h.d.

ADDITIO.

a Paris. Circa. Limitationes ad hanc reg. vide per no. in l. 1. C. de sec. nup. & de ratione huius l. vide per Doct. in l. pen. de inofficioso test. Duas rationes istius l. vide per Ias. in l. cum duobus. C. de inoffi. test.

LEX XXV.

Si non mortis. Datũ inter viuos, vt ꝯputetur in quartã, querelam excludit, & ad supplementũ agetur, & in collationem veniet h.d. Op. Ius agendi ad supplemẽtũ est introductũ p iura noua. l. oĩ mõ. C. e. ergo vr̃ ꝙ Iustinianus ibi mendax fuerit. Rñdet gl. ꝙ hoc est additũ a cõpositorib. nouitoris, qđ tene menti p additionib. quæ fiunt ad statuta, vt valeant. Scđo op. f'm ista tpa, facto testõ non habebat locum collatio C. de coll. l. j. sed hic dr̃ ꝯrium. ergo male. Dicit gl. hoc est additum p iura nouissima. Istud non est verum, nam compositores Digestorum non cognouerunt iura nouissima, & iõ glo. sequens dicit melius quã ibi: aut certe mutat casum, qñ ab intestato succeditur.

§. Si quis. Etiam eo, cuius nõ interest, agente, testũ rumpitur. & si præcedẽs est exclusus, sequenti non ob. h. d Casus potest poni isto modo, Quidam filius cum haberet quosdam suos filios & patrem, quosdam extraneos hæredes instituit, suos filios exhæredauit, & patrem præteriuit: contingit quod isti filij agentes querela inofficiosi testamenti patris forsitan sententia, vel repudiatione exclusi sunt: pendente iudicio, cum prima cã deberet esse filiorum, pater istius testõris cum videret nepotes eius excludi, de facto egit querela ꝯ vnum ex hæredib. institutis, & obtinuit. Modo quæritur, quid iuris? Respondet Iurisconsultus, quod licet ab initio non debuerit pater agere anteq̃ nepotes excluderentur, tñ ex quo sunt exclusi, qui patrem debebant præcedere, recte dicit patrem querela egisse, & sic testũ pro parte valere, pro parte non. h.d Materiam huius l. habuistis in l. pater filium. ꝟ. eo.

LEX XXVI.

Sub hac. Libertas data cũ implendi conditionẽ in testõ inofficioso adiectam, non rescinditur, sed eius pretium a manumisso soluitur. h.d. Quærit gl. qua actione? Respon. actione in factum, vel condictione ex lege. Et quæ istarum sit verior, apparet ex doctrina, quam do ibi in l. j. de cond. ex lege.

LEX XXVII.

Si instituta. Si fides transactionis non seruatur potest exhæredatus ad querelam redire. h.d. Op. de l. cum mota C de transac. Sol. ibi ille, qui egerat querela, discesserat a lite, quod dic plene, vt ibi.

§. Ei qui. Licet testator aliquem suum filium esse negauit, si exhæredauit eum, habet querelam. h.d.

1 *Filius fratris, an de iure dicatur nepos.*

a **§. De inofficioso.** a Qui in querela obtinuit, pendente appellatione, debet ex hæreditate ali. h. d. Tene menti istum casum, & facit ad q. quod qñ Abb. litigat cũ mo-
b nacho, b interim monachus debet ali de bonis ecclesiæ. No. gl. quæ
x allegat c. ex parte. eo. x̄. de acc. † Quæro vtrum c filius fratris de iure
c dicatur nepos? d Certe in nulla parte iuris nostri credo, q. reperia-
d tur. & hic non appellat nepotem respũ patrui, sed aui. In quadã cõ stitutione Federici reperitur hoc, & est tex. de schismaticis. c. 1. lib. 6.

ADDITIONES.

x Meno. De inofficioso. Couarruuias, prati. quæst. cap. 6.

b Paris. Cum monacho, Monachus accusans Abbatem, debet ali de bonis monasterij. adde Bal. in l. etiam. C. man. Vide Abb. in d. c. ex parte. qui dicit idem esse in uxore, quando litigat cum uiro, quia debet sibi maritus subministrare expensas litis, & uictus, & uide Host. & Spe. alle. per eum, & uide in simi. tex. & Bal. & gl. in l. fi. C. de ord. cog. qui declaratur per Are. in l. prætor. in 3. no. de acq. hære. & latius in c. si qui testium, extra de testib. vide omnino Bal. in l. imperator. j. de tut. & rat. dist. in 2. lec. adde Ang. consi. 27. incip. quia omne datum, in 3. ar. uer, præterea, tenet Fel. in d. c. si qui testium, ubi ponit, an pauperi agenti pro lrima super bonis, quæ prætendit, sint expensæ administrandæ. & uide Cor. in trac. sequestri. & Ias. in l. si fideiussores. §. fi. prope fi. qui satis. cog. qui notabiliter loquitur, quando sequestrantur fructus possessori, & in terminis, l. fi. C. de ord. cogn.

c Quæro utrum, Vide Fel. in c. per tuas. in ult. no. de prob.

d Nepos, De hoc no. Bal. in l. uxor. C. qui accu. non pos. reperio tamen, quod sic, in c. tua nos. de consang. & affi. Bal. in l. uxor. in parte affirmat. saltem attento communi usu loquendi, & Bal. & Imo. in l. si dotali. solu. mar. & Bal. hic. & bo. tex. & ibi Doc. extra de arb. in c. non fine, per Bal. in rep. c. si pater. de testa. in 6. adde late Fed. consi. 39.

§. De testamento. Præteritio matris de filio, etiam quem ignorabat, habetur pro exhæredatione. h. d.

LEX XXVIII.

a **Cum mater.** a Scdm gl. brẽ h. d. Si testm̃ rumpitur ex cã præteritionis factæ re, non cõsilio, legata remanent valida. h. d. Secundum alios dicit totũ cõtrium. Hic dicitur, quod iste filius, quem testatrix ignorabat, agit q̃rela. cõ, imo directo debet sibi hr̃ditas restitui. l. si. j. de hæ. inst. Sol. bi testatrix aliud testm̃ fecerat. Item op. q. rupto testõ per querelam non debentur legata. l. Pap. : . si ex causa. §. eo. Sol. dicit gl. qñ testm̃ rumpitur ideo, quia fuit facta preteritio re, & consilio, nequaquam debentur legata, vt ibi in si huius l. qñ præteritio fuit facta re tñ, non consilio, legata debentur, vt hic in princ. & sic diuerso casu loquitur hic Pau. ab Imperatore. Alij, vt Azo, dicunt quod hic dictum Principis corrigitur per Pau. & sic cõcordat cum § si ex cã. Hanc opi. tenet Azo q̃ mihi vera vr̃, qa expresse Pau. se ref. rt ad illud, quod dicit Principis, &c. dicens eum non iuridice dixisse ibi, quod de libertate, & legatis adijcitur. Præterea pbo p rõnẽ, si eo casu quo pteritio est scã re, & consilio, legata non debentur, quo casu constat testatorem voluisse grauare hæredem quantum poterat, multo minus debeat valere eo casu, quo filium ignorabat hre, quem grauare noluit. Et pro hac opi. vr̃ casus in l. sicut. & in l. cum vel in vtero. C. de test. mil. Ego determinaui in auth. ex causa. de lib. præte. Et si dicis, quõ potuit dicere Paulus cõ principem? Rñ. q. dictum Pauli fuit approbatum p Iustinianum, qñ approbauit istum librum. Sic se in l. Aemilius. j. de minorib.

ADDITIO.

x Meno. Cum mater. Forne. lib. 2. selec. ca. 16. Cuiac. ad l. Titius. j. de libe. & posth.

LEX XXIX.

a **Si suspecta.** a Ille, cuius interest, potest adesse causæ, ne col-
† ludatur. † h. d. dicit no. q. non est necesse proba
b re in causa suspicionis, quod colligo ex eo, quod dicit, si suspecta sit collusio legatarijs. Et sic non videtur necesse q. liqueat iudici, sed ip
c sis legatarijs imminens sit suspicio. c Quærit gl. vtrũ isti legatarij possunt in causa testes pducere. Et dicit quod sic, & dt veritatẽ. qa hoc dicit tex. ibi, voluntatem defuncti tueri. Qualiter tunc fiat ista productio, & quando ipsi appellant, qualiter appellabunt; & qualiter feratur sententia. vide plene Innoc. in c. cum super. extra de iud.

ADDITIONES.

x Paris. Si suspecta. Vide Fel. in c. ueniens. 2. de testib. & in c. cum super. extra de re iud. * Meno. Couarruuias, pratic. quæst. ca. 13.

† Claud. Colludatur. Si pro interesse partis, cum qua est indicium quando est talis persona, ad quam debetur affectio, ut est casus in l. 1. in fi. & ibi Bar. & Bal. C. de neg. gest. Bar. in l. Titia. j. sol. mat.

b Ne colludatur. Et uide late Bart. in l. si persuasoris. §. 1. inf de app. Et an isti legatarij, & illi quorum interest, sint citandi saltem per generale proclama, uide Angel. ibi.

c Pom. Sit suspicio. Vide Ro. sin. 369.

§. Quamuis. Si causa super querela transactione deciditur, testamentum remanet validum, & debentur legata, h. d. vt in gl.

§. Quoniam femina. Foemina per adoptionem nõ potest habere filium.

LEX XXIX.

Aduersus. Istud principium põt legi duob. mod. vt per glo. in verbo, agere põt. Tertio modo s̃m alios. Primo quod filius datus in adoptionem fecit testamentum de castrẽsi, vel quasi, & in hoc erit hic casus, quod testm̃ factum super castrensi, subiacet querelæ. Secundo modo filius datus in adoptionem fuit emancipatus. Idem si pater fuit mortuus & istæ sunt claræ, quæ mihi placent. Alij Doct. intelligunt in testamento filij impuberis adoptati facto sibi a patre adoptiuo, & sic esset casus contra l. Papin. §. sed nec impub. sup. eo.

a **§. Tutores.** a Qui agit noĩe alterius de inofficioso, nõ est dignus legato. h. d. No ergo, quod si pronuncietur inofficiosum testm̃, legatum nihilominus debetur tutorib. quanquam legata non valeant, s̃m ista tempora, vt s̃. e. l. Pap §. vlt. Non intelligas istum tex. pro testamẽto. Et ideo non remouetur a legato tanquam indignus. l. filius. §. multo. sup. eo.

ADDITIO.

a Pom. Tutores. Vide quid dicat Ro. consi. 89.

LEX XXX.

Si is. In querela est locus successorio edicto. Hoc dixi plene in l. pater filium. sup. eo.

a **§. Si hæres.** a Qui hæredi instituto iure vñ succedit, a querela non excluditur; secus, si titulo particulari. h. d. Quærit gl. quę est rõ drĩæ inter hæreditatẽ, & legatũ? Dic brẽ, q hr̃ditas est qd vle. & iõ in hæreditate secũdi. i. q̃ peruenit ad filium exhæredatum, venit hr̃ditas primi ex necessitate: quia nõ põt pro parte adiri, & p parte non: secus in legato. Quæro, cõtra quẽ aget iste q̃rela? Rñ. cõ legatarios, vel eis opponet in modũ contradictionis in l. Pap. §. si filius. & no. in l. qui repudiantis. in prin. sup. eo.

ADDITIO.

x Si hæres. Et no. quod huiu l. præsumptio non semper habet locum, vt per Bart. in l. pen. de cond. ob tur [illegible].

LEX XXXI.

a **Si exhæredatus.** Qui est aduocatus pro hærede, videtur approbare a testamentum. h. d.

ADDITIO.

x Approbare. Quid in executore testamenti exerceate officium, an videtur approbare testamentum vide I. x. And. in add. Spe. de instr. edi. §. nunc vero aliqua. in addi. quæ inc. adiuuatur, &c. Et ad [illegible] l. vide quod legitur, & no. in c. ex literis. de transac.

§. Si legatario. Qui est hæres legatarij, & legatum petit, vr̃ testamentũ approbare. h. d. Et vide qd dixi in l. post legatum. § qui accusauit. j. de his, quib. vt indignis.

De petitione hereditatis. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Hereditas de iure ciuili ex l. filio preterito, adiri non potest.*

HÆreditas. Hæreditas ad nos pertinet ex testõ, vr̃ ab intestato, iure antiquo, vel nouo. h. d. Op. j. de iniu. test. l. 1. Solu. quod hic dicit, iure factum, intelligas pro omni testõ, quod non sit ruptũ, irritũ, iniustũ, vel inofficiosum. Ex nullo. n. illorũ põt deberi hr̃ditas. Contra hoc opp. j. de iniust. test. l. posthumus. ver. idem & circa. & l. filio. eo. tit. Sol. ex testõ rupto non põt drĩ hr̃ditas. vt hic, & dixi s̃. licet qñque possit peti bonorum possessio, s̃m
1 tab. † No. istam gl. quæ intellexit d. l. filio. quod de iure ciuili ex ea non possit adiri hr̃ditas, vt dixi vobis. C. vnde leg. l. certum. Venio ad l. 2. Quæro in quo differt, siue hr̃ditas deueniat in aliquem nomine, siue per se? Gl. hic variat, dic hr̃, suo nomine, qñ institutus est filius vel seruus contemplatione patris, vel dñi. Per se, qñ directè institutus est, per alios, qñ succedit ei qui est institutus. Vltimo dicit gl. in l. px. seq. no. malam grammaticam, quia pronomen tertiæ psonæ construitur cum verbo, & pronomine primæ personę.

LEX III.

1 *Heres heredis Titij, quando debet dici heres Titij ex testõ, vel ab intestato.*
2 *Libellus in pet. her. non requirit q. exprimatur an sit heres ex testõ, vel ab intestato, an per se, vel per mediam personam alterius, cogitur tamẽ ex cã.*
3 *Concludendi in petitione hereditatis forma.*
4 *Ius omne post leg. xij. tab. dicitur ius nouum.*

a **Veluti.** a Circa istam l. gl. ponit vnam q. qñ † ego sum hrs hr̃dis Titij, vtrum ego debeam dici hrs Titij ex testõ, vel ab intestato. gl. hic arguit pro, & cõ. Finaliter determinat, quod proxima causa debeat inspici, vt eo iure quo ego sum hęres ei, cui ego sum hæres directo, eo iure dicar esse hæres ei, cui ille hæres fuerit. Tu vero dicas brẽ. qñque hęreditas defertur ad nos directè, & sic est vna tantum causa proxima. Qñque per mediam personam alterius defertur hæreditas ad nos, & sic est causa alia remota, & tunc nihil repugnat quin ex duabus causis simus hæredes. Vnde si quis interrogaret me, an sim hæres Titij, cui hæres sum per mediam personam, ex testõ vel ab intestato, ego possum licite respondere. Si quidem quęris de cã prima, sum hæres ex causa, qua ei, qui de proximo decessit successi. Si quidẽ quęris de cã remota, respõdebo de illa cã, qua successit ille, cui ego successi. Sed quæro

ADDITIO.

x Veluti, Vide pro intellectu huius l. tex. & ibi Bart. & Doct. in l. qui in aliena §. interdum. de acqu. hær. vide Imo. in l. ex filio. de vulg. & pupil. & in l. & an eadem. §. actiones. in fi. de excep. rei iud. Imo. in l. 3. § ex plurib. in prin. de acq pos. vide Alex. consi. 1 t. 2. vol.

2 quæro,† vtrum in libello quis teneatur hæc exprimere. vtrum sit hæres ex testamento, vel ab intestato? & vtrum per se, an per mediam personam alterius? Rn. pet. hær. est in rem, & ideo admittitur petitio vniuersalis, causa non expressa ff e. l. sed & si lege. §. petitio. & l. si mater. in prin. ff. de exce. rei iud. cum tamen cognita, si videret iudex multum interesse rei, posset
a cogere actorem ad declarandum. l. si defensor. §. illud. ff. de interrog.
3 ac. † Vltimo tangit hic Iurisconsultus formam concludendi in
b libello in pet. hær. quia pars debet petere pronunciari se hæredem esse, vel
c hæreditatem ad se pertinere. ibi, sicut Titij hæreditatem, &c. de hoc dicam ff. eo. l. licet. Venio ad vltimam partem ibi, nouo iure, &c.
4 † No. quod ius nouum dicitur omne ius quod est post leges xij. tab. De hoc plenissime in l. fi. §. pe. de reg. C. ro. tetigi aliqualiter in l. j. ff. de cond. ex lege.

ADDITIONES.

a Illud. sic ibi Bar. & Io. & Doct. in c. 2. de libel. obla.
b Pars. Iurisconsultus. Vide Corn. consi. 17. inci. Hieron. de Boscoriis vbi dixit requiri, quod agens dicat se hæredem, & ita petat se declarari. Item aduersarium suum pro hærede, vel pro possessore possidere. nam si cum titulo possideret, non daretur contra eum petitio hæreditatis.
c Concludendi. Vide etiam Bar. in l. ex diuerso. § si. de rei ven. & adde glo. & Doct. in c. 2. de lib. ob. tempus post Sal. in d. l. edita. & Bar. in l. 1. in prin. C. de eden. Bal. in l. 2. C. de pet. hær.

LEX IIII.

a **Si hæreditatem.** a In iudicio vniuersali veniunt ea, quæ post li. contest. reus cœperit possidere. h. d. Opp. ff. t. r. 2. l. non potest. Sol. vt ibi & etiam hic in glos.

ADDITIO.

a Meno. Si hæreditatem. Cuiac. lib. 16. obs. cap. 20.

LEX V.

1 *Controuersia dicitur ante li. contest.*
2 *Alienatio rei, de qua est controuersia, est prohibita ante litem contest. etiam in iudiciis particularibus.*
3 *Possessor hæreditatis cui fuit mota controuersia, si satisdedit de hæreditate non minuenda, quando possit alienare.*

a **Diuus Pius.** Possessio hæreditatis, quæ est in controuersia, non potest alienari, nisi præstita satisdatione, vel causa cognita, si necessitas vrgeat h. d. secundum opi. quam intendo tenere Primo loquitur quando possessor volebat alienare voluntarie Secundo, quando
1 vult alienare ex necessitate, secunda ibi, causa autem. † No. hic tex. quod controuersia dicitur ante li. cont. & de hoc vidistis s. de transa. l. qui fidem. & C. de transf. l. causas. ff. rem rat. hab. l. amplius. Op. ff. de exce. l. si post litem. Sol. vt ibi. & non ob. Op. s. vr. quod ex eo quod est controuersia, sunt aliæ prohibitæ alienationes, vt ff. fam. ercisc. l. alienationes, & ibi no. & ff. eo. l. item veniunt. § petitam. hic autem innuit quod debeat fieri expressa prohi-
2 bitio. Sol. expone prohibendum, id est, non concedendum. † Opp. quod imo non est prohibita alienatio. nisi post li. conte. vt C. com. diui. l. j.
b de litigio l. j. Sol. ibi in iudiciis particularib. hic in vniuersalib. simile C. de transf. l. si post motam. licet hodie sit idem in particularib. sic no. in auth. litigiosa. C. de litigio. Op. hic innuitur quod præstita satisdatione posset alienare. Contra, ista satisdatio est de hæreditate non diminuenda, vt ff. proxi. § diuus. ergo per eam non debet permitti alienatio, quia est ei contraria. Istam opi. tangit gl. hic in ver. inchoaretur. in fi. Huius contrarij timore fuit facta quædam additio parua. quæ dixit expone, nisi, pro sed. & omitte verbum, maluerit. q. d. non potest alienare, sed debet satisdare. Ista gl. destruit tex. vt vides. Vnde alij uolentes hoc euadere exponunt sic, quod debet satisdare de hæreditate non diminuenda, sed de restituenda eius æstimatione, si alienari contingat. quod fieri non debet, & ista dictio, nisi non ponit. Et hoc vult dicere quædam glo. sup verbo, satisdare. Certe etiam ista gl. destruit tex. quam semper dictio, nisi ponit quando præcedit oratio negatiua. l. actione. & ibi no. C. de transa. Cum ergo prædixerit non concedendam alienationem, nisi ma-
3 luerit, & c. sequitur quod illo casu possit alienari & ideo pro huius decisione debes scire, quia aut possessor vult alienare ex permissione iuris, aut vult alienare ex expressa permissione. Primo casu, aut non satisdedit, & nullo modo permittitur alienare. Aut satisdedit, & potest alienare res tempore perituras ex rescripto diui Pij, vt hic in princ. Aut vult alienare ex expressa permissione prætoris, & potest, etiam non præstita satisdatione, sed præstita cautione, & habita per iudicem cum causæ cognitione, vt hic in ver. causa cognita. Ista distinctio probatur in l. pe. ff. ad Carbo. & l. j. §. mulier. de ven. in pos. & de hær. inst. l. si quis instituatur. quib. ex cau. in pos. ea. l. Fulcinius, §. adeo. & ff. de iu. delib. l. ait prætor.

ADDITIONES.

a Pom. Diuus Pius. Vide Alex. in l. principalib. in prin. si cer. pet. Ant. Alex. vide Bal. in l. si fideiussor, §. si. ad fi. aut. qui satisd. cog. vbi dicit quod præceptum potest fieri statim sine mora, etiam cessante suspicione.
b Hic in vniuersalib. Vide Ro. consi. 17. Bar. in l. alia ratione. inf. fam. ercisc.

1 *Petitio hæreditatis differtur propter accusationem falsi.*
2 *Hæreditas non debet diminui, quando pendet quæstio falsi testamenti, sicut quando pendet petitio hæreditatis.*
3 *Testibus si obiicitur exceptio falsi, vel detur accusatio falsi, causa principalis an differatur.*
4 *Hæreditatis possessor in casu huius §. satisdat de hæreditate non diminuenda, sed de ea restituenda, vel eius æstimatione in casu alienationis.*

a **§. Diuus Adrianus.** Sicut quando est controuersia super petitione hæred. possessor cogi-
1 tur satisdare, ita quando est controuersia de falso testamento. h. d. † No. ex isto tex. quod petitio hæreditatis differtur propter accusationem falsi testa-
2 menti. † Secundo no. quod sicut quando pendet petitio hæreditatis non debet aliquid diminui, ita quando pendet quæstio falsi testamenti & ideo debet præstari satisdatio. Op. C. de edic. diui Adr. tol. l. 2. Sol. per accusationem falsi impeditur iudicium petitorium hæreditatis, non possessorium vt ibi Secundo opp. hæc quæstio falsi est incidens ad petitionem hæreditatis, ergo videtur quod super falso non sit pronunciandum, vt l. 1. C. de ord. cog. Huius timore sunt hic in gl. duæ lec. vna, quod concedamus contrarium, quod incidenter hic agitur de falso, & super ea non pronunciabitur. & hic est quædam gl. sup verbo petitur, & gl. sup verbo, instituerit & est satis bona. Alia lec. est quod hic principaliter proponebatur accusatio falsi, & quia est
b iudicialis ad petitionem hæred. differtur, vt videbitis ff. l. prox. Et ex hoc
3 habes quod siue testes ex quibus reus debebat condemnari, accusentur de falso principaliter, siue incidenter opponatur quod sint falsi, debet
4 sustineri causa principalis, tangam in l. prox. † Quæro qualiter concipiatur ista satisdatio? Dicit gl. quod satisdabit de hæreditate non diminuenda, vel restituenda. Tu dicas quod debet satisdare de hæreditate non diminuenda, sed restituenda ea, vel eius æstimatione, si alienari contingat, vt vidistis s. in prin. legis. Ex vigore autem huius satisdationis quod possit alienari. vidistis s. Quæro, dicitur hic, quorum iudiciorum, de quib. iudiciis loquitur? Gl. exponit quorum iudiciorum i. cuius iudicij. Tu dicas breuiter omissis his quæ dicunt in gl. quorum iudiciorum i. petitionis hæreditatis, & eorum quæ sunt præparatoria ad illam, vt accusatio falsi, & querela inofficiosi, vt hic, & ff. l. proxi. & l. si quis libertatem.

ADDITIONES.

a Menoch. Diuus Adrianus. Couaruuias pratic. quæst. cap. 12.
b Meno. Ex hoc. Grammat. decis. 60. nu. 15. Capic. dec. 125.

LEX VI.

1 *Accusatione pendente falsi testamenti, quando peti possit legatum.*
2 *Falsi qui accusauit & succubuit, non petit legatum.*
3 *Testes si accusantur de falso, vel contra eos obiicitur, non supersedetur in causa principali: secus si producens accusatur de falso, vel contra ipsum excipitur.*

Si testamentum. Pendente accusatione falsi, non potest peti legatum ex testamento h. d. Vel breuius. Accusatio falsi est præiudicialis ad omnem causam, quæ ex testamento dependet h. d. Op. de principio ad finem. Sol. principium loquitur, quando ab vno dicitur falsum, & ab alio petitur legatum: finis loquitur, quando vnus & idem dicit fal-
1 sum & petit legatum. † Opp. pendente accusatione falsi, nullum aliud iudicium potest agitari per quod illi fiat aliquod præiudicium, vt s. l. pe. in fi. & ff. l. prox. in prin. sed hic fieret aliquod præiudicium, quia si pronunciaretur deberi legatum, præsumeretur testamentum verum, & c. Huius timore sunt hic tres opiniones: vna, quod illa exceptio, ne agitentur alia iudicia, est inducta in fauorem accusatoris de falso, qui intendit petere hæreditatem, & ideo est in electione sua, vel quod statim cognoscatur de virib. testi, si probationes habet in promptu, vel soluatur legatum præstita cautione, & sic accusatoris erit electio istius alternatiuæ Alij dicunt quod in electione legatarij est & istud est verum hodie per l. fi. C. e. licet olim secus. ff. l. px. & ibi dicam. Tertij dicunt, quod est in electione hæredis. vel quod soluat præstita cautione, vel quod cognoscatur de legato. Sed tunc op. si hæres eligeret quod de legato cognoscatur, ergo fieret aliquod præiudicium accusatori de falso, quod non debet esse, vt s. l. prox. & ff. l. prox. Huius timore dicit gl. quod illud quod dicitur de legato quæreretur l. per quandam pœnam quia expectabitur sententia super querela falsi, & istud placet mihi. Alij dicunt quod an pronunciabitur super legato quia hoc fit voluntate hæredis scripti: sed hæc non videtur vera, quia hæres scriptus, & legatarius super de hoc fuerunt in concordia quod valeat testamentum, & debeatur legatum & sic solum est contentio propter accusationem de falso. Alij dicunt, quando vnus dicit falsum, & alius petit legatum non est necesse quod deferatur vtrique, sed hoc
2 non videtur verum, vt videbitis. ff. l. px. † Vltimo quærit gl. quid si ille qui
a accusauit de falso, succubuit, an petet legatum? dic quod non, vt in
3 gl. † Quæro quid si accuso testes de falso, ex quibus conuincor, an debeat differri condemnatio super causa prima? Hic videtur casus quod sic, & s. l. px. Contrarium est veritas, quia licet testes condemnarentur de falso, hoc producenti non præiudicat, & ideo non differtur causa prima esset. n. necesse quod accusarentur testes & producentes. vel quod in modum exceptionis
b de falso dicatur contra producentem De hoc per Cy. C. q. accu. non pot. l. 1. & videtur tex & quasi casus, s. de his qui no. infa. l. Lucius, dic. vt ibi.

ADDITIONES.

a Meno. Vltimo. Afflic. decis. 219.
b Pari. C. qui accus. non pol. Vide ibi Dy. in vlt. q. & Bal. in l. si quis testis. versi. sed cum præced. C. de testib.

1 *Tertius quando duo inter se litigant, potest comparere pro interesse suo, & opponere exceptionem, & facere quod iudicium differatur.*
2 *Libertas quando seruo fuit relicta, extraneus institutus, & filius exhæredatus institutus potest obiicere quod non procedatur in causa liberali, ne fiat præiudicium testamento.*
3 *Iudex ex officio potest differre quæstionem libertatis, ne fiat præiudicium testamento.*
4 *Iudex supplet etiam parte non opponente in illis, in quibus iudicio, vel iurisdictioni pararetur præiudicium.*
5 *Sententia lata super quæstione libertatis facit qualequale præiudicium quæstioni de testamento, licet sit inter alios lata.*
Testes examinati inter alios faciunt præsumptionem, & forte semiplenam probationem.
6 *Inducere, cancellare, & circunducere, licet differant in modo, tamen in effectu non differunt.*
7 *Excipiens inepte succumbit, sicut qui inepte agit.*

1 Iudex potest statuere certum tempus ad agendum.
Libertatis simplicis causa delegari potest.
90 Testis inductus super vno articulo, quando possit super alio examinari.
11 Transactio si est facta inter me & te, ex certa causa expressa, & post agam rei vendicatione, nulla causa expressa, si excipiatur de transactione, non impeditur litis cont.
12 Iudicia particularia quãdo iudicẽ se ĩpediũt, & quãdo particulare, vniuersale.
13 Iudicium vniuersale, quando per aliud vniuersale impeditur.
14 Iudicia particularia silent, etiam si est quæstio de hæreditate, & non de testã.
Iudicium particulare silet, quando est quæstio de præbenda, vel iurisdictione alicuius castri, & num. 15.

Si quis libertatem.

Iudicia particularia, per quæ fieret præiudicium petitioni hered vel pparatorijs eius, debent differri quo ad iudicium vsq; finẽ accipiat, ad quod põt per iudicem certus terminus statui: secus in iudicijs particularib. q̃ vñ pĩudicium non pariunt. h. d. Diuiditur in tres partes prin. ſm veram lec. q̃ intẽdo tenere. Prima, qñ quis petebat libertatem ex testõ, & filius exhrdatus agebat q̃rela ꝯ testm. Scda, qñ quis petebat ex testõ libertatẽ & hæreditatẽ. Tertia, qñ qs petebat libertatẽ non ex testõ, sed aliunde. Scda ibi, nã cũ Tertia ibi, quoties sunt. Prima subdiuiditur in tres, q a primo recitat mẽtem Senatusconsulti Scdo mentem rescripti Imperatoris circa idem. Tertio ponit vnã limi. ad prædicta Scda ibi, sed & diuus. Tertia ibi, ita demũ. Scda pars subdiuitur in quatuor. Primo format qõ. Secundo rñdet ad eam eo casu, quo seruus erat in possessione libertatis, & hæreditatis. Tertio qñ erat in possessio. libertatis, & non hæreditatis. Quarto ponit circa p̃dicta decisionẽ vnius dubij. Scda ibi, diuus Pius. Tertia ibi, non vero. Quarta ibi plane. Itẽ tertia pars subdiuitur in duas. Primo ponit vnum dictum Secundo ad remouendũ dubium dat vnum consiliũ. Scda ibi, adiecit. Reassumo q̃libet particulã nostræ legis per se, & primo de intellectu principali huius l. Circa quod sciendum est, quod prima gl. mag posuit casum, quod quidã Licinianus seruus erat institutus hrs & iussus esse liber cohærede sibi dato, & filio exheredato, & istam lec. ꝗ sequitur gl. vsq; ad ver. ideoq; alij, in eadem gl. Sed quia hic de hæreditate Liciniani nulla fit mentio, ideo glo. ab ista lec recedit, nec de ea vobis faciã mentionem de cætero: sed quia gl. circa eã dicit aliqua vtilia, reassumam eam p qõnet. Vera lect. est in isto prin. quæ ponitur hic in gl ante fi. Vel dic, ꝗ simpľr fuit relicta libertas, &c. Pone ergo casum, qđ seruo fuit relicta libertas, extraneus fuit institutus, filius fuit exhrdatus. Certe si seruus petit libertatẽ, differetur cã libertatis pp qõ de testõ. & istũ casum psequere in tota prima parte principali. Circa istam partẽ primo q̃ro quis possit obijcere istã exceptionem, quod non procedatur in cã liberali, ne fiat p̃iudicium qõni de testõ. Gl. in hac casus põne dicit, ꝗ hoc petit filius exheredatus. Idem expressius dicit in prima casus positione, quam reprobaui. Ex quo dicto no. † quod licet duo litigẽt inter se, põt venire tertius, cuius interest, & opponere exceptionẽ, & facere differe illud iudicium. quod in se puto verum. Facit l. Titia. ꝫ. sol. mat. ſm verã lect. q̃ ibi dedi, vbi filia venit, & impedit iudiciũ inter patrem, & maritum. Ad idem s. titu. j. l. si suspecta in prin. & C. de litig. auth. nunc si hrs. & ꝫ. ad Treb. l. ita tñ. §. quoties. Istud tñ examinemus latius. Aut. n. istã exceptionẽ vult opponere filius, & põt, vt dictũ est. Aut hrs ꝯuenius, & nõ põt ſm gl. hic in prin. & l prox. in fi. 1. gl quod non placet, q a vi ꝯ casum l. 2. ꝫ de exce. rei iud & de ac. & ob. l. q eũ hr̃de. & d bo. q̃ li. l. q̃diu. & de bo. pos ꝯ tab l. si præteritus & C. e. l. fi. in pri. Vnde dico, † quod hrs põt istã exceptionem op. Et hoc forte voluit dicere gl. hic circa prin gl. mag. vbi dicit, nisi id peteret noĩe exhrdati. q. d. hrs ꝯuentus istã exceptionem opponit pro interesse exhrdati, licet nõ p suo. Item est videndum an ille, qui se petit in libertatem, possit petere hoc iudicium differri? & gl. dicit, ꝗ non, & bene, quia sua spõte venit ad iudiciũ, ergo cogitur psistere, vt in auth. qui semel. C. quõ & qñ iudex. † Itẽ quæro, an iudex ex officio suo, ẽt nulla parte opponente, possit cãm libertatis differre? Rñ. quod sic, licet gl. nõ tãgat. & hic est casus in primo dicto huius legis, vbi oĩa verba referũtur ad iudicẽ, si bñ inspiciat. Et huius rõ est, q a iudex non dẽt manifestare motum animi sui, vt s. de off præsi. l. obseruandum. & C. de fal. l. vbi sed si pronunciaret aliquem esse liberũ ex testõ, iã vr ostẽdere motũ animi sui, quod testm̃ esset validum; & sic ipsi iudici fieret p̃iudiciũ, si sup hoc pñũciaret. Merito dẽt differri, & hoc vult mẽs Senatusc. vt tex. hic aperte dicit. † Ex quo no. ꝗ in his, in qb. iudici, vel iurisdõni pararet aliquod p̃iudiciũ, iudex põt supplere ex se, ẽt non opponente parte. s. de post l. quos phibet, & facit s. de pc. l. filius. §. veterani. dixi in l. 4. §. hoc aũt iudiciũ. ꝫ. de dã. inf. tetigi de sep. viol. l. sepulchri. eo. tit. ver. circa ſm qñ, in fi. Quæro, circa istud principium, qđ p̃iudiciũ fieri † posset p sñiam latam super libertatis qõne, qõni de testõ, cũ sit inter diuersas psonas: ergo, &c. C. res inter alios acta, & c. p totũ, &c. Rñ. dicit gl. fieri qualequale p̃iudicium, licet nõ plenũ. ꝫ. de ap. l. a sñia. cum si. hoc tãgitur in prima gl. magna, & ẽt in scda. Ex hoc dixi tibi in l. admonẽdi. ꝫ. de iureiu. qđ testes recepti inter alios faciũt p̃sumptionem, & forte semiplenam probõnem inter alios. Venio ad ver. sed & diuus, & primo q̃ro, qd est hoc dictũ, aut ĩducatur, aut finẽ accipiat? Expone vt in gl. inducatur, hoc est, fiat absolutio ab obseruatione iudicij Finẽ accipiat p diffinitiuã sñiam. No. ex gl. b dñiam inter inducere, † circũducere, & cãcellare. Simile C. de sol. l. inductũ. & licet sit dñia in modo, tñ in effectu nulla dñia est. Quæro in quo differat iste ver. a p̃cedentib? dicunt quidã in nullo, sed s. fuerunt recitata verba, vel mens Senatusconsulti. & verba rescripti. Tu dic, ꝗ s. loqtur generalius, q a quæstio de libertate differt, si speratur moueri qõ de testõ, siue testm̃ dicaẽ falsum, vt s. l. px. & l. diuus in fi. siue dicaẽ nullum, vel inofficiosum, siue speraẽ moueri ꝯtab. vt l. ita tñ. §. quoties. ad Trebel. hic vero verba rescripti erant spãlia in qõne inofficio. & ita dicit gl. hic posita super verbo, sed & diuus, &c. Item s. verba fuerunt relata ad iudicẽ, ex quo apparet quod committitur offõ iudicis: hic fuerũt prolata simpliciter. Venio ad ver. ita demum. dr hic, si iã de inofficioso iudicium ꝯtestatum est, qd est hoc dictum. Quidam intelligunt si lis est ꝯtestata, tunc debet subaudiri, vel ꝯtestari speretur, & ita sentit gl. qđ verum est, vt d. l si præteritus. de bo. pos. ꝯ tab. Posses ẽt exponere ꝯtestatũ, hoc est, protestatũ, vt l. posthumus. in fi s. tit. 1. Venio ad secundã partẽ principalem. s. ad ver nam cum qdã. Et primo q̃ro de intellectu huius versic. Rñ. quod gl. in ista parte tãgit casum verũ in gl. magna circa mediũ. ibi, ideoq; alij ponunt Licinianũ, &c. Et ponas casum, Licianum fuisse hæredem institutum, & iussum esse liberum, & filium exhæredatum, quem Licinianũ filius exhæredatus vẽdicat in seruitutem. Licinianus opponit hoc nõ posse fieri nisi prius agaẽ q̃rela, & petitione hęreditatis, q̃ritur an ista exceptio obstet. Et sic vides quod in formatione qõnis non declaratur vtrum Licinianus sit in possessione libertatis, vel non: declaratur aũt hoc in rñsione, vt videbitis. Sed iuxta hoc dubitatur de tex. ibi, dicens se suscepturum, &c. Ex hoc innuit quod ipse possidebat hæreditatem, vt ꝫ. sequitur, & petiturũ hæreditatẽ. Ex hoc innuit, quod nõ possidebat, quia si possideret, non peteret. Rñ. illa verba sunt ambigua, iõ Imperator declarat in rñsione p distinctionem: possunt. n. dicta verba intelligi de possidẽte hoc mõ, suscepturum. istud stat proprie, & quod ꝫ. sequiẽ, & petiturũ, repete, & se susceptu rũ Petiturum, hoc est, illum q petit hr̃ditatẽ. q. d. paratus est se defendere ab eo, qui petiturus est hæreditatem. possunt ẽt intelligi in non possidente, & illud quod dicit, se suscepturum in non possidente, stat improprie: quia in modum exceptionis ei opponetur, & quod ꝫ. dicit petiturũ, stat proprie. Venio ad ver. diuus Pius. & iste est ver. planꝰ, q a si seruus possidet hr̃ditatẽ, differtur qõ de libertate, nisi prius agatur de testõ & hr̃ditate Venio ad ver. non vero. iste ver legiẽ in gl. trib. mod Primo ſm Azo. gl. q̃ incipit, nñc, mutat casum. q̃ lec. tenuit diuidendo legem. s. dixit differẽdã esse cãm libertatis, qñ seruus est in possessione libertatis, & hr̃ditatis: hic dicit, qñ seruus non est in possessione hr̃ditatis, sed libertatis, cãm nõ esse differendã pp qõnem separatã inofficiosi testi. Rõ est, q a est ĩ ptãte serui agere petitione hæreditatis, & ille cogiẽ in modũ cõditionis opponere de q̃rela, vt l. Pap. §. si filius. s. tit. 1. Si igitur seruus non agit, imputet sibi. Sed ꝯ hoc instaẽ, saltem iste seruus debet agere petitione hr̃ditatis, ergo donec finiatur petitio hæreditatis, nõ debet agi de libertate, vt s. de arbi. l. non distinguemus. §. si is. Rñde, & istud no. Cõcedo, q a si seruus ita opposuisset exceptionem, debet differri iudicium de libertate, q a intendo agere ꝯ te petitione hæreditatis, cui non debet fieri præiudicium, certe qõ de libertate fuisset dilata, vt in contrario. Sed hic male opposuit exceptionem, q a dixit, dico, quod qõ de libertate dẽt differri, nisi prius agas q̃rela inofficiosi testi: iõ hoc prætextu seruus nõ põt obtinere, & hoc est, quod tex. dicit, vide lrãm non vero, &c. † No. ergo ex hoc, quod q exceptionẽ proponit inepte, ita succũbit, sicut q pponit actionẽ inepte, vt l. 1. § Labeo. ꝫ. de flu. & de do. exce. l. 2. post prin dixi plene in l. 1. ꝫ. de exce. Scdo mõ legitur ſm Guar. vt non mutet casum, & sic totum de vna parte cũ seq. ver. plane. & dicas sic, Dñe, si dẽt differri donec iudiciũ de testõ finem accipiat, expectabimus ergo vsq; ad quinquennium, qñ tãto tpe durat q̃rela. Rñdet Iuriscõsultus, quod nõ dẽt expectari. plane iudex debebit cã cognita certũ tps statuere. h. d. vsque ad §. quoties, & ista lectura est satis vera in se. Tertio mõ legitur ſm lo. vt mutet casũ, sed parat quandã limitationẽ ad p̃cedẽtia. Dictum est s. quod qõ de libertate dẽt differri, donec iudiciũ de inofficioso finẽ accipiat, nunc limitat, ꝗ hoc est verũ intra quinquennium. Nam post qnquenniũ querela inofficiosi non dẽt durare & iõ ppterea non differẽ qõ de libertate Ista ẽt põt esse vera, tene quamuis. Seqtur ver plane. Iste ver. legiẽ duob. mod. vno mõ, quod referatur ad primã partẽ, alio mõ quod referaẽ ad proxima p̃cedẽtia, mihi placet qđ referatur ad pxima p̃cedẽtia, & ad dicta in prima parte, & sic ad vtrũque. & dicit duo. qñ opponiẽ dicta exceptio, ꝗ cã libertatis dẽt differri, pp separatã litẽ de inofficioso, iudex prius dẽt examinare vtrũ ista exceptio opponaẽ bona fide, an aĩo calũniæ, & cã differendi: nã si cã differendi, exceptio ista non admittetur vt l. hæc aũt. in prin. ꝫ si cui plus quam per le. Fal. & C. de fal. l. 2. & quod dixi tibi s. ti. 2. l. prætor. §. Marcellus. Secũdo dicit † quod iudex põt statuere certũ tps ad agendũ, ꝗ no. licet gl. s. ti. 1. l. Papinianus.

ADDITIONES.

a Meno. Ex quo. Afflic. decis. 15. nu. 3. & esse communem practicam.
b No. ex gl. Vide Fel. in c. significasti. de testi. in fi.

nus,§ si quis post. dicat hoc non esse verũ in ciuilib. tamẽ male dici, vt ibi dixi, de quo per Dy. in c. indulsũ. c̃tra de reg. iu. li. 6. plenissime dixi in l. Tiria. ff. de acc. Circa istã partẽ quæro, q̃a hic dr̃, iudicẽ libertatis, &c. cui loquitur hic Imperator? Rñ. loquitur iudici ordinario, qui iubeat iudicẽ delegatum cognoscere de libertate: & sic est hic casus † quod cã simplicis libertatis põt delegari. Ita no. Iac. de Are. ff. de dam. infe. l. 1. in fi & per Cy. C. de ped. iu. l. placet. vbi refert verba Ia. de Are. Venio ad vlt. partẽ: & primum dictum est clarum, q̃ cã quæ nullo mõ contingit petitionem hæreditatis, non debet per eam differri, quod examinabo plene ff. in materia illa. Venio ad finẽ gl. quæ inducit istũ tex in ar. † q̃ testes producti super vno articulo, non debent interrogari super alio. Contra hoc induc. t. gl C. de testi. auth. si testis productus. vbi testis interrogatur de c̃dõne sua. Sol. Testis non debet interrogari super alio, nisi illud aliud pertineat ad finẽ eius, de quo principaliter interrogatur. Ita loquitur lex c̃traria, nã scire condõnem testis pertinet ad iudicem, vt l. 2. & 3. vbi no. ff de test. & de hoc dixi in l. si duo patroni §. idem Iul de iureiur Ego induco d in ar. † imo pro casu, istum tex. ad notabilem practicã, si inter me & te trãsactum est de lite rei ex certa cã. & tu postea p̃poponis c̃ me rei vendicationem nulla cã expressa, si ego oppono de trãsactione præcedenti, quæ fuit limitata ex certa cã. iudex debebit pron̄ciare litẽ esse contestandã: ita tñ quod in hoc iudicio nullo modo deducatur illa cã de qua fuit transactum, & hoc exprimat in pronunciatione. casus est hic. Expedita litera, veniamus ad c̃tra, & examinabitur mã. Opp. primo quod qõ de libertate debet ante omnia examinari. C. de adul l. qm̃ Alexandrum. dicit gl. ibi in modum exceptionis, quod ẽt hic permitterem: hic autem in modum recõuentionis. Tu dic clarius ibi qõ de libertate erat præiudicialis ad accusationem, non accusatio ad eam, ideo de ea prius cognoscitur. Facit l. ordinata, de lib. cau. hic autẽ qõ de libertate erat præiudicialis ad qõ. de testõ, & qõ de testõ erat præiudicialis ad eam, ideo supersedetur in cã liberali, & præfertur cã de testõ tãquã maior & vl̃is, vt statim dicam. Op. ff. de iud l. qui prior. Sol. dicit gl hæc est causa magna vl̃is, & centumuiralis, vt C. eo. l. vlt. ibi est causa ciuilis, & singularis. † Pro huius decĩone dẽs scire, q̃ in hoc iudicio vniuersali tria sunt specialia. Primo, q̃ in iudicijs particularib. illa causa debet præferri, quæ prius intentetur, si sunt inuicem præiudiciales, vt d l. qui prior. hic vero præfertur causa vl̃is. Secundo, quia illa iudicia particularia ita demum inuicem se impediunt, si sunt inuicem præiudicialia omnino ratione pleni præiudicij, ita quod absolutoria lata in prima parit exceptionem rei iudicatæ in sc̃da, vt l. fundi. & l fundum. de excep. rei iu. al's secus, vt l. sed si ante. eo. tit. Sed in vniuersali est hoc speciale, quod differunt alia iudicia, etiam ratione qualisqualis præiudicij, vt hic patet. Tertio, quia in illis iudicijs particularibus considerantur causæ præiudiciales, inter easdem personas tantũ. d. l. fundi. & l. fundum. sed hic inter diuersas personas, vt hac l. Et huius ratio est, ut tangit ista gl. quia illa cã dr̃ esse magna, vniuersalis, & centumuiralis, hic est, inducta a senatoribus, qui erant centum numero, ideo p̃p eius nobilitatem assumit sibi istud priuilegium. Oppo. C eo. l. fi. dicit gl. in hoc lex ista hodie corrigitur, quia hodie si legatarij, vel creditores, vel serui libertate donati nolunt agere, adhibetur distinctio, quæ ponitur in d. l. vlt. C. eod nec differunt ista iudicia simpl̃r, vt ibi patet. Ista glo. dicit veritatem, q̃n petitor, vel possessor conuenitur a tertio: sed si conueniunt se inuicem aliquo iudicio particulari, per illam l. nihil disponitur, & sic remanet incorrecta hæc lex in versi. nam cum quidam, & l. non distinguemus. §. si is. ff de arbit. Item l. fi. C. eo. loquitur q̃n conuenitur possessor vel petitor, sed q̃n ipsi agerent, nihil ibi dr̃, & ideo hoc casu remanet incorrecta. l. si bonæ fidei. & ibi no ff. e. & ideo pro huius decĩone distingue in ista materia bñ, quod aut inter petitorem, & possessorẽ mouetur aliqua qõ particularis, aut mouetur cum extraneis. Primo casu, aut illa particularis erat de possessione, & nõ impeditur, ut l. 2. C. de edi. diui Adr. tol. & no in l diuus. in fi ff e. Aut non erat de possessione, & tunc aut erat cã summaria, & non differtur, ut l. ille a quo. § si de testõ ff. ad Tre. Aut erat cã quæ requirebat plenã causæ cognitionem, & illa differtur hodie. & olim. in hac l. ver. nam cum quidam. & ff. de arb. l non distinguemus § si is. Secundo casu aut possessor, uel petitor c̃uenitur ab alio, aut agit. primo casu olim differebatur, vt hic: hodie vero adhibetur distĩõ, q̃ ponitur in d. l. vlt. C. eo si uero ipsi agunt, tunc aut res uel actio erat t̃pe peritura, & possunt agere l. si bonæ fidei. ff e. & l. cum hæreditas ex Trebelliano. ff. ad Senatusc. Treb. Sed si res non esset tempore peritura, non possunt agere, imo debet differri. l. 2. ff de excep. rei iud. & l. qui cum hærede. ff. de ac. & obl. & de bon. lib. l. quandiu. facit l. si præteritus. de bo. pos c̃tab. nec iura antiqua in hoc corrigũtur, p̃ iura noua. l. per l. fi C. e. Et prædicta vera, donec iudicium vniuersale pendet, vel moueri sperat: secus eo finito, ut hac l. secundo tñ: & in §. non ut, s̃m unam lect. & ff de exce. l. si post. s̃m unã lec. ubi tractatur ista mã. Item prædicta uera in iudicijs particularib. q̃ tangũt iudicium vl̃e, quoquo modo, saltem ratione qualisqualis præiudicij: secus si nullo modo, ut hac l in fi. † Quæro, vtrum iudicium vniuersale p̃p aliud differatur? Resp. si quidem ista duo iudicia sic se habent, quod unum est s̃m testũ, aliud c̃ testũ, differtur illud iudicium quod est s̃m testm̃, ne fiat p̃iudiciũ qõni de testõ. Hoc voluit hæc l. in prin & ff. l. proxi. & l. diuus. in fi. p̃batur expresse in l. ita tñ. §. quoties. ff. ad Treb. in l. 2. § expectandi. ff. de bo pos. s̃m tab. si vero vtrumq; iudicium est s̃m testm̃, vel vtrũq; c̃ testm̃, seu ab intest. tunc vnum per aliud non differtur l. pe. ff. eo. † Quæro quid si est qõ de hæreditate, & non de testõ, an silebunt e iudicia particularia? Vr̃ q̃ non, nã verba Senatusconsulti, & verba rescriptorum, de quib. hic fit mentio, solummodo loquuntur, q̃n est qõ de testõ, sed puto, q̃ quocũque modo speretur qõ vniuersalis de hæreditate, iudicia particularia debent silere, vt de arbi. l. nõ distinguemus. §. si is. & l. vlt. C eo. & de excep. l. si post. † Iuxta hoc f quæro, quid s̃ in alijs iudicijs particularib vel vniuersalib. puta inter duos est contentio de præbenda, vel iurisdictione alicuius castri, vtrum iudicia particularia debeant interim silere? Inn dicit q̃ idẽ, de conces. p̃ben. c. cũm in cunctis. in fi gl. magnæ quod est hodie. c. 1. de conces. præb. lib. 6. Vltimo gl. signat unum arg. c̃trium, & non soluit, vide eã ibi, arg. contra. C. de sent. l. nemo iudex. Sol. non præiudicat ad plenum præiudicium, sed ad qualequale sic.

ADDITIONES.

a Cognoscere. An causa libertatis possit delegari, ad quod vide l. imperium. de iur. om. iud. vide in Auth. de col. §. prohibemus, & no. gl. in d. l. placet.

b Pom. Venio ad vlt. De ista q. uide Fel. c. de testib. in gl. 1. de testib.

c Interrogari. Testis extra articulos potest interrogari circa id, quod pertinet ad fidem eius, & sic potest interrogari, an aliquid attineat parti, vt dixi post Bar. in l. Lucius. ff. de infam. Vide quod habes per Gui. de Suza. in auth. sed iudex. C. de eps. & cle. & Inno. in c. cum Bertoldus, de re iud. vbi ponit quæ spectant ad officium examinantis testes, & dicit quod si tabellio interroget de aliquibus contingentibus factum, & respondeatur, valent vltimo posita in interrogatorijs. Et dicit Bald. in l. pen. C. de transa. quod iuramentum testis non refertur ad articulos impertinentes. & Bal. no. in l. non nudis. C. de prob. quod si in art. ponit quod Titius est filius Caij, & testis deponit de fama, vel quod Caius tractabat eum, vt filium vel similia. dicit Bal. quod hæc probatio valet, secus si ponit quod fama est; quod Io. est Rex Franciæ, & testis deponit de veritate, & non de fama. & quando articulus est ineptus, sed probatio est apta, unde Bal. in l. 1. in fi. ff. de iur. om. iu. & vide Ang. in l. a. in prin. eo. tit. & Ang. & Imo. in l iam dubitari. inf. de hær. inst. & Bar. in l. 1. inf. si cert. pet.

d Meno. Ego induco. Adde Iaf. in l. fratris. nu. 3. C. de transac.

e An silebunt. Pendente iudicio vniuersali, an interim debeant iudicia particularia silere, facit ad no per Bal. in l. fundum. ff. de excep. & adde inf. eo. l. si bonæ fidei. & ad no. hic, vide latius Bar. in l. si post. inf. de excep.

f Quæro, quid. Facit ad quæstio. Bal. in l. emptorem. in ver. sed pone, quidam, C. lo. c., & ibi an interim possit solui lite pend.

LEX VIII.

Legitimam. Qui elegit ius competens, non vr̃ renunciare iuri, quod sibi ignorabat competere h. d. Lex ista legitur duob. mod. Primo in testõ rumpendo per querelam, & hoc s̃m prin. gl. ibi, dum ponit casum p̃ l. mr̃. ff tit. prox. Alio modo legitur in testamento rupto ipso iure. & hoc innuit sequens gl. parua super ver. hæc tñ gl. super dicto verbo, vires, nullibi extat. Opp. de l. postquam. ff. eo. dicit gl intellige hoc q̃n agnouit ignoranter: secus si scienter. Prout te refers ad testm̃ rumpendum, gl. est clara, quia agnoscendo scienter vr̃ approbare. Hoc habuistis in multis legib. ff. tit. 1. Prout te refers ad testm̃ nullum ipso iure, tunc si quidem est nullum p̃p fauorem istius qui agnouit vt puta, quia erat præteritus, tunc idem, vt l. filio præterito. de iniu. test. Si vero esset nullum p̃p defectum solẽnitatis, tũc agnoscendo scienter non posset approbare. C. de test. l. non dubium. circa fi. Sed licet non possit testamentum approbare, an ex hoc videatur repudiare ab intestato. dic vt in l. Clodius. ff de acq hær.

LEX IX.

a Regulariter. a Iurisconsultus ad euidentiam dicendorũ præmisit vnam distinctionem vsque ad l. diuus. postea posuit quædam rescripta pertinentia ad hanc mãm, vsque ad hanc l. hic ponit vnam regulam iuris antiqui, q̃ declarat vsque ad l. item veniunt. §. prætor. ibi recitat Senatusconsultũ factum in hac materia, & illud prosequitur exponendo vsque ad fi. tit. & quia ponit regulã, nõ põt breuius summari, q̃ se summat. Opp ff. l. nec vllam, §. si quis. Sol. hic de directa, ibi de vtili petitione hæreditatis. Item op. quod ius non possit possideri. l. seruus §. incorporales. de acq. re. do. Sol. dicit gl quædam est possessio propria, quædam impropria, quędam improprijssima, licet Doctores dicant contra. C. de serui. l. 2. q̃ non intendo hic examinare.

ADDITIO.

a Parif. Regulariter. Limita istam l. vt per Iaf. in l. fi. C. de edic. di. Adr. toll. Vide qđ no. in l. 1. C. de inoff. test.

LEX X.

1 *Petitio hæreditatis datur pro minima re, & sic curandum est de minimis.*
2 *Conclusio in petitione hæreditatis.*

Licet. No. † hanc actionem dari ẽt pro minima re, & sic de minimis curamus. dic vt ff. de dam. inf. l. si proprietatis. Sc̃do no. † modum cõcludendi in libello super petitione hæreditatis, quod quis petat pronunciari se hæredem insolidum, vel pro parte. Tetigi. ff l 2. in prin. & quod officio iudicis cogatur restituere. de quo dixi ff. in l 3. in prin. de eden.

1 *Pro hærede, sumitur tribus modis.*
2 *Petitio hæreditatis, quare non datur contra titulo possidentem.*

Pro hærede. Hic incipit exponere verbũ pro hr̃de. c̃, ista actio nõ dat̃ c̃ titulo possidẽtẽ. l. cogi. C. eo. & l.

& l. hæreditatem C. in quib. cauſ. ceſ. lon. temp. præſc. ſed poſſidere
1 pro hærede eſt hñe titulum, ĩ pro hærede. ꝑ totum, ergo &c. † So. ꝑ hĩ de põt ſumi trib. mod. vt in gl. hic vero accipitur ꝑ eo, q̃ non eſt
a hr̃s, ſed putat ſe eſſe hr̃dem. Quæro, q̃d de eo qui putat ſe non eſſe
2 hæredẽ. R̃n. notab. r. vt hic. † Sc̃do q̃ro, q̃ eſt rõ quare petitio hæreditatis non dat̃ ꝯ titulo poſſidẽtẽ. gl. ponit vnam rõnem in d. l. hr̃ditatẽ. C. in q̃b. cau. ceſ. lon. temp. præſc. Doc. ponũt veram rõnẽ in d. l. cogi. C. e. Et eſt rõ q̃ a q̃ agit petitione hr̃ditatis, mouet̃ ſolũ ex titulo, non. n. fundat ſe ex aliquo iure ſuo, quod hẽt in re. Si igitur aduerſarius poſſidet, & cum titulo hẽt tale ius quale hẽt ipſe, & tantũ plus, quia poſſidet: merito non poteſt conueniri petitione hæreditatis. Ad hoc facit de publicia. l. ſiue autem. §. 1. & ibi no.

ADDITIO.

a Pariſ. Sed putat. Vide Alex. conſ. 80. vol. 3. l. ſ. in l. fi. ad ſi. C. de edi. diui Adr. tol.

§. Pro poſſeſſore.

Hic incipit exponere quod dixerat, pro poſſeſſore.

LEX XII.

1 *Teſtis ratio quando eſt eadem cum dicto, nihil valet.*
Teſtis ſi in reddenda ratione dicat, ſcio quia ſcio, non probat.
2 *Heredem qui falſo ſe contendit eſſe, conuenitur vt prædo.*
3 *Poſſidere pro hærede, vel poſſeſſore, quomodo cognoſcatur.*
4 *Interrogatus qui reſpondit ſe emiſſe a compote mentis, poterit iterum interrogari an emerit magno, vel paruo precio.*

1 **Qui interrogatus.** No. † quod qñ rõ eſt eadem cum dicto, nihil cõcludit, & ideo dictũ
a teſtis nihil valet, qñ dicit teſtis, ſcio, quia ſcio. Et eſt ratio, quia o-
b portet quod illud quod probat, aliquid ſit clarius, & manifeſtius illo quod probatur. Vnde ſi dico, fuit ne vulneratus Titius? dicis tu quod ſic. Interrogatus quomodo ſcis? dicis tu, ſcio, q̃a ſcio. Iſtud ni-
2 hil probat, q̃a oportet, q̃d rõ ſit clarior. † Quæro, q̃d ſi contendat q̃s
3 ſe eſſe hæredem, ſed ꝑ mendacium. R̃n. conuenit̃ tanq̃ ꝑdo. † Quæro, q̃ũo ſcies vtrũ quis poſſideat ꝑ hærede, vel pro poſſeſſore? Gloſ. hic ponit tres opiniones, inter alias ponit opinio. Pla. qui fuit multum laceratus in hac mã. Finaliter ordinem interrogãdi ponit hæc gl. & aduerte circa principium huius interrogationis. Quæro, quid ſi rñderit ſe non poſſidere? Et certe habet locum l. vlt. ĩ. de rei ven.
4 † item quæro circa finem, poſito quod dicat ſe emiſſe, & a compote mentis, vtrum iterum interrogabo eum a quo? Azo hoc clarius dicit in ſumma huius tit. l. cogi. in ver. ſi dicat, quid ad te. Certe Docto. dicunt, quod ſic, vtrum emerit magno, vel paruo precio, vt inf. eo, l. ſi quid poſſeſſor. §. iuſtus. & Cy. refert. C. eo. l. cogi.

ADDITIONES.

a Pariſ. Quia ſcio. Vide Are. in l. qui hæreditates. inf. de acq. hær. vide ad reg. Alc. cõſi. 136. 1. vol. Iaſ. in l. fi. inf. de offic. proc. Cæſa.
b Eſt ratio. Adde Bart. per illum text. in l. fi. de offic. proc. Cæſ. omnino Bal. in l. conuenticulam. C. de epi. & cle. Bar. in l. ſi quis ita. inf. de teſt. tute. vide no. per Bald. in repe. l. 3. C. de reſc. vend. & quæ ſaltem remiſſiue ſcripſi in l. qui teſtamento. in fi. de teſta. & cum hoc dicto concor. Ioo. in c. cauſam. extra de teſt. & Bal. in l. ſolam. de teſtib.

LEX XIII.

Nec vllam aliam,

§. Omnibus. Qñ titulus hr̃ pro non titulo, quis pro poſſeſſore, vel pro hærede poſſidere dr̃. h. d. Dr̃ in tex. ſciens, quid ſi fuit ignorans. Br̃, aut fuit ignorantia talis, quæ præſtat cauſam iuſtã vſucapiendi, & non tenetur pet. hær. alias ſecus. facit l. cum q̃. in prin. de publ. Vide gl. q̃ ponit duas opi. finaliter vr̃ tenere primã opi. quod non teneatur pro hærede, vel ꝑ poſſeſſore. Iſtud facit aliquantulum ꝯ id, q̃ habuiſtis no in l. non ſolum. ſ. de alie. iud. mut. cau. Cogitabitis Quærit gl. quid ſi prædo habeat titulum? Dicit gl. titulum magis attendi, l. etiã. §. ſi quis ſciens. inf. eo.

§. Is autem. Qui non poſſidet, non tenetur hac actione, niſi dolo deſierit poſſidere. h. d.

LEX XIIII.

1 *Succeſſor vniuerſalis non præſcribit, quando defunctus habuit malam fidẽ.*

Neratius. Alias eſt §. l. nec vllam. Licet quis poſſideat vero titulo, tamen ex perſona authoris ſui, qui pro hæ-
a rede, vel pro poſſeſſore poſſidebat poterit conueniri peti. hær. Op. iſte poſſidet vero titulo pro hærede, ergo petitione hæreditatis nõ tenetur. l. pro hærede. ſ. eo. Sol. hic conuenitur ex perſona defuncti, quia hæres, & defunctus videntur eſſe eadem perſona. Iſta lex in-
1 ducitur per gl. in ar. quod † ſucceſſor vniuerſalis non præſcribat, qñ defunctus habebat malã fidẽ, q̃ dic. vt l. cum hr̃s. de diuer. & temp. pſ. & ꝑ Dy. in c. poſſeſſor. de reg. iur. lib. 6. & C. de pſcr. lon. temp. l. 1.

ADDITIO.

a Conueniri. No. quod poſſidens titulo, conuenitur hac actione. Sed an publiciana detur contra titulo poſſidentem pro hærede, alias dubitaui in q. facti, & mihi uiſum eſt, quod non, quia poſſidens pro hærede habet publicianam ex perſona ſua. l. cum ſponſus. §. 1. & ibi no. Doc. ergo talis poſſidens pro hærede dicitur habere titulum parem titulo actoris, ergo potior eſt cauſa poſſidentis. l. ſiue autem. §. duob. de publ. uide quæ ſcripſi Inſtit. de ac. §. actionum. dum tractaui an per. hær. detur contra titulo poſſidentem. Adde Ro. conſi. 434.

LEX XV.

Etiam ſi putauit hæres. Alias eſt §. l. nec vllam. & incipit, Idem & libro ſeptimo ait, etiam ſi putauit.

§. Quod ſi quis. No. in duob. caſib. hic expreſſis petitio. nem hær. dari ꝯ titulo poſſidentẽ. Op. ĩ. eo. l. ſed & ſi. §. item ſi res. Sol. ibi loquitur, quando vendita fuit res particularis: hic quando vendita fuit res vniuerſalis. Quærit glo. hic licet iſte teneatur petitione hæreditatis, an iſte præſcribat? Videtur, quod non. Contrarium eſt verum. Cum enim hic excedat ſuos terminos, exceditur a non ſuis terminis.

1 *Prædo non eſt, qui precium numerauit.*
2 *Poſſeſſionem qui poſt titulum inuadit, non dicitur prædo quantum ad hanc actionem, ſed quantum ad vſucapionem.*
3 *Donatarius ſi poſt mortem donantis ingreſſus fuit rem donatam ſua authoritate, eſt prædo.*

§. Sed ſi quis ſciens. Poſſidentis titulo, etiã mala fide, non põt hac actione conueniri, ſed tanquã emptor vr̃is põt vtili cõueniri h. d. Vide vltiam gl.
1 q̃ incipit, ergo. & no. finẽ eius. † No quod nemo ꝑdo eſt, q̃ numerauit, vt de re iu. l. neoio. Op. de l. ſi ex ſtipulatione. ĩ de acq. poſſ.
2 & C. de acq. poſ. l. nec ex vera. Sol. gl. hic firmat illam opi. q̃ † ẽt ſi poſt titulũ ſequatur inuaſio poſſeſſionis, nõ dicatur ꝑdo q̃tum ad hoc, vt poſſit cõueniri hac actione, licet quantũ ad vſucapionẽ, & alĩs dicatur prædo. Idẽ no. ſ. eo. l. nec vllam. §. 1. in gl. ſuꝑ ver ſciens.
3 q̃d tene mẽtẽ ꝑ q̃õne. Teſtor † donauerat cuidam quãdã rem. nec tradiderat, eo mortuo donatarius igreſſus eſt ſua authoritate: certe licet ſit prædo quo ad alia, non tñ poterit petitione hæreditatis ꝯueniri. Opp. & vr̃, q̃ nõ teneatur vtili ſimplr̃. ſed debet diſtingui, vt ſ. prox. § Sol hic loquitur, qñ emit mala fide, quo caſu tenetur vtili ſed bona fide, diſtingue, vt in præced. § & vide gl. q̃ circa hoc plene diſtinguit. Opp. ad vltimum dictum de l. bene a Zenone. C.
a de quadr. præſc. Sol illa loquitur[a] in alienationib. ſingularium rerum, ſ̃m Azo. vel illa corrigit iſtã. Et hanc tenet Pet quod videtur verius, quando emptor habiturus eſſet regreſſum contra fiſcum.

ADDITIO.

a Illa loquitur. Sed Bal. in l. 1. C. de hær. vel act. vend. aliter reſpondet.

§. Apud Marcellum. Et ita cõiter habet. Si hr̃ditas datur in dotẽ, maritus vtili petitione hr̃ditatis tenetur. h. d. Quæritur vtrũ iſta lex habeat locum, ſiue maritus fuerit ſciẽs, ſiue ignorãs. Gl. vr̃ dicere q̃ fuerit ſciens, vt ſ. §. prox. Alij ꝯ. quod puto verum, q̃a mulier nõ hẽt dotem, nec dotis exactionem. ergo, &c. vt ſ. l. prox. §. quid ſi quis.

a **§. Hæredem autem.** [a] Iſte eſt fortis §. & habet duas partes. In prima variatur caſus trib. mod. ſed vltima lec. eſt vera, ſ̃m quã h. d. br̃. Hæres poſſeſſoris cũ titulo põt vtili ꝯueniri, ſicut defunctus poterat, & directa, qñ defunctus abſque titulo poſſidebat. h. d. Op. ad primam partẽ, hæres poſſidet titulo tam ex perſona ſui, quã ex perſona defuncti. l. 3. §. ex plurib. de acq. poſſ. ergo pet. hæ. non põt teneri. So. dicebat Io. q̃ vere erat hr̃s, ſed non in omnib. Nã iſta ſi rerũ non habebat dñium. Certe de hoc non curo, q̃a ſiue habeat dñium, ſiue non, titulus excuſat eum ab hac actione, vt vidiſtis ſ. l. prox. §. ſi q̃s ſciẽs. Vñ alij ſoluũt, q̃ hic loquitur, qñ defunctus poſſidebat mala fide. certè nec hoc placet, vt d. §. ſi q̃s ſciens. Non. n. põt ꝯueniri ex perſona defuncti, vt ibi patet, nec ex ꝑſona ſua. Licet. n. poſſideat ꝑ hr̃de poſſidet ꝑ hr̃de vnius. & petitur hr̃ditas alterius: & ſic petitione hr̃ditatis nõ tenet̃. l. 1. ſ. e. & l. Nerati⁹. circa fi. magne gl. Pone ergo caſum, vt in vltima parte gl. hic ponit, vel q̃ defunctus poſſidebat titulo, q̃a emerat vniuerſitatẽ, eo. mõ ergo poterit ꝯueniri hr̃s ei⁹.

ADDITIO.

a Meno. Hæredem autem. Cuiac. lib. 9. obſerua. cap. 25.

a **§. Si quis abſentis.** [a] Qui alieno nomine poſſidet, nõ põt nõie proprio petitione hæreditatis cõueniri. h. d. quẽ caſum no. No. q̃ ille qui poſſidet nõie alieno, q̃diu durat, dr̃ iuſte tenere: ea finita dr̃ tenere iniuſte. Oppo. de l. officium. ĩ. de rei vend. & l. 2. vbi in rem act. So. aliud in rei vend. vbi ex ſola detentione quis poteſt cõueniri: aliud in petitione hr̃ditatis, vbi non põt cõueniri, niſi poſſideat ꝑ hr̃de, vel pro poſſeſſore. puto tamen quod hic, qñ iſte cõuentus nominat dñm in iudicio, erit expediendus proceſſus, ſ̃m formam l. fi. C. vbi in rem act.

ADDITIO.

a Si quis abſentis. Et vnum quod ponunt hic no. Doct. vide per Bal. in l. cogi. C. eo.

§. Non ſolum. Qui non poſſidet, ſed vt poſſeſſor ſe obtulit, hac actione tenetur. h. d.

1 *Poſſeſſoris ſolutio liberat doloſum, nec econtra.*
2 *Exceptio competens actori, quando tranſeat in ſucceſſorem.*

§. Item ſi quis dolo. Qui dolo deſijt poſſidere, vt poſſeſſor tenetur, qui liberatur, ſi poſſeſſor liti ſe offert. ſed ſatisfactio eius, qui dolo deſijt poſ-
1 ſidere, non liberat poſſeſſorem. h. d. † No. quod ſolutio poſſeſſoris liberat doloſum, non econtra, concor. ſunt in gloſſ. Op. ĩ. de nox. l. de illo. in fi. & l. ſe. & ĩ. ſi fa. fur. ſe. di. l. quoties. & de dolo. l. ſi plures So. dicit gl. ibi loquitur in actionib. perſonalib. hic in reali, ſeu mixta. hæc non vr̃ vera quia idem in perſonalib. C. de cond.
a fur. a l. j. & ideo dicas, quod in ꝯrio cõuenitur q̃s ad quantitatem, merito

ADDITIO.

a De cond. furt. Adde Bal. in l. 4. C. de cond. fur.

merito vnius solo liberat aliū. Hic ꝯuenitur ad spēm, merito si vnus soluit q̄titatē, non liberat debitorem spēi. Op. fortissime ꝭ. de reb. eo. l. illicite. Sol. dicit gl. q̄ ibi fuit soluta vera æstimō, hic vero fuit iuratū in litē. Et sic vr̄ pœna esse soluta. Et sic ēt pertransibat Ia. de But. q̄ solutio p̄t esse bona, sic intelligendo. q̄ hic loquitur in iis qui fuerūt in dolo. Vn̄ solo vnius nō liberatur aliū. ibi vero cessauit dolus. Et hoc vult sentire gl. in eo q̄ hic dicit de iurō in litē, q̄ non præstatur, nisi ꝯ dolosum, l. in actionib. ꝭ. de in lit. iu. Possemus ēt alr̄ soluere, vt ibi
a no. in gl. Op. si fa. fur. a fe. di. l. quoties, §. plane. Sol. gl. hic, & bn̄, q̄ dēt
2 intelligi qn̄ † possessor nō erat habiturus regressum ꝯ dolosum. alr̄ secus, vt in l. ꝯria, q̄ mihi placet, & hæc posset esse solo ēt p̄cedentis ꝯri. Alii dn̄t distinguendum, aut exceptio incipit competere authori meo ante ꝯtum vendōnis, aut post. q̄ distinctio non est bona, cū indistinctè exceptio superueniens authori transeat ad successorem, l. ēt si in rem. ꝭ. de iureiu. l. si tibi. §. pactum. s̄ de pac. & per Dy. in l. si tertius, §. si quis prius, de aqua plu. arce. Vnde teneas istam, siue p̄cedentem, quæ bona est. de qua per Cy. C. de alie. iud. mu. causa fa. l. r. in 1 q. & inf. de cond. fur. l. 1. ego dixi in d. l. quoties. si fa. fur. fe. di.

ADDITIO.

a Op. si fa. fur. Et adde no. Bar. in l. si seruus. §. boue. inf. de cond. fur. vide etiam no. per Bar. in l. si quis dolo. §. 1. post gl. de re iud. & l. locum. §. condēnatio. de tab. exhi. Et istam sol. etiam approbat Dy. in regula, bona fides, in 6. plene per Ang. in l. si duo §. 1. si quis cautio.

§. Item quæ a debitore. Debitor, quasi possessor iuris hac actione tenet̄, siue sit ex ꝯtu siue ex delicto, dum tn̄ p̄ns sit debitū. Itē siue ꝯxerit cum defuncto, siue cum hæreditate: secus si cū hr̄de. Item qui hr̄dita rio noīe h̄t actionē hac actione tenetur tanq̄ iuris possessor, h. d. cū l. seq. vsque ad si l. quod si in diem. Op. de l. si debitor. ꝭ. eo. Sol. vt in gl. quia quo ad quid, dr̄ia est vtrum sit debitum ex delicto, vel ex ꝯtu Op. inf. e. l. quod si in diem. § nō solum, ver. sed si hæredis. Sol. ibi contraxerat cum hærede, hic cū hæreditate, vel seruo hæreditario.

LEX XVII.

1 *Cautio debet præstari in omni debito, siue in diem siue sub conditione.*

Quod si in diem. Summaui cum præcedenti. Opp. q̄ ante diē non potuerit agere, sed debuerunt induciæ duplicari, ut inst. de excep. §. t̄pales. Dn̄t quidā pro sol. q̄ hic de facto fuit admissus, q̄ non placet. Sed dic quod egit petitione hr̄ditatis simplr̄, non pro illo debito. Op. de l. quæsitum. ꝭ. de
1 pec. Sol. vt ibi dixi, & s̄. de iu. l. non potest. † Vlt. tenementi, §. finaūt. Ex quo vr̄ probari, q̄ in omni debito, siue in diem. siue sub condōne præstari debeat cautio. & hoc gl. expresse tenuit super verbo, officio.

1 *Actiones descendentes ex delicto cedi possunt.*

a §. Iulianus. Supra dixit de eo qui est possessor, hic de eo qui est creditor. hoc est, qui h̄et aliq̄ actionē p̄sona-
1 lem ad hæreditatē. No. q̄ actiones descendētes ex delicto p̄nt cedi.

ADDITIO.

a Qui habet Aliquid per Bal. in l. per diuersas. in 16. q. C. mand.

LEX XIX.

Quod si possessor. Possessor victus h̄et retentionē rerum pp̄ expensas per eum factas, & pecuniam solutam, si sibi culpa imputari non possit. h. d. Op. quia
a cum indebite soluit, non dēat imputari, vt ꝭ. e. l. si possessor. §. ait sena
b tus. Plures sol. sunt in gl. teneas illā. b q̄ ibi mota erat ꝯtrouersia, hic non. Vel teneas aliā, hic non potuit sibi imputari aliqua culpa, ibi sic.

ADDITIONES.

a Meno. Possessor. Boer. q. 44. nu. 14. 15.
b Teneas illam. Adde gl. & Bar. in l. cum indebitum. inf. de cond. indeb.

LEX XX.

Item uidendum. Si pecunia per possessorem deposita perditur, possessor cedendo actionē liberatur.

§. Si quis cum. Possessio iuris, vel rei, pendente iudicio superueniens, venit in hanc actionem, h. d.

1 *Feudum non uenit in iudicium petitionis hereditatis.*
a *Frater si fecit fratri quietationem de omni eo, q̄ petere posset in hæreditate paterna, non impeditur petere feuda, nec partem bonorum emphyteuticorū.*

a §. Vunc uideamus. a Hic exponit verbum vel tē hæreditariam, positum in l. rir. sup. e. & br̄ hoc intendit. In hoc iudiciū veniunt oēs res, siue sint iura, siue sint corpora, siue ad defunctū spectabant iure dn̄ii, siue possessionis
b siue detentionis, h. d. cum prin. l. seq. Op. in s. l. proxi. in fin. Sol. dicit
1 gl. excipe seruitutē, vt ibi. q̄ intellige, vt ibi dicam statim. † Quærit
c gl. vtrum feudum veniat in hoc iudicio. Et gl. vr̄ tenere q̄ sic. Re-
d perio Cy. in quibusdam suis addi. tenere ꝯrium. Nam feudum nō h̄r
e iure hæreditario de succes. feu. c. 1. & hoc in extraneo est indubitanter verum. sed in filio licet non possit repudiata hæreditate paterna habere feudum, in vsib. feudorū, an filius, vel agn. rep. hær. c. 1. tn̄ cum adhuc non adiit, non h̄et vt hæres, sed ex pacto, vel ex lege, d. c. 1. de suc. feu. Facit optime ꝭ. de acq. hær. l. pro hærede. §. si quid tamē, de ope. li. l. vt iursiur. §. si liberi, & ideo non venit in petitione hære. &
2 ideo reperi Dy. consulentem, † quod si frater fratri fecit quietationē
f de omni eo quod petere possit f in hæreditate paterna, q̄ per hoc nō
g g impeditur petere feuda, vel partem possessionum emphyteuticarū quia non petuntur tanquam ex hæreditate paterna. Facit quod dixi vobis in d. l. vt iusiurand. §. si liberi.

ADDITIONES.

a Nunc videamus. An feudum veniat in hac actione, vide Bald. in l. liberti libertæque. C. de ope. lib. & in l. qui se patris. C. unde lib. Add. Bal. consi. 287. li. 4. & col. 73. lib. 2. col. consi. 336. & consi. 82. lib. 2.
b Par. f. Detentionis. Vide Ale. in l. 1. no. inf. de acq. hær.
c Ruer. Quærit gl. Adde dum Bar. hic reprobat in totum hanc gl. quod illam tenet in l. si patroni. in prin. ff. ad Treb. cum dist. de qua ibi per eum, & sic est sibi CONTRARIVS, vt ibi no. Meno. Dec. consi. 78. nu. 4. & consil. 269. num. 14. Socin. iun. consi. 65. nu. 17. lib. 1. Goza. consi. 9. nu. 53. 54. Curt. sen. consi. 50. col. 16. circa fin. Dec. consi. 395. nu. 6.
d Barb. Quærit gl. vtrum. Adde quæ no. Bal. in c. 1. de suc. feu. Et ad Bal. in l. liberti. C. de ope. lib. vide Bal. in l. cum verum. C. de fidei. Sed aduerte, quia Bar. est in hoc sibi contrarius, vide eundem in l. vlt. §. iusiurandi. §. si liberi. de ope. li. & l. si patroni. ꝭ. ad Treb. & ibi vide Io. de Imo. qui concludit quod non, post Bart. & dicit se non legisse apud Cano. Vide Ale. consi. 93. & consi. 18. consi. 226.
e Paris. Verum feudum. Vide Ias. in præludiis feud. Ale. in l. si patroni ꝭ. ad Treb.
f Paris. Petere possit. Secus si facta esset per verbum, bonis, s̄m Spec. in tit. de loc. §. nūc aliqua. ver. 158. in vlt. iurib. vide de vtroque Ias. in auth. vnde si parēs. C. de inof. test. & in præludiis feu. & latius in l. si non sortem. §. libertus. inf. de cōd. indeb. & l. Gallus. §. 1. de lib. & posth. vbi hoc non firmat in feudis. vide ad dicta Bar. Ale. in consi. c. vol. 1. ad si. limitantem dictum Bar. hic: nisi feudum esset hæreditarium, quia receptum pro filiis, & hæredibus. super quo uide late Ale. cons. 19. volum. 5. vide oīno pro alia limitatione Iac. de S. Geor. super feu. Itē cum pacto de ipso feudo q̄ vr̄ verum, nisi agereretur contra tertiū non habentem ius aliquod in feu. super quo vide etiam Ale. in l. si procurator. in prin. inf. ad Tre. post Bar. ibi.
g Pom. Non impeditur. Idem tenet Bal. in l. is qui, de rerum diui. & in auth. si quis. C. de sacrosan. ec. late Ale. l. tres fratres. de pac. Et illud videtur procedere etiā si renunciatio hæreditatis paternæ esset cum iuramento, p. illud, quod dicit Bal. c. 1. in ti. de feu. cog. uer. filia. uer. Sed quæro quid si filius. Et limita, ut per Ias. in præ lu. feu. quū vtitur. uer. hæreditatis, secus in uer. bonorum ut ibi per eum.
Ruer. Non impeditur. Adde, q̄ idē tenent Bal. & Ang. hic. & Ias. in p̄lu. feu. col. 14. ubi hoc singulariter limitat, nisi in renunciatione sit positum uerbum, bonis.

LEX XXI.

1 *In petitione hæreditatis ueniunt res, quas defunctus detinebat.*
a *Officio iudicis agit, qui rem sibi commodatam apud alium reperit.*

1 Et non tantum. Summaui cum præcedenti. † No. q̄d in petitione hæreditatis veniunt res,
2 quas defunctus non possidebat, sed solum detinebat. a † Quæro, q̄d
a si rem tibi, alias commodatam, reperis apud alium, vtrum habeas aliquod remedium contra illum? Dicit gl. quod de facili, sed forte officio iudicis. Hoc ego dixi vobis in l. & ideo. §. Neratius. ꝭ. de cond. fur. Casus est ꝭ. de va. & extraor. cog. l. de vsu aquæ.

ADDITIO.

a Detinebat. Ille. n. in hæreditate esse dicitur, ut l. si de eo. §. 1. C. de acqui. poss. & iō secundum Ang. ib., debet poni in inuentario ut ponit Bal. hic.

a §. Quod si pro emptore. Quod non fuit defuncti, sed est hæredis, in hac petitione non venit. h. d.

ADDITIO.

a Quod si pro emptore. Et uide quæ no. Sne. de sol. §. 1. uer. sed quid si debitor.

§. Veniunt. Res, pro quibus defuncto non cōpetebat actio, sed retentio, veniunt in hoc iudicio.

§. Seruitutes. Quod non potest restitui, in hac actione nō venit. h. d. Oppo. de l. 1. §. quod ait. ꝭ. quo. le. Sol. ibi loquitur in seruitutibus debitis a prædio hæreditario: hic in debitis a prædio possessoris, prædio hæreditario. Ipsæ. n. seruitutes non veniunt in hoc iudicio, quia non possunt restitui. Et si dicis, possessor non præstat patientiam. Certe tunc incipit esse debitor hæredis, non hæreditatis, merito in hoc iudicio non veniunt, vt s̄. eo. l. q. si in diem. §. non solum.

LEX XXII.

1 *Empta hereditatis occasione, ueniunt in petitione hereditatis.*
2 *Empta causa possessoris non ueniunt in hac actione.*

Item ueniunt. Empta causa hæreditatis, si hæreditati sunt necessaria, veniunt in hanc actionē.
1 h. d. † No. quod empta occasione hæreditatis, veniunt in petitione
2 hæreditatis. † No. quod si essent empta causa possessoris, in hanc actionem non veniunt, vt ibi, si sui causa, & c. Et ista sunt multum vtilia, quia quando agitur petitione hæreditatis, res sunt quandoque maioris pretii, quam emptæ fuerunt, vt puta animalia impinguata, & similia. Quæro de quo possessore loquatur hæc lex. Glo. hic intelligit in malæ fidei possessore, quod dic vt in ea.

§. Simili modo. Res vendita absque necessitate, venit in hanc actionem: quid si vēdita est ex necessitate, tunc pretium eius venit in hanc actionem. h. d. inf. eo. l. si possessor. §. fi. Gl. ponit hic plures so. dic vt ibi videbitis, tota. n. gl. magna, est de hoc.

1 *Fructus, & aliæ accessiones huius augent hereditatem.*
2 *Rei vendicatio, & petitio hereditatis circa fructus differunt.*
3 *Dos est nomen iuris, sicut hereditas & peculium.*

§. Item non solū. Hereditas augetur accessionibus; iō omnes accessiones eius in hāc actio
1 nem veniunt. h. d. † No. quod fructus, & aliæ actiones augent hæreditatem. Et ex hoc dicebat Guar. antiquus glo. quod fructus non efficiuntur possessoris, etiam bonæ fidei, quo dicto nihil est falsius.
2 dicit glo. vt habes in ea. † Quæro utrum in fructibus sit aliqua differentia in petitione hæ. & in rei vend. Glo. subtiliter loquitur, quod in malæ fidei possessore quis non facit fructus suos, in rei vendi.

fructus

fructus pñt vendicari, sed est alia vendicatio, q̃ ea, quæ competit p̄ te, sed in petitione hæreditatis veniunt illi fructus, & est eadem hæreditatis petitio. R õ. quia hẽditas est quid vniuersale, & ideo recipit augmẽtum in se. sed res singularis, q̃ vendicatur, nõ auget fructibus. Fructus.n. sunt separati a re, & ideo noua vendicatione opus est, quod tene menti. Simile vidisti in peculio. l. peculium nascitur. j. de pac. Simile in dote. l. si marito. in fin. sol. mat. † Est.n. dos nomen iuris, sicut hæreditas, & peculium. l. quod dicitur. & ibi no. j. de iniuris. De hoc dicam. j. sol. mat. super rub. pen.

ADDITIO.

a Veniunt illi fructus. Et h c no. quod in iudicio vniuersali fructus veniunt, licet nõ petantur, secus in particulari. latius per Bal. in l. 1. de fruct. & lit. expẽ. & Bar. in l. 4. eo. Adde gl. similem in §. 1. Insti. de offi. iud. in ver. fructibus.

§.Cũ prædixerimus.

Qñ vna actio deuoluitur in aliam, itelligitur deuolui s̃m nãm primæuam, ñ s̃m accidẽtalẽ. h.d. Idẽ dicit gl. i actione q̃ mer. eau. idem in certi condictione, quando proponitor loco actionis legis Aquiliæ, vt no. in l. certi condic. j. si cer. pet. in gl. 1. magna.

1 *Soluendi facultas durot vsq. ad executionẽ, si vnũ est in obligatione, aliud in solutione. Secus si ex dispositione hominis, qa durat vsq; ad litẽ cõtestatã.*

2 *Debitor si ad centum possit etiam pro illa quantitate dare terrenum, lite cõtestata super debito, non poterit amplius dare terrenum.*

3 *Pro debito ex dispõne testãris vsq. ad q tps durot facultas soluẽdi remissiue.*

4 *Debitor in obligationibus fosti, vsque ad quod tempus habeat facultatẽ soluendi interesse, vt liberetur.*

5 *Iudicati actio non habet executionem paratam, & super ea lis contestatur.*

a
§.Idem recte.

Qñ vnum est in oblĩone, aliud in solutione ex dispositione legis, tunc permittitur potestas soluendi, donec super actione iudicati lis fuerit cõtestata h.d. No. quod dixi in summario. Opp. & vr̃ quod facultas soluendi perimatur litis contestatione, super actione principali. l. si quis stipulatus fuerit x. in melle. j. de sol. Sol. † qñ vnum est in oblĩone, aliud in solutione, ex dispositione b legis, tunc durat facultas soluendi, quo ad quis conuenitur iudicati, vt hic. Aut ex dispõne hoĩs, & tunc durat quo ad quis conueniatur sup actione prima, vt ibi. Et † per hoc in dispõne de facto, q dam tenebat dare alicui cẽtũ, hoc acto, quod si debitor vellet dare pro ista quantitate terrenũ, cogatur accipere. Certe perdit istã facultatem dãdi terrenũ, ex quo patitur litẽ contestari super debito. † Si aũt esset debitũ ex dispõoe testãris dixi in l. si qñ. §. hrs̃. j. de leg. i. & pro hoc l. stipulationes nõ diuiduntur, j. de verb. ob. Ego † quæro, in oblĩone facti habemus, quod qs soluẽdo interesse liberat, vsque ad quod tps hẽt istã facultatem? Et solutio colligitur ex p̃dictis. Pleoius dixi in d. l. si q s stipulatus fuerit x. in melle. Quæro, h c dicitur quo ad iudicati conueniatur, qũo hoc intelligitur. Guar. dicit. i. quo ad iudicati potest conueniri, hoc est, vsque ad quadrimestre tempus. Azo dicit vsque ad lit. contesta. etiam post quatuor mẽses, & de hoc expresse dicit tex. si bene aduertaos. loquitur enim de eo qui suscipit iudicium quod fit per lit. contesta. Ex quo no. † illud, ad quod allegaui tibi hunc §. s. ti. i. l. qui de inoffi. quod super actione iudicati, debet lis contestari, nec habet paratam executionem, licet gl. aliter ibi dicat.

ADDITIONES.

a Idem recte. Vide quod dixit Bar. in l. 1. in fi. de pe. leg.

b Ex dispositione. Adde Bar. in l. si oratot. C. de transac. quid si unum est in obligatione, aliud in solutione ex dispositione testatoris, vide per Bart. in l. si quando. §. 1. de lega. i. illum tex. limita s̃m Ang. in l. si insulam. insl. de verb. obl. nisi reus ante lit. conte. in primo iudicio fuisset in mora, sed Imo. ibi contra. tenuit.

c Contestar. Si super actione iudicati debet lis contestari, non habet executionem paratam, vide Bar. in l. a. C. de execu. rei iudi. Vide in l. minor 25. annis, de min. vtrum autem super ea dicatur dari instantia, vltra alios per Lu. in rub. de arb. & ad Bar. hic, vide latius in l. ncra. iot. de re iu. vbi plene. Et illud intellige, quando intentatur actio, secus si iudicis officium, per oo. in l. 5. C. de iud. & in c. cum ad sedẽ, de resti. spo. in nouel. & Spec. in ti. de sen. §. pen. in ver. sed si causa. & de lit. cont. §. nunc dicendum, ver. 25.

§.Præter hæc.

Hic incipit quarta pars huius tit. in qua Iurisconsultus continuat se, volens recitare verba senatusconsulti, & eius expositionem in hac materia. Et primo continuat se. Secundo ponit narrationem. Tercio ponit statutũ senatusconsulti vsque ad §. aptanda. Secunda ibi, pridie. Tertia ibi, cum antequam. & quia senatusconsultum loquutum est multũ br̃, & non recipit summarium, ideo sequitur, pridie, & c. aptanda, & c.

1 *Dicta in lege extẽduntur ad oẽs res, casus & personas, in quib. est eadẽ ratio.*

2 *Bona vacantia in ciuitatibus non recognoscentibus superiorem, applicantur ipsis, in alijs ciuitatibus fisco.*

a
§.Ait senatus.

Dicta † in lege extenduntur ad omnes 1 res & personas, in quibus est eadem ratio 2 h.d. † No. glo. quæ dicit quòd bona vacantia non applicantur alteri ciuitati, sed fisco. & verum d cit in ciuitatibus quæ recognoscunt superiorem, sed in his, quæ non recognoscunt superiorem, de iure, vel b de facto, b vt ciuitates Tusciæ, est ipsamet ciuitas fiscus. Vocatur.n. populus liber, de quo fit mentio in l. hostes. de capti. & ideo in Marchia, & in alijs prouincijs ecclesiæ, omnia quæ dicuntur de fisco, intelliguntur de ecclesia. In illis vero ciuitatibus, quæ non recognoscũt aliquem in dominum, quæ dicuntur de fisco, intelliguntur de suo cõmuni.

ADDITIONES.

a Ait senatus. Quæ ciuitates habeant fiscum, videtur quod sola ciuitas Romana habeat fiscum, non alia l. properandum. in prio. & ibi Bal. C. de iud. Adde Bart. in l. a. C. de bo. vac. l. 10. in ... in prin. de iu. fi. & adde Bal. in l. 1. ad fi. C. de hære. vel ac. uend. vbi po. i. qui dicantur popr e habere fiscum, & quod no. Bar. in rub. C. de iure fisci, lib. 10. & Bar. l. cunctos populos. in fi. Adde quæ ciuitates habeant fiscum, Rom. consil. 227 ubi ponit ando, Pandulphus Mala. esta haberet fiscum Arimini.

b Par. l. Vel de facto. Vide Alex. consi. 6. in fi. uol. 1.

1 *Scientia simplex quando sufficiat, & quando requiratur denunciatio, non refert a quo quid fiat. 2.*

a
§.Petitam.

Incipit exponere quiotum dictum, positum in §. cum ante, & br̃ h.d. vbi denunciatio fit ad b notificandum, b idem operatur scientia simplex, quod denuncia c tio, & non refert a quo denuncietur. h.d. † No. quod idẽ operatur 1 scientia simplex, quod denunciatio. contra l. denunciasse. in princ. j. de adul. Sol. qñque fit denunciatio ad notificandum tantũ: & tũc quocunque modo ueniat in notitiam, sufficit ut hic: qñq; fit denunciatio non solum ad notificandum, sed & ad incitãdum, ut aliquid fiat, vel ad prohibendum ne quid fiat: & tunc simplex scientia non sufficit. Ratio, quia licet scias, non tamen est facta illa incitatio, vel prohibitio, quæ requiritur, vt plene dixi in d. l. denunciasse. & scripsi latissime in l. non solum. §. fi. j. de ope. no. nun. ibi posui materiam protestationis. De hoc per Dy. in c. cum qui certus. extra, de re. iur. 2 lib. 6. † Secundo no. illud quod dicitur, quod non refert a quo quid fiat, de quo in l. cum seruus. de verb. ob.

ADDITIONES.

a Petitam. Qualis petitio sufficiat ad hoc fructus consequendos in hoc iudicio. vide Bal. in l. 1. C. eo.

b Ad notificandum. Item no. quod sufficiat denunciare procuratori, quia ista denũciatio non est in rem, sed in personam. Aliquando autem sufficit scientia procuratoris, & nocet dño. in Cle. conssioem. de elec. qñque non nocet. c. gratia. de sen. in 6. Pro concordia vide in l. cuos mancipium. de ædilitio edic. & quod no. j. c. si episcopus eã, de præb. in 6. & licet hic dicatur, quod protestatio non valet ab eo facta, qui non habet ius protestandi, quod est uerũ ubi requiritur sola scientia, secus si fieret ad finem aliquid inducendi, uel prohibendi, non arctaret, nisi facta ab eo, q haberet ius protestandi. l. tutor. s. de minorib. facim quæ no. Inno. c. inquisitionis. extra, de sẽ. ia excom. & qd no. in c. cupientes, post pri. de ele. in 6. & in c. 1. de post. prælato. & ad hoc d. l. in or. alle. Bald. in l. pacta conuenta. C. de pac. & adde Bal. in l. si fundum. C. de rei ven. & Bar. in §. morte. in 3. q. principali. Adde an scientia procurat. noceat domino. Ro. consi. 189. Et an ualeat protestatio facta ab eo, qui non habet ius, uide eundem consi. 204.

c Par. l. Denuncietur. Vide Felynum in c. cum contingat. uer. diai. de rescrip.

§.Cœterum.

Iurisconsultus exponendo verba senatuscõsulti fecit mentionem de prima parte, quæ tractat de his, q se hr̃des existimassent, ideo hic reiterat expositionem primæ partis senatusconsulo. h.d. Possessor bonæfidei tenetur ad rem, licet eam vendiderit, sed si eam vendi expediebat, est in electione actoris, vt rem vel precium consequatur. h.d.

§.Licet autẽ.

Qd iuris est de eo, q se hrdẽ putat, idem si quolibet alio modo arbitrabat se successorem. h.d. Vel sic, Idem est se putare hr̃dẽ, vel aliter successorẽ. h.d.

LEX XXIII.

Si possessor.

Qñ hæreditariam pecuniam non attigit, ad vsuras non tenetur. h.d.

§.Redactę.

Hic exponit verbum, redactæ, & br̃ h.d. redactum vr̃, quod non est exactum, sed exigi pt.

§.Quod si post.

Post motam controuersiam vendens tenet ad res, nisi essent steriles, quia tũc actoris esset electio h.d. Op. quod indistincte teneatur ad pretium, vt j. eo. l. in æstimationib. Sol. ibi vendidit ex necessitate personæ, hic ex necessitate rei. Opp. & vr̃, quod etiam qñ ex necessitate rei, veniat p̃tium simpliciter. nec sit electio actoris, vt j. eo. l. nisi. §. Iul. Sol. glo. ponit hic plures sol. finaliter dicit, & hoc tenebat Iac. Bu. Aut possessor malæfidei, aut bonæfidei post controuersiam motã, quod idem est, vendidit res vtiles, & tenetur ad ipsas res: quas si non restituit, fit æstimatio, vt dicetur j. eo. l. fi. in fi. Aut vendidit res inutiles, quas vendi erat necesse. & tunc aut ante litem motam, & debetur precium. l. nisi. §. Iulianus. j. eod. Aut post litem motam, seu vbi hr̃ pro lite mota, & est electio actoris, vtrum prosequatur rẽ, vel precium, vt s. l. prox. versi. cæterum. & hic. quod intellige, quando fuit necessitas ex parte rei, secus si ex parte personæ, vt s. dixi, & c.

1 *Plura comprehenduntur dicẽdo, ex hæreditate, quã dicẽdo, res hæreditarias. Dicere, de Perusio, comprehendit plures personas, quam dicere, verusinus.*

2 *Possessor non debet restituere indebitum, quod exegit.*

§.Ait senatus.

Hic incipit exponere secundam partem senatusconsulti, & ponit eam totam ad literam & h.d. Si bonæfidei possessor vẽdiderit, tenet ad pretium, qd exegit; vel cedere actionem, nisi pretium re euicta restituerit, vel 1 redhibita fuerit. h.d. † No. ex hac l. quod plura comprehendit hæc oratio, ex hæreditate, quam cũ dico, res hæreditarias, vt in ver. sed si vendidit. s. eo. l. item videndum. §. fi. cum l. seq. Et sic est ar. quod plures personas comprehendo, cũ dico de Perusio, quam cum dico, Perusinus. tñ in ueritate idem importat, l. 1. j. ad mun. & ibi de 2 hoc dixi: melius etiam in l. prouinciales. j. de ver. sig. † Secundo no. quod possessor restituere non debet indebitum, quod exegit. De quo uide j. eo. l. si quid possessor. in princ. hic non sunt al. a.

1 *Iuramentum in litem defertur propter dolum commissum in non restituẽdo.*

§.Restituere.

Bonæfidei possessor tenetur ad pretium: malæfidei possessor tenetur ad rem aliq.

mādam p iusm in litem, si extat alias ad verū pretium. h. d. † No. qđ iuramentum in litem defertur propter dolum qui committitur nō restituendo, non propter dolum præteritum. Dixi in l. in action. b. ʒ. de in lit. iur. an. & l. arbitrio. §. i. ʃ. de dolo. Quærit gl. quid si malæfidei possessor vendidit plus quam valeret? Dic vt in ea, & quod dixi a in l. mater. C. de rei vend.

ADDITIO.

a Quod dixi. Vide quod no. Bar. & Bal. in d. l. mater.

LEX XXIIII.

Deperditum. De perditum refert ad actum naturalem diminutum ad actum ciuilem. h. d.

LEX XXV.

1 *Pretium in vniuersalibus succedit loco rei, non in particularibus.*

Si & rē, & pretium. Bonæfidei possessor tenetur restituere rem q̄ iam habet, & si q̄d a eius occasione accesserit h. d. No quod pretium succedit loco rei, quod dicā statim. Op. quod possessor, qui rē redemit, habet in ea titulum ergo non venit in hæreditatis petitione. l. rē ʃ. eo. Glo. ponit duas solutiones, hic neutra placet. Prima. n. continet diuinationem, qua innuit, quod hic contractus emptionis non valeret, nec secunda, quæ innuit, quod deterioris conditionis sit, qui habet plures causas possidendi, q̄ qui habet vnam tm̄. Dic ergo, quod ɔ̄ctus emptionis tenuit: tñ titulus hr̄ pro non titulo, ex eo quod rem emit ab eo, q̄ emit ab ipso possessore, vnde non habet plus iuris, quam habeter 1 prius. † Opp. quod pretium non succedit loco rei. l. qui vas. in fi. de b furt. Sol. in vl'ibus iudicis pretium succedit loco rei, vt hic, & l. Imperator. in fi. ʒ. de leg. 3. in particularib. secus. Ita dēt intelligi ista gl. ita tenent Doc. C. de rei ven. l. mater, quod no. Item dicitur hic quod ñ admittitur quis ad petēdum id, cuius ɔ̄trum non esset postulaturus contra. l. non eo minus. C. de procu. Sol. vt l. pe. C. de sol.

ADDITIONES.

a Parif. Succedit. Vide Com. consi. 67. vbi uidetur dixisse contra istum tex. & pōdera uerba sua, & quod in vniuersalib. succedat, non in particularibus, vide Com. consi. 132. incip. filius a patre, ante medium. An autem in hypothecaria pretium succedat loco rei, uide Roma. sing. 637. inci. tu habes. Item ubi co stat de mente testatoris, & in particularibus, quomodo una res succedit loco alterius, uide Soc. in l. filiæ. §. 2. in prin. ʒ. tra de cond. & dem. Item de materia quomodo pretiū succedat loco rei, & quid in feudo, & emphyteusi dato, & similibus & de hypotheca, uide Ias. in l. si eum seruum. infra, si cer. pe. & in hypothecaria, uide Alexan. late consil. 108. uol. 5. Item in feudo quod non succedat pretium loco rei, nec in singularibus, uide Are. consi. 14. Item circa declarationem, & ampliationem huius regulæ, quod in uniuersalibus pretium succedat loco rei, & ultra, uide Alexan. consil. 124. uol. 4. ubi loquitur de dote, quæ consistebat in pecunia, pro qua fuit data res in solutum minoribus, uide eundem consi. 45. vol. 2. Et in dote. Item quod licet pretium succedat loco rei, non tamen res succedat loco pretii l. sed & si lege, §. 1. infra eo. ubi Bart. & alii, ad istum §. uide Fel. in c. de quarta, uer. dic. & in c. si diligenti. uers. dicit Abb. de præscrip.

b Non succedit. Qualiter intelligatur pretium non succedere loco rei, & de hoc est bona gl. in l. Labeo, & Sabinus. § 1. de uerb. sign. & no. Bar. in rub. inf. solu. mat. & in consi. punctus talis est, do. P. &c. Et adde, quod no in l. si eum seruum. ʒ. si cer. pe. late per Bald. in l. qui a debitore, in prin. quæ in fraudem credi. non tamen in omnibus dicit uere succedere loco rei, & adeo interrogatus an rem habeat, potest negare, licet pretium habeat, secundum Bald. in l. cogi. de petitio. hæred. Et de hac materia uide post Bar. Bald. late in d. l. mater. ubi etiam ponit an res succedat loco pecuniæ, & habetur in l. si ut proponis. maxime per Bal. C. de rei uen. & uide Bart. in l. si Imperator. §. fin. de leg. 2. & dicit Bal C. de ser. pi. da. ma. in l. pen. quod regula est quod pretium succedat loco rei. Alle. l. si ita fideiussorem accepero. de fideiuss. adde quod idem est in personalibus sicut in realibus, ut hic, & l. uenditor ex hæreditate. infr. de hæredi. uel actione uendita. & d. l. mater. Sed quid in hypothecaria, an pretium succedat loco rei Bart. in le. qui a debitore. infr. de his quæ in frau. cre. &c glo. sing. in l. 1. inf. de pig. & ibi Bar. in l. fin. §. & si præfatam. in prin. C. de iure deliber. & Ang. hic. adde quod res, & pretium adeo sunt correlatiua, quod probata traditione rei, quodammodo pretium probatum est, quod iudex declarabit, ita eius consi. 240. lib. 3.

Pom. Alex. consi. 12. alias. 143. 4. uol.

LEX XXVI.

1 *Verbum obscurum positum in uno capite, interpretatur per uerba posita in sequentibus capitibus.*

a **Vtrum autem.** Bonæfidei possessor non tenetur ad pretium, nisi quatenus est factus locuple b tior, h. d. Not. quod uerbum obscurum positum in uno capite, 1 declaratur, † seu interpretari potest per uerba posita in sequentibus capitulis. facit inf. ad l. Aquil. l. quemadmodum. & instit. ad l. Aquil. §. ex hoc tamen capite.

ADDITIONES.

a Poma. vtrum autem. vide Rom. consi. 149.

b Verbum obscurum. Et facit ad d. l. si quis ex argentariis. §. si initium. de eden.

§. Proinde. Bonę fidei possessor tenetur ad pretium, & pœnam, quę loco pretii accessit, secus ad pœnam quæ occasione iniuriæ personalis exacta fuerit, h. d. cum l. seq.

1 *Dictio, sed, iuncta cum copula, &, aduersatur ad factum, non ad ius.*

2 *Possessor tenetur ad ea, quæ extrinsecus ueniunt, quę accedunt rei, uel rei occasione.*

3 *Possessor, an teneatur restituere id, quod nomine pœnæ exegit.*

a 1 **§. Sed & si lege.** a Nota ex hac l. cum glo. † quod dictio, sed cum copula, &, aduersatur ad factum, & non ad ius. Idem no. sup. ne quis eum, qui in ius uoc. l. 2. in gl. super uerbo, sed & fortius. facit de dam. infe. l. hoc amplius. §. de b his autem, & ibi glossella, & l. qui usumfr. de uerb. obl. Opp. q̄ ista b pœna non poterit peti, quia in fraudem vsurarum, ut de act. emp. l. Iulia. §. idem Pomp. Gl. ponit plures sol. dic q̄ quod hic pœna fuit exa 2 cta vsque ad legitimum modum vsurarum. † Opp. quod possessor nō tenetur ad ea, quæ extrinsecus veniunt, vt l. item ueniunt, § non solum. sup. e. Sol. ibi loquitur de his, quæ veniunt extrinsecus, & accedunt personę, hic de his quæ accedūt rei, vel rei occasione. Quæro, quæ est rō drīæ inter §. proinde, l. utrum. sup. e. & l. at ubi. quæ est l. ʃ. prox. Gl. ponit plures sol. bonas. vna colligitur ex summario. Dic ut in gl. & de hac materia vtrum illud q̄ possessor nomine pœnæ exi c git, teneatur restituere, habuistis in l. si pignore. ʒ. de pig. ac. plene dixi in l. prætor. §. quid de fructib. ʒ. de bonis author. iud. possidendis.

ADDITIONES.

a Sed & si lege. Bar. in l. patris, & filii. de vul. & pup.

Pom. Vide Barb. consi. 55. uol. 2.

b Barb. Op. quod ista. Adde consi. Lu. Ro. 41. & quæ ibi remisi. & consi. Io. de Imo. 12.

c De pig. act. Et uide per Bar. plenius in l. prætor. §. quid de fructib. de bonis autho. iud. possid.

§. Item si rem. Bonæfidei possessor tenetur inquantum est factus locupletior, & nō vltra. h. d. No. a q̄ licet pretium succedat loco rei: tamen res non succedit loco pretii. Contra hoc facit l. imperator. in fi. ʒ. de leg. 3. Glo. soluit quod ibi emit nomine hęredis, hic nomine proprio. Dic ut ibi dixi, quia est longa examinatio.

ADDITIO.

a No. quod licet. vide aliquid per Abb. alias per Anton. consi. 26. Meno. Socin. iun. consi. 19. nu. 2. lib. 2.

§. Quod ait. Hic Iuriscōs. incipit exponere tertiam partem senatusconsulti, de malæfidei possessore, ideo recita eius verba ad literam, h. d. Prædo siue possideat siue dolo desierit possidere, siue eius culpa aliquid acciderit, hac actione tenetur. h. d. Opp sine actione nemo experitur, l. si pupilli, §. videamus. ʃ. de neg. gest. sed prædo non habet actionem contra debitores hæreditarios ergo &c. Huius timore facta est tota gl. mag. & ita soluere debes. Intellige hic in casu, quo prædo agere potest, forte quia testamentum erat ualidum, sed subiacebat querelæ, vel dic quod erat vnus ex cognatis hæredis. ergo poterat agere, eo q̄ coniuncta persona. Vel ulterius duob. mod. potest contingere, vel quod erant debitores qui contraxerunt cum prædone, puta coloni, & similes, qui ab eo res hæreditarias conduxerant, l. si vrbana, inf. de cond. indeb. vel erant tales qui erant sub cura prædonis, & administratione, unde ab eis exigere poterat.

1 *Prædo in uniuersalibus tenetur de fructibus, quos ipse percipere potuit, in rei uendicatione, quos petitor potuit percipere.*

§. Quod autem ait. Prædo dr̄, qui nullam causam possidendi habet, & tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis. h. d. No. quod malæfidei possessor tenetur hoc iudicio vniuersali. Idem in rei uen. ut inst. de offic. iud. §. & si hæreditās. ver. illorum, & C. de rei uen. l. certum, & l. si na 1 uis, in fi. inf. de rei uen. Et aduerte, † quod in rei vendi. prædo tenetur de fructibus, quos petitor percipere potuit. ut d. l. si nauis. in fin. hic vero tenetur de fructibus, quos ipse prædo potuisset percipere, vt hic dicit tex. & etiam apparet ex uerbis senatusconsulti. Sed contra hoc est tex. in l. domum. C. de rei uen. Sol. ut ibi dixi, & plene dixi in l. ex diuerso. inf. de rei uen.

1 *Malam fidem superuenisse ex post facto, quid operetur quo ad fructus.*

2 *Fama sequens tollit effectum famæ præcedentis.*

§. De eo autem. Quantum ad fructus paria sunt ab initio malam fidem subesse, vel ex post fa 1 cto superuenire, h. d. Op. inf. e. illud quod. Sol. † quo ad fructus non refert ab initio, an ex post facto superueniat mala fides ut hic, sed quo ad periculum interitus rei refert, ut l. ɔ̄ria, & in hoc residet gl. Vel aliter, non superuenit mala fides uere, quia credebat se iuste adhuc possidere, sed ficte, vt per controuersiam motam, uel per lite. conte. vt ibi. Opp. de l. qui scit. §. in alieno, in fin. inf. de vsur. Solu. dicit gl. in eo qui habet titulum, quo ad fructus, refert utrum ab initio vel ex post facto superueniat mala fides vt ibi. Secus in eo qui nō habet titulum, vt hic, quod satis placet. Tamē licet quo ad acquisitionem sit differentia, non est differentia, quo ad restitutionem, cum illos fructus tenetur restituere, vt dicam inf. prox. §. & no. glo. in d. §. in alieno, & tangunt Doct. in l. certum. C. de rei vendicatio. Itē op. de l. clam possidere, in prin. de acq. pos. & C. de usu. trans. l. 1. ubi sufficit ab initio bona fides. Sol. quo ad vsucapionem sufficit bona fides ab initio, & per superuenientem malam fidem non interrumpitur de iure ciuili, secus de iure Canonico, vt in c. possessor, extra de reg. iu. li. 6 sed quo ad fructus non est differentia, utrum mala fides a sit ab initio, an ex post facto, pro ratione cogitabitis, & dicam inf. prox. Op. de l. non distinguemus. §. sacerdotio. de rece. arb. So. aliq̄d esse ab initio, vel superuenire ex postfacto, sūt paria, qñ est eadē rō.

Ita

ADDITIO.

a Parif. Ratione cogitabitis. vide Ias. in l. 3. §. ex contrario. vbi ponit unam rationē inf. de acq pos.

Ruer. Cogitabitis. Adde, quod rationem assignat Ias. in l. Pompon. §. quæsitum. in ult. col. inf. de acq. poss.

Ita loquitur hic, secus si rō est diuersa, vt in ꝯrio patet. Possunt tn̄ vno verbo solui hæc ꝯria, vt dicit gl. l. qui scit. § in alieno. ver. bonæ fidei emptori. ꝭ. de vsu. q. oīa §. scripta ꝯria possunt vendicare sibi locū in singulari petitione, secus in petitione hǣditatis. vbi non refert an ex post facto, vel ab initio habuit malam fidem, vt hic. Vlt. habui pri-
2 die vnam q. de facto: probata est fama ꝯ accusatum de maleficio de mense Ian. per famam ꝯriam probatum est, q. fuit de mense Februar. quæritur vtrum fama sequens tollat effectū præcedentis famæ? Determinaui q. sic. nam fama est cōis opinio voce manifesta, vt dixi in l. de minore § tormenta. ꝭ. de qōni. sed sequens opinio tollit. & euacuat præcedentem vt hic. & l. qui bona. §. si quis stipulatus. ꝭ. de dam. inse. ergo, &c. Et hoc videtur velle gl. quia sequens consuetudo tollit præcedentem contrariam, vt l. non videtur. de reg. iu. De ista q. est casus in l. 2. post prin. inf. quis ordo in bo. pos. ser.

1 *Error iuris impedit usucapionem, non fructuum acquisitionem.*
2 *Usucapio, & fructuum acquisitio in errante, an in iure differant.*
3 *Allegante iuris errorem incumbit onus probandi.*
4 *Errans in iure, quando præsumitur in mala fide.*
5 *Iuris ignorantia quando, & quomodo excuset a fructibus.*

§. Scire

Error iuris non inducit malam fidem. h. d. Opp. q. error iuris non prodest in acquirendo, vt l. error. de iu. & facti ign. Soluit gl. multipliciter, finaliter tenet. q. hic efficaciter non acquirit fructus, quia eos restituere tenetur. Quædā aliæ glo. vnt aliter dicere, vt dicam statim.† Op. de l. nunquā in pri. & l. si fur. §. 1. de vsu. So. Error iuris impedit vsucapionem. vt in ꝯr. is non acquisitionem fructuum, vt hic. Ita dicit gl. in d. l. si fur. §. 1 & Dy. ext. de reg. iu. ca. possessor. Sed hæc so. vr ꝯ præcedentem so. nam §. dicit q. fructus restituere tenetur, sed non ꝯdicit. si bn̄ aduertatur. Nam dicit, q. tenetur restituere eo casu, quo est possessor bonæ fidei, sic error iuris non nocet in acquisitione fructuū, cum pro bonæ fidei possessore hr̄.† Sed quæro, quæ est rō dr̄iæ inter vsucapionem & fructuū acquisitionem. Rn̄. ad vsucapionem requiritur verus titulus, vel iustus error, l. Celsus. ꝭ. de vsuc. sed error iuris non est iustus. ergo ad vsucapionem non sufficit. Sed quo ad acquisitionem fructuum nō requiritur titulus, sed sufficit q. absit mala fides, quæ abest, vbi est iuris error, vt hic. Ad vnum, tn̄ aduerte, q. iste qui allegat iuris errorē, dēt hoc probare, quia scientia præsumitur rēt, l. leges. C. de leg. Sed ꝯ prædicta op. C. de agri. & cens. l. quemad. et ext. de reg. iur. c. qui ꝯ iura li. 6. Sol.† Quædam sunt iura interdictoria, seu prohibentia aliquos actus, tunc qui facit ꝯ illa iura, dr̄ hr̄e malam fidem. d. l. quemadmodum. ibi, qui aliquid ꝯ legū interdicta &c. Ita intelligo gl. hic positam in ꝯ so. Quædam sunt iura, q̄ non prohibent, sed actui nō assistunt, vt puta testm̄ non solēne non valet. quia leges non assistunt sibi, vt puta, agnatus remotior non admittitur, q. lex sibi non assistit, non aūt resistit isto casu. Qui ergo in tali iure errat, non præsumitur malæ fidei, vt in tex. nec bonæ fidei, vt d. c. qui ꝯ iura. ext. de reg. iu. Est n. medium inter bonam fidem. & malam. vt no. C. de acqu. posl. 1. & l. 3. §. fi. inf. de acq. pos. Istud nō sufficit ad vsucapionem, in qua requiritur bona fides positiue, sufficit tamen ad acquisitionem fructuum, in qua sufficit malam fidē abesse, vt h c. Ex hoc patet † declaratio omnium glo. & tex. q. in dicunt, q. iuris ignorantia excusat a fructib. quod est intelligendum sicut cæteri bonæfidei possessores. Sic eas gl. limita secundum glo. positas in l. & ex diuerso. inst. de rei vend. & inst. de re. diui. §. si quis a non domino. in quibus quæritur an bonæ fidei possessor de fructibus teneatur.

ADDITIONES.

a Pau. Error iuris. Vide apost. ad Bar. in apost. seq. Meno. in l. Pari. de vsur. n. 197. in fine Cur. Iuo. consi. 6. nu. 16. 27. & consi. 28. nu. 6. declarat Soc. Iun. consi. 34. nu. 50. lib. 4. declarat Bals. consi. 40. col. 2. in fi. li. 1. Plotus l. si quando, nu. 518. C. vnde vi. pulchre declarat Ruyn. consi. 204 nu 15. li. 1. & consi. 26. nu. 27. lib. 4. & alio modo declarat consi. 162. nu. 23. li. 3. & declarat etiam alio casu Marsil. sing. 208. Alciat. consi. 526. nu. 12.

b Fructuum. Et ad ista, an vbi non procedit vsucapio, procedat acquisitio fructuum, & an error iuris impediat acquisitionem fructuum unde gl. in d. l. [illegible], & ibi Bal. in l. 2. C. si quis rem in agn. vide omnino Barto. in l. quod Nerua. inf. depo. & adde Bal. in l. 1. in ult. col. de vsuris C.

c Non nocet. Error iuris quo ad fructuum acquisitionē non nocet, nisi possideret iure resistente. Ita cum opi. Bar. transit Ab. in c. dilecto. de præb. Dicat quicquid velit Dy. in reg. possessor, & ibi tenet Ab. q. non teneatur ad restōnem fructuum errans in iure, nisi esset possessor iure resistente. Et hoc dico, quia non sunt paria, fructus acquirere, & non teneri ad restōnem, no. Bal. in l. ex diuerso, § si de rei uē. & hic adde Bal. in l. uend. C. pro empt. in l. 1. C. de his quib. vt indig. unde hic glo. quæ vult, q. errans in iure teneatur ad restōnem fructuum, quatenus est locupletior, fallit in casu l. fructus inf. de vsu. De bone unde Bal. in l. pro oneribus. C. de iu. dot. dicit ibi Bal. in l. 2. C. de ser. q. missus in possessionem authoritate iudicis inordinate, non facit fructus suos. Et de materia unde post Bart. & Bal. in l. 2. C. de his qui. vt ind. & ibi per Fran. Tig. & Sal. Et quo probetur error iuris, unde Bal. in d. l. 2. C. si quis rē in agn. Adde an error iuris impediat acquisitionē fructuū. Ro. consi. 149. Ruei. Adde quod licet error iuris non inducat malam fidem ueram, inducit tamen fictam. Pau. de Cast. in l. nunquam, in prin. ff de usuc. & circa hæc dicta per Barto. inde ipsum in consi. 119. & Fel. in c. de quarta, col. 11. in tertia restrict. secundæ fall. de præscrip.

† Clau. Fructuum. Illud no. limitat Alex. in consi. 173. uol. 3. Are. in l. quod uxor. inf. de acq. poss. latissime ponit Fel. in c. de 4. de præscr.

d Paul. Tamen aduerte vide ad ista, quæ scripsi ad Bar. in l. in fundo. inf. de rei uē. ubi loquitur de emente rē ecclesiæ minus solēniter, an possit petere utilia, & fructus allegando Fel. ut ibi hēs in prin. apost. & circa materiam huius §. an errans in iure faciat fructus suos, & quos fructus, uide omnino Fel. in c. de 4. vbi multa pulchra ponit, & ibi refert Abb. impugnantem in ista sua dist. an quis contrahat lege resistente, an non, assistente tamen statuto. Fel. cum Bar. hic, & ibi etiam in 1. limit. ad l. magistratus. de vsuc. post. de eo, quod dicit Bart. hic, quod in dubio error non præsumitur, sed allegans debet hoc probare, de quo etiam Ale. cōsi. 46. in 3. vol. & consi. 73. in 2. vol. anc. vrso themate. adjā. in quib. cōsilis ponit de materia huius §. quomodo errans in iure faciat fructus suos, & quid iuris, quando quis contrahit lege resistente, & an errans faciat fructus suos, unde quæ habes ad Bar. in l. & ex diuerso. inf. de re uind. Iteē v. declare oino de materia huius §. quo errans de iure faciat fructus suos, & qs dēat probare errorē, & quo pbetur, & qd de eo qui possidebat ex titulo inualido, vel reprobato. Curtiū in consi. 71. inci. princeps de finibus. Vide Bar. in d. c. ad nostrā. de reb. eccl. nō alie. Vide Are. in l. q. vxor. ꝭ. d acq. poss. vbi ponit rōnē, quare error iuris pdest ad acquisitionē fructuū, & nō ad vsucapionē, & quo probetur error, vel plumatur, & possit probari per solū iuramentum, quando allegans eum est homo probatæ fidei, vide optime Bart. cons. 51. volu. 4. vbi ponit de emente, vel conducente rem ecclesiæ sine debitis solennitatibus, vide Alex. consi. 121. in 1. volu. Abb. cons. 14. 1. vol.

e Ruer. Quædam sunt iura, quæ non prohibent. Illud dictum reprehendit Abbas in cap. in dilecto, col. 6. extra de præscript. ubi per bonas rōnes probat, quod errans in iure quod actui non assistit, præsumitur in mala fide. & ita respondet ad istū t. x. sed de Abba. in c. grauis, col. 4. de resti. ipso sequitur Bar. & in c. dilecto. de plen. vltra quæ m vide Are. in l. quod vxor. ꝭ. de acqui. poss. & ite Franciscus de Curte in consi. 17. col. 7.* Men. Plotus. l. si quando, nu. 162. C. vn. vi. Ruy. consi. 41. nu. 31. lib. 1. cons. 63. nu. 25. eod. declarat late Didac. c. possessor 2. parte. 3. nu. 6. de reg. iur. in 6.

1 *Vniuersalibus in iudiciis quis efficitur malæ fidei post motam controuersiam, in particularibus vero post lit. contest.*
2 *Denunciatione simplici in vniuersalibus, quis efficitur malæ fidei, nō sic in particularib.*
3 *Præscriptio, an interrumpatur per simplicem controuersiam.*

§. Etiam si ante.

Post controuersiā motam oēs possessores sunt pares, & tenentur, vt prædones. h. d.† Op. dr̄ hic, q. post cōtrouersiā motā icipit esse malæfidei. ꝯ de rei ven. l. certū, cum si. Sol. dicit glo. spāle in iudicio vlti: secus in singularib. actionibus, vbi non dr̄ malæ fidei nisi post lit. ꝯtest.† Sed quæro, quæ est rō diuersitatis? Rn̄deo. i vniuersalib. iudicis simplex denunciatio facit quē malæ fidei, vt §. eo. Litem veniunt. §. petitā, & hoc est mete positiuum. vt colligitur ex verbis senatusconsulti: sed per simplicē motum controuersiæ & dationem libelli fit ista notificatio, & denunciatio, ergo est malæ fidei. Sed in iudiciis particularibus per denunciationem simplicem, ex post facto quis non constituitur malæ fidei. vt in gl. l. pen. ꝭ. pro emp. ergo per solam dationē libelli constituitur malæ fidei. Oppo. ꝭ. eo. l. illud. Sol. hic quo ad fructus, ibi quo ad periculum interitus, rationem ib. vidistis. Quæro de dubio. Primo, vtrum post lit. cōtes. posito quod quis remaneat in se bonæ fidei, teneatur ad fructus? Gl. dicit quod est præsumptio iuris, & de iure, quod per lit. contes. quis fit malæ fidei quo ad fructus.
3 Quærit gl.† vtrum per simplicem controuersiam interrumpatur pscriptio, vel vsucapio. dicam in l. fi. de eo per quem fact. erit.

§. Perinde.

Qui dolo malo desiit possidere, vel dolo non acquisiuit possessor tenetur ad rem, & ad fructus, & contra eum iuratur in litem. h. d. Glo. signat contrarium, & non soluit. Videe cam. so. vt ib. per gl. no. per Dy. de tab. exhib. l. 1. in prin.

1 *Donatarius tenetur naturaliter ad antidora donatori.*
2 *Remuneratio dicitur concessum ultra occasione beneficii antea illati.*

§. Consuluit.

Hic incipit Iurisconsultus exponere quartam partem senatusconsulti, quæ loquitur de bonæ fidei possessore, & breuiter hoc intendit. Bonæ fidei possessor tenetur in quātū factus est locupletior, nec dr̄ quis locupletior, licet alium obligatum habeat naturaliter ad antidora, nisi antidora sint soluta. h. d.† No. quod donatarius tenetur naturaliter ad antidota donatori ad remunerandum. De effectu istius obligationis tangit gl. in l. ex hoc iure. de iust. & iu. dixi plene in l. si necitō. §. 1. ꝭ. de fideiuss. & glo. etiam circa hoc dicit, quod obligatio naturalis ad antidora non est ita efficax, sicut naturaliter, quæ oritur ex pacto, & dixi late in l. si nō sortem. § libertus. ꝭ. de condi. inde.† Secundo no. quod illud, quod conceditur occasione beneficii antea per eum illati dicitur remuneratio, vt hic & l. si remunerandi. ꝭ. mandati. Sed an hæc remuneratio egeat insinuatione, sicut alia simplex donatio? glo. tangit in l. Aquilius, alias, Attilius. ꝭ. de dona. & Cul. in l. illud. C. de sacrosan. eccl.

ADDITIONES.

a Barb. Consuluit. Adde gl. in c. si fœneraueris. 14. q. 3. quæ dicit, si mutuo tibi pecuniam cū pacto, q. mutues mihi qn habeo necesse, quod non val. tale pactū, quia nō impōt debitū in pctū obligatio naturalis, vt bene facienti bene faciamus, & sic imponitur debitū tex. tu pondera, quia vr̄, quod procedit in mutuo, de quo ibi loquitur gl. & vide Bal. in c. 1. de vsu. lib. 6 vbi allegat istum tex. in fi. unde de ista obligatione Do. Ang. in Ao mine, & ibi dixi, in c. cum in officiis. de testi. & in rub. de do. & ibi dixit Ang. in Ao mine, & in d. c. cum in officiis. & vide non est. fec. nub. in prin. & in cle. 1. de iureiur. & in d. c. cum in officiis. & de quæ ibi dixi.* Meno. Forcatul. Auten. cap. 2.

b Paris. Antidora. De illa obligatione ad antidora, vide quæ habes ad Bar. in l. Aquilius. infra de don. Adde Bar. late in l. si non sortem. § libertus. de cond. inde.

§. Si quis res.

Possessor dicitur locupletior, si res extant apud eum, licet earum contemplatione de suo latius expenderit. h. d.

§. Adeo autem.

Expensa præsumitur in dubio facta de parte expendentis, & alterius. h. d. Oppo. glo. de l. Nesennius. ꝭ. de neg. gest. & non bene soluit. Dic ibi expenderat in negotiis alicuius, & erat dubium quo animo expenderat, hic erat certum quod expenderat bona fide in re aliena tanquam sua.

§. Quod autem.

De eo, quod bona fide possessor expendit de hæreditate, illud tibi imputatur

petatur: quod alias erat impensurus, si se hæredem non æstimasset. h. d. No. istum casum no. in ver. plane diuus, quod ille, qui rogatus esset quicquid ex hæreditate superfuisset, restituere pōt alienare, si fraudem nō facit, & uerba rescripti sunt in l. Titius rogatus, ad Treb. hodie debet seruare quartam, vt in auth. contra rogatus. ad Treb.

1 *Possessor hæreditatis conuentus rei vendicatione, an possit opponere exceptionem ne fiat præiudicium petitioni hæreditatis vel ne conueniatur vltra quam sit locupletior.*

2 *Emptor si cecidit a possessione, & possessio sit reuersa ad verum dominum, an possit agere publiciana.*

3 *Emptor quando possit vti exceptione ex persona venditoris, si est habiturus regressum contra eum.*

4 *Venditor si offert se defensioni, an ex hoc pareatur exceptio emptori.*

2 §. Item si rem. a Difficilis est §. & hoc intendit. Si iudiciū vīe, vel particulare consumitur, nō obstat exceptio, ne ei præiudicium fiat. Item emptor potest vti exceptione ex persona venditoris ne bonæ fidei possessor teneatur vltra quam sit locupletior. Item, venditore offerente se defensioni, emptor tutus est exceptione ex persona sua. h. d. Primo ponitur thema. Scđo tres rationes ad probandam partem negatiuam. Tertio ponitur determinatio quæstionis. Quarto ponitur noua qō, & eius determinatio. Secunda ibi, quod præiudiciū. Tertia ibi, & puto. Quarta ibi, quod tñ. In prima parte casus est clarus. Sequitur ver. quod præiudicium. Hæc est scđa pars, in qua ponuntur tres qōnes ad partem negatiuā. Scđa ibi, quia. Tertia ibi, quanquam. In prima sic forma argm̄. cum dicitur illa exceptio non obstat, qñ iudiciū particulare, quod proponitur, nullum facit præiudicium petitioni hæreditatis, & tunc nō differt. Istud probatur in l. si quis libertatem. in fi. s̄. eo. Sed istud est hmōi, quia per ipsum nō fit præiudiciū petitioni hæreditatis, ergo nō debet differri, sed pt intentari, & actor non repellitur. h. d. & sic tex. ponit minorē tm̄. Sequitur ver. qa. in hoc ver. pone casum sic, instat quærens, q̄ est probū minoris, quod per istud iudiciū petitioni hæreditatis non fiat præiudiciū. Ad quod rñdet iurisconsultus hoc mō. Illi iudicio quod nō pōt esse, nō pt fieri piudiciū: hoc est notum per se: sed de ptio istarū rerū, non pōt esse iudiciū petitionis hæreditatis inter emptorem, & uenditorē. ass inter possessorē, & petitorem. ergo &c. h. d. Et sic tex. istius scđæ rōnis ponit minorē tm̄. In ver. q̄ q̄. istat q̄rēs, probetis mihi istā minorē, quod de hoc ptetio nō possit esse iudiciū petitionis hæreditatis. Ad hoc rñdet iurisconsultus, actor si auocabit rem ab emptore, emptore auocabit ptiū a vēditore agēdo de euictione, ergo ab ipso venditore nō poterit peti ptiū, p petitionem hæreditatis iam ab eo auocatū. Seqtur ver. & puto, hæc est tertia pars principalis, in qua ponit determinatio qōnis. & dicit iurisconsultus, quod res potest vendicari, nisi emptores sint habituri regressum ꝯ bonæ fidei possessorē. q. d. dicta exceptio, ne fiat præiudiciū hæreditatis petitioni, nō obstat. & sic res nō pt vendicari, sed bene obstaret exceptio, si per hoc bonæ fidei possessor ꝯueniretur, ultra q̄ sit factus locupletior: & ideo in eo casu, quo emptores sunt habituri regressū ꝯ bonæ fidei possessorē, p. it excipere ex psona venditoris. h. d. Sequitur ver. quid tñ. ista ē quarta pars, & clara. Prima pars, vt dixi, ponit thema, & qōnē, & sic ñ het ꝯria. Aduertendū tñ, qa q̄nt an res pōt vendicari p rei vēdicatione, qa de petitione hæreditatis non est dubium, cū emptores possideāt titulo. Venio b ad secundam partē, & assumo tertiam rōnē. Et vr̄ q̄ illa nō sit bona rō. qa s̄m hoc nonnūquam bonæ fidei possessor vendens aliquid de hæreditate possit cōueniri, qm̄ victi emptores sunt reuersuri ad eū: hoc āt est ꝯ casum l. q̄ in diem. § sed & is s̄. eo. Huius timore fatetur glo. contrarium, & dicit quod ista est mala rō. Sed bona ratio est, quia vēditor nō erat factus locupletior. Ia. But. sustinebat rōnē tex. Ad ꝯuū rñdent, aut vēditor, idemque possessor cōuenitur prius, & hēt locum lex ꝯria. nā tunc emptores non poterunt postea cōueniri, qa actor iā eligit pretium, vt j. prox. §. & sic nō pōt l. a, quod emptores victi sunt habituri regressum ꝯ eum, qm̄ nō potuerunt vinci. Et si dicis, posset euinci ab alio, de hoc tunc cauebitur, vt s̄. eo. l. si possessor. §. ait senat⁹. ver. sed & si ob vēditionē. Aut prius ꝯuenitur emptor, & hēt locum hęc lex, & hoc puto verū, tenendo lec. gl. puto tñ q̄ iste textus possit legi alio mō, & rōnes essent claræ, & bonæ, & diuido istam secūdam partem sic. Primo ponit duas rōnes ad partem negatiuam. Secundo ponit vnam rōnē ad partem affirmatiuam. s. quod exceptione repellatur. Secunda ibi, q̄ q̄. Primas duas rōnes sic forma. Videtur q̄d actor nō repellatur exceptione, qa nō fit piudiciū petitioni hæreditatis vt in verb. quod præiudicium. Probatio huius hr̄, quia pretiū istarū non pt peruenire in petitionē hæreditatis, cū sit ꝯsumptum, vt dictum est in themate. h. d. ver. qa. Venio ad ver. q̄ q̄, hæc nō est rō rōnis pcedentis, vt gl. dicit, sed q̄dā rō ad partē affirmatiuam. Et vr̄ q̄d actor repellatur exceptione: quia victi emptores reuersuri sunt ad eum q distrahit. Ne ergo ille bonæ fidei possessor conueniatur vltra quam sit locupletior contra mentem senatusconsulti, repellitur exceptione. & hoc vult dicere versiculus, q̄ q̄. Seqtur ver. & puto. & ista pars nō mutat. Habes ergo s̄m vtrāque lec. & s̄m omnium opinionem quod hic emptor non potest se tueri illa exceptione, ne fiat præiudicium petitioni hæreditatis, sed illa ne venditor, idemque bonæ fidei possessor conueniatur vltra q̄ sit locupletior. Sed ꝯ hoc opponit de d. l. si quis libertatem. s̄ eo. Sol. qñ per iudicium particulare pōt ferri aliquod præiudicium petitioni hæreditatis mouendæ, vel iam notæ: tunc debet in eo supersederi, vt in l. cōtraria. Sed hæc petitio hæreditatis non speratur moueri, ergo illa exceptio non obstat: q̄ autē non speretur moueri, contingit altero de duob. mod. Primo s̄m gl. quia ab ipso initio moueri non posset: ideo quia possessor ex pretio non erat locupletior. Secundo modo secundum opin. Iac. But. quia per exactionem factam in isto iudicio particulari petitio hæreditatis consumitur. Et hoc modo summaui ubi legem istam & hoc vult dicere iste ver. quamquam, s̄m lec. gl. quod tene mēti. Sed tunc instatur, licet petitio hæreditatis non possit proponi pro pretio poterit proponi inter actorem, & possessorem pro alijs reb. vnde dēt obstare dicta exceptio, vt d. l. si quis libertatem. Gl. mag. hic in fi. & in d. l. si quis libertatem, in glo. mag. videtur dicere quod emptor hoc nō potest opponere, quia non opponit ad sui vtilitatem. Sed hoc ibi reprobaui per multas leges. Dicendum est ergo q̄ hic ille possessor qui vendiderat illas res, non possidebat, vnde non sperabatur moueri petitio hæreditatis aliquo modo, alias obstaret dicta exceptio, ne fieret præiudicium. &c. Venio ad ver. & puto. dr̄ hic quod quando habituri sunt regressum, non possunt conueniri. Contra, s̄m hoc emergit iniquitas, quia verus hæres perdit suum ꝯ suam uoluntatem, ꝯ l. id quod nostrum, de reg. iu. Huius timore est facta hic quædam gl. puto quod sit additio. & incipit, sed nōne est iniquitas, &c. & soluit quod licet hic esset iniquitas tamen ēt iniquitas esset, q̄ bonæ fidei possessor teneatur vltra quam sit locupletior: & ideo in pari causa est melior conditio conuenti. Opponitur, & vr̄ quod non obstante quod possit haberi regressus ad vēditorem, bonæ fidei possessor possit conueniri, vt sup. eo. §. quid si quis. l. etiam. Sol. dīt quidam, hæc debet intelligi s̄m illam, vt distinguatur, aut res fuit vendita iusto pretio, aut modico, & aut venditor reperitur, aut non, vt ibi patet. Alij dicunt, aut fuit vendita res singularis, & loquitur hic, aut hæreditas, & loquitur lex ꝯria. & hanc tenet gl. in cōtrario. Alij dicunt, q̄ hic agebatur rei ven. ibi pet. hær. Istas duas reprobat glo. Quia ponunt diuersitatem casuum, cum non sit diuersitas in rōne. Nam ita habetur regressus ꝯ venditorem, si euincitur hæreditas, qñ hæreditas est vendita, sicut hr̄ ꝯ venditorem rei singularis, qñ res singularis euincitur. & ideo gl. tenet primam, q̄ hæc intelligitur s̄m illam, qñ res fuit vendita iusto pretio, & venditor apparet. Istam tenet Iac. But. & Cy. Cuius ratio potest esse, quia qñ res venditur modico pretio, vr̄ donari, & dr̄ titulus quasi lucratiuus, vt l. apud Celsum, §. si cum legitima, & §. seq. & ibi no. j. de doli excep. Vnde erit iste casus, in quo bonæ fidei possessor damnificabitur. Simile sup. ea. l. §. si quis re sua. Et si tu opponis de §. consuluit. Resp. q̄ bonæ fidei possessor, qui donat, non potest cōueniri pet. hær. pro re donata: sed ibi non negatur, quin possit cōueniri rei ven. & quin donatarius possit habere regressum donantem, in casib. in quib. permittitur: ita hic de illo, qui emit modico pretio. Pro huius declaratione quæro, quid si bonæ fidei possessor est locupletior ex pretio, an emptor possit conueniri rei ven. Istam qōnem ponit gl. i. istius l. in fi. & sunt op. Tu br̄ dic, Aut emptor est habiturus regressum ad illud tantum, in quo venditor est locupletior, & potest conueniri. Nec ob. exceptio, ne fiat præiudicium quia per actionem factam in hoc iudicio particulari, petitio hæreditatis consumitur, vt dixi. Nec ob exceptio, ne possessor teneatur vltra, quam sit locupletior, quia nec directo, nec per obliquum in plus, quam sit locupletior, conuenitur isto casu. Si vero esset habiturus regressum in plus, tunc haberet exceptionē ex
1 persona venditoris, vt hic in ver. & puto. Recassume ergo, † qñ possessor conuenitur rei ven. aut quæris, an possit opponere istam exceptionem, ne fiat præiudiciū, &c. Aut quæris, an possit opponere exceptionem, ne possessor conueniatur vltra quam sit locupletior. Primo casu dic, aut petitio hæreditatis non speratur moueri; aut consumeretur petitio hæreditatis per exactionem factam in hoc iudicio particulari, aut non, vt patet ex prædictis. Secundo casu, qñ vult opponere exceptionem, ne possessor conueniatur vltra quam sit locupletior, & tunc aut iste, qui conuenitur, possidebat titulo lucratiuo, aut quasi lucratiuo s. qñ minori pretio emerit, aut titulo oneroso. Primo casu indistincte non competit ei, quia si nō competit ei, qui possidet titulo quasi lucratiuo, vt statim dicam, & dixi, multo minus ei, qui possidet mero titulo lucratiuo. Secundo casu, qñ possidet titulo quasi lucratiuo, vt quia modice emit, tunc non potest istam exceptionem opponere, §. quid si quis. l. etiam. sup. e. & hoc notatur in glo. Tertio casu, qñ possidet titulo oneroso, vt quia emit iusto pretio, tunc aut bonæ fidei possessor vendens ex pretio non est locupletior, & potest istam exceptionem obiicere, vt hic in uer. & puto, si est habiturus regressum contra eū, alias secus. Aut est effectus locupletior, & tunc aut est habiturus regressum contra eum in tantum, in quantum factus est locupletior, aut in plus. Primo casu non pōt opponere exceptionē istam, vt dixi, & notatur in fi. primæ glo. magnæ. Scđo casu istam exceptionem posset opponere, argu. istius
2 tex. | Quæro, qd si emptor cecidit a possessione, & possessio reuersa

est

ADDITIONES.

a Item si rem. Istum tex. stricte intellige in hoc iudicio, ut no. gl. & ibi Bal. in l. familiæ, C. fam. erc. & declara, ut per Bal. in l. 1. C. de sepul. ubi uo. limitat istum text. & uide per Bar. in l. solut. inf. de sol.

b Ant. Ale. Vel lo. Quomodo succurratur hæredi contra emptores rerum, uel contra bonæ fidei possessorem, uide Antonium consi. 25.

est ad verum dñm, vtrum possit agere publiciana ꝯ verum dñm? vt ꝙ non l. pe. ʝ. de pub. Pro hoc facit rõ, qa cum ex vtraque parte sit iniquitas, melior est conditio possessoris, vt dixi s̃. in primo ꝯtra-rio tertiæ partis. Illa gl. noua q̃ est additio, format hanc q̃onem. ne-que declarat, & in ea dubito pro modo, ideo omitto. Quæro q̃ est ratio, quod venditor ad pretium non tenetur. dicit quædam gl. par-ua, quæ est hic, & est additio, quod quatuor sunt rationes: sed in ve-ritate diuersi sunt casus. Aut. n. ponis, venditorem esse locupletio-rem ex pretio, & rem peti ab emptore, & tunc pñt esse tres rationes s̃m gl. vna q̃ ponitur in tex. ibi, quamquam victi, &c. Alia quia pe-tendo rem reprobauit ꝯtractum: ergo nõ põt petere pretium. Tertia, qa non dẽt hr̃e rem & pretium, & istæ duæ ponũtur in gl. super ver. victi. sed si ponis, quod venditor ex pretio non sit effectus locuple-tior, tunc est vna ratio tñ. s. ne venditor teneatur vltra quam sit lo-cupletior. & in ver. quamquam. ponitur ista ratio s̃m lec. quam de di s. † Quæro, verum hoc sit semper verum, quod emptor possit vti exceptione ex persona venditoris, si est habiturus regressum ꝯtra eum? Rñ. si quidem est exceptio rei cohærens, quæ non datur pri-uilegio personæ, certè tunc eam potest opponere emptor, vt hic. alias ipse non posset opponere, sed deberet denunciari venditori, vt ipse veniat, & opponat, vt l. idemque. s. gñaliter. ʝ. mad. & ibi no. l. si fideiussor. s. quædam, eo. ni. & istud facit ad quæstionẽ, q̃ dispu-taui, de qua dixi tibi in l. venditor. s̃. de iud. † Venio ad versiculum, quid tñ. ex hoc ver. hẽs notare, quod qñ venditor offert se defen-sioni, qđ ex hoc paratur exceptio emptori, vt hic patet. Aduerten-dũ tñ est, aut vẽditor venit, & dicit se paratũ defendere emptorem, & suscipere iudicium animo nouandi, & tũc an actor ad hoc coga-tur, gl. tãgit s̃. de neg. gest. l. liberto. & Doc. in l. 1. C. ubi in rem actio. dicam in d. l. liberto. Qñque non dicit se velle defendere venditorẽ, sed dicit se paratum suscipere iudicium suo nomine, ac si posside-ret: tunc actor ad hoc cogitur ope exceptionis ab emptore oppo-nente, vt hic, & l. de illo. in fi. ʝ. de nou. facit s̃. de alie. iud. mut. cau. fa. l. 2 in fi. vbi gl. & ibi dixi, quod talis offerens debet promittere rei restitutionem sub magna pœna, alias non excusatur.

§. Certe si minore. Iurisc. in præcedenti §. posuit de triplici exceptione, q̃ competit emptori. Hic ponit quartam, & bř hoc intendit. Si petitor pretium rei venditæ a possessore recepit, a vendicatione repellitur, etiam si reperit, quod a debitorib. est exactum, etiam si possessor fuerit ma-læ fidei. h. d. No. quod hac exceptione, nõ potes agere, quia pretium a venditore recepisti, obstat vero hæredi vendicanti ab emptore. Et differt hæc a præcedentibus, quia ista habet locum, siue possessor fuerit malæ fidei, siue bonæ fidei. Secus in præcedentibus, quia non habet locum in malæ fidei possessore vendente.

Hæreditatis petitio est in rem, habet tamen quasdam præstationes personales.

§. Petitio, Expedita expositione senatusconsulti, & q̃onibus circa literam, Iuris hic venit ad mãm, & tractat vs que ad finem tituli q̃ones, quæ congrue ad literam non poterant applicari, & bř hoc intendit. Hæreditatis petitio habet mixtam na-turam realiũ, & ꝑsonaliũ. h. d. No. dicit gl. quod hæc actio est mixta in rem, & in ꝑsonã, vt hic, & C. eo l. hæreditatis petitio. Dices tu, q̃ hoc est impossibile. quod vna actio sit mixta in rem, & in ꝑsonã, qa duæ spẽs differentes non cadunt in eodem indiuiduo, vt puta quod vna persona esset homo, & asinus: Sed veritas a † est, prout textus hic iacet, quod petitio hr̃ditatis est in rem, quod apparet, qa sicut cæ-teræ reales dãtur ad declarandum, ita & ista, vt l. licet. s̃. eo. sic in rei ven. l. Põponius. §. sed is s̃. de procuratorib. ʝ. de rei ven. l. ex diuer-so. sic negatoria & confessoria. l. sicuti. s. sed si quæratur. si seru. ven. & sic est in rem. hẽt tñ quasdã ꝑsonales ꝑstationes, quę fiunt officio iudicis, quod deseruit huic actioni. Qñque. n. deseruit s̃m nãm rea-liũ, vt quia cogit reum condemnatum ad restituẽdum, vt d. l. licet. & l. non tñ s̃. eo. Quandoque deseruit s̃m naturam personaliũ actio num, vt quia cogit reum condemnatum ad dandum, vt in pecunia exacta ex pretio rerum venditarum, vt hic vides. Nam in persona-libus ad dandum agitatur, vt Insti. de act. §. sic itaque.

ADDITIO.

a Ruer. Sed veritas. Adde, quod contrarium, & sic quod petitio hæreditatis sit actio mixta, tenent Dyn. in §. quædam. colum. 2. uers. qua ratione. Insti. de act. & Bal. in l. hæreditatis. C. eo. tu. sentiunt Alex. & Pau. de Cast. in rub. infra, si cer. per. Sed opi. Bar. seq. Saly. & d. Ias. ibi. & in §. quædã. Insti. de act. & Ang. de Are. in §. sed istæ quidem, col. 2. Insti. eo. vbi dicit hanc opin. esse communem, quod sit in rem & non mixta. Et respondet ad motiua Bal. quod in contrarium adducit in d. l. hære-ditatis. Addo etiam quod Bart. uidetur sibi CONTRARIVS in hoc. nam in l. fi. C. de exe. rei iud. dicit, quod petitio hæreditatis est mixta actio, potes dicere, quod eius dictum intelligatur & declaretur per illud, quod hic plenius dicit.

---

§. Hoc senatusconsultum. Quod est dictum in hac actione, habet locum in iudicio fam. erc. h. d.

§. Augent. Hæreditas augetur propter partus, fructus, & alias accessiones honeste perceptas. h. d.

LEX XXXI.

Post senatusconsultum. A quolibet possessore omne lucrum aufer-tur. hoc dicit.

LEX XXXII.

Iulianus. Bonæ fidei possessor tenetur restituere sortem, & vsuras. quas exegit, uel actiones cedere, prout ipse eligeret, licet Iulianus aliter senserit. h. d.

LEX XXXIII.

Si quid possessor. Ista est difficilis lex, & primo loquit in possessore soluẽte creditorib. hæreditariis. Secũdo de eo, q. ipsi possessori debatur. Tertio quaꝛ pos sessori negligentia imputetur. Quarto de eo, q. possessori est solutũ. Secunda ibi, sed & si. Tertia ibi, sicut ãt. Quarta ibi, q. aũt. Et prima pars bř hoc intendit, q. possessor soluet creditorib. hæreditariis, im-putat petitori, ut caueat de defendendo, si fuerit bonæ fidei posses-sor: alias secus. h. d. Et ista pars primo ponit unum dictũ. Secũdo re-citat dictum. Tertio illud examinat. Secunda ibi. & ideo. Tertia ibi, sed an & bonę fidei. Op. hic dř, q. possessor hẽt cõdõnem, & uerus hr̃s liberatur ope exceptionis Contra, eadem soꝛo non põt pareꝛe li berationem, & repetitionem. l. cum is. s. 1. de cond. ind. Sol. Huius ti more sunt hic in gl. plures opi. Prima, q. hoc est verum, qñ possessor constituit se soluturum noĩe veri hr̃dis, s̃m Plac. quod gl. non appro bat. Alii dicũt, quod hic soluit de pecunia hæreditatis. Petrus repe-tit istam legem. Cy. examinat hunc passum C. de cõd. inde. l. si a pa-tre. in vl. q. & ibi dicit. quod possessor repræsentat duplicem perso-nam. Soluit. n. vt Titius, & ut hr̃s. vnde ex parte qua soluit, vt hæres eo uolente, prodest vero hr̃di, ut habeat exceptionem. Opp. q. ista cautio sit superuacua ergo nõ dẽt interponi, vt l. hæc stipulatio, s. diuus, ut leg. nomi. cauea Solue vt in glo quia per hoc malæ fidei possessor cogitur semper probare se soluisse. Quæro circa istã par-tẽ, quid si dubitetur an nomine proprio an appellatiuo Gl. hic mi rabiliter distinguit, aut soluit ante li. motã, aut postea, licet alr dixe rit in l. si pœnæ. s. 1. & ibi dixi. ʝ. de cond. ind. Vide istam gl. & no.

a **§. Sed & si ipsi.** Malæ fidei possessor, quod sibi debetur non deducit, nisi hoc petitori expediat, secus in bonæ fidei possessore. h. d. No. astum casum, quod malæ fi-dei possessor non deducit, nisi petitori expediat. No. quod bonæ fi-dei possessor deducit etiam debitum naturale.

ADDITIO.

a Meno. Sed & si ipsi. Cuiacius. lib. 5. o[illegible]

---

§. Sicut autem. Malæ fidei possessor deducit sumptus factos in hæreditate, & ꝯ eum hr̃ ratio negligentiæ, præterquam in action. b exercẽdis, sed bonæ fidei pos sessori non potest negligentia imputari. h. d. op. de l. nõ solum. ʝ. de rei uendi. Sol. ibi erat malæfidei possessor. Op. de l. sed & si lege. s. possessor. Dic vt in gl. super verbo, sumptum.

a **§. Quod autem,** Quod possessori ẽ solutũ, indistincte restituitur, & debitores liberatur. h. d. Circa legẽ istã oĩa sunt recitata, excepta glo. magna, q̃ q̃rit & reuo cat in dubiũ, vtrum illud possessori solutũ, imputeẽ vero hr̃di q. est Gl. distinguit ꝑ multa verba, q̃ vide & signa, & in nullo supplet ꝑ Doc præterq̃ in vno, qñ malæ fidei possessor soluit sciẽter, quo ca-su dicit gl. q. nõ repetit. Pet. ꝯ vt refert Dy. C. de ꝯd. ind. l. si a patre. in : . q. Quęrit gl. q. d si bonæ fidei possessor soluit dbitũ nãle, & i pe. hæ. ñ deduxit Arguit ꝓ, & ꝯ & nõ determinat. Finaliter magis vẽ inclinare, quod non repetat, q a hmõi est retentio, non repetitio.

ADDITIO.

a Meno. Quod autem Ioannes Robertus lib. 3. sententia. iur. c. 5.

LEX XXXV.

Per seruum. Quæsita per seruum hæreditarium extra rẽ possessoris ueniunt in hac actione. h. d.

LEX XXXVI.

Nisi ex re hæredis.

§. Iulianus scribit. Si venditur res nõ necessaria hr̃di taris, possessor malę fidei tenet ad pretium: si necessaria, si nõ extat, ad pretiũ alias ad rẽ, si extat. h. d.

LEX XXXVII.

a **Filij familias.** a Filiusfamilias ex testõ habet hæredem, et ideo eius potest peti hæreditas. h. d.

ADDITIO.

a Meno. Filii familias. Cuiac. lib. 13. obseruat. c. 8.

---

§. Si seruus. Si filius, vel seruus teneat hęreditatem, uel eius pr̃, vel dñs potest conueniri hac actione. h. d.

LEX XXXIX.

Si a patre, vel a domino. Petitio hæreditatis, q̃ datur contra patrem, vel dominum, non habet naturam actionis de peculio, nisi quate-nus datur ad personales præstationes. h. d.

§. Sed & a filiofamilias. Hac actione potest filius-familias conueniri, & per translationem in paternam potestatem hæreditatis petitionis cœ-ptam instantiam non extinguit.

§. Si possessor. Pro seruo occiso a malæ fidei possessore datur hæc actio, & legis Aquil. sed altera dẽt esse ꝯtentus: sed si post aditã hr̃ditatem fuerit occisus, legis Aq. actio tñ ꝯpetit, h. d Op. q. possessori non imputetur si occidit, ut s.

Opp.

Opp. quod etiam seruo occiso post aditam hæreditatem teneatur malæfidei possessor, vt inf. de ver. obl. l. si seruum, & l. si ex legati. Solut. seruus bene venit in pet. hær. sed si vellet conuenire possessorem tanquam debitorem, ad æstimationem, seruo occiso, post aditam hæreditatem, non ven. et in pet. hær. vt hic.

§. Si prædo. Re a prædone vendita perempta, est in electione actoris vtrum pretium iustum, vel conuentum exigat h. d. Opp. quod prædo indistincte de interitu teneatur, vt l. illud. in prin. inf. eo. Huius timore legitur hæc lex duob. mod. in gl. tene secundam lec. quam gl. tenet, & nihil ob. h. d.

3 *Locupletior essectus, ut quis dicatur quod tempus inspiciatur.*

a §. Quo tempore. An quis sit locupletior, tempus rei iud. inspicit h. d. Opp de excep. . l. in pupillo. & ff. de solutio. l. in pupillo. Gl. soluit satis bene. Dico quod inspicitur vtrumque tempus. s. litis contestatæ, & rei iudicatæ & vera est ista, quia si tempore litis contest. est locupletior, licet postea desinat, nihilominus esset eius periculum: quia incipit esse prædo, nisi res naturaliter interierat.

3 l. illud. ff. e. Vel dicendum vt alias dixi. Quandoque an aliquis sit locupletior, est causa actionis concedendæ, & tunc inspicitur tempus lit. contestatæ, ut in l. contra. quandoque, an aliquis sit locupletior, est causa moderandæ condemnationis & tunc inspicitur tempus rei iudicatæ, vt hic. Et hoc apparet ex verbis senatusconsulti dicentis, in quantum facti sunt locupletiores, condemnandos. No. condemnandos, dixi in l. rei iudicatæ. inf. sol. mat.

ADDITIO.

a De exceptio. Adde Bar. & ibi no. in l. rei iudicatæ. sol. mat. & quod dixi in l. litis. sup. de neg. gest.

§. Fructus. Omnis possessor deducit sumptus factos cum fructuum, h. d. & no. in l. quod si sumptus. inf. eo.

1 *Malæ fidei possessori pro expensis consulitur officio iudicis.*
2 *Possessori malæ fidei, quare non consulatur pro expensis per doli exceptionem.*
3 *Exceptio, & officium iudicis differunt.*
4 *Statutum prohibens non posse opponi contra instrumentum aliquam exceptionem, non prohibet officium iudicis.*
5 *Statutum ut excludat officium iudicis, debet dicere quod aliqua non possit opponi exceptio, nec defensio.*

LEX XL.

a Plane. a Expensas vtiles, & necessarias factas ad perpetuam rei vtilitatem, quilibet possessor re extante deducit. sed re perempta bonæ fidei possessor necessarias tamen omnino deducit, voluntarias vero bonæ fidei possessor deducit. Secus in malæfidei, licet auferre possit, quæ sine detrimento rei possent auferri. h. d. & est not. l. No. tex. ibi, officio iudicis, &c. Venio ad gl. sup verbo. desideratur. † Quæro, vtrum malæfidei possessori pro expensis consulatur per doli exceptionem? Dic, quod non sed ei succurritur officio iudicis. Et ista differentia est quantum ad subtilitatem, non quantum ad vtilitatem. Idem dicit in l. in fundo. ff. de rei vend. Sed certe secundum Doc. Mo. aliqua vtilitas esse potest in modo practicandi. Nam malæ fidei possessor pro expensis potest iudicis officium implorare, sed si exciperet, succumberet per hunc text. Ita dicit Dy. in l. domum. C. de rei vend. † Quæro de ratione, quia dicit Pet. exceptio doli in prædone non habet materiam præexistentem, seu sufficientem ex qua oriatur, non dicit plus. Declaro. exceptio doli nititur æquitate. l. 2. in prin. de excu. mu. & l. æquitate. ff. de doli excep. Item debes scire, quod ista æquitas exceptionis inspicitur ex parte opponentis. l. qui ex liberis, in fi. ff. de bo. pos. contra tab. Sed hic ex parte malæ fidei possessoris opponentis non est æquitas: quia est quod sibi imputetur, ideo sibi doli exceptio non competit, vt hic, sed competit officium iudicis, ideo quia iudex ex officio suo respicit æquitatem quæ est ex vtraque parte. l. quod si Ephesi. ff. de eo quod cer. loco. ideo officium iudicis ad hoc se extendit. Et hoc vult iste tex. dum dicit, quod ista est æquitas, non. n. debet petitor ex aliena iactura, &c. & sic oritur ex æquitate ex parte eius contra quem opp. sic declaro dicta Doc. Sed certe ista videtur contra l. multis codicillis, §. veteranus. ff. de test. mil. Resp. ex æquitate oritur exceptio doli, quæ æquitas est ex parte eius contra quem opp. licet non sit ex parte opponentis. Vnde propter hoc recedo ab opi. gl. nostræ, & teneo opinio. Mart. antiqui gl. in hoc qui dicit prædoni doli exceptionem competere. Vult ergo iste tex. dicere, In persona prædonis habetur ratio sumptuum per officium iudicis, licet non opponatur doli exceptio. Non. n. est necesse, quod illa opponatur, l. fi. in fi. ff. eo. Hoc probatur in textu ibi dum dicit, sed benignius, &c. ponitur. n. dictio, sed, sine copula, & sic aduersatur ad præcedentia. Hoc etiam probatur ex dictione, plane, quæ sequitur vbi innuit, quod inter

3 prædonem, & possessorem solum est differentia re extante. Quicquid † tamen sit, nota mirabilem differentiam inter exceptionem, & iudicis officium.

4 Simile in l. 3. §. fi. sup. nau. caup. sta. & inf. e. l. fi. Propter quod † ego di

e co quod si in statuto dicatur quod contra instrumentum non possit opponi, nisi exceptio solutionis, de qua apparet publicum instrumentum vel falsitatis, &c. quod si est aliqua alia exceptio, quæ si non opponatur, actor locupletaretur cum aliena iactura, quod licet non possit opponi doli exceptio, tamen poterit officium iudicis implorari. quod no. Ad quod faciunt notata in l. fi. inf. eo. Vt igitur hoc tollatur, quan-

5 do dictat statutum, † facias quod dicas, quod non possit opponi aliqua exceptio, nec aliqua defensio, vt etiam officium iudicis comprehendatur. De quo dixi in l. 1. quod vi aut clam.

ADDITIONES.

a Meno. Plane. Cuiac. li. 15. obseruat. c. 26.
b Par. §. Quæro verum. Vide Ias. in l. 1. & ibi Ray. sup. de iurisd. om. iud. vide Bar. in l. sinus. §. pactus. ff. d. pa. & ideo dicit notab. Bar. in l. in contractib. in prin. de non num. pec. quod vbi per calumniam imploratur officium iudicis, iudex potest denegare. Secus si per viam exceptionis. Et hic adde Bal. in l. peremptorias. io ver. quæro quomodo intelligatur.

c Poma. De ratione. Vide Barb. cons. 37. 1. vol. & cons. seq. & consi. vol. Felin. cap. quod ad consultationem. de re iud. Barb. consi. in 2. uol. & consi. 42. eo. vol. Rom. consi. 325. Abb. c. dilecti filii. in fi. de iud. & c. nouit. en. tit. Car. consi. 10. Imo. cons. 31. alias 136. ad fi. & 142. & 144. cum duobus sequent.

d Videntur contra. Ad materiam notum vide Bar. & quæ ibi dixi in l. cum quæreretur. §. prædiis. de leg. 3. vbi quod no. per Bar. post gl. in l. fundo ff. de rei ven. vbi late. & vide quod dixi ibi. Meon. Opinionem Martini late tenet Mod. Pari. in consuet. Parisi. tit. 1. §. 1. glo. 5. nu. 97. 38.

e Ego. dico. Adde Bar. ubi. & ita §. nouissime. ff. nau. cau. sta. Item adde secundum Bal. hic, quod licet statutum vteretur verbo defensionis, tamen posse officium iudicis impartiri, ubi factum esset ita notorium, quod iudex suppleret ex seipso non ad petitionem partis ponit exemplum, cum est euidens calumnia, vel prauitas facti, facit quod no. C. de accu. l. reus. & Innoc. in c. 3. de offi. vic. facit quod no. in l. 1. qui & aduer. quos. & l. & si forte. §. Labeo. ff. si ser. vend. & quod no Barto. in l. post legatum. ff. de his quib. vt indi. Et istis in materia adde Bal. post Barto. in l. cum mulier. sol. mat. Idem Bar. in extrauag. ad reprimendum, io ver. ad denunciationem, & dicit Bar. io l. domum C. de rei ven. quod post terminum datum ad excipiendum, potest implorari iudicis officium. Item adde quod verbum defensionis refertur tam ad actorem, quam ad reum. l. 1. secundum vnam lec. gl. & ibi Bal. C. de testa. & Bar. in l. 1. C. de exce. Adde dictis per Bar hic, quod imo iudex poterit supplere ex officio, ut notat Bal. in rub. de in. li. lib. vide tamen inf. eo. l. fi. Item adde quod si quis non potest agere, vel excipere vigore statuti, potest tamen negare, secundum Bal. in l. peremptorias. Idem dicit in exceptione facti, uel intentionis. Adde tamen quod in notoriis, implorare iudicis officium non dicitur defensio, secundum Imo. in l. pe. §. ad crimen. de pub. iudi. Si statutum dicit quod alicui non reddatur ius, an poterit se defendere, uide per Bal. in l quoniam. C. de adul. & adde his dictis per Barto. quod no. Inn. in c. cum olim de censi. quod sequitur Bald. in rub. de manu. & Ang. post Rich. Malum in l. quos prohibet. de postulan. vbi stante statuto quod quis non debeat audiri per viam actionis, vel exceptionis, poterit tamen iudicis officium implorare. & quod no. glo. in l in fundo. ad fi. gl. magnæ infra, de rei ven. & Inno. de rescrip. c. dilectus. imo videtur quod etiam si dicatur nulla defensio, si iudici notorium est, succurritur officio iudicis etiam non implorato l. 1. C. qui & aduer. quos. l. vbi pactum. C. de tran. fac. in glos. uide Bal. in l. 1. C. de condi. ind. Adde quod dicit Bald. in l. non tantum. §. quod si. pro emptore, in glo. nimis ibi restringere, &c. ff. eo. quod quandoque ista uniuersalis negatiua, nulla exceptio &c. ponitur in rescripto quod emanat ad iuris obseruantiam, & tunc intelligitur remouere, nisi friuolas exceptiones, ut not. Arch. 2. q. 7. latqe. Quandoque apponitur in iure communi, tunc non dicitur remouere exceptiones permissas per aliam leg. l. ita pudor. C. de adul. & quod no. in c. fine exceptione. 11. q. 3. Quandoque ista clausula apponitur in statuto disponente contra, uel præter ius commune, tunc uidetur quod ista clausula sit præcise seruanda, arg. l. prospexit. qui, & a quib. Alii dicunt quod statutum vel consuetudo debet interpretari sane, vt non inducat iniquitatem. c. cum dilectus. de consue. l. 2. C. de non & secundum illos exceptio odiosa non potest opponi, fauorabilis sic, nisi statutum specialiter quasdam exceptiones enumeret, quia tunc omnes aliæ videntur resecatæ, qualescunque essent, arg. l. tribunus, in fine de test. mil. De hoc Barto. in l. 1. quod vi aut clam. & in extrauag. ad reprimend. in uer. non obstantibus & per eum in fi. in l. 1. §. nonciatio. de ope. no. nun. & quod no. in c. ex parte. de off. dele. & quid iuris, si in certis casibus exceptis apponatur dictio taxatiua, vide per Dy. in regula, in argumentum facit l. 1. C. de patrib. qui fil. dis. Adde an statutum prohibens quem audiri, impediat, quin possit iudex ex officio suo supplere, late Roma. consi. 213. & vide eundem Roma. consi. 42. quando statutum remouet omnem exceptionem.

e Meno. Dec. consi. 254. nu. 10. in simili Barb. consi. 38. col. 9. in fi. Ruy. consi. 5. nu. lib. 5. consi. 9. nu. 2. eo.

LEX XLI.

a Illud. a Mala fides, quæ per lit. contest. inducitur, non nocet bonæfidei possessori, re naturaliter perempta: secus in eo

b qui fuit malæfidei. h. d. Opp. sup. eo. l. sed & si lege. §. si ante litem. Sol. hic est malæfidei possessor quo ad omnia, præterquam quo ad interitum. Aduerte bonæfidei possessor est quando quis possidet contemplatione domini. l. apud antiquos C de fur. l. item veniunt. supra. eo. malæfidei possessor est, qui scit se non esse dominum. l. item veniunt. §. item placere. sup eod. Item est quædam mala fides ficta, quæ inducitur per lit. contest. vel controuersiam motam in peti. hær. & quod ista sit ficta, no. in d. §. si ante litem. Tamen bene dico, quod tempore litis contest. posset vere esse malæ fidei, si vere scire posset ad se non pertinere. Modo ista mala fides ficta non habet locum nisi æquitate cessante. l. sciendum. & l. denique. ex quibus cau. maior. Dixi plene in l. si is qui pro emptore, de vsuc. Sed quantum ad fructus subest æquitas, quia tempore litis contest. vel controuersiæ motæ, incip. t. vel incipere debet scire, vtrum res spectet, vel spectare debeat ad eum, & ideo debeat curare, vt rem, & eius fructus possit reseruare: sed quantum ad interitum cessat æqui

c tas, c quia non debet propter hoc ius suum indefensum relinquere: ideo quantum ad interitum, non censetur malæfidei: secus si tempore lit. conte. esset vere malæ fidei.

ADDITIONES.

a Meno. Illud. Robertus. lib. 1. sentent. iuris. c. 28.
b Meno. Malæfidei. Dec. consi. 69. in fine.
c Cessat æquitas. Adde Bal. in d. l. 1. in fi. C. de vsuc. transfor. & quod ipse notat in l. 1. de . ruc. & lit. expen.

§. Actiones. Possessor tenetur cedere actiones hæreditarias, si quas habet, & sibi debet caueri in eo, quod adest. hoc dicit.

§. Ad

§. Ad officium. Si seruus possessoris dedit damnum, li berabitur, eum dando pro noxa. h.d.

LEX XLIII.

Si quo tempore. Possessio superueniens post li.contest. venit in hoc iudicium, h.d.

1 *Debitor conuentus tanquam possessor iuris, quomodo interrogari debet.*
2 *Litis contestatio fit per confessionem, per negationem, & per dubitationem.*

Si debitor. Debitor hæreditatis nō tenetur hac actione, ni si se hæredem contendat. h.d. quam legem no. quia glossat totum istum tit. No. quod licet possessori rerum, non sit necesse. quod contendat se hæredem, tamen in possessore iuris requiritur, vt hic, & notatur in l.etiam.§.i.sup.eo.in fi.gl magnæ. Ex quo 1 nota,† quod quando agitur contra debitorem, tanquam contra iuris possessorem, debēt aliæ interrogationes fieri, quam illæ quæ ponuntur in l. qui interrogatus. sup.e. Et si dixerit quod sic, interroga- 2 bitur, quare cessat restituere, vt hac l. Item no.† multum istam l.quod a li.cont. a potest fieri per negationem, per confessionem, & per dubitationem, ut hic. quod no.

ADDITIO.

a Lit.cont. Potest fieri non solum per negationem, vel per confessionem, sed etiam per dubitationem, quod est contra communem sententiam Doc. in c. de hæc ite. & idem Bal. hic.

LEX XLVI.

Postquam. Qui legatum accepit, non prohibetur petere hæreditatē ab intestato, sed tenetur restituere legatum cautione sibi oblata, nisi fuerit in euidenti calumnia. Et si legatum non restituitur, de hæreditate non disputabitur. h.d.

LEX XLVIII.

Qui se liti. Qui se liti obtulit. vt possessor condemnabitur, licet non possideat. h.d. In gl. super uer. ab initio. in fi. dic, & quia necesse habet persistere, vt in authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex.

LEX XLIX

Prædonis Qui tacitam fidem accommodat, ut prædo dicitur possidere. h.d.

LEX L.

Lucius. Qui perdit in actione falsi, non prohibetur dicere nullum. h.d.

LEX LI.

In æstimationibus. Ficta mala fides per litis cont. facit possessorem teneri ad verum pretium rerum venditarum ex uoluntate: si ex necessitate, ad pretium conuentum. h.d. & est difficilis lex. Op. quod non procedat ista lex. Aut enim loquitur in bonæ fidei possessore, & ille non tenetur vltra, quam sit locupletior. Aut in malæ fidei possessore, & tunc tenetur ad ipsas res, non ad æstimationem, ut l. si possessor. §. fi. sup. e. Cui contradicit hæc lex. huius timore variatur, & intelligitur hæc lex plurib. modis, ut in gl. Tu tene, quod dixi in summario. Et ratio huius casus colligitur ex his, quæ dixi in l. illud. sup. eo.

LEX LII.

a **Si bonæ fidei.** a Iudicia particularia non differuntur ppter vniuersalia, si res est tempore peritura. h.d. Op. de l. fi. C. eo. Sol. d. cum quidam, quod hæc lex per illam corrigitur, alii dicunt, quod illa loquitur, quando possessor conuenitur, hic quando agit. Quam sol. no. quia habui eam de facto. istud tenet gl. in l. si post litem. inf. de excep.

ADDITIO.

a Si bonæfidei. Adde quod habetur in l. non distinguemus. §. si is. sup. de arb. Bar. in l. si quis libertatem. cir. fi. sup. eo. & de hoc ēt uide Bal. in l. emptorem. in uer. sed mene quæ[illegible] C. loc. & Inn. in c. quia cunctis. in fi. gl. magnæ, de concess. præ[illegible].

LEX LVI.

Non solum. Res hæreditariæ possunt alienari ex necessitate æris alieni.

LEX LVII.

Ei qui. Ei qui emit hæreditatem à fisco, competit hæc actio. hoc dicit.

§. Hæres Pignus datum defuncto, potest peti hac actione, hoc dicit.

a **§. Cum prædia.** a Malæ fidei possessor tenetur in quantum prædia ex negligentia facta sunt deteriora. h.d. Dixi in l. si seruum. in prin. de uerb. ob. Vide legē, si possessor. §. 1. & §. pe & fi. l. si homo. inf. de rei uend.

ADDITIO.

a Cum prædia. vide in l. si possessor. §. 1. de peti. hær. & in l. si homo. inf. de rei uen. per Bar. in l. si seruum. in prin. de uer. obl.

LEX LVIII.

Euicta. Etiam bonæ fidei possessor tenetur restituere totum, quod nomine pœnæ exegit. h.d.

LEX LIX.

Cum hæreditas. Possessor tenetur restituere fructus, quos percepit, licet petitor, percepturus non fuerit. h.d.

LEX LX.

1 *Tertius superueniens, quod impediat executionem sententiæ latæ pro primo.* [illegible]

a **Cum idem.** a Vnius petitio non impedit executionem alterius petitionis eius, qui prius ad sniam peruenit, sed est possessori cauendum. h. d. q̄. legē no. & multum. 1 No. b q. tertius superueniens non impedit executionem sniæ latæ pro primo, vt hic, & l. is a quo. ī. de rei ven. Et rō huius est, quia ius ipsius alterius petitoris non fit deterius, sicut. n. poterat auocare a primo possidente, ita ab isto secundo. Et licet iste secundus, qui petit executionem, possideat, ita possidet ille prius conuentus. Sed si ageretur de transferendo in aliquem possessionem uacantē, forte ex l. fin. C. de edicto diui Adria. tollendo, tūc ante quam executio fiat, si alius c comparet & dicit se hæreditatem ad se pertinere, & dicat se mittendum in possessionem eo iure quo primus, tunc executio differt, quia per eam fieret præiudicium secundo: quia ibi prima possessio erat vacans, modo possessa est per aliū, de quo est tex. in c. veniēs, extra, de restit. & ibi per Inn. de quo dixi in l. ita tamen, §. quoties. inf. ad Tre. & hoc est quod voluit dicere. executio fiat taliter quod alteri non præiudicet. Et ideo cogitur cauere hic primus petitor, q. eum defendat aduersus alium petitorē. Ratio, quia si possessor non peteret cautionem, ipse absolueretur a petitione secundi petitoris; quia non possidet, neque dolo desiit possidere, & ille secundus petitor haberet inchoare nouum iudicium. Et ideo ne istud incommodum sequatur. cogitur petere cautionem, & ille præstare tenetur, qua præstita, ille habebit necessitatem prosequi eandem instātiam ceptam cum possessore primo, & sic ista cautio proderit secundo petitori. Et hoc est, quod tex. huius l. vult in fin. Et propter hoc puto, quod si possessor restitueret, cautione non exacta, tenetur quasi dolo desiisset possidere, l. dolo. inf. ad leg. Fal.

ADDITIONES.

a Cum idem. Hāc l. notabiliter limitat Bar. in l. litibus. in fi. C. de agr. & cen. lib. 11. & Jo. in l. a sententiā. de appel.

b Non impedit. An tertius superueniens impediat executionem sententiæ, adde l. a diuo. §. si super reb. de re iud. & quod ipse notat in l. si perlusor o. de appel. & aliquid in l. si alienam. in fi. inf. sol. mat. Adde Pet. de Anch. consi. 314.

c Rur. Adde plene per Alex. in d. §. si super reb. & quia si bñt Bar. quando possessio est uacans, sequitur Pau. de Cast. & refert idem ter ere in c. cum venientes, de extra de testib. & Bar. in l. ita tamen. § quoties, infra ad Trebel.

Ueno. decat se mittendum Ruy. consi. 2[illegible]. lib. 5.

LEX XLI.

1 *Pater si expendit pro filio habente bona aduentitia in studio, in dubio uidetur de bonis filii expendisse.*
2 *Expensarum deductio quando fiat officio iudicis, etiam parte non opponēte.*

a **Filius a patre.** Quod pater expendit in honorem filii in dubio vr̄ expēdere de bonis, q̄ habet pertinentib. ad filiū. h.d. quam l. nota. Ex quo patet 1 q. illud quod pater expendit pro filio in studio, si filius habebat bona aduentitia materna, uel alia, quod ex illis in dubio uidetur facta expensa. facit l. Nesennius. supra. de neg. gest. dixi in l. 1. §. nec castrense. j. de collatione bonorum. ver. quæro hic loquitur, & ita dēt intelligi in l. quæ pa. j. fa. erc. Item quæro de intellectu istorum uerborum positorum 2 in l. fi. Petrus dicebat,† quod hoc importat, quod si pars non opponat quod iudex ex officio suo suppleat, quod non placet, quia de iure, non de facto iudex supplere debet l. 1. C. vt quæ desunt aduoca. b Vnde gl. dicit quod vult dicere, quod posito, quod pater non habeat exceptionem, tñ consulitur ei per officium iudicis, quod satis placet in se, ut dixi in l. plane. s̄. eo. Tamen quantum ad propositum intelligo l. istam aliter. Tu dicas quod exceptio est actionis exclusio. l. 2. j. de exceptioni. modo quod hic dicitur de expēsis, ponitur ad excludendam actionem, & sic ante latā sniam, & sic vere dicit exceptio. Quāque non opponitur ante sniam, sed post sniam in executione, tunc quia executio per offm̄ iudicis fit, si post sniam oppo- c natur, non fit proprie, sed imploratur offm̄ iudicis, vt vidistis in l. 1. s̄. de edendo. & tūc diceretur fieri iudicis officio ista deductio. semper tamen intellige, quod pars petat. l. quarta. §. hoc autem iudicū. j. de dam. inf. Et hoc est quod vult dicere iuriscōsultus. si ante sententiam non excipitur post sentētiam fiet in executione per officiū † iudicis.] Et hæc nota multum, quia quotidiana sunt.

ADDITIONES.

a Filius a patre. De intellectu huius legis uide no. per Bal. in l. domum. C. de rei vē.

b Vnde glossa dicit. Vide Bar. in l. si unus. §. pactus ne peteret. sup. de pactis.

c Opponatur. Sal. in l. 1. C. vt quæ desunt aduoc. etiam transit cum intellectu Barto. sed Bal. in d. l. domum. C. de rei ven. hoc reprahendit, & vide etiam Cy. & Bar. in d. l. 1. et uide quod singulariter dixit Bar. in l. si quo tempore. in fi. sup. eo.

† Cla. Iudicis. Vide Cy. B. ld. et Doc. in l. 1. C. vnde le. ubi per hoc dicit Bal. non ualde singulare. & vide Alex. post Bar. in l. ex asse. inf. ad Tre. & uide tex. ubi Bal. in l. fi. in 18. q. C. de hæred. insti.

Si pars hæreditatis petatur. Rub.

Glossa format quæstionem, vide eam.

LEX PRIMA.

POst actionem. Ista lex continuat primo ad præcedentia. Secundo intrat materiam. Secunda ibi, is qui. Et prima pars, quæ continuat, non indiget summario. Et glo. in principio quærit duo. Primo, an hæc sit alia actio a præcedenti? & hæc litera innuit, quod sic. Veritas est ista, quod non differt ab illa specie, sed numero: sicut alia est actio, quæ competit mihi pro centum mutuatis,

tuatis,& alia quæ competit,qñ sum hæres institutus insolidũ:alia quando pro parte tamen eiusdem sunt generis. Item quærit glo. an sit prætoria,vel ciuilis? Glo.determinat,quod ciuilis,

§.Is qui. In petitione hæreditatis. conclusio sumitur respectu iuris agentis, nõ respectu possessoris conuenti.h.d. Quæro pro declaratione eius quod dicitur totam hæreditatem vendicabit, &c.quidam dicebant, quod propter vnam rẽ, & cætera. Tu dic, vt dixi in summario, quia conclusio libelli sumitur ex persona agentis,non ex persona possessoris.

§.Quinimo. Plures hæredes debent agere contra plures possessores: nec potest vnus eligere vnum,alius alium.h.d.

1 *Duo iudicia vniuersalia respectu eiusdem hæreditatis concurrere possunt*
2 *Iudicium familię ercisfundæ datur inter eos,qui se non diffitentur hæredes.*

§.Proinde. Si sunt plures, ad quos hẽditas pertinet, pro diuiso põt alter ab altero conueniri hac actione.vel fa.ercis.si fatentur se hæredes.h.d.† No.q duo iudicia vniuersalia respectu eiusdem hæreditatis possunt cõcurrere. Simile in l.1.s̃.tit.j. Item no.†quod iudicium fam.ercis.datur inter eos,q se non diffitentur hæredes. h.d. Ad primum opp.de l.si Titius cũ quo.ĩ fi.j.pro socio. Sol.ibi in pecunia, & sic pars cũ parte recipit compẽsationem,hic in specie. Item opp. j. de rei ven.l. Pomponius scribit,si ex equis & j.§.prox. Sol.ibi possidebat pro indiuiso:hic p diuiso. Item ad fin op.q etiam qñ se negant hęredes,sit locus fam.erc.l.1.j.fam.erc. Sol.ibi volebat quis agere, nõ pro eo,qđ ipse possidebat,sed pro eo,quod possidebat aduersarius.

§.Si ego ex parte. Si cohæres meus, & extraneus possideant hæreditatem pro indiuiso,extraneum tantum conueniam h.d.

1 *Compensatio ð specie ad speciem fit partibus volentibus, vel iudicis officio.*

§.Item si cum me. Qui partem possidet p indiuiso,a cohærede, & extraneo possidentib. residuam partem petet: vel inter eum & cohæredẽ compensatio fiet.h.d. Sed quæro,vtrũ illi duo possessores possideant pro diuiso vel pro indiuiso? Gl.dicit, quod pro indiuiso, & bene: alias non conueniret nisi extraneum,vt s̃.px.† Sed tunc opp.quo fiet compensatio spẽi ad spẽm. Dicit gl. quod hoc fit partib.volẽtib quod satis placet. Vel dic, q partium p indiuiso fiet compensatio. Videte, istud esset verum qñ partes deberentur pro indiuiso in ea.re.l.deducta.§ numis. ad Tre. Sed in parte p indiuiso nõ põt fieri compensatio. Tene ergo, quod fiat cõpensatio volentib. partibus, Vel dic,q hoc fiat officio iudicis,sicut qñ fit adiudicatio in iudicio diuisorio, nõ autem per modum compensationis.

§.Interdum. Propter numerum nascendorũ ex ventre admittitur petitio partis incertę.h.d. Glo.ponit exemplum in successione,collateralium. Oppo. C. de suis & legit.auth.in successione,& Inst.de hær.quæ ab intest.§.cũ filius.ver.& quia placuit Glo.dicit quod iste §.corrigit hodie,qa succeditur hodie in stirpes,non in capita. Et sic non est curandũ, q nascãtur ex eis. Sed aduerte,aut loquimur in successione ascẽdentium,& hodie & olim succedebant in stirpes,vt d.ver.& qa placuit. Aut loquimur in successione collateralium, & tunc fm iura antiqua succedebãt in stirpes vt hic,& l.post cõsanguineos.§. hæreditas.de suis & legit. An aũt sit hodie correctum? Dicas sic,si loquimur in successione collateralium vltra fratres, & fratrum filios, iura antiqua non sunt correcta, qa ẽt hodie fit successio in capita, vt C. de leg. hære. auth. post fratres. Si vero loquimur de successione fratrum,& filiorũ fratrum,si qdẽ filii fratrũ succedũt cũ patruis vel auũculis,nõ est dubiũ qd hodie succedãt in stirpes, & ista iura fiorũ corrigunt,vt in auth.cessante. C. de leg. hære. Si vero filii fratrum succedũt soli, & aliqui ex patruis vel auunculis non supersunt,tunc est opinio inter Azo.ex vna parte, & Accurs. ex altera. Et ista est qõ,quæ fuit in quodã castro huius ciuitatis,& dicit Azo,quod in capita,dominus Accur.quod in stirpes, vt no. in d.auth.cessante. Ego teneo opin. Accur. de quo dic vt in l.post consanguineos §.hæreditas,de suis & leg.

LEX II.

a **Si ex pluribus.** a Qui sperat admitti ad partem, facit partem,h.d.Gl.hic format pulchram qõnem,& examinat melius hic,quam alibi. Et ista quęstio tangitur in multis locis,videlicet in l.si marito.§.patri.j. sol.matr.& in l.si quis ita scripserit,& ibi per Dyn.de hær.insti & l.plane.§. 2.& ibi dixi,j.de leg.1.& l.quid ergo in prin.eo.tit.

ADDITIO.

a Si ex plurib. De ista q. Vide dominũ tas.in l. plane. hic allegata, de le.1. Ant.Al.

LEX III.

a **Antiqui.** a Posthumus nasciturus ex vẽtre impedit sequẽtes in gradu. Eos autem,q eiusdem gradus sunt statuit admitti:& si tres nascituri essent, auferr vel cõcedi alteri, fm quod casus occurrit.h.d. Op.q detur petitio partis incertæ,& plus & minus,fm q casus euenient. hĩc op.đ l. cum qdã.§.q dr.j. de acq.hær. Sol.intellige hoc,si posthumus esset institutus,vel exhæredatus. Nam si esset præteritus,non posset adiri hæreditas.

ADDITIO.

a Meno. Antiqui. Ant. Gulibertus in polystore.c.10.12.

LEX V.

Illud. Incertitudo nascendorum non impedit cohæredem adire,licet quæ portio competat sibi sit incertum. h. d. Bona lex & subtilis est. Op. de.l.ex semisse, j đ acq.hęred. Solue, vt in gl. Quærit gl.quæ sunt illa,quę requiruntur sciri,vt possit adiri:vide gl.& no.ipsam.

LEX VI.

Sorori. Qui ex post facto apparet esse hẽs, a quolibet hærede auocat pro rata,& sumptus pro rata sustinet.h.d.

LEX VII

Non possumus. Per hanc actionem consequitur quis partem pro indiuiso, quę per iudicium fam.erc.diuidetur.h.d. quam legem nota.

LEX VIII.

Permittendum. Potest quis pro parte cedere, & pro parte cõtendere.h.d. Not. p eo,quod dixi in l.si debitor s̃.tit.1.

LEX IX.

Cum multi. Qui procurator alterius administrat, petitione hæreditatis non tenetur, nisi illius hæres extiterit in totum vel in partem.h d.

LEX X.

Cum hæredis. Qui negotia hæreditaria absentis nomine gerit,ab his,ad quos negotium in veritate pertinet,poterit conueniri actione negotiorum gestorum,& petitione hæreditatis,si se hæredem contendat.h d.Op.s̃. l prox. Sol intellige l.illam qñ se contendebat hęredem. Item op. quod ista hẽditas debeat pertinere ad fiscum tanq̃ caduca. l.item veniunt.§.pridie s̃.ti.j. Sol.vt in gl. de quo dic per Doc. vt l.vnica. § pro secũdo đ cad.tol. Item op. & vr q illud q est gestum p defunctum possit haberi ratũ per hęredem.l.fi.j.rem ra.ha. So.est verũ in his, quæ transeunt ad hęredes,sed hęreditas non adita trãsit ad hęredes De quo per Dy.in c.ratum.extra,de reg.lib.6.

De possessoria hæreditatis petitione. Rub.

LEX PRIMA.

s *Actiones particulares competentes bonorum possessori,non sunt prętoriæ.*

ORdinarium. Bonorũ possessori de iure pretorio cõpetit hęc actio, in qua tm̃ venit q̃tum in pet.hę.ciuilis.h.d. Op. Inst. de bo.po.§. quos autem,& j.d reg.iur.l.pretor. Sol.bon.possessores sunt hẽdes in effectu,sed nõ vere,iõ necesse fuit,q eis daretur bo.possess.hęreditatis petitio de iure p̃torio, cũ de iure ciuili non daret. Itẽ opp.q ẽt p̃cedẽtes sunt prętoriæ,vt l.1.in prin.e.ti.1.Sol. uc,vt ibi Item opp.dr hic,superiores,&c.quasi pposuerit plures, cũ non sit nisi vna. Solu.vna est in gñe,sed plures sunt numero,vt

t dixi in l.1.in prin.s̃.ti.1.Item q̃ritur,an factiones particulares,q̃ cõpetunt bo.possessori,sint p̃torię? gl.q non,quam no. qa hoc sentire vr.iõ est notanda,vidi quę dixi in l. 2. j.de bon.poss.ut gñali.

ADDITIO.

a Quæ dixi. Vide Bar.in l.2.de bon.poss.

De fideicommissaria hæreditatis petitione. Rub.

LEX PRIMA.

EX ordine. Fideicõmissario vniuersali, cui est hęreditas restituta verbo,competit hęc actio,in quam veniunt omnia, quę in petitione hęreditatis ciuilis,h.d.

LEX II.

Nec interest. Hęc actio cõpetit fideicõmissario,& eius hẽdi,bonorum ve possessori.& non datur cõ verum hęredem , sed contra alios , & eorum hęredes.h.d. Opp.frustra quis petit illud,q habet:sed hic dicitur , q hęreditas est restituta,ergo eam petere nõ debet. Glo.dicit optime q intelligatur hęreditas restituta verbo , & non re , vel re pro certa parte,nam si esset restituta tota,& fideicõmissarius eam pderet,non

a hẽret hanc actionẽ.a q no. Sed q̃ro,vñ hoc? b Rñ. in petitione hẽd.

b veniunt res hẽditarię, vt l. item veniunt. in fi.s̃. de peti.hęre. Sed post apphensam hẽditatẽ desinunt esse hẽditarię.l. 1. §.veteres.& ibi no.de acq. poss.& sic est res hẽdis,vnde in pet.hę.non veniunt, l.quod si in dic.§.sed si hẽdis negotium.s̃.de pe.hę. hĩc op.de l.i fideicõmissariã.j.ad Tre. Sol. restĩone facta veniũt fruct⁹,sicut ĩ pe. hęre.

ADDITIONES.

a Paris. Hanc actionem. Vide Bald contrarium tenentem in consi.12.&.consi.13. vol.3.* Meno.Dec.l hæreditas.nu.3.ff.de reg.iur.Soci.iun.consi.47. nu. 23.li.2. So..sen.consi.12 2.nu.13.lib.4.Ruin.consi.174. in fi.lib.4.Calcã.cõsi.77.nu.12.

b Vñ hoc. Vide quæ dixi in l.hæredes.de acq.pos.& no.Insti. de act. §. actionũ.in fi.& Cy.in l.h.C.edic.diui Adr.ad fi.antepe.q.& gl.1.in fi.in c. 1. de consi.in 6.

hære. Ante vero restõnem fructus nõ veniunt, ſm qđ dr̃ in d.l. in fideicõmissariam. & l. iubemus. C. ad Tre. Item opp. ꝙ sit ciuilis, qm̃ restõ fit per senatusconsultũ, ꝙ est ius ciuile. Dicit glo. nõ ob. qa non sequit̃ hoc ꝑ istã gl. nõ efficieris clarus. Vnde dic ꝙ per senatusconsultũ transeunt in fideicõmissariũ oẽs actiones, q̃ ꝯpetebant hr̃di, q̃ erunt vtiles. Nulla. n. actio dat̃ fideicõmissario per senatusconsultum, sed solũ in eum trãsfert̃, q̃ hæredi competebat. Vnde si fideicommissarius vellet intentare petitionem, q̃ ꝯpetebat hæredi, poterit vtilem translatam per senatusconsultum, sed si vellet agere ex persona sua, nullam habet ciuilem, sed datur a prętore, & ideo Ioãnes posuit istas duas pretorias actiones, & vnicuique dedit cellulam, quod no. & tene menti.

LIBER SEXTVS.

De rei vendicatione. [a] *Rub.*

ADDITIONES.

a Parif. De rei ven. Istã rub. repetit Mat. Lau. & circa rei vend. vide Mat. no. 190. & Lau. in d. repetitione, ponentẽ multa in materia, ꝑsertim quotuplex sit dñiũ.

1 *Rei vendicatio datur contra ciuiliter possidentem.*
2 *Rei vendicatio directa vtiliter, an detur ei, qui est dominus contra eum, qui dolo desijt possidere.*
3 *Lite contestata super actione directa, & iudicio pendente, reus dolo desijt possidere, an sequatur condemnatio.*

Rubricam istam ꝯtinuat Iurisc. tñ circa glo querunt̃ aliqua, cui det̃ rei vendicatio, q̃ in ea veniũt, & qualis sit, & est gl. satis clara. Duo tñ in ea dñr, q̃ exigunt examinationem. Primũ, †an hæc actio det̃ ꝯ tñ ciuiliter possidentem. Et dicit gl. ꝙ sic, sed nil allegat. Item no. C. vbi in rem actio. l. 2. & ꝟ. de acq. poss. l. Pomp. §. si is qui precario. Tex. habeo in l. 4. in fi. ꝟ ad exhib. & de vsuf. l. cuicunq;. §. 1. Scđo dicit gl. [a] est sciẽdũ, ꝙ hæc actio datur qñq; directa directo, vt ei, qui est dñs ꝯ eum q desijt possidere. Qñq; datur vtiliter directo, ei q hẽt vtile dñium, ꝯ possessorẽ. Qñq; vtilis vtiliter ei, q habet vtile dñium, ꝯ eum q. dolo desijt possidere. Et sic nomina referunt̃ ad actorem, aduerbia ad reum. Vltram. †reprehendũt glo. & primo in eo quod dicit gl. ꝙ dat̃ directa vtilr̃ ei, qui est dñs, contra eum, q dolo desijt possidere. Nam rei vendicatio, dñt ipsi, hẽt duo principia formalia, vnum ex parte agentis qđ est dñium. ꝟ. e. l. in rem. aliud ex parte ꝯuẽti, qđ est possessio. C. de ali. iu. mu. cau. fac. in l. j. & l. oſſm̃. ꝟ. eo. si qđ istorũ deficiat, non põt dari directa rei vendicatio, sed vtilis. Vñ ꝯ eũ, qui nõ possidet, sed dolo desijt possidere, datur vtilis rei vendicatio, non directa vtilr̃, vt dicit gl. Et ꝑ his [b] vr̃ casus in l. electio. §. item si ex plurib. ꝟ. de nox. & §. itẽ si qs. l. ẽt de pe. hæ. Ita dñt Doc. nñ. C. eo. i rub. Pro gl. nr̃a facit, qa in istis actionib. realib. ius metimur ex ꝑsona actoris, nõ rei, l. j. §. j. s. si ꝑs hær. pet. ergo in rei vẽdica. ex ꝑsona rei nõ variat̃ actio, sed quãtitas actionis, vñ semp dẽt dici directa, si aliqs est directo dñs. Teneas tñ q̃uis, qa ista verba sunt magistralr̃ dicta, non aũt sunt verba Iurisconsulti., & istud †est vtile ad qõnẽ [c] difficilem, si est lis con. super actione directa, & pẽdẽte iudicio reus dolo desijt possidere, vtrũ sequat̃ cõdemnatio ex ea. instantia. Si. n. tenemus istã gl. nullum est dubium, ꝙ sic. Nam non variat̃ actio, qa ita est directa añ, sicut post, sed variatur qualitas, qa primo dabat̃ directa directo, nũc de directa directo dat̃ directa vtiliter, & variatio qualitatis non nocet, quin post sequatur condemnatio. l. in delictis. §. si detracta. de noxa. Si tenemus aliam opin. s. ꝙ sit actio vtilis, tũc est dubium, qa sup vtili õn est lis cont. tñ idem censetur. tangitur per Dy. in l. q̃q̃. § Iul. †& ibi dixi, đ aqua plu. ar. & per Cyn. in l. j. s. de alr. iud. mu. cau. fac. lac. Bu. in §. omnium. Inst. de actio.

ADDITIONES.

a Dicit gl. Adde Bar. & Doc. in l. curatoris. C. de neg. ge. & in l. 1. C. de ali. iud. mu. cau. fa. Bar. in l. si autem. §. sed & is, ꝟ. eo. & per Imo. in l. quanquam. §. Iulia. & ibi Bar. de aqua plu. arc. & glo. in §. 1. su. si ex nox. causa aga. ver. mutata. quæ tenent, ꝙ detur vtilis.

b Meno. Et pro his. Gomes. §. sed istæ. nu. 76. in fi. Insti. de act. Bal. l. vlt. nu. 38. C. de edic. Diui Adr. tol.

c Vtile ad quæstionem. Et vide quod no. in l. 1. C. de alie. iu. per Bal.

† Clau. §. Iul. Aduerte tamen, quod contra non possidentẽ, & eũ, qui dolo desijt possidere, vel qui dolo se liti offert, potest agi hac actione, & non obstabit rei iudicatæ exceptio, si ad eum deuenerit possessio, tex. est quem Bart. dicit scribendum litteris aureis, in l. si a te, hæreditatem. ꝟ. de excep. rei iud.

LEX PRIMA.

POst actiones. Hæc actio est ad rerum singularum petitionem, & competit pro omnibus rebus corporalibus. h. d.

1 *Pater vendicat filium causa expressa, item Abbas monachum, item dominus colonos, censitos, & agricolas, item villa causa expressa, vendicat sustinentes onera, & ciuitas ciuem.*
2 *Quatuor remedia, de quibus in hoc textu quando competant.*
3 *Interdictum non habet locum pro filio, quando a nemine detinetur.*
4 *Ciuitas contra detinentem castrum, vel villam, porrigit libellum.*
5 *Carceratus, qui petit se relaxari, proponit officium iudicis.*

§. Per hanc. [a] Liberæ personæ, q̃ sunt in ꝑtãte nr̃a, non petunt̃ rei vẽdicatione, [b] sed alijs remedijs expressis, nisi vendicetur adiecta cã de iure ciuili. h. d. Quæro, qđ hoc est dictum, præiudicijs? Quidam dñt. i. exceptione, quia si filius agit opponam quod nõ põt, qa est in ꝑtãte, quod gl. non placet. Dicit ergo præiudicijs, a præiudiciali in rẽ actione, de qua loquit̃ Insti. de act. §. præiudiciales. Item quæro, quare dñr præiudiciales. Dicit glo. quod ita præiudicant, vt interim de alijs non cognoscat̃. Sed certe ead. rõne petitio hr̃ditatis dr̃ eo. mõ præiudicialis, vt l. si qs libertatem. s. de pet. hæ. Dicit Petrus, quod iõ dicitur, quia ibi vertit̃ res magni præiudicij. puta status hominis. †Itẽ quæritur, vtrum [c] illud qđ dr̃ hic in filio, qđ põt vendicari adiecta cã de iure Romano, sit idem in alijs personis. Idem dico in vxore. † Glo. dicit ꝙ sic, & bene. Vnde Abbas vendicat monachum adiecta cã de iure cano. Sicut vẽdicamus res sacras, l. in rem. §. loca sacra. ꝟ. eo. Et eo. mõ, dñs vendicat colonos, agricolas, & censitos. C. de agr. & censi. & seq. rub. idem dico [d] de istis vasallis, qui sunt ex ꝯsuetudine, quod pñt vendicari adiecta cã de iure ꝯsuetudinario. Et idem dicerem, cũ ex forma statuti quælibet villa habeat suos massarios, qui sustineant onera, quod possunt vendicari adiecta cã de iure statutorũ, sic ciuitas vendicat ciuem suũ adiecta cã de iure ciuili. l. de iure. ꝟ ad mu. Idem dico in quolibet syndico, seu sic conditionato. † Quæro qñ competũt ista quatuor remedia hic expressa? gl. distinguit, & clare, tene eam. Contra istam distinctionem gl. op. & vr̃, quod officio iudicis nõ possit vti cum alijs actionib. vt l. in causæ, in prin. s. de minori. Solu. illud est verum, qñ est officium extraordinarium in subsidium introductũ, ad coadiuuandum ius ciuile, de quo dixi in l. in prouincialia. ꝟ. de no. ope. nun. † Item q̃ro, q̃ est rõ, quod interdictum non hẽt locũ, qñ filius a nemine detinet̃? Rñ. ſm Petrum, quod tũc hẽt locum interdictũ, qñ est contentio inter duos de re tertij, sed hoc nõ est, nisi fieret pro alio, vt puta pro hærede aliquo, l. pe. de libe. exhib. † Item ex hac glo. [e] & ll. alle. in ea, nota quod si ciuitas mea vellet petere vnam villam, vel vnum castrum ꝯ quem debet dari libellus? Certe contra eos, qui detinent, vt si homines illius castri detinent: contra eos datur, si alius, contra illum tantum. Item aduerte, † quod quando aliquis est carceratus, & petit se relaxari, non proponit interdictum, quia non est contentio inter duos de re tertij, sed de se, ideo proponere et officium iudicis, vt hic.

ADDITIONES.

a Per hanc. De hac materia vide Inno. in c. inter quatuor. de ma. & obe. Bar. in l. j. C. de libe. hom. exhi. & ibi quæ dixi. Adde tamen ꝙ frater non vendicat fratrẽ nec par parem, secundum Bal. in l. non ignorat, qui accusare non possunt.

b Pari. Vendicatione. Et quid in vxore, quo iure possit peti, & quo remedio, si nõ velit cum marito habitare, vide Raph. Cum. consi. 1.

c Pom. Quęritur vtrum. Vide aliquid. per Fel. c. licet causam. 13. no. de proba.

† Clau. Vxore. Vide Pan. in c. non est. de sponsal.

d Barb. Idem dico. Adde Inno. in c. tua. de ord. cog. Spe. in 4. parte, de officio iu. & de regularib. in fi. vide Doc. & ibi dixi in c. dilecto. de ap.

e Item ex hac gl. Adde Bar. in l. 1. de libe. hom. exhib.

1 *Pronunciandi, & exequendi modus, quando petitur vniuersitas rerum.*
2 *Imperator est dominus totius mundi in vniuerso.*

§. Per hãc autem actionem. Hac actione vẽdicat̃ vniuersitas rerum in totum, vel i partem, nõ obstante quod aliqua pars particularis non sit vendicantis. h. d. cum l. seq. Opp. qđ hæc actio non detur ad vendicationem vniuersitatis, vt s. ea l. in prin. Sol. ibi loquitur de vniuersitate iuris, ad quam nõ datur hæc actio, vt est hæreditas, peculiũ, & similia: hic de vniuersitate corporis, vt est grex. Venio ad l. 2. dr̃ hic, quod si par numerus vtriusque sit in genere põt vendicari totum. [a] ꝯ ꝟ. e. l. Pomponius ꝑbat, si ex æquis. Sol. dicit gl. aliqñ ꝯpositione separata plurium corporum non efficitur vnus grex communis, & corpora non cõmunicantur, sed quælibet corpora eius manent, cuius primo erant: & ideo non potest vendicari in modũ gregis, sed quilibet vendicabit corpora sua: quæ si sunt tot, quot faciant gregem, pñt vendicari sub appellatione gregis. Sed si corpora erant cõmunia, tunc possent vẽdicari ꝑ parte gregis, vt l. ꝯria. Op. dr̃ hic, ꝙ i restitutione non veniunt aliena capita, ꝯ l. Marcellus. ꝟ. eo. Sol. hic loqr̃ de alienis simplr̃. ibi loquitur de alienis, pro quib. cõpetebat Publiciana. † Ex hoc nota modum pronunciandi, & exequẽdi, qñ petitur vniuersitas rerum, quod licet iudex pronunciet, gregem esse meum, tamẽ restitutio, fiet mihi detractis capitibus alienis. [b] Pro hoc † ego sum consuetus dicere in prima costitutione huius libri, quod cum Imperator sit dominus totius mundi. [c] Et gl. dicũt dñm

ADDITIONES.

a Vendicari totum. Vtrum valeat libellus, peto gregem, uide Bal. quod sic, in l. edita. C. de edendo, & inf. eo. l. vendicatio.

b Pom. Capitibus alienis. Vide Bal. in 1. consi. fforum. & l. 1. C. vnde cog. Alex. cõsi. 1. 5. vol. plene Fel. in c. cum non liceat. per totum, de præscri.

Meno. Mod. in consuetud. Parisien. tit. 1. glos. 6. nu. 4. 5.

c Dñs totius mundi. Qualiter Imperator est dñs mundi, adde Bar. in extrauag. ad reprimendũ. in uer. totius orbis. Bal. & Ang. in l. bene a Zenone. C. de quadri. præscr. & in proœ. fforum. in prin. Bal. & ibi Doc. in l. 1. in prin. de sum. Trin. cõ opin. Bar. tenet Ang. in l. si hæredis seruus. de leg. 1. & de hoc in c. fi. per glo. ibi de offi. arch. & gl. no. in cle. pastoralis. in ver. districtus. de re iud.

eunt dñm quo ad protectionem, quia cum alij sunt dñi singulariter plures non poterunt esse dñi in solidum. Ego dico, q Imperator est dñs totius mũdi vere. Nec ob. q alij sunt particulatiter, qa mundus est vniuersitas quædam: vnde pōt quis habere dictā vniuersitatem, licet singulæ res nō sint suæ. Vnde si alius teneret mũdum, ipse Imperator posset vendicare. Casus est hic. Ad l. Marcellus. op. vniuersus grex non potest vsuc. l. rerum mixtura. ff. de vsuc. ergo pro grege nō datur Publiciana. l. si qui, in prin. ff. tit. j. Sol. ut in gl. hic, & l. ḡtra: & quod ibi dicit, vniuersitas, subaudi, tm̄. Item si iste grex est idem, qui primo fuit, & ille erat meus, ergo nunc est meus, qa res mea absque facto meo, non desinit esse mea, l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. Sol. gl. in d. l. Marcellus. super verbo, vendicare. circa fi. ff. eod. dicit, & bene, licet sit idem, non tamen omnino & quod res nō desinit esse mea sine facto meo, scilicet vere vel ficte, vt puta ex legis dispositione, vel alterius rei variatione, vt l. adeo. §. cum quis. de acquir. rer. do. & ff. eo. l. idem Pōponius, §. idem scribit. sed hic contingit variatio rerum, scilicet corporum, licet vniuersitas remaneat eadem.

ADDITIO.

Carb. Casus est. Ego quod l. sed si par numerus. inf. ad Sylla. valde huic l. Marcellus obstat, quia si quando est par numerus, non potest, ita quando est maior, dic secundum Ang. quod vna pars subrogatur in locum alterius.

Meno. Brun. consi. 2. nu. 52. Rube. consi. 77. nu. 2. Didacus in regula, peccatum. 2. parte relectio. suis consi. 9. nu. 8.

LEX III.

Marcellus libro quarto.

Armamenta nauis non est vniuersitas, sicut grex.

Libellus, peto domum cum singulis maßaritys, non procedit.

§ Armamenta. Instrm nō venit in vēdicatione rei instructę, sed spāliter est vendicandũ h. d. No. qđ dixi in summario. Itē no. quod dixi singula, non ergo sufficeret vendicare armamēta nauis: non. n. est vniuersitas quædam sicut grex, đ quo §. dictum est. † Et sic no. q nō pcedit libell[a], [b]peto domũ cũ singulis massaritijs, sed dēnt spāli exprimi.

ADDITIONES.

Barb. No. quod dixi Quod est no. dignum, nisi affixa essent domini, quia tunc ualeret secundum Ang. hic.

Meno Benuen. Strac. de naui b. vlt. parte, nu. 1. 2.

Non procedit libellus. An procedat libellus, peto domum cum singulis massaritijs, q facit contra id q no. Inno. in c. cum ad sedem. de rest. spol. de quo p Doc. in l. 2. sup. de edendo. & quod ibi dixi post Bar. in l. Titia cum testō, §. fi. de le. 2. per illum tex. de libello generali. Inn. in c. certificari de sepul. Bal. plene in l. edita. vbi dicit, quod ualet libellus, Peto fundum instructum, & an ualeat libellus, Peto castrum cum pertinentijs, vel peto quicquid Perusij possides, & Bar. in l. rei. de ver. sig. & vide quæ dixi de libello generali in l. C. de anna. excep. Item valet libellus, Peto mihi dari legitimā, l. si quis in suo. in princ. & ibi Bal. C. de inoffi. test. & de hoc libello generali vide Doc. in cap. 2. & ibi glos. de libel. oblatione Bald. & Ang. in l. fin de ann. exce. Inno. in c. certificari. de sepul. & in ca. cum dilectus. circa prin. de ord. cog. & in accessorijs, maxime vniuersalibus, q teneat libellus, tenet Bal. in l. 3. de fiue & li. expen. de quo Barto. hic, & Paul. de Cast. in l. in summa. §. 1. de re iudi. vbi scripsi post Imo. Ang. hic transit cum Bar. Rom. in l. 1. in prin. sup. de edendo, simpliciter transit cum Bar. Et uide Ang. in l. si rem. ad fi. inf. eo per Pau. de Ca. in l. de pupillo. §. qui nunciat. inf. de ope. no. nunc. ad de late Ale consi. 187. li. 2.

§. Pomponius. Continua. §. in prin. tituli dixit de rebus singularibus, in §. per hanc, dixit de vniuersitate, q̄ ɔsistit ex ɔpositionib. separatis, & de ɔmixtione corporũ, quæ separata remanēt: hic incipit tractare de ɔmixtione corporum, q̄ ɔfunduntur, & hoc intendit. Si duorũ res cōfundũtur efficitur res cōis, & quilibet vendicabit pro rata, & qui dolo confundit, tenetur ac si dolo desijsset possidere. h. d. cum l. seq.

LEX V.

Idem Pomponius.

In rebus, quę commixtione non cōfunduntur remanet dominium eorum, quorum erat primo, nisi eorum volũtate sit facta commixtio. h. d. quod si non potest apparere cuiuscunque erat, & frumenta sunt eiusdem qualitatis, certe tunc erunt communia, vt §. eo. l. Marcellus. in fi.

§. Idem scribit. Res, quæ commixtione speciē mutant, desinunt esse domini prioris, & res specificantis efficiuntur. h. d. Opp. de l. adeo. §. cum quis. ff. de acq. rer. dñio. Solu. Intellige istam ſm illam. Nam ibi loquitur in specificatione facta mala fide, hic in specificatione bona fide.

§. Sed si plumbum. In rebus diuersi generis, q̄ ɔmixtione nō mutant spēm si separari possint, quilibet vendicabit suum, alias cōicabit, & pro parte uendicabit. h. d. Gl. ponit duos casus: vnũ, qñ nō pōt separari: alium, qñ pōt separari, & est magis notab. No. res, quę non pōt sine difficultate separari, habetur ac si separari non posset. Op. de l. si alicui. ff. de solutio. Sol. spāle est ĩ pecunia, ut sola cōmixtione communicetur indistincte, ut l. singularia. ff. si cert. pet. Vlt. glo. no. differentiam inter immixtionem, & confusionem.

§. Idem scribit. Fætus cedit ei cuius est mater, non ei cuius est pater. h. d.

§ De arbore. Arbor, q̄ radices egit, cedit solo, alias secus. h. d. Opp. đ acq. rer. dom. l. adeo. §. fi. & l. sed si ex meis. §. arbor. Sol. licet hic Nerua, & Varus dicant † dari utilem actionem, tamen dicebant male, vt ibi patet. †

ADDITIO.

† Clau. Patet. Illud autem, q gl. 2. dicit posse actione in factum arborem repeti, vt etiam glos. in l. adeo. §. j. ff. de acq. re. do. & in §. præterea. Inst. de re. diu. qualiter pcedat, vide Pau. de ca. & Alex. in l. hoc amplius. §. de ijs autem. ff. de dam. infe.

§. Cum in rem. Falsa demonstratio circa rem petitā non vitiat iudicium. Idem si erretur in nomine iudicis. h. d. Hoc plene dixi. ff. de cond. & demon. l. demonst. & l. si quis in fundi vocabulo, ff. de leg. j.

1 *Ius declarandi intentionem ambiguam, non egreditur personam, nec transit ad hæredem.*

2 *Actor non declarat probationes factas per testes, vel instrumenta.*

§. Si plures. Incertitudo rei impedit cōdēnationem fieri. h. d. Op. de l. si ĩ emptione. ff. đ ɔhē. emp. Sol. ibi incertitudo recipit determinationē ex dispositione legis, quia ɔ pferentem interpretatur. Op. de l. item Mela. § si plures. ad l. Aquil. Sol. ibi, ne delicta impunita remaneãt, quod dic ut in c. in obscuris. in fi. extra, de re. iu. li. 6 Item op. de l. j. in fi. ff. de his q qui deie. uel effu. Sol. licet ibi incertũ quis proiecerit, tamen iudicium est certum, quia ɔ dñm intentatur. Extra glo. op. q nunq̄ pt esse incertum iudicium, sed sp certum, quia declaratio icerti spectat ad actorem. l. si quis intentione. §. de iudicijs. Sol. dicit gl. hic 1 actorem decessisse. † No. quod ius declarandi intētionem ambi-a guam † non egreditur personam proferentis, nec ad hæredem trā-† sit. dixi in l. si quis intētione. su. de iud. & l. inter stipulantem, §. j. đ b uer. ob. Sed puto istud nō esse necesse. quod scilicet gl. ita dicat. c Pone. n. aliter, & dicas † quod probationes erãt ambiguæ, & quod 2 actor viuat, & vult declarare. licet ipse dicat, quod sentit de Sęio: illud tamnē nō sequitur, quod probationes factæ, & đscriptæ simpliciter per instrumenta vel testes trahant ad illud, quod actor intendit. Non. n. potest declarare dicta testium, licet suam intentionem declatet fuisse loqui de Sęio: & ideo intētione declarata, nō sequitur condemnatio, tetigi sup. de iudicijs. l. si quis intentione.

ADDITIONES.

a Paris. No. q ius declarandi. Vide Ang. consi. 253. inci. cum Stephanus. an autem facultas iurandi data a lege, vel ab homine trāseat ad hæredes suos, vide Ias. late post Ale. in l. eum qui. §. post iudicium. inf. de neg. gest. & de facultate data a lege, an transeat ad heredes, & an cōtra hæredes, vide & limita, ut per Ias. in l. qñ. C. vnde vi. Item quod potestas interpretandi cohæreat psonæ, & trāseat ad successorem, & an procurator sine speciali mādato possit interpretari, vide in c. cum venissent. de iud. Item q facultas declarandi non transeat ad hæredem & quomodo procedat, uide Iaso. in l. si quis a filio. §. j. in 3. no. de leg. j post Aret. & alios ibi. Item quomodo facultas declarandi transeat ad hæredes, et quid de facultate iurandi, Vide Rom. consi. 290. & de facultate concessa iurandi, & pacto de quo i l. fi. ff. de prætor. stipulatio. an trāseat ad hæredes, uide Alex. in apo. ad Bar. in ver. 2. quæritur, Dyn. in j. & 2. apo. & consi. 54. in 2. vol. & vide Ias. in d. §. hoc iudicium. ad finem. Item de facultate eligendi quomodo transeat in hæredem, uel cessionarium, vide Bar. in l. si sit legatum. §. si ita de leg. 1. dicit quod postquam semel talis facultas efficitur cessibilis, postea transit etiam in cessionarium. Et ibi dicit, quod hæres præsumitur scire uoluntatem defuncti. Item quod hęres non præsumitur declarare uoluntatem defuncti, nec procurator uoluntatem domini, sine speciali mandato. seu licentia, uide Ale. in l. si non speciali. C. de testamen.

† Clau. Ambiguam. Adde Imo. in c. cum dilecta. extra de success. ab intest.

b Ad hæredem. Transit tamen ad successorem officij, l. fi. & ibi Bald. C. de leg. & q dixi in l. 2. eo. tit. Bal. in l. edita. ver. 10. op. no. Inn. in c. fi. de success. ab intesta. Quid autem in iure arbitrandi, Bar. in l. si voluntate. C. de fideicommissis. Adde Bar. Bal. & Doc. in l. si quis a filio. § si plures. de leg. 1. Bar. & Bal. in l. si quis, intētione ambigua. & ibi Ang. de iud.

c Necesse. Adde quæ no. Bal. & Imo in l. si quis seruum. §. si inter duos. de leg. 2.

LEX VI.

1 *Certificādi hominis causa sufficit dicere nomen proprium, nisi sint plures res eiusdem nominis.*

2 *Cautela, vt fiant positiones, quod sint plures eiusdem nominis.*

3 *Libellus, in quo non sunt apposita confinia rei, procedit si reus nō opponat.*

4 *Nominari quem a nomine matris sufficit.*

a Si in rem. [a]Ista l. cũ gl. præcedentis. [§. h. d. Qui petit rē, dēt b eā declarare [b]in libello ſm ipsius nām & quali-† litatē. † h. d. quod no. qa tota die practicatur. Sic hēs i l. actione. ff. de furtis. facit su. de dolo. l. sed ex dolo. §. j. Op. Inst. de ac. §. curare. & l. ubi aũt. §. qui illud. ff. de uerb. obl. no ibi, hęc l. loqtur, siue agatur in rem, siue in personam ad speciem certā; secus si res debita erat incerta, ut debita in gñe, uel alternatiue, vt in ɔtrijs. Opp. de l. c si defensor. §. qui interrogatus. ff. de inter. ac. Sol. dicit glo. [c] & bñ licet

ADDITIONES.

a Si in rem. Istam l. limita, ut per Bar. in l. 2. ff. de edendo. & ad eam vide Inno. in c. certificari. de sepulturis, gl. in c. 2. & ibi Doctores, de libel. obla.

Ruer. Adde Bar. in l. tip. non diuiduntur. in vlt. q. in fi. vbi ponit intellectum huius l. clarius, quam hic.

b Paris. Debet eam declarare. Vide no. per Fel. de libel. obla.

† Cla. Qualitatem. Idem in eo, qui impetrat rescriptum super re aliqua, ita Ale. in consi. 136. vol. 2.

c Sol. dicit gl. Vide Bar. in l. de pupil. §. qui nunciat, de ope. no. nun. & Doc. ca. 1. de libel. oblatione, Bar. in l. lega. vxori. de leg. 2. & Bal. in l. Pomponius,

Menoc. Dec. consi. 146. nu. 13. uer. prædictis minime, circa fi. Ias. consi. 70. nu. 3. li. 2. vbi declarat.

licet hic dicatur, ꝙ qs dẽat dicere, vtrum totum vel partẽ petat: tñ dicendo rẽ simpl̃r, vł petere totã, vt l.ꝯria. Item dicendo partẽ simpl̃r, vł †petere dimidiam partẽ. Contrariũ vł notare gl. s̃. de ꝑ cu. l. Pomponius. § sed & is. Sol. intellige illã ſm istã. †Not. ergo ex hac l. qđ ad certificandum hoĩem sufficit dicere nomen proprium, nisi sint plures eiusdem noĩs: tunc dẽt de necessitate aſs demõstrationes facere: & iõ sit cautus aduocatus rei, q facit positiones, quod faciat quod sint plures eiusdem noĩs: alias in dubio intelligitur de suo clientulo, qui illud nomen habebat. Idem est faciẽdum in ciuitatib. vtilis, & castris, qñ sint plures eiusdẽ noĩs. Nam debet addi aliqua qualitas, per quam vna ab alia distinguatur, l. ita fidei. J. de iure fisci. † Quæro, qđ si istæ demonstrationes nõ sint appositæ in libello? Rñ. si ꝑ partẽ opponatr̃, non ꝓcedit vltra, qa reo non est saluum ius deliberandi, vtrum velit cedere, uel contendere. Sed † si non opponitur, si quidem in processu iudicij per probationes, & alia acta non declaretur, non poterit seq condemnatio, vt s̃. l. prox. in fi. Si vero in processu iudicij declaretur procedunt condemnationes, vt l. fi. C. de annali exceptione. † Itẽ no. quod sufficit quem nominari a nomine matris: quod no.

ADDITIONES.

a Parif. Item dicendo. Vide Ias. & Ale. in l. de pupillo. §. denunciatio. inf. de no. ope. nun. ubi Bar. aliter loquitur. vide, & no. Fel. in c. 2. de libelli obla.

† Cla. Vt. Vide Are. in l. serui electione. §. 1. J. de le. 1. Bal. in l. Titio. §. j. J. de leg. 2.

b Poma. No. ergo. Vide aliqua per Fel. in procemio decret. & in c. auditis, de pscri. Meno. Dec. consi. 83. vbi in criminali dicit non ualere.

c Sufficit dicere. Ergo in nomine hominis non præsumitur pluralitas sine alia demonstratione, uide tñ Bar. in l. demonst. in 7. q. de cond. & demon. & Doc. in l. j. inf. de lib. et posth. sequiti hic Aot. in c. 2. de libelli oblatione. & bñ, sc̃dm hoc declarat ꝑ Bar. in l. libellorũ de accu. et in d. l. si qs fundo. §. si inter. de leg. 2. in uer. item opponitur de §. nostro. Bal. in l. conuenticulã, de epis. & cle. alle. istam l. quod in obligatione alternatiua non transfertur dominium ante electionem. Meno. Crauet. consi. 245. col. pen. in fi. Ias. consi. 34. nu. 7. circa med. li. j. & consil. 78. nu. 1. eo.

Rue. Adde Ale. in d. l. j. in 2. no. ubi sequitur & declarat hoc dictum Bart. & Are. consi. 102. in causa & quæsti. vbi limitat hoc dictum in fi. secundi dub. & Soc. in d. l. 1. in prin. 2. col. inf. de lib. et posthu.

d Parif. Nomen proprium. Vide ad Bart. in l. demonst. falsa. de cond. & dem. in 7. q. vide Decium consi. 14. prope finem, in contrarium.

† Cla. ita fidei. Quomodo probetur quod aliquis homo sit ille, de quo agitur, & ꝑ quæ insignia probari possit, quod sit mortuus, vel viuus, vide Bar. in l. stigmata. de fab. li. 10. C. & quomodo hic debeat practicari, vide Bar. in l. x. C. si vnus ex plurib. Are. consi. 103.

e Quæro. quid. Adde notata per. Bar. in l. 1. in gl. magna. inf. de edendo. Bart. in l. si qs argentum. inf. deposi. Inno. in c. certificari, de sepulturis. & Bald. in l. 1. C. de sententijs, quæ sine certa quantita.

f A nomine matris. Adde l. 2. in prin. & ibi no. Bar. inf. de lib. & posthu.

LEX VII.

a **Si is, qui se.** a Solutio æstimationis facta a non possessore, non liberat possessorem. h. d. Opp. de l. q seruum. J. de act. & obl. Solu. intellige hic, quod se non obtulit ad defensionem rerum, sed ut deciperet actorem. Op. J. de re iu. l. si qs dolo. Sol. ibi quantitas debebatur, vnde a quocunque soluta liberatur debitor. hic petebatr̃ species certa, ꝙ dic, ut s̃. de pe. hær. § pe. l. etiam, in gl, & dixi in l. quoties. J. si fam. fur. fe. dica.

ADDITIO.

a Parif. Si is qui se. Limita ut per Abb. in c. examinata. extra, de iud. Item quod nõ procedat de iure canonico, uide Bar. in tractatu differentiarum inter ius ciuile, & canoni.

LEX VIII.

1 *Mobilis res, & iura non possunt pro diuiso possideri.*

2 *Hæreditas non potest pro diuiso possideri, sed corpora hæreditaria sic.*

a **Pomponius.** a Si res ꝓ indiuiso possideatur a socio meo vel ab alio, alium tãtum cõueniam: si ꝓ diuiso, vtrunq; pro rata conueniam. h. d. †Not. res mobilis, & iura non possunt pro diuiso possideri. De re mobili est clarum. Vidistis in l. arbor. J. communi di. de hac materia. Opp. s̃. si pars. hę. petatur. l. j. §. si ego. & § quinimo. Solu. dicit gl. respectu eiusdem corporis, dr̃ hr̃ditas possideri ꝓ diuiso, sed nõ respectu iuris. Istud placet, † quod hæreditas prout est ius, nõ dr̃ possideri pro diuiso, nec iura quæ in ea continẽtur, sed corpora sic. Ad quod l. arbor. J. communi diuidun. quod no. & bene.

ADDITIO.

a Pomponius. Vide Bal. hic, an titulus diuisionis excludat petitionem hęreditatis facit l. 1. cum ibi no. C. communia vtriusque iud.

LEX IX.

1 *Testes super nouis capitulis produci possunt post didicita testificata.*

2 *Depositarius non conuenitur rei vendicatione.*

3 *Rei vendicatione conuentus nominat dominum in iudicio.*

4 *Habens facultatem rei restituendæ, an possit conueniri rei vendicatione.*

5 *Sententia lata contra colonum non præiudicat domino, nec in proprietate, nec in possessione.*

a b **Officium.** a Hęc actio datur ꝯ eum qui possidet, uel est in possessione cã custodię, vel alr̃ b detinet. h. d. Op. quod ille qui possidet titulo, nõ cogatur ad restõnẽ, l. rr̃. s̃. de pet. hæred. Sol. aliud est in pet. hær. aliud est in rei vẽdicatione. Rõ ponitur hic in tex. Op. ista lr̃a innuit, quod postq̃ actor probauit intẽtionem suam, reus possit suas exceptiones obijcere, & sic innuit ꝙ testes produci ꝑñt post didicita testificata. ꝯ in Auth. de testi. §. quia vero. Soluit glos. ista lex põt intelligi quatuor modis, ſm primũ corrigitr̃, ſm alios non. Certe ſm primũ † modum non vr̃ corrigi hæc lex, nam dicta authẽtica loqtur quod post didicita testificata non pñt produci testes sup eisdẽ capitulis, hic ꝓducebãtur noui articuli separati totaliter ab his, super qb. testes erãt examinati. Vnde posito ꝙ actor probasset se dñm per dicta testium, ego volo probare quod ipse vendidit mihi partem. Certe optime admitteretur probatio. C. de probationib. l. exceptionem, & facit auth. at q semel. C. eo. † Opp. hic dr̃ ꝙ depositarius põt ꝯueniri rei vẽdicatione, ꝯ in Aut. de deposito. §. j. Sol. gl. nullus põt ꝯ restitutionem depositi deponere, nisi dñs. & vide q̃ dixi in l. perẽptorias. C. sñiam rescindi non posse, & in d. authen. † Quæro, nunquid rei vendic. conuentus pro re mobili, vel immobili possit noiare dominũ in iudicio? Rñ. gl. dicit ꝙ sic, l. 2. C. ubi in rem actio. † Quæro, nunqd si aliquis nõ possidet, nec detinet, sed habet facultatẽ restituendi rem, qa põt rem habere qñ vult, utrum possit conueniri rei vendicatione: Gl. habes in l. Pomponius. §. si is qui precario. J. de acq. pos. dic, ut ibi. † Quæro utrum sñia lata ꝯ colonũ faciat aliqd ꝑiudiciũ dño? Certe in ꝓprietate ꝯstat ꝙ non. in l. j. C. vbi in rẽ actio. sed an faciat præiudicium g in possessione? Inn. tractat in c. qm̃ frequenter ex̃ ut lit. non cont. & tenet ꝙ non, qa ꝯstabat ante iudicium, quod possidebat. In contrarium facit J. ad exhibendum. l. Celsus. §. Iulianus. Sed potes dicere quod ibi loqtur, quando dominus agebat contra vsufructuarium detentorẽ, vel similem, quæstio nostra loquitur in extraneo agente.

ADDITIONES.

a Pom. Officium. Vide Abb. consi. 109. in 2. dub. 2. vol.

b Vel aliter. Et inquantum hic dr̃, ꝙ hæc actio datur cõtra detinentem, intellige, nisi vere possidens offerat se litib. quia tunc talis detentator non poterit conueniri. Ita Inn. in c. cum super, de re iu. in gl. in verbo, constiterit. & Imo. in l. sępe. de re iu. Et adde, quod no. An. in l. Pomponius. in § si is qui precario. de acq. pos. dixit sc̃dm Inno. in c. qm̃ frequenter. §. quod si super inf. allegato, ꝙ tũc demum contra simplicem detentatorem agi potest reali, qñ dubitatur an ipse possideat. sed demonstrato, ꝙ meram detentionem habeat, debet absolui ab obseruatione iudicij, & potest etiam si volet nominare, & defendere dñm in iudicio. l. 2. C. vbi in rem actio, & ita limitat hanc l. in fi. Sed Io. in d. c. si is qui precario. dicit, quod imo ad hoc, ut veniat absoluẽdus merus detẽtator, debet nominare dñm in iudicio, si vult euitare iudicium, per d. l. 2. ubi est verbũ, debet, qood necessitatem importat. l. sæpe. de offi. præsi. l. 3. C. de pignorib. Et adde no. Barto. in d. §. si is qui. et in l. si vetri. de priui. cred. Et quid si aliquis non possidet, neq; detinet, sed habet facultatem rei restituendæ, an detur rei vendicatio, vide Bal. in l. 1. C. vbi in rem actio & est tex. in l. serui nomine. inf. de vsuca. & Bart. hic. Sed qualiter fiet executio in rei vendicatione intentata contra nudũ detentatorem, vide Bal. i auth. et qui de bon. auth. iud. possi. Adde quid si agitur cõtra Titium possidentem ad fundum: & author Titij non solum vult adesse causæ, sed remouere Titium, & actor dicit, uolo agere cum Titio, qui habet facultatem rei tradendæ, an possit. Vide Fed. consi. 261.

c Se dominum. Adde Bar. post glo. in l. peremptorias. C. senten. rescin. non poss. et ibi Bal. in auth. qui semel. in prin. hic alleg.

Meno. Ruyn. consi. 193. nu. 7. li. 4.

d Par. §. si is qui precario. Vide Are. ibi ponit Ao. aliam solutio. contra detentorẽ, vide in repertorio in ver. item vendicatio, an noceat tunc sententia ei qui naturaliter possidebat vel detinebat, quando actum fuit cõtra ciuilem possessorem.

e Pom. Quæro utrum. Vide Fel. in c. cum super. de re iudic.

f Parif. Sententia lata. Vide Ale. in l. peregre, §. quibus. inf. de acq. poss.

g Præiudicium domino. Adde no. per Bal. in l. 2. C. vbi in rem actio.

LEX X.

Si res. Bonæ fidei possessor debet restituere rem ubi est, vel ubi petitur sumptibus petitoris: malę fidei possessor solũ ubi inuenitur, uel vbi petitur sumptibus suis. h. d. cũ duabus legib. sequẽtib. Prima lex loquitur in bonæ fidei possessore eligẽte. Secunda, quando eligit petitor. Tertia loquitur in malæ fidei possessore, & ita posui vobis casum. Ad primum op. J. ad exhibẽdum. l. sed & si. §. quo autem loco. Solu. intellige hanc ſm illã in eo, qui domino consueuerat liberari expensas, sed viuebat de proprio. Secundo oppo. quod lex sequens sit superflua. Huius tamore sunt opiniones. Gul. fatetur quod idem repetitur cum aliqua determinatione, scilicet, satisdatione.

LEX XIII.

1 *Stante statuto, quod victus victori condemnetur in expensis si tẽpore sententia iudex omittat, expensę poterunt peti actione ex statuto.*

a **Non solum.** a Malæfidei possessor tenetur ad rem, & ad interesse deteriorationis, hac actione, & actione l. Aquiliæ. sed vna per aliam tollitur, prout actor elegerit, h. d. Op. gl. quod hęc lex non procedit in bonę fidei possessore, cui negligentia nõ põt obijci, quia põt re abuti, si vult, ut s̃. de pe. hę. l. si quid possessor. §. sicut. Item nec ĩ malę fidei possessore, quia sibi non cauetur, ut J. eo. l. is qui dolo. Gl. dicit, hic loquitr̃ in malæ fidei possessore. Nec ob. l. is qui dolo, quia ei non cauetur. s. de defendẽdo, vel de euictione: sed hęc cautio, de qua hic loquitur, non improbatr̃. Sic vidistis in duab. legib. pręcedentib. Pet. dicit, quod hęc lex p̃t ĩtelligi ĩ bonæ fidei possessore. Nec ob. l. si qd possessor, §. sicut, qa q̃dã est culpa adhibita in negligendo, & de illa nõ tenetur, ut ibi, q̃dã est in faciendo, & de illa tenetr̃, quod apparet in l.

ADDITIO.

a Non solum. Et ad hanc l. vide no. per Bar. & Doc. in l. 1. C. de iud.

in l. Aqu. Negligentia vero nō venit in actione l. Aqu. Certe hic non potest loqui in bonæfidei possessore, qa tūc nō veniret iudicis officio, qđ deseruit rei vēdicationi. Præterea hęc lex loquitur post latam sententiam tempore executionis, si bene inspiciatur, quo tempore bonæ fidei possessor erat iam malefidei, & restituebat rem deterioratam, & vt scias, ista actio est arbitraria, vt in l. in actione, ꝟ. de in litem iurando. Vnde post primam sñiam pōt ferri secunda, si non restituat, vel minus perfecte restituat, l. si cum exceptione. §. hæc autem actio. sup. quod met. cau. & C ad exhibendum, l. exhibitionis. & de ea loquitur hic. Secundo opp. a qđ cautio esset superuacua, cum a reo esset consultum officio iudicis, vel ope exceptionis. Sol. dicit gl. quod imo esset vtile propter sumptus, qui possunt peti iure actionis, qui ante venerant solum officio iudicis mercenario. † Et per istam glo. dicunt Doctores, quod si statuto caueatur b quod victus victori condemnetur in expensis, quod si condemnatio in expensis fuerit omissa tempore sententiæ, poterunt expensæ peti condictione ex statuto, vt illud statutum operetur hoc, vt quod primo veniebat officio iudicis, nunc veniat iure actionis. De hoc in l. 3. §. si rem. inf. de leg. 3. & quod ibi no. per gl. & ibi dixi.

ADDITIONES.

a Pom. Secundo op. Vide quid operatur talis dispositio statuti per Ang. in Auth. de exh. reis, in prin. in gl. quæ inc. si. n. & §. oportet, in Auth. de iud. sed contrarium tenet Bal. in l. terminato. C. de fru. & litium expen. in contrarium facit gl. l. si in computatione. C. de iure deli.

b Statuto caueatur. No. quid operetur statutum, quod victus victori condemnet in expensis. § hoc facit, ꝙ statutum vř dirigere uerba ad iudicem, dum dicit, Cōdemnetur ſ. a iudice, ideo non pt nasci condō ex statuto, per regulam, q̄ ponit Bar in l. j. inf de cond. ex lege. hoc statutū loquitur penitus per ea uerba, per q̄ loquitur ius cōe, ergo nullum uinculū addit, sed nr̄ mere recitatoriū iuris cōis. l. ius aūt ciuile, a contrario sensu, de iust. & iu. per gl. & Doc. in c. 1. de constit. in 6. Et sic dēt intelligi, ꝙ iudicis officio mercenario dēt fieri condemnatio in expensis. l. terminato. C. de fruct. & li. expē. Sed dictum Bar posset saluari, si statutum dicit per uerba, ꝙ uictus uictori teneatur, uel obligetur in expensis. nā ista uerba, obligetur, debent producere actionem, l. licet, §. ex obligatio. sup. de proc. alias nulla esset nata actio, uel obligatio pro expensis, qa illud, qđ uenit officio iudicis, nō pōt peti iure actionis, uel obligationis. l. qui p collusionem, de actio. empt. l. 5. de ann. leg. uide tu quod no. in Auth de iud. §. oportet, & quod hr̄ de lib. le. l. debitor. & l. uenditores de uer. ob. & quod habetur C. de exe. tu. in l. seueriter. per Bar. facit quod no. in l. 1. inf. ad leg. Fal. sed Flo. in cap. finem litib. de dolo, & contu. tenet contra Bar. sed Io. de Imo. sequitur Bar. & uide Bal. in l. terminato. cum Bald. etiam transit Imo. in l. si Titius. §. Celsus, de aqua plu. arcē. & Ang. in Auth. de exhi. reis. in prin. & Io. And. & Doct. in c. ex parte, de referi. & Ant in c. 5. de sequestr. poss. uide singulariter Ang. & Imo. in l. Paulus in princ. inf. de re iu. Adde ut per Pet. de Anch. consi. 182. ubi uoluit quod stante statuto, ꝙ si accusator defecerit in accusando, condemnetur in expensis, ꝙ si iudex omisit, habeatur pro condemnato, quod si absoluerit, & statim post condemnauit, reformando sententiam, ꝙ secunda sententia non ualeat.

Adde circa hoc dictum Bar. Mathesi. no. 81. inc. no. quod Bar. tenet, & Ale. in consil. 84. in. uiso processu. in fi. in 2. uol. & Ias. in l. ea demum, C. de colla. ubi tenet contra Bar. sed in casu eum saluat.

LEX XV.

1 *Princeps ex causa aufert mihi rem meam.*

a Item si verberatum.[a]

ADDITIO.

a Men. Item si verberatum Hadrian. Pulue. de re. alien. distract. c. 2. Pileus q. 42.

a **§. Si quis rem.** a Possessor, qui de necessitate distraxit rem, tenetur solum ad pretium, quod recepit. h. d. Op. de l. item veniunt. §. itē placere. ß. de pet. hęr. Sol. ibi in malæfidei possessore, hic in bonæfidei, q non erat in mora restituēdi, sed si esset inducta p ꝯtestationē, dēt distingui. l. si possessor. § 2. ß. de pet. hær. Vltimo no. b † quod princeps ex cā potest auferre ius meum seu rem meā, & dare alteri. Idem puto in Republica alicuius ciuitatis. Dixi in l. Antiochēsium, de priuil. cred.

ADDITIONES.

a Paris. Si quis rem. Ad regulā huius §. quod princeps ex cā possit tollere ius tertij, & an tūc teneat de ꝑtio sibi satisfacere, uide latissime Ias. in l. Barbarius. ꝟ. de offic. præt. & ibi ponit secus esse in Papa, ꝑlato, & bonis ecclesiasticis, ex quo qn̄ est dn̄s omnium bonorum, non tenetur resarcire, uide eum in l. quoties. C. de re iud. & quod in principe præsumatur cā, uide Corneu. cōsi. 62. Et qūo princeps possit petere ius tertij ex cā, & an tunc sic erit tertio satisfaciendū, uide in hoc Fel. in c. omnes leges. 1. dist. uide idlate Ale. in consi. 233. in prin. & in consi. 319. & de materia consi. 369. circa fi. uide de materia Roni. consi. 210. Et an tertius sit citandus, uide Ro. consi. 369. Pau. de Cast. consi. 227. uide Paul. de Cast. consi. 207. Et alia de potestate Imperatoris, uide in l. deprecatio inf. ad legē Rhodiam de iac. Et de duplici potestate, una ordinaria, alia absoluta, uide in repertorio in uerbo, princeps, in prin. Et aliam uide in l. digna uox. C. de leg. ad Bartol. qūo princeps sit solutus legib. & qūo ligetur contractib. & in l. Cæsar. de quib. ad Bart. Qūo contractus principis hēt uim legis, & in l. digna uox, uide multa. Item, & de potestate principis, & ꝙ in principe præsumatur semper iusta causa, uide Fel. in c. quæ in ecclesiarum. extra, de const. Super quo uide Ia. in l. testamentū. C. de testa. qui concludit ꝑrium, ad fi. tollendi ea quæ sunt de iure gentium, ut per eū, uide in repertorio in uerbo, princeps, & uerbo causæ, quia in littera habes i duob. locis, de isto verbo, princeps, & de eius materia, uide de hoc in primo loco post uerbum, scio, & credo. Item uide ad materiam qūo possit princeps in præiudicium tertij aliquid disponere, quæ hēs ad Bart. in l. Gallus. §. & quid si tm. in fi. de lib. & post. dū ibi ponit, an in legitimatione spurij requiratur citatio eorum, de quorum præiudicio tractaē, & an possit princeps legitimando præiudicare. Item an princeps possit tollere exceptiones peremptorias vide ad Bar. in l. quoties. C. de precib. impe. offe. Itē quid de cessionib. quæ sunt de iure ciuili, qūo possit princeps eas tollere, vide omnino, quæ habes ad Bart. in l. ex hoc iure. sup. de iust. & iu. Item an requiratur citatio partis, qn̄ princeps rescribit vel priuilegiat in præiudicium tertij, vide sup. in prin. huius apostillę. & Fel. in c. cum olim. extra de re iud. & successiue per discursum. Item qđ i principe ꝑsumitur iusta cā, & ob hoc exequēs nō dicit peccare, ēt quo ad Deū, vide q̄ hēs in Berta. in verbo, ꝑceptum. Item an requiratur citatio, ex quo pt princeps inuita parte disponere, faciunt quæ no. post gl. & Bar. in l. j. q. admitti. vbi ponit de filio, qui hodie pt adire inuito patre, an possit eo non vocato, & ignorante. Item late qūo princeps possit tollere dn̄ium rei suæ alicui, & qđ teneatur ei resarcire, vide Ias. in l. fi. C. si contra ius, vel vti. pu. Itē quod cū clausula, non obstāte, ex certa scia, vel de plenitudine potestatis, possit tollere ius tertij, & dominium, vide Io. de Ana. consi. 51. Ista tn̄ procedunt in supremo principe, vt est Imperator, secus in inferiorib. recognoscentib. Impatorē, & similib. sec. Pau. de Ca. in l. quoties. C. de preci. Imp. offe. quē vide. Sed ꝯriū vr̄ velle Io. de Anan. in consi. 71. q. loqtur de dn̄o ciuitatis Astē, qui erat dux Mediolani, vide oīno late Fel. in c. q̄ in ecclesiarū. ver. 4. declarō. extra, de const. In illis āt, qui de facto non recognoscūt supiorē, pcedūt plane ꝑdicta, vt p Fel. ibidē, & scripsi de talib. ad Bar. in l. hostes. inf. de capt. sequitur Ias. in l. rescripta. C. e. tit. idē ēt tenet Fulg. consi. 20. in j. vol. itē de eo, ꝙ dictū est, ꝙ tenetur resarcire dān̄ū, & si non resarciat, non valet emptio, vide Are. in l. si seruum, in tertio no. de acq. hæ. vide Fel. de quo sup. in c. oēs leges. j. dist. Itē qūo princeps possit tollere ea, q̄ cōpetunt alicui de iure gētiū, vide q̄ dicit Ias. i l. quominus, in 3. no. C. de fluminib. vbi dicit ter. ꝙ pt tollere ius hauriendi aq̄ ex flumine publico, ꝙ tn̄ cōpetit de iure gētiū. Itē quod non possit princeps tollere dn̄ium sine cā, ēt si sit vtile dominium, vide Are. in l. 3. inf. de test. & Ias. in l. quominus. inf. de flumi. Inter cętera dicit, ꝙ pōt princeps impedire ne acquiraē, licet dn̄iū a iuregētiū tollere possit. Facit ꝙ ipse dicit in l. is cui bonis. de ver. ob. vbi dicit, ꝙ interdictum iudicis impedit naturalē obligationē oriri. Pondera ēt ad hoc tex. i l. quoties, de nou. vbi bannitus nō obligat ēt naturaliter, eueniente postea condōne promissionis. Pondera ēt glo. & quæ ibi no. in c. naturales. si de feu. fuerit controuersia. vbi legitimatio principis operatur, ne dn̄ium feudi vigore inuestiturę acqrat agnatis, q̄ b. erat acquirēdū, qū fit legitimatio, non obstante illo c. naturales. Faciunt ēt q̄ dicit Fel. in c. q̄ in ecclesiarū. extra de const. Itē ꝙ licet nō possit ꝑiudicare in dn̄io, tn̄ in possessione pt, tanq̄ sit modici ꝑiudicij, vide Bart. in l. q. auctoritatē. C. vnde vi. Facit doctrina Bar. in l. admonendi. dum ponit q̄ dicantur causæ magnæ. inf. de iureiur. In cōtrarium vide Sal. in d. l. qui authoritatē. Et pro ista vltima opi. vide q̄ dicit gl. ordinaria in l. j. C. si de momen. pos. fue. appel. in gl. magna, in illo passu, an contra sñiam latam sup possessorio possit peti restitutio in int. glo. approbatur a Bar. Bal. & alijs. Item an possit tollere dn̄iū, & an postea ille, cui tollitur, possit misericorditer implorare iustitiam, vide Barb. consi. 55. vol. 4. & dum dictū est de pt̄āte Papæ in beneficialib. vide in contrario, ꝙ nō possit Papa ꝑiudicare laico nō subdito tpaliter sibi in tpalib. vide Barb. in c. ad oēs. de testa. & ecōura Imperator, vel princeps secularis, non pt ꝑiudicare clerico in rebus suis. vide de utraque Fel. in c. q̄ in ecclesiarum. ver. tertia declaratio. extra, de confes. Meno. Vltimo no. Dec. l. id quod nostrum. nu. 2. ff. de reg. iu.

1 *Bonæfidei possessor an teneatur de interitu rei.*

§. Si seruus. Hic est singularis §. & hoc intendit. Possessor, qui non est totaliter malæfidei, non tenet de interitu, si res erat eo. mō peritura penes petitorem. Itē re perempta est necessaria sñia pp accessiones, & stipulationes de euictio. h. d. cum prin. l. seq. Opp. quod indistincte possessor malæ fidei tenet de interitu, l. illud. ß. de pet. hæ. Huius timore sunt hic duæ gl. prima noua, & secūda antiq. Prima, quæ est noua sup verbo, demortuum. Vltima glo. quæ est antiqua, est super verbo, mora. in prima legitur iste §. tribus modis. Nā aut possessor fuit ab initio malę fidei, & durauit, & tunc indistincte tenetur de periculo, d. l. illud, nisi habeat iustam causam litigandi, quia timebat, rē nō esse petentis, vel timebat pp impensas. Et isto casu nō potest habere locū distinctio huius §. hæc est prima lect. vt dixi. Sed gl. magna indistincte dicit, ꝙ in malæfidei possessore nō loqtur hęc lex, sed puto illam gl. intelligi debere ſm istam, & hāc esse verā. 1 Ex qua no. † quod malæ fidei possessor tenetur de interitu respectu eius, cuius respectu est malæ fidei, aliter non. Sic. n. distinguit hic, arg. l. Fulcinius. §. ꝙ si aduersus. ꝟ. ex quibus causis in poss. ea. Itē no. illud, quod dicit de interesse expensarum. Nā si retinet pp expensas, non tenetur indistincte de periculo. Secundo modo legitur in eo, qui fuit ab initio bonæ fidei, & durauit, & iste non tenet indistincte de interitu, l. illud. ß. de pet. hær. nisi possit sibi imputari culpa, quare non credidit rem esse petentis: tūc. n. tenetur de interitu, vt ꝟ. si cer. pet. l. quod te. & tūc habet locū distinctio huius §. No. illud, quod dr̄ de bonæfidei possessore, qui habet iustam cām litigandi, ꝙ non tenetur de interitu, quod debet intelligi de tali causa, quæ non cadit in culpam, sed ipsa glo. magna in fi. dicit indistincte bonæ fidei possessorem non teneri de interitu, sed satis puto veram istam gl cū post li. cont. bonæ fidei possessor teneatur de culpa, vt ꝟ. l. pxi. §. j. Tertio modo legitur in eo, qui i initio fuit bonæfidei, postea cœpit esse malæ fidei. tunc. n. propter bonam fidem, quā habuit ab initio, nō tenetur indistincte de periculo, sed adhibetur distinctio huius §. s. aut erat eodem modo peritura penes dominum, aut non, & hoc tenet glo. ista, in gl. magnā circa mediū. Op. & videtur, quod semp habeat iustam causam litigandi propter stipulationem de euictione. Solue, vt not. in glo. Item opp. quod semper post lit. contest. dicatur malæfidei. ß. de petitio. hæred. l. sed & si lege. §. si autem. Sol. verum est quā tum ad periculum interitus. Rationem dixi in l. illud. ß. de pet. hær. Item opp. quod ad morosum semper pertineat periculū interitus. l. quod te. ꝟ. si cert. pet. Sol. aut loquimur in reali, & hēt locum distinctio huius §. secundum lect. præcedentem. Aut loqui-

mur in personali:& tunc debet distingui, an res sit eodem modo peritura penes petitorem, vel nõ, vt dixi ĩ d.l. quod re ℨ.si cet. pet.

L E X XVI.

1 *Stipulatio de euictione committitur, etiam si sententia non sequatur, quãdo est notorium quod res sit aliena.*

2 *Sententia potest ferri ad petitionem rei, etiam actore non volente propter stipulationem de euictione.*

3 *Sententia qualiter formetur, & feratur in casu huius legis.*

a **Vtique.** a Op. ad istam l. fructus & partus veniunt per officiũ iudicis mercenarium, ergo re perempta non durat offĩm iudicis, l. 3. C. depositi. & l. centum Capuæ. ℨ. de eo qđ certo lo. Sol. gl. hic res perijt post litis ɔtes. & sic officium iudicis erat iam corroboratũ. Vnde re perempta principali, non eorrum punt accessiones, & ad eas officiũ non perimitur. Sic intelligitur ℨ. e. l. si autem. §. si hõ. Op. C. de euic. l. si tibi. Sol. e. modo, hic res extabat tpe litis cõt Opp ℨ. de ac. emp. l. ex empto. §. idẽ li. 2. alias
1 est l. emptorem. Solut ibi dicit gl. hic innuit † quod stipulatio de euictione non cõmittitur, nisi sequatur snĩa, quod est uerum. l. at q nã. §. cũ me absente. s̃. de neg. gest. quod intelligo, nisi sit no-
2 toriũ, quod sit aliena, ut d. l. emptorem. † Quæro, quid si actor nolit ferri sñiam, an feratur ad petitionẽ rei pp stipulationẽ de euictione. Gl. dubitat: puto ĩdistincte, ꝙ sic, vt l. ꝑperãdũ. §. & si qdẽ.
3 C. de iu. † Sed q̃ro, qualr formabit, & ferẽr snĩa b ista? Rñ. qñ fert
b pp partũ, & fructus, est clara snĩa, qa ɔdẽnabit eũ ad fructus & ad accessiones, ab hoĩe absoluet, qa perẽptus: licet qñ snĩa est ferenda pp stipulationẽ de euictione, gl. ponit plures modos. Dñt qdã, qđ ɔdemnabit in æstimatione, tñ habebit exceptionẽ re perempta. Istud si placet. qa ista exceptio est perẽptoria, ideo dẽt opponi ante sñiam. Alij dñr, Absoluo te, quia res est perempta, & te condemnarẽ, nisi res perijsset, & istam opinionem tenebat Iaco. But.

A D D I T I O N E S.

a Menoch. Vtique. Cuiac. li. 9. obseruat. c. 34.

b Feretur sententia. Bene faciunt no. per Dy. & Bar. in l. quãquam. §. Iul. de aqua plu. arc. in uer. quæro quid si actor. & quando res perijt pendente iudicio. Adde Bal. in l. 2. C. de ali. iu. & Bar. in l. si seruus. inf. de cond. fur.

§. Culpa. Non est in culpa, si quis utatur re ad eum usum ad quem est destinata. h. d.

L E X XVII.

Iulianus scribit, si hominem. Ista lex legit duob. mo. in gl. ſm primam lec. hoc intẽdit. Possessor tenetur de facto eius, cui uendidit, sicut de suo facto. h. d. Opp. quod imo tenetur ad rem, l. si seruum. § 1. s̃. de uerb. ob. Sol. fateor, quod res uenit in petitionem, & in condemnationem, & pretium uenit tñ in executionem. Et intellige pretium iustum, sicut si ipse occidisset, intelligendo ꝙ res perempta erat ante lit. contest. Sed ſm aliã lect. hoc intendit. Re perempta, in subsidium tenetur possessor actione ne. ge. ad pretium eius, licet nõ habuerit titulum lucratiuum, si ei ɔ perimentem põt esse ɔsultum. h. d. quod ille, qui habuit titulum onerosum, nõ teneatur actione negotiorũ gestorũ in subsidiũ. C. de rei uen. l. mr̃. Sol. hoc iõ, qa ceditur sibi actio l. Aquil. p q̃ recuperabit pretium a perimente 1. lect. est planior, dicit glo.

§. Idem Iulianus. Re perẽpta tenetur possessor post moram, ad fructus & cęteras accessiones. h. d.

L E X XVIII.

1 *Vsucapionem fuiße completam ante li. cont. debet capitulari, & probari.*

2 *Iudicio pendente licet varietur directa in vtilem, tamen ex eadem instantia sequitur condemnatio.*

3 *Culpa rei vbicunque absq; facto actoris ius eius perimitur, peruenitur ad sententiam ac si peremptum non eßet.*

4 *Exceptio superueniens post litis contest. culpa rei iudicio pendente, non potest per eum opponi.*

Si post. Si pendente iudicio ius actoris perimiř absq; facto suo, ex facto rei, puenit ad ɔdemnationẽ, ac si peremptum nõ esset, & cautiones inuicem præstabuntur. h. d. Et pp
1 hanc legem debes esse cautus, ꝙ itař formenř articuli, ꝙ ɔcludãt ɔpletam usucapionem ante lit. cõt. dixi in l. Celsus. de usuc. & debet dicere articulus, possedit a decem annis citra, & p dictu tps. Op. nemo sine actione experitur. l. si pupilli. §. uideamus. s̃. de neg. gest. sed hic actor ñ hẽt actionem re usucapta, ergo &c. Sol. dicebat Bul. uerum est, quod nõ hẽt directum, sed utilem sic. Alij dicebãt, ꝙ hic est casus ſpãlis, ĩ quo nõ hñs actionem auditur. Gl. te-
2 net primam, ex qua no ꝙ † licet pendẽte iudicio uarietur directa ĩ utilem, ñ ex ea instãtia sequitur cõdemnatio, quod tetigi s̃. in ri. dixi plene in l. q̃q̃ ℨ. de aqua plu. arcẽ. Tñ qcqđ sit, reperimus qđ actor nõ hẽt dñiũ utile, uel directum, & tñ auditur ad uendicandũ, ɔ l. in rem. in pun. ℨ. eo. & sic nõ est solutum ɔtum. Sol. ut ap-
3 paret in summario, in quo dixi, † ubicunq; ius a perimitur absq;
a facto actoris, culpa rei, perinde puenit ad sñiam, ac si ius perem-
4 ptum non esset: quod not. Et sic hẽs ẽt, ꝙ † exceptio superueniẽs post lit. cont. culpa rei non põt opponi, qđ intellige de exceptione superueniente pendẽte iudicio, & plene examinaui hunc articulum, & dixi in l. 3. de excep. Op. ꝙ post b lit. ɔtest. non possit impleri ꝑscriptio, cũ sit interrupta, C. de ꝑscr. 30. an. l. fi. Sol. ibi loquitur in usucapione triennij, quæ est fauorabilis, nec interrũpiř per lit. cont. ipso iure, sed in effectu, quod no. secus de præscr. lon. tempo. ut l. more. C. e. uel longissimi, ut d. l. fi. Sed contra hoc op. ℨ. l. ꝓxi. ubi uř loqui contrarium in fundo. Sol. dicit gl. quod ibi mutat casum, uel dicas cautionẽ esse præstitam p seruum usucaptũ. Quæro, ad quid interponatur ista cautio? Dic ut in glo.

C O N C O R D I A.

Pro concordia. Aduerte pro his, quæ dicit Bar. ĩ hac l. si post. ꝙ reus non põt deducere in iudicio exceptionem sibi competentẽ post lit. contest. alle. ɔdicere in l. 1. ff. de exce. Tu dic quod Bar. nõ meretur dici cõtrarius. Sol. dat Bar. in d. l. 1. & dicit esse casum specialem ĩ hac l. si post, & hoc ideo, quia illa exceptiõ est odiosa, & sic Bar. nõ est sibi ɔrius, & ita plurib. locis posset allegari contrarius. Sed ubi tradit regulam in uno loco, & specialitatem, seu fallentiam in alio loco, magis uř cõcordare, q̃ discordare: & hæc solutio erit pro omnib. quæ adduci possent, quia pro qualibet limitatione posset formari ɔrium, ut dicit ipse Bar. in l. pacta. C. de pa.

A D D I T I O.

a Vbicunque ius. Adde no. per Barto. & Doc. in l. si Titius. de uerb. obl. plene per Bal. in l. 1. C. de alie. iud. mu.

b Opp. quod post. Vide in l. fi. sup. de eo per quem fact. erit. ita dicit Bal. in l. 2. C. de vsu. transfor. ad fi. & in l. nec bona. C. de præscr. lon. temp.

L E X XX.

Præterea. Quicqd seruus petitus lucratus ẽ, uř ex eo natũ est, uenit in restõne. h, d. Vide qđ res petita pẽdẽte lite, ꝑt effici possessoris. Et hæc est q̃dã magna gl. q̃ nõ ualet unũ obolũ, qa ipsa nõ refert se ad l. istã, qa loqř in possessore p usucapionem facto dño, & sic nõ ɔtinuatur ad præcedẽtia, unde meritu sibi acquirit ex re, & opera, & potest iubere adire.

L E X XXIII.

a **Si a bonæ fidei.** a Re perempta, uel perdita post lit. ɔtesta. non tenetur possessor, si dolus uel culpa ei imputari non possit. h. d.

A D D I T I O.

a Si a bonæ fidei. Adde ꝙ Io. An. in add. ad Spe. § fi. in tit. de lit. cont. refert Ř. ꝑ hanc l. disputasse quæstionem de illo, qui mulam prouincialem furto subtraxit, quæ lit. cont. cum bonæ fidei emptore mortua est, an emptor teneretur? & concludit, quod non. Allegat etiam l. illud quoque. sup. de pe. hæ.

L E X XXIIII.

1 *Dominia de iure ciuili quibus modis quærantur.*

In rem actio. Op. ℨ. ti. 1. l. 1. & ℨ. ti. 2. per totum. Sol. hic loquiř de directa rei uend. ibi de publiciana, seu de utili rei uẽdica. Op. de l. doce. C. eo. tit. Sol. ibi in muliere, q̃ non hẽt dñium, licet Mar. dixerit cõtrarium, ut plene no. C. de iure do. l. in reb. Quæro, quib. modis acquirantur dominia de iure gentium? Dic, ut Inst. de rerum di. per totum, & ℨ. de acq.
2 re. dom. l. 1. ubi tex. ponit multos modos. † Quæro, qui sunt modi, quibus dominia acquirantur de iure ciuili? Rñ. usucapione, l. traditionib. C. de pac. Item hereditatis aditione, l. cum heredes. ℨ. de acq. pos. Item testõ, ut in l. legatis. C. cõia de leg. 1. & 2. Item ingressu monasterij, vt auth. ingressi. C. de sacros. eccle. Item monachatione & sim. Item arrogatione, vt Inst. de acqu. per arrogationẽ. Item in multis alijs dispositionib. legum, & de hoc ponũtur multa exempla, videlicet. C. de sacro. ec. l. fin. C. vnde vi. l. si quis in tãtam. & in l. meminerint. cum multis alijs simil. h. d.

1 *Laicus vendicat ius patronatus, quod habet in ecclesia.*

a **§. Loca sacra.** a Res, q̃ in nullius bonis sunt, vẽdicari non pñt. h. d. Op. C. de sacros. ec. l. sancimus. Dñr quidam, hic in immobilib. ibi in mobilib. Dat gl. multas alias solutiones. Veritas est hæc, qa tex. hic soluit quod nos nõ possumus vendicare vẽdicatione directa quasi nostra, sed pro iure, quod habemus in eis possumus vendicare adiecta causa de iure can. vt diximus de libero homine. sup. eo. l. 1. §. per hanc, & sic
1 posset laicus vendicare ius patronatus, quod habet in ecclesia.

A D D I T I O.

a Barb. Loca sacra. Vide c. examinata, de iud. & quæ ibi dixi, & vide Bal. in c. quanto. de iud. vbi aliter loquitur, & vide quæ ibi dixi.

§. Sed & id. Pars cedit toti, & liquidum cedit arido, si ei vniatur. h. d. Opp. ꝙ ille q malafide ædificat in alieno, videtur donare, vt Inst. de rerũ diuisio. §. ex diuerso. Hic est huiusmodi, ergo &c. Sol. qñ quis ædificat ĩ alieno, debet adhiberi illa distinctio, vtrum bona, vel mala fide: sed hic ædificabat in suo de alieno, quia rem alterius faciebat partem rei suæ. Opp. quod ista statua debet esse communis pro rata. s̃. e. l. 3. § fin. Solu. ibi loquitur, quando infectum adiungitur infecto, vt massa massæ. Vnde non potest dici ꝙ vna sit pars alterius, sed quando factã adiungitur facto vt hic, id, quod est pars, cedit ei quod est totum, seu ei, quod tenet locum totius, ideo glos. distinguit hic, & bene quam vide. Vnum tamen glos. dicit hic, scilicet quando factum adiũgitur facto, ita quod neutrum est accessio alterius, ꝙ minus cedit maiori, sed si neutrum est maius, accedit pretiosiori. Contrarium not. ℨ. proxi. §. in glo. super verbo, alienam rem trahit, sed glo. hic posita est verior. Oppo. quod pictura non cedit tabulis. ℨ.

lis.j.de acq.rer.do.l.qua ratione.§.literæ. Istud ɔ̃rium est difficile, qa ibi tex.est directe ɔ̃. Sol.dicunt quidam quod hæc corrigitur per illam, tanquam posteriorem. Istā tenet Azo in summa,& Jaco.But. Tu vero dicas, vt dixi plene in d.§.literæ. Vlt.dicit glos. ꝙ semper scriptura trahit ad se chartam, quia pretiosior, sicut pictura trahit ad se tabulam, ꝙ non placet, vt Insti de re. diui.§. si quis in aliena tabula. Nō.n. ibi pretiosius trahit ad se: imo charta, q̄ est arida, trahit ad se liquidū. Vnde rō pretiositatis nihil ad factū. Vñ ratio est, quam ponit hic Iurisc.s.qa sine eo cui cedit, esse non potest. Differentiam inter literam,& picturam dixi in d.§.lrẽ. Nam scriptura non occupat totum, sicut pictura occupat totam tabulam. ꝙ in scriptura non est, quæ non occupat totam chartam.

§.In omnibus.

Qui vendicat totum, repellitur exceptione, nisi restituatur pretiū partis adiunctæ.h.d. Dr̃ hic, ꝙ per prævalentiam, &c. ɔ̃.s̃.§ prox.& qd̃ ibi dixi. Sol.prævalentia potest esse in valore rei, quod q̃nq; attenditur, vt vidistis in præce.§ in gl. magna: item potest esse prævalẽtia ratione partis nobilioris,& tunc nobilior pars,& principalior trahit ad se minus principalem. Quæro, quid si gemma inseratur annulo? Dic, vt j.de vsuca. l. rerum mixtura, &c. Quid si duo vasa simul iungantur, ita quod vnum sit accessio alterius, Gl.hęc dicit unum aliud, quod dixit glossator in glo.magna.s̃.proxime.aliā tene. Item quæro, dr̃ hic quod possessor habet exceptionem, nunquid sit verum indistincte? Gl.tenet, quod sic, si bonæfidei possessor immiscuit, secus si malæfidei, quia tunc sibi denegaretur exceptio,& actio in factum.

a

§.Itē quæcunque.

Ea quæ a vni corpori vniūtur, ɔpositione durante vendicari non possunt: nec ea dissoluta, si per ferruminationem sunt unita: secus si per applumbaturam: sed actione in factum primo domino consulitur. Sed in unione, quæ ex separatis corporibus consistit, quilibet suæ rei dominus remanet.

ADDITIO.

a Meno. Ea quæ. Ripa responsorum.li.1.c.1.nu.61.

1 *Laborantes conducti ab aliquo in aliena possessione excusantur.*

a

§.Tignum.

aContinua sic, Supra dixi de his corporib. q̄ cōsistunt vno spiritu,& vna elementatione. Item de corporibus separatis, nūc vero de his quæ cōsistūt ex diuersis elementationib.& corporib coniunctis. Tignum alienū ædibus iniunctum nō potest vendicari, nec peti ꝙ separetur, sed actione de tigno iniuncto erit agendum. h.d. Quæro utrum hæc actio de tigno iniuncto indistincte detur ad duplum? Glo. quod nō, nisi ɔ̃ malæ fidei possessorem, vt l.de eo. de dona. inter uir.& vxor. Quæro quot actiones dentur ɔ̃ malæ fide possessorem? Gl. quod quinque. vide eam. Quæro nunquid ille, qui non iniunxit,

b sit hēt iniunctum teneatur? Dixit gl. quod sic. Item quæritur, bqd

1 de fabro qui iniunxit, an teneatur? Dicit glo. ꝙ nō, si bona fide fe-

c cit. Signate eā pro eo, quod †q̃nq; accidit ꝙ aliquis accusat clabo-

d rantes dconductos ab alio in aliena domo, uel possessione, ut ipsi

e excusentur, eita quod non teneantur. †

ADDITIONES.

a Meno. Tignum. Reuardus ad l.15.tabul.c.20.

b Item quæritur. Adde quæ notant hic,& vide no.per Pet.in repe.ca.1. de cōst.in 14.q.in ver.quæro in qone, in qua cōsuluit Bal.vide Bar.in l.non solū.§.si mandato.inf.de iniur.& l.de pupillo.§.nunciationem.inf.de ope. no.nunc.& ibi Ludo.Ro.in add.Io.de Imo.in l.de pupillo.§.si quis forte.Bal.in l.non ideo minus. C.de accu.& quod ipse dicit in l.qui sepulchra.C.de sepul.uiol. & vide Sal.in 1.q.d.l.non ideo minus, vbi pulchre loquitur,& consuluit pridie apud Ferrariā, vide illud consilium, uide hic Bal.& Ang.& vide Lud.Rom.in consi.292.

Ruer. Adde Ang.de Are.in §.cum in suo.in fi.Insti.de re.diui.& Ias.in l.de pupillo.§. nunciationem.in vlt col.de op.no.nūc.& Ale.ibi.& in cōsi 36.in 1.uol.

c Paris. Accusat. Vide omnino Ale.consil.36.incursis his,& in repetito consi.79. 5.volu.ubi habet ex eius dicto tria requisita ad hoc, vt excusentur laborantes. Primo quod constet eos esse laborantes, siue massarios. illius, cuius no . ine dñr ea fecisse,& ad hoc habuisse mādatū a dño, vel eo sciente, vel patiente, fecisse, & sic nō sufficeret, ꝙ essent massarij in genere ad alia, sed ꝙ ad hoc fuerunt conducti,& tanq̄ conducti illud fecerunt Secundo requiritur, ꝙ non fuerint ꝓhibiti illud facere ꝑ aliquem, qa tunc videntur bona fide fecisse, secus si reperiant resistentem in loco. In contrarium tenuit Ale.in l.de pupillo.§.nunciationem.ff. de ope.no.nun. Ang.Imo.Lud.Ro.et alij Mod.tenent ꝓdictam limitationē, ut refert idē Ang.in d.consi. Vide ēt Ias.& cōiter alios in d.§. nunciationem.pōdera bene uerba Ale.ibi. Tertio requiritur ꝙ nesciuerint rem ad alium ptinere, secus si res erat alterius, et per eum possessa, et hoc sciebant laborantes, vel verisimiliter præsumebantur scire, ut qa vicini erant. Ita Ale.ibi. Et sic habes tres limitationes ex dictis per eum in d.consi. uide ēt anū verbum per eundem consi.201. in ..uol.ubi dr̃ non credi laborantib.dicentib.se fecisse tanq̄ laboratores conductos, quia illud tendit ad exonerationem suam. Ad hoc uide Bal.in l.q. mihi.inf. de dona. Nec ēt esset credendum dño, qui diceret eos fecisse de mandato, et uoluntate sua, nisi aliter constaret, per ea, quæ in simili ponit Bar. in l.inter oēs.§. restat.inf.de quo per Fely.in ca.1.extra.de præsumptio. vbi distinguit, ut ibi per eum. Et ꝙ qñ laborantes sciebant rem ab alio detineri, teneantur, nec excusent ex mandato dñi, vide practicam in forma libelli perturbatæ possessionis, in uer. omnino, vide ēt quando eis est inhibitum, ꝙ dicantur in dolo, et mala fide, in c. si diligenti.extra, de præsc.ubi simpliciter refert ita, et sequitur Bal. et Ang.hic, et dicit etiam se dixisse in c.nihil.eo.titu.de præscr. et quod tunc non excusentur, uide Soc.in l.quod licet.prope fi.inf. si cer.pet.Ias.in d.l.1.§. nunciationem.

d Laborantes. No.hoc pro excusatione laborantium in alieno fundo, et an si inde ... laboratores in alienam possessionem, dicat turbare possessionem, uide glo.in ... unquæ.C.de lat. fu.et liber. tollē. ad l Aquil. ... quod ... lat, facit quod no. Bar.in l.si Stichum.§.si ab alio.inf.de noua. Et ad hāc gl.vide Bal.eam allegātem in auth.ingressi.de sacrosanc.eccl. Et adde quod tales laboratores potuerūt agere actione iniuriarum contra conducentem,& ad damnum, ut est glos.& ibi Bal.in l.qui sepulchra.in prin.de sepul.vio.& hāc gl.intellige, ut ꝑ Ang.i Auth. vt omnes obed.iud.Ang.hic,& quod no. Bar.in l.non solum.§.3.de iniur. Hanc gl.tamen limita, qñ istis laboratoribus nulla fuerit facta inhibitio, seu nunciatio alias tenebuntur domino ad interesse, per id quod no. Bar.post Ia.Bu.in l.de pupillo.§.si quis forte.& fuit limitatio Sal.in d.l.non ideo minus.C.de accu.& hāc gl.etiam allegat Bar.in l.non solum.§.si mandato.de inio.Bal in d.l.nō ideo minus.& ibi Sal.in 1.q. Adde ꝙ pulchre uoluit Bal.in consi 129.lib.3. vbi dicit, qd̃ si laboratores excludunt mandatum, teneantur,& quod nō tenētur inquirere cuius sit petia terræ,& quod idem voluit cons.163.e.li.scilicet quod statutum uolens, quod dans damnum puniatur certa pęna, non habet locum in laboratorib. conductis ad incidendum ligna,& alia facienda.

e Pom. Ipsi excusentur. Intellige. vt per Ale.consil.16.visis his, quæ per dominos aduocatos.in prin.j.uol.

Meno. Roland.a Valle consi.54.nu.12.multis seq.

† Clau. Teneantur. Hanc tamē gl.limitāt Imo.& Rom.in l.de pupillo.§.si qs forte.inf.de no.ope.nun.ubi plene vide Ale.& latius consi.36.vol.1.co.sil.77.vol. 4.vbi est repetitum.

§.Item si quis.

Cementa cum domo unita, dominus cementorum vendicare non potest: secus ea dissoluta, etiam tempore præscriptionis completo. h.d.

LEX XV.

†

Is, qui destinauit.

Cōsultius est agere possessorio, q̄ agere petitorio.h.d.

ADDITIO.

† Clau. Destinauit. Vide ad intellectum huius legis Fel.in c.aduersario. de exce.

LEX XVI.

1 *Si libellus datur contra aliquem possessorem in rei vendicatione,& lis cōtestata sit, si non apparet ipsum possidere, absoluetur,& pronūciabitur rem pertinere ad actorem.*

a

Is, qui se obtulit.

aGlos. hic summat istam l. cum l.seq.& principio seq. ideo gl. sit pro

1 summario, ideo uide eam,& signa.†Quæro de vno, ego dedi ɔ̃ aliquem possessorem libellum in rei vendicatione,& ipse respōdit,& litem cōtestatus est, in nulla tamen parte iudicij fuit interrogatus, an possideat, nec eū possidere apparet, de dominio meo plene probaui, an debeat cōdemnari? Respon. quod non, quia nō dr̃ quis se offerre defensioni rei licet liniget, nisi interrogatus respōderet se possidere,& hoc siue ī iudicio, siue extra iudicium: dum tamen probetur in iudicio, quod dixerit se possidere.l.sinautem. in prin. j.eo.& ideo tunc non condemnaretur, nisi se possidere dixerit. Quæ ergo sententia fertur in casu quæstionis præmissæ? Rñ pronunciabitur rē pertinere ad actorem,& reus absoluetur, quia nō apparet eum possidere, ut l.si a te.de excep.rei iud.& ibi est casus secundum vnam lec.

ADDITIO.

a Paris. Is qui se obtulit. Circa materiam huius l.vide Fel.in c.aduersario.ad fin. extra de excep.

LEX XVII.

Sinautem cum a Titio.

§.Possidere.

Non sufficit quem tempore litis ɔtestatæ possidere, si ante sententiam absque culpa sua possidere desinit. Item sufficit si possidet tempore sen-

a tentiæ, alicet ante nō possiderit.h.d.Op.d l.i.§ inde. j.dep. Sol.ibi de ꝑsonali, hic de reali, quæ datur ꝓpter possessionē, &c. Item opponitur de l.j.§.si rem. j.depo. Sol.ibi primo dolū ɔmiserat. Item quod hic dicitur, intellige sm Litem si verberatum.in fi.s̃.eo.

ADDITIO.

a Tempore sententiæ. Vide per Dy.& Bar.in l.quāquā.§.Iulia. de aqua plu arcē.

§.Si homo.

Casus superueniens excusat possessorem a præcedente culpa.h.d. Op.de l.vtique.s̃.eo. Sol.intelligas hic hominem petitum ante litem cōtestatam, vel furte extra iudicium, secus si lis esset contesta.& sic officium iudicis esset corroboratum, vt l.contraria.

1 *Argumentum de petitione hæreditatis ad rei vendicationem procedit.*

2 *Petitio hæreditatis directa,& rei uendicatio, dantur contra eum, qui dolo desijt possidere.*

§.Sed & is qui.

Qui dolo desijt possidere, vt possessor cōuenitur.h.d. No. quod ar. tenet de pet.her ad rei vendicationem. tamē differunt in multis, vt in

1 gl. quam uide,& signa.† vltimo ex hoc §.potes colligere quod petitio hæreditatis contra eum, qui dolo desijt possidere, datur dire-

2 cta, quia hoc procedit ex dispositione senatusc.† rei ven. vero con-

a tra eum, qui dolo desijt possidere, a datur vtilis, vt dixi s̃. in rub. qa hoc ex interpretatione,& extensione tenetur, vt patet.

ADDITIO.

a Desijt possidere. Sed an statutum faciens mentionem de possessione, habeat locum in eo, qui dolo desijt possidere, vide Io. An.in reg.i pro possessore. in merc.

§.Si per filium.

Si ꝑsona per quam quis possidet absens sit, vel datur dilatio, vel præstatē cautio de re restituenda.

§.In repetita.

Supra in l.in rē.dixit, cui detr̃ hæc actio, sed in l.is q destinauit.eum.l.seq.dixit ɔ̃ quem det. hic incipit dicere,& tractare, ꝙ sit offm iudicis in his q

emergũt in rei vẽdicatio.& primo loqt̃ de sumptib. vsq; ad l. fructus.& hoc intendit, bonæ fidei possessor sũptus ꝑ doli exceptionẽ recuperat. Itẽ expẽsas factas in ædificando de nouo recuperat, nisi actor deductionẽ sibi concedat. h.d. Quærit glo. utrum iste §. loquatur in bonæ fidei, vel in malæfidei possessore? & dicit ꝙ loquatur in bonæfidei possessore ab initio, & postea fuit malæfidei, vel in eo qui erat bonæfidei in casu, in quo nõ erat diues. vt hic interuenit error, & sic apparet quod non erat malæ fidei.

§ Sed si puerum.

Expẽsæ ad rei vtilitatẽ factæ quę deductionẽ nõ patiunt̃, recuperãtur a possessure ĩ ĩibus casib. hic expressis, alias secus. h.d. vsq; ad l. fructus. Materiam de expensis tractat gl. in l. in fundo. ꝟ. eo

LEX XXXIIII.

a

Fructus.

Possessor tenetur ad fructus ꝑceptos, & q percipi poterũt, & iõ cũ desinũt posse percipi absq; sui culpa, abinde incipiunt deberi. h.d. cũ seq. & prin. l. seq. Et diuiditur. Primo ponit vnum dictum in gñe. Scdo ponit vnam illationem, qñ fructus desierunt posse percipi culpa possessoris. Tertio ponit vnã illationẽ, qñ ceperũt posse percipi. Quarto ponit aliam, qñ desierũt posse percipi facto petitoris. Scda ibi, & iõ. Tertia ibi, hac rõne. Quarta in prin. l. & ex diuerso. Op. C. e. l. l. si fundũ. Solu. hoc dẽt intelligi in possessore malæfidei, qui caret tit. vt hic in gl. magna, licet Petrus aliter teneat in d. l. si fundum. non curo. Op. ꝙ hẽatur rõ fructuũ inhoneste perceptorum l. ancilla. ꝟ. de peti. hę. So. ibi loqtur in ꝑceptis, qui veniunt in restõnem, siue honeste, siue inhoneste sint percepti. hic de percipiendis, q nõ cõsiderantur, nisi prout honeste percipi potuerũt. Op. bdr̃ hic, quod qñ b alterius erat vsusfructus, non habebit̃ rõ fructuum. Contra, quia possessor non hẽt obijcere de iure alterius, qa quantum ad eũ liberas ædes habet. l. loci corpus. §. competit. ꝟ. si ser. ven. Sol. Dñe quidam hoc intelligendum qñ agitur ꝯ fructuarium, vel habẽtẽ cãm ab eo, q excipit de iure suo, secus si ꝯ extraneos ageret, vt in c ꝯrio & hanc tenebat Azo. Alij dicunt, aut quæritur de fructib. ꝑceptis, & ꝓcedit opi. Azo. aut de percipiendis, & hæc lex dẽt indistincte intelligi. Et istam opi. tenebat Ia. Bu. q̃ puto veram. Declaro, qñq; quæritur de fructib. perceptis, & ius vsusfructus alterius non est exclusiuum iuris agẽtis, quia nihilominus fructus percepti dñi efficiuntur. ꝟ. de vsur. l. si fur. Sed qñ quærũtur de percipiendis, tunc ius vsusfructus tertij esset exclusiuũ iuris agentis: nam ꝑcipiendi intelliguntur q honeste percipi potuerunt a petitore, ut hic in prin. & l. si nauis. in fi. ꝟ. e. Sed honeste nõ essent percipiendi a petitore, qñ ad alium ꝑtinerẽt, ergo &c. Ad prædicta facit qđ tangitur per gl. in l. j. §. quod aũt. ꝟ. de superfi. ꝟ. de condi. ind. l. indebiti. §. sed si nummi. in vlt. gl. & ibi tetigi vobis.

ADDITIONES.

a Fructus. Intellige & limita hanc l. vt no. voluit Bar. inf. e. l. qui restituere, & vide Bal. no. in l. si quis sciens. C. eo. in q. quotidiana. Limita ut per Ro. sing. 335. Circa materiam huius l. an malæ fidei possessor teneatur, non solũ ad hos fructus, quos ipse potuit percipere dñs, vide late Are. in l. apud Iulianum. §. fructus. ꝟ. de le. 1. & ibi ẽt an procedat libellus, ꝑeto rem cum fructib. aliter non specificatis. Item si petuntur fructus ꝑcepti, & ꝑcipiẽdi, an iudex possit cõdẽnare i fructib. ꝑcipiẽdis post sñiam, aũ executionẽ sñiæ, vide ibi ꝑ eũ. Itẽ qũo possint peti fructus an simul cũ re principali, an in alio iudicio, & qđ sit vtilius, vide Ias. in §. & si in rem actiũ. Inst. de offi. iu. item an possit fieri condemnatio in fructib. futuris, vide Ang. ꝙ non in l. Iulia. §. idem Iulianus. e. l. j. inf. de iud. sed in fructib. perceptis pendente in iudicio, an põt cõdemnare, ẽt si non sit petitum in libello, uide eũdẽ Ang. i ista l. fructus. i fi. vide ad Bar. i §. ubi aũt. ꝟ. e. l. qũo fruct' peti possint.

b Opp. Vide in l. si pr̃. C. de vsufruc. Bal. in l. 1. C. de fruct. & lit. expen. adde per Io. And. in add. ad Spe. in tit. de fru. & interesse. §. j. in fi. vbi ponit de domino nudę proprietatis uendicante fundum a possessore, an ueniant fructus a sententia.

c Tenebat Azo. Bal. in c. j. §. fi. ꝑ prohi. feu. alie. per Fed. & per. Specu. de emphy. §. nunc aliqua, ver 16 ubi, qui honeste, &c. vide in l. ancillarum. in fi. & quod ibi. no. inf. de pet. hæred

LEX XXV.

1 *Fructus qui ciuiles, & qui naturales dicantur.*

2 *Oliua, lana, & lac sunt fructus industriales.*

3 *Fructus dicuntur percepti a bonæ fidei possessore quoquo modo sunt separati a terra, licet non reconditi.*

4 *Fructus percipiendi, quando intelligantur de percipiendis a possessore, & quando a petitore.*

5 *Possessor bonę fidei cum titulo, facit fructus suos.*

6 *Possessor bonęfidei ad quorum fructuum restitutionem teneatur, quo iure, & qua actione, & nu. 10.*

7 *Bonfidei possessor in quantum est factus locupletior, tenetur.*

8 *Debitum dicitur etiam quod uenit officio iudicis.*

9 *Possessor qui a principio fuit bonę fidei, ex post facto malæ, quando faciat fructus suos.*

11 *Possessor malę fidei quos fructus facit suos, & quando titulus eũ excuset.*

12 *Possessor malæ fidei a pricipio, ex post facto bonæ fidei, nõ facit fruct' suos.*

13 *Possessor, ut faciat fructus suos, an debeat intelligi de possessore naturali, vel de habente ciuilem, & naturalem.*

a

Et ex diuerso.

Op. quod fructus ꝑtineant ad hæredes anteq̃ legatarius caueat de vtendo, & fruendo, arbitrio boni viri, l. uxori. in prin. inf. đ vsufr. leg. Gl. cõcedit oppositionẽ, qđ placet, qa licet tex. dicat hic, ex eo tpe quo discessit, &c. sed in effectu proprietarius nõ discedit añ cautionem b ꝓstitam, ergo &c. Vlt. gl. magna, q̃ est hic, tractat mãm b fructuũ, quæ est multum solẽnis, & quotidiana, & iõ eã bene & ꝯpetẽter 1 examinabo. Et ante oĩa gl ꝑmittit distinctionẽ fructuum, alij naturales ut poma, & similia, alij industriales, vt segetes, q̃ industria hoĩum q̃runtur. Hæc est prima diuisio. Melius diuideretur, fructuũ alij ciuiles, vt pẽsiones d domorũ, vecturæ nauium, & similia, d non ex re, sed ex ꝓuisione hoĩs q̃runt̃, & ꝑcipiunt̃ pp tem. l. si nauis. in prin. ꝟ. eo. Et istorũ ciuiliũ qdã sunt honeste ꝑcepti, qdam inhoneste. l. ancillarũ. ꝟ. de pet. hæ. Alij nãles, & istorum qdã uocant̃ industriales, in qb. plurimũ versat̃ de hoĩs industria, ut segee tes, & similia. Alij stãt in suo noĩe. s. nãles, e in qb. modica aut nul2 la industria versat̃, vt poma, & sim. de qb. glo. dicit. Sed † dubitatur f de qbusdam, qd de oliua, f & oleo, vtrũ dicant̃ fructus industriales, an nãles. Itẽ qd de lana, & lacte. Bñ Doc. in l. certũ. C. eo. dñt ꝙ de hoc nõ ꝑt dari ꝑfecta doctrina, sed relinquẽdũ iudicis arbitrio g q examinat, an plus operet̃ idustria, quã natura. Tu dic ꝙ de oliua hoc est expressum ꝙ est fructus industrialis sicut vinũ, ut ꝟ. e. l. si eius. De lacte, & lana hẽs gl. paruã Inst. de re. di. in §. si qs a nõ dño. in glo. sup ver. & cura. ubi tenet, ꝙ est fructus industrialis pp h multã curã. In qbusdã fateor dictũ h Doc. q a nõ ꝑt dari doctrina ꝑfecta, vt in fęno, sylua, & sim. Nã qñq; requrũt magnã curã. qñq; modicã s̃m naturã locorũ, & eorũ ꝯdõnẽ, & iõ an sit industrialis, an nãlis arbitrio iudicis relinqt̃, ꝯsiderato eo, ꝙ plus ꝑpõderat, a. i l. qñt. ꝟ. de sta. hu. Seqt̃ alia i diuisio fructuũ, quorũ alij ꝑcepti, alij ꝑcipiendi. Percepti dñr a bonę fidei possessore, quocunque mõ a terra separati sunt, & a fructuario demũ in horreis recõditi. ꝟ. quib. mo. vsusf. amit. l. si vsu fructuarius messem. ita dicit gl. hic, Azo in sum. & Spe. in ti. de fructi. & interesse. dicit idem recte ꝙ ista gl. ẽ verbo ad verbum, nullo addito. Scdm istam opi. dictũ Labeonis positũ in d. l. si vsufructuarius messem. corrigit ꝑ Iulianũ, ꝙ non est verũ, qa Iuriscõsultus author dicit ibi dictũ Labeonis esse ve3 rũ, & iõ in d. l. si vsufructuarius, ponit̃ alia opi. † Nã fructus dñr ꝑcepti a bonæ fidei possessure, quoquo mũ a terra separati sũt a se, vel ab alio, suo noĩe, ẽt si casu, vel ab alio nõ suo noĩe, a fructuario vero tñ si suo nomine, & ista est uera opi. q̃ tenebat Fran. Accur. Pe. & Cy. C. eo. l. certũ. & Iaco. de Bel. & quasi oẽs Mod. ꝓbo fructus efficiunt̃ coloni, quocunq; mõ sint a terra separati, ab eo, vel ab alio eius noĩe, l. seruus. l. si seruus. §. si locaui. ꝟ. đ fur. multo magis in fructuario, nec reqrit̃ ꝙ in horreo fuerint recõditi. Seqtur † in gl. sup verbo, nõ hñdã. ibi itẽ ꝑcipiendi, † qũo dẽr intelligi? Dic ꝑcipiẽdi dñr, vel qa immaturi, vel qa dñs ꝑcepisset eos. Vult dicere qđ verbũ, ꝑcipiẽdi possit respicere tp̃s futurũ, vt q in futurum ꝑcipi potuerunt. Item p̃teritũ, ut qui ꝑcipi potuerũt, nõ tñ sunt ꝑcepti: sed de hoc ultimo aliqualiter dubitat, qualiter debet intelligi, ꝑcipi potuerunt, vtrũ quos ꝑcipere potuisset petitor, aut quos ꝑcipere potuisset possessor. In hoc magna est differentia, quia ex qualitate cultoris pñt percipi maiores, vel minores fructus. Glos. intelligit in hac l. de his, qui percipi potuerunt, scilicet a petitore, vt in scda glo. q̃ modo recitaui, dum dicit, quia dñs percepisset. In fi. istius gl. clare hoc dicit. Videtur enim probari in l. si nauis. in fi. ꝟ. eo. & hic in fi. ubi semper refertur ad id, quod percipere potuit petitor. Pro hoc est tex. multum clarus, quem glos. non alleg. in l. apud Iulianum. § j. de leg. j. In contrarium allegant Doct. Vitamon. l. domũ. C. eod. vbi tex. dicit, quos percipere poterat, quod de

ADDITIONES.

a Menn. Et ex diuerso. Scripsi late in tract. de recuperan. possess. remed. 15. q. 40. nu. 573. & lib. 2. de arbitrar. iudic. casu 210.

b Materiam. Et quæ poss. sufficiat, vide in l. 3. §. ex contrario, de acq. pos. Et quomodo cognoscantur fructus naturales, industriales, & ciuiles, vide Bald. in l. si oneorib. C. de iu. dot. & quæ. ꝟ. scripta sunt, & Bal. in l. ancillæ. C. de fur. Et de hac materia plene per Inn. in c. grauis. de resti. spol.

c Alij ciuiles. Bald. in l. si traditio. C. de act. emp. in fi. appellat fructus industrialissimos. De istis domorũ pensionibus qui fructus dicantur, vide Bal. in l. ubi adhuc. C. de iure do. per glo. in l. diuortio, in prin. ꝟ. sol. mat. & tex. in l. prædiorum. ꝟ. de vsur. & Ant. de Bu. in d. c. grauis. de resti. spol. & de vsura, vide in l. vsura pecunię. đ uer. sig. & in d. l. si nauis. Adde fructus appellatione, an veniãt pẽsiones domorum, Alex. consi. 181. li. 2.

d Paris. Pensiones. Quis fructus dicatur pensio domorũ, & an statutum faciẽs mẽtionem de fructib. comprehendat pensiones domorum. Ale. consi. 324. ad fin. & in cõsi. 182. in 2. volu. qui dicantur fructus naturales, & q industriales, vide Fra. consi. 160. in prin. de pensionib. domorum, vide tractat. de gabel. in 5. par. & ibi quid importet verbum, redditus, & an idem, uel plus, quam verbum fructus, de quo vide in l. fundi Trebationi. inf. de vsu, & vsufr. le. Quod autem pẽsiones nõ dicantur proprie & stricte fructus, vide omnino Ale. in l. diuortio. in prin. inf. solu. mat. ver. puto tamen. illud no. ad statuta quæ debent stricte intelligi, vt per eum, & in d. consi. 324. ad fi. licet contrarium dicat Bar. vbi ꝟ. Ideo bene nota eum de qđ dicit idem Ale. consil. 744. in 5. uol. & vide eundem Ale. in d. l. diuortio.

e Paris. Scilicet naturales. Vide Ang. in l. apes. §. 1. ad fi. inf. de fur.

f Quid de oliua. No. Bar. in l. si. inf. ad l. Fal. Quod oleum sit industriale, tenet Bal. in rub. C. de fruc. & lit. expen. Adde Bal. i l. pro oneerib. C. de iure do. & in l. j. ad fi. de vsu, & vsufruc. leg. de fœtu pecorum, vide Bar. in l. sequitur. §. fructus. de vsu. qui vult quod sint industriales. Bal. in l. ancillæ. in 8. opp. C. de fur. adde an oliua sit fructus industrialis, vel naturalis, Bar. consi. 173.

g Tu dic ꝙ đ. Viđ Bal. i l. 3. C. đ fru. & lit. expẽ. & i c. grauis. đ restit. spol. & ibi Doc.

h Fateor dictum. Adde Bal. in l. certum. C. eo. & in l. 2. ver. nunc de septimo. C. de fer. & Inno. in c. consultationib. de iure pat. & in l. j. de vsu, & vsufr. leg.

i Sequitur alia. Vide gl. in c. præsenti. de offi. ord. lib. 6. & in c. fi. de pecu. cle. sequitur opin. Pet. & Cyn.

de necessitate intellr de possessore, cum petitori loquaī in secūda psona. si ergo de eo intellexisset, dixisset poteras. Cuius legis timore Vltram. distinguūt, aut loqtur añ morā, & intellr, pcipiēdi, idest q pcipi potuerūt a possessore, vt l. domū. Aut post morā, & intellr q percipi potuerunt a petitore, vt d. l. si nauis. quod nō placet qa l. domum, loqtur in prędone, q sp est in mora. l. 1. C. qd met. cau. de fur. l. subtracti. & ℑ. de cond. fur. l. parui. Ego ɔ istam gl. allego. l. itē veniunt. §. item eos & l. sed & si lege. §. sed & fructus. ś. de pet. hæ.

a Quid dicemus? Salua meliori deliberatione putarem sic dictum. Aut possessor cōuenit ab aliquo, q non asserit se dñm, & tunc veniunt fructus, quos percipere potuit possessor. Aut ɔuenitur rōne dñij, & tunc de iure isto intelligebatur de pcipiēdis ab ipso petitore, vt hic & ℑ. eodem. l. si nauis. & l. apud Iulianum. §. j. de leg. j. de iure vero cōdicis adijcitur, q percipi potuerūt ab ipso possessore, vt l. domum. C. eodē. Nec dico istas leges esse correctas in eo, qd dixit de pcipiendis a petitore, sed in eo quod prohibet de percipiēdis a possessore. Erit ergo electio actoris, vt eligat istas leges, vt d. l. domū. arg. l. quoties. ℑ. de actionib. & obli. Sequitur in glo. Item possessorum alij cum titulo, alij sine titulo, de hoc non est dubiū. Est etiam alia diuisio, possessorum quidam sunt bonæfidei b semper, quidam ab initio, & ex post facto malæfidei, quidam sp malæ fidei, & hos possessores sequitur gl. distinguēdo, & in quolibet istorum gl. quærit tria, an possessor faciat fructus suos, & vtrum eos restituere teneatur, & qua actione. c Circa primum, s. possessorē bonæfidei. †Quæro, an possessor bonæfidei faciat fructus suos? Et gl. dicit quod non, de naturalibus. l. fructus. ℑ. de vsu. Sed fructus industriales facit suos, d absque distinctione cū titulo, vel sine titulo. Non ob. l. bonæ fidei. in prin. ℑ. de acqui. rerū domi. Nā intelligo ibi oēs. i. a quocūq; perceptos, & in hoc residet gl. hic, & in d. l. bonęfidei. & gl. Insti. de rerū di. §. si qs a non domino. Et in hoc ēt resident Vltram. C. eo. l. certū. Sed ista opi. est ɔ e l. bonæfidei in prin. quę ibi dicit, qd bonęfidei emptor facit fructus suos, nō solū quos percipit industria, sed ēt oēs: vñ vt sit bona aduersatio, oportet intelligere, sed, f ēt si quos non sua diligentia pcepit, alias ad pmissa non aduersaretur. Ideo Iac. de Are. ibidem, & Old. sequēdo eū in istis fructibus nālibus, dicunt, quod si bonæ fidei possessor habeat titulum, facit suos, vt d. l. bonæfidei. Nam ratione possessionis efficiuntur sui, non rōne seminis, & culturæ. l. qui scit. §. in aliena. ℑ. de vsur. Si vero non habet titulum, g vel hēat talem qui hr pro nō titulo, sine dubio non facit suos. d. l. fructus. ℑ. de vsu. & hoc magis placet mihi. In fructib. industrialib. gl. dicit bene, secūdum oēs. de accessionibus vero ciuilib. gl. nō tetigit. Dic, quod si possessor bonæfidei eos perceperit ex sua diligētia, quia ipse locauit, facit eos suos. Et soluens ei liberatur, alias posset esse dubium, quod dic, vt dixi in l. si vrbana. ℑ. de cond. indeb. quæ est valde no. l. ad ista. Quæro qñ facit fructus suos, & quādo nō, vtrū teneatur ad restitutionē, & quo iure, h & qua actione? Dicit glo. eo ipso quod non facit fructus suos, vt in fruct. naturalib. si extant, tenetur restituere rei vēdicatione: si sunt cōsumpti, & est factus locupletior, tenetur condictione sine causa, per l. si me & Titium. ℑ. si cert. per. Si vero nō esset locupletior, non tenetur, vt hic in gl. q̄ dicit verū aliquo tñ addito, vt ℑ. dicam, Si vero loquimur de fruct. industrialib. quos facit suos, si extant, tenetur iudicis officio non rei vendicatione, quia sui sunt, C. e. l. certum. Pro hoc dico quod in præcedenti casu, qñ fructus non facit suos, potest cogi iudicis officio ad restituendum eos: æqtas. n. iudicis officio se extendit ad hoc, multo magis, quando postea est effectus dñs. Si vero sunt consumpti, i tūc dicit gl. qd non tenetur ad restituendum k ēt posito quod possessor factus sit locupletior, nam eos lucratur pro cultura, & cura, vt d. §. si quis a nō dño. Et sic vide qd fructus nāles ēt ɔsumpti veniunt in restitutione si factus est locupletior possessor, secus in industrialib. Ita tenet gl. Insti. de offi. iud. in prin. c. alias. §. j. & in d. §. si quis a non domino. Contra hoc vr, †quia bonæfidei possessor tenetur inquantū est factus locupletior. l. item veniunt, §. item eos. & l. sed & si lege §. ɔsuluit. cum §. seq. ś. de pe. hær. Pet. respondet, aliud ibi. s. in petitione hære. quia est iudicium vle, & sic augeī pet. hæreditatis pp æstimationem fructuum, vt sup. de pet. hær. l. si rem & pretium. secus in rei vendicatione, vbi fructibus cōsumptis cessat omne remediū, quia Doc. huic gl. & cōiter acqeścūt, dubito tñ: gratia collationis, & inuestigandi veritatem pro mō teneo l ɔ. Nam condictio sine cā, q̄ datur ex æquitate. l. si me & Titium. ℑ. si cert. peta. hēt locū non solū si qs factus est locupletior ex re mea, sed ēt ex re mihi debita vt ibi patet. licet enim fructus industriales non sint petitoris, tamen sunt sibi debiti. Debitum enim †dicitur quod iudicis officio venit, l. pecuniæ. la grande. §. pe. & fi. ℑ. de verb. sig. ergo hic potest peti condictione sine causa. Pro hoc vide tex. in l. item si verberatum, versi. nam & si fructus, su. eodem. nisi intelligeres de fructib. naturalib. Pro hoc videtur expressum. ℑ. de cond. iud. l. indebiti. §. j. & quod ibi notatur. Præterea si hoc est in petitione m hæreditatis, m vbi petitor habet minus iuris, videtur multo magis in rei vendicatione, vbi maior æquitas est ex parte petitoris. Lofficium, supra eodē. Venio ad secundum, † scilicet ad possessorem qui fuit ab initio bonæfidei, n ex post facto malæfidei. Gloss. dicit, sufficit quantum ad hoc, vt faciat fructus suos, quod ab initio fuerit bonæ fidei. ℑ. de vsu. l. qui scit. §. præterea. Nec ob. ℑ. de acq. rer. domi l. bonæfidei. §. in contrarium. quia ibi opponendo, non ponendo dicit: sed licet faciat fructus suos, tamen ad restōnem eorum tenetur indistincte, postquā mala fides superuenit, nec curo super-

ADDITIONES.

a Putarem sic dicendū. Qūo intelligātur fructus, & qui percipi potuerūt, adde qd no. Raph. Fulg. in l. si nauis. in fi. & Raph. Cu. in d. l. apud Iul. §. j. de le. 1. qui tenet cōtra Bar. & vr, in hac materia ponere veritatem, & vide in l. creditor. C. de pig. act. & Bar. in l. 2. C. de pe. hæ. & dixi in l. domum. hic alleg. Adde q no. Bal. post Bar. in l. 3. C. de fruc. & li. expen. & q d in venditore, qui percipit ex re vendita plures fructus, quam percepisset emptor, an oēs teneatur restituere, vide Bar. i l. ratio. §. si emptor. ℑ. de act. emp. adde quomodo intelligatur de fructib. perceptis & qui percipi potuerunt, Bal. consi. 190. lib. 1. & 545. lib.

R uer. Adde Abb. in c. grauis, col. 5. de rest. spo. vbi plene examinat hanc op. Bar. & tenet, qd procedat de rigore. sed de æqt at alia opi. Bar. de qua in d. l. domum.

b Parif. Sunt bonæ fidei. Vide Com. consi. 160. ad fi. vide etiam casum illius consi.

c Pom. Et qua actione. Vide Ale. consi. 121. in 4. vol.

d Facit suos. No. q fructus cōsumpti a bonæ fidei possessore, non veniunt restituēdi l. certum. C. e. illud. s. est verū in iudicio singulari, secus in vli l. non est ambiguū. & ibi gl. Cy. & Bal. C. fa. erc. p Ang in l. Nesennius. §. 1. de re iu. qūo aut pbatur quantitas perceptorum fructuum, vide Bal. in l. 1. in C. de fruc. & li. expen. & in ista materia semper intelligas exceptuatum, id, quod dr in l. si vrbana. vbi est casus sing. ℑ. de cōd. ind. Adde qñ bonæ fidei possessor faciat fructus suos. An. consi. 110. & an teneatur de consumptis, licet sit factus locupletior, per eundem consi. 83. & 134. Abb. consi. 106.

e Pom. Est contra Vide Ale. consi. 121. in fi vol. 1. Fel. c. de quarta. de præscriptio.

f Ia. de Are. Vide Ant. plene in c grauis. de rest. spo.

g Non hēt ti. Limita hoc, nisi quis possedisset longo tpe, etiam sine titu. quo casu præsumitur bonæ fidei, & fructus lucratur, secundum Bal. & Ang in l. pe. C. qui non ob. lon. temp. præsc. Et pro intellectu, & limitatione illorum, vide singulariter per Imo. in l. Nesennius. §. 1. de re iud.

h Et quo iure. Vtrum quando fructus, quos possessor facit suos, teneatur restituere & ea quæ hic dicuntur de restitutione fructuū, procedunt nisi possedit illos fructus per biennium, ut per Bar. qui ita limitat hanc materiam in l. sequitur. §. fructus. de vsucap. & in l. 3. circa fi. quod me. cau. & vide no. in materia per Bar. in l. quod Nerua. deposi. in versi. 5. fallit. & Imo. post Ang. in d. l. fructus. & Bal. C. de vsu. & fruct. le.

i Parif. Si vero sunt consumpti. Itē q ille qui tenetur solū in quātū est factus locupletior, non teneatur nisi ad æstōnem, quæ erat tpe consumptionis, non aūt tpe litis motæ, vel sniæ, uide Ioan. consi. 28. Item an præsumaī factus locupletior, vide Soc. in l. io pupillo. ℑ. de excep. Ale. in l. mulieri. §. q proponetur, ad no. ad Tre. Item non decidit in ista materia fructuum, qūo bonæ fidei possessor teneatur, & q d si sint consumpti, q nō præsumitur factus locupletior, nisi probetur, & multa alia, vide omnino per Cur. consi. 71. & per discursum in dubio psumuntur consumpti, nisi probentur extare, vide Com consil. 104. in 3. subscriptione, uel 4. in contrarium vide Ale. in l. pe. in fi. prin. inf. ad l. Fal. In quantum dicit q si sint cōsumpti, & est effectus locupletior, teneatur, in contrariom vide Ale in l. si me, & Titium inf. si cer. pet. Contrarium tenet Com. & dicit istam esse cōmunē sniam contra Bar. consi. 109. in vlt. du. nisi in petitione hæreditatis, vel alio iudicio vniuersali, vide per eum, & ibi ēt q in dubio psumatur bonæ fidei possessor: itē de veritate istus, an sit factus locupletior, vide Fel. in c. de quarta. de præscri. ubi multas bonas remissiones allegat, maxime circa hoc, an præsumatur in dubio factus locupletior, & allegat aliqua pro, & contra, & tenet q non præsumatur. uide per eum omnino, qui ēt ponit modum petendi tales fructus. Contrarium vult Ale. cōs. 63. in 2. vol. Item circa istam materiam adde q iuris error excuset a fructib. Fran. consi. 17. Bal. Sal. & Ale. in l. 3. C. de his quib. vt ind. Pan. in c. dilecto. extra de præb. Ale. consi. 125. & dixit Bal. in l. 2. & si quit ign. rem min. esse. q si persona est digna, probatur talis error per iuim. Et qūn errās i iure faciat fructus suos uide late Fel. in c. de quarta. de pscr. q̄ hēs ad Bar. in l. sed & si lege. §. scire. iof. de pet. here. item regulam hēntem q titulus excusat a percipiendis, limita non pcedere in pupillo agēte Vide Ro. consi. 454. ad fi. item no. q bonæ fidei possessor præscribit fructus vsurpatos sine alio tit. quia in istis accessorijs sufficit titulus. gnalit pro suo. Bal. in l. 3. C. de vsur. & fruc. leg. Item qñ filij possidēt dotē mrnā, q fructus sint restituendi. vide Pau. de Cast. consi. 110. vide de materia late Fel. in d. c. de quarta. De fructib. pendentib. an intelligatur deductis expensis, uide Barb. in trac. de gabel. in 7. parte 7. partis princ. item no. quod non dr damnum dare qui tanquam possessor pcipit fructus, fm Bal. de Const. in ver. possessione. Quædam alia in materia qūo quis lucretur fructus, uide ibi in ver. si qui ex parte nostra. quid autem in beneficialibus, an quis lucretur fructus non obstante iuris errore, uide Ab. in c. dilecto. de præb.

K Ad restituendum Bonæfidei possessor fructus industriales quos fecit suos, restituere non teneī si sint cōsumpti. sed quæ est rō, vide Balb. in l. 2. C. de fruc. & li. expen. & ibi quid si non sunt consumpti, sed commixti. quando autem dicantur fructus consumpti, vel non, vide no. per Bar. in l. ubi adhuc. C. de iure dot. & istis adde Bal. in l. 1. C. de vsu. & fruc. leg.

R uer. Adde ad illud quod tenet Bar. quod bonę fidei possessor tenetur quatenus factus est locupletior, quod illud fuit dictum Inn. in c. in literis. de resti. spo, quē sequitur. d. An. & Ab. in c. grauis. eo. tit. Ang. & Ias. in d. l. si me & Titium. de quo uide Corneum consi. 303. inci. circa primum. io vlt col. in 1. vol. & Ale. in l. Nesennius. §. 1. de re iud. ubi dicit, quod communis opi. est pro gl. & late Frā. de Curte in consi. 71. in vlt. col.

l Meno. Teneo. Soc. iun. con. 81. nu. 6. lib. 6.

m In petitione hæreditatis in vniuersali, bonæfidei possessor non tenetur, nisi in q̄tum factus est locupletior. sic per Bal. in l. 2. in prin. C. de fru. & li. expē. per Bal. in l. 1. de usur. & fruc. leg. vbi tenet opi. gl. contra Bar.

n Ab initio bonæ fidei. Si ab initio fuit bonę fidei, postea fuit malę fidei. Adde Bar. & Doc. l. 2. C. eo. & Inn. in c. consultationib. de iure patro. in l. sequitur. §. fructus de vsu. Bal. in l. 3. de seq. Bal. in l. 3. in duob. locis. C. de usu. transfor. uide unū no. verbum Bal. in l. 2. in fi. C. de fru. & li. expen. & no. verbum in l. ancillæ. C. de fur. an percipient, & consumens fructus mala fide, committat furtum, uide sing. Bal. in l. mala fide. C. de cond. ex lege. & in l. 2. C. de fru. & li. expen. q si possedit authore pretore rem mala fide, an lucretur fructus, dixi in l. in fideicommissi. in prin. inf. de vsu. & quando propter negligentiam non petentis, quis lucretur fructus, vide Iac. de Are. & Bar. in l. si mora. sol. mat.

superuenerit vere vel ficte. d. §. præterea. & C. e. l. certū. qñq; super
a uenit mala fides acum mutatione psonarū, vt si hrs habuit malā fidē, cū defunctus hr̄et bonā, & tunc non facit fructus suos, vt l. q̄ sitam, ꝟ. de acq. re. do. Qñq; mala fides superuenit absq; psonarū mutatione, & tūc si superuenit mala fides ficte p litē ꝯt. in rei vendicatione, vel p ꝯtrouersiā motā in petitione hr̄ditatis, & tunc bn̄ facit fructus suos, sed ad restituēdū tenetur. vt d. l. qui scit. §. prętérea. Si vero superuenit mala fides vere, & tūc gl. nr̄æ dn̄r idē, qđ ꝯ, vt d. l. in bonæ fidei. §. ī ꝯtiū. & l. q bona, post principiū, seu ī §. j.
10 e. ti. ꝙ mō n̄ examino. † Ex p̄dictis satis liquet, qua actione veniāt fructus restituendi, qa rei vendicatione qñ nō facit fructus suos,
11 a. ſs iudicis offō, vel ꝯdōne sine cā. † Tertio est vidēdū [b] de malę fi
b dei possessore. [c] De quo dic vt ibi in gl. preterquā in eo, quod dicit
c ꝙ titulus excusat da percipiēdis, nisi in casib. notatis in l. si fundū.
d C. e. Vltramō. dn̄r ꝯ. sed gl tenetur cōiter. De fructib. vero ciuilib.
12 in malęfidei possessore, dic, vt l. si vrbana. ꝟ. de condi. ind. † Quęro quid eꝯ. de eo qui fuit malæfidei a principio, & postea superuenit bona fides. Cogitabitis. vl̄ dic ꝙ si successit defuncto q erat malæ
e fidei, hr̄s q est bonæ fidei, non facit fructus [e] suos, vt C. de fru. & li. expen. l. 2. in fi. Rō, qa licet sit bonæfidei, tn̄ censetur malæfidei, vt l. cū hr̄s, ꝟ. de diuer. & tēp. p̄scri. no bn̄ p gl. in l. si ego § partus. ꝟ. đ
13 publiciana. Quæro † dixi de possessore, qui facit fruct⁹ suos, an intelligatur de eo, q hēt naturalē possessionē tm̄, uel de eo, q hēt ciuilē tm̄ uel reqrit utraque? Tetigi in l. si fur. in prin. ꝟ. de ususfr. ubi plenissime examinaui. & uide quæ dixi ī l. 3. §. ex ꝯtrio. de acq. pos. Vltimo est uidendū de practica, qualiter isti fructus petātur, dicā, ꝟ. §. proxi. Hanc materiam fructuum tractat Dy. in d. l. certum.

ADDITIONES.

a Mala fides. Vtrum mala fides authoris, noceat successori quo ad fruct⁹, Vide Bar. i l. 3. C. eo. & in l. sequitur. §. fructus. de vsuc. Bal. in l. vitia. C. đ acqu. pos. & Bar. ꝟ. ea. l. in fine.

b Paris. Tertio est videndum. An aūt malæfidei. possessor posset deducere expēsas factas pro cultura, vide Ro. sing. 331. inc. malæfidei possessor, & sin. sequenti, vbi ponit casum, in quo nō tenetur ēt ad fructus, quos percipere potuisset, sed quos potuisset percipere ex fundo propter suas meliorationes, vide etiā in sing. 339. ioc. tu scis. ubi ponit ounquid iustus titulus ex post facto superueniens, excuset a percipiendis, uide i l. domum C. de rei uend. Vide Abb. consi. 6. * Men. Cur. Sē. consi. 72. col. pen. Ruy. consi. 24. ī fi. lib. j. cōsi. 204. nu. 15. eo. consi. 29 nu. 12. 13. lib. 2. ubi præsumitur locupletior factus re ipsa.

c De malęfidei possessore. De possessore malęfidei, uide s. eo. l. fructus. & omnino quod no. Bal. in l. si quis sciens. C. eo. & io l. si pater. C. de usufruc. no. in l. certū. C. e. & ī l. prox. Adde Ang. consi. 302.

d Titulus excusat. Sed quid si pro parte temporis habuit titulū, pro parte nō, uide per Bal. in l. apud antiquos. post Cy. & Bar. C. de fur. & ser. cor.

e Non facit fructus. Nā quod mala fides defuncti nocet hæredibus in fructibus, secus tamen in successore singulari, secundum Bal. in l. 2. C. đ pe. hę. per gl. & Bal. in l. uitia. C. de acq. pos. & quod no. Bar. ꝟ. prox quest. * Meno. Barb. consi. 22. col. 2. cir. med. lib. 4. Socin. tract. fallent. reg. 230. Afflu. decis. 240. nu. 3. tenet hunc hæredem teneri ad restitutionem fructuum. Socio. Inn. consi. 182. nu. 40. lib. 2. Ruy. consi. 50. in fine, lib. 1.

1 *Libellus i rei vēdicatione adi cōtinere rē ad me ptinere, & me dñm declarari.*
2 *Via una parata eidem sequitur alia.*
Libellus antiquorū in rei vēdicatione, & petōne hæreditatis, nō admittitur.
3 *Libellus quo ad fructus in rei vendicatione quomodo concipiatur.*
4 *Sententia lata super re etiam erronea, facit plenam fidem ī causa fructuū.*
5 *Sententia erronea in principali, facit ius in accessorio.*
6 *Si iudex in causa reductionis pronunciauit arbitrium esse æquum, poterit pœna peti, etiam si sententia sit erronea.*
7 *Fructus possunt peti rei uendicatione, & officio iudicis.*
8 *Libellus quō formetur in re uēdicatione, quādo fructus petūtur offō iudicis.*
9 *Iudex pro fructibus qui percipiuntur lite pendente, potest ī condemnatione sibi reseruare declarationem.*

a §. Vbi aūt. Si actor declarat dñs, ēt p errorē dēt ꝯdēnari reus in fructib. h. d. Ex hac l. no. † ꝙ libellus b
b ī rei vēdicōne hoc mō ꝯcludit. Peto declarari rē ad me ptinere,
† & me dñm declari, & ī fructib. reū ꝯdēnari, † vt hic, & l. Pōpon⁹. §. sed & is. s. de pe. & ibi dixi. & l. licet. & l. nec vllā. s. de pet. hę. &
a l. sicut. §. sed si q̄rat. ī fi. ꝟ. si ser. vē. Scđo no. † ꝙ parata vna via eidē seqr̄ alia. Licet dixerim ī istis iudicus realib. peti adr fieri declonē ī libello, n̄ tn̄ p hoc dānū libellū antiquorū, q in petōne hr̄ditatis, & ī rei vēdicōne, petūt possessorē ꝯdēnari ad restōnē. Ita formar
c Ros. & Spe. & ipsi hoc pbār. arg. l. j. ī prin. & ibi Pet. ita format. s. e. Præterea, qñ peto quē ꝯdēnari ad rei restōnē in petōne hr̄ditatis, vel in rei vendōne qa sum hr̄s, vel dñs, p ꝯñs ego videor petere,
d ꝙ pnūciet me hr̄dē, vel dñm. Et si hoc nō pnūciat expsse, vr̄ pnūciare tacite ꝯdēnādū ad restōnē rei. ar. l. i. C. de or. iu. Vidimus
3 qualr † schr̄e dēat libell⁹ circa ipsā rē, q̄ro, qualr se dēat hr̄e circa
e fructus? Rn̄deo si q̄dē petunt † ꝯdōne fur. vel ꝯdōne sine cā, vel
† rei vēdōne, vt habuistis no. s. pxime in gl. mag. tūc nō possent fru
f ctus peti vna cū re ī in eodē libello, qa ista duo iudicia de re, & de fructib. sic se hn̄t, ꝙ absolutoria lata ī vno parit exceptionē rei iudicatæ ī alio, & vna actio est p̄iudicialis alteri, l. fundi. & l. fundū, ꝟ. de excep. & ibi est expsū. Habita ergo victoria sup re, tunc po
4 terit agere noua rei vendicōne ad fructus. Sed tūc q̄ro, an † snia lata sup re, facit plenam fidē in cā fructuū, posito, ꝙ fuerit erronea? Rn̄deo ꝙ sic, casus est hic, & hęc esset vna lec. & hoc sētit gl. sup
5 ver. errore. in ti. † Ex qua no. ꝙ snia erronea in principali, facit ius in accessorio, licet noua instātia petatr̄, vt hic ē cas⁹ no. ī l. q Romę. §. duo fratres, ꝟ. de ver. ob. s̄m illā lec. verā, q̄ tenet Pe. & ego tenui, ꝙ ibi fuit male iudicatū, & tn̄ illa snia erronea hr̄ p veritate, & est
6 tene. Et per † hoc g dicebam in q. de facto, pars petit arbitramētū
g reduci ad arbitriū boni viri, iudex pronūciauit arbitriū esse ęquū. Certe poterat pęna peti, posito ꝙ snia fuit erronea, vt hic, & d. §. duo fratres, l. qui Romæ. Sec⁹ si iudex ī cā reductionis n̄ pronūciauit arbitriū esse ęquū, sed reū simplr absoluit a petitione. Nō n. p hoc vr̄ pnūciare arbitriū esse ęquū, & ideo ī cām plene adhuc poterit examinari, vtrū sit ęquū, vel nō. Hic est cas⁹ cū gl. ꝟ. đ cōd. indeb. l. Iulianus verū debitorem. in prin. & ibi no. in j. magna glo.
7 Puto tn̄. † quod licet fructus possint peti noua rei vendicatione in casib. supra dictis, tn̄ possent ēt peti officio iudicis, ar. l. interdū. §. qui furem. ꝟ. đ fur. đ leg. 3. l. qui solidū, & ꝟ. fi. reg. l. 4. §. si dicitur. & l. ædiles, §. item sciendum, ꝟ. de ædil. edic. Non. n. est illud officium iudicis subsidiarium, quod non ꝯueniat cū alia actione. qđ apparet, quia agit condictione sine causa, vt habuistis notatum s.
h prox. in gl. mag. & fructus petuntur officio iudicis. Sed quæro, h †
8 quando fructus petuntur officio iudicis, qualiter debeat formari
i libellus? i Rn̄deo, si qdem fructus sunt percepti ante. li. contest. debeo declarare quantitatem fructuum, vt s. eod. l. si in rem, & in actione

ADDITIONES.

a Paris. Vbi aūt. Q̄ńo cōdēnatoria, vel absolutoria lata sup re p̄iudicat quo ad fructus, Vide Soc. Iste in l. si qs cū totū, §. j. & 2. de exc. rei iu. Solet aūt allegari ille tex. ad hoc, qđ dato vno inconuenienti, sequunt multa, melior tex. est in Auth. vt iu. si quo. suff. ad. fi. prin. ver. Cogitatio igitur. Clau. de Seyssel.
* Meno. Ruy. consi. 13. nu. 1. lib. 4. consi. 67. nu. 2. circa finem, eo.
Ruer. Adde circa istam formam libelli, ꝙ Bar. no. sibi contrarius per ea, quæ no. io l. 1. C. de exec. rei iu. vbi plene no.

b Quod libellus Qualiter formet libellos in rei vēdicōne, vide eundē in l. naturaliter. §. nihil cōe. inf. de acq. pos. & idē io snia, nō tm̄ in reali, sed ēt in personali. l. q. tn̄. §. j. cū alijs ibi alle. p. Bar. s. de arb. no. Bar. in l. cū q. d. C. de iu. & fac. igno. & l. actori. C. de reb. cred. Et de libello in rei vendicatione vltra no. Inst. de act. § j. vide per Ant. & Io. in c. j. de lib. ob. & Bal. in l. domum. C. e. Dicunt tamen Doct. in dictis locis, quod sufficit dicere, Peto talem rem per rei vendicationem.
Clau. Condemnari. Vide Pau. de Cast. in l. 1. vbi in rem act.

c Paris. Ad restōnē. Vide qđ talis libellus sustinetur, per Fel. in c. inter dilectos. ex. đ fideius. Pau. de Ca. consi. 258. Si tamen quis petat restōnem possessionis, videtur intentare possessorium. Si aūt restitutionem rei petit, videtur petitorium intentare, vide Ale. consi. 185. vol. 5. & consi. 42. Dec. consi. 62.

d Pronunciet. Vide Fel. in c. 2. de libel. obla.

e Circa fructus. Circa illud, qđ fructus peti possint, vide Fel. in ca. inter dilectos. de fide instr. Item an fructus, vel alia accessoria peti possint cum re principali, & quō vide Ias. in l. edita. C. de eden. Item quomodo fructus peti possint, & fieri in eis condemnatio, sine alia specificatione, vide Ale. in l. si marito. in §. fi. ss. sol. mat. vide Are. in l. cum seruum. §. 1. vide late Fel. io consi. 2. de lib. ob. Barb. consi. 7c. vol. 4. Alex. consi. 232.

† Clau. Petuntur Sed cōis opi. est in ꝯrium, vt refert. Ale. consi. 9. in fine vol. 2.

f Paris. Vna cum re. An valeat libellus peto rem cū fructib. vide Cy. in l. cum propria. C. si qs alteri vel sibi, & Ang. & alios i l. si filius. inf. de uer. ob. Et adde ꝙ notab. dicit Ion. in ca. cum ad sedem. de resti. spo. ubi dicit libellū procedere, peto castrum cum pertinentijs, vide tamen Bar. in l. 1. s. de eden. Et quod no. Bert. in rub. sol. mat. in fi. & quod no. Bal. in l. domum. C. eo. & vide Bar. in d. l. fundū.

g Pom. Et per hoc Vide Ale. consi. 119. 5. uol.

h Paris. Sed quæro Quod non requiratur specificare, tenet Ale. consi. 532. qui dicit istam esse communem opinionem, vide t. in alia apost.

i Formari libellus An exprimēda sit qualitas fructuū i libello. Adde Bal. & Ang. l. si marito. §. fi. so. ma. ubi ēt tāgit, no fructus sint necessario petendi, alias p̄iudicent nō petenti. De quib. vide per Cy. C. e. in l. certum. ad fi. & Cy. in l. cū ppria. C. si quis al. vel sibi, & ibi Bal. & quod no. Bar. l. j. s. de eden. & hic. de quo late p Io. in l. si filius §. j đ ver. ob. ut refert Bar. in hac materia uariasse, per Ion. in ca. grauis. de resti. spo. & in c. tāta, de excep. pla. Itē, an iudex teneat exprimere quantitatem, vide per Inn. in c. inter dilectos. ex. de don. per Bar. in l. 3. C. de fruc. & li. expen. post Gl. de Cu. Adde tn̄ tex. no. in l. in summa. §. q. fortis. de re iud. & quod no. Doc. in l. ait prætor. §. 1. e. ut, ubi snia lata super usuris & accessorijs debet esse certa. Vn̄ scdm Ang. in d. §. qui fortis, si tenet snia, condemno te ad restituendum rem cum fructib. qui dicit quod no. Bar. in rub. sol. ma. & quod hr̄ in l. edita. de edi. Item nisi iudex referat se ad petitionem certam. d. §. qui fortis. Itē nisi condemnetur ad fructus deductoris. & in certa parte actorum pbatoriorū cōstaret certe. d. l. ait prætor. §. j. & ibi no. Itē limita in fructib. præteritis: secus in futuris, sec. Bal. in l. 2. C. si secundo nup. mul. & ibi uide per eundem alle. Inn. in c. inter dilectos, vltra prædicta p. Aug. hic Et de isto libello. & an iudex possit cōdemnare in fructib. non petitis, uide Bal. io l. properandum. §. sinaūt alterutra. C. de iu. & l. 1. de fruc. & li. expen. Et an pendente iudicio fortis possint peti fructus & alia accessoria, vide Ang. in rep. l. 1. C. de iu. & qđ no Mod. Inst. de act. §. p̄iudiciales. Et de hac materia in l. si hō, & l. in summe. §. qui fortis de re. iu. & Inn. in c. 2. de lib. ob. & per Doc. & dicit Bal. in d. l. edita, quod ualet libellus, peto fundū cum fructib. Sed quid si non peto fructus an ueniat accessorie, cū re, uide Bar. in l. 2. C. de pet. hęr. Et ibi circa p̄dicta, uide Bar. & Bal. in l. si fundū, inf. de excep. & hic, adde Bal. no. in l. fi. de anna. excep. uide quæ scripsi post Imo. in de. l. in summa. §. 4. & facit quod no. Bal. io l. 3. de fru. & li. expē. Adde, an fructus sint specificandi in libello. Ale. consi. 40. in 2. lib.
Rue Adde dum dicit Bar. ꝙ oportet in libello declarare q̄titatem fructuū per ptorum. ante li. conte. quod no. sibi CONTRARIVS io l. 1. in prin. col. pen. ss. đ eden. & hanc contrarietatē no. Imo. in l. si filius. §. j. ꝟ. đ uer. ob. & An. đ Are. i §. 1. col. pe. Inst. de act. & passim per Doct. allegat cōtrari⁹ i his duob. iurib. tenēt, sed conter dictum Bar. in d. l. 1. ut no. Ale. in d. l. si filius. §. j. & in d. cōsi. 40. in vlt. col. in 5. vol. & d. Ias. in d. l. 1. in prin. col. 5. Pro concordia dicas secūdum d. Ab. io c. grauis, io vlt. col. de rest. spo. ꝙ dictum Bar. in d. l. 1. procedit quādo fructus petuntur accessorie ad rem, quia in accessorijs libellus possit esse generalis hęc uero loquendo petuntur principaliter.

actione. J. de fur. Et ita formauit libellum Ros. in tit. de off. iud. qñ petitionir fructus. Item puto ꝙ possim petere, ꝙ reus ɔdemnetur ad fructus, si extant, vel ad eorum æstõnem, a vt l. heres furiosi. in fi. J. de pet. hær. ɔiuncta l. in fideicommissi. §. fin. J. de vsur. & sic ꝙ libellus sic alternatiue ꝓcedit apparet. qa actor põt esse certus, vtrũ fructus extent, vel non ꝑ l. j. §. qđ ait, J. quor. le. si tñ essent tales fructus, quos esse consomptos certum esset, vt puta, poma, & sitia, q̃ cito cõsumũtur. l. is cui. §. quæri, vt in pos. le. tũc deberet b peti æstimatio. l. si vsusfructus mihi. J. de vsufr. leg. De fructib. vero, qui recipiuntur lite pendente, nõ est necesse ꝙ exprimatur certa q̃titas, q̃ actor ignorat. Dicã ergo sic, ꝙ Titius possidet talẽ rẽ, q̃ ptinet ad me iure dñij, vel quasi, & eam possedit trib. annis, & dicto tpe ex poss. collegit x. corbes frumenti, quare peto ꝑ vos declarari ad me pertinere dicto iure dictam rem, ipsumque cogi, & compelli ad restõnem dictæ rei cum fructib. perceptis, & qui percipiẽtur vsq; ad sñiam, & ad prædicta eum tũa sñia ɔdẽnari. Hoc probatur hic, qa dẽt fieri ɔdẽnatio in fructibus. Si vero velles petere ɔdẽnationẽ fructuũ ꝑcipiẽdorum. i. eorũ, qui ꝑcipi potuerũt, hẽs varias practicandi formas, vt tu petitor petas eos fructus quos colligere potuisses, vel quos possessor colligere potuisset, vt apparet ex his, quę §. præced. Determinat ẽt gl. ꝙ res potest peti simul cum fructibus & sic in vna & eadẽ instãtia expeditur qõ de re, & de fructibus. sic no. de excep in d. l. fundi, & hic est casus fm lect. Azo. positam in gl. super verbo, errore. † Aduerte tñ, ꝙ pro his fructib. qui percipiũtur, pendente lite, potest dicere iudex, Condemno eum ad restõnem fructuum, ipsorum declaratione mihi seruata: tũc enim posset declarare c post multa tempora, arg. l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. & quod tangitur per gl. in l. item Labeo. §. sed si pure. J. fac. erc. Hoc. n. sentit Ros. præalle. tit. Dicetis vos, isti fructus rẽr ɔsistunt in pondere, numero, vel mensura, quare nunquam deuenitur ad æstimationem, cum in genere suo recipiũt functionem, l. 2. J. si certum peta. Respon. isti fructus debentur, vt species, quare merito ipsis peremptis, sicut qualibet alia specie perempta, deuenitur ad æstimationem, d nec de euictione cauetur. †

ADDITIONES.

a Aestimationem. Valet libellus, peto fructus si extant, & si non extant, peto æstimationem, vide gl. & ibi per Bal. Bar. & Ang. in l. diuortio, §. ob dõnes, J. so. mat. & ibi Io. dixit, quod est verum in personalib. sed in realib. tenet, si non extant, & erat malæ fidei possessor, quod possint vendicari, ac si extarent, uide Bart. in l. eũ qui inf. de his qui. vt indig. & quod no. Bar. cum his, quæ ibi dixi, in l. si seruum, §. fi. inf. de ver. ob.

b Paris. Tunc deberet. Vide Bar. in l. eum qui, inf. de his qui. vt indig.

c Posset declarare. Et no. quod si iudex dicit, condemno, ut restituas rem, intelligitur etiam condemnatus in fru. qui veniunt de iure propter verbum, restituas, secundum Bal. in rub. C. de fruc. & li. expen.

d Ad æstimationem. Adde Bar. in l diuortio, §. ob do. inf sol. mat.

† Claud. Cauetur. Vide Pau. de Cast. in l. 1. vbi in rem actio.

§. Petitor. Ei qui solum litis æstimationẽ, cum posset restituere rem, de euictione cauere nõ tenetur. h. d. Quærit gl. licet non teneatur cauere, an de euictione teneatur. Tenet quod sic, arg. l. 2. J. pro emp. & rerum amo. l. si propter res. Idem videtur tenere Dy. in c. pro possessore. extra de re. iu. lib. 6. Contrarium tenet Ia. Bu. quod plene scripsi in l. 3. ver. 3. quæro, an teneatur. J. pro emp. Gl. habemus contrariam huic, J. ex quib. cau. in pos. ea. l. fi.

LEX XXXVII.

1 *Interrogationes, quæ fiunt, an quis possideat, debent fieri ante litem contestatam, possunt etiam fieri post.*

2 *Interrogatus de re continente delictum suum, non tenetur respondere.*

3 *Possidere quem desijsse dolo, qualiter probetur.*

Qui petitorio. Ante li. ɔtes. dẽt interrogari reus, vtrũ possideat, vel dolo desierit possidere. h. d. † Quæro, qñ debent fieri istæ interrogationes? a Dñt qdam post li. ɔte. per istum tex. Alij dñt, qđ ante li. cõte. vt J. de interrog. act. l. qui seruum, §. in iure, hoc tenet glo. Sed de vno dubitatur, vtrũ istæ interrogationes dẽant fieri ante libellum datũ uel post. Azo in summa de pet. hær. vr̃ tenere quod post li. ɔte. Glo. tangit, & ibi dicam, J. de inter. act. l. j. in prin. Dicunt tñ glo. si ante li. conte. fuerit ista interrogatio omissa, põt fieri post li. contest. vt hic in glo. b † Vltimo no. c quod vbi quis interrogatur de re, quæ delictũ suum continet, tenetur rñdere, vt hic, dixi in l. qui iurasse. §. si pr̃. J. de iureiu. Sed † qualiter probabitur quod dolo desierit possidere? Certe eo ipso, d quod post libellum, ipse alienauit, ut no. in simili in l. Fulcinius. §. 2. J. ex quib. cau. in pos. ea. Dy. tangit in c. pro possessore circa prin. extra, de reg. iu. lib 6.

ADDITIONES.

a Interrogationes. De forma interrogatorii, & quid si omittatur, vide Bart in l. si is. §. 1. de excep. rei iud.

b Vt hic in gl. No. hanc gl. quam no. alleg. Bal. in l. 1. de interrog. act. & vide glo. & Bal. in l. cogi. C. de pet. hær.

c Barb. Vltimo no. Adde Bal. in l. quoties, C. de rei ven. * Menoc. Afflict. decis. 343. Barb. consi. 11. col. 12. in fi. eod.

d Certe eo ipso. Quomodo probetur quem dolo desijsse possidere, adde Bart. in l. non solum, §. morte, de nou. op. nunc. Et de illo qui desijt dolo possidere, vide quæ dixi post Bal. in l. fin. autem, §. 2. sup. eo.

§. Qui in rem. Si res perijt culpa possessoris, eius nomine condemnatur. h. d. Vide no. in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. quib. ex cau. in pos. ea.

LEX XXXVIII.

Iulianus. Qui ab initio fuit bonæ fidei, & ex pº fcõ malæ fidei fuit, quod ædificauit, potest tollere, non autem expensas potest per doli exceptionem retinere, h. d.

LEX XXXIX.

1 *Legis, in fundo, distinctio non refertur ad plantata, seu seminata, sed solum ad ędificata.*

2 *Expensarum deductio ut fiat, duo debent concurrere, s. possessorem expendisse, & conditionem domini effectam meliorem.*

3 *Maleficijs quando sit indulgendum.*

4 *Expensę aut sunt vtiles, aut necessariæ, aut volũtariæ, aut fiunt gratia quęrendorum fructuum, vel ad rei perpetuam utilitatem.*

5 *Expensę factæ gratia quærẽdorum fructuum, deducũtur ab omni possessore.*

Possessor malæ fidei non deducit expensas factas gratia quærendorum fructuum si fructus non sunt recollecti, & ao procedat in rei vendicatione.

6 *Possessor bonę fidei deducit expensas necessarias factas in re, etiam perempta in actione petitionis hęreditatis, in rei uendicatione eidem succurritur per retentionem, si res extat. nu. 8.*

Malæ fidei possessor deducit expensas necessarias.

Distinctio huius legis non habet locum in expensis necessarijs.

7 *Expensas utiles in re factas quando possessor bonæ fidei deducat in petitione hæreditatis, & quid in rei uendicatione.*

9 *Possessor, qui percipit fructus, quos tenebatur restituere, expensas non deducit, sed cum fructibus compensat.*

10 *Possessor bonę fidei expensas voluntarias, quomodo deducat, vel cum fructibus compenset.*

11 *Malę fidei possessor quomodo, & quas expensas deducit.*

12 *Possessor, qui a principio fuit bonę fidei, & postea malæ fidei, quomodo, & quas expensas deducit.*

13 *Possessor malę fidei a principio, et ex post bonæ fidei, an deducat expensas.*

14 *Possessor malę fidei non respectu veri domini, sed alterius, quem dominum putabat, dicitur bonę fidei.*

15 *Expensas factas ab aliquo in re aliena animo repetendi, illas repetit actione neg. gest.*

16 *Retentionis rei, vel deductionis expensarum exceptio ante sententiam, & post sententiam opponi potest.*

Exceptio, quę non impugnat sententiam, potest post sententiam opponi.

17 *Iudex quomodo format sententiam, quando de expensis discutitur.*

18 *Dominus vt excusetur a restitutione expensarum in re factarum, requiritur ipsum esse pauperiorem.*

a **In fundo.** Lex ista diuidit. Primo ponit dictũ in genere. Scđo ponit vnum casum, in quo æquitas suggerit deductionẽ expẽsarum. Tertio ponit alium casum, in quo ęquitas suggerit expẽsas nõ deduci. Quarto ponit alium casum, in quo æquitas suggerit expensas deduci. Scđa ibi, finge. Tertia ibi, finge. Quarta ibi, finge. Et br̃ hoc intendit. Possessor recuperat expẽsas a domino, si dominus erat facturus, vel rem distracturus, non aliter, si hac re esset cariturus, h. d. Op. dr̃ hic, conseuisti, & sic vr̃ loq de expensis factis circa fructus, sed in illis absq; distinctione possessor habet deductionem, vt l. fundus. J. fam. ercis. Sol. si habes, conseuisti, dicendum est, quod inferior non porrigitur ad alium casum. Si habes conseruisti, i. plantasti, tunc dicit glos. quod inferior distinctio locum habet. Sed hoc est contra casum l. si fundi. 1 infra eod. Est ideo † dicendum quod distinct. istius l. non refertur ad plantata, seu seminata, sed solum ad ædificata. Secundo op. dr̃ hic, quod petitor cogitur restituere sumptus, vsquequo possessor factus est locupletior, si expensæ sunt plures, sed si fundus est pretiosior in plus, q̃ sunt expensæ, illud restituitur, b & sic admittitur ad id petendum cuius ɔtrium non esset postulaturus, ɔ l. penul. C. de

ADDITIONES.

a Paris. In fundo. Circa istam mãm rei vendicatio. vide in repe. huius rub. per Mar. Laud. cir. med. vel post, & circa istã materiã melioramẽtorum, q̃ veniant reficienda, & quid de sublocatione, & quibusdã alijs, vide pulchrũ consi. Pa. de Ca. cons. 346. per totum, & ibi ẽt an, & qñ non sunt liquida, possit amoueri a possessione, anteq̃ liquidentur. Itẽ qñ qs esset in mala fide, vel errat in iure, emendo rem, puta ecclesiæ, ꝙ non sint sibi soluenda melioramẽta, vide Fel. in c. cum causam de re iu. & in c. de quarta, de ꝑsc. ad quẽ adde Bal. in trac. de dote, in 7. parte, in 2. ſpali, in 12. lim. illius primæ ſpãlitatis, dum loquit in emere rem dotalem, ꝙ non consequitur melioramenta. Vide etiam in reper. in ver. melioramenta, Bald. in materia melioramentorũ, in cõsi. 100. inc. Colũbinus, in 3. parte, & 113. & 114. Item ꝙ non tam attendatur q̃tũ expendetur, q̃ q̃tum res efficitur vtilior, uide Ab. in c. 1. in 2. no. de in integ. restitũ. Pau. in d. consi. 346. nunquid autem fructus compensentur cum melioramentis, vide in l. sumptus, & quæ ibi hẽs, J. eo. Item quo intelligitur illud de ruderibus, ꝙ hic dicitur, ꝙ dñs possit soluere, tñ quantum ex ruderibus percipi possit, vide Pau. in d. consi. cir. fi. quia iste tex. intelligitur in nõ habente causam a domino. * Meno. Cuiac. lib. 11. obseruat. c. 39. & latissime ego ipse solam hanc melioramentorum materiam explicaui in Trac. de recuperanda possessione, remedio, 15. q. 39. nu. 499. Et ad hãc l. vide no. in no. q. q̃ posui in l. si quis domũ, §. hic subiungi põt, J. loc. vide quæ no. Bar. in l. si sine herede, §. interpositæ, de admi. tu. De materia per Pau. de Lea. in ca. finẽ litibus, de do. & cõtu. & ad materiam huius legis, uide per Fel. in l. c. cum causa, de sen. & re iud. Claud.

b Restituitur. Vide Bar. in l. inter stipulantem, §. sacram, de ver. ob.

de so.gl.nõ soluit. Dic,quãq; ꝯriorũ est eadẽ rõ,tunc ꝓcedit d.l. pe. C.de so. Qñq; non est eadẽ rõ,tunc ꝓcedit hæc lex. Hæc so. in l.si ponit p Dy.in c.q sentit.extra, de re.iur.lib.6.& in l. ſm nãm.ꝫ.de re.iu. Et qđ hic sit diuersa rõ,apparet, qa ad hoc, † vt expensarum deductio fiat deberent ꝯcurrere duo,s.quod possessor expenderit ẽt qñ domini condõ efficiatur melior,quæ rõ hẽt locum, qñ expensa excedit meliorationem,secus qñ melioratio excedit expensas. Opp.dr̃ hic,† quod malitijs non est indulgendum, & appellat malitiam,qñ quis petit quod alteri nocet,& sibi non prodest. Cõtra.ꝫ.de iure do.l.cum in fundo.§.ipsius aũt.& l.fi.§.fi.ꝫ.q in fraucre. Gl.nõ soluit.dic, quod in qualibet earum legũ petẽti prodest in aliquo. Nã in l.cum in fundo,prodest ei,quia alteri parat commodũ,& sic hẽt debitor beneficium illius obligati ad antidora. l. sed & si lege.§.consuluit.ꝫ.de pe.hær. licet nõ proderit pro defensione alteri. Hic vero nemini ꝓderat,sed in l.fi.quæ in fra.cre.ẽt sibi proderat,qui sequebatur vindictam fraudis sibi factæ, ea rõne. qua quilibet iniuriatus petit vindictam suæ iniuriæ, hic vero nulla erat iniuria, sed in d.l. agebatur oblĩone ex ꝯctu,vel ex delicto, hic vero loquitur in his, quæ iudicis offõ expediuntur, quod officium cessat æqtate cessante,l.quod si Ephesi,ꝫ. de eo quod certo lo. Venio ad glos. magnam, & intro materiam expensarum.a pro cuius b decĩone dicit gl. † quod prima diuisio expensarum est,qa expensæ, aut sunt necessariæ,aut vtiles,aut voluntariæ. † Qđ dic p exempla ꝫ.de verb sig.l.impensæ,& ꝫ.de impen.l.j.a.& 2 & l.impensæ,& de pet.hær.l.vtiles. Secunda diuisio est, quia impẽsæ aut fiunt causa quærendorum fructuum , aut ad perpetuam rei vtilitatem,l.si a patre vel a domino.in fin.ꝫ.de pet.hær. & d.l.1.de impen.& l.impen. Aut fiunt in faciendo de nouo,aut reficiendo.l 3.§.pe.ꝫ.de iti.actuq; pri. Item est sciendum , quod possessorum quidam sunt bonæ fidei,omni tpe,quidam malæ fidei omni tpe,quidam ab initio bonæ fidei,& ex post facto malæ fidei,qdam ab initio malæ fidei,sed ex post facto bonæ fidei. His ꝓmissis, c in quolibet istorum possessorum, est videndum, an expensas factas possent consequi,& q̃ dantur remedia.circa quod glo.ponit vnã dist.& pleniorem,Inst.de re.di.§.ex diuerso. Primo ergo circa expensas videamus mãm impensarum gratia quærẽdorum fructuum. In istis dicit gl.quod non est dubium,ꝙ omnis possessor deducit.l.fundus qui.ꝫ.fa.erc.l.fructus,ꝫ.sol.mat.& d.l.si a patre.in fi.ꝫ. de pet.hæ.In hoc casu ẽt est dña,quia bonę fidei possessor deducit siue fructus sint recollecti,siue nõ:sed malę fidei possessor ita demũ si sint recollecti.d.l.a patre,in fi.cum l.seq.quæ distinctio licet procedat in pet.hær.forte non procedit in rei vendicatione, quia possessor non deducit,si fructus non extant,per ea quę ꝫ.dicam. Venio ad expensas,quæ fiunt ad perpetuam rei vtilitatem. Gl. hic intrat hoc modo, aut loquimur de expensis factis in faciendo, aut reficiendo,quæ distinctio mihi non placet. Nã iura,quæ vñr facere istam dist.referunt se ad id , quod cõiter accidit. Nam expensę in faciendo de nouo non sunt necessariæ rr̃, sed quia potest esse quod ẽt expensæ in faciendo de nouo sint necessariæ , vt l.1.ꝫ.de impen.ideo omissa illa dist.assumo primo , qđ impensæ, aut sunt vtiles,aut voluntariæ,aut necessariæ. † Quæro primo de bonæ fidei possessore,circa quẽ dico, quod bonę fidei possessor indistincte deducit expensas necessarias.§. ex diuerso. Instit. de rer. di.& l. adeo.ꝫ.de acq.rer.do.l.j.& l.quod dr̃.ꝫ.de impen. ꝙ apparet,qa ẽt malę fidei possessor has expensas deducit, l.domum.C.e.& l.plane.ꝫ.de pet.hę.ẽt si sit perempta res,in qua impendit,deducit bonę fidei possessor.l.plane.& l. præce.ꝫ.de pet. hęr. quod in rei vendicatione non reperitur, quod sibi succurratur alio modo, d q̃ per retentionẽ rei. Et ex hoc apparet, ꝙ dist.huius l.non hẽt locum in expensis necessarijs,& hoc sentit 2.glo. istius l.Rõ dñę inter petitionem hr̃ditatis,& rei vendicationem est quæ colligitur ex l.officium.ꝫ.eo.Si vero e loquimur † de expensis vtilib.tunc est aduertendum, quiaqñ.que per istas expensas adijcitur rei aliqd per applumbationem,hoc est, separatã mãm, vt si in fundo domus ędificatur,& similia,quo casu loquitur hęc lex. Ex qua distingue sic, aut dñs impẽsas erat facturus,& admittitʳ deductio, quatenus res ex his est facta pretiosior, vt in 2. Rñ Aut non erat facturus, tunc aut erat vẽditurus dictam rem:& idem,vt hic in fi legis. Aut non erat facturus,nec venditurus,tunc aut dñs erat diues, qui poterat dictas expensas reddere sine eius graui detrimento. Et idẽ, vt hic a ꝯrio sensu,in ver. finge pauperem. Ita sentit gl.hic super verbo, plus ꝑtio.in fi.& ꝫ.eo.l.si ita autem,§. in re petita.in gl.super verbo, ædificium. Si vero erat pauperior, tunc non cogit istas impensas reddere, sed possessori permittitur auferre cum determinatione hic posita. puto m̃ quod etiam hoc casu, si dño fuisset denunciatum ſm formã l. si aũt.ꝫ. eo. quod cogitʳ restituere expensas. † Itẽ in oĩb. ꝑdictis casib. in quib. dixi possessorem bonę fidei impẽsas deducere, intellige siue res extat, siue non in petõne hr̃ditatis.l. plane.in fi.ꝫ.de pet.hęr. sed in rei vendicatione ita demũ si res extat, f quia possessori solum retentio conceditur, vt dixi,& ꝓbatʳ per casum,in l.vtiq;.ꝫ.e. vbi re perẽpta ex parte pos. est necessaria snia pp stipłonẽ de euictione. Si.n. re perempta posset ꝯseq expensas, nõ esset necessaria snia pp impẽsas. Qñq; per tales impensas adijcitur rei aliquid per ferruminationem, hoc est per eãdem mãm: Exemplum pone,quod tu plantasti arborẽ in terra,quę cum radices egerit, vnitʳ terræ per eandẽ mãm.s. per humorẽ. Itẽ si in fundo possessor posuit fimum,vel sitã,ex qbus impinguatur terra. in quibus casibus nõ hẽt locum dist.istius l. qa nullo casu ꝑmittitur deductio.l.si fundi pos.ꝫ.eo & ibi not. Sed est adhibenda dist.quã posui in seruo,quẽ quis docuit artificiũ,quod separari non põt,ꝫ.eo.l.si naũt,§.sed si puerũ. Sicut aũt p artificiũ nobilitatʳ intelłs, ita hic ea q̃ veniunt in ferruminatione , nobilitantʳ , & ideo tales impẽsas possessor non deducit,nisi ipse esset rẽ distracturus, vel si petitor esset diues.d.l.sin aũt.§.fi.cũ l.se. † Vbi aũt dixi expẽsas nõ deduci , intelligas nisi pos. perceperit fructus , ad quos restituendos tenetʳ:tunc.n.expensas ꝯpẽsat cũ fructib.l.cæterũ.ꝫ.eo.† Sequitur videre de expensis voluptarijs.Dicit glo.ꝙ de impẽsis voluptarijs solum ꝑmittitur deductio seu abrasio,& sic vr̃ velle gl.ꝙ in eis nõ hẽat locũ distõ istius l.ꝑt tñ compensari cum fructib. g vt ꝫ.eod.l.sumptus.Ita dicit gl.Certe imo vr̃, ꝙ hęc lex loquatur de impensis voluptarijs,vt ibi,ꝓut đt,picturas,'&c. nã certũ est picturas esse impẽsas voluptarias. Br̃,si qdẽ erat alias facturus,'vel erat distracturus,tũc impẽsę voluptarię dñr expẽsę vtiles,& hẽt locũ distõ huius l.Si vero nõ erat alias facturus,vel distracturus, tũc remanẽt voluptariæ,& sola abrasio ꝑmittitʳ,& gl.diceret verũ . Probatʳ ꝫ.de impẽsis,l.pro voluptatijs,cũ l.qd si hr̃s.& l.voluptarię. Nec ob.ꝙ đt, picturis,&c.qa illud adduxit in exẽplũ,& nõ vt velit denotare,ꝙ in expẽsis voluptarijs distinguatʳ, sit diues, vel pauper.† Venio ad malę fidei pos. h & in hoc đt gl. ꝙ expensas in faciendo vr̃ donare.§.ex diuerso.Inst de rerũ diuis. Tu dicas , aut malę fidei pos. impẽdit necessario,siue in faciendo,siue in reficiendo, & deducit expẽsas,l.domũ.C.eo.& l.plane,ꝫ.de pe.hęr. Ratio,quia sibi imputaretur si hoc nõ faceret,facit ꝙ no.in l.hęres furiosi.ꝫ. de pet. hę. Si vero facit impẽsas vtiles,& tunc dicunt Vltram . aut erat malę fidei pos.qui tñ habebat causam a domino,vt ꝯductor,inquilinus, & sires,& ei ꝑmittitur deductio expensarum . Nam colonus, seu inquilinus non dr̃ pos. quia nullo modo possidet , sed detinet , & eius detentio non est iniusta,qa hẽbat dñi voluntatem . Vñ si impẽdit, merito põt deducere. Tex.est ꝫ.e.l.habitator. & iõ puto aliter distinguendũ esse. Aut malę fidei pos.facit impensas incipiendo aliquid ędificare de nouo,& tũc vr̃ donare , vt Inst.de re. di.§. ex diuerso . & ideo si esset persona quę donare non posset aliquo impe-

ADDITIONES.

a Paris.Materiam expensarum. Adde quod si aliquis facit expensas,vel melioramẽta,dẽt iudex facere,ꝙ ei reficiantur , & vbi nõ esset probatus valor & qualitas melioramentorum q̃tũ valeant,deberet iudex offõ suo se informare æstimare,vel dare retentionẽ sibi pro melioramentis,quousq; fiat æstimata,vide Com.consi.105.in 7.dub.& postea in executionib.an summę debeant liquidari,& æstimari, vide ẽt Bal.in 4.no.hic Itẽ in mã adde Io.de Ana.cõs.21.ꝙ si quis facit expẽsas, pro recuperando castro,vel re alterius,non cogitʳ restituere,nisi prius ei soluantur sequitur Ias.in l.diuortio,§.interdum,in prin.sol.ma.itẽ circa illud cons.Pau.de Ca.356 de quo ꝫ.an,& qñ non sunt liquida possit expelli anteq̃ soluantur meliorament a,vide Barb.cõs.39.in 2.par.vbi tenet ꝙ sufficeret obligatio cum fideiussore,si nõ sunt liquida,saluo nisi in instrũ,vel snia dictum esset,vt prius soluerent melioramenta,vt dicit Pa.de Ca.in d.cõsi.pondera in simili,Pe.de Anc.cõs.33.post prin.Item adde qđ ista retentio,q̃ fit propter expensas necessarias,vel vtiles,factas in re aliena,transit ẽt in singularem successorem. Vide Ale. in l.hoc iudicium,§.j.ins.cõt diui.Ale.in l.si quis rem,de acq.poss.ad fin.sed contra illud quod su.dictum est,quando est dictio,prius,non sufficiat uerbalis oblatio,cum fideiussore,tenet Pau.de Cas.in l.sancimus,in ver.nisi prius,C.de iudi.Item quod istud ius retinendi rem pro expensis,sit mera facultas,non habens annexum ius pignoris,vide Are.in l. si quis rem,ad fi.de acq.pos.

b Pro cuius.An aũt bonæ fidei,vel malæ fidei possessori, cõputet expẽsas factas cã custodiæ cũ fructib.vel repetat,Bar.in hac mã fuit sibi cõtrarius, iõ vide q̃ ibi dixi post Bar in l.cũ q̃rei,§.ꝑdijs,de leg.3.& unũ no.in hac mã,ꝙ si possessor conueniatʳ ab agente,a quo cãm non habuit,& si bonæ fidei, expensas repetit.Si vero conueniatur ab agente,a quo cãm non habuit expensas deducit de fructibus non aũt posset petere,casus est in l.dñs,§.in conducto,inf.loca.no.in l.emptor,& in l.sumptus,& ꝙ ibi Bar.sup.e. De qua materia adde q̃ no in l.diuortio,§.impen dia.sol.mat. de materia uide no.per Bal.in l. si quis sciens,C.e.& in l.si pr̃,C.de vsuf.& in l.s.C.eo.per Cyn.& Bal.in l.domum,C.eo.Et an expensę factę in vna re deducantur ex fructibus alterius rei,uide in l.diuortio,§.fi.sol.mat. per Doc. Adde vt per Bal,consi.253.lib.3.* Meno. Tiraq.de retract.consang §.15.gl.j.nu.25.late remissiue.Idem de retract.conuent.§.7.gl.1.Boer.q.44.nu.7.8.9. Didacus Couar.c.peccatum,s.par.relectio. §.6.nu.3.4.

Ruer.Adde Ang. de Are.in §.certe Inst.de rer.di.ubi reassumit doct.Bart.et hic Saly.in d.l.domum,et plene prosequitur.

c Pom.His pręmissis.Vide aliquid per Fel.d.c.cum causa,de re iud.

d Paris.Alio modo.Vide ad hoc per Ias.in l.si in area,inf.de cond.ind.

e Meno.Si uero Bello,consi.65.nu.13.Boer.q.44.nu.7.

f Si res extat.Et ideo fructib. non natis,uel non extantib.non poterit fieri deductio impensarum,et fructuum,ita tenet Pa.de Ca.in l.fructus, so.ma.et no.Bar.su.& istis adde q̃ hr̃r in l.si in area,§.j.de cond.ind.& no.qđ colonus,expulsus pp pensionem non solutam,repetit pretium operarum,& impẽsas. uide no.Bar.in l.ędẽ.C.loc.& uide quod no.Bal.in l.si pater,in fi.C.de usuf.Item qualiter fiet æstimatio impensę necessarię,uel utilis,& quod tempus consideretur, uide in l.domos,& quod ibi scripsi post Imo.de leg.1.

g Cõpẽsari cũ fructib.Fructus cõpẽsant cũ sũptib.adde l.insulã,§.fructus,sol.mat. Et illud est verũ qñ sunt ꝑcepti a bonę fidei posse ore ex re simplr̃ aliena. Sed si res esset ꝓprie rettõni subiecta,tũc nõ cõputantʳ fructus cũ sumptib. p gl.q̃ Bal.reputat sin.q̃ no.in l.emptor.ꝫ.f.e.Ita đt no.Bal.in d.§.fructus, ꝙ tñ intellige,ut ibi p Io.& illam ẽt allę.Bal.pro fin.in l.domos,de leg.j.& adde no.in l.fin.§.sed quia,C.communia de leg.& uide quod no.Bar.in l.pater,C.de usufruc.

h Possessorẽ.Adde ꝙ fur nõ repetit sumptus eq.p l.j.& ibi Bal.C. de infan.expos.

impedimēto, tūc posset repetere, vt no. ꝭ. de do. inter vir. & vxo. l. si vxor filio, in fi. de doli exc. l. cū vir. Si vero nō inchoauit ædificiū de nouo, sed antiquū ampliauit, vt ꝑ cameras diuisit, tunc ꝑmittit sibi deductio. C. e. l. demū ꝙ nō ꝑt intelligi in colono, vel in ꝗlino vt dñt Vltramō. qa tota illa lex loqt̃ in ꝑdone, vt ibi patet. Rō dīr̃ inter inchoantē de nouo, & reficiētē antiqua, hr̃ in l. siue hr̄ditaria sup. de ꝛego. gest. Prædictas aūt impēsas nullo casu deducit malę fidei possessor, re perempta. d. l. plane, ꝭ. de pet. hæ. & eo casu, quo deducit, dñt glo. qđ hoc facit offō iudicis, non ope exceptionis, vt hic notat̃ in d. l plane. Tu autem aliter dic, vt ibi dixi. Si vero facit expensas voluptarias malæfidei pos. tunc glo. hic dicit quod non recuperat, nec aufert, quod posuit. In contrarium vr̄ facere tex. in l. vtiles, ꝭ. de pe. hæ. Gl. in §. ex diuerso. Inst. de re. di. dicit, ꝙ aliud in petitione hæ. aliud in rei vendicatione. Pōt esse rō, qa magis fauetur domino, ꝗ euincit rōne dñij, ꝙ̄ hr̄di ꝗ euīcit rōne tituli. l. offīn. sup. eo. & si esset alia rō hic esset hæc, qđ si res euinceretur in pu-

12 bliciana, esset idem, ꝙ in rei vendicatio. ꝙ tñ relinquo sub dubio. † Veniamus ad tertium. s. ad eum, qui a principio fuit bonęfidei sed ex post facto malęfidei. In quo dico de impensis factis tpe, quo durabat bonæfidei, idem ꝙ dixi ꝭ. de bonæfide pos. & de impensis factis tpe, quo erat malæfidei, in his casib. in quib. si esset bonæfidei, posset expensas deducere, isto casu deducit, put dr̄ ꝭ. l. prox. & sic eligitur ꝗdā media via s. quod non vr̄ donare, nec possit in totum

13 deducere. Quęro, † quid ergo de eo, ꝗ ab initio fuit malęfidei, postea incipit esse bonæfidei, cogitabitis. Ad istā q. facit l. 2. post prin.

14 ꝭ. qs or. in bo. pos. ser. † Quæro, qđ si non esset malęfidei respectu veri dñi, sed respū alterius, quē dñm putabā? vr̄ ꝙ hēat tanꝙ̄ bonæ fidei, ar. eorum ꝙ̄ habuistis. ꝭ. eo. l. itē si verberatū. ſm vnam lec. qō

15 nem vero habuistis ꝭ. cōi diui. l. in hoc iudiciū. † Prædicta vera qñ impensæ fiunt a pos. tanꝙ̄ in re sua, secus si alius impenderet tanꝙ̄ in re aliena aīo repetēdi, tunc. n. hēet locū actio neg. ge. vt ꝑ totum ti. ꝭ. de neg. ge. vel alia. l. si seruos. ꝭ. de pig. act. & ibi no. & hæc non est nr̄a mā. Et sic vides, ꝙ expensæ repetuntur qñq; ꝑ exceptionē qñq; ꝑ actionē, qñq; ꝑ offīm iudicis. Vidimus theoricā, vidēda est practica ꝑdictarū legū, & si qdē expēsæ repetuntur ꝑ actionē, practica esset clara, nō est nr̄a mā. Si vero repetunt̃ ꝑ exceptione, vel officio iudicis, tūc ꝙ̄ sit dr̄ia in mō ꝑponēdi ista duo, dixi in l. plane

16 ꝭ. de pet. hæ. † Videmus ergo qñ dēat opponi [a] ista exceptio, siue

a iudicis offīn? Et vr̄ ꝙ dēat opponi ante sniam, & ante ꝗstōnem, vt hic in fi. ibi, eo deducto. qa vt vides ꝯdemnatio fit deductis expensis, ergo ante æstōnē. De expēsis l ꝯtium vr̄, qa ēt post sniam ꝑt opponi exceptio, ꝙ̄ nō impugnat sniam, l. si fideiussores. ꝭ. d fideiu. & l. ex diuerso. in fi. ꝭ. sol. ma. & l. Nesennius. §. fi. ꝭ. de re iu. no. ꝑ Doc. in l. j. C. de iu. & fac. ign. ideo puto vtrunq; procedere. s. qđ possit

b opponi ante sententiam, & post sniam. Nam ille [b] qui dicit se retinere ꝑꝑ impēsas, nō dicit sniam male latam, imo bñ, sed se hr̄e rationem ꝑꝑ impēsas factas. ꝭ. eo. l. nō solum, qđ ibi vobis dixi. Sedō

17 aūt casu, qñ de expēsis ante sniam discutitur. iudex formabit sententiam altero de duob. modis, vt colligitur ex isto tex. & glo po-

18 nit in prin. glo. magnæ, teneas quamuis. † Vltimo scias, ꝙ ad hoc, vt dñs excusetur a restōne impēsarum, non sufficit ipsum esse pauperem, imo requirit̃ ipsum esse pauperiorem ita quod quasi omnia cogeretur vendere vt hic in ver. finge pauperem. In quo aduertas, vt scias facere positiones, & articulos.

ADDITIONES.

a Debeat op. Sed ꝙ nō possit opponi exceptio ista post sententiā, facit ꝙ no. Bal. in l. peremptorias. C. sen. re. non pos. in ver. de exceptione legis intentionis fortis. Sed hic vide Spe. in tit. de exe. sen. §. postremo. vers. qđ si bona fide, vbi non vr̄ se firmare, sed bene se firmat in tit de exce. §. dicto. ver. sed pone ædificaui, vbi idem tenet, & vide Bar. in l. Paulus, inf. de doli exc. Adde an exceptio expēsarum pro melioramentis possit opponi post sententiam, Pa. de Cas. consi. 334. & 17. Meno.

b Nam ille. Boer q. 43. nu. 9.

§. Redéptores. Qui ędificat in alieno, & cā ꝯductionis, trāsfert dñium ædificij. h. d. Op. quod ex causa locationis non solet transferri dñium. l. non solet, ꝭ. lo. Sol. gl. quod hoc est regulare. Tu dic, quod hic nō transit dominium ex contractu locationis, sed quia ædificium cedit solo.

§. Iulianus. Creditor, quia habet ius pignoris, quo excluditur, ius vendendi oon habet. h. d.

LEX XLII.

Si quis hac lege. Existente ꝯdōne pacti addictionis in diem, emptor ipso iure desinit esse dominus, & ideo non poterit vendicare. h. d. Quęro, ꝙ̄ dr̄ia est inter primū casum, & ſm? Gl. dicit, ꝙ primus loquitur de re mobili, scđs de re immobili. Vel potes dicere quod primum pactum non fuit addictionis in diem. Non. n. fuerunt vsi verbis directis, si res sit inempta, sed verbis obliquis. s. ab emptione recedatur. Secundum vero pactum fuit addictionis in diem directo. l. 1. C. de pac. inter emp. & ven. No. in l. 1. ꝭ. de dolo. Sed dices tu, secūdum hoc in primo casu dominium non transit, ergo emptor potest vti actione in rem. Sol. dic quod non potest, vti contra ipsum venditorem, vel habentem causam ab eo.

§. Si seruus. Qui emit ab eo qui habet potestatem a domino, habet actionem in rem.

LEX XLIII.

Si in re. Si hæres no possidet, absoluit̃ li. cōte. cū defuncto, alias nō. Itē ex culpa defuncti condemnabit. h. d.

LEX XLIIII.

a **Quæ religiosis.** [a] Lapides sepulchrorū sunt religiosi, & iō sunt exēpti, & nō poterūt vēdicari, & iō actione in factum dño succurritur, sicut si religiosi non essent. h. d. No. istud principium, quod sæpe allegatur.

ADDITIO.

a Pom. Quæ religiosis. Vide Barb. consi. 19.

LEX XLVI.

1 *Possessor bonæ fidei qualiter possit dolum committere.*

Si homo. Bonæ fidei possessor añ li. ꝯt. tenet̃ de dolo, malę fidei, de culpa, bonę fidei post li. ꝯt. tenet̃ ēt d culpa. h. d. Op. de pri. ad fi. nā in principio đt, ꝙ post ꝯuentionē restituit, & sic post li. ꝯt. l. amplius, ꝭ rē rat. ha. ergo finis ꝯdicit principio. Huius timore exponit̃ principiū post ꝯuētionē. s. simplicem. Itē op. & istud est forte ꝯriū, hic dr̄ hoc ꝙ bonæ fidei possessor ca-

a net de dolo: ꝯ. bonæ fidei possessor nō ꝑt ꝯmittere [a] dolū. l. si qd possessor. §. pe. ꝭ. de pet. hær. Sol. đt gl. ꝙ hic loqt̄ de eo, ꝗ habuit bonā fidē ab initio, sed postea incipit esse malę fidei. vñ Ia. Bu. dicebat,

1 † ꝙ bonæ fidei pos. non ꝑt ꝯmittere dolum respū dñi, qa reputat se dñm, sed respū rei: nā & dñs ꝑt interficere seruuū, l. 2. ꝭ. de his, ꝗ sūt sui, vel alie. iu. Dic ꝙ ꝑt ēt ꝯmittere dolū respū eius, cui dēt rē restituere, licet nō credat eū dñm, ar. l. ēt, § licet, ꝭ. io ma. Et ita dēt intelligi hic ꝙ post ꝯtrouersiā motā petitorē dñm non crederet, tñ in odium eius ꝑt vulnerare seruū dicēdo, tu nunꝙ̄ poteris obtinere iō occido eum. Op. ꝙ de hac culpa, vel dolo nō dēat caueri, sed fiat ꝯdēnatio incōtinēti offō iudicis, l. nō solū. ꝭ. e. Istud est forte ꝯriū. Prima gl. hic posita, dicit ꝙ l. nō solū, loqt̃ de culpa, vel dolo ꝑterito: de ea vero, ꝙ̄ post ꝯuentionē ꝯmittit̃, ꝑstat̃ cautio, nō aūt fit ꝯdēnatio. Alia gl. ꝗ est sup ver. de culpa, soluit melius. hic loqt̃ qñ de dolo, vel culpa nō ꝯstabat, ibi qñ ꝯstabat, & hæc vera. Quæro, istud ꝙ adijcitur post li. ꝯt. ꝙ tp̄s respicit? Rñdeo tp̄s doli, vel culpæ cōmissæ, nō tp̄s quo interponitur cautio, vel restō rei. volo dicere, posito ꝙ die restōnis post li. ꝯte. debeat præstari cautio tamen eam præstabit de eo, quod præcessit lius contestationem de solo dolo, vel de eo quod secutum est dolo, vel culpa.

ADDITIO.

a Committere. Vide quod no. Bar. in l. si seruum. in prin. de ver. ob.

LEX XLVII.

a **Eius rei.** In soluentem litis æstōnē transit dñium a rei ꝑñtis vel postea ad ꝑñtiā venientis. h. d. Opp. ꝙ nō transeat dñiū, sed ꝯpetat Publiciana, vt ꝭ. titu. j. l. sed si res, §. 1. vbi vr̄, qđ ꝯpetat Publiciana. Solu. hic loqmr, qñ recipiens erat dñs, ibi non. Opp. qđ hęc non fuit bona ratio, nam ex trāsactione rei ꝙ̄ apud trāsigentem remanet, non transit dñium l. si pro fundo. C. de trans. So. hic intellige transegisse improprie, i. a lite recessisse, proprius iñ exponitur io lege, litis, ꝭ. pro emp. Vel potes dicere, ꝙ ex causa transactionis transfertur dñium rei, ꝙ̄ apud transigentem remanet, si hoc esset actum, ꝙ oē ius actoris trāsferatur in possessorem, & possessor illo pacto esset cōtentus, vt hic est casus. Hoc dixi in l. j. & 3 ꝭ. pro empt. & d. l. si pro fundo.

ADDITIO.

a Transit dominium. Adde ꝙ si soluens litis æstimationem, non possidebat, ēt si sibi sit facta cessio, non efficitur dominus, gl. est in l. plane. inf. fa. erc. Dy. in cap. pro possessore, in 4. q. & Ang. in l. in deposito. inf. de re iud.

LEX XLVIII.

a **Hæc si res.** [a] Fuit summata cū pri. legis ꝑce. Op. ꝙ rei ꝑñtia nō requit̃. l. certi condō. in fi. ꝭ. si cert. peta. Sol. ꝑñs, i. apud possessorem, vel plenius, vt dixi in ꝯrio. Opp. ꝭ. eo. l.

b nec quasi. Sol. dicit gl. nota rē esse apud possessorem scientē. Op. de l. ei qui. §. j. ꝭ. de furtis. Solu. ibi intellige de eo, ad quē peruenit possessio sui delicto: hic secus. Itē op. de l. ex diuerso. §. j. ꝭ. e. So. nō dēt ei cauere de euictione, ut in ꝯrio, sed hic de alia cautione loqtur. Vel dic, ibi loquitur in eo, qui dolo desijt possider, hic secus, sed erat contumax in restituendo, prout hic dicit gl.

ADDITIONES.

a Hæc si res. Vide ad hanc l. quæ dixi post Imo. in l. prædia. de acq. pos. et quæ not. Barto. in l. cum solus. de vsuca.* Meno. Pul. de alienat. rei distract. cap. 11. Bero. q. 23.

b Sol. dicit gl. Per Imo. plene in l. fi. inf. pro empt. Ruer. Adde Are. in l. quod meo. in prin. col. 1. ff. de acq. poss.

a **Sumptus.** [a] bonæ fidei possessor doli exce. expensas recuperat, nisi ꝯputet̃ cū fructib. h. d. No. hic casum

b hui quo bonæfidei pos. fructus ante li. cōte. non lucratur, licet cōsumat, quia compensat cum expensis. Ita no. gl. in l. in fundo, ꝭ. eo.

ADDITIONES.

a Paris. Sūptus. ibi l. ꝙ fructus cōpensent cū fructib. & expēsis, ita, vt ꝑcedat qñ ꝗs ꝑcipit fructus ex aliqua re tanꝙ̄ aliena, secus si ex re sua, licet talis res esset subiecta restōi. vide Cre. sin. 17. vide Fel. in c. cām extra, de re iud. Item qūo expensę compensentur cum fructib. vide Aret. in l. seruus. in prin. de verb. ob. & ad primum dictum de quo su. vide Cre. sin. 105. Imo. consi. 112.* Meno. Soc. iun. cons. vltimo, nu. 32. lib. 1. & cons. 182. nu. 34. lib. 2.

b Casum. Vide quod dixi in l. in fundo.

LEX

LEX L.

a **Solum.** domus, a scilicet ex solo & superficie. Hæc lex est breuis, & ponit duo, ex quibus consistit

ADDITIO.

a Cõsistit domus. Quid sit domus, & quid veniat appellatione ædiũ, vide Bar. in l. 1. §. deinde ait, inf. de cloac. Sed nunqd caupona dicatur domus, vide Bal. in c. 1. §. si duo fratres. de fra. de no. benefi. inuest. Adde q veniant appellatione domus ędium, taberne, hospitia, apothecę. Pau. de Ca. cons. 44. & an veniat hortus, cęnaculum, stabulum, Ale. consi. 120. lib. 2. & cons. 126. lib. 4.

§. Meum. eo qnod debebatur actione personali, vt ibi no. Opp. de l. mortuo. in prin. ĵ. de leg. 2. Sol. ibi de dixi in l. si seruus. §. boue. ĵ. de cond. fur.

LEX LI.

1 *Dominium ex titulo singulari sine possessione non transfertur.*
2 *Clausula, ex quibus transfertur dominium ex titulo singulari, & sic quis habet rei vendicationem.*

1 **Si ager.** Ex solo ti. absq; tradõne nõ q̃oĩ dñium, nec ius vendicandi. h. d. No. q † ex ti. sing. solo nõ trãsfert dñiũ absq; possessione, secus si ex ti. vni. Opp. C. de sacros. eccl. l. fi. Solu. Spãle est in casib. illis Opp. de l. j. & 2. de publicia. So. spãle est ibi in virima voluntate, vt in legatarium transeat dñium recta via. l. a Ti a tio. ĵ. de fur. Opp. de l. si quis hac lege. s̃. eo. Sol. spãle est in pacto legis commissorię, & addictionis in diem, vt ibi dixi, & plenius. ĵ. de do. l. j. Hodie iñ quasi in quolibet instrõ apponitur, q constituit 3 se suo noĩe possidere, & hoc mõ possessionem hẽt, l q̃dam. ĵ. eo. b & l. quod meo. ĵ. de acq. pos. item instrumentis b apponitur quædam clausula quod venditor omne ius omnemque actionem; qd vel quam haberet in d. re, transfert in emptorem, & facit emptorem procuratorẽ in re suam, & concedit ei posse agere rei vendicatione sibi concessa, licet non haberet dominium. l. si culpa. ĵ. eo & no. per Dy. in c. pro possessore extra, de reg. iu. lib. 6. in vlt. q. & per gl. & Doct. C. de hær. vend. l. fi.

ADDITIONES.

a Parisi. In pacto. Alios casus in quibus transfertur dominium sine traditione, vide ad Bar. in l. traditionib. C. de pac. in l. fi. C. de sacros. eccl.
b Meno. In instrumentis. Mod. paris. io consuetudine Parisiensi, tit. 1. §. 1. gl. 1. nu. 18. Dec. cons. 399. nu. 5. lib. 5.

LEX LII.

Si in rem actum. Si iudicium reale transfertur in hęredem post li. conte. venit dolus, & lus, & culpa defuncti, & hæredis, sed ante li. conte. de dolo defuncti non tenetur, nisi quatenus est factus locupletior. h. d. De hoc plene vidistis s̃. eo. l. si in rem. & ibi gl.

LEX LIIII.

Si postea quam fundi. In his, quæ continentur fundo meo vna elemẽtatione, separatio non contingit. h. d. Idem in omnibus coniunctis per ferruminationem. De hoc dixi plene in l. in fundo. eo. tit. Dic, ut ibi dixi.

LEX LV.

1 *Consensus solus non sufficit ad amissionem dominij.*

Inter officiũ. Snĩa lata in reali ꝯ clientulũ, non facit p̃iudiciũ ꝯ aduocatũ, ad quẽ res in veritate pertinet. h. d. Op. de l. fi. s̃. de inoff. test. Sol. dicit gl. q hic loqtur, q̃ñ aduocatus ignorabat ad se ptinere, secus si sciebat, vt in ꝯ̃rio. Doctores nõ aduertunt istud, sed dñt aliter, nam solus consensus potest approbare testamẽtum, † sed solus ꝯsensus nõ sufficit ad amissionẽ dñij, vt ĵ. de acq. pos. l. si qs vi. §. dñia. Ita dicebat Ia. Bu. Quærit gl. quid si fuit aduocatus ex parte rei. dicit gl. idem multo magis, & dic, vt in ea. Quærit, vtrum per sententiam latã in tali reali, a dñium mutetur? a Glo. hic dicit, quod non, ꝯ l. Iul. de condi. inde. De hoc dic, vt per gl. & Doc. in l. Pom. §. iussu. ĵ. de acq. poss.

ADDITIO.

a Dominium mutetur. Per gl. & Bar. in l. Põponius. §. si iussu. de acq. pos. & Doc. ad de ad ea quæ su. Bar. dicit, quod dominium solo consensu non perditur. Et vide Bal. in l. in generaliter. C. de non nu pe. et in l. j. q. 7. C. qñ. lic. ab emp. disc. Spe. in ti. de test. §. 2. ver. qd ergo. & tit. de proc. §. j. in prin. Io. de Imo. in c. si cautio. de fide instr. Ale. in l. si rem aliquam. inf. de acq. poss. et Fran. de Are. in cons. 11 & vide Inn. & ibi Bal. in c. querelam. de elec.

LEX LVI.

Si possessor. Hæredes possessoris ante li. ꝯte. ꝯueniuntur hac actione, s̃m quod possident, non pro portione hæreditaria, h. d. de hoc plene in l. a. in fi. ĵ. de præt. stip.

LEX LVII.

a **Vendicatio.** Vniuersitas corporũ, & iuriũ non vendicatur. a h. d. Vides ergo dñiã inter vniuersitatẽ corporum tñ, vt gregis, & ista p̃t vendicari, & vniuersitatẽ corporum & iurium, vt peculium. De qua dic, vt in gl. & l. quod dr̃. de impen. & ista non potest vendicari rei vendicatione, sed debent vendicari quælibet alia corpora singula, vt hic, & l. peculio. ĵ. de pec. Alia tamen actione possunt peti, vt petitione hæredi. vel actione ex testamento, & similibus.

ADDITIO.

a Nõ vẽdicatur. Et sic habes q rei vendicatio non datur ad corporalia, quod limita, nisi incorporalia veniãt accessorie ad rẽ corporalẽ, per id quod habetur in l. j. .1. & §. si fundus. de ui, & vi arm. vbi licet interdictum vnde vi, non detur ad mobilia p̃ncipaliter, t̃n datur in consequentiam, quando accedunt rei corporali, & ita tenet. Imo. per ibi no. in c. examinata, de iud. per In. in c. cum venerabilis, de reli. do. facit qñ dicatur procedere libellus, pero castrum cum iuribus, & pertinẽtijs, adde quæ no. Bar. in l. si prius. in ver. oppo. de npe. noui nun. per Ang. & in re pe. l. si quis vi. §. differentia. de acq. po. Et an rei vẽdicatio detur pro iurisdictione, vide Bal. in l. j. inf. si cert. pe. Ale. in consi. 183. lib. 2.

LEX LVIII.

a **Is a quo.** a Si duo vẽdicant eãdem rem ab eodem possessore, primo vincẽti traditur, præstita cautione. h. d. b Quæro quid b si restituisset cautione non exacta? Glos. dicit quod a secundo liberatur. Quod reprobant Do. nam cum possit exigere cautionem, & non exigit, est in dolo, vt ĵ. ad l. Fal. l. dolo. ideo ꝯdemnatur tanquam dolo desierit possidere, tangam ĵ. l. prox. Dixi plene in l. pe. supra, de pę. hæt.

ADDITIONES.

a Is a quo. Istam regulam limita nõ procedere io matrimonio, secundum Ro. fin. 44. plures alias limitationes vide per Fel. in c. cũ super. extra, de re iu. vide eundẽ io c. veniens. extra de testi. & ibi in d. c. cũ super. Fel. ponit etiã d. limitat. de matrimonio, sed non alle. Ro. vbi su. Vide illã l. declaratam per In. in c. veniẽs, ex. de test. & Bar. in l a diuo Pio. §. cũ sup. de re iu. & Imo. in l. a sententia. ĵ. de app. & dicit Inn. in c. veniens, quod qñ vnus petiuit infringit competitorem obijciendo se sibi, per neutrum potest ferri snĩa contra possessorem, nisi iure vtriusq; discusso, secus si inter se nihil litigarẽt, sed solum contra tertium possessorem, vt secundum Bal. qui ita tenet in c. j. §. si duo. de pa. ten. & ibi subdit Bal. quod vnus ex competitorib. potest infringere competitorem suum ex delicto in se cõmisso, & vincetur contra tertium conuentum, contra quem probauit per illum tex. l. si cõpetitor punietur de culpa, ex quo succubuit ĩ causa, & mirum est secũdum eũ facit d. l. si is a quo. & quod oo. Inn. in d. c. veniens. & sol. ma. l. Titia, & ad Treb. hæres cum debuerat. Item limita, vt per gloss. in fi. & quæ habentur in c. cum super. de re iud. & Imo. in l. a sententia. de appe. Vide cautelam quã ex illa l. colligit Ang. in ru. de pet. hę. Et ad huius legis intellectum vide Fel. latissime in c. cũ super controuersia. de sent. & re iud.
b Quæro quid. Vide Fel. in c. veniens. ver. 3. concludo, de testi.

LEX LIX.

a **A quo seruus** a Si super eadem re est duplex iudiciũ. l. petitorium & noxale, si primo vincitur in petitorio, res traditur præstita cautione. si primo in noxali, tradenit simpliciter. h. d. Quæro vtrum ille, qui agit noxali, debeat cauere de defendendo possessorem? Gl. dicit quod sic. Iac. de Rauen. contra, quia hoc non dicit tex. quod videtur verius, quia ille qui dat pro noxa, debet facere perfecte accipientis, l. si hominem, ĵ. eo. & l. si hominem. ĵ. de sol. Preterea si possessor potuisset ab eo exigere cautionem, & non exegisset, non absolueretur, quia dolo desijsset possidere, vt dixi s̃. l. prox. & s̃. de pe. hæ. l. pe. cuius contrarium hic dicit, vide s̃. si ex noxali. l. j.

ADDITIO.

a Meno. A quo seruus. Couarruuia pratic. quæstio. c. 16.

LEX LX.

Habitator. Qui habitat in domo aliena dñi voluntate, quod ibi ædificat, dñi non facit, & ideo poterit vendicare. h. d. Pone casum in scholari, qui domum conduxit, facit fenestras ad studiũ, vel pãnum ceratũ ad fenestras, & certe domui non affigit, quæritur nunquid videatur donare in malæ fidei possessore? Dr̃, quod non. dixi de hoc in l. in fundo, s̃. eo.

LEX LXII.

Mutius. Quod adijcitur rei cã refectionis, ipsi rei cedit: si quid de nouo affigit, ad dominum iure pertinet.

LEX LXIII.

a **Si nauis.** a Accessiones ciuiles in hanc actionem veniunt, sicut naturales. h. d. vide quæ dixi in l. ex diuerso. supra eodem.

ADDITIO.

a Si nauis Vide in l. & ex diuerso. in prin. su. eo.

a **§. Generaliter.** a Fructus percipiendi intelliguntur, q a petitore percipi potuerunt. hoc dicit dixi supra eod. l. fructus.

ADDITIO.

a Generaliter. Ad hunc §. vide tu Bal. in l. 1. C. de fi. instr. lib. x.

LEX LXIIII

1 *Libellus in vtili rei vendicatione, quę datur cessionario.*
3 *Actionem vtilem quis potest intentare contra eum, a quo ipsam habuit.*

a **Si culpa.** Ei qui culpa desijt possidere, & p pea litis æstimationem soluit, sunt cedendæ actiones, & ꝯpetũt a vtiles sine cessione ꝯ extraneum, & etiam ꝯ dñm, cui litis æstimationem soluit. h. d. Ia. Bu. repetit istam l. vbi ipse assumit omnia dicta. Dy. in c. pro possessore. extra de regu. iur. li. 6. & reprobat eum in multis, & dicit longe melius q̃ ipse. Ego istam materiam totam posui in tribus gl. vbi glo. tangit in l. j. infra pro emp. & l. 3. C. eod. ti. & in l. depositi. ĵ. de re iud. tetigi in l. si fullo. ĵ. de cõd. fine. cau. Vnde pro modo examinabo tantum, quæ pertinent ad tex. & gl. Opp. de l in depositi. ĵ. de re iud. Solu. ibi loquitur in contractu bonæ fidei. Dicit gl. ibi exigitur exuberantior bona fides. Aliter dixit glo. in l. is qui dolo. infra. eod. & ibi videbitis, & ibi dixi in d. l.

ADDITIO.

a Et competunt. Et quando vtilis, & directa intentantur a diuersis, quæ obtinet vide Bal. in c. 2. §. fi. de leg. Cor. & Bal. in l. procurator. su. de proc.

d.l.i depositi. Venio ad secundam partē, & quæro, quod auxilium est illud quod dat prætor. Dñi quidam, vt Azo, quod dat vtilē actionē. Nā ius actionis emisse vr dando litis æstōnē, s. eo. l. eius rei. & j. de hæ. ven. l. fi. & istam tenet gl. & oēs Doct. quod no. vt scias modū formandi libellū.
a Aduerte, licet hēat vtilē actionē, vt hic dr, non tñ hēt dñium rei,
b donec possessionē nanciscatur, a l. eius rei. s. eo. & io in libello b dēt
1 sic, dici; Dico, quod † talis res ptinet ad Titiū iure dñij, vel quasi. Itē, quod ius dicti Titij ego emi, seu actionē mihi cessit, quare peto p vos pnunciari, & declarari dictā rem pertinere ad me, & dictū Titiū, & dictū possessorē cogi, & cōpelli ad dictā rem restituendam ex vigore dicti iuris empti, seu cessi. Et ita semel destruxi vnū libellū, qui dicebat quod res pertinebat ad cessionariū iure dñij, vel quasi, quod est absurdū, vt hic & quod ita, vt dixi, debeat formari libellus, pbat hic, & no. io d. c. p possessore, per Dy. alij, vt Roge. dñt, quod hoc auxiliū est actio ex empto, per quā petit sibi cedi iura, quod nō placet, quia actio ex empto est iuris ciuilis. hic dicit de auxilio, quod datur a prætore. Alij dñt quod est Publiciana, sed non placet, quia publiciana ñ datur ei qui nunq habuit possessionē. Tene ergo primā. Ex
2 qua no. † quod vtilem actionē quā hēo a te, potero intentare cō te, non aūt possem intētare directā mihi cessam. Nā oportet directā intentari procuratorio noīe cedētis, l. plane, j. fam. erc. sed quod procuratorio noīe agā cō teipsum, cōtinet quandā repugnātiā, quasi tu ipse ageres cō teipsum, & io vtilis dēt intētari, vt hic. De hoc ē casus in l. j. in fi. cum l. seq. j. de ope. no. nū. & ibi dixi. Quæro dr hic, nec facile, vtrum aliquo casu nō audiatur dñs? Gl. dicit quod sic, l. quando ille, qui soluisset litis æstimationem, fuisset in dolo.

ADDITIONES.

a Possessionem nanciscatur. Formā libelli an cessionario, & an ille cui est concessa rei vendicatio, possit dicere se hēre vtile dominium in libello, vide Bal. in l. p diuersas, in 11. q. C. man. & hic adde, quod no. Bal. in l. eum qui. § prætor. de publiciana. alias est §. sed & si res. & in l. j. in ver. 8. quæro. C. de act. & obl. & Bar. in d. l. fi. inf. de hær. vel act. ven. & Ang. in l. 2. inf. pro emp. & ibi Imo.
b In libello. Vide Bal. in l. ex legato. in 1. q. C. de leg.

LEX LXV

Cū in rē agitur. Ea, quæ sunt in vsu, non hñr in fructib. h. d. Quæro primo, quæ sūt istæ res? Dñt quidam, quod quæ vsu consumuntur, quod gl. reprobat. Alij dñt quod intelligitur de his, quæ quis hēt eo ipso quod esset vsuarius, non fructuarius. Alij ponunt exemplū in vasis, & similib. in quib. vsus est in fructu, & nullus alius fructus percipitur. Et ista vltima duo placent mihi, & sm pcē. exponēt, eorum quoq; i. earū rerū. Sed op. quod ista lect. sibi cōdicat. nam primo dicit vsui, non fructui. Scdo dicit, restitui fructus. Rñd. primo assumit fructus, prout est spēs separata a commoditate vsus. Scdo accipitur fructus gñalr pro qualibet vtilitate, & sm hoc hæc lex hoc intēdit, quod qñq; possessor vtilitates percipit ex re, licet illa vtilitas fuit i solo vsu, de hoc dēt haberi rō. Et hoc pcedit sine dubio in malæ fidei possessore. In bonæ fidei possessore non pcederet ante li. cont. sm op. gl. positam s. eo. l. & ex diuerso. in prin. quæ dicit, quod nō tenetur, etsi factus est locupletior. Sed tenendo op. Azo. vt ibi dixi, procederet lex ista in bonæ fidei possessore, qui pro isto vsu esset aliquid de suo impensurus, vt sup. de petit. hær. l. sed & si lege. §. quod autem.

LEX LXVI.

1 *Fructus percepti a bonæ fidei possessore computantur in vsuris.*
2 *Fructus percepti compensantur cum pretio.*
3 *Fructus perceptos pendente conditione quis non restituit.*

a **Emptor.** a Possessori dēt restitui ptiū a dño, quod est in eius vtilitatē versum cum vsuris, habita in fructuum
b cōpensatione. h. d. Op. quod ab eo b q emit a creditore ñ pt euinci, quia creditor nō pt trāsferre dñiū. l. non est nouū. j. de acq. re. do. & de dis. pig. per totum. Sol. gl. intelligit hic in creditore, qui nō hēbat ius alienandi, vel vendendi. Vel dic, quod alius vendebat. Op. quod pre-
c tium non dēt recuperare, c vt C. de rei vend. l. mr. & l. inciuilē. C. de fur. Sol. ibi pretium nō erat conuersum in vtilitatem dñi, hic sic. Et de hoc plene dicas, vt no. Doc. de quad. præscr. l. 2. & l. j. C.
d de pscr. 30. ann. Venio ad secundam d partem, ex qua no. † quod fru-
1 ctus percepti a bonæ fidei possessore, computātur in vsuris, & sic
2 non lucratur fructus indistincte, vt s. eo. l. sumptus. Item no. † fru-
e ctus compensari cum pretio. Quærit gl. e de vna q. satis no. † an
3 fructus perceptos pendente conditione restituat? Gl. quod non, quia interest domini. Vide gl. & no. eam.

ADDITIONES.

a Men. Emptor. Pul. de aliena. rei distrac. cap. 2.
b Oppo. quod ab eo. Et ad hoc no. facit quod habetur in l. colonus. de vi, & vi ar.
c Recuperare. Adde no. per gl. & Doc. in l. 2. C. de vso. mil.
d Venio ad 2. Vide, quæ dixi post Bar. in l. in fundo sup. eo.
e Quærit gl. Vide q dixi post Bar. in l. in fundo. & hanc gl. hic pro sin. alleg. Bal. & Imo. in d. l. si domus. de le. j. & in l. in insula, §. j. sol. ma. & Sal. in l. dominum. C. eo.
* Men Gozadin. cons. 46. nu. 10. late Tiraqu. l. si vnquam. in verbo, reuertatur nu. 289. 290.

1 *Legate rei dominium per quandam consequentiam ex voluntate præsumpta defuncti, non transit recta via in legatarium.*

§. Ancillam. Verba enunciatiuę prolata p modū cāæ dispōnem inducūt iure exceptionis. h. d.
† i in gl. 1 no. quod verba enunciatiua, &c. Sed quæro vtrum ista verba in
a ducant dispōnem a iure actionis? Azo. quod non. Pro quo vr tex. in l. fi. in prin. j. de do. exce. Contrarium vr tenere gl. in l. si socer. §. Lucius. sup. sol. mat. Pro quo vr casus, extra de succ. ab intest. c. fi. & ibi hoc tenet Inn. Facit l. j. de coll. dot. Dixi in l. ex hac scriptura. inf. de do. vbi allegaui omnes istas leges: licet tamen dicam actionem competere, intelligo personalem, non autem transferri
b dominium, sicut si legasset expresse, vt hic. Ex quo no. b quod li-
1 cet dominium rei legatæ, † transiret recta via in legatarium, hoc intelligitur de re legata expresse. Secus de re legata per consequentiam ex præsumpta voluntate defuncti per l. seruum filij. §. fi. inf. de leg. j. & ibi hoc tenet Iac. de Are.

ADDITIONES.

† Clau. Secundum gl. Istam glo. dicit singularem Bal. in c. quoniam contra falsam de prob. vbi dicit, quod si aliquid incidenter apponitur in aliquo instrumento, probat quo ad excipiendum, non quo ad agendum, per istam gl.
a Inducant dispōnem. An verba enunciatiua per modū causæ inducant dispōnē etiam quo ad actionem. Adde Bar. in l. qui volebat. de hæred. inst. & ibi Imo. & Angel. & adde quod cum gl. hic voluit, quod in casu l. Titia cum testō. §. Caius. de leg. 2. quod ibi verba enunciatiua inducant dispositionem, quantum ad exceptionem, sed non quantum ad actionem. sed certe, secundum eo. in l. ex hac scriptura. de do. nec etiam quo ad exceptionem inducunt, secūdum verum intellectū, de quo ibi latius per eum. Et vide Bal. in l. ex his. C. de test. mil. & Imo. in l. si socer. §. Lucius, post Bart. sol. mat. & Bal. hic. Adde Bal. & Doc. in l. demonstratio. §. 1. de cond. & demonst. Adde Ale. consi. 45. & 69. lib. 1. Pau. de Ca. cons. 189. Ang. consi. 170. Bal. consi. 170. Ab. 62.
b Pom. Ex quo no. De veritate huius dicti vide Ias. l. l. seruum filij §. fi. de leg. 1.

LEX LXVII.

Non ideo minus. Res, quæ subiacet restitutioni, pt a dño interim vēdicari. h. d.

LEX LXVIII.

A tutore. Pecunia in re empta inuenta, si est thesaurus, reddetur emptori, si pecunia reddetur venditori, hoc dicit.

LEX LXIX.

1 *In reali sententia, quis cogitur præcise manu militari restituere.*
2 *Auxilium capitanei guerræ non imploratur, nisi in subsidiū ex magna cā.*
3 *Fructuum ratio habenda, qualiter intelligatur.*
4 *Sententiæ duæ feruntur hic.*

a **Qui restituere.** a A cōdemnato in rei vēdicatione ptes; auferri manu militari si res possidetur, vel cō eum dolosum iurari in litem, alias fiet executio in vera æstōne, seu aduersarii interesse. Et prædicta sunt generaliter
1 vera i omnib actio. h. d. No. quod i reali † snia cogitur † quis præcise
† restituere manu militari, vt hic in prima parte. Ad istud op. C. de off. ciui. iu. l. j. Sol. intellige hic manu militari, hoc est, p suos exe-
2 cutores, birruarios, & familiam, non † aūt dēt conuocare auxiliū Capitanei guerræ, vel magistri militum, nisi in subsidium ex ma-
b gna cā, vt ibi. ista est vera sol. b Opp. hic in prin. dr, quod est iussus restituere, & si condemnatus est postea, quod noua fit condēnatio de fructib cō l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. Sol. expone condemnatio. idest condemnationis executio. Vel dic, quod fit
c noua condemnatio de fructibus perceptis c post primam sniam.
3 † Vide gl. & no. † & sic illud quod dr s. e. l. fructus. quod habetur ratio fructuum vsque ad sententiam, debet intelligi, quod qñ officio iudicis condemnatur in rei vendic. tunc non extendit se ad vlterius tempus, sed officium iudicis exequutoris extendit se ad diem executionis, vt hic. Vel dic, quod ibi loquitur re perēpta.
4 Non miteris, † si hic feruntur duæ sentētiæ, quoniam est actio arbitraria. l. in actionib. j. de i litem iura. & l. si cum exceptione. §. in hac. ff. quod met. cau. & videbitis in hac l. in fi. Venio ad secundam partem. Op. videtur, quod debeat fieri taxatio. l. arbitrio. §. j. s. de dolo. & l. in actionib. & l. videamus, de i litem iu. Sol. taxatio non fit a lege, vt hic, sed a iudice sic, vt in cōtto. Quæro circa istam partem, quæ remedia habet quis in actione tempore executio-
d onis? dic, vt in gl. mag. Venio ad tertiam partem d de eo, qui desijt possidere sine dolo, quid si desijt possidere lata culpa? Dic vt i l. in

ADDITIONES.

a Paris. Qui restituere. Pro decisione istius legis, an restō veniat offō iudicis, an iure actionis, vide Ale. in l. si prius. inf. de ope. no. nun. l. naturaliter. §. nihil cōe. inf. de acquir. pos. Itē sicut iudex ordinarius pt exeq. manu militari et per vim, an idem sit in delegato, vide Are. in l. 2. C. de seruis fug. in 4. col. Et ista l. est sing. secundum Bal. C. de sen. quæ pro eo, quod interest. ver. sed pone.
* Menoch. Coras. lib. 6. miscellan. cap. 1. Duaren. de in litem iuran. nu. 44.
† Clau. Cogitur. An autem, quando peruenitur ad istam executionem, q fit manu militari, requiratur iussus de restituendo, vide Bal. in l. a diuo Pio. §. in venditione, ad fi. inf. de re iud. & ibi sequitur Ale. licet Imo. dicat lapsum temporis sufficere, intra quod potuit res restitui.
b Ista est vera so. Sed an hic restitutio in rei vend. veniat iure actionis, vel officio iudicis, quia sunt opi. ideo vide quæ dixi post Bar. in l. si prius. in 2. q. de ope. noui. nun. & facit iste tex. hic in prin. & quod no. Bar. in l. sciendum. §. si fundum. sup. qui satis. cog. post gl. plene per Bal. in l. edita, in rep. Perusina. & vide An. in d. l. si prius. & quod ibi dixi.
c Paris. Fructib. perceptis. Circa hoc qualiter in fructib. perceptis post primā sententiam fieri debeat condemnatio, & an possit fieri executio sup principali, an sit necesse proferre aliam sententiam super fructibus, vide omnino Aretin. in l. apud Iulianum. §. fructus, de leg. 1. quia Ang. hic tenet contra Bar.
d Venio ad tertiā partē. Adde Bal. in l. j. ad fi. C. de al. iu. & tex. i l. g. petitorio. s. e.

3.§ in amittenda. ℱ. de acq.possess. ergo cum dixit se non possidere, declarauit animum suum, s.quod non possidet, ergo non possidet. Sol. dico, quod hoc dicebat, nō tamen habebat animum perdendi possessionem, & ideo non perdidit, 𝔷 istud facit, quia dicitur quis habere etiam in voluntate, quod exprimit verbo. l. Labeo. de supel.leg. Sed iste exprimēdo dicit se non possidere, ergo vr̄ habere animum non possidendi. pro hoc gl. in l. si duo. in prin. ante fi. magnæ gl. ℱ. vti possi. quid dicemus? Possumus dicere, quod hic loquimur in re, quam quis possidebat per alium, puta seruum, vel filium aut colonum: & sic nuda voluntate nō perditur possessio. l peregre. §. quib. de acquir. poss. Ita vr̄ intelligere glo. in §. nihil cōmune. l. naturaliter. eo. tit. Vel aliter, hic pp extrinsecos actus declarabatur aliud esse in animo, quam in verbo, quia rē retinebat, nec volebat illam restituere. Sed l. Labeo, loquitur in dubio. Vel dic q̄ vr̄ ita dixisse animo non dimittendi, quia in deceptionem talē rn̄sionem faciebat, ar. l. si cum aurum. de sol. & Cy. in fi. in l. 2. de rei ven. in 2. op. Vel possumus dicere, & hoc multum mihi placet, q̄ non est necesse quod ego probem aduersarium possidere tempore negationis, sed sufficit, quod ego probem ipsum possedisse vsque ad tempus negationis: ita quod si nullus alius actus apparet, p quem ipse desijsset possidere, nisi solum ista negatio, transfertur possessio in actorem vigore huius l. Nam per hoc vr̄ possessor ipse timore huius actionis, seu accusationis renunciasse possessioni, & sic transfertur possessio in actorem. l. non alienum. de interro. act. s̄m ergo primam lect. non transfertur possessio in pœnam, pp mendacium, s̄m istam trāsfertur possessio, quia metu actionis dereliquit possessionem. 1 † Quæro, quo iure fiat ista translatio possessionis? Dicit gl. quod officio iudicis vel condictione ex l. ista, quod no. Sed quæ opinio est vera? a Dico quod illa, quæ dicit quod fiat officio iudicis, per textū qui dicit, per iudicem. Si. n. fieret p actionem, tunc iudex non esset immediata causa efficiens trāslationis, sed actio & iudex deseruiret actioni. fieret ergo trāslatio per actionem mediante iudice. 2 † Quæro vtrum in isto iudicio quo petitur transferri possessio, debeat dari nouus libellus, & lis contestari? Respon. si intelligimus s̄m vltimum modum, quem dixi, quod hic in negando, renunciauerat possessioni metu actionis, tunc transfertur possessio sine nouo libello, d. l. non est alienum. Sed intelligendo s̄m alios modos, scilicet quod fiat in pœnam mendacij, vt communiter intelligitur, & practicatur, tunc istud vr̄ dependere ex quæstione præcedenti, quia si hoc fit condictione ex lege, & sic per actionem, debet dari libellus l. j in prin. de eden. & in auth. offeratur. & sic contest. lit. & similia, tn̄ quædam gl. multum notabiliter in corpore de trien. & semi. dicit, quod respondendo dictæ interrogationi, vr̄ cōtestatio facta super dicta actione. Sed vt dixi, hoc expedier̄ officio iudicis. nec. n. est necesse quod de nouo detur libellus. nec lis contestetur, sicut 𝔷 non venientē mittit̄ actor in possessionem ex primo, vel secundo decreto, ita 𝔷 istum mendacem fiet executio per officium iudicis transferendo possessionem sine aliquo alio libello. nam lex permittit iudici interrogare aliquem, & comminari, quod si non verum respondeat, transferret possessio in aduersam partem per iudicem. Vnde officiū iudicis est quædam executio comminationis facta per eum, siue per legem. Vide gl. Azo ibi forte idem, vt nihilominus possessio transferatur, & hoc pp mendacium, vt no. in auth. item possessor. C. q potio. in pigno. hab. Ex quo no. 3 † mirabiliter, quod licet officiū iudicis sit adipiscendæ possessionis, tamen ei nō obstat exceptio dominij, propter mendacium. quod no. & tene menti multum. Item no 4 † ex hac lege, quod iudex potest aliquem interrogare, & comminari, b qđ nisi verum respondeat, tali pœna eū puniet, vt l. 3. §. pe. vbi pup. edu deb. & hoc fit per hanc l. ista l. sic ad hoc facit, quia permittitur præcipi parti, quod nisi respondeat verum, transferretur possessio in aduersarium per iudicem. Vnde istud officium est quædam executio comminationis facta per legem, siue per eum. 5 † Quæro vtrum sit c idē in petitione hæreditatis, vt ille qui negat se possidere, puniat̄ in translatione possessionis, si postea conuincetur? Glo. dicit hic, quod sic. hic non habemus legem hoc dicentē. Idem Azo in summa de pet. hær. §. j. & idem Pla. in sum. de pe. hære. in prin. Item Doct. in l. cogi. de pet. hær. 6 † Sed quæro, quid si aduersarius dixit se possidere titulo pro emptore, tamen in hoc qđ dixit se possidere, dixit verum, in hoc q̄ dixit titulū, mentitur, qualiter d punietur: respondet Azo in summa de pet. hær. §. 1. & idem Pla in sum. eiusdē tit. in prin. tenet quod ipse reus qui allegat, debet in prin. probare. si ergo conuincatur de mendacio, quia nō ꝓbauit titulum, punietur in possessionis translatione. Sed non puto verum simpliciter, quia ad hoc vt habeat locum ista l. non sufficit solum mendacium, sed requiritur quod actor sit grauatus onere probandi, vt ℱ. videbitis. Sed si ipse actor probaret, quod nō possideret titulo, quia forte probat eum a quo res dicit se titulum habere, esse furiosum, vel alio simili modo impeditum, tūc puto ipsum debere puniri in translatione possessionis, per hanc l. Quæro, 7 † vtrum iste mendax aliter puniatur? Videtur quod sic, quia si ante tenebatur pro parte, nūc conuenitur insolidum. l. de ætate. §. qui tacuit ℱ. de interro. act. dicit gl. illa l. habet locū in personali, hæc in reali. Dic clarius, hic loquitur qū de aliqua re est qō, & eius possessor circa rem delinquit in eius possessione, ideo punitur, vt hic: ibi agitur de certo debito, ideo circa ipsum debitū punitur, vt ibi. 8 † Quæro. quid in pet. hær. si agatur 𝔷 debitorem vt cōtra debitmrē rei, & negauit se possidere per mendacium, qualiter punietur? Dicit lo. quod mittitur actor in possessionem bonorū eius, cum res 9 sit talis, quæ per se possit possideri, & ad illum transferri. † Quæro e vtrum hoc sufficit e solum aduersarium possidere tempore quo negauit? Resp. non, s̄m gl. sed necesse est quod sciuerit se possidere, & si negauit per mendacium, ignorans, ergo non punitur. dicit gl. arg. l. fi. C. de fur. & l. de ætate §. ex causa ℱ. de interrog. ac. Sed dices tu, quomodo potest ignorare quis se non possidere? Resp. vt in gl. in l. naturaliter. §. nihil cōmune. de acq. poss. & sic habes quod oportet te aliter probare. quod cōuincatur de mendacio. & quod 10 possidebat, & quod sciebat se possidere. † Quæro, translata possessione in actorem, vtrum iste reus audiatur de cætero de possessione, vel de proprietate? Gl. dicit, quod auditur de proprietate. vt in Auth. de trien. & semi. §. illud. & C. q po. in pig. hab. auth. item pos11 sessor. Quæro, † quid si reus detulerit † iuramētum actori. & actor iurauerit reum possidere, an habeat locum pœna huius legis? Gl. dicit quod non grauatur onere probandi. l. eum qui, in prin. de iureiur. & sic reus tunc cogitur sustinere iudiciū tanquā possidens, non autem punitur in translatione possessionis, quia hodie constat, hodie agatur, hoc est statim volo probare de dominio meo. 12 † Quæro, quid si dicat reus, f nō grauetis me in translatione possesf sionis, quia hodie constat, & statim volo probare de dn̄io, an audietur. Gl. dicit forte idē quod in alijs possessorijs. vult dicere, qđ nō obstante hac exceptione, possessio transferatur pp mendaciū. ita intelligit hic Fran. Acc. & no. in d. auth. item possessor. Ex quo 13 no. † casum mirabilem, vt ſ. dixi, quod licet istud sit iudicium adipiscendæ possessionis, tamen non potest obijci exceptio dominij, & hoc propter mendacium. Regulariter contra no. per Dyn. in c. qui ad agendum, extra de reg. iu. lib. 6. Dixi plene in l. naturaliter §. nihil commune. inf. de acq. posses.

ADDITIONES.

a Sed quæ opinio est vera. Adde no. per Bar. in l. 1. in fi. C. quo, & qñ ind. & dicit Bal. non esse alibi in l. fi. C. de exec. rei iudi. Et adde no. per Bal. C. de fur. in l. 1.

b Comminari. No. quod iudex potest comminari parti, quod nisi verum respondeat, punietur. adde Bar. in l. 1. ad fi. sup. si quis ius dic. & Imo. in l. filius. §. diui. de leg. 1. post antiq. in l. 3. vbi pu. edo. deb.

c Vtrum sit idem. Et adde quod dispositio huius l. habet etiam locum in hypothecaria, vt in l. si fundus §. in vendicatione. & ibi Bar. inf. de pig. no. in Auth. de tri. & semis. § fi. Bal. in l. si in solutum, cum seq. C. de act. & oblig. & habetur in auth. itē possessor. C. qui po. in pi. ha.

d Azo in summa. No. quando dicit falsum in qualitate possessionis, vt in tit. quo quæsiuit, adde Bal. in d. l. cogi.

e Hoc sufficiat. Vide Inst. de act. §. 1.

† Clau. Detulerit. Vide pro hoc Ro. consi. 54. in vlt. dub. vbi ponit permultas limitationes ad hanc legem. Idem cons. 7. in 3. dub. late examinat materiam huius l. vide etiam Spec. in tit. de interrog. §. 1. versi. sciendum. vbi ponit practicam, quam etiam ponit Ang. hic, vide etiam ad materiam huius l. Ias. omnino in §. omnium autem. Insti. de act.

f Si dicat reus. Vide Ant. in c. pen. de iuram. cal. & ibi de materia huius legis, & ibi etiam gl. alleg. istam legem.

a De publiciana in rem actione. Rubr.

ADDITIO.

a Parif. De publiciana. Circa istam materiam publicianæ, adde primo, an hæredibus non habentibus notitiam contractus, competat publiciana, vide Ang. consi. 348. inc. pater emit fundum. circa med. Item illud quod hic dicitur, quod non datur contra ti. possidentem, limitat non procedere, quando titulus esset iam acquisitus ante mortem defuncti, vide Ales. consi. 412. vide omnino de materia late mod. in §. sed istæ, Inst. de act. & de materia Bar. consi. 158. Item pro declaratione regulæ, quod non detur contra ti. possidentem, vide Ro. cons. 424. & regulam quæ vult, quod non sit necesse, qđ sit habita fides de pretio, ad pretium, ad hoc vt cōpetat. limita non procedere, qñ ageretur contra dominum. Ro. sing. 474. inc. tu bene.

LEX PRIMA.

1 *Libellus, peto iure dominij, vel quasi, hodie de consuetudine admittitur.*

AIt Prætor. Iurisconsultus primo ponit dictum, postea exponit illud. dr̄ hic a non domino, quid si dubitetur. Quidam quod primo proponit publicianā, alij actionē in rem, alij, quod vtrāque, 1 qđ gl. nō placet. † Sed certe hodie iste libellus a de cona suetudine admittitur, dico ad me ptinere iure dominij vel quasi, no. Inst. de act. §. aliæ. & est tex. in c abbate sane. extra, de re iu. li 6.

ADDITIO.

a Hodie iste libellus, Adde quod Bald. in c. 1. de inue. de re alie. fa. dixit quod ibi est tex. quod reperitur quasi vendicatio. & ideo dicit glo. sing. in l. 2. ios. de interdic. quod sicut est dare possessionem, & quasi, ita proprietatem, & quasi. vnde potest saluari quod gl. alibi dicunt, quod ille qui dicit se dominum, etiam vtilem in rem intentasse videtur: quamquam alij hoc vocabulum, publicia. strictius accipientes dicūt, q̄ significet publicianam. Inst. de ac. §. aliæ. significatio tamen proprietatis est magis nuda, quam significatio dominij. l. alij. ℱ. de vsufr. leg. de verb. sign. l. recte dicimus, & in l. 2. in fi. inf. vsufr. quemad. caue. Et an vtilis rei vendicatio possit competere si est vtile dominium, Glo. dicit quod non in l. 1. in princ. sup. de eden. & verum dixit, quando competit sine cessione, sed ex iure cesso potest

tum competere sine vtili dño.C.de hær.vel act.ven. l.si,quod quidē vtile dñium sine traditione cedi non potest,sed actio vtilis bene potest cedi, vt l.ex asse. inf. ad Tre.scdm Bal.in d.c.2. & dum tenet hic Bar, hodie valere libellum,qñ pars pe tit,& narrat rē ad se spectare iure dñij,vel quasi. & hac gl.in d.c.abbate. de re iu. in 6.& sentit gl.in c.2.de libel.obl Die q̃ est verum, qñ facta diligēti inuestigatio ne verisimiliter actor non potest esse certus:alias de iure non debet admitti, per no.per gl.in l.quod in hæredem. § eligere.de trib.vnde tunc solum de consuetu dine admittitur libellus, non de iure, secundum Io. in c.2. de li.obl.a.sed q̃ possīt indistincte cumulari,tenet Bald.in l.edita ī.de eden.adde etiam, q̃ si quis probat titulum emptionis, & pretium numeratum, & rem traditam & possessionē tunc fuisse vacuā,tunc præsumitur dñs habere vtilem rei vendicationem, scdm Bald. in l.cum hæres. de probat,de qua vtili rei vendicatione facit mentionem Bald.in l.in rem.ī.tit, t. De hoc libello uide Bald.in l. 1.C.si plu.una sen. & Spec.de causa pos.& proprie.§.nunc dicendum,in prin.& §.notandum,uer. aliæ sunt. & Bald. in l.1.C.si plu.una sen.& in l.1. in 3.op. C.de fur,Et vr̄ quod licet in libello pos sint cumulari,tamen debet super una tantum procedi,ut no.Bar.in l.& an eadē. §.actiones. de exc.rei iu.& quod ibi dixi.Ang.in repet. l. si quis §. differentia,de acq.poss.& ibi etiam ponit formam libelli in publiciana, & plura ponit in mate ria publicia.& hic adde Bal in d.l.edita.in repe.Perus.in fi.copulatiue autem nō procedit vt hic,Et qualis debeat esse sententiā,uide Bal.in d.l.1.C.si plu. vna sen. addent per eundem Alex.consi.90.lib.2.Rom.consi.421.

1 *Publiciana quando competat pro re legata, vel donata absque traditione.*

a **§.Sed cur.** aEx quacunq; cā iusta ex qua trāsfertur posses sio,ɔpetit publiciana.h.d.vsque ad legem, cū. 1 †Quæro, vtrū p re legata,vel donata cā mortis cōpetat publicia na absque traditione? Vr̄,q̃ sic,qa dñiū trāsit absq; tradōne, ergo b & quasi dñium, Tu dic, b q̃ q̄dā sunt iura q̄ trāseunt ad legatariū ex psona testatoris,& in istis traditio nō requiritur,& idem si testa c tor erat dñs,transfert dñium,c Idem & si quasi dñs,d vt l.cum spō d sus.† §.is cui,J.eo.Quædam sunt iura,q̄ a testatore nō transferun † tur,sed incipiunt in persona ipsius legatarij,Exemplum,legatarius habet titulum a defuncto,& sic vult incipere vsucapionem,& sic vendicare,hoc non potest facere, nisi tradita sit possessio.

ADDITIONES.

a Pom,Sed cur, Vide Bal.consi.202.alias 102.
b Tu dic.Adde Bal.in l.fi.de sacros.eccl.Io.And,de cau.pos.& prop, §.nunc dicendum.in addi quæ incipit, scire debes.
Ruer.Possessio,Adde Corneum in consi.89.incip.viso sup.scripto,in d.l.cal.in 3. uol.ubi dicitur,q̃ op.Bar.est cōiter approbata.& idē tenet in cōs.j. in fi.eo.uol.
c Transfert dominium. Et dum hic dicit, q̃ in do.causa mortis transit dominium absque traditione,uide quod dixi post Bar in l. 1.de dona.cau.mor.
d Pom,Quasi dominus, Vide quid dicit Ias. §.sed istæ.Insti,de act.
† Clau.Cum sponsus Adde Bar.in l.fideicommissum inf.ad Senatusc.Trebel.

LEX II.

Sunt & aliæ. Quæ sunt causæ, ex quib. transfertur dominium sine possessione. Dic vt in gl.

1 *Dominium quando transfertur ex causa iudicati.*

1 **§.Ait prætor.** Item quæro,†qd si est tradita ex causa iudicati, an transferatur dñium in accipiē tē. vr̄ q̃ nō, & sic erit casus quod publiciana ɔpetit ɔ̄ dñm Glo.se multum hic inuoluit,& Inst,de offi.iud.in fi.& ponit in l.j. C cōmu. vtri. iud. Ego plenissime in l. Pomponius.§.si iussu. J.de acq. pos.Veritas est,quod si quidem sententia detur super actione personali, transfertur possessio,& hoc non habet aliquod dubiū. Sed si feratur in reali,licet sit dñs,tamen transfertur dñium pp autho † ritatem rei iudicatæ, vt l. statuliber a cæteris.inf.de statu lib. †

ADDITIO.

† Clau.Statulib. Contrarium vult Bar.in l.rem quæ nobis.inf.de acqui.pos.& ibi tangit Alex.

LEX VIII.

Eum qui a furioso. Titulus putatiuus inducit vsucapiendi cōditionem & p ɔñs a publicianam.h.d. No.q̃ ista vsr̄ conuertibilia, a competit publi- b ciana, b ergo vsucapit, licet quandoque hoc falli,vt in glo.

ADDITIONES.

a Conuertibilia, No.ista esse paria, competit publiciana,ergo & vsucapio,sed ista reg.non procedit negatiue,no.Bart.l.2, C.pro hære. probatur ex his quæ habentur in §.prætor.inf.ea.l. Limita istam regulam multis modis,ut per Ia.l.poss Ang. §.item si quis in fraudem.Inst.de act.
b Paris.Competit publiciana.Vide Are.in l.1.§.hæc quæ de seruis.inf. de acq.poss.

§.Sed & si quis. Titulus lucratiuus inducit publicianam.h d. No. q̃ hoc iudicium dicitur petitorium.& sic poterit appellari. quod no.

§.Si petenti. Re tradita ex iureiurando cōpetit publiciana.h.d. Op.q̃ cōpetat vtilis in rem. l.si duo. §.j.de iureiu gl.dat multas solutiones.Mar Sil.& Iac.But.dicunt quod hic actor agebat publiciana,ibi rei vendicatione.

1 *Mala fides superueniens quando interrumpat præscriptionem, & sic faciat cessare publicianam.*

a **§.Prætor ait.** Hæc actio competit emptori bonæ fidei, licet venditor habuerit a malam fidem. Item competit hæredi in specta fide defuncti.Item dñi inspecta fide ser b ui ementis.h.d.Op. b C.de pscr.lon.tēp.auth.malæfidei.vbi inspi- 1 citur mala fides authoris.†So illa auth.†quantum ad vsucapionē corrigit iura antiqua.q̄tum vero ad publicianam,non.Gl.non tāgunt. Ruff.super hoc tn̄,tenet idem in publiciana,quod in vsucapione, vt hac l.in prin.Et per hoc vr̄ q̃ hodie de iure cannonico qñ c cunq; c superueniat scientia præscriptionem interrumpat, extra de reg.iur.c.possessor,& de præsc.c.fi.per ɔñs non competit publiciana, & sic remanet, quod sola publiciana cōpetat eo casu, quo quis dubitat, vt vidistis.s.e.l.1.do.Ias.Inst.de act. per multas rationes te- d net, quod materia de publiciana non sit correcta, d nec per auth. malæfidei, nec per ius canonicum. Dic vt ibi.

ADDITIONES.

a Vēditor habuerit.Vtrum publiciana competat successori in mala fide,adde Bald. in l.nihil,C. pro hære, per Mod. in §. sed istæ.Inst de act,& latius per Bald.in l. ancillæ.C.de fur.& in l.rem,quæ nobis,de acq.pos.& in l.fi.§.sed cum in secunda.C.de fur.Sal,in auth.malæfidei. tenet, q̃ in publiciana nō est correctum. sed vtrum hæc malafides authoris noceat quo ad fructus,vide Bal.in l.2.C.de peti, hær.& Bar,in l.& ex diuerso,in fi.prin.ī.de rei vend.
b Meno.Op.Adde Aleiat. lib.3.de ver.sig.sub charta 96.
c Meno,Quandocunque.Amburgos in rub.ext.de emp.& vend.nu. 8.9.declarat.
d Non sit correcta,Vtrum superueniens malafides faciat cessare publicianam, per Bal.in l.ancillæ.C.de fur.vbi tenet q̃ non.& idem tenet gl.in c.abbate.in princ. ver.domini de re.iu.lib.6. quæ etiam dicit quod auth.malæfidei,non corrigitur in materia publicianæ & pro Ro.in d.l.rem,quæ nobis,& Bald.in l.1.si plu.vna senten.& vide quæ dixi sup.proxime.& Bal.in c. pastoral.de off ord.
☞ Ruer.Adde Bar.i d.l.rē q̄ nobis,vbi vult,q̃ auth.mala fid. sicut corrigit in præscriptio.ita corrigit i publiciana,& sic vr̄ i bi ipsi CONTRARIVS,vt ibi notat.

1 *Publiciana ut competat requiritur q̃ traditio sit facta respectu eiusdē tituli.*
2 *Possidere in dubio quis presumitur ex causa præcedentis tituli.*

1 **§.Bonam autem fidem.** †Vt publiciana competat, requiritur titulus, & traditio facta respū eiusdem tituli,& bona fides tempore traditionis,h.d.q̃ no.No. requiritur q̃ traditio sit facta respū eiusdem tituli, ad hoc vt quis habeat publicianam,& possit vsucapere,quod Doc. nostri non examinauerunt Glos.tangit in l.cum nemo. C.de acq. 2 pos.& in l.cum filius.J.de vsuc.& ibi de hoc dixi.† in dubio tamen p̄sumitur possidere ex causa p̄cedētis tituli,vt s̄.ti.proxi.l.quædam.

LEX X.

a **De pretio.** aVbi lex non distinguit,nec nos distinguere debemus.h.d.q̃ examinat gloss.& incidit in illum passum,vtrum statutum recipiat interpretationem ex identitate rationis,de quo dixi in l.omnes populi s̄.de iusti.& iure.

ADDITIO.

a Paris.De pretio.Regulam istam,q̃ non est necesse fuisse habitam fidem de pretio ad hoc vt competat publiciana,limita vt scripsi s̄.in rub. Item circa illam regulam,q̃ vbi lex nō distinguit &c.vide Ias.in l.quamuis J.de in ius voc. vbi hēs duas limitationes,& limitat Bald.in l.fi.ad fi.C. de hæ. vel actio.ven.scilicet, nisi l.distinguatur per speciem oppositam,vel habētem distinguere genus. Vide Ias. in l.quamuis.in prin.de in ius voc.

LEX XI.

Siue autem. Sufficit, quod res sit tradita, vel pro tradita habita.Item sufficit, rem esse emptam, vel in re empta contineri.h.d.

1 *Publiciana non competit contra habentem titulum, & bonam fidem.*
2 *Titulus procuratus haberi potest, & quando prosit.*

a **§.Si duobus.** Pluribus emētibus ab eodem, potior est, a cui traditio facta est:si a diuersis, præfertur † possessor. †h.d.Gl.circa istū §.ponit vnam no. distinctionem, q̄ vi- 1 de & no.†No.q̃ ille,qui hēt publicianam, non potest vincere eum b qui habet titulum, & possessionem, & ideo quidam aduocati videntes

ADDITIONES.

a Potior est. Adde, q̃ si vterque probauit titulum, & traditionem, & non constat de tpe,præsumitur res prius tradita priori,emptori,tanquam iustiori, vt no.dixit Ia.de Are.& Cy.in l.quoties. de rei uend. quod verum est qñ uterque pbat numerationem pretij:sed si unus tantum, illi præsumitur prius tradita,si nominauit.Inst.de re.diui.§.uenditæ.Ita no.dicit Bal.se consuluisse in c.1 §.si facto.si de feu.fu.contro.inter do.& agna.adde q̃ idem uult Io. An. in ti. de emp. & vē. §.bene est. in uer.cum uenisset. Sed quid si primo fuit facta cōstitutio precarij, demum fuit facta traditio,qs potior sit?Vide q̃ habes p Gui.de Suza. i l.ut ius diuinum.C.de sacros.ec.qui tenet q̃ primus,& p Bald.in rub.C. de contrahen. emp.& quod no. Bar.i l.Celsus, de usu.Et ad gl. hic dum dicit,nisi priuilegiatus sit,&c.uide Bal.post gl.& Bar.i l fi.de sacros.eccl.Et ad ista uide no.p Bal.in l.cū res.de probatio.& hæc lex, an habeat locum in personis ecclesiasticis, dixi in l. quoties.C.de rei uendic.Item illum tex. & l.quoties. limita,nisi in secunda uēditione,& traditione fraus intercessisset,qa posset reuocari,fm Bald,in rub.C.de his,quæ in frau.cre.in prin.& dicit quod non procedit, ēt si secundo fuit donata,& tradita.quid in cessione facta duob.uide Bal.in l.2.C.de noua. quærit Bald. in l.si debitor.C.de dist.pig.quid si creditor habeat potestatē,& pignus uendidit, debitor tñ prius uendidit quam ipse uenderet, quis sit potior emptor primus,an secundus.no.tñ sing. quod si possessor sine titulo uēdidit rem alteri, & per cōsequēs contra emptorem,non possum agere amplius publiciana, quia habet titulum,quod possum agere contra uenditorem ex ei.de alie.iu.mu.cau. fa. Ita no.dicit Bar.in l.4.§.pōi.de alie.iu.mu.Item hunc §.limita,nisi secūdus emptor,uel possessor habuisset titulum, uel bonam fidem a fure, uel ab illo tenente rem cum uitio,fm Bal.in l.2.C.de fur. post Nic. de Mat. Vide etiam in materia,Ang.& Imo.in l.si is qui bona.de acq.hær.cum sim.& Sal.in d.l.quoties. & Ang.hic ponit illud dictum Cy.in d.l.quoties.in fi.adde quod Bal.cōi.484.li.4. dicit quod cum primus emptor habet dominium per const. licet uenditor per 36.an.possederit,sciēte,& patiente emptore,q̃ tñ si scdo uendat,& tradat, non præiudicat primo emptori.& op.Gul.de Suza. de qua hic per Ale. sequitur Io. And.in addi.ad Spe.in tit.de empt.& uend.§.1 .uer.sed pone.
† Claud.Possessor.Illud est uerum, nisi titulus superuenisset post titulum acquisitum ei,qui uult agere,ut procurator,&c.quod uide latius per Alex.consi.40. uol.2.Rom.consi.424.in 1.dub.
b Qui hēt.No.q̃ pt hre titulū pcuratum.Adde q̃ no.Cy.in l.cogi.de pet.hær.facit l.si seruus plurium.§.si qs ante.de leg. 1.qd̄ ibi no.Bal.in l.quoties.C.de rei uē. & in d.l.cogi.Cy.& Bal.in l.1.C.si plu,una sen.& Io.An.in ti.de cau.pos.& pprie. § nunc uidendum.in fi.per Bal.in l.possessor.in fi.principi..infra de iureiur.

dentes partem aduersarij habere publicianam, procurant hre titulum, vt sic actorem excludant, per hunc §. sed hoc nõ puto verum, quia post li. contest. non valet venditio rei litigiosæ, vt l. fi. C. de litigio. Præterea † hic habetet titulum & malam fidem, & sic ille, qui haberet titulum, & bonam fidem præferretur ei. Intellige ergo istũ §. quando ille, qui possidet haberet titulum, & bonam fidem.

LEX XIII.

Si ego emi, & mea.

1 *Vsusfructus præscribitur.*

2 *Iurisdictio, quæ debetur personæ, potest præscribi.*

§. Si de vsufructu.

Pro seruitutib. realib. & personalib. habet locum publiciana. h.d. Opp. vsusfructus est seruitus, nec habet causam continuam, quod apparet, quia factum hoïs requiritur. l. foramen. de ser. vrb. præd. ergo non potest vsucapi. l. seruitutes. de serui. & sic non competit publiciana, vt notatur vt s. l. j. §. hæc actio. & l. cum qui, in princ. s. eo. Huius timore dicit gl. in d. §. hęc actio, quod illa regula fallit hic. Nõ. n. potest vsusfructus præscribi, & tamẽ publiciana competit. In cõtrium, † quod vsusfructus possit præscribi, vt l. fi. de psc. lon. temp. licet gl. calumnier illum text. & l. iusto. § nõ mutat. de vsuc. Licet ibi gl. calumniet, tex est hic, quia si habet publicianam, ergo vsucapit. Non ob. quod non haber causam continuam, quia illa distinctio pcedit in seruitutib. realib. quę debẽtur rei, seu fundo, & non personæ. Vnde cum res animum non habeãt, non potest dici, quod continuo animo possideantur, sed hic loquitur in seruitute personali & vsufructuarius possidet animo. l. j. vnde vi. & de acq. poss. l. j. in gl. mag. Idem tenent Doct. in l. fi. de præscrip. lon. temp. & ego dixi in d. l. iusto. §. non mutat. Et per hoc † potest dici, quod iurisdõ, quę debetur personæ, possit quasi possideri animo, & in ea cadit præscriptio. Hoc videtur tenere Ino. dixi in d. §. non mutat.

§. Partus.

Difficilis est, & h.d. Vitiũ furtiuitatis impedit publicianam in re furtiua, & partu eius apud furẽ, & eius successorem vlem; sed apud successorem singularem titulo oneroso, vel lucratiuo, non impeditur vsucapio, nec publiciana in partu, & partu partus. h.d. & gl. hic tractat plene materiam huius §. & habetis duas glo. & prima debet examinari per tres qõ. Prima, vtrum partus ancillæ possit vsucapi. Secũda, vtrum competat publiciana. Tertia, vtrum sit furtiuus, quæ quæstiones examinantur in l. ancillæ, C. de fur. & ibi per Cy. & etiam ibi dixi. Secunda gl. venit examinanda per vnam q. s. vtrum hrs furis possit vsucapere. ibi, a te incipiendo vsucapere, &c. q dic, vt l. cum hrs. & l. an vitium, de diuer. & temp. præscr. & Dy. in c. possessor. extra de reg. iu. li. 6. Dixi plene in l. Pomponius. §. cum quis. j. de acq. poss.

§. Idem ait.

Quod de re empta est, vel rei emptæ accedit, potest peti per publicianam. h.d. vsque ad fi.

LEX XIIII.

Cum sponsus.

a Valet donatio facta a sponso sponsæ, & ideo est sufficiens causa ad vsucapionem & publicianam. h.d.

ADDITIO.

a Meno. Cum sponsus. Forcatul. dialog. 19. nu. 3. Reuard. lib. 1. variar. cap. 5.

§. Is cui.

a Verbalis restõ publicianam transfert in fideicommissarium, etiam possessione non apprehensa. h.d. Opp. q requiratur traditio, vt s. eo l. 1. & l. cum qui. §. fi. Solu. Quidã dnt, q fallit hic. Tu dic vt dixi[b] s. ea. l. Aut. n. fideicommissarius vult vti publiciana, quæ cõpetebat defuncto. & potest vt hic. Aut vult vti ex titulo suo, & hoc non posset, vt in contrario.

ADDITIONES.

a Meno. Is cui. Ruyn. cons. 54. nu. 5. lib. 4. & nu 6. Zuchard. l. ult. nu. 396. C. de edic. diui Adr. tol.

b Dic ut dixi. Idem approbat Io. An. in tit. de cau. pos. § nunc dicendum. in add. quę incipit, scire debes. in fi. & uide Bald. in l. siue ante. §. si duobus. & l. seq. sup. eo. & Doct. in § aliæ. Instit. de act. per Iac. de Are. & Cy. in l. a. in 8. q. C. comm. de leg. a. cum opi. Bar. hic, & sup. eo. l. j. concordat Azo in sum. C. de le. Ang. hic, idem Bar. Ang. & Doct. in l. fideicommissa. inf. ad Treb.

1 *Iurisdictio contra feudatarium ecclesiæ Romanę prescribitur legitimo tẽpore, licet contra ecclesiam Romanam non prescribitur, nisi spatio centũ annorũ.*

§. In vectigalib.

Emptor respectu vtilis dñij habet publicianam. h.d. Oppo. de l. siue § hæc actio. s. e. Sol. quidam dnt, fallit hic. tu dic, qđ non fallit. Nam licet vectigal non possit præscribi respectu directi dominij, potest respectu vtilis, & illo respectu datur publiciana. Itẽ in fuodo superficiario, vt hic. Et † hoc semel dicebam, quod licet iurisdictio non possit præscribi contra ecclesiam Romanam, nisi spatio centum anno. tamen contra vnum Comitem, qui haberet iurisdictionem ab ecclesia, potest præscribi a legitimo tempore, vt hic.

ADDITIO.

a Potest præscribi. Contra Comitem habentem iurisdictionem ab ecclesia, non requiritur præscriptio centum ann. adde Bal. & Ang. in l. sicut. C. de præscript. 30. ann. & Imo. in l. vsucapione. & in l. quamuis. de vsuc. per Doct. in c. ad audientiã, de præscr. super glo. in ver. principaliter. & ibi multi contrarium tenent. & illud posset procedere vbi ecclesia contradiceret præscribenti, ac etiam ubi præscribens non fateretur ius ecclesiæ, & eam recognoscere nollet, per Petr. de Anch. in cons. 51. inci. In Christi nomine, primo de iuribus, &c. adde Pet. de Anch. consi. 141. quod voluit Ro. consi. 312.

§. Si res talis.

Pro his, quæ alienari possunt, publiciana nõ competit. h.d.

LEX XV.

Quæcunque.

Quæcunq; est iusta causa acquirendi dominium, sufficit ad publicianam. h.d.

a §. Interdum.

a Solennitas extrinseca non presumitur, nisi probetur. h.d. de quo plenissime in l. sciẽdum. j. de verb. obl.

ADDITIO.

a Paris. Interdum. Vide ad Bar. in l. sciendum. j. de ver. obl. vide Matth. no 213. & Ro. sing. 310 Fel. pleue in c. sicut. de re iudic.

LEX XVI.

a Papinianus.

a Prohibuit. Protestatio, ne quis faciat id, ad q tenetur, non impedit actum geri. h. d. De ista materia plene tetigi in l. vtrum de const. pec. plenissime in materia protestationum in l. non solũ. §. morte. j. de ope no. nunc.

ADDITIO.

a Papinianus. Adde quod dixi in l. 1. C. de satisd. & de intellectu huius l. uide Imo. in l. 3. § Cato. de verb. obl.

LEX XVII.

Si seruus.

Per seruum fugitiuum acquiritur domino publiciana h.d.

LEX XVIII.

Paulus.

Exceptio dominij repellit publicianam h. d. cũ seq. Gl. ponit casus, in quibus fallit ista regula.

Si ager. vecti. vel emph. pet. Rubr.

LEX PRIMA.

1 *Dominium simpliciter prolatum intelligitur de directo.*

2 *Canonis soluti exceptio non opponitur.*

a Agri ciuitatum.

a Emphyteuta habens fundum vectigalem etiam contra dominum, si non cessauerit in solutione pẽsionis, habet vtilem in rem. h.d. totus iste tit. † No. q appellatione dominij[b] intelligimus de dominio directo simpliciter loquendo. Item no. gl. in l. 2. eo. quæ incipit idem & si non soluant, &c. Ex qua no. † q. si emphyteuta non soluit canonẽ non debet obijci ista exceptio ab extraneo, sed solum a dño, & est casus[c] in l. 2. de iure emph. & sic non transfertur dñium ipso iure, sed domino volente, quod no. multum, & tene mẽti. de quo vide vt dixi in l. peculium. §. si ære. j. de pecul.

ADDITIONES.

a Agri ciuitatum. De materia huius l. & quæ hic no. vide Bar. latius in l. 1. & maxime in §. quod ait, de superfic.

b Appellatione dominij. Vult dicere, quòd appellatione proprietatis semper intelligitur de directa, & ita intelligitur ille tex. secundum Bald. in l. cum res. in fi. de proba. Fallit in libello cuius verba late interpretantur, vt verificetur in vtili, sm Io. in c. 2. de lib. obla. & Bar. in l. si mater §. eandem. de exce. rei iu. in l. 1. C. de vsuf. Bal. contra in l. doce. C. de rei. ven. per Ang. hic, & Bal. in l. 1. C. de thesau. lib. 2. Limita ista, vt per Bal. in l. indebiti. §. 1. j. de cond. ind. vide Bal. in l. 2. j. de hær. inst. Paris. No. quòd appellatione dominij. Istud non procedit in libello, quia si aliquis dicat, satis est, q probet de vtili, vide Fel. in rub. de præscr. vide Ale. in l. si finita. §. si de vectigalib. inf. de dam. inf. vide q scribunt nouissim. in l. 1. inf. de acq. poss. licet autem appellatione dominij in dubio, intelligatur de directo, vbi tamẽ lex transfert actionem in rem, in dubio intelligitur de vtili, vide Are. in l. 1. in fi. inf. de leg. vide etiam in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. vbi etiam aduenias vsufructuarius.

c Et est casus. Bal. in auth. qui rem. de sacrosan. eccl.

LIBER SEPTIMVS.

De vsufructu, & quemad. quis vtatur. Rubr.

LEX PRIMA.

Vsusfructus[a] est ius.

Glo examinat hic istam diffinitionem & bene, sed requireret magnam examinationem, tamen non curo. & no. l. 2. supra eodem, quod non potest esse qualitas sine substantia.

ADDITIO.

a Vsusfructus. Quis sit vsusfructus formalis, & qualis causalis, vide per Bal. in l. 1. inf. de cond. ex lege.

Poma. Ad hæc dicta vide Fel. in c. in præsentia. de probat. Et vide aliqua de pace per Barb. consi. 41. volum. 2 & consi. 1. alias 2. in 2. volum. consi. 20. & consi. 24. Rom. consi. 3. & 352. in 4. dubio. & consi. 116. Fran. Curt. in tract. feq. Abb. in c. non ut. de iu. & in c. super quibusdam. in fi de verb. signific. Imo. consi. 17. Et adde, q si iudex dubitat, ne partes deueniant ad arma, & non prouidet, quod priuatur officio. Ita Ang. & Bal. in l. 1. §. quos. de off. præfec. vrbis.

LEX III.

Omniũ prædiorũ.

Pro declaratiõe huius principii, debetis scire, q glos. in l. 2. circa prin. j. de verb. ob. & l. corruptione. C. c. dicit. q ille q tenet ad vsũ fructũ, teneat ad factũ. Aliqui reprehendunt, & dñt q imo tene-

a tur ad dandū. B a tex. est hic, qui dicit, q teneatur ad vtrūq;. Nā hic dī q teneatur dare, & pati & sic dare, & facere: & istud facere nunq̄ impletur. Quod no. qa vides, quod loquitur affirmatiue, & tamen nunq̄ potest impleri De quo dixi in l. naturalis. ℐ. de præscri verb.

ADDITIO.

a Prif. Breuiter, Quomodo transferatur possessio in istis incorporalibus, vide Soc. in l. 3. in pri. inf de acq. poss.

§. Constituitur. Gl. inducit in ar. ad q. quod quis non potest locare operas suas perpetuo. De quo in l. antiquitas. C. eo. plene dixi in l. stipulationes non diuiduntur. iof de verb. obl &c.

LEX IIII.

a b **Vsusfructus.** a Quærit gl. quid si sit dictum, quod est pars dñij ? b Pet. dicit quod dominium plenum est genus habens in se proprietatem nudam, & vsumfructum, & sic vsusfructus est pars dominij. Et ista opi. Pet. est vera, intelligendo, secundum quod no. in l. recte dicimus. ℐ. de verb. signo.

ADDITIONES.

a Meno. Vsusfructus. Ioan. Robert. lib. 3. sentent. iur. cap. 18.
b Parsl. Dominij. Quando vsusfr. est para dominij, vide plene Bart. in l. qui vsumfr. de verb. obl. & in rub. C. eo.

LEX V.

a **Vsusfructus.** a Vsusfructus est diuiduus ab initio, & ex post facto, h. d. Quod no. propter materiā diuidui, & indiuidui.

ADDITIO.

a Vsusfructus. Et an vsufructuarius teneatur ad collectas, dic & intellige vt per gl. no. in l. qui concubinam. §. qui hortos. de leg. 3. Item intell ge, vt late per Bart. in l. totum. § j. de publ c nis. inf. & vide C. eo, l. cum ad quem. Quid in emphyteuta, & co ono, vide Bal in l. 1. C. de iu. emp & ibi an emphyteuta possit mutare formam rei, ac meliorare, & sic vsufructuarius potest propria authoritate prohiberi vti frui, secundum Bald. in l. quamuis. inf. de dam. infe. Ad istam l. hic. in fi. cum seq. adde gl no. & ib Bar. in l. cui. ℐ. de ter. quod licet vsufructua. non possit mutare, forte fallit i casu illius l. quia dominus poterat. adde an vsufructua. teneatur ad collectas & expensas, & quod si solutis illis, vsufructus ad nihilum reduceretur, an teneatur, Rom. consi. 330.

a **Hactenus.** a Ista lex videtur cōtradicere præcedentibus sol. Duo sunt videnda. Primo cuius expēsis, & tūc loquitur principium. Secundo, cuius solicitudine, cuius opera, & tunc si nō magna sit impensa, pertinet ad vsufructuarium. l. damni. §. ei cuius. & l. inter fructuarium, de dam. infe.

ADDITIO.

a Parif. Hactenus. An & quomodo vsufructuarius teneatur ad collectas, uide quæ habes ad Bar. in l. quæro. ℐ. de usufr. leg. vbi multa, Item adde singulariter, q licet expēsæ pertineant ad proprietarium, quamuis magnæ, tamen cura pertinet ad usufructuarium, & etiam tenetur usufructuarius facere expensas, licet repetat qā sunt magnæ, Bart. in l. damni. §. ei. cuius circa fi ff. de dam. infe. & Pau. de Cast. ibi no. vide Bar. in l. quoties. §. qui maximos. ℐ. de public. & in l. 1. §. fi. ℐ. de oper. nou no. Et idem expresse tenet Bart. in l. eum, ad quem. C. de usufr. licet Pau. de Cast. & Bald. ibi teneant contrarium. Et ideo bene considera, & uide quæ habes ad Bar. in d. l. eum, ad quem & in l. quamuis. in princ. inf. de dam. infe. Item, quod si non reficiat, possit eum uti frui prohibere, etiam propria authoritate, uide Bat. in d. l. quis. in uers. quæro. & Alex ibi, qui eam legit sub §. Celsus. l. præced. Item pro eo, q dicit Bart. in l. damni. §. et cuius. de quo ℐ. uide omnino latius eundem Bar. in disp. sua 4 inci. publicanus. ubi aliter loquitur, uide & Pa. de Ca. consi. 324. inci. super primo. ubi simpliciter sequitur gl. & Bar. in l. damni. § ei cuius, & cum eis transit. Quid autem in usuario, uide Rom. sing. 149. incip quæro usufructuarius. Item quod dicatur magna expensa, quando fit ad perpetuam utilitatem rei, licet in ueritate esset modica. & econtra, dicatur modica, si non fit ad perpetuam utilitatem, licet esset magna, uide Alex. in l. diuortio. §. impendia. inf. sol. ma.

LEX XII.

Arboribus euulsis.

§. **De illo.** Per vnum actum singularem retinetur quasi possessio totius iuris in vniuerso. h. d. de quasi possessione iurisdictionis, aduerte diligenter, a q sufficit, quod subditus recognoscat superiorem in domino, etiam domino ignorante. Itē licet ab alio possideatur, secus esset in iurisdictione acquirenda. l. si prius. inf. de aqua plu. arcen. quod no.

ADDITIO.

a Aduerte diligenter. Vide quæ dixi in l. 1. §. si tibi fundum. inf. de iti. ac pt.
Meno. Balb. de præscript. 2. parte principali. col. 9. uer. prædictam conclusionem.

LEX XIIII.

1 *Possessio naturalis, non est causa acquisitionis fructuum.*
2 *Possessio ciuilis, sola sufficit ad acquisitionem fructuum.*
3 *Fictabilis non potest accusare secantes fructus in possessione, quam tenet ad afficttum vigore statuti punientis robantem rem alienam.*

Si fur. Fructus non efficiuntur fructuarij. nisi ab eo, vel ab alio eius nōie separentur a terra, & iō actiones, competētes a dño, ei non ꝯpetunt. h. d. No. primo, a † quod nāli possessio non 1 est cā acquisitionis fructuum, q apparet, quia fructuarius naturaliter possidens non facit fructus suos, nisi ab eo principaliter, vel 2 eius nomine ab alio separentur a solo. † Scdo no. q sola ciuilis sufficit ad acquisitionem fructuū. Dixi in l. 3. §. ex ꝯtrio. de acq. pos. Itē 3 no. † pro stat. urob huiusciuitatis, quo cauetur quod si quis robauerit b rem alienam, puniatur certa pena, mō quidam accepit ad cōptimum. i. ad affictum, q̄dam possessionem, mō quidam secauit fructus, vult iste cōptimator. i. fictabilis accusare, quæritur nunquid possit? Dixi quod non, per hanc l. & l. cum in plures. §. messem. ℐ. loc. & l. si apes. §. 1. ℐ. de fur. & l. si seruus, §. locaui. eo. tit.

ADDITIONES.

a No. 1. Vide quæ dixi in l. si vsusfructus. inf quemad. vsusf. ami.
b Pro statuto. Tu adde Bar. in l. locorum. C. de omni agro deser & omnino Ant. in c. quoniam contra, de proba. vide tamen quod no. Bar. in l. si rem aliquam. de acq. pos. & adde Bar. in l. si seruus. §. locaui. inf. de fur.
Menoc. Plutus. l. si quando. nu. 864. C. vnde vi.

LEX XV.

a **Si cuius rei.** a No. gl. primam ibi, in ver. adeo, quod ibi intelligo verum, vbi eos participat fructuarius sciente & patiēte proprietario, vt l. hac edictali §. pe. C. de sec. nup. dixi plene in l. vxori, hic alleg. in gl. quæ incipit, arg. in §. quæsitum, & ibi hoc tangitur per Ia. de Are. & dic vt x. col. ii de feu. su. controuer. c. vni. §. omnes.

ADDITIO.

a Si cuius rei, Iac. de Are. Firmat B. r in d. l. de pupillo, §. si plurium. de ope. noui nun.

LEX XVI.

Si vsusfructus.

a §. **Denique.** a Actio legis Aquiliæ datur dño propter factum, non propter negligentiam. h. d. no. & nota bene §. quia glossat totum ti. ad legem Aq. C. & ff. &c.

ADDITIO.

a Denique. No. §. qui glossat totum ti. ad leg. Aq. & ipsum alle. Bar. in l. qui bona. §. cum inter. & ibi dixi, de dam. infe. & vide gl. hic. Ang. hic dicit, q ille tex. pro meliori de iure allegatur, q act o l. Aquil. non datur pro damno dato per negligentiam, quod intellige quando negligentia est causa proxima damni. Secus si remota, per quam causam remotam damnum postea faciendo est commissum. l. qui occidit. §. pen. ad l. Aquil. facit etiam quod no. in l. cum quis. inf. de dolo. dicit etiam hoc esse verum in Aquilia directa, secus in vtili. § si fornicarius, alle. in gl. Bal. h. c similiter dicit idem quod Bar. quia delictum in cōmittendo est plus quam in omittendo. l. si mora. sol. mat. & ibi. no. per Sal. in l. si vendita. in fi. inf. de peri. & commo. rei venditæ.

1 *Iudex prohibet ingressum possessionis, de qua est contentio inter duos, ne veniant ad arma.*
2 *Iudex potest cogere partes ad faciendam pacem, & transactionem.*

1 §. **Sed si inter duos.** No. argum. huius §. iuncta lege proxime seq. † quod quando a inter duos est contentio de vna possessione, quod iudex potest † prohibere a vtrique parti ingressionem, ne veniant ad arma † & rib xas. b No quod † iudex potest cogere partes c ad faciendum pacē 2 & trāsactionem. Quod autem de pace sit indistincte verum, habec ret magnam indaginem. De transactione habuistis in locis suis.

ADDITIONES.

a Potest prohibere. No. adde Bald. in l. fin. C. de edic. diui Adr. tollen. hoc limita nisi vnus probasset de possessione, alias non, secundum Bal. in l. ordinarii. de rei ven. Ad Bar. hic adde Bal. in l. si nullus. C. de sum. tri. & late per Inn. in c. præsentia, de prob. & Bal. in l si super possessione. C. de trans. vbi dicit, quod qui timet in possessione vim inferri, potest implorare officium iudicis, ad quod adde Bar. in l. fin. sup. quod me. cau. & vide Bal. no. in l. ordinarii. & in l. 1. C. de proba. seq. dicit tamen Bal. in l. via eius. C de proba. quod quando nemo vult se actorem constituere, sed armis obtinere, iudex ex motu proprio inquiret de possessione, & constituet actorem eum, qui non possidet, & Inn. in c. in præsentia. de prob. vide ad ista Bal. in l. fi. C. de ordi. cogni. Bar. in l. quod iussit. in prin. de re iud. & Bal. in l. æquissimum. in prin. sup. de eo per quem fact. erit.
† Claud. Arma. Item potest eo casu prohibere, ne vnus transeat ante domum alterius, secundum Bar. in l. quod iussit. & ibi Ale. inf. de re iud.
b Poma. Et rixas. Vide Rom. consi. 185. in 9. dub. & consi. 308.
Ruer. Adde omnino Corsium in consi. 60. incip. super eo artic. per totum illud consi. vbi infinita cumulat in proposito. & limitat vt ibi.
c Cogere partes. An iudex possit cogere partes ad treugam, vel pacem, vide *Bald.* in l. congruit. de offi. præsi. & l. furti. §. qui iussu. de infa. vbi gl. tenet, quod regulariter non potest. Vide per Bal. & Pau. de Cast. in l. quidam æstimauerunt. infra si cer. pet. adde quod dixit Bal. in l. transigere. C. de transac. q iudex non debet studere ad concordiam, partium in criminalib. antequam puniat, sed postquam puniuit, potest studere ad reconciliationem. Alleg. Ia. Bu. in l. æquissimum. quod no. & adde Bal. in l. cum affirmes. C. de lib. cau. & per Bal hic, & in l. æquissimum. in prin. & illo casu qualiter fieri debeat contractus pacis, vide no. Bar. in l. de die. circa fi. sup. qui satisdare cog. & vide notata per Spe. & Ioan. And. de peti. in prin. ver. quid si iam est conclusum, &c. Et ad id, quod hic dicitur, adde gl. in Auth. de mā. prin. § deinde. & Bald. in l. 1. §. quies. de offi. præfe. vrb. Et adde quod Ant. c. 1. de mut pet. in gl. fi. dicit ibi post glo. quòd iudex regulariter non potest cogere partes ad concordiam, fallit in Papa, & Principe & quando vellent cogere in materia, in qua habent administrationem liberam, c. cum inter. de ele. facit quod no. in c. cum pridem. de pac. In alia autem materia non possent, nisi causa legitima subsistente. Dicitur autem causa legitima subesse, vt etiam inferior posset, si partes diu litigassent, per id q habetur in tex. no. in c. placuit. 90. distin. quòd est singulariter notandum. An autem iudex habeat suadere concordiam, subdit quod sic a principio, sed post quam liqueret sibi de causa, non debet suadere, nisi forte videret quòd lis posset multum protelari per appellationes. Nam posset tunc suadere actori, quòd vellet concordare potius quam diu sic litigare, & similiter poterit persuadere reo. De quo etiam in Spec. de præpa. iudi. Et hoc voluit An. & post eum Io. in d. c. 1. Sed mihi videtur quòd gl. hic idem dicat allegando prædicta iura, & plura, & probat illud c. placuit, quod etiam iudex ecclesiasticus non potest laicum cogere ad dictam concordiam, quod summe no. Et etiam Bal. no. in l. ex stipulatione, C. de sen. Adde an iudex possit partes cogere ad pacem, Abb. consi. 108. 2. lib.

LEX XXIII.

Proculus. Verba per modum conditionis prolata, inducunt dispositionē, quando dispositio est sibi annexa,

alias

alias nõ ſortiretur effectum: & tũc appſone vſusfructus ꝑtinetur proprietas.h.d.De quo dic plene in l ex hac ſcriptura.ℑ.de dona.

ADDITIO.

a Pariſ.Appellatione vſusfructus. Ad hoc quod appellatione vſuſ. cõtineatur & proprietas, quando teſtator eſt uſus aliquibus verbis, quæ nõ conueniunt vſufructui, niſi habeatur etiam proprietas, vide Com.conſi.226. incip.ſer.Pet.condidit teſtamentum.poſt prin.vſque ad fi.& ponit exemplum quod ſi teſtator dixiſſet, ꝙ ille, cui relinquatur, poſſit tempore mortis ſuæ de eo diſponere, uide omnino ibi.In contrarium iſi faciunt quæ habentur in auth. hoc locum.C.ſi muli.ſecundo nu.per Bar. & alios in articulo, quando mulier relinquitur domina, maſſaria, & vſufructuaria, ꝙ poteſt habere uſumfructum.Et hẽ etiam in l.ſi Titio.ℑ.de uſu fr.ſed lalla loquitur quãdo & dñium,& uſuſfructus expreſſe relinquitur, quia cũ ſint incompaſſibilia, datur electio legatario: hic legatur uſusfructus tantũ cũ tali adiectione, quæ conuenit uſumfructui.conſidera & econtra, ſi relinquitur aliqd per uerba demonſtrantia proprietatem, & integrum dñium, & poſtea ſubijciatur aliquod uerbum, per quod uideatur relictus ſolus uſusfructus, ut puta relinquitur alicui fundus, poſtea ſubijcitur, ut poſſit eo uti & frui toto tempore uitæ ſuæ, & uide Pau.de Caſt.conſi.246.ad finem Bal.in l.Titia cum teſtã.§.ſi.de le.2. Iaſ.in præludijs feu.& quod ibi ſi relinquatur fundus ad uſufructuandum, quod dicatur relicta proprietas, uide Alex.conſi.361.ad fi.Aug. conſi. 245. uide Bal.in præludijs feo.in 2.& 6.diuiſione, uide tex.& ibi Bal.in l.4.inſ.de ali.& cib.l.præſtan.& quæ habes per nouiſſimos in l.planc. § 2.in 4.no.de leg.1.uide Are. in l.ſi ſic, de uerb.obl.Item de legante, uendente, uel donante fundum ad uſum, uide Cre ſin. 44.ibi.Et quid ſi dicat ad gaudimentum. Item quid ſi leget uſumfr.cum pacto, ꝙ non alienetur proprietas, uide Cre.ſin.25.Bald hic,& Ang. uide Picum in l.Titia.§.ſi q.84.de leg.2.Item quãdo relinquatur uſusfructus,& poſtea detur facultas alienandi, quod cenſeatur relicta proprietas, uide Bar.conſ.64.in 6.uol. Soc.conſil.210. licet in caſu illo aliter loquatur Alc.conſil.58.in 3.uol.Picum in l.Titia §.fin q.56.& circa illud, quod dictum eſt, ꝙ eſt data facultas alienandi, ſecundum Barb.conſi.64.uide in contrarium Soc.conſi. 131.Cor.conſ.74.in 4 par. & 174 in 4.parte.Bal.h c dicit, ꝙ ſi prohibentur alienare, cenſeatur relicta proprietas, uide Rom.conſi.16.Sed in contrarium uide eum in l.dona. §.ſpecies.inf. de dona. uide de hoc alia.ſup.

LEX XXIIII.

Si quis. No l.de quo vide in l.eotem. §.fi. inf.de publicanis.

LEX XXX.

1 *Monachus præpoſitus ab abbate alicui capellæ, ſi emat, cui acquirat, an monaſterio, an capellæ.*

Sed & ſi quis ſtipuletur.

§.Interdum. Hic ponit caſum, in quo eſt in pẽdenti cui quæratur ſtipulatio. Vide quæ dixi in l.pe. de ſtip.ſer. vbi quæro, pone ꝙ quis eſt monachus S Petri† & præpoſitus ab abbate cuidam capellæ monaſterij ſancti Petri emit, cui quæritur, an monaſterio, an illi eccleſiæ cui eſt ab Abbate præpoſitus? & ſic diſtingue, aut ſoluit de pecunia illius ecclæ, aut monaſterij.& ſic ẽ ĩ pẽdẽti cui q̃rat, donec ꝑtiũ ſoluat, vt hic.Si vero ſoluit ex aliqua pecunia q̃ſita de opa ſua.tũc cũ illa ecclia, cui eſt præpoſitus, dẽat hr̃e vſumfructum perſonæ ſuæ, illi eccleſiæ q̃rit.

LEX XXXI.

1 *Contractus celebrati inter Abbatem, & monachum non tenent.*

Si ſeruum. No tex.ĩ fi.ibi, & regulariter,& c.de quo facio feſtum magnum in l.frater a fratre. de condi. inde, quod ibi iure ciuili non concludit, niſi iungas huic tex.quia regula eſt hic.Item quæ ſit ratio quare inter patrem,& filium nõ poſſit eſſe obligatio. Soleo dicere, quod ideo, quia patria poteſtas eſt de iure ciuili, & non concludit, niſi iungas huic tex quia regula eſt, quod ſi aliquid ſtipulãdo ab aliquo mihi quæris, illud ſtipulando a me, nihil agis.Nam nõ poſſum mihi ipſi obligatus exiſtere.Et ex hoc pluries† de facto reſpondi, quod contractus qui pluries fiũt inter Abbatẽ, & monachum, vt concedendo ei aliquam rem, vel aliquid aliud promittẽdo, nil valent, quia ſi ab extraneo monachus ſtipularetur, quæreretur abbati, ergo ab ipſo abbate iſtud ſtipulando nihil agitur, per regulam no. hic poſitam.

LEX XLV.

1 *Rei vendicatio competit contra ciuiliter tantum poſſidentem.*

a **Defuncta.** aFructus percepti pertinent ad fructuariũ non inſpecta quota parte anni vixerit fructuarius. h.d. † No quod contra ciuiliter poſſidentem tãtum poteſt agi rei vendicatione, licet gl.dubitet in pluribus locis.

ADDITIO.

a Pariſ.Defuncta.Quid autem de pendentibus, uide Com.conſ.99 in ult.dub.& de materia, quid ſi nondum eſſent percepti, tamen pro eis competeret actio, uide eundem conſi.150. Et pro declaratione huius l.uide aliquid per Com. conſi.170. uide Soc.cõſi.110.de quo habes ad Bar.in l.ſi.inf.de iure fiſ.& dum dicitur in iſta l.quod non faciat fructus ſuos pendentes tempore mortæ huis, non procedit quãdo vſusfructus eſſet ſubrogatus loco annui legati.uide Bar. in l.generaliter § hæredes inf.de vſuf.leg.Are.in l.Stichum.§.ſtipulatio.inf. de ver.ob.Vide gl. & Bar. in l.diuortio.circa prin.ſol mat.& quod no.Bal.in l.iubemus.de ſacr.eccl. & per no.per eũdem in l.ſi pater.de uſufr.C.e.& in l.2.in prin.de fru. & lit.expen.& ad gl.no.hic, uide Arch.idem tenentem in c.ſtatuium.§.aſſeſſorem. de relcr.in 6.per Io.Mo.in c.v.de re.ecc.& c.ſi.de pe.clo.& uide gl.in l.j.C.de anno. ciui.lib.11.uide in c.1.§.is uero.in tit.hic finitur lex Contra.

LEX LXVIII.

Vſufructuarius. Onus reale euitatur ab eo, qui vult rem dimittere, ſecus in onere perſonali.h.d cum l.ſeq.

LEX LXIX.

Si dominus. Nota pro Canoniſtis ad quæſtionem, an poſſit concedi prima vacans, licet contra bonos mores fiat.

a *De vſufructu a accreſcendo.* *Rubr.*

ADDITIO.

a Pariſ.De vſufructu. Quomodo in vſufructu habeat locum ius accreſcendi, uide Ang.conſ.146.incip.ruſticus quidam.Pau.de Caſt.conſi.310.in 2.vol.

LEX PRIMA.

QVoties. Inter coniunctos eſt locus iuri accreſcendi, non inter totaliter diſiunctos.hoc dicit.quod no.

§.Denique. Coniunctio realis inducit ius accreſcendi.h.d.Bar.

1 *Accreſcendi ius habet locum in vſufructu conſtituto inter viuos.*

a **§.Interdum.** a Coniunctio realis inducit ius accreſcendi in vſufructu & proprietate. Item durat vſusfructus ẽt poſt eum acquiſitũ.h.d. Quod ſm no. † quia vides ꝙ in vſufructu ꝯſtituto inter viuos, habet locum ius accreſcendi.

ADDITIO.

a Pariſ.Interdum.Quod in vſufru.habeat locum ius accreſcendi,& poſt ius quæſitum, vide Ang.conſi.146.incip.ruſticus quidam.& in l.diuus.§.1.de vſufru.vide ad reg.Pau.de Caſt.in conſi.310.in 4.dub, Vide Bar.in l.ſi mihi,& Titio.de verb. oblig.

LEX II.

Si duobus. Qui vocantur ad vſumfructum, non ex verbis teſtatoris, ius accreſcendi non habent.h.d. quod nota, quia eſt vna de reg.iur.accreſ.h.d.

LEX IIII.

Idem Neratius putat lib.

§.Non ſolum. Inter legatarium plenæ proprietatis, & legatarium vſusfructus, non eſt locus iuri accreſcendi.

LEX VIII.

1 *Pronomen, ſuus, prolatum in tertia perſona, quomodo referatur ad teſtatorem & quomodo ad hæredem.*

2 *Dictio, cum, ponitur coniunctiue.*

a **Si quis a Titio.** a No. legem, quia varie legitur, qa iſtud † pronomen, ſuum, quando verba ſcribuntur in tertia perſona, poteſt referri ad hæredem, & ad teſtatorem, ſm primam lec.refertur ad teſtatorem.l.ex facto circa prin. ſuper verbo, ſuam.ℑ.ad Treb. Item iſta verba hæredes ſui, poſſunt intelligi pro quolibet hærede, quem quis habet. Item ſtricte pro hęredibus qui ſunt ſui, vt filij, vt Inſt.de hæt.qua & diff.§.ſui. Hic videtur, quod debeat intelligi ſuis ſtricte, hoc eſt, filijs, vt hic. De quo plene dixi in l Gallus.§.nunc de lege.inf.de lib.& poſth. No. 2 quod dictio, † cum, ponitur coniunctiue De qua in l.triplici.inf. de verb.ſignific.

ADDITIO.

a Si quis a Titio. De huius l.intellectu vide omnino Bar.in l.huiuſmodi.§. ſi Titio. de leg.1.& quod ibi per Io. alium intellectũ dat Ang. ad illum tex. in conſi. 332. al as 185 quod incipit, chariſſime frater.dicens quod vbi reſultat impoſſibilitas, vt quando appellatio hæredis refertur ad hæredes viuentis, cum impoſſibile ſit viuentes hæredes habere.l.fin. ff.de hæt.vel ac.ven.talis appellatio cohæredum coarctatur ad deſcendentes, primum locum tantum, & primum gradum tenẽtes, per iſtum tex.ſecundum unam expoſitionem, qui intellectus, an ſit uerus quantum ad illum tex.uide no.in l.Gallus.§ quidam, de lib.& poſth. & in §.etiam.& ponit Bar.dictum intellectum per tex.ibi,& etiam Bal. in l.1.§. ubi autem. de cadu.tol.& Sal.in l.ſi.C.de impu.& al.ſubſtit. Ad de appellatione hæredis qui ueniat, quæ poſui in l. Gallus.in §.quidam.

Meno.Zaſius lib.2 reſpon.ſingul cap.19.

Quibus modis vſusfru amit. *Rubr.*

LEX III.

1 *Vxor, cui fuit relictus vſusfructus per Virum mortuis filijs.an habebit a ſubſtitutis integrum vſumfructum.*

2 *Legatum ſi eſt factum alicui quod poſſit petere quandocunque, poterit peti, etiam non obſtante præſcriptione.*

SIcut in annos. No. principium, ꝙ alle. Iac. de Are.in materia ſubſtitutionis compendioſæ. Erego per iſtud principium determinani plures quæſtiones. Nam † quæſtio eſt, teſtator legauit vxori ſuæ donec vitam vidualẽ ſeruauerit, vſumfructum: certũ eſt ꝙ de conſuetudine, ſi filij ſuperſint habet alimẽta tantum: ſi nõ ſuperſint, eſſet vſufructuaria. Modo tẽpore mortis ſuperſunt filij demũ moriuntur, & veniunt ſubſtituti, a mater petit totum vſumfructũ: dĩt ſubſtituti, tu non debes hr̃e niſi alimenta, qa illud legatum ſic fuit inceptum. Dico ꝙ dẽt habere totum vſumfructũ: nã illud legatũ nõ eſt vnum, ſed pro illo anno, quo mortui ſunt filij, incipit eſſe ad totũ vſumfructũ, ergo &c.& hoc

ADDITIO.

2 Pariſ.Et ueniunt ſubſtituti. Vide ad Bar.in auth.ꝙ locum. C.ſi mulier ſec.nupſe.

a hoc per istud principium. Item facit ad qõnē, a leganit † qs aliquid alicui pro loco, q̃ possit petere qñcūq;, mō lapsū est tps tm̄, ita qd sublata est pscriptio decem ann. licet de hoc sit qõ, ita q̃ vl q̃ non possit petere. Sed dico q̃ psupposito q̃ currat pscriptio, tn̄ p illam dictionē, qñcūq;, dico q̃ sunt plã legata. Et iõ licet q̃dã sint sublata pscriptione, tñ cū nūc incipiãt alia legata ɔpetere, dico q̃ illa poterit petere, cum illa non sint pscripta. q̃ no. & põt facere ad multas qõ.

ADDITIO.

a Ad qõnem. Adde q̃ per illum tex. dicit Bar. in l. si mihi & Titio. de ver. ob. ibi, sed dico q̃ supposito. adde Bar. in l. cemo pōr. de leg. 1. & q̃ no. gl. & Bar. in l. cū notissim. §. in his. de præsc. 30. ann. Bal. in l. 1. ut in poss. leg. & in l. e in prin. de tad. to l. q̃ no. Ang. & Imo. in l. cū stipulatus sim mihi a Proculo. de ver. obl. Bal. in l. q̃ si nolit. §. pe. de ædil. edic. & regulam huius l. & l. repeti. J. hoc eo. ti. q̃ vsusfructus extinctus iterum reuiuiscat, qñ relinquitur per verba repetitiua. limitat singulariter Bar. in l. sicut. §. superuacuam inf. quib. mo. pignus vel hypoth. sol. nisi esset extinctus semel de voluntate creditoris, vt ibi per eum, quem vide. Meno. Adde Crem. sing. 68. q̃ si. late Tiraquel. l. si vnquam. in verbo, susceperit liberos. nu. 369. Dec. cons. 435 senens in l. in conuenit one, nu. 81. ff. ad S. C. Sil.

a **§. Hæc autem.** No. q̃ qñ copula cadit inter diuersas orationes, facit ɔiunctionem verbalem. Ad q̃ l. 1. §. hic itaque. C. de cad. tol. q̃ no. pro eo, q̃ dixi in l. re ɔiuncti. J. de leg. 3: & ibi pono opinio. meam nouam per istas leges.

ADDITIO.

a Mena. Hæc autem. Ias. in d. l. re coniuncti, nu. 80. in fi. dicit hanc lect. esse commu. vt per eum.

LEX XIII.

a **Si vsufructuarius** a **messem.** Lex ista legitur duobus mo. & est no. & f̃m primam lect. breuiter hoc intendit. Fructus efficiunt̃ fructuarii, cum ab eo sunt in horreo reconditi: bonæ fidei possessoris eo ipso q̃ sunt a solo separati. h. d. f̃m primam lec. q̃ no. Secundum aliam lect. h. d. Vsufructuarius facit fructus suos, si suo noīe a solo separentur, sed bonæ fidei possessor, a quocumq; a terra separent̃. h. d. Scd̃m istam lec. Iulianus nō corrigit Labeonē, imo declarat. Et istã puto verã, quia imo iurisconsultus approbat dictum Labeonis ibi, b sed vt verum, &c. & Doc. b ipsam tenēt in l. certū. C. de rei vē. Licet gl. in l. & ex diuerso. in gl. mag. s. de rei vēd. videat̃ tenere primã lec.

ADDITIONES.

a Si vsufructuarius. Et faciunt ea quæ hic habentur ad q. præscripsit tertius contra vsufructuarium, tandem dñs agit rei vendicatione directa, & recuperat rem: verũ dominus in hac rei vendicatione auocet a tertio fructus, quos ipse tertius possessor percepit. Post multa, quæ adduci possunt, dic q̃ Rof. hanc q. disputãdo terminauit q̃ sic, nec iste possessor poterit opponere de iure tertij, quod latius sequitur Bal. in c. 1. §. præterea. vl. de prohi. feu. alie. per Fed. & per Bal. in l. 1. C. de fruc. & lit. expen. adde Io. And. in addi. Spec. in tit. de fruc. & interesse. §. 1. in fi.

b Et Doc. Et Bar. in l. 2. in prin. de fruct. & lit. expen. vt approbare istam lec. & facit etiam iste tex. ad q. no. Bal. in l. h. de fruc. & lit. expen. in versi. modo quæro.

LEX XV.

Interdum. No. q̃ dicit inci. q̃ est ideo, quia s. dixit q̃diu manumittat̃. Secus si dixisset, q̃diu manumissus fuerit, vt l. Stichus. de manu. test. Facit quod dixi in l. filius. §. diu. J. de leg. 1. & quod dixi in l. si quis id, quod. de iuris. om. iud.

LEX XVI.

Si sub conditione. Ex testamentis diuersorum nō est locus iuri accrescendi, quam legem no. quia est vna de regulis in materia iuris accrescendi.

a **Is qui.** a Vsu partis retinetur ius totius a sciente, secus ab ignorante. h. d. q̃ legem no. qa ad multas qõnes ualet, maxime ad qõnem illam de eo, qui dēbat hr̃e annuatim viginti solidos monetæ antiquæ, q̃ erat magni valoris, & recepit per multos annos annuatim viginti solidos monetæ nouæ minoris valoris. In qua quęstione dixi, aut accepit scienter, vel ignoranter. de quo per gl. in l. si quis emptionis. C. de præscr. 30. ann. quam disputauit And. de Pisis, & postea disputauit eam, & melius Iac. But.

ADDITIO.

a Is qui. Et istum tex. alle. Bal. in ca. 1. §. quid ergo. in vna addi. de inue. de re alie. fa. quod per petitionem partis rei, totam præscriptionem interrumpit, si eodem nomine agat. secus si non agat ex eadem causa, vt in c. olim, de censi.

LEX XXII.

1 *Vir habitãs in domo vxoris, vel contra, videtur habitare magis iure familiaritatis, quam suo nomine.*
2 *Possessionem quis retinet per eius familiam.*
3 *Habitare quis dicitur, vbi habitat familia.*

1 **Si mulieri.** No. legem, † quæ facit, quod si vir habitat in domo vxoris, vel vxor in domo viri, magis videtur habitare iure familiaritatis, quã pro se, & suo nomine possidere, ut 2 hic, & l. qui iure familiaritatis. J. de acq. pos. Item no. gl. † quod quis 3 retinet possessionem per familiam suam, & † dicitur habitare, a ubi a familia sua habitat, quod potest valere ad multa.

ADDITIO.

a Habitare. Vbi qs di habitare, vide Bar. in l. pror. § habitare. inf. de his q deie. uel effu. uide in l. cū seimus. de agri. & cēsi. et q̃ retineat possessionē per familiam est gl. in l. consentaneum, q̃ incipit, animo, & ibi Bal. in fi. & per Bar. in l. 3. §. Labeo, de acq. pos. adde quis dicatur habitare, Bal. consi. 21. 1. lib. & Ale. consi. 50. lib. 1.

LEX XXIII.

1 *Possessio perditur per inundationem.*
2 *Inundatio interrumpit præscriptionem.*

1 **Si ager.** No. quod † per inundationem † perditur possessio, & † sic no. † quod inundatio habet interrumpere præscri a ptionem, quod no. ad multa, & potest tota die venire de facto & ideo oo. tex. cum glo.

ADDITIO.

† Claud. Inundationem. Vide Bal. declarantem, & limitantem in l. vnica. C. de confes. vbi etiam quærit, nunquid perdatur possessio aqua per maiorem inundationem.

a *De vsufructu earum rerum,* a *quæ vsu consumuntur, Rubrica.*

ADDITIO.

a Paris. De vsufr. earum rerum. Circa cautionē pstandã in vsufructo earū rerum, & an in eis numi conoumerentur, vide Alex. consi. 75. Circa vero cautionē aliarū rerū, vide ad Bar. in l. j. C. de vsufr. vide Are. in §. cōstituitur. Inst. de vsufr. Itē no. q̃ si legatur vsusfructus alicuius gregis, vel aialium, finito vsufr. debet reddi æstimatio animalium mortuorum, vel deteriatorum. Bal. in cap. fi. de cogn. feu.

LEX VII.

a **Tribus.** a Versiculus, illud etiam, &c. facit ad quæstionem, an procurator releuetur a satisdatione per dominum per formam §. si vero aliquis. Insti. de satisdatio. Dixi plene J. iudicatum sol. super rubrica, vbi gl. & Dy. tangunt.

ADDITIO.

a Trib. Si testator iubet hæredem fideiubere pro me, & fideiussor soluat, an debeat habere regressum contra me. tex. hic videtur no. q̃ non, q̃ teae menti. vide hic gl. Bal. & de isto tex. uide Bar. in l. Arethusa de sta. ho. & l. sancimus. C. de ver. sign. & & ad hoc hanc l. pro mirabili alle. Bal. in l. debitam. de condi. inde. & adde quod dixi post Bar. in l. si fideiussor. in prin. de le. 1. & Bal. & Io. vbi etiam Bal. all. istum tex. licet Io. non alleget Bald. in l. j. C. de vsufr. quod licet testator non possit remittere cautionem vsufru. tamen potest damnare hæredem, vt vnum pauperem rec. pro fideiussorem, & Bal. in l. si pro ea. C. man.

Si vsusfructus petatur, vel ad alium pertinere negetur. Rubrica.

LEX PRIMA.

SI fundo fructuario,

a **§. Vsusfructus.** Quoties dispositioni a apponitur aliud, quod est contra naturam rei, super qua disponitur, non valet dispositio. h. d.

ADDITIO.

a Dispositioni. Quando dispositio apponatur circa aliquid, quod est contra naturam rei, &c. vide quæ examinaui in l. permisceri. de acq. poss. Alex.

LEX III.

† **Qui vsumfructum.** † Hic habes a duo, quæ habentur in l. naturaliter. in princ. de acq. pos. Dic vt ibi.

ADDITIONES.

a Meno. Hic habes Coras. ad l. naturaliter. §. nihil commune. de acq. poss. pag. 150.
† Clau. Vsumfructum. Limita hanc legem per id, quod dicit Bart. in l. sicut in annos. quib. mod. vsusfr. amitta.

LEX IIII.

Vti fui. Nota optimum principium in casu suo. Bar.

1 *Negatoria & confessoria dantur possidenti.*
2 *Comes etiam si possidet Comitatum, tamē potest petere, vt declaretur Comes.*

1 a **§. Vtrum autem.** No. istū finem, † qa debes scire, q̃ rei vendicatio datur illi, qui non possidet, sed istæ actiones, ɔfessoria, & negatoria, quę sunt in rē, dãtur ēt possidenti, vt hic vides. Ad q̃ l. & si forte. §. sciēdum. J. si ser. vē. a q̃ no. † quia quamuis aliquis Comes possideat Comitatū suū, tñ b potest petere, vt declaretur Comes, b & sic ēt ad multa alia valet.

ADDITIONES.

a Rei vēdicatio. Et de hoc hr̃ Ins. de ac. §. æque. in fi. no. Bar. in l. si prius. ver. 5. opp.
b Vt declaretur Comes. Et ie facit quod no. per gl. & ibi Bar. in l. 1. de ser.

a *De vsu, & habitatione.* a *Rubr.*

ADDITIO.

a Paris. De vsu & habitatione. No. vnum singulare, q̃ si testator legaret alicui habitationem suam exprimendo confinia, videretur legare dominium ipsius domus: secus si diceret, lego habitationem domus meæ, uide Cre. sing. 112. & q̃ aliqñ legãdo vsumfructum simpliciter, vel habitationem, videatur legata proprietas, & aliquo modo contra, uide omnino quæ habes ad Bart. in l. Proculus. s. de vsufr.

LEX V.

Cæterum. No. q̃ quis in domo cōi potest inducere personas de quibus s. dictum est. Et recipere hospites quandoque & similes. Facit l. si stipulatus fuerim. J. de ver. ob.

LEX X.

Si habitatio legetur.

§. Sed si æ̃nes **sit.** Vt vnū ɔtnū in sofone gl. Sol. in illis non erãt verba similia, vel æquipollētia illis, qa ipsa res fuit relicta cū adiectione quadã, p q̃ adiectionē legata nō minuūtur, neq; adimūtur: hic fuit relictus vsusfruct', vel vsus cū adiectione quadã, p q̃ adiectionē legatū auget̃, & sic vbiq; fit interpretatio ī benigniorē ptē. l. ī testis. J. de re. iur. q̃ solutionē no.

LEX

LEX XI.

Plenum autem. §. Equitij. No quod verba teſtatoris debent intelligi ſecundum cõditionem a perſonæ, cui datur, ſeu ad quam diſpoſitio confertur. †

ADDITIONES.

a Pariſ. Conditionem. Vide quod decidit Bal. hic, quod ſi teſtator leget vxori lectum, intelligitur de viduali, alias coniugali, vide Bald. in l. ex militari. ff. de teſt. mil. quod ſi concedatur epiſcopo, vt tempore interdicti poſſit celebrare, intelligi, ſ. in pontificali, facit quod no. Inn. in c. paſtor. de don. gl. in l. quod ſi nepotes. inf. de teſt. tut. in l. j. C. de vſu. Item quod qualitas perſonæ proferentis, vel ad quem referuntur verba, multum operetur, ita quod alteretur diſpoſitio iuris cõis, vide quæ dicit Iaſ. in l. ſed ſi hac. §. liberos. in pen. no. ff. de in ius voc. Longe melius Fel. in c. cùm quæ. extra, de vſu. ver. quib. adde. uide quæ dicit Iaſ. in l. qui ſe patris. C. un. li. allog. Bar. & Ale. in l. lex Falcidia. inf. ad l. Fal. quod uerba late, & improprijſsime intelliguntur per qualitatem perſonæ, ad quam refertur. Et quod intelligenda ſunt ſecundũ qualitatem perſonæ, vide etiã Barb. in c. poſſeſsione. in 2. no. de reb. eccl. non alien. in c. paſtoralis. extra de dona. Item vnum no. dictum, & regulam uide per Are. in l. quod ſeruus. de acq. poſſ. ubi limitat iſtam regulam niſi alia præſumptio fortior eſſet in contrarium, uide per iſtam regulam, quod dicit Bar. in tract. minor. lib. 5. quod legatum factum fratrib. minorib. debet intelligi factum eo modo, quo ualere poteſt, ut per eum, uide quod dicit Bar. in l. ſi non ſortem. §. libertus. de cond. indeb. Item de proclamatione facta, quod quiſque compareat armatus tali die ad monſtram, quia intelligitur ſecundum qualitatem & conditionem perſonæ cuiuſque. Item uide no. Fulg. conſi. 27. de legato facto alicui maritatæ, ut ueſtiatur ueſtibus nigris, quia debet intelligi ſecundum conditionem ipſius maritatæ de panno nigro, uel ſimili colore, non autem de bruna, quoniam non ſolent uti nuptæ, uide quæ dicit Bart. conſi. 28. uol. 4. in 1. dubio.

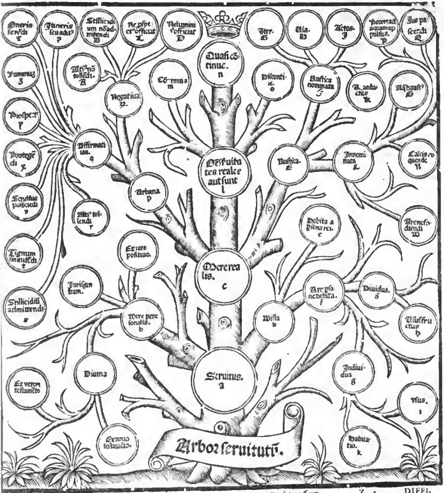
Poma. Ad hoc dictum Bald. hic, uide Barb. conſ. 5. 1. uol. & conſi. 17. 33. 39. 45. & 47. eo. uol. Fel. c. cauſam quæ, de reſcrip. Bar. conſi. 2. 2. uol. & conſ. 301. & cõſ. 35. & conſ. ſeq. & conſi. 56. 2. uol. & 64. eo. uol. Rom. conſi. 292. Facit gl. l. idemque. §. idem Labeo. inf. mand. facit, quia debet attendi uériſimilitudo non ſolum reſpectu rerum, ſecundum Bal. l. Paulus. la. c. inf. de ſol. ſed etiam reſpectu perſonarũ. l. ſemper in ſtipulationib. de reg. iur.

† Claud. Confertur. Vide quædam ſingularia per Fel. in c. cauſam, quæ. de reſcrip. & per Barb. in conſi. 5. uol. 2.

LEX XIIII.

Per ſeruum vſuarium.

§. Si vſusfructus. Oppo. de l. 1. §. 1. ſi vſusfr. pe. So. quædam ſunt ſubſtantialia rei, quædam ſunt naturalia, ſeu accidentialia. In his, quæ ſunt de ſubſtantia, ſi quidem in ipſa diſpoſitione adimatur, vitiatur diſpoſitio. Sed ſi adimatur diſpoſitione perfecta, vitiatur ademptio, & valet diſpoſitio, vt hic. In his vero, quæ ſunt naturalia, ſeu accidentalia, quãquam neceſſaria, ademptio non vitiat diſpoſitionem, vt l. contraria, & ibi not.

DIFFINITIONES SERVITVTVM, omnes hoc ordine Alphabetico signantur.

a Seruitutum tria sunt gña. Quędam .n. sunt seruitutes personales, quędā reales, quędā mixtę, vt patet in arbore, in prima diuisione.

b Seruitus mere personalis dicitur illa, quæ debetur a persona personæ, de qua hr in ti. Inst. de iure perso. & ff. de sta. ho. & vbicunq; sit mentio de seruis. Et hæc dr mere personalis, vt no. gl. in l. j. ff. de seruit. ti. generali. Et sic diffinitur, Seruitus est constitutio iurisgentium, qua quis dominio alieno contra naturam subijcitur. Ita dicit Iurisconsultus in l. 4. §. 1. ff. de statu ho. Inst. de iure perso. §. 2. Et sm hanc diffinitionem patet φ seruitus sit de iure gen. licet aliqui dicant quod sit de iure nāli. Alij de iure diuino, & alij de iure ciuili, vel canonico. Quæ omnia forte possunt esse vera diuersis respectibus. Sicut in simili dicit gl. de matrimonio, Inst. de iure nat. §. j. Et quia de ista seruitute in hoc titulo nō est ad propositum, ideirco non latius de ea faciam mentionem. vide optimam gl. in c. ita quorundam de Iud. & Sara. super verbo, seruos.

c Seruitus mere realis dr, quæ debetur a re rei, sicut est seruitus vrbana, & rustica, quæ nō debetur personę, sed prædio. tex. in l. vnus ex socijs. ff. de ser. rust. præd. Et omissis diffinitionib. multorū Doctorum hæc est vera diffinitio sm Bart. in l. j. ff. de serui. Seruitus realis est quoddam ius prædio inhærens, & ipsius vtilitatem respiciens, & alterius prædij ius siue libertatem diminuens.

d Seruitus mixta dicitur, quæ non est mere personalis, puta non debetur a persona personæ: nec est mere realis, puta, non debetur a re rei, sed de vtraq; participat. Huius autem species sunt tres, scilicet, vsusfructus, vsus, habitatio: licet gl. 2. Inst. eo. ponat quatuor, & gl. in l. j. eo. puta, seruitus mixta debita a persona rei, sed non est proprie seruitus. De hoc paruum ff. patebit in seq. declara.

e Debita a persona rei hæc non est proprie seruitus, prout capitur in materia nostra. Bar. in l. j. ff. de serui. ideo hic non deberet poni. & de hac vide tex. in l. Titio centum. §. Titio. ff. de cond & demon. & adde quod dixi s. in declaratione seruitutis mixtæ.

f Seruitus mixta a re personæ debita. Hæc cellula non indiget declaratione, quia satis cognoscitur, si cognoscitur, quid sit vsusfructus quid sit vsus, & quid habitatio.

g Omnes seruitutes sunt diuiduæ, & indiuiduæ, sed sola seruitus vsusfructus est diuidua, cæteræ sunt indiuiduæ, vt est tex. in l. j. §. si vsusfructus. ff. ad l. Fal. in l. stipulationes non diuidūtur. in pr. n. ff. de ver. ob. Et q̄ sit rō dr æ, dic φ est illa sm Docto. in dictis iurib. quia tantam vtilitatem affert vsusfructus respectu partis, quantā totum respectu totius, quod non est in alijs seruitutibus.

h Vsusfructus est ius vtendi fruēdi salua rerum substāuia. Inst. de vsufr. in prin. Et est duplex vsusfructus. s. causalis, & formalis. Gl. in l. omniū ff. de vsufr. Vsusfructus causalis est, qui est coniunctus cū sua proprietate. l. si vnus. §. antepe. ff. de pac. & iste non est seruitus, ideo non est hic ad propositum. Vsusfructus formalis est ille, qui est separatus a sua proprietate. & de illo hic est quæstio.

i Vsus, est ius alienis rebus vtēdi salua rerum substantia, vt probatur in l. 1. cum gl. in ver. vtendi. ff. de vsufr. Et nō dr in diffinitione fruendi, ad differentiā vsusfructus, vt patet s. in diffinitione vsusf.

k Habitatio est seruitus personalis mixta, in habitando ꝯsistens. Et ꝯstituitur tantum in domo, pactionib. & stipulationib. vel in vltima voluntate, sicut in alijs seruitutib. dicitur, vt Inst. de seruit. §. fi. Et est habitatio distincta species ab vsufructu & vsu. §. sed si cui, Inst. de vsu & habi. & eius effectus vide ibid.

l Oēs seruitutes reales, aut sunt continuæ, aut quasi cōtinuæ, aut discontinuæ. Et rō istius distinctionis est, quia reales fundo debent, & fundus nō habet animum, per quem retineatur possessio, ideo per factum hominis dnr continuę, vel discontinuæ, φ est secus in seruitutib. mixtis, q̄ cum personæ debeantur, solo animo possidētur. Doctrina est Bar. in l. iusto. §. non mutat. inf. de vsuca.

m Continuæ, sunt illę, quarū vsus durat ꝑpetuo actu, ac potentia, vt seruitus aquęductus & tignū īmittēdi. Pau. & Flo. in l. seruitutes, la 4. de serui. ti. gñā. Et istę ꝑscribunt titulo, & longo tpe, puta decē annis inter præsentes, & viginti inter absentes exemplo rerum immobilium. l. fi. C de præscr. lon. temp. & l. 2. C. de serui. & aqua.

n Quasi continuæ, sunt illæ, quarum vsus durat perpetuo potētia, sed nō actu, vt seruitus stillicidij, sm Cęp. in tract. de ser. vrb. pręd. c. 19. & istæ quoad pręscriptionem æquiparantur seruitutibus cōtinuis, tex. est in l. foramen. ff. de ser. vrb. præd.

o Discōtinuæ, sunt illæ, quarum vsus nō durat perpetuo, nec actu nec potentia, vt iter, via, actus, & istæ nullo tpe ꝑscribunt. Bal. in l. 2. C. de ser. & aqua. & l. seruitutes, la 4. ff. de serui. ti. gñā. Nisi tanto tpe, cuius initij nō extat memoria. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua plu. arc. Sunt & aliæ fallentiæ, quas uide per Cęp. in d. c. 19.

p Vrbana. Seruitus vrbana realis est illa, quæ prædio vrbano debetur, secundum Iat. in §. æque. Inst. de act. Et dicitur prædium vrbanum omne ædificium gratia habitādi factum, siue in rure, siue in ciuitate sit positum. Bar. l. seruitutes. la 4. inf. de ser. ti. genera. Et est duplex, quędam est affirmatiua, & quędam negatiua.

q Affirmatiua, est verbis affirmatiuis concepta. Seruitutes affirmatiuæ sunt istæ, quæ sequuntur.

r Altius tollendi. est quoddam ius a prædio alteri debitum, quo quis tenetur ædificare propter aliquam vtilitatem, ex hoc vicino prouenientem, per tex & glo. & ibi Bart. in l. j. ff. de seru. vrb. præd.

s Stillicidium admittendi. est quoddam ius quod meo prædio est debitum, vt possim meum stillicidium super tectum, vel aream vicini deriuare. Colligitur ex oo. per Cæpol. in tract. suo de serui. vrb. præd. cap. 28.

t Tignum immittendi, est ius, quo tignum super parietem vicini possum immittere, vt in l. j. inf. de ser. vrb. prædio. & immittitur cum in meo, & in alieno requiescit. l. malum. §. j. ff. de ver. sig. & l. quemadmodum, inf. ad legem Aqui.

u Seruitus proijciendi, est ius, in quo ex fundo meo vrbano in solū vicini licitum est proijcere aquam, per text & ibi Flor. in l. 1. ff. de serui. vrb. præd.

x Protegendi, est ius, ex quo meo prædio vrbano supra tuum solum protectum aliquod habere possum, ex no. per Cæpo. in tract. de serui vrb. præd. cap. 31.

y Prospectus. De hac vide Cæp. in tract. de serui. vrb. in c. 34.

z Luminum, est ius, quo vicinus in ædificādo tenetur domui meæ dimittere lumina sufficientia, vt l. luminum. inf. de ser. vrb. præd.

& Oneris ferendi. Vide Cæpo. in suo tract. ser. vrb. in c. 37. qui suo more perpulchre declarat.

ꝯ Itineris seu aditus, est ius, quo per domum tuam possum ire ad meam. l. seruitutes quæ in superficie. §. si domo. ff. de ser. vrb. pręd. & tunc de die tantum licitum est ire: de nocte debet seruitutis ianuam claudere, per gl. in l. iter. & ibi Pau. & Flo. inf. com. præd.

a Negatiua, est verbis negatiuis concepta, & seruitutes vrbanæ negatiuæ sunt istæ, quæ sequuntur.

A Altius non tollendi, &c. est ius, quo alteri suum ædificium extollere me inuito fas non est, l. altius. & ibi no. C. de serui. & aqua. arbores nō plantari licitum est, l. φ aūt, & l. ædificia. ff. de ser. vrb. ꝑd.

B Stillicidium non admittendi, est ius, quo vicino stillicidiū suum alieni deriuari fas non est, vt supra solum, vel aream meam cadat, vt est tex. cum gl. & ibi Bar. in l. j. ff. de seru. vrb. præd.

C Ne prospectus, est ius, quo alteri prospectum meum minus gratiorem reddere non licet. l. inter seruitutes. la 2. §. 2. ff. de serui. vrb. præd. & differt a seruitute prospectus, vt per Cæpo. in trac. de serui. vrb. c. 34.

D Ne luminibus officiatur, est ius quo alteri lumina mea, siue ædificando, siue arborem plantando auferre fas non est, l. lumen, §. si arborem. alias l. si arborem. ff. de ser. vrb. præd.

E Rustica. Seruitus realis rustica est illa, quæ debetur prædio rustico, vt l. 1. ff. de ser. rust. ꝑd. & Inst. de ser. § ideo aūt & ꝑdium dr rusticum omne illud, quod fit gratia percipiendorū vel colligēdorum fructuum. l. eo iure. §. stabula. ff. in quib. cau. pig. tacit. contrahitur.

F Rustica nominata est illa, quæ habet nomen iuris, & a iure impositum, quæ non denominatur ab actu gl. super verbo, via contingit. & ibi Pau. in l. j. ff. de serui. rust. præd. Bal. in rub. de vsufru. C.

G Iter, est ius eundi, ambulandi hominis, non iumentum agendi, vel vehiculum. l. j. in prin. ff. de serui. rusti. præd. & dicitur eundi solus & pedes. Ambulando vero cum alio, vel currēdo, per gl. & ibi Pau. de Cast. in d. l. j. superius allegata.

H Via, est ius eundi agendi, & ambulandi hoīs. in l. j. §. via. ff. de ser. rust. ꝑd. Et talis hastam rectā, & lapides, & trabē trahere pōt, φ habenti actū nō permittitur. l. qui sella in prin. ff. de serui. rusti. ꝑdio.

I Actus est ius agendi iumentū, vel vehiculum. § actus. Inst. de ser. & dic agendi, ante se, vel post se, scilicet ad manus, gl. in d. §. actus.

K Aquæductus, est ius ducēdi aquam per fundum alienum. l. j. §. aquæductus. ff. de ser. rusti. ꝑ. Et intellige siue ꝑ fistulā, siue per quodlibet instrumentum fictile. l. si prius. §. placuit. ff. de aqua plu. arcen.

L Rustica innominata est illa, quæ denominatur ab actu, nec habet nomen a iure impositum, Glossa & ibi Paulus in l. 1. § in prædiis. ff. de serui. rusti. præd. Plus tamen placet opinio Cæp. in tract. de serui. vrb. præd. c. 9.

M Arenæ fodiēdæ, est ius, quo in fundo vicini possum arenam fodere, forte vt ex his fiant vasa, vel ædificia rustica, vt colligitur ex §. inter rusticorum. Inst. de seruitutib.

N Calcis coquēdæ, est ius, quo in fundo vicini licitū est calcem coquere ad vtilitatē mei ꝑdii rustici. Cæp. in trac. de serui. rust. ꝑd. c. 2.

O Aquæ haustus, est ius hauriendi aquam de puteo, vel fonte, vel de alia aqua vicini, secūdum Azonem in summa, C. de ser. §. haustus, secundum Cæpo. in tract. de ser. rust. præd. c. 7.

P Pecoris ad aquam appulsus, est habere ius appellendi, seu agendi pecora agri mei per prædium vicini ad fontem, vel puteum, vt nota. in §. inter rusti. Inst. de seru. Et per Azonem in summa. C. de serui. §. pecoris.

Q Ius pascendi, est ius pecoris pascendi in fundo alieno agri mei causa, per l. primam. §. fi. ff. de serui. rusti. præd. l. qui seruandarum. §. fi. ff. de præscriptis verbis.

LIBER OCTAVVS.

De seruitutibus. *Rubrica.*

Dictum est supra de seruitutibus personalibus, sequitur videre de realibus. Sed opponitur, q; seruitus non potest sine vsu constitui. l.1. sup. de vsufr. Huius timore facta est gl. in l.1. huius tituli, quæ distinguit quatuor genera seruitutum, vt videbitis per ordinem. inf. eo.

LEX PRIMA.

1 *Deus fecit hominem, ut dominaretur omnibus alijs rebus.*
2 *Seruitus realis, quid sit.*
3 *Seruitus quo iure sit inducta.*

SEruitutes. Seruitutum aliæ personales, aliæ reales, h.d. Op. nam de seruitutibus personalibus loquitur tit. de statu ho. & de his, qui sunt sui, vel alie. iur. non liber pñs. Huius timore glo. soluens dicit, q; hæc distinctio non est perfecta, & ideo debes distinguere, quia seruitutum aliæ mere personales, quæ debentur a p.sona, vt in ti. de sta. ho. Aliæ mere reales, quæ debentur a re rei, vt in hoc t. Aliæ, quæ debentur a re personæ, vt vsus, & vsusfructus, de q.bus loquitur præcedens liber, vnde non est mere personalis. Aliæ quæ debentur a persona rei. l. Titio. §. Titio. inf. de cond. & demon. & l. Meuia. de manu. test. Assumo primam, & ostendo, q; titulus de statu hom. non loquitur proprie de seruitutibus. Nam seruitus proprie non potest esse, nisi sint duo, s. ille, qui dominatur, & ille qui seruit. l.1. ⁊. commu. pręd. sed inf. ego reperio, q; est seruitus sine domi-
a no, vt l. quod seruus. ⁊. de stipu. ser. ergo nõ est proprie seruitus. † Rñ. naturaliter. Deus fecit hominem, vt dñaretur omnib. alijs rebus. l. in pecudum. inf. de vsu. & l. iustissime. de ædil. edic. Omnes ergo aliæ res naturaliter seruiunt homini. Si ergo aliquo modo efficitur, quod homo exeat de numero hominum dominantium, & transeat in numerum rerum seruientium, merito dicitur seruus, hoc est. de genere deseruientium, & si in nullius bonis esset, ita posset occupari, sicut quælibet alia res, d. l. quod seruus. Venio ad secundam, s. ad seruitutes mere reales, de quibus loquitur iste tex. & istæ res, in quibus est hæc seruitus, omnes sunt de illo genere rerum, quæ homini seruiũt, & subijciuntur, & tamen inter se vna alteri dr̃ dominari. Et ideo nõ
2 potest esse prædium seruiens sine prædio dominante. l.1. inf. comm. præd. Quæro ergo, † quid est seruitus? Istam diffinitionem non re
a perio, possumus tamen probabiliter sic diffinire: Seruitus est ius qđdam præd o inhærens, ipsius vtilitatem respiciens, & alterius libertatem seu ius diminuens, ita potest diffiniri. Dixi q; est ius, istud probatur inst. de reb. corp. & incor. & sup. de re. diui. l.1. in fi. & ⁊. ti. 2. l.1. cum ĩfinitis simili. Sequitur, prædio cohærens, probatur sup. de neg. gest. l. qui in aliena. §. fi. Quod dixi, cohærens, dixi vt significarem, q; est quædam qualitas prædij non inhærens ipsi prædio principiter, sed accessorie, vt inf. eo. l. seruitutes. de ver. sig. l. quid aliud. item ideo dixi, prędio cohærens, vt per hoc denotarem seruitutem inesse prędio dominanti actiue, l. arbor. §. fi. ⁊. commu. diui. Sed huic ob. ⁊. e. l.3. quæ vr̃ velle inesse prædio seruienti. Resp. ipsi prædio inest passiue, & priuatiue. Ius. n. eius diminuit, vt statim dicam. Ideo non dr̃ proprie inesse, sed magis deesse. Si cui. n. offenderetur oculus, non proprie dr̃ q; ei inest cæcitas, sed proprius ei deesse lumen. Item huic obstat, q; alibi dr̃, q; seruitutes non sunt in bonis, nec extra bona, ergo non inest prædio dominanti, vt l. i. de vsufr. leg. Sol. vt ibi per gl. & l. rem in bonis. de acq. ret. do. Non est. n. in bonis, nec extra per se & principaliter, sed accessorie, Sicut qualitas inest subiecto, bene est in bonis, hoc est, in prædio dominante. Sequitur, ipsius vtilitatem respiciens, hoc ideo dixi, quia nisi vtilitatem prædij contineret, non posset constitui seruitus. l. si ędes. ⁊. ti. 1. & ti. 2. l. & Attilicinus. Sequitur & alterius libertatem, seu ius diminuens. Istud probatur in l. stipulatio ista, §. si quis forte. ⁊. de ver. obl. Et quod dixi, alterius, ideo dixi, quia non potest esse prædium seruiens sine prædio dominãte. l.1. cõmu. præd. Item quod dixi, alterius, intelligo, s. domini, vt l.1. ⁊. quemad. seru. amit. Item intelligo alterius in totum, vel in partem quãdoque. vt vi
3 debitis in l. pro parte. ⁊. e. Quæro, quo † iure sunt inductæ istæ seruitutes? Resp. de iure gentium. Istud probatur inst. de ser. in fi. Diuisiones autem istarum seruitutum realium videbitis per Iurisconsultos. Quia aliæ vrbanorum, aliæ rusticorum, & quælibet habet diuisiones per se, & est certa species eius, quia quædam est seruitus, quæ debetur a re personæ, vt vsus, & vsusfructus, & de istis vidistis in præcedentibus titulis. Venio ad quartum genus, s. quãdo debetur a persona rei quod de iure Digestorum non est repertum, nisi in liberto, vt possit cogi ad morandum in certo loco, vt l. Titio. §. Titio. de cond. & demon. & l. Meuia. de ma. test. De iure Cod. reperit de agricolis & cẽsitis qui sunt ascripti glebæ, adeo quod a solo separari non possunt, vt l. quemad. C. de agri. & censi. li. 11. & per multos titulos ibidem.

ADDITIO.

a Quid est seruitus, vide inst. de act. §. æque.
Rue. Adde q; diffinitionem seruitutis, qua ponit Bar. hic, sequitur Flo. hic, & Doct. communiter, vt refert & sequitur Bar. Capol. in ti. de seruit. reali, ubi etiam refert alias diffinitiones Odof. Azo & Bal.

LEX II.

1 *Dominorum vnus potest constituere rem pignori pro sua parte pro indiuiso.*

VNus. Dicit glo. hoc est verum, nisi alij consent. ant ante, vel post. l. per fundum. ⁊. ti. 2. Quæro rationem huius? Resp. quia seruitus constituitur ad vtilitatem prædij dominantis, & diminutionem prędij seruientis. Modo vna pars pro indiuiso non põt vtilitatem recipere. Non. n. posset ducere aquã ad fundũ cõem ꝑ certa parte, pro indiuiso. neq. ducere per fundum alienum pro indiuiso, ideo non potest ab vno constitui. ⁊. eo. l. ad certam. Et ex hoc
1 † apparet, quod vnus ex dominis potest constituere pignori rem ꝑ parte sua pro indiuiso. C. si comm. res pig. da. sit. l.1. quia illud fit ad securitatem debiti, quæ securitas potest præstari pro indiuiso, non autem potest præstari vtilitas seu seruitus fundo meo pro certa parte pro indiuiso, vt hic. Et circa hoc vide l. stipulationes non diuidũtur. in primis quatuor contrarijs. ⁊. de verb. oblig.

LEX III.

a SEruitutes prædiorum. Seruitutes possunt imponi solo & superficiei. Vel sic, Seruitutes possunt diminuere soli vtilitatem & supficiẽ. h. d. Reuoco in dubium intellm̃ legis nostræ, quidam exponunt. i. aliæ rusticæ, aliæ vrbanæ, quod glo. non placet, quia istam diuisionẽ vidistis s̃. eo. l.1. Alij exponũt aliter, vt dicit glo. & ego dixi in summario. Sed tunc op. primo, sic, Seruitus seruitutis esse non potest. l.1. de vsuf. leg. ergo in superficie non poterit imponi seruitus. Glo. re
b spondet mirabilr̃, non est verum quod superficies sit seruitus, imo est vtile dominium. tene menti istam glo. Extra gl. op. seruitus non potest constitui pro parte, vt s̃. eo. l. prox. ergo non põt constitui in superficie tm̃, q̃ est pars domus. l. solum. s̃. de rei ven. Respondeo ñ constituitur pro parte, imo insolidum, quia quilibet est dñs insolidũ illius domus, vnus iure directo, alius iure vtilis dominij: quod apparet quia sufficiens per se non potest censeri. l. obligationum fere. §. placet. ⁊. de actio. & ob. Opp. hic innuit, quod seruitutes sunt in solo, vel superficie seruiente. ꝯ, imo seruitutes sunt in prædio dominante. l. arbor. in fi. ⁊. commu. diuid. & dixi s̃. l.1. Sol. in prædio seruiente inest passiue, in prædio dominante, actiue, quod nota bene.

ADDITIONES.

a Meno. Seruitutes prædiorum L[illegible] l. V[illegible]lis, lib. 2 uariar. lect. c. 1.
b Quod superficies. Est tex. gl. & ibi Bar. in l.1 §. fi. de superfi. & Inst. de act. §. æque.

LEX IV.

1 *Seruitus non potest constitui sub conditione extinctiua, sed inchoatiua sic.*
2 *Dictio donec, dum vel quãdiu & similes, an faciant conditionem, vel modum.*
3 *Seruitus quare non possit constitui sub conditione, & ad diem & modis, de quibus in hac lege.*
Vsusfructus potest constitui sub conditione, & ad diem. & nu. 6.
4 *Tempus quare non sit modus tollendæ, vel inducendæ obligationis.*
5 *Dominium quare possit transferri ad tempus.*
7 *Vsusfructus quare potest constitui sub conditione, & ex tempore.*

SEruitutes. Seruitus non p̃t extingui tpe, vel ꝯdõne, neque constitui ex tpe ipso iure, sed ope exceptionis. h. d. Et ista lex est multũ difficilis, & subtilis, & ista est vna. lec. Legitur in gl. super verbo, contra placitum. ibi, posset ẽt, &c. alio mõ, per quosdam Doc. legitur tertio modo. Examinemus primo istam, & op. de primo r̃nso ad scd̃m r̃nsum. Sol. primum loquitur ipso iure, s. in r̃nsum loquitur de æquitate, quæ dẽt seruari. l. placuit. C. de iud. Scdo opp. de l. .. & s. s̃. de vsuf. Sol. aliud in seruitutib. personalib q̃ p̃nt constitui ad tps, & ex tpe, vt ibi: aliud in realib. vt hic. Vtrum hoc sit uerum, & q̃ sit eius rõ, dicam inf. Sed pro decl̃one l̃r æ q̃to, q̃d est hoc dictũ q; nõ p̃t seruitus constitui ex tpe? Gl. intelligit hoc est, vt valeat post tps, ad id q̃d seqtur, neq; ad tps, hoc est, vt valeat ad tps, & non vltra. Item ponit gl. vnum exẽplum, si ego ꝯcessi tibi seruitutẽ, vt alternis dieb. & horis utaris. Ista seruitus non finitur, licet finiatur vsus. Et ad istud exemplum opp. de l. si prius. ⁊. de aqua plu. arc. Sol. ibi fuerunt constitutæ seruitutes diuersis temporib. hic, vno. Item ad id op. de l. ꝯ. abeo. inf. tit. 1. Sol. intellige illam secundũ istam. Venio ad illud, q; tex. dicit. neque sub ꝯdõne, neque ad certã ꝯdõnem, & q̃ro exempla. Gl. ponit opiniones. Dñt quidã sub cõdõne ꝯstitui, si ꝯstituo seruitutem pure, hoc acto, q; ita demum possit vendicare & vti, si nauis ex Asia venerit. Istud exemplũ non placet, q̃a tex. dicit, q; nõ p̃t constitui sub condõne. Exemplũ istud ponit q; condõ fuit adiecta vsui, vel vendicationi, non ipsi constõni. Vnde alij dicunt q; fuit constituta sub condõne, si nauis ex Asia venerit, sed ante condõnis euentũ tradid t, & statim incipit. l. sub ꝯdõne, de sol. & l. sed nisi. inf. de iu. do. Certe nec hoc placet, q̃a s̃m hoc conditio fuit adiecta promissioni, non traditioni. Text. aũt dicit, q̃d non põt adijci ipsi constitutioni per constõnem. Ego intelligo ꝓmissionem, & traditionem vel quasi, sicuti dicimus in l.3. §. dare. s. de vsufr. & ⁊. eo. l. pe. Vnde alij ponũt exemplum, q; nõ p̃t cõstitui sub hac condõne, si volam, sic nec alia obl̃o constitui p̃t. l. sub hac. ⁊. de ac. & obl. Istud ẽt non placet, primo, q̃a hęc lex vult facere dñam inter cõstitutionem seruitutis, & alios actus, per hoc nulla dñia fieret. Præterea, istud est exemplũ, quod hic ponit Iurisconsultus, q̃n seruitus ꝯstituitur ad certam condõnem, nõ q̃n cõstituitur sub condõ-
1 ne. Et ideo glo. † sua dicit, seruitus non potest constitui sub conditione.

ne.l.extinctiua sed bene pōt constitui sub cōdōne inchoatiua, seu in-
ductiua, sicut & dñium, probatur in l.qui absenti.§.si quis.inf. de ac
qu.pol. Vnde si cōstituo tibi seruitutē, hoc acto, q̄ extinguatur si na
uis ex Asia venerit.non valet ipso iure. Sed si constituerem tibi ser
uitutem, si nauis ex Asia venerit, istud bene potest fieri. Ita intelli-
git q̄ hic dr̄, neque sub cōdōne, & in hoc cōiter residēt oēs Doc. il-
lud aūt q̄ sequit, neque ad certam cōdōnem, dicit gl. intellige, hoc
est, ad certū modum, vt sit sibi seruitus cōstituta, donec nauis uene
rit, vel dū volam, & sic est qdam modus, dicit glo. Ex qua glo. habes
2 † q̄ hæc dictio, donec, vel dum, vel quādiu, & sifes, faciunt modū,
& non cōdōnem. In cōtrariū vr̄ tex. in l.pr̄ Seuerinam. in fi de cōdi. &
demō. & etiam tex ī.ca.l.qui dicit, ad certam condōnem. Preterea
seruitus pt̄ cōstitui ad certū modū. ī.prox.§ Dicas ergo sic, quædā
est condō momētanea, quædam est condō, q̄ habet cām successiuā
Modo illud, quod dr̄, seruitus non pōt cōstitui sub condōne extin-
ctiua. intellige de ea quæ hēt cām momentaneam, vt puta, consti-
tuo tibi ad seruitutem, q̄ extinguatur, si nauis ex Asia venerit. Quæ
da est cōdō q̄ hēt cām successiuā, & de illa loquitur dū dicit, neq; ad
certā cōdōnē, vt puta, cōstituo tibi seruitutē, q̄ duret quamdiu volā,
hoc est, quādiu cōtinuatur successus volūtatis meæ, continuatur ser
uitus, & cum deficit voluntas, deficiat seruitus, del quandiu talis ui
uet, & sīa. Quæro, † & modo intremus subtilitatem harum legum,
3 quare seruitus non potest constitui prædictis modis? Dñt quidā q̄
nec dñium prædictis modis pt̄ cōstitui. Quod gl. reprobat per l.qui
absenti. §.si quis.de acq.poss. Dñium. n. s̄m verā opi. pōt transferri
sub condōne, & ad diem. Casus est in l.fi.C.de le. Rationem inf. di
cam. Item quia vsusfructus, quia pars dñii est, pōt cōstitui sub con-
dōne, & ad diem. s̄. de vsufr. l. 4. & tetigi s̄. in scdo cōtrario. Vnde alij
ponunt aliam rationem. s. quia tp̄s non est modus tollendæ, vel in-
ducendæ obl̄onis. l. obl̄onum fere. §. placet inf. de act. & ob & inf.
de le. 1. l. nemo pōt. Gl. istam rōnem non reprobat, neque approbat,
sed dat tertiam, quia lex voluit cōstituere seruitutes cū quadam ppe
tuitate, pp vtilitatē p̄diorum. Ista rō non est bona, quia s̄m hoc non
impediretur constitui seruitus ex tempore, quia tunc esset ppetua
ex parte post, sicut illa quæ pure cōstituitur. Dicendum est ergo, q̄d
ratio præcedens est vera, bene intellecta, nam in seruitutis constō-
ne ille qui eā cōstituit, sp̄ remanet obligatus parti. ī eo. l. pe. & no. in l.
corruptionem. C. de vsufr. Sed quia tempus non est modus tollen-
dæ, vel inducendæ obl̄onis, ideo hæc seruitus, in qua semp est obl̄o
personalis, non pt̄ constitui ex tempore, vel ad tempus. Sed tunc vl-
4 tra quæramus, quæ est ratio istorum. Iurisconsultus in l. obl̄onum
fere. §. placet, vr̄ ponere duas rationes, vnam quod certi sunt modi
constituti ad tollendas obl̄ones, inter quos non est tp̄s. Aliam ratio
a nem a vr̄ ponere, q̄a sicut naturaliter ædificium cedit solo, nec face
re potest qs q̄ superficies nō cedat solo, ita nālr̄ obl̄ones sunt perpe
b tuæ. Mō hēmus videre istā b nālitatē. Rñ. obl̄ones sunt infixæ ossi-
bus nr̄is, adeo q̄ a nobis separari non pn̄t, sicut character quidam,
vt gl. l. 3. inf. pro soc. Qualiter aūt character imprimatur in aīa, cum
sit quid mere spūale, non bñ cadit in intellectu, nisi per exēpla cha
racteris corporalis. Ponamus ergo in charactere corporali, infigen
do in corpus, si aliqs vellet cū ferro ignito imprimere characterem
in corpus alicuius aīalis, vel hominis, & dicere quod illa impressio
inciperet in d efutura, non posset, imo statim incipit cum imprimit,
de necessitate naturæ. Item si quis vellet dicere, imprimo tibi hoc
vt nō duret nisi hinc ad Pascha, non posset, q̄a de necessitate durat
perpetuo. Et eodem modo si quis vellet imprimere hanc actionē,
q̄ resolueret in condōnis casualis euētū, n̄ posset. Ita obl̄ones quæ
imprimūtur in p̄sonam nr̄am, licet sint inuisibiles, nō pn̄t imprimi
ex tpe, neque ad tp̄s, nec sub cōdōne extinctiua, neque ad certā cō-
ditionē, eodē modo nec seruitus prædialis. Primo p eādem rōnem,
quia ei inest obl̄o personalis. Scdo, quia p eā imprimit q̄dā qualitas
prædio dominātī, & ēt prædio seruiēn, vt dixi s. l. px. & s̄. l. 1. Dices
tu, eadē rōne non poterit cōstitui sub cōdōne ex qua incipiat, cuius cō
triū dixi s̄. Respō. q̄ sub condōne non cōstituitur, imo in condōnem
differt Inst. de verb. ob. § sub conditione. Vnde character ille non
imprimitur bene, ergo pōt differri, donec imprimatur. Sed qui con
stituit ex die, vel ad diem, statim imprimit, & cedit dies l. cedere
5 diē. ī. de ver. sig. Ex prædictis † apparet, q̄ est rō q̄ dñiū pōt trāsferri
ad tēpus, ita q̄ dñiū recedat ex tpe, l. C. de leg. licet secus in obl̄one.
l. nemo potest. de leg. 1. & in d. §. placet, quia dñium non est affixū
ossib. nr̄is, & ideo pōt separari a nobis, & transferri in alium simpli-
6 citer. l. traditioni. C. de pac. l. 3. ī. pro soc. Quæro ergo, † & reuoco
in dubium, quid in vsufructu, verū possit cōstitui ex tpe, vel ad tp̄s
& similia? Glo. 1. huius legis tenet q̄ sic. Idem l. 4. s̄ de vsuf. Contra-
rium tenet gl. in l. obl̄onum fere. §. placet. ī. de act. & ob Et rn̄det ad
l. 4. de vsufr. Quod. n. ibi dr̄, intellige ope exceptionis, non ipso iure,
pro qua facit, q̄ ēt in vsufructu sp̄ cōstituens remanet obligatus par
ti, l. 3. §. dare. s̄. de vsufr. & no. C. de vsufr. l. corruptionem. Sed obl̄o
personalis non pt̄ constitui ex tpe, vel ad tp̄s, &c. ergo neque vsus-
fructus. Quid dicemus? teneo q̄ vsusfructus possit ipso iure constitui
& ad tempus, & ex tempore, & sic differt a seruitutibus realibus.
7 Tex. est in l. cum vsufru. inf. de vsufru. leg. Videamus ī quæ est rō,
Quidam dicūt, q̄ rō est, quia seruitutes p̄diorū dēnt esse perpetuæ,
non vsusfructus, vt hic in fi. gl. magnæ, nihil ad propositum. Alii di-
cunt vsumfructum recipere diuisionem realē, ergo diuisionem in
tempore eadem rōne. Secus in seruitutib. realibus, trusse sunt. Rō est
illa, quam s̄. tetigi, quia vsusfructus est pars dñii, ideo non inhæret
ossib. nostris, & potest a nobis separari ex tpe sicut dñium, vt d. l. 4.
& 5. de vsufr. Et si dicas, saltem ista est obl̄o personalis, quæ ossibus
nostris inhr̄t. Resp. q̄ illa obl̄o personalis non extinguitur tpe, ita q̄
tp̄s sit immediate cā extinguēdi illam obl̄onem. Tempore. n. perit
ius vsusfr. quo perempto obl̄o extinguitur, sicut semper extinguitur
obligatio perempta re, quæ in obl̄onem deducitur absque culpa de
bitoris, vnde rei peremptione extinguitur obligatio, non tpe. Item
dices tu, vsusf. est seruitus, & licet non inhæreat ossib. vsufructuarii, tn̄
ipsi prædio imprimit quandā qualitatē, seu quendam characterem
sicut dixi sup. de ser. præd. Resp. non est verum. Nam seruitus est q̄-
dam qualitas ipsius fundi, pp hanc n. seruitutem fundus dominans
est melior, & iste est deterior, Vsusfructus non est qualitas p̄dij, quia
talis est fundus, in quo alteri dētur vsusfruc. sicut si nemini detur,
sed per vsumfructū diminuitur ius dñii, non fundi, & sic nec in p̄so
na, nec in fundo imprimitur qualitas, quæ possit dici character, quę
c insit ossib. Sed dices c tu, si hæc sunt vera, ergo sequitur, q̄ nūquam
seruitus extinguetur ipso iure, q̄ est cō ti. inf. quemad. ser. amit. Resp.
vt dixi, character, vel signū non pōt imprimi, vt duret ad tp̄s, sed be
ne est possibile q̄ ipsa natura illud signū consumat in tpe, non autē
tp̄s ipsum per se, vel voluntas imprimentis. Ita eodem mō lex ipsa p
suos modos consumit seruitutē in tpe, & alias obl̄ones. Sunt. n. mo
di tollendarum obl̄onum, vt inst. quib. mo. tol. ob. Item dices tu, s̄m
hoc pacto cōsentium nunquam posset remitti seruitus, q̄ est cō l. ad
certam. ī. e. & l. seruitutes. §. seruitus. ī. eo. Rñ. licet per aliquod, q̄ tu
faceres in illo instanti, quo signum imprimis, & non posses facere si-
gnum extingui ex tpe, sed ex postfacto posses adhibere medicamē
ta, per quæ signum extingueretur: ita per id, q̄ adiicitur in ipsa serui
tute, vel in obl̄one eius nō potest fieri q̄ extinguatur ex tpe, sed ex
postfacto bene potest remitti. Ita loquūtur cōtria. Sumus expediti de
prima lec. Secundo modo legitur istud principium in gl. vtdicatur
sic. Seruitus non potest constitui sub cōditione, vel in diem, & si ap-
ponatur, reiicitur, & remanet constī pura, h. d. Istam lec. probat gl.
quia nihil est tam conueniens, quam pacta seruari. Adde aliam rō-
nem, quia licet conditio apposita impossibilis remoueatur de vlti-
mis voluntatib. non tamen remouetur de dispōne inter viuos. l. non
solum, de act. & obl. & l. impossibilis, de verb. obl. Quidam Mod. vt
Nic. de Mat. legunt istam legem alio modo, sic, Quidam sunt actus
legitimi, qui non recipiunt diem, neque condit. Lactus legitimi, inf.
de reg. iu. Similiter & filiatio. l. si tibi filius. sup. de adop. & in illis ap
positio diei, vel condinonis vitiat actum. Item in seruitutib. appoli-
tio diei, vel condōnis vitiat seruitutem ipso iure. Sed tamen ope ex-
ceptionis, hoc est, replicationis de æquitate succurretur vendicanti
seruitutem. Ista lec. non placet, quia tex. loquitur, q̄ succurritur con
tra vendicantem, non ipsi vendicanti, Teneas ergo lectutam gl.

ADDITIONES.

a Meno. Aliam rationem. Idem dicimus quod hæreditas ad tempus dari non potest,
l. hæreditas. ff. de hær. inst. l. extraneum, vbi omnes. C. de hær. insti. Iallit in milite.
Ripa in l. Centurio. nu. 3. ff. de vulg. & pup.
b Videre istam. Vide de ratione, quare seruitus neque ad tempus, neque ex tēpore
constitui potest, & subtiliter. & istis adde Bar. in l. nemo potest. in 2. par. de le. 1.
& per Imo. aliquid in l. eum qui ita. §. qui ita. de uer. ob.
c Meno. Sed dices. Facit quod tradunt scribentes in l. Centurio, vbi Ripa, num. 2. in
prin. ff. de vulg. & pupil.

§. Modum. Seruitutes, & earū vsus, pn̄t modificari in istā cōstōne licet non extingui, h. d. Quæro, quid vult dicere, non ad tp̄is causam? Rñ. q̄. d. non facit seruitutem tpe fi-
niri, & tpe incipere, sed tota est vna seruitus sic modificata. Sicut. n.
in impositione signi, uel characteris corporalis, in ipsa impressione
non potest fieri q̄ extinguatur tpe, sed ipse character potest modifi-
cari vt sit maius, vel minus, ita in constōne seruitutis non potest ap-
poni aliquod extinctiuum ipsius, sed aliquod modificatiuum.

LEX V.

Via iter. Seruitus prædialis potest cōstitui eisdem modis qui-
bus personalis. h. d.

LEX VII.

Vt pomum. Non pōt imponi seruitus prædio, q̄ nō respi
cit vtilitatem alterius prædii. h. d Quæro rō
nē? Glo. ponit vnam, & reprobat. Finaliter dicit: rō est, quia seruitus
prædialis requirit prædiū, cui seruiatur, q̄ hic non est, l. 1. ī. cōm. p̄d.
Cum ergo non respiciat vtilitatem prædii, sed delectationem perso
næ, seruitus prædialis dici non potest. Sed quæritur, an hoc sit serui-
tus personalis? Quidam, vt Hug. antiquus gl. dicit, q̄ est personalis.
Gl. dicit q̄ non est personalis, sed est quoddam pactum. Cy. C. de v-
sufr. super rub tenet opi. Hug. Ego semper teneo opi. gl. ut plene exa
minaui in l. Mela. §. fi. de ali. & cib. leg. vbi vr̄ casus. Facit quod not.
a in l. pecoris. a inf. de seru. ru. præd. facit l. pe. ī. de ser. le. Dices tu, qua-
re cum constituatur vsus, & vsusfructus, qui est seruitus persona-
lis, non potest constitui hæc seruitus, vt spatiari, & cœnare liceat?
Resp.

ADDITIO.

a Parif. l. pecoris. vide quæ ibi addidi.

a Rñ. vt dixi, heri in l. seruitutes, §. eo. seruitus, vsus, & vsusfructus de iure dominii plene diminuit, quod componitur ex ꝓprietate, & vsu fructu. Vnde quicquid habet diminuere de fructibus, & cõcedere alii potest dici seruitus personalis, sed ire, & spatiari, & cænare in loco, non diminuit de fructibus, vt alteri acquiratur, & sic non est seruitus personalis, nec prædialis, quia non fit ad vtilitatem alterius ꝑdii, sed est quædam obligatio personalis, vt panaris me sic facere. Ista vero, vt mihi pomum decerpere liceat, posset forsan ꝓcedi, quod esset seruitus personalis, cum habeam vsum, vel vsufructum arborũ. Vtilitas huius inuestigationis est, quia si est seruitus, potest agere cõtra quemcunque possidentem: si est obligatio personals tantum, nõ possem agere, nisi contra eum, qui promisit. ℑ. de constit. pecu. l. fi. & de contrah. emp. l. fi. §. fi.

ADDITIO.

a Respondeo, vt dixi. Adde Bal. post Cy. in rub. C. de vsufr. & quid si sum obligatus dare ecclesiæ in signum subiectionis, vel fidelitatis decem annua? Dic, quod dicatur quasi seruitus, secundum Bal. in l. a. C de ser. & hic adde Bar. in l. pen. C. de cõdi. inser. vbi quærit, an sit seruitus, si concessi tibi facultatem coquendi panem in furno meo, & quid, si concessi, quod possis transire per pontem sine gabella, & quid de iure colligendi pedagium. Adde an ius colligendi pedagium, & faciendi pontem, sit seruitus, Bal. consi. 65. 2. lib. Meno. Cuyn. consi. 118. nu. 4. a. l. b. 4.
Ruer. Adde vtrum ius colligendi pedagium sit seruitus, & de pluribus huiusmodi quæstio. Bar. Cæp. in tit. de seruit. vrba. cap. 8. sub rub. de quibusdam obligationibus, an illæ dicantur seruitutes.

§. Si prædium.

Pro parte seruitus retinetur, licet ab initio pro parte non constituatur. h. d. & istũ §. examinabo statim in l. pro parte. in fi. inf. eo.

LEX IX.

1 *Seruitus est in toto, & in qualibet parte totius.*
2 *Diuisibilis qualibet res est in infinitas partes.*
3 *Verba debent ciuiliter intelligi.*
4 *Variatio non permittitur electione facta.*
5 *Dominus prędij seruientis potest petere quod via mutetur sine incommodo prędij dominantis.*

a b **Si cui.** a Verba contractus debẽt ciuiliter b intelligi, & q. semel locum elegit, variare non potest. h. d. Vel sic, Ius seruitutis respicit fundum, & quamlibet partem eius. Idem in eius vsu ab initio. sed cum per certum locoe æperit uti, non poterit postea variare, h. d. No. primo, † quod ius seruitutis respicit quamlibet partem fundi, & sic est tota in toto, & tota in qualibet parte totius. l. ita constitui. ℑ. tit. 2. sicut dicũt Philosophi, & Theologi de anima hominis. 2 Secundo no. † q res qlibet est diuisibilis, & in infinitas partes, & ibi, infinito videlicet &c. & etiam Philosophi hoc dicunt. Tertio † no. e 3 quod verba debent intelligi ciuiliter, facit ℑ. ad exhib. l. pen. Vlt. no. c † quod postquam quis eligeret, non licet uariare, cõcor. sunt in gl. 4 Opp. ℑ. de ser. rust. præd. l. si via. Sol. vt ibi. Opp. ℑ. tit. i. l. si seruitus. gl. non soluit, ibi soluam. Opp. §. de vsu. & hab. l. diuus. §. licet. Sol. aliud in seruitute vsus, quæ respicit commoditatem personæ. Si igitur cõmoditas personæ uariatur, ideo usus potest variari. Opp. ℑ. de relig. 5 l. 2. §. pen. soluit gl. optime, † quam tene menti, licet ille, cui debetur d seruitus, non possit mutare d viam. tamen dominus prædii seruientis potest petere quod mutetur sine incommodo prædii dominantis, vt in contrario.

ADDITIONES.

a Pari. Si cui. Pro limitatione huius legis vide Co. sing. 69. Et quis possit eligere in quo loco uia constituatur, an hæres vel legatarius, uide omnino Aret. in l. a. §. ex ex his. de uerb. oblig. per Bart. in l. si via. infr. de serui. rust. præd. & alios ibi, & in apost. Alex. aliquid. & de materia ista uide omnino Cæp. in trac. serui. sub rub. qualiter quis debeat vti seruitute, est in c. 23. & vide Ias. in l. quominus. in 7. q. de flu. ubi ponit, an habeat variare aquæductum.
b Ciuiliter. Idem in uerbis testamenti. l. cum antiquitas. & ibi Bal. C. de usufru. facit ista lex ad id, quod dixit Bal. in rub. C. si cer. pet. in fi. qđ si dico, cedo tibi actionẽ ex credito specialem, quod interpretatur, idest, individuo, quia specialis non reperitur. De interpretatione in contractibus, uide in l. si tibi pecuniam, & quod ibi dixi, si cer. pet.
c Barb. Tertio no. Adde bonum tex. in l. 2. §. tractari. inf. ad Tert. Meno. Soc. in l. centurio. col. pen. circa med.
d Non possit mutare. No. qđ licet ille, cui debetur seruitus, illam mutare nõ possit, tamen dominus prædii hoc facere potest, si fieri potest sine incommodo prædii dominantis. & sic isto casu, licet alius pro seruitute possit nouum opus nunciare maxime urbana, ut plene no. Bar. post glo. in l. 1. §. fi. de oper. no. nun. uel agi possit confessoria, fallit in casu isto, ut no. Lud. in l. 1. §. fi. in fi.
Meno. Bart. Soc. inter cons. Maria. Sca. consi. 141. col. 3.

LEX X.

Si iter. Licet in prædio seruiente ædificare, vt commode quis possit vti seruitute. h. d.

Pro parte. Seruitus non potest acquiri pro parte, & actus non perfectus uinatur, si deuenitur ad eum casum, a quo non potuit inchoari. h. d. Opp. sup. e. l. ut pomum. §. 1. vbi alienatio partis non extinguit seruitutem. Sol. ibi actus erat perfectus, & consummatus, quia seruitus erat iam constituta. Hic uero non erat actus perfectus, quia seruitus erat promissa tantũ, non constituta. Ita sentit glo. hic. & Dy. in ca. actus legitimi, extra de reg. iur. li. 6. & l. si sub vna. §. 1. inf. de ver. obl. Sed tunc op. si dicis viam constitutam, ergo via pro parte extinguitur redimendo partem prædii seruiẽtis vel dominantis, cũ res propria nemini seruiat. l. 1. quemad. ser. amit. Quod est ꝯtra hanc l. in fi. Gl. dicit, fateor quod uia potest amitti, seu adimi tacite. Hoc non puto verum, quia seruitus nullo modo potest diuidi, cum sit indiuidua, vt l. i. §. si vsusfructus, ad leg. a Fal. Dicit ergo, q. tota seruitus retinetur ratione partis. Et si dicatur, res, quæ est propria nõ potest seruire. Resp. res quæ est propria pro solido, non potest seruire. Sed res, in qua quis habet partẽ pro indiuiso, tota potest seruire, & pro toto retinetur seruitus, licet constitui non possit. d. §. si prædium. & sic illud, quod ibi dicit pro parte retinetur seruitus, hoc est, occasione partis, quæ est alterius, retinetur seruitus tota. Aliud enim est dicere, pro parte retinetur seruitus quod significat totam seruitutem durare, aliud est dicere, pro parte seruitutis, & hoc necubi reperitur.

ADDITIO.

a Seruitus. Adde Bar. in l. stipulationes non diuiduntur in 1. & 4. opp. de ver. ob.

LEX XII.

Non dubito. Fundo ciuitatis potest acquiri seruitus, hoc dicit.

LEX XIII.

a **Si tam angusti.** a In seruitutibus realib. si non ualet qđ ago vt ago, valeat vt valere potest. h. d. materiam istam Cy. ponit in l. non codicillum. C. de test. ego posui plene in l. 1. §. si quis ita. inf. de ver. ob.

ADDITIO.

a Meno. Si tam angust. Gouçanus li. 2. variar. lect. ca. 17. Mod. Paris. ad l. 1. §. si quis ita, nu. 42. ff. de uer. ob.

LEX XIV.

1 *Seruitutes non censentur per se, sed accedunt rei corporali.*
2 *Incorporalis est seruitus, ergo non præscribitur.*
3 *Seruitutis gratia non habentis causam continuam, quæ quasi possidetur, dantur iudicia possessoria.*
4 *Seruitus quæ non habet causam continuam, licet non acquiratur tempore, tamen sufficit si allego titulum, quem probo ex usucapione lõgi temporis.*
5 *Pręscriptioni seruitutis sufficit bona fides.*
Præscriptio rerum corporalium requirit titulum, & bonam fidem, in præscriptione incorporalium sufficit bona fides & ratio.
6 *Seruitute in pręscribenda requiritur scientia domini fundi, contra quem præscribitur.*

a b **Seruitutes.** a Incorporalia quæ non habent causam continuam, non vsucapiuntur. b h. d. Vel sic, Incorporalia non habentia causam continuam, nõ possunt præscribi. h. d. & 1 subtilis est. No. q. seruitutes sunt incorporales. No. † q. seruitutes nõ censentur per se, sed accedunt rei corporali, & sic est quædã qualic tas, vt dixi sup. eo. l. 1. Nota, q. nihil impedit c incorporalia accedere rei corporali. No. etiam, q. incorporalia non præscribuntur, & hoc 2 in prima parte. Pro huius declaratione quæro, † vnde veniat ista cõsequentia, incorporalis est, ergo non præscribitur? Resp. incorporalia non possidentur, l. seruus. §. incorporales. inf. de acqu. rer. do. Sed sine possessione non procedit præscriptio, l. sine possess. inf. de vsuc. ergo bene sequitur, quod incorporalia non præscribuntur. Sed contra, immo incorporalia possidentur, vt l. regulariter. sup. de pet. hæ. inf. commu. prædio. l. 2. Respon. non possidentur proprie, sed quasi possidentur. Opp. & videtur, q. seruitus præscribatur. l. si aliena. §. i. de vsuc. Sol. seruitus non præscribitur, sed præscribitur res cum omnib. qualitatibus suis. & sic seruitus, quam habebat. Venio ad secũdam partem ibi, vel ideo, &c. dicitur hic, quod seruitus non hẽt causam continuam. Contra, quia s'm hoc non darentur iudicia posses3 soria, q. est contra totum tit. de in. actuq. pri. Resp & dico, q. quasi possidentur, propter quod dantur possessoria iudicia, vt in contrariis, non autem continue, vt hic s'm gl. & bene. Op. C. e. l. 2. Huius timore glo. distinguit hic, plene habes in ea, & eodem modo distinguit in l. i. in fi. de aqua plu. arcen. vbi ego examinaui plene. D. c. ut ibi, & Doc. in d. l. 2. C. e. Dicitur hic in fine. & idem in prædiis vrbanis. Quæro, de quibus prædiis vrbanis intelligitur? Resp. debes scire, q. ædificia, seu prædia vrbana, non loco, sed genere distinguuntur, vt inf. de ver. sig. l. vrbana familia. l. vrbana prædia. & l. fundi. Modo quædam sunt ædificia habitandi gratia, & illa dicuntur vrbana, & de his loquitur hic. Quædam sunt, quæ non sunt habitandi gratia, de quib. loquitur l. eo iure. §. stabula. ℑ. in quib. causis pignus taci. contrah. & illa dicuntur rustica, & de his nõ loquitur iste finis. Dicitur, hic vsucapiuntur. Contra, immo præscribuntur spatio decẽ vel viginti annorum, vel tempore, cuius non extat memoria, quare male. Sol. olim nomen vsucapionis erat commune ad vsucapionem, & præscriptionem, vt patet in diffinitione, ℑ. de vsuca. l. 4. & l. eũ, qui ędes. Sed per Iustin. est attributa vsucapio reb. mobilib. ꝑscriptio reb. immobilib. vt C. de vsucap. transf. l. 1. Vlt. gl. hic in fin. d. ca

vnum

ADDITIONES.

a Paris. Seruitutes. Quid in præscribenda iurisdictione, uide Alex. consi. 16. in §. volu. vide in materia Fel. late in c. 4. de præscr.
b Non usucapiuntur. Et an in constitutione seruitutis videatur constituta obligatio personæ, vide quod no. Bal. in l. 3. in prin. C. eo.
c Nihil impedit. Qualiter autem quis præscribat vsumfructum illum acquirendo, vide in l. si. in fi. C. de præscr. longi temp. & Bal. in l. corruptionem, ad finem. de vsufruct.

vnũ. q. licet seruitus nõ hẽt cãm ptinuam, & sic nõ possit acquiri tpe.tñ hallego titulum, quem ego probo ex usucapione lõgi tpis, sufficit. Idem no.gl.in l.1.in fi.de aqua plu.ar.Doct.dñt p̃riũ,& hoc tenebat Iac.But.& Ray.de Forly.& Cy.refert in l.si certis annis.C. de pac.Non obstat l.cum de in rem uerso,j.de vsu.quia ibi loquitur in faciente,hoc est,insoluente per annos decem,p̃ quẽ tacite pra lu in faciente,hoc est,insoluente per annos decem. Ego vero nrã loquitur io patiẽte,nõ aũt in aliquid faciente. Ego sustineo gl.quia in patiente idem iuris est in his, q nũ sunt magni præiudicii,hoc est,in quib. non vertitur amissio dominii, C.de pet. hær,l.si filius. de acq.hær,l.qui in aliena.§.1.& j.de pec.l. quam Tuberonis,§.sunt quidam.Hoc probatur in l.pe. cum sua glo. C.cõi diuidendo. Quæro,quot † sunt necessaria ad præscriptionem seruitutis.Azo hic dicit,& bñ, q. bona fides. ut dixi in l.cum de in rẽ verso,j.de vsu. j.quemad.ser.amit.l.vlt.& de itin.actuque pri.l.1.§. Iulia. Sed titulus necessarius non est,dicit gl.Sed quæ est rõ, q. in præscriptione rerũ corporalium duo sunt necessaria,s.titulus & bona fides. C.de præsc. lon.temp.l diutina.sed in p̃scriptione rerum incorporaliũ vnum sufficit s.bona fides.Rñ.q.a in p̃scriptione rerũ corporaliũ ius acquirit in re,& prior dñs desinit esse dñs,& iõ plura requiruntur: sed in p̃scriptione rerũ incorporaliũ dñs non tñ amittit,iõ non debent tot esse necessaria.Sed q̃ro,† nunquid in p̃scribẽda seruitute requiritur sciã dñi fundi,p̃ quẽ p̃scribitur? Azo tenet q sic.Pro eo vř tex C.e.l.2.vbi gl.tangit.Hug.ibidẽ p̃ per l.sicut,in fi.C.de præscr.30.anno.& C. de præscr.long.tẽp.l fi.Et ad l.sicut. quã Hug.p se inducit,subaudiebat,maxime.Opi.Azo.vř verior.Rõnem diuersitatis assignat inter præscriptionem rerum,& seruitutũ, quia in p̃scriptione rei quis possidet ipsam rem,& ideo de scientia non curatur:sed quia in præscriptione seruitutis dñs possidet fundum,ideo eius scientia requiritur. Dicit Odof verior ratio dñæ est,quia per scientiam, & patientiam adue.sarii inducitur quasi possessio præscribentis.l. pen.j.e.Si ergo dominus ignoraret non procederet præscriptione deficiẽte,& ideo sis cautus semper facere articulum, quod ille aduersarius vsus est sciente & patiente aduersario.

ADDITIONES.

a Parif. Dicit unpm.Vide Fel.in c.de quarta de præscr,ubi dicit istam esse communem sententiam,refert tamen contrarias opi. in hoc esse & postea distinguendo pulchre concordat,unde etiam quæ scripsi in l. si certis annis.C. de pactis. unde etiam Com.consi.118.ad fi.ubi vult ex possessione longi tempo. præsumi titu.si allegetur,& probatur quod utens usus est uigore illius tituli,unde ibi & ponderat,& hanc sententia Bar.in l.cũ de in rem uerso.uer.quæro sufficiens.inf.de usu.& uult etiam Fel.in d.c.de quarta,unde omnino Cap.in cautelis suis, 10 cautela monet in p̃scribenda seruitute.Ale.in d.l.si certis annis.ad fi.quam tamen limita,ut p Fel.in c.cãm.ex de præscr.unde aliqua quæ habes ad Bar.in d.l.si certis annis, Meno.Parif.consi.111.nu.45.lib.2.Ruy.consil.119. nu. 7.lib.4.Bald.de præscrip.3. parte 4.partis princ.q 1.

b Allego titulum.Licet solo tempore non præscribatur seruitus discontinua,tamẽ est cautela,q allegetur titulus,qui præsumetur postea ex lõgitudine temporis, quod no.& adde quæ no.in l.cum de in rem uerso. & in l.2.in fin.de aqua plu.ar. & quod habetur,in §.æque.Inst. de act.No.tñ quia dicit Bal. no.in l.item lapilli. in 3.q.3.de rer.diui. quod præscriptio istarum seruitutum videtur posse infringi tempore necessitatis,arg.l.fi.C.eo.adde Abb.consi.6.lib.3. Ruer.Sed quæro, Adde quot sint necessaria ad præscribendam seruitutem,plene per Bar.Cepo.in tit.de ser.vrb.prædio.c.36.sub rub.quot sint ne essaria ab inducen.præscriptionem.

§.Seruitus.

Seruitus ad sepulchrum est priuilegiati iuris & de ea potest disponi,vt de seruitute priuati . h.d.Opp.quod seruitus prædialis non potest constitui, nisi inter dominos prædiorum.l.1.cummu præd. Sol.dicit gl. licet sepulchrum in nullius bonis sit,tamen ius sepeliendi est priuatum. Et ideo ille, qui habet istud ius,potest de seruitute disponere . Istud placet mihi satis,sed de uno dubito,ista seruitus accedit ipsi prædio,ut inf. proxi.non iure prædii. Cum ergo sepulchrum sit nullius, ergo seruitus, quæ est qualitas eius,est nullius.Respond.& dico,quod est possibile,quod vnius sit res,& alterius sit qualitas,vt hic,sicut vides in superficie saltem vtiliter.

§.Publico.

Locus medius impediens commodum ex vno loco peruenire ad alium , impedit seruitutem constitui.h.d.

LEX XV.

a **Quoties.** a Non potest imponi seruitus de eo quod fundi vtilitatem non respicit.h.d. Opp.de l.si fundo.j.eo.Solu.ibi non interest,sed interesse poterat.h.d.

ADDITIO.

a Quoties.Et facit no. per Bal.in l.si .in fi.C. de pact.inter emptor.& venditor. Meno.Corasi.de seru r.pagi.31.Ioan.Rober lib.1.senten. iur.c.24.

§.Seruitutem.

Qui debet seruitutem, cogitur pati , non agere.h d.Istam materiam vtrum ille,qui debet seruitutem,teneatur aliquid agere , tangam in l.sicuti.§. 1.& 2.si seruit.vendi.

LEX XVI.

Ei qui. Creditori & emphyteutæ competit vtilis actio pro seruitute.h.d. Opp.sup.si vsusfru.pe.l. vti fru.§. vtrum.Solu.dicit glo.aliud in fructuario, quam in creditore.Respondeo,quia seruitus seruitutis esse non potest.vel dicit glo. ratio,q.a creditor potest vendicare rem seu fundum vt hic , ergo & seruitutem, quæ est eius accessio.Fructuarius autẽ non potest vendicare, nisi ius suum scilicet vsumfructum , seu ius esso sibi vtendi fruendi.leg. vti frui.si vsusfr.pet.cum iuri non accessit seruitus.l.1. de vsufr.leg.

LEX XVII.

Viæ, itineris. Seruitutes sunt indiuiduæ,& trãseunt in hæredes insolidum actiue & passiue.h.d. Qualiter seruitutes dicantur indiuiduæ,dixi plene in l.stipulationes non diuiduntur.inf.de ver.obl.qualiter transeant in l. hæredes insolidũ, dixi plene in l.1.§.ex his inf.de ver.obl.

LEX XVIII.

1 *Si legatur res hæredis,an dominium transeat recta uia in legatarium.*

a **Papinianus.** a Seruitus confusa aditione dẽt per legatariũ restaurari.h.d. Op.q non confundatur,quia fundus recta uia transit in legatarium.l.a Titio.inf.de fur. Soluit gl. duobus modis.Primo quia fundus fuit legatus sub condõne,& ista b bona,vel quia fuit legatus fundus hæredis,& pure.Nota istam 1 secundam sol.quæ tenet,q si testor legat rem hæredis, non trãsit dominium in legatarium recta uia.Contrarium notatur in l.2.C.com mu.de le. Habeos plures alias glo concor.dixi plene in l.si hæredis seruus.ver.no.secundum.inf.de leg.1.Opp gl.de l.cum filius.§.dns, inf.de le.2,Sol.aliud io vsufructu,& aliud in cæteris seruitutib.

ADDITIONES.

a Papinianus.Vide Io.in l.huiusmodi.§ si ædes.de leg. 1.

b Barb.No.istam.Not.modum articulandi,ut quis aduersario sciente vsus est seruitute,unde Bar.sup.eo.l.seruitutes.ad fi.

LEX XIX.

a **Ei fundo.** a Potest imponi seruitus de eo , quod nõ interest tunc,sed speratur interesse in futurum.h.d. Opp. de l.quoties.sup.eo.sol,vt ibi.

ADDITIO.

a Meno.Ei fundo.Prateius,sent.li.1.c.10.

LEX XX.

1 *Patientia in incorporalibus habetur pro traditione.*

2 *Incorporales res non possunt præscribi aduersario ignorante.*

3 *Præscriptione seruitutis in proband ,articulãdum est,quod ea usus est, sciente & patiente aduersario.*

Quoties. Qui debet seruitutẽ , debet pati aduersarium vti, 1 quod pro traditione hř.h.d. No quod † patientia habetur pro traditione.Et ex hoc apparet quod quis non potest esse in possessione alicuius iuris incorporalis,nisi aduersario sciente, & patiẽte.quoniam ipsa patientia aduersarii est quasi possessio. Et ex 2 hoc apparet,quod † licet res corporales possint præscribi, aduersario ignorante,l.fi. C.de præscr. long.temp.tamen res incorporales 3 non.l.2.C.eo.† Vnde semper sis memor facere articulum, quod ille est vsus eo iure aduersario sciente & patiẽte. Quærit gl. quæ sunt ista interdicta possessoria? Dic vt in glo.

LEX XXI.

a **Si intercedat.** a Dicit idem,quod l.seruitutes.§ publico,sup.eo.&c.

ADDITIO.

a Barb,Si intercedat.Ex isto tex.no.secundum Bal.quod non est permissum facere pontem in loco publico,debet enim esse liber vsque ad cœlum. Vide Bar.& quod ibi dixi,de aqua plu.arcen.l.apud Trebatium.§.1. per dicta in l.1.§.fin.de oper.no.nunc.

§.Si vsusfructus.

Actio pro seruitute debet intentari contra dominum proprietatis , non contra vsufructuarium.h.d.

De seruitu.vrba.prædio. *Rubrica.*

LEX PRIMA.

a **VRbanorum.** a Hic Iurisc.enumerat seruitutes vrbanorum prædiorum.Opp.q istud ius altius tollendi,est libertas,non seruitus. Nam solum est liberum vsque ad cœlum. vt sup.tit.1.l.fin.& b C.eo.l.altius.Sol. gl ponit multa,tamen in fi. ibi,vel tertio,tangit veritatem.Declara sic,seruitus altius nõ tollendi sine dubio est seruitus,s.quæ debetur ab illa domo,quæ debet altius tolli, alteri domui.Forte.n.interest eius,q altius tollatur propter uentum,vel propter aspectum ne forte transeuntes per viam possint aspicere,si forte uia erat alta domus erat depressa . Vel forte interest vt eleuetur altius,ut habeatur lumen ex reuerberatione potius quam per directum.l.si arborem.§.interdum.inf.eo.Modo de stillicidio non auertendo,gl.ponit exemplum clarum.

ADDITIONES.

a Menoc.Vrbanorum Corasius,de seruitut pag.180.

b Sol gl.Et hic no.aliquas esse seruitutes innominatas,alleg.Bal.in rub. de usufr.& ponit gl.in l.1.inf.eo.ti.1.

Luminum. Hic ponit differentiam inter seruitutẽ luminũ,& ne luminib. officiatur. Quæro de dñia inter has seruitutes.Gl.dicit,q seruitus ne luminib. officiatur habet se in plus,quia non potest altius eleuare, sed seruitus luminum hẽt se in minus, vt lumen quocunque mõ ad nos ueniat . Quidam alii dicunt totum econuerso,vt plus sit promittere seruitutẽ luminum. Nã qui hoc promittit non solum nõ põt altius eleuare, sed opus est quod illud,q est factũ,destruat,vt nobis lumẽ sit,sed in seruitut b.

ne

ne luminib. officiatur, sufficit quod altius non eleuet. & hoc vult dicere hæc gl. communiter tamen seruatur opi. gl. &c.

ADDITIO.

a Rurr. Quæro differentiam. Adde quæ sit differentia inter seruitutem luminum, & ne luminib. officiatur. quod no. gl. & Pau. de Cast. hic & plenissime per Barth. Cæpan. hic c eo. tit. c. 25. & in rub. de ser. luminum.

LEX IIII.

Inuitum. Qui non consentit vr contradicere. h. d. No. q qui non consentit dissentit. De hoc in l. filius. §. inuitus. de proc. Quæro, quid est hoc dictum, non ad factum, sed ad ius, &c. gl. exponit, Tu dic aliter, quod hæc verba, inuitis nobis non referuntur ad factum, hoc est, quod requiratur vera contradictio facti, sed ad ius seruitutis, hoc est, vrbanorum prædiorum, sufficit quod ius seruitutis sit 2trium illi operi, q sit, ipsum ius contradicere vr. h. d.

LEX V.

1 *Bona fides præscribentis, licet non requiratur in præscriptione libertatis seruitutum rusticorum prædiorum, tamen requiritur in seruitutib. vrbanis.*
2 *Regula, possessor malæfidei, non habet locum in præscr. 30 anno.*
3 *Seruitutes urbanæ difficilius præscribuntur, quam rusticæ, & quare.*

a **Hæc autem.** a Libertas seruitutis vrbanæ non præscribitur, si dominus predii dominantis solummodo non vtatur, sed requiritur factum præscr bētis. s. q domus altius b eleuetur, vel foramina obturētur. h. d. No. istam dist. b quam dixi in 1 summario, ex qua † colligitur quod licet in præscriptione libertatis seruitutum rusticorum prædiorum non requiritur bona fides præscribentis. l. sequitur. §. si quis via. inf. de vsuc. tamen in seruitutib. vrbanorum præd. requiritur. Ita dicit gl. super verbo, credidit, in l. fi. ſ. quemad. ser. amit. & Doc. C. eo. l. 2. Ratio, quia in hac præscriptione requiritur factum præscribentis, ideo dēt bona fide fieri, in illa nullum factum præscribentis requiritur, sed sufficit sola negligētia non 2 vtentis. Et ex hoc ego dico, † q Decretales, l. c. fi. de præscr. in antiquis, & c. possessor de re. iur. lib. 6. quæ dicunt q possessor malæfidei nullo tempore præscribit, non habent locum in præscript. 30. ann. q currit 2 actionem: illa. n. præscriptio currit ex negligentia non petentis, absque aliquo facto præscribentis. Decretales. n. illæ loquuntur, qñ factum præscribentis requiritur. dicunt enim possessor malæ fidei. No. quod dicit possessor. & sic factum præscribentis requiritur.
3 † Quærit gl. quæ est ratio dñæ inter seruitutes rusticas, & vrbanas? Gl. ponit, & vide. dicit. n. gl. quod in vsu seruitutis vrbanæ, sumptus requiritur, & procedit, q in rustica secus, & ideo difficilius cōtra primam præscribitur. Hæc gl. est additio noua, quæ incipit, ratio diuersitatis, &c. Ista ratio gl. non vr vera. quia etiam in vsu seruitutis rusticæ requiritur qñque sumptus, l. si iter, sup. n. 1. & specialiter in seruitute aquæductus. Vnde alii dñt, vt Odof. q in seruitutibus vrbanis est hoc plus. quia habemus possessionem cōtinuam animo, & corpore; & ideo difficilius perditur, arg. sup. eo. d. l. seruitutes. in prin. secus in seruitutib. rusticis. Nec hoc placet, quia nulla seruitus quasi possidetur animo, si. n. hoc esset verum, omnis quasi possessio seruitutis haberet causam continuam. Cuius 2trium vidistis in l. seruitutes. sup. tit. 1. & videbitis in l. foramen. inf. eo. Vnde Mart. Sil. dicebat hoc iō quia seruitutes vrbanæ, sūt nobiliores, & interest magis Republicæ quod seruentur, ideo difficilius præscribuntur. Certe ratio non est multum vrgens, sed meliorem adhuc non video. Quærit gl. quid si sunt plura foramina, & quædam obturauit, & quædam non? Dic vt in glo. quam vide, & nota.

ADDITIONES.

a Hæc autem. vide quod no. Bal. & Ang. in l. 2. ad fi. C. de præscr. 30. anno. Meno. Io. Rober. lib. 3. sent. tit c. 6.
b Pom. Distinctionem. vide Alex. consi. 136. 2. vol. Fel. c. illud. de præscr.

LEX VI.

Quod autem. Licet arbor altius extollatur, non præscribitur libertas contra seruitutem altius nō tollendi, h. d. Op. de l. ædificia. inf. eo. Sol. hic loquitur quando seruitus erat altius non tollendi, quo casu ponendo arborem, nil fit cōtra illam seruitutem, ibi fuit constituta seruitus, ne prospectui officiatur, quo casu fit contra talem seruitutem.

LEX VII.

a **Parietem.** a Vnus ex sociis non potest communem parietē destruere causa respiciendi. h. d. Hanc materiam habes inf. de dam. infe. l. in parietis. & l. nam si non sit idoneus.

ADDITIO.

a Meno. Parietem. Coras. li. 4. miscel. c. 16. Gueuarra in topica Cice. §. 14. nu. 5.

LEX VIII.

a **Cum eo.** a Potest quis obscurare domum vicini, si seruitus constituta non fuerit. h. d. Gl. oppo. duobus modis. dic vt in ea.

ADDITIONES.

a Pom. Cū eo. Ad istum tex. vltra Pau. de Ca. hic vide Cæp. in trac. de ser. vrb. præd. in tit. de sol. Anch. consi. 39. vbi limitat decem modis illum tex. & vide Ale. consi. 316. inc. opportune consideratis.

LEX IX.

1 *Heres an debeat legatario domus præstare accessum per alias ædes.*
2 *Clausula, cum accessibus & egressibus suis usque in uiam publicam, quid operetur.*

Binas. Primo ponit quatuor quæst. Secundo respondet ad primam. Tertio responsionem extendit ad extraneā quæst. Quarto ratiocinatur circa pñtem mām, ex quo colligitur sol. quartæ quæst. Quinto rñsionem factam ad primam limitat, & declarat. Secunda ibi, Marcellus respondit. Tertia ibi, idem dicendum. Quarta ibi, non añt. Quinta ibi. sed ita & breuiter hoc intende. Hæres non potest in domo, quæ sibi remanet, ædificare, ita q vsus ædium legatarum totaliter perimatur, secus si aliqualiter incōmodetur. h. d. Iurisconsultus vt videtis, format quatuor q. & respondet tñ ad duas. s. ad primam & quartam. Reassumamus per ordinem. Prima q. est si hæres altius edificando obscurat lumina ædium legatarum, vtrum legatarius possit cum illo agere? Et iurisco. rñdet, quod potest obscurare, non tamen in totum. Si. n. in totum obscuraret posset cum illo agi. Sed quæro, qua actione. Vr, quod actione ex testō, non confessoria, vel negatoria. Non. n. seruitus est constituta ipso iure, licet hæres teneatur ad constituendum. Tex. est in l. seruum filii. §. fi. ſ. de le. 1. Ratio quia hæc seruitus non fuit legata expresse: tunc enim ipso iure competeret, sicuti ipso iure transit dominium rei legatæ l. si partem. §. 1. ſ. quemad ser. amit. sed vr legata tacitè. & rei tacite legatæ non transit dñium ipso iure in legatarium. l. emptor. § ancilla. sup. de rei ven. ita non transit ius seruitutis ipso iure. Ita etiam sentit Ia. de Are. in d. l. seruum filii. in fi. Secunda q est quid si ædes proprias altius tolleret hrs, vtrum possit? Iurisconsultus non rñdet. ad istam gl. rñdet q hoc potest indistincte. Probatur s. l. prox. & C. eo. l. altius, facit ſ. 1 ti. 1. l. fi. Tertia q. fuit, † an per alias ædes debeat hæres præstare accessum? Ad istam non respondet Iurisconsultus. Gl. respondet, q non tenetur dare. Probat per l. via. §. fi. ſ. ti. 1. de contrah. emp. l. in vendendo, alibi s. in l. 3. §. si loci. ſ. de adimen. lega. gl. dubitat. Hic puto, quod hæc determinatio non sit vera. Primo per rationem huius legis hæres non potest obscurare lumina in totum, vt in fi. l. ergo eadem ratione non potest prohibere accessum, quia per hoc nullus fructus est ædium, vt hic dicitur in text. propterea habeo leges, quæ expresse dicūt quod legatarius debet præstare aditum hæredi, si sibi expedit. l. si fundū sub conditione. § qui fundum. ſ. de leg. 1. & ſ. si ser. ven. l. testatrix in prin. facit ſ. eo. l. fi. Non obstat ſ. tit. 1. l. via. in fi. & l. in vēdendo. quia ibi res erant translatæ ad alium per contractum inter viuos scilicet diuidendo, vel vendendo: hic in vltimis voluntatibus, vbi latior sit 2 interpretatio. Sis ergo cautus, † quando fiunt venditiones, vel diuisiones, vt fiat specialis mentio de istis itineribus, & sic apponitur in a instrumentis, a cum accessibus b & egressibus suis vsque ad viam b publicam. Prædicta vera in his seruitutibus de quibus hic loquitur. Sed si esset seruitus ligni immittendi, vel oneris ferendi, & similia, tunc eo ipso quod res sic venditur, vel legatur, videtur transferri cū ipso onere. l. si domus. in fi. ſ. de leg. 1. & l. quod conclaue. ſ. de dam. infec. & de seru. leg. l. 1. ibi plene dixi in materia ista.

ADDITIONES.

a In instrumentis. Quare dicatur in instris cum accessibus, & egressib. suis, bene facit quod no. Bar. post gl. in l. rei appellatione. de verbo. sign. & dicit Bal. l. ex conuentione. in fi. per illum tex. C. de pact. q si detur fundus in dotem, non tenetur dare mulier fundum liberum a seruitutib. Dic vt ibi, & adde istis l. 3. C. de seruit. & quod ibi Bal in prin. sed tex. & ibi Bald. in l. quoniam. C. de compen. vult quod venditor teneatur dare fundum liberum a seruitutib. & a creditoribus, an intelligitur venditum ius colligendi passagium, & merum imperium quod ibi habeo qui de Bal. in l. a procuratore. C. man. & quod ibi dixi, adde pulchre Rom. consi. 176.
b Paris. Cum accessibus. Vide Are. in tract. seruitutum vrb. in consi. 58. in rub. de seruit.

LEX X.

Qui luminibus. Non potest quis ædificare 2 formam statutam, ne luminibus vicini officiatur. h. d. Quæro, quæ sit ista forma. Dicit gl. vel statutum ciuitatis vel seruitus constituta, vel seruitus præscripta. Circa hoc, quod dicitur de seruitute præscripta, quæritur si domus mea stetit depressa, domus tua alta per multum tempus, vtrum præscripsisti seruitutem altius non tollendi. a Gl. quod non, in fi. nisi me volentem ædificare p̄hibueris, & tunc per longū tempus sic steterit, vt hic, & no per Dy. in l. si prius. de no. oper. nun. & ibi in ver. restat vt videamus. & vide Spec. de causa poss. §. nunc dicendum. alias, in confessoria. versic. sed pone.

ADDITIO.

a Poma. Non tollendi. Circa hoc vide Barb. consi. 31. 1. uol.

§. Si inter te. Si dubium est de mensura, recurritur ad arbitrium.

LEX XI.

a **Aedificia.** a Plantatio arborum non est contra seruitutem altius non tollendi, sed est contra seruitutem, ne officiatur p̄spectui. h. d. Si autem esset seruitus, ne luminibus officiatur, dic vt ibi in l. si arborem. ſ. eo.

ADDITIO.

a Meno. Aedificia. Ioan. Rober. lib. 4. senten. cap. 7.

LEX XI.

1 *Ignem & caminum quod liceat facere in pariete communi.*
2 *Parietem supra communem quis non potest habere proprium parietem.*
3 *Dictio, ad, significat propinquitatem per duos pedes, vel unum.*

Quidam

† **Quidam Hiberus.** † Non licet supra, aut iuxta parietem cōem aliquid facere, propter

1 qđ deterioret paries h.d. † No. q non licet facere ignem iuxta parietem cōem, & per ɔñs non licet facere caminum in pariete communi, ex parte tua. Intellige, ita quod si ignis qui ibi fieret, adhæreret parieti communi. Sed si fieret ibi solum tuba camini, ita quod fumus ascenderet nec ignis appropinquaret, tunc non puto esse prohibitum. l. fistulam. in prin. j. eo. † Secūdo no. q § parietem communem

a non potest quis hr̄e parietem proprium, vt hic no in versi suum. Si

a quis. n. supra cōem parietem vellet ædificare, ita quod esset communis pariete, hoc liceret, s'm no. in l. in parietis. de dam. infec. & l. inter

3 quos in prin. e. ti. † Tertio no. gl. quæ dicit, quod dictio. ad significat propinquitatem per duos pedes, vel vnum, & sic facit ad q. de

b statuto quod dicit, si quis fecerit insultum ad domum, & hoc dixi j.

c de iniu. l. item apud Labeonem. §. conuicium. vbi hoc tangit la. de

d Are. Vlt. not. illam moralitatem quam docuit Iuriscō. ibi, volo, vt cum Hibero loquaris. h.d.

ADDITIONES.

† Claud. Hiberus. In textu ibi, cum Hiberis loquaris: quid operetur ista interpellatio extra iudicium, uide per Are. hic, post Pan. in c. 2. de accusa,

a Men. Secūdo nota. Paris. cōs. 93. nu. 2. lib. 2. Cæpol. cons. 2. col. 3. cis. med. in caimi.

b No. glo. Vide Alex. consi. 120. 2. vol.

c Quod dictio, ad. No. quid significet, ad, vel iuxta, adde tex. & ibi Bar in l. decernimus. in fi. C. de aquædu. li. 11. & Bar. in l. meminisse, de n̄s. procu. in princ. & de dictione, iuxta, vide quod dicitur, & no. in l. e. & ibi Bald. C. de epi. & cler. & de dictione, ad, vide Bal. & quæ ibi dixi in l. obseruare. de of. procon. text. & in glo. & Bar. in l. militis codicil. in prin. de test. mil. limitaui sing. in l. cætera. 2. §. hoc senatusc. post Imo. de leg. 1. adde de istis dictionibus infra, iuxta, vsque ante, post, & inquam, quasi, fere, & aliis dictionibus, Olde. consil. 48 & ad hanc l. vide Bal. consil. 215. 3. libr. Et quod dictio, ad, significet propinquitatem, adde Ale. in consil. 154. in 5. volum.

d Vltimo no. Et ad hoc uide Bal. no. in l. non ignoret. C. de fru. & lit. expen. vel. n ō quæro adde l. debitores. & quod ibi Bal. C. de pig. Vide Ro. sin. 341. & seq. Bar. cōs. 5. in 2. vol. Abb. in c. nouit. in fi. de iud. Arg. c. 2. de accus. & circa istam interpretationem, vide Ro. sing. 42. incipi. o fero, & etiam no. in fin. seq. ubi cōcludit, quod in dubio præsumatur talis interpellatio præcessisse, de quo ad Bart. in l. sciendum. de ver. obl. & ibi vide etiam nouissimos in lect. & de ista monitione, & de eius effectu propter expensas, vide Fel. in c. 2. prope fi. extra de ac. & in c. nouit. in fi. de iu. vbi etiam aliquid de dicto Ro. præallegato. & de ea vide Ias. in l. certi cond. in prin. inf. si cer. pet. uide Dec. c. nouit. ad fi.

§. Parietem. Parietem communem licet incrustare & pingere non tamē ex hoc. tempore demolitionis plus æstimabitur. h.d. Et glo. ponit hic distinctionem qualiter cautio de dam. infe. habet locum in pariete communi, quod plene examino in l. inter quos j. de dam. infec. Dic vt ibi.

LEX XIII.

Imperatores. Quis potest in suo libere ædificare, si seruitus non impediat & lex seruetur. h.d.

LEX XIIV.

1 *Seruitutibus in realibus potest nunciari nouum opus.*

Inter seruitutes. Ponit etiam inter seruitutes, ne prospectui officiatur, & ne luminibus officiatur. Et gl. legit duob. modis, vno modo ne officiatur prospectui simpliciter, & ista mihi placet. h.d. Op. quod pro seruitutib. n̄ possit nunciari nouum opus, siue sit seruitus personalis. l. 1. de no. ope. nun. siue sit seruitus realis. l. qui viam. eo tit. Glo. se inuoluit sic vbique, circa

1 seruitutem personalem, gl. bene dicit. † Circa seruitutem realem, dic quod potest indistincte nunciari, vt hic. Non obstat l. qui viam, quia ibi loquitur in reficiente secundum formam antiquam: hic in faciente de nouo, vt ibi dixi.

LEX XV.

Lumen. Quæro, quæ est differentia inter lumen, & prospectum: veritas est quod habent se vt excedentia & excessa. Si. n. dēatur prospectus absque determinatione certi loci, tunc habet se in plus, quam lumen, vt s. l. prox. si prospectus debetur respectu loci, tunc posset haberi prospectus, licet lumen nō habeatur, vel econuerso, vt patet ad sensum.

LEX XVI.

a **Si arborem.** a Arbor quæ impedit videri cælum, contra seruitutem luminis habetur, secus si impediat venire Solem, nisi multum impediebat. d. pressio aūt ędificii, vel arboris, regulariter non est contra seruitutem luminum. h.d.

ADDITIO.

a Meno. Si arborem. Coras. ad l. 1. de iurus. pag. 52. Alciat. lib. 12. parerg. c. 2.

§. Hæc lex. Pactio obscura interpretatur contra proferentē. hoc dicit. Concor. sup. de pac. l. veteribus. Oppo. glo. infra de contrah. emp. l. in vendendo. & de euic. l. qui libertatis. dic vt in glo.

LEX XVII.

Si fistulę. Damnum, quod datur ex fistulis, venit in actione in factum. & in cautione damni infecti h.d. Et legitur ista lex duobus modis. Primo, quod fistulæ essent applicatæ ædibus meis iure seruitutis, & hoc prosequitur. 1. glo. magna. Secundo, quod nulla seruitus debeatur, & hoc prosequitur glos. vlt. Ad primam lec. op. glo. & videtur quod pro eodem non competat actio l. Aqui. & cautio damni infe. l. fluminum. §. præterea. de dam. inf. glo. dicit fateor contrarium, & hæc l. diuersis casibus loquitur. l. licet quod habet locum cautio damni infec. quando non habet l. cum actio in factum, potes dicere quod cautio dam. infec. licet extraordinaria, concurrat cum actione in factum subsidiaria legis Aquil. vt hic, licet non concurrat cum actione l. Aquil. ordinaria, facit quod no. in l. quemadm. §. municipalis magistratus. inf. ad leg. Aquil. & C. ad l. Aqui. l. de pecorib. Op vitium naturale non prestatur ab eo, cui seruitus debetur, vt l. si mihi. §. seruitus. inf. ti. 1. Sol. vt in glo. & prædicta secundum primam lec. secundum aliam fistulæ non erant hic iure seruitutis, vt dicit gl. vltima hic.

LEX XVIII.

1 *Aquariolum non licet facere in communi pariete.*

2 *Pariete in communi non licet appropinquare illud, quod pariete sublato per se non staret.*

a **Fistulam.** a Ista est no. lex, & quotidiana, & breuiter hoc intendit. In pariete communi non licet aliquid facere, vel ei aliquid adhibere, per quod paries corrumpatur, & quod subducto pariete stare non posset. h d. tota lex. & est magis notabi-

1 lis. quam nos habemus in pariete communi. † Nota istam legem, q in parietibus communibus non licet vni sociorum habere fistulas, per quas vadat aqua, & sic non licet aquariolum facere, & appro-

2 pinquare illud, quod pariete sublato per se non staret, vel quod parietis refectionem impediret.

ADDITIO.

a Meno. Fistulam. Coras. l. 6. miscel. c. 10. Cuiac. l. 9. obserua. c. 26.

LEX XIX.

Seruitutes. In seruitutibus tigni vel stillicidii immittendi, immissione facta, dicitur quis habere continuā possessionem h.d.

§. Si domo Licet alicui facere id, sine quo seruitute uti nō potest. h.d.

a **§. Si sublatum.** Quātum ad iura seruitutum realium ædificium destructum & restitutum idē videtur, secus quo ad personales seruitutes, h.d. Facit ad quæstionē,

b l. vtrum ecclesia destructa, & postea refecta, durent priuilegia indulgentiarum. Sed quæ est ratio in seruitutibus realibus, & personalibus. Dic vt in glo.

ADDITIONES.

a Paris. Et restitutum. Intellige quando in eodem solo. vide Pa. de Ca. in l. 3. sup. de ser. vide tex. Sal. Ful. & Bal. in l. Pau. § domus, de ser. quem Bar. alleg. in l. inter stipulantem. §. sacram. pro concordia oo. istum tex. ad probandum suam doc. quam ibi dat, & hic sequitur. Item adde quod sicut durat seruitus, ita pactum personale, vt est tex. in l. 6. inf. de pig. & ad id quod dictum est sup. quando est in eodem solo, vide quæ dicit Bal. in l. si plures, ver. vide dubitationem. C. de cond. inser. de pedagio pontis destructi, & refecti. In contrarium uide omnino Albe. de Ros. in l. si vsusfructus ciuitatis, sup. quibus mod. vsusfr. amit. in alio solo ibi contiguo reædificatum est.

b Facit ad quæstionem. De hac quæstione oide late Bar. in l. inter stipulantem. §. sacram. de ver. obl. Bar. & gl. in l. damni. §. is qui vicinas. de damn. insec. adde ut per Bal. consi 358. lib. 1.

§. Si antea. Dominus domus dominantis, non potest facere id, per quod conditio seruientis fiat deterior, sed melior. h.d.

§. Qui in area Dominus domus, seu prædii debentis recipere stillicidium, potest ibi ædificare, dummodo stillicidium, seu seruitutem debitam non impediat. h.d.

LEX XX.

a **Si domus.** Quando vni competunt plura iura, vno sublato, aliud illęsum remanet, h.d. Vel sic. Quando vni competunt plura iura, si vnum remittit, aliud remittere non dicitur. h.d. No. istum casum, secus ecōuerso, si remitteretur seruitus stillicidii recipiendi. dicit glo.

ADDITIO.

a Illæsum remanet. No. & adde l. hæres, de cond. & demon, videtur tamen limitandum, nisi vnum ius necessario dependeret ab altero, l. quæro. §. Lucius, de test. tute.

Meno. Adde Afflic, decis. 350. nu. 5.

LEX XXI.

1 *Indefinita æquipollet uniuersali, ex interpretatione, non ex significatione propria.*

2 *Indefinita in statutis æquipollet uniuersali, quia non est ratio, quare magis intelligatur de uno particulari, quam de alio.*

Qui ædificium. Seruitus ne luminib. officiatur, porrigit ad lumina præsentia, vel ad futura, si est actum, & in dubio, indefinita locutio æquipollet vl̄i. h d. Not. q indefinita locutio æquipollet vl̄i, de quo per Dy. ext de reg. iu. li.

1 per rub li. 6. & per alios Doc. in l. si pluribus, iof, de leg. 2. † Nota q indefinita æquipollet uniuersali ex interpretatione, non ex significatione propria, ut l. prox. seq. ibi, humanius &c. quoniam textus dicit ex humanitate hoc est, non ex propria significatione, licet tamē in-

2 definitæ æquipollet vniuersali ex interpretatione, tamē statutis† vniuersali æquipollet per illam rationem quia non est ratio, quare magis intelligatur de vno particulari, quam de alio, vt l. 1. de liber. præte. De quo dixi in l. omnes populi, sup. de iust. & iure.

LEX

LEX XXII.

a **Si seruitus a imposita.**

ADDITIO.

a Si seruitus. De intellectu huius l. vide Bart. in pulchra q. in l. si stipulatus fuerim. §. 1. de verb. obl. Et ad hāc l. de indefinita seruitute, vide Bal. in l. non modus. C. de serui. & ibi uide duas no. qōnes per ipsum. Aliæ ponūtur per Bar. in l. dāni. §. si is qui uicinas. de dam. infe. & ad illam l. cum sequen. uide oo. dist. Bar. in l. fi. C. quæ res pig. obli. poss. gl. & Bal. io l. emptorē. C. loc. facit ad no. q. Dy. & Bart. in l. si mihi & tibi. §. fi. de leg. 1. & ad q. de qua per Io. And. in reg. qui sentit. in mercur. & ad qōnem Bal. auth. excipitur. C. de bon. quæ libe. ubi per hanc l. dicit, q si pater dicit, dono filio fructus aduenticiorum, intelligitur singulis annis, & ad hanc l. si seruitus. uide omnino Sal. in d. l. non modus. maxime in fi. C. de ser.

a **§. Futuro.** a Aedificio futuro pōt seruitus imponi, & acquiri. h. d. Facit ad qōnem, vtrum quis possit īstitue re hæredem, ecclesiam construendam? vr̄ q non, vt c. Abbate sane. §. nec pro eo. in fi. extra de re iud. lib. 6. vbi dicitur q monasterio nondum constructo non potest donari. In contrarium videtur tex. hic, & l. seruos. ī. de ali, & cib. leg. & ibi etiam dixi.

ADDITIO.

a Paris. Futuro Intellige tamen q non sit seruitus ipsa constituta statim, sed oritur obligatio personalis ad eam constituendam, cum erit ædificatum, ut est gl. ordinaria io c. ad dissoluendum, in gl. 3. in fi. de despon. impub. Bar. hic in fi. Are. consi. 70. & hic io apostil. Qualiter intelligatur. §. futuro. cum sim. vide gl. no. in c. ad dissoluendum. de despon. impub.

LEX XXIIII.

Hoc quod dictum. Seruitus tigni immittendi, nō potest deberi ei. qui non habet ædificium. h. d. Hoc quod dicit, quod non potest deberi, intellige iure seruitutis, sed ex iure cuiusdam pacti, seu conuentionis sic, l. vt pomum, in prin. s̄. tit. 1.

§. Si ex tribus. Seruitus, quæ tibi debetur a domo vicina, non impedit dominum altius domus ædificare supra parietem communem. h. d.

LEX XXV.

In re communi. In re communi non potest quis aliquid facere, vel prohibere iure seruitutis, sed ei per communi diuidundo iudicium succurritur.

LEX XXVI.

1 *Seruitus per unum ex socijs acquiritur tempore, & non pacto, & quare.*

2 *Immissum in re communi, etiam a socio, possum propria authoritate tollere, & destruere sicut immissum in re propria.*

Sed si inter. Pro eo, q fit ex ædib. propriis in cōe, vel econuerso, pōt agi negatoria h. d. No. ex eo, q dicit, rem perdere, innuit q seruitus pōt acquiri tpe. & sic amittitur & acquiritur pro parte. Op. de l. pro parte. sup. tit. 1. Dicit gl. fateor, † q pōt acquiri tpe per vsum, non aūt per pactum, vt in ꝯno. tene mēn. Ista so. est bona. probatur in simili, C. de ser. fug. l. 1. & ibi per Doc. in 3. op. a Facit quod no ī. de diuer. & temp. præsc. l. longe. Sed ꝯ istam opp. a ī. quēad. ser. amit. l. nā sans. Sol. ibi loquitur de seruitute amittēda, hic 1 de acquirenda. Sed tūc quæro, † q̄ est rō, quare per vsum pōt acquiri tpe, & non pacto? Et dñt quidā, q tpe non acquiritur persona, sed lege. Gl. dicit, q hæc rō non vr̄ bona, quia ēt tpe non quæritur sine facto præscribentis, vel vtentis, seu possidentis. l. si ædes. §. libertas. ī. e. Vnde gl. dicit aliam rōnem esse, quia. s. hoc est pp publicam vtilitatē, vt ī. de vsuc. l. 1. vel potes sustinere primam rōnem. s. qn̄ tpe q̄nr̄, lex est cā immediata acquisitionis, licet cum facto hoīs, sed qn̄ p pactū, tunc totum econuerso, quia hō est cā immediata cū authoritate legis, vt declaraui in l. ltima. s̄. de pac. Alii timore eorū ꝯriorū legūt b alio modo, b vt illud q dr̄, rem perdere, intellr̄. i. destruere propria 1 authoritate. l. quemad. §. 1. ī. ad l. Aqui. † No. istam lec. q sicut illud c quod immittitur in re mea, a me possessā, possum tollere, & destruere propria authoritate, ita illud, quod immittitur in re communi, licet a socio, vt hic in secundo casu legis, vide istam gl. & no. Oppo. de l. sed & loci. §. si communem. inf. si. reg. Sol. dic vt ibi.

ADDITIONES.

† Clau. Fateor. Istam tenet gl. in l. ut pomum. in glo. fi. sup. de seruitu. tit generali, & Pau. de Cast. in l. pro parte. s̄. tit. 1.

a Contra istam opp. Vide per Dy. in l. 1. io 3. opp. C. de ser.

b Alio modo. Vide quæ dixi post Bar. in l. 1. inf. arbo. fur. cæsa. *Meno. Rubeus, consi. 236. num. 6.

c No. istam lec. Vide Bar. in l. 1. §. nunciatio. de no. ope. nun. ubi restringit, quod ipse hic dicit.

Ruer. Adde q ibi no. sibi CONTRARIVS, & pro intellectu istius tex. uide Rom. & Mod. io d. §. nun. iatio.

§. Si in area. Inuito socio nō pt quis ædificare in re cōi, licet sibi permittatur a dño prædii seruientis. h. d.

LEX XXVII.

1 *Seruitutes perpetuę, quę sunt, quę continuę, & quę discontinuę.*

a **Foramen.** a Seruitus, q̄ nō hēt cām ꝯtinuā, non potest acquiri tpe, & cām cōtinuā nō hēt ois seruitus, ad cuius vsum factū hoīs requirīr, & dānū quod ex seruitute non iure debita contingit, venit in actionē dāni infecti. h. d. Diuide. Primo ponit dictum. Scdo illud limitat. Tertio illud ꝓbat per rationem. Quarto ponit tres illationes. Scda ibi, hoc ita. Tertia ibi, neque. n. Quarta ibi, & ideo ad euidentiam dicas, quid est conclaue? dic vt l. quod conclaue. ī. de dam. infe. & quid sit tricliniū? dic vt l. si vt certo. §. si de meis. 1 ī. commo. No. ex hac l. † quod seruitutum quædam habēt cām ppe-b tuam, b vt seruitus tigni immittendi, quia tignum sp stat ibi. idem in seruitute aquæductus, quia aqua sēper fluit. probatur sup e. l. seruitutes. in pr. n. quædam est seruitus quæ hēt cām quasi cōtinuam, vt seruitus stillicidii immittendi, & fistulam recipiendi, quæ recipiat aquā ex tecto, licet. n. non sēper fluant, tamen aptę sunt sēper fluere. Quædam est seruitus quæ habet causam discontinuam, vt illa, ad cuius vsum requiritur factum hominis, vt hic. Opp. q in omni seruitute requiritur quasi factum hominis: non. n. potest poni stillicidium sine hominis facto, neque fistula quæ recipiat aquam ex tecto. Sol. intellige, q requiritur factum hominis ad vsum seruitutis, non ad ipsum primum actū cōstituendi. Opp. dr̄ dic, q oēs seruitutes dēnt habere cām perpetuam. Contra, quia seruitus itineris nō hēt cām perpetuā. l. seruitutes, sup. ti. 1. & tn̄ seruitus est. Sol. dicas hęc omnes seruitutes dēnt habere cām perpetuam. s. vt possint quæri tpe, & hæc est lectu. clara. & ponitur in prin. gl. & in gl. antiq. non erat. Alii legunt istum tex. alio modo. s. illud, q dicit, omnes seruitutes dēre hēre causas ppetuas, non est rō præcedentis, sed est quoddam dictum per se, ex quo sequitur sequens illa no de lacu & stagno, & tunc pro declaratione ꝯtri debes scire, q ad hoc vt sit seruitus, requiritur vt hēat causam continuam, hoc est, q res, quæ debet seruitutem, continua sit, nec extinguatur tempore, & ideo seruitus itineris quātum ad hoc, dr̄ habere causam continuā, hoc est, quę dētur rei, a re quæ continua est, licet non habet vsum continuum. merito est seruitus; sed qn̄ res non est continua, vt lacus, & stagnum, qui qn̄que exiccantur, tunc nō potest ei seruitus imponi, neque tempore, neque pacto. Ita loquīr hic, & ista lec. vr̄ probari per tex. in l. 1. §. hoc interdictum de cisterna. ī. de fonte. q verum puto, quia seruitus non potest imponi directe, sed dr̄ seruitus vtiliter. Ita dicit Rof. in libellis suis super interdicto de fonte. Et hoc vr̄ sentire ista glo. quæ dicit, q licet seruitus desinat stagno desiccato, tamen eo reassumente aquam, de æquitate conualescit. Opp. de ser. rust. præd. l. via. §. 1. So. stagno non potest imponi seruitus aquæductus, sed seruitus nauigii recipiendi sic. Rationem assignat gl. quia per nauigium non minuitur aqua, sed per aquæductū sic. Certe lex ꝯria loquitur in lacu, qui habet aquam perpetuam. Et hoc modo bene dicit gl. si vero haberet aquam temporalem, non posset constitui seruitus nauigii directo, sed vtiliter: quia licet verba deficiant, tamen mens cōcordat. per d. l. 1. inf. de fonte. s̄m Odof. ibi.

ADDITIONES.

a Menoc. Foramen. Cuiac. l. 11. obseruat. c. 3.

b Causam perpetuam. vide Bar. in l. 2. de seruit. & in l. 1. ad fi. de aqua plu. arc. Inn. in c. de 4. de præscr. Bal. in d. l. 2. Sal. in l. 1. in 4. opp. eo. tit. & ibi Cy. in 5. q.

Ruer. Adde quod seruitutum quædam habent causam perpetuam siue continuam, quædam quasi perpetuam, siue quasi continuam, quædam discontinuam, ut per Bar. Cæp. in tract. serui. vrb. præd. ca. 19. sub rub. quomodo & qualiter & quando constituatur & acquiratur & retineatur seruitus.

LEX XXIX.

a **Si quis ædes.** a Si aliquod prædium seruiens incipiat pertinere insolidum, seruitus extinguitur: secus si pro parte. h. d. De parte vidistis in l. pro parte. sup. ti. 1.

ADDITIO.

a Paris. Si quis ædes. Vide circa hanc l. Cæp. cau. 105.

LEX XXX.

Si testamento. Domus destructa potest vsque ad statū pristinum restaurari, non obstante seruitute, ne luminibus officiatur. h. d.

LEX XXXI.

1 *Mala fides non nocet, nisi aduersus eum, aduersus quem est.*

a **Si ædes meæ.** a Potest aduersus vnum præscribi libertas, aduersus alium non, ex eadem ædificatione. 1 h. d. No. quod libertas potest præscribi sine ti. † No. q mala fides non nocet, nisi aduersus eum, aduersus quem est mala fides, l. qui bona. in fi. de acq. rer. do. & l. Fulc. §. q si aduersus. ī. quib. ex cau. in poss. eatur. Not. quod si plura sunt prędia dominantia, plures dicentur seruitutes.

ADDITIO.

a Si ædes meæ. De huius legis intellectu, vide Bar. in l. 1. Dide serui. & aqua.

1 *Libertatem præscribere, est occidere seruitutem.*

2 *Seruitus est aliquid respectu domini dominantis.*

3 *Dominium per vsucapionem non occiditur, sed per præscriptionem sic.*

a **§. Libertas.** a Nisi prædia vrbana possideantur continuè, eorum libertas non præscribitur, hoc dicit. Istū §. intelligo in præscriptione libertatis a seruitute vrbano. præd. in qua requiritur factum, & bona fides præscribentis. l. hæc autem iura. sup. eo. merito si non possidet domum, non habet bonam, neque malam fidem, nec aliquid facit, ideo non præscribitur. ita loquitur hic. Sed in præscribendo libertatem prædii rustici, putarem secus, q a tunc ꝑditur seruitus ex sola negligentia nō vtētis. l. sequitur. §. si via, 1 inf. de vsucap. Videbitis in l. penul. quemad. ser. amit. † Quæro, quid est præscribere libertatem. Dicit glos. nihil aliud, quam occidere seruitutem, sicut præscribere dominium, est occidere dominium alterius. Vide glo. sed cum seruitus sit quædam priuatio, & sic est

ADDITIO.

a Libertas. Non præscribitur. De præscrip. liberta, uide Bart. in l. 1. C. de ser. & ibi Doctor.

est nihil quo pōt occidi: l. quod attinet. ff. de reg. iu. Rñ. seruitus respectu dñii dominantis est aliquid. s. ius dñii, dixi sup. e. l. 1. probatur in l. arbor. in fi. ff. com. di. & ideo qui occidit illud ius, a præscribit libertatem, & quod hic loquitur, non dr̃, q̃ occiditur seruitus, prout respicit prædium seruiens, quod est mera priuatio, sed prout respicit ius prædii dominantis. In eo vero, † quod dicit de præscriptione, qđ occidit dñium alterius, nõ est verum in vsucapione triennii: nam dominium non est nisi vnum. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. cõmo. Vnde dñium p vsucapionẽ non occiditur, sed de vno ad alium transfertur. l. vsucapio. de vsuc. sed in præscriptione longi tẽporis, per quam nõ q̃ritur directũ dñium, s̃m gl. nostras, sed vtile occidit, illud dictum procedit, nam illud vtile occidit, hoc est extinguit effectum illius directi dominii, C. de præscr. 30. ann. per totum.

A D D I T I O.

a Illud ius. No. q̃ dominium vtile acquisitum ex præscriptione occidit directum ad de gl. in l. 1. §. si ex pluribus. in uer. possideo. & ibi Ang. de acq. poss. & adde Bal. in l. procurator. cum concor. de procur.

LEX XXXII.

1 *Perpetua quæ dicantur, & quæ non.*

a **Eum debere.** a Nihil in hoc seculo p̃t esse perpetuum, nisi per subrogationem. h. d. Op. s̃. eo. l. seruitus, in prin. Sol. fateor, q̃ intellr̃ tñ de p̃nti columna, sicut ibi de p̃nti lumine, tamen lumen non p̃t esse perpetuũ absque aliqua subrogatione: columna vero absque subrogatione non potest esse perpetua. Ratio, quia lumẽ est videre cœlum, vt s̃. eo. l. lumẽ. qđ fit p aerem, q̃ est simplex elementũ, neque recipit corruptionẽ, seu extinctionem. sed columnæ compositæ ex reb. elementatis, & oĩa elementata corrumpuntur, ita loquitur hic. Opp. ff. loc. l. Martius. Sol. ibi in glo. opp. s̃. de seru. l. quoties. §. fi. So. ibi sp̃ale est in seruitute oneris ferendi, qđ seruiens debeat ædificare, quod videbitis in l. & si forte. §. 1. & 2. & ff. si ser. ven. Op. s̃. eo. l. si arborem. in fi. So. hic non est oratio ambigua, ibi sic. † Op. quod imo multa possunt esse perpetua, ut Instit. de perp. & temp. act. & s̃. e. l. foramen. ver. omnes. Rñ. quædã sunt opera naturalia composita ex simplici elemento, vt p̃dia ex terra, & fons ex aqua perpetua, & ista p̃nt esse perpetua ff. de fon. l. i. & de flu. l. i. & de riuis. l. i. & d. l. foramen. §. oẽs. s̃. e. quædam sunt artificialia, & ista aut componuntur ex rebus elementatis, & non possunt esse perpetua vt hic, aut non componuntur ex his, vt actiones & obligationes, quæ sunt simplices imaginationes, & istę possunt esse perpetuæ ad nutum principis. Ita loquitur tit. de perpe. & tem. ac. Vltimo no. gl. quæ facit differentiam inter æternum, & sempiternum.

A D D I T I O.

a Meno. Eum debere, Pik [illegible]

LEX XXXIII.

a **§. Et qui duas.** Rei suæ nemo pōt q̃s seruitutem imponere, nisi actu, quo alteri tradidit, a h. d. cum l. seq. Op. & videtur quod in traditione non possit istud pactum apponi, qm̃ in ipso instanti quo traditur, adhuc est tradentis. Glo. resp. qđ pp multam proximitatem quam hẽt cũ tpe, quo erit alterius, valet istud pactum, & pp hoc puto q̃ hæc lex debet intelligi quando fuit facta traditio ex magno interuallo, vel videtur ipsum pactum in traditione ipsa repetitum, vt l. item quia. in fi. sup. de pact. & ibi dixi.

A D D I T I O.

a Paris. Alteri tradidit. Vide Ias. in l. quãuis. §. cũ inter. in 2. no. ff. de condic. indeb.

LEX XXXV.

a **Binas.** a Si ædes legãtur, vel venduntur, vr̃ actũ, vt contignationes vti stant, ita stent. h. d. Opp. s̃. de rei ven. l. Pomp scribit, si ex æquis, vbi res mobilis non potest esse cõis pro diuiso. Sol. gl. inuoluit se. veritas est, q̃ tignum donec cohæret domui. nõ censetur res mobilis, sed immobilis, & ideo potest esse communis pro indiuiso. s. cuiusque pro regione sua. sed si fuerit exemptum a domo, esset cõmunis pro diuiso. l. arbor. in fi. ff. commu di. & no. ex l. idẽ, q̃ quicqđ dicatur de iunere, q̃ non vr̃ ɔcedi, tñ ista seruitus, tigna vti stant, ita stẽt, vr̃ concedi, vt hic in venditione, & legato. dixi in l. i. de ser. leg.

A D D I T I O.

a Menoc. Binas. Martesius. in notis car. 12.

LEX XXXVII.

Si ædes. Aedificia, quæ inuicem non vñr, non p̃nt inuicem seruire. h. d. Puto quod hæc lex debeat intelligi, quando distantia loci, vel modus impediat commoditatem vnius prædii venire ad aliud, alias secus. l. seruitutes. §. publico. & l. fin. s̃. tit. i. & ideo si aqua duceretur per circuitum vnius montis, non uideo quare mons medius impediat seruitutem aquæductus, sicut vides exemplum in aquæductu Perusino, qui transit per duos montes.

LEX XXXIX.

a **Eos qui.** a In pariete communi non potest quis fenestras facere, nisi sibi fuerit concessum. h. d. no.

A D D I T I O.

a Meno. Eos qui. Cuiacius, lib. 1. obseruat. c. 4.

LEX XL.

Olympico. Si res legatur ad vitã, in dubio nõ vr̃ imposita ei seruitus, licet duret facultas eundi. Op. q̃ legata domo videantur relicti horti domui ɔiũcti. l. p̃diis. §. pe. ff. de le. 3. So. intellige hoc, q̃ testãr expresserat, q̃ hortus ñ veniret, vel separatum emerat. Op. & vr̃, q̃ seruitus videat̃ iposita, vt ff. si ser. ven. l. testatrix. Sol. ideo hic non videtur seruitus imposita, sed facultas eundi, quia prædia non erant relicta perpetuo, alias haberet locum quod dixi sup. eo. l. binas.

§. Lucius. Potest quis aperire ianuam versus viam, quatenus se extendit stillicidii vigor. h. d.

De seruitu. rusticorum prædiorum. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 *Confessoria quando agitur contra tertium possessorem fundi seruientis, patientia uenit officio iudicis.*

a **SEruitutes.** a Iurisconsul. nominat hic seruitutes rust. prædio. inter quas gl. dicit, q̃ sunt quædam seruitutes nominatæ, quædã innominatæ. Primo ponit nominatas, Secundo innominatas. Secũda ibi, in prędiis. & hoc facit vsque ad l. item. §. qui habet. ff. eo. in ver. traditio. Opp. q̃ quis cogatur ad tradendum, & patiendum iure actionis, non officio iudicis, l. quoties. sup. ti. 1. quod apparet, quia tradendo, non liberatur quis, sed adhuc remanet obligatus parti, no. in l. corruptionem. de vsufr. C. & sup. ti. 1. l. inter seruitutes. in fi. Sol. duob. modis potest intelligi: vno modo qñ agitur contra ipsum, qui seruitutem vendidit, vel promisit, & tunc fateor, q̃ ad hoc agitur iure actionis, & officiũ iudicis erit super hoc, q̃ faciat eum cauere de obseruando hoc. l. hatum, & l. egi. si ser. ven. Secundo modo potest intelligi, † quando agitur confessoria contra tertium possessorem prædii seruientis, tũc, quia ille nunquam fuit obligatus, patientia non venit iure obligationis, sed sicut in rei vendicatione, per officiũ iudicis quis cogitur restituere, l. qui restituere, & l. officium. de rei ven. ita hic per officiũ iudicis quis cogitur pati, quia illud haberetur pro restitutione. l. quoties. sup. tit. 2.

A D D I T I O.

a Seruitutes. Et dum iste tex. facit mentionem de seruitute calcis coquendæ, & arenæ fodiendæ, de eius practica, & intellectu differente ab aliis, uide Baro. in l. si prius. in 3. opp. [illegible] par. de ope. no. nun. Menoc. Duarenus, li. 1. disputatio. annuer. c. 11. Ioan. Robert. l. b. 4. [illegible] c. 5.

LEX II.

Rusticorum. Circa istam l. dic vt l. Lucio. infra de aqua quot. & æsti. & ibi vide.

LEX III.

Item sic possunt.

1 *Haustu aquæ concesso & iter tacite sequitur, non est seruitus, sed accessio.*

a **§. Qui habet.** Cui conceditur aliquid, vr̃ concedi id sine quo illud esse non potest, & si non valet expressum, non valet tacitum. h. d. No. summarium. † Quæro circa hunc §. qñ conceditur haustus & sequitur iter tacite, vtrum iter sit seruitus? Gl. dicit, q̃ non, sed est quædam accessio. Vide glo. Ex hoc apparet sol. contrarii signati in seq. gl. quæ opponit de l. si fideiussor. de leg. 1. & l. 1. §. 1. qui. mo. pig. vel hyp. sol. & de hær. inst. l. qui filio, & no. sol. glo. Nam ibi vitiato expresso, non vitiatur tacitum, quod est æque principale cum expresso, hic vero vitiatur tacitum, quod est accessio expressi. Gl. quærit, quid si per decem annos iuit per aliam viam, siue per alia loca? Dic vt in gl.

A D D I T I O.

a Videtur concedi. No. q̃ concesso antecedenti, videtur cõcessum accessorium. De quo uide plene per Bal. in l. quamuis. C. de fideicom.

LEX IIII.

a **Pecoris.** a Seruitus pecoris pascendi, & ad aquam appellendi, est prædialis, & potest finiri cum persona, si hoc est actum. h. d. Quæro, quare hæc seruitus non transeat ad hæredem, dic vt in glo. Sed quæro, utrum in istis casibus, in quibus ad hæredem non transit, dicatur seruitus realis. Breuiter, si non habet ibi prædium dominans, tunc non est seruitus realis, sed personalis obligatio. s̃. tit. 2. l. vt pomum. Si autem iste cui promisit, habet prędium dominans, tunc est reale, siue quoddam ius, quod extinguitur cum persona ope exceptionis, non ipso iure. l. 4. s̃. ti. 2. Dixi in l. Mela. §. fi. sic ali. & cib. leg.

A D D I T I O.

a Paris. Pecoris. Vide Bal. in l. 1. §. libertatibus, cum uers. seq. in fi. de cad. tol. Quod autem non possit constitui aliqua seruitus personalis, excepto vsufructu, vsu, & habitatione, vide Corneu. consi. 158. in 4. dub. & ibi etiam, quod nõ potest acquiri præscriptio talis seruitutis. vide etiam an dicatur seruitus, quando non est prædium dominans, sed permittitur personæ. vide Bar. in l. Mela. §. fi. inf. de ali. & cib. le. præst. vbi & addidi Alex.

LEX V.

Ergo.

§. Neratius. Seruitus realis non potest imponi, nisi quatenus exigit utilitas prædii dominantis. hoc dicit cum l. seq.

LEX VII.

a 1 **Qui sella.** a Istam l. allegaui semel ad q. † in castro Plebis erat statutũ, qđ qcunque in die fori habuerit coria in platea, soluat tñ pro gabella: modo quidã tenebat coria sup quodam

A D D I T I O.

a Poma. Qui sella. Vide Bar. in suo consi. incip. sta. castri Plebis. vbi ita consuluit, & alle. istam l. qui sella, §. qui actum, & consi. 159. vide Bar. consil. 139. & de intellectu huius legis vide Aret. consil. 30. incip. viso themate, & consultatione. Clau

a dam bancho. dicebat, ille se non dēre soluere gabellam, quia non tenebat ea in platea. Dicebam oppositum. s. quod debeat soluere gabellam, per hanc legem.

ADDITIO.

a Quodam bancho. An qui super banchum tenet, dicatur tenere in platea. Sed quid si tenet in palatio, ut de Cy. in l.a. de inter. & inc. cons. Bar. de quo hic, statuto castri pleb u.

a **§. In rusticis.** Medium prędiū impedit a seruitutē rusticam h.d. Istā l. intelligo qn̄ mediū p̄diū impedit commoditatē ex vno fundo puenire ad aliū. Quid. n. si non impediret, puta. inter p̄dium meum, & tuum est illud mediū, tn̄ per viā publicā possum venire ad tuū ad hauriendū aquā pascendu aīalia, & silia. Certe credo, q. seruitus possit imponi, vt s. ti. 2. l. vlt. ff. e l. fi. & e.

ADDITIO.

a Impedit. Quando locūs medius impediat seruitutem imponi, adde l. non solum. in prin. & ibi Bar. de ope. no. nun. & in l. in tradendis. §. 1. inf. com. prædio. & in l. si prius. §. si. de aqua plu. arc.

LEX XI.

1 *Contrauenire facto proprio licet non ualidū de iure, quando quis possit*
2 *Inualidum a principio tractu temporis confirmatur alio interueniente.*
3 *Facta retro, an trahantur ad præsens.*
4 *Argumentum de toto ad partem non ualet in indiuiduis.*
5 *Iudicio maioris partis quando statur, remissiue.*

a **Per fundum.** a In his, quæ sunt cōia plurib. vt singulis requiritur consensus oīum, qui pōt separatim adhiberi. h.d. vel sic. Qn̄cunque requiritur consensus plurium, vt singulorum, potest separatim adhiberi. Item licet vnius concessio non transferat ius reale in cōcedentem, tn̄ obligat personaliter. h.d. Op. & vr̄ q. sufficiat consensus maioris partis. l. q. maior. ff. ad muni. & l. plane. s. q. cuiusque vniuer. Sol. hic in his, quæ sunt cōia plurib. vt singulis, ibi plurib. vt vniuersis. Op. C. de decur. l. 2. vbi requiritur ꝯsensus plurium simul. Sol. eodem modo ibi, qn̄ plures consentiunt, vt vniuersi, hic vt singuli. Contra dicta op. s. de pac. l. & suum hæredem. §. fi. vbi in his, quæ cōia sunt plurib. vt singulis, sufficit consensus partis maioris, & requiritur, q. consensus adhibeatur in vnum. So. spāle est ibi, vt ibi dixi Rō, quia ibi consensus maioris partis preiudicat aliis, sicut in consensu vniuersitatis. Vlt. gl. collegit ex l. ista multa notabilia. Primo † q. quis ꝯ factum suum venire non potest, licet de iure non sit validum. ꝯ. C. de agri & censi l. quemad. li. 11. Gl. remittit ad no. in l. post mortem. sup. de adopt. tu dicas, quantum ad pn̄tem l. quod hęc concessio non est valida quo ad ius reale, quia non est seruitus constituta, sed quo ad ius personale valida est, quia ille, qui concessit obligatus est, & ideo non potest venire ꝯ. & ideo Inn. in simili extra de do. e. inter dilectos. circa prin. dicit, q. officium iu erit super isto casu pronunciare istis, qui hoc promiserunt, non competere ius prohibendi. Secundo no. b gl. q. † illud, q. ab initio non valet, tractu tp̄is confirmatur. In ꝯtrium alleg. ff. de reg. iur. l. q. initio. & inst. de inut. sti. §. 1. Sol. solo tractu tp̄is non confirmatur, sed alio interueniente, sic. Item no. Dy. in c. non firmatur. ext. de reg. iur. lib. 6. † Tertio no. gl. q. retro facta trahuntur ad p̄ns. In ꝯtrium alleg. C. ad Mac. l. fi. de do. inter vir. & vx. l. dona. Sol. illud. q. fit hodie, trahitur retro, vt fit in ratihabitione solummodo per fictionem, quæ habet locum, vbi æquitas suaderet æquum est aūt, q. meo nomine est gestum, si ratum habeo, trahatur retro, qm̄ ab initio est factum mei cōtemplatione, quæ æquitas hic cessat: licet enim vnus ex sociis concessit seruitutem suo nomine, & ego concedo hodie, nō est æquitas, quare fingitur quod ego retro concesserim. † Quarto not. glo. quod hic non est idem iuris de toto ad partem, ar. contra de admi. tut. l. si duo de vsu. l. qui scit, in prin. gl. non so. Dic breuiter: In indiuiduis nō procedit arg. de toto ad partem, qm̄ in partes diuidi non potest. l. p parte. s. ti. 2 ita loquitur hic. In his vero, quæ sunt diuidua, bene ꝓcedit, vt quod iuris est de toto quo ad totum, idē de parte quo ad partem. l. quæ de tota de rei ven. & d. l. qui scit. in prin. non aūt procederet hic arg. q. iuris est de toto ad totum, idem de parte quo ad totū, vt est tex. in l. an pars. ff. pro derelicto. † Vlt. glo. not. dicit. quod non statur iudicio maioris partis, hoc examinaui. sup. in contrarius.

ADDITIONES.

a Pom. Per fundum. Extende ut per Bar. in l. 2. §. ex his. in fi. de uer. ob. & limita, vt per Bal. c. cum omnes. de const.

b Secundo no. Adde Bal. in l. 1. C. si ser. exie.

LEX XIII.

1 *Fructuum uineæ quartam partem qui dare promisit, dat etiam quartam partem arborum in ea existentium.*

Certo generi. a Appellatio vineę in dubio refertur ad solū, non ad superficiem h.d. Quæro quomodo hic dr̄ agi contrarium. s. quod appellatio vineæ referatur ad vites seu ad superficiem tantum: dicit gl. duob. mod. Dic vt in glo. inducit in ar. ad q. de rustico, qui promisit dare domino quartam partem fructuum vineæ, an debeat de fructib. arborum, quas ibi plantauit. Gl. arguit pro, & contra, & non determinat. Certe puto in dubio debere intelligi fructuum vineæ, hoc est illius terræ uineatæ, hoc est, vt b debeantur fructos arborum, per istam l. Contra prædicta facit l. si quis legauerit. inf. de leg. 1. Resp. ibi testator excipit vineas, nō facta certa demonstratione certi loci, vnde cum non reperiantur vineæ, non ualet exceptio: hic vero est certum de quo solo senserit appellatione vinearum.

ADDITIONES.

a De rustico. Et ista q. posset et decidi per id, quod no. in l. dāni. §. si is qui. inf. de dā. inf. vbi quæritur, an promissa, & concessa trahantur ad futura. Et ista gl. bene facit ad q. de qua per Bal. in l. diuortio. §. si fundus. sol. mat. ubi dicit, qd̄ a toto uī potest excipi aliquid particulare quod veniebat de natura agentis, & contractus. Et sic sc̄dm eū facit, quod qs possit dare feudū emphyteuticum reseruato sibi vsufructu arborum. facit, quod no. in l. damni & in l. obligationum fere, §. placet. de ac. & obl. & hoc dicebat Bal. per tex. in d. l. si fundus. ibi, nisi contrariam uoluntatem. Sed quid econtra si agatur, quod arbores sint emphyteuticæ, vide Bal. in l. 2. ad fi. C. de iu. emph. & ad hoc not. per glo. & Doc. in l. si fundum sub conditione. §. qui fundum. de leg. 1. & omnino Bal. in l. 1. in fi. C. de io. emp. Pet. in d. l. si quis legauerit. de leg. 1. in q. hic formata per gl. dicit idem, quod Bar. hic per istum tex. & ibi et dicit, quod appellatione siluæ venit solum, & appellatione vitis, uenit solum donec vitis ibi est. quia alias nō dicitur uitis, sed eradicata uite non debetur solum, sc̄dm eum ibi, & in l. si fundum. §. qui fundum. e. ti. & ad hoc no. Io. An. in Spe. de emp. §. 1. post prin. in add. inc. ubi adde Ale. cons. in lib. 4. Meno. Adde Petrasan. singulari 97 in contractib.

b Contra prædicta. Pet. de Bel. Per. in d. l. si quis legauerit. dicit, quod appellatione uineæ solum, si tempore, in quo confertur dispositio, est ibi vinea. d. l. si quis legauerit, & ibi Pau. de Cast. licet Pet. mentionem non faciat. Bar. et. ibi etiam respondet, sed non clare.

§. Si totus. † Seruus respicit totum fundamentum antequam certus vsus certo loco limitetur, quæ limitatio fiet per iudicem, secundum le. nisi aliter actum sit. h.d. vsque ad fi. l.

ADDITIO.

† Cla. Totus. Ad huius §. intellectum uide omnino Ro. in l. stipulationes non diuiduntur. inf. de uerb. obl.

LEX XIV.

Per quem locum. Si vni conceditur seruitus vna, nō potest alii concedi alia, per quam seruitus primi impediatur. h.d.

LEX XV.

Quintus Mutius. Qui habet ius aquæductus, potest facere in suo quicquid vult, si dominio prædii, non noceat.

LEX XVI.

1 *Aues capta in fundo a prohibito ingredi fundum, efficiuntur iudicis.*

a **Diuus Pius.** a Quærit gl. quid si post prohibitionem, † ingressus ceperit aues? gl. tenet, quod efficiunt capientis, idem tenet in l. 3. de acq. rer. do. Contra tenet Insti. de re. di. §. feræ. Dy. & omnes tenēt istam glo. Solus. n. ingressus est prohibitus, non capere. Alia autem gl. est clara.

ADDITIO.

a Paris. Diuus Pius. Ad hanc l. vide Iac. de Rau. An. & Imo. in l. 5. §. Nerua. de acqui. pos. & Bar. in l. 1. de acq. rer. do. Circa illam reg. huius tex. an liceat intrare fundum alterius, maxime domino inuito, vide multos casus, in quibus licitum est, per gl. & Bal. ibi post Abb. in c. omnes. 1. dist.
Meno. Forcat. Accur. c. 4.

LEX XVII.

a **Imperatores.** a Aqua ex flumine publico ad rigandos agros sc̄dm mensuram diuiditur, nisi alicui aliter sit concessum h.d. Vides quod aqua ex flumine publico non potest duci cum iniuria alterius, quod facit ad q. de molēdinis. De quo dic vt dixi in l. quominus. de flu.

ADDITIO.

a Meno. Imperatores. Scripsi de arb. iud. casu. 245.

LEX XVIII.

a **Vna est via.** Si per plures fundos itur ad vnum, seruitus vna est, & per vsum in parte retinetur seruitus tota. h.d. Op. & vr̄ quod sint plures seruitutes, l. si ædes. ff. ti. i. So. ibi erant plura prædia dominantia, ideo ibi plures debētur seruitutes, hic plura prædia seruientia, & vnum dominans. De hoc dicetur in l. nam satis. inf. quib. mod. ser. amit.

ADDITIO.

a Pom. Vna est via. Vide quod per illum tex. dicit Rom. cons. 198.

LEX XIX.

1 *Iurisdictionem habens in castro si longo tempore processit per uiam accusationis non perdit ius acquirendi.*

Si vnus. Seruitus non potest acquiri pro parte, sed per plures potest acquiri, & per vnum peruenire ad plures. h.d. 1 Lex, una est via, quæ præcedit, facit † ad q. Aliquis habet iurisdictionem in uno castro longo tempore, ipse processit super accusationib. & nunquam processit per inquisitionem, nunquid perdidit ius inquirendi? & hæc lex vna est, arg. quod non perdat, vna enim est lex, quia maleficium punitur licet diuersis mod. ad hoc perueniatur, & ideo si vtor vno, retineo totum. Vel dicas, vna est iurisdictio quæ diuersis modis retinetur.

LEX XX.

Si mihi. Qui habet duo iura, remittendo unum, non videtur remittere aliud. h.d.

§ Seruitus. Pro læsione ex seruitute naturaliter contingente non tenetur dominus. h. d.

§. Si fundo. Licet fundum mediū redimā, non extinguitur seruitus quæ a tertio fundo debetur. h.d.

LEX XXI.

Si mihi. Licet totus fundus debeat seruitutem, tamen debet quis vti per eam partem, quæ minus lædit, h.d.

bar. super 1. ff. vet.

LEX XXII.

Via constitui.

§. Si lacus. Per lacum perpetuum potest constitui seruitus nauigandi.h.d.De hoc dic vt in l.foramē.s̄. tit.i,

a **§. Si fundus.** Si fundus publicetur nō extinguitur seruitus,h.d.

ADDITIO.

a Si fundus.Adde l.1.& quod ibi Bal,C.de ser.in prin.

---

1 *Diuisione facta non debetur aditus per partem alterius, sicut primo ante diuisionem ibatur, nisi specialiter sit conuentum.*

§. Quæcunq; Ius seruitutis totum est in toto, & totum est in qualibet perte totius, nisi vsus eius 1 aliquid impediat.h.d.No.q; dixi in summario,† No.q; facta diui a sione,non vr̃ actum, b vt quis habeat aditum p partē alterius sicut b primo ante diuisionē ibat,nisi spālr sit ꝯuentū,q; no.& si tene mē. n.Idē in vendōne, vel alia cōcessione inter viuos,l. in vēdendo.de ꝯh.emp.secus in concessione in vlt.volun.dixi in l.binas.s̄.tit.i.

ADDITIONES.

a Pom.No.quod.uide per Ias.l.seruum filii.§.si de leg.1.

b Nō uř actum.No.q; facta diuisione non ur actum quod quis habeat aditum per partem alterius,adde quod no.Bar.in l.quod conclaue, prope fi.de dam.infe.& in l.1.de ser.leg.uide Ias.in l.seruum filii §.fi.in ult.no.de leg.1.

LEX XXIV.

Ex meo.

Non potest quis concedere aquam ex suo aquæ ductu,quam habet ex fundo alieno.h.d.

1 *Accedere duobus quando vna res non potest accedit pretiosiori.*

2 *Reali iure non inspicitur vsus patrisfamilias.*

3 *Diuisio aquæ fit secundum quantitatem partis agri,non secundū qualitatē.*

4 *Seruitus aquaductus est indiuidua.vsus eius diuiduus.*

Si partem. Diuisio aquæ fit ad mēsurā prædii dominantis, non inspecta partiū bonitate, vel necessitate.h.d.Op.dr̃ hic nō dēre inspici necessitatē agri,Contra,s̄.e.l.ergo.§ i. Sol.intelligo hāc l.sic,q; cuilibet parti tota illa aqua, q̄ eā continge bat ex diuisione,erat vtilis,tamen vna pars indiguisset pluri aqua. Sed si tu poneres,q; vna pars esset.cui aqua non esset utilis , neque necessaria, nō video qūo ei dēri possit.p d.l.ergo.§.1 sed qn̄ vtriq. parti est vtilis,licet vni magis,q̄ alii in diuisione,n̄ inspicit̃ illa necessitas.Rō,quia illud ius est totū in toto, & totū in qualibet parte,vt s̄.e l.via.§ fi.& iō diuisio pōt fieri p mēsuram.ita loquitur hic.Intro qn̄ gl.& op.q; dēt inspici bonitas rei,vt j.de aeq.re.do.l.q.quid. So. 1 vna res nō potest † accedere duob.accederet prætiosiori, vt ibi,sed a hic pōt accedere duob.iō prætiositas nō inspicitur. op.q; dēat inspici vsus patrisf.l.ex vsu.j.de vino,tri.& ol.leg.& de fun.instr.l.Seiæ. 2 §.tyrānæ.R n̄.illud † est ius reale ꝯpetēs prædio magis q̄ psonæ.l.si mi.in fi,s̄.e.l.qui aliena.in fi.de neg.ge.& iō vsus patrisf. non inspicitur,præterea vsus si fiat p parte,respicit totum,vt l.vna est via.s̄.e.iō usus patrisf nō inspicit. Vltimo op.q; aqua non possit diuidi , vt l pro parte.in fi.s̄.de ser Sol.non diuiditur ius,sed aquæ commoditas.Ita dicit gl.& bene.q; qualiter pcedat, examinaui in l. stipulationes non diuiduntur,in primis quatuor ꝯtrus.inf.de ver.ob.Vides er 3 go † quod diuisio aquæ fit scdm quantitatem partis agri,nō scdm 4 qualitatē.Pro ratione cogitabitis. Vltimo no. ex hac l. quod licet seruitus aquæductus sit indiuidua,vsus tamen est diuiduus.

ADDITIO.

a Meno,Sed hic,Bott.q.16.nu.5.

LEX XXVI.

a **Si via.** a Hæres non potest eligere per quam partem fundi viā constituat sine captione legatarii.

ADDITIO.

a Si uia,De hoc uide per Lud.in l.2.§.ex his.de ver.ob.

LEX XXVII.

a **Si communi.** Si a sociis fundi dn̄antis emit̃ cōiter fundus seruiens,seruitus extinguitur , secus si fundis dn̄antib.non pōt esse cōis h.d.Opp.ad primam partē inf.e.l. vnus ex sociis 2.rn̄.Sol.qn̄ duo socii redimūt in cōi fundū seruiētē, seruitus extinguitur,vt hic Secus si nō fieret redēptio, sed cum eēt vnius eorum,alteri cōicaret,vt l.ꝯna.tn̄ redēptio, & cōicatio tollit ꝯrium,Et hoc prosequitur gl.p plures casus , tamen in quibusdam, vt arbitror,non bene dicit,& ideo videamus eam p ordinē , in eo casu,quo dicit redemimus fundum seruientem , & postea meum cōicaui tibi,hoc nō placet mihi,nam per redemptionem primo factam de seruiente,seruitus non extinguitur,quia alius remanet proprius.per cōicationē postea factam,seruitus nō extinguit̃,quia cōicatio non est cā extinguendæ seruitutis.l. vnus ex sociis.2.respon, inf.eo.oib.aliis gl.bene dicit.Rōnem differentiæ inter cōicationē, & redemptionem in communi,videbitis in l.vnus,alleg.per gl.

ADDITIO.

a Meno.Si communi.Mod.Paris.in nouo intell.4.legum.

LEX XXVIII.

1 *Iudex nō cog.t plures discordantes inter se ad eorū incōmodum ad cōcordiā,*

a **Itinere.** a Nisi plures domini de loco itineris ꝯsentiant, seruitus effectualr̃ non acquirit̃.h.d Quæro,vtrum isti discordantes cogantur concordare:Glo dicit forte, q; sic. vel forte di-

1 rimentur. Alii dicunt,† q; qn̄ plures discordant ad incōmodum ip- b sorum discordantium, tunc iudex non imminet ad cogendū eos, vt hic,cum si.Secus si ad incommodum tertii,l.huiusmodi, §.fin.de leg.1.& ibi dixi,& per Cy.in l.vlt.in prin.C.com.de leg.

ADDITIONES.

a Meno.Itinere,Mod.Paris.in Labyrintho 14.legum.

b Iudex non imminet.Et ita in hoc Bar.in l.2.§.ex his.de uer.ob.reprehendit ibi glo.

LEX XXIX.

Is qui duo.

Seruitus aquæ immittēdę intelligitur de ea,quæ in fundo colligitur,h d.

LEX XXX.

Qui duo.

Quod seruituti accedit,iure seruitutis accedit.h d. Op.s̄.de vsuf.ea.rer.quæ vsu consu.l. 1. j de leg.1.l. si fundum sub condit.§.qui fundū. vbi vr̃ locus exceptus iure pprie- a tatis. Sol.ibi dicit Dy. hic decem pedes fuerunt excepti propter seruitutem aquæ,ideo iure seruitutis vr̃r excepti,ibi secus. Et hoc innuit glo prima,quæ exponit aquam.i.seruitutem aquæ.Nec intelligas,quod isti decem pedes debeātur iure seruitutis ad aquam, quia sic esset seruitutis seruitus,quod esse non potest:sed illi decem pedes seruiunt ipsi prædio dominanti,cui debetur seruitus aquæ.

ADDITIO.

a Iure proprietaris.uide circa hoc,ao in dubio intelligatur iure proprietatis,vel seruitutis,Dec.consi.41.

LEX XXXI.

Tria prędia.

Redemptione partium,ēt pro diuiso, seruitus non extinguitur,nisi omnes redimantur.

LEX XXXII.

Fundus.

In concessione partis facta socio. potest concedens fundum proprium seruientem facere. h.d.

LEX XXXIII.

Cum essent.

Tp̄e diuisionis pōt agi, vt fundus , qui obuenit vni.seruiat fundo q obueniet alteri.h.d.

§. Per plurium. Qui hēt seruitutem aquęductus , nō pōt concedere haustum aquæ , ex riuo,nisi hoc pepigerit cum dn̄o fundi seruientis h.d. Duæ rōnes formantur in fi.tex.per gl. quas forma,vt in gl.ad istas duas rōnes, prædium nō potest seruire sibi ,& est seruitus seruitutis,&c.Op.j.de aqua quo.& æsti.l.i §.illud.R n̄.hęc lex procedit antequā aqua ingrediat̃ fundū meum.Sed postquam aqua ingreditur fundum meum,possum cōcedere cui volo.vlt. gl.inducit in arg. vtrum possum facere procuratorem ad substituendum alium? Dic vt l.1.in prin.sup.de procuratorib.

LEX XXXIV.

Vnus ex sociis.

Vnus ex sociis non pōt fundum cōem seruum facere, nec ei libertatem acquirere a socio,vel extraneo,h.d primo ponit vnum dictum.Secundo vnam illationem. Tertio rn̄det cuidam at.ꝯrio.Secunda ibi & ideo.Tertia ibi,quāuis . Dictum est clarum,& prima pars est clara,quia vnus ex sociis non potest seruitutem imponere per ꝯn̄s nec remittere . l.tria prædia.sup.eo. Secunda pars est difficilis ad q̄ opp.& vr̃,q; sicut qn̄ plures simul emunt.eandem personam repræsentant,& ideo sicut si vnus emisset,seruitus confunderetur,ita qn̄ plures inuicem cōicant. Gl.soluit plurib.mod. Vltima sol.est,q; cōicantes non repræsentāt psonam vnius,sed plurium,ista est bona ratio . Quæro,quæ est ratio, q; non possint inuicem remittere? R n̄.ratio ponitur in text quia pro parte non potest acquiri libertas,neque concedi , hoc est occasione partis,quam quis pro indiuiso habet, non potest seruitus imponi,neque remitti, sed in proposito hoc fieret si duo socii inuicem possent remittere,ergo &c.Assignat gl.aliam rationem,quia in diuisione totus fundus posset vni obuenire,ista ratio cōcludit modicum. Venio a ad tertiam . part.& pro istius declaratione quæro,cum hic dr̃,q; seruitus non potest retineri pro parte, vtrum retineatur in totum, vt dicatur deberi tota seruitus,an pars seruitutis? Glo.determinat q; pars seruitutis. Idem dixit in l.pro parte,in fi.sup.de seru.ru.gene. Sed certe hæc opi.non est vera quia seruitus non recipit diuisionem. vt d. l.pro par.in fi.Præterea tex.h.d.in l.si communi in fi.sup. eo.s.quod fundus cōis seruit proprio. Not.q; dicit, fundus communis seruit,nō ergo seruit pars socii tantum,sed totus fundus communis.Præterea h.d.text. hic expresse,q; cuique sociorum soli debetur seruitus tota . Præterea si esset verum, q; cuilibet dēretur pro parte,ergo pro parte posset remittere.non.n.remitteret,nisi ius suum tantum cui renūciare est licitum,vt l.si quis in conscribendo C de pac. His prætermissis op.q; si cuique seruitus dēretur insolidum, ergo quilibet potest remittere insolidum,l.si rem, §.si duo.inf.de nou.q; not. in l.si vnus, in prin.sup.de pac. Sol.tex.hic vult soluere istud contrarium . Quod.n. dicitur q; cuilibet debetur , intellige non personæ principaliter, sed debetur fundo .& per fundum personæ cuilibet;ergo particulę fundi debetur insolidum.l.via,in fi.inf.eo.sed in qualibet particula quis habet socium,ergo in nulla particula vnus solus poterat acquirere, vel amittere,& hoc vult dicere iste tex.

ADDITIO.

a Venio ad tertiam,Adde Bar.in l. stipulationes non diuiduntur.in 3. oppo,de verbo.oblig.

---

§. Si fons. Qui non vtitur nullo impedimento congruo tempore,seruitutem amittit,sed ei restituitur ex cl̃a generali.

nerali.h.d.cum l.seq.Op.& vř,q; impeditis agere nõ currat præscri ptio ipso iure,& sic non sit opus restit.l.i.in fi.de ann.exce.glo.dicit, aliud in pscriptione rerum corporalium. Ista sol.non vř perfecta,qa etiam ista lex potest intelligi in præscriptione rerum incorporalium, hoc est in præscr. ꝯ actionem.& ideo dicunt alii,vt Per.hic loquitur, qñ quis est impeditus agere impedimento facti,tunc currit præscriptio,licet restituatur,vt l.i.sup.ex quib.cau.ma. ibi loquitur quando est impeditus impedimento iuris.ita refert Cy.in l.i de bo.ma.in 4. opp De hoc tangit gl.in l.senatusconsulto sup.de offi.præsi.

LEX XXXVI.

Cum fundo. Stip.o pœnalis ad personam relata nõ facit præsumi seruitutem personalẽ impositam. h.d. Not.q; in dubio ꝯcessio seruitutis intelli realis,nec ex stiptone pœnali ad personam relata aliud præsumitur.dicam in l.prox.

LEX XXXVII.

1 *Seruitus quando dicatur realis ,& quando personalis.*

a **Lucius.** Ex indeterminata cõcessione respũ fundi dñantis , præsumitur concessio personalis. h.d. quam l.no.cum l.seq.Op.š.l.prox.vbi in dubio concessio præsumitur realis. Sol.ista vř indeterminata locutio respũ fundi dñantis,quæ facit præsumi cõcessionem personalem,alias in dubio esset realis,ꝯ,j. de le. 2.l.apud Iulianum alias l idem Iul.§.si quis alicui. vbi in dubio præsumit p-sonalis. Sol.† Aut verba concessionis referuntur ad factum,vt cõ-cedo tibi ire agere licere: Aut referunt ad ius, vt ꝯcedo tibi ius eundi.Primo casu in dubio præsumitur personalis,vt l ꝯria.Secũdo casu standum est distõni huius l. Aut conceditur ius respũ fundi determinati,& psumitur realis. š.l.prox. Aut indeterminati, & psumitur psonalis,vt hic,nisi rõ personarum aliud inducat.l pr.j.de ser.le.& ibi examinaui tam in istis seruitutib.quam ẽt in beneficijs, & priuilegiis.

ADDITIONES.

a Pom.Lucius.Istum tex.dicit sing.Ro.sin.9.& Ale.sin.60.Et ad intellectum huius l.uide Ias.§.æque.inst.de act.

b Verba concessionis.Adde Bar.in l.si sub una.de uer.ob.& l.stipulatio ista.§.si quis ita.& quod ibi Imo.eo.tit.

Ruer. Adde q; Bar.sequitur Bal.Ang.& Pao.de Cast.h.c. & hæc doctrina est ab omnibus approbata.ut no.Ias.in l.2.§.Cato col.2.inf.de uer.ob.

LEX XXXVIII.

a **Flumine.** a A flumine,quod transitur ponte,vel vado,potest incipere seruitus viæ,secus si pontibus, vel nauiculis transeatur,sed tale flumen seruitutem itineris alias cœptam,non interrumpit h.d.

ADDITIO.

a Meno.Flumine.Gouean.lib.1.uariar.lect.c.36.

1 *Strata cum intrat in plateam,desinit esse strata.*

§.Idem iuris sit. Et certe est idem iuris,& valet concessio considerato eo,q; nunc fit, nõ q; fieri solet cõiter.& hoc sequitur. Et certe est idem iuris secundum prædicta. Tene primam lec. positam in gl.quæ est vera. No.modum finiendi viam.Et facit ad q.†q; strata cum intrat in plateam,desinit esse strata de quo dixi in l.fi.de via pub.& iti.pub. refi. Et habui hanc q.in ciuitate Tuderti.

Communia prædiorum tam vrbanorum quàm rusticorum. Rubrica.

LEX PRIMA.

a **Ædificia.** Hic ponitur quæ dicantur a ædificia rustica,& quæ vrbana. Not.quod seruitus non potest deberi,nisi a prædio.

ADDITIO.

a Quæ dicantur. Sed an molen linum,furnus,uel nauis,dicantur rustica , uel urbana,uide Bal.in l.certi.C.loca.Et quandoque ædes appellantur rusticæ, sed improprie,l.cætera.§.sed & si quis.secundum Bar.ibi,de leg.1.

LEX II.

a **De aqua.** a Ius hauriendi , uel ducendi aquã ex flumine per castellum, non est seruitus proprie, sed in hoc iure quis tanq̃ in seruitute defendet.h d. Hæc l.pt intelligi de aqua tollẽda ex flumine publico, & iõ non est ppie seruitus , quia nõ debet pdio alteri. Et p istud ego dicebam , q; si in via publica est aliqua clausura,uel locus, p quẽ duco aquã ad prædiũ meũ, & aliquis me in illo iure impediat, possum agere utili actione.ar.huius l. Pro hoc inf.de aqua quo.& æsti.l.i. §.ait prætor,quo ex castello.Scđo põt intelligi in aqua ex flumine priuato, & tũc nõ est ppie seruitus,quia forte non erat perennis,sed dicetur seruitus vtiliter.š.tit. 2.l.foramẽ. & gl.hic no.& hanc l.adde ad dictum Rofr.quod ibi recitaui.

ADDITIO.

a Meno.De aqua Cuiac.lib.2.obseruat.c.26.

LEX IIII.

Caueri. Post monumentum constructum non potest limitari mensura,vel numerus sepeliendorum.h.d.

LEX V.

Proprium. In contractibus est locus iuri non decrescẽdi h. d.Opp.de l.si mihi & Titio. j.de ver.obl.Sol.in contractib.non est locus iuri accrescendi,vt ibi,sed iuri non decrescendi sic,vt hic , Cuilibet enim attribuitur seruitus insolidum. Dixi plene in l.rẽ coniunctẽ.inf.de leg. 3.

LEX VI.

Si quis duas. In tradendo potest quis facere,vt prædium quod traditur,seruiat ei,quod retinetur,vel econuerso.h.d.

§.Duas autem. Diuersas res simul tradendo diuersis non potest qs inuicẽ seruas facere.h.d.

1 *Fundus diuiditur destinatione patrisfamilias.*

2 *Domus pariete interiecto medio diuiditur.*

§.Si quis partem. Tradendo partẽ pro diuiso pt vnã partem alteri seruam facere.h d.† No.q; fundus diuidit destinatione patrisfa. domus † vero diuiditur pariete interiecto in medio. Pro hoc.j.de leg.1.l.q; in rerũ.§.i. & l. a si domus.i pti.e.ti.& ibi dixi.& l.ita stipulatus.circa pri.j.đ ver.ob.

ADDITIO.

a §.1.Vide ibi gl.communiter approbatam.Et qualiter accipiatur hoc casu paries, melius dixi post Io.de Imo.

§.Item si duo. Plures tradendo simul , vel separatim id facere possunt,quod vnus solus, si insolidum sit dominus,secus si pro parte dominus fuerit.h.d.

LEX VII.

a **Si in venditione.** a Si aliquis dixerit rem venditã esse seruam simpliciter , potest quã vult seruitutem imponere,secus si respectu certæ personæ . Item secus si hoc dixerit dubitans de seruitute iam constituta.

ADDITIO.

a Paris.Si in venditione.De huius intellectu vide Ang.& Imo.post Barto.in l.si qs legauerit. de leg.1.Et pro intellectu huius l.vide no. io l.quisqui l.j. eo.circa intellectum l.io tradendis ,iuncta glo.hic io ver, facere potest. Limita,ut per Alex. consi.28.inc.v.fit ,& accurate.ver.& sic patet.1.vol. vide Fel.cap.inter monasterium.de re iud.Alex.in consi.38.vol,1.Et ad intellectum huius l.uide Alex.cons. 28. vol.1.

LEX VIII.

In tradendis. Qui vult seruitutem excipere,dẽt eam certam excipere.h.d.Quærit gl.qd indubio,q; istorum erit.Rñ gl.mirabiliter,q; vltima pars est vera , q; oĩs seruitus potest imponi,quæ tamen sit congrua prædio dominanti , vt š. l.prox.Sed huic gl.ob.inf.eo.l.quicquid.Sed ibi dicam.

1 *Seruitutis constitutionem prædium medium,quando impediat.*

§.Interpositis. Domus,vel prædiũ mediũ non impedit seruitutẽ constitui, si postea p mediũ acquirat:& si p mediũ desinit seruitus nõ extinguit . s.d interpellat. 1 h d.Quærit gl.vtrũ †pdiũ mediũ impediat cõstõnẽ seruitutis . Et vř a gl.distinguere ĩter pdia rustica,& vrbana.Tu dic,a q; in vtroq. idẽ. aut id,q; est mediũ, impedit commoditatẽ , vel vtilitatem peruenire ad prædium dñans,& non potest seruitus constitui: Aut non impedit,& potest constitui.l.seruitutes. §.publico.& l.fi.š.de serui.

ADDITIO.

a Tu dic.Adde Bar.in l.qui sella.§.in rusticis & quod ibi dixi de serui.rust.præd.

LEX IX.

Si cum duas. Si duob.eodem momento diuersarũ rerum fiat traditio,non valet seruitus alteri imposita,secus si separatim traditur.h d

LEX X.

Si ei cuius. Vendita hæreditate , seruitutes confusæ aditione debent restitui,b.d.

LEX XI.

a **Quicquid.** a Venditor rei venditæ dẽt nominatim seruitutẽ imponere, nec valet exceptio gñalis. h.d. b Op.š.e.l.in tradẽdis.in prin.& q; ibi no. So.ibi dixit ædes seruire, q; est verbũ infinitũ aptũ comprehẽdere oĩa tpa, vt l.5.§ stiplo.inf. de ver.ob.hic vero dixit seruitus vtique est. Retulit ergo se ad seruitutem pñtem,merito imponi non pt.l.si ita.de an.& arg. leg.Prædicta vera nisi in seruitute tigni immittendi,uel oneris ferendi,in qua licet non sit proprie seruitus donec vtræque ædes sint eiusdem domini tamen cum altera alienatur,videtur agi,ut seruitutes sint , secundum quod tigna iacent,vt l.binas. š.de ser.vrb præd.

ADDITIONES.

a Meno.Quicquid.Mod.in Labyrint.16.legum.

b Pom.Ibi dixit.Istam sol.sequitur Alex.consi.28.inc.oĩs.uer.nooob.1.uol.

LEX XII.

Refectionis. Cõcessa seruitute,vř concessa oĩa , sine quib.quis seruitute uti nõ potest,& sicut quis nõ potest facere ꝯ seruitutem, ita nec ꝯ ea , quæ ei tacite accedunt.h. d.Opp.inf.de riuis.l.fi.Sol.vt ibi,melius quam hic.

LEX XIIII.

1 *Domus in venditione potest apponi pactum , ne emptor ibi exercere possit talem artem,& tenet,& non est seruitus.*

a **Venditor.** a Põt quis se.& suos hẽdes obligare, ne ĩ certa parte maris piscari liceat,nõ tñ erit seruitus realis.h. 1 d.quẽ casum no.No.q; si vẽdo tibi domũ hoc acto,q; nõ possis ibi exercere talẽ artem,q; valet ista ꝯuẽtio,vt obligeris tu.& tui successores:non aũt,q; sit aliqua seruitus,cũ ñ sit pdiũ dñãs. Vñ si tu promittis aliquid te facturũ,vel nõ facturum in publico, p q; vsus aliorum non

ADDITIO.

a Venditor.Ista est no.lex,& eam allegaui in l.fi. post Bar.de ope.no.nun.

non impeditur, sed tuus tantum, istud pactum, valet per hanc l.

1 *Consuetudine vel statuto quis cogi potest ad vendendum.*

a b **§.Si constat.** Id q nostrū est absq. facto nro a nobis auferri nō pt, nisi in ɔtrium sit consuetudo.h.d.
1 No.q † per ɔsuetudinē† vel statutū c pt q̄s cogi ad vēdēdū res suas.
c Qd est verum per statutum gnale, non aūt si fieret specialiter ɔ aliquos.l.si.ſ.ad l.Iul.de annona,C.de iudæ.l.nemo & ſ de rei vend.†
d † litem si verberatum.§.1,per Doc.in l.2.C.de epi.d audien. †

ADDITIONES.

a Pom.Si constat,Vide Ias.in l.Barbarius.de off.prae. Et iste tex.loquitur quando extraheretur lapis cum damno prædij.Si autem sine damno prædii cum foramen fieret in prædio extrahendo, an & quando hoc possit induci, ponit Pau.de Cast. in consi.5.in vlt.dub.
b No.quod per,Vide l.1.sup.de his,qui sunt sui vel ali.iu.& Io.And.in addi.Spec, in rub,de execu.sen.in si.
c Pom.Vel statutum.Vide Ro,consi.109.in 2.dub.Imo.cons.87.& 124.Limita per Fely.in c.cum omnes,de const.ubi late,in hac materia.Ias.l.1.in prin.ſ.de leg.1.
d De epis.aud.Adde Bar.in l.Antiochensium,de priui,cred.
† Clau.And.Ad hoc hunc tex.dicit sing.Bar.in 1.constitutione huius lib.in prin.

LEX XV.

Iter nihil. No.si.huius l.ibi,quod facere circa prædia vrbana etiam necessarium est. quod si habes seruitutem eundi ad domum per claustrum meum,quod ego possum de nocte claudere ianuam,intelligitur n.quod posses ire de die.

LEX XVI.

Qui per certum. Per eundem locum potest seruitus pluribus constitui.h.d.

LEX XVII.

Potest etiam. Seruitus rustica, & vrbana potest ex testamento constitui.h.d.

LEX XVIII.

Si precario. De eo,q quis præcario hēt in loco tuo,non est locus interdicto de precario,nec seruitus videtur imposita. De eo vero q p̄cario hēt in suo loco seruiente, hēt locum interdictum de p̄cario,si donata fuerit seruitus,vr remissa.h.d. Glo.1 diuidit l.istam multum clare. Quæ in prima parte, quo iure succurretur dño.vt materia illa tollatur? Dicit gl.quod potest tollere sua authoritate.l.quēadmodū.§.1.ad l.Aqui.Puto ēt, q possit agi actione præscriptis ver.vt tollat,vt l.promisisti.ſ.de præscr.ver.

LEX XIX.

1 *Concessio prima trahitur ad vltimam non vltima retro ad primam.*
2 *Factum vno tempore vt fingatur factum alio, requiritur quod extrema sint habilia,vt eo tempore quo fingitur fieri possit.*
3 *Defunctorum actus non possunt esse in pendenti,sicut actus viuentium.*
4 *Viuentium in actibus determinata,non trahuntur ad actus defunctorum.*
5 *Viuentium actus quomodo possunt esse in pendenti, & num. 7. & ibi quid de actibus morientium.*
6 *Argumentum de contractib.ad vltimas voluntates,valet,vbi est eadem ratio.*

a **Receptum.** Si plures dñi separatim seruitutem ɔstituūt nouissima ɔstitutione seruitus ɔfirmatur, nisi mutatio ɔtigerit in p̄sona ɔstituentis, vel acq̄rentis, vel alterius ex socijs.h d.q̄ l no q a est gl.l.p fundū.ſ.tit.1.Diuide in tres partes. Primo loqr qñ plures dñi ɔcesserūt separatim seruitutem inter viuos. Scdo,qñ q̄dam inter viuos,q̄dā in vltima voluntate.Tertio.qñ oēs in vltima voluntate.Scda ibi.idemque.Tertia ibi,nā si oēs.Item prima subdiuidit, q a p̄mittit vnū dictū. Scdo circa illud mouet vnam dubitōnē qñ aliq̄d accidit primo ɔcedēti. Tertio qñ aliquid accidit ei,cui conceditur.Quarto,qñ aliquid accidit cuidam ex socijs,qui nō ɔcesserant, nec ei erat concessum. Quinto concludit circa præmissa.Scda ibi,& iō.Tertia ibi,idem iuris.Quarta ibi ergo.Quinta ibi,
1 tm n. No.ex l.ista,q prima concessio trahitur ad vltimam, nō vl-
2 tima retro ad primam. † Scdo no. q qñ factum vno tpe fingitur factum alio,requiruntur extrema habilia,vt eo tpe quo fingit,possit fieri.Dixi in l.denique,& l.sciēdum.ſ.ex q̄b.cau.mai.& l.si is q p emp-
3 tore.de vsuca. † Tertio no q actus defunctorum non pñt esse in
4 pendenti, sicut actus viuentium, † vt hic in fi. No. si aliquid est re-
† ceptum,vel factum in ɔctib.inter viuos, non sequitur, ergo idem in vltimis voluntatib. Sed melius elicitur ex isto tex.ut dicas, ea, quæ sunt recepta,& determinata in actib.viuentium, non trahant ad actus defunctorum.Et hoc est q Iurisconsultus dicit hic in fi. Op. ad primum,& videtur,q vltimi actus trahant retro ad primū,vt l.vlt. C.ad Mac.& l.ratum.ſ.de sol. illud verū in ratihabitione, q̄ ad hoc tēdit,vt negotium iure factū,faciat suum. l.si pupilli. §.item q̄ritur. ſ.de nego.gest.sed hic non est ratihabitio, sed est vnus actus per se: nec ad hoc tēdūt ɔhentes. vt retro videatur factus. & vide q dixi in l.per fundum.de ser.rust.p̄d. Venio ad 2m dictum. & opp.si primus concedens est defunctus, superest hæres, sed hrs, & defunctus vñt eadem p̄sona,vt in Auth.de iureiu.a mor.præst.§.1.ergo vr q nil noui contigerit in persona primi concedentis, cum sit eadem p̄sona. Sol q h̄s sit eadem p̄sona cum defuncto, est ex fictione, sed q hrs videatur hodie concedere,esset sitr ex fictione,vt q fit vno tpe,trahat ad aliud, sed duæ.s. fictiones non debent concurrere circa idē, l.1.de dot promis.C. & no.in l.cum post.§.gener.de iure dot. ergo &c. Tertio op.ad vers. ergo, ubi nulla mutatio contingit in persona concedentis, vel eius cui cōceditur.sed in persona sociorum,ergo videtur,q ex vltima ɔcessione actus confirmetur,cum nulla mutatio interuenerit,vt in prin.l.Sol.ista fictio habet duo extrema. Primum est, a quo,2m est,ad q,oportet q vtraque sint habilia,vt dixi. l.sciendum.§.ex qui.ca.mai.& plenius in l.si is qui pro emptore. de vsuc.sed qñ contingit mutatio in persona concedentis, vel eius cui conceditur, est defectus extremi ad q,quia primo tpe, quo incipit, oēs erant habiles ad transferendum dñium Sed qñ deficit in persona vnius ex socijs, & est reuocatus alius socius, sitr reperitur idē defectus in extremo a quo,quia iste vnus socius in prin. non erat habi-
5 lis ad concedendam seruitutem,quia non erat dñs.† Item op.& vr
b q actus viuentium non pñt esse in pendenti.b l.vsusfru.ſ.de stip.ser. Sol possumus dicere, q actus viuentium non possunt esse in pendēti,de iure cōi,sed in istis seruitutib.est hoc receptum de iure singulari,& ideo quia hoc spālr receptum est,non trahitur ad vltimas voluntates.Hoc voluit hic dicere Iurisc.in fi. Vel alr dicendum est,q actus viuentium non possunt esse in pendenti quo ad valorem obligationis personalis,statim.n quis est spāliter obligatus, d.l.per fundum.ſ.1.& ita loquitur d.l.vsusf & ita statim obligatio personalis est ɔcta,quæ transit ad heredem,& ita sentit hic glo.3.& bene,sed quo ad acquisitionem iuris realis possunt esse in pendenti,vt hic,& d l.per fundum,& ita sentit hic gl.in solutione ɔtri,de l.in fi ſ.de do.cau.mor.& est gl.super ver. defunctorum. in fi. Qualiter autē ɔctus inter viuos possunt esse in pendenti,est subtilis materia.Dixi in d.l.vsusfr.& l.si seruus cōis Mæuij.§.fi. de stip.ser. Oppo.& vr,q vltimæ voluntates possunt esse in pendēti plusquam ɔctus inter viuos, nam ante aditam hæreditatem non valerent l.2 ſ.de ser.leg. Sed dicit gl.antequam dies legati cedat,pñt vltimæ voluntates esse in pendenti,plusq. actus viuentium,sed postq̄ dies legati cessit,nō possunt esse in pendenti.Ita loquitur hic, & est satis bona sol. Tamen in veritate Iurisc.noluit hoc dicere hic, q actus viuentium possunt esse plus in pendenti,quam vltimæ voluntates,sed voluit dicere, q licet de iure singulari hoc sit receptum hic in ɔctibus,hoc non reperitur in vltimis voluntatib.ergo ad eas non est extendendum,vt l.ius sin-
6 gulare,& l q vero ɔ rōnem.ſ.de legib.Et si arguis.licitum † est arguere de ɔctib.ad vltimas voluntates, est verum vbi est eadem rō, sed hic non est eadem ratio.Nam vt videtis,in concessione inter viuos ad hoc,q vltima concessio valeat,requiritur, q primus concedens sit in eodem statu alias non valet. Sed in vltimis voluntatib.si hæreditas aditur diuersis tpib non reperitur primus concedens in
c eodem statu.ergo &c Nam ille,qui concessit,fuit testtōr, cuius p̄sonam repræsentat hæreditas donec iacet,sed ea adita non repræsentat amplius personam defuncti, sed hæredis,l.mortuo.ſ de fideiu.& l.nouatio.inst.de noua.& l. hrs quoque.ſ.de acq.hæ.& l. si mutatio. sed si postea adeatur hrditas alterius socij, nō reperitur persona primi in eodem statu,ergo prima concessio nō potest trahi ad vltimā. Et pro summanda ista l & declaranda hēs summare bř. Aut omnes concedunt inter viuos, aut oēs concedunt in vltima voluntate,aut quidam inter viuos,quidam in vltima uolūtate.Primo casu.aut nulla contingit mutatio in persona concedentis, vel eorum quib conceditur,aut contingit,vt in prin.l. Secundo casu,aut simul eorū adit hæreditas,aut non,vt in prin.l. Tertio casu,aut primo conceditur inter viuos,postea in vlt.volū.& valet,vt hic in ver.idemque dām. Aut primo conceditur in vlt volunt.postea inter viuos. & iste casus in tex.non tangitur,sed in gl.super ver. idemque dām,tunc aut postea cōceditur inter viuos,priusq̄ adeatur hæreditas legantis,& valet concessio, quia ad huc in pendenti esse poterat vsque ad aditionem hæreditatis. Aut ɔceditur inter viuos post aditio hæ. & nō valet,quia iam concessio erat nulla,cum post aditam hæreditatem in pendenti esse non poterat. Et q dixi ɔcessionem esse nullā,sp intelligo quo ad ius reale:personalis aūt obligatio durat,ita q nec concedens,vel eius hrs potest impedire,l per fundū,ſ.tit 1.& ita sentit hic
7 gl.3.† Vltimo si vis scire qualiter actus nostri possunt esse in pendenti,aut q̄ris de ɔctib.& dic vt dixi in l.vsusfr.de stip.ser.& sup.retigi. Aut quæris in vltima voluntate, & tunc ante aditionem hæreditatis,dic plene in l.1.de reg.Cato. Post aditam hæreditatem possunt esse in pendenti,vt hic Quod intellige de legatis puris Si uero quæris de iudicijs,dic vt in l.non quemad.sup.de iudicijs.Si vero quæris de statu nostro,dic vt inst.quib.modis ius patr.po.sol.§.si ab hostib & per Doct.in l.vlt.C.de sen.pas.

ADDITIONES.

a Paris.Receptum.Cares istam materiam,an in actib. inter uiuos,in quib.requiritur consensus duorum,si interueniat solum consensus vnius, & alter non consentit quia forte erret, an sufficiat postea consentire illum qui non consenserat absque alio consensu de nouo eius,qui sem.l consensit,uide Ant.de Bur. late quod non, sed requiritur nouus consensus,consi.64,per totum.ubi in quodam matrimonio errante in persona uius,quam accipiebat in uxorem, non erraret in persona ... incip.A.duas filias habuit.
† Clau.Viuentium.Limita ut per Pau.de Cast.consi.17.
b In pendenti.Actus uiuentium,non morientium possunt esse in suspensione regulariter ut hic in tex.de quo plene per Bal.in l.fi.C.de sen.pas.uide etiam Bal.in l. 1.in 2.opp.C.si ser.exte.
c Fuit testator.Et ad hanc rationem uide Bar.in l.plane,§.si coniunctim.de leg.1.

Si serui vend vel ad alium pertinere nege. Rub.

LEX II.

1 *Confessoria, & negatoria cōpetunt pro iure vel ... poralib. & domino tantū.*
2 *Libellus,in quo dico ... debe... procedit,quia intelligitur nediāte fundo.*

Cura-

Curator si datur filiofamilias ad adeundam, & administrandam talem hæreditatem, tenet datio, quia intelligitur, idest ad utilitatem.

Confessoria, & negatoria, quare sic dicantur.

DE seruitutibus. Confessoria, & negatoria ꝯpetunt dño, & non alii. h. d. No. q istæ actiones sunt in rem. † No q istæ actiones, q̄ ꝯpetunt pro iuris iurib. incorporalib. vocant̃ cōfessoria, & negatoria. Tertio no. q istæ actiones ꝯpetunt dño tm̄ † No. ex isto tex. formam libelli, q in ꝯfessoria dt̃ quis seruitutem dri sibi. Contra hoc opp. de l. q in aliena. in fi. sup. de neg gest. vbi seruitus debetur fundo. Rn̄deo, & dico, q dētur fundo principl̃r. & mediāte fundo dētur dño. Et io iste libellus, in quo dico seruitutē dri mihi, dēt intelligi mediante fundo, cuius sum dn̄s, & ita probat̃ s. ti. 1. l. si unus ex sociis, §. q̄uis. Et per hoc dicebā iam in q. de facto, † filiof. non dat̃ tutor neque curator ꝑsonæ, sed hr̄ditati, cū sit in pr̄ia ptāte, vt l. cū nō solum, §. necessitatē, & §. se. C. de bo. q̄ li. Sed pone, q iudex dixit, Tali filiofa. do curatorem ad adeundā, & administrandā talem hęreditatē. Opponebatur, q non valebat, qa non dēt dari filiof. Rn̄debā, q illa verba sic intelliguntur, do curatorem filio, i. ad filii utilitatem, sicut hic seruitus ꝯpetit p̄dio ad dn̄i vtilitatē, & ideo dn̄o dr̄ ꝯpetere. † Quærit gl. duo. primo q sit of iu. in ꝯfessoria, & negatoria? Dic ut in gl. & videbis statim in l. harum. ĵ. eo. Secundo quæro, quare dr̄ ꝯfessoria & negatoria? Dicebat Plac. q ꝯfessoria ꝓponit̃ verbis affirmatiuis, negatoria super verbis negatiuis. Quod gl. reprehēdit, vt in seruitute altius nō tollendi, vbi proponitur ꝯfessoria verbis negatiuis, & negatoria uerbis affirmatiuis. Bñ Plac habuit bonū & rectū intellm̃. Pro cuius decsone dēbs scire, q orō dr̄ affirmatiua, vel negatiua respū suppositi, non appositi. Mō ad propositū sp ꝯfessoria ꝓponitur verbis affirmatiuis, respū suppositi, ut si dico q mihi ius est, q altius non tollas, sicuti cū dico, mihi ius est eundi, & sim̃ia: negatoria sp verbis negatiuis, vt dico, q tibi ius non est eundi, agendi, & similia, & hoc verum effectualiter loquendo. Qn̄que tn̄ proponitur vna verbis affirmatiuis, alia uerbis negatiuis. Exemplum, si ago ꝯtra negatoria, dico sic q mihi ius est altius tollendi, vt inf. e. l. loci corpus, §. competit. & tamen hoc est dicere, tibi ius non est, vt altius nō tollam, & eodem modo si agerem confessoria, & dicerem, tibi ius nō est altius tollendi, hoc est, mihi ius est, quod altius non tollas.

ADDITIONES.

Debetur fundo. No. quod seruitus debetur prædio, & an prædium dicatur illam possidere, uide Bal. in l. 3. C. de seruit.

Iste libellus. Adde Bar. in l. si prius. in 6. op. 2. par. de ope. no. nuo.

Sed pone. Adde in simili Bar. in l. i. C. de neg. gest.

Quare dicitur confessoria. Per Bal. late in l. si prius. 5. opp. 2. par. prin. de ope. no. nunc.

§. Recte Neratius. Fructuarius habet facultatē eundi per fundum domini, per quem ibat dominus iure seruitutis.

§. Pomponius. Fructuario competit iudicium possessorium pro seruitute, sicut domino. h. d.

LEX IV.

Loci corpus.

§. In confessoriam. In confessoria, & negatoria hr̄ rō ad interesse a agentis. h. d.

ADDITIO.

Interesse. No. quod interesse pro fructu computatur. Et intellige quod hoc interesse venit officio iudicis mercenario, secundum Bal. in l. si quid. C. de ser. & qd̄ dicatur interesse, uide Bal. in l. 1. circa princ. C. de sen. quæ pro eo quod interest. Et ad id quod s. no. pōderat Bal. hic istum tex. in d. l. si quid. no. Lo. in l. si prius. de ope. no. non. in add. no.

§. Si fundus. Hæ actiones ꝯpetūt cuilibet, & cōtra quelibet ex dn̄is insolidū. Sed si deuenit̃ ad interesse hr̄ respūs ad interesse agētis. h. d. Not. q in indiuiduis q̄libet ex dn̄is p̄t agere, & ꝯuenire insolidū. No. q sn̄ia lata ꝓ vno, vel ꝯ vnū alteri prodest, & nocet. Op. seruitus p vnū cōstitui nō p̄t, vt s. tit. i. l. fi. & de seru. l. pro parte. Sol. hic nō agit̃ de seruitute cōstituēda, sed agitur, vt declaretur seruitutem competere, vel non competere.

§. Si quis mihi. Confessoria cōpetit ꝯ eū, q refectionem impedit, sicuti ꝯ eū q̄ fuiti. d̄negat. h. d.

§. Competit. a Non p̄t qs excipere de iure tertii, q non est exclusiuum iuris agētis. h. d. Opp. C. de rei vend. l. fi. Sō. ibi ius tertii erat exclusiuum iuris agentis: hic non, quod no. gl. & Doc. in l. cū seruū quispiam. C. de ser. fu. † tetigi in l. indebiti. §. sed & si nummi. de cond. ind. plenius in l. 2. de excep. rei iud. Vltimo no. quod hic negatoria proponitur verbis affirmatiuis, licet resoluatur in negatiuis, vt dixi in l. 2. in prin. s. e.

ADDITIONES.

Competit. Vide Ias. post alios in l. indebiti, §. sed si numerationem. de condi. ind. in gl. in ver. quis.

Clau. Fugi. Vide aliquid per Bal. in auth. qui rem. C. de sacros. ecc. & de ista exceptione, sua non interest, uide Ale. in l. ille a quo. inf. ad sena. Tre. Et unum no. qd̄ vbi iudex possit procedere ex officio, si pars illud deducit, non potest ista exceptio opponi, vt vult singulariter Inn. in c. cum parati. per illum tex. de quo etiā ibi per Præpositum.

§. Is cui. Media domus depressa non impedit seruitutem deberi a domino vlteriori, sed media eleuata seruitus interpellatur, quo ad eleuata steterit. h. d. cum l. seq.

LEX VI.

a **Et si forte qui medius.** a

ADDITIO.

a Meus Medius Forcat. l. log. 26. n. 7.

a **§. Sciendum.** Istæ actiones cōpetunt ēt quasi possidenti seruitutem, & quasi possessio dr̄, si domus detinet̃ depressa. secus si fuerit eleuata. h. d. No. q dixi in sūma rio. facit. s. si vsusf. pet. l. vti frui. in fi. Scd̄o no. q si Mæuius habet domū depressam, ego altam, dicor in possessione seruitutis. ꝯ. s. de seru. vr. pd. l. q luminib. & q ibi no. & l. . C. de seru. Sol. intellige istā

b gl. s̃m illas glo. s. q qs hēat domum depressam, & sint ꝓhibitus altius tollere. Scd̄o op. dicitur hic si aliqs ędificat, efficitur quasi possessor. Contra, non efficitur ædificans possessor, nisi qñ nunciatur nouum opus solo verbo. l. de pupillo. §. meminisse. de ope. no. nun. Sol. si q̄ris de quasi possessione iuris, loquitur iste §. quia statim ædificando quis dicitur quasi possessor iuris. Sed si q̄ris de possessore soli, vbi fit ædificium, tunc loquitur l. contraria, vt distinguamus, aut fit denunciatio solo verbo, aut iactu lapilli, vel simili.

ADDITIONES.

a §. Sciendum. Et ad intellectum huius §. vide Inst. de ac. §. æque. in prin. in ver. extra g. quæro, & limitat istum tex. in d. l. vti fru. hic alle. eleganter, & singu. vt no. Bar. in l. si sup. de alie. iu. mu. per illum tex. sing. ibi.

b Et fuit prohibitus. Adde Bar. in d. l. si prius. de ope. no. nuo. in 7. op. 1. par. & Spe. de causa pos. §. in confessoria, alias nunc dicendum. ver. sed pone.

1 *Seruitutem debens quando tenetur reficere.*

§. Etiam de seruitute. Hic Iurisc. vsq; ad l. sicuti. §. Aristo. loquitur de seruitute oneris ferendi, & tigni immittendi, & bñ hoc intendit. Pro seruitute oneris ferendi ꝯpetit hæc actio ēt, vt reficiatur paries, q dēt sustinere onus, q̄ actio est in rem, & cōpetit cuilibet ex dn̄is insolidū

1 sicuti in aliis seruitutib. h. d. † No. q spāle est in seruitute oneris fe-

a rendi, q ille q dēt seruitutē, teneatur reficere. Cōtra hoc op. de aqua plu. arc. l. 2. §. apud Alphenū. Sol. qñq; hoc est actum in seruitute, q ille, q dēt seruitutem reficiat, & tūc tenet̃ reficere, d. §. apud Alphenum. s̃m vnam lec. Scd̄m hoc nullo mō est vera sn̄ia Galli hic qui dicebat hoc non posse fieri. Qñq; non est actum, tunc aut ille q dēt seruitutē, ꝯsueuit reficere a tp̄e cuius nō extat memoria & idem, qa coget̃, vt no. in d. § apud Alphenum. Aut talis consuetudo non apparet, & tunc aut loq̄muṙ in seruitute oneris ferēdi, & tūc debet reficere ille, q eam dēt. Tex. est hic, & l. eū dēre, s. de ser. vr. p̄d. Aut loquimur in aliis seruitutib. & tunc aut ex refectione p̄ōt cōsequi aliquam vtilitatem dn̄s p̄dii seruiētis, vt puta ex purgatione riui potest sequi vtilitas, qa inde trahitur pinguedo terræ ibi collectæ, & tunc est in ptāte dn̄i prædii seruientis purgare, vel pati, q alius purget. l. 1. §. 1. de aqua plu. arcen. & sic alternatiue agi debet ꝯ eum, vt ibi. Si vero nulla vtilitas sequitur, sed solum expensa, tunc indistincte debet pati, vt hic, & l. quoties. §. seruitutem. s. de ser.

ADDITIO.

a Pom. Quod speciale. Vide Ro. consi. 108. in 3. dub.

§. Veniunt. In hac actione veniunt fructus. Item paries potest effici melior, non deterior. h. d.

LEX VII.

1 *Confessoria, & negatoria in actione iuratur in litem. & nu. 2.*

3 *Sententia lata ab obseruatione iudicii est interlocutoria.*

4 *Iuratur in litem etiam quando agitur officio iudicis.*

Harum. In hac actione p offm̄ iudicis fit restō rei, & p̄statur cautio, & ꝯ non restituentē iurat̃ in litē. Ex † hac l.

1 no. formam libelli in cōfessoria. Dēo. n. primo narrare me dn̄m es-

a se, vt s. e. l. 2. in 2. rn̄ & petere declarari mihi seruitutē ꝯpetere, l. ꝓx. §. sed si q̄ratur. & in hac seruitute oneris ferendi, dēo petere aduersarium cogi, vt parietem idoneū restituat, vel vitiū parietis emendet. In aliis vero seruitutib. non agitur, vt aduersarius faciat, ut di-

b xi s. prox. Itē dēo petere, ut caueat in futurū, b se. h. desq; suos non impedire, quominus seruitute vtar, vt hic. Et istud est cōe in oīb. seruitutib. In seruitute vero oneris ferendi, hoc plus additur, q debet

2 cauere de pariete reficiendo. † Nota. ēt ex hac l. q in istis actionib. iuratur in litē, ex quo hēs modū exequendi, vt dixi in l. si cum exceptione, §. hæc aūt actio. s. qd̄ met. cau. Vltimo tu habes hic duas gl. Vna dt, q ille q cauit, absoluet̃ ab obseruatione iudicii sn̄ia inter

3 locutoria. Ex qua no. q sn̄ia absolutoria ab obseruatione iudicii est interlocutoria, qd̄ plene examinaui ĵ. de acc l. Titia. Aliā gl. hēs hic, q̄ dt, q ꝑp cautionē nō p̄stitā non iuratur in litē, q a p̄stat̃ officio

4 iud. † No. q qñ agitur off. iud. nō dēt iurari in litem, s̃m istā gl. s̃m

c hoc vr̄ mihi ꝯ tex. qui vult, q siue res non p̄stetur, siue cautio, in litem iuretur. Præterea vr̄ ꝯ gnalitatem l. q restituere. in fine. s. de rei ven.

ADDITIONES.

a Libelli, Bar. l. si prius. 5. op. 2. par. de ope. no. nun. & d. §. æque, Inst. de act.

b In futurum. Bar. in l. si prius. 3. op. 2. par. & in 4. de op. no. nun. & l. stipulationes non diuiduntur. in 4. q. in fi. vbi dicit, qd̄ ēt haber locum hæc cautio in usufructu.

c Iurari. Quando quid exigitur officio iudicis non iuratur in litem. & hoc tenet Bar. in l. si prius. ver. secundo quæro pone quod reus. de op. no. licet hic teneat contrarium, & forte melius. vide Inst. de act. §. præterea. Bal. uidetur hanc l. sequi in l. argentarius. §. cum autem. sup. de eden.

Ruer. Adde, quod istam CONTRARIETATEM no. Ias. in d. l. si prius. col. 16. & ibi dicit quod opi. Bar. ibi est communiter approbata.

ven. Præterea in rei ven. restitutio rei fit per iudicis officium, a eodẽ modo in pet. hæ. l. licet, de pet. hær. tamen contra non restituentem iuratur in litem, eodem modo contra non cauentem, vt hic.

ADDITIO.

a Officium. vide Imo. in l. si prius, de ope, no, nun. Ruer. Adde dum Bar. hic vult, q in rei vend. restitutio rei fit per officium iudicis, q idem sibi CONTRARIVS in l. 1. C. de sal. inter. & in l. 3. in h. prin. ml. eo. tit. & sentit in l. si prius. col. 13. in 2. q. inf. de ope. no. nun. ubi no. sol.

LEX VIII.

Sicuti. Qñ paries seruiens reficitur: fultura, ne domus dñans corruat, ad dominum eius pertinet, h. d. & est no. casus.

§. Competit. Iurisco. hic aliquãtr mutat materiã, & hr hoc intendit. Actio ꝯfessoria ꝯpetit pro seruitute tigni immittendi, in qua dñs non cogitur reficere parietẽ, & in hoc differt a seruitute oneris ferendi. h. d. Quæro dñam inter istã seruitutem tigni immittendi & oneris ferendi? R ñ. significatio vocabulorum oñdit, vt ꝓbatur in l. eum dẽre. §. de ser. vr. præd. Quod declaro, hæc verba, Promitto ferre vel sustinere onera domus tuæ, hoc important, vt dñs ædium seruientiũ, seu ipsæ ædes aliquid faciant, hẽt. n. se in ista oꝛone domus seruiens per modum agentis, qa ipsa agit hunc actum sustinendi onera. Sed in his verbis, q liceat tibi immittere tigna, nil ĩportatur, q dẽat facere domus seruiens, sed conceditur facultas faciendi domino ædium dominantium.

1 *Sententia in hac actione formatur sicut in cæteris realib.*
2 *Reale ius si iudicio pendente perditur, iudex dat sententiam, vt illud ius de nouo constituatur, sicut si personalis ageretur.*
3 *Seruitutis in quasi possessione quando quis dicatur esse.*
4 *Dominiũ, qñ incidenter venit in iudiciũ sufficit probare quẽ esse possessorẽ.*
5 *Seruitute in reali, an ex sententia transferatur ius in eum, qui obtinuit, & ius non habebat.*
6 *Præscriptio contra seruitutem post li. conte. non currit.*

§. Sed si quæratur. Si tigna sunt immissa, dr quis esse in quasi possessione seruitutis, sinõ dr esse aduersarius in quasi pos. libertatis, h. d. Sicut tres partes hẽt, ita notabilia tria. Primo qs dicatur petitor, & qs possessor, vt dixi in summario, & illud q hic dr. si tigna sunt immissa, idẽ intelligas si fenestra sunt aperta, l. hæc aũt iura §. de ser. vr. ꝓd. † Ex scdo dicto no. ex hac actione sicuti in cæteris realib. forma sñiæ est q decl̃et rem ad emptorem pertinere, l. licet. §. de pe. & hæ. & l. Pomp. §. sed & is, §. de proc. & l. & ex diuerso, §. 1. §. de rei ven. dixi sup. l. proxi. Tertio fin. no. ex ver plane, † q qñ ius reale ꝑditur lite pendente, tũc in rea li iudex dabit sñiam, vt illud ius de nouo ꝯstituatur, sicut si ꝑsonali ageretur, q est singulare hic, & l. vti frui, § pe. §. si vsusf. pe. Sic dẽr intelligi l. si post acceptũ, de rei ven. † Ad p̃mã partẽ op. & vr q eo ipso q quis hẽt tigna immissa, non sit in quasi pos. seruitutis nisi sit vsus 30. dieb. vt j. de iti. ac. pri. l. 1. Sol. dic br, qdã sunt seruitutes, per quas in alienũ nihil fit, & nihil immittit, vt in seruitute altius nõ tollendi, & in ista non dr quis esse in quasi pos. nisi aduersariũ volẽtẽ ædificare prohibeat, no. l. qui luminib. §. de ser. vrb. ꝓd. dixi §. eo. l. si forte † no. C. de ser. l. 1. Quædã sunt seruitutes, per quas in alieno aliquid fit, seu immittit, & tunc aut illud q fit põt intelligi fieri ꝑ modum cuiusdã facultatis cõiter concessæ, vt ire per fundũ alienum. l. diuus. sup. de ser. rust. præd. Certe tũc non dr quis esse in quasi pos. nisi fuerit 30. dieb. vt d. l. 1. circa prin. de iti. ac. pri. Aut nõ põt intelligi fieri iure facultatis, & tunc eo ipso qd in alieno aliquid facit, vt puta tigna immittit, vel aquã ducit, & sĩlia dr esse in quasi pos. seruitutis, vt hic, & l. 1. §. qd aũt. j. de aqua quot. & æsti. Scdo op. & vr, q in hac actione nil releuat sustinere partes petẽtis vel possessoris. Sꝑ. n. ille qui dicit seruitutẽ ꝯpetere sibi, dẽt hoc probare, est. n. fundata intentio negantis de iure cõi, quia oẽ solũ est liberũ vsque ad cœlũ nisi probetur seruitus, l. altius. C. de ser. & l. si §. de ser. Glo fatetur ꝯtriũ, & ponit tria, vel quatuor, ad q̃ prodest hoc s. sustinere partes possessoris, gl. alibi a s. in l. 1 § hoc interdicto. § de iti. ac pri. in gl. q sup. ver. prodest. ponit q̃dã alia, & ibi hoc examinaui perfecte. Illud aũt, q gl. dicit q ille, qui asserit sibi libertatẽ ꝯpetere, hẽt suã intentionem fundatã de iure cõi, vr ꝯ l. eir. j. de prob. q plene examinaui in l. si prius, de ope. no. nun. in 2. op tertiæ par. & in seq. † No. ex hac gl. in fi. q qñ dñium venit incidenter in iudiciũ, sufficit ꝓbare quẽ esse possessorẽ. hoc tãgunt Doc. C. quæ sit lõga ꝯsue. l. ꝯsuetu. in q. illa. qualr probabit ꝯsuetudo. Facit. j. fam. erc. l. 1. de sol. l. Titia. dixi plene in l. quidã in suo, j. de ꝯd. inst. vbi gl. tangit. Vide ẽt q̃ tango in d. l. si prius, in 2. op. 3. par. ꝯ hoc op. b in l. Aquilia, & in actione serui corrupti dñium venit incidenter in iudicio, & tñ possessori nõ ꝯpetit, vt j. ad l. Aqu. l. itẽ Mela, §. pe. j. de ser. corru. l. 1. R ñ. ibi ꝯstabat possessorẽ nõ esse dñm & ibi hoc ponitur ꝓ ꝯstanti, alias dico q eo ipso, q esset in possessione, q̃tũ ad hoc ꝓsumeretur dñs, nisi probaret ꝯtrium ꝑ ista iura. Op. ad secũdã partẽ sup. de serui. l. si tam angusti. R ñ. qñ agitur personali, agitur vt ꝯstituat seruitus. Sed qñ agit, vt declaretur, vt hic nisi ius ꝑderetur lite pendente, vt in uersi. plane. † No. ex isto ver vbi dr, q in reali sñia non trãsferr ius in eũ. q non hẽbat si obtinuit. Vide tex. ibi per sñiam, &c & ibi, siue perperã. etc. Tñ ꝯtriũ cõiter determinar authoritate rei iud l. Pomp. §. si iussu, & ibi no. j. de acq pos. & l. statulibet a cæteris, §. fi. de statul. & hic. R ñ. fateor q per sñiam non dẽt ꝯstitui, hoc est, in sñia non dẽt hoc ꝓcipi, vt ꝯstituat seruitus, sed dẽt declarari. Hæc aũt decisio hẽt tantam authoritatẽ, vt incipiat ꝯpetere seruitus, q̃ non cõpetebat, non q iudex hoc principlr agat. † Venio ad tertiã partẽ, & op. & vr q post li. ꝯt. non currit ꝑscriptio ꝯ seruitutes l. moræ. C. de rei ven. So. dicit gl. intelligas hic, q lis fuit ꝯ alium non præscribentem, vt §. de do. l. fi. Alii dĩt, q sicut vsucapio nõ interrumpitur per ꝯtestõnẽ. l. si post acceptũ. §. de rei ven. ita nec ꝑscriptio libertatis ꝯ seruitutẽ. Certe sol. gl. placet plus mihi. Primo per tex. qui æquiparat præscriptionẽ libertatis ꝯ seruitutem præscriptioni dñii ædium, quæ ædes sunt immobiles, præterea so. gl. probat ꝑ tex. in l. uti frui, §. pe. §. si vsusf. pe.

ADDITIONES.

a Cla. Alibi. Et dum gl. hic no. q licet quis agat, ex quo tamẽ quis est in quasi pos. seruitutis, dr tenere partes possessoris, & releuabitur i hoc, qa sustinebit partes rei, quo ad hoc, vt aduersarius tanquã actor prius iuret de calumnia. Item secundo, quia ipse maiores habebit dilationes. Et hãc gl. sequitur hic Bar. in l. si prius. in 5. op. 3. par. & 4. op. 2. par. in vlt. ver. idẽm Imo. in l. si prius. Hoc non est verũ de iure, & si esset verum de se, sequeretur quod agens interdicto uti possidetis cõtra turbantem non diceret se possessorem, & quo ad prædicta, l. quo ad dictum iuramentum, & quo ad dictas dilatio, sustineret partes rei, quod non vr verum, ex quo est ipse qui ad alium prouocat ad iudicium, per l. in trib. cum ibi no. de iud. Itẽ q dicit gl. de maiori dilatione, vr cõtra l. fi. §. de fer. vbi in ciuili non dantur plures, quasi reo tanq̃ fauorabiliori possit dari maior dilatio, bene facit l. petendæ. C. de temp. in inte. rest. ubi ad petitionem rei datur dilatio, quæ excedit tempus instantiæ, quod non fit ex parte actoris, ita in hoc transit Io de Imo.

b Contra hoc op. No. etiam Bart. in l. si prius, de ope. no. nun. in 2. op. 3. par. in terminis illa firmat Bart. in l. cum res. ad fi. de prob.

1 *Dominus partis inferioris, qualiter possit facere ignem, & immittere fumũ in partem superiorem.*
Dominus partis superioris qualiter possit aquam deijcere.
2 *Interdicto, vti possidet. vtili, an possit agi pro possessione seruitutis turbatæ.*

§. Aristo. Dñs partis inferioris non potest in superiores iure seruitutis fumum immittere, & dñs partis superioris non pt in inferiores immittere aquã nisi aliud actũ sit, & ꝓ his competunt hæ actiones et interdicta possessoria. Op. q licet ignem facere in proprio, nec tenetr qs, si fumus ascendit ad alium nisi hoc facit aĩo iniuriandi l. pe. de iniur. Gl. fatetr ꝯtrium, & dr. q hic non licet fumũ immittere, hoc est, q dñs ædiũ superiorũ cogatr rec pere, sed muniat se sicut pt, ne fumus transeat. Dñs aũt ædiũ inferiorum faciat fumũ q̃tũ vult, sed ecõuerso non pt, dñs superioris aquã ꝓijcere, qm aqua directa proijcitr, fumus vero ascendit nãlr. Ista sol. ñ vr bona. Tex. n. hic æquparat immittere fumũ vel aquam. Idẽ in d. l. j. de iniu. & io putarem sic dẽm. † Qñque dñs partis inferioris facit ignẽ solitũ ad regimen familiæ, & tunc pt licite facere, nec tenetur si fumus ascendat, nisi faciat aĩo iniurandi. d. l. pe. Et eodẽ mõ, si dñs partis superioris infunderet aquam ꝓut mors est, ꝑ solarium suum non tenetr si aliqd descenderet, nisi faceret aĩo iniuriandi. Sed si dñs partis inferioris vellet facere tabernã, vel hostariam, vbi continue fieret ignis & fumus magnus, hoc facere non liceret, vt hic. Eodem modo, si dñs partis superioris aquam vltra solitum infunderet, nõ liceret, ita loquitur hic. Opp de l. fumus. ✝. fi. j. de dam. j. Sol. vt in glo. Venio ad fi. vbi dr agi interdicto, vti possi. † Opp. & vr q interdictum vti possi. habeat locũ ꝓ reb. corporalib. vt j. vti pos. l. 1. Gl. dicit, hic loquitur de interdicto, vti possi, vtili, vt si tu ageres, & concluderes pro quasi possessione seruitutis turbata. Sed si velles agere pro turbata possessione fundi dominantis, tũc ageres vti possid. directo. Turbatur. n. possessio fundi, quando turbatur in possessione, seu vsufructu. Probatur in l. pe. de aqua plu. arc. Tamen Ia. de Are. vr dicere alibi quantum ad pñtem mãm, q hic non posset agi vtili interdicto, vti possi. ꝓ quasi possessione seruitutis turbata. Tũc. n. illud est verũ, qñ seruitus hẽt cãm continuam. Ita loquuntur oẽs leges alleg. in gl. sed illa seruitus fumum immittendi habet causam discontinuam Ita dicit ipse in l. 1. §. hoc interdicto, in fine. & ibi dixi, de iti. ac. pri. & in l. 1. in princip vti possid. Vnde tenet, quod hic agitur directa pro possessione rei turbata.

a **§. Apud Pomponium.** a Nõ valet pactũ, vt alicui liceat facere, q de iure cõi facere poterat, secus si de iure cõi facere non poterat. h. d.

ADDITIO.

a Meno. Apud Pomponium. August. li. 2. emendat. cap. 1. Io. Ruber. lib. 3. sen. ca. 24.

LEX IX.

Si eo loco. Natura confessoriæ est, vt ꝑ eã destruatur quicquid est factum ꝯtra debitam seruitutem. Sed si ædificium ius seruitutis extinxit, de dolo agitur. h. d.

§. Qui latiore. Per vsum partis retinetur seruitus tota. h. d.

LEX X.

a **Si quis diuturno.** a In præscriptione seruitutum realiũ nõ reqrit titulus. h. d. No. qd dixi in summario. Circa q vide Dy. in c. possessor, de reg. iu. lib. 6. quæ dixi in l. 3. §. 1. de iti. ac. pri. Quæro, q̃tum tps b requirit ad præscribendum seruitutem? Dic vt in gl. hic, & l. seruitutes. de ser. Quæro, quo quis potest ducere aquam si non habet titulum, nonne semper ducit vi, vel clam? Dic vt dixi in d. l. 2. §. 2. de iti. ac. pri.

ADDITIONES.

a Si quis diuturno, Vide Bar. in l. 2. C. de ser. & in l. 1. de iti. ac. pri. & Bal. in l. 2. C. de ser. & in l. fin. C. ne de sta. defun. & ibi dicit q ad præscribendum iurisdictiones, quia habet instar dominii, requiritur titulus. l. fi. de præscr. lon. temp.

b Pom. Tempus. Vide Fel. c. de quarta. de præsc. & c. si diligenti. eo. tit.

§. Agi

§. Agi autem. Confessoria competit contra quemliber, qui vsum seruitutis impedit.

LEX XI.

An vnum. Vnus ex sociis potest alium ædificantem impedire iure coĩonis, non iure seruitutis. h.d.

§. Agi. In negatoria cogitur victus cauere, quod in futurum seruitute non vtatur. h.d.

LEX XIII.

Fistulas. Non potest quis habere canalem in suo, per quem aqua proijcitur in alieno. No. quod non licet habere aquariolum in pariete proprio, si per ipsum aqua immissa inundaret parietem vicini.

LEX XIIII.

Si cum meus. Qui tigna immittit vltra quam statutum sit, actione negatoria tollere cogatur. h.d.

LEX XV.

Altius. Si administrator minoris faciat contra debitã seruitutem, tenetur tutelæ. & etiã competit confessoria. h.d.

LEX XVI.

Si a te. Ex titulo, & quasi possessione seruitutis consequitur quis actionem, & exceptionem. h.d. a

ADDITIO.

oc dicit. Erad istam l. vide Bar. in l. 3. in 3. q. prin. C. de pig.

LEX XVII.

Si quando. a Si ædificium vicini super meum inclinatur, per negatoriam actionẽ tollere cogatur. h. d.

ADDITIO.

ieno. Si quando. Alc. lib. 6. parerg. c. 5.

§. Cum in domo. In loco, qui debet seruitutem nihil faciendi, non possunt syluæ, vł herbæ exerescentes poni. h.d.

§. Secundum. Non licet iuxta parietem alterius aliquid ponere, pp qđ paries deterior fiat. h.d.

LEX XVIII.

Is cuius. a Lex ista legitur duob. mod. Vno mõ, qñ agebatur actione personali, & istam lect. tangit secunda glo. hic posita. Alio modo, qñ agebatur reali, & istã tangit gl. maior hic posita. Ista scđa est vera, scđm q̃ bř hoc intendit. Qui agit cõfessoria pro seruitute, & interesse, reo contumace mittitur in possessionẽ omnium bonorum, a qua non recedit, nisi fuerit integre satisfactum. h.d. Diuide. Primo potuit, quod sit officium iudicis ꝯ reũ contumacem in confessoria. Secundo rñdet. Tertio q; sit officium iudicis, postea reo reuertente ad purgandam contumaciam. Secunda ibi, rñdit. Tertia ibi, & non ante. Op. dř hic in fi. q; nõ ante recedit, q̃ seruitus constituatur. Contra, seruitus non debet constitui, sed declarari, l. sicuti. §. sed si q̃ratur. š. eo. Huius timore glo. hic dicit, quod hic agebatur personali ad seruitutem constituendam, nõ reali. Contra opp. quod non debet fieri missio in omnib. bonis, sed pro mensura debiti declarati, vt in auth. & qui iurat. C. de bo. au. iud. pos. Sol. dicit gl. fateor hodie, olim secus. Et scđm hoc tota ista lex loquitur, qñ agitur personali, & hoc innuit ista litera: ibi, constituisset. In ꝯtrium q; ista lectura nõ sit bona, sed q; hic agebatur reali pro seruitute cõstituta, probat tex. in prin. qui dicit, is, cuius familia uicinum prohibeat, & sic innuit seruitutem iam constitutã, & in fin. prohibitus esset. Præterea de iure isto, b qñ agebatur ad certam speciem, non fiebat in omnib. bonis, sed in specie petita. l. Fulcinius. §. Celsus. qui. ex cau. in pos. ea. Vnde hic debuisset fieri missio in iure petito, non in omnib. bonis. Et ideo intelligas legem istã q; hic agebař reali cõfessoria pro seruitute iam cõstituta. Ad istam lect. op. q; aliter interponatur primum decretum ꝯ cõtumacem in confessoria. s. q; cogatur cauere de non molestando actorem, donec ipse egit negatoria, & obtinuerit. l. si prius. de ope. no. nunc. vbi maxime in secunda opp. tertiæ partis, & in seq. istam mãm latissime examinaui. Dicas bř. Quandoque aliquis agit confessoria, & est in possessione seruitutis, quod potest, š. e. l. & si forte. §. sciendum, tunc non interponitur primum decretum, nec fit alia immissio, sed solum cogitur quis cauere de non molestando, d. l. si prius. scđm lect. Dy. Q.ique non est in possessione seruitutis, & tunc aut ad constituendam quasi poss. seruitutis requiritur quod aliquid fiat in prædio seruiente, vt puta, q; tigna imittantur, q; fiat riuus, & similia, & tunc interponitur primum decretum, & per illud mittitur in possessionem rei seruiẽtis, l. a quo fundus. de dam. infe. Et si petebatur interesse, fiebat missio ĩ omnib. bonis olim, sicuti qñ agebatur personali, hic est casus hic. Quandoque ad statuendam quasi possessionem seruitutis, non reqr itur q; aliqd fiat in loco seruiente, & tunc per interpositionem primi decreti non dabitur alia possessio. sed solum cogetur aduersarius cauere secundum formam l. si prius, de ope. no. nun. secundũ lect. gl. Hoc simpliciter est verum, nisi peteretur interesse. tunc. n. fieret missio in omnibus bonis vt hic. secundum ista tempora, hodie pro mensura debiti declarati. Contra hanc lect. facit text. ibi, in fin. quatinus actori ius aquæ ducendæ constituisset, sed expone patiendo de facto duci aquam. Venio ad secundam partem, & videtur. q; reus veniẽs statim ad defendendum recuperet possessionẽ, c vt in auth. et q. iurat. de bo. au. iu. pos. Hic vero dř, q; añ dẽt satisfacere, q̃ possessionem recuperet. Sol. ista lex dẽt intelligi qñ ille, qui agebat confessoria, erat in quasi possessione seruitutis, sed si non esset, & fuisset positus in poss. ex primo decreto, reus veniẽs intra annum recuperaret possessionẽ, sicut in reali. l. si quis emptio. §. sed si quis. C. de præscr. 30 an. Ita tenet Inn. in c. 1. de eo, qui mit. in poss. cau. rei seruan. Et prædicta quo ad seruitutem, quo ad interesse vero, q; petitur, dico q; hoc, dum dicit tex. q; non dẽat recedere antequam satisfaciat, dẽt intelligi, vel idonee, ad defendendum comparcat, vt in d. §. sed & si quis. plene dic, vt d. l. si prius. de ope. no. nun.

ADDITIONES.

a Is cuius. vide Bal. in auth. & qui iurat, C. de bo. auth. iud. pos. in uer. quæro qualiter fiat missio in seruitu ib. & in uer. quæro de intellectu l. is cuius.
b De iure isto. vide Bar. in d. l. si prius. maxime in 10. op.
c Recuperet pos. Adde Bar. in l. si prius. in 6 & 9. op. de ope. no. nun.

REPETITIO.

1 *Personali quando agitur contra latitantem, fit missio in possessionem in omnia bona.*
2 *Qui patitur missionem ex primo decreto, non recuperat possessionem refectis expensis, imo oportet, quod det illud quod actor petit.*
3 *Lex, is, cuius, loquitur in actione reali.*
Lex intelligitur iuxta titulum, sub quo situata est.
4 *Latitante aliquo in confessoria, fit missio contra eum ex primo decreto in omnibus bonis.*
5 *Decretum primum quomodo interponitur in actione confessoria.*
6 *Reus, contra quem est interpositum primum decretum in actione confessoria, qualiter auditur.*
7 *Decretum primum in actione negatoria, qualiter interponatur.*
8 *Decretum secundum interponitur etiam in istis iuribus incorporalibus.*
9 *Decretum primum interponitur etiam pro vsufructu, et alijs seruitutib. personalibus.*
10 *Decreti primi interpositio, an habeat locum in actionibus præiudicialibus, & de eius forma, ac forma secundi decreti.*
11 *Decretum primum quomodo interponatur, quando agitur pro iure incorporali, ut quis caueat uel aliquid promittat.*
12 *Liberationis causa agenti qualiter consulatur, qui coactus fuerat ad faciendũ instrumentum.*

Is cuius. Ego habeo istam legẽ pro difficili, & multa scripta habeo. Et reperio hic in gl. duplicem lec. & sm vnam lec. est casus vno modo, q; hic loquatur in actione personali intentata pro seruitute constituenda de nouo. Ita intelligit hic gl. Alibi vř gl. intelligere legem nostram in actione reali confessoria, vt vř intelligere, ĵ. de ope. no. nun. l. si prius. Primo expediam primam lec. hic positam, & tanquam non veram, postea expediam verã sm nostros Doct. Diuiditur. n. in tres partes. Primo Iuris c. ponit thema, & q̃õnem Secundo rñdet q̃õni. Tertio ponit rñsionem cuiusdã nouæ q̃õnis dependentis ex præmissis. Secunda ibi, resp. oportet. Tertia ibi, & non ante. Et quia diuisio est cõis ad vtranque lec. hic positã. h.d. Si conuentus actione personali pro seruitute constituenda latitat, patitur missionem in omnib. bonis, nec missus recedet, nisi sibi quasi pos. tradatur, & damnũ sarciatur. h.d. sm lec. gl. hic positam, licet non veram. Tamen pro iuuenib. & prouectis volo casum expe-
1 dire. Domine Iurisc. &c. Not. † q; qñ agitur personali ꝯ latitantem
2 fit missio in omnib. bonis. † Item not. q; ille, qui patitur missionem ex primo decreto, non recuperat possessionẽ refectis expensis, imo oportet, q; det illud, q; actor petit. q; est ꝯ auth. & qui. C. de bo. aut. iu. pos. Venio ad op. dř hic. q; familia prohibebat, & tamen ꝯ dominum fit missio in omnib. bonis. igitur & insolidũ. Contra opp. de l. non solum, & l. is qui in aliena, & l. seq. ĵ. de nox. vbi non fit missio, nisi in eo, qui deliquit. Huius timore est facta prima gl. quæ dicit, q; familia faciebat hic voluntate dñi, ibi ignorante. Opp. & vř q; si quis agit ad rem, fiat missio solũ in illam rem. l. si quis empt. §. pe. C. de præscr. 30. an. Hic dř, q; in omnib. bonis? Gl. hic intelligit q; hic agitur pro personali seruitute constituenda, ibi loquitur in reali, vbi non mittitur in possessionem illius quasi iuris personalis. Et aduerte ad istud, quia ista est subtilis materia, & oẽs scribentes in primo, & secundo decreto iuris incorporalis defecerunt. Canonistæ scripserunt, sed modice. & vide istam gl. q̃ incipit, omnia olim, ib., licet ibi personali, est additio, & quidã hñt, q.dã non Op & vř, q; vbi agiř personali, non dẽat fieri missio in possessionem omnium bonorũ, sed pro mensura debiti declarati, ut in auth. de exhib. & introd. reis. § si vero. Sol. noua iura corrigũt istam lec. anti. Et q; istud sit verum, q; loquatur in actione personali pro seruitute constituenda, pbat hic tex. in fi. & non ante. Op. sup. c. l. sicuti. §. sed si queratur. vbi pro seruitute cõstituenda non agitur. Sol. actio realis non datur pro seruitute constituenda, vt ibi Personalis vero sic. Vide istam g o quæ incipit. s. de nouo. ibi, item hæc consti. Istud est aliud ꝯnum, & difficile, & antequam veniamus ad istam op. extra gl. op tu dicis, quod fit missio in omnib. bonis qñ agitur psonali, sed hoc de iure antiquo non vř procedere, quia qñ agebatur ad speciem, quæ reperiri poterat in bonis debitoris, tunc mittebatur solum in speciem petitam l. Fulci. §. Celsus, & §. item videamus. inf. ex qui. ca. in pos. ea. Sed hic pro seruitute agebatur, quã erat repertiuus in bonis debitoris sui. Et aduerte, quia duæ sunt responsiones. vna est, q; id, quod hic dř habet locum ꝯ latitantem tantum, & tunc fit missio in omnibus bonis. In contrario, contra absentem non latitantem. Et ista est vna solutio, Alia est, quod si ageretur pro seruitute solum constituenda

da, tunc hẽt locum 2ŭm. Sed hic agitur ad duo, s. ad seruitutẽ cõstituendam, & ad q̃titatem, quia ad interesse, Irẽ op. vlterius, & hoc s̃m gl. tu dicis mihi, q non ante recedit de possessione q̃ seruitutem cõstituat, & resarciat damnum, ergo contumacia mea in totũ me afficit. Sed non vr̃ æquum, q grauer in seruitute cõstituenda, sed solum, vt caueam, l. si prius. de ope. no. nun. Sol. ista constõ fiet ad tps, non perpetuo, vt durante lite ille hẽat seruitutẽ, donec tu probes in negatoria, & vincas. Et vide istã glo. ibi, item hæc constõ, & lege vr̃ que ibi, item cauebit, & non est id, q sequitur noua opp. Sed aduerte, nonne ista gl. est 5 l seruitutes. s̃. de ser. quę dicit, q seruitutes nõ põt ad tps constitui. Hic dr̃ 2ŭm Gl. bene intelligit q nõ cõstituat ius seruitutis, donec aget negatoria. Et q hoc voluerit intelligere gl. patet, quia per ea, q̃ hic sequũtur in gl. super ver. siccitatib ibi & sic no. Videte, dñi, nos non hẽmus glo. all. sup. Extra insisto, & vr̃ q non possit procedere, qñ 5 aliquẽ facta est missio in personali, qui qñcunque veniens ante s̃m decretũ recuperat pos. auth. & qui. C. de bo. au. iud. pos. Sed s̃m istã l. & gl. non audit, nisi in proprietate, & q plus est, saltẽ intra annum dẽret audiri de possessione, vt infra l. l. si quis empt. §. pe. C. de præsc. 30. an. Hic, s̃m tex. & gl. dr̃ 2ŭm, q non audiatur de possessione intra annum, nisi de proprietate, & nescio qualr̃ dicam.

3 † Credo q ista lec. gl. nõ sit vera, quia qñ esset facta missio ex personali, audiret de possessione, & q hic nõ loquatr̃ in personali, probo, quia nos sumus in tit. vbi agitur de reali, & lex intelligir in dubio in materia, cuius est titulus, vt in prima cõst. C. §. q̃bus, & ĩ. de in diem add. l. imper. Præterea, q loquatur in reali, satis innuit hic tex in prin. vbi prohibet familia, ergo iam erat cõstituta seruitus: si non esset tunc ẽt familia non prohibente non posset occupare, l. si ex stipulatione ĩ. de acq. pos. Credo ergo, q dẽt intelligi lex nr̃a in reali, & s̃m hanc lec. tanq̃ veram, pone casum, & diuide, vt s̃. & dicit in summa s̃m istam lec. si cõuẽtus confessoria latitat, patitur missionem in bonis, & si hoc post li. cõtest. cõtingat, missus non recedit nisi sibi quasi possessio seruitutis cõstituatur, & damna sarciantur, h. d.

4 † No. s̃m istam lec. s̃m q̃ loquitur in cõfessoria, q 5 latitantem ex primo decreto fit missio in oĩb. bonis. Item no. q non auditur volens excipere, nisi restituat quasi possessionem seruitutis, & istud alio modo venit dñm Extra glo. op. q qñ agitur reali, dẽat fieri missio in quasi pos. iur. petiti, vt l. si quis emptio. §. sed & si quis, C. de præscr. 30. ann. & no. hic in glo. istud est verum nisi qñ agitur 5 latitantem, tunc. n. fit missio in omnia bona. l. Fulc. §. item videamus. qu. ex ca. in pos. ea. Et hac actione vti si vellet, tutiorem viã eligere actor posset, quia est in sũ fauorem. l. quod fauore, de legib. Et vr̃ q non sit modus procedendi, & vr̃ q modus interponendi primũ decretum in quasi pos. seruitutis sit cautio fienda de non impediendo illum vti vel frui seruitute donec ille egerit pro seruitute negatoria, l. si prius. ĩ. de ope. no. nun. Hor guarda, quia ista lex cõcordat cum illa, & qualr̃ posset fieri missio in pos. seruitutis. Certe nullo modo, nisi per patientiam, vt l. quoties, in fi. sup. de serui. Et nõ est aliud cauere, nisi patientiam præstare & sic concordat s̃m lect. ibi positam. Sed s̃m lec. Dy. quæ est vera, solue, & dic, q l. si prius. loquitur q ille, qui est possessor, põt illa iura vendicare. sup. e. l. & si forte. §. sciendum. Si igitur ille qui petit, est in possessione: tunc nõ potest fieri primum decr. cum missione in pos. cum iam possessionẽ hẽat. Oportet ergo, q fiat per cautionem de non impediendo. l. si prius. et hoc s̃m lec. Dy. Sed 5 hæc op. fortissime, & tene menti, quia anteq̃. dem vobis intelligere, eritis stanchi, & vr̃ q dẽat fieri missio, non iuris, sed rei seruientis. l. a quo fundus, de dam. inf. Gl. in l. si prius. vr̃ hoc tangere, & ibi no. q illa l. a quo fundus, loquatur in possessione rei, apparet ex lectura legis ibi posita, vbi dr̃. possessio. & sic loqtur de possessione proprie, non de quasi possessione. Gl. quę est in d. l. si prius, dicit, q omnia ista remedia possunt habere locum, q missio in ius, & missio in pos. omnium bon. & cautio, s̃m l. si prius, vel missio in pos. rei, & sic quodlibet istorum quatuor põt habere locum. Dy. dicit q non potest procedere, & dicit intellige l. si prius. si ille q agebat confessoria, erat in quasi pos. seruitutis, non põt fieri missio, sed fit per cautionem. Sed l. a quo fundus. loquitur in eo, qui nõ erat in pos. Apparet ergo, q ibi erat ædificatũ aliquid in possessione istius, vt l. & si forte. § sciendum, sup. eo. Sed dixi vobis, q l. si prius, loquitr̃ generaliter, & quod dicit Dyn. non est verum, quia vos habuistis supra de ser. vrb. præd. l. qui luminib. & l. 1. C. de ser. & aqua. vbi nõ est pos. nisi sit prohibitus ille qui vult ædificare, ideo l. si prius, loquitur generaliter. Sed aduerte qñque in constituendo quasi possessionẽ seruitutis requiritur aliquod factum hominis, vt in riuo aquæ ducẽdę, & tunc fit missio in pos. illius loci seruientis. l. a quo fundus. Sed qñque non requiritur factum hoĩs, nec patientia, vt in seruitute altius non tollendi, & sic loquitur l. si prius. Et vt liqueat tibi ista materia, dic

5 † qñque fit missio ex primo decreto in quasi pos. seruitutis, & tunc aut agitr̃ personali, aut reali. Si personali, aut latitat & fit missio in possessionem iuris debiti, sicut qñ certa res petitur vt arg. d. l. Fulc. §. Celsus, Et quod no. per Doct. in l. consentaneum, C. qũo, & qñ iud. Si vero agitur reali, & istud est subtile. Et ideo aduerte, & dic. aut agitur 5 latitãtem, & nunc procedit missio in omnib. bonis. & hoc s̃m aliam lec. & l. Fulc. §. item videamus, inf. ex quib ca. in pos. ea. Et possunt habere locum alia remedia, quæ habent locũ contra latitantem, & tunc ille, qui aget confessoria, si erat in quasi poss. seruitutis, tunc primũ decretũ erit per interpositionem cautionis, d. l. si prius. Aut non erat in quasi pos. seruitutis, & tunc, aut ad cõstituendum eum in quasi pos. iuris petiti, requirebatur, vt fieret aliquod opus in loco seruiente, & tunc fit missio in ipsam rem, d. l. a quo fundus. Aut non requiritur aliquod opus fieri in loco, & tũc mittitur in quasi pos. iuris petiti, arg. l. si quis emptionis. §. pen. C. de præsc. 30. ann. & hoc scd̃m vnã lec. sic potest intelligi d. l. si prius. & hoc anno erat quædam qõ. Quidam fratres ædificabant vnã ecclesiam in quoddam loco, alius ordo opposuit se, & dixit, q illi nõ poterant ædificare, quia erat ĩ. paruas mensuras, alias, intra terras mensuratas pro eorum loco. Isti volebant ædificare, citati non cõparebant, quæritur qualiter fieret missio. Ex prædictis distincte apparet, quod si erat opportunum, vt destrueretur, & sic factum hominis, & nunc mittitur in pos. ipsius rei. Aut nõ est opus destruere, quia non est ædificium, & tunc fit mis. in ius possessionis petitæ. Et Inn. hoc voluit ponere extra, de eo qui mit. in pos. cã rei seruan. c. i. & bñ nil dicit. Si dicas quod hic agitur reali, 5, quia reus, cõ quem facta est mis. intra annum auditur de possessione. l. si quis emptionis. §. fi. C. de presc. 30. ann. Hic dr̃, quod nunq̃, scd̃m ea, q̃ dixi. Dñi ego intelligo istam l. quod hic erat facta quasi li. contes. & sic recordamini de casu l. 2. C. vbi in rem ac. vbi qñ q̃s noĩe alterius conuenitur, & nominat eum in iudicio, si non cõparet, q tunc vr̃ quasi lis conte. tunc apparet, q intra annum audiretur, & proprietate, & q dr̃ hic, non auditr̃, intelligo post annũ. Et ista sunt expressa in l. si prius. ĩ. de ope. no. nun.

6 † Et cum q̃ritur qualiter, & qñ audiatr̃ reus cõ quem est interpositum primum decre. aut agitr̃ personali, & tunc auditur pp̃etuo, vt in auth. & qui. C. bo. au. iu. pos. & quod no. plene in l. cõsentaneũ. C. qũo & qñ iud. Aut actum fuit reali, & tunc aut fuit quasi lis cõtest. & tunc nõ audietur intra annum, nec perpetuo, nisi de proprietate. l. 2. C. vbi in rem act. Aut ante lit. cont. vel quasi & tunc intra annum de possessione, post annum de proprietate. l. si quis emp. §. pe. C. de prescr. 30. ann. & quod no. per Dy. in l. si prius, de ope. no. nunc. & quod no. per Inn. in c. 1. extra, de eo, qui mit. in pos. ca. rei ser.

7 † Quæro. quid in negatoria? Et dic, bñ, quod aut ille, qui agit negatoria, est in quasi pos. libertatis, & interpõ primi decreti fit scd̃m formam d. l. si prius, q a per cautionem. Aut nõ est in quasi pos. & tũc ponetur in pos. ipsius rei, & fiet cautio, ne impediatur. d. l. si prius.

8 † Quæro, quid in scd̃o decreto? & vos & illi de Dige. nouo habuistis gl. in l. si finita. §. Iul. de dam. inf. q in casib. non fit missio ex scd̃o decre. Et est rõ, q a tu hẽs ius reale, q es in pos. & scd̃m hoc confessoria, & negatoria non indigent scd̃o decreto. Hor dñi, illa glo. non est vera. & Dyn. ibi reprehendit eam, & do tibi legem quæ in primo, & scd̃o decreto loquitur, & est illa lex ẽt circa formam scd̃i decreti, vt iudex statuat, vt agas intra certum tp̃s, qđ si non agas, vel agas, & non probes, postea non audieris pp̃etuo, vt est casus volendo gustare, in l. a quo fundus, ĩ. de dam. inf.

9 † Quæro quid si agatur confessoria, vel negatoria pro vsuf. & aliis seruitutib. Bñ rñdeo trib. verbis, vos vidistis s̃. si vsusfr. pe. l. vti frui. in fi. vbi illi, qui est in pos. competit confessoria, & iõ quasi distinguitur, vt s̃. & modico mutato. Dic ergo, aut ille, qui agit cõfessoria, est in pos. vsusfr. vel negatoria, & est in pos. libertatis, & tũc erit missio ex prĩo decreto per cautionẽ. d. l. si prius. Aut non est in pos. rei, & dic, vt l. 3. s̃. de vsufru.

10 † Quæro, q̃d si vendico te in meum vasallũ, vel te esse in meam ptãtẽ, & sic q̃ro, q̃d in præiudicialib. Spec. voluit tractare in trac. de primo, & scd̃o decreto & nil dicit. Dic tu, qñq; agitr̃ personali p libertate, vt si petitr̃ libertas fideicommissaria, & tũc aut ille, 5 quẽ agitr̃, latitat, tunc p̃tor cã cognita dat libertatem, & priuabit illum, qui dẽt manumittere iure patronatus. l. cum vero. §. subuentũ, & l. si eum. §. si quis seruum. ĩ. de fideic. lib. Si vero non latitat, & idem, quia ipso ex ñte cõtumace ipse p̃tor manumitteret, *non tñ priuabit dñm iure patron.* l. neque infantes. ĩ. de fideicõ. lib. *Et istis* duobus casib. cum primum decretum producat plenum effectum, non est opus scd̃o decreto, vt dictis iurib. Qñque agitr̃ reali. & tũc aut ille, q cõuenitr̃, est cõtumax ab initio, aut p̃stita cautione añ li. cõtest. In primo casu, qñ ab ipso initio, & tunc nã primi decreti est, vt fiat de possessore petitor. l. si prius. de ope. no nunc. & dixi s̃. forma secũdi decreti est, vt intra certum tps statuatr̃, vt agat, postea pp̃etuo non audiẽs, l. diffamari. C. de ing. ma. Qñque est contumax post cautionẽ & tũc primũ decretum est, q si intra annum non ueniat, perdat cãm oĩno, ac si p diffinitiuã sñiam esset cõdẽnatus, l. 1. circa fi. C. de asser. tol. Qñque est contumax post li. conte. & tenetr̃ si ex actis pferatur diffinitiua, q si non, tunc idem est, q in cõtumace post cautionem p̃stitã, vt d. l. diui. de lib. cau.

11 † Quid si ago pro iure incorporali, vt caueas, vel aliq̃d promittas, qualr̃ interponetr̃ primum decretũ? Dicas q qñque agitr̃ iure alicuius obl̃onis, q a descendit ex cõtu, vr̃ quasi, & tũc dic scd̃m formã l. in oĩb. s̃. de iudi. & tunc in pos. oĩum bonorum. ĩ. vt leg. nomi. caue. p totũ, & l. creditore in possessionẽ. in prin. ex q̃b. cau. in pos. eat. Qñque nõ petitr̃ iure alicuius cõtus & tũc nunq̃ fit missio, nisi in possessionẽ eius rei, respectu cuius petitr̃ cautio.

12 † l. p̃tor. in prin. & §. 1. de dã. inf. † Quæro, q̃d si in liberatione coegi te, vt faceres instrum. ius agere ad liberõnem, qualiter fiat missio. Rñ tunc missio fieri nõ p̃t, sed te nõ cõparente, iudex cognoscet de cã, & illud rescindet, vt no. in auth. si oẽs. C. si vt se ab hær. abst. Hoc dixi vobis s̃. de minor. l. in cãæ. §. cã. Et hoc ẽt vr̃ dicere glo. & Can. extr. de of. iud. c. fi. nec interponitr̃ aliud scd̃m decretum, & pro hoc facit id, q dixi s̃. d. l. cum vero. §. subuentum. Quæro, quid si

peto ab aliquo qualr fiet missio. Et dic, vt extra, de eo qui mit in pol. cā rei ser. c. j. eo. tit. lib. 6. Vltimo esset quærendum, quia hic dicit cā cognita, qualiter fiet? Et glo. dicit hic, quod summatim.

LEX XIX.

1 *Culpa alterius ex socijs quando præiudicat alijs.*

Si de cōmuni. Snia lata ꝯ vnū ex socijs, non præiudicat cæteris, si eius culpa acciderit: secus si do lo. h. d. Quæro rōnē huius l. Rñ. ī primo casu si culpa vnius præiudicaret alijs socijs, nō hērent alij socij regressum ꝯ eū Nā nō tenetur adhibere aliā diligentiā in reb cōib. q̄ in proprijs. l. hēdes, §. nō tm̄. fa. erc. Sed qñ intercessit dolus, socij hñt regressū ꝯ eū, vt hic.
2 Ex hoc dico, † ꝙ si culpa esset talis, per quā teneret̃ socijs, ꝙ tūc socij culpa ꝑiudicaret, q̄a est eadē rō. sicut in dolo ꝙ si per actionē, q̄ daret̃ ꝯ sociū colludētē socijs, nō esset ꝓsultum, tūc socijs nō præiudicaret. ar. l vlt. de eo, ꝑ quē fac erit. Ita intelligit hic gl. Op. ad primū dcm̄ de l. loci corpus. §. ꝯpetit. s̃. tit. j. Sol. tres sunt casus. Qñq; vnus ex socijs perdit rationabiliter. & loquūtur ꝯria. Qñq; perdit culpa, qñq; dolo & de istis duob. casib. loquitur ista lex. Op. quod
a nō debeat dari actio de dolo, sed communi diui. Dic vt in gl. a

ADDITIO.

a Dic vt in gl. Vide Bar. & alios in l. 2. §. ex his, in fi. de verb. obl.

LEX XX.

Testatrix. Qui legat rē, vt velle, vt ei cōcedatur seruitus ꝑ aliam rē propriā, prout ipse vtebatur. h. d. No. ꝙ non est seruitus ꝯstituta ipso iure. Ratio, quia legata est tacite, non expresse: quod declara, vt dxi in l. binas. s̃. de serui. vrb. præd. Opp. de l. Olympico. de ser. vrb. præd Sol. gl. hic. dic vt ibi dixi.

1 *Pactum factum a regentibus municipium, prodest singulis de vniuersitate.*

§. Plures. Prędiū vniuersitatis ꝑt seruire prædijs singulorū, & ius seruitutis trāsit cū prędio dominante, quocūque titulo ꝯcedat̃, nisi spāliter sit exceptum. h. d. Et iste casus est multū cōis. Primo q̄ro, vn̄ hoc colli̇r, ꝙ istud prædium emptū in cōi seruitute, seruiat oibus alijs. Rñ. eo. ꝙ in pacto fuit dictū, ꝙ ius pascendi hēt. nō n. pōt intelligi de alio iure, q̄ de iure seruitutis,
2 Sed s̃m hoc † habes, ꝙ pctm̄ fcm a municipib. hoc est ab illis, qui regunt municipium, prodest singulis de vniuersitate. Ita intelligit gl. hic super verbo, plures ex municip. Et ex hoc dico, quod si ipsi municipes emissent simplr pascua, hoc non adiecto, ꝙ ius pascendi haberent, ꝙ tunc illud ꝑdium esset proprium vniuersitatis, nec seruiret ceteris. Op. prædium proprium nemini seruit, vt l. j. ī ri i. Sol. hoc prædiū erat vniuersitatis, ꝙ seruit prædijs singulorū. Ista est bona sol. Alij dicunt, quod hic non emerunt prædium. sed ius pascēdi in prædio, huic repugnat text. qui dicit, saltem cōmunem.

LEX XXI.

Si qua aqua. Potest agi, vt aqua inducatur, & inuēta ducatur. h. d.

Quemadmodum seruitus amittatur. Rubr.

LEX II.

Qui iter. Propter vsum partis quoad commoditatē, tota seruitus retinetur. h. d.

LEX V.

Seruitutes & per socium. Seruitus retinetur ꝑ quemcūque retinentem nomine fundi. h. d.

LEX VI.

Nam satis est fundi.

§. Si ego. Si vna est via, indiuisibilis est, & ideo vel tota amittitur, vel tota retinetur. Sed si de vna fiant duæ, pōt vna amitti & alia retineri, & econtra h. d vsque ad fi. Lego tibi ꝑ partes, & primo ponit duas q Secundo prosequitur primam. Tertio secūdam. Secunda ibi, Celsus respondit. Tertia ibi. sed si is fundus, & ista subdiuiditur. Primo loquitur, quando seruitus debeat̃ per fundum, per certum, & limitatum locū. Secūdo qñ debeatur indeterminate per quamlibet partem fundi. Secunda ibi, cæterū. Itē prima subdiuiditur, q̄a primo loqtur. qñ seruitus amittat̃ tpe. Secūdo, qualiter amittatur pcō. Tertio qualiter amittatur redemptione partis seruientis. Quarto declarat vnum dubium, quando amittitur pcō. Secūda ibi, pñt tamen. Tertia ibi, certe. Quarta ibi, nec video. Item prima subdiuiditur in duas Primo loquitur, quā do fundus diuiditur per longitudinem. Secundo, qñ per latitudinem. Secunda ibi, si vero. Istam materiam summauit glo. tua.

LEX VII.

a b **Si sic.** Seruitus, q̄ nō hēt quotidianū vsū vtēdi, amittitur tpe ꝯstituto duplicato, h d. No. illud, qđ no. in l sed & si lege, in princ. de pe. hæ. qñ ista copula, &, apponitur. Opp. gl. de aqua plu. ar. l. si prius Sol. vt in gl. Quærit gl. vtrū ad amittendam seruitutem requiritur negligentia domini prædij dñantis? Dic vt in gl.

ADDITIONES.

a Pom. Si sic. Ad istum tex. vide Bal. in l. quicunque. C. de apo. pub. lib. x. & Bal. l. eđē. C. eo. & l. cert. 2 q. eo. tit. Vide Alex. in l. diuortio. §. qui in anno, quem legit cum §. eb dona iones. suf. sol. mat.
b Amittitur tpe. De præscriptione seruitutum. vide Inn. in c. de quarta. de præscr.

LEX VIII.

Si stillicidij. Qui permittit ædificari in loco seruiente, ius seruitutis amittit.

§. Is qui per partem. Per vsum partis loci dominātis ad partem loci dominantis, tota seruitus retinetur. h. d. cum l. seq.

CONCORDIA.

Pro concordia aduerte, ꝙ spatio x. vel xx. an. tollitur actio personalis competens pro seruitute reali, vel personali imponenda nondum orta, Bar. in l. corruptionē. C. de vsufr. Alc. alle. in suis apost. d. l. corruptionem. Bart. sibi ꝯrium in hac l stillicidij. §. is qui partem. Sol nō reperitur, quod Bar. in hoc §. aliquid dicat præter summarium, sed adhuc ibi loquitur de seruitute imposita, & orta, patet dum dicit, per vsum partis loci, &c. Præterea aliud est in nihilo habere, seu vti actione, quo casu impeditur præscriptio in totum.

LEX X.

a **Si communem.** a In diuiduis retinet quis per sociū, quod per se non potest h. d.

ADDITIO.

a Si cōem. Vide Bar. post gl. in l. j. C. si in com. eademq; cau. & Innoc. in c. bonæ. de post. præl. & Bal. in l. 2. in 4. q. C. de ser. & in l. 1. eo. ti. & tex. & glo. in l. 2. §. fi. de re. cor. Circa istam l. vide late Com. per Fel. in c 1. extra, de præscr. adde Ias. in l. si municipali. ver. no. ru diligenter. C. de coll. & vide plurima similia, quæ deciduntur per regulam huius legis, quæ ponit Fely. in c. 1. de rescrip.

§. Si is qui. Qui vtitur alio tpe, quā quo sibi debetur seruitus seruitutem non vtendo, amittit. h. d.

LEX XI.

Si is qui. Qui vtitur seruitute plus debito, seruitutem retinet. h d.

§. Hæres. Resoluto iure concedentis, resoluitur ius seruitutis concessæ ab eo. h d.

LEX XII.

1 *Seruitus retinetur per malæ fidei possessorem.*
2 *Malæfidei possessor non acquirit seruitutem.*
3 *Si equus per se currit ad brauiū sessore deiecto, an habeat brauium, remissiue.*

a b **Qui fundum.** a Seruitus retinet̃ ꝑ quēcunq; vtentē, & etiā per aquā naturaliter currētem. h. d.
1 † No. ex hac l. ꝙ per malæ fidei pos. retinetur seruitus. Et eodē modo dico, quod si ciuitas, vel castrum, quod habet merū imperiū, occuparetur a tyranno q vtit̃ iurisdictione, illa iurisdictio retine-
2 tur. † Sed an per malæfidei pos. possit seruitus acquiri? Videtur ꝙ
c non, in l. j. C. de ser. secundū vnam lec. c Et per hoc videtur, quod si aliquod castrum non habentis imperium occupetur ab aliquo ty-
3 ranno, qui vtitur imperio, per hoc non præscribit. Vltimo † finis huius l. facit ad q̄onem, quando famulus cecidit de equo currente ad brauium, & equus per se currit ad brauium. De quo dixi in l. j. §. quæsitum. de aqua quoti. & æsti. vbi est iste tex.

ADDITIONES.

a Poma. Qui fundum. Vide Rom. consi. 103.
b Currentem. Et ad intellectum huius tex. uide Bart. in l. cum seruus, in fi. de verb. obl. & vide quod no. Bar. in l. 1. §. si tibi fundum. de itine. actuque priua. per Bar. in l. sequitur. §. si usam. ad fi. de vsuca.
c Et per hoc videtur. Adde Bal. in l. decernimus. de sacros. eccl.

LEX XIII.

Si quis ex fundo. Medius locus nō seruiens, seruitutē interpellat, non extinguit, & ideo ante finitum tempus præscriptionis potest instaurari. h. d.

LEX XIIII.

a **Si locus.** a Si fundo flumine occupato alluuione, seruitus extinguitur, seruitus restituitur. h. d.

ADDITIO.

a Si locus. Alle. Bal. in l. per agrum. C. de ser. & in l. pen. de cond. inser.

LEX XV.

Si cū seruitus. Redēptione vnius ex fundis seruiētib. nō extinguitur seruitus debita per alios. h. d.

LEX XVI.

1 *Ius accrescendi non habet locum in seruitutibus, sed ius decrescendi sic.*

a **Aquam.** a Si per eundem riuum aqua ad plura prædia ducitur, plures seruitutes sunt, & potest vna amitti, altera remanente, & quod vnus perdit, alteri non accrescit. h d.
1 Primæ parti concordat. s̃. eo. l. non satis. §. j. † In secunda parte no. quod non est locus in seruitutib. iuris accrescendi, sed iuri nō decrescendi. l. proprium, s̃. com. præd.

ADDITIO.

a Aquam. Et aliter pōt iste tex. intelligi, vt per Bar. in l si mihi & titio. de verb. ob.

LEX XVII.

Labeo. Qui perdit principale, perdit accessorium, hoc dicit.

LEX XVIII.

Si quis alia aqua.

§. Tempus. Tempus negligentiæ authoris iungitur cum negligentia successoris h. d.

§. Si cum ius. Non præscribitur libertas in vrbanis seruitutibus, nisi factum domini prædij seruientis interuenerit.

LEX

LEX XIX.

1 *Seruitute cōstituta inter viuos, nō cōstituitur ius in re, nisi secuta quasi tradōe.*
2 *Seruitutis ius reale ex cōcessione facta in vlt. volūtate acquiritur etiā ignoranti.*
3 *Cedens cessione facta non habet ius repudiandi.*
4 *Legatum ad incommodum alterius repudiari non potest.*
Confessio cedentis non praeiudicat cessionario.

a **Si partē.** Actio psonalis p seruitute nō tollit tpe, quo amittitur seruitus cōstituta. Itē iōia pmissione inter viuos seruitus nō cōstituitur, sed legato sic, aditione secuta. nec pōt repudiari, si ad alium transitum fecerit. h. d. † No. quod constituta 1 seruitute inter viuos, non constituitur ius in re, nisi secuta quasi traditione. No. † q cōcessione facta in vlt. volun. acquiritur ius rea 2 le seruitutis, etiam ignoranti. † No. q concessione facta in alium, 3 cedens non habet ius repudiandi. † No. q non potest quis repudia 4 re legatum ad incōmodum alterius. De quo dic. vt in l. si fundū sub cōdōne. §. si Titius. ꝫ. de leg. 1. Et sic facit, q confessio cedentis nō pIudicat cessionario. De quo p Dy. in l. seruū filij §. j. de leg. j ad Treb. l. facta. §. si hēs. Facit q no. in l. si cū emptore. in prin. de pac.

ADDITIONES.

a Si partem. Vide Bar. in l. corruptionem. in fi. C. de usofr. ubi contrariū uidetur tenere per Ang. in l. 1. de anna. excep. Limita ut per Areti. l. seruum. §. fi. de leg. 1. Ruer. Adde in l. seruitute. in fi. dum Bar. uult, q de iure canonico praescribatur contra actionem personalem spatio 30. ann. absque bona fide, q CONTRARIUM communiter tenetur, ut per do. Pet. de Vbal. in repe. c. si diligen. col. 9. cum du. ib. seq. extra, de praescr.

LEX XX.

Vsu retinetur. Per quemcunque nomine fundi vtentem seruitus retinetur. h. d.

1 *Actio personalis praescribitur spatio 30. ann. etiam absque bona fide.*

Seruitute. In pscribenda seruitute reqritur q bona fide qs vtatur iure seruitutis. h. d. Opp. ꝫ. px. Sol. q̄ tn̄ ad retinendā seruitutē nō reqritur, q quis suo iure vtatur, vt ꝫ. l. px. Sed quātu ad causam pscribendā, vel q̄rēdā, interdū sic, vt hic. Op. de l. si qs diuturno. ꝫ. ti. j. Rn̄. in praescribēda seruitute nō reqrit titulus, vt ibi, sed bn̄ reqrit bona fides, vt hic, & ꝫ. cō pd. l. si pcario. §. cę erū. Et pbat ad similitudinē pscriptionis rerū corporaliū. Sed qūo pbabitur hoc. q qs iure seruitutis vtatur, si nullū habet titulum. tangitur per gl. in l. j §. j. ꝫ. de iti ac pri & ibi plene dixi. Doc. tangunt. C. eo. ti. l. j. & c. Op. ꝫ. de vsuc. l. legtur. §. si viā. Sol. ibi loqt in pscriptione libertatis seruitutis rust. pd. in qua non reqritur bona fides, qa nullū factū pscribētis intercedit: hic loquitur in pręscriptione seruitutis, in qua requirit factū pscribentis. Itē in praescriptione libertatis a seruitute vrb. pd. vbi reqritur bona fides, qa reqrit factū pscribentis. l. haec iura. ꝫ. de ser. vrb. Ita dicit glo. hic, & a Doct. in l. j. C. ę. Et sic facit a q ēt de iure can. † q̄ actionē psonalē p1 scribatur spatio 30. an. qa ibi nullū factum pscribētis requirit, & sic non est necessaria bona fides. l. sequitur. §. si viam. ꝫ. de vsuc.

ADDITIO.

a Meno. Et sic facit. Calca. consi. 75. nu. 32.

LIBER NONVS.

a *Si quadrupes* [a] *pauperiem fecisse dicatur.* *Rubr.*

ADDITIO.

a Paris. Si quadrupes. Io quantum glo. hic suppler, & probetur, qualiter procedat, uide omnino Bar. & quę ibi habes, in l. 1. sup de dolo. Continua ut in glo dictum est sup. de act. in rem, sequitur uidere de personali.

LEX PRIMA.

1 *Insultum facit, qui se de loco ad locum contra aliquem promouet.*
2 *Pace facta inter duos, qui postea se inuicem percusserunt, quis eorum teneatur de pace rupta.*
3 *Aggredi, & insultare idem sunt.*
Insultos dicitur in alium saltus.

SI quadrupes. §. Cum arietes. Idem videbitis in l. si ex plagis. §. tabernarius. ꝫ. ti. 1. No. hunc a §. pro statutis, quae loquunt de aggressu, vel insultu, a q † ille dr fa1 cere insultū, qui pmouet se de loco ad locum. l. is qui aggressorem. b C. ad l. Cor. de sica. Itē no. gl. hic positā, q̄ facit ad quaest. b q̄ semel 2 habui de facto. Duo † fecerunt pacem semel de quibusdā iniurijs, postea se inuicē percusserūt, q̄ritur an alter alteri teneat de pace rupta. b Et hic est tex. † q si non apparet qs primo mouerit, neutet tenetur de pace rupta Sed si apparet q vnus primo rupit, & alter secūdo, ille tenet, qui primo rupit. l. q fidē. ꝫ. de transa. sed si nō appa3 ret, neuter dr rupisse. Vltimo no. qd † est hoc dictum, aggredi, & insultare, & similia? Certe omnia ista idem important Nam idem est dicere, aggredi, quod ad alium ire. componitur. n. ex, ad, & gradior. Item insultus, hoc est in alium saltus, & similiter assalire hoc est, aduersus aliū salire Facit ad l. Cor de sic. l. is qui aggressorem.

ADDITIONES.

a Paris. Vel insolto. Vide Barb. consi. 1 t. uo. 4.
b Fac ad qōnem. In hac q. concluditur secundum Imo. in l. semel mora. sol. mat. q qua no apparet, quod unus primo uulnerauit, postea ex interuallo uulneratus vulnerauit primum: reiectis argumentationibus ad vtranque partem, si quaeritur de pęna publica, & criminali, vterque veniet puniendus. Si vero quaeritur de poena conuentionali, vr q neuter agere possit, ex quo vterq; venit contra conuentionem, per ea quae hnr in l. cum proponas. C. de trans. c. peruenit. de iureiu. d. l. cū pater. §. illi. Nec ob. d. l. semel mora, cū si. quia ibi loquitur de mora in negligendo, nos vero de mora, & delicto in faciendo. Item in contractis non quaeritur de pęna conuentionali, sed in casu nostro sic. Facit q habetur in l. quaero. §. inter locatorem. ꝫ. loc. Non ob. l. si quis ad se fundū. C. ad io. Iul. de vi. vbi secunda violentia consumit primam, quia ibi loquitur quo ad remedium iuris tollendi, nos vero loquimur de poena conuentionali, ad quam non potest agere ille qui venit contra conuentionem, d. l. qui fidem ꝫ. & d. l. cum proponas. Et hoc verum, nisi esset apposita clausula, rato manente pacto. & quod toties poena committatur, quoties fuerit contra factum. Nam videtur tunc. quod vterque possit agere: tamen hinc inde fieret compensatio, Dixit etiam Bal. in d. l. semel mora. q secundus contrauenens, si soluit pęnam, poterit agere contra primum, quasi solutio pęnae facta per eum, habeatur loco complementi, & ita cōcludit Io. Sed videtur posse dici, q in poena conuentionali, secundus possit petere pęnam, per l. si cum maior §. si liber. de bo. li. ibi, agnoscendum &c. Ita per d. l. cum proponas. cum si. alle. Et cum non possit dici offendens, qui fuit prouocatus. Cum ergo ille secundus per praeall. non incidit in pęnam, clarum est quod illam petere potest, per l. cum pater. §. illi. Et sic tenerem cum opi. Bar. & pręall. per Io. faciunt pro illa parte, non contra. Et pro illa parte facit l. j. §. sed si is. de ope. no. nun. quam ad propositum arguendo all. Io. de Imo. in d. l. semel mora. Si autem non apparet quis primo, & quis secundo, bene erit verum, quod neuter teneatur. l. sciētiam. §. cum stramenta. ꝫ. ad l. Aqui. & hoc tenet Bart. & vide omnino quae no. Doc. in l. j. C. unde vi. aliquid in l. si ex plagis. ꝫ. ad l. Aqui. Bat. ponit in l. j. C. unde vi. & melius in l. ut vim, ad fi. de ius. & iu. Dixi in l. ex hoc iure. eo. tit. & per Imo. in c. significasti. el 2. de homic. Vide in tex. & gl. in c. j. de tornea. & per Bal. in l. j. C. de co. ind. & ad Bar. hic adde Bar. in l. si seruum §. sequitur. de ver. ob. Bal. in l. fi. §. pe. de eo per quem fac. erit. Bart. in l. cum pater. §. liber. de le. 2. Io. An. in rub. de treu. & pa. addi. ad Spe. & quod no Bar. in l. si ex plagis. §. j. ad l. Aqui. per Bal. in l. si creditoribus. C. de ser. pi. da. ma. &c. uide Bal. & Imo. in l. cum mulier. so. mat. Bal. & Imo. in d. l. semel mora. adde Ro. consi. 185. & 257. * Meno. Adde Alciat. in tract. praesump. reg. 3. praesump. 39. Capol. consi. 28 col. 2. 3. Boer. q. 237. Tiraquel. de iure primogenitu. q. 17. opinione. 6. num. 17. & idem de poenis legalib. centuria. 62. Ruer. Adde Ang. Aret. in tract. malefi. in glo. & d. Titius se defendendo, in vlt. q. † Cla Est text. de hoc vide per Fel. in c. capitulum. de rescr. & in c. j. de treu. & pa.

§. Plane si ante litem. Facit quod qui tenetur dare capones, debet eos dare viuos, ad quod l. qui hominem. §. si inf. de sol.

a *Ad legem Aquiliam.* [a] *Rubrica.*

ADDITIO.

a Pom. Ad l. Aqui. Ad istam rub. vide Cap. consi. 72.
Paris. Adde q in libello proposito super hac actione requiritur expressio damni, vide in q. 7. inci. per Italiam communiter sunt statuta. Item licet teneatur dñs pro seruo, adde tñ q dñs non tenetur pro famulo suo, qui sit liber homo. vide omnino Ias. in l. j. in 2. no. inf. ne quis cum qui, & si talis homo pro suo bona fide possideretur, de quo uide eundem in l. 1. in 1. no. inf. si ex nox. cau. aga. Et quod ex facto, vel delicto famuli non teneatur dominus, vide Ias. in l. 1. C. de ser. fug. quomodo autem famulus delinquens praesumatur de consensu & voluntate domini delinquere, ita q dominus teneatur, vide late Fel. in c. Petrus. extra de ho. remissiue in c. constitutio. el 1. extra, de test. vbi est text. quod in delicto successiuo, & permanente praesumitur voluntas domini interuenisse, & ibi no. Abb. in c. cum causam. eo. ti. vbi declarat hoc procedere quantum ad hoc vt dominus possit extraordinarie puniri. Quomodo autem ex delicto officialium suorum, vel familiarium, & consanguineorum quis teneatur, ponit etiam Fel. in d. c. Petrus. vide etiā ad Bart. in l. 1. §. familiae. inf. de pub. Item vide in materia Cur. late in cons 41. per totum, quod si filius delinquat patre sciente, & non resistente, praesumitur de voluntate patris fecisse, & nonnulla alia. Et ad dicta sup. de delicto successiuo, vel momentaneo, uide Alex. in l. de pupillo, §. si quis ipsi praetori. de oper. no. nun. & vide late in c. 1. de off. dele.

LEX II.

1 *Alternatiua posita inter genus, & speciem ponitur pro, idest.*
2 *Dictio, idest, & videlicet, nedum declarant, sed etiam restringunt.*

a **LEgis Aquiliae.** [a] No. † q quando alternatiua po1 nitur inter genus, & speciem, ponitur pro, id est & sic ponitur restrictiuè. dixi de hoc in l. vbi pactum. C. de trāsa. Ex hoc no. † secundo quod dictio, 2 id est, & videlicet, & similes, non solum est declaratiua, sed etiam b restrictiua. tetigi b in l. quaesitum. §. pen. de fund. instru.

ADDITIONES.

a Legis Aquil. Adde quae dixi post gl. super rub. inf. de in. & fac. ign. post Bart. & libellum in actione, uide per Bal. in l. 1. & in l. contra negantem, ad l. Aquil. Pom. Vide Alex. consi. 69. 5. vol. * Meno. Ruyn. consi. 56. nu. 2. lib. 1. & num. 8. declarat. consi. 99. nu. 11. lib. 2. consi. 91. nu. 3. lib. 4.
b Paris. Restrictiua. tetigi. Vide concor. per Ias. in l. iusiurandum quod ex conuentione, §. procurator. inf. de iureiu. in l. in plurib. in v. no. inf. de leg. 1. vbi idem dicit in dictione, vt, & per eundem in l. 3. §. saltut. ff. de acq. poss. ubi limitat. de dictione, id est, uide Are. in l. qui liberis, in princ. in 3. no. ꝫ. de uol. & pu. & de dictione, scilicet, an declaratiue, uide omnino Dec. consi. 17. ubi dicit, quod non licet restrictiue, quando una dispositio se refert ad aliam, licet in referentibus sit dictio, uidelicet, ut per eum.

LEX V.

1 *Fur nocturnus licite occiditur.*
Diurnus si telo se defendit.
2 *Defensio dicitur probata per occidentem eo ipso, quod probat quod cum telo contra ipsum venit.*

1 **Sed & si quēcūque.** † No. q furē nocturnum licet occidere, & etiam diurnum, si 2 se telo defendat, qd dic plene vt l. furē. ꝫ. de sica Secundo no. q eo ipso

ipso, q pbo, q aliqs veniebat ꝯ me cũ cultello, & ego occidi eum, statim est probata mea defensio. Hic est casus. Tãgitur hoc per gl. † in l. 2. C. vnde vi. Videbitis. ꝟ. eo. l. si ex plagis. §. tabernarius. †

ADDITIO.

† Clau. Tabernarius, Contrariũ videtur ve'le. l. scientiam. §. qui cum aliter. ꝟ. eo. ti.

a **§. Si magister.** Quæro qñ magister vult probare, q fecit iure permittẽte qd habet ponere & probare? Primo, q sit magister. & q ille erat discipulus suus in arte illa ipe illo Sed an hẽat necesse pbare, q tpe quo ille pcussit, discipulus ille peccauerat, & deliquerat? Et vr q sic, p text. hic, parũ bene facienti, &c. & p hoc vr expressum C. de emen. propin. l. j. Dico q hoc nõ est necesse, sed dẽt pbare q illo tpe docebat, & monebat eum, & hoc est quod dicit tex. in disciplina, hoc est, quod tempore quo erat in disciplina, qa tũc statim præsumitur, quod fecerit animo monendi, & docendi. Quod. n. hic dicit, parum bene faciẽti, facti accidentiam denotat. Nec obst. l. j de emen. propin. quia licet hoc est verũ, quod ex causa delicti possit percuti, põt etiam esse causa disciplinæ, vt quia ita in bonis morib. instruatur, hoc est expressum extra. de homic. c. presbyterum. Preterea ex qualitate personarũ, qa magister, & discipulus, & ex qualitate percussionũ præsumetur, quod non animo iniuriandi, vt C. ad l. Corn. de sica. l. j. & l. eum qui. eo. tit. quibus probatis debeat absolui, vel differri sa- † cramentum purgationis, ita hic fuit obseruatum.

ADDITIONES.

a Fecit iure Et quam potestatem habet pater in filium coercendi, & dominus super familiam, late per Ant. in c. cum contingat. de foro comp. Et de potestate in vxorem, vide 33. q. 2. placuit. Adde no. in c. cum voluntate. de sen. excom. & in d. l. 1. de emen. propin.

† Clau. Obseruatum. Idem vult Bart. consi. 104. inci. visis testibus examinatis. ver. præterea posito. in fi.

LEX VII.

Qua actione,

§. Si quis in colluctatione. An sit licitum duellum, de hoc habe- † mus in x. col. de pace. tenen. c. 1. †

ADDITIO.

† Clau. c. 1. Vide remiss. multa per Alex. in l. ex hoc iure. in apost. sup. de iusti. & iu.

Item Mela.

1 *Plures quãdo occidũt, & nõ apparet ex cuius ictu perijt, quod oẽs teneãtur.*
2 *Locus & tempus in accusatione delicti quando apponitur, an locus vulneris, an vbi vulneratus est, poni debeat.*

a **§. Si plures.** a Ex plurib. qui homicidio interfuerunt, ille tenetur Aquilia, cuius ictu quis perijt. Sed si appareret, oẽs tenerẽtur: & vno soluẽte, alter nõ liberatur a pœna: sed si ex interuallo plures pcusserunt, vltimus solum de occiso tenetur. h. d. Qñq; percusserũt eodẽ tpe diuersis m̃ ictib. & hoc primo. Qñq; percusserũt diuersis tpib. & hoc secundo. Qñq; plures vna pcussione, & hoc tertio Secunda ibi, si alius. Tertia ibi, si plu- 1 res. † No. b q qñ plures occiderunt, nec apparet cuius ictu perierit, b omnes tenẽtur. qd est verũ indubitãter in actione l. Aquil. quæ est actio ciuilis. & qs tenetur de leuissima culpa: sed in actione criminali l. Cor. de sica. si nõ apparet cuius ictu perijt, nullus tenet Hoc tenet hic gl. in fiñ qõne, cũ q̃rit, qd si vnus, & c. qd intelligũt Doct. nostri, nisi oẽs fuerint cũ proposito occidẽdi, qa oẽs tenentur, hoc no. p Cy. ad l. Iul. de vi. l. qñ multa facinora. dixi in l. si in rixa, ad 2 l. Corn. de sica. † Ego dico in m̃a l libellorũ. de acc. cũ debeat inseri locus, & tps delicti in accusatione, an debeat poni tps, & locus vulneris, an tps, & locus vbi vulneratus est? Si ponimus eum mortuũ post paucos dies, & quod debeat poni locus vulneris, hic est casus hic Et sic facit ad qõnem de equo in bello vulnerato, & in ciuitate mortuo, de quo in l. j. §. ex incendio. de incend. rui. nau.

ADDITIONES.

a Paris. Si plures. Istud, quod in delictis oẽs teneãtur, limita vt per Ro. cõs. 41. item ad illud quod dictum est ꝟ. in apo. super rub. quod filius præsumitur delinquere de consensu patris, adde idem esse, quando delinquit pro re pertinente ad patrẽ, vide Alex. consi. 224. vide etiam in reper. in uer. familia & in uer. familiaris. Item quomodo consanguinei, uel familiares præsumantur facere de scientia familiaris sui, uel consanguinei, vide Bart. consi. 13. vol. 3. in vlt. dub. Sed utrum actio l. Aquil. directa competat emphyteutæ, uel feudatario, dic quod sic, quod est uerum, ut tenet Bartol. per ibi no. in l. cedere. §. 1. arb. fur. cæ. Et de materia huius §. plene legitur, & no. per gl. & Doc. in c. significasti, el 2. de ho. uide Bar. in l. semper. in §. 2. quod ui aut clam & in quãtum gl. hic in uer. de simplo autẽ, dicit q cũ ista gl. uidetur concordare gl. in l. si per alium §. in eum. ꝟ. ne quis eum. Dic quod Bar. tenet ibi contrarium. Sed an uideatur tenere per illa, contra istam gl. hic cogita, quia ibi forte loquitur in alio casu propter iuramentum in litem, de quo ibi.

* Menoch. De intellectu uide remissiue per scribentes, maxime Dec. in l. semper in obscuris. n. 11. de reg. iur. facit quod tradit Bar. in l. si in rixa. ff. de siccar. per Gandin. in tract. malefi. sub rubr. de homicid.

b Meno. No. Gramma. consi. 2. nu. 12. & consi. 5. nu. 4. Paris. consi. 145. lib. 4.

LEX XVII.

a **Si dominus seruum.** a Hoc, quod dicit, quod teneatur bonæ fidei possessori, intelligo eo casu, quo Publiciana competit contra dominum, alias hoc, non video.

ADDITIO.

a Si dominus seruum. No. quod actio leg. Aquil. datur domino. Litem Mela. §. leges, cum ibi no. sup. eo. tamen actio in factum datur alteri, quam domino.

LEX XXI.

Ait lex. No. annum, de quo dixi in l. libellorum. de accus. inf.

LEX XXIII.

1 *Abbas an possit adire hæreditatem mortuo monacho.*
2 *Locus, & tempus, in actionibus descendentibus ex delicto, quando ponatur.*

a **Inde Neratius.** a Quæro, vtrum mortuo monacho possit adire abbas hereditatem. Et videtur hic casus, q non, sed alij equiparant monachum filio, & tunc esset b recurrẽdũ ad no. in l. cũ non solum. de bo. q̃ lib. Venio ad §. si b huius l. & certum est, q in accusatione dẽt poni locus, & tps, & qualitas delicti. Sed verũ in actionib ciuil. h. descendentib. ex delicto? Dico, si quidem est actio ciuilis famosa, dẽt poni locus, & tps, sicut in criminali. l. prætor edixit. in princ. de iniur. & ꝟ. de dolo. l. 1. & extra, 2 de proc. c. fin. † Sed quid si sit actio ciuilis non famosa, tunc non est necesse, q apponatur. Hic est casus in hac l. hoc apertius intelligendo. Dicit. n. æstimationem cuius vulneris faciemus, vel ad quod tempus recurremus. Si. n. esset necesse ponere tempus, tunc ille fuisset confessus percussisse tempore expresso. Ergo ratio huius l. non procederet. sed vt procedat, dicamus q non fuit necesse dicere tempore expresso. De hoc d. xi in d. l. prætor edixit. de iniu.

ADDITIONES.

a Inde Neratius. Vide Bar in l. 1. de vulg. & pup. & in l. 3. de cond. furti.
[Vide Com. consi. 9. inci. si vnus ex socius ad causam, vt ibi per eum. n fi.]
b Venio ad §. Et ad intellectum huius l. in ver. idem iul. el 1. vide omnino Ioan. de Imo. in l. in testamento. la 2. de cond. & dem.

LEX XXV.

a **Proinde.** Nota differentiam inter mortuum, & occisum. a

ADDITIO.

a Et occisum. Adde quæ dixi post Bart. in l. Gallus. §. & quid si tantum, de lib. & posthu.

1 *Maleficium negans punitur in duplum, non qui negat qualitatem eius.*
2 *In confessum nullæ partes iudicis sunt, nisi in condemnando.*
3 *Statutum quod instrumenta habeant executionem paratam, intelligitur de instrumento liquido.*

a 1 **§. Notandum.** a Ex hac l. dico, † q illud quod dr, quod negans punitur in duplum, est verum qñ ipse negat maleficium, quod per eum dr perpetratum, secus si negat aliquã qualitatẽ suam, q̃ põt probabiliter ignorari, vt confiteor a me occidisse, non tñ recordor quãte æstimationis sit. † Secundo no. q nullæ sunt partes iudicis in ꝯfessum, nisi in ꝯdemnãdo. Quod est b verũ in ciuilib. in criminalib. secus. Vltimo no. † pro statutis Italię, c 3 q̃ dñt, instr̃a habent paratã executionẽ, qd est verum, si instr̃m est li- c quidũ, sed si nõ est liqdũ, secus: vt pmisisti emẽdare dãnum, tñ non apparet qtum sit. Certe ego adibo iudicẽ, vt declaret damnum, nõ vt condemnet. Ita debet intelligi l. 1. C. de sen. quæ sine cer. quanti.

ADDITIONES.

a Notandum. Vide Bar. in l. eum qui. de iureiu.

b Pon. Vlt. no. Adde concor. per Alc. l. item quia, sup. de pac. vide Barb. cõsi. 16. vol. 1. Adde Alex. ibi, in contrarium facit quod no. Bar. in l. 1. in fi. de le. 2. vbi omnino vide quæ ibi addidi, quia communis sententia est, in contrarium eius, quod dicit Bar. hic, in quantum loquitur de interesse, vt possit etiam peti executio, antequã sit liquidum quãtum sit, dummodo liquidetur antequam fiat executio, super quo etiam vide Ias. qui attestatur istam esse communem sententiam, licet ipse teneat contrarium, in l. 1. §. fi. ff. de eden. & quod debeat intelligi prædictum statutum de instrumento liquido, vide Alex. in consi. 121. Alex. consi. 25 in 2. vol. Paul. de Cast. consi. 247. & idem consi. 31. & vide omnino circa veritatem istius dicti Bened. de Barzis in suo tract. super stata. quod instrumenta habeant executionem paratam, in 2. q. 1. partis princ. ubi pulchre loquitur, & concordat contrariantes, quod vt etiam scripsi ad Bar. in l. 1. in fi. inf. de leg. 2. intelligi debet de instrumento cuius conditio sit purificata, antequam agas. Alex. consi. 409. in 1. vol. Item de instrumento, cuius dies venerit. Alc. cõs. 91. vol. 1. Quid autem si statutũ dicat de instrumento puro, seu de debito puro, an locum habeat in debito conditionali, purificata tamen prius conditione, vide late Ias. in l. seruum. §. Titius, in 2. no. de vulg. & pupil. Item, q quando fit liquidatio per actorem, reus possit etiam probare, & opponere contra ipsam liquidationem; licet staret statutum, quod nihil probari posset ad impediendum executionem, vide Caccialu. in l. admonendi. inf. de iureiu. vide quod dicit Bal. in l. 2. C. de exe. rei iu. ver. modo quæro, & quid dicat Sal. in l. generaliter. C. de non nu. pec. post Bal. ibi, & Alex. consi. 136. vol. 5. vbi alle. Bal. in d. l. 2. Et quædam alia, vide Bonon. in repe. l. si is qui pro emptore, de vsuca.

* Meno. Deci, consi. 323 col. 1. ver. quia. Barba. consi. 15. col. 7. in prin. lib. 1. & consi. 28. col. 4. circa med. li. 1. ibi in liquidatione sit citanda pars, & hæc exceptio nunquam dicitur a statuto reiecta. Barba consi. 33. col. 5. circa med. lib. 1.

c Pro statutis Italiæ. Instrumentum guarentigiæ debet habere executionem paratam, si est liquidum, vide Bal. in l. 2. & l. in executione. C. de exec. rei iudi. & Bart. in l. fi. §. 1. quod vi aut clam. Imo. late in l. fi. inf. qui. app. non lic. Bar. in l. 1. de sent. quæ si. cer. quan. & in l. 1. in fi. de leg 3. & vide Bar. per illum tex. in l. eleganter. in prin. de cond. indeb. & Bar. expresse in l. 1. sup. de eden. & in l. 2. C. de sent. quæ sine cer. quan. & quod no. Bar. in l. 1. in fi. iu. sol. & in l. 1. in fi. de leg. 2. & ideo dicit Bal. in l. spertissimi. in fi. C. de iud. quod non potest concedi captura, vel alia executio pro debito non liquido, vel incerto. Et hic adde Bal. no. in l. cum testamento. in fi. de testam. manu. & per eundem plene in l. 2. C. de exec. rei iu. & quod no. Bal. eo. ti. in l. etiam, in ver. quia modo. Adde quæ dicantur instrumenta guarentigiata. Pau. de Cast. consi. 63. & Ang. consi. 161.

* Ruer. Adde, q in hoc no. CONTRARIETAS Bar. in l. 1. sup. de eden. ubi uide in prin. illius l. col. 2. ubi firmat, quod etiam instrumenta non liquida mereantur executionem, & ibi no. Ias. col. 4. ver. quarta conclusio.

LEX XXVII.

Si seruum.

1 *Excusetur quis quando a vitio naturali.*
2 *Verbum,ruperit,pro corruperit.*
3 *Vulnus est quando fit scissura.*

§. Tertio autem capite. Hic ponit verba tertij capitis, & eorũ expositionem. 1 † Ex hoc soluit brocardũ, vt si quis a vitio naturali excusetur, & excusatur, nisi culpa sit admissa, vt hic. Cõcor. l.fominũ. §.adijcitur. ff. de dam.infe. 2 † Opp. q verbum, ruperit, accipitur pro corruperit, & sic simplex pro composito. Et hoc probatur ex authoritate veterum. Si enim dixisset, fregerit, nil adderetur pro eo, quod dixit ruperit, nisi adderetur, corruperit. 3 † No. quid est dictum, vulnus facere, a videtur enim dicere quod fiat scissura.

ADDITIO.

a Vulnus facere. Adde Bar. in l. prætor. §. fi. de inin.

§. Si furnum. No. ex isto §. an liceat habere ignem iuxta parietem communem.

§. Proculus. No. si familiaris meus immittit ignem in domum, quam conduxi, an tenear. a

ADDITIO.

a An tenear. Vide in l. ne quid. inf. de inceo. rui. nauf. & vt q liberetur eum exhibendo. no. per Bar. in l. 1. in fi. de pub. & Bal. in §. proficisci. de hac q. Bal. hic, vide per Sal. plene in consi. inc. Saluatoris nomine inuocato, ad quæst. propositam, &c. vide in l. vendi. a. de pe. & com. rei ven. & a quo præsumatur ignis esse missus, vide Bal. in l. p. eius. C. de pig. act. scripsi in l. 1. sup. de offi. præf. vi.

LEX XXXI.

Quemadmodum.

§. Si protectum. Non possum mea authoritate tollere, quod supra meum pendet, sed quod in meo est. h. d.

§. Hæc verba. No. quod dicta in vna parte statuti intelliguntur repetita in alia parte. dixi plene in l. prætor. §. 2. vi bon. rap.

LEX XXXII.

a Illud quæsitum. a

ADDITIO.

a Menoc. Illud quæsitum, Cuiac. lib. 8. obseruat. c. 20.

1 *Quando plura delicta tendunt ad eundem finem, pro vno tantum puniuntur.*
2 *Insultans & vulnerans, punitur tantum de vulnere.*

a **§. Si idem.** a Quãdo plura delicta diuersis tpib. sunt facta, de quolibet venit imponẽda pena, sed qñ fiunt eodẽ tpe, pro vno puniuntur. h. d. 1 No. † qñ plura delicta tendũt ad eundẽ finẽ, pro vno tñ puniuntur, si fiant eodẽ impetu, secus si diuersis, q per hoc apparet, 2 † q si insulto te & vulnero, nõ punior nisi de vulnere, qa insultus fit ad finem vulnerandi, vt no. in l. qui de crimine. C. de accu. Dixi ff. de priua. delic. l. nunquam plura.

ADDITIO.

a Si idem. Vide late Bar. post gl. in l. familia. de iu. om. iud.
Paris. Circa regulam huius legis, quod vbi est eadem ratio, &c. extẽde, vt procedat etiam in his, quæ sunt regulæ disconuenientia, vide Ias. in l. 1. § adem acquirimus. in 8. no. de acqui. pos.

LEX XXXIII.

Si seruum. No. hic tex. ad pbationem æstimationis rei, qa æstimatur fm q cõiter venderetur, non ex affectionib. singulorum. Et hoc probat tex. in l. pretia. ad leg. Fal.

LEX XXXVII.

1 *Nũcius cõis si dat dãnũ ex pcepto superioris, superior tpe syndicatus punitur.*
2 *Grauia delicta, & leuia quæ dicantur, remissiue.*

a **Liber hõ.** Mãm huius legis de insulto, & mãdato expediui plene in l. nõ solũ. §. si mãdato. ff. de iniur. Dixi in l. furti. § ope. de fur. 1 No a † qđ qñ nũcij cõis dãt dãnũ ex pcepto superioris, ppter tpe syndicatus puniri superior. Op gl. qa si habuit ius imperãdi, ergo nõ est facta iniuria, vt s. e. l. sed & si quẽcunq. §. 1. Sol. dic q hẽbat ius pcipiẽdi ĩ alio, nõ in isto. Sed op. & vr q ille b faciẽs ei parere ñ debat. b Vñ vr obstare l. seruus. ff. de act. & ob. Et q 2 dicant leuia, & q grauia, gl. tãgit hoc melius in l. auxiliũ. s. de mi.

ADDITIONES.

a Meno. No. Rom. consi. 136. lib. 1.
b Parere non debebat. In atrocioribus filius, vel seruus parere non debet, & non tenetur patri vel dño, limita per gl. & quæ ibi dixi, in l. si familia. inf. si fa. fur. fec. vide Bar. in l. si seruus. infra de noxalib. & ibi in l. Gracchus. C. de adult. no. in l. non solum. §. mandato & quod ibi Bar. inf. de iniur. vide omnino Bar. in l. si mulier. §. 1. sup. rer. amo. & facit ad quæstionem. Potens mihi mandat q occidam Titium, alias interficiet me, nunquid excuser, cum alias vitam meam saluare non possum. Dicit Petrus quod sic. inf. eo. l. scientiam. §. qui cum aliter. & per Cy. ibi, & Bald. in c. 1. §. iniuria de pace iur. firman. Et istis adde Bart. in l. vt vim. de iust. & iu. & omnino vide Bart. no. in l. si mulier. §. 1. s. rerum amo. & ad dictam quæstionem, Bal. etiam in l. seruus. C. ad leg. Iul. de vi. vbi dicit, quòd nuncius punitur, & ibi etiam tex. no. per glo & Bar. hic. adde an filius occidens aliquem, quia pater humeris annuit, dicatur assassinus, Soc. consi. 23.

LEX XXXIX.

a Quintus Mutius.

a Etiam facit l. ne quid. de incen. rui. nauf. dic vt ibi.

ADDITIO.

a Quintus Mutius Et Bart. in l. hoc amplius. §. de his de dam. infecto.

LEX XLI.

1 *Testes quando possint examinari ad æternam rei memoriam.*

a **In lege Aquilia, si deletum.** a Dñi, ista lex est singularissima & tres habet lecturas. Prima quãdo conditione pendente agitur lege Aquil. Secunda est, qñ conditione existente. Tertia est, quãdo nõ agitur l. Aqui. & fm primam lect. sic pone casum. Titius erat sub conditione debitor, penden. condit. quidam deleuit instrm, ita qđ per eum non põt probari: quæritur an possit agere cõtra delentẽ, & quo possit conueniri l. Aquil. dicit Iurisc. quod sic, probãdo plene chirographum deletum. Item plene illũ esse debitorẽ. Tertio, quod delentem conueniat, quia testes forte sunt de facili morituri, quia senes, & his probatis debitor vinceretur. Instat quẽrẽs, quo conditione pen. damni restõ detur cum non venit conditio? Dicit q fertur snĩa, sed fit exactio † conditione eueniente. & hæc lec. continet ipsam veritatem. Videamus ad 9ria respiciẽtia istã lec & op. lex alibi vr velle, q oĩno sine prob debiti competat Aquil. l. ex solo damno. l. si de possessione. C. de prob. So. aut loquimur in tertio corrũpẽte, & tũc loquitur hęc lex, aut de ipso reo, tũc loquitur 9riũ. Item opp. qa alibi l. cauetur. & aduerte, qa forte est difficilis. Nã si debitũ est cõditionale, nõ patior damnum, ergo non ago Aquilia, q pro dãno datur. l. j. & 2. s eo. Scdo vr mihi non subueniri, p c. damnum, q quis, de re iu. in 6. Sed cũ facio examinare testes, poterã eos facere publicari ad æternã rei memoriã: q si nõ feci, nõ dẽt mihi subueniri, qa mea est culpa, si illud non feci, & sic sentire dãnũ non videor. Sol. dico qđ est dãnũ. & iõ Aqlia 9petit, quia 9eũ dãnũ id põt 9tingere. ad illud qđ dr, dãnũ qđ qs sua culpa, &c. Rñ. b quod ipse pp delictũ suũ hoc obiicere non poterit. Itẽ op. b qa casus aduẽtiti nõ cõsiderãtur, sed hic cõsiderantur. qa mors cõsideratur, 9l inter stipulãtẽ s sacra ff. de ver. obl. Sol. 9sideremus casũ vbi aliqs est in culpa, vt no. in gl. in l. diuortio. s de ne. gest q gl. no. Itẽ op qa lex dicit q ego possũ agere de deleto chirographo, imo nõ possum añ 9dõnẽ. l. cedere diẽ. de ver sig. & l. pecuniã, si cer. pe. Sol. aut tu q̃ris, an ad ipsũ debitũ possũ agere? Et dico qđ nõ, vt in 9riis, & an ego possũ agere Aqui. & dico qđ sic vt hic. Item op. 9l. & 9 so. Nã alibi dicit lex de eo, qđ de futuro põdet, nõ põt esse iudiciũ, vt l. nõ quẽadmodũ. de iud. Sol. istud est ius 9petens de præsenti, licet exactio de futuro. In l. 9ria loqtur in iure de futuro. Opp. de l. locũ. s condõnatio. ff. de tab. exhi. Sol. ibi intercessit dolus, & iõ ei 9cedit exactio de præsenti: hic vero loquitur de culpa, & ita intelligitur hæc lex. Item opp. dicitur hic exactionem fieri, imo vr deberi æstimõ de eo, quod vltimo valeret sub isto dubio, vt l. si seruus. de cond. fur. sed hic no. 9rium. So. aliqñ competit ius de futuro, potẽ tñ in euentu condõnis, & tũc loquitur hæc lex. Sed 9 hoc opp. de l. si seruũ. §. si oliuã, s. eo. Sol. Interdum 9petit ius, quod de sui oĩ cõsideratũ nil est, tñ interdũ est aliquid, qa cum cõtingẽtia põt alterari ad plus. & loquitur §. si oliuã. Interdum est de futuro oĩno ius principale, & loquitur l. si seruus. de cond. fur. Item opp. c quod testes non examinentur c lite non cõt. vt in cor. de test. §. pen. Rõ, qa testes sunt illi, q perimũt, &c. vt l. exceptionẽ C. de pb. So. aut loquimur in reo, & tunc põt etiã lite non contestata aut loquimur in actore, & non potest, nisi lite contestata. Ratio est, qa non est in ptãte rei, qñ conueniãtur. Quod dico in actore, est verũ nisi testes sint valetudinarii. hæc est gl. in d. § pen. in Auth. de test. dicebam in l. laudabile de aduo. di. iud. & l. fi. C. de vsur. pu. Canonistę hẽnt in c. qm frequẽter. extra, vt li. non cont. Item op. de l. iudices. C. de iud. Sol. rñ de omni cã plenarie cognoscitur. fallit in casibus l. 3. § sciendũ. ff ad exhi. Sũ expeditus de 9rus huius lec. Venio ad aliã lec. scđam, q colligitur in gl pen. magna ibi, qđ ã tñ dñt nihilominus, &c. & explicatur alio mõ, s. quod agebã 9dõne existẽte, & non volui facere examinari testes ista lec. nõ põt stare, quia si extitisset 9dino, ẽt posset fieri exactio nõ aũt differretur, vt hic, & l. locum. §. 9dẽnatio. ff. de tab. exhiben. dicas ergo quod reprobas istã lect.

ADDITIONES.

a Si deletum. Vide de intellectu huius legis Bal. in auth. sed & si quis. C. de test.
† C. l. Exactio. Illud est uerum, quando tertius, qui non est descriptus in instrumento, illud deleuit. sed si ille, qui erat debitor sub conditione, deleuerit instrumentum debiti, poterit statim exigi lata tali sententia. Bal. in c. quoniam frequenter, ut li. non contest. allegat ibi leges ad hoc facientes. * Menoch. Mod. Paris. de eo quod interest. nu. 107.
b Barb. Item opp. Adde text. in l. 3. §. duæ causæ. inf. ad Carbonia.
c Non examinentur. Quando quis potest examinari facere testes ante lit. contes. ut quando res est in periculo, an tunc requiratur partis citatio. dic quod non, secundum Inn. in c. significauit, de te. unde no. Bar. in l. 4. §. prætor. de dam. inse. & quando sunt iustæ causæ, unde Bart. in l. mortis causa. de do. cau. mor. gl. in c. significauit. de tes. & in l. publicati. C. de tes. & quod possunt tales testes recipi absente parte, tenet gl. in l. laudabile. C. de aduo. di. iu. & dicit ibi Bal. quod quando testes recipiuntur parte absente, tunc parti reseruatæ sunt oẽs exceptiones cõtra testes.
☞ Ruer. Adde an & quando testes possint examinari ante litem contest. per Bar. & Bald. in auth. sed & si quis. C. de testi. & plene per Fel. in c. significauit. col. 3. extra de testi. ubi magistraliter procedendo ponit duas reg. unam in reo, & aliam in actore. An autem requiratur partis citatio eo casu quo testes possunt examinari lite non contest. uide Fel. in c. quoniam frequenter. col. pen. uer. sed in proposito, extra ut li. non contesta.

lec. Venio ad tertiam, q̃ est no. colligitur in fi. glo. magnæ ibi, q̃dam tñ dñt, q̃ hic q̃dam erat debitor sub cōditione, qua pendẽte, q̃dam deleuit instr̃m, possum hoc in iudicio deducere, & facere examinari testes, si verisile est testes non esse viuos tp̃e probationis fiendæ ɔdōne existẽte, & si fertur alia sñia super debito principali conditionis futuræ. Sed hic sunt duæ ꝓprietates, quia hoc supponit exactionē omnino differre a prima, quia ibi dr̃ q̃ fecit ferri sententiam Op. ad hanc lec. quia ille, qui probat debitum, nō meretur proferre sententiam. Sol. interesse debeo, non in hac causa, sed in pronunciatione fienda, nisi ɔdemnatio extiterit, & hoc primo. Op. ɔ̃ hāc solutionem. nam dr̃ hic, q̃ etiam condemnatio nō differtur, sed exactio fit, facta cōdemnatione. So. dicit gl. differt exactio ɔdēnationis fiendæ. Sed ad hoc rñdetur, quod non est de necessitate. Item op. ad hanc lectur. quomodo non fuit actum, nisi, vt solum testes examinarentur, imo fuit actum lege Aqui. ergo, &c. So. gl. In lege Aqui. idest in trac. leg. Aqui. & sic defensa est ista prima lec & quod dicit in eo intendebat, alias debebat, s. in iudicio futuro. Quæro qd faciat iudex, ad quem itur, vt ante litem contestatam testes examinētur? a Dicit gl. quod debet eos examinare ad æternam rei memoriam, & interlocutoriam ferre, s. quod primo ferat interlocutoriam pronunciando testes valetudinarios, & ideo ad eorum examinationem posse procedi, & hoc sentit glo. tua no. & sing. Sed quia non posui casus luminarios secūdum prædicta. lecturas. l. primam, & tertiam omissa media quæ nihil valet: Redeo ad primam, s̃m quam breuiter hoc intendit. Si de præsenti est aliquid lcm̃ culpa, & damnum speratur de futuro, statim fit cōdemnatio sed differtur exactio. h d. alias sic: Si culpa damnū est datū de pñti, & æstimatio interesse venit de futuro, statim potest agi, & ɔdemnatio, fieri, si de morte testium dubitetur, sed exactio differtur. h. d. Op. & solutiones earum vide sup. omissa media lectura, s̃m tertiam hoc bř intendit. Testes ex parte actoris pñt recipi lite non cont. qñ statim non potest agere. & suspicatur de morte testium. h. d. no. multum: alias sic. Qui habet testes iure cōdōnali, pōt petere illos examinari, & publicari ad æternam rei memoriam, si dubitetur de morte testium, vel absentia diuturna, in quo sufficit summaria probō. h. d. No. q̃ ista causa b an testes debeant recipi lite non contestata, examinatur summarie. Scd̃o no. 1 † q̃ si dubitatur de morte, c vel absentia diuturna testium, quod hoc non dẽt probari, nec exigitur semiplena probō, sed sufficit suspicio. Materiam istam dixi plene in auth. sed & si quis. C. de testib. Bř circa hanc tertiam lecturam dicas tria verba, qñq; petit examinari testes ad æternam rei memoriam actor ad fundandam suā intentionem, qñq; reus ad fundandā suam defensionē, qñq; petitur examinatio ab aliquo, qui illud potest deducere in iudicium per modum d actionis, & per modum defensionis. Primo casu, aut actor potest agere incontinenti, tunc non potest petere testes examinari ad ppetuam rei memoriam, nisi dubitetur de morte testium, vel absentia diuturna, & tunc petit examinari, sed publicatio differtur post lit. ɔt. vt ex̃ vt li. non cont. c. qm̃ frequenter. Qñq; non potest statim agere, quia est oblō ɔdōnalis, tūc si dubitetur de morte testium, vel absentia diuturna. potest peti examinari. Scd̃o casu. qñ ex parte rei, tūc possum petere, q̃ examinent̃, & publicent̃ ad æternam rei memoriam, ẽt si non dubitet̃, quia nō est in ptãte rei, qñ agat. l. fi. C. de vsur. pup. & ibi no. s̃m vnam lecturā, & C. de testi. auth. sed & si q̃s, & ibi plene dixi, & idem ẽt dico in actore qñ ipse non posset agere. nec litem ɔtestari, nisi dicta testiū essent sibi nota, quia tūc ẽt pōt petere testes examinari, & publicari ante litis cont. Exemplum. Dictum est mihi, q̃ sum hæres institutus a Sempronio. Certe ego non possum adire hæreditatem, nisi sim certus de virib. testamenti. Item non possum esse certus, nisi post depositionem testium, vnde ante nō potest agi petitione hęreditatis, merito dico, q̃ potest peti examinari, & publicari, sicut ex parte rei C. de testa. l. publicati. & l. 2. & q̃ ibi no. de bo. poss. s̃m tab. Tertio qñ potest in iudiciū deduci per modum actionis, & exceptionis, vel defensionis, tūc si vult. pōt agere, vel nō agere, vt s̃. si vsusfr. pe. l. vti frui. in fi. & l. si forte. si ser. vẽd. tunc potest petere examinationem, sicut reus. c. significauit. extra, de testib. facit eo. ti. c. Albericus. licet ibi Inno. male intelligat.

ADDITIONES.

a Testes examinẽtur. Et dicit Bal. in l. fi. C. de vsur. pup. q̃ quando reus vult petere testes examinari ad perpetuam rei memoriam, prius debet facere citare actorem, vt declaret, an tunc velit agere, quia si vellet agere, non erit recurrendum ad hanc viam extraordinariam. Et quando testes dicantur senes vt possint recipi, li. non cont. dicit, quod est in arbitrio iudicis, sed apud quem iudicem debet fieri hæc examinatio ad æternam rei memoriam, vide Barto. in l. cum hi. §. trans. sup. de trans. & l. si societatem. §. arbitrorum. inf. pro so. & no. glo. quod illa sententia, quæ fertur, quod testibus examinatis debeat plena fides adhiberi, est interlocutoria mera. Ita dicit Bal. in auth. sed & si quis. C. de testi. & Bart. hic. Quid in alia prouincia, in qua sententiatur probatum esse, vel non, vide Bald. in l. ante sententiā. C. quo. ap. Quærit etiam Bal. in hac materia in d. auth. sed & si quis. An si quis habet unum testem tm̃, possit recipi, & dicit, quod sic. Item quærit, an post publicatas attestationes, tales possint noui testes produci, & dicit quod nō. Item q̃ eo casu, quo reus faceret testes examinari ad perpetuam rei memoriam, quod tunc omni casu licet actori idem facere, ar. l. petendę. C. de temp. in integ. restitu. quia dicitur prouocatus. Item dicit, q̃ vbi per legem, vel statutum non requiritur lit. cont. tunc indistincte quilibet potest petere testes examinari ad perpetuā rei memoriam. Et verum hæc materia procedat in causa criminali, quod possint examinari testes ad perpetuam rei memoriam, traditur in c. quoniam, vt li. non cont. vide Bal. in d. auth. sed & si quis. Et vide Inn. in d. c. significauit. & ibi etiam quærit Bal. an super tali petitione lis sit contestanda, & tenet, quòd non. Quærit etiā quid si testis non valetudinarius, sit receptus pro valetudinario, & ibi etiam quòd materia hæc non procederet, nisi in probatione super fama. Adde quomodo, & quando testes ad æternā rei memoriā sunt recipiendi, Bald. consi. 3. lib. 1. & consi. 167. vbi etiam an recipi possit diebus feriatis, & per Alex. consi. 200. lib. 2. Paris.

b No. quod ista causa. Circa istam materiam vide Bar. cum add. suis in l. si qs. C. de naufra. lib. 11. Item quod vbi pōt procedi sine litis conte. possunt recipi testes ad æternam rei memoriam, secundum Bal. in auth. sed & si quis. C. de testi. & in tract. statutorum. in ver. statuta iudicialia diuersorum casuum. Coram quo autem iudice debeant examinari, ponit Bar. in l. cum hi. §. trans. ff. de trans. Fran. consi. 143. nunquid autem debeant testes publicari, & an pars debeat citari personaliter, ponit Bar. in auth. sed & si quis C. de testib. vbi latius tangit hanc materiam. de materia vide Alex. consi. 346. Item an possit dari cautela, quod tales testes non examinentur, vide Cæp. caut. 87. & 166. vide omnino de materia Nel. in tract. de test. Fel. in c. significauit, extra, de test. & Cæp. in d. cau. limitat non procedere talem exceptionem ad instantiam actoris, qñ reus etiam præsens offert se paratum iudicium suscipere. Et alleg. Ang. in §. & hic vero, & in §. si ob hoc, tenuit. Idem tenet Ant. de Butr. in c. qm̃ frequenter. §. s. in 2. no. extra, vt li. non cōt. & ita probat tex. ibi. An autem examinatio facta contra venditionem noceat emptori, vide Bar. & quæ habes ad eum, in l. si mater. §. fi. ff. de excep. rei iud. Item circa istam legem, inquantum dicitur, quod venit in ea etiam leuissima culpa, vide Rom. sing. 107. vbi concludit istud non procedere in foro conscientiæ, allegando ad hoc dictum Inno. in c. sicut dignum, ad h. de ho. Item an possit criminaliter procedi occasione talis culpæ, vide Bar. quod sic, in l. fi. inf. de priua. delic. in l. respiciendum. §. delinquunt. inf. de pœnis. & quod ibi habes.

c De morte. Sed verum ille, qui est in articulo mortis, possit tanquam testis examinari, vide Bal. considerantem quod sic, in tit. de pace Constan. in ver. vasalli, circa fi. el 1. & ponit, quod interrogatoria debeant abbreuiari, vt non interrogetur, nisi de substantialibus & de his de quibus lex expresse iubet interrogari testes. Prima, an sit odiosus, nam odioso non creditur, quantumcunque in infirmitate acceperit corpus Christi, arg. l. si quis ingrauescente. inf. ad Sil. & eius dictum de falso poterit reprobari, quia non omnis mores est Ioan. Euang. l. verba, C. de test. adde no. in l. hac consul. §. at cum humana. C. qui test. fa. poss. & l. quoniam indignum. C. de test. & l. iubemus & no. Bal. in d. l. hac cōsul. q̃ possit testis in articulo mortis examinari, videtur velle Ant. in c. fin. de iureiur. vbi vult, quod solus tutarius possit examinari, & est originale dictum Bar. in l. admonendi. Sed verum oblatio possit fieri existenti in articulo mortis, vide Bald. no. in l. dos data. C. de don. ante nupt. Menoc. Socin. sen. consi. 144. col. 3. circa princ. lib. 2. & col. 4. ubi plura in hac materia. Paris. consi. 24. nu. 12. lib. 3. Ruin. consi. 46. nu. 2. lib. 4.

d Per modum actionis. Vide Inno. in c. significauit. de test. & quod no. Bal. in l. cum tac. cum. de prob. & Bar. in auth. sed & si quis. de testi. & ibi late Bal.

LEX XLVI.

a **Scientiam.** Quæro aliquis est condemnatus de vulneribus, deinde sequitur mors. De hoc dixi in l. senatus censuit de accus.

ADDITIO.

a Meno. Scientiam. Cuiac. lib. 5. obseruat. c. 18.

a **§. Qui cum aliter.** a No. ex hoc § facias articulum ad probandum defensionem. Nam non sufficit dicere. quod ipse est aggressus, vnde tu percussisti. Sed dicas, quod aliter te tueri non poteras, nec ab eo euadere, nisi eum vi repulisses.

ADDITIO.

a Qui cum aliter. Vide Bar. in l. si ex plagis. §. tabernarius. inf. eo. Ruer. Et Ang. de Are Inst. de l. Aquil. §. 1. uer. quomodo ergo probatur.

LEX XLVII.

Si vulneratus. Quęro, an hęc lex obtineat in criminali actione, vt si prius est condemnatus de vulnere deinde ille moriatur, an possit condemnari de occiso. Dixi in l. senatus ff. de acc.

LEX LII.

1 *Occidere proprijs manibus aliud est, & aliud præbere causam morti.*
2 *Interfectus dicitur quis eo tempore, quo est vulneratus.*
3 *Factum intra 365. dies, dicitur factum intra annum.*
4 *Verba legis debent intelligi secundum propriam significationem.*
5 *Annus communis est trecentorum sexagintaquinque dierum.*
6 *Plures possunt teneri de occisione eiusdem hominis, diuersis temporibus.*
7 *Contra vulnerantem, an statim quod certum sit vulneratum mori, possit de occiso procedi.*

a **Ita vulneratus.** a No. text. 1 † quod aliud est, manibus proprijs occidere, aliud præbere causam morti. nam primo casu punitur, secundo non. Item no. quod 2 † qs dicitur interfectus b eo tempore. quo est vulneratus mortifere. Sed an tunc possit formari processus de occiso, dixi in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infe. 3 † Item no. id. quod dicit intra annum an incipiemus annum a die natiuitatis, an a calendis Ianuarij? Dico, q̃ accipitur, quod est factum intra 365. dies. De quo dixi in l. libellorum, inf. de acc. No. quod maleficia non debent remanere impunita 4 † Ita no. c quod verba l. debent intelligi secundum propriam significationem, non secundum communem vsum loquendi. Quid in statutis, dixi in l. omnes populi. de insti. & iu. 5 † Item not. quod annus communis est 365. dierū. 6 † Item no. quod plures pñt teneri de occisione eiusdem hoīs diuersis tp̃ibus. Et videtur ɔ̃ ea, quæ no. in l. 3. C. qui accu. non poss. tñ illud intelligitur de occidente perfecte. consueuit hæc lex induci ad quæstionē, 7 † vtrum statim cum

ADDITIONES.

a Ita vulneratus. De hac l. uide quod no. & legitur in c. significasti. el 2. de homi.
b Interfectus. Et in statutis secundum Bal. in l. 1. C. de nundi.
c Pom. Item no. Vide Fel. in prog. Decre.

a cum quis est vulneratus a ita quod certum est eum moriturum, an possit statim procedi contra vulnerantem. De quo plene in d. l.damni. §. Sabini, de dam. infe.

ADDITIO.

a Parif. Cum quis est vulneratus. Vide Alex. consi. 15. & consi. 381. & consi. 135. & vide Pum. consi. 41.

LEX LIII.

Si ex plagis.

1 *Percutiens percutientē incontinenti, quando videtur facere ad defensionem.*

1 §. Tabernarius. No. gl. data opera. Est ne verum † q̃ si percutiā percutientē me incontinenti, q̃ ego videor facere ad mei defensionē. Gl. vl. dicere q. sic. Contra videtur in l. j. C. eo. Veritas est, q̃ si ego percutio te, antequā me percutias, dum eras in actu percutiendi, tunc in dubio videor facere ad defensam. J. eo. l sed & si quæcunque, in princ. Et hoc modo pōt intelligi hæc glo. Quandoque quis est prius percussus, & tunc non licet repercutere etiam incōtinenti. hoc n. esset vindicta, quia iam habita offensa euadi non potest, nisi forte percuteret ētena dens offensas, quas volebat facere ad uersarius denuo. Si vero non apparet quæ percussio præcesserit, dic vt no. per Doct. in d. l. j. C. vn de vi. Et hoc casu potest intelligi, quando in dubio præsumatur culpa in eo, qui prouocauit. Fac. I tit. l. j. §. cum arietes.

ADDITIO.

a Ad mei defensionem. Modus probandi q̃ hoc feci ad mei defensionē, die ut per Bar. in l. scientiam. § qui cum aliter. J. eo. per Doc. Bal. & Saly. in l. 1. C. unde ui. & in l. 2. C. de sica. & Bar. in l. sed & si quæcunque. J. eo. unde Batt. in l. multis. C. de lib. cau. ✽ Meno Crauet consi. 19 nu. 8. Dec. consi. 459. nom. 3. late Boer. q. 162. nu. 7. circa med. Marsi. consi. 4 nu. 3. 15. Alciat. consi. 94. nu. 1. 2.

LEX LV.

Legis Aquiliæ.

1 Dic per Cyn. de hac materia in l. non mortuum. C. de contrahen. & commi. stip. Vide quæ dixi in l. Stichus certo die. de verb. oblig.

ADDITIO.

a Legis Aquiliæ. Per Bar. in l. si Stichus certo die. de uerb. obl.

Ruer. Adde, quod haec distinct. refert, & sequitur Ang. de Are. Insti. de iu. natu. §. ius autem gen. & in tract. malefi. in gl. Item s. fe delinquendo. col. 1.

De his qui deiecerunt, vel effuderunt, Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Ciuitates debent tenere itinera secura, alias tenentur emendare,*
2 *Darobatus si ibat per uiam non rectam, ciuitas nō tenetur ad emēdam dāni.*
3 *Locus non dicitur publicus, licet per eum publice eatur,*
4 *Practica articulandi quando maleficium sit in platea, vel strata publica, quod debet se referre ad tempus malefici.*
5 *Dictum in una lege, non videtur repetitum in alia separata.*

Prætor ait,

1 †Arg. q̃ ciuitates debeant tenere itinera secura, alias tenentur emendare dānum derobatis. De quo plene in l. ne quid, de incend. rui. naufra.

§. Summa.

a No. tex. ibi, vtrum publicus, & c. ad † quæstionem Florentinorum, 2 nam pactum est inter Florēnos, & V baldinos, b quod ipsi Vbal b dini debeant tenere stratam securam sub certa pœna: modo quidam ibat per alpes, non autem per iter rectum, & fuit derobatus, quæritur quid iuris? Breuiter determinatum fuit q̃ non tenetur, per illum tex ex quo non ibat per viam, qua ire debebat commu 3 niter. Not, quod non sequitur, publice itur per talem locum, er- c go est locus publicus. c † No. q̃ quando facis articulum, quod sit 4 in platea vel strata publica, debes te referre ad tēpus malefici, non 5 enim sufficit te probare q̃ alias fuerit locus publicus. † No. illud, quod dicitur quod est dictum in vna lege, non videtur repetitum in alia separata ab ista. Dixi plene in l. prætor ait. vt bon. rap.

ADDITIONES.

a Nota tex. Adde Bar. in l. cum propo. Cf. de nautico fœnore.
b Parif. Vbaldinos. Vide Fel. in c. postulasti, de foro comp.
c Publicus. Et quæ dicatur via publica, vel priuata, unde in l. 2. §. uiarum, in f. ne quid in loco pub. Et illum tex. hic bene no.

Ruer. Adde Matth. no. 43. inci. no. unum dictum. & Barth. Veron. in tit. de serui. rust. præd. & de seruit. uia. q. 7.

§. Hec in factum actio.

Hic videtur casus, quod ta in corpus, si vestibus est illata, quod plene ca amino in l. licitatio, alias incipit locatio §. quod illicite. inf de publ. canis.

1 *Citatio facta de aliquo ad hospitium terræ, quando quis citari debet personaliter vel ad domum, non tenet.*
2 *Habitare quis dicitur in loco, vbi vxorem retinet.*

§. Habitare.

† No ad q. debet quis citari personaliter, vel ad domum suę habitationis, si citatur ad ho 1 spitium terræ, non valet citatio, per hunc text. & de hoc in l. 4. §. a abesse. J. de dam. infe. † No. qualiter quis dicatur habitare. b quod b facit ad multa. Ad quod in l. ciues C. de inco. qui tex. declarat melius quam alibi, quia habitare dicitur quis in eo loco, in quo quādo non est, dicitur peregrinari, ad quod l. § 1. de lib. agn ibi enim quis stat, vbi larem constitui, hoc est vbi retinet uxorem suam.

ADDITIONES.

a Citatur ad hospitium. Vide Barr. in l. 1. §. 1. de lib. agn. & Bald. in l. ea quæ, in fi. C. quomodo & quādo iu. vbi quis dicatur habitare, vide Bar. in l. si maiter. fup. qui, mo, vfusfr. amit, Et quid si quis tempore pestis erat rurin domo sua, & dicit se donare domos suas quas inhabitat, an intelligatur de illa. Bal. no. in l. 1. inf. de fi. ho. dicit quod non. & hic adde Iac. But. & Saly. in l. cum filius. inf. si cer. pet.
b Parif. Habitare. Vide omnino Aret. in c repellantur. de accu. vbi etiam ponit ia verificetur in eo, qui non est continue permansurus. Menoc. late Grammat. decis. 47. Mar. an. Spec. seo. consi. 35. col. 4. in princ. Tiraq. de retract. coolang. §. 9. glo. 2. num. 30. Ruin. consi. 18. nu. 1 lib. 5. consi 112. nu. 12. co.

LEX V.

Si vero.

No. glossellam super verbo, pœnalis, quando statutum simpliciter loquitur, quod imponatur aliqua pœna pro maleficio, quod medietas pęnę applicetur actori, quod plene dixi in l. agratia. de termi moto.

De noxalibus actionibus. Rubr.

LEX PRIMA.

Noxales.

Iurisconsultus declarat in hac l. prima quod et ooxa.

LEX II.

Si seruus sciente.

§. Is qui. Primo ponit vnum dictum, in quo refert dictum Celsi. Secundo illud limitat. Tertio ponit dictum Iuliani cōtradicentis Celso, & illud declarat. Secunda ibi, & sane. Tertia ibi, Celsus tamen. Quarta ibi, sed si placet. Pro declaratione huius § reuoco in dubium, an quādo seruus deliquit sciente dño ex causa ertur, ita quod in eum non cadat delictum. Dic aut domino sciente tantum, & non iubente & non excusatur seruus, vt hic. & in vce. & sane. aut domino iubēte, & tunc aut cum iussu dominus cogebat eum, ita quod eum occidisset si non fecisset, tunc est causa a satis: seruus propter iustum timorem. Aut tantum iubebat, sed non inferebat metum mortis, & tunc aut in leuibus, & excusatur seruus, quia tenebatur domino obedire, vt ibi. Aut in atrocioribus, & seruus nō excusatur, vt hic. Et ita videtur intelligere gl. anf. si fa. fur. fe. di. l. pe. in gl. quod semper fere.

ADDITIO.

a Excusatus. In quibus excusetur seruus, si voluit domino obedire, vide no. sup. ad l. Aquil. l. liber homo. Et ibi vide quod in filio, & in l. Gracchus. C. de adul.

In delictis.

No. istud principium ad q. quam habui de facto in parochia nostra, quod si parochiales non ceperunt malefactorem, puniantur. Modo quidam cōmisit in parochia ista delictum, non fuit captus, modo procurator probauit delictum contra malefactorem, & examinauit, seu condem nauit eum, postea inquirit contra parochiales, & fundat se ex con demnatione, & probatione facta de malefactore, & non potest. Præterea illud statutum debet intelligi, si ceperunt. hoc est, si potuerunt, vt hic. Et si ego formaui exceptiones nostras, quod illud delictum fuit factum nemine ibi existente, & per consequens capi non valente. Item quod fuit commissum in confinibus parochiæ, adeo quod non potuisset ita cito capi, quin ipse fuisset ingressus territorium alterius parochiæ, vt hic, quod no. & sic fuimus absoluti per istam legem.

Si damnum extraneus.

a Qualitas adiuncta verbo, intelligitur secūdum b tempus verbi, cui adiicitur. h. d. sm Dy & la. Bu. q̃ no concordat quod no. Doct. J. de te. mil. l. Titius. determinauit q. talem per hunc tex. tutor sciuerat hæreditatem delatam pupillo, deinde decessit, vnde ista scientia deficit, deinde decessit pupillus, quærebatur nun quid trāsmitteret Et videbatur q̃ sic, qa sciuit pupilus. l. cū ant quioribus. C. de iure delib. Contrarium determinaui coniuncta l. illa, vbi dicitur, si sciens mortuus fuerit, & hic d scientiam requiri tempore illo, &c. Vide quod dixi in d l., qui dnos de reb. dub.

ADDITIONES.

a Parif. Extraneus. Vide aliquid per Com. consi. 46. ver. 2. inc. Simon. Vide Bart & quæ ibi habes, in l. ex facto in. 1, op. in prio. inf. de vulg. & pup. uide & l. mutua, ut per Paul. de Castan. l. in substitutione. inf. de vulga. & quæ habes ad eum pro regula ista in l. præcipimus. §. sane. C. de appel. vide quod dicit Arr. in lexistimo. de verb. oblig.
b Tempus. Limitat Bar in l. si quis posthumos, §. filium. de lib. & posth. & per Bart. latius in l. ex facto. in prin. de vulg. & pup.

1 *Qualitas adiecta in inquisitione, quod parte citata detrahatur, copia additionis, vel detractionis, inquisitionis, ita debet mitti cameræ, sicut inquisitio.*
2 *Accusatur quando quis de percussione cum sanguine, & probatur de simplici percussione, sequitur absolutio,*

§. Si detracta.

a Absolutoria lata in act. parit exceptionē rei iudicatæ, si iterum cadem actione cum adic-

ADDITIO.

a Si detracta. Et istum text. uide omnino declaratum per Innoc. in c. 1. de lib. obla. & omnino Imo. in l. 1. in § 1. inf. de pub. & quod ibi dixi, & Io. And. in addi. spec. in rub de ac. in 4. par. per Bal. in rep. Perusina. l. edita, De intellectu huius text. ut de Alex. in l. edita. C. de edē.

adiectione alterius qualitatis agatur. Item qulitas, per quam condemnatio augetur, vel minuitur, potest pendente iudicio, addi vel
a detrahi de libello h.d. quod multũ no. quia vides † ꝙ potest detra
1 hi lite pend ꝙ fiat citata parte inquisita hoc modo, ex officio suo, & parte præsente qualitatem, quam in inquisitione obiecit, ipse detrahit, vel addit in accusatione, vt sis cautus tu ciuis Perusinus, vbi dantur copiæ accusationum, vel inquisitionum in assario cõmunis, ꝙ ita mittas copiam detractionis, vel additionis, sicut inquisitionis, vel accusationis. Ita feci Tuderti, dũ ibi eram in officio. Facit ad q. si aliquis est absolutus de percussione cum cicatri-
2 ce, an possit accusari de percussione simpliciter. Item facit, † quod quando accusanis de percussione cum sanguine, & probatur percussio sine sanguine, ꝙ debeat sequi absolutio. Quod dixi plene in l. denunciasse. ver. quid tamen. de adul. Et vide plene materiam huius § in l. senatus. de acc. Item facit ad materiam detractionis, vel additionis, circa libellum, de quo in l. edita. C. de eden.

ADDITIO.

a Quod multum. No. pro iudice maleficiorum, & aduertas, quia ista talis additio, vel detractio, debet fieri ante nomen receptum inter reos. de quo vide Bald. in l. edita, in rep. Perusina, in versi. 6. principaliter quæritur sicut in ciuili dicimus post li. contē. fieri non posse, ar. l. absente. inf. de pœn. & vide Barto. in l. senatus. in ver. extra glo. quæro. de accu. & Bar. in l. denunciasse, §. quæsitum. de adul. Adde quod semper indistinctè poterit addi omnis qualitas, si in inquisitione sunt illa uerba, super quibus omnibus, & singulis emergentibus, & connexis, & extraneis. De quo per Ang. in l. si vacantia. C. de bon. vac. lib. x. arg eorum quæ habentur in d. l. 1. C. de or. cog. Et istis adde no. per Bar. in l. si præses. in fi. inf. de pœ. & id quod dicit Bald. in d. l. edita. tenuit etiam in l. accusationem. ad fin. C. qui acc. Adde Rom. consi. 110. vbi dicit, quod illa clausula, super quibus omnibus, nil operatur respectu qualitatis dedoctæ, & non probatæ.

LEX XVII.

Si ex duobus. No. quod aliud est scire, aliud iubere. Itẽ no. vnam gl quæ est hic, quæ ponit voam distinctionem, quam no.

LEX XIX.

Si in re communi. Hæc lex facit, quod si sunt duo domini, possunt ambo agere in diuersis libellis, pro damno dato in re communi.

LEX XXI.

a **Quoties.** a No. quod seruus alienus non potest defendi in causa noxali. Ratio apparet, quia pro noxa dari non posset. Et per hoc apparet, quia cum in statuto huius ciuitatis dicatur, quod pro alapa soluat quis centum, & debeat tenere aliã alapam quod non sit relaxãdus fideiussoribus, nec per alium possit defendi. Ad hoc facit l. seruum quoque. §. publicæ. sup. de proc. & l. pen. §. ad crimen. de pub. iudi.

ADDITIO.

a Quoties. Adde optime, quod no. Bar. in l. si reus. inf. de custodia reor. Adde Ang. de Are. in §. pup. l. circa fi. 2. col. Inst. de iouri. stipu.

§. Prætor. Hic videtur text. quod quis teneatur respondere positioni criminosæ, seu petitioni, quæ delictum continet. De hoc dixi in l. qui iurasse. §. j. inf. de iureiur. & inf de his quib. vt indig. l. pen.

§. Quod si reus. Iste tex allegatur per gl. in authen. qui semel. C. quomodo, & qñ iudex, ꝙ si iudex præcepit contestari litem, & non contestatur, ꝙ ex hoc potest proced ad missionem in possessionem ex primo decreto contra eum tanquam contra contumacem. l. non videtur. ℱ. de reg. iur.

§. Si tutor. No. ꝙ tutor cogitur iurare de veritate in causa pupilli, & adulti, quando veritas sibi potest esse nota, sicut pupillo, & adulto, vt hic, procurator autem non potest iurare pro domino. Quod intellige, nisi habeat speciale mandatum Dixi plene in l. qui bona. §. si alieno, de dam. infe.

LEX XXII.

Si seruus depositus. §. is qui. Iste §. facit cõtra glo. l. Põponius, §. si is qui precario. inf. de acq. poss. vbi dicitur, ꝙ is qui dedit precario, non potest conueniri rei vendicatione. hic dicitur, ꝙ conuenitur noxali. Patet enim ꝙ rei vendicatio datur contra possessorem, sed is, qui concessit precario, possidet: ergo, &c. Sed noxalis datur contra eum, qui habet facultatem restituendi: ergo, &c.

LEX XXIIII.

De illo. Declara istam l. vt dixi in l. si actor sup. de procu. & quod dixi in l. 3. in fi. ℱ. de alie. iud. mutan. cau. fac.

LEX XXVI.

1 *Possidere qui dolo desiit, an conueniatur vtili, vel directa.*
2 *Adiudicatum per errorem præscribitur etiam a malæfidei possessore.*

1 **Electio.** Est opi. inter glo. nostros, & Vltramon. † vtrum ille, qui dolo desijt possidere, conueniatur vtili, vel directa? Et gl. d cit, quod directa vtiliter. Vltramon. quod vtili, vt hic videtur casus. Dixi in l. quamquam. §. Iulianus. ℱ. de aqua plu.
2 arcen. No. in l. & gñaliter, qđ per errorem adiudicatum præscribitur etiam a malæfidei possessore propter authoritatem rei iudicatæ. De hoc in l. si finita. §. si de vectigalib. de dam. infe. Est etiam gl. in c. pastoralis, extra, de offi. ord. Sed ego dico, quod est spãle in causa noxali, vt est casus in l. qui fundum. §. qui bona. ℱ. pro emp. Ratio est ista, nam in causa noxali, vel similibus, si seruus mihi detur pro noxa a nõ domino, tamen si dominus præsens esset, dare deberet, vnde nõ sum factus malæfidei, licet sciam alienum, quod secus est in alia causa.

LEX XXIX.

a **Non solum.** a In ver. sed hnic. No. istum tex. nam quandocunque quis est præsens, & non vult respondere, neque defendere, tunc fit missio in possessionem contra eum tanquam contra contumacem l quoties. §. prætor. ℱ. eo. & ibi
b dixi. Et hoc est verum, si tacet: sed si expresse dicit. b nolo defendere hanc rem: tunc in actionibus realibus, vel in his, in quibus quis conuenitur ratione possessionis, statim fit translatio ad actorem, quæ habet vim secũdi decreti, vt hic, & in l. inter quos. §. 1. de dam. infe infra, de interrog. actio. l. non alienum. & tangit Iac. de Are. in d. l. inter quos.

ADDITIONES.

a Pom. Non solum. Limita vt per Matth. notab. 17. incip. nota quandocunque.
b Expresse dicit. Vtrum hoc sit verum, dixi post Bar. in l. si finita. §. Iuli. de dam. inf.

LEX XXX.

In noxalibus. Decretum interpositum contra vnum nõ præiudicat absentibus habentibus ius in re. hoc dicit.

Quod ait prætor.

§. Iulianus. Iste §. facit etiam ad ea, quæ dixi ℱ. eo. l. in delictis. §. si damnum extraneus. quod qualitas iũcta verbo, &c.

LEX XXXIIII.

1 *Filiusfamilias in iudicio criminali ratione sui delicti potest esse sine consensu patris.*
2 *Filiofamilias conuento in iudicio criminali, executio fieri potest durante patria potestate. Et in quibus bonis.*

1 a **Quoties.** Circa filiumfamilias tria sunt videnda. primo † si ipse ratione sui delicti posset esse in iudicio a absque consensu patris. Et quicquid gl. dicat in l. cum non solum. C. de bonis quæ libe. tex. est hic, quod sic, & l. inter liberas. §. filius. de adul. & l. post legatum §. si filius. de his quibus. vt indig. Nec obst. §. necessitate. vt ibi dixi. Nam ibi loquitur in his, in quibus patri quæritur vsusfructus, ideo requiritur patris consensus, secundum no. ibi per Accur. Iura o. filiof. per iura Codicis sunt aucta, non di-
2 minuta. Secundo quæro, † si filiusfa. potest conueniri, an executio potest fieri durante patria potestate? Gl. in l. 3. § sed verum. & l. quod si minor. §. si seruus. de mino. videtur dicere, quod differatur executio. Hic videtur tex. in contrarium. Ad idẽ l. si filio. sol. mat. in l. si dubitetur § filius. de fideius. Tertio est videndum, si potest fieri executio, in quo fiet? Resp. in castrensi, vel quasi peculio non est dubium, quia in his habetur loco patrisfa. Item in profectitio non est dubium, quia sicut pater tenetur de peculio ex quolibet contractu, ita in sententia, in qua quasi contrahitur, vt l. 3. §. idem
b scribit. infra de pec. De peculio vero aduentitio dicit gl. b hic notabiliter, quod potest fieri executio patre volente, alias secus. Istũ
c passum examinaui multum late in l. si finita. c §. si de vectigalib. de damno infec.

ADDITIONES.

a In iudicio. An pater teneatur de peculio ex delicto filij, per Bald. in l. reos. C. de accus.
b Dicit gl. Vide tamen Bal. in l. fi. C. de vsu. rei iud. in §. 1. in ver. quid de quasi fideiussore, qui alleg. gl. sing. hic Vide Bar. in l. pe. C. qui bo. ced. poss.
c Paris. L. si finita. Vide ibi Alex.

LEX XXXVI.

Si quis seruum. Dominus onera realia non potest recusare, licet res possit ab eo auferri. hoc dicit.

LEX XXXIX.

Si plurium seruus.

§. Qui alienum. No. quod qui non possidet, & asserit se possidere, cogitur defendere, & quanquam suo nomine conueniatur, cogitur satisdare, &c.

LIBER DECIMVS.

a *Finium regundorum.* a *Rubrica.*

ADDITIO.

a Paris. Finium regundorum. Istud iudicium non solum competit, quando duo contendunt se possidere, sed etiam si vnus possidet, alter non, vide Fel. in c. ex literis. extra, de prob. licet sit infra commuoi diuid. vt in l. 1. inf. communi diui. & infra tit. prox. l. 1. per Bar. vide Bal. in l. 3. C. eo. Item circa istam materiam finium regun. & quod in eis probandis sufficiunt leuiores probationes, vide per Dec. in consi. 41. in 5. dub.

LEX IV.

S Ed & loci vnius.

a §.Sed & si quis. a No. ꝙ vbicunque quis non paret iudici, potest deferri iuramentum in litem. Adde l.qui restituere.de rei ven.& dixi plene in l.io actionib.§.de in litem iuran.

ADDITIO.

a Si quis. Formam sententiæ in hoc iudicio vide per Bal.in l.si quis.C.eo. & ibi d[illegible] cit per illum tex.quod ille, qui non possidet, licet sit dominus, non potest intent[illegible] tare illud iudicium. Vide per eundem de materia in l.fi.eo.tit.

§.SI dicantur. No. quod iudex maleficiorum pot[illegible] co gnoscere ciuiliter. De quo dixi in l.defuncto.de pub.iudi.& l.interdum §.qui furem, de fur. Oppo ciuilis, & criminalis non possunt simul proponi l.interdum, de pub.iud, cum simi. Sol gl.quod est verum, quando de istis simul cognosceretur. Sed istud non videtur verum: nam latrunculator decerne ciuili non potest cognoscere.l.solemus.§.latrunculator.§.de iud. & sic iudex criminalis non cognoscit de ciuili, quod est verũ principaliter. sed incidenter sic. d.l.interdum. de quo plene dixi in l, pen.de calumnia.quod no.

§.Hoc iudicium. No tex. qualiter dicatur vicinia, & qualiter dicãtur vicini. De quo plene dixi in l.si tertius.infra de aqua plu arcen. Quod no. propter statuta, quæ habent, quod si fuerit delictum commissum in tali loco, quod vicini teneantur. Qui dicantur vicini, dic, vt ibi.

1 *Venditor non potest esse testis in causa rei venditæ pro tempore.*

Eos terminos. In tex.ibi demonstrauit, scilicet eo tempore quo vendidit, & hoc debet liquide probari per alios testes quam per venditorem, & sic non obstat C.de testib.l.omnibus. & sic de alia demonstratione loquitur hic, quam glo. intelligat, vide quod not Docto, in dicta l.omnibus. Dicunt † autem quidam, vt tangit glo. quod venditor potest esse testis in causa rei venditæ. Sed veritas est, quod hæc lex hoc non dicit: nam hic non dicitur, quod stetur testimonio domini venditoris, sed dicitur, quod fines debent poni secundum quod dominus demonstrauit tempore, quo vendidit Per quem autem probetur quod ipse sic vendidit, non dicitur hic. De hoc in l.testium.C.de testib.

a *Familiæ erciscundæ.* a *Rubrica.*

ADDITIO.

a Paris. Familiæ erciscundæ. Pro intelligentia eorum, quæ dicuntur, vide Ias. in §. quædam, versi. extra glo.ad compleme[n]tum. Instit.de act.& ibi etiam quomodo possidens possit hanc actionem intenta[r]e, vel actionem communi diuidun. Item quomodo hæc exceptio sit in specie opponenda, vid[e] Alexand.in consi.213.in h.iii 2.vol. & an agens communi diuid. audiatur opposita tali exceptione quando super rei vendicatione nondum lis erat inchoata, vide Socin.in l.fundum, infra de excep.in 6.not.

LEX PRIMA.

1 *Familiæ erciscundæ actio fuit introducta ex lege duodecim tabularum, & ori tur n[on] quasi contractu*

Qui negatur cohæres, non agit hac actione, nec communi diuidundo.

2 *Communi diuidundo in iudicio opponitur exceptio dominij.*

a H Æc actio. a Not. optimam glos. hic positam, 1 Not. quod hæc actio † fuit introducta ex l. duodecim tabularum, sed vt glos. dicit oritur ex quasi contractu diuisionis, sed vt glos. dicit, ille qui negatur cohæres, non potest agere, vt hic, & idem in communi diuidundo, quod intelligo si hæc exceptio opponatur l.a communi diuid.& l.si mancipium.§.1.Inf.de cui.& ibi no. Item not quod licet quis possideat, debet probare cohæredem esse. b No. b tiam l.quia vides quod in fa. ercisc. iudicio opponitur exceptio, quod non est hæres, & hoc quando vnus totam hereditatem possidet. 2 Item in communi diuid. iudicio opponitur exceptio dominij, quod non est dominus, & ideo deuenitur ad rei vendicationem, licet in ciuitate ista illa exceptio non admittatur. Ratio est, quia hic sunt iudices super istis iudicijs fam.ercis. & communi diuid. vnde illæ excep. hic non admittuntur, quoniã tunc tret ad iudicem potestatis, vel capitanei, cum ipsi non possint de hoc cognoscere.

ADDITIONES.

a Hæc actio. Ad intellectum huius l.vide Bald. in l.non ignorat. C. qui accu. & ad intellectum huius l.quando quis negatur cohæres, quare, & quomodo non possit agere fam. ercis. vide Bal.no.in l.non ep stolis.C.de prob.in ver.sed Nic.& ibi etiam ponit an si neuter hæredum possideat, veniant tales res, non possessæ in hoc iudicio, alle.tex.cum glo.no.in l.sed & si usu.eo.tit.

b Meno.No.Neutra.consi.65.nu.4.

LEX III.

a Plane. a Tex.ibi, procuratorio nomine. No. quod quãdo quis intentat actiones directas sibi cessas, oportet, quod intentet nomine cedentis actiones, Item no. b ꝙ videtur constitutus procurator in rem suam propter hæc verba. Ad quod facit l. qui quadringenta.in prin.ad Trebellia.

ADDITIONES.

a Plane. Et hanc glo.dom alleg.l.si [c]onsulibus. multum ponderat Ang.§.pro emp. in l.1.quod ille, qui emit rem a domino non possidente, caueat ne petat se declarari dominum, & rem sibi restitui, sed petat declarari venditorem fuisse dominum, & rem sibi agenti restitui, quia ex eo quod ipse nunquam possedit, non habuit dominium secundum eum, & vide Bart.in l.qui stipendia. C.de procu.

b Item no.Pet.Bart. & Doct.in l.prouincialis.§.si ego.de ope.no.nunc.d.l.qui quadringenta & ibi Docto.

LEX VII.

Si hæres. Victoria eius, qui putatur esse hæres insolidũ prodest ei, ad quem apparet hæreditatem ex post facto pertinere.h.d.

LEX XIII.

Alienationes. In iudicijs alienationes voluntariæ prohibitæ sunt, secus in necessarijs, & hoc statim post controuersiam motum. h.d. No. a quod in iudicijs vniuersalibus prohibetur res alienari mota controuersia, vt in hac gl.& l.dinus.de peti hære. & ibi dixi.

ADDITIO.

a Par[is]. No. vide Rom.consi.107.

LEX XVIII.

His consequenter. Contra agentem fam. ercis. non potest obijci, quod hereditas pertineat ad fiscum, quia ipse est indignus per cohæredem. hoc dicit.

a §.Sed an. a Nota istum text.cum glo. quæ distinguit, an ipso iure, vel per sententiam, quæ facit ad quæstionem. Statutum est hic, quod debeat fieri insinuatio testamenti. Item quod fiat assignatio in catastro: b modo quidam non insinuauit, vel non assignauit in catastro ciuitatis Perusij, & petit aliquam hæreditatem, vel petit rem, quam non assignauit in catastro obijcitur exceptio, quod non fuit insinuatum testamentum, vel quod ista possessio non fuit assignata in catastro, nunquid possit? Respon. per istam glos. quod si quidem statutum priuat eum ipso iure, tunc potest obijcere, quia dicit quod non habet ius petẽdi, & bene. Si autem non priuat ipso iure, sed per sententiam, tunc cum non sit amissum dominium, sibi obijcere non potest, vt hic: † quod no. multum. †

ADDITIONES.

a Paris. Sed an. Circa exceptionem indignitatis, de qua loquitur ista gl. vide Alex. consi.244. vide Bart.consi.80. Bald.in c.generales, si de feu.fuer.contra. Item decisionem istius gl. quod exceptio indignitatis non apponitur nisi in fisco, limita solum procedere in hæreditate, in qua potest esse lucrum, & damnum, & requiratur agnitio fisci, secus in re particulari, in qua non possit esse nisi lucrum, quia acquiritur ipso iure, vide Bart.in l.fi.inf.de con[d]. sine cau.& ibi Mod. Item non procedit, vbi confiscatio fieret ipso iure, vide Barb.consi.54.vol.4.in 1.dub. Menoch. Tiraq.l.si vnquam.in verbo, reuertatur. num.354.

b Assignatio in catastro. Si statutum dicit, quod quis debeat insinuare testamentum, vel debeat ponere res in catastro, & non facit, an ipso iure perdat dominium, facit quod no Bar.in l.eius qui delatorem.in princ.de iu.fis.& in l.vniuersa. C.de prec.imp.offe. & in l.si ita quis. §.ea. de verb.oblig. & in l.commissa. de publ. facit quod quis possit obijcere de iure tertij Et ad huius tex & gl.intellectum v.de Bar.in l.[illegible] infra, de cond.sine cau. Et vide d.[illegible] tex.cum glo.no.alleg. per Bal.& Ino.in l.ex facto.§.Iulius Longinus. de vul.& pup. Et hanc gl. ꝙ nullus potest referre quæstionem ꝙ res sit confiscata, nisi fiscus, sequitur Bal.in l.1. C.in quib. cau. in integ. resti. non est necess. in fi. Et ad ista vide quod an. Bald.in l.a.[illegible] iuxta hoc quæritur. C.de ser. Adde Bal.consi 308.lib.5. & ibi, an cum dominium transferatur in fiscum, quanto tempore præscribatur.

† Clau. Multum. Et vide Bal. allegantem istam glo.in c.quæ in ecclesiarum. de const.& l.ex facto, inf.de vul.& Old.consi.144.in sexto dub.

a §.Sed & cum monumentum. a Intelligo istũ §.quod quando vnus ex cohæredibus tradidit partem suam cohæredi, vt faceret monumentum, nam ex hoc pacto oritur actio præscriptis verbis.

ADDITIO.

a Sed & cum monumentum. Sed Bal aliter videtur intelligere in rub. C.res inter alios acta. circa princ. videlicet, quod quasi contractus oriatur inter hæredem & defunctum, & adde Bald. in l.1.C.ubi fideicom. pe.opor. & ibi etiam quid in legatario.

§.Celsus. Hic videtur casus, quod ille qui missus est in possessionem ex primo decreto, non teneatur discedere de possessione, nisi sibi soluatur. ibi, nisi insolidum ei, &c. In cõtrarium videtur C.de bon.aut.ind.poss. authen. & qui. Dixi in l.si pecuniæ.in fi, vt in poss.leg. Dixi plene in l.si finita. §.1. sup.de dam.infe.

LEX

LEX XX.

a **Si filia.** a Qui onera matrimonij sustinet, debet dotem percipere, h. d. Gl. quærit, quæ est ratio quod petitio hæreditatis pluries intentatur: fam. ercisc. non, nisi semel? Et respondet solenniter. Dic vt in ea.

ADDITIO.

a Si filia. No. multum istam legem. §. 1. quia est casus nota.

LEX XXI.

1 *Fratres non tenentur expensis suis facere finire studium fratris, mortuo patre, quem pater incepit facere studere.*

Si vni ex hæredibus. Alias est.

a 1 **§. Idem scribit.** a Ex hoc §. dicit Dy. quod † si pater incepit facere studere filium, & mortuus est, quod fratres debeant facere eum studere vlterius suis expensis. De quo per eum in l. 3. § si de mu. & hon. & l. Lucius. ff. ad municip. Ego determinaui in l. 3. §. nec castrense ff. de col. bo. Ratio, quia pater non erat obligatus perficere, arg. tex. qui dicit, quia & hoc patris &c. quod tene menti, & cætera.

ADDITIO.

a Idem scribit. Vide Alex. consi. 141. 2. vol.

LEX XXIII.

Idem Labeo. Alias incipit,

Si vnus. In glo. super ver. si pure. ibi, saluo. quod infra dicã. Istam glos. alleg. Doct. in l. terminato. C. de fruct. & lit. expens. ounquid iudex possit reseruare sibi taxationem expensarum.

LEX XXVI.

Hæredes. No. singularissimam legem a capite vsque ad finem. Et plus iuris habet ista lex, quam totus iste titulus.

a **§. De pluribus.** a No. quod quando eidem contra eundem competunt plures actiones ex diuersis causis, simul possunt proponi. l. non est nouum. de act. emp. & ibi no.

ADDITIO.

a §. de pluribus. Adde cap. ex parte decani. de rescrip. & l. cum duo. §. si plures. inf. pro soc.

a **§. Non tantum.** a No. quod in rebus communibus incidenter, dicitur culpa leuis non adhibere eam diligentiam, quam adhibet in suis, l. socius socio. inf. pro socio. & Inst. de socie. in fi. Et intellige, vt dixi in l. quod Nerua. infra alleganda In alijs vero contractibus, & causis leuibus dicitur illa non facere, quæ diligens paterfamilias fecisset. Et ex his habes modum formandi articulos ad probandum culpam leuẽ. Dic, vt supra ad l. Aqui. l. si procurator. declaraui plene in l. quod Nerua ff. deposi.

ADDITIO.

a Non tantum. Limita Notabiliter, vt per Bar. in l. quod Nerua. infra depo.

LEX XXVII.

a b **In hoc iudicio.** a Sententia non potest pro parte valere. h. d. Op de l. 2. § dubitandum. s. eo. Sol. hic debet condemnare, & absoluere litigantes, non eos, qui non litigauerunt. Quærit gl. quid si aliquis non fuit in iudicio, an in eius persona debeat fieri condemnatio? Glos. dicit quod sic, per tex. qui dicit, in omnium. Glos potest dicere verum si fuerit citatus. Pro quo facit l. a C. finium regun. Opp. de l. si filia. §. familiæ. sup. eo. vbi aliquæ res possunt remanere indiuiduæ. Sol. potest iudex omittere in diuisione partem rerum, non partem personarum. Cætera dic, vt in gl.

ADDITIONES.

a Pom In hoc iudicio. Vide Fel. c. cum inter. de re iu. Car consi. 29.

b Pro parte valere. Et de materia, & intellectu, & limitatione huius legis, vide late, per Bar. in l. 5 §. fi. inf. de verb. obl. & l. apud Celsum. §. item quæritur. inf. de do. & met. excep. Clau.

LEX XXX.

1 *Hypothecata res venit in iudicium fam. erciscundæ.*
2 *Hæres, cui pignus adiudicatum est, pro qua parte condemnabitur cohæredi, & vide nu. 7.*
3 *Hypotheca cessa, an videatur cessa personalis.*
4 *Solutio partis quando admittatur.*
5 *Creditor, qui emit rem obligatam, vel eius partem, quam actionem habeat.*
6 *Contrahenti ex necessitate magis fauetur, quam contrahenti ex voluntate.*
7 *Creditor in pignore est quasi procurator.*
8 *Vsufructuarius est quasi procurator, item colonus est quasi procurator domini.*
9 *Cohæres pro eo, quod soluit quod cohæredi debebatur, & pro eo, quod soluit plus, agit contra debitorem pignoratitia contraria.*

Si pignori res. Lex ista difficilis est in text. glos. tamen habet materiam paruam, & in ea Iurisconsul. ponit decem dicta, & ideo, quia multa sunt, non recipiet congruam formationem. Ponamus ergo casum per particulas. Quæritur a Iurisconsulto, vtrum res data pignori defuncto veniat in iudicium fam. erc. Respon. Iurisconsultus, quod venit adiudicanda, non diuidenda: & hoc primo. Sequitur vers. sed is, cui adiudicabitur. &c. Sed quæritur, ad quid erit condemnandus ille hæres, cui pignus adiudicabitur, alij cohæredi pro parti suæ cedit? Rñdetur, quod condemnabitur pro parte, hoc dicit. & non aperit pro parte debiti, vel pro parte æstimationis rei, vel qualiter. Sequitur ver. nec cauere. & quæritur, vtrum hæres, qui cedit parti suæ, debeat cauere hæredi soluenti, cui fit adiudicatio, ipsum indemnem futurum aduersus debitorẽ qui pignus obligauit? & rñdetur quod non h. d. Sequitur ver quia pro eo. Quæro, quæ est ratio quod non dẽt ei caueri. Respondetur, iste, cui pignus est adiudicatũ, assimilatur possessori conuento hypothecaria, qui noluit rem restituere, sed soluit litis æstimationem, subaudi, cui non debet caueri. l. & ex diuerso. § petitor. s. de rei ven. & de cond. fur. l. si seruus. §. cauere. ita nec hic debet caueri. h. d. Sequitur i tex. pro eo dedit, & c. sequitur, vt & is qui obtulerit, &c. Quæritur a Iurisconsulto, probetis mihi quod iste sit similis ei, qui soluit litis æstimationem. Respon. quod hoc probatur per effectum, vt sicut is qui obtulit litis æstimationem aduersus dominum vẽdicantem, est tuendus exceptione, nisi restituatur sibi qđ soluit, ita iste tuendus sit h. d. Sequitur ver contra quoque. Iste ver. legitur pluribus modis, pono casum magis clarum, secundum Pet. aliter quam gl. Dictum est supra, quod repellit vendicantem exceptione, nisi reddat quod soluit. In hoc est similitudo inter eum, qui obtulit litis æstimationem, & eum cui res est adiudicata. Quæritur, vtrum aliqua sit dissimilitudo? Respondet Iurisconsultus, contra quoque, hoc est, sicut diximus in similitudine, ita pono dissimilitudinem. Nã iste, cui pignus est adiudicatum, non cogitur reddere pignus pro ea parte, quæ sibi adiudicata est, nisi debitor totũ recolligat, & soluat totum, quod iste hæres debet habere, & quod reddit cohæredi, etiam si vltra debitũ dedit. h. d. Sequitur vers si non idem. Dictum est supra quod debitor tenetur reddere cohæredi, cui res adiudicata est, etiam si soluit vltra debitum Quæro, quid erit si cohæres emit a cohærede sponte soluente? Respondetur tunc non esse idem. Non enim consequi poterit vltra verum debitũ, quod pro debitore soluerit. h. d. Sequitur ver. adiudicatio enim. Quæro, quæ est ratio diuersitatis inter adiudicationem, & emptionẽ? Respondetur quod adiudicatio est necessaria, emptio est voluntaria. h. d. Seqtur ver. nisi obijciatur. Ista exceptio refertur ad illud, quod dictum est s. e. in ver. contra quoque. vbi dicitur quod totũ debet consequi, quod soluit, etiam si vltra debitum. Nam contra illud instatur, quid enim si animose licitatus est, & dedit cohæredi multo plusq̃ debebat? Certe non vr̃ hoc nocere debere debitori. Ad hoc respõdetur, ꝙ si obijciatur cohæredi soluẽti, iudex debuit hoc examinare: põt. n. esse ꝙ animose licitatus est, & tunc ei non restituatur, & potest esse ꝙ vtiliter fecit, forte si cohæres suus erat talis persona, ꝙ si apud eũ pignus remansisset, perdidisset, & tunc si aliquid plus dedit, vt pignus apud eum remaneret, vtiliter fecit, ac si debitor ipse fecisset per procuratorem suũ, & ideo tunc sibi debebit restitui. h. d. Sequitur ver. vt is. Vidi, ꝙ ille, cui res est adiudicata habet retentionem rei pro eo, quod soluit cohæredi. Quæro an habeat petitionem? Respondet Iurisconsultus, pro prædictis omnib. non solum habet retentionem, sed etiam habet petitionem ꝯ debitorẽ pro oĩb. impẽsis factis in re, necessario, vel vtiliter. h. d. Per illud, quod dicit s̃m, & pp dictionem, &, innuit etiã pro eo quod soluit. habeat actionem Habes modo omnes decem casus huius legis. Examinemus omnes decem casus per ordinẽ.

1 Circa primam partem quæro, † dicitur hic, Si res pignori data est, quæritur quid si est hypothecata, ita ꝙ non tradita defuncto, an veniat iudicio fa. ercis. Resp. ꝙ sic, arg. l. & non tm̃, in prin. s de peti. hær. nihil. n. indiuisum debet relinquere iudex, cum istud iudicium amplius q̃ semel interponi non possit. s eo. l. si filia. § familiæ.

2 Venio ad secundã partẽ, & q̃ro. † pro qua parte cõdemnabitur hęres, cui pignus est adiudicandum? Gl. dicit pro parte debiti, non pro parte ęstimationis rei, vt ff. ut prox l. cõmuni diu § inter eos. Tu vero latius dicas: nã vt videbitis in ver. quia pro eo. iste assimilatur ei, qui soluit litis ęstimationem: & ideo distingue, aut iste cohęres, cui adiudicatur, cogitur soluere litis æstimationẽ inuito iudice. forte quia iudex volebat dare alteri, & ipse recusabat, & fiet ęstimatio in parte s̃m æstimationem rei. l. si inter. §. fi. ff. de pig. Nã quasi quilibet extraneus condẽnatur. Si vero hoc non fiat ex eius contumacia. tunc aut pignus valet plus quam debitum, & fiet ęstimatio ꝓ parte debiti. d. §. inter eos. & ff. de pig. l. si fundus. §. si duo. Aut pignus valet minus, & dubium est forte ne debitor sit soluendo, & tunc estimabitur quãtum istud ius valeat, quia forte est minus debito. l. 1. §. si hęres. ff. ad Tre. & pro parte illius fiet condẽnatio, ar. istius legis. Sequitur tertia pars: dr̃ hic, ꝙ nõ debet caueri cohęredi de indemnitate. Quęro quis est iste, qui non dẽt cauere. Tex. non aperit. Glo. legit duob. modis. Primo, ꝙ hic loquitur de cohęrede, q cessit parti suę, vt non caueat cohęredi soluẽti. & secundũ istam posui casum, quę est vera. Alij ponunt in cohærede, qui soluit, cui res est adiudicata, vt non debeat cauere cohæredi, ne conueniatur pignoratitia. Istud non placet glo. & bene, quia imo

cauere debet, vt S.eo.l.si filio §.hoc amplius. Seqtur quarta pars, s. ver.quia pro eo.& quinta: illæ duæ sunt clare. Venio ad sextam s. ad ver. quoque.& iste ver.legitur in gl.duob.modis, aliparte, s.ad ver. quoque. & iste ver. legitur in gl. duob. modis, aliter, quam posuerim casum. Primo, vt h.c dicatur, quod sicut super dictum est. quod ille, qui obtulit pecuniam, hēt actionem cōtra hæredem, vt caueat: ita hic, si ceciderit a possessione, hēt hypothecam pro vendicando toto fundo quia per adiudicationem vr̄ sibi cessa hypotheca: & si non videretur cessa, cogeretur cohēs ei cedere. Ita dicit gl. Vide eam.& apostilla: quia est difficilis aliquātulum. offerenti, s. cohæredi, qui quantitatem dedit pro adiudicatione, sequitur in gl. sed ad quid, hæc lex non aperit, &c. Ibi.est simile, s. casui prædicto de eo, qui soluit litis æstimationem. Ista lectura est vera in se, tñ non congruit litteræ, quia etiam si adiudicatio non esset facta, nec ꝑ parte alterius soluisset. haberet tamen hypothecam. Quæro, quid de personali? Dicit gl. † & aduerte. non est dubitum, quod cessa personali, vr̄ cessa a hypotheca. Sed de hoc dubito. an cessa hypotheca videatur cessa personalis. Gl. videt dicere quod sic, arg. l.si C.de ann.excep. vbi si fit interruptio super hypotheca, fit super principali. Videte, Dñi, qñque potest cedi hypothecaria sine personali, vt dixi in l.1.§.cum prædium. de pig. Quādoq; cedi non pōt, & tunc in dubio q cedit hypothecam, vr̄ cedere personalem, qa qui vult vnum, vr̄ velle omne id, sine quo ad illud peruenit non potest, l.illud. de acq.hær. & l.cui iurisdictio de iurisd. om.iud. Alio modo legitur in glo. vt hic non loquatur de actione hypothecaria, sed de personali, hoc est, quod cohæres, qui soluit, possit repetere, quod sibi debetur & quod debebat cohæredi. & ēt plus sibi soluit. Ista lectura vera est in se, sed non est necessaria: qa hoc de actione danda ponitur in si legis. Pono ergo hic casum, vt posui legendo literam, quod hic loquatur de retentione: habet enim retentionem propter id quod plus soluit. Et est aduertendum, † quod si debitum est ex diuersis causis, admittatur solutio partis, l.vlt. ff. qui. mo. pig. vel hyp sol. Tamen vbi ab initio causa fuit vna, quia vnum debitum in defuncto, quæ postea fuit diuisa inter cohæredes, per l. xij. tab. postea iterum fuit vnita per adiudicationem, nō admittitur solutio particularis, vt hic; quod no. † Et hoc, quia ista vnio fuit facta ex necessitate, secus si ex voluntate, vt in seq. respon. Tenendo tamen in hoc ver. lect. glo. quod hic loquatur de actione, quæro qua actione aget cohæres qui soluit? Gl. hic sol. ego examinabo in si huius legis. Sequitur septima scilicet ver. non idem. Iste ver. legitur in gl. quinque modis. Primo, vt loquatur alio modo, quam in præcedenti, quando creditor emit a socio debitoris. non a cohærede, & concreditore suo, quod licet in se sit verum, non tamen est verosimile, quod Iurisconsultus ita transgrediatur. Vnde alij dicunt, quod loquatur eodem casu quo S. quādo cohæres emit a cohærede. Et ista subdiuiditur in quatuor lecturas. Primo sic, dictū est S. quod vbi est adiudicata habet actionem pro toto: secus vbi spōte emit. Istud reprehendit gl per l.emptor. S. de rei vend. certe ista non vr̄ bona reprehensio: Nam illa dicit, quod emptor habet retentionem pro eo quod soluit, non quod habeat petitionem, vnde ista potest sustineri. Secundo modo legitur, dictum est S. quod ille, cui res adiudicata est, repetit totum: etiam si plus soluit, quam debetur cohæredibus, secundum gl. vel retinet pro toto, secundum lecturam quam dedi. Sed quando sponte emit, tunc non potest petere, nec retinere, nisi pro eo solo, quod cohæredi, a quo emit, debeatur, non pro illo pluri, & istā lecturam tenet gl. istam etiam tenui ponendo casum. Tertio modo legitur, vt istud, non idem, &c. disponēdo dicatur, vt in glo. quæ clara est. Ista lectura esset vera in se, si fecisset hoc exprimendo q volebat prouidere creditori, & eius negotium gerere quod in dubio nō præsumitur: magis enim gerit suum negotium, quam debitoris, l. si prior. §.1. ff. qui pot. in pign. ha. Quarto modo legitur in gl. ibi, potest etiam istud dici secūdum Azonem, quod hic non loquatur in cohærede vendente ius pignoris, sed in cohærede vendente rem iure creditoris. quo casu extinguitur debitum: tamen cohæres emens tenetur restituere, sicut fideiussor emens, vt gl. dicit, quæ lectura etiā vera est in se, non tamen congruit literæ: quia in alio casu loqueretur, quam S. Pro decisione ergo † huius partis, & eorum quæ dicta sunt, distingue. Aut ille, qui habet rem obligatam, emit partem rei, aut ius pignoris pro parte, quam habebat alias. Primo casu aut emit ab extraneo, non a concreditore suo, & tunc pro eo quod dedit vēdenti, contra debitorem nullam habet actionem, nisi secundum modum, qui ponitur in l. communi diui. in si. ff. tit. I. Aut emit a cohærede suo vendente iure creditoris, & habet locum quod hic dicitur secundum vltimam lecturā. Secundo casu, qñ emit ius pignoris, aut vult experiri contra debitorem, seu retinere pro eo tantum, quod debebat illi, a quo emit, & potest, l. emptor. S. de rei ven. & C. de pig. l. in summa. maxime tenendo opi. quam supra dixi, quod cessa hypothecaria. videtur cessa personalis, & hæc gl. ita procedit secundum primam lecturam istius secundæ lecturæ. Aut vult repetere, seu retinere ꝑ eo quod vltra dedit, quam deberet, & tunc aut istam emptionem fecit pro se, vel simplr̄, quod idem est, l. si prior. § 1. S. de pign. & non potest retinere, nec agere pro illo plori, secundum secundam lecturam istius secundæ. Aut hoc fecit gerendo debitoris negotium, & tunc potest, si vult, ter fecit, vt hic secundum tertiam lecturam. Venio

6 ad ver. adiudicatio. † ex quo nota, quod magis fauemus ei, qui contraxit ex necessitate, quām ei qui contraxit ex voluntate. Simile in l. qui erat. ff. eo. l. cum postulassem. de dam. infec. & sup. qui satisd. cog. l. si fideiussor. §. si necessaria. † Sed iuxta hoc quæro, vtrū, quod dictum est de adiudicatione, habeat locum in eo, qui prouocauit ad diuisionem, Videtur quod non, vt l. & ideo, in princ. ff. de cond. fur. & l. si pupillorum. de reb. eo. Contrarium tenent Doc. nam eo ipso, quod quis agit, agit ex quadam necessitate, s. causatiua, vt consequatur suum, l. si. ff. de separa. Non ob. l. & ideo, quia ibi requiritur necessitas præcisa, quia iam damnificatur, cum dominium rei habere desiit: hic vero sufficit necessitas causatiua, ne damnificetur. Et eodem modo forte in l. si pupillorum, sufficeret causatiua, si pupillo expediret recedere a communione. & Doc. tangunt in l. iubemus. §. 2. C. de sacros. eccl. † Sequitur nona pars, scilicet ver. nisi obiiciatur, ex quo nota. quod creditor in pignore, est quasi procurator debitoris. Simile dicimus in vsufructuario, qui est quasi procurator. vt S. vsuf. quemad. ca. l. 1. in si. & l. 2. de ope. no. nun. Simile in colono, qui omnia diligenter debet prospicere, ne ius rei fiat deterius. ff. loc. l. videamus. §. item prospicere. Venio ad vltimam partem. s. ad ver. vt & is. dicitur, quod propter impensas habet actionem. Quæro, quam? Certe contrariam pignoratitiam l. tutor. §. contrariam. de pig. actio. Secundo dicitur hic, † vt colligitur ex dictione, sed, & ex dictione. etiam. quod habet actionem pro eo quod soluit, quod debebatur cohæredi, & pro eo quod soluit plus. Quæro, quam actionem habet? Gl. super ver. contra quoque in si. dicit, qđ pignoratitia non competit, quia nihil est expensum in re conseruanda, vel reficienda, sed habet locum actio neg. gest. vel antiqua ex mutuo. Forte istud, quod dicit de actio. neg. gest. non videtur uerū, non enim gessit negotium debitoris, sed suum in dubio, l. si prior. § 1. ff. de pign. Illud quod dicit de antiqua ex mutuo, potest procedere in ea pecunia, quæ cohæredi debebatur, vt illa directa, quæ competebat cohæredi, competat ei directo, vt l. grege. §. cum pignori, ff. de pign. & l. nomen. C. quæ res pig. ob. pos. sed in eo, quod vltra soluit, illa antiqua ex mutuo non potest competere. Dico ergo qđ ei competit pignoratia actio contraria. Cum enim hoc teneatur facere ex necessitate contractus pignoris, quia si dimitteret apud cohæredem forte res periisset, & propter hoc teneretur, si non fecit illud quod diligens homo erat facturus. l. ea igitur. ff. de pign. actio. ideo totum venit in actionem ex eo contractu. Sicut in simili dicit Iurisconsultus de rei vendicatione. l. hæredes. §. si vnus. S. eo. nec potest dicere, quod ipsa impensa nō sit facta ad rem conseruandam, quia imo est facta ad rei conseruationem, perituræ aliter, si hoc non fieret. l. si pupilli. §. si Titii. sup. de neg. gest. Quæro vltimo, an istud plus quod cohæres soluit cohæredi suo, quod debitor ei reddere teneat possit debitor ab illo cohærede recipiēte repetere? resp. sic. ff. de pi. l. si interlocutoria. §. si.

ADDITIO.

a Videtur cessa. An cessa actione hypothecaria uidetur cessa personalis, uide in l. si hæres pecuniam. ad Tre. & per Bar. in l. si fideiussor obligari. de fideiu. infr. & l. si insolutum. de actio. & ob. & ibi: adde Bal. in l. 2. de hær. uel ac. uen.

† Clau. No. Et hanc legem ad hoc dicit singularem Alex. in l. a. §. ex his. inf. de uer. obl. post Io. de Pla.

LEX XXXI.

Fundus. Fundus, in quo est locus religiosus, venit in diuisione, loco religioso excepto. h.d.

LEX XXXIII.

Quæ pater. Ea quæ non sunt diuisa in vita, veniunt diuidenda post mortem h.d.

LEX XXXIIII.

a **Si pater.** Quod vni ex cohæredibus obuenit ex diuisione, si est obligatum pro omnibus, est tuendum. h.d.

ADDITIO.

a Si pater. De huius legis intellectu uide late Bar. in l. qui Romę. §. duo fratres. in fi. q. de uerb. obl.

LEX XXXV.

Seruos. Aestimatio, quæ fit tempore diuisionis, non facit emptionem. h.d.

LEX XXXVI.

a b **Pomponius.** Inter patrem, & filium ex causa dotis b consistit donatio, h.d. Iste intellectus, qui tangitur hic per gl. tangitur plenius in l. 2. C. de inoff. don.

ADDITIONES.

a Paris. Pomponius. Idem esset in augmento dotis, vide Ias. in rob. ff sol. mat. ad fi. Limita, ut per Pau. de Cast. consi. 105. Et extende, etiam si matrimonium non sequeretur. Vide Ias. in l. si extraneus. in ult. no. infr. de cond. ob cau. Vide Alex. l. 2. §. sed si. in prin. sol. ma. 10 1. notab. & l. si cum dotem. in princ. 2. no. sol. ma. aliqua per glo. & Doc. l. si donatione. C. de col.

b Ex causa dotis. Id quod dicitur hic in dote, etiam trahitur ad legitimam assignatam per patrem in uita, secundum Bald. no. 10 l. cum oportet. §. non autem. C. de bo. quæ lib. Et no ista l. extendatur ad paraphernalia, unde Lud. tenentem, quod non, in l. placet. de acq. hær. Et ad hanc l. uide Bal. & Imo. in l. 2. §. 1. inf. sol. matr. An filia possit habere condictionem ob causam ad dotem, non secutis nuptiis, si pater ita uoluit, quando dotem dedit, text. uidetur quod sic, in l. si extraneus, ad fi. inf. de cond. ob cau. quem Rom. dicit per se singulariter ad hoc ponderari. Ruc. Adde Ias. in d. l. si extraneus. in ult. notab. ubi idē tenet ampliando istum tex.

LEX

LEX XXXVII.

a **Cum putarem.** a Hæc exceptio, tibi non competit ius agendi, non poteſt opponi poſt ſententiam nec reddit iudicium retro nullum, & ſolutum authori-
b tate ſententiæ non repetitur, b vt indebitum. h. d.

ADDITIONES.

a Pariſ. Cum putarem. Pro ſtatione huius legis vide Ale. conſ. 435. vide omnino Barb. conſi. 91. Item an talis diuiſio præiudicet ſubſtituto, vide Pau. de Caſt. conſ. 130. ad fi. & in conſi. ſeq. Et de materia vide Iaſ. & alios in l. ſi me, & Titium. inf. ſi cer. pet. Et de intellectu huius l. vide Iaſ. in l. ſi Titius, de ver. ob. vbi refert intellectũ Ang. & Are. Et quædam alia vide in materia huius l. per Bar. & alios in l. cum ſolus. inf. de vſuca. & ibi late Pau. de Caſt. & per eundem in l. ſi per errorem. inf. eo. tit. vide Alex. conſi. 168. vol. 5. vbi ponit de diuiſione ſponte facta cum eo, qui putabatur cohæres, & non erat, vt in hoc tex. ad fi. Et quod diuiſio non præiudicet, etiam ſi ſit facta per errorem iuris, vide Bald. in conſi. 386. uol. 1. vide deciſio. Pau. de Caſt. in l. ſi. §. idem quæſit, inf. de cond. inde. quam ſequitur Iaſ. ibi de eo, qui diuiſit hæreditatem fratris, quæ tota ad eum ſpectat.
Pom. Limita hanc legem, vt per Ang. §. quædam. Inſt. de actio.

b Non repetitur. Hoc ſpeciale authoritate rei iudicatæ, & idem in tranſactione ſecundum Bal. in l. 1, in prin. C. plus vale. quod agitur. Et ad hanc legem uide gl. & Bar. melius Bal. in l. ſoror. C. de col. & Bal. & Imo. in l. iuſte. de acq. poſ. per Bart. in l. ſi Titius. de uerb obl.

LEX XXXVIII.

a **Qui familiæ.** a Verba enunciatiua, propter aliud emiſſa, vim irreuocabilis confeſſionis non habẽt.
† h. d. iſta lex, quod nota. †

ADDITIONES.

a Qui familiæ. Vide Bal. in l. ex hac ſcriptura. in fi. & quod ibi dixi poſt Bart. inf. de don. & late declarat Bal. in l. 1. C. de confeſſ.
Meno. Soc. ſen. conſi. 92. col 5. in prin. lib. 3.
† Clau. No. Bar. in l. ex hac, infra, de don. dicit, quod hæc lex eſt utilior, quam alia de corpore iuris.

LEX XL.

1 *Nomine alterius agens ſi obtinet, repetit expenſas, alias non.*
2 *Communem cauſam agens repetit a ſocio quatenus plus expendit.*
3 *Cautela quod qui agit cauſam communem, promittat aduocato ſalaria communi nomine.*

Ex parte. Qui obtinuit in cauſa cõi, repetit expenſas pro rata. h. d. Intellige, ſi in cã propria non erat alias
1 tñ expenſurus, quia tunc repetit, alias non. † No. qd̃ qui agit noĩe alterius, repetit expenſas, ſi obtinet, ſecus ſi ſuccumbit, vt C. man.
2 l. etiam ſi ꝯ, & iud. ſol. l. iam tamen. §. in hac † Secundo no. quod qui agit cauſam communem, repetit a ſocijs, quatenus plus expẽdit, ideoq; quia communem agitauit. Aduerte tamẽ, quia in dubio præſumitur plus expendiſſe pro rata ſocij, niſi per aduerſam par-
3 tem aliter probetur. Exemplum habes in gl. Sit ergo † cautus ille, qui agit communem cauſam, vt promittat ſalaria aduocato communi nomine, quod nota.

§. Inteſtato. Quo ad collationem teſtatus vr̃ decedere q in codicillis de omnibus bonis diſponit. h. d. No. ergo, ꝙ qñ teſtator omnia bona diuidit per prælegata, illa ꝑlegata aſſumunt vim portionis hæreditatis, & per ꝯñs ita veniũt in reſtitutionem fideicommiſſi, ſicut portio hæreditatis, l. quid ergo. de leg. 1. ſcripſi in l. Marcellus. §. 1. ad Trebellianum.

§. Filius. Debita contracta per vnum ex fratrib. communẽ hæreditatem poſſidentibus, non veniunt de communi ſoluenda. h. d. iſte notabilis §.

§. Duos. Perempto principali, facto teſtatoris, perimitur acceſſorium. h. d.

LEX XLII.

1 *Nullitatis cauſa venit in cauſa appellationis.*

a **Quædam mulier.** a Cauſa nullitatis pertinet ad iudicem appellationis, qui poteſt ſententiam pro parte confirmare. & pro parte nullam pronunciare.
b h. d. b No. † quod in cauſa appellationis venit cauſa nullitatis, ad
1 quod l. Carmelia Pia. de iure patronatus, & in l. 5. C. quando prouo. non eſt neceſ.

ADDITIONES.

a Pom. Quædam mulier. Vide Ale. conſi. 96. ad fi. 4. uol. Rom. conſi. 28.
b Hoc dicit. Et uide Bar. in l. 1. §. libelli. de app. & adde c. Rayn. de teſta, & l. 1. C. ſi aduer. rem iud.

LEX XLV.

Inter cohæredes.

§. Si familiæ erciſcundę. Intellige hunc §. quando venditio fuit facta ex cauſa neceſſitatis C. eo. l. 4.

§. Si quis ſtipulatus. Stipulatio facti diuidui, contra hæredem facientem contra, tãtum committitur. h. d. § iſte. quod diligenter nota.

§. Vſufructu. No. caſum, quod ſoluẽdo pro hærede qui non ſoluat, ab eo repetitur. h. d.

LEX XLVII.

Si maritus. Actio de dote datur cõtra hæredes ſoceri recipientis dotem, & licet maritus non ſit hæres ei ſubuenitur, vt apud eum ſit dos, qui ſuſtinet onera matrimonij: h. d. Quæro iſto caſu, quo factũ eſt diuortium poſt mortem, vtrũ detur actio de dote cõtra filium licet non ſit hæres? Gl. dicit, quod
a ſic. & ita intelligit hic, quod non puto a verum. Licet enim filio, vel marito detur dos, tamen alij hæredes mariti tenentur, & ſunt conueniendi: ideo præſtatur cautio, quod eos defendet ꝟ. eo. l. ſi filia. § hoc amplius. Sed hic dicitur, quod licet filius nõ ſit hæres, poteſt petere quod dos ſit apud eũ, quia matrimonij onera ſuſtinet, vt hic, & ꝟ. de iure do. l. ſi is. Et poteſt hoc petere, ſi onera matrimonij ſuſtinet tempore mortis patris. licet tempore petitionis non ſuſtineat hic eſt caſus hic. Qua autem actione aget, dic vt in l. ſi conſtante. §. j. ſol. mat.

ADDITIO.

a Non puto. Et ita etiam tenet Io. cõtra gl. iſtam, in l. ſi marito. §. pe. inf. ſol. mat. vbi voluit, quod etiam ſi eſſet pro parte inſtitutus, vel etiam exhæredatus, non erit maritus conueniendus inſolidum, ſi tantum pro parte eſt inſtitutus: nam, dicit ipſe, ego habeo, quod cohæredes non tenentur ſoluere, niſi prius præſtita cautione de conſeruando eos indemnes a muliere. ſolu. matr. l. 2. §. 1. & 2. & l. pater. ad fi. de dote præle. Ergo hoc neceſſario ſequitur, licet glo. hic aliter videatur ſentire, ſecundum ipſum, & in effectu vult idem, quod Bar. hic.

LEX XLVIII.

In iudicio. In ſucceſſorem ſingularem ex neceſſitate tranſit inſtantia iudicij. h. d. No. glo. ſuper verbo, recepta, &c.

LEX XLIX.

Si familiæ. Plures hæredes vnius hæreditatis, debent vnũ procuratorem conſtituere, & non ſeparatim agere. h. d. lex iſta.

LEX L.

1 *Iudex ex officio cogit eos qui ſuccedunt, defunctum ſepelire.*
2 *Defuncti res pro eo ſepeliendo iuſſu iudicis ante aditã hæreditatem vẽditur.*
3 *Vendens ex neceſſitate non cauet de dupla.*
4 *Executor vendens rem, nõ promittit de euictione, ſed iudex decernit actionẽ.*
5 *Cautio, quæ non debet interponi, interpoſita committitur.*
6 *Hæreditate nondum adita, facta non veniunt in hoc iudicio.*

a **Qui hæres erat.** a No. iſtam legem ſingularem qui vendit ex neceſſitate, non tenetur de dupla promittere, & cautio quæ non debet interponi, interpoſita committetur. Item quod quis facit ante aditam hæreditate, in directum fa. erc. iudicium non uenit. Item pro ſepeliendo defuncto, ante aditam hæreditatẽ, iuſſu iudicis res hæreditariæ poſſunt vendi. h. d. Quam legem no. quia fuit quoddam conſilium Vlpia
1 ni. † No. quod ad officium iudicis pertinet cogere eos, qui ſucce-
2 dunt, ſepelire defunctum. No. † quod pro ſepeliendo defuncto, res
3 poteſt vendi ante aditam hæreditatem iuſſu iudicis. † Item nota, quod qui vendit ex neceſſitate, non tenetur cauere de dupla. Item
4 † quod quando executor vendit aliquam rem, non debet ipſe de euictione promittere, ſed iudex ipſe debet actionem decernere ſi-
5 bi. † Item no. quod cautio, quæ non debet interponi, interpoſita committitur. Et dic plene in l. ſi patronus. ꝟ. de do. per Dyn. Vlti-
6 mo no. † quod quæ fiunt ante aditam hæreditatem, non veniunt in hoc iudicio.

ADDITIO.

a Qui hæres erat. Hæc eſt l. ſing. quæ fuit vnum conſilium Vlpia. & ipſum no. alle. Bart. in l. alio. in fi. q. de ali. leg.

LEX LI.

Quæ pater. Expenſæ, quas pater fecit pro filio in ſtudio, non debent filio imputari tempore diuiſionis, niſi animo repetendi, patrem feciſſe conſtet. h. d. Quid de libris. Scias quod gl. tangit, & Cy. C. eo. l. filiusfam. Ego plene dixi in l. j. §. ſed nec caſtrenſe, ꝟ. de collatione bonorum.

LEX LII.

Fundus. Si fratres ſuſtinent communiter onera matrimonij, fructus dotis veniunt in cõmuni: ſecus poſt diuiſionem. hoc dicit. Vel breuis, Fructus dotis debent eſſe fratrum exiſtentium in communione, ſecus ſi facta fuerit diuiſio. hoc dicit.

§. Si ego. Si iudicium diuiſorium non facit præiudicium petitorio, admittitur ipſorum concurſus hoc dicit, Opp. de l. fundi. & l. fundum. ꝟ. de except. Solu hic vterque confitebatur alium cohæredem, vnde ſententia lata in vno, non parit præiudicium in alio, merito admittitur concurſus: ibi ſecus. Et ideo quædam gloſſella, quæ eſt hic, ſuper verbo confiteor quæ dicit, tu vero confiteris me hæredem, optime dicit, uolens euadere illud contrarium.

LEX LIII.

Meuius. Quod fuit defuncti, vel eius occaſione obuenit, in hoc iudicio venit. h. d. iſta l.

a **§. Arbiter.** a Valet ſententia: ſi portiones inuicem compenſantur, ſeu adæquantur & in aliquo ſuperfluo alter tãtummodo condemnatur. h. d. Et eſt text. iuncta gl. in l. hoc iudicio. §. eo.

ADDITIO.

a Pariſ. Arbiter. An arbiter poſſit cognoſcere de exceptione compenſationis, vide Alex. conſi. 109. vol. 1. & per Bal. in l. 1. C. de arb. & in l. neque. C. de comp. & in l. cum Papinianus. aliqui habent in l. nemo. in uer. quæro nunquid exe. C. de ſent. Pom. Vide Alex. conſi. 119. uer. non obſtat. 2. uol.

§. Cum familiæ. Res est æstimanda prout valet tota, non prout valet diuisa. h. d.

LEX LV.

Ex hæreditate. Si vnus ex hæredibus vendidit partem suam certæ rei, non venit illa res in iudicio fam. ercis. h. d.

LEX LVII.

a Arbitro. a Si diuisio fiat iudicio pendente, iudicis officium euanescit. h. d.

ADDITIO.

a Arbitrio. Adde Bal. in l. 1. C. communi diuidundo.

Communi diuidundo. Rubr.

LEX PRIMA.

Communi. Quæro, quando fuit inductum communi diuidundo iudicium? Dic vt in glossa.

LEX II.

a Nihil. No. l. quod si emimus rem simul, quod in ea re dicimur esse socij, quod est notandum, a tene menti.

ADDITIO.

a Est notandum. Adde l. cum proponas, & ibi Bar. & Bal. C. pro soc. & l. ut fit. inf. pro soc. & dicit ibi hoc verum, si an ne contrahendæ societatis emeret, alias secus. exemplum, si incontinenti post emptionem diuiserunt, nam tunc præsumitur non animo societatis contrahendæ, l. sed Iulianus §. proinde. inf. ad Mac. ita egregie declarat Raph. in l. rens, in princ. inf. de duob. reb. & idem dicit in duob. simul mutuo accipientibus, per hanc l. Et quod ista dicatur impropria societas, sunt gl. Inst. de ob. quæ ex quasi contr. §. item si inter.

LEX V.

Sed & si res. No quod per secundum decretum dominus efficitur, qui mittitur in possessionem, si prior possessor erat. Vidistis in l. 2 sup. si ex nox. cau. aga.

LEX VI.

Si quis putans.

§. Siue autem. Fructus veniunt in hoc iudicio, siue immediate percipiantur a socio, siue locentur colono nomine communi. Si vero locentur nomine proprio, damnum ad locantem spectabit, lucrum vero erit commune. hoc dicit.

§. Si fundus. Ius reale in parte pro indiuiso vni ex sociis non remanet in parte, quæ ipsi socio ex diuisione obuenit, sed totum fundum etiam post diuisionem respicit, h. d.

LEX VII.

Communi. Fundus vectigalis venit in hoc iudicio, non diuidendus, sed adiudicandus. h. d.

a §. Inter prædones. Inter eos qui non habent iustam possessionem, non competit hoc iudicium. Item si petitor tantum iniuste possidere dicatur, ab hoc iudicio remouetur. h. d. No gl. Hoc forte est verum, quando constat quod dominium non habet, alias cum in hoc iudicio dominium b venit incidenter id, quod possidet, præsumitur b iuste possidere, l. 3. §. fam. erc. & quod no. in l. quidam in suo de condi. insti. & ibi dixi, & per gl. in l. sicuti. supra, si ser. ven.

ADDITIONES.

a Inter prædones. Vide Bald. in l. non epistolis. C. de prob. Et an ista iudicia diuisoria dicantur possessoria, vide Bal. in l. post sententiam. C. de senten.

b Præsumitur. No. quod possidens, præsumitur iuste possidere. Adde Bald. & Ang. in l. super longi. C. de præscr. lon. temp. & glo. in cap. 1. §. si duo, de pace ten. quæ idem dicit, quod præsumitur sine rapina possidere.

§. Si debitor. Debitor certæ partis pro indiuiso, si in diuisione tota res sibi fuerit adiudicata, totum dare debebit, & habere, quod recepit: sed si tota alteri fuerit adiudicata, liberabitur soluendo, & pretium, quod pro adiudicatione a dedit, recipit h. d. Op. quod diuisio ista non præiudicet a huic, qui habet istud ius. §. eo. l. si quis putans. § si fundus cõis. & §. seq. Sol. ille tertius, qui non interfuit diuisioni, habebat ius reale. i. hypothecæ, hic vero debebatur actione personali. tene menti.

ADDITIO.

a Non præiudicet. Quod no Bar. in l. traudati. inf. de pub.

LEX X.

Item quamuis. Delictum defuncti si purgatur per actionem descendentem ex delicto, nõ nocet hær. secus si purgatur per actionem descendentem ex contractu, vel quasi. h. d.

LEX XII.

a Si ædes. a Vide Dy. in c. in re communi, extra, de reg. iu. lib. 6. & in l. si ædib. de dam. infe.

ADDITIO.

a Si ædes. Vide per Ang. in l. quidam Hiberus. sup. de ser. vrb. præd. Quomodo in pariete communi possit aliquid fieri, vide per Cæp. in tract. de ser. vrban. præd. quæ no Bar. in l. si stipulatus fuero per te non fieri. de verb. obl.

Meno. Guerra in topi. Cicero. §. 14. nu. 5. Bero. q. 26.

LEX XIV.

In hoc iudicium. Quod quis facit in fundo, quem scit communem cum aliquo, quem cognoscit, venit in hoc iudicio: sed quod quis facit in fundo, quem putat proprium, qui vere communis est, non venit in hoc iudicio, sed possessori retentio dabitur, quæ etiam ad singularem successorem transibit: sed quod quis facit in fundo, quem putat communem cũ eo, cum quo non est, venit in hoc iudicio. hoc dicit.

a Si conueniat. Pactum ne perpetuo diuidatur, non valet. h. d.

ADDITIO.

a Paris. Si conueniat. Vide Ias. in §. quadam, Insti. de act. vbi ponit multa in materia. Et vide Flo. hic, qui dicit, quod si fuit pactum factum in perpetuum, intelligitur donec viuat. Et vide quæ habes in Bertac. in verbo, diuisio, vbi multa add. Not. quod quis non cogitur stare in communione, l. 3. C. commu. vtriusque iud. fallit in casu sing. l. fi. C. de alie. iud. & no. in l. pe. & fi. C. eo. Habui de facto an valeat pactum, quod toto tempore vitæ non liceat diuidere. Istud hic clare in tex. non deciditur. & respondi quod sic, per l. 1. iuncta l. nulla, inf. pro soc. Adde quia contrarium tenet Rom. consi. 225 ipse Ale. consi. 18. lib. 3. Quid autem in dispositione testatoris, qui voluit, quod aliqui morarentur communiter, an valeat, & quid importent illa verba, vide Bar. in l. Quintus. inf. de ann. leg. Pau. de Cast. & Ales. in l. si non sortem. §. fi. de cond. in d. & quid si in casu huius legis interueniat iuramentum, vide Alex. consi. 18. vol. 2.

§. Inter socios. Ius excipiendi transit contra singularem successorem. h. d. Op. C. loc. l. emptorem. Sol. vt ibi per Cyn. 3. oppo.

LEX XVIII.

a Vt fundus. a Sententia debet esse conformis libello, alias iudex non intromittit se de his, quæ ex natura † actionis non veniunt. † h. d.

ADDITIONES.

a Pom. Vt fundus. Limita istam l. vt per Ale. in l. vinum. si cer. pe. & per Fel. c. cum Inter. de re iu. vbi ponit plusquam viginti limitationes, &c. licet Heli. de fimo. vide quæ scripsi ad Bar. l. quid ergo. §. pœna grauior. sup. de his qui no. infa.

Paris. Et ideo, si vnum petitur, & reus aliud confiteatur, non potest sequi sententia condemnatoria in eo, quod non est petitum. Vide etiam Com. cons. 71. ante fi. & similiter si vnum petatur, & aliud probetur. vide Com. cons. 77. post prin. Et de prima confessione vide Com. consi. 77. ante fi. & illud etiam procedit in his, in quib. proceditur summarie, simpliciter, & de plano, quia debet nihilominus adesse petitio, & cum eo formare sententiam, vide Com. consil. 75. sed vbi causa est cognoscenda de æquitate, sola veritate inspecta, posset sequi condemnatio super eo, quod non est petitum, si sit probatum, vide Alex. in l. si stipulatus. §. Chrysogonus. inf. de verb. ob. faciunt quæ scripsi in Berta. in ver. clausula. in verbo, sine figura iudicij ubi vide. Item limita singulariter non procedere in casu l. bouem. §. aliquando. inf. de ædi. edic. quem tex. exclamat Rom. sing. 63. incip. quoties. Item quod modus agendi, quem quis intentauit, sit diligenter attendendus, vide Fel. in c. 2. in ult. col. ver. 6. conclusio, extra, de exce. Ias. in l. qui se patris. in 2. no. inf. sol. ma. Item vide ad limit. huius reg. Alex. consi. 34. in 3. vol. quod propter clausulam illam, petens ius, & iustitiam ministrari, licet quis petierit exequi aliquid, poterit iudex condemnare. alle. Io. de Imo. in l. si cum nulla. inf. de re iu. Item quod agens ex vna causa, si probauit ex alia, non possit obtinere ex causa probata, vide Pau. de Ca. in l. si is ad quem. in 1. col. inf. de acqui. hær. An autẽ, & quomodo libellus ineptus possit ex probationib. aptis suppleri, vel sustineri, vide Ias. late in l. 2. inf. de offic. asse. Item de prædicta regula, quod sententia debeat esse conformis petitioni, & 19. limita. ad eam, vide latissime per Geor. Nat. in clem. sæpe. §. non sit tamen. de uerb. sig. Item vide ad eam 31. limitationes per Fely. in c. licet Heli de simo. in ult. col. & aliquas per Soc. in l. vinum. ad fi. inf. si cer. pet. ubi Ias. ponit 13. limitationes.

Meno. Ant. Guibertus, lib. quæst. iur. cap. 9. Grama. decis. 19.

† Clau. Veniunt. Vide plures limitationes huius legis in l. vinum. inf. si cer. pet.

LEX XIX.

a Arbor. a Quod vna elementatione continetur, si solo cohæret, dicitur commune pro parte diuisa, quia diuiditur solum: sed a solo separatum dicetur pro indiuiso esse commune. hoc dicit.

ADDITIO.

a Arbor. V. de glo. & Bar. in l. in prouinciali de ope. no. nun.

a §. De vestibulo. Illud, quod est commune, quod non potest diuidi, nec licitari sine proprio, in hoc iudicio non venit. h. d.

ADDITIO.

a Barb. De uestibulo. Vide Bar. allegantem hunc §. in l. Aquilliana. sup. de transact.

§. Si per eundem. Pro iure incorporali diuidendo, vel pro eo quod fit circa illud, hoc iudiciũ locum non habet. h. d.

a §. Iudex. a Iura incorporalia non veniunt in iudicio communi diuidun. nisi sint accessoria rei corporalis pro indiuiso communis. h. d. Quæro quomodo hoc fit, quod ista seruitus diuidatur? Dic plene in l. stipulationes non diuiduntur, maximè in

ADDITIO.

a Menu. Iudex. Cuiac. lib. 9. obseruat. c. 37.

a me in 2.opp.ꝟ.de verb.obl.Quæro nunquid iurisdictio cōmunis plurib in vno castro,veniat in iudicio cōmuni diui. Resp.aut iurisdictio competit seu cohæret personæ,& non veniret in hoc iudicio,sicut cætera iura incorporalia,vt ꝟ.ca l.§.si per eundem Aut iurisdictio cohæret castro,seu territorio, & tunc sicut castrum,& † territorium potest diuidi,eo modo & iurisdictio,†vt hic.

ADDITIONES.

a Pom.Quæro nunquid.Vide Abb.cap.prudentiam.in princ.de offic.deleg. Alexan. consil 70.
Meno.Brun.consi.93.nu.12.

† Clau Iurisd.ctio.Quomodo fiet ista diuisio, vide Alex.in l.2. inf. de verb.obl.

LEX XX.

a **Si is cum quo.** a Quod in re communi culpa vnius fit a magistratu venit in hoc iudicio communi diui.h.d. Facit ad q.de duob. socijs habentib.turrim communem,de qua in l.Atherius.cum l.seq.de aqua plur.arc.

ADDITIO.

a Si is cum quo. No.hic singularem text quod propter contumaciam,in locum mulctæ iudex potest domum destruere. Quæ tamen hodie per l.hu, C.de modo mulct. Dyn.tamen & Bald. in l.cætera. §.sed & si quis, de leg. 1. videntur tenere contrarium.

LEX XXVIII.

a **Sabinus.** a In hoc princ.res erat integra.In textu ibi,sed & si in re.hic opus erat factum,altero sciente non prohibente.in versi.sinautem,consentit socius.In versi.quod si quid. ignorauit socius.

ADDITIO.

a Sabi.Per Bar.in l. Labeo.de aq.plu.ar.& in l.qui bona, §.si quis.de dam.infe.
Paris. Circa istam materiam, quod socius possit vti re communi,vide in Bertach. in verbo, socius. vbi habes additum.

Ad exhibendum. *Rubrica.*

LEX III.

IN hac actione. a

b **§.Ibidem.** Exceptiones quæ requirunt b altiorem indaginem, in causis summarijs non admittuntur,sed in causis principalibus reseruantur.h.d.

ADDITIONES.

a Paris. In hac actione. Circa materiam huius actionis, vide Mod. in §. præterea quasdam. de act.Iost.
Meno.Cuiac. lib.5.obseruat. cap.13.

b Quæ requirunt.Et quæ dicantur istæ exceptiones,vide in l.si is a quo, vt in poss. lega.

§.Interdum. Pro instris non potest agi ad exhibendum pro alio īteresse,q̄ dominij:secus in alijs re a bus.h.d. Die,ut ꝟ.ea.l §.sciendum.& quæ sit ratio,tangitur p Cy. a C.eo l.instrumenta. No.q res pōt vēdicari ab eo, qui ciuiliter tñ possidet,vt no.gl.de rei vend.super rub.& in l.a. C.vbi in rē actio.

ADDITIO.

a Per Cy.Et per.Sal.in l.1. in 10.opp. C.de eden.

LEX V.

a **Celsus scribit.§.Iulianus.** a No. ergo, quod restitutio, quam facit vsufructuarius colonus priuat dominum possessione.

ADDITIO.

a Iulianus.Vide Bart.in l.qui restituere,in fi.de rei ven.& Bald.in l.peregre.§.fin.in fi.de acq.pos.

LEX IX.

Iulianus. No. quod per contestationem factam in actione ad exhibendum , non interrumpitur præscriptio a vel vsucapio,nec ipso facto,nec effectualiter. Secundo no. a quod quis potest pati,vt conueniatur ab alio quam ab eo,qui habet ius in re,vt plene dixi in l.vbi pactum.C.de trāsactio. Tetigi in l.cum putarem.fam.erc.

ADDITIO.

a Secundo no.Adde Bart.multum singulariter in l.2.inf.de do.præleg. & in l.si Titius.de verb.oblig.Et cum isto tex.concordat d.l.vbi pactum, & ibi vide Bald.de intellectu huius tex.

LEX XV.

a **Thesaurus.** a No quod in istis summarijs cognitionib.iuramentum ad cognitionem sufficit, & puto quod loquatur hæc lex in iuramento ad probationem,non ad totius causæ decisionem.

ADDITIO.

a Thesaurus.Adde glo.in § sciendum.sup.eo.in ver.summatim. & quod no.Barto. in l.1.in princ. quemad. te.ap. & an istud sit verum , quod vbi vnum iudicium est præparatorium alterius, in illo sufficit summaria probatio , vide Bald. in l. quod tempore . C.de resti.mil. Facit quod no. Bald.in l.secunda C.quando fisc. vel priua.
Ruer.Adde Bar.in l.si quis a liberis. §.si quis ex his.inf.de agno.lib. & in d.l.1. inf. quemad. te. ape. vbi videtur tenere CONTRARIVM. Sed non est aliquo modo contrarius. nam hic loquitur quando tractatur de modico, & quasi nullo præiudicio,ibi vero quando agitur de maiori præiudicio.
Paris.Vide multas decis.per istam l.quas ponit Felin.in cap.quæ in ecclesiarum. versic.4.declaratio.extra. de consti.& in c.veniens.el 2. in fi.de testi.

LIBER VNDECIMVS.

a *De interrogatorijs actionibus.* a *Rubr.*

ADDITIO.

a Paris.De interrogatorijs actionibus. Circa materiam interrogatoriorum quomodo sunt pronunciata pro confessis, an & quando per pœnitentiam quis admittatur ad respondendum,u de Pau.de Cast.consi.143.in princ. Item q statutum loquens de positionibus non habeat locū in interrogatorijs,uide Pau.de Cast.consil.30.post prin.nunquid interrogans uideatur confiteri, sicut ponens, uide Fel. in c.quoniam contra falsam.extra de proba.

¶ Gl.continuat istam rub & dic vt in ea.Quæro,an debeat dari lia bellus a quando petitur fieri interrogatio?Glo dicit,quod non,sed fit per officium iudicis,& sic non fit per libellum.Ista prima ratio non est vera generaliter, vt dicit glo. Nam in integrum restitutio petitur per officium iudicis,& tamen requiritur libellus. l.in causæ.§.causa cognita.sup de mino.sed istud debet intelligi , quando officium iudicis mercenarium imploratur.quod deseruit actioni intentādæ Nam quandoque imploratur officium iudicis nobile, & ex eo debet sequi condemnatio,tunc est necessarius libellus, vt extra,de offi.iu.c.fi. Item vbicunque imploratur iudicis officium, nec ex eo quod petitur, debet aliqua condemnatio sequi , non est b necessarius b libellus,de quo per gl.& per Gu. in l.nec quicquam. §.vbi decretum.ꝟ.de officio procon.& ibi diximus.

ADDITIONES.

a Dari libellus.In executione sententiæ,an debeat dari libellus,uide ad hanc glos. quod no.Bal. in l.2.C.quando fis.uel.pri.in ult.col.

b Est necessarius Adde Bal.in l.j.in fi.C.de eden.

LEX PRIMA.

1 *Interrogationes fieri debent ante lit.cont.per iudicem.*
2 *Interrogatio pro qua parte quis sit hæres,vt valeat,quot requirantur.*
3 *Titulus de interrog.act.a titulo de confess.differt,quia hic ad litis ordinationem,titulus de confes. ad litis decisionem.*
4 *Interrogationes poterunt fieri,etiam post litem contest.*
5 *Interrogationes ad litis ordinationem,quibus casibus sint faciendæ.*
6 *Interrogationes istæ ab interrogationibus quæ fiunt sub iuramento de calumnia,in quo differant.*
7 *Scire,& credere quomodo differant.*
8 *Interrogationes hæ fiunt officio iudicis,etiam post litem contest.*
9 *Interrogari quando possit extra litem contestatam,remissiue.*
10 *Stipulatio sine causa an valeat,remissiue.*

TOties. Interrogatio est facienda s̄m quod necessitas proponendæ actionis exigit. Itē fit officio iudicis,non iure actionis. h.d Primo ponit vnum dictum . Secundo illud limitat. Tertio ponit quo iure fiat interrogatio , Quarto quis sit interrogationis effectus . Secunda ibi , est autem . Tertia ibi,interrogatorijs. Quarta ibi, & tantummodo .
1 Pro declaranda prima gl.† quæro,quando debeat fieri interroga-
a gatio,vtrum ante datum libellum,an postea . a Tex.vr̄ dicere. postea,dū dicit,actio instituitur . Veritas est, quod exponatur.i.instituenda dr̄.vt eo ipso quod quis narrat iudici,ego ve iem conuenire talem tanquā hæredē ad tale quid iudex eum debet interroga-
b re,b an sit hr̄s & p qua parte sit hr̄s, si nā narrationis exigit. † Ve-
2 nio ad secundam gl.& quæro quot requirantur ad hoc, vt ista interrogatio pro qua parte sit hęres,locum habeat. Glos.dicit quod
c tria,quæ dic,vt in gl. quæ clara est. Pro declaranda tertia gl. c quæ-
3 ro,† in quo differt hic titulus a titulo de confessis. Gl.dicit,hic.n. ante lit.conte.ibi postea Idem no.in l.non solum,in prin.ꝟ.de pc. & C.de confes l.j.Doct dicūt,& melius,quod hic titulus loquitur de interrogationib.q̄ pertinent ad litis ordinationē:titulus de cōfes.loquitur de his quę pertinent ad litis decisionem.Et hoc forte voluit sentire gl quia ea, quæ pertinent ad lit s ordinationem regulariter fiunt lite non contestata:ea quę pertinent ad liti. decisio-
4 nē,fiunt postea.†Quæro,quid si aliquis fuerit oblitus ante lit. contest.facere istas interrogationes,an poterit postea facere?Glo. non tāgit hic,sed in l.qui petitorio.in prin.ꝟ.de rei ven. tenet qd sic.qd̄
5 no. † Tertio quæro , in quot casib. sunt faciendæ interrogationes ad litis ordinationem,per hunc tit.Gl.enumerat hic vndecim casus,finaliter ponit regulam generalē,vbicunque æquitas moueat
6 iudicē.ꝟ.e.l.vb cūq; † Quæro,in quo differūt istę interrogationes ab interrogationib.q̄ fiūt sub virtute iuri de calumnia.Dicūt quidam,

ADDITIONES.

a An postea.Vide per Spe.de interrog.act.§.1.uer.sed nunquid prius. ubi omnino uide Io.An.& Bar.in l.qui petitorio.de rei uen.& Anto.de But.in c.pen. de iura. calum.

b Interrogare.Qualiter fiat interrogatio,uide omnino Bar.in l.controuersia.supra de transa.an ad petitionem partis possit pars interrogari post lit.contest. uide aliquid remissiue per Bal.in l.data opera.C.qui acc.non pos.

c Tertia gl.adde Bar.in rub.ꝟ de confes.

dam, quod ibi quis tenetur respõdere de credulitate. l. 2 §. quod obseruari. de iur. cal. hic de veritate. Glo. hoc non tenet, immo dicit quod vbicunque fit responsio de credulitate. Videte, istæ interrogationes differũt ab illis: quia ille qui interrogat in istis, nihil ponit, hoc est, nihil de veritate asserit, sed petit se certificari ab aduersario, sed ex illo tit. de iur. cal. ille qui interrogat. ponit & asserit esse verũ illud, de quo aduersarium interrogat. Et hæc differentia est ex parte interrogãtis: ex parte vero respondentis puto quod non sit differentia, † quia in vtraque habet respondere de credulitate, nec puto quod habeat necesse respõdere de veritate tñ. Nam si hoc esset verũ, non posset fieri interrogatio de ætate, quod esset contra l. de ætate. in princ. ff. eod. † Ad cuius intelligentiam est sciendum, quod differentia est inter scire, & credere: nam scire est certitudinarie ex eo quod ipse vidit, & suo sensu percepit, hoc modo vr̃ veritas. Hanc autẽ scientiam non potest quis habere de sua ætate, sed ætatẽ nostram quilibet nostrum scit per fidem parentum, & relationem antiquorum, ergo apparet quod in l. de ætate. non debet respondere de veritate. Credere vero est firmiter inhærere alicui rei, non ex eo, quod ipse vidit, sed ex aliis relationib. & ideo text. de iu. cal. l. 2. §. quod obseruari. dicit de eo quod credit, & postea subijcit de eo, quod scit, vt ponat ibi de scientia impropriè, sicut habet contra credulitatem. Idem in l. 2. § idem Labeo. ff. de aqua plu. arcen. & ibi glo. † Venio ad quartam gl. & quæro quo iure fit interrogatio? Resp. olim iure actionis, hodie officio iud. Quærn, quid si post li. cont. Certe idem, quod per officium iud. Quæro, quid in iudice delegato? Rñ. idem, vt habes in gl. in fi. † Venio ad vltimam gl. dicitur hic, in iure, quæro quid si extra iudicium? Dic vt l. j. C. de confes. & l. generaliter. C. de non nu. pecu. & ff. proxi. † Quæro, an valeat stipulatio sine causa? Gl. remittit ad no. in l. 2. ff. de doli excep. & ibi dixi per Cyn. in d. l. generaliter, de non num. pec.

ADDITIONES.

a Differunt ab illis. Aliam differentiam ponit Bal. in l. 1. C. de confessis. per Bal. hic, per Spec. de positio. §. 3.

b Paris. Puto quod non sit differentia. Vide Abb. c. pe. extra de iur. cal. qui idem tenet, vide quæ dicit Cur. in tract. in 4. breuilo. & ibi etiam quod tenetur respondere de iur. cal. & Abb. vbi s. & ibi etiam Ant. de Bue.

c Differentia est. Differentia inter scire, & credere, adde Bar. in l. admonendi.

d Pom. Et credere. Vide Fel. c. r. de sum. Trin.

e Valeat stipulatio. Et dum gl. hic vult, quod confessio sine causa in iudicio valeat, adde l. sicut, quam ibi ad hoc ponderat Bal. C. de repud. hær. Ex quo infert quod instrumentum guarentigiæ sine causa tenet.

Pom. Stipulatio. Limita istam gl. de qua hic, non habere locum in arbitro, vel arbitratore, vt per Alex. consi. 19. incip. in his quæ narrat. & consi. seq. 4. vol. & consi. 13. incip. Ex his quæ in themate. ver. nec illud. 1. vol.

LEX IIII.

Voluit prætor.[a]

ADDITIO.

a Meno. Voluit prætor. Hotoman. lib. 1 obseruat. cap. 40.

§. Quod ait.[a]

Interrogationes debent fieri in iure, vbicũque fiunt coram iudice, licet pro tribunali non sedeat h. d. Hoc est verum in his, & sim. quæ causæ cognitionem non requirunt. [b] Circa quod dic per Cyn. C. de confes. l. j. in 3. quæstio.

ADDITIONES.

a Quod ait. De huius §. intellectu vide Bart. & quod ibi dixi, in l. 4. §. hoc autem. de dam. infe. in 6. & 7. oppo.

b Non requirunt. Dixi in l. de pupillo. §. si quis ipsi. de oper. no. nunc. Bart. in l. si vt proponis. la 2. in duobus locis. quomodo, & quando iud. refert Imo. in l. eum mulier. sol. mat. vbi alle. Cy. in l. 1. de confess. in 2. q. & all. Bar. hic.

LEX V.

Qui interrogatur.[a]

Interrogato dandum est tempus ad deliberandum. h. d.

ADDITIO.

a Paris. Qui interrogatur. Istud est verum, quando interrogatus tenetur respondere per verbum præcisum, & assertiuum, secus si per uerbum, credit, secundum Rom. sing. 727. incip. partialis, est 515. vide Fel. in cap. quodam. in prin. extra, de præsump. An interrogato de credulitate detur tempus ad deliberandum, vide Spec. in tit. de posi. § 6. uer. quid si interrogatus.

Meno Io. Rober. lib. 4. senten. iu. cap 18.

LEX IX.

Si sine.

No. quod præsumitur, quod intercesserit interrogatio. De responsione procuratoris, an teneatur respondere, dic, vt in l. non solum. in prin. s. de proc. & ff. de confes. l. certum. §. sed an. per Dy. in l. j. C. de confes. in 12. q.

LEX X.

Si defensor in iudicio.

§. Qui interrogatus.

[a] Qui dicit se hæredem, intelligitur in dubio [b] insolidũ, nisi ex præcedenti interrogatione aliter limitetur. h. d.

ADDITIONES.

a Pom. Qui interrogatus. Vide Alex. in l. si cui, §. 1. de leg. 3.

b In dubio. Quod hic dicitur, quod responsio in dubio intelligitur secundum interrogationem, limita non procedere in rescripto, ut per Imo. in l. iudex. de re iu. & per illud, quod dicitur hic, dicit Bal. in l. sed & si possessori. item si iurauero, inf. de iureiur. quod dictum testis refertur ad articulum.

1 *Agens hæres, quando cogatur exprimere ex testamento vel ab intestato.*

2 *Iudex summatim cognoscit, an petitio sit impertinens.*

3 *Hæres per mediam personam alterius, non cogitur hoc dicere, nisi deliberatio partis impediatur.*

§. Illud quæritur.

[a] An quis sit hæres ex testamento vel ab intestato, non cogitur respõdere, nisi natura intentandæ actionis hoc exigat, h. d. Ex isto §. habes, vtrum ille, qui agit vt hæres, † debeat exprimere in libello, [b] vtrum sit hæres ex testamẽto, vel ab intestato, quod si per hoc deliberatio aduersarij non impeditur, non cogitur, alias secus. † Item quod summatim cognoscit iudex, an petitio sit pertinens, vel impertinens, quod no. † Item no. quod si aliquis sit hæres per mediã personam alterius, non cogitur hoc dicere, nisi impediretur per hoc deliberatio aduersarij. Facit ad hoc de vul. & pup. l. pen. C. de hære. instit. l. 2.

ADDITIONES.

a Illud quæritur. Ex isto §. habes per Bald. & Pau. de Cast. in l. si is apud quem. de acq. hær. vbi limitat Pau. per Bal. in l. 2. C. de sue. edic.

Paris. Qualiter istud intelligatur, vide omnino Pau. de Cast. consi. 127.

b Pom. In libello. Vide Alex. in l. si is ad quem, in princ. de acq. hær.

LEX XI.

Non alienum.

Facit ad id, quod dixi vobis in l. non solum. sup. de noxa.

LEX XII.

De ætate quoque.

§. Si quis.

Statur confessioni alicuius, licet non veræ, contra se. h. d.

§. Si cum esset.

Pœna mentientis est, vt si primo tenebatur pro parte, postea teneatur insolidum, nisi iuste errauit h. d. No. quid est mẽdacium? Aduerte, cum istis interrogationibus respondetur per credit, & non credit, quomodo possum conuinci de mendacio: licet enim potest res aliter se habere, tamen tu non probas me aliter credidisse. Iurisconsultus hic videtur velle, quod verisimiliter debeat hoc scire, & si dixerit contra, præsumatur contra eum, vt conuincatur de mendacio, quod no. No. quem puniri de mendacio.

§. Qui tacuit.

[a] Tacens, quo ad sui commodum, habetur pro negante, & insolidum conuenitur. † h. d. Opp. ff. l. prox. [b] ille enim qui negat, nullo modo tenetur. Huius timore iste §. legitur per gl. inf. l. prox. trib. mod. Primo modo sic, quia hic erat hæres pro parte, & sic habetur pro negante, vt insolidum conueniatur, vt s. proxi. §. & sic bene continuatur §. iste ad præcedentem. Vel dic [c] quod hic licet non erat hæres, poterat tamen esse. Vel potest alio modo intelligi, vt videbitis. ff. l. px. Doct. Mod. legunt § istum aliter, quod ille, qui tacet, tenetur insolidum, vt habeatur pro confesso, vt hic in princ. § & quod ff. sequitur. quasi negauerit, similitudinariè ponitur, q. d. sicut s. ille, qui negat, condemnatur, & tenetur insolidum propter suum mendacium, ita hic habetur cõtumax [d] & pro confesso, vt teneatur insolidum propter taciturnitatem. Ita videtur notari per Cy. in l. 2. § quod obseruari. de iur. cal. Et sic patet ex prædictis, quod tacens habetur [e] pro confesso, vel pro negante, prout suum incommodum respicit. Sed quæro dicitur hic, qui non respondet, contumax est, sed quid requiritur? Respon. quod si præsens, & iussus respondere recusat absque rationabili causa, vt extra, de confess. c. 2. lib. 6. facit, quod no. in l. certum. inf. de confess. &, per Cy. in l. 2. §. si autem, de iuram. calum. †

ADDITIONES.

a Qui tacuit. Limita istum tex. & intellige no. vt per Inn. in c. cum in cunctis. in gl. decurso tempore. de elec. si præcessit tempus ad deliberandum, & refert Bald. in l. 2. § quod si actor. de iu. calum.

Meno. Io. Rober. lib. 1. senten. iuris. cap. 18. Cuiacius lib. 1 quæst. cap. 9.

† Clau. Conuenitur. Ista regula non habet locum, quantum ad effectum litis contestationis, in qua requiritur expressa responsio, vt no. in c. 1. & ibi Pan. in 4. no. vt li. non contest.

b Opp. inf. l. prox. Vide no. per Bar. in l. eius qui delatorem. de io. fis. & in l. quãdiu. la 2. de acq. hær. & quod no. in l. si quis instituatur. de hære. insti.

c Vel dic. Vide Bal. pulchre dicentem in l. sicut. C. de rep. hær.

d Habetur contumax. Et quare in interrogatorijs contumax habetur pro negante, & in positionibus pro confitente, vide Bal. in l. 1. de confessis.

e Tacens habetur. Quid in contumace vide in l. absentem. de pœ. & vide Barto. hic, & in l. 2. §. quod si actor. de iu. cal. Adde Rom. consi. 452.

† Clau. Calum. Quid autem si vterque tam actor, quam reus fuit contumax in respondendo, an vtriusque positiones haberi debeant pro confessatis, Pau. de Cas. & Alex. in l. si non fuerit.

§. Quod autem.[a]

[a] Nõ vr̃ respõdere, qui ad interrogata non respondit. Facit quod quãdo accusatio esset simplex, & alius respondet modificate, quod non videatur

ADDITIO.

a Quod autem ait. Non respondens inquisitioni, potest cogi ad omnia capitula certe respondere, alias forte pro confesso potest ipsum habere, iuxta no. per Bar. in l. certum. in prin. de conf. & in l. pen. inf. de quæst. & hic adde Lud. in d. §. si quis simpliciter. qui transit cum Bart. hic.

videatur ad interrogata respondisse, eum iudex audire non debet, vt hic. & l.j. §.si quis simpliciter, J.de ver.obl & dixi etiam in fi.illius l.in distinctione, quam ibi posui. Modo pone, quod examinatus super inquisitione facta cõtra te, quod tu occidisti Titium tali tempore tali loco, proditorie. Tu respondens dicis te occidisse, sed non illo tempore, non illo loco, vel non proditorie. Certe tu omnino non videris ad interrogata respondisse, quia de alio respondes. ergo iudex poterit te cogere, vt certum respondeas, † ar. huius l.coniunctæ cum alia.

ADDITIO.

† Claud.Cum alia.Idem dicit Bar.in consi.229. incip Catharina accusauit. quando simpliciter respo deret.

a **§.Nihil interest.** Obscure respondere, & nihil respõdere, paria sunt h.d. No. quod si ali- b quis respondet, quod credit, si apparet maleficium, certe iste obscure respondet: incertum enim dimittit interrogatorem, † ideo † iudex potest non admittere, † & cogere eum vt respondeat, l.cer- c tum. in princ. de confess. Sed quid si dicat. non credit nisi appareat? Certe ista responsio est certa, ꝙ si appareret, reduceretur ad credulitatem.

ADDITIONES.

a Nihil interest. Istum textum limita, & intelliga, vt per Innoc.in c.cum in cunctis in gl.decurso. de electionib.si præcessit tempus ad deliberandum.

b No. quod si aliquis. Sequitur simpliciter Lud.in l.1.§.si quis simpliciter.de ver. obl.per Bal. in l.cum præsens, si certum petatur.
Man.Mathesi.notab.37. Soc.sen. l.cum ad præsens. nu.3. ff.si cer.pet. Cur.sen.in in l.2.§.quod obseruari, in fi.C.de iureiuran.prop.calum.dan.

† Claud.Admittere, ex responsione, quæ fit per relationem ad aliud, vide quod notabiliter dicit Alex.consi.137.vol.2.

c Non credit. Dubito de differentia inter istas duas responsiones. Illud vltimum facit contra no.in l.inter omnes.§.recte.de fur.& in l.Marcellus.§.1.verum amo. Item illud dictum intelligas, nisi statutum diceret, debere simpliciter responderi, ut no.Bar.in l.tutio priu.iof.de vul.& pup.& in l.1.§.si quis simpliciter.de ver. obl. Item illud vltimum similiter intellige, quando illa verba, nisi appareat, restringuntur ad acta in præteritum facta in causa illa, quia aut hoc apparet esse verum ex actis præteritis, & positio est confessata, aut non apparet, & non intelligitur negata, aliter non intelligitur sufficienter esse responsum, quia ponens nõ releuatur ab onere probandi, & oportet eum facere noua acta, producendo testes, vel instrumenta, sicut si nullas fecisset positiones, quod non est dicendum, cum positiones fuerint introductæ, vt quis releuetur ab onere probandi, cle.sæpe. circa medium, de verb.sign. & in l.2. §.quod obseruari. de iu.cal. & ita fuit obtentum. Et ad ista vide Bart in d.§.quod obseruari.in fi. & vide quæ dixi post Imo.in l.1.§.si quis simpliciter, de verb.obl. Et certe contra Bar.ꝙ non procedat illa responsio, non credit, nisi appareat, facit vltra ea, quæ dixi 5. quia ista responsio videtur cõditionalis per dictionem, nisi, vt plene per Bart.in l.r. inf.de cond.& dem.Illud autem quod pendet ab euentu conditionis, dicitur esse incertum, l.vbi autẽ non apparet.in prin.de verb.obl.responsio autem positionum debet esse certa, l.certum.de confessis.Et in specie glo.in cap.præsentium.de test.in 6.in verbo, sigillatim.vbi dicit ꝙ responsio alternatiua positionib.data non procedit, quia incerta, & similiter dicta responsio habet vim alternatiuæ, quia non apparet, & non credit, aut apparet, & credit.contra Bar bene facit quod no.Specu.de teste, §.qualiter. ver.quid ergo, cum ver.seq.& quod no.Bal.in l.2.§ quod obseruari.de iu.calum. in ver.2.quæritur.vbi voluit quod vbi responsio non est talis, quæ releuet ab onere probandi, non est sufficiens. Ad illud enim inductę fuerunt positiones, c.j.& ibi gl.de conf.in 6.no. in d.§.quod obseruari. & in cle.sæpe.de verb.sign. Et ita obtinui in coria mercatorum Bononiæ, & fuit iudicatum per Pet.de Magnanis, maxime stante statuto, quod si quis in facto proprio negauerit positionem, & probetur contrarium, puniatur. Nam si dicta responsio admitteretur, nunquam locus esset pœnæ. Non ob.dictum Barto.hic, quia potest intelligi, quando ex actis productis apparet, vel quando respondens hoc facit apparere, vt no.Spec. in locis præall. vel in facto alieno, quando habet probabilem ignorantiam. Et ad istas responsiones vide Spec. de instru.edi.§.nunc dicemus, versi. quid si quis illo.& Bal.hic. adde Bald. consi.239. lib.3. Et quæ requirantur ad hoc vt positio dicatur confessata. Ang.consi.135 .Bal.consi.118.Et quando confessio erronea possit reuocari, Rom.consi.175.

§.Ex causa. Ex causa iusti erroris potest quis suam confessionem reuocare h. d. No. quod de nouo emergentia nouo egent auxilio. Item no. quod parcitur ei, qui scriptura est deceptus. quod facit ad quæstionem de eo qui interfecit eum, qui non erat bannitus, erat tamen in libro bannitotũ. de quo in l pen.inf. de adult.

a **§.Qui interrogatus.** a Qui interrogatur, tenetur quasi celebrasset contractum, super quo interrogatus esset. h d. Opp.imo videtur, quod confessus habeatur pro condemnato, vt l.j. C de confessis. Gl. fatetur contrarium, quod illa confessio inducit probationem, & facit eum haberi pro condemnato. Sed ista confessio probationem tantũ inducit.5.eo. l j.in fi. Idem in his quæ pertinent ad litis decisionem, & sunt decisiua partis. Ratio apparet in promptu, quia licet sit verum, tamen id, de quo est cõfessus, nõ sufficit ad condemnationẽ.

ADDITIO.

a Qui interrogatus. Istum tex.allegauit Bart.ad vnum, quod no.in l.3.§. idem scribit. de pec, & quod talis responsio præmissa interrogatione, non credit, &c. non releuet aduersarium ab onere probandi, nec sit admittenda, firmat Barrol.post glo. in d.§.quod obseruari, vide Bald. 20 admittatur responsio conditionalis, & qualificata, & quid si dicat, dico vt in instrumento continetur, vbi allegat Spec.

1 *Error iuris est lata culpa.*
2 *Error probatur probando rem aliter se habere.*
3 *Cautela pro eo qui vult reuocare confessionem.*

§.Qui iusto. Erronea confessio post litem cõtestatam, potest reuocari ex causa iusti erroris: secus si fuerit in dolo, vel lata culpa: ante litem contestatam, potest reuocari indistincte. nisi captio actoris emergat. hoc dicit. Primo loquitur quando quis vult reuocare post litem contestatam. Secundo, quando ante l.t.contestat. Secunda ibi, Celsus. Primo quæro exemplum de iusto errore, & de errore qui cadit in culpã. & no. 1 † quod iuris error est lata culpa. Simile in l.liberorum § notatur. de his qui no.infa.Opp.de ver. Celsus, ad §.qui iusto.Sol. §.qui iusto, loquitur post litem contest.ver. Celsus.ante. Item §.qui iusto, loquitur in errore facti.ver. Celsus, potest intelligi in errore facti & iuris. vt colligitur ex dictis Dyn.extra.de reg.iur.c.ignorantia. lib.6.ibi, vlterius, &c. Item ver.Celsus, potest intelligi quando sciẽter falsum confessus est in his, quæ spectant ad litis præparationem Ita intelligitur glo.C.de iur.& fac.ignot.l.error, & hoc tan- a git glo. Quæro qualiter a probabitur error. † Glos hoc notabiliter 2 dicit probando rem aliter se habere præsumitur error. Pro hoc C de iur.& fac.igno.l.si post diuisionem Istam materiam exami- 3 naui plene in l.non fatetur.J.de confes. † Item no.fi. ex quo pluries feci fieri cautelam talem, quando aliquis dixit, quod vult reuocare cõfessionem, & aliquis notarius est rogatus de hoc: quod faciat quod notarius notificet illi, & ille vadat coram iudice, & dicat, quod cum peruenerit ad eius notitiam, rem se habere aliter, prout inuenit in tali instrumento, quod aliter dicit.

ADDITIO.

a Pom.Quæro qualiter.Vide Imo.consi.1.

LEX XIII.

Si filius. Filius ex mendacio punitur, non ex taciturnitate. hoc dicit.

LEX XIIII.

a **Confessionibus** a Confessionibus est standum, quibus ius, vel natura, non repugnat. hoc dicit.

ADDITIO.

a Barb.Confessionib.Vide Lud.Rom.in consi.275.
Paris.Ideo si quis confitetur se occidisse aliquem, & constaret eum esse viuum, nõ præiudicaret sibi, vide Ioan.de Ana. consi.17. & etiam ibi vide Bolog. dicentem etiam istud per testes posse probari, scilicet ipsum esse viuum. Et vide quæ dicit Ial. in l.errorem. de iuris & fac. ignor. quod non potest ex confessione damnari, nisi constet de corpore mortuo. & quod si fuisset punitus, & postea constaret alium interfecisse, ille alius etiam esset puniendus. Super quibus etiam vide eundem late in l.iusiurandum, quod ex conuentione, §.procuratori, de iureiurando.
Meno.August.lib.1.emendat.c.3.

LEX XVI.

Si seruus ab hostibus.

§.Quanquam. No §.quod sicut quando fit translatio de vno tempore ad aliud, requiruntur extrema habilia.l.sciendum.5.ex quib.cau.ma. Ita quando de persona ad personam, quod no. De quo plenissime in l. si quis pro emptore.de vsucapio.

LEX XIX.

Qui ex parte. Si ille, qui alium vt principalem defendit non est soluendo, in alium actio restituitur. h. d. Vel sic, Sententia lata contra vnum ex sua confessione, non liberat verum dominum.h.d.

LEX XX.

a **Si filius.** a Quando non tenet iudicium, contumax in non respondendo non potest haberi pro confesso. hoc b dicit. Vel breuius, Inter quos non valet b iudicium, nec confessio. hoc dicit.

ADDITIONES.

a Pom.Si filius.Vide Rom.consi.124.
Meno.Crauet.consi.319 col.12.vers.2.respondeo.

b Paris.Non valet.Istud quomodo procedat, si iudicium sit nullum, nulla etiam sit confessio, vide Abb.in c.Pisanis, in vlt.no.extra de rest.spol.

LEX XXI.

1 *Procurator in omni actu facto, non est necesse, quod dicatur quod facit procuratorio nomine domini.*
2 *Quando variatur causa, personarum varietate, impeditur constitutio duorũ reorum.*

a **Qui seruum.** a Si ex variatione personæ conuenti nõ variatur causa, vnius, cõfessio & solutio liberat verum debitorem: secus si ex variatione personæ contingit variatio causæ, nisi veri debitoris noĩe factũ fuerit. h. d. Quã l.no.& ponit duo dicta, quæ vñr ꝯria, & soluit cũ mag.subtilitate. Et no. distin-

ADDITIO.

a Bar. Qui seruum. Adde Bal.in add. Spec.in tit. de conf.ubi allegauit ibi no.istum text. quod confessio eius, qui non deliquit licet sit punitus, non liberat verum delinquentem. Et vid Lod.Rom.consi.260.

distinctionem pulcherrimā, q̄ est in tex. isto, vt apparet ex summario. ᵃ No. etiam ex fi. huius l. quod non est necesse, † quod in omni actu facto per procuratorem, dicatur quod ipse facit procuratorio nomine dñi; nam hic in fine, licet haberet mandatum, non dicebat se facere nomine alterius, & habet locum actio mandati. Facit l. post dotem. sol. mat. secundum lecturam Dyni, & ibi dixi vobis Vlt. no ex lectura huius glossæ, † quod quando ex varietate personarum variatur causa, impeditur cōstitutio duorum reorū debendi. Sed opponitur, nonne duo rei debendi &c. vt in glo. Idē habet is in l. si id quod. ĵ. de duo. re. prout loquitur in promissione dotis, & vsusfructus.

ADDITIO.

a No. etiam, Vide no. Bar. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verb. ob. No. quod si Titius confessus est se interfecisse hominem, & propter hoc decapitatus est, & postea apparet Sempronium fuisse delinquentem, & non Titium, an Sempronius debeat decapitari, Tex. est hic q̄ sic, no. Bal. in c. 1. § iniuria. circa fi. de pace iura. firman. & vide Ang. & Imo. in l. quoties. §. 1. soluto matrimonio. Et vide Imo. in l. is qui reus, in fi. de pub. iud. in ea gl. ibi, præcedente die, &c. Bal. in l. 2. in fi. C. quibus res iud. non nocet.

Rue. Adde dum Bar. dicit, q̄ non est necesse, quod procurator faciat procuratorio nomine, q̄ ipse tenet CONTRARIVM in l. post dotem in 6. lect. inf. sol. mat. & ibi no. Alex. col. 6. & ibi concordat opi.

LEX XXII.

ᵃ Vbicunque, ᵃ Quæro. quando debeat mouere æquitas iudicem: Dico, quod quatenus actionis causa proponitur, vt hic. ᵇ

ADDITIONES.

a Paris. Vbicunque, Vide ad materiam ĵ. in l. 1.

b Vt hic. Et ad gl. hic vide Bar. l. actor, in prin. C. de probatio. & vide vndecim casus notabiles per gl. ĵ. eod. l. 1. & q̄ od dixi post glo. & Bart. in auth. qui semel, C. de prob. Et ad huius legis intellectum vide Ale. post Bart. & alios in l. 4. §. hoc autem iudicium, inf. de dam. inf. & Ro. consi. 173. in 1. dubio. Et no quod non tenetur respondere interrogationi, quando est decisiua totius causæ, vt dicunt Domini de Rota, deci. 42. Dicit tamen Alber. quod si quis semel negauit cum iuramento, non potest amplius respondere, gl. in ver. non possidebat. in l. si a te hæreditatem. ff. de exce. rei iud.

REPETITIO.

1 *Causa est, ad cuius esse sequitur aliud.*
2 *Causa proxima intrinseca, existente vera, validat relictum in testamento.*
3 *Interogatoriæ actiones, de quibus hic, fiunt officio iudicis.*
4 *Libellus non requiritur in istis interrogationibus.*
5 *Libellus in officio iudicis, quando requiratur.*
6 *Clausula generalis subiecta post casus speciales, illos casus comprehendit, & quando non comprehendat. nu. 8.*
7 *Iudex in quacunque parte iudicii, etiam post conclusum in causa, interrogat partem, & positiones facit ex officio.*
9 *Iudex quando supplere possit etiam super facto.*
10 *Imperator facit æquitatem non scriptam, iudex inferior scriptam.*
11 *Interrogatio & positio quomodo differant.*
12 *Positio quid sit.*
13 *Positionibus quibus sit respondendum.*
14 *Positiones quo iure inductæ sunt.*
15 *Positionibus officio iudicis respondendum est.*
16 *Positio dicta est, quod super eis lis ponatur.*
17 *Positiones fiunt vt ponens ab onere probationis releuetur.*
18 *Positiones fiunt post lit. cont. & etiam ante litem contestatam, & in emergentibus ante.*
19 *Positiones vsque ad quod tempus fieri possunt.*
20 *Positionibus responsio debet fieri coram iudice pro tribunali sedente.*
21 *Positiones possunt fieri ab actore, reo, & eorum procuratoribus.*
22 *Positiones qualiter fiant, & qualiter eis respondeatur.*

ᵃ Vbicunque. ᵃ In Chri. noi., &c. Repetiturus l. vbicunq. in eius litera hūc ordinem seruabo. Nam primo continuabo rubricam ad superiora. Secundo omittendo summariū, quia lex ista pp eius breuitatem seipsam summat, ponam casum in terminis. Tertio legam literam, ipsam exponendo. Quarto notabilia colligā. Quinto opponam. Sexto quæram. Septimo audiam & ero de præsenti actu expeditus. Redeo ergo ad primum, videlicet ad rubricæ continuationem, & continua ipsam, vt no. ŝ. in gl. Contra quā opp. q̄ non sic bona, & sic cā dēt præcedere suum causatum; † quia s̄m philosophum, cā est, ad cuius esse sequit̄ aliud. Probat̄ p l. 3. § ex plurib. & q̄ ibi no. ĵ. de acq. poss. & de exceptio. rei iud. l. si mr̄. §. eandem, & l. cū de hoc, & l. & an ea. §. actiones. Facit q̄ vulgariter dicimus, remota cā, remouetur effectus ab ea causatus, l. generaliter. de episc. & cler. & l. in omni. ŝ. de adop. & de dona. l. 2. §. fi. & l. seq. cum similib. Sed ita est, quod actio personalis hereditaria, per quā certum petitur principaliter, est causa istius interrogatoriæ actionis, & interrogationis per hoc edictū fiendæ, vt patet in l. 1. ergo tractatus talis tanq̄ cā, debuit p̄cedere materiam, tanq̄ effectum ab eo causatū. R̄ñd. & dico quod expositio tua est vera, q̄ cā dēt p̄cedere causatum, quo ad producendum rem in esse, ar. ŝ. de ori. iur. l. 1. & quod ibi dixi. & ita est & hic, quia quo ad proponendam rem in esse, id est materiam huius tituli, oportet, q̄ talis actio p̄cedat, & q̄ cōpetat actori, sed quo ad ordinem iudiciarium ista dēt p̄cedere. & ita loquitur gl. & patet in legib. prædictis. Sed ꝯ præmissa opp. quia causatum potest in esse produci sine causa, vt l. demonstratio. l. cum tale. §. falsam. ĵ. de cond. & demonst. Insti. de leg. §. longe, & C. de fal. cau. adiec. leg. l. 1. Sol. † præmissa loquuntur in causa proxima intrinseca, & essentiali: tu vero arguis de causa extrinseca, & remota accidentali, vt patet in dicto §. falsam. vbi remanet dispositio testatoris valida ex causa proxima intrinseca, & vera, quo ad ipsum causatum in esse producendum, quæ habet validare scripta in vltima voluntate. l. si mihi & tibi. §. fi. de leg. 2. & habet causas, & conditiones ipsius regere, & regulare. l. in conditionib. in prin. & l. pater. §. conditionum verba. ĵ. de cond. & demon. Præterea in contrarijs est speciale in vltima voluntate, prout dicunt Moder. C. de fal. cau. l. 1. Igitur in ꝯtrarium est ius commune. l. ius singulare. ĵ. de leg. & ad mu. l. 1. Et ad confirmationem responsionis præmissæ, induco specialiter, l. in testamento. ĵ. de cond. & dem. Et de hac materia generaliter tractatur in dicta l. 1. §. fi. & l. 3. de don. & Dy. extra. de reg. iur. ca. decet. li. 6. & Iac. de Are. ŝ. de post. l. 1. §. textum. Pet. & Iac. de Are. C. de ep. & cle. l. generaliter. plene tractaui de condi. causa data, l. si pecuniā, quam omitto causa breuitatis. Secundo opp. ꝯtra gl. de l. nostra, vbicunque. per quam interrogationes ex hoc tit. ponunt actiones p̄dictas, etiam quo ad iudiciarium ordinem præcedere, atq; sequi. Sol. gl. s̄m communem lect. considerat ordinem iudicij regularem, qui habet locum suum in casibus specialibus notatis ŝ. co. l. 1. in quibus interrogationes possunt fieri a iudice proprio motu, & ad partis instantiam, & ab ipsa parte ĵ. eo. tit. l. fin. & l. de ætate §. in. et rogatus. Hic vero loquitur de ordine regulari iudiciali, in quo fiunt interrogationes solum per officium iud. principale, proprio motu, non ad partis instantiam, vt int. dicam. Accedat ŝ. de orig. iur. l. 2. §. penult. & C. de pe. bo. sub. l. 1. lib. 10. & in glo. rubricæ. † Quærit glo. de duob. primo, quæ sunt istæ interrogatoriæ actiones, de quibus intitulatur in rub. & per l. primam, in fi. ĵ. e. Sol. in hac rub. ponitur quod istæ interrogatoriæ actiones, olim proponebantur in iudicio iure actionis: hodie vero non, sed per officium iudicis. Cōtra quam responsionem instatur. quod immo fiant per actionem in factum, quia fiunt per edictum prætoris. ĵ. l. 2. & ŝ. l. volunt. in prin. ergo per actionem in factum l. & ita. § 1. cum glos. sup. nautæ caupo. stabul. & Inst. de int. edic. §. fi. Sol. duob. mod. Primo secundum gl. quod hic legislator reprobat expresse actionem. & officio iudi. est contentus, vt patet in l. 1. in fi. sup. eod. Simile sup. de pet. hæred. l. hæredita. §. si defuncto, & inf. de auro, & arg. leg. l. Quintus. §. Pomponius, prout glo. intelligit dictam l. 1. §. fi. Secundo modo secundum Pet. quod & hic habet locum actio interrogatoria in factum, sed non hodie ita frequenter sicut olim, prout Pe. intelligit d. l. 1. sed prima placet, prout ibi dixi. † Secundo quærit gl. an sit necesse hic libellum offerri. Et determinat quod non, cum illud officio iud. explicetur, sed libellus consueuit offerri, cum iure actionis petitur, vt in auth. offeratur. de lit. cont. Subiicit gl. generalius quod vbicunque iudicis officio aliquid explicatur, ibi non est necessarius libellus, cum quasi misericorditer petatur, arg. ĵ. de no. ope. nun. l. de pupillo. §. meminisse. maxime hic, vbi neque condemnatio, neque absolutio sequi potest responsionem, sed proceditur solum in principali negotio, Ratio pro glo. hæc esse potest, talis interrogatio, & responsio fit ad litis ordinationem, non ad decisionem, vt dixi in l. 1. in prin. subiicit glo. Item quia hoc fit in itinere. ŝ. eo. tit. l. volunt. § 1. Ad hoc etiam inducitur l. de submersis. C. de nau. lib. 11. Domini, aduertatis, quia Mar. Sil. damnat glo. dicens quod illud officium, quod misericorditer imploratur, est officium principale, quo minores petuntur, vt inf. de tut. l. muto. §. tutoris datio. & de tut. & curat. dat. ab his. l. 1. § fi. cum l. seq. & l. ius dandi. & libellus dandus est ad publicationes, & testificationes testium, ad æternam rei memoriam, vt sup. ad l. Aquiliam. l. in lege Aquilia si deletum. & in Auth. de test. §. pen. C. de testib. auth. si testis productus. Sed istæ interrogationes non fiunt officio principali, sed officio mercenario deseruiente actioni propositæ, vel proponendæ. sup. l. 1. in prin. & fi. & l. edictum. & l. volunt. in princ. & l. de ætate. §. si cum esset, & §. qui tacuit. Sed ego defendam gl. & expono misericorditer, idest humiliter. Subdit Mar. Sil. quod multiplex est officium iudicis, quod tractat plenissime Gu. supra de iu. om. iu. l. 1. vbi plenissime hoc anno tractaui, & Iac. Bu. tangit int. de ędi. edic. l. ædiles. §. item sciendum. quod omitto causa breuitatis. Sed contra gl. † istam insto de l. 1. in prin. & quod ibi no. supra de eden. vbi no. q̄ in officio iud. debet offerri libellus. Ad q̄ respondeo q̄ quoddam est officium deseruiens actioni propositæ, vel proponendæ, & in isto non est necesse libellum offerre, vt hic, & l. qui petitorio. in prin. supra de rei ven. Quoddam est officium iud. deseruiens executioni iniæ, & illud idem, vt l. minor 25. an. cui fideicommissum, supra de mi. & ĵ. ne vis fiat ei. l. si quis missus, in prin. & qđ no. supra de ino. test. l. qui de inofficioso. in prin. Et de hoc dixi supra de pet. hæ. l. itē veniunt. §. cum p̄diximus. Quoddā est offm̄ iudi. deseruiens actioni supplendo circa actionē post lit. cont. idem, vt ĵ. de edil. edic. l. ędiles § itē sciendū. & l. item si serui § 1. Quoddam est offm̄ iudicis principale, qđ ponit̄ loco deficiētis actionis, vt est illud, quo petit̄ restō minoris, vel cautio dāni infecti: tūc, aut tale offm̄ requirit plenam cāæ cognitionē: & dēt libellus offerri, & lis cōtestari, vt ŝ.

ADDITIO.

a Meno. Vbicunque. Scripsi de arbit. iud. lib. 2. cap. 51.

vt sup de minorib. l. 1 & 3. & l. qui bona. infra de dam. inf. & extra, de officio delega. c. 1. vbi de hoc, & de tali potest intelligi gl. contraria. Et prædicta vera, quando tale officium requirit plenam causæ cognitionem ex parte supplicantis: si autem non requiritur plena causæ cognitio respectu supplicantis, sed supplicati, tunc non esset necesse libellum offerre, vt patet ex coniunctione infra scriptarum legum, videlicet infra de confirma. tut. l. vtilitatem. §. fi. arg. supra de teri;s. l. 1. §. fin. & leg. 2. & infra, de suspect. tut. l. 3. §. præterea. Aut tale officium non requirit plenam causæ cognitionem ex parte alterius, sed summariam: & tunc non est necesse libellum offerre, vt patet supra, de officio proconf. & leg. l. nec quicquam §. de plano. & §. circa aduocatos. Quoddam est officium iudi. quod succedit loco deficientis exceptionis. l. planc. & in l. fi. de pet. hæred. & in isto dicit Gul. supra de officio proconf. l. nec quicquam, §. vbi decretum, non esse necessarium libellum offerri, argum. supra de excusat. tutor. l. scire oportet. §. sufficit. Glo. no. contrarium in dicto §. vbi decretum, & infra de reg. iur. in l. omnia quæcunque. Sed certe glos. debet intelligi de uoluntate, non ex necessitate. quare Franc. Accur. tenet contrarium, & cum Gul. concordat Iac. in dict. §. vbi decretum. & uerius, ut ibi per eum. De hoc per Butr. supra de iud. l. si debitori. & per Ros. in tit. si quis fuerit missus in posses. &c. & in titu. de offic. iudic. Expedita glos. rubricæ descendo ad nigrum. Et Domini, præmitto quod hæc l. comprehendit omnes casus huius titu. & est regula talis, iudex debet facere interrogationes ubicunque est æquum, quod est in casib. sup. connumeratis in hoc titulo, & no. sup. l. 1. Secunda lect. ponit aliu in casum casibus supra enumeratis. & dictum est sup q. in casibus prædictis fiunt interrogationes, addit hæc lex, quod etiam in aliis casibus vbicunque æquitas iudicem mouerit, &c. Ista lec. secunda est communior, & eam sequitur Rayn. & ponit casum secundum primum exemplum gloss. hoc addito quod Bonon. locauit lectum famulo seruienti pluribus in eodem hospitio, aliquo sociorum recipiente pro vno eorum, & famulus recessit cum lecto: Bononiensis vult nunc petere lectum ab eo scholari, qui misit famulum, & ignorat quis ille sit. Certe iudex officio suo facit interrogationem per l. istam, & argumen. sup. titu. l. 3. §. si quis noxali. Et ideo posui casum in Bononiensi, qui locauit lectum famulo, non scholari, qui tunc iustam causam ignorantiæ habebat, & sic æquitas debet mouere iudicem ad istam interrogationem faciendam. Si autem locasset scholari, non haberet iustam causam ignorantiæ, infra, de regu. iur. l. qui cum alio, & sic æquitas non moueret iudicem ad istam interrogationem faciendam, & sic cessaret æquitas. Expedito secundo, videlicet casu in terminis, venio ad tertium, & lego literam exponendo vbicunque, exponunt quidam in quolibet loco, quod non placet per l. penultimam, supra de iusti. & iu. & quod no. sup. eod. l. voluit. §. quod ait, quare alii exponunt, vbicunque, idest in quacunque iudicii parte, etiam post litem contestatam, & post conclusionem in causa. Patet extra de fide instrum. cap. cum Ioan. & hoc placet mihi. Ratio, quia hæc l. super rationabili æquitate fundatur, vt patet in litera, quam iudex ante oculos semper debet habere, & ne in quacunque parte iudicii, vt inf. de eo quod certo loco. l. quod si Ephesi. §. in summa. a qua recedens errauit perniciose. l. si seruum, §. sequitur. in fi. inf. de verb. oblig. Sequitur in tex. iudicem scilicet ordinarium, vel delegatum. per ea quæ no. sup eodem l. 1. in glo. incipiente, sed quomodo. & subaudi ius dicentem per l. 1. sup. de iurisd. om. iud. c. & quod ibi æquitas scilicet rationabilis, vt statim dicam. Sequitur, mouerit in mente & animo, argum. sup. de iud. l. interdum. in prin. & de arbitris. l. dicere in princ. & inf. de supel. leg. l. Labeo. ver. sed si. Sequitur, æque, idest, ex dicta æquitate eum mouente & rationabili authoritate fulcita, eo casu loquente. in Authen. de nupt. §. si vero solum vsumfructum colla. 1. & 4 de iud. §. omnis. colla. 6. Considerando circunstantias traditas inf de pœn. l. aut facta. in prin. & sup. de his qui notan. infam. l. quid ergo §. pœna grauior. cum sua materia. Sequitur in tex. oportet. expone, idest debet, vt sic necessitatem includat. Simile inf. de iureiuran. l. 1. in princ. Et ratio est, quia istud expeditur mero iudicis officio, non instante parte, vt statim dicam. Ad hoc argum. sup. de offi. præsi. l. congruit, & quod no in d. §. pęna grauior. in gl. & per Doct. moder. Nam quod proprio motu alicuius relinquitur, illud omni necessitate excluditur. arg sup. de orig. iur. l. 2. §. pen. & inf. de variis & extraordinariis cognitio. l. 1. §. proinde. & C de pet. bon. subla. l. 1. lib. 12. & de iudi. l. non quicquid. in princip. cum simi. sequitur, interrogationem, subaudi, ad litem ordinandam, & decidendam, licet pars ex se posset facere interrogationem istam, vt sup. eod. l. 1. Ratio, quia istud non est beneficium iniquum, sed æquum, & rationabile, igitur amplian- dum, l. fin. sup. de constitu. prin. & quia ad eius officium spectat lites perimere, vel dirimere, vt l. quidam, inf. si cer. pet. & de aqua plu. arcen. l. 2. in princip. cum similibus. in fi. l. & compellere poterit interrogatum iuris remediis respondere, vt inf. de vent. inspicien. l. 1. §. ex hoc rescripto. Institu. de satisdatio. tut. §. penul. alias in contumaciam pœna debita coercebitur, vt sup. eod. l. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. Redeo ad quartum, & ex prima lectura colli- 6 gas no. † quod in casibus specialibus præmissis subiicitur regula, & clausula, quod ipsi comprehendantur, l. si seruus, §. inquit lex, in fi. sup. ad l. Aquiliam. Ex secūda no. etiam quod clausula generalis specialia non comprehendit, vt supra, ex quibus causis maiores. le. sed & si per prætorem. § deinde. inf de verb obliga. l. doli clausula. & l. stipulationes commodissimum. & de pœn. l. sanctio legum & de reg. iur. l. in toto, cum simi. Tertio no. principaliter, quod iudex in quacunque parte iudicii. etiam post conclusionem in causa ex officio suo nobili, & principali mere in persona eius residente, potest facere interrogationes, & positiones, vt d. c. cum Ioannes. & in clement. sepe. de verb. sig. Redeo ad quintum licet glo. communiter, & Doct. nun faciant aliqua contraria ad l. istam, tamen ego formabo plura cōtraria pulcherrima ac necessaria. sicut feci super rub. Et primo opp. d. primis † notabilibus supra collectis, quorum 8 vnum alteri contradicit, vt patet. Vnde obstat C. de nouo Codice compo. l. quibus. ibi, resecatis. & de iure enucle. l. tanta, in prin. & in § inquit. supra, ad l. Aquil. alleg. in princ. gl. sol. in §. inquit lex, clausula generalis apponitur doctrinæ gratia, ut sic comprehendat etiam specialia. l. doli clausula, de verb. oblig. & aliis superioribus legibus, quæ allegantur in 2. no. ibi clausula generalis ponitur ad cautelam, & ideo specialia non comprehendit. Ratio, quia doctrina debet esse valde generalis. & omnia comprehendere, vbicunque posita, vt nihil scientiæ habeatur incognitum, vt supra in 1. consti. Digestorum, & cum per eam tradatur perfecte principium, mediū atque finis, vt ea. constitu. §. quib. alias doctrina & scientia esset incerta, quod esse non debet, vt d. § quibus ibi, ceteras, &c. At vbi fit aliquid ad cautelam, debet referri solum ad necessaria, de quibus alias prouisum non est, alias talis prouisio est superflua argum. sup. de procura l. non cogendum, §. fin. & infra vt leg. nom. ca. l. hæc stipulatio. §. diuus. cum simil. Sed huic solutioni opponitur de l. testamenta. C. de testam. & l. si pupilli. §. 1. supra, de nego. gest. & l. qui mutuam, §. 1. infra mandati. & de reg. iur. l. non solent. & l. quæ dubitationis. Solutio, abundans cautela non nocet, nec vitiat dispositionem, vt ibi not. tamen eius effectus porrigitur vltra quam natura ipsius patiatur, vt hic Ratio patet, q. a species derogat generi, & de illa eximitur, vt d. l. sanctio. & d. l. in toto. Ad prædicta facit infra de au. & argen. lega l. pediculis. §. Labeo. Item obstat prædictis, quod clausula generalis, etiam ad specificata non porrigitur, & cum eorum effectu concurrit l. Titia. §. qui Marco. infra, de annu. legans. Solu. vt ibi dixi. quæ materia non est principalis huius l. & ideo ipsam omitto causa breuitatis, sed de ea bene notaui in glo. infra. de fun. instruc. l. quæsitum, §. penult. & de rebus dub. l. 1. & plenius per Dyn. extra, de reg. iuris, cap in generali. lib. 6. & plene post Dyn. & Pet. qui aliquid tangit. C. de legat. l. cum quæstio §. fina. & l. si seruus, § inquit lex. ad l. Aquiliam. no. infra, de verborum obligat. l. doli clausula. vbi solutiones traditæ sunt. Opponitur de l. sed & si per prætorem. §. denique. supra, ex quibus cau ma. vbi datur doctrina, & tamen clausula generalis non extenditur ad specialiter expressa. Sed respondeas, quod ibi legislator hoc expresse prohibet: alias secus, vt supra demonstraui. Opponitur contra l. quia videtur quod iudex non possit ex officio suo interrogationes facere, nisi ad postulationem partis, & instantiam ut infra, de damno infec. l. 3. §. hoc autem iudicium. Sol. hic in mero officio residente in persona solius iudicis, ibi in residente in postulatione partis, & instantia, vt supra, de postulan. l. 1. §. postulare. Præterea ibi quo ad pœnam iudicis contumaci irrogandam, vt ibi patet in litera, hic quo ad ordinem iudiciarium explicandum, & veritatem ipsam indagandam per ipsum, quod principaliter ad officium eius spectat, vt l. 2. C. de eden. & de iuram. calum. l. 1. & in Authen. de hæredibus & falcidia. §. si vero absint, collatio. 1. Denuo insto contra l. istam, 9 quia per eam iudex supplet defectum partis de facto, quod non potest, sed solum de iure. C vt quæ desunt aduoc. l. 1. Solu. Mar. dictam oppositionem concedebat de plano, argum. l. 2. in fine. supra, de feriis, & supra, de petitio. hæredi. l. fina. & l. si irruptione. §. fi. finium regund. quod est falsum. vt in l. contraria. & de offic. præsi. l. illicitas. §. veritas. Et ad l. nostram respondit, vt no. ibidem, & d. §. veritas, scilicet quod in eis erat notum iudici tanquam iudici, non tanquam priuato. Quæ responsio est bona ad d. l. 2. in fi. & l. si irruptione. in fi. & ad l. fi. de petitio. hæred. Et ideo responde vt ibi no. videlicet, quod ibi conuentus implorat officium iudicis per modum exceptionis, quod potuit, vt supra eod. tit. l. plane. Sed ad contrarium potest responderi, quod iudex hoc facit hic ex æquitate rationabili munita. vt dixi in expositione literæ, & sic legitime, facit C. de adul. l. Gracchus, & infra. de concub. l. in concubinatu. & in §. omnis autem iudex. in Authen. de iudi. collat. 6. versic. si quid. Vel dic, quod iudex non potest supplere de facto asserendo, vt in contrariis, sed ponendo, & interrogando, vt hic, & opponendo. l. Offidius. de lega. 3. vbi de hac materia sic distinxit, quia aut iudex vult supplere de iure, & potest asserendo. d. l. 1. C. vt quæ desunt aduo. etiam opponendo, vt le. prox de his, quæ in test. delen. & d. l. Offidius. Aut vult supplere de facto, & tunc, aut est sibi notum tanquam iudici, & potest, vt d. l. 2. supra, de fer. & l. si irruptione §. fin. infra fini. regun. Aut est sibi notum tanquam priuato, & tunc aut vult supplere de facto asserendo, & non potest, vt d. l. illicitas §. veritas. de offi. præsi. Aut ponendo interrogando, & opponendo, & potest secundum formam huius leg. vt hic, & d. l. Offidius.

causam,arg.sup.e.l.de ætate.§.ex causa. Item dicunt quidam q̃ positioni de alieno facto non est respondẽdum arg.inf.te.amo.l.Marcellus.Mart.& Pet.tenent cõtrarium, si factum alienum faceret ad causam. Nec ob.l.Marcellus,quia loquitur in facto quod est de veritate,hic de facto, quod est de credulitate, quod placet domino meo,arg.C.de reb.credi.l.generaliter,§.his de præsent.b. Item dicunt aduocati & Doc.quod positioni iuris non est respondendum, quia est certum & determinatum,l.3.de iuris & fac.ign.tangitur in glo.insl.non fatetur, inf.de confess. Quibus opponit dominus meus de l.ornamentorum,inf.de auro & arg.legato,ad quod ipse respondet,quod ibi hæres positioni iuris sponte respondit, sed inuitus respondere non tenebatur.Sed an positioni alternatiuæ sit respondẽdum,vel sit admittenda,hic non tracto,quia dominus meus remittit ad ea quæ Inn.dicit extra de rescrip c.ex parte. Item subicitur in dicta diffinitione,probationis loco succedens. patet supra eo.l.r. in fin.& quod no. in d.§.quod obseruari,& quod subicit,habẽs interrogationem annexam, s.de iure per sacramentum de veritate, sed de consuetudine per sacramentum de credulitate,vt no.in d.§. quod obseruari. Licet quidam dicant,vt no.sup.eo.l.i. in prin.gl.circa fi.

14 Denuo quæro,quo † iure sunt introductę positiones. Et certe dicunt quidam,vt Io.And.extra de confessis,c.1.li.6.quod sunt introductæ iure scripto antiquo,per l.Offidius.vbi ponit etiam,inf.de leg.3 Alii dicunt inductas esse iure nouissimo,ut in auth de his qui ingre.ad app.in fi.quæ est in d.auth in isto.Pet.& Iac.de Ra. tenent quod positiones non sunt inductæ de iure aliter scripto & ciuili, & hæc practica,& theorica sic ostenditur.libellus offertur, lis contestatur,reus citatur.vt in auth.offeratur.C.de lit conte.& iuratur de calumnia Nam actor iurat,quod habet iustam causam agendi, & statim cum sciet causam iniustam, illã dimittet, & reus iurat quod habet iustam causam defendẽdi,& quod statim cum sciet causam iniustam,confitebitur veritatem,per d.§.fin.de his qui ingr.ad app. Item iurat aduocatus,l.rem non nouam,§.patroni,C.de iud. Cum igitur actor & reus statim sciunt causam iniustam, debent eam relinquere,alias sunt periuri. Sed ad quid fiunt positiones, cum non sunt inductæ iure scripto,sed consuetudinario,quod etiam sentit gl. & Gul in d.§.quod obseruari,quod dominus meus confitetur esse verum in positionibus quæ fiunt post lit. contesta. & hoc per sacramentum generale de calumnia præstitum,vt in auth.hoc sacramẽtum.eo.tit.Sed quæ fiunt per hunc titulum ante lit. contesta per sacramẽtum calumniæ præstitum,bene sunt inductæ iure scripto antiquo,vt patet sup.eo.l.1.in casibus specialibus ibi not. Et respondet ad l.Offidius.& bene,quod ibi loquitur opponendo, non statuendo,vt ibi patet in litera,& ita sentit glo.

15 Deinde quæro,† quo iure fiant positiones? ad quod respõdeo,quod licet eorum inuentio fuerit de iure consuetudinario, vt ibi dixi,tamen fiunt per officium iudicis,vt supra eo.l 2.in fi.Facit quod no.supra in rub.quod ibi latius dixi.

16 † Deinde quęro,vnde dicatur positio. Respondeo,quod dicitur ex eo quod super ea lis ponatur,arg.supra,de iust.& iu l.i.§.huius,& sic ita denominatur,tanquam insit litis fundamentum, adeo quod in confessatis vel negatis lis vlterius protenditur, vel nõ protenditur,l.1.C.de conf.& inf.eo.l.fi. & sup.ad l.Aquil l.proinde,§.fi.& ibi no.facit quod sup.dixi exponendo diffinitionem.

17 † Deinde quæro,ad quid fuerunt positiones inductæ? Breuiter respondeo,ad hoc ut ponens per responsiones aduersarii ab oneribus probationis releuetur,ar.sup.ad l.Aquil.l.inde Neratius,§.fi. & l.proinde,vt patet l.i.C.eo.q̃ etiam sentit gl.in d §.quod obseruari.in glo fi.

18 † Deinde quæro,quo tempore fiant positiones? Breuiter dico,quod illo, quo probationes, etiam positiones, quæ fiunt super termino probatorio in causa,debent fieri post lit. contest.& post iuramentum generale de calumnia præstitum, quia lit. conte. præstatur,cum loco probationis succedant,illo tempore debent fieri C.de testa.auth.si testis productus,& in cor.eo.§ pe.ergo & ipsæ positiones,arg.sup.si quis cau.l.si eum,§.qui iniuriarũ. In emergentibus,& incidentibus ante lit.conte debent fieri positiones,ar.sup.eod.l.i. cum in eis specialiter de calumnia iuretur,arg C.de iu.cal l.2.§ quod obseruari. quod tenuit dominus meus in auth.hoc iusiur eo.tit.

19 † Deinde q̃ro vsque ad quod tempus fieri possunt? Resp & dico,q̃ quædam sunt positiones regulares,quas pars facit parti, seu iudex ad instantiam partis,& illę fieri debent ante conclusionem causę,vt C.de iur.l.iudices,& auth.iubemus,in corpore unde sumitur. Quædam sunt regulares,quas iudex facit proprio motu,illæ possunt fieri etiam post conclusionem in causa,vt hac l.& ext.de fide inst.c.cum Ioã.†

20 Deinde † quæro,vbi debent fieri responsiones? Respon.& dico,quod ante iudicem. Et si quidem fient causa plene cognita ad litis decisionem,& tunc in loco maiorum & consueto,vt sup. de iustit. & iu. l.pe & C.de dil.l.a procedente. Si autem ad litis ordinationẽ cum causæ cognitione summaria, tunc coram iudice sedente domi uel

21 in itinere,vt s̃.e.l.voluit,& ibi no. Deinde quæro,† a qui b.possunt fieri positiones. R̃n.a principalib. partib.s.actore, & reo,cũ vterque iuret de ca'.l.3.in pr.n.C. de iura.cal. Et reus in eis aliquid asserat, sicut si in se onus probationis sumeret.inf.de prob.l.circa. Itẽ a procuratore cum mandato,q̃ dic ut s̃.de proc.l.non solũ. in prin. Nec ob.sup.e.l.si sine,§.si.quia hic,procurator non est alius, cum personam domini repræsentet,vt j.de dam.infec.l.qui bona.§.si alieno. s̃.de procu.l.minor.§.quoniam.& eo.ti.l.sed & hæ.§.defendere.Itẽ non ob.l.si defensor.in prin.s̃.e.ibi sine mandato erat defensor, vt ibi no.Non ob.huic solutioni s̃.eo.l.qui seruum,i.r̃n.quia ibi dñs habuit ratum,vt no.in d.l.si defensor.Ratio est,quia ipsi procuratores cum mandato de calumnia iurant etiam hodie, vt dicit dominus meus in auth.principales.C.de iut.cal.& l.prætor in princ.j.de d.s. inf. † hac ratione probationes possunt fieri a principalibus perso-

22 nis.s.reo & actore,& eorum procuratoribus cum mandato. † Quæro deinde qualiter fiant positiones,& qualiter eis respondetur. Ad hoc respondet Iac. de Are. quod si iuratum est generaliter de calumnia, & eius prætextu fiat positio, tunc debent fieri secundum credulitatem. Eodem modo responsiones fieri debent secundum credulitatem,ar.sup.dictorum,extra de confess.c.statuimus.lib.6. Si vero est iuratum de veritate dicenda.cuius contemplatione, & obtentu fiat positio.respondendum est ita esse,vel non esse,argu.j.de reb.dub.l is qui ducenta.§.vtrum.& de iureiu.l.duobus.§.fi.& l.nã postea.de elec c.dudum. Alii dicunt quod actor semper deponit per ueritatem, sed reus de credulitate tantum,arg.j. de reg.iu.l.q. in alterius. Verum est tamen q̃ vbi in vim iuramenti de calumnia fit positio.debet fieri secundum credulitatem, cum dicatur asserta credulitas,vt sup.dixi in diffinitione positionis, secundum Iac.de Are. Alii dicunt quod post lit.contesta. tantum de veritate,ante vero de credulitate. Azo dicit sup.e.l.1.i prin.in gl.in l.circa, quod ante lit.contest.& post de credulitate tantum. Et ita dicit de consuetudine hoc debere seruari, & illud idem tenendum, arg. eius quod no.sup.eo.l.qui interrogatur in prin & idem sentit gl.in d.§. quod obseruari. Et hic sit finis causa breuitatis. Vnde in ista materia possent fieri quæstiones infinitæ,vt tractat Spec.in ti. de positionibus. & Arch.& Ioan.Mon.de confes.c.1.& c.præsentium. de testib.li.5. & de iuciu.c.cum in positionibus. & vide quod no. C.de iur.calum.l.2.§.quod obseruari.

ADDITIO.

† Claud. Cum Ioannes. Et an iudex possit facere interrogationem ad examinandã alteram partem,vide Imo.in c.1.extra.de iud.

LEX XIII.

a **Procuratore.** a Confessio præiudicat quo ad personam interrogantis, non quo ad alios.h.d. Vel sic. Responsio facta in iudicio,non præiudicat respondenti, nisi respectu interrogantis.h d.quam legem no. Opp.quod sic respondendo videtur se gerere pro hærede,vnde omnibus tenetur, l.pro hærede de acq.hær. Gl.dicit multa circa hoc, hæc est veritas, quod hic lo-

b quitur in eo,qui non poterat esse hæres: b vel qui iam repudiauerat,vel erat emancipatus,qui secundum ista tempora habebat pe-

† tere bonorum possessionem. Vnde confessio † ista præiudicat respectu interrogantis,non alterius.

ADDITIONES.

a Procuratore. Ad intellectum huius legis adde Bald.in authen. generaliter.C.de epi.& cle.& Ang.in l.sicut.C.de repu.hær. &c.& Bart.in l.is potest.de acq.hær. ubi intelligit prout facit hic gl. & Bar. scilicet quod nõ poterat esse hæres,alias secus.& ita etiam Ang.in d.l.sicut.notat,q̃ responsio facta uni in iudicio, nõ nocet sibi contra alium in alio iudicio, quod est verum, nisi iudicia hæc ita se habeant,quod acta in uno faciant fidem in alio,& ideo si quis dixerit se hæredem petendo hæreditatem,non potest postea negare se hæredem contra creditores. l.fi.& ibi Bal.de pet.hær.

b Paris. Esse hæres. Vide Bar.in l.is potest,infra de acq.hęr.

Claud. Confessio. Ad intellectum huius legis vide Bar.in l.gerit.infra,de acq.hære.& Ang.in l.potuit.C.de iure delib.

De quibus rebus ad eundem iudicem eatur. *Rub.*

LEX PRIMA.

a **SI inter plures.** a In causis connexis, plures licet diuersi fori, coguntur apud

b eundem iudicem litigare.h.d.quam legem no. Et istã legem practicaui,& de hac materia dixi,C. de senten. auth.& consequenter. No.tex.in l.2. ibi postulante eo, & ibi,quod cæteri,facit in simili lex prima,in fi.de colleg. illi. & q̃ ibi no.& hic.si haberem tempus,cogitarem multa bona.

ADDITIONES.

a Paris. Inter plures. Ad materiam,& declarationem huius l. vide multa per Fran. consi.29.& Mat.no.151. Item an titulus iste locum habeat in criminalibus quo ad remissionem personarum,vide Bal.in cap.1.de controu.feu.apud parem.

b Quam legem no. Et huius intellectum ponit Inno. in c.cum M.Ferra. de constitu.an habeat locum in criminalibus,quo ad remissionem personarum, uide Bal. in c.1.de contro.feu.inter par.term.& in l.nulli,& ibi per Doc. vbi etiam Bald. in addi.de iudi.& Inn.in c.pastoralis. & in c.fin.& ibi per Bern de rescrip.vide Bal.in auth.habita,in ver.5.quæritur. & in l.cum Papinianus.in 1.col.C.de sen. sed an mandans,& mandatarius,in criminib.sint conueniendi coram eodem iudice.Bald.quod non,in l.non ideo minus,ad fi.C.de accu.Et quid si in materia huius titu.unus erat clericus,alius non,uide Bal.in l.si.in 6.quæst.C.de edic. diui Adr.tol.

De seruo corrupto. *Rubrica.*

LEX PRIMA.

3 Recepisse bannitum, uel malefactorem dicitur, qui ipsum abscondit, non qui dat potum uel comestionem.
2 Homicidium committit mandans, stando in domo, ex punitur ex delicto, nel ex mandato,
3 Contra mandantem fieri delictum, non agitur ex mandato, sed ex delicto propter mandatum.

Ait prætor, §. Qui bonafide. No. quod illa dictio, alienũ, non verificatur in persona eius, qui est bonęfidei possessor, sed requiritur quod habeat verum dominium, vt hic patet, referendo istum §. ad verba edicti.

1 §. Quod autem. † No. quod recipere dicitur quis aliquem, quando aliquem abscõdit, sed dando sibi potum vel comestionem, non. Quod facit pro statutis, quæ dicunt, si quis receperit malefactorem vel bãnitum, puniatur, in tantum. Quando dicitur recepisse, habes hic. Vide quæ dixi in l. non solum, §. Proculus, inf. de iniu. de quo feci vnam magnam repetitionem. Et no. gl. quæ incipit, facit de fur. &c. intelligo solutionẽ a gl. hoc modo, quoniam in cõtrario obligor ex delicto propter mãdatum meum. Vnde causa proxima est delictum propter mandatum. Et ideo distingue, an alias erat facturus, vel non. Hic vero non delictum, sed persuasio est causa proxima meæ obligationis, & ideo non distinguo, quam solutionem multũ no. Nam si stans † hic mando tibi vt facias delictum in platea, habes solutionem ex solutione ista. Nam si obligor ex delicto, punior pœna dupli, quia factum est in platea. Sed si est ex mandato, tunc secus. Et sic valet ad infinita similia, quod no. multum. Opp. de l. sæpe in fi. de verb. sig. Glo. soluit notabiliter. dic ut in ea. † No. quod contra eum, qui mandat fieri delictum, non agitur ex mandato, sed ex delicto propter mandatum, sed hac actione, serui corrupti agitur ex solo consilio. Facit de furtis, l. si quis vxori, § neque verbo. Vide gl. super verbo, furtum, ibi alias erat facturus.

ADDITIO.

a Solutionem. vide late Bar. in l. non solum, §. si mandato, inf. de iniu. in uer. quæro utrum persuadentes, & ibi nostri in fi. illius §.

LEX V.

1 Verbum, de nocte, positum in statuto puniente, si quis fecerit sic, & sic, refertur ad utrunque,

a Doli verbum. a No. istud principium, quod istud verbum, dolo malo, post duo verba positum refertur ad vtrunque. † Quod valet ad statutum, q. dicit, si quis sic fecerit, & sic, & postea subnectitur, de nocte, q. illud verbum, de nocte, refertur ad vtrunque, quod multum no.

ADDITIONES.

a Doli uerbum. Si statutum pona facientem sic, & sic, postea subdit, de nocte, refertur ad vtrunque dictum. Facit quod no. Bal. in l. 1, C. de leg. hær. & Bar. in l. 4 §. et itaque hæc differentia. inf. de bo. rap. Meno. Bar. Soc. inter cons. Maria. Sen. consi. 48. col. pen. circa med. lib. 1. Ruyn. cons. 99. nu. 7. li. 2, cons. 203 in fi. 56. 2. cons. pe. nu. 2. eo. cons. 312, nu. 3. li. 3. consi. 114. nu. 5 en.
† Claud. Vtrunque. vide Alex post Bar. in l. Centurio. inf. de vulg. & pup.

§. Hæc actio. No. de verbo futuri temporis indicatiui, quid habet denotare, de quo dixi in l. 1. quod multum not.

LEX X.

a In hoc iudicium. No. tex. a in prin quod valet ad statutum si fit congregatio alicuius gẽtis, quod puniatur caporalis, quod caporalis dicitur ille qui mãdat, tex. est hic.

ADDITIO.

a No. tex. Et no. istum tex. Bal. in l. 1. de ser. fug. qui dicantur principales, & caporalea in facto.

LEX XI.

Neratius ait.

§. Si seruo. No. ibi, consuetudine, &c. quia videtis, q. si quis facit sæpe malum, quod in eo ex continuatis actibus fit quidam habitus, secũdum philosophos, adeo quod si vult abstinere, non potest, & ideo resistendum est principiis. Quod facit 1 † ad quæstionem Theologorũ, an ille qui persuasit alicui, vt semel vnum malum faciat, teneatur de cæteris.

LEX XIIII.

1 Lex noua loquens in vno casu, extenditur ad illum, in quo militet eadem ratio.
2 Statutum, quod filiusfamilias possit testari, poterit & codicillari.

Vt tantum.

§. De filio. Gl. quærit hic, quomodo æstimatur, & ponit opinio. veram & no. per Dyn. in l. eum qui. §. si filius. inf. de furtis. & per Cyn. in l. si quis seruo. C. eo. † No. quod l. si quis seruo. C. eo. quæ est lex noua, extenditur ad filium. Ita no. in l. quod vero. sup. de legi. quod no. multum in materia interpretationis statutorum. Nam si le. dicit, quod quis potest facere testamentum, certe & codicillos, l. 2. de loca. Modo sit statutum † quod filius possit facere testamẽtum, certe & codicillos. Nam hæc est extensio legis ad quod l. 1, §. i. infra, ad l. Fal. dixi in l. omnes populi. de iust. & iu

§. His consequenter. No. quod damnum, quod patitur dominus propter delictũ serui, dicitur esse interesse intrinsecum, quod patet ex hoc ver. his consequenter, iuncto cum præcedenti: sed quomodo hoc? nam hic damnum est extra rem, l. si sterilis. §. cum per venditorem, j. de act. emp. vbi videtur extrinsecum. Sol. intrinsecum, seu intra rem interesse, videtur illud, quod sequitur rem penes quemcunque uadit, licet sit extra substantiam ipsius rei. Hoc probatur hic, & Doctores tangunt in l. 1, C. de sent. quæ pro eo quod interest, profe.

De seruis fugitiuis. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 Fugitiuum recipienti parcitur, si eum reddit intra viginti dies.
2 Domus alterius, etiam eo inuito de licentia iudicis potest perquiri profugiuo inquirendo, non autem pro furto.
3 Nuncius in re propria quis esse potest.

1 IS, qui fugitiuum. No. quod ei, qui recipit fugitiuum, parcitur, si eum reddat, intra viginti dies, quod est speciale in isto furto, secus in aliis, ut l. qui ea mente. j. de fur. † No. quod licet ingredi domum alterius pro inuestigando, & inquirendo fugitiuo, de licentia iudicis, eo inuito: † secus esset pro inuestiganda alia re subtracta. Ita tenet gl. hic, quam vide. Et ita tenet Cy. C. eod. l. requirendi. Ad quod l. omnis. C. de aquæductu in fi. lib. 10. Item no. † quod quis potest esse nuncius a in re propria, quod apparet hic, quia literæ dãtur ipsimet domino, qui vadit pro inquirendo seruum suum. Pro hoc inf. de furt. l. eum qui. §. si epistola. & ibi tangit Ia. de Are. tene mẽti.

ADDITIONES.

† Clau. Inuito. Et hanc legẽ allegat ad hoc singularem Fr. Are. consil. 95. quod iudex incompetens non potest cogere debitorem alicuius, instãte creditore, quãuis sit suspectus de fuga, nisi habeat literas a iudice competente. Azo in l. a. §. de iurisd. omn. iud.
a Esse nuncius. Qui potest esse nuncius in causa propria, dixi post Bart. in l. 1. in fi. infra, de acq. pos. de hoc vide Ang. Are. in trac. maleficiorum, in ver. & vestem cælestem. ver. & bene no. & ibi in addi.

a *De aleatoribus, & alea lusu.* *Rub.*

ADDITIO.

a Parif. De aleatorib. De materia ludi pilæ, uide Ange. consil. 351. incip. Quidam puer. & cautelam de eo, qui perdidit in ludo, vt recuperet, vide per Cap. cau. 68. vide in materia quæ habes in B. r. 2. in verbo, ludus, in prin. & in repertorio in ver. ludus. ubi multa scripsi.

LEX PRIMA.

1 Lex indeterminate loquens circa locum, & tempus, debet intelligi de omni loco, & tempore.

a PRætor ait. a No. istam legem, nam in vno casu requiritur certum tempus, & certus locus: in alio casu non. Nam verberari vbique potest, furari non potest, nisi tempore, quo luditur. Vnde si fur se vult excusare, debet probare quod retinebat ludum, & quod furatus fuerat tempore, quo ludebatur, adeo quod si simpliciter probaret, se furatum fuisse quando ludum retinet, non sufficeret, nisi apponatur quod ille tẽpore, quo fuit furatus, ludebatur. Nota † ergo, quod qñ lex determinate loquitur circa locum & tempus, debet intelligi de omni loco, & b tẽpore. Et per hoc sis cautus, quando tu examinas testes sup inquisitio-

ADDITIONES.

a Pom. Prætor ait. Aduerte q. ista lex non habet locum in iuramento, fm Bald. in proœ. feu. & Do. c. 2. de do. & contu. Ias. l. non solum. §. sciendum, de ope no. nũc.
b Sis cautus. No. tu, quando examinas testes, ut dicas loco, & tempore in accusatione contentis, &c. contrarium no. Bald. Cast. & Ful. in l. si defensor. §. qui interrogatus. sup. de interrog. act. & Bal. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. infra, de iureiur.

sitione, vel accusatione, qui dicunt se uidisse maleficium, q. semper addas loco & tempore in accusatione contentis, alias si indeterminate loquerentur circa locum & tempus, non probarent maleficiũ. † facit l.1.§.1.de incen. rui.nau.

ADDITIO.

† Clau. Maleficium. idem si accusatus, vel inquisitus simpliciter fatentur delictum non expressis qualitatibus, ut dicit Bar. in consi. 228. inc. Catharina accusauit, & Rom. consi. 167.

1 *Statutum quod bannito nõ redd.atur ius, intelligitur, quod de delicto in eum commisso non proceditur, nec per accusationem, nec per inquisitionem.*

a **§. Quod autem.** No. q. per istum tex. determinat Iac. de Are. vnam quæstionem. Nã si statuto cauetur, † quod bannito ius non reddatur, intelligitur, hoc est, quod de delicto in eum commisso non proceditur, nec per accusationem, nec per inquisitionem, quod no.

ADDITIO.

a Istum tex. Pro meliori de corpore iuris alle. Bal. in l.fi.C.si contra ius. quod statutum dicens, bannitum impune offendi posse, intelligitur in ære, & in persona. dicit tamen, quod mulier bannita non poterit adulterari. Et ad hoc dictum adde l.si seruus, & quod ibi Bar. C. de his qui ad eccl. confu. & Bar. in l.1.§.tanf. ad Trebel. & quod ibi Doc. in contrarium, quod not. Bal. in l. non solum. §. quanquam, de iureiu. vide ibi. Meno. Aug. in li. 4. emendat. c. 17.

Si mensor falsum a modum dixerit. Rub.

ADDITIO.

a Paris. Si mensor falsum. Circa materiam agrimensorum, uide Fel. in c. quia iudicante. extra de præscr.

LEX PRIMA.

ADuersus. No. q. in istis, qui exhibent operas suas, q constitunt in artificio, uel in aliqua arte li a berali, vel scientia, non dicitur locatio vel conductio, sed b magis dicitur præberi opera, beneficii causa. Vnde inter aduocatum & clientulum, medicum, & infirmum. Doctores & scholares, c non potest dici locatio. Facit ad ea quæ dixi in l.1. de uariis & extraord. cog. & hoc propter nobile exercitium.

ADDITIONES.

a Paris. Dicitur locatio. Et quæ requirantur, vt sit locatio, quando pro opera alicuius datur pecunia, vide Ias. in l.si pecunia, in princ. inf. de condi. cau.da. Iasus in l.naturalis. §. cum do. in 1. col. infra de præscr. ver.

b Præberi. Vide Fel. c. dilectæ. de appel.

c Dici locatio. Aduocato non competit actio locati contra clientulum, sed actio in factum, vt hic tenet gl. & Bal. in l.1.C. de suffra. licet Cyn. ibi contra. Ruer. adde, q. contra Bar. tenet etiam gl. in l. maritus. infra loca. no. Alex. in l.1.§.1.eo.ti. de quo uide Bal. in l. contract. C. de fi. instr. vbi dicit, quod non differt locatio, quam facit Doc. uel medicus de operis suis ab ea, quam facit famulus de suis, quod dictum refert D. Barth. Soci. in consil. 196. in 1. col. de quo vide do. Ias. Insti. de actio. § actionum.

1 *Actionẽ ineptam proponens succũbit, & tunc in sententia cã inserenda est.*
2 *Ager semel mensuratus, iterum mensuratur, si aliqua partium dicit se deceptum.*

a 1 **§. Ideo autem.** a No. † q. qui proponit actionem ineptã succũbit, & hoc casu inseratur causa in b sententia. Et ex hoc §. collige q. † licet semel sit mensuratũ, si ali- 2 qua partium dicit se deceptam, & sic se plus dedisse, vel minus recepisse, debet iterum mensurari.

ADDITIONES.

a Ideo autẽ. Ad istam §. vide no. insti. de act. §. si minus. &c. cum dilectus. de empt. & vend. &c. examinata de iud Men. Hvero. de monte tract. finium. c. 26. n. 11. Poma. Vide Barb. consi. 64. 1. uol. Rot. de Patris in cons. Barb. 1. vol.

b Collige. Vide quod dixi in l. quod si is ad quem, de acq. hære. & no. qđ licet pars non possit obtinere in causa intentata, tamen iudex potest reseruare ius agendi ex causa noua, secundum Bal. in auth. sed si quis. C de secun. nup.

LEX V.

Vel per literas. Not. quod mensurator potest pronunciare uel per nuncium. uel per literas. Item no. quod non potest alii committere, ut mensuret.

LEX VI.

Si duobus mandauero.

1 *Syndicatus tempore, an agam contra iudicem, qui per imperitiam iudicauit, si non appellaui in casu, quo appellare poteram.*

§. Competit. Not. q. competit hæc actio illi, qui mensurat: tamen si haberem tempus, ego uellem 1 aliter examinare. Facit ad q̃stionem. si iudex per imperitiam male iudicauit postum appellare non appellaui. an habeam actionẽ contra iudicem? Gl. dicit q. non in l.1. sup. quod quisque iuris. in cõtrarium facit iste tex. dic ut ibi dixi, & hanc q. disputaui.

LEX VIII.

Si mensor. No. hanc legem, quæ facit ad quæstionẽ, quam hoc anno tibi dixi in l. non quicquid §.1. in prĩ. sup. de iud nam lex punit iudicẽ qui male iudicauit. Quid si iudex noluit iudicare? de quo uide vt ibi dixi.

LEX X.

1 *Arbitrator male iudicans facit litem suam.*

a **Vel cuiusuis.** No. ad quæstionem, † tu scis quod iudex vel arbiter, qui male iudicauit, facit litem suã, quid de arbitratore? Casus est hic, quod idẽ sit, & idem sit de proxeneta. l.1. de proxeneticis.

a *De religiosis a & sumptib. funerum, & vbi funus ducere liceat.* Rubr.

ADDITIO.

a Paris. De religiosis. An, & quando corpus semel sepultum possit ad alium locum transferri, & cuius authoritas requiritur, uide Are. in l. apud Iulianum. §. constat, de leg. 1. Item, quod uer solam illationem corporis mortui in aliquem locum, non fiat locus religiosus, sed quod requiratur authoritas episcopi, de iure Cano. & an laicus possit possidere ius funerandi, & quædam alia, uide per Dec. in c. quãtum. de iud.

LEX II.

a **LOcum.** a No. q. verbum, alienum, intelligitur ratione dominii: aliter habuistis in l. sup. de seruo corrup. Item in simil, quod cuius, &c. requirunt verba illa, q. alicuius sit ratione dominii, vt l. 1. §. fin. cum l. seq. sup. nau. caup. stabu.

ADDITIO.

a Locum. Vide ad intellectum huius tituli, quod omnes leges, quæ uolunt quod per illationem humani cadaueris fiat locus religiosus, & desinat esse in commercio nostro, ut hic, & Insti. de rer. diui. post prin. sunt correctæ de iure Can. quod in hac materia præualet, quia locus non potest fieri religiosus sine authoritate Pontificis, e. ad hæc. de relig domib. no. gl. 13. q. 2. c. in ecclesiastico. no. Innoc. in c. abolendæ, de sol. Item dicit Io. Fab. Insti. de rer. diui. quod nullus locus dicitur religiosus, nisi per authoritatem Pontificis fuerit consecratus, in Auth. ut nullus fabricet oratorias domos, &c. in rub. & nig. uide Bar. l. 2. C. de fun. Sed ex quo fundatur cum uoluntate, authoritate, ac utilitate episcopi, efficitur locus statim sacer & religiosus. de consecr. dist. 1. un cuique & in capellis, quæ fiunt in dominibus est necessaria authoritas episcopi, in ecclesia cathedrali est necessaria authoritas Papæ. dicit tamen Io. Fab. Insti. de rer. diui. §. religiosum, q. licet absque dicta forma non dicatur religiosus ea ratione, qua cæmeteria per eos benedicta, tamẽ dicit quod est bene religiosus, quantum ad hoc, ut non possit uendi uel pignorari, cum iura ciuilia quantum ad hoc non reperiantur correcta, l. 3. C. quæ res pig. ob. poss. & ibi, &c. dicit q. cæmeteria non sunt in patrimonio, uel dominio aliquorum, licet possint esse, uel prærogatiuam habeant inferendi suos. Adde Imo. in l. quid ergo §. fi. de le. 1. & quæ no. Bal. in rub. de rer. diui. in pri. Adde Feder. consi. 120 & Bon. consi. 477.

§. Prætor ait. Facit iste text. ad quæstionem, statutum est hic quod priores non debent ire ad sepeliendum corpus alicuius, modo quidam mortuus est in longinquis partibus & ossa portantur in ciuitatem, nunquid poterunt priores adesse? Et videtur quod sic, quia ossa non sunt cadauer, vt hoc §.

LEX IIII.

1 *Sepeliens defunctum quando videatur gerere se pro hærede.*
Cautela vt statuatur tempus ad eundum.
2 *Notorium quid sit, & quid manifestum, & in quo differunt.*
3 *Ordo iudicialis licet in notorio non requiratur, tamen tutius est quod obseruetur.*
4 *Citatio quando requiratur in notorio.*
5 *Libellus in notorio non requiritur nec fit litis contestatio.*
6 *Reus contra notorium quando possit suas excusationes facere, & defensiones proponere.*
7 *Conseruatores, qui non possunt se intromittere nisi de exequendo, possunt audire defensiones probabiles.*
8 *Notorium quibus casibus probari debeat.*
9 *Sententia super notorio, an sit ferenda, & in scriptis.*
10 *Appellari, an possit a sententia lata super notorio.*
11 *Iudex principalis, an exequatur sententiam latam super notorio, appellatione non obstante, quod non. & quid iudex appellationis potest inhibere.*
12 *Notoria materia, an habeat locum in contractibus, sicut in criminibus.*
13 *Exceptio dilatoria, & spoliationis non admittitur in causa notorii.*

a 1 **Scriptus.** a No. † quod sepeliendo defunctum non videtur gerere pro hærede: sed vt cautius sit tibi, facias fieri instrumentum protestationis & coram duobus testibus, ut l. at si quis. §. plerunque. inf. cod. Item vidi semel fieri, quia quidam fecit istam protestationem, & gessit postea hæreditatem, tanquam bona hæreditaria, & exbrigatis debitis postea adiuit. Sed cautela debet esse, vt statuatur sibi tempus ad adeundum, quo elapso non poterit adire, ar. in l. si quis instituatur. inf. de hær. insti. (Quæ hic de notorio inserta sunt, non scripsit Barto.) No. hic de materia notorii, vnde vt hæc materia, quæ est Legistis ignota, & penes Canonistas plenius liqueat. Primo quæritur quid sit notorium. Secundo, in quo differat a manifesto. Tertio an in notorio sit opus citatione. Quarto, an libellus detur ante lit. contest. Quinto, an probatione indigeat. Sexto, an sententia, & an in scriptis. Septimo, an 2 & quando possit appellari. Octauo, an de executione. † Circa primum

ADDITIO

a Io. Fr. Rue Scriptus. Adde in hac materia notorii Io. Fab. in proœ. Inst. ubi plene, & plenissime per Can. in c. uestra. & c. tua. de coha. cle. & mulie. hęc enim repetitio non habetur in lecturis antiquis, & ideo puto q. non sit Bar. quod etiam ex stilo, & tot capitulis suadetur, quod Bar. non solet allegare.

q. est ita euidens, q. latere non
primum dic, q. notorium est illud, q. est ita euidens, q. latere non potest, nec tergiuersatione celari, & cuius est testis populus, vt dici fur in c. tua nos. de coha. cle. & mul. & c. vsa. & h. d. 3. q. 5. c. qđ suspe ēti. Manifestum dicitur, quod vulgo dicitur & coram plurib. testib. inf. de testibus. l. hæredes palam. quid ergo si quis occidat hominē coram plurib. testib. iudicabis notorium, vel manifestum? Quidam dicunt, quod si occidit coram decem, quod est notorium, & de hoc no. in c. de manifesta. 2. q. 1. Alii remittunt arbitrio iudicis, & de hoc Spec. in ti. de noto. cri. §. iam de notorio. Sed quid arbitrabitur iudex? Dicas, quod verum notorium est, quando factum est tale de sui natura, quod omnes sciunt, vt scire eos verisimile sit, sic q. non possit allegare ignorantiam, quin sit supina, sicut si quis gerat se pro episcopo in aliqua ciuitate, vel si quis in veritate toto populo aspiciente occidit hominem, vel suspendit, vel alium actum exercuit in pr. sentia populi, d. l. . de his, qui in eccl. manu. & extra, de transl. epi. c. quanto, & de cle. excom. c. illud. Caue, quia si proponas notorium in aliqua prouincia, oportet quod factum sit tale, quod de sui natura omnes de prouincia sciant, vel scire possint: si in villa, quod illi de municipio vel castro. infra. de iur. & fac. igno. l. regula. §. sed facti. quid ergo si in villula vbi sunt pauci habitantes, aliquid in conspectu omnium factum sit, qui forte non sunt sex vel octo? dicitur quod sit notorium. infra. de verb. sign. l. Neratius, extra de cle. non resi. c. 1. & facit sup. de his qui not. infa. l. 2. §. fin. sed hoc non credo, quia debet esse notum plurimis & multitudini. extra, de coha. cle. & mul. c. fin. & vicinia debet scire. extra, de pur. can. c. penult. versi. fi. inf. vi bo. ra. l. prætor. §. 1. de verb. sign. l. palam, infra, de insti. l. sed & si pupillus, §. pscribere. Sed quot requiruntur? videtur quod viginti. infra. vi bo. rap. l. prætor §. 1. Vel dic decem. quia tot populū faciunt. Glo. in c. 1. de cle. & dixi in d. l. prætor. Et ita patet differentia inter manifestum, & notorium. Euidens quandoque prædicatur de vno, quandoque de alio, extra. de ele. c. si forte. &c. Abbate. de re iud. lib. 6. Quandoque tamen manifestum ponitur pro notorio. C. de app. l. ciues, infra, ad Turpil. l. ab accusatione. §. nunciatores. de dote præleg. l. 1. extra de verb. signifi. c. constitutionem, de offi. deleg. c. 1. lib. 6. de iniu. rup. test. l. si quis. §. hi autem. ver. nisi forte. Vnde vbi manifestum scribitur in aliqua materia, quæ non requirat iudicialem indaginem, nec probationem propter quod exponitur manifestum idest notorium. alioquin impropria significatione reiecta, verba secundum subiectam materiam intelligantur. inf. loc. si vno. Et ita saluatur glo. iuris ciuilis, quæ quandoque dicit quod manifesta probatione non indigent, vt no. in d. l. 2. de dote præle. Et non exigo, quod illi de populo simul scierint. quia sufficit quod per diuersas vices, dum tamen toties, & tot, quod magna pars populi scire possit, per d. §. hi autem omnes. Item dicitur, quod etiam notorium est, vbicunque constat iudici, vt si in figura iudicii aliquid factum, vel dictum sit, quamuis populus, vel maior pars populi, hoc non sciat. Et sic intellige. C. qui, & aduer. quos l. 1. j. de appel. l. creditor. §. iussus. & de sent. exeom. in 6. c. venerabilibus, §. secus. de appel. c. Romana. §. sin autem, lib. 6. de offic. delega. c. de causis. Quidam autem exigunt, quod sint tot cum iudice, quod possit dici notorium. Et ita videtur tenere Spec. in d. §. iam de notorio. versic. pen. & § hoc notorium. pro quo C. de cust. reo. l. 1. Aut conuocatis publice testibus, quod non est verum, quia secundum hoc nihil faceret figura iudicii, quæ multum facit per prædicta.

a Ad quod C. de do. l. in dona. in prin. cum ibi no. Item est notorium quod per acta & processus apparet, C. de lit. contest. auth. offeratur. extra, de rescrip. c. cum contingat, 2. q. 1. Deus omnipotens, §. quando autem. C. de dela. l. 1. lib. 10. Vel quando resultat ex iuris præsumptione in Auth. de test. & ea quæ par. §. vnum, j. ad Turp. l. 1. & de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filium item est notorium, quod communis & antiqua credulitas, siue traditio habet pro inconcusso, sicut quod Carolus fuit Rex Siciliæ, passio Christi, & similia. C. de sum. trin. l. . ahi, q̄ diuum Petrū, & s̄. de reb. dub. l. si de cada. puni. l. 1. s̄. de adop. l. si. j. de legatio. l. fi. in Auth. vt non luxu. contra natu. §. pen. j. de fun. inst. l. quæsitum circa princ. Et no. Host. in d. c. quanto. de transla. episc. Spe. in tit. de no. cri. §. iam de notorio, ver, item si notorium facti. Inno. tamen dicit, quod illud est probandum extra, de verb. signifi. c. veniens. Primum tamen ego sequor per leges, quas allegaui. Item potest dici notorium illud, quod indubitanter rumor vulgaris asserit, videtur expressum extra, de ele, c. Cumana. §. fin. ibi, indubitanter. Sed hoc potest esse verum in arengis factis, quæ latere non possunt, secus in aliis. de sent. excom. c. si iudex laicus. lib. 6 Et sic intellige extra, de purg. can. c. cum dilectos. Et quod ibi no. per Io. And. post Host. item notorium est illud, quod oculis iudicis patet de fe, sup. de mino. l. minor 25. ann. extra, de corp. vitia. c. . & d. c. si forte, de ver. sig. c. constitutionem, l. 6. Et no. quod securum est & cautum quod antequam procedatur in notorio, pronuncietur esse notorium, vt no. Io. And. extra, de sen. & re iudi. c. pastoralis, in cle. Sed pars etiam caute faciet, si appellat ex illa pronunciatione, & admittetur. extra de appel. c. Romana. § sententias. lib 6. Et no. q. in notoriis non est ordo iudi-

3 b ciarius obseruandus, vt c. ad nostram. el 2. extra, de iniur. j. de lib. exh. l. 3. §. Iul. vers. is vero. Securius tamen est iudicem in dubio iudiciarium ordinem obseruare, ne forte reputetur notorium, quod nō est, & processus annihilet, nisi esset ita notoriū euidenter, quod esset ridiculum ordinē iudiciarium obseruari, extra, de app. c. consuluit, & no. Host. in c. cū sit. eo. ti. de purg. can. c. pe. & simile cōsiliū extra,

4 c de iud. cle. dispendiosam. in fi. † An autem opus sit citatione? Glo. dicit q. sic in c. ad nostram. Itē Inn. extra, de app. in c. cū sit Roma. na. & idem in Spe. in ti. de no. cri. §. 1. ver. & no. & ver. dicit quoque. Quib. . b. d. c. cum sit. de cle. coniu. & c. bonæ, & c. venerabilē, & vr. e. præsum in d. c. quāto, de trāsla. epi. 11. q. 1. c. statuimus, & c. qm. de . pres b. Dicas, q. in notorio iudici vel iudici, q. illa die nō est opus citatione. vt si quis iniurlatur in pñtia iudicis pro tribunali sedentis, c. quo tunc habet partis pñtiam, & nō oportet amplius reuocare. Et sic pōt intelligi l. creditor. §. iussus, j. de app. extra, de pæn. c. i. li. . Sed dic elapsa, & maxime parte absente. vr̄ necesse, q. citetur. extra, de ver. sig. c. cū olim, el 2. de pæ. c. licet. Et patet, q. p. pcessionem eundem in iudicio fit res notoria, vt c. Cumana. s̄. alleg. & tñ pars vocatur in fn a. j. q. sen. sine app. re. l. 1. §. item cū ex edicto. In notorio vero facti transeuntis, vel interpellantis, dñt oēs partem citanda, sed in pñū faciunt supradictæ oppositiones. Et tn securius est partem vocari, vt no. Host. in d. c. cū sit. Ego credo, q. sit necesse partem citari, q. a in c. pastoralis. extra, de sen. & re iu. in Cle. Papa ñ denegat notorium, & tñ sniam infirmat pp. defectū citationis. Si tñ iudex timet scandalū, vel periculū, pōt sine citatione procedere, vt c. uenerabilem, & c. bonæ. & maxime ad sniam in excōicationis, q̄ fertur in absentem, extra de simo. c. accusatum. d. cū sit. & no. in d. c. de manifesta. & facit bene extra de sent. exc. c. constitutionem fali cis, li. 6. in fi. tñ nō opus esset monitione. Nec ob. c. sacro, extra, de sen. exc. quia solue, vt ibi, & no. Host. in c. cū sit. Nam in duob. casibus non requiritur monitio trina. Primo. vbi ex prima monitione apparet de contumacia partis, & vbi iā facto notorio proceditur ad excōmunicationē ex vna monitione rm Host. in ca. si sacerdos. de offi. ord. & citabitur per edictū, sicut in aliis causis & cū interuallis si sit possibile, vt ibi. Nec ob. extra, de sen. & re iu. c. cum olim, quia ibi vel pars fuit citata, uel Papa pcessit de plenitudine ptãs, vt no. per gl. & Host. q. a ibi reus habebat bonas defensiones, & nihilominus fuit condēnatus absens. q. potuit fieri, cū in uero notorio procedi tur p viam inquisitionis, l. ea quidem. C. de acc. Et si sit absens, pt condenari, vt c. qm. extra, vt l. non contest. Spe. dicit quod audiet, & si fuit cōdēnatus tāquam de notorio, cū tñ non esset notorium, reuocabitur. extra de sen. & re iudic. c. cum Bertoldus. Tu dicas qđ si vult dicere sniam nullam ex eo, q. non est notorium, & non fuit ordo iudiciarius obseruatus, vel iniquitatem euidentem continet, q. audietur. c. pastoralis. s̄. alle. Alias aūt nō audietur, si condennatus esset absens debita solennitate seruata. Et sic intellige q. idem Spe. no. eo. ti. §. 1. Sed an debeat vocari ad singulos actus iudiciales. Inn. vr̄ tenere quod nō. in d. c. tua nos. in gl. parua. Sed quid si pars

5 compareat, † an dēat dari libellus? Dic q. nō, nec necessaria est côtestatio, vt d. c. ad nostrā, &c. de manifesta, & c. solus. & no. in cap tua nos. de libel. obl. c. i. & in Authē. de exhi. reis. . sancimus. † Quid si

6 reus velit excusationes, vel defensiones proponere? Dicit Inno. & Host. in c. tua nos. & Spe. in d. §. i. ver. q. si iudicis quod iudex audire dēt. & si non audierit. nō valet processus. Si tñ audierit, & probationes non admittat, tñ valebit. & sufficit quod iudex coram superiore possit ostendere crimen notorium: sed pro reo, nunquid saltem superior debet probationes alias admittere, quare non ergo principalis iudex? Videtur verius distinguendum, quia aut factū, & facti qualitas sunt notoria. v. g. notoriū est, q. Titius interfecerit hominē, & ipsum cū armis assaluit, occiso nō percutiente, nec se dfendēte: tunc ego credo quod reus non audietur, nec ad proponendū nec ad probandum, quod ad sui defensionem fecerit. Et est expressum in vsibus feu. de pace iu. fir. c. i. §. si quis hominem. Si vero facti qualitas noo sit notoria. v. g. quis in iure confessus est quod occidit hominem, vel forte occidit pluribus præsentibus. qui viderūt eum mortuum, non tñ primū insultū viderūt, nunc vult probare q. occisus primo inuasit. Iniquus esset iudex, qui eum non admitteret. Et hoc probat per d. §. si q̄s hoīem. imo pōt dici q. obiectio talis extra ius facit desinere rem esse notoriam, & hoc bene probatur j. de tab. exhi. l. i. §. sed si neget. extra, de sent. exc. in 6. ca. venerabilibus. §. idem, & seq. li. 6. & Inst. de eo cui li. cau. bo. add. §. hęc consto. ibi, q̄. ergo. † Et ideo conseruatores, qui nō possunt se intromittere nisi de

7 exequendo, possunt audire defensiones probabiles, si extra iudiciū

8 proponantur. extra, de offic. deleg. c. t. lib 6. & ibi no. † Item quæritur, nunquid debeat probari notorium? Doc. dicunt vbi sup. quod non, quibus obstant iura, quæ superius allegaui. Vnde videtur melius indistincte tenendum, quod non sit necessarium testes recipere in casu notorii, in eo quod notorium est, & quod condemnatio valeat. & processus, dato quod nihil probatum sit, patet p iura s̄. alle. & quod sufficit, q. superior reperiat notoriū, & sibi dicat, q. sit notorium. Sed si dubitaretur, non esset notorium, & procederet superior per informationem ad hoc, vel rei euidentiam, sicut primo per iura

ADDITIONES.

a Meno, Item. Grammat. decis. 31. nu. 8.

b Meno. & no Paris. co si. 147. nu. 11.

c Ruer. Citatione. An in notoriis requiratur citatio. Adde d. Abba. in c. ad nostram. col. 3. de iureiu. & Alc. in l. 3. §. quolibet. in addi. ad Bar. infra, de tutel. cum concor. de quib. ibi per eum.

iura sup. all. maxime per d.§.si quis hominem. Quid ergo si crimen denunciatum est iudici sicut notorium? Dic quod si sit talis iudex, et populus, qui videre possunt, sicut episcopum sedentem in solio publice, tunc statim procedit sine informatione. Si autem hoc non contingit, tunc informationem recipiet, & per eam procedet, & sic intelligel. ea quidem. C. de acc. ibi, perpenso iudicio. Et in illa informatione debet vocari pars secundum Inn. & Host. in d.c. tua sed sm Archi. non est necesse, vt no. in d.c. ... de off. deleg. Ego credo, q. sit tutum eam vocari, per c. bonæ, §. licet de elec. Et vide q. ibi no. Inn. & q. plures testes recipiantur in informatione, ne sit tergiuersationi locus. Et dic q. testes non habent necesse semper deponere de visu, vt no. Io. And. post Host. extra, de purg. ca. c. cum dilectus. Quid si sunt pauci? Arch. dicit non esse notorium, d.c. q. potest esse verum, nisi qñ communis credulitas & indubitata hoc innuit, vt sup. probaui.

9 † Sed an sit necessaria sententia, non vi. extra de diuor. c. significasti, & tenet Arch. ext. de sen. & re iu. c. Rom. §. si in fi. in gl. sciendum. q. est verum, vbi tenditur ad pñiam salutarem: secus alias, ext. de di-

10 uor. c. porro. de pur. can. c. pen. 3 q. 5. quod suspecti. † Sed an dēt dari in scriptis? non videtur, cum nec libellus detur, vt sup. dixi. C. de sen. ex breui. reci. auth. nisi breuiores. in Auth. de mã. prin. §. sit tibi quoque. Tutum tamen est scribere extra de ver. sig. c. sæpe. §. sentẽtiam, in Cle. Sed an potest appellari, nõ vr. extra, de appel. c. consuluit. & c. proposuit. & c. peruenit. C. quorum app. non reci. l. abstinendum ibi, dummodo euidentis atque conuicti. Dic quod non potest appellari, si tamen appelletur de facto, & coram iudice appellationis proponatur non esse admittẽdam appellationem, quia factum super notorio, & iudici appellationis de hoc constat, nõ admittetur, alias sic, vt ext. de appel. c. Rom. § sinautem. Et debet iudex appellationis procedere per informationem sicut primus & si repererit notorium, confirmabit processum & sententiam: sinautem secus, tunc omnia annul-

11 labit, vt no. Inn. & Host. in c. sup. tua. vt sup. dixi. Nunquid ergo iudex principalis exequatur non obstante appellatione? Dic quod nõ: imo iudex appellationis potest eis inhibere, ex quo incæperit cognoscere an appellatio sit admittenda, vel non vt d. ca. apparet. Ante inhibitionem posset exequi, vt no. Doc. in d. c. tua. q. ego non credo casu, quo non posset retractari executio. inf. de app. rec. l. sciendum. nisi in casu. inf. de appel. & relat. l. constit. & vr no. nihil no. appel. pen. l. i. §.

12 si quis. † Sed an isti modi procedendi obtinent in ꝯctibus. an in aliis quam in criminibus? Inn. vr dicere quod non, in c. tua. in fin. magnæ glo. de coha. cle. & mul. Sed videtur verius, q. saltem super hoc obtineat quod notorium probari non debet, & ibi no. Host. Sed bene verum est quod illa quæ supra dicta sunt, non obtinent in casib. in quibus in contractibus procederetur per viam inquisitionis, de q-

13 bus no. per Inn. de iureiu. c. ad nostram. † Item exceptiones dilatoriæ non admittũtur in causa notorii, nec exceptio spoliationis, vt in Spe. de pet. & poss. §. quoniam vers. sed quæritur. Item quidam dicunt q. probatio fieri debet intra octo dies. Dic per Inn. de sen. excom. in 6. c. solet. & in Spe. eo. tit. §. 1. versi. item si notorium facti. Ista sufficiant de notorio.

LEX VI.

a **Vel quæ pater familias.** a No. quod filii etiam si nõ sint hæredes patris, habẽt iura sepulchrorum. Secundo no q. ex literis insculptis in lapide, quis non habet ius. De quo habes in l. monumentorum. C. eo. facit ad q. † nunquid antiquis literis sit credendum, † tangit Spec. in tit. de prob.

ADDITIONES.

a Paris. vel quæ paterfam. Et ideo non debent sepulchra per alium aperiri, nec alius in eo est sepeliendus, vide Bolog. in add. ad cons. Io. de Ana. ad fi.

† ... Credendum sit an chronica probet, vide Fel. in c. a. de rescr.

LEX VIII.

a **Ossa.** Omnia, quæ fiũt in loco meo a me possesso, possum mea authoritate tollere, vt l. quemadmodum, §. i. ad leg. Aquil. fallit hic fauore religionis.

ADDITIO.

a Meno. Ossa. Corasius ad l. 1. de seruitutib. p. 19.

LEX XIV.

At si quis, alias incipit **& si quis.**

a **§. Si cui funeris.** Not. q. ex mandato testatoris non oritur mandati actio, quod apparet, qa hic datur de dolo, quæ cum alia non concurrit.

ADDITIO.

a Non oritur, Adde l. Clem. inf. de hær. inst. per Bal. in l. mandatum. C. man.

§. Potest tamen. No. ex hoc ver. quod executor, qui officium executoris suscepit, vel acceptauit aliquo modo cogitur illud implere, a vt hic. De hoc not. in l. nulli. C. de epis. & cler.

ADDITIO.

a Paris. Illud implere. vide Dec. consil. 9.

§. Plerique Not. quod per protestationẽ declaratur animus protestantis. Secundo no. q. protestatio non operatur vltra illud, ad quod verba protestationis se extẽdunt, vt no. per Inn. ext. de const. c. cum M. Ferrariensis. & per Io. And. in c. causam. ext. de re iu. dixi plene de operis no. nun. l. non solum. §. fi.

LEX XXVIII.

Quod si nulla. Istam l. allegat Dyn. in l. si constante vir. solu. mat. quod si mulier nihil ha in dotem, debet alia uiro.

LEX XXXIV.

1 *Ecclesia non potest fieri in re, quæ subiacet restitutioni*

Si locus. No. licet communis opi. sit, quod res, quæ subiacet restitutioni, possit interim alienari, licet de hoc fuerint opi. in gl. contrariæ in l. fi. §. sinautem auaritiæ. C. communia de leg.

1 tamen hoc fallit in libertate, vt ibi patet. † Item fallit, si quis vellet facere locum religiosum, & ideo in re, quæ subiacet restitutioni, non posset construi ecclesia.

LEX XXXV.

a **Minime.** a No. quod bannitus, qui potest impune offendi, & occidi secundum formam statuti, poterit etiam occidi a filio & a patre, licet Dyn. aliter dicat, inf. de adulteriis, l. si adulterium cum incestu §. liberto.

ADDITIONES.

a Minime. Et aduerte, quod licet iste tex. ex abrupto allegetur, quod filius potest patrem uenientem contra patriam occidere, glo. tamen hoc intelligit, si hoc filius faciat defendendo, alias secus, quæ uidetur destruere illum tex. nisi referas glo. ad illam partem literæ tantum ibi, dum dicit, & liberos interficiendos venerit, non autem ad superiorem partem, & uide Bal. in l. si adulterium, hic alle. & ex isto tex. dicunt quidam, quod impune possit occidi pater ueniens contra fidem Christi, imo præmio afficeretur. vide quod dixi post Bar. in l. si quis a liberis. § parens, de libe. agno. & quod no. Mod. in l. quamuis cum l. seq. fol. ma. & hic adde gl. 32. q. 5. c. fortitudo. adde quod Abb. consi. 104. tenet quod filius rebellis non sit in potestate patris, ex quo potest ipsum occidere, & sic an filius possit testari, uide Fel. in c. literas. de præsump. Cæp. cons. 5. & 79. Meno. Adde Petrasan. suo sing. 2. in prin.

LEX XLIIII.

a **Cum in diuersis.** a No. quod debet inspici, ubi est pars principalior. Item no. q. principalior pars hominis est caput, vnde testis interrogatus si cognouit, an talis b est talis, dixit quod sic, quia uidit caput eius, vel faciem eius.

ADDITIONES.

a Paris. Cum in diuersis. Circa hoc, an ubi est caput, censeatur esse totū corpus, vide Bal. in c. 1. §. ad hæc. de pace iura fir. Fel. in c. cum non liceat, in prin. de præscr.

b Quia uidit caput. De teste dicente, q. cognouit aliquem esse talem, quia uidit caput eius, adde latius Bar. in l. stigmata. C. de fabr. l. ii. Et ad istum tex. uide no. Bal. in c. i. §. ad hæc, de pace iu. fir. & ibi an uendito capite castri, intelligatur venditū totum castrum, uide etiam no. 13. q. 2. c. in ecclesiastico, quæ autem dicatur facies pro statuto duplicante pœnam pro vulnere illato in facie, dicit Ang. in l. si quis in metallum. C. de pæn. quod comprehendit descensiue vsque ad barbam inclusiue, & ascensiue vsque ad capillos, & tota frons, etiam ex transuerso cum maxillis dicitur in facie. Allegat tex. cum gl. in l. item mela. §. 1. ad l. Aquil. Facit d. l. si quis. & ibi etiam dicit Ang. per istum tex. quod non ualet statutum, quod quis debeat bullari in fronte, quia facies hominis non debet maculari.

De mortuo inferendo, & sepulchro ædificando. *Rub.*

LEX IIII.

a **LOnga.** a Dicit glo. q. nec longissima posset præscribi, quia incorporalia non præscribuntur, unde istud est verum in seruitutibus realibus, secus in iuribus personalibus, vt plene dixi in l. iusto, §. non mutat. ff. de vsuc. Doc. in l. fi. de præscr. lon. temp. Et ideo puto, q. hic non præscribat, quia non habebat titulum, nec bonam fidem. Vlti. no. quod ea res, quæ sui priuilegio non præscribitur, non præscribitur spatio 30. ann. vel 40. ann. ab eo, qui titulo caret.

ADDITIO.

a Longa. Ad intellectum huius tituli, uide quę dixi sup. tit. prox. in apostilla magna, ubi unum no. Meno. Fornerius, select. lib. 1. c. 9.

FINIS.

REGISTRVM

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ. Aa Bb.

Omnes sunt Quaterniones.

VENETIIS, APVD IVNTAS. MDCIV.